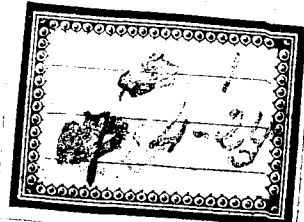

6 to 13

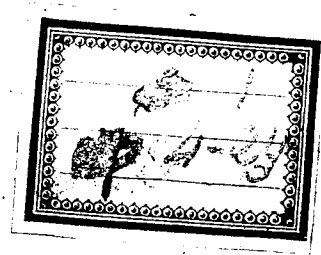
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

R. P.
MART. PEREZ
A B VNANO A
D'E
MATRIMONIO.

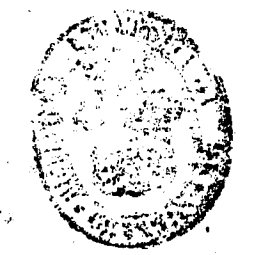

GRANADA
No 18
A
3
Mo

Oct 13

R. P.
MART. PEREZ
AB VNANO A
D'E
MATRIMONIO.

Del Collegio Cath. letra E. n.º 3-
R. P.

B. 2279

MART. PEREZ

AB VNANO,
VALENTINI,

E SOCIETATE IESV.

DOCTORIS THEOLOGI, IN COLLEGIO D. PAULI

*Valentino olim sacra Theologiae Primarij Professoris, & in Aragonia Corona
apud Inquisitores Apostolicos propositioum fidei Censoris, nunc
vero Aragonia Prouincia Praepositi Prouincialis,*

DE SANCTO MATRIMONII

SACRAMENTO

Opus morale Theologicum,

Sexaginta Disputationibus diuisum, atque necessariis INDICIBVS illustratum.

PRODIT NUNC PRIMVM.

LVGDVNI,

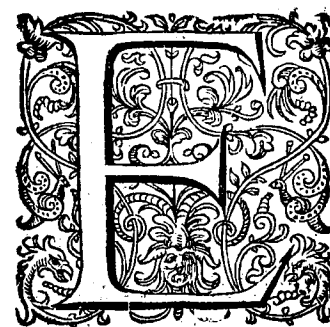
Sumpt. Har. PETRI PROST, PHILIPPI BORDE,
& LAURENTIJ ARNAVD.

M. DC. XLV.
CVM PRIVILEGIO.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI,
D. DON ANTONIO
DE ARAGON
EXCELLENTISS. DOMINI
DON ENRRIQVI DE CORDVBA,
CARDONA, FOLCH, ET ARAGON, DVCIſ
Segobrigæ, & Cardonæ, Marchionis Comarenſis, & Comitſ Pradenſis,
& Emporienſis, Filio clariffimo, Sanctæ Eccleſiæ Cordubenſis Archi-
diacono, & Canonico præſtantiffimo, ac Regiæ Catholiciæ Majeltatis in
Sancta & Suprema Generali Inquiſitione, & in Sacro Ordinum Senatu
Conſiliario integerrimo.

HTHEOLOGICO Matrimonij argumento, Procerum maxime, prægnans iam diu gratiffimo foetu defiderium, laxatis ſilentij clauſtris, ad lucem dextro, vt auguror, ſyderere, bonis auibus, ſi tuæ è tot inſignibus Aquilæ regalem ad auſpicium non inſicientur volatum, hodierna luce prolem expoſuit, quæ Te vel Patronum, vel, ſi Latium adnuat, Patrinum, vt nomine, & apud omnes donetur gratia, prece vagienti implorat. Permite igitur, Auguſtiſſime vir, ad Te viam affectanti volumini facilem ſinum; & poſito ſupercilio aude tantisper magna, quibus aſſuetus, contemnere, ac te fingere dignum hoc munere. Nam ſi grandia ſolum admitterent Principum oculi, erubiſſet reprehenſa temeritas: ſed Heroum conſuetudo in humiles generoſius prona audacem reddit, quem inertem materiæ dignitas admonerat. Etiam in cauſa eſt, vt vel ideo ſe lucubrationes iſtæ putent eruditas, quòd quidquid aliud peccent, in deligendo certè Patrono didicerint non errare. Naſcuntur præterea nobiles ea lege deuincti præcipuè, vt litteris opem ferant; vel quia ſunt nobiles litteræ; vel quia à Ioue principium Muſæ. Et eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicerunt Patritij, verùm ex natura ipſa arripuerunt; ad quam non docti, ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſunt. Vnde ſicut magnanimus, & ſtrenuus miles ad litui, tubarumque clangorem furit impatiens,

tiens, stare loco nescit, ad capulum intenta dextra, collecta in humerum chamyde pugnato similes, mutatis vestigiis acer, & toruis placidè oculis, umbram fatigat victoriae. Non aliter Heroinus, Quirinúsque sanguis audito litterarum, & in ipsis insudantium nomine, aestuat pronus in fauorem. Nec sine consilio inseruit hunc ductum natura nobili pectore, cum litterarum beneficio Principes omnes ab oblivionis iniuria vindicati inter posteros vivant gloriosi. Et lucri species est elogiis locupletare scientias, ipsisque ministrare praesidium: quot enim Imperatorum res gestae, & Imperatores ipsi iacerent in tenebris, nisi litterarum lumen, Auctore Tullio, accessisset. Repertae igitur posteritatis, & nobilitatis causa litterae, quae oblivioni subsidio esse possent. Haec fluctuantem ad tuum gloriae, honorisque sine fundo Oceanum tranquillat, & serenat animum; dum operi huic, destituto licet meritis, ad nobilissimum inter omnes Dynastam facilem sternunt viam. Accedit contentione facta: quo nobilior stirpis generosae sit conditio, eo pronius in litterarum studia propensuram. Quid non sibi spondeat animus, Magnas amplissime, dum tuam generosam veneratur stirpem, quam tota Hispania inter nobilissimas adorat primam; dum grandi apud Philippum Maximum honore quinquies tuae prosapiae mille titulis debito gentilitius tuorum stemmatum splendor, regales etiam intuentium acies perstringit. Quid memorem tot Icaris admonitus Regium Aragonium decus. Sicut, ut ait ille, in Babylonico illo Dicasterio ex Sapphirinis lapidibus conflato, inter caerulei coloris nubes illicibus aureis interstinctas prominentes ex lacunari Deorum effigies pendebant ad oratorum terrorem, qui illo in loco dicere de more habebant. Sic in tuo prosapiae Augustissimo atrio regales pendent imagines, ut obstupescant, & erubescant potius, quam extollant dicturi. Verum quia, ut dici solet, epistola non erubescit: & quia nos Societatis, quae tuam Dominationem suis rebus factiosè addictissimam semper experta est; & ego inter omnes praesertim beneficiis auctus innumeris; & quia frequentius, etiam dum tenera arridebas cunctis aetate, tuae humanitatis occasione fruitus sum, potero liberius haecenus laudibus secundare. Quoties, ut a te sumam exordium, in quo nomen, & spes familiae nititur, quem vnicè ut gloriae verticem, & honoris fastigium praefagis ad aetrum oculis intuetur. Quoties, inquam, dum Barchinone Theologiae Magistrum agerem, & te ad tuam Regiam praetor merita vocatus inviserem, audio notabam animo, ut tua Dominatio, clarissime Dynasta, inter teneros pueritiae flosculos maturas senectutis fruges offerret; ut modesto vultui sese comitem praerberet hilaritas; ut gravitas nulla obnubilata iactantia caeteros, etiam tuis sermonibus assuetos ad reuerentiam cogeret non inuitos. Tunc didici quam iure optimo nequeant imbellem columbam feroces aquilae progenerare; quam spontè etiam in leonis catulo regnet edita quamprimum ferocitas, & citius discat aspectu imperare, quam fremitu; fortiusque eadem in diuersis frontibus maiestate belluas expugnare, quam vnguibus. Si haec studia in prima aetate tanquam in herbis tam eximia,

&

& egregia in posterum facinora portendebant, qualem putatis fructuum maturitatem cum annis iucundam omnibus adoleuisse? Quam latum eloquentiae suppeditabat campum haec veritas: & mihi minus elaborandum foret ingenio, in cuius locum argumenti foecunditas, & humanitas tua successerunt, ni tam copiosa aliorum facinorum aurata seges agrestis facem oratoris expectaret impatiens. Quamobrem si amplitudinem tui generis intueor, obstupesco cum omnibus, & cum cordatis fileo: tot enim sunt in tuo sanguine Reges, quot in aliis plebeia capitata. Comitum, Marchionum, Ducumque innumeri tituli ad tuam domum, ut splendorem haurirent, confugerunt. Si animum conuertimus ad belli praecleara facinora a maioribus tuis summa cum laude comparata, triumphabit in tot triumphis oratio mea. Videor mihi videre, dum historias bellicas consulo, illum nostri temporis Alexandrum, vel Scipionem Italum e gestis Magnum Capitaneum, ut a sanguine D. D. Ferdinandum de Corduba spoliis onustum inauditis, & coram ipso triumphales curus sub exuiarum pondere gementes; simulacra reportata a Rutulis victoriae; trophaea nudatis armata Ducibus; clypeos traiectos ignauiter; feliciter captiuos hostes famam, fortunamque praetendere. Quod si Romani adhuc cum gratitudine vigerent mores: vel surgerent vicinae caelo pyramides; vel aere pendentia vacuo Mausoleia ad tanti viri cinerum custodiam polirentur; vel de solido auro erectae statuae; vel de marmore saltem Numidico, aereque cyprio fabricatae posteritati Ducem obicerent, qui etiam pictus iuuentutis animos ad similes plausus admoneret, & fortitudinem visus incuteret. Verum in omnium mortalium memoria, & in eruditis Historiographum libris Gratitude.

Exegit monumentum aere perennius,

Regalique situ Pyramidum altius,

Quod non imber edax, non Aquilo impotens

Posit diruere, aut innumerabilis

Annorum series, & fuga temporum.

Crede mihi, non omnis Imperator ille mortuus est, multaque pars illius vitauit Libitinam: usque ille posteram crescet laude recens, dum Austriacum scandet Imperium, qua violens obstrepit Aufidus, & qua pauper aquae Daunus agrestium regnator populorum, dicentur inaudita victoriae. Sume igitur superbiam, vir Amplissime, quaesitam & debitam meritis. Aliis superfedeo & Ducibus, & gestis, ne abeat in volumen epistola. Si rursus in gubernandi prudentia, & dexteritate calamum diligenter immerer: in Patre tuo D. D. Enriquo de Corduba, Cardona, Folchio, & Aragonio Segobrigae, & Cardonae Duce, Comarense Marchione, Pradense, & Emporienfem Comite, Oppidonem speculi, & Luzenae, quae ciuitate iam donata est Dynasta meritissimo, in quo fuerunt omnia summa, nec aliquid maius esse potuit, vel esse debuit, Hispanum Catonem, nec Soloni, nec Themistocli imparem vidisse; & beatam tunc Prouinciam Gotoloniam tanto gubernatam Praeside, velint, nolint, fatentur inimici: ille etenim ut

Ferdinandos, & Ildefonsos æquabat regio sanguine, ipsos humanitate, iustitia, cæterisque regiis virtutibus adæquare, ne dicam vincere, facile potuit natura duce. At talem diutius in terris immorari Principem non passum est cælum, deficiebant nobis merita; & Lachesis aurea fila non secuit, sed absoluit.

Verùm ad te de tuis adhuc laudibus ieiunus rediens, ut redeat ad ornatum oratio: quia sine te nihil summum, & grande concipimus. Et ut ad maiora gradum, locumque faciam, inuoluens silentio honorem additum Salmanticæ te Collega, splendorem fidei te inter primarios iudice, totus iterum in priora dicta propendo, ne fastidio sit quod cuperem iucunditati deuotum. Egregie tuum sanguinis splendorem æquauit erga litteras amor: vnice ipsas diligis, quia vnice grandis. Et ut magnanimi Duces, ne à comparato cum Nobilibus Marte discedam, post victorias reportatas emeriti atria domus pictis replent phalangibus, ut, dum assurgunt in ictus umbrati licet milites, hostesque cadunt ignaue mucronum victimæ, repetant fortunam oculi, trepidulæque familiæ, & vernis, ut ait ille, habeant quid narrare possint attonitis; suspendunt pari studio è rectis vexilla hostibus erepta, armant parietes clypeis, sagittis grauidas pharetras, manuarum tormenta nitrato forata puluere, hastas vibratas aliquando si renuè, leuis, & grauis armaturæ supellectilem omnem in publicis constitutam locis diligenter exponunt, ut cæteri mirentur, & imitentur res gestas. Non secus, Heros dignissime, litterarum æquis æstimator Bibliothecam tam eruditam, & selectis voluminibus locupletasti, ut citra comparationis aleam armorum varietati, Bellonæque studio voluminum inaudita varietas, & Mineruæ conatus utiliori fructu respondeat. Sed per tuarum laudum Oceanum iam dudum irrisam, sine honore ratem rudis vector impello; prudentia erit vela contrahere, & ad silentij portum orationis proram aduertere. Iubet etiam præter naufragij discrimen, verecundia, qua præditus es, ut laudibus, quæ facilius apud Bilbilitanam Musam te fatigare possunt, quam nos satiare, taciturnitatis metam præfigam. Vnum pro cunctis tamen, licet ex omnium voto erubescas ad purpuram, addam præconium, quod in ea fortuna, & secundis auspiciis genitus es, & in tam augustum honoris apicem eriges adhuc tuos, ut eminentia fastigiati honoris purpureis inauguranda infulis cælesti apum, & viciniore nectare potiatur. Iam meritis, & tuo sanguine regio coniunctis gratulor, quibus natura dedit, ut non longè illis sint inquirendi, quorum virtutes imitentur: exemplis enim domesticis abundant, quando in oculis assidue versantur. Poterunt, humanissime Primas, plurimi de te, ut de Alexandro queri, quòd nihil reliquum aliis feceris, in quo suam ipsi generositatem valeant experiri. Ast claudat, dum sic Alexandrum refers, Alexandri factum epistolam. Cùm orbis domitor in Sigæo ad Achillis tumulum adstisset: O fortunate, inquit, obortis lachrymis adolescens, qui tuæ virtutis Homertum præconem inueneris. Nollem, dum Alexander es, ad epistolam maiorum tuorum rude monumentum tua lachrymaretur Dominatio, quod

raucum,

raucum, & Homero penitus impar ingenium præconemque sortita fuerit. Solatium tamen mihi conuiuet egregium in Alexandro, cùm omnes, adhuc inconcinnè, & malè tornatis versibus ipsius gesta laudantes vultu placido, & præmiis non inconcinnis afficeret. Vel tandem aderit solatio Valerius, cùm cætera desint, si epistola, & volumen tuos oculos adire, & censuram subire meruerunt:

Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:

Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

Vale, nobilissime Primas, & felix vitæ. E tuo Collegio Valentino, die decima mensis Aprilis, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto.

Dominationis Tuæ amplissimæ

Humillimus in Christo
seruus

MARTINVS PEREZ ab Vnânoa,

AMICO LECTORI

MATRIMONIUM, septimum, ac postremum nouæ Legis Sacramentum, Deo duce, & auspice, explicandum aggredior, ordine præpostero, ante explanationem sex priorum Sacramentorum, quæ iam fere parata, breui digesta, ac perpolita in lucem mittenda habeam. Sed non potui non instantibus votis multorum, & precibus acquiescere virorum etiam auctoritate compellentibus, qui expetunt uehementer, ut hoc de Matrimonio Theologicum opus, quamprimum mandatum prælo, communem lucem adspiciat. Nec difficulter illis morem gero, doctrinæ etiam ordinem aliquantulum inuertendo; cum eorum animo, ac studio, & communi utilitati mea semper in hoc, & in aliis operibus desudet industria. In cuius præclarissimi, ac utilissimi operis exacta tractatione, simili filo, pari studio, non mediocri diligentia, ac perspicuitate elaborata, quæ opus Theologicum tum de Trinitate, tum de Verbo incarnato nuper editum. Sex præcipua capita breui compendio inspicienda propono. Primum, omnia, quæ ad sponsalia spectant, duodecim Disputationibus, à prima usque ad duodecimam inclusiue expono. Secundum, naturam, & essentiam Matrimonij ut vinculum, ut contractus, & prout etiam est Sacramentum nouæ Legis explano, à Disputatione decimatertia usque ad vigesimam. Tertium, impedimenta Matrimonij in genere, & in specie tam minora impedimenta tantum, quàm etiam maiora, seu dirimentia propono, à Disputatione trigesima prima usque ad quadragessimam tertiam: ubi etiam Matrimonium clandestinum fuscè declaro. Quartum, omnia, quæ ad impedimentorum dispensationes pertinent, à Disputatione quadragesima quarta usque ad quadragessimam octauam curiosè expendo. Quintum, & sus, ac debiti coniugalis obligationem à Disputatione quadragesima nona usque ad quinquagesimam quartam discutio. Sextum denique, repudium, seu diuortium Matrimonij exactè declaro, à Disputatione quinquagesima quinta usque ad sexagesimam, quæ ultima est totius operis Disputatio. Quæ autem purè ad forum externum, præsertim ciuile spectare videntur, præcipuè donationes inter coniuges, de quibus doctè disputat noster Thomas Sanchez lib. 6. de Matrimonio, & quedam alia, quæ tractat lib. 10. de expensis, quas factò diuortio quisque coniux debeat pendere, apud ipsum legenda, ne iusto longius sim, magna ex parte omitto. Hæc volui, ipso in limine Lectorem admonere; & vnum quoque fidentiùs testari, me in iis omnibus nec habuisse præ oculis, ut conscientias laxarem, nec ut adstringerem, sed ut veram, & simplicem veritatem inuestigarem. Quam si alicubi pro voto assecutus sim, uni Deo optimo refero; sin minus, meæ ignorantia, ac ingenij tarditati. VALE.

Facultas

Facultas R.P. Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Aragonia.

EGO Dominicus Langa, Præpositus Prouincialis Societatis Iesv in Aragonia Prouincia, potestate ad id mihi concessa ab admodum Reuerèdo Patre nostro Mutio Vitelleschi, Præposito Generali eiusdem Societatis, facultatem concedo, ut Opus Theologicum de Matrimonij Sacramento, à Patre Martino Perez ab Vnánoa, Societatis nostræ, Doctore Theologo, & S. Theologiæ Primario quondam in Collegio Valentino Professore, & apud Inquisitores Apostolicos propositionum Fidei Censorem compositum, & eiusdem Societatis grauium, doctorumque virorum iudicio approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has litteras, manu nostra subscriptas, & sigillo nostri officij munitas dedimus. Valentia die vigesima octaua Aprilis, anni millesimi sexcentissimi quadragesimi quarti.

DOMINICVS LANGA.

CENSURA.

RER LEGI hoc Opus, & testor me in eo nihil inuenisse quod pias & Catholicas aures valeat offendere. Hoc primum. Deinde Author tanta claritate obscura quæque elucidat: tanta vi, ac pondere rationum sententias quas reiicit, impugnat: tanta eruditione, tantoque acumine ingenij sua placita confirmat: tanta felicitate atque dexteritate quæ diffusè ab aliis dicta sunt sine vllò sententiæ detrimento in compendium redigit: tanta grauitate iudicij inter discrepantes sententias suam ipse pronuntiat; ut in Censorem accitum in admiratorem sui verterit. Meum ergo de Opere iudicium est, fore post rot luculentissimas eiusdem argumenti scriptiones vtile valdè & frugiferum: dignissimum esse quod publicam lucem videat, quòdque secundissimis Scholarum, & eruditorum hominum plausibus excipiatur, quod non dubito euenturum. Cæsaraugustæ, die quarto Aprilis, 1644.

PETRVS OJEA, è Societate IESV, Theologiæ Lector,
in Collegio Cæsaraugustano eiusdem Societatis.

Approbationes Theologorum.

DISPUTATIONES subtilissimas de Matrimonio, à R. P. Martino Perez ab Vnánoa Societatis IESV, & Prouinciali Prouinciæ Aragoniæ compositas; Nos infra signati Magistri in Theologia Facultatis Parisiensis iustitiam, nihilque à Fide, aut bonis moribus alienum reperimus, idcirco eas approbauimus. Datum Lugduni die 17. Octobris 1645.

FR. STEPHANVS MOLIN, Carmelita.

FR. MICHAEL MICARD, Franciscanus.

PERMISSIO.

Ego Procurator Regius in Præfectura Lugdunensi consentio, vt Liber inscriptus in Approbatione præmissa, ab Hæred. Prost, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud, Bibliopolis Lugdunensibus excudatur, peculiari licentia ad id ipsis concessa. Datum Lugduni die vigesima prima Octobris, anno Domini quadragesimo quinto, supra millesimum sexcentessimum.

L O R I N.

Viso Procuratoris Regij consensu, Ego non impedio supradictum priuilegium. Actum Lugduni eodem anno & die quo supra.

L A N G L O I S.

Facultas R.P. Prouincialis Societatis I E S V in Prouincia Lugdunensi.

CLAVDIVS BONIELLVS, Prouincialis Societatis I E S V in Prouincia Lugdunensi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico Magno dicto IV. huius nominis 20. Decemb. 1606. Ludouico XIII. 14. Febr. 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque Superiorum permissione imprimant: Permittit Hæred. Prost, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud, Bibliopolis Lugdun. vt Disputationes de Matrimonio à P. Martino Perez ab Vnânoa, imprimere, ac liberè diuendere possint ad decennium. Datum Auenione 18. Octobris 1645.

C L A V D I V S B O N I E L L V S.

S E R I E S

Disputationum, & Sectionum.

DISPUTATIO PRIMA.

De mutuâ sponsalium promissione, seu eorum essentia, & ratione formali.

SECT. I.	V id sponsalium nomine intelligi debeat.	pag. 1
	2 Quænam sit ratio, & propria sponsalium definitio.	3
	3 Quæ & quanta deliberatio in promissione matrimonij sponsalitia, sit necessariò requisita.	4
4	An ad sponsalium validitatem ita necessaria sit actualis deliberatio, & aduentitia, vt non sufficiat virtualis.	7
5	An sufficiat ad sponsalia deliberatio habitualis, vel saltem indirecta, & in causâ.	ibid.
6	An voluntas, & animus promittendi, & se obligandi sit de sponsalium necessitate, & essentia.	10
7	An ad valorem sponsalium necessaria sit voluntas exequendi, seu implendi quod sponsi promittunt.	13
8	A quo actu, intellectu, an voluntatis, oriatur obligatio, & vinculum sponsalitiæ promissionis.	15
9	An promissio sponsalium debeat esse externa, & ab altero acceptata, & mutua, seu cum re-promissione ipsius; ita vt in nullo euentu possint aliter fieri sponsalia.	16
10	An ad sponsalia humano modo contrahenda sit sufficiens repromissio, cum quis fidem dat de matrimonio contrahendo, & alter acceptat, dicens: Placet, vel Accepto.	18

DISPUTATIO II.

De promissione externâ matrimonij factâ, tam gratuitâ, quàm onerosâ, ac vtriusque obligatione.

SECT. I.	V trum fieri possit ore tenus promissio voluntaria, sine animo, seu intentione promittendi, quæ non sit valida ad obligandum.	19
2	An ex fictâ promissione matrimonij gratuitâ, & onerosâ oriatur obligatio illud contrahendi.	21
3	An fictè promittens matrimonium, & sub eâ spe deflorans virginem, teneatur eam ducere, vel sufficiat, quòd satisfaciatur damno deflorationis dotem constituendo.	22
4	Ad quid teneatur fictus promissor matrimonij sub conditione deflorationis, quando contrahentes sunt inæquales.	23
5	An promissio ficta matrimonium contrahendi, si iuramento firmetur, valida sit.	24

DISPUTATIO III.

De verâ promissione merè internâ contrahendi matrimonium factâ homini, vel Deo.

SECT. I.	A n promissio interna matrimonium contrahendi homini facta pariat aliquam obligationem.	25
2	An promissio interna Deo facta de matrimonio contrahendo ob periculum incontinentiæ, verè obliget.	27
3	An valida sit promissio Deo facta intuitu pietatis, ducendi pauperem, vel meretricem, vel ab alio defloratam, vt eam liberet ab egestate, vel à peccato, vel ab infamiâ.	29
4	An promissio Deo facta de matrimonio rato contrahendo cum expressâ voluntate non consummandi, verè obliget.	31

DISPUTATIO IV.

De verbis, signis, & modis, quibus sponsalia contrahuntur.

SECT. I.	A n, & quibus verbis in genere sponsalia contrahantur.	32
	De verbis de præsentî affirmatiuis, per quæ sponsalia contrahuntur.	33
	<i>Perez de Matrimonio.</i>	De

S E R I E S

Series Disputationum,

3	De verbis de futuro affirmatiuis, quibus contrahi sponsalia queunt.	34
4	De verbis negationis, per quæ fiunt sponsalia.	36
5	An per verba disunctiua sponsalia contrahantur.	38
6	De aliis signis, per quæ confurgere solent sponsalia.	39

DISPUTATIO V. De contrahentium sponsalia habilitate.

SECT. I.	Q uæ sint impedimenta, quibus personæ sunt inhabiles ad contrahenda sponsalia.	42
	Q uæ sint impedimenta numeranda sint sponsalia clandestina, an potius ista licita sint.	43
3	An notabilis disparitas inter contrahentes disparitatis conscios irritet sponsalia.	44
4	An sponsalia debeant fieri in determinatam personam.	45
5	Quænam desideretur ætas in contrahentibus, ut habiles sint ad sponsalia.	46
6	An si malitia suppleat ætatem, valida sint sponsalia.	47
7	An sit peccatum contrahere sponsalia ante legitimam septennij ætatem.	48

DISPUTATIO VI. De intrinsecâ obligatione sponsalium sub culpâ.

SECT. I.	A n vera, & valida sponsalia obligent sub culpâ lethali.	49
	A n ex quâ virtute obligent sponsalia, fidelitatis, an strictæ iustitiæ.	50
3	An sponsalia possint leuiter, seu sub veniali tantum obligare, ex contrahentium intentione nolentium amplius se obligare.	51
4	An sponsalia obligent sponso ad abstinendum à fornicatione cum aliis, ne specialem malitiam committant distinctam à simplici fornicatione.	53
5	An promissio matrimonij gratuita, seu non mutua, acceptata tamen, obliget sub mortali.	55
6	An promissio matrimonij gratuita non acceptata, possit aliquo iure obligare.	57
7	An irrevocabiler obliget promissio matrimonij absenti facta, nullo pro eo acceptante.	60

DISPUTATIO VII. De obligatione extrinsecâ conuentionali sponsalia adimplendi.

SECT. I.	A n valide ponantur pœnæ soluendæ ab iniuste resiliente ab sponsalibus.	61
	A n quâ ratione possint arrhæ apponi sponsalibus, ut hæc confirmentur.	63
3	An sponsalibus adijci queant alij contractus, præsertim pactum permanendi in aliquo loco.	65

DISPUTATIO VIII. De variis sponsalium effectibus.

SECT. I.	A n, & quomodo sponsalia gignant impedimentum publicæ honestatis.	ibid.
	A n impedimentum publicæ honestatis cesset, quamdiu sponsalia valida, postea morte, vel mutuo consensu, vel aliâ de causâ dissoluantur.	67
3	An impedimentum publicæ honestatis oriatur ex sponsalibus ore tenus factis absque consensu interiori.	68
4	An matrimonium clandestinum valeat hodie ut sponsalia, & gignat impedimentum publicæ honestatis.	69
5	Quâ ratione sit effectus sponsalium, ut ea transeant in matrimonium per copulam inter sponso habitam.	71
6	An, & quo pacto licita sint sponsis de futuro oscula, amplexus, alijque tactus.	72

DISPUTATIO IX. De causis sponsalia dissoluentibus.

SECT. I.	A n sponsalia puberum mutuo ipsorum consensu dissoluantur.	73
	A n sponsalia impuberum solo eorum mutuo consensu possint dissolui.	75
3	An per ingressum religionis, professione non secuta dissoluantur sponsalia.	76
4	An si sponsalia sint iuramento confirmata, dissoluantur ingressu in religionem; an verò qui iuravit teneatur prius matrimonium contrahere.	78
5	An vorum religionis, vel castitatis perpetuæ dissoluat sponsalia.	79
6	An vorum, vel susceptio Ordinis sacri dissoluat sponsalia.	81
7	An	

& Sectionum.

7	An sponsalia dissoluantur per matrimonium subsequens factum cum aliâ personâ.	83
8	An prima sponsalia dissoluantur per posteriora, saltem si istis accessit copula.	85
9	An dissoluantur sponsalia per absentiam sponsi, vel sponsæ.	87
10	Utrum sponsalia dissoluantur transacto termino ad matrimonium contrahendum.	89
11	Quæ & qualis notabilis mutatio superueniens sufficiat ad sponsalia rescindenda.	90
12	An dissoluantur sponsalia, ob impedimentum superueniens, vel impediens matrimonium.	92
13	An vox publica, seu fama de impedimento, licet vera non sit, dirimat sponsalia.	94
14	An ob fornicationem ante sponsalia commissam, & post sponsalia cognitam, possint sponsalia dissolui.	ibid.
15	An ob fornicationem sponsalia subsequentem possint ea dissolui ex parte sponsi, vel sponsæ innocentis.	95
16	Utrum liceat utrique sponso à sponsalibus resilire, quando uterque fornicationem commisit post sponsalia.	96
17	Utrum sponsus conscius causæ sufficientis fornicationis sponsæ ad sponsalium dissolutionem, ius amittat resiliendi, si accedat ad sponsam.	97

DISPUTATIO X.

De ignorantia, metu, & dolo, quæ causas sponsalia dissoluentes concernere possunt.

SECT. I.	V trum præcedens ignorantia causæ iustæ dissoluentis sponsalia, faciat illa ipso iure irrita.	98
2	Utrum laborans occulto defectu, possit cum illius ignaro sponsalia contrahere, & eum cogere in conscientia, ut contracta sponsalia impleat, quin illi talem defectum aperiat.	100
3	An sponsalia coacta, seu facta ex metu sint valida.	101

DISPUTATIO XI.

De iudicis autoritate, an sit necessaria ad sponsalia implenda, vel saltem ad dissoluenda.

SECT. I.	A n qui sponsalia implere tenetur, & renuit, sit per iudicem cogendus.	103
	A n quis iudex possit cogere sponsum renuentem ad seruandam fidem sponsalium datam. Et quali cognitione causæ indigeat ut eum liberet ab huiusmodi obligatione.	104
3	An iudicis autoritas adeò sit necessaria ad sponsalia dissoluenda, ut nequeant sponsalia valida vnquam propria autoritate dissolui.	105
4	Qualis probatio sufficiens sit pro foro conscientie, ut licite sponsalia dissolui queant.	106

DISPUTATIO XII.

De sponsalibus conditionatis.

SECT. I.	Q uam vim habeant sponsalia conditionata.	107
	Q uæ sint conditiones contra substantiam matrimonij sponsalibus appositæ, irritet illa.	109
3	Utrum conditiones impossibiles & turpes quæ non sunt contra substantiam matrimonij, habendæ sint pro non adiectis, vel potius vitient sponsalia.	110
4	An sponsalia conditionata transeant in absoluta, & pura, quando ante conditionis euentum sponsi carnaliter commiscerentur.	111
5	Quid operetur tempus, demonstratio, causa & modus, quando apponuntur sponsalibus.	112
6	An licita sint sponsis de futuro sub conditione oscula, amplexus, alijque tactus.	ibid.

DISPUTATIO XIII.

De natura, & essentia matrimonij propriè, & formaliter sumpti.

SECT. I.	A n matrimonium absolutè & propriè sumptum consistat in vinculo, an potius in ipso formali contractu.	114
2	An vinculum matrimonij sit relatio rationis, vel realis, an potius denominatio extrinseca moralis.	115
3	An vinculum matrimonij sit mutuum ius & dominium corporum, & quale illud sit.	116
4	An vinculum consistens in mutuo radicali corporum dominio, spectata eius natura, includat ordinem ad copulam, vel usum coniugalem.	117
5	An in matrimonio ex parte intentionis adiunctæ contrahentium requiratur ordo ad copulam.	118

Peregr. de Matrimonio.

Series Disputationum,

- 6 An validum sit & consistens matrimonij vinculum cum conditione vitandi prolem in perpetuum, num quâ exercendo vsus coniugalem. 121
- 7 An intendens vinculum matrimonij necessariò debeat intendere vsus, vel copulam coniugalem. 124
- 8 Quid dicendum de castissimo matrimonij vinculo Beatæ Virginis cum S. Iosepho, & de consensu vtriusque. 125
- 9 De proprietatibus quæ consequuntur vinculum coniugale, seu matrimonium. 127
- 10 Quænam sit vera & propria matrimonij definitio. 128

DISPUTATIO XIV.

De natura & essentia matrimonij, ut contractus est maritalis.

- SECT. I. **A**n in matrimonio sit vera, & stricta ratio contractus. 129
- 2 Quænam sit materia & forma intrinseca contractus matrimonij. 130
- 3 An exterior expressio interni consensus contrahentium sit simpliciter necessaria ad contractum matrimonij perficiendum. 133
- 4 An exterior expressio interni consensus ita pertineat intrinsecè ad contractus matrimonij naturam, ut sit pars essentialis illius, an potius sit solum conditio sine qua non. 135
- 5 An & quomodo debeant esse simul contrahentium consensus, & eorum expressiones. 137
- 6 An necessitas mutui consensus contrahentium tanta sit, ut nec respublica, nec Ecclesia, neque etiam ipse Deus possit illam supplere. 138
- 7 In quæ obiecta, seu bona ferri necessariò debeant contrahentium consensus, ut validus sit matrimonij contractus. 141
- 8 Quænam sit vera & propria matrimonij contractus definitio. 143

DISPUTATIO XV.

De verbis, signis, & modis expressivis mutui consensus interni, ad naturam, & valorem contractus matrimonij requisitis.

- SECT. I. **A**n verba desiderentur in illis, qui loqui valent, ut matrimonij contractus valeat, vel saltem sint ex præcepto adhibenda. 144
- 2 Quæ verba contrahant matrimonium, & quæ sint in verbis dubiis obseruanda. 146
- 3 De tribus signis subarrhationis, porrectionis manuum, & traditionis; an per ea contractus matrimonij validè fiat. 148
- 4 An copula consummata, & etiam nixus ad illam sit signum matrimonij contractus. ibid.
- 5 An, & quomodo per parentes significetur, & exprimat consensus contrahentis, illo præsentente. 150
- 6 An per extraneos validè matrimonium contrahatur. 152
- 7 An, & quomodo in absentia contrahentis per Procuratorem exprimat consensus. 153
- 8 An matrimonium contrahi possit per Procuratorem, si mandans incidat in amentiam. 155
- 9 An matrimonium inter absentes contrahi possit per epistolam, & nuncium. 157

DISPUTATIO XVI.

De consensu conditionato contractui matrimonij apposito.

- SECT. I. **A**n conditiones, quæ intrinsecè insunt consensibus contrahentium, reddant matrimonij contractum verè conditionalem. 158
- 2 An conditio extrinseca necessariò futura adiecta matrimonij contractui, reddat illum conditionalem, & suspendat consensum. 160
- 3 An conditio impossibilis vitiet matrimonij contractum, vel potius tanquam non adiecta habenda sit. 162
- 4 An hæc conditio, contraho tecum, si Papa dispensauerit, sit impossibilis; an potius sit inter possibiles reputanda. 166
- 5 An conditio turpis contraria substantiæ, & naturæ matrimonij annullat ipsum, vel potius tanquam turpis reiiciatur. 167
- 6 An conditio turpis contraria tribus matrimonij bonis vitiet ipsum; an potius tanquam turpis, quasi non apposita, reiiciatur. 168
- 7 Quomodo intelligenda sit prima conditio contra substantiam, si generationem prolis euites, quam affert Pontifex in capite finali. 170
- 8 Quomodo intelligendæ sint duæ aliæ conditiones, quæ afferuntur à Pontifice, contra substantiam matrimonij. 172
- 9 An conditio turpis, quæ non est contra substantiam matrimonij, habenda sit pro non adiecta, vel potius vitiet matrimonium. 173

10 De

& Sectionum.

- 10 De quibusdam specialibus conditionibus, quæ turpibus annumerari solent, an habendæ sine pro non adiectis. 174
- 11 Qualis sit hæc conditio de futuro, si patri placuerit, apposita matrimonio, & quo pacto intelligi debeat. 175
- 12 An conditiones honestæ, indifferentes, & impertinentes, matrimonium suspendant, an potius habeantur in illo pro non adiectis. 176
- 13 An matrimonium per verba de præsentis sub conditione honesta contractum, fiat validum euentu ipso conditionis impletæ absque nouo alio consensu. 177
- 14 An contractui matrimonij sub conditione, ut fiat validus, absolutus, & purus requiratur, ut existentia, seu impletio conditionis sit nota contrahentibus, & etiam Parocho, & testium. 180
- 15 Quid operetur tempus, demonstratio, causa, & modus, quædo apponuntur consensui maritali. 181

DISPUTATIO XVII.

De consensu coacto, seu metu extorto, contractui matrimonij apposito.

- SECT. I. **Q**uid, & quotuplex sit metus, & causa eum incutiens. 183
- 2 Quis metus dicatur grauis, seu cadens in virum constantem. 185
- 3 An contractus lucratiui ex metu iniusto graui celebrati, spectato tantum iure naturali sint validi, an potius irriti. 189
- 4 An contractus onerosi ex metu iniusto graui celebrati, inspecto iure tantum naturali valeant, an non. 191
- 5 An ex iuris positivi dispositione, tam contractus lucratiui, quam onerosi sint irriti ipso iure, vel rescindendi. 192
- 6 Quem effectum habeat leuis metus iniuste incussus in contractibus tam naturali iure, quam positiuo. 193
- 7 An contractus ex metu reuerentiali celebrati, & ex precibus importunis, ac blanditiis sint irriti ipso iure, vel rescindendi. 194
- 8 An contractus, qui fiunt ex metu iuste incusso, iure naturali, ac positiuo validi sint. 195
- 9 An matrimonium contractum ex metu iniusto graui cadente in virum constantem, sed non incusso ad illud extorquendum, sit nullum iure naturali, & positiuo. 196
- 10 An metus cadens in virum constantem, iniuste illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in vtroque foro. 198
- 11 An matrimonium contractum ex metu graui iniuste illato, sit nullum iure naturæ, vel solo iure Ecclesiastico. 199
- 12 An matrimonium ex metu graui iniuste incusso inducat aliquam obligationem in contrahente cogente. 201
- 13 Vtrum matrimonium dictum ratione metus inualidum, fiat postea validum ob copulam subsequutam, vel ob cohabitationem diuturnam. 203
- 14 An prædictum matrimonium inualidum ratione metus, fiat postea validum, & firmetur iuramento. 204
- 15 An matrimonium ex metu leui iniuste incusso ad extorquendum, sit nullum. 206
- 16 Vtrum matrimonium ex metu iusto cadente in virum constantem, incusso ad illud extorquendum sit nullum. 207
- 17 Vtrum Princeps Ecclesiasticus, & secularis, & parentes filios possint ad matrimonium cogere, seu compellere. 208
- 18 Vtrum filij licite possint matrimonium contrahere, parentibus inuitis, seu resistentibus, vel saltem teneantur contrahere matrimonium, quod pater promisit, vel præcepit. 212

DISPUTATIO XVIII. De institutione matrimonij, & eius fine.

- SECT. I. **A** quo fuerit institutus contractus matrimonij, ut contractus est. 214
- 2 Quibus verbis instituerit Deus matrimonium. 217
- 3 Quibus verbis prima executio, seu celebratio matrimonij fuerit facta à primis parentibus. 218
- 4 An sit præceptum naturale, & diuinum matrimonij contrahendi. 219
- 5 An matrimonium sit homini naturale ac bonum, & licitum. 220
- 6 Quem finem contrahentes matrimonium debeant intendere, ut hoc validè faciant. 222
- 7 Quem finem contrahentes matrimonium debeant intendere, ut id licite, & sine culpâ faciât. 224

DISPUTATIO XIX. De matrimonio prout est Sacramentum nouæ Legis.

- SECT. I. **A**n matrimonium sit Sacramentum nouæ Legis à Christo Domino institutum. 227
- 2 An matrimonium pro contractu sit Sacramentum, & conferat gratiam ex opere operato; & etiam aliquando primam, necnon & gratiam sacramentalem. 229
- 3 Quid in sacramento matrimonij sit Sacramentum, res tantum, & res, ac Sacramentum simul. 231

3 4 An

Series Disputationum,

- 4 An matrimonium ab initio suae institutionis fuerit signum rei sacrae, & aliqua ratione verè, & propriè Sacramenti. 232
- 5 An matrimonium sit vniucòè Sacramentum cum aliis nouae legis, & sit vnum in specie, & numero in vtroque coniuge. 235
- 6 Quanam sit materia & forma Sacramenti matrimonij. 236
- 7 Quanam sit minister Sacramenti matrimonij. 237
- 8 Quam dispositionem requirat Sacramentum matrimonij ad conferendam gratiam in coniugatis, seu contrahentibus. 238
- 9 An Sacramentum matrimonij cum fictione susceptum recedente obice, seu fictione gratiam conferat. 240
- 10 Vtrum inter baptizatos possit celebrari contractus matrimonij, qui non sit propriè Sacramentum. 242
- 11 An matrimonium in infidelitate contractum fiat denuò Sacramentum conferens gratiam, cum ambo baptizantur. 246
- 12 Vtrum matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum sit propriè Sacramentum gratiam conferens. 249
- 13 Vtrum matrimonium baptizatorum per Procuratores celebratum sit propriè Sacramentum conferens gratiam. ibid.
- 14 Quanam sit vera, & propria Sacramenti matrimonij metaphysica definitio. 251

DISPUTATIO XX.

De indissolubilitate matrimonij.

- SECT. I. **V**trum matrimonium sit indissolubile, sicut quicumque alius contractus. ibid.
- 2 Vtrum matrimonium ex rei natura, solòque iure naturali præcisè considerato, sit ex se insolubile, nulla spectatâ Dei auctoritate, disponente, vel instituyente. 253
  - 3 An & quo iure soluatur matrimonium ratum ante consummationem per solemnem professionem in Religione approbata. 256
  - 4 An matrimonium ratum baptizatorum dissoluatur per tria vota Societatis IESV post biennium Nouitiatus emissa. 260
  - 5 Quantum temporis concedatur coniugibus ad ingrediendum Religionem ante consummationem matrimonij. 261
  - 6 Qualis consummatio matrimonij requiratur, vt nequeant coniuges Religionem ingrediendo illud dissoluere, & cessare faciat licentiam ingredi Religionem. 264
  - 7 Vtrum matrimonium ratum baptizatorum dissolui possit per Pontificis dispensationem. 266
  - 8 An urgente graui necessitate possit Episcopus dissoluere matrimonium ratum non consummatum. 269
  - 9 An & vnde proueniat vt matrimonium baptizatorum consummatum, sit omnino indissolubile. 270
  - 10 An matrimonium legitimum infidelium consummatum, sit omnino indissolubile, ita vt nullo casu possit à Pontifice dissolui. 271

DISPUTATIO XXI.

De potestate statuendi impedimenta matrimonij, tam impediencia, quàm dirimentia.

- SECT. I. **A**n habeat Summus Pontifex potestatem impedimenta matrimonij statuendi. 272
- 2 Ad quas personas se extendat potestas, & lex Pontificia statuens impedimenta matrimonij. 274
  - 3 An desideretur iusta causa, vt Pontifex ritè & rectè valeat impediméta matrimonij indicere. ibid.
  - 4 An potestas statuendi impedimenta matrimonij sit in Episcopo in sua Dicecesi respectu suorum subditorum. 276
  - 5 An dicta potestas statuendi impediméta sit in Principe saeculari infideli, & etiâ in baptizato. 277
  - 6 An consuetudine possint introduci, & auferri impedimenta matrimonij. 278

DISPUTATIO XXII.

De impedimentis matrimonij in genere.

- SECT. I. **A**n conuenienter sint ab Ecclesia statuta varia matrimonij impedimenta. 280
- 2 Quale & quoruplex peccatum sit contrahere matrimonium cum impedimento dirimente. 281
  - 3 Qualis

& Sectionum.

- 3 Qualis culpa sit matrimonium inire cum impedimento tantum impediencia. 282
- 4 An copula fornicaria inter affectos impedimento ad contrahendum inter se matrimonium, habeat semper aliam specie peculiarem malitiam. 283
- 5 An impedimenta siue dirimentia, siue impediencia, ita obligent, vt nullus metus etiam grauis, & cadens in constantem virum, à culpa excuset. 284
- 6 An Papa prohibens matrimonium suo præcepto, vel constitutione, censetur re ipsa illud dirimere. 285
- 7 Quot, & quæ sint impedimenta solum impediencia, & quot sint, & quæ impedimenta dirimentia. 286

DISPUTATIO XXIII.

De impedimentis minoribus impediencia tantum in specie.

- SECT. I. **D**e impedimento interdicti tantum impediencia, seu de Ecclesiae vetito. 287
- 2 De tempore feriato, secundo matrimonij impedimento tantum impediencia. 288
  - 3 De tertio impedimento, ex Catechismo Baptismo præmitti solito. 289
  - 4 De sponsalibus, & voto, quarto & quinto impedimento matrimonij tantum impediencia. 290
  - 5 De sexto impedimento tantum impediencia, quod oritur ex incestu. 291
  - 6 De raptu, & vxoricidio, septimo, & octauo impedimento. 292
  - 7 De susceptione propriae sobolis, Presbyterico, Pœnitentiæ solenni, & cõiugio monialis quæ sunt, nonum, decimum, vndecimum, & duodecimum impedimentum tantum impediencia. 293
  - 8 An leges statuentes prædicta duodecim impedimenta, adhuc vigeant, & ligent, egeantque dispensatione; & quis dispensare queat. ibid.

DISPUTATIO XXIV.

De primo impedimento erroris matrimonium dirimente.

- SECT. I. **V**trum error personæ dirimat matrimonium. 294
- 2 An error personæ dirimat iure naturæ matrimonium, an potius solo Ecclesiastico iure. 296
  - 3 An error solius qualitatis, quando est antecedens, & dat causam contractui, irritet matrimonium. 297
  - 4 An, & in quo casu error qualitatis, aut fortunæ matrimonium dirimat. 299
  - 5 An peccet qui per dolum, vel errorem qualitatis, v. g. virginittatis, inducit alium ad matrimonium. 301

DISPUTATIO XXV.

De secundo impedimento matrimonium dirimente, nempe de errore conditionis seruitutis.

- SECT. I. **A**n conditio seruitutis ignoratæ dirimat matrimonium contrahendum. 302
- 2 Quo iure error conditionis seruilis dirimat matrimonium. 303
  - 3 Qualis error, vel ignorantia conditionis seruilis debeat esse, vt dirimat matrimonium contrahendum. 306
  - 4 An matrimonium ob errorem conditionis seruilis nullum pariat obligationem seruo denuò contrahendi cum ipso volente libero; & an iste conscius postea seruitutis suæ coniugis possit propria auctoritate ab illa recedere. 307
  - 5 An in casu quo mancipium contrahens cum libera seruitutis ignara, consequitur libertatem, matrimonium valide fiat. 308
  - 6 Vtrum mancipium possit ita validè contrahere matrimonium, etiam inuito domino, vt nullo iure possit illi matrimonium interdicti. 309
  - 7 Vtrum licitum sit domino mancipium coniugatum mittere in partes longinquas, vel illum vendere ad partes remotas. 310
  - 8 Vtrum potius teneatur seruus coniugatus satisfacere domino, an verò ipsi vxori. 312
  - 9 An seruitus matrimonio superuenire possit alterutro cõiuge se in mancipiũ venundatè. 313
  - 10 Cuius parentis conditionem filij sequantur quoad seruitutem & libertatem. 314

DISPUTATIO XXVI.

De impedimento voti matrimonium dissolvente.

- SECT. I. **P**ræmittuntur nonnulla præludia status religiosi, ad præsentem disputationem conducentia. 315

Series Disputationum,

- 2 An solemnitas substantialis voti religiosæ castitatis posita sit in aliquo externo ritu. 316
- 3 An voti castitatis solemnitas consistat in traditione, vel donatione sui ipsius, quam Religiosus Deo, ac religioni facit. 319
- 4 Quid sit substantialis solemnitas voti castitatis; & an ea sola iure Ecclesiastico sit instituta. 321
- 5 Qualis sit solemnitas voti paupertatis, & voti obedientiæ in statu religioso. 322
- 6 An solo iure Ecclesiastico votum solemnè castitatis in religionis professione emissum, dirimat matrimonium. 324
- 7 An in Societate IESV, emittentes tria vota simplicia post biennium Nouitiatus, sint verè & propriè religiosi. 325
- 8 An votum castitatis simplex emissum in Societate IESV post biennium Nouitiatus, dirimat matrimonium subsequens. 326

DISPUTATIO XXVII.

De impedimento Ordinis sacri matrimonium dirimente.

- SECT. I. **Q**uo iure continentia, seu castitas sit annexa Ordinibus sacris; & quo tempore cœperit esse in Ecclesia. 327
- 2 Vtrum obligatio qua tenentur Clerici sacrorum Ordinum ad castitatem seruandam, oriatur ex voto, an ex sola susceptione Ordinis sacri, ex institutione Ecclesiæ. 328
- 3 Vtrum inualidè infantes, & pueri ante annos pubertatis ordinati in sacris, obligentur ad seruandam castitatem. 331
- 4 Vtrum ordinati in sacris cum ignorantia obligationis seruandi castitatem, teneantur seruare illam. 333
- 5 Vtrum ad obseruantiam castitatis teneatur inuitus, & iniustè coactus Ordinem sacrum assumens. 335
- 6 Quo iure sacer Ordo dirimat matrimonium subsequens. 338
- 7 Quando cœperit votum castitatis Clericorum esse solemnè, & habere effectum irritandi matrimonium subsequens. 339
- 8 Quas pœnas incurrat Clericus in sacris tentans matrimonium contrahere. 340
- 9 An, & quibus circumstantiis, vel conditionibus liceat coniugato in sacris ordinari. 341
- 10 Quomodo peccet Clericus qui post matrimonium in sacris ordinatus est vxore viuente; & quam pœnam propterea incurrat. 343

DISPUTATIO XXVIII.

De impedimento cognationis naturalis, seu consanguinitatis, matrimonium subsequens dirimente.

- SECT. I. **Q**uid sit consanguinitas, & quomodo eius gradus computentur. 345
- 2 An matrimonia cum consanguineis sint prohibita, & illicita iure naturæ. 347
- 3 An in primo gradu consanguinitatis ascendentium, & descendentium in recta linea, sit matrimonium ita iure naturæ illicitum, vt etiam eodem iure sit omnino irritum, ac nullum. 349
- 4 An in secundo gradu, tertio, & quarto, & vltioribus gradibus ascendentium, & descendentium in recta linea, sit matrimonium. 350
- 5 Vtrum consanguinitas in linea transfuersali iure naturali dirimat matrimonium. 352
- 6 An gradus aliquis consanguinitatis dirimat matrimonium iure diuino positiuo in lege gratiæ. 354
- 7 Ad quatum consanguinitatis gradum sit irritum matrimonium, attento iure Ecclesiastico. 355

DISPUTATIO XXIX.

De impedimento dirimente cognationis spiritualis.

- SECT. I. **Q**uid sit cognatio spiritualis, & quotuplex olim fuerit, & nunc sit. 356
- 2 An non baptizatus, & fidelis non confirmatus contrahat cognationem spiritua- lem. 357
- 3 Vtrum

& Sectionum.

- 3 Vtrum ex Baptismo irritò, vel non solemnè priuatim facto oriatur cognatio spiritualis, tam in baptizante, quam in patrino suscipiente. 359
- 4 Qui actus requirantur in patrinis vt cognationem spiritualem contrahant in Baptismo, & Confirmatione. 361
- 5 De numero & designatione patrinorum; & an omnes tangentes baptizatum, vel confirmatum contrahant spiritualem cognationem. 362
- 6 An coniuges filium suum baptizantes, aut in Baptismo, vel Confirmatione tenentes, impediantur ab vsu coniugali quoad petitionem & redditionem. 365
- 7 An qui per procuratorem exercet munus patrini contrahat cognationem spiritualem. 368

DISPUTATIO XXX.

De cognatione legali, impedimento dirimente.

- SECT. I. **Q**uid, & quotuplex sit cognatio legalis. 369
- 2 An omnis cognatio legalis, etiam illa quæ oritur ex adoptione imperfecta, dirimat matrimonium. 370
- 3 An triplex legalis cognationis species impediatur, ac dirimat matrimonium. 371
- 4 Quousque cognatio legalis duret, & dirimat matrimonium. 372

DISPUTATIO XXXI.

De impedimento affinitatis, matrimonium dirimente.

- SECT. I. **Q**uamnam requirantur, vt vera consurgat affinitas. ibid
- 2 Vtrum ex quacumque copula, seu commixtione coniugali, aut illicita, oriatur affinitas tanquam quid naturale instar consanguinitatis. 374
- 3 Vtrum affinitas ex copula coniugali consurgens dirimat iure naturæ matrimonium in aliquo gradu lineæ rectæ inter ascendentes, & descendentes. 375
- 4 Vtrum affinitas ex copula coniugali in primo gradu lineæ transfuersæ dirimat matrimonium iure naturali. 376
- 5 Vtrum affinitas ex copula fornicaria consurgens dirimat matrimonium iure naturali in aliquo gradu cuiusvis lineæ. 377
- 6 Quo iure, positiuo, diuino, an Ecclesiastico affinitas dirimat matrimonium; & ad quatum affinitatis gradum extendatur impedimentum. 378
- 7 An affines & consanguinei incurrant ipso facto excommunicationem, ineundo matrimonium. 379

DISPUTATIO XXXII.

De impedimento publica honestatis.

- SECT. I. **Q**uid, & quotuplex sit ex iure iustitiæ publica honestatis dirimens matrimonium. 381
- 2 Quæ requirantur vt ex sponsalibus de futuro oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis. 382
- 3 Ex quo matrimonio rato oriatur, vel non oriatur impedimentum publicæ honestatis. ibid

DISPUTATIO XXXIII.

De crimine, impedimento dirimente.

- SECT. I. **A**n sola duorum machinatio in mortem coniugis, quamuis non interueniat adulterium, dirimat matrimonium postea cum altero coniuge contrahendum. 383
- 2 An & quomodo machinatio vnus in mortem coniugis cum adulterio dirimat matrimonium. 385
- 3 An & quomodo crimen adulterij coniuncti cum matrimonio de præsentibus dirimat matrimonium. 386
- 4 An & quomodo dirimat crimen adulterij coniuncti cum promissione matrimonij. 387
- 5 An aliqua alia requirantur vt prædicta matrimonij promissio inducat impedimentum criminis. 389

DISPUTATIO XXXIV.

De vi, seu coactione, ac metu, matrimonium dirimente.

DISPUTATIO XXXV.

De impedimento ligaminis dirimente.

- SECT. I. **A**n iure diuino & humano matrimonium sit necessariò vnus cum vnica. 391
- 2 An iure naturali nullum sit matrimonium inter plures vxores, & vnũ virum. 392
- 3 Vtrum

Series Disputationum,

- 3 Vtrum pluralitas vxorum simul respectu vnius viri fuerit valida, & licita aliquibus, & quibus 394
 4 An Deus possit concedere, vt vna vxor pluribus viris nub at. 395
 5 Vtrum pluralitas coniugum successiue sit valida & licita, & qualiter constare debeat de prioris coniugis obitu, vt quis ad secundum matrimonium possit transire. ibid.

DISPUTATIO XXXVI.

De disparitate cultus matrimonium dirimente.

- SECT. I. **A**N inter dispares cultu, & Baptismo sit irritum matrimonium, & quo iure. 396
 2 An matrimonium personæ fidelis baptizatae cum hæretica, vel Apostata à fide sit validum, vel saltem prohibitum. 398
 3 An liceat coniugi iam ad fidem conuerso cohabitare cum altero renuente conuerti. 399
 4 An coniugi ad fidem conuerso integrum sit prius matrimonium dissoluere, & ad aliud transire, vbi alter renuit cohabitare, aut nonnulli sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum. 401
 5 An non existente prohibitione cohabitandi cum coniuge infideli, possit conuersus dissoluere matrimonium, & aliud inire, quamuis infidelis velit pacificè cohabitare, si non vult conuerti. 403
 6 Vtrum existente prohibitione cohabitandi cum infideli, possit fidelis conuersus dissoluere matrimonium, & aliud inire, quamuis velit infidelis pacificè cohabitare si non vult conuerti. ibid.
 7 Quando in prædictis casibus dissoluitur matrimonium conuersi cum infideli. 405
 8 An matrimonium conuersi cum infideli contractum ante Baptismum, dissoluitur per solemnem professionem in Religione. 406
 9 An dissoluto iam fidelis conuersi matrimonio liceat fideli ad aliud matrimonium transire. 407

DISPUTATIO XXXVII.

De impedimento impotentia dirimente.

- SECT. I. **Q**uid & quotuplex sit impotentia coeundi, & quando censenda sit impotentia perpetua, & quando temporalis. 408
 2 An impotentia naturalis ad coeundum dirimat matrimonium contrahendum. 409
 3 Vtrum impotentia naturalis ad seminandum dirimat matrimonium, quando est potentia ad penetrationem vasis. 410
 4 An impotentia coeundi perpetua, & naturalis, dirimat matrimonium etiam in ordine ad caste viuendum. 411
 5 An impotentia aliqua naturalis respectiua, possit esse perpetua, & matrimonium dirimat contrahendum. 413
 6 An coniux naturaliter impotens, cui licitè & absque periculo vitæ potest humano remedio subueniri, teneatur pati tale remedium altero id exigente. 415
 7 Vtrum impotentia ad copulam ex maleficio dirimat matrimonium contrahendum. 416
 8 An liceat à malefico parato ad tollendum maleficiis maleficio, id petere; & an quoque licitum sit maleficii signum destruere, quo, maleficii salus obtineatur. 418
 9 An impotentia perpetua ad copulam dirimat matrimonium, etiam iure naturali. 420
 10 An impotentia perpetua superueniens matrimonio, illud dirimat, eiusve usum impediatur. 421
 11 Quantum tempus requiratur experientia ad declarationem nullitatis matrimonij ob impotentiam perpetuam. 422
 12 An impotentia temporalis ex defectu ætatis, seu defectus ipse ætatis dirimat matrimonium, & quo iure. 424
 13 An hermaphroditus possit matrimonium inire, & iuxta quem sexum. 425
 14 Quid censendum sit de valore matrimonij cum in coniuge Hermaphrodito mutatur sexus. 426
 15 An validè possint matrimonium contrahere inter se duo hermaphroditi ad usum promiscuum. 427

DISPV

& Sectionum.

DISPUTATIO XXXVIII.

De impedimento raptus dirimente.

- SECT. I. **Q**uid raptus sit, in quo consistat eius specifica malicia in confessione exprimenda. 428
 2 Quas condiciones exigat raptus, vt pœnis iuris antiqui subiaceat. 429
 3 An raptus sit impedimentum dirimens matrimonium, attento Decreto Concilij Tridentini. 430
 4 Qualis raptus obnoxius sit pœnis Concilij Tridentini. 431

DISPUTATIO XXXIX.

De matrimonij simpliciter clandestini prohibitione, eiusque irratione post Tridentinum.

- SECT. I. **Q**uid sit matrimonium solemne, & quid simpliciter clandestinum. 433
 2 An matrimonium clandestinum sit illicitum iure naturæ, an potius solo iure Ecclesiastico. 434
 3 Vtrum Ecclesia potuerit irritare matrimonia clandestina, & de facto illa irrita reddiderit. 435
 4 An matrimonium clandestinum sit in pluribus casibus validum, præsertim sit vigeat aliquod graue damnum. 436
 5 An quando contrahentes inuincibiliter ignorant dictam legem irritantem Tridentini, validè contrahant absque Parocho, & aliis duobus testibus. 439
 6 Quinam teneantur ad obseruationem Decreti Concilij Tridentini. 440

DISPUTATIO XL.

De presentia Ordinarij, vel proprij Parochi, & testium, vt matrimonium non sit clandestinum, sed publicum & solemne.

- SECT. I. **Q**uid Ordinarij nomine in prædicto Decreto Tridentini intelligatur. 442
 2 Quis debeat dici proprius Parochus in ordine ad Sacramentum matrimonij, qui & assistere illi possit, & licentiam concedere, vt alij assistant. 444
 3 Vtrum Parochus vt validè & licitè assistat matrimonio debeat esse Sacerdos. 445
 4 An Parochus excommunicatus validè, & licitè matrimonio assistat. 447
 5 An Parochus habens titulum coloratum, & qui est intrusus non habens titulum, solo errore communi, validè matrimonio assistat, & ad id licentiam conferat. 451
 6 An Parochus non proprietarius ab Episcopo delegatus, & amobilis ad nutum illius, possit matrimonio assistere, & ad id licentiam conferre. 453
 7 Quis censeatur Parochus vagorum, seu vagabundorum, vt illos matrimonio coniungat. 454
 8 An sit necessarium saltem necessitate præcepti Parochum in matrimonio aliqua verba profere. 456
 9 Quot, & quales testes requirantur, & sufficiant ad valorem matrimonij. 457
 10 Qualis presentia Parochi & testium requiratur, & sufficiat ad valorem matrimonij. 458
 11 Cui actui matrimonij interesse debeant Parochus & testes. 459

DISPUTATIO XLI.

De assistentia alterius Sacerdotis loco Parochi, vt sit matrimonium solemne, & non clandestinum.

- SECT. I. **Q**uid sit licentia concedere assistendi matrimonio, & an ea debeat esse specialis, & expressa. 461
 2 Vtrum Sacerdos habens licentiam ad assistendum, eam tamen ignorans, validè assistat. 462
 3 An Sacerdos, cui Parochus committit vt matrimonio assistat, possit id munus obire in alia Parochia & Diocesi. 464
 4 An & quomodo sit valida licentia assistendi matrimonio sub conditione concessa. 465
 5 An sufficiat ad validitatem matrimonij licentia Parochi extorta per vim & metum. 466
 6 An valida sit licentia Sacerdotis dolo, & mendaciis impetrata à Parocho, aliàs nullatenus concessuro. 467

DISPUTATIO XLII.

De pœnis in iure constitutis matrimonio simpliciter clandestino.

- SECT. I. **Q**uid pœnis puniantur contrahentes clandestinè, absque Parocho, vel testibus, vbi vigeat Concilium Tridentinum. 468
 2 Quibus pœnis subiiciantur validè contrahentes clandestinè, vbi non vigeat Tridentinum. 470
 Perez de matrimonio. 1 2 3 Qui

Series Disputationum,

& Sectionum.

- 3 Quibus subiiciantur pœnistestes assistentes matrimonio clandestino absque Parocho. ibid.
- 4 Quænam sint pœnæ Parochi, vel alterius Sacerdotis assistentis matrimonio clandestino inualido ex defectu numeri testium. 471
- 5 Quæ pœna sit imposita Parocho alieno, vel Sacerdoti, qui assistit matrimonio, sine licentia propriij Parochi, 472

DISPUTATIO XLIII.

De denuntiationibus, seu monitionibus quæ sunt præmittendæ, ut perfectam publicitatem habeat matrimonium.

- SECT. I.** **V**trum denuntiationes sint adeò necessariæ, ut sine illis matrimonium nec valeat, nec liceat. 473
- 2 Vbi & quomodo debeant fieri prædictæ denuntiationes. 475
  - 3 Quis possit dispensare, ut denuntiationes matrimonij postponantur, vel ut omnino omittantur. 476
  - 4 Ob quas causas possit Ordinarius dispensare in denuntiationibus. 477
  - 5 An teneatur Ordinarius dispensare in denuntiationibus, existente causa iusta; & si nolit, possint illæ omitti absque dispensatione. 479
  - 6 Ad quid teneatur ex vi denuntiationum, qui aliquod impedimentum nouit, sed occultum. 480
  - 7 An si Ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneatur impedimentum fateri. 482
  - 8 Quid agendum Parocho, vel Ordinario, qui in Confessione sacramentali nouit impedimentum volentium contrahere, vel quando soli ipsi, & occultè nouerunt impedimentum. 483
  - 9 Quomodo se gerere debeat Ordinarius, & Parochus, cū ab alio opponitur impedimentum. 484
  - 10 Qua ratione requiratur benedictio nuptialis, & alia solemnitas. 485
  - 11 Quas pœnas incurrant contrahentes absque denuntiationibus illicitè omittis. 487
  - 12 Quam pœnam incurrat Parochus assistens matrimonio inito absque denuntiationibus illicitè occultis. 488

DISPUTATIO XLIV.

Quænam possint dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus.

- SECT. I.** **Q**uid propriè sit dispensatio, & an ea latè, an potius strictè sit interpretanda. 489
- 2 An potestas data ad dispensandum, sit strictè, an latè interpretanda. 490
  - 3 An possit Papa dispensare in impedimentis matrimonij iure naturali dirimentibus illud. 491
  - 4 An possit Papa dispensare in impedimentis, si quæ sint, iure positiuo diuino matrimonium dirimentibus. 493
  - 5 An possit Papa dispensare in impedimentis matrimonij solo iure Canonico, vel Ecclesiastico illud dirimentibus, & in radice illius. 495
  - 6 An possit Episcopus dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus. 497
  - 7 An alij præter Episcopos possint dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus. 499

DISPUTATIO XLV.

De causis requisitis ad dispensationem.

- SECT. I.** **A**n causa requiratur pro dispensatione legis Superioris, ut valida sit. 502
- 2 An dispensatio propriæ legis humanæ sine vlla causa valida sit. 503
  - 3 An Princeps, vel legislator possit dispensare validè secum in sua lege, sine vlla causa. 504
  - 4 An dispensatio in lege humana deficiente causa legitima sit culpæ obnoxia in concedente, petente, acceptante, & ea vrente. 506
  - 5 Quæ sint iustæ causæ ad dispensandum in impedimentis matrimonium dirimentibus. 508
  - 6 Quo tempore verificari debeat causa dispensationis, ut ipsa dispensatio valida sit. 510

DISPUTATIO XLVI.

De nullitate dispensationis, in cuius petitione retinetur verum, vel exprimitur falsum.

- SECT. I.** **A**n taciturnitas veritatis pertinentis ad causam impulsiuam, vel ad causam motiuam, & finalem impetrationis, efficiat dispensationem surreptiuam, & nullam. 512
- 2 An dispensatio primò petita & negata, & postea iterum petita & obrepta, tacita priori negatione, sit surreptiuam, & nulla. 514
  - 3 An

- 3 An taciturnitas prioris dispensationis obrepta reddat posteriorem inualidam. 515
- 4 An quando plura impedimenta sunt necessariò exprimenda, necesse sit exprimi simul in vna petitione ut simul dispensentur; an sufficiat separatim in diuersis. 516
- 5 An quando sunt plura impedimeta, sint exprimenda, & quo pacto, ad valorem dispensationis. 519
- 6 An taciturnitas copulæ habitæ inter consanguineos, aut affines, irriter dispensationem consanguinitatis, vel affinitatis. 522
- 7 Quænam sint exprimendæ in dispensatione, ut valida sit post Decretum Tridentinæ sess. 24. de matrimonio cap. 5. 523
- 8 An & quando dispensatio reddatur nulla ex expressione falsi. 525

DISPUTATIO XLVII.

De modis quibus dispensatio semel obrepta, tam ex parte illius cui conceditur, quam ex parte concedentis.

- SECT. I.** **A**n & quo pacto cesset & expiret dispensatio matrimonij per renunciationem eius cui concessa est. 528
- 2 An per non usum expiret dispensatio propter tacitam renunciationem. 530
  - 3 An, & quomodo cesset dispensatio & finiatur per inuocationem concedentis. 531
  - 4 An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij extinguantur per mortem, vel cessationem officij personæ cui committuntur. 533
  - 5 An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij expirent morte concedentis, re integrâ. 534
  - 6 Quæ alia requirantur, ut dispensationes, & cæteræ gratiarum literæ non expirent post mortem concedentis. 537
  - 7 Quando ratione formæ concessionis, duratio priuilegij limiteetur ad vitam concedentis. 538

DISPUTATIO XLVIII.

De explanatione dispensationum pro utroque foro in impedimentis matrimonij.

- SECT. I.** **A**n semper dispensatio pro impedimentis matrimonij sit strictè interpretanda. 541
- 2 Quo pacto intelligantur clausulæ dispensationum quæ circa matrimonij impedimenta Ordinario in foro externo expediendæ committuntur. 542
  - 3 An desideretur cognitio iudicialis veritatis precum, & ea possit ille cui dispensatio in foro externo committitur alteri subdelegare. 544
  - 4 Cuius expensis dispensatio impetranda sit, & quando à fide matrimonij data resiliens teneatur eas integrè soluere. 545
  - 5 Qualiter sint explicandæ quatuor priores clausulæ dispensationum matrimonij pro foro conscientie. 546
  - 6 Qualiter intelligantur quinque posteriores clausulæ dispensationum matrimonij pro foro conscientie. 549

DISPUTATIO XLIX.

De usu & debito coniugali licito.

- SECT. I.** **A**n usus, seu actus coniugalis sit licitus, & gratiam conferat ex opere operato. 550
- 2 Quo fine exercendus sit actus, seu usus coniugalis ut licitè fiat. 553
  - 3 An & quando actus coniugalis sit illicitus ratione temporis. 554
  - 4 Verum actus coniugalis habitus in loco publico, vel in loco sacro, aut benedicto fiat illicitus. 556
  - 5 Vtrum ratione excommunicationis vtriusque, vel alterius coniugis, usus coniugalis reddatur illicitus. 557
  - 6 An actus coniugalis tempore amentie sit illicitus. 560
  - 7 Quomodo & quo situ actus coniugalis fiat illicitus. 561
  - 8 An sit culpa lethalis quæ prius in actu coniugali, vase naturali omisso, in naturale vsu patitur, aut vtriusque coniugis semen data opera non simul emittitur. 563
  - 9 An sit lethale crimen viro cum vxore concubente eorum inchoatum non absoluerit. 564

DISPUTATIO L.

De usibus ac debiti coniugalis obligatione.

- SECT. I.** **A**n sit obligatio præcepti actus coniugalis quoad petitionem debiti, & casus virtutis. 565
- 2 An coniuges teneantur ad redditionem debiti. 567

Series Disputationum,

- 3 An, & quomodo coniuges obligentur ad mutuam cohabitationem, ne impotentes constituantur ad reddendum debitum. 568
 4 Quibus excusetur coniux à redditione debiti. 569
 5 An quoties coniux peccat exigendo, sit coniux reddens similis culpæ reus. 570

DISPUTATIO LI.

De voto simplici castitatis, Religionis, non contrahendi matrimonij, & sacras Ordines suscipiendi impediente usum matrimonij.

- SECT. I. **A**N voto castitatis ligatus, matrimonium iniens possit petere debitum. 573
 2 Vtrum coniux cui debiti petitio interdicta est ratione voti castitatis, possit aliquando, & teneatur petere. 574
 3 An voto castitatis astrictus contrahens matrimonium teneatur ingredi religionem, an potius possit illud reddendo debitum consummare. 575
 4 An votum castitatis emissum post matrimonium consummatum ab altero coniuge sine alterius licentia sit validum, & obliget etiam ad non reddendum. 577
 5 Ad quid obligentur coniuges, qui voverunt religionem ingredi. 579
 6 Ad quid obligetur coniux qui vouit Ordines sacros suscipere, vel non contrahere matrimonium, vel non petere debitum. 580

DISPUTATIO LII.

De cognatione spirituali, & affinitate matrimonio contracto superueniente, an impediatur eius usus.

- SECT. I. **A**N coniuges filium suum baptizantes, aut in Baptismo, vel Confirmatione tenentes, impediatur ab usu coniugali quoad petitionem, & redditionem. 582
 2 An affinitas post matrimonium inter coniuges orta, impediatur debiti petitionem. ibid.
 3 Quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita à coniuge, coniuncta esse alteri coniugi, ut coniux ille incestuosus priuetur iure petendi. 583
 4 An si vxor vi vel metu à viri consanguineo cognoscatur, priuetur potestate debiti petendi ibid.
 5 Vtrum coniux qui ex ignorantia iuris prohibentis, vel facti, vel poenæ, efficitur affinis alterius coniugis, priuetur debiti petitione. 584
 6 An desideretur iudicis sententia, ut coniux incestuosam affinitatem contrahens, debiti petendi facultate priuetur. 585

DISPUTATIO LIII.

De actu coniugali an sit illicitus, quando est dubium de valore matrimonij.

- SECT. I. **Q**uid debeat facere coniux, quæ certò scit matrimonium esse nullum, nec potest hoc probare, ideòque cogitur coniugi cohabitare. 586
 2 An coniux qui contraxit mala fide, dubius de illius valore, possit licitè petere, & reddere. 587
 3 An matrimonio bona fide contracto vtriusque coniugis, & rationabiliter dubitatur de eius valore, possit vterque petere, & reddere. 588
 4 An si coniux qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere. 590

DISPUTATIO LIV.

De delectationibus morosis, & tactibus turpibus coniugatorum.

- SECT. I. **A**N liceat coniugibus morosè delectari secluso periculo pollutionis in copula cogitata tanquam præfenti. ibid.
 2 An tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges, licita sint, secluso pollutionis periculo. 591
 3 An liceant delectationes morosæ, & tactus coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere. 592
 4 An semper sit culpa lethalis vacare actioni in qua præui detur pollutio præter intentionem subsequenda. 593
 5 An delectationes morosæ, tactus, aspectus, verba turpia inter coniugatos, reddantur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge præuisi. 594
 6 An

& Sectionum.

- 6 An sponsus de futuro licita sint delectationes captatæ ex futura copulæ coniugalis cogitatione; & liceant illis tactus. ibid.
 7 An inter omnino solutos liceant tactus, aspectus, & verba turpia dicere, vel audire. ibid.

DISPUTATIO LV.

De repudio, seu diuortio matrimonij quoad vinculum.

- SECT. I. **V**trum in lege veteri apud Hebræos per libellum repudij dissoluebatur matrimonium quoad vinculum. 597
 2 An inter Gentiles licuerit aliquando repudium, seu dissolutio matrimonij quoad vinculum. 598
 3 Vtrum propter adulterium alterius coniugis fiat diuortium, & dissoluatur matrimonium quoad vinculum. 599
 4 An, & in quibus euentibus nunc in lege euangelica possit dissolui matrimonium quoad vinculum. 600

DISPUTATIO LVI.

De diuortio quoad torum, ob delictum adulterij.

- SECT. I. **A**N & quo iure ratione adulterij alterius coniugis, licitum sit diuortium perpetuum quoad torum, & cohabitationem. ibid.
 2 Quid adulterij nomine sit intelligendum, ut dicatur illud præbere iustam causam diuortio perpetuo. 602
 3 In quibus casibus adulterium non sufficiat ad diuortium perpetuum. 603
 4 Vtrum maritus teneatur dimittere vxorem adulterantem persistentem in adulterio. 604
 5 Qualis notitia adulterij desideretur, ut possit coniux innocens in foro conscientiæ ab adulterio diuertere, ac ei debitum negare. 605
 6 Quid iuris sit coniugi innocenti post factum diuortium. 606
 7 Quid liceat coniugi nocenti post diuortium, ad Religionem, vel Ordinem sacrum transeundum, vel ut votum simplex castitatis emitat. 607

DISPUTATIO LVII.

De diuortio quoad torum ob alia crimina ab adulterio distincta.

- SECT. I. **A**N hæresis vnus coniugis causam præbeat diuortio sufficientem. 608
 2 An copula sponte à Catholico habita cum hæretico, post notitiam hæresis, sit condonatio, ita ut amplius non liceat diuertere. 609
 3 Vtrum detur compensatio, si vterque coniux sit reus delicti hæresis, vel vnus sit adulter, & alius hæreticus, ita ut neutri diuertere liceat. 610
 4 An si coniux pertrahat alium ad peccatum, sit sufficiens causa diuortij. 611
 5 An & quando coniugis sæuitia iustam alteri diuortij causam præbeat. 612

DISPUTATIO LVIII.

De diuortio quoad torum consummato matrimonio per ingressum ad Religionem.

- SECT. I. **A**N & quo pacto requiratur in coniugato alterius coniugis consensus, ut licitè, & valide fiat primus Religionis ingressus ad Nouitiatum. 613
 2 An ad primum ingressum coniugati ad Nouitiatum præter licentiam alterius coniugis, requiratur licentia Episcopi ad valorem illius, vel saltem ex necessitate præcepti. 615
 3 An sine licentia coniugis consummato matrimonio valeat secundus ingressus ad Religionem per solemnem professionem. 616
 4 Quid exigatur, ut secundum Iuris Canonici definitionem possit alter coniux de alterius licentia ad Religionem transire per professionem. 618
 5 Vtrum sit necessaria licentia Episcopi ad valorem professionis coniugatorum, vel saltem sit de necessitate præcepti. 620

DISPUTATIO LIX.

De diuortio quoad torum, consummato matrimonio per susceptionem sacrorum Ordinum.

- SECT. I. **A**N vir possit ad Ordines sacros transire, absque vxoris licentia expressa, & spontanea, & ad quid obligetur. 622

Series Disputationum, & Sectionum.

- 2 An vxor quæ voto castitatis emisso licentiam concessit viro Ordinis sacri assumendi, reddatur inhabilis matrimonio ineundo post viri obitum. ibid.
- 3 Quid exigatur, vt coniugatus fiat Episcopus, vel Cardinalis, vxore viuente. 624

DISPUTATIO LX. & VLT.

De necessaria iudicis auctoritate, vt licite fiat diuortium, seu dimissio coniugis quoad torum, & cohabitationem.

- SECT. I. **Q**ua ratione coniuges mutuo consensu possint facere diuortium. ibid.
- 2 Vtrum coniux innocens possit propria auctoritate, nullo spectato Ecclesie iudicio, debitum negare alteri coniugi propter adulterium. 625
- 3 An liceat coniugi innocenti propria auctoritate diuertere ab adultero quoad habitationem. 626
- 4 An sententia diuortij transeat in rem iudicatam, ita vt illa semel lata, & transacto appellationis termino, neutri coniugi liceat reclamare. 627
- 5 An si post latam sententiam diuortij constet coniugem condemnatum fuisse innocentem, vel vtrumque pariter nocentem, sit ea retractanda, & coniuges ad pristinum statum matrimonij restituendi. 628
- 6 An post latam sententiam diuortij, contingat coniugem innocentem labi in adulterium, compensentur mutuo delicta, & sit iste compellendus redire ad coniugem causa adulterij dimissum. 629

R. P.

R. P. MARTINVS PEREZ AB VNANO, E SOCIETATE IESV, DE SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO.

DISPUTATIO PRIMA.

De mutuâ sponsalium promissione, seu eorum essentia, & ratione formali.

DE sponsalibus, veluti matrimonij præambulo, primo loco sermonem instituo, imitatus Gregorium IX. in 4. Decretalium, vbi de matrimonio acturus, cap. 2. à sponsalibus cœpit. Securus quoque communiorem Doctorum Theologorum vsum, qui inde initium sumunt, quia sunt via quædam, vel quasi præuix causæ disponentes ad matrimonium. De sponsalibus agunt DD. iuris Pontificij in Decreto, caus. 27. q. 2. Et in Decretalibus tit. de sponsalibus, & tit. de desponsatione impuberum. Theologi cum Magistro in 4. à dist. 26. vsque ad 42. & cum D. Thomâ in additionibus ad 3. partem, quest. 43. & non pauci ex Theologis, & Canonistis variis peculiaribus tractatibus.

SECTIO I.

Quid sponsalium nomine intelligi debeat?

RATIO dubitandi sumitur ex variis rebus, quibus sponsalium nomen accommodari solet. Sponsalium enim vox non vnius est significationis. Primo enim accipitur pro donis, seu muneribus quæ sponsæ à sponso dantur. Secundo, pro contracto matrimonio, ratò per verba de præsentibus, non adhuc consummato. Tertio, pro mutuâ promissione viri, & mulieris de matrimonio contrahendo.

Dico itaque primo, priorem illam acceptionem sponsalium pro donis, seu donatiis, quæ vicissim sibi conferre solent sponsus, & sponsa, non esse communi vsum in eo sensu à Doctoribus traditam. Patet, quia esto verum sit sponsalia dici aliquando prædicta dona, seu munera, vt habetur in l. l. C. si nupt. ex script. petant. & in rubr. & l. l. C. si Rector. Prouincia spon-
Perez de Matrimonio.

salia dederit, lib. 3. C. Theodosiani. In quem sensum quoque capiuntur verba illa, quæ serui Saulis dixerunt ad Dauid 1. Reg. 18. Non habet Rex sponsalia necesse. id est, non eget Rex muneribus, quæ filix suæ dentur à genero suo. Denique Varro lib. 5. de lingua Latinâ scribit, olim pecuniam ipsâ sponsalium causâ promissam, sponsalia vocari consueuisse. Nihilominus tamen meritò Doctores in eâ significatione nomen illud sponsalium non vsurpant. Quia prædicta dona, seu donaria, alio nomine magis proprio, & accommodato donantur; dicuntur enim, sponsalitia largitas. Hæc enim fieri solet inter sponsos de futuro, ob matrimonij ineundi spem, eiusque causam; quam Hispanè vocamus, Los dones, y joyas, que se embian los desposados.

Dico secundo, nomen sponsalium, pro matrimonio rato, non adhuc consummato, sumi aliquando in iure, & ipsos coniuges per verba de præsentibus, dici sponsos; hanc verò significationem non esse iuxta communiorem vsum receptam. Prima pars dicti constare videtur ex cap. tertio loco, de presumptionibus, vbi agitur de matrimonio rato de præsentibus. Fuit enim casus

A de

de quodam iuvene, qui, vt in initio capitis dicitur, in sponsam per verba de presenti consenserat, eamque volebat vxorem habere, seu cum illa matrimonium consummare. Constituit verò fuisse nullum tale matrimonium, propter impedimentum affinitatis prius contractum, & pluribus manifestum. Quæsitum fuit à Papa Clemente III. quid iuris esset. Et ipse respondit, vt matrimonialiter non coniungerentur, sed solutis sponsalibus separarentur. Id est, vt non consumment, quia matrimonium fuit nullum; matrimonium verò per verba de presenti soluitur, intellige, de facto, non de iure: quia de iure sponsalia non tenentur propter affinitatem prius contractam. Illud itaque matrimonium appellat sponsalia. Idem constat ex *c. accepisti 2. & ex c. eius dudum 5. de sponsa duorum*, vbi sponsa appellatur, quæ nupta alteri per verba de presenti, non est ab eo carnaliter cognita. Similiter *27. q. 2. c. qui desponsatam 12.* sponsa appellatur, quæ contraxerat matrimonium cum viro per verba de presenti; & *c. coniuges 6.* matrimonium ratum appellatur desponsatio. In qua significatione sponsam, seu desponsatam in sacra quoque Scripturâ usurpari est certum, ex *Matth. 1.* vbi dicitur de Virgine Beatissimâ: *Cum esset Maria desponsata Ioseph.* His locis & auctoritatibus rectè probat Vasquez de matrimonio *disp. 4. num. 5.* sponsam etiam dici, quæ merè matrimonio iuncta est. Vnde Basilius Ponce *lib. 12. de sponsalibus, cap. 1. num. 2.* falso attribuit nostro Vasquez, nullum putasse esse textum, vnde colligatur, usurpari sponsalia pro matrimonio, cum expressè loco citato probet prædictis textibus, sponsam dici, quæ per verba de presenti matrimonium contraxit. Solum enim contra Couarruuiam in *epitom. 4. libri Decretalium, c. 1. n. 3. & 4.* dicentem, promissiones, & stipulationes in matrimonio factas, sponsalia quoque dici consueuisse, ait Vasquez, id neque ex iure aliquo, vel antiquo auctore probari. Non verò idem afferuerat de matrimonio rato, & de coniugatis per verba de presenti. quod vt valde diuersum debuisset Basilius animaduertere. Ratio verò, cur ipse contractus matrimonij rati per verba de presenti, & ipsi, sic contrahentes appellentur in iure sponsi, traditur à S. Thoma in *ad iuuuonib. q. 43. a. 1. ad 6.* Quia videlicet in ipso matrimonij rati contractu includitur tacite promissio de præstando in futurum officio mutuo coniugali, saltem per se & communiter loquendo. Nam qui sic, saltem communiter contrahunt, quodammodo sunt adhuc promissi respectu effectus, seu vsus matrimonij; atque idèd nomine sponsalium tale matrimonium intelligi potest. Nam sponsalium nomen deducitur à verbo *spondere*, quod idem est ac spontè promitto, quasi sponsalia sint, & esse debeant promissiones spontaneæ, seu voluntariæ. *Secunda pars* dicti manifesta est, quia ex communi vsu, & modo loquendi, qui iam matrimonium actu contraxerunt, licet illud non consummauerint, dicuntur absolute, & proprie nupti, & coniugati. Et in iure vocantur vir, & vxor, vt constat ex *c. omnes res 4. & c. dmi in iuuuonib. q. 5. & c. coniuges 6. & c. coniuges 9. 27. q. 2.* Et in Evangelio idem clariùs liquet ex illis verbis *Matth. cap. 1. Iacob genuit Ioseph virum Mariæ; & ex illis aliis: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Ratio verò cur non dicantur iuxta frequentiorem vsum sponsi, seu promissi absolute, est, quia iam non sunt in spe, sed in re matrimonium adepti. Dicit verò consueuerunt cum addito, sponsi de presenti.

4 Dico tertio; in vsu communi rigorosiori, & propriissimo, nomen sponsalium sumi pro ipsa promissione mutua viri, & fœminæ de contrahendo inuicem matrimonio. In quo sensu à nobis hic accipitur

sponsalium nomen. Hanc esse propriam illorum significationem ostendo primò, ex ipso nomine. Nam sponsalia à spondendo dicuntur, iuxta Vlpianum *l. 2. ff. de sponsalibus.* Spondeo autem idem est ac spontè promitto; quasi sponsalia sint, & esse debeant promissiones valde spontaneæ, seu voluntariæ, vt pote quæ ordinantur ad matrimonium: quod sicut valde onerosum, ita etiam summè voluntarium esse debet, vt validum sit. Olim mos erat, vt puella nuptura sponderetur, seu promitteretur viro à patre, vel à tutore, vel ab amicis. Vnde qui promittebantur, dicebantur sponsi, qui verò promittebat sponsor; contractus verò sponsalia. Nunc verò ad illos, qui suo nomine contrahunt sponsalia, maximè pertinet vox, & nomen sponsi. Vnde vir sponsus, & fœmina sponsa appellantur; qui sibi futuras nuptias inuicem promittunt. *Secundo* roboratur prædicta significatio, quia ipsa sponsalia ordine naturæ, & temporis præcedere solent contractum matrimonij. Quamuis enim nupquam lege cautum sit, vt matrimonium contracturi, promissionem de illo contrahendo præmittant; decenter tamè, velut honestum quoddam præmium, ineundo coniugio præcedere solent, vt clarè supponitur in *c. nostrates 3. 30. q. 5.* vbi dicitur matrimonia post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa, celebrari. Et meritò, vt nimirum res ipsa tanta maiori solemnitate, & æstimatione peragatur, ne vilis habeatur sponsa statim sponso tradita. Mirum enim auget charitatis, & amoris desiderium, eius rei, quæ appetat, dilatio. Vnde rectè habetur *c. 29. institutum est 27. q. 2.* Sponsas iam pactas non esse statim tradendas, ne vilè habeat sponsus datâ, quam non suspicauerit sponsus dilatam. Quoniâ, vt addit Glossa *ubi: Gratior est fructus, quem spes productior edit.*

Denique sponsalium nomen propriissimè significatione futurarum nuptiarum mutuam promissionem, firmo quoque; quia sponsalia sunt quasi via quædam, & dispositio ad matrimonium, vt docet S. Thomas in *4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* Sunt enim præuia ad ipsum matrimonium meliùs, ac maturiori consilio contrahendum, & ad indissolubile matrimonij obligationem maiori præmeditatione suscipiendam. Vnde Concilium Tridentinum *sess. 24. Decreto de reformatione cap. 1.* prudenter decreuit, vt publicæ denunciations matrimonij contrahendo sint præmittendæ. Id enim moraliter vix potest fieri, quin expressa, vel saltem tacita matrimonij contrahendi mutua promissio, quam sponsalia dicimus, contractum matrimoniale antecedat. In hoc igitur tractatu sponsalium nomen accipio in hac rigorosâ significatione pro mutuâ de futuro matrimonio promissione, iuxta communem Theologorum, Canonistarum, ac Iurisperitorum doctrinam, & sensum.

Ex dictis colligo cum Couarruuiâ relato *d. c. 1. in fine*, & aliis; quoties in dispositione aliqua siue legis, siue testamenti, codicilli, aut cuiusvis alterius contractus, sit mentio de sponsis, esse tunc talem dispositionem intelligendam solum de his, qui nondum contraxerunt verum matrimonium, neque ratum, neque consummatum, sed tantum ipsum sibi mutuò promiserunt, nisi ex circumstantiis talis eius dispositionis legalis, testamentariæ, aut alterius similis diuersum quid manifestò constaret. Et ratio esse potest, quia prædictarum dispositionum, & legum verba debent intelligi iuxta communem vsum, & modum loquendi magis ab hominibus receptum. Addit tamen, & rectè, noster Sanchez *lib. 1. de sponsalibus, disp. 1. n. 2.* quando ob alias circumstantias maneret adhuc eius dispositionis, legis, vel statuti dubia mens; tunc quidem in re fauorabili posset, &

& deberet intelligi, etiam vera vxor, aut maritus per dictum nomen sponsi, aut sponsæ; secus verò esset in re odiosâ. Sicut etiam pariter in eadem solâ re fauorabili, licet non in odiosâ, nomine mariti, vel vxoris, aut cõiugis venire possunt, & debent, non solum qui verum suum matrimonium consummarunt, sed etiam illi, qui ipsum suum matrimoniũ habent solum ratum de presenti. Imò etiam illi, qui dictum matrimonium habent solum sibi promissum de futuro. Quod verum iudico cum eodem Sanchez, quando in vtrisque est eadem fauoris ratio; secus verò si è contra: vt videtur contingere in *c. si verò, de sententiâ excommunicationis.* In quo decisio illa, percussorem Clerici turpiter inuenti cum vxore, non esse excommunicatum, extenditur à Doctoribus, vt nomine vxoris comprehendatur quoque sponsa de presenti nondum cognita, quia est eadem ratio: nam mens Pontificis excusantis maritum ab eâ excommunicatione fuit ob iniuriam adulterij sibi illatam, ob quam iure ciuili conceditur ipsi accusatio, & quia vix potest continere dolorem. Hæc eadem ratio militat in sponsâ de presenti, cum committatur cum ea adulterium, & ius ciuile æquè concedat viro accusationem huius adulterij. Non verò id extenditur ad sponsam de futuro, quia non est eadem ratio, cum non esset alieni thori violatio, seu adulterium, vt infra dicitur. Notandum verò, tunc legem, vel constitutionem continere fauorem, quando primò, & directè intendit fauere alicui, quamuis indirectè alteri sequatur damnum, & sit illi odiosum: vt videre licet in statuto prædicto percipientis Clericum turpiter agentem cum vxore; quod licet sit odiosum Clericis, censetur materia fauorabilis, quia in eo intendit Pontifex per se primò, & directè fauere iusto dolori percipientis.

6 Opponit contra Sanchez circa hanc doctrinam Basilius Ponce *c. 1. cit. num. 3.* dicens, eam non esse in vniuersum veram: & sibi placere quod Duarenus animaduertit, nihil periculosius esse in iure, quam per vniuersas theses aliquid definire, quia sunt fallaces huiusmodi regulæ, & ferè nihil firmi habent. Verum non video quo fundamento pungat prædictam doctrinam, quam nec Sanchez in vniuersum, sed cum sufficienti, ac debitâ tradit moderatione; nec eam impugnat ratione, vel aliquo iure eius fallaciam ostendens, quod debuisset præstare, vt, quod Duarenus obseruauit, rectè & ad rem presenti instituto applicaret. Constat igitur sponsalium nomen in prædictâ tertiâ significatione in hac materia esse usurpandum, & de illis præsertim in his disputationibus de sponsalibus, prout sunt promissiones matrimonij contrahendi, semper loquemur.

SECTIO II.

Quenam sit ratio formalis, & propria sponsalium definitio.

1 Rationem formalem sponsalium exacta eorũ essentialis definitio cõprehendere debet, & explicare. Communiter Doctores eum Magistro in *4. d. 27.* sponsalia sic definiunt: Sponsalia sunt, viri, ac fœminæ compromissio de futuro matrimonio contrahendo. Alij idem expriment, dicentes, sponsalia esse mutuam promissionem matrimonij inter personas iure habiles. Gregorius de Valentia *disp. 10. generali q. 2. p. 1.* Toletus *lib. 7. instructionis Sacerdotum, c. 20.* Basilius *lib. 12. c. 1. n. 4* & alij sic definiunt: Sponsalia sunt, mutua promissio futuri matrimonij signo aliquo sensibili expressa.

Pere de Matrimonio.

Eadem sponsalia *l. 1. ff. de sponsalibus, sic definiuntur*: Futurarum nuptiarum repromissio; id est, reciproca, ac mutua promissio. Nam repromissio, apud Iurisperitos, mutua promissio est. Et patet, quia in sponsalibus ex eo quod vnus promittat matrimonium, & alter repromittit. Neque enim repromittet ille, cui nota non est præcedens alterius promissio.

Denique sponsalia à Nicolao Papa *c. nostrates 30. q. 5.* definiuntur iuxta veterem editionem; futurarum nuptiarum promissa, quam vltimam particulam, *promissa*, in plurali numero usurpatam, docet bene noster Ludouicus Maratus *disp. 12. de matrimonio, sect. 2.* significare mutuam promissionem duorum. Sicut etiam, meo iudicio, non aliâ de causâ, sponsalia dicuntur in numero plurali, nisi vt intelligatur, sponsalia non esse qualemcumque nuptiarum sponsonem, sed sponsonem mutuam, ac reciprocam duorum, atque ad eò vtrinque inter sponsum, & sponsam datam, & acceptam, quâ vicissim alter alteri ad contrahendum matrimonium suo tempore, sese obligat. Iuxta nouam verò editionem, textus citatus non habet, *promissa*, sed, *promissio*, quod idem est; nam subintelligi debet mutua, seu reciproca. Quare iuxta prædictas definitiones constat, rationem formalem sponsalium in hac mutuâ promissione de matrimonio futuro consistere, & sponsos esse, qui sibi mutuò matrimonium promiserunt,

Mihi videtur, iuxta dictum cap. *nostrates*, accurata, exacta, ac essentialis sponsalium hæc definitio. *Promissio mutua matrimonij futuri.* Explicantur singulæ partes. Dicitur, *promissio*, quia ad rationem sponsalium non satis est voluntas, vel propositum nubendi in posterum, nisi promissio accedat. Nam, vt videbimus, sponsalia includunt obligationem de iustitiâ ad contrahendum; quam non inducit, nec inducere potest sola voluntas, seu propositum, sed promissio. Quare si quis fœminæ dicat: Volo te vxorem ducere, accipere, vel habere; præcisè ex vi verborum non contrahit sponsalia; quia prædicta verba non significant promissionem, sed nudum desiderium, vel propositum. Dixi *præcisè*; nam tales circumstantiæ possunt concurrere, vt illa verba sufficiant ad sponsalia: si nimirum profertens intendat verè promittere, & alter similia verba adiungat eadem intentione, cognoscens intentionem primi profertentis, & promittentis. Itaque promissio vera ipsi sponsalibus necessaria est, ac essentialis. Ponitur, *mutua*; quia tametsi satis videtur esse simplex alterius tantum promissio, vt nimirum promittens alteri obligetur; nisi tamen alterius compromissio accedat, non constituentur sponsalia. Ratio à priori est, quia sponsalia sunt verum pactum, & contractus onerosus, qui parem vtrinque obligationem importat; vnde essentialiter dicit, mutuam duorum consensum in idem, mutuam in eisdem obligationem inducentem; iuxta definitionem contractus, traditam ab Vlpiano, & ab omnibus receptâ, quæ est, vltro, citroque obligatio; seu obligationem vicissim inducens. Vel clariùs: Contractus est signum externum, practicum vltro, citroque obligationem ex consensu contrahentium pariens. Quare, sponsalia, sicut & matrimonium nullatenus claudicare debent. Vnde sicut certissimum est, matrimonium non esse, nisi duorum mutuâ, seu reciprocam suorum corporum tradentium potestatem; ita nec sponsalia esse, nisi duorum mutuam suorum corporum promittentium potestatem. Quæ enim res vi matrimonij traditur, vi sponsalium promittitur. Denique ponitur in definitione sponsalium particula illa *matrimonij futuri*, tanquam specificatiuum illorum, quo essentialiter constituuntur, & vt sic distinguuntur.

A 2

guuntur

guuntur à qualibet aliâ mutuâ promissione, & quolibet alio contractu. Nam sponsalium mutua promissio respicit immediatè, & proximè vt obiectum matrimonij contrahendum, à quo spèciem sumit. Vnde si vnus promitteret futuras nuptias, alter verò aliquid aliud valdè diuersum: tamen si facerent contractum alium onerosum obligantem, sed non efficerent sponsalia; quia illa mutua promissio non haberet pro obiecto immediato futurum matrimonium, nec illi duo respicerent idem matrimonium, quod est essentialè sponsalium obiectum; vnde in ordine ad solum illud dicuntur promissi ipsi, sponsi. Prædictâ etiam particulâ clarè dignoscitur differentia inter matrimonium, & sponsalia. Aliud enim est matrimonium contrahere, aliud verò ad matrimonium contrahendum se obligare. Sicut multum distat pecuniam mutuum dare, aut promittere se daturum. *l. si poenam, ff. de verborum obligationib.*

3 Hinc colligo primo, in prædictâ definitione verû & integrum formalem, & essentialè conceptum sponsalium exprimi, ac declarari. Quia in eâ explicatur genus, & differentia; nam mutua promissio habet locum generis, in quo conuenit iste sponsalium contractus cum aliis contractibus onerosis: alia verò particulâ futuri matrimonij, præstat locum differentia, per quam differt à reliquis.

4 Colligo secundo, essentialè sponsalium definitionem non egere particulâ illâ, *vir, & femina*; sicut neque illâ aliâ, *inter personas iure habiles*. Nam totum id manifestè includitur, & exprimitur illâ priori nostræ definitionis particulâ, *promissio mutua*. Nam mutua promissio vinculum exprimit vtriusque veram inducens obligationem. At inter personas, quæ non sunt vir, & femina, & etiam inter virum, & feminam, qui sunt iure inhabiles, nequit esse matrimonij vera, seu valida promissio, quia nequit vllum esse vinculum talem obligationem inducens. Ob similem rationem in prædictâ sponsalium definitione non desideratur illa alia particulâ, *signo se: sibi expressa*. Quia esto verissimum sit, necessarium esse sponsalium promissionem innotescere contrahentibus aliquo signo sensibili, & pacto quo id infra explicabimus; tamen id iam includitur, & exprimitur prædictâ nostræ definitionis particulâ, *mutua promissio*, quia aliàs non posset esse reciproca, & mutua: neque enim ex duobus repromitteret ille, cui nota non esset promissio alterius.

5 Colligo tertio, ad sponsalia essentialiter non requiri arrhas, neque sponsalitiâ largitatem, nec iuramentum. Quamuis enim his accidentibus firmiora reddatur; essentialiter tamen solum postulat, vt vtrique fiat promissio matrimonij contrahendi.

6 Colligo quarto solam directam, immediatam, seu proximam promissionem mutuam matrimonij futuri esse sponsalia: nec sufficere indirectam, & quasi mediatam ac remotam. Quare qui sibi mutuo promittunt contrahere sponsalia, tamen si efficiant contractum obligatorium, non tamen sponsalia; quia ista habet pro obiecto immediato futurum matrimonium, non verò illa promissio. Vnde promissio sponsalium longè differt à veris sponsalibus; sicut promissio rei exhibendæ, valdè differt à re exhibitâ. Et sanè constat satis de se ipsismet promissiones sponsalium; non esse ipsas formales promissiones matrimonij, quæ sunt formaliter ipsa sponsalia: sicut neque etiam ipsa promissio faciendi, verbi gratiâ, votum castitatis, est ipsa actualis; & vera emissio, vel

effectio eius voti, ideòque neque adhuc obligans ad eam seruandam pro tunc, titulo & voto religionis.

Colligo quinto, hunc sponsalium contractum esse præuium matrimonio, etiam vt Sacramento nouæ Legis, non verò esse Sacramentum, neque aliquid sacramentale. *Primum* liquet, quia cum sponsalia sint mutua promissio futuri matrimonij, necessariò debet esse contractus quidam naturalis præuius ad alterum matrimonij contractum, qui eleuatur in Lege gratiæ ad rationem Sacramenti. Non enim sponsalia sunt matrimonium, sed præparatio ad illud. Nam aliud est matrimonium contrahere, & aliud ad matrimonium proximè contrahendum se obligare, & hoc præstant sponsalia, vt præuia ipsi matrimonio, etiam vt Sacramento. *Secundum* patet, quia sponsalia non sunt signum gratiæ à Christo institutum; quod requiritur ad rationem Sacramenti nouæ Legis. Quòd verò nec sint sacramentalia, probatur, quia ex nullo capite constat, vel iure Ecclesiam sponsalia instituisse tanquam caremoniam sacram ad impetrandum à Deo aliquem effectum; quod requiritur ad sacramentale. Nec obest quòd D. Thomas in *4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* dicat: Sponsalia sunt ad sacramentalia quædam matrimonij, sicut exorcismus ad Baptismum. Nam tantum vult esse quid præuium, sicut exorcismus ad Baptismum; non verò quod sicut exorcismus est quædam caremonia sacra facta ab Ecclesia, quibusdam orationibus, & ritibus ante Baptismum instituta; sic similiter sunt sponsalia. Nam sponsalia solum approbantur ab Ecclesia eo modo, quo approbantur in iure ciuili, & iure gentium, tanquam contractus quidam naturalis præuius ad matrimonium. Appellat verò hanc præuiam dispositionem sacramentalia matrimonij, id est, præuia ad ipsum matrimonij Sacramentum.

Colligo ultimo, in prædictâ mutuâ matrimonij promissione, quam constituimus sponsalitiâ contractus rationem formalem, & essentialè, multa inuolui, quæ sunt in particulari tractanda. Nam cum prædictâ sponsorum promissio debeat necessariò esse voluntaria, & libera, & verè obliget, necessariò debet includere actum intellectus ordinantis, & deliberantis, & voluntatis animum se obligandi; vnde oportet explicare ex qua deliberatione, & ex qua voluntate se obligandi procedere debeat: cumque sit mutua contrahentium, & reciproca promissio, non sufficit quòd interna sit, sed debet etiam esse externa, adeò vt vtrique innotescere necesse sit. Quæ omnia continent speciales difficultates sequentibus sectionibus explicandas.

SECTIO III.

Quæ & quanta deliberatio in promissione matrimonij sponsalitiâ, sit necessariò requisita.

SUPpono quid *deliberatio* sit. Existimo enim cum S. Thom. 2. 2. q. 88. a. 1. deliberationem non esse propositum, vel actum voluntatis; sed esse actum intellectus, seu iudicium, quo intellectus definitè iudicat, & proponit quid sit eligibile, vel eligibilis, vel quo in materiâ præfenti iudicat expedire, prædictâ fieri sponsalitiâ promissionem. Vnde licet propositum voluntatis, quod subsequitur tale iudicium, soleat etiam denominari deliberatum: denominatur tamen deliberatum extrinsecè ab actu intellectus, quia videlicet cum sufficienti animaduersione, & iudicio intellectus fit.

Hoc

2 Hoc supposito, certum est ad prædictam promissionem necessariam esse aliquam deliberationem. Patet, quia illa non fit sine consensu libero voluntatis; voluntas verò nequit operari sine præuiâ ratione considerante & discurrente: ergo est necessaria aliqua deliberatio, saltem illa, quæ ad actum perfectè humanum, & simpliciter liberum satis sit. Firmatur, quia absque sufficienti deliberatione, & aduentitiâ, nullus actus potest esse voluntarius, & humanus, ac proinde nec fecundus ad pariendam obligationem moralem, seu humanam; nam vis obligandi nascitur ex voluntate. At promissio sponsalitiâ inducit obligationem ex iustitiâ. Difficultas est, quanta deliberatio requiratur ad illam, vel quæ subreptio sufficiat impedire illam.

3 Nam Felin. Tiraquel. Panormitanus, & alij relati à Sanchez *disp. 8.* requirunt maturam deliberationem, adduntque non sufficere plenam si sit repentina, & ex feruore iracundiæ orta. Probat *primò* ex *c. diuorium 21. de penitentia dist. 1.* vbi sic dicitur: *Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantiâ appauerit iudicium animi fuisse.* Quo canone manifestè significari videtur, contractum sponsalitiâ, & quemcumque alium calore iracundiæ factum, esse nullum iure positiuo, nisi post iram sedatam fuerit approbatus.

Secundo, in *c. sicut ex litteris 13. de iureiurando, in 6.* iuramentum cuiusdam Prioris declaratur nullum, quia fuit factum à Priore calore iracundiæ iucenso.

Tertiò, contractus sponsalitiâ est res grauis, inducens obligationem ad contrahendum matrimonium, rem ex se perpetuam: ergo naturâ suâ petit maturam deliberationem; quia si aliter fiat, & homo maneat ligatus, sequuntur moraliter multa pericula peccandi mortaliter, quia sponsalia sic facta statim displicent, & difficilè implentur, ac facillimè violantur.

4 Alij verò, quos refert, & sequitur Bonacina *de matrimonio. q. 1. punct. 4. num. 4.* sentiunt maiorem vsum rationis requiri ad contrahenda sponsalia, quàm ad committendum peccatum mortale. Probat, quia ad culpam mortalem sufficit consensus, & plena aduertentia mali præfentis; ad sponsalia verò requiritur cognitio futurorum: nam cum ista sint compromissio futuri matrimonij, exigunt etiam notitiâ, & aduertentiam futurorum; at plus vsum rationis exigunt ad notitiâ, & prouidentiam futurorum, quàm ad notitiâ, & consensum alicuius obiecti, & actus præfentis; ergo. Firmatur, nam iuramentum, & votum, licet sit ex plenâ deliberatione, si tamen fiat calore iracundiæ, non ligat, vt docent communiter Canonistæ, & probant textibus citatis: solumque excipiunt donationem piæ causæ, quæ valet etiam facta calore iracundiæ: ergo idem dicendum de sponsalitiâ actione.

Veriorem iudico oppositam sententiam, quæ decernit, plenam deliberationem, quæ sufficit ad peccatum mortale, esse sufficientem, & non requiri aliam maiorem ad sponsalia contrahenda. Ita Sanchez *relatus*. Reginaldus *lib. 3. c. 34. num. 246.* Gutierrez *c. 7. de matrim. num. 6.* Lessius *lib. 2. de iustitia c. 40. n. 2.* Coninch *disp. 21.* & communiter omnes recentiores. Iuxta quam

5 Dico primo, plenam deliberationem esse necessariò requisitam ad contrahenda sponsalia. Patet, quia sponsalia futuri matrimonij sunt res, & onera valde graua, quæ inducunt perfectam obligationem: ergo postulant plenam deliberationem, & libertatem:

Perez de Matrimonio.

hæc enim est, quæ habet proportionem cum re graui subeundâ sponte, non verò semiplena deliberatio; aliàs enim si promittens perfectè non aduertat quid agat, non facit actum perfectè humanum, ac voluntarium perfectam obligationem inducentem, qualis est de essentia sponsalium.

Dico secundo, ad sponsalitiâ promissionem exigi, & sufficere plenam illam deliberationem, quæ exigitur, & sufficiens est ad peccatum mortale. Patet, tum quia sponsalia suapte naturâ obligant sub peccato mortali, vt ostendam infra *disp. 6.* ergo requirunt deliberationem plenam ad peccatum mortale requisitam. Tum maximè, quia de essentia sponsalitiâ solum est, quòd sit actus humanus, & sufficienter voluntarius, ac liber ad obligationem contractam subeundam: sed ad hoc sufficit plena illa deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter, vel ad alios contractus humanos satis est. Nam omnis inaduertentia, quæ in re graui excusat à peccato mortali, efficit, vt actus sit imperfectè humanus, & voluntarius: ergo è contrario, quæ sufficit ad peccandum mortaliter, cum efficiat actum verè humanum, & liberum, etiam sufficit ad veram promissionem, quæ vnus alteri perfectè se obligat. Et certè, quis neget, si rectè ratione ducatur, illam deliberationem, quæ sufficit ad se ligandum reatu æternæ pœnæ, quæ est res grauissima, non esse etiam sufficientem ad se obligandum Deo, vel hominibus vinculo promissionis. Firmiter idem, nam ea deliberatio plena sufficit ad obligandum pro voto Ordinis sacri, & pro voto Religionis, quæ est obligatio statûs perpetui: ergo potiori iure sufficit ad sponsalia contrahenda. Similis etiam deliberatio sufficit ad valorem iuramenti, & ad culpam periurij, & ad peccandum etiam mortaliter contra votum, & contra sponsalia; ergo & ad obligationem sponsalium: est enim de his omnibus consimilis ratio.

Dico tertio, ad contractum sponsalitiâ, vltra plenam deliberationem, non requiri aliam maiorem iure naturæ, vel iure aliquo positiuo, atque adeò sistendum esse in generali ratione plenæ deliberationis sufficientis ad actum simpliciter liberum. Probat, quia in primis ex natura rei, seu iure naturæ, contractus sponsalitiâ non postulat, nisi eam plenam libertatem, quæ habet proportionem cum re graui subeundâ sponte, & quam similem exigunt alij contractus onerosi, propriè contractus dicti, qui pariunt obligationem, vt non desit substantialis consensus ac libertas; hæc autem ex natura rei adest, si sit plena deliberatio. Præterea, nullum est ius positiuum, ciuile, vel canonicum, exigens aliam pleniorè, & maturiorem deliberationem. Nec iura ab aduersariis allegata pro primâ sententiâ eam requirunt, vt constabit ex declaratione ipsorum iurium; ergo. Firmatur, nam si vltra plenam deliberationem alia maior postuletur in sponsalibus; nulla certè ratio dari potest ad designandum gradum huius deliberationis sufficientis, ac necessariae ad sponsalitiâ promissionem: potest enim hæc deliberatio esse magis, vel minus diuturna, & cum consideratione plurium, vel paucorum rationum, aut difficultatum, quæ in aliquibus sponsalibus esse solent. Item cum non omnia sponsalia sint paria, ad sponsalia grauiora, vt valida essent, postulanda esset maior deliberatio. Quod ex iure vllò constare non potest: imò neque moraliter fieri potest, itavt de valore vniuscuiusque contractus sponsalitiâ habeatur moralis certitudo. Addo, ex eâ doctrinâ sequi non solum in sponsalibus, sed etiam in votis, & in omnibus actionibus, & negotiis humanis, quæ graua sunt, maiorem

A 3

ioem

iolem deliberationem esse simpliciter necessariam. Fieret etiam pro negotij qualitate, & differentiâ diuersos gradus deliberationis esse postulandos ad valorem negotij, seu obligationis. Imò vltius sequeretur, quo peccatum mortale grauius est ex sua specie, vel genere, eo necessariam esse maiorem deliberationem, vt ad talem culpam imputeretur. Quæ omnia falsa sunt, & à nullo Doctore conceduntur.

8 Dico vltimo, plenam deliberationem sufficere, etiam si ex iracundiâ, vel aliâ animi passione procedant sponsalia. Ita communiter Doctores. Et patet, quia si plena libertas, etiam ex iracundiâ ortâ, sufficiens est ad reatum pœnæ æternæ: ergo & ad inducendam obligationem minus grauem, qualis est sponsalium, & matrimonij. Et ratio à priori est, quia calor iracundiæ, communiter, & moraliter loquendo, rationis vsûm non ita perturbat, vt liberum iudicium non relinquat; vnde, non obstante passione, homo satis aduertit, quid faciat, & quid commodi, vel incommodi sit in tali actione, vt eligi debeat, vel repudiari, quamuis id fiat nimîa celeritate, quasi præcipitatione quadam; ergo non obstante illâ, potest vnus alteri se perfectè obligare. Quod si in aliquo casu raro, calor iracundiæ tantus est, vt mentem absorbeat, & liberum iudicium non relinquat; certum est, nulla esse sponsalia tunc contracta; quia hæc sunt contractus humanus, qui sine plenâ deliberatione esse non potest; sicut neque absque illâ committitur culpa mortalis. Et non solum in passione iræ, sed etiam in amore, & quacumque aliâ ita perturbante rationem, id verum habet.

9 Hinc colligo primo, sponsalia, & matrimonia facta in furia, & ebrietate esse nulla, vtpote non humana. Quod intellige, quando contractus fit tempore amentia; nam si amens habeat lucida interualla, tunc contractus celebratus tenet, quia contrahens gaudet libertate. Similiter valet, si contrahens sanæ mentis sit, circa materiam matrimonij, quamuis sit insanus circa aliam materiam. Addo de ipso furioso, c. neque furiosus 26. 3. 2. 9. 7. sic haberi: *Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non sapientur.* Priorum verborum rationem reddit glossa; quia non possunt consentire; videlicet ob defectum deliberationis, & potestatis. Addit verò statim: *Assunt tamen consentire si habeant dilucida interualla.* Postrema verba non significant, matrimonium contractum à furiosis esse validum; vt aliqui imponunt Glossæ, sed non esse dissoluum propter superuenientem furiam matrimonio iam contracto. Quare sensus illius canonis est, furiosos nequire verum matrimonium efficere; tamen matrimonium ante furiam celebratum non esse dissoluum ob furiam postea superuenientem.

10 Colligo secundo, sponsalia cum insufficienti, seu absque plenâ deliberatione contracta, sicut nullo modo sunt sponsalia, ita ne quidem sub veniali obligare. Ratio est, quia id habet peculiare contractus sponsalitijs, vt nunquam possit etiam ex contrahentium voluntate, obligare sub veniali tantum: vt læpè ostendo infra disp. 6. præsertim sect. 3.

11 Quæret aliquis, quo signo discerni possit, quando contractus sponsalitijs subito factus, sit validus, vel inualidus ex perturbatione, vel inconsideratione rationis. Breuiter dico, nullum signum certum, infallibile posse circa hoc dari, sed prudentis arbitrio opus esse, quò spectanda est rationis aduertentia. Nam si tanta fuit passio, vt homo non attenderet, quid ageret, tunc in delibata fuit actio, & insufficientis ad sponsalia; quia etiam ad peccandum mortaliter non sufficeret. Si verò nec subita passio, nec breuitas tem-

poris abstrahit sufficientem aduertentiam cum aliqua collatione eius, quod agebatur cum actu opposito, sine vlllo signo perturbati discursus, tunc passio non abstrahit sufficientem deliberationem.

Ad argumenta primæ sententiæ.

Ad primum, ommissis aliorum solutionibus, respondeo cum Glossa, in illo textu solum statui, diuortium non deberi ratum haberi, quod animi perseverantiam non habet. Vnde si mulier calore iracundiæ, quamuis liberè, à marito suo diuertat, puniri non debet, nisi perseverantiam habuerit. Hoc autem specialiter statuit ius de diuortio; vt nimirum quando coniux ex subitâ irâ, quasi diuortium facturus, à coniuge discessit; præsumit ius, non tam id fecisse seriò, ac verâ voluntate diuertendi, vel accusandi, quam vt animi commotionem, ac iram significaret: sicut sæpè irati coniuges sibi mutuò diras imprecantur, cum tamen grauius dolerent, si quid eorum, quæ alteri imprecantur, accideret. Hoc autem speciale, quod ibi statuitur, non debet extendi ad alia; multò minus ad contractum sponsalium factum cum verâ, & plenâ voluntate contrahendi.

Ad secundum dico, casum illius textus fuisse, vt notat Glossa, quòd Prior cuiusdam Monasterij iracundiæ calore commotus, iurauit, se in claustro eiusdem Monasterij, in quo professionem fecit, de cætero cum certo Monacho non moraturum. Abbas suus dubitauit; super hoc consuluit Papam Urbanum III. Et ipse respondet, non fuisse licitum illi Monacho temerarium, seu illicitum iuramentum facere contra fidem suæ professionis, & suæ stabilitatis propositum. Vnde mandat eidem Abbati, vt pœnitentiam illi iniungat, & in claustro, quod abiurare non potuit, stabilitate perpetuâ suam pœnitentiam exequatur. Hinc autem nihil cõtra nostram doctrinam probatur; quia non declaratur iuramentum illud nullum, quia factum sit calore iracundiæ, quamuis sic fuerit factum, sed quia fuerit de materiâ illicitâ.

Ad tertium, concessio antecedente, negatur consentia. Quamuis enim iuxta prudentem modum operandi requiratur ad sponsalia maior deliberatio, quam ad alias communes actiones, & quo sponsalia sint grauiora, eo maior sit adhibenda consideratio; inde tamen non fit, vt si in hoc defectus aliquis committatur, statim sponsalia sint inualida, nisi tanta sit indeliberatio, vt vsûm libertatis simpliciter impediatur.

Ad secundæ sententiæ argumentum, negatur antecedens, quia ea futurorum prouidentia neque ex natura rei, neque ex aliquo iure requisita est. Imò si ea desideraretur in sponsalibus contrahendis, incautè à iure præscriptum esset tempus septem annorum, vt incantur sponsalia, cum in eâ ætate vix vlla possit esse cognitio, aut prouidentia futurorum. Tunc etiam vix contingit vnquam haberi rationis vsûm perfectiorem eo, qui ad mortalem sufficit culpam: nam eâ tenerrimâ ætate, neque habet puer præsentium prouidentiam, nedum futurorum. Vide quæ dicuntur infra disp. 5. sect. 6. num. 4.

Ad confirmationem constat ex dictis, antecedens falsum esse, neque ex vlllo textu colligi potest oppositum. Solum enim dici potest, iuramenta, & vota facta ex iracundiâ, tamen si ex plenâ deliberatione, tamen si non sint irrita, habere tamen iustam causam cur irritari, vel dispensari possint. Et quoad hoc posset habere locum exceptio de donatione piæ causæ in cuius fauorem, etiam si mente perturbatâ fiat, non irritatur.

SECTIO IV.

An ad sponsalium validitatem ita necessaria sit actualis deliberatio, & aduertentia, vt non sufficiat virtualis?

1 Actualis, seu formalis deliberatio dicitur ipsa actualis aduertentia intellectus existens in se ipsâ, & perseverans in eomet instanti, in quo fit opus. Virtualis verò deliberatio dicitur, quæ fundatur in præcedenti deliberatione formali eiusdem actus, quæ licet non existat actu, & in se formaliter; manet tamen in virtute, & moraliter censetur durare, & influere tempore, in quo fit tale opus. Qui modus virtualis deliberationis solet explicari exemplo intentionis ministrandi Sacramentum, quæ formaliter aliquando præcessit, & licet in se non duret, tamen esse virtualiter censetur, quando nec retractata est, sed ab illa adhuc mouetur homo ad operandum. Simile est in præsentia materia, si quis deliberauit promittere matrimonium Franciscæ, postea verò eo tempore, ac momento, quo promittit, distrahatur ab illa actuali deliberatione, & cogitatione, nam ea distractione non obstante censetur operari cum virtuali deliberatione, & proposito promittendi.

2 Noster Gaspar Hurtado disp. 1. diff. 9. num. 33. censet ad valorem contractus sponsalitijs, & cuiuscumque alterius, non sufficere deliberationem hanc virtualem, sed requiri deliberationem actualem, seu formalem; ita vt qui ex inconsideratione naturali actuali fuerit factus, sit nullus. Probat, quia quicumque contractus, vt sit validus, & fecundus ad causandam obligationem, debet esse humanus, seu liber in se, & ratione sui, quia ipse ratione sui, & in se est mortalis causa, ex qua oritur obligatio ipsius contractus. At in tali casu, quando contractus fit in totali animi distractione, non est in se, & ratione sui liber, aut humanus, quia tunc quando fit contractus, nulla est libertas, etiam si antea fuerit, quando antea fuit actualis deliberatio, & voluntas se obligandi.

3 Dicendum tamen cum communissimâ Theologorum sententiâ, quam vix vnus oppugnat, sponsalia (idemque dico de matrimonio, voto, & quocumque alio contractu) vt valida sint, non exigere expressam, & formalem deliberationem contrahendi tunc existentem, sed sufficere virtualem. Moueor, quia communis modus agendi in hominibus hic est; & hoc modo validi sunt contractus omnes, testamenta, donationes, & actus omnes humani. Quod patet exemplis. Constat enim, multos, ac ferè omnes, qui suscipiunt Ordinem sacrum, eo tempore, quo recipiunt Ordines, non cogitare actu de voto castitatis emittendo, imò nec de Ordine, quem suscipiunt: & tamen nemo dubitat, quin validum votum emittant ex virtute præcedentis deliberationis, cuius virtus tunc operatur. Idem contingere potest in professione Religionis, & in emissionem cuiuscumque voti simplicis, maximè si exteriori voce fiat; alias enim innumeri contractus, & innumera vota essent inualida. Igitur idem dicendum est de sponsalibus, & matrimonio, quòd licet dum celebrantur, non sit in re ipsâ actualis deliberatio, & aduertentia, propter verecundiam, aut animi perturbationem, vel propter naturalem inaduertentiam, vel distractionem ad alias res; sufficere tamen, quòd tunc sit virtualis deliberatio humana, in eo consistens quòd censetur formalis deliberatio præcedens moraliter, & humano modo perseverare in actionibus externis, quatenus dima-

nant ex formali deliberatione præteritâ, & sunt ratione illius: vix enim fieri potest, vt homo aliter operetur, humano, & ordinario modo loquendo; ad valorem autem sponsalium ab hominibus factorum non est exigendus modus exquisitus, & præter humanam conditionem. Et ratio à priori conclusionis est manifesta, quia in eo casu intrinsece formalis voluntas contrahendi sponsalia ex propria actuali deliberatione illorum, & illâ voluntas moraliter durat, quia retractata non est, vt supponitur, & illa est, quæ virtualiter influit in totam illam actionem; ergo sufficit ad valorem, & moralem effectum talis actionis.

Hinc patet solutio ad argumentum Hurtadi, falsum enim est, nullum esse contractum, si fiat cum actuali inaduertentia. Nam esto fiat cum illa, adhuc censetur contractus humanus, & liber, quatenus procedit à priori deliberatione, & voluntate moraliter permanente. Nam, vt dixi, vix fieri potest, vt homo, ordinariè loquendo, aliter humano modo operetur. Et iste modus sufficit, vt possit se obligare, quia talis deliberatio, & voluntas censetur moraliter perseverare.

SECTIO V.

An sufficiat ad sponsalia deliberatio habitualis, vel saltem indirecta, & in causa.

DE merâ habituali deliberatione, sicut & de intentione solâ habituali conueniunt omnes, non sufficere ad contrahenda sponsalia, & matrimonium; sicut neque ad administrationem Sacramentorum. Ratio est, quia prædicta deliberatio, & intentio habitualis non influit, nec influere potest in actionem illam sponsalitijs, quæ debet esse moralis, & humana actio; talis verò esse nequit, nisi procedat ab aliquo actu intellectus, & voluntatis, vt dicatur ab illo fieri. Vnde habitibus neque meremur, neque demeremur, quia ex illis præcisè nulla procedit actio humana, & libera.

Obicit aliquis, ad applicandum sacrificium sufficit deliberatio, & intentio habitualis; si enim hodie applico Sacram à me faciendum crastinâ die pro anima Petri, licet hæc voluntas non sit causa, quòd ego cras faciam Sacram; dum tamen non reuocatur, sufficit, & efficax est, ac tribuit Petro fructum illius sacrificij: ergo similis voluntas sufficere ad valorem Sacramenti, & contractus sponsalitijs, licet non sit causa ponendi illum. Respondeo antecedens concedendo: sicut enim possunt aliqua ex nunc donari sub conditione, si crastinâ die venerint in meam potestatem, quâ conditione cras positâ, voluntas præterita transit in absolutam, & habet effectum; ita similiter potest Sacerdos legitimus dispensator fructus sacrificij donare, vel dispensare illum fructum, sub conditione, si ponatur sacrificium, quæ voluntas habebit effectum, positâ conditione. Concesso itaque antecedente, negatur consequentia de sufficientia similis deliberationis, & voluntatis habitualis ad valorem Sacramenti. Est enim dispar ratio: nam applicatio sacrificij, cum sit quasi donatio, & dispensatio emolumentum, sequitur naturam donationum, & dispensationum, ad quarum valorem in humanis sufficit voluntas habitualis. At Sacramentum est actio sacra, quæ dum fit, debet fieri ex deliberatione, & intentione saltem implicitâ operandi nomine Christi, & debet id minister significare per suas

actiones, ad quod requiritur illas esse humanas, & procedere humano modo à deliberatione, & intentione humanâ, ac proinde debet procedere ex deliberatione, vel intentione saltem virtuali præcedenti sectione explicatâ, vt sit actio humana.

Instabis, casum esse frequentem, nimirum perfici matrimonium, quando coniux vel dormit, vel nihil cogitat de matrimonio, cum videlicet matrimonium contrahitur per procuratorem. Tunc enim contractus perficitur à coniuge absente, quando eius procurator alibi præstat consensum; ergo tunc coniux absens cum sola voluntate habituali perficit contractum. Respondeo, voluntatem illam coniugis absentis non esse merè habitualem, sed aliquo modo virtualem, quatenus aliquo modo debet esse, & verè est causa operis. Nam licet coniux sit absens, & dormiat, quando perficitur contractus, habet tamen voluntatem præteritam non reuocatum, & ea voluntas est causa quòd hic alius consentiat, & se obliget, atque adeò quòd eius obligatio veniat ad notitiam procuratoris. Est etiam causa quòd procurator consentiat, & eius consensus innotescat alteri coniugi præsentis, & ita perficiatur matrimonium. Quare semper illa voluntas præterita non est merè habitualis, sed est aliquo modo virtualis, & causa operis præsentis.

Præcipua difficultas est de deliberatione, seu intentione indirectâ, vel in causâ. Vt cum quis scit, verbi gratiâ, se in ebrietate, vel somno proferre verba sponsalitia, & deliberat, ac vult, quando est sui compos, per verba tunc postea prolata, validè contrahere sponsalia, sufficit ne ista voluntas in causâ?

Videtur enim pars affirmâs admittenda. *Primo*, quia sponsalia tunc in eo casu sunt effectus deriuatus ex illa deliberatione, & intentione contrahendi; ergo censetur illa intentio virtualiter manere in illo effectu.

Secundo, verum homicidium committit in ebrietate, qui ex deliberatione, & intentione directâ occidendi hominem se inebriat; imò etiam & ex deliberatione, & intentione indirectâ, nimirum si præuideat futurum homicidium; ergo idem dicendum in præsentia. Firmatur, quia, vt supra ostendi *sect. 3.* illa deliberatio sufficit ad sponsalia, quæ sufficit ad peccandum mortaliter, sed deliberatio prædicta sufficit ad committendum prædictum homicidium, & consequenter ad peccandum mortaliter: ergo & ad sponsalia contrahenda.

Vltimo, ad suscipiendum Baptismum sufficit intentio præterita, etiam si adultus postea incidat in ebrietatem, vel amentiam; ergo etiam sufficit in ministro ad ministrandum, & in adulto ad sponsalia contrahendum.

Communiter tamen omnes Theologi id negant præcipue recentiores, qui hac de re disputant copiosè. Et meritò. Ad cuius veritatis clariorem notitiam est obseruandum, prædictam deliberationem interpretatiuam, & in causa, seu per moralem imputationem, duplicem distingui posse. Vna est deliberata, & volita in causa, seu in alio indirectè volito; alia & deliberata, ac volita in alio directè volito. Prior est, quæ nullo modo fundatur in deliberatione formali, & directâ, quæ in re ipsa præcesserit, sed in solâ præuisione effectus futuri; qui ita moraliter imputatur, ac si deliberatio formalis præcessisset. Ita contingit in casu de ebrio occidente hominem, qui nunquam proposuit, nec deliberavit formaliter tale homicidium, sed quia deliberavit de causa, nempe de ebrietate non adhibita diligentia sufficienti, ne sequatur effectus, nempe homicidium quod præuiderat, &

cauere debebat, ideo talis actus moraliter imputatur tanquam deliberatus. Et hoc modo dicitur interpretatiuè volitus in alio indirectè volito. Posterior verò est deliberatio in causa, quæ verè fundatur in deliberatione formali, & directâ, quæ verè præcessit; tota verò actio moralis finita censetur, cum data fuit causa effectui. Vt videre licet in exemplo adducto ebrij occidentis hominem, qui ante ebrietatem habuit deliberationem, & voluntatem expressam, & directam committendi homicidiû, & eo animo se inebriat, vt in ebrietate illud committat. In quo euentu tamen si tota actio moralis finita fuerit in statu ebrietatis, nihilominus talis homicidij actus imputatur illi tanquam deliberatus, & est interpretatiuè deliberatus, ac volitus in alio directè volito. Hoc ita præmissio,

Dico *primò*, certum esse citra vllam controuersiam, nullam esse deliberationem interpretatiuam, vel in causa, si ebrietas, v. g. præuisa non fuit, nec præuideri potuit; neque is, qui factus est ebrius, præuidit, nec præuidere potuit, se in ebrietate consensurum in contractum sponsaliorum, seu matrimonium, & consequenter nulla esse sponsalia. Patet, quia tunc eadem est ratio de ebrio, ac de amente, vt contractus ab eo factus rarus, & firmus non sit, neque vllam inducens obligationem. Cum enim hi contractus consensu deliberato, & sufficenti ad mortale fieri debeant, & sine illo nullo modo consistere possint, sequitur à tali ebrio, & amente, in quibus talis deliberatio esse nequit, neque sponsalia, neque matrimonium verè contrahi posse, & contracta nulla esse.

Dico *secundò*, etiam videtur clarum cum sola deliberatione interpretatiuâ in causâ, seu in alio indirectè volito, quando non præcessit deliberatio formalis, & directâ de illo, non esse valida sponsalia, & matrimonium, & idem est de aliis contractibus, & voto. Ita Sanchez *lib. 1. d. 8. n. 19.* Vasquez *disp. 5. c. 3. n. 31.* & communiter Theologi omnes. Ratio est, quia ad contrahenda sponsalia necessaria est formalis deliberatio, & voluntas se obligandi promissione, quæ in se, ac formaliter libera sit, & ad illud obiectum in se terminetur cum sufficienti notitia illius: siue hæc deliberatio, & voluntas actu duret, quando fiunt sponsalia, siue tantum eius virtus; ergo nisi præcesserit intentio, ac deliberatio formalis circa talem voluntatem, nequeunt sponsalia valida esse, cum voluntas illa debeat esse deliberata. Antecedens non videtur posse negari: nam obligatio sponsalium non est ex his, quæ inuoluntariè oriri solent ex actionibus hominis, vt est obligatio satisfaciendi ex iniuriâ orta; vel sustinendi pœnam ortam ex culpa, sed est obligatio omnino voluntaria, & libera: id enim manifestum est in quauis alia obligatione vnus hominis ad alium. At prolatio verborum sponsalium in ebrietate, licet possit esse indirectè voluntaria, seu in causa; tamen vt est formalis promissio, & pro vt habet vim obligandi, nequit esse voluntaria, nisi virtute alicuius formalis volitionis, ac deliberationis, quæ præcesserit; quia vt obligatoria sunt verba sponsalitia, non continentur in aliis causis, nisi formaliter vt talia sunt intenduntur. Quare ebrius si cum solâ hac deliberatione interpretatiuâ, vel in causâ indirectè volitâ contrahat sponsalia, vel matrimonium, nihil facit, quia consensu libero, & debitâ deliberatione caret.

Dico *tertiò*, etiam si sponsalia directè, ac formaliter intenduntur per se, & in se, & ex eorum deliberatione, ac intentione eligatur causa, nempe ebrietas, vt medium præuisum ad verba sponsalitia proferenda, & in ipsâ ebrietate proferantur, adhuc non esse valida

valida sponsalia, nec matrimonium, nec votum, atque adeò nulla deliberatio in causa, seu per moralem imputationem sufficiens est ad valorem sponsalium. Ita egregiè Vasquez *citatus*. Ratio est, quia ex deliberatione, & voluntate, quæ præcessit ebrietatem, & ex verbis in eâ prolatis, nullaratione fieri potest contractus: nam contractus, qui etiam verbis, aut signis constat, debet esse actus humanus; actio autem facta tempore ebrietatis, non est humana, quamuis procedat ex antecedente liberâ voluntate faciendi sponsalia eo tempore, quia ea actio eo tempore facta non procedit ab homine constituto in statu humano, ac proinde non est humana actio, cum non coniungatur humano modo cum voluntate præcedente. Ex quo fit, vt prior voluntas libera non censetur moraliter perseverare tempore ebrietatis in illa actione externâ: nam desinit vbi primum homo statum humanum amittit, vt etiam contingit quando homo moritur, vel dormit. Quod à posteriori probatur, quia etiam si quis habuisset animum dicendi conuitia in aliquem, si inebriaretur, & in ebrietate proferret, non censetur iniuriam facere, nec conuitari: sicut neque censetur mentiri, aut fidem frangere, qui in ebrietate facit oppositum eius, quod promiserat. Vnde periurium ebrij, vel dormientis, etiam præuisum, & antea intentum, non habet formaliter malitiam periurij, cum committitur, tamen si sit, & dicatur effectus peccati: nec erit peccatum reseruatum, vbi reseruat periurium, vt notauit Sanchez *lib. 6. in Decalogum, c. 16. n. 47.* Et quamuis ipse Sanchez *n. 44.* existimet blasphemias in ebrietate prolatas antea præuisas esse peccata formaliter; verius tamen Vasquez *1. 2. disp. 127. n. 3.* id negat: sicut enim contumelia ab ebrio prolata non sunt formaliter contumelia; sic nec blasphemias, quia non sunt locutiones humanæ. Et quamuis homicidium, v. g. si esset reseruatum, vel haberet censuram annexam, contraheretur reseruat, vel censura, si fuisset antea præuisum & volitum, etiam si fieret in ebrietate, vel somno; non tamen periurium prædictum. Ratio discriminis est, quia iustitia, cui peccatum homicidij aduersatur, non solum prohibet occidere, sed etiam causam apponere, ex qua eiusmodi damnû inferatur; ac proinde tam erit contra iustitiæ præceptum ponere tales actiones, quam absque illis ponere effectum ipsum. At præceptum religionis reseruat periurium, v. g. solum prohibet formale periurium; non est autem periurium formale, sed materiale tantum adducere Deû in testem mendacij per verba materialia, sed per verba formalia, quæ sola possunt esse vera adductio Dei in testem mendacij, qualia non sunt verba prolata ab ebrio, vel dormiente. Firmo amplius idem tertium dictum. Nam prædicta deliberatio & voluntas, si sit de præsentis ante ebrietatem nihil operatur, cum sit sine verbis, & ea deliberatio, & voluntas in ebrietate cessat; ac proinde cum verbis in ebrietate prolatis non coniungitur, vt vnus actum morale, & contractum efficiat: si verò sit de futuro; ergo pro tempore ebrietatis non est consensus sufficiens, nisi post ebrietatem transeat in voluntatem de præsentis. nam velle in futurum contrahere, non est idem, quòd velle nunc contrahere. Denique idem corroboro, quia contractus sponsalium, cum sit humanus, nequit perfici, nisi per locutionem, vel actionem aliam humanam. At talis non est, quæ fit à dormiente, vel ebrio. Quod sic probò, quia locutio dormientis, vel ebrij ideo non est locutio humana, quia non potest significare, & exprimere more humano mentem loquentis: locutio enim humana imposita est ad significandam, & exprimendam mentem loquentis, mentem, inquam, præ-

sentem, id est, quid nimirum sentiat tunc de rebus, siue præsentibus, siue præteritis, siue futuris; omnis ergo qui loquitur intendit exprimere, quid tunc sentiat de obiecto, quod loquitur; vnde per illam locutionem exprimit mentem, quam vel actualiter, vel virtualiter habet, deriuatam humano modo ex priori mente. At verba, quæ profert ebrius, vel dormiens, non sunt apta ad exprimendam humanam mentem, quam tunc habeat, cum nullam talem habeat in co statu: mentem autem humanam merè præteritam nõ significat, quia non sunt imposita ad hoc significandum; neque ex naturâ rei eam possunt significare: non enim verba prolata à dormiente, vel ebrio possunt mentem humanam præteritam prudenter significare cum possit ex aliis causis prouenire, quòd illæ voces proferantur ab ebrio, vel à dormiente. Illa ergo verba non sunt humana, id est, non habent modum significandi humanum, prout deberent habere ad consiciendum contractum humanum.

Hinc colligo, Sacramentum collatum à Ministro in ebrietate existente, non esse verum sacramentum; quia forma prolata in ebrietate, non sufficit ad effectum à Christo institutum. Nam verba illa in ebrietate prolata non sunt actio moralis, quia omnia, quæ fiunt in ebrietate, etiam si fuerint præuisa, non sunt actiones humanæ, & liberæ; formæ autem sacramentalis prolatio debet esse actio humana, & libera. Vnde ob eandem rationem intentio illa administrandi Sacramenta, non dicitur in illis verbis humano modo manere; quia vt intentio præterita virtute dicatur manere in aliquo opere exteriori, illud exterius debet esse actio humana; alioquin talis voluntas omnino interrumpitur.

Ad argumenta opposita.

Ad primum negatur tunc esse sponsalia moraliter deriuata ex præcedenti deliberatione contrahendi, quia tunc in ebrietate non est actio humana, quam omnes contractus humani, & Sacramenta postulant; nec in ea prolatione cum non sit actio humana, potest manere intentio virtualis stricta, & propria.

Ad secundum dico, non esse verum, & formale homicidium contractum in ebrietate, neque esse peccatum formaliter eo modo, quo actus exterior malus manens sub potestate nostrâ censetur esse peccatum formaliter. Quod latè ostèdit in tractatu de peccatis *disp. 5. sect. 5.* cû Vasquez *1. 2. disp. 94. c. 3.* & aliis. Cuius rei hanc rationem adhibui; quia tandiu actus externus est capax malitiæ moralis, quandiu liber est, & humanus: est enim fundamentum bonitatis, & malitiæ voluntarium, & liberum; atque adeò quando opus externum malum liberum semper manet, & sub nostrâ potestate, semper est formaliter peccatum. At homicidium quod fit in somnis, aut in ebrietate libertatem non habet in se, ac proinde non est formaliter peccatum; quia dum fit, non exercetur humano, & libero modo. Solum ergo est liberum, & peccatum in causa, ideoque, propriè loquendo, dicitur solum effectus peccati præteriti, nõ verò peccatum formaliter. Vnde propter eandem nationem verba in ebrietate prolata, cum non proferantur humano modo, nempe voluntario, & libero, nequeunt esse formaliter contractus sponsalium.

Ad confirmationem, concedo deliberationem internam sufficientem ad peccandum mortaliter, sufficere quoque ad contrahendum sponsalia, cæterum in obiectis magnum esse potest discrimen; nam ad peccandum non est necesse velle formaliter malitiam, neque actum vt malum, sed satis est velle actum, cui est coniuncta malitia; ad sponsalia verò sicut & ad votum, nõ satis est velle proferre verba promissionis, sed

ſed neceſſe eſt velle illa ſub ratione promiſſionis, & obligationis; quæ voluntas manere debet virtute, cum verba proferuntur: nequit autem manere virtute, cum verba proferuntur ab homine, quando non eſt ſui compos, ſed eſt ligatus ſomno, vel ebrietate; quia tunc iam non operatur vt homo, ſeu humano modo, & ideo moraliter nequit perfeuerare.

Ad vltimum, optimè reſpondet Sanchez *relatus num. 20.* eſſe diſparitatem: nam miniſter debet operari nomine Chriſti, & ſignificare per ſuas veras, & proprias actiones; ad quod requiritur eas eſſe humanas & procedere humano modo à deliberatione, & intentione humanâ: recipiens autem non operatur vt miniſter nomine Chriſti, nec ſignificat, & ideo non oportet, quòd agat humano modo, ſed ſolum quòd recipiat: quæ receptio non debet procedere ab intentione; ſed ad ſummum in adultis debet ſupponere intentionem recipiendi.

Contra hanc ſolutionem Baſilius Ponce *lib. 4. c. 1. n. 13.* obiicit ipſi Sanchez; cum reddidit prædictam diſparitatem inter miniſtrum, & ſuſcipientem, rem inexplicatam relinquere. Cæterum ſi noſter Sanchez in reddendâ prædictâ diſparitate rem inexplicatam reliquit; manifeſtè & ipſe Baſilius neque rem ipſam explicuit, cum eandem proſus rationem diſcriminis, & non aliam reddiderit *n. 16.* vbi ait ex noſtro Vaſquio, ideo eum, qui ante ebrietatem habuit re verâ conſenſum præſentem, ſiue ſponſalium, ſiue matrimonij, non tamen expreſſit tunc verbo, expreſſit verò poſtea cum ebrius fuit, ideo, inquam, non contrahere, quia ea prolatio verborum non eſt humana actio, cum non coniungatur humano modo cum deliberatione, & voluntate præcedente. Cum ergo non ſit actio humana, quam omnes contractus humani, & Sacramenta poſtulant, non mirum, ſi non fiat contractus, aut Sacramentum; quæ ratio non militat in ſuſceptione, cum non ſit actio. Quis autem non videat hanc diſparitatem eſſe proſus eandem cum eâ, quam noſter Sanchez reddidit? Nec certè ad ſolutionem argumenti alia assignari poteſt accuratior.

SECTIO VI.

An voluntas, ſeu animus promittendi, & ſe obligandi ſit de ſponſalium neceſſitate, ac eſſentia.

E Gimus hætenus de actu intellectus ordinantis, ac deliberantis, qui neceſſariò præcedere debet ad contractum ſponſalium, agendum modò de actu voluntatis, ſeu de intentione ſe obligandi ad cuiusmodi contractum. Conſtat enim, hanc eſſe neceſſariam; quia obligatio ſponſalium voluntaria eſt, non eſt autem voluntaria, niſi per actum voluntatis.

Certum eſt autem primò ſolum proſitum contrahendi ſponſalia, etiam ſi de ſe eſſicax ſit, non ſufficere ad contractum ſponſalium. Patet, tum quia in genere nemo obligatur ſine voluntate ſe obligandi, vt oſtendimus. At qui habet proſitum aliquid faciendi, non ſtatim habet voluntatem ſe obligandi. Vt conſtat in ipſo vſu, & experientia, aliàs nemo proponeret aliquid, ſi ſtatim ex proſito obligatus maneret. Et inter homines liquet, longè diuerſum eſſe proponere aliquid dare alteri, vel promittere, aut ſe obligate: quia facere aliquid, & obligare ſe ad illud faciendum, ſunt obiecta diuerſa, vnde poteſt voluntas verſari circa vnum, & non circa aliud. Tum etiam, quia in ſpecie obligatio ſponſalium, ſolum oritur ex

ipſis ſponſalibus; qui autem proponit tantum, ſe contracturum matrimonium, nondum promittit, quia nec verbis promiſſionem profiteretur, neque animo concipit, cum nondum habeat voluntatem ſe obligandi. Hic autem actus circa tria verſari poteſt, ſcilicet vel circa promiſſionem, vel circa obligationem, vel circa executionem, ſeu actionem. De voluntate hac vltimâ exequendi dicam ſect. ſequenti, nunc de priori agam; & difficultas eſt, an voluntas promittendi, & ſe obligandi ſit a quæ neceſſaria, ita vt ſine vtrâq; ſponſalia conſiſtere, aut intelligi nequeant. Vel potiùs promiſſio facta ex animo promittendi, ſed non cum animo ſe obligandi, poſſit eſſe valida, & ſufficiens ad ſponſalia contrahenda.

Partem affirmantem ſequuntur Sotus, Ledesma, Aragon, Gutierrez, & alij relati à Sanchez *diſp. 9. n. 4.* Idem defendunt Vaſquez *diſp. 6. de matrim. cap. 3.* Baſilius Ponce *lib. 12. cap. 2.* & Gaſpar Hurtado *diſp. 1. diſſic. 10.*

Primo, quia ſicut calefactio eſt proprietas ignis, ita & obligatio eſt proprietas promiſſionis: ſed appoſito igne ſequitur calefactio, velut nolit apponens: ergo, poſitâ promiſſione oritur obligatio, velut nolit promittens.

Secundo, qui vult antecedens, vult neceſſariò conſequens. *l. 1. ff. ſi vſuſfructus*; ſed obligatio ſequitur neceſſariò promiſſionem: ergo qui vult iſtam, non poteſt non velle illam.

Tertiò iuramentum promiſſorium factum cum animo vero iurandi, ſed cum voluntate poſitiuâ non promittendi, nec ſe obligandi, adhuc validum eſt vi iuramenti, vt cum multis tenet Suarez *lib. 2. de iuramento c. 7. n. 11. 12. 13. & 14.* ergo valebit etiam in ſponſalibus promiſſio facta animo promittendi, cum voluntate tamen poſitiuâ ſe non obligandi.

Vltimò, talis promiſſio eſt vera promiſſio, quia, vt ſupponitur, promittens offert alteri verè, & ex animo ſuam fidem contrahendi matrimonium, in quo conſiſtit natura promiſſionis: at ex verâ promiſſione nequit ex natura rei non oriri obligatio ſaltem fidelitatis ad ſtandum rei promiſſæ; ergo. Firmatur, quia ſicut veritas in dicendo obligat ad dicendum verum, ita fidelitas obligat ad ſtandum promiſſis; ſed eo ipſo, quo quis aliquid enunciat, obligatur iure naturali ad dicendum verum, nec eſt in poteſtate eius non ſe ad id obligare; ergo eo ipſo, quo quis aliquid verè promittit, obligatur ad implendum promiſſum, nec eſt in eius poteſtate tollere talem obligationem.

Addit Gaſpar Hurtado contra Vaſquez, & Baſilius Ponce talem promiſſionem, tamen ſi valida ſit ad obligandum ex fidelitate, ſed non ad obligandum ex iuſtitia. Quod probat, quia in poteſtate promittentis eſt, ſua promiſſione tantum offerre fidem, & non conferre ius iuſtitia ad rem promiſſam; nam ſufficenter ſaluatur natura promiſſionis in obligatione fidei: & conferre ius ad rem, pendet ex voluntate domini rei, quia ius non conferretur ſolis verbis abſque animo conferendi; contractus enim, ex quo oritur ius iuſtitia in vno, & obligatio iuſtitia in altero, coaleſcit ex verbis conferendi ſufficientibus, & ex conſenſu conferendi: ergo dicta promiſſio, quamuis ſit ficta, in ratione contractus, non tamen in ratione promiſſionis, ac proinde tamen ea obliget ex fidelitate, non tamen obligat ex iuſtitia. Firmatur; nam ſicut nemo poteſt abdicari propriâ re ſine proprio conſenſu; ita nemo poteſt habere ius in rem alterius, ſine conſenſu alterius: ex alio verò capite non implicat, vt quis offerat alteri hanc fidem ſine animo conferendi ius in rem promiſſam; ergo ſic promittens manebit obligatus, non ex iuſtitia, ſed ex fidelitate.

Partem

4 Partem negantem, nec eſſe tunc ſponſalia, nec ex vi promiſſionis obligare ſentiunt Ricardus, Bonaventura, Angelus, Sylueſter, Nauarrus, & alij, quos reſert, & ſequitur Sanchez *lib. diſp. 9. n. 5.* Idem ſentiunt Coninch *diſp. 21. dub. 2. n. 7.* Bonacina *g. 1. puncto 1. n. 5.* & alij. Probant, quia obligatio eſt naturalis effectus conſequens promiſſionem veram; ergo qui eſſicaciter vult promiſſionem, eſſicaciter vult obligationem; ergo e conuerſo, qui eſſicaciter non vult ſe obligare, ſed omnino oppoſitum, nec vult contrahere ſponſalia, neque ex animo promittere. Firmatur, quia omnis obligatio, quæ non eſt ex lege, ortum habere debet ex priuatâ hominis voluntate, volentis ſe obligare; ergo vbi deſt hæc obligandi voluntas, deſt quoque & obligatio; & hæc multo magis deſciat, cū promittens poſitiuè intendit ſe non obligare.

5 Hanc vltimam ſententiam iudico veriore. Nam exiſtimo omnino repugnare poſſe dari promiſſionem ſine animo implicito, vel explicito ſe obligandi, & conſequenter eo ipſo quòd datur animus eſſicax non ſe obligandi, non poſſe dari promiſſionem. Ad cuius rei exactam explanationem duo ſunt dilucidanda. *Primum*, an in promiſſione voluntas promittendi ſit diſtincta, re ipſâ, vel ſaltè ratione à voluntate ſe obligandi. *Secundum*, dato quòd non ſit vna tantum voluntas, ſed duplex, re diſtincta, poſſit ſtare prima abſque ſecundâ.

Circa primum Doctores communiter videntur ſupponere ſecundam voluntatem conſequi ad primam, & conſequenter eſſe re ipſâ diſtinctas. Quod declarant in vulgari caſu, in quo fingitur aliquis contrahens ſponſalia, cum voluntate promittendi, & abſque voluntate ſe obligandi, ſed potiùs cum expreſſâ voluntate non ſe obligandi; nam hic caſus non inuoluit repugnantiam: ergo ſignum eſt has voluntates eſſe diſtinctas.

In hac re mihi videtur dicendum.

6 *Primo*, voluntatem promittendi eſſe eſſentialem in contractu ſponſalium. Hoc eſt certum & omnes fatentur, & ratio eſt, quia de ratione ſponſalium eſt, vt ſint ſpontanea, & libera; ſed, hoc habent à voluntate: ergo de ratione & eſſentia ſponſalium eſt, vt includant voluntatem. Præterea conſtat ſubſtantiam, & eſſentiam ſponſalium conſiſtere in promiſſione mutuâ matrimonij, vt liquet ex eius definitione ſuprà ſect. 1. adductâ, & dicitur ſectioe vltimâ: ergo euidens eſt de ratione, & eſſentia ſponſalium eſſe, vt includant non quamuis voluntatem, ſed voluntatem promittendi.

7 Dico ſecundo, voluntatem ſe obligandi in ſponſalibus eſſe ipſis eſſentialem, vt ſit vera promiſſio diſtincta à vero, & mero proſito. Ita expreſſè Leſſius *de iuſtitia cap. 18. dub. 1. n. 5. & cap. 40. dub. 1. n. 6.* Coninch *diſp. 21. dub. 2. n. 7.* & alij. Ratio eſt, quia ſponſalia ſuapte naturâ non ſecus obligationem includunt, quam promiſſionem; ergo ſicut voluntas promittendi eſt eſſentialis, ita & voluntas ſe obligandi. Firmo, quia qui ſolum proponit contrahere matrimonium cum Franciſca, v. g. tamen hoc ei dicat, nihil ei verè promittit, non ob aliam cauſam, niſi quia non intendit ſe ei obligate: ergo promiſſio matrimonij eſſentialiter requirit, vt fiat cum intentione ſe obligandi. Denique idem probo, quia in hac re lex, promiſſio, & votum æquiparantur ſecundum omnes; nam ſicut per legem obligatur ſubditus à ſuperiore, ita per promiſſionem, vel votum homo ſe obligat homini, vel Deo; ergo ſicut voluntas obligandi ſubditum in ſuperiore eſt eſſentialis legi, vel præcepto; ita voluntas obligandi eſt ad promiſſionem, vel votum eſſentialis.

Dico tertiò, voluntatem ſe obligandi in quauis promiſſione eſſe eandem formaliter cum ipſa voluntate promittendi, atque adeò nec ratione ratiocinatâ poſſe has duas voluntates diſtingui, ſed tantum appellatione nominis. Moueor ad id aſſerendum, quia non apparet ſpecialis aliqua formalitas in affectu ſe obligandi, quæ nõ imbibatur eſſentialiter in affectu promittendi: nam hic eſſentialiter includere debet aliquid, per quod diſtinguatur ab affectu proponendi; id autem nequit eſſe, neque intelligi, niſi affectus ſe obligandi, vt per ſe videtur manifeſtum. Firmo, quia nequit intelligi contractus venditionis, vel ratio donationis alicuius rei ſine affectu, & voluntate eam à ſe alienandi: ergo nequit intelligi vera voluntas promittendi matrimonium cum ſolo proſito illud contrahendi, & non cum voluntate ſe obligandi ad illud contrahendum. Patet conſequentia, quia tam intrinſecum, & intrinſecum eſt voluntati promittendi affectus ſe obligandi, atque intrinſecum eſt, & eſſentiale venditioni, ac donationi humanæ alicuius rei, eam à ſe alienare; nequit enim vlla diſparitatis ratio assignari, ſi rectè perpendatur.

Hinc dico quarto, eum qui promittit matrimonium cum expreſſâ intentione ſe non obligandi, re verâ non intendere promittere, ſed fingere, & ſimulare promiſſionem externâ verborum ſpecie. Patet, quia qui ſic dicit, ſe matrimonium promittere, verè, & à parte rei mentitur; quia contra mentem loquitur, cum mens interiùs contradicat, ſciens ſe habere affectum contrarium ſe non obligandi, atque adeò non promittendi. Quòd ſi putet, ſe poſſe promittere abſque obligatione, fallitur; quia quid nomine promiſſionis ſignificetur, non intelligit. Vnde verè procedit ex errore circa ſubſtantiam, & eſſentiam actus; atque adeò talis actus nequit inducere obligationem. Quia quando actui apponitur aliqua conditio, vel clauſula, quæ eſt contra ſubſtantiam, & eſſentiam actus, ille actus eſt irritus: ſicut ſi quis dicat, ſe vendere, vel donare rem, ita tamen, vt nolit eam à ſe alienare, nihil facit, quia apponit conditionem contra ſubſtantiam, & eſſentiam venditionis. Ex quo patet ſolutio ad caſum illum proſitum.

Dico vltimò, ad ſponſalium conſtitutionem non requiri ſemper actualem intentionem promittendi, vel ſe obligandi ad matrimonium; ſed ſufficere virtuali. Patet, quia eodem modo neceſſaria eſt prædicta intentio, quo eſt neceſſaria aduertentia, ac deliberatio. Quare ſicut hæc ſufficit virtualis, & non eſt ſufficiens merè habitualis, vt latè oſtenſum eſt ſuprà ſect. 4. & 5. ita idem dicendum de intentione.

Circa ſecundum datâ, & non conceſſâ duplici voluntate re ipſâ diſtinctâ, promittendi videlicet, & ſe obligandi; videtur concedendum valida eſſe ſponſalia facta cum voluntate promittendi, etiam ſi facta ſint cum expreſſâ voluntate non ſe obligandi. Quia obligatio eſt effectus omnino naturalis promiſſionis; ergo poſitâ promiſſione non poteſt homo talem effectum impedire ſua voluntate: ſed ex vi prioris voluntatis ponitur promiſſio; ergo ex illa oritur obligatio, velut nolit promittens: ergo ſunt valida prædicta ſponſalia. Atque hoc manifeſtè videntur probare argumenta primæ ſententiæ.

Dico primo, cum Doctores ſecundæ ſententiæ, etiam datâ illâ opinione de duplici illâ voluntate re ipſâ diſtinctâ, non eſſe valida ſponſalia, nec poſſe dari veram promiſſionem, ſi adit animus eſſicax non ſe obligandi. Probo id primo, quia quamuis voluntas ſe obligandi non ſit de eſſentia promiſſionis, ſed ſit eius proprietas; tamen poſitâ promiſſione, non eſt in poteſtate promittentis auferre obligationem, quæ obligatio

obligatio non oritur immediatè ex voluntate, sed ex promissione ipsa: sicut quia obligatio oritur ex contractu, non potest posito contractu emptionis, vel venditionis ab eo non oriri obligatio; quòd si obligatio non procedat, nec subsistet contractus, nec valida erit emptio, vel venditio; ergo idem dicendum de promissione matrimonij. *Secundo*, id à priori ostèdo; quia omnis obligatio ex aliqua virtute oritur, & sine virtute nulla datur obligatio. Id inductione constat; homo enim si obligatur ad remuneranda obsequia sibi præstita, ideo est, quia virtus gratitudinis id petit; & si obligatur ad reddendum pretium rei emptæ, ideo est, quia id postulat virtus iustitiæ; & si obligatur ad reuerentiam debitam parentibus, ideo est, quia virtus pietatis id exigit; ergo eo ipso quòd aliqua res spectat ad aliquam virtutem, talis virtus ita obligat ad rem illam suo tempore præstandam, vt nullatenus possit ab eà obligatione separari; quoniam quælibet virtus ita suam propriam infert obligationem, vt illa persistente, hæc nequeat auferri. At promissio spectat saltem ad virtutem fidelitatis, v. g. ergo eo ipso quòd datur vera promissio, non potest virtus fidelitatis non obligare: sicut eo ipso, quòd datur iuramentum, non potest virtus religionis non obligare ad illud seruandum. Hinc

Dico secundo, qui ignoraret, etiam inuincibiliter promissionem matrimonij contrahendi non habere vim obligandi, etiam si verbis promitteret, nullam pareret obligationem, & consequenter nec verè promitteret. Ratio est, quia nequit esse vera promissio, nisi dependenter à liberà voluntate promittendi, id est, fidem suam, seu fidelitatem alteri adstringendi, ac proinde nisi dependenter ab aliqua voluntate obligandi se ad faciendum id quod promittitur; caret autem omni huius obligationis voluntate, qui caret omni eius cognitione, quia nihil aliquo modo volitum, quod nullo modo est cognitum. Neque enim vllus obligari potest, nisi spontanè, ac liberè, quod nequit esse, vbi est obligationis ignorantia inuincibilis: nam talis ignorantia tollit omnino voluntarium. Nec valet dicere, eum qui vult antecedens, velle cõsequens cum eo necessariò cõnexum. Non, inquam, valet, quia hoc, vt summum verum est, cum antecedentis natura probè cognoscitur, non autem cum ignoratur, vt hic supponimus ignorari à promittente, naturam promissionis esse connexam cum vi obligandi, eamque verè causare.

Dico tertio, qui satis gnarus est naturæ promissionis, & eius, quam parit ex se, obligationis, impossibile est, vt simul habeat voluntatem efficacem propriè promittendi matrimonium, & animum efficacem se promissione non obligandi. Ratio est, quia impossibile est, quæ cognoscuntur talia, nullum efficacem habere potest voluntatem: at impossibile est, positam naturam veræ promissionis, non poni consequentem ex eà necessariò obligationem; ergo qui vult efficaciter illam naturam ponere, non potest efficaciter hanc obligationem nolle; sed ad summum simplici affectu, & inefficaci. Et vice versâ, qui vult efficaciter hanc obligationem non esse, velle non potest efficaciter illam naturam ponere, sed vt summum simplici tantum, & inefficaci complacentiâ, quam proinde naturam non ponet, quia nisi ex efficaci ponendi voluntate, nequit poni.

Hinc colligo; si quis fortè reperiretur, dicens, se animum habuisse verè promittendi: at etiam animum promissionem suam se nullo modo obligandi, vt diiudicaretur, vtrum eam teneretur, an non, considerandum esse circa quod duorum, istorum efficacem affectum habuerit, cum circa vtrumque simul habere non po-

tuerit. Nam si habuerit circa primum, obligatur suâ promissione, quia efficax voluntas explicita antecedentis, est & efficax voluntas saltem implicita consequentis, quod scitur ex illo sequi necessariò. Neque enim simplex complacentia, qua vellet, nullam ex ea sequi obligationem, impedire potest, ne ex illa re ipsa sequatur obligatio; sicut nec inefficax complacentia, quæ vellet peccans, nullam ex peccato sequi penam, impedire potest, ne ex peccato explicitè voluto sequatur re ipsa reatus penæ. Si autem circa secundum habuit efficacem voluntatem, non obligabitur: quia cum tunc habuisset inefficacem solum affectum circa ponendam veræ promissionis naturam, re ipsa eam non poneret, quia illa nequit poni, nisi ex efficaci voluntate: non positam autem re ipsa naturam promissionis, nullam re ipsa parit obligationem. Quando verò dubitatur circa quod istorum duorum habuerit re ipsa efficacem voluntatem, id discernendū est ex ea animi dispositione, in qua tunc fuit. Si enim promittens ita fuit dispositus, vt absolūtè nollet promissionem, si ex ea erat re ipsa secutura obligatio, noluit promissionem efficaciter; si verò nolens obligationem, ita nihilominus voluit promissionem, vt absolūtè vellet, quantumuis esset ex eà re ipsa obligatio secutura, eamdem efficaciter voluit, & consequenter ipsam re ipsa contraxit obligationem.

Dico ultimo, si quis per impossibile supponeretur habere vtramque simul voluntatem efficacem, futurum vt promittens promissione suâ obligaretur. In hoc conuenio cum Doctoribus primæ sententiæ. Moeor, quia in primis efficax voluntas promittendi poneret re ipsa promissionem: nam omnis, qui efficaciter vult promittere, re ipsa vi voluntatis huius promittit, imò ex eius hypothesi non potest non promittere. At si semel ponatur vera promissio, necessariò secum affert veram obligationem; non enim vera promissio iam posita obligat ex voluntate promittentis, quasi vbi semel liberè promissionem posuit, habeat in suâ liberâ potestate, vt obliget, vel non obliget; sed ex solâ rei naturâ obligat, quam necessariò consequentem ex natura promissionis obligationem, nulla libera promittentis voluntas, quantumuis efficaciter velit, & conetur, impedire non potest. Non enim aliter homini liberum est promissione obligare se, vel non obligare, quam quia liberum est promittere, vel non promittere. Quod manifestè illustro exemplo eius, qui sciens Sacramenta nouæ legis ex se causare gratiam in suscipiente ritè disposito, si poneretur per impossibile habere voluntatem efficacem conficiendi Sacramentum, & simul voluntatem efficacem non causandi per illud hunc effectum Sacramenti; nihilominus certissimè causaret illum, quia vi prioris voluntatis efficacis conficeret Sacramentum; ex hypothesi enim huius voluntatis non potest non confici: confectum autem causat necessariò propriū effectum suum. Non enim causat ex voluntate ministri conficientis, quasi vbi semel liberè Sacramentum confecit, habeat in suâ liberâ potestate, vt causet, vel non causet; sed causat ex solâ rei naturâ, posita illius institutione; quam eius causalitatem libera ministri voluntas, quantumuis efficax, impedire non potest; quia ministro Sacramenti eatenus tantum liberum est causare per Sacramentum effectum Sacramenti, vel non causare, quatenus eidem liberum est Sacramentum conficere, vel non conficere. Ex dictis facile dissoluuntur argumenta primæ sententiæ supra proposita num. 4. prout nostram doctrinam oppugnant.

Ad primum enim, & ad secundum dico probare optimè nostram sententiam traditam circa secundum punctum,

punctum, datâ opinione constituyente in sponsalibus esse distinctas re ipsa duas illas voluntates, ex animo promittendi, & verè se obligandi. Quoniam verò nos absolūtè sentimus esse eandem formalissimè voluntatem, vt dixi circa primum punctum, ideo negamus excogitari posse veram promissionem sine animo se obligandi, cum solo animo promittendi.

Ad tertium concedo antecedens, vt verius, nam si homo ex animo, & cum verâ intentione iurandi iurat, se aliquid ex animo facturum, eo ipso adducit Deum in testem, non solum præsentis veritatis, sed etiam assertionis de futuro, atque ideo eo ipso, & ex necessitate obligatur ad faciendam veram illam assertionem de futuro, quantum in ipso fuerit, & consequenter non potest excusari ab hoc debito per quantumque voluntatem non se obligandi; quia talis voluntas est contra naturalem legem iuramenti, & contra diuinum honorem, & contra sui testimonij autoritatem. Vnde, vt talis voluntas impediret obligationem, deberet impedire, ne fieret iuramentum, ne Deus cum effectu in testem adduceretur; posito verò iuramento nequit componere iuramentum validum cum non obligatione. Quare hac in re notanda est differentia inter actus humanos, nã quidam sunt, quorum substantia consistit in obligatione, vt sunt contractus, & sponsalia ipsa, & de his diximus, necesse esse, vt vis obligandi essentialiter includatur in consensu ipso, & voluntate contrahendi. Alij verò sunt, quorum ratio, & substantia non consistit in obligatione, sed ad illos sequitur tanquam effectus resultans, & per hos obligatur homo, etiam nolens formaliter obligari, si velit exercere actum, ex quo naturaliter sequitur obligatio. Sic ex iniuriâ illata sequitur obligatio satisfaciendi, & ex damno voluntariè, & iniuste illato nascitur obligatio restituendi, etiam si homo in principio habuerit voluntatem non se obligandi. Et ex peccato nascitur obligatio penitendi, & ex actu inducèdi alium, vt pro me fideiubeat, nascitur obligatio speciali respectu fideiussoris, non solum ad satisfaciendum illi si pro me soluat, sed etiam ad præueniendum, faciendū quod in me est ad soluendum si possim, ne ille cogatur soluere; nec est in potestate meâ facere, vt ex illa actione non maneam sic obligatus, etiam si velim. Et in oratione quoque idem inuenitur; nam licet voluntariè orem, sequitur necessariò obligatio orandi attentè; neque est in potestate meâ facere, vt ex illa actione nō maneam sic obligatus, etiam si velim. Et ratio omnium est, quia talis obligatio non pender directè, & proximè à voluntate meâ, sed tantum remotè, & in radice in alio actu, ad quem illa necessariò sequitur, neque potest impediri. Idem conspicitur in iuramento assertorio, nam si iurare intendo, eo ipso obligor iurare verum, nec possum separare hanc obligationem ab illa intentione, licet cupiam. Similis est cum proportionem obligatio implendi, quod facere iuravi, quia est obligatio pertinens ad honestatem actus, ad quam requiritur veritas dictorum, sed quia hæc veritas pender ex facto futuro, ideo obligatio illa semper durat, ideoque non magis potest separari per humanam voluntatem, quam obligatio dicendi verum de præsentem separari possit à iuramento assertorio. Adde idem dicendum de promissione futuri matrimonij, datâ opinione, quæ in illa distinguit voluntatem promittendi à voluntate se obligandi, nimirum positam priori voluntate verè promittendi, sequi necessariò obligationem implendi, vt satis ostensum est. In nostrâ verò sententiâ constituyente essentialiter promissionis in voluntate se obligandi, hac deficiente, cum desit quoque vera promissio, nequeunt esse valida sponsalia.

Perez de Matrimonio.

Ad vltimum negatur antecedens, neque enim intelligi potest in mea sententiâ, quòd promittens offerat alteri verè, & ex animo suam fidem contrahendi matrimonium, habens oppositam voluntatem non se obligandi; hæc enim destruit illam, & illa essentialiter consistit in vi se obligandi. Illa verò similitudo rectè procedit si semel concedatur vera promissio sine vi, & voluntate se obligandi, imò & cum oppositâ, vt constat ex præcedenti solutione.

Ad doctrinam illam Gasparis Hurtado dico, non esse subsistentem in mea sententiâ, quæ negat posse dari promissionem validam sine voluntate se obligandi, cum sit hæc essentialis illi. Adde repugnare omnino essentialiter contractus sponsalium, vt fiat mutua matrimonij promissio, & per eam non cõferatur ius iustitiæ mutuum ad corpus alterius; neque id esse in potestate contrahentium, quod latè ostendo infra disp. 6. sect. 2.

SECTIO VII.

An ad valorem sponsalium necessaria sit voluntas exequendi, seu implendi, quod sponsi promittunt.

Noster Gregorius de Valentia tom. 1. disp. 6. q. 6. 1. puncto 1. existimat, non esse intelligibile, posse esse veram promissionem sine voluntate faciendi, quod promittitur. Quod probat

Primo autoritate D. Thomæ 2. 2. q. 88. a. 1. assertentis ad votum requiri propositum faciendi. Nam promissio, ait, procedit ex proposito faciendi.

Secundo, qui dicit, Promitto, & non habet intentionem faciendi quod promittit, mendax est; ergo non facit quod dicit: ergo re verâ non promittit: ergo signum est promissionem essentialiter includere propositum implendi, & sine illo nullam esse.

Tertio, si quis habens illum animum, & voluntatem, quæ velit, se esse ad aliquid obligatum, non autem id facere, palam & sincerè explicaret alijs hanc internam sui animi dispositionem, dicens: Ego volo esse obligatus ad faciendum hoc, quod dico me facturum, sed tamen nihil minùs cogito, aut volo, quâ illud facere: proculdubio talis non tam censeretur promissor, quam illusor; neque is, qui ab eo promissionem requireret, contentus esset tali promissione, nisi planè stultissimus esset: ergo verè non promittit.

Quarto, voluntas formalis non se obligandi in sponsalibus, non stat cum eorum validitate, vt constat ex præcedenti sectione: ergo nec voluntas non implendi potest cum sponsalibus subsistere.

Vltimo, qui nolens, neque statuens aliquid facere, vult esse obligatus ad illud faciendum, verè peccaret, vt est certum, quia turpiter, & difformiter contra rectam rationem faceret; ergo peccaret contra legem aliquam, nam omne peccatum, & turpitudine debet esse contra legem aliquam; sed non peccaret contra legem extrinsecam Superioris: pono enim esse aliquod opus supererogationis, & non ex præcepto necessarium id quod promittit: ergo peccaret contra legem particularem sibi à semetipso impositam. Talis verò lex deberet esse deliberatio mentis, & decretum voluntatis, quibus ipsemet statueret illud sibi esse faciendum. Igitur si talem deliberationem & decretum ponimus nō habere eiusmodi hominem, cum potius intellectu, & voluntate statuat non esse illud sibi faciendum, non esset ligatus aliqua lege, & consequenter nec peccaret, nec verè promitteret.

B

Oppo-

Oppositam sententiam tenent communiter Doctores, vt feriore, Sanchez *lib. 1. disp. 9. n. 2.* Basiliius Ponce *lib. 1. cap. 2. n. 5.* Filiucius *cap. 7. n. 238.* Suarez *on. 2. de Religione tract. 6. de voto lib. 1. c. 4.* & omnes alij Regentiores.

Dico primo, vt sponsalia honestè fiant, & absque peccato, necessarium esse propositum, seu voluntatè ea exequendi, vel implendi, saltem virtuale. Hoc manifestum est. Primo, quia promittens sponsalia cum proposito ea non implendi, graue, & perniciosum profert mendacium: ergo grauius peccat. Antecedens patet, nam qui promittit sponsalia, exhibet signum sufficiens futuri effectus, quantum est ex vi presentis causæ, seu dispositionis sui animi: ergo indicat propositum faciendi quod promittit; ergo si illud non habeat, cum sit in materia graui, & onerosa ex iustitia, grauius, & perniciosè mentitur. Secundo, qui habet propositum non implendi promissionem grauem, sicut nec votum, peccat; cum obiectum sit malum, & contra rationem, & contra iustitiam; sed qui promittit sponsalia cum animo se obligandi, hoc ipso ligatur verè, & validè promissione ex iustitia: ergo si habeat simul propositum non faciendi matrimonium, quod in contractu sponsalium promittit, habet propositum frangendi talem promissionem; ergo grauius peccat: nec poterit à peccato liberari, donec tale propositum mutet. Dixi esse necessarium ad sponsalium honestatem propositum implendi, saltem virtuale; quia certum est, non esse necessarium propositum formale positium. Quod verò adesse debeat virtuale, ideo constat, quia qui simpliciter vult promittere, si non habeat animum omittendi, hoc ipso habet virtuale propositum faciendi, quod promittit. Tum quia vult illud in quadam morali causa sufficiente. Tum etiam, quia dum non habet contrariam, censetur verè promittere eo modo, quo honestè potest, & debet. Quare cum dicimus, propositum sponsalia adimplendi esse necessarium ad eorum honestatem, id intelligendum est potius negatiuè, quàm priuatiuè; quia nimirum solum est necessarium non habere propositum, non adimplendi id, quod promissione sponsalium promittitur; non verò est necessarium habere positium, & formale propositum contrarium, nempe ea faciendi, seu implendi.

Dico secundo, intentionem, vel propositum exequendi, seu implendi sponsalia non esse necessarium ad valorem illorum, sicut neque ad valorem voti, & cuiuscumque alterius contractus. Probat, primo, quia mala intentio non implendi rem promissam, non eximit ab obligatione, quæ ex ipsa promissione animo se obligandi emissa, necessariò cõsurgit. Præterea, sola voluntas promittendi matrimonium, & se obligandi, est sufficiens causa in suo genere ad valorem, & obligationem sponsalium; ergo sponsalia emanantia à tali voluntate valida sunt, & obligatoria, non obstante intentione non exequendi. Antecedens patet, quia voluntas absoluta, & efficax habet effectum suum, quando ille est in potestate promittentis, & nulla voluntas contraria illi resistit: sed promittere matrimonium, & se obligare, est in potestate promittentis, vt liquet: ex alia parte voluntas non implendi obligationem non est contraria alteri voluntati, vt per se apparet, quia non sunt de obiectis simpliciter repugnantibus, sed quæ possunt esse simul. Quis enim non videat cum efficaci promissione sponsalium posse stare propositum non exequendi illa? Sicut negari non potest cum efficaci promissione, & voto castitatis, & obligatione se ad illam seruandam, stare propositum non seruandi castitatem: quia isti actus non sunt oppositi, nec per se repugnantes. Exemplum clarum

est in eo, qui suscipit Ordinem sacrum, etiam si non habeat voluntatem seruandi castitatem, imò etiam si domi concubinam habeat, & tamen votum castitatis emittit: ergo idem est de promissione facta cum simili proposito; nihil enim minus valida est: ergo idem dicendum de sponsalium promissione. Denique in superiore, vel legillatore, voluntas imponendi legem, vel præceptum, & obligandi, stat cum voluntate, vt actus præceptus non fiat, vt constat in Deo præcipiente Abraham occisionem filij. In vendente quoque stat voluntas vendendi sine proposito tradendi rem, & prior sufficit ad valorem consensûs; ergo similiter in sponsalibus stare potest voluntas se obligandi sine voluntate implendi obligationem, imò & cum oppositâ voluntate non implendi, maximè in contractu sponsalium, in quo aliud est dare ius ad rem, seu ad matrimonium, quod per promissionem, & voluntatem promittendi, & se obligandi, sufficenter fit; aliud verò est dare rem ipsam, seu contrahere re ipsâ matrimonium, quod est quid posterius, & separabile à priori.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico, D. Thomam non esse nobis contrariu: qui solum vult, propositum faciendi rem ipsâ per votum emissam, requiri, vt rectè, & sine fictione votum fiat; non verò vt quid necessarium, & essentialia. Vnde hoc sensu ait, votum, seu promissionem procedere ex proposito faciendi rem promissam, vt nimirum ea promissio sit recta, & honesta.

Ad secundum respondeo esse ibi manifestâ æquiuocationem; nam verbum *promittendi* duas voluntates includere solet, videlicet promittendi promissum, & se ad illud obligandi, & simul illud faciendi, seu exequendi. Cæterum primam includit immediatè, & directè, ac essentialiter; secundam quasi consequenter, & moraliter loquendo; quia qui promittit, significat se ex animo, & fideliter promittere. Vnde qui promittit ex voluntate promittendi, & se obligandi, sine intentione tamen implendi, in vno verum dicit; in alio verò fallit. At prior veritas sufficit, vt veram promissionem faciat; posterior verò falsitas facit, vt illicitè & indebito modo promittat, non verò, vt promissio sponsalium nulla, & inualida existat.

Ad tertium, concedo totum illud antecedens, negatur tamen consequentia; nam ad illud asserendum sufficiens fundamentum est iniuria, quam illi infert: est etiam manifestus illusor in ipso contractu promissionis; inde tamen non sequitur, quod nequeat stare simul vera voluntas promittendi, & se obligandi cum alterâ voluntate, & intentione rem promissam non exequendi.

Ad quartum, concesso antecedente, negatur consequentia: nam illa voluntas promittendi non tantum est virtualis, sed etiam est formalissimè ipsamet voluntas se obligandi, vt constat ex præcedenti sectione; & ideo formalis voluntas, seu intentio non se obligandi nequit stare cum valore sponsalium. At voluntas non implendi est voluntas, re ipsâ diuersa à voluntate non se obligandi, & hæc habet effectum suum omnino independentem ab illa, vt iam dictu est.

Ad vltimum dico, illum verè peccaturum contra legem peculiarem iustitiæ, ex qua tenetur ex vi contractus sponsalium stare promissioni, & obligationi resultanti ex deliberatione, & voluntate, quam habuit promittendi. Vnde falsum est, non esse ligatum aliquâ lege; nam ex vi promissionis mutua manet ligatus fidei data, & verè peccat intentione non seruandi illam; sicut in simili, qui vouet castitatem, manet voto ligatus; si nolit eam seruare, peccat grauius frangendo votum contra virtutem religionis.

SECTIO

SECTIO VIII.

A quo actu, intellectus ne, an voluntatis, oriatur obligatio, & vinculum sponsalium promissionis.

SVmitur promissio in sponsalibus, non pro obligatione, & vinculo quod manet in sponsis ratione contractus sponsalium, quæ est propriè effectus ipsius promissionis; sed pro actu sponsi, vel sponsæ operantis humano modo, quo se obligat ad matrimonium contrahendum causante illam obligationem. Et modò inquirimus, quisnam iste actus sit, à quo oritur obligatio illa, & vinculum permanens; est ne intellectus, an potius voluntatis? Suppono enim ex hæctenus dictis, ad externum actum promissionis liberè, ac deliberatè exercendum, præcedere in intellectu deliberationem, vel iudicium rationis de conuenientiâ talis obiecti, præcedere quoque voluntatem efficacem promittendi, vel se obligandi. Quærimus igitur, à quo actu ex istis, vel à quo alio imperetur externa sponsalium promissio, seu oriatur obligatio, & vinculum prædictum.

Probabiliter dici poterit, sicut nonnulli Thomistæ dicunt de voto, post voluntatem se obligandi ad matrimonium contrahendum, interuenire actum imperij in mente, quo sibi sponsus imperat talem obligationem, & illum esse actum intellectus. Quod firmari potest

Primo, quia ordinare, ad intellectum pertinet; at per sponsalia vult quis suum corpus tradere alteri, seu corpus suum subiicere potestati alterius, quæ est quædam ordinatio; ergo.

Secundo, in voluntate nequit intelligi actus, qui sit promissio inducens talem obligationem: ergo est actus intellectus, qui dicitur imperium. Antecedens probatur, quia in primis nequit esse voluntas promittendi. Tum quia talis actus habet pro obiecto ipsam promissionem; repugnat autem primum obiectum alicuius actus voluntatis esse ipsummet actum. Tum quia promissio est effectus illius voluntatis; ergo est posterius illa: erit ergo aliquis actus distinctus ab illa. Præterea, post actum illum, quo homo vult promittere Deo, non potest intelligi alius actus ipsiusmet voluntatis; quia post illum actum nihil superest volendum, vt necessariò requisitum ad inducendam obligationem.

Tertio, iuxta communem loquendi modum, Volo promittere, & promitto, non significat idem; nec qui dicit, Volo promittere, censetur promittere, donec dicat, Promitto; ergo signum est, actum promittendi esse distinctum ab omni voluntatis actu, qui ad promittendum interuenit; ergo est actus intellectus.

Vltimo, promissio sponsalium est quasi lex priuata, quam homo sibi imponit matrimonij contrahendi; sed lex est actus intellectus; ergo & promissio.

Dico primo, certum videri, nullum esse actum intellectus, antecedentem voluntatem, seu intentionem promittendi, & se obligandi, qui possit esse causa efficax obligationis, & vinculi promissionis sponsalium. Patet, quia nullus talis actus excogitari potest, qui de se inducat talem obligationem, cum solum proponat conuenientiâ rei; neque esse potest tantæ efficacæ, vt secum trahat necessariò, seu necessiter voluntatem ad talem obligationem; aliàs enim non esset spontanea & libera obligatio; ergo. Firmatur, quia voluntati se obligandi ad contrahendum matrimonium

Perez de Matrimonio.

præcedit solum iudicium practicum ostendens honestatem, vtilitatem, ac maximam conuenientiam talis obiecti; & licet vocetur impropriè imperium, ex illo tamen non nascitur propria obligatio, quia potest non sequi, si renuat voluntas, quæ post tale iudicium semper manet libera, ac indifferens; vnde potest non sequi illa obligatio, quia potest voluntas non obedire; ergo.

Dico secundo, actum voluntatis, seu intentionem se obligandi efficaciter, & ex tunc matrimonio contrahendo, esse actum imperantem externam promissionem, & causam effectiuam prædictæ obligationis. Moueor ad id dicendum, quia eiusmodi actus voluntatis per se ipsum statim inducit spontaneam obligationem in ordine ad matrimonium, & voluntariè assumptam. Quod sic ostendo, quia ille effectus obligandi se est in hominis potestate, & illa intentio est absoluta, & de se efficax; ergo quantum est ex parte illius, & ex parte hominis, statim etiam per se ipsam inducit obligationem. Præter hanc autem efficacem voluntatem obligandi se alteri, requiruntur verba, aut alia signa externa, quibus alteri constet ea voluntas, vt possit alius obligationem acceptare, ac re-promittere; ea verò solum requiruntur, vt signa consensu illius, seu intentionis; ipsa autem intentio est propria, & per se causa vinculi, & obligationis. Vnde illa exterior significatio est quasi conditio necessaria ad valorem contractus sponsalium.

Dico tertio, post prædictum voluntatis actum, seu intentionem, nullam posse intelligi in intellectu actum, qui necessarius sit, nec per se conferat ad efficacem obligationem sponsalium; ac proinde sola dicta intentio est, quæ & efficaciter, & immediatè illam inducit. Probat conclusio discurrendo per varios actus intellectus. Nam in primis post illam efficacem intentionem proxime sequi potest in intellectu cognitio quasi experimentalis, quia homo quasi intuetur, & experitur in se talem actum voluntatis; qui est cognitio, quasi reflexiua, quæ cognoscit hominem, quod velit, seu voluerit se obligare. Cæterum ea cognitio non est actus practicus, sed speculatiuus, quo homo alium actum suum cognoscit, vel effectum eius. Vnde ea cognitio videtur iam supponere promissionem; nam eo ipso quo vult se obligare homini, obligatus manet, nam illa voluntas efficax est; ergo cum homo cognoscit illam voluntatem in se, iam cognoscit se obligatum, atque adeò solum est speculatio actus voluntatis nullam pariens obligationem, vt constat. Potest etiam intelligi post illam efficacem intentionem iudicium, quo homo iudicat, se ex vi illius esse obligatum alteri. Et hoc iudicium nequit esse causa effectiua illius obligationis. Tum quia illam supponit. Tum quia licet ea cognitio iurare queat ad implendam obligationem contractam, sed non facit illam, vt est per se notum. Præterea, præter dictam intentionem, & consensum, intelligi potest locutio mentalis per conceptus verborum sensibilibus, vt ipse consensus, & promissio alteri innotescat. Cæterum ista locutio solum requiritur vt signum consensus & intentionis, vt nimirum alteri innotescat efficax voluntas promittentis, quæ est propria, & per se causa vinculi, & obligationis. Quare inter homines, hæc verba: *Promitto tibi matrimonium*, nihil aliud significant, nisi voluntate meâ me tibi obligo ad contrahendum tecum matrimonium. Vnde verbis illis nihil respondet in animo promittentis, nisi voluntas se obligandi, & in intellectu conceptus eorumdem verborum, quibus dirigitur lingua ad illa verba, profertenda; nec alius actus intelligi potest in intellectu illius verbis respondens. Denique præter voluntatem se

B 2

obligandi,

obligandi, & locutionem dictam, posset intelligi actus imperij, quo sibi homo imperat talem obligationem, & illum esse actum intellectus, & priuatam legem, quam sibi homo imponit, & in illo consistere promissionem. Verum hoc facile reiicitur. *Primo*, quia existimo in intellectu, præter iudicium, non posse esse nisi locutionem mentalem. *Secundo*, in præsentia materia nequit admitti talis actus imperij, quia imperium proprium cadit in actum humanum, qui imperatur: hic autem nullum tale esse potest, quia post prædictam intentionem, & voluntatem efficacem se obligandi non superest actus humanus imperandus, nisi forte executio rei promissæ per promissionem, & executio potius est effectus promissionis, quam ipsa promissio; & est effectus voluntarius, & liber, qui potest non imperari frangendo promissionem. Nec potest fingi imperium se obligandi: nam se obligare præcisè sumptum, ut est aliquid distinctum ab actu voluntatis, per quem causatur, non est actus imperatus, sed est vinculum, seu effectus moralis relictus ex voluntate se obligandi; ergo circa illud vinculum ut sic, non potest immediatè versari aliud imperium præter voluntatem se obligandi. Nec denique dici potest imperium illud esse de acceptanda obligatione promissionis, quæ acceptatio est actus humanus. Ratio est, quia non aliter homo acceptat illam, quam faciendo, & volendo illam; ergo acceptatio obligationis non est aliquid præter voluntatem se obligandi; at imperium huius voluntatis nequit esse promissio, quia antecedit illam voluntatem, & ante voluntatem promittendi, vel se obligandi, non potest esse promissio; ergo nullum imperium ab ea voluntate distinctum, est in hac speciali materia constituendum.

Ad argumenta opposita.

6 Ad primum dico, non esse solius rationis, & mentis ordinare, sed etiam voluntatis. Nam certè referre, ordinare est; voluntas verò refert actiones ad finem, vel ad alterum: ut qui vult obedire alteri, voluntatem suam voluntati alterius subordinat; & qui vult suum corpus promittere, vel tradere alteri per sponsalia, vel matrimonium, vult suum corpus subicere potestati alterius, quæ est quædam ordinatio. Sic ergo ex parte ordinationis non repugnat, promissionem esse actum voluntatis imperatum à voluntate promittendi, vel se alteri obligandi.

7 Ad secundum, negatur antecedens. Ad eius probationem dico, voluntatem promittendi esse, quæ inducit obligationem, & hanc non habere pro obiecto alium humanum actum, nec promissionem, sed obligationem ipsam, vel vinculum efficiendum per promissionem. Et similiter hoc vinculum, vel obligatio est quasi effectus moralis volitionis se obligandi. Vnde actus ille se obligandi formaliter, est actus voluntatis, non intellectus.

8 Ad tertium dico, illam locutionem, Volo promittere, si sit de futuro ex parte promissionis, significare præsens propositum voluntatis de alio futuro actu voluntatis, nempe de promissione; sicut, Volo amare; aut volo pœnitere. Si autem sit de præsentia quoad effectum volitionis, sic velle promittere, idem est, quod velle obligari statim cum effectu, & ibi promissio pro obligatione sumitur. Addo etiam iuxta communem modum loquendi, verbum *promitto*, nihil aliud significare, nisi: Volo me obligare, seu, voluntariè me obligo. Vnde promissio nihil aliud est, quam ipsamet volitio obligationem inducens.

9 Ad vltimum dico, promissionem dici quandam legem priuatam, sed metaphoricè, & per quan-

dam similitudinem cum lege, in producendâ obligatione per voluntatem. Veruntamen lex propriè non est, quia non constituit ius, nec est actus iurisdictionis, nec habet imperium proprium cadens in actum humanum, qui imperatur. Quare dicitur lex metaphoricè, eo pacto, quo per quandam analogiam voluntas testatoris potest dici quasi lex respectu hæredis, quia ex illa nascitur obligatio in hærede implendi voluntatem testatoris.

SECTIO IX.

An promissio sponsalium debeat esse externa, ab altero acceptata, & mutua, seu cum re-promissione ipsius, ita ut in nullo euentu possint aliter fieri sponsalia.

Constat ex superioribus, promissionem matrimonij sponsalitiæ, ut obliget requirere deliberationem, & fieri debere cum voluntate se obligandi, quia aliàs non esset promissio. Modò circa primum,

Dico *primo*, eiusmodi promissionem non solum debere esse internam, sed etiam externam, voluntario signo externo, siue verbo, siue alio æquivalenti manifestatam. In hoc conueniunt omnes. Ratio est, quia prædicta promissio ita fieri debet, ut ad alterum dirigatur; nequit autem dirigi, si sit merè interna, cum humano modo nequeat ad alium peruenire, nisi illi exprimat. Firmatur, quia nisi promissio vnus exterius sufficienter exprimat alteri parti, non poterit pars eam intelligere, nec acceptare, nec etiam eius intuitu repromittere, quæ sunt simpliciter, & necessariò requisita ad rationem sponsalium, quorum contractus sit inter homines, & vltro, citroque obligat, & includit mutuam pactum, & promissionem. Cum enim sponsalia sint quædam inchoatio matrimonij, & hoc sit essentialiter contractus qui intrinsecè mutuam obligationem includit; illa etiam necessariò participant ex hac parte naturam contractus, & consequenter mutuam obligationem includunt.

Dico *secundo*, externam hanc promissionem debere esse coniunctam cum liberâ actuali, vel saltem virtuali intentione promittendi, vel se obligandi ad matrimonium, & ab hac intentione eam imperante procedere. Ratio est, quia externa promissio est signum illius internæ voluntatis, seu intentionis, ut habeat veram rationem promissionis, & cum illa vnum integrum actum humanum componit; ergo ut actus imperatus debet procedere ab ea intentione ut imperante. Firmatur, quia huiusmodi externa promissio debet esse in se voluntaria, & libera per modum actus exerciti, non enim sufficit ut sit voluntaria per modum obiecti voliti, quia debet esse signum ipsius liberæ voluntatis se obligandi ad matrimonium; ergo debet illam indicare, & exprimere, & consequenter ab ea procedere; quia actus externi non sunt vera signa internæ voluntatis, nisi ab ea procedant. Quod manifestè constat exemplo confessionis sacramentalis, quæ debet esse signum doloris de peccatis; non potest autem illius esse signum, nisi ex eo procedat. Eiusmodi enim actus externæ confessionis in Sacramento Pœnitentiæ, & externæ promissionis in sponsalibus non significant formaliter internum dolorem, & internam voluntatem promittendi, vel se obligandi, sed

sed tantum quatenus sunt eius effectus. Nec enim qui narrat se aliquod peccatum fecisse, dicit formaliter, se de illo dolere, sed hoc solum implicitè significat; quatenus hîc, & nunc tali modo hoc confiteretur, ut ea confessio ex interno dolore censeatur procedere. Id cum proportionem constar de externâ promissione, quæ debet significare internam adesse, saltem virtualiter, dum ipsa externa promissio fit; aliàs enim hæc esset signum falsum, & fictitium.

3 Dico *tertiò*, sponsalia ut firma sint, ac valida requirere, ut promissio externa sit acceptata ab eo, cui fit. Hoc etiam est certum. Tum quia verius est quod docet Molina cum aliis *de iust. & iure, tract. 2. disp. 263.* promissio etiam simplex homini facta, signo externo expressa nõ obligat antequam acceptata sit ab eo, cui fit, vel ab alio, qui habeat ad id potestatem, ita ut possit ante acceptationem tutâ conscientia reuocari. Ratio est, quia cum simplex promissio, sicut & donatio fiant ex liberalitate, certè si acceptatæ non sint, nullam obligationem pariunt, reuocariq; possunt tanquam adhuc positæ in fieri, atque pendentes ex liberâ voluntate promittentis, vel donantis. Quam voluntatem mutando non facit alteri iniuriam, nec damnû infert, quia nihil habuit quæsitum, quod inde ei pereat. Et ita videmus passim vsu receptum, ut liceat suam obligationem reuocare antequam sit acceptata. Tum maxime, quia, ut statim dicâ, sponsalia requirunt ut prædicta promissio sit mutua: ergo necesse est, ut sit vtrique acceptata.

4 Dico *quarto*, matrimonij promissionem debere esse mutuam, ita ut vtraque pars promittat alteri matrimonium. Ita constat ex definitione sponsalium traditâ *sect. 2.* & ex iuribus ibi relatis, quæ definiunt sponsalia per mutuam, & reciprocam promissionem externam. Et certè ipsa nihil aliud sunt, quam mutua promissio futuri matrimonij, per hanc enim essentialiter constituuntur, ut vidimus supra *sect. 2. citatâ.* Quare sicut matrimonium naturâ suâ postulat vtriusque consensum traditionis corporum externum, & acceptatum, & sine vtroque non persistit; ita pariter sponsalia, quæ sunt via, & præparatio ad illud, naturâ suâ postulant vtriusque promissionem matrimonij reciprocam, externam, & acceptatam.

5 Hinc colligo, sponsalia numerari non debere inter simplices promissiones, sed inter contractus, qui vltro, citroque pariunt obligationem. Ex quo sequitur, si Petrus animo contrahendi sponsalia; promittat nuptias Franciscæ; hæc autem non repromittat, nec Petrus, nec Francisca ad nuptias obligantur, ut docuit D. Anton. p. 3. tit. 1. cap. 18. in princ. Nauarrus cap. 22. n. 25. Molina tom. 2. de iust. & iure, disp. 263. vers. *quarto idem*, Enriquez lib. 11. c. 13. n. 2. Vasquez de matrim. disp. 4. c. 3. & omnes communiter. Et patet, quia in hoc casu Francisca nullam contraxit obligationem, ut est certum, quoniam actus agentium non operantur vltra intentionem eorum, argum. cap. vi. de præbendis. At Francisca, ut dixi, noluit se obligare Petro per repromissionem. Præterea nec Petrus obligatur, quia verba contrahentium accipienda sunt iuxta naturam contractus. 1. ex conuictio, §. *Papinianus ff. locati.* sponsaliorum autem contractus respectiuus est, & reciprocos, ut ex eius constat definitione, ideoque sponsonem continet non simplicem, sed virtute conditionatam: Promitto, si & tu repromiseris. Quare Doctores rectè dicere afoleant, contractus sponsalium claudicare non posse, id est, ut ab vnâ solâ parte obligent.

Perez de Matrimonio.

Circa secundum, videtur possibilis casus, in quo possit esse contractus sponsalitiæ absque externâ mutuâ promissione more humano, & sensibili modo, & signo facta. Nam si vir, & femina purè internè sibi mutuo promitterent nuptias, & hæc promissio mutua internè vtrique fuisset per reuelationem nota, & acceptata, & ab vtroque adinuicem ad id directa, certè in hoc euentu contraherent sponsalia. Quia tunc illi non indigerent signo externo ad manifestandam promissionem internam, sed ad id sufficerent actus interni, vnde promissio mutua merè interna tunc obligaret, ut patet; tum in Angelis, inter quos promissio interna, & acceptata obligat; tum in hominibus, in quibus promissio interna facta Deo, cui nota est, obligat; ergo & in nostro casu. Firmatur, quia ideo nunc de facto, & iuxta naturalem, ac humanum cursum rerum, requiritur ut promissio sit nota aliquo signo sensibili, quia ille, cui fit, non potest eam acceptare, nisi ei innotescat, quod naturaliter, & citra omnem reuelationem fieri non potest, nisi per aliquod signum externum: sed in prædicto casu fit nota vtrique mutua promissio per reuelationem internam, & adinuicem dirigitur, & ab vtroque acceptatur, ut supponitur: ergo ea mutua promissio verè obligabit, & constituet sponsalia.

Dico *primo*, in euentu proposito, si illa mutua promissio merè interna per reuelationem innotesceret, sed non ab vtroque adinuicem ordinaretur, nec manifestaretur per locutionem internam, non obligaret, nec sponsalia constitueret. Ratio est, quia tunc non daretur integra, & perfecta promissio, de cuius ratione est, ut is qui promittit alteri internè, vel externè, loquatur cum illo, seu manifestet suam internam promissionem: nam per locutionem, seu affirmationem fides, quæ alteri offertur, vel datur, percipitur ab eo, cui datur: At in quò loquimur casu neuter manifestat alteri suam internam promissionem. ergo.

Dico *secundo*, si vterque suam internam promissionem alteri manifestaret, vtens reuelatione diuinâ pro locutione internâ, seu pro signo ad manifestandam adinuicem suam internam promissionem, talis mutua promissio merè interna sufficeret ad constituenda sponsalia. Id manifestè probare videtur ratio dubitanti proposita; quia tunc esset perfecta locutio vtrique per reuelationem nota, & ab vtroque ad inuicem ad id directa; ergo esset sufficiens ad contrahenda sponsalia. Huic nostræ sententiæ adherere debet noster Coninch, qui *disp. 24. dub. 8. n. 64.* expressè ponit casum, in quo duo merè internè promitterent, & consentirent, & scirent, Deum vtrique alterius consensum reuelaturum, & vterque intenderet per eam reuelationem suum consensum ad alterum dirigere: vel si Deus miraculosè efficeret, ut more Angelico possent sibi mutuo loqui per internas cogitationes; in hoc casu docet, prædictos actus sufficere ad rationem ciuilibus contractus parientis obligationem in foro conscientie; quia iure naturæ tenetur quisque præstare quod promissit, altero acceptante. Iuxta hanc ergo doctrinam in eo casu, si matrimonium internè sibi mutuo promitterent, & vterque suam internam promissionem alteri manifestaret per internam directionem, & locutionem, vera sponsalia contraherent in foro conscientie. Annui eidem sententiæ Leonardus Lessius lib. 2. de iust. c. 18. an. 5. vbi postquam docuit, actus internos non esse

nis, ac verbum illud aliud futuri temporis est verbum promissionis; ergo si hoc verbum futuri temporis, non potest quis proferre voluntariè, nisi cum animo, & intentione proferendi, ac proinde promittendi; quia proferre, promittere est; ita similiter nec illud aliud verbum presentis temporis poterit proferre voluntariè, nisi cum animo, & intentione proferendi, ac proinde corpus suum coniungi tradendi; quia proferre, tradere est. Deinde à priori ratio nostræ conclusionis hæc est, quia externum verbum, quo faciendum aliquid in alicuius gratiam, ei ipsi dicitur, non est promissio per se præcisè, sed solum dependenter à liberâ intentione promittendi, seu fidem suam ei, cui dicitur, astringendi, & obligandi; sicut externa verba coniugum matrimonium actu contrahentium, non sunt per se præcisè corporum traditio actualis, sed tantum dependenter à liberâ intentione eorum tradendi, ac proinde faciendi re ipsa, quod verba illa significant. Vnde promissio non est quævis affirmatio, & enunciatio rei faciendæ in alicuius gratiam; nam etiam potest esse affirmatio, & enunciatio nudi, & simplicis propositi voluntatis, faciendi alicuius operis in alterius gratiam, & obsequium. Potest enim qui concipit cuiusmodi propositum, illud declarare non solum verbis, his: Habeo voluntatem, seu propositum, hoc opus in tui gratiam faciendi; sed istis quoque, hoc in gratiam, & obsequium tuum faciam. Imò nos tale propositum declarantes, nec aliud, quam declarare, intendentes, vix unquam illo priori loquendi modo utimur, sed solum posteriori semper, aut ferè semper. Et tamen eo uti, non est promittere, ut est compertum.

4 Dico secundo promissionem voluntariam merè externam, cum positivâ voluntate, & intentione non promittendi, non esse validam ad obligandum obligatione naturali ex iustitiâ, vel etiam ex fidelitate; ac proinde non sufficere ad sponsalia. Ita Sanchez citatus, Coninch *disp. 21. dub. 2. n. 7.* Lessius *de iustitiâ, & iure c. 18. dub. 1. n. 5.* & communiter modò Doctores. Voco obligationem naturalem eam, quæ priuata est, & à nemine pendet, nisi à solo promittente. Probatur efficaciter, quia promissio, & contractus naturalis ortum habet à naturâ rationali; huius proprii actus sunt intellectus, & voluntatis; ergo nisi in his potentiis detur promissio, & contractus, non datur vera promissio, & contractus naturalis. Verba enim non sunt promissio, & contractus, sed eorum signum, ad hoc enim munus verba concessa sunt à naturâ, ut per ea manifestentur actus interni proprii hominis. Confirmatur, nam si homini innorescerent actus interni, & videret internum consensum fictum, promissio externa non obligaret, non aliâ de causâ, nisi quia promissio naturalis stat maximè consensu interno. Si quis etiam verbis aliquid deuoueret externè, sed tamen fictè, hæc promissio non obligaret; è contra verò, si internè voueret, quantum verbis contrarium diceret, obligaret; ergo promissio hominis naturalis stat maximè in consensu interno. Denique idem omnino est, nolle se obligare, & nolle promittere; ergo promissio ficta, quæ est sine animo se obligandi, est quoque sine animo promittendi; & consequenter nullam parit obligationem in foro interno: sicut, qui solum proponit Ioanni dare domum, & si hoc ei dicat, nihil ei verè promittit, idque ob eam solam causam, quia non intendit se ei obligare, vnde inde nulla ei resultat obligatio in foro conscientia, quia tota obligatio pendet ex solâ intentione promittentis.

5 Dico tertio, promissionem voluntariam merè externam cum intentione non promittendi, licet non

obliget in foro interno, quia nulla est obligatio naturalis; obligare tamen in foro externo obligatione ciuili. Ita omnes. Voco obligationem ciuilem, seu contractum ciuilem, cuius natura, & obligatio pendet à Republicâ, vel Principe humano. Probatur conclusio, quia Respublica habet potestatem ad instituendum validum contractum, & promissionem, quibus homines ex contractu, & promissione obligentur, id enim postulat bonum Respublicæ regimen ad commune bonum; sed Respublica ciuilis, vel Ecclesiastica non potest præcipere consensum, & promissionem internam, nec facere, ut tanquam conditio requiratur ad promissionem, & contractum ciuilem, quia sunt extra totam iurisdictionem, & potestatem Respublicæ: non enim Respublica, vel Princeps humanus, vllam habet potestatem in actum internum, qui non est simpliciter necessarius ad faciendum actum externum, quem potest præcipere, quia solum indirectè potest præcipere actum internum, quatenus externus non potest fieri sine illo; at promissio interna, & consensus internus non sunt simpliciter necessarij ad faciendam promissionem, & contractum externum; ut patet in eo, qui fictè promittit, & contrahit; nam iste liberè facit promissionem, & contractum externum sine interno, & ideo nequit Respublica directè, vel indirectè præcipere promissionem, & consensum internum; ergo contractus, & promissio ciuilis obligant independentèr à promissione, & consensu interno. Firmo, quia illum contractum potest Respublica instituere, quem potest iudicare; & illum iudicare, quem potest cognoscere; sed prædictum consensum internum nullo modo potest cognoscere; ergo promissio, & contractus ciuilis obligant independentèr à consensu interno. Quare ex suppositione, quòd quis liberè faciat contractum ciuilem, non erit in eius potestate non velle se obligare obligatione ciuili in foro externo.

6 Ad argumentum Vasquez facile respondeo: nam ideo, qui voluntariè proferit verbum externum diffamationis, & lethaliter ferit, eo ipso habet animum, & intentionem diffamandi, & lethaliter ferendi, quia diffamatio inest externo verbo præcisè significanti malum de proximo, independentèr à voluntate proferentis verbum, quatenus ab illa non pendet huius verbi significatio; ac similiter lethalis ictus habet ex se præcisè, quòd lethalis sit independentèr à voluntate ferentis, quatenus ex eius liberâ potestate non pendet, ut datus ictus sit lethalis, aut non sit: vnde non mirum si cum res externa talis per se præcisè sit; ut qui volens eam facere, habeat eo ipso animum, ac intentionem faciendi, eam talem, qualis re ipsa per se est; atque ideo lethaliter ferendi, si externus ictus per se lethalis est; vel diffamandi, si verbum externum per se diffamatorium est. At verò promissio, & contractus naturalis non est talis, nisi dependentèr à libera promittentis intentione promittendi, ut ostensum est. Ad aliud exemplum de venditione dico, emptorem non teneri credere vendenti, quia prudenter iudicare potest adfuisse consensum internum; & si illum decepit in venditione, pariter potest credere, modò etiam decipere. Si tamen crederet venditionem fuisse fictam, teneretur in foro interno rem restituere, nisi lex aliqua ciuilis id prohibeat. Similiter dico, vendentem, si fictè vendidit, posse occultè, & in foro interno rem venditam accipere, & restituere pretium sine peccato contra iustitiam, vel aliam virtutem, cum non transtulerit ius ex defectu consensûs interni; tamen in foro externo, quia præsumitur adfuisse consensum, non posset vendens rem accipere. Quare concludendum

dum est, omnem promissionem externam non esse veram promissionem, sed signum promissionis internæ: vnde si interna defuit, externa quantumuis liberè facta, non est re ipsâ vera, sed ficta promissio.

SECTIO II.

An ex fictâ promissione matrimonij gratuita, & onerosâ, oriatur obligatio illud contrahendi.

1 Affirmant absolute Vasquez & Basilius præcedenti sectione relati, obligare sub mortali ad matrimonium, etiam secluso damno, aut iniuria, aut scandalo; sicut qui fictè matrimonium contraxit, tenetur grauitèr illud contrahere saltem ex fidelitate. Probant, quia fidelitas est veritas quædam in adimplendis promissis, & sicut veritas de presenti in eo consistit, ut verbis mentis respondeant oris verba, ita veritas de futuro in eo sita est, ut impleantur promissa. Gaspar Hurtado sentit idem, sed non obligare sub mortali, sed sub veniali. Petrus verò de Ledesma de matrimonio q. 43. a. 1. dub. 4. si contrahentes sint æquales, & alter verè promittat, teneri fictum promissorem contrahere; quia quamuis non teneatur ratione promissionis, at tenetur ratione iniuriæ factæ. Probatur, quia hic violauit iustitiam ficto consensu; ergo tenetur habere veram promissionem, ut iniustitiam auferat; nec satis erit pecuniis satisfacere, quia non satisfacit in eadem specie debitâ, nec verè consentiendo reddetur inæquale, quia sicut vir se obligauit feminae, ita femina illi, & vtraque obligatio æqualis est.

3 Dico primo, si quis promissione fictâ, gratuitâ tamen, quæ merè gratis, & ex alterâ parte tantum fit, matrimonium promittat feminae, non tenetur eam ducere, secluso omni damno, ita cum Petro de Ledesma citato noster Sanchez *disp. 10. n. 1.* Et ratio est, quia, ut constat, simplex promissio, sicut & sponsalia ficta, inualida sunt; ergo nulla est obligatio matrimonij ratione promissionis, quia ficta est. Nec verò fictè promittens tenetur contrahere matrimonium ratione iniuriæ: nulla enim alteri fit, cum non sit contractus, do ut des; vel, facio ut facias. Nec denique ratione damni, quia iam supponitur nullum re verè sequi; ergo. Quo argumento rectè suadet, nec sub veniali teneri eam ducere, ut *ibidem* notauit Sanchez. Vnde quamuis venialiter peccet contra veracitatem, quatenus dissonum est rectæ rationi, ut menti non respondeant oris verba, sed non venialiter peccat contra iustitiam, nec contra fidelitatem non implendo promissum, quia alteri nullam iniuriam facit; & cum prædicta verba fuerint sine animo promittendi, nullam pariunt fidelitatis obligationem.

4 Dico secundo, per se loquendo esse culpam lethalem contra iustitiam fictè promittere matrimonium alteri verè & ex animo repromittenti. Quare in promissione fictâ onerosâ grauitèr peccatur. Sic fatentur omnes Doctores, ut notauit Veracruz 3. p. *speculi, a. 19. conclus. 5.* Ratio est, quia in quolibet contractu vtrinque obligatorio, qualis est sponsalium, lex iustitiæ præscribit, ut vterque verè, & seriò contrahat; quia aliâs altera pars grauitèr deciperetur, eique fieret grauis iniuria, dum dolo induceretur, ut in tanti momenti, quantum est ex parte suâ, tam grauitèr se alteri obligaret; quod nullo modo facere vellet, si sciret partem fictè agere. Facit ergo iniuriam

in re graui alteri contrahendi. Nec refert quòd verè à parte rei is, qui seriò promittit, non maneat grauitus, nec obligetur; quia satis est, ut contra iustitiam intenderit alterum decipere. Qui quandiu fictionem illam nescit, tantum, & tam graue onus subit; & eodem modo cogi potest, ut stet promissis sponsalibus, ac si decipiens verè, & seriò promississet. Dixi, per se loquendo. Nam per accidens si id faceret ex vrgenti causa, gratiâ vitandi scandali, vel alterius damni, non peccaret grauitèr venialiter postea quis asserere in eo casu peccaturum, quia ea fictio esset mendacium, cum aliud verbis, quam mente contrahens profiteretur. Verum nec venialiter peccaturum in eo euentu opinor, si æquiocatione utatur, dum verba proferit; ut si intelligat, Accipiam te in meam, si ad id teneari: est enim communis sententia Doctorum, licitum esse vti æquiocatione, dum verba proferuntur, vbi iusta causa subest. Sicut in simili docent communiter Doctores coactum à latrone iurare, se daturum illi nummos, posse absque periurio id iurare, retinendo mente, si ad id secluso iuramento teneari; nec esse periurum, si intendat non dare, sciens minimè teneri. Doctrina etiam est communis, fœminam excommunicatam, eo quòd non cohabitavit viro, quem notuit non esse suum, posse in articulo mortis constitutam iurare, se cohabitaturam, intelligendo si ad id teneatur, ut vel sic excommunicationis absolutionem obtineat; & tamen non potest habere intentionem, & animum cohabitandi; ergo similiter in nostro casu licebit vti eadem æquiocatione.

Dico tertio, in eo casu fictè promittentem non teneri matrimonium contrahere cum fœmina verè, & seriò repromittente. Ita Molina *tom. 2. de iust. & iure tract. 2. disp. 352. ante vers. illud est obseruandum,* & Sanchez cum aliis quos refert *disp. 10. num. 26.* Ratio à priori est, quia promissio facta animo ficto nullam inducit obligationem ex vi promissionis, ut constat. Præterea non fit in re ipsâ iniuria, quia alter nihil dedit, nihil amisit; & sicut fictus promissor non est obligatus, ita nec alter. Sicut si Petrus fictè promitteret Paulo centum aureos, si Romam peteret, & antequam petat, dissoluat contractum, iniustitiam re ipsâ, & quoad effectum non admittit. Denique ex promissione fictâ nullum damnum sequitur repromittenti præter violatam fidem, ut supponitur. Quare rectè notauit Reginaldus *lib. 31. c. 35. n. 256.* cum ipsi contrahentes fuerint æquales, vno verè, & altero fictè promittente, si nullum aliud damnum sequatur violatæ fidei, fictum promissorem ad nihil aliud teneri, quam ad pœnitentiam, quâ Deo satisfaciat pro peccato, quod commisit, deceptione vtendo in re graui: quoniam homini non obligatur ex promissione, quæ vtpotè ficta, nulla est; neque ratione iniuriæ illatæ, quia nullum ex hypothesi inde secutum est damnum alteri. Quòd si ex tali fictâ promissione aliquod damnum sequeretur repromittenti, certum est, tunc teneri promittentem fictè illud ex iustitiâ resarcire, quia esset causa iniusta illius, vnde illud secundum iustitiæ æqualitatem compensari deberet.

Hinc patet solutio ad argumentum oppositum, fictè consentientem peccasse quidem contra iustitiam quoad intentionem, nam illam violauit ficto consensu, intendens in re graui decipere; non verò quoad effectum, vel executionem, quia deceptio illa mansit in intentione, nec habuit effectum, ideoque nullam in re ipsâ intulit iniuriam, nec vllum damnum, ex quo aliqua in fictè promittente obligatio subsequi possit, ut satis ostensum est.

SECTIO III.

An fictè promittens matrimonium, & sub eâ spe deflorauit Virginem, teneatur eam ducere; vel sufficiat, quòd satisfaciatur damno deflorationis dotem constituendo.

Basiliius Ponce c. 2. n. 14. Sanchez disp. 10. n. 3. cum pluribus aliis, quos ipse refert, sentiunt teneri eam ducere.

Primo, quia in omni contractu, in quo interuenit, do ut des, vel facio ut facias, ubi vnus impleuit, tenetur alter ex iustitia implere: ut patet in eo, qui fictè promisit Petro centum aureos, ut eat Romam, si adiuuit, tenetur ex iustitia dare centum; ergo cum virgo impleuerit contractum ex sua parte, obligabitur alius ex iustitia ad illum implendum, adhibendo eundem consensum ex iustitia debitum.

Secundo, in hoc euentu non satis est damnum pecuniâ refarcire, si virgo nolit acquiescere; ergo tenetur eam ducere. Antecedens probatur: nam iustitia commutatiua non tantum petit reddi æquale, sed ut idem numero reddatur ex iustitia debitum, ut si pallium furatus sum, nullâ restitutâ pecuniâ satisfaciatur: vnus enim pro alio inuito creditore solui non potest. l. 2. §. *matr. ff. si certum petatur*; sed in hoc euentu teneatur ex iustitia commutatiuâ habere consensum verum, ut constat in omnibus contractibus, in quibus interuenit, do ut des, vel, facio ut facias; ergo cum possit restituere adhibendo eundem consensum ex iustitia debitum, tenebitur ad id.

Tertio, damnum violatâ virginitatis tamen potest equè pecuniâ refarciri, quia amissâ virginitas non potest in eadem specie restitui: at iniusta ficti consensûs deceptio non potest equè compensari, nisi auferendo iniustum dolum, præfrito vero consensu, quia potest in propriâ formâ restitui, nec potest verè dici æquale, dum non satisfaciatur in propriâ specie: ergo.

Quarto, iste verè intulit damnum virgini contra eius voluntatem, quæ solùm consensit sub conditione veræ, & non fictæ promissionis matrimonij; ergo tenetur ex iustitia ad matrimonium; quia quamuis damnum deflorationis possit pecuniâ compensari, non tamen iniusta deceptio, nisi eam in vxorem ducendo.

Vltimo probat idem Basiliius, quia promissio sine animo se obligandi inducit obligationem, cum sit vera promissio; ergo.

Verius existimo cum D. Antonino 3. p. tit. 1. c. 3. Bartholomæo Ledesma de matrimonio dub. 19. Bonacina q. 1. p. 2. n. 9. & aliis Recentioribus, eum qui sic virginem deflorauit, non teneri eam in vxorem ducere, sed satisfacere, constituendo ei dotem sufficientem ad supplendum defectum deflorationis. Mouet, quia ille nullam incurrit obligationem ratione promissionis, nam fuit ficta; & ex promissione fictâ præcisè non oritur obligatio, ut constat ex superioribus; ergo solùm ratione damni illati; ergo si damnum sine matrimonio refarciri potest, ut verè potest, dando sufficientem dotem, quâ nubat viro sibi simili in qualitate, non est necesse ut matrimonio refarcitur. Firmo, nam aliâs ex doctrinâ & fundamento Sanchez apertè sequi videtur, eum qui fictè promississet matrimonium fœminæ, sub conditione veræ repromissionis, si fœmina repromitteret, teneri ex iustitiâ illum verè contrahere; quod tamen

negat Sanchez, ut vidimus præcedenti sectione. Quia vel teneretur ratione promissionis, & hoc non, quia ficta promissio non obligat; vel ratione damni, & hoc etiâ non, quia nullum secutum est, ut supponitur: ergo signum est, quòd quâdo defloratur virgo ex fictâ promissione, solùm præcisè oritur obligatio, quia secutum est damnum. nam si nullû esset secutum, nulla esset orta obligatio; ergo, si damnum deflorationis refarciri potest dotando, vel augendo dotem, quâ possit equè bene ducere, ac si deflorata non fuisset, non teneretur eam ducere. Quòd si accideret, ut in aliquo euentu tale damnum aliter euitari non posset, ratione scandali, nisi nubendo; tunc teneretur per accidens stare promissioni, & complere sponsalia.

Hinc constat solutio ad argumenta opposita. Ad primû dico, etiam illum, qui fictè promisit centum aureos, solùm teneri refarcire damnum eundi Romam, dando pecuniam, vel aliud æquiuale. Quamuis in foro externo, quia præsumitur contractus verus, obligabitur ad dandum centum aureos; sicut in nostro casu ille alius ad ducendam virginem defloratam.

Ad secundum negatur antecedens. Ad eius probationem, est maxima disparitas: nam contra iustitiam furatur latro pallium, neque ad illud habet vllum ius; ideoque tenetur non solùm ratione iniustæ acceptionis, sed etiam ratione rei acceptæ idem numero reddere ex iustitia. At fictè promittens nullam incurrit obligationem ratione promissionis præcisè, quia licet peccauerit fictè promittens, & violauerit iustitiam ficto consensu, quoad intentionem, & internum affectum; tamen exterius, & re ipsâ in nullo alio violauit iustitiam, præterquam in damno illato secuto ex illâ promissione. Si ergo damnum integrè sine matrimonio refarciri potest, non obligabitur ad illud ipsomet matrimonij refarciendum. Ex quo patet.

Ad tertium ob illam ficti consensûs iniustam deceptionem nõ teneri refarcire in propriâ specie, quoad affectum internum, auferendo dolum internum, & adhibendo verum consensum, sed solùm teneri damnum refarcire inde alteri secutum & illatum. Quia nemo tenetur ex iustitia, nisi ad integrè refarciendum damnum alteri illatum: nam virtutis iustitiæ commutatiuæ officium, solùm est constituere æqualitatem inter damnum, & compensationem in re ipsa.

Ad quartum concedo, intulisse damnum virgini; illud verò esse damnum deflorationis, quod potest pecuniâ compensari. Præter hoc verò damnum iniusta deceptio interna non obligat ad verum consensum internum præstandum, ut dictum est.

Ad vltimum Basilij iam constat ex dictis supra præcedenti disputatione, *sect. 6.* quàm falsa sit illa doctrina.

Quæres, ad quid tenebitur fœmina, quæ extorsit copulam à viro fictâ promissione matrimonij. Respondeo, regulariter loquendo, ad nihil teneri, quia nec teneretur ratione promissionis, quia fuit ficta: neque ratione damni, quia nullum viro sequitur damnum, regulariter loquendo, ex copulâ habitâ cum fœmina.

Quæres item, an vir teneatur ducere fœminam, vel ad aliquam restitutionem, quæ simulabat se virginem, cum re verâ non esset, & vir illum decepit fictâ promissione extorquendo copulam. Respondeo ad nihil teneri, ut docet Vasquez, Reginaldus, Sanchez, Lessius, Rebellus, & alij, quos refert, & sequitur Bonacina q. 1. p. 2. n. 6. Et quidem certum videtur non teneri ducere. Tum quia in hoc casu nulla est obligatio ratione fictæ promissionis. Tum ma-

ximè

ximè, quia in eo euentu habet sufficientem causam dissoluendi sponsalia, si vera essent; ergo multo minus tenebitur stare sponsalibus fictis. Quòd verò non teneretur ad vllam restitutionem, vel reparationem, patet, quia nullum damnum vir censetur illi intulisse; & fictio viri satis compensatur fictione fœminæ.

SECTIO IV.

Ad quid teneatur fictus promissor matrimonij sub conditione deflorationis, quando contrahentes sunt inæquales.

Difficultas circa præsentem quæstionem occurrens est, an si vir multum superet virginem nobilitate, vel etiam diuitiis, & fictè matrimonium promittat sub conditione deflorationis, teneatur eam ducere, defloratione secutâ.

Conueniunt Doctores, in hoc casu non teneri nobilem fictum promissorem, quando signa dedit, quibus fœmina sufficenter intelligere potuit dolum subesse promissioni: vel quando fœmina agnoscens inæqualitatem, intellexit dolosè promitti coniugium. Ratio est, quia si fœmina verè dolum suspicata est, siue hanc suspicionem tacuerit, siue eam manifestauerit, si sui copiam facit, non id facit spe promissionis, quam fictam esse verè suspicatur, sed ex merâ suâ voluntate. Vnde tunc non præsumitur virginem fuisse deceptam, sed se finxisse decipi, & gratis, ac sponte sui corporis copiam fecisse. Imò rectè addit Bonacina p. 1. q. 2. n. 7 ex Sanchez disp. 10. n. 7. & aliis, nec virum in hoc casu teneri ad illam ducendam; imò neque ad aliquid restituendum, quia vir non censetur fecisse illi iniuriam, cum fœmina videatur sciens consensisse; scienti autem, & volenti non fit iniuria. Quare si fœmina ex verbis, vel ex aliis claris coniecturis facile poterat fallacem animû promittentis cognoscere; tunc sibi debet imputare, quia voluntariè videtur fraudi consensisse. Quæstio igitur est, si fœmina statum inæqualitatis, vel excessum illum nobilitatis prorsus ignorauit; vel si nouerit, tamen deflorator ita seriò promittit matrimonium, ut ex nullo signo iudicari posset, se cum dolo promittere.

2 Basiliius Ponce c. 2. §. *vnico n. 15.* putat teneri ad eam ducendam.

Primo, quia obligat illa promissio, attentâ naturâ promissionis.

Secundo, quia disparitas, quæ est inter corpus nobile, & ignobile, non excusat: nam si inæqualitas inter nobilem & ignobilem euerit sponsalium contractum, & ad illum necessaria est æqualitas, planè etiâ si ex animo promitteret, non teneretur. Quare nunquam valent sponsalia, vel matrimonium nobiles, & diuitis cum ignobili, & paupere, quod est falsum.

Tertio, ad contractus matrimonij substantiam tantum pertinent corpora, & alia bona nobilitatis, & diuitiarum accidentaria sunt; ergo quantumque cognoscatur in his disparitas, cognoscitur etiam nihil deesse intra limites matrimonij ad æqualitatem in contractu seruandam; aliâs enim non posset esse contractus iste ex natura rei inter homines disparis conditionis.

Vltimo, prædictus nobilis fictus promissor contra iustitiam fœminæ negauit consensum; ergo cum lege iustitiæ erat debitus, necessariò erit modo præstan-

das, cum nulla causa noua eximens ab hoc iustitiæ debito adsit.

Oppositum tamen iudico verius, non teneri ad eam ducendam. Ita Sanchez *isp. 10. n. 21.* cum Cordubâ, Veracruz, Petro de Ledesma, & aliis, quos ipse refert Bonacina relatus cum multis, quos ipse citat, & alij. Id videtur manifestum iuxta nostram doctrinam, negantem esse veram promissionem; hinc enim manifestè colligitur, iuxta dictâ præcedenti sectione, non teneri, nisi ad compensandum pecuniâ, vel aliâ re damnum illatum. Quia nec teneretur ad eam ducendam ratione promissionis, quæ fuit ficta, & inualida; nec ratione iniustitiæ, & iniuriæ illatæ, quia iustitia nõ obligat ad restituendum plus, quàm damnum æstimatur; sed damnum ablata dolo virginitatis non tanti æstimatur, ac virum notabiliter digniorem eam fœminam ducere; ergo nullâ ratione teneretur. Optima etiam est ratio, quam adducit Sanchez, quando in contractu est inæqualitas, fictè promittens non teneretur integrè implere, sed æquale reddere: sicut promittens meretrici valdè superfluum in sui corporis pretium, fictè tamen, non teneretur ex iustitiâ habere consensum reddendi, nisi æquale. At in præsentem casu promissum matrimonium est multo inæqualius defloratione; non ergo teneretur ad id fictè promittens. Quare sicut si legitimum interuenit impedimentum, ut si vir sit Sacris initiatus, ante, vel potest deflorationem, vel matrimonio adstrictus, vel si aliquod graue damnum, aut scandalum ex matrimonio timeatur, satis erit damnum refarcire. Ita in præsentem. Ex his.

Colligo *primo*, si deceptor velit virginem sic deceptam ducere, & ipsâ matrimonium recuset, ad nihil teneri, neque alio modo illud damnum recompenfare. Patet, quia abundè, & plusquam debet, satisfaciatur, si ad ipsam ducendam paratus sit, hoc enim in corporis pretium fictè spondit; ergo cum per ipsum non fter, quominus matrimonium sequatur, liber est ab omni aliâ obligatione. Idem sentio, si parentes nolint eam tradere, ut bene notauit Sanchez *disp. 10. n. 15.* & Lessius *de iust. & iure lib. 2. c. 10. dub. 3. n. 26.* Quia si corruptor non admittitur à parente puellæ ad matrimonium, paratus alioquin promissorem fidem præstare, cur in conscientiâ tenebitur alio modo damnum refarcire? Firmo idem, quia si vir verè promississet, non teneretur, nisi ad id, quod promisit, nempe eam ducere: ergo à fortiori fictè promittens ad nihil aliud teneretur. Nec valet dicere, si ex animo promississet ad nihil aliud obligandum, quia nullam iniuriam intulisset: si autem animo fallaci promississet, tunc à parente, & à puellâ posse repudiari tanquam impostorem, & pudicitia insidiatorem, & tamen ratione iniuriæ teneri nihilominus damnum sarcire. Non inquam, valet, quia deceptor, seu fictè promittens non promisit, nisi eam ducere, vnde cum paratus sit ad eam ducendam, in conscientiâ ad aliud non teneretur; quia sic abundè satisfaciatur pro iniuriâ per fictionem illatâ. Exemplum manifestû est in aliis contractibus. Nam si quis fictè promittat Petro mutuum, & eo nomine Petrus emat merces, facit illi iniuriam, & tenetur sarcire damnum, nisi seruet promissum: si tamen seruare velit, Petrus verò nolit accipere, non teneretur damnum secutum compensare.

Colligo *secundo*, nec virum teneri ducere fœminam malæ famæ, cum qua sub fictâ promissione matrimonij, rem habuit. Patet, quia non teneretur ratione promissionis, cum sit ficta, & ideo talem obligationem minimè inducens. Nec ratione damni, quia cum sit infamata, nullum damnum patitur. Quare satisfaci-

ciet

ciet soluendo pretium copulæ si illa fœmina confue-
uerat corpus suum locare, vt bene notauit Molina
tom. 4. *disp.* 106. *conclus.* 8.

Colligo tertio, virum non teneri ducere virginem,
aut viduam bonæ famæ, quam deflorauit, vel cog-
nouit, fictâ promissione matrimonij, quando copu-
la est aded occultata, vt nullum sit infamiæ periculum
in fœminâ: teneri tamen iniuriam fœminæ factam
compensare, sed multo minori pretio, iuxta pruden-
tis arbitrium, eo quod damnum minus sit. Adde,
quod rectè notauit ex Nauarro noster Lessius c. 10.
citato, *dubio* 2. n. 15. Si virgo fraude ficti matrimo-
nij promissi violata, postea æquè commodis posita
est nuptiis, ita vt nihil detrimenti acceperit, non debet
ei quidquam necessariò restitui: quia neque pro
ipsâ defloratione pudicitia, vt quæ irreparabilis sit,
& pretio non æstimanda; neque pro damno inde fe-
cuto, cum nullum re ipsâ secutum sit. Nec valet, si
obicias, stupratorem constituissè eam in periculo
non inueniendi cõmodas nuptias; quod periculum
est pretio æstimabile, & ideo debet rependi, Non,
inquam, valet, quia inferre alteri periculum, etiam
vitæ, & fortunarum, non obligat ad restitutionem,
nisi damnum re ipsâ sequatur, nam periculum dam-
ni non est damnum; atque ideo periculum, etsi mag-
ni æstimetur, ob damnum, quod potest sequi, si ta-
men non sequatur re ipsâ, nihil pro illo restituendum,
nisi pactum interuenerit.

Colligo vltimo contra Basilium Ponce c. 2. n. 17.
dicentè, cum, qui fictè promisit, si in iudicio inter-
rogetur, an promiserit, non posse negare se promississe.
Contrarium iudico verius cum Nauarro, & aliis,
quos refert, & sequitur Sanchez *disp.* 10. n. 27. &
28. Ratio est, quia non tenetur ille promissione, at-
que aded cum iudex roget, vt ad matrimonium de-
bitum cogat, sensus interrogationis est, Promissisti ma-
trimonium ita vt tenearis? verè ille respondet, non
promissi, intelligendo, ita vt tenear. Idem dico, quo-
ties quis verè promisit matrimonium, sed non tene-
tur seruare fidem ob aliquam causam, vt quia altera
fornicata est; potest enim iuramento negare promissio-
nem, intelligendo, ita vt teneatur. Quod etiam
intellige, quoties, causa non implendi promissum non
solum est certa, sed solum iudicio sapientum proba-
bilis: quia tutâ conscientia innitens opinioni proba-
bili, potest se non obligatum existimare, atque aded
potest iurare, se non promississe ita vt teneatur. To-
tum id firmat Sanchez optimis exemplis, quidquid
dicat Basilius. Vt de illo interrogato à iudice an mu-
tuo receperit nummos, quos iam verè non recepit; qui
potest iurare, se non recepisse, quia non recepit, ita vt
nunc soluere teneatur: de clerico, qui interrogatus,
an portet aliquid, de quo gabellam debeat, potest
iuramento negare, intelligendo, se nihil portare, ex
quo gabellam debeat: de eo, qui venit ex loco non
infecto peste, quem tamen custodes falsò putant esse
infectum; potest enim iurare, se ex eo non venire, in-
telligendo ex eo peste infecto, vt custodes rogare
debent. Similiter ergo in præsentia, potest fictus prom-
issor sub iuramento negare, se promississe, subintel-
lectâ eâ conditione, non promissi, ita vt teneat imple-
re, quia, vt iam probatum est, non tenetur.

Ad argumenta Basilij facilis est solutio.

Ad primum constat iam, non obligare illam pro-
missionem.

Ad secundum dico, non excusari fictum promif-
sorem propter disparitatem præcisè, & inæqualita-
tem inter nobilem, & ignobilem, sed quia ex animo
non promisit; ideo enim non tenetur ex vi promif-
sionis; damnum verò deflorationis potest pecuniâ,

vel aliâ refarciri, vt dictum est. Ex quo patet

Ad tertium: concessio enim illo argumento, inde
nihil concluditur contra nostram doctrinam addu-
ctam, vt liquet.

Ad vltimum concedo, peccasse illum contra iusti-
tiam ficto consensu, seu promissione, quoad inten-
tionem; cæterum quoniam ex illâ damnum, quod
subsecutum fuit, quoad effectum potest pecuniâ, vel
alio modo reparari, ideo nulla est obligatio matrimo-
nij contrahendi.

SECTIO V.

*An promissio ficta matrimonium contrahen-
di, si iuramento firmetur, valida sit.*

Non procedit quæstio quando exterius quis iu-
rat, sine animo tamen iurandi; tunc enim fatetur
omnes, prædictam promissionem fictam, nec vi iu-
ramenti obligare. Quia tunc non est verum iuramen-
tum, quia non est voluntaria & humana inuocatio
Dei in testimonium veritatis, seu promissionis: ergo
nulla iuramenti obligatio: nam sine intentione iu-
randi nihil fit; est enim interior intentio quasi verborum
anima, dans illi esse, ac proinde quando deest inte-
rior iurandi intentio, iuramentum verbis prolatum,
non est verè tale, sed dumtaxat fictè, & apparenter;
sicut matrimonium exterius, vel eius promissio abs-
que interiori animo est fictum, ac nullam ex vi ma-
trimonij, vel sponsalium inducens obligationem.
Quæstio ergo procedit, quando est animus iurandi.

Non desunt Doctores graues, inter quos Caieta-
nus 2. 2. q. 89. a. 7. ad 4. Soto *lib.* 8. *de iust.* q. 1. a. 7. ad 4.
Basilius Ponce *lib.* 12. c. 1. n. 11. & alij, qui existi-
mant obligare promissionem prædictam, si iuramen-
to confirmetur. Probari potest

Primo, quia iuramentum obligat etiam si non ca-
dat in promissionem, sed in simplicem assertionem
faciendi aliquid, quod quis se facturum existimat, licet
non promittat: ergo licet fingat se promittere, &
verba promissionis proferat sine intentione promit-
tendi; si tamen verè, & ex animo iurat, ex vi iu-
ramenti manet obligatus. Patet consequentia, quia fi-
ctio promissionis non tollit materiam, quam confir-
mare possit, nec ab ipso iuramento tollit vim ad con-
firmandam illam; ergo non obstante fictione promif-
sionis, manebit obligatio ex vi iuramenti. Antecedens
constat, quia cum fictâ promissione fiat vera assertio
de facto futuro. At assertio est sufficiens materia
iuramenti promissorij.

Secundo, si quis cogatur sub iuramento promittere
vsurarum solutionem, licet fictè promittat se solu-
turum; si tamen id affirmat, & iurat, tenetur: vnde
illa promissio quamuis de se sit nulla, nihilominus
iuramentum obligat, vt omnes fatentur: ergo pro-
missio matrimonij siue fiat cum intentione promit-
tendi, siue non, si iuramento firmetur, verè obliga-
bit; quia nullo pacto est necessaria talis intentio ad
obligationem iuramenti.

Verius existimo oppositum cum Sanchez *lib.* 1.
disp. 5. n. 9. & aliis, quos ipse refert. Verum non
probo fundamentum Sanchez ad id asserendum, ex
eo nimirum, quod obligatio iuramenti ex iurantis
pendeat intentione. Non, inquam, id probo, nam
iuramentum semel factum, ipsum ex se, & ex natu-
râ suâ producit obligationem independentem à vo-
luntate iurantis suppositâ materiâ capaci, vt latè in
tractatu de iuramento. Fundamentum ergo conclu-
sionis

sionis est, quia nullâ existente promissione, nulla est
obligatio iuramenti, quæ in illa fundatur; at promif-
sio ficta matrimonij contrahendi non est vera pro-
missio, vt supra ostensum est; ergo. Firmo, nam obli-
gatio iuramenti promissorij intra limites Religionis
supponit obligationem iustitiæ, vel saltem fidelitatis
ex promissione; ergo, si promissio nulla fuerit, nulla
erit obligatio iuramenti. Quod patet exemplo verif-
simo ab omnibus recepto, nã si ille, cui facta est pro-
missio sub iuramento matrimonij contrahendi, repu-
diat promissionem semel acceptatam, quia tunc ruit
obligatio promissionis, ruit etiam obligatio iuramen-
ti promissorij. Idem roboro ex dicto illo receptissimo,
cum principalis obligatio non subsistit, corrumpit
etiam accessoria, *reg. cum principalis. ff. de regulis iu-
ris.* In præsentia casu iuramentum est accessorium pro-
missioni, quia adducitur ad eandem promissionem con-
firmandam, & magis fundandam; ergo si corruat
principale, nempe promissio, necesse est, vt iuramen-
tum accessorium non subsistat, quia ablato funda-
mento cadit, quod in illo fundatur. Denique id ip-
sum roboro, nam prædictum iuramentum fit in con-
firmationem sponsalium, vt suppono, & constat, quia
sic fit regulariter: ergo cessante obligatione spon-
salium, vt verè cessat, quando deest animus promitten-
di, etiam cessat obligatio iuramenti, quia iuramento
deficit materia.

Ex quo patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum dico, optimè probare iuramentum obli-
gare etiam si non cadat in promissionem, quando ni-
mirum non fit in confirmationem promissionis, sed
comitanter, tunc enim tale iuramentum non adduci-
tur ad promissionem confirmandam, sed est principa-
le, & per se stans, obligans ad efficiendum Deum te-
stem verum illius veritatis de futuro asserta.

Ad secundum dico, iuramentum illud soluendi
vsuras, non fieri in confirmationem, sed comitanter,
& ideo per se stare, & obligare; nec deficit ei mate-
ria, quia licet non cadat in promissionem, vt in ma-
teriam, in qua fundetur, cadit tamen in simplicem
assertionem faciendi aliquid, quod quis se facturum
affirmat, licet non promittat. Vnde similiter dico, si
iuramentum contrahendi matrimonium non fieret
in confirmationem promissionis mutua, seu spon-
salium, vt verè sic regulariter fieri solet, sed comitan-
ter, vt fit iuramentum soluendi vsuras, etiam inuali-
dâ promissione, seu fictis sponsalibus, iuramentum
non cessaret; & teneretur promittens vi iuramenti
matrimonium contrahere, vt obiter notauit Gaspar
Hurtado *disp.* 2. *diffic.* 5. *num.* 17.

DISPUTATIO III.

*De verâ promissione merè internâ
contrahendi matrimonium factâ
homini, vel Deo.*

T clariùs constet, promissionem spon-
salitiam, si more humano fiat, debere
esse mutuam, & externam, sensibili si-
gno notam, iuxta dicta supra *disp.* 1.
præsertim *sect.* 1. & *vltimâ*; operæ pre-
tium duxi peculiarem hanc disputationem instituere
de promissione matrimonij merè internâ homini fa-
ctâ, & de eâ, quæ fit Deo voto, vel iuramento cau-
sâ pietatis, vel alicuius alterius finis, seu motui ho-

Perez de Matrimonio.

nesti; ac simul examinare, an aliquam pariat obliga-
tionem, vel certè nullam?

SECTIO I.

*An promissio interna matrimonium contra-
hendi homini facta, pariat aliquam
obligationem.*

Noter Molina 2. tom. de *Iust. tract.* 2. *disp.* 266. 1
§. vt autem, & alij multi sentiunt, ex vi iuris na-
turalis promissionem internam homini factam obli-
gare.

Primo, quia maius est vinculum promissionis in-
ternæ, quàm folius propositi, vt per se notum est;
ergo illa aliquam addit obligationem: aliàs nihil in-
ter ea duo distaret.

Secundo, possessio solâ voluntate non possidendi
amittitur, vt ex multis iuribus nonnulli colligunt.
Imò & dominium, vt quando res pro derelictâ ha-
beretur: ergo promissio interna obligat.

Tertio, non implere promissionem internam con-
tinet mendacium, & est genus infidelitatis iure na-
turali prohibitum: ergo promissio interna obligatio-
nem inducit.

Quarto, obligatio promissionis nequit resultare,
nisi ex lege priuatâ, quam promittens sibi met spon-
tanè imponit; ergo à nullâ aliâ voluntate externâ
pendere potest, præter internam.

Quinto, acceptatio non est necessaria iure naturæ,
vt obliget promissio: ergo nec vt externè fiat. Patet
consequentia, quia signa externa solum desiderantur
propter acceptationem; non enim expressio exterior
necessaria est, nisi vt possit cognosci, & acceptari
ab altero. Antecedens probatur, tum quia naturalis
obligatio meo consensu oritur. Tum etiam, quia pro-
missio facta ciuitati ad reparandum, quod per incen-
dium, terræ motum, aut per aliam ruinam perit, va-
let ante acceptationem, ita disponente iure ciuili. At
id non disponderet ius ciuile, si iure naturæ desidera-
retur acceptatio; nam ius ciuile non tribuit contra-
ctibus maiorem vim, quàm naturâ suâ habeant, quâ-
uis interdum ob bonum commune illis vim, quam
per se habent, adimat.

Vltimo, si promissio interna iuramento firmetur,
obligat; ergo iam per actum merè internum potest
quis homini obligari.

Dico primo, certum esse apud omnes promissionem
internam, non mutuam, homini factam, non suffice-
re ad sponsalia. Patet; tum quia promissio ad spon-
salia ordinaria debet esse humana, de cuius ratione est
vt humano, & sensibili modo fiat, & aliquò signo sen-
sibili innotescat: ergo non sufficit promissio matri-
monij merè interna. Tum etiâ, quia contractus spon-
salium fit inter homines, & vtrò citròque obligat, &
includit mutuum pactum, & promissionem, vt constat
ex disputatione primâ; cum enim sponsalia sint quæ-
dam inchoatio matrimonij, & hoc sit essentialiter
contractus, qui intrinsecè mutuam obligationem
includit; illa etiam necessariò participant ex hac par-
te naturam contractus, ac proinde mutuam obliga-
tionem includunt. Igitur necesse est, vt promissio
vnus interna alteri homini sit nota, vt re-promittat:
ergo promissio interna non mutua, seu non recipro-
ca, non est sufficiens ad sponsalia.

Dico secundo, prædictam promissionem merè in-
ternam, iure positio non obligare in ratione simpli-

cis, seu gratuita promissionis. Id omnes fatentur, & patet. Tum quia nullum extat ius posituum: tum quia ius posituum acceptationem petit, vt obliget, vt statim dicā: saltem nemo negat omnino exigere ius, vt ipsa promissio innotescere possit; innotescere verò non potest promissio merè interna, nullo signo alteri manifestata.

4 Dico tertio, non solùm ex dispositione iuris positui, sed etiam attento solo naturæ iure, prædictā merè internam promissionem nullam obligationem inducere. Id planè colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 1. vbi dicit, promissionem vnus hominis non posse alteri fieri, nisi per signa externa; Deo autem posse fieri per internam cogitationem. Idem tenent communiter DD. Azor tom. 3. lib. 1. c. 15. Lessius lib. 2. de Iust. c. 18. dub. 5. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 1. disp. 3. Probatur manifestè. Primo, quia promissio propriè consistit in locutione, seu affirmatione, quā quis alteri offert suam fidem, vt constat ex communi vsu, & intelligentiā. At per internam promissionem nullo signo manifestatam alteri, non loquitur, nec suam offert alteri fidem adæquatè & perfectè; nam locutio, & fides quæ alteri datur, debet aliquo modo percipi ab eo, cui datur; sic autem non percipitur promissio purè interna, quæ homini fit. Hæc igitur non est sufficiens, & perfectæ promissio, sed inchoata, & imperfecta. Neque enim vnus homo loquitur, neque affirmat alteri perfectè, & sufficienter solā locutione, seu affirmatione internā intellectus, sed tantum inchoatiuè, vt patet: & consequenter in ordine ad hominem non obligat; bene verò in ordine ad Deum, quia Deus iam percipit. Quare prædicta interna promissio est vera, & perfectæ locutio, & affirmatio respectu Dei, non verò respectu hominis. Secundo, promissio & donatio sunt signa quædam practica, efficientia id ipsum, quod significant. Qui enim dicit, Promitto tibi, do tibi, non solùm significat internam cogitationem, & affectum promittendi, & dandi, sed etiam ipsum actum promissionis, & donationis, qui in hisce verbis sub tali intentione prolatis formaliter consistit; & effectum eius, scilicet obligationem, quæ nascitur in promittente, & ius, quod nascitur in promissario. Igitur cum actus interni non sint idonea signa ad alteri significandum; non sunt etiam idonea instrumenta ad se alteri obligandum: nam hæc aptitudo fundatur in significatione ad alterum. Si tamen alter noscere posset internas cogitationes, sicut possunt Angeli, quando ad eos diriguntur; tunc per actum internum optimè posset promissio, & donatio fieri, iuxta dicta supra disp. 1. sect. 9.

Tertio talis promissio merè interna non esset à promissario acceptata; quod tamen necessarium est ad obligationem, vt statim dicam; sub hac enim tacitā conditione fieri censetur: ergo.

Dico quarto, vt promissio matrimonij contrahendi, homini facta, habeat vim obligandi, non solùm debet esse externa, sed etiam debet acceptari, idque prouenit non tantum ex iure ciuili, sed etiam ex iure naturali. Hæc est communior sententia, quam tenent Lessius lib. 2. c. 18. dub. 6. n. 39. & Sanchez lib. 1. disp. 6. n. 10. & alij, quos ipsi referunt. Atque in primis, promissionem homini factam, ante acceptationem, nullam parere obligationem, ex eo constat, quia obligatio non nascitur, nisi mutuo duorum consensu. l. 1. ff. de pactis. Vnde fit, vt etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ipse non acceptat, vt si sint de rebus indifferentibus; ergo promittens alteri, priusquam alterius consensus accedat, potest ordinariè pœnitere, & suam oblationem re-

uocare. Dixi ordinariè, quia, vt notat Lessius citatus, iure ciuili statutum est, vt constat ex l. 3. ff. de pollicitationibus, promissiones absolutas factas ciuitati, etiam ante acceptationem, non posse reuocari pro libito, sicut ex natura rei possent; atque ad eod talis promissio semper potest acceptari, & promissum peti. Idem dicendum de promissionibus ad causas pias. Rursus quod requiratur iure ciuili prædicta acceptatio, patet l. 1. ff. de pollicitationibus, vbi est huius rei manifesta dispositio. No tarque Lessius, ius ciuile non efficere, vt promissio facta ciuitati vim habeat absolutam ante acceptationem: nihil enim tale colligi potest ex vllā lege totò titulo de pollicitationibus; sed ne possit reuocari pro libito. Nam ius ciuile impedit reuocationem: indicat verò debere peti, ita vt petitio sit necessaria, vt promittens teneatur soluere. Quare ex omni promissione nascitur quædam obligatio veluti conditionata, & suspensa, donec acceptetur, vel reuocetur; quam reuocationem ius ciuile impedit in fauorem ciuitatis, vel causæ piæ. Denique quod prædicta promissio non habeat vim obligandi ante acceptationem, idque proueniat ex iure naturali. Probatur, quia in contractibus onerosis, ante acceptationem licitum est pœnitere, & reuocare suam oblationem, vt licet in contractu emptionis, sponsalium, matrimonij, & aliis, nec opus est expectare donec alter acceptet, vel reiiciat: ergo licitum est idem iure naturæ in promissione simplici, & gratuita matrimonij, nisi lex positua adimat hanc potestatem, vt diximus. Firmatur, quia sicut promissio, vel obligatio onerosa, quā quis se obligat, habet tacitam conditionem, nempe si alter vicissim velit se obligare, ita etiam promissio simplex, & gratuita habet tacitam conditionem si acceptetur. Nam ista promissio iure naturæ exigit consensum, & animum, se obligandi, vt valida sit; qui verò promittit, non videtur consentire, & animum se obligandi habere, donec alter acceptet, vt dicitur l. qui absent. ff. de adquirenda poss. ergo sicuti ibi conditione nondum impletā, potest reuocari oblatio, ita & hæc.

Hinc dico vltimò iure Gentium requiri acceptationem, vt promissio simplex, & gratuita matrimonij, vel cuiusvis alterius rei habeat vim obligandi. Patet ob similem rationem, quia in contractibus onerosis ante acceptationem, licitum est vbi que Gentium pœnitere, & reuocare suam oblationem. Alias enim ex contrariā sententiā sequeretur, eum, qui apud se, nemine audiente, diceret, Promitto, vel do Ioanni mille aureos, teneri manifestare hanc suam promissionem, vel donationem Ioanni, an velit acceptare, nec posse pœnitere. Quod tamen videtur durum, & incredibile, nusquam gentium vsitatum. Igitur verius est, promissionem istam matrimonij contrahendi non habere vim obligandi vbi que gentium ante acceptationem.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico, promissionem internam radicaliter, & inchoatiuè, seu in actu primo maiorem obligationem inducere, quàm propositum, non verò formaliter, & perfectè, seu in actu secundo; ad hoc enim requiritur saltem vt conditio sine qua non, vt promissio innotescat alteri cui fit. Ex quo apparet discrimen inter propositum, & promissionem internam: nam hæc est radix obligationis, non verò illud; eam verò nequit exercere, donec intimetur.

Ad secundum respondeo, tamen si possessio, & dominium possit amitti actu interno, vt cum res habetur pro derelicta; non tamen transferri in alterum: ad

ad hoc enim plura sunt requisita; facilius enim est aliquid desinere, quàm incipere esse, aut in altero produci. Cumque more humano obligatio in contractibus, & promissionibus gratuita oriatur, necesse est saltem, vt conditio, vt promissio innotescat alteri cui fit. Idque iura decernunt, vt ostensum est.

9 Ad tertium negatur, esse mendacium, vel infidelitatem; quia illi promissioni internæ, vt verè obliget, inest semper tacita conditio, si alteri intimetur, & ab eo acceptetur. In quo differt à promissione internā factā Deo, seu voto interno, quod absolutè obligat sine illā conditione, quia omne cor notum, & patens est Deo.

10 Ad quartum dico, obligationem promissionis pendere quidem à solā voluntate internā tanquam à radice, ac principali mouente, & tribuente vim obligandi tam promissioni, quàm acceptationi alterius; pendere tamen quoque à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, sine qua non oritur obligatio.

11 Ad quintum negatur antecedens. Ad primam probationem dico, obligationem radicaliter oriri ex consensu tanquam ex causa directā, ac principali; exigere tamen, vt conditionem sine qua non, ipsam acceptationem, vt ius tribuat: sicut ignis est sufficiens causa calefactionis aquæ, nequit tamen ex eo nasci calefactio, nisi aqua debito modo applicetur. Ad secundam probationem respondeo, ex omni promissione nasci quandam obligationem veluti conditionatam, & suspensam donec acceptetur, vel reuocetur. Circa promissionem verò in fauorem ciuitatis, & idem est de pollicitationibus ad causas pias, ius posituum disponit, ne reuocetur. Vnde in his promissionibus ius ciuile non tribuit propriè illis vim, quam iure naturæ, vel gentium non habet, sed impedit ne possit reuocari. Et quamuis non obstante dispositione iuris naturalis exigentis acceptationem, statuisset ius ciuile in fauorem aliquarum causarum, vt in illis acceptatio non desideraretur, nihil inde sequeretur contra nostram doctrinā; nam etiam voluntas minus solemnis defuncti attento naturali iure seruanda esset, & tamen ius ciuile seruandam non esse decreuit, ob bonum publicum.

12 Ad vltimum negatur antecedens, nam promissio matrimonij purè interna non obligat: ergo nec si iuramento fuerit firmata, quia cum hoc iuramentū cadat supra promissionem, & hæc nõ obliget absolutè, & simpliciter ad exercitium actus, pariter non obligabit iuramentum; destructo enim fundamento desinit id, quod supra ipsum fundatur. Iuramentum enim sequitur conditionem actus, super quo interponitur, ex c. quemadmodum, de iururatio, & ex l. vltimā. C. de non numeratā pecuniā. Obligat autem iuramentum, homini factū cadens supra promissionem externam obligantem, quia sequitur naturā promissionis, cui adiungitur: promissio autem obligat, si id quod promittitur homini est bonum, & commodum ipsi, etiam si non sit de meliori bono.

SECTIO II.

An promissio interna Deo facta de matrimonio contrahendo ob periculum incontinentiæ verè obliget.

1 CONueniunt Doctores primò, promissionem purè internam Deo factam, si sit circa materiam aptam, & idoneam, qualis est materia honesta, non impeditiua melioris boni, habere rationē voti, & obliga-

Peregr. de Matrimonio.

re. Ratio est, quia cum Deo omne cor pateat, & omnis voluntas loquatur, quauis promissio facta Deo, etiam purè interna verè, ligat. Idem dicendum de promissionibus factis Beatis circa materiam idoneam: nam hi sunt nobis vbique, quasi præsentēs, & secreta nostra percipiunt, vt bene notauit Cochinch disp. 22. dub. 6. n. 34. In quo maximè est obseruandum discrimen hominum defunctorum, vt homines sunt, seu vt sunt creaturæ rationales præcisè; vel vt sunt Sancti, & beati. Nam si solùm considerentur, vt homines sunt, non sunt capaces promissionis, quæ illis fiat ab hominibus in hac vitā degentibus, quia non habent cum illis conuictum, neque eorum facta cognoscere, aut dicta possunt audire: at sine mutua cognitione, & notitiā non habet locum humana promissio, vt constat ex disp. 1. sect. 9. Vt ergo illis fiant promissiones nostræ, & verè obligent, etiam internæ, necesse est illos considerare, vt Sanctos, & beatos, quibus hæc nostra dona, & promissa, quatenus ad illos pertinent, nota sunt.

Secundò, conueniunt omnes, promissionem internam (& idem est de externā) de matrimonio contrahendo, Deo factam, per se loquendo, non obligare. Ratio est manifesta, quia si obligaret, esset ratione voti; hoc autem, vt obliget, debet esse de meliori bono, & debet versari circa materiam, quæ melior sit ipsa, quàm eius oppositum, seu contradictorium, vt constat ex tractatu de voto. At in præsentī promissio Deo facta de matrimonio, non est de meliori bono; nam eius oppositum, seu contradictoriū, videlicet carentia matrimonij, per se loquendo, melior est, quàm ipsū matrimonium, vt constat ex Tridentino sess. 24. can. 10. definiente, meliorem esse statum virginitalis, ac cœlibatus statu matrimonij. In quo differt promissio Deo facta à promissione factā homini; hæc enim solum requirit, vt sit de re bonā, & commoda promissario, tamen si sit impeditiua melioris boni: ista verò nequit esse de re indifferenti, quæ vt sic à Deo non acceptatur, neque etiam potest esse de re bonā, si sit impeditiua melioris boni. Dixi, per se loquendo. Nam tales circumstantiæ possunt concurrere, vt obliget prædicta promissio, videlicet, vt quando ex matrimonio sequeretur maxima Reipublice vtilitas, vt Principum concordia, vel magna infidelium conuersio. Vel etiam quādo deflorata esset fœmina sub verā promissione matrimonij, & teneretur eam ducere, quia cum tunc teneatur ex præcepto iustitiæ matrimonium contrahere, & sit impeditus ad perfectiorem statum, ratione talium circumstantiarum, melius est ei contrahere, quàm non contrahere. Quando enim matrimonium cadit sub præceptum, potest etiam cadere sub votum: quia tunc votum non est impeditiua melioris boni, quia supponitur homo sufficienter impeditus, vt non possit altiore statum sumere; vnde tali factā hypothefi tale votum redundat in maius bonum vuentis, quia confirmat illum in bono, quod facere tenetur, & confert, vt actus ipse meliori modo fiat. Et certè eā ratione, qua potest fieri votum de obseruatione præcepti in alia materia, potest etiam fieri in hac. Itaque in prædictis euentibus conueniunt Doctores.

Difficultas est in aliis casibus. Vt si fiat votum, vel matrimonij promissio ob spirituale necessitatem ipsius vuentis ad vitandum periculum incontinentiæ. Vel si fiat causā pietatis erga alium. Vel denique si fiat de matrimonio rato contrahendo, cum expressā voluntate non consummandi. De priori in hac sectione, de aliis in sequentibus dicemus.

Circa priorem igitur casum sentiunt Sotus lib. 7.

de inst. q. 1. a. 3. Aragon 2. 2. q. 88. & alij Recentiores, inualidum esse votum ducendi vxorem ad vitandum periculum incontinentiæ.

Primo, quia semper votum illud est de re impediens ascensum ad perfectiorem statum.

Secundo, sic vouens redditur inhabilis ad statum perfectionis, etiam pro tempore, & tentationes decursu temporis cessare possunt.

Tertio intendere actum matrimonij, propter fornicationem in seipso vitandam, est peccatum saltem veniale, vt expressè asserit D. Thom. in 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 2. ergo hoc sine non potest matrimonium fieri materia voti.

Vltimo, non obstante tali voto, potest homo fragilis ingredi religionem: ergo signum est, votum fuisse inualidum.

Secunda sententia huic opposita defendit, validum esse tale votum. Ita Caietanus, Nauarrus, Bellarminus, Ludouicus Lopez, & alij, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 1. disp. 4. n. 7. Probat

Primo, quia respectu talis hominis tale votum simpliciter est de meliori bono, cum Paulus dicat 1. Cor. 7. melius esse illi nubere, quam vri.

Secundo potest quis obligari ad matrimonium contrahendum, si arbitrio prudentum iudicetur illud medium moraliter necessarium, ad vitandum periculum lapsus; ergo ob eandem rationem poterit votum ex eodem sine factum esse validum.

Tertio, votum illud videtur prudens, & licitum, quia sumitur vt medium commodum ad honestum, & necessarium finem; ergo tale votum est validum: nam omne votum inualidum est etiam illicitum.

Denique tertia opinio est nostri Francisci Suarez tom. 2. de Religione, tract. de voto lib. 2. c. 9. n. 14. dicentis, non semper eodem modo obligare tale votum. Nam si omnibus pensatis tale remedium censetur vel simpliciter necessarium tali personæ, vel saltem vtilius, quam status religionis, vel quam alia remedia, votum illud definitè obligabit ad matrimonium; quia de illo factum est sub ratione Deo gratâ, & commutatio illius remedij in alia, non est in melius respectu talis personæ, & ideo obligat determinatè ad id, de quo factum est. Si verò non sit illud medium matrimonij adeò necessarium, quia melius per religionis statum, vel aliam vitæ mutationem fiet; tunc votum non obligabit præcisè ad contrahendum matrimonium, nisi tantum sub conditione illâ, quòd vouens nolit per religionis ingressum, vel aliud spirituale remedium vitare periculum animæ, in quo versatur. Cum enim matrimonium tunc solum voueatur vt remedium, si aliud excellentius possit adhiberi, vt est religio, nunquam illud ita excluditur, quin possit vouens adhibere, si velit. In hac re

Dico *primo*, eiusmodi votum validum esse, & simpliciter obligare, quando omnibus pensatis censetur matrimonium remedium, moraliter loquendo, simpliciter necessarium huic homini ad continentiam seruandam. Hoc est certum apud omnes, & patet, quia respectu talis hominis, & in illo, melius est nubere, quam non nubere, & esse coniugatum, quam cœlibem, vel religiosum, quia non nubendo exponit se manifesto periculo damnationis. Firmatur, quia ad honorem Dei, vt gratius ei quid fiat, non refert quid in genere, & secundum se consideratum præstantius sit, & excellentius, sed quid hic, & nunc visis omnibus circumstantiis, præter, & excellat: nam, vt constat, actus humani ex circumstantiis adiunctis fortunantur bonitatem, & malitiam; sed in prædicto casu ma-

rimonij remedium est moraliter simpliciter necessarium, vt viuat homo sine manifesto periculo damnationis, & vt sit gratus Deo; ergo votum de illo validum est, & honestum.

Dico *secundo*, validum esse, & simpliciter obligare quoque votum nubendi, quando visis omnibus circumstantiis censetur medium vtilius ipsi homini ad vitandam incontinentiam. Ita tenent Suarez, & Sanchez citati. Et ratio etiam est aperta, quia quando alicui sanius est ob eius fragilitatem, & lapsuum frequentiam matrimonium contrahere, quam cœlibatus tunc respectu illius votum nubendi, non impedit consilium, seu maius bonum, nec continet descensum à perfectiori continentia statu ad imperfectiorem matrimonij statum, sed potius ascendit ab iniquissimo incontinentia statu ad matrimonium: ergo valet votum, & obligatur ad illud.

Dico *tertio*, non esse validum votum nubendi, quando matrimonium solum est respectu vouentis medium vtile ad vitandam incontinentiam. In hoc sensu amplector primam sententiam. Et ratio est, quia tunc non censetur matrimonium simpliciter maius bonum respectu huius hominis, quam cœlibatus, aut religio, etiam moraliter loquendo; neque etiam melius, & vtilius; ergo non est obligandus ad matrimonium contrahendum, quia id iam esset ponere obicem diuinæ gratiæ, & statui perfectiori cœlibatus, vel Ordinis sacri, vel etiam religionis. Firmo, quia matrimonium non promittitur propter se præcisè, sed vt medicina, & remedium incontinentia respectu fragilitatis huius personæ; sed non est vnicum, & optimum, quia melius per religionis statum, vel aliam vitæ mutationem occurrerit illi necessitati; ergo melius est illi vincere perfectiori modo fragilitatem suam; ergo ad eam vincendam non obligatur præcisè ad matrimonium contrahendum, & consequenter votum de nubendo validum non erit.

Dico *vltimo*, dato quòd in prædicto casu validum esset votum, adhuc tunc votum non obligaret ad matrimonium absolutè, sed tantum sub ea conditione, nisi velit vouens per religionis ingressum, vel per Ordinem sacrum, vel per aliud spirituale remedium occurrere suo periculo incontinentia. Id bene notauit Suarez citatus. Et patet, quia, prædicta conditio non solum non est contra obligationem voti, sed est inclusa in tali voto; quia matrimonium tunc solum vouetur vt remedium medicinale: ergo si aliud excellentius adhibeatur, nequit ligare; ergo non potest obligare ad matrimonium absolutè. Ex dictis constat, quàm vera sit secunda, & tertia sententia, quarum vtraque pro nobis est modo explicato.

Ad primam sententiam, negandum est antecedens, nam in homine, qui est solutus matrimonio, & longo tempore expertus est fragilitatem suam, vel longam consuetudinem cum concubinâ, à qua videtur, moraliter esse illi impossibile, dimoueri, quando matrimonium contrahere est illi moraliter necessarium, & medium vtilius, votum de illo ad frenandam suam incontinentiam non impedit consilium, seu perfectiorem statum, sed continet ascensum à turpissimo incontinentia statu, & à periculo suæ damnationis ad statum matrimonij honestum, tanquam ad remedium suæ inordinatæ concupiscentiæ, & vt medium suæ saluationis. Quare tamen matrimonium semper impedit statum de se perfectiorem, ceterum quando hic status tali personæ cõsuli non potest, tunc est melius respectu eiusdem personæ, atq; adeò ob stare non potest, quomuis eius votum validum sit. Quare sicut si quis teneretur non ingredi religionem, vt subueniret, v.g. parentibus indigentibus, & propterea faceret vo-

tum non ingrediendi religionem durante tali necessitate parentum, validum esset tale votum, quia non impediret maius bonum, & confirmaret in bono. Ita pariter in præsentis casu.

Ad secundum dico, constare ex primo, & secundo dicto, statum coniugalem in eo tempore, quo emittitur votum, vt medium simpliciter necessarium, moraliter loquendo, vel saltem, vt medium vtilius, ac magis opportunum, visis circumstantiis personæ esse maius bonum respectu illius, quàm quicumque alium statum, & ideo esse validum. Quòd si postea decursu temporis post emissum votum, non esset matrimonium contractum, nec esset remedium necessarium, vel magis vtilius ad vitandam incontinentiam; tunc cessaret votum, eo quòd materia eius esset inepta, cum non esset tunc de meliori, & perfectiori bono.

Ad tertium dico, nullum peccatum esse vti matrimonio ad vitandam fornicationem, maxime quando tentatio vrget, & est moralis necessitas, vel saltem vtilitas, quia finis ille est bonus, & medium secundum se non est malum, cum sit vsus legitimi coniugij. Nec D. Thomas, aliique Doctores oppositum docent. Cum enim aliqui dicunt, copulam coniugalem exercitam ob delectationem esse peccatum, intelligendi sunt, non de temperatâ, sed de intemperatâ delectatione.

Ad vltimum negandum est, non obstante tali voto posse hominem fragilem ingredi religionem, quando nimirum illi est moraliter impossibile seruare continentiam nisi nubat.

SECTIO III.

An valida sit promissio Deo facta intuitu pietatis, ducendi pauperem, vel meretricem, vel ab alio defloratam, vt eam liberet ab egestate, vel à peccato, vel ab infamia.

DE his promissionibus, ac votis quæ fiunt causa pietatis in obsequium Dei, sunt duæ extremæ sententiæ.

Prima sententia affirmat, prædictum votum valere. Ita Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 6. n. 5. Philarcus de officio sacerdotis tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 17. n. 3. Filiucius tract. 26. de voto, c. 2. n. 62. & alij non pauci Recentiores. quam iudicat Suarez lib. 2. de Religione, c. 9. n. 18. esse sic intelligendam, vt tale votum non obliget simpliciter ad exercitium talis actus, sed ad specificationem, seu determinationem eius, quoad talem personæ conditionem, atque adeò valere tale votum quoad partem materiæ, vt nimirum, si velit vxorem ducere, teneatur illam pauperem, vel meretricem, quam vouit, accipere. Atque hanc sententiam sic declaratam amplectitur Suarez. Probatur

Primo, quia sic vouens intendit se obligare ad opus illud pietatis, quantum potest: ergo tamen nequeat obligari absolutè ad exercitium actus, obligabitur saltem ad determinationem, seu specificationem eius. Patet consequentia, quia cum tale votum non obliget ad exercendum actum matrimonij, sed ad pietatem matrimonij si fiat, non præcludit viâ perfectiori operi, sed suppositâ propria voluntate ducendi vxorem, obligat votum ad exequendam il-

Perez de Matrimonio.

lam voluntatem titulo pietatis cum tali conditione personæ.

Secundo in votis, sicut in iuramentis, iuxta communem Doctorum assensum habet locum illa regula iuris desumpta ex cap. vnico, de desponsatione impuberum; si non valet quod ago, vt ego, valet, vt valere potest: ergo cum tale votum possit valere quoad determinationem actus, valebit quoad illam.

Tertio, qui vouet impossibile complectens aliquid possibile, obligatur ad id quod potest, licet non obligetur ad id quod non potest. Et qui vouet licitum cum modo illicito, obligatur ad licitum, excluso modo, saltem quando modus non est præcisè ratio vouendi: ergo in præsentis casu, qui vouet tale opus pietatis, obligatur ad illud modo licito, & possibili, licet non obligetur ad id, quod sub voti obligationem cadere non potest.

Quarto, quando aliquis vouet aliquid minus bonum per se, & simpliciter, obligatur ad illud, sub tali conditione subintellectâ, vt liceat transire ad melius, sed hoc votum est de opere pietatis: ergo obligat sub simili conditione.

Quinto si quis explicitè voueret sic. Voueo quòd si decreuero ducere vxorem, pauperem ducam, vt illius miseriam subleuem, votum obligaret: sed hæc conditio tacitè inest in voto illo facto in formâ absolutâ, quâ quis Deo absolutè vouet contrahere matrimonium cum paupere, in quo includitur generalis conditio, & intentio se obligandi ad illud opus pietatis eo modo, quo potest: ergo.

Sexto, regula est iuris 37. de regulis iuris in 6. sic dicens. Vtile non debet perinutile vitari; ergo licet in voto prædicto non tenuerit illa intentio, quoad inutile, debet tenere, quoad id, in quo vtilis esse potuit.

Vltimo est argumentum à paritate variis exemplis: nam votum nunquam peccandi validum est, quia licet nequeat obligare ad vitanda omnia peccata; tamen potest obligare ad vitanda omnia peccata deliberata saltem mortalia, quia hæc pars illius obiecti possibilis est, & non est per se connexa cum aliâ parte moraliter impossibili, vitandi omnia peccata venialia, quæ fiunt ex surreptione. Similiter votum ieiunandi totâ Quadragesimâ, vel recitandi Officium canonicum, licet fiat ab impotente totam rem promissam implere, teneatur implere partem illius sibi possibilem. Est enim dictum commune iuris peritorum, iuramentum, vel votum, quod integrè obseruari nequit, seruandum esse quoad partem possibilem: sic enim puer quatuordecim annorum, qui vouit ieiunare omnibus diebus vitæ suæ, id minime potens implere, teneatur ad partem, quam potest: ergo similiter in nostro casu, licet nequeat quis vouere matrimonium; tamen cum possit illud vouere cum paupere ex suppositione, quod velit nubere, votum illud validum erit.

Veriorem iudico sententiam oppositam esse, nimirum id votum omnino inualidum, tam absolutè, quàm ex suppositione, quod vouens velit vxorem ducere. Ita optimè noster Sanchez lib. 1. disp. 4. n. 12. iuxta quam

Dico *primo*, si quis pressus carnis illecebris, & videns se non posse moraliter continere, promittat Deo illud matrimonium pium, non dubium, quin in eo euentu valeat eiusmodi votum. Hoc manifestum videtur, quia tunc matrimonium esset apta materia voti, vt constat ex præcedenti sectione; & illud additum est opus pium, & magnæ charitatis, ac misericordiæ: ergo.

3 Dico *secundo*, si tale votum expressè emitteretur sub conditione, nimirum, si ducturus sum, promitto Deo me ducturum pauperem, vel meretricem, in Dei obsequium, & causà exercendâ pietatis, verè esset validum. In hoc etiam conueniunt Suarius, & Sanchez, ac ceteri Recentiores. Et ratio est, quia quod ex suppositione, quòd quis nupturus sit, melius est inire matrimonium pium, quàm non pium, vt per se patens est. Et in eo casu per eiusmodi votum nulla præcluditur via ad maius bonum, vel ad statum perfectiorem, & altiorem, cum solum ratione propriâ, ac liberâ voluntatis velit contrahere matrimonium; vnde etâ positâ, & non aliter, tunc obligat votum titulo pietatis ad exequendam illam voluntatem; ergo vouens quis explicitè sic, Voueo, quòd si decreuero ducere vxorem, pauperem, vel meretricem ducam, verè eiusmodi voto ligatur.

4 Dico *tertio*, si quis absolutè voueat ducere meretricem, vel pauperem, tamen id præter causâ pietatis in Dei obsequium, nihil facit; inualidum quippe est tale votum, quando nullus habetur respectus ad propriâ fragilitatem. Moueor ad id asserèdum cum nostro Sanchez, Ratio est, quia votum illud etiam pium ex se, & ratione sui est impeditium maioris boni, & altioris status perfectionis, nempe cœlibatus, & religionis; qui status simpliciter maius est bonum, quàm matrimonium, etiam vt pium est opus: vnde facit hominem descendere ad imperfectiorem statum; quod damnum nõ compensatur per illud pium opus: ergo inualidum est tale votum, ac nullum. Firmo, quia eiusmodi votum inducit effectum repugnantem meliori bono, quale est status religiosus, & perpetua obseruantia castitatis: ergo irritum est, & nullum, Pater consequentia, quia quando actus bonus tam est imperfectus, vt carentia eius sit moraliter melior, tunc nequit esse materia voti, nec votum de illo validum esse potest; talis enim est actus nubendi etiam causâ pietatis comparatus ad negationem nubendi, quia hæc per se melior est, quia magis abstrahit hominem à sæcularibus curis, & voluptatibus carnis, vt ait Paulus 1. Cor. 7. constat autem prædictum matrimonium immediatè, & contradictoriè repugnare huic meliori bono; nequit ergo esse materia validi yori.

5 Dico *quarto*, neque eiusmodi votum obligare ad talis personæ determinationem, vel quoad partem materiæ, vt nimirum si velit vxorem ducere, teneatur illam pauperem, vel meretricem ducere. Quare eiusmodi votum omni ex parte semper erit irritum, & inualidum. Ita sentio cum Sanchez eõtra Suarium. Ratio est, quia in prædicto euentu vouens non se obligauit sub conditione, nimirum si vxorem ducat, vt constat, nam absolutè vouit ducere pauperem: neque etiam se obligauit ad duo, videlicet ad ducendam vxorem, & ad eam ducendam, quæ sit pauper, vel meretrix, sed absolutè, & per modum vnus se illo voto obstrinxit ad ducendam pauperem, vel meretricem: ergo nequit fieri diuisio, vt votum valeat, quoad hanc partem determinatam, vt ducenda sit pauper, vel meretrix, non verò quoad ducendi obligationem. Firmo, quia quando totum est promissum per modum vnus, existente parte aliquâ materiæ voti inepã propter eius impossibilitatem, tota materia inepã erit, ac proinde votum irritum. quod patet manifestis exemplis. Sic vouens ieiunium vnus diei, vel auditionem sacram, si sit impotens implere totum promissum, liber est à parte. Si quis etiam voueat ædificare templum, recitare Officium defunctorum, vel calculos virgineos, quia fuit obligatio per modum vnus, non potens implere totum, non te-

netur ad partem: ergo idem dicendum est in præsentia, quod magis conitabit ex solutione argumentorum, quæ pro alterâ oppositâ sententiâ, iam sunt adducta.

Dico *ultimo*, si omnibus pensatis dubium sit de vouentis intentione, an nimirum conditionatè tale conubium promiserit, an potius absolutè, & simpliciter, iudicandum esse in fauorem libertatis vouentis, vt ad nihil teneatur, & tale votum nullum sit. Ratio est optima apud Doctores, quia in hoc dubio, re bene pensatâ, cum non constat de voti obligatione, & animo vouentis, num sic, vel sic voluerit se obligare, votum non est in possessione; sed libertas voluntatis. In dubio autem, vt ipse opinor, non in solâ iustitia materiâ, sed in quacumque melior est possidentis conditio, vt latè ostendi in tractatu de conscientia dubiâ, & videri potest noster Sanchez lib. 2. de matrimonio disp. 41. n. 31. & sequentibus. ergo.

Ad argumenta opposita. Ad primum fateor, sic 7 vouentem intendere se obligare ad opus illud pietatis, quantum potest; inde verò non benè inferri obligari saltem ad determinationem actus, quia non est voti materia, cum impediatur perfectius bonum, & altiorem statum, vt dictum est *actio 3. p. 4.*

Ad secundum similiter dico, regulam illam locum habere in voto, quando materia voti est apta, & idonea, seu, quod idem est, non est impeditiua perfectioris boni, & status.

Ad tertium negatur antecedens, si vouens intendat in illud omne per modum vnus, & res ipsa promissa est indiuidua, id est, quæ nec commodam patitur diuisionem, nec solet communiter diuidi, vt videre licet in exemplis adductis de vouente ædificium templi, vel recitationem officij defunctorum, vel calculorum virgineorum. Cum enim hæc communiter non diuidantur non potens implere totum, non tenetur ad partem. Quando autem res diuidua est, quæ communiter solet diuidi, obligatio non est per modum vnus, atque ideo excusatus à parte, ratione impotentia tenetur ad partem aliam sibi possibilem. Vt si quis voueat ieiunium totius Quadragesimæ, si non potest totam ieiunare, tenetur ad partem sibi possibilem. Puer item quatuordecim annorum, qui vouit ieiunare omnibus diebus vitæ suæ, si non potest totum implere, tenetur ad partem, quam potest. In præsentia verò votum illud nubendi cum meretrice, non fuit per modum plurium, sed per modum vnus absque vllâ separatione, vel diuisione, ac proinde vouens, qui impotens est ad implendum totum illud, liber est à parte. Idem dico, si quis voueat per modum vnus rem, cuius pars est illicita, tota materia inepã est, ac proinde votum irritum, cum sit partim rei illicitæ, quæ nequit esse grata Deo.

Ad quartum negatur antecedens, nisi illa conditio exprimat. Quando enim exprimitur, verum est non se obligare ad bonum præcludens viam digniori statui: at dum ea non exprimitur conditio, vt re verâ non exprimitur in ipso voto absolutè emisso nubendi meretricem, ex parte voti obligat se ad statum imperfectiorem. Ob quam rationem votum matrimonij semper regulariter est nullum, quamuis in eo etiam tacitè includatur, nisi vouens perfectiorem viuendi normam assumat.

Ad quintum, vera est maior propositio, si enim sub eâ conditione exprimat, & emittatur votum, verum est votum valere, vt dixi dicto secundo. Ceterum nego id ita contingere, quando emittitur tale votum absolutè, tunc enim ex vi voti obligat se ad statum imperfectiorem, & ideo est nullum.

Ad sextum dico, regulam illam esse intelligendam, 12 quando

quando vile est ab inuiti separabile ex ipsa rei natura, & modo promittendi. In nostro verò casu, quando quis vouet absolutè connubium cum meretrice, non est separabile ex modo promittendi coniugium ipsum ab opere pio, cum censetur tota obligatio indiuidua, & per modum vnus contracta.

13 Ad vltimum respondeo, omnia illa exempla esse in fauorem doctrinæ à nobis hîc traditæ. Nam in primis votum nunquam peccandi, existimo tanquam rei impossibilis, iuxta cõmune Doctorum placitum, esse irritum. Quia non per modum plurium, sed per modum vnus emissum est tale votum; vouens enim nunquam se peccaturum, respicit omnia peccata sub vnâ ratione peccati genericâ; nec ea obligatio potest commodè diuidi, & separari. Non enim dabitur maior ratio, cur id votum obliget ad abstinendum à quibusdam peccatis, quàm ab aliis. Cum enim, sicut possibile est euitare peccata mortalia, possibile etiam sit vitare aliqua venialia, & quibusdam ex his signatis, sit etiam possibile, alia; & votum non potius illa, quàm hæc respexerit, sit vt materia sit quasi indiuidua, & inseparabilis, quoad obligationem, & consequenter promittatur per modum vnus, & cum sit impossibilis ad nihil obliget, sed vile per inuiti vitietur tanquam non separabilia. De alio voto ieiunandi totâ Quadragesimâ, vel recitandi Officium canonicum, vel virgineum, alia est ratio. Cum enim prædicta communiter diuidantur, obligatio non erit per modum vnus; ac proinde excusatus à parte ratione impotentia, tenebitur ad partem aliam sibi possibilem. Quod maxime firmatur, quia obligatio, quam vouens suâ sponte sibi imponit, qualis est voti, & iuramenti, vbi non reperitur contraria expressa intentio, censenda, ac iudicanda est instar obligationis impositæ ab Ecclesiâ de eademmet re. Quia censetur imponi iuxta communem vsu apprehendendi hominum, qui est instar aliorum præceptorum, vt vouens ieiunium tenetur ad illud eo pacto, quo ieiunia Ecclesiastica obligant. At præcepta Ecclesiæ de re indiuidua obligant per modum vnus, vt constat in præcepto ieiunij vnus diei, vel auditionis sacri. De re autem diuiduâ obligant per modum plurium, vt præceptum recitandi Officium canonicum, vel ieiunandi totâ Quadragesimâ; atque adeò in his impotens implere totum promissum, non est liber à parte. Idem dic de voto pueri ieiunandi per totam vitam, vt supra in solutione ad tertium est explicatum.

S E C T I O I V.

An promissio Deo facta de matrimonio rato contrahendo cum expressâ voluntate non consummandi verè obliget.

1 R Atio dubitandi est *primò*, quia matrimonium ratum non consummatum non impedit transitum ad meliorem statum religionis, vt nunc suppono, & ideo non impedit perpetuam obseruantiam castitatis: ergo non opponitur per se maiori, & meliori bono, quale est status religiosus, & cœlibatus, seu perpetua obseruantia castitatis: ergo promissio Deo facta de matrimonio rato, cum intentione non consummandi illud, verè obligat, quia non impedit transitum ad maius bonum intrinsecè, ac per se.

Secundò, possent contrahentes conuenire de perpetuâ castitate seruandâ in matrimonio, & de illa Deo vouendâ, vt de sanctissima Virgine, & sancto Ioseph dicemus infra disp. 13. sect. 8. & tunc promissio facta de tali matrimonio esset valida, quia nullo modo excluderet bonum melius. Vnde Sotus lib. 7. de iust. q. 1. a. 3. censuit valere votum matrimonij, si vtrique votum castitatis emissum sit: ergo similiter idem dicendum de promissione Deo factâ de matrimonio rato, cum intentione non consummandi illud.

Tertio, quiuis habet ius ante matrimonij consummationem, religionem, inuitâ parte, ingrediendi; ergo poterit cum tali animo licitè contrahere: ergo & Deo promittere tale matrimonium.

Vltimo, potest quis matrimonium vouere, solum vt suscipiat hoc sacramentum, eiusque gratiam, & statim religionem ingrediatur: ergo erit quoque validum votum, si matrimonium promittat ratum cum expressâ voluntate non consummandi.

Verum censeo cum aliis Doctoribus antiquis, & recentibus, talem promissionem validam non esse, vt rectè affirmant cum aliis nostri Doctores, Sanchez lib. 2. de voto, cap. 9. n. 6. Coninch disp. 23. dub. 10. n. 5. & alij. Ad cuius maiorem dilucidationem,

Dico *primò*, promissionem Deo factam de matrimonio rato contrahendo cum expressâ voluntate non consummandi, & religionem ingrediendi, si fiat ab vno contrahentium, ignorante altero, & bonâ fide contrahente, inualidam esse, ac nullam. Ita omnes. Et ratio est, quia contrahere eo modo non est conueniens materia voti: ergo non est votum. Antecedens patet, quia non solum est minus bonum impeditiui melioris boni, nempe status cœlibatus simplicis, sed etiam est inutilis, & illicita, & parti iniuriosa. Tum quia est dispar in ipso contractu vtriusque intentio; & si pars sciuisset illius animum, nullo modo voluisset cum eo contrahere. Tum quia facit parti grauem iniuriam; multa enim ex tali contractu sunt nata sequi incommoda: nam, fortè multi suspicabuntur eum ingredi religionem, quia aliquod vitium in parte deprehendit, ob quod eius nuptias auerferet: cogit etiam partem magnos sumptus facere pro nuptiis, & deinde integro anno ab aliis nuptiis abstinere; & erit fortè causa, cur non ita commodas reperiat.

Dico *secundò* votum de matrimonio rato contrahendo, cum animo non consummandi, etiam si fiat ab vtroque contrahentium, inualidum esse, ac nullum, per se loquendo. Probatur *primò*, quia tale matrimonium vanum, ac inutile est ad finem diuini obsequij, neque aliquam confert perfectionem; imò ex naturâ suâ præcludit viam; quia sic ducens vxorem obligat se ad consummandum, nisi religionem ingrediatur: ergo non est cur intelligatur acceptari à Deo tale votum, per se loquendo: ergo est nullum. Dixi, per se loquendo, nam id intelligitur, nisi aliqua ratio specialis diuini obsequij illud honestet, vel diuina reuelatio interueniat, vt contigit inter Beatissimam Virginem, & sanctum Iosephum, vbi etiam interfuit diuina reuelatio, vt dicam inferius disp. 13. sect. 8. *Secundò* votum illud non est de meliori bono, nullum enim aliud melius bonum debet per votum excludi; ergo non videtur honestum, nec rationi consentaneum. Antecedens patet: tum quia tamen solum vinculum matrimonij per se non excludat castitatem, vel religionem, constituit tamen hominem in graui periculo mutandi intentionem, & permanendi in illo statu;

vnde ex natura rei derogat illud matrimonium perfectioni castitatis, quia saltem minuitur obligatio naturalis abstinendi à coitu; nã possent postea illi cõtrahentes impetrare dispensationem in tali voto, & matrimonium consummare sine peccato. Tum etiam, quia non solum omnino excludere perfectionem, sed etiam coarctare viam perfectionis, vel etiam difficiliorem illam reddere, contrarium est meliori bono, sed cõtrahere matrimonium etiam quoad solum vinculum hoc præstat: ergo est minus bonum, seu excludit maius bonum, atque adeo nequit esse materia voti. Tum denique, quia ex vi talis matrimonij saltem excluderetur status cœlibatus simplicis, qui etiam est melior, quàm status matrimonij; ergo excluderetur aliquod melius bonum.

Dico tertio, tunc matrimonium posse esse conuenientem materiam voti, quando homo tenetur ex præcepto illud contrahere, vel propter bonum commune, & pacem alicuius regni, vel ad legitimandos filios ex concubina genitos, & illius honori consulendum, vel ratione nouimenti facti, si aliter satisfieri nequeat, nisi ducendo. Hoc ferè omnes Doctores prænotant, & diximus supra sect. 2. Et ratio est, quia tunc votum non est impeditiuum melioris boni; nam supponitur homo sufficienter impeditus, vt non possit altiore statum sumere. Et redundat in maius Dei obsequium, vt voto adstringatur ad exequendum quod facere tenetur. Firmatur, quia si quis teneretur non ingredi religionem, vt subueniret, v.g. parentibus indigentibus, & faceret votum non ingrediendi religionem, durante tali necessitate parentum, validum esset votum, quia non impediret maius bonum, & confirmaret in bono in magnum Dei obsequium; ergo idem dicendum de voto in materia præsentis de matrimonio, quando ex præcepto tenetur quis illud contrahere.

Ad argumenta opposita.

Ad primum constat, matrimonium ratum, tametsi non impediatur transitum ad religionem, excludere tamen statum cœlibatus simplicis, qui est melior status matrimonij; & ex natura rei derogare quod perfectioni castitatis, & mentem à diuinis auocare, vnde censetur inutile ad finem diuini obsequij. Quod si illud contrahatur, ignorante aliã parte animum non consummandi, fit illi iniuria, & saltem reperitur ibi peculiaris inæqualitas, & aliquis modus deceptionis, atque ideo nequit esse conueniens materia voti.

Ad secundum respondeo, contrahere illo modo cum pacto mutuo non consummandi, per se loquendo, non esse consentaneum rationi; per accidens verò, si interueniat specialis ratio, ac reuelatio diuina, vt fiat, erit per se honestum, & conueniens, vt diximus dicto secundo. Illa verò Soti opinio nobis non placet, ob rationes dictas in secundo dicto.

Ad tertium, concessio antecedente, negatur consequentia; nam in casu antecedentis, vterque bonã fide contrahit, & sine animo non consummandi, & vtriusque ius, & conditio paria sunt, & alter ex illis religionem ingrediens vtitur iure suo, habetque grauissimas causas id faciendi, vt videlicet consulat salutem animæ suæ, quæ præponderat in commodis, quæ pars patitur: vnde huic nulla fit iniuria, nec contrahendo, nec ingrediendo. In casu verò, quo id fieret ab vnã parte animo non consummandi, ignorante alterã parte, dispar esset in ipso contractu vtriusque intentio; & habens illum animum nullam haber necessitatem ita contrahendi, ac prædictis dampnis partem exponendi. Vnde faceret illi iniuriam, præcisè ita contrahendo: non verò postea ingrediendo,

quia ius hoc ei ob causas honestas concedit, non autem illud.

Ad vltimum, negatur antecedens, nam sacramentum matrimonij non est in illum finem institutum, vt solum propter se, siue propter gratiam, quam confert, suscipiatur, sine vllã alia causã; vel intentione, sed ad procreationem prolis, & in remedium concupiscentiæ: ideoque hac intentione cessante, per se loquendo, non conuenit ob alios fines suscipere, nec potest esse materia voti. Nec refert quod gratiam conferat, quia maior gratia poterit per alia sacramenta, & per alia opera perfectionis comparari, quæ ipso matrimonio impediuntur.

DISPUTATIO IV.

De verbis, signis, & modis, quibus sponsalia contrahuntur.

Constat iã ex præcedentibus, sponsalium promissionem more humano factã non posse esse purè internam, sed debere exterius vtinque exprimi sufficienter. Qualia verò debeant esse verba, vel signa externa, vt sponsalia contrahantur, in hac præsentis disputatione dilucidare conabimur.

SECTIO I.

An, & quibus verbis in genere sponsalia contrahantur.

Dico primo, iuxta omnium sententiam, ad sponsalia non esse necessaria verba; sed sufficere quodcumque signum externum, quo interni consensus sufficienter manifestentur; si id habeat signum ex communi institutione, siue ex patriæ consuetudine, siue ex particulari contrahentium conuentione. Ratio est, quia nec Christus, nec Ecclesia mutauit naturam contractus ciuilibus in sponsalibus; ac contractus ciuilibus non solum per verba, sed etiam per nutus, epistolam, internuncium, vel alia signa externa fieri potest. Et de sponsalibus in specie habetur l. fin. D. de sponsalibus. Vnde nullum est præceptum contrahendi verbis sponsalia, atque adeo, qui sine verbis contrahit, nec venialiter peccat, quia nullibi continetur tale præceptum; & aliunde iste contractus fieri potest secundum se nutibus, aut alijs signis externis. Vtrum verò in celebratione matrimonij saltem sit necessarium ex præcepto, vt loqui valeant, adhibeant verba, dicam infra disp. 14. sect. 2.

Dico secundo, certum quoque esse non sufficere quauis verba, sed requiri talia, quæ hinc, & nunc, omnibus circumstantiis inspectis sufficienter parti internum consensum exprimant. Pater, quia aliter nullo modo possent esse signa interioris conceptus, seu consensus. Vbi duo notanda. Primum, non esse necessarium, vt hæc verba per se spectata habeant vim significandi internum consensum; aut etiam vt quibus illius linguæ peritus, possit intelligere per ea hinc, & nunc significari talem consensum, sed sufficere, vt ratione circumstantiarum ipsis contrahentibus sufficienter indicent præsentem consensum, etiam si per se sumpta alia significarent: siue id con-

tingat ratione cõsuetudinis particularis alicuius loci, quo pacto apud quosdam Indos validè sponsalia cõtrahuntur his verbis: Ego te sepeliam, si superuixerò. Aut vno dicente: Ego te ducam, & alterã respondente: Ego te fortè ducam. quibus verbis ex consuetudine loci significatur præsens consensus in sponsalia: siue etiam ratione circumstantiarum, vt cum ipsi prius conueniunt, vt per talia verba consensum præsentem in sponsalia intelligant. Alterum est, per se loquendo, & abstrahendo à prædictis circumstantiis, verba nunquam significare consensum in maiorem obligationem, quàm quæ hinc, & nunc, vt proprie secundum communem acceptationem vera sint, requiritur. Pater exemplis: nam qui promisit alicui dare partem auream, satisfacit dando partem minimam, quæ reperitur: sicut qui promississet dare alicui triticum, vel oleum, satisfaceret dando granum tritici, vel guttam olei. Rursus qui dicit, Volo tibi dare hoc pallium, nullo modo illud dat, imò neque illud promittit, quia illa verba non significant promissionem, sed solum propositum dandi: nisi fortè ratione circumstantiarum; vt si vnus stipuletur, Vis mihi tantum pro illa re dare; & alter respondeat: Volo; tunc enim ex communi sensu intelligitur promissio tantum dandi, quia cum stipulans exigit promissionem, censetur alter eius intentioni respondere. Imò si stipulanti absolute: Vis mihi dare hoc pallium, designando hoc præsens; responderem: Volo, significaretur præsens donatio, quia alter per talem designationem videtur hoc numero petere; similiter ergo in præsentis, si quis fœminæ dicat: Volo te vxorem ducere, accipere, habere, vel tecum contrahere, ex vi verborum non contrahit sponsalia, vt rectè notauit Rebellus lib. 4. q. 3. n. 5. quia verbum, volo, absolute in quauis materia non significat promissionem, sed nudum desiderium, vel propositum. At ex circumstantiis fieri potest vt ea verba sufficiant.

Dico tertio, quando verba contractus sunt omnibus inspectis absolute, & verè ambigua, ita vt non magis assensum, quàm dissensum significant, nihil omnino effici. Hoc etiam est manifestum, quia tunc deest externum signum, vel verbum, quo parti hinc & nunc alterius consensus, vt præsens, significari verè possit. Non enim ex talibus verbis potest probabiliter iudicari talem consensum verè adesse. Firmo hoc idem, nam externa promissio tam essentialiter requiritur ad sponsalia, quàm interna voluntas obligandi; sunt enim sponsalia contractus humani, in quibus nihil operatur intentio mente retentã, sed vt constat ex disputatione 1. sect. 6. nisi adsit determinata voluntas se obligandi, nihil planè efficit: ergo idem dicendum, quando externa promissio non significat determinatè præsentem consensum. Ex quo infero, quando externa verba, omnibus pensatis, non magis significant consensum de præsentis ipsius matrimonij, quàm consensum de futuro eiusdem, & satis verificantur, perficiendo sponsalia, solum contrahi sponsalia, & non matrimonium, quia per huiusmodi verba non contrahitur vnquam maior obligatio, quàm quæ sit necessaria vt verba verificentur; ad hoc autem sufficit sponsalium obligatio.

Dico quarto, in foro interno standum esse intentioni contrahentium sponsalia; in foro verò externo standum esse verborum, aut signorum significationi, iuxta circumstantias materiæ, personarum, locorum, & consuetudinum. Ita omnes Doctores. Prima pars constat, quia ab intentione contrahentium, sponsalium valor pendet, sicut & matrimonij. Secunda pars etiam est manifesta, quia Ecclesia non iudicat de

internis, sed de externis secundum allegata, & probata, & ex eis colligit interna.

Dico vltimo, quando verba, & intentio dubia sunt, non esse valida sponsalia. Id etiam concedunt communiter Doctores. Ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis, quando ius oppositum non disponit. At de sponsalibus ius nihil disponit, atque ideo in dubio respectu sponsalium standum est pro libertate: & consequenter quando externa promissio dubia est, tunc promittens manet in possessione suæ libertatis, eiusque in nubio melior est conditio: in dubio autem de matrimonio, fauendum est matrimonio, quia sic dispositum est in iure, cap. vltimo, de sententia, & re iudicatã, & alibi, de quo infra disp. 15. sect. 2. n. 2.

Ex dictis colligo, eum, qui aliquibus sensibus est destitutus, & non potest per aliquod signum externum manifestare alteri consensum necessarium ad sponsalia; vel non potest percipere signum externum expressiuum consensus interni ab altero factum, non posse contrahere sponsalia: si tamen aliquo signo potest internum consensum alteri manifestare, vel percipere signum externum ab altero factum expressiuum consensus, potest validè, & licitè sponsalia celebrare.

SECTIO II.

De verbis de præsentis affirmatiuis, per quæ contrahuntur sponsalia.

Proposui in genere, quæ sufficere videntur ad eruendum verum sensum verborum, quibus sponsalia contrahuntur. Nunc hinc, & in sequentibus in specie agemus de variis formulis

Certum videtur apud Doctores verbis de præsentis affirmatiuis simpliciter sumptis absque vllò addito de futuro, vt, Accipio te in meam, non contrahi sponsalia, sed matrimonium, modò adsint cætera requisita. Constat id ex cap. pen. de sponsalibus. Quia illis verè significatur traditio corporum de præsentis. Est verò dubitatio; in illis, quando additur aliquid de futuro, vt, ex crastino, vel, in crastinum, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Sentit Sanchez lib. 1. disp. 8. n. 11. cum alijs solum contrahi sponsalia, quia ratione additi prædicti, verba illa efficiunt sensum de futuro, vnde consensus est de futuro, nec statim accipitur in vxorem fœmina.

Verius opinor, ea verba, Accipio te in vxorem, vel in meam in crastinum, explicare consensum de præsentis, esse tamen suspensum; ita vt non habeat effectum suum ante diem crastinum; atque adeo efficere matrimonium, modò adsint cætera requisita. Ita Coninch disp. 21 dub. 3. n. 3. Bartholomæus de Ledesma 2. p. 4. q. 47. a. 3. Hurtado disp. 1. diff. 13. n. 51. & alij. Ratio est, quia sensus illorum verborum est, Nunc volo, seu consentio, vt crastina die sis mea vxor, quo non promittitur matrimonium, sed traditur corpus pro crastino die, vt crastino die sit alterius. Ergo per illa verba significatur consensus de præsentis, tendens in traditionem corporum, licet eius executio suspendatur vsque in diem crastinum; atque adeo adueniente die crastino absque nouo consensu fiet traditio corporis, & matrimonium, si cætera requisita non desint, absque vllò nouo consensu fiet ratum, ac firmum. Confirmatur exemplis, nam cum quis dicit alteri: Do tibi equum in diem crastinum; hæc verba nõ significant, me tunc equum

ei promittere, sed cum ipsi dare de presenti; tamen si executio eius maneat suspensa usque in diem sequentem; ita tamen, ut tunc adueniente die castino sine vlla aliâ donatione ipsius esse incipiat. Similiter si Petrus dicat Franciscus: Contraho tecum sponsalia in castinum, non pollicetur Petrus, se contracturum sponsalia sequente die; sed significat, se ea iam contrahere pro illo tempore. Sicut etiam dicens sic: Contraho ex hoc nunc tecum, si pater consenserit, significat, se velle matrimonium esse ratum statim, ac pater consenserit. Ergo pariter dicendum, cum quis dicit, Accipio te in vxorem, vel in meam, significare se iam habere voluntatem, vel die castino matrimonium incipiat esse ratum. Quare talia verba explicanda sunt pro matrimonio, dummodo adsint cetera requisita.

3 Maior difficultas est circa alia verba de presenti, ut, Volo tecum contrahere, & volo te habere in vxorem, quid eis fiat. Sanchez cum aliis *disp. 18. citatâ num. 25.* sentit verbis illis fieri solum sponsalia, quia ad veritatem dictorum verborum sufficit, quod proferens tempore futuro ducat eam in vxorem. Rebelus *lib. 4. de sponsalibus q. 3.* sentit, ex vi illorum verborum nec matrimonium, nec sponsalia contrahi, quia verbum *volo* non significat promissionem, sed nudum desiderium, vel propositum, quod non sufficit ad sponsalia, vel matrimonium. Addit tamen ex circumstantiis non modò sponsalia, sed matrimonium eisdem verbis fieri posse: ut si apparatus nuptiarum, conuocatisque propinquis, eadem verba protulerit ante Consilium Tridentinum; immò nunc, si non desissent quæ præscribit, matrimonium contraxisse censeri deberet, si similia verba fœmina adiceret, quod probat, quia si in presentia ementis, dicas, Volo vendere, certo videlicet pretio, venditio censetur esse contracta.

4 Idem sentire videtur Hurtado *disp. 1. diff. c. 13. n. 54.* existimat enim dicta verba esse æquiuoca, quia illis potest significari consensus de presenti in corporum traditionem, & consensus de futuro in promissionem futuræ traditionis, & etiam nudum desiderium postea contrahendi, atque ideo dictis verbis posse pro voluntate proferentium fieri aut matrimonium, aut sponsalia, aut nihil. In foro verò iudicario, in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis discernitur, ex prædictis verbis secundum se spectatis debet iudicari nihil fuisse factum, quia ad eorum veritatem sufficit desiderium postea contrahendi quo nihil fit. Addit etiam, si prædicta verba proferantur, post traditionem, de matrimonio, vel de sponsalibus, iudicabitur à iudice matrimonium factum, vel fuisse sponsalia.

5 Ego verò his auctoribus Rebello, & Hurtado consentio, & hanc rem iudico non esse speculatiuè sumendam, sed practicè; attendendas esse circumstantias loci, temporis, personarum, & alias similes, in quibus prædicta verba proferuntur, & ex illis iudicandum, quid illis fiat, matrimonium ne, an sponsalia, an nihil horum? Nam apud aliquas gentes potest esse in more positum, ut per huiusmodi verba contrahantur sponsalia, vel matrimonium. Quibus addo, si interrogatione, vel tractatione præmissa de matrimonio contrahendo, præferam coram Parocho & testibus, alter ex contrahentibus profert dicta verba, signum est contrahi matrimonium; ut cum interrogatus à Parocho, an velit ducere istam, responderet, Volo.

6 Idem meo iudicio dicendum de illis verbis: Volo te vxorem meam, si nimirum interrogatione, vel tractatione præmissa, de matrimonio contrahendo,

proferantur, confici matrimonium; positus enim illis circumstantiis habent consensum de presenti, ut sit vxor. Quod si ex aliis circumstantiis dignoscatur, illo verbo, *Volo*, non significari efficacem consensum, sed velleitatem quandam, neque tunc fient sponsalia. Quia appetere matrimonium nec promittere est, ut notauit Sanchez *disp. cit. 18. n. 29.* Quare illa verba ex se, & secundum se æquiuoca sunt, quidquid in contrarium dicat Basilius Ponce *lib. 2. cap. 9.* dum ait, ea verba absolute, & secundum se matrimonium conficere: attendenda enim sunt circumstantiæ, & iuxta illas ferendum iudicium.

SECTIO III.

De verbis de futuro affirmatiuis, quibus contrahi sponsalia queunt.

Conueniunt Doctores primò, verba de futuro simpliciter prolata, ut, Ducam te in vxorem, promitto me ducturum te, constituere sponsalia. Patet, quia per ea expressè significatur, & promittitur faciendam in posterum corporum traditionem, quæ est ratio constitutiua sponsalium. Quare sicut hæc verba, Contraho tecum matrimonium, accipio te in meam, & similia, si cetera adint prærequisitæ solemnitates, sufficiunt, ut matrimonium contrahatur: ita hæc alia, Accipiam te in meam, contraham tecum matrimonium, & alia id genus, sufficere pro sponsalibus, cum certum videatur eis non contrahi matrimonium, cum communiter accipiuntur, ut verba promissoria.

Quod etiam est verum, quamuis eis addatur aliquid de presenti, ut est, Nunc te accipiam in meam; quia his verbis secundum se neque præsuppositiuè, neque implicite significatur consensus de presenti, sed tantum de futuro. Quod intelligo semper, nisi consuetudo loci, vel alia circumstantiæ aliquid amplius manifestè denotent. Præterea obserua illa alia verba, Promitto me desponsaturum Mariam, vel, desponsabo Mariam, videri non esse sponsalia, sed solum esse promissionem de sponsalibus contrahendis; quia idem est, te desponsabo, ac tecum sponsalia contraham. Quod semper intelligo, nisi consuetudo loci aliud habeat; vel ex aliis circumstantiis constet, per ea verba contrahi sponsalia.

Difficultas ergo est de verbis de futuro cum addito. Hæc autem duplicia sunt; alia enim sunt de futuro, cum addito de presenti significante executionem alicuius actus matrimonialis; ut, ex nunc tractabo te sicut vxorem; aut, ex nunc habebō te in meam; vel, eris mea vxor; vel, ex nunc providebo tibi sicut vxori. Alia verò sunt verba futuri temporis significantia executionem, sed nullâ additâ particulâ faciente significare de presenti: ut, Habebō te in meam; aut, eris mea, aut tractabo te sicut vxorem; vel, providebo tibi, ut vxori.

His positis, circa verba de futuro priori modo accepta significantia executionem alicuius actus matrimonialis cum addito de presenti, conuenire videntur auctores, eis contrahi matrimonium. Et meritò, nam id manifestè probatur ex *cap. ex parte 9. de sponsalibus, & matrimoniis.* Vbi expressè declarat Alexander III. si vir, & mulier inuicem promittunt, quòd ab eo tempore se pro coniugibus habebunt, contractum esse matrimonium de presenti. Hoc dicit Pontifex ob causam notabilem cuiusdam Andree, qui iuramentum præstitit, quòd C. mulierem ab eo tempore in antea pro vxore haberet, & ei fidem

dem seruaret, & illa similiter promisit eidem. Quo facto dictus Andreas illam dimisit, & aliam superduxit; unde illa mulier Papæ fuit conquesta, qui mandauit, Andream compelli, ut illam, quàm superduxit, dimitteret, & ad primam rediret, & affectu maritali pertractaret. Ex quo mandato manifestè inferitur, fuisse antea contractum matrimonium. Nam si Papa præcepit, ut semper sit habenda illa mulier in vxorem, & affectu maritali ut talis pertractanda; euidentis est antea fuisse vxorem, ab illo tempore, quo se pro coniugibus habuerunt. Et quidem hæc verba: Ex nunc tractabo te sicut vxorem, aut, Ex nunc habebō te in meam, nequeunt habere alium sensum, nisi matrimonij contracti: nequit enim ex tunc haberi, & tractari tanquam vxor, nisi ex tunc fiat vxor, quæ antea non erat vxor. Unde non possunt verificari, nisi sit consensus in præsens matrimonium.

5 Maior est disceptatio apud Doctores, circa alia verba de futuro secundo modo accepta, significantia executionem absque vilo addito de presenti: nam Innocentius, Ostiensis, & alij, quos refert, & sequitur Basilius Ponce *lib. 2. c. 9. n. 4. & sequentibus*, sentit eam formulam: Habebō te in vxorem, vel, providebo tibi ut vxori, licet non addatur particula, *ex nunc*, vel alia similis, verum efficere matrimonium.

Primò, quia in *cap. si quis diuinus. 3. q. 5.* valere dicitur matrimonium eius, qui iurauit se habiturum illam in vxorem.

Secundò, planum est in iure in materia obligationum, si non destinetur dies in contractu, in continenti obligationem contrahi. Patet ex vulgari textu *l. in omnibus 9. de regulis iuris.* Ergo istis verbis: Habebō te in vxorem, statim contrahitur obligatio, tamen si non apponatur particula, *ex nunc*, quia subintelligitur, ut in ipsa obligatione.

Tertiò, habere pro legitimâ vxore non denotat initium contractus, siue non est idem, atque contrahere; aliud enim est habere, aliud contrahere, sed denotat executionem matrimonij, seu actus consummationem, haberi enim, & tractari pro legitimâ vxore non potest, nisi quæ iam vxor est: ergo voluntas habendi non est omnino eadem cum voluntate contrahendi, sed addit, & supponit voluntatem contrahendi; ut si quis dicat, Scholasticos tractari debere tanquam ciues, supponit fieri ciues: ergo similiter nequit quis habere quandam in vxorem, nisi prius cum eâ contrahat, & qui vult consequens, scilicet habere eam in vxorem, vult necessariò antecedens, nempe cum eâ contrahere.

Quartò, si testator filius seruum suum purè tutorem dederit, eo ipso directam libertatem concessisse videtur, quia tutor esse non potest; qui seruus est, ut constat ex *§. 1. Inst. qui testam. tutor. dari poss.* atque adeò eo ipso, quòd tutorem eum esse vult, statim liber est: ergo similiter cum ab eo instanti, in quo dicit contrahens, Tractabo te ut vxorem, habebō te ut vxorem, obligatio consurgat se gerendi cum illa tanquam cum vxore, in eodem instanti contrahit de presenti: quoniam ab eo instanti nequit engaillam, ut vxorem se gerere, nisi coniugio inito, atque perfecto.

6 Veriorem iudico sententiam Sanchez *disp. 18. n. 18. Coninch disp. 21. dub. 3. num. 32. Hurtado disp. 1. diff. 13. n. 53. Rebeli lib. 4. q. 3. num. 6.* & aliorum dicentium, illis verbis contrahi sponsalia, & non matrimonium. Moueor primò, quia ut hæc verba, Habebō te pro mea, vel in vxorem, in sua proprietate vera sint, sufficit, ut postea inito matrimo-

nio eam pro sua habeat, quia nullum tempus designatur, ex quo incipiat eam habere pro sua, ut in illis aliis, ex hoc nunc te habebō pro vxore mea, atque adeò intelligi possunt omnino vera tempore futuro, ut constat; ergo solum significant sponsalia. Secundo illis verbis tantum significatur habitio, ut sic dicam, de futuro; at hæc tamen supponat traditionem corporum de presenti, sed non tunc factam, quando proferuntur verba, sed postea faciendam. Unde tamen illa verba statim producant obligationem, non tamen obligant ad statim exequendum. Addo hanc doctrinam intelligendam esse de prædictis verbis secundum se, & secundum communem intelligentiam, & significationem sumptis. Nam si attendantur circumstantiæ loci, & personarum, explicari possunt pro matrimonio: si enim loci consuetudo obtineat, ut ea verba, Habebō te in vxorem, importent consensum de presenti, vel si tunc temporis de matrimonio tractabatur, & illis verbis prolatis sequatur traditio ad domum, vel si contrahentes intendebant per illa verba contrahere matrimonium de presenti, explicanda sunt pro matrimonio, modò adsint cetera requisita. Si verò illa verba sumantur secundum se, & secundum communem significationem, non significant consensum de presenti, sed de futuro.

Ad argumenta opposita.

Ad primum respondent Sanchez, & Gutierrez, illud decretum non esse decretum Pontificium, nec alicuius Sancti, sed alicuius Doctoris à Gratiano iuri insertum, sed non ab aliquo Pontifice confirmatum. Et tunc solum leges in Decreto relatas censeri vim canonis obtinere, quando in canone aliquo Pontificio inserta fuerint. Contra hanc solutionem insurgit Basilius, Thomam Sanchez prædicti argumenti robur non satis percepisse. Quia non eo decreto vitur quasi lege confirmata à Pontifice, aut robur legis obtinente, sed tanquam explicante vim naturalis consensus illis verbis explicati. Cum enim, inquit, Ecclesia non determinauerit externa signa in hoc contractu ad explicandum consensum, planum est, relinqui in dispositione contractus naturalis, iuxta communem modum loquendi, & significandi, & illa signa, quæ satis sunt explicando consensui, satis erunt ad perficiendum. Imperator autem non aliquid disponens, sed explicans horum verborum significationem, & vim, decernit illa habere significationem, & executionem, de presenti. Addit denique Basilius, etiam dispositionem ciuilem, vbi non obuiat Ecclesiasticæ constitutioni, pondus habere, tanquam quæ optimè explicet naturam contractus, circa quam Ecclesia nihil decreuit, quòd non tam citò obliuisci debebat Thomas Sanchez, cum hanc eandem doctrinam docuisset eodem *lib. 1. disp. 6. n. 24.* iuxta textum in *cap. 1. de noui operis nunciatione.* Ceterum quis non videat Basilius immeritò sic tam acriter carpere doctissimum Sanchez, qui sufficienter satisfacit argumento, dicens, illud decretum non habere vim legis canonicæ. Quia proponitur ille textus tanquam sententia, & lex, vbi valere dicitur matrimonium eius qui iurauit, se habiturum in vxorem, & nihil amplius dicit. Quòd si Basilius eo textu uti voluit non quasi lege decernente, sed tantum ut explicante vim, & significationem illorum verborum, debuisset id ipsum exprimere in argumento; quòd non fecit. Unde Sanchez sufficienter occurrit illi textui, id non obtinere robur legis Pontificiæ. Nec debuit Sanchez ibi repetere, quòd iam proposuerat antea *lib. 1. disp. 6. n. 14.* & sæpe meminit in opere suo; in materia matrimonij

monij & aliis Ecclesiasticis, vbi leges non sunt canonicis contrariæ, iudicandum esse secundum leges. Quia textus ille obiciebatur non per modum legis explicantis, sed verè decernentis. Ad quod plenè satisfecit negans, habere vim legis. Nos verò, qui videmus postea Basilium, vt oppugnaret Sanchez, se explicuisse dicentem, robur illius argumenti esse, textum illum ponderare, vt explicantem vim & significationem illorum verborum, dicimus doctrinæ Sanchez, & nostræ doctrinæ nullo modo obesse, vt manifestè constat ex Glossa illius textus, & expositione casus. Nam ibi dicitur, in eo decreto statui, quòd si quis iuramento interposito promisit se habiturum de cætero aliquam in vxorem, matrimonialiter consentiendo in ipsam, legitima erit vxor, etsi nulla dos, vel scriptura interueniat. Præterea si verbum illud, habiturum illam in vxorem, significet idem ac habitam retenturum, vt *ibidem* notatur, non dubium, quin verum supponant matrimonium. quod sic ibi explicatur attentis circumstantiis personarum. At nihil horum est contra nos, qui sumimus illa verba, habebote in vxorem, surimus, inquam, secundum se, & secundum communem significationem, iuxta quam sponsalia significant, non verò matrimonium.

Ad secundum admissio antecedente, negatur consequentia. nam illis verbis non significatur contraxisse matrimonium, sed tantum habitio de futuro, & obligatio traditionis corporum postea faciendæ.

Ad tertium rectè probatur, habere de præsentis pro legitimâ vxore supponere esse contractum matrimonium, at habere de futuro non exprimit nisi matrimonium faciendum. Vnde verum est, qui vult consequens, necessariò velle antecedens pro eo tempore, quo vult consequens; at consequens, nempe habere vxorem, non vult statim, sed pro tempore, quo contrahat matrimonium; atque adeò cum illa verba, habebote in vxorem, solum expriment habitioem de futuro, solum significant executionem actus matrimonialis, seu possessionem vxoris, non tunc factam quando illa verba pronuntiantur, sed promissionem de futuro faciendam.

Ad vltimum, antecedens conceditur, & consequentia negatur, nam cum dicit contrahens, Tractabo te in vxorem, præcisè ex his verbis, nisi aliæ circumstantiæ adiungantur, solum confurgit obligatio gerendi se cum illa tanquam cum vxore pro aliquo tempore non præsentis, sed futuro; quando nimirum initum fuerit coniugium.

SECTIO IV.

De verbis negatiuis, per quæ sunt sponsalia.

Verba discurrenda sunt formulæ negatiuæ, & de singulis ferendum iudicium ex vi significationis verborum, seu ex communi vsu, iuxta quem verba interpretantur. Atque

In primis certum videtur apud Doctores his verbis: Nunquam aliam à te ducam, nullum contractum fieri, nec matrimonij, nec sponsalium. Ratio est, quia consensus absolutus, qualis requiritur ad prædictum contractum, non præstat per meram negationem, in qua neque explicitè, neque implicitè includitur absoluta affirmatio; at in illis verbis datur hæc pura negatio, vt constat. Quare ex illis solum refultat obligatio, quasi conditionata, nimirum si matrimonium contrahere velit, teneri illam ducere; ad hanc enim obligationem contrahendam, satis est omnia alia ma-

trimonia negare, aliter enim particula illa, à te, nihil operaretur. Et patet manifestè, nam si quis absolute promitteret, nullam se ducturum, teneretur ab omni matrimonio abstinere: ergo, eo ipso quòd addidit, aliam à te, quòd est idem, ac, te exceptâ, promittit hanc solum ducere casu, quo matrimonium eligat.

Secundò, est certum hæc verba: Non aliam, sed te ducam, inducere sponsalia. Patet, quia illa particula, sed te, est exceptio affirmatiua absolute ducendi illam.

Tertiò, etiam est certum, per hæc verba, ducam, & non aliam nisi te, contrahi sponsalia. Ratio est, quia in eâ promissione non tantum est negatio ducendi aliam, sed absoluta affirmatio ducendi hanc.

Est verò difficultas non parua in illâ aliâ formulâ, quâ quis sic promittit. Nullam aliam ducam nisi te, consistitque in expositione significationis illius particule exceptiuæ, nisi, an videlicet efficiat sensum purè exceptiuum, & affirmatiuum, absolute ducendi illam; an potiùs afferat sensum non purè exceptiuum, sed conditionalem, id est, si aliquam ducturus sum, te ducam; quo tantum contrahitur obligatio non ducendi aliam, sed illam, si aliquam ducturus est.

Hoc secundum affirmant Sanchez *disp.* 19. n. 5. cum multis, quos ipse refert, Coninch *disp.* 2. 1. dub. 3. n. 29. Reginaldus *lib.* 3. 1. n. 51. Nauarrus *c.* 22. n. 51. Henriquez *lib.* 11. c. 12. n. 7. & Bonacina *q.* 1. punct. 1. n. 13. Probant

Primò, quia dicta promissio æquiualeat huic, vel ducam te, vel nullam aliam, & absolute verificatur, si promittens nullam vnquam ducat.

Secundò à simili in voto sic factò: Non ero nisi Carthusianus; hæc verba non faciunt sensum purè exceptiuum, sed conditionalem: vnde sic vouens non tenetur simpliciter ingredi Carthusiam, sed ex suppositione, quòd voluerit fieri Religiosus: ergo similiter in nostro casu.

Tertiò, quia is est communis modus loquendi, & intelligendi. Constat id ex variis legibus, ex l. *si fieri* §. *penult. ff. de actionibus empti*; ex qua Doctores colligunt, promittenti se non venditurum, nisi huic, non competere actionem, nisi in casu, quo aliis vendiderit. Et ex textu in l. *Titia* §. *fin ff. de manum. testam.* ibi: *Onesiphore, nisi diligenter rationes reddideris, ne liber esto.* In quibus textibus manifestum est, particulam, nisi, efficere sensum conditionalem: signum ergo est communi modo loquendi, conditionalem tantum sensum illâ particulâ exprimi.

Alij verò, vt Paludanus, Adrianus, & Palacios, & ex Canonistis quamplures, quos refert Sanchez *cit.* n. 3. absolute docent eam particulam, nisi, exceptiuum, affirmatiuum, & negatiuum sensum efficere; affirmatiuum quidem, si sequatur post negationem, vt in hac propositione: Nullus nisi Petrus currit. cuius sensus est, Petrus currit, & nullus alius; negatiuum verò si sequatur post affirmationem, vt in hac propositione: Omnis nisi Petrus currit, & in hac alia, Petrus non currit aliis currentibus. Vnde manifestè colligunt, hæc esse sponsalia: Non ducam aliam, nisi te; cuius sensus est, ducam te, & nullam aliam. Huic fauet Rebellus *lib.* 4. q. 3. n. 8. dicens ex vi prædictorum verborum vera sponsalia non contrahi, eo quòd secundum se conditionatum sensum efficiant. At vulgariter illa accepta non efficere sensum conditionatum, sed exceptiuum absolutum, quasi dicas: Nullam aliam ducam, sed te ducam. Quare ait in praxi, nisi aliam fuisse mentem contrahentium colligamus, contrahere voluisse sponsalia iudicabimus.

Ego verò puo in hac re faciendum esse discrimen inter

inter sponsalia, & matrimonium. Quare

Dico primò, his verbis: Non ducam aliam nisi te, Non contraho matrimonium nisi tecum, Nolo aliam nisi te vxorem, Non habeo aliam, nisi te, vel præter te, perfici matrimonium de præsentis, si cætera adsint, quæ Tridentinum præscribit. Ita Basilus Ponce *lib.* 2. c. 10. n. 9. Hurtadus *disp.* 1. diff. 13. n. 57. & alij. Probatur, quia in propositionibus simplicibus de præsentis, semper particula exceptiuæ nisi, includit affirmationem. Patet, quia cum dico, Non video nisi te, manifestum est, sensum esse, Te video, & nullum alium; cum assero, Omnes nisi Petrus currunt, sensus est, Petrus solum quiescere, & sic de aliis. Præterea idem constat in contractibus de præsentis, quando ponitur particula exceptiuæ nisi; nam si quis dicat, Non vendo, nisi tibi, particula illa nisi, affirmat venditionè tibi factam, & excludit alias; vel enim cum dico, non vendo nisi tibi, reuerà vendo tibi, vel non; si non, locutio est inepta, & falsa propositio; si tibi, ergo affirmat, & post negationem dicit affirmationem; ergo idem dicendum in contractu matrimonij. Confirmatur, nam verba illa, nullam ducam, nisi te, continent propriè sensum exclusiuum, nempe te, & non aliam ducam; sicut cum dicitur, nullam aliam duxi nisi te, significatur te solum, & non aliam duxisse: ergo verè illis contrahitur matrimonium.

Dico secundò, illis aliis verbis, Non ducam nisi te, non contrahi sponsalia. In hoc sensu intelligo opinionem Sanchez, & aliorum, quos ipse sequitur. Probatur primò, nam his verbis nequit commodè effici sensus purè exceptiuus, sed conditionalis; nam propriè significant, si aliquam ducturus sum, te, & non aliam ducam. Vt in simili de illis verbis, nullam aliam, nisi Carthusiam ingrediar; durum enim esset dicere his verbis obligatum aliquem esse ad ingrediendam eam religionem; sicut & qui dicit: Non vendam, nisi tibi, non obligatur ad vendendum illi, nisi in casu, quo vendere decreuit. Secundò, ea particula, Non ducam nisi te, non ponit actum cum alio contrahendi vt absolute futurum, sed remoto actu, & potentiâ contrahendi cum aliis, si verum dicit promittens, relinquit potentiam tantum ad contrahendum cum hac: potentia contrahendi non efficit sponsalia; sed actio futura contrahendi promissa: ergo.

Atque his ex duobus dictis colligo rationem, ob quam aliter sit iudicandum in enunciationibus, quæ respiciunt tempus futurum, & aliter in his, quæ respiciunt tempus præsens, aut præteritum. Nam cum sit proprium particule exceptiuæ tollere negationem actionis in casu excepto, vt cum dicitur, Nullus nisi Petrus currit, negatio currenti tollitur à Petro, qui excipitur; cumque id in præsentis, aut præterito nequeat esse indifferens, vt sit, vel non sit, vt conueniat, vel non conueniat actio; inde est vt in enunciationibus de præsentis, aut præterito includatur affirmatio. Cum enim de præsentis profero hanc propositionem, Nullus est albus, nisi Petrus, nego ab omnibus præsentem existentiam cum albedine, & hanc negationem albedinis remoueo à Petro, & quia de præsentis non potest esse vnus ex his duobus, vel Petrus de præsentis esse albus, vel non esse, inde est, vt ad hoc, quòd vera sit illa propositio, Petrus de præsentis debeat esse albus, aliàs erit falsa; si enim de præsentis Petrus non sit albus, cum non possit esse indifferens ad albus, & non albus, non diceretur verè, nullus nisi Petrus esse albus. Idem est in illâ aliâ, Nullus nisi Petrus cucurrit: neque enim Pe-

Perez de Matrimonio.

trus, qui iam præterit, potest esse indifferens, vt illi cursus conueniret, aut non conueniret. At quando propositio respicit tempus futurum, est indifferentiæ vt sit, vel non sit, & ideo in propositionibus de futuro non includitur affirmatio. Vt, v. g. cum dico, Non vendam nisi tibi, nego actionem vendendi in futurum omnibus determinatè, & indeterminate tibi, non nego actionem vendendi. Cæterum, quia indifferens est pro tempore futuro, vt tibi vendam, vel non: possum enim vendere, aut non vendere, & de te non affirmo, vera est propositio.

Dico tertiò, particulam exceptiuam in affirmatiuâ oratione positam, vt in hac, Tantum te ducam, vel tantum tecum contraham, efficere sponsalia. Hoc ab omnibus videtur admitti; & ratio est, quia particula exceptiuæ in affirmatiuâ oratione verè ponit actum in casu excepto ex vi affirmationis, aliàs non esset affirmans, aut esset falsa, & simul remouet actum ab omnibus aliis; id enim habet, quatenus exceptio est, aliàs non esset vera propositio; ergo verè illis verbis sponsalia contrahuntur.

Atque ex his soluta manent, quæ pro suâ sententiâ adducit Thomas Sanchez; nam primum, & secundum argumentum firmant nostrum secundum dictum. Tertium quoque rectè probat, si oratio recipiat tempus futurum, particulâ nisi, non affirmari actum, sed potentiam; nam respectu futuri non est actus, sed potentia, vt dictum est. Est verò notandum in enunciationibus, quæ respiciunt tempus futurum, particulam exceptiuam non includere affirmationem per se, & ex se loquendo, vt ostensum est: per accidens verò, si ei adiungatur aliquid extrinsecum, quo affirmatio inclusa significetur, vel id postulet subiecta materia, vel id est de quo agebatur, ostendat, includere affirmationem, vt patet variis exemplis, 3. *Regum* 22. Non pugnabitis contra maiorem quemquam, vel minorem, nisi solum contra Regem Israël, id est, contra illum, & contra nullum alium. 2. *Paralip.* 18. Ne mihi loquaris, nisi quod verum est, id est, loqueris verum, & nihil aliud, nisi verum. Idem in illa, Nullus nisi Petrus curreret; si Petrus non esset currens, falsa esset propositio. Quando enim ponitur illa particula negatiuæ, includit affirmationem. Idem dicendum quando præcessit affirmatio: vt homicidium est hodie committendum, & nullus nisi Petrus occidet; promitto vendere hanc domum, & nulli vendam nisi tibi

Ex dictis infero, quid dicendum de dictione, quam: vt cum quis dicit, Nullam aliam, quam te ducam; existimo enim continere promissionem conditionalem, ac idem importare quòd, nisi, nam vtrique dictio idem significat, atque adeò illa verba solum constringere sic promittentem casu, quo matrimonium eligat ad ducendam illam. Idem sentio de particulâ, præter, vt cum dicitur, Nullam ducam præter te, nimirum hanc dictionem, præter, eundem sensum exceptiuum facere, quem dicitio, nisi; vt bene notauit Enriquez *lib.* 11. de matrim. c. 13. n. 4. in fine, & Sanchez *disp.* 19. n. 10. idque rectè probat ex cap. *adiuicimus* 16. q. 1. ibi, *statuentes, vt præter Domini sacerdotes nullus audeat predicare.* Quibus verbis non significatur posse omnes sacerdotes predicare; esset enim id manifestè falsum. Quare verba illa, nullam aliam ducam præter te, continent propriè sensum conditionalem: nam propriè significant, si aliquam ducturus sum, te, & non aliam ducam; vt in simili dictum est de illis verbis, nullam aliam, nisi Carthusiam ingrediar.

D

SECTIO

SECTIO V.

An per verba disiunctiua contrahantur
sponsalia

Circa verba disiunctiua, vt quando sunt præfentes plures fœminæ, & Petrus dicit, Promitto, me ducturum aliquam ex vobis, & omnes fœminæ pariter repromittant, certum est apud Doctores, ex illis non confurgere sponsalia, sed solum obligationem ducendi vnâ ex illis. Primum constat ex dicendis à nobis infra *disput. 5. sequenti, sect. 4.* vbi ostendemus, promissionem requisitam ad sponsalia debere esse circa determinatam personam, sicut matrimonium debet esse vnus cum vnâ. Positâ autem electione Petri promissoris ad quem spectat eligere, statim confurgunt sponsalia, vt est per se manifestum. Secundum etiam est verum, nam illa verba continent veram promissionem: ergo ex illis confurget obligatio eligendi vnâ ex illis. Vnde potest Petrus, & debet ad id compelli à iudice, quoniam fuit vera promissio acceptata, & consequenter obligans. Hinc

Colligo *primò*, sponsalia incerta, non esse propriè & perfectè sponsalia. Nam ex veris, & perfectis sponsalibus, nascitur impedimentum publicæ honestatis, vt dicitur *disp. 8.* At hoc impedimentum non oritur ex sponsalibus incertis, vt habetur *cap. unico, de sponsalibus, in 6.*

Colligo *secundò*, prædicta sponsalia incerta, seu disiunctiua, esse sponsalia conditionata, ad eligendum, videlicet in futurum vnâ ex illis, quibus sub disiunctione facta est promissio; reddi verò certa, & perfectâ per determinationem, & electionem promissoris, quâ positâ statim inducitur impedimentum publicæ honestatis.

Colligo *tertiò*, eum, qui cum vnâ & pluribus subdisiunctiue, seu indeterminatè contrahit, cum penes illum liberum sit iudicium electionis, si vnâ eligat, & illa renuat, ab altera liberari; nisi fortè renuente vnâ, alteri se obligauit, vel nisi inter eos conueniret, vt penes fœminas maneret electio; tunc enim ipsæ tenebuntur vnâ offerre, & in defectum aliarum, quælibet se offerre tenentur. Ratio illius primi, cur videlicet non teneatur vnâ recusante, aliam ducere, est, quia promissor, quantum in se est, paratus est ad promissionem adimplendam, id est, ad ducendam illam, quæ renuit, nec per ipsum stat, ne vnâ illarum ducat, sed stat per illam, quæ recusat; ad quam non pertinet electio, sed pertinet ad promissorem in promissione alternatiua, *reg. in alternatiuis, de regulis iuris, in 6.* vt bene Sanchez cum aliis *lib. 1. disp. 26. n. 2.*

Colligo *quartò*, si quis in hanc formam contrahat, Ducam ex vobis, quæ mihi nubere voluerit, promissio erit non reciproca, obligabitque promissionem, non tamen fœminas; si quidem nemo obligat se, cum dicit, se facturum, si velit. Si tamen ita responderent, Nubet tibi ex nobis, quam volueris, ea tenebitur, quam elegerit. Quod si dicat, Ducam ex vobis, quæ voluerit mihi nubere, & vtraque velit, quid agendum, cum non magis vni, quam alteri teneatur, & electionem in eas re-

iecerit? Respondet Rebellus *lib. 4. q. 4. n. 6.* si vnâ prior, quàm altera cum sibi postuler, ei fore ad iudicandum, cum ex regula iuris in *6. Qui prior est tempore, potior sit iure, cæteris paribus.* & ex regula, *si Titius. ff. de verb. oblig.* vbi decernitur meliorem esse conditionem primò occupantis per litis contestationem. Addit si simul petant, sibi videri forte dirimendam litem.

Colligo *ultimò*, promissionem ducendi vnâ ex pluribus, aliquando talem esse posse, vt nullam obligationem ad nuptias inducat. Vt si quis iuret, vel promittat, se ducturum vnâ ex fœminis huius regni, vel vrbis, nulla & inepta erit more humano promissio ad contrahendum nuptiarum obligationem, & talis promissio à nemine acceptari solet. Quod si ea promissio resoluitur in votum de ducendâ vxore, si Deo fiat promissio: tale votum regulariter non obligat, cum non sit de bono consilij, vel præcepti, vt dixi supra *disp. 3. sect. 3.* Si tamen regno, vel vrbis expedirent huius promissoris nuptiæ pro bono pacis, vel alio commodo, si promissio acceptetur ab eo, qui ritè acceptare potest, manebit promissor obligatus.

Restat verò dubitatio, an sponsalia incerta, seu sub disiunctione contracta reddantur certa, & determinata per copulam subsequenter. Vt si Petrus tribus, vel quatuor fœminis simul promittat, se vnâ ex iis ducturum, & vicissim promittant, se ipsi nupturas, & postea aliquam ex dictis cognoscat carnaliter, an per talem copulam censetur eam elegisse.

Sanchez cum multis *lib. 1. disp. 26. à num. 8. 7 vsque ad finem*, sentit secundum ius antiquum, quo sponsalia per copulam transibant in matrimonium, per sequentem copulam, censenda esse eiusmodi sponsalia in foro externo transire in matrimonium, cum vnâ ex illis, quibus facta fuerat promissio sub disiunctione. Nunc verò post Tridentinum, secundum ius nouum Tridentini irritantis matrimonium clandestinum, censenda non esse transire in matrimonium, vel in sponsalia pura & absoluta. Primum probat, quia promissiones illæ sub disiunctione continent sponsalia conditionata, quæ sunt absoluta per electionem promissoris; hæc autem electio fit per copulam. nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in matrimonium, *cap. de illis, de conditionibus appositionis.* Secundum verò probat, quia ante Tridentinum ideo Ecclesia præsumebat affectum maritalem cum illâ copulâ, & consequenter consensum de præfenti, ne præsumeret delictum fornicationis; sed hodie iam non potest esse affectus coniugalis, sed semper est fornicarius, cum per copulam illam clandestinam non transeant sponsalia in matrimonium: ergo.

Alij verò sentiunt, sufficienter præsumi, determinari sponsalia cum eâ, cum qua promissor habet copulam; præsumitur enim accepisse animo eligendi illam, quam carnaliter agnouit. Probat Rebellus *lib. 4. q. 4. n. 6.* quia per sequentem copulam præsumitur electio facta in foro externo, ex vi cuius debuisset iudicari matrimonium iure antiquo: ergo post Tridentinum præsumenda sunt sponsalia determinata per eandem copulam.

Denique Syluester verb. *Matrimonium 2. n. 11.* cum 9 distinctione docet, si Petrus, v. g. tribus, vel quatuor puellis

puellis simul, se vnâ ex illis ducturum promittens, aliquam ex dictis cognoscat, si ipsæ essent sorores, censeret illam elegisse, non verò, si non essent cognatæ. Quia si essent sorores, propter obortam affinitatem, non posset alias fœminas ducere, & consequenter cum illâ solâ posset implere promissum: quando verò non essent cognatæ, posset tunc vnâ aliam ex dictis ducere, & sic implere promissum.

Ego verò veriùs iudico cum Rebello *citato*, Coninch *disp. 21. dub. 2. n. 16.* Bónacina *q. 1. punct. 3. n. 3.* & aliis, siue puellæ sint cognatæ, siue non, sufficienter præsumi, determinari sponsalia cum ea, cum qua promissor habuit copulam. Moueor, quia nisi de contrario manifestè constet, talis puella non potest iudicari aliter concedere vsum sui corporis, nisi sub spe futuri matrimonij, quare alter illum ab eâ exigendo, videtur ei hanc spem facere, & suam electionem in eâ determinare.

Ad argumentum Sanchez dico, verum esse secundum ius antiquum præsumi affectum maritalem ex vi illius copulæ, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis; nunc verò post Tridentinum illam copulam semper esse fornicariam, nihilominus sufficienter præsumi determinari per illam promissionem, propter rationem dictam; quia nimirum puella, nisi sub spe futuri matrimonij nequit iudicari vsuram sui corporis concessura, & consequenter nec vir eam exigeret, nisi sub hac spe, se determinando, & eam eligendo.

SECTIO VI.

De aliis signis, per quæ consurgunt sponsalia.

Explicuimus hætenus, quibus verbis sponsalia contrahantur; at quia pro verbis substituunt homines alia signa, quæ vel in facto consistunt, vel in aliorum verbis, quibus contrahentis consensus explicatur, ideo de illis est agendum.

Regula autem generalis, & vera est, quotiescumque signum aliquod iuxta consuetudinem loci, vel communem intelligendi modum est signum manifestatiuum promissionis mutuae, ac reciproce matrimonij, si adhibeatur, efficit sponsalia. quæ regula traditur à Bonifacio *V III. in cap. unico, de sponsal. impub. lib. 6.*

Sunt verò tria signa specialia declaranda, videlicet annuli donatio, quæ subarrhatio dicitur, proreccio manu, & taciturnitas contrahentium, aliis eorum nomine respondentibus.

Circa primum signum, breuiter dico, cum communi sententiâ subarrhationem, seu annuli donationem, vel receptionem esse ex se signum æquiuocum, nec sufficiens ex se ad significandum sponsalia, vel ad illa contrahenda, quia propter alias causas fieri potest; vt inter concubinos, ob turpem amorem. Dico *ex se*; nam per consuetudinem receptam, vel per alias circumstantias determinari potest ad significandum hæc, & nunc consensum in sponsalia, vt si in aliquo populo communiter talem consensum significet. Aut si vnus offerat, aut petat annulum in signum talis consensus, & altera acceptet, aut det. Et ratio est, quia signa loco verborum substituuntur; si ergo subarrhatio est signum sponsalium ex consuetudine, idem per illam fit, ac si verbis protestarentur se contrahere sponsalia, vt latè ostendit Sanchez *lib. 1. disp. 22.* Notandum verò si annulus puellæ mittatur ab aliis, quàm à contrahente, v. g. à parentibus, non vi-

Pere de Matrimonio.

dentur sponsalia, sed donatio. Quod intellige, nisi consensu filij, & præcedentibus verbis, aut tractatu ex parte fœminæ mittatur.

Idem dicendum de pecunia, aut iocalibus, si mittantur fœminæ, præcedente tractatu inter amicos de contrahendo matrimonio, quem ipsa etiam fœmina scit præcessisse; præsumuntur enim sponsalia, quia illis muneribus veluti confirmatur, ac ratum habetur, quod ab amicis eâ de re gestum est, atque ideo sponsaliorum contractus initus videtur. Idem etiam dixerim, quando impuberes contrahunt, & postea mittunt sibi annulos, iocalia, aut pecunias. Nam etsi antiquo iure, quando valebat matrimonium post septennium, si mitterentur, confirmabatur matrimonium, quia indicabant consensum de præfenti confirmari: at cum nouo iure inter impuberes nequeant esse nisi sponsalia, licet contrahant de præfenti, ipsa etiam subarrhatio, & similia, licet ex loci consuetudine essent signa matrimonij, non efficerent, nisi tantum sponsalia, sicut ipsa verba de præfenti.

Circa secundum signum proreccionis manuum, dico cum Sanchez *cit. n. 6.* si cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, fœmina requisita spontè manum dedit ad fidem recipiendam, esse sponsalia. Ratio est, quia id est sufficiens repromissionis signum; tacet enim consentire videtur, cum agitur de obligatione contrahendi, si aliquis actus positiuus concurrat. Idque in fœminis facile contingere potest, quia non est difficile impediri etiam verecundi. Idem iudico cum Basilio *lib. 2. c. 11. n. 8.* si vir fœminæ manū apprehendens, dicat: Do tibi fidem de contrahendo matrimonio, & illa non retrahat manum, sunt vera sponsalia: si enim repugnaret, manum vtique retraheret. Vnde sicut perseuerare in cohabitatione, quado fuit à principio nullum matrimonium, cessante impedimento, cum scientia sufficienti, est signum consensus, iure saltem antiquo; ita etiam non retrahere manum apprehensam, quæ signum fidei datæ solet esse, est reuera porrigere & fidem adstringere eo actu positiuo, vel perseuerantia in eo actu positiuo.

Circa tertium signum, de taciturnitate, an sit sufficiens signum consensus interni, maior est difficultas.

Certum est, *primò*, eam taciturnitatem sufficere, quando aliqui pro aliis tacentibus ex horum mandato contrahunt sponsalia: si enim constat contrahi sponsalia posse non modo inter præfentes, sed & inter absentes, per procuratorem scilicet, per nuntia, & litteras, sicut & quemuis alium contractum ciuilem; multo magis ex ipsorum, pro quibus contrahitur, mandato.

Secundo, etiam est certum, quando parentes contrahunt pro filiis præfentibus, hanc taciturnitatem esse sufficiens signum consentus. Ita expressè deciditur à Bonifacio *Octauo cap. unico, de consensatione impuberum §. ultimo in 6.* his verbis. *Ordo ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filij, si expressè consenserint, vel tacite, vt si præfentes fuerint, nec contradixerint, obligantur.* Vbi apertè dicitur, filios sufficienter consensum exprimere, si præfentes taceant. Et ratio est, quia cum parentes valdè diligant filios, præsumuntur illis rectè consulere: ex alio capite filij tenentur illis debitam præstare reuerentiam, atque adeò ne videantur eorum dicta contemnere, debent vel consentire, vel dissentire, seu contradicere: vnde eo ipso, quod filij non contradicunt, cum facile possent, censentur consentire, & consequenter taciturnitas filiorum reputatur consensus. Intellige tam de patre, quàm de matre, vtrâque parente in genere. Neq; enim minus mater, quàm pater patet filium diligit, ne illi rectè consulat, & de filiis

etiam emanciparis, cum textus indefinite loquatur, & absolute dicat Bonifacius pro filiis puberibus. Extenditur etiam ad filios spurios, cum in hoc tantum consideretur reuerentia debita nature, non patria potestas, quo iure spurij appellantur filij. Et ideo parum refert, quod ius civile cenſeat, non esse appellandos filios.

7 Obiicit taciturnitatem filij pro quo matrimonium spondet pater, posse provenire ex alia causa, quam ex interiore consensu in istud matrimonium quod promittitur, ut ex metu reuerentiam eiusdem filij erga patrem. Respondeo, hoc verum quidem esse, sed non impedire quominus taciturnitas illius in predicto casu sit consensus interni signum aequè efficax, atque verbum ore prolatum, quo se consentire significaret: hoc enim verbum ex eodem metu reuerentiam proferre aequè posset. Siue ergo ex hoc metu taceat, siue verbum hoc proferat, vel consentit interius, vel non: si secundum, nulla sunt sponsalia defectu consensus: si primum, sunt valida, ut enim constabit ex dicendis infra *disp. 10. sect. 3.* metus ille reuerentialis cadens in virum constantem, tamen matrimonij validitatem posset impedire, sponsalium tamen non posset.

Duplex verò restat dubitatio.

Prima, an solis concessum sit parentibus, ut pro filiis presentibus, & tacentibus valide contrahant.

8 Satis communis sententia Doctorum affirmat, quam sequitur Thomas Sanchez citatis aliis *lib. 1. d. 23. q. 1. n. 7.* *Rebellus lib. 2. q. 10. sect. 1. n. 9.* & alij

Primo, quia specialis Bonifacij dicta dispositio est pro parentibus inducitur; presumit enim, cum magis filios, quam se ipsos diligant, rectè, & optime consulere filiorum bono, & honesto matrimonio, & ideo illud tanquam singulare de parentibus statuitur.

Secundo, quia cum hac, vel illa persona contrahere, potest contrahenti esse odium nocivum; quamvis enim contrahere n. matrimonium absolute videatur res expetibilis; sed non quoduis matrimonium cuius est expetibile, sed sæpè est odiosum: ergo tacendo non presumitur in hoc consentire, nisi hoc ei à parentibus proponatur, quorum est filijs matrimonia procurare bona.

Tertio, extraneus nullum ius habet in puellam: ergo quando ille pro ea respondet, non tenetur puella reclamare, ac proinde tacendo non magis consensus, quam dissentium significabit, iuxta regulam iuris in 6. *Is qui tacet, neque consentire, neque dissentire videtur*; cuius prioris partem intelligunt communiter Doctores, quando non loqui tenetur. Si enim teneatur loqui, tacendo videbitur fateri, & consentire, iuxta aliam regulam iuris in 6. *Qui tacet, consentire videtur*; quæ vera est, quando is, qui tacet, tenebatur non tacere; in proposito verò euentu, puella si non sentiebat, non tenebatur reclamare responsionem reddita pro se ab extraneis. Alij verò, ut Sorus in 4. *dist. 27. q. 1. a. 3. §. Præſens autem ambigua.* Petrus Ledesma *q. 45. a. 2. dub. 3.* & alij dicunt secundum conscientiam forum sufficere in proposito euentu puellæ presentis taciturnitatem, non tamen quoad forum Ecclesiæ, sed ulterius requiri tacitam, vel expressam ratificationem. In hac re

10 Dico *primo*, non esse id speciale privilegium parentum, sed extendendum etiam esse ad tutores, curatores, aliosve, qui loco parentum curam pupillorum, aut minorum gerunt. Ita expres-

sè Coninch *disp. 21. dub. 3. n. 37.* *Basilii lib. 2. c. 14. n. 7. & sequentibus*, Bonacina *q. 1. punct. 1. n. 12.* & alij. Ratio est, quia eodem modo ad hos, atque ad parentes spectat istorum bona procurare, & hoc consentur facere, quando de contrario non constat. Firmatur, nam cum his omnibus singulariter incumbat procurare, ac dirigere res omnes eorum, qui ipsorum curæ commisi sunt, consentur ea omnia, quæ pro his agunt, eorum nomine agere. Quare quando simile quid coram pupillis, aut minoribus scientibus quid agatur, faciunt, hoc ipso quo hi non contradicunt, cum facile possent, consentur consentire; cum ad alterutrum teneantur, ne videantur superiorum suorum acta contemnere.

Dico *secundo*, non esse idem dicendum de alijs, siue extranei sint, siue cognati, quorum curæ pupilli, vel minores non sunt eà ratione commisi. Ita Coninch, & Bonacina *ut. cit.* Idque probat bene ratio tertia pro primâ sententia allata, quia in eo euentu neque extraneus, neque cognatus habet vllum ius in puellam, neque est illi superior: ergo tamen ille pro ea respondeat, non tenetur reclamare puella; atque ideo tacendo non magis consensus, quam dissentium significabit. Quare prædicta Bonifacij constitutio ad fratres extendi non debet, quidquid dicat *Basilii reatus*, nisi loco parentum tanquam tutores, curatoresve curam pupillorum, aut minorum gerant.

Hinc patet solutio ad primum argumentum pro Sanchez sententiâ: quamvis enim in prædictâ Bonifacij constitutione parentum, exempli causâ, fiat mentio; nihil tamen est, unde possit colligi, hoc de illis singulariter dici; cum etiam curatores, & tutores prospiciant bono minorum contrahentium. Ideo autem Pontifex parentum potius, quam aliorum meminit, quia parentes pro curâ, & sollicitudine erga filios sunt, qui de illis copulandis agunt frequentius; alij verò non nisi in defectum ipsorum.

Ad secundum constat etiam tutores, & curatores ratione sui officij procurare bona matrimonia suis pupillis, vel minoribus; & ita idem præsumi debet de illis, ac de parentibus.

Ad tertium iam dictum est probare nostrum secundum dictum.

Ad sententiam Soto dicendum, in utroque foro veram esse doctrinam traditam; nam etiam in externo foro extranei, qui curatores sunt, vel tutores, tenentur prospicere bono pupillorum, aut minorum; et si illi minus prospiciant, quam parentes; est tamen in ipsis minoribus maior libertas reclamandi, quam respectu patris, cui obedire sæpè cogit reuerentialis metus. Unde maius, & verosimilius periculum imminere potest, si pater pro filio loquatur; sæpè enim fieri poterit, ut ex metu taceat, neque repugnet, quam si extraneus tutor, vel curator contrahat, quem minus reueretur.

Alterâ dubitatio est, an quando parentes, tutores, vel curatores pro filiis, pupillis, aut minoribus absentibus contrahunt sponsalia, & hi postea scientes non contradicunt, censentur consentire, & sponsalia valeant. Sanchez *disp. 23. cit. n. 17.* verius putat, id satis non esse. Probat, quia *cap. unico, de desponsatione impuberum in 6.* manifestè ponitur discrimen inter sponsalia à parentibus nomine filiorum presentium, & tacentium contracta, & inter contracta filiis absentibus. Nam dum filij sunt presentes, ut sponsalia valida sint, requirit solum textus, ut non contradicant, eorum taciturnitatem pro signo sufficienti, & efficaci consensus reputans: dum autem sunt absentes, exigit ad sponsalium in eorum absentia initorum validitatem, ut accepta de iis initis certâ notitiâ ratificent

ratificent ea tacite, vel expresse. Ponderentur hæc vltima verba, ratificent ea tacite, vel expresse; tunc enim expresse ratificantur, cum consentiunt expresse, id est, discretis verbis; tacite verò cum non verbo, sed facto aliquo, ut osculo, munere, qualia solent dare sponsus sponsæ, aut simili, approbantur: ergo in hoc euentu ultra taciturnitatem exiguntur alia expressa, aut tacita signa consensus.

15 In hac re mihi videtur dicendum, si prædictum caput vnicum attentè inspicatur, utrumque casum filiorum presentium, & absentium, æquiparari. Ita bene notavit *Ægidius Coninch disp. 21. dub. 3. num. 38.* Et patet, nam textus, postquam in priori casu requirit, ut filij acta ratificent, saltem tacite; quod dicit, eos facere, cum presentes, & scientes quid agatur, tacent, nec contradicunt: statim de secundo casu hæc verba subiungit. Et est idem, si filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificauerint tacite, vel expresse. Quibus verbis manifestè videtur insinuari, eandem esse in utroque casu rationem, utraque acta ab his similiter ratificari. Nam in utroque casu ad sponsalium validitatem requiritur, ut filij scientes, quid agatur, ratificent. In utroque casu dicitur sufficere tacitam ratificationem, at tacita ratificatio est in utroque casu taciturnitas. De primo iam constat. De secundo patet, nam si filiis absentibus, quæ acta sunt, proponantur per ipsos parentes, v. g. consentur consentire, si taceant, quia tenentur illa talia proponentibus mentem suam aperire, atque ideo vel contradicere, vel consentire, quod consentur facere, dum tacent. Secus est si filij absentes id resciscant per aliquem, ad quem non pertinet rem gestam ad eos deferre: tunc enim ipsi filij tacendo non videntur consentire, quia non tenentur huic villo modo respondere. Confirmatur, quia, ut constat ex supradictis, ideo in priori casu taciturnitas filiorum presentium reputatur sufficiens signum consensus, quia parentes, quorum curæ sunt proprii filij, præsumuntur rectè illis presentibus consulere: & etiam ipsi filij pro reuerentiâ illis debitâ, ne videantur eorum acta contemnere, tenentur vel consentire, vel dissentire; ac propterea hoc ipso quo hi non contradicunt, cum facile possent, consentur consentire, & saltem tacite ratificare: sed hoc idem inuenitur in secundo casu, propter eandem rationem; nam etiam parentes præsumuntur rectè filiis absentibus consulere; & etiam ipsi filij, quando quæ acta sunt ipsis proponuntur per suos parentes, pro reuerentiâ illis debita, ne videantur eorum acta contemnere, tenentur vel consentire, vel contradicere: ergo si non contradicant, cum facilius possint absentes reclamare (nam patribus presentibus obedire sæpè cogit metus reuerentialis) consentur consentire, & tacite ratificare: ergo eodem modo sentiendum est de utroque casu, nimirum sufficere taciturnitatem absque alia ratificatione facti, nempe osculi, muneris, vel alterius rei similis.

16 Ex dictis in tota hac sectione colligo, si parentes rem ipsam proponant filiis presentibus, coram parte, & ipsi non contradicant, statim fieri sponsalia; secus est, si eam proponant illis absentibus, & absente etiam parte: tunc enim non erunt sponsalia, donec constet de consensu saltem tacito filiorum, & iste notus sit parti, eumque acceptet. Nam, ut rectè docet Sanchez *lib. 1. disp. 7. n. 35.* nullus contractus onerosus inter absentes, qualis est sponsalium contractus, sine procuratoribus perfici potest, nisi utraque pars suum consensum per litte-

Perez de Matrimonio.

ras, aut certum nuntium alteri indicet, & hæc eum acceptet. Unde necesse est, ut repromissio partis, vel acceptatio fiat coram nuntio à promittente misso, vel saltem per epistolam, vel nuntium repromittentis eidem promittenti missum; nam in sponsalibus, sicut promissio debet esse sensibilis ei, cui fit ita etiam, & multo magis acceptatio, & repromissio debet esse sensibilis, cum sit vltimum complementum.

Quæres quam obligationem contrahant parentes, vel tutores filiorum, vel minorum nomine promittentes matrimonia, præsertim cum iuramento. Respondeo breuiter, validam esse promissionem alieni matrimonij, & licitum esse iuramento eam firmare; quia in tali euentu promissor solum promittit, se curaturum, ut matrimonium fiat, nec iurat rem dubiam, vel impossibilem, sed proprium factum possibile; promittit enim se facturum, & curaturum, ut alter contrahat. Unde ex vi promissionis huius, tenetur in conscientia adhibere diligentiam sibi possibilem, absque simulatione in negotio faciendo, ut promissioni, & iuramento satisfaciatur. Quod si negligens sit in curando, ut alter contrahat, vel fingat solum se curare, tenetur solvere, quantum intererat, contractum fieri cum damnis omnibus ex tali negligentia sequutis. Ita Molina *tom. 2. de iustitia disp. 268.* loquens in communi de promissione alieni facti, & Sanchez *lib. 1. disp. 24. n. 11. & sequentibus*, loquens specialiter de promissione alieni matrimonij.

Ad quid verò teneatur promissor, si adiciatur pœna. Dico cum Sanchez *disp. 25.* non teneri ad pœnam soluendam, si debitam diligentiam adhibeat, nisi constaret habuisse animum se obligandi ad pœnam, si rem non perficeret. Ratio est, quia promissor immunis à culpâ, debet esse liber à pœnâ, quam sibi imposuit. Neque obstat, quod promissor spondeat, se cum effectu consecuturum. Nam hæc verba adhibere solent promissores, ut ostendant, quanto conatu, ac diligentia sint id curaturi, & quam sint fœri, vel aliorum amicitia, vel propria industria ad rem transigendam. Notat verò bene Molina, si promissor sciebat, se id non consecuturum, vel de consecutione dubitabat, deceptique eo promittendi modo promissarium, ut contractum onerosum iniret, aliàs non inurus; ut si aliquam duxit uxorem, quia promissit se obtenturum à Rege officium, idque tanquam certum persuasit, cum esset incertum, teneri promissorem in conscientia restituere æstimationem rei promissæ propter deceptionem iniustam.

19 Vtrum autem sponsalia contrahi possint inter absentes, per procuratorem scilicet, per nuntium, & litteras: affirmant omnes, nam si matrimonium inter absentes his modis contrahi valide potest, ut dicam infra *disp. 13. sect. 7.* quanto magis sponsalia. Ad præfatam disputationem reuocatio hæc, & alia, quæ circa hanc disputationem considerari possent.

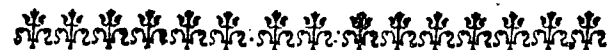
20 Ex dictis in hac & præcedenti disputatione colligo, quinque esse modos sponsalia contrahendi. *Primo*, possunt contrahi publice, sicut & matrimonium coram Parocho, & testibus. Possunt & priuatim ac clandestine solis conscijs contrahentibus, ut ostendam infra *disp. 5. sect. 2.* *Secundo*, possunt sponsalia contrahi per verba de futuro, qui est ordinarius ea contrahendi modus, & per verba de presentibus, ut latè ostensum est in hac disputatione *sectio. 2. 3. 4. & 5.*

D 3

Tertio,

Tertio, contrahi possunt per varia signa, vt latè dictū est in hac sectione. *Quarto* contrahi possunt sponsalia non solum per ipsos immediatè sponso, postea coniuges futuros, sed etiam per parentes, tutores, vel curatores pro liberis, pupillis, siue minoribus, siue presentibus, siue absentibus, vt etiam ostensum est. *Quinto*, & postremò contrahi sponsalia possunt non modò inter presentes, sed etiam inter absentes, per procuratorem, videlicet, per nuncium, & literas, vt tactum est.

DISPUTATIO V.

De contrahentium sponsalia habilitate requisita.

ACTENVS explicuimus promissionem contractus sponsalium mutuum, intrinsicam nempe rationem formalem requisitam essentialiter ad sponsalia perficienda: oportet in hac disputatione de personarum contrahentium habilitate agamus. Hæc verò habilitas duplici ex capite pensanda est, nempe ex carentia impedimentorum, inspecto statu, & conditione contrahentium, & ex ipsâ aetate iure præscriptâ.

SECTIO I.

Quæ sint impedimenta, quibus personæ sunt inhabiles ad contrahenda sponsalia.

Certum est *primò*, quoduis impedimentum perpetuum dirimens, absolutè tollere habilitatem ad contrahendum sponsalia. Ratio est, quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonij: ergo inhabiles ad matrimonium sunt inhabiles ad sponsalia. Firmatur, quia promissio rei impossibilis nulla est iure naturali, & positiuo, vt cum communi docet noster Molina de iustitia disp. 271.

Secundò, etiam est certum impedimentum perpetuum, etiam si sit tantum impediens, dummodo sit verè impediens sub culpâ, irrita reddere sponsalia præcedentia. Patet, quia promissio rei illicitæ obligare non potest. Iure enim naturæ irritæ sunt omnes promissiones, quarum impletio est illicita: quia nemo potest obligari ad peccatum. At dum adest impedimentum, verè sub culpa impediens, vt habet illud qui vouit, v. g. castitatem perpetuam, est illicitum matrimonium, vt constat: ergo sponsalia, quæ sunt eius promissio, obligare nequeunt, sed prorsus irrita erunt.

Dixi, si impedimentum siue dirimens, siue impediens perpetuum sit: nam si sit temporale tantum, potest dari mutua promissio matrimonij contrahendi illo impedimento sublato, & consequenter possunt contrahi sponsalia absoluta: sic impubes contrahere possunt sponsalia, cum tamen pro tunc nequeant contrahere matrimonium. Similiter qui vouit castitatem per biennium, non potest licitè pro eo tempore matrimonium inire, validè tamen contrahit sponsalia. Habentes autem impedimentum perpetuum, quod per dispensationem Pontificiam tolli potest; tamen possunt sibi promittere matrimonium sub ea conditione, si nimirum obtineatur Apostolica dispen-

satio; ea tamen promissio non est absoluta, donec obtineatur dispensatio; valida verò est talis promissio, non tanquam omnino absoluta, sed tanquam conditionalis. Quamuis enim tempore contractus ad sit impedimentum dirimens, nihilominus contractus sub ea conditione celebratus differtur, & prorogatur ad tempus, quo sponsalia erunt licita; nec adest impedimentum; actus enim factus tempore inhabili, sed relatus ad tempus habile, valet pro tempore habili, vt docent communiter Iurisperiti. Cæterum ea promissio matrimonij, tamen si referatur ad tempus, in quo non est futurum impedimentum, non est sufficiens ad sponsalia, quia ad ista requiritur absoluta promissio, qualis non est prædicta, quæ tantum est valida sub conditione, si obtineatur dispensatio. Vnde huiusmodi contrahentes ante obtentam dispensationem non sunt sponsi, vt communiter sentiunt Doctores, & merito, ex quo infero, non omnes, qui sunt apti ad promittendum matrimonium, esse aptos ad sponsalia, seu vt sponsi sint.

Hoc præmissio difficultas est, an habens votum castitatis, vel non nubendi, vel religionis, vel sumendi Ordinem sacrum, quod impedit matrimonium, & facit sponsalia nulla, faciat etiam nulla, si virgini, vel aliæ fœminæ honestæ promittat matrimonium sub conditione copulæ secutæ. Et procedit difficultas, quando virgo ignara est voti: nam si conscia sit voti, & obligationis ex eo confurgentis, certum est, non teneri eam ducere, vel damnum rescire, quia tunc tale damnum mulieri debet imputari, cum sponte illud subire voluerit. Vnde mala fide permisit sibi damnum illud inferri. Et ob eandem rationem is, qui post votum sine promissione matrimonij, aut alterius rei deflorauit volentem virginem siue consciam, siue ignaram voti, non tenetur eam ducere, vel damnum rescire, quia scienti, & volenti damnum subire, nulla fit iniuria.

Ad difficultatem igitur illam propositam sentiunt Sanchez lib. 1. disp. 45. n. 3. Valquez de rebus. 13. §. 2. dub. 6. n. 20. Basilius Ponce lib. 6. c. 12. n. 10. & alij, si quis post votum religionis, aut castitatis, virginem corruptit sub spe, vel pacto coniugij, vel aliam fœminam honestæ famæ, teneri illam ducere, & consummare, nisi ea gratis remittat obligationem, aut aliâ illi satisfactione præstitâ, liberè consentiat.

Probari potest *primò*, quia votum non obligat, quando superuenit aliqua notabilis mutatio, vt docent communiter Doctores tract. de voto; hic autem notabilissima est mutatio, nam à vouente illatum est magnum damnum ab ipso rescircendum, vnde vinculum iustitiæ superuenit fortissimum.

Secundò, obligatio iustitiæ reparandi damnum illatum fortior est, quàm obligatio voti, licet sit antiquior promissio, quàm damnificatio: ergo illa debet isti præferri. Antecedens constat exemplis. Si Perrus promisit Paulo, se daturum centum, & postea infert Ioanni damnum aliorum centum, vel quia illa furatus est, vel quia dissipauit, aut aliud intulit damnum; si non potest vtrique obligationi satisfacere, nec potest, nisi centum soluere, quia alia non habet, tenetur damnum reparare, ommissa obligatione, & solutione promissionis, vel voti, etiam si prior fuisset promissio dâno illato. Similiter si quis vouisset eleemosynam, & postea damnum intulisset proximo, nec posset vtrique satisfacere, teneretur damnum reparare, nec soluere promissum. Et ratio videtur manifesta, quia qui damnum infert, vsurpator est rei alienæ. At nullus potest vsurpare alienum ad soluendam promissionem: ergo non potest vsurpator restituere, vel damnum illatum non reparare, quod est etiam alienum.

retinere, vt soluat de promissis; nam promissio intelligitur semper de propriis.

Ex hac doctrinâ infert Basilius Ponce, in prædicto casu defloratorem teneri dispensationem voti petere; siquidem potest, & causa subest, vt eam, quam corrupit, vxorem ducat. Imò & vt consummet matrimonium, si aliter non rescirciatur perfectè damnum, quod prudentis arbitrio relinquendum est, quamuis in foro externo semper compelleretur consummare. In hac re

6 Dico *primò*, prædictum virum non teneri fœminam illam ducere. Hoc mihi videtur verius, hæc morus ratione, vt cum multis Doctores dixi in simili supra disput. 2. sect. 3. n. 2. & sequentibus. Moeor eadem simili ratione. Quia prædictus non teneretur illam ducere ratione promissionis, quia fuit nulla, vt pote rei illicitæ, ratione voti præmissi: neque teneretur ratione damni illati, quia huic satisfieri potest ratione dotis, aut aliâ viâ: ergo non teneretur illam ducere.

7 Dico *secundò*, prædictum virum non teneri determinatè seruare votum, damnum compensando; atque adeò posse eligere partem, quam voluerit, nempe aut eam ducere, aut seruare votum compensando damnum. Ratio est, quia, vt latè tractatur in materia de voto, votum non obligat, quando res promissa fit notabiliter grauior, & durior, quàm erat tempore, quo fuit emissum votum; tunc enim obseruatio voti est adeò difficilis, vt nemo intentionem habeat obligandi se ad voti obseruationem cum discrimine magnæ iacturæ in temporalibus bonis, vt in præsentem contingit, in quo homo cum magno dispendio pecuniæ ad compensandum damnum illatum, obligetur ad seruandum votum, quod non emisisset, si hoc damnum præuidisset. Nec valet dicere cum Hurtado disp. 1. disp. 21. n. 93. tunc ob mutationem notabilem superuenientem, qua impletio voti notabiliter fit durior, cessare obligationem voti, quando ea mutatio non fuit voluntaria ei, qui emisit votum, sed euenit inuitabiliter, quod non contingit in præsentem. Non, inquam, valet: nam, vt rectè notauit Suarez lib. 4. de voto, c. 19. n. 7. quodcumque tanta est mutatio in voto ex parte materiæ eius in ordine ad potestatem vouentis, vt si à principio extitisset, homo non vouisset; sufficit etiam postea ad tollendam eius obligationem, siue mutatio illa fuerit voluntaria, siue inuoluntaria, & siue fuerit præuifa, siue non, atque adeò siue fuerit cum culpâ, siue sine illâ. Et ratio est, quia culpa præcedens non relinquit aliam obligationem, nisi faciendi pœnitentiam, & postea non excusat culpa præcedens, sed impotentia moralis, seu grauis difficultas præfens. Vt in eo, qui habens votum castitatis duxit vxorem, non peccat reddendo debitum, tamen si peccauerit mutando statum.

8 Dico *tertiò*, si prædictus vir deflorator, damno illato fœminæ, nequit aliâ viâ satisfacere, vel illud compensare, nisi ducendo illam, teneretur contrahere matrimonium cum illa. Ita Doctores supra citati num. 5. & etiam Hurtado relatus n. 92. Idque probat egregiè secunda ratio aduersariorum, quia scilicet votum non obligat, nec obligare potest cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. In præsentem autem casu, sæpè impleri potest votum castitatis, licet non teneatur, absque damno defloratæ, quando aliâ viâ, quàm ducendo illam, potest ei satisfieri, vt sæpè potest. Cæterum quando in aliquo peculiari casu non posset ei satisfieri, nisi eam ducendo; tunc erit obligatio eam ducendi, & tunc votum non obligabit quoad redditionem debiti coniugalis, etiam si

quoad petitionem obligaret.

Ex dictis colligo contra Basilius Ponce citatum, huiusmodi virum, licet possit, & ad sit sufficiens causa, non tamen teneri dispensationem voti petere, quia dispensatio non requiritur, quando non obligat votum; at in præsentem ratione prædictæ notabilis mutationis cessat, vel suspenditur obligatio voti, si prædictus nubere velit. Dico cessare, aut suspendi, quia tunc votum simplex, non extinguitur, sed suspenditur ob iustam causam eius obligatio, & executio. Atque adeò mortuâ vxore tenebitur seruare votum, cum possit, nisi adsit rationalis causa non seruandi.

Placet quod aduertit Hurtadus relatus n. 92. si copula erat occulta, & à viro cautè facta, neque ab eo publicata; virgo tamen absque rationali causa eam publicauit, & sic se ipsam infamauit, quo etiam non æquè benè nubet, nisi maiori dote; tunc deflorator solum tenebitur ad satisfaciendum damnum deflorationis, ita sufficienter, vt deflorata possit æquè benè nubere, ac nuberet, si defloratio secreta esset.

SECTIO II.

Virum inter impedimenta numeranda sint sponsalia clandestina, an potius ista licita sint.

Sponsalia clandestina dicuntur, quæ non fiunt coram Parocho, & aliis duobus, vel tribus testibus de quibus Matienzo, Albornoz, & Menoch. relati à Sanchez lib. 1. disp. 12. dicunt esse nulla.

Primò, ex l. oratio. ff. de sponsalibus, vbi dicitur. Oratio, quæ quasdam nuptias senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est: rectè tamen dicitur, sponsalia in his casibus ipso iure nullius esse momenti. Igitur eo ipso, quod nuptias Tridentinum irritauerit sine Parocho, & testibus, pariter etiam sponsalia irritauit.

Secundò, inhabilis ad matrimonium, est inhabilis ad sponsalia; sed vbi Tridentinum est publicatum, quiuis est inhabilis ad matrimonium clandestinè contrahendum; ergo & ad sponsalia clandestinè contrahenda.

Communiter Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez citatus, sentiunt valida esse. Et ratio esse potest, quia sponsalia clandestina non sunt irrita iure naturali, vt constat; neque aliquo iure positiuo; quia si aliquo, maxime Tridentini; eo autem non irritatur, nisi matrimonium, vt liquet ex ipso decreto Concilij Tridentini sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 1. firmatur, nam lex Tridentini irritans matrimonium clandestinum, est correctiua iuris communis: ergo non est extendenda vltra casum expressum, l. precipimus. C. de appellatio. Ergo cum lex Tridentini solum irritet matrimonium clandestinum, non est cur extendatur ad sponsalia clandestina, quæ secundum ius antiquum valida sunt. Præsertim cum non militet eadem ratio prohibendi; nam causa irritandi matrimonium clandestinum fuit, vt frequentes concubinatus irritarentur. Nam contrahens quis prius clam matrimonium, & postea contrahens aliud publicè, cum de priori matrimonio Ecclesiæ non constaret, cogebatur ad secundum, quod verè concubinatus erat. Quæ causa non militat in sponsalibus, nam matrimonium contractum prioribus sponsalibus contemptis, validum est.

Hanc sententiam iudico veriore. Ad cuius ma-

iorem explicationem,

3 Dico primo, promissionem contrahendi clandestinè matrimonium, particulà *clandestinè*, cadente supra contractum matrimonij, esse omnino nullam. Hoc est certum, & ab omnibus receptum; quia promissio contrahendi matrimonium clandestinè, est promissio rei illicitæ, ac prohibitæ, vt constat: ergo est nulla. Atque hoc probant argumenta prima sententiæ, præcipuè lex illa, *oratio*, vbi expressè dicitur, orationem, seu legem prohibentem, irritantem matrimonium, etiam irritare promissionem efficiendi tali modo matrimonium. Vnde in hoc sensu, qui est inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia, seu ad promissionem contrahendi matrimonium eo modo, quo inualidè contrahitur. Quare sponsalia, quæ sunt promissio non publicè, & solemniter, sed clandestinè contrahendi matrimonij irrita sunt, & nulla.

4 Dico secundo, sponsalia, quæ sunt promissio clandestina contrahendi solemniter & publicè matrimonium, valida sunt. Ita, vt dixi, communis sententia Doctorum, & ratio in eius confirmationem adducta rectè suadet.

5 Dico tertio, hæc clandestina sponsalia non solum valida esse, sed etiam licita. Ita Sanchez *lib. 1. disp. 13.* cum aliis, quos ipse citat: Coninch *disp. 21. dub. 2. n. 21.* Gaspar Hurtado *disp. 1. difficultate 16. n. 69.* & communiter omnes Recentiores. Ratio est, quia cum ista sponsalia ex naturâ suâ non sint illicita, nec vlllo iure positiuo sint prohibita, nihil est cur dicamus, absolutè esse illicita. Ex eo autem quod matrimonium clandestinum sit prohibendum, tantum fit, sponsalia ordinata ad matrimonium clandestinum esse prohibita, quamuis sint publica; idque, vt dixi, tantum continetur in dictâ *l. oratio*. Notat benè Coninch relatus, & alij; nihilominus eiusmodi sponsalia clandestina esse omnino dissuadenda, cum sapius fiant sine debita circumspectione, & prudentiâ, atque ideo ea contraxisse sponso mox valde pœniteat.

6 Adde extare in confirmationem nostræ sententiæ declarationem Congregationis Cardinalium apud Rebellum *ad finem lib. 4. sect. 3. n. 56.* sic dicentem. Clandestina matrimonia hîc (id est, in Tridentino) solum prohibentur; non autem illæ promissiones, quæ matrimonia præcedere solent, quæ factæ seruandæ sunt, sicut ante Concilium. Et in eadem *sect. 3. n. 49.* idem dicitur à sacrâ Congregatione declaratum, his verbis. *Decretum hoc, quo statuitur, vt matrimonij contractus fiant solemniter coram Parocho, & testibus, habet dumtaxat locum in matrimonio per verba de presenti; non autem cum sponsalia per verba de futuro contrahuntur.*

SECTIO III.

An notabilis disparitas inter contrahentes, disparitatis conscios, irritet sponsalia.

NOTabilem disparitatem status, & conditionis contrahentium sponsalia sentiunt nonnulli irrita reddere illa.

Primo, quia si quis prodigè meretrici spondeat pro corporis vsu, non tenetur implere ita prodigè, cum sit peccatum, vt docent Sotus *lib. 4. de iustitia. q. 7. a. 1. ad 2.* Salon *2. 2. q. 62. a. 5. controuers. 4. post 3. conclusionem. §. Ex quo sequitur.* & alij. Sed promissio matrimonij facta notabiliter in pari est pro-

diga: ergo non obligat.

Secundo, quoties in contractu est notabilis inæqualitas pretij, rescindendus est; qui enim promittit centum aureos per modum contractus, & pretij pro vno ouo, non tenetur totum soluere, sed iustum, & æquale pretium: ergo neque erit obligatio adimplendi matrimonij promissionem factam notabiliter impari.

Verius iudicio cum Sanchez *lib. 1. disp. 14.* Corduba, Molina, & aliis, quos ipse refert, valida esse prædicta sponsalia, nisi scandalum magnum inde oriatur. Fauet praxis Ecclesie cogentis seruare fidem horum sponsalium. Ratione firmo, quia cum contrahens sit sui iuris, & sciens, ac videns notabilem disparitatem, & excessum, nihilominus promittit matrimonium, censetur libere cedere iuri suo, & liberaliter donare excessum illum. Roboratur, quia etiam promissio prodiga licet facta fuerit cum peccato, postquam iam est acceptata, & contracta obligat in executione, quia prodiga largitio, quæ est executio promissionis, licet sit peccatum, cum quis non est ad illam adstrictus; at postquam se obligauit promissione, vel iuramento, est adimpletio debiti iam contracti, & actus honestus fidelitatis, vel iustitiæ, vel religionis; ergo tamen si puella nobilis, v. g. contra voluntatem parentum promittens nuptias ignobili, seu plebeio, & pauperi, peccet promittendo; tamen nisi scandalum magnum inde oriatur, verè obligatur, & tenetur implere; multa enim imprudenter, & cum peccato fiunt, quæ facta tenent. Constat enim ex communis omnium sententia in materiâ de promissione, quamuis non sit valida promissio mercedis pro peccato, v. g. homicidij, vel fornicationis patrando, antequam patretur cum sit illicita omnino, vt pote prouocans ad malum; attamen post peccatum patratum obligat in conscientiâ, quoniam tunc licita est promissionis adimpletio, hoc est, mercedis solutio, non quidem ad complacendum in peccato præterito, sed ad fidem datam liberandam. Adiungo rationem aliam specialem in matrimonio, quia nimirum, cum ad substantiam matrimonij ex parte materiæ, de qua contrahitur, sola spectent corpora coniugum apta ad generationis actum; nobilitas autem, diuitiæ, cæteraque id genus bona sint extra substantiam hanc, ei que prorsus accidentaria; non potest esse, aut dici inæqualitas substantialis, aut in promissione, aut in ipso matrimonij contractu, ex eo quod alter contrahentium nobilior, aut diuitior sit alio, & ita non potest esse nullus contractus, cum intra proprium genus, & substantiam ipsius contractus omnem æqualitatem, & cætera requisita contineat. Hæc ratione vtitur egregiè Vasquez *de matrimonij sacramento disp. 6. c. 4. n. 44.* Dixi in conclusione, nisi scandalum magnum inde oriatur. Nam virtus iustitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, vt est certum; ac contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est culpa lethalis, cum notabiliter charitas proximi lædatur, & cognatorum amicitia dissoluatur. Idem dic quoties est timor probabilis pessimi exitus, vt odij capitalis inter ipsos contrahentes. Cautè tamen considerandum est prædictum scandalum; nam sæpè vanæ minæ iactantur, & discordiarum pericula intentantur; quæ tamen vbi deferuit ille impetus, & matrimonium est iam celebratum, in nihilum recidunt, & faciliè animi conciliantur, vt quotidiano experimento comprobatur.

Hinc colligo, posse patrem impedire sponsalia filij, vel filię contra eius voluntatem inita, interueniente

niente prædicto graui scandalo, non verò aliàs; quia cum filius teneatur fidem seruare, non potest pater tutâ conscientiâ impedire, ne filius exequatur quod debet.

Ad argumenta opposita.

4 Ad primum admitto libenter, si quis meretrici nolenti sui corporis copiam facere, rem magni pretij, & valoris promississet ac proinde non teneri ad reddendum, sed satis esset si pretium commune pro eo actu redderet, atque ita in foro exteriori iudicandum censeo; cuius rei ratio hæc est, quia in eo casu vir solum vt suæ satis faciat delectationi, non potens rem aliter obtinere, vltro tradere voluit, id quod maioris valoris erat, vnde id liberali animo non præstitit, sed solum, vt suæ prospiceret cupiditati. Quare non promittit in eo euentu animo liberè donandi, seu faciendi excessus donationem, sed tantum promittit per modum pretij. Quod si promissio ex liberalitate procederet, tametsi in tali promissione fuisset peccatum aliquod prodigalitatatis, tamen in executione illius nulla esset prodigalitas, sed adimpletio debiti iam contracti; & ideo teneret in conscientiâ integrè eam implere.

5 Ad secundum similiter dico, antecedens esse verum, quia illud promittitur per modum pretij, sine vllâ voluntate donandi excessum. At in nostro casu nullus est excessus in contractu, sed est intra proprium genus omnis æqualitas, & cætera continens requisita. Et quamuis sit disparitas notabilis, & excessus extrinsecus, & accidentarius, contrahens cognoscens disparitatem hanc, non promittit matrimonium per modum pretij, sed animo liberè donandi, vult liberè cedere iuri suo, & excessus donationem facere.

SECTIO IV.

An sponsalia debeant fieri in determinatam personam.

1 Communis sententia meritò affirmat, sponsalia necesse ferri debere in determinatam personam; quia sicut matrimonium non est, nisi cum determinatâ personâ, ita neque sponsalia, quæ sunt via ad illud. Firmo, quia sponsalia per se ordinantur ad matrimonium: ergo debent habere proportionem cum illo: ergo sicut matrimonium debet esse vnus ad vnâ certam, & determinatam, ita & sponsalia.

2 Præterea, certum est ex veris, & perfectis sponsalibus nasci impedimentum publicæ honestatis, vt ostendam infra. At hoc impedimentum non oritur ex sponsalibus incertis, qualia sunt, quæ non feruntur in determinatam personam, vt expressè habetur *cap. unico, de sponsalibus, & matrimonij in 6.* vbi Bonifacius VIII sic ait: *ex sponsalibus conditionatis ante conditionem extantem, sicuti & incertis, nulla publicæ honestatis iniuria oritur.* Igitur sponsalia eiusmodi indeterminata, seu incerta, non sunt propriè, & perfectè sponsalia, sed sunt conditionata potius, ad eligendum scilicet in futurum vnâ ex illis, quibus sub disiunctione facta est promissio. Hinc

3 Colligo primo, sponsalia incerta reddi certa, & perfectè per determinationem, & electionem promissoris, qua posita statim inducitur impedimentum publicæ honestatis.

4 Colligo secundo, non contrahi sponsalia, cum quis promittit contrahere matrimonium cum eâ filiâ, quam pater elegerit. Quia sic non contrahit cum determinatâ personâ, similiter non est contractus spon-

salitius propter eandem rationem, cum pater promittat alicui, se vnâ ex pluribus filiabus daturam, & alius acceptat.

Colligo tertio sponsalia disiunctiuâ vt sic, non esse propriè, & simpliciter sponsalia, sed talia fieri per electionem promissoris exterius explicatam. Vt cum quis, v. g. præsentibus plurimis sceminis, siue forores sint, siue non, dicit, Promitto me ducturam aliquam ex vobis, quam elegero, & omnes pariter remittunt sub disiunctione; ista sunt sponsalia disiunctiuâ. In hoc ergo euentu constat primum, nempe talia sponsalia, non esse simpliciter, quia inuoluunt talem conditionem eligendi postea ex illis sceminis. atque adeo non sunt propriè sponsalia ante impleta. conditionem, seu ante ipsam electionem. Eâ tamen præter redduntur absoluta, quod est secundum. Nam per electionem promissoris iam determinatur vnâ certa parte ex illis, quibus sub disiunctione facta fuerat promissio, & impletur conditio; nihil ergo obstat, quo minus fiant propria sponsalia. Dixi per electionem promissoris, quia in omni promissione alternatiuâ siue cum diuersis sub disiunctione debentur, ad primum promissoris, seu debitorem spectat eligere: *reg. in alternatiuis 7. de regulis iuris in 6.* Dixi præterea per electionem promissoris exterius explicatam, quia tametsi in mente certam sibi eligere ex illis statueret, modò id nullo externo signo significaret, non fierent propria sponsalia; quia ad ista requiritur, vt non solum interiùs, sed etiam exterius determinetur certa persona.

Colligo quarto, patrem promittentem Petro vnâ ex suis filiabus in matrimonium, si Petrus respuat, quam offert, non teneri alteram tradere, quia electio est primi promittentis, vt antè dixi. Quod si antequam vllam offerret, omnes præter vnâ morentur, teneri ad superstitem tradendam, etiam si dum promittit, non habuisset animum dandi illam, sed aliam: quia nequit alio pacto implere promissionem. Quod intellige, si absolutè promittit, volens se obligare absolutè ad dandam vnâ, licet decreuerit mente dare certam, & determinatam. Per hanc enim impletur promissio, vt in eâ inclusa.

Colligo quinto, si sponsus cognouit aliquam ex filiabus sub disiunctione promissis, nisi filia cognita contraxerit determinatè sponsalia cum illo, patrem nec illam, nec aliam teneri tradere. Patet, quia non potest aliam dare, quoniam ob copulam habitam cum vnâ, ortum est impedimentum affinitatis cum aliis; non illam, quia liberum erat patri dare quam vellet: non enim priuari debet iure, & libertate suâ, & facultate ob delictum alterius. Similiter, si sponsus vnâ ex filiabus à patre electam respuat, non tenetur pater tradere alteram, etiam si sponsus nullam carnaliter cognouerit; quia electio pertinet ad patrem, qui promittit, nec per ipsum stat, ne aliquam tradat.

Colligo sexto, si pater promittat Petro Mariam filiam, & casu, quo nequeat, eius sororem Franciscam; tenetur tradere Mariam: si verò non possit, aut Maria tacite, vel expressè consensit sponsalibus, non sub condicione, sicut pater pollicitus fuerat, sed absolutè, tunc non potest Franciscam tradere propter impedimentum publicæ honestatis ortum ex prioribus sponsalibus absolutis, & validis; si verò Maria non consensit, vel tantum sub condicione, quæ impleta non est, tenetur tunc Franciscam dare iuxta promissam, cum nullum publicæ honestatis impedimentum obstat, iuxta caput prædictum, *de sponsalibus in 6.*

Colligo ultimo, si quis promittat vnâ ex pluribus

bus contententibus ducere, potest eligere, quam maluerit, & electa tenebitur, quia omnes illae re-promiserunt, & promissoris primi est electio, ut dictum est. Quare si promissio cepit à patre, eius est electio, & alter repromittens tenetur illam ducere. E contra verò dicendum, si ab alio cepit promissio. Nam priori casu pater est primus promissor; posteriori verò alius, & semper primi promittentis est electio. Videantur dicta supra *disp. 4. sect. 5.*

SECTIO V.

Quenam desideretur aetas in contrahentibus, ut habiles sint ad sponsalia.

Certum est primo, apud omnes ad sponsalium valorem requiri perfectum rationis usum, iure naturae, & positivo. Patet, quia illo deficiente non datur contractus humanus. Videantur dicta supra *disp. 1. sect. 3. n. 5.*

Certum est secundo, de iure Canonico, seu Ecclesiastico ad sponsalia requiri septennium completum. Ita constat ex *cap. litteras, & cap. accessit, de desponsatione impuberum, & cap. unico, eodem titulo in 6.* Et ratio est, quia septennio completo regulariter adest semper usus rationis, & libertas, quae iure naturali requiritur ad hunc contractum. Vnde regulariter ante eam aetatem non est usus rationis perfectus, qui iure naturae est requisitus.

Difficultas est inter Doctores, an ad valorem sponsalium requiratur praedicta aetas mathematicè completa; an sufficiat moraliter compleuisse septimum annum, tamen si contrahentibus octo, vel decem dies desiderentur.

Nam Rebellus *lib. 4. q. 5. n. 2.* & alij secuti Sotum in *4. dist. 27. q. 2. a. 2.* valida iudicant sponsalia, etiam in foro externo, tamen octo, decemve dies ad complendum septennium desunt. Probat, quia quod parum distat, nihil distare videtur, ex Aristotele *1. Phys. & ex Iurisperitis*, parum, & nihil aequivalentur in iure.

Gaspar Hurtadus *1. diff. 14.* requirit aetatem septennij adeò mathematicè, & perfectè completam, ut nec unum instans desideretur. Probat, quia sicut pretium rei iure praescriptum consistit in indivisibili; ita etiam aetas iure praescripta; ideo enim praescribuntur iure, ne quisquam possit illa suo privato iudicio mutare; possit autem si illa postquam iure praescripta sunt, non consistere in indivisibili. Vnde subdit regulam praedictam, *Quod parum distat, nihil distare videtur*, non habere locum in termino praescripto à iure, quia eo ipso consistit in indivisibili, & ad id praescribitur. Quare negat sufficere ultimum diem septennij esse inceptum, quia quousque completus sit talis dies, non est septennium mathematicè completum, nec consistens in indivisibili. Quod amplius probari potest, quia professio Religiosorum non est valida, nisi annus sit perfectè, ac mathematicè completus, & idem est de anno novitiatus: ergo similiter in praesenti contractu sponsalicio.

Dico primo, exigi ad contrahenda sponsalia septennium metaphysicè completum, ubi de malitia aetatem supplet non constaret. Ita communiter Doctores, ut bene Sanchez *ib. 1. disp. 16. n. 4.* Et probatur, tum quia vel vnà die deficiente verè non diceretur septennium completum, sed inceptum: at

septennium completum desideratur in sponsalibus contrahendis, ut constat ex capitibus allegatis. Et ratio designatur optima à Doctoribus, quia septennio completo, incipit communiter rationis usus, & libertas. Tum etiam, quia ad testamentum, in quo requiruntur quatuordecim anni completi, si vna dies deesset, non valeret testamentum, ut constat ex *l. qua aetate, de testamentis.*

Dico secundo, sufficere si vltima septennij dies non sit completa, sed incepta, & hoc favore matrimonij. Ita Sanchez citatus *n. 2. Basilius lib. 12. c. 5. n. 3.* & alij. Ratio est, quia non minus favorabile est matrimonium, quam testamentum; sed ad testamentum vltima dies incepta censetur pro completa, ut statuitur *l. qua aetate, citata*: ergo. Ex his

Colligo primo, ideo definiri septennium tam in viro, quam in foemina; quia cum ad sponsalia sufficiat usus rationis, septennio iam frequens est rationis usus, sponsalia nulla sunt: quia debent esse cum deliberatione; contractus enim, & promissio est actus humanus, qui rationis usum supponit.

Colligo secundo, rationem, cur ius Canonicum eandem aetatem ad sponsalia in viris, & foeminis praescripserit, cum tamen diuersam ad matrimonium petat, nempe in foeminis duodecim annos, & in viris quatuordecim; quia nimirum ad sponsalia sufficit rationis usus, qui eodem tempore viris, & foeminis aduenit frequenter; ad matrimonium verò potentia generandi desideratur, quae tardius in viris reperitur.

Colligo tertio, sponsalia ob defectum aetatis, vel usus rationis nulla, posse postea fieri valida, si post legitimam aetatem, & usum rationis expressè, vel tacitè ratificentur à sponsis. Quod fit consentiendo de nouo, vel simul habitando, vel sibi oscula, tanquam sponsis impingendo, vel mittendo munera, quae à sponsis mitti consueuerunt; modò sponsi sciant à se ipsis antea inita sponsalia fuisse inualida. Quod si nesciant sponsalia fuisse inualida, non fient valida per ratificationem: sicut etiam ad ratificandam professionem, vel votum inualidum, requiritur in ratificante scientia voti facti, vel professionis, & nullitatis eius. Vnde, si quis ex errore, quo putat, priora sponsalia fuisse valida, ea ratificet, nihil profusus efficiet; & pariter si ex dubio de valore eorum ea ratificet, non tenebitur, ubi nouerit fuisse nulla, quia ea ratificatio fuit ex errore, nec praesumenda est voluntas se obligandi absoluta, sed solum ex suppositione falsae valoris priorum sponsalium; nisi constiterit voluisse ita se obligare, etiam si sciret priora sponsalia fuisse nulla.

Ad dictum Rebelli iam constat, hinc etiam habere locum illam vulgarem regulam, *Parum pro nihilo reputatur*, cum non exigatur, ut vltima septennij dies sit completa. Et quamuis verum sit, quando iura alicui rei, vel actioni praescribunt certum pretium, id consistere omnino in indivisibili, nec quisquam possit suo iudicio illud mutare. Verum tamen in aliis rebus ob fauorem publici boni datur latitudo, & non reducitur res ad indivisibile punctum.

Ad sententiam Hurtado iam est ostensum, cur sufficiat vltimus dies septennij inceptus; quia eodem modo requiritur aetas septem annorum ad sponsalia, sicut requiritur in maribus aetas quatuordecim annorum ad condendum testamentum; cumque sit manifestum ad hoc sufficere inchoasse vltimum diem anni decimiquarti in fauorem testamenti, idem sufficit in sponsalibus, quae non sunt minus favorabilia.

Ad rationem illam disparitatem assigno: nam ideo ut professio valida sit, petit decimum sextum aetatis annum

annum completum, iuxta Tridentinum *sess. 25. de Regul. c. 15.* & annum illum de momento ad momentum complendum esse, quia id Tridentinum decretum in fauorem minoris aetatis, ubi in simili de aetate minori disponitur expressè *l. 3. §. inuorem. ff. de minoribus.* Imò & ipsius religionis censeo esse fauorem, quia cum sit status perfectissimus, fauor ipsius est, ut assumatur aetas, in qua plenior est deliberatio. Quod non ita contingit in sponsalibus, in quibus non assignatur tempus fauore minoris aetatis, sed matrimonij, & status iste est longè inferior.

SECTIO VI.

An si malitia suppleat aetatem, valida sint sponsalia.

In praesenti materia, malitia nihil est aliud, quam discretio, seu usus rationis perfectus. Querimus ergo, an si usus rationis ante praescriptum tempus septennij reperitur, valida sint sponsalia.

Partem negantem defendunt Abbas in *cap. iuuenis, de sponsalibus*, Angelus *verb. sponsalia. n. 5.* Rosella *verb. impedimentum*, & Gaspar Hurtado *1. diff. 14. num. 61.* Probari potest,

Primo, quia in *cap. litteras, de desponsatione impuberum*, Alexander III. respondet, puberem qui puellam minorem septem, sibi desponsauerat, posse matrem puellae in uxorem accipere, quia, ut notat Glossa, eiusmodi desponsationes, quae infra septimum annum fiunt, nullae sunt: ergo signum est malitiam non suppleat aetatem, nam si suppleret, non posset matrem ducere ob impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus cum puella filia.

Secundo, ubi certa aetas à iure praescribitur, praue-niri nequit, ut constat in professione.

Tertio, si sponsalia essent valida ante septennium, frustra praescriberet ius septennium. Patet, quia si ante septennium est usus rationis, valida sunt sponsalia secundum oppositam sententiam, & post septennium, si non est talis usus rationis, non sunt valida. ergo ad nihil deferuit dicta iuris dispositio.

Quarto, quamuis pro matrimonio statutum sit in iure malitiam suppleat aetatem, non tamen pro sponsalibus: ergo cum exceptio non sit pro sponsalibus, & ius requirat septennium completum, ante hoc tempus non erunt valida. Firmatur, nam contra ius ipsum absolute absque exceptione requirens septennium ad valorem sponsalium, admittitur dicta exceptio, quae non fuit facta à iure: quia frustra fuisset facta dicta praescriptio aetatis pro sponsalibus, quae non sit frustra in matrimonio: malitia enim supplet aetatem in matrimonio, non tantum est usus rationis perfectus, ut est in sponsalibus, sed etiam potentia ad generandum expedita, quae non solet esse expedita ante aetatem requisitam pro matrimonio; ac proinde, si ante eam est usus rationis perfectus, & potentia expedita, valide fiet matrimonium, & post eam etiam valide sit, si sit usus rationis perfectus, quamuis non sit potentia ad generandum expedita.

Vltimo, fieret valida esse sponsalia in quacunque aetate contracta, si via ordinarià, vel miraculose usus rationis acceleraretur. Quod tamen non videtur censendum; nam in matrimonio non satis est, ut malitia suppleat aetatem, id est, ut potentia generatiua reperitur ante pubertatem, sed requiritur etiam discretio, & prudentia ad coniugalem consensum, ut constat ex *cap. finalis, de desponsatione impuberum*, ubi haec malitia vocatur prudentia: ergo similiter in spon-

salibus non satis erit quilibet usus rationis, sed ille qui septennio proximè accedit.

Dico primo, valere sponsalia ante septennium, si eo tempore rationis usus contrahentibus adsit. Ita D. Thomas in *4. dist. 27. q. 2. a. 2. ad 7.* Sotus, Gutierrez, & multi alij, quos refert; & sequitur Sanchez *disp. 16. n. 9.* Rebellus, Layman, & alij quamplurimi. Moueor primo, quia in matrimonio malitia supplet aetatem ad validè contrahendum matrimonium, ex *cap. de illis, de desponsatione impuberum, & cap. ultimo, eodem titulo in 6.* ergo & in sponsalibus, quae matrimonium praecedunt, ut dispositio ad formam, & via ad terminum: ideoque debent matrimonij leges sequi. Patet consequentia, quia ideo in matrimonio malitia supplet aetatem, quia potentia generandi, quam ius requirit ad matrimonium, solet aliquando anticipari ante aetatem à iure praescriptam, sed pariter usus rationis, quem ius requirit ad sponsalia solet aliquando anticipari ante aetatem à iure praescriptam: ergo supplebit aetatem. Secundo, Idem videtur constare ex *capite iuuenis, de sponsalibus*, ubi narratur iuuenem contraxisse sponsalia cum consobrina cuiusdam puellae, quam prius ante septennium duxerat, & copulam tentauit, & complere non potuit. Et declarat Pontifex matrimonium cum consobrina esse inualidum ob impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus prius contractis cum puella. Hinc autem manifestè probò intentum, nam publica honestas non oritur ex sponsalibus inualidis ex defectu consensus, ut patet ex *cap. unico, de sponsalibus in 6.* ergo si orta fuit ex sponsalibus cum illa puella ante septennium, habebat illa usum rationis, & perfectum consensum, sine quo esse non possunt sponsalia: ergo usus rationis ante septennium, etiam iure Canonico, sufficit ad sponsalia, & consequenter malitia supplet aetatem.

Dico secundo: Quocumque tempore plenus rationis usus septimum aetatis annum praueuerit, siue id naturaliter, siue miraculose contigerit, valida esse sponsalia. Ita Sanchez *citatus*, cum aliis *n. 14.* & Marciacius *disp. 12. sect. 9. n. 4.* Ratio est, quia iura non determinant contrahendis sponsalibus septimum aetatis annum completum, nisi quia requirunt ut pleno rationis usu contrahantur; plenus autem usus rationis tunc incipere solet, nec citius, nec tardius ut plurimum: ergo si tam plenus est siue naturaliter, siue per miraculum in puero procul distante à septennio, quam in illo, qui vicinus est ei, aut qui attingit, aut etiam est praeteruectus, sicut tam in illo, quam in hoc reperitur tota ratio praefixi temporis ad sponsalia contrahenda; ita tam ab illo, quam ab hoc validè contrahentur.

Dico tertio, ad sponsalia validè contrahenda sufficere illum rationis, & libertatis usum, qui ad lethale peccatum sufficit. Ita Doctores communiter, praesertim illi, qui docent, usu rationis praueuiente septimum aetatis annum validè sponsalia ante hoc tempus contrahi. Sequitur etiam Sanchez relatus *n. 16.* & Marciacius *n. 7. & 8.* Contrarium tenent Henriquez *lib. 11. c. 13. n. 9.* Rebellus *2. lib. 4. q. 5. n. 1.* Bonacina *q. 1. puncto 4. n. 4.* Quia ad peccatum mortale sufficit consensus, & aduertentia mali praesentis; ad sponsalia verò requiritur cognitio futurorum, cum sponsalia sint promissio futuri matrimonij. At maior requiritur usus rationis ad prouidentiam futurorum, quam ad consensum alicuius actus praesentis. Ceterum probatur nostra conclusio. Primo, quia ad sponsalia validè contrahenda sufficit septimus aetatis annus exactus, at tunc vix contingit vnquam habere rationis usum perfectiorem eo, qui ad mortale peccatum

catum sufficit, nam eā tenerrimā aetate non habet puer praesentium prouidentiam, necdum futurorum. *Seruus*, facilius videtur puero, plerumque saltem, aliquam ex rationis vsu de re futura sibi utili, vel delectabili habere prouidentiam, quam perfectam illam grauis, ac praesentis mali, ac recte rationi grauius repugnantis cognitionem, quae ad peccatum mortale necessaria est, & sufficit: ergo qui est huius cognitionis capax, & particeps, est etiam, & illius de futuro prouidentia; atque adeo cum haec ad sponsalia validè contrahenda sufficiat, & illa quoque cognitio sufficit. *Ultimò*, vsus rationis ad culpam lethalem sufficiens, satis est ad obligandum se Deo per votum simplex religionis: ergo & quidpiam homini promittendi; ergo & promittendi matrimonium; non enim ad hoc contrahendum sub grauiori peccato obligabitur, quam ad illud faciendum, quod Deo vouerit; nec facilius huius voti relaxationem; quam promissi matrimonij consequi poterit; ab huius enim promissionis obligatione cum ad pubertatem peruenerit, soluere se sua voluntate poterit, vt infra *disp. 7. sect. 2.* dicitur; ab illius autem voti non nisi vi alienae potestatis, nempe vel dispensationis Pontificiae, vel paternae irrationis solui poterit. Ex his patet solutio ad relatum aduersariorum argumentum.

Ad argumenta pro parte negante initio sectionis adducta facilis est responsio.

1 Ad primum respondeo, ibi sermonem esse de puella carente vsu rationis; nam ibi expressè dicitur, quaedam perfectae aetatis desponsauisse quandam puellam in cunabulis.

2 Ad secundum dico, antecedens illud esse verum, cum lex certum praescribens tempus nihil excipit, vt euenit in professione: secus autem dum oppositum est in iure expressum in casu omnino aequiualetem; vel quando ex ipso iure manifestè colligitur, vt in praesenti contingit, & constat ex dicto primo.

3 Ad tertium negatur frustrà constitui septennium: nam in septennio communiter praesumitur vsus rationis, non verò ante eam aetatem, nisi contrarium manifestè appareat. Vnde asserenti malitiam suppleat aetatem, probandum est. Quod si probari non possit, & res maneat dubia, praesumitur non suppleri aetatem.

4 Ad quartum, eiusque confirmationem dico, exceptionem etiam esse pro sponsalibus, cum ex ipso iure manifestè colligatur, vt dixi; neque est vlla maior ratio in matrimonio, quam in ipsis sponsalibus, vt in illo malitia suppleat aetatem, & non in his; nam sicut potentia ad generandum expedita, quam ius requirit ad matrimonium, solet aliquando praeteruehi ante aetatem à iure praescriptam; ita & plenus vsus rationis, quem ius ad sponsalia requirit, solet aliquando praeuire septimum aetatis annum.

5 Ad vltimum concedenda est sequela, vt constat ex dicto tertio; neque inde sequitur aliquod inconueniens. Ideo autem in matrimonio vltra potentiam generandi requiritur discretio, & prudentia, quia matrimonium semel contractus indissolubile est. At sponsalia ab impuberibus contracta, solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamet, atque ideo ad illa validè contrahenda sufficit qualiscumque vsus rationis plenus.

SECTIO VII.

An sit peccatum contrahere sponsalia ante legitimam septennii aetatem.

1 **A**firmant esse peccatum mortale, nisi id exigat bonum pacis, Nauarrus in *summa*. 2. 2. n. 31.

Rosella *mat. 2. n. 6.* Syluester *mat. 5. n. 6.* & Rebelus *lib. 4. de sponsal. q. 5. concl. 4.* cum aliis. Probant ex verbis illis Nicolai primi in *cap. ubi primo, de desponsatione impuberum. Districtius, ait, inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad aetatem legibus, vel canonibus determinatam non peruenerit, coniungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interueniente, vt potè pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.* Quae verba manifestè videntur continere praecipuum obligans sub mortali, & ea non solum de matrimonio, sed etiam de sponsalibus intelliguntur. Nam Pontifex ibi indefinitè loquitur, & eadem ratio vtrobique militare videtur. Imò Syluester *verb. sponsalia, n. 3.* cum aliis, putat etiam esse mortale ante pubertatem sponsalia contrahere, nisi urgente necessitate, & de licentia Episcopi, quamuis, si contrahantur, valida sint. Probat, quia ex eo Pontifex dicto capite prohibet coniungi filios ante legitimam aetatem, vt ait Glossa, quia saepe postea mutant voluntatem, & inde oriuntur odia & rixae inter parentes: haec verò causa etiam militat in sponsalibus post septennium ante pubertatem contractis: ergo regulariter ante pubertatem sponsalia non sunt contrahenda.

Dico primo, nullo modo peccare, qui ante aetatem à iure praescriptam contrahit sponsalia. Ita Sanchez *disp. 17. n. 4.* Coninch *disp. 21. dub. 5. n. 54.* Hurtado *disp. 1. diff. 14. n. 62.* & alij. Ratio est, quia si malitia supplet aetatem, valida sunt dicta sponsalia, & id illis iure concessum est, neque alij iure prohibitum, vt constat ex praecedenti sectione. Quare sic contrahentes, nisi per accidens inde oriuntur graua damna, non peccant. Quòd si malitia aetatem non suppleat, nihil agunt; quia carent rationis vsu, & consequenter non peccant. Confirmatur, nam contrahere sponsalia ante septennium, nullo iure est veritum: non naturali, quia contractus ille tunc temporis initus nihil ex natura rei continet rectae rationi repugnans; nam est contractus purè ciuilibus, quo nulli sit iniuria; vnde puer nondum septennis tunc sponsalia contrahens, etsi periculo se exponeret faciendi sponsalia irrita, nihil tamen peccaret; quia nullum periculum esset, ne faceret Sacramentum irritum, quo solo ex capite peccatum aliquod ex natura rei esse possit. Neque etiam positiuo; nam verba allata Nicolai primi nullo modo de sponsalibus intelligenda sunt, sed de matrimonio: quia vetat Pontifex, ne coniungantur, solum autem matrimonium est propriè coniunctio, eo enim solum fiunt coniuges; sponsalia autem non sunt coniunctio, sed coniunctionis promissio. Cumque illa lex à Pontifice lata, eatenus res poenalis sit, quatenus sub graui peccato prohibet, id quod alioqui per se liceret; & coniunctionis nomen simpliciter, & sine addito vsurpatum, vt ea lege vsurpatur, solum matrimonium propriè significet; sint autem odia restringenda, vt & fauores ampliandi, non est cur illud nomen sit extendendum vltra proprium significatum ad ipsa sponsalia. Amplius id roboratur; nam nulla videtur esse legitima causa praecipendi, ne à pueris sponsalia contrahantur ante septimum aetatis annum. Patet; quia vel ante hanc aetatem erunt praediti sufficienti rationis, & libertatis vsu ad contrahendum validè, vel non erunt. Si primum, iam malitia, seu sufficiens ratio supplebit aetatis defectum; dum autem supplet, tunc contrahi sponsalia lex praefiniens septimum aetatis annum permittit, vt vidimus supra. Neque quòd tunc ex his sponsalibus contractis sit oriturum impedimentum publicae honestatis, vllum, aut maius erit incommodum, cuius vitandi gratia tunc prohiberi debeant, quam sit dum oritur ex iisdem contractis post septimum annum completum. Sin autem secundum;

dum, nihil incommodi sequi potest ex sponsalibus, vt potè irritis. Vnde non est, cur his praecipuum sit, ne contrahant, cum ad contrahendum sint inhabiles. Et si illis praecipueretur, peccare non possent, saltem grauius, contrahendo contra praecipuum, cum supponatur, eo carere rationis, & libertatis vsu, qui ad validè contrahenda sponsalia, atque adeo & ad lethale peccatum, necessarius, & sufficiens est.

3 Dico secundo, pueros contrahentes sponsalia post septennium ante pubertatem, per se loquendo, non peccare. Ita communiter Doctores, & per se patet, quia id ipsis iure concessum est, vt vidimus praecedenti sectione, neque alio iure prohibitum. Quare nisi per accidens inde oriuntur graua damna, non peccant.

4 Dico tertio, parentes, qui filios nondum doli capaces inducunt, vt contrahant sponsalia, aut grandiores, qui haec cum illis contrahunt, nullo modo, per se loquendo, peccare, nisi fortè per accidens aliquod inde graue damnum timeretur. Ita Sanchez, & Coninch *citati*. Ratio est; quia nulla irrogatur iniuria tertiae personae, cum ex illis sponsalibus non oriatur obligatio, saltem respectu illius, qui doli capax non est; nec irrogatur iniuria Sacramento, cum sponsalia non sint Sacramentum, nec aliquid illicitum promittitur. Ergo.

Ex dictis constat responsio ad argumenta adducta pro parte affirmante.

DISPUTATIO VI.

De intrinsecà obligatione sponsalium sub culpâ.

EX POSITIVAM sponsalium naturam, quid videlicet ipsa sint, & quae requirantur, vt valeant; iam agendum est de eorum obligatione, quasi intrinsecâ, & omni inseparabili proprietate, quae oritur ab intrinsecâ naturâ talis contractus ratione praecipui, seu iuris naturalis obligantis. ad fidem seruandam. Neque verò erit discretio de obligatione resultante ex fictâ promissione matrimonij tam onerosâ, seu mutuâ, quam etiam ex liberali, seu gratuita; nam de vtraque latè egimus *disp. 2. sect. 2. 3. & 4.* sed de verâ promissione mutuâ, seu reciproca constitutae vera, & valida sponsalia, & etiam de promissione verâ gratuita, seu liberali.

SECTIO I.

An vera, & valida sponsalia obligent sub culpâ lethali.

1 **D**ico primo, certum esse apud omnes, sponsalia directe obligare ad contrahendum matrimonium, nisi rationabilis causa superueniens excuset à contrahendo. Ratio est manifesta, quia ex quâvis promissione acceptatâ, & multò magis si fuerit reciproca, & mutua, resultat obligatio adimplendi quod est in illa promissum. Vnde homines queri solent, iniuriam sibi fieri, si non adimpleatur quod promissum est. At in sponsalibus quod directe promittitur est matrimonium contrahere; igitur ex illis resultat manifesta obligatio illud contrahendi. Dixi, nisi rationabilis causa superueniens excuset à contrahendo; nam si ex illo contrahendo timeretur vxori odium, vel aliud graue incommodum, non teneretur tale matrimonium contrahere, vt est per se manifestum, & constabit magis ex dicendis *disp. 8. sect. 11.*

2 Dico secundo, sponsalia ex suo genere parere obligationem grauem, matrimonium re ipsâ contrahendi sub mali peccato. Ita S. Th. in *4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 2.* his verbis. Dicendum, quòd ex tali promissione obligatur vnus alij ad matrimonium contrahendum, & peccat.

Pere de Matrimonio.

mortaliter non soluens promissum, nisi legitimè impedimentum interueniat. Ita etiâ communiter Theologi, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 1. disp. 27.* & Molina *tom. 2. de inst. d. 271.* Aliqui, vt Mæratius *tract. de matr. disp. 12. sect. 4. n. 8.* & 9. Sanchez *cit.* & Basil. Ponce *lib. 12. c. 6. n. 1.* id probant ex *c. desponsatos 27. q. 1.* vbi Ioannes VIII. iubet, mulierè cuidam viro desponsatam, & postea ab alio raptam, si ad pristinum sponsum redire noluerit, omni communione priuari. Hæc verò tam graui poenâ nō plecteretur, vt nec iustè plecti posset, nisi sub graui peccato obligaretur se sponso reddere vt matrimonium cum eo contraheret. Deinde ex *c. de coniugali, ibidem*, in quo Siricius Papa interrogatus, si puellam alteri desponsatam, alter in matrimonium possit accipere, sic respondet: Tale connubiū anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat prohibemus. Idem quoque firmant ex *c. ex litteris 2. de sponsalibus, & c. requisit, ibid.* Verum existimo, si praedicti textus attentè legantur, nihil probare de sponsalibus. Nam in *c. desponsatos*, sermo est de muliere cuida viro desponsatâ per verba de praesenti, vt notat *ibi* Glossa. Præerea in alio *c. de coniugali*, euidenter est, sermonè, esse de desponsatâ per verba de praesenti, nâ *ibi* Glossa explicat casum his verbis. Aliqua fuit desponsata alij per verba de praesenti; quærebatur vtrum alter possit eam accipere in vxorè. Et respondet Pontifex quòd non, & sic contrahentes debent anathematizari. Firmatur, nam Pontifex reddens rationè huius rei, sic ait, quia illa benedictio, quâ Sacerdos nupturè imponit, apud fideles, cuiusdam sacrilegij instar est, si vllâ transgressione violetur. Vbi manifestè constat loqui de sponsâ velatâ, & benedictâ cum sponso. Vocat autem illam, nupturam, vt notat *ibi* Glossa, non quoad matrimonium, sed quoad copulam carnalè. Vnde explicat illud verbum, nupturâ, id est, carnaliter cognoscendè. Neque etiam est ad rem caput, ex *litteris 2. de sponsalibus*, vbi non est sermo de puris sponsalibus, sed de sponsalibus iuramento firmatis, & compellitur quis accipere illam, quam iurauit se duxitur in vxorè propter reuerentiam iuramenti. Similiter nullo modo probatur nostrum dictum *cap. requisit, eodem tit.* nam ibi etiam est sermo de muliere, quæ iuramento interposito promissit cuida viro, se cum eo contracturam; postea verò voluntate mutatâ, noluit cum eo contrahere, & decernit Papa, matrimonia libera debere esse, & non coacta; & ideo mulierè illam monendâ esse potius, quâ Ecclesiasticâ censure cogendam, quia coactiones huiusmodi frequenter solèt difficiles exitus habere.

Quare ex iure Pontificio solum videtur probari conclusio ex *c. præerea, de sponsalibus*, vbi loquens Papa de duobus, qui mutuâ promissione contraxerunt sponsalia, & postea mutarunt intentum, & nolebant adimplere promissum, sic ait: Hi qui de matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fiderunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt præstatam fidem obseruent. Vbi ideo videtur id præcipere Papa, quia nimirum ad obseruandam fidem sub graui peccato tenentur, quod proinde admittent, si non obseruauerint. Ratione ostenditur dictū, quia promissio non ex solâ virtute fidelitatis, sed etiam strictæ iustitiæ obligans in materia graui, & ad peccatum mortale sufficienti, sub mortali obligat: talis autem est mutua de futuro matrimonio promissio, quæ sponsalia perficit; obligat enim ex iustitiâ strictâ, quia contractus omnis obligat contrahentes ex iustitiâ, mutua autè illa promissio sponsalium, essentialiter contractus est, & obligat in materia graui, & ad mortale sufficientes, quia matrimonium ad quod contrahendū obligat, talis per se materia est. Firmatur, nâ ex contractū oneroso oritur obligatio iustitiæ commutatiuæ sub mortali in vtroque foro, si res sit grauis; omnis enim obligatio

gatio descendens ex reciproco contractu, iustitiæ est strictæ, idcoq; sub mortali culpâ obligans, si materia grauis sit, tantæque obligationis capax: sed huiusmodi sunt sponsalia, quæ includunt contractum reciprocum, ac onerosum, do vt des: ergo ex illis oritur obligatio sub mortali, cum sit de re graui.

Hanc doctrinam intelligendam existimo de sponsalibus pubescentium, nisi iusta subfit causa ea dissoluedi. Nam de impuberibus est aliqua differentia, nam, vt dicemus *disp. 8. sect. 2.* statim atque peruenerint ad pubertatem, vterque potest illis renunciare, & ita sponsalia dissoluantur.

Dico *tertio*, quando certus dies præfixus est matrimonio contrahendo, hic omnino seruandus est, nisi inter eos postea aliter conueniat: quando verò nullus certus dies præfigitur, intelliguntur nuptiæ contrahendæ datâ proximâ commoditate. Ita communiter Doctores. Prima pars constat, quia illud expressè promissum est: ergo illud obseruandum. Secunda pars patet ex *reg. 14. ff. de regulis iuris*, vbi dicitur. *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur.* Et ratio est, quia ea videtur intentio contrahentium bona fide, excipe casû, quo pars spõte dilatione cõcedit. Quod præsumitur, quoties cum facile posset, non vget promissionis impletionem. Nâ sicut creditor, qui debitum nouit, & potens commodè petere, debitum nõ petit, censetur dilationi consentire; sic in sponsalibus absque termino cõtractis, si cõsciis alter sponsus, & nõ oblitus, & potes commodè petere, nõ petat ea impleri, tutus est promissor. Quod si alter impleri petat, vel si non petat, id eueniat ex obliuione, vel ex desperatione profectus, vel etiã ex metu, quia non audet, quod maxime cõtingit in fœminis; tunc nõ est tutus promissor, sed tenet ut statim habita cõmoda opportunitate implere.

Obiciis, qui emittit votum, nullo præfixo termino, tenetur statim illud implere: ergo etiam, qui promissit matrimonium, tenebitur statim illud implere. Respondeo, disparem esse rationem: nam in voto creditor, qui est Deus, semper petit, & ita est obligatio illud statim, vbi cõmode potest, implere: at dum alter spõsus potest petere, & nõ petit, videtur liberè dilationi consentire: atque adeo nulla ipsi irrogatur iniuria.

Dico *quarto*, eiusmodi sponsalium promissionem de contrahendo matrimoniũ esse adeo præcisã, vt nequeat pecuniã, vel alia redimi ratione, nisi per matrimonij re ipsa cõtractionem. Id inter Canonistas, & Theologos est receptum. Et ratione firmatur, quia obligatio ad matrimonium contrahendum, numeratur inter obligationes faciendi; obligatio autem faciendi tum in iure naturæ, tum positiuo præcisa est, nec potest promissor inuito petitore per pretium satisfacere. Ex his

Colligo *primo*, si quis post primam fidem in sponsalibus etiam sine iuramento datã, & acceptatam, contraxit sponsalia cum aliã; vel vice versã, etiam si interposuerit iurandum in secundis, non solum mortaliter peccabit, sed etiam tenetur sub mortali primam fidem præstare. Ratio est, quia posterior promissio priori, ad quam tenetur, est contraria: ergo non obligat, nec iuramentum eidem superadditum validitatem præstare potest, cum iniquitatis vinculum esse non possit.

Colligo *secundo*, sponsum, qui reddit impossibilem sponsalium impletionem, vel quia contraxit cũ alia matrimonium, vel quia sacros Ordines suscepit, non solum peccare mortaliter, sed etiam teneri alteri restituere, quantum intererat talis contractus. Ratio est, quia ex vi contractus alteruter acquirit ius, vt sibi promissio præsteret ex debito iustitiæ commutatiuæ: ergo si contra eiusmodi ius reddit contractus impletionem impossibilem, tantum damni infert alteri, quantum ei intererat alterum habere in coniugem.

SECTIO II.

Ex qua virtute obligent sponsalia, fidelitatisne, an strictæ iustitiæ?

IN hac re videtur certum, obligationem sponsalium non oriri ex virtute veracitatis. Probat *primo*, quia ex virtute veracitatis solum tenemur dicere verum, vt nimirum verba respondeant menti, & ex eadem virtute obligamur, vt opera respondeant verbis. At promittere non tantum est affirmare, se daturum, vel facturum, sed vterius est se obligare alteri, & dare illi ius ad exigendum. Vnde dici solet promissionem parere debitum. *Secundo*, quia ex contraria sententia fieret, eum, qui promittit, non magis obligari, quam eum, qui absque promissione affirmat se facturum, quod constat esse falsum communi hominum vsu & sensu. Sequela probatur; nam qui tantum affirmat, se facturum, tenetur ex virtute veritatis suum dictum verificare, ne lædat honestatẽ huius virtutis: si ergo hæc est tota ratio, cur promittens teneatur, non magis obligabitur. Denique si promissio sponsalium solum obligaret lege veritatis, minus peccatum esset violare promissum sponsalium, quam mentiri mendacio officioso. Hoc autem quis dicit? Nã minus peccatum est non facere quod affirmasti te facturum, quam mentiri. Illud autem quis concedet? ergo vt certum habendum sponsalium promissionem non obligare ex virtute veracitatis, tamen hæc obligatio in ea inueniatur materialiter, sed ex alia peculiari ratione formali alterius virtutis, nempe vel fidelitatis, vel iustitiæ.

Præterea suppono, propriè, & in rigore loquendo, virtutem fidelitatis esse re ipsa, & specie diuersam à virtute iustitiæ propriè sumptæ, vt docent multi graues Doctores. Lessius *lib. 2. de iustitiã c. 18. dub. 8. n. 57.* Suarez *in opusculis a. sp. de iust. D. b. sect. 1. n. 23.* & alij. Et ratio est, quia istæ duæ virtutes respiciunt debita diuersa specie; nam virtus fidei, seu fidelitas respicit debitum solum promissionis, pendens, & procedens ex liberalitate promittentis: per quam virtutem non rependitur æquiualens, neque ea ita adstringit, vt si violas, tenearis ad compensationem lucri cessantis: nemo enim sua liberali promissione censetur, se ad hoc velle obligare, nisi id exprimat. At virtus strictæ iustitiæ respicit debitum ad alterum perfectum, & rigorosum, ratione cuius cuique restituit, quod ei per se iure debetur, vt si sit damnum datum, si sit contractus initus, si sit res aliena ablata. Vnde debitum perfectæ iustitiæ longè maius est, & si non soluat, obligat ad lucrum cessans refundendum: & solum est ad eum, qui est sui iuris, & omnino distinctus, & impedit donationem distinctam. Igitur hæc debita sunt re, & formaliter distincta: ergo & virtutes illa respicientes.

His præmissis, opinio est Gasparis Hurtado *disp. 1. dif. 6.* sponsalium obligationem posse esse ex sola virtute fidelitatis. Probat, quia non repugnat fieri mutuã promissionem matrimonij non commutãdo ius ad vñ corpus pro iure ad corpus alterius: sed tunc sponsalia non obligarent ex iustitiã, sed ex solã fidelitate: ergo. Maior probatur, quia non repugnat priorem promissionem, fieri liberaliter, & gratis, & posteriorem etiam liberaliter, & ex gratitudine, vt per se est euident; præterea non repugnat, neutrà carum promissione cõferri ius iustitiæ, quia in potestate promittentium est suis promissionibus tantum offerre fidem, & non conferre ius iustitiæ ad re promissã: sufficiẽter nãque saluat natura promissionis in oblatione fidei: ergo.

Secundo idem probatur, quia homines parum solent æstimare violationem talium promissionum, vel sponsalium

sponsalium, nec ideo solent haberi iniusti, sicut fures, aut qui debita iustitiæ non soluunt; sed leues, inconstantes, non satis fidi: ergo signum est sponsalia solum obligare lege fidelitatis.

Veriorem iudico oppositam sententiam, quæ est apud Doctores communis, sponsalium obligationem esse ex verã, & perfectã iustitiã. Moueor *primo*, quia in obligatione sponsalitiã est vtrò, citroque obligatio, & vna promissio alterã compensatur: ergo est quæsitum iustitiæ ius pro vtraque parte. *Secundo*, sponsalia sunt contractus mutuus, & onerosus, in quo, loco eius quod præstatur, redditur, & præstatur aliud; sed omnis obligatio contractus onerosi est obligatio perfectæ iustitiæ, quia respicit debitum perfectum, vnde omnis contractus onerosus ex iustitiã obligat, vt fatentur omnes Doctores: ergo sponsalia inducunt obligationem perfectæ iustitiæ. Denique virtus fidelitatis, vt dixi supra, solum respicit debitum liberalis promissionis, sine vlla recompensatione alterius rei æquiualentis; at virtus iustitiæ respicit perfectum, & rigorosum debitum ad alterum, ratione cuius ei datur, quod ei perfecto iure debetur; ergo cum contractus sponsalitius respiciat non debitum liberalis promissionis, in quo nulla est compensatio, sed debitum ad alterum perfectum & rigorosum mutuum, & reciprocum, non procedit eius obligatio ex fidelitate, sed ex strictã, & perfectã iustitiã. Hinc patet solutio

Ad primum Hurtadi argumentum. Dicimus enim repugnare essentia contractus sponsalitiij, vt fiat mutua matrimonij promissio, & per eam non conferatur ius iustitiæ mutuum ad corpus alterius: cum enim sit contractus mutuus, & onerosus, nequit intelligi, quin per illum sit acquisitum iustitiæ ius pro vtraque parte. Neque enim id esse potest in potestate promittentium, cum sit contra naturam contractus.

Ad secundum dico, apud homines, eum qui ab hoc contractu sponsalitiio nullã legitimã causã resilit, iniuste facere, & veram alteri, cui matrimonium promissit, inferre iniuriam. Vnde licet offenso ius suum in iudicio coram legitimo iudice repetere, & iudex contractus sponsalitiij violatorem compellere potest, & debet ad promissum matrimonium implendum, & comminatione pœnæ, & sententiã latã. Signum ergo est acquisiuit ius iustitiæ & perfectũ, ac integrum ratione contractus iniri: sicut dominus habet respectu furis ius repetendi ablatum ratione damni illati.

SECTIO III.

An sponsalia possint leuiter, seu sub veniali tantum obligare, ex contrahentium intentione nolentiam amplius obligare.

Prima sententia affirmat posse dari vera, & valida sponsalia obligantia sub veniali tantum ex intentione contrahentium. Ita sentit Sanchez *lib. 1. d. 9. n. 6.* existimat enim eandem rationem esse de sponsalibus, ac de voto. De hoc verò sentit in quacumque materia graui posse ad solam venialem culpam obligare ex vouentis intentione, quia in quacumque materiã graui promissio est lex priuata, quam promittens sibi imponit; sed legislator potest sub veniali velle obligare in materia graui; quia potest imponere legem de re graui sub veniali obligantem, lex enim non obligat, nisi secundum voluntatẽ legislatoris: ergo est promissio. Idem sentit de voto Suarez *10m. 2. de Religione lib. 4. c. 4.* negat tamen de sponsalibus *n. 13.* nam qui simpliciter profiteretur facere sponsalia, tenetur habere abolutam voluntatem se obligandi, quantum spon-

Perez, de Matrimonio.

salia naturã suã obligant, quia aliã grauius deciperet alium contrahentem. Vnde si haberet aliam intentionem non se obligandi grauius, periade ferè esset, ac si fectè sponderet.

Secunda sententia est Hurtado *disp. 1. dif. 6. n. 21. & 22.* dicentes, sponsalia vt regulariter, & communiter fiunt, obligare sub mortali, quia cõmuniter nunc mutuo contrahendo, & commutãdo ius ad vnum corpus, pro iure ad corpus alterius; vnde obligant ex iustitiã; obligatio autem ex iustitiã in re graui obligat sub mortali. Addit tamen posse contingere, fieri mutuam promissionem matrimonij offerendo solum suam fidem, nolendo conferre ius iustitiæ ad rem promissam. Vnde in hoc casu solum manerent promittentes obligati ex fidelitate. Fidelitas autem obligat tantum sub veniali, quia talis mutua promissio solum obligaret ex veracitate in operando, quæ dicitur fidelitas: at hæc veracitas non magis obligat ad conformãda factã promissis, quam veritas, seu veracitas in dicẽdo ad cõformãda dictã menti, quæ tamẽ obligat sub veniali.

Denique *tertia sententia*, quæ est communior apud Doctores, quam sequuntur Valquez *disp. 6.* Coninch *disp. 21. dub. 2. n. 12.* & *disp. 12. dub. 6. n. 39.* Basilius Ponce *lib. 12. c. 2. n. 12.* Suarez *relatus*, & alij, docet, vera sponsalia necessariò obligare partes sub peccato mortali. Quia omnes alij contractus onerosi obligant ex vera iustitiã, quæ obligatio necessariò stricta est; & consequenter in materia graui, qualis hæc est sponsalium, obligat sub peccato mortali.

Imò prædicti Doctores cum Soto *lib. 7. de iust. q. 2. 1. ad 1.* Nauarro *c. 8. n. 6.* Lessio *de iust. c. 18. n. 15.* & alij, sentiunt, omnẽ promissionem rei grauis seriò factã siue homini, siue Deo, obligare sub peccato mortali.

Primo, quia per talem promissionem promissarius acquirit ius ad rem promissã, quo sine vllã causã iniuriosè priuatur; quod sine graui culpã non fit, quando res est grauis, quia alter grauius læditur in eo, quod iam verè ipsius erat.

Secundo, si, vt verè promittens rem grauem, se obliget ad peccatum mortale, requireretur ipsius intentio sic se obligandi, nunquam ita obligaretur, nisi id expressè intenderet. Nam si voluntas seriò vouendi secundum se sit indifferens ad grauem, vel leuem obligationem inducendam, non poterit determinatè grauem inducere obligationem, nisi per aliam expressam intentionem ad id determinetur: nam ex causã ad vtramque partem indeterminatem semper inducitur minima obligatio, ex iis ad quas est indeterminate. At secundum omnes certum est, seriò vouentem Deo, v. g. castitatẽ, & si non cogitet de graui, vel leui obligatione, teneri sub peccato mortali eam seruare; votum igitur eam obligationem ex suã naturã inducit. Et idem proportionabiliter dicendum de fide datã homini.

Tertio, vt *disp. 1. sect. 6.* ostendi, quamuis in potestate hominis sit velle promittere, tamen positã promissione non est in eius potestate non manere obligatum: quia obligatio non oritur immediatè ex voluntate hominis, sed ex promissione ipsã oritur; ergo positã promissione circa rem grauem, quale est matrimonium, non erit in potestate promittentis, non manere grauius obligatum.

Quarto non est in potestate iurantis promissionem grauem, velle iurare, & non grauius obligari, etiam si velit: ergo nec est in potestate vouentis, vel matrimonium promittentis seruata proportione.

Vltimo, quia aliã esset in potestate hominis facere promissionem, & votũ solemne in religione cum intentione se obligandi tantum ad veniale, & cõtrahere matrimonium cũ simili intentione, & in his solum obligari

ad veniale. Quæ tamen sunt manifestè absurda, & contra expressam Ecclesiæ intentionem.

4 Difficile est inter has sententias ferre iudicium. Vt declarem quid ipse sentiam, præmittendum est, materiam ex se grauem, circa quam versatur votum, & quævis etiam promissio homini facta, esse in duplici differentiâ. Alia enim est, quæ constituta est ab Ecclesiâ, vel Republicâ vt grauius obligans independentem in obligatione ex priuatâ, & peculiari hominum voluntate, seu intentione. Talis est materia votorum solemnium in Religionibus, quæ ab Ecclesiâ constituta est, vt grauius obligans ad eorum obseruationem. Alia est materia ex se grauis, circa cuius obligationem nihil est hæcenus à Deo, vel ab Ecclesiâ, vel à Republica statutum, sed tota obligatio eius pendens est ab hominis peculiari intentione, & merè introducit per solam hominis voluntatem. Quo præmissis,

5 Dico primò, quando obligatio pendet ex priuatâ hominum voluntate præcisè, tunc mihi videtur verius, tam in voto Deo sacro, quam etiam in promissione homini factâ, posse homines se obligare leuiter circa materiam ex se grauem. Ita sentio cum Doctoribus primæ sententiæ, præsertim Suarez. Probatur à simili, nam in legislatore verius est posse ferre legem in materia graui, & capaci grauioris obligationis, quæ ex intentione eius non obliget ad mortale, & nihilominus sit valida lex, & obliget ad veniale, vt rectè ostendit Suarez tract. de legibus lib. 3. c. 2. 7. pi. 1. primo, & secundo; materia enim capax obligationis maioris, cur non erit capax minoris, cum vtraque sit quasi extrinsecus adueniens illi per liberam voluntatem imperantis; sic enim Ecclesiâ sicut præcipit de facto ieiunium, vel Missam sub mortali, cur non potuisset etiam præcipere sub solo veniali, si expedire iudicasset? Nam ieiunare, & audire Missam, de se opus est honestum, & graue, & tamen non est sub necessitate salutis ante præceptum, sed voluntas Prælati imponit necessitatem, qui potest non omnem necessitatem imponere, cuius opus est capax, sed minorem, ita vt non simpliciter ad salutem, sed ad cauendam omnem culpam etiam venialem sit necessarium. Ergo idem dicendum de voto, & promissione homini factâ, Patet consequentia, quia in hoc æquiparantur votum, lex & promissio: nam horum omnium obligatio introducit per voluntatem hominis: & si in obligatione legis, etiam circa eandem materiam grauem dari potest maior, & minor obligatio, qui in obligatione promissionis hoc repugnat? Et ratio à priori conclusionis est, quia essentia voti, & promissionis cuiusque perficitur voluntate se obligandi; hæc autem voluntas libera est, quia nihil est, quod voluntatem necessitet: ergo sicut obligatio quantum ex se est, recipit magis, & minus, ita & votum ipsum potest recipere magis, & minus, & esse validum vtrumque in suo gradu.

6 Hinc colligo circa quancumque materiam grauem cuiuslibet virtutis, siue fidelitatis, siue iustitiæ, siue religionis, siue pietatis, cuius obligatio tota pendeat ex libera hominis voluntate, posse homines se obligare leuiter. Ratio est, quia cum sponte se obligent circa res à propria voluntate pendentes, in eorum potestate est constituere rem leuem, quæ aliunde posset esse grauis, id roboratur vsu religionum, in quibus plures sunt constitutiones cadentes in materias de se sufficientes, & capaces obligationis mortalis, si rigorosa præcepta de illis imponerentur, vt sunt, v. g. constitutio audiendi Sacramentum quodædam, vel ieiunandi die Veneris, & nihil repugnat obligare ad veniale, si hoc in ipsis constitutionibus declaratur. Et in aliquibus religionibus trans-

gressio, vel aliquorum, quæ præscribuntur, obligat solum ad peccatum veniale, vt expressè docet S. Thomas 2. 2. q. 186. a. 9. ad 1. Neque inde inferas circa materiam leuem posse dari obligationem grauem: quia eo ipso quod in se materia leuis est, non est capax obligationis grauis; bene verò materia, quæ aliunde capax est obligationis grauis, est capax leuis; sicut culpa leuis non est capax pœnæ grauis, bene verò culpa grauis pœnæ leuis. Sic enim Ecclesiâ, quæ punit aliqua crimina grauius excommunicatione maiori, potuisset ea punire minori.

7 Dico secundò non esse in potestate promittentis obligare se circa rem grauem sub veniali tantum, quando ea ex constitutione Ecclesiæ, aut Republicæ lege, vel consuetudine grauius sub peccato mortali obligat. Hoc videtur mihi certum, & conforme tertiæ opinioni. Patet, quia hæc de causâ non potest quis vota solemnia religionis emittere cum solâ intentione se obligandi venialiter tantum, nisi quia illa materia voti constituta est ab Ecclesiâ grauius obligans; & ideo eo ipso, quod quis ea in religione emittit, non est in eius potestate non manere grauius obligatum ad ea seruanda. Idem dicendum de matrimonio, cuius obiectum cum consistat in alterutrius traditione corporis, vinculo perpetuo, & indissolubili ad proles propagationem, & eius bonam educationem, vt patet; ex illa traditione sequitur necessariò obligatio grauius, & sub mortali; atque ideo qui contrahit matrimonium, tenetur habere absolutam voluntatem se obligandi, quantum ipsum matrimonium obligat, quia aliàs grauius deciperet alium contrahentem. Vnde si haberet aliâ intentionem non se obligandi grauius, perinde esset, ac si fictè matrimonium contraheret.

8 Dico tertio sponsalia non posse obligare tantum sub veniali ex intentione contrahentium; atque ideo eos, qui contraherent sponsalia eo animo se obligandi solum sub veniali, non efficere sponsalia, Ita sentio cum Doctoribus tertiæ sententiæ. Non me mouet ad id asserendum ratio tradita à Soario, nam si contrahentes sponsalia conuenirent mutuâ obligatione sub veniali, nulla esset deceptio, nulla fraus, nulla iniuria: sicut si quis diceret: Promitto tibi agrum, non me obligando grauius, sed leuiter tantum; si tu sub eadem leui obligatione promittas mihi domum, & ille repromittat sub veniali tantum, nullus maneret deceptus, vel aliqua iniuriâ affectus. Ratio ergo quæ me mouet hæc vnica est. Quoniam ex Ecclesiæ institutione, seu iure Ecclesiastico ad vera, & valida sponsalia consequitur impedimentum dirimens publicæ honestatis, quod attentio iure antiquo ante Tridentinum dirimebat vsque ad quartum gradum consanguinitatis; nunc verò iure nouo Tridentini non extenditur vltra priorem gradum, dirimitque matrimonium inter sponsum, & sororem sponsæ, & contra inter sponsam & fratrem sponsi, cum quo impedimento dirimente contrahere matrimonium, conueniunt Doctores esse peccatum mortale, quia id est quid graue, & impedimento ipso grauius prohibitum. Cum igitur vera, & valida sponsalia secum trahant hanc grauem obligationem, seu hoc impedimentum dirimens grauius obligans, manifestè sequitur, vera, & valida sponsalia necessariò obligare partes sub culpa mortali, cum ex vi sponsalium maneat sponsi grauius ligati impedimento publicæ honestatis, obligante ex constitutione Ecclesiæ sub mortali, vnde petit necessariò, vt se obligent contrahentes sub peccato mortali. Quare si solum sub veniali culpâ vellent se obligare, nulla contraherent sponsalia ex defectu consensus legitimi, & idem esset, ac si fictè sponsalia contraherent.

Obligat

9 Obiicies, Excommunicatio minor est grauis pœna priuans magno bono, nempe participatione passiuâ Sacramentorum, & tamen incurritur leui ac veniali culpa, nempe ob communicationem in rebus humanis cum excommunicato: igitur bene intelligi potest, quod incurritur impedimentum dirimens, & graue publicæ honestatis, propter sponsalia contracta; tamen ista tantum obligent sub veniali, ex intentione contrahentium. Respondeo esse manifestam disparitatem; nam excommunicatio minor etsi priuet magno bono, censetur in suo ordine leuis pœna, quia facillimè tollitur, eiusque facilis absolutio, non est aliquibus ceremoniis, aut oneribus grauata; nec ad illam præexigitur alia satisfactio, vel cautio iuratoria, sed solum propositum obediendi Ecclesiæ. At illud impedimentum dirimens est perpetuum, nec potest tolli nisi à solo humano Pontifice: sicut priuari mille aureis per quadrantem, est leuior pœna, quam priuari vno in perpetuum.

10 Ad argumentum primæ opinionis negandum est, eandem rationem esse de sponsalibus, ac de voto simplici in sæculo, in quo nulla est obligatio ab Ecclesiâ grauius statuta, nam tali voto iam est ostensum dicto primo, posse homines leuiter se obligare. Solum igitur erit eadem ratio de sponsalibus, ac de voto solemnium, ac etiam de matrimonio, quæ omnia necessariò obligant partes sub culpa mortali, ob eandem, vel similes rationes iam explicatas.

11 Ad fundamentum secundæ sententiæ, constat ex præcedenti sectione falsum esse, in vilo casu promittentes mutuo sponsalia manere obligatos ex fidelitate, sed potius ex iustitia manent semper obligati. Falsum etiam esse promissionem matrimonij mutuâ posse dari, quin conferatur ius iustitiæ ad rem promissam.

Ad argumenta tertiæ sententiæ prout aduersantur nostro primo dicto.

12 Ad primum liquet probare nostrum tertium dictum. Ad secundum dico solum probare ex promissione absolutâ, & simpliciter, & nullo modo limitatâ, ex intentione promittentis, circa materiam grauem necessariò sequi obligationem grauem iuris diuini, & supposito illo modo absolutè vouendi, non posse hominem minuire illam obligationem iuris diuini. Neque est necessaria semper formalis intentio se obligandi sub culpa mortali, nam eo ipso, quod intentio fertur simpliciter, & absolutè ad ferendum votum castitatis, v. g. sine vllâ limitatione est sufficiens intentum, tale votum sub graui culpa. Nam votum castitatis absolutè dictum dicit votum simpliciter, & ideo tale votum obligat iuxta exigentiam talis materiæ, & ideo quoties quis simpliciter vouet castitatem, grauius obligatur: secus verò esset, si quis non absolutè vellet promittere castitatem, sed tantum secundum quid, & cum limitatione sub veniali tantum culpa: sicut etiam contingit in legislatore, qui si definitè velit ferre legem in materia graui, & per illam in conscientia absolutè obligare, non determinando quantitatem obligationis, ibi etiam est implicitè intentum grauitas obligationis. Vnde si materia sit capax grauis obligationis, & lex feratur absoluto verbo præcipiendi, & cum prædictâ confusâ, seu implicitâ intentione, obligatio est ad mortale: quia si legislator vult obligare, & non determinat modum, ex materia determinatur, quia in re non potest fieri sine aliqua determinatione, & hæc non potest aliunde sumi; tunc ergo talis intentio sufficit, quia materiæ accommodatur, & per illam sumitur. Idem dicendum de voto. Verum sicut quamuis materia legis grauis sit, si legislator sufficienter declarat, se nolle obligare sub mortali, sed tantum sub veniali, talis lex non obligat sub mortali, quia hæc obli-

Pere de Matrimonio.

gatio est effectus moralis ab homine faciendus, qui non potest fieri sine consensu voluntatis humanæ, & ibi non adest consensus superioris obligatis sub mortali, sed solum sub veniali. Ita pariter cum obligatio voti ex voluntate, & consensu promittentis, si iste non absolutè promittat, sed limitatè, ac secundum quid ex intentione sub veniali tantum, tunc etiam ex natura rei ius ipsum diuinum non obligabit cum maiori rigore contra intentionem vouentis. Quamuis enim in voto, vel promissione distingui possit quasi obligatio facti ex parte voluntatis promittentis, & obligatio iuris ex naturali lege, nihilominus hæc posterior necessariò supponit priorem, atque adeò si homo non vult ita grauius obligari, sed tantum sub leui culpa, non potest naturale per se ipsum immediatè illum obligare.

13 Ad tertium, verum est, posita hominis promissione, non esse in eius potestate non manere obligatum; pendet tamen ex eius intentione illam limitare, si velit, vt solum ad veniale obliget, & non ad mortale, quia non potest promissio obligare vltra intentionem promittentis. Vnde ablata omnino obligatione, tamen tollatur omnis promissio tam simpliciter sub mortali, quam etiam secundum quid sub veniali; tamen ablata obligatione tantum ad mortale, & relicta sub veniali, non tollitur omnis ratio voti, seu promissionis, sed limitatur, seu minuitur. Quare circa eandem materiam grauem possunt esse varij gradus votorum, vel promissionum, iuxta diuersas intentiones vouentium, vel promittentium, & consequenter etiam diuersitas obligationum sub culpa lethali, aut veniali.

14 Ad quartum, diuersa est ratio, nam iuramentum non est directè ad obligandum, sed ad confirmandam veritatem diuino testimonio. Ex qua confirmatione sequitur naturaliter obligatio, & ideo posita voluntate iurandi necessariò sequitur obligatio, etiam si homo nolit; & similiter sequitur obligatio in tali gradu iuxta naturam iuramenti; quia non datur in iuramento magis, vel minus iurare, neque esse potest varietas in voluntate iurantis. At votum, vel promissio directè est ad obligandum, & ideo illa obligatio, quæ est veluti facti proximè est à voluntate hominis, & recipit magis, & minus iuxta hominis intentionem.

Ad vltimum neganda est sequela, vt constat ex dicto tertio.

SECTIO IV.

An sponsalia obligent sponso ad abstinendum à fornicatione cum aliis, ne specialem malitiam committant distinctam à simplici fornicatione.

15 Certum est primò, sponso obligari saltem mediè ad abstinendum ab omnibus iis, quæ à coniuge facta essent contra fidem matrimonij, excepto ingressu religionis, vel alio simili, quæ iure sponsis conceduntur. Patet, quia sicut in matrimonio traduntur mutua corpora, ita per sponsalia promittitur, & traditur quoad ius remotum in ea, contra quod peccant sponsi per fornicationem cum aliquo alio habitam; non secus ac qui promittit mihi suum equum, vel pallium, dat mihi quoddam ius in eum, & facit mihi iniuriam, si absque iustâ causa reddat illum detriorem. Quod præcipuè contingit, quando promissio fuit onerosa, vt fit in sponsalibus.

16 Secundò, etiam videtur certum, quod docent communiter

munitur Doctores contra Paludanum in 4. d. 27. q. 1. a. 3. fornicationem sponsi, vel sponsæ de futuro cum aliis commissam, non esse proprie adulterium. Patet, tum quia adulterium, ut constat ex Gratiano c. lex illa 36. q. 1. & omnium doctrinâ, est alieni tori violatio: accedens verò ad sponsam de futuro non violat alienum torum; quia sponsis de futuro ante matrimonium de præsentis nondum conceditur torus. Tum etiam, quia proprie adulterium in nuptam committitur, ut constat ex lege inter ff. ad legem Iuliam de adulteriis; at sponsa de futuro non est nupta: ergo accessus ad illam non est adulterinus. Ex quo rectè inferunt Doctores, filios natos ex fornicatione sponsi, aut sponsæ cum aliâ personâ, quamvis non sint legitimi, esse tamen naturales, & non spurios. Sicut etiam sunt filij naturales nati ab habentè votum simplex castitatis in sæculo. Ratio est, quia solum impedimentum dirimens matrimonium inter parentes facit filios spurios.

His positis restat difficultas, an saltem fornicatio sponforum cum aliis personis addat supra malitiam luxuriæ aliam nouam malitiam, seu culpam iniustitiæ grauem in confessione necessariò aperiendam.

3 Prima sententia absolute affirmat tam in sponsâ, quam etiam in sponso fornicariis esse malitiam mortalem in ratione iniuriæ distinctam à simplici fornicatione. Ita Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 2. n. 8. Coninch disp. 22. dub. 1. n. 6. & alij apud ipsos. Probat, quia sponsi per sponsalia sibi mutuo reddunt ius iustitiæ ad corpora, licet non dominium, seu ius in illis, ergo violatio corporis promissi sponsi, aut sponsæ est iniusta, seu contra iustitiam, utpote contra ius, quod quilibet sponsus habet in corpus alterius, atque ideò dicta fornicatio præter malitiam luxuriæ contra castitatem, habet etiam malitiam specie distinctam iniustitiæ contra iustitiam. quæ iniuria adeò grauis est, ut credita sit tum à Doctores, tum à iure canonico cap. quemadmodum, de iurisdictione. sufficientissima ad dissolutionem sponsalium, si eorum contractionem sequatur. Confirmatur, nam fornicatio est grauis iniustitia in vtroque coniuge contra ius, & dominium per matrimonium acquisitum: ergo & in sponsis de futuro erit etiam iniustitia, nam per sponsalia tamen non acquirant dominium, seu ius in corporibus, bene tamen ad corpora per matrimonium tradenda.

4 Secunda sententia distinguit, ex parte sponsæ fornicariæ, & ex parte fornicantis cum illa esse malitiam mortalem in ratione iniuriæ distinctam à simplici fornicatione, non verò ex parte sponsi. Ita sentit Sanchez lib. 1. disp. 2. n. 6. & Molina tom. 4. de iustitia tract. 3. disp. 93. n. 8. Prima pars probatur, quia sponsa per fornicationem se longè viliorē reddidit, ita ut nullus honestus eam postea habere velit, in quo facit grauem iniuriam sponso. Secunda pars à contrariò probatur, quia in fornicatione sponsi non est tale periculum, & ipse, non redditur notabiliter vilior apud hominum æstimationem.

5 Tertia sententia absolute negat, neque sponsam, neque sponsum fornicantem cum aliis peccare contra iustitiam, & consequenter illam sponsalium circumstantiam non esse necessariò in confessione explicandam. Ita Couarruijas in epitome lib. 4. Decretalium p. 1. c. 1. n. 14. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 13. Maratus tract. de matrimonio disp. 12. sect. 8. n. 6. & sequent. Basilius Ponce lib. 12. de sponsalibus c. 6. n. 8. & alij. Probat, quia siue fornicetur sponsus siue sponsa de futuro, non est ibi iniustitia supra fornicationis malitiam, cum sit vsus corporis, quod adhuc non est alienum: nondum enim traditum est corpus alteri, nec translatum in dominium ipsius.

Dico primò, sponsalia non addere fornicationi nouam malitiam iniustitiæ, ex eo quòd sponsi adquisierint ius ad corpora mutuo tradenda. Ita sentio cum Doctores tertiæ sententiæ. Moueor primò, quia sponsalia mutuo contrahentes nihil aliud sibi mutuo promittunt, quam futurum matrimonium: ergo ad nihil aliud illa suâ promissione se obligant, aut obligare possunt, quam ad illud re ipsâ futuro tempore contrahendum; sed hoc ius ad rem, quod nihil est aliud, quam ius in vno habendi alterum aliquando in coniugem, & acquirendi dominium corporis, eius non violatur fornicatione sponsi, vel sponsæ, quia plenè ei satis fit à sponso, & sponsâ, dum retinent voluntatè contrahendi, ut suppono eam retinere, & esse omninò paratos ad matrimonium suo tempore contrahendum: ergo nulla committitur iniustitia in fornicatione ratione illius iuris ad rem. Secundo, sicut se habet votum simplex faciendæ aliquando in Religione professionis ad ipsam professionem; ita se habent sponsalia ad matrimonium; sunt enim hæc promissio futuri matrimonij, sicut illud votum est promissio futuræ professionis: & sicut in sponsalibus quilibet sponsus acquirit ius iustitiæ habendi alterum aliquando actu coniugem, ita ex illo simplici voto ius acquirit Deus, cui votum factum est, exigendo ab eo, qui vouit, ut faciat aliquando in religione professionem. At ex eo quòd quis voueat professionem aliquando in religionem faciendam, non se obligat, ut tempore professionem antecedente à fornicatione abstineat, vnde si fornicetur, peccabit quidem contra castitatem, at ratione professionis nullam nouam speciem peccati contrahet: ergo, &c.

Dico secundo, ratione prædicti iuris præcisè, quòd 7 habent sponsi ad traditionem mutuam corporum, non posse dici peccatum sponsi fornicantis esse veniale peccatum iniustitiæ ratione leuis iniuriæ, quæ sponsæ infertur; & idem specie peccatum sponsæ fornicantis esse mortale, ratione grauis, quæ sponso infertur, iniuriæ, sed vtrumque aut mortale esse, aut veniale, ratione prædicti iuris, aut certè nullam esse iniustitiam, ut dixi dicto primo. In hoc conuenio cum auctoribus primæ sententiæ. Ratio est, quia æqualis iuris violatio, æquale ex se peccatum est, ut constat; sed ius sponsi, & sponsæ in vtroque est omninò æquale: ergo illius violatio in vtroque vel est mortale, vel veniale, vel nullum, quia non violatur tale ius, ut opinor, nisi modo infra explicando. Minor patet, quia per contractum sponsalium æquale ius acquirit sponsa in viri corpus ei, quod acquirit sponsus in corpus ipsius, & vice versâ; sicut per matrimonij contractum æquale ius acquirit vxor in mariti corpus ei, quod hic acquirit in corpus illius, & è conuerso. Dices ex sponsi fornicatione non redundare in sponsam æquale dedecus apud homines ei, quod ex fornicatione sponsæ redundat in sponsum. Sed contra est, quia si id valeret, concluderetur quoque vxoris adulterium esse quidem graue in iustitiæ peccatum, quia ex eo redundat in maritum graue apud homines dedecus, & adulterium mariti leue in hoc iniustitiæ genere peccatum esse; quia ex eo non nisi leue redundat in vxorem dedecus. Quare sicut hoc peccatum, cum in vxore adulterante mortale sit, est etiam in viro; quia æquale est vxoris ius in viri corpus ei, quod habet vir in corpus vxoris, sitque proinde æqualis ab adultero coniuge alteri coniugi iniuria; ita si in sponsa fornicante dicatur hæc fornicatio esse mortale peccatum iniustitiæ, erit & in sponso, quia sponsa ex sponsalium contractu ius habet in sponsi corpus æquale ei, quod hic habet in corpus illius; atque adeo fit iniuria sponsæ innocen-

ti à sponso fornicante æqualis ei, quæ fit à sponsâ fornicante sponso innocenti.

9 Dico tertio, ratione iuris sponforum acquisiti ad corpora mutuo contrahenda, teneri sponfos non reddi ineptos ad matrimonium contrahendum. Hoc videtur certum; ratio est, quia cum sponsi solum promittant contrahere matrimonium, & per sponsalia solum acquisitum sit ius ad corpora mutuo tradenda, quoties sponsi ad hoc parati erunt, & apti, non faciunt contra fidem datam, nec contra ius acquisitum, & si redderentur inepti ad contrahendum matrimonium, facerent contra tale ius; tenentur enim sponsi ratione contractus sponsalium, ita seruare aptum suum corpus ad matrimonium contrahendum, ut propter aliquod superueniens damnum non impediatur, vel retardetur iniuste sponfos, vel sponsa ad contrahendum; nam si impediatur, fit alteri iniuria eo magis, vel minus grauis, quo maius est impedimentum: sicut si res aliqua, exempli causa, equus, sit debitus alicui ex contractu, grauius peccat contra iustitiam, qui illum reddit grauius minus aptum eruendo oculum, & leuiter peccat, si illud tantum leuiter minus aptum reddat. Hinc

10 Dico quarto, fornicationem sponsi, & etiam sponsæ, si est occulta, & ignota, ut regulariter contingit, nullam addere malitiam iniustitiæ. Ratio est, quia talis fornicatio cum ignoretur, nullo modo impedit matrimonium contrahendo, sicut etiam similis fornicatio, quia non impedit ingressum religionis in eo, qui nouit se facturum in ea professionem, nullam nouam peccati speciem, præter eam, quæ est contra castitatem, contrahit. Firmatur, nam si concubitus omnino occultus sit, non est defectus ille, ex his, qui contrahenti manifestandi sunt, ne committatur iniustitia, & inæqualitas contractus, cum detur corpus æquale, & æquè aptum, per se loquendo, pro corpore æquali, & æquè apto secundum substantiam, in quo consistit iustitia contractus promissionis matrimonij.

11 Dico vltimò, si fornicatio tam sponsæ, quam etiam sponsi, esset nota aliis, præter speciem peccati contra castitatem, contrahere nouam speciem iniustitiæ, quatenus per fornicationem redderentur inepti ad matrimonium contrahendum. In hoc sensu partim conuenio cum Doctores primæ & secundæ sententiæ. Et probatur, quia in primis negari non potest, sponsam per fornicationem aliis notam, apud hominum æstimationem se reddere viliorē ad matrimonium contrahendum, ita ut nullus honestus, & prudens vir eam postea habere velit: ergo verè impedit executionem matrimonij promissi; præsertim, quia sese exponit periculo concipiendi cum dedecore sponsi, & damno etiam temporali, ne alienam prolem alat. Idem cum proportione dico de sponso, si fornicatio eius nota sit sponsæ: nam licet apud hominum æstimationem, non ideo ille reddatur notabiliter vilior; dat tamen sufficientem causam sponsæ soluendi sponsalia, quod in leuem iniuriam non debet conuenire; nam culpa leuis, quæ viro cordato non sufficeret ad repudiandam alterius amicitiam, non potest sufficere ad soluenda sponsalia. Præsertim, quia talis fornicatio, meritò mouet sponsæ suspicionem, se minus præ alterâ amari, & facile etiam post contractum matrimonium minus amandam, cum videat sponsum in feruore sui primi amoris alienis amoribus implicatum, & fortè magis, quam suo, quod sponsæ sine dubio est durissimum. Adde sæpè esse periculum, ne nascatur proles, quæ postea communibus sumptibus debeat ali, & futura sit ex-

sa oculis vxoris, quam omnem aleam sponsa debet subire, aut sponsalia deserere; atque adeò hinc etiam per fornicationem sponsi impeditur executio matrimonij promissi, vel saltem redditur ille ineptus ad illud contrahendum.

12 Ex dictis constat iuxta nostram doctrinam, circumstantiam sponsalium esse necessariò fatendam in confessione tam ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quam ex parte sponsi, si ad aliam accedat, quando nimirum redduntur inepti ad matrimonium promissum contrahendum, & tale matrimonium impeditur. Nam, ut constat ex dicto tertio, cum sponsi ratione sponsalium adquisierint ius ad corpora postea mutuo tradenda, tenentur ratione huius iuris seruare corpora apta ad contractionem matrimonij. Quod si id impediatur, fit alteri iniuria; iuxta prudentis verò, & docti viri arbitrium, inspectis omnibus circumstantiis, tam personarum, quam earum conditionibus, censenda est grauis, vel minus grauis iniuria; & si ea fuerit mortalis ex parte sponsæ, vel etiam ex parte sponsi præter speciem fornicationis cum non suâ, quatenus est contra bonum prolis, id quod commune est omni copulæ fornicariæ, ibi erit noua ratio & species grauis iniustitiæ in confessione necessariò aperienda.

13 Argumenta opposita non difficilem ex dictis videntur habere solutionem.

Ad argumentum primæ sententiæ constat ex primo dicto, ratione iuris præcisè, quod habent sponsi ad traditionem mutuam corporum, nullam esse iniustitiam in fornicatione ipsorum, cum sit vsus corporis, quod adhuc non est alienum. Quòd autem sponsus per sponsalia ius habet, tantum est, ut non impediatur iniuste ad illam ducendam in vxorem, quod ius non impedit, qui cum illa rem habet occultè. Ad confirmationem dico, probare rectè, si iniustitia esset in fornicatione sponsæ, & etiam fuisset in fornicatione sponsi; veritas tamen est, non esse ibi iniustitiam supra fornicationis malitiam, cum non violetur ius sponsalium, dum non impeditur matrimonij promissi contractio.

Ad secundam sententiam, eiusque probationem constat ex dicto secundo, quarto, & quinto, quid sit dicendum.

Ad tertiam, eiusque rationem, dico rectè probare nostrum primum dictum.

SECTIO V.

An promissio matrimonij gratuita, seu non mutua, acceptata tamen, obliget sub mortali.

14 R Ecolo, nomine promissionis gratiæ matrimonij contrahendi intelligi à Doctores eam, quæ gratis, & per modum cuiusdam liberalis promissionis fit, nullâ ex iustitiæ debito spectatâ repromissione. Et de hac quærimus, an licet non sit sufficiens ad sponsalia, ut constat ex superioribus, sit tamen sufficiens ad obligandum sub mortali, si alter acceptet præcisè, & non repromittat, ut sæpè contingere potest, & ex natura rei potest cuiusvis rei facta promissio acceptari ab eo, cui facta est, quin ea acceptatio sit vilius rei repromissio, ut ostendi supra disp. 1. sect. vltimâ.

15 Circa quam difficultatem, certum est fractionem 2 fidei promissionis simplicis, seu gratiæ, acceptatæ tamen, esse per accidens mortalem culpam, si inde al-

veri sequatur notabile damnum: ut si promissisti dare alicui centum mutuo, & ille promissioni fidens non quaesivit aliunde, ex quo graue in suis detrimentum subiit. Idem ergo dicendum in promissione gratuita matrimonij. Disceptatio igitur procedit, per se loquendo, quando videlicet ex tali promissione non impletur nullum aliud sequitur proximo damnum, quam carere illo matrimonio sibi promisso.

Caietanus 2. 2. q. 113. a. 1. sub finem, sentit eam promissionem solum obligare sub veniali. Probat, quia frangere hanc fidem, non opponitur iustitiae, sed virtuti veracitatis: nam sicut ex virtute veracitatis tenemur dicere verum, & facere, ut verba respondeant menti; ita ex eadem virtute obligamur, ut opera respondeant verbis. At veracitatis virtus non obligat sub mortali; mentiri enim non est mortale, quando mendacium non est perniciosum. Firmatur, nam licet demus, talem promissionem obligare ex virtute fidelitatis, ut multi volunt, at verius videtur, quod cum multis sentit Suarez in opusculis, relectione de libertate voluntatis diuine sect. 2. n. 26. fidelitatem non esse virtutem a veracitate specie diuersam, quia eiusdem honestatis est veritatem seruari in dictis, eo tempore, quo dicuntur, & procurare, seu efficere, ut per futura facta verificetur, quando eorum veritas inde pendet; sed fidelitas hanc honestatem respicit, & ad illam tantum homo se obligat ex vi promissionis simplicis, seu gratuita: ergo talis virtus non est distincta a virtute veracitatis. Quod si virtus fidelitatis, ac veracitatis eadem sit; sane sicut veracitas nunquam obligat sub mortali, per se loquendo, & seclusis extrinsecis, ut constat in assertionem facta de praesenti, certe nec fidelitas in actu promissionis obligabit sub mortali.

Alij vero communiter sentiunt promittentem gratis, & non per modum contractus, alicui matrimonium, quamuis non accedat repromissio, sed sola acceptatio, teneri sub mortali fidem seruare. Ita Bartholomaeus a Ledesma dub. 8. de matrimonio §. annotare hic oportet primo, Sanchez lib. 1. disp. 5. n. 29. Coninch disp. 22. sect. 6. n. 39. & multi alij, qui absolute docent, omnem promissionem rei grauis ferio factam homini, obligare sub peccato mortali, inter quos Lessius de iustitia c. 18. n. 55.

Probatur primo, quia est promissio simplex in materia grauissima: ergo obligat sub mortali.

Secundo, tale promissum acceptatum non seruans potest excommunicari, ut constat ex cap. 1. de pactis: at excommunicatio, intellige maior, solum imponitur pro mortali.

Tertio, obligatio resultans ex promissione est ex iustitia: ergo obligat sub mortali. Antecedens praeterquam est dictum commune Theologorum, ut notauit Vasquez tomo 4. in 3. p. disp. 5. de matrimonio cap. 1. probatur, quia transit ad haereditatem, id est, haereditas promissoris, tenentur ad illam: quod non ita esset si obligaret tantum ex veracitate, vel ex fidelitate, ut constat, in obligationem voti, quae ad illos non transit. Firmatur, quia quocumque in foro externo quis iure compellitur aliquid implere, censetur ad illud fuisse obligatus ex iustitia, nisi alias iudicium innitatur falsa praesumptioni, aut tantum sit damnationis poena; cum iudicis sententia eo tendat, ut unicuique suum ius reddatur, & constituantur aequalitas, in qua consistit medium iustitiae. At promissor in foro externo, etiam Ecclesiastico, compellitur ad promissionem, ut dictum est in 1. argumento. Et iure ciuili datur etiam actio l. si quis argentum. §. ultimo, C. de donationibus, & aliis, quae videri possunt apud Molinam disp. 262. Ex quo ma-

nifeste infertur, talem promissionem obligare sub mortali: neque enim lex concederet actionem ex simplici promissione, quae transiret ad haereditatem, nisi ex illa ius graue acceptanti quaesitum esset; neque in foro exteriori vlla etiam actio concederetur; nec iudex quamquam compelleret, ut promissa redderet, si sub veniali tantum ad id teneretur. In hac re

Dico primo, ex promissione gratuita matrimonij absolute & simpliciter, si nullo modo limitetur ex intentione promittentis, oritur obligatio sub culpa lethali. Ita sentio cum Doctoribus secundae sententiae, idque probat illius argumeta. Et amplius roboratur, quia per talem promissionem, per se loquendo, si non limitetur ex intentione promittentis, promissarius acquirit ius ad rem promissam, quo sine vlla causa iniuriose priuatur. At hoc sine graui culpa non fit, quando res est grauis, quia alter grauius laeditur in eo, quod iam vere ipsius erat; ergo.

Dico secundo, posse ex intentione promittentis talem promissionem matrimonij gratuitam obligare solum sub veniali. Probat, quia supra sect. 3. dicto 1. probatum est, obligationem pendente ex priuata hominum intentione, ac voluntate praecise, posse obligare leuiter, circa materiam ex se grauem: talis vero est simplex, & gratuita matrimonij promissio. In quo valde distinguitur a promissione mutua, & reciproca matrimonij, quae ipsa sponsalia formaliter, & essentialiter constituit; haec enim nequeunt obligare tantum sub veniali, ut sect. 3. citata, dicto 3. demonstrat.

Dico tertio, promissionem matrimonij, sicut & 7 cuiusvis alterius rei gratuitam, non obligare ex virtute veracitatis, sed fidelitatis. Ita bene Lessius de iust. c. 18. dub. 8. Ratio est, quia virtus veracitatis solum nos obligat ad duo, nempe ut dicta nostra conformemur menti, ne committamus mendacium, & ut facta conformemur dictis, ne dicamus falsum. At promittere non est tantum affirmare se daturum, vel facturum; sed ulterius est se obligare alteri, & consequenter ius illi tribuere ad exigendum, unde dici solet, promissionem parere debitum. Unde assertio de futuro per se solum nullam inducit obligationem in futurum, sed solum postulare veritatem, quando asseritur, quatenus ex praesenti pendet proposito, ut expressè docuit S. Thom. 2. 2. q. 98. a. 7. ad 1. & ideo per se non inducit obligationem. At promissio inducit specialem obligationem perseuerandi in illo proposito, & illud implendi: ergo eiusmodi honestates sunt valde specie diuersae. Quare, etsi qui tantum affirmat, se aliquid futurum, teneatur ex virtute veracitatis suum dictum verificare, quatenus ex praesenti proposito pendet, ne laedat honestatem huius virtutis: at ille, qui promittit, amplius obligatur ad perseuerandum, nimirum in illo proposito, illudque implendum, nam promissio directe respicit alium, ut creditorem, cui facta est obligatio. Atque haec est ratio, cur fidelitas ex se obligare possit sub mortali, nisi ex intentione promittentis sit aliquam limitatio; non vero veritas, seu veracitas: nam haec solum obligat ad illam conformitatem verborum cum mente; & ad praesens propositum; quod nunquam censetur esse materia grauis, loquendo per se. At fidelitas inclinat hominem, ut promissum impleat, reddatque id, ad quod alius habet ius ex vi suae promissionis acceptatae, atque adeo si promissio sit de re graui, & ex intentione promittentis, nulla sit limitatio, & non cedat promissarius iuri suo, necesse est ut promittens sub graui culpa teneatur ad illius impletionem. Ex quo oritur ratio, ob quam virtus fidelitatis debeat versari circa materiam honestam

honestam, ut verè obliget; nam contradictionem implicat, quempiam ad illicitum teneri, & esse ligatum; tunc enim illicitum liceret, aut certè daretur perplexitas, quae & faciendo id peccatum committeretur, & similiter id non faciendo. Vtrumque autem constat esse valde absurdum.

8 Dico ultimo, rectè dici posse praedictam gratuitam promissionem obligare ex iustitia, sed non ex iustitia strictè sumptam.

Prima pars, quae est apud Doctores communis, ostenditur, tum quia promissarius dicit sibi rem deberi, potestque debitum exigere, vel condonare, & omnis promissio si fiat per formam stipulationis, tribuit actionem in foro externo, & promissor cogitur eam implere: ergo inducit obligationem iustitiae.

9 Dices, promissionem inducere talem obligationem, si fiat interueniente formula stipulationis, non verò si fiat simpliciter. Sed contra est, tum quia formula stipulationis non reddit promissionem firmiter in foro conscientiae, sed solum in foro externo, quia praesumitur maiore cum deliberatione facta, quando haec interuenit: ergo non facit, ut promissio secundum se sit alterius virtutis, nisi propriae ipsius. Tum etiam, quia tamen iure Digestorum requisita fuerit stipulatio, ut promissio simplex tribueret actionem in foro externo; tamen iure Codicis, ut multi sentiunt, non videtur requiri, ut colligitur ex l. si quis argentum. 1. C. de donationibus. Et, quod magis vrget, iure Canonico conceditur actio ex promissione acceptata, etiam si formula stipulationis non interuenierit, ut tenent communiter Doctores, & patet ex cap. 1. de pactis.

Secunda pars dicti patet, quia qui facit promissionem gratuitam, non se tam strictè obligat, ac qui facit promissionem onerosam, in hac enim perfectior est obligatio, eo quod pro obligatione rependatur aequalis obligatio, estque contractus mutuus, in quo loco eius, quod praestatur, redditur, vel praestatur aliud: ergo talis promissio gratuita non est ex virtute iustitiae strictae sumptam; haec enim respicit perfectum, & rigorosum debitum ad alterum, ratione cuius ei datur, quod ei perfectum, & rigorosum iure debetur; in liberali autem promissione nulla est compensatio alterius rei aequivalentis, ut constat. Ex dictis

10 Colligo primo, manifestum discrimen inter promissionem matrimonij gratuitam, & alteram onerosam, seu sub conditione repromissionis. Prior enim obligat modo explicato, etiam si alter non repromittat, non verò posterior: neque enim in sponsalibus promissio traditionis corporis per verba de futuro, potest esse valida, nisi sit non solum acceptata, sed etiam mutua, ut dixi supra disp. 1. sect. ultima, num. 1. Haec enim est natura contractus vitro, citroque obligatorij, ut dum celebratur antequam vtraque pars se obliget, nondum sit contractus perfectus, sed ante contractus perfectionem liberè possit alteruter resipiscere.

11 Colligo secundo, ex promissione gratuita matrimonij licet oriatur obligatio, non tamen impedimentum publicae honestatis, quia hoc oritur ex sponsalibus, seu ex mutua, & reciproca matrimonij promissione legitime facta, ut constat.

12 Inquires, quo pacto cognosceretur, promissionem esse gratuitam, vel potius esse per modum contractus, seu onerosam. Dico cum communi doctrina, quando aperte non constat ex promissione externa, standum esse intentioni promittentis. Quod si de ea non constet, colligi debet ex circumstantiis. Nam si praecessit tractatio de matrimonio contrahendo, promissio

non fuit gratuita, sed onerosa. Si verò nullatenus de eo tractatum fuit, sed ob beneficium acceptum ratione gratitudinis promittitur matrimonium, censetur esse gratuita promissio. Si autem dubium sit, iudicanda est per modum contractus, nam sponsalia naturam suam postulant talem promissionem; verba enim contrahentium, nisi aliud denotetur, accipienda sunt secundum naturam contractus, l. ex conducto. §. Papiamus. ff. locati.

Ad sententias oppositas. Ad fundamentum Caietani iam constat solutio ex dicto 3. & 4. Ad confirmationem verius opinor fidelitatem esse diuersam specie virtutem a veritate, seu veracitatis virtute; nam haec solum intendit conformitatem verborum cum mente: at illa inclinat ad promissionem implendam, & ad reddendum id, ad quod alius habet ius ex vi promissionis acceptatae, ut supra dicto 3. explicui.

Ad argumenta secundae sententiae prout nostrae opponuntur.

Ad primum constat ex dicto 2. promissionem simplicem in materia graui, posse obligare solum sub veniali, ex intentione promittentis, quia obligatio illius pendens est ex priuata hominis voluntate.

Ad secundum dico, in foro externo censeri semper promissum acceptatum in re graui, obligare sub mortali, & promissarium grauius laedi in iure, quod adquisiuit ad rem promissam, & ideo posse excommunicari promittentem non seruantem illud, ne tali iure sine rationabili causa priuatur alius iniuriose: at in foro conscientiae standum est intentioni promittentis, cum ex ipsa pendat formalis obligatio.

Ad tertium, concedo obligationem resultantem ex gratuita promissione esse ex iustitia non stricta, sed lata. Nam cum promissio ex natura sua obliget supra simplicem assertionem, ut ostensum est supra dicto 3. necesse est, ut virtus fidelitatis, cuius est implere promissum, obliget plusquam virtus veracitatis, cuius est solum verificare assertum: at nequit intelligi, quae sit haec maior obligatio, nisi sit iustitia, vel virtutis iustitiae valde affinis, praeferrim, quia promissione acceptata datur ius ad rem, quod etiam ad haereditatem promissarii transit: sicut & obligatio promissoris ad ipsius haereditatem traicitur; at huiusmodi iuri respondere obligatio iustitiae. Promissarius item dicit sibi rem deberi, potestque debitum exigere, vel condonare; quod signum est esse debitum iustitiae, vel virtutis affinis. Nego tamen virtutem iustitiae non posse circa materiam grauem obligare sub veniali tantum, quando nimirum constat ex voluntate contrahentium solum leuiter voluisse se obligare; excipio sponsalia, quae semper obligant sub mortali ob peculiarem causam, & rationem a me dictam supra sect. 3. Verum est in foro externo, quamlibet obligationem ex iustitia in re graui censeri grauem, & sub mortali obligantem, ut iam dictum est.

SECTIO VI.

An promissio matrimonij gratuita non acceptata possit aliquo iure obligare.

Doctores conueniunt, ut bene Molina tom. 2. de iustitia tract. 2. d. 263. & Lessius lib. 2. c. 18. dubit. 6. de iure ciuili, & Canonico, promissionem gratuitam ante acceptationem ordinariè nullam parere obligationes. Ratio est, quia tam iure ciuili, quam Canonico

nico obligatio non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu. *l. ff. de pactis, & cap. 1. de pacto*, statuitur, inita pacta esse seruanda. Vnde pactum nudum iure Canonico obligat: in quo corrigitur solemnitas stipulationis in iure ciuili requisita; non verò acceptatio necessaria, quia non dicitur pactum etiam nudum, nisi duorum consensus concurrat, *l. Labco, ff. de verborum significatione, l. si ego, ff. de negotiis gest.* Disceptatio ergo præcipua est, vtrum iure naturali secluso positio, promissio obligare queat ante omnem acceptationem.

2 Probabiliter sentiunt graues Doctores, Couarruias in *cap. quamuis pactum, p. 2. §. 2. num. vlt.* Molina *relatus*, & alij, consistendo intra limites iuris naturalis sufficere consensum promittentis ad obligationem independentem ab alterius acceptatione.

Primo ex *cap. si tibi absenti, de præbendis, in 6.* vbi dicitur collationem beneficii absentis factam ab Episcopo validam esse, esto absens nondum acceptauerit, & Episcopus non posse eam reuocare, donec is, cui facta est, eam repudiet.

Secundò ex *l. pactum, & l. pretium, ff. de pollicitationibus*, manifestè constat, promissionem factam ciuitati ad instaurandas ruinas, vel ob honorem ab ea receptum, vel recipiendum, vel ad opus aliquod faciendum, si hoc opus iam sit inchoatum obligare, esto acceptata non fuerit; at si promissio non haberet naturam suam obligandi, ius ciuile non tribueret vim illi supra eius naturam; nam ius ciuile non tribuit contractibus maiorem vim, quam naturam suam habeant; quamuis interdum ob bonum commune illis, vim quam per se habent, adimere soleat.

Tertio obligatio naturalis gratuita ex proprio consensu, & voluntate pendet; ergo cum consensus proprius ante acceptationem sit perfectissimus, sanè pariet obligationem independentem ab alterius acceptatione.

Quarto, sicut proferre dicta consona menti est actus virtutis veracitatis, ita conformare facta promissis est actus virtutis fidelitatis, sed eo ipso quo quis vult verba proferre, obligatur ex veracitate ad conformanda ea menti: ergo eo ipso, quo quis vult aliquid alteri promittere, obligatur absolute ex fidelitate ad conformandum illud facto, promissione.

Quinto, quamuis promissio sponsalium dicit ordinem ad repromissionem, sine qua sponsalia esse non possunt, & tamen potest dari promissio sponsalium absque actuali repromissione, vt vidimus *supra*, ergo tamen promissio dicit ordinem ad acceptationem, dari poterit sine actuali acceptatione: nam ante istam dari potest absoluta obligatio fidei rei faciende, quam qui reuocaret antequam à promissario respueretur, censeretur propriè infidelis, quia non conformaret facta promissis.

Sextò, diuina liberalis promissio facta homini obligat Deum ex fidelitate, etiam si ab homine non acceptetur; similiter Princeps & Respublica promittens aliquid, obligatur ex fidelitate, etiam si ab alio non acceptetur, dummodo non respuatur: ergo & humana promissio particularis facta alteri homini, obligat promittentem, etiam si alius eam non acceptet.

Vltimò, quia iuxta contrariam sententiam non rectè distinguitur obligatio fidelitatis ab obligatione iustitiæ, benè verò iuxta istam. Patet; quia si non datur obligatio ex fidelitate, nisi post alterius acceptationem, confunditur hæc obligatio cum obligatione iustitiæ: nam per acceptationem acquiritur proprium à promissario ius, quod respicitur à iustitia, in quamcumque rem oblatam, vt inductione constat: sicut enim si quis acceptet dignitatem, equum, & cætera

ab alio oblata, habet in illa proprium ius; ita etiam & habet ius in fidem oblatam, & acceptatam. Iuxta hanc verò sententiam rectè intelligitur distingui obligatio fidelitatis ab obligatione iustitiæ: nam per solam absolutam promissionem ante acceptationem solùm datur obligatio fidelitatis; post acceptationem verò additur obligatio iustitiæ.

Veriore iudico oppositam sententiam asserentem, promissionem omnem, atque adeò & ipsius matrimonij, sicut & donationem etiam sitendo in solo iure naturali, non obligare ante acceptationem. Ita sentiunt Sanchez cum multis, quos ipse refert *lib. 1. disp. 6. num. 10.* Valquez *disp. 4. num. 42.* Lessius *citatus num. 39.* Basilius Ponce *lib. 1. c. 4. num. 4.* & *sequenribus.* Coninch *disp. 2. num. 35.* Hurtado *disp. 1. diffic. 3.* & alijs. Iuxta hanc doctrinam

Dico *primò*, promissionem humanam vt obliget debere innotescere ei, cui fit promissio. Hoc mihi videtur certum; & patet, quia, vt vidimus *supra disp. 1. sect. 1.* promissio humana essentialiter consistit in oblatione, qua promittens offert alteri suam fidem rei faciendæ; fides enim, seu fidelitas essentialiter est virtus ad alterum: ergo naturam suam postulat, vt à promittente sit insinuata alteri, cui fides offertur: ergo si per promittentem non innotescit ei, cui offertur, non erit promissio. Firmatur, nam non videtur intelligi posse, vt quis alteri loquatur, vel eialiquid munus offerat, si alter absens sit, & ignarus locutionis, vel oblationis. Quis enim dicit eum, qui exiit Valentiam, esto sua dirigat verba ad Romanum Pontificem, & affimet, se illi offerre tale munus, loqui Pontificem, & ei munus offerre, nisi valdè metaphoricè, & improprie: ergo idem erit de promissione absentis facta, cum promissio consistat in locutione, & oblatione propriæ fidei alteri facta rei promissæ. Videantur dicta à nobis *supra sect. 2. cit. n. 4. & 5.*

Dico *secundò* promissionem futuri matrimonij vt obliget, requirere acceptationem alterius, inspecto etiam ipso iure naturali. Probat *primò*, quia promissio, vt dixi, esse non potest, nisi manifestetur ei, in cuius vtilitatem fit, cum sit virtus ad alterum, videlicet fidelitatis: non potest autem esse in obsequium alicuius, donec ille alter acceptet, & vtilem iudicet, nam vsque ad eam acceptationem perinde est, ac si audiisset promissionem, & nihil fecisset. *Secundò* non possum alteri me obligare nisi ipse adquirat ius in me, nec potest illud acquirere, nisi volens, quod fit per acceptationem per ipsum, vel alium eius nomine factam. *Tertio*, quia aliàs frustra esset talis obligatio: nam cum esset orta ex sola voluntate promittentis, per eandem posset, quandocumque vellet, tolli, quia omnis res per quascumque causas nascitur, per eandem dissoluitur: vt habetur *cap. 1. de regul. iuris.* *Quarto*, cum ius iustitiæ cuiuslibet versari debeat inter duos, hoc est, iustitia, quam quis seruare debet ad alterum sit, quotiescumque ius hoc vnus ad alterum sit, voluntate oritur, sicut contingit in promissione; non potest non ex consensu vtriusque nasci: nam qui fieri potest, vt aliquid ex voluntate alterius ad me incipiat, vt meum pertinere absque consensu meo; alioquin & me etiam repugnante, & contradicente, seu remittente promissionem, idem fieri posset, quod est absurdum. Idem dicendum pro obligatione fidelitatis, quæ ex promissione nascitur, nam ei, qui nihil curat de promissione, fidelitas non debetur in promissis: sicut neque ei, qui remittit verbum promissionis. Quod iudico verum, etiam si promissio liberalis matrimonij facta fuerit mulieri in fauorem piæ causæ. Vt si quis promittat matrimonium feminae pauperi, vel meretrici in Dei obsequium, &

remedium eius. Ratio est, quia nullum ante acceptationem ius acquiritur, est enim acceptatio necessaria iure nature ad valorem promissionis. Promissio autem ex voto in matrimonio, locum non habet etiam in causâ piâ: non enim est materia voti, cum impediatur maius bonum, & melioris vitæ propositum, quod pugnat cum ratione voti, etiam si fiat intuitu misericordiae, vt remedium pauperis feminae. Verum est quod dixi *supra disp. 3. sect. 3.* si tale votum emitteretur sub conditione, nimirum si ducturus sum, voueo me ducturum pauperem in Dei obsequium, verè esset validum; tamen tunc licet non esset acceptatio ex parte feminae, sufficeret tamen acceptatio ex parte Dei, quam bonis operibus semper adesse credimus. Denique firmo dictum, nam vota Deo facta obligatoria non sunt, quando Deus ipse minimè acceptat, vt si fiant de rebus indifferentibus, vt obiter notauit Sanchez *lib. 1. disp. 6. ad finem numeri secundi.* Imò si fiant de re bonâ, & talia vota Deus non acceptaret de possibili, verè obligatoria non essent; ergo multò minus humana promissio non acceptata potest obligationem ullam parere.

6 Dico *tertiò*, nullam promissionem valere iure ciuili ante aliquam acceptationem. Ita Basilius *c. 4. cit. n. 6.* Ratio est, quia aliqua acceptatio est iure naturali requisita, vt ostensum est, nec sine illâ promissio habet naturam suam obligandi. At ius ciuile nequit tribuere promissioni vim obligandi supra eius naturam, vt est per se manifestum. Quare tametsi verum sit promissionem factam ciuitati ad instaurandas ruinas, v. g. obligare, in ea tamen promissione est acceptatio eius, cui fit, vel ipsius Reipublicæ, vel Principis acceptantis loco illius. Vnde nulla est promissio verè obligans, in qua non sit acceptatio eius, cui fit, vel saltem Reipublicæ, aut Principis acceptantis loco priuatae personæ; nec ius ciuile, vel aliqua lex municipalis tollit acceptationem, quam nullo pacto tollere potest, sed solemnitates aliquas stipulationis.

7 Noster refert Sanchez *lib. 1. d. 6. n. 5.* excipit ab hac vniuersali regula promissionem liberalem matrimonij factam infanti, siue præsentis, siue absentis, quam putat ita ratam, & firmam esse, vt reuocari nequeat, sed tempus expectandum, donec infans ad septennium perueniat, & habeat vsum rationis, & tunc si illam repudiet, promissor liber erit, non verò si illam acceptet. Quod probat ex *l. inbemus. C. de emancipat. liber.* vbi decernitur, patrem emancipare posse filios infantes, ita vt ex eo tempore effectum habeat emancipatio, in qua ætate nulla potest esse acceptatio.

8 Contrarium existimo verius, talem nimirum promissionem non esse validam, cum Valquez *citato*, quia, vt ostensum est, nulla promissio ante acceptationem obligat. Et certè quis non videat, quamnam promissio infanti nec scienti, nec intelligenti esse possit, cum non differat ab ea, quæ lapidi fieret. Aliter dicerem, si promissio facta esset parentibus infantis, aut tutoribus, & illi acceptassent; tunc enim non obligat, quia promissio sponsalitia sit, sed ratione alterius promissionis, quæ ibi interuenit cum patribus, aut tutoribus illius.

9 Ad argumentum Sanchez rectè notat Valquez diuersam esse rationem emancipationis, & promissionis, ex qua prouenit vt in emancipatione non requiratur consensus infantium, in promissione verò requiratur acceptatio. Nam emancipari est extrahi filium, & solui patria potestate, quæ cum iure positio sit inducta, tam in filios adultos, quam infantes; inde fit sine consensu filiorum, imò & parentum, eodem iure posse liberari; ac proinde potest à patribus filiis concedi sine illorum consensu; renunciat enim pater

priuilegia iure positio ipsi concessa, cum plura commoda illius proueniant ex patria potestate, nam ratione illius habent patres in bonis filiorum aduentitijs vsum fructum. At qui promittit, non renunciat alicui priuilegio, sed ex suo dat aliquid, in quod acquiritur ius fidelitatis, & iustitiæ infanti aduersus promittentem: quòd ius nulli acquiri potest, sine proprio consensu ex natura ipsius promissionis, vt dictum est.

Dico *ultimò*, taciturnitatem in promissario præsentem esse signum acceptationis promissionis factæ. Ita communiter Doctores, & constat ex *cap. vn. co. de sponsal. impuber. in 6.* Et patet, quia tacens videtur consentire, in quantum est in sui fauorem, non tamen in sui præiudicium, *reg. qui tacet, de reg. iur. in 6.* at in hoc euentu de tacentis commodo agitur, Et quamuis ex regulâ, *is qui tacet 44. de reg. iuris in 6.* taciturnitas nec sit signum consensus, nec dissensus; id tamen sic est intelligendum, vt taciturnitas sit quasi quid medium inter consensum, & dissensum; quia ad verumque potest se habere; in fauorabilibus enim promissionibus est consensus, in onerosis autem dissensus. Hinc autem sumitur optima ratio; quia quoties de tacentis commodo agitur, censetur tacens in sui fauorem consentire; at quando matrimonij promissio est gratuita, cuiuslibet est vtile, & commodum, vt absque aliquâ propriâ obligatione, alter sibi obligatus sit.

Nota taciturnitatem promissarii præsentis censerit acceptationem, dummodo sit moralis præsentia, qua tacens intelligat sibi fieri promissionem. Vnde si verba promissionis non audiat, neque eorum sensum percipiat, taciturnitas illa non est acceptationis signum; est enim acceptatio actus liber, & ideo supponit rei acceptatæ cognitionem. Ex quo infero, si verba promissionis accipiantur, veluti dicta per modum factæ vrbانيتatis, licet taceat, non videri acceptare, atque adeò posse reuocari promissionem, quamuis alter vero animo promiserit. Idem dico de eo, qui ignorat ex eiusmodi promissione obligationem oriri. Ratio est, quia nullus acceptat, nisi quod nouit, at talis persona non habet conceptum illius rei, quæ est promissio, sed tantum huius vocis, *promissio*, quod perinde est, ac si solùm propositum acceptaret.

Quæret aliquis, qualis requiratur continuitas acceptationis cum promissione. Breuiter dico, non desiderari simultatem, ac continuitatem physicam consensuum, sed sat esse moralem. Vnde si post promissionem promissarius absens acceptationem differat multo tempore, censetur contemnere, & promittens manet liber ex tacitâ remissione. Hoc autem tempus arbitrio prudentis attentis circumstantiis occurrentibus est perpendendum.

Ad argumenta primæ sententiæ opposita. Ad primum dico collationem beneficii non esse propriè donationem, sed executionem donationis, quam Episcopus teneret facere, & ius voluit, vt talis collatio ante acceptationem valida sit. Et quamuis talis collatio esset donatio, non esset perfecta, sed inchoata; nam per perfectam is, cui fit, habet ius in beneficium; quod tamen non habet ante acceptationem, vt decernitur in eo capite. Voluit tamen Pontifex, vt etiam si acceptata non sit, non possit ab Episcopo reuocari, quousque repudietur.

Ad secundum communiter respondent Doctores nostræ sententiæ; esto ius ciuile ob commune bonum statuerit promissionem non obligare sine acceptatione; ab hac tamen regulâ voluisse excipere aliquas promissiones, quales sunt, quæ in argumento ponuntur. Ego verò, vt dixi *dicto tertio*, existimo, nul-

lam promissionem excipere ius civile, nec posse, quæ habeat vim obligandi absque vlla acceptatione; quia hæc requiritur saltem tanquam essentialis conditio sine qua non, ipso iure naturæ.

15 Ad tertium dico, in vnoquoque contractu oriri obligationem ex consensu adhibito, non quomodo-cumque, sed iuxta naturam illius. Natura autem promissionis postulat, ut alij nota sit, & in utilitatem eius, quod fit per acceptationem. Quare donec illa sit, non est perfectus contractus promissionis, neque consensus ad eam requisitus sufficienter constitutus.

16 Ad quartum negatur consequentia ob peculiarem naturam promissionis, quæ nequit ex fidelitate obligare, nisi alteri nota sit, tanquam utilis, & commoda ipsi. Quod non habet virtus veracitatis, quæ non est ad alterum, sed ad se ipsum, ut nimirum verba, quæ proferuntur, conformentur menti proferentis.

17 Ad quintum dispar est ratio, nam ideo potest dari gratuita promissio sponsalium absque actuali repromissione cum sola acceptatione, quia, ut ostendi supra *disp. 1. sect. vltimâ*, acceptatio, formaliter loquendo, solum est simplex, & nuda promissionis receptio, nullam afferens acceptanti obligationem, quæ receptione, & consensu potest placere, & grata esse promissario, etiam dum est anceps, & dubius, utrum sit aliquando tale matrimonium promissum contracturus. At nequit intelligi vera promissio alteri facta habens vim obligandi promittenti nisi sit illi nota, & utilis per promissarii consensum, & approbationem, quæ sola est sufficiens, & vera acceptatio.

18 Ad sextum dico, antecedens esse falsum; nam etiam promissio facta à Deo, à Principe, & Republica, ut verè obliget, exposcit expectationem ab eo, cui fit. Verum est non requiri, ut singulis hominibus innoscat, & ab eis acceptetur, sufficit enim, ut sint notæ communitati, & ab eâ acceptentur, ut in simili dicitur de lege à Principe promulgatâ.

19 Ad vltimum respondeo, rectè iuxta nostram sententiam intelligi obligationem fidelitatis esse valde distinctam ab obligatione iustitiæ strictè acceptæ, iuxta dicta supra *sect. 5. dicto vltimo*. Nam ex sola virtute fidelitatis circa rem promissam acceptatam non habet promissarius tam strictum ius; habet verò illud, quando est iustitiæ rigorosæ. Vnde etiam Deus virtute fidelitatis teneretur conferre pœnitentibus contritis primam gratiam sanctificantem, quia per promissionem Dei, de infundendâ illis gratiâ, acceptatam, acquirunt ius in fidem diuinam oblatam, sed non ius strictum, & rigorosum, quale habent iusti ad consequendam gloriam promissam suis meritis; nam istud consistit præcipuè in condignitate operis cum præmio, ut in materia de gratiâ, & merito latè ostendimus.

SECTIO VII.

An irrevocabiler obliget promissio matrimonij absenti facta, nullo pro eo acceptante.

1 Artem affirmantem sequuntur D. Antoninus, Tabiena, & Armilla relati à Sanchez *disp. 6. n. 23*. Probarique potest ex *cap. veniens, qui Clerici vel vœnentes*, ubi promissio matrimonij iudicatur valida facta absenti, & constat ex contextu, nullum absentis nomine accepisse.

2 Dico primo, promissionem matrimonij factam ab-

sententi non esse validam, nisi acceptetur per internuntium, aut epistolam à promittente missam, vel per eum, cui ius dat potestatem acceptandi. Ita communis Doctorum sententia. *Prior pars* est manifesta ex præcedenti sectione, ubi vidimus promissionem intrinsecè postulare, ut per promittentem innotescat ei, cui fit, & ab ipso promissario acceptetur. *Posterior pars* constat, quia per prædictos modos censetur, moraliter loquendo, promittentem alteri innotescere suam promissionem. Vnde in omnibus aliis promissionibus hoc ipsum desideratur. Quare cum coram nuncio à promittente missio alter acceptat, statim est firma, & irrevocabilis promissio; nam ex eo quod mittatur nuncio ille, ut intimet, censetur is quasi procurator, & gerens promittentis vices, ut promissionis acceptatio coram ipso facta consecratur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptet; sicut privilegium, tamen si iuxta communem sententiam non proliit absentis ante acceptationem, dum tamen quis nuncium misit, valet ubi privilegium innotescit nuncio, & is acceptat. Similiter si nuncio mittam donum, statim ut donarius acceptat, irrevocabile est, nec opus est, ut mittenti de acceptatione constet: ergo similiter in promissione gratuita. Hinc

Colligo primo, promissionem matrimonij, etiam si innotescat alteri, non per epistolam, aut internuntium à promittente ipsius nomine missam, sed per alios non missos, qui promissionem audierunt, invalidam esse, etiam si acceptetur. Ratio est, quia promissio, ut sæpè diximus, postulat naturam suam, ut per promittentem, vel per alium nomine promittentis innotescat ei, cui fit.

Colligo secundo, promissionem absenti factam, antequam ei innotescat, & ab ipso acceptetur, posse reuocari, quia non est perfecta promissio, nec habet vim obligandi, donec ab altero noscatur, & acceptetur.

Colligo tertio, promissionem gratuitam absenti factam, si fiat coram personis, quæ absentis nomine stipulari, seu acceptare possunt, quales sunt parentes pro filiis non emancipatis, tutores pro pupillis, curatores pro minoribus, & illi, quibus speciali mandato committitur, validam esse, & non posse reuocari, ut constat ex titulo *de negotiis gestis*, & ex aliis iuribus. Solum dubitari posset, an prædicti absentis nomine acceptantes, remittere valeant eam sponsonem; videtur enim posse, quia omne vinculum eo modo dissolui potest, quo colligatum est, ut constat ex *l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris*. Nihilominus oppositum est dicendum, non posse, quia per eorum stipulationem ius est absenti adquisitum. Vnde regula prædicta non procedit post ius comparatum tertio.

Colligo quarto, promissionem matrimonij respectivam, seu sub conditione repromissionis factam absenti invalidam esse, & posse reuocari, quamvis sit facta coram parentibus, tutoribus, & curatoribus; quia ista promissio ut obliget, pendet ex alterius repromissione; repromissio autem non est sine proprio consensu personæ, cui facta est promissio.

Colligo vltimo, promissionem liberalem matrimonij, causâ pietatis factam mulieri, reuocabilem esse ante absentis acceptationem. Nam etiam, ut constat *præcedenti sectione*, in causâ piâ exigitur acceptatio. Quod si ea promissio matrimonij fieret Deo, casu, quo valida est, quem casum explicuimus supra *disp. 3. sect. 3. n. 2. & 3.* esset firma, nec posset reuocari; tamen si posset illius voti dispensatio, vel commutatio obtineri absque absentis consensu. Vnde refert multum, an obliget ut votum, vel ut promissio facta homini,

SECTIO I.

An valide ponantur pœna soluenda ab iniuste resiliente à sponsalibus.

1 Procedit quæstio in eo euentu, in quo duo contrahunt inter se sponsalia, statuta certâ pœnâ pecuniariâ persolvendâ per eum, qui à sponsalibus resilit iniuste.

Comuniter Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez *disp. 30. & Hurtado disp. 1. dif. 18.* quatuor dicunt.

Primum est, pœnam adiectam contractui sponsalium esse prorsus irritam, atque adeo violentam fidem, non teneri in vtroque foro eam soluere, quod probant ex *cap. gemma, de sponsalibus*, & ex *l. Titia, ff. de verborum obligationibus*, ubi huiusmodi stipulationes dicuntur non obligare, quia matrimonia debent esse libera. Quod non tantum dicunt esse verum, quando stipulatio ista pœnalis fit ab ipsis sponsis, sed etiam quando fit ab eorum parentibus, propinquis, amicis, & ab his, quibus sponsi subditi sunt, vel pari possunt aliquod graue damnum. Quia in dictis textibus generaliter reprobat pœna, qua contrahentium libertas impediri potest, impeditur autem, si pœna à prædictis imponatur, etiam si modica sit. Vnde si apponeretur ab aliis omnino extraneis, non esset irrita, quia non impediretur contrahentium libertas.

Secundum, solam culpam venialem esse adicere sponsalibus hanc pœnam, quia cum ea non valeat, & subinde non compellat ad matrimonium, non videtur res adeo grauis.

Tertium, iuramentum appositum, nec confirmare, talem contractum, nec obligare ad solutionem pœne, quod latè ostendit Sanchez *disp. 32. n. 21*. Quia iuramentum, cum non sit vinculum iniquitatis, non obligat ad rem illicitam, & prohibitam. Firmatur, nam cum ea pœnæ appositio prohibita sit ob bonum publicum, eo quod huic expediat, matrimonia liberè contrahi, lex non tantum vetat eius contractum, sed etiam executionem, est enim culpa saltem venialis soluere talè pœnam, tãquam debitam. Sicut Clericus, qui iuravit, se sistere iudici sæculari, nec ad hoc obligatur, nec potest facere, quoniam id in præiudicium cederet Ordinis Clericalis, ut patet ex *c. si diligenti 12. de foro cõpenti*.

Quartum denique est, tamen si nulla sit obligatio soluendi pœnam, si tamen soluat, recipientem non teneri eam restituere, nisi iuridicè ad restitutionem condemnentur. Quia appositio talis pœnæ iure naturæ valet; leges autem prædictæ sunt pœnalis, & non impediunt translationem dominij, sed tantum liberant alterum ab obligatione soluendi, vnde translatio dominij valida est. Quod satis firmatur exemplo pecuniæ creditæ ludo prohibito perditæ, quam iuxta graues Doctores perdens non teneretur soluere; si verò soluat, recipiens non teneretur restituere: quia leges non impediunt eum contractum, nisi quoad obligationem soluendi, non verò quoad translationem dominij, si pecunia soluat; poterit tamen repeti in iudicio.

Dico primo, certum esse apud omnes, quando pœna apponitur sponsalibus, non teneri eam soluere iuste resilientem. Hanc conclusionem saltem probant iurata, quæ aperte sequuntur de pœnâ, quæ liget iuste resilientem, & hanc saltem annullant. Cõstat id præcipuè ex dicto capite *gemma, ubi* textus planè loquitur de sponsalibus inualidis celebratis ante septenniũ, & idèd immeritò addita fuerat pœna ad libertatem tollendâ. Quare si casus, & ratio decisionis attentè spectetur, tantum agitur de reprobâdâ pœnâ, quâdo additur pro casu, in quo iuste non seruantur sponsalia, & ex legitimâ causâ; tunc enim improbanda est pœna, sicut in

mini, & ab ipso acceptata: nam priori casu potest commutari, & per dispensationem Episcopi tolli, instar aliorum votorum, cum nullum ius per votum homini adquiratur, sed soli Deo. At posteriori non potest absque hominis consensu tolli, cui per promissionem illam acceptatam est ius adquisitum.

8 Dico secundo, promissionem liberalem matrimonij factâ absenti, reuocari posse ante acceptationem, quamvis addit iuramentum, & pactum non reuocandi. Idem dico de promissione matrimonij onerosâ. Ita communis sententia Doctorum. Ratio est, quia iuramentum sequitur naturam, & qualitatem actus super quem cadit; ergo quando actus includit aliquam essentialè conditionem, qualem includit promissio matrimonij, nempe acceptationem, eandem includit iuramentum ei adiectum. Quod intellige, nisi iuramentum factum fuerit Deo per modum voti, ut antea dixi.

9 Hinc colligo, si iuramentum non innitatur promissioni, sed hoc pacto fiat internè, vel externè, in præsentia, vel absentia alterius, Testor Deum, me ducturum Mariam, validum fore. Ratio, quia iuramentum, ut sit validum, non requiritur, ut sit de meliori bono, sed sufficit, ut sit de re honestâ, circa quâ versetur ipsum iuramentum, in quo nulla est inclusa promissio. Nam in illo nulli offertur fides, sed tantum adducitur Deus in testem rei faciendæ; vnde non est iuramentum promissorium, sed assertorium.

10 Ad argumentum oppositum, adductum in initio sectionis, dico, promissionem illam, quamvis absenti factam, esse ab eo acceptatam. Nam in eo capite solum dicitur, mulierem cuidam viro absenti promississe se nupturam: postea tamen cum multa de feueritate illius audisset, ne cogeretur cum eo contrahere, votum castitatis emisisse. Ex quo non sequitur virum prædictam promissionem non accepisse; quin imò cum dicatur ibi, virum, eo audito, itatim aliam duxisse, signum est ipsum conscius fuisse promissionis factæ à muliere, ac proinde non solum eam accepisse, sed mutuâ etiam fide se illi adstrinxisse, & ita sponsalia inter vtrumque contracta fuisse. Quis enim credat virum conscius, neque accepisse, neque sponsonem mulieris repudiasset, cum potius credatur ipsum prius mulieri fidem dedisse, sicut fieri solet.

DISPUTATIO VII.

De obligatione extrinseca conventionali sponsalia adimplendi.

1 **R**ater obligationem intrinsecam ex ipsis sponsalibus confurgentem ab intrinseco, ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem seruandam, de qua egimus præcedenti disputatione: datur alia obligatio proueniens ab extrinseco ratione conventionis, seu ex partium conventionem, quâ, pœna per fidem frangentem soluenda adicitur; & arrhæ etiam constituuntur, ac pacta, de quibus hæc instituitur disputatio.

Perez de Matrimonio.

in casu particulari illius textus, ubi est sermo de pœnâ impositâ sponsalibus impuberum, qui post pubertatem licitè possunt resiliere. Et ratio à priori nostrâ conclusionis hæc est; nam ea pœna non debet solui, si nulla interueniat culpa.

6 Dico *secundò*, in sponsalibus licitè posse apponi pœnam iniustè resilienti. Ita latè ostendit Coninch *disp. 22. dub. 5.* Basilius Ponce *c. 19. n. 8.* & alij. Ratio est, quia appositio pœnæ iniustè resilienti, nullo modo est prohibita: ergo licitè potest apponi. Antecedens ostendo, nam in primis constat non esse prohibitam iure naturali, vt fatentur etiam DD. oppositi, quia solum inuitat ad id, quod honestum, & ex iustitiâ debitum est. Neque etiam est prohibita iure Canonico; nam omnia iura, quæ in contrarium afferuntur, manifestè solum loquuntur de pœnâ, quæ liget iustè resilientem; quam solum annullant, vt patet discurrenti per singula. Nam in *cap. gemma*, vt dixi antea, agitur de sponsalibus ante pubertatem, à quibus post pubertatem licitè possunt sponsi resiliere. In lege *Titia*, agitur de puella, quæ noluit contrahere matrimonium, quod ab eius patre tunc mortuo, antea promissum erat; quod certè puella iustè facere poterat. Similiter lex *mulier*, intelligenda est de pœnâ impositâ iustè resilienti. Et ratio est aperta; nam leges irritantes hanc pœnam, eam reddunt rationem, quia nimirum matrimonia debent esse libera; sed pœna imposita resilienti solum minuit libertatem iustè resilienti, non verò iniustè: ergo respectu huius non irritatur pœna. Minor probatur, quia sponsi tenentur sub mortali liberè contrahere, & non iniustè resiliere; ergo pœna inducens ad non iniustè resiliendum, non minuit, imò potius conseruat libertatem matrimonij. Firmatur, nam ubi non est libertas, ibi minui non potest: sed nemo habet libertatem iniustè resiliendi à sponsalibus; quia talis strictissimo iustitiæ vinculo est adstrictus, & necessariò tenetur non resiliere sub peccato mortali, & in iure dicitur impossibile, quod licitè fieri nequit; ergo libertas illius per appositionem pœnæ in nullo minui potest. Et certè excommunicatio maior est grauissima pœna, quæ tamen apponi potest iniustè resilienti, quin impediatur matrimonij libertatem; item solutio arrharum, quarum quantitas excedere potest quantitatem pœnæ adiectæ, licitè apponitur iniustè resilienti, vt dicitur *scilicet. seq.* & non impedit libertatem matrimonij; ergo neque adiectio pœnæ. Quare, sicut constat apud Doctores, quia in lege Euangelica sine iustâ causâ illicita sunt diuortia, pœnam iniustè diuertenti validè apponi, vt potè omni iuri conformem; ita idem similiter dicendum est de sponsalibus; cum enim vtraque iam ad necessitatem translata sint, cessat generaliter ratio legis, & ipsa lex, quæ vetat eam pœnam ad necessitatem transferri; atque adeò lex irritans pœnam solum retinet locum in casibus, quibus etiam modò quis licitè sponsalibus, vel matrimonio, quoad cohabitationem, renunciat.

7 Dico *tertio*, iuramentum soluere pœnâ sponsalibus appositâ, si iniustè resiliat, obligari ad solutionem illius nouo titulo religionis. Ita Lessius *de inst. c. 17. dub. 7. n. 56.* Ratio est manifesta iuxta nostram sententiâ, quia talis adiectio pœnæ non est peccatum, cum ostensum sit, ad nihil, quod aliquo iure prohiberetur sit, obligare: ergo rectè potest iuramento confirmari, & ligari.

8 Ex his constat quid dicendum sit ad quatuor illa proposita pro priori, & communi sententia.

Ad primâ iam ostensum, adiectionem pœnæ, si sit contra iustè resilientem, nullam esse; esse verò validam, & licitam contra iniustè resilientem, neque inde impediri contrahentium libertatem.

Ad secundum dictum similiter patet, nullâ esse culpam, nec venialem, adiectionem sponsalibus eam pœnam iniustè resilientibus, vnde similiter licitè est, posse peti interesse lucri cessantis, & damni emergentis ex iniustâ sponsalium dissolutione

Ad tertium dico, iuramentum appositum pœnæ contra iniustè resilientem obligare nouo titulo ad solutionem pœnæ; cum sit de re licitâ, & honestâ. Adde, etiâ in contrariâ sententiâ asserente eam stipulationem esse peccatum veniale, non inde sequitur pœnâ prædictâ solutionem esse peccatum, & consequenter iuramentum eam soluendi verè obligare. Ratio est, quia solutio talis pœnæ non est prohibita: patet, quia non est prohibita ratione sui, vt constat; neque ex eo quod sit solutio pœnæ, quæ sit illicitè appositâ, etiâ si hoc admittatur; nam etiam solutio pœnæ oblata homicidæ, qua conductus est ad homicidium patrandum, est licita, quamuis conductio fuerit illicita, quia ex eo non approbatur conductio, sed satisfit obligationi relicta ex conductio: iuramentum autem obligat quoties licitè impleri potest, vt dicitur in *cap. debitores 6. & in cap. si verò 8. de iureiurando*. Alia autem est ratio clerici promittentis se sistere iudici sæculari; quia non solum hoc promittere, sed maximè tali se sistere iudici est iniuriosum Ordini clericali. Vnde ista actio est, quæ per se primò prohibetur, & ipsa promissio talis actionis se sistendi prohibita est tantum consequenter, quatenus excitat ad rem illicitam faciendam.

Nec verum puto, quod ibi dicitur, eam appositionem pœnæ opponi bono publico, vt matrimonia liberè contrahantur, quia aliter contractis sunt nata sequi iurgia inter coniuges, quæ Republicam perturbant. Non, inquam, probo, quia etiam si appositio pœnæ contra iniustè resilientem esset prohibita, non esset ad bonum publicum primò, & per se, sed tantum secundariò, quatenus per eam immediatè solum officitur ei, qui cupit resiliere: nam aliâ simili modo omnia priuata ciuiliu damna cederent primò, & per se in dânum Republicæ. Vnde similiter esset e bono publico, ne quis ciuis sua bona ludo vetito dilapidaret, quoniam inde sæpe maximæ familiæ affliguntur, & graues rixæ tam domi, quam foris nascuntur, quæ Republicam turbant; quod tamen est falsum: nam sic perditâ tenetur soluere, qui hoc iurauit, quia promissio soluendi ita perditâ tantum censetur immediatè prohibita ob priuatum damnum. Idem ergo ferendum est iudicium de incommodis, quæ Republica accipit ex eo, quod priuata matrimonia malè cedunt. Constat enim apud graues Doctores, inter quos Sanchez *lib. 1. disp. 32. n. 8.* cum aliquis contractus primariò irritatur in fauorem & bonum publicum, non confirmari iuramento; secus quando principaliter ob priuatum vtilitatem, quamuis secundariò, & minus principaliter publicam vtilitatem contineat. Ratio est, quia iuramentum confirmat contractum, dummodo non sit contra bonos mores, nec in præiudicium tertij. *c. cum contingat, de iureiurando*. Vnde non confirmatur quando est contra publicam vtilitatem principaliter, quia illi tanquam tertio præiudicatur principaliter, nec priuatus fauori publico renunciare potest, sed suo tantum. *c. si diligenti, de foro competentis*. At quando est solus fauor publicus secundariò, & consequenter; lex canonica de eo nõ curat, cum non oriatur magnum præiudicium bono publico, & renuntiet is, cuius principaliter interest, & inde est, vt tunc iuramento confirmetur, vt constat ex *c. 2. de pactis in 6. & Auth. Sacramenta puberum. c. si aduers. vendit.* ubi contractus minorum fauore, nullo confirmatur iuramento. Et ex *cap. cum contingat, de iureiurando, & c. 2. eodem tit. in 6.* ubi alienatio fundi dotalis mulierum fauore nulla firmatur iuramento.

Ad

12 Ad quartum dico, in nostrâ doctrinâ certum videri, pœnam, v. g. pecuniariam solutam à iustè resiliente à sponsalibus, non posse alterum in conscientia retinere. Patet, quia eam nullo titulo retinere potest, quandoquidem nullum ius habet in illam, cum iustè resiliens non teneatur eam soluere, vt dixi *dicto 1.* Quare sicut vsurarius, vel latro, qui accepit pecunias sibi extortè promissas, quamuis cum iuramento, non potest licitè eas retinere; ita nec sponsus accipiens pecuniam à iustè resiliente extortam, quamuis cum iuramento, nequit eam facere suam, & teneatur eam restituere. Præterea etiam videtur certum, pœnam solutam ab iniustè resiliente, posse alterum in conscientia retinere. Patet, quia, vt probatum est *dicto 2.* licitè, & honestè potest apponi pœna iniustè resilienti: ergo, & potest licitè, & honestè retineri. In opinione verò eorum, qui dicunt pœnam adiectam contractui sponsalium, etiam contra iniustè resilientem esse nullam ex legum dispositione, nec resilientem teneri eam soluere, nisi sit illi pœnæ appositum iuramentum, tamen sentiant nonnulli talem pœnam solutâ à nolente implere sponsalia, non posse alterum retinere, quia non apparet quo titulo eam retinere queat; imhi certè videtur verius, non teneri eam restituere, vt docent Sanchez *lib. 1. disp. 31. n. 2.* Lessius *de inst. c. 17. dub. 7. n. 56.* Coninch *disp. 22. dub. 5. n. 26.* Quia leges non faciunt alium incapacem talis receptionis, sed tantum liberant alterum ab obligatione soluendi. Firmatur, nam iura irritantia has stipulationes pœnales non impediunt domini translationem, nec retentionem in recipiente, sed solum irritant stipulationes istas pœnales, quoad effectum obligationis soluendi pœnam; & soluente eam concedunt in iudicio actionem repetendi: ergo cum pœnalia sint, non debent ad aliud extendi, sed quoad translationem dominij standum est iuri naturæ, iuxta quod valida est illa dominij translatio. Nam soluens non soluit pecuniam sub conditione, si debeam, se absolute, vt pactis stet. Quod verò in eo aliquo errore ducatur, putando se ad hoc teneri, sibi imputet: neque enim alter tenetur eum docere suum ius; nec iura omnia irritant ex errore facta, sed sufficit quod dent restitutionem in integrum, vel restitutionem soluti. Quod satis declarat exemplum illud de perditè ludo pecuniâ creditâ, qui licet non teneretur soluere, si tamen soluat, recipiens non teneretur restituere, nisi ad id à iudice compellatur: quia leges Caroli V. solum irritant talis ludi contractum, quoad effectum obligationis soluendi, quod ludo amissum est, non verò quoad effectum transferendi dominium, si soluatur. Hæc omnia puto intelligenda, modò pars per iniustitiam alterum non cogat ad solutionem, vel impediatur repetitionem: tunc enim per iniuriam esset alteri causa damni, & sic teneretur ad restitutionem.

SECTIO II.

Qua ratione possint arrhæ apponi sponsalibus, vt hæc confermentur.

1 PRO explicatione obserua *primò*, arrham tripliciter accipi posse. *Primò* pro donatione, quam vir facit vxori in dotis præmium. *Secundò* pro donatione propter nuptias. *Tertio* pro pignore, quod inter sponsos datur in signum implendi sponsalia, & perficiendi contractum matrimonij, quod vulgo appellatur, *Senal*; instar aliorum signorum, quæ in venditionibus, aliisque contractibus dari solent. Atque in *Peregr. de Matrimonio.*

hac significatione sumuntur arrhæ, vt vocari solent arrha sponsalitia.

Obserua *secundò*, vt aliquid habeat rationem arrhæ, non sufficere illud promittere, sed deberi de facto dari. Id constat ex communi vsu in aliis contractibus, in quibus nihil habet rationem arrhæ, nisi de facto tradatur ante completum contractum. Quare si arrhæ non tradantur, sed in posterum soluendæ promittantur, potius pœna, quam arrhæ dicendæ sūt. Exigitur autem dum traduntur arrhæ, vt expressè dicatur dari in signum futuri matrimonij; nam simpliciter tradita potius sponsalitia largitas sunt. His positis

Dico *primò*, licitum esse in sponsalibus tradi arrhas amittendas ab iniustè resiliente, & in quacunque quantitate de iure communi; & tam in re mobili, vt pecunia, quam immobili, vt fundo. Ita communiter Doctores. *Prima pars* constat, quia nullo iure impeditur, imò id approbatur iure ciuili, *l. arrhis, & l. fin. C. de sponsalibus*; nullumque est ius Canonicum illud corrigens. Imò iure Pontificio licitas esse arrhas; probat textus in *cap. si quis uxorem, cum sequenti, 27. q. 2. cap. nostrates, cap. femina 30. q. 5.* Et ratio est, quia traditio arrhæ ex se nullo modo impedit libertatem, nam cum sponsi teneantur sub mortali liberè contrahere, & non iniustè resiliere; arrha inducens ad non iniustè resiliendum non minuit, imò potius conseruat libertatem matrimonij. Firmatur, nam traditio arrhæ multo minus impedit libertatem, quam appositio pœnæ, quia cæteris paribus timor amittendæ arrhæ, vt potè iam traditas, & non soluendas, minor est quam soluendi pœnam appositam, vt potè nondum traditam: & regulariter arrhæ traditio, vt potè rei, quæ de præsentè datur, est minor, quam appositio pœnæ, vt potè rei, quæ promittitur in futurum; & appositio pœnæ licitâ est, nec minuit libertatem, vt ostendi præcedenti sectione *dicto 2.*

Secunda pars, nempe arrhas posse validè constitui, & tradi in quacunque quantitate inspecto iure communi, similiter probatur: quia traditio arrharum nullo iure restringitur, seu limitatur, nam ius commune indefinitè loquitur de illis, nec eas restringit, seu limitat: ergo possunt validè in quacunque quantitate tradi, & constitui. Verum est iure ciuili Castellæ, arrhas non posse excedere decimam partem bonorum dantis illas, vt constat ex *l. 1. tit. 2. lib. 3. fori*, quæ approbatur *l. 2. tit. 2. lib. 5. nouæ recopilat.* Cæterum iure communi non est determinata quantitas in arrhis constituendis.

Obiicies, esse limitandam quantitatem arrharum, attentâ qualitate personarum, propter ipsam libertatè matrimonij: si enim pauperes magnam arrham constituunt, cum is qui accepit duplum, aut quadruplum soluere teneatur, quis dubitet illo infringi matrimonij libertatem, quod inter locupletes secus contingit. Verum respondeo hoc non obstare, cum amissio imponatur resilienti sine causâ rationabili & iusta: diximus autem in superiori sectione, licitam esse adiectionem pœnæ his, qui sine iustâ causâ resiliunt ab sponsalibus.

Tertia pars similiter probatur, quia arrharum traditio etiam in re immobili nulla lege reprobat, quamuis in *l. final. C. de sponsalibus*, tantum fiat mentio eorum in quantitate numerata.

Dico *secundò*, arrhas posse validè ab vtroque contrahente constitui. Ita communiter Doctores, Sanchez, Couarruias, & alij; quia mutua arrharum traditio nullo iure irritatur; neque est superflua, quia iniustè resiliens amittit arrhas à se traditas, & tenetur sibi traditas restituere.

F 2

Dico

7 Dico *tertio*, quid circa arrhas iure statutum sit in *c. mulier, de sponsalibus, & arrhis*. Nam *primo* statuitur, ut si is, qui arrham accepit, iniuste à sponsalibus resiliat, duplum restituat, videlicet ipsam arrham, & eius valorem, idque sine vlllo alio contractu. *Secundo*, ut contrahentes possint inter se statuere, ut iniuste resiliens reddat arrham, & præterea duplum, aut triplum eius valorem, non tamen amplius. Is autem, qui eam tradit, iniuste resiliens, eam de iure amittit. *Tertio*, ut qui teneatur his pactis, necessarium esse ut expleuerit vigesimum quintum annum; minores vero, nisi veniam ætatis impetrauerint, ut scilicet possint amplius se obligare, si iniuste resiliant, tantum teneri reddere arrham, non vero præterea soluere eius valorem, aut duplum. *Quarto*, ne iniuste resiliens, aut arrham perdat, aut si eam receperit, quidquam præter eam soluat. *Quinto*, ut non solum sponsi, sed etiam eorum parentes, aui, ac proauu validè pro suis filiis, aut nepotibus, eiusmodi conditione arrhas dent, aut recipiant. Totum hoc habetur in dicta lege, Notat Sanchez *lib. 1. disp. 36. de communi sententiâ, prædictam legem non esse iure Canonico abrogatam*. Si verò in aliqua prouinciâ esset abrogata, non obligaret.

8 Dico *ultimo*, si matrimonium fiat, arrhæ debent reddere ad eum, qui eas tradidit, idem est si ob iustam causam non fiat. Est communis apud omnes. Et ratio est, quia arrhæ dantur quasi pignora matrimonij contrahendi: ergo sicut in aliis contractibus dans signum illud recuperat, si contractum perficiat, aut si ob iustam causam non potest perficere, ita & in isto: & sicut in aliis contractibus is, qui iniuste resiliat, amittit illud, pariter in isto. Ex quo infero, cum pater, v. g. filium suum promittit, & dat arrham, & per ipsum nō stat, ut matrimonium contrahatur, nō perdat arrhæ, ut bene Sanchez *disp. 36. n. 13.* quia hæc perditio arrhæ, aut dupli solutio, habet rationem pœnæ conuentionalis; hæc autem non debet solui, cum nulla interuenit culpa contra pacta.

10 Circa legem prædictam in *d. c. mulier*, oritur difficultas, an facta conuentione inter contrahentes, quod nimirum accipiens arrhas, iniuste resiliat, reddat triplum, id est, ipsas arrhas, & ter tantundem; facta, inquam, hac conuentione iniuste resiliens teneatur in conscientia ante iudicis sententiam reddere non tantum arrhas, sed etiam reliquum.

Negat Sanchez *disp. 37. cum aliis, quos ipse refert*. *Primo*, quia ea videtur intentio contrahentium, qui ideo eas pœnas apponunt, ut metu condemnationis per iudicem faciendæ possint partem cogere, ut stet contractui.

Secundo, quia cum prædictæ pœnæ sint valdè rigidæ, videtur æquitas postulare, ut non debeantur antequam arbitrio iudicis decernatur quid debeatur, ut ipse earum rigorem possit moderari.

11 Alij verò dicunt, quando clarè constat, spōsum iniuste resiliere, non teneri resilientem eam pœnam soluere, si non petatur ab alio spōso, vel parte: si tamen exigatur, teneri in foro conscientie eam illi soluere absque vlla contradictione, & nullâ spectatâ iudicis sententiâ. Ita Couarruias *4. Decretal. c. 6. §. 8. Copinch disp. 22. dub. 4.* Basilus *c. 19. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 97.* Lessius *de iustit. lib. 2. c. 29. dub. 15. n. 135.* & alij.

Primum partem huius sententiæ firmant, quia nimis rigidum apparet iniuste resilientem teneri soluere illam pœnam conuentionalem, etiam si nemo exigatur, quæ ea videtur esse mēs contrahentium: est enim durum, & moribus hominum non satis accommodatum, ut solutio pœnæ debeatur ante exactionem

partis, quæ hinc vicem iudicis supplet: sicut neque pœna legalis, id est, per legem apposita. Vnde censetur pars non petendo remittere.

Secundam partem probant *primo*, quia ea pœna non debetur ex dispositione legis, sed ex partium conuentione; ergo non exigit infligi per sententiam iudicis, sed exigi à parte. Patet consequentia, quia sicut iudex habet ius exigendi à reo pœnas legi debitas, sic & pars habet ius exigendi pœnas sibi debitas ratione pacti; quia habet ius exigendi quod ex iusto pacto debetur. *Secundo*, hæc esse videtur mens contrahentium; conueniunt enim de solutione pœnæ, nulla factâ mentione sententiæ iudicis: nam ideo à partibus illæ pœnæ ex pacto apponuntur, ut sine auctoritate iudicis pars possit cogere, ut stet pactis; ut enim cogatur auctoritate iudicis, nihil opus erat appositione pœnæ, cum iudex eam per se nolenti stare pactis possit infligere. *Ultimo*, amissio arrhæ non minus habet rationem pœnæ conuentionalis, quàm redditio dupli, vel quadrupli; atqui eam recipiens, si dans iniuste resiliat, ante omnem sententiam iudicis habet ius eam retinendi: ergo similiter si recipiens iniuste resiliat, pars habet ius illud duplum, vel quadruplum exigendi: nam dans arrham non minus intendit partem obligare ad pœnam soluendam, quàm se ipsum, aliter enim nimis redderet iniquam causam suam. In hac re

12 Dico *primo*, certum esse apud omnes iniuste resilientem teneri soluere ante omnem exactionem partis, totum interesse lucris cessantis, vel damni emergentis ortum ex dissolutione contractus. Patet, quia alter spōsus patitur iniuste damnum culpâ ipsius resilientis: ergo iste tenetur in conscientia ante omnem petitionem illud damnum refarcire.

13 Dico *secundo*, certum etiam videri, quod etiam omnes sentiunt, eum qui arrhas accepit, si iniuste resiliat, teneri ante omnem exactionem soluere. Patet, quia nullum habet ius eas retinendi, neque id tanquam pura pœna iudicandum est, sed est ipsa conditio naturæ contractus annexa.

14 Dico *tertio*, si sermo sit de pœna dupli, debere solui quoque ab iniuste resiliente ante petitionem partis. Ita Paludanus in *4. disp. 27. q. 1. a. 2. n. 13.* Petrus Nauarra *lib. 3. de rest. c. 2. dub. 10.* Hurtado *disp. 1. disp. 20.* & alij. Moneor, quia prædicta pœna non est purè pœnalis, sed est conuentionalis, ex conuentione, & contractu inita: ergo ante omnem exactionem partis debet statim solui, sicut quoduis aliud debitum ex aliis contractibus. Firmatur, nam tamen si lex *mulier*, supra adducta, illam pœnam dupli præscribat, eam tamen non statuit in puram legale punitionem alicuius culpæ, sed equitate secutâ, quid iustum sit, quidque contrahentes videantur intendere, explicat; nimirum ut par sit vtriusque partis contrahentis conditio, ut sicut vnus, si deficiat iniuste, perdat datas arrhas; ita alter, si iniuste deficiat, tantundem perdat: quæ in omni simili contractu, nisi aliud exprimat, videtur esse contrahentium intentio; præsertim quando illam legem non ignorant: tunc enim secundum conditiones in eâ præscriptas intendunt contrahere: ergo nisi contrarium expresse intendatur, vel ex consuetudine sit introductum, talis pœna conuentionalis censenda est: ergo idem iudicium ferendum est de illâ, ac de illâ alterâ amissionis arrharum, atque ad eodè vtraque ante omnem exactionem est in conscientia soluenda.

15 Dico *quarto*, idem dicendum de pœnâ alia conuentionali tripli, vel quadrupli. Moneor eisdem rationibus, ac fundamentis, nam talis pœna non debetur ex dispositione legis, sed ex partium conuentione, atque ad eodè idem iudicium ferendum

dum est de illa tripli, vel quadrupli, ac de illâ pœnâ dupli.

16 Dico *ultimo*, prædicta dicta procedere, quando clarè constat, partem, nempe spōsum iniuste resiliere à contractu sponsali. Nam quando de hoc esset aliquod dubium, certum videtur nihil deberi ante sententiam iudicis, seu eius declarationem. Adde posse etiam contingere, ut alicubi ex consuetudine, ad solutionem prædictarum pœnarum exigatur iudicis condemnatio, quæ seruanda est: est enim spectanda, & seruanda loci consuetudo. Si verò ea non sit, vrget obligatio conscientie prædictam pœnam conuentionalem soluendi, non solum ante sententiam iudicis, sed etiam ante omnem partis requisitionem.

Ex dictis manent soluta argumenta pro aliis sententiis opposita, quatenus nostræ opponuntur.

SECTIO III.

An sponsalibus adijci queant alij contractus, præsertim pactum permanendi in aliquo loco.

1 Circa primum certum videtur apud Doctores, in contractu sponsalium pro securitate matrimonij contrahendi, posse interuenire fideiussores: quia nullo iure id prohibitum est. Maior controuersia est de pignoribus. Verius tamen existimo, posse ea admitti pro securitate arrharum nondum traditarum, ut bene Sanchez *disp. 38. cum aliis*. Et ratio est, quia cum arrhæ admittantur in contrahendo matrimonio, pignora accessoria arrhis valida erunt.

2 Maior difficultas est de alio contractu habitandi in certo aliquo loco, de quo latè Basilus Ponce *lib. 12. c. 20.* Breuiter dico, valere pactum de commorando perpetuò in aliquo loco, v. g. in aliqua ciuitate. Ratio est, quia non est cur ea potestas homini denegeretur, ut constat ex iure naturali, nec etiam ex iure positiuo; ergo adimplendum erit tale pactum nullâ lege prohibitum, ut constat ex *l. 1. de pactis*. Neque inde sequitur reddi hominem seruum. Quamuis enim eo pacto restringatur libertas, at ea restrictio talis est, ut liberè sibi quis possit ex pacto imponere. Neque verò tale pactum simile est alteri pacto de incarcerando, & aliis similibus; non enim sunt omnia facta eiusdem rationis.

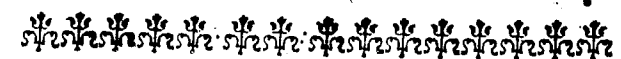
3 Similiter dico, cum in contractu matrimonij, vel sponsalibus, ut sæpè fit, apponitur pactum, ut vir teneatur perpetuò habitare in domicilio vxoris, neque possit aliò domicilium transferte, eiusmodi pactum valere. Patet, tum quia in traditione rei suæ potest vnusquisque pactum quod vult apponere, *l. 1. c. de pactis, & cap. verum, de condit. apposit.* ergo idem est in traditione mulieris, cum tradat se ipsam viro per matrimonium. Tum etiam, quia pactum istud non est contra bonos mores naturales, cum licet vxor parère teneatur marito in alium locum se transferenti, quia iure naturali viro subdita est; potest tamen ille pacto se astringere ex iustâ causâ ad habitandum in aliquo loco. Quæ enim in hoc turpitudine apparet: eo ergo pacifcente de commorando in aliquo certo loco valet pactum, & compelli potest. Neque est contra libertatem ingenui, quia ille potest, si vult, illi libertati renunciare, ut dictum est; sicut per clausuræ votum se obligant fœminæ religiosæ ad commorandum in certo loco

Peregr. de Matrimonio.

co. Adde tale pactum non tam poni marito ad obligandum illum, quod habitet in certo loco, quàm ne vxor cogatur dimittere ciuitatem, in qua fuit nata, atque nutrita, & ne separetur à parentibus, & consanguineis, *l. possessioni, c. commun. vtriusque iudic.* quæ separatio est nimis dura, *l. liberorum, de verb. significat.*

Est verò limitanda proposita doctrina, nisi noua causa emergat mutandi domicilium; tunc enim, etiam si pactum sit iuramento confirmatum, licebit resiliere, & mulier tenebitur virum sequi, ut cum communi tenet Sanchez *disp. 40. n. 3.*

4 Quæres, an è contrario valeat pactum, ne quis possit ingredi in aliquam ciuitatem, quod frequenter fit in remissionibus iniuriarum, & delictorum. Respondeo valere, etiam si perpetuum sit, quia hoc pactum nihil continet contra bonos mores ciuiles, & naturales, & est de re, quam quis facere potest, scilicet domicilium mutare. Deinde hoc pactum conducit ad quietem consanguineorum occisi, ad delinquentis securitatem, ne oculis eorum, qui iniuriam passi sunt, obuius fiat occisor, & ex eius conspectu iterum reuiuiscat odium accenso sanguine. Quis enim oppositum non iudicet indecens, imò & inuerecundiâ plenum, & discordiarum seminarium? Reipublicæ etiam interest, ut aliqua pœna puniatur is, qui vltimo supplicio afficiendus erat, nisi remissionem illam conditionatam impetrasset ab offenso. Neque obstat quod eiusmodi pactum videatur quoddam exilij genus continere, & impositio exilij pertineat ad iudicem: non, inquam, obstat, quia non imponitur ut exilium, quasi transgrediens criminaliter sit puniendus, sed ex pacto, & conuentione partium.

DISPUTATIO VIII.

De variis sponsalium effectibus.

D Vplex in genere distingui solet sponsalium effectus, alius naturalis, & quasi intrinsecus ex ipsomet sponsalio contractu resultans ex natura rei; alius quasi extrinsecus, & humanus positiuus vi solius iuris Ecclesiastici ex sponsalibus ortus. Prior effectus est ipsa intrinseca obligatio naturalis stricta, & grauis sub culpâ resultans ex sponsalibus ipsis; de quo latè egi supra *disp. 6. sect. 1.* Posterior effectus secundi generis, ex solo iure ecclesiastico procedens, est duplex; primus est impedimentum publicæ honestatis; secundus est sponsalia ipsa per copulam transire in matrimonium. His duobus effectibus addunt alij tertium, nempe licita esse sponsis de futuro oscula, amplexus, aliosque tactus non impudicos. Totum hoc est in hac disputatione expendendum.

SECTIO I.

An, & quomodo sponsalia gignant impedimentum publicæ honestatis.

Impedimentum publicæ honestatis, quatenus ex sponsalibus oritur, ita appellatur, eo quod æquū sit propter publicam honestatem, & decentiam, ut matrimonium impediatur inter aliquas personas, quæ factæ sunt

sibi propinquæ ob ſp̄ſalia. Vnde hac de cauſa appellatur propinquitas conſurgens ex ſponſalibus. Circa hoc impedimentum ex ſponſalibus ortum,

1. *Primo* certum eſt apud Doctores, non eſſe impedimentum iure naturæ, ſed iure Eccleſiaſtico ſtatutum. Patet, tum quia nuſquam gentium, præterquam in populo Chriſtiano, eius ratio habita eſt. Tum etiam, quia non reputatur notabiliter indecorum ſecundum lumen naturæ coniugium inter ſponſum de futuro, & ſororem ſponſæ defunctæ, vel vice verſâ, celebratum: ergo hoc impedimentum ſola Eccleſiæ auctoritas induxit. Quæ cenſuit propter publicam decenciam, morumque honeſtatem conuenientem, vt propter inchoationem matrimonij, quæ in ſponſalibus reperitur, conſanguineis alterutrius ſponſi interdicitur matrimonium cum altero. Et ratio congruè fuit, quia per ſponſalia coniunguntur ſponſi, non tamen perfectè, ſicut per matrimonium, ſed imperfectè, tanquam per quoddam matrimonij initium: ergo conueniens fuit, vt ſicut per matrimonium conſummatum affinitas contrahitur dirimens nuptias ſubſequentes, ita ex ſponſalibus aliud vinculum coniunctionis oriretur, minus tamen perfectum affinitate, quod ſimiliter ſubſequens matrimonium diſſolueret.

2. *Secundo*, etiam certum eſt ex ſponſalibus validis, & certis, oriri iure Eccleſiaſtico impedimentum publicæ honeſtatis dirimens matrimonium cum conſanguineis alterius ſponſi in primo tantum gradu. Quare ſi quis poſt prædicta ſponſalia celebrata cum Francisca, matrimonium contraheret cum illius ſorore, vel matre, vel ſiliâ, inualidè contraheret. Totum id conſtat ex Trid. ſeſſ. 24. c. 3. vbi hoc impedimentum in ſponſalibus reſtrictum eſt ad primum gradum, verum ante Tridentinum ex iure antiquo extendebatur ad quartum, & oriebatur hoc impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus non modò validis, ſed etiam inualidis, ſeu irritis, dummodo aliunde quàm ex defectu conſenſus eſſent irrita, vt ſi ab amente, vel infante fuiſſent contracta, cum neuter ſit liberi conſenſus capax. Id totum ſtatuit Bonifacius VIII. cap. unico, de ſponſalibus, in 6. his verbis. Ex ſponſalibus puris, & certis, etiam ſi conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut aliâ quauis ratione ſint nulla, dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus oritur efficax ad impediendum, & dirimendum ſequentiâ ſponſalia, vel matrimonia, nõ autè ad præcedentiâ diſſoluendum, impedimentum iuſtitia publicæ honeſtatis. Hæc Bonifacius. Iuſtiſſimè autem inſtituit Bonifacius, vt ex nullis, id eſt, iſtis re ipſâ, licet inualidè ſponſalibus oriretur idem impedimentum publicæ honeſtatis, quod ex validis; vt hac ratione obuiam iretur fraudibus, & iniquitatibus multorum ex vehementi deſiderio ſpe matrimonij cum certis perſonis contrahendi, ſæpè contra fas, & Eccleſiæ ſtatuta, contrahere ſponſalia enitentium; quod eniti & attentare deſinent, intelligentes ex illis licet irritis, conſurgere impedimentum, quod ſubſequens matrimonium dirimet.

Neque huic iuri antiquo Bonifacij Octauo opponendus eſt S. Th. in 4. diſp. 4. q. 1. a. 1. quaſt. 4. ad 3. docens ex ſponſalibus irritis non oriri hoc impedimentum. Nam, vt latè oſtendit Baſilius Ponce lib. 7. c. 36. ante Bonifacium Octauum, qui ſextum librum Decretalium edidit, & conſequenter ante illud cap. unico, de ſponſalibus, nulla fuit ſcripta lex, quæ ex ſponſalibus eiuſmodi diceret oriri impedimentum publicæ honeſtatis; vnde ab eo capite primum de eâ re emanauit decretum. At S. Th. ſcripſit ante illud editum à Bonifacio VIII. decretum, & ſcripſit verè, ſpectatâ ſolâ rerum naturâ, quæ cum ea ſit, vt ex nihilo

nihil fiat, ex ſponſalibus nullis concludit nullum oriri impedimentum. Quod etſi ita ſit, ſi ſola ſponſalium natura ſpectetur, minimè tamen ſi Eccleſiæ, vel Pape potestas, & auctoritas, quæ illud inſtituit poſtea iuſtâ de cauſâ iam adductâ.

Cæterum Tridentini auctoritate, & decreto impedimentum hoc ex ſolis validis ſponſalibus, & ad ſolum primum gradum oritur. Sic enim ſtatuit ſeſſ. 24. decreto de reformatione matrim. c. 3. his verbis. Iuſtitia publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorsus tollit; vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant; quoniam in vterioribus gradibus iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari. Ex quibus

Colligo primo, ex ſponſalibus contractis, inter illos, inter quos non poteſt valere matrimonium ratione alicuius impedimenti, non oriri publicam honeſtatem, iuxta diſpoſitionem Tridentini, quamuis iure antiquo conſurgeret. Quare ſi quis cum Francisca, v. g. validè contraxit ſponſalia, & poſtea alia celebrat ſponſalia cum ſorore Francisca, non afficitur impedimento publicæ honeſtatis, ratione cuius nequeat amplius cum Francisca contrahere matrimonium. Ratio eſt, quia ſponſalia cum ſorore Francisca ſunt inualida: ex ſponſalibus autem inualidis non conſurgit impedimentum publicæ honeſtatis; ſicut conſurgit ex ſponſalibus priuſ celebratis cum Francisca, ratione cuius impedimenti efficitur, ne valida ſint poſteriora ſponſalia celebrata cum ſorore Francisca, atque hoc expreſſè habetur cap. unico, de ſponſalibus in 6.

Colligo ſecundo, ex ſponſalibus celebratis cum perſonâ incertâ, non oriri impedimentum publicæ honeſtatis; vt conſtat ex d. cap. unico, de ſponſalibus, in 6. illud enim impedimentum tantum oritur ex ſponſalibus cum determinatâ perſonâ. Similiter ex ſponſalibus conditionatis non gignitur hoc impedimentum, niſi purificatâ conditione, quia ante euentum conditionis non ſunt pura, neque certa, d. cap. unico. Quare ſi quis contraxit ſponſalia ſub conditione de futuro cum Francisca, & poſtea abſolutè celebrat alia cum Mariâ ſorore Francisca, non afficitur impedimento publicæ honeſtatis, diſſolvente priora ſponſalia celebrata ſub conditione cum Francisca. Ratio eſt, quia poſteriora ſponſalia non poſſunt inducere obligationem ad aliquid illicitè faciendum. At illicitè heret matrimonium cum Mariâ ſorore Francisca; quia ex vi prioris promiſſionis a deſt obligatio expectandi euentum conditionis, ante quem euentum non poteſt ſponſus rem vni ſub conditione promiſſam tradere alteri; matrimonium tamen eſſet validum, ſi celebraretur cum Mariâ ante conditionis euentum; nam ante conditionis euentum non eſt inductum impedimentum publicæ honeſtatis, ratione cuius diſſoluatur matrimonium.

Colligo tertio, ex ſponſalibus contractis ante ſeptennium, niſi poſt ſeptennium appareat, eoſdem conſenſiſſe, vel mutuâ habitatione, vel aliis ſignis, ex adductis ſuprà diſp. 4. ſeſt. 6. non oriri publicam honeſtatem, quia ſponſalia ante ſeptennium nulla ſunt. Quod ſi poſt ſeptennium ante ætatem nubilem contrahant de præſenti, cum illud matrimonium habeat rationem ſponſaliorum iuris interpretatione, gignent impedimentum publicæ honeſtatis. Similiter ex ſponſalibus, quæ parentes pro filiis contraxerunt, ſi illis vel non contradicant præſentes, vel poſtea rata habeant tacitè, vel expreſſè, cum illa valeant, naſcitur etiam publicæ honeſtatis; ſecus minimè. Sic habetur cap. unico, de diſpoſitione impub. in 6. §. 1. 2. & 3. Col

7 Colligo quarto, ex ſponſalibus oriri impedimentum publicæ honeſtatis dirimens cum conſanguineis alterius ſponſi in primo gradu, non verò cum affinibus. Vnde qui poſt ſponſalia facta cum Francisca contrahit matrimonium cum affine Francisca, vt cum ea, quæ fuit vxor fratris Francisca, validè contrahit. Patet, tum quia textus ſuprà relati hoc impedimentum ſtatuentes ſolis conſanguineis nuptias interdicit. Tum etiam, quia coniuges non attendunt à matrimonio cum affinibus alterius coniugis, vt inſrà diſp. 31. ſeſt. 6. n. 4. dicemus: ergo multo minus ſponſi de futuro. Oritur autem cum conſanguineis alterius ſponſi in primo gradu, etiam cum illegitimis, quia etiam hi ſunt veri naturales conſanguineis atque ideo eadem honeſtas naturalis verſatur in abſtinentia à matrimonio cum conſanguineis ſponſi legitimis, ac illegitimis.

8 Colligo vltimo, infidelem, qui tempore infidelitatis contraxit ſponſalia cum Francisca, poſſe validè matrimonium inire cum eius matre, vel ſorore, non ſolum ante Baptiſmum, verum etiam poſt ſuſceptum Baptiſmum. Ratio eſt, quia prædictum impedimentum non eſt inductum iure naturæ, vel diuino, ſed iure Eccleſiaſtico, cui non ſunt ſubiecti infideles.

9 Quæres, an impedimentum publicæ honeſtatis poſſit aliquando concurrere cum impedimento affinitatis. Reſpondeo affirmatiuè; vt habetur cap. litteras, de diſpoſ. impub. Vnde qui celebravit ſponſalia cum Mariâ, & poſtea capulam habet cum Francisca ſorore Mariæ, neutram poteſt ducere; quia non poteſt ducere Franciſcam propter impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus cum Mariâ celebratis, dirimens matrimonium cum conſanguineis Mariæ in primo gradu; neque poteſt ducere Mariam propter impedimentum affinitatis, conſurgens ex copula illicita habitâ cum Francisca ſorore Mariæ, & dirimens matrimonium vſque ad ſecundum gradum.

SECTIO II.

An impedimentum publicæ honeſtatis ceſſet, quamdiu ſponſalia valida, poſtea morte, vel mutuo conſenſu, vel aliâ de cauſâ diſſoluuntur.

1 Sensus quaſtionis eſt, an hoc impedimentum ſit ſperperum, ita vt nec morte alterius ſponſi, neque ex ſponſalibus validis mutuo conſenſu diſſolutis, alia de cauſa extingatur. Affirmat ſemper perpetuum eſſe Sanchez lib. 7. diſp. 68. n. 20. cum aliis. Atque in primis non diſſolui illud impedimentum per mortem alterutrius ſponſi, probat, quia id videtur expreſſè deſiniuiſſe Gregorius, & Iulius c. 14. & 15. 27. q. 2. cuius vtriuſque capitis verba partim ex vno, partim ex altero hæc ſunt. Si quis vxorem deſponſauerit, vel eam ſubarrauerit, quamquam poſtmodum proueniente die mortis eius, nequiverit eam ducere in vxorem, neque eius ſuperſtes frater, neque vllus de conſanguinitate eius eandem ſibi tollat in vxorem vllò vnquam tempore; quod ſi inuentum fuerit factum, ſeparetur omnino. Præterea quod non diſſoluatur prædictum impedimentum ex ſponſalibus validis, mutuo tamen conſenſu diſſolutis; ideo oſtenditur, quia permanet tale impedimentum ex ſponſalibus etiam morte alterius diſſolutis: ergo

multò magis ex diſſolutis mutuo conſenſu.

Alij verò ſentiunt, ex ſponſalibus, quæ mutuo conſenſu diſſoluuntur, nullum permanere impedimentum. Ita Rebellus lib. 3. q. 14. Baſilius Ponce ib. 7. c. 36. n. 9 Hurtado diſp. 21. diſſic. 1. n. 5. & alij. Probant, quia Congregatio Cardinalium cenſuit eiuſmodi ſponſalia, quæ poſtea communi conſenſu diſſoluuntur, eſſe inualida, vt enim refert Rebellus in appendice ad 4. librum, ſeſt. 5. n. 99. Congregatio Cardinalium declarando verba illa Tridentini, decreti ſuprà adducti, quacumque ratione valida non erunt, ſic pronunciat: Si ſponſalia ſoluuntur de conſenſu, Congregatio cenſuit eſſe inualida. Hinc autem conſicitur argumentum; nam ſi ſponſalia mutuo conſenſu diſſoluuntur, euaneſcunt immediatè, & ratione ſui redduntur inualida: ergo ſponſis viuentibus vnus deſinit ad alium pertinere, & e contra, & conſequenter impedimentum euaneſcit, cum cõſtet ex Tridentino, non contrahi præfatum impedimentum ex ſponſalibus quacumque ratione forent inualida. Confirmatur, quia obligatio ſponſalium mutuo vtriuſque conſenſu tollitur; ergo conſequenter tollitur impedimentum ex tali propinquitate quaſi immediatè ortu.

Dico primo, quando ſponſalia per mortem alterius diſſoluuntur, præfatum impedimentum manere perpetuum. Hoc dictum commune eſt apud Doctores omnes, & rectè probatur à Doctores primæ ſententiæ. Amplius roboratur, quia ſoluto per mortem alterutrius coniugis matrimonio, manet ex eo contractu affinitas, vt certum omnibus eſt, & diſcretè decernit Gregorius I V. 35. q. 10. c. 1. his verbis. Porrò vno defuncto, in ſuperſtite ſaltem affinitas non deletur, nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copulæ ſoluere poteſt; ergo ſimiliter cum portione ſolutis per alterutrius ſponſi mortem ſponſalibus, manebit contractus ex illa affinitatis nodus, qui publicæ honeſtatis iuſtitia dicitur. Vnde per mortem alterius, non tollitur illa propinquitas, & conſequenter nec tollitur impedimentum.

Dico ſecundo, quando ſponſalia diſſoluuntur mutuo conſenſu contrahentium, adhuc non ceſſare impedimentum publicæ honeſtatis cõtractum ex ſponſalibus validis, & certis. Ita opinor cum Doctores primæ ſententiæ, & ratio, meo iudicio, efficacior hæc eſt; quia impedimentum matrimonij non dependet à voluntate contrahentium, ſed ab Eccleſiâ, quæ conſtituit, vt impedimentum publicæ honeſtatis conſurgat ex ſponſalibus validis; ſponſalia verò nõ ob id non fuerunt valida, quod poſtea diſſoluuntur, vt conſtat. Ratio autem motiua, propter quam inductum eſt ab Eccleſiâ impedimentum publicæ honeſtatis, adhuc militat, quando ſponſalia mutuo conſenſu diſſoluuntur; eo quod non deceat matrimonium contrahi inter aliquas perſonas, quæ ſibi factæ ſunt propinquæ per ſponſalia: aliàs enim poſſet hoc impedimentum ceſſare quoque poſt mortem alterius ſponſi; non enim ſponſalia videntur magis diſſolui per mutuum conſenſum, quàm per mortem, per quam perpetuè dirimuntur, vt oſtenſum eſt. Nec valet dicere cum Hurtado, eſſe diſcrimen: nam ſponſalia, quæ mutuo conſenſu diſſoluuntur, euaneſcunt immediatè, & ratione ſui, & ſponſis viuentibus vnus deſinit ad alium pertinere, & e contra; non verò, quæ morte alterius diſſoluuntur, quia iſta mediatè tantum, & ex defectu ſubiecti, & ipſis viuentibus ſemper vnus pertinuit ad alium, & e contra, ac proinde ex iſtis vt potè perpetuis, & ſemper validis oritur hoc impedimentum, & non ex illis. Non, inquam, valet, quia ſponſalia per mortem etiam euaneſcunt, imò etiam magis; quia per mortem perpetuo

tuò diſſoluuntur; at diſſoluta per mutuū conſenſum, iterum per nouū conſenſum contrahi poſſunt. Immediatè etiam, & ratione ſui per mortem euaneſcunt, quia immediatè euaneſcit omnis conſenſus, & radix illius, nempe vita humana. Vnde ſicut ſponſis uiuentibus, vnus definit ad alterum pertinere per mutuū conſenſum, ita multo magis mortuo alterutro. Non ergo eſt peculiaris ratio, nec ſpeciale diſcrimen.

Dico *tertio*, quando ſponſalia diſſoluuntur, quia vnus propter ſufficientem cauſam reſiliuit, non ceſſate adhuc impedimentum publicæ honeſtatis. Hoc manifeſtè ſequitur ex præcedentibus. Patet, quia in hoc euentu efficacius ſolui non poſſunt ſponſalia, quàm morte alterutrius ſponſi; at ne tunc quidem illud impedimentum ſoluitur, vt oſtenſum eſt: ergo nec in illo euentu.

Ex dictis colligo, prædictum ex ſponſalibus validis ortum publicæ honeſtatis impedimentum eſſe perpetuum, quouis modo poſtea ſolutis ſponſalibus. Neque verò dici poteſt perpetuitatem huius impedimenti ſublata eſſe decreto Tridentini præcedenti ſectione relato, Nam illud impedimentum ſolum fuit ſublaturum, quoad gradus vltiores primo; at non quoad primum gradum; in quo proinde remanet perinde perpetuum, ſicut antea perpetuum erat in ſecundo quoque, & vltioribus.

Ad argumentum ſecundæ ſententiæ dico verum eſſe quod illa Congregatio declarauit, nempe ſponſalia quæ mutuū conſenſu diſſoluuntur, eſſe inuálida; hinc verò non ſequitur, impedimentum ortum ex illis ceſſare; nam cum ab initio fuerint valida, ex illis ortum ab initio fuit verum publicæ honeſtatis impedimentum, quod non ceſſat per mortem, neque per mutuū conſenſum contrahentium, quia non pendet à voluntate eorum, ſed ab Eccleſia, vt oſtenſum eſt. Neque id obſtat Tridentini verbis. Illa enim verba, *quacumque ratione valida non erunt*, vt eſt manifeſtum ex ipſo contextu, referuntur ad ſponſalia, quæ in initio contractus valida non ſunt, ex illis enim nunquam oritur vlla propinquitatis, atque ideo nec vllum publicæ honeſtatis impedimentum. Extat etiam modo ſuper illa verba noua Cardinalium declaratio, non ceſſare impedimentum publicæ honeſtatis, quando ſponſalia valida initio poſtea diſſoluuntur mutuū conſenſu contrahentium, vt inferit Bonacina *quaſt. 3. punct. 11. ad finem numer. 7.*

Ad confirmationem conſeſſio antecedente, negatur conſequentia. Nam talis propinquitatis, ſicut & affinitatis ſtatuitur Eccleſiæ auctoritate, & non dependenter ex voluntate, & conſenſu contrahentium; atque ideo non debetur per diſſolutionem ſponſalium, quacumque de cauſa diſſoluuntur.

SECTIO III.

An impedimentum publicæ honeſtatis oriatur ex ſponſalibus ore tenus factis abſque conſenſu interiori.

Sensus quaſtionis, an quando ſponſalia exteriori apparent valida, re verà tamen irrita ſunt, & nulla ob defectum interni conſenſus, conſurgat ex illis impedimentum publicæ honeſtatis. Similis eſt difficultas, quado ſponſalia ſunt exteriori valida, at verè ſunt irrita, & nulla ex defectu alio quocumque occulto, vt ex voto caſtſtatis, vel religionis, vel nõ nubendi interno.

Circa primum, quod eſt præcipuum, varij ſunt opinandi modi. Primus eſt Sanchez *lib. 7. diſp. 68. n. 14.* Baſilij *lib. 7. c. 36. n. 10.* Henriquez *lib. 12. c. 10.* Hurtado *diſp. 21. diſp. 1. n. 4.* & aliorum affirmantium ex talibus ſponſalibus oriri prædictum impedimentum iuſtitiae publicæ honeſtatis. Probant, quia motiuum, ob quod ſtatim eſt ab Eccleſia hoc impedimentum, fuit impedire ſcandala & publicam indecentiam, vt conſtat ex *cap. inuenis 3. de ſponſalibus*; ſed hæc æquè eueniunt, quando ſponſalia exteriori apparent valida, & ſolus conſenſus internus ad eorum valorem deſideratur, cum defectus ille interni conſenſus lateat omnes: ergo quando defectus conſenſus non conſtat exteriori, prædicta ſponſalia inducent illud impedimentum.

Alij verò cum Nauarro *in ſumma latinâ c. 22. n. 57.* Petro de Ledefma *q. 55. a. 4.* Veracruz *in appendice ad ſpeculum fol. 76.* Rebello *lib. 3. q. 14.* & Corinch *diſp. 32. dub. 5. n. 69.* negant

Primo, quia hoc impedimentum oritur ex vnione, & propinquitate, quam efficiunt ſponſalia, quæ ſunt quaſi initium quoddam matrimonij; ſed vbi ficta ſunt ſponſalia, nec ſunt cauſa eius propinquitatis, nec matrimonij initium: ergo.

Secundo, ius Eccleſiaſticum in decreto relati Tridentini decernit, ſponſalia quacumque ratione valida non ſunt, minimè inducere hoc impedimentum; ergo cum particula *quacumque*, vniuerſalis ſit, omnes cauſas irritationis comprehendet, vna autem ex his eſt defectus interni conſenſus; ergo.

Tertio, idem probat Hurtado, quia in eius ſententia dicta ſponſalia, quamuis ſint valida ad obligandum ex fidelitate, non tamen ad obligandum ex iuſtitia, quia non ſufficiunt ad conferendum ius iuſtitiae ſponſis in alterutrum, ratione cuius vnus pertinet ad alterum, quaſi proprius, ex quo ſolo prouenit, quod ſit indecens, conſanguineos vnus contrahere cum altero, & è contra, ob quod Eccleſia introduxit hoc impedimentum: ergo ex dictis ſponſalibus, vt potè nullis ad obligandum ex iuſtitia non oritur hoc impedimentum; quia tamen tunc exteriori appareat eſſe indecentiam in contrahendo, non tamen eſt verè indecentia, ob quam ſolum eſt introductum. Verùm hæc ratio nobis infirma videtur, qui ſuprà *diſp. 6. ſect. 2.* hanc doctrinam reieciimus. In hac re,

Dico *primo*, certum eſſe apud omnes ex prædictis ſponſalibus, quando defectus conſenſus eſt externus, qualis eſt in amente, & infante, cum neuter ſi liberi conſenſus capax, nullum oriri publicæ honeſtatis impedimentum. Patet, nam id clarè decreuit Bonifacius octauus *cap. vnico, de ſponſalibus in 6.* vt liquet ex verbis illius textus ſuprà adductis *ſect. 1.* Et hoc ſaltem neceſſe eſt, vt Tridentinum velit, cum dixit, tale impedimentum non oriri ex ſponſalibus, quacumque ratione inuálidis, debet enim ſaltem intelligi, quacumque ratione externâ, & apparenti inuálida ſint, & nulla.

Dico *secundo*, probabilis mihi videri cum Doctoribus ſecundæ ſententiæ, ex ſponſalibus inuálidis folius interni, & occulto conſenſus defectu, nullum conſurgere publicæ honeſtatis impedimentum. Moeor præcipuè, quia Concilium Tridentinum non potuit loqui clariùs, & vniuerſaliùs, quàm cum dixit, ſe proſus tollere illud honeſtatis publicæ impedimentum dum ſponſalia non erunt valida, quacumque ratione, ſeu cauſa: verbis his vniuerſaliſſimis omnem complectens cauſam inuáliditatis eorum, ac proinde etiã interni conſenſus defectu; quæ profectò ſi cum cæteris cõprehendere voluiſſet, nullis aliis clarioribus, aut vniuerſalioribus verbis vti potuiſſet.

Reſpon-

Reſponder Sanchez, Tridentinum intelligi, quacumque ratione externâ, & apparenti ſint ſponſalia irrita: oportere autem ſic intelligi, quia tale impedimentum eſt inſtitutum ob publicam honeſtatem ad vitandum ſcandalum; atque ideo defectus conſenſus, ob quem non inducitur impedimentum, debet eſſe externus. Sed contra eſt *primo*, quia Tridentini verba illa vniuerſalia, omnem nullitatem, ſiue externam & apparentem, ſiue etiam occultam comprehendunt. Præterea dictum *cap. vnico, de ſponſalibus in 6.* poſt Tridentinum manet illæſum, quoad ſponſalia irrita defectu conſenſus, vt conſtat apud omnes; at ex ſponſalibus inuálidis folius interni conſenſus defectu, iuxta illud Bonifacij Octauo decretum, non oritur tale impedimentum: ergo.

Tertio, videtur ratio illa ſcandali debilis ac infirma; nam ex illâ fieret *primo*, tamenſi talia ſponſalia poſſent probari per duos teſtes, quoad tamen hi haberent rem ſecretam, nullum futurum tale impedimentum; quia ſponſalia adhuc eſſent verè occulta, nec vllum ſcandalum oriretur ex matrimonio poſtea contracto cum ſponſæ ſorore. *Secundo*, ſi ſponſalia eſſent publica, & nullitas occulta, eſt probabilis per duos teſtes, fore impedimentum, quoad hi illam nullitatem nollent teſtari. Vnde in his euentibus, & etiam, quando tam ſponſalia, quàm eorū nullitas eſſent ſolum duobus teſtibus nota, eſſet in teſtium poteſtate prout vellent, inducere tale impedimentum publicando ſponſalia; imò & eſſet in poteſtate ſponſorum, qui per conductos falſos teſtes poſſent modò vnus, modò alterum probare, prout vellent, nuptiis poſtea contrahendis matrimonium inducere. Itè eadem perſonas in vno loco, vbi priora cum alterius ſorore ſponſalia eſſent publica, eſſe inhábiles ad contrahendum inter ſe matrimonium; & in aliis locis, vbi eſſent ignota, fore hábiles, quia ceſſaret ſcandalum. Denique fieret, ſponſalia etiam valida cum pleno conſenſu, modò eſſent omnino occulta, ita vt nullâ ratione poſſent probari, præſertim ſponſa iam deſuncta, nullum inducere impedimentum inter ſponſum, & illius ſororem; quia cum ratio legis inducentis hoc impedimentum, ſecundum contrarium ſententiam ſit, tollere ſcandalum, quod ex tali matrimonio poſſit naſci, lex non comprehenderet dictum caſum, cum in eo nullum poſſit eſſe ſcandalum; quod tamen dici non poteſt. Quare dicendum eſt, deciſionem Concilij generatim eſſe intelligendam de omnibus ſponſalibus, quacumque ratione irritis, etiam quando deest conſenſus.

Hinc facile ſoluitur argumentum primæ contrariæ ſententiæ, quod nullam vim habet contra noſtram doctrinam, vt conſtat ex dictis: ſolum enim ex illo concluditur, quod dum contracta ſponſalia in exteriori foro valida videbuntur, prudenter præſumetur, ortum ex iis publicæ honeſtatis impedimentum. Vnde quoad ſponſalia publica ſunt, & nullitas ex defectu conſenſus occulta, Eccleſia præſumet eſſe valida, ac inducere impedimentum, nec matrimonium ſponſi cum ſorore ſponſæ permittet. At ſi eo non obſtante ipſa ſponſalia ſint inuálida reipſa, & in interno conſcientiæ foro, defectu conſenſus interioris; nullum quoque re ipſa, & in hoc foro orietur ex illis huiusmodi impedimentum: quia ſicut non videbitur Eccleſiæ oriri, niſi illi eidem Eccleſiæ valida videantur, ita nec re ipſa oritur, niſi re ipſa valida ſint.

Circa ſecundum ſimiliter dico, omnia ſponſalia quacumque ratione irrita, ex defectu alio quocumque occulto, non inducere impedimentum publicæ honeſtatis. Patet, quia Concilium Tridentinum genera-

tim intelligendum eſt de omnibus ſponſalibus quacumque ratione irritis. Quare eadem eſt proſus ratio de illis, ac de aliis ſponſalibus inuálidis ex defectu conſenſus interni. Baſilius *relatus* vult diuerſam eſſe rationem, quando conſenſus deest, vel quando eſt aliquod impedimentum occultum, ratione huius ſunt inuálida ſponſalia; priora verò illa, ait, ex defectu conſenſus interni non ſunt inuálida, ſubditque hæc verba; quod non conſiderauit Thomas Sanchez *lib. 7. diſp. 68. n. 13. & ſequenti.* Cæterum meo iudicio Sanchez rectè conſiderauit, dicens idem eſſe dicendum quoties ſponſalia eſſent nulla ex defectu alio quocumque occulto, ac quando ſunt nulla ex defectu conſenſus interni, quod etiam nos probauimus ex Tridentino. Quod verò Sanchez defendit, ex ſponſalibus, cum deest animus ſe obligandi, induci iuſtitiam publicæ honeſtatis, etiam ipſe Baſilius approbat; tamenſi mihi oppoſitum appareat verius. Vnde non video cur ipſi Sanchez notam inuſſerit inconfiderationis.

SECTIO IV.

An matrimonium clandestinum valeat hodie vt ſponſalia, & gignat impedimentum publicæ honeſtatis.

Procedit difficultas in duplici caſu. *Primo* eſt, in quo contrahentes impediuntur poſt Tridentinum certo modo contrahere, nempe clandestinè, abſque Parocho, & teſtibus. *Secundo* eſt, in quo contrahentes ſolum impediuntur certo tempore contrahere, v. g. dum impuberes ſunt, quando malitia non ſupplet ætatis defectum.

Circa primum graues Doctores, inter quos Sanchez *lib. 1. diſp. 20. n. 3.* Hurtado *diſp. 5. diſp. 2. n. 7.* negant matrimonium clandestinum, contractum à puberibus habere vim ſponſalium, & conſequenter dicunt, nunc poſt Tridentinum nullum gignere impedimentum publicæ honeſtatis. Probant

Primo, quia dictum matrimonium clandestinum non obligat iure naturali tanquam contractus ſponſalium, quia verba de præſenti, qualia ſunt matrimonij, nullam continent promiſſionem futuri, adhuc implicite, vt patet. Neque iure poſitiuo aliquo obligat tanquam contractus ſponſalium, quia nullum extat niſi pro matrimonio impuberum, & non pro matrimonio puberum.

Secundo, Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de reformatione matrimonij*, eum contractum omnino irritat, ac reddit perſonas inhábiles ad ſic contrahendum: at ſi poſſent contrahere ſponſalia, non eſſent omnino inhábiles, ſed aliquo modo eſſent hábiles, nec contractus eſſet omnino nullus: ſicut *cap. vnico, de deſponſatione impuberum*, non appellat eos inhábiles, ſed potiùs dicit, valere contractum, vt ſponſalia: ergo.

Tertio, Tridentinum reſtitit huic contractui: er go nulla inde reſultare poteſt obligatio. patet conſequentia, quia quoties ius reſtitit alicui contractui, ex eo nulla oritur obligatio, neque ciuilibis, neque naturalis.

Vltimo, quamuis in aliquo actu, cum eſt defectus ſolum ex parte cauſæ efficientis, poſſit inde oriri aliqua obligatio, vt contingit in matrimonio impuberum habente debitam formam, & ſolum clandestinè defectu ætatis contrahentium, quod, vt dicimus, habet vim ſponſalium; ſi tamen defectus ſit in aliquo actu

actu non solum ex parte causæ efficientis, sed etiam ex parte formæ, tunc nulla ex eo oritur obligatio. At qui hoc contingit in præsentis casu; nam matrimonium clandestinum non solum claudicat ex parte causæ efficientis, cum Tridentinum reddat contrahentes inhabiles, sed etiam ex parte formæ, quia deest solemnitas essentialis ibi requisita: ergo.

Addit Sanchez *tratus n. 5.* Si iuuenis clandestinè contrahens cum puellâ, eam deflorasset, siue bonâ, siue malâ fide id fecisset, eum non teneri eam magis ducere, quam si absque vllâ promissione volentem deflorasset. Quia ipse iuuenis nihil ei promisit, & quod sit decepta, sibi imputare debet fœmina, quod ius tam clarum ignorauerit, cum sit crassissima ignorantia illud nescire.

3 Alij verò dicunt in locis, vbi Tridentinum est receptum, tale matrimonium clandestinum contractum à puberibus habere vim sponsalium, & consequenter ex illo oriri impedimentum publicæ honestatis. Ita Corduba *in summa q. 52.* Bartholomæus à Ledesma *de matrimonio dub. 18.* Vega *lib. 6. summa casu 120. & lib. 4. casu 264.* Henriquez *lib. 11. c. 5. n. 4.* vbi ait, Cõgregationem Cardinalium ita declarasse, Coninch *disp. 21. dub. 4. concl. 2.* & alij. Quam sententiam idem P. Sanchez *disp. 20. cit. n. 2. in fine,* ait probabilem esse; ego verò existimo veriorum. Iuxta quam

4 Dico primò, prædictum matrimonium clandestinum à puberibus contractum, secluso omni iure positivo, & Ecclesiæ constitutione, habet ex naturâ suâ vim sponsalium, nisi contrahentes aliud expressè intendunt. Id mihi videtur manifestum, quia prædictus contractus virtute includit vim sponsalium. Quod sic ostendo. Nam licet verba illa externa expressè solum significent hic, & nunc contrahi matrimonium, & contrahentes hoc fortè expressè solum intendant; tamen dum ex vi contractus intendunt sibi mutuo dare absolutum, & perpetuum ius, & dominium in mutua corpora ad vsum matrimonij, & perpetuam cohabitationem; etiam ex vi contractus intendunt id sibi mutuo dare, quantum, & quale hic, & nunc possunt dare; ergo & remotum ius, quale datur per sponsalia, si nequeunt dare propinquum, quia illud in hoc virtute continetur. Præfertim, quia hic contractus est bonæ fidei, à quo omnis dolus abesse debet; ideoque in eo non tam attenditur stricta verborum significatio, quam quid conueniant, vt contrahentes intendunt significare. Conuenit autem, eos omnino intendere, se sibi mutuo, quantum possunt, obligare ad perpetuam coniugalem cohabitationem, cum sciant matrimonium quod intendunt contrahere, hoc primò, & per se continere. Firmat id optimè Coninch. Nam si his verbis prædicti contraherent: Ego te ex hoc nunc habeo perpetuo pro legitimâ vxore, aut pro legitimo marito, & perpetuo tibi cohabitabo; expressè se obligarent ad postea contrahendum matrimonium, si quo casu illud tunc de facto non contraherent; nam expressè promitterent ea, quæ aliter implere nullo modo possunt. At dum his verbis: Ego te accipio in meam, vel in meum, aut similibus contrahunt, idem implicitè promittunt. Eodem igitur modo se obligant, vt postea contrahant matrimonium, si illud tum fortè non contraxerint; modò personæ tales sint, quæ non habeant perpetuo sibi dirimens impedimentum. Roboratur amplius, nam quando actus includitur in eo quod fit; si non valet eo pacto quo fit; valet meliori modo, quo valere potest; at sponsalia virtute clauduntur in matrimonij contractu, quia cum matrimonium sit vinculum perpetuum, vt deinceps con-

iuges vnum sint, eo ipso quod aliqui consentiunt in matrimonium, volunt tunc, & tempore futuro iungi, & ita hæc verba, Accipio te in meam, claudunt hæc, accipio te in futurum; ergo. Dixi, nisi contrahentes aliud expressè intendant: nam si nihil aliud intenderent, quam verum de præsentis contrahere matrimonium, nullam parere possunt, nisi præsentis matrimonij obligationem, quam tamen non patiunt, quia per Concilium irritum effectum est.

Dico secundo, in locis vbi Tridentinum est receptum, tale matrimonium clandestinum habere absolutè vim sponsalium, & consequenter ex illo consequere impedimentum publicæ honestatis. Moueor, quia Tridentinum solum intendit irritare illud contractum clandestinum, quatenus habet præcisè rationem matrimonij: ergo cum ex natura rei habeat vim sponsalium, vt probatum est, sequitur retinere adhuc eam vim. Antecedens probatur ex verbis ipsis Tridentini, quæ sunt eiusmodi. Eos sancta Synodus ad sic (scilicet clandestinè) contrahendum, omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentis decreto irritos facit, & annullat. Ex quibus verbis constat Concilium eatenus solum, ac eodem modo eos contractus reddere irritos, sicut personas reddit inhabiles ad sic clandestinè contrahendum: at nullo modo tales personas reddit inhabiles, vt clandestinè contrahant sponsalia, vt cum ipso etiam Sanchez ostendimus supra *asp. 5. sect. 2.* Ergo nec contractum reddit irritum, quatenus habet præcisè rationem sponsalium. Et ratio videretur manifesta prædicti antecedentis. Nam Concilium solum intendit irritare talem contractum, quatenus in Ecclesia erat prohibitus, & quatenus ex eo erant nata sequi mala, quæ enumerat in decreto *de reformatione matrimonij cap. primo:* at qui prout habet solum vim sponsalium, nec est prohibitus, nec ex eo prædicta mala nata sunt sequi; non igitur vt sic eum irritat.

Ad argumenta opposita.

Ad primum negatur antecedens; nam illa verba 6 matrimonij, quamuis sint de præsentis, continent virtute, & implicitè promissionem futuri, vt ostensum est *dicto primo.*

Ad secundum dico, Concilium omnino irritare 7 contractum, quatenus est matrimonij, vt sic, & reddere personas omnino inhabiles ad sic contrahendum, non verò prout habet præcisè rationem sponsalium, quia neque tales personæ sunt inhabiles ad contrahenda sponsalia, nec vllum ius resistit clandestinis sponsalibus; vt ostensum est.

Ad tertium similiter dico, Tridentinum resistere 8 huic contractui, & eum reddere irritum, quatenus habet rationem matrimonij; non verò quatenus habet præcisè rationem sponsalium.

Ad vltimum respondeo, illud argumentum ad 9 summum probare irritum esse matrimonium clandestinum ob inhabilitatem contrahentium, & etiam ob defectum formæ. At ob nullam ex his causis talis contractus est irritus quatenus præcisè habet rationem sponsalium; quia neque tales personæ sunt inhabiles ad contrahendum sponsalia, neque ad formam sponsalium vllò modo requiritur, vt fiant coram Parocho, & duobus testibus.

Ad illud verò, quod docet Sanchez de iuvene, 10 qui virginem deflorauit, dico, etiam si demus matrimonium clandestinum non habere vim sponsalium, in eo euentu iuuenem illum obligari, fœminam illam ducere, si ipsa inuincibiliter credidit, matrimonium illud esse validum. Patet, quia quod ipsa ignoret ius illud Tridentini tam manifestum, tamen in foro

foro externo possit facere suspicionem, quod spontè fuerit decepta, tamen in foro conscientiæ nihil facit ad rem, si verè bona fide processerit, & illud ius inuincibiliter ignorauerit.

11 Circa secundum constat apud omnes, matrimonium irritum inter impuberes, habere vim sponsalium, & ex illo gigni impedimentum publicæ honestatis. Hoc enim apertè definiuit Clemens III. *c. finali, de desponsatione impuberum, in 6.* Idem statuit Bonifacius VIII. *c. unico, de desponsatione.* vbi etiam expressè dicitur ex eo matrimonio, tanquam ex veris sponsalibus, oriri publicæ honestatis impedimentum. In modo tamen id explicandi potest esse defidium.

12 Nam Sanchez *lib. 1. disp. 21. n. 3.* sentit, hæc non esse sponsalia verè, & simpliciter, sed solum iuris interpretatione præsumptis voluisse, eos se obligare eo modo quo possunt. Sicut *in cap. is qui fidem, de sponsalibus, & matr.* sponsi, qui habent inter se copulam, præsumuntur accedere affectu maritali, & consequenter voluisse contrahere matrimonium.

13 Ego breuiter dico, matrimonium inter impuberes, vel inter puberem, & impubere habere vim sponsalium absolutè, & simpliciter, & ex natura rei, quous ex parte ipsorum non adest expressa contraria sententia. Ratio est, quia ius sponsalium virtute clauditur in iure perpetuo, quod datur ex vi contractus matrimonij. Vnde ille contractus virtute includit etiam vim sponsalium, ob rationem dictam supra præcedenti casu, *dicto primo.* Adde etiam iuris interpretatione esse sponsalia, vt constat ex textibus allegatis. Vnde tale matrimonium clandestinum etiam post Tridentinum habet vim sponsalium interpretatione iuris; quia Tridentinum solis veris matrimonij formam præscripsit, illisque clandestinè celebratis resistit: at huiusmodi impuberum, vel quando alter est impubes, contractus, sicut & contractus impuberum clandestinè contrahentium, nec est, nec fuit verum matrimonium, sed ex natura rei, & interpretatione iuris sponsalia. Quare si eiusmodi impuberes intendunt eiusmodi matrimonium contrahere secundum Canones Ecclesiæ; cum per ipsos iam statutum sit, vt id matrimonium habeat vim sponsalium; consequenter intendunt, saltem virtute inire sponsalia per iuris interpretationem. Quod si tale ius Ecclesiasticum ignorent, vel certè non habeant intentionem contrahendi secundum omnes Canones Ecclesiæ, non contrahent sponsalia interpretatione iuris, sed solum ex natura rei, modo supra explicato.

SECTIO V.

Qua ratione sit effectus sponsalium, vt ea transeant in matrimonium per copulam inter sponsoꝝ habitam?

1 Iste censetur quoque esse sponsalium effectus ex 1 præscriptione Ecclesiæ. Circa quam breuiter dico, vbi non est receptum Tridentinum, talia sponsalia tranfire in matrimonium ex præsumptione Ecclesiæ. Ita expressè statuit *cap. is qui fidem, de sponsalibus, & matrimonijs.* Vbi ponitur iste casus, quod quidam iuuenis dederat fidem cuidam mulieri, eam ducendi in vxorem, & eam postmodum carnaliter cognouit; postea in facie Ecclesiæ cum aliâ matrimonium contraxit. Consultus Gregorius IX. quam

istorum deberet habere? Respondit, quod ad primam redire teneatur: dans rationem his verbis, quia licet præsumptum primum matrimonium videatur; contra præsumptionem tamen huiusmodi non est probatio admittenda; ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum. Hæc Pontifex. Ex quibus primum constat, non semper esse verum matrimonium; nam si tales sponsi non haberent animum verè contrahendi matrimonium, siue, quod idem est, non se cognoscerent affectu maritali, certum est, nullum omnino esse matrimonium; quia hoc sine mutuo consensu de præsentis, nullo modo contrahi potest. Et ideo appellatur illud matrimonium præsumptum. Vnde constat secundum rectè dici, matrimonium præsumptum, quia Ecclesia omnino præsumit cum fundamento, eos se mutuo affectu maritali cognouisse, & consequenter matrimonium contraxisse. Nam cum tales habuerint animum inter se contrahendi, & ad id datâ fide se obligauerint; Ecclesia maximo fundamento præsumit eos voluisse habere copulam maritalem, & honestam, non verò fornicariam; quia nemo præsumitur velle peccare sine aliquâ causâ; in hoc verò casu nulla fuit causa fornicandi, cum potuerint licitè se cognoscere affectu maritali, seu coniugali, & ita statim contrahere matrimonium, quod paulo post intendebant contrahere. Tertio constat, ad id præsumi ab Ecclesiâ inter illos verum matrimonium, vt nullam contrariam admittat probationem, & cetera omnia matrimonia subsecuta, ab vtraque parte iudicet esse irrita. Quod etiam nunc præsumitur ab Ecclesia, vbi Tridentinum non viget.

His positis restat duplex explicanda difficultas.

Prior est, an prædicta copula in sponsis sit signum 2 expressiui consensu de præsentis existentis, an potius sit tantum signum, & indicium consensu & contractus matrimonialis antea facti.

Illud primum affirmat Sanchez *lib. 3. disp. 40. n. 2.* & probat ex *cap. is qui fidem, de sponsalibus, & cap. unico, de desponsatione impuberum, in 6.* per talem copulam explicari consensum de præsentis, iuris præsumptione.

Perplacet mihi dicere cum Basilio *lib. 2. cap. 12. 3* Hurtado *disp. 3. diff. 14.* & alijs, iuxta ius Canonicum, copulam etiam præmissis sponsalibus (nam si hæc non fuerint præmissa, fatentur omnes, nec signum, nec indicium esse consensu de præsentis) non esse signum expressiui consensu de præsentis existentis, sed solum esse signum, & indicium consensu, & contractus matrimonialis antea facti. Et hac ratione accipiendum esse, quod communiter dicitur, sponsalia per copulam subsecutam tranfire in matrimonium. Probo id ex *dicto cap. is qui fidem;* vbi Pontifex loquens de eo, qui postquam fidem dedit cuidam mulieri de matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, contraxit postea cum aliâ in facie Ecclesiæ, præcipit, vt ad primam redeat, dicens, quia licet primum matrimonium præsumptum videatur, contra præsumptionem tamen huiusmodi non est probatio admittenda. Et *in cap. finali, de sponsalibus,* agens de adolescente, qui desponsatam sibi per verba de futuro, sæpè nupsit, carnaliter tamen non cognouit, & postea per verba de præsentis contraxit cum aliâ, ait non primam, cum quâ non fuit verum matrimonium ex formâ contractum, nec præsumptum, cum conatus non habuisset effectum; sed secundam debet habere vxorè. Ex quibus textibus liquidò constat, copulam non esse signum expressiui consensu, sed solum esse signum præsumptum; nimirum ex eâ prudenter præsumi matrimonium fuisse ante ipsam contractum. Nam

Nam Ecclesia rationabiliter præsumit bonum, de quo non est probatum malum; cumque antea præcessissent sponsalia, & postea subsequatur copula, prudenter iudicabat Ecclesia, præcessisse consensum mutuum per verba de præfenti expressum, ut excusaret copulam à peccato, aliàs enim minimè excusaret, quia ille accessus esset ad coniugem.

Ex his constat ad argumentum oppositum, tale signum ex illis textibus solum colligi esse præsumptum, non verò expressum.

4 *Secunda* difficultas est, an ubi viget Concilium Tridentinum, possint in aliquo casu sponsalia per copulam subsecutam transire in matrimonium. Quia in re

Certum est *primò*, ubi viget Tridentinum non transire, quando nec sponsalia, nec copula fuerint habita coram Parocho, & aliis testibus. Patet, quia absque eorum præfentia, matrimonium nec validè contrahi, nec præsumi potest ab Ecclesia, quæ iam ad valorem illius, requirit prædictorum præfentiam.

5 *Secundo* etiam est certum, idem esse dicendum, quando copula non fuisset habita coram illis, etsi sponsalia fuissent coram eis contracta. Ratio est, quia tunc assisterent ei, quòd habiturum esset rationem signi expressiui, (si aliquod tunc fuisset) cui ex Tridentino necessarium est assistere.

6 *Tertio* quoque est certum, idem dicendum, quando sponsalia non fuissent habita coram Parocho, & aliis testibus, quanvis copula fuisset coram illis habita; quia tunc solum possunt testificari de copulâ, & non de sponsalibus, atque adeò, non possent testificari sponfos sibi expressisse consensum, etiam si demus, copulam post sponsalia esse sufficiens signum; non enim esset tale, nisi præmissis sponsalibus.

Supereff dubitatio, an sponsalia transeant in matrimonium, siue verum, siue præsumptum, quando ipsa, & copula habita sunt coram Parocho, & testibus. Casus iste fingi potius, quàm contingere potest.

7 Nihilominus in eo euentu sentiunt Sanchez *lib. 3. disp. 40. Coninch disp. 22. dub. 9.* & alij sponsalia transire in matrimonium, & manere ius antiquum illarum, quia seruetur forma præscripta in Tridentino.

8 Dico *primò*, adhuc in eo casu non transire sponsalia in verum matrimonium. Patet, quia copula adhuc sponsalibus præmissis non erat, neque est verum signum consensus, ut supra ostendi, sed ad summum tantum esse potest prudens iudicium contractus ante copulam ipsam facti: ergo, quamvis sponsalia, & copula fiant coram Parocho, & testibus, non transibunt in matrimonium verum, non ex defectu præfentia, sed ex defectu signi exterioris, sine quo nequit fieri contractus matrimonij.

9 Dico *secundo*, neque talia sponsalia transire in matrimonium præsumptum. Ita Coninch *disp. 21. n. 21.* Hurtado *disp. 3. diff. 14. n. 55.* & alij. Ratio est, quia post Tridentinum ubi illud viget, ad valorem matrimonij expressè requiritur, quòd tam Parochus, quàm testes sint præfentes, quando fit contractus per verba, aut alia signa experimentia tunc consensus coram prædictis factum: sed, copula, ut probatum est, non est signum expressum consensus de præfenti tunc existentis, sed est tantum signum præsumptum, quòd extiterit antea consensus de præfenti per verba expressus: ergo si Parochus & testes non sunt præfentes, quando adest mutuum consensus per verba de præfenti, quamvis sint præfentes tempore copulæ, non erit matrimonium etiam præsumptum.

Est verò notandum, si contrahentes assumerent copulam pro signo expressivo consensus de præfenti,

& hoc esset notum Parocho, & testibus, existimo in eo euentu per copulam coram ipsis habitam, verè fieri matrimonium, si cut fit per quodcumque aliud signum expressivum consensus de præfenti, ex conuentione contrahentium. Vnde licet tunc copula non esset causatiua gratiæ ex opere operato propter peccatum, quod in eo accessu committeretur, nam intentatur accessus adhuc ad non suam; tamen remora à fictione, seu peccato, copula præterita vnà cum consensibus constituentibus matrimonium, & Sacramentum, ut moraliter perseverantibus, causarent gratiam Sacramenti ex opere operato, sicut Baptismus, recedente fictione, causat suam gratiam.

SECTIO VI.

An, & quo pacto licita sint sponsis de futuro, oscula, amplexus, alique tactus.

Solent esse effectus sponforum de futuro, oscula, amplexus, alique tactus non impudici ratione contractus sponsalium inter ipsos initi. Nam sicut matrimonium ipsum causat, & coonestat copulam; ita sponsalia, quæ quoddam sunt matrimonij initium, coonestare videntur prædicta, ut sic magis foueatur erga matrimonium amor. Vnde Sanchez *lib. 9. disp. 46. n. 48. & 9.* secutus Caietanum, Nauarrum, Toletum, & alios docet oscula, amplexus, & alios tactus non impudicos excusari à culpâ mortali inter sponfos de futuro, etiam si intendant eam delectationem sensitivam, quæ ex ipsis oritur, dummodo non sit periculum copulæ, aut consensus in illam, vel pollutionis; tunc enim essent peccatum mortale. Probat illud, quia sicut matrimonium coonestat copulam, ita sponsalia, quæ quoddam matrimonij sunt initium, & inchoatio traditionis corporum, coonestabit huiusmodi, quæ sunt quasi via, & inchoatio ad copulam: præsertim, quia sic magis fouetur amor in ordine ad matrimonium.

Alij verò, ut Rebellus *lib. 3. q. 19. sect. 2.* Hurtado *disp. 10. diff. 10.* cum pluribus aliis sentiunt esse mortale peccatum. Probant, quia ex vnâ parte prædicta oscula, complexus, & tactus grauitè opponuntur castitati, & ex alia, nondum est matrimonium, quo possint excusari: quia sponsalibus nequeunt excusari, quia sponsalia non sunt contractus matrimonij perfectus, sed imperfectus, & inchoatus. At per contractum imperfectum & inchoatum, nullo modo traditur dominium rei, sed manet adhuc res aliena, & sub dominio alterius, quamvis sit promissa; quia quousque contractus est perfectus, non traditur dominium rei. Qui autem nondum est dominus rei, nullatenus, adhuc imperfectè, potest eâ uti, utpote adhuc aliena: ergo ex vi talis contractus non potest aliquis uti re, tanquam propriâ, etiam inchoatiuè, & consequenter nullatenus adhuc imperfectè potest illâ uti. Firmatur, nam ex contractu inchoato emptionis vineæ, v. g. nemini licet occupare vineam, & uti fructibus eius, quousque contractus sit perfectus, aliàs ex solâ promissione rei tradendæ ex parte venditoris, & pretij soluendi ex parte emptoris liceret occupare domum, & uti fructibus, quod est planè falsum.

Pro explicatione dicendorum notandum est, ex prædictis osculis, amplexibus, & tactibus, duplicem delectationem percipi posse. *Prima*, consistit in quâdam proportione, & conformitate rei tactæ, cum organo tactus, aut visus, quæ appellari potest delectatio naturalis. *Alterâ* verò est carnalis, & libidinosa, quæ

quæ sentitur in carne cum quâdam commotione carnis, aut spirituum vitalium incitantium ad pollutionem, quæ solet vocari delectatio sensitiva. Quo præmissis,

4 Dico *primò*, certum esse apud omnes Doctores oscula prædicta, amplexus, & tactus non impudicos licitè fieri inter sponfos de futuro, quâdo fiunt in signum benevolentia, secundum consuetudinem patriæ, ad conciliandum, & fouendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium contrahendum. Et ratio est, quia sunt signa mutua benevolentia, pacis, & debiti obsequij, & in eis non solum non apparet turpitudinis, verum etiam adest finis honestus: ergo honestè fiunt. Vnde colligo cum prædictis Doctoribus, delectationem ex ipsis sequentem esse licitam, & honestam; quia licitum est delectari de amicitia, pace, ac mutuo amore sponforum, in ordine ad matrimonium contrahendum: ergo & licitum est delectari de eius signo, quod est osculum, vel amplexus, aut tactus secundum patriæ consuetudinem.

5 Addo, prædicta oscula, amplexus, & tactus esse etiâ licita ob finem prædictum, etiam si adsit periculum pollutionis, modò non adsit periculum consensus in delectationem sensualem, seu venerea. Ratio est, quia prædicti fines sunt honesti, & necessarij, ne inurbani, aut austeri habeantur; & pollutio, si fortè sequitur, est præterintentionem.

6 Dico *secundo*, certum etiam esse apud Doctores, tactus impudicos proximiores copulæ, ut tactus veneratorum, & his similes, non licere sponsis de futuro, & esse peccatum mortale. *Primum* liquet, quia illi proximè disponunt ad copulam: ergo illis solis licent, quibus ipsa copula coniugalis licita est: ergo non licet sponsis de futuro, quibus ralis copula licita non est. *Secundum* etiam constat, quia materia est grauis. Vnde optimè notant Doctores, non permittendos solos manere sponfos de futuro, propter tactum impudicorum, & ipsius copulæ periculum.

7 Dico *tertiò*, oscula, amplexus, & tactus etiam non impudicos inter sponfos de futuro, qui fiunt causa delectationis sensualis, seu libidinosa, quæ percipitur in ipsis, esse peccatum mortale. Ita sentio cum Doctoribus *secundæ* sententiæ. Moueor, quia hanc delectationem natura instituit, ut medium ordinatum ad generationem, & ad copulam: ergo cum copula non sit licita inter eos, qui non sunt coniugati, sequitur neque licitam esse huiusmodi delectationem sensualem. Firmo, nam ideo ex omnium sententiâ delectatio morosa de copulâ præterita in vidua est illicita, quia illa commotio carnis ex delectatione causata, quædam est inchoata copula, atque adeò cum vidua in eo statu non liceat copula, pariter nec inchoatio ad illam. quæ ratio non minus vrget in sponfis de futuro.

8 Ex quo infero, sponsalia præcisè spectata, non excusare in sponsis de futuro à culpâ mortali, vel veniali oscula, & amplexus, & tactus non impudicos, qui in ipsis, si soluti essent, verè essent mortales, vel veniales. Hoc enim apertè conuincit argumentum pro sententiâ Hurtado. Ex quo patet manifestè solutio ad argumentum Sanchez. Dixi, sponsalia præcisè spectata, nam aliunde excusare possunt à culpa etiâ veniali, si fiant ob aliquam necessitatem, ad excusandam videlicet inurbanitatem, & austeritatem, vel ad conciliandum mutuum amorem iuxta patriæ consuetudinem modo iam supradictò, primo dicto.

Perez de Matrimonio.

DISPUTATIO IX.

De causis sponsalia dissoluentibus.

Sponsalia semel validè contracta dissoluntur, dum, quæ præfuerat ex illis obligatio, definit. Quare quæ causæ faciunt, ut hæc definat, illi dissolunt. Duodecim autem traduntur communiter causæ sponsalia dissoluentes. *Prima*, mutuum sponforum puberum dissensus. *Secunda*, dissensus impuberis pubertatem adepti. *Tertia* ingressus in religionem. *Quarta* votum religionis, vel castitatis. *Quinta* votum, vel susceptio Ordinis sacri. *Sexta* matrimonium, vel sponsalia cum alio contracta. *Septima*, discessus in longinquum, seu absentia sponsi. *Octaua*, lapsus temporis præfixi sponsalibus adimplendis. *Nona*, morbus contagiosus, vel alia notabilis mutatio. *Decima* iuris impedimentum superueniens. *Vndecima*, vox publica de impedimento, licet re verà non sit. *Duodecima*, fornicatio alterius sponsi superueniens. Quæ omnia solent his carminibus cõprehendi.

Dissensus, crimen, fuga, tempus, & ordo, secunda, Morbus, & affinis, vox publica cumque reclamât.

Quibus tamen videantur contineri solum nouem causas, re verà tamen in illis duodecim includuntur: nam nomine *dissensus*, tam mutuum sponforum puberum, quàm etiam impuberis pubertatem adepti dissensus intelligitur, & nomine *Ordinis* subincluditur non solum susceptio Ordinis sacri, eiusque votum, sed etiam ingressus in religionem, & votum religionis, vel castitatis.

SECTIO I.

An sponsalia puberum mutuo ipsorum consensu dissoluantur.

Primam causam sponsalia dissoluentem ob mutuum sponforum puberum consensum, in hac primâ sectione expono. Impuberes autem dicuntur pueri, qui non attingunt decimum quartum annum cõpletum; & puellæ, quæ non habent duodecimum cõpletum; puberes verò appellatur, qui prædictam ætatem attingunt. Difficultas verò duplex est. *Prima*, an quando sponsalia sunt purè sponsalia, & nullo iuramento firmata, possint mutuo puberum consensu dissolui, quoad obligationem, quam suapte naturâ ferunt fidelitatis, & iustitiæ. *Secunda* est, an quando sponsalia puberum sunt iurata, possint quoque dissolui mutuo consensu, quoad obligationem religionis ex iuramento ortam.

Circa primam, quando sponsalia iuramento non sunt confirmata, ratio dubij desumitur ex *cap. 2. de sponsalibus*, ubi sic dicitur: eos, qui matrimonio cõtrahendo fidem dederunt, admonendos esse, ut præstitâ fidem seruent; si autem se adinuicem admittere noluerint, ne fortè inde deterius cõtingat, esse in patientia tolerandos. Quibus verbis videtur insinuari dissolutionem sponsalium non posse licitè fieri pro solâ voluntate sponforum, cum expressè dicatur, tolerandâ, seu permittendam esse, ne deterius aliquid cõtingat, & sponfos esse monendos, ut seruent sibi fidem.

Dico *primò*, sponsalia puberum validè posse solo mutuo sponforum consensu dissolui. Ita omnes, constat id *primum*, quia id nullo iure censetur irritum. *Secundo*, quia, ut dicitur in *c. 1. de reg. iuris*, Res omnis per quacumque causas nascitur, per easdem dissoluitur. quod intelligitur, si res dissolubilis sit. At sponsalia dissolubilia sunt, & solo mutuo sponforum cõ-

sensu nascuntur, seu fiunt. Igitur sicut omnes alij contractus naturā suā dissolubiles, mutuo contrahentium consensu soluuntur, vt inductione constat per omnes illos; ita & contractus sponsalium, qui est naturā suā solubilis. Vnde Innocentius Tertius c. 2. de sponsalibus dicit, eos qui sponsalia contraxerunt, posse contractum hunc rescindere, ad instar eorum, qui Societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt. Denique ratio à priori est, quia in hoc sponsalium contractu, sicut in quolibet alio ex se dissolubili, quilibet potest cedere suo iure ad contractus dissolutionem, in suum, & alterius commodum, sicut cessit antea ad eiusdem contractus celebrationē. Vnde hoc ipso, quo vterque rescindit, & cedit iure suo, nulli fit iniuria, & manet contractus dissolutus.

4 Ex quo fit vnus consensus non dissoluere sponsalia: quia vnus alteri inuito non potest tollere suū ius. Hoc ipso tamen, quod vnus sponsalia renuit perficere, quamuis ab obligatione immunis non sit; tribuit tamē alteri ius resiliendi, si velit; quia volanti fidē nō tenemur fidē seruare, si conuenit 1. 4. ff. pro socio. Ita cū communi sententiā notauit Enriquez lib. 1. 1. de matr. c. 1. 4. n. 6. & Sanchez disp. 1. 5. 4. n. 4. Quando autē vnus sponsorum resilit, necesse est, vt aliter acceptet eius remissionem antequā pœniteat; aliās non maneret dissolutus sponsaliū contractus, neq; enim solo vnus dissensu, ille qui dissēsit, liber euadit, donec alter acceptet.

5 Dico secundo non solum validē, verum etiam licitē, posse sponsos puberes contractum sponsalium dissoluere. Ita communiter Doctores, & expressē docet S. Th. in 4. dist. 27. q. 2. a. 3. ad 5. sic dicens; non semper esse leuitatis retractare, quæ prius firmata sunt, quia incertæ sunt prouidentie nostræ. Et ratio est, quia id nullo iure, neque positio, neque naturali prohibetur: ergo licitē fieri potest. Verum est, si id fiat absque causā rationabili, vel ex animi leuitate, & inconstantiā, vel ex aliquā rixā, expedire euitari, & nō fieri absque peccato. Et ob id euitandum dicitur in dicto cap. 2. sponsos monēdos esse, vt fidem sibi seruent. Quod verò ibidem dicitur, si nolint, esse in patientiā tolerandos, ne deterius aliquid contingat, non sic accipiendum, quasi sponsalium dissolutio ex mutuo sponsorum consensu sit mala, & illicita, & ideo sit toleranda metu grauioris mali; sed quia minus inconueniens est, quando nolunt, etiāsi procedat ex animi leuitate, vel etiā ex rixā non cōiungi, ne contingat aliquis malus exitus. Quod scitē cohæret cum doctrina traditā, posse nimirū cōtrahentes sponsalia sine vllā culpā illa dissoluere rationabili de causā mutuo consensu. Ex quo patet solutio ad rationem dubij supra propositā.

6 Circa secundum, quando sponsalia puberum sunt iurata, an possint mutuo cōsensu dissolui, quoad obligationem religionis ex iuramento ortam. Conueniūt Doctores, satis esse mutuum consensum, si iuramentum illud in partis fauorem præstitum sit: id est, si iurans solum ex animo iurat, vt adducat Deum in testem ad sponsalia cōfirmanda; non vt faciat Deo promissionem. Quod Basiliius Ponce lib. 12. c. 9. firmat ex c. debitores, de iureiurando. Sed non ad rem, nam ibi solum agit de eo, qui promisit soluere vsuras, si iurauit eas soluere, propter iuramentum debere compelli, & cū vsuræ solutæ fuerint, creditores esse compellendos per censuras Ecclesiæ, vt eas restituant. Ratio ergo à priori est, quia quando iuramentum factū est in confirmationem sponsalium, cadit supra matrimonium, vt subest promissioni, tanquam supra materiā: vnde consensu, & remissione partis, cessat materia iuramenti, quia cessant sponsalia, quorum materia vt illis subest, erat materia iuramenti illius: ergo cessat obligatio iuramenti, quæ in illo fundabatur; quia hoc iuramentum non obligat, nisi in commodum partis,

quā remittente obligationem tollitur materia iuramenti. Sic autem fit iuramentum regulariter, quando iuramentum fit simul cum sponsalibus.

7 Quæstio verò est apud DD. de iuramento principaliter præstito in honorē Dei ad eius obsequium attendendo, tamen si tota res promissa cedat in cōmodū, & fauorē partis, vt cū quis promittit matrimonium fœminæ pauperi, vel ei, cuius pudicitia periclitatur, & id iurat ipsi Deo, seu in honorē, & obsequiū Dei.

Sotus lib. 8. de i. ff. q. 1. a. 19. negat sponsalia tali iuramento firmata posse mutuo consensu dissolui. Probat, quia tale iuramentum intuitu pietatis factum in honorē Dei æquiualeat voto, & Deo præstat, vnde soli Deo ius acquiritur: ergo eius obligationem nequit alter relaxare, seu extinguere: ergo promittens, & sic iurans, non manet liber ab obligatione iuramenti, quamuis alter remittat, sed tenetur cā obligatione ad contrahendum, quoties remittens velit matrimonium, etiam post factam remissionē. Quamuis enim sic iurans non teneatur puellam nolentē ducere, quia matrimonium, & sponsalia ex mutuo consensu constar; tamen per remissionem promissionis alterius, nō manet liber iurans, si postea remittens velit matrimonium.

8 Affirmant, sponsalia sic iurata puellæ, vel partis remissione absolutē dissolui, Nauarrus, Enriquez, & alij, quos refert, & sequitur Sánchez lib. 1. disp. 52. n. 8. Quia obligatio, etiam huiusmodi promissionis, tendit directē in illius fœminæ commodū, & hæc sola directē & per se ius acquirit, vt impleatur; ergo cā remittente ius suū tollitur materia obligationis, & cōsequēter votū. Firmat, quia ideo pater potest irritare vota omnia impuberum, & realia puberum minorū, quia potest tollere materiā, quæ illi subiecta est, quā sublata tollitur votum: ergo etiam illa fœmina in cuius fauorē facta est promissio iurata, relaxare poterit iuramentum, tollendo materiā, nimirū remittendo, seu condonando sponsonem, seu promissionem in sui fauorem factā.

9 Denique Basiliius Ponce lib. 12. c. 9. n. 2. duo dicit. Primum, absolutē Deo iurantē, se ducturum aliquam fœminam pauperem, non teneri ducere, sed posse in cœlibatu manere: quia votum debet esse de meliori bono, seu de bono non impeditiuo melioris boni; at melius bonum est cœlibatus, quàm matrimonium. Secundum, sic absolutē iurantem, si nubar, non teneri ducere pauperem fœminam, quam absolutē iurauit: quia si iuramentum de bono impeditiuo maioris boni, eo modo conceptum nullum est, non tenebitur ducere pauperem ex eo iuramento, cū nulla fuerit eius obligatio. In hac re

10 Dico primo, sponsalia etiam iurata certæ, & determinatæ personæ, idque præcipuē intuitu Dei propter eius amorem personæ, cuius intererat, remissionē, verè dissolui. Ita sentio cum Doctoribus secundæ sententiæ, quam etiā amplectitur Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 1. n. 3. Quia Deus illud iuramentū non acceptat, nisi in gratiam partis, cui fit, etiam si intuitu Dei factū sit: ergo parte nolente, Deus iurantem non obligat, cū gratia in inuitum non conferatur; atque adeo per remissionem alterius manet liber. Et quamuis negari non possit iuramentum posse fieri ducendi personā illam certam, quoties ipsa velit, etiam post quascumque nolitiones, & quasi remissiones: verum id non intendit iurans ex eo quod intuitu pietatis, & in honorem Dei iuret: atque adeo quando id non expressē intendit, censendus est iurasse sub conditione, quod alter nunquam respuat.

11 Dico secundo, quando quis promittit, vel iurauit, se aliquam pauperem, vel meretricem ducturum, causa pietatis, & intuitu Dei; tale votum, vel iuramentum defectu materiæ debitæ non obligare, si absolutē, & sine conditione emittatur. Ita docui supra disp. 3. sect. 3. n. 4.

3. n. 4. cum communi Theologorum sententiā. Atque in hoc etiam conuenio cum Basilio citato, propter rationem ab ipso allatam; nam quories votum, vel iuramentum vergit in deteriore exitum, neminem obligat, ex D. Th. 2. 2. q. 88. a. 2. & 10. & q. 89. a. 7. communiter recepto: at illud votum non est de bono meliori, nec etiam æquali, quàm sit oppositum, nimirum perpetuo continere; gratior est enim Deo cœlibatus, quàm nuptiæ, vt definit Concilium Tridentinum sess. 24. can. 10.

12 Dico tertio, tale iuramentum neque obligare ad determinationem quoad talem personæ conditionem. Vnde non valet tale iuramentum, quoad partem materiæ, vt nimirum si nubar, teneatur pauperē aliquā, vel meretricem, quam iurauit, in vxorem accipere. Ita contra Suariū ostendi de voto supra disp. 3. sect. 3. n. 5. est enim eadē ratio de iuramento. Videantur ibi dicta.

13 Dico quarto, si iurans pressus carnis illecebris, & videns se non posse continere, promittat matrimonium illud piū, valet eiusmodi iuramentum. Hoc constat apud omnes, quia in eo euentu matrimonium esset apta voti materia, nā melius esset illi nubere, quàm vri, iuxta consiliū Diui Pauli 1. Corinth 7. & illud additum, opus est piū, & egregium charitatis: ergo. Quod etiam de voto dixi supra disp. 3. sect. 3. cit. n. 2.

14 Dico ultimo, si tale iuramentum emitteretur sub conditione, nimirum, si ducturus sum, ducam pauperem, vel meretricem in Dei obsequium, verè esset validū. Idem probaui de voto sect. 3. cit. n. 3. nam in eo euentu melius est inire matrimonium, nec præcluditur via ad maius bonum ratione voti, vel iuramenti.

15 Ex dictis facile liquet quid dicendum sit ad sententias adductas.

Ad primam Soti iam constat ex dicto primo, quando materia voti, vel iuramenti cedit in alterius fauorem, posse illum remittere talem obligationem: sic enim si promissisti Deo, te daturum elemosynam Petro pauperi, potest Petrus remittere tibi talem obligationē. Ad eius rationem dico, tamen si tale votum, vel iuramentum adquiratur ius Deo, & huic iuri directē non possit renunciare homo, cui fit promissio; at potest indirectē, & consequenter: nam eo ipso quod cedit homo iuri suo, ut potest, consequenter cessat ius Dei, quod erat annexum iuri hominis. Vnde persona illā respuente, cessat statim obligatio dicti iuramenti, non directā relaxatione, quæ nequit fieri, nisi à Deo, aut ab habente vicem illius, sed cessatione conditionis, sub quā fuit tacitē factum, quia persona, in cuius commodum fit, id respuit, & non vult.

Secunda sententia pro nobis est, vt dixi dicto primo. Ad tertiam Basilij dico, doctrinam illam me libenter amplecti, vt constat ex dicto secundo & tertio.

SECTIO II.

Utrum sponsalia impuberum, solo eorum mutuo consensu possint dissolui.

16 Progredior ad secundam sponsalia dissoluentem causam, quæ est dissensus impuberis pubertatē adepti. In qua re

Certum est primo, eos qui infra annos pubertatis sponsalia contraxerunt, non posse mutuo eorum dissensu ea dissoluere, quandiu impuberes sunt. Hoc asserunt & rectē, in iure statuitur c. de illis 7. de desponsatione impuberum, his verbis: De illis, qui infra annos aptos matrimoniis sponsalia contrahunt, si vterque, siue alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos peruenierint, & postulent separari, non sunt vltimius audiendi. Ex quo manifestē constat, vt notat

Per de Matrimonio.

ibi Glossa, eos, qui infra nobiles annos constituti, maiores septem annis, contrahunt sponsalia, ante legitimam ætatem nubilem non posse licitē reclamare, seu resiliere, neque eorum alicui id licere, atque adeo nec contractum sponsalium mutuo dissensu dissoluere, quandiu impuberes sunt. Ratio huius dispositionis non est ius naturæ, nam iure naturali ad id non sunt impediti; sicut neque puberes: sed ius positium Canonum impediens impuberes in fauorē ætatis fragilis, qui ob eam sapius contraherent sponsalia, & dissoluerent; vnde eo decreto occurritur puerorum impuberum leuitati, ne facile mutantur consilium ex inconstantiā illius ætatis, leuiter contrahant sponsalia, & pari leuitate ab illis recedant.

2 Secundo, certū est prædictos impuberes, cū ad pubertatem perueniunt, posse quemlibet sponsalibus renuntiare. Sic habetur in dicto c. de illis, loquens de impuberibus, his verbis: Si autem alteruter istorum ad annos pubertatis peruenierit, reclamauerit, nec in alterum voluerit cōsentire, iudicio Ecclesiæ poterunt ad inuicem separari. Quod etiam rectē est statutum in fauorem ætatis fragilis, vt subueniatur in maturitati iudicij impuberum, vt nimirum, quia in impubertate minus prudenter se obligarunt, detur illis locus pœnitentiæ, vt cū ad maturiorem pubertatis ætatē peruenierint, possint obligationem excutere, ne si sponsalia omnino firma essent, coactē matrimonium contraherent. Reclamatio autem illa coram Ecclesiā, vel iudice videtur solum ad forum externū desiderari, vt iudex pro dissolutione sententiam ferat. Rectē autem docent Doctores, puberem contrahentem sponsalia cum impubere, non posse resiliere, benè verò impuberem peruenientem ad pubertatem; quia prædictum ius solum fauet debili impuberum ætati.

3 Sunt verò quatuor obseruanda ex cōmuni doctrinā. Primum, si ambo sponsi sunt impuberes, non oportet, vt qui prior ad pubertatē peruenit, spectet alterius pubertatem. Ratio est, quia nullo iure requiritur, quod pubertatem alterius spectet; imò oppositū non leuiter insinuat in dicto c. de illis. Ex aliā parte, cur prior perueniens non poterit reclamare statim, cū paulō post possit, cū iam non amplius maturitas iudicij in eo spectatur?

4 Secundum est, Doctores communiter docere, factum puberē debere statim reclamare; aliās si in morā fuerit, censetur tacitē sponsalia confirmare. Quod etiā colligitur ex dicto c. de illis; nam dicitur, cū ad annos pubertatis peruenierint, reclamauerint; nam alioquin censetur approbare contractum, & non poterit resiliere. Notat benè Sanchez lib. 1. disp. 51. n. 14. id dici, iuxta phrasim iuris fieri statim, quod fit intra triiduum, l. finali, C. de errore Aduocato, ibi, in continenti, id est, triiduo, & l. finali, C. de iudiciis, ibi, illico autem, id est, intra triiduum.

5 Tertium, si impubes ante pubertatem dissentit, & se per mansit in eodem dissensu, etiam cū pubertatem attingit, dissolui sponsalia, non ratione dissensus ante pubertatem, sed ratione perseverantiæ in illo, postquam ad pubertatem peruenit; vt rectē docet Sanchez cit. n. 16. Ratio est, quia censetur ille dissensus moraliter perseverare. Addo id intelligi, quādo, iuxta prudentum arbitrium censetur ille perseverare moraliter in dissensu, secus non, vt contingeret quando longum tempus esset interiectum. Quod si quis perueniens ad pubertatem, omnino fuit oblitus sponsalium, vel ignorat, se peruenisse iam ad ætatem, quā potest reclamare, potest semper in foro conscientie reclamare, quādoque memor erit; quia talis non potest dici ea confirmasse; in foro tamen externo probanda esset obliuio, vel ignorantia.

6 Quartum, si impubes toto tempore præcedenti per-

stitit in sponsalibus, at factus pubes statim interius dissentit, et si exterius id non exprimat, dissolui sponsalia pro foro conscientiae. Ita Sanchez *citatus n. 17*. Contrarium sentit Basilius Ponce *lib. 12. cap. 9. n. 5*. sed immerito, quia ideo sponsalia manent firma, dum impubes factus pubes non reclamatur, quia tacite videtur consentire: at in hoc casu nullus est tacitus consensus coram Deo, imò est expressus dissensus; unde omnis deficit ratificatio in foro conscientiae, dum est dissensus internus; nequeunt ergo sponsalia non manere dissoluta.

7 His statutis praecipua superest difficultas de impuberibus contrahentibus sponsalia, si ea iuramento confirmant, an nimirum postea, cum ad pubertatem peruenierint, possint parte inuita illis renuciare.

Docent Thomas Sanchez *dicta disp. 51. q. 3. n. 22*. Hurtado *disp. 2. diff. 2*. & alij praedicta sponsalia confirmari iuramento, & resilire non posse, sed implenda esse, etiamsi ad annos pubertatis peruenierint. Probat ex *c. ex litteris 10. de sponsalibus, & matr.* ubi statuitur impubescentes, qui sponsalia contraxerunt, & iuramento confirmarunt, cogendos esse censuris ad contrahendum matrimonium. Nec valet dicere, suppositionem huius capitis intelligendam esse, quando non reclamauerunt tempore debito. Hoc, inquam, non valet, quia quando tempore debito non reclamant, quavis non iurauerint, cogendi sunt ratione obligationis contractus ex fidelitate, seu etiam ex iustitia. Firmat, quia tamen si de aliis impuberum contractibus non constet inter Doctores, utrum iuramento firmentur, nec ne; id tamen prouenit, quia secluso iuramento inualidi erant: at sponsalia impuberum valida sunt, secluso iuramento, licet dissolubilia: ergo iuramentum additum ea firmat, & reddit indissolubilia.

Addit duo Sanchez *n. 24. & 25*. *Primum*, hoc iuramentum ut firmet sponsalia, praestandum esse ab impuberibus doli capacibus, quos sic vocat eos, qui proximi sunt pubertati, ut intellectum, & discretionem habeant ad firma omnino, & irrevocabilia reddenda sponsalia. *Secundum*, Episcopum in eo iuramento posse dispensare, ut licite reclamant, eamque dispensationem facile concedendam esse ab Episcopo ob aetatis imbecillitatem.

8 Dico *primò*, verius videri, sponsalia iurata à verè impuberibus non confirmari iuramento, & consequenter eum, qui primus ad pubertatem peruenit, posse licite, & valide ab illis resilire. Ita Paludanus *in 4. dist. 27. q. 1. a. 3*. Basilius Ponce *lib. 12. c. 9. n. 8* & alij. Quam sententiam ipse Sanchez indicat esse probabillem. Ratio est, quia iuramentum additum contractui sortitur easdem conditiones contractus, ex *l. finali. C. de non numeratà pecunià*; sed sponsalia impuberum includunt talem conditionem, ut cum ad pubertatem peruenierint, possint resilire: ergo & iuramentum illis additum. Ut enim dicamus, alium effectum habere iuramentum, deberet esse in hoc specialis iuris Canonici dispositio, quae non est. Quia ex dicto *cap. ex litteris*, quod adducit Thomas Sanchez, non rectè probatur, sponsalia impuberum iuramento confirmata, dissolui non posse. Nam ibi sermo est de his, qui pubertati sunt proximi, quando malitia supplet aetatem, quos vocat impubescentes, hoc est, propè puberes. Quod manifestè colligitur ex ipso textu: nam ibi ab Alexandro Tertio praecipitur Episcopo Picetauensi, ut censuris compellat virum, ut feminam in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet: hoc autem fieri non poterat nisi essent proximi pubertati, & in illis malitia suppleret aetatem, inter hos enim tantum potest esse validum matrimonium: unde sponsalia inter illos contracta potius erant puberum, quam

impuberum, quia erant puberum, in quibus malitia supplebat aetatem; atque ideo sponsalia inter ipsos contracta erant omnino valida: nam si matrimonium inter ipsos validum erat, potius erat valida sponsalia: ergo si eo tempore iurauerunt, iuramentum non confirmabat sponsalia impuberum, sed puberum in quibus malitia supplebat aetatem: ergo ex dicto *c. ex litteris*, non rectè sumitur argumentum ad probandum iuramento confirmari sponsalia impuberum. Hinc

Dico *secundò*, si sponsalia verè impuberum confirmantur iuramento, & alter eorum velit resilire post pubertatem, nullà indigere relaxatione iuramenti. Patet, quia cum ablata materiâ promissionis sponsalitiæ, auferatur etiam obligatio iuramenti, nullà opus est relaxatione altero renuente.

Dico *ultimò*, etiam in opposita sententia asserente, impuberes contrahentes sponsalia, si ea iuramento confirmant, non posse postea parte inuita illa resilire, me non videre, quomodo possit Episcopus in tali iuramento dispensare, si iurans fuerit doli capax sufficienter ut possit peccare mortaliter. Moueor, quia per tale iuramentum, parti fuit ius acquisitum, ut est certum: ergo non potest in illo dispensare. Et certè si Episcopus in tali iuramento dispensare potuisset, non esset cur Pontifex *in cap. citato, ex litteris*, tam seuerè praeciperet, & cogeret, ut vir ille seruaret iuramentum.

Ex his patet solutio ad argumentum Sanchez: iam enim ostensum est ex dicto *c. ex litteris*, non esse talè dispositionem. Ad confirmationem dico, tamen si sponsalia impuberum valida sint, ideo tamen ratione iuramenti non reddi indissolubilia, quia, ut dictum est, iuramentum sequitur naturam contractus, & additum contractui sortitur eandem conditionem contractus, cum in eius confirmationem fiat; atque adeò cum sponsalia impuberum iure positio includant tacite eam conditionem, nisi facti puberes resiliant, iuramentum illis additum sortitur eandem conditionem.

SECTIO III.

An per ingressum religionis, professione non sequentia, dissoluantur sponsalia.

Tertiam causam sponsalia dissoluentem, nempe in religionem ingressum, explico in hac, & sequenti sectione. Circa praesentem verò

Certum est *primò*, sponsalia dissolui per professionem in religione approbatà. Patet, quia matrimonium ratum dissoluitur per professionem, ut constat ex *c. 2. de conuersione coniugatorum*. Vbi etiam expressè statuitur licere vni coniugi ante matrimonij consummationem, altero inuito, ad religionem transire, de quo infra suo loco: ergo potiori iure sponsalia dissoluentur.

Secundò etiam est certum, tamen si per simplicia vota in religione approbatà facta, v.g. in Societate Iesv, non dissoluantur matrimonium ratum, ut suo loco dicemus; per ea tamen dissolui sponsalia. Ratio est, quia per ea homo verè constituitur religiosus, & inhabilis ad matrimonium contrahendum.

Est verò difficultas explicanda, an dissoluantur sponsalia per solum ingressum in religionem, an potius spectanda sit professio. Circa quam difficultatem variae sunt Doctorum sententiae.

Prima absolute negat, atque, quemlibet ex sponsis manere adhuc aequè obligatum ex inito sponsalium contractu, atque erat ante vnus in religionem ingressum. Ita Durandus, & Paludanus *in 4. dist. 27. hic q. 1. a. 3. casu 5. ille q. 3. a. 3*. Viguierius *c. 16. §. 7. & Veracruz 8. p. 1. speculi coniugiorum a. 21*. Probat, quia per ingressum religionis, neutra pars renunciat iuri per sponsalia ad-

quinto precipue ingrediens non statim cedit iuri suo, sed sub conditione, si professus fuerit; ingreditur enim, ut experiatur, an sibi expediat profiteri, vel matrimonium contrahere. Firmatur, nam vota ab ingrediente emissa ante ingressum religionis, non soluuntur per illius ingressum, nisi professio subsequatur; unde durante probationis tempore, manent illa veluti suspensa, donec nouitius aut professionem emittat, & sic dissoluantur; aut ad saeculum redeat, & sic conualescant, suumque robur obtineant: ergo similiter sponsalia contracta, per religionis ingressum, non subsequente professione, non dissoluantur ex parte ingressi, sed tandiu manent suspensa, quandiu probatio durat.

4 *Secunda* sententia absolute affirmat, sponsalia dissolui solo religionis ingressu, quoad vtrumque, nempe ingredientem, & in saeculo manentem. Ita Cardinalis Toletus *in sum. lib. 7. c. 21* Sanchez cum aliis *lib. 11. disp. 42. n. 5*. Ludouicus Maratius *tract. de matrimonio, disp. 12. sect. 12. n. 8*. Probatur

Primò, quia sicut se habent sponsalia ad matrimonium, ita se habet ingressus religionis, seu nouitatus ad professionem: sed professio dissoluit matrimonium ratum ex parte vtriusque; ut constat ex *cap. 2. de conuersione coniugatorum*: ergo & ingressus religionis dissoluit sponsalia ex parte vtriusque. Id enim in fauore status religiosi concedendum est ingressui in illum.

Secundò, si ingrediens religionem protestetur se nolle sponsalibus renunciare ante professionem, & alter etiam ingrederetur, non dissolueretur sponsalia, cum in vtroque esset mutatio aequalis: ergo dissolutio sponsalium non prouenit ex notabili mutatione, sed ex fauore status: aliàs dici posset etiam per professionem dirimi matrimonium consummatum, si esset notabilis mutatio, quod est absurdum.

Tertiò, maior est obligatio voti religionis, quam sponsalium; sed votum ingrediendi religionem dirimitur per ingressum in illam bona fide, & animo experiendi, nam postquam est ingressus, si experiatur eum statum sibi non conuenire, potest ad saeculum redire, ergo & sponsalia dirimuntur per ingressum religionis.

Ultimò in contractu sponsalium, non minus tacite subintelligitur ab vtroque ea contrahente, conditio haec nisi ad religionis statum transire volueris, nisi postea perpetuam vouero castitatem, vel ista alia nisi sacrum Ordine suscipere malueris; atqui haec subintelligitur: ergo & illa. Maior probatur, quia sicut istae res sunt singulare quoddam, & excellens bonum, ita & ille ad religionis statum transitus, atque adeò sicut prudenter iudicatur, neminem obligare se velle tam indissolubiliter ad matrimonium contrahendum, ut velit etiam cum iactura prioris illius boni, dum id diserte in contractu non exprimitur, atque adeò in sponsalium contractu praedicta conditio tacite subintelligitur, ita idem prudenter iudicandum est respectu posterioris huius boni, & consequenter haec eadem etiam conditio in contractu subintelligitur. Cum autem contractus aliquis à duobus celebratur, cuius valor, & obligatio pendet à conditione futura, siue expressa, siue subintellecta, neque haec ponitur, neutrum obligat.

Tertia sententia, quae mihi videtur verior, ex parte negat, & ex parte affirmat: dicit enim, eum qui religionem ingressus est, manere adhuc perinde obligatum; alterum verò in saeculo manentem esse plane ab hac obligatione solum, ac liberum. Ita sentiunt Henriquez *lib. 11. de matr. cap. 14. n. 3*. Rebellus *lib. 4. de sponsalibus q. 8. sect. 6*. Egidius Coninch *disp. 23. dub. 3*. Hurtado *disp. 2. difficult. 6*. Basilius Ponce *lib. 12. cap. Perez de Matrimonio*.

10. & alij. Hanc sententiam dictis sequentibus declaro. Dico igitur *primò*, nullo iure positio statui, ut sponsalia dissoluantur per solum religionis ingressum. Sic Couarruias *p. 1. de matr. cap. 5. num. 15*. Nauarrus *in summa cap. 22. n. 26*. & ex Theologis, qui sunt modò relati. Probat, quia reuera nullus est textus, unde colligatur ante professionem sponsalia dissolui; nam iura, quae adducuntur, solum disponunt de matrimonio rato, non consummato, & dicunt illud dissolui professione, non solo religionis ingressu. Nec valet quòd si ad matrimonium dissoluendum exigitur professio, ad dissolueda sponsalia sufficiat ingressus. Nò, inquam, valet, quia nullum est fundamentum in iure ad id rectè dicendum; & in huiusmodi rebus non licet ab vna ad aliam argumentum sumere. Praesertim, quia ratio differentiae inter haec duo est manifesta, ut constabit ex solutione argumentorum. Quare praesens difficultas non ex aliquo iure, quod reuera non est, sed ex natura rei dilucidanda est.

Dico *secundò*, ex natura rei, eum ex sponsis, qui remansit in saeculo, solum esse à sponsalium obligatione, posseque statim noua inire cum alio sponsalia, & matrimonium. Hoc commune est dictum secundae & tertiae sententiae contra Doctores primae. Probat manifestè. *Primò*, quia quando in vno ex sponsis fit magna, & notabilis mutatio cedens in graue damnum alterius, manet hic ab obligatione sponsalium liber, ut ostendo infra *sect. 11*. at si vnus ex sponsis ingrediatur religionem fit magna mutatio cedens in graue nocumentum alterius, si stare sponsalium contractui cogitur: nam pro magno dedecore apud homines habetur, si mulier nubat ei, qui Monachus fuerit nouitius; vel si vir eam ducat in uxorem, quae fuerit Monialis nouitia; superuenit etiam illi conditio durissima, ut nimirum debeat per annum expectare ipsius nuptias, quod est onus graue: ergo manens in saeculo non tenebitur expectare professionem illius, sed poterit statim ab sponsalibus resilire. *Secundò*, ingrediens religionem ipso facto ostendit, se alienum omnino ab illis nuptiis; unde censetur renunciare obligationi alterius: ergo alter manens in saeculo, manet omnino liber. Antecedens ostendo, nam religionem ingrediens, vel sincerè ingreditur animo permanendi, & professionem suo tempore faciendi, vel fraudulenter, & dolosè, animo postea egrediendi, sed suo interim ingressu resiliendi ab sponsalibus, & defraudandi sponsum alterum. Si hoc secundum, manifestè sponsalium contractui liberà suà voluntate renunciat; si primum, patet etiam renunciare: nam efficax voluntas amplectendi statum illum, cum quo stare non potest matrimonij contractus, & status est efficax voluntas nunquam contrahendi matrimonium, & sponsalia implendi: ergo est efficax voluntas renunciandi sponsalibus; atque adeò ipsamet actualis status susceptio, est actualis sponsalium contractui renunciatio. Firmatur, nam si eodem tempore sponsus, & sponsa religionem ingrederentur, quolibet sciente ingressum alterius, eo ipso praesise prudenter ab omnibus iudicarentur renunciare sponsalibus: ergo similiter qui, altero inscio, religionem ingreditur, iudicandus prudenter est, quantum in se est renunciare sponsalibus.

Dico *tertiò*, ingrediens religionem etiam bona fide, & animo profitendi, non manere liberum, ac solutum à sponsalium obligatione ex natura rei ante professionem ipsam, atque adeò sponsalia ipsa solum solui ex parte manentis in saeculo, ita ut ingrediens religionem, si egrediatur, teneatur stare contractui, in casu, quo alter velit. Ratio à priori est, quia alter sponsus in saeculo manens non debet suo iure priuari sine sufficienti ratione, quae hic non reperitur, nam ingressus

ipse in religionem ex natura sua, non habet, quod liberet nouitium ab obligatione sponsalium, cum possit postea egredi; unde non inducit aliquem statum impossibilem matrimonio, quæ sola hic posset esse causa illa soluendi: ergo si egrediatur, & alter velit, tenetur stare promissis, quia quauis ingrediens cedit iuri suo; attamen manens in sæculo minimè cedit; sicut per fornicationem sponsi, ut dicitur infra *sect. ultimâ*, non omnino sponsalia dirimuntur, sed solum ex parte innocentis. Est verò notandum cum Henriquez *cit.* & Petro de Ledesma *de matrimonio q. 43. dub. 2. si contingeret quòd etiam alter sponsus, qui manserat in sæculo, assumeret postea habitum religiosum, vel alia sponsalia iniret, tunc censeretur prioribus renunciare, & in eo casu utrinque absolutes sponsalia dissoluerentur.*

Ex his facile soluntur argumenta contraria.

Ad illud pro primâ sententiâ iam constat solutio ex dicto secundo, ingredientem perdere ius suum ob notabilem mutationem cedentem in graue nocuum alterius in sæculo remanentis, & ipsum censeretur renunciare iuri suo, & obligationi alterius.

Ad confirmationem concessa antecedente, negatur consequentia; nam votorum illorum, & sponsalium dispar est ratio, quia vota illa non aduersantur statui religionis, cum in statu religioso possint obseruari; dissoluntur verò per professionem, ob singulare priuilegium illius. At sponsalia contracta opponuntur statui religionis, quia in illo statu nequeunt adimpleri: unde ingrediens religionem ipso facto ostendit se esse omnino alienum ab illis, & censeretur renunciare iuri suo.

Ad primum secundæ sententiæ dico, falsam esse maiorem, nam sponsalia obligant ad matrimonium; nouitatus autem non obligat ad professionem. Consequentia etiam nulla est circa præsentem materiam; quia professioni in fauorem status religiosi concessum est priuilegium dirimendi matrimonium ratum, non verò ingressui religionis concessum est, ut sponsalia dissoluatur, cum neque id habeat ex natura sua, neque ex aliquo iure positiuo, quod in hac parte non extat. Imò æquum non erat, ut id ingressui concederetur, quia non est consonum rationi, ut qui à religione recedit, gaudeat fauore religionis, sed ut cum antiquis obligationibus ad sæculum redeat.

Ad secundum respondet Basilius *cit. n. 7* si vterque religionem ingrederetur, vtrumque habere rationem resiliendi ab sponsalibus, sicut si vterque in lepram incideret. Verum non placet mihi hæc solutio, cum vterque profiteatur, se nolle sponsalibus renunciare ante professionem, & in vtroque sit mutatio æqualis, nulla est ratio, ob quam debeat cessare obligatio sponsalium. Nec vrget exemplum, nam tunc ideo cessarent sponsalia, quia ista mutatio reddit valdè onerosum matrimonium, tam ex parte contrahentium, quam ex parte prolis leprose educandæ; non verò mutatio alia, de qua est sermo. Ad id quod in argumento inferitur, dissolui posse matrimonium consummatum, falsum omnino est; quia matrimonium consummatum est vinculum omnino indissolubile, de quo plura infra *disp. 20.*

Ad tertium, concessa maiori, & minori, negatur consequentia: nam quòd votum religionis cesset per ingressum bonâ fide, & animo experiendi, non est ex eo quòd maior, vel minor obligatio sit sponsalium, quam voti, sed quia eo tantum ingressu in religionem, & experientia illius impletur votum: cum enim votum solum sit ingrediendi religionem, cessat per ingressum: sicut votum dandi hodie elemosynam, cessat ipsâ donatione elemosynæ, quia per illam im-

pletur; at ingressus in religionem non est impletio sponsalium, neque mutatio in melius, donec profiteatur, & perseueret; qua professione extinguitur etiam quoad profitentem obligatio sponsalium. Quare solum sponsalia cessant ex parte ingredientis per professionem.

Ad vltimum negandum est, talem conditionem in contractu sponsalium esse subintelligendam; non enim intelligitur ex natura sua, ut per se patet: sicut cum Petro promitto centum, non subintelligitur, nisi voluero eos dare pauperibus. Aliàs qui promissit Petro centum, & accepit, posset eos erogare pauperibus, quia hoc est melius, quod tamen est falsum. Neque etiam subintelligitur ex communi contrahentium consensu, quia contrahentes sponsalia nihil minus cogitant communiter. Nec denique ex constitutione alicuius iuris, quia nullum tale reperitur.

SECTIO IV.

An si sponsalia sint iuramento confirmata, dissoluantur ingressu in religionem: an verò qui iurauerit, teneatur prius matrimonium contrahere.

Tota præsentis quæstionis difficultas nascitur ex *cap. commissum 16. de sponsalibus*, ubi ponitur casus, de quodam, qui dederat fidem cuidam mulieri, eam ducendi in vxorem infra biennium, interposito iuramento; postea verò voluit intrare religionem. Dubitatum fuit, an posset propter iuramentum. Consultus Pontifex, Alexander Tertius, respondit, quòd tutius est ei, religione iuramenti seruata, prius contrahere, & postea si elegerit, ad religionem migrare ante consummationem. Quæ Pontificia decisio satis declarare videtur, talem, ac tantam esse iuramentum vim, ut cogat ad prius contrahendum matrimonium, quamuis eo contractu liberum sit sponsalia iuranti, religionem ingredi. Cum enim possit satisfacere obligationi iuramenti prius contrahendo, tenebitur prius iuramentum implere.

Verissima tamen, & communissima Doctorum sententia, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 1. disp. 42. n. 3.* est negans. Iuxta quam

Dico primò, nullam esse obligationem ex vi iuramenti ad prius contrahendum matrimonium, sed posse ingredi religionem, non contracto prius matrimonio. Ratio est, quia iuramentum additum contractui, sequitur naturam, & conditiones illius; nam est iuramentum factum in confirmationem contractus sponsalium: accessorium enim sequitur suum principale, ut in simili habetur *cap. quemadmodum, de iureiurando, & l. finali. C. de non numeratâ pecuniâ*; sed sponsalia dissoluntur per ingressum religionis modo explicato, *precedenti sectione*: ergo id erit verum etiam si sponsalia sint iurata iuramento facto in confirmationem sponsalium, ut regulariter fit: ergo cessante obligatione sponsalium, ut præcisè verè cessat ex parte manentis in sæculo, licet non ex parte ingredientis religionem, etiam cessat obligatio iuramenti, quamuis eius impletio sit licita. Præterea idem firmo, nam si esset obligatio prius contrahendi, maxime ex dicto *cap. commissum*: at in illo Pontifex nihil decernit, nec declarat esse prius contrahendum, sed tantum dicit, tutius esse prius contrahere: atque adeo licet hoc caput, ut sonat, intelligatur, solum consilium importat: ergo potest tutò oppositum fieri.

Dico

Dico secundo, per se loquendo, non posse sponsum absque graui culpâ post sponsalia iurata matrimonium inire animo ingrediendi religionem antequam consummatum, nisi in aliquibus casibus vrgens causa à peccato excusaret. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia inferret iniuriam in re graui decipiendo coniugem, quæ si id sciuisset, noluisset contrahere. Multa etiam ex hoc contractu sunt nata sequi incommoda. Nam fortè multi suspicarentur, eum ingredi religionem, quia aliquod vitium in vxore deprehendit, ob quod eius nuptias auerteret. Item cogit illam magnos sumptus facere pro nuptiis, & deinde integro anno ab aliis nuptiis abstinere, & erit fortè causa, cur non ita commodas reperiat. Et quamuis vterque cum bonâ fide contraxit, habeat ius ante matrimonij consummationem religionem ingrediendi, etiam inuitâ parte; quia vtriusque conditio, & iura paria sunt; & religionem ingrediens habet grauissimas causas id faciendi, ut nimirum consulat salutem animæ suæ, quæ præponderat incommodis, quæ pars patitur, atque adeo huic nullâ facit iniuriâ, nec contrahendo, nec ingrediendò. Attamen in casu, quo sponsus contraheret animo ingrediendi religionem ante consummationem dispar esset in ipso contractu vtriusque contractus ratio; & habens ipsum animum nullam haberet necessitatem ita contrahendi, ac talibus periculis partem exponendi, & ideo faceret ei notabile damnum præcisè ita contrahendo, non autem postea ingrediendo, quia ius hoc ei ob prædictas causas concedit, non verò illud. Unde contrahens matrimonium eo animo, si partem non admoneat de illo, peccat saltem contra charitatem, non peccat commissionis contrahendo, sed omissionis, non admonendo partem, si pars ponatur periculo suspicionis alicuius grauis defectus, aut sumptibus magnis faciendis in nuptiis, aut alij graui incommodo. Dixi, nisi vrgens causa à peccato excusaret, qualis esset grauis metus famæ, vel vitæ amittendæ, licet non sit cadens in vitium constantem; legitimatio prolis antea conceptæ, parentum custodia, ni fias religiosus, quam aliter euadere non possis; & graue scandalum impendens, quod vitari nequeat, nisi contrahendo. In his enim casibus liceret modo prædicto matrimonium inire, partem non admonendo.

Ad caput commissum, varij variè respondent, ut videre est apud Suarez *tom. 2. de religione, tract. de iuramento lib. 2. c. 13.* & Basilius *lib. 12. cap. 10.* Perplacet cum Soario dicere, in eo casu consultum fuisse Pontificem de sponso, qui non ita firmo, & constanti animo statuerat religionem ingredi; & cum periculum fuisset, ne ante ingressum religionis laberetur biennij tempus, intra quod iurauerat matrimonium inire ad euitandum periculum periurij, respondit, tutius esse matrimonium contrahere. Quòd si certè sponsus ille constituisset, religionem ingredi, non consuleret Pontifex, ut contraheret prius, esset enim inutile; sed diceret, iuramento non obstante, posse sponsum religionem ingredi. Ideo ergo dixit Pontifex tutius esse, id est, tutum esse (sæpè enim posituum intelligi solet in comparatio) matrimonium contrahere, ne prætextu leuis, & inconstantis desiderij, deesset religioni iuramenti, & aliàs etiam religionem non ingrederetur, quam leuiter, & inconstanter appetebat.

Quæres quid dicendum sit de eo, qui contraxit sponsalia cum virgine, & sub eâ spe virginem deflorauit, vel fuit ei causa infamiæ notabilis, licet eam non cognouerit, poterit ingredi religionem, præsertim si sit voto ad id affectus? Idemque dubitatur, quando esset vidua honestæ famæ, & non infimæ sortis;

qui notabilis infamia proueniret. Respondeo, non posse ingredi religionem, sed teneri matrimonium contrahere. Ita optimè Sanchez cum aliis *lib. 1. disp. 44.* Ratio est, quia licet obligatio sponsalium per se non impediat ingressum religionis, impedit tamen obligatio orta ex iniuriâ, vel damno illato, quod, moraliter loquendo, resarciri nequit, nisi matrimonium contrahendo, & consummando; & ut damnum proximi repararetur, cedit Deus promissioni sibi factæ. Idem dicendum est, quamuis sponsalia vera non essent, quia promissio ficta fuit; nam in his casibus, in quibus fictus promissor tenetur deceptam ducere, quia aliter damnum illius reparare nequit, iuxta dicta supra *disp. 2. sect. 3.* non potest religionem ingredi, ob eandem omnino rationem.

SECTIO V.

An votum religionis, vel castitatis perpetuæ dissoluat sponsalia.

Quartam in ordine causam, quam proposui, sponsalia dissoluentem, nempe votum religionis, vel castitatis in hac sectione declaro.

Ac primùm, de voto religionis certum putat Sanchez *lib. 1. disp. 46. n. 2.* sponsalia dissolueret. Probat, quia tale votum habet se respectu sponsalium, sicut votum solemne religionis respectu matrimonij rati: sed hoc matrimonium dissoluitur per professionem; ergo & sponsalia per illud votum. Firmatur, quia per tale votum religionis status matrimonialis inter eos redditur illicitus: ergo cessat tota ratio, & promissionis, & obligationis. Præsertim cum communiter vtrique parti in eo euentu ille contractus sponsalium nec commodus, nec vllâ ratione experibilis sit. Indecens enim est ei, qui se totum Deo deuouit, dare mulieri potestatem in corpus suum ad vsum matrimonij etiam remotum, & communiter, id est, periculosum; nam ferè iis imminet morale periculum, ne consumment.

In hac re distinguendum censeo de voto ingrediendi religionem subsequente ad sponsalia, & de voto in eâ profitendi subsequente quoque ad sponsalia.

Dico ergo primò, votum ingrediendi religionem subsequens ad sponsalia ipsa, non dissolueret sponsalia ex parte vouentis. Ita Hurtado *disp. 2. diff. 6. n. 23.* & Basilius Ponce *lib. 12. cap. 12. n. 2.* Ratio est manifesta, quia non aliter votum ingrediendi religionem potest dissolueret sponsalia præcedentia, quam ipse religionis ingressus: sed iste ante professionem non dirimit sponsalia ex parte ingredientis, ut stabilitum est supra *sect. 3.* ergo. Unde DD. omnes, qui id defendunt de ingrediente religionem, ut consequenter loquantur, debent idem docere de ipso vouente. Quare per votum ingrediendi religionem, quamuis alter maneat liber ab sponsalibus ob cessationem, quâ vouens cedit iuri suo, obligationi alterius, cui verè renunciat; non tamen ipse vouens, quia per tale votum non obligatur ad proficiendum, sed tantum ad experiendam, & probandam religionem; sicut per ingressum ipsum factum eo animo. Unde tale votum ex natura sua nihil habet, quod liberet vouentem ab obligatione sponsalium, nam post ingressum, & experientiam factam in religione, potest egredi licitè: ergo si egrediatur, & alter velit, tenetur stare promissis, atque adeo erit obligatus ad contrahendum matrimonium, Neque obstat, quòd possit contra-

trahere, & transire ad religionem, quia nisi honor sponsæ exigat, absolute loquendo, inutilis est ea celebratio matrimonij, & otiosa, & sæpe periculosa, licet reuerâ, per se loquendo, & ex naturâ rei ipsa sponsalia non præmittuntur propter se, sed propter matrimonium.

3 Dico *secundo*, votum profitendi religionem, per se loquendo, ex parte etiam vouentis dissoluere præcedentia sponsalia. Ita Hurtado *relatus*. Ratio est, quia per tale votum non est liberum vouenti, sed necessarium in eâ religione profiteri, cum quo nequit esse obligatio contrahendi matrimonium, quia intendit se obligare ad id, quod est impossibile cum matrimonio, nisi fortè per accidens ex parte alterius occurrat aliqua rationabilis causa, vt fiat matrimonium ante ingressum religionis; tamen, per se loquendo, nulla est obligatio illud contrahendi; manent igitur ea sponsalia omni ex parte dissoluta.

4 Ex quo infero, hæc duo vota ingrediendi religionem, & eam profitendi, esse valde distincta, nam primum solum ligat ad religionem experiendam, ingrediendo in illam: secundum verò ad perpetuò in illa permanendum, vnde obligatio sponsalium cum sit comparabilis cum priori voto, eius que impletione; non verò cum adimpletione alterius voti, ideo hoc secundum votum dissoluit sponsalia præcedentia, non verò illud primum.

Ad argumentum oppositum negatur illa maior, quia ex nullo iure id constat, neque ex naturâ rei. Ad confirmationem, factum est per tale votum ingrediendi religionem, reddi statum matrimoniale inter eos absolute illicitum: nam potest vouens ingredi religionem, & eam experiri, & sic adimplere votum; & postea egredi, & sic nubere cum illâ, si ipsa velit.

Circa votum castitatis conueniunt Doctores,

5 *Primo*, votum castitatis præcedens dirimere sponsalia subsequencia. Patet, quia obstrictis illis voto, status matrimonialis illicitus est, & quibus hic est illicitus, ipse contractus communiter per se incommodus, & periculosus est, ac proinde etiam illicitus. Idè dicendum de voto religionis, & suscipiendi Ordines sacros, si præcedant sponsalia, ea nimirum dissoluerent: nulla enim sunt sponsalia postea subsequuta, cum sint promissio rei illicitæ, *cap. rursus, qui Clerici, vel uouentes*. Iam enim post prædicta vota iniquè matrimonium promittitur. Quod verum est etiam si sponsalibus subsequutis, iuramentum addatur, vt constat ex dicto *cap. rursus*.

6 *Secundo* etiam est certum, hoc ipso, quo vnus ex sponsis vouet castitatem perpetuam, alterum manere liberum ab sponsalibus præcedentibus, & ex parte illius dissoluti illa. Ratio est, quia vouens eo voto cesserit renuntiare sponsalibus, & obligationi alterius, vt est manifestum, quia ex parte suâ obligat se ad id, quod cum statu matrimonij non consistit; ac proinde eius pars, siue sponsa manet libera ab omni obligatione. Adde, in sponso tale votum castitatis emitte esse peculiarem rationem, ob quam sponsa potest dissoluere sponsalia: nam eo voto fit notabiliter deterior ipsi sponsæ, quia sponsa cogitur non vt actibus coniugalibus, nisi ipsa petat; quia sponsus ratione voti castitatis, tamen possit reddere, non tamen potest petere debitum; quod sanè sponsæ est graue vnus.

Difficultas ergo superest, an ipse sponsus, qui tale votum castitatis emisit post contracta sponsalia, maneat sponsæ obligatus, vt cum ipsâ contrahat, si ipsa id exigat. Quod est querere, an votum simplex castitatis præcise cum animo manendi in sæculo, dirimat sponsalia præcedentia.

7 Pars affirmans est valde probabilis, quam sequuntur

Sotus in 4. dist. 27. q. 1. a. 5. §. verum. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 1. n. 4. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio dubio 13. casu 2. Ioannes Azor tom. 1. lib. 11. cap. 21. q. 10. Suarez lib. 2. de voto cap. 4. num. 13. Gabriel Vasquez opusculo de restitutione cap. 3. §. 2. dub. 6. num. 17. Basilius Ponce lib. 12. c. 12. n. 4. Bonacina tract. 5. p. 5. n. 13. & alij. Probant

Primo ex cap. *ueniens, qui Clerici, vel uouentes*, vbi hæc est species facti. Quædam mulier sponsalia contraxit cum alio absente, cuius scuitiâ, vt fama diuulgabat, deterrita de consilio cuiusdam Eremitæ votum simplex castitatis emisit. Quo audito, vir contraxit matrimonium cum alterâ. Consultitur Pontifex Alexander Tertius, & respondet. Nos ita attendentes rutiùs esse, vt præfata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum, matrimonium contrahat, quàm reatum fornicationis incurrat; mandamus, quatenus si plus nõ processit, sibi de fide mentitâ, & voto violato congruam satisfactionem indicat, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas. Ex quo textu in primis constat, illam fuisse obligatam voto, & re verâ votum valuisse, tum quia imponitur pœnitentia de violato voto, & aliâs si votum non valeret, non peteret fœmina nubendi licentiam, neque egeret dispensatione ad nubendû alteri, quam eo loco Pontifex per dictû Eremitam concedit. Tum etiam, quia Doctores oppositæ sententiæ, præsertim Sanchez, fatentur, sic vouentem post sponsalia contracta obligatum manere ad nõ petendum debitum, & peccare contrahendo matrimonium: ergo illud votum castitatis emisit post sponsalia est validum. Hinc autem inferri videtur per prædictû votum manere sponsalia præcedentia dissoluta, quia validum est tale votum: ergo nõ possunt sponsalia consistere, quia impossibile est obligatio absoluta voti cum obligatione sponsalium.

Secundo, voti vinculum fortius est vinculo sponsalium, cum illud cõtineat fidelitatis obligationem respectu Dei; hoc verò respectu hominis: ergo votum castitatis fortius erit, atque adeò sponsalia dissoluet.

Tertio, in sponsalibus subintelligitur ista conditio; nisi perfectior vitæ status eligatur, quia nõ debet impedire perfectionem: ergo cum per votum castitatis eligatur perfectior vitæ status, est enim cœlibatus perfectior statu matrimonij, sequitur sponsalia dirimi per votum simplex castitatis, eorumque obligationem cessare.

Quarto, promissum non infringit in melius commutans, vt constat ex *cap. peruenit 2. de iurando*.

Partem negantem, sponsalia non dissolui per tale votum, amplectuntur multi ex Iurisperitis, & Theologis, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 1. disp. 46. num. 9. Coninch *disput. 23. dub. 3. n. 21. & 25*. Hurtado *disputat. 2. difficult. 3. & alij. Primo*, quia sponsalia nec iure naturæ, nec iure positiuo includunt illam conditionem tacitam, seu implicitam, nempe nisi voluerit ad meliorem statum transire: ergo nõ dissoluitur ex parte vouentis castitatem. Antecedens probatur, quia in primis non iure naturæ, seu naturâ sponsalium, quamuis cœlibatus sit perfectior statu matrimonij, vt per se patet. Tum quia aliâs per votum nõ nubendi dirimerentur sponsalia, nam melior est actus cœlibatus, quàm matrimonij: illud autem est falsum, vt plures Doctores fatentur. Tum maximè; quia aliâs, qui promissit Petro diuiti equum, & acceptauit, posset illum erogare pauperibus, quia hoc est melius, quod tamen est absurdum. Deinde neque iure positiuo, quia nullû tale reperitur, sicut reperitur de professione in religione, in cuius fauorem datur ius, vt dirimat matrimonium ratum. *Secundo* Deus non ac-

ceptat

ceptat promissionem rei iam antea alteri promissâ, & in alterius præiudicium: nisi enim promissisti Petro mille aureos, & eos Petrus acceptauit, non potes postea vouere dare illos Ecclesiæ: ergo cum per priora sponsalia corpus sit promissum alteri, non potest Deo promitti. Denique idem ostenditur ex dicto capite *ueniens*, vbi fœminæ, quæ vt sponsalia vitaret, emisit votum castitatis, iniungitur pœnitentia de fide mentita, id est, ob fidem violatam sponso, cum per ipsam steterit ne matrimonium sequatur: ergo tenebatur stare sponsalibus; hæc tamen emisit votum castitatis; ergo votum castitatis non dirimit sponsalia.

9 Hanc secundam sententiam iudico veriolem, cum hac limitatione, nisi in contractu sponsalium explicate posita esset mente, vel ore talis conditio transeundi ad meliorem statum, nam in eo euentu per prædictum votum, postea emissum verè cessaret obligatio sponsalium, cum ea esset expressa sponsi intentio. At, per se loquendo, & ex naturâ rei prædicta conditio sponsalibus nullo modo inest, vt bene probatum est; neque etiam ex constitutione alicuius iuris, quia nullum tale extat; nec denique subintelligitur ex communi contrahentium consensu, quia contrahentes sponsalia nihil minus cogitant communiter, quàm velle sibi reseruare ius seruandi castitatem. Quare prædicta sponsalia per votum castitatis non dissoluntur ex parte sponsi vouentis. Hinc

10 Colligo *primo*, sponsum qui vouit castitatem manere obligatum sponsæ, vt cum eâ contrahat, si ipsa hoc exigat, quia sponsa per ipsa sponsalia ad id adquisiuit strictum ius, cui non renunciauit, nec sine legitimâ causâ priuari debet; nulla verò est hîc legitima causa eam priuandi, vt constat ex dictis.

11 Colligo *secundo*, non teneri sponsum qui tale votum castitatis emisit, si sponsa nolet ei remittere sponsalia ingredi religionem, vt votum illud integrè seruet, sicut putarunt nonnulli, vt optimè aduertit Sanchez, Coninch, & Hurtado *locis citatis*. Ratio est, tum quia nemo tenetur medio tam arduo, & difficili ad voti castitatis integram impletionem, præsertim multo difficiliore, quàm sit impletio illius voti. Tum maximè, quia sponsalia non sunt dissoluta, vt ostensum est: ergo tenetur illa implere; non ergo ligatur ad religionis ingressum.

12 Colligo *tertio*, votum prædictum castitatis solum posse obligare sponsum vouentem in ipsius, non tamen in sponsæ præiudicium. Quare non potest illum obligare ad non ducendam illam, cui fidem dedit; tenetur tamen vel sponsâ fidem remittente, vel ex causâ iustâ dissolutis sponsalibus, vel matrimonio dissoluto, vel diuortio iuste contracto, omnimodam continentiam seruare. Vtrum verò constante matrimonio possit vir sic vouens debitum petere, dubitarunt nonnulli Recentiores, dicentes tale votum obligare ad non petendum debitum respectu fœminæ vouentis, non verò respectu viri, quia cederet in præiudicium fœminæ, nam esset illi graue onus, vt nunquam possit actui coniugali vacare, nisi ipsâ petente, quod non esset onus respectu viri. Nihilominus communiter omnes dicunt, teneri virum vouentem castitatem post sponsalia, debitum coniugale non petere, quamuis vxori petenti teneatur reddere: quia sponsa vxor ad id solum habet ius iustitiæ, vt sibi reddatur, quod verè suum est. Ratio verò adducta solum probat omnino expedire cum tali dispensare, vt possit petere debitum; & etiam quia ipsi viro grauissimum imminet periculum petendi.

Ad argumenta opposita.

13 Ad primum dico, textum illum potius esse pro nobis, vt vidimus. Certè non est contra nostram do-

ctrinam, nam fatemur libenter, illud votum castitatis validum esse, & obligare sponsum vouentem in ipsius præiudicium, non tamen sponsæ, quæ habet ius adquisitum per ipsa sponsalia ad matrimonium contrahendum. Ex quo manifestè sequitur esse compossibile obligationem voti ex parte cum obligatione sponsalium, nam illa nihil aufert de iure adquisito ab sponsâ ad matrimonium, sed solum admittit sponso vouenti ius petendi debitum; & si contingat vxorem mori, vel ob fornicationem, vel similem causam, dare iustam causam diuortij, tenetur omnimodam seruare continentiam. Quare illud votum obligat quantum obligare potest, dummodo non sit in præiudicium sponsæ, sed sponsi.

Ad secundum etiamsi votum strictius obliget, 14 quàm promissio homini facta ex parte personæ cui fit; vnde qui violat votum, grauius peccat, quàm qui in eadem materiâ violat iustitiam: tamen in modo obligandi, negari non potest æqualia esse cum oriatur ex eodem modo promittendi. At inter æquales obligationes prior præualet; atque ideo præualebunt sponsalia, quæ ad votum præcedunt.

Ad tertium falsum est antecedens, vt ostensum est. 15 Quare ius, quod concedit sponsis, inito matrimonio rato transeundi ad religionem, non debet extendi ad alios casus; tum quia non reperitur in iis similis ratio. Tum maximè, quia cum minuat aliquo modo ius partis, videtur debere strictè intelligi.

Ad vltimum dico, textum illum nobis non aduersari; nam ibi est sermo de iuramento, vel voto Deo facto, cui non infringitur fides, quando ei datur melius, quia semper acceptat Deus rem meliorem loco minoris. Apponit Glossa exemplum. Iurasti ire vltra mare, intraisti religionem postea, & non vadis vltra mare, non frangis iuramentum. At homini, qui aliquando non acceptat rem meliorem, infringitur fides, quando non redditur res promissa: præsertim quando id melius, quod efficit promittens, est melius ipsi promittenti, non verò homini promissario, in cuius commodum non cedit, vt contingit in nostro casu, in quo ex voto castitatis vnus sponsi, non resultat commodum alteri sponso.

SECTIO VI.

An votum, vel susceptio Ordinis sacri dissoluant sponsalia.

Quinta causa sponsalia dissolvens est votum, vel susceptio Ordinis sacri. Quo pacto autem id intelligendum sit, in hac sectione expono.

Ac primum de voto suscipiendi sacros Ordines, iuxta dicta *præcedenti sectione*, consequenter dicendum est cum Sanchez lib. 1. disp. 47. & aliis, quos ipse refert, non dissoluere sponsalia præcedentia ex parte vouentis, ex parte verò alterius non vouentis dissolui, id est, hunc cœteri liberum ab sponsalibus. Hoc secundum constat, quia in Ordine sacro votum inclusum per se, & ex naturâ suâ est votum simplex castitatis, & per accidens tantum dicitur solemnè; quia ex Ecclesiæ statuto sortitur effectum voti solennis, qui est matrimonium contrahendum dirimere; sed votum simplex castitatis non dirimit sponsalia, vt vidimus *præcedenti sectione*: ergo. Vnde negandum est in sponsalibus tacitè inesse eam conditionem, nisi voluerit ad statum perfectiorem Ordinis sacri transire, quia id neque iure naturali, nec positiuo inest sponsalibus. Nihilominus sponsus, qui tale votum emisit

emissit, non tenebitur religionem ingredi, vt votum adimpleat, nisi aduertens, ingressum religionis esse vnicuique medium ad impletionem voti, tenebitur tamen, mortuâ vxore, Ordinem sacrum suscipere, & etiam, si ipsi remittatur fides, & sponsalia iustâ causâ dirimantur.

Quod autem attinet ad susceptionem Ordinis sacri,

2 Certum est primò, per susceptionem minorum Ordinum non dirimi sponsalia, cum non pugnent cum statu coniugij; *cap. 1. & 2. de Clericis coniugatis*, neque possit esse sponsa rationabiliter inuita. Vnde neque peccaret, qui post sponsalia Ordines minores susciperet.

3 Secundo certum est, per sacri Ordinis susceptionem dirimi sponsalia. Ratio est aperta, quia per sacrum Ordinem redditur homo potiori iure ad sponsalia. Et quamuis vinculum matrimonij rati præponderet susceptionem sacri Ordinis, & non dissoluatur; at vinculum sponsalium cum multis alijs causis solubile sit, ratio ipsa petit, vt diluatur ex insigni sacrâ hominis mutatione.

Solum ergo dubitari potest, an peccet, qui contraxit sponsalia, si promoueatur ad sacros Ordines.

4 Nonnulli affirmant, nullum esse peccatum, sicut neque est, in assumendo statu religionis. Sic Soto in 4. dist. 27. q. 1. a. 5. Nauarrus in summa cap. 22. n. 25. Basilius Ponce lib. 12. cap. 11. n. 3. & alij. Probant,

Primò, quia licitum est sponso ingredi religionem: ergo & sacros Ordines suscipere, quibus est votum castitatis solemnem annexum.

Secundo, Tridentinum sess. 23. cap. 2. de reformatione, solum præcipit diligentem fieri inquisitionem de natalibus, ætate, moribus, & vitâ ordinandorum, non verò de eorum sponsalibus: ergo signum est, non credidisse esse impedimentum ad licitè Ordines recipiendos.

Tertiò, licitum est post sponsalia, obligatorum votum de suscipiendis sacris Ordinibus: ergo non est peccatum suscipere Ordines sacros post sponsalia, quia aliàs votum esset de re iniquâ; atque ad eò non seruandum. Vnde subdit Basilius, cuius est hoc argumentum, non satis id attendisse Thomam Sanchez, cum admittat eius voti obligationem.

Quarto, sacerdotium præstat longè matrimonio: ergo post sponsalia licebit, hoc relicto, ad illud transire.

Vltimò, nullum inde præiudicium infertur promissario; nam in eâ sponsalium promissione subintelligitur ea conditio, & ideo non potest esse promissarius rationabiliter inuitus, aliàs etiam diceretur inferre præiudicium promissario; si quis post sponsalia emitteret votum castitatis, vel religionis, vel ad religionem transiret, quod falsum est. Firmat Basilius, quia si expressè initio conuenissent, vt liceret eorum vnicuique post sponsalia vouere castitatem, vel promoueri, non posset alter rationabiliter queri: ita similiter non potest iustè conqueri, quamuis expressum non sit à principio; quia ea conditio iure inest, & quando aliquid ipso iure inest, eundem effectum habet, siue exprimat eodem modo, quo iure inest, siue etiam non exprimat.

Contrarium iudico vcrius, nempe peccare mortaliter eum, qui post sponsalia suscipit Ordinem sacrum sine consensu partis. Ita Sanchez lib. 1. dist. 47. n. 3. Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 5. & apud hunc Paludanus, Antoninus, Gabriel, Syluester, & alij, quos ipse refert. Mouet primò, quia ideo fas est vni sponso si-

ne alterius consensu ingredi religionem, quia hoc est peculiare priuilegium religionis in iure concessum propter eius excellentiam, quod tamen non conceditur Ordini sacro: ergo non licebit sponso, inconsultâ sponsâ, Ordinem sacrum suscipere. Firmo, nam matrimonium ratum non consummatum soluitur per professionem religionis, vt habetur *cap. verum, & cap. ex publico, de conuersione coniugatorum*: non tamen per sacrorum Ordinum susceptionem, iuxta *Extraneam Antiqua, de voto, & voti redemptione*: ergo ex eo quòd licitum sit sponso ingredi religionem, non sequitur, licitum esse suscipere Ordinem sacrum; atque ad eò quamuis facer Ordo sponsalibus superueniens, ea dirimat, peccabit tamen sponso illum suscipiens.

Rectè autem Rebellus citatus limitat hanc doctrinam, nisi magna esset penuria Sacerdotum, aut aliqua publica necessitas, ratione cuius iam censerentur sponsalia non solum non obligare, sed etiam dissolui, ob rerum, & circumstantiarum notabilem mutationem.

Ad argumenta opposita.

Ad primum iam constat solutio ex antea dictis.

Ad secundum dico, Concilium cum præcipit inquirendum de vitâ, & moribus, ibi virtute idem præscribere de coniugijs, & sponsalibus ordinandorum. Quod satis firmatur praxi communi Ordinariorum recipientium sponsarum exceptiones contra sponso ordinari volentes.

Ad tertium dico, non esse licitum sponso votum de suscipiendis Ordinibus sacris in præiudicium sponsæ; esse verò licitum cum licentiâ sponsæ, seu remissione ab ipsâ factâ. Absolutè verò licitum esse tale votum, quia subintelligitur ea conditio. Quare similiter obligat ad eius impletionem ipsâ volente, vel desunctâ, vel ex aliquâ iustâ causâ sponsalium contractu dissoluto. Sicut in simili diximus *precedenti sectione*, de voto religionis, & castitatis. Vnde immeritò Basilius carpit Thomam Sanchez eius voti obligationem admittentem, & optimè sic eam declarantem loco citato num. 4. vt nimirum sponso, si remittatur sibi fides ab sponsâ, vel sponsalia ex iustâ causâ dirimantur, vel matrimonium contractum dissoluatur, tenebitur ad votum implendum. Quod valdè attentè, & perdoctè dixit, vt in simili de voto castitatis.

Ad quartum, concessio antecedente, negatur conuentia; nam sicut licitum non est in alterius præiudicium, vel votum commutare, vel iuramentum in bonum euidenter melius, ex *leg. id quod nostra, de regulis iuris, & l. mutuum. ff. si certum petatur*; ita nec licebit relinquere matrimonium promissum in alterius sponsi præiudicium, pro Ordine sacro, cum id illi speciali priuilegio minimè sit concessum.

Ad vltimum negatur antecedens, quia nec talis conditio expressa est in iure, neque inest ex natura rei; atque ideo graue præiudicium promissario inferretur, si sacris initiatur sine eius licentiâ, aut promissione ab ipso factâ. Nec rectè inferretur, si sponso voueat castitatem, vel religionem, inferre iniuriam alteri sponso; nam iam satis superque dictum de peculiari religionis priuilegio in iure cõcesso. De voto castitatis iam explicatum est *precedenti sectione*, fieri posse, & obligare sine præiudicio alterius partis, & idem dixi de voto suscipiendi Ordines sacros. Ad confirmationem constat, quàm debilis sit, nam si expressè conueniant, quæ ratio iniuriæ, vel præiudicij concipi, vel fingi potest? At si non paciscantur, cum ea conditio iure non inest, vt dictum est, non potest fortiri eundem effectum.

SECTIO

SECTIO VII.

Vtrum sponsalia dissoluantur per matrimonium subsequens factum cum alia personâ.

Sexta causa sponsalia dissolvens est matrimonium, vel sponsalia cum alio prius contracta. Quo pacto igitur sponsalia dissoluantur per matrimonium subsequens in hac sectione declaro. Quo verò modo priora sponsalia dissoluantur per posteriora sequenti sectione.

1 Certum est, in quo omnes conueniunt, sponsalia præcedentia dissolui per matrimonium subsequens cum aliâ personâ contractum, quod statuitur in *cap. 1. de sponsaliorum, & in c. fin. 27. q. 2.* Et ratio est, quia constat matrimonij vinculum fortius esse, quàm sponsalium: nam res tradita vni per contractum indissolubilem, non potest amplius tradi alteri, cui tantummodo promissa est. Hac enim de causâ in solutione, is cui res tradita fuit, præfertur illi, cui promissa est. At per matrimonium de præsentibus corpus traditum est vni: non ergo potest amplius tradi sponsæ, cui antea tantummodo promissum fuerat per priora sponsalia.

Hoc autem intelligi debet de matrimonio valido, nam si ex quacumque causa inualidum fuerit, non dissoluantur sponsalia. Quia re ipsâ nullum fuit vinculum matrimonij, quod esset fortius vinculo sponsalium, ac proinde qui inualidè contraxit matrimonium, manet obligatus ducere eam, cum qua antea contraxerat sponsalia: non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, *regula, non præstat, de regulis iuris in 6.* Ratione verò matrimonij validi, sponsalia relicta manet perpetuè libera ab omni obligatione, quia illud contrahens eo ipso renunciat promissioni sibi à relicta factæ, & dat illi iustissimam causam resiliendi. Imò licet alter matrimonium inualidè contraxerit, cum cõsuetur quoque sponsalibus renuntiare, poterit relicta licitè ab sponsalibus resiliere. Ex parte verò matrimonium contrahentis, quamdiu durat matrimonium, non tenetur relictam sponsam ducere; quia tandiu est ipsi impossibile implere promissionem illi factam.

Difficultas est an prædicta sponsalia ita dissoluantur per subsequens matrimonium validum, vt qui illud contraxit dissoluto matrimonio per mortem, vel professionem vxoris, teneatur implere sponsalia præcedentia, si sponsa adhuc perseuerat innupta (si enim nupsisset, iam essent sponsalia omnino dissoluta) & ipsa velit. Partem negantem defedit Henriquez. lib. 1. de matr. c. 14. & Sanchez plures sequutus lib. 1. dist. 48.

Primò, quia textus antea adducti expressè dicunt per tale matrimonium priora sponsalia omnino extinguuntur. At obligatio semel extincta, amplius non reuiuiscit, & *cap. quauis, de consecr. distinct. 4.*

Secundo, matrimonium superueniens est vinculum fortius vinculo sponsalium præcedentium, & eiusdem rationis cum illo, & cum eo impossibile: ergo extinguit illud. Patet consequentia, quia quando sunt obligationes eiusdem rationis, extinguitur prior per subsequens fortius, sic enim votum strictioris religionis omnino extinguitur per professionem in laxiori religione factam. Addit Sanchez hanc sententiâ esse veram, tametsi priora sponsalia iuramento firmata sint. Quia cum tale iuramentum firmer promissionem homini factam, ea omnino extinctâ cessat. Limitat verò, si sponso sub spe matrimonij virginem violasset: tunc enim nisi damnû non esset reparatum, teneretur eâ ducere, nõ vi sponsalium, quæ iam extincta sunt, sed ratione damni illati, quod aliter reparari nequeat.

4 Partem affirmantem, nempe eam obligationem spõ-

salium in casu, quo alter velit, & expectet, non extinguuntur, sed suspenduntur, ita vt eo matrimonio dissoluto teneatur priora sponsalia implere, sequuntur etiam graues DD. Basilius lib. 12. c. 13. n. 4. Coninch dist. 23. aub. 4. concl. 1. Hurtado dist. 2. dist. 7. & alij, quos isti citant. Quia omnino iniquum videretur, vt quis per iniuriam alteri ius suum tollat, seque ab eius eximat obligatione, quâdo potest ei satisfacere; at si talis non teneretur priorè ducere, per iniuriam ei ius suum tolleretur: ergo.

Præterea vinculum matrimonij cum secundâ ex vnâ parte est defectibile morte, aut professione secundæ, & ex aliâ non est impassibile cum obligatione sponsalium respectu primæ; tametsi quâdiu durat, impedit illius adimpletionem, & sit impossibile cum ipsâ impletionem, eo pacto, quo matrimonium consummatum post votum ingrediendi religionem, non est impossibile cum obligatione voti, quamuis eius impletionem impediatur: ergo tametsi, quamdiu durat vinculum illud, sopita sit obligatio sponsalium respectu primæ, non tamen extinguitur, ac proinde deficiente vinculo matrimonij cum secundâ, quasi reuiuiscit obligatio sponsalium cum primâ ad contrahendum matrimonium cum ipsâ.

Quamuis prima opinio sit probabilis, veriore iudico hanc secundam. Eam amplius firmo hoc argumento. Priora sponsalia ob sequutum matrimonium non penitus extinguuntur iure naturali, seu ex natura rei; neque ex aliqua dispositione iuris positiuæ: ergo manent tantum quasi sopita, & deficiente vinculo matrimonij reuiuiscunt, & verè obligant. Patet consequentia, quia nullum est aliud caput, ex quo omnino aboleri, & penitus extinguuntur queant. Prior pars antecedentis manifestè demonstratur, quia ex natura rei, quâdo priori vinculo superuenit aliud fortius, quod ex aliquo capite dissolui potest, illud prius nõ dissoluitur, sed suspenditur: vt cum quis votum castitatis, vel religionis emittit, & postea contraxit coniugium, & consummauit, non extinguitur absolutè voti obligatio, sed suspenditur. Vnde dissoluto matrimonio tenetur religionem ingredi; sed vinculo sponsalium superuenit vinculum matrimonij, quod morte vel professione dissolui potest; ergo vinculum sponsalium non dissoluitur, sed suspenditur.

Respondet Sanchez propositionem solum esse verâ, quando vinculum est diuersæ rationis à primo, vt contingit in exëplo adducto voti, quod sit Deo; & matrimonij, quod sit homini, quæ sunt obligationes diuersæ rationis. Secus verò esse quando sunt eiusdem rationis, vt quando vtraque obligatio est iustitiæ, vel religionis. Sed cõtrâ est, quia nullum apparet fundamentum, cui hæc nitatur distinctio: nam quòd sint eiusdem rationis, vel diuersæ, parum refert, si vna sit impedimentum impletioni alterius, quia adhibetur impedimentum comparatione eiusdem personæ, cum qua contracta est prior obligatio; ergo cum sit matrimonium cum alia personâ distinctâ ab eâ, cum qua contracta sunt sponsalia, impedimentum apponitur primæ obligationi, nõ extinguitur. Patet manifesto exemplo, si tibi prius vèdidi equum, & postea vèdo alteri, & trado, venditioque secunda ex aliquo casu ita dissoluitur, vt meum equum accipiam, teneor tibi eundem tradere, neque prioris venditionis obligatio dissoluta est, & sunt obligationes eiusdem rationis, nempe virtutis iustitiæ.

Alteram partem antecedentis, nullam nimirum dari dispositionem iuris positiuæ, quæ declaret, eam obligationem natam ex sponsalibus omnino extinguuntur, ostendo, quia in iuribus allegatis pro primâ sententiâ, solum statuitur, eum, qui post sponsalia contraxit matrimonium cum aliâ, debere manere cum illâ, & non posse cum priori contrahere; non verò declarat priora sponsalia omnino extinguuntur.

Patet,

Paret, nam in cap. 1. de sponsa duorum, sic habetur: Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere, si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentitâ, maneat tamen cum illa, quam duxit: non enim rescindi debet tantum sacramentum. Explicat autem ibi Glossa, fidem pactionis esse, quâdo aliquis promittit alicui mulieri, quod eam ducet. Præterea, totum prædictum ius eisdem verbis reperitur cap. finali 27. q. 2. Neutiquam ergo ex iure canonico liquet per tale matrimonium priora sponsalia omnino extinguantur.

Argumenta primæ sententiæ facile diluuntur.

Primum ex modo dictis iam manet solutum: falsum enim est ex aliquo iuris textu haberi per tale matrimonium priora sponsalia omnino extinguantur.

7 Ad secundum dico, parum referre, quod obligationes sint eiusdem, vel diuersæ rationis, seu diuersi ordinis, si sint respectu diuersarum personarum, nam tam sponsalia, quàm matrimonium dissoluntur per professionem, etiam si sint diuersi Ordinis.

8 Ad exemplum quod adducitur, vt plene diuersa ratio in illo casu, ac in nostro intelligatur, declarandum est prius, quid in se contineat; est enim sciendum Bonifacium Octauum summum Pontificem in cap. qui post votum, de regularibus, & transeuntibus ad religionem in 6. statuere hoc ius. Qui post votum à se de certâ religione intrandâ emissum, religionem aliâ etiam laxiorem ingreditur, & proficitur in ipsa, potest voto non obstante priori, cui tanquam simplici per secundum solemne noscitur derogatum) manere licitè in eâ. Pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda. Ex quibus verbis manifestè constat duo statuere Pontificem. Primum, eum qui emisit votum strictioris religionis ingrediendâ, & professionem faciat in laxiori, posse in ea permanere, quia per votum solemne, inquit, derogatum est voto simplici. Secundum illi homini imponendam esse pœnitentiam pro voto priori non impleto. Vtrumque ingerit difficultatem. Primum, quia post votum solemne emissum in laxiore religione, posset homo ille adimplere votum simplex strictioris religionis, nisi aliâ peculiari dispositione Pontificis impediatur: ergo ex naturâ rei per tale votum solemne, non derogatur prædicto voto simplici. Vnde aliter se habet lex in his votis, ac se habet in contractu ciuili, v.g. in contractu venditionis. Secunda enim venditio subsequatâ traditione valida est, & derogat priori venditioni, quæ facta fuit sine traditione; quia factâ secundâ venditione, & subsequatâ traditione rei venditæ, non est in potestate venditoris adimplere primam venditionem. At post solemne votum factum in laxiori religione, potest vouens transire ad strictiorem, nisi impediatur peculiari iure: ergo post votum illud solemne adhuc est in potestate vouentis adimplere primum votum. Propterea falsum videtur, votum solemne fortius esse voto simplici ex natura rei: nam solemnitas voti solâ Ecclesiæ constitutione fuit inuenta: ergo votum simplex non extinguatur per solemne, secundum illud, quod ibi dicitur, difficile est, de causa, ob quam prædicto homini imponenda sit pœnitentia. Nam si Pontifex decernit, hominem illum posse licitè manere in religione laxiore, non videtur causa aliqua iusta, propter quam puniatur. Si enim punitur, quia non implet primum votum, cum possit, signum est, eum obligari ad ingrediendam strictiorem religionem, quam vouerat: si autem licitè potest permanere emittens vota solemnia religionis laxioris, sine causa imponitur illi pœna.

Ad has difficultates dissoluendas,

Dico primo, caput prædictum, qui post votum, in-

telligi posse, & de illo, qui emiserat votum ingrediendi religionem strictiorem solo animo experiendi, an sibi placeret status ille; & de illo, qui emiserat votum strictioris religionis, & voluit etiam obligari ad perseverandum. Non constat apud Doctores, an loquutus fuerit Pontifex in priori, vel in posteriori casu, nec Glossæ id declarant. Ceterum si attendamus ad vim, & strictam significationem illius particulæ textûs, de certâ religione intrandâ, videtur fuisse votum emissum ingrediendi illam solo animo experiendi. Vnde si de hoc casu loquutus sit Pontifex, facilis est difficultatum oppositarum solutio. Ideo enim per professionem laxioris religionis extinguatur votum ingrediendi strictiorem religionem, quia hoc votum fuit commutatum in melius ex natura rei; vnde auctoritate priuatâ potuit fieri ea commutatio: nam melius est profiteri in religione laxiori, quàm vouere ingredi religionem strictiorem; obligatur enim per votum illud solemne ad perseverandum in statu religionis, cum tamen per hoc aliud votum simplex prius emissum solum obligaretur ad experiendum, an sibi placeret status religionis. Maius autem bonum est velle perseverare in religione laxiori, & ad id obligari, quàm solum obligari ad probationem strictioris religionis; atque ideo votum de hac re extinguatur, quia natura voti postulat, vt non impediatur maius bonum. Vnde in hoc euentu solum posset imponi pœnitentia vouenti pro morâ implendi, si fuit tardus implendo, si statim non fuit facta commutatio. Quod si prædictum caput intelligatur de eo, qui emisit votum strictioris religionis, & voluit se obligare ad perseverandum in ea, dicendum est, professionem in laxiore religione ex speciali dispositione illius iuris extinguere illud votum. Quod potuit statuere Pontifex propter bonum ipsius religiosi, qui difficultate premebatur circa impletionem prioris voti strictioris religionis; & etiam propter bonum ipsius religionis, in qua emisit professionem, ad quam non admitteretur, si religio illa agnosceret illum obligari ad transitum in aliam religionem ex vi prioris voti. Conceditur ergo ad pacem tum religionum, seu monasteriorum; tum etiam & profitentium peculiari iuris dispositione, vt qui in laxiori emisit professionem, non teneatur transire ad strictiorem etiâ si vi illius fuerit votum. Quia tamen votum strictioris prius obligabat, & ille non impleuit, imponitur pœnitentia in dicto capite pro voto non impleto. Et ideo Glossa communiter in dicto capite, docent illum hominem peccasse.

Hinc manifestè constat prædictum exemplum nullo modo opponi nostræ doctrinæ. Nam votum illud in eam professionem commutatur, vel ex natura rei ab ipso proficiente, vel ex speciali iuris dispositione. Quod non debet tradi ad simile de sponsalibus, in quibus est præiudicium alieni iuris. Præterea est valde diuersa ratio in illo casu, & in nostro. Nam ibi res per professionem traditur Deo, cui fuerat promissa, licet modo imperfectiori. Votum etiam est promissio liberalis, quam conuenit cum minori rigore exigi, accedente præsertim dispensatione, seu dispositione speciali iuris canonici: secus autem hæc omnia se habent in nostro casu, in quo prior sponsa suo iure planè priuatur; & promissio illi facta non est gratuita, sed onerosa, neque est particulari lege statutum, vt ipsa priuatur iure suo. Addit Coninch, & rectè, ad finem numeri tertij; si quid illud ius probaret, solum ad summum probaret, ita contrahentem matrimonium non teneri ducere priorem sponsam, quandiu matrimonium cum secundâ durat, quod nos libenter concedimus, sicut religiosus ille tantum liberatur ab implendo priori voto strictioris religionis, quia alia professio

professio in laxiore perpetuò durat.

11 Ceterum circa præsentem controuersiam restat alia difficultas inter Doctores asserentes, priora sponsalia ita extinguantur per subsequens matrimonium, vt eo dissoluto sponsus non teneatur adimplere priora sponsalia; an nimirum ea doctrina vera sit, etiam si fuerint priora sponsalia iurata. Bonacina q. 1. punct. 7. n. 3. tenet ratione iuramenti, mortuâ coniuge, stare debere sponsalibus celebratis. Tum quia iuramentum erat validum, nec eius obligatio erat extincta per subsequens matrimonium, sed tantummodo suspensa. Tum quia, qui vouet religionem, & postea vxorem duxit, tenetur mortuâ vxore, religionem ingredi, eo quod votum religionis non fuerit planè extinctum per matrimonium subsequens postea celebratum, sed tantummodo suspensum: ergo etiam sponsalia iurata non dissoluantur per subsequens matrimonium, sed suspenduntur.

12 Magis consequenter Sanchez disp. 48. n. 4. Henriquez lib. 1. de matrimonio cap. 13. n. 3. & alij, qui dicunt, per subsequens matrimonium priora sponsalia omnino extincta esse, idem fatentur, licet priora sponsalia iuramento firmata sint. Quia cum tale iuramentum firmet promissionem homini factam, eâ omnino extinctâ, cessat. Firmatur contra Bonacinam, nam iuxta eius sententiam, iuramentum sequitur naturam contractus: ergo si contractus per subsequens matrimonium ruit, & iuramentum in eo fundatum; destructo enim fundamento, desinunt esse omnia in illo fundata. Ex quo patet solutio ad eius argumentum, nam licet illud iuramentum fuerit validum, cum sequatur naturam contractus, isto extincto, necesse est, vt & ipsum omnino extinguatur. Neque est eadè ratio de voto illo religionis, quod non innititur alicui contractui, nec firmat promissionem aliam homini factam, & ideo matrimonium subsequens illud nequit extinguere, sed ad summum tantummodo suspendit. Quare hac in re non est loquutus consequenter Martinus Bonacina.

SECTIO VIII.

An priora sponsalia dissoluantur per posteriora, saltem si istis accessit copula.

1 Certum est primo, apud Doctores per secunda sponsalia non dissolui priora, quia sunt nullius valoris, cum sint de re illicitâ in præiudicium tertij; atque adeo ex illis nullum gignitur impedimentum publicæ honestatis, vt constat ex c. unico, de sponsalibus, & matrimoniis, in 6.

2 Certum est secundo, sponsum contrahentem secunda sponsalia dare sufficientem causam sponsæ, vt licitè à sponsalibus resiliat. Patet, quia ipse prior fidem fregit, & prioribus sponsalibus suo facto renunciauit: ergo habet sponsa sufficientem rationem resiliendi, & acceptandi renunciationem illius, quam alter præferulit in secundis sponsalibus contrahendis; frangenti enim fidem, aut ad id conanti, non est necessario seruanda promissio.

3 Sunt verò tres difficultates breuiter declarandæ.

Prima, an priora sponsalia dissoluantur per posteriora, quibus accessit iuramentum. Conueniunt Doctores non dissolui. Patet, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, sponsalium autem secunda promissio fuit illicita, vt potè contra fidem datâ primæ. Hoc tamen in-

tellige, nisi subsit iusta causa discedendi à primis sponsalibus; tunc enim licitè est secunda promissio, & obseruanda posteriora sponsalia etiam non iurata.

Secunda difficultas est, an si priora sponsalia ex aliqua causa cessent, ac dissoluantur siue morte, siue ingressu religionis, siue renunciatione prioris sponsæ, obligent posteriora sponsalia, & sint secunda seruanda.

Negant Sanchez lib. 1. disp. 50. n. 6. Coninch disp. 2. 2. dubio 6. conclus. 2. Basilius lib. 12. cap. 14. num. 2. & alij.

Primo, quia sponsalia posteriora nulla fuerunt: ergo nulla fuit eorum obligatio: at quod ab initio validum non fuit, nequit tractu temporis conualescere; vt enim habetur regulâ, non firmatur, de regulis iuris, in 6. quod ab initio validum non fuit, tractu temporis non conualescit, seu non firmatur: ergo neque conualescunt priora sponsalia.

Secundo, si habens votum castitatis contrahat sponsalia, non tenetur ad ea, etsi in voto fuerit postea dispensatus, quia ab initio nulla fuerunt ratione impedimenti impediens: ergo similiter in nostro casu cum fuerint nulla posteriora sponsalia ratione impedimenti priorum.

Tertio, votum de re impossibili non obligat, eâ possibili factâ: ergo neque illa promissio obligauit, quæ fuit ab initio illicita, tamen postea licitè impleri possit.

Vltimo promissio emissâ tempore inhabili, nõ obligat tempore habili, vt docet Abbas c. placuit, n. 4. de conuers. coniugatorum. Vnde qui inuitâ vxore post consummatum matrimonium professus est in religione, cum eo tempore sit inhabilis, non tenetur, eâ mortuâ, ad religionem redire, tamen tunc ei licitum sit, vt constat ex cap. quidam, de conuersione coniugatorum; ergo similiter in præsentem.

Alij verò, vt Couarruias 4. Decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 10. Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 8. n. 55. & Hurtado disp. 2. dif. 8. n. 29. affirmant, si priora sponsalia dissoluantur, siue morte, siue ingressu religionis, siue renunciatione alterius, eum, qui posteriora contraxit, teneri ad matrimonium cum posteriori sponso. Probant, quia posteriora sponsalia sunt absolutè facta, & absque limitatione: ergo quamuis relata ad tempus, in quo obligant priora, sunt inualida, tamen relata ad tempus, in quo priora non obligant, valida erunt. Firmant, nã professio coniugati proficitis in præiudicium vxoris, licet nõ valeat vt professio, valet tamen, & ligat in præiudicium suum, vt votum simplex castitatis, vt manifestè constat ex c. quidam, de conuers. coniugatorum, ergo similiter posteriora sponsalia valebunt in quantum nõ redundat in præiudicium priorum: quod contingit si illis solutis obligare dicamus.

Existimo has duas sententias posse optimè in concordiam reduci. Quare

Dico primo, hanc difficultatè esse dissoluendâ iuxta intentionem promittentis. Patet, quia ex ea pendet totus valor, & bonitas, vel malitia promissionis, vt constat.

Dico secundo, si promissio posteriorum sponsalium facta sit absolutè pro quouis tempore absque vlla limitatione; vel facta fuerit pro tempore, quo promittens fuerit habilis ad contrahendum cum secundâ sponso, prior est posterior sententia. Patet, quia tunc promissio est de re licita: ergo tunc posteriora sponsalia valida sunt, & verè obligant.

Dico tertio, si secunda promissio sponsalium posteriorum nõ sit facta absolutè pro quouis tempore, sed relata est, & determinata ad statum, & conditionem promittentis, tunc nulla est talis promissio, & vera prima sententia, vt optimè probant illius argumenta: promissio enim initio inualida, vt potè, quia est rei illicita

citæ tractu temporis nequit conualescere.

Est verò id limitandum ad specialem casum, in quo dissolutis prioribus sponsalibus, teneretur sponsam ducere secundam; si nimirum hanc secundam omnino ignaram priorum sponsalium spe matrimonij deflorasset, aut à viduâ honestâ cum periculo infamiae copulam impetrasset. Tunc enim non ratione promissionis præcisè, sed ratione damni, quod aliter non potest rescire, ut suppono, eâ teneretur ducere.

Dico *ultimo*, in dubio de intentione posteriorum sponsalium, iudicanda esse inualida, & priorem sententiam esse tenendam, Moueor, quia regulariter loquendo, nisi extet aliunde alia promittentis intentio, iuxta statum promittentis promissio solet fieri; at iuxta promittentis statum, qui est sponsi ligati ad contrahendum cum aliâ, illicita, inualida, & nulla est promissio, ut constat, ergo talia iudicanda sunt.

Hinc patet solutio ad argumentum primæ sententiæ. Ad confirmationem diuersa est ratio: ideo enim ille coniugatus ligatur voto simplici castitatis, quia etiam iuxta coniugati statum, & conditionem poterat illud emittere, quia poterat se obligare ad non petendum debitum, & seruare castitatem, quantum in ipso est, & ideo quoad hoc valet illa professio, quia censetur ille voluisse se obligare, quantum potuit in illo statu, poruit autem ab initio sic se obligare.

Tertia difficultas est, an priora sponsalia dissoluantur per posteriora, copulâ sequutâ cum secundâ fœminâ. Quæ difficultas non procedit, si cum priori sponsâ etiam habuerit copulam: nam in eo casu priora sponsalia minime dissoluantur, quia damnum est vtrique equale, & prior prius adquisiuit ius; qui enim prior est tempore, potior est in iure, siue secunda fœmina ignoret prima sponsalia, siue non. Neque etiam est difficultas, quando secunda fœmina habuit notitiam priorum sponsalium, tunc enim certum etiâ videtur, priora sponsalia non dissolui, quia tunc decepta dici non potest, & damnum sequutum sibi debet imputare, non viro. Quæstio igitur est, quando non habita est copula cum prima, & secunda cum qua habuit copulam, ignara erat priorum sponsalium, & processit bonâ fide, & sub fide datâ de coniugio se tradidit viro. Et procedit præcipue quæstio post Tridentinum, quando sponsalia subsequuntur copulâ, non transeunt in matrimonium.

Sentiuunt, in eo casu priora sponsalia dissolui, ex parte vtriusque, & cogendum esse ad ducendam secundâ. Maior in 4. dist. 27. q. 5. Rebellus lib. 4. q. 8. f. 3. n. 56. Coninch disp. 2. 3. dub. 4. conclusio 4. Basilius lib. 12. c. 14. n. 4. & alij, Probant

Primò, quia per copulam illam fit anticipata quædam traditio corporis, quæ de iure antiquo erat sufficiens ad faciendum matrimonium: ergo est sufficiens post Tridentinum ad priora sponsalia dissoluenda.

Secundò, ut constat ex l. quoties 15. C. de rei vindicat. res vni vendita, & deinde alteri vendita, & tradita, huic deberur: atqui in secundis sponsalibus sequuta est traditio saltè ex parte; nam licet sponsi non tradiderint sibi mutuû dominium corporum, tradiderunt tamen vsum: ergo hæc secunda sponsalia, licet per se præcisè sint inualida, ratione tamen huius traditionis debent præualere; atque adeo, sicut qui post votum religionis ab aliquâ honestâ sub spe matrimonij obtinuit copulam, teneretur eam ducere; ita idem dicendum in nostro casu.

Tertiò, quando duo contèduunt, vnus de lucro acquirendo, alter de damno vitando, huic potius fauendum est, quam primo: at secunda fœmina damnum patitur, & id agit, ut damnum eueit; prior verò, ut lucrum adquirit; ergo huic, quæ damnum passa est, fauendum potius, quam alteri, quæ vel nullum, vel leue patitur.

Sanchez verò lib. 1. disp. 49. n. 5. Henriquez lib. 11.

de matrimonio cap. 56. Hurtado disp. 2. difficult. 8. num. 30. & alij affirmant oppositum.

Primò, quia tam sponsalia posteriora, quam damnû illatum nequeunt auferre ius priori sponsæ per priora sponsalia iam adquisitum.

Secundò, qui contraxit sponsalia posteriora, non tenetur ratione promissionis, cum sit nulla ut relata ad tempus iuris alterius, quia est rei illicitæ præsuppositis prioribus sponsalibus; neque ratione damni illati posteriori sponsæ, quia huic damno satis fieri potest constitutione dotis, aut aliâ viâ.

Tertiò, qui fraude, vel vi cognouit fœminâ, non promissis nuptiis, non tenetur illâ ducere, si aliâ viâ possit dâno illato satisfacere: at in præseti casu ita cõtingit, quia perinde est non esse promissionem, & eam esse nullâ, ut est in casu dicto: ergo non tenetur illam ducere, sed priorè, & posteriori damnum aliâ viâ satisfacere.

Verum meo iudicio facile vtraque sententiâ conciliari potest sequentibus dictis.

Dico ergo primò, certum esse priora sponsalia non dissolui ratione promissionis sponsalium posteriorû. Patet, quia hæc promissio est omnino nulla, inualida, & illicita: ergo nequit auferre ius priori sponsæ iam adquisitum per sponsalia priora. Vnde in præseti casu perinde est non esse promissionem, & eam esse nullam; at si non esset, priora sponsalia valida permanerent: ergo etiam si sit talis promissio.

Dico secundò, non dissolui priora sponsalia, quando ex eorum dissolutione prima sponsa graue damnum pateretur; vel quia æquè benè non nuberet ob oscula, & alios tactus, qui regulariter habentur inter sponsos; vel quia illi maximû cõmodum resultaret ex tali matrimonio. Ratio est manifesta, quia cum prima sponsa adquisiuerit ius per verum contractum in corpus alterius, non verò secunda fœmina, æquum non est, ut eo iure priuetur cum tanto damno proprio, ut compensetur alienum. Neque enim ad id tenetur lege iustitiæ, ut pater; neque etiam lege charitatis, quæ non obligat cum graui damno proprio alteri prospicere temporalî commodo. Hinc

Dico tertiò, si prima sponsa æquè bene nuberet, virû teneri secundâ, quæ deflorata fuit, & graue dânum, & iniuriâ subiit, ducere, vel damnum ei illatum compensare. Ratio est, quia, ut cõstat ex omnium doctrinâ, in materiâ de charitate, quilibet tenetur leue damnû pati ad impediendum, & vitandû grauissimû proximi detrimētum, quod impediti, & vitari potest sine proprio graui incommodo: ergo in eo casu tenetur non obstantibus prioribus sponsalibus, vel compensare damnû secundæ fœminæ illatum, vel eam ducere. Quamuis enim secunda fœmina per secunda sponsalia præcisè nullum ius ad matrimonium adquisierit, id tamen adquisiuit ratione damni iniuriôsè illati, quod aliter restaurari nequit, nisi vel eam ducendo, vel illud recompenfando; at hoc ius est fortius illo, quod prior sponsa per sola sponsalia adquisiuit, quâdo ipsa æquè benè nubere potest: ergo prioris ius potius suspèditur, vel impeditur per ius secundæ, quàm cõtrâ: quia ius fortius superueniens impedit minus forte præcedens: est enim per se notum id, quod fortius est vincere id, quod est minus forte.

Dico quartò, si posteriori fœminæ defloratæ, nequeat vir aliâ viâ satisfacere, nisi eâ ducendo, ad id tenetur non obstantibus prioribus sponsalibus, si prima sponsa nihil dâni patiat. Patet, quia cõtrâ æquitatè naturalè videtur cû tâto damno alieno implere priorè cõtractû; & ex cuius dissolutione, seu non impletione pars altera nullû damnû patitur, quàm quod non fiat contractus, in quo ipsa est collatura tantum, quantum receptura. Ex aliò capite est obligatio iustitiæ damnum illud

rescat

resarcire; si ergo id nequeat fieri nisi eam ducendo, necesse erit, ut cum eâ matrimonium contrahat. Firmo idem manifesto exemplo, nam si Petro vendidissem pallium, & deinde idem venderem Paulo, & acceptû pretium à Paulo ante traditionem pallij cõsumerem, neque aliam pecuniam haberem, nec habere possem, quam Paulo possem restituere, quis non fateatur, me potius palliû debere tradere Paulo, quàm Petro; nulla enim æquitas pateretur cõtrariû fieri: simile autè est in nostro casu; iudè & magis vrget dânum in nostro casu.

Dico *ultimo* in casu quo teneretur matrimonium cõtrahere cum posteriori fœminâ corruptâ, cessante eo matrimonio, teneretur postea contrahere cû priori, si ipsa velit, & consequenter priora sponsalia non dissolui per posteriora, etiâ sequutâ copulâ cû secundâ fœminâ, & inito matrimonio cum illa. Ita Doctores secunde sententiæ. Ratio est, quia iniuria illata posteriori fœminæ iam est reparata, & illa nequit auferre ius suum priori; neque enim homines propter iniuriâ alteri illatam suo iure priuari volunt: ergo illa priora sponsalia manent insoluta, firma, & valida, si prior sponsa velit.

Ex dictis facile constat solutio ad argumenta proposita pro primâ, & secundâ sententiâ, quatenus nostrâ contradicunt doctrinâ.

Ad primum prima dico, esse rationem infirmam, & ex eo capite non rectè probari priora sponsalia dissolui ex parte vtriusque: nam sicut modò post Tridentinum non fit matrimonium; ita non fit maritalis traditio corporis; atque adeo cum sponsalia illa sint nulla, non manebit obligatus ex eo capite. Ex quo patet solutio

Ad secundum, concessio enim antecedente, neganda est consequentia; nam in priori casu est verum ius, & vera, & realis traditio, & ideo res vendita & tradita Petro, ipsi debetur. At in nostro casu, neq; sponsi tradiderunt sibi mutuo dominium corporum, nec promissio illa valida fuit, nec fuit maritalis traditio corporis; ex nullo ergo capite priora sponsalia dissoluta manent.

Ad tertium dico, illud argumentum rectè firmare nostrum tertium dictum.

Ad primum secundæ sententiæ dico, probare nostrum vltimum dictum.

Ad secundum iam constat, eum qui contraxit posteriora sponsalia non teneri contrahere cum fœminâ posteriori defloratâ ratione promissionis, quæ nulla fuit, sed ratione damni illati, & non semper, nisi quâdo aliâ viâ nequit compensari, nisi eam ducendo. Ex quo patet solutio ad tertium.

Quæres quid dicendum de prædictis secundis sponsalibus ante Tridentinum, eane secuta copulâ dissoluant prima, & transeunt in matrimonium? Modò etiam post Tridentinum in loco, vbi illud non est receptum, secunda sponsalia transeunt ne in matrimonium? Respondeo cum communi doctrinâ, si re verâ ante copulam posteriora sponsalia subsequenter, fuit verus affectus maritalis sufficienter expressus, certum est dissolui, seu suspendi priora sponsalia, non secus ac per matrimonium dissoluantur, aut suspenduntur; nam tunc est verè matrimonium. Si verò non fuit animus maritalis sufficienter expressus, non suspenduntur priora sponsalia, tâquam per subsequens matrimonium reipsâ, sed ratione damni modo superius declarato. Quoniâ verò ex copulâ præsumit Ecclesia, præcessisse consensum maritalem sufficienter expressum, iuxta caput, is qui, de sponsalibus; quia Ecclesia magis præsumit, eos voluisse coniugali affectu se cognoscere, quàm fornicari, ideo ex illâ copulâ iudicat prudèter, priora sponsalia dissolui, vel suspendi, vbi Concilium quoad hanc partem non fuerit receptum, semper præsumens matrimonium re ipsa, nisi manifesta sit in

Pere de Matrimonio.

contrarium probatio; nam etiam contra præsumptionem iuris, & de iure admitti quandoque probationem indubitatum est.

SECTIO IX.

An dissoluantur sponsalia per absentiam sponsi, vel sponsæ.

Septima causa dissolutionis contractus sponsalitiij est discessus in longinquum, seu absentia sponsi, vel sponsæ.

Circa quam certum est primò, si sponsus se trãstulit in locû propinquum, & breui speratur rediturus, etiâ si discesserit sine cõsensu sponsæ, esse expectandum; quia per talem discessum breui tempore non censetur cedere sponsalibus, nec sponsæ inferetur graue dânum, nec res notabiliter mutatur: ergo est expectandus.

Secundò, certum videtur, si sponsus discedat in remotas terras animo non redeundi, & mutandi domicilium, posse sponsam resilire. Probatur id manifestè ex c. de illis 5. de sponsalibus, & matr. vbi consultus Pontifex ab Archiepiscopo Panormitano, quid faciendum de mulieribus, quarum sponsi post sponsalia contracta, & iuramento confirmata, mscis illis ad exterarum nationes se contulerunt, sic responderet: De illis autem, qui præstito iuramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea, eis incognitis dimittunt terrâ, se ad partes alias transferentes; hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis ad alia se vota transferre. Vbi apertè constat, decisionem prædictam intelligendam esse non de simplici discessu sponsi, sed de eo, qui fit cum mutatione domicilij, ut notat Abbas ibi n. 2. & indicant clarè illa verba textus: Dimittunt terram, se ad partes alias transferentes; nam dimittere, & transferre hîc accipiuntur cum effectu. Dicitur autem quis absolutè dimittere terram, quando dimittit domicilium, & recedit animo non redeundi; non verò qui animo redeundi, etiam si per longum tempus; quia iste tantum dicitur eam dimittere secundum quid, & cum addito ad tempus, non absolutè. Non enim qui de aliquo loco animi recreandi gratiâ, vel alicuius negotij causâ aliò se transfert, dicitur absolutè terram dimittere, ut constat etiam ex l. cum possidere 6. §. qui ad nundinas ff. de acquirend. vel amittend. possessione. Sicut neque Scholaris studiorum causâ verè dicitur domicilium mutare, ut constat ex l. 2. C. de incolis. Et ratio decisionis est manifesta, nam per talem discessum animo non redeundi, vel mutandi domicilium, clarè intelligitur sponsus suo iuri renunciare ex parte suâ; & ita potest fœmina eam renunciationem acceptando, ad matrimonium cum alio ineundum progredi, dissolutis sponsalibus vtriusque consensu. c. 2. de sponsalibus.

Ex hac decisione infero quatuor.

Primò, id esse verum etiam si sponsalia iuramento stabilita sint, ut expressè ibi dicitur.

Secundò, id etiam esse verum, quamuis pars dederit culpabiliter causam discessus alterius, ut habetur ibi expressè: nam datâ illis mulieribus licentia cû alijs contrahendi, addit Pontifex, receptâ tamen de perurio pœnitentiâ, si per eas steterit quominus fuerit matrimonium consummatum. Vbi imponitur eis pœnitentiâ, si per eas steterit, ut eis imputaretur perurium.

Tertiò, non esse sponsam tanto vinculo adstrictam, ut sicut vxor virû, ita ipsa teneatur sequi sponsû: nam si post sponsalia contracta nouerit sponsam, velle sponsam mutare domicilium, se in alium locum transfereudo, non tenetur cum ipso contrahere, sed est

H 2

sufficiens

sufficiens causa dissoluentis sponsalia. Quia cum sponsa non teneatur sequi sponsum, notabilis mutatio superueniens est sufficiens, & iusta causa resiliendi, vt constabit ex dicendis infra *scilicet*. Ex quo ulterius fit, vt minus teneatur sequi sponsum vagabundum.

Quartum, ad hæc sponsalia etiam iurata dissoluentia non requiri iudicis auctoritatem, sed vbi primum constiterit alterum sponsum abiisse, & mutasse domicilium, licebit alteri contrahere nouum matrimonium. Vbi autem liberè aliquid fieri potest, nulla desideratur licentia: & vbi Pontifex absolute pronunciat, hoc eis esse liberum, aperte significat, non modò in conscientia, & coram Deo esse licitum, sed etiam licitum, quo primum placuerit eis tempore.

Tertio, similiter videtur certum, non solum sponsam manere liberam, ob dictam discessionem, & absentiam sponsi mutantis domicilium, sed etiam sponsum ex tunc manere liberum, ob similem absentiam sponsæ, & mutationem domicilij. Pater id non iure Canonico ex dicto cap. *de illis*, quia in eo tantum est sermo de absentia, & discessu sponsi cum mutatione domicilij; sed iure naturali, Tum quia simili discessu sponsa censetur cedere iuri suo, & obligationi sponsi. Tum etiam, quia tali discessu fit notabilis mutatio, ob quam impletio fit spòlo notabiliter difficilior, & onerosior, vt constat, atque ideo potest sponsum talia sponsalia dissolueri.

Quarto, videtur verum, si sponsus, vel sponsa discedat in remotas terras, licet non animo domicilium mutandi; si tamen sit difficilis regressus, posse à sponsalibus resiliere. Ita Sanchez *disp. 5. n. 6.* cum aliis. Probat, quia ita est dispositum in dicto cap. *de illis*. Sed hoc iudicio falsum, nam, vt vidimus, & constat ex ipso textu, in eo tantum est sermo de discessu in terras remotas, deserendo terram, & domicilium. Probat ergo, quia tam longè recedens, & cum difficili regressu videtur cedere iuri sponsalium, & censetur res notabiliter mutata. Quod etiam est verum, tamen si discessus fuerit culpabilis, quia quamuis discedendo peccauerit mortaliter contra fidem datam; tamen ex suppositione, quod recesserit, cum res sit notabiliter mutata, cessat obligatio.

Quinto, constat apud Doctores, si sponsus esset in propinquo loco, eum expectandum esse, vel requiring, vt intra certum tempus contraheret matrimonium; & si iusto impedimento detineretur, non esse temerè sponsalia dirimenda, sed attentè sponsæ qualitate, quæ fortè ex morâ fornicationis periculum pateretur.

Quibus præmissis superest difficultas, an quando sponsus, v. g. absque consensu sponsæ, discedit in terras remotas, non animo ibi manendi, sed redeundi sine difficili regressu, sed absque spe celeris reditus, sponsa possit ab sponsalibus resiliere, & maneat libera.

Partem negantem sequuntur Syluester, Couarruias, & alij, quos refert Sanchez *disp. 5. n. 4.* & sequitur Layman *c. 2. n. 15.* Accedit etiam huic sententia ex parte Rebellus *lib. 4. q. 8. scilicet. n. 2. & 3.* quod intelligunt, quando sponsus discedit ob causam voluntariam licet iustam, Nam si ob causam necessariam discedit, dicunt teneri sponsum illum expectare, donec iustum impedimentum cesserit, iuxta *l. scilicet. ff. de sponsalibus*. Quæ lex cum sit rationi consona, non videtur correctâ iure Canonico. Adhibent quoque duplicem limitationem. *Prima* est, nisi sit aliter conuentum. *Secunda*, nisi sit periculum incontinentiæ, nam aliàs cum superueniret nobilis mutatio, non censetur sponsa ad illud se obligare voluisse. Quod autè non possit statim resiliere ab sponsalibus, quando causa discessus est voluntaria, probant ex iure civili, quod prescribit, vt sponsus, qui est extra Prouinciã, expectetur per tres annos. *l. 2. C.*

de repud. Si verò sit in Prouincia, expectetur per biennium. Cum enim prædictæ leges iustæ sint, seruari debent, præsertim cum à iure Canonico non sint abrogatæ. Nã in dicto cap. *de illis*, sermo est de illo, qui in alteram terram se cõfert domicilio mutato. Addunt denique posse iudicem Ecclesiasticum ob causam iustam dictum tempus restringere.

Partem affirmantem, vt veriorè, sequuntur multi, quos refert, & sequitur Sanchez *cit. n. 6.* existimantes correctum esse ius civile per Canonicum in dicto cap. *de illis*. In hac re,

Dico *primò*, certum videri, si sponsus (& idem est de sponsa, cum par sit vtriusque ratio) discedat, & abire de consensu sponsæ, tenetur expectare toto eo tempore, quo conuenerunt. Est enim rationi consonum, vt quoad inter ipsos conuentum est de tempore absentia, tandiu sponsus sit expectandus ad conditum tempus, ultra quod si absque legitimâ causâ abfuerit, eo ipso renunciare sponsalibus merito censetur, facereque proinde sponsæ licentiam nubedi, cui placuerit. Quod intellige si sponsus notabiliter moretur, & perseueret absens, ita vt prudentis iudicio videatur renuntiasse sponsalibus, aut notabiliter fidem fregisse. Obseruat bene Rebellus *lib. 4. q. 8. scilicet. n. 17.* sponsum, qui discessu suo sine causâ iustâ efficit, quominus sponsalia congruo tempore complere possint, mortaliter peccare, cum in re graui fidem datam violet, nisi fortè probabiliter præsumeret, sponsam non grauius laturam. Ipse tamen sponsus non ideo ab obligatione liberabitur, quamdiu non intellexerit sibi remissam esse, quia videlicet sponsa alteri nupsit, vel alia legitimâ ratione tenebitur quoque ipsi sponsæ, etiam si ea alteri nubet, iniuriã, & damnû datum, si quod fuerit, refarcire.

Dico *secundò*, si alter sponsus se transferat in terras longinquas absque alterius facultate, vel consensu, posse remanentem, cum non est spes proximi reditus, aliud matrimonium inire, atque adeò sponsalia dissolui per talem absentiam. Ita Doctores secundæ sententiæ, Basilius *lib. 1. c. 15.* Hurtado *disp. 2. dif. 10.* Bonacina *q. 1. pñct. 6. n. 8.* & communiter omnes. Probât ius plerique, quia in prædicto cap. *de illis*, corrigitur ius civile, nam in eo est sermo de discessu in terras remotas: ergo ex vi huius capituli poterit sponsa resiliere ab sponsalibus, si sponsus cum animo non citò redeundi discedat in terras remotas. Verum hæc ratio infirma mihi videtur, quia ius Canonicum non correxit hac in parte ius civile, cum loquantur in diuersâ facti specie, & absentia sponsi. Nam, vt ostendi supra, ius Canonicum in capite illo citato tantum agit de discessu sponsi relicta sponsa, & mutato domicilio; in iure civili est sermo de discessu absque desertione domicilij, quando fit animo redeundi. Ratio ergo efficax est, quia eo ipso quod sponsus tam longè recedit, & absque spe celeris reditus, censetur iuri proprio renuntiasse, aut notabiliter fregisse fidem, aut sponsam vsque ad tantam moram sine spe celeris reditus non se obligasse: oppositum enim ipsi sponsæ esset nimis graue, & onerosum. Neque enim contrahentes sponsalia, censentur se ad tam graue onus obligare voluisse, nisi id manifestè expresserint.

Dico *tertiò*, prædictam illam dispositionem iuris civilis expectandi biennium intra Prouinciã, & triennium pro discessu extra eam, non habere locum in sponsalibus baptizatorum, atque adeò non ligare. Ita notauit bene Hurtado *disp. 10. cit. n. 40.* & ratio est manifesta, quia contractus sponsalium inter baptizatos habet pro materia, & obiecto contractum matrimonij eleuatum ad esse sacramenti, atque adeò materia illius est spiritualis: ergo standum est iuri canonico, & non civili, nisi quado ius civile approbatur per canonicum, quod non contingit in præserti. Quare in prædicto euentu poterit sponsa statim

resiliere ab sponsalibus, nullo expectato triennij, vel biennij tempore. Quod intellige, siue discessus fiat ob necessariam, siue ob voluntariam causam.

Dico *ultimò*, prædicta esse vera, etiam si sponsalia sint iuramento confirmata. Id etiam notant, & probant Doctores. Ratio est sæpè reperita, quia iuramentum, vt regulariter fit, tantum additur in confirmationem sponsalium, ac proinde istis dissoluis, cessat etiam obligatio iuramenti.

Ex dictis constat, quid dicendum sit ad primam sententiam, & eius fundamentum.

SECTIO X.

Verum sponsalia dissoluantur transacto termino ad matrimonium contrahendum.

Pergimus iam ad explicandam octauam causam sponsalia dissoluentem, quæ est lapsus termini, vel temporis præfixi sponsalibus adimplendis.

Circa quam prænotandum est, sicut in aliis contractibus, & rebus, sic & in contractu sponsaliorum duobus modis posse terminum præfixi; vno modo, & raro tãquam terminum finientem obligationem, ita vt extra illum terminum iam nulla maneat obligatio. Altero modo, & regulariter, tanquam terminum finientem obligationem, ita vt non liceat ultra illum terminum differre impletionem, tamen si eo transacto perseueret obligatio. Quo præmissis certum debet esse,

Primo, apud Doctores, si terminus primo modo præfixatur, dissolui sponsalia etiam iurata. Ratio est, quia promissio non obligat ultra intentionem promittentis, nam omnes contractus ex consensu contrahentium vim obligandi accipiunt: *reg. contractus, de reg. iuris in 6.* ergo si contrahentes noluerunt se obligare ultra illud tempus, non manebunt ultra obligati.

Addunt communiter Doctores, transacto termino in sponsalibus præfixo ad finiendum obligationem contrahendi, dissolui sponsalia ex parte eius, per quem non stetit, & hunc manere liberum, non verò dissolui sponsalia ex parte eius, per quem stetit, quia iste non manet liber. Quod probant ex dicto cap. *scilicet*, in quo Innocentius Tertius decernens imponendam poenitentiam cuidam, qui post inita cum quâdam muliere sponsalia iuramento confirmata, cum altera postea matrimonium contraxerat, obviolatam fidem illi priori datam, hac exceptione vititur. Nisi forsità in iuramento suo certum terminum, intra quem dictam duceret in uxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummauerit. Hinc enim aperte concluditur, eum à sponsalium obligatione esse liberum, per quem non stetit, quominus præfixo tempore periceretur, quod illo contractu promissum fuerat. Hanc doctrinam laudo, si sponsalia facta sint sub eâ conditione, vt extra tempus assignatum solum dissolui possint ex parte eius, per quem stetit, sic enim intelligitur dictum caput. Non verò negari potest posse etiam sponsalia dissolui ex parte vtriusque, si ambo conueniant ultra illud tempus se nolle obligare, tunc enim maneret vterque liber ab illâ obligatione: proinde enim esset, atque si ex mutuo consensu sponsalia dissoluisent. Ratio generalis est adducta, quia sponsalia non obligant ultra intentionem contrahentium, ac proinde iuxta conditiones appositas obligant, non ultra.

Secundò etiam videtur certum, quando terminus

Perez de Matrimonio.

præfixus sponsalibus præfigitur secundo modo, non ad finiendam obligationem, sed ad finiendam licentiam differendi, seu ad sollicitandam obligationem, transacto eo termino, per se loquendo, non eo ipso dissolui sponsalia, adhuc ex parte illius, per quem non stetit. Ratio est, quia tunc terminus non fuit præfixus ad finiendam obligationem: ergo eo finito, & transacto, non eo ipso finitur obligatio.

Tertio, certum est, si verba sponsalium aperta sunt clarè exprimentia modum præfigendi terminum in sponsalibus, nullam esse controuersiam locum. Pater, quia tota ea obligatio pender ex contrahentium voluntate, quæ sibi vno modo, vel alio tempore designare potest. Difficultas ergo est, quando verba ambigua sunt, & de intentione non constat, quomodo iudicandum est, vtrum hæc, vel illâ ratione præfixum sit.

Qua in re Sanchez *disp. 5. n. 3.* cum aliis, duas proponit regulas.

Prima est, si terminus ab vno tantum contrahentium destinatur, vt alter intra illum impleat, censeri destinari tantum ad sollicitandum, non verò ad finiendam obligationem, vt si promisi tibi vendere rem aliquam intra mensem, te non adstricto ad vendendum.

Secunda est, quando terminus ab vtroque contrahentium imponitur respectu alicuius ab vtroque implendi, si adiciatur in ipso contractu, censetur adiectus dies finiendæ obligationis. Quod si terminus adiciatur post perfectum, & absolutum contractum, non finit obligationem; nisi eâ adiectione primus contractus censetur reuocatus, & alter denuo celebratus. Quare in sponsalibus, si initio contractus adiciatur terminus ab vtroque contrahente, mutuo dicendo: Promitto quod intra mensem tecum contraham; si initio contractus adiciatur, id est, antequam contractus sit perfectè initus, & obligatio contracta; censetur adiectus causâ restringendæ obligationis, vt eo transacto non duret; quia cum nullus sit contractus, nullaque obligatio orta, ille terminus est intrinsecus, & quasi pars obligationis, eiusque cõditio, atque adeò eo transacto deficit conditionis defectu; si autem terminus adiciatur post perfectum contractum, non finit obligationem, sed censetur adiectus causa sollicitandi; quia cum prior contractus iam sit perfectè initus, & orta sit absoluta obligatio; adiectio termini extrinseca est, & ideo eo termino transacto, non cessat prior obligatio absoluta, & à posteriori independens. Has etiam regulas probat Aegidius Coninch *disp. 1. 3. dub. 6.*

Contra eas tamen obiici potest, quia absolute negari nequit, etiam si ab vno tantum ponatur terminus præfixus, vt à venditore, posse præfigere, ita vt eo lapsu non teneatur vendere, quia molestum esset, impediri esse ad vendendum pro voluntate emētis, cum plures sese offerre possint occasiones commodè vendendi, quibus priuari contra rationem, & æquitatem esset. Econtrario quoque, quamuis ab vno contrahentium terminus præfixatur, potest esse intentio tantum differendi, non finiendi, vt constat termino præfixo solutioni debiti.

Ego certè iudico, negotium hoc, quando dubium est, definiendum esse quoque ex subiectâ materiâ ad prudentis arbitrium, consideratis causis, motiuis, & aliis circumstantiis. Nam in debitis pecuniariis compertum est, non ita præfigi, vt eo elapso finiatur, sed vt sit in morâ. In aliis autem materiis ipsa materia indicat præfigi ad finiendam obligationem, vt in obligatione emendi, vel vendendi. Vnusquisque enim cupit expeditus esse, cum possint se offerre aliæ commoditates emendi, vel vendendi; idque communis hominum sensus videtur ostendere.

ostendere. In sponsalibus quoque communiter, quando terminus præfixitur, solet præfigi finiendæ obligationi; tamen nonnunquam præfigitur differendæ obligationi, ita ut antea cogi nequeant ad contrahendum matrimonium. Neque enim volunt contrahentes alligari, ut expectare teneantur, sed manere etiam liberi ad alias nuptias procurandas, ne tempus maturum nuptiis elabatur.

¶ Quæres primo, utrum sponsalia possint dissolui per moram, & dilationem alterius, quando nullus terminus fuit præfixus ad perficienda sponsalia. Respondet cum Coninch *disp. 23. dub. 6. n. 43.* Bonacina *q. 1. punct. 6. num. 7.* & aliis, dissolui posse, quando nimirum vnus mora tanta est, ut iuxta prudentis arbitrii iudicatur, alterum sponsalibus renunciaſſe, aut moraliter contra datam fidem peccasse illum; vel illum alium non se obligasse cum tantâ morâ. Tunc enim frangenti fidem, alter non tenetur eam seruare: quia tunc valet illa regula; frangenti fidem non tenetur fidem seruare, *l. si conuenerit 14. ff. pro socio.* Vnde in hoc euentu dissoluantur sponsalia ex parte eius, qui innoxius est. Ille verò per quem stat, ne tempore præfixo matrimonium contrahatur, non liberatur obligatione, volente altero stare sponsalibus; non enim æquum est, ut culpabiliter dilator commodum reportet. Est enim communiter necessarium, ut is, qui est in morâ, moneatur, idque sub interminatione resiliendi, nisi intra certum tempus stet promissis; quia aliter non satis patet, eum esse in morâ culpabiliter, quia potest habere iustum impedimentum, aut fortè cogitare, partem aliam in morâ consentire, cum non contradicit.

¶ Quæres secundo, quando teneatur sponsus, vel sponsa implere sponsalia, nullo præfixo termino. Respondet, si nullus sit præfixus terminus adimplendis sponsalibus, non teneri promissorem statim adimplere, sed tantum requitente eo, cui facta est promissio; tunc verò cum alter petit, teneri contrahere, si commode potest. Est enim id generale in omni debito absque diei præfixione: solum enim tenetur debitor à creditore requisitus soluere, nisi fortè non petat ob verecundiam, vel importunitatem, vel etiam obliuionem. Cuius rei ratio hæc est, quia ex quo creditor debitum nouit, & potens commode petere, illud non petit, videtur consentire dilationi. Ita Sanchez cum aliis *disp. 28. n. 2.* Gutierrez de matrimonio *c. 15. n. 5.* Bonacina *q. 1. punct. 6. n. 7.*

SECTIO XI.

Quæ, & qualis notabilis mutatio superueniens sufficiat ad sponsalia rescindenda.

¶ Nota dissolutionis sponsalium causa est aliqua notabilis mutatio superueniens. Circa quam conueniunt communiter Theologi, & iuris periti, quoties aliqua notabilis mutatio, seu causa de nouo superuenit sponsalibus, quæ nimirum præcognita merito communiter talis conditionis homines prudentes à contrahendis sponsalibus omnino auerteret, sufficere ad illa dissoluenda, etiam si celebrata sint cum iuramento. Probatur manifestè, tum quia promissio, & iuramentum non obligant ultra intentionem promittentis, & iurantis; at promittens, & iurans non censetur habuisse intentionem promittendi & iurandi, superueniente notabili mutatione, seu causa, quæ præuisa, iudicio prudentis non promississet,

nec iurasset. Tum etiam, quia promissio, & iuramentum intelligitur factum rebus in eodem statu moraliter permanentibus, in quo sunt cum illa contrahuntur: ergo non intendunt promittere in illis casibus, & euentibus, in quibus fit notabilis rerum mutatio, & tanta, ut si præextitisset, voluntatem ab illis contrahendis longè longius auertisset. Tum denique, quia cum quisque contrahens sponsalia, censetur secundum communem aliorum intentionem contrahere, nisi de contrario constet; censetur tamen excipere eos casus, & mutationes, quas communiter omnes homines, qui eius sunt conditionis, prudenter præuisas, omnino exciperent. Et sic par utrinque est conditio, nec vlla pars potest conquiri, quòd eiusmodi casus excipiantur.

Ex hac doctrinâ generali, quæ vera est, facile est descendendo ad notabiles in specie mutationes, multorum casuum decisiones colligere.

Colligo enim primo, sponsum non teneri contrahere matrimonium cum sponsa, quæ post sponsalia incidit in lepram, vel paralyſim, vel morbum Gallicum, vel in amissionem oculorum, aut nasi, vel ob aliquam alium turpiorem defectum; sicut neque sponsa tenetur ob easdem causas sponsum ducere. Ita expressè decernit Innocentius Tertius *cap. quemadmodum, 25. de iure iurando*, his verbis: Quòd si post iuramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, seu quidquam ei turpius eueniret, nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? Quasi dicat, addit Glossa, non teneretur. Et quamuis textus id solum asserat de sponsa, Doctores tamen merito id extendunt ad ipsum sponsum. Nam est vtriusque eadem ratio, quia nimirum contractus sponsalitiis, & consequenter etiam iuramentum in confirmationem illius factum, tacitè fit additâ conuentione, aut quasi conditione, quòd si adsit notabilis mutatio, ob quam impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, is cui fit talis, resilire possit. Idem dicendum de graui infirmitate superueniente incurabili: si etiam os malè oleat, nec arte medicâ subueniri possit, quia signum est morbi habitualis, molestissimi, & non leue deprauati, & corrupti animi indicium. Idem dixerim, si alter oculus tantum amittatur, nam est notabilis deformitas, & mutatio talis, quæ à principio existens sponsalia impediisset. Idem sentio de deformitate superueniente fœminæ, quæ tempore sponsalium pulchra erat. Idem dic de sponsi deformitate modo sit valde magna, cum in viris non habeatur tanta ratio pulchritudinis, sicut in fœminis. Poriori iure id sentiendum de notabili defectu. Ratio horum omnium est, quia ob quemlibet defectum ex dictis impletio sponsalium fit notabiliter onerosior illa. Et quamuis in dicto capite, quemadmodum, tantum fiat mætio deformitatis proueniens ex amissione oculorum, aut nasi, non obstat, quia in eo non negatur, posse ob alias deformitates sponsalia dissolui. Et prædicti defectus, qui à nobis adduntur, sicut & illi, qui in eodem capite designantur, iure naturali sufficiunt ad dissolutionem sponsalium. Prædictam doctrinam firman Sanchez cum aliis, *disp. 57. Basilius lib. 12. c. 17. n. 4. & 5. Hurtado disp. 2. diff. 13. Coninch disp. 23. dub. 7. n. 66. & Bonacina q. 1. puncto 8. n. 9. & 10. & alij communiter Recentiores.*

Colligo secundo, ob notabilem vnus asperitatem, & sæuitiam aduenientem post sponsalia, ea possit dissolui ex parte alterius. In hoc etiam conueniunt Doctores relati, & patet, tum quia, ob illam impletio sponsalium fit alteri notabiliter durior,

¶ Tum maximè, quia illa est sufficiens causa diuortij matrimonij, ut patet ex *cap. literas 3. de restitutione spoliatorum, in fine*: ergo à fortiori dissolui possunt sponsalia. Hoc enim argumento vtitur textus in *cap. quemadmodum 25. de iure iurando*, ad probandum fornicatione sponsæ dirimi sponsalia, quia est iusta diuortij causa. Vnde ob eandem rationem idem dicendum est de qualibet sufficienti causa ad faciendum matrimonij diuortium. Neque obstat quod obiicitur ex *cap. veniens 5. qui Clerici, vel uouentes*, in quo dicitur non dissolui sponsalia ob feueritatem sponsi: nam ibi non dicitur feueritatem non esse sufficientem causam, sed mulierem illam ex vano timore absque sufficienti notitiâ feueritatis sponsi, eum recusasse.

¶ Colligo tertio, idem dicendum esse, si morum sit facta mutatio, ita ut post sponsalia, sponsum appareat valde deditum vitiis esse. Multò minus teneretur sponsa contrahere cum sponso, qui post sponsalia damnatus est alicuius criminis turpis, ut furti. Poriori iure dissolui possent sponsalia ob hæresim, vel apostasiam; imò teneretur sponsus, vel sponsa in eo casu resilire à sponsalibus: nam contrahere matrimonium cum hæretico est peccatum mortale, ut suo loco dicam agens de impedimento disparitatis cultus.

¶ Colligo quarto cum relatis Doctoribus, ob graues inimicitias ortas inter sponſos, dissolui posse sponsalia ex parte vtriusque; hæc enim censetur notabilis mutatio superueniens, quia tunc impletio sponsalium fit vtrique notabiliter grauior, & ex eorum impletione potest malus exitus prudenter timeri. Idem dic, si alterius partis parentes obstinatè contradicant matrimonio, ita ut ex eo contracto esset periculum, ne lethales inimicitie oriuntur inter partium affines, aut inter parentes sponſorum, & ipsos sponſos, aut alius malus exitus omnino timeretur. Secus si tantum timerentur leues aliqua, aut non ita diuturnæ offensiones. Quod totum colligitur ex *cap. requisitum 17. de sponsalibus*, ubi loquens Lucius Tertius Papa de sponsalibus iuratis à quadam muliere nolente adimplere promissionem, ait, eam monendam esse potius, quàm cogendam; cum coactiones, difficiles soleant exitus frequenter habere.

¶ Colligo quinto, ob paupertatem alteri superuenientem etiam inculpabilem, posse sponsalia dissolui, regulariter loquendo. Ita Doctores citati, quia ob paupertatem impletio sponsalium fit alteri parti notabiliter onerosior; incumberet enim illi valdè graue onus ex propriis bonis onera matrimonij sustinendi, quando vir pro dignitate sui status posset facere. Vnde rectè, timorem exhæredationis si parentes vellent exhæredare, eo quod tale matrimonium contrahit, esse causam iustam dissolutionis sponsalium, dicunt nonnulli. Dixi, regulariter loquendo, nam quando quis alteri promittit matrimonium ob solum nobilitatem illius, vel pulchritudinem, vel aliam similem qualitatem, non intendens explicitè, nec implicitè dotem, aut diuitias; tunc superueniens paupertas per accidens se habet ad sponsalia; nam ea fuissent facta, etiam si à principio præuisa fuisset paupertas.

Sed quid si post sponsalia vterque in paupertatem incidat. Sentit Bonacina *relatus n. 14.* non posse dissolui absque mutuo consensu. Tum quia paupertas vnus compensatur cum paupertate alterius. Tum quia pauperes etiam contrahunt sponsalia Verius iudico ex parte vtriusque posse dissolui, & tenet Rebellus *lib. 14. de spons. q. 8. sect. 8. n. 70.*

& Basilius *lib. 12. c. 17. n. 8.* Ratio est, quia per vtriusque sponsi inopiam non præuisam redditur multò difficilius onus futuri matrimonij, quàm per alterius dumtaxat: ergo à fortiori, si per sponsæ superuenientem paupertatem poterat recedere, per vtriusque etiam poterit; nam si ea paupertas esset tempore sponsalium præuisa, non fuissent sponsalia contracta.

Ad argumentum oppositum respondeo, tamen detur mutua compensatio, tamen per vtriusque inopiam redditur difficilius onus futuri matrimonij. Ideo enim dicimus, prædictos sponſos non habuisse intentionem contrahendi superueniente vtriusque paupertate, quia hæc non fuerat præuisa ab illis: pauperes verò, qui præciunt iam suam paupertatem, ea non potest obesse, quominus contrahant matrimonium.

Sed quid præterea dicendum, si post sponsalia veniat ingens diuitiarum copia. Sanchez *disp. 59. n. 7.* Coninch *disp. 23. dub. 8. n. 69.* Bonacina *relatus n. 13.* & alij censent teneri valdè diuitem stare sponsalibus; quia ipse non est effectus deterioris conditionis, nec ipse dicitur deceptus in conditione sponsæ, aut errasse circa conditionem sponsæ, sed circa propriam, in quam non fertur conuersus. Probo magis oppositum cum Hurtado *disp. 2. diff. 14. n. 52.* Quia ea mutatio ita facta est notabiliter grauior, ut si ab eo, qui ditior factus tempore sponsalium fuisset præuisa, non ea contraxisset; quæ est ratio præcipua, & efficax, ob quam dissolui queunt sponsalia in casibus prædictis.

Ad argumentum oppositum dico, alterum factum esse deterioris conditionis, ut relatum ad statum præsentem huius, sicut si ad altioris dignitatis gradum Comitum, Marchionum, vel Ducum ascendisset. Prædictam doctrinam intelligo, moraliter, & regulariter loquendo; nam si quis contraxisset sponsalia ob solum nobilitatem, vel pulchritudinem, ingens diuitiarum copia non efficeret illi facto ditiori impletionem notabiliter grauiorem; neque illa à principio existens illum à sponsalibus retraheret in eo euentu.

Colligo sexto non teneri sponsum ducere sponsam, si ipsa, eiusque parentes renuisset dare promissam dotem. Ita Sanchez cum Soto, & aliis, quos ipse refert *disp. 59. n. 2.* Quia promissio dotis est veluti conditio sub qua sponsalia celebrantur: ergo deficiente conditione etiam citra fœminæ culpam non obligant. Idque habetur expressè *cap. de illis 5. de conditionibus appositis.* Vbi consultus Alexander Tertius de quodam, qui promiserat matrimonium cum iuramento cuidam mulieri, si tantum illi donaret: mulier verò nolèbat soluere illud quod promiserat, an ille esset periurus eam non ducens. Respondit Pontifex his verbis: Si quis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaueris, reus periuri non habebitur, si eam nolentem sibi soluere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem. Hæc ibi, quæ enim sub conditione honestâ, qualis est dotis elargitio, promittuntur, vel iurantur, non obligant, si à conditione recedatur.

Colligo ultimo, quando post contracta sponsalia inconueniens aliquod notabile, aut noua causa, quæ à principio existens impediret ea contrahi, superueniret præbere iustam dissoluendi causam illi, cui redditur difficilius talis contractus. Ita communiter Doctores, Sanchez *disp. 62. n. 3.* Coninch *disp. 23. dub. 8. n. 70.*

8. in principio, Basilii lib. 12. c. 17. n. 9. & alij ab his relati. Patet, quia contractus sponsalium cum non sit perfectus, sed inchoatus, non conferens dominium, sed ius ad rem, & factus pro re non accepta, sed accipienda, & quæ non accipietur si dissoluatur, tacite fit addita conventionione, vel quasi conditione, quod si absit notabilis mutatio, ob quam impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, resiliere possit, cui fit talis. Firmatur, nam in generali, seu simplici obligatione non continentur ea, de quibus verosimiliter non est cogitatum. l. obligatione generali 6. ff. de pig. & l. 1. c. quæ res pignori obligari possunt. Et est in simili textus expressus cap. veniens 16. de iure iurando. ubi est in specie hic casus. Quidam Venerus nomine Alanus protulit aduersus Mariam probra, & conuitia, propter quæ graues inter eos inimicitia exortæ fuerant. Quidam amici vtriusque partis volentes eos reducere ad concordiam, suggererunt Alano, vt in satisfactionem iniuriarum, iuraret stare mandatis consanguineorum ipsius Mariæ: ille non credens, se tale quid fecisse, propter quod aliquid graue deberet sibi imponi, iuravit stare mandatis illorum: ipsi præceperunt illi sub debito iuramento, nunquam curiam Ducis intraturum, nisi quando omnes generaliter vocarentur. Ille recepto tali mandato accessit ad Papam Innocentium Tertium, exponens sibi dicta, adiiciens, quod erat Consiliarius Ducis, & pluribus Ecclesiis, quarum erat Aduocatus, iuramento tenebatur in iure suo adesse, & nullo modo taliter iurasset, si mandatum contrarium sibi præsciisset. Deceuit Pontifex, non teneri seruare tale mandatum ratione illius iuramenti præstiti, cuius non est opus petere dispensationem, cum per se desinat obligare. Quia, vt notat ibi Glossa, iuramentum non extenditur ad illa, de quibus non est cogitatum. Atque id præcipue locum habet in sponsalibus, nam hæc maiorem libertatem petunt, quippe ordinantur ad contrahendum vinculum matrimonij consummati omnino indissolubile. Quod in cæteris contractibus naturâ suâ dissolubilibus, & in ipso iuramento, & voto, quod per dispensationem relaxari potest, minimè contingit.

14 His omnibus prædictis ad finem huius sectionis est addendum, in his omnibus casibus, & euentibus, in quibus dictum est, posse dissolui sponsalia, esse id verum, quamuis sint iuramento confirmata, vt notat optime Sanchez, & Coninch relati, & alij; quia, vt sæpe dictum est, præsertim supra disputatione præcedente sect. 4. iuramentum includit omnes conditiones contractus, & sequitur eius naturam; atque ideo remissa, vel dissoluta mutua promissione contractus sponsalium, necesse est, vt cesset obligatio iuramenti, quæ in illa fundabatur.

SECTIO XII.

An dissoluantur sponsalia ob impedimentum superveniens, dirimens, vel impediens matrimonium.

1 Iuris impedimentum superveniens matrimonio est decima assignata causa. Circa quam certum videtur apud Doctores, vt notat Sanchez lib. 1. disp. 56. n. 3. Coninch disp. 23. dub. 5. n. 36. Bonacina q. 1. p. 1. n. 7. & alij impedimenta impediencia non dissolvent sponsalia, neque ea impedire; quia non sunt in usu talia impedimenta, neque illa indigent dispensatione. Excipitur votum castitatis, de quo quid sentiendum sit, diximus supra sectione 5.

Difficultas est de impedimento dirimente, quo dicitur omnino irritare sponsalia subsequenti, iam est ostensum supra disp. 5. sect. 1. Quærimus modò, an etiam dissoluant sponsalia præcedentia, vt, v. g. quando Petrus sponsus copulam habet cum consanguinea Franciscæ sponsæ in primo, vel secundo gradu, sit affinis Franciscæ; affinitas autem dirimit matrimonium vsque ad secundum gradum, cum procedit ex copulâ illicitâ; quæritur an ea affinitas dirimat sponsalia contracta inter Petrum, & Franciscam.

Communis videtur esse Doctorum sententia, pars affirmans. Quia tale impedimentum reddit personas inhabiles ad contrahendum. Firmatur, quia non est obligatio ad id, quod fieri non potest: esset autem obligatio, ad id, quod fieri non potest, si sponsalia non dissoluerentur adueniente impedimento dirimente.

Dico primo, certum esse, omnium doctrinâ, impedimentum iure naturæ dirimens, vt est impedimentum impotentia dissolvent omnino sponsalia præcedentia. Ratio est manifesta, quia tale impedimentum dirimens iure naturæ reddit matrimonium omnino impossibile, & indispensabile: ergo rescindit sponsalia quæuis præcedentia, etiam iurata, quæ nequeunt iam ordinari ad matrimonium contrahendum, quia tale matrimonium impossibile omnino est.

Dico secundo, certum etiam videri, quodlibet impedimentum dirimens iure Canonico, soluere posse sponsalia præcedentia ex parte eius, sine cuius culpâ interuenit. Ita intelligenda est communis sententia absolute affirmans, sponsalia etiam iurata dissolui per quodlibet impedimentum dirimens matrimonium. Et tenet expressè Coninch disp. 23. dub. 5. n. 37. & Hurtado disp. 2. diff. 12. in initio. Et ratio est, quia impedimento iure Canonico dirimente matrimonium fit impossibile absque dispensatione facta, quam ille, qui non fuit causa impedimenti, non tenetur requirere, imò nec acceptare, etiam si ei offeratur: ergo potest à talibus sponsalibus resiliere.

Dico tertio, ob prædictum impedimentum iure Canonico dirimens, non dissolui sponsalia ex parte eius, cuius causa contractum est, sed tantum suspendi. Probat apertè. Tum quia, vt ostendi præcedenti disputatione, sect. 7. matrimonium subsequens sponsalia, quod est maximum impedimentum, non dirimit sponsalia priora, sed suspendit: ergo neque impedimentum iure Canonico dirimens matrimonium. Tum etiam, quia æquum non est, vt is qui fuit causa impedimenti, ex suo peccato, si peccatum commisit, vel ex sua actione illud causante, commodum reportet, vt bene notauit Coninch citatus, nemo enim ex sua culpa iuramentum reportare debet; reportaret autem delinquens, si per delictum deobligaretur: ergo non poterit resiliere à sponsalibus, præsertim si alter innocuus dispensationem impedimenti impetrare velit: ergo signum est, priora sponsalia non esse soluta, sed manere suspensam eorum obligationem pro tempore, quo durat impedimentum, & dispensatio impetratur.

Ex quo patet solutio ad argumentum oppositum, impedimentum iure Canonico dirimens non reddere in perpetuum personas inhabiles ad contrahendum, sed ad tempus, donec dispensatio impetratur. Ad confirmationem constat manere suspensam obligationem pro tempore, quo durat impedimentum, non verò esse extinctam, cum facile dispensatio possit obtineri.

Cæterum alia restat disceptatio, an sponsus, qui post sponsalia contraxit tale impedimentum dirimens, teneatur impetrare dispensationem impedimenti,

menti, alterâ parte, nempe sponsâ id exigente.

7 Affirmant Sanchez disp. 56. n. 4. Coninch, & Bonacina citati, & alij, si absque notabili incommodo dispensationem obtinere possit. Quia eo ipso quod sponsa ius habet ad matrimonium, comparat ius, ne iniuste impediatur: ergo sponsus, qui iniuste impediuit, tenetur ex iustitiâ impedimentum auferre, si commodè possit.

8 Hurtado verò disp. 2. diff. 12. existimat, eum, qui fuit causa impedimenti, teneri ad procurandam dispensationem, quando dans causam impedimenti aduertebat, contrahi impedimentum; quia tunc liberè dedit causam damno impedimenti: damnificationi autem liberæ, & humanæ, satisfaciendum est procurando dispensationem, si possit absque magnis sumptibus, aut absque alio notabili incommodo: quod si non possit, nisi sic, non est necessariò procuranda, nisi id sit necessariò ad satisfaciendum alicui alij damno deflorationis, aut famæ. Addit idem auctor, si dans causam impedimenti, tunc non aduertebat impedimentum dirimens contractum, non teneri; quia tunc liberè non damnificauit: at damnificationi quando liberè non fit, non est necessariò satisfaciendum. Vt enim supponitur ex materia de restitutione, quando damnum non liberè, sed necessariò sequitur, non consurgit obligatio reparandi illud, sed tanquam damnum fortuito datum est accipiendum. In hac re

9 Certum est primo, teneri sponsum, si commodè possit, impetrare dispensationem. Patet, quia contra ius alterius opposuit impedimentum: ergo tenetur ex iustitiâ impedimentum auferre, si commodè possit per dispensationem.

10 Secundo etiam videtur certum apud Doctores, si dispensatio non possit obtineri absque notabili incommodo, vt absque magnis sumptibus, & sponsa non pateretur damnum ex non impletione sponsalium, non teneri dispensationem comparare. Ratio est, quia ex vi sponsalium, non videtur sponsus se obligasse ad procurandum matrimonium per media extraordinaria, & difficilia; præsertim cum sponsa nihil damni patiatur, cum æquè bene possit cum alio nubere, & ex ipsâ non impletione nullum aliud inconueniens sequatur, quam quod non fiat contractus, in quo ipsa est collatura tantum, quantum receptura, vt in simili dixi supra præcedenti disputatione sect. 5. n. 11. de eo, qui post contracta sponsalia, votum castitatis emisit, non teneri, si sponsa nolit ei remittere sponsalia, ingredi religionem, vt votum illud integrè seruet, quia hoc est medium difficile, ad quod non censetur se voluisse obligare. Neque enim ille, qui cum suâ sponsâ contraxit impedimentum dirimens, etiam suâ culpâ, magis obligatur eam ducere, quam hic alius obligatur ad voti castitatis integram impletionem.

Difficultas solum est de sponso, qui contraxit sponsalia cum virgine, & sub spe matrimonij virginem deflorauit, vel fuit ei causa infamiae notabilis, licet eam non cognouerit. Et similis quæstio est, si contraxit sponsalia cum viduâ honestæ famæ, & non ignobilis sortis, cui notabilis infamia proueniret, si eam non duceret. In hoc euentu

11 Dico primo cum communi sententia Doctorum, teneri sponsum ad procurandam dispensationem, etiam magnis & extraordinariis sumptibus. Ratio est, quia aliter nequit satisfacere dano deflorationis, aut famæ, estque obligatio iustitiæ illud rescire, si ergo id nequeat fieri, nisi sponsam ducendo, necesse erit vt dispensationem impetret, vt cum ea matrimonium contrahat.

Dico secundo, ad id saltem teneri sponsum prædictum si dans causam impedimenti dirimentis aduertebat impedimentum contrahi. Hoc bene probat Hurtado, quia tunc liberè dedit causam damno impedimenti: ergo ex iustitiâ tenetur procurare dispensationem ad tollendum illud impedimentum.

Dico tertio, sponsum prædictum, qui fuit causa impedimenti adhuc teneri ad procurandam dispensationem, tamen si tunc inuincibiliter ignorauerit, vel non aduertebat impedimentum contrahi. Hoc dictum pono contra Hurtado. Moueor, quia tamen in eo euentu ratione inaduertentiæ, vel ignorantia inuincibilis non peccauerit sponsus speciali peccato iniustitiæ causando impedimentum obstand, & dirimens matrimonium illud promissum, ad quod ex iustitiâ est adstrictus, quia illud nullo modo fuit voluntarium, ac proinde absque omni culpa; ideo tamen tenetur ad compensationem damni impedimenti, procurando dispensationem, quia omnino tenetur ex stricta iustitiâ ad satisfaciendum damno deflorationis, vel famæ sponsæ; cumque illud nequeat aliter reparare, nisi eam ducendo, vt supponitur, tenetur eam re ipsa in vxorem accipere; ergo & adimere omne impedimentum, vt tale matrimonium executioni mandetur, quod fit procurando dispensationem maximè ipsa sponsa adimpletionem matrimonij promissi ex iustitiâ exigente. Firmatur, quia, vt ostensum est, si damnus deflorationis, aut famæ nequeat reparari, nisi notabili incommodo, & magnis sumptibus, tenetur sponsus ad illos: ergo & ad procurandam dispensationem, quæ etiam magnis sumptibus impetratur, cum ex iustitiâ teneatur omne auferre impedimentum, quominus eam ducat in vxorem.

Ad argumentum illud ex materia de restitutione desumptum, admitto libenter, si ex facto aliquo, vel omissione sequutum est alteri damnus, & quis in eo nihil peccauerit ob naturalem inconsiderationem, vel obliuionem, non teneri ipsum ad restitutionem, sed in eo euentu damnus computandum esse, tanquam fortuito datum. Quod variis exemplis Doctores firmant, vt si quis egrediens cubiculum, & alia cogitatione abreptus non claudat ostium, & tunc ingressi fures multa furripiant. Haber quis lucernam iuxta locum periculosum, & quamuis sollicitè proposuerit eam extinguere; nihilominus aliquid interuenit, quo absque culpa obliuiscitur, vel in somnum incidit, & excitatur incendium. Denique aperit quis puteum, & casu oblitus est tegere illum, ne aliquis incidat: tales, & similes casus solent sæpe contingere inter homines, sine vllo illorum peccato, in quibus nulla est obligatio restitutionis; quia neque ad id homo tenetur ratione rei acceptæ, cum ipsa non extet, neque ratione iniustæ acceptationis, cum non peccauerit; neque ratione contractus, cum nullis interuenit, vt supponitur. Vnde ad rem præsentem consequenter affirmo, in eo euentu sponsum non peccare speciali peccato iniustitiæ, causando impedimentum matrimonij, ad quod tenetur, ob naturalem inaduertentiâ, vel ignorantiam inuincibilem; nihilominus tamen sentio teneri ad procurandam dispensationem illius impedimenti, quia tenetur ex iustitiâ ad compensandum damnus iniuriôsè illatum, quod requirit rescire, nisi sponsam ducendo.

SECTIO XIII.

An vox publica, seu fama de impedimento, licet vera non sit, dirimat sponsalia.

Vndecimam causam hac sectione explicamus, sponsalia dissoluentem, nempe vocem publicam, seu famam de impedimento: Prænotandum est, vocem publicam, seu famam, & rumorem valde distinguui; nam fama est, quando est acclamatio, seu opinio maioris partis vicinæ: rumor verò dicitur esse minoris partis, quando nimirum aliqua pars, vt tertia, vel quarta, acclamat.

Dico ergo primo, solum rumorem de impedimento non sufficere ad dissoluenda sponsalia. Ita expressè Sanchez *disp. 71. n. 18. Coninch disput. 23. dub. 11. n. 80. & alij.* Ratio est, quia nullus est textus Canonicus asserens rumorem sufficere ad impediendum matrimonij contractum. Ex alio verò capite regula est generalis, vt omnes possint contrahere, qui non reperiuntur prohibiti, vt expressè habetur *cap. cum apud sedem Apostolicam 23. de sponsalibus, & matrimonij.* Vbi quaesitum fuit ab Innocentio III. vtrum mutus, & surdus possint matrimonium contrahere? & respondet Pontifex affirmatiuè, quia illis non est prohibitum. Et addit rationem, quia quicumque non prohibetur ad matrimonium contrahendum, per consequentiam admittatur. Vbi optimè Glossa ad finem, id quod non prohibetur, concessum videtur. Cum ergo in iure rumor solus de impedimento, non prohibeat matrimonij contractum, consequenter nec prohibet contrahi sponsalium, atque adeo non sufficit ad dissoluenda sponsalia.

Dico secundo, vocem publicam, id est, famam de Canonico aliquo inter sponso impedimento interueniente, si ea sit certa; ita vt extinguui non possit, dissoluere sponsalia propter scandalum vitandum, vt si fama sit, sponsi fratrem rem habuisse cum sponsa, idemque de alio simili impedimento. Id constat primo ex *cap. super eo 2. de consanguinitate, & affinitate.* Vbi consultus Urbanus III. de hoc casu, quod quidam iuuenis contraxerat sponsalia de futuro cum quadam puella, quæ non erat nubilis ætatis, sed facta nubilis perit illum iuuenem, & ipse excepit, dicens, quod illum habere non potest, pro eo quod consanguineam eius carnaliter cognouerit. Respondet Pontifex soluta esse sponsalia, nec debere illum iuuenem cogi ad tale matrimonium contrahendum, si sit notoria talis affinitas, vel si non sit manifesta, fama tamen loci id habeat. Vbi notat Glossa, quod fama impedit matrimonium contrahendum. Constat igitur, famam impedimenti plenè probare illud ad effectum impediendi matrimonium. Firmatur conclusio, nam licet ad matrimonium dissoluendum, non valeat vnus testimonium; vnde vox vnus, vox nullius, ad hunc effectum solent dici: verum tamen ad sponsalia dissoluenda testimonium iuratum vnus fide digni, v. g. matris in causâ filia, præsertim cum sponso nobiliori, vel ditiori valet. Est textus expressus *cap. super eo 22. de testibus, & attestacionibus,* vbi hæc ponitur quæstio: Quædam mulier vult contrahere cum aliquo, mater alterutrius dicit, quod sunt consanguinei; quaesitum fuit ab Alexandro III. an essent coniungendi, vel non, propter solum dictum matris. Et respondet Papa, si matrimonium non est contractum inter eos, matre asserente, illos esse consanguineos, non debent con-

iungi: si verò iam contractum est matrimonium, non debent separari, sine iuramento plurium personarum. Vbi notat Glossa multa impedire matrimonium contrahendum, quæ non dirimunt iam contractum; atque adeo licet post contractum matrimonium nequeant separari ad dictum vnus testis, quia in nullâ causâ, per se loquendo, dictum vnus sufficit, tamen per dictum vnus impeditur matrimonium contrahendum. At fama æquipollens vnus testimonio: ergo illa interueniente de aliquo impedimento sponsalia soluuntur. Dixi, si ea fama sit certa, ita vt extinguui non possit. Nam constat non sufficere ad impediendum matrimonium famam, si clarioribus probationibus possit extinguui; admittitur enim probatio contra famam, vt patet ex *cap. cum in tua 27. de sponsalibus.* Et ad deponendum contra famam hanc, admittitur etiam consanguineorum iuramentum, vt constat ex dicto capite *illis verbis:* vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeas propinquorum. Addit benè Sanchez *relatus n. 17.* hanc famam elidi quoque, eiusque probationem arbitrio iudicis, si contra illâ contrahere volentes iurent, se non esse consanguineos; nam iudicis arbitrio relinquuntur iuxta personarum qualitatem admittere hoc iuramentum contra famam.

Dico tertio, famam impedimenti sponsalia dissoluere, etiam si ipsa sponsalia sint iuramento confirmata. Ita communiter omnes, & constat ex *cap. super eo, de consanguinitate.* Vbi sermo est de iuvene, qui contraxerat sponsalia fide interpositâ, vbi Glossa explicat, id est, iuramento. Loquitur igitur textus de sponsalibus iuramento confirmatis, de quibus dicit, per famam dissolui. Et ratio est sæpè repetita, quia iuramentum sequitur naturam contractus.

Contrarium docuit Paludanus in *4. dist. 24. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27.* Quia in capite prædicto, *cum in tua, de sponsalibus,* exigitur & fama, & personæ grauis testimonium, quia sponsalia iurata erant: ergo ad hæc dissoluenda non sufficit sola fama. Respondeo tamen hunc textum minimè probare Paludani intentum, nam si rectè inspiciatur, animaduertetur, personam illam grauem in illo casu non fuisse testem, sed solum personam denunciante; vnde non deponere, sed tantum denunciabat famam; quare hæc sola sufficit, cum vera est, ad dirimenda sponsalia etiam iurata.

Dico vltimo, famam priuam impedimenti non sufficere iudici, vt sponsalia dissoluat. Ita omnes: quia fama priuata, id est, ea fama, quæ constat iudici vt priuato, licet det facultatem ad inquirendum, & recipiendum probationem de illâ, & de ipso impedimento inquirendum; oportet tamen vt iudici constet vt notorium, factâ approbatione in iudicio.

SECTIO XIV.

An ob fornicationem ante sponsalia commissam, & post sponsalia cognitam, possint sponsalia dissolui.

Tandem accedimus iam ad duodecimam, & vltimam causam sponsalia dissoluentem, quæ est fornicatio alterius sponsi superueniens; hæc autem quia maioris difficultatis est, sectionibus quatuor dilucidanda est.

Certum est autem apud Doctores, fornicationem sponsi sponsalia præcedentem, & post ipsa sponsalia sponsa cognitam, non dare sponsæ ius à sponsalibus resiliendi,

resiliendi. Ratio est manifesta, quia sola illa fornicatio dat potestatem resiliendi, quæ fornicantem in ordine ad contractum matrimonij reddit notabiliter viliolem, ita vt alteri sit quasi dedecori cum tali contrahere. At fornicatio sponsi non reddit eum notabiliter viliolem, nec est nota sponsæ nupsisse tali homini. Quod rectè notauit noster Molina *tom. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 272. §. Deinde si mulieri.* Aduertit benè Coninch *disp. 23. dub. 7.* excipiendos esse aliquos casus, si nimirum vir ille valde frequenter fuisset lapsus, præsertim cum diuersis, & infamibus mulieribus, quia hoc redderet eum infamem, & possent similia post coniugium etiam timeri. Item si ex fornicatione haberet aliquot proles, quia hæc reddunt notabiliter statum matrimonij difficilem, partim ratione onerum, quia incumbit patri eas alere, partim quia sunt sæpè causa discordiarum. Idem sentio etiâ si proles essent legitimæ, modò sponsa ignorauerit eas esse, quia eadem difficultates ex his sequuntur; & plurimæ fœminæ, nisi essent inferioris conditionis, nollent tali nubere.

Supereft ergo, an ob fornicationem ab sponsa existimatâ virgine ante sponsalia commissam, & post sponsalia à sponso cognitam, possint sponsalia ex parte sponsi dissolui.

2 Negant Paludanus in *4. dist. 27. q. 1. art. 7. & supplementum Gabrielis.* Probarique potest

Primo, ex *cap. quemadmodum 25. de iureiurando.* Vbi Consultus Innocentius Tertius de quodam viro, qui iurauerat, se ducturum quandam fœminam in vxorem, quæ ante ipsa sponsalia sic contracta fuerat fornicata, an nimirum teneretur eam ducere. Respondet Papa teneri, & firmat à simili, & quasi à maiori, dicens: Si ille vir contraxisset cum eâ matrimonium de præsentem, non posset illam dimittere pro fornicatione, quam ante contractum matrimonij commisisset; similiter ergo nec potest ei fornicationem opponere præcedentem, vt eam ducere non teneatur.

Secundo ideo à Doctoribus communiter asseritur, fornicationem subsequenter dissoluere sponsalia, quod verisimile non sit, sponsum matrimonij fidem seruaturum, qui sponsalium fidem fregit. At hæc ratio deficit in fornicatione præcedenti; multi enim ante sponsalia incontinentes reperiuntur, qui illis initis continent, & vt contineant matrimonio iunguntur.

3 Dicendum affirmatiuè, cum communiori doctrinâ, quam sequuntur Sanchez *lib. 1. disp. 63. n. 3.* Molina *citatus,* Nauarro, Soto, Enriquez, & alij relati à Sanchez. Ratio est, quia sponsa illâ fornicatione est notabiliter vilior, quàm existimabatur; est enim ignominiosum viro fœminam corruptam ducere, & prudenter magni sit, ductam virginem esse; & etiam vir notabile damnum incurrit, cum bigamus fiat, & ad ordines, si postea illos eligat, promoueri nequeat. Similiter dico propter fornicationem præcedentem viduæ existimatæ honestæ ante sponsalia commissam, & postea cognitam, posse sponsum à sponsalibus resiliere; quia videlicet illâ fornicatione est notabiliter vilior, quàm apparebat, quamuis non tam vilis, ac putata virgo; & magnâ infamiæ, ac dedecoris notâ afficitur ducens in honestam, quam ipse putabat viduâ honestam esse.

Ad primum oppositum, dico in eo capite, sermone esse de fornicatione præcedente cognitâ ante sponsalia, de qua rectè dicitur non posse obiici sponsæ, cum fuerit à viro cognita, & scienti, & volenti non fit iniuria

Ad secundum, tamen si ea ratio admittatur, adhuc negatur consequentia, nam in fornicatione fœminæ

vltra eâ rationem est alia specialis ratio dirimendi ob infamiam viri, & notabilem differentiam, qua versatur inter matrimonium celebratum cum muliere honestâ, vel inhonestâ, nam hæc notabiliter magis infamat.

SECTIO XV.

An ob fornicationem sponsalia subsequentem possint ea dissolui ex parte sponsi, vel sponsæ innocentis.

IN hac re certum videtur apud Doctores, & merito, posse sponsalia etiam iurata ex parte sponsi innocentis dissolui propter fornicationem sponsæ. Ita expressè decernitur *c. quemadmodum 25. de iureiurando,* his verbis. Si quis iurauerit, se ducturum aliquam in vxorem, potest ei fornicationem opponere subsequentem, vt illam non ducat in coniugem: quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, videlicet, si illa cõtra regulâ desponsationis nõ venerit. Alioquin si post huiusmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in vxorem, quod est prorsus absurdum. Hæc ibi. Et ratio est aperta, quia per fornicationem sponsa facta est notabiliter vilior in ordine ad matrimonium, vnde impletio sponsalium fit sponso notabiliter difficilior. Tum etiam, quia eâ fornicatione sponsa suspecta redditur sponso de fide in futurum seruandâ; & sponso probabiliter credit post matrimonium fidem illius fracturam. Vnde hæc est ratio, quam adhibet textus citatus, dum ait, iuramentum sponsalium tacitam includere conditionem, ne videlicet sponsa contra regulam desponsationis venerit. Hæc autem regula est, vt sponsa non reddatur inepta ad matrimonium contrahendum, ne totale matrimonium impediatur: at maximè impeditur per fornicationem, cum apud hominum æstimationem se reddat viliolem ad matrimonium contrahendum, ita vt nullus honestus, & prudens vir, eam postea habere velit, præsertim quia sese exponit periculo concipiendi cum dedecore sponsi, & damno etiam temporali, ne alienam prolem alat.

Addunt Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez *disp. 55. n. 7. Henriquez lib. 11. c. 14. Coninch disp. 23. n. 55. & alij contra Tabienam, & Armillam,* idem esse dicendum, etiam si postea vi, & coactione comprimatur ad fornicandum omnino renuens. Quod manifestè colligitur ex *cap. raptor 23. 27. q. 2.* vbi permittitur arbitrio sponsi, vt sine suâ culpâ raptam ducat, aut dimittat. Ratio est eadem, quia & in eo casu est notabilissima mutatio, & sponsa fit notabiliter vilior in ordine ad matrimonium. Quamuis enim id sine culpâ sponsæ acciderit, & ex eo facto nulla possit generari suspicio infidelitatis in posterum; tamen ex communi hominum sensu notabilis est facta mutatio, & probrosum iudicatur, fœminam ducere vt stupratam ab alio.

Idem potiori iure dicendum, si sponsa voluntariè, ac liberè permittat, se turpiter tangi, quia per hoc habetur omnino impudica, ac proinde notabiliter vilior, nec sine notâ sponso eam potest ducere.

Maior difficultas est de sponso, an etiam possint solui sponsalia iurata ab ipsâ sponsâ, propter fornicationem sponsi.

Ratio dubij est, nam pro parte affirmante extat communis Doctorum sensus, & manifesta ratio. Tum quia ob fornicationem coniuges tam fœmina, quàm vir

vir possunt thoro separari: ergo & multò magis sponsalia dirimere, per quæ obligatur vterque sponsus ad matrimonium contrahendum, & mutuum habitacionem. Tum etiam, quia vterque sponsus contrahit sponsalia sub conditione seruandi fidem, non tradendi alteri suum corpus: ergo sponso frangenti fidem, non tenetur sponsa seruare fidem. Tum denique, quia promissio non obligat, quando superuenit notabilis mutatio, quæ præuisa, promissio facta non fuisset; sed si sponsa præuidisset fornicationem sponsi, non promississet, nec se voluisset obligare: ergo. Pro contraria parte negante est efficax argumentum iuxta nostram doctrinam; nam supra *disp. 6. sect. 4.* ostendimus per ipsa sponsalia non dari fidem abstinendi ab alieno concubitu, sed solum tradendi corpus alteri sponso per matrimonium.

Hoc non obstante iudico dicendum, similiter sponsalia posse dissolui ab sponsa innocente, si post ipsa sponsalia sponsus fornicetur: vnde quoad hoc non est constituenda differentia inter fœminam, & virum, sic indistinctè omnes Doctores loquuntur: & ipse Sanchez *disp. citata 55. n. 4.* fatetur, nullum Doctorem reperisse de hoc dubitantem. Et clarè fundatur in *cap. quemadmodum, de iureiurando*: nam ibi Innocentius Tertius licet loquatur de solâ sponsâ fornicatè, eandem tamen esse sponsi fornicantis rationem ex mente Pontificis constat; quia ibi differtè comparat sponsalia cum matrimonio in liberâ dimittendi sponsam, aut coniugem fornicantem potestate: habet autem vxor eandem libertatem dimittendi maritum fornicantem, quoad thorum, quam maritus vxorem fornicantem: habebit ergo & eandem sponsa dimittendi fornicantem sponsum, quam sponsus sponsam fornicantem. Ratio verò conclusionis non est efficax, quam multi assignant, quòd nimirum sponsus fornicando frangit notabiliter fidem abstinendi ab alieno concubitu. Nam, vt ostendi *disp. 6. sect. 4. citata*, per ipsa sponsalia non datur fides abstinendi ab alieno concubitu, sed solum tradendi corpus alteri sponso per matrimonium. Ex matrimonio quidem iam contracto, bene oritur in vtroque coniuge obligatio abstinendi ab alieno concubitu; & ideo fornicatio est in vtroque sufficiens ad dirimendum matrimonium quoad thorum; non verò oritur illa obligatio ex sponsalibus ipsis. Neque etiam efficax est alia ratio, quam alij allegant, quia nimirum sponsus per fornicationem redditur vilior. Nam apud hominem prudentem sponsus per fornicationem non redditur notabiliter vilior, vt constat. Efficax ergo ratio hæc est: nam sponsa ex sponsalium contractu ius habet in sponsi corpore æquale ei iuri, quòd habet sponsus in corpore ipsius sponsæ: ergo æqualis iniuria fit sponsæ innocenti à sponso fornicante ei, quæ fit à sponsâ fornicante sponso innocenti. Hæc autem iniuria non est, quia per fornicationem facta fuerit fides abstinendi ab alieno concubitu, sed quia per fornicationem redditur sponsus ineptus ad matrimonium promissum contrahendum, & iuste per ipsam fornicationem tale matrimonium impeditur, quia sponsi fornicatio merito mouet sponsæ rationabilem suspicionem, se minus præ alterâ amari, & post contractum matrimonium minus amandam, cum videat sponsum in seruire sui primi amoris alienis amoribus implicatum, & fortè magis quam suo, quod sponsæ valdè daturum est; ac perdifficile. Sæpè etiam est periculum, ne nascatur proles, quæ postea communibus sumptibus debeat ali. Denique ex fornicatione sponsi timetur probabile periculum non seruandi fidem per contractum matrimonium. Quare sponsi fornicatio sufficiens est, vt possit sponsa innocens dissoluerè

sponsalia. Dixi, posse innocentem sponsam ab obligatione sponsalium liberari, quia sponsus nocens non liberatur, si alter innocens velit sponsalibus stare. Quemadmodum enim in matrimonio, coniugi innocenti ita liberum est dimittere quoad thorum coniugem alterum, qui fornicatus est, vt tamen si dimittere nolit, ille non habeat licentiam discedendi, sed remanere teneatur; ita in sponsalibus, sic licet ex sponsis ei, qui innocens est alterum nocentem ob eius fornicationem dimittere, vt tamen si nolit, hic alter à sponsalium contractu resilire non possit, sed eo sicut antea obligetur. Et ratio est manifesta, quia delictum proprium non debet immunitatem præstare fornicati, & absolutionem à contractu. Nemo enim ex suâ culpa lucrum reportare debet: reportaret autem delinquens, si per delictum deobligaretur. Constat etiâ ex illâ regulâ, qua vtitur Innocentius Tertius *cap. de creationem suam, de eo, qui cognouit consanguineam vxoris sue*; nemo suo iure debet sine sua culpa priuari: at priuaretur innocens iure nuptiarum, quod habebat, sine sua culpa, si delinquens liberaretur per suam. Id denique quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius damnû retorqueri, vt constat ex *l. quod fauore C. de legibus, & l. nulla ff. eodem tit.*

Notant rectè Doctores Sanchez, Coninch *citati*, & Basilius *lib. 11. c. 17. n. 3.* ob fornicationem sponsi per vim sibi illatam, factam, non posse dissolui sponsalia ex parte sponsæ; quia in fornicatione per vim extorta, nec vir fuit infidelis, neque vllum præiudicium, aut iniuria, aut infamia redundat in sponsam, vel aliquod aliud damnus. Addit Sanchez *disp. 55. citata, v. 4.* tactus impudicos sponsi cum alia non esse sufficientem causam, vt sponsa soluat sponsalia. Quia id sponsæ non est dedecus, nec est mutatio alicuius momenti. Hoc certè probo, dummodo tactus illi turpes non sint frequentes adeò, vt indicent animum sponsi esse ita valdè propensum in alteram, vt merito possit timeri, ipsum minus sponsam suam amaturum, aut fidem ei in posterum post matrimonium contractum non seruaturum, vt bene obseruauit Coninch *disp. 25. dub. 7. n. 56.*

Ex dictis constat solutio ad rationem dubij; admitto enim partem affirmantem non propter primam, & secundam rationem, quæ facile dissoluitur sunt, sed propter aliam à nobis allatam in conclusione. Ad argumentum partis negantis dico, non esse efficax contra nostram doctrinam, nam licet fateamur per ipsa sponsalia non dari fidem abstinendi ab alieno concubitu, sed tantum non impediendi matrimonium futurum, negari tamen non potest quin per ipsam fornicationem reddatur sponsus ineptus ad matrimonium reipsâ contrahendum, cum moueat sponsæ rationabilem suspicionem, se minus amandam, & fidem ei non seruaturum post contractum matrimonium.

SECTIO XVI.

Utrum liceat vtrique sponso à sponsalibus resilire, quando vterque fornicationem commisit post sponsalia.

Sanchez *lib. 1. d. 55. n. 10.* sequutus Enriquez *lib. 11. de matrimonio c. 14. n. 6.* Coninch *disp. 23. dub. 7. n. 65.* sentiunt non fœminam, sed solum virum posse in eo euentu ab sponsalibus resilire. Probant, quia ex parte sponsi in eo casu datur compensatio delicti, non autem respectu sponsæ, quia delicta sunt valdè imparia.

SECTIO XVII.

Utrum sponsus conscius cause sufficiens fornicationis sponsæ ad sponsalium dissolutionem, amittat ius resiliendi, si accedat ad sponsam.

imparia. Firmant, quia ibi fit iniqua compensatio, vbi detrimentum est inæquale: nam licet quoad fidei in posterum seruandæ suspicionem sit æqualis compensatio, non verò quoad alia, nam longè ignominiosius est sponso talem sponsam ducere, quam sponsæ tali sponso nubere, quia sponsa fit notabiliter vilior, non verò sponsus, quia multò turpior est fornicatio in fœmina. Item ex fornicatione sponsæ longè grauius damnus sponso imminet propter incertitudinem sequaturæ prolis.

Verius existimo cum Paludano *in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. n. 17. v. 4.* Bonacina *q. 1. punct. 8. n. 6.* & aliis, esse compensationem iustam fornicationi sponsæ, cum fornicatione sponsi, quoad hunc effectum, vt neutri liceat à sponsalibus resilire. Ratio est, quia in causâ matrimonij vterque sponsus æqualis est; ergo mutua fornicatio compensatur ita, vt delictum vnus compensetur cum delicto alterius. Firmo, quia cum vterque coniux post contractum matrimonium commisit adulterium, vir adulter non potest mulierè adulteram repudiare, quamvis adulterium vxoris sit grauius adulterio viri, vt potè ignominiosius, & periculosius: ergo similiter nec sponsus potest repudiare, seu dissoluere sponsalia, quando vterque commisit fornicationem post sponsalia, tamen sponsus subeat maiorem ignominiam, ac damnus per fornicationem sponsæ, quam subeat sponsa per fornicationem sponsi.

Respondent aduersarij longè difficiliorem esse separationem tori, quam sponsalium. Sed contrâ est, quia licet multò facilius soluantur sponsalia, quam matrimonium, quoad torum; sponsalia enim ob quamlibet notabilem mutationem superuenientem dissoluuntur; separatio verò tori non. Attamen quoad fornicationem æquiparantur in iure, vt vidimus præcedente sectione, id constare ex *cap. quemadmodum, de iureiurando*, vt nimirum sicut fornicatio, quæ matrimonio superuenit, dissoluit ipsum quoad torum; ita & omnino dirimat sponsalia: ergo sicut fornicatio ex parte vtriusque coniugis compensatur, ita vt neutri liceat separatio tori, ita & fornicatio ex parte vtriusque sponsi. Quod amplius firmatur iuxta sententiam Sanchez, & omnium Doctorum tenentium fornicationem solius sponsi sufficere, vt sponsa possit sponsalia dissoluere: ergo vterque sponsus æqualis est quoad hunc effectum dissolutionis sponsalium; ergo optime poterit dari iusta delicti compensatio vtroque fornicante, vt nemini liceat sponsalia dissoluere; sicut datur ex parte vtriusque coniugis adulterantis compensatio delicti adulterij.

Ex quo patet solutio ad argumentum contrariæ sententiæ: quamuis enim delicta sponsæ, & sponsi sint valdè imparia, & inæqualia, quia multò turpior, ac vilior est, & periculosior maioris damni fornicatio in fœminâ; tamen quia fornicatio sponsi sufficiens est, vt possit sponsa innocens sponsalia dissoluere; sicut & fornicatio sponsæ, vt sponsus innocens possit à sponsalibus resilire, idèò quantum ad hunc effectum dissolutionis contractus sponsalium, vtroque fornicante, delicta vtriusque paria sunt, & consequenter dari poterit iusta compensatio. Simili modo dico ad confirmationem, esto nequeat fieri compensatio absolutè quoad omnia, quia detrimentum est inæquale, & impar; fieri tamen quoad hunc effectum dissolutionis matrimonij, vt exactè declarat exemplum adductum de adulterio vtriusque coniugis, quamuis adulterium vxoris sit grauius adulterio viri, & huic omnino impar.

Pere de Matrimonio.

Chabere ius resiliendi propter fornicationem sponsæ, atque idem est de sponsa, etiam si habeat copulâ, non censetur amittere ius, vel confirmare priorem consensum. Patet, quia ad hoc necesse est, vt sciat se posse resilire, vel saltem vt ostendat, se eo animo, illam copulam habere, vt velit priorem consensum confirmare, esto quòd infirmus esset.

Secundo, etiam videtur certum, idem dicendum de eo, qui expressè dicit, se nolle confirmare priorem consensum, vt per se constat. Idem de illo, qui postquam sponsalibus omnino renunciauit, habet copulam cum ea, quæ prius fuerat eius sponsa, non enim dissolutis sponsalibus vir habens copulam cum illa, quæ fuerat sponsa, censetur eam reconciliare, ita vt ad sponsalia teneatur; sicut diuortio celebrato conualescit per copulam matrimonium. Ratio est, quia cum inter illas personas, iam nulla sit matrimonij promissio, nec maneat inter illas dissolutis sponsalibus vllum vinculum, nequit per eum actum censeri confirmari: at inter cõiuges, qui diuortio facto copulantur, manet vinculum prioris matrimonij. Difficultas ergo procedit de sponso, qui postquam cognouit se habere iustam causam resiliendi à sponsalibus ob fornicationem sponsæ, v. g. vel ob aliam causam sufficientem, censetur cedere iuri resiliendi, vel ratificare sponsalia si habeat copulam cum illa.

Sanchez *disp. 66.* Coninch *disp. 23. dub. 10.* Basilius *lib. 1. c. 18. n. 4.* & alij communiter docent, sponsum amittere ius dissoluendi sponsalia, si accedat ad sponsam. Probant

Primo, quia cõiux conscius adulterij, si accedat ad vxorem adulterâ, amittit ius petendi diuortium; adeò vt etiam diuortio celebrato, censentur se reconciliare, & in matrimonio perseverare teneantur, copulâ inter ipsos subsequuta: ergo similiter perdet sponsum eâ copulâ ius resiliendi à sponsalibus.

Secundo, si prædictus sponsus conscius iuris resiliendi à sponsalibus, expressè priorem consensum confirmaret, omnem causam resiliendi sibi tolleret: ergo similiter si ad sponsam accedat: nam hoc actu externo ostendit se priorem consensum confirmare, & sciens, & volens tanquam arrhâ quâdam censetur priorem consensum confirmare.

Tertio, sponsa facit copiam sui corporis sub spe futuri matrimonij: ergo vir ad eam accedens censetur cedere iuri resiliendi, & permanere in priori voluntate. Patet consequentia; quia cum sponsalium contractus sit contractus onerosus, & pars altera bonâ fide procedat, & illo actu manifestè ostendat se priorem consensum confirmare, tenetur vir omnino id serio facere; atque idèò obligatur similiter, ac si id eo animo faceret: sicut qui fide promittens alicui matrimonium, ab eâ copulam obtinet, obligatur eam ducere, ac si id serio promississet.

Addit Sanchez *relatus*, idem esse dicendum etiam si haberet sponsus voluntatem non remittendi: sicut nã potest petere diuortium matrimonij cõiux, qui cõsciis fornicationis alterius, copulâ habuit, licet haberet animû iniuriam non remittendi, quoniâ ea remissio non à voluntate suâ, sed ex iure ipso proficiscitur.

Dico primo, sponsum conscius cause sufficientis, 4
I nempè

nempe fornicationis, amittere in foro exteriori ius resiliendi, si accedat ad sponsam. Id videtur manifestum, quia proculdubio ab omnibus semper iudicabitur, virum accessisse cum animo renuntiandi proprio iuri, cum dictus accessus sit vehemens indicium remissionis defectus, & cessionis iuris resiliendi.

¶ Dico *secundo*, si prædictus sponsus accedat animo perseverandi in sponsalibus, vel contrahendi cum ipsâ sponsâ matrimonium, amittere ius resiliendi in foro conscientie; etiam si priora sponsalia fuerint inualida. Hoc etiam negari nequit, quia in eo animo continetur vera voluntas contrahendi sponsalia: ergo cum ex parte sponsæ censeatur adhuc moraliter permanere prior voluntas permanendi, tenebitur sic accedens, eam ducere.

¶ Dico *tertio*, in foro interiori conscientie sponsum non amittere ius resiliendi si accedat ad sponsam sine animo perseverandi in sponsalibus. Ita sentit Hurdo *diffur. 2, difficult. 16*, Et ratio est, quia copula nullo iure continet explicitam, vel implicitam voluntatem renuntiandi proprio iuri; nam potest fieri sine eâ voluntate, imò cum expressâ voluntate oppositâ non renuntiandi; ergo accedens absque animo cedendi proprio iuri, poterit resiliere ab sponsalibus, & solum tenebitur recompenfare damnum illatum, si aliâ viâ, quam ducendo sponsam possit damno illato satisfacere. Imò existimo, non teneri ad compensandum damnum, quando accedens protestatur sponsæ, se ad ipsam accedere cum voluntate non renuntiandi iuri resiliendi à prioribus sponsalibus, quia scierit, & volenti nulla fit iniuria. Dixi in conclusione: in foro interiori; nam quæ dixi, vera sunt pro foro interno; pro externo verò semper iudicabitur, virum accessisse cum animo renuntiandi proprio iuri.

Ad argumenta opposita.

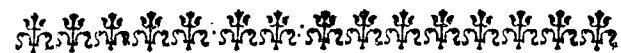
¶ Ad primum sumptum à simili de eo, qui post scientiam adulterij cognoscit adulteram vxorem, negandum est antecedens, si vir non accedat animo remittendi iniuriam, quod intelligo stando in solo iure naturali: nam iure positivo statutum est, vt amittat ius perendi diortium, si accedat ad vxorem adulteram, licet habeat animum iniuriam non remittendi. Vnde ea remissio non ex voluntate sua, sed ex ipso iure Canonico proficiscitur. At in sponsis nullum est tale ius decernens, copulam ipsam continere explicitam, vel implicitam voluntatem renuntiandi proprio iuri.

¶ Ad secundum concessio antecedente negatur consequentia; quia, vt dictum est, ille actus externus accedendi potest fieri à viro sine voluntate renuntiandi proprio iuri; imò & cum expressâ voluntate oppositâ non renuntiandi.

¶ Ad tertium. Ex illo antecedente concessio non sequitur consequentia, si accedat vir sine voluntate cedendi iuri adquisitum resiliendi à sponsalibus. Nec obest contractum sponsalium esse contractum onerosum, & sponsam bonâ fide procedere sub animo, & spe futuri matrimonij; quia quamvis sit contractus onerosus, quia est promissio mutuo facta ab utroque contrahente, id non tollit, quominus sponsus habeat ius resiliendi ab illo contractu propter sponsæ fornicationem. Vnde licet ipsa, quæ fornicata est cum alio, accedat postea ad suum sponsum sub animo, & spe matrimonij futuri, nullam illi infert iniuriam sponsus accedens ad ipsam sine tali animo, cum habeat ius non permanendi in eo contractu propter delictum ab ipsâ commissum. Neque ibi reperitur vera deceptio, cum vtatur iure suo, & ipsa copula ex se possit esse cū expressâ voluntate non renuntiandi: exemplum verò fictum

promittentis nihil concludit, præsertim in nostrâ sententiâ, nam ille nullam incurrit obligationem ratione promissionis, quia fuit ficta, sed solum ratione damni illati: vnde se damnum sine matrimonio resarciri potest, vt re verâ potest, dotem sufficientem dando, quæ nubat viro sibi simili inqualitate, non est necesse vt matrimonio resarciatur, vt ostendi supra *diffur. 2, sect. 3*. In casu verò nostro præsentis, accedens ad sponsam, quæ fornicata est, sine animo renuntiandi iuri, non facit illi iniuriam cum habeat ius; vnde si de nouo non promittat eâ ducere, ex vi illius accessus, seu copulæ præcisæ, in foro interno non manet ligatus ad ducendum eam.

Ad illud quod addit Sanchez dico, valere id in foro externo, in quo etiam coniux non potest ob adulterium discedere ab adultero, quando conscius illius liberè accedit ad adulterum, quia tunc censeatur in foro externo tacitè remisisse iniuriam; quia talis accessus videtur sufficiens signum externum remissionis.

DISPUTATIO X.

De ignorantia, metu, & dolo, quæ causas sponsalia dissolventes concernere possunt.

Reposuiimus hætenus, & expluiimus duodecim iustas causas, quæ communiter ex Doctorum sensu, sponsalia contracta dissoluerent possunt. Nunc ad pleniorum earum intellectionem, de tribus in specie circumstantiis, quæ illas concernere aliquando solent, nempe ignorantiam, metu, & dolo, an etiam dirimant sponsalia ipsa, est discutiendum.

SECTIO I.

Utrum præcedens ignorantia causa iusta dissolventis sponsalia, faciat illa ipso iure irrita.

Certum videtur apud Doctores, communiter, causas iustas, quæ quando superueniunt sponsalibus, sufficiunt ad eorum dissolutionem, sufficere quoque quando præcesserunt, & tunc fuerunt ignoratæ, seu præcessit quoque ignorantia earum. Id constat iam ex *sect. 6*. præcedentis disputationis de ipsa fornicatione, idemque dicendum de leprâ, morbo Gallico, & aliis, quando contingunt ante sponsalia, & sunt ab altero sponso probabiliter, & inuincibiliter ignorata. Ratio est generalis. Tum quia sponsi promittentes non censeantur voluisse se obligare in huiusmodi euentu ad contrahendum matrimonium cognitâ tali causâ. Tum etiam, quia sponsalia dissolui possunt quando superuenit notabilis mutatio; rebus enim notabiliter mutatis non obligat promissio, vt habetur *cap. quemadmodum, de iurjurando*, & constat ex dictis supra *diff. præcedenti, sect. 11*. ergo etiam possunt sponsalia dissolui, quando aliqua mutatio, seu causa de nouo cognoscitur, quæ tempore sponsalium latebat. Patet consequentia, quia in iure paria sunt esse, & de nouo apparere; sicut è contrario, paria sunt non esse, & non apparere, vt colligitur *l. 77. ff. de contrahendâ emptione*; ergo cum post sponsalia vitium appareat, tunc dicitur de nouo esse. Tum denique, quia notabile vitium in

eo contractu occultatum fuit: ergo cum contractus sponsalium non sit suapte naturâ insolubilis, si placuerit innocenti, liberè poterit resiliere. Quare sicut si quis vendat occultando vitium, est causa sufficiens ad dissoluendam venditionem; ita multò magis à fortiori vitium occultum notabile, est causa sufficiens ad dissoluende sponsalia contracta per illius vitij ignorantiam, cum contractus sponsalium solubilis sit, & nullus sit alius contractus tantam exigens libertatem, ac sponsalium, cum ordinetur ad contrahendum matrimonium ex suâ naturâ indissolubile.

Difficultas maior est, an prædictæ causæ, non solum ius ipsa dissoluenti sponsalia concedat, sed ipso iure ea irrita efficiant. Cuius difficultatis cognitio necessaria est, nam si sponsalia valida sint, quamuis postea dissoluantur, oritur statim ex illis publicæ honestatis impedimentum, quod non oritur, si ipso iure irrita sint.

¶ Videtur enim pars affirmatiua tenenda, quia in prædictis causis deest consensus liber, nam qui ignorat tales causas, consentit in illum sponsalium contractum ex errore inuincibili, qui facit omnino inuoluntarium, & consequenter minimè liberum. Quod videtur constare manifesto exemplo venditoris vitrum vendentis pro gemmâ; talem contractum esse ipso iure irritum, quia emptor non consentit in emptionem vitri, sed gemmæ, quam putabat esse sub illâ specie: ergo idem dicendum in contractu prædicto sponsalium.

¶ Mihi videtur dicendum *primo*, contractum sponsalium in prædictis euentibus, etiam si dolo det causam contractui, non esse iure naturæ irritum. Est communis Doctorum sententia, & patet; tum ex contractu matrimonij, qui dolo irritus, validus est, & quia naturâ suâ insolubilis est, validus perseverat, nec ob iniuriam acceptam irritari potest. Tum etiam ex aliis contractibus stricti iuris, qui validi sunt, etiam si dolo eis causam dederit, tamen postea possunt irritari pro arbitrio decepti: quia qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniuriam ei facit, ac proinde tenetur illum restituere integrum, & reddere omnia infecta, si deceptus voluerit. Vnde licet talis dolo non habeat eam vim, vt reddat contractum planè irritum; tamen tribuit ius recedendi à contractu, eiusque irritandi. Et ratio conclusionis à priori hæc est; quia prædictus dolo non versatur circa substantiam contractus, vel materiæ, sed circa accidentiam, & extrinsecam, quæ alliciunt, aut auertunt à contrahendo, nempe circa causam contrahendi, quæ rei extrinsecam est, & accessoria: ergo non tollit consensum substantialem, qui sit aliquo modo sufficiens ad naturam contractus. Firmatur, nam in his contractibus matrimonij, & sponsalium, tunc est error in substantia, quando est solus error personæ; at in præsentis solum est ignorantia, aut error, vel dolo non circa personam, sed tantum circa alias circumstantias extrinsecas reddentes nuptias alteri parti minus expetibiles, aut etiam perniciosas: aliter enim matrimonium tali dolo initum esset matrimonium irritum omnino, spectato solo iure naturæ, quod est aperte falsum.

¶ Dico *secundo*, contractum sponsalium prædictum, neque esse ab initio omnino irritum, attentò iure canonico. Patet, quia nullum extat canonicum ius talia sponsalia ab initio reddens irrita. De contractu verò matrimonij dolo, vel fraude ini-

Perez de Matrimonio.

to, quale detur ius illud irritans, suo loco dicitur.

Dico *tertio*, neque iure ciuili esse talem contractum omnino irritum. Id latè, & egregiè defendit noster Lessius *de iniuria, & iure lib. 1. cap. 17. dub. 5*. Quod probat, tum quia nulla est ciuilis lex affirmans talem contractum esse planè nullum. Tum quia, vt dicam infra, quando metus dat causam, contractus non est omnino irritus, sed in irritum reuocandus: at in iure censeatur paria metus, & dolo, *l. si dolo, de inuitib. stipul. & cap. cum contrahat. 8. de iurjurando*. Tum denique, quia videtur magis expediens bono publico ad coercendos huiusmodi deceptores, qui interdum hac ratione capi possunt in astutiâ suâ, si is, qui deceptus fuerit, velit contractum valere, quando est ipsi utilis. Ex dictis

Colligo *primo*, si dolo det causam contractui sponsalium, & proueniat ab altera parte, tamen talis contractus non sit ab initio irritus; tamen pro arbitrio eius, qui deceptus est, irritari potest duplici titulo, & ratione iniuriæ, & ratione defectus consensus, qua parte ignorauit. Patet, quia qui dolo inducit alterum ad contrahendum sponsalia, iniuriam ei facit. Vbi quoque omnium gentium receptum est, vt si quis deprehendat, se penitus deceptum, holi stare contractui, præsertim si res est adhuc integra: vnde omnis contractus solubilis iure Gentium videtur habere hanc tacitam conditionem, quod contrahens stabit contractui, vt non possit retrocedere, etiam si ex graui errore cõtraxisset, quia defuit plenus consensus: ergo duplici iure potest talis contractus rescindi, & ratione iniuriæ, & ratione defectus consensus, qua parte fuit deceptus, & ignorauit ex iure Gentium. In quo distinguitur à contractu sponsalium per metum extorto: nam cum metu extortus est, solum ratione iniuriæ extortus est, vt infra dicam *sect. 3*. nam tunc adfuit consensus ex parte cognitionis, sed defuit plena libertas in consensu, idque per iniuriam.

Colligo *secundo*, in contractu sponsalium non teneri deceptum implere illum, simulatque cognouerit aliquid subesse, quod si ab initio sciisset, nolisset contrahere. Ratio est, quia si tale quid post contractum sponsalium eueniret, non teneretur illud implere, eo quod status rerum sit notabiliter mutatus, vt dixi supra præcedenti *diff. 8. sect. 11*. Ergo etiam non tenebitur, si id quod ab initio latebat, postea se aperiat: nam paria sunt in ordine ad contractum, si solubilis sit, superuenire de nouo, & profertur in lucem, seu incipere cognosci. Neque alter potest conqueri de iniuriâ, cum tacita mens contrahentium sit, non obligare se ad contrahendum contractum, si se deceptos deprehendant, idque confirmat consuetudo passim recepta.

Ad argumentum oppositum dico, illum consensum habere libertatem sufficientem ad essentiam contractus, vt patet in matrimonio, quod validum est, etiam si pars contrahens decipiatur circa causas contractus. Et ratio est, quia consensit hic, & nunc in rem, quam nouit; & ignorantia, vel error solum est circa aliquid extrinsecum. Vnde talis contractus dicitur inuoluntarius solum secundum quid, ratione taciti dissensus, qui esset actu, si error abesset: quia tamen nec actu est, nec virtute, sed solum habitu, non reddit irritum contractum; imò neque si actu esset, irritaret, quia solum est simplex displicentia, nollem, si scirem. Nihilominus prædictus error, & dictum inuoluntarium sufficit ad reuocandum

dum contractum, vel non implendum. Ad exemplum illud dispar est ratio, nam in illo deest substantialis consensus, quia non consentit in illam rem, sed in aliam, quam putat subesse illis accidentibus: quando autem contingit in altero contrahentium esse errorem circa substantiam rei, contractus iure naturæ est irritus, ut docent omnes, & patet ex contractu matrimonij. Vnde sicut si venditor gemmam putet esse vitrum, & pro tali vendat, tenetur emptor re compertâ ad restitutionem gemmæ, vel ad iustum eius pretium, prout de nouo inter eos conuenerit, quia venditor non consentit in alienationem gemmæ, sed vitri. Ita similiter si venditor vitrum vendat pro gemmâ, quia emptor non consentit in emptionem vitri, sed gemmæ, quam existimabat subesse illis accidentibus.

SECTIO II.

Utrum laborans occulto defectu, possit cum illius ignaro sponsalia contrahere, & eum cogere in conscientia, ut contracta sponsalia impleat, quin illi talem defectum aperiat.

PROCEDIT quæstio de ignaro illius defectus, qui si tale vitium sciret, certò constat apud alterum, nullo modo contracturum. Si enim conscius illius vitij adhuc esset contracturus, tunc non est dubium: quia pars nullam ei facit iniuriam, si cum ignaro contrahat.

2 Præterea etiam videtur certum, quæstionem non procedere, quando causa iusta resiliendi ob sponsalibus consistit in sola fractione fidei occultâ, ita ut non reddat eum notabiliter viliores in ordine ad nuptias, ut si sponsus sit semel fornicatus casu, sine periculo prolis: vel si alteruter à sponsalibus iniuste conatus sit resiliere volendo cum alio contrahere. Ratio est, quia eiusmodi defectus, aut necessariò superueniunt sponsalibus iam contractis, aut contrahenda nullo modo impediunt. Vnde in illis casibus potest pars illorum defectuum ignara cogere, ut sponsalia iam antè contracta compleat contrahendo matrimonium, quia quamdiu hæc defectum illum ignorat, nullum habet ius illud negandi. Sicut in veriori sententia adulter non priuatur statim de facto iure petendi debitum coniugi sui adulterij ignaræ. Nam sicut lex positua statuens alicui crimini aliquam pœnam, non statim priuat reum dominio, ac possessione rei in pœnam debitæ, sed solum dat ius iudici, ut causâ cognitâ possit eum priuare: ita lex matrimonialis non statim priuat adulterum iure petendi debitum, sed solum dat coniugi ius, eum post criminis cognitionem priuandi. Vnde quando hoc legitime non facit, non est libera ab obligatione reddendi debitum, sed solum habet ius quasi remotum postquam crimen cognouerit, eam obligationem elidendi, & vere peccat contra iustitiam negando debitum.

3 Difficultas ergo solum restat de aliis defectibus ignoratis ab alterâ parte. Ad cuius explanationem prænoto, eiusmodi defectus dantes iustam causam resiliendi à sponsalibus esse in duplici genere. Quorum enim sunt, qui reddunt nuptias

notabiliter minus expetibiles, non tamen perniciosas alteri parti. Ut si mulier sit corrupta sine sponte, siue vi, aut valde turpis effecta; (quod contingere potest, quando absentes contrahunt) aut si vir, vel fœmina sit pauper, & ignobilis, cum tamen putetur diues, aut nobilis. Item si sit moribus improbis, vel feroci ingenio; quando stauerit in posterum ita viuere, ut hæc parti parum, aut nihil nocerent: si enim statuisset improbitate, & fœuitiâ progredi, iam tunc nuptias redderet parti perniciosas. Alij verò sunt defectus, & vitia, quæ reddunt nuptias alteri parti perniciosas, ut cum quis laborat morbo Gallico, graui leprâ, & aliis similibus morbis contagiosis, quibus non sperat ante nuptias omnino curari. Item si alterutra pars esset omnino peruersis moribus, & staueret perseuerare, vel laboraret graui valde infamiâ, quæ posset honestam familiam omnino dedecorare.

Dico ergo *primò*: non tenetur pars volenti secum contrahere sponsalia, aperire defectus primi generis. Ita communiter Doctores, inter quos Sanchez lib. 6. de matrimonio diff. 27. num. 8. Et ratio est, quia nemo tenetur se ipsum infamare, aut defectus suos proclamare, quamdiu hi aliis non nocent: at prædicta vitia, seu defectus non impediunt socialem vitam, vel generationem, vel honestam educationem prolis, in quem vsum contrahitur matrimonium. Partis igitur est de illis inquirere, aut maturè prospicere quo cum contrahat. Quòd si contraria sibi persuadens decipiat, sibi imputet, quòd suo iudicio fidens, non melius de torâ re inquisierit. Firmiter hoc idem, nam in venditione, quando venditor celat vitia sua, quæ non reddunt rem notabiliter minus vtilem vsui, ad quem expetitur, non peccat contra iustitiam, quia solum tenetur ex iustitia, aperire illius vitia, quæ sunt vsui, ad quem expetitur contraria, ne venditor vitio rei venditæ aliquod damnum incurrat: ergo multò minus in præsentem tenetur pars aperire alteri parti volenti secum contrahere, defectus, qui non impediunt socialem vitam, nec generationem, nec partis educationem, præsertim, quia non est in pretio vlla æqualitas, cum mutua corpora tradantur æquè apta ad talem finem, quæ pretio non æstimantur. Firmiter denique, quia vsu receptum est ex communi contrahentium consensu, ut contrahentes non detegant propria vitia, neque enim fœmina detectura est propria vitia, aliàs innupta maneret: neque vir solitus est vitia, quæ patitur, manifestare: vnde æqua est vtriusque conditio, & consequenter nulla est iniustitia.

Notant verò prudentes Doctores, interdum, præcipuè sponsæ periculosum esse cum aliquo ita suâ opinione decepto contrahere, quia postea re cognitâ, faciliè amor vertitur in odium, & vxor pessimè tractatur. Vnde si crederet aliàs futurum, ut graues dissensiones, aliæque mala orirentur, teneretur, vel saltem ex charitate tales defectus sponso aperire, vel certè ab illius nuptiis abstinere: quia daretur grauis causa scandali, grauiumque dissensionum, aliorumque malorum, & criminum, quæ saltem lex charitatis vitare obligat. Quare meritò Nauarrus relatus à Sanchez dixit, se in hoc casu non audere oppositum alicui consulere.

Dico *secundò*, patienti prædictos defectus primi generis, nullo modo licet, vel dicto, vel facto posituè

tinè simulando contrarium, alterum vanâ spe ad nuptias suas allicere. Patet, quia esset manifesta fraus, ac nociuū mendaciū, præcipuè quando quis fingeret, se valdè diuitem, nobilem, optimâ famâ, cum tamen omnia essent contraria: quia hoc modo alterum à commodis nuptiis ad incommodas induceret, idque per verum dolum. Dixi *posituè simulando*, quia licitum est prædictos defectus, præsertim quando cum aliquâ infamiâ coniuncti sunt, eatenus tegere, quatenus ad conseruandam bonam famam, ac honestum statum necessarium est: nullus enim tenetur aut famam suam, aut huiusmodi statum prodigere: vnde etiam interrogatus potest eiusmodi defectus dissimulare alia respondendo. Imò recens nupta, ut bene Sanchez citatus, non modò licitè, verum etiam consultò vitur aliquo artificio, quo impediatur, ne vir deprehendat corruptam; cum hoc sine vlllo alicuius commodo, cum iam separari nequeat, & magno ipsius incommodo deprehenderetur. Imò etsi fœmina malè faciat promittenti sibi nuptias vsuram sui corporis concedendo; tamen vel nullo modo, vel leuiter peccat, tali artificio tegendo se esse corruptam, ne alter hoc deprehendens eius nuptias auerteret; quia in hoc propriè non nocet viro, neque propriè se fingit virginem, sed vitium occultat.

7 Imò tametsi apertè diceret se virginem, per hoc præcisè non peccaturam mortaliter, quando vitium esset omnino occultum, nec aliud malum inde timeretur, quàm quòd aliter deceptus duceret corruptam pro virgine; quia hoc propriè ei non nocet, & sibi imputare debet, quòd affirmanti credat, cum facile possit intelligere, illam numquam patefacturam se esse corruptam, quamdiu hoc posset celare. At si esset periculum, ne vir postea id deprehenderet, ut communiter contingit, quando vir astutus est; exponeret se illa grauibus periculis, ne grauiissima postea sequantur odia, & dissensiones, ideoque talia cauenda sunt.

8 Dico *tertio*, patientes defectus illos primi generis potest alterâ partè eorum ignaram cogere, ut sponsalia iam ante contracta compleat, matrimonium contrahendo; dummodo non induxit partem dolo, ut secum contraheret, siue illi defectus præcesserint ad illa sponsalia, siue non. Hoc videtur manifestum; quia, ut dictum est, talis sine vllâ iniustitiâ potest cum alio illius defectus ignaro contrahere sponsalia, atque ita adquirere ius ad matrimonium: ergo poterit postea licitè eo iure vti, exigendo ab alio, ut promissa compleat. Dixi, *dummodo non induxerit partem dolo*; nam qui patientes tales defectus dolo simulando contrarium, partem induxit ad sponsalia contrahenda, non potest ab hac ut debitum exigere contractum matrimonij, quia hoc faciendo continuat priorem iniuriam, quæ alteri ad sponsalia contrahenda induxit, quam tamen tenetur tollere.

9 Dico *ultimo*. Patienti defectum aliquem secundi generis, non licet cum huius ignaro contrahere sponsalia, nec postea vrigere, ut contracta impleat, nisi iste similes defectus pateretur. *Prima pars* videtur certa; quia ita contrahens alteri innocenti adfert perniciem, quod simpliciter malū est; est enim tale matrimonium parti perniciosum in societate coniugali, ac prolium susceptione, & educatione, in quem vsum expressè patitur: ergo tenetur parti ignaræ, ideoque paratæ contrahere, vel nuptias recusare, vel defectum aperire: sicut is, qui volenti à me emere ligna occultè cariola, quæ essent certam ruinam ædificio allatura, teneretur ante traditionem, & pecuniæ solutionem, aut contractum rescindere, aut vitium

Peregr. de Matrimonio.

aperire, si aliter imminens damnum non posset auertere: quia est vsui, ad quem expetitur omnino contrarium; aliàs teneretur ad omnia damna sequuta. Ex quo manifesta est *secunda pars*; nam si habens defectus secundi generis contrahens sponsalia cum eorum ignarâ, grauem iniuriam intulit, ut supra est ostensum, manifestum est, eam augere multum, exigendo matrimonium: ergo vel tenetur alterum ab omni obligatione sponsalium liberare, vel defectum aperire, quia aliter iniuriam semel illatam non tollit.

Hinc colligo, idem dicendum, de eo, qui in eiusmodi defectus secundi generis incidit post contracta sponsalia; nimirum teneri, aut non contrahere matrimonium, aut parti eos defectus aperire; aliàs iniuriosè ei talem perniciem adfert; sicut dixi de eo, qui volenti ædificare, vendidisset ligna occultè cariola, teneri vel rescindere contractum, vel emptori vitium aperire.

SECTIO III.

An sponsalia coacta, seu facta ex metu, sint valida.

PRÆMITTO metum ab extrinseco, id est, à causâ liberâ extrinsecâ, v. g. ab homine incussum, de quo procedit difficultas, esse duplicem, ut constat ex cap. *ueniens 15. de sponsalibus*; vnum grauem absolutè, seu cadentem in virum constantem, qui dici solet probabilis, & alium leuem, seu cadentem in virum inconstantem, qui dici solet improbabilis. Metus grauis est timor probabilis, seu prudens mali grauis, quod ex se virum constantem meritò mouere potest ad præstandum id, ad quod metus incutitur: ut metus mortis, grauis percussio, vel infamiæ, amissionis status, vel ingentis copiarum diuitiarum, & similibus. Graue malum non debet sumi absolutè, sed comparatum ad sexum ætatemque. Nam idem malum, quod respectu vnus est leue, potest respectu alterius esse graue. Similiter ut alicui inuehatur metus grauis, satis est ut mala imminant personis valdè coniunctis, ut parentibus, fratribus, consanguineis, & affinis vsque ad quartum gradum. Metus verò leuis absolutè, seu cadens in virum inconstantem, est timor mali, quod virum constantem meritò non mouet ad faciendum id, ad quod metus incutitur, quo solus timidus, & non fortis, nec constans cogitur ad aliquid faciendum, ut malum illud euitet. Ad iudicandum autem quinam metus sit grauis, & quinam leuis, nulla certa regula dari potest, sed prudentis arbitrio est relinquendum.

Hoc præmissis, certum est communiter apud Doctores, sponsalia coacta, seu metu leui iniuste facta, valida esse. Patet, tum quia nullo iure sunt irrita, non naturali, ut ex dicto secundo constabit: non positiuo, quia nullum extat: nam cap. *ex lueris, de despons. impub.* irritans sponsalia loquitur de metu cadente in virum constantem. Tum quia, ut infra cum communi sententia ostendam *disp. 17. sect. 15. matrimonium contractum ex metu leui valet*: ergo multo magis sponsalia non irritantur metu leui.

Difficultas est de sponsalibus metu viri constantis initis. Nam Sanchez cum aliis *disp. 19. n. 3. docet* sponsalia metu graui iniuste facta esse nulla. Probat ex cap. *ex litteris, de despons. impub.* vbi constat sponsalia coacta esse inualida ipso iure.

I 3

Vetus.

4 Verius iudico oppositum cum *Aegidio Coninch disp. 28. n. 7. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. n. 6. Petro de Ledefina de matrimonio. q. 47. n. 3. circa 3. argumentum, Hurtado disputat. 1. difficult. 15. & aliis. Iuxta horum doctrinam,*

5 Dico primo, prædicta sponsalia coacta valida esse ad obligandum ex iustitia, seu in ratione contractus iure naturali, seu ex natura rei. Ratio est manifesta, quia ad valorem sponsalium, & cuiuscumque alterius contractus sufficiunt ex natura rei, seu iure naturali duo, nempe titulus, & voluntarium simpliciter: sed hæc duo reperiuntur in sponsalibus factis ex metu graui iniuste excusso ad illa extorquenda: ergo erunt valida iure naturali. Minor probatur, quia in illis reperitur voluntarium simpliciter, quamuis admixtum cum inuoluntario secundum quid, quod quantum est ex parte voluntarij, cum hic & nunc sit efficaciter voluntarium, sufficiens est ex naturæ rei ad quemcumque contractum; non enim talis metus aufert libertatem, cum adhuc maneat homo simpliciter liber: ergo promissio corporis à sponsa facta est simpliciter voluntaria, quamuis sit inuoluntaria secundum quid. Præterea in prædictis sponsalibus reperitur titulus, quia in sponsis datur ius ad vnum corpus pro iure ad alterum; nam tam qui promittit, quam etiam ille, qui reipromittit alteri suum corpus, habet verum dominium in illud, vt possit alteri in matrimonium promittere pro reipromissione alterius, vel è contra: ergo habet verum titulum: ergo talia sponsalia iure naturæ valida sunt.

6 Dico secundo, talia sponsalia, neque esse nulla iure positio, atque adeo esse absolute valida. Probatur conclusio: nam in primis non sunt nulla iure diuino positio, vt patet; quia de eo non constat. Neque iure Ecclesiastico. Tum quia textus irritantes matrimonium metu factum non irritant sponsalia; nec semper quod est dispositum in matrimonio, censetur dispositum in sponsalibus, cum sit distincta ratio in his: ideo enim matrimonium metu graui inritum Ecclesiæ irritauit, quia si semel est validum, amplius rescindi non potest. At sponsalia semel valida possunt dissolui, & de facto dissoluntur multis de causis. Tum etiam, quia contractus sponsalitijs sic factus non dicitur esse inualidus. *cap. ex litteris, de despons. impuberum.* Tum denique, quia nulla est ratio cur sponsalia metu contracta sint excipienda, vt non valida, cum hoc esset in præiudicium læsi, cui melius est, vt possit alium cogere, vt stet pactis, quam id non posse, quod cederet in commodum lædentis; cum tamen iura illi, non huic velint subuenire.

7 Dico tertio, personam coactam ad promittendum in prædictis sponsalibus posse propria auctoritate ab eis resilire. Id rectè notauit Sanchez citatus n. 5. & probatur: tum quia si persona coacta ad promittendum, non acceptet ius oblatum ab altero, dictus contractus non erit validus ex defectu tituli, quia non fit pro iure in corpus alterius accepto, neque titulo liberalitatis, quia fit coactè; imò quamuis semel acceptet ius, & sic fiat validè contractus, potest tamen postea à personâ coactâ dissolui, & distrahi, cedendo iuri acceptato ob iniustitiam grauem illatam ad extorquendam promissionem, vt significatur in dicto capite, *ex litteris*: sicut etiam ob iniustitiam grauem superuenientem sponsalibus iam factis potest iniustitiam patiens sponsalia dissoluere cedendo iuri sibi collato, & auferendo quod ipse contulit. Cum enim contractus sponsalitijs sit contractus inchoatus, & non perfectus tendens quasi viâ ad alium contractum, facile dissolui potest. Tum etiam, quia

alter, qui liberè absque vlla coactione consentit, tenetur sponsonem coacto remittere, quamuis ipse metum non intulerit; sicut possidens rem metu graui ab alio extortam tenetur eam restituere: ergo coactus via quasi compensationis vtens, potest resilire à sponsalibus.

Dico ultimo, qui ex metu graui iniusto promittit cum iuramento aliquam ducturum, obligatur ratione iuramenti ad eam ducendam. Negat Sanchez cum alijs *lib. 4. disp. 21.* Quia dum contractus aliquis ob publicam vtilitatem prohibetur, si iuramento stabilatur, nullam iuramentum parit obligationem: sed sponsalia coacta, quæ sunt initium matrimonij, prohibentur ob publicam vtilitatem, sicut & ipsum matrimonium coactum, oriuntur enim inde seditiones inter coniuges; ergo iuramentum illis accedens non ligat. Nostra verò conclusio, quæ est Henriquez *lib. 11. c. 9. Hurtadi disp. 1. difficult. 15. n. 66.* & aliorum probatur; quia omne iuramentum obligat quoties licitè adimpleri potest, vt deducitur ex *cap. debitoris, & ex cap. ultimo, de iureiurando.* At prædictum iuramentum licitè impleri potest. Nec refert, quòd non sit Reipublicæ expediens illius impletio: nam iuramentum dandi latroni inuadenti pecunias obligat, quamuis eius impletio non sit Reipublicæ expediens, sicut & iuramentum factum vsurario soluendi vsuras. Quare ad argumentum Sanchez dico, impletionem iuramenti non esse directè nociuam Reipublicæ, tamen non sit illi expediens, neque id iuramentum est contra bonos mores; nullatenus enim peccat, qui ad redimendam vexationem consentit sponsalibus coactis, & ea iurat. Negatur quoque sponsalia coacta esse prohibita ob publicam vtilitatem, vt constat ex dicto primo, & secundo.

Ad caput illud *ex litteris, de despons. impuberum,* dico non esse ibi sermonem de puella, quæ omnino inuita contraxerit sponsalia. Nam in eo capite ita habetur. Quædam puella anno duodecimo iurata fuit, & desponsata cuidam puero nouem, vel decem annorum, & procedente tempore, de voluntate parentum potius, quam de suâ, ad domum patris pueri fuit deducta, vbi nolens, & inuita, minis parentum impulsâ, moram fecit per annum. Declarat Pontifex, quòd si puella commonita noluerit expectare, donec puer compleat decimumquartum annum, possit aliud inire matrimonium. Ex quibus liquidò constat coactionem non fuisse factam tempore, quo puella fuit desponsata, cum de eo nulla sit mentio ibi; sed post longum tempus, quando adducta fuit in domum patris pueri, in qua ipsa habitare volebat. Vnde manifestè colligi videtur, Pontificem ideo declarasse, puellam nolentem expectare decimumquartum annum pueri, posse aliud inire matrimonium, quia non celebrauerat nisi matrimonium cum puero, & hoc erat nullum ob defectum ætatis in puero. Quòd non fuerint celebrata sponsalia, sed matrimonium colligo, non tantum ex eo, quòd dicatur puellam absolute fuisse iurata, & desponsatam; sed præcipue, quia si sponsalia contraxisset, si ea forent valida, non posset puella, quæ iam ad ætatem pubertatis peruenerat, à sponsalibus resilire; sed debuisset expectare annos pubertatis pueri, vt docent benè communiter Doctores.

DISPV

DISPUTATIO XI.

De iudicis auctoritate, an sit necessaria ad sponsalia adimplenda, vel saltem ad ea dissoluenda.

D oportet explicandum proponere de contractu sponsalitijs absoluto; vt sciamus quibus in casibus recurrendum sit ad iudicis auctoritatem, vt sponsalia implerentur, vel etiam vt dissoluantur: & qualis probatio sufficiens sit pro foro externo, & etiam pro foro conscientie interno, vt licitè sponsalia absoluta dissolui valeant.

SECTIO I.

An qui sponsalia implere tenetur, & renuit, sit per iudicem cogendus.

Ratio dubij est primo, quia *cap. 2. de sponsalibus,* solum præscribitur, vt renuentes sponsalia implere moneantur, & modis omnibus inducantur, vt præstitam fidem obseruent, sed non esse compellendos. Et *cap. requisitum 17.* dicitur de quadam femina, quæ iurata promiserat matrimonium; quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda; cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Secundo, in obligatione facti nemo compelli debet, sed persoluto interesse liberatur, vt constat ex *l. stipulationes 72. §. Celsus, de verb. oblig.* Cum enim facta ab inuito non rectè præstari soleant, iuxta illud, non respondent coacta ingenia, videtur tacitè inter contrahentes id actum, vt si res non fiat, in locum facti succedat interesse. Ergo idem dicendum in contractu sponsalium, vt nimirum ad factum præcisè compelli nequeant resiliens, sed solum ad interesse, si quod sit.

Ultimo, merus excommunicationis cedit in virum constantem, & reddit matrimonium nullum; ergo iudex nequit ad illud compellere sub prædicta censura.

Dico primo, iniuste recusantem implere sponsalia iurata, per se, id est, secluso periculo mali exitus, cogendum esse à iudice censuris. Hoc constans videtur apud omnes Doctores. Nam est ius expressum, *cap. ex litteris 2. de sponsalibus,* vbi de quodam viro, qui iuratus matrimonium promiserat, statuit sic Alexander III. Quia periculosum est contra iuramentum venire, mandamus vt eum moneas, & si non acquieuerit monitis, Ecclesiastica censura compellas, vt ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in uxorem recipiat. Et ratio est manifesta, quia in resiliens sponsalibus iuratis, & est obligatio iustitiæ ratione iuris quod alter acquisiuit, & est obligatio religionis ratione vinculi iuramenti; ergo debet à iudice compelli vt seruet fidem, & religionem; cum vtriusque violatione maximè Deus inhonoratur.

Dico secundo, idem dicendum, per se loquendo, de recusante implere sponsalia non iurata. Ita Sanchez *lib. 1. disp. 29. n. 4. Coninch disp. 22. n. 9. Hurtado disp. 1. difficult. 16.* & est communis Doctorum sententia. Ratio est, quia iudex tenetur suis subditis petenti-

bus ius suum, non negare, & iniuriam illis facientes cogere, vt ab ea desistant, & petentibus ius suum tribuant; sed iniuste nolens implere sponsalia etiam non iurata facit parti iniuriam, negando ei suum ius; ergo potest, & nisi aliud obstat, debet à iudice ad hoc cogi. Firmatur, nam ad iudicem spectat compellere, vt vnique reddatur debitum; præsertim ex iustitia, vt constat ex *cap. 1. 2. & 3. de pactis,* & alijs iuribus; ergo multò magis in re tanti momenti, quale est matrimonium. Et quamuis in *cap. ex litteris 2.* vt vidimus, solum sit sermo de sponsalibus iuratis; & non reddatur alia ratio coactionis faciendæ, nisi iuramentum; non ideo sequitur non esse cogendum à iudice resiliens iniuste ad sponsalia non iurata implenda. Tum, quia in eo textu non negatur obligationem ex sponsalibus, prout ex sponsalibus ortam, non sufficere, vt iudex compellat, sed solum adducitur iuramentum pro causa, quia erat sufficiens & maior, quam promissio, vt promissio. Tum etiam, quia sola mutua promissio absque alia iuramenti obligatione ex se est sufficiens causa, & totale motiuum iustitiæ alium cogendi vt illam non violet, quia resiliens ab his sponsalibus manifestam facit iniuriam.

Dico tertio, per accidens ob grauia incommoda, quando nimirum attentis circumstantijs prudenter iudex arbitratur ex inuitis nuptijs grauia mala & scandala timeri, qualia sunt perpetuæ rixæ, desertio vxoris, quòd coactus fiet contraher, aut aliud simile damnum, non est cogendus iniuste resiliens ad sponsalia implenda; siue sponsalia sint firmata iuramento, siue non, sed sola fide. Ita Doctores relati *precedenti dicto.* Et videtur aperte colligi ex *cap. ex litteris 2. citatis,* vbi est sermo de sponsalibus iuratis; & dicitur renuentem esse censuram compellendum nisi rationabilis causa obstiterit. Nomine autem rationabilis causæ, quæuis illa intelligitur de his quæ sufficiunt ad dissoluenda sponsalia. Inter illas autem, vt vidimus supra *disp. 9. sect. 11.* ea est, si sponsa ita exhorrescit sponsum, vt verosimile sit, scandala, lites, perpetuasque discordias ex matrimonio fore. At si nulla iusta subit causa, compelli debet recusans sponsalia per censuras Ecclesiasticas ad contrahendum, ita vt ex nolente fiat volens. Argumento textus in *cap. videtur 23. q. 6.* Compulsio enim ad inducendum liberum consensum adhibetur, non vt inuitus adigatur ad matrimonium. Præterea idem ostenditur ex *cap. requisitum 17. de sponsalibus.* Vbi de illa muliere, quæ iurata promiserat matrimonium viro, & volebat cum eo contrahere, ait Papa, monendam esse potius, quam cogendam, quia coactiones huiusmodi frequenter solent difficiles exitus habere. Vbi periculum mali exitus rectè censetur esse causa rationabilis obstitens coactioni. Quare in his textibus Ecclesia non tolerat minus malum, videlicet violationem fidei, & periurium, ad euitandum maius malum, videlicet perpetuas inimicitias, & rixas, vt multi opinantur. Nam potius iudicat Ecclesia, si rationabilis causa subest, cessare sponsalium vim, & consequenter obligationem iuramenti adductam. Quia ob mutationem status rerum, ob graues inimicitias, & scandala, quæ iam timeri possent, cum tamen tempore contractus sponsaliorum non timerentur, cessauit eorum obligatio, & iuramenti; quare non toleratur minus peccatum ad euitandum maius; sed decernitur iam in eo casu non habere locum obligationem promissionis, & iuramenti, propter notabilem factam rerum mutationem.

Hinc autem manifesta apparet ratio conclusionis, nam iudex in eo casu ob rationabilem causam sub-

stentem tenetur declarare vim sponsalium cessare, & obligationem adiunctam iuramenti. Iudex enim non debet, imò tenetur abstinere à coactione per censuras, quamdiu ex ea timetur grauius malum, quod possit rempublicam turbare, aut scandalizare; ergo quando ex matrimonio coactio timetur malum grauius, quam sit non implere sponsalia, vt cum timetur perpetuæ rixæ, aut fictio matrimonij, aut desertio vxoris, nolens non est cogendus.

Firmo, nam iudicis est compellere, vbi fini matrimonij expediret; ex fine namque sumitur necessitas mediatorum. In eo autem euentu non expedit fini matrimonij vt cogat nolentem, quando nimirum ex coactione iudicis matrimonium grauius malum merito timetur. Vnde tunc iudex coactionem denegans, ipsi actori fauet, nam vitæ ipsius graue damnum; non secus ac si petenti proprium gladium ad se interficiendum, iudex denegaret.

6 Hinc colligo cum Sanchez relato, *num. 8.* & *Corninch n. 10.* *Philiarco tom. 1. p. 2. l. 2. cap. 1.* *Layman tract. 10. l. 1. p. c. 1. n. 4.* & aliis, quando iudex iniuste recusantem prius debite monitum, & recusantem parere, excommunicauit, si videat recusari matrimonium omnino pertinaciter, debere eum absolueret, nec posse in pœnis ulterius progredi, ne grauiora mala sequantur. Ratio est, quia tunc prædictum grauius malum est rationabilis causa deobligans nolentem; imò licet illum non deobligaret, non debet iudex contra illum, si pertinax est, vltra procedere, sed eum absolueret; imò eum absolueret debere, quâuis non petentem. Ratio est, quia ex matrimonio sic coacto nequit non timeri grauius damnum.

Ad argumenta opposita.

7 Ad primum dico, textum illum priorem ex *cap. 2. de sponsalibus*, non esse ad præfens institutum: nam in eo sermo non est, quando vnus ex eis sponsalia implere non vult, sed quando sponsalia mutuo consensu illorum qui contraxerunt, dissoluantur. Expressè enim ibi sic dicitur: si autem se adinuicem admittere noluerint. Idem indicat exemplum desumptum ex contractu societatis, quo vitur summus Pontifex Innocentius III. Neque opponitur huic interpretationi, quod dicat textus, illos prius monendos, & omnibus modis inducendos, vt præstitam fidem obseruent, & si non paruerint, patienter tolerandum esse. Quibus verbis insinuare videtur Pontifex peccatum esse in ea dissolutione sponsalium. At in dissolutione ex mutuo sponsalium consensu nullum peccatum adest. Respondeo enim dupliciter in iure aliquid diu patienter tolerari, vno modo permittendo solum illud malum ad vitandum maius. Sic nimirum in *cap. si quod verius*, 33. q. 2. permittitur minus malum, nempe adulterium, vt videlicet viuente sua vxore aliam ducat, vt euitetur maius malum, homicidium scilicet, suam vxorem occidendo. Melius enim est ex duobus malis quod minus est eligere, *cap. duo mala dist. 13.* Alio modo aliqua in iure permittuntur, licet impune & absque peccato fiant, quia mallet ius ob aliquam rationem aliud fieri. Vt in *dicto cap. 2. de sponsalibus*, mallet Pontifex vitandæ inconstantia causa in re tanti momenti matrimonium contrahi, quam ab sponsalibus discedi, mutato animo; & ideo prius monendos, & inducendos præscribit, quam à sponsalibus discedant. Sic explicat Couarruias *1. p. de matr. cap. 5. §. 1. in principio.* vbi hanc interpretationem dicit esse communem. Quare in *dicto cap. 2.* non vitur Pontifex verbo cogendi, sed *manendi*: quia de illis agit qui ex mutuo consensu recedunt; quibus tamen recedere impune liceat, nihilominus Pontifex ne recedant, monendos dicit, vi-

tandæ inconstantia causa, quam præferunt. Ad secundum textum capituli *requisiuit 17. de sponsalibus*, iam dictum est *dicto 3.* quod sanè egregie illud confirmat.

Ad secundum argumentum dico, illud antecedens locum non habere in his, quæ non recipiunt æstimationem, vt est matrimonium, & alia spiritualia. In his enim præcisè ad factum compelli potest. Nam in his, quæ æstimationem recipiunt, quod quis libere- tur præstando interesse, neque ad factum præcisè obligetur, id nascitur ex voluntate tacita contrahentium ob rationem dictam in argumento: quoniam facta ab inuito non rectè præstari solent; & ideo videtur tacite inter contrahentes id peragi, vt si res non fiat, in locum facti succedat interesse. Quod secus est in his, quæ æstimationem non recipiunt, ac proinde præcisè eorum est obligatio.

Ad tertium dico, metum excommunicationis iustè latæ non cadere in vitum constantem: præsertim cum ista excommunicatio adeo sit medicinalis pœna, vt reuera sit auferenda, si sponsus recusans matrimonium pertinax perseueret. Solus enim metus iniustus irritat matrimonium, vt infra suo loco dicitur *disput. 17. sect. 10. & sequentibus.*

SECTIO II.

Quis iudex possit cogere sponsum renuentem ad seruandam fidem sponsalium datam? & quasi cognitione causæ indigeat, vt eum liberet ab huiusmodi obligatione.

Circa primum, certum est apud omnes Doctores, iudici Ecclesiastico competere. Pater, quia compulsio prædicta ad eum iudicem spectat, cuius est cognoscere, & iudicare de Sacramento matrimonij, ad quod tendit contractus sponsalitijs. Id autem certissimum est pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, qui sicut cognoscit de valore matrimonij; ita & sponsalium, quæ ad illud ordinantur.

Dico *secundo*, ad sponsalia, seu ad seruandam fidem datam, etiam si iuramento sint confirmata, potest iudex secularis compellere. Ita Sanchez *disp. 29. n. 9.* & communiter Doctores. Constat id ex vsu, & praxi. Ratio etiam est manifesta, nam iudex secularis cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam, etiam si iuramento stabilita; ergo & poterit ad sponsalia seruanda compellere, tamen si sint iurata.

Circa secundum, difficultas est, qualis debeat esse huius causæ cognitio, quando videlicet iudex debet desistere à constitutione ob scandali, & grauioris mali timorem, iuxta dicta *precedenti sectione, dicto 3.*

Nam credit noster Sanchez *disp. 29. citata, n. 6.* non esse necesse, vt id iuridicè ipsi iudici constet, sed sufficere, vt iudex ipse ex circumstantiis quas præ oculis habet, prudenter & probabiliter existimet ea scandala & mala imminere. Probat, quia totum hoc negotium arbitrio, & prudentia iudicis videtur esse commissum, *cap. requisit, de sponsalibus*, illis verbis: monenda est potius, quam cogenda.

Basilius verò Ponce *lib. 12. de sponsalibus cap. 6. n. 5.* censet huius causæ cognitionem debere esse iudicalem, cum pronuntiandum sit super valore sponsalium, & eorum dissolutione.

Existimo has duas sententias facile posse conciliari. Nam dupliciter in eo casu potest iudex à coactione desistere. Vel enim iudex dispensando rescindit contractum

tractum sponsalium, ob rationabilem causam subsistentem maioris mali. Vel ex officio iudicat & declarat in eo euentu non valere sponsalia, & cessare omnino eorum obligationem. Si primo modo iudex procedat, dico non esse opus, vt iuridicè damna imminencia probentur, sed sufficere vt iudex prudenter & probabiliter existimet imminere. Atque in hoc sensu conuenio cum ipso Sanchez. Non id probo, quia in *cap. requisit*, videatur hoc relictum prudenti iudicis arbitrio. Nam ea verba, monenda est potius, quam cogenda, non loquuntur de causæ rationabilis cognitione, sed solum statuunt matrimonium illius mulieris liberum esse debere, & non coactum, & ideo monendam esse potius, quam cogendam: quia coactiones huiusmodi frequenter solent difficiles exitu habere: illud ergo ideo probo, quia in dispensationibus aliarum obligationum, iudicis, vel prudentis arbitrio Prælati probabile, committitur causæ rationabilis cognitio ad id præstandum; idem ergo dicendum in dispensatione contractus sponsalitijs, dato quod possit Episcopus dispensare, de quo statim. Neque obest quod videatur esse in damnum tertij. Nam satis est, vt prudenter & probabiliter iudicet non expedit fini matrimonij; & eam dispensationem alteri parti multum fauere, cum vitet ipsius graue damnum; si verò iudex procedat secundo modo, vt communiter solent Episcopi procedere, iudicando in eo casu non ligare sponsalia; sentio cum Basilio causæ cognitionem debere esse iudicalem: quia cum iuridicè debeat pronuntiare sponsalium dissolutionem, debet quoque illi constare iuridicè causam rationabilis, & sufficiens ad illa dissoluenda.

Inquires, cui iudici Ecclesiastico competat dispensare. Verius iudico quod docent Paludanus in *4. dist. 27. q. 1. a. 2. n. 14.* Sanchez *lib. 1. disp. 61.* Layman *tract. 10. p. 1. c. 1. n. 4.* & alij, Papam tanquam supremum spirituale Principem per plenitudinem potestatis ex graui causa dispensare posse in sponsalibus; non item Episcopum. Quia nimirum ius est acquisitum tertio, quod nullus præter supremum Principem auferre potest. Vnde hac de causa Doctores communiter negant posse Episcopum relaxare iuramentum tertio præstitum, cum id cederet in præiudicium tertie personæ. Et certè videtur hoc iure Pontificio reseruatam, *cap. ex litteris 1. de sponsalibus*. Nam ibi præcipit Pontifex Episcopis, vt compellant ad sponsalium fidem seruandam. In qua lege, cum sit superioris, Episcopus nequit dispensare. Quare solum videtur ad Episcopum, tanquam iudicem ordinarium in huiusmodi sponsalium causa pertinere, parti postulantibus dicere, & consequenter alterum sententia parere pertinaciter renitentem, spiritualibus pœnis, seu censuris compellere modo explicato sectione prima huius disputationis.

SECTIO III.

An iudicis auctoritas adeo sit necessaria ad sponsalia dissoluenda, vt nequeant sponsalia valida nunquam propria auctoritate dissolui.

Communis & vera est Theologorum sententia asserentium sponsalia valida licere propria auctoritate dissolui, atque adeo non esse semper necessariam auctoritatem iudicis, id est, sententiam illius ad eorum dissolutionem. Ita Paludanus in *4. d. 27. q. 1. a. 3.* Antoninus *2. p. iii. 1. c. 18.* Viguerius *lib.*

instit. cap. 16. Vega *lib. 6. summa, casu 105.* Petrus de Ledesma *ad questionem 43. a. 3. ad finem, dubio vnicò*, Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 14.* Gregorius de Valentia *q. 2. p. 5.* Rebellus *lib. 4. q. 8. sect. 9.* Hurtado *disp. 2. difficultate 18.* & Sanchez *lib. 1. disp. 69.* cum aliis, quos ipse citat. Ratio est manifesta, nam ex nullo iure politico constat spectandam esse sententiam iudicis ad id: ex alio capite dissolvens sponsalia rectè, vitur iure suo resiliendi iustè à sponsalibus, dummodo non sit periculum scandali, neque reipublicæ perturbatio; ergo, per se loquendo, licet sponsalia valida propria auctoritate dissolui, cum sub est iusta causa. Hinc

Colligo *primo*, licere sponsalia propria auctoritate dissolui, dum hæc clam contracta fuere, & causa ea dissoluedi occulta est, sed iusta, & certa, quia tunc scandala non sunt.

Colligo *secundo*, idem dicendum esse, tamen si sponsalia publica sint, si iusta etiam ea dissoluedi causa publicè & clarè nota sit. Ratio est, quia tunc ex dissolutione facta priuata auctoritate nullum oritur scandalum. At tunc solum publicè auctoritate dissolui debent, cum si priuata dissoluerentur, scandali daretur occasio, cuius vitandi inest obligatio.

Colligo *tertio*, quando sponsalia sunt publica, & causa occulta, & secreta, si coram iudice probari non potest, vel non sine magno incommodo, posse quem licetè propria auctoritate dissolui. Ratio est, quia in eo casu petita licentia à iudice, denegabitur probationis defectu; vel non sine magno incommodo peti potest ab illo. Et ex alia parte dissolvens vitur iure suo, sicut potest quis, iuxta omnium sententiam, licetè propria auctoritate sumere sua bona, quæ in iudicio nequeunt recuperari, vel non sine magno incommodo.

Colligo *quarto*, aliquando necessariam esse sententiam, & auctoritatem iudicis, quando nimirum absque ea sententia timetur probabiliter ex dissolutione sponsalium priuata, aliquid oriri scandalum. Quia solum ad vitandum scandalum, publicè auctoritate sunt sponsalia dissolueda. Quo proinde secluso, licitum erit sponsalia propria auctoritate dissolui.

Colligo *quinto*, si causa dissolutionis sponsalium occulta, ex qua, ob scandalum, nequeat contractus sponsalitijs sine iudicis auctoritate solui, afficiat infamiam grauis nota alterum; vt cum est occulta sponsa reputata virginis fornicatio; tunc non statim causam ad iudicem deferendam esse, sed potius monendam esse prius sponsam vt desistat, vt vel sic infamiam deuitet: sin autem acquiescere noluerit, adeundos esse parentes, vel viros pios, vel Prælatum vt patrem, ad hoc vt ipsam moneat. Quod si adhuc persistat, licitum erit tunc rem totam ad tribunal iudicis deferre. Sic in simili dicitur de habente impedimentum occultum ad Ordines suscipiendos, vel ad matrimonium contrahendum. Ratio est, quia iste vitur iure suo ad se vitandum, cum alia viâ se defendere commodè non possit. Et ob hanc causam licitum est detegere vitia occulta, quando nimirum id est medium necessarium ad iustam defensionem. Vnde etiam est licitum ob similem rationem denuntiare iudici latronem occultum ad vitandum proximi damnum, si monitio non sit latroni profutura. Quod si ab initio nihil te profuisse videris per admonitionem, omisâ admonitione delictum occultum ad tribunal Ecclesiasticum probare fas erit. Addit etiam Rebellus *citatus n. 78.* via accusationis præmonitione opus non esse, cum non intendatur per se nisi bonum commune per pœnam peccati infligendam, vt ceteri in officio contineantur.

Colligo

7 Colligo *sexid*, ad dissoluenda sponsalia propria auctoritate, secluso scandalo, sufficere, causam dissolutionis esse probabilem tantum, vt recte notauit Sanchez *citatus n. 9*. Ratio est, quia ad id solum requiritur certitudo moralis, nā in moralibus ad operādū hęc dicitur certitudo; at certitudo moralis tunc est, cum quis opinionem verē probabilem amplectitur. Vnde non requiritur, vt vndequaque certa sit physice sufficientia causæ, ita vt nulla sit opinio contraria, hic enim vix casus contingeret; requiritur ergo solum certitudo moralis, scilicet, vt causā iuxta verē probabilem opinionem, sit sufficiens.

8 Colligo *ultimo*, quando est dubium purum practicum de causa dissolutionis, vel de iure, quia non est certum causam esse sufficientem; vel de facto, quia alter non est certus eam adesse, est culpa mortalis sponsalia dissolui propria auctoritate. Ratio est, quia cum certa fuerint sponsalia, per eam aduersum fuit ius tertio, quo non potest priuari illud possidens, dum manet dubium: ergo est iniustitiæ graue peccatum, dum spoliatur alter in puro dubio, iure sibi adquisito, vt impleatur fides data. Addit Hurtado, nec auctoritate iudicis queunt sponsalia dissolui, si post iuridicam & sufficientem discussionem maneat purum dubium existentie causæ, & eius sufficientie; quia fieret contra ius comparatum aliis certum, ortum ex sponsalibus certis.

9 Obiici potest contra conclusionem nostram *cap. duo pueri, in fine, de desponsatione impuberum*, vbi penitentia imponitur cuidam, eo quod propria auctoritate iudicio Ecclesiæ minimè requisito, sponsam dimiserit. Et *cap. seculares 33. q. 2.* puniuntur, qui absque auctoritate Ecclesiæ separantur. Firmatur: nam *cap. de illis 1. de desponsat. impuberum*, dicitur de impuberibus, si ad pubertatem venientes reclamant iudicio Ecclesiæ separandos esse. Constat igitur ex his textibus, nunquam posse propria auctoritate sponsalia validè dissolui.

Ad caput primum, dico, manifestè constare ex ipso textu loqui de matrimonio de præsentī, à quo alter coniux absque causa recesserat: sine iudicio autem Ecclesiæ nullus debet dimittere vxorem suam, cum hæc sit pœna quæ nulli est inferenda, nisi per iudicium. Quod clariùs habetur ex illo alio capite *seculares*, vbi præcipitur, vt nullus coniugatus dimittat vxorem suam, nisi causa dissidij probata fuerit apud Episcopum. Ad confirmationem dico, certum esse loqui textum de impuberibus, qui infra annos aptos matrimoniis sponsalia contraxerunt: de quibus ait, si alter eorum peruenerit ad legitimos annos, altero in minoribus existente, cum sponsalia contrahuntur; si is qui minoris ætatis est, cum ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesiæ posse adinuicem separari, id est, à sponsalibus rescire. Hoc est quod habetur in illo textu, ex quo non sequitur ibi præscribi Ecclesiæ iudicium esse necessarium ad sponsalia dissoluenda, sed solum Ecclesiasticum iudicem, si coram ipso impubes adeptā pubertate reclamauerit, præcipere posse, ac debere eos separare, ac sponsalia inter eos iniata per sententiam dissoluere.

SECTIO IV.

Qualis probatio sufficiens sit pro foro externo, & etiam pro foro conscientie, vt licitè sponsalia dissolui valeant.

1 Circa primum de foro externo, suppono ex dictis supra *sect. 2.* iudicem Ecclesiasticus si ex of-

ficio iudicet, & vt iudex procedat, causæ cognitionem debere esse iudicalem, quia cum iuridicè debeat pronunciare sponsalium dissolutionem, debet etiam illi constare iuridicè causa rationabilis, & sufficiens ad illa dissoluenda. Qualis verò probatio plena ac sufficiens sit, modò est elucidandum.

Ad cuius explanationem notandum est posse sermonem esse de dissolutione sponsalium ob defectum aliquem, qui sit impedimentum matrimonij, & etiam ob alium defectum, ex sufficientibus ad eorum dissolutionem, qui non sit impedimentum, v. g. ob fornicationem.

Dico ergo *primò*, certum esse confessionem impedimenti in iudicio factam ab vtraque parte esse sufficientem probationem ad dissoluenda sponsalia etiam iurata. Patet, quia in eo euentu præsumitur, vel vtrūque dicere verum, vel velle sponsalibus renuntiare. Idem dico, quando is qui non vult ab sponsalibus rescire, fatetur impedimentum, quia de tali præsumitur verum dicere; secus de alio, qui vult rescire; nam huic in sua propria causa non creditur.

Dico *secundo*, si deficit propria confessio, vt iudex 4 dissoluat sponsalia ob impedimentum aliquod matrimonij, quamuis tantum impediens, sufficere vnum testem fide dignum; vnde impedimentum ne matrimonium contrahatur, plenè probatur vnico teste. In hoc conueniunt Doctores, colliguntque ex *cap. super eo 22. de testibus*, & in *cap. præterea 12. de sponsalibus*. Ratio est, quia hic agitur præcipuè de vitando peccato, quod sponsi committerent, si matrimonium contraherent, quod debet esse maximè fauorabile: requiritur tamen, vt notant Doctores, præsertim Sanchez *disp. 71. n. 11.* Coninch *disp. 23. n. 78.* & Hurtado *disp. 2. difficult. 19.* vt talis testis iuratus sit, & medio iuramento asserat se id certò scire: quia licet agatur de vitando peccato, agitur quoque de præiudicio tertij, cum quo nullus creditur absque iuramento in foro externo; cum hoc ipso quo renuit iurare, ostendat se rem non ita certò scire.

Dices, ad dissoluendum matrimonium contractum, seu ad declarandum matrimonium contractum fuisse nullum ob impedimentum, requiruntur ad minus duo testes, omni exceptione maiores, vt dicitur in *cap. licet ex quadam 47. de testibus*. & in *cap. 1. de consang.* ergo etiam ad sponsalia dissoluenda. Respondeo, concessio antecedente, negando consequentiam; est enim dispar ratio: nam licet in matrimonio agatur quoque de vitando peccato, est tamen res grauissima, & cedit in magnum tertij præiudicium; & ideo requiruntur ad minus duo testes.

Dico *tertio*, sicut ad dissoluenda sponsalia etiam iurata sufficit vnus testis, etiam sufficere famam impedimenti. Ita omnes ex *cap. super eo 2. de consang. & affini.* videantur nobis supradicta *disp. 8. sect. 5.*

Dico *ultimo*, ad dissoluenda sponsalia ob defectum aliquem ex sufficientibus ad eorum dissolutionem, qui non sit impedimentum, v. g. ob fornicationem, non sufficere testem vnum iuratum, sed requiri duos testes omni exceptione maiores. Ita Sanchez *disp. 71. n. 7.* Coninch *disp. 23. dub. 11. n. 81.* & alij. Ratio est, quia tunc præcipuè non agitur de vitando peccato, sed de præiudicio tertij, ad quod duo testes ad minus requiruntur, vt contingit in communi ordine iudiciorum in aliis rebus. Quare quòd sufficiat vnus, est speciale priuilegium concessum oppositioni impedimenti; quia tunc saltem præcipuè agitur de vitando peccato.

Circa secundum de cognitione sufficienti pro foro interno conscientie,

Dico *primò*, certum esse apud omnes eam notitiam 7 sufficere

sufficere, quæ in foro externo satis esset, vt in alio simili, nempe ad faciendum diuortium propria auctoritate suo loco dicemus. Quare satis erit vnus testis de certa scientia, sic iurans, vel fama, quia hæc sufficunt pro foro externo. Et quamuis ad dissoluenda sponsalia ob sponsæ, v. g. fornicationem requirantur duo testes in foro externo, vt dixi, tamen in foro conscientie sufficit vnus testis si sit fide dignus de certa scientia testificans, & cui nulla suspicio mendacij subesset. Hinc

Dico *secundo*, quamlibet probationem moraliter certam sufficere pro foro interno. Patet, quia in moralibus ad operandum exigi nequit maior certitudo. Ex quo infertur multò magis esse satis si propria experientia quis animaduertat sponsam non fuisse virginem tempore sponsalium, vt rectè notauit noster Molina *tom. 2. de iustitia, tractatu 2. disp. 272. §. deinde si mulieri*. Præterea si relatione aliarum personarum omni exceptione maiorum cum graui fundamento idem intelligatur. Neque huic obest textus *cap. veniens, qui clerici, vel videntes*, dicens non excusari sponsam, quæ multa audierat de viri seueritate. Nam ideo ibi dicitur auditum illum non fuisse sufficientem ad certam moralem notitiam requisitam ad dissolutionem sponsalium, quia fuit vanus rumor vulgi.

9 Denique dico *ultimo*, in foro conscientie sufficere probationem verè probabilem tantum. Ratio est, quia ad id sufficit qualibet probatio moraliter certa, talis verò est quæ fundatur in notitia verè probabili: ergo.

DISPUTATIO XII.

De sponsalibus conditionatis.

OC vltimum restat ad plenam sponsalitiij contractus explicationem, vt sic integra maneat sponsalium tractatio, ac omnibus numeris absoluta. Sæpe enim in sponsalibus solet adhiberi conditio, & sub ea conditione consentire, qui sine conditione suum non præberet consensum. Propriè autem contractus sponsalium conditionatus ille est, cuius valor dependet ab existentia conditionis, cum videlicet aliquid adicitur suspendens contractum. Est enim de natura conditionis suspendere, & facere vt actus possit se habere ad esse, & ad non esse. Vnde propriè debet esse conditio extincta: nam conditio intrinsecà tacitè subintellecta non reddit actum conditionalem, vt notant Doctores iuris Pontificij *cap. significasti, de electione*; aliàs enim sponsalia omnia essent conditionata, cum tacitam includant conditionem.

SECTIO I.

Quam vim habeant sponsalia conditionata.

1 IN hac re certum est *primò*, conditionem appositam contractui sponsalium, hanc vim habere, vt suspendat obligationem perficiendi contractum, donec purificetur conditio. Constat ex *§. sub conditione, & ex §. ex conditione. Inst. de verbor. oblig.* Vnde ibi duplex obligatio interuenit: vna conditionalis pendens in futurum perficiendi contractum si conditio eueniat; & alia pura & præsens expectandi conditionis euentum. Vnde quamuis conditio honesta suf-

pendat sponsalia vsque ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfecta obligatio; nequit tamen alter antequam conditio deficiat, recedere à sponsione, sed tenetur expectare vsque ad conditionis euentum. Id enim est proprium contractus conditionalis, vt ante conditionis euentum neutri liceat rescire inuito altero. Et ratio est, quia ex contractu conditionali nõ minus oritur obligatio in spe, hoc est, in euentum conditionis, quàm ex contractu absoluto & puro, obligatio absoluta & in re; cum vterque contractus sit, & in suo ordine & gradu perfectus: neuter igitur rescire potest altero inuito; aliàs nulla obligatio ex illo contractu orta esset.

Secundo est certum, sponsalia conditionata, vt, Contra 2 traham tecum si pater consenserit, impletà conditione esse sponsalia pura, absque nouo alio consensu, nisi prior ille consensus sit reuocatus. Patet manifestè ex *cap. vnico, in fine, de sponsalibus & matrimoniis in 6.* vbi deciditur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, seu ante conditionis euentum, nullam oriri publicæ honestatis iustitiam, defectu consensus. Igitur à contrario sensu, post conditionis euentum, cum iam sit quasi plenus consensus, sunt iam sponsalia pura & absoluta, ac si fuissent sine conditione iniata. Quòd verò non indigeant nouo consensu, liquet, quia consensus ille per verba de futuro præstitus, quamuis sub conditione, est verus & actualis consensus, tamen inchoatus tantum, & imperfectus vsque ad euentum conditionis, quo contrahens ex tunc consensit & vult alterum in coniugem sub conditione, id est, si ponatur conditio; ergo positione conditionis consensus ille perficitur, & à conditione absoluitur, atque adeò etiam & ipse contractus sponsalitijs. Hoc idem ostendam latè infra *disp. 16. sect. 13.* de contractu matrimonij per verba de præsentī sub conditione honesta, fieri validum & purum euentu ipso conditionis impletæ, absque nouo aliquo consensu.

Tertio certum est, contractum sponsalitiuum sub conditione de futuro contingenti fallibili, non habere vim impediendi valorē matrimonij postea cum altera persona contracti; imò nec eam vim habere contractum sponsalitiuum absolutum. Ratio est, quia contractus matrimonij, cum sit translatiuis dominij corporum, est multo efficacior contractu sponsalitiuo, quo tantum confertur ius ad rem, nempe ad corpora; & non ius in re, videlicet in corporibus. Nihilominus tamen, quia contractus sponsalitiuus dicto modo conditionatus inducit obligationem expectandi euentum conditionis; ideo qui post illum contrahit matrimonium cum altera persona, id illicitè facit, quia irrogat iniuriam, seu iniustitiam sponsæ, aut sponso sub conditione; quia facit contra ius illius, quod habet ad rem.

Quarto videtur certum, contractum sponsalitiuum dicto modo conditionatum habere vim impediendi valorem alterius contractus sponsalitiij sub conditione postea facti cum altera persona, quando conditio huius posterioris non impletur, aut quando impletur post impletionem conditionis prioris contractus. Patet, quia prior contractus conditionatus, etiam ante euentum suæ conditionis, inducit obligationem absolutam expectandi euentum conditionis; quæ non est minor, quàm obligatio absoluta contrahendi matrimonium, quàm posterior contractus, aliàs ex se est potens inducere impletà suā conditione; vnde vterque contractus pendet vt sit absolutus & purus ab euentu conditionis; ergo ille prior præualet, & perficitur, cuius prior conditio impleta fuit.

His positis restat difficultas, an si quis contrahat sponsalia

sponsalia sub conditione cum Maria primo, & postea cum Francisca, etiam sub conditione; & impletio conditionum vtriusque simul contingat, standum sit primo contractui, an secundo? Noster *lib. 5. disp. 8. n. 18.* in prædicto casu censet neutrum esse validum, cum adimpleretur conditio, atque adeo ex illo priori contractu non oriri impedimentum publicæ honestatis. Probat, quia cum conditio trahat consensum ad tempus impletæ conditionis, & hæc simul impletur in vtroque contractu; perinde est ac si in eodem tempore simul cum duabus contraxisset sponsalia; unde voluntas est incerta, cum æquæ sit cum duabus, & ideo ratione incertitudinis variatur vterque contractus. Firmatur, quia si ille duplex contractus fuisset matrimonij, & vtraque conditio simul impletur, tunc neutrum matrimonium esset validum; quia se mutuo impedirent, & in neutrum esset determinatus consensus, quia nulla esset ratio cur magis consentiret in vnum, quam in alterum; ergo idem dicendum de illis sponsalibus. Addit Sanchez, quod prior contractus quando conditio posterioris simul impletur, prævalet contra posteriorem in ratione tantum promissionis, non verò in ratione contractus; nam sic destruitur, ac proinde ex illo priori non oritur impedimentum publicæ honestatis quod oritur ex contractu sponsalicio.

Ego verò existimo cum Coninch *disp. 29. dub. 1. n. 21.* Gaspare Hurtado *disp. 7. difficult. 12. n. 48. & 49.* & aliis, standum esse priori contractui sponsalicio, & ex illo oriri impedimentum publicæ honestatis. Mover, quia prior ille contractus sponsalitiis conditionatus, etiam ante aduentum suæ conditionis, vt supra dixi, inducit obligationem absolutam expectandi euentum conditionis; ergo etiam habet vim impediendi valorem contractus sponsalitiij postea facti etiam absoluti; ergo à fortiori prior contractus sponsalitiis sub conditione impedit valorem posterioris sub conditione, quando impletio conditionum vtriusque simul contingit. Firmo, quia obligatio quæ inducit prior contractus expectandi euentum conditionis, est obligatio absoluta, & non est minor, quam altera obligatio absoluta contrahendi matrimonium, quam posterior contractus aliàs ex se est potens inducere impletæ conditione: nam vtraque obligatio tantum est promissoria; oritur enim ex contractu promissionum non conferente dominium: ergo illa obligatio expectandi cum sit prior, habebit vim impediendi valorem contractus sponsalitiij absolute postea facti; ergo iste erit nullus, & prior ille præualebit. Nec placet illud quod addit Sanchez. Nam si prior contractus prævalet ob rationem dictam, & obligat in ratione promissionis, etiam prævalet & obligat in ratione contractus sponsalitiij ex iustitia, quia ipso cōtractu priori sponsalicio collatum est ius iustitiæ sub conditione, quod semel acceptatum nequit auferre ille, qui contulit; sicut nec ius iustitiæ collatum contractu sponsalicio absoluto, & ab altero acceptatum, potest ab alio contractu simile auferri, non enim cōtractus sponsalitiis vnius tantum voluntate dissolvitur; ergo in prædicto euentu prior contractus sponsalitiis conditionatus post impletionem conditionis, sit purus, & prævalet absolutus, & ex illo oritur impedimentum publicæ honestatis. Denique idem roboratur, quia sponsalia, vt dixi supra *disp. 1. sect. 2.* nihil aliud sunt, quam mutua matrimonij promissio, siue mutua ad contrahendum matrimonium obligatio, ex tali promissione orta; hic autem posita conditione prioris contractus illud absolute ponitur, nam illa promissio conditionata transit in absolutam; ergo ponuntur vera sponsalia, seu

verus contractus sponsalitiis. Nec verò per secundum contractum posita simul conditione iam factum absolute ille prior reuocatur; quia sicut iniuste, ita etiam iniuste secundum contractum fecit: si enim id fecisset valide, impedivisset effectum illius prioris contractus, scilicet obligationem ad matrimonium: fecit autem iniuste, & iniuste, quia tenebatur expectare euentum conditionis prioris contractus.

Ex prædicta doctrina manifestè colligitur similiter dicendum esse priorem contractum sponsalitiis conditionatum, habere vim impediendi valorem alterius posterioris contractus sponsalitiij sub conditione postea facti, etiam quando conditio posterioris prius impletur; propter rationes adductas, quæ hoc etiam efficaciter conuincunt.

Ad argumentum Sanchez respondeo, tametsi verum sit quod conditio trahit consensum ad tempus impletæ conditionis, vt illum reddat absolutum & purum, & ea conditio simul impletur in vtroque contractu; tamen ex vi prioris contractus præcessit obligatio absoluta expectandi euentum suæ conditionis, & ex vi illius fuit vis impediendi valorem posterioris contractus etiam absoluti, vt dictum est; unde iniuste & iniuste hic posterior contractus fuit initus, ac proinde prior est qui prævalet, & inducit impedimentum publicæ honestatis.

Confirmatio illa adducta pro sententia Sanchez, 9 exigit, vt videamus, circa matrimonia dicto modo conditionata successiue facta cum duabus, quæ in nostra sententia distincta sunt ab sponsalibus, quia, vt dicam infra *disp. 16. sect. 13.* purificantur solo euentu conditionis absque nouo consensu, quod eorum præualeat? Qua etiam in re certum videtur, contractum illum matrimonij, siue priorem, siue posteriorem, cuius conditio prius impletur, præualere alteri. Patet, quia ex vna parte contractus ille impletionem conditionis perficitur, & purificatur, ac proinde ex se est sufficiens ad conferendum dominium absolutum corporum inamissibile, & ad inducendam obligationem inextinguibilem, seu vinculum indissolubile; & ex altera parte obligatio orta ex altero contractu conditionato, quamuis priore, non inhabilitat ad contrahendum cum altera persona, quia eius conditio nondum est impleta. Restat igitur difficultas, quod matrimonium ex illis præualeat, quando conditio vtriusque simul impletur.

Basiliius Ponce *lib. 3. cap. 14. n. 20.* sentit prius matrimonium præualere. Probat, quia cum duo ista matrimonia sint æqualis efficacitatis secundum se ante aduentum conditionis, secundum non rescindit primum, ac si ipsi contractus essent absoluti, unde secundum est omnino nullum. Firmatur, quia prioris matrimonij potior & melior est conditio, ob ius acquisitum ante posterius, obligans ad expectandum obligationem conditionis sibi apposita, contra quam obligationem fuit initum matrimonium posterius; ergo istud posterius nequiuit priori præiudicare; *reg. qui prior 54. de regulis iuris in 6.*

Alij verò, vt Petrus de Ledesma *de matrimonio. q. 47. art. 5. dub. 1. conclus. 4.* quod mouet post 7. *dubium principale*, sentiunt præualere posterius matrimonium, siue simul, siue posterius impletur conditio secundi matrimonij. Probari potest primo, quia per consensum in posterius matrimonium reuocatus fuit consensus in prius, vt constat ex *leg. fin. ff. de diuortijs*; at consensus reuocatus, licet sufficiat ad sponsalia, sed non ad matrimonium. Secundo, in his quæ pendent à mera voluntate, stamus vltimo actui; vt in procuratore, *c. si quem, de procurat. in 6.* & in testamentis. At contracto priori matrimonio conditionali, liberum

SECTIO II.

Utrum conditio contra substantiam matrimonij, sponsalibus apposta, irritet illa.

Præmitto illas condiciones esse contra substantiam & naturam matrimonij præcisè, quæ sunt contra materiam proximam & substantialem, circa quam contractus matrimonij essentialiter, seu substantialiter proximè ac immediatè versatur, seu quæ sunt impossibiles & repugnantes esse cum materia proxima: nam eo ipso tales condiciones sunt contra essentiam & substantiam contractus matrimonij, qui essentialiter & substantialiter circa illam versantur.

Communiter Doctores affirmant vitari sponsalia per condiciones contrarias substantiæ matrimonij; sicut ex omnium sententia vitatur matrimonium tali apposta conditione, vt latè ostendam de matrimonio infra *disp. 16. sect. 5.* Ideo verò vitari sponsalia; quia contrariantur matrimonio ad quod sponsalia ordiuntur.

Dico primo, quando conditio contra substantiam matrimonij immediatè cadit supra matrimonium ipsum, vt. Promitto me contracturum tecum matrimonium quod tantum duret per annum, vel vsque quò inueniam aliam te pulchriorem, certissimum est irritare sponsalia. Ratio est manifesta, quia qui sic promittit contrahere, non promittit contractum matrimonij possibilem, vt constat; ergo talis promissio, seu sponsio nulla est, ob similem rationem, nulla sunt sponsalia, quibus matrimonium promittitur sub conditione obligationis, qua tenearis post matrimonium procurare sterilitatem, vel adulterari. Patet, quia est conditio immediatè contra matrimonij fidem, vel cōtra bonum prolis; per illam enim conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono prolis, vel ad aliquid contrarium bono fidei, quod per illud matrimonium promissum intenditur; ergo aduersatur immediatè futuro matrimonio promisso, & illud destruit; ergo est irrita talis promissio, vel sponsio, cum sponsalia ipsa non ad destructionem matrimonij, sed ad illius effectum suapte natura ordinentur.

Vnde colligo, in sensu prædictæ conclusionis intelligendos esse Doctores, ex quibus multi communiter dicunt vitari sponsalia per conditionem substantiæ matrimonij contrariam; alij verò aiunt idem iudicium ferendum esse de prædictis conditionibus appostis in sponsalibus, ac de appostis in matrimonio; intelligendi enim sunt, quando prædictæ condiciones immediatè cadunt supra matrimonium ipsum, modo dicto.

Dico secundo, quando prædictæ condiciones contra substantiam matrimonij, non cadunt immediatè supra matrimonium, sed supra sponsalia quibus immediatè apponuntur, non irritare illa. Vt quando dicitur, Contraham tecum nisi ante initum matrimonium aliam ditiozem, aut pulchriorem inuenero. Ratio est manifesta, quia talis conditio nullo modo apponitur matrimonio, cum non tollat matrimonij inseparabilitatem, atque adeo nec substantiam illius. Neque etiam opponitur sponsalium naturæ, vt pote, quæ solubilia sunt. Nec denique vt turpis reiicienda, quia non est talis, cum ad peccandum minimè incitet; ergo valida erunt sponsalia, impletæ eâ conditione; & erunt nulla, eâ deficiente. Firmatur, quia prædictæ conditione promittitur matrimonium possibile, licitum, ac honestum;

K ergo

rum est ab eo recedere, saltem vt valeat secundum, quamuis recedens peccet; ergo.

12. Mihi verius videtur neutrum matrimonium valere. Ita Sanchez *cit. n. 15.* Coninch *dub. 1. citato n. 20. ad finem*, Hurtado *loca citata n. 51.* & alij. Ratio est, quia quando conditio vtriusque matrimonij simul impletur, tunc consensus absolute & perfectè fertur simul in vtrumque, quia vterque consensus simultaneo conditionis euentu simul perficitur & absoluitur, & purificatur; ergo neuter est sufficiens ad valorem alicuius matrimonij: sicut quando consensus à principio absoluitur, simul fertur in duas personas. Firmatur, quia cum conditio trahat consensum ad tempus impletæ conditionis, quæ simul impletur, perinde est ac si in eodem tempore simul cum eadem contraheretur matrimonium. Cum enim vtraque conditio simul impletur, tunc vtrumque matrimonium se mutuo impediunt, & ideo in neutrum est determinatus consensus; nulla enim est ratio cur magis consentiret in vnum, quam in alterum: ponitur enim simul conditio, ob quam implicat vtriusque consensus esse efficacem & determinatum: illa enim simul efficit vt neuter præ altero sit determinatè efficax. Neque enim est ratio, cur hic consensus sit præ alio determinatè efficax, seu absolutus, ac proinde neutrum valet matrimonium.

13. Ad argumentum Basilij ex dictis patet solutio: nam posita simul conditione vtriusque matrimonij, neutrum ex illis matrimoniis esset determinatè efficax; neque enim est maior ratio vnius, quam alterius, unde hæc duo matrimonia se mutuo impediunt, non secus ac si simul eodem tempore cum duabus personis contraheretur matrimonium. Ad confirmationem, concessio antecedente, negatur consequentia: nam dum prius matrimonium est conditionale, neque impleta est conditio, potest contrahens validè reuocare, quamuis peccet: censetur autem reuocare, quando vel prius impleta est conditio secundi matrimonij, quia tunc manet secundum purum, & incompatible priori: vel quando vtraque conditio simul impletur; & tunc ratione incertitudinis, ac indeterminationis neutrum valet, quia deberet esse matrimonium cum vtraque, quod fieri non potest. Regula verò illa *54. Qui prior est tempore, potior est iure*; tametsi extendatur ad contractus qui à duorum voluntate dependent, tamen vt notat *ibi* Glossa, procedit, cum par est ius vtriusque. Vnde si extendatur ad matrimonium, vel sponsalia, est manifestè intelligenda de matrimonio, vel sponsalibus puris & absolutis.

14. Ad primum argumentum alterius sententiæ, dico, si posterius matrimonium esset absolutum, recederetur à priori voluntate, vel consensu, quia est incompatible absolute contrahere matrimonium cum matrimonio conditionali cum alia inito. At quando vtrumque matrimonium est conditionale, cum vtriusque sit imperfectum, & pendeat ex futuro conditionis euentu, non est incompatible hic consensus: perficitur verò tunc illud matrimonium, cuius conditio primò euenerit; lex verò illa finalis manifestè loquitur de matrimonio, vel sponsalibus absolutis.

15. Ad secundum respondeo, propositionem illam esse veram, quando licitum est partibus solâ voluntate recedere ab actu priori, vt contingit in constitutione procuratoris, & in testamentis; & etiam quando actus sunt in se incompatibiles. At in matrimonio à priori conditionali non licet ex mera voluntate recedere, & vtrumque matrimonium conditionale est incompatible, vt constat.

Perez de Matrimonio,

ergo nequit ea conditio sponsalia annullare, seu vitare.

6 Dico tertio, si quis contrahat sponsalia cum conditione hac, si nimirum ante matrimonij contractum fornicationem tecum commiseris, conditione impletâ, manet obligatio absoluta contrahendi matrimonium, Patet, quia ea conditio, licet turpis, non contrariatur matrimonio; nam ad matrimonij fidem solum pertinet, ne postquam translatum est dominium corporis in coniugem, alteri tradatur: at ante matrimonium non est translatum dominium, ut constat. Vnde nec talis fornicatio vllam speciem habet adulterij, ut manet supra probatum *disp. 6. sect. 4.*

7 Dico quarto, si quis contrahat sponsalia cum hac conditione, si ante matrimonium sterilitatem procurauerit, vel, quod idem est, venena quibus sterilis efficiaris, sumas, vitare sponsalia prædictam conditionem, Ita rectè notauit Sanchez *lib. 5. disp. 14. ad finem numeri tertij.* Ratio est, quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono prolis, quod per illud matrimonium promissum intenditur; vnde aduersatur futuro matrimonio promisso, Nec valet dicere, eam conditionem esse ante matrimonium executioni mandandam, & ideo eâ conditione impletâ manere obligationem absolutam contrahendi matrimonium. Non, inquam, valet, quia tamen ea conditio ante matrimonium executioni mandetur; afficit tamen, & tangit matrimonium in futurum, & destruit illud quoad bonum prolis. Semper autem intelligenda est nostra conclusio, quando in prædicta conditione inuoluitur obligatio venena sterilitatis fumendi, nec sufficit sola intentio: nam foeminam, aut virum intendere venena sterilitatis fumere, sicut & adulterari non aduersatur substantiæ matrimonij, sed se obligare ad sic faciendum; nam bona matrimonij tantum pertinent ad eius substantiam, vel naturam quoad obligationem, non verò quoad executionem.

8 Dico ultimo, solam conditionem immediatè contrariam matrimonio vitare sponsalia quando est de futuro; secus quando est de præsentî, vel præterito; tunc enim validâ est conditio, & ea existente sponsalia valida erunt. Ratio est, quia propriè conditio non est, nisi quando est de futuro: & per conditionem contrariam de præterito, vel præsentî non resultat obligatio ad aliquid matrimonio repugnans; nam quando est conditio de præsentî, aut præterito, tantum continet executionem contrariam, non verò obligationem. Excipe vnum casum, in quo sic adiceretur conditio contraria de præsentî, aut præterito, ut afficeret, & tangeret matrimonium in futurum. Ut, contrahe tecum sponsalia si inuenisti, vel habes venena sterilitatis, ut ea sumas ante contractum matrimonij: vitiat enim hæc conditio sponsalia ipsa, quia perinde est ac obligare se in futurum ad ea venena fumenda ante matrimonium.

SECTIO III.

Utrum conditiones impossibiles, & turpes, quæ non sunt contra substantiam matrimonij, habende sint pro non adiectis, vel potius vitient sponsalia.

1 Dico prius de conditionibus impossibilibus, postea verò de turpibus. Circa priores concors videtur Doctorum sententia, ut refert Sanchez *lib. 5. disp. 17. n. 2.* affirmans conditiones impossibiles, qualis est ista, Cõ-

traho tecum sponsalia, si digito cælum tetigeris, æquè esse reiiciendas à sponsalibus, & à matrimonio, & habendas esse pro non adiectis, ac proinde sponsalia sub qualibet earum contracta statim esse absolutè valida, ac si tales conditiones non fuissent illis appositæ. Probat, quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, atque ita dispositum in matrimonio, censetur dispositum in sponsalibus, *l. oratio. ff. de sponsalibus.* At in cap. finali, de conditionibus appositis, dictæ conditiones impossibiles ita reiiciuntur à matrimonio, ut iudicandum sit de matrimonio sub qualibet eorum contracto, ac si non fuissent appositæ.

Ex alio verò capite Petrus de Ledesma de matrimonio *quest. 47. a. 5. ad finem*, cum Doctoribus Salmanticensibus sentit prædictas conditiones non reiici à sponsalibus, sicut à matrimonio. Probat, quia caput finale, de conditionibus appositis, vbi eas conditiones statuit in matrimonio esse reiiciendas, non debet extendi ad sponsalia, sed potius restringi. Quæ enim in iure communi exorbitant, restringenda sunt, *reg. que à iure communi, de regul. iuris, in 6.* Præsertim, quia secluso iure Ecclesiastico habente has conditiones pro non appositis, non reiicerentur à matrimonio conditiones impossibiles, sed annullarent illud; ergo ius Ecclesiasticum id statuens tanquam correctorium iuris naturalis, & diuini, est restringendum. In hac re

Dico primo, si attendamus tantum ius naturale, contractum sponsalium, sicut & quamuis aliam dispositionem celebrari posse ex natura rei sub conditione impossibili, & ea non impletâ non esse validum. Hoc mihi videtur evidens, quia quæuis dispositio, qua quis gratuitè, vel onerosè quidpiam confert, ut vim habeat, stando in solo iure naturali, dependet à libera voluntate ita disponente, sine cuius consensu nequit subsistere contractus vllus, vel dispositio; ergo si contrahit sub conditione, quam impossibilem agnoscit, neque vult ut aliter sponsalia vim habeant, nisi dependenter ab existentia talis conditionis; non aliter vim habebunt sponsalia, quam impletâ eâ conditione; atque adeò si quis apponat conditionem impossibilem in contractu sponsalium, explicans se nolle aliter contrahere, vel etiam si non explicet, eius tamen consensus ab ea conditione dependet, nullus est omnino talis contractus.

Dico secundo, absolutè loquendo, & omni inspecto quoque iure Ecclesiastico, prædictam conditionem impossibilem tollere validitatem contractus sponsalium tam in conscientia foro, quam externo, cum ea impleri nequeat. Patet, quia sponsalia contracta sub conditione impossibili immediatè afficiente illa, statim sunt nulla quoad veritatem, & quoad præsuppositionem, ex defectu possibilitatis impletionis conditionis, quia illa impleri non potest. Si enim quis non consentit nisi sub conditione impossibili, reuera non consentit; at deficiente vero consensu, necesse est deficiat omnis ratio & substantia contractus. In cap. autem finali, vbi de conditione impossibili dicitur, habendam esse pro non adiecta, tantum est sermo de conditione impossibili, quæ immediatè apponitur matrimonio; quod ita statutum est pro illo, ut videbimus infra *disp. 16. sect. 3.* Id verò non est cur extendatur ad ipsa etiam sponsalia; sicut neque dispositio Tridentini irritans matrimonia clandestina extenditur ad sponsalia, ut vidimus supra *disp. 5. sect. 2.* Ratio est, tum quia Pontifex eo capite solum dicit, quod debeat haberi pro non adiecta, in fauorem matrimonij; qui fauor, cum sit in re odiosa, utpote in præiudicium apponentis conditione, non videtur ampliandus ad sponsalia, de quibus eo loco non agitur. Tum etiam, quia

in dubio melior est conditio possidentis; atque adeò cum de sponsalium validitate dubitatur, nemo spoliandus est libertate, quam habet ad quelibet alia sponsalia contrahenda, sed potius à iudice absoluendus. Secus tamen in matrimonio iudicandum est etiam in dubio, in fauorem illius, propter dignitatem Sacramenti, ne fortè pro irrito habeatur, quod ratum fuit Sacramentum, quod in iniuriam Sacramenti cedit. Vnde sumitur optima ratio, cur matrimonium sponsalibus præstet. Nam in matrimonio, cum iudex dubitat secundum allegata, an contrahentes intenderint absolutè contrahere sub illa conditione impossibili, an potius intenderint suspendere consensum in euentum conditionis; periculum est ex vna parte, ne iniuria saltem materialis fiat apponenti conditionem, si contra eum iudicetur; ex altera parte ne fiat Sacramento matrimonij, si iudicetur non fuisse matrimonium, quod fortè legitimum erat. At cum ex his duobus magis præponderet dignitas Sacramenti, quam cuiusvis coniugis ius in dubio æquali; fit, ut rectè Pontifex declarauerit, ut in fauorem Sacramenti potius, quam opponentis conditionem impossibilem iudicetur in proposito dubio, habeaturque pro non adiecta affirmata conditio. In sponsalibus autem hæc ratio non militat, cum non sit Sacramentum, neque tanta eorum habenda sit ratio, ut nimirum valeant cum aliquo partis præiudicio ante conditionis impletionem. Imò si renuentes sponsi cogentur ad matrimonium, infelices exitus sequerentur, ut dicitur *cap. requisit. de sponsalibus.* Quod fit, ut ex multis, leuioribusque causis secundum ius sponsalia soluantur, ut supra vidimus *disp. 9.* Atque hinc patet solutio ad rationem dubitandi initio traditam.

4 Circa secundum, de turpibus conditionibus, quæ non sunt contra substantiam matrimonij, ut, Contrahe tecum matrimonium, si commiseris furtum, vel forniceris. Dicendum est cum communi doctrina, sponsalia contracta sub prædicta conditione turpi, ea impleta, fieri absolutè valida, & ante impletionem conditionis esse valida sub conditione, tamen si non sit obligatio absoluta expectandi conditionem, utpote turpem. Ratio est, quia absque consensu contrahentium, qui tunc eliceretur dependenter ab ea conditione, contrahi nequit sponsalium contractus, nec aliter quam contrahentes intendunt; ergo in eo casu dicta conditio habenda est pro adiecta. Firmatur, quia consensus eam solum vim habet, quam dat contrahens; ergo si contrahens velit eam suspendere, vsque ad impletionem conditionis turpis, verè ita fiet. Est verò obseruandum, hunc contractum ante positionem, vel adimpletionem huius conditionis, nullam obligationem imponere, quia trahit ad peccatum, ad quod nemo obligari potest; obligat verò ea conditione iam impletâ, quia iam non trahit ad peccatum. Vnde quod statutum est *cap. finali, de conditionibus appositis*, habendam esse prædictam conditionem turpem pro non adiecta, non secus ac conditionem impossibilem; intelligendum est quando ea conditio apponitur, & cadit immediatè supra matrimonium ipsum, ut antea dixi de conditione impossibili; non verò quando dicta conditio cadit immediatè supra sponsalia, & ipsis immediatè apponitur. Ex quo etiam infero, cum est dubium rationabile, an prædicta conditio turpis fuerit seriò apposta matrimonio, an ioco, tunc in fauorem libertatis habendam esse pro adiecta, quia in dubio melior est conditio possidentis libertatem, neque est possidens spoliandus eâ quam habet ad quelibet alia sponsalia contrahenda. In quo sponsa-

Perez de Matrimonio.

liù contractus similis est aliis contractibus, in quibus conditio turpis apposta, si dubitatur, an seriò, vel ioco fuerit adhibita, verè habetur pro adiecta: quia non sunt tantæ sanctitatis, nec ita in iure fauorabiles, sicut est contractus matrimonij. Neque enim, ut dictum est, in dissoluendis sponsalibus, subest notabile periculum, cum possint etiam mutuo consensu dissolui, sicut subest in dissolueno matrimonio contracto.

SECTIO IV.

An sponsalia conditionata transeant in absoluta, & pura, quando ante conditionis euentum sponsi carnaliter commiscantur.

1 Constat ex dictis supra *disp. 4. sect. 5. n. 10.* sponsalia incerta, seu indeterminata, reddi certa, determinata, & absoluta per copulam subsecutam: quia nisi de contrario manifestè constet, non potest aliter iudicari puellam vsu sui corporis concedere, nisi sub spe futuri matrimonij; & consequenter nec virum copulam ab illa exigere, nisi sub hac spe, se determinando, & eam absolutè in sponsam eligendo. Difficultas est, an idem dicendum sit de sponsalibus sub conditione honesta initis. Et quidem si conditio iam defecerat ante copulam, videtur certum, non recedi à conditione per copulam ipsam, quia iam sponsalia omnino dissoluta erant. Quæstio superest, quando nondum defecit conditio, sed est ipsa in pendentia, an ratione copulæ maneant sponsalia pura, & absoluta.

2 Noster Sanchez *lib. 1. disp. 26. n. 12.* sentit, per eam copulam, si sit occulta, non effici sponsalia pura, nec recedi à conditione. Probat, quia talis accessus ab copulam occultam iam hodie post Tridentinum non præsumitur esse effectum coniugali, & subinde nequit præsumi consensus de præsentî, imò semper est & præsumitur fornicarius, cum per copulam illam occultam non transeant sponsalia in matrimonium; ergo nullo modo videtur recedi à conditione, ut sponsalia maneant pura, & absoluta. Addit tamen, si promissio conditionata fieret coram Parocho, & testibus, & coram eisdem copula affectu coniugali, esset tunc matrimonium, quia seruaretur forma præscripta in Tridentino.

3 Ego verò oppositum existimo verius, nimirum per talem copulam fieri recessum à conditione manifestum. Id satis colligitur ex *cap. de illis, & cap. per tuas, de conditionibus appositis.* Et ratio est iam adducta, quia credibile non est, mulierem, vel puellam vsuram sui corporis concessuram, nisi sub spe absoluta, & determinata futuri matrimonij, nec vir copulam ab illa exigere, nisi sub ea spe, eam nimirum in sponsam de futuro absolutè, & determinatè sumendo; ergo per talem copulam factus fuit recessus à conditione, & mansit contractus sponsalium purus, & absolutus. Vnde tamen illa copula verè sit & præsumatur fornicaria, non obest, ut id prudenter dicatur, nisi aliud de contrario euidenter ostendatur: neque enim rationabiliter præsumi potest, puellam aliter vsuram sui corporis viro tradidisse, nisi exigendo consensum absolutum ac liberum ab omni conditione, & determinatam, & absolutam promissionem eam sumendi in vxorem, & virum tale matrimonium absolutè promississe.

promississe. Ex quo patet solutio ad argumentum Sanchez.

Ad illud quod addit Sanchez, iam supra *disp. 8. sect. 5.* ostensum est latè quàm falsum sit.

SECTIO V.

Quid operetur tempus, demonstratio, causa, & modus quando apponuntur sponsalibus.

Suppono contractui sponsaliti, sicut cuiusque salij, non solum posse opponi conditionem, sed etiam tempus, demonstrationem, causam, & modum, de quibus breuiter non nihil dicendum.

1 Circa tempus, vel diem appositum contractui sponsaliti, ut quando dicitur, Promitto me contracturum matrimonium cum Maria in crastinum, vel post tres dies. Communiter sentiunt Doctores suspendere contractum vsque ad illud tempus, & eo tempore accedente ex tunc valere absque consensu nouo, nisi inderim consensus fuerit reuocatus. Ratio est, quia dies ita adiectus suspendit contractum, non secus atque ipsa conditio. Patet, quia sicut contrahens sub conditione futura non vult contractum esse perfectum antequam ponatur conditio, ita contrahens dicto modo, in diem, intendit, ut contractus non sit absolutus & perfectus ante illum diem. Igitur sicut conditio postea adueniens & cognita partibus, illis significatur vtriusque consensus iam esse absolutum, & ita contractum perficit; ita similiter dies adueniens facit contractum pro eo tempore omnino perfectum, ita ut ex tunc incipiant esse sponsi. Vnde sensus illius contractus est, ex nunc volo, & consensio, ut cras, vel post tres dies incipias esse sponsa mea.

2 Circa demonstrationem præmitto, eam contingere, quoties significatur, vel denotatur aliqua qualitas in contrahentibus, & communiter explicatur per relatiuum, quia, aut dictionem importantem aliquam qualitatem. Ut, contraho tecum sponsalia quæ diues es, vel nobilis, vel virgo.

3 Breuiter dico cum communi Doctorum sententia, demonstrationem adiectam sponsalibus non suspendere illa, nec vitare, etiam si falsa sit. Vnde valet contractus sponsaliti, etsi illa ignobilis, vel pauper sit. Ratio est, quia is, qui sub demonstratione consentit, independenter ab accidente quod demonstrat consentit, alioqui non differret à consensu conditionato. Vnde ipsa demonstratio solum ostendit opinionem quam habet contrahens circa tale obiectum; ergo quamuis demonstratio illa deficiat, non deficit consensus matrimonialis sufficiens.

4 Circa causam, quæ dicitur ratio, ob quam contrahitur, solèturque explicari per dictionem, quia, ut, Promitto me nupturum Mariæ, quia diues est, vel nobilis. De qua etiam eodem modo fatentur Doctores, errorem causæ per se formaliter, qualiscumque sit, non suspendere, nec vitare sponsalia. Ratio est, quia causa non se habet ut pars obiecti contractus, vnde non spectat ad substantiam ipsius, sicut spectat conditio, sed tantum pertinet antecederet ad motiuum, quod ad contrahendum mouet; ergo non tollit consensum absolutum; ergo non vitiat, nec irritat contractum. Dixi, per se formaliter, quia si causa reducat ad personas, vel ad errorem conditionis personalis, ut quando dicitur, Promitto tibi matrimonium, quia es Maria, & non est nisi Francisca; vel quia es libera, & non est

libera, sed serua, irritabit contractum sponsaliti, non ratione falsitatis causæ, sed ratione erroris personæ, aut conditionis, quia quamuis non apponeretur dicta causa, adhuc ex tali errore sponsaliti contractus esset nullus.

Adde, tamen si causa, sicut & demonstratio apposita contractui sponsaliti, etiam si sit contra substantiam matrimonij, non irritet illum, si verè deficiat, ut cum dicitur, Contraho tecum sponsalia, quæ obligaris ad adulterandum; & contraho tecum, quia obligaris ad adulterandum, quia consensus iste sponsaliti, quamuis ei addantur demonstratio, & causa, non elicitur dependenter ab illis, cum non sint conditiones, ac proinde quamuis deficiant, non deficit consensus matrimonialis sufficiens. Nihilominus tamen, si prædicta demonstratio & causa verè adsint, & persistent, non fiet validè contractus sponsaliti, non quia consensus elicitur dependenter ab eis; sed quia in altero, ut supponitur, est simul & concomitanter intentio se obligandi ad aliquid contra obligationem substantialem matrimonij; qua intentione persistente, impeditur dicta obligatio substantialis in eo altero.

Denique circa modum, sponsalibus appositum, ut quando dicitur, Contraho tecum sponsalia, ut mihi seruias, vel ut diuitias, vel honorem consequar. Breuiter dico, si modus adiectus contractui sponsaliti sit rei possibilis, & honestæ, certum est non vitare illum, nec suspendere; quia eo modo tantum significatur aliquid possibile & honestum faciendum post contractum iam perfectum. Præterea dico, etiam si modus aliquid inuoluar impossibile, ut, Contraho tecum sponsalia, ut des mihi montem aureum; vel turpe, ut fureris; vel contra substantiam matrimonij, ut obligeris ad adulterandum, adhuc omnem istum modum non vitare, neque annullare sponsalia. Ratio est, quia consensus in sponsalia, quibus additur modus, non elicitur dependenter à modo ipso, cum non sit conditio; ergo nihil refert ad ipsa sponsalia, siue ad eorum validitatem, siue ad eorum nullitatem. Cæterum de hac re, sicut & de aliis in hac sectione dictis, magis ex professo dico infra *disputatione decima sexta, sectione vltima*, ubi agimus de tempore, demonstratione, causa, & modo appositis matrimonio, attendendo ad naturam huius contractus. Videantur *ibi* dicta.

SECTIO VI.

An licita sint sponsis de futuro sub conditione, oscula, amplexus, alique tactus.

Difficultas procedit de osculis, amplexibus, & tactibus non impudicis. Quia in re noster Sanchez *lib. 5. disp. 5. num. 38. 39. & 40.* duo dicit. *Primum*, impeditis contrahentibus sponsalia, sub conditione, si Papa dispensauerit, ante impetratam dispensationem non licere amplexus, oscula, & tactus, eo modo quo licent sponsis de futuro absolute. Quia hæc tantum licent inter sponsos de futuro, eâ ratione, qua sponsalia sunt quoddam matrimonij initium, seu inchoatio matrimonij, sed illa promissio tunc ante impetratam dispensationem non habet vim sponsalium: nemo enim dubitat ante impletam conditionem non esse sponsalia. Quia deficit consensus perfectus conditione nondum impletâ. Vnde *capite 1. de sponsalibus, in 6.* rectè deciditur, ex sponsalibus condi-

ditionalibus ante impletam conditionem non oriri publicæ honestatis impedimentum, eo quod nondum valida sint defectu consensus; ergo tunc ante impetratam dispensationem non licent oscula & tactus; bene tamen impetrata dispensatione. *Secundum* est, idè dicendum esse in quibuscumque sponsalibus conditionalibus: nimirum ante impletam conditionem, non licere h os tactus, & oscula; bene tamen impletâ conditione, ob rationem dictam.

2 Ad hanc difficultatem dissoluendam, recolenda sunt quæ supra diximus *disp. 8. sect. 6.* ac præcipue notandum, ex prædictis osculis, amplexibus, & tactibus duplicem oriri posse delectationem; vnam naturalem ortam ex proportione & conformitate rei tactæ cum organo tactus, aut visus; alteram verò carnalem & libidinosam, dictam communiter sensitivam, quæ sentitur in carne cum quadam commotione carnis, aut spirituum vitalium incitantium ad pollutionem. Iuxta *ibi* dicta,

3 Dico *primo*, sponsalia quandiu manent conditionata, ut cum celebrantur sub conditione, si Papa dispensauerit, ante impetratam dispensationem, prædictis contrahentibus sub ea conditione licita esse oscula, amplexus, & tactus non impudicos, quando fiunt in signum beneuolentiæ secundum patriæ consuetudinem ad conciliandum & fouendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium contrahendum, etiam si per accidens adsit periculum pollutionis, dummodo non sit periculum consensus in delectationem illam turpem, seu veneream. Hoc dictum concedunt omnes. Ratio est, quia prædicta sunt signa mutua beneuolentiæ & amoris ex honesto fine in ordine ad matrimonium contrahendum, & pollutio si forte sequatur, est præter intentionem. Et in prædictis impeditis contrahentibus sub conditione, si Papa dispense, cum sit spes dispensationis impetrandæ, fiunt prædicta oscula, & tactus, non libidinis causâ, sed conseruandi, & augendi mutuum amorem in ordine ad matrimonium contrahendum, ne austeri, aut inhumani habeantur; ergo, per se loquendo, licita sunt.

4 Dico *secundo*, certum etiam esse apud Doctores, tactus impudicos proximiores copulæ, ut tactus veneratorum, non esse licitos prædictis sponsis conditionatis, sicut nec illos licere sponsis de futuro. Ratio est, quia illi proximè disponunt ad copulam; ergo illis solis licent, nempe coniugatis, quibus ipsa copula coniugalis licita est.

5 Dico *tertio*, prædictis contrahentibus sponsalia, etiam impletâ conditione, & impetratâ dispensatione, non licere oscula, amplexus, & tactus etiam non impudicos, si fiant causa delectationis sensitivæ, seu libidinosæ, quæ percipitur in ipsis. Idem dixi *sectione sexta citata* de sponsis omnibus de futuro. Ratio à priori est, quia prædictam delectationem natura instituit, ut medium ordinatum ad generationem, & ad copulam; ergo cum copula non sit licita inter eos, qui non sunt coniugati, sequitur neque licitam esse huiusmodi delectationem sensualem.

6 Ad doctrinam Sanchez, dico *in primis*, sponsalibus conditionatis, etiam ante impletam conditionem, vel etiam impetratam dispensationem, licita esse oscula, amplexus, & tactus non impudicos, modo dicto in primo dicto, si fiant, non libidinis, nec delectationis sensitivæ causa, sed animo conseruandi & augendi mutuum amorem in ordine ad matrimonium, cuius est vera spes, ob certam spem obtinendæ dispensationis, vel conditionis adimplendæ. Et quamuis verissimum sit ante impletam conditionem, *Pere de Matrimonio.*

ditionem, seu impetratam dispensationem, non esse sponsalia inter impeditos contrahentes, neque etiam inter eos sub conditione contrahentes, quia deficit consensus perfectus conditione nondum impletâ, vel dispensatione nondum impetrata: nihilominus tamen, quia sunt in spe matrimonij contrahendi, licet illis fouere illud præbendo illa signa beneuolentiæ modo dicto in priori dicto. *Præterea* dico prædictis sponsis de futuro, etiam impletâ conditione, ac impetratâ Papæ dispensatione non licere prædicta oscula & tactus causa libidinis, ac delectationis sensitivæ, etiam si ea sponsalia sint inchoatio quædam matrimonij, & prædicta oscula & tactus tantum sint inchoatio quædam copulæ coniugalis: id enim non sufficit ad prædicta oscula & tactus excusandos. Quia inchoatio contractus non sufficit ad excusandum usum rei, de qua est contractus, quamuis solum inchoatum, & imperfectum. Ratio est, quia quousque contractus est perfectus, non traditur dominium rei: qui autem nondum est dominus rei, nullatenus, adhuc imperfectè, potest eâ uti, utpote adhuc alienâ, quamuis iam sibi promissâ.

DISPUTATIO XIII.

De natura, & essentia matrimonij propriè, ac formaliter sumpti.

Rost sponsalium tractationem, quæ sunt quasi præuia ad matrimonium dispositio, illius aggredimur explanationem. Circa cuius nomen communiter notant Doctores, in iure quinque nominibus appellari solere. Dicitur enim, sponsalia, connubium, nuptiæ, coniugium, & matrimonium. Sponsalia non femel in iure matrimonium vocari docet. Couarruias *p. 1. de matrim. cap. 1.* Vnde sponsum pro marito accipi commune est, & Hispan. *desposado, & casado.* Ad tollendam verò æquiuocationem, ut distinguatur matrimonium à contractu sponsalium, de quo hætenus locuti sumus, qui est mutua matrimonij promissio; solet dici sponsalia, seu sponsi per verba de præsentibus. Appellatur connubium, quasi à nubendo, vel velando; vel quia mulier antiquissima consuetudine velo, quasi nube operiebatur coniugarum more, quò se viro inferiorem, ac subditam ostendebat; vel certè sic dicitur modo in lege noua ob ceremoniam Ecclesiæ, quæ velamine quodam teguntur coniuges, cum benedictionem ab Ecclesia accipiunt. Nuptiæ nomen ciuile est, & potius solennitatem, celebratamque contractus coniugalis initi, quàm ipsum denotat coniugium. Coniugium propriè appellatur à duorum coniunctione, quia duos sub eodem iugo societatis, perpetuò coniungat, quæ vnus caro efficiuntur. Denique communis matrimonium nuncupatur à matre, ut matrimonium sit, quasi matris munus; eo quod prolem educare, & instituere matris sit munus: nam femina per matrimonium initum imponitur munus, & officium educandæ proles. Vel etiam à matre potius, quàm à marito, nomen accepit matrimonium; quia ipsa certior est in generatione, quàm ille; vnde etiam profertur ex matre conditionem ferui, aut liberi: ipsa etiam in partu maximos profert dolores, & ideo quasi præcipuum sustinet onus.

SECTIO I.

An matrimonium absolutè, & propriè sumptum consistat in vinculo, an potius in ipsomet formali contractu.

Loquimur de matrimonio secundum propriam suam naturam considerato, seclusa omni ratione Sacramenti, prout nimirum ab initio mundi inter primos parentes nostros initum fuit, & modò apud omnes gentes, etiam infideles, ac barbaros celebratur. In matrimonio autem sic accepto tria communiter à Doctoribus distinguuntur. *Primum*, contractus ipse, quo vir, & femina sibi mutuò tradunt corporum dominium. *Secundum*, vinculum ipsum, quod ex tali contractu nascitur inter coniuges, significatque mutuam ius cuiusque coniugis in corpus alterius, ortum ex mutuo inter illos consensu expresso, quo alter alteri ut coniux coniugi manet deuinctus ac perpetuò alligatus. *Tertium* est consummatio ipsa, & usus matrimonij.

Certum est autem apud omnes Doctores non esse sitam essentiam matrimonij eius usus, & consummatione. Tum, quia predictus usus, ne sit fornicarius, supponit necessariò ipsum matrimonium iam in se constitutum; ergo non consistit in eo tale matrimonium, saltem ordinariè. Tum etiam, quia sæpe consistit tota essentia matrimonij sine vllò eius usu, ut patet in matrimonio Beatæ Virginis, & Ioseph; & in omni alio matrimonio rato, & non consummato.

Difficultas ergo non leuis apud Doctores existit, in quonam illorum duorum priorum, formalis, ac essentialis ratio matrimonij propriè accepti, consistat, in contractu ne, an potius in vinculo ex dicto contractu resultante?

Sunt nonnulli Recentiores, qui negant in dicto vinculo, propriè loquendo, sitam esse essentialem, ac formalem rationem matrimonij, atque ad eam constituunt in solo ipso contractu. Probant, quia id quod est propriè & essentialiter matrimonium, est etiam propriè, & essentialiter nouæ legis Sacramentum, sed solus contractus matrimonij, & non vinculum est verè, & propriè Sacramentum, ut Doctores communiter affirmant; ergo solus contractus, & non vinculum est propriè, & essentialiter matrimonium. Maior videtur certa. Nam ipsum matrimonium eleuatum est à Christo in lege noua ad rationem Sacramenti, sicut Baptismus, & pœnitentià, ut liquet ex Concilio Tridentino *sess. 24. de matrimonio, cap. unico*, ubi doctrinaliter procedens, & fidei dogma statuens, ita dicit. Cum matrimonium in lege Euangelica per Christum gratiam præstet, meritò inter nouæ legis Sacramenta est enumerandum. Vnde ex sententia Concilij, id quod est verè, & propriè matrimonium, est verè, & propriè Sacramentum. Imò ex opposita sententià sequeretur contra Tridentinum, quod, loquendo propriè, esset verum dicere, id quod est verè, & propriè matrimonium, non esse verè, & propriè Sacramentum; & contra, quod non est verè, & propriè matrimonium, esse verè, & propriè Sacramentum. Dicere autem Tridentinum loqui ibi impropriè, & latè, admitti non debet; quia in doctrinalibus, & dogmaticis, qualia sunt prædicta, non admittuntur à Theologis locutiones impropriæ, & latæ; sed propriæ, & rigorosæ sumuntur in definitionibus Conciliorum. Alias enim omnes Conciliorum

definitiones possent eludi. Et sanè, cum Baptismus, & Pœnitentià non tantum impropriè, & latè sint Sacramenta; sed etiam propriè, & secundum suam rationem formalem strictam; non videtur cur etiam matrimonium non sit, & esse debeat Sacramentum propriè, & secundum suam rationem formalem strictam; nec tantum impropriè, aut solum iuxta aliquem sui effectum, vel causam, præsertim cum Concilia, & Patres eodem modo dicant ipsum matrimonium esse Sacramentum, sicut id dicunt de Baptismo, & Pœnitentià. Quare dicendum est cum in solo contractu consistat ratio formalis, & propria Sacramenti; in solo illo, & non in vinculo sitam esse formalem, & essentialem rationem matrimonij.

Secundo, posito contractu viri, & vxoris, non potest non poni matrimonium; & eo non posito, nequit poni matrimonium, nec proprium vinculum eius: ergo in illo solo consistit essentialiter matrimonium.

Veriorem iudico sententiam communissimam constituentem essentiam matrimonij, seu matrimonium ipsum in vinculo illo mutuo, quod resultat ex mutuo coniugum contractu. Ita D. Thom. *in 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæstionum 1. ad 2.* Bartholomæus Ledesma *de matrimonio, difficultate 15.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 18. n. 2.* Sanchez *lib. 2. disp. 1. n. 6.* Gregorius de Valentia *disp. 10. q. 1. p. 1* & alij. Probatur efficaciter. *Primo*, quia contractus est causa efficiens matrimonij absolutè sumpti: ergo illud nequit consistere in contractu ipso. Consequentia euidens est, quia effectus nequit constitui formaliter, & essentialiter per causam effectiuam, quæ extrinseca est. Antecedens manifestè ostenditur ex Concilio Florétino, ubi Eugenius I V. in Decreto suo post Florétini Concilij sessionem vltimam, expressè ait, mutuam coniugum consensum per verba de præsentis, vel similia signa externa expressum, esse causam efficientem matrimonij. Cumque manifestum sit, nihil posse esse causam efficientem sui ipsius; euidens est consensum prædictum, qui à Pontifice dicitur efficiens causa matrimonij, non posse esse causam formalem & intrinsecam matrimonij. *Secundo*, matrimonium est quid permanens durans totius vitæ coniugum tempore; sed vinculum solum durat morale, & non contractus, qui citò transit: ergo in solo illo vinculo, & non in contractu, consistit formalis, & essentialis ratio matrimonij. Respondetis, non solum vinculum, sed etiam contractum durare sufficienter toto vitæ tempore, non quidem physice, sed moraliter. Sed contra est: nam matrimonium sumptum pro vinculo est quod realiter moraliter permanet, sicut vinculum status religiosi censetur in Religioso moraliter permanere. Non verò censetur moraliter permanere contractus præteritus; quia iste nullo modo influit moraliter in vinculi conseruationem, ac indissolubilitatem: solum enim fuit causa efficiens moralis ipsius vinculi positionis, sed non est causa conseruatiua illius; hæc enim est ipsum ius naturale, vel institutio Dei, de quo supra *disp. 18.* Vnde obseruandum est hac in parte discrimen vinculi matrimonij ab aliis vinculis aliorum contractuum ciuiliū: hæc enim cum sola contrahentium voluntate soluantur, censentur conseruari à contractu præterito non retractato; & ideo ille contractus censetur moraliter permanere, quia influit moraliter in ipsius vinculi pernanentiam. At vinculum matrimonij permanet indissolubile suapte natura, vel ex Dei institutione, omnino independentè à contractu præterito, à quo tantum dependet in fieri, non in conseruari. *Tertio*, sine vllò consensu coniugum præcedente potest essentialiter consistere matrimonium,

monium, eo solo quòd adsit inter virum, & feminam prædictum vinculum: ergo in solo isto vinculo, & non in contractu consistit essentia matrimonij. Antecedens probatur, quia potest Deus per se solum efficere, ut vir & femina sint coniuges producendo moraliter inter eos vinculum, dando nimirum eis mutuam ius, & dominium in corpora ipsorum sine vllò contractu, & consensu coniugum, ut manifestè ostendam *disp. seq. sect. 6.* ergo matrimonium absolutè, & generaliter acceptum, prout quid naturale est commune omnibus gentibus, seclusa semper ratione Sacramenti, quæ solum est propria Legis nouæ, est vinculum prædictum, quod semper manet ac perseuerat, & essentialiter constituit statum ipsum matrimoniale, qui transacto contractu persistit.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, concedo libenter, non vinculum, sed matrimonij contractum esse verè, ac propriè Sacramentum: quia nequit esse Sacramentum id quod permanens est, nempe vinculum, sed id quod transiens est, qualis est prædictus coniugum consensus per verba de præsentis, vel similia externa signa manifestatus; cum omnes Theologi vnice agnoscant Eucharistiæ sacramentum permanens. Quare id quod est formaliter, & essentialiter matrimonium, non est Sacramentum, sed id quod est causaliter matrimonium. Neque id opponitur decreto, vel doctrinæ alicui Tridentini, quia constat ex communi sensu, & modo loquendi Theologorum, sumi propriè, & verè matrimonium, non solum prout est vinculum permanens, ac moraliter perseuerans in coniugatis vsque ad mortem, sed etiam prout est quid transiens, seu sub ratione contractus. Nam Eugenius I V. in Decreto supra memorato loquens de matrimonio propriè, & in rigore, illud vtroque sensu sumpsit. Pro contractu enim, seu mutuo coniugum consensu externo accepit, cum dixit, septimum Ecclesiæ Sacramentum esse matrimonium: pro vinculo verò cum addidit, consensum illum exterius expressum esse causam efficientem matrimonij. Quare non impropriè, & latè, sed propriè, & verè locutum est Tridentinum, non secus ac Florentinum, cum dixit matrimonium esse verè, & propriè Sacramentum. Adde sicut sponsalium nomen sumitur propriè in iure, non solum pro contractu sponsalicio, sed etiam pro matrimonio, ut ostendi supra *disp. 1. sect. 1* Ita pariter & matrimonij nomen propriè accipitur in eodem iure, pro contractu inter coniuges inito, & etiam pro vinculo, sicut & pro coniugio.

Ad secundum, respondeo, posito illo contractu, tanquam causa effectiua, poni matrimonium; & eo non posito, naturaliter non poni; non verò posito contractu, tanquam causa formali, & intrinseca poni matrimonium; hoc enim formalissimè, & essentialiter sumptum vinculum est prædictum, & non aliquid aliud.

SECTIO II.

An vinculum matrimoniale sit ratio rationis, vel realis, aut potius determinatio extrinseca moralis.

Scotus in *4. disp. 26. q. unica*, & Scotus in *4. d. 27. q. 1. a. 1. ad 2.* quos sequitur noster Rebello *lib. 1. quæst. 1.* censuerunt vinculum; quo formaliter sunt

coniuges vniti, in quo diximus sitam esse matrimonij essentiam, esse relationem rationis. Probant, quia tale vinculum oritur ex contrahentium consensu, qui cum sit immanens, nihil in re ipsa ponit, seu producit: ergo solum est ens rationis. Firmant, quia ratio illa vinculi matrimonialis est quædam denominatio, quæ nihil reale est intrinsecum in re denominata, nempe in coniugatis, includit tamen opus rationis; quia denominare pertinet ad rationem, quæ denominat: ergo prædictum vinculum, est ens rationis relatiuum.

Sanchez verò *lib. 2. disp. 1. num. 7.* secutus Epriquez, & alios, sentit esse relationem realem. Probat, quia coniunctio respicit vtrumque coniugem, & fundatur in actione externa, & reali, videlicet in contractu externo; non enim sufficiens est consensus internus: ergo.

Dico *primo*, vinculum matrimonij nullo modo esse posse relationem rationis. Ita communiter ferè omnes recentiores. Ratio est, quia relatio rationis non datur absque fictione intellectus; non enim habet esse, nisi dum actu cognoscitur, & fingitur ab intellectu. At positus legitimis contrahentium consensibus, nihil prorsus intellectu fingente, resultat vinculum matrimonij; vnde & ipsum matrimonium datur à parte rei citra omnem fictionem, & verè permanet; ergo non est relatio rationis. Firmatur idem, ac explicatur: nam intellectus noster, dum cognoscit vinculum matrimoniale in coniugatis, tamen habet fundamentum concipiendi, & congingendi in illis aliquem respectum intrinsecum, qualem alij effectus solent habere in ordine ad suas causas; potest tamen vinculum illud verè concipi, & explicari à nobis absque vllò respectu rationis, quatenus est denominatio quædam moralis, prout re vera est in se ipsa, & est denominatio extrinseca rebus denominatis, nempe coniugibus. Quemadmodum enim quando concipio parietem videri à Petro, non necessario concipio, aut fingo in pariete aliquid intrinsecum, per quod sit visus, sed concipio visionem transeuntem ad parietem, & parietem terminatum ad actum visionis. Similiter etiam, quando concipio in Baptismo ablutionem esse institutam, ut sit signum gratiæ, non concipio, aut fingo aliquid intrinsecum in ablutione, per quod significet gratiam, sed concipio institutionem Dei extrinsecam ablutioni, à qua denominatur extrinsecè esse signum gratiæ. Ita similiter, quando concipio vinculum matrimoniale Petri, & Franciscæ, non concipio aliquid intrinsecum in illis, per quod sint coniugati, sed concipio contractum matrimoniale inter eos irritum, à quo moraliter processit morale vinculum extrinsecum, quod est inter illos. Et certè Deus, & Angeli absque vlla fictione cognoscunt prædictum vinculum coniugatorum, neque coguntur ut id cognoscant, fingere in coniugatis aliquam virtutem intrinsecam, quæ sint ligati. Et nos ipsi experimur hunc modum cognoscendi in nobis; possumus enim considerare parietem denominari extrinsecè à visione, absque eo quòd fingamus hoc esse intrinsecum parieti; & ablutionem denominari extrinsecè ab institutione diuina signum gratiæ, absque eo quòd fingam, hoc esse intrinsecum, & inherens ablutioni. Sic ergo consideratur vinculum matrimoniale, denominari quidem extrinsecè à contractu coniugum præterito, absque eo quòd mente fingatur illud esse quid intrinsecum in coniugatis.

Dico *secundo*, prædictum vinculum non esse relationem realem. Patet manifestè, quia in contrahentibus matrimonium non est fundamentum natu-

rale physicum, & reale, sed solum morale. At morale, cum potius ex libera hominum voluntate, ac instituto pendeat humano, quam ex propria rerum naturali conditione, non ponit in eisdem rebus quippiam naturale; ergo non facit eas inter se naturaliter, ac re ipsa physicè dependentes, vel ordinatas, ac proinde fundare nequit relationem realem. Quo simili argumento clarè ostenditur prædictum vinculum non esse modum realem: quia modus realis postulat causam realem physicam illius productiuam, quam non habet matrimonium, sed moralem solum.

Dico *tertiò*, vinculum matrimonij nihil aliud esse, quam denominationem extrinsecam moralem, quæ coniuges denominantur vni inseparabiliter, proueniens à consensibus, quibus tradiderunt sibi mutuo dominium suorum corporum. Ita communis Theologorum doctrina. Ratio est, quia consensus contrahentium solum sunt causa moralis huius vinculi; non aliter ac votum emissum à Religioso est causa moralis, cur teneatur illud obseruare; atque adeo sicut Religiosus denominatur obligatus, & vinculus extrinsecè denominatione morali à solo actu morali vouendi præterito, ita coniuges denominantur vinculi, & obligati à solis consensibus præteritis, & consequenter vinculum istud erit denominatio à propriis consensibus proueniens moralis; indissolubilis tamen suapte naturâ, vel ex Dei institutione, ac in dependens in conseruari ab illis.

Ad argumentum *primæ sententiæ*, iam explicatum est, quo pacto vinculum sit denominatio extrinsecæ, nihil ponens reale intrinsecum, quin sit relatio rationis. Ad confirmationem, vt omnis è medio tollatur æquiuocatio, duplex est distinguenda denominatio; alia enim est formalis, & alia obiectiua. Formalis denominatio est, ipsa prædicatio, seu propositio formalis, quæ prædico vnum de alio: denominatio obiectiua, est ipsum obiectum, quod per formalem prædicationem concipitur. Denominatio ergo formalis est opus rationis, vt constat, cum non possit fieri, nisi à ratione; non est tamen ens rationis, quia non est aliquid fictum à ratione, sed est verum ens reale, nempe actus intellectus, qui est qualitas vera, realis, & positua. Denominatio ergo obiectiua, in præsentia materia, sunt vera entia realia, nempe contractus coniugatorum præteritis, ex quo resultat vinculum coniugale, quod est quid reale extrinsecum morale, modo explicato.

Ad *secundam sententiam* iam dictum est, vinculum prædictum fundari in contractu externo, tanquam in causa, & fundamento morali; ex quo cum sit quid morale, nequit resultare quodpiam naturale intrinsecum, ac physicum respectiuum.

SECTIO III.

An vinculum matrimonij sit mutuum ius, & dominium corporum, & quale illud sit?

Ratio dubitandi est, quia fieri potest vt coniuges non teneantur sibi mutuo reddere debitum, nec possint: nam si consummato matrimonio de vtriusque consensu profiteantur religionem, adhuc manet vinculum matrimonij inter illos; sine vilo tamè iure, & dominio petèdi, & reddèdi debitum; ergo. Firmatur, nam permanente vero, ac valido matrimonio potest coniux abdicare à se prædictum dominium, quia con-

iugum alter potest alteri se obstringere ad actum coniugij nunquam exercendum, & ad nunquam perendum debitum, quo casu si petat postea, & exerceat, grauius peccabit; non ergo videtur posse matrimonium consistere in tali iure, & corporum dominio.

Dico *primò*, non videri negari posse vinculum matrimonij ex mutuis consensibus viri, & femine proueniens, consistere necessariò, ac essentialiter in mutuo iure, & dominio corporum radicali. Id satis expressè significauit Paulus *1. ad Cor. 7.* sic dicens, *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* quibus verbis explicuit Paulus vinculum matrimonij per mutuum corporum potestatem, seu ius, ac dominium illorum. Et ratio est, quia prædictum vinculum resultans ex consensu mutuo, & traditione, & acceptatione mutua corporum præterita, nequit consistere in obligatione proxima reddendi debitum: nam hæc præsupponit verum, ac reale ius, & dominium mutuum corporum in ordine ad prolis generationem, ex quo oritur obligatio mutua in vtroque coniuge reddendi debitum: ergo vinculum illud, quod est essentialiter matrimonium, nihil aliud esse potest, quam ius mutuum, & radicale dominium corporum.

Dico *secundò*, in matrimonio prædictum ius, seu mutuum corporum dominium radicale, esse rigorosum & strictæ iustitiæ. Ita omnes. Ratio est, quia tale ius, & dominium nascitur ex legitimo, & valido matrimonij contractu inter eas personas inito, quarum quælibet est simpliciter sui iuris, & potestatis, in ea re, seu materia, de qua cum altera contrahit; ergo tale ius, est ius simpliciter, seu strictæ iustitiæ. Firmo, quia actus ex illo iure, & dominio debitus est rigorosæ, & strictæ iustitiæ proprius; ex hac enim iustitia debetur redditio debiti, per se loquendo. Vnde si istud debitum ex prædicto iure exigenti coniugi non redditur ab altero, peccatum iniustitiæ à nõ reddente contra hanc iustitiam committitur: ergo euidentis est tale mutuum ius, & dominium esse strictæ iustitiæ.

Dico *tertiò*, prædictum ius, & dominium corporum esse ius in re, & non esse ius ad rem. Hoc etiam est certum apud Doctores. Pono ius acceptum pro legitima potestate, seu dominio proprietatis, vt modò accipitur, solere à Doctores communiter diuidi ex parte termini, quem respicit, in ius ad rem, & ius in re. Ius ad rem dicitur quod non tribuit actionem in rem, sed tantum in personam: tale ius est quod Petro, v. g. competit per emptionem, vel alios contractus, ante traditionem rei. Si enim res illa alteri vendatur, & re ipsa tradatur, manet illi, nec potest Petrus illam vindicare, quia non erat res illi obligata, sed tantum habet actionem personalem in eum, qui illum fraudauit. Ius in re dicitur, quod tribuit actionem realem, seu quod rem obligatam habet; tale est, quod habetur per emptionem, & alios contractus, securâ rei traditione. Quo præmissis probatur dictum: nam ius in re est ius circa rem aliquam, cui res ipsa deuincta est; dicitur verò res deuincta iuri alicuius, quæ personæ tale ius habenti ita addicta est, vbicumque locorum ea res sit, & cuiuscumque in manus venerit, & repetendi à quocumque quæ eam acceperit, & iste eam illis restituendi. At ex vi contractus matrimonij initi, quilibet contrahentium ita corporis sui dominium alteri tradit, vt eorum quilibet circa alterum, seu circa corpus alterius, tale comparet ius, vt alter alteri sit mutuo deuinctus, tanquam res propria eius, vbicumque sit. Igitur tale ius, & dominium corporum verè est ius in re. Firmatur, nam

ex vi contractus venditionis, & emptionis inter duos celebrati, si fiat mutua traditio rei venditæ, & pretij pro ea persoluti, verè acquiritur ius in re circa rem illam, & circa pretium: ergo similiter, cum ex vi contractus matrimonij sit mutua donatio, & traditio, & acceptatio corporum, ius in re mutuum circa vtriusque corpus acquiritur. In quo valde differt matrimonium ab sponsalibus: nam sponsalia in ordine ad corpora sponforum, solum dant ius ad rem; matrimonium verò, ius in re strictum, & rigorosum.

Ad rationem dubitandi, conceditur antecedens, inde verò nihil sequitur contra nostram doctrinam. Nam per professionem non destruitur illud ius & radicale dominium, sed solum impeditur, ne prodeat in actum. Vnde manet illud ius, non vt liberum, seu expeditum ad actuale coniugij vsum, vel ad copulam carnalem, sed vt ligatum, & impeditum per votum castitatis emissum in professione. Ex quo fit, vt si copula inter eos haberetur, non esset fornicatio, quia non esset accessus ad non suam, sed esset sacrilegium contra votum, & ius à Deo per tale votum adquisitum. Quare, si impedimentum voti per dispensationem Papæ tolleretur, statim maneret illud ius & dominium omnino liberum, & expeditum ad copulam. Ad confirmationem, negatur, permanente vero, ac valido matrimonio, posse coniugem abdicare à se ius, & dominium radicale, cum in hoc consistat essentialiter vinculum matrimonij coniugale. Potest quidem matrimonium validum esse, & nullam esse ex pacto, vel voto obligationem proximam formalem reddendi debitum; tamen vinculum maritale consistens in mutuo corporum dominio semper persistit, quia potest transferri dominium directum corporum, non transferendo dominium vtile quoad vsum, vt magis constabit ex dicendis in sequentibus.

SECTIO IV.

An Vinculum consistens in mutuo radicali corporum dominio, spectat à eius naturâ, includat ordinem ad copulam, vel vsum coniugalem.

Hæc & sequens difficultas discutienda est, vt plenè intelligatur quidditas, & natura prædicti iuris, & dominij radicalis, in quo diximus sitam esse rationem formalem vinculi matrimonij. Procedit quæstio inspectâ natura, & ratione formali matrimonij secundum se. Nam ex parte intentionis contrahentium quid sit dicam *sextione sequenti*.

Ratio dubitandi circa præsentem difficultatem, est, quia sicut post contractum vinculum matrimonij, saluâ & integrâ substantiâ, & essentiâ illius, potest tolli ius petendi debitum, hoc est, perpetuò impediti: nam possunt coniuges se priuare iure petendi, vel ex mutuo pacto, vel ex voto castitatis, vel ex professione religionis, manente in eis dominio in corpora, & radicali facultate ad copulam perpetuò impedita: ita à principio cum tale vinculum inicitur, fieri potest saluâ substantiâ matrimonij, vt nimirum possit quis tradere alteri dominium sui corporis perpetuò impeditum: ergo in eo casu tale dominium non haberet ordinem & respectum ad filiorum procreationem: ergo neque ad copulam, cum sit omnino impedita.

Dico *primò*, certum esse copulam non esse partem essentialem matrimonij vt vinculum est resultans ex contractu. Dicitur est omnium Theologorum in 4.

dist. 30. Probat, tum ex Nicolao Papa in *cap. Sufficienti. 27. quæst. 2.* vbi expressè decernit, solum mutuum consensum, quo coniuges adinuicem sibi tradunt ius, & potestatem in sua corpora, facere matrimonium: ergo causa efficiens matrimonij, hoc est, vinculi coniugalis, est mutuus consensus expressus: ergo ante consummationem, solo consensu legitimo matrimonium resultat. Tum ex Concilio Florentino in *decreto Eugenij*, vbi quoque decernit matrimonium perfici mutuo consensu, qui sine dubio copulam antecedit. Et ex Tridentino *sess. 24.* vbi distinguit matrimonium ratum à consummato, & supponit illud esse verum matrimonium. Et idem habet communis traditio, & consensus Ecclesiæ. Tum quia certum est matrimonium in Paradiso & in statu innocentie verum fuisse inter Adam, & Euam, vt statutum fuit à Bonifacio VIII. *cap. unico, de voto, in 6.* Et satis colligitur ex illis verbis Christi Domini *Matth. 19.* Nonne legistis, quia qui fecit eos ab initio, masculum & feminam fecit eos. At constat in statu innocentie, & in Paradiso illo terrestri carnalem copulam non habuisse. Nam quòd Adam cognouerit Euam, dicitur *Gen. 4.* postquam eiectus fuerat cum ea de Paradiso. Igitur verum & legitimum matrimonium non includit essentialiter copulam. Quare sicut in rebus, quæ vsum non consumuntur, dominium distinguitur ab vsum, & absque illo haberi potest; ita in matrimonio potest dari potestas & dominium in corpus coniugis absque vsum copulæ carnis.

Dico *secundò*, copulam non esse partem integram matrimonij, seu vinculi resultantis ex contractu. Ita omnes. Et ratio est, quia, vt sentiunt Doctores in materia de contractibus, vsum rei traditæ in nullo contractu pertinet ad essentiâ, vel integritatem contractus, vt est per se manifestum in emptione, venditione, & aliis similibus: ergo neque in matrimonij contractu: ergo multo minus integrabit ipsius contractus effectum, nempe vinculum ipsum.

Dico *tertiò*, matrimonij vinculum ex se, & ex sua ratione formali non posse esse, neque intelligi absque ordine, seu connotatione ad copulam. Ita Scholastici omnes. Et ratio est, quia nequit vinculum prædictum consistere in sola coniunctione animorum per dilectionem, & habitationem, quia aliàs posset inter fratrem, & sororem, imò & inter duos fratres iure ipso naturali esse matrimonium, cum possit esse inter illos animorum societas in charitate ad perpetuam habitationem: ergo ideò inter illos nequit matrimonium esse, nec intelligi, quia ipsa matrimonij coniunctio, seu vinculum ipsius suapte naturâ ad hoc est, vt filij generentur; ergo matrimonium secundum se ordinem habet ad copulam secundum carnem. Firmo, quia si in sola animorum coniunctione per charitatem, & habitationem consisteret matrimonium; verum non esset quod habetur *Gen. cap. 1. & Matth. 19.* Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Nam propter huiusmodi vinculum tantum, neque natura, neque charitas ipsa prohiberet cum alio coniungi, quin potius ad manendum cum patre, & matre, & eos diligendos inclineret, nisi talis esset coniunctio, propter quam iure optimo relinquitur pater, & mater; qualis est coniunctio maritalis per ordinem ad copulam carnalem. Roboro magis dictum; nam in matrimonio, sicut in quouis alio contractu, in quo res datur, & accipitur, duo sunt: alterum est translatio dominij, quæ est potestas radicalis, & facultas vtendi re illa; alterum est vsum ipsius rei. Prius est radix posterioris, & ita ad illud suapte natura refertur. Igitur in matrimonio, in quo ratione contractus matrimonialis datur, & accipitur

pitur corpus, duo hæc inueniuntur, nempe translatio dominij corporum vnus in alterum, quæ suapte naturâ refertur ad vsum, & consuetudinem coniugalem secundum carnem, & est vsum ipse coniugalis, siue copula. Illa ergo radicalis facultas in matrimonio ad vtendum, ita vt si vtatur non accedat ad alienum corpus, nec fornicatio sit, nec iniustitia, est in quo consistit matrimonij natura, & essentia.

6 Respondebis, posse intelligi rationem matrimonij sine ordine ad copulam, per solam animorum coniunctionem cum obligatione ad non vtendum corpore alterius coniugis, vel ad non sumendam alteram partem in coniugem, viuente priori parte. Sed contra est, quia ista obligatio negatiua non sumendi aliam in coniugem, viuente prima parte, non potest esse essentialis, seu omnium prima in matrimonio, quia necessariò supponere debet aliam priorem obligationem resultantem ex translatione dominij corporum vnus in alterum; hæc autem suapte natura refertur ad vsum, & consuetudinem coniugalem secundum carnem: ergo nequit intelligi natura, & essentia matrimonij sine ordine, & connotatione ad copulam carnalem. Adde in lege veteri polygamiam non tantum fuisse permissam, sed licitam: ergo erat tunc matrimonium sine vlla obligatione non ducendi alteram coniugem viuente primâ: igitur neque esse, neque intelligi potest natura & essentia matrimonij sine ordine, & connotatione ad copulam. Et certe cum vinculum matrimonij prædictum essentialiter sit mutuum corporum dominium in ordine ad prolis propagationem, vt est commune Doctorum, & omnium proloquium; necessariò fertur intrinsecè in copulam, ac proinde matrimonium de se, suapte naturâ ad talem copulam ordinari necesse est.

7 Dico vltimò, tamen si nequeat intelligi matrimonij vinculum absque ordine, & connotatione ad copulam; posse tamen intelligi, vt eam connotet perpetuò impeditam, non per se, sed ex aliquo accidente. Ita sentiunt Maior in 4. d. 30. q. 4. §. 1. in septima ratione suæ conclusionis, Paludanus in 4. d. 30. q. 2. a. 1. conclus. 2. n. 6. supplementum Gabrielis in 4. dist. 28. q. 1. a. 3. dub. 1. & optimè Vasquez tom. 2. in 3. p. disp. 125. cap. 7. n. 8. & sequentibus. Idem etiam attingit Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 7. sect. 1. §. Ad secundam confirmationem. Contrarium sensit Almainus in 4. dist. 1. q. 2. §. dicunt alij. Quia impossibile ipsi videtur, vt quis habeat dominium alicuius rei, quin aliquo tempore, aut modo ipsa vti possit, cum dominium sit potestas & facultas vtendi rei; frustrâ autem videatur potestas & facultas, quæ nunquam in actum prodire possent, Cæterum hoc non obstante, verum est nostrum dictum propositum. Quod vt rectè intelligatur & probetur, notandum est, duobus modis posse impediri perpetuò vsum alicuius rei; vel ex rigorosa iustitia, ita vt si quis ea vtatur, faciat contra iustitiam strictè sumptam, vel etiam potest impediri perpetuò ex alia virtute, vel ex virtute religionis, vel fide promissionis, vel ex deuotione, vel ex accidenti aliquo. Dico igitur prius impedimentum non posse intelligi cum matrimonij vinculo, bene tamen posterius. Quod sic probabo. Nam intelligi nequit vinculum matrimonij sine translatione dominij corporum, vt constat; at nequit stare, neque intelligi impedimentum perpetuum vsum ipsorum, ita vt si quis illis vtatur, faciat contra rigorosam iustitiam, cum translatione dominij. Patet, quia non posset in eo vsum esse peccatum contra iustitiam rigorosam, nisi esset vsum rei alienæ; implicat autem dominium corporum esse translatum, & rem esse alienam; atque ideò matrimonium nequam iniri potest sub ea conditione, vt debitum non

exigatur, si ita intelligatur, vt talis vsum esset peccatum fornicationis, aut adulteri. Quod autem intelligi posset à principio transferri dominium corporum, impedito perpetuo vsum ex alia virtute, vel ex sola fidelitate erga coniugem, promittens se nunquam debitum ab ea petiturum, vel ex fidelitate erga Deum ratione voti castitatis, patet manifestè: quia si aliqui cõiugati iâ consummato matrimonio, quò vel emitteret vortum castitatis, vel ad religionem transierint, & professionem facerent, perpetuò essent impediti ab vsum matrimonij per accidens ratione voti castitatis, vel professionis emissæ, & tamen essent verè coniugati: ergo rectè intelligitur idem à principio cum vinculo matrimonij iniri, cum sit eadem ratio. Firmo, quia videmus in nostra Societate in Religiosis, qui tantum emiserunt tria vota simplicia substantialia, transacto Nouitiatus biennio, manere dominium suorum bonorum, impedito tamen vsum illorum perpetuo, per votum paupertatis. Id quod in Religiosis professis prioribus seculis contingeat, vt volunt multi graues Doctores, qui retento dominio rerum carebant vsum perpetuo per votum paupertatis. Vnde modò prædicti Societatis religiosi nequeunt aliquâ re suâ vti sine licentia Præpositi, aut Rectoris; adeò vt si aliqua re vterentur, peccarent, non quidem peccato furti contra iustitiam; nam veri domini sunt, ita vt contractus sine superioris facultate celebrati de suis rebus, validi censentur; sed peccato sacrilegij contra religionem ratione voti prius nuncupati: ergo etiam similiter idem dicendum in nostro casu.

Ex quo patet solutio ad rationem dubitandi initio adductam, concedendo antecedens, & consequentiam primam; negando verò secundam consequentiam. nam ex vltimo dicto iam constat in eo casu tale dominium habiturum ordinem, & respectum ad filiorum procreationem, & ad ipsam copulam; cum hæc, etiam in illo casu, non esset per se impedita ex virtute castitatis; quoniam hæc duo nequeunt simul stare, vt nimirum transferatur dominium corporum, & illud non excuset à peccato fornicationis, vt iam explicatum est; esset tamen impedita per accidens ex voto castitatis, vel ex mutuo pacto.

SECTIO V.

An in matrimonio, ex parte intentionis adiunctæ contrahentium requiratur ordo in copulam.

Basiliius Ponce ex professo defendit lib. 1. de matrimonio cap. 18. num. 7. & sequentibus, vt validè contrahatur matrimonium non requiri ex parte contrahentium etiam implicitum consensum in copulam. Idem docet noster Sanchez lib. 2. de matrimonio disp. 28. n. 4. vbi distinguit finem implicitum ex parte contractus, & consensum implicitum ex parte contrahentis, & ait illum requiri implicitum in copulam ex parte contractus, non verò ex parte contrahentis.

Probat hanc sententiam Basiliius

Primò aliquibus D. Augustini testimoniis, dicentis, solam animorum coniunctionem amicabilem, & germanam sine commixtione carnali satis esse ad verum matrimonium, atque adeò posse consistere veram rationem coniugij sine ordine ad commixtionem carnalem.

Secundò, matrimonium contractum sub conditio-

ne expressâ castè viuendi validum est, atque legitimum & licitum: ergo verum esse matrimonium potest absque consensu in copulam; aliàs enim tale matrimonium esset peccatum contra castitatis votum. Firmatur, quia post castitatis votum, velle nubere, aut nubere, damnabile est, vt docuit Augustinus lib. de bono viduitatis c. 8. & habetur in cap. nuptiarum bonum 27. q. 1. non longè à principio, his verbis. Quâ expetitâ, & electâ (nempe viduitate, & voti debito oblata,) iam non solum capeffere nuptias, sed etiam si non nubant, velle nubere damnabile est. Vbi clarè conspicitur damnabile esse post castitatis votum velle nubere, aut nubere, non alia de causa, nisi si celebraretur in ordine ad copulam ex parte contrahentis, quam post votum non potest habere sine peccato, aut, quia se exponat periculo illam habendi.

Tertiò idem probatur in matrimonio impotentis cum impotente, cognita impotentia, quod validum est; & tamen qui contrahit cum impotenti cognitâ impotentia, nullatenus potest in copulam consentire, cum impossibilis sit, atque adeò debet contrahere sub conditione castè viuendi: ergo.

Quartò, ad essentiam matrimonij solum requiritur quòd sit mutua coniunctio in indiuiduam vitæ societatem cum diuersitate sexus; sed totum hoc reperiri potest in matrimonio contracto sine vilo ordine ad copulam ex parte contrahentis: ergo sine tali ordine validum consistere potest matrimonium. Maior probatur ex generali ratione contractus, in quo est traditio dominij. Vbi dominium distinguitur ab vsum, & potest esse contractus circa materiam dominij sine vilo ordine ad vsum, & etiam si aliàs deficiat vsum: tamen vsum, quàm dominium potest esse vnum quodque separatim integra materia contractus. Vnde duplex dominium in fundo, verbi gratia, distingui solet, vnum directum, ac proprietatis, alterum vtile, quod pertinet ad vsum fructuum: ergo similiter in matrimonio nihil repugnat, esse matrimonium, in quo sit mutua coniugum traditio, & dominium directum, ac proprium, sine vilo tamen ordine ad vsum, & copulam ex parte contrahentium.

Vltimò, inter beatissimam Virginem, & Sanctum Iosephum fuit verum matrimonium, illudque fuit celebratum post emissum votum castitatis ab vtroque: ergo non potuit esse cum consensu in copulam, etiam implicito, ex parte contrahentis. Pro rei explicatione

2 Notandum primò, in matrimonio obiectiuo esse tria distinguenda, primum id quod est ipsi essentialis. Secundum, id quod est proprietas eius. Tertium, id quod est effectus quasi merè contingens ipsius. Primum, iuxta nostram sententiam situm est in vinculo maritali consistente in mutuo corporum dominio, seu, quod idem est, in dominio proprio fideli, & indissolubili corporum. Secundum, situm est mutuis obligationibus seruandi fidem, nempe non cognoscendi alterum, & reddendi debitum copulæ, si petatur ab alio coniuge. Tertium tandem, situm est in ipsa copula.

3 Secundo notandum ex prædictis obligationibus, consequentibus essentiam matrimonij, mutuum obligationem negatiuam seruandi fidem, id est, non cognoscendi alienum, esse inseparabilem proprietatem, siue talis obligatio sit radicalis, siue formalis, & actualis, vt est certum. nam hæc tendit ad hoc vt nullo modo committatur adulterium. Vnde obligatio fuit necessariò, nec potest à matrimonio separari: hæc enim iure naturali, diuino, & humano omnino inseparabilis est, nec proinde in potestate coniugum est vt remittatur.

4 Tertiò notandum mutuum obligationem positi-

uam seruandi fidem, id est, reddendi debitum, siue copulam, si ab altero coniuge exigatur, esse duplicem, aliam radicalem & aptitudinalem, seu remotam; aliam formalem proximam, & actualem; ex quibus prima obligatio radicalis inseparabilis est ab ipso vinculo, seu dominio, neque ab ea differt re ipsâ, nisi ad summum ratione, ob diuersum connotatum, vel tanquam conceptus clarus, vel confusus. Nam eo ipso quòd vni traditur dominium corporis alterius, huic alteri necessariò cõcomitanter, ac inseparabiliter inest radicalis, seu aptitudinalis obligatio respectu illius, cui traditum est dominium. Altera verò obligatio actualis, & formalis separabilis est; fuit enim à natura matrimonij impedibiliter, cum mutua cõuentione separari possit huiusmodi obligatio. Hoc adeò est certum, vt sine magna saltem temeritate non videatur posse negari. Primò, quia si coniuges post consummatum matrimonium pari consensu professionè faciât, neuter habet iam obligationem actualem reddendi propter votum solemne, vt patet ex cap. cum sis, cap. vxoratus, cap. veniens, de conuers. coniugatorum: at vinculum matrimonij inter eos adhuc permanet insolubile, vt apertè colligitur ex octaua Synodo, & refertur 27. quæst. 2. can. si quis coniugatus; vbi definitur adulteram esse vxorem eius, qui religionem professus est, si eo viuente alteri nubat, intellige post consummationem. Tum ex Concilio Tridentino sess. 24. can. 6. vbi cum sub anathemate definitur matrimonium ratum, non consummatum per solemnem religionis professionem alterius coniugis, dirimi; à contrario sensu vult colligamus, si consummatum sit, non dirimi. quod etiam habet communis sententia. Præterea ipsi coniuges, etiam si professionem non faciant, si tamen pari consensu votum simplex castitatis emittant, vel voueant mutuo renuntiare iuri petendi debitum, deobligantur mutuo à redditione debiti. Rursus vno coniugum lapsio in adulterium, ipso iure alter deobligatur à redditione debiti, ex cap. significasti, & cap. gaudemus, de diuorciis. In contractu enim non tenetur quis seruare fidem, si alter non seruet eam, iuxta regulam iuris; constante igitur matrimonio tolli potest obligatio actualis reddendi debitum, saltem ex vna parte. Denique hodie more Ecclesiæ contrahentes non habent actualem obligationem reddendi debitum, si alter velit ingredi religionem, nisi post certum tempus ab Ecclesiâ præfixum, vt Doctores vno consensu asserunt, iuxta c. ex publico, de conuers. coniugatorum. Vnde si alter ingrediarur ante consummationem, præcedens matrimonium nunquam fortietur obligationem actualem reddendi debitum alteri coniugi petenti; huiusmodi enim obligatio non confurgit, nisi post terminum temporis lapsum; cum tamen substantia, & essentia matrimonij ab initio contractus semper stet. Quibus addo, non solum post contractum matrimonium, sed etiam ante illud ex pacto mutuo contrahentium nunquam se cognoscendi, auferri posse à matrimonio obligationem formalem, & actualem ad copulam, vt constat ex dicendis sectione sequenti. His prænotatis,

Dico primò, ad valorem matrimonij necessariò requiri, vt saltem implicitè consensus contrahentium feratur in obligationem aptitudinalem, seu radicalem reddendi debitum, non solum ex parte contractus, sed etiam ex parte contrahentium. Ita optimè Rebelus lib. 2. sect. 4. n. 42. Et mihi videtur certum, quia quando duo sunt inseparabilia, & necessariò connexa, eo ipso quòd consensus ad vnum explicitè fertur, ad aliud saltem implicitè; iuxta commune illud Philosophorum dictum: Qui vult formam, vult consequentia ad formam; sed consensus coniugatorum necessariò

cessariò debet ferri explicitè in vinculum coniugale, quia consensus necessariò debet ferri in id quod est de essentia matrimonij, quale est vinculum: ergo necessariò eo ipso ferri debet saltem implicitè ad obligationem apertitudinali, seu radicalem reddendi debitum, quæ re ipsa inseparabilis est à vinculo, & necessariò connexa cum illo. Firmatur, quia in mutuo corporum dominio sub vinculo coniugali infolubili, in quibus posita est essentia matrimonij, remanet identificata radicalis obligatio ad concubium, etiam post sublatam obligationem formalem actualem reddendi copulam per mutuam iuris renuntiationem, vel aliam ob causam, in quantum scilicet, si rursus reuocaretur ritè ea renuntiatio, tollerenturque impedimenta, consurgeret illico utrimque obligatio formalis actualis reddendi debitum, non secus ac post sublatam ab vxore adultera ius petendi, & à marito obligationem reddendi; rursus per remissionem iniuriæ resultat in adultera ius petendi, & in marito obligatio actualis reddendi; ergo in hac radicali obligationem necessariò saltem implicitè cõsentire debent coniugati, licet ab actuali, & formali obligatione dissentiant, quando contraxerunt: quia hæc obligatio radicalis non præiudicat voto castitatis absoluto, imò eo stante, potest coniungi cum contraria obligatione actuali ad non reddendum debitum, quantumcumque petatur; & ex alio capite nequit distingui à vinculo, & dominio, nisi ad summum ratione ob diuersum connotatum, seu ob idem magis, vel minus expressum, vt supra notatum est.

Dico secundò, hinc manifestè sequi consensum, tam ex parte contractus, quam ex parte contrahentium dicere ordinem, seu connotationem ad copulam. Patet manifestè, quia cum obligatio radicalis reddendi debitum oriatur necessariò, & inseparabiliter ex vinculo matrimonij, necesse est vt hoc natura sua ordinetur ad prolis propagationem; non enim matrimonij vinculum est institutum, vt sit tantum coniunctio, & societas inter duos ad vitam traducendam, quia aliàs inter duas fœminas, vel inter duos viros posset dari vinculum matrimonij; debet ergo esse inter virum, & fœminam cum translatione corporum dominij mutua, quorum diuersitas sexus, & potentia generatiua vtrique indita cum prædicto dominio naturâ sua ordinatur ad prolis propagationem; ergo natura sua connotat copulam sine qua non datur prolis procreatio; consensus igitur tendens in vinculum matrimonij, & in obligationem illam radicalem reddendi debitum, necesse est vt tendat quoque saltem connotatiuè in prolis propagationem, & ad ipsam copulam tanquam in terminum, & obiectum, sine quo propagatio prolis non datur. Firmatur, nam ad matrimonium necessariò requiritur consensus in translationem dominij corporum mutuam: ergo cum hæc facultas, sicut & translatio dominij corporum referatur ad copulam, necesse est vt idem consensus secundariè, & implicitè, seu connotatiue connotet ipsam copulam, quia est ad facultatem, & ius ipsius copulæ; vt rectè notauit noster Vasquez Tom. 2. in 3. partem, disp. 125. cap. 7. n. 79. Idque necesse est procedat tam ex parte contractus, quam etiam ex parte contrahentium.

Dico tertio, neque ex parte contractus matrimonij, neque ex parte contrahentium requiri ad valorem illius, vt consensus etiam implicitè feratur in formalem, actualem, & proximam obligationem vsus ipsius coniugalis, seu copulæ. Ita Vasquez, & Rebellus citati, & communiter omnes Doctores. Et patet manifestè, quia quando duo in re ipsa sunt separabilia, & minimè connexa, & aliquando re ipsa separantur,

non est necesse, vt eo ipso quòd vnum ametur, ametur etiam aliud explicitè, vel implicitè: nam eo ipso quòd duo sunt in se realiter distincta, & minimè inter se connexa, sunt quoque in se, & per se, ac seorsum amabilia; potest igitur vnum expressè amari, quin expressè, & etiam implicitè ametur aliud; sed obligatio formalis, & actualis reddendi debitum est in re separabilis à vinculo matrimonij, & ab obligatione radicali reddendi debitum, vt supra notauit; ergo eo ipso quo consensus, & contractus contrahentium fertur in vinculum matrimoniale, necesse non est vt explicitè, vel implicitè feratur in actualem illam obligationem formalem reddendi debitum. Quando enim ex amore efficaci vnus implicitè amat aliud, ideo est, quia hoc aliud est inseparabile à priori, vel cum illo necessariò connexum: at prædicta actualis obligatio reddendi debitum est in re separabilis à vinculo, & minimè cum illo connexa. Firmo amplius: nam in ipso contractu matrimonij simul cum vinculo, & obligatione radicali potest simul stare mutuos expressus dissensus petendi, & reddendi debitum: validum enim est matrimonium contractum à duobus voto castitatis adstrictis, & cum renuntiatione obligationis reddendi debitum, vt constabit ex professo *sektione sequenti*. Tunc ergo in vsum, & copulam non solum expressè non consentirent, sed expressè dissentirent, & statuerent nunquam se cognoscituros; ergo.

Dico ultimo, superuacaneum esse, & sine fundamento vllò propositam distinctionem illam adhibitam à Basilio, & à Sanchez de consensu implicito ad copulam ex parte contractus, vel ex parte contrahentium, illumque requiri necessariò ex parte contractus, non verò ex parte contrahentium. Colligitur ex dictis præcedentibus. Nam si illud intelligatur de obligatione radicali, consensus ipse tã ex parte contractus, quam etiam ex parte contrahentium dicit necessariò ordinem ad illam, adeò vt sine illa nequeat subsistere, nec intelligi matrimonij contractus, nec vinculum ipsum. Si verò intelligatur de obligatione actuali formali, nullus ad illam consensus requiritur, neque ex parte contractus, neque ex parte intentionis contrahentium, cum possit consistere cū expresso illius obligationis dissensu. Firmatur id amplius, quia cõensus, qui ex parte contractus matrimonij necessarius est, ex parte quoque contrahentium vt sic, necessarius etiã iudicandus est: nam iidem sunt qui consentiunt, & qui contrahunt; & sicut consensus proprius actus est consentientis; ita & contractus est proprius actus contrahentis. Quod autem alicui ageri ex parte proprii actus necessarium est, etiam ex parte agentis ipsius eidem ipsi verè necessarium est, & esse dicitur: ergo quod necessarium est contrahenti ex parte contractus, ex parte quoque contrahentis necessarium est; neque enim id aliter intelligi, aut concipi potest.

Ad argumenta Basilij facilis est solutio.

Ad primum dico in nullo ex illis testimoniis D. Augustini, quæ ab ipso Basilio adducuntur, si benè ponderentur, dixisse Sanctum Doctorem, essentiam matrimonij sitam esse in sola illa animorù cõiunctione per amorem, seu dilectionem, & habitationem; cum omnes Scholastici tãti Doctoris discipuli in hoc vnũ conspirant, vt matrimonium suapte natura ad consuetudinem, & ad vsum coniugalem ordinem habeat, & connotationem. Quare tantus Doctor, vel vult matrimonium stare posse sine ordine ad actualem obligationem formalem reddendi debitum, ex pacto mutuo, vel voto etiam mutuo castè viuendi; quod nos libenter fatemur. Vel intendit, posse contrahi matrimonium à senibus habentibus læguida, ac propè emortua corpora, nec dare operam volentibus rei vxoræ, nec ab extrinseco

extrinseco potentibus vsum ipsum coniugalem exercere; quod nos etiam concedimus. Vel denique contendit, non solum post contractum matrimonium posse abstineri ab vsu manente coniugio, sed etiam ante contractum posse amoueri omnem consensum ad proximum vsum, & copulam; quod etiam nos admittimus, vt constabit magis ex dicendis infra *sect. septima*.

Ad secundum, concedo, matrimonium contractum sub illa conditione castè viuendi ex voto, esse verum, ac legitimum matrimonium; tunc verò sic illud contrahentes, consentirent expressè in vinculum, seu mutuum corporum dominium, & implicitè in obligationem radicalem reddendi debitum, non verò in obligationem actualem, formalem, & proximam. Vnde qui sic contraherent, nec possent petere, nec reddere debitum: non enim pugnat voluntas tradendi, vel accipiendi dominium, & non vtendi. Ad confirmationem rectè dixisse Augustinum velle nubere, aut nubere post votum castitatis damnabile esse, quando nimirum adest voluntas, vel periculum vtendi matrimonio, qui vsus ratione voti adiuncti illicitus est, & contra virtutem religionis.

Ad tertium, dico impotentes non ab extrinseco, sed ab intrinseco, & suapte naturâ non esse subiecta capacia vinculi coniugalis; ad validè enim contrahendum personæ habiles à natura exiguntur, quæ habilitas ex intrinseca impotentia ad copulam impeditur iure naturali; sicut impeditur iure positiuo per Ordinis suspensionem, per affinitatem spiritualem, & similia. Etenim subiecta matrimonij ita capacia esse debent, vt sublatis impedimentis extrinsecis, siue voti per dispensationem, siue pacti de continendo per mutuam reuocationem, ritè possint habere rem ex vi præcisè præcedentis contractus coniugalis; siquidem, vt dixi, in omni matrimonio suapte naturâ inseparabiliter inest apertitudinalis, seu radicalis obligatio ad copulam licitam coniugalem, quod nemo negabit. Id autè inter impotentes natura sua reperiri non potest.

Ad quartum, negatur maior: non enim potest omnino excludi ordo ad copulam, saltem in radice propter dominium corporum ordinatum ad illam, quod essentialiter ingreditur naturam, & essentiam matrimonij, vt satis explicatum est. Neque verò huic nostræ doctrinæ obest generalis illa ratio contractus; nã admitto libenter duplex illud dominium in fundo, nego tamen non esse in vtroque verum, & realem ordinem ad vsum fructuum, hoc pacto, vt nimirum dominium vtile proximè respiciat vsum fructuum; directum verò, seu proprium dicat ordinem ad talem vsum, non quidem proximum, ac immediatum, sed remotum, & in radice, seu in causa, cum ex hoc dominio directo, seu proprio oriatur aliud dominium vtile.

Ad vltimum, satis fiet infra *sect. septima*, vbi de matrimonio purissimo beatissimæ Virginis cum Sancto Iosepho copiosè agetur.

SECTIO VI.

An validum sit, & consistens matrimonij vinculum, cum conditione vitandi prolem in perpetuum, nunquam exercendo vsum coniugalem.

Certum est apud Doctores, matrimonium initum sub conditione contra substantiam & naturâ ipsius, esse inualidum, & nullum. Vt si quis contraheret sub conditione non transferendi dominium corporum ad vsum coniugalem; vel sub conditione non se obligandi radicaliter ad vsum coniugalem, vel sub conditione non transferendi dominium in perpetuum, sed ad tempus certum. Quia prædictæ con-

Perez de Matrimonio.

ditiones destruunt naturam, & substantiam matrimonij, vt suo loco latè tractabitur. Difficultas, quæ modò controuertitur est, an prædicta conditio in contrahentibus nunquam se cognoscendi, quæ videtur esse contra bonum prolis, sit contra substantiam, & naturam matrimonij, & consequenter vitiet illius contractum. Quæ controuersia ideo hic declaranda est, vt melius intelligantur dicta præcedenti sectione.

Ad cuius dilucidationem prænotandum est, prole dupliciter vitari posse ab incuntibus matrimonium. Primo positiuè, seu contrariè, faciendo aliquid, quod sit directè contrarium generationi prolis, & omni illicito, nempe eiiciendo semen extra vas, vel sumendo potionem sterilitatis, vel prole necando per abortum, & similia. Secundo vitari potest pro es negatiuè, vitando copulam, & nunquam se cognoscendo ex pacto, vel voto.

Quo prænotato, certum est apud Doctores, matrimonium initum cum expresso pacto, & conditione vitandi prolem positiuè, seu contrariè, vitare illud, & esse contra substantiam illius, ac esse inualidum. Ratio est, quia quamuis ex contractu matrimonij non sepe sequatur actualis obligatio proxima incumbendæ generationi; attamen nascitur semper ex illo obligatio ad nihil agendū illicite contra prolis generationem, cum ad hæc positiuè, & naturâ sua matrimonium ordinetur; ergo cum tali obligatione, ac consensu ad illam non est composibilis obligatio vitandi prole positiuè, nisi matrimonium vitietur, & reddatur nullum. Patet consequentia, quia duæ obligationes incõpossibiles, & inter se pugnatæ non possunt esse simul: sed obligatio non vitandi prole positiuè, seu contrariè est incõpossibilis, & naturâ suâ pugnat cum pacto & obligandi vitandi prolem positiuè, & contrariè; ergo huiusmodi obligationes nõ possunt esse simul. Firmatur, quia prædicta conditio est contra proprietatem, seu passionem, quæ necessariò, & inseparabiliter consequitur matrimonium; nam ex matrimonio nascitur obligatio inseparabilis ad nihil positiuè efficiendum, quo proles impediatur positiuè, propter obligationem radicalem dicentem ordinem, & connotationem ad vsum coniugalem, & ad prolem ipsam; ergo prædicta conditio est contra substantiam matrimonij, & destruit illam. Quare sicut in naturalibus natura, & substantia rei ita est necessariò cõnexa cum suis proprietatibus, vt sine illis nequeat esse; & si illis destituatur, connaturaliter desinere esse necesse sit; ita pariter in matrimonio, si destituatur proprietatibus inseparabilibus, vel earum aliqua, qualis est prædicta obligatio de nihil agendo positiuè, & illicite contra prolis generationem, consistere nõ potest eius substantia, & natura; & ideo talis conditio apposita in contractu matrimonij vitandi prolem positiuè, rectè dicitur esse contra substantiã matrimonij, quia illa adiuncta, seu apposita destruitur tota substantia matrimonij, istudque nullo modo consistere potest.

Difficultas igitur est apud Doctores, an conditio de euitanda prolis generatione, non positiuè, sed negatiuè, nempe non reddendi debitum, nec vnquam peredi, & se inuicè nunquam copulandi, adeò sit cõtra substantiã matrimonij, vt illud vitiet, ac omnino destruat.

Prima opinio affirmat, quæ est grauium Doctorù, quos refert, & sequitur noster Sanchez lib. 5. disp. 10. num. 2. & Enriquez lib. 11. cap. 4. Probant, primo, quia Pontifex in cap. finali, de conationibus, expressè dicit conditionem hanc, si prolem euites, vitare matrimonium; ergo cum prædicta conditio sit contra bonum prolis, quia nunquam se copulando, seu seruando semper castitate, impeditur proles, vitat matrimonium. Neque enim Pontifex attendit, & distinguit, an conditio, quæ est contra bonum prolis, sit honesta, vel turpis, sed tantum quòd opponatur fini matrimonij:

L ar

at æquè illi repugnat, siue honesta, siue turpis sit.

Secundo, substantia matrimonij consistit in mutuo iure petendi, & mutua obligatione reddèdi, sed dicta conditio nequit consistere cum iure petendi, & cum obligatione reddendi, quia ex ea conditione oritur vera & realis obligatio reddendi, & oritur priuatio iuris ad petendum: ergo dicta conditio est contra substantiam matrimonij, & illud irritat.

Tertio, impossibilis videtur translatio corporum mutua, sine aliquo vsu; nam frustra esset ea potentia ad copulam, quæ nunquam posset absque mortali culpa in actum reduci. Firmatur, quia tale dominium in mutua corpora nullum haberet vsus: ergo esset omnino inutile: ergo etiam nullum.

Quarto, si contrahentes in pactu deducant, & se adstringant nunquam petendi, nec reddendi debitum, manifestè impediunt translationem dominij corporu mutui: ergo nequaquam inuent matrimonium quod consistit in ea translatione corporum. Antecedens probatur, quia in eo euentu tenerentur non se cognoscere ex iniustitia, & ex castitate ratione pacti acceptati, & sub eo matrimonij initi: ergo eà conditione sic intellecta nullum transferrunt dominium. Patet consequentia, quia hæc duo stare non possunt, vt quis velit transferre dominium, & quod non excusetur à peccato iniustitiæ, & fornicationis. Qui ergo vellet vt ab eo genere peccati non excusarentur, profectò vellet, vt non fieret translatio corporum, atque adeò vt nequaquam esset matrimonium, quod consistit in ea corporum translatione.

Quinto, commune est Doctorum proloquium, aliquid nocere posse matrimonio in initio, cum contrahitur, quod verè non nocet, si fiat postea. Hoc autem verificatur de illa conditione, vt non se cognoscant, vel vt nunquam sibi inuicem debitum reddant. Sicut videmus impedimentum dirimens antecedens, matrimonium, illud irritare, & quando matrimonio iam facto superuenit, non dissoluere illud.

Ultimo, impotentes ad vsus matrimonij inualidè contrahunt: sed qui contrahunt cum mutua obligatione seruandi perpetuò castitatem, sunt impotentes: ergo inualidè hoc contrahunt.

Secunda opinio huic opposita, negat eam conditionem nunquam se cognoscendi, & semper castitatem seruandi antecedenter positam repugnare matrimonio contrahendo. Eam sequuntur Paludanus, Abulensis, & Barbatius, relati à Sanchez, Vasquez tom. 2. in 3. p. disp. 125. c. 6. Rebellus lib. 2. quaest. 10. sect. 3. Coninch disp. 24. dub. 4. Gaspar Hurtado disp. 7. diff. 9. Basilius Ponce lib. 3. c. 11. n. 5. & seq. alique non pauci ex Recentioribus. Ratio à priori est, quia talis conditio, seu obligatio non est contra essentiam & substantiam matrimonij. Quod inde patet, quia si esset, nec posset cum ea consistere matrimonium iam contractum, quia nihil potest consistere cum eo, quod suæ essentia contrariatur: ergo conditiones, siue obligationes, quæ repugnant essentia matrimonij, sicut essentialiter repugnant matrimonio contrahendo, ita etiam & matrimonio contracto; quia eadè est essentia rei in fieri, & in facto esse. Ex quo fit, vt quia votu religionis in marito repugnat iuri coniugis, hæc inuita inualidè ab illo emittitur. Item, quia duo matrimonia nequeunt simul consistere; secundum, durante primo, inualidè & promittitur, & contrahitur. Igitur si mutua coniugum obligatio ad seruandam omnimodam castitatem, aut ad nunquam petendum debitum repugnet essentia matrimonij, non posset durante matrimonio ea validè suscipi. At potest cum eo consistere, vt patet, quando coniuges manente vinculo matrimonij ex mutuo consensu vouent omnimodam castitatem: ergo ei non repugnat, & consequenter nec ipsum irritat.

Hanc sententiam iudico veriore, quam probo, & sequentibus dictis magis declaro.

Dico igitur *primò*, si illa conditio, vt contrahentes matrimonium nunquam se cognoscant, nec reddant debitum, ita ab ipsis intelligatur, cum contrahunt, vt si re ipsa inuicè acceperint, & copulentur, sit fornicatio, quasi ab hoc peccato ratione contractus non excusentur, manifestum videtur talem conditionem esse contra substantiam matrimonij, & illud vitare, ac destruerè. Ita rectè notauit Vasquez disp. 125. cit. c. 7. n. 85. & 86. Ratio est, quia conditione sic intellecta, nullum transfertur dominium, quod est de substantia matrimonij. Nam hæc duo secum constare non possunt, vt transferatur dominium corporum, & illud non excuset à peccato fornicationis: ergo qui vellet, vt ab hoc genere peccati non se excusaret, vellet necessariò, vt non fieret translatio dominij corporum, nec potestas illa conferretur, atque adeò vt nequaquam esset matrimonium, quod consistit in ea translatione corporum. Aliter iudicandum est, si eam conditionem apponeret post contractum matrimonium. Si enim coniuges iam contracto matrimonio vellet ita ab vsu coniugij abstinere, & de hoc inter se conuenirent, vt si se cognoscerent, peccarent peccato fornicationis, aut adulterij, nihil sanè efficerent, neque obligatio vllius momenti esset, vinculum autem matrimonij firmum permaneret; firmum enim à principio vinculum non dissoluitur superueniente conditione, neque vllò postea contractu, aut conuentione partium dissolui potest. Quare non habet eundem effectum posita in principio matrimonij, & postea. Vnde de illa conditione verum est, oblatre quidem contractui matrimonij, & illud impedire si in principio apponatur; si verò postea ponatur, nihil operari; ac proinde hoc modo, & hoc sensu non est eadem ratio de illa, si initio apponatur, & postea. Et ita verum est aliquid nocere posse matrimonio in initio, dum contrahitur, quod tamen non nocet, si fiat postea. Quod intelligi debet de his, quæ si postea fiat, nullius sunt momenti, aut obligationis, qualis est hæc conditio: nam ea, quæ post contractum matrimonium facta manent, & obligant, qualis est conditio de voto castitatis, eodem modo debent cum matrimonio comparari, quando contrahitur, & postquam contractum est, vt statim dicam.

Dico *secundò*, conditionem de vitanda copula in perpetuum ex voto, positam in contractu matrimonij, cum primo contrahitur, non esse contra eius substantiam; & consequenter validum permanere, & consistens vinculum matrimoniale. Ita Doctores secundæ sententia, cui fauent illi, qui asserunt Beatam Virginè sub ea conditione expressè consensisse; & tamen eius matrimonium verum fuisse, & certum. Probat conclusio, quia dicta conditio non est contra materiam substantialem proximam matrimonij, cum sit compossibilis cum illa: ergo non est contra substantiam matrimonij, neque illud irritat. Antecedens patet, quia materia substantialis, circa quam contractus matrimonij proximè essentialiter versatur, consistit in mutuo corporum dominio in ordine ad vsus coniugale, & in mutua radicali obligatione ad eundem; cum his autem non est incòpossibilis prædicta conditio ex voto; quia tamen ex ea conditione non maneat expedita in ordine ad vsus obligatio radicalis ad reddendum, & etiam ius remotum, seu dominium ad petendum; imò potius impedita, cum ex ea conditione oriatur positua obligatio actualis, & formalis non petendi, & non reddendi; hæc tamen non sunt incòpossibilia cum dicto dominio, & cum prædicta obligatione radicali: quia dominium istud potest esse, & perseverare cum obligatione proxima non petèdi, & dicta radicalis obligatio reddèdi, cum positua obligatione proxima non reddèdi, vt

vt patet in iam coniugibus, qui post initum matrimonium vouent de non petendo, & non reddendo in quibus verè manet mutuum dominium, seu ius radicale, & mutua radicalis obligatio absque iure proximo ad petendum, & absque obligatione proxima ad reddendum, imò & cum obligatione actuali positua non petendi, & non reddendi; ergo dicta conditio ex voto non repugnat materia substantiali proximæ matrimonij consistentis in dicto mutuo dominio, & in dicta mutua obligatione radicali, quamuis repugnet expeditioni, tam dicti dominij, quam etiam dictæ mutua obligationis radicalis.

Ad hoc argumentum comuniter respondet Doctores contraria sententia, verum esse prædicta ex mutuo voto conditionem non repugnare dominio in corpora iam translato, & post contractum matrimonium; repugnare tamen dominio transferendo, seu dominio in fieri, & in transferri, atque adeò vitare matrimonium. Sicut impedimentum dirimens, antecedens matrimonium, illud irritat; & quando matrimonio iam facto superuenit, illud non dissoluit.

Verum contra ista solutionem sic arguo. *Primò*, quia quado in aliquo est defectus repugnans substantia, & essentia rei, si defectus ille repugnat essentia in fieri, etià repugnabit essentia in facto esse; & si non repugnat essentia in facto esse, non repugnabit essentia in fieri; quia substantia, & essentia rei eadem est quando fit, & quando est in facto esse; & nihil potest consistere cum eo quod suæ essentia contrariatur: ergo si prædicta conditio ex mutuo voto castitatis repugnat essentia, & substantia matrimonij, æquè repugnabit ei, tã in fieri, quàm in facto esse; atque adeò si prædicta conditio non repugnat matrimonio in facto esse, quia non est incòpossibilis cum dicto dominio iam translato, & cum dicta obligatione radicali iam inducta, neque etià repugnabit dictæ translationi dominij, & inductioni radicalis obligationis dictæ. Firmo argumentum, nã licet verum sit, quado est aliquis defectus in causa efficiete, hæc habeat vim impediendi effectum secuturum, non tamè destruedi ita factum, quia effectus pendet ab illa dum fit, non tamen dum factus est. Vnde hac de causa impedimentum dirimens, quia reddit personas inhabiles ad contrahendum, irritat matrimonium contractum, non tamè contractum, quia est defectus in causa efficiente, nepe in contrahentibus eos inhabilitans ad matrimonium, à quibus matrimonium dependet in fieri tantum, non in conseruari. At secus omnino est in conditionibus, quæ repugnant essentia ipsius contractus: nam istæ sicut essentialiter repugnant matrimonio contrahendo, ita etià contracto; nam eadè est essentia rei in fieri, & in facto esse, vt probat ratio adducta pro secunda sententia, & exempla ibi adducta confirmant. Quare prædicta conditio ex mutuo voto semper castitatem seruandi, sicut matrimonium iam factum, seu vinculum matrimonij non elidit, ita nec repugnabit matrimonio contrahendo, seu in fieri. Vergeo hoc ipsum. Nam aliqua conditiones, quæ dicuntur esse positua contra finem matrimonij, sicut etià contra eius substantiam, qualis est illa conditio, de impedienda positua generatione, & prole, seminando extra vas, v. g. quæ opponuntur fini matrimonij contrariè, & positua; & ideo illud irritant, si in ipso contractu apponatur, quia destruit verum consensum ad matrimonium requisitum; quæ conditiones etià post contractum ipsum matrimonium & perfectum apponi non possunt sine peccato, ac proinde initio appositæ mirum non est, si matrimonium irritent, quamuis non postea, quia cum iam non possint auferre consensum, qui initio pro contractu præstitus fuit, sine peccato non apponuntur; matrimonium verò initum semel dissoluere nequeunt. At conditiones

Perez de Matrimonio.

alia, quæ solùm negatiuè apponuntur fini matrimonij, vt est conditio castitatis viuendi, vel abstinenti ab omnimodo vsu coniugij, tamen non ita opponuntur fini matrimonij, vt contra substantiam ipsius verè sint; solùm enim opponuntur fini, vt aiunt, negatiuè, cum sit sola cessatio, & negatio actus coniugalis, quæ ex mutuo consensu sancta, & licita est, non tamen contrariè, videlicet, referendo matrimonium ad finem illi positua contrarium, qualis est impedire prolem; cumque hæc conditiones licitè postea apponantur post consummatum matrimonium, mirum non est, si initio appositæ, quado matrimonium contrahitur, non tollat necessarium consensum, & consequenter nec matrimonium ipsum irritet. Denique eandem conclusionem probo, quia obligatio actualis, & formalis ad reddendum fluit impedibiliter, vt dixi *præcedenti sect.* à vinculo coniugali: ergo sicut illa tolli omnino potest remanente vero coniugio quoad essentiam, per professionem emissam post matrimonij consummationem; ita & tolli potest, quando matrimonium inuitur, si ab utroque pactu inseratur, vt liberum sit cuique non reddere debitum, utroque cedente iuri, quod alioquin ad petendum illud haberent: ergo contrahere poterunt sub conditione seruandi ex voto perpetua abstinentiam ab actu carnali. Nam sepe illud verissimum est, quoties à contractu aliquo separabilis est peculiaris aliqua obligatio, salua eius natura postquam semel est celebratus, eadem optimè potest tolli ab illo, antequam celebretur; atque adeò si obligatio ad copulam separari potest à nuptiis, postquam sunt contractæ, poterit quoque tolli ab eisdem antequam contrahantur, salua earum substantia permanente.

Dico *tertio*, conditionem mutuam nunquam se cognoscendi ortam ex mutuo pacto; & contractu iustitiæ positam in contractu matrimonij, cum primo contrahitur, non vitare, nec irritare vinculum matrimoniale. Ita sentio cum Hurtado citato. Moueor ob eandem rationem præcedentis dicti, quia ista positua obligatio non se cognoscendi etiam si oriatur ex contractu iustitiæ, & mutua contrahentium pactone, non est incòpossibilis cum obligatione radicali orta ex matrimonio; nec cum mutua translatione corporu dominij, in quibus consistit materia substantialis proxima contractus matrimonij, ex quo resultat vinculum matrimoniale. Nam, vt constat ex hac, & præcedenti sectione, in rebus, quæ non consumuntur vsu, manifestum est distingui vsus à dominio, & contractum aliquem versari posse circa vnum, & non circa aliud. Est accommodatum, & euidentis exemplum in dominio respectu mancipij: nam potest dominus omnem operam sui mancipij locare alteri retinendo dominium mancipij, seu ius radicale in ordine ad operas illius, & in ipso mancipio potest perseverare obligatio radicalis respectu domini sui. In quo casu maneret in domino dominium mancipij, impeditum tamen; quia non maneret ius proximum, quod certè esset in conductore absque dominio; & si militer in mancipio non esset actualis, & proxima obligatio obediendi domino in ordine ad suas operas, sed conductori, quamuis in eo esset obligatio remota, aptitudinalis, seu radicalis, correspondens dominio domini sui. Vnde in domino posset manere obligatio positua non occupandi mancipium & in mancipio non obediendi illi, si de eo conuenirent dominus, & conductor, aut mancipium, & dominus. Cuius rei ratio est, quia vbi dominium distinguitur ab vsu, tam dominium, quam vsus seorsim sumpta, potest vnumquodque separatim, esse integra materia contractus. Vnde duplex dominium ibi, sicut in fundo distingui, & diuidi potest, vnum directum proprietatis, & alterum vtile, quoad

L 2

pertinet

pertinet ad vsum fructuum, seu operarum mancipij; & vtriusque procedere potest ex conuentione, & pacto inito ex iustitia. Similiter ergo in præsenti, nihil pugnat esse matrimonium, & vinculum indissolubile, in quo sit mutua coniugij traditio, & dominium corporum directum, ac proprium, & simul impediri omnino vsu actus coniugalis in perpetuum ex pacto, & speciali conuentione iustitiæ. Quid enim repugnare, vel obesse potest, quo minus in corpore vtriusque coniugis distingui possit dominium directum à dominio vtili quoad vsu copulæ, quorum vnum ab alio separari similiter possit ex mutuo pacto inter coniuges, concedendo dominium directum suorum corporum cum radicali obligatione, per quod vnus reddatur proprius coniux alterius, denegato tamen vtili dominio quoad vsum copulæ, etiam in perpetuum.

Ad argumenta opposita.

1 Ad primum, negatur antecedens, non enim est propriè contra bonum prolis. Nam bonum prolis non obligat coniuges vt dent operam generationi, aut vt non obligent se ad non dandam ei operam; sed solum vt dum vtuntur matrimonio, non impediant eius generationem, et si nascatur proles, vt rectè eà educet. Ad confirmationem dico, casus secundi, & tertij dicti nullo modo comprehendi à Pontifice, cap. fin. de conditionibus appositionis. Nā ibi solum agitur de conditionibus, quæ repugnant substantiæ matrimonij; illæ verò conditiones positæ in secundo & tertio dicto nullo modo ei repugnant. Quia conditio illa, si prole euites, id est, si te obliges ad eam euitandam, tantum est contra substantiam matrimonij, quando est ad euitandam prolem positum, medio illicito positum, non verò quādo euitatur proles licitè negatiuè; nam sola obligatio ad illicitè vitandam prolem est impossibilis cum obligatione radicali orta ex matrimonio: quia sicut licitè vitare prole non petendo, & etiam non reddendo, quando licitè fieri potest, non est contra obligationem ortam ex contractu matrimonij in ipso, qui euitat, & consequenter neque contra dominium ortum in altero; ita etiam priuatio iuris proximi ad petendum, & priuatio obligationis proxime ad reddendum, imò positua obligatio, siue iustitiæ, orta ex contractu superaddito contractui matrimonij, siue religionis, orta ex voto ad non petendum, & ad non reddendum, quo proles impeditur, non est impossibilis cum obligatione radicali orta ex matrimonio.

2 Ad secundum, negatur minor, quia tantum ex illa conditione oritur priuatio iuris proximi ad petendum, & priuatio obligationis proxime ad reddendum; & ad summum etiam positua obligatio proxima ad non petendum, & ad non reddendum, quæ non sunt impossibiles cum dicto dominio, quod est ius remotum ad petendum, & cum ipsa obligatione radicali ad reddendum; nam talis obligatio, ac ius remotum possunt consistere cum pacto, & obligatione nunquam reddendi debitum, vt diximus de coniugibus vouentibus mutuo consensu castitatem.

3 Ad tertium, negatur antecedens: nam cum dominium distinguatur ab vsu, nihil videretur repugnare, vt quis habeat dominium inutile. Adde etiam tale dominium in mutua corpora aliquè habere vsum; nam tale dominium efficit, vt coniuges nequeat aliud contrahere matrimonium, & cum aliis dormiendo adulterium committat; & si se mutuo cognoscant, non fornicentur; imò si non vouerint castitatem, nec se obligauerint aliquā pactione, vel illius voti dispensatione habuerint, aut eā obligationem mutuo consensu dissoluerint, si ipse se cognoscant, nullo modo peccet. Ex quo patet ad confirmationem.

4 Ad quartum negatur antecedens, vt constat ex tertio dicto: nā in eo euentu tenerentur non se cognoscere

ex peculiari pacto mutuo; nihilominus verè daretur inter eos translatio dominij, ratione cuius, si se cognoscerent, tamen peccarent contra pactum initum, sed non contra castitatem cum excusarentur à peccato fornicationis, vt constat ex primo dicto: possunt verò hæc duo optimè coherere inter se, nimirum vt sit in vtroque mutuum corporum dominium, & peccent se cognoscendo contra iustitiam ratione pacti initi non se cognoscendi, & non peccent contra castitatem.

Ad quintum, iam dixi dicto primo, proloquii illud esse verum de conditione circa ea, quæ si post contractum matrimonium fiant, nullius sunt momenti, vel obligationis. In dicto verò secundo iam explicui, quando est aliqua conditio, vel defectus in causa efficiente, posse impedire, ac dirimere effectum securum, non verò destruere iam factum; vt de impedimentis dirimentibus manifestè constat.

Ad vltimum, dico maiorem vt vera sit debere intelligi de illis, qui physicè impotentes sūt vt matrimonio, quia hoc non possunt licitè facere: aliis enim, qui emiserunt vorum castitatis, inualidè contraherent, quod falsissimum est.

SECTIO VII.

An intendens vinculum matrimoniale, necessario debeat intendere vsum, vel copulam coniugalem.

Videtur ex dictis in præcedentibus pars affirmans tenenda. Nam dictum est matrimonium tam ex parte contractus, quàm etiam ex parte contrahentium dicere ordinem ad copulam, & connotare illam; dictum est quoque ad valorem matrimonij necessariò requiri vt consensus saltem implicitè feratur in obligationem radicalem reddendi debitum: ergo manifestè inferitur consensum contrahentium implicitè, seu tacitè ferri in ipsam copulam. Patet consequentia, quia si consensus contrahentium matrimonium necessariò debet ferri directè in mutuum corporum traditionem in ordine ad copulam, & in mutuum radicalem obligationem ad eandem copulam, necesse est vt aliquo modo, saltem virtute, & implicitè feratur in copulam ipsam coniugalem. Ita sentire videtur noster Vasquez tom. 2. in 3. p. disp. 125. c. 7. n. 79. sic dicens, ad essentiam matrimonij requiri solum consensum in translationem dominij, seu facultatis illius ad vtendum matrimonio; & cum hæc translatio dominij ad copulam referatur, idem consensus secundariè, & implicitè est ad copulam, quia est ad facultatem, & ius ipsius copulæ. Sanchez lib. 2. disp. 28. sentit consensum ex parte contractus matrimonij ferri implicitè in copulam.

Ego verò existimo nullo modo esse dicendum, matrimonium contrahentium consensum debere necessariò ferri implicitè, seu tacitè, ac virtute in copulam ipsam. Itaque consensus matrimonij directè tendens in mutuum dominij corporum traditionem, & in mutuum rationalem obligationem, non necessariò debet ferri virtute, implicitè, vel tacitè in copulam, cum expressè simul cum illo possit esse dissensus de ipsa copula coniugali. Id obiter notauit noster Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 7. sect. 1. ad finem, vbi postquam dixerat, consentire in matrimonium verum, non est consentire in carnalem copulam, nisi tantum in radice, & in causa consentiendo in matrimonium, quod ad talem copulam ordinatur; postea sic subdit: sed velle hoc modo in radice non est proprie velle, & maximè quādo per contrariam voluntatè directè quis proponit vitare actum. Id ipsum est, quod ipse affirmo, & probō. Primo, quia consensus contrahentium, tamen feratur in radicalem

lem obligationem reddendi debitum, non tamen fertur tacitè, implicitè, & virtute in formalem, & proximam copulam obligationem, vt ostendi supra sect. 5. dicto 3. ergo multò minus fertur implicitè, seu tacitè in copula ipsa. Patet consequentia, quia ipse vsus copulæ minus est in re separabilis à vinculo matrimonij, & ab ipsa radicali obligatione, quàm sit ipsa formalis, & proxima obligatio talis vsus, vt per se constat. Præterea cum ipso vinculo matrimonij, & radicali obligatione potest simul esse perpetuus dissensus actualis, & expressus reddendi, & petendi debitum, etiā cum matrimonio contrahitur, vt probatum est præcedenti sect. ergo in ipso contractu matrimonij contineri implicitè, vel tacitè volitio aliqua, vel affectus, seu consensus ad copulam. Secundo, id quod non est effectus necessariò resultans ex aliqua causa, sed tantum est purum obiectum, aut purum extremum, non implicatur, nec virtute, nec tacitè continetur in eo cuius est obiectum & extremum; sed copula ipsa non est necessariò effectus vinculi matrimonij, & radicalis obligationis ex ipso necessariò resultans, sed tantum est purum obiectum, aut extremum quod respiciunt; ergo talis copula non implicatur, nec virtute, nec tacitè continetur in vinculo matrimonij, eiusque radicali obligatione: ergo quāuis consensus ad valorem contractus matrimonij requisitus, debeat ferri directè in vinculum matrimoniale, & in dictam obligationem radicalem, non inde fit, vt debeat necessariò ferri quoque implicitè, & tacitè in ipsam copulam, tamen connotatiuè, & in obliquo tantum illa attingat. Tertio, volitio tendens in naturam intellectualem hominis, vel Angeli, quæ est principium radicale intelligendi, & volendi, idèò implicitè redit in potentiam intellectuam, & volitiuam, non verò in ipsas speciales intellectiones, & volitiones, nisi tantum connotatiuè; quia nimirum potentie intellectuæ habent necessariam connexionem cum tali natura intellectuali; actus verò vitales intellectiois, & volitionis contingenter ab illa procedunt. Quādo enim ex amore efficaci vnus amat aliud virtute, vel tacitè, idèò est, quia hoc aliud est necessariò connexum, & inseparabile ab illo priori: sic enim ex amore efficaci finis virtute, & implicitè amatur mediū necessariò connexum cum tali fine: ergo cum copula coniugalis, sicut & obligatio proxima reddendi debitum, nullam habeat connexionem cum consensu requisito ad valorem contractus matrimonij; sequitur talem consensum nec implicitè tendere in ipsam, sed tantum connotatiuè. Quarto, idem firmatur, nam ex eo quod affectus voluntatis in aliquod obiectum feratur connotatiuè, præcisè ex hoc, non sequitur quòd tale obiectum tacitè, implicitè, & virtute illud amet. Est euidentè exemplum gaudij, & complacentiæ, quæ habet iudex integerrimus de sciētia, & cognitione peccati à Petro commissi, v.g. homicidij, vt eum seuerè puniat. Quamuis enim talis complacentia terminatiuè, & connotatiuè attingat remotè tale peccatum homicidij vt obiectum, & extremum scientiæ, & cognitionis, cuius habet immediatam complacentiam, & gaudium, non idèò tamè ipsum homicidium implicitè, & virtute amat, imò illud odio habet, & punire intendit; quia nimirum id non est conexum cum illo priori. Cum igitur ad valorem contractus matrimonij sufficiat, quòd consensus expressè feratur, & amet id, quod per ipsum fit, vel id quod ex sua natura, & essentiā, ac saltem virtute diligit id, quod ex ipso necessariò resultat; copula autem nec fiat per contractum matrimonij, neque ex illo resultat necessariò, idèò consensus ille, tamen feratur in illam, tanquam in terminum, & extremum, non tamen, nec tacitè, nec implicitè, vel virtute fertur in copulam, vt in rem volitam, vel amatam.

Ex quo patet solutio ad argumentum initio adductum. Illud enim solum probat prædictum consensum

Per de Matrimonio.

ferri debere remotè, & connotatiuè in copulam, quia debet ferri directè in mutuum corporum traditionem in ordine ad copulam, & in mutuum obligationem radicalem ad ipsam copulam; hinc tamen non sequitur necessariò intendi debere saltem implicitè, vel tacitè copulam ipsam, vt satis est demonstratum.

SECTIO VIII.

Quid dicendum de castissimo matrimonij vinculo Beate Virginis cum Sancto Ioseph, & de consensu vtriusque.

Circa priorem sectionis partem, Dico primo, certum est apud Theologos, verum, ac proprium matrimonium ratum cum Ioseph Beatam Virginem contraxisse. Quod satis firmant. Nā Luc. & Mat. 1. vocatur Virgo Maria desponsata, & Ioseph vir eius: vbi verbum illud desponsata matrimonium ratum significat, & constat manifestè ex illis verbis sequentibus, antequam conuenirent. Quibus significatur, quantum erat ex parte vinculi, potuisse honestè conuenire. Vnde nescio quomodo illud verbum desponsata, intelligi queat de sponsalicio contractu solum: sicut nec illud aliud verbum, vir, Ioseph autem vir eius: nam in rigore hæc vox, vir, vinculum quoque significat matrimonij. Præterea idem confirmat illa sollicitudo Ioseph propter Mariæ conceptionem, quæ propterea voluit occultè dimittere: quia propriè non dicitur dimitti, nisi vera vxor. Vnde Angelus rectè dixit, Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam, Mat. 1. Vbi Angelus vocat Mariam vxorem Ioseph, ad significandum vinculum coniugale, & fidele coniugium vtriusque. Denique addo, ex prædictis verbis, quibus vocatur Maria desponsata, & Ioseph vir eius, saltem colligi inter Mariam, & Iosephum sponsalia saltem fuisse inita; ex quo manifestè deducitur fuisse etiam matrimonium subsecutum: nā cum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio, certè dicendum esset, aut ipsos sibi inuicem non seruasse fidem, quam sibi sponsalicio contractu obstrinxerant, aut sibi mutuo relaxasse; quorum quoduis absurdissimum est.

Dico secundo, commune esse inter Patres, ac Theologos, matrimonium inter Mariam, ac Iosephum quoad contractum, & eius essentiam, ante Filij Dei Incarnationem, perfectum esse. Id satis colligitur ex illis verbis Lucæ 1. Missus est Angelus Gabriel a Deo ad Virginem desponsatam viro. Iam enim antea dixi illam desponsationem fuisse verum matrimonium ratum. Et certè quis id negare potest, si attendat ad finem huius matrimonij. Illud enim Deus ordinauit, ne aliqua infamia ex parte filij Virginis accresceret: ergo oportuit, vt eo tempore, quo concepit, iam haberet sponsum, ex quo posset existimari honestè, & absque turpitudine concepisse.

Dico tertio, Beatam Virginem ante Annuntiationem emisisse vorum de seruanda virginitate. Id etiam commune est apud Scholasticos Doctores. Atque in primis beatam Virginem habuisse saltem absolutum, & firmum propositum seruandi perpetuam virginitatem, idèò constat, quia beatæ Virginis tribuendus est perfectissimus virtutis, castitatis, & virginitatis gradus, hic enim Dei matrem decebat, & quia post Christum futura erat perfectissimè exterioris & interioris castitatis exemplar; ad hanc verò perfectionem spectat perpetuum seruandi virginitatem propositum. Præterea quòd Beata Virgo ante Annuntiationem emisisset vorum de seruanda virginitate, manifestè colligitur ex verbis eius, Lucæ 1. Quomodo fiet istud, quoniam

virum non cognosco. Nam illud, *non cognosco*, idem est, ac non possum, ob votum scilicet, vt multis probat Noster Christophorus à Castro in lib. de beata Virgine cap. 9.

4 Dico *quarto*, Virginem emisisse votum virginittatis, antequam desponsaretur Iosepho. Ita SS. PP. & communiter Doctores. Et ratio suadet, quia nisi Virgo vouisset castitatem ante matrimonium, deberemus dicere Virginem, quando matrimonium contraxit, animo procreandi filios contraxisse, quod horret animus de Virgine vel leuiter cogitare.

5 Dico *quinto*, beatam Virginem ex diuina reuelatione, & inspiratione matrimonium contraxisse. Id certum puto cum Scholasticis Doctoribus. Et moueor, quia Virgo in omnibus rebus speciali Spiritus sancti directione regebatur: ergo potiori iure in re adeò graui, & quæ ad statum totius vitæ pertinebat, & ad mysterium Incarnationis proximè ordinabatur. Vnde eadem reuelatione intellexit beata Virgo suum sponsum libenter in perpetuum virginittatè fuisse consensurum, nullumque detrimentum perfectioni suæ virginittatis allatum; ac proinde potuit beata Virgo consentire in verum matrimonium cum Iosepho, quia iam erat certa, illum numquam petiturum. Vnde

6 Dico *ultimo*, beatam Virginem cum Iosepho contraxisse matrimonium cum conditione seruandæ virginittatis. Id videtur certum, siue dicamus vtrumque iam ante nuptias habuisse absolurum virginittatis votum, siue dicamus solam Virginem habuisse tale votum: nam in hoc euentu necessariò manifestare debuisset suo sponso decretum, vel votum de integritate omnino seruanda: vel ergo Ioseph votum Virginis acceptauit, vel non; si non acceptauit, nec ipsi Virgo nuberet, nec ipse Virginem in eo decreto persistentem acciperet coniugem, cum esset vir sanctissimus; si vero acceptauit, quod dicendum est, siue expresse, siue tacite, ipso iure cessit suo iuri de pendenda copula, deobligauitque Virginem à reddenda: nam deobligatio necessariò sequitur cessionem iuris, sicut obligatio reddendi nascitur posito iure petendi.

7 Maior difficultas est circa secundam sectionis partem, in quod obiectum ferri potuerit, ac debuerit consensus beatæ Virginis, & sui sponsi Iosephi. Quia in re certum est prædictum consensum expresse debuisse necessariò ferri in vinculum indissolubile, seu radicale dominium corporum adinuicem. Patet, quia consensus formalis matrimonij debet necessariò ferri expresse in essentialiter consistit matrimonium obiectiuum: sed hoc, vt dixi, situm est in vinculo indissolubili, seu in mutuo illo dominio directo corporum: ergo. Ex quo infero, si aliqui contrahentes nolent sibi inuicem dare dominium saltem directum in corpus, non possent efficere verum matrimonium. Esset enim perinde, ac velle vendere, & simul nolle tradere dominium rei venditæ; quod eo ipso destrueret venditionem, & voluntatem efficacem vendendi.

8 Restat solum difficultas de obligatione radicali, seu aptitudinali in ordine ad copulam, & de assensu saltem implicito in obligationem actualem, vel etiam in copulam ipsam. Non desunt aliqui Recentiores, qui in fauorem castissimi matrimonij beatæ Virginis sentiunt, eius consensum nec debuisse ferri adhuc implicitè, & confusè in obligationem radicalem copulæ, ne dum in obligationem actualem, & in ipsam copulam. Probari potest,

Primo, quia matrimonium beatæ Virginis fuit pu-

rissimum; id enim est omnino concedendum purissimis, & castissimis coniugibus; ac nihil purius excogitari potest intra essentiam matrimonij, quàm ista quoque deobligatio radicalis copulæ: ergo.

Secundo, quia in tantum essentia alicuius matrimonij est radicalis obligatio ad copulam, in quantum est radix obligationis formalis, & proximæ ad ipsam; ergo quoties non aderit talis obligationis formalis radix, ex eo quòd hæc non adsit, nec adesse possit, non aderit, nec adesse poterit etiã ea obligatio radicalis; sed in matrimonio beatæ Virginis, & Iosephi, non ordinato ad copulam, ex eo quòd fuerit inter nolentes, seu positiuè excludentes obligationem proximam ad copulam, non fuit, nec esse potuit obligatio formalis ad copulam, neque vllus consensus in eam, vt dixi: ergo neque etiam aderit, nec adesse poterit radix talis obligationis formalis: ergo neque talis obligatio radicalis prout actu, & formaliter talis, ex defectu termini, seu connotati essentialiter ad id requisiti, & intentionaliter, siue in esse obiectiuo per actum efficacem oppositum destructi. Quare consensus Virginis, qui præcisè fertur in essentiam matrimonij, non est cur feratur, etiam implicitè, & confusè in talem radicalem obligationem.

Tertio, implicat quòd quis consentiat explicitè in obligationem radicalem ad copulam, quin saltem implicitè, & indirectè velit talem copulam, quæ est connotatum, & terminus essentialis illius, vt constat multis exemplis omnipotentis, scientiæ diuinæ, finis, & medijs ad necessariam connexionem talium conceptuum respectiuorum cum suis terminis.

Dico *primo*, meo iudicio negari non posse consensisse Virginem in obligationem radicalem, seu aptitudinalem, siue radicalem ad copulam carnalem, etiam sublatâ obligatione actualem ad copulam. Ita Rebellus lib. 2. q. 13. sect. 5. n. 42. & obiter tetigit Suarius tom. 1. in 3. p. disp. 7. sect. 1. ad finem, vbi postquam rectè dixerat potuisse Virginem consentire in verum matrimonium, non consentiendo in carnalem copulam, neque absolutè, neque sub conditione, si Ioseph debitum petisset; quia iam erat certa illum nunquam petiturum, vnde superuacaneus, & ociosus fuisset talis actus. Addidit, in radice, & in causa habuisse Virginem hunc consensum, consentiendo in matrimonium, quod de se ad talem copulam ordinatur. Idem docet Valquez tom. 2. in 3. p. disp. 125. cap. 7. n. 9. & sequentibus. Et ratio est, quia hæc radicalis obligatio est in re ipsa inseparabilis à vinculo matrimonij, vel dominio corporum, solumque ratione ad summum differt ab illo, vnde remanet illa necessariò etiam post sublatam obligationem formalem actualem reddendi copulam per mutuam iuris renunciationem, vel aliam ob causam; ex alio capite hæc radicalis obligatio non præiudicat voto castitatis absoluto, imò stare potest cum contraria obligatione actualem ad non reddendum debitum, quantumcumque petatur, vt constat ex sectione sexta, & septima: ergo in hanc radicalem obligationem necessariò beata Virgo consentire debuit, licet ab actualem, formalique obligatione disenserit, quando contraxit.

Dico *secundo*, beatam Virginem nullo modo, neque implicitè consensisse in obligationem actualem ad copulam; imò potius ab ea disensisse, dum contraxit cum beato Iosepho. Hoc certum est apud Doctores Scholasticos, præsertim Rebellum memoratum, & valde decens matrimonium Virginis purissimum. Et ratio est, quia, vt constat ex præcedentibus sectionibus, obligatio formalis reddendi debitum, eiusque redditio est in re ipsa separabilis à matrimonio tam in fieri, quàm in facto esse, & ab ipsa quoque

quoque radicali obligatione; ex alio capite liquet habuisse ex voto beatam Virginem perpetuam obligationem seruandi virginittatem: ergo nullo modo potuit nec virtute, seu implicitè velle obligationem actualem formalem reddendi debitum. Patet consequentia, quia obligatio formalis ad copulam ex matrimonio resultans, & obligatio formalis ad non copulam ex voto castitatis resultans se inuicem destruntur ob contradictionem terminorum; quia non possunt non sumi formaliter, & in ordine ad eosdem terminos. Firmo, nam obligatio actualis reddendi copulam repugnat ex natura rei cum voto absolutæ virginittatis, quod includit obligationem contrariam, abstinenti scilicet ab omni copula, tales enim obligationes sunt ad contrarios actus, vna ad reddendam copulam, altera ad eam cauendam, atque ideo tales obligationes nequeunt omnino simul coherere. Igitur cum beata Virgo habuerit votum absolurum ante nuptias, vt supra dixi, si matrimonium contraxit, necessariò, vel in voto aliquo ex parte dispensatum fuit, vel obligatio reddendi debitum sublata fuit. At indignum erat, quòd votum, quo Virgo illustrior, & Deo gratior reddebatur, detrimentum potius pateretur, quàm obligatio actualis ad copulam, quæ inferioris multo conditionis erat: ergo hæc potius per prædictam cessionem, quàm obligatio voti sublata fuit: ergo nullus in eam consensus etiam implicitus in Virgine fuit, sed magnus dissensus.

11 Dico *tertio*, beatam Virginem nullo pacto, neque implicitè, seu tacite, nec virtute consensisse in copulam coniugalem, neque eam vllò pacto amauisse. Itã sentire videtur Suarez citatus, qui tametsi dixerit Virginem in radice, & in causa habuisse consensum in copulam, consentiendo in matrimonium, quod de se ad talem copulam ordinatur; addit tamen sic: Velle hoc modo in radice, non est propriè velle, & maxime quando per contrariam voluntatem directè quis proponit vitare actum; & hoc modo consensus in coniugale vinculum nihil omnino derogat virginittati; & propositum virginittatis non pugnat cum consensu contrahendi vinculum coniugale: sicut non repugnat voluntas tradendi, vel accipiendi dominium, & non vtendi. Hæc conclusio probatur argumentis supra in præcedenti sectione adductis, quibus ostendi manifestè, intendentem vinculum matrimoniale, non necessariò debere intendere etiam implicitè, vel tacite copulam ipsam coniugalem: ergo id necessariò est Virgini concedendum, tanquam valde conueniens, ac decens eius summam puritatem, & sanctimoniam.

Ad argumenta opposita.

12 Ad primum, concedo matrimonium Virginis fuisse omnium purissimum, ita vt nihil purius excogitari possit intra naturam matrimonij; nego tamen possibile esse illam deobligationem radicalem permanente matrimonio, cum sit prorsus idem re cum vinculo coniugali ipsa radicalis obligatio, ex qua nihil absurdi, vel indecentiæ sequitur, vt ostensum est.

13 Ad secundum, concessio antecedente negatur consequentia: nam obligatio radicalis, quamuis sit radix obligationis formalis, & copulæ actualis; & tam ista obligatio, quàm vsus impedibiliter fluat ab illa, & ita possit vtraque non esse, vt reuera non fuit in beata Virgine; nihilominus obligatio radicalis, cum sit re ipsa ipsamet entitas, & natura matrimonij; nequit hoc consistere ipsa non persistente. Vnde falsum est hanc obligationem radicalem non habere terminum, vel connotatum, etiam in Virgine; nam etiam habet illum, saltem remotè, & dicit ordinem ad illum, tanquam ad purum extremum, & terminum, sed

non tanquam ad abiectum volitum etiam indirectè, & implicitè.

Ad tertium, negatur antecedens: nam aliud est obligationem radicalem dicere ordinem ad debitum coniugale, tanquam ad illius connotatum; aliud verò est non posse ferri consensum, & amorem in obligationem radicalem, quin necessariò feratur implicitè in ipsum debitum, seu vsus coniugalem, illum virtute, & implicitè diligendo. *Primum* enim verum est, & negari non potest, ac satis firmatur illis exemplis omnipotentis, & scientiæ diuinæ, quæ connotant suos proprios terminos, & obiecta, circa quæ feruntur. *Secundum* verò falsum est, & constat apertè exemplo gaudij, & complacentiæ, quam habet Deus de scientia, & cognitione omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur. Quamuis enim talis complacentia terminatiuè, & connotatiuè attingat remotè illa peccata, quatenus sunt obiecta, terminus, & extremum scientiæ, & cognitionis, cuius habet immediatam complacentiam, & gaudium, non ideo tamen ipsa peccata implicitè, & virtute amat, cum potius ea omnia odio habeat.

SECTIO IX.

De proprietatibus, quæ consequuntur vinculum coniugale, seu matrimonium.

Hactenus explicuimus totam naturam, & essentialiter matrimonij consistentem in vinculo, seu iure, & dominio corporum; nunc videndum, quæ accidentia propria consequantur prædictam naturam necessariò, & inseparabiliter.

Dico ergo *primo*, obligationem radicalem reddendi debitum, esse proprietatem re ipsa inseparabilem matrimonij. Ita DD. communiter. Et ratio est, quia ante prædictam obligationem intelligitur ratio formalis vinculi, & mutui iuris, ac corporum dominij pariens obligationem radicalem; nam ex illa necessariò sequitur talis obligatio: ergo hæc est illius proprietas inseparabilis. Vnde infero ad valorem matrimonij necessariò requiri, vt consensus feratur explicitè in vinculum, seu dominium corporum coniugale, & implicitè in obligationem radicalem reddendi debitum. Ratio est, quia consensus necessariò ferri debet in id quod est de essentia matrimonij, quale est vinculum, seu mutuum corporum dominium; & ad eius valorem sufficit, vt expresse ad essentiam solum feratur; ad alia verò, quæ consequuntur essentialiter, necesse est, vt implicitè feratur, ea non excludendo: quando enim duo sunt inseparabilia, eo ipso quòd consensus ad vnum explicitè fertur, necesse est, vt implicitè saltem, ac virtute feratur in aliud.

Dico *secundo*, obligationem seruandi tria bona matrimonij, esse etiam proprietatem illius inseparabilem. Ita omnes, & patet, quia tria bona matrimonij, sunt bonum prolis, nempe non vitandi illam positiuè medio illicito; bonum fidei, seu fidelitatis, id est, non adulterandi; & bonum Sacramenti, seu perpetuitatis, nisi ingrediatur religionem ante consummationem: hæc, inquam, tria bona sunt materia proxima, circa quam matrimonium versatur, & quæ matrimonio valido inducitur necessariò. Vnde matrimonium contractum sub obligatione vitandi prolem medio illicito, per emissionem seminis extra vas, seu sumendo potionem sterilitatis, vel sub obligatione

non seruandi fidem, seu adulterandi, vel sub obligatione temporaria pro suo libito contra indissolubilitatem matrimonij, sunt impossibiles cum valido matrimonio, & cum obligatione radicali ad vsum conjugalem, ordinatum ad prolis generationem, & bonam educationem. Igitur obligatio seruandi illa tria prædicta matrimonij bona, necessariò consequitur matrimonium ipsum, tanquam eius proprietates in separabilis.

Vnde, similiter infero, consensum requisitum ad valorem matrimonij tendentem explicite in ipsius essentiam, implicite saltem tendere quoque in obligationem prædictorum bonorum, nempe perpetuitatis, prolis, & fidelitatis. Patet, quia hæc tria inseparabilia sunt à vinculo matrimonij: nam matrimonij vinculum cum natura sua ordinatur ad prolis propagationem, & in copulam, tanquam in medium, sine quo non datur prolis procreatio, & bona educatio; ex ea oritur, vt maneat coniugatus ligatus ad bonum fidei, seu ad non adulterandum, & ad bonum prolis, illam nempe non vitando medio positivo illicito, & ad bonum sacramenti, seu ad matrimonij indissolubilitatem.

Dico tertio, obligationem seruandi bonum prolis negatiuè, seu non vitandi copulam, vel vitandi vsum conjugalem, & obligationem seruandi sibi fidem, id est, reddendi sibi ipsis debitum, non esse matrimonij proprietatem, sed accidens separabile, ac merè contingens. Patet, quia prædicta vtraque obligatio resultat ex vinculo conjugali impedibiliter, ac separabiliter, tanquam effectus contingens; nam à contrahentibus potest vtraque obligatio tolli ex pacto, vel ex voto, seruandi nimirum perpetuam abstinenciam à copula conjugali, vt constat ex dictis in hac disputatione, præsertim sectione sexta, septima, & octaua; ergo nequit esse proprietates inseparabiles à matrimonio.

Dico ultimo, certum quoque esse, neque proximam, & formalem obligationem reddendi debitum, nedum ipsum vsum, seu consummationem matrimonij esse proprietatem ipsius matrimonij. Patet, quia nihil horum est necessariò connexum cum matrimonio ipso. De vfu iam est manifestum. De proxima obligatione etiam constat ex superioribus, quia ex mutuo pacto tam post nuptias, quam ante nuptias ea formalis obligatio auferri à matrimonio, & conditio apposita, tanquam res accidentaria, & contingens, hoc est, obligatio de non perendo, nec reddendo, ritè & sanctè inferri potest. Vnde obligatio illa formalis fuit impedibiliter à conjugali, adeo vt sicut illa omnino tolli potest, remanente coniugio per professionem emissam post matrimonij consummationem; ita & tolli potest, quando matrimonium initur, si ab vtroque pactum inferatur, vt liberum sit cuique non reddere debitum cedente vtroque iuri, & consequenter contrahere possunt sub conditione, & voto seruandi perpetuam abstinenciam ab actu carnali, vt sæpe dictum est in hac disputatione.

Obiicies, obligationem proximam, & actualem reddendi debitum, inseparabilem esse, à matrimonio, dicente Paulo 1. Cor. 7. hæc verba. *Vxori vir debitum reddit: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Respondeo manifestè Paulum agere de matrimonio, quod communiter, ac semper moraliter contrahi solet, absque vlla conditione de continendo inserta, qua ratione alter in alterius corpus liberam habet vitandi facultatem. Præcipit enim reddendum esse debitum alteri, quia neuter habet potestatem sui corporis, sed alter;

vnde manifestè sequitur loqui de potestate matrimonij libera ab omni conuentione continendi. Ad hoc dici etiam posse, nomine *potestatis* significari eo loco, illud ius remotum, & dominium proprium, ac directum, quod vnus coniux habet in corpus alterius; quod tamen separabile est ex mutuo pacto à dominio quasi vtili ad vsum copulæ.

Ex dictis colligo ex vinculo matrimonij in quo formalem rationem coniugij constituimus, fluere varias obligationes ad fidem conjugalem pertinentes; ex quibus quædam fluunt inimpedibiliter ac necessariò, & eiusmodi sunt obligatio radicalis reddendi debitum, & obligationes trium bonorum matrimonij, nempe perpetuitatis, prolis, & fidelitatis, atque ideò sunt istæ, propriè & in rigore proprietates consequentes naturam, & essentiam matrimonij; quæ nullo modo ab illo separari possunt. Alia verò est obligatio actualis, & formalis, seu proxima reddendi debitum, si ab altero coniuge exigatur. Hæc verò fuit impedibiliter, si quidem ex mutua conuentione auferri omnino potest ab ipso vinculo conjugali permanente, non solum post matrimonium contractum, sed etiam quando contrahitur, vt sæpe dictum est, & ideò hæc obligatio, sicut & ipse vsum conjugalem, tametsi oriatur ex vinculo conjugali tanquam effectus ex propria causa, sed non tanquam proprietates, quia fuit ab illa impedibiliter.

SECTIO X.

Quanam sit vera, & propria matrimonij definitio.

Missâ definitione matrimonij pro contractu ipso, de quo modò non agimus, loquendo de matrimonio absolute, & secundum suam naturam hæcenus explicata, & consistente in mutuo corporum vinculo.

Communis, & magis recepta definitio est illa, quam tradit Magister in 4. dist. 17. & S. Thom. q. 44. a. 3. ex cap. illud 11. de præsumptionibus. Coniunctio maris & fœminæ, inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Dicitur *coniunctio*, quia est vinculum, seu vnio *maritalis*, id est, orta ex mutua corporum traditione. Dicitur *vir, & mulieris*, vt explicetur subiectum capax coniunctionis maritalis, nam inter personas eiusdem sexus non potest esse maritalis coniunctio; & etiam vt exprimaturn vnus tantum cum vna tantum debere esse matrimonium. Vnde cum olim in veteri lege viri ducebant plures vxores, totidem matrimonia constatuebant. Additur, *inter legitimas personas*, quia non inter quascumque promiscuè, sexus dispares matrimonium constare potest, sed inter habiles personas secundum leges, seu inter personas omni carentes impedimento dirimente. Denique ponitur, *indiuiduam vitæ consuetudinem retinens*, id est, perseverantem. Quo significatur finis matrimonij, qui est mutua habitatio, & indissolubilitas vinculi, ita vt per voluntatem ipsorum coniugum dissolui nequeat more aliorum contractuum, v.g. sponsalium, qui mutuo contrahentium consensu possunt dissolui, non verò matrimonium. Hæc definitio non placet Cardinali Zabarella de sponsalibus. n. 1. eo quòd videatur esse communis, etiam brutis. Sed immeritò. Nam bruta, neque consuetudinem habent, neque indiuisam societatem; neque etiam est inter bruta, nec esse potest ea coniunctio, seu coniunctionis obligatio, id est, vinculum iuris, & dominij,

minij, & radicalis obligatio coniunctionis, seu copulæ, quæ omne matrimonium necessariò, ac inseparabiliter comitatur.

Displicet quoque, quod dicit Thomas de Argentina in 4. d. 27. q. 1. a. 1. post solutionem ad quintum, prædictam definitionem non conuenire matrimonio infidelium, neque etiam matrimonio rato non consummato, quia in aliquo casu vtrumque dissoluitur. Displicet, inquam, quia matrimonium ex se, & ex sua natura posita rei institutione semper est perpetuum, vt dicam suo loco, tametsi in aliquo casu quasi per accidens dissoluatur.

2. Similis est prædictæ matrimonij definitioni alia quæ habetur l. 1. ff. de ritu nuptiarum. Nuptiæ sunt coniunctio maris, & fœminæ, consortium omnis vitæ, diuini, & humani iuris communicatio: cuius meminit quoque D. Thomas, eamque explicat q. 44. citata art. 3. Prior illa pars, *coniunctio maris, & fœminæ*, idem denotat, quod in altera definitione explicatur illis verbis, *coniunctio maritalis viri, & mulieris inter legitimas personas*. Nam nomine *coniunctionis* non intelligitur coniunctio carnalis, sed maris, & fœminæ vinculum consistens in dominio corporum mutuo. Altera verò pars, nempe consortium omnis vitæ, idem significat, quod indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, nimirum perpetuitatem matrimonij per totam vitam. Vltima verò pars, diuini, & humani iuris communicatio, declarant potius effectum matrimonij, quam naturam eius; nam per communicationem diuini, & humani iuris intelligitur obligatio coniugum seruandi sibi mutuo fidelitatem in thoro; diuino namque, & humano iure coniuges ex æquo astringuntur ad fidelitatem seruandam. Hæc communiter Doctores.

Ipse verò prænoto, hic solum inquiri veram, & propriam definitionem matrimonij secundum suam naturam communem omnibus coniugibus, tam fidelibus, quam infidelibus; nam de eo, quatenus sacramenti rationem habet, infra suo loco. Quo præmisso,

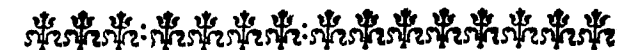
3. Dico primo, neutram ex duabus allatis definitionibus esse in rigore vnam & simplicem definitionem, sed mixtam & compositam ex definitione essentiali, & descriptiuâ. Patet, quia vtraque definitio traditur per genus, & differentiam essentialem, & accidentariam simul. Nam illa prior particula, *coniunctio*, ponitur loco generis, illa verò alia, *maritalis*, vel *maris, & fœminæ*, explicat differentiam essentialem vinculi maritalis in ordine ad prolis generationem: illa verò alia particula, *vir, & mulieris*, inter legitimas personas ad maiorem differentiam essentialis declarationem adhibentur. Tandem reliquæ alia particula, *indiuiduam vitæ consuetudinem retinens*; vel etiam illa alia, *consortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio*, expriment proprietatem, seu passionem ab ipso matrimonio inseparabilem, nempe illius indissolubilitatem, ac perpetuitatem. Quare

4. Dico secundo, definitionem propriam matrimonij, hanc vnicam esse: matrimonium est coniunctio maritalis. Explicantur singulæ partes. Primâ illa, quæ est coniunctio, non significatur ipsa copula carnalis, quæ neque est de essentia, neque de integritate matrimonij, vt ostensum est supra sect. 4. est enim illius effectus euitabilis, & contingens; sed significatur vinculum ordinatum ad aliquod vnum. Sicut enim ea quæ ordinantur ad aliquod vnum, dicuntur coniungi & ordinari in ordine ad illud; vt multi homines ad vnam militiam, vel negotiationem exequentur; ita cum vir, & fœmina per matrimonium ordinantur ad vnam, eandemque prolis generationem; me-

ritò matrimonium dicitur coniunctio, vel vnio duorum, seu vinculum. Additur *maritalis*, vt exprimaturn propria ratio, & specifica matrimonij, quæ est vinculum duorum in ordine ad prolis generationem. Quæ etiam particulâ excluduntur aliæ obligationes, quibus viri, ac mulieres inter se, vel pretij, vel alterius rei gratia ex pacto se obligare possunt, vt sibi mutuo operam præstent; quæ non sunt de ratione matrimonij. Hinc

Dico tertio, prædictam matrimonij definitionem esse essentialem, & formalem, ac essentialem integrum conceptum matrimonij exprimentem, ac declarantem. Patet, quia in ea explicatur genus, & differentia matrimonij: nam coniunctio, seu vinculum habet locum generis, in quo conuenit matrimonium cum aliis vinculis status religiosi, negotiationis, militiæ, & similibus. Maritalis verò præstat locum differentia, per quam differt à reliquis, & explicat propriam coniunctionem, vel vinculum corporum in ordine ad prolis generationem.

Vnde colligo, omnia alia, præter hæc duo verba, coniunctio maritalis, superflua; atque ideò essentialis matrimonij definitio non eget particulâ illâ, *vir, & fœminæ*, sicut neque illâ alia, inter personas iure habiles: nam totum istud manifestè includitur, & exprimitur per coniunctionem, vel vinculum maritalis. Nam vinculum maritalis exprimit corporum strictum dominium in ordine ad prolis generationem, veram inducens obligationem. At inter personas, quæ non sunt vir & fœmina, & etiam inter virum, & fœminam, qui sunt aliquo iure inhabiles, nequit esse matrimonij vera, & realis coniunctio, quia nequit vllum esse vinculum talem obligationem inducens. Quare prædictæ particulæ in rigore superflua. Aliæ verò declarant matrimonij proprietatem, non essentiam, vt dictum est.

DISPUTATIO XIV.

De natura, & essentia matrimonij vt contractus est maritalis.

Explicatâ matrimonij essentia, consistente in vinculo maritali, seu conjugali, agendum est de contractu matrimonij, qui est immediata, & propria causa illius. Agimus autem de illo modò, non prout eleuatus est ad rationem sacramenti, seu prout est sacramentum, de quo infra disp. 19. sed prout est contractus ciuilis, & humanus, qui de facto apud homines initur modo naturali, ac humano more absque villo miraculo.

SECTIO I.

An in matrimonio sit vera, & stricta ratio contractus.

Ars affirmatiua certa est apud omnes. Ad quam meliùs intelligendam,

Notandum est primo, contractum in genere strictè sumptum, sic communiter à Doctoribus definiri. Contractus est vltro, citroque obligatio. Dicitur autem obligatio non formaliter, sed causaliter: non enim contractus

contractus est ipsamet formalis obligatio; hæc enim potius est effectus per contractum productus in contrahentibus, sed est causa obligationis: nam est formaliter locutio, vel scriptura, vel aliud externum signum, quo homines exprimunt mentem suam, & sese vicissim alter alteri obligationem inducunt. Quare contractus propriè est signum externum prædictum vltro, circoque obligationem ex consensu contrahentium pariens; obligationem, inquam, ex vera, & propria iustitia commutativa.

² *Præterea* est obseruandum, ad præsens institutum, contractum distribui in lucratiuum, & onerosum. Lucratiuus est, in quo nihil rependitur, sed merè gratis aliquid alicui remittitur, absque vlllo onere, atque recompensatione: vt est promissio gratuita, & simplex donatio. Onerosus est, in quo aliquid loco eius quod datur, debet reddi, vel præstari: vnde per illum ex vtraque parte onus imponitur, vt cernitur in emptione inter euentem, & vendentem, & in aliis. Atque hic est, qui proprio nomine contractus continetur, qui etiam solet appellari contractus respectiuus, quia in eo vtrinque cernitur obligatio.

³ *Denique* est obseruandum, circa obligationem, quæ oritur ex ipso contractu, eam esse duplicem: vna est naturalis, non tamen ciuili; & altera est ciuili, ac naturalis simul. Prior ea dicitur, quæ etsi ita ex natura rei oriatur, vt à iure positio non impediatur quin nascatur, non tamen ab eo fouetur per concessionem actionis aduersus eum, in quo talis obligatio existit. Vt si rem vendidisti maiori pretio, quam valebat, infra tamen dimidium iusti pretij, teneris quidem ex iustitia restituere excessum iusti pretij; contra te tamen actionem, nec ius ciuile, nec canonicum emptori concedit, ne videlicet lites multiplicentur. Posterior verò, nempe ciuili, ac naturalis simul, ea est, quæ siue ex natura rei oriatur, siue supposito iure positio, ab eo tamen fouetur concedendo liberam actionem læsi, vt si rem vendidisti maiori pretio, quam valebat, supra dimidium iusti pretij. His præmissis,

⁴ Dico *primò*, omnium vnanimi consensu, contractum matrimonij esse propriè, & strictè contractum onerosum inducentem obligationem naturalem, ac ciuilem simul. Patet, quia matrimonij contractus est reciprocus mutuum consensum requirens, & obligationem pariens in vtraque parte: nam per matrimonij contractum ex vtraque parte onus imponitur; ergo est propriè, & in rigore contractus onerosus. Ideo enim donatio, & simplex promissio non sunt propriè contractus, quia non inducunt obligationem, nisi in donante, & promittente. Quod verò matrimonium inducat obligationem naturalem, ac ciuilem simul, claret, quia parit obligationem iure naturali, ac positio, & ex se indissolubilem.

⁵ Dico *secundò*, matrimonij contractum antecellere cæteris contractibus, tum necessitate, tum dignitate, tum antiquitate. Patet, quia in primis est necessarius propter generis humani propagationem; ergo antecellit necessitate. Est etiam dignior; quia alij contractus circa res inferioris ordinis versantur; per contractum verò matrimonij mutua sit traditio propriorum corporum inter coniuges. Adde ipsius obligandi vim longè reliquos superare contractus, & à Christo Domino in lege noua in sacramentum fuisse institutum. Denique antiquitate præcedit, quia fuit ante omnes à primis parentibus in statu innocentie Deo ipso institutore, & conciliatore celebratus, vt dicemus infra *disputatione decima octaua*.

SECTIO II.

Quenam sit materia, & forma intrinseca contractus matrimonij

IN quolibet contractu duplex solet materia distinguui, altera quasi extrinseca, circa quam versatur ipse contractus; altera verò intrinseca, quæ est pars essentialis contractus, ex quo ipse contractus intrinsecè componitur. Certum est autem corpora contrahentium legitima non posse esse materiam intrinsecam, & ex qua contractus matrimonij intrinsecè componatur, sed esse materiam circa quam extrinsecam. Ratio est, quia materia circa quam, sunt res ipsæ circa quas versantur contractus: sic enim in contractu venditionis, aut permutationis, res ipsæ, quæ venduntur, aut permittuntur, sunt materia circa quam versatur emptio, aut permutatio: ergo in contractu matrimonij, cuius vinculi essentia consistit in mutuo corporum dominio, corpora ipsa erunt materia circa quam. Vnde sicut in aliis contractibus, materia eorum debet esse legitima, id est, non impedita lege antiqua, sic pariter in matrimonij contractu corpora debent esse legitima, hoc est, non impedita, vel naturali, vel humana lege. Hinc autem manifestè sequitur contrahentium corpora non posse esse intrinsecam, & essentialiam partem contractus. Quis enim dicet emptionem componi essentialiter ex re emptæ? Et ratio est manifesta, quia obiectum non potest esse pars intrinseca, & essentialis actus, qui versatur circa illud. At corpora contrahentium sunt obiectum contractus matrimonij, qui versatur circa ipsa. Præterea omnis contractus immediatè gignit obligationem, vt constat. At nemo dicet rem emptam, vel pretium me obligare, sed consensum per verba expressum; ex hoc enim omnes concipiunt intrinsecè perfici contractum. Idem igitur dicendum in matrimonij contractu, qui consistit in nuda pactione, seu conuentione partium, & est quasi integrum pactum, quod consensum duorum expressum intrinsecè includit. Istæ autem partes, etsi distinctæ sint, tamen se mutuò respiciunt, adeò vt altera sine altera non possit intelligi; sicut in aliis relatis accidit. Vnde clarè colligitur, in contractu matrimonij esse necessariò constituendam materiam *ex qua*, diuersam à materia *circa quam*. Quia, vt dixi, materia *ex qua* proxima, & intrinseca contractus, non sunt res ipsæ, circa quas versantur; hæc enim sunt obiectum contractus, quod nequit esse intrinseca pars actus, qui circa illud versatur; atque ideo diuersa est materia *ex qua* intrinseca contractus, à materia *circa quam*.

Quo præmissis, in assignanda eiusmodi materiâ *ex qua* intrinsecè matrimonij contractus, & etiam in designanda formâ eiusdem, diuisi sunt Doctores.

Prima sententia affirmat, consensum internum contrahentium esse materiam intrinsecam contractus, verba autem, siue signa exteriora illum exprimentia, esse formam. Ita Nauarrus *in summa cap. 22. n. 20.* Gregorius de Valètia *disp. 10. q. 2. p. 6.* Rebullus *lib. 2. q. 4. sect. 3.* & alij, probant, quia mutuo contrahentium consensu per verba de præsentem expresso efficitur matrimonium, vt constat: ergo ibi nullo extrinsecus assumpto, debet dari materia, & forma. Cum ergo non constituatur per consensum tanquam per formam, eo quod præsupponatur verbis, vel signis, quibus exprimitur, per aliud constitueretur tanquam per formam; ergo verba, quibus completur, rationem formæ habebunt.

Secunda

³ *Secunda sententia* asserit è conuerso, consensum esse formam, verba autem exprimentia materiam. Ita Maior *in 4. d. 26. q. 1.* & alij. Probat, quia consensus determinat, & perficit verba, quæ eo secluso nihil efficerent.

⁴ *Tertia sententia* docet, verba ab vno prius prolata esse materiam, alterius verò verba esse formam. Ita Victoria *in summa de matrimonio n. 245.* & alij. Probant, quia posteriora verba determinant priora; at determinare est proprium formæ.

⁵ Denique communior sententia defendit vtriusque consensum signis externis expressum, mutuo sibi sub diuersa ratione esse materiam, & formam; materiam quidem, prout mutuo contrahentium consensus expressus habet rationem traditionis corporum; formam verò esse eundem prout habet rationem acceptationis eorundem corporum. Ita Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de matrimonio, cap. 6.* Suarez *tom. 3. de sacramentis disp. 2. sect. 1. & disp. 23. sect. 3.* Sanchez *lib. 2. disp. 5.* Coninch *disp. 24. dub. 3. n. 32.* & alij. Atque hæc sententia semper mihi placuit.

⁶ Ad cuius plenioris explicationem, notandum est *primò*, contractum omnem essentialiter, consistere alicuius rei oblatione, & acceptatione. Ratio est, quia omnis promissio, & traditio vt valida sit, requirit obligationem alicuius rei ex vna parte, & acceptationem ex altera.

⁷ Præterea est obseruandum, in omni contractu oneroso, atque adeò & in matrimonio, esse distinguendam, duplicem oblationem, seu traditionem partialem, & duplicem etiam acceptationem, sibi mutuò respondentem. In quo valdè distinguitur à simplici promissione gratuita, in qua solum reperitur oblatio vnus, & acceptatio alterius. In contractu verò omni oneroso, debet dari duplex oblatio, seu traditio, & duplex acceptatio. Patet, quia in emptione, v. g. ab vna parte offertur, & traditur pretium, ab altera parte res emptæ, & vtrumque à contraria parte acceptatur. Quare in quouis coniuge, saltem virtualiter debet distingui duplex consensus, tum acceptandi corpus alterius, tum tradendi suum; & signa externa debent vtrumque explicitè, vel implicitè significare. Vnde traditio, & acceptatio vt sic non confunduntur, sed semper aliquo modo differunt. Imò vt se inuicem perficiunt, & correspondent sibi, semper realiter distinguuntur. Nam acceptatio mulieris est quæ perficit traditionem viri; & e contra acceptatio viri perficit quoque traditionem mulieris, quæ duo realiter differunt inter se.

Denique obseruandum est circa præsentem controuerfiam, oportere prius ostendere, quid non sit materia, & forma contractus matrimonij, vt ex confutatione aliarum sententiarum clariùs constet quid sit.

⁸ Dico ergo *primò*, non consistere materiam contractus matrimonij in consensibus internis contrahentium, & formam in verbis, aliisque signis externis eos exprimentibus. Probat, tum quia materia contractus humani naturaliter, & more humano initi, debet esse sensibilis, vt per se constat. At talis non est consensus internus, qui non percipitur, nisi per verba, aut signa externa, quæ iuxta contrariam sententiam non sunt materia, sed forma; vnde manet tota materia omnino insensibilis. Nec obest huic, quòd in sacramento sensibili Pœnitentiæ, contritio sit materia, & non sit sensibilis. Non, inquam, obest, quia licet non sit in se, & per se sensibilis, est tamen sensibilis per verba, vel signa externa, quæ etiam sunt materia, & nullo pacto sunt forma. Tum etiam, quia signa externa videtur se tenere ex parte consensuum,

quos exprimunt, & significant, & cum eisdem per modum vnus, vel eodem quasi modo concurrunt. Sunt enim illa signa vt sic merè expressiones consensuum, & nihil amplius: ergo eandem partem contractus componunt, & consequenter si consensus sunt huius contractus matrimonij materia, talis etiam erunt signa externa.

Hoc eodem argumento similiter probatur, neque internum consensum contrahentium esse formam, & verba, seu signa externa esse materiam. Nam propter rationem dictam, si consensus sunt forma, erunt signa etiam forma. Firmatur vtrumque; nam vtraque pars, nempe materia, & forma contractus matrimonij debet concurrere ad constituendum contractum sensibilem in ratione perfecti sensibilis, quia concurrunt ad perficiendum contractum humano modo naturali, & non more angelico, sed more humano; quod fieri non posset, si alterutra pars esset tota insensibilis; quia omnino insensibile sicut non potest dare alteri esse sensibilis, quia nemo dat quod non habet; ita nec potest cum alio concurrere ad aliquid constituendum sub ratione sensibilis; non secus ac omnino spirituale non potest composito dare esse materiale, nec concurrere ad illud constituendum sub ratione materialis; ergo nec internum consensus contrahentium potest esse materia, & verba, seu signa externa, forma; neque è conuerso, verba esse materia, & consensus forma.

Dico *secundò*, nec verba vnus contrahentis, vt prius prolata esse materiam contractus matrimonij, nec verba alterius, vt posterius expressa esse formam. Probo id, quia si vtriusque contrahentis verba simul proferrentur, fieret verus matrimonij contractus: ergo fieret vera materia, & forma illius; sed tunc non possent istæ consistere in verbis prout prius, vel prout posterius prolatis: ergo nunquam in eis eodem ordine prolatis consistent. Patet hæc vltima consequentia, quia matrimonij contractus debet habere materiam, & formam certas, ac determinatas, & non vagas, sicut certas habent alij humani contractus; neque in contrahentium potestate debet esse ex materia facere formam, & è contra. Firmatur. nam verba ex parte vnus cuiusque contrahentis æquè idè significant, & æquè determinata sunt ad corporis traditionem, & acceptationem: ergo non est maior ratio, cur potius ex parte vnus, quam ex parte alterius, habeant rationem formæ, & materiæ. Quòd maxime verum est, quando vterque contrahens simul verba proferret. Virgo idem amplius: nam ante Concilium Tridentinum fieri poterat, vt per solam copulam carnalem, præmissis sponsalibus, matrimonium contraheretur, vt constat *ex cap. is, qui, de sponsalibus*, & ex simili casu *in cap. 2. & cap. finali, de coniugio seruorum*. Et nunc etiam, vbi Tridentinum non est receptum, eo modo contrahi posset matrimonium. Imò etiam vbi Tridentinum receptum est, contingere potest, vt per copulam maritali affectu habitam aliquod matrimonium prius inualidum incipiat habere valorem; vt doctè defendit noster Sanchez *lib. 2. disp. 37. n. 14.* Tunc ergo neuter coniux suum consensum prior exprimeret, sed vterque simul. Igitur fieret illud matrimonium absque vlla materiâ, & forma; quod minimè est concedendum.

Dico *tertiò*, materiam intrinsecam, & ex qua constituitur contractus matrimonij, esse mutuos consensuum contrahentium expressos, prout habent rationem traditionis corporum; eosdem verò prout habent rationem acceptationis eorundem corporum esse formam. Moueor, quia proprium est materiæ, tam physica, quam moralis, vt sit quid imperfectum, & in-

differens

differeus adhuc determinabile, ac perfectibile per formam; formæ verò e contra proprium est, vt sit quid determinatiuum, & perfectiuum materiæ, eam complens ad speciale aliquod esse. At in contractu matrimonij, sicut & in omni alio contractu, traditio corporum, quæ fit per consensus expressos, antequam accedat acceptatio eorundem, est quid imperfectum, ac indifferens ad hoc vt matrimonij contractus sit raturus, ac validus; vel irritus, seu inuolidus ad hoc vt verè subsistat, vel non. E contra verò acceptatio illam traditionem complet, perficit, ac determinat ad esse ratum ac subsistens contractus matrimonij, productiui obligationis: ergo illa habebit rationem materiæ, hæc verò rationem formæ.

Obiicies *primò* contra hanc nostram doctrinam, quia iuxta illam confundi videtur materia cum forma in contractu matrimonij. Probatur, quia in contractibus mutuis, qualis est iste, ille qui tradit, non tradit absolute, sed sub conditione, si alter tradat etiam ex parte sua: ergo ille, qui acceptat traditionem alterius, cum non acceptet traditionem absolutam, sed conditionem, eo ipso quòd illam acceptat, vult ponere ex parte sua conditionem, videlicet, recipere traditionem sui; quare ipsamet acceptatio, considerata, quatenus acceptatio est, videtur iam includere traditionem: ergo si quatenus acceptatio est forma, & quatenus traditio est materia, sequitur quòd quatenus forma sit etiam materia; ergo confunditur forma cum materia. Respondeo negando vllam esse confusionem formæ cum materia, vel materiæ cum forma. Quamuis enim traditio coniugis non sit absoluta, sed sub conditione reciproca traditionis; adhuc in acceptatione alterius coniugis inueniuntur duæ rationes formales adæquatè distinctæ nempe traditionis, & acceptationis, quas possit coniux diuersis verbis exprimere. Nam si Petrus, verbi gratia, promittit mihi pallium, si ego volo dare ei librum, possum ei respondere, Volo tibi dare librum, & nolo acceptare promissionem pallij, ecce promissionem reciprocam sine acceptatione: possem item respondere, Accepto promissionem tuam conditionalem, & cogitabo paulisper de conditione ponenda, vel non ponenda; ecce acceptationem sine repromissione: possem denique dicere, Promitto tibi librum, & accepto promissionem tuam pallij; ecce promissionem, & acceptationem, significantes tamen per diuersa verba: nam per priora verba solum significo promissionem, non acceptationem; per posteriora, acceptationem, non promissionem. Cum ergo coniux de facto dicit, Accipio te in coniugem, illa verba æquivalent his, Tradit tibi corpus, & accepto traditionem tuam. Vnde illa verba, quatenus significant traditionem, habent rationem materiæ; & quatenus significant acceptationem, habent rationem formæ solius, absque vlla confusione materiæ cum forma, vel formæ cum materia.

Obiicies *secundò*, acceptatio non habet in se aliquam maiorem determinationem, ratione cuius ipsa potius determinet significationem traditionis, quam e contra; tam enim determinata est traditio corporis, quam acceptatio corporis: ergo non est cur magis acceptatio sit forma respectu traditionis, quam sit traditio respectu acceptationis. Respondeo negando antecedens; nam traditio corporis licet sit in se æquè determinata in ratione traditionis, ac est determinata acceptatio corporis in ratione acceptationis; tamen respectu matrimonij contractus, vt verè subsistat, & raturus, ac firmus sit, non est traditio æquè determinans, ac est acceptatio; quia traditio corporum, antequam accedat acceptatio eorundem, est quid im-

perfectum, ac indifferens ad hoc vt matrimonij contractus validus sit, & completus, vel non sit: at verò acceptatio traditionem ipsam complet, perficit, & determinat ad esse ratum; & subsistens contractus matrimonij; & ideo merito censetur esse forma respectu traditionis.

Obiicies *tertiò*, ideo mutuus consensus contrahentium expressus, vt traditio corporum est materia, & vt acceptatio eorundem est forma, quia illius indifferencia determinatur per istam; sed sæpè contingit e contra vt acceptatio determinetur per traditionem: ergo saltem tunc illa erit materia, & hæc forma. Minor probatur, quia si ego postulem aliquid ab alio, illa postulatio est indifferens, nec habet effectum contractus donec alter concedat rem postulatam; habet verò post ipsam, sed tunc illa postulatio habet rationem acceptationis, & concessio rationem traditionis: ergo tunc hæc determinabit illam: ergo erit forma illius, & illa materia huius. Firmatur, nam potest vt sic contrahere matrimonium, Accepto te in uxorem, & mulier potest respondere, Tradit tibi meum corpus in matrimonium. In hoc casu acceptatio non determinat traditionem, sed e contra, traditio acceptationem determinat; nam acceptatio præcedens erat indifferens, vt ex ea fieret, vel non fieret contractus, neque eum complebat; accedente verò traditione iam completur contractus, & habet effectum: ergo in hoc euentu traditio habebit rationem formæ, & acceptatio rationem materiæ. Respondeo, acceptationem, quamuis possit esse prior in existentia, tamen in officio, vt sic dicam, & quasi in effectu semper esse posteriorem; nam in tantum ipsa acceptatio vim habet, in quantum alius tradit suum corpus: vnde semper censetur habere rationem perficientis, sicut in physicis semper censetur esse posterior. Vnde acceptatio vt sic formaliter sumpta petit ex natura sua subsequi traditionem; nam propriè non acceptatur nisi quod prius ratione intelligitur offerri, aut tradi; quâuis per accidens id quod est acceptatio quasi materialiter possit tempore præcedere ipsam obligationem rei. Similiter dico postulationem, prout formaliter postulatio est, non habere rationem acceptationis. Quamuis enim illud quod est postulatio, sit etiam & reputetur acceptatio rei, prout est voluntas quædam, vt ea res fiat sua, si tradatur lib. ab alio: at non est acceptatio formaliter, prout formaliter est postulatio; quia hæc est sua natura vt sic petit præcedere traditionem rei, cum sit petitio eius vt sibi tradenda.

Obiicies *quartò*, in donatione, & venditione, acceptatio non habet rationem formæ, & vitium perficientis; sed tantum est pars intrinsecè constituens: ergo neque in contractu matrimonij Antecedens probatur, quia posita donatione, & acceptatione (& idè est de venditione,) non acquiritur de iure ciuili dominium rei, nisi accedat actualis traditio rei, vt colligitur aperte ex *l. traditionibus 20. C. de pactis*, vbi sic dicitur, *traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur*. Et tamen nemo dicit actualem traditionem rei data, vel vendita esse propriè formam contractus donationis, vel venditionis; nam solum est ex ipsa legum dispositione, vel conditio, vel quid necessariò requisitum, vt ex donatione, vel venditione resultet dominium in donatario, vel emptore. Similiter igitur in matrimonij contractu, licet non resultet dominium, nisi posita acceptatione, non inde sequitur acceptationem esse propriè formam, sed solum esse conditionem prærequisitam ad rationem contractus. Præsertim, quia natura contractus eò tendit, vt dominium rei propriè alteri transferatur, quod

quod maximè fit per traditionem, & non per acceptationem: ergo hæc non est, propriè forma contractus; nam ei quod est forma, præcipuè conuenit id, quod est proprium rei quam constituit. Respondeo negando antecedens. Ad probationem dico *in primò*, si loquamur de aliis contractibus, præter matrimonium, est magis necessaria acceptatio ipsa traditione. Nam in omni contractu, ipsa acceptatio est simpliciter, & essentialiter necessaria iure naturæ ad contractus valorem, vt vidimus supra *disp. 1. sect. 10*. Vnde etiam iure ciuili nullum ante acceptationem ius acquiritur. At traditio iure naturæ necessaria non est: solum enim in aliquibus contractibus ex ipsa legum dispositione est traditio necessaria ad dominium, & ius in re adquirendum; non verò in omnibus, vt bene tradit Lessius *lib. 2. de iust. c. 3. Aub. 3*. Nam ex sola voluntate humana Principis, vel reipublicæ est quòd requiratur traditio, vnde etiã ipsius arbitrio potest omitti. Vnde si loquamur in specie de contractu emptionis, & venditionis constat apud Doctores esse perfectum in ratione contractus ante rei traditionem: nam hic contractus consistit in nuda pactioe, seu conuentione partium, nec requirit ad sui substantiam traditionem rei, aut pretium: dicitur enim propriè res empta, & vendita simul atque inter emptorem, & venditorem conuenit de pretio. Vnde inter absentes contrahi potest, & per nuntium, & per litteras. Verum est, vt transferatur actuale dominium, & ius in re per hunc contractum, requiri traditionem ex lege positiua, adeò vt si non sit secuta vtrinque traditio, tamen si contractus sit secundum substantiam perfectus, non tamen habet vltimum suum complementum, ad quod contrahentes peruenire intendunt, nempe vt transferatur dominium, & adquiratur ius in re. Euidens tamen est non esse id essentialiter necessariū; nã quando aliquid donatur, aut relinquitur ciuitatibus, Ecclesiis, aut locis piis, aut in redemptionem captiuorum, neque ex iure ciuili necessaria est traditio ad dominium adquirendum, vt notant Doctores. Quòd si loquamur de matrimonij contractu, cum is fiat reali corporum traditioe, & verè incipiat essentialiter in ratione contractus, quando corpora ipsa traduntur; certum est includere essentialiter ipsorum corporum traditionem realem, sumpta traditione non pro actuali vsu coniugali, sed pro dominio corporum, & ipsorum iure in re. Cæterum iam constat eam corporum traditionem esse materiã intrinsecam, & ex qua ipsius contractus matrimonij. Hinc verò non sequitur acceptationem corporum non esse quoque formã intrinsecam illius, cum ipsa sit, quæ verè compleat, ac determinet ad esse ratum, ac subsistens contractus prædicti, productiui obligationis.

Obiicies *ultimo*, ea res, quæ est materia, & forma contractus matrimonij, est materia, & forma Sacramenti, vt communiter Doctores fatentur; sed verba nullius Sacramenti sunt materia: ergo in verbis nequit consistere materia huius contractus. Minor probatur ex decreto Eugenij IV. statuente omnia Sacramenta perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquã forma. Vbi satis insinuat quoque, id quod est materia saltem esse realiter distinctum à verbis, quæ sunt forma. Vnde eadem verba non videntur posse esse materia, & forma Sacramenti matrimonij. Respondeo, esto concedamus Eugenij statuisse in omnibus Sacramentis materiam distingui realiter à forma; ad eius veritatem satis est, vt nomine materiæ intellexerit, vel materiam ex qua intrinsecam, & proximam; vel extrinsecam, & remotam, & circa quam. Hæc autem in Sacramento, & contractu matrimonij distinguitur realiter à verbis, & à consensu expresso contrahentium, vt patet; quia corpora contrahentium mu-

tuò tradita, & accepta, sunt materia extrinsecam, & remota, vt supra dixi. Vnde etiam in Sacramento Pœnitentiæ idem Eugenius dicit peccata esse materiam, & tamen sunt materia remota, & circa quam. Et in Sacramento Eucharistiæ verba consecrationis dicuntur esse forma; cum tamen iuxta valde probabilem grauissimorum Doctorem sententiam, inter quos noster Vasquez, ipsa verba non sunt forma intrinsecam, sed extrinsecam, & causã efficiens Sacramenti. Denique in Sacramento, & contractu matrimonij, vt dixi, materia ex qua intrinsecam realiter distinguitur à forma; nam traditio & acceptatio vt sibi correspondent, realiter differunt; acceptatio enim mulieris, quæ perficit traditionem viri, realiter distinguitur à viri traditione; & e contra acceptatio viri quæ perficit traditionem mulieris, differt quoque re ipsa à mulieris traditione, & ea acceptatio est forma, ipsa verò traditio est materia.

SECTIO III.

An exterior expressio interni consensus contrahentium sit simpliciter necessaria ad contractum matrimonij perficiendum.

Certum est *primò*, in hac re, mutuum contrahentium consensum esse essentialiter requisitum ad contractum matrimonij. Ratio est, quia alij contractus non fiunt nisi mutuo consensu; est enim omnium contractus quoddam pactum: pactum verò est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus; ergo à fortiori matrimonij contractus, in quo est mutua corporum traditio; & quod est vnus, non traditur alteri absque proprio consensu.

Secundò etiam est certum, huiusmodi consensus debere esse liberos plenã libertate, & deliberatione, quæ satis sit ad peccatum mortale. Patet, quia si sponsalia naturã sua postulant hanc plenam libertatem, vt ostendi supra *disput. 1. sect. 3*, potiori iure matrimonij contractus, qui fortior est, ac indissolubilis. Et ratio est, quia subire onus matrimonij perpetuum, ac indissolubile, est res grauissima, utpote contractus humanus grauissimus, translatiuus dominij corporis in alterã personam, & inductiuus obligationis grauis in ipso dominium transferente: ergo nequit talis obligatio procedere: nisi ex plena aduertentia, seu deliberatione. Vnde amentes, ebrii, dormientes, & pueri, qui nondum ad perfectum vsum rationis peruenerunt, non possunt ex natura rei contractum matrimonij validè celebrare, ex defectu plenæ deliberationis.

Tertiò verius videtur, non semper requiri, quòd consensus contrahentium sint liberi in se, & à se actualiter, sed sufficere aliquando, quòd sint virtute liberi in voluntate libera antecedente, quæ verè fuerit intentio efficax traditionis dominij corporis, in aliquo effectu proprio virtute perseverans, vt late ostendi supra *disput. 1. cit. sect. 4*.

Quartò mihi videtur probabilius, ad contractum matrimonij non sufficere consensum fictum, sed requiri in vtroque contrahente verum consensum, & voluntatem efficacè mutuò tradendi corpora; atque adeò consensum merè externum cum positiua voluntate, & intentione non cõtrahendi, non esse validum ad obligandum obligatione naturali. Ratio est, quia contractus naturalis itat maximè consensu interno: verba enim

sola non sunt contractus, sed signum contractus; ad hoc enim munus concessit natura verba, vt per ea actus interni proprii hominis manifestentur; ergo deficiente consensu interno, nulla est obligatio naturalis. Videantur dicta supra *disp. 2. sect. 2.*

Denique certum videtur, ad valorem contractus matrimonij requiri, vt consensus internus per aliquod signum alteri manifestatus, & expressus sit. Patet, quia nemo potest alteri obligari per solum consensum internum suum; imò quamuis quis velit, nulla orietur obligatio quoad vsque alius acceptet: sed consensus merè internus alteri non expressus nequit ab alio acceptari, cum per se sit insensibilis; ergo nec poterit obligationem parere, & sic nec contractum perficere.

His positis, restat difficultas, An videlicet exterior expressio mutui consensus interni per aliquod signum externum sit adeò necessariò requisita ad contractum matrimonij, vt absque illa nequeat ille consistere. Ratio dubitandi est, quia si miraculosè innoscerent consensus mutui sine aliquo signo externo, posset matrimonij contractus celebrari, & induceretur obligatio solo consensu interno.

Dico primò, contractum matrimonij, qui modò naturaliter fit, & modo humano, necessariò requirere aliquam externam manifestationem internorum consensuum. Ita omnes, Et patet, quia ad communem rationem contractus humani inter duos, qui contrahunt modo naturali, & more humano, necessaria est aliqua sensibilis manifestatio, vt nimirum eis innoscat interna voluntas; ergo idem potiori iure dicendum de matrimonio. Firmo, quia in obligationibus contrahendis ea debet esse internorum consensuum expressio, per quam contrahentes sciunt se esse obligatos; nullus enim acquirit ius nouum in rem aliquam per consensum alterius, cuius est res illa, nisi sibi constet de tali consensu. Hoc autem in republica humana, quæ sensibilis est, naturaliter, & absque miraculo, constare nequit sine signis externis. Igitur cum in matrimonio sit obligatio mutua, & ius mutuum in corpora contrahentium, necessariò requiritur ex ipsa natura contractus humani, qui ordinario modo fit, & more humano, vt externis, ac sensibilibus signis exprimat; neque enim est contractus angelicus, sed humanus; & actus internus non sufficit ad dominium transferendum ab vno in alterum, cum contractus humani forma sint verba, vel signa extrema, quibus res traditur. Ex ipsa ergo naturali institutione sunt necessaria signa externa sensibilia; quandoquidem natura nos animo, & sensu constare voluit, neque in hoc reipublicæ statu intelligere, nisi per sensus.

Dico secundò, posse diuinitus fieri contractum matrimonij absque signo aliquo externo consensus internus exprimente. Hoc videtur certum, si semel supponatur, quod negari non potest; nimirum fieri posse vt homines contrahentes, saltem diuina virtute manifestent sibi inuicem suos internos conceptus, loquendo mutuo per solos actus internos, eo modo quo Angeli id præstant, absque vilo signo externo. Quæ enim implicancia apparere potest in hoc quòd homines more angelico possint sibi mutuo loqui per internas cogitationes: Quis etiam neget, si duo merè internè, quantum possent in se mutuo consentirent ad matrimonij contractum peragendum, si vterque sciret Deum ipsis reuelaturum mutuos consensuum, posse interdè per eam reuelationem suum consensum ad alterum dirigere, ita vt verè haberent rationem mutua traditionis, & acceptationis. In his ergo euentibus, futurum verum matrimoniale contractum naturalem ostendo, quia nihil obstat, cur nequeant sic obligari inuicem con-

trahentes per suum efficacem consensum eo modo manifestatum, vel per internam locutionem modo angelico, vel per Dei reuelationem ad vtrumque directam, nulla enim hac in re assignari potest repugnantia. Perfici ergo posset matrimonialis contractus naturalis sine vilo signo externo. Firmo dictum; nam Angeli sic possunt contrahere, & obligari; ergo & homines diuina virtute more angelico contrahentes. Et ratio à priori est, quia in vtroque casu esset perfectus mutuos consensus, esset quoque perfecta locutio vtrique nota, vel per reuelationem, vel per internas cogitationes ab vtroque ad inuicem directas ad perficiendum contractum matrimoniale: ergo essent omnia requisita sufficientia ad talem contractum ex natura rei. Videantur dicta supra *disp. 1. sect. 9. n. 6. & seqq.* Atque huius nostræ sententiæ est Basilius Ponce *lib. 1. de mar. cap. 6. n. 14.* sic dicens: Si Deus miraculosè efficeret, vt homines sibi per conceptus loquerentur, sicut & Angeli loquuntur, non dubito consensum internum per signa intellectus tunc manifestatum, sufficientem esse ad contrahendam obligationem. Idem sentit Coninch *disp. 2. 4. dub. 8. n. 64.* dicens, tunc illos actus sufficere ad rationem civilis contractus. Annuit quoque Lessius *lib. 2. de iustitia, & iure, c. 18. dub. 5.* vbi postquam docuit actus internos non esse idonea signa ad alteri significandum; subdit postea: si tamen alter posset cognoscere internas cogitationes, sicut possunt Angeli, quando ad eos diriguntur, tunc per actum internum optimè posset donatio, & promissio fieri. Hinc enim manifestè colligitur in prædictis euentibus posse fieri contractus, atque adeò & matrimonij.

Obiicies: Ad substantiam contractus matrimonij pertinere non solum locutionem, & manifestationem internorum consensuum, sed etiam alias solemnitates, quas Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* in decreto de reformatione matrimonij decernit, nempe præsentiam Parochi, duorumque testium, quas ita exigit, vt sine illis reddat contrahentium consensus expressos omnino insufficientes ad contractum matrimonij perficiendum, & ipsos contrahentes efficit inhabiles ad sic contrahendum. Respondeo, verissimam esse prædictam doctrinam; nostro verò casu, in quo loquimur de possibili, non obesse, quia in eo euentu dispensaret Deus quoque in contrahentibus baptizatis, vt possent contrahere matrimonium absque illa solemnitate. Hinc

Dico tertio, mutuum consensum signo externo, & sensibili expressum, non esse essentialiter requisitum ad ineundum matrimonij contractum, absolutè, & in omni euentu possibili, sed solum ex natura rei, & spectata ipsa institutione humana contractuum, qui fiunt, non more Angelico, sed humano. Patet, quia quod est absolutè, & essentialiter requisitum, in nullo casu potest contingere, vt fieri possit sine illo; sunt enim essentialiter rerum omnino consistentes, & immutabiliter. Hac enim de causa internus mutuos consensus dicitur essentialiter requisitus ad matrimonij contractum, quia absque illo in nullo euentu fieri potest. At ostensum est in euentu, in quo possent vir, & femina contrahentes, diuinà virtute, manifestare sibi inuicem suos internos consensuum, loquendo mutuo per solos actus internos, eo modo quo Angeli id præstant, vel in euentu diuinæ relationis internæ ad vtrumque mutuo directæ, posse fieri contractum matrimonij absque vilo externo signo; ergo euidenter est externam expressionem humanam, & sensibili modo factam non esse essentialiter requisitam ad contrahendum matrimonium absolutè, & in omni euentu, sed solum illud esse necessarium in contractu matrimonij, qui de facto fit

fit accommodato naturæ contrahentium, & ipsi humanæ institutioni contractuum. Vnde ob hanc eandem rationem dixi supra *disp. 9. n. 9.* promissionem mutuatam, & acceptatam signo externo humano, & sensibili, non esse essentialiter requisitam ad contrahenda sponsalia absolutè, & in omni euentu possibili, tamen si sit semper requisita ad illa contrahenda, si more humano contrahantur, & non more angelico.

Dico vltimò, consensus prædicti mutui merè interni, tamen si sufficerent ad rationem contractus naturalis matrimonij, sed non sufficerent ad rationem Sacramenti à Christo instituti in contrahentibus baptizatis. Id rectè notauit obiter noster Coninch *disp. 24. dub. 8. ad finem numeri sexagesimi quarti.* Et ratio est manifesta, qua Sacramentis nouæ legis de facto à Christo institutis conuenit necessariò, ac essentialiter esse signa sensibilia gratiæ sanctificati ex institutione Christi, qui de facto res sensibiles in Sacramenta instituit. Neque inde sequitur, si prædicti actus interni non sunt Sacramentum de facto institutum, nec perficere quoque verum, & legitimum matrimonij contractum, ex eo quòd inter baptizatos nequeat contrahi matrimonium sine Sacramento. Non, inquam, sequitur; quia dato quòd non possit separari ratio contractus matrimonij à Sacramento, facile dici potest saltem inter contrahentes non baptizatos consistere verum matrimonij contractum. Et inter baptizatos Deum dispensaturum in eo euentu, vt possent contrahere matrimonium sine Sacramento.

Vtrum verò prædicti actus potuissent esse Sacramentum quasi alterius speciei, & ordinis, quod esset signum gratiæ insensibile, non video negari posse, quia nullam concipio repugnantiam, à Deo institui posse Sacramentum in actu aliquo interno spiritali, medio quo significetur, & conferatur gratia ipsi habenti eum actum. Potest enim Deus aliquas actiones internas constituere, ad quarum positionem gratiam conferat ex opere operato; & potuisset statuere, vt talia Sacramenta fuissent communia Angelis, & hominibus.

SECTIO IV.

An exterior expressio interni consensus ita pertineat intrinsecè ad contractus matrimonij naturam, vt sit pars essentialis illius; an potius sit solum conditio, sine qua non.

Procedit quæstio de contractu matrimonij, qui de facto fit sensibili modo, & humano more. De quo sentiunt nonnulli secuti Maiorem in 4. *dist. 26. q. 1. ad 3.* esse tantum conditionem; constituunt enim totum essentialiam contractus matrimonij in consensu interno. Probant

Primò, ex cap. cum locum 14. de sponsalibus, vbi expressè dicitur, matrimonium solo consensu contrahitur. Et ex cap. tua 25. eodem titulo, dum dicitur, matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri, & mulieris consensum; sed necessaria esse, quantum ad Ecclesiam, verba, consensum exprimentia de præsentia.

Secundò, quando contrahitur matrimonium inter absentes per Procuratorem, expressio consensuum absentium facta per procuratores est tantum conditio si-

Pere de Matrimonio.

ne qua non; per eam enim innoscat voluntas absentium: ergo similiter quando contrahentur inter præsentem, expressio consensuum erit conditio sine qua non, vt nimirum vtrique constet mutua voluntas.

Tertio, præsentia Parochi, duorumque testium, quam Tridentinum requirit, efficitque necessariam vt matrimonium validum sit, non spectat ad substantiam matrimonij inter fideles, quos obligat, sed est tantum conditio sine qua, non ergo similiter externa signa, quibus mutui contrahentium consensus exprimentur, erunt tantum conditio, sine qua non. Patet consequentia, quia sicut coniugum interni consensus matrimonij contractum non constituunt, nisi verbis, aut æquiualentibus signis exprimentur, ita hæc eadem externa signa nullius ad constituendum matrimonium sunt valoris, nisi in præsentia Parochi, aliorumque testium exhibeantur.

Veriorem existimo sententiam affirmantem expressionem interni consensus mutui per aliquod signum externum, esse partem essentialem contractus matrimonij more humano facti. Ita Dominicus Soto in 4. *dist. 27. q. 1. art. 1.* Franciscus à Victoria in *summa de matrimonio n. 250.* Petrus de Ledesma ad *quæst. 45. a. 2. dub. 1. §. ex quo sequitur*, Sanchez *lib. 2. disp. 30. n. 3.* Coninch *disp. 24. dub. 8. n. 63.* Gaspar Hurtado *disp. 3. diff. 12. n. 46.* Basilius Ponce *lib. 2. c. 6. n. 10.* & alij. Probo id

Primò, quia de humani contractus essentia est vt sit quidpiam sensibile: ergo essentialiter debet verbis, vel aliis signis sensibilibus perfici; nisi enim his perficiatur, sensibilis esse non potest: ergo cum matrimonium sit contractus humanus, signa externa erunt de essentia matrimonij. Maior illa videtur nota, quia contractus humanus est essentialiter actus duorum hominum inter sese de re aliqua pacifcenti, & conuenienti ex libera voluntate, & ex notitia quæ habet eorum quilibet, tunc liberæ voluntatis eius cū quo pacifcentur, & conuenit, tum obligationis, quæ in sui commodum subire vult, & re ipsa subit, eo modo quo homo cum homine agere, pacisci, & conuenire naturaliter potest, quod non potest nisi sensibilibus signis.

Secundò, signa externa sensibilia pertinent intrinsecè, & essentialiter ad substantiam matrimonij, vt contractus humanus est. Consequentia patet, quia idem, quod Sacramentum essentialiter est, est quoque contractus matrimonij essentialiter: nihil enim aliud quàm contractum hunc instituit Christus in hoc Sacramentum. Antecedens constat, quia de Sacramenti essentia est, vt sit signum sensibile. At matrimonium nihil sensibile habet, quo constituitur Sacramentum, nisi verbis, vel aliis signis per se sensibilibus contrahatur.

Tertio, in obligationibus contrahendis ea debet esse essentialis expressio in republica hac politica humana, & sensibili, per quam contrahentes sufficienter cognoscere se esse obligatos, nam aliàs nulla in illa continere posset obligatio; nullus enim acquirit ius nouum in rem aliquam per consensum alterius, cuius est res illa, nisi sibi constet de tali consensu. Hoc autem in republica humana ex natura rei esse non potest sine signis externis: ergo cum in matrimonio sit obligatio mutua, & ius mutuum in corpora contrahentium, necessariò, & essentialiter requiritur ex ipsa natura contractus humani, vt humanis verbis, vel aliis externis signis exprimat. Quamuis enim si Deus miraculosè efficeret, vt homines sibi per conceptus loquerentur, sicut Angeli loquuntur, consensus ille internus per signa mentalia intellectus tunc manifestatus, sufficiens esset ad contrahendam obligationem, vt dixi *precedenti sectione*, quia non repugnat naturæ dominij, quòd transferatur per consensum

internum, directum iam, scilicet, & manifestum per conceptum alteri, cui innotesceret ex conceptu, seclusis corporeis signis. Verumtamen ex ipsa naturali institutione contractus humani, humano more, & naturali modo facti, necessaria sunt essentialiter externa verba, vel alia sensibilia signa, quia in hoc reipublicæ statu politico, & externo non intelligimus nisi per sensus, secundum modum nostrum connaturalem, & humanum. Tandem idem ostenditur, quia in professione Religiosorum, vota religionis sine externa expressione non sunt professio; est ipsa externa expressio essentialiter necessaria ad solemnem professionem, & ad statum illum religiosum constituendum. Vnde exterior aliqua forma, quæ mutuam consensum religionis, & Religiosi sufficienter explicet, est essentialiter necessaria, vt perficiatur professio, & vt vinculum eius consurgat, & constituatur ille religiosus status, qui est peculiaris gradus, seu ordo personarum Ecclesiæ visibilis, & ideo necesse est, vt aliqua sensibili forma constituatur. Igitur simili modo consensus interni absque externa expressione non sufficient ad matrimonium, eritque expressio externa essentialiter necessaria ad talem coniugij statum fixum, & firmum constituendum.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, dico illa iura non intendere consensum internum præcisum ab omni signo sensibili sufficere ad contractum. Nam in priori capite, dictio illa exclusiua, *solum*, non excludit concomitantia, & ita non excludit expressionem per signa externa, quæ concomitatur ipsum consensum in omni humano contractu. Per illam ergo particulam excluditur metus, vel coactio, vt constat ex ipsa specie textus. Vbi condistinguitur consensus liber à consensu, qui per metum præstat, vel coactionem, & dicitur hunc non sufficere, bene tamen priorem. Fuit enim mota quæstio inter duos ciues Papienses super matrimonio cuiusdam puellæ. Vterque dicebat se matrimonium cum illa contraxisse, mulier timebat violentiam sibi inferri à prædictis, qui illam petebant; quæsitum fuit ab Alexandro III, quid fieri deberet. Respondit Pontifex, vbi metus, vel coactio intercedit, consensus locum habere non potest, sed vbi consensus requiritur, metus, vel coactio debet repelli, & matrimonium solo consensu contrahitur. Vnde per illam particulam, *solo*, constat excludi metum, vel coactionem à Pontifice, vt nimirum fiat matrimonium sine metu, vel coactione, non verò sine signis. Ad alterum ius ex *cap. iua*, dico ibi condistingui consensum verbis expressum ab illo, qui nutibus, & signis exprimitur; & dicitur, per quemlibet fieri posse matrimonium, vt patet ex ipso contextu. Dicitur autem ibi necessaria esse verba consensum exprimentia quantum ad Ecclesiam, id est, exigere verba ad facilitiorem probationem in foro externo.

Ad secundum, respondet Sanchez expressionem consensuum, vt proficiscitur ab ipsis contrahentibus, esse de matrimonij essentia, tanquam materiam, & formam ipsius. Vt autem explicatur per Procuratorem, esse tantum conditionem sine qua non. Cæterum vetius existimo cum nostro Coninch *disp. 24. dub. 9. n. 74.* ipsum actum Procuratoris, seu expressionem, quæ exterius declarat se nomine talis cum tali matrimonium contrahere, idque ita vt ij quorum interest, id intelligant, esse veram partem essentiali ipsius contractus. Moueor eius ratione, quæ mihi videtur efficax, quia ideo externa signa inter præsentia sunt pars essentialis contractus, quia contrahentes per ea suum consensum necessariò ad partem dirigunt; atque ab-

sententes eodem modo dirigunt suum consensum ad partem per actus procuratoris, ita vt sine his illorum actus nullo modo possint habere veram rationem traditionis, aut contractus: igitur hi etiam sunt de intrinseca ratione contractus; non quidem quatenus procedunt à procuratore, sed quatenus mediata procedunt à contrahentibus, ideoque hi soli dicuntur contrahere, non autem procuratores. Vnde ipse actus Procuratoris constituit in genere moris vnum numerum actuum cum consensu mandantis, sicut externa donatio elemosinæ iussu domini facta per famulum, constituit in genere moris vnum actum cum interna voluntate domini. Ex quo etiam fit, cur nihil referat, an Procuratores sint duo viri, vel duæ fæminæ, vel vir, & fæmina, quia non Procuratores, sed soli contrahentes dicuntur contrahere, & ipsi Procuratores debent exprimere se nomine talis cum tali contrahere. Quare ad argumentum respondeo negando antecedens: nequit enim contractus matrimonij per Procuratorem celebratus perfici essentialiter absque verbis, vel signis sensibilibus ipsis.

Ad tertium, negatur antecedens: nam ad substantiam contractus intrinsecè pertinent, non solum verba vel alia externa signa, quibus mutui contrahentium consensus exprimitur, sed etiam illæ solennitates, quas humana lex aliquando constituit, & facit necessarias ad contractus validitatem. Præsentiam autem Parochi, & duorum testium ita exigit Tridentinum, vt sine tali solemnitate reddat contrahentium consensus expressos omnino insufficientes ad contractum matrimonij perficiendum, & ipsos contrahentes efficit inhabiles ad sic contrahendum, atque adeò hanc solemnitatem tanquam essentiali requirit.

SECTIO V.

An, & quomodo debeant esse simul contrahentium consensus, & eorum expressiones.

Certum est apud omnes Doctores, ad valorem contractus matrimonij non requiri simultatem physicam vtriusque contractus actualis. Patet, quia contractus hic sequitur naturam cæterorum contractuum; in quibus necesse non est vt vtriusque consensus sit actu simul physicè eodem instanti, vel tempore; aliàs enim inter absentes celebrari non possent, quod est falsum. Et ratio à priori est, quia contractus matrimonij humano, & sensibili modo factus, de quo loquimur, est quoddam vnum morale: ergo non petit contrahentium consensuum simultatem physicam, sed moralem.

Qualis verò debeat esse hæc moralis similtas, diffiduum est apud Doctores, vt videri potest apud Sanchez *lib. 2. disp. 32.* Coninch *disp. 24. dub. 7.* Gasparem Hurtado *disp. 3. diffic. 8.* & Basilium Ponce *lib. 2. cap. 16.*

Ipsè verò, vt rem hanc clariùs explicem, prænoto, triplicem distingui posse simultatem moralem, nempe actualem, virtualem, & habitualem. Similtas moralis actualis, seu formalis est, cum nimirum consensus actualis vtriusque contrahentis est simul quasi continuè, vnus statim post alterum; nam parua distantia inter vtrumque non obest huic actuali similtati morali, cum in hoc distinguatur à similtate physica. Virtualis est, quando consensus vtriusque contrahentis non est simul continuè, sed permanet moraliter in aliquo effectu ab ipso emanate, ratione cuius cæsetur, moraliter loquendo, perseverare prior deliberatio, & voluntas

tas. Habitualis denique dicitur, quando nec in se, nec in aliquo effectu ab ipsa deriuato moraliter existit, sed præcessit, & non est reuocata explicitè, nec implicitè per actum oppositum. Id enim satis est, vt non omnino desinat, sed aliquo modo, saltem habitualiter permaneat, ex eo quòd præcesserit, & reuocata non sit. Hoc præmissis,

3 Dico *primò*, certum esse apud omnes, consensus contrahentium debere esse aliquo modo simul ad contractum matrimonij perficiendum. Probat, quia contractus matrimonij ex mutuo consensu expresso, tanquam ex partibus essentialibus componitur: ergo cum ille verè perficitur, seu constituitur, debet mutuus consensus expressus aliquo modo simul existere, quia nihil potest verè re ipsa componi ex rebus, quæ nullo modo existunt: ergo neque vtriusque partis consensus expressus possunt simul in vnum contractum coalescere, nisi aliquo modo simul sint.

4 Dico *secundò*, non opus esse vt contrahentium consensus, & expressiones eorum sint actu simul, seu, vt coexistant moraliter, seu quasi continuè. Ita communiter Doctores contra Panormitanum. Et ratio est, quia neque id requirit matrimonium, quæ contractus est, neque quæ Sacramentum est. Patet *primò*, quia neque illud requiritur in aliis contractibus. *l. 1. §. qui presens, D. de verb. oblig. & l. 1. §. sed verior. D. de contrah. empt.* & liquet in omnibus contractibus per nuncium, litteras, vel procuratorem initis: ergo neque in matrimonio, cum videamus non solum per ipsos contrahentes præsentia, sed etiam ipsis absentibus, per nuncium, epistolam, & procuratorem, consensum manifestari. Neque id necessarium est ex aliqua constitutione Ecclesiastica, quæ nulla extat. Patet *secundò*, non requiri eam simultatem, quæ Sacramentum est. Tum quia si id non exigit vt contractus, neque vt Sacramentum exigit; quia ad conferendam gratiam eleuatus est à Christo contractus matrimonij suæ dispositioni relictus, & non immutatus. Tum etiam, quia in aliis Sacramentis in prolatione formæ, & applicatione materiæ non modica distantia temporis esse solet; vt in Sacramento Pœnitentiæ, sæpè multò post peccatorum confessionem exprimitur absolutio. Et in Sacramento Ordinis Diaconatus, confertur Ordo, cum profertur forma; profertur autem, cum iam omnes, materiam, nempe, calicem vacuum cum patena tetigerunt.

5 Dico *tertiò*, nec requiri ad valorem contractus matrimonij, vt consensus vtriusque simul sit virtuali similtate. Ratio est, quia contractus matrimonij est quoddam ens morale, ex quo non resultat effectus aliquis, seu operatio physica, & realis; sed solum moralis obligatio mutui corporum dominij: ergo non exigit simultatem consensuum virtualem, sed solum quòd ipsi consensus permaneant, seu non sint reuocati. Firmo, quia ex contractu matrimonij transacto, nec etiam virtute manente, semper moraliter permanet tanquam illius effectus moralis ipsum matrimonij vinculum indissolubile: ergo similtiter vt contractus matrimonij coalescat ex mutuo consensu, non requiret huius virtualem coexistentiam; sed eius talem permanentiam moralem, vt nullo pacto fuerit reuocatus.

6 Hinc dico *ultimò*, satis esse ad valorem matrimonij, vt consensus fiat simul habituali similtate. Ita Doctores *suprà* relati, & est omnium communissima doctrina. Ratio est, quia mutuus consensus, quamuis solum habitualiter permanens, sufficiens est ad effectum contractus matrimonij, nempe ad traditionem dominij corporum ad vsum coniugalem, & ad inductionem obligationis radicalis ad illum: ergo sufficiens

Peregr. de Matrimonio.

erit quoque ad perficiendum contractum, ex quo oritur prædictus effectus. Antecedens probò, quia ille effectus tantum consistit in denominatione quadam morali extrinseca; hæc autem sufficienter potest consurgere ex consensu multò antè emisso, nec actu, nec virtute permanente, abhibito postea alterius consensu. Sicut etiam ad applicandum valorem sacrificij pro aliquo, sufficit intentio sui consensu multò antea præcedens, habitualiter tantum perseverans: possum enim hodie efficaciter applicare alicui sacrificiū, quod cras celebrabo, manebitque ei applicatum, & si de illo nihil amplius cogitem, modo non habeam voluntatem contrariam ante celebrationem.

Obiicies, intentio habitualis non sufficit ad efficiendum Sacramentum, neque ad efficiendum sacrificium, vt est communis Doctorum sententia in materia de Sacramentis, & de Sacrificio Missæ: ergo neque sufficit ad efficiendum contractum matrimonij. Respondeo, concessò antecedente, negandam esse consequentiam: est enim manifesta disparitatis ratio; nam ad efficiendum Sacramentum, vel sacrificium, requiritur intentio factiua, seu operatiua operationum realium; intentio enim, v. g. efficiendi sacrificium est intentio proferendi verba consecrationis, & constituendi Christum in Eucharistia; & intentio efficiendi Sacramentum, est intentio proferendi verba, & sæpè etiam efficiendi alteram actionem physicam, vt abluendi, vel vngendi. Cum ergo libera voluntas in consecratione Sacramenti, vel sacrificij, debeat physicè causare operationem realem, applicando potentiam motiuam ad actum externum operandū, necesse est, vt ea voluntas physicè existat, aut in se, aut in aliquo effectu deriuato ex illa; vnde necessaria est, saltem virtualis intentio, nec sufficiens est habitualis. At intentio, seu consensus matrimonialis non est factiua, vel operatiua alicuius actionis realis, quæ debeat ex ipsa intentione procedere, sed tantum ea voluntas est traditiua dominij corporis, quæ non est actio physica, & realis, sed tantum est extrinseca quædam denominatio moralis; ad quod sufficit ipsa intentio tradendi dominium, quamuis præterita sit, & non maneat nisi habitualiter tantum. Quod rectè explicatur exemplo adhibito voluntatis, seu intentionis applicandi alicui Sacrificium Missæ, quæ non mouet sacerdotem ad aliquod vltèrius operandum, sed solum mouet diuinam voluntatem, vt statim ac sacrificium fiat, eius fructum alteri applicet. Vnde intentio applicatiua valoris sacrificij respicit ipsum valorem; vt purum obiectum, & non vt effectum; quia ex eo solum quòd celebrans tunc quando fit sacrificium, aut antea, velit suum sacrificium tunc existens, aut postea futurum alicui prodèsse, dicitur illi sufficienter applicare valorem; ad id autem sufficit intentio habitualis, quia sufficit intentio non factiua, sed purè volitiua. Ex dictis

Colligo *primò*, dum prior consensus permanet saltem habitualiter, adueniente postea consensu alterius, perfici matrimonij contractum. Cum enim matrimonium magna ex parte sit ens quoddam morale, ad eius esse nihil amplius requiritur, quàm hæc similtas habitualis, & moralis.

Colligo *secundò*, consensum ipsum tandiu censer habitualiter, & moraliter permanere, donec saltem implicitè reuocetur. Quod patet ex communi hominum æstimatione morali, vt nimirum quando quis in aliquam rem consensit, eius consensus habitualiter censeatur tandiu perseverare, donec explicitè, vel implicitè reuocetur. Vnde tunc desinit prior consensus permanere adhuc habitualiter, quando quis ante in vnâ cõsenserat, & postea cõsèrit in aliâ. Cum etiam

quis; vel explicitè, vel implicitè pro certo tantum tempore consentit, ita vt nisi intra illud tempus fuerit perfectus contractus, noluerit ulterius in eum consentire; tunc enim manifestum est lapsò eo tempore consensum omnino desinere.

10 Colligo tertio, quoties quis consentit, & non expressè in perpetuum, nec tempus aliquod determinatum suo consensui præscribit, cenferi implicitè tempus aliquod limitatum suo consensui præscribere: quia nullus est qui velit perpetuum consensum alterius expectare, & quoad hoc suspensus manere.

11 Quantum verò temporis inter expressionem consensu vtriusque intercedere debeat, cenfeo cum Petro Ledesma, id prudentis arbitrio, attentis circumstantiis, pensandum esse, Quia potest fieri, vt quandoque sit breue, ac etiam leuissimum; vt cum quis consentit in præsentem, à quo citò, aut statim expectat consensum; aliquando longum, etiam vbi Tridentinum viget, vt cum quis per litteras consentit in procul absentem, & quem scit habere multas difficultates, ob quas nequeat facile se resoluerè, an velit eius matrimonium acceptare; tunc enim censetur consensum suum velle diu durare.

12 Quæ hæcenus dicta sunt, locum habent etiam post Tridentinum, vbi illius decretum est receptum. Nam potest ita fieri, vt Parochus, vt testes de vtriusque consensu testificentur, vt si quis coram Parocho, & testibus consentiat, & alter die sequenti coram eisdem respondeat. Similiter si quis mandatum dedit alicui, vt pro eo consentiret in aliquam specialiter, cuius consensus, & mandatum fuerunt testis Parochus, & testes, & postea fuerunt etiam testes & executionis mandati, & acceptationis alterius, & traditionis.

SECTIO VI.

An necessitas mutui consensus contrahentium tanta sit, vt nec respublica, nec Ecclesia, neque etiam ipse Deus possit illum supplere.

13 Triplex hæc quæstio verti potest. Prima, an contractus ipse matrimonij fieri possit sine consensu mutuo contrahentium. Secunda, an ius, & dominium remanens post consensum, ex quo vnusquisque coniugum habet potestatem in corpus alterius, possit ab Ecclesia, vel saltem à Deo suppleri, ita vt Deus possit dare viro potestatem in corpus fœminæ, & è contra absque illorum consensu. Tertia, an vinculum, quo coniuges copulantur, & in quo consistit essentia matrimonij, consistere possit de potentia Dei absoluta absque illorum consensu. Quæ tria optimè distinguit noster Thomas Sanchez lib. 2. disp. 26. n. 1. 2. & 3. Vnde immeritò illum carpit Basilius cap. 3. n. 4. dicens, non satis videri Thomam Sanchez percipisse quæstionis sensum, eo quòd dixerit num. 3. de iure, seu dominio posse ferri à solo Deo; & postea num. 5. asseruit non posse vinculum esse sine matrimonio; cum tamen idem sit vinculum in facto esse, & ius mutuum ad vtendum corpore alterius, quod haberent hi, quibus Deus mutuum in alterutrum potestatem concederet. Immeritò, inquam, illum sic carpit. Tum quia Sanchez ita perfectè, & adæquatè percepit quæstionis sensum, prædictas tres quæstiones, seu difficultates diuidens, ac præcindens, vt nulla alia supersit circa eam rem difficultas exagitanda, neque aliam distinctam à prædictis tribus ipse propo-

nit Basilius, neque alius Doct. or. Tum etiam, quia satis apertè proponit Sanchez se opinari, distinctum quid esse vinculum à iure illo mutuo. Vnde non sibi contrarius apparet, dum concedit hoc secundum posse fieri à Deo, non verò illud primum, quæ certè debuisse animaduertere Basilius, nec tantum virum eâ nota iniustè afficere.

Ad primam igitur quæstionem accedens, constat 2 apud Doctores contractum matrimonij non posse fieri etiam diuinitus sine mutuo contrahentium consensu. Ratio est, quia eiusmodi contractus consistit in mutuo consensu libero, verbis, aut aliis signis expresso. At Deus non potest se solo consensum liberum efficere. Firmo, quia contractus iste, sicut & quilibet alius, coalescit essentialiter ex dicto libero consensu, & ex ipsius exteriori expressione, non secus ac homo ex animo rationali, & corpore: ergo per nullam potentiam sine illo constare potest; sicut nihil potest esse homo sine animo rationali, & corpore. Omnis enim actualis inter aliquos contractus actualem contrahentium consensum essentialiter inuoluit; sicut votum ab homine factum Deo, sumptum non pro vinculo, sed obligatione, qua constringitur is, qui vouit ad faciendum id, quod vouit, sed pro humana promissione facta Deo, ex qua vinculum illud exoritur, ita necessariò requirit actum liberum voluntatis humanæ, vt illud absque hoc actu nullâ potestate esse valeat, quia promissio libera hunc actum liberum in essentia sua includit.

Obiices, consensus est causa efficiens, sed Deus cuiuscumque causæ efficientis locum supplere potest: ergo contractum matrimonij perficere inter duos absque eorum consensu. Respondeo Deum quamcumque causam efficientem supplere posse, nisi in eo inuoluatur specialis ratio repugnantia, vt videmus in actione vitali, aut libera, quæ actio est à voluntate, & tamen non potest secundum modum libertatis à Deo geri. Addo consensum liberum esse de intrinseca ratione formali contractus matrimonij, atque adeò non posse à Deo suppleri.

3 Circa secundum, de potestate, & dominio corporum, conueniunt Doctores non posse transferri à republica, vel Ecclesia, absque consensu contrahentium. Ratio est, quia respublica tantum habet potestatem supra res, & corpora ciuium, quatenus publico bono id expediens est. At bono publico non expedit, vt sine proprio consensu libero viri, & fœminæ transferantur dominia in ipsorum corpora ex potestate humana publicâ, quia matrimonia ita facta sæper haberent infelices exitus. Vnde rectè Tridentinum sess. 24. de matrimonio cap. 9. excommunicat omnes Principes sæculares ad matrimonium compellentes. Quo videtur supponere non habere potestatem ad compellendum. Concilia quoque, & sacri Canonones semper asseruerunt necessarios esse consensus contrahentium ad matrimonium; & Ecclesia nunquam vsa est tali potestate, quantumuis vrgerent causæ grauissimæ. Igitur signum est illam non habere. Neque enim eam potestatem Deus commisit Ecclesiæ, neque expediens erat vlli potestati humanæ tale dominium concedi, vt rectè notarunt Coninch disp. 24. dub. 5. n. 51. & Rebellus lib. 2. q. 10. n. 26. Verum est posse Ecclesiam, imò etiam & alios Principes, seu iudices seculares iustis de causis præcipere, vt patet quando ipse fidem dedit. Nec ipsa iura vnquam suppleat, nec supplere possunt contrahentium consensus; cum oppositum expressè definiatur cap. fin. de sponsa duorum, nempe nunquam esse verum matrimonium in casu quo deficit consensus. Solum ergo de nonnullis matrimonijs decernunt valida esse, quia omnino

omnino præsumunt verum consensum de præsentibus adfuisse, idque ita vehementer, vt nullam probationem contrariam admittant, vt constat in illo casu capituli is qui fidem, de sponsalibus, vbi decernitur per copulam sponsalia transire in matrimonium, neque admittendam probationem dissensus in contrarium. Vnde infero, Republicam, vel Principem maius habere dominium erga alios contractus, quàm erga matrimonium. Nam in aliis contractibus potest aliquando supplere consensum, & transferre verum dominium sine consensu dominorum; imò & ciues inuitos subicere seruituti ob communem vtilitatem, & bonum publicum; nunquam tamen potest transferre dominium corporum, & matrimonium efficere supplendo consensum, ob excellentiam matrimonij, & maximam eius libertatem; quam requirit, ne proprio sine frustretur, nempe prole, vel proles educatione, ad quod obligantur coniugati. Tum etiam, vt euitentur innumera incommoda, quæ ex tali matrimonio inuita tollerentur. Disceptatio ergo restat solum, an possit à Deo transferri dominium corporum viri, & mulieris independentem ab eorum consensu.

4 Negat Basilius Ponce cum aliis posse Deum se solo mutuum corporum dominium viri, & fœminæ sine eorum consensu tradere. Probat, quia vt non esset peccatum fornicationis accessus illorum, quibus Deus se solo mutuum corporum dominium traderet, deberet eis esse nota eiusmodi corporum traditio, aliàs nunquam licitè copulari possent: ergo acceptaret vterque traditionem, nam acceptaret ad vsum non alieni corporis, & consequenter vellet etiam suum corpus non esse alienum: ergo ibi interueniret mutua traditio, & acceptatio, quæ sine mutuo consensu esse non potest; quia circumstantia corporis alieni, aliter quàm per matrimonium mutuo consensu celebratum, tolli non potest. Firmat, quia quando Deus traderet viro corpus fœminæ, & fœminam viro, vterque consentiret in eam traditionem, & cum eo consensu præmissio copulari: ergo ibi interueniret matrimonium cum consensu mutuo. Quòd enim Deus fuerit, qui prius tradiderit, parum refert; quando quidem consenserunt inuicem illi traditioni, & cum illo consensu, quo voluerunt vnum transferri in potestatem alterius mutuum, copulati sunt. Vnde diuersa videtur esse ratio traditionis corporum, quæ à Deo fieret, & traditionis aliarum rerum. Non enim repugnat vas auri, vel seruum mihi à Deo tradi; nam in hac re non est mutua traditio, sed tantum acceptatio ex parte mea, ex parte vasis, aut serui nihil requiritur. At cum in traditione corporum ad vsum generationis, non tantum corpus fœminæ non debeat esse alienum viro, sed neque corpus viri alienum fœminæ, necessaria est acceptatio, & consensus ex parte vtriusque, quò velint mutuum vnum transferri in potestatem alterius; quod solum ad matrimonium sufficit, & requiritur.

5 Affirmant oppositum Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. conclus. 1. Enriquez lib. 11. c. 1. n. 3. Vega lib. 4. summa, casu 27. Rebellus & Coninchius locis citatis supra, Gaspar Hurtado disp. 3. difficultate 6. Maratius disp. 7. sect. 1. Sanchez disp. cit. 26. n. 2. & alij. Id iudico verius, hoc nixu fundamento. Nam Deus habet supremum, & absolutissimum dominium, ac independens in res omnes creatas: ergo multò perfectius habet in hominem, & in totum, & quidquid est hominis, quàm habeat homo, vel habere possit, siue in actus suos, siue in membra sua, & facultates in ordine ad hos actus, siue in quilibet aliud sui, siue denique in ea omnia quorum actu dominus est, aut esse

potest. Igitur cum possit vir propter illud suum in suos actus, & in vsum membrorum suorum, ac facultatum dominium, tradere liberâ suâ voluntate mulieri ius strictæ iustitiæ proprium in corpus suum in ordine ad actum cõiugalem, & proles generationem, & vicissim mulier viro ob eandem rationem; multò magis poterit Deus ob illius dominij sui supereminentem excellentiam, libero suæ voluntatis arbitrio, idè ius tradere viro in corpus mulieris, & huic in viri corpus, iis non modò consentientibus, verum etià & repugnantibus. Firmatur, quia Deus est magis dominus nostrorum corporum, quàm vnusquisque coniugatorum in ordine ad proles procreationem, sed ex eo quòd vir, ac fœmina habeant dictum dominium quod sibi mutuo tradiderunt, resultat matrimonium: ergo & resultabit etiam istud, si Deus independentem à consensu viri, & fœminæ prædictum dominium traderet illis.

6 Ad argumentum contrariæ sententiæ facilis est solutio, concedendo illam traditionem corporum factam à solo Deo, debere esse coniugibus notam, ne accessus ille ex conscientia erronea esset fornicatio. Inde tamen non benè inferitur eam corporum traditionem non posse fieri à solo Deo. Et quamuis concedatur, quòd si ea traditio fieret à solo Deo, adhuc requiretur acceptatio ab ipsis coniugibus, inde nihil concluditur contra nostram sententiam; quia tunc corpus non acceptaretur vt à viro, vel à fœmina traditur, sed vt traditur à solo Deo independentem à consensu humano. Ad confirmationem similiter dico, quando Deus traderet viro corpus fœminæ, & fœminæ corpus viri, tametsi vterque consentiret acceptando eam traditionem, seu rem traditam, nempe corpus; attamen ipsum corpus non acceptaretur vt ab vtroque coniuge per mutuum proprium consensum traditum, sed vt traditum à solo Deo, eiusque libera voluntate, omnino independentem ab humana. Vnde hac in re eadem esset ratio traditionis corporum, quæ à Deo fieret, ac aliarum rerum, auri, verbi causa, vel serui traditionis: nam in vtraque requiritur traditio dominij; & notitia iuris, & dominij à Deo collati, vt illis rebus, si velit, vtatur, vt verè suis, absque vlla alia formali acceptatione, vel consensu.

7 Circa tertiam quæstionem de vinculo maritali, quod est essentialis matrimonij, an Dei virtute absque proprio consensu coniugum possit constare. Sentit Sanchez cum aliis non posse.

Primo, quia matrimonium essentialiter est coniunctio animorum coniugum; sed ista coniunctio animorum, seu mutui amoris, nequit esse, neque intelligi nisi per consensuum vnionem: ergo.

Secundo, coniunctio animorum coniugum pendet ab illorum voluntate consentiente, non tantum in genere causæ efficientis, sed quodammodo etiam in genere causæ formalis, sicut visio pendet à potentia visiva, & coniunctio affectiua amanti & amati, ab amore voluntatis; hæc autem fieri nequeunt absque propriis causis, vt constat: ergo neque illa.

Tertio, vinculum matrimonij est relatio quædam confurgens ex mutuo coniugum consensu, tanquam ex fundamento: ergo nequit absque illo fieri à Deo; sicut neque paternitas in Petro absque virtute, vel actu generandi, in quo fundatur; nequit enim Deus ponere relationem sine suo fundamento.

Quarto, status religiosus non potest in aliquo esse sine libero eius voto: ergo nec matrimonium sine libero contrahentium consensu. Firmatur, quia sicut solemne votum religionis est traditio ad statum religiosum, ita & matrimonium est traditio ad statum

maritalem, seu matrimonij: ergo sicut illud est essentialiter pēdens, & respiciens cōsensum humanum, vt pote voluntarium, & ex animo factum, ita & istud.

Verius existimo oppositum.

8 Dico ergo primo, Deum de potentia absoluta posse efficere vinculum matrimonij sine vlllo coniugum cōsensu. Ita Sorus, Enriquez, Vega, Rebellus, Coninck, Maratius, & alij suprà relati. Id consequenter à me dicendum, quia existimo vinculum istud nihil aliud esse, quàm mutuum ius, & dominium corporum, vt ostendi suprà disputatione præcedenti *sect. 3.* Neque enim aliter ipsi coniuges mutuo suo consensu se matrimonij vinculo cōstringunt, quàm quia possunt mutuo sibi ius, & dominium corporum tribuere; nec aliter, nec alia de causa se re ipsa cōstringunt, quàm quia re ipsa tribuunt hoc ius. At iam ostensum est, posse Deum tradere iisdem mutuum corporum dominium independentem à libero consensu ipsorum; poterit ergo eisdem matrimonij vinculo colligare, vt si actū illud traderet, verè illos actu colligaret. Et ratio à priori est, quia matrimonij vinculum essentialiter in prædicto mutuo iure & corporum dominio positum est, & hinc naturaliter, ac prorsus necessariorū consequitur mutua vnus erga alterum obligatio radicalis, vt cōstat ex præcedenti disputatione, *sect. 3.* Ergo qui iuris illius mutui auctor, & causa est, & necessariorū mutua istius obligationis radicalis tanta necessitate cum illo connexa, erit etiam auctor, & causa vinculi matrimonij. Remoueat enim vel re, vel mēte, cetera omnia, retineatur dumtaxat illud mutuum ius viri in fœminam, & fœminæ in virum, & ex hoc iure consequens prædicta vnus erga alterum obligatio radicalis, sanè habebitur eo ipso vinculum, quo alter alteri deuinctus est, quod certè aliud esse non potest, quàm coniugale. Vnde meo iudicio noster Sanchez, & alij concedentes illud primum Deo, non debuissent negare hoc secundum. Tum quia matrimonij vinculum alia in re, quàm in prædicto iure situm non est. Tum etiam, quia licet alia in re positum esset, cum eam rem non posset ipsum ius, & ex eo consequens necessariorū prædicta mutua obligatio radicalis non concomitari, ac subsequi; verum esset semper, illum qui iuris illius, & obligationis radicalis causa est, aut esse potest, esse quoque, vel esse posse causam vinculi coniugalis.

9 Dico secundo Deum de facto, neque primos parentes, neque Oseam, vel alios matrimonialiter coniunxisse absque eorum consensu. Probant id omnes contra Paludanum in 4. *dist. 26. quest. 2. art. 2.* Quia nulla fuit necessitas vtendi illa absoluta potestate: nec fuit expediens, vt matrimonium primorum parentum, quod futurum erat norma cæterorum quæ sunt ex consensu coniugum, fieri absque illorum consensu. Illud autem *Matth. 19.* quod obiicitur, *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, non obest nostræ conclusioni. Quia illud non fuit dictum de matrimonio solo primorum parentum, sed etiam generaliter de omni matrimonio, vt deducitur ex contextu: solumque illis verbis significatur Deum esse auctorem matrimonij excitando ad celebrandum illud, eo modo quo infra *dist. 18. sect. 1. & 2.* dicam, non quia Deus se solo effecerit vinculum matrimonij.

10 Dico tertio, vinculum coniugale, quod posset Deus se solo causare, si re ipsa illud causaret, esset eiusdem rationis formalis cum vinculo coniugali, quod de facto fit per consensum mutuos contrahentium circa præcipuum & formale, quod in hoc vinculo spectari solet, nempe circa ipsum corporum ius, ac dominium. Probatur hoc simul, ac explica-

tur. Nam vinculum coniugale, tamen si spectetur physicè, quatenus est essentialiter moralis quædam extrinseca denominatio, necessariorū sit distinctum vinculum pro diuersitate volutatatum, à quibus causatur; nam denominatio extrinseca non differt à forma denominante, & ea est multiplex specie ad multiplicationem huius; vinculum tamen illud prout coniugale est, cum sit essentialiter mutuum ius, & dominium corporum; & quodlibet illud sit, siue fiat à Deo, siue ab ipsis coniugibus, id essentialiter dicat, & versetur semper circa materiam eiusdem rationis, nempe circa eadem corpora; hinc est vt censetur esse eiusdem rationis formalis, moraliter loquendo. Quod firmo manifesto exemplo in ipsis hominibus contrahentibus: nam si sint qui contrahere velint propter diuersa motiua formalia essentialiter, & specie diuersa; v.g. duo propter motiua misericordiae, & alij duo propter motiua iustitiæ; tamen tunc certum esset actus horum contrahentium, si physicè, & metaphysicè spectentur, esse specie diuersos propter præfata motiua specie distincta; nihilominus tamen nullus diceret in ratione contractuum matrimonij esse specie diuersos; neque vincula coniugalia ex illis contractibus resultantia, tamen in ratione denominationis extrinsecæ essent specie physica distincta, esse absolutè, & formaliter specie diuersa, quia nimirum tam vtriusque contractus, quàm etiam vincula ex illis nascentia versantur circa materiam eiusdem rationis. Igitur simili modo dicendum est de vinculo coniugali à solo Deo procedente, & de vinculo isto à voluntate contrahentium resultante; vt nimirum, quatenus sunt diuersæ denominationes morales, sint physicè diuersa, pro diuersitate formarum denominantium; quatenus verò sunt vincula coniugalia & absolutè, sint eiusdem rationis formalis, quia vt sic, & absolutè loquendo, spectantur in ordine ad materiam circa quam versantur, quæ est eiusdem rationis.

11 Obiicit, vinculum coniugale factum à solo Deo, ideò non posse esse eiusdem rationis cum vinculo facto ab ipsis coniugibus, quia istud est essentialiter pendens & respiciens consensum humanum, vt pote voluntarium, & ex animo factum; non verò illud, quod fieri posset, coniugibus non solum non ex animo consentientibus, verum etiam & repugnantibus: sicut contractus matrimonialis, qui fieret more angelico sine aliqua expressione externa, & sensibili, non esset eiusdem rationis formalis cum contractu ordinario, & naturali qui fit more humano, & aliquo signo externo sensibili. Respondeo negando vinculum coniugale ex se absolutè, & essentialiter pendere, ac respicere consensum humanum, quoniam ad essentiam & rationem formalem vinculi coniugalis absolutè nihil aliud spectat, quàm præfatum ius & dominium corporum, & ex eo consequens illa obligatio radicalis. Id autem, tamen mutuo coniugum consensu libero ac humano fiat naturaliter, nō tamen id in sua essentia inuoluit. Vnde ille consensus non est de essentia status, & vinculi matrimonij, sed tantum est causa efficiens illius, moralis, sed non simpliciter, sed tantum naturaliter & citra miraculum necessaria; quia iam est dictum tale vinculum posse confurgere, & non minus, ex sola voluntate, & consensu Dei, qui etiam est Dominus præstantiori titulo corporum contrahentium, omnino in dependens ab ipsis. Neque est eadem ratio de illis contractibus. Nam ideò contractus ille, qui fieret more angelico, censeretur esse diuersæ rationis, quia ad communem rationem contractus humani absolutè, cum fiat inter homines constantes animo & corpore, & in hac re publica humana ac sensibili, necessaria est aliqua externa

terna manifestatio interiorū consensuum modo sensibili & humano, non verò modo spiritali, seu more Angelico. At de ratione status, & vinculi coniugalis, præcisè sumpti non est nisi mutuum corporum ius, & dominium in vtroque coniuge; hoc autem censetur esse effectus moralis alicuius actionis, siue ea sit creaturæ, vel ipsorum contrahentium, siue ipsius Dei solius idem ius tradentis viro in corpus mulieris, & mulieri in corpus viri.

Ad argumenta suprà in contrarium proposita facile respondemus.

12 Ad primum negatur antecedens: non enim matrimonium sistit in mutuo animorum consensu, nec in mutuo amore; nam etiam inter eos, qui animis maximè dissident, matrimonium perseverat; consistit ergo in mutuo corporum dominio. Dicitur autem matrimonium coniunctio, seu vinculum animorum; non quia mutuos consensus, & coniunctio animorum inde resultans sit de illius essentia; nam cum sit purè causa efficiens, omnino est extra eiusdem essentiam; nulla enim efficiens causa de sui effectus essentia esse potest, cum illa, eo ipso quo est efficiens, sit extrinseca effectui; quod autem alicui essentialiter est, eidem debet esse maximè intrinsecum. Appellatur ergo matrimonium, seu status coniugalis, vinculum animorum, vel quia est vinculum corporis animati, vel quia solet esse occasio mutui amoris inter coniuges.

13 Ad secundum dico, verum esse, coniunctionem animorum, seu coniunctionem affectiuam, & amorem mutuum non pendere solum in genere causæ efficientis à voluntate. Cæterum vinculum coniugale constat non consistere in ea coniunctione, sed in iure & dominio mutuo corporum, siue illud tradatur ordinario modo à contrahentibus, siue miraculosè à solo Deo.

14 Ad tertium, falsum est antecedens, vt ostendi suprà disputatione præcedenti, *sect. 2.* Dato verò antecedenti, quod vinculum coniugale sit relatio confurgens proximè ex mutuo coniugum consensu, adhuc consequentia non est bona. Nam potest confurgere, & non minus ex sola voluntate, & consensu Dei, qui etiam est dominus corporum contrahentium omnino independens ab ipsis. Vnde tamen relatio huius, seu vinculi proprium, & connaturale fundamentum sit mutuos coniugum consensus; tamen præternaturale aliud esse potest, nimirum, illud omne, vi cuius oriri potest in vtroque coniugum mutuum ius & dominium; cuiusmodi esse diuinam voluntatem, ob absolutum, & supremum quod habet Deus in eorum corpora dominium, iam dictum est. Itaque sicut prædictum vinculum, vel relatio potest oriri ex traditione quam homines faciunt; ita etiā & ex traditione quam Deus potest facere. Id manifestè illustratur exemplo relationis serui, vt seruus est, ad dominum, vt dominus est; cuius fundamentum est libera hominis voluntas se vel gratis, vel pro pretio tradentis alteri in seruum; at non sola, sed etiā diuina, quæ pro absoluto in eum dominio, eundem non modò non consentientem, sed inuitum quoque ac repugnantem, potest tradere cui placuerit in seruum.

15 Ad vltimum negatur antecedens, si status religiosus vltimatur, vt sumi debet, pro ipso vinculo permanente. Hoc enim est effectus alicuius actionis, siue Dei, siue hominis. Et quidem hominis connaturaliter, quia natura sua ex promissione libera, quæ ab homine fit Deo, ortum habere postulat: Dei verò præternaturaliter, & de absoluta potentia, quia quam religionis obligationem potest homo liberà suà vo-

luntate sibi imponere, potest absoutè Deus eidem imponere, ferendo præceptum, quo illam ad idem, & ex eadem virtute obliget, ad quod ipse se homo obligat, dum vouet. Maximè, quia vinculum illud, seu obligatio non oritur solum ex voto, seu ex promissione libera Deo facta, nisi quia statim vt facta est, exoritur iuris naturalis præceptum obligans ad id faciendum quod promissum est; ex quo præcepto proximè illud nascitur vinculum, seu obligatio; quæ si nasci potest ex præcepto iuris naturalis, poterit & expositiuo, quod Deus liberà suà voluntate constitueret. Ad confirmationem distingo antecedens; matrimonium sumptum causaliter pro actuali contractu, est à contrahentibus traditio corporum ad statum matrimonialem, verum est; quam traditionem esse non posse siue mutuo contrahentium consensu admitto: matrimonium verò formaliter sumptum pro vinculo coniugali est illa traditio, est falsum, quia hoc pacto sumptum non est traditio, quia non est aliqua formaliter actio, qualis tamen est ipsa traditio, vt ipsa vox traditionis sonat; sed est effectus alicuius actionis, siue Dei, siue hominis, nempe vinculum coniugale, nam prædictum vinculum, siue ius & dominium mutuum, connaturaliter fit actione & contractu vtriusque coniugis; præternaturaliter verò, ac diuinà virtute solius Dei actione fieri potest. Similiter dico ad exemplum illud voti solemnisi; sumptum enim votum pro actuali promissione quæ Deo fit, est traditio ad statum religiosum; qualis traditio non magis esse potest sine vouentis actu, atque consensu, quàm illa promissio, quæ est essentialiter quidam actus, & consensus creatæ voluntatis. At sumptum pro vinculo, & obligatione resultante naturaliter ex illa promissione, non est eiusmodi traditio, quia non est vlla actio, sed est effectus alicuius actionis, siue Dei, siue hominis, vt explicatum est.

SECTIO VII.

In qua obiecta, seu bona ferri necessariorū debeat contrahentium consensus, vt validus sit matrimonij contractus.

EX dictis disputatione præcedenti, *sect. 5.* Certum est primo, mutuum contrahentium consensum expressum ferri debere explicitè in mutuum corporum ius ac dominium. Patet, quia consensus formalis matrimonij necessariorū ferri debet expressè in essentiali suum obiectum, seu in id in quo per se, & essentialiter consistit matrimonium obiectiuum; sed hoc situm est in mutuo corporum iure ac dominio, vt constat ex præcedenti disputatione, *sectione tertiâ*: ergo. Vnde manifestè claret, si duollent sibi inuicem dare dominium in corpus, non posse nec diuinitus matrimonium efficere verum. Nam esset perinde ac velle vendere, & nolle tradere dominium rei venditæ; quod destrueret essentiam venditionis.

Secundo etiam est certum, prædictum consensum necessariorū ferri debere saltem implicitè in obligationem radicalem reddendi debitum. Quoniam hæc inseparabilis est à dominio, & necessariorū connexa cum illo, solumque ratione distinguitur ab illo; constat autem quando duo sunt inseparabilia, ac necessariorū connexa, & realiter indistincta, eo ipso quo consensus ad vnum explicitè fertur, necesse est vt ad aliud saltem

saltem feratur implicitè: sic enim ex amore efficaci finis amatur saltem implicitè ac virtute medium necessariò connexion cum tali fine,

3 Tertiò etiam est certum, nullo modo necessarium esse vt consensus matrimonij feratur neque explicitè, neque implicitè in proximam, vel formalem obligationem reddendi debitum, ne dum in copulam ipsam. Id latè explicui supra præcedenti disputatione, *sectioe quinta, dicto tertio*, & liquet ex dictis *sectioe 6. 7. & 8.* Et ratio à priori est, quia totum illud est effectus contingens respectu matrimonij; fluit enim illa obligatio impedibiliter à vinculo coniugali; & tolli potest non solum remanente matrimonio, sed etiam dum illud inicitur ab ipsis contrahentibus, si pacifcantur inter se ex voto, vel ex pacto perpetuam seruare castitatem.

4 Restat difficultas circa tria matrimonij bona, nempe circa bonum prolis, non vitando illam posituè medio illicito; circa bonum fidei, vel fidelitatis, id est, non adulterandi, & circa bonum sacramenti, seu perpetuitatem, nisi religionem ingrediatur ante consummationem; quo pacto nimirum ferri debeat circa illa consensus contrahentium, vt validus sit matrimonij contractus.

5 Atque in primis circa bonum sacramenti, seu perpetuitatem, ac indissolubilitatem matrimonij, conueniunt Doctores, præter casum in religione proficendi ante consummationem, requiri essentialiter ad contractum matrimonij vt consensus, seu intentio feratur saltem implicitè in perpetuitatem traditionis corporum vsque ad mortem coniugis. Ratio est, quia prædicta traditio perpetua, & non temporaria, præter dictum casum est necessariò connexa cum matrimonio, ac proprietatis illius inseparabilis, vt dixi præcedenti disputatione *sect. 9. num. 2.* Temporalis autem traditio est valde nociua ipsi proli: ergo vt quis validè matrimonium contrahat, necesse est, vt saltem implicitè perpetuitatem intendat. Qui enim vult formam, necessariò debet intendere saltem implicitè ea quæ necessariò consequuntur ad formam. Quare sicut intentio, quæ opponitur primò, & per se substantiæ matrimonij, substantiam illius primò & per se destruit; ita eaintentio ad tempus contrahendi, quæ repugnaret primò, & per se proprietati matrimonij inseparabili, perimeret primò, ac per se hanc proprietatem, & consequenter matrimonij substantiam; quandoquidem hæc ab illa inseparabilis est, nec potest consistere sine illa. Dixi, præter casum in religione proficendi ante consummationem: nam, vt suo loco dicemus, fas est vtrique coniugi, & in potestate vtriusque est, ingredi religionem ante consummationem, & tunc per ipsam professionem vinculi perpetuas & consequens omnis obligatio eliditur omnino. Vnde nemo præcisè per contractum matrimonij, absolue obligatur ad perpetuandum illud vinculum, sed tantum sub conditione, nisi velit religionem ingredi, ac profiteri ante consummationem. Præcisò autem hoc casu, ad matrimonij valorem essentialiter requiritur, vt consensus, seu intentio feratur saltem implicitè in perpetuitatem traditionis corporum. Feruntur autem contrahentes implicitè in prædictam matrimonij perpetuitatem, eo ipso quo efficere intendunt, quod ipso contractu fieri potest. Est verò notandum ad bonum sacramenti non pertinere, vt non separetur vir ab vxore quoad thorum, sed solum vt vinculum matrimonij sit indissolubile modo explicato. Quare si quis contrahat, animo se obligandi ad vinculum indissolubile, tamen intendat vxorem dimittere, non habitando cum illa, verè matrimonium contrahit.

Circa alia duo bona prolis, & fidei, quæstio est inter Doctores, an intentio contraria pr oli, eam nimirum posituè vitandi medio illicito, & alia intentio contraria fidei, seu fidelitati, nempe intentio adulterandi, obstat naturæ, & valori contractus matrimonij.

Affirmant Angelus *verb. matrimonium 2. num. 23.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 12.* Petrus Soto, & alij. Probant, quia prædicta duo, nempe procreatio prolis, & seruare fidem spectant ad naturam & substantiam huius contractus: ergo intentio contraria ipsis, vel cuilibet illorum impedit valorem contractus.

Negant Sanchez *lib. 2. disp. 29. n. 11. & 12.* Coninch *disp. 24. dub. 4.* Gaspar Hurtado *disp. 3. difficultate 4.* & communiter omnes Recentiores.

Primò, quia valor huius contractus non impeditur nisi per intentionem impossibilem cum intentione necessaria ad valorem illius: sed neutra ex prædictis intentionibus est impossibilis cum intentione necessaria ad valorem matrimonij: ergo. Minor patet, quia essentia matrimonij consistit in mutuo corporum dominio; ergo sola intentio quæ est incompossibilis cum voluntate tradendi dominium, impedit valorem matrimonij: sed prædictæ duæ intentiones non sunt destructiue dominij, nec impeditiue obligationis resultantis ex illo dominio, nempe prolis procreandæ, & non adulterandi, quia solum impediunt executionem harum obligationum: ergo.

Secundò, doctrina est apud Theologos communiter recepta, voluntatem promittendi, & se obligandi bene stare cum intentione non implendi promissum; bene enim stat velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi. Vt qui verè iurat animo violandi iuramentum; neque enim ea intentio tollit obligationis valorem. Igitur bene poterit stare voluntas tradendi corporum dominium cum intentione non generandi prolem, & alteri commiscendi.

Hanc secundam sententiam iudico veriore. Ad cuius maiorem explicationem obseruandum est circa prædicta duo matrimonij bona duplicem esse distinguendam contrahentium intentionem. Alia est enim intentio obligationis, seu illis bonis se obligandi cum matrimonio contrahitur, & alia est intentio quoad executionem in se ipsis, nempe vitandi prolem posituè, & contrariè, & intentio similiter adulterandi. Hæc enim duo valde diuersa sunt. Vnde aliud est loqui de bono fidei, & prolis quoad obligationem, & aliud quoad executionem, & in se ipsis.

Dico ergo primò, In ordine ad bonum prolis contrahentes matrimonium debent necessariò habere intentionem saltem implicitam obligandi se ad non impediendam posituè generationem, & ad prolem, si nascatur, procreandam. Ita omnes. Ratio est, quia eiusmodi obligatio necessariò cum essentia matrimonij coniuncta est: ergo contrahentes consentire debent in illam, saltem implicitè, propter doctrinam certam & receptam: qui vult bonum absolute, necessariò vult saltem implicitè, quæ ipsi necessariò sunt connexa.

Dico secundò, in ordine ad fidelitatem debere quodque contrahentes habere intentionem saltem implicitam obligandi se ad seruandam fidem, non tradendo alteri corpus. Patet ob eandem rationem, quia prædicta obligatio ad essentiam matrimonij necessariò consequitur, tanquam eius proprietatis.

Dico tertio, in ordine ad fidelitatem, seu obligationem reddendi sibi ipsis debitum, opus non est, vt contrahentes habeant eam intentionem & consensum etiam implicitum.

implicitum. Ratio est, quia, vt constat ex præcedenti disputatione, matrimonij contractus potest consistere cum pacto, vel voto semper castitatem seruandi, vel nunquam reddendi debitum, vnde ea conditio, vel obligatio non est contra substantiam matrimonij, aliàs non posset cum ea consistere; nihil enim consistere potest cum eo quod suæ essentia contrariatur: ergo validè contrahitur matrimonium cum intentione, vt neuter alteri reddat debitum; imò & cum contrario dissensu ac intentione semper castitatem seruandi, & abstinendi se ab omni vsu, & copulâ coniugali.

11 Dico vltimò, si sermo sit de prædictis duobus matrimonij bonis, non quoad obligationem, sed quoad executionem, & in se ipsis, intentio contraria bono fidei, & prolis, non irritat matrimonium contractum, sed cum ea intentione potest consistere contractus matrimonij. Hæc est doctrina Doctorum secundæ sententiæ, quæ rectè firmatur illius rationibus. Magis eam roboro, quia intentio vitandi prolem posituè & contrariè, & habitam non educandi, & intentio similiter adulterandi, non aduersatur substantiæ matrimonij, neque eius contractui; non enim aduersatur radicali obligationi reddendi debitum, & obligationi seruandi fidem, & educandi prolem, quæ est proprietatis necessariò connexa cum substantia, & essentia matrimonij, quia voluntas & intentio non procurandi ea bona quoad executionem, non destruit voluntatem ad illa se obligandi; bene enim stat voluntas se obligandi ad soluendum debitum creditori cum animo & voluntate non implendi: ergo cum prædicta intentione non procurandi ea bona quoad executionem, poterit consistere matrimonij contractus. Quare sicut promissio volentis se obligare, non verò obligationem adimplendi, valida est, quia voluntas non adimplendi non destruit voluntatem se obligandi, quæ est essentialis ipsi promissioni; ita pariter validum erit matrimonium volentis se obligare radicaliter ad hæc bona, & nolentis eam obligationem implere quoad executionem: nam hæc secunda intentio minimè destruit primam, quæ est necessariò requisita ad valorem matrimonij.

12 Ad argumentum primæ sententiæ constat ex dictis solutio; nam antecedens illud falsum est. Quamuis enim vitare prolem, & non seruare fidem, sint violatio iuris traditi, & obligationis contractæ ex contractu matrimonij, & in hoc sensu est contra illud ius, & contra obligationem contractam; non tamen sunt impossibilia cum eis, nempe cum mutuo iure, & dominio corporum tradito, & cum obligatione radicali, quæ sunt obiecta intentionis necessariæ ad valorem contractus matrimonij, atque adeò non spectant ad naturam & substantiam huius contractus.

Diximus in hac quæstione de intentione contraria prædictis matrimonij bonis, mente solum, & corde retenta, nec in pactum deducta. Vtrum verò intentio se obligandi ad vitandam prolem posituè, & contrariè, & ad non seruandam fidem tradendi alteri suum corpus, & deductio eorum in pactum, obstat valori matrimonij; examinabimus infra *disp. 16. sect. 6.* agentes de consensu conditionato.

SECTIO VIII.

Quenam sit vera, & propria matrimonij contractus definitio.

1 DE matrimonio formaliter sumpto pro vinculo, quid sit, & quam sit propria eius definitio,

dixi præcedenti disputatione, *sect. 5.* De matrimonio verò causaliter accepto, sumpto pro contractu ipso, non prout habet rationem Sacramenti, sed præcisè prout est purus contractus naturalis ac ciuilis, nunc est sermo.

Hugo Victorinus *lib. 1. de Sacramentis, cap. 4.* explicans actionem ipsam contrahendi, ait matrimonij contractum nihil esse aliud, quàm duarum personarum legitimum consensum.

Guillelmus Rubion *m 4. dist. 26. q. 2. a. 1.* sic describit: Est expressio quorumcumque signorum sensibilem, maris & fœminæ sibi inuicem significantium traditionem mutua potestatis corporum perpetuam ad prolem debite procreandam.

Concilium Florentinum in literis Eugenij, sic ait. Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus per verba de præsentibus expressus. Vbi notandū illud, regulariter, apponi propter expressionem per verba de præsentibus; nam prædicta verba non sunt simpliciter necessaria, quia validè contrahi potest matrimonium per nuda signa sine vllis verbis.

2 Communis definitio esse videtur quam tradidit noster Cardinalis Toletus *in summa lib. 7. cap. 1.* Est contractus viri & fœminæ legitimus, quo mutua corporum traditur potestas. In priori parte explicat personas, quæ possunt hunc contrahere contractum. In posteriori describit, hunc accipere virum potestatem super corpus fœminæ, & fœminam accipere potestatem super viri corpus in his quæ ad vitam communem & filiorum procreationem pertinet. Apposuit autem illud verbum, *traditur*, de præsentibus, quia cum fit solum promissio quædam futuræ traditionis; tunc non matrimonium, sed sponsalia dicuntur.

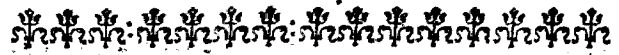
3 Non desunt aliqui Recentiores, qui contractui matrimonij adscribunt communem illam ac valde celebrem in vtroque iure Canonico, & ciuili, matrimonij definitionem, quæ dicitur matrimonium, coniunctio maris & fœminæ inter personas legitimas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Aiuntque dici coniunctionem, quia est vnio, & vinculum, licet non tam corporum, quàm animorum, consistens potius in actibus voluntatis animæ, quibus coniuges sese mutuo tradunt, & acceptant, quàm in aliis effectibus inde secutis. Ea verò coniunctio, vt pote formaliter humana, voluntaria, vitabilis, & ex animo, est multò perfectior vnio, aut vinculum, quàm quælibet alia, quæ ista non habet. Illa vox, *legitimas*, indicat personas debere esse habiles, nec impeditas. Reliqua verò insolubilitatem & finem indicant matrimonij, tam primarium, nempe generationem prolis, quæ fit per vsu; quàm secundarium, nempe educationem ipsius, quæ fit per mutuum auxilium; ac per indiuiduum conuictum insolubilem. Denique alij matrimonij contractum sic indicant definiendum: Contractus viri, & fœminæ vt sic; quo sibi mutuo corpora tradunt ad vsu eorum proprium.

4 Ego verò cenfeo primò, nullam ex allatis definitionibus esse in rigore vnam & simplicem definitionem, sed mixtam & compositam ex definitione essentiali & descriptiua, vel non sufficientem. Patet discurrendo per illas. Nam in primis definitio Hugonis Victorini insufficientis est: nam cum matrimonij contractus sit sensibilis & humanus, nequit esse eadem quæ ratio essentialis quod sit consensus legitimus; deest enim illi quod sit exterius expressus per aliquod signū externum; quia, vt supra ostendi *sect. 4.* exterior expressio interni consensu ita pertinet ad illius naturam, vt sit pars essentialis ipsius. Præterea illa alia definitio Rubion, continet plura verba, quæ declarationis gratia

Alia apponuntur. Alia verò quæ adducitur Concilij Florentini, optima est contractus matrimonij descriptio, iuxta intentum Concilij, quod fuit nobis significare quid de facto, & regulariter loquendo, contingat in contractu matrimonij, qui solet contrahi per verba de presenti, atque idè dixi esse mutuum consensum per verba de presenti expressum. Non curavit Concilium de essentiali, ac metaphysica contractus matrimonij definitione. Rursus illa alia celebris matrimonij descriptio per coniunctionem maris ac femine, &c. potius est explicatio matrimonij formaliter sumpti pro vinculo maritali, quam contractus matrimonij, cui non ita commode aptari videtur; atque ipsius matrimonij formaliter sumpti non est vna ac simplex definitio, sed mixta, & composita ex definitione essentiali, & descriptiva, vt dixi disp. præcedenti. *Sectio prima. num. 3.* Accommodatior est *Testis de scriptis*, & illa alia, quæ proposita est ultimo loco; est tamen nimis longa, & superflua verba illa, legitimus, & ad usum duorum proprium; quæ definitionem non complectit, sed declarationis gratia adduntur.

Quare dico *secundo*, definitionem propriam, ac brevissimam contractus matrimonij hanc vnicam esse: est contractus maritalis. Prima particula declarat genus, nempe esse contractum, in quo convenit cum aliis omnibus contractibus onerosis. Alia verò particula, *maritalis*, præstat locum differentie, per quam differt à reliquis contractibus, & explicat propriam traditionem, & acceptationem mutuum corporum in ordine ad prolis generationem. Vnde omnia alia, præter hæc duo verba, *contractus maritalis*, superflue videntur. Neque enim necessaria est particula, *vir & femina*, sicut neque illa alia inter personas legitimas, neque quod ipse contractus sit legitimus; quia eorum id manifestè includitur, & exprimitur per contractum maritalem. Nam contractus maritalis exprimit materiam contractus, nempe contrahentium corpora, & ipsorum corporum traditionem & acceptationem in ordine ad prolis generationem veram inducentem obligationem. At inter personas, quæ non sunt vir & femina, & etiam inter virum & feminam qui sunt aliquo iure inhabiles, nequit esse prædictus contractus, qui nullam obligationem induceret.

DISPUTATIO XV.

De verbis, signis, & modis expressivis mutui consensus interni ad naturam, & valorem contractus matrimonij requisitis.

Rocedit disputatio de contractu matrimonij humano, qui sit modo naturali, & more sensibili, qui necessariò fieri debet cum manifesta expressione mutui consensus interni per aliquod signum exterius sensibile. Quoniam verò internus matrimonij consensus exprimi & significari potest, & solet non solum verbis, sed etiam signis æquipollentibus; hæc autem signa, vel in facto contrahentium consistant, vel etiam in aliorum verbis; nam contingere solet, vt alius pro contrahente eius consensum exprimat, ipso contrahente præsentem, vel etiam absentem; hæc omnia nunc sunt diluci-

da. de quibus multa diximus supra integra disputatione quarta; cum verba, signa, & modos, quibus sponsalia contrahuntur, exposuimus, quæ hic repetenda non sunt. Ea igitur solum quæ propria sunt contractus matrimonij, & satis ibi explicata non fuerint, in hac disputatione sigillatim examinabimus, ac declarabimus.

SECTIO I.

An verba desiderentur in illis qui loqui valent, vt matrimonij contractus valeat; vel saltem sint ex præcepto adhibenda.

Certum est apud Doctores, in mutis non esse necessaria verba, sed sufficere alia signa exteriora. Quod manifestè liquet ex *cap. cum apud 23. de sponsalibus & matrimonij*; vbi expressè decernit Innocentius III. mutum, & surdum posse matrimonium contrahere, cum quod verbis non potest, signis valeat declarare, ait Pontifex. Idem præscribit *cap. tua fraternitati 25. eodem tit.* Nam surdi, inquit, & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum, sine verbis. Difficultas est in his qui loqui possunt,

Circa primam sectionis partem, sunt nonnulli Iurisperiti, qui in his sentiunt verba necessaria esse pro forma contractus ab Ecclesia designata, præterquam in nonnullis casibus à iure expressis, vt cum absentes per litteras, nuntium, & procuratorem celebrant. Probant id *primo* ex dicto capite *tua fraternitati*. Vbi Innocentius III. tamen dicat posse esse matrimonium sine verbis, vt in multis; de loquentibus tamen sic ait: necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de presenti. Expendenda est vocis proprietates, *necessaria*, non dixit vtilia, sed necessaria: proprie ergo accipienda est, nisi necessitas urgeat, quæ hic non apparet. Nec nomine verborum intelligenda sunt æquipollentia, videlicet etiam signa. Agit enim de verbis, vt distinguuntur à signis. Nam expressè dicit, nec verba sine consensu sufficere, vt in pueris; neque consensum sine verbis inutilem, quia muti, & surdi sine verbis contrahere possunt. In aliis verò, ait, esse necessaria verba, quantum ad Ecclesiam, id est, ex Ecclesie constitutione id optimè statuente.

Secundo, constat requiri verba ex *cap. si inter, de sponsa duorum*. Ibi enim dicit Innocentius III. matrimonium contrahi, si talis legitimus consensus interueniat de presenti, ita quod vnus alterum mutuo consensu verbis consuetis expressè recipiat. Hoc idem in aliis iuribus insinuat.

Tertio, Eugenius IV. in Concilio Florentino, in decreto de sacramentis, cum singula sacramenta sigillatim exponeret, §. *septimum sacramentum*, dixit sic: Consensus per verba regulariter expressus facit matrimonium. Ex quo sequitur aliquando necessaria esse verba, aliàs matrimonium regulariter non constaret verbis, sed posset perfici sine illis. Vnde voluit dicere Eugenius necessaria esse verba in matrimonio, sicut in aliis sacramentis, nonnullis casibus exceptis in iure. Firmatur à paritate. Nam si Eugenius dixisset in sacramento Pœnitentiæ formam esse verba regulariter, nullus asseruisset in nullo casu esse necessaria verba. Cum igitur in sacramento matrimonij adhibeat illam particulam, *regulariter*, necessariò

cessariò fatendum est in aliquibus casibus, imò communiter, ac ordinariè esse necessaria verba.

3 Verior sententia docet in loqui valentibus, in nullo casu verba esse necessariam formam, sed eos validè contrahere per nuda signa, sine vllis verbis, modò illa sufficienter expriment internum mutuum consensum de presenti. Ita D. Thom. Paludanus, Maior, Gabriel, Sotus, Cano, & alij Theologi, & ex Iurisperitis quamplurimi, quos refert, & sequitur noster Sanchez *lib. 2. disp. 31. n. 5.* Idem defendunt Vasquez *de matr. disp. 3. cap. 7.* Coninchius *disp. 24. dub. 8. num. 65.* Basilius Ponce *lib. 2. cap. 7.* Gaspar Hurtado *disp. 3. difficultate 13.* Maratus *disp. 7. sect. 15. dub. 2.* & alij.

Iuxta horum doctrinam,

4 Dico *primo* certum videri non exigi necessariò verba, neque ad validitatem, neque ad honestatem contractus matrimonij, iure naturæ, seu ex natura ipsius contractus. Probatur, quia contractus ex natura rei est quodvis signum externum practicum, quo homines expriment mentem suam, & sese vicissim alteri obligant, & iura commutant. Vnde formaliter vel est locutio, vel scriptura, vel nutus, vel aliud externum signum, quibus contrahentes ex natura rei possunt pacisci; atque idè ad contractus naturales ciuiles & humanos non sunt necessaria absolutè verba, sed sufficere alia externa signa idem significantia, quod verbis significaretur. Idem igitur dicendum est de humano, ciuilique matrimonij contractu; quoniam huius, ac ceterorum omnium contractuum vna eademque quoad hoc ex natura rei ratio est. Et à priori ratio hæc est, quia contractus humani validitas ex natura sua nihil aliud exigit, quam mutuum contrahentium in rem de qua contrahunt, consensum, sic expressum exterius, vt ipsis contrahentibus innotescat; qui signis aliis exterioribus æquè innotescere ac verbis potest; vnde tam inter absentes per litteras, quam inter presentes per verba, vel signa celebrari ex natura rei potest. At eadem est ratio hac in parte contractus matrimonialis; nam sicut ille, sic & iste per procuratores, æquè & per matrimonium, & per litteras contrahi validè, ac honestè potest. Igitur iure naturæ verba prolata ore contrahentium matrimonium, & loqui valentium, necessaria non sunt ad eius validitatem, & honestatem.

Dico *secundo*, nec verba necessaria esse iure diuino ad contractum matrimoniale. Ita omnes. Ratio est, quia nulla diuina lex proferri potest quæ matrimonium inter loqui valentes, imò etiam inter presentes, irritum sine eorum verbis esse decernat. Nec sūt verba necessaria ex Christi institutione. Nam licet Christus Dominus eleuauerit contractum matrimonij in lege noua ad esse sacramentum; nihil tamen innouauit circa naturam illius. Non enim Christus instituens matrimonij sacramentum mutauit naturam contractus naturalis, sed solum eleuauit ad esse sacramenti, ipsummet naturalem contractum; ergo sicut matrimonium ex natura rei validum esse potest sine verbis in ratione contractus, ita potest esse in ratione sacramenti formaliter. Præsertim, quia signum exterius quo consensus interior exprimitur inter matrimonium contrahentes, tam est per se sensibile, quam verbum ore prolatum; ergo æquè esse potest signum sensibile gratiæ sanctificantis. Quod satis firmatur dicto relato Eugenij IV. Nam cum ageret de matrimonio, dixit eius causam efficientem esse consensum regulariter per verba expressum. Quibus indicauit posse etiam sine verbis contrahi. Particula enim, *regulariter*, satis indicat non necessariò faciendum per verba. Neque est simile de aliis sacramentis,

Perez de Matrimonio.

quia matrimonium est contractus, de cuius natura est vt possit etiam nutibus celebrari.

Dico *tertio*, Ecclesiam potuisse quidem in nonnullis casibus assignare pro forma necessaria matrimonij ipsa verba; de facto tamen id numquam aliqua lege statuisse.

Prima pars certa videtur, quia matrimonium cum sit contractus quidam naturalis, sicut potest Ecclesia contrahentes inhabiles reddere, & formam contrahendi præscribere, ac solemnitatem; poterit etiam formam verborum præordinare, ita vt ea posita forma, & non aliter, esset contractus, & sacramentum. Sicut præscribit olim ius ciuile stipulationi, verba, Quod si in contractu matrimonij statuisset verba esse formam in aliquo casu, non posset suppleri per æquipollens. Sicut, quia stipulatio pro forma exigit verba, nequit obligari per nutus, neque ciuilitè, neque naturaliter; quamuis nutu possit quis aliàs obligari naturaliter.

Secunda pars idè stabilitur, quia de facto nullum extat ius ecclesiasticum irritans matrimonium in aliquo casu verbis contractum, vt magis constabit ex solutione eorum iurium, quæ obiecta sunt pro contraria sententia. Et certè credibile non est, Ecclesiam in re tanti momenti, si sentiret necessaria esse verba in aliquo casu, id clarè non explicaturam, maximè cum celebratio matrimonij sit ex rebus quæ frequentissimè occurrunt, ne fideles frustrarentur fructu sacramenti, & ne adulteria, stupra, vel contubernia pro coniugijs haberentur. Nam si vel in aliquo casu verba sunt de substantia necessaria formæ matrimonij, non potest ignorantia defectum eorum supplere; atque adeò qui eam constitutionem ignorans contraheret, neque sacramentum, neque contractum perficeret; quod non est verosimile passuram Ecclesiam. Roboro hoc idem firmiter, quia sunt quamplurima ecclesiastica iura, quæ manifestè significant non esse verba necessaria etiam in loquentibus, sed per signa alia externa contractum posse fieri matrimoniale. Nam *cap. veniens 15. de sponsalibus, & cap. is qui sicut 30. & cap. finali, eodem titulo*, & alibi sæpè decernitur, sponsalia de futuro subsecuta copula transire in matrimonium. Vbi illud signum copulæ exterius præcedentibus sponsalibus, sufficiens iudicatur ad matrimonium, quæ Pontificis dispositio vniuersalis est, & idè non est restringenda ad eos, qui loqui non possunt. Nec refert quòd præcesserint sponsalia verba; nam verba sponsalium non sunt verba contractus matrimonij; agitur autem de verbis explicantibus matrimonij contractum. Præterea *cap. vnico, de desponsatione impuberum in 6.* decernit Bonifacius VIII. matrimonium de presenti contractum ante pubertatem, quæ sponsalia tantum censentur, transire in matrimonium, vel per copulam, vel per alium modum, quo significetur illum in priori voluntate perseuerare. Item *cap. finali, de coniugio seruorum*, expendit Pontifex quendam militem, neque verbo, neque facto consensisse. Quibus satis indicat consensum matrimonialè ostèdi, & manifestari posse sine verbis.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, aliis omissis solutionibus, vel interpretationibus, placet dicere, Pontificem solum velle verba esse necessaria quantum ad Ecclesiam, in hunc finem, vt nimirum facilius & certior sit matrimonij contractus probatio in externo Ecclesie foro, & matrimonium ipsum clariùs constet ipsi Ecclesie. Quare solum dixit, verba necessaria esse ad probationem veri matrimonij. At quod requiritur non ad substantiam actus, sed ad eius probationem, etiam si dicatur ipsum esse necessarium, potest per æquipollens expediri.

8 Ad secundum respondeo, in illo & similibus iuribus, narrari quod factum sit: solum enim exprimitur modus ordinarius quo matrimonium per verba de presenti actu contrahitur; non ideo verò lex constituitur talem modum præscribens.

9 Ad tertium dico, eo ipso quòd Eugenius dixit matrimonium regulariter contrahi per verba de presenti, expressè significare, posse etiam sine verbis contrahi, nempe aliis signis. Quo etiam declarat, & limitat Pontifex quòd antea dixerat, omnia Sacramenta perfici verbis ut forma, & rebus ut materia, limitat, inquam, quoad matrimonium. Inde ergo nequaquam licet colligere in aliquo saltem casu esse simpliciter necessaria verba; sed solum colligitur vel ipsa verba, vel alia externa signa esse necessaria. Vnde ad confirmationem dico, idem quoque esse dicendum, si in forma Sacramenti Pœnitentiæ dixisset Pontifex, regulariter per verba fieri debere. Nam diceremus non semper verba, neque semper nutus, aut litteras, sed vnum, vel aliud esse necessarium.

Circa secundam sectionis partem, an verba sint ex præcepto adhibenda, vel saltem ex communi, & recepto Ecclesiæ vsu, adeò, vt sit peccatum, saltem veniale, absque vlla iusta causa contrahere matrimonium sine verbis.

10 Noster Sanchez *disp. 31. n. 10.* tametsi fateatur nullum esse præceptum prohibens matrimonium contrahere sine verbis, censet esse culpam venialem non exprimere verbis, sed solis signis consensum mutuum, nisi iusta excuset causa. Quia à ratione videtur alienum in hoc grauissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo possibili; verba autem melius & clarius, quàm signa exprimunt consensus. Idem sentit Mæratius *disp. 7. sect. 1. n. 6.* Probat, quia in Sacramentorum administratione ex iure naturali diuino non potest non esse aliqua obligatio non recedendi absque legitima causa à communi & recepto in Ecclesia vsu & modo ea administrandi: modus autem hic est, vt loqui valentes conjuges, qui Sacramenti matrimonij sunt ministri, consensum suum verbis ipsi per se expriment. Cui fauet Tridentinum *sess. 24. c. 1. de reformatione matr.* præscribens vt Parochus faciat interrogationem, & intelligat contrahentium consensus. At interrogatio per verba fieri solet. Eidem sententiæ fauet Coninch *disp. 24. arb. 8. n. 66.* vbi duo dicit. Primum omnino decere eos qui loqui possunt, verbis suum consensum exprimere, quia hoc est ferè necessarium, vt omnino clarè tam partibus, quàm Ecclesiæ de eo constet, quod in re tanti momenti omnino fieri conuenit. Atque ideo Parochi nullo modo debent permittere, vt aliter fiat. Secundum est, si ex aliqua causa sine scandalo, aliove periculo aliter fiat, satis probabile esse non esse peccatum mortale; quia nullibi est expressè prohibitum. Quibus satis indicare videtur esse veniale peccatum, non exprimere verbis consensum. Idem tenet Fillucius *tract. 10. p. 1. cap. 3. n. 82.*

11 Dico primò, cum communi doctrina, nullum dari præceptum Ecclesiasticum simpliciter prohibens etiam in loqui valentibus vt matrimonium verbis contrahatur. Hoc etiam concedunt Sanchez, Mæratius, Bonacina, & alij. Ratio est, quia nullus textus iurium id cogit expressè. Imò, vt vidimus, sunt quamplurimi qui contrarium videntur proponere. Et aliqui qui magis premunt, solum narrant factum; & exemplificatiuè loquuntur, non verò legem constituunt.

12 Dico secundò, per se loquendo nullum esse peccatum, nec veniale, signis aliis externis, non verbis, celebrare matrimonij contractum. Quod intelligo, dummodò externa signa benè, & sufficienter consensum mutuum expriment. Ita Gaspar Hurtado *ci-*

tium, & Basilius Ponce *cap. 7. cit. n. 14.* Ratio est, quia Doctores contrariæ opinionis nullum agnoscunt præceptum prohibens in dicto cap. *iii.*, neque in aliis; & reuera nullum extat tale præceptum: ergo consequenter negandum est esse vllam culpam etiam venialem, in omissione verborum. Patet consequentia, quia peccatum omne, tam mortale, quàm veniale non potest esse, nisi vbi lex, & præceptum est, vt ostendi latè in materia de peccatis, & docuit D. Paulus dicens ad Rom. 4. 15. *Vbi non est lex, nec præuaricatio.* Si ergo nullibi continetur præceptum, nulla culpa est, per se loquendo; maxime cum aliunde contractus matrimonij secundum se fieri possit sufficienter, clarè, & benè, nutibus, aut aliis externis signis. Vnde, vt rectè notauit Diana *p. 3. tract. 4. resol. 248.* audiendi non sunt Petrus de Ledesma *in summa de matrimonio quest. 45. a. 2. conclus. 2.* & Rodriguez *in summa tom. 1. casu 216. n. 5.* qui sentiunt prædictos contrahentes sine verbis peccare mortaliter. Dixi, *per se loquendo*, nam per accidens, si ex eo quòd non adhiberentur verba, redderetur dubius matrimonij contractus; vel ratione scandali, si inde orirentur grauissimæ lites, posset esse peccatum mortale, & non tantum veniale.

Ad argumentum Sanchez dico, tametsi verba ipsa sint omnium clarissima, & conuenientissima, maxime ad rem tanti ponderis & momenti, & ideo magis deceat eos qui loqui possunt, verbis suum consensum exprimere; & vt sic fiat, oportere vt Parochi conentur. Verumtamen cum non extet huius rei præceptum vllum, non est illicitum, vti etiam signis, vel nutibus benè, & sufficienter consensum exprimentibus. Neque enim semper quæ meliora sunt, & conuenientiora, cadunt sub præceptum, sed consuluntur tanquam opera Concilij, & supererogationis.

Argumentum Mæratij non habet vim: nam licet ministri Sacramentorum teneantur in eorum administratione non multum recedere à communi vsu, quando ille habet vim legis. Attamen in administratione Sacramenti matrimonij, qui administratur per modum contractus, non datur vsus verborum, qui habeat vim legis: solum enim postulat vsus qui solet exhiberi in aliis contractibus perficiendis; is verò est, vt etiam fieri possit benè nutibus, vel aliis signis externis. Nec obest illud Concilij Tridentini; nam Concilium non dicit vt interrogatio fiat per verba, cum surdi, & muti percipere nequeant verba Parochi. Et quando Parochus interrogat eos qui loqui possunt, & audire, non definit Concilium, nec præcipit, vt responsio etiam verbis fiat, sed solum vt Parochus intelligat contrahentium consensus, quos certè potest ex signis æquiualentibus sufficienter, & clarè percipere.

SECTIO II.

Quæ verba contrahant matrimonium; & quæ sint in verbis dubiis obseruanda.

Circa primum, constans est apud Doctores consensus, ea verba requiri ad matrimonium, quæ sufficienter exprimant consensum de presenti. Patet, quia aliter nullo modo possent esse signa interioris consensus. Eiusmodi sunt ea, quæ habentur in iure, vt, Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum; *cap. penult. de sponsalibus.* Similiter quoque significant consensum de presenti hæc verba: Habeo

te in vxorem: teneo te: ex nunc prouideo tibi vt vxori. Ab hoc tempore seruabo tibi fidem vt vxori; ex *cap. ex parte 9. de sponsalibus.* Idem dic si viro dicenti, Accipio te in meam; respondeat, placet. Nam illud est acceptare; & quia matrimonium claudicare nullatenus potest, nequit alia ratione acceptari, quàm vt matrimonium. Item illis verbis, Volo te in vxorè. Quare si verba sint de presenti in sono, & significatione, non additâ particulâ quæ suspendat executionem in futurum, contractus matrimonij perficitur. Similiter perficitur quoque per verba de futuro quæ habeant significationem de presenti ratione adiucti, vt, Habebo te ex nunc, posthac, omnibus diebus vitæ meæ; vir meus esto ab hoc tempore. Illa verò alia verba, Accipio te in crastinum, suspendunt executionem in diem sequentem. Videantur dicta suprâ *disp. 4. sect. 2. 3. 4. 5.* vbi variæ formulæ contrahendi proponuntur, & in specie expenduntur.

Circa secundum oportet examinare, quid & quomodo iudicandum sit, quando verba sunt dubia.

2 Et quidem in foro externo conueniunt Doctores, in dubio sit ne matrimonium, ferendam esse sententiâ in fauorem matrimonij. Quia in iure matrimonij fauor multus est, vt constat ex *c. ex litteris 3. de probationibus*, vbi dicitur, existentibus probationibus paribus iudicè absolvere debere, præterquâ in liberali causa, vbi Glossa, *verb. in liberali*, ait, *in causa matrimoniali.* Et *c. fin. de sent. & re iudicata*, decidit ius, duobus iudicibus ordinariis diuersas sententiâs proferentibus, præferri sententiâ in fauorem rei, non actoris, nisi in causa fauorabili, puta matrimonio. Difficultas est, an hoc etiam sit verum in foro conscientie interno.

Nam sunt nonnulli Doctores, inter quos Enriquez *lib. 11. de matr. cap. 13. n. 4.* qui sentiunt in foro conscientie neminem in dubio teneri ad onus matrimonij. Probat generalis doctrina, quia in dubio melior est conditio possidentis, vt in voto, & in ipso sponsalium contractu, possessio enim stat pro libertate: ergo huic, & non matrimonio fauendum est.

3 Prænoto primò, dubium hîc propriè, & strictè sumi, dum videlicet pro vtraque parte contradictionis, quòd scilicet fuerit consensus, & quòd non fuerit, tales sunt coniecturæ, vt intellectus inter vtramque partem maneat anceps, atque suspensus, nec vni potius, quàm alteri per assensum probabilem possit adherere. quod solet appellari à Doctoribus dubium practicum, & dici etiam solet, negatiuum, quia intellectus ita est in vtramque partem suspensus, vt neutri det assensum, quoniam pro neutra habet rationes, quæ ad iudicium saltem probabile ferendum sufficiant. Et hoc est verum dubium morale, de quo est quæstio. Vnde non est quæstio de dubio speculatiuo, vel positiuo. Nâ si dubiè sit positiuum, id est, per iudiciū probabile vtriusque partis, tunc conueniunt Doctores, si homo iudicet probabiliter se non consensisse, nò esse matrimonium ratum, etiam si fortasse habeat rationes probabiles, quæ contrarium suadeant; nam inter probabilia potest homo turâ conscientie sequi quam partem maluerit, quod est certum, quando probabilitas vtriusque est æqualis. At verò si iudicium positiuum sit, fuisse consensum, & dubium sit tantum formidinis, non sufficit ad constituendum hominem in vero dubio morali: vt si quis probabiliter credat se consensisse, & ad contrariū credendū nò habeat probabilia motiua, sed solâ formidinet, quia nò habet euidentiâ, sed probabiles rationes, tunc non est dubium quin sit validum matrimonium. Quia illa probabilitas facit certitudinem morale, quando non est alia similis in contrarium, quia in rebus humanis non est maior certitudo exigenda, cum vix aliquid per infallibilem euidentiâ cognoscamus.

Peregr. de Matrimonio.

Agimus ergo de dubio negatiuo, practico, & morali: quod durat, quamdiu pro neutra parte ferri potest probabile iudicium.

Præterea est notandum, duplicem esse distinguendum statum, in quo dubitans esse posset de contractu matrimonij an cõsenserit. Vnus est quando homo dubitat, & diligentiam non fecit ad expellendū dubium, & veritatē inueniendâ. Alter est, quando postquâ in dubiū incidit, moralem diligentiam fecit, & non potuit dubium expellere, nec probabilitatem inuenire, sed suspensus, sicut in principio, manet. His præmissis

Dico primò, certum esse, si dubium sumatur in priori statu, standum esse in fauorem matrimonij, priusquam diligentiam adhibeat ad veritatem cognoscendam. Ratio est manifesta, quia esset magna temeritas, aliud agere, sine alio examine, & cum manifesta iniustitia alterius partis. Vnde sic operans euidenti periculo errandi se exponeret. Quia de causa dubitans de veritate matrimonij, & an hæc sit vxor sua, non potest ante debitam diligentiam petere debitum, quia se exponit periculo agendi contra naturalem ius prohibens fornicationem accedendo sine præuio examine ad vxorem dubiam. Sicut etiam est nota temeritas agere contra votum dubium nullâ prius adhibita diligentiam expellendi dubium, & veritatem inueniendi.

Dico secundò, etiam post moralem diligentiam 6 dubium practicum de consensu adhibito, & consequenter de matrimonio contracto, non liberare à matrimonio, sed standum esse in fauorem matrimonij. Ita ex Couarruuia *4. decr. 1. p. cap. 5. 1. n. 9.* sentit noster Sanchez *lib. 1. disp. 18. n. 6.* Idem defendit Basilius Ponce *lib. 2. cap. 8. n. 16.* Ratio est, quia in causa matrimonij, id quod non est matrimonium in foro conscientie, non potest esse matrimonium in foro externo Ecclesiæ, neque econtra; neque enim Ecclesia potest efficere matrimonium, quod reuera inualidum est, & verè non est. Solum enim in cognoscendi modo differetia esse potest: nam in foro interno standum est confessioni propriæ; in externo verò allegatis, & probatis. Sicut ergo constituta veritate dubij valoris matrimonij, & non ex falsa præsumptione iudex in foro externo iudicare debet esse matrimonium; ita idem in foro interno sentiendum est, quia vtrumque forum idem iudicat, vbi externum non innititur falsæ præsumptioni.

Ad argumentum oppositum dico dictum illud esse verum, quando ius oppositum non disponit; constat enim ex *cap. ultimo, de sent. n. a. & re iudicata*, & ex aliis iuribus in dubiis fauorabiliorem esse causam matrimonij. Vnde in dubio respectu sponsalium, standum est pro libertate, quia ius ipsum circa hanc rem nihil de sponsalibus disponit. Id ipsum dico de voto simplici emisso in sæculo in dubio non obligare, quia ille sic dubitans possidet suam libertatem, & ideo est melioris conditionis, vt nò subiiciatur obligationi voti propter solâ dubitationem, quia in dubiis melior est conditio possidentis. Ex alio verò capite non est dispositio iuris contraria, circa tale votum, sicut est circa matrimonium. Vnde non placet disparitas adducta à Sanchez, ideo, tale votum in dubio non obligare, quia ibi nulla est traditio, & sic non est possessio ex parte alterius, quæ præualeat, qualis est in matrimonio. Non, inquam, placet, quia sicut in illo voto simplici nulla est traditio, nec obligatio voti propter dubietatem, ita & in matrimonij dubio ob defectū consensus, non est propriè traditio, quia de hac est dubitatio, & ideo possessio est pro libertate, nisi ius aliud disposuisset, in fauorem matrimonij, vt dictum est.

Est verò obseruandum circa præsentem controuersiam, quando verba matrimonij dubia sūt, sed constat

de intentione contrahentium quidam illis significare voluerint, standum esse ipsi intentioni. Quando enim de voluntate contrahentium constat, licet à verborum proprietate recedere, & ea abusuè interpretari, *reg. in ambiguis 96. ff. de regulis iuris, l. cum de Canonis 18. §. opimum ergo. ff. de instructo, & instrum. leg. l. quoniam. C. de testam.* Et ratio est, quia sicut in homine, qui animà constat & corpore, animà præcipua habetur ratio; ita animus orationis sensus est, verba corpus; corpus igitur sensui loquentis seruiat necesse est, iuxta Gregorium *in cap. humana aures 22. q. 5.* vbi sic dicitur. Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni. Et *cap. intelligentia 6. de verborum significatione*, decernitur verba esse intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis. Et in hac re fauendum est regulariter illi, qui simpliciter fuerit locutus; & fauendum magis fœminis, quæ simplicius loqui solent. Quod si de intentione contrahentium non constat, inspicienda est propria, & communis verborum significatio apud eas gentes recepta. Si verba autem plures significationes habeant etiam in communi sensu, propria significatio retinenda est, non impropria. Quod si habeat plures significationes proprias, fauendum est matrimonio, si contractum iam sit, & in illius fauorem iudicandum; quia semper in dubiis fauorabilior est causa matrimonij.

SECTIO III.

De tribus signis subarrhationis, porrectionis manuum, & traductionis; an per ea contractus matrimonij valide fiat.

PRO verbis substituunt homines alia signa, inter quæ numerantur tria prædicta, quæ in facto consistunt, nempe subarrhatio, porrectio manuum, & traductio sponsæ in domum sponsi, de quibus non nihil egimus supra *disput. 4. sect. 6.*

Circa primum signum de subarrhatione, vel annuli donatione, vel receptione, dicendum, subarrhationem ex se esse signum æquiuocum, nec sufficiens; at iuxta loci consuetudinem & esse signum sponsaliorum, & etiam matrimonij. Ita Sanchez *lib. 1. disput. 22.* Basilius Ponce *lib. 2. cap. 11.* & Rebellus *lib. 2. q. 10. sect. 1.* Primum constat, quia subarrhatio propter alias causas fieri potest, vt inter cõcubinarios ob turpè amorem: ergo ex se signum æquiuocum est: ergo si nihil præcessit, ex quo matrimonium valeat præsumi, nullo pacto erit signum illius. Secundum patet, nam si iuxta loci consuetudinem est tantum signum sponsalium, etiam si ex parte vnus præcedat consensus matrimonij, efficiet tantum sponsalia. Cum enim signa substituuntur pro rebus, idem est, ac si fœminæ dicenti de præsentis, consentio, alius responderet se consenturum esse; tunc enim non fieret matrimonium, quia nequit claudicare; essentialiter enim petit mutuum consensum de præsentis. Quod si alicubi iuxta loci consuetudinem signum sit matrimonij, ipsa annuli donatio, vel receptio, idem erit, ac si verbis prorestarentur se contrahere matrimonium. Id intellige de puberibus. Nam inter impuberes subarrhatio, & similia, licet ex loci consuetudine essent signa matri-

monij, non efficerent nisi tantum sponsalia. Quia nouo iure inter impuberes nequeunt esse nisi sponsalia, licet contrahant verbis de præsentis.

Circa secundum signum de porrectione manuum, breuiter dico, si viro exprimentis consensum matrimonij, fœmina porrigat manum, signum esse matrimonij. Ratio est, quia qui tacet, consentire videtur; cum agitur de obligatione contrahendi, & concurrit actus publicus. Quod in fœminis facile contingere potest; quæ solent impediri etiam verecundiâ. Idem dico, cum Basilio citato, si vir fœminam manum apprehendens dicat, Tecum contraho matrimonium, & ipsa non retrahat manum, erit matrimonium; nam si repugnaret, manum vtique retraheret. Sicut enim perseverare in cohabitatione, quando fuit à principio nullum matrimonium, cessante impedimento, cum scientia sufficienti, est signum consensus, iure saltem antiquo: ita etiam non retrahere manum apprehensam, est reuera se obligare illo actu publico.

Circa tertium signum de traductione sponsæ in domum sponsi, an inducat matrimonium. Dico iure Canonico inspecto, traductionem etiam solemnem non esse signum matrimonij etiam sponsalibus præcedentibus; posse tamen esse ex regionis consuetudine. Primum probo, quia in nullo iure Canonico videtur cautum, vt sponsalia transeant in matrimonium per traductionem, vel aliter, quam per copulam. Cumque ea dispositio sit exorbitans à iure, non est ad aliud casum extendenda. Secundum patet, quia vbi traductio ea solemnis recepta fuerit pro signo nuptiali, eo ritu adhibito sufficienter præsumitur initum iam matrimonij contractum de præsentis. Ratio est, quia adhibetur ea traductio loco verborum de præsentis, ex regionis consuetudine. Vnde in eiusmodi solemnibus traductionibus, militat eadem ratio, quæ in subarrhatione.

SECTIO IV.

An copula consummata, & etiam nixus ad illam, sit signum contractus matrimonij.

CIRCA primum de copula, quæ est signum, de quo satis frequens mentio est in iure,

Dico primo, certum videri, copulam etiam consummatam non posse esse villo modo signum consensus matrimonij, si antea non præcessit tractatus de matrimonio. Ratio est, quia copula ex se est signum anceps affectus maritalis, nisi sibi inuicem antea explicuerint eum cõtractum matrimoniale: ergo neque villo modo signum consensus mutui matrimonialis, seu coniugalis.

Dico secundo, prædictam copulam post tractationem matrimonij, in sponsis de futuro non posse esse signum sufficiens expressiuum interni mutui consensus de præsentis; posse tamen esse ex peculiari conuentione contrahentium. Primum probauimus supra *disput. 8. sect. 5.* ex variis iuribus, quibus ostendi solum esse signum præsumptum, non verò expressiuum, quia solum est prudens iudicium ante copulam ipsam contractus matrimonialis iam facti. Secundum patet, quia si contrahentes assumerent copulam pro signo expressiuo consensus de præsentis, in eo euentu iuxta ius antiquum fieret matrimonium, sicut fieri potest, & sit per quodcumque aliud signum expressiuum consensus de præsentis, ex conuentione contrahentium.

Dico tertio, copulam, quando sponsalia præcesserunt,

runt, esse signum matrimonij præsumpti, secundum antiqui iuris dispositionem, id est, esse signum, & indicium consensus, & contractus matrimonialis antea facti. Ita communiter Doctores. Nam qui promisit aliquam accipere in vxorem, & cum ea postmodum cõsummat copulam, tamen dubitari posset, an voluerit fornicari, an verò tanquam cum vxore coniungi, & hæc res occulta sit, ipsa Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, & de vnoquoque præsumit esse bonum, quando non constat esse malum, præsumit quod peccare noluerunt, sed affectu maritali fuisse coniunctos, & idè induci matrimonium præsumptum. quod non ita accipiendum est, quasi Ecclesia sentiat ex vi copulæ matrimonium fieri; vel quia præsumat quod illa copula sit licita, nisi præcesserit consensus mutuus de præsentis expressus per verba, vel signa certa; sed quia consensum expressum iudicat, & præsupponit Ecclesia præcessisse, dum rationaliter præsumit bonum, de quo non est probatum malum, & idè iudicat matrimonium consummatum per copulam.

Atque in hoc sensu accipiendum est, quod communiter dicere solent Doctores, sponsalia per copulam subsecutam transire in matrimonium; nimirum ex præsumptione, & benigna Ecclesiæ quasi interpretatione: quia videlicet ex secuta copula tanquam cum coniuge præsumit Ecclesia iam inter illos præcessisse consensum mutuum vtique per verba de præsentis expressum. Hinc fit, vt in iure matrimonium secundum contractum, nullum sit contra matrimonium primum præsumptum.

Verum est, si tempore quo sponsus accedit ad sponsam de futuro, protestetur se non accedere animo coniugali, sed fornicario, tunc non transire copulam in matrimonium modo dicto. Nam talis protestatio, seu conditio verè est contra substantiam matrimonij. Sicut enim si illi verbis sic diceret: Ego ad te accedo, cum tamen tamen tecum fornicandi, nullum ius, nec dominium corporum trãsferreret, acque idè copula sequens fuisset manifesta fornicatio, quando quidem accederet ad non suam. Ita similiter, cum loco verborum substituat copulam, & prius suum animum explicuerit non accedendi animo coniugali, sed fornicario; iam non potest copula illa esse signum, vel præsumptio consensus de præsentis sufficienter expressi, cum expressus sit contrarius.

Dico quarto, iure nouo Concilij Tridentini, vbi illud viget de præsentia Parochi & testium, copulam adhuc sponsalibus præmissis, non esse indicium matrimonij præsumpti, etiam si sponsalia, & copula fieret coram Parocho, & testibus. Hoc ipsum supra ostendi *disput. 8. sect. 5. n. 9.* & videtur manifestum, quia copula, adhuc præsuppositis sponsalibus, non est indicium quod contractus fuerit coram Parocho, & testibus aliis factus; at post Tridentinum, vbi viget decretum illud, ad valorem contractus matrimonij requiritur, quod fiat coram Parocho, & testibus; ergo Ecclesia ex illa copula, quamuis habita coram Parocho, & testibus, & post sponsalia etiam coram eisdem habita, non præsumet contractum matrimonij factum, vbi Tridentinum viget; quia eo ipso quod requisitum præsentiam Parochi, & aliorum testium, non vult matrimonium præsumi, nisi expresse consensus facta coram prædictis; & aliter potius præsumet peccatum in ipsa copula. Atque hoc ipsum declarauit Congregatio Cardinalium, vt habetur apud Rebellum *n. 42.* sic dicès. Decretum hoc (intellige Tridentini) annullat solum contractus matrimonij per verba de præsentis clandestinè factos; sponsalia verò per verba de futuro, relinquit in terminis iuris communis, præterquam quod per copulam præfatam sponsalia in matrimonium non transibunt. Itaque iure antiquo

Perez de Matrimonio.

ante Tridentinum sponsalia per copulam subsecutam transibant in matrimonium non verum, seu expressiuum illius, sed in matrimonium præsumptum. Modò verò iure nouo post Tridentinum, vbi illius viget decretum, sponsalia prædicta non transibunt in matrimonium præsumptum. Ex dictis

Colligo primò, sponsalia iuramento confirmata, quamuis facta coram Parocho, & aliis testibus, sine vlla tamen copula subsecuta, non transire in matrimonium adhuc præsumptum. Patet, quia illa non transibunt in matrimonium adhuc vbi Tridentinum viget, neque vnquam transierunt iure antiquo; ergo multò minus iure nouo post Tridentinum. Antecedens probatur, quia constat illa non transire iure naturæ; nam iuramentum contractui sponsalium superadditum, non mutat contractum ex natura rei; solum enim illum confirmat superaddita obligatione religionis orta ex ipso iuramento. Neque verò transibunt iure positiuo, quod nullum extare videtur.

Obiicies, extare caput, si quis 9. 30. quest. 5. vbi sic dicitur. Si quis diuinis tactis Scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum, sit illa legitima vxor. Respondet Hurtado *disput. 3. difficult. 15. num. 56.* in eo canone non significari, illam ex tunc esse vxorem iurantem, sed iurantem teneri ad illam ducendam, vt particula illa sit, denotatur. Verùm hæc solutio opponitur textui; nam ea lege, vt notat *ibid.* Glossa, clarè decernitur, ibi esse matrimonium de præsentis: & patet ex positione casus ibi, quæ sic habetur. Si quis iuramento interposito promiserit se habiturum de cætero aliquam in vxorem, matrimonialiter consentiendo in ipsam, legitima erit vxor. Quare dicendum est ibi interfuisse matrimonium. Vnde illam particulam, *habiturum*, exponit Glossa, id est, habitam retenturum.

Minus obstat illud aliud quod obiici solet ex *cap. 9. de sponsalibus*, in quo agitur de verbis sponsalitiis de futuro firmatis iuramento, & præcipitur viro, vt in matrimonio persistat, & sponsam vt vxorem tractet. Nam ibi manifestum est fieri matrimonium æquivalentibus verbis de præsentis; ratione particulae, ab eo tempore eam pro coniuge teneret, quibus non fiunt sponsalia, sed matrimonium.

Colligo secundo, quid sit dicendum, in eo casu, quo quis post contracta sponsalia cum Francisca, contrahit etiam sponsalia postea cum Ioanna, renouente Francisca; & post secunda sponsalia copulatur primæ, nempe Francisca, transibunt ne priora sponsalia post prædictam copulam, in matrimonium præsumptum, iuxta ius antiquum? Dico enim matrimonium non præsumi ab Ecclesia, quia præsumptionis ratio cessat in hoc casu; nam per secunda sponsalia ostendit se à prima velle recedere, atque adè interpositis secundis sponsalibus, copula non est sufficiens signum quod perseveret in consensu cum prima: tota enim dispositio iuris de signo copulæ, fundatur, vt dictum est, in præsumptione quadam accessus maritali affectu; in hoc casu non est sufficiens genus eiusmodi præsumptionis, propter explicatum consensum recedendi à prima, per secunda sponsalia cum altera. Quid si contingat vt ille post secunda sponsalia contracta, vtramque cognouerit, certè cum secunda nullum præsumitur matrimonium in iure: quia sponsalia secunda fuere inualida constantibus primis.

Circa secundum, de nisu in copulam, an sit sufficiens signum contracti matrimonij præsumpti. Ratio dubitandi est, quia idè Ecclesia iure antiquo decernit sponsalia subsecuta copula transi-

re in matrimonium, quia quando est præsumptio quod homo velit euitare copulam & pœnam, aut quod nolit euitare; præsuntur euitare velle, & ita Ecclesia ne præsumat accessisse animo peccandi, præsuntur maritalem affectum. At eadem ratio est in præsenti casu, vt nimirum vitetur suspicio fornicandi, præsuntur conatus ad copulam præcedens ex affectu maritali.

10 Dico primo, iuxta veriorē, & communiorem sententiam, conatum ad copulam non inducere matrimonium præsumptum, post contracta sponsalia de futuro re, & verbis. Est aperta decisio Pontificis Gregorij I X. cap. fin. de sponsalibus. Vbi est casus in specie de quodam adolescente, qui contraxit cum quadam fœmina per verba de futuro, nisi fuit scip̄ illam cognoscere, sed non potuit; postmodum cum alia contraxit per verba de præsenti, quæsitum fuit à Papa, quam illarum deberet habere. Respondit, secundam debere habere, & primam habere non potuisse, quia cum ista nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, quia conatus non habuit effectum, & consequenter nisi ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium. Firmatur, nam dispositio, quæ exorbitat à iure, qualis est hæc, requirit factum, & quando lex inducit aliquid ex certa præsumptione & facto, non satis fit illi iuri, nisi illud factum sit perfectum, & ita non sufficit inchoatio. Vnde etiam in delictis non punitur pœna ordinaria, sed tantum arbitraria. Cum enim hæc sint odiosa, & deuiantia à iure communi, restringi debent, vt in cap. pœna, de penitentia, dist. 1. dicitur his verbis. Pœnæ legum interpretatione molliendæ sunt potius, quam exasperandæ. Molliendæ declarat Glossa, scilicet tolerandæ, & non ad alios casus extendendæ.

11 Hinc colligo multo minus cohabitationem, amplexus, oscula, tactus & similia citra copulam consummatam post sponsalia de futuro re, & verbis, esse indicia matrimonij præsumpti, vt rectè notauit Rebellus ib. 2. q. 10. sect. 1. n. 5. ex Panormitano, Soto, & aliis, propter eandem rationem.

12 Dico secundo, sponsalia de præsenti inter impuberes contracta, vel puberis cum impubere, quamuis dispositione iuris reputentur sponsalia, nihilominus per conatum copulæ, amplexus, & oscula, cohabitationem, & traductionem, dummodo post pubertatem ea signa adhibeantur, transire in matrimonium, quod semper intelligo iuxta dispositionem iuris antiqui. Ita Rebellus citat. n. 6. Basilius lib. 2. cap. 13. n. 6. & 7. & alij. Probatum efficaciter ex dispositione iuris, cap. unico, de desponsat. impuberum in 6. §. finali. Vbi dicitur matrimonium inter impuberes contractum de præsenti, quod fictione iuris non conualescere, nisi vel per copulam, vel per alium modum contrahentes eosdem in eodem consensu perseverare ostendatur. Est ergo præter copulam & verba alius modus exprimendi valorem eorum sponsaliorum, vt transeant in matrimonium. Si enim alius modus tantum essent verba, facilius diceret Pontifex, nisi per copulam, aut verba: ergo vox illa etiam in conatu copulæ, amplexibus, osculis, cohabitatione, & traductione locum habet. Loquitur enim Pontifex non de omnimoda euidencia, nam hæc etiam nec verbis, nec copulâ ipsâ haberi potest, cum sit profundum cor hominis, & inscrutabile, sed de euidencia morali & prudenti, quæ etiam locum habet in prædictis signis. Vnde apparet manifestum discrimen inter sponsalia re, & nomine, seu verbis de futuro, etiam in adultis & puberibus, & inter sponsalia de præsenti impuberum, cur nimirum

illa non transeant in matrimonium, nisi secutâ copulâ; hæc verò ex conatu copulæ. Quia nimirum in sponsalibus de futuro, cum non habeant de præsenti consensum contrahendi, non nimirum, si lex ad hunc animum præsumentum requirat aliquod factum completum, videlicet copulam; neque vult quod sufficiat inchoatum aliquod, nimirum, amplexus, oscula, conatus ad copulam. At in matrimonio contracto inter impuberes per verba de præsenti, adeest voluntas contrahendi de præsenti, sed voluntas contrahendi non perfecta propter defectum ætatis; & ideo ex aliquo actu, per quem demonstratur, post perfectam ætatem consentire, inducitur matrimonium. Et quidem actus superueniens declarat consensum secundum naturam verborum præcedentium: cum igitur ille consensus impuberum sensu, & significatione verborum sufficeret ad matrimonium, nisi lege impediretur, non verò consensus de futuro; inde est, vt accedente post pubertatem aliquo, quo indicetur perseverare idem animus, etiam si non sit copula consummata, valeat matrimonium. Dixi in conclusione id esse intelligendum, iuxta dispositionem iuris antiqui: nam post Tridentinum non iudicat Ecclesia esse matrimonium, nisi sub forma Concilij iterum contrahatur.

Ad rationem dubitandi propositam. Dico potiorē esse rationem cur Ecclesia in vno casu præsumat affectum maritalem, seu præcessisse consensum verbis expressum, & non in alio. Nam per copulam consummatam fœmina tradit vsum sui corporis, quo nihil in illa secundum rectam rationem æstimabilius est; quod non reperitur in conatu copulæ; atque ideo iute præsuntur Ecclesia copiam sui corporis fœminam non facere ei in quem non consenserit de præsenti post inchoata sponsalia. Vnde non præcisè ad euitandam suspensionem peccati id præsuntur Ecclesia, sed ad euitandam in tali materia subiecta cum tali circumstantia, plena nimirum corporis copia. Hoc enim factum post sponsalia iudicat Ecclesia vehementer, & idoneam præsumptionem consensus, non verò alia quæ minora sunt, ac leuiora, & facile possent præ hominum fragilitate etiam sine consensu matrimonij interuenire, vt cohabitatio, oscula, amplexus, & etiam nisi ad copulam.

SECTIO V.

An, & quomodo per parentes significetur, & exprimatursensus contrahentis, illo præsente.

Hætenus dictum est de verbis, & factis quibus contrahentes significare possunt consensum matrimonij; videndum modò, an etiam explicetur aliorum verbis, ipso contrahente præsente.

Suppono primo, quod est certum, ad valorem matrimonij filiorum non requiri consensum parentum, sed absque eo, imò contra eum posse validè fieri. Quod dicunt nonnulli, vt Sanchez lib. 4. disp. 22. num. 3. Hurtado disput. 6. difficult. 10. definiti in cap. cum virum 12. de regularibus. Verum si rectè expendatur textus, non est ad rem: nam ibi agitur primum de puella impuberi à patribus Monasterio tradita, quæ postea in ætate habili professionem fecit; de qua decernit Clemens III. ad sæculum redire non posse. Additque in fine capituli, de puella iam puberis;

ri; quia liberum habet arbitrium in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem. Efficaciter ergo id ostenditur decreto Tridentini ex sess. 24. cap. unico, de reformatione matrimonij, sic dicente. Tamen si dubitandum non est clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata, & vera esse matrimonia quoad Ecclesia irrita non fecit, & proinde iure damnandi sunt illi, prout eos sancta Synodus, anathemate damnat, quia ea vera & rata esse negant, quique falsò affirmant matrimonia à filiis familias sine parentum consensu contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. Hæc ibi, de qua re videri potest Cardin. Bellarminus lib. 1. de matrimonio à cap. 19.

Vtrum autem aliquando de iure veteri Ecclesiastico, & ciuili fuerit necessarius consensus parentum, vt filiorum matrimonium validum censeretur, late tractat Basilius Ponce lib. 2. cap. 1. Qui probabiliter docet, ex vtroque iure tam ciuili, quam Canonico fuisse olim in Ecclesia irritum matrimonium filiorum sine consensu parentum. Tunc enim volebat Ecclesia vt sine ea solemnitate non staret. Nunc verò, præsertim post Tridentinum, validè matrimonium contrahitur sine parentum consensu.

2 Suppono secundo, quod docent omnes Doctores cum D. Thom. in 4. d. 29. q. unica, art. 4. non posse parentes cogere filios ad matrimonium, sed liberè contrahere debere, vel alium statum eligere. Ratio est, quia matrimonium est quasi perpetua quædam seruitus, à qua natura sumus liberi, nec sine proprio consensu possumus ei subiici. Vnde peccant parentes absque iusta causa impediendo matrimonia filiorum, quia filius sui iuris est circa statum electionem. Nec pater debet, nec potest absque iusta causa in foro conscientie exhæredare filiam, si nupsit contra eius voluntatem; nec potest confessarius absoluerè patrem in articulo mortis, nisi priùs reuocet testamentum vbi eam iniuste exhæredauit, vt notauit Diana tract. 2. de immunitate Ecclesie, resolut. 74.

3 Vnde infero laicos dominos cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, non posse quidquam statuere, quod matrimoniis liberum consensu impediat, etiam circa accidentia ipsi matrimonio. Vnde in Concilio Tridentino sess. 24. cap. 9. sic habetur. Præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo, directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominus liberè matrimonia contrahant.

4 Suppono tertio, quod mihi probabilius videretur, & docent Sanchez lib. 4. disp. 23. Coninch disp. 28. Valquez disp. 4. n. 24. Hurtado disp. 7. difficult. 10. & alij, filios non teneri contrahere matrimonium, quod patres promiserunt, vel eis præcipiunt. Quod intelligo, dummodo parentibus graue aliquod incommodum non sequatur; & filius æquè bene nubat, ac si nuberet cum ea quam parentes offerunt. Ratio est, quia quilibet, adhuc ex suppositione quod velit contrahere, est liber quoad statum matrimonialem ob eius perpetuitatem & onera, quæ pendere à voluntate alterius, quamuis patris, durissimum esset. Vnde valde alienum videretur à natura matrimonij contractus quod contrahatur alienâ potius, quam propriâ voluntate. Ex opposito enim solent sequi infelices exitus, cum filij ducunt eas quas non amant, aut econtra. Quare potius parentes se debent accommodare in hoc inclinationi filiorum, quoad commodè fieri poterit.

5 Suppono quarto, cum prædicti Doctoribus, filios posse licitè inire matrimonium inuito parentibus, cum

prædicta tamen limitatione, ne inde aliquod graue damnum parentibus sequatur. Nam ratio præcedenti suppositione adducta hoc idem conuincit, quia matrimonium est quasi quædam perpetua seruitus: ergo quilibet est liber & sui iuris, & à cuiuscumque alterius voluntate independens ad illud contrahendum. Firmatur, quia cum pater impedit filium ne cum aliqua contrahat matrimonium, filius succurritur à Prælato per censuras: ergo non peccat filius tale matrimonium inuito parente ineundo; quia non est credendum Prælatum malitiæ patrocinari.

Denique suppono, quod etiam Doctores significant, peccare filios ineundo matrimonium si contrahant inconsultis parentibus, seu non certioribus factis. Patet, quia eligere sine eorum consensu statum adeò grauem, quem parentes debent providere filiis magna pietate, absque vlla vi & coactione, videtur includere defectum grauem non solùm irreuerentiæ, sed etiam contemptus & diffidentia ipsorum, quod valdè ægrè ferunt parentes. Verum est, si timeant filij, impedituros iniuste parentes matrimonium, vel etiam si adsit alia rationabilis causa occultandi parentibus matrimonium; tunc poterunt ipsum inire, etiam patribus inconsultis. At, per se loquendo, consulendi sunt, licet non teneantur sequi illorum consilium. Neque hæc duo inter se pugnant: quia in non petendo consilio fit grauis irreuerentiæ iniuria, quæ non fit in non sequendo eo; cum in ea re plus agatur negotium filiorum in re tanti momenti; vnde est vt de eo iuste conqueri nequeant parentes.

His positis difficultas est, an & quomodo per parentes significetur consensus filiorum contrahentium, ipsi præsentes, & tacentibus. Ratio dubitandi est, quia taciturnitas in re tam graui, non videtur satis exprimere consensum, cum ex verecundia, aliisque de causis possit oriri.

Communis sententia, vt videre est apud nostrum Sanchez lib. 1. disp. 23. docet, quando parentes ita contrahunt matrimonium pro filiis præsentes, & tacentibus, cum contractum intelligant, horum taciturnitatem esse sufficiens signum consensus. Quia sic expressè deciditur à Bonifacio VII I. cap. unico. §. fin. de desponsat. impub. in 6. vbi aperte dicitur, tales sufficienter consensum exprimere, si præsentes taceant.

Hanc communem sententiam sequor. Existimo tamen, in prædicta constitutione non loqui Bonifacium de matrimonio, sed de sponsalibus de futuro; neque illam de sponsalibus decisionem ex vi illius capitis esse extendendam ad matrimonia, vt rectè notauit Basilius Ponce lib. 2. cap. 14. n. 13. Primum constat ex verbis ipsius constitutionis, quæ retuli supra disp. 4. sect. 2. n. 5. Secundum probatur, quia non omnia quæ de sponsalibus dicuntur, extendi semper debent ad ipsum matrimonium. Nam cum strictior sit ipsa obligatio matrimonij, quam sponsalium, multo plura requiruntur ad matrimonium, quam ad sponsalia: hæc enim multis de causis dissolui possunt, at matrimonium indissolubile est.

Moueor igitur ad non discedendum à communi sententia; quia ea fundatur in quadam rationabili præsumptione consensus tacentis. Est enim idem ac firmum fundamentum talis præsumptionis in ordine ad validitatem matrimonij, atque in ordine ad validitatem sponsalium. Quia cum parentes plus filios, quam se ipsos diligant, l. isti quidem 8 ff. de eo quod met. caus. præsuntur rectè eos filiis consulere; & ideo tam in sponsalibus, quam etiam in matrimonio, præsencia & taciturnitas filij rectè consensus reputatur. Quod etiam firmatur ex illa regula iuris in 6. Qui ta-

cet, consentire videtur. Quæ vera est, quando is, qui tacet, tenebatur non tacere; in proposito verò euentu, si altera consentiente, v.g. filia tacet, & pro ea pater, vel mater similem exprimendo consensum respondeat, filia ipsa, si non consentiebat, reclamare tenebatur responsum reddita pro se à suis parentibus, alioqui silendo interpretatiuè consentire iudicanda erit. Cùm enim filij teneantur suis parentibus debitam præstare reuerentiam, ne videantur eorum dicta contemnere, debent vel consentire, vel dissentire, seu contradicere; atque adeò eo ipso quod filij non contradicunt, cùm facile possent, consentur consentire, & consequenter taciturnitas filiorum reputatur consensus.

9 Ex hac doctrina colligo idem dicendum esse de tutoribus, & curatoribus, qui loco parentum curam pupillorum, vel minorum gerunt; non verò de aliis cognatis qui nec sunt tutores, vel curatores, vt rectè notarunt Coninch *disp. 21. dub. 3. n. 37.* & Rebellus *lib. 2. g. 10. sect. 1. n. 8 & 9.* Ratio est, quia eodem modo ad illos atque ad parentes spectat istorum bona procurare; & illis singulariter incumbit dirigere res omnes eorum, qui ipsorum curæ commissi sunt, ac proinde consentur ea omnia, quæ pro his agunt, eorum nomine agere; & consequenter quando simile quid coram pupillis, aut minoribus scientibus agatur, faciunt hoc ipso quo hi non contradicant, cùm facile possent, consentur consentire, cùm etiam ad alterutrum teneantur, ne videantur superiorum suorum acta contemnere. Non verò est idem dicendum de aliis cognatis, etiam fratribus, si eorum curæ pupilli, vel minores non sunt ea ratione commissi, quidquid dicat Basiliius Ponce *relatus*; quia cognati vt sic nullum habent ius in illos, neque sunt illis superiores, ac proinde tametsi ipsi pro illis respondeant, non tenentur reclamare, & sic tacendo non magis consensum, quàm dissensum significabunt, iuxta aliam regulam iuris in 6. *Qui tacet, neque consentire, neque dissentire videtur.* Cuius priorem partem intelligunt communiter Doctores, quando non loqui tenetur, si enim teneatur loqui, tacendo videtur fateri & consentire, vt dixi. Est verò notandum prædictam doctrinam veram esse etiam post decretum Tridentini, dummodo prædicta fiant coram Parocho, & testibus. Nam quoad modum significandi, & exprimendi consensum, nihil immutauit Concilium.

10 Ad rationem dubitandi fateor illam taciturnitatem posse procedere ex verecundia, & timore reuerentiali, id verò non impedire, quominus illa taciturnitas in prædicto casu sit ex se signum consensus interni æquè efficax, ac est verbum ore prolatum quo se consentire significaret; nam etiam hoc verbum ex eodem metu reuerentiali proferre æquè potest. Vnde colligo hunc discursum: siue ex hoc metu taceat filius, vel filia, siue ex eodem metu proferat verbum, vel consentit interiùs, vel non; si hoc secundum nullum est matrimonium defectu consensus; si primum, erit validum, data opinione valde probabili; quæ affirmat metum reuerentialem cadentem in virum constantem, matrimonij validitatem non impedire. Quòd si sequamur aliam opinionem contrariam, nihil inde contra præsentem nostram doctrinam inferitur; nam sicut taciturnitas procedere potest ex timore reuerentiali; ita similiter verbum ore prolatum potest filius, vel filia ex eodem metu reuerentiali æquè proferre.

11 Quæres, quid dicendum, quando parentes, tutores, aut curatores pro filiis, pupillis, aut minoribus absentibus contrahunt matrimonium, & hi postea id scientes non contradicunt; taciturnitas in hoc casu

erit sufficiens signum consensus, & validitatis matrimonij? Respondeo sufficere in hoc casu taciturnitatem, vt supra *disp. 4. sect. vlt. num. 13. & 14.* latè ostensum est.

SECTIO VI.

An per extraneos validè matrimonium contrahatur.

Sentit Basiliius Ponce *cap. 14. citato num. 7. & sequentibus*, pro filiis præsentibus, & tacentibus validè contrahi matrimonium in vtroque foro per extraneos. Probat, quia si naturam huius contractus spectemus, negari non potest, verba alterius à contrahentibus esse signum sufficiens ad exprimendum consensum de præsentibus; aliàs si ex se non esset signum sufficiens; non posset Pontifex id decernere, dicto *cap. vnico*, dum ait verba parentum pro filiis sufficere; nam contractus iste matrimonij cùm sit humanus, & sacramentum sensibile, constare debet consensu exteriùs sufficienter expresso; ergo si spectetur natura contractus, valere potest etiam matrimonium per extraneos factum, ipso contrahente præsentem, & tacente; ex alio capite nulla lege ecclesiastica oppositum est statutum; ergo. Firmatur, nam ideò apud Indos sufficienter contrahitur matrimonium, si præsentem gubernatori contrahenti pro illis non contradicant, nec repugnent, quia nimirum iure naturali valet, eo quòd sufficienter exprimat consensus, & nulla lege ecclesiastica, vel ciuili id prohibitum est; ergo similiter in præsentia idem est dicendum de quocumque extraneo.

Communior sententia Doctorum, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 1. disp. 23. num. 7.* contrarium defendit. Quia deficit externum signum sufficienter manifestans internum consensum. quam ipse iudico veriore, iuxta modum explicandum sequentibus dictis.

Dico *primò*, filiis præsentibus, & tacentibus, validè contrahi matrimonium per extraneos, ad negotium peragendum vocatos. In hoc conuenio cum prima sententia, nec ei opponitur secunda. Patet, quia in hoc euentu extranei sunt vocati veluti procuratores & internuntij, habentque expressam voluntatem contrahentium; ergo si eam verbis exprimant nomine contrahentium, his præsentibus & tacentibus, sufficienter reperitur externum signum manifestans horum internuntij consensum. Firmatur; nam certum est filiorum taciturnitate sufficere, quando alij extranei pro illis tacentibus, ex eorum mandato, contrahunt matrimonium, seruata forma Tridentini. Si enim constat, contrahi matrimonium posse non modo inter præsentem, sed inter absentes, per procuratorem videlicet, per nuntium, & litteras, sicut & quemuis alium contractum ciuilem; de quo sectione sequenti; multò magis ex ipsorum pro quibus contrahitur, mandato. Igitur filiorum taciturnitas sufficet, quando alij extranei vocati, veluti procuratores, & internuntij, pro illis præsentibus, & tacentibus contrahunt matrimonium.

Dico *secundò*, per extraneos ad matrimonium peragendum minimè vocatos, validè non contrahi matrimonium pro filiis præsentibus, & tacentibus. Moueor, quia horum taciturnitas respectu extraneorum non est sufficiens signum consensus ipsorum expressum. Quod sic probò, quia nulla est in hoc euentu rationalis præsumptio consensus tacentium; ergo tacitur

taciturnitas filiorum non reputatur consensus. Antecedens patet, quia eiusmodi extranei nec prospiciunt bono filiorum, nec sunt pro cura, & sollicitudine erga illos, neque illis incumbit procurare, ac dirigere res eorum: ergo ea, quæ pro illis agunt, non censentur eorum nomine agere; ergo nequit rationabiliter præsumi eorum consensum exprimere. Firmatur, nam quamuis matrimonium ex se appetibile sit: at cum certa muliere, vel viro contrahere, potest esse nociuum; & ideò cùm parentum munus sit præ nimio amore, quo illos prosequuntur, rectè & optimè consulere filiorum bono, & honesto matrimonio, facile præsumitur consensus ex præsentia filij tacentis. At hæc ratio in extraneis puris nullo modo vocatis, nullo pacto militat: ergo nec rationalis præsumptio expressionis consensus ex filiorum taciturnitate. Adde, cùm prædicti extranei nullum habeant ius in filios, tametsi illi pro ipsis respondeant, non tenentur isti reclamare, nec de eorum verbis curare; ac proinde tacendo non magis consensum, quàm dissensum significabunt.

4 Ex quo patet solutio ad argumentum Basilij; fatemur enim ex natura contractus verba aliorum à contrahentibus præsentibus, posse esse signum sufficiens ad exprimendum consensum de præsentibus, quando nimirum, illi ea proferunt nomine contrahentium aliquo titulo, vel parentum, vel tutorum, vel curatorum, vel procuratorum, vel internuntiorum, vel ex mandato, & commissione ipsorum. Hi namque exprimunt nomine eorum, & consequenter ipsorum taciturnitas rectè præsumitur manifestus eorum consensus. At nihil horum habent extranei non vocati. Ad confirmationem dico verum esse, Indos, qui ita serui sunt ac timidi, vt nec minimum præsentem absque gubernatoris consensu, dum matrimonium contrahunt, minimè solere ipsos verba proferre, sed eorum nomine gubernatorem, ex patriæ consuetudine; & ideo est signum externum sufficiens ad exprimendum consensum internum, ex consuetudine patriæ, dum ipsi præsentem sunt, & tacent; præsumitur enim matrimonium iuxta loci consuetudinem: sicut si consuetudo loci esset, vt annuli traditio significaret matrimonium, præsumeretur illud iuxta consuetudinem loci; tametsi aliàs per se loquendo annuli repetitio, vel subarrhatio signum sit æquiuocum, nec sufficiens ad exprimendum consensum matrimonij, vt diximus supra *sectio 3. n. 1.*

SECTIO VII.

An, & quomodo in absentia contrahentis per procuratorem consensus exprimat.

1 IN hac re dicendum *primò*, certum esse matrimonium validè contrahi per procuratorem saltem in locis vbi Tridentinum non est receptum. Ita decernitur *cap. finali, de Procuratoribus, in sexto.* Et ratio est, quia alij contractus iure naturæ fieri possunt inter absentes per procuratorem: ergo & contractus matrimonij.

Notandum verò, in dicto capite quatuor notari, vt validè matrimonium per procuratorem celebreretur. *Primum*, vt procurator habeat ad id speciale mandatum; non enim sufficit generalis commissio ad omnia negotia: nam res tam grauis, quale est matrimonium, à quo totius vitæ status pendet, exigit, vt id specialiter exprimat. Neque excedere debet fines mandati; vt habetur *l. diligenter. ff. mandati.* Vt, v.g.

si mandatum sit procuratori vt contrahat cum Maria, certà dote constitutà, inualidè contrahit, aut nulli dote, aut minore constituta. *Secundum*, procuratorem debere id præstare nomine principalis, & per se ipsum solum, nec posse alium subistere, nisi expressè haberet facultatem substituendi ad hoc. In eo enim censetur communiter eligi industria personæ. Datur enim mandatum in contractu matrimoniali ob familiaritatem quæ interuenit, vel vt maiori cum honore fiat; vnde videtur semper eligi personæ industria. *Tertium*, debere non esse reuocatum commissionem à principali, tempore quo celebratur contractus à procuratore. Cuius optimam rationem assignat Bonifacius VII. *in dicto capite fin.* quia ad matrimonium verus consensus requiritur, qui est causa illius, non fictus, neque præsumptus. *Quartum* non esse necessarium, vt reuocatio mandati proueniat ad notitiam procuratoris: id quod iure optimo affirmat Bonifacius, non nouam concedens legem, sed ius naturæ explicans. Nam consensus in matrimonio nullo pacto per rempublicam suppleri potest, vt ostendi supra *disp. præcedenti, sect. 5.* cunq; procurator, tunc cùm contrahit, vices gerat contrahentis, & pro causa eius matrimonij sit consensus mandantis, & expressus per verba procuratoris; tuncque reuera nullus sit mandantis consensus, sed contrarius, inde fit vt nullus fiat contractus. Vnde idem existimo dicendum, cum Basilio *lib. 1. cap. 15. §. 1.* in omnibus aliis actibus à matrimonio, in quibus respectu publica supplere consensum non potest. Ratio est eadem, quia quicumque actus fuerit, qui secundum suam rationem consensum verum exigit, ita vt à republica, vel Principe sæculari, aut ecclesiastico suppleri non possit, nullus planè erit eo reuocato mandato ex defectu consensus, sine quo firmitatem habere non potest. Sic in cognitione spiritali, quæ contrahi potest per procuratorem designatione ad officium patrini, si reuocetur mandatum, etiam id ignorante mandatario, & hic votum emitteret, nulla esset eiusmodi voti obligatio, quia votum sine animo promittendi esse non potest. Idem dic si aliquid mandatum haberet vt in aliquem sententiam excommunicationis ab ipso prolatam intimaret, si cessasset voluntas in iudice ligandi excommunicatione, reuera excommunicatio coram Deo nulla est, quia essentialiter pendet ex vero animo, & voluntate obligantis. In aliis verò actibus, in quibus consensum respectu publica supplere potest, iudicandum est in illis iuxta specialis iuris dispositionem. Quod in quibusdam casibus consensum supplet, & valere vult gesta post reuocationem, etiam illa ignorata: in aliis verò non valere, etiam si reuocatio ignoretur. de qua re videantur varia exempla apud Basilium citatum à *num. 22. vsque ad 31.*

Colligo *primò*, si mandans procuratori contrahi matrimonium iurauerit se non reuocaturum consensum; tametsi peccet eum reuocando sine iusta causa, validè tamen reuocare, nec posse matrimonium validè fieri per procuratorem; quia tunc verè non persistit consensus, quem dedit procuratori. In foro autem conscientie sufficit sola mentalis reuocatio mandati, quia hæc omnino tollit consensum: in foro externo necessarium est, vt reuocatio probetur facta ante contractum initum. Sufficit item implicita reuocatio, vt si mandans contrahat sponsalia cum altera; idque etiam in foro externo, modò probari possit.

Colligo

4 Colligo *secundo*, cenferi principalem validè perficere in consensu quem dedit procuratori, etiam si quo tempore contractus ab isto fit, sit ille distractus animo, dormiens, ebrius, modò mandatum nunquam reuocauerit: vt bene notarunt Enriquez lib. 11. cap. 4. & Coninch *disput. 24. dub. 9. num. 7.* & Sanchez lib. 2. *disput. 11. num. 12.* Ratio est, quia manet virtute prior consensus, cum reuocatus non sit.

5 Obiicies, si Petrus ante ebrietatem aduerteret se ebrium factum contracturum cum Maria, non teneret matrimonium cum ipsa, quamvis eo animo, & aduertentia se inebriaret, quia careret debito consensu pro eo tunc quo fieret contractus; vt etiam constat ex doctrina à nobis tradita de sponsalibus, supra *disp. 1. sect. 5.* Sed pari modo videtur se res habere in nostro casu; ergo. Respondeo esse disparem rationem, quia in primo illo casu talis contractus nullo modo fieret ab habente vsu rationis, quod opus est; secus verò est in secundo, quia procurator, in cuius actione ille principalis facit contractum, iam tunc liber esset; cumque talis contractus respiciat solum illum actum, qui fuit in imperante, quando dedit mandatum; verè censetur esse liber, tam vt factus est à procuratore, quam etiam vt imperatus ab illo. Est enim procurator, quasi organum vitale, per quod coniux suum consensum manifestat, sed tale, vt eodem modo operetur, & moueatur ab influxu mandantis, siue mandans tunc vigilet, siue dormiat, siue sit ebrius. Vnde fit, vt propter hanc prædictam rationem, si contingeret, quod procurator tunc esset vel dormiens, aut ebrius, etiam si talis non esset principalis, nullum tunc futurum talem matrimonij contractum, quia procurator non assumitur à principali, nisi vt instrumentum rationale, ac liberum sui, quod tale tunc non esset. Vnde hæc est efficax ratio, cur ebrius possit contrahere matrimonium per procuratorem, non verò per se ipsum: quia cum contrahit per se, externus contractus nullo modo est actus liber, & humanus; quod tamen ad essentiam actus requiritur: at cum contrahit per procuratorem, si iste dum contrahit vtatur ratione, contractus externus verè est liber & humanus, etiam prout tanquam actus imperatus secundum moralem æstimationem procedit à mandante, ad quod sufficit vt liberè hic eum mandauerit; iste enim solus actus ex parte mandantis est causa illius contractus; atque ideo ceteri omnes actus sequentes ab ipso mandante exerciti, dummodo non intercedat mandati reuocatio, sunt omnino impertinentes.

6 Colligo *tertio*, ipsum actum procuratoris constituere in genere moris vnum actum cum consensu mandantis; sicut externa donatio elemosynæ iussu domini facta per famulum constituit in genere moris vnum actum cum interna domini voluntate: ipsum etiam actum procuratoris esse veram partem essentialè ipsius contractus, non secus ac externà signa inter præsentem sunt pars essentialis contractus, quia contrahentes absentes eodem modo dirigunt suum consensum ad partem per actus procuratoris, ita vt sine his illorum actus nullo modo possint habere veram rationem traditionis, aut contractus, vt supra ostendi *disp. 1. 4. sect. 4. num. 4.* Vnde procuratores debent exterius exprimere se nomine talis cum tali contrahere; idque ita, vt ij quorum inter est id intelligant.

7 Colligo *ultimo*, quid dicendum sit in eo casu, in quo quis fictè daret suo procuratori mandatum contrahendi cum aliqua; valeretur ne tunc contractus ille, si principalis, antequam ille in eum contractus, verè in eum consentiat, ac ratum habeat. Sanchez affir-

mat lib. 2. *disp. 11. n. 13.* Existimo tamen, nullum fore talem contractum cum Coninch *cit. n. 72.* Qui optimè id probat, quia vt contractus valeat, actus procuratoris imperati debet procedere ab imperante, seu à libero consensu imperantis, tanquam eius signum; habet se enim procurator tanquam index, & interpret consensus ipsius mandantis. At in illo casu hoc non fieret; nam verus consensus qui in mandante sequitur ipsum mandatum, nullo modo potest huius esse causa, aut mouere procuratorem ad contrahendum. Quare sicut si Petrus, v.g. primò fictè diceret Mariæ præsentem se in eam consentire, contractus esset nullus, tamen ille antequam ipsa suum consensum exprimeret, verè in eam consentiret, modo id nullo externo signo exprimeret, quia externa traditio nullo modo esset signum veri interni consensus; non prioris, quia hic esset fictus; non etiam secundi, quia cum ab hoc non procederet, non posset eius esse signum. Ita similiter idem est dicendum de eo qui fictè mandasset per procuratorem contrahi matrimonium: nam hic sine nouo mandato nullo modo posset suum consensum parti per procuratorem significare; quia dum mandauit, nullus erat consensus, & verba procuratoris nullo modo possunt esse signum consensus posterioris habiti.

Dico *secundo*, matrimonium validè contrahi per 8 procuratores, etiam vbi receptum est Tridentinum. Ita communiter Doctores, ex praxi recepta in Ecclesia. Ratio est, quia id ante Tridentinum erat licitum, vt probatum est. At per Tridentinum non est reuocatum. Quod sic probò, quia Tridentinum, vt liquet ex *proœnio sessionis 24. cap. 1. de reformatione matrimonij*, solum irritauit matrimonia quæ iure antiquo erant prohibita, & ex quibus, eo quòd in facie Ecclesiæ probari non possent, incommoda, quæ ibi enumerat, nata erant sequi. At iure antiquo nunquàm fuit prohibitum contrahere per procuratorem, & ex ipso matrimonio sic contracto ea incommoda non sunt nata sequi, nam potest probari in facie Ecclesiæ, potest enim Ecclesiæ constare de mutuo contrahentium consensu ex instrumentis quibus datum est procuratoribus mandatum contrahendi. Secus est de matrimonio clandestino. Neque verò vnquam creditur dicenti se reuocasse mandatum, nisi id probet; sicut nec creditur dicenti se fictè contraxisse. Firmatur, nam ibi Tridentinum non petit, vt contrahentes per se ipsos exprimant suum consensum coram Parocho, & testibus; id enim in nullo eius verbo probari potest, sed solum vt consensum exprimant coram Parocho, & testibus, quod per procuratores, tanquam per suos interpretes, verè, & propriè faciunt.

Dico *tertio*, vt validè matrimonium contrahatur per procuratorem, non oportere, vt coram Parocho, & testibus detur procuratori mandatum ita pro altero contrahendi. Ita ex communi sententia Sanchez lib. 2. *disp. 11. num. 13.* Coninch *relatus, num. 78.* Et ratio est, quia Tridentinum solum requirit, vt Parocho & alij assistant præsentem, testes externi contractus, ad quod sufficit, vt adsint præsentem, dum ipse contractus celebretur à procuratoribus, & ipsi testes intelligant sufficienter, quid, & quorum nomine celebratur. Firmatur ratio; nam Tridentinum solum irritat matrimonium, quando ipsemet contractus non celebratur coram parocho, & testibus, sed mandatum contrahendi non est ipse matrimonij contractus; ergo non requirit eandem solemnitatem; maximè, quia si voluisset Tridentinum dictum mandatum absque ea solemnitate annullare, expressisset vtique, ne aliàs decretum maximè correctorium, valde esset extendendum.

Sunt

SECTIO VIII.

An matrimonium contrahi possit per procuratorem, si mandans incidat in amentiam

Hæc difficultas appendix est præcedentis sectionis, quam ex professo intendo modò dilucidare.

Communis sententia cum Sanchez lib. 2. *disp. 11. n. 12.* Henriquez lib. 11. *cap. 4. n. 4.* Coninch *disp. 24. dub. 9. n. 70.* Bonacina *de matr. q. 2. p. 5. n. 3.* & aliis, affirmat, eum qui semel validè alicui procuratori dedit mandatum suo nomine cum aliqua contrahendi, validè per ipsum cum ea contrahere, tamen paulò post amens fiat, modò mandatum nunquam reuocauerit. Probatur

Primò à priori, quia vt quis validè per procuratorem cum fœmina contrahat, non requiritur vt vtatur ratione dum contractus celebratur; aliter enim si tunc dormiret, inualidè contraheret, quod falsissimum est, & nemo dixit: ergo sufficit vt omninò liberè illud mandatum dederit, ne id postea reuocauerit: manet enim tunc ille consensus, cum reuocatus non sit: ergo si procuratore misso, dans mandatum in amentiam incidat, & talis perseuerat, dum procurator nomine suo contrahit, valet matrimonium.

Secundò, ex cap. maiores, de Baptismo, in fine, constat valere Baptismum receptum in amentia ab adulto, qui ante eam ipsum petierat: ergo idem dicendum in nostro casu valere matrimonium.

Basiliius verò Ponce lib. 2. *cap. 15. n. 14.* contrarium sentit.

Primò, quia pro forma, & causa contractus est consensus expressus per verba procuratoris, at tempore amentia impossibilis est consensus: ergo nullum matrimonium.

Secundò, si moretur mandans, eo tempore nihil ageret procurator, vt est certum; nam ipsa morte cessaret consensus: ergo etiam & amentia; nam hæc æquiparatur morti, quoad consensum. Vnde longè est diuersa ratio de mandante, si in amentiam incidat, aut si dormiat: nam ille omninò incapax est habendi consensum, hic verò minimè.

Tertiò, ideo Baptismus petitus ante amentiam, validè confertur in amentia, quia vt Baptismus effectum habeat, satis est voluntatem præcessisse, neque reuocatum; eo enim ipso ponitur effectus posita materia & forma. At in matrimonio necessarius est consensus perseuerans etiam in ipso fieri contractus, quia consensus per verba expressus, vel signa, est materia & forma matrimonij, vt etiam nos supra ostendimus *disp. 14. sect. 2.* ergo in tali casu matrimonium minimè contrahitur.

Quartò, si incidens in amentiam esset præsentem, & explicuisset antea consensum, adhuc matrimonium non contraheret: ergo neque per procuratorem contrahere potest, si in amentiam incidat.

Denique obiicit noster Ioannes de Lugo *de sacramentis in genere, disp. 8. sect. 6. n. 107.* qui est etiam opinionis Basilij Ponce, sed non propter eius rationes, quas putat satis efficaces non esse, sed propter hanc rationem, quia nimirum in aliis contractibus, regula generalis est, quod mandatum, sicut expirat morte mandantis, sic etiam expirat mandante facto furioso, vel amente, vt habetur in lege, qui seruum suum, *num. 47.* & in lege, si quis alicui 48. ff. de acquirenda hereditate, & notat noster Molina *tom. 2. de iustitia, disp.*

10 Sunt verò duo obseruanda. *Primum*, opus esse, vt mandans suo procuratori ea ratione det commissionem suo nomine cum tali persona contrahendi, vt id possit in foro externo clarè probari, vel per instrumentum publicum, vel per aliam legitimam rationem. Patet, quia aliàs ex tali matrimonio eadem incommoda sequerentur, quæ sequuntur ex matrimonio clandestino, & consequenter secundum mentem Tridentini esset verè clandestinum, quia de eo in facie Ecclesiæ constare non posset; si enim mandans negasset se tali dedisse eam commissionem, nullo modo coram Ecclesia probari posset ipsum cum tali contraxisse. *Secundum*, opus etiam esse, vt Parocho, aliisque testibus, siue per inspectionem instrumenti, siue per sufficientia testimonia, vel per aliam legitimam rationem, moraliter constet Petrum, v.g. dedisse commissionem Paulo, vt cum Maria, suo nomine, contraheret de præsentem. Ratio est, quia illi testes non solum debent testari, Paulum procuratorem dixisse Mariæ, Petrum eam accipere in vxorem, sed eum hoc ex mandato Petri dixisse, seu, quod idem est, Petrum per talem procuratorem matrimonium cum Maria contraxisse; ad quod necessarium est, vt sufficienter sciant Petrum hoc mandatum Paulo dixisse, vt sic possint testari Paulum illud fecisse nomine Petri, seu Petrum per procuratorem, Paulum nomine, cum Maria contraxisse: quod certè tanquam matrimonio essentiali requirit Tridentinum: vult enim vt Parochus & alij possint testari, eos verè secundum omnem externam apparentiam in se mutuo de præsentem consensisse, & ab eis externum actum contractus fuisse legitimè celebratum.

11 Dico *quartò*, si ommissis denuntiationibus contrahat procurator, valere matrimonium, etiam si illi dicatur, Do tibi facultatem contrahendi matrimonium, seruata formâ Tridentini, vt semper dici solet. Ita bene noster Sanchez lib. 2. *disp. 11. n. 18.* Probat optimè, quia quoties exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo quo iure inest, non est intentio committentis inducere nouam formam, & conditionem, sed est solum admonitio quædam, vt seruetur forma iuris communis; vnde eâ prætermissa non irritatur actus, qui aliàs validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur. Cum ergo iure communi, & Tridentini decreto expressa sit illa forma Tridentini, non est conditio, & restrictio licentiæ, seu commissionis, sed admonitio, vt seruetur. Cumque in neutro iure antiquo, & nouo præscribantur monitiones tanquam de essentia matrimonij; illarum ommissio, nec matrimonium, nec licentiam inualidam reddet.

12 Dico *ultimo*, sexuum diuersitatem in procuratoribus ad matrimonium contrahendum, esse omninò impertinentem. Ita omnes, & constat ex vsu, & praxi Ecclesiæ. Et ratio est, quia ea sexuum diuersitas solum requiritur in ipsis, qui matrimonio coniunguntur: quod verò duæ fœminæ, vel duo viri possint esse contrahentium procuratores, quid obest: cum solum deseruiant ad significandum, & exprimendum consensum suorum principalem, seu mandantium; vnde sunt tantum instrumentum ministrans verba, quibus contrahitur matrimonium.

Ad quod nihil refert, an hi sint duo viri, an duæ fœminæ, an verò vir, & fœmina.

* * *

disp. 552. in fine; quia nimirum iam ab eo tempore videretur expirasse voluntas mandantis, cum iam non censetur capax celebrandi contractus. Vnde hac de causa idem dicit Lugo de professione religiosa facta per procuratorem, casu quo professurus post datum mandatum incidisset in amentiam.

Adhæreo primæ sententiæ, quæ est magis communis, ac verior. Censeo enim principalem, etiam si in amentiam tempore contractus incidit, adhuc valide persistere in consensu, quem dedit procuratori liberè, cum erat sui compos. Moueor, quia ad id fat est, vt principalis cum erat sui compos, liberè dederit mandatum procuratori: nam omnia acta ipsius procuratoris solum ab illo primo consensu principalis nunquam reuocato dependunt, non verò ex aliis, quæ impertinenter se habent, nec influunt moraliter in contractum ipsum matrimonij. Quod sic probo, nam in eo euentu voluntas principalis præterita non reuocata non est merè habitualis, sed est aliquo modo virtualis influens moraliter in contractum matrimonij, non secus ac si dormiret tempore contractus: ergo valide per procuratorem cum sœmina contrahit, non aliter ac si tempore contractus dormiret. Consequenter claret: quia voluntas virtualis sufficit ad contrahendum ex parte coniugis cuiusvis contrahentis, vt latè ostendit supra *disp. 1. sect. 5.* & est euident, vt quis valide per procuratorem contrahat, non requiri, vt vtatur ratione, dum contractus celebratur, nam etiam si tunc dormiat, valide contrahit, vt est apud omnes Doctores indubitatum. Antecedens probo, quia illa voluntas, seu consensus, qui nunquam fuit retractatus, verè exprimitur per verba procuratoris, non secus ac si esset ille dormiens. Vnde licet tempore amentia impossibilis sit nouus consensus, sicut etiam & tempore somni; tamen eo tempore persistat ille alius consensus, quem antea dederat cum erat sui compos, suo procuratori; persistat, inquam, moraliter influens in opus; nam ille est causa quod alius coniugis coram suo procuratore consentiat, & obliget se, & quod eius obligatio veniat ad notitiam procuratoris; est etiam causa quod procurator consentiat, seu exprimat consensum principalis, & acceptet consensum alterius coniugis cui est præsens, & ille consensus, atque acceptatio innotescat coniugi præsentis, & sic perficiatur matrimonium; ergo illa voluntas non est voluntas merè habitualis, sed est eodem modo virtualis, ac si esset ille dormiens tempore contractus.

Dices, diuersum quid esse de principali, seu mandante, si in amentiam incidat, aut si dormiat, nam ille incapax est habendi consensum, hic verò minimè. Sed contra est, quia tamen amens incapax sit habendi nouum consensum, potest tamen in illo statu moraliter conservari ille prior consensus, quem habuit, ac mandatum quod dedit procuratori vt suo nomine contraheret; quod totum, dum erat sui compos, non retractauit; ab illo autem solo consensu fluunt moraliter omnia acta à procuratore, & idè contractus matrimonij validus est; hic enim respicit solum illum consensum liberum, qui fuit in principali imperante quando dedit mandatum, qui verè censetur esse liber, tam vt factus est à procuratore, quàm vt imperatus ab illo. Vnde ipse procurator non eger nouo consensu sui principalis; ac proinde quod principalis postea tempore amentia superuenientis incapax sit habendi nouum consensum, parum, ac nihil refert ad perficiendum matrimonium; atque adeo siue dormiat, siue ebrius sit, siue amens, nihil obesse potest contractui matrimonij. Atque hæc est ratio à priori huius nostræ sententiæ. Vnde non approbo aliam rationem adductam de Baptismo, pro prima

sententia. Neque enim simile est, quod Baptismus petitus ab adulto ante amentiam, validè conferatur in amentia. Nam, vt Baptismus effectum in adultis habeat, satis est voluntatem præcessisse, neque reuocaram; eo enim ipso, posita materia, & forma, ponitur effectus. Et ratio est, quia suscipiens Baptismus, non se habet vt agens, & operans, sicut se habet minister, sed tantum se habet vt patiens, atque idè necesse non est vt consensus sit actualiter, aut virtualiter, ita vt ex eo tanquam ex efficienti deriuetur, & fiat Sacramentum, sed sufficit vt suscipiens aliquo modo consentiat in susceptionem Sacramenti, ad quod sufficit consensus præteritus non reuocatus. At in matrimonio necessarius est cōsensus virtute perseverans, etiam in ipso fieri contractus, quia consensus per verba expressus, vel signa, est materia & forma matrimonij, vt ostensum est supra *disp. 14. sect. 2.* Et in contractu matrimonij qui fit per procuratorem, expressio consensus principalis facta per procuratorem, quæ exterius declarat se nomine sui principalis contrahere matrimonium, sunt vera pars essentialis ipsius contractus, non secus ac signa inter præsentis, vt probaui supra *in prædicta disput. 14. sect. 4. n. 4.* & idè debet ille consensus principalis manere non solum habitualiter, id est, non reuocatus, sed etiam virtualiter, vt causa moralis operis; talis verò est ille consensus, etiam si postea principalis fiat amens. Præterea principalis est contrahens per procuratorem agens, & operans per se ipsum, & idè eius consensus præteritus non reuocatus, non sufficit quod sit habitualis, sed debet esse, & verè est virtualis, & causa matrimonij contractus modo dicto, & probato.

Ex his patet solutio ad argumenta Basilij Ponce. Ad primum conceditur maior, & minor, negatur verò consequentia; quia, vt dictum est, ad hoc vt perficiatur matrimonium per procuratorem, nihil refert quod tempore amentia perficiatur, in quo est impossibilis consensus; cum tempore contractus non requiratur nouum consensum, sed solum permanentiam moralem, ac virtualem illius prioris consensus quem habuit, cum erat sui compos; quam ostendimus verè persistare.

Ad secundum, dispar est valde ratio de morte mandantis, ac de illius amentia; nam iure naturali, & Canonico euident est, mandatum procuratoris missi ad matrimonium contrahendum omnino expirare morte mandantis, quia iste est matrimonium contrahens. At mandans, licet sit amens, adhuc verè existit, & in eo statu adhuc est capax matrimonij quod contrahitur per procuratorem ab eo missum, cum erat sui compos, nec vnquam ab ipso reuocatum.

Ad tertium, iam constat ex nostra conclusionis probatione solutio.

Ad quartum, dispar est ratio, vt in simili dixi præcedenti sectione *num. 4.* de ebrio, idem dic modò de amente.

Ad vltimum negatur, dari ius Canonicum, imò nec civile disponens, vt mandatum procuratoris ad contrahendum matrimonium, sicut expirat morte mandantis, sic etiam expirat mandante facto furioso, vel amente. Quamuis enim demus, quod sit aliquod ius civile sic disponens in aliquo peculiari contractu ob aliquam peculiarem rationem; non tamen constat esse ius generale in omnibus contractibus, & quod sit in vsu. Quando enim sunt peculiaris iuris dispositiones in peculiaribus casibus, non licet ab vno ad alium argumentari. Multo minus in contractu matrimonij per procuratorem, qui est in iure valde fauorabilis, & nihil circa illum innovauit Tridentinum,

num, sed tantum aliquid addit ex parte formæ, nempe solemnitatem illam assistentiæ Parochi, & testiū. Vnde falsum est à tempore amentia expirasse voluntatem mandantis matrimonium. Quamuis enim ea expiret ad celebrandum nouum matrimonij contractum; non tamen ad perficiendum contractum matrimonij antea iam sanà mente inchoatum, & eo fine vt perficeretur contractus, miserit procuratorem, cum esset sui cōpos. De illo verò alio casu, nempe de professione Religiosi facta per procuratorem, similiter dico, ex vi iuris naturalis, & ex vi iuris communis, validam fore, etiam si post datum mandatum ab ipso, postea tempore professionis incidisset in amentiam. Est enim eadem ratio de professione, ac de matrimonio. Dico, *ex vi iuris communis*, nam si in aliqua religione esset specialis lex, vel ius irritans talem professionem, tunc standum esset dispositioni illius specialis iuris. At de matrimonij contractu non constat tale ius extitisse, vel modo extare, & ligare.

SECTIO IX.

An matrimonium inter absentes contrahi possit per epistolam, & nuntium.

Validè celebrari matrimonium inter absentes per nuntium, etiam post Tridentinum, affirmant cōmuniter Doctores. Et meritò; quia si ceteri contractus ita facti valent, non est cur non etiam & matrimonium. Neque circa hoc, aliud innovauit Tridentinum, nisi illud de præsentia Parochi, & testiū, quod rectè obseruari potest in contractu matrimonij facto per nuntium, dummodo animo aduertatur, esse omnino necessarium, vt nuntius sit destinatus ab ipso mittente, vt significet suum consensum; neque satis esse, si casu perueniat in motum alterius. Nam id exigit natura contractus, & vt verè dicantur inter se coniungi contrahentes quoad consensum; non enim coniunguntur absentium voluntates, nisi voluntas vnus alteri intimerit; quod necesse est per nuntium ab eo missum fieri, vt rectè notauit Sanchez *lib. 1. disp. 6. n. 3. & 20.* Nuntius autè ad hoc missus cōmuniter mitti solet cum potestate acceptandi consensum cum alterius nomine mittentis. Neque enim matrimonij contractus perficitur, donec acceptatio traditionis constet ipsi tradenti, per nuntium, vel certè ipsi nuntio ab eodem missio cum potestate acceptandi, vt etiam statim magis dilucidabo. Et tunc dum nuntius acceptat coram Parocho, & testibus, perficitur contractus, formà Tridentini seruata. Vnde de nuncio nihil amplius occurrit dicendum, quàm quod dictum est de procuratore, à quo nihil, vel parum differre videtur. Quamuis in aliis dispositionibus iuris possit aliquod discrimen esse inter procuratorem, & nuntium; tamen quoad matrimonij contractum, rationem discriminis vix assequor vllam, cum tam nuntius, quàm procurator sint instrumenta contrahentis, & agant alieno nomine. Solum in modo contrahendi inuenio aliquid discriminis; nam per nuntium celebratur matrimonium referendo, & exprimendo, vt nuntius est nomine mittentis, consensum ipsius dicendo, Paulus mittit me, vt suo nomine nuntium tibi, ipsum te velle in vxorem. Quando verò celebratur matrimonium per procuratorem, solet iste dicere, Ego nomine Petri accipio te in vxorem.

Quoad reuocationem autem nuntij in causa ma-

rimonij, idem omnino dicendum est, quod dictum est supra *sect. 7.* de reuocatione procuratoris, scilicet, neque esse necessariam intimationem reuocationis, & sufficere quamcumque, etiam internam.

Quod verò attinet ad epistolam, maior est difficultas. Nam minimè videtur, quo pacto vtriusque matrimonij contrahentis consensus possit præstari coram eodem Parocho, & testibus medià epistolâ: procurator enim potestatem habet acceptandi, & etiam ea datur nuntio ad id missio; epistola verò nequaquam.

Nihilominus tamen cum cōmuni sententia Doctorum, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 2. disp. 12. n. 3.* etiam post Tridentinum validè contrahi posse matrimonium per epistolam, vel litteras. Et ratio est, quia alij contractus iure naturæ fieri possunt inter absentes per litteras: ergo & contractus matrimonij. Neque id est per Tridentinum reuocatum. Patet, quia, vt constat, Tridentinum non requirit vt contrahentes per suum consensum coram Parocho, & testibus expriment; hoc enim ex nullo illius verbo probari potest; sed solum vt eum coram prædictis expriment; quod certè, sicut per procuratores, & nuntios, ita & per litteras facere possunt. Nam in primis si Francisca prior scripsit Petro, se in eum de præsentis consentire, & inde Petrus remissis eisdem litteris scribat se eius consensum acceptare, & in eam similiter de præsentis consentire, & vtræque litteræ à Francisca coram Parocho, & testibus legantur, & ab ipsa Petri consensus acceptetur. Vel etiam hoc alio modo fieri potest, si Petrus, v.g. scribat Francisca se in eam de præsentis consentire, & ipsius consensum ex hoc nunc acceptare pro eo tempore, quo eum legitimè præstabit legendo litteras suas coram Parocho, & testibus, & Francisca acceptas litteras coram illis legens, coram iisdem in Petrum de præsentis consentiat. In quo casu nihil deesse videtur, vt sic perficiatur matrimonij contractus: nam licet necessarium sit, vt Petrus aliquè designet coram quo Francisca debeat suum exprimere consensum, vt hic nomine Petri illum acceptet; aliter enim ex parte Francisca nullum esset interioris consensus externum signum, quod Petrus ad se directum, per se, vel per alium acceptare possit; & ad omnem consensum in contractu essentialiter requiritur, vt exterius dirigatur ad eum, qui illum acceptare debet; tamen hoc ipso quo Petrus scripsit Francisca, vt litteras suas coram Parocho, & testibus legeret, & consensum exprimeret, censetur his committere, vt eum suo nomine acceptarent: hanc enim vim, neque vllam aliam videntur habere illa verba, quibus scribit se Francisca consensum acceptare. Vnde hoc pacto constat mutuam esse vtriusque coniugis acceptationem, & rectè contractum perfici coram Parocho, & testibus. Necesse est autem, vt Parocho, & testibus morali aliquo modo certò constaret illas litteras esse Petri. Est tamen in praxi obseruandum, hæc extra necessitatem non esse practicanda, quia aliæ viæ commoiores possunt facillè reperiri. Denique de reuocatione epistolæ idem dicendum quod dixi de reuocatione nuntij.

Vt verò præsens difficultas de matrimonio contracto missio nuntio, vel epistolâ, maneat exactè discussa, operæ prærium est, examinare, an quando sic matrimonium contrahitur, satis sit ad perficiendum matrimonium, si acceptet traditionem alterius coram nuntio, & vbi Tridentinum obseruatur, vt acceptet coram Parocho, & testibus, neque opus sit vt mittenti consensum, mittatur acceptatio, vel traditio alterius, vt qui nuntium destinauit, acceptet. Nā Basilij Ponce secutus Henriquez *lib. 11. de matr. cap. 6. n. 6.*

num. 6. & in commentario *lit. N.* existimat, eo ipso quod ille, cui missa est traditio, acceptavit de presenti, perfectum esse contractum matrimonij. Probat, quia tunc adest unius consensus postulans, & acceptans, cum ipsa postulatio sit intrinsecè acceptatio; adest etiam consensus alterius acceptantis, & tradentis, cum ea acceptatio sit traditio. Natura enim acceptationis in huiusmodi contractu matrimonij habet intrinsecè ratione etiam traditionis iuxta naturam contractus; ergo si ea traditio explicetur coram nuntio, vel aliquo, nihil deest ad verum, & perfectum matrimonium. Firmat, quia si facta priori traditione, & acceptata ab alio, adhuc esset necessaria intimatio traditionis, & acceptatio illius, sequeretur etiam cum presentes contrahunt, si vir prior dicat, Trado me tibi, & vxor respondeat, Accepto, adhuc matrimonium perfectum non esse, sed posse virum dicere, Ego non accepto tuam traditionem, & consequenter resilire.

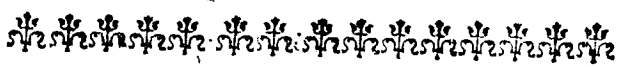
Sanchez verò alios graues Doctores secutus *lib. 1. disp. 7. n. 35.* sentit, matrimonium (atque idem affirmat de sponsalibus) non solum exigere duarum personarum legitimum consensum, sed etiam ut utriusque constet alterum in eum consentire, atque adeo requiri intimari eidem mittenti, vel alteri ab ipso ad id destinato, & potestatem habenti. Probat *primò*, quia sicut in matrimonio traditio debet esse sensibilis ei cui fit, ita & multò magis acceptatio, cum ea sit veluti complementum contractus; ergo non perficitur matrimonium, donec acceptatio traditionis constet se tradenti, per nuntium ad id destinatum, vel nuntio ab eodem misso ad id potestatem habenti. *Secundò*, si quando matrimonium inter presentes contrahitur, vir diceret, Accipio te in meam, & femina responderet ita secretò, vt nec verbis, nec signis viro innotesceret eius consensus, non esset matrimonium; quia perinde est, ac si consensus internus esset, cum verba, vel signa requisita ad id ordinentur, vt notus sit consensus ipsis contrahentibus qui se tradere, & acceptare debent; ergo. *Tertio*, nemo acceptare potest, quod sibi ignotum est; ergo si non manifestetur acceptatio priori tradenti, vel eius nuntio potestatem habenti, sed alij qui non mittatur, vt illi intimer, non sufficit.

Huic sententiæ Sanchez adhæreo vt veriori. Moueor hac ratione, quæ est apud me efficacior. Nam ad omnem promissionem, vel consensum, in contractu sponsaliorum, vel matrimonij, necessariò, & essentialiter requiritur, vt exterius dirigatur ad eum, qui ea acceptare debet: promissio enim, vel consensus humanus ac sensibilis propriè consistit in locutione, seu affirmatione, qua quis alteri offert suam fidem, vel tradit suam corpus; at per promissionem, vel consensum alteri contrahenti nullo pacto manifestatum est, & directum, non adæquatè, & perfectè alteri loquitur, nec suam illi offert fidem, nec ei suum tradit corpus; quia locutio, & fides, vel traditio quæ alteri datur, debet aliquo modo perfici ab eo cui datur; ergo tametsi Petrus, v. gr. mittat nuntium Franciscæ, qui dicat se eam in vxorem accipere, nisi nuntium eundem designet vt coram ipso Franciscæ suum consensum exprimat, & nomine ipsius Petri consensum Franciscæ acceptet, etiam si talem consensum exprimat coram alijs, nullo pacto censetur Franciscæ manifestare & dirigere suum consensum ad Petrum, neque villo pacto cum eo loqui, cum nequeat à Petro perfici villo modo; ergo ex huius defectu non perficitur matrimonium. Bene ergo in hac re locutus est Sanchez, rectè intelligens naturam contractus, Vnde immeritò Basilius illum carpit, dicens nec rectè locutum, nec aduertisse naturam acceptationis; cum potius ipse Basilius vtrumque de-

fectum habuerit, vt constat ex ratione adducta.

Hinc colligo, ad perficiendum matrimonium per nuntium, si iste habeat potestatem acceptandi nomine mittentis, vt communiter dari solet, si illum acceptet coram Parocho & testibus, perficitur matrimonium. Quòd si non habeat eam facultatem, contractus suspenditur, donec mittens acceptet illum. Idem dico de matrimonio per litteras contracto, debere fieri vno ex illis duobus modis supra traditis, vt sit mutua vtriusque coniugis acceptatio.

Ad argumentum Basiliij facilis est solutio; nam licet detur ex parte vtriusque coniugis consensus, sed ex parte vnius non datur consensus, vel traditio alteri coniugi manifestata, & explicata, nisi nuntius habeat à mittente potestatem acceptandi. Quod certè requiritur vt sit ex parte vtriusque coniugis perfecta directio, manifestatio, & locutio. Ad confirmationem negatur sequela, quia matrimonium inter presentes acceptari non potest, nisi vt matrimonium; non enim claudicare potest: ac proinde eo ipso quo acceptatur traditio viri ab vxore, matrimonium perficitur, cum ià sit perfecta directio, locutio, & manifestatio ex parte vtriusque coniugis presentis vtriusque nota; vnde iam non est locus viro resiliendi.

DISPUTATIO XVI.

De consensu conditionato contractui matrimonij apposito.

T consensus ad matrimonij contractus naturam requisitus, plenius intelligatur, operæ pretium est, postquam explicuimus duabus disputationibus præcedentibus ea quæ ad consensum absolutum externum & humanum pertinere videbantur; vt in præsentis disputatione dicamus de his quæ spectant ad consensum, cui aduenit conditio. Solet enim non semel apponi conditio, & sub ea conditione consentire, qui sine conditione non consentiret. De his conditionibus agitur in iure Canonico *cap. solet*, & *cap. aliquando*; 2. 2. & in Decretalibus *de conditionibus appositiv.* Propè autem contractus matrimonij conditionatus ille est, cuius valor dependet ab existètia conditionis, cum videlicet aliquid adiicitur suspendens contractum. Est enim de natura conditionis suspendere, & facere, vt actus possit se habere ad esse, & ad non esse. Vt ergo videamus quando conditio apposita consensibus contrahentium matrimonij contractum, tunc verè suspendat, & quando non; necesse est discurremus per varia genera conditionum, quæ prædictis consensibus addi possunt, agamusque de conditionibus necessarijs, ac intrinsecis, de extrinsecis, de impossibilibus, de honestis, de turpibus, de indifferentibus, ac impertinentibus, de illis omnibus sigillatim differendo varijs sectionibus sequentibus. De qua re non nihil in genere diximus supra *disp. 2. de sponsalibus conditionatis*; nunc verò in specie de matrimonio, omnia in particulari tractanda.

SECTIO I.

An conditiones, quæ intrinsecè insunt consensibus contrahentium, reddant matrimonij contractum verè conditionalem.

Pro explicatione obseruandum est *primò*, ex conditionibus, alias dici intrinsecas, & alias extrinsecas.

secas. Intrinsecæ, quæ etiam in iure appellantur conditiones generales es, quæ in omni contractu intelliguntur, dicuntur illæ, quæ tacitè insunt contractui, quamuis non exprimentur à contrahentibus. Vnde hac de causa vocantur etiam tacitæ conditiones, quia non pendunt ex contrahentium expressa dispositione. Extrinsecæ verò sunt, quæ specialiter & expressè exprimentur à contrahentibus, nec adsunt intrinsecè ipsi contractui, & ideo extrinsecæ appellantur respectu ipsius contractus, quatenus si non exprimerentur, illi non adefsent. De prioribus conditionibus intrinsecis, quærimus modò an habeantur pro conditionibus, ita vt suspendant contractum, & illum reddant conditionatum; an potius non habeantur pro conditionibus, sed superuacaneè exprimentur, nec magis suspendant contractum, quàm si non exprimentur.

Præterea est obseruandum, ex conditionibus intrinsecis, alias dici tales ex natura rei, alias verò ex potestate, seu dispositione iuris, aut legis. Prioris generis sunt, quæ nimirum tacitè insunt natura sua, vel iuri naturæ ipsi contractui: vt cura dicitur, Contraho tecum si consentis, vel si non habes impedimentum dirimens iure naturæ. Posterioris generis appellantur, quæ verè insunt tacitè eidem contractui, non natura ipsa, sed dispositione iuris, quia iure ipso constitutæ sunt ad valorem contractus matrimonij, vt, Contraho tecum si non es consanguinea, vel affinis, vel monialis voto solemnè astricta.

His præmissis, certum est apud omnes, conditiones intrinsecas ex natura rei non suspendere contractum matrimonij, nec illum reddere conditionatum. Vt cum quis dicit, Contraho tecum, si consentis. Ratio est manifesta, quia prædictæ conditiones intelliguntur necessariò inclusæ in ipso matrimonij contractu, & tacitè insunt valori illius, & ita necessariò insunt, vt clarè appareat, contrahentes, si ferio agere velint, non posse intendere aliquid noui per illarum adiectionem operari: ergo non tollunt absolutum consensum de presenti, vnde nec illum suspendunt. Firmo, quia conditiones, quæ tacitè insunt ex natura rei, exprimentur à contrahente superuacaneè, & frustra, & ideo perinde est ac si expressæ non essent, quia expressæ nihil amplius operantur, quàm si non fuissent expressæ: ergo nullo modo suspendunt, nec facere possunt contractum conditionalem. Quare prædictæ conditiones, si consentis, vel si non habes impedimentum iure naturæ dirimens, non magis suspendunt consensum, quàm si non exprimentur: siue enim expressè ponantur, siue non, eundem effectum sortiuntur. Similiter in his alijs conditionibus, Duco te, si possum, si Deus non impediatur; contractum hoc modo initum esse absolutum, quia conditio intrinsecæ est, & semper subesse intelligitur contractui, & ea conditio non aliter apponitur, quàm per se insit: ergo illum non suspendit.

Difficultas est de conditionibus intrinsecis contractui non ex natura rei, sed sola potestate ac dispositione legis, vt, Contraho tecum si non es consanguinea, an suspendant, & efficiant contractum matrimonij conditionalem.

Qua in re noster Sanchez *lib. 5. disp. 1. n. 13.* quem sequitur Basilius *lib. 3. cap. 2. n. 10.* cum alijs existimat non reddere matrimonium conditionale. Probat, quia eiusmodi conditiones tacitè, & intrinsecè includuntur in ipso contractu matrimonij, & in ipsa essentia imbitæ sunt, cum iis seclusis contractus conuatur; atque adeo, quando exprimentur eo modo quo insunt, nihil operantur; ergo. Addit tamen Sanchez, quod & ipsi Basilio placet, eam conditionem, si non es consanguinea; tametsi non reddat matrimonium conditionale, operari

Perez de Matrimonio.

tamen vt scienter contrahens cum consanguinea, sub ea conditione, non incidere in excommunicationem latam in *Clementina vnica de consanguinitate*. Quia ea non punit effectum, cum is sequi nequeat, non enim potest esse validum matrimonium inter consanguineos; sed punit affectum contrahentium, quem non ostendunt consanguinei incuntes matrimonium sub ea conditione, si consanguinei non sint, cum contrarius affectus ostendatur, etiam si contrahant scientes se esse consanguineos.

Dico *primò*, conditiones intrinsecas & essentielles contractui, ob solam legis positivæ dispositionem, si alium sensum efficiant distinctum ab essentiali & intrinsecò ipsi contractui, cum exprimentur suspendere & efficere contractum matrimonij conditionalem. Hoc mihi videtur negari non posse. Et patet, quia in eo euentu ipsa verba per se expresse significant consensum tantum fieri in obiectum sub illa conditione; ex alio capite alium sensum efficiunt, vt supponitur, & per illorum adiectionem intendunt contrahentes aliquid noui operari, quod rectè non inest tacitè ipsi contractui intrinsecè; ergo nulla est ratio, aut circumstantia cur hinc, & tunc significet consensum absolutum; ergo dicendum est in eo casu solum significare consensum conditionatum, & suspendere, ac efficere contractum matrimonij conditionalem. quod clariùs in specie constabit ex sequentibus dictis.

Dico ergo *secundò*, suspendi contractum matrimonij, & fieri conditionatum, cum dicitur, Contraho tecum, si non fueris inuenta consanguinea. Hoc etiam concedunt Sanchez *disp. 1. citata, num. 13.* & Basilius *cap. 2. n. 10.* Et ratio est, quia in hoc casu apponitur conditio, non eo modo quo tacitè inest intrinsecè in ipso contractu, sed adiicitur alio modo, & sensu; nam significat expressè inuestigationem faciendam de tali impedimento, & solertem indaginem præmittendam, quæ expressio contractui intrinsecè non inest; ergo vult sic contrahens vt suspendatur contractus usque ad inuestigationem Ecclesiæ. Sicut in simili est manifestum exemplum in collatione beneficij, si dicatur, Confero tibi beneficium si inuenta fueris idoneus; tunc enim talis clausula conditionem importat, quia petitur informationem fieri, & solertem indaginem indoneitatis, quod iure non inerat, & ideo reddit actum conditionalem, vt rectè docuit Sanchez *lib. 3. disp. 33. num. 4.*

Dico *tertiò*, suspendi quoque contractum, & fieri conditionatum per istam aliam conditionem, si quis dicat, Contraho tecum si consanguinea non es. Sic statuo contra Sanchez & Basilius, cum nostro Coninch id insinuante *disp. 19. au. 2. n. 24. 25. & 30.* Moueor, quia verba illa apposita significant intentionem solum sub conditione fieri nouo peculiari sensu, ratione, & motiuo, vt nimirum contrahentes non consentiant, vel non videantur consensisse in matrimonium quod est ab Ecclesia prohibitum, vt ita exterius non puniantur ab ea per excommunicationem latam Clementina adiecta de consanguinitate, quam non incurunt sic contrahentes cum ea conditione adiecta, tametsi contrahant scientes se esse consanguineos, vt ex Sanchez, & Basilio dictum est supra; ergo in eo casu intendunt significare solum consensum conditionatum; ergo non sufficiunt contractum absolutum. Vnde

Colligo *primò*, quando certum est contrahentes prædicta intentione eam conditionem adiecit, huic esse standum, & contractum esse conditionatum, vt probatum est. Quando verò id non ita liquet, conditio illa non aliter apponitur, quàm per se insit, & consequenter contractus eo modo initus est ab initio absolutus.

9 Colligo *secundo*, idem dicendum de alia conditione adiecta, *Contrahe tecum*, si non habeas impedimentum dirimens legis dispositione. Si enim ea conditio non aliter adicitur, quam per se inest contractui, illum non facit conditionatum, sed absolutum; quādo verò certum est alia intentione contrahentes conditionem illam adieciſſe, vt nimirum non videantur consensisse in id matrimonium cōtra Ecclesiā prohibitionem, consensum efficiunt conditionatum. Itaque spectanda est intentio, & finis ob quē conditio est addita.

10 Ad argumentum Sanchez prout infringit nostrum tertium dictum, iam ostensum est, cum dicitur, *Contrahe tecum*, si non es consanguinea, posse eam conditionem apponi aliter, quam per se inest contractui, & posse aliquid de nouo operari, quod totum pendet ab intentione contrahentium.

11 *Quæres primo*, quid sit dicendum de illa alia conditione, *Contrahe tecum*, si Deus voluerit, vel si Deo placuerit. Respondeo varium esse sensum. Nam si intelligatur de voluntate Dei generali, qua Deus omnia quæ fiunt, aut vult, aut permittit, seu nō impedit; tunc ea conditio generalis est, & intrinseca, quæ tacite inest, & in omni contractu intelligitur, & sic non suspendit contractum. Atque hoc sensu, & modo existimo communiter debere intelligi, nisi aliud constet de mente, & intentione contrahentis. At si intelligat contrahēs de voluntate Dei expressē approbantis per manifestationem aliquam, distinguendum est. Nam si sit sensus, si Deus suam voluntatem reuelauerit, & manifestauerit per reuelationem, non est consensus conditionatus, sed purus, & quia turpis conditio est postulatio reuelationis; reiicitur autem turpis conditio à matrimonio, vt infra dicam. At si sensus sit, si constiterit facta sufficienti diligentia id matrimonium Deo placere secundum ea, quæ exterius iudicari possunt, consensus conditionalis est, & suspenditur, donec illud constet.

12 *Quæres secundo*, quid dicendum de alia simili conditione, si Ecclesiæ placuerit. Sentit Sanchez n. 12. esse verè conditionem, & suspendere consensum. Quia semper intelligitur de voluntate approbatiua, atque ideo suspendit consensum, donec constet Ecclesiam approbare facta indagine.

13 Perplacet magis distinguere hanc Ecclesiæ approbationem. Vel enim ea conditione solum significatur generalis Ecclesiæ approbatio, vel aliqua specialis. Si generalis solum, qua probantur omnia matrimonia legitime contracta, certum videtur non suspendere consensum, quia illa conditio generalis est, & intrinseca, quæ tacite inest omni matrimonij contractui. At si intelligatur specialis Ecclesiæ approbatio verè suspendit consensum, quia requirit expressē specialem Ecclesiæ inuestigationem, & approbationem iuxta Canonicas sanctiones, ac proinde suspendit consensum, donec constet Ecclesiam approbare facta indagine modo dicto, Censeo tamen, si talis conditio in contractu matrimonij apponatur, debere communiter intelligi priori sensu, nisi aliunde certò constet aliud contrahentem intendisse.

SECTIO II.

An conditio extrinseca necessariò futura adiecta matrimonij contractui, reddat illum conditionalem, & suspendat consensum.

1 **C**ertum est apud omnes conditionem de præsentibus, vel de præteritis, non suspendere contractum

matrimonij; sed vel statim esse, si subsistat conditio, vel nunquam, aut nullum esse, si non subsistat. Ratio est manifesta, quia sponsi intendunt absolute contrahere posita conditione, & verba iam hoc sufficienter significant; vnde si illa non subsistat conditio, irritus est contractus, quia deest consensus, cum sponsi non intendant contrahere nisi illa subsistat. Solum ergo discutatio apud Doctores de conditionibus futuris.

Varie autem sunt conditiones extrinseca futura. 2 *Quædam enim sunt necessariò euentura; vt, Contrahe tecum, si sol cras oriatur. Aliæ impossibiles; vt, Contrahe tecum, si digito cælum tangas, vel si lunam dentibus apprehenderis. Aliæ denique possibiles, & contingentes. Quæ adhuc, vel sunt honestæ, vt, Contrahe tecum, si christianè vixeris, vel si p. rentes consenserint; aliæ indifferentes, & ad matrimonium impertinentes; vt, Contrahe tecum, si pluat, vel faltes. Aliæ denique turpes, seu obligantes, vel inuitantes alterum ex contrahentibus ad peccatum aliquod futurum admittendum. Et ex his posterioribus, quædam sunt contra substantiam matrimonij, vt Contrahe tecum, si prolem euites, vel positiuè impediās; vel, Contrahe tecum si fratrem occideris, vel si furtum cōmiseris. de quibus omnibus suis erit peculiaris sermo.*

Quod attinet ad præsentem conditionem de conditionibus extrinsecis necessariò futuris; vt, *Contrahe tecum, si sol cras oriatur, vel si cras cælum mouebitur.*

Noster Sanchez lib. 5. disp. 2. n. 2. cum communi doctrina D. Thomæ, Bonauenturæ, Durandi, Paludani, Soti, Enriquez, & aliorum, quos ipse refert, matrimonij contractum inritum sub eiusmodi conditione vt tali cognita, sentit non esse conditionatum, sed absolutum, & purum, nec conditionem illam suspendere, sed perinde esse ac si apposita non esset. Probat, quia cum iam illa futura conditio sit præsens, & determinata in sua causa naturali, ita vt impossibile sit oppositum esse, naturaliter loquendo, censetur iam impleta: cumque contrahentes certò sciant necessariò futuram esse eam conditionem, in eorum cognitione, & apprehensione iam præsens esse videtur; ergo non videtur ab illis communiter aliter adici, quam vt ostendat se iam tam certò contrahere, quam illa conditio certò futura est; atque adeò iuxta communem sensum, & intentionem contrahentium, conditio eiusmodi non tam apponitur ad suspendendum consensum, quam ad significandam certitudinem consensus de præsentibus absoluti. Quare dum non constat appositam esse contractui, non tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem ad illum suspendendum vsque ad præfinitum tempus; vt si quis diceret, *Contrahe tecum, si, & quando, vel cum sol cras oriatur*, iudicandum est statim absolute valere, & obligare pro foro interno, & externo. Similiter docet idem Sanchez n. 7. non suspendere consensum, nec contractum, si apponatur conditio de futuro contingenti secundum naturam; per accidens verò ex suppositione necessaria, vt, *Contrahe tecum si Antichristus venerit.* Ratio est, quia contrahentes tam necessariam esse iudicant hanc conditionem, si Antichristus venerit supposito sacra Scripturæ testimonio ac solem cras oriatur; vnde sicut hæc est iam præsens in sua causa proxima, ita illa in præsentia diuina est tota contrahentibus ex Scriptura sacra; ergo æquè in neutro euentu videntur consensum suspendere.

Basiliius Ponce lib. 2. c. 1. n. 1. 2. sentit, si quis ita contrahat, *Ego tecum contrahe, si sol cras oriatur*, contractum esse purum, & absolutum; suspendi verò non conditione, sed mora temporis; & tunc esse huius conditionis sensum, vt nimirum obligatio ab eo tempore iam

iam sit, suspensa tamen vsque ad diē crastinum. Contractui enim, & obligationi puræ non repugnat suspendi morâ, sed suspendi conditione. Conditio enim ponit in incerto, atque ideo non est obligatio contractus ante euentum conditionis. Probat suam sententiam à simili. Nam si quis dicat, *Contrahe tecum si morieris*, purum contractum efficit, nec conditione suspenditur, sed morâ, nimirum tempore mortis. Debetur enim contractus matrimonij, vnde non potest esse sub conditione, quæ ponit in incerto, vtrum res debeatur, an non, debetur tamen tempore mortis, non antè. Is enim sensus est illius conditionis, *Contrahe tecum cum egeris animam*, apponendo diem mortis ranquam tempus destinatum.

De altera verò conditione, *Contrahe tecum, si Antichristus veniet, vel nascetur*, censet n. 14. cum Co-uarruua, Enriquez, & aliis non esse purum contractum, sed verè conditionalem. Probat, quia licet certum sit Antichristum venturum, vel nasciturum; at incertum est quo tempore, & die; & potest contingere vt non nascatur viuo eo, cum quo contrahitur: ergo habet effectum suspendendi omnem obligationem, & contractum. Quod enim in incerto ponit, non potest non esse conditio suspendens.

Vt res hæc radicitus intelligatur, obseruandum est *primo*, in his quæ per naturam necessaria sunt, & futura sunt, duplicem apponi posse conditionem. *Primo* enim potest poni omnino necessaria, & certò futura conditio, ita vt res ipsa sit certa, & dies quoque ac tempus sit certum. Vt si quis dicat, *Contrahe tecum si cras sol oriatur*; adhibet conditionem omnino certam: nam & certum est futurum ortum Solis, & crastina die nasciturum. Quamuis enim incertum sit, an sit nasciturus sol crastina die viuento eo cum quo contrahitur, quia potest mori hodie ante diem crastinum; tamen viuento ipso, est certus crastina die ortus Solis, nec potest id à causis naturalibus impediri. *Secundo* potest apponi conditio circa rem ipsam in se certam, ex aliqua tamen parte incertam, quoad diem, & tempus. Vt si quis dicat, *Contrahe tecum si Antichristus nascetur*; ponit conditionem certam quoad rem ipsam: nam certum est ex Scripturæ sacra testimonio Antichristum futurum, & nasciturum; est tamen incertum quo tempore, & quo die sit nasciturus; nam est incertum, an sit nasciturus viuento eo cum quo contrahitur, vel mortuo. Potest enim contingere vt non nascatur viuento eo cum quo contrahitur, & ita conditio illa ponit in incerto. Similis est illa alia conditio: *Contrahe tecum si pater morietur*; licet enim certum sit patrem moriturum, incertum tamen est tempus, & dies, & potest contingere vt is cum quo contrahitur, decedat viuento patre.

Præterea obseruandum est, iuxta iuris dispositionem, & rectam ex natura rei rationem, nisi ex mente, & intentione contrahentium aliunde aliud constet, nō eodem modo loquendum esse in his omnibus conditionibus. Nam quando res certa est, & dies, ac tempus quoque certum, ita vt nullo modo res, nec ex se ipsa, nec secundum ordinarias naturæ leges sit impedibilis, tunc propriè illa conditio non est verè & propriè conditio, nec vim habere potest conditionis, neque effectum suspendendi contractum, vel obligationem. Hac enim de causa, quæ sunt præsentia, & præterita, nequeunt suspendere, nec vim veræ conditionis habere, quia hæc iam in nullo causarum concursu impediri possunt, cum facta infecta esse non possint. Quando verò res est certa, & tempus, ac dies incertus, non censetur conditio necessaria, sed contingens, quia impediri potest, & ideo incerta, & ita habet effectum suspendendi contractum, vel obligationem. Quod enim

Pere de Matrimonio.

in incerto re ponit, non potest non esse conditio suspendens. Sic liquet manifestè exemplo sumpto ex legato relicto: si enim quis relinquat legatum Petro, si Franciscus morietur; prædicta conditio propriè vim habet conditionis suspendiua, vnde non debetur legatum, nisi Franciscus morietur, & si Petrus legatarius decedat ante Francisci mortem, non debetur legatum, quia potest viuo legatario non venire ea conditio, vt probat textus l. 1. §. 2. *D. de condition. & demonstrat.* Idè dico, si contrahatur matrimonium sub hac conditione, si pater morietur, suspendi consensum, & contractum matrimonij conditionale esse, quia potest contingere vt is cū quo contrahitur, decedat, viuo patre, vnde apposita est vera, & propria conditio suspendens. His præmissis,

Dico *primo*, si contrahens, cum dicit, *Contrahe tecum si sol cras oriatur*, intendat non dare consensum nisi adimpletâ ea conditione, contractum suspendi verè vsque ad existentiam conditionis. Hoc videtur certum apud omnes. Ratio est, quia consensus eam solum vim habet, quam contrahens intendit, vt liquet; ergo si intendat eo vsque non consentire, suspendit consensum, & contractum. Vnde ea conditio tunc haberet propriè rationem veræ conditionis suspendentis contractum, & obligationem, nec erit contractus quousque ponatur conditio; quia valor consensus, & matrimonij contractus pender ex intentione contrahentium. Idem dicendum de aliis conditionibus, *Contrahe tecum si pater morietur, vel si Antichristus nascatur*, si contrahentes velint suspendere suum consensum.

Vnde colligo, quādo certum est, qua intentione contrahentes conditionē illam adiecerint, huic esse standum. Quando verò id non ita liquet, hoc spectandum est, ac discernendum ex verbis ipsorum, & sine ob quæ eā conditionē adiecerint. In dubio verò cōmunis sensus, & intentio contrahentium hoc modo, spectanda est, & colligenda iuxta sequentia tria dicta.

Dico ergo *secundo*, si quis ita contrahat, *Ego tecum contrahe, si sol cras oriatur*, nisi aliud constet de mente contrahentium, non suspendi consensum eā conditione, sed fieri contractum absolutum, & purum. Ita sentio cum communi doctrina, quæ sequuntur Sanchez, & Basiliius citati. Ratio est optima adhibita à Sanchez, quia illa conditio cum sit præsens, & determinata in sua causa, & sit omnino necessaria, naturaliter loquendo, iam censetur impleta in sua causa: ergo nequit esse suspensiva contractus, sed ostētiua certitudinis illius.

Dico *tertio*, aliquādo posse apponi in contractu eā conditionem, si sol cras nascatur, vt obligatio contractus suspendatur, non verè conditione, sed morâ, & temporis præfinitione vsque in diem crastinum. Id rectè notauit Basiliius Ponce, nec Sanchez negauit. Ratio est, quia non repugnat contractui absoluto, & puræ obligationi, suspendi morâ, sed solum suspendi verè conditione. Nam quod est certum, vt verè est, solem nasciturum crastina die, non est sub conditione; neque enim conditio ponit in incerto; ac proinde non suspendit consensum, nec contractum, nec obligationem quæ ab eo tempore iam est; potest tamen ea obligatio esse suspensa vsque in diem crastinum tanquam morâ, & temporis præfinitione adiectâ. Quod clarè illustratur exemplo legati. Si enim quis sic legaret: *Lego tibi centum si morieris*; purum quidem legatum efficeret, nec conditione suspenditur, sed morâ, vt ait Papinianus l. *heres meus* 78. *de condit. & demonstrat.* Quamuis enim incertum sit, quo die sit moriturus, quia tamen non potest dies mortis nō venire, & qui de viuo legatario, cum certum sit, viuenti debitum iri, non potest esse sub conditione; quæ ponit in incerto, vtrum res debeatur, an non.

O 3

Vnde

n. 42. Gaspar Hurtado *disp. 7. difficult. 10. n. 43.* Lefsius *de iust. lib. 2. cap. 18. dub. 15. n. 122.* & alij. Probant Sanchez, & Lessius id Ecclesiam præsumere ad euitandum animæ periculum, ne videlicet contrahentes separati, & aliis iuncti, in adulterio viuant, si à parte rei prior contractus validus fuit. Non placet ratio, nam etiam è contrario, si prior contractus à parte rei non fuit validus, exponunt se periculo cohabitandi, & accedendi ad non coniugem. Quare sicut in hoc euentu excusaret à peccato bona fides, ita & in priori. Ratio ergo à priori nostri dicti est dispositio iuris in cap. *fin. es. m. re iudicata*, ubi in fauorem matrimonij, in dubio semper pro eius valore iudicandum esse decernitur. Et fauet ratio, quia nemo præsumitur, nisi de contrario constet, cum contrahit matrimonium, aut velle peccare, aut in re aded graui, ac sancta velle nugari, ac suum actum reddere irritum. Vnde cum id Ecclesia non præsumat, rectè arbitratur in dubio eam conditionem impossibilem haberi pro non adiecta, & censi purum matrimonium.

13 Dico *quarò*, etiam in foro interiori conscientie, dum contrahentes incerti sunt ac dubij, an conditio impossibilis fuerit seriò, vel iocosè apposta, standum pro matrimonio, & iudicandum de illa ac si non fuisset apposta. Ita Sanchez *citatus*, cum alijs n. 2. Contrarium tenet Gaspar Hurtado *difficult. 70. relatà n. 43.* dicens in eo foro conscientie procedendum esse ac si fuerit conditio impossibilis seriò apposta, & ac si matrimonium fuerit nullum: & consequenter non possunt coniuges procedere, ne se exponant periculo accedendi ad non coniugem, nisi priùs contrahant sub conditione, nempe si matrimonium sub conditione impossibili antea celebratum, non fuit validum. Cæterum nostrum dictum probatur, quia in prædicto dubio iudicat Ecclesia in foro externo esse matrimonium, ut vidimus: ergo idem iudicandum est in foro interno. Patet consequentia, quia idem in vtroque foro seruandum est, ubi forum externum non innititur falsæ præsumptioni, nec proceditur ex falsa præsumptione, sed veritas cognita est, ut contingit in præfenti. Quare sicut de Baptismo, & cæteris Sacramentis, dum ea recipiens non est certus de contraria intentione, iudicandum est in vtroque foro, iuxta intentionem Ecclesie recepisse, ac proinde valida esse, sic de matrimonio idem iudicium ferendum est in vtroquo foro.

Ad argumenta opposita.

14 Ad primum dico illis verbis sufficienter declarari esse nouam constitutionem, cum decernat ius conditiones impossibiles in matrimonio debere propter eius fauorem pro non adiectis haberi. Vbi notanda est particula illa, *propter eius fauorem*; non enim dixit debere haberi pro non adiectis, spectatâ ipsâ naturâ contractus, sed propter eius fauorem. Quibus verbis manifestè ostendit Pontifex fuisse peculiarem fauorem matrimonij nõ communem alijs contractibus prædictam constitutionem, atque aded non ex natura contractus, sed ex noua dispositione Ecclesie statutam.

Ad secundum negatur antecedens; nullum enim sequitur inconueniens; nam si constet contrahentes seriò apposuisse conditionem impossibilem, ita ut noluerint contrahere nisi dependenter ab existentia illius, tunc ipsa Ecclesia non reiciit conditiones, & decernit nullum esse matrimonium ex defectu consensus, quia conditio adimpleri non potest. Si verò constet contrahentes non habuisse contrarium dissensum ob eam conditionem, declarat fuisse consensum absolutum & purum; & in dubio de intentione talis conditionis præsumit in fauorem matrimonij, & decernit fuisse puram & absolutam. Quod ergo damnum, vel

periculum animæ, vel quæ iniustitia inde oriri, vel timeri potest, satis est explicatum.

16 Circa tertium, sentit Sanchez cum alijs, quos ipse refert *lib. 5. disp. 3. n. 11. 12. 13. & 14.* ut conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, exigi ut contrahentes conscij sint constitutionis nouæ dicti capitis finalis, statuentis eam conditionem habendam pro non adiecta. Probat, quia conditio impossibilis, ex natura sua, importat dissensum, & etiam attento frequenti loquendi modo; solum ergo noua Ecclesie conditione ac peculiari statuto in dicto cap. finali, in fauorem contractus matrimonij decretum est ut habeatur in illo pro non adiecta, & censeatur purus contractus: ergo ut contrahentes matrimonium sub ea conditione impossibili habeant eam in vtroque foro pro non adiecta, & censeantur purè contraxisse, necessarium est ut huius constitutionis conscij sint. Nam constitutio non obligat ignorantes, cap. 2. de constitutionibus. Ex alio capite cum conditio impossibilis ex se dissensum explicet; si contrahentes ignorant ius statuens haberi pro non adiecta, ex parte illorum non erit consensus, sed dissensus. Idem sentit Lessius *lib. 2. cap. 18. dub. 15. n. 122.* sic dicens, quando vterque contrahentium scit conditionem esse impossibilem, & iure statutum esse, ut habeantur pro non adiecta, contractum matrimonij non reddere irritum. Quia eâ cognitione stante, si volunt contrahere, additâ tali conditione, præsumuntur illam ioco addere, & velle, ut ex parte rei habeatur pro non adiecta, sicut sciunt illam à iure haberi. addit Sanchez . 12. & quidem consequenter, non sufficere si alter ex contrahentibus nouerit ius statuens haberi pro non adiecta conditionem impossibilem, sed oportere ut id notum sit ambobus contrahentibus. Quia cum matrimonium constet ex vtriusque consensu, & conditio impossibilis ex se dissensum explicet, si alter contrahens ignoret ius statuens haberi pro non adiecta, ex parte illius non erit consensus, sed dissensus. Ex quo infert, moraliter loquendo, nunquam euenturum casum, in quo iudicandum sit etiam in foro externo matrimonium, contractum sub conditione impossibili: quia cum requiratur ut sit hoc ius vtrique cognitum, nunquam illud notum erit saltem fœminæ contrahenti.

17 Dico *primò*, tunc maximè conditionem impossibilem additam matrimonij contractui habendam pro non adiecta, quando contrahentes norunt dictam iuris dispositionem dicti cap. finalis. Patet, quia tunc secundum eam dispositionem censentur velle contrahere; nisi de contrario expressè constet. Nam, ut iam dictum est, si contrahentes verè intendunt nullo modo contrahere nisi eâ posita conditione, manifestum est, nunquam contrahere matrimonium. Quia matrimonij contractus nullo modo potest subsistere sine consensu contrahentium, qui conditione non posita omnino deficit, & cum sit impossibilis, nunquam ipsa ponitur. Veruntamen, quando id non constar, & sciunt dispositionem iuris in fauorem matrimonij, præsumendum est prudenti iudicio eam conditionem solum ioco adiecisse, & secundum eam dispositionem contrahere voluisse.

18 Dico *secundò*, conditionem impossibilem etiam habendam esse pro non adiecta, in contractu matrimonij, quando oppositum non constar, tametsi contrahentes ignorent dictam iuris dispositionem. Ita tenent multi graues Doctores, inter quos Rebellus *dicta q. 10. sect. 4. n. 26.* Basilius *lib. 3. cap. 4. n. 8.* Gaspar Hurtado *disp. 7. difficult. 10. n. 42.* & alij. Probat *primò*, quia in hoc euentu eadem est etiam conuenientia, & ratio id præsumendi, quia nisi de contrario

trario expressè constet, præsumit Ecclesia contrahentes in re aded graui & sancta nolle nugari, & suum actum irritum reddere. *Secundò*, quia omnes fideles contrahere debent iuxta intentionem Ecclesie: ergo id credendum est facere contrahentes ignorantes illud ius, & consequenter eam conditionem habendam esse tanquam non adiectam, cum ipsa Ecclesia id decreuerit. Nec valet obiectio adhibita à Rebello non omnes de facto contrahere iuxta intentionem Ecclesie, cum eas quas volunt conditiones apponant interdum contra intentionem Ecclesie, imò etiam contra legem diuinam, ut patet, cum apponunt conditiones turpes, vel contra substantiam matrimonij. Non, inquam, valet, quia iam dictum est, si constet expressè non contrahere iuxta intentionem Ecclesie, & apponere seriò illam conditionem impossibilem, ita ut noluerint contrahere nisi dependenter ab existentia illius, tunc certum esse nullum esse matrimonium ex defectu consensus. Cæterum quando id non constat, credendum est contrahere iuxta intentionem Ecclesie, & saltem implicite intendere facere quod Ecclesia vera facit, siue quod Christus instituit. Cum enim contrahant matrimonium quod est Sacramentum, ut ministri Christi; necesse est ut eam habeant intentionem. Nemo enim agit ut minister alterius, nisi intendat agere quod alter instituit, & quidem eâ ratione, qua fieri instituit. Hinc patet solutio ad argumentum Sanchez: nam licet ignoretur ea Ecclesie constitutio in fauorem matrimonij, ut nimirum habeatur conditio impossibilis pro non adiecta; cæterum cum verè fiat matrimonij contractus iuxta intentionem Ecclesie, sequitur eam conditionem habendam esse à contrahentibus tanquam non adiectam, nisi de contrario expressè constet. Vnde ea constitutio obligat quoque ignorantes, quatenus hi etiam tenentur contrahere iuxta mentem & intentionem Ecclesie. Addo etiam aliam rationem, nam si intelligeretur contrahentes apponere conditionem impossibilem, non iocosè, sed seriò, verè non contraherent matrimonium, ut est manifestum: ergo si ex sufficientibus alijs indicijs conuincatur illos per iocum apposuisse conditionem illam, parum refert, an scientiam, vel ignorantiam habuerint eius constitutionis.

19 Circa quartum, Basilius de Leon secutus Petrum de Ledesma *de matr. q. 47. art. 5. dub. 1. §. hoc posito fundamento*, nomine impossibilis conditionis in illo iure non intelligit conditionem impossibilem de præfenti, aut præterito, ut cum dicitur, *Contraho tecum, si cælum digito tangis, aut tetigisti*, sed tantum impossibilem de futuro, ut, *Contraho tecum si cælum digito tetigeris*. Probari potest

Primò, quia sola conditio impossibilis de futuro potest apponi in matrimonio ut modus & pactum, non verò ea quæ est impossibilis de præfenti, aut præterito.

Secundò, in dicto cap. finali, loquitur ius de conditionibus impossibilibus: ergo intelligi debet de propriè conditionibus; nam verba iuris sunt propriè intelligenda: sed conditiones de præterito, aut de præfenti non sunt propriè conditiones, quia non suspendunt quod est proprium conditionis: ergo solum intelligendum de propriè conditionibus, quando videlicet sunt per verba de futuro.

Tertiò, eodem tenore decernit ibi Gregorius IX. reiciendas esse à matrimonio conditiones impossibiles, & turpes; sed hæ non reiciuntur, quando sunt de præterito, aut de præfenti, ut dicemus infra: ergo.

Vltimò, eodem capite asserit Pontifex conditionem contrariam substantiæ matrimonij annullare illud; sed non annullat, quando est de præterito, aut de præ-

19 senti, sed tantum quando est de futuro: ergo similiter cum decernit esse reiciendas conditiones impossibiles, intelligit de conditionibus de futuro.

Verius iudico cum Sanchez & alijs quos ipse refert *lib. 5. disp. 4. n. 13.* prædictas conditiones, quamuis sint de præterito, aut præfenti esse, quoque reiciendas. Moueor, quia intentum Pontificis in dicto cap. finali, dum decernit conditiones impossibiles esse reiciendas, non est id decernere, quia obligant ad aliquid impossibile, sed quia omnino impossibiles sunt. At tam impossibiles sunt siue apponantur de præterito, præfenti, aut de futuro. Quare sicut in conditionibus necessarijs non est differentia, an apponantur de præfenti, præterito, aut futuro, quia semper sunt necessaria ac præfentes in suis causis; ita idem dicendum de conditionibus impossibilibus.

Hinc patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum, negatur antecedens, nam impossibilitas non minus extenditur ad conditiones de præfenti, aut de præterito, quam ad conditiones de futuro. Pontifex autem vult in cap. illo finali, ut omnes illæ habeantur pro non adiectis, quia omnes illæ omnino impossibiles sunt.

Ad secundum, dico, tametsi verum sit conditiones de præfenti, aut præterito non esse propriè, & strictè conditiones, cum nequeant suspendere contractum; at ius ipsum dum reiciit conditiones impossibiles, non attendit ad proprietatem conditionis quæ est suspendere, sed ad ipsam impossibilitatem, quæ æque propriè reperitur in conditione impossibili de præterito, & præfenti.

Ad tertium, diuersa est ratio de conditionibus turpibus, ac de impossibilibus: nam illæ reiciuntur, quia incitant ad peccandum, & ad aliquid turpe faciendum inducunt; cumque hoc solum inueniatur in turpibus de futuro, ided solum turpes de futuro reiciuntur. At impossibiles reiciuntur præcisè, quia impossibiles sunt, quæ impossibilitas æquè reperitur in conditione de præfenti, & de præterito.

Ad vltimum similiter respondeo, assignando eandem disparitatem; nam conditio contra substantiam matrimonij ided annullat, quia est obligatoria ad implendum aliquid contra substantiam, vel contra matrimonij bona; quæ ratio solum habet locum in conditione de futuro. At impossibilitas in vtraque conditione præterita, vel præfenti & futura, æquè reperitur.

21 Circa quintum & vltimum, discurremus oportet per varias, & multiplices conditiones attenda dispositione iuris in dicto cap. finali. In quo pono solum esse sermone de conditionibus impossibilibus reputatis ut talibus. Nam conditio impossibilis reputata possibilis, non reicitur à contractu matrimonij, vel sponsalium, sed suum sortitur effectum ut supponunt communiter Doctores. Et ratio est, tum quia licet conditio sit impossibilis in se, si tamen à contrahentibus reputetur possibilis, & contingens, eandem vim habet in eorum animis, & apprehensione, ac si verè esset possibilis & contingens; at si possibilis esset, non reiceretur: ergo nec reiceretur dum possibilis existimatur. Tum etiam, quia in dicto cap. finali eodem modo loquitur ius de conditione turpi & de impossibili; at turpis reputata honesta non reicitur, sed sortitur naturam aliarum conditionum honestarum, ut impletâ conditione, & non aliter obligatio matrimonij confurgat. Igitur idem dicendum est de conditione impossibili, reputatâ possibili. Tum denique, quia in eo euentu vitiatur contractus matrimonij ex defectu consensus. Cum enim contrahentes crederent posse euenire conditionem, quam iudicant possibilem esse,

esse, non videntur consentire nisi in illius euentum, vt contingit in alijs conditionibus verè, & re ipsa possibilius. Quo præmissis,

22. Dico primo, in dicto cap. finali conditiones impossibiles per naturam reici à matrimonio, & haberi tanquam non adiectas. Ita communiter Doctores. Et ratio est, quia dum in cap. finali deciditur conditiones impossibiles reiciendas esse, vt supra docuimus, intelligi debet præcipuè de conditionibus verè impossibilibus, quales sunt naturà impossibiles, vt est illa, Contraho tecum si cælum digito tetigeris.

23. Dico secundo, de conditionibus iure impossibilibus, v.g. de hac conditione, Contraho tecum si inter consanguineos intra quartum gradum potest, ac licet matrimonio contrahi, idem esse sentiendum, ac de conditionibus impossibilibus per naturam, nimirum esse reiciendas, & tanquam non adiectas esse habendas. Ita Sanchez dicto lib. 5. disp. 4. n. 7. Et ratio est, quia id dicitur impossibile quod de iure fieri non potest, cum id possimus quod iure possumus, vt habetur l. nepos Proculo, ff. de verb. significatione. Et patet à simili, nam testamentum à quo similiter reicitur conditio impossibilis, valet reiecta conditione, non tantum per naturam, sed iure impossibili, vt habetur l. 1. ff. de conditio. instit. & optimè ostendit noster Molina tom. 1. de iustitia tract. 2. disp. 206. concl. 2. Et quamuis ius variari possit, vt consanguinitatis gradus variati sunt, cap. non debet, de consanguin. satis est conditio dicatur de iure impossibilis, vt secundum præsentem iuris dispositionem sit prohibita; sicut conditio hæc, si sol quiescet, dicitur impossibilis naturà, quia talis est attentio præsentis naturæ cursu, quamuis illum Deus immutare possit. Conclusio prædicta intelligenda est quoque quando est certum, conditione esse contra ius, vt in exemplo ibi allato. Nam si fuerit dubium, non debet tunc haberi conditio pro non adiecta, quia non est cur præsumatur tunc consensus absolutus.

24. Dico tertio, conditiones impossibiles de facto, similiter reici à matrimonio in dicto cap. finali. Eiusmodi est illa conditio, si quis pauperi dicat, Contraho tecum si centum mille aureos in dotem dederis. Moueor, quia plusquam moraliter tam impossibile est pauperi dare centum mille aureos, ac cælum digito tangere, vnde tam irrisorium videtur illud, ac hoc petere: ergo eadem habenda est ratio vtriusque. Vnde prædicta conditio de facto non tantum difficilis, sed plusquam moraliter impossibilis censenda est, & ideo reicitur tanquam impossibilis favore matrimonij. Similiter obeandem rationem reicitur conditio illa, si dederis mihi regnum, vel imperium, tanquam impossibilis de facto: quia est plusquam moraliter impossibile. Vnde ob prædictam rationem reiciuntur quoque prædictæ conditiones ab vltimis voluntatibus, vt probat noster Molina disp. 206. citata.

25. Dico quarto, iuxta decisionem dicti capituli finalis, non esse reiciendam à matrimonio conditionem, quæ ex natura sua possibilis est; ac ex accidenti, vel ex lapsu temporis est impossibilis. Vnde si vera est, valet matrimonium; si verò falsa, vitiabitur. Id docet citatis multis noster Sanchez disp. 4. n. 16. Ratio est, quia talis conditio ex se possibilis & honesta, quamuis per accidens impossibilis sit. Vnde ob hanc causam hæc conditio, Contraho tecum si virgo es, non reicitur, sed si talis est, valet statim matrimonium, secus si talis non sit. Nam prædicta conditio est honesta & possibilis, tamen per accidens supposita defloratione, impossibilis sit.

26. Dico vltimo, conditionem impossibilem contrariam substantiæ matrimonij, vt, Contraho tecum si

veneris ad exequias meas, id est, post obitum meum; vel si Angelus fueris, non esse adiciendam vt non oppositam, sed potius annullare matrimonium. Ita communiter Doctores. Et ratio est, quia talis conditio tollit substantiam matrimonij, cum sit eius substantiæ contraria: ergo excludit consensum necessarium sine quo matrimonium consistere nequit. Atque hoc etiam meo iudicio decernitur prædicto cap. finali de conditionibus appositis, cum sic dicatur. Si conditiones contra substantiam coniugij inserantur, matrimonialis contractus, quantumcumque sit fauorabilis, caret effectu. Quod est dicere, si contrahatur matrimonium sub conditione impossibili cum eo quod contractu ipso matrimonij effici intenditur, ac proinde appositione dictæ conditionis destruitur, aut impeditur id quod contractu ipso construi, & effici intenditur, necesse est vt sub ea conditione contractum careat effectu, seu nullum sit; quia ea conditio sub qua contrahitur, directè, & adæquatè, & contradictoriè opponitur materiæ proximæ, circa quam matrimonium substantialiter versatur, atque aded est impossibilis, & repugnans esse cum ea materia proxima; & ideo eo ipso talis conditio contra essentiam, & substantiam contractus matrimonij, qui essentialiter & substantialiter circa illam materiã versatur. Certum igitur debet esse matrimonium contractum sub conditione impossibili contra substantiam matrimonij esse nullum & irritum, cum fiat dependenter ab existentia conditionis impossibilis cum ipso contractu, & cum eius materia proxima.

SECTIO IV.

An hæc conditio: Contraho tecum, si Papa dispensauerit, sit impossibilis, an potius sit inter possibles reputanda.

Controuersia hæc appendix est præcedentis, & necessaria; nam tam matrimonium, quam sponsalia, & alij contractus fieri possunt sub ea conditione, Contraho tecum si Papa dispensauerit in impedimento consanguinitatis; vel instituo te filium spurium, si Princeps legitimauerit; videndum ergo an prædicta conditio censi debeat impossibilis, an verò possibilis & licita, vt inde colligamus quæ sit vis & valor prædictorum contractuum.

Ratio autem dubitandi est, quia hæc conditio, si Papa dispenseret, pendet à voluntate Principis mutantis ius, & ideo in iure censetur impossibilis, vt habetur l. idem Iulianus. D. de leg. 1. vbi dicitur, id quod non potest fieri sine dispensatione Principis, censetur iure impossibile: sed conditio impossibilis de iure habetur pro non apposta, atque ita contractus fit absolutus: ergo.

Dico primo, si matrimonium celebretur de præsentis sub conditione, si Papa dispensauerit inter eos, in quorum impedimento Papa nunquam dispensat, vt inter patrem & filiam, inter duos fratres, eam conditionem reputandam impossibilem; & matrimonium nullum esse omnino, neque vim habere sponsalium. Hoc vt certum supponunt Doctores. Prima pars constat, quia pendens à voluntate Principis reputatur impossibile, quando Princeps id concedere nunquam solet, vt constat ex lege apud Iulianum 4. §. finali ff. de legat. 1. & notant communiter Iurisperiti: ergo talis conditio dicitur impossibilis, & vt talis reicienda, iuxta cap. finale, de conditionibus appositis, vbi sumitur

tur impossibile pro eo quod natura, vel iure impossibile est, vt dixi sect. præcedenti. Secunda pars liquet ex præcedenti; quia cum conditio prædicta censetur impossibilis, & huiusmodi dispensatio sit turpis, & contra leges, manet contractus purus inter inhabiles, & ideo nullus. Idem est etiam si Papa dispensare solet ex causâ, tamen ea causâ, ex qua solet dispensare, non est inter huiusmodi contrahentes. Ratio est, quia ea dispensatio non potest esse licita, & ex consequenti conditio eius dispensationis turpis est. Vnde nec possunt contrahentes absque graui culpa dispensationem petere, nec ea vti, etiam si tali contractui, vel promissioni iuramentum accedat; quia tale iuramentum est contra bonos mores, nec iuramentum est vinculum iniquitatis, cap. quanto, de iureiurando; manet igitur contractus ille purus inter inhabiles, & ideo omnino nullus.

3. Dico secundo matrimonium contractum inter duos impeditos eo impedimento consanguinitatis, v. g. in quo solet ex causa Papa dispensare, & habentes iustâ dispensationis causam, validum esse in ratione contractus conditionalis. Ita communiter Doctores, quos refert & sequitur Sanchez lib. 5. disp. 5. n. 12. Ratio videtur manifesta, quia conditio est possibilis & honesta, & nihil ibi contra legem fit: lege enim non est prohibitum contrahere sub illa conditione, sed contrahere tempore quo non sunt capaces purè, & absolute, quod tamen isti contrahentes non faciunt. In contractu enim conditionali, duæ insunt obligationes, prima est pura expectandi dispensationem; altera conditionalis, cuius effectus suspenditur vsque ad euentum conditionis; cumque prius sit conditionem impleri, quam contractum perfici, cum perficitur obligatio matrimonij, iam est tempus habile. Firmiter idem variis exemplis: nam institutio spurij facta sub conditione, si Princeps eum legitimauerit, est valida iuxta communissimam sententiam; quia ea conditio honesta est, ac pendens à voluntate Principis, in quo solet dispensare. Ob eandem rationem venditio rei feudalis, seu maioratus, simpliciter facta inualida est, valet tamen si fiat sub conditione, si dominus feudi, aut Princeps voluerit. Similiter votum Episcopi transeundi ad religionem, si Papa dispensauerit, validum est, secundum omnes. Quia nimirum hæc conditiones pendet à Principis voluntate, facile & honestè id concedentis. Denique quando est controuersia de aliquo beneficio, licitum est contenditibus, pacisci de pensione concedenda sub conditione, si Papa dispensauerit, & verè obligat; cum tamen ea seclusa pactum esset illicitum, & simoniacum. Igitur idem dicendum in nostro casu. Vtrum verò perficiatur contractus prædictus matrimonij in plena conditione, seu facta dispensatione absque nouo consensu, infra sect. 13. examinabitur. Ex his

4. Colligo primo prædictum contractum conditionatum optimè firmari iuramento. Patet, quia, vt dictum est, in petenda ea dispensatione nullum est peccatum, neque in concedenda: ergo nihil obest quominus iuramento corroborari queat.

5. Colligo secundo, consanguineos eo modo contrahentes matrimonium non incurrere excommunicationem latam Clemeninã unicã, de consanguineis, contra consanguineos contrahentes. Patet, quia ea excommunicatio lata est contra eos, qui de facto & absolute contrahunt; isti autem non contrahunt de facto absolute & purè, nam ea conditio non reputatur impossibilis, sed est possibilis & honesta, & ideo non reicitur, & consequenter contractus non remanet purus & absolutus.

6. Colligo tertio, valere conditionem legato, vel ma-

ioratui adiectam, vt legatarius, vel succedens maioratui ducat consanguineam, præmissa Papæ dispensatione. Quia ea conditio non reputatur impossibilis, & exprimitur dispensatio, quam solitus est Papa concedere; etiam si consanguinitas sit in secundo gradu, quia licet in hoc gradu difficile dispense Papa, sæpe tamen solet dispensare. Sic noster Sanchez cum alijs disp. 5. n. 19. & 20. Pertinebit autem ad legatarium, vel successorem maioratus onus petendi dispensationem: cum ipse teneatur niti implere conditionem, si vult legatum, vel maioratum, sicut ipsi incumberet quoque subire quodcumque aliud onus legato adiectum, vel maioratui. Vnde in genere loquendo, illius erit procurare dispensationem, qui cupit contractum perfici, quia eius res proprie agitur.

Ad rationem dubitandi respondeo maiorem illam tantum esse veram in casu quo Princeps nunquam solet consentire, vt ibidem additur; secus vbi solet consentire, seu dispensare, vt in nostro casu.

SECTIO V.

An conditio turpis contraria substantiæ, & nature matrimonij, ipsum annullat, vel potius tanquam turpis reiciatur.

Impossibilibus conditionibus sunt valde affines conditiones turpes, quæ etiam impossibiles iudicantur, non natura, sed iure. Nam id possumus quod iure possumus, l. nepos Proculo, 125. de verb. significatione. Huiusmodi autem conditiones turpes, quædam sunt contrariæ substantiæ matrimonij, aut bonis eius; quædam verò non sunt contrariæ, sed sunt contra bonos mores. De illis ergo in hac sectione agendum, & non de omnibus, sed de illis solis quæ sunt contra substantiam & naturam matrimonij præcisè. Dicuntur autem conditiones quæ sunt contra substantiam matrimonij præcisè, quæ sunt contra materiam proximam & substantialem, circa quam contractus essentialiter, seu substantialiter proximè ac immediatè versatur; seu quæ sunt impossibiles & repugnantes esse cum materia proxima: nam eo ipso tales conditiones sunt contra essentiam & substantiam contractus matrimonij, qui essentialiter, & substantialiter circa illam versatur. Quo præmissis,

Dico primo, certum esse apud omnes contractum matrimonij sub conditione non transferendi dominium corporum ad vsum coniugalem, neque se obligandi ad illum obligatione radicali, esse nullum & irritum. Ratio est, quia prædicta conditio directè & adæquatè & contradictoriè opponitur materiæ proximæ circa quam matrimonium substantialiter versatur, nempe dictæ translationi dominij, quæ est de essentia & substantia matrimonij, & dictæ radicali obligationi, quæ ab illa essentia re ipsa inseparabilis est: ergo matrimonium sub ea conditione contractum contrahitur sub conditione impossibili cum eo quod contractu ipso matrimonij necessariò ac essentialiter intenditur effici: ergo appositione dictæ conditionis necessariò, ac essentialiter destruitur. Firmatur, quia sine substantia nihil potest subsistere, cap. tua nos, de sponsal. & cap. detrahe 1. q. 1. multò minus poterit subsistere sine essentia: sed substantia & essentia contractus matrimonij consistit in consensu translationis mutui dominij corporum: ergo conditio huic contraria destruit substantiam matrimonij,

nij, & illum annullat. Quare sicut contractus venditionis destruitur, si eâ conditione fiat, vt empti rei venditæ dominium non comparet, quia repugnat substantiæ talis contractus; ita similiter conditio non transferendi mutuo corporum dominium repugnans substantiæ matrimonij, illius contractum vitabit, & annullabit. Atque hoc expressè decernitur *cap finali, de conditionibus apposis*, ibi: si conditiones contra substantiam coniugij inferantur, matrimonialis contractus quantumcumque sit fauorabilis, caret effectu. Addo in confirmationem dicti, etiam conditionem impossibilem, quæ est contra substantiam matrimonij, non esse vt impossibilem reiiciendam, sed vitare, & annullare matrimonium, vt probavi sectione præcedenti, dicto ultimo, quia tollit substantiam matrimonij.

3 Dico *secundo*, prædictam conditionem matrimonij contractum irritare, & annullare, tamen ab vno tantum contrahentium apponatur. Hoc videtur manifestum, vt notauit Sanchez *disp. 13. n. 3.* Quia ad matrimonium requiritur mutua corporum traditio. At in eo euentu non inuenitur, cum alter non absolute tradat corpus, imò dissentiat in tali traditione, & consequenter excludit verum ac necessarium consensum: ergo nullo modo est verum matrimonium. Firmiter, quia valor matrimonij essentialiter pender à consensu vtriusque in materiam substantialem illius: ergo si consensus vnus elicitur dependenter à conditione contra substantiam, seu materiam substantialem matrimonij, qualis est prædicta conditio, nihil fiet.

4 Dico *tertio*, prædictam conditionem contrariam substantiæ matrimonij, illud irritare ex natura rei, seu iure naturali. Ita rectè notarunt Sanchez *disp. 9. n. 4.* & Gaspar Hurtado *disp. 7. diff. ult. n. 30.* Et ratio est, quia prædicta conditio ex natura rei opponitur substantiæ & naturæ matrimonij.

Vnde colligo, Pontificem, dum dicto cap. finali definiuit conditionem prædictam vitare matrimonium, nihil noui statuerè circa hoc, sed ius ipsum naturale illud dictans accurate explicare. Ex quo etiã fit matrimonium non baptizatorum sub prædicta conditione contractum, etiam esse nullum; quia isti etiam comprehenduntur ipso iure naturali.

Obiicies *primo*, conditio retinendi proprietatem est contra substantiam professionis *cap. cum ad monasterium, in fine, de st. t. monachorum*; & tamen non vitiat professionem, vt constat ex *cap. finali, qui clericici, vel vouentis*, vbi approbatur professio cum conditione manendi in domo cum omni substantia propria. Igitur conditio contraria substantiæ matrimonij non annullabit ipsum.

Secundo, ex *cap. Diaconi 28. dist. valet* facer Ordo collatus alicui, eâ lege, vt possit uxorem ducere, reiiciaturque conditio. Et *cap. 2. 10. q. 1.* valet consecratio Ecclesiæ reiectâ conditione, vt non subsit Episcopi curæ: ergo idem dicendum in matrimonio.

Tercio, de substantia contractus precarij est, vt solum duret, quandiu voluntas concedentis fuerit; at conditio contra hanc substantiam est vt res precarij concessa vsque ad certum tempus teneatur, neque liceat concedenti reuocare; & ea conditio precarij contractum non vitiat, vt habetur *l. Lucius Titius 32. ibi, quando volueris, D. de donat.* ergo etiam conditiones contrariæ substantiæ matrimonij ipsum non vitiant.

Ultimo, de ratione donationis causa mortis est, vt quotiescumque donantem penituerit, possit reuocari. Et tamen si contra eam substantiam ponatur conditio in donatione causa mortis, vt reuocabilis sit,

tam donatio, quam conditio sustinetur. *l. vbi ita donatur 2. d. eodem.*

Ad primum, concedo quod verissimum est per votum paupertatis in solemnem professionem fieri personam incapacem dominij & proprietatis; nego tamen in alio textu approbati professionem cum conditione manendi in domo cum omni substantia quoad proprietatem, seu dominium: solum enim conditio est, vt de licentia Prælati, & domi suæ remanere possit, & bona sua haberet ad vsum, dependentem tamen à voluntate Prælati; quod totum non est contra naturam status religiosi.

Ad secundum, verum est neutrum vitare, quia nec conditio ducendi uxorem est contra substantiam Ordinis, sed cõtra præceptum Ecclesiæ illi annexum; nec conditio vt Ecclesia consecrata non subsit Episcopo, est contra substantiam consecrationis, vt per se liquet.

Ad tertium, dico verum esse precarium esse rei alicuius quoad solum vsum gratuitam concessionem reuocabilem ad nutum concedentis, vt habetur *cap. finali, de precariis*; est enim precarium quod precibus ad vtendum datur, & tam diu durat, quam diu patitur qui concessit; vnde illa conditio, ne possit precarium quandocumque reuocari ad nutum concedentis, repugnat substantiæ ipsius contractus. Illa verò lex non est contra hanc doctrinam: nam ibi nullum est verbum quod ostendat agi de precario; est enim sub titulo de donationibus, quare de illis intelligenda est. Vnde sensus legis illius est, vt in mera donatione, donato, gratiisque concessio vsus domi, vel hospitij, ea donatio non extendatur ultra donantis vitam contra hæredis voluntatem, nisi eius etiam voluntas accederet; quamuis dictum sit vt quã diu vellet, hospitio vteretur. Id enim strictè accipitur; id est, quandiu vellet se viuo, vel se mortuo eius hæres.

Ad vltimum, dico, sæpè contingere vt vna; vel alia appõsita conditione mutetur natura illius contractus, & transeat in alium. Cum enim isti contractus sint iure humano inuenti, vnâ adiectâ, vel detractâ conditione, fit alius nouus contractus. Hinc est, cum iura velint, disponentium, aut contrahentium voluntates non perire, sæpè fieri vt vna conditio contra substantiam huius contractus sustineatur, quia transfertur in alium. Sic ergo intelligitur textus in *aiela l. vbi ita donatur*. Nam cum conditio, de qua in eo textu, repugnet donationibus causa mortis, fit translatio ad donationem inter viuos, quæ ei similis est. Quod rectè expendit Basilius Ponce *lib. 3. cap. 10. n. 6.* Constat igitur, tam in matrimonio, quam in aliis contractibus certum esse, vt conditio contra substantiam actus illum vitiet; destructâ enim substantiâ, & naturâ, nihil remanere potest.

SECTIO VI.

An conditio turpis contraria tribus matrimonij bonis ipsum vitiet, an potius tantum turpis quasi non appõsita reiiciatur.

TRia matrimonij bona sunt, bonum prolis, nempe non vitandi illam positiuè medio illicito; bonum fidei, seu fidelitatis, id est, non adulterandi; & bonum sacramenti, seu insolubilitatis, & perpetuitatis. Dico ergo *primo*, certum esse conditiones turpes contra tria prædicta matrimonij bona esse cõtra substantiam

stantiam matrimonij, & ob id matrimonium sub eis contractum esse nullum. In hoc conueniunt Doctores omnes, quod totum clarè decernitur à Gregorio IX. *in cap. finali, de conditionibus appõsitis*, his verbis. Si conditiones contra substantiam coniugij inferantur; puta si alter dicat alteri, Contraho tecum si generationem prolis euites; vel donec inueniam aliam honore, vel facultatibus ditiozem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas; matrimonialis contractus quantumcumque sit fauorabilis, caret effectu. Hæc Pontifex *ibi*. Et probatur manifestè prædictas conditiones turpes esse, & optime dici contra substantiam matrimonij, sumptis pro obligationibus ad executiones, & non pro executionibus ipsis; non enim executiones, vt vitatio prolis illicita, & adulteratio, siue præteritæ, siue præsentis, siue futuræ, sunt impossibiles cum ipsa matrimonij substantia, vt patet, sed tantum obligationes ad eas executiones. Quod sic ostendo, quia sunt contra materiam proximam, circa quam matrimonij contractus essentialiter & proximè versatur. Patet, quia prædicta conditio, & obligatio euitandi prolem illicitè, seu medio illicito, fumendo potionem sterilitatis, & emittendo semen extra vas; sicut & illa alia obligatio non seruandi fidem, & procurandi quæstum, siue adulterandi, directe est repugnans, & impossibilis cum obligatione radicali ad vsum coniugalem, ordinatum ad prolis generationem, & ad seruandam fidelitatem; hæc autem obligatio, sicut & dominium ei correspondens, est materia proxima, circa quam matrimonij contractus essentialiter versatur, & quæ matrimonio valido omnino necessariò inducitur. Vnde clarè inferitur reddi illis obligationibus, & conditionibus matrimonij contractum omnino nullum, quia opponuntur dictæ substantiæ matrimonij contractus. Pariter quoque conditio, seu obligatio contra indissolubilitatem matrimonij, vt quando dicitur, Contraho tecum donec inueniam aliam pulchriorem te, est etiam contra substantiam matrimonij; & ob id matrimonium sub ea contractum est nullum. Patet, quia qui eo modo, & eam conditionem apponendo, contrahit, non tradit suum corpus, nec se obligat absolute in perpetuum, sed tantum ad tempus, quod est contra materiam proximam, circa quam matrimonij contractus essentialiter & proximè versatur, nempe contra perpetuam traditionem corporis, quæ sola, & non temporaria, efficit potest contractum matrimonij. Firmatur id totum; nam tria prædicta matrimonij bona, seu obligatio seruandi tria prædicta bona, quamuis non sit formaliter de essentia matrimonij, est tamen proprietates illius inseparabilis, non secus atque ipsa obligatio radicalis reddendi debitum. Vnde consensus requiritur ad valorem matrimonij tendens explicitè in illius essentiam, virtute & implicitè saltem tendere debet in obligationem prædictorum bonorum, vt ostendi supra *disp. 13. sect. 9.* ergo nequit cum eo consensu consistere, & rectè componi consensus expressus directe contrarius, & repugnans, nempe vitandi prolem illicitè, non seruandi fidem, ac perpetuitatem. Igitur conditiones & pacta, per quæ contrahentes matrimonium ad hæc bona matrimonij contraria obligantur, tollunt debitum consensum, & consequenter matrimonij substantiam & naturam. Amplius hoc idem roboratur: nam consensus in prædicto casu conditionis & obligationis con-

Pere de Matrimonio.

tra prædicta tria bona, haberet pro obiecto id quod est initium duarum obligationum omnino inter se pugnantium. Nam eo ipso quod vult matrimonium perfici, vult obligari saltem implicitè ad seruandam fidem, prolem, & Sacramentum. At eo ipso quod vult sub illa conditione & pactione contrahere, vult teneri ad omnino opposita. Implicat autem has duas obligationes simul nasci; nam qui vult obligari ad vnum, eo ipso vult non obligari ad aliud quod oppositum est; cum ad opposita simul velle obligare non possit. Cum ergo exprimat conditionem, & pactionem, ad quam reuera vult obligationem consergere, quæ opposita est obligationi legitimæ matrimonij, planum est eo ipso nolle obligationem quæ nascitur ex matrimonio, quæ est opposita illi obligationi, quam vult induci ex obligatione & expressa pactione. Hinc

Dico *secundo*, vitium ac nullitatem quam affert conditio appõsita contra prædicta matrimonij bona, & contraria illius substantiæ, non esse ex aliqua iuris humani constitutione, sed iure naturæ. Lex ipsa rei natura, ita vt aliter esse non possit. Ita omnes. Et constat ex præcedenti dicto; quia ex natura rei pugnant & opponuntur dictæ conditiones inter se, & prædictæ conditiones, seu obligationes contra prædicta tria matrimonij bona directe opponuntur substantiæ matrimonij. Vnde dispositio Pontificia supra allata, nihil noui statuit circa hoc, sed solum ius ipsum naturale declarat. Quare Ethnici quoque hoc modo inualidè contrahunt; quia ipsi quoque ligantur iure naturæ. Est etiam similiter notandum, quamlibet conditionem ex dictis matrimonium irritare, quamuis ab vno tantum contrahentium apponatur, propter rationes traditas præcedenti sectione, *ditto 2.* Ex his

Colligo *primo*, quoties prædictæ conditiones ita ponuntur, vt non nascatur obligatio ex ipso consensu, qui ad matrimonium adhibetur, non vitare tanquam contrarias. Vt si dicas, Contraho tecum si feceris vt aliorum matrimonium dissoluatur. Item, Contraho tecum quia sumpisti iam venena sterilitatis, vel tuum corpus aliis tradidisti. Nam ista non pugnant cum consensu matrimonij, cum nulla nascatur obligatio opposita matrimonio, quod contrahitur. Solum ergo possunt vitare, quando referuntur in futurum, & respiciunt obligationem in futurum, aut æquipollent. Vt, si dicas, Contraho tecum si inuenisti venena sterilitatis, & ad vtendum illis in matrimonio: vitiat enim matrimonium conditio hæc, quia perinde est ac obligare se in futurum ad ea venena sumenda: sicut etiam vitiat hæc alia conditio, Contraho tecum si modò per biennium contrahimus; quia æquiualeat propositioni de futuro, nempe, si post biennium soluat matrimonium.

Colligo *secundo*, vt matrimonium irritum fiat adiectâ conditione eius substantiæ contrariâ, debet ea conditio adici non suspensiuè, sed in vim obligationis. Hæc enim verba, Contraho tecum, si sterilitatem procuraueris, aut corpore quæstum feceris, dupliciter accipi possunt. *Primo* suspensiuè, ita vt suspendant consensum, donec conditio sit impleta, vt contrahens nolit matrimonium esse contractum donec fœmina ita fecerit. *Secundo*, in vim obligationis, ita vt significant idem atque hæc, Contraho tecum ea conditione, vt sterilitatem procures, te adulterandam præbeas, siue vt te iam obliges vt illa facias. Et hic est cõmunior sensus ita contrahentium. Nam intendunt vt

P

matrimo

matrimonium statim valeat, eoque ut valido utuntur. Et necessarium ita intelligenda est ea conditio, si te adulterandam præbeas. Nam adulterari nequit, nisi iam nupta. Atque in hoc secundo sensu intelligendum est primum & secundum dictum, propter intractabilem repugnantiam adiunctæ obligationis cum alia obligatione essentialiter inclusa in matrimonio. Non verò in priori sensu suspensiuo, si contrahentes, cum dicunt. Accipio te in meam si in posterum sterilitate procuraueris, suspendant consensum donec sterilitas procurata sit, quia tunc non inducitur obligatio contraria matrimonio, quæ cum ipso debeat consistere, sed prærequiritur procuratio sterilitatis tanquam conditio, ante cuius positionem matrimonium non sit ponendum. Verum est nostrum Coninchium *disp. 29. dub. 3. num. 40. ad finem*, credere in odium tam peruersæ intentionis cap. illo finali etiam talem contractum irritari. Cæterum ipse non credo, nec assentire possum, quia, ut dixi, non est in dicto cap. finali mera iuris humani dispositio circa prædictas condiciones, sed solum declaratio iuris naturalis. At spectato solo iure naturæ talis contractus validus est, & non irritus. Vnde non consequenter loquitur Coninch, nec Thomas Sanchez *disp. 9. num. 9.* existimantes, etiam quando ea conditio ponitur suspensiuè, adhuc vitare quod ea sub conditione contractum est; idque in dicto cap. finali generaliter definiri. Ego verò sentio oppositum, quia prædicta conditio suspensiuè non inducit obligationem repugnantem matrimonio, sed suspendit matrimonium donec illa eueniat; ac proinde non annullat matrimonium, sed tanquam turpis reiicitur, manetque validum. Et dicto cap. finali, ut dixi, circa condiciones contrarias substantiæ matrimonij nihil nouum decernitur, sed solum quod ius naturale dicit ac præscribit, accuratè declaratur.

Colligo *tertio*, intentionem non seruandi fidem, & vitandi generationem, & sumendi venena sterilitatis, non repugnare substantiæ matrimonij; nam stante prædicta intentione stat substantia matrimonij, sicut cum matrimonio stat sterilitatis venena sumere, prolisque generationem vitare; repugnare tamen ad hoc se obligare, pacto inter contrahentes inito.

Colligo *ultimo*, conditionem contrariam substantiæ matrimonij vitare illud quando apponitur in ipso contractu, non verò si apponatur matrimonio iam contracto. Ratio est, quia quando apponitur in initio contractus, idè repugnat eius substantiæ, quia apponitur tanquam pars contractus omnino pugnantem cum altera parte, quo solo modo repugnat substantiæ matrimonij. At quando apponitur matrimonio iam contracto, cum iam dissolui nequeat, non est pars ipsius contractus, nec illum immutare potest, & sic non aduersatur ei, neque ipsum vitat. In quo valde distinguitur matrimonij contractus ab alijs contractibus, qui possunt mutuo consensu dissolui, & potest etiam mutuo consensu adici conditio, qua ipsi dissoluantur. Ut, v. gr. si post initum contractum societas absolute, communi consensu partium, nec ineundo alium contractum assecurationis, adiciatur conditio, ut nec lucrum, nec damnum sit commune sociis, destruetur societas, quia ea conditio

apponitur eo modo quo repugnabat essentiæ contractus, nempe tanquam pars illius, & contractus ipse potest mutuo consensu dissolui.

SECTIO VII.

Quomodo intelligenda sit prima conditio, si generationem prolis euites, quam affert Pontifex in capite finali.

Egimus hæcenus duabus sectionibus præcedentibus in genere de conditionibus contrariis substantiæ matrimonij. Cæterum ut magis suprascripta Pontificis decisio in cap. finali, maneat declarata, oportet in singulari explicemus, in hac & sequenti sectione, quid contineatur in vnaquaque eorum conditionum, quas in exemplum adhibuit, & dixit esse contra substantiam matrimonij. Primum exemplum quod adducit Pontifex in hac sectione explicandum est, si generationem prolis euites, quæ conditio dicitur esse contra bonum prolis, & idè contra substantiam. Circa id verò certum est, & commune apud Doctores, intelligi saltem debere de euitatione prolis positiuè, & contrariè, faciendo aliquid quod sit contrarium generationi prolis, & illicitum. Quod rectè dicitur esse contra substantiam matrimonij, quia est contra passionem, seu proprietatem inseparabilem, quæ consequitur matrimonium. Nam in matrimonio nascitur ex eius natura obligatio radicalis ad vacandum generationi, ut ostensum est supra *disp. 13. sect. 9.* & consequenter ad nihil efficiendum quo proles impediatur positiuè. Implicat autem ex eodem consensu nasci obligationem ad impediendam generationem positiuè, qualis nasceretur, si ea conditio exprimeretur, & deduceretur in pactum & obligationem, ut satis constat ex dictis præcedenti sectione. Vnde, quamuis proles non sit de essentia matrimonij, est tamen quantum ad prædictam obligationem radicalem, quia est passio consequens essentiam matrimonij. Et quamuis ex eo contractu non semper sequatur obligatio proxima & formalis ad incumbendum generationi, ut contingit in matrimonio contracto ad castè viuendum, & constat ex dictis supra *disp. 13. sect. 6. 7. & 8.* attamen semper nascitur obligatio ad nihil agendum illicitè contra prolis generationem, ut explicui *disp. 13. citata, sect. 9.* obligatio autem ad aliquid contra illam agendum non potest stare cum hac obligatione, quæ ex matrimonij natura nascitur, & idè rectè dicitur à Pontifice vitare matrimonium.

Impeditur autem generatio positiuè, & illicitè, *Primo* sterilitate. Vnde non licet apponere conditionem de sumenda portione sterilitatis, ut dixi *præcedenti sectione*. Quamuis enim non repugnet matrimonio hæc conditio, Contraho tecum si es sterilis; quia ea conditio prius debet verificari, quam matrimonium perficiatur, atque idè non concurrat cum consensu matrimonij; pugnat tamen si in vim obligationis ea conditio sterilitatis procuranda ponatur.

Secundo impeditur generatio positiuè & illicitè per emissionem seminis extra vas, ut liquet. Vnde non est licita illa conditio, seu obligatio, ut nunquam consummeretur actus intra vas; & vitat matrimonium propter eandem rationem.

Tertio

Tertio, impeditur proles positiuè, illam enecando, vel per abortum, vel statim natam, & in lucem editam. Vnde, ut optimè notauit ex communi sententia Ludouicus Lopez in *instruptione conscientia 2. part. cap. 42. de condit. circa bona matrimonij*, conditio in vim obligationis de abortu, vel nece prolis natæ est manifestè contra substantiam matrimonij.

Quæres, an etiam conditio in vim obligationis de exponendis infantibus sit contra bonum prolis, & contra substantiam matrimonij. Mihi videtur esse conditionem turpem, & ut talem reiiciendam; cæterum non esse contra substantiam, nec contra bonum prolis, nec matrimonium vitare. Ratio est, quia expositio illa infantis non opponitur, susceptioni prolis, & eius vitæ, sed tantum commodæ educationi. Vnde tametsi suffocatio prolis obstat omnino fini matrimonij, & illum destruat; expositio tamen filij non obstat eidem fini, sed maiori prolis commoditati. Sic docent Petrus de Ledesma *de mar. quest. 47. cap. 1. dub. 4.* in solutione ad quintum argumentum, & Ludouicus Lopez *citatus*. Prædictis igitur tribus modis constat apud Doctores intelligi debere exemplum Pontificis, si generationem prolis euites, & esse illas condiciones manifestè contra substantiam matrimonij, illudque vitare & annullare. Superest igitur difficultas & grauis, an conditio in vim obligationis de euitanda generatione negatiuè; videlicet nunquam petendi, nec reddendi debitum, neque copulandi se inuicem, ex voto, vel pacto; sit contra substantiam matrimonij, & illud vitiet.

Hanc verò difficultatem latè supra examinaui *disp. 13. sect. 6.* præsertim dicto secundo, & tertio, ubi ostendi conditionem de vitanda copula coniugali in perpetuum, ex pacto, vel ex voto positam in contractu matrimonij, cum primò contrahitur, non esse contra eius substantiam, nec illud vitare videantur ibi dicta. Iuxta quam doctrinam

Colligo *primo*, si quis ita contrahat, Contraho tecum si prius te voto, castitatis adstrinxeris, ut nunquam à me petas, neque reddas debitum, matrimonium initum valere. Quia in eo casu non apponitur substantiæ matrimonij, quia non concurrat cum consensu matrimonij, cum prius debeat esse emissum votum, quam perficiatur matrimonium. Vnde sicut conditio de prius sumenda portione sterilitatis, non aduersatur substantiæ matrimonij, quia non concurrat obligatio conditionis cum obligatione matrimonij, ut dixi supra *sect. præcedenti, num. 3.* & docet Sanchez *disp. 9. num. 6.* ita etiam votum factum ante perfectum matrimonium non aduersatur, cum non concurrat, est enim eadem vtriusque ratio. Aliàs enim duo, qui voto simplici castitatis adstricti essent, & vtrique notum esset, non possent validè contrahere, quod nequit concedi. Sicut enim in isto casu prius est emissum votum, quam contrahatur matrimonium; ita etiam in illo alio prius natura, quam perficiatur matrimonium, est iam per votum impeditus vsus matrimonij.

Colligo *secundo*, idem dicendum, si quis apponat conditionem de non exigendo debito, non vitare matrimonium; quia, ut dictum est, ea conditio non est contra substantiam matrimonij. Idem dicendum de conditione non cohabitandi, significando separationem perpetuam quoad torum;

Perit de Matrimonio.

vel etiam separationem domus ob seruandam castitatem ad euitandum periculum lapsus; de hoc enim idem est iudicium, atque de conditione non copulandi, & ea non vitat, ut dictum est. Idem à fortiori dicendum de conditione abstinendi aliquibus diebus ab actu coniugij.

Colligo *ultimo*, quid sit dicendum, in eo quod quæri solet, an valeat matrimonium sub hac forma: Contraho tecum, si ego minimè teneat debitum reddere, quoties tibi non licet exigere. Indicat Sanchez *lib. 5. disp. 11. num. 2.* eam conditionem esse contra substantiam matrimonij, atque ita illud vitare. *Primo*, quia ea conditio iure non inest; occurrunt enim multi casus, in quibus vir peccet mortaliter exigendo, & vxor negare non possit. Ut si vir emisit votum castitatis, vel petat affectu fornicario, vel credat matrimonium non tenere, vxore sciente esse validum. *Secundo*, per matrimonium transfertur ius iustitiæ in corpus alterius, quamuis exigens aliquando peccet contra religionem, vel contra temperantiam; ergo conditio auferens hoc ius iustitiæ est contra matrimonij substantiam, atque ita illud vitabit. Talis verò est conditio non reddendi in istis casibus, tollit enim ius iustitiæ quod alter coniux per matrimonium acquirere debebat, ut sibi debitum petenti soluatur.

Censeo oppositum verius cum Basilio Ponce *lib. 13. cap. 11. num. 14.* nempe eam conditionem non vitare matrimonium. Moueor, quia talis conditio iure inest, & licita est, & honesta, & ad quam tenetur coniux, etiam si non exprimitur. Sicut enim coniux, etiam si non explicetur, tenetur non reddere coniugi petenti cum manifesto periculo vitæ corporalis petentis; ita etiam tenetur non reddere cum periculo animæ petentis. Firmo, quia vera doctrina est, quoties actus aliquis non potest ab alio fieri nisi malè, si fiat, non licet illi cooperari; sicut neque petere ab aliquo actum, qui ab illo non potest fieri bene, vel malè, sed necessariò malè. Quod adeò verum est, ut nequeat assignari exceptio, aut casus, in quo id liceat. Igitur coniugi illicitè petenti debitum non solum non tenetur reddere alter, sed potius tenetur non reddere, quando si actus tunc fiat, non potest bene fieri ab eo qui petit. Ponamus casum, aliquem emisisse votum castitatis, potest qui non emisit petere, non verò reddere; quia ille qui votum emisit, impeditus est ad petendum, non verò ad reddendum, & ita qui solutus voto petit debitum, non exigit ab alio qui ligatus est voto, actum, quem non possit bene efficere, cum votum non impediatur debiti redditionem. At qui impeditus voto, petit, actum petit, qui non potest ab altero coniuge bene fieri, videlicet cooperationem ad actum petentis qui malus est contra religionem.

Ex quo patet solutio ad primum, nullum esse casum, in quo coniugi peccanti in petitione debiti, alter teneatur reddere. Nam si impeditus est voto, non potest petere, nec tenetur reddere; imò tenetur non reddere. Similiter si ille qui petit, existimet matrimonium non valere, non potest exigere, neque alter coniux tenetur petenti annuere, donec dubius coniux deponat dubium, cum petit. Potest verò in his euentibus coniux qui neque est impeditus voto, nec dubius, licet exigere; & impeditum, vel dubium teneat reddere: quia in eo coniuge impedito, aut dubio, petitio debiti est licita, redditio au-

P 2 tem

tem licita, & ita coniux non impeditus petit ab impedito, quod licite facere potest impeditus; quod tamen secus contingit, quando impeditus exigit.

Ad secundum, negatur eâ conditione impediri transferri ius iustitiæ, sed translato iure iustitiæ impediri vsum voto, vel conditione, quæ inest ex ipsa natura matrimonij, quia nequit transferri ius nisi ad licitum vsum corporum, vt est manifestum.

SECTIO VIII.

Quomodo intelligenda sint duæ aliæ conditiones quæ afferuntur à Pontifice contra substantiam matrimonij.

Secundum exemplum conditionis contrariæ substantiæ matrimonij, quod adducit Pontifex in dicto capite finali, est; *Contraho tecum donec inueniam aliam honore, vel facultatibus ditiozem.* Quæ conditio non potest accipi implenda ante perfectum contractum matrimonij. Nam ea conditio eius generis est, vt nisi constante matrimonio non possit non esse turpis. Circa quam certum est apud omnes siue sumatur resolutiue, siue verè conditionatè in vim obligationis, & pacti vitare contractum, quia est contra eius substantiam, quæ perpetuitatem includit.

Hinc constat quid dicendum, sit de matrimonio contracto à Iudæo, vel Pagano nunc, sub conditione dandi libellum repudij iuxta eorum leges. Quamuis enim verum sit Iudæis permissum fuisse libellum repudij, vt testatur Christus Dominus *Matth. 19.* & fuerit id permissum tanquam licitum Deo dispensante, vel potiùs concedente. At hodiennullo modo est licitum, nec validum matrimonium, quia ea conditio est contra matrimonij substantiam, cum contineat posse dissolui matrimonij vinculum contra eius firmitatem, ac perpetuitatem. Nec iure inest Iudæis talis conditio; quia iam post Christum sublatum est repudium, nec licet, sicut licebat antea. Vnde Iudæorum lex quæ omnino cessauit, nunc à copula non excusat, nec dare potest ius aliud ineundi matrimonium. A fortiori idem dicendum est de aliis infidelibus, quibus nunquam licuit libellum repudij dare.

Sunt verò duo obseruanda. *Primum* est, discrimen manifestum contra intentionem contrariam huic bono sacramenti, seu perpetuitatis, & aliam intentionem contrariam bono prolis, & fidei. Nam si quis haberet animum etiam corde retentum aduersum bono sacramenti, seu perpetuitati, quia videlicet intenderet non contrahere matrimonium, nisi ad tempus, non esset verum, seu validum matrimonium; si autem haberet intentionem contrariam alijs duobus bonis matrimonij, corde solo retentam, nec in pactum deductam, vt si intenderet vitare prolem, debitum negare, & adulterari, valeret matrimonium. Ratio primi est, quia de ratione matrimonij est, vinculum esse perpetuum, vel saltem eius proprietates necessaria & inseparabilis; ergo qui intendit matrimonium inire dissolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium; cum intentio aduersetur essentiæ, vel proprietati ad eam connexæ cum essentia, vt nequeat hæc consistere sine illa; ergo. Ratio secundi est,

quia ea intentio nihil aufert spectans ad contractus substantiam; nam si contrahens velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra prædicta bona, stante sua intentione. Firmatur, quia stat velle obligari ad aliquod faciendum, & adesse animum non implendi; vt qui verè iurat animo violandi iuramentum, nec ea intentio tollit obligationis valorem: ergo similiter stare potest matrimonium validum contrahere, cum intentione non seruandi fidem, vel prolem necandi, dummodo id non deducat in pactum. Alterum obseruatione dignum est, si quis contraheret cum animo dandi libellum repudij, & deserendi vxorem quoad vinculum, cum Deus id reuelaret, validum matrimonium perficeret. Ratio est, quia ea conditio non est contra substantiam matrimonij; & iure inest, cum Deus possit matrimonium dissoluere. Sicut neque est contra eius substantiam conditio de dissolueno matrimonio rato per professionem solemnem in religione: neque in infideli conditio de matrimonio dissolueno per transitum ad fidem catholicam, altero renuente transire, & cohabitare, cum hæc ipso iure insint.

Tertium exemplum conditionis contrariæ substantiæ matrimonij adductum à Pontifice in cap. finali, est, *Contraho tecum, si pro quæstu adulterandam te tradas.*

Circa quam conditionem Angelus in *summa, 4. verb. matrimonium, numer. 11.* dicit eam non esse contrariam matrimonio, nisi addatur, & mihi debitum non solueris, atque ideò non vitare matrimonium, sed tantum reicit vt turpem. Probat, quia ad fidem matrimonij sufficit, quod vxor debitum viro reddat, quoties exigit: ergo substantiæ matrimonij non repugnat quod illa adulterium committat, & consequenter illa conditio non est contraria matrimonio. Vitiat quidem matrimonium, si ita intelligeretur, vt mihi non tenearis reddere: quia id esset contra substantiam; nam esset contra translationem dominij corporis.

Dico *primo*, certum esse, sensum prædictæ conditionis, si pro quæstu adulterandam te tradas, non posse esse, vt ipsa non teneatur ex iustitia reddere debitum. Patet, quia si apponeretur tanquam conditio, vt non teneretur ex iustitia reddere debitum, vellet proculdubio non transferri dominium corporum, atque adeò nec matrimonium contrahere. Quia impossibile est transferri mutuo corporum dominium, & non teneri ex iustitia, seu non habere radicalem obligationem ex iustitia, neque habere radicalem obligationem ad reddendum, vult etiam non transire dominium corporis, & eo ipso destruitur consensus requisitus ad matrimonium. Præterea qui vult, non esse iniustitiam in eo quod suum corpus tradat alijs, cum velit non transferri dominium corporum, consequenter si fornicetur cum alijs, non committit adulterium. At conditio est, si pro quæstu adulterandam te præbeas: ergo sensus huius conditionis, non est, vt coniux non teneatur ex iustitia reddere debitum saltem obligatione radicali.

Dico *secundo*, si ea conditio, si pro quæstu adulterandam te tradas, intelligatur posita in vim conditionis suspendentis contractum matrimonij, inuoluit manifestam repugnantiam, vnde non videretur esse proprius sensus illius. Patet, quia cum tali conditione, si suspendat, nequit esse voluntas matrimonij, nec matrimonium; nequit etiam esse verum adulterium

adulterium nisi constante matrimonio, vt per se liquet: ergo pugnantia inuoluit. Quod si talis conditio non suspendat, sed ponatur implenda ante matrimonium, ita vt sensus sit, *Contraho tecum si ante forniceris, erit turpis tantum & reicienda, sed non contra substantiam matrimonij;* quia ea ratione non pugnat cum consensu matrimonij, cum prius debeat esse fornicatio, quam matrimonium perficiatur. Vnde non videretur hic legitimus sensus prædictæ conditionis; quæ intelligenda est de vero adulterio, & in eo sensu nequit adulterium committi.

Dico *tertio* eam conditionem intelligi debere resolutiue, vel in modum pacti implendi post matrimonium contractum; sic verò intellectam vitare matrimonium. Est communis Doctorum sententia. *Prima pars* constat, quia benè intellecta nequit habere vllum alium sensum, vt per se liquet. *Secunda pars* est manifesta, quia ex vero matrimonij contractu sequitur necessariò, ac inseparabiliter tanquam passio, seu proprietas, obligatio seruandi fidem coniugalem, seu alterum non cognoscendi, vel non adulterandi, vt ostendi supra *disp. 13. sect. 9.* ergo consensus requisitus ad valorem matrimonij tedit saltem implicite in prædictam fidelitatis obligationem; ergo nequit eiusmodi consensus sit re cum voluntate obligationis ad oppositum prædictæ obligationis; esset enim manifesta repugnantia; ergo. Ex quo patet minus benè dixisse Angelum, eiusque fundamentum nullum esse.

SECTIO IX.

An conditio turpis, quæ non est contra substantiam matrimonij, habenda sit pro non adiecta, vel potiùs vitiet matrimonium.

Diximus iam de conditione turpi & illicita, quæ est contraria substantiæ matrimonij; dicamus oportet de alio genere conditionis turpis, quæ non est contra substantiam matrimonij, v. gr. *Contraho tecum si furtum commiseris, an nimirum habenda sit pro adiecta, matrimonium irritante, an potiùs pro non adiecta, matrimonio stante puro, & absoluto.*

De hac conditione idem iudicium ferendum est quod tulimus supra *sect. 3.* de conditione impossibili. Nam eodem modo loquitur Pontifex de vtroque genere conditionis *cap. finali, de conditionibus apposis*, his verbis: *aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter eius fauorem pro non adiectis haberi. Quare*

Dico *primo*, quando contrahentes ita seriò apponunt matrimonio dictam conditionem turpem, vt contrahere nolint, nisi illa existat, tunc verè suspendi matrimonium vsque ad impletionem conditionis turpis, & illa non existente, omnino euanescere. Hoc est certum apud Doctores, & ratio est, quia absque consensu contrahentium, qui tunc eliceretur dependenter ab ea conditione, & quem Ecclesia in matrimonio supplere non potest, contrahi nequit aliter, quam contrahentes intendunt; ergo in eo casu dicta conditio habenda est pro adiecta. Firmo, quia consensus eam solum vim habet, quem dat contrahens; ergo si contrahens velit illum

Pere de Matrimonio.

suspendere vsque ad impletionem conditionis turpis, verè ita fiet. Verum quidem est hunc contractum ante positionem, vel adimpletionem huius conditionis, nullam obligationem imponere; quia trahit ad peccatum, ad quod nemo obligari potest: obligat verò ea iam impleta, quia iam non trahit ad peccatum. Neque verò in hoc casu habet locum decretum Pontificis allatum, quo decernitur, conditionem turpem matrimonio adiectam, habendam esse pro non adiecta, ac proinde matrimonium ex tunc absolute valere etiam ante euentum conditionis, imò quamuis non impleatur. Non, inquam, locum habet, quia iam constat exteriori ex contrahentibus, quod id expresserunt, quando contrahentibus, conditionem turpem fuisse seriò, & ex animo appositam. Vnde in eo euentu nequit Ecclesia oppositum præsumere, & ideò nequit ea conditio ab Ecclesia reici, & consequenter matrimonium sub ea conditione contractum, tantum erit validum sub conditione, & si conditio deficiat, omnino euanesceat, quia tunc contra rationem potest oppositum præsumi. Idem dico in alijs euentibus; quoties exteriori constet ex aliqua prudenti coniectura, conditionem turpem fuisse seriò appositam.

Dico *secundo*, quando non constat exteriori, ex prudenti saltem coniectura, conditionem turpem fuisse matrimonio appositam, habendam esse pro non adiecta, & ioco fuisse appositam, sicut & impossibilem conditionem; & consequenter matrimonium manere absolutum & purum. Ita docent omnes vt certum, quia sic statutum est à Gregorio IX. *in dicto capite finali.* Ratio verò huius decisionis, cur nimirum Ecclesia talem conditionem excludat, vnica est, quia ea conditio, vt pote turpis, ad peccatum incitat; quare censetur ac impossibilis. Id enim possumus, quod iuste possumus. *l. nepos Proculo 125. ff. de verb. signif.* est enim matrimonium Sacramentum quoddam, & res tanti momenti, vt sicut ab eo ius excludit conditiones verè impossibiles, ita etiam quæ moraliter sunt impossibiles, eo quod sine peccato ad quod incitant, impleri non possunt. Ex quo fit vt non reiciatur conditio turpis, quando est de præfenti, aut præterito, vt, *Contraho tecum si es inimica Petri, vel si Petrum occidisti;* illa enim verificata valet matrimonium, secus autem non: quia non inducit ad aliquid turpe faciendum, sed factum esse supponit. Si enim conditio est de præterito, vel præfenti, iam ipsum matrimonium non inducit ad illud peccatum, sed fit cum illo, quod est omnino accidentarium. Neque enim per conditionem turpem de præterito, aut de præfenti nascitur obligatio ad peccatum, neque occasio peccati, sed supponit iam præfens, aut præteritum peccatum.

Obicies, conditio turpis contraria substantiæ matrimonij, vt, *Contraho tecum si te adulterandam tradideris, tamen incitet ad peccandum, non reicitur, sed vitiat matrimonium, vt vidimus sectione præcedenti, & expressè definitur eo cap. finali;* ergo non ideò reicitur conditio turpis, quod ad peccatum incitet. Respondeo esse manifestam disparitatem; nam vbi adicitur conditio contraria substantiæ matrimonij, est clara, & euidentis contrahentis intentio, quia eo ipso quod eam conditionem adicit, & vult, est signum euidentis dissensus matrimonij, cuius consensus nequit stare cū tali conditione repugnante naturæ & substantiæ matrimonij quam destruit. At cum illa alia conditio turpi adiecta potest stare intentio contrahendi iuxta mentem Eccle-

fiæ, quæ talem conditionem tanquam non adiectam habet, sicut & impossibile. Quare rectè Ecclesia quando oppositum clarè non constat, præsumit contrahentes in re ad eò graui conditionem turpem sicut & impossibile non fuisse seriò appositam, sed tantum iocose. Et id non præsumit absque prudenti congruentia, quia quando oppositum non constat, præsumit contrahentes in re ad eò graui & sancta nolle nugari, & suum actum irritum reddere; & ideo præsumit contrahentes perficere matrimonium iuxta mentem Ecclesiæ, illamque turpem conditionem ioco fuisse appositam. Quod certè præsumit, siue decretum capituli finalis ignoretur à contrahentibus, siue non; in utroque enim euentu, putat prudenter prædictam conditionem turpem esse adiectam per iocum, & noluisse contrahentes ei adherere; cum intendat contrahere iuxta Ecclesiæ intentionem.

Dico tertio, cum est dubium rationabile, an prædicta conditio turpis fuerit seriò apposta matrimonio, an ioco; tunc in fauorem matrimonij habendam esse pro non adiecta, seu pro adiecta per iocum. Patet, quia decisio dicti capituli finalis locum obtinet, ubi dubium est de contrahentis intentione. Quia expressè dicitur propter fauorem matrimonij, conditionem turpem pro non adiecta esse habendam, & iudicat matrimonium esse validum, ac purè, & absolutè contractum esse. Firmiter, quia ex eo quòd matrimonium sit contractus fauorabilis, in dubio oportet conferuari, vt valeat, vt constat ex cap. finali, de sententia & re iudicata. Nam fauore matrimonij præfertur pars illius conferuatrici; & quando est dubia intentio contrahentium circa appositionem conditionis turpis, præsumitur matrimonium voluisse contrahere purè, iuxta Ecclesiæ mentem, eam conditionem reiicientis. In quo matrimonij contractus præstat aliis contractibus, in quibus conditio turpis apposta habetur pro adiecta; quia non sunt tantæ sanctitatis, nec ita in iure fauorabiles, sicut est matrimonij contractus.

Cæterum est obseruandum, prædictum Ecclesiæ decretum esse intelligendum, modò contrahentes cognouerint conditionem esse turpem: si enim honestam esse crederent, non rejiceretur ea conditio, sed sortiretur naturam aliarum conditionum honestarum, vt impleta conditione, & non aliter obligatio matrimonij confurgeret; sicut diximus idem supra sect. 3. n. 21. de conditione impossibili.

SECTIO X.

De quibusdam specialibus conditionibus, quæ turpibus annumerari solent, an habende sint pro non adiectis.

Portet sigillatim in hac sectione quinque examinare conditiones, quæ turpibus solent annumerari. Quid igitur turpitudinis habeant, & quid operentur in contractu matrimonij quando apponuntur, sequentibus dubiis quinque est accuratè discutendum.

Primo igitur dubitatur de hac conditione: Contraho tecum si mecum concubueris, an sit turpis conditio, & reiicienda. de qua sentit Basilius Ponce lib. 3. cap. 8. n. 5. nunquam intelligi posse de consensu licito, vel copulà licita, atque ideo nunquam posse contractum matrimonij esse suspensum, sed omnino esse perfectum & purum. Probat, quia necesse

est, vt id, quod sub conditione fit, sit posterius ratione, & natura conditionis euentu, prius est enim adimpleri conditionem, quam perfici contractum: ergo contractus perfectus matrimonij posterior esse debet copulà, vel consensu in copulam. At tunc tam consensus in copulam, quam copula ipsa essent illicita. Ergo nunquam potest esse licita, nisi prius sit perfectum matrimonium. Nam ea conditio eius generis est, vt nisi constante matrimonio non possit non esse turpis. Ergo vt non sit turpis, iam debet esse perfectum matrimonium, & consequenter non potest esse suspensum vsque ad aduentum conditionis. Sanchez verò l. b. 5. disp. 16. n. 3. melius opinatur posse etiam intelligi prædictam conditionem de consensu, & concubitu licito & suspendente contractum vsque ad aduentum conditionis.

Dico primo, si prædicta conditio intelligatur de consensu, aut coitu, seu concubitu illicito, præcedente aliquo pacto matrimonij contractum, non suspendere ipsum, sed esse purum & absolutum ante euentum conditionis. In hoc conueniunt omnes Doctores; quia tunc talis conditio reiicitur à contractu tanquam turpis conditio. Idque probat argumentum Basilij. Atque hoc idem est dicendum de quacunque conditione, quæ nisi perfecto matrimonio, non potest non esse turpis, vt oscula, amplexus & tactus.

Dico secundo, si ea conditio intelligatur de concubitu matrimoniali debito coniugibus post bimestre, etiam si talis conditio turpis non sit, sed honesta, non suspendere matrimonij contractum, sed illum manere purum. Ratio est manifesta, quia talis conditio iure ipso inest, cum coniuges per se loquendo mutuo sibi debitum reddere teneantur: ergo non suspendit.

Dico tertio, si ea conditio intelligatur de concubitu licito statim inito contractu ante bimestre, suspendere contractum vsque ad aduentum conditionis. Ita cum aliis Sanchez citatus. Ratio est, quia talis conditio licita est & honesta, & censetur alio modo apposta, quam iure inest: iure enim post contractum matrimonium datur bimestre; at ea conditio intelligitur si statim inito contractu sit coitus, vel copula ante bimestre. Igitur verè suspendit contractum matrimonij. Quare si contractus celebretur per verba de præfenti sub prædicta conditione, verè perficitur impleta eà conditione, & non antea.

Dubitabis secundo de alia conditione: Contraho tecum si te inuenero virginem. Noster Sanchez lib. 5. disp. 16. n. 7. cum multis quos ipse refert, sub distinctione responderet. Nam si intelligatur conditio, si te inuenero virginem per explorationem matronarum, vel aliam iustam indaginem, sic suspendit, quia est conditio honesta. Si verò intelligatur per concubitum, est turpis, quia incitat ad peccandum, atque ad eò eà reiecta remanet contractus purus.

Opponitur huic Doctore Basilio cap. 8. citato, n. 6. & 7. duo dicens. Primum est, non constare sibi. Probat, quia hæc conditio, si te virginem inuenero per concubitum, æquiualeat huic, si tecum concubueris ad explorandam virginitatem. Ergo idem Thomas Sanchez iudicare debet de ista, ac de illa; ergo sicut dixit de illa aliquando suspendere si sermo sit de copula licita, idem etiam de ista dicere debuisset. Secundum est, eam conditionem non solum cum intelligitur de exploranda virginitate per concubitum illicitum esse turpem, & reiiciendam, sed etiam cum intelligitur de exploranda virginitate per concubitum licitum; quia vt perfectus sit contractus, necesse est vt concubitus liceat, attamen tunc non licet.

Dico primo, certum esse in prædicta conditione

non

non secus ac in præcedenti, semper standum esse intentioni contrahentis, pro foro conscientiæ. Patet, quia ex ea intentione pender consensus essentialiter requisitus ad contractum maritalem. Quare suspensus erit matrimonij contractus, vel non, si id intendat contrahens, vel non intendat.

Dico secundo, si sensus eius conditionis sit: Contraho tecum, si te inuenero virginem per iustam & honestam matronarum explorationem, tunc verè suspendere matrimonium. Ita Sanchez; nec videtur negari posse à Basilio, neque ab vlllo alio Doctore. Patet, quia ea conditio est honesta, vt possit eo modo vitare irregularitatem; & modus ille explorandi potest honestè fieri: nam vtrem sit virgo honestis mediis tentari potest, vt inspectio matronarum honestarum; ergo non est cur hæc conditio si reiicienda, & vt turpis tanquam non adiecta sit habenda, sed suspendet consensum matrimonij, quia est conditio honesta.

Dico tertio, si sensus sit, Contraho tecum si te inuenero virginem per concubitum, est turpis conditio, & sic habenda pro non adiecta, & ea reiecta remanet contractus purus. Ratio est, quia talis concubitus animo explorandi eo modo, seu experiendi virginitatem, est illicitus, & malus. Vnde prædictus concubitus eo animo factus non potest esse matrimonialis, cum sit animus anceps, & exponat se periculo non inueniendi eam virginem, & consequenter exponit se periculo fornicationis.

Vnde colligo manifestum discrimen inter has duas condiciones, Contraho tecum si mecum concubueris, & Contraho tecum si te per concubitum experiri virginem. Nam in priori conditione, potest concubitus esse illicitus: vt si intelligatur ante matrimonium; & potest esse licitus, si intelligatur, statim matrimonio contracto, ante bimestre. At concubitus animo experiendi virginitatè, nunquàm est licitus. Ex quo fit Thomam Sanchez sibi non esse contrarium, cum non eodem modo, sed diuerso ferat iudicium de hac conditione, & de illa. Nam de illa rectè dixit suspendere aliquando consensum, quia potest esse licita; de hac verò meritò dixit, semper vt turpem esse reiiciendam, quia nunquam potest esse licita, & honesta. Vnde hac in parte manifestè deceptus est Basilius Ponce cum dixit de nostro Sanchez, hac in re non constare sibi.

Dubitatur tertio, quid dicendum de ea conditione, Contraho tecum si mihi in primo concubitu placueris. Respondeo omnino doctrinà, eam conditionem esse reiiciendam tanquam turpem. Patet ex dictis, quia concubitus sub ea conditione experiendi an placeat fœmina, semper est turpis, nec vnquam potest esse matrimonialis, ac licitus, cum animus esset anceps. Vnde idem iudicium ferendum est de hac conditione, ac de illa alia, si te inuenero virginem per coitum.

Dubitatur quarto, quid dicendum de ea conditione, Contraho tecum, si centum mihi dederis. Videtur enim conditio turpis, & à iure reprobata tanquam turpis, cum per illam reddantur quodammodo venalia matrimonia contra bonos mores. l. 2. D. de donationibus in. 6.

Dico tamen, eam conditionem non esse habendam vt turpem: intelligitur enim causa honesta, nempe dotis ad onera matrimonij, vel ad compensandum ætatis, aut qualitatis excessum. Cognitã ergo honesta & iusta causa, valet ea conditio, vt rectè notauit noster Sanchez lib. 1. disp. 33. n. 4. Et firmatur, quia in hoc certa iuris dispositio est, eam conditionem non esse turpem, cum valeat apponi in sponsalibus etiam iuratis, iuramentum autem non potest esse iniquita-

tis vinculum. Sic constat ex cap. de illis autem 3. de conditionibus apposis. Vbi in specie quis iurauit cuidam mulieri sub hac forma verborum: Ego accipiam te in meam, si tantum mihi donaueris; mulier volebat soluere illud quod petiit. Quæsitum fuit, vtrem vir sit periurus, si eam non acceperit. Respondit Alexander III. Panormitano Archiepiscopo, non esse periurum. Vbi notat Glossa, dans huius rationem, quia conditio honesta potest interuenire in matrimonio: est verò illa causa iusta, nempe dotis in subsidium onerum matrimonij. Vnde si in l. si ita stipulatus fuero 97. §. si tibi nupsero. D. de verb. oblig. ea conditio probatur; intelligatur, quando non subest probabilis causa eius promissionis, & honesta, dotis scilicet, aut similis. Et ideo expressè dicitur in textu, causã cognitã actionem denegandam, id est, si non reperitur iusta causa eius stipulationis. Ex quo patet solutio ad rationem dubitandi propositam.

Obiicies contra expositionem datam. Nam textus in casu adducto, dicit, si mihi donaueris. Ad quod dotis gratia largitum est, non censetur donatum, cum ad onera matrimonij sustinenda detur, l. pro oneribus. C. de iure dot. Respondeo textum non vsurpare verbum, donaueris, in rigorosa significatione, sed pro eo quod est, dare ex aliqua causa, vt liquet; quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem matrimonij contrahendi; non igitur fuit gratuita, sed onerosa.

Dubitatur quinto, an sit conditio turpis, vel honesta, si testator præcipiat fœminæ vt nubat certæ personæ de familia, sub pœna hæreditatis, aut legati amissionis, de hac re latè Sanchez lib. 1. disp. 33. n. 6. & Basilius Ponce lib. 3. c. 7. Breuiter

Dico primo, eam conditionem, cum relinquatur legatum, v. g. si nupserit, non esse turpem, neque habendam pro non adiecta, sed illam valere. Patet, quia tamen ea conditione impediatur, maius bonum, nempe cœli barus, & vita religiosa, non ideo valida non est; quia in conditionibus vt honestæ sint, non requiritur quod in materia voti spectatur, vt sint de meliori bono, sed satis est sint de re honesta ex suo genere, & circumstantiis: at nubere, etsi impediatur religionem, bonum est.

Dico secundo, valere conditionem, si testator præcipiat fœminæ, vt alicui nubat sub pœna amissionis legati, vel hæreditatis. Ratio est, quia hæc non est vera pœna, sed potiùs est spe lucri comparandi ad matrimonium inuitari. Neque verò priuari lucro acquisito est verè pœna, nisi acquirere priuaret ab eo, qui lucrum non absolutè, sed pacto aliquo, vel conditione adiecta concessit. Reiicitur verò prædicta conditio si ille cui iniungitur nubere, sit verè indignus; turpis enim conditio est, vt indigna nubat.

SECTIO XI.

Qualis sit hæc conditio de futuro, si patri placuerit, apposta matrimonio, & quo pacto intelligi debeat.

Certum est primo, apud omnes Doctores, prædictam conditionem, Contraho tecum si patri placuerit, non esse habendam vt turpem, cum nec sit contra substantiam matrimonij, nec contra bonos mores. Vnde quamuis ea conditio ab alio apponi non possit; attamen ab ipsis contrahentibus apponi posse, & honestè, quis negat?

P 4

Certum

2. Certum est *secundo*, talem conditionem reddere contractum conditionatum, & manere suspensum quousque impleatur conditio. Id enim præstat quævis conditio honesta adiecta matrimonij contractui; quia non fit absolutè, sed dependenter ab existentia conditionis. Vnde posito beneplacito patris manet absolutus. Quò pacto verò tale beneplacitum sit intelligendum, oportet explicemus.

3. Dico ergo *primo*, si pater consentiat, siue non dissentiat, esse validum matrimonium, quia verè tunc verificatur conditio. Non enim ea conditione significatur in rigore positivus consensus, sed iuxta communem sensum contrahentium eà conditione tantum significatur non repugnantia patris, quia ipsi dicta conditione non tam intendunt quòd pater positivè faueat, quàm quòd non repugnet, & agrè ferat. Ita Sanchez *lib. 5. disp. 7. n. 4. & 12.* Coninch *disp. 2. 9. dub. 2. n. 29* Gaspar Hurtado *disp. 7. difficult. 5. n. 19.* & alij.

4. Dico *secundo*, si pater primò dissentiat, si tamen postea consentiat, consensu isto posteriori impleri dictam conditionem, & perfici matrimonium. Ita Nauarrus *cap. 22. n. 61.* Petrus Ledesma *47. art. 5. dub. 7.* Coninch *disp. 29. dubio 2. n. 28.* Hurtado *citatis. n. 16.* Negant Sanchez *disp. 7. n. 9.* & Basiliius Ponce *lib. 3. cap. 17. in fine*, quia per priorem dissentium defecit conditio. Nihilominus probatur nostrum dictum: quia iuxta communem sensum, & intentionem contrahentium verba dictæ conditionis non sumuntur in rigore, sed morali quodam modo, ita ut sensus sit, si à patre obtentus fuerit consensus intra tempus aliquod arbitrio prudentis, attentis circumstantiis assignandum; ergo si intra istud tempus consentiat, conditio censetur impleta. Quod firmo simili exemplo: nam si duo contraherent sub hac conditione, si Papa in impedimento dispenset, mitterentque procuratorem qui primò pateretur repulsam, & deinde meliùs causam proponens obrineret, non videtur dubium contractum valere; ergo idem dicendum in nostro casu, nisi aliud expresse constet de intentione contrahentium. Firmatur ampliùs nostrum dictum: nam conditio illa, Contraho tecum si pater consentiat, videtur habere eundem sensum, ac si diceretur, Contraho tecum si possis patris mei consensum obtinere. At in hoc casu tametsi parens initio negasset, & tamen *secundo*, vel *tertio* intra breve tempus rogatus, annuisset, valeret contractus, quia verè ille potuisset obtinere consensum, nec posset absolutè dici id non potuisse; ergo etiam in altero casu valet. Hinc

5. Dico *tertio* cum prædictis Doctoribus, matrimonium factum sub dicta conditione, si patri placuerit, non valere, tametsi pater primò consentiat, si postea intra tempus aliquod saltem breve dissentiat, & repugnet. Hæret ob eandem rationem, quia nimirum iuxta communem intentionem contrahentium extenditur consensus conditionatus vsque ad aliquod tempus tantum, aut tantum assignandum prudentis arbitrio, attentis variis circumstantiis. Quia procul dubio sensus, & intentio contrahentium est valere ipsorum matrimonium si pater intra aliquod tempus tandem acquiescat, & non repugnet; quod deficit si intra tempus illud maneat repugnans. Vnde infero defecere conditionem, statim ac contrahentes desperant posse consensum patris obtinere, & non nisi cum offensione eius posse contrahere, ita ut nolint eum ampliùs rogari; quia ulterius non intenderunt consensum extendere, alioqui deberent perpetuò manere suspensi.

6. Dico *quarto* impleri quoque conditionem appositam, si pater conficiat nec consensum, nec dissentiat

sum exprimat per solam eam taciturnitatem. Ita cum multis Sanchez *disp. 7. n. 12.* Et patet, quia ea conditio eò tendit ne pater contradicat, aut agrè ferat; id enim intendunt filij sub ea conditione; at quamvis taciturnitas non indicet expressum consensum, indicat saltem patrem non negare, nec contradicere, atque ad eò non agrè ferre; tunc enim id exprimeret; vnde in iure taciturnitas est signum non contradictionis; ergo id satis est ut impleatur conditio. Sunt verò duo obseruanda. *Primum*, id esse intelligendum nisi ex coniecturis aliud constet. Nam si sint coniecturæ, ideò tacere, quia dissentit, habenda est taciturnitas pro dissentio; si verò sint coniecturæ, ideò tacere, quia placet sibi, habenda est pro assensu. Et in dubio, an iudicandum sit pro assensu sufficienti ut censetur impleta conditio, fat erit, ut dixi, prædicta taciturnitas. *Secundum* est, si conditio esset, si pater dicat se consentire, tunc non sufficere prædictam taciturnitatem, sed oportere ut pater exprimeret suum consensum, ut sonant ipsa verba.

Dico *ultimo*, quando apponitur ea conditio, si pater sit mortuus, vel moriatur antequam rogatus sit, an ipsi placeat, valere matrimonium. Ita constituo contra Basilium *dicto cap. 17. n. 15.* cum nostro Sanchez *disp. 7. n. 19.* Coninch & Castro *citatis.* Ratio est, quia tunc repugnare non potest pater, quod contrahentes maximè querunt. Firmo, nam contrahentes quando apposuerunt conditionem prædictam, vel sciebant mortem patris, vel eam ignorabant. Si illam sciebant, validum est matrimonium, quia habenda est ea conditio tanquam non adiecta, eo quod est impossibilis. Si ignorabant patris mortem, etiam validum censetur, quia illi intendunt absolutè contrahere nisi stet per patris displicentiam, quia solum volunt ne parentes id agrè ferant, quod benè verificatur obitu patris. Adde contrahentes in tantum sole re apponere eam conditionem, in quantum volunt non inferre iniuriam patri, quæ ablata, absolutè intendunt contrahere matrimonium: in prædicto autem casu nulla interuenire potest iniuria illata patri, ergo.

SECTIO XII.

An conditiones honestæ, indifferentes, & impertinentes suspendant matrimonium, vel habeantur in illo pro non adiectis.

Dico *primò*, conditionem possibilem & honestam de futuro, qualis est illa, si patri placuerit, præcedenti sectione explicata, etiam si contrahentes vtantur de præsentibus verbis, suspendere consensum, & reddere contractum conditionatum quousque impleatur conditio. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia ea est natura conditionis, ut suspendat valorem contractus sub ea initi, in euentum conditionis. *1. si ita stipulatus fuero. ff. de verborum oblig. & l. 1. tit. 4. p. 4.* talis enim contractus non fit absolutè, sed dependenter ab existentia conditionis. Ex alio capite nullo iure reiciuntur à matrimonio conditiones honestæ & possibile, sed tantum turpes, & impossibiles, ut constat ex superioribus sectionibus. Igitur conditio honesta & possibilis suspendet matrimonium, & efficiet ut validum non sit donec impleatur conditio. Firmatur exemplo aliorum contractuum civilium, qui celebrantur sub conditione, ut contractus

emptions, donationis, & alij; & similiter legata sub conditione relinquuntur. Ergo idem de contractu matrimonij dicendum est. Cur enim non dicatur, nulla est ratio.

2. Cæterum sunt duo obseruanda. *Primum* est, hoc dictum debere intelligi, si conditio adiciatur in ipso actu contrahendi matrimonium, secus si ex intervallo. Ratio est, quia vbi matrimonium semel contractum est, cum iam suum effectum sortitum sit, neque ex communi consensu liceat ab eo recedere, non potest postquam semel contractum est, pari conditionem, etiam ex vtriusque consensu. In quo valde differt à cæteris contractibus, qui cum mutuo consensu dissolui valeant, possunt etiam mutuo consensu admittere conditionem. *Secundum* est, quamvis conditio honesta suspendat contractum, vsque ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfecta obligatio: at non potest alter antequam conditio deficiat, recedere à contractu, sed tenetur expectare vsque ad conditionis euentum. Id enim est proprium contractus conditionalis, ut ante conditionis euentum neutri liceat resilire, inuito altero. Nam ex contractu conditionali non minus oritur obligatio in spe, hoc est, in euentum conditionis, quàm ex contractu absoluto & puro, & in re, cum vterque contractus sit, & in suo ordine & gradu perfectus.

3. Dico *secundo*, idem dicendum de conditione indifferenti suspendere contractum matrimonij. Ratio est, quia ea conditio non est illicita & turpis, cum sit indifferens; ergo non est cur à matrimonij contractu sit reicienda.

4. Dico *tertio*, si conditio sit impertinens, etiam suspendere contractum matrimonij. Ita cum communi doctrina Sanchez *lib. 5. disp. 18. n. 3.* Et probat optimè, quia omnis conditio iure non improbat potest apponi matrimonio, ut colligitur à contrario sensu ex cap. *super eo, de conditionibus apposis*, ibi, ac conditionem ipsam canonica non improbat statuta. At conditio impertinens nullo iure reprobatur, quia cap. *finale de conditionibus apposis*, ut vidimus supra *sectione nona*, reicitur conditiones turpes, quia incitant ad peccandum. At conditio impertinens ad nullum inducit peccatum. Vnde licet talem conditionem impertinentem adiacere matrimonio sit aliquis culpa, & turpe videatur contractus tam sancto, & qui sacramentum est, impertinentem conditionem adiacere; non tamen est ex turpibus, quæ reiciuntur à matrimonio, quia non obligat, nec incitat alterum contrahentem ad aliquod peccatum in futurum committendum, qualis est illa, si furtum feceris.

SECTIO XIII.

An matrimonij contractus per verba de præsentibus, sub conditione honesta, fiat validus & purus euentu ipso conditionis impleta absque nouo aliquo consensu.

Suppono *primò*, ut omnis æquiuocatio tollatur, conditionem honestam apponi posse consensu requisito essentialiter matrimonij contractui, non verò matrimonio ipsi formaliter sumpto, vnde absolutè nullum est matrimonium conditionale concedendum: quia donec eueniat conditio, nõdum consensus completus est, neque contractus est purus & absolutus, neque iste obligationem parit, nec causat vinculum formale in quo formaliter consistit matrimonium iux-

ta nostram sententiam, ut dixi supra *disp. 13. sect. 1.* Quam etiam defendit noster Sanchez, & ideò rectè dixit *lib. 5. disp. 1. n. 5.* matrimonium ipsum conditionem non recipere, benè tamen consensum præstitum ad matrimonium posse ex conditione pendere. Quia non confurgit vinculum maritale in quo consistit matrimonij essentia, nisi post impletam conditionem, quando iam contractus est purus. Et ita consensui quasi pendenti apposita est conditio, non verò matrimonio, hoc est, vinculo, quoniam istud confurgit, & supponit impletam conditionem, & contractum iam absolutum, & purum. Vnde noster Sanchez non solum non sibi pugnat, sed consequenter docuit, cum dixit *eodem lib. 5. disp. 8. n. 5.* adueniente conditione statim absque nouo consensu effici matrimonium: sumit enim ibi matrimonium non pro vinculo, sed pro contractu, de quo solum est quaestio, an purificetur adueniente conditione absque nouo consensu. Vnde immeritò Basiliius Ponce *lib. 3. cap. 13. n. 18.* carpit illum vi consecutionis; nam verè, & consequenter locutus est.

Suppono *secundo* quod est certum apud Doctores, conditionem appositam contractui matrimonij, & aliis contractibus hanc vim habere ut suspendant obligationem perficiendi contractum, donec purificetur conditio, §. *sub conditione*, & §. *ex conditionis*, *Insi. de verbor. oblig.* Inde tamen oritur obligatio expectandi euentum conditionis. Vnde ibi duplex obligatio interuenit. Vna conditionalis pendens in futurum perficiendi contractum, si conditio eueniat; alia pura & præsens expectandi conditionis euentum.

His positis præsens controuersia in duplici sensu agitata est. *Primum* est, an quando contrahentes sunt habiles absque dispensatione ad contrahendum, & contrahunt per verba de præsentibus sub conditione honesta, ut si pater voluerit, vel dotem dederit, & permaneant in eodem consensu, vsque ad tempus euentus conditionis, fiat purus matrimonij contractus impleta conditione, absque nouo consensu, virtute solum prioris consensus. *Secundus* est, an idem dicendum sit, quando contrahentes erant inhabiles ad contrahendum absque dispensatione; ut si duo consanguinei contrahant per verba de præsentibus; hac conditione, si Papa dispensauerit. Circa priorem sensum probabilis multorum opinio est, requiri nouum consensum post conditionem exhibitam, quam viriliter defendit Basiliius Ponce *lib. 3. cap. 13. & 14.* & noster Ludouicus Mæratius *tractat. de Matr. disp. 7. sect. 11.* Probatur

Primo, quia consensus ille sub conditione celebratus non est consensus matrimonij contractus de præsentibus, sed tantum sponsalium de futuro: ergo eueniente conditione necessarius est nouus consensus de præsentibus ad perficiendum matrimonij contractum, quia adhuc certum est requiri consensum verè de præsentibus. Antecedens probatur ex cap. *5. super eo verò, de conditionibus apposis*, vbi cum quaesitum esset ab Urbano III. An qui in quandam mulierem consentit, si pater eius suum præstaret assensum, sit ad matrimonium contrahendum compellendus? Respondet Pontifex, deficiente conditione nõ esse compellendum ad contrahendum, & subdit sic, cum huiusmodi consensus non sit de præsentibus habendus, licet per verba de præsentibus euidentiùs exprimatur. quibus verbis aperte docet, illum fuisse consensum de futuro; ergo non fuit de præsentibus, & consequenter neque matrimonij contractus, sed sponsalium.

Secundo si quis eo modo conditionato contrahat cum aliqua, & dum pendet conditio, contrahat cum alia consensu absoluto, iste secundus matrimonij contractus

tractus valet; ergo primus consensus non erat sufficiens ad matrimonij contractum.

Tertio, semel præsinito consensu matrimonium dissolui non potest, saltem voluntate contrahentium; sed in hoc casu ante conditionem impletam possunt mutuo consensu resilire à contractu, imò & reuente altero potest alter validè resilire, & contrahere cum alia; ergo signum est ante tantum esse consensum sponsalium.

Quarto, Nemo potest contrahere cum duabus simul, sed si oppositum esset verum, posset hoc fieri, vt si quis contrahat simul cum duabus mulieribus cum conditione tantæ dotis, & quæ prior dotem afferret, coniugata maneret; si ambæ simul id præstarent, cum ambabus coniugaretur. ergo.

Vltimò, Sacramenta nouæ legis non possunt suspendi, sed statim valent, aut non valent. Sic enim, quamuis dicam, Absoluo te, si restitueris; nõ propterea suspenditur absolutio. Sed statim vel non est Sacramentum, vel est, si est dispositio; sed matrimonij contractus est Sacramentum; ergo erit quando est consensus sub ea conditione, vel si tunc non est, neque erit postea eueniente conditione, nisi iterum ponat consensus.

Verius iudico oppositum, matrimonij contractum sub conditione initum, hac posita non indigere nouo consensu. Ita multi Iurisperiti, & Theologi, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 5. disp. 8. n. 5.* Idem defendunt Coninch *disp. 29. dub. 1. num. 11.* Hurtado *disp. 7. diff. 3. num. 10.* & alij. Probatur

Primo à priori, quia consensus per verba de præsentis præstitus, quamuis sub conditione honesta de futuro, & contingenti, est verè consensus de præsentis, tametsi inchoatus tantum, & imperfectus vsque ad euentum conditionis, quo contrahens ex tunc consentit, & vult alterum in coniugem, sub conditione, id est, si ponatur conditio; ergo positione conditionis consensus ille perficitur, & à conditione absoluitur, ac proinde etiam contractus. Consequentia patet, quia consensus ille conditionatus saltem habitualiter manet, vtpote non reuocatus, & iam positione conditionis ab ea absolutus, & independens; imò manet moraliter præsentis, vtpote elicitus dependenter ab aduentu conditionis, quem expectat, & iam euentu conditionis ab ea absolutus. Firmo magis antecedens ex sensu verborum; longè enim aliud significant hæc verba, Accipio te ex nunc in meam, si centum dederis in dotem; aliud hæc, Accipiam te in meam sub eadem conditione: sicut longè aliud hæc alia verba significant, Instituo Petrum hæredem, si nomen, & arma sumpserit; vel instituo hæredem: atqui vtraque verba prout sunt coniuncta interno consensui, sunt verè practica, & efficiunt, quod significant; ergo vtraque habent diuersum effectum; sed verba illa posteriora in omnium sententia faciunt sponsalia; ergo priora cum sint de præsentis, faciunt matrimonij contractum, cum ambæ propositiones sint practicae, & operatiuæ; ergo posita conditione sine nouo consensu fit completè matrimonij contractus; illa autem pendente, sicut consensus ille est incompletus, ita & contractus ponitur incompletè.

Secundo, cæteri contractus, etiam sponsalia sub conditione inita, statim atque hæc est sufficienter posita, sunt omnino valida, sine nouo consensu, ac si tunc purè, siue sine conditione fuissent inita, vt patet ex *1. hæc venditio 7. ff. de contrahenda emptione*; ergo etiam matrimonij contractus. Nec valet dicere in contractum matrimonij requiri maiorem libertatem, quam in cæteris contractibus. Nam spectato iure naturæ id non est verum, cum ex errore, qui non sit contra-

eius substantiam, inicum, sit validum, vt suo loco dicitur, imò etiam metu contractum, spectato solo iure naturæ valet, vt dicam *disput. sequenti*. Ius autem posituum nullam hinc ponit diuersitatè, nec supplet consensum in aliis contractibus. Et matrimonij contractus tam liberè inicitur sub conditione futura, ita vt ea posita statim valeat, ac si ab initio purè iniretur.

Tertio, in aliis rebus, vt in donationibus, & legatis dominium potest transferri per consensum conditionatum, vt si dono, vel lego Petro centum, si ipse fiat Sacerdos, impleta conditione statim fit dominus illorum absque nouo consensu. Firmo in voto. Nam si æger vouet peregrinationem, si conualescat, recuperata valetudine sine nouo consensu manet obligatus, in quo ius consensum absolutum non supplet; ergo idem dicendum in matrimonij contractu.

Vltimò non implicat, vt hinc & nunc quis efficaciter velit tradere suum corpus, dependenter tamen à positione alicuius conditionis; ergo hac posita, illa voluntas, quæ censetur virtualiter permanere, cum non sit retractata, erit absoluta. Antecedens patet, tum quia consensus eius, qui primò verba pronuntiat in contractu matrimonij, est efficax volitio tradendi suum corpus alteri, & semper quasi intrinsicè includit hanc conditionem, si alter etiam consentiat & velit etiam efficaciter tradere suum corpus. Quod magis vrget in eo qui dat suum consensum per epistolam, aut internuntium. Tum etiam, quia, vt ipse verius censeo, voluntas, qua Deus efficaciter vult concurrere cum causis secundis liberis ad suos actus, est conditionata, nam Deus vult cum ipsis concurrere; si ipsæ se determinare voluerint. Igitur sicut posita determinatione voluntatis creatæ non requiritur in Deo alia voluntas, sed sufficit illa prior; & in alio exemplo statim ac alter consentit, manet consensus perfectus, & absolutus, ita idem dicendum est in præsentis.

Ex his facile soluuntur argumenta opposita.

Ad primum negatur antecedens. Ad eius probationem, dico solum fuisse petitum à Pontifice, An qui conditionatè contraxerat, teneretur consummare ante impletam conditionem, vnde interrogatio de consummatione proposita fuit. Respondet autem Pontifex talem non esse cogendum, vt ante conditionem contrahat absolutè, & absque conditione, & consequenter non posse consummare matrimonium ante eam. Nec verò ex eo quod dicitur, talè ante impletam conditionem, non esse cogendum ad contrahendum; sequitur, ea impleta, ipsum cogendum, vt contrahat; sed tantum sequitur, eum contractum, ante impletam conditionem non habere vim matrimonij contractus, & consequenter alterum non teneri ad matrimonium consummandum, vel contrahendum absolutè. Argumentum enim à contrario sensu sæpè fallit, præsertim quando id quod infertur supponit grandem status mutationem, nec facit ad responsionem rei propositæ, vt contingit in præsentis casu, in quo consequens supponit impletionem conditionis.

Ad secundum distinguitur antecedens, completè, vel incompletè; ille consensus non sufficit completè ad contractum matrimonij perficiendum; completur autem, tanquam per sui partem per conditionem.

Ex quo patet solutio ad tertium admittendo totum illud, quia pendente conditione adhuc matrimonij contractus non est completus, & ideo potest reuocari, quia nondum est perfectus, & absolutus, sed à conditione dependens. Vnde circa hanc rem duo sunt notanda. *Primum* consensum in matrimonium, sub conditione de futuro, illud suspendente in futuro,

rum, si reuocetur ante euentum conditionis, non sufficere ad matrimonium: quia reuocatione desinit esse consensus, ac proinde non existit adhuc habitualiter quando impletur conditio, vt illius impletionem perfici possit, & à conditione absolui. *Alterum* est, eam reuocationem esse iniustam contra obligationem iustitiæ expectandi impletionem conditionis. Et ob hanc rationem in aliis contractibus consensus sub conditione de futuro, si reuocetur, tametsi non sufficiat ex iure naturæ ad eorum valorem; sufficit tamen, de facto, ex iure positiuo, quòd ob iniuriam reuocationis, vult supplere defectum consensus ad illos requisiti: quod non fit, nec fieri potest in contractu matrimonij, quia potestas humana nequit supplere defectum consensus ad cum requisiti, vt ostendi supra *disp. 14. sect. 6.*

9 Ad quartum concessa maiori, negatur minori; nam in illo casu non posset quis velle perficere matrimonij contractum cum duabus simul, quia hoc iudicaret impossibile prohibita polygamiâ. Vnde mulier, quæ primò implet conditionem, esset statim coniux, & fieret matrimonium: si verò ambæ simul impleverint conditionem, cum nulla contraheret; quia vnum matrimonium impediret aliud. Vt in simili, si duo simul baptizarent puerum, & quisque solum vellet baptizare in casu quo prius absolueret vnus verba, quàm alius; si simul absoluerent prolationem verborum, non fieret Baptismus, quia vnus alium impedit; ita in nostro casu, ille non potest simul intendere contrahere cum duabus, sed cum vna, quæ prior impleuerit conditionem, nisi ille exprimeret, in casu quo ambæ simul impleverint, se in Mariam, & non in Franciscam consentire.

10 Ad vltimum communis solutio est hoc esse peculiare in sacramento matrimonij, vt nimirum pendeat à conditione futura, quia fundatur in ratione contractus qui pendere potest ab illa, vnde sequitur eius naturam. Ego verò aliter respondeo, nullum sacramentum posse immediatè pendere à conditione de futuro, neque etiam matrimonium, vt sacramentum est; nam ratio sacramenti non fundatur in contractu matrimonij, vt est conditionatus, seu inchoatus contractus, sed vt est absolutus, & perfectus. Itaque in omnibus sacramentis statim atque materia, & forma integrè posita sunt, necessariò ponuntur, vel nunquam, sine vlla dependentia à re futura. Impossibile enim est, vt infusio aquæ in Baptismo, vel pronuntiatio formæ ita dependeat à re futura, vt hac posita, vel non posita, illæ etiam fuerint posita, aut non posita. Idem est cum proportionem in matrimonio, in quo consensus internus completus, est pars essentialis, qui factus sub conditione, ita ab ea pendet, vt ea posita verè à parte rei completè ponatur, aliàs non: similiter consensus externus in ratione signi ab eadem conditione pendet, vt sit completus. Quare sacramentum matrimonij pendet non immediatè à conditione, sed à parte sui essentiali, nempe à consensu perfecto, & completo, qui ante conditionem impletam non ponitur in esse.

11 Circa posteriorem sensum de matrimonio contracto inter personas inhabiles, v. g. inter consanguineos sub conditione, si Papa dispensauerit, est specialis difficultas, ob peculiarem rationem contrahentium, & conditionis sub qua contrahunt. Multi, & graues Doctores, inter quos Sorus *dist. 29. a. 2. q. 1.* & Henriquez *cap. 12.* sentiunt in dicto casu contractum matrimonij non perfici absque nouo consensu, quamuis dispensatio obtineatur. Probant

Primo, quia iste contractus consanguinei cum consanguinea, v. g. Contraho tecum, si Papa dispen-

set, hic & nunc est inter personas inhabiles; ergo hic, & nunc de præsentis nullam habet veram rationem contractus materialis; ergo nec postea adimpleta conditione, seu obtenta dispensatione. Patet hæc vltima consequentia, quia consensus de præsentis conditionati eo modo suspenduntur, quo sunt de præsentis, sed de præsentis non sunt contractus maritalis; ergo nec suspenduntur vt talis; ergo adimpleta conditione non perficiuntur in ratione talis contractus.

Secundo suspendi contractum nihil est aliud, quàm non parere obligationem, quam consensus illi de præsentis nati erant parere, si essent absoluti; sed de præsentis etiam si essent absoluti, non erant nati parere obligationem matrimonij; ergo nec posita conditione; quia ea posita solum oritur ea obligatio, quæ erat suspensa; at non erat suspensa matrimonialis obligatio.

Tertio consensus clandestini de præsentis eo ipso quòd sint irriti, licet addatur eis conditio de eisdem postea manifestandis corâ Parocho & testibus, adhuc nõ sunt verum matrimonium de præsentis suspendum, & perficiendum per solam manifestationem prædictam; ergo idem dicendum de aliis consensibus aliarum personarum inhabilium.

Veriorem iudico oppositam sententiam, adueniente dispensatione statim, absque alio nouo consensu, contractum perfici maritale. Ita multi, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 5. disp. 8. n. 10.* Hurt. *disp. 7. difficul. 5.* & alij. Ratio à priori est, quia in dicto casu obtenta dispensatione datur consensus de præsentis absolutus, & inter personas habiles; ergo absque nouo consensu est sufficiens ad contractum maritalem perficiendum. Consequentia euidenter est. Antecedens probatur, quia consensus ille conditionatus est de præsentis, & est inter personas habiles ad contrahendum non absolutè, sed sub dicta conditione, & aliàs moraliter perseuerat vsque ad impletionem conditionis, nempe dispensationis, qua ille consensus de præsentis fit absolutus, & contrahentes fiunt habiles ad consensum absolutum; ergo verè adest consensus de præsentis absolutus, & inter personas habiles. Ex quo fit, vt effectus mutua traditionis corporum, qui ante impletionem conditionis est suspensus, & non causatur à consensu; postea statim conditione adueniente, causetur & fiat vinculum matrimonij.

Hinc patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum negatur antecedens, quia non fuit consensus inter personas inhabiles, cum non fuerit præstitus pro eo tempore, quo tales erant, sed pro eo tempore, quo Pontifex iam dispensasset, & tunc iam erant legitimæ, & habiles. Vnde ille consensus ab initio fertur in personam legitimam, & habilem, cumque sit ab initio conditionatus, verè suspendit, quia hæc est natura conditionis suspendere consensum, vsque ad illius euentum, & post euentum conditionis, nempe vbi Pontifex dispensauit, est habilis. Ex quo patet

Ad secundum, suspendi videlicet obligationem vsque ad impletionem conditionis, & tempus, quo consensus est iam absolutus, & contrahentes sunt habiles ad illum.

Ad tertium negatur, illum consensum si fiat cum conditione manifestandi illum coram Parocho & testibus, esse absolutum, & clandestinum, sed esse verè conditionatum

* *

SECTIO XIV.

An contractus matrimonij sub conditione, ut fiat validus, absolutus, & purus, requiratur, ut existantia, seu impletio conditionis sit nota contrahentibus, & etiam Parocho, & testibus?

Constat ex præcedentibus existentiam conditionis, quæ apponitur contractui matrimonij, esse necessariam ad valorem illius, quia fit dependenter ab eius existentia. Est verò primo difficultas, An etiam sit necessaria notitia existentia ac impletionis eius habita à contrahentibus?

¹ Affirmat noster Coninch *disp. 29 dub. primo*. Probat, quia ad contrahendum matrimonium essentialiter requiruntur verba, quibus contrahentes sibi mutuo significant determinatè consensum; sed quando non est nota à contrahentibus impletio conditionis appositæ, verba non significant magis consensum, quàm dissensum, quia sub disjunctione significant, vel consensum, si conditio extiterit, vel dissensum, si non existit; ex dictis enim verbis quousque existentia conditionis sit nota, non magis colligitur consensus, quàm dissensus; ergo ut verba significant consensum, & ut ex illis cognoscatur, necesse est, ut existentia conditionis sit contrahentibus nota.

² Alij sentiunt cum Sanchez *lib. 5. disp. 19. n. 19. Hurt. disp. 7. diff. 3. num. 7.* & aliis, contractum maritalem per dictum mutuum consensum perfici, posita, & existente conditione, antequam eius existentia, seu impletio à contrahentibus cognoscatur. Probat, quia prædictus mutuus consensus solum pendet à conditione, & non à notitia ipsius, quia non est datus dependenter ab ista; ergo perficitur talis contractus, nec erit suspensus ante eam notitiam. Firmant, quia, regulariter loquendo, qui contrahit sub aliqua conditione, non contrahit sub conditione notitiæ rei significatæ per conditionem, sed sub conditione existentia rei significatæ; ergo ubi primum res significatæ per conditionem existit, consensus conditionatus transit in absolutum. Quod verò cognoscatur, vel non cognoscatur à contrahentibus per accidens se habet ad valorem talis contractus; quia verba determinatè consensum sub illa conditione tantum significant, quamvis ignorando existentiam conditionis, ignorent contrahentes, contractum, vel consensum iam absolute valere, stipulatio facta sub conditione valida est, quamvis contrahentes ignorent esse positam conditionem, ut expressè habetur *in l. cum hac. ff. de rebus creditis*; ergo idem erit in matrimonij contractu. Denique idem roboratur, quia consensus actualis sub conditione, si Procurator consenserit, perficit contractum ante notitiam consensus Procuratoris; ergo & in præsentis casu.

³ Nihilominus ipse adhæreo priori opinioni Coninchi. Moueor, quia contractus matrimonij non perficitur, nisi vterque contrahentium percipiat illud signum externum, quo declaratur consensus sufficiens, ut constat ex *disp. 14. sect. 3. & 4.* Sed ista verba sola, Accipio te in meam, si pater consenserit, non declarant sufficienter, & completè hunc consensum, dum non cognoscitur conditio, quia signum sufficiens non sunt verba sola, sed illa simul cum conditione; ergo vtrumque debet cognosci à contrahentibus, & consensus mutuus, & adimpletio condi-

tionis. In quo est discrimen inter eum, qui contrahit per se ipsum, & illum, qui contrahit per alium, nempe per procuratorem; nam qui contrahunt per procuratorem, exprimunt, & acceptant consensus per alium, & ideo solum est opus, ut noti sint procuratori, qui est veluti persona contrahentis; at quando quis immediatè per se ipsum contrahit, debet ipse signum externum sufficiens percipere, & dum hoc non perficit, non satis explicat consensum.

Addit Rebellus *lib. 2. quest. 1. sect. 6. num. 44.* opus esse ut ipsi contrahentes expressè voluerint, & declarauerint se velle ut statim posita, & cognita conditione matrimonium foret ratum. Ceterum non iudico id necessarium esse, sed satis est, quod conditionatè consenserint, hoc enim ipso declarant, se velle, ut conditio illa sit vltimum signum sui consensus.

Maior difficultas est secunda, an hodie, vbi Tridentinum viget, ad valorem absolutum contractus maritalis conditionati, necessarium sit conditionem coram Parocho, & testibus adimpleri, & illis esse notam. Difficultas verò procedit iuxta opinionem nostram, qua diximus supra *sect. 14.* contractum matrimonij conditionatum, conditione de futuro, purificari impletione conditionis absque nouo consensu. Nam iuxta opinionem contrariam asserentem non purificari impletione conditionis, sed requiri nouum consensum, videtur apertè necessariū nouum illum consensum exprimi coram Parocho, & aliis testibus, quia tunc fit verè matrimonij contractus, & antea in ea opinione tantum erant sponsalia, vnde Parochus & testes solis sponsalibus assisterent. Quia in re noster Sanchez *lib. 5. d. f. 8. num. 24. & sequentibus*, cum Nauarro, & aliis inclinatur in partem negantem. Quia Tridentinum requirens assententiam Parochi, & testium, solum intendit eam, ut possint testificari de consensu de præsentis, tamen valor eius pendeat ex alicuius veritatis positione, ut nequeant plenè testari de matrimonio, nisi supposita notitia talis veritatis. Sic constat in matrimonio contracto per procuratorem, ad quod non requirit, ut Parochus & testes videant litteras continentes prestatem procuratoris. Similiter quando consanguinei contrahunt ex Papæ dispensatione, non requiritur, ut dispensatio videatur à Parocho, & testibus, & tamen valor vtriusque matrimonij pendeat ex potestate procuratoris, & ex dispensatione Pontificis; ergo licet valor conditionati matrimonij pendeat ex positione conditionis, non erit necesse, ut Parocho, & testibus innotescat. Firmat, quia decretum Tridentini eo tantum sine statutum est, ne nouum matrimonium contrahatur relicto priori; sed hic finis satis comparatur si Parochus, & testes intersunt mutuo consensui de præsentis conditionato, & quamvis valor dependeat ex verificatione conditionis. Nam cum consensus mutuus constat Ecclesiæ, non permittet contrahentes ad aliud transire matrimonium, relicto priori, nisi præmissò diligenti examine, an fuerit impleta conditio, & an iustè fiat discessus à priori matrimonio. Ex qua doctrina infert Sanchez duo. *Primum*, si pendente conditione matrimonij initi coram Parocho, & testibus, contrahentes habeant copulâ, præsumere Ecclesiam recessisse à conditione, & perfici contractum maritalem, ex *cap. per tuas, de conditionibus appositis*, quod idem erit in foro interno etiam post Tridentinum si affectu coniugali commixti sunt, quia iam est seruata forma Tridentini in priori contractu, & iudicandum erit, ac si impleta esset conditio occultè. *Secundum* est, si duo consanguinei contrahant coram Parocho & testibus per verba de præsentis, sub hac conditione, si Pa-

pa dispensauerit, idem dicendum modò post Tridentinum, supposita dicta opinione, esse matrimonium, absque nouo consensu. Si verò solum contraxissent sponsalia, quamuis antiquitus adueniente dispensatione per copulam transibant in matrimonium, iuxta *cap. is qui, de sponsal.* At per Tridentinum est iam correctum, cum cessarint matrimonia præsumpta. Habent tamen locum post Tridentinum si sponsalia illa, & copula fierent coram Parocho, & testibus, quia iam seruatur forma.

⁶ Alij verò, ut Coninch *disp. 29. dub. 1. n. 15.* Hurt. *disp. 7. difficult. 8. n. 24.* & Rebellus *lib. 2. q. 10. sect. 6. n. 44.* affirmant. *Primo*, quia Parochus & testes debent esse testes non modò inchoati, sed perfecti & absoluti contractus, saltem externi. Vnde assistere debent matrimonio essentialiter perfecto quoad exterius ipsum, & non sufficit matrimonio essentialiter tantum inchoato; at hoc fieri non potest, nisi intersint impletioni conditionis; quia contractus antea inchoatus, ac planè incompletus per hanc perficitur, nam dum illi non existit, solum est inchoatus; igitur debent etiam huic interesse. *Secundo*, quia facile posset alteruter negare conditionem impletam, cum non posset in foro externo probari, & ita sequerentur omnia incommoda quæ Tridentinum cupit euitari. *Tertio*, quia ad valorem matrimonij requiritur ut Parochus & testes ita assistant, ut intelligant quid agatur, seu sponso hinc & nunc in matrimonium consentire; ad hoc autem non sufficit ut audiant eos consentientes sub conditione, nisi sciant etiam conditionem esse impletam; nam quandiu veritas conditionis est illis ignota, illis verbis non magis colligunt contrahentes perfectè, & plenè consentire, quàm dissentire; ergo illud est etiam necessarium.

⁷ Hanc secundam sententiam iudico veriore, & in praxi securiorem, ob primam, & secundam rationem adhibitam. Vtramque magis declaro, ac firmo. Nam in primis firmatur ratio prima, quia Parochus, & testes, licet non sit necessarium ut possint testificari de omnibus his quoquo modo requisitis ad valorem matrimonij, atque ideo necesse non sit, ut videant litteras continentes dispensationem, vel potestatem, & assignationem procuratoris; est tamen simpliciter necessarium, ut possint testificari de valore matrimonij, & iudicare de matrimonio essentialiter perfecto quoad exterius ipsum; in quo consistit essentia exterior matrimonij. At essentia exterior matrimonij conditionati perficitur essentialiter impletione conditionis, quia talis contractus vltimò completur, & perficitur essentialiter per impletionem conditionis; nam exterior expressio mutui consensus, in qua consistit contractus maritalis, quoad exterius ipsum est ex voluntate contrahentium alligata impletioni conditionis; carentia autem impedimenti inter contrahentes, vel dispensatio Papæ, vel potestas, seu assignatio Procuratoris, non perficiunt essentialiter exteriorem expressionem consensus, quamuis sint requisitæ, ut exterior expressio consensus sit valida, & ut habeat effectum. Igitur necessarium est ut assistant impletioni conditionis, & de illa iudicent, ac testificentur esse impletam, tamen necesse non sit, ut assistant omnibus quolibet modo requisitis ad prædicti contractus valorem. Præterea firmatur secunda ratio, nam Concilium tamen non requirat ut Parochus & testes possint testificari ipsos contrahentes validè in re ipsa con-

Peregr. de Matrimonio.

traxisse, requirere tamen ut testificentur hunc contractum maritalem secundum externam speciem esse legitime factum, ut nimirum videntur omnia inconuenientia, ad quod necesse est, ut constet ipsis conditionem fuisse impletam, cogentur enim simul manere, & qui vellet resilire à matrimonio, huic incumberet probare interesse aliquod impedimentum, vel dispensationem fuisse subreptitiam; & si ante probationem tentaret contrahere cum alia, compelleretur manere cum prima. At verò qui negaret impletam conditionem, non ad ipsum spectaret probare hoc, sed ad alium, & si interim contraheret, non cogetur stare ad primum matrimonium, sed permetteretur manere in secundo. Debet igitur Parocho & testibus constare de impletione conditionis, ut vitentur hæc damna.

SECTIO XV.

Quid operetur tempus, demonstratio, causa, & modus, quando apponuntur consensui maritali?

Dictum est de consensu conditionali, nunc ad finem huius disputationis de modali, & cæteris affirmatis breuiter dicam.

Circa tempus, vel diem appositum contractui matrimonij, ut, Accipio te in meam post tres dies, sentit Sanchez *lib. 5. disp. 19. n. 11.* non suspendere consensum, sed statim esse purum, & obligare; quia est conditio necessaria, nam talis dies certò scitur ventura, & ideo non reddit actum conditionalem. Quare de hoc idem dicendum videtur, quod diximus supra *sect. 2.* de conditionibus necessariis, vel infallibiliter futuris.

Contrarium tenent Coninch *disp. 29. dub. 4. & Hurt. disp. 3. difficult. 15. n. 59.* nempe suspendere contractum matrimonij vsque ad illud tempus, quia tempus ad id apponitur, ut vsque illud suspendatur id cui apponitur; & ut ex eo incipiat valere, quia sensus est, Ex nunc volo, & consentio, ut post tres dies incipias esse mea.

Placet mihi hæc sententia. Probo, quia dies ita adiectus suspendit contractum, non secus atque conditio; ergo dies adiecta contractui matrimonij per verba de præsentis, non efficit illum ratum, nisi statim ut aduenit, non antè. Antecedens patet, quia sicut contrahens sub conditione futura non vult contractum esse perfectum, antequam ponatur conditio, ita contrahens dicto modo, in diem, intendit, ut contractus non sit perfectus ante illum diem; ergo sicut conditio postea adueniens, & cognita partibus, his significat vtriusque consensum iam esse absolutum, & ita contractum perficit; ita etiam dies adueniens faciet contractum pro eo tempore omnino perfectum, ita ut ex tunc incipiant esse coniuges. Solum hæc est differentia inter adiectam conditionem, & diem, nam conditio contingens futura, cum possit esse, & non esse, efficit ut partim consensus sit adhuc ambiguus, nec habeat magis rationem absoluti consensus, quàm dissensus. At tempus, vel dies cum certò sciatur ventura, efficit consensum ab initio determinatum, & absolutum; sed qui ante tale tempus non sit perfectus, & sufficiens, ut causet suum effectum.

effectum. Vnde si alteruter ante diem constitutum moreretur, aut reuocaret consensum, nunquam inter eos esset matrimonium, vt rectè notauit Coninchius *citatus*.

4 Circa demonstrationem præmitto eam contingere, quoties significatur, vel denotatur aliqua qualitas in contrahentibus, & communiter explicatur per relatum *quæ*, aut dictionem importantem aliquam qualitatem, vt, *Duco te, quæ diues es, aut virgo*. Quare demonstratio est dispositio accidentis indicantis rem de qua disponitur, vel cum in quem dispositio confertur, vt, *Vendo tibi equum, quem ex Bethica attuli: Contraho tecum, quæ nobilis es, vel virgo, seu quæ venenum sterilitatis sumpsisti*.

5 Quo præmissis, communis Doctorum sententia affirmat demonstrationem adiectam matrimonio non suspendere illud, nec vitare, etsi falsa sit. Quare, si quis sic contrahat, *Contraho tecum, quæ es nobilis, vel diues, valet contractus, etsi ignobilis, vel pauper sit*. Quia is, qui sub demonstratione consentit independentem ab accidente quod demonstratur, vel demonstrat, consentit; alioqui non differret à consensu conditionato. Vnde demonstratio solum ostendit opinionem, quam habet contrahens circa tale obiectum.

6 Perplacet prædicta doctrina, ad cuius maiorem explicationem

Dico primo demonstrationem adiectam matrimonio, quæ non est contra substantiam illius, vt, *Contraho tecum, quæ diues es, quamuis deficiat, & falsa sit, ex eius defectu formaliter non irritare illud*. Ratio est, quia ex defectu huius demonstrationis formaliter, vt sic, nec deficit materia substantialis ad matrimonium, quia ea demonstratio non necessariò significat aliquid inclusum in materia substantiali matrimonij, vt constat; neque deficit consensus, quia consensus iste matrimonialis, quamuis ei addatur ea demonstratio, non elicitur dependenter ab illa, cum non sit conditio, sed tantum significat iudicium, & existimationem circa materiam; exprimit enim opinionem contrahentis circa tale obiectum; ergo quamuis demonstratio illa deficiat, non deficit consensus matrimonialis sufficiens.

7 Dico secundo nec demonstrationem contra substantiam matrimonij appositam contractui matrimoniali irritare illum, si deficiat, vt quando dicitur, *Contraho tecum, quæ obligaris ad adulterandum*. Patet, quia prædictus consensus matrimonialis, quamuis ei addatur ea demonstratio, non elicitur dependenter ab illa, aliàs non differret à conditione, quod est falsum. Nec refert, quod non consentiret, si sciret sponsam non esse talem, quia voluntas sub conditione ponenda nihil operatur in re, nec impedit, quin modò absolutè velit, licet ex errore talis iudicij & existimationis.

8 Dico tertio prædictam demonstrationem contra substantiam matrimonij appositam illi, irritare illud, si talis demonstratio verè adsit, & persistat. Ratio est, quia tamen à contrahente non eliciatur consensus dependenter ab ea demonstratione; tamen, quia in altero contrahente, vt supponitur, est simul, & concomitanter volitio se obligandi ad aliquid contra obligationem substantialem matrimonij, quæ volitione persistente impeditur dicta obligatio substantialis in eo altero, idèo si verè adsit & persistat, non fiet validè contractus matrimonialis. Vnde notanda est differentia inter demonstrationem contra substantiam matrimonij, & reliquas alias; nam illa habenda est pro adiecta, vt dicto modo

impediat valorem matrimonij; reliquæ verò, etiam possibiles, & honestæ, non sunt habendæ pro adiectis, quia istæ sunt impertinentes ad valorem, & ad vitium matrimonij.

Dico ultimo, quò ando demonstratione demonstratur materia substantialis, & deficit ob suppositionem erroris personæ, vel conditionis, vt quando dicitur, *Contraho tecum, quæ es Catharina, cum sit Paula, vel quæ es libera, cum reuera sit serua, tunc matrimonium irritum est*. Patet, quia tunc est error, & defectus substantialis in materia essentialiter requisita, & deficit status essentialiter requisitus. Ceterum id non provenit, quia formaliter appositæ sit demonstratio, & ipsa deficiat, sed quia deficit materia essentialiter requisita: quamuis enim non apponeretur dicta demonstratio, etiam esset nullum matrimonium, ob prædictum defectum.

Circa causam. Causa dicitur ratio, ob quam contrahitur, soletque explicari per dictionem *quia*, vt, *Contraho tecum, quia diues, vel pulchra es, de qua etiam est communis sensus Doctorum, errorem causæ per se, qualiscunque sit, non suspendere, nec vitare matrimonium*. Ratio est, quia causa non se habet vt obiectum, vel pars obiecti contractus, vnde non spectat ad substantiam ipsius, sicut spectat conditio, sed tantum pertinet antecedenter ad motiuum, quod ad contrahendum mouet; ergo non tollit consensum absolutum; ergo nec vitat, nec irritat contractum. Dixi per se, quia si causa reducat ad personas, vel conditionis personalis errorè irritabit matrimonij contractum, vt, *Contraho tecum, quia es primogenita Petri, vel quia libera es; si non esset primogenita, vel non esset libera, esset matrimonium nullum, non ratione falsitatis causæ, sed ratione erroris, personæ, aut conditionis, quia quamuis ea causa non adiceretur adhuc, ex tali errore matrimonium contractum esset inualidum*.

Denique circa modum notandum est, modum propriè vt distinguitur à demonstratione, & causa, esse quasi adiectionem oneris, ad quod vult obligari contrahens, & communiter explicatur per coniunctionem: vt, v.g. *Duco te, vt mihi seruias, vt diuitias vel honorem consequar*.

Conueniunt Doctores, si modus adiectus contractui matrimoniali, sit rei possibilis, & honestæ, non vitare illum, nec suspendere. Ratio est, quia eo modo tantum significatur aliquid possibile, & honestum faciendum post matrimonium iam absolute, & perfecte factum. Difficultas est quando modus inuoluit aliquid impossibile, v.g. *Contraho tecum, vt des mihi montem aureum; vel turpe, vt fureris; vel contra substantiam matrimonij, vt obligaris ad adulterandum*.

Sanchez lib. 5. disp. 19. n. 5. Coninchius disp. 29. ad finem, & alij defendunt partem affirmatiuam. Quia dicto modo appposito intenditur in altero obligatio contraria obligationi substantiali matrimonij; in eodem ergo non minus irritat matrimonium, quam conditio appositæ contra substantiam matrimonij. Firmatur, quia ea est modi natura, vt licet contractum non suspendat, veruntamen alter recipiens sub modo tenetur illum obseruare, vt in donatione, vt, *Do tibi equum, vt facias iter aliquod, valet statim donatio; tenetur tamen donatarius implere modum*. l. 1. 2. & finali, C. de donat. qua sub modo, ergo si apponatur contractui matrimoniali modus contrarius substantiæ matrimonij, vt per illum inducatur alteri obligatio ad eius obseruantiam, vitabit contractum.

Gaspar verò Hurtado secutus Sorù, & Petru Ledesma

ma defendit nullum modum, siue honestum; siue turpem, siue possibilem, siue impossibilem, siue contra substantiam matrimonij, siue non contra substantiam, vitare, seu annullare matrimonium, atque adeò omnem illum haberi pro non adiecto, quod obtinet ad valorem, seu ad vitium matrimonij. Idque mihi videtur verius. Ratio à priori est, quia consensus in matrimonium, cui additur modus, non elicitur dependenter à modo ipso, cum non sit conditio; ergo non elicitur dependenter ab aliquo contra substantiam matrimonij; ergo nihil refert ad matrimonium ipsum, siue ad eius validitatem, siue ad eius nullitatem. Idem firmo manifestè, quia, esto ita sit, quod apponens dictum modum, intendat in altero contrahente obligationem contrariam substantiæ matrimonij; adhuc talis obligatio potest non esse in altero, absque præiudicio valoris consensus ipsius, & consensus apponentis modum, quia neuter contrahentium consensus elicitur dependenter ab eo modo, cum non sit propriè conditio, sed solum modus; & quamuis in altero futura sit intentio se obligandi ad contrarium substantiæ matrimonij, non impedit in illo intentionem se obligandi obligatione substantiæ matrimonij, nec inualidabit consensum sui: tum quia non elicitur illum dependenter ab eo modo, cum non sit conditio, sed modus; tum etiam, quia illa obligatio substantialis est prior, & præsupponitur iam ad eam intentionem obligationis ad oppositum substantiæ matrimonij, atque adeò etiam & obligatio substantialis matrimonij, quæ ex ea intentione necessariò oritur, sicut intentio contractus, & eius obligatio præcedunt, ac præsupponuntur ad intentionem obligationis modo ipso significatæ, quia intentio, & obligatio modalis, annectuntur, & superadduntur contractui, cui apponitur modus.

Hinc patet solutio ad argumentum oppositæ sententiæ. Admissio enim antecedente, negatur consequentia, quia tamen apponens dictum modum intendat in altero obligationem contrariam substantiæ matrimonij, inde tamen non sequitur irritare matrimonium, non secus ac conditionem appositam contra substantiam matrimonij; quia neuter contrahentium consensus in matrimonij contractum fit dependenter à tali modo, sicut pendet à conditione. Et quamuis alter haberet intentionem se obligandi ad contrarium substantiæ matrimonij, illa obligatio esset superaddita, & post consensum, & contractum matrimoniale, quia modus in hoc differt à conditione, quia conditio suspendit actus perfectionem, ita vt ante ipsius positionem, seu impletionem validus minime sit. At modus non suspendit, sed aduenit actui perfecto, statimque valet actus, & solum manet alter obligatus ad modi impletionem. Ex quo facile responderetur ad confirmationem, esto enim demus teneri alterum implere modum, verum cum ista obligatio sit post consensum, & contractum iam perfectum, & absolutum, nihil obest huic, nec attinet ad valorem, aut ad vitium illius præcisè. Exemplum donationis pro nobis est, nam sicut illa donatio æquiualeat statim, & absolute acceptatur à donatario, manetque valida, & perfecta donatio independentem à modo, tamen aliàs postea teneatur donatarius implere modum; ita contractus matrimonij, & mutuus consensus vtriusque contrahentis, valet, & manet perfectus, & absolutus independentem à modo, tamen alter maneret obligatus ad implendum modum. Adde conditionem contrariam substantiæ matrimonij non vitare illud, si apponatur matrimonio iam contracto perfecto, & absoluto, vt dixi supra sect. 6. n. 6. quia quado apponitur matrimonio iam contracto, cum iam dissolui nequeat, non

Perez de Matrimonio.

est pars ipsius contractus, nec illum immutare potest, & sic non aduerfatur ei, neque ipsum vitat. Quod si conditio hæc nullo modo vitat matrimonium, multo minus vitabit illud modus, à quo fit independentem contractus, & iste est iam absolutus, & perfectus post illius obligationem.

DISPUTATIO XVII.

De consensu coacto, seu metu extorto, contractui matrimonij appposito.

N omni contractu, maximè in matrimoniali, libertas est necessariò requisita. Soler autem distingui triplex libertas, ab obligatione, à necessitate, à coactione metu extorta. Prima parù refert ad præsentem disputationem; solum enim consistit in carètia, vel negatione præcepti ad matrimonium contrahendum, de quo modò non est quæstio, & regulariter, ac per se loquendo, talis inuenitur carentia in contractu matrimonij; ea tamen nihil conducit ad illius rationem. De libertate autem à necessitate, quæ dicitur libertas indifferentiæ, iam constat ex dictis supra disp. 14. sect. 3. n. 2. Et ex disp. 1. sect. 3. consensum in contractu matrimonij, & sponsalium debere esse liberum plena libertate, ac deliberatione, quæ satis fit ad peccatum mortale. De sola ergo libertate à coactione, & metu extorta, quæ excludit necessitatem metus, vel violentiæ humanæ, instituitur præfens disputatio. Ad cuius vberiore explanationem tria præcipua præstabitur. Primum sect. 1. & 2. agemus de metu in genere, eiusque speciebus, præsertim de metu graui cadente in constantem virum, eiusque obiecto. Secundum sect. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. de aliis contractibus metu celebratis, quomodo valeant, vel rescindi debeant. Tertium denique sect. 9. & sequentibus, usque ad finem, de contractu matrimonij, per metum, & coactionem inito, an, & quo iure sit inualidus.

SECTIO I.

Quid, & quotuplex sit metus, & causa illum incutiens?

Certum est primò ex communi doctrina Theologorum, voluntatem, quoad actum elicitum, cuiusmodi est consensus internus, non posse simpliciter, & absolute cogi per metum, vel coactionem; quia suus actus elicitus est essentialiter voluntarius; quid enim magis voluntarium, quam velle? Homo autem inter dum quoad factum, siue opus externum, cogi potest, & tunc consensus dicitur coactus saltem indirectè, vt cum per metum extorqueretur. Quare cum duplex possit esse coactio, vna absoluta, seu sufficiens, alia inductiua, seu conditionata; metus quidem non gignit coactionem primam, quam Aristoteles 3. Eth. c. 1. violentum vocat, sed secundam. Patet, quia repugnat consensui voluntatis, id est, actum elicitum à voluntate esse absolute violentum, seu coactum: nam violentum absolute est, quod fit ab extrinseco passo, non conferente vim; at cum voluntas consentit, vel dissentit, iam confert vim, cum eliciat illum actum. consensus, vel dissentus; & certè cum ille actus sit vitalis, non potest

Q 2

potest nisi à principio vitali intrinseco dimanare: repugnat enim vt voluntas illi volitioni non conferat vim, & consequenter repugnat esse simpliciter violentam. Cogi tamen potest voluntas inducitur, & conditionata coactione; quia propter metum quarundam rerum nonnulla eligit, quibus sublatis, eadem nollit.

Secundo suppono verum esse, si rectè intelligatur, quod communiter dici solet, ea quæ fiunt ex metu, esse aliquo modo inuoluntaria, & voluntaria simul; id enim intelligi non debet de ipsa fuga mali interiori, quæ est displicentia, voluntas non incidendi in illud. Nam sicut profectio, hoc est, complacentia boni, est omnino voluntaria, cum nullo modo sit contra internum impetum voluntatis; sic etiam fuga mali per displicentiam est voluntaria. Neque etiam debet intelligi de ipsa exteriori fuga mali, quatenus fuga mali est, ob eandem rationem. Cum ergo dicimus, ea quæ fiunt ex metu, esse voluntaria, simul & inuoluntaria aliquo modo; intelligimus de aliquo opere exteriori, quod assumitur, vt medium ad fugiendum, & vitandum malum; quod quidem ea sola bonitate nos mouet, quæ vtile est ad fugiendum malum; ex alia verò parte secundum se malum est. Sic in his, quæ fiunt ex metu, contingit, vt propter vitandum grauius malum, alterum eligamus, quod iudicamus minus, aut quod minus nos mouet, & terret. Vt cum proicit quis merces in mare, quod sibi malum putat, quia existimat vtile, & necessarium ad seruandam vitam. Igitur de opere exteriori, quod fit ex metu solum, & aliàs molestum nobis est, dixit Aristoteles 3, *Eth. cap. 1.* esse aliquo modo inuoluntarium, & voluntarium simul, non de ipsa fuga mali, & displicentia. Vnde infero, vt tale opus sit voluntarium, & inuoluntarium simul, necesse esse in eo considerari duplicem rationem, nempe vtilitatis ad vitandum malum, quæ ratione bonum est, & amatur, & rationem mali, seu malitiæ, quam habet secundum se, quia ratione molestum est & displicet, ratione cuius is qui operatur, dicitur inuitus agere, quia cum dolore operatur. Quare rectè dicitur à Doctoribus, ea, quæ fiunt ex metu, esse mixta ex voluntario, & inuoluntario, quia fiunt à principio intrinseco cognoscente singula, & ex hac parte voluntaria sunt, & fiunt repugnante aliquo modo voluntate, & hac ratione inuoluntaria sunt.

Tertio suppono, ea quæ per metum extorquentur, tametsi sint mixta ex voluntario, & inuoluntario, simpliciter tamen præcipuè, & magis esse voluntaria, quàm inuoluntaria, vt rectè docuit Aristoteles 3, *Eth. cap. 1.* & Diuus Thom. 1, 2, *quæst. 6. art. 6.* cuius ratio optima est, quia vnumquodque simpliciter, & absolute dicitur, secundum hoc quod est in actu reipsa: at secundum id quod est in apprehensione, non dicitur simpliciter tale, sed secundum quid. At id quod est metu extortum secundum id quod est in actu, est in singulari, secundum quod fit, attentis particularibus circumstantiis, est voluntarium, & electum, prout scilicet in eo casu est impedimentum maioris mali, quod timebatur; est autem inuoluntarium, vt est in apprehensione, in quantum apprehensum extra hunc casum, & exclusis his singularibus circumstantiis non eligeretur. Igitur simpliciter est voluntarium, quod firmat S. Doctor exemplo proiectionis mercium in mare, quæ

voluntaria est tempore tempestatum propter timorem periculi, & est à principio intrinseco, & hic, & nunc absolute volita, & ideo est simpliciter voluntaria; ceterum quia extra hunc casum existens, & in apprehensione seclusis iis singularibus circumstantiis, repugnat voluntati, ideo dicitur, & est inuoluntaria secundum quid, id est, prout consideratur extra hunc casum existens. Quare concludendum est voluntatem faciendi aliquid ex metu, etiam si sit metus mortis, esse voluntatem simpliciter. Vnde voluntas coacta absolute, & simpliciter est voluntas.

Quarto suppono, quod ex præcedenti manifestè inferitur, voluntatem coactam esse sufficientem consensum requisitum ad mortale, quia ea est cum plena & vera libertate, quæ requiritur ad mortale, nisi metus aliquando tollat considerationem necessariam, in hoc enim casu non loquimur, quod etiam intelligendum est, si cetera adsint ex parte materiæ; nam propter metum incussum solet aliquando mutari obligatio materiæ. Quia lex positua communiter non obligat cum tanto dispendio, nisi in casu aliquo peculiari, vt dicitur in materia de legibus. Imò interdum lex ipsa naturalis non obligat in sua materia cum metu & periculo grauis damni; neque enim succurrere debeo proximo, aut seruare apud me enssem depositum, nec reddere illum domino, qui vult alium occidere, si mihi incutiat metum mortis.

Denique suppono ex dictis prædictam voluntatem coactam, seu metu graui extortam, iure naturali sufficere ad inducendam obligationem, in votis, & ad perficiendos contractus in quibus non defuit titulus legitimus, *Primum* latè ostendit Soarius *tom. 2. de Religione lib. 1. de voto. cap. 7.* quia ad valorem voti sufficit ex natura rei voluntarium simpliciter, etiam si aliqui misceatur inuoluntarium secundum quid. *Secundum* notauit rectè Vasquez 1, *tom. in 1. 2. disputat. 27. cap. 2. numer. 18.* quia in contractibus duo requiruntur, nempe titulus, vel dati, & accepti, iuxta varias species contractus, aut titulus liberalis donationis, aut gratitudinis; & consensus simpliciter liber, & voluntarius ex parte contrahentium: nihil enim aliud ad contrahendum naturali iure videtur requisitum. Vnde inuoluntarium secundum quid non nocet contractui, ne validus sit; alioquin si quis venderet domum suam coactus egestate, non efficeret firmum contractum, quia voluntas eius esset mixta cum inuoluntario. Vnde similiter si essent vir, & mulier nullo modo impediti ad contrahendum, validum esset matrimonium etiam metu mortis, quia titulus adesset contractui, siquidem legitima materia mutuo traderetur, & consensus esset simpliciter liber, & voluntarius, si ad hoc genus contractus satis esset voluntarium simpliciter, & non requireretur iure positiuo voluntarium perfectum sine metu, quod infra *sect. 10.* expendemus. Ex quo fit vt usurarius, cum accipit usuras, seu lucrum ex mutuo, nequeat legitime illud retinere, sed restituere illud debeat, non quia non fuit simpliciter voluntarium ex parte dantis illud; sed quia non fuit titulus legitimus, vt illud retinere, & accipere posset. Non enim fuit titulus dati, & accepti; nam ille qui lucrum dedit pro mutuo, id est, pro vsu pecuniæ, nihil omnino accepit pro quo daret, nisi

nisi vsu pecuniæ; vsus autem pecuniæ non est alterius valoris, quàm dominium ipsum; neque fuit titulus donationis, quia hæc debet fieri liberaliter, id verò quod datum fuit intuitu mutui, & aliàs non daretur, non fuit liberaliter datum, neque titulus gratitudinis, vt constat.

6 His positis ad præsentem quæstionem accedens, breuiter dico quid metus in genere sit: Est instantis periculi, vel futuri mali mentis trepidatio. Sic definit metum Vlpianus Iurisconsultus *l. 1. ff. de eo quod metus causa*, dicitur mentis trepidatio, quia oritur metus ex forti imaginatione periculi propè iam imminentis. Hæc enim horret & refugit malum quod instare apprehendit. Vnde valde remota mala, vel pericula etiam mortis, si eam tanquam valde distantem inspiciamus, non timeantur, neque mentem perturbant.

7 Præterea dico ad nostrum institutum celebrem esse illam diuisionem metus, in metum cadentem in virum constantem, qui etiam dicitur grauis, iustus, & probabilis; & in metum non cadentem in virum constantem, qui etiam vocatur leuis, vanus, iniustus, & improbabilis. Ille est timor mali grauis, quod ex se virum constantem meritò mouere possit; hic verò, qui non ita se habet. Vnde ille diceretur metus talis mali, qui spectatis regulis prudentiæ, & fortitudinis meritò trepidationem causet: hic verò, qui immeritò trepidationem moueat. quod magis constabit ex dicendis *sect. sequenti*

8 Denique de causa metum incutiente, breui moneo, metum incuti posse à duplici vnuerfim causa, vna naturali, siue intrinseca proueniente ex causis naturalibus intrinsecis, vt ex morbo, seu periculosa corporis ægritudine, siue extrinseca, vt à grassante lue, aut ab imminente naufragio: altera libera, vt ab homine, vt cum quis minatur alteri mortem. Homo verò duobus in genere modis metum potest incutere. *Primo* iuste; vt cum legitima potestate præditus minatur ei mortem, qui ob crimen mortis est reus. *Secundo* iniuste, vt cum quis mortem, aliudve malum comminatur alicui sine legitima inferendi potestate; siue autem iuste, siue iniuste homo metum incutiat, id duobus facere potest modis, vno directe in eum finem, vt consensum in matrimonium extorqueat; altero, alterius finis gratia. Priori modo metum iniuste incutiens, aut est ille, qui matrimonium contrahit, suumque coniugem iniuste incusso metu adigit, vt secum contrahat, vel est quispiam alius.

SECTIO II.

Quis metus dicatur grauis, seu cadens in constantem virum?

Hæc controuersia præmittenda est ad plenioram notitiam dicendorum circa præcipuum huius disputationis caput de nullitate contractus matrimonij graui metu extorti, in qua multa sunt examinanda, *Primum*, quale malum timeri debeat, vt metus dicatur cadens in constantem virum. *Secundum*, an respectu omnium requiratur æquale malum ad constituendum metum grauem. *Tertium*, quæ sint mala grauia sufficientia ad metum cadentem in constantem virum. *Quartum*, an prædicta mala, vt prædictum metum

incutiant, timeri debeant in propria persona, vel etiam in persona consanguineorum. *Quintum*, an timor reuerentialis cadat in constantem virum. *Sextum* denique, an preces importunæ incutiant quoque prædictum metum grauem.

Circa primum festinant ex Iurisperitis multi, & ex Theologis nonnulli, vt malum censeatur graue, & timeri debeat metu cadente in virum constantem, debere esse maius illo, præ quo eligitur. Quare si quis ad vitandam mortem sibi imminente eligat culpam mortalem, aut venialem; talis metus nequit censei esse constantis viri. Probant, quia non decet constantem virum aliquid contra rationem eligere ad vitandum temporale malum, omnis enim qui eligit peccare, vt euitet aliud malum inconstanter agit. Aliqui, vt Henriquez *lib. 11. cap. 9. n. 3.* id docent verum esse cum peccatum mortale committitur, non verò si culpa venialis sit. Quod certè non dicitur consequenter, nam committens venialem culpam ex metu, inconstanter agit, & illa grauius malum est, quàm quodcumque pænæ temporalis malum.

Dico *primo*, vt metus dicatur cadere in constantem virum, sat est vt timeatur graue malum in se, seu ex parte obiecti, siue illud eligatur præ alio minus graui, siue magis graui, ita communiter Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 3. disputat. 2. numer. 3.* Ratio à priori est, quia tunc metus alicuius mali minuit libertatem, quando homo ad agrediendum malum, opus est vt sibi inferat vim; si enim sibi inferat vim, non ita liberè operatur; sed solum quando malum est in se graue sibi tantum inferat vim; ergo solum id malum minuit libertatem: ergo solum requiritur, quod in se graue sit, vt timeatur timore cadente in constantem virum: id enim quod liberum consensum impedit, aut minuit, ex se virum constantem mouere potest, ac facit trepidare.

Dico *secundo*. Malum in se, & ex obiecto graue esse malum sufficiens quoad contractus irritandos, incutiens metum cadentem in constantem virum. Patet, quia, vt videbimus infra, leges, & iura annullant matrimonium, & concedunt rescissionem cæterorum contractuum, quando incutitur metus alicuius mali, quod virum absolute constantem ita potest mouere, vt vim illi inferre debeat, quo libertas consensus impeditur, vel minuitur, & ipse consensus iniuriosè extorquetur. Ad hoc manifestè contingit, quando malum, quod timetur ex se, & ex suo obiecto est graue; ergo illud est quod incutit metum grauem cadentem in constantem virum. Hinc

Dico *tertio*. Vt malum impendens censeatur absolute graue, non requiritur, vt sit maius eo, ad quod vitandum est subeundum. Patet euidenter. Nam Christus Dominus in horto apprehendens instantem mortem crucis, cepit pauere, & præ angustia animi sudare guttas sanguinis, vnde metu graui concussus fuit, tametsi nullo modo terrori cesserit, & ipsam mortem constantissime superauerit. Martyribus quoque quando proponebantur horrenda tormenta, vt fidem negarent, multi ex illis terrebantur, & cum horrore quodam ea considerabant, etsi vim sibi inferendo diuina gratia metum superarent, & in fide constanter persistenter; & nihilominus in Martyribus hæc omnia mala pænæ erant leuiora, & minora malo culpæ, ad quod euitandum illa subeunda erant. Et ratio à priori est, quia prædictorum malorum pænæ minis, licet sint minora, & leuiora malo culpæ, verè inferebatur Martyribus, vis, & coactio,

& quamvis ipsi libenti animo eligebant prius mori, quam peccare, eligebant tamen mortem acerbissimam, quod est malum gravissimum, quod ipsa natura tantum horret, atque ideo malum illud censendum est absolute graue, licet leuius sit peccato ipso, ad quod euitandum illud est subeundum, & cum difficultate superandum.

6 Vnde colligo, quod recte notauit Coninchius *disp. 28. d. 2. n. 28.* posse quem inconstanter agere ex metu cadente in constantem virum. Nam aliud est aliquem inconstanter in aliqua re agere, & aliud id agere ex metu non cadente in constantem virum. Qui enim ne viuus comburatur peccat, inconstanter agit, & hoc probat argumentum adductum *n. 2.* Nemo tamen negare potest timorem illius horrende pœnæ esse grauem, seu cadere in virum constantem, quia mors illa acerbissima graue malum est in se, & ex suo obiecto; & videmus Martyres similis supplicij metu concussos fuisse, licet eam constantissime superauerint.

7 Dico vltimo, leges, & iura, quæ de contractibus rescindendis loquuntur, & matrimonia annullant, tantum respicere graue malum ex parte obiecti incutiens timorem grauem, seu cadentem in virum constantem. hoc est certum apud omnes. Ratio est, quia leges, siue Ecclesiasticæ, siue ciuiles, quæ contractum ex metu rescindunt, vel rescindendum concedunt, tantum eò respiciunt, ne faueant extorquenti consensum vim inferendo, & per iniuriam, vt huiusmodi violentiæ repellantur à Republica; integrum enim ac illasum volunt vnicuique remanere consensum. At graue malum ex obiecto infert vim, & per iniuriam extorquet consensum, cuius libertas eo malo minuitur; igitur illud est quod intendunt vitare leges in contractibus ineundis, & consequenter evidens est prædictas leges metum constantis viri considerasse tantum ex parte obiecti.

8 Vnde colligo id esse proprium contractus, vt, per se loquendo, etiamsi metus grauis incutiatur, possit celebrari à patiente illum metum sine vilo peccato, accidentaleque esse, si in eo interueniat peccatum, ex fragilitate celebrantis, vnde non mirum, si leges, quæ de contractibus loquuntur, tantum respiciant graue malum ex parte obiecti, quia sine peccato possunt contractus ex se celebrari, etiamsi ex metu sint. Ita recte notauit Basilius Ponce *lib. 4. cap. 3. n. 3.* Ratio est, quia si quis metu graui ducatur ad contrahendum, vnâ cum verbis habere potest animum contrahendi, vt absit mendacium, & verba vera sint; eo autem consensu nihil efficitur, vt legibus constitutum est, atque ita sine vilo mendacio nihil efficit, & euitat malum. Quod si cum verbis non habeat consensum, sed potius animum oppositum, & mentiaur, id mendacium non euenit quidem ex exigentia metus, cum sine illo damnum euitari possit, sed ex fragilitate, aut ignorantia contrahentis.

9 Circa secundum dico, cum communiori, & vera Iurisperitorum, & Theologorum doctrina, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 4. disp. 4.* esse attendendam circumstantiam personæ patientis malum, ratione cuius malum, quod respectu vnus personæ est leue, censetur esse graue respectu alterius, quod etiam recte notauit Coninchius *disp. 28. dub. 2. n. 29.* Aragon *2. 2. q. 88.* & Salon *7. 62. a. 2. coniron. 5.* Et ratio est, quia malum quod respectu viri reputabitur leue, erit graue respectu fœminæ, propter naturæ imbecillitatem: nam fœminæ propter constitutionem corporis illi sexui naturalem,

sunt suapte natura valde imbecilles, & consequenter timidores; vnde minus possunt resistere metui, quam viri; imò intra idem genus, si comparetur vir cum puero, & nobilis, & ingenuus cum vili, & rudi, idem contingere solet. Vnde in *leg. meus autem 3. ff. ex quibus causis maiores*, recte dicitur, iustum metum intelligi ex effectu eius, qui eum patitur: quasi pro diuerso affectu, & mentis affectione, ac firmitate diuersus metus dicatur iustus: debet igitur fieri comparatio inter personas similis status, & perpendendum, an hoc malum hîc, & nunc tale sit, vt fœminam constantem, & hominem huius ætatis, vel fortis iure trepidare faciat prudentis arbitrio: non enim standum est in hac re imaginationi, & apprehensioni personæ timentis, quasi quoduis malum sufficiat, si illud hîc, & nunc tanquam valde graue ipse metuens incipiat, sed quod siue in foro externo iudex, siue in foro conscientie vir prudens tale iudicauerit. Ad quod iudicium duo sunt perpendenda, & quod malum in se sit graue, & quod timens probabiliter, siue prudenter credat illud sibi imminere.

Circa tertium, quæ nam sint hæc graua mala, 10 quæ incutiunt iustum metum cadentem in virum, seu fœminam constantem.

Certum est primo ad huius rei decisionem valde requiri prudentis iudicis arbitrium, tam in expendenda grauitate mali, quod in iure expressum non est, quam in consideranda qualitate personæ.

Certum est secundo mortem, & grauem corporis cruciatum esse mala incutiens iustum metum cadentem in virum constantem; habetur *c. cum dilectus, de his qua vi metusve causantur.* Et ratio est, quia omnium terribilium finis est mors; idem dic de mutilatione, quæ est mors partialis membri. De graui corporis cruciatu expressè habetur *dicto cap. cum dilectus*; ad quem graua verbera reducuntur, cum grauius crucient. Idem dic de seruitute, de captiuitate, de carcere diuturno & vinculis atrocibus, de amissione status, & honoris amittendi, eum honoris iactura prudentibus ipsa vita carior sit. Idem iudicium esto de comminatione stupri, siue in viro, siue in fœmina. Denique de metu armorum. Hæc itaque certa sunt, & communiter recepta.

His positus de tribus solum dubitabimus,

12 *Primum* de metu infamie, an cadat in constantem virum. Circa quod ommissis opinionibus, cum communiori Doctorum, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 4. cap. 4. num. 5.* Dico tam infamiam iuris, quam infamiam facti, si grauis sit, esse obiectum metus cadentis in virum constantem. Patet, quia iuxta prudentem æstimationem vtraque infamia est graue malum, & proculdubio est obiectum metus cadentis in virum constantem, simile enim est periculo vitæ, vt inquit Glossa *l. iusta, de manumissis vinâcta.*

13 *Secundum* est de excommunicationis metu. Mihi videtur dicendum cum Sanchez, & Basilio citatis, communiorum Doctorum sententiam sequentibus, si excommunicatio iusta est, eius metum non esse cadentem in virum constantem. Patet, quia tunc est medicinalis, vt excommunicatus à pertinacia, & inobediencia culpa respiscat, teneturque sibi consulere obediendo; si verò iniusta est secundum rem, aut omnino, eius metus cadit in constantem virum. Ratio est, quia excommunicatio quamuis iniusta, & in foro animæ, & apud Deum non liget, at tamen est timenda, *11. quest. 5. cap. 1.* & aliquam infamiam notam irrogat, saltem apud eos, qui excommunicationis iniustitiam

iniustitiam non bene perceperunt, & multis abstineri debet ob scandalum euitandum, multis etiam priuatur apud homines, quæ molestissima sunt, & quouis exilio grauiora. Id tamen intelligi volo, si ipsi excommunicationi faciliè nequit occurrere, vt si non potest sibi excommunicatus consulere appellando, quia timet excommunicantis potentiam, vel adeundo superiorem, quia distat, & sunt necessarij sumptus, & est pauper, aut certe appellando est periculum in mora obtinendi absolutionem; & impendet aliquod damnum de præsentibus ob ipsam excommunicationem.

14 *Tertium* est de metu amissionis bonorum, vel alius lucris: in qua re, ommissis variis dicendi modis, mihi placet dicere, amissionem omnium bonorum, & etiam maioris partis bonorum incutere metum grauem. Ratio est, quia amissio omnium bonorum, aut maioris partis metui mortis æquiparatur; nam bona sunt quædam hominis vita, est etiam grauis iactura, & ideo virum constantem merito mouere potest. Non verò hoc idem dicendum de meru amittendi lucrum, aut hæreditatem, aut beneficium quod quis sperat ab aliquo: nam si ad id non habeat ius ad rem, minimè cadit in virum constantem. Ratio est, quia id non tam est metu deterreri, quam iniurari spe lucris; spes autem & concupiscentia, vt aiunt Doctores cum D. Thom. *lib. 2. quest. 6. art. 7.* non minuit, sed augeat voluntarium. Vnde professio facta ob spem lucris, aut, quod idem est, metu amittendi lucrum, valet. Similiter in sponsalibus, tametsi omnis pœna excludatur ab illis tanquam impediens libertatem matrimonij; at quando apponitur pœna lucris perdendi valet, nec timor eam incurrendi vitiat matrimonium; quia hæc non est vera pœna, sed iurari spe lucris. Igitur timor perdendi lucrum non est verè timor cadens in virum constantem. Dixi, nisi habeat ius ad rem, quia dum arceat ut lucro ad quod habet ius, iniuriam patitur. Vnde si pater minetur filio ablaturum à maioratu ea quæ auxerat, iustum incutit metum, quia cum hæreditas sit debita filio, potius huiusmodi minæ continet damnum, quam lucris missionem. Similiter etiam, si quis vellet se opponere beneficio pingui, & vi impediretur nisi iniuret aliquem contractum, talis esset metus viri constantis, quia contra iustitiam impeditur ne lucrum comparet, ad quod intendendum verum habet ius.

15 Circa quartum, an prædicta mala vt metum grauem incutiant timeri debeant in propria persona, an etiam satis sit vt timeantur in aliena consanguineorum, videatur Sanchez *lib. 4. disp. 4.* & Basilius Ponce *lib. 4. cap. 4.* Breuitur dico, si graue malum imminet vxori, grauis metus est comparatione viri, sunt enim vna caro; idem dic si imminet filiis, & etiam consanguineis intra quartum gradum; est enim vehemens amor ingenuus erga illos, & vsque ad illum gradum communi sensu, & affectu consanguinei reputantur. Idem extendit ad affines intra eundem quartum gradum; affines, inquam, ex matrimonio, non verò ex fornicatione. Huiusmodi enim affines non agnoscuntur quasi affines, nec eos natura quasi ingenerauit amorem, sed odium, tanquam erga eos, qui turpitudinem in memoriam reuocant. Extendit idem ad viros arctissimo amicitie vinculo coniunctos; appellatur enim amicus dimidium animæ amici. Denique extendunt idem aliqui ad domesticos, quod ipse intelligerem, quando inde grauis iniuria, vel simile damnum sequeretur domino. Hæc omnia dicta intelligo spectata tantum natura, non peculiaribus circumstantiis. Nam contingere potest, vt sit

aliquis ita malè affectus erga consanguineos suos, vel affines, vel domesticos, vt non censeatur respectu illius grauis metus, tametsi illis inferatur graue malum.

Circa quintum de timore, seu metu reuerentiali, 16 quo filius timet offensionem parentum, pupillus tutorem, subditus Principis, vxor viri, Monachus Abbatibus, seu Prioribus, & Clericus Episcopi, an sit grauis, & cadens in virum constantem? Sentit noster Sanchez *lib. 4. disput. 6. n. 7.* solum metum reuerentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, non cadere in virum constantem. Probat ex duobus potissimè textibus. *Primus* est ex *c. ex litteris, de despons. impub.* ibi, *nolens & inuita, minus parentum impulsu.* Vbi textus ponderat causam cur sponsalia illa metu reuerentiali parentum inita sint irrita, & hanc ait esse non solum paternam reuerentiam, sed simul minas. *Alter* est ex *cap. 2. de pactis, in 6.* vbi dicitur valere renuntiationem filie in fauorem patris factam, si iuramento muniatur, nisi vi, aut dolo sit præstitum, & tamen ibi concurrunt paterna reuerentia; ergo ea sola non incutit metum. Nomine autem *vis* non intelligitur metus grauis, sed coactio, & violentia, quæ inferitur, quod proprie significat tale nomen, quodque est obiectum, & causa timoris grauis.

Basilius Ponce *lib. 4. cap. 5. n. 6.* carpens prædictum 17 Thomam Sanchez, dicens confudisse quæstionem, & eam non intellexisse, verius iudicat solum metum reuerentialem esse grauem, quod ipsi videtur luce clarius demonstrari hac consideratione. Metus est impendentis mali opinio, & cum quis operatur ex metu, reuera eligit aliquid, quod minus malum iudicat, vt euitet id, quod ipsius iudicio maius est. Vnde qui operatur ex metu reuerentie, planè agit aliquid vt euitet aliud maius malum, quod sequi existimat, ex eo quod non impleat voluntatem patris, vel superioris. Hoc autem malum, quod vitare contendit, non est peccatum; sæpè enim in eo nullum peccatum committitur: est ergo patris ira, & indignatio, quam euitare contendit; indignationis autem nomine intelligitur toruus aspectus, vultus insensus, exprobratio verbis durioribus; hæc autem si citò transeant, & placidus statim vultus, & dulcia verba redeant, graue malum non est, vt fatentur omnes, qui reuerentia metum grauem putant; si verò perseverent, graue malum esse fatentur, & eius metum censeri iustum & grauem.

Perplacet magis doctrina Sanchez, quem immeritò 18 Basilius tam acriter obiurgauit. Pro explicatione notandum est, quid nomine *timoris reuerentialis* præcisè intelligi debeat. Intelligo enim cum communiori Doctorum sensu, nomine timoris reuerentialis, metum, quo filius, v. g. timet offensionem patris, vt sic, non ob punitionem, vel aliud damnum, sed præcisè ob reuerentiam illi debitam. Vnde habet pro obiecto fugam mali præcisè ne offendatur pater. In hoc enim distinguitur timor reuerentialis ab amore reuerentiali, si non specie, saltem materialiter ex parte obiecti. Nam cum filius, v. g. amat subiecti patri, & complacere illi ob honorem & reuerentiam illi debitam, exercet libenter, & ex animo pietatem absque vilo metu, nullumque est ibi inuoluntarium mixtum, sed plena voluntatis propensio, & inclinatio. At verò cum timet timore reuerentiali, necesse est, vt adsit illi cogitatio imminentis mali; metus enim est cum impendentis mali cogitatione, & trepidatione, & fugiat illud propter offensionem patris, ne videatur contemni reuerentia debita patri. Idem est de subdito respectu superioris. Vnde ad hunc actum ti-

moris reuerentialis erga patrem, vel superiorem, tametsi pater, vel superior, nec verbera imponat, nec minetur, nec sit superciliosus, toruè aspiciens, sed loquens placidè, solum mouetur filius sola consideratione eius offensionis. Explicatur hæc doctrina accurato exemplo timoris filialis in iustis, qui est valde distinctus à timore seruili, nam timor ille est fuga mali culpæ, quod est res ardua, & difficilis ad vitandum, & ideo timetur tale malum, non verò habet pro obiecto Deum minantem, aut punientem, sed est fuga mali præcisè ne offendatur Deus, ob maximam reuerentiam tantæ maiestati debitam. Idem dicendum cum proportionem de timore, seu metu reuerentiali. Quo præmissis,

29 Dico primò, solum metum reuerentialem præcisè non cadere in constantem virum. Id sentio cum Sanchez citato. Et probo ratione, quia metus reuerentialis non videtur tantam vim habere ad cogendam voluntatem, vt vir constans eo terri terri debeat, quod manifestè constat exemplo timoris filialis in iusto, qui propriè est de malo culpæ, nam illud propriè est offensa Dei; eo verò timore non terretur homo grauitè; ergo idem dicendum de timore, seu metu reuerentiali præcisè sumpto.

Obiicies, metum reuerentialem in filio præcisè non esse propriè metum, ac proinde non cadere in constantem virum, quia ille metus propriè est de malo culpæ contra pietatem, & reuerentiam debitam patri, at culpa non est obiectum timoris, ex D. Thom. 1. 2. q. 4. 2. a. 3. & ex Aristotele 2. Ethicor. c. 5. Nam timor est de malo arduo, quod vitare non est in nostra potestate; culpa autem cum sit in nostra voluntate, non est malum arduum. Respondeo negando metum reuerentialem esse semper de malo culpæ; nam qui operatur ex metu reuerentiali, planè agit aliquid vt euiet aliud maius malum, quod sequi existimat ex eo quod non impleat voluntatem patris, vel superioris: hoc autem malum, quod vitare contendit, non semper est peccatum aliquod, quod sit in non implendo patris voluntatem, sæpè enim in eo nullum est peccatum cum sit res consilij, non obligans sub culpa ad eius impletionem: est ergo patris aliqua offensa, ac leuis indignatio, quam bonus filius vitare contendit. Addo malum culpæ etiam esse obiectum metus reuerentialis, sicut est obiectum timoris filialis. Filialis enim timor propriè dicitur, qui est de malo aliquo, quatenus scilicet in Deum redundat, videlicet de offensione eius, vel de auerfione ab illo. Vnde propriè est de malo culpæ, nam illud propriè est offensa Dei, & licet vitare culpam sit in nostra potestate simpliciter, nihilominus res ardua est, & difficilis, & ideo timeri simpliciter potest. D. autem Thom. & Aristoteles solum dicunt culpam, vt voluntariam non esse obiectum timoris, secus verò si consideretur, vt ex aliqua extrinseca ratione est difficilis ad euitandum.

20 Dico secundò, si metui reuerentiali adiungatur patris ira, & indignatio diuturna, etiam semotis minis & verberibus, cadere in constantem virum, atque adeò in actibus & contractibus eum effectum habere, què metus grauis. Ita Sanchez cit. num. 14. & Basilius relationum. Probat Sanchez, quia nullus est vir constans, ac prudens, qui non reputet graue malum semper coram oculis habere infensum patrem, aut virum, aut alium, à quo dependet, aut cum quo versaturus est, maximè cum vix inuenias, qui linguam moderari valeat ne malè sentiat, peiusque loquatur de eo, cui infensus est. Ita enim graue hoc existimatur, vt potius eligeret vir prudens relicta patriâ, domoque paternâ, exul esse. Quod graue malum esse quis neget? Firmo, quia prædicta indignatio æquiualeat minis; quia indi-

gnatio diuturna æquè graue, imò aliquando grauius malum censetur minis: dixi diuturna. nam de leui, quæ citò rranfit, & placidus statim vultus patris, & dulcia verba redeunt, certum est apud omnes non esse obiectum timoris grauis in virum constantem cadentis.

Dico tertio. Si metui reuerentiali adiungatur 21 minæ veræ à patre solito illas exequi, certum videti, esse metum grauem cadentem in virum constantem. Ita omnes, & bene Sanchez disp. 6. n. 21. & 22. Patet, quia prædictæ minæ rei grauis, sunt graue malum. Dixi id intelligi debere de minis veris: nam si pater soleat minas iactare ore tenus, & non consuecat illas exequi, perinde est, ac si non minaretur, & virum prudentem nihil, aut parum mouent huiusmodi minæ tanquam vanæ, & nullius momenti. In dubio autem de conditione minantis, an soleat executioni minas mandare, dico incurere metum grauem; quia æquum non est tali periculo sese exponere.

Ad argumentum Basilij, prout opponitur primo dicto, facilis est ex dictis solutio, iam enim supra num. 17. & 18. explicui quid præcisè dicat timor, seu metus reuerentialis; nequè enim ira & indignatio, sicut nec minæ eius rationem ingrediuntur, atque adeò non est metus grauis cadens in constantem virum. quod bene intellexit Thomas Sanchez, nec ipse Basilius distinxit.

22 Circa sextum & vltimum de precibus importunis, an seclusa omni alia ratione timendi inferant metum grauem cadentem in virum constantem, affirmant multi ex Iurisperitis, quos refert Sanchez disp. 7. n. 4. & sequitur Basilius Leon. lib. 4. c. 5. n. 17. Probat, quia spectata natura ipsa rei & rationis iudicio, adeò grauem molestiam inferunt instantissimæ preces, vt meritò mouere debeant virum constantem ad aliquid efficiendum. Primò, quia prudentes id grauissimam molestiam semper iudicant, vt constat ex illo Lucæ 11. propter improbitatem tamen eius surgit, & dabit illi. Interpretatio Syriaca, habet, propter importunitatem; vbi de homine illo petete ab amico panes, amicoque negante ponderat Christus, vim precu importunarum & qualiter promant. Vrger magis illud In-dic. 16. vbi fortissimum Sansonem importunis vxoris precibus coactum, detegisse veritatem Scripturas docet, his verbis, cumque molestia esset ei, & per multos dies iugiter adhaereret; vbi LXX. interpretes vertunt, & factum est quando vexauit illum sermonibus suis. Paraphrasis Chaldaica, cum molestaret illum in verbo suo, & oppressit eum. Vatablus vertit, cum coarctaret, & pene cogeret.

Secundo idem constat ex Extraneam Execrabilis, Ioan. XXI. de prebendis, ibi, & improbitas importuna petentium à nobis, & prædecessoribus nostris non tam obinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur. Vbi Glossa verba, quam extorsisse, ait, ab iniusto per talem importunitatem. Et l. 1. C. de petitione bonorum lib. 10. ibi, inuerecunda petentium inhiatione constringimur. vbi Principes se cōstringi sentiunt importunitate petentium. Si ergo apud Principes, quorum suprema in Republica auctoritas est, importunæ preces adeò grauem molestiam afferunt, vt sæpè annuant votis postulantium; quis dubitet etiam secundum rectæ rationis iudicium adeò molestas esse instantes preces, vt meritò metui cadenti in virum constantem æquipari possint?

Tertio metus alicuius corporalis cruciatus est cadens in virum constantem: ergo & instantia precum assidua, quæ est grauior animæ cruciatus.

Dico primò, preces importunas, id est, quæ sunt instantissimæ, 23

SECTIO III.

An contractus lucratiui ex metu iniusto graui celebrati spectato tantum iure naturali sint validi, an potius irriti?

AD secundum caput huius disputationis accedo, & antequam de matrimonij contractu dicam, in hac sectione, & tribus sequentibus de aliis contractibus ex metu graui iniusto initis agam, vt sic constet discrimen inter matrimonium, & ceteros contractus. Cùmque ex contractibus quidam sint lucratiui, in quibus nihil rependitur, vt sunt simplex promissio, & donatio; quidam verò onerosi, in quibus aliquid loco eius quod datur debet reddi, vel præstari, vt est contractus emptionis & venditionis: de illis in hac sectione erit disceptatio; de aliis in sequenti.

Probabilis est opinio afferentium contractum lucratiuum liberalis donationis, videlicet, & promissionis, metu graui extortum, inualidum esse omnino iure naturæ, ita vt neque naturalis obligatio ex eo sequi possit. Ita ex Theologis Ioannes Medina C. de restitutione, q. 3. causa 2. versic. si fiat remissio. Aragon 2. 2. q. 89 a. 7. in dubio circa solutionem, ad 3. concl. 1. Molina tom. 2. de iustitia, disp. 267. & 326. Rebellius p. 2. de obligationibus iustitia, lib. 1. q. 5. concl. 1. Ioannes Azor tom. 1. instit. moral. lib. 1. c. 11. q. 15. & latè Basilius Ponce lib. 4. c. 6. n. 4. & sequentibus. Probat

Primò, quia in prædicta donatione, aut promissione deest titulus sufficiens, vt transferatur dominium in alterum, cui promittitur, aut donatur; ergo contractus iste iure naturæ inualidus est. Consequentia patet, quia deficiente titulo legitimo, nequit dominium transferri; hac enim de causa vsurarius cum accipit vsuras ex mutuo, non potest eas retinere, sed debet restituere, non quia desit simpliciter voluntarium, sed quia non adest legitimus titulus, vt possit eas accipere, & retinere. Antecedens probatur, quia in primis non est titulus rei pro re, cum non sit donatio ob causam, neque est titulus ipsius donationis, aut promissionis, quia non donatur voluntariè, & liberaliter, sed coactè. Ad liberalem autem donationem maius voluntarium requiritur iure naturæ, quam ad alios contractus, imò & plenum voluntarium. Neque enim æquitas naturalis patitur, vt quis liberaliter omnino ex iniquitate reportet, cum quis ea via illud intendit.

Secundo, liberalitati repugnat donatio coacta, sed talis est quæ extorquetur per metum. ergo. Maior constat ex Aristotele, qui 4. Topicor. c. 4. donum vocat esse datum irredibile; at inuitus donans nihil minus vult, quam esse irredibile ex affectu. Deinde IC. in l. donationes, ff. de donat. ibi, vt statim velit accipientis fieri, & in nullo casu ad se reuertit. Expendantur verba: at qui inuitus donat, nollet in nullo casu ad se reuertit? imò vellet etiam cum donat; ergo ea donatio coacta deficit à donationis ratione. Firmatur ex liberalitatis definitione, nam liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu habet benignitatem; & pro effectum beneficentiam. At in eo qui inuitus donat, nequaquam beneficium est: ergo ex liberalitatis natura liquet repugnare coactam donationem.

Tertio, qui iniuste aliquid extorquet per metum & vim à donante, tenetur in foro conscientie ad restitutionem,

instantissimæ, & sæpius repetitæ ac inculcatæ, de his enim est sermo, si metui reuerentiali coniunctæ sint, inferre metum viri constantis. Id tenent multi, quos refert, & sequitur Sanchez disp. 7. n. 5. Probat, quia cum ex vno capite importunitas precum vrgeat, & opprimat, vt probant textus adducti; & ex altero capite reuerentia personæ petentis debita, pusillanimitatem, ac timidum, nec audentem contradicere rogatum reddat. Sanè hæc duo coniuncta prudentem ac constantem metum probabilem iniiciunt. Atque hoc idem docet Lessius de iust. lib. 2. c. 17. dubit. 6. n. 35. sic dicens: Preces importuna, id est, vehementes, & sæpius repetitæ, dum iunguntur illi reuerentia, quæ superioribus deferri solet, æquiualent metui graui. Idem dicendum si eiusmodi preces coniungantur cum præcepto eius cui reuerentia debetur, propter rationem adductam, quæ à fortiori idem vincit.

24 Dico secundò, idem dicendum, si preces importunæ minis coniungantur, etiam si minæ non adeò graues sint. Patet ob eandem rationem præcedentis dicti, quoniam hæc duo, tametsi seorsim non sufficiant, tamen coniuncta cadere vident in constantem virum, quia grauem molestiam inferunt.

25 Dico tertio preces importunas seorsim consideratas non efficere metum iustum & cadentem in constantem virum. Ita Sanchez citat. Moueor, quia tametsi preces importunæ contineant in se aliquod grauaminis, vexationis genus; si tamen absit reuerentia personæ petentis, cui debetur, non ita grauitè opprimunt, vt inferant absolute vim & virum prudentem ac constantem cogant, & ipsius consensum extorqueant. Firmo, quia decens non est virum prudentem ac constantem cogi solis precibus importunis hominis, cui nulla peculiaris reuerentia, nec peculiaris honor debetur. Id enim de viro graui dicere indecorum est, ne dicam ignominiosum, quia est manifesta animi exiguitas & pusillanimitas, ac nimia timiditas solis precibus cuius ordinarij hominis, cui nullus debetur metus reuerentialis moueri, & constringi, ac etiam cogi ad faciendum opus, vnde censetur esse actio temeraria, & imprudens, qualis induatur à sanctis Patribus, & Doctoribus fuisse actio Samsonis, qui nec constanter, nec prudenter egit, dum victus amore & importunitate mulierculæ secretum suæ fortitudinis popalauit.

Ad argumenta proposita n. 22.

Ad primum dico illo argumento bene probari preces importunas continere in se aliquid molestiæ & coactionis, seu violentiæ, non verò ostendi ei metum cadentem in constantem virum, vt dixi antea, & exemplo Samsonis ostendi.

Ad secundum respondeo illis textibus probari importunitatem precum aliquo modo cogere, absolute tamen non continere violentiam, atque adeò nec sufficientem, ad infligendum metum cadentem in virum constantem.

26 Ad tertium dico, si attendant motus primi iræ, & tædij, quorum nimia importunitas causa esse solet; plus affligere sæpè etiam virum prudentem nimiam precum importunitatem, quam corporis cruciatum, & quam etiam minas, cum sæpè veluti cogatur ad opus aliquod stultum, & ineptum faciendum, vt importunitatem, & tædium illud repellat; si verò attendimus ad motus rationis, & prudentiæ & constantiæ conformes, id verum non est, quia, vt dixi n. 25. decens non est virum prudentem ac constantem precibus solum importunis moueri, duci, & quasi cogi.

tutionem, vt concedunt Doctores contrariae sententiae; ergo signum est, per donationem coactam non transferri dominium, neque valere illum contractum. Patet consequentia, quia si talis contractus valeret iure naturali, non esset obligatio restituendi ante sententiam, vel postulationem restitutionis talis contractus, quia per illum transferretur dominium, solumque esset actio in personam, non bona.

Quarto, ex contraria sententia sequeretur, vsurarium non teneri iure naturae ad restitutionem, quia dici posset ibi interuenire donationem excessus. At omnes Doctores id vno ore reiiciunt, non ex alio capite, nisi quia inuitus donat; ergo ratio inuiti, siue coacti destruit naturam donationis.

Quinto, vna ex conditionibus humanae promissionis, est, vt variata quacunque circumstantia non sit infidelis qui promissionem non implet. At si sequeretur vis & merus post promissionem, omnes concedunt nullam fore, & posse non impleri; ergo & a fortiori si ea conditio sit in promissione ipsa. Cur enim quod illam nullam redderet, postquam facta est, non reddet nullam à principio.

Mihi magis placet opposita sententia, quam tenent multi lurisperiti. Et ex Theologis Richardus, Paludanus, Sotus, Henriquez, Philarchus, Petrus de Ledesma, Ludouicus Lopez, & alij, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 4. cap. 8. n. 4. Eandem tenet noster Lessius lib. 2. de iust. cap. 17. dubit. 6. n. 36. Moueor hoc argumento, nam si contractus lucratiuus metu graui extortus, est iure naturae omnino irritus, id promittitur, vel defectu consensus, vel defectu tituli, ac legitimi, vel quia interuenit manifesta iniuria, ac malis hominum effici esse iure naturae irritum; quod sic probo, nam in primis id non promittitur ex defectu consensus, quia donans, v. g. vel promittens dicto metu coactus consentit, absolute consentit voluntarie, omnibus enim enim confidentis vult, etiam illi voluntati adiungatur nolitio, quia nollet si timor mali abesset. Vnde licet intercedat voluntarium admixtum alicui inuoluntario, tamen quia voluntas donandi, vel promittendi est absoluta, & efficax, duplicitia vero donationis, vel promissionis est tantum per voluntatem conditionatam, seu simplicem affectum, quem nolentiam vocant Theologi, ideo talis donatio, vel promissio absoluta, & simpliciter voluntaria est. Nam cum homo est affectus duobus actibus, vel qualitatibus aliquo modo repugnantibus, illa simpliciter vincit, quae efficaciter est; ad valorem autem donationis, & promissionis, sicut & voti, sufficit voluntarium simpliciter, etiam si alioquin misceatur inuoluntarium secundum quid; ergo ex hoc capite validus est contractus lucratiuus. Firmatur, quia quando quis iuste cogitur, valet contractus, & tamen non minus misceatur inuoluntarium secundum quid voluntario simpliciter, quam si iniuste, & iniuria cogeret, vt aperte constat. Non igitur ob defectum voluntarij inuoluntarij est iure naturae talis contractus. Praeterea nec defectus tituli legitimi inuoluntarij est iure naturae; tum quia substantia contractus lucratiui, sicut & cuiusuis alterius, consistit in consensu, & voluntate. l. obligatio. s. h. b. t. n. a. ff. de actio. & oblig. At in consensu metu extorto est verus consensus, veraque voluntas. l. si ut videmus. s. & constat ex l. si mulier. s. si metu coactus. 2. ff. de eo quo i. metu causa; ergo. Tum etiam, quia in tali contractu donationis, & promissionis metu graui extortae adest quoque, & concurrunt titulus validus, qui iure naturae inuoluntarij non est; nam titulus, qui ex tali contractu lucratiuo acquiritur, non est nullus ipsa rei natura spectatus, neque est nullus

ipso iure, sed solum venit rescindendus. Vnde est titulus iustus, id est, titulus, cui non resistit ius ipsum annullans, & ideo est validus, & tamen est annullandus iuris remedio, vt infra dicam. Denique non est inuoluntarij eiusmodi contractus ratione iniuriae, quae fit donanti, vel promittenti; quia talis iniuria impertinens est ad valorem, & inuoluntarietatem donationis, vel promissionis. Patet, tum quia iniuria non est immediata causa contractus, sed consensus contrahentis. Tum quia etsi iniuria possit esse sufficiens causa ad reuocandum consensum, & contractum irritandum, non tamen est sufficiens, vt ipsum reddat omnino irritum, vt patet in contractu cui dolus causam dedit, qui etsi iniuria interueniat, non est tamen iure naturae irritus, sed irritandus, quia talis dolus versatur non circa substantiam contractus, aut materiae, sed circa causam contrahendi, quae rei est extrinseca, & accessoria, & proinde non tollit consensum, qui sit sufficiens ad naturam contractus. Tum denique, quia in contractibus duo solum requiruntur, nempe & consensus simpliciter, & absolute, & titulus iuxta varias species contractuum. Vtrumque reperitur in contractu lucratiuo, verbi causa, donationis, nempe consensus absolutus, & efficax, & etiam titulus legitimus, nempe titulus donationis, qui solum importat donationem liberalem, id est, nullo pretio recepto, tamen si non sit omnino libera, sed cum admixtione inuoluntarij.

Ex praedicta doctrina infero per contractum lucratiuum donationis metu graui extortum transferri dominium. Patet, quia ad acquisitionem dominij ordinariè duo requiruntur, titulus, & traditio. Vtrumque habet praedicta donatio, quae solet definiri, datio liberalis. Per donationem intelligitur actio donantis natura sua sufficiens ad dominium transferendum, quae fit traditione rei; nam iure positio impeditur, ne dominium transferat, nisi secuta reali traditione. Dicitur liberalis datio, quia fit nullo pretio recepto; neque enim fit tanquam iure debita, neque vt aliquid reddatur, tanquam iure debitum. Vnde excluditur omnis donatio, quae habet rationem solutionis debiti, vel permutationis; neutra enim est liberalis.

Ex his facile soluuntur argumenta primae sententiae.

Ad primum negatur antecedens; nam est titulus donationis, qui solum importat, vt dictum est, donationem liberalem, id est, nullo pretio recepto, quae fiat tanquam iure debita; quare vt ea datio dicatur liberalis, sufficit vt non sit debita ex iniuria, neque ad tale debitum alteri imponendum ordinetur, non vero requiritur, vt non habeat aliquid inuoluntarij admixtum.

Ad secundum dico, illud argumentum rectè probare per donationem, ordinariè loquendo, donarium acquirere ius irrevocabile à donante, & esse datum illud irreddibile. Carterum negari non potest in aliquibus euentibus acquiri ius reuocabile ab ipso donante. Vt si Petrus det Paulo domum suam cum onere dandi ipsi viginti, vel triginta aureos singulis annis, & non aliter, si onus non impleat, potest domum suam repetere, & eam sibi reassumere. Poriori iure in praesenti casu, dat Petrus ex metu graui extortus haereditatem Paulo, datum illud nequit esse irreddibile, quia ob timorem incussum potest illud repetere beneficio iuris. Ad confirmationem, verum est donationem ordinariè procedere ex affectu benignitatis, & beneficentiae, ex quo fonte, siue affectu non videtur sequi, quod donat inuitus, seu metu graui coactus; quia tamen eius donatio fit ab illo, nullo

lo pretio recepto, neque vt aliquid ipsi reddatur, tanquam iure debitum, ideo absolute est datio liberalis, quae est intrinseca ratio formalis donationis.

7 Ad tertium concessio antecedente, negatur consequentia; nam ea restitutio non fit, quia non fuerit validus contractus, vel quia non fuit translatum dominium, sed quia qui metum intulit, ratione iniuriae tenetur omnia in pristinum statum restituere, & proinde reddere quod consecutus est, & alter ius habet etiam naturale exigendi hanc restitutionem, & etiam conceditur illi à iure restitutio in integrum. c. 2. in fine, de his qua vi. ibi, quia quae metu, & vi sunt, de iure debent in irritum reuocari. Mandamus cum integritate restituas. vniuersa.

8 Ad quartum negatur sequela, nam titulus vsurarius est omnino inuoluntarij, imò nullus est titulus: at titulus metu inferentis est ipso iure validus, & tantum est annullandus opè, ac remedio iuris.

Ad quintum verum est in humanis promissionibus eas desinere obligare, si status rerum, vel personarum ita mutetur, vt promissor secundum iudicium prudentum non videatur illum euentum voluisse comprehendere, quod ex conditione rei promissionis & promissarij dispositione, caeterisque circumstantiis iudicandum est. Inde tamen non sequitur promissionem metu graui extortam desinere obligare, spectato solo iure naturali. Ratio discriminis est aperta, quia promissio non habet vim, nisi ex voluntate & intentione promittentis, quam expressè, vel implicite habet dum promittit, & ideo ultra hanc intentionem expressam, vel prudenter interpretatam, non potest obligare. At in promissione metu graui extorta, non obstante vi & coactione, inuenitur voluntas, & intentio absoluta & efficax promittendi, & ideo obligat, inspecto tantum iure naturali.

SECTIO IV.

An contractus onerosi ex metu iniusto graui celebrati, inspecto iure tantum naturali, valeant, an non?

1 Sunt nonnulli, inter quos noster Rebellus 2. p. lib. 1. q. 5. num. 15. qui existimant, iure naturali spectato contractus onerosos ex metu graui iniusto inuitos ita inuoluntarij esse, vt nullam coacto afferant obligationem, aut ab eo proprie rei dominium in cogentem transferant. Probant

Primo, quia in foro conscientiae res per grauem metum extorta cum fructibus restituenda est metu passo; at hoc non fieret si dominium rei foret translatum, cum res vero domino fructificare debeat. Ergo signum est per eiusmodi contractum minimè transferri dominium.

Secundo, si metum passus rem illam propria auctoritate recuperaret, absque scandalo minimè peccaret: ergo manet eius dominus, aliàs non daretur rei vindictio.

Tertio, qui per metum iniustum extorquet consensum, infert manifestam iniustitiam, cui iniustitiae non potest satisfieri, nisi iterum res sua reddatur ei, qui coactus contractum celebrauit; ergo contractus ille est nullus iure naturae.

Oppositam sententiam iudico veriozem, quam tenent Soto in 4. d. 29. quest. 1. art. 3. Henriquez lib. 11. cap. 9. Syluester ver. metum quest. 8. Nauarrus

in summ. cap. 22. Molina tom. 2. de iust. disp. 326. Vazquez lib. 2. disp. 27. cap. vlt. Basilius Ponce lib. 4. cap. 7. & alij. Iuxta quam

Dico primo, contractus onerosos, in quibus datur res pro re, validos esse iure naturae, etiam si fiant ex metu graui iniuste incusso. Ratio à priori est, quia, vt constat ex praecedenti sectione, substantia horum contractuum solum requirit titulum legitimum, & simpliciter voluntarium: vt, v. g. venditio vt sit valida, iure naturae solum requiritur vt sit simpliciter voluntaria, & sit titulus pretij pro re; vtrumque reperitur, etiam si coacte fiat; nam de titulo nullus dubitare potest, quem adest supponunt omnes. Ex parte vero voluntarij non est defectus, quia contractus est simpliciter voluntarius, etiam si aliquo modo displiceat; ergo validus est. Hinc

Dico secundo, per eiusmodi contractus, tamen si metu graui iniusto celebratos, transferri dominium. Probatur, quia si venditio tali metu facta valida est, dominium necesse est transferatur, aliàs enim si per illam venditionem dominium non transferretur, irrita esset. Et firmatur, quia per traditionem definit tradens esse dominus, traditione enim transfertur dominium quando concurrunt titulus, qui iure inuoluntarij non est, l. traditionibus, c. de pactis, s. per traditionem, Insti. de rerum diuis. Sed hinc concurrunt traditio, & titulus, qui ex contractu per metum celebrato acquiritur, non est nullus ipso iure; ergo verè transfertur dominium.

Dico tertio, praedictum contractum esse naturali iure rescindendum, si velit is, qui coactus contraxit, etiam si fuerit secuta traditio rei cum ea coactione. Ratio est, quia tamen si traditio rei etiam cum ea coactione valida sit, quia adest simpliciter voluntarium & titulus, & contractus est omnino perfectus; tamen in eo casu iniustum est, vt coactus quis contraxerit; factum enim est contra ius quod quilibet habet non alienandi sua bona, nisi cum voluerit omnino liberè, sine vi, & coactione extrinseca. Haec autem iniustitia compensari potest sine damno alterius contrahentis, quia emens, v. g. potest restituere rem suam domino, & accipere pecuniam, quam dedit pro re, & ita res in pristinum statum restituatur. Ergo ad id tenetur emens, si alius velit, & sic ea iniustitia compensanda est. Firmatur, nam haec duo, validitas contractus, & obligatio rescindendi, si alter velit, non pugnant, sed coherent, quia ex diuersis capitibus oriuntur. Nam valor contractus oritur ex iusto titulo, & ex voluntario simpliciter, quae sufficiunt ad valorem contractus. At obligatio conditionis rescindendi contractum, nempe, si alius velit, orta est ex coactione iniuste illata, quia factum est contra ius illius, quae obligatio non impedit emptorem esse dominum rei traditae, dum is qui vendidit, non petit rescissionem. Et ita fructus rei pro illo tempore ad emptorem pertinent, cui tradita res est, & si eo tempore res periret, ipsi sine dubio periret. Constat igitur longè alium habere effectum venditionem coactam, & obligationem rescindendi, si alius velit, in qua rescissione seruanda est aequalitas in dato & accepto, & potest etiam obligari is qui vim intulit ad refarcienda damna quae per se ex ea coactione illata secuta sunt.

Hinc patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum concedo restituendam esse rem cum fructibus si statim contractu celebrato velit is qui coactus contraxit, non quia dominium in accipientem non transferit, sed quia ob manifestam iniuriam illatam habet ius naturale, vt talis contractus rescindatur, & etiam illi conceditur à iure positio restitutio in integrum.

6 Ad secundū concedo posse occultè recuperare propria autoritate: id tamen non euenit, quasi concedatur rei vendicatio, propriè loquendo, sed quia actionem habet metus iure etiam naturæ ad rem illam recuperandam. Vnde sicut equum mihi promissum, cuius dominus nondum effectus sum, possum occultè absque scandalo capere, quando aliàs obtinere nequeo, eo quòd actionem habeam ad illum, sitque mihi debitus; ita similiter licet metum passus non maneat dominus rei metu ab illo extortæ, at quia sibi est debita, potest recuperare occultè.

7 Ad tertium dico eo argumento rectè probari nostrum tertium dictum, nempe prædictum contractum esse naturali iure rescindendum, si velis is, qui coactus contraxit, non tamen probari talem contractum irritum ac nullum esse, vt dictum est.

SECTIO V.

An ex iuris positivi dispositione contractus tam lucratiui, quam onerosi sint irriti ipso iure, vel rescindendi?

¶ **Q**uod attinet ad contractus lucratiuos & liberales donationes, sentiunt multi graues Doctores, Soto, Palacios, Molina, Rebellus, & alij, quos refert & sequitur Basilius Ponce lib. 4. c. 8. omnes illos graui & iniusto metu factos esse iure positio nullos, & irritos. Probant, quia sunt complures actus ex liberali donatione prouenientes, in quibus aperte iura disponunt non valere ob grauem metum iniuste incussum, vt dos promissa, vel soluta, iurisdictionis, votum metu extorta.

Secundò ex l. qui in carcerem 22. ff. de eo quod metus causa. ibi, qui in carcerem quem detrusi, vt aliquid ei extorqueret; quidquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est. id est, nullius vigoris. Hunc enim esse eius particulæ sensum, constat ex cap. ordinarij, in fin. de officio ordinarij, in 6. vbi aliter, inquit, facta collatio nullius sit momenti, id est, vigoris & efficacæ, secundum Archidiaconum, Geminianum & alios præclaros Iurisperitos.

Dico primò contractus lucratiuos, seu donationes, & promissiones, exceptis aliquot casibus, metu graui extortos, esse iure positio validos. Ita tenent multi & graues Iurisperiti, & Theologi, quos refert & sequitur Sanchez lib. 4. disput. 8. n. 4. Probat primò Insti. de exceptionibus, in principio. Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapsus stipulanti Titio promissisti quod non debueras promittere, palam est iure ciuili te obligatum esse, & actio qua intenditur dare te oportere, efficax est. Vbi Glossa obligatum esse, inspecto iuris rigore, efficax est, scilicet in sui substantia. In hoc ergo textu sermo est de promissione. Igitur promissio metu extorta, valida est iure positio. Secundo probatur l. si mulier. §. fin. ff. quod metus causa. ibi, si metu coactus adiuu hereditatem, puto me heredem effici, quia quamuis si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui, & per Praetorem restituendus sum vt abstineam tibi potestas tribuatur. Tertio ex l. vlt. C. de his que vi. Venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari. Vbi expendendum est idem statui de donationibus, ac de venditionibus, atque adeò nullum esse discrimen inter donationes, & alios contractus, de quibus omnibus ait valere mero iure, & iuris remedio esse in-

firmandos. Denique ex cap. 2. de his que vi. in fine. ibi, que metu & vi sunt, de iure debent in irritum reuocari. Ergo tantum sunt reuocanda, & dum non reuocantur, sunt rata & valida. Et ratio esse potest, quia non video cur in iure donatio, & promissio metu facta sint irrita, & alij contractus onerosi ipso iure sint validi: non enim ad illorum substantiam requiritur maior libertas, quàm ad contractus onerosos, neque donationi liberali propriè repugnat coactio, sed donatio onerosa, vt ostendi supra sect. 3. Dixi in conclusione, exceptis aliquibus casibus in iure expressis. Quales verò hi sint, non est præsentis instituti. Solùm dico in iure clarè haberi, vt infra dicitur, matrimonium metu iniusto contractum inualidum esse, ac nullum, & dotem quoque si sit soluta, vel promissa per metum, quia est accessoria ad matrimonium.

Dico secundò, tamen si prædicti contractus lucratiui non sint ipso iure positio irriti, esse tamen irritandos pro arbitrio eius, qui metum iniuste passus est ad contractum extorquendum. Ita communiter Doctores, & patet ex cap. 2. & cap. 4. de his que vi. Ratio est, quia qui metum iniuste incussit, iniuriam alteri intulit, vnde tenetur illum in priorem statum restituere, & alter habet ius exigendi hanc restitutionem.

Ad argumenta opposita.

Ad primum iam dictum est, excipi aliquas actiones in iure. Cæterum constat de aliis non esse iure irritas.

Ad secundum dico illud fuisse speciale in illo casu, quia ultra metum adfuit ibi dolus, & calliditas peffimillius, qui detrusit in carcerem, qui grauius delictum admisit, quàm alius metum incutiens, nam sub prætextu iustitiæ falsò asseueratæ iudex, cuius officium est reddere vnicuique ius, fecit instrumentum iniquitatis.

Quod attinet ad contractus onerosos, in quibus datur res pro re cum communi DD. sententia, dicendum similiter valere iure positio, sicut & naturali; dari tamen actionem remedio iuris, c. 2. de his que vi. Hoc à fortiori liquet in his contractibus, cum de aliis lucratiuis idem satis ostensum sit. Ex his colligo primò omnes venditiones, promissiones, donationes, transactiones, concessiones, contractus, & distractus, seu contractuum rescissiones, & generaliter omnes consensus per metum grauem iniuste extortos, posse in irritum reuocari, & quidquid ex illis est secutum.

Colligo secundò, eum qui ex huiusmodi contractu vel consensu aliquid est consecutus, teneri ad restitutionem, siue ipse, siue alius metum intulerit. Ratio est, quia qui talem intulit metum, ratione iniuriæ tenetur omnia in pristinum statum restituere, atque adeò reddere quod consecutus est. Qui autem rem habet, & non fuit particeps iniuriæ, tenetur ratione iuris positio, quo non solùm datur actio in personam quæ iniuriam intulit, sed etiam in rem apud quemcumque existat, vt expressè habetur l. metum 9. §. sed quod, & §. volenti. ff. quod metus causa; imò & tenetur quoque iure naturali, quia ratione iniuriæ eadem res in pristinum statum est restituenda; ergo est obnoxia restitutioni vbicunque fuerit. Placet tamen dicere, quod rectè notauit Lessius lib. 2. de insti. cap. 17. dubit. 6. num. 39. eum qui bona fide rem talem emit, ignarus iniuriæ quæ intercessit, non teneri ad restitutionem, nisi quando is, qui iniuriam passus est, in rem agere cæperit, quia consecutus est dominium rei, & ipse nullam iniuriam intulit.

Colligo tertio, si non pateret alia via illius re recuperandæ, priorem dominum posse ea occultè surripere

pere, vel sit non daretur, vt occulta compensatione, sicut in aliis debitis. Quo pacto etiam dum res aliqua mihi promissa est, si illam aliter consequi nequeo, possum mihi occultè consulere.

9 Colligo quarto, prædictam doctrinam habere locum, si metus grauis iniuste incussus sit ad contractum eliciendum; nam si ob alium finem incussus fuit, & ad illud malum euadendum, contractus initus non potest rescindi: vt, v.g. si captus à latrone promittas tertio, qui iniuriæ non est particeps, centum, vt te liberet, tunc metus non est propriè causa contractus, sed solùm occasio, nec potest dici metu extortus, sed cum iam metus ob aliam causam est iniectus, adhibetur contractus, tanquam medium ad illum expellendum, vnde non meretur, vt contractus ei rescindatur. Vnde

10 Colligo vltimo, vt dispositio iuris ciuili circa actus metu graui iniuste factos locum habeat, necessarium esse, vt gestum sit eius metus causa. Si enim aliquis quid gesserit metu prædicto compulsus, & deinde sine nouo metu id fecerit, quod ex priore contractu sequebatur, non restituatur. Constat id in eo, qui ex metu promissit, & postea nullo nouo metu adhibito soluit. h. 2. C. de his, que vi. in ea enim solutione restitutio nõ datur, neque repetitio, vt liquet ex l. 4. C. eodem.

SECTIO VI.

Quem effectum habeat leuis metus iniuste incussus in contractibus, tam naturali iure, quam positio?

¶ **C**irca primum quid sentiendum sit, si sermo sit de naturali iure, atque in conscientia foro de timore leui quo vir cõstans & prudens permoueri nõ solet. Nam multi, inter quos noster Lessius lib. 2. c. 17. dubit. 6. n. 46. & Sanchez l. b. 4. disp. 9. n. 4. cum Syluestro, Nauarro, & aliis quos referunt, sentiunt acta per metu leuè iniuriosu esse in foro conscientia reuocanda, & quæ tradita sunt repetenda, & restituenda. primo, quia in deceptione intra dimidium iusti pretij, tamen si ius ciuile ad vitandas lites denegat actionem, cum tamen eam non approbet, tenetur decipiens restituere; ergo similiter in nostro casu.

Secundò, quod hoc metu obtinetur, per iniuriam obtinetur, cum à renitente dare res accipiatur; ergo tali metu contractum extorquens tenetur restituere reducens rem ad pristinum statum, restituens quod accepit, & accipiens quod dedit; id enim quod per iniuriam comparatum est, obnoxium est restitutioni, quia vt fiat æqualitas, debet restitui ei à quo ablatum est.

Tertio sæpe metus leuis, id est, minoris mali, non minus perturbat hominem, & impellit nolentem ad consensum, quàm metus mali grandis cadens in virum constantem; ergo si hic tribuit potestatem rescindendi contractum, etiam ille.

Vltimo, qui metu cogitur, priuatur per iniuriam sua libertate; ergo debet in pristinum statum restitui, vt probet, vel improbet liberè contractum, & ipse ius habet hunc statum sibi assumendi, & quæ gesta sunt confirmandi, vel irritandi.

Oppositam sententiam, nempe in omnibus contractibus ex leui metu factis, nullam esse obligationem restituendi ex natura rei, neque in foro conscientia, defendunt Ioannes Medina C. de restitutione, quest. 3. causa 9. Basilius Põce lib. 4. c. 10. n. 5. & alij, hoc dixi

Perez de Matrimonio.

fundamento, quia metus leuis est in potestate patientis metum, quem reicere potest, & debet, iuxta regulas prudentia; non enim qui ex metu leui operatur, prudenter agit; quare in eius potestate est imprudentiam metus repellere, habetque in se sufficiens principium, vt repellat, & sine metu agat; ergo voluntariè omnino videtur operari, qui cum possit facile repellere non vult. Idem constat in eo, qui ex metu peccat, & in eo qui ab intrinseco metu patitur.

Huic magis adhæreo opinioni; iuxta quam

Dico primò in contractibus lucratiuis, vt in donatione, vel promissione, si interueniat solùm metus leuis, non datur iure naturæ actio, vt is qui coactus contraxit, possit petere rescissionem. Moueor, quia in huiusmodi contractibus, cum non sit rei pro re, nulla intercedere potest inæqualitas ex parte rei, atque adeò nulla committitur in re ipsa iniustitia. Ex alio capite est sufficiens voluntarium, & iniuria illata ex metu leui, non censetur esse alicuius considerationis, cum operans in sua potestate habeat se ex eo metu liberare, & sufficiens principium intrinsecum eam iniuriam repellendi; ergo.

Dico secundò, in contractibus onerosis ex tali metu factis, in quibus datur res pro re, si non sit seruata æqualitas in ipsa re, datur iure naturæ obligatio naturalis restituendi excessum, donec ipsa res ad æqualitatem reducat. Hoc manifeste probat primum argumentum prioris sententia, & patet, quia sicut in læsione intra dimidium iusti pretij, licet non detur actio iure ciuili, est tamen naturalis obligatio restituendi excessum, quia nimirum in eo contractu non fuit æqualitas rei ad rem, vnde qui sic fuit causa per metum, etsi leuem, sic contrahendi tenetur id ad æqualitatem reducere, quia deest titulus iustus accipiendi excessum illum, cum nihil pro illo dederit: ita in nostro casu est pariter obligatio naturalis restituendi, quia non datur æquale, pro æquali.

Dico secundò, quæ leui metu extorquentur in contractibus onerosis, cum seruatur æqualitas inter rem, & rem, non esse obnoxia ex natura rei restitutioni naturali. Ratio est iam dicta, quia iniuria illata personæ ex illo metu leui, est parui momenti, quæ facile vinci potest. Vnde hac de causa l. metum 9. ff. quod metus causa, habetur metum vani hominis non esse spectandum, sed eum, qui in constantissimum cadit, & ff. de regulis iuris, vani timoris nulla est excusatio.

Ex quo patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum iam dictum est solùm probare nostrum secundum dictum.

Ad secundum fateor esse aliquam iniuriam, cæterum leuem, & parui momenti, quam facile patiens metum repellere potest.

Ad tertium falsa est propositio, si homo sit prudens, & constans animo, hunc enim nequit æquè perturbare metus leuis, ac metus grauis, cum facile possit metum leuem reicere. Quòd si sit imprudens, pusillanimis, ac timidus nimis, ac facile compellatur ad consensum ex metu leui, tribuendum est eius imprudentia ac stultitia, non verò grauitati iniuriæ, quæ leuissima est.

Ad vltimum dico eum, qui metu leui cogitur, non priuari per iniuriam sua libertate, nec inuitum operari, nec verè cogi, sed voluntariè omnino, & absque metu, quia cum possit facile repellere eam iniuriam, parui pendere illam, vt pote leuissimam, & sit in eius facili, ac morali potestate talem timorem excutere, voluntariè ac omnino liberè vult

illum non reuocare. Vnde sibi imputetur, & ipsius imprudentiæ quod operetur, non ipsi metui.

8 Circa secundum, an actus ex leui metu iniustus sit irriti, vel irritandi iure positio, Sanchez *lib. 4. disp. 9. n. 5.* cum multis, sentit, tamen non detur actio, quod metus causa, nisi metus cadat in constantem virum; ceterum metum leuem posse succurri officio iudicis, vt rescindatur contractus, quia æquum non est iudicem pati, vt metum inferens commodum importet ex culpa sua.

9 Mihi videtur dicendum primo cum omnium doctrina nullam iure civili dari rescissionem in his quæ metu leui gesta sunt. Pater, tum quia omnia iura ad rescissionem petunt metum cadentem in virum constantem, tum etiam vt vitentur lites, quæ passim suboriri possent, cum metus leuis facillimo negotio probari valeat, & sic fora litibus implerentur. Tum denique, quia iudices rectè existimant eiusmodi metum non esse propriè causam rei gestæ, & ideo non audiuntur in iudiciis, qui obiciunt metum leuem.

10 Dico secundo, mihi probabilius videri non esse necessarium, vt metum leuem passis subueniatur officio iudicis, vt rescindatur contractus, quia, vt ostensum est, nulla, aut ferè nulla illata est iniuria. Vnde qui ex metu leui operatus est, non tam metum ab alio passus est, quam ipse sibi intulit metum; cum in sua potestate habuerit ex principio intrinseco sufficienter, & facile eum metum repellere: non ergo est cur succurratur officio iudicis, nec enim illud pertinet ad eum, qui sibi metum intulit.

11 Dico tertio, si in contractu oneroso ex leui metu extorpo esset inæqualitas in ipsa re, nec incutiens metum illum velle restituere excessum, vt verè tenetur obligatione naturali, posset tunc adiri iudex, vt contractus rescinderetur. Pater, quia iniustum est retinere excessum illum, & non est æquitati consonum, vt commodum reportet ex sua culpa, sine villo titulo iusto.

SECTIO VII.

An contractus ex metu reuerentiali, & ex precibus importunis, ac blanditiis celebrati sint irriti ipso iure, vel rescindendi?

Circa primum, ommissis aliorum sententiis, iuxta doctrinam à nobis traditam supra *sect. 2. n. 18. 19.* & 20. facile præsentis questionis occorro.

1 Dico itaque primo, solum metum reuerentialem præcipuè, nec iure naturali, nec positio irritos reddere contractus. Moueque, quia, vt ibi ostensum est, metus reuerentialis non est propriè metus, nec est metus cadens in constantem virum, non enim videtur tantam vim habere ad cogendum voluntatem, vt vir constans eo terreri debeat, quod latè ostendit Sanchez *lib. 4. disp. 5. n. 7.* Hinc

2 Dico secundo nullam esse obligationem naturalem rescindendi ea, quæ solo metu reuerentiali acta sunt. Constat ex præcedenti sectione, & patet, quia hic metus grauis non est, sed leuis, neque est iniurius, nec causa actus; quare si filius non audens contradicere patri, aliquid promittit, donet, vel alicui iniuri renuntiet, ob solum timorem reuerentialem, quando aliud malum non timer, nequit petere rescissionem, nec pater iniuriam intulit, nec tenetur ad restitutionem eius quod per talem consensum con-

secutus est. Idem dico de vxore respectu mariti, si solum fiat præcisè ex metu reuerentiali.

Dico tertio, si metui reuerentiali, patris, v.g. adiungatur ira illius, & indignatio diuturna, vel adiungantur verbera, vel minæ veræ à patre solito illas exequi in his casibus, ea quæ acta sunt ex tali metu esse rescindenda. Pater, quia tunc metus reuerentialis cum prædictis adiunctis grauis est, & iniurius, vt loco citato ostendi, & ideo in actibus, & contractibus eum effectum habere debet, quem diximus habere in illis metum grauem.

Dico ultimo. Idem dicendum, si metui reuerentiali adiungatur enormis læsio, in actis, vel contractibus, nimirum dari rescissionem. Ratio est, quia enormis læsio dolum arguit re ipsa, quia perinde contractui nocet, ac si fraudantis consilium interuenisset. *l. si quis 36. ff. de verb. obligat. l. 5. C. de dolo, & dolo hic re ipsa interueniens, ita officit actui, vel contractui, ac si ex proposito accederet, l. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. l. 2. ff. de doli except. l. si superstitie ff. de dolo malo.* Non ergo mirum est si contractus rescindantur ex metu reuerentiali, cum enormi læsione ratione doli illi adiuncti.

Circa secundum, de precibus importunis, reuocanda sunt in memoriam, quæ supra diximus *sect. 2. n. 23. & sequentibus*, & iuxta doctrinam ibi traditam, dicendum est in illis casibus, & euentibus, in quibus prædictæ preces prout adiunctæ metui reuerentiali, vel minis, causant metum grauem, cadentem in virum constantem, tamen acta ex tali metu valida sint iure naturali, & positio, esse tamen irritanda pro arbitrio eius, qui talem metum iniuste passus est ad contractum extorquendum. Ita constat ex dictis supra *sect. 3. 4. & 5.* In illis autem casibus, in quibus preces importunæ seorsim consideratæ, & sine villo adiuncto causant metum leuem, & non cadentem in constantem virum, acta ex tali metu, non solum esse valida, sed neque esse obnoxia alicui irritationi, nec restitutioni naturali, vt constat ex *sect. 6.*

De blanditiis verò, vt ex communi doctrina docet Sanchez *lib. 4. disp. 11.* certum videtur nec leuem metum inferre, cum potius faciant voluntarium; nihil enim magis voluntariè fit, quam quod amore efficitur. Imò idem Sanchez ex D. Thom. *1. 2. q. 6. a. 1.* concupiscentiam, & amorem, nõ efficere inuoluntarium, imò valde augere voluntarium. Quod sano modo intelligendum est, nam concupiscentia antecedens videtur absolute minuere voluntarium, & liberum. Quia quo magis à passione incitatur, eo consensus voluntatis minus est in nobis, & ex nobis à principio intrinseco cum cognitione. Qua de causa etiam inter homines dicere consueuimus, eum magis sponte aliquid fecisse, qui nec precibus, nec villo modo ab extrinseco motus, sed sola sua ratione & voluntate ductus aliquid fecit, quia, quo magis excludimus extrinsecum aliquid principium, qualis est etiam passio respectu animæ, & suasio respectu hominis, magis sponte aliquid à nobis fit, quare existimo nunquam D. Thom. dixisse concupiscentiam augere voluntarium, nam expressè S. Doctor *1. 2. q. 77. a. 6.* docet ex passione antecedenti minui peccatum, quia ex illa minuitur voluntarium, & peccatū eatenus est peccatum, quatenus est voluntariū, seu liberum. Cum verò dixit D. Thom. *q. 6. citat. a. 7.* concupiscentiam non causare inuoluntarium, sed magis facere aliquid voluntarium, illa particula *magis* non significat augmentum voluntarij, sed habet notam comparationis voluntarij, non cū minus voluntario, sed cum inuoluntario, & usurpatur pro potius, vt scilicet sit, tātū abest, vt faciat inuoluntarium,

SECTIO VIII.

An contractus, qui sunt ex metu iuste incusso, iure naturali, & positio, validi sint?

Ratio dubitandi est, quia in prædictis contractibus ex metu iuste incusso videtur esse defectus consensus, & voluntarij; nam dum metus iuste incutitur, sæpè non minus inuoluntariè consentit, quam dum iniuste: ergo prædicti contractus, inuoluntariè consentiunt.

Firmatur, quia metus grauis, quamuis iustus, impedit plenam libertatem, non minus quam iniustus; ergo non minus quam iste irritat contractum. Vnde ex iure constat in contractibus requiri consensum liberum, & coactionem repugnare libertati contractuum, in cap. cum locum, de sponsal dicitur, ibi, locum non habet consensus, vbi metus, & coactio intercedit. Et in regulis habetur, Nihil consensui tam contrarium, quam vis & metus.

Dico primo, certum videri, iuxta Doctorum communem sententiam, quando ex metu iuste illato patiens illum aliquid contrahit, vel facit, valere, quod ex eo metu gestum est, & iure naturali & positio, in omni contractus genere siue lucratiuo, siue oneroso. Probatum primo, quia prædicti contractus ex tali metu non sunt inuoluntariè iure naturali, vt constat, quia metus iste neque aufert sufficientem libertatem, neque titulum. Non sunt etiam inuoluntariè iure positio, quia non constat eos esse irritandos, nisi quando procedunt ex metu graui iniusto, & ad id exterius incusso; ergo, Secundo, hi contractus non possunt esse inuoluntariè, nisi ratione iniuriæ illatæ metum passo; hæc autem omnino abest, cum metus iuste inferatur. Tertio eiusmodi metus iuste illatus non est absolute grauis, neque enim cadit in virum constantem, cum iuste ille metus incutitur, si quidem malum quod illi minatur, potest iuste inferri, & ita ille cui minatur non obediendo iniuste agit, non est autem viri constantis iniuste agere, atque adeo metus qui inferatur, ne quis iniuste agat, non cadit in virum constantem. Ultimo prædictus metus iuste illatus non efficit inuoluntarium, nam talem metum passus debet illi conformari, quod secus est quando metus fertur iniuste. Vnde talis metus iustus assimilatur metui, qui est ab intrinseco, habet enim in se principium sufficiens ad expellendum eum metum, si iuste agat, quod si iuste non agit, sibi imputet, non incutienti metum. Explico id magis; nam si physicè res consideretur, non minus inuoluntariè consentit, qui iuste cogitur, quam qui iniuste, quia vterque consentit repugnante voluntate per simplicem affectum nolitionis, & per animi dolorem; tamen, moraliter loquendo, is qui iuste cogitur, non censetur inuoluntariè consentire, quia voluntariè causam dedit metui & coactioni, vnde timor illius mali non censetur extrinsecus inferri, sed ab illo meto nasci, ac proinde consensus inde secutus non censetur inuoluntarius, cum sit omnino voluntarius in sua causa; qui verò iniuste cogitur, censetur inuoluntariè consentire, quia causa metus non est illi voluntaria, nec ab ipso ortum habuit, sed solum à causa extrinseca oritur, censetur inuoluntarius. Hinc

Dico secundo non posse in irritum reuocari contractus ex metu iuste illato celebratos. Pater eisdem rationibus, & vnicò verbo, quia nulla iniuria interuenit, ratione cuius hæc potestas rescissionis competat, contractus enim metu initi rescinduntur ratione iniuriæ illatæ metū passo, quæ omnino cessat cū metus iuste inferatur. Verum est, si nimis grauis sit obligatio, vel res, quam metum inferens exigit, posse consensum

tarium, vt potius faciat voluntarium, quam inuoluntarium. Erat enim proposita quæst. An concupiscentia faceret inuoluntarium, & rectè respondet potius facere voluntarium, quam inuoluntarium, ex quo non sequitur concupiscentiam augere voluntariū, & quauis minuat voluntariū, non sequitur facere inuoluntarium, quia non facit esse aliquid uid contra internum aliquem impetum, & motum voluntatis. Posse autem minui voluntarium sine inuoluntario, videtur manifestum, quia voluntarium minui potest sine inuoluntario ex aliis capitibus, nempe ex eo quod quis remittat animi intensionem, aut ex eo quod non à seipso, sed ab extrinseco motus, velit; qua ratione minuitur voluntarium, quod oritur ex passione: minuitur quoque voluntarium, quia per passionem minuitur cognitio, vt manifestum est.

7 Obiciens concupiscentiam non minus esse causam inuoluntarij, sicut est metus. Pater, quia sicut metus dicitur facere inuoluntarium, eo quod mouet ad opus, nempe ad eligendum aliquod minus malum propter vitandum maius, renitente aliquo affectu displicitiæ, quo nollet homo illud efficere: eodè modo concupiscentia allicere potest voluntatē ad appetendū, & faciendum aliquid cum dolore, & displicitiæ, circa illud, ratione cuius renitatur aliquo modo voluntas, & ita ei sit inuoluntarium sequi concupiscentiam. Veluti cum alicui ex consideratione dānationis æternæ displicet committere peccatum, postea verò allectus à delectatione illud facit, manet in eo nihilominus timor ille inferni, atque ideo operatur, renitente aliquo modo voluntate, non secus, ac cū ex timore maioris mali, aliquod, quod minus est, eligit. Respōdeo tamen semper verissimū esse omnibus Philosophis, & Theologis probatum dictum, concupiscentiam non esse causam inuoluntarij. Est enim discriminē hoc inter ea, quæ fiunt ex metu, & ex concupiscentia; nam quoties quis operatur ex metu, eligit aliquid, quod fugiebat vt malum, metu maioris mali, vt vitet id quod maius est. Vnde tamen amore feratur in minus malum, quatenus vtile est ad vitandum maius malum: sicut etiam amat, & desiderat fugere, & euitare malum illud, quod maius est; tamen semper manet in illo displicitiæ illa prior de malo, quod eligit, eo quod prima radix qua trahitur ad electionem minoris mali, non est ratio aliqua ex se delectabilis, sed sola fuga mali, quæ ex se non est potens tollere omnem acerbitatem, quam ex se habet minus malum, quod assumitur, vt medium. Sic enim ipso medio, quod est minus malum, non consideratur ratio aliqua vtilis ad finem delectabilem, vt eam reddat suauem, sed sola vtilitas, ad vitandum malum, quod est in sola priuatione boni, non in positio aliqua, & suauis ratione delectabilis. At verò cū aliquod medium, quod aliàs ex se esset causa tristitiæ, assumitur ad consequendam voluptatem, aut vindictam, in qua etiam suauis quædam delectatio esse solet, suauitate ipsa finis, vincitur ratio ipsa mali, quæ erat in medio, vt iam non sit causa tristitiæ, cū actu homo ipsa voluptate trahitur. Vnde fuga vnius mali, cū ex se non afferat delectationem, non absomit tristitiam de medio quod assumitur ad ipsum malum fugiendum; delectatio autem, quam secum affert res voluptuosa, vel iracundia, absomit tristitiam, quæ aliàs esset, ex medio, quod assumitur, aut non finit eam esse, quod quidem non solet efficere amor virtutis & honestatis, nisi sit perfectissimus. Id totum experimento comprobatur, si res ipsa exactè, & attentè ponderetur.

Peregr. de Matrimonio.

reuocari quoad illū excessum, vt contractus ad æqualitatem reducatur. Vt si ne accusem te furti, vel alterius criminis, vt iuste poteram, exigam maiorem partem bonorum: si dum hostem fugis, vt concedam latebras, petam à te aliquem contractum valde damnosum; in his enim & similibus casibus seruanda est proportio & æqualitas, iuxta iudicium prudentis viri; quæ si excedatur, committitur iniustitia, & teneretur alter ad restitutionem excessus, quam si non fecerit, potest læsus vti occulta compensatione à non suppetente alia recuperandi via. Ex dictis

Colligo primo eum, qui contraxit sponsalia, posse compelli metu excommunicationis, vel alterius pœnæ contrahere matrimonium. *cap. ex literis 10. de sponsal. Similiter qui violauit virginem, iure compelli eam dotare, vel ducere. Qui etiam promisit aliquid, ne accusaretur de crimine, de quo iure poterat teneri. Ratio est, quia in his omnibus, in quibus metus iuste inueni potest, nulla interuenit ratio iniuriæ. Vnde etiam addo potentem aliquem iuste accusare, eoque timore illato aliquid extorquentem ne accuset, quamuis absque animo accusandi minaretur accusationem, adhuc non teneri eo metu extortum restituere, vt notarunt Coninch lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 42. & Sanchez lib. 4. disp. 9. n. 9. Ratio est, quia et si non habeat animum, habet tamen ius accusandi, eoque iure vti potest, quod ius est pretio æstimabile, siue habeat animum eo vtendi, siue non; ac proinde si aliquid illi datur, vt eo iure non vtatur, poterit id retinere. Et quamuis dolus dederit causam contractui, noluisse enim alter dare, nisi fuisset deceptus, non est tamen dolus malus, seu iniustus, sed iustus; nam iuste poterat minari accusationem, siue haberet animum, siue non, nec ille præcisè dedit, vt deponat animum, sed vt re ipsa non accuset, & iure accusandi cedat, quorum vtrumque ille præstat; potest ergo pro eo aliquid accipere. Idem dico cum quis iuste minatur alteri repetitionem eorum, quæ perdidit, siue enim ex animo minetur, siue fictè, potest retinere, quod ille hac de causa dederit, quia dat, vt cedat iure repetendi, & vt re ipsa non repetat.*

Colligo secundo, præcedens corollarium esse etiã verum, quando quis pretiũ recipit, ne iudici deferat crimẽ, siue crimẽ sit iam perpetratum, siue viderit perpetrãdũ, vt docet Sanchez citatus n. 10. Quia in vtroque casu priuatur metu inferens iure quod habet accusandi, quod ius pretio æstimabile est, ac proinde non teneretur restituere pretium acceptum, vt illo iure cedat. Quamuis enim turpiter faciat id pactum ineũdo, & verè dignus sit vt pretio recepto spoliatur; ea tamen est pœna, quam ante iudicis sententiam subire non est constringendus.

Colligo tertio, teneri virum restituere pretium extortum ab adultero reperto cum vxore, ne illum interficiat, quia cum non possit iuste occidere adulterũ priuata autoritate, iniuste eum timorem incutit, atque ideo eo timore extortum tenebitur restituere, secus quando extorquet, ne ad iudicem deferat, id enim potest iuste facere. Vnde ob hanc rationem rectè colligunt Doctores ex *cap. veniens 2. de sponsalib.* nullum esse matrimonium contractum à iuvene, quem, quia pater cum filia deprehendit, interficere voluit, & ideo illam duxit, quia reuera non potuit iuste occidere, sicut poterat iuste accusare, vel in vincula conicere. Vnde metus mortis in eo casu, est metus iniuste incussus ad extorquendum consensum. At minari carcerem, accusationem, vincula, metus est iustus, in quo nulla sit ei iniuria, & sibi impuret, quod se in illas angustias coniecerit.

Colligo quarto, quamcumque compositionem, concordiam, pactum, si aliàs iusta sint, ac debita, si fiant

ab aliquo incarcerato: etiam si ad eum finem mittatur in carcerem, omni iure, naturali, ac positiuo valere, quia nimirum aliàs ad ea faciẽda tenebatur. Vis enim, & coactio propriè non dicitur, quæ ab alio iuste, & licitè fit, sed quæ contra bonos mores, seu contra rectam rationem fit.

Ad rationem dubitandi. Concedo metum grauem, quamuis iustum, aliquo modo causare aliquid inuoluntarij, quia tamen ille non censetur extrinsecus inferri, sed ab ipso patiente metum nascitur, consensus inde secutus non censetur moraliter inuoluntarius, cum sit omnino voluntarius in sua causa, vt dictũ est. Ad confirmationem negatur antecedens. Cum verò iura statuunt ad contractus requiri consensum liberum, & coactionem, vim, ac metum repugnare liberati contractuum, loquuntur de coactione iniusta à causa extrinseca non habente ortum ab intrinseca similiter liberum vocant, non coactum à causa extrinseca, seu per metum iniustum, & dolo non inductum. Si enim cogaris ex causa iusta, id non officit libertati contractuum.

SECTIO IX.

An matrimonium contractum ex metu iniusto graui cadente in constantem virum, sed non incusso ad illud extorquendum, sit nullum iure naturali, & positiuo?

EX his quæ diximus metum operari in aliis contractibus, faciliẽ erit explicare quid efficiat in contractu matrimonij, quod est vltimum huius disputationis argumentũ, ad quod ferè omnia quæ dicta sunt in præcedentibus, ordinantur. Ad cuius dilucidationem primo recolenda est distinctio illa tradita supra *sect. 1. de metu* proueniente ab intrinseco, seu ex causis naturalibus non liberis, vt morbo, tempestate ac feris naturalibus; & de metu proueniente ab extrinseco, id est, à causa libera, vt cum quis minatur alteri mortem.

Præterea notandum est hunc secundum metum ad huc esse duplicem, vnus est incussus non ad extorquendum consensum matrimonij, sed ad alium finem; alius est incussus ad extorquendum consensum matrimonij; & hic potest incuti iuste, vt cum iudex minatur mortem, nisi nubar cum ea, quam per vim deflorauit: vel iniuste, vt cum quis priuata autoritate minatur mortem, nisi cum aliquo nubar. Nunc solum in hac sectione agimus de metu, qui inferitur à causa libera, sed non ad extorquendum matrimonium; cætera verò tractabimus in sequentibus. Et quamuis præsentis rei decisio facilis sit, ea tamen seorsum dilucidatur, propter varia corollaria ex illa deducta, quæ hic sunt dilucidanda.

Vera igitur est communissima Doctorum assertio, matrimonium, contractum metu graui ab extrinseco, etiam iniusto, cadente in virum constantem, sed non ad extorquendum consensum matrimonij, sed ad aliũ finem diuersum, esse validum iure naturali, & positiuo. Probatur primo, quia iure naturali constat esse validum, cum habeat absolutè plenam rationem voluntarij ac liberi, iure quoque Ecclesiastico patet, quia ex nullo iure, vel capite constare potest Ecclesiam irritasse matrimonium contractum metu, quamuis graui, & iniusto, quando non fuit ad id incussus, quia tunc contrahens non impellitur ad id ab alio, sed ex se ipso eligit matrimonium, tanquam medium ad euadendum periculum animæ, vel corporis. Secundo iura ideo irritant matrimonia metu contracta, vt auertant alios, ne metu quemquam ma-

trimonium inire cogant, & vt subueniant patienti metum, ne per iniuriam ad rem sibi odiosam compellatur: quæ rationes in præsentis casu deficiunt; nam irritando huiusmodi matrimonium nullo modo à metu inferendo auerterent, & patienti eriperent modũ, quo periculum posset effugere, quod aliter quàm contrahendo matrimonium nequit vitare. *Vltimo*, talis metus non est causa matrimonij, sed matrimonium propria voluntate eligitur ad tollendum talem metum, vnde eligitur rãquam medium, quo redimat vexationem. Vnde inuoluntarium, quod in eo matrimonio inuenitur, non est intentum ab incuriente metum, sed tantum habet occasionem ex ipsius nequitia; ergo. Hinc

Colligo primo, si damnatus ad mortem, vel detrusus in carcerem ob alias causas, quamuis iniustas, liberetur ab his malis, si ducat meretricem, validum esse matrimonium. Ratio est, quia metus ille grauis non est iniustus ab matrimonio, sed iam erat homo in istis malis, & oblata conditione matrimonium ab his liberatur.

Colligo secundo, iniuste ab aliquo detrusus in carcerem, non ob matrimonium, sed ob aliam omnino causam diuersam validè cum detrudentis filia contrahere, vt hoc modo se eximat, siue ipse, siue pater primò hanc offerat conditionem. Patet, quia tunc metus non est per se causa directè matrimonij, sed potius est via euadendi illud periculum. Vnde si iura eo casu matrimonium irritarent, periclitanti omnem viam salutis præcluderent, cum tamen intendant ei succurrere.

Colligo tertio, si ipse iudex, capto, mortèque timentis, siue iuste, siue iniuste promittat vitæ condonationem, si ducat ipsius iudicis filiam, aut aliam fœminã, valere matrimonium; quia metus non iniicitur ad matrimonium ineundum, sed iam conceptus auferitur, traditurque modus euadendi periculum. Vnde parum refert ad matrimonij huius valorem, siue iuste, siue iniuste datus sit. Quia hoc matrimonium ideo non redditur irritum ob hunc metum, quia metus non iniicitur ad illud extorquendum, sed metus iam conceptus auferitur: ergo impertinens est an metus ille conceptus fuerit ex causa iusta, necne, solus enim metus iniuste illatus ad extorquendum matrimonium irritat illud. Et quidem, si alius tertius offerret illam immunitatem ab illa morte iniusta valeret vtique; cur ergo non valebit quoque, licet ipsemet iudex offerat? Quia quando metus vitiat matrimonium, idem est à quocumque offeratur ille. Ratio est, quia metus irritat matrimonium, eo quod tollit libertatem consensu, sed non minus tollit eam, siue per contrahentem, siue per alium inferatur; ergo non minus irritat, ita noster Sanchez *lib. 4. disp. 12. num. 11.* Contrarium sentit Basilius Ponce *lib. 4. c. 19. n. 13* quia in eo casu est manifesta turpitudine ex parte iudicis, cum non possit reum absolvere à sententia sine iniustitia, sed ideo absoluat, vt nubar. Vnde si rectè, & attentè consideretur, non tam auferetur metus iam antea conceptus, sed inferetur denuo, nisi faciat. Cæterum non video hoc obesse, quia parum refert ad præsentem casum quod iudex hoc faciat licitè, aut illicitè. Sat nobis est, vt metus ille conceptus auferatur, immunitatem illam offerens.

Colligo quarto, si plectendo capite, aut alio graui supplicio condonetur ea pœna à consanguineis occisi, ea lege vt consanguineam occisi, aut aliam eius consanguineam ducat; & similiter si vir de adulterio vxorem accusans mortis pœnam remittat si religionem profiteatur, esse matrimonium ratum, & professionem firmam. Ita Sanchez *n. 12.* Ratio est, quia metus non incutitur ad matrimonium, vel ad professionem extorquendam, sed metus iam conceptus auferitur, oblata timentis norma, vt immunis à pœna euadat. Sic consuetudo, quæ in hac re solet

Pere de Matrimonio.

esse, firmatur tanquam licita, & honesta.

Colligo quinto, si Princeps obsessus matrimonium offerat cum filia obsidentis, vt sic animi concilietur, obsidionèque soluat, validum esse, vt rectè idẽ Sanchez *n. 13.* Quia obsidio non erat ad eum finem, secus si fuisset facta ad extorquendum matrimonium, quod etiam verum est, quamuis iniusta esset obsidio.

Colligo sexto, si patres, vel consanguinei interficere vellent iuuenem in stupro inuentum, & ipse sua sponte, & à nemine exactus offerat matrimonium cum stuprata, vt mortem vitet. Patet, tum quia iniuria comminata mortis, cum non inferatur ad extorquendum matrimonium, per accidens se habet ad illud, tum etiam, quia iniuria, & metus non tendebat ad matrimonium, sed ad mortem, & ita nulla coactio circa matrimonium versatur, secus si parentes, aut alij minarentur mortem, nisi eam ducat, ita cum Henriquez, & aliis noster Sanchez *n. 14.*

Colligo septimo, quid dicendum de Medico, an validè contrahat eam, quam aliàs periclitantem non vult curare; qua in re sunt varij dicendi modi: nam noster Sanchez *disp. 12. n. 15.* sentit matrimonium contractum ab ægro, morbo lethali oppresso cum filia Medici aliter ei mederi nolentis, esse validum, quia Medicus non incutit timorem mortis, sed morbus, petit autem matrimonium, tanquam stipendium. Basilius verò *lib. 4. c. 19. n. 15.* existimat, si Medicus, qui ex iustitia curare teneretur, minetur alicui fœminæ se deserurum illam, nisi cum ipso contrahat, vel cum alio, quẽ ipse elegerit, nullum esse matrimonium; quia contra bonos mores metus illatus est, atque adeo iniuste. Rebellus autem *lib. 2. q. 11. sect. 2. n. 15.* verisimilius iudicat validũ esse matrimonium, quia in eo casu metus oritur ex causa naturali, non à Medico incutitur; redditurque tunc matrimonium tanquam pretium pro medicatione. Nec verò ita deserendo eam metum incutit iniuste contra iustitiam commutatiuam, sed solum contra charitatem delinquit, cum teneatur ex iustitia eam curare. Mihi magis placet hac in re resolutio nostri Coninch *disp. 18. dub. 1. n. 11. 12. & 13.* Vbi tria docet. Primum est, si Medicus in eodem loco habitat, vbi est iam certo pretio ab ægroto, vel ciuitate conductus ad curandum, nec ob aliam causam negat ægroto suam operã, nisi vt matrimonium extorqueat, illud esse irritum. Ratio est, quia Medicus tunc negando suam operam subtrahit alteri suum ius, ac ita metum, & periculum infert, vt matrimonium extorqueat, subtrahendo enim ægroto media vitæ necessaria, quæ antea, vnã cum reliqua ciuitate, communiter possidebat, verè infert metum cadentem in virum constantem. Vnde metus non solum à morbo, sed à Medico ægroto nequiter destitute, partim oriretur, si grauis morbus foret, & alter Medicus non esset, idque directè, vt matrimonium extorqueat. Sicut si vnus, & alter solum haberet omniavictualia in aliqua ciuitate, quæ aliunde, quàm ab ipsis alij sibi cõparare non possent, grauem illis metum inferret si ea nollent ei medicari videri. Quod etiam firmat rectè Coninch alio exemplo nauar qui suscepisset nobilem virginem vehendam per mare, & vellent eam in tempestate solam deserere, nisi contraheret matrimonium cum ipso, omnino videtur certum tale matrimonium futurum irritum; igitur idem dicendum in nostro casu. Secundo autem ait, si Medicus esset ex alia ciuitate, & non teneretur ægroto operam suam impendere, & nollent ei mederi, nisi contraheret matrimonium, petens illud tanquam pretium pro medicatione, peccaret contra iustitiam, matrimonium tamen esset irritum. Primum constat, quia est iniustitia manifesta pro medicatione tantũ pretium exigere. Sicut dicimus de vsurario,

rario, tamen si non faciat iniustitiam nolendo pecuniam mutuare, iniuste tamen exigit tantum suae mutationis pretium. *Secundum* probatur, quia iniuste infert metum grauem cadentem in virum constantem, si grauis morbus foret, & alter Medicus non esset iracundus, idque directe, vt matrimonium extorqueat; sicut si viatores iter faceret cum aliqua foemina, & illam vellent deserere solam in horrida aliqua solitudine cum periculo vitae, nisi contraheret matrimonium cum vno ex illis, iniuste metum incuterent grauem, & tale matrimonium esset irritum. *Tertium* est, si Medicus accederet ad curandum aegrum, & ipse aeger, quo Medicum diligentior redderet, matrimonium sponte promitteret, vel contraheret, clarum est fore validum, quia tunc nullus ei incutitur metus ab extrinseco, & ipse aegrotus sponte, & ab intrinseco vult ob suam maiorem vitae securitatem cum Medico contrahere.

12 Colligo *ultimò*, doctrinam traditam in conclusione, & in praedictis Corollariis habere locum etiam quando quis merè internè incutit metum ad extorquendum consensum matrimonij, dummodo id externe nullo pacto manifestet. Ratio est, quia illa voluntas purè interna nullo pacto exterius manifestata, neque indicata, nullo modo mouet, nec mouere potest alium ad consensum. Ergo neque hunc extorquet, neque extorquere potest, neque ex ea voluntate si sit merè interna, potest colligi probabilis suspicio metus incutiendi ad extorquendum matrimonij consensum.

SECTIO X.

An metus cadens in virum constantem iniuste illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in vtroque foro?

NON defuere aliqui qui existimarunt tale matrimonium validum esse in foro interno conscientiae, seu re ipsa, & solum in foro externo, seu quoad praesumptionem irritum esse probant.

Primo, quia Ecclesia praesumit illum, qui cogitur contrahere, mendaciter protulisse verba, & absque consensu interno; ergo vbi verè consensus est, cum cesset praesumptio, erit matrimonium, Antecedens probatur ex *cap. cum locum, de sponsalibus*, vbi redditur ratio cur matrimonium coactum sit nullum, quia matrimonium solo consensu perficitur, & vbi coactio est, deficit consensus.

Secundo. Nemo potest cogi, vt interius consentiat. Vnde ad internum consensum in matrimonio non potest dari coactio, sed solum ad prolationem verborum; ergo si verè est consensus internus, is liber est; ergo matrimonium eo consensu factum liberè factum est; ergo validum est in foro conscientiae, & quoad Deum.

Cardinalis verò *cap. 1. de his qua vi, quest. 1.* docet matrimonium sic factum non esse ipso iure irritum, sed rescindendum.

Primo, quia alij contractus quando sic fiunt, validi sunt, quamuis sint per iudicem rescindendi; ergo etiam contractus matrimonij.

Secundo, alia Sacramenta, vt Baptismus, Confirmatio, Ordo, Extrema vnctio sic collata, & metu suscepta, valida sunt; ergo & matrimonij Sacramentum.

Tertio idem ostenditur ex *cap. consultationi, de sponsalibus*.

salibus, vbi de quibusdam foeminis, quae conquerebantur compulsas per metum protulisse verba consensus, animo dissentiente: sic decernit Honorius III. De illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inueniatur illatus, qui cadere possit in constantem virum, erunt non immeritò exaudienda: igitur metus non irritat ipso iure matrimonium, cum disponat Pontifex foeminas metum passas exaudiendas esse vt matrimonium irritetur.

Dico *primò*, matrimonium contractum metu graui iniusto, cadente in virum constantem, incusso ad extorquendum matrimonij consensum, inualidum esse ac nullum, ita omnes Doctores contra Cardinalem. Constat id ex multis Canonibus relatis à Sanchez *disp. 12. n. 18.* Expressior habetur *cap. significauit, de eo qui duxit in matrimonium*, vbi est casus: Quidam metu copulsus duxit vxorem, deinde propria sponte aliud inuit matrimonium, & rogatus Pontifex quale horum validum sit? respondet, si constiterit quòd tanta vis ei illata fuerit quòd non sponte in primam consenserit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in vxorem accepit, reuertendi liberam tribuas facultatem. Quibus verbis manifestè constat prius matrimonium ratione metus iniuste illati ad extorquendum illud inualidum fuisse omnino ac irritum; aliàs non daretur libera facultas permanendi in posteriori matrimonio, sed hoc inualidum prorsus esset. Et ratio optima est, quia omnino expediebat matrimonia esse libera, nec quemquam aliena iniuria ad ea posse cogi; cum autem semel contracta insolubilia sint, debebant ab initio irritari.

Dico *secundò*, matrimonium sic factum non tantum in foro exteriori, seu quoad praesumptionem, sed etiam in foro interiori, seu re ipsa, esse nullum ac irritum. Ita omnes, & ratio videtur manifesta, quia in dicto *cap. significauit*, absolute & sine vlla restrictione supponitur primum illud matrimonium esse nullum, imò & supponitur quoque eo matrimonio non obstante posse cum alia valide contrahere, & cum ea licite perseverare, quod esset plus quam falsum, si in foro interiori, & re ipsa non esset nullum. Respondet iura illud dicere, quia supponunt metu coactum non consensisse, sed id finxisse. Sed contra est, quia Ecclesia nullum praesumit delinquere in aliquo facto, nisi per legitimas probationes id constiterit, semper enim Ecclesia praesumit pro meliori parte, *cap. estote misericordes, de regul. iuris.* qua de causa olim sponsalia transibant in matrimonia per copulam, *cap. is qui fidem, de sponsal.* Praesumebat enim Ecclesia accessum animo maritali, vt fornicationis praesumptionem effugeret. At exprimere verba absque interno consensu est peccatum mendacij. Non igitur praesumit Ecclesia contrahentes non consentire. Praeterea conuenientissima fuit irritatio talis matrimonij ex metu facta in vtroque foro. Tum quia metus praedictus aduersatur sobolis procreationi, & mutuae coniugum habitationi, si enim vi coniugantur, deficit mutuus amor, & facile coniuges separantur; quod enim quis non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. *cap. praesens.* Tum etiam, quia, vt habetur *cap. requisitum, de sponsal.* libera debent esse matrimonia, cum coactiones difficiles soleant exitus frequentem habere.

Dico *tertiò*, praedictum matrimonium esse omnino irritum ob metum iniuste illatum, etiam si metus fuerit incussus ab alio tertio, & non ab vno coniugum contrahentium. Ita communiter DD. & constat ex *cap. veniens 15. de sponsal.* vbi declaratur matrimonium illud metu contractum fuisse irritum, cum tamen neuter ex contrahentibus metum illum incusserit, & ratio est, quia nunquam attendit Ecclesia in dirimendis metu incussis matrimonium,

matrimonij, an iste metus sit ab altero contrahentium illatus, sed an verè sit illatus, vt constat tum ex eius praxi; tum quia ratio dirimendi est grauis iniuria, quia laeditur eius plena libertas, cui metus incutitur, quae aequè grauis est, aut esse potest à quocumque metus iste incutiat.

6 Dico *quartò* matrimonium ex metu factum esse etià omnino irritum, quamuis contrahens cogatur cum incerta de certis contrahere, vt cum aliqua ex quatuor, vel sex Petri filiabus. Ita notauit rectè Sanchez *disp. 12. n. 20.* Ratio est, quia matrimonium debet plena libertate gaudere, quod in eo casu non contingeret, cum contrahens in sua plena libertate constitutus, secluseque omni metu, nullam ex illis eligeret in vxorem. Idem dico si quis cogetur tali metu iniuste incusso ducere vxorem absolute; inualidè enim eam contraheret.

7 Obiicies, ex consuetudine, siue lege, potest quis obligari, vt ex certo genere personarum fiat electio ab eo, ex *cap. cum dilectus, de consuetudinibus*; ergo sufficiens est libertas, si detur facultas eligendi vnā ex certis, tamen si id procedat ex metu. Respondeo diuersam esse rationem, nam per consuetudinem eligendi, vel legem, non tollitur libertas, cum ortum habuerit illa quidem à libera eligentium voluntate, hæc verò à libera legis acceptatione, vel saltem à libero multitudinis in conditore legis consensu. At metus iniuste illatus, & directè consensus extorquendi gratia non habet ortum à voluntate, vel libero consensu contrahentis. Vnde si consuetudine alicubi inductum esset, vt aliqui non contraherent, nisi cum aliqua ex certo genere, vel si etiam lege inductum esset, nulla vis, vel coactio inferretur, quia lex illa, & consuetudo acceptata esset voluntate, & moribus vrentium, & cum iusta sit, non infertur vis ab extrinseco.

8 Dico *ultimò* non solum matrimonium praedictum metu viri constantis iniuste inuitum est nullum, sed etiam constitutio procuratoris ad illud ineundum simili metu viri constantis facta. Patet, quia matrimonium celebratur postea virtute prioris consensus, qui censetur adhuc durare, nisi sit reuocatus. *cap. finali, de procuratoribus in 6.* Atque aded cum prior ille consensus eo ipso quòd est ad procuratoris matrimonium constitutionem, sit ad ipsummet matrimonium contrahendum: sicut est irritus ratio metus respectu matrimonij, erit etiam respectu constitutionis procuratoris ad illud, ratione libertatis ad matrimonium requisitae, nam in ea constitutione procuratoris includitur constituentis consensus ad matrimonium, in cuius virtute operaturus est postea, & contracturus procurator constituitur.

9 Ad argumenta primae sententiae.

Ad primum iam ostensum est dicto *secundo*, falsum esse Ecclesiam praesumere in matrimonio coacto non adesse consensum, & *cap. cum locum*, dum negat textus adesse consensum, intelligit de omnino libero, & de sufficienti ad valorem matrimonij requisito.

10 Ad secundum, verum est non posse nos compelli per se & directè ad internum consensum. Vnde internus consensus semper est liber, vt distinguitur, contra omnino coactum, & violentum; at non est plenè liber, cum indirectè, & per accidens ad eum compellimur. Nam per accidens aliqui in ordine ad matrimonium contrahendum ad actus internos compelluntur: vel quia non sciunt se posse sine mendacio externa verba proferre, absque interno consensu; vel quia ob periculum consummationis, ad quam sciunt se etiam esse compellendos, vel ob aliam causam, putant hic, & nunc esse minus malum verè

consentire, quàm fictè, atque ita consentiunt compulsi metu maioris mali.

Ad primum secundae sententiae dico, disparem esse rationem contractus matrimonij, ac ceterorum; secundi enim semel validi possunt dissolui, ac rescindi, & ideo non est cur sint ipso iure irriti: at contractus matrimonij ex se est perpetuus, ac proinde est maximè conueniens quòd fiat à contrahentibus ex se ipsis absque dicto metu.

Ad secundum concessio antecedente, negatur consequentia, quia Ecclesia non irritauit alia Sacramenta, imò non potuit; irritauit verò Sacramentum matrimonij, quod potuit efficere irritando contractum, cui solum quando validus est, conuenit ratio sacramenti ex Christi institutione. Adde conuenientiam maximam cur sufficiat ad alia sacramenta voluntas coacta, non verò ad matrimonium. Nam voluntas coacta simpliciter est voluntas, & ideo sufficit ad alia sacramenta, sicut & ad votum, & iuramentum, quod obligat apud Deum. Praeterea cum ex sacramentis, v. g. ex Baptismo, confurgat potissima obligatio in ordine ad Deum, & consequenter in ordine ad Ecclesiam, sufficit ad illum suscipiendum voluntarium illud, quod ad peccatum mortale satis est, maximè cum in magnam cedat baptizati vtilitatem. At verò ad matrimonium non satis est voluntarium quod sufficit ad merendum coram Deo, vel dimerendum, sed vt cum perpetuitate, & reciproco amore cohaereant. Cum eo autem non congruit voluntarium graui metu extortum.

Ad tertium dico, textum illum solum praescribere foeminas illas esse audiendas, non quidem vt iudex rescindat matrimonium metu contractum, sed vt declaret esse irritum ipso iure.

SECTIO XI.

An matrimonium contractum ex metu graui iniuste illato sit nullum iure naturae, vel solo iure Ecclesiastico?

CERTUM est apud Doctores praedictum matrimonium non esse nullum iure aliquo diuino, quia de eo iure nullibi constat. Quaestio est, an sit nullum iure naturali, an solo positio humano Ecclesiastico? an vtroque.

Esse nullum iure naturali affirmant ex Antonino, & Couarruua, Rebellus q. 11. *sect. 1. n. 8.* Maratus *tract. de Matrimonio, disp. 7. sect. 8.* Basilius Ponce *lib. 4. c. 14. n. 4.* Molina *tom. 2. de Inst. tract. 2. disp. 326.* in solutione secundi argumenti, & alij.

Primo, quia ius Ecclesiasticum nullibi irritat eiusmodi matrimonium, sed vbique supponit irritum esse; ergo alio iure est irritum, & non diuino, vt patet; neque etiam Ecclesiastico, quia iura ecclesiastica, in quibus fit mentio nullitatis praedicti matrimonij, non irritant matrimonia sic facta, quia in eis est sermo de matrimoniis antea contractis, quae semel valida ab Ecclesia nequeunt irritari, & in eis supponuntur antea fuisse nulla; ergo non ipsis, sed iure alio antiquiore, nempe naturali, sunt irrita.

Secundò in dictis iuribus nullitas eorum matrimoniorum non ostenditur ex iure aliquo Ecclesiastico, quo fuerint irritata, sed ex eo quòd in eis matrimoniis defuerit consensus. At consensus iure naturali requiritur ad valorem matrimonij; igitur in praedictis iuribus satis innuitur matrimonia sic facta esse nulla iure naturali.

Tertio matrimonium ex natura sua est perpetuum, & indissolubile sua natura ordinatum ad mutuam amorem, & ad mutua obsequia præstanda, & ad amantem, & honestè educandam prolem. Ad hoc autem requiritur voluntarium plenum, & perfectum, & non sufficit voluntarium ex metu, aut coactione, quia coactio repugnat perpetuitati, cum nullum violentum possit esse perpetuum.

Quarto contra ius naturæ est, ut quis per iniuriam in alterum ius acquirat, aut, ut non teneatur restituere ei libertatem, quam abstulit, sed utrumque fiet, si matrimonium iniuste metu contractum sit validum; ergo hoc repugnat iuri naturali.

Quinto, Contractus matrimonij est libera datio, do, ut des; ergo exigit specialem libertatem præ cæteris contractibus ut validè fiat, sed hæc per metum prædictum sine culpa contrahentis excluditur, quia nihil magis contrarium dationi liberali, quam coactio; ergo matrimonium erit iure naturæ nullum si talis metus interueniat.

Ultimò, quando metus in iustè, & directè incutitur ad extorquendum votum, istud sic factum est iure naturæ nullum, quia nemo debet obligari ex iniuria, quam passus est; nec Deus promissionem per iniuriam extortam acceptat, ne illam approbare videatur, unde nec inter homines potest talis promissio rationabiliter acceptari; ergo idem dicendum in matrimonio.

2 Veriorem iudico oppositam sententiam, quam tenent Durandus in 4. dist. 29. q. 2. Sotus ibi q. 1. a. 3. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 9. n. 1. & Sanchez cum multis aliis lib. 4. disp. 14. n. 2. Coniunctus disp. 28. dub. 1. n. 16. & Gaspar Hurt. disp. 6. de matrimonio, difficultate 2. n. 3. iuxta quam

3 Dico primo validum esse matrimonium per prædictum metum grauem extortum stando præcisè in iure naturali. Moueor duplici argumento efficaci. Primum est, quia nullam inuenio naturalem rationem, quæ sufficienter ostendat matrimonium sic factum esse inualidum; non possumus autem affirmare esse actum inualidum iure naturæ sine ratione sufficienter id ostendente. Illud autem sic ostendo, nam in illo modo extorquendi consensum circa matrimonium vel consideratur ratio iniuriæ, aut ratio inuoluntarij, quod ex illa resultat. Ex neutro autem capite sumi potest ratio sufficiens annullandi tale matrimonium. De iniuria patet primo, quia etiam in alio casu de metu proueniente ex actione hominis iniuriosa, quamuis non directè ordinata ad extorquendum matrimonij consensum intercedit grauis iniuria, quæ tamen non obstat valori matrimonij ea occasione facti. Secundo, & maximè, quia etiam matrimonium factum ex metu leui iniuste incusso, & cum iniuria sufficiente ad peccatum mortale contra iustitiam, esset inualidum iure naturali. Sequela est clara, quia ius naturæ non aliter inter hos metus distinguit, quam quod vnus grauiorem inferat iniuriam, quam alius. Unde in aliis contractibus iure naturæ tam tenetur ad restitutionem, qui extorsit aliquid metu leui, quam qui graui, si verè metus fuerit causa damni: consequens autem est manifestè falsum ex ipso iure; quia, ut videbimus sect. 15. non irritat ius positium matrimonia ista leui metu facta; ergo signum euidentis est non esse inualida iure naturæ; alias iniuste cogereretur homo ad talia matrimonia seruanda. Nec dici potest Ecclesiam in hoc procedere ex præsumptione. Nam contra est, quia de qualitate metus satis potest constare, & de iniuria; ergo si hæc sufficit ad irritandum tale matrimonium ex natura rei, cur nõ in foro Ecclesiæ. Tertio iuramen-

tum per metum grauem extortum ad confirmandam promissionem homini factam, validum est, & obligat in conscientia, tamen coactus metu graui iurare patitur grauem iniuriam; ergo idem de simili matrimonio dicendum.

De altera verò parte, nempe de inuoluntario, tamen aliquod inuoluntarium intercedat; est tamen certum voluntatem illam contrahendi esse absolutam, & efficacem; displicentiam verò illius esse tantum per simplicem affectum, seu nolletatem, atque ideo tale matrimonium est simpliciter voluntarium, & consequenter non erit nullum iure naturali ex defectu voluntarij, seu libertatis. Præterea constat etiam matrimonium ex metu leui iniusto, imò & ex iniusto graui incusso ad illud extorquendum, & ex graui iniusto non incusso ad id non esse omnino voluntarium, imò aliquando esse minus liberum, & voluntarium, quam factum ex dicto graui metu iniuste incusso ad id, & tamen matrimonium ex illis aliis metibus validum est iure naturali; ergo & matrimonium factum ex dicto metu est validum, etiam si sit talis voluntarij & libertatis defectus. Respondebis nec solam iniuriam, nec solum inuoluntarium secundum quid sufficere, ut tale matrimonium reddatur inualidum ex natura rei; illas verò duas condiciones simul iunctas satis esse, ut illud reddatur nullum. Sed contra est, quia id liberè, & absque vilo fundamento dicitur, nam cum illæ condiciones sint diuersarum rationum, & neutra in suo ordine habeat vim ad illum effectum, quamuis simul concurrant non componunt vnã causam fortiorem, aut validam ad impediendum matrimonium ex natura rei, sed quasi per accidens aggregantur. Et patet, quia, ut ostensum est, voluntarium illud in suo ordine sufficit non existente iniuria, & talis iniuria impertinens est ad valorem & inualiditatem matrimonij ex natura rei; ergo quòd illa duo simul concurrant, est omnino impertinens.

Alterum argumentum ad hoc idem probandum dictum satis efficax est à priori. Nam ad valorem omnium aliorum contractuum, & etiam ipsius matrimonij ex aliis prædictis metibus facti sufficiunt ex natura rei duo, nempe titulus & voluntarium simpliciter, & absolute, quæ in eis reperiuntur; sed hæc duo etiam reperiuntur in matrimonio facto ex metu graui iniuste incusso ad illud extorquendum. Ergo etiam erit iure naturali validum. Minor probatur, quia prædictus metus non admittit matrimonio facto eo ipso titulum, qui est corpus alterius, quia eo matrimonio confertur corpus pro corpore. Deinde talis metus non aufert libertatem, nec voluntarium simpliciter, & absolute, quia hic, & nunc est efficaciter voluntarium, quamuis sit inuoluntarium secundum quid. Igitur matrimonium ex dicto metu contractum habet omnia requisita ex natura rei, ut validum sit iure naturali.

Dico secundo nec iure gentium matrimonium ex prædicto metu factum inualidum est, ac nullum. Probatur, quia ius gentium nihil est aliud, quam commune hominum iudicium, & gentium consensus, vel est concessio & ius ex communi iudicio, & consensu proueniens. Quòd cum non proueniat ex eo quòd homines simul in aliquem confluant locum; id enim esset impossibile, resultat ex ipsa ratione naturali id singulos per se docente. Unde ius gentium dicitur, quo ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem per viam illationis, seu conclusionis elicitur. Quare ius gentium est quòd naturalis ratio inter homines constituit, & apud omnes per æquè custoditur. Igitur tali iure gentium

gentium nequeunt matrimonia coacta, & metu extorta esse irrita, quia sequeretur eorum nullitatem deduci tanquam conclusionem ex principiis naturalibus, unde ex se & ex sua natura haberent esse irrita contra dicta præcedenti dicto.

5 Dico tertio, solo iure Ecclesiastico esse irritum, & nullum matrimonium ex prædicto metu factum. Colligitur ex præcedentibus. Quare sicut Ecclesia irritauit matrimonia clandestina inhabiles reddendo contrahentes ad sic contrahendum, tamen habiles sint ad contrahendum publicè, ita statuit ut contrahentes ex metu graui iniuste incusso ad extorquendum consensum sint personæ inhabiles & illegitimæ ad contrahendum, tamen possint postea cessante metu liberè contrahere.

6 Dico ultimò ius Ecclesiasticum irritans prædicta matrimonia ex metu esse quòd nunc habemus, & supponere aliud ius antiquius. Constat id ex quatuor capitibus, ex cap. significauit 2. de eo qui duxit in matrimonium; ex cap. cum locum. 14. ex cap. veniens, 15. & ex cap. consultationi tuæ 28. de sponsal. In quibus expressè dicitur matrimonia dicto metu facta esse nulla prorsus & irrita. Quoniam verò prædicti textus non habent statutorum formam, qualem habet Tridentinum, cum clandestina matrimonia voluit vi suæ potestatis, & constitutionis irrita reddere, & re ipsa reddidit; ideo rectè notant Doctores in prædictis capitibus supponi aliud ius eis antiquius, quòd id fuerit primò statutum. Unde quamuis modò nullum ius reperiatur, quòd primò statuerit, ac irritauerit prædicta matrimonia metu contracta, tamen ex ipso iure & ex textibus allegatis, & ex ipsa ratione euidenter colligitur tale dictum decretum in Ecclesia aliquando fuisse vel scripto, vel traditione ex viua vocis oraculo, aut alia via introductum; cum in prædictis decretis adductis Pontifices ostendant more & vsu id semper obseruatum esse, ut matrimonium metu graui extortum sit irritum. Nec mirum hoc videatur, quia etiam nullum extat expressè decretum irritans matrimonium fidelis cum infideli, id tamen ita esse constat ex antiquissima Ecclesiæ traditione; quoniam non constat diuino iure id irritari, cum neque hoc nobis reuelatum sit, nec Ecclesia vnquam ex reuelatione illud habere censuerit.

7 Ex dictis colligo inter non baptizatos, metum non irritare matrimonium, nisi alicubi ex peculiari lege ciuili hoc fuerit statutum, quia non reperitur aliud ius irritans matrimonium sic factum, nisi Ecclesiasticum, cui sicut & aliis Ecclesiasticis legibus, non baptizati non sint subiecti.

Ad argumenta opposita.

8 Ad primum iam dictum est, nullum modò stare ius scriptum, quo statutum fuerit huiusmodi matrimonia ex metu irrita esse, quia omnia iura scripta supponunt irrita esse alio iure; cumque probatum sit non esse ius naturæ, nec ius diuinum, restat ut debeat esse necessariò ius Ecclesiasticum, vel iam perditum, vel traditione acceptum, vel vsu & consuetudine introductum, vel viua vocis oraculo traditum.

9 Ad secundum negandum est prædicti matrimonij nullitatem in illis iuribus ostendi, quia deficit consensus ad eorum valorem iure naturali necessarius, sed quia deficit consensus conueniens, & expediens, nempe omnino liber à vi, & coactione, ob quòd iure Ecclesiastico sit factus sufficiens.

10 Ad tertium concessio antecedente, neganda est consequentia, nam metus & coactio, quæ non facit inuoluntarium simpliciter, seu violentum, ut non facit coactio quæ reperitur in dicto matrimonio; non repugnat perpetuitati ipsius, neque eius finibus, quam-

uis eis expediens non sit matrimonium cum tali metu celebrare, & ob hæc causam Ecclesia illud irritauit.

Ad quartum dico, posse quem validè per iniuriam in alterum ius acquirere ex natura rei, ut constat in eo qui dolo induxit alterum ad contrahendum matrimonium, quo casu acquirit ius per iniuriam; cæterum nequit quis in contractu matrimonij per vim extorto transferri alteri ius in corpus suum ob nullitatem, & inualiditatem ab Ecclesia positam, non verò ob inualiditatem iure naturali ibi existentem.

Ad quintum respondeo donationem dicere dationem liberalem, videlicet nullo pretio interueniente, non tamen dicere, quòd omnimodè libera sit absque metu, & coactione, sæpè enim plura donantur non omnino libera voluntate, sed ex aliquo motiuo, & respectu extrinseco, quo deficiente, nullatenus darentur.

Ad vltimum verius est in eo casu validum esse votum stando præcisè in iure naturali, vel diuino, quia Deus, cui sit votum, non est autor iniuriæ, & quamuis illam permittat, iure tamen, ac meritò potest illam permittere, etiam propter illum finem eliciendo ab homine voti consensum. Unde iniuria quæ ab homine infertur, impertinens est, ut votum Deo factum irritum fiat, non enim iniuria hominis impedit, quominus ius acquiratur Deo per promissionem ex vero consensu factam. Sicut non impedit quominus grauius offendatur Deus propter peccatum ex metu factum. Adde etiam esse validum iure Ecclesiastico. Quia tamen Ecclesia potuisset irritare vota simplicia metu facta, quia sicut potest præscribere certam ætatem antequam simplicia vota validè non fiant, ita etiam potuisset præscribere modum libertatis à coactione, sine qua ea vota non tenerent; de facto tamen hucusque ea non irritauit, & ita obligant donec dispensentur, ut rectè docet noster Suarez tom. 2. de Relig. tract. 1. de voto lib. 1. cap. 8. matrimonium verò metu factum non iure naturæ, sed Ecclesiastico fuit meritò irritum, non quia est contractus humanus præcisè, sed quia est vinculum perpetuum & indissolubile, & habet alia onera, ratione quorum fuit validè expediens ut Ecclesia postulet integram libertatem, ad illius valorem.

SECTIO XII.

An matrimonium ex metu graui iniuste incusso inducat aliquam obligationem in contrahente cogente, vel matrimonij huius postea inuendi, vel saltem, ut sponsalia valeant?

Certum est primo hoc matrimonium, reuera nullum, nullam posse inducere obligationem constantis matrimonij in vno, & non in altero, nam indubitatum est matrimonij vinculum non posse claudicare, & tantum ex vna parte valere, & non ex altera.

Secundo est certum, eum qui omnino liberè, & sine vlla coactione contraxit cum coacto ex metu irritante matrimonium, non teneri postea contrahere cum illo, quando non fuit causa talis metus, & ignorauit alteri metum fuisse incussum. Patet, quia ex nullo capite videtur obligatus. Nam immunis est culpa, nec se obligauit, nisi altero se illi obligante.

Tertio etiam est certum si coactus postea omnino liberè consentiat in pristinum matrimonium, nondum reuocato consensu per alterum qui coactus non fuit, conualescere

conualescere illud matrimonium absque nouo huius consensu, ut ostendi supra.

Circa primum igitur, an quando cogens fuit pater culpæ metus alteri illati, maneat obligatus ad non resiliendum, & teneatur postea contrahere cum coacto si velit.

Affirmant cum multis Doctoribus Basilius Ponce ⁴ lib. 4. cap. 15. & Coninch *disp. 28. dub. 1. n. 7.*

Primo, quia cogens intulit iniuriam coacto, quam resarcire tenetur, & nequit aliter, quam stando contractui matrimoniali, si coactus velit; ergo ad id tenetur. Firmatur, quia ad id non est necessaria iudicis sententia, cum ex iniuria illata noscatur naturalis obligatio reparandi, & ideo ante omnem iudicis sententiam ea obligatione tenetur.

Secundo, in aliis contractibus coactis cogens, v. g. ad venditionem tenetur venditioni stare, si coactus venditor velit; ergo idem dicendum in contractu matrimonij.

Tertio id deduci videtur ex *cap. 1. de eo qui duxit, ubi* habetur eum, qui cum iam esset coniugatus, duxit uxorem ignaram prioris matrimonij, mortua iam prima coniuge non esse separandum, nisi ad petitionem deceptæ, ne ex dolo commodum deceptor reperiat. Quod idem habet *lex in. tit. 2. parte 4. optio-* nem enim relinquit decepto, non decipienti.

Oppositum docet noster Sanchez *disp. 15. num. 5.* & firmat Gaspar Hurtado *disp. 6. diff. 4. num. 16.* & Ochaguaia *de matrimonio tract. 3. quest. 30.* atque hoc iudico verius, modo in sequentibus dictis explicando.

Dico ergo *primo*, ex vi talis matrimonij in ratione contractus præcisè, non teneri cogentem postea contrahere cum coacto si velit, sed liberè altero inuito posse resiliere. Probat, quia matrimonium, ut constat, contractus est onerosus: ergo est ex utraque parte suapte natura obligatorius; ergo ut in eo feruetur æqualitas, aut utraque pars manere debet obligata, aut neutra. At in coacto nulla confurgit obligatio, ut liquet; ergo nulla etiam confurgit obligatio in cogente ex parte contractus præcisè. Firmo, nam si sub hac conditione compellens contraxisset, Obligo me tibi, si tu te mihi obligas, non maneret compellens ea obligatione constitutus, nisi alter maneret obligatus. At in matrimonio ea inest tacita conditio, si alter se mihi obliget, est enim contractus onerosus, do, ut des, id est, trado tibi meum corpus, si tu mihi tradas tuum; ergo altero non manente obligato, neuter obligatur.

Respondet Basilius hoc argumento solum probari non confurgere obligationem illius matrimonij, quæ debet esse mutua, non tamen probari, non confurgere obligationem naturalem aliam, ratione iniuriæ illatæ. Sed contra est, quia saltem manifestè constat ex vi contractus non confurgere obligationem naturalem ad non resiliendum, & ex consensu præstito in contractu mutuo non manere quem obligatum nisi quando alter etiam obligatur, quod est intentum primi dicti, quod meo iudicio manet efficaciter firmatum. Quod verò neque confurgat ea obligatio naturalis ex vi iniuriæ illatæ, ostendo *dicto sequenti.*

Dico ergo *secundò* prædictum cogentem neque ratione iniuriæ illatæ coacto manere obligatum ad contrahendum, si velit coactus, sed posse in conscientia resiliere, etiamsi coactus velit renouare consensum. Moueor, quia non tenetur cogens in pœnam iniuriæ, quia nullo iure talis pœna statuta est, & si talis pœna esset, præcedere debet iudicis condemnatio, & sententia; neque ex natura rei ratione iniuriæ præcisè, nam tamen illata fuerit iniuria in coactione consen-

sus ad rem adeò grauem, qualis est matrimonij contractus, quia vnusquisque ex sua natura ius habet, ut id quod suum est, sine eius facto, vel consensu omnino libero minimè auferatur; tamen id intelligi debet, quando res illa natura sua reparabilis est, ob damnum aliquod intrinsecum resultans ex illa, & cum illius violatione necessariò connexum: at hoc pacto illa iniuria coactionis resarcibilis non est, quia coactus nihil amisit nisi dissolutionem matrimonij, quæ ex se nullum affert intrinsecum damnum, cum æquè possit alteri nubere; ergo nulla fit in re ipsa iniuria, & consequenter iniuria illa ratione sui nullam exigit reparationem. Vnde cogens peccabit quidem contra iustitiam quoad intentionem, quia illam violauit cogendo, & vim inferendo alteri in consensu ad matrimonium; non verò iustitiam violauit quoad effectum, vel executionem, inferendo aliquod intrinsecum damnum præcisè ratione iniuriæ, quia coactio illa nullum aliud intulit damnum, nisi matrimonij dissolutionem, per se loquendo, ex quo aliqua obligatio contrahens qui coëgit, si nullum inde damnum extrinsecum securum est, ratione iniuriæ præcisè, & peccati commissi ad nihil aliud tenetur, quam ad pœnitentiam, qua Deo satisfaciat pro peccato, quod commisit, coactione, utendo iure adeò graui.

Dico *tertiò*, tunc contrahentem cogentem manere obligatum ad denuo contrahendum cum ipso coacto, si iste postea omnino liberè velit, quando ex matrimonio coacto securum est aliud damnum extrinsecum, quod neque aliter resarciri, & est adeò graue, ut ob eius reparationem non iudicetur rigidum ad tantum obligari. In hoc conueniunt omnes Doctores, & æquitas naturalis id postulare videtur, quia in eo euentu tale damnum aliter vitari non potest. Exemplo firmatur fictè promittentis matrimonium, & sub ea spe deflorantis virginem, qui, ut dixi supra *disp. 1. sect. 3.* nullam incurere obligationem contrahendi cum illa, ratione promissionis præcisè, quia fuit ficta, & ex promissione ficta nulla oritur obligatio, neque etiam ratione damni illati, si damnum sine matrimonio resarciri potest, ut verè potest dando sufficientem dotem, quo nubat viro sibi simili in qualitate; si verò accideret, ut in aliquo euentu tale damnum aliter resarciri, aut euitari non posset ratione scandalii, nisi nubendo cum illa, tunc teneretur per accidens stare promissioni, & cum illa matrimonio contrahere. Idem dico in præsentis casu cum proportione. Dixi in conclusione, si non iudicetur rigidum, ad tantum obligari, quia non est tanta iniuria coactionis, nec tale damnum inde ordinariè sequitur, ut aliter quam per matrimonium resarciri nequeat.

Ex his patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum, nego dictam iniuriam debere resarciri, quia ipsa præcisè ratione sui non est resarcibilis, ut dictum est. Ad confirmationem negatur antecedens, nam in iure nulla est pœna pro coactione, & si esset, prius desideraretur iudicis sententia, & condemnatio, antequam nullus teneretur subire pœnam.

Ad secundum verum est in aliis contractibus coactis teneri cogentem illis stare, si coactus velit, quia sunt validi ipso iure, & solum metum passo datur vis ad rescindendum, non verò in contractu matrimonij metu extorto, quia iure Ecclesiastico fit nullus.

Ad tertium dico, illud meritò statutum fuisse in pœnam deceptionis, ad quam pœnam incurendam desiderare quoque iudicis sententiam; non enim incurritur ipso facto ante iudicis sententiam. Pro coactione verò non est imposita similis pœna. Et si esset imposita, non esset ipso facto incurrenda, sed exige-

ret iudicis condemnationem, antequam nullus teneretur subire pœnam. Constat igitur matrimonium ex tali metu extortum, ac irritum, nullam prorsus obligationem parere matrimonij postea ineundi.

11 Restat verò, ut secundò breui explicemus, An prædictum matrimonium saltem valeat, ut sponsalia, & ad contrahendum obliget. Affirmat Coninchius *disp. 28. dub. 1. n. 7.* contrarium opinor verius. Quia ex prædicto matrimonio nulla confurgit obligatio neque in coacto, neque in cogente. Adde mihi quoque videri verius, ut suo loco ostendam, matrimonium puberum clandestinum absque Parocho, & aliis testibus, quod post Tridentinum ubi viget, & inualidum, non valere, ut sponsalia, neque obligare ad contrahendum, idemque dico de alio matrimonio puberum nullo. Ratio à priori præsentis quæstionis hæc esse videtur, quia dictum matrimonium ex metu nullum non obligat iure naturali tanquam contractus sponsalitiis, quia verba de præsentis, quibus fuit contractum, nullam continent promissionem futuri matrimonij adhuc implicite, ut liquet, neque iure aliquo positio obligat tanquam contractus sponsalitiis, quia nullum extat nisi pro matrimonio impuberum clandestino, quod est nullum, & non pro matrimonio puberum nullo, nedum pro matrimonio coacto, & ex metu iniuste illato, de quo modo egimus.

12 Quæret aliquis an contrahens coactus ex metu sciens nullitatem matrimonij peccet. Ad hanc difficultatem cum Sanchio *disp. 16.* Coninch *disp. 28. dub. 3.* Basilio *lib. 4. cap. 18.* & aliis,

Dico *primo*, dictus coactus, si consensu vero, & non ficto contraxit, nullum peccatum commississe sacrilegij, quia non irritauit Sacramentum applicando formam materiæ incapaci valoris; non enim fecit id cui ex Christi institutione cõuenit ratio Sacramenti, nempe contractum validum, atque ideo neque applicat veram formam Sacramenti, neque veram materiam.

13 Obiicies, Sacerdos etiam metu mortis absolvens illum quem scit indispositum, graue sacrilegium committit, tamen si sciat se tunc non facere Sacramentum, ut est certum; ergo similiter in præsentis contrahens coactus, tamen si sciat certò irritum esse Sacramentum, sacrilegium committit. Respondeo concessio antecedente, negandam esse consequentiam; nam Sacerdos in illo casu verè profert verba, quæ sunt forma Sacramenti, & ideo peccat, quia non cadunt supra materiam dispositam: at contrahens coactus non profert verba, vel signa quæ sint materia, vel forma, & ita non facit sacrilegium, quia non quicumque consensus, sed solus legitimus est forma, & materia Sacramenti matrimonij; at legitimitas ablata est per Ecclesiam à consensu metu graui extorto.

14 Dico *secundò*, non peccasse contra ius Ecclesiasticum annullans talem contractum. Ratio est, tum quia hoc ius non obligat ad sui obseruantiam cum mortis periculo, vel alterius grauis damni, nisi metu incusso in Ecclesiæ contemptum, ut habet communis sententia. Tum maximè, quia qui metu graui contrahit, id efficit iure permittente, quo incolumis euadat, ut constat ex *c. cum locum, & cap. veniens 2. de sponsalib.*

Dico *tertiò*, nec peccare eum, qui fictè consensit in eo contractu, dummodo æquiuocè verba proferat, cum interna restrictione, ut, Contraho tecum, intelligendo si teneor. Ratio est, quia nullam iniuriam irrogat alteri eum decipiendo, quia quamuis absque fictione contraheret, nihil magis efficeret, ac quando fictè loquitur, efficeret enim matrimonium nullum ob metum irritantem; profert etiam illa verba, qui-

bus alter decipitur ex iusta causa, ac propterea nec venialiter peccabit sic fingendo, si mentali restrictione vtatur, quia tunc ex iusta causa æquiuocat alterum; neque enim faceret iniuriam Sacramento, quia non redderet illud irritum, cum iam sit irritum iure Ecclesiastico etiam factum sine fictione. Quod si neque materialiter, nec æquiuocè verba protulisset, si intercederet iuramentum, peccaret mortaliter, ratione periurij; secluso verò iuramento solum venialiter, quia mendacium illud non esset perniciosum.

SECTIO XIII.

Vtrum matrimonium ratione metus inualidum, fiat postea validum ob copulam subsequutam, vel ob cohabitationem diuturnam?

Circa primum de copula intellige sponte habita affectu non fornicario, sed maritali, communis est Doctorum consensus, matrimonium ratione metus inualidum postea reualidari copula subsequuta absque coactione, quod probat Sanchez *lib. 4. disp. 18. num. 2.* quia cum non oporteat consensus esse simul, & consensus illius qui metum passus non est, fuerit legitimus, solum desiderabatur ad valorem matrimonij consensus omnino spontaneus illius qui metu consenserat; sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam spontaneam affectu maritali habitam. *cap. 16, qui fidem, de sponsal.* ergo ea secuta ratificatur prius matrimonium.

Ego verò iuxta dicta supra *disp. 3. sect. 5. & disp. 15. sect. 4.* consequenter dico prædictum matrimonium reualidari, non quoad veritatem, & re ipsa, & in foro conscientiæ, sed tantum in foro externo, & quoad præsumptionem. Ratio est, quia affectus ille coniugalis, ex quo supponitur copula spontanea, procedere non est formaliter consensus, seu intentio ineundi, seu ratificandi matrimonium, cum talis affectus videatur supponere iam matrimonium reualidatum. Et quamuis reuera sit, non sufficit nisi exterius exprimat; at copula illa non est signum exterius, seu expressio exterior consensus, sed tantum est pium, & prudens iudicium expressionis exterioris antea factæ, ut locis citatis fusè ostendi.

Notandum verò prædictum matrimonium reualidari quoad præsumptionem, etiam post Tridentinum; si impedimentum metus erat occultum, & Parocho, & testibus ignotum; nam, ut suo loco dicam, matrimonium omne, quod propter impedimentum occultum nullum fuit, post Tridentinum potest reualidari copula affectu maritali inter coniuges habita, vel re ipsa, & quoad veritatem, iuxta sententiam Sanchez, vel tantum in foro externo, & quoad præsumptionem in mea opinione.

Quæres, an sicut matrimonium metu inuito reualidatur modo dicto per copulam spontaneam affectu maritali habitam, ita reualidetur quoque eadem copula metu graui extorta, de quo latè Sanchez *disp. 18. num. 13. & sequentibus*, qui optimè negantem sequitur partem. Ratio est, quia Ecclesia irritans matrimonium metu graui extortum, illud irritat inhabilitado contrahentes pro tempore quo metus durat, sed accedente copula coacta non auferitur metus, quin potius augetur, cum præter metum illatum ad contrahendum addatur nouus ad consummandum, ergo matrimonium erit nullum. Firmo, quia copula metu graui extorta nequit esse signum sufficienter exter-

tenum, exprimens consensum conjugalem validum iuxta opinionem Sanchez, quia signum consensus ex metu graui, ut potest pars contractus, est nullius valoris. Nequit etiam esse indicium matrimonij antea validè facti in mea opinione, quia copula extorta ex metu graui, seu magni mali, non est prudens indicium matrimonij antea validè facti, quamuis sit quando ex metu magni mali non extorquetur.

4 Circa secundum de diutina habitatione mutua, spontanea, data opportunitate recedendi, sentit Sanchez prædicta disput. 18. num. 3. & sequentibus, per illam ratificari prius matrimonium metu graui extortum, quod probat ex cap. ad id, de sponsal. vbi textus solum pōderat habitationem absque copula, dummodo ea sit diutina, & habitatio ea sit omnino spontanea, cessaueritque omnino timoris causa. Assignat etiam rationem, quia sufficiens est signum consensus spontanei denuo habitati, qui solum desiderabatur ad matrimonij valorem, cum metum passus recedere possit à matrimonio, & sponte in eo perseveret.

5 Consequenter dico tale matrimonium reualidari tantum in foro exteriori, & quoad præsumptionem, quando ex affectu maritali perseverat cohabitatio spontanea omnino, & sine vilo metu. Id solum vult cap. citatum, ad id, de sponsal. Nam casus in specie fuit de quadam muliere, quæ vndecimum annum habens inuita, & renitens contraxit cum quodam viro matrimonium, postea per annum & dimidium cohabitauit eidem, tandem recessit ab illo, & tam vir, quam mulier ad illicitos concubitus transiit, & dicebat mulier, quod inuita, & renitens contraxit cum illo, & hoc volebat probare, vnde ab illo separari debebat. Quæsitum fuit à Clemente III. quid iuris in hoc casu? Respondet Papa, quamuis vndecim annos habens ab initio fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cætero cogendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit in eundem, nominauerit producendos; cum mora tati temporis huiusmodi probationem excludat. Vbi Glossa narrato casu optimè addidit. Nota ex ista Decretali præsumptionem iuris, & vbi textus ait consensisse videtur, explicat Glossa, præsumitur consensisse. Contra quam præsumptionem, addit, probatio in contrarium dimittitur. Ecce quam manifestè clareat prædictum matrimonium reualidari tantum quoad præsumptionem per dictam cohabitationem diuturnam. Et ratio est, quia diuturna cohabitatio non est signum exterioris, vel exterior expressio consensus, sicut nec ipsa copula: solum enim est pium, ac prudens iudicium expressionis exterioris ante eam factæ, & contractus matrimonij antea iam perfecti. Ex quo patet solutio ad rationem oppositam.

6 Hinc colligo idem dicendum de aliis actibus & signis, quibus olim ante Tridentinum præsumebatur consensus, & sponsalia in matrimonium transibant, quando ij spontanei suat, vt si omnino cessante metu se amplectentur, vt coniuges, vel se tales affectu maritali appellent, hæc enim signa sunt indicium matrimonij præsumpti.

SECTIO XIV.

An prædictum matrimonium inualidum ratione metus fiat postea validum, ac firmetur iuramento?

VT hæc res clariùs innotescat, supponenda sunt nonnulla ex materia de contractibus, quæ videntur esse veriora.

Suppono ergo primo aliud esse iuramentum esse validum, & aliud contractum firmari iuramento, nam iuramentum validum dicitur, & obligare quando-cunque seruandum est ob honorem Dei, etiamsi ei, in cuius fauorem fit, nullum ius per illud acquiratur; confirmat verò contractum, quando non solum seruandum est ob honorem Dei; sed etiam alteri, in cuius fauorem fit, ius tribuit, & contractum in sua specie validum efficit.

Suppono secundo, quando id quod iuramento alicui promittitur, sine vilo promittentis peccato seruari potest, iuramentum esse validum, & seruandum; secus verò esse inualidum, & irritum. Hoc est certum ex cap. cum contingat, de iureiurando. Vbi dicitur seruari debere huiusmodi iuramenta si obseruata non vergant in dispendium salutis æternæ. Vergit autem si est peccatum mortiferum, aut veniale. Idem deducitur ex illa regula iuris, Non est obligatorium iuramentum contra bonos mores præstitum. Quod intelligendum est non de bonis moribus ciuilibus, quos tantum expedit esse in Republica, vt bene sit ordinata publicè, sed de bonis moribus naturalibus, ac studiosis, quibus homo redditur bonus, ac studiosus. Ratio est aperta, quia honor, & reuerentia diuinæ maiestatis, quam iuramento in testem adduximus, postulat, vt efficiamus verum esse quod promisimus, ne illam testem falsi faciamus, dummodo id licitè fieri possit, quia nemo obligari potest ad peccatum, id enim contradictionem implicat.

Suppono tertio, dupliciter posse iuramentum ad contractum, primo tanquam assertorium eius, quod fit, vt si iures te donare, vendere, promittere, &c. Et hoc modo non confirmat contractum, nec vllum ei robur tribuit, quia est purè tantum assertorium iuramentum, vnde non minus potest contractus reuocari, quam si tale iuramentum additum non esset. Secundo si apponatur contractui, tanquam promissorium, & confirmatorium, vt si iures te semper contractum ratum habiturum, nec vnquam reuocaturum, hoc modo intelligi debet iuramentum vt confirmet contractum.

His præmissis accedens ad præsentem difficultatem duo sunt explicanda. Primum, an matrimonium prædicto metu contractum reddatur validum iuramento simili metu extorto, eo videlicet, quo contrahens iurat se eo animo contrahere, & semper tale matrimonium ratum habiturum. Vel saltem id matrimonium reddatur validum simili iuramento plenè voluntariè, absque vlla coactione adhibito. Secundum est, an quando ex dicto metu contrahens ex eodem iurat se semper tale matrimonium ratum habiturum, seu de nouo illud contracturum ad id obligetur? & teneatur ratione iuramenti, ac relaxatione indigeat, non secus ac iurans vsuras soluere, qui verè tenetur ac obligatur ad illas soluendas, donec tale iuramentum relaxetur.

5 Circa primum dico cum communissima Doctorum sententia, vt videre est apud Sanchez disput. 20. num. 12. nullo iuramento, neque metu extorto, neque absque coactione adhibito, validari matrimonium metu graui extortum, & irritum. Ratio est, quia iuramento adhuc absque coactione adhibito non validatur tale matrimonium ex natura rei, nec iure aliquo positio; ergo nullo modo validatur. Antecedentis prior pars videtur manifesta, quia oppositum constat ratione naturali, nam cum sic iuratur, vel iuratur aliquid præteritum; & tunc ex natura rei constat iuramentum non posse efficere validum matrimonium præteritum, quia illud ratione metus irritum erat: aut iuratur aliquid futurum, & tunc non potest

est efficere matrimonium, sed ad summum sponsalia; vel denique aliquid præsens, vt quod iurans consentit in tale matrimonium, & tunc est sola testificatio consensus præsentis, qui est inualidus, vnde non minus talis contractus manet inualidus, quam si tale iuramentum additum non esset, est enim purè tantum assertorium iuramentum, & ideò nec firmat contractum, nec vllum ei tribuit robur; nullo ergo modo ex natura rei talis contractus potest firmari iuramento. Secunda pars antecedentis, quod non valide id matrimonium iuramento ex iure positio, euident est, quia non extat tale ius, imò oppositum probatur iure. Quia iuramentum metu extortum non confirmat contractum, qui aliàs secluso iuramento erat inualidus; ergo nec confirmat matrimonium inualidum eo metu contractum; antecedens patet ex cap. quamuis pactum, de pactis, in 6. & cap. 2. de iureiurando, in 6. & cap. cum contingat, in quibus est sermo de renunciatione legitimæ, & alienatione fundi dotalis, quæ pacta secluso iuramento sunt irrita, & tamen iuramento antecedente decidunt hi textus seruanda esse, si tamen iuramentum absque vi, & dolo præstitum sit; ergo à contrario sensu si metu sit extortum, nullam vim habebit. Præterea cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium, expressè habetur, eum qui post matrimonium metu contractum, & iuratum aliam duxit permansurum cum secunda, priusque matrimonium fuisse inualidum. Constat igitur matrimonium inualidum ex metu extorto nullo modo validari iuramento. Quare sicut matrimonium clandestinum nequit iuramento firmari, ita neque matrimonium graui metu extortum, sunt enim personæ inhabiles ad contrahendum matrimonium durante metu, sicut sunt inhabiles ad contrahendum clandestinè ex Decreto Ecclesiæ talia irritantis matrimonia; per iuramentum autem non efficiuntur habiles, & certè si iuramentum redderet validum matrimonium metu contractum, Ecclesia nullum attulisset remedium coactionibus, quod maximè intendit in annulatione matrimonij ex graui metu extorti, nam compellens aliquem ad contrahendum, facillimè quoque eum compelleret ad iurandum.

6 Circa secundum maior est difficultas. nam Sanchez disput. 21. n. 3. veriorè iudicat, cum multis aliis, partem negantem. Probat præcipuè, quia impletio dicti iuramenti quamuis sit licita, est tamen contra commune bonum, at cum contractus aliquis ob publicam auctoritatem prohibetur nisi iuramento stabilatur, nullam parit obligationem, nec indiget relaxatione. Alij verò, vt Henriquez lib. 11. cap. 9. n. 6. Coninch disput. 28. arb. 4. n. 45. & 46. Hurt. disput. 6. diff. 6. n. 23. affirmant tale iuramentum obligare. Quia illius iuramenti impletio est licita; ergo seruanda, nam omne iuramentum obligat quando eius expletio est licita, vt habetur cap. debitoribus 6. & cap. si verbis 8. de iureiurando. Neque eius expletio directe nocet Republicæ, vel publicè vtilitati, quamuis ei non sit expediens, quod non sufficit vt non obliget; sic enim impletio iuramenti facti latroni inuadenti dandi ei pecunias, non est Republicæ expediens, & tamen id non sufficit, vt non obliget, atque hanc doctrinam iudico veriorè, quam vt magis explicem,

7 Dico primo, si iuramentum apponatur matrimonio ex metu graui extorto contracto per verba de præsentem, vt, Duco te, & iuro me ducere, sicut matrimonium est omnino nullum, ita etiam & iuramentum nihil obligat in futurum, nec vlla indiget relaxatione. Ratio est, quia ex iuramento purè assertorio nulla confurgit in futurum obligatio, sed statim est verum, vel fallum: at tale iuramentum est purè assertorium. Firmatur, quia metu iurans se verè ex animo contrahere, tali iuramen-

Perez de Matrimonio.

to solum obligatur, vt quantum est in se illum animum habeat circa præsentem contractum, non verò obligatur ad quidquam in futurum, quia id expressè non promittitur.

8 Dico secundo, ex tali matrimonio metu coacto contracto, & iurato per verba de præsentem, nullum confurgere obligationem sponsalia: ita Coninch citatus n. 4. Et probat optimè, quia tametsi matrimonium liberè contractum, etsi inualidè, v. g. quia clandestinè, aut inter impuberes, habeat vim sponsalium, vt volunt multi; tamen in præsentem casu hoc dici nequit ex parte metum passi, quia cum tale matrimonium respectu huius sit valde odiosum, omnino strictissimè interpretanda sunt eius verba, vt significant solum consensum in præsentem matrimonium, quia cum inuitus se obliget, intendit se obligare quam minimum potest, nec plus quam externa verba necessariò significant prout strictissimè sumuntur.

9 Dico tertio, si iuramentum apponatur matrimonio coacto per verba de futuro de non contrahendo illi matrimonio absque nouo consensu, & ratificatione illius, non obligare, nec reuelatione indigere. Patet, quia tale iuramentum esset contra bonos mores honestos, & esset culpa mortalis, vt i matrimonio nullo, quale est illud metu inuitum, nec conualescere potest, vel reualidari absque nouo consensu; ergo tale iuramentum nullum esset, nec obligare posset.

10 Dico quarto, si iuramentum sit de futuro de rato habendo prædicto matrimonio nouo consensu libero, tunc idem esse ac iurare se denuo matrimonium contracturum. Vnde sic iuramentum præstare est sponsalia iurare, atque adeò obligare tale iuramentum. Ratio est, quia, vt ostensum est supra disp. 10. sect. 3. sponsalia metu contracta iuramento firmantur. Hinc

11 Dico vltimo, qui ex metu graui iniusto promittit aliquam ducturum, obligari ad eam ducendam; ita Henriquez, Coninch & Hurtado relati, & est cõmunis Doctorum sententia. Ratio à priori est, quia omne iuramentum homini factum, licet sit per iniuriam extortum, si absque peccato parentis impleri possit, validum est, & obligationem inducit, vt definitum est in cap. de bitores, de iureiurando, vbi de his, qui de soluentibus vsuris iurauerunt, dicitur, Cogendi sunt domino reddere iuramentum. Idem supponitur cap. 1. cum dicitur, cogendos esse debitores ad huiusmodi iuramenta relaxanda; vbi autem relaxatio necessaria est, validum supponitur iuramentum; & ratio, quæ in eisdem iuribus assignatur, optima est, quia talia iuramenta seruari possunt sine discrimine salutis æternæ, & ideò seruanda sunt, donec relaxatio obtineatur. Sic iuramentum factum latroni, de danda illi certâ pecuniâ, seruandum est; quia in soluenda illa nullum peccatum committitur. Ad quod explicandum, notandum est duplex à Doctoribus distinguatur iuramentum; vnum introductorium obligationis, quia nullam supponit, sed per se illam introducit aliud confirmatorium; quia supponit obligationem pacti, vel promissionis, & illam confirmat addendo nouam obligationem altioris rationis. Iuramentum ergo promissorium de pecuniâ soluenda latroni exigenti, non est iuramentum conformatorium propriè & strictè sumptum, sed est introductorium obligationis, ad quod satis est, vt adhærens cuidam assertioni de futuro, quæ licitè & sine vilo morali incommodo potest fieri vera ab illo, qui eam iurauit. Idem dicendum de iuramento de vsuris soluendis, quod etiam non

est contra bonos mores, quia sine vilo actu contrario bonis moribus impleri potest à iurante.

SECTIO XV.

An matrimonium ex metu leui iniuste incusso ad illud extorquendum sit validum?

Locuti sumus hactenus de matrimonio metu graui iniuste extorto, nunc agimus de metu, qui inspectis omnibus circumstantiis reputatur leuis.

Sunt nonnulli Doctores, quos refert Sanchez lib. 4. disp. 17. n. 2. qui affirmant leuem metum reddere nullum matrimonium, quando reuera ita extorquet consensum, vt sine eo metu non fieret. Probant,

Primo, quia ceteri contractus ex metu leui celebrati sunt inualidi in foro conscientia; hoc sensu vt per illos ad quosdam sint restituenda, quia non sunt plenè liberi, sed matrimonium maiorem petit libertatem; ergo à fortiori irritabitur ex metu leui. Firmatur, nā idem metus sufficiens ad ceteros contractus rescindendos annullat de facto matrimonium, sed ceteri contractus metu leui rescinduntur in foro conscientia; ergo & matrimonium.

Secundo, ideo metus grauis irritat matrimonium, quòd plenam consensum libertatem impediatur in viro constanti; ergo similiter irritabit metus leuis, tantum libertatis auferens in viro, qui natura sua non est adeò constans.

Tertio, ideo minor metus sufficit in fœmina, vt sit grauis, & matrimonium irritet, quàm in viro, quia propter subiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quàm maior in viro; ergo si leuis metus eundem effectum coactionis & ablationem plenitudinis libertatis operatur in fœmina, vel in homine imbecilli, irritabit etiam matrimonium; vnde vir inconstans ita cogitur per leuem metum, ac constans per grauem.

Vltimo, ius constituens discrimen inter metum grauem, & leuem, nititur præsumptioni; præsumit enim metum grauem causam esse actus, qui ex metu fit, leuem autem minimè. Ius autem nitens præsumptioni non habet locum in foro conscientia; si stet veritas in contrarium. cap. tua, & cap. is qui fidem, de sponsal. ergo si metus ille leuis causa fuit matrimonij, reuera nullum erit.

Verior est opposita sententia, quæ est communior Iuris peritorum, & Theologorum, quos sequitur Sanchez lib. 4. disp. 17. & Basil. Leon lib. 4. cap. 18. Coninch disp. 28. dubit. 1. num. 8. & alij. Probat *primo*, quia prædictum matrimonium metu leui extortum nullo iure est irritum. Non naturali, vt manifestè constat ex dictis supra sect. 11. vbi matrimonium metu graui extortum ostendimus non esse iure naturæ irritum, neque etiam iure positio, quia nullum extat, imò ex isto oppositum colligitur ex cap. consultationi, & cap. veniens 2. de sponsal. vbi deciditur allegantem metum cadentem in constantem virum esse audiendum, matrimoniumque tali metu inuitum esse nullum; ergo contrario sensu, aliud diuersum dicendum est, quando metus non cadit in virum constantem. Et certè si sentiret Ecclesia matrimonium ex metu leui non valere, præciperet etiam audiri, ne in concubinato remaneret, *secundo* metum leuem iura non considerant, vt patet ex l. nec timorem. ff. de eo quod metus causa, & cap. cum delectum 6. de hu. q. vi. metusve causam; & certè est optima ratio, & causa cur posituum ius sola faciat irrita matrimonia, quæ ex graui metu iniusto illato contrahuntur, non item quæ ex leui, sane quia eo

ipso quo metus grauis est qui ei cedit, agit nihilominus viriliter, & constanter; eo autem ipso quo leuis est, quisquis ei cedit agit inconstanter, & leuiter; postulat autem ratio, vt irritatione matrimonij subueniatur agentibus, vt viros fortes, & constantes decerent autem agentibus incòstater ac leuiter; tum etiam, quia aliàs omnia essent incerta, plenaque controuersis, & litibus, cum metus leuis facile interuenire, aut fingi, aut probari possit, Quæ omnia cessant in metu graui. *Tertio*, metus leuis non multum libertatis detrahit; nam qui operatur ex metu leui, non dicitur neque vi, neque metu, absolute operari, quia habet in sua potestate facile, ac sufficiens principium, quo possit talem metum pellere leuem, cum operetur imprudenter, imprudentiam autem, cum vitium sit, facile expellere posset. Quare qui cum adeò facile se eo metu liberari possit, non liberat, iure optimo censetur liberè operari; nulla ergo est ratio, propter quam dicamus leuem metum reddere matrimonium irritum. *Quarto* tamen aliquando contingat, vt metus leuis non minus libertatem minuat, quàm iustus, & cadens in virum constantem; id tamen non proficiscitur ex natura rei, sed per accidens, ac vitio & imprudentia timentis contingit; non igitur per leuem & iniustum timorem dirimi debet matrimonium, disparia enim sunt merita iustè, ac iniuste timentis, nec vanis timoribus fauendum est in præiudicium matrimonij. *Quinto* accedit quòd multis grauibusque scrupulis ostium aperiretur, cum sæpè filij ex metu reuerentiali parentum contrahant, qui alioqui non essent contracturi; per metum autem reuerentialem tantum, qui censetur esse metus leuis, dixi supra sect. 7. non irritari matrimonium, nisi accedant minæ, vel alia, quæ iustum timorem efficiunt, *Vltimo* id manifestè demonstrat vsus Ecclesiæ talia matrimonia facta ex metu leui, vt valida approbantur, & meritò, quia metus leuis, seu non cadens in virum constantem, non ita afficit consensum, vt prudenter minuat eius libertatem, ac potestatem.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico ex diuersa radice consurgere restitutionem, ac irritationem in matrimonio metu extorto, nam restitutio consurgit ex iniuria admissa, & damno illato; quòd si tale inueniatur in metu graui & leui, & sit verè reparabile, in vtroque metu crit obligatio in conscientia ad restituendum. At matrimonij irritatio proximè, & formaliter non oritur ex iniuria illata, neque ex damno inde alteri resultantem, sed ex iure Ecclesiastico irritante, quod meritò irritauit matrimonium quando metus est grauis, sed non quando est leuis. Ad confirmationem respondendo ceteros contractus ex metu leui factos, neque iure naturali, neque positio rescindendos esse. Illa verò propositio, nempe eundem metum sufficientem ad ceteros contractus rescindendos annullare de facto matrimonia, intelligenda est, quoties metus sufficit ad rescindendos contractus in foro externo, quod tunc euenit, quando est metus iniustus, & cadit in constantem virum; aliter verò intellecta propositio falsa est, & neganda.

Ad secundum respondeo non esse præcisam rationem irritationis matrimonij, quia metus quouis modo tollat plenam libertatem, sed quia quasi rationabiliter, & seruata constantia id faciat. Cum ergo metus leuis irrationabiliter, ac læsâ constantia, ac valde imprudenter id præster, non irritat iure Ecclesiastico id meritò statuentem. Neque enim metus leuis aufert plenam libertatem ex sua ratione, sed ex culpa imprudenter, ac leuiter operantis, nam cum is in sua potestate habeat posse

posse facile repellere metum leuem, non potest dici operari ex eo, sed ex mera sua voluntate. Vnde nunquam iste metus leuis dat causam contractui, si rectè consideretur. Quod autem inconstans eo moueatur, non efficit vt gestum illud re ipsa dicatur vi, aut metu fieri, potest enim, & debet prudenter operari, & vt operaretur prudenter, in se habet principium repellendi metum, quod secus est in metu graui iniuste illato.

Ad tertium constat ex dictis supra sect. 2. intra terminos grauis metus minus motiuum sufficere in fœmina, quàm in viro, dummodo tamen maneat operatio intra terminos constantis fœminæ attentis omnibus circumstantiis. Vnde si ille minor metus intenta imbecillitate personæ reputatur cadens in virum constantem, constanter, & quasi rationabiliter operatur illum effectum; at quando reputatur adhuc metus leuis & imprudens, non habet eundem effectum, id que manifestè constat, quia in sua potestate habet facile leuem metum repellere. quare si non repellit, ideo est, quia non vult repellere, ac proinde inconstans est, & imprudenter operatur.

Ad vltimum negatur nullitatem contractus matrimonij graui metu extorti ex iuris dispositione fundari in præsumptione iuris, sed inniti ius cuidam naturali æquitati, postulanti subueniri constanter, & viriliter operantibus, non autem in constantibus, & leuibus, nō enim præsumitur, sed re vera ita est, eū qui ex graui metu contrahit, ex metu operari, cum nō sit in eius potestate grauem illum metum facile expellere, & præterea etiam ex graui illo metu operas sit constans. At cum operatur ex leui metu, non præsumitur, sed reuera ita est illum non operari propriè ex metu, neque leuem metum dedisse causam contractui, quia facile in sua potestate habet illum à se repellere,

SECTIO XVI.

Vtrum matrimonium ex metu iusto cadente in virum constantem, incusso ad illud extorquendum, sit nullum?

Recolenda sunt, quæ dixi supra sect. 8. de contractibus, qui fiunt ex metu iuste incusso, esse nimirum validos iure naturali, & positio, nec posse in irritum reuocari. Iuxta quam doctrinam dicendum est, matrimonium sic factum validum esse, quod tenent cõmuniter Doctores, Sanchez lib. 4. disp. 13. n. 3. Henriquez 11. de matr. cap. 9. Petrus Ledesma de matr. q. 47. a. 3. dub. 1. Coninch disp. 28. a. b. 1. n. 14. Hurt. disp. 6. disp. 3. & alij. Ad cuius veritatis maiorè explicationem

Dico primo, matrimonium ex metu iusto, siue fiat cum occasione & causa ad id inducente data, siue fiat absque vlla occasione, non esse iure naturæ inualidum, ac nullum Ita omnes, ac constat ex dictis supra sect. 9. & patet, quia ad talis matrimonij valorem sufficiunt duo ex natura rei, seu iure naturali, nempe titulus, & voluntarium simpliciter, & absolute, quæ duo in illo reperiuntur, nam titulus est corpus alterius, & eo matrimonio confertur corpus pro corpore, & est ibi voluntarium simpliciter, quia hic & nunc est efficaciter voluntarium; ergo ex dicto metu factum non est nullum iure naturali. Hoc est certum apud Doctores, superest in iure positio irritum sit?

Dico ergo secundo, si metus sit lege incussus ad finem matrimonij extorquendi, vt, v.g. Si fuerit lex vt violator virginis compellatur eam ducere, vel dotare, valere matrimonium iure positio, quamuis index metu mortis ad illud compellat. Id constat manifestè ex l. coninet 3 §. sed vim ff. de eo quod metus causa. Perez de Matrimonio.

sa, ibi, sed vim accipimus atrocem, & eam, que aduersus bonos mores fiat, non eam, quam magistratus intulit, scilicet iure licito, & iure honoris, quem sustinet. Et ratio dicti evidens est, quia iudex iuridicè procedens, non dicitur inferre vim, vel metum, quia tunc nulla irrogatur iniuria metum passo, cum sua sponte delictū admittes illi pœnæ se subiecerit. Vnde tunc iudex non dicitur propriè iniicere metum, sed potius liberat à timore pœnæ virtute legis cõcepto. Firmo, quia metus ex cõmunicationis, quado iusta est, nō cadit in virum cõstater, quia tunc est medicinalis, vt obstinatus à pertinatione & inobediẽtiæ culpa respiscat, & facile potest ac teneretur sibi cõsulere obediẽdo, quòd si nolit, sibi imputet, ipse enim in causa est, & culpa illius talè patitur metum; ergo dū iudex violatori virginis minatur mortem, nisi eā ducat, verè non est metus viri constantis ab alio incussus, qui solus matrimonium irritat, sed est ab intrinseco ex natura ipsius delicti perpetrati conceptus. Hinc

Colligo primo validam esse professionem dum vir minatur vxori in adulterio repertæ mortem, nisi religionem profiteatur, quando minatur mortem auctoritate iudicis infligendam, quia est metus ex iusta lege, & causa incussus; secus verò si minaretur propria auctoritate mortem illi infligendam, non valeret; quia iniuste illi metus incuteretur.

Colligo secundo, si quis minetur reo, v.g. latroni iustam accusationem, nisi certum contrahat matrimonium, id valere, quia non est metus viri constantis ab alio incussus iniuste.

Colligo tertio non solum valere matrimonium quado iudex re ipsa, & verè compellit ad matrimonium. Sed etiam quando iuste secundum allegata, & probata, tamen secundum rem, & à parte rei sit ea cõpulsio iniusta. Ratio est, quia nullam facit alteri iniuriã; econtra verò si iudex iniuste secundum allegata, & probata compelleret, quamuis in re iustum esset, non valeret matrimonium, quia est iniuria, vt rectè notauit Sanchez lib. 4. disp. 15. 8.

Dico tertio, si metus sit ex aliqua occasione iuste incussus ad matrimonium extorquendum, non redditur irritum. Exemplum est patris repertiens aliquem dormientem cum filia, si minetur ei accusationem nisi eam ducat, validè contrahere, quia iuste minatur, & ratio est, quia tunc nulla est causa, nec ratio subueniendi metum patienti, quia iuste eum patitur, nec etiam tunc metus tam infertur ab extrinseco, quàm ab ipso patiente, qui sponte dedit occasionem vnde talis metus posset inferri. Vnde tunc non tam inferens metum adfert alteri necessitatem contrahendi, quàm ipse sibi dando causam, vel occasione cur alius inferat ei metum, non secus ac si sponsa exigens promissas nuptias, non tam infert sponso necessitatem metu peccati mortalis contrahendi, quàm ipse sibi. Iura autem ad contrahendum solum requirunt illam libertatem quæ excludit necessitatem ita ab intrinseco illatam, vt metuens non possit dici sibi esse causa, vel occasio illius, siue liberè eam sibi accersuisset, nam quando se sponte in eam necessitatem coniecit, quidquid inde iuste sequitur, ei absolute voluntarium, vel liberum est in causa, vel occasione. Vnde quando quis inuentus cum fœmina cum ea coactus contrahit, ex metu accusationis incusso valde contrahit, quia contrahit ex metu iuste illato; inualidè tamen, si contrahit ex metu mortis incusso ad id, quia mortem iniuste minatur, & hic est casus cap. veniens 15. de sponsal. de iuvene illo, vbi etsi non dicitur in particulari quis metus fuerit incussus, tamè videtur omnino de simili metu intelligendū esse, quia aliàs nō facile cõformiter cū aliis iuribus posset intelligi. Nec est vllt ratio cur id aliter intelligamus, & omnino proclit

est, & hominum moribus consonum, talem ibi metum subintelligere.

7 Dico *ultimo* matrimonium ex metu iusto cadente in virum constantem, incusso ad illud extorquendum, adhuc absque occasione ad id inducente data, esse validum: ratio est, quia tunc matrimonium non est invalidum iure naturali, ut constat ex dicto primo, neque est invalidum iure Ecclesiastico, quia non constat eo irritari, nisi matrimonium factum ex metu gravi iniusto, & ad id exterius incusso, ut constat praesertim ex iuribus *sect. 1. adductis*, in quibus supponitur matrimonium ex hoc metu factum esse irritum, & merito, quia istud fit omnino ab extrinseco, & quod ex metu iusto non tamen dicitur fieri ab extrinseco, quam ab ipso qui cogitur; cum ipse dederit causam ut sibi licite & iuste possit coactio inferri, quamvis causa non sit ex se inducens ad eam coactionem. Vnde quamvis metus gravis iustus aliquo modo impediatur libertatem, sicut & iniustus, nihilominus matrimonium ex iusto contractum est validum, quamvis sit nullum contractum ex iniusto, quia illud cum sit omnino ab extrinseco, iure Ecclesiastico irritatur, illud verò cum non tam sit ab extrinseco, quam ab ipso patiente metum, non irritatur Ecclesiastico iure.

8 Ex dictis colligo quid sit dicendum, si iudex capto iuste, mortemque timenti vitae condonationem promittat, si ducat ipsius iudicis filiam, aut aliam feminam, alioquin ei mortem iuste inferendam comminetur, an valeat istud matrimonium? Quamvis enim Basilius Ponce *lib. 4. c. 19. n. 13*, sentiat non valere, quia iudex tunc infert metum, abutiturque potestate, cum non fiat vlla delicti compensatio, ratione cuius metus iuste possit inferri; nihilominus verius existimo contrarium, ut docet Sanchez *lib. 4. disp. 12.* & *Coinch disp. 27. dub. 1. num. 9. & 10*. Ratio est, quia eo euentu metus non iniicitur ad matrimonium ineundum, sed iam conceptus aufertur, traditurque modus euadendi periculum, vnde si iura eo casu illud irritarent, periculum omnem viam salutis pracluderent, cum tamen intendunt ei succurrere. Vnde licet deus eo casu iudicem non iuste procedere in ea promissione, quoniam vlla delicti compensatio; attamen eum metum patienti praebet modum quo possit vitae periculum effugere, quod aliter quam contrahendo matrimonium nequit vitare, ideo valebit matrimonium.

SECTIO XVII.

Utrum Princeps Ecclesiasticus & secularis possit subditos & parentes filios ad matrimonium cogere, vel compellere?

Prima difficultas est de Principibus supremis, siue Ecclesiasticis, siue secularibus, de quibus

Dico *primo*, certum est posse praedictos Principes subditis ea matrimonia praecipere, ad quae aliis tenentur iure naturae: ut si expediant ad pacem publicam conciliandam, vel ad tollendas capitales amicorum inimicitias, vel si sub nuptiarum promissione virgo fuerit deflorata, vel ob alias similes iustissimas causas. Pater, quia in Principibus potestas est, & iurisdic-tio cogendi subditos ad id, ad quod iure naturae obligantur, nec cuiquam debet videri durum, si cogatur satisfacere suae obligationi, nam tenetur Princeps suis subditis parentibus suum ius, illud non negare, & iniuriam illis facientes cogere, ut ab ea desistant, & parentibus suum ius tribuant. Verum est praedictam coactionem debere esse communiter moderatam, nisi necessitas, aut rei magnitudo aliud exigat, ne grauiora

mala sequantur, quia ex matrimonio vehementi coactione contracto nihil nisi malum timeri potest.

Dico *secundo*, deficientibus praedictis causis iustis non posse Principes subditis suis praecipere matrimonium. Hoc etiam est certum, quia cum matrimonium sit onus grauiissimum, & quasi quaedam perpetua seruitus, requiritur ut sit valde secundum animi propensionem mutuo amore contractum, aliter enim esset talis societas plena rixis & discordiis. Vnde semper horret, & refugit alienum imperium, quia raro amamus ea, in quae sponte nostro iudicio non propendemus. Firmo, quia electio status maximè coniugalitatis, libera est quantum est ex se: & subditi sui iuris sunt circa dicti status electionem; vnde durissimum est, ac periculosissimum alieno imperio ad ipsam adigi ipsis iniuris. Igitur Principes, & domini etiam supremi, siue Ecclesiastici, siue seculares, nihil tale possunt praecipere absque iusta causa.

Dico *tertio*, multò minus licere Principibus, dominis temporalibus, & Magistratibus, suos subditos iniuste, seu absque iusta causa ad matrimonium cogere, vel compellere. Patet, quia id expressè prohibet Concilium Trident. *sess. 24. de matr. c. 9.* vbi loquens de dominis temporalibus, ac magistratibus, sic ait, cum maximè nefarium sit matrimonij libertate violare, & ab eis iniuriam nasci, à quibus iura expectantur, praecipit sancta Synodus omnibus, (intellige dominis, ac magistratibus) cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus liberè matrimonia contrahant.

Circa quae verba sunt quaedam obseruanda.

Primum praedicta decreti verba, intelligenda esse de graui coactione, seu vi iniusta, iuxta communem sensum. Patet, tum quia aliàs nunquam posset quis iuste cogi ad matrimonium, quod absurdum est. Tum quia praedicta verba debent intelligi de coactione moraliter peccaminosa, ut etiam ex ipsa anathematis liquet poena; ergo iniusta. Tum denique de vi iniusta sermo nem esse tantum, clarè significat priora illa verba decreti, cum maximè nefarium sit, &c. Adde cum nostro Hurtado *disp. 6. diff. 7. n. 26.* id decretum intelligi debere de coactione iniusta, quae sit mortaliter mala, seu mortifera, quamvis non sit cadens in virum constantem: quia illa etiam nefaria est ac iniuriosa; ergo sub illa poena prohibita: & quamvis implicite tantum sit incussa, & non expressè ad id, quia puniuntur domini, & magistratus, etiam si indirectè tantum ad id cogant.

Secundum est praedicta anathematis poena puniri dominos temporales, & magistratus, ex eo quòd cogant iniuste ad matrimonium, non verò, quia impediunt matrimonium, quamvis iniuste, ut rectè notauit Henric. *c. 6.* & Hurtado *loco cit.* Ratio est, quia ex verbis Concilij allatis tantum puniuntur, qui cogunt ad matrimonium, quo minus liberè illud non contrahant, non verò qui illud impediunt, odia enim, seu poenae sunt restringendae.

Tertium est poenam istam anathematis, esse poenam excommunicationis maioris, ut notarunt Henriquez & Hurtado *relati.* & Sanchez *lib. 4. disp. 22. n. 8.* & ratio est, tum quia in ipso iure nomine anathematis significatur excommunicatio maior, ut manifestè constat ex *cap. 106. debem. 1. g. 3.* vbi sermo est de modo & forma excommunicationis maioris, & sic habetur: Debent duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusionem anathematis, vel excommunicationis proicere debent in terra, & conculcare pedibus. Ecce ibi pro eodè sumitur anathematis nomen & excommunicationis. Tum etià, quia illis diuersis nominibus vtitur Concilium ad excommunicandum, & in dicto decreto dicit sub anathematis poena

poena, quam ipso facto incurrant; quibus verbis nequit intelligi maledictio solemnis, sed excommunicatio maior, quia maledictio solemnis nequit ipso facto incurrere, quia ferenda est ab Ecclesia, vnde anathema non significat maledictionem solemnem, sed excommunicationem maiorem, & ad summum eam cui quòd infertur ab homine, additur maledictio solennis.

Quartum denique est Reges, & Imperatores qui coactione iniusta & graui sufficiente ad mortale compellerent subditos, aut quoscumque alios ad matrimonium, non incurrere praedictam poenam anathematis, seu excommunicationis maioris, ut optimè Sanchez, Henriquez & Hurtado. Ratio est, quia tametsi sint domini supremi temporales, habeantque iurisdictionem supremam in foro externo saeculari, habent hoc peculiare ob eorum supremam dignitatem, ut debeant clarè exprimi, ut exprimuntur in Tridentino *sess. 22. cap. 11. de Reformatione*, & in Bulla coenae Domini. In praedicto autem decreto non exprimuntur, ut constat. Ut enim dixi in tractatu *de censuris*, Imperatores, & Reges nunquam comprehenduntur, nisi fiat specialis eorum mentio.

5 *Secunda* difficultas est de parentibus, an possint cogere, vel compellere filios ad matrimonium. Ratio dubitandi est, quia possunt parentes vendere filios. *l. 2. c. de patribus, qui filios*, &c. ergo & cogere ad matrimonium metu graui. Ex alio verò capite videtur parentes nec posse iuste compellere, aut impedire filios ne nubant, prout ipsi voluerint.

Primo, quia cum pater praecipit, vel impedit filium ne cum aliqua etiam sibi ignominiosè contrahat, etià si aliam digniorem ei afferat, succurrit filio à Praelato per censuras, ne impediatur; ergo ne demus bellum iustum ex vtraque parte, potius dicendum erit filium iniuste à patre impediti.

Secundo, videtur etiam esse contra libertatem matrimonij, quod etiam ex iusta causa, inuità filia pater dissolui faciat sponsalia; ergo multo magis ut dissoluat, vel impediatur matrimonium.

Tertio, per matrimonium homo perpetuae seruituti obligatur; ergo recta ratio postulat, ut in illo contrahendo omnino liber sit; & à nullius pendeat voluntate; ergo licite potest iniuris parentibus inire matrimonium, atque adeò nequeunt isti licite filium impedire ne illud contrahere velit. In hac re

6 Dico *primo*, certum esse apud Doctores posse parentes compellere filios sub praepcepto ad ea matrimonia, ad quae aliàs tenentur iure naturae, ut cum quis filius tenetur certas nuptias inire, quia sub earum promissione virginem deflorauit, vel quia necessariae sunt ad pacem publicam conciliandam, vel ad tollendas capitales inimicitias, vel ob aliam legitimam causam iure naturae obligantem. Ratio est manifesta, quia possunt patres compellere filios sub praepcepto ad id, ad quod iure naturae obligantur; nec debet illis durum videri, si cogantur satisfacere suae obligationi. Vnde similiter colligo, casu, quo ob parentum indigentiam tenetur filius abstinere à religionis ingressu, & offertur illi matrimonium locuples, quod esset medium necessarium parentum subuentioni, cui aliter non posset consulere, posse parentes cogere illum sub praepcepto ad illud matrimonium ineundum, quandoquidè secluso praepcepto tenebatur ià filius illud contrahere matrimonium. In his verò casibus possunt patres cogere filios ad matrimonium, coactione tantum moderata, ut decet patrem.

7 Dico *secundo*, non concurrentibus praedictis obligationibus iuris naturalis, non posse parentes praecipere filiis, ut contrahant matrimonium, sic fatetur omnes cum D. Thom. *in 4. d. 29. q. vni. a. 4.* vbi rationè assignat, quia matrimonium est quasi perpetua seruitus, à qua

Peregr. de Matrimonio.

natura filij sunt liberi, nec nisi proprio consensu possunt ei subiici, praesertim cum coniugum requirat indiuiduam vitae societatem, mutuo amore conglutinatam, atque ideo durissimum esset, & periculosissimum rixarum & discordiarum alieno imperio ad ipsum adigi. Firmo, quia filius sui iuris est circa status electionem, ut est certum; ergo liberum est illi vel contrahere, vel alium statum eligere. Neque enim ergo filij praepcepto compelli à parentibus, vel cogi ad matrimonium, metu cadente in virum constantem. Vnde quando filij aliàs non tenentur, & nolunt statum matrimonij eligere, sed meliorem, ut caelibatus, aut religionis, non possunt à parentibus, adhuc paterna increpatione ad matrimonium cogi, quia contra rationem est, filium, qui est sui iuris, ad eligendum statum, & vult meliorem eligere, cogi adhuc leuiter ad statum minorem.

Dico *tertio*, posse patres medijs suauibus, absque vlla vi & coactione impedire matrimonium filij, ex suppositione quòd filius velit nubere, quando aliàs non tenetur ad id matrimonium. Id notauit ex communi doctrina Sanchez *lib. 4. disp. 22. n. 1.* & ratio esse potest, quia iure naturali, quo parentes in liberos funguntur sub quorum sunt potestate, conforme videtur ut in re tam graui, ut est matrimonij vinculum, à quo totum vitae institutum penderet, filij deliberent cum voluntate parentum, eorumque sequantur consilium & voluntatem, si non ex praepcepto, de quo *sequenti sect.* saltem ex debita congruentia; ergo possunt parentes medijs suauibus id postulare, & contrarium impedire eisdem medijs.

Vnde colligo. Ex suppositione quòd filius velit matrimonium contrahere, posse à parentibus cogi, quamuis paternè tantum, & leuiter ad matrimonium ipsi maximè expediens, & simili coactione retrahi à matrimonio ipsi indigno, quia non est multum id concedere parentibus, quibus maximè incùbit prospicere bono filij, & cuius malum, & bonum quodammodo est malum, & bonum parentum, caeterum non poterit licite cogi adhuc leui coactione ad matrimonium ordinariè expediens, neque retrahi à simili matrimonio, nisi adsit aliqua rationabilis causa ob omnimodam libertatem filij ad electionem status perpetui.

Ad rationem dubitandi, ad primam eius partem dico concessio antecedente, negandam esse consequentià, quia seruitus illa titulo vèditionis comparata non exigit mutuum amorem, nec est ex se perpetua, cum possit pecunia redimi. Secus est in onere matrimonij, in quo est perpetua, ac indissolubilis seruitus postulans mutuū amorem, & maximam amorem coniunctionem.

Ad primum argumentum pro secunda dubij parte dico Praelatos nunquam praecipere, nec coniungere eos, quos constat in contrahendo iniuriam aliis facere, atque adeò sine peccato tale matrimonium inire non posse, cuiusmodi sunt illi, qui cum noua iniuria parentum contrahere volunt. Dico *noua iniuria*, quia contingere potest ut matrimonium sit quidem parentibus iniuriosum, ex obligatione tamen conscientiae necessariò ineundum propter praecedentia sponsalia per copulà confirmata, vel ob alia vrgentem causam, in qua primum peccatum fuit, & iniuria illata est, non tamen iam iniuria sit in impletione obligationis naturalis inde consequentis. Vnde non datur bellum iustum ex vtraque parte inter Praelatos talia coniugia conciliantes, & inter patres ad eadem dissoluenda contententes, quia nec debent, nec possunt Praelati coniungere illos, quos constat in contrahendo iniuriam aliis facere, & verè peccare, & patres habent ius impediendi nuptias filiorum ob causas iustas, qualis est illa ne filij male & cum peccato nubant.

Ad secundum negatur assumptum, non enim minus

tur libertas nubendi, sed potius regulatur & perficitur libertas filiarum, quando pater ex officio, quo tenetur, curat, ut non male, sed bene nubat; esse enim liberum ad malum faciendum potius est imperfectio libertatis & defectus, quam conditio necessaria, alioquin si necessarium esset ad libertatem, ut quis posset facere malum, nec Deus nec Angeli sancti liberi dicerentur, ut inquit D. Bernardus *lib. de gratia & libero arbitrio*; siquidem nec Deus, nec Angeli sancti possunt male uti sua libertate, cum libertate perfectissima præditi sint; itaque non debet ab Ecclesia bonorum morum, & libertatis, magistra facultas concedi filiabus in potestate parentum manentibus ad contrahendum cum peccato, sed potius dissuadere debet talia connubia, ad idque tenentur Prælati non solum ex præcepto correctionis fratrum, sed etiam ex proprio pastoralis officio. Vnde cautè Concilium Tridentinum *sect. 24. cap. 1. de reformar. decrevit*, ut quando probabilis esset suspicio matrimonium malitiosè impeditum iri, non omnes denuntiationes adhiberentur, ubi clarè insinuat, si iustè, & non malitiosè, vel à parentibus, vel ab aliis impediatur, non esse tali matrimonio fauorem præstandum ab Ecclesia, sed potius audiendos fore impediendos. Et c. *ix. eadem sect.* prohibuit dominis temporalibus, ne ad matrimonium cogere subditos, non tamen ne impedirent, iustis ex causis. Quanto minus ergo prohiberet parentibus, ne iure paterno uterentur in prohibendis filiorum utriusque sexus indignis connubiis. Nam licet ius habeat filius contrahendi simpliciter, non tamen habet ius ad contrahendum indignè, & cum peccato; pater verò simpliciter & semper habet ius ex quarto præcepto naturali Decalogi, ut non afficiatur aliqua ignominia à suis filiis in malè contrahendo matrimonio, præsertim cum illæfam aliàs libertatem retineant ad sibi conuenientes nuptias querendas; melior ergo debet esse conditio patris repellentis à se iniuriam, quàm filij, vel filiarum volentis cum parentibus ignominia contrahere.

Ad tertium conceditur assumptum, quando filius non contrahit indignè, nec iniuria parentum, vel aliorum, de quo *sect. sequenti*.

13 Tertia difficultas est, an parentes possint negare hæreditatem, aut dotem filiis inuitis contrahentibus nuptias. de qua re latè Sanchez *lib. 4. disput. 24. 25. & 26.* Breuiter dicam quod sentio, prænotando triplex ius spectari posse, commune, Cæsareum, proprium municipale nostri Regni Valentini, & ius Canonicum. Circa quæ iura duo examinanda sunt. *Primum* quid de hac re ius commune, vel Cæsareum, & leges municipales Valentinae decernunt. *Secundum*, num præfata iura, seu leges secundum ius Canonicum recipiendæ sint, an potius per istud corrigantur?

14 Circa primum dicendum *primò*, cum communi Iurisperitorum & Theologorum sententia, filiam inuitis parentibus nubentem posse exheredari. Sic constat expressè ex *Auib. ut cum de appellatione cognosc. §. aliud quoque, & l. 5. tit. 7. q. 6.* Tribus tamen interuenientibus conditionibus. *Prima* est, ut parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem secundum vires suæ substantiæ tradere. *Secunda*, ut filia illi matrimonio reprobatur, & simul vitam luxuriosam eligat. *Tertia*, ut sit minor viginti quinque annis. Vnde sit *primò* ut filia quæ post vigesimum quintum annum nupsit, sine consensu patrum, siue nupsit digno, siue indigno, non possit exheredari, ut probatur ex generalitate Authent. Quin etiam nec tunc exheredari poterit si in corpus suum peccet, turpemque vitam eligat, ut eadem Authent. habetur. Imputari enim totum hoc

debet patri qui tanto tempore filiarum nuptias distulit, & cum culpa patris factum videatur, iuris interpretatione perinde habetur, ac si de consensu patris factum fuisset, atque adeo non est, quòd ob iniuriam patris ab eo exheredari debeat sic nubendo, vel vitam turpem eligendo. Fit *secundò*, id dicendum non esse de filio. Nam filius quamuis renitentibus patribus matrimonium inerat, & luxuriosè viuat, nequit exheredari. Ratio est, quia prædicta Authentica de sola filia meminit, & cum res sit odiosa, multoque grauius sit delictum in foemina, non debet extendi ad filium. Fit *tertio*, quando filia in potestate patris permanens sine eius consensu ante vigesimum quintum nubit digno, non posse exheredari de iure Cæsareo. Id certum est, quando pater volebat filiam dare viro indigno, & illa nubit digno sine eius consensu, *l. sed ea. ff. de sponsal.* quòd si pater volebat eam cum digno iungere, & illa alium sibi virum, dignum tamen, eligit, id etiam est verum, quia, ut dixi, ad præfata exheredationem requiritur, ut filia vitam turpem eligat, & licet quòd ad patris iniuriam attinet, perinde sit nubere indigno, ac turpem vitam eligere, ut volunt nonnulli Iuristæ, non tamen si virum dignum eligat, ut notauit Barbosa *p. 4. l. prima. ff. solut. matrim. num. 35.* videantur de hac re Noster Rebellus *lib. 2. quest. 14. sect. 2. a num. 14. usque ad 19. inclusiuè.*

Dico *secundò*, de iure municipali nostri regni Valentini certum esse etiam extra casum matrimonij posse parentes exheredare filios pro libito, ut sic filij contineantur in officio, & grata erga parentes obedientia. Circa matrimonium verò plures sunt leges, quibus parentes possunt exheredare filios contrahentes sine consensu, & contra voluntatem illorum, quæ videri possunt apud Magistrum Michaellem Salon Valentinum *2. 2. q. 61. tract. de dominio, q. 5. §. 5.* plures verò ac potiores leges sunt contra filias, quàm contra filios sic contrahentes.

Circa secundum tres sunt sententiæ.

Prima tenet non esse prædicta iura, seu leges iure Canonico correctas, sed habere vim. Ita Bartholomæus Ledesma *de matrimonio dub. 24.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 176.* Salon *citatus*, cum multis aliis quos illi referunt. Quia non tollitur his legibus libertas ad matrimonium ineundum, sed eam moderantur, ne in Reipublica dispendium, & perturbationem ea contrahentes abutantur, statuentes pœnas in abutentes ineundo matrimonium inuitis parentibus. Vnde perturbationes, & rixæ in Republica solent oriri; ergo iustæ sunt, nec iuri Canonico aduersantur.

Secunda sententia omnino apposita tenet prædicta iura simpliciter esse correctas, & reuocata. Ita Victoria, Corduba, Henriquez, & multi alij, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 25. n. 2. Primò*; quia Ecclesia non solum permittit, sed etiam iuuat & defendit, ut parentibus etiam inuitis contrahant filij, idque propterea quòd iuris sui sint ad id faciendum; ergo non potest ius civile eos punire pœna ad eam acerbam, ac est exheredatio. *Secundò* pœna, & quidquid minuit libertatem in matrimonio, à iure Canonico prohibetur, ut constat ex *cap. gemma, de sponsal.* ubi textus annullat pœnam in sponsalibus appositam, ad per exheredationem valde minuitur hæc libertas, & ideo ius Canonicum corrigit leges eam pœnam statuentes. *Tertio*, quia *cap. unam, de ordine cognit. & cap. causam el. 2. qui filij sint legitimi, & cap. 1. de sponsal.* definitur causas matrimoniales, & condere leges circa matrimonia, non spectare ad potestatem sæcularem, sed ad iudices Ecclesiasticos, quòd vltimum in Concilio Tridentino *sess. 24. can. 12. sub anathemate* est definitum.

Tertia

18 Tertia sententia distinguit si nubat indigno non reuocari, secus verò, si nubat digno, ita cum aliis Basiliius Ponce *lib. 2. cap. 1. §. 3.* Probat, quia prædictæ leges pacem publicam, & commune bonum perturbantes impediunt, neque opponuntur libertati matrimonij iustæ: libertas enim in matrimonio requisita rationabilis, & iusta esse debet. Vnde illa non tollit quòd aliquando Principes possint aliquos detertere à matrimonio, nequè quòd iudex iustè possit adigere aliquem ad matrimonium, neque quòd Ecclesia poruerit iustè eam libertatem restringere quòd clandestina non valeant.

19 Dico *primò*, sequendo communem sententiam, quam iudico veriore, leges civiles Cæsareas prædictas quatenus exheredant filios, vel filias contrahentes sine facultate parentum, aut etiam contra ipsorum rationabilem voluntatem, iustas esse, neque ab Ecclesia abrogatas. Ita egregiè noster Molina *citatus*. Moeor potissimum eius ratione, quia licet causæ matrimoniales ad Ecclesiasticas potestates pertineant, eo quòd matrimonium sit sacramentum, quia tamen ratio sacramenti fundatur in contractu merè naturali, quem personæ ad Rempublicam sæcularem pertinentes inter se celebrant, & in modo contrahendi interuenire possunt abusus, & delicta, quæ sæcularem Rempublicam perturbent, utique ad eam spectat hos abusus & delicta, quatenus in illius præiudicium cedunt, prohibere, ac certis statutis pœnis illa punire. Hac quippe ratione mixti fori est delictum, quo viuentè altero coniuge transit quis ad secundas nuptias. Et certè quando statuta, & pœnæ nullum matrimonio, quatenus sacramentum est, nec spirituali contrahentium bono præiudicium afferunt, & ex alia parte abusus sæcularem Rempublicam fœdantes, ac perturbantes impediunt conducuntque ad spirituale simul ac temporale eorum bonum, quibus statuuntur, ut pœnæ timore contineantur, ne cum peccato inobedientes sint parentibus, & tam eos, quàm alios consanguineos inhonorent, & periculis seditionum, odiorum, ac necium exponant, atque etiam ne imprudenter ipsimet se ipsos perdant, non leuem famæ ac honorum temporalium iacturam ea ratione faciendi; non videtur Ecclesiam vnquam prohibere Principibus sæcularibus intendisse ne similes leges ac pœnas in suis rebus publicis conderent. Tales verò esse leges, de quibus nunc esse sermo facillimè ostenditur. Nam in primis quid, quæso, præiudicium vel sacramento matrimonij, vel spirituali Ecclesiæ bono, vel salutari animarum affert, quòd filiarum ante decimum quintum annum, vel etiam filij eo quasi fræno restricti teneantur, ne cum tanto suo proprio, suorumque parentum spirituali, ac temporali damno, ac cum perturbatione ac dedecore Reipublicæ inuitis parentibus matrimonium imprudenter contrahere audeant? Nonne si nihilominus contraxerint, sacramentum validum erit, si idem illud uterque contrahentium postulet in facie Ecclesiæ, vel inuitis parentibus, eo quòd tamen per accidens cum peccato iure suo vtantur, illis concedetur? At verò quòd eo appposito fræno pauciora eiusmodi matrimonia, præ timore, in Republica contrahantur, certè non id in detrimentum, sed in maximum commodum, & decentiam ipsius sacramenti, & boni spiritualis Ecclesiæ, & animarum redundat. Firmo, nam demus prædictas leges inuálidas esse, & tam filios quàm filiarum familias contrahere posse, inuitis parentibus, omnino impunè; tenerique parentes non secus eas dotare, quàm si ex ipsorum voluntate nupsissent, nec minus succedere parentibus etiam inuitis in integra hæreditate, quàm si ex eorum voluntate nupsissent, quis non videat qualis esset in Republica

& Ecclesia perturbatio, & quot mala, seditiones, necesse, & scandala inde orirentur. Potestas igitur est in Republica sæculari ad veras & proprias pœnas, ea de causa, statuendas. Quòd si negari non potest iustas esse eas condiciones, quæ in maioratibus apponi solent, ut ad alios transeant successiuè, dummodo non nupsent impari, vel infecto Iudæorum, vel Saracenorum sanguine, cum sit priuata quadam lex. Cur etiam non licebit Reipublicæ, vel Principibus sæcularibus potestatem facere parentibus, ut hæreditatis beneficio priuent filios contra eorum rationabilem voluntatem nubentes. Denique addo, tamen si filii alimenta debeantur à parentibus iure naturæ, dum ipsis non suppetit vnde viuant, aut comparare ipsi suo honesto, aut decenti labore possint, attamen ad hæreditatem paternam non vocat ius naturale: non enim sunt hæredes necessariò ex iuris naturalis præscripto, sed vocat ius humanum æquitate iuris naturalis valde conforme. Igitur iure humano tolli potest quoque ea successio; ergo quando lata est lex iusta de causa, ut in casu de quo loquimur, iure valere & obseruari debet.

Dico *secundò*, potiore iure habere vim leges municipales nostri Regni Valentini, neque esse correctas iure Canonico. Paret ob rationes dictas præcedenti dicto, ac potissimum, quia in hoc Regno Valentino non conduntur leges solius Regis ac magnatum sæcularium voluntate, nisi conueniant etiam tria, quæ nos vocamus Brachia, Militare, videlicet Regium & Ecclesiasticum, in quo sunt Episcopi, Abbates, & alij Ecclesiastici etiam militares in dignitate Ecclesiastica constituti. Vnde non minus videretur contra libertatem Ecclesiasticam, quòd à personis Ecclesiasticis, simul cum sæcularibus sit, cum in his quæ res Ecclesiasticas & sæculares concernunt, ex quibus est vsus matrimonij contractus, valeat consuetudo legitimè inducta simul ab Ecclesiasticis & sæcularibus.

Ad argumenta Sanchez.

Ad primum, concessio antecedente, negatur consequentia. Quia filij sic nubendo contra rationabilem ac valde iustam voluntatem parentum verè peccant, cum suo parentum ac Reipublicæ detrimento, & ideo possunt iure à parentibus & Republica hæreditatis priuatione iustè puniri, ne similia flagitia passim in Republica deinceps fiant. Quare non ponitur contractus matrimonij, & vsus iuris in tradenda mutua potestate corporum, sed inobedientia, & inordinatio in vtendo tunc, cum illis circumstantiis cum tanto detrimento proprio, parentum, ac Reipublicæ, quòd nequaquam Ecclesia approbat, sed vituperat ac detestat, ut patet *30. q. 5. c. 1. 3. & 4.*

Ad secundum dico, tamen si matrimonia libera esse debeant, non tollere, quo minus Respublica statuere possit rationabiles pœnas ad retrahendum ab abusus, & peccatis, quæ in eis celebrandis cum Reipublicæ, & ipsorum contrahentium detrimento interuenire possunt. Sicut antequam matrimonia clandestina à Tridentina Synodo irrita essent effecta, quòd matrimonia libera esse deberent, nihil impediabat, quominus pecuniaria, & excommunicationis pœna ab Ecclesia ipsa clandestinè contrahere intendentibus statueretur, ut ab eo contrahendi modo, qui occasio multorum erat malorum homines abstinere, cum tamen multi & multæ non aliter quàm clandestinè contrahere cum eis possent, cum quibus volebant. Item quòd matrimonia libera esse debeant, non tollit quominus is cogatur pœnis cum ea contrahere, cui se eandem ducturum vxorem promisit. Pœna verò quæ iuxta *cap. gemma*, locum in matrimonio non habet, est conuentionalis, quam priuati apponunt,

Vbi etiam dicemus de fine, qui intendi debet in ipso contractu matrimonij ab ipsis contrahentibus, vt validus sit contractus, & omnis vitetur culpa.

SECTIO I.

A quo fuerit institutum matrimonium in ratione contractus.

Nomen institutionis contractus matrimonij summo non latè pro prima executione, vel celebratione contractus matrimonij, de quo *scilicet* 3. sed strictè pro ordinatione, seu lege, quà ordinetur contractum matrimonij fieri. De qua sic sumpta sentiunt nonnulli graues Doctores, inter quos Petrus de Ledesma *de matrimonio quest. 4. art. 1. dub. 1. & 2.* Gabriel Vasquez *disp. 1. de matr. c. 1.* Basilius Ponce *lib. 1. de matr. c. 3. n. 4. & 5.* Gaspar Hurtado *disp. 4. diff. 1. n. 2.* & alij, institutionem contractus matrimonij non fuisse factam à Deo, neque ab hominibus noua aliqua ordinatione superaddita creationi naturæ humanæ, sed solò naturæ iure, ex natura ipsa humana, eius creatione supposita. Probat

Primo, quia supposita hominum creatione, est in ipsis facultas ad celebrandum contractum matrimonij, seu ad permutanda corpora ad proles generationem independentem à noua aliqua ordinatione Dei, & hominum, superaddita creationi ipsorum, non minus, quàm ad permutandas quaslibet alias res. Naturalis enim iuris est, & ab ipso naturæ dictamine ortum habet, etiam seclusa quacumque dispositione positua extrinsecà, siue humanà, siue diuinà, posse coniugi consensu mutuo marem & fœminam ad perpetuam vitæ societatem, ad eamque coniunctionem ineundam in ordine ad proles generationem facultatem habere. Firmatur, quia institutio matrimonij nihil aliud est, quàm ipsa ratio & essentia contractus matrimonij secundum se, ad quem ineundum, ius, seu facultas unicuique conuenit; sicut institutio contractus emptionis, venditionis, aut alterius, est ipsa substantia & natura contractus secundum se, ad quam quisque facultatem, & ius habet, vt eam opere exequatur. Cum igitur absque vlla libera constitutione etiam Dei unicuique suapte natura conueniat ius, seu facultas matrimonium ineundi, sequitur planè, institutionem matrimonij in ratione contractus, natura ipsa absque illa libera Dei voluntate constare.

Secundò id colligitur ex *cap. ius naturale, distinct. 1. de sumpto ex Isidoro*, in quo post iuris naturalis definitionem, nempe quod instinctu naturæ constitutione aliqua haberetur, in exemplum adducitur viri, & fœminæ coniunctio, in matrimonio scilicet.

Tertio, quæuis res naturaliter inclinatur ad sui conseruationem: ergo creaturæ corruptibiles, quæ non possunt se perpetuò conseruare in indiuiduo, omnes inclinantur ad conseruationem suæ speciei per generationem: ergo in hominè est quoque inclinatio necessaria, honesta, & naturæ rationali conueniens ad speciem decentem conseruationem: ergo & inclinatio ad matrimonium tanquam ad medium necessarium, & conuenientissimum absque vlla diuina institutione. Valdè enim diminuta fuisset natura, si non concessisset media necessaria ad comparandum finem in quem ipsa inclinatur.

Quarto, omnes hominès habent dominium vsus suorum corporum ad actum generationis, non minus quàm ad alias operationes laboriosas; vnde meretrices pro hoc vsu quem alteri concedunt, possunt reci-

pere pretium ex iustitia, quod est signum dominij: nullus enim potest propriè recipere pretium, nisi pro eo quod erat suum, quatenus videlicet dedit aliquid pretio æstimabile pro iusto pretio. Possunt igitur homines à natura inuicem contrahere, obligando & tradendo huiusmodi vsus, sicut possunt respectu aliarum operationum.

Ultimo, matrimonium licitum est, & honestum iure, & lege naturali, vt est certum. At lex naturalis non est à Deo, vt à Legislatore, quia non pendet ex voluntate Dei, & ita ex vi illius non se gerit Deus vt superior præcipiens, aut prohibens; adeò vt si Deus per impossibile non esset, vel non vteretur ratione, vel non recedè de rebus iudicaret, si in homine esset dictamen rationis rectæ dictantis bonum esse nubere, illud habiturum eandem rationem legis, quam nunc habet, quia esset lex ostensua bonitatis, quæ in obiecto ab extrinseco existit.

Addunt prædicti Doctores Deum dici posse contractum matrimonij instituisse, quia est auctor naturæ humanæ, cui ex se conuenit facultas ad contrahendum matrimonium, seclusa quacumque Dei alia superaddita ordinatione.

Oppositam sententiam iudico veriore, Deum fuisse institutorem, auctorem, ac legislatorem matrimonij in ratione contractus per veram ac propriam ordinationem ac legem, vt tenent communiter Doctores Theologi cum Scoto *in 4. dist. 26. it. D. & lit. E.* & eam tenent Doctores omnes, qui sentiunt indissolubilitatem matrimonij esse ex institutione diuina. Et multi alij Doctores, qui sentiunt repudium fuisse licitum Hebræis Deo dispensante, quos refert & sequitur Sanchez *tom. 3. de matr. lib. 10. dist. 1.* Denique Deum instituisse matrimonium, disertè tradidit Bonifacius VIII. *de voto voti redemptione, in sexto, cap. 1.* sic inter cætera scribens. Nos attendentes quòd voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inuenta; matrimonij verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore ipsum in paradiso, & in statu innocentie constituyente vnionem & indissolubilitatem acceperit, &c. Sanctus item Augustinus *lib. 4. de ciuit. cap. 22.* Nos autem, ait, nullo modo dubitamus, secundum benedictionem Dei crescere, & multiplicari, & implere terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum, & fœminam. Ac prædictum caput sic concludit. Nam & Apostolus per hoc primum quod Deo institente præcessit exemplum, singulos quoque admonet, vt viri vxores suas diligant.

Vt autem prædictæ sententiæ verum sensum aperiam, & explicem præcipuam rationem, ob quam Deus matrimonij primus auctor habendus sit, & institutor, quatuor præmittenda sunt à me latè in tractatu de legibus tradita.

Primum est, legem naturalem non solùm esse iudicium boni & mali, sed etiam continere diuinam boni præceptionem, & prohibitionem mali. Quod patet, tum quia lex naturalis est propriè lex à superiore præscripta, vt statim dicam. At iudicium mentis quod indicat bonitatem, vel malitiam obiecti, nequit habere rationem legis, nec prohibitionis, sed est mera notitia eius, quod iam esse supponitur tale, vel tale. Aliàs enim haberet Deus legem sibi naturalem respectu suæ voluntatis, quia etiam in Deo voluntatem antecedit secundum rationem & iudicium mentis, indicans mentiri esse malum, seruare promissum esse omnino rectum: adeò verò in Deo non est vera lex naturalis, quia Deus non habet superiorem, & lex naturalis imponi debet ab aliquo superiore. Tum maxime, quia

quia omnia quæ lex naturalis dicit esse mala, v. g. prohibentur à Deo speciali præcepto & voluntate qua vult nos teneri, & obligari in vi auctoritatis eius ad ea seruanda: ergo lex naturalis est propriè lex præceptiua, vel prohibitiua. Antecedens patet, quia Deus habet perfectam prouidentiam hominum: ergo ad illum vt ad supremum gubernatorem naturæ spectat vetare mala, & præcipere bona: ergo quamuis ratio naturalis indicet, quid sit bonum, vel malum naturæ rationali; nihilominus Deus vt auctor, & gubernator talis naturæ præcipit id facere, vel vetare, quod ratio dicit esse faciendum, vel vetandum. Vnde in Deo est voluntas, per quam vult subditos obligare vt id faciant, vel non faciant, atque adeò est voluntas obligans; nam hoc modo prouidet subditis in hoc genere, quantum ad rectam & prudentem prouidentiam spectat.

Secundum est, Dei prohibitionem, vel præceptionem non esse totam rationem bonitatis, vel malitiae, quæ est in transgressione, vel obseruantia legis naturæ, sed supponere necessariam quandam honestatem, vel turpitudinem in obiecto, & adiungi illi specialem legis diuinæ obligationem. Id affine est communi Theologorum axiomati, quædam mala esse prohibita, quia mala: si enim prohibentur quia mala, nequeunt primam rationem malitiae accipere à prohibitione, quia effectus non est ratio à priori suæ causæ. Fundatur quoque in illo metaphysico principio, quòd naturæ rerum quoad esse essentiae sunt immutabiles, & consequenter etiam quoad conuenientiam, vel disconuenientiam proprietatum naturalium. Quòd verò tali malitiae, vel bonitati, quam ex se habet materia, adiungatur specialis præceptio, vel prohibitio, patet, tum quia lex naturalis prohibet ea, quæ secundum se mala sunt: sed lex est vera lex diuina, veraque prohibitio: ergo necesse est vt addat aliquam obligationem vitandi illud malum, quod de se & natura sua tale est. Tum etiam, quia nihil repugnat, vt rei de se honestæ addatur obligatio vitandi illam. Imò existente vnâ obligatione potest addi alia maxime alterius rationis, vt constat de voto, de lege humana, & similibus: ergo etiam potest lex naturalis, vt est vera lex diuina, addere obligationem propriam moralem, ortam ex præcepto ultra naturalem, vt dicam, malitiam, vel honestatem, quam ex se habet materia, in quam cadit tale præceptum.

Tertium est, legem naturalem esse veram ac propriam legem, & Deum esse legislatorem illius, & consequenter esse legem diuinam. Id constat ex præcedenti; & amplius declaro, nam lex naturalis in Deo considerata, supponit secundum rationem iudicium ipsius Dei de conuenientia, vel disconuenientia obiecti; additque voluntatem obligandi homines ad id seruandum, quod recta ratio dicit; nam ex vi solius iudicij nõ inducitur propria prohibitio, vel obligatio præcepti, quia hoc sine voluntate intelligi nõ potest, ideo adiungitur voluntas prohibendi illud, quia malum est. Vnde lex naturalis in nobis considerata non tantum est indicans bonum, vel malum, sed etiam est obligans ad illud amandum, vel cauendum, atque adeò non solùm repræsentat naturalem conuenientiam, vel disconuenientiam talis obiecti cum natura rationali; sed etiam est signum diuinæ voluntatis præcipientis, vel vetantis illud.

Quartum denique ac vltimum quod suppono est, Dei præceptionem, vel prohibitionem intrinsecè, & per se pertinere ad legem naturæ, adeò vt impossibile sit Deum non prohibere id quod est intrinsecè malum, & inordinatum in natura rationali, & non

præcipere contrarium. Patet, quia lex naturalis est illa, quæ est conformis naturis rerum, seu naturæ rationali hominum; at iuxta eorum naturas rationales necessariò est conforme, vt Deus gubernans illos secundum prouidentiam perfectam & consentaneam suæ bonitati & sapientiæ, non possit non velle prohibere illis actus intrinsecè malos, ac diffformes naturis ipsorum, & præcipere honestos necessariò illis conformes. Vnde iuxta modum consentaneum suæ bonitati, & iustitiæ, ac prouidentiae, non possunt non displicere Deo actus diffformes naturæ rationali vt sic, & non possunt non complacere illi actus honesti necessarij.

Dices, voluntas diuina libera est in omnibus actionibus ad extra: ergo etiam erit libera in voluntate præcipiendi quod honestum est, & prohibendi quod de se malum est: ergo potuisset illam non habere, atque adeò nec imponere tale præceptum. Sed contra est, quia diuina voluntas, licet simpliciter libera sit ad extra, tamen ex suppositione vnus actus liberi potest necessitari ad alium. Sic enim Deus si vult promittere absolutè, necessatur ad implendum promissum; & si vult loqui, aut reuelare, necessariò debet reuelare verum. Ita pariter cum eadem proportione si vult creare mundum, & illum conseruare in ordine ad finem suum, non potest non habere prouidentiam illius, & supposita prouidendi voluntate non potest non habere prouidentiam perfectam, & consentaneam suæ bonitati & sapientiæ. Atque adeò supposita voluntate creandi naturam rationalem cum sufficienti cognitione ad operandum bonum & malum, & cum sufficienti concursu ex parte Dei ad vtrumque, non potuit Deus non velle prohibere tali creaturæ actus intrinsecè malos, vel nolle præcipere honestos necessarios. Quia sicut non potest Deus mentiri, ita non potest insipienter, vel iniuste gubernare: esset autem prouidentia valdè aliena à diuina sapientia, & bonitate non prohibere, vel præcipere suis subditis, quæ talia sunt. Quare tametsi absolutè potuisset Deus nihil præcipere, vel prohibere, tamen ex suppositione, quòd voluit habere subditos ratione videntes, non potuit non esse legislator eorum, saltem in his, quæ ad honestatem naturalem morum necessaria sunt.

His præmissis facile erit prædictam præsentem controuersiam sequentibus dictis explicare.

Dico ergo *primo*, certum esse, in natura humana esse naturalem inclinationem & necessariam conuenientiam ad matrimonium contrahendum. Ita omnes. Et ratio est euidentis, quia naturæ humanæ summa inclinatio est, ac intentio se ipsam conseruare ac perficere. Vnde sicut est in ipsa inclinatio naturalis ad cibum capiendum, sine quo nequit vita conseruari, ita cum ex se sit corruptibilis, est similis inclinatio ac intentio ad generationem, per quam natura humana multiplicatur; & eius species conseruatur. Vnde recta ratio naturalis exigit necessariò propagationem generis humani per generationem. Id autem absque matrimonio non potest licitè propagari, atque ideo contractus matrimonij est medium aptum & ordinatum; ac simpliciter necessarium ad multiplicationem generis humani modo rationi consonum.

Hinc tamen inferendum non est, virginitatem, & cælibatum esse contra inclinationem naturæ; quia illa alia inclinatio ad matrimonium non est ita naturalis homini per modum naturæ, sicut est lapidi descensus in centrum, sed tanquam id in quod inclinatur ad conseruandam naturam specificam; exequendum tamen per liberum arbitrium si ratio id postulet. Quare si maius occurrat bonum, illud amplecti potest, vnde

vnde inest etiam homini prout rationalis est, inclinatio naturalis ad virginitatem, & cœlibatum, prout est actus virtutis præstantissimæ.

Dico secundo, contractum matrimonij secundum se esse de iure naturæ, præcisè quauis Dei institutione, & ordinatione; atque adeo possent homines seclusa omni lege ac institutione diuinâ validè & licitè contractum matrimonij secundum se inire ac perficere. Probat, quia naturâ humanâ ex suo iure præcisè, seu naturali inclinatione intendit efficaciter generationem honestam, & rectam educationem prolis ad suæ speciei conseruationem: ergo habet etiam medium accommodatum ex se ad eum finem, sed non est aliud rationi consonum, nisi matrimonium; ergo. Firmo, quia habens dominium bonorum suorum, potest ea commutare, vel absolutè donare, etiam si nulla esset institutio Dei positua, sed quiuis habet ius in suum corpus; ergo potest licitè ipsum tradere per matrimonium de solo iure naturæ, si nullum aliud esset ius posituum diuinum. Non enim habet minus dominium in illud, quàm in alias suas operationes, pro quarum vsu potest pretium accipere iure naturæ. Dixi contractum matrimonij secundum se, seu in ratione contractus præcisè; nam si ille consideretur eâ ratione, quâ à Deo fuit de facto institutus, necessariò habens suam adiunctam insolubilitatem ex diuina institutione, non potuit licitè & validè contrahi nisi sub ratione vinculi indissolubilis.

Dico tertio, prædicti matrimonij contractus Deum esse legislatorem, ac institutorem, suppositâ hominum creatione ac recta gubernatione. Moueor ad id asserendum efficaciter. Primo, quia, vt constat ex præmissis supra adductis, omnis lex naturalis est vera lex diuina habens necessariò Deum legislatorem, & auctorem: sed matrimonij contractus est de lege naturali; nam ius naturale complectitur matrimonium, per se & ab intrinseco habens honestatem, etiam seclusa omni lege positua extrinsecâ, & est bonum naturæ rationali necessariò conforme, & consentaneum ad licitam & honestam generis humani propagationem, & suæ speciei conseruationem; ergo habet Deum legislatorem, & auctorem. Secundo, contractus matrimonij eâ ratione qua fit, & quomodo ad eius valorem necessariò fieri debet, non est de solo iure naturæ, sed multò magis de iure diuino positio: ergo habet Deum auctorem illius. Antecedens probatur, quia hic contractus prout nunc fit, & fieri debet, necessariò suam iniunctam insolubilitatem habet; ita enim habet communis sensus Ecclesiæ expressus in c. vnica, de voto in 6: hanc verò apposuit Deus vt supremus legislator tanquam formam & solemnitatem essentialiam ipsius, sine qua modò non vult vt validus sit, & eam insolubilitatem non habet inspecto præcisè solo iure naturæ. Vt enim multi DD. affirmant, de quo disput. sequenti, nulla est ratio efficax ob quam ex mero iure naturæ nequeat mutuo consensu dissolui iste contractus, sicut & alij contractus, vt sponsalia; præsertim, si contractus matrimonij solum sit ratas; tunc enim nulli fit iniuria; & res per easdem causas dicitur dissolui, per quas dicitur nasci. Tertio, Deus naturam humanam, quam condidit, gubernans secundum prouidentiam perfectam, & consentaneam suæ bonitati, nõ potuit non prouidere de illius propagatione, & conseruatione; ergo non potuit non prouidere de medio simpliciter necessario ad illius licitam, & honestam conseruationem: sed hoc non est aliud nisi matrimonium ordinatum ad licitam & honestam prolis generationem: ergo hoc fuit à Deo necessariò præscriptum, supposita voluntate creandi & conseruandi naturam humanam; aliter enim insi-

pienter gubernasset, & defecisset in modo prouidendi conformi suæ diuinæ sapientiæ, & bonitati, quod dici non potest. Igitur dicendum est Deum esse legislatorem, institutorem & auctorem matrimonij. Vnde

Colligo primo, contra Doctores primæ sententiæ, Deum dici contractum matrimonij instituisse, non solum in eo sensu, quia est auctor humanæ naturæ, cui ex se conuenit inclinatio ad contrahendum matrimonium, & quia primos parentes interiùs excitauit, & fortè etiam exteriùs suavit ad primam celebrationem matrimonij, & quia ipsum matrimonium iam factum approbavit, sed maximè quia fuit legislator, & auctor matrimonij, modo explicato præcedenti dicto cum vinculo indissolubili.

Colligo secundo, contractum matrimonij non solum esse de iure naturæ, sed etiam de iure diuino positio. Patet ex dictis.

Ad argumenta opposita.

Ad primum libenter concedo in natura humana esse insitam & innatam inclinationem, & facultatem contrahendi matrimonij ad licitam prolis generationem, & suæ speciei conseruationem; non secus ac est in singulis hominibus inclinatio & facultas ad cibum capiendum, quo vita conseruetur. Id tamen non tollit quominus matrimonium fuerit à Deo præscriptum & ordinatum, sicut ab eodem Deo præscribitur temperata cibi sumptio ad vitam conseruandam; quia, vt dictum est, nihil repugnat, quòd rei de se honestæ addatur alia obligatio moralis orta ex præcepto supremi Domini ac legislatoris, vltra naturalè honestatem, quam ex se habet materia, in quam cadit tale præceptum. Ex quo patet solutio ad cõfirmationem. Addo insolubilitatem matrimonij non esse ex mero iure naturæ, sed ex Dei ordinatione, ac præceptione; vnde fuit peculiaris causa & ratio instituendi à Deo matrimonium cum illa solemnitate insolubilitatis, quæ est necessaria matrimonio, prout ordinatur in bonum prolis: nam vt sic petit necessariò, & includit esse vinculum indissolubile maris & fœminæ, cuius cum sit causa diuina institutio, erit etiam & ipsius contractus prout conducens est ad generationem. In quo valde differt ab aliis contractibus, qui non petunt eam insolubilitatem, quam petit matrimonium; quia matrimonium prout ordinatur in bonum prolis, maximum pateretur detrimentum, si posset sola coniugum voluntate dissolui.

Ad secundum, admitto vt verum, ius naturale ex ipsis rerum naturis oriri, videlicet ex natura rationali, & naturali rectitudine operum; atque adeo eius rectitudinem quasi naturalem & insitam, suppositâ existentia naturæ humanæ, non pendere ex aliqua Dei ordinatione, vel hominis, sed ex ipsa rerum natura. Quod ille textus docet egregiè. Nam sicut naturæ conditio est immutabilis, ita quoque lex, vel ius naturale immutabile est, manentibus iisdem rerum circumstantiis, vt bonum faciendum, malum vitandum, Deum colendum, & cætera quæ continentur in Decalogo, vel euidenter ex eo deducuntur. Id tamen non impedit quominus possit Dei cultus, & quæuis alia res contenta in Decalogo, vel ex eo euidenter deducta, & matrimonium ipsum possit cadere sub Dei præceptum, vt constat ex dictis: multò minus impedire potest vt Deus instituerit matrimonij indissolubilitatem tanquam valde conuenientem ad honestam ac naturæ rationali conformem prolis educationem, & decentem matrimonij contractum.

Ad tertium dico, manifestè probare nostrum primum dictum; nec aliquid inde inferri contra tertium dictum; cum potius manifestè colligatur pertinuisse ad

ad diuinam prouidentiam, vt Deus ipse, cum sit auctor naturæ, prouideret de huiusmodi matrimonij medio ad prolis generationem: sicut secundum inclinationem hominis est vindicare iniuriam sibi illatam, cum ad id habeat ius, & nihilominus non est secundum ius naturæ, vt quisque propria auctoritate possit illam vindicare, quoniam id aduersatur communi paci & societati hominum, ad quam natura humana habet naturalem inclinationem, cum suâ naturâ sit animal sociabile. Vnde Deus, qui est auctor naturæ, prouidit, vt iure Gentium instituerentur respublicæ, penes quas esset potestas ad vindicandas particularium iniurias, & ad reddendum vniciuique suum ius; repugnat enim rectæ rationi, vt in quolibet sit potestas vindicandi iniuriam, & dicendi sibi ius; quia hoc modo neque potentiores possent puniri, neque minus potentibus redderetur proprium ius.

Ad quartum dico, tamen demerit hominem habere dominium vsus corporis, non ideo posse ad illud se obligare nisi vinculo indissolubili ob bonum prolis, & ideo nec talem contractum inire, nisi ex Dei institutione qui fecit matrimonium indissolubile.

Ad vltimum, nego legem naturalem non esse à Deo vt Legislatore; nam, vt constat ex præmissis supra allatis, etiam lex naturalis pendet à Deo, vt superiore præcipiente, vel prohibente. Dato verò illo impossibili, quòd Deus non vteretur ratione, vel non rectè de rebus iudicaret, & quòd homo rectè iudicaret sibi bonum esse nubere, & sic matrimonium contraheret, certè illud non esset eiusdem rationis ac modò est; quia non esset vinculum indissolubile ac modò est; hanc enim formam, & solemnitatem indissolubilitatis habet matrimonij contractus ex institutione, & ordinatione Dei, vt ostensum est.

SECTIO II.

Quibus verbis instituerit Deus matrimonium.

1 Circa hanc rem varij sunt Doctores. Nam Sanchez lib. 2. disp. 4. cum multis quos ipse refert, sentit matrimonium fuisse institutum ac præceptum à Deo illis verbis Geneleos cap. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Probat, tum quia Deus prædictis verbis videtur facultatem fecisse Adamo & Eux ad mutuam vsus corporum suorum pro generatione prolis, in quo matrimonium consistit. Tum etiam, quia opus non erat institutione distincta à præcepto, sed ipso præcepto institui potuit: sicut sacramentum Eucharistiæ à Christo Domino est institutum, præcipiendo illud illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.*

2 Alij verò, vt Coninch disp. 25. dub. 1. n. 5. cum Magistro in 4. diff. 26. in initio, sentiunt Deum instituisse matrimonium; dum immisso in Adamum sopore Eux ex eius latere formauit. Quæ videtur esse sententia D. Augustini lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 22. vbi loquens de nuptiis, ait: *Quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum & fœminam.* Vbi apertè dicit Deum nuptias instituisse creando, siue in vtriusque creatione. Probari potest, quia tunc Adamo matrimonij naturam & finem reuelauit. Vnde ex pergefactus videns Euam, statim dixit: *Quamobrem relinquit homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.* videlicet per copulam coniugalem. Firmatur, quia Math. cap. 19. videtur dictis verbis institutum matrimonij tribui. Sic enim ibi dixit Christus Dominus Phariseis. *Non legistis, quia*

qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniuuicit, homo non separet. Vbi expressè videtur factò illi tribui institutio matrimonij.

Denique alij docent matrimonium institutum fuisse illis verbis, quæ post creationem Eux protulit Adamus Genes. 2. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Probat, quia Christus cap. 19. *Matthæi*, volens cõprobare matrimonij perpetuitatè, refert prædicta Adami verba, & ea dicit fuisse verba Dei. Nam licet dicta fuerint ab Adamo, sed sine dubio diuino Spiritu illa ei verba dictante; vnde Adam nomine Dei, seu potius Deus per os Adami illa pronuntiauit: ergo factus dicitur Deum eisdem verbis ipsum matrimonij contractum instituisse.

Magis inclino in primam sententiam Sanchez, quæ viorem iudico, & eam firmo, quia Gen. 1. cap. postquâ sic docuit Moyses: *Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & fœminam creauit eos;* subdit statim: *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subiciite eam, & dominamini piscibus maris, &c.* Quæ verba vim obligandi ex sua forma continent: ergo tanquam lex & præceptum accipienda sunt: ergo tali præcepto institutum fuit matrimonium. Et quamuis prædicta verba, per recapitulationem fuerint primò posita à Moyse primo cap. Geneleos, nihilominus tamen à Deo pronuntiaata fuere, & dicta per anticipationem primis parentibus statim post eorum creationem, vt constat ex verbis allatis, benedictionem impertiens illis, & præceptum de matrimonio imponens. Neque obstat quòd talia verba videantur significare vsum tantum: nam præcipiendo vsum legitimum, præcipiunt matrimonium, sine quo talis vsus nequit esse legitimus & licitus. Et hanc sententiam tenet Sotus in 4. diff. 26. q. 1. art. 1. & 2. vbi expressè docet matrimonium primum à Deo fuisse institutum quando Deus Genes. 1. cap. benedixit Adamo & Eux, dicens: *Crescite & multiplicamini;* quia tunc eis explicuit finem, ob quem matrimonium institutum est, & dedit præceptum contrahendi.

Obicit Basilius, prædictis verbis non fuisse impositum præceptum matrimonij primis parentibus: nam iterum Deus dixisse fertur Gen. 9. Noè & filiis eius eadem illa verba: *Benedixitque Deus Noè, & filiis eius.* Et dixit ad eos: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* At ista verba supponunt iam matrimonium: nam constat ex Genes. 7. cap. vxoratos Noè, & filios eius in arcam ingressos esse, & ex c. sequenti octauo, eisdem cum vxoribus egressos: ergo illis eisdem verbis quæ dicta fuere primis parentibus, nullum præceptum nubendi continetur, sed vel benedictio conceditur proli generandæ, vel matrimonij illorum approbatur. Cæterum respondeo disparem esse rationè: nam illa verba dicta fuere primis parentibus statim post eorum creationem, vt dixi, atque adeo ante celebrationè nuptiarum. Vnde tunc illis verbis fecit copiam primis parentibus vt iungerentur, & mutuam, ac indissolubile corporum traditionem concessit, in quo matrimonij consistit. Postmodum verò Adamus matrimonij contraxit verbo, vel alio signo externo nobis ignoto, & matrimonium iam ab ipso contractum cum Eua declarauit, ac promulgauit, cum dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* At cum eadem verba protulit Deus Noè, & filiis eius, protulit illis, cum iam erant vxorati, vt constat ex locis citatis Gen. c. 7. & 8. atque adeo supponebant iam matrimonium contractum. Vnde in illis verbis non poterat contineri

ineri speciale præceptum nubendi, sed solum vsum illius firmavit, obligans singulos illos homines ob necessitatem tunc occurrentem, cum pauci homines erant, atque ad id benedictionem illis imperavit. Hinc constat solutio ad argumentum secundæ sententiæ, quo & eius confirmatione solum probatur, matrimonium fuisse promulgatum, & magis declaratum ab Adamo illis verbis ibi in argumento positus.

Similiter dico ad tertiam sententiam, illis verbis, *hoc nunc os ex ossibus meis*, declaratas fuisse conditiones & bona matrimonij, vt constabit ex dicendis sectione sequenti num. 6.

SECTIO III.

Quibus verbis prima executio, seu celebratio matrimonij fuerit facta à primis parentibus.

Suppono primò, vt certum apud Doctores, primam executionem, seu celebrationem matrimonij factam à primis parentibus fuisse factam à primis parentibus liberè consentientibus, & non à Deo independentem ab eorum consensu. Vt docuit supra *disp. 14. sect. 6. n. 9*. In hunc enim finem creavit Deus eos, masculum & fœminam, & hanc adduxit ad Adamum, eisque declaravit suum intentum, & matrimonij naturam, & vtriusque dedit facultatem generandi, eoque excitavit ad matrimonium ineundum eius leges approbando, & declarando.

Suppono secundò, matrimonium fuisse contractum à primis parentibus ante peccatum in statu innocentia, in paradiso. Ita docuit D. Augustinus *lib. 14. de civitate Dei. cap. 12*. Idque expressit Bonifacius VIII. *in cap. unico, de voto & voti redemptione, in 6. his verbis*. Matrimonij verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum (intellige Adamum) in paradiso, & in statu innocentia constituenre, unionem & indissolubilitatem acceperit. Quibus verbis & auctorem, & locum celebrationis matrimonij explicuit.

Vnde suppono tertio, non fuisse duas institutiones, vel celebrationes primi matrimonij; vnam ante peccatum ad propagandum genus humanum, & alteram post ad remedium concupiscentiæ, vt indicavit Magister in *4. dist. 26.* & Hugo de Sancto Victore *lib. 2. de Sacramentis p. 11. c. 3.* sed vnam & eandem fuisse celebrationem, ante peccatum in officium naturæ, & post peccatum in remedium concupiscentiæ. Ratio est, quia primi parentes semel tantum contraxerunt; neque enim post peccatum iterum coniuges esse voluerunt, sed in matrimonio antea contracto permanere statuerunt. Quod verò matrimonium ante peccatum non deseruisset in remedium concupiscentiæ, quia tunc nullus erat inordinatus motus carnis, sed tantum in officium naturæ ad generandam prolem, postea verò ad vtrūque; satis non est, vt dicamus duas illius fuisse celebrationes, cum vna & eadem pro diuersis statibus diuerso modo deseruire possit. Vnde matrimonium idem institutum fuit in statu innocentia, & in officium naturæ, & in remedium concupiscentiæ; nam idem matrimonium quod contraxerunt primi parentes in statu innocentia, permansit postea post peccatum, & illo sunt vti & in officium naturæ, & in remedium concupiscentiæ, atque adeò ad vtrūque finem fuit institutum. Quemadmodum enim herba medicatrix vbi primum producta sunt, fuerunt instituta non solum ad alios fines naturæ integre, sed etiam ad curandos morbos ex futuro peccato

profecturos; ita de matrimonio dici debet ab initio institutum fuisse, & in officium naturæ, & in remedium concupiscentiæ post Adæ peccatum. Quare vt certum supponendum est matrimonium in paradiso institutum fuisse.

His positis, restat difficultas inter DD. Scholasticos, quibus verbis in paradiso institutio, & celebratio matrimonij facta fuerit. Nam de institutione, seu præcepto, quibus verbis impositum fuit à Deo, dictum est sectione præcedenti.

Sanchez *lib. 2. disp. 4.* Vasquez *disp. 1. cap. 2. n. 15.* & alij communiter docent, matrimonium contraxisse Adamum cum dixit, *Hoc nunc os ex ossibus meis*, &c. Nam illis verbis consensum maritalem rectè Adam explicuit, cui Euam aliis similibus respondisse, & suum expressisse consensum, credibile valde est. Firmari potest. Tum quia Tridentinum *sess. 24. de matr.* ait in verbis illis diuino instinctu pronuntiasse primū parentem nexum perpetuum & indissolubilem matrimonij: ergo si tunc primò pronuntiauit, sequitur etiam tunc primò consensisse eius obligationi. Tum etiā, quia nulla sunt alia verba, aut signa externa, quibus suum Adamus expressit matrimonium: ergo cum necessaria fuerit, ad eum contractum humanū externa expressio, erit sine dubio prædicta; maximè cum per eam satis declaratur cōiunctio corporum, & vna caro.

Breuiter dico primò, non fuisse celebratum matrimonium à primis parentibus ipsa creatione Euæ. Ita Vasquez *disp. 1. cap. 2.* Basilius *lib. 1. cap. 3. n. 8.* & communiter Doctores. Pater, quia tamen Deus solā suā omnipotentia sine consensu viri & mulieris posset eos matrimonij vinculo copulare; tamen, vt dixi, de facto sic eos noluit coniungere sine ipsorū libero consensu; coniūxisset autē illo alio modo, si ipsa solā creatione Euæ eos copulasset; nam creatio Euæ nō est facta consensu Adami, sed potius immisso sopore in ipsum, sicut dicitur *Gen. c. 1.* quod quidem non secundum metaphoram, sed verè & propriè de somno intelligendum est, vt communiter omnes exponūt. Adamus enim verè dormiebat, licet simul in ecstasim raptus fuerit, & cognouerit significari tunc suum matrimonium carnale, tum etiam & mysticum Christi cum Ecclesia. Præterea claret, creationem Euæ nec factam fuisse consensu ipsius Euæ. Igitur dicendum est ipsā creatione Euæ minimè contractū fuisse matrimonium.

Dico secundò, per verba illa, *hoc nunc os ex ossibus meis*, primos parentes non contraxisse matrimonium, sed Adamum declarasse conditiones & bona matrimonij iam contracti promulgasse. Ita sentit Henriquez *lib. 11. de matr. cap. 1. num. 3.* & alij, quos ipse refert. *Prima pars* probatur, quia in illis verbis nullum est quod significet consensus traditionis mutue corporum, quod est essentialiter requisitum ad contractum matrimonij executionem, qui nequit stare sine consensu vtriusque cōiugis verbo, vel alio signo externo manifestato. *Secunda pars* certa est. Nam Tridentinum *sess. 24. de matr. ad iniiium*, sic ait. Matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu pronuntiauit, cum dixit, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Quibus verbis Adamus licet consensus maritales non expresserit; explicuit tamen Deo inspirante matrimonij indissolubilitatem, & finem; ac eius tria præcipua bona expressit; bonū videlicet indissolubilitatis, illis verbis: *quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem*; bonum fidei, illis aliis, *& adhaerebit uxori suæ*; denique prolis bonū, cum addidit, *& erunt duo in carne vna*; videlicet per copulā coniugalem, vt declarat caput *debitum 5. de bigamis.*

Dico

Dico tertio, non costare quibus singulariter verbis, vel signis expresserint primi parentes suos consensus maritales, & matrimonium contraxerint, sed solum in genere aliquibus verbis, vel signis illud contractisse. Ita sequitur ex præcedentibus dictis. Nec mirum alicui videat ur, non extare in Scriptura sacra verba in particulari, quibus significetur Adamum contractisse matrimonium; nam etiam est constans apud Doctores, nullū in ea esse verbum quo Eua contracterit. Igitur sicut Eua alio signo externo, aut verbo nobis ignoto contraxit, ita dicendum est de Adamo. Ex quo manifestè inferitur, verbo, vel alio signo externo, licet nobis non constet quale illud fuerit, primos parentes matrimonium contraxisse, quia contractus matrimonij stare non potest sine consensu vtriusque coniugis, verbo, vel alio signo externo manifesto. Argumenta contrariæ sententiæ ex dictis manent soluta.

SECTIO IV.

An sit præceptum naturale, & diuinum, matrimonium contrahendi.

Noster Coninch *disp. 25. dub. 1. n. 6.* existimat, nullum esse, nec fuisse præceptum, nec ius naturæ ad matrimonium obligans.

Primò, quia per se loquendo, ex natura rei, spectato sine ad quem natura rationalis creata est, non minus ipsa, imò multò magis inclinat ad seruandam virginitatem, quàm ad propagandum genus humanū; nam finis præcipuus creationis hominis est, vt se totum diuino seruitio tradat, ad quod vita cælebs ex natura sua est multò aptior, vt est manifestum, & docet Paulus *1. Cor. 7.* ergo sicut hoc non obstante nullus tenetur iure naturæ seruare virginitatem, tamen ipsa ad id inclinet, ita neque eodem iure tenebitur matrimonium inire.

Secundò, vt aliquid sit de iure naturæ, id est, vt lex aliqua naturalis aliquid præcipiat, necesse est, vt ratio naturalis per se spectata dicat id esse necessarium ad morum honestatem, sed hoc pacto nequit dictare esse necessarium matrimonium, nequit enim id dictare ratio naturalis, cum sit matrimonium contra consilium, & perfectionem euangelicam Christi, quæ omnibus absolute suadet castitatem, & vitam cælibem. Et Paulus *1. Cor. 7.* vult omnes homines esse sibi similes, siue cælibes: ergo.

Tertio, Ius naturæ semper est immutabile, ac idem erga omnes: ergo cum nequeat obligare omnes homines, vt est certum, etiam quando est necessitas propagandi genus humanum, neque etiam aliquos; quia nulla est ratio cur hos magis cogat, quàm illos, nisi id determinet diuinum ius, seu præceptum, vel humana auctoritas.

Quarto, si in Adamo fuisset & in nobis est obligatio naturalis propagandi genus humanum urgente necessitate talis propagationis, maximè quia natura singulorū ad hoc inclinat, & ideò dedit omnibus potestatem generandi: atqui non tenemur omnia facere, ad quæ natura inclinat; aliis enim omnes deberent inire matrimonium, quia natura singulos ad hoc inclinat; & Deus ad hoc dedit singulis potentiam generandi non vt per alios, sed per se generent, & ad suam naturam, non autem ad aliorum in specie conseruandam; ergo.

Vltimò, si nemo iam vellet generare, quos tandem communitas ad hoc cogeret? Non omnes, quia nulla est ratio ad id dicendū; neque etiam aliquos, quia nulla est ratio, cur hos magis cogat, quàm illos; ergo.

Dico primò, præceptum esse naturale nubendi. Ita communiter Doctores, D. Thomas, Bonauentura

Peregrinus de Matrimonio.

ra, Richardus, Paludanus, Durandus, Ledesma, Sotus, Henriquez, & alij, quos referunt, & sequuntur Sanchez *lib. 2. disp. 3.* & Rebellus *lib. 2. c. 2.* & Vasquez *disp. 1. cap. 3.* Ratio efficax deducta ex principiis naturæ hæc est; quia sicut est necessarius cibus ad honestam indiuidui conseruationem, ita & legitima generatio ad honestam speciei conseruationem: ergo sicut est præceptum naturale sumendi cibum in homine ad seipsum conseruandum; ita est præceptum in eodem homine conseruandi speciem legitimā generatione, quæ non nisi in matrimonio reperitur. Firmo; nam ipsa natura constituit diuersum sexum, ad hoc vt propagaretur genus humanum, nequit autem hoc propagari vago concubito, sed legitimo orto ex matrimonij contractu: corruptibilitas quoque ipsa naturæ humanæ suadet propagatione opus esse, ne in duobus hominibus creatum à Deo genus humanum extingatur; ideoque est illis concessa propagandi potentia, quæ Angelis negata est, vt potest naturæ incorruptibilis. Hinc autem euidentis est non minus requiri legitimā generationē prolis ad honestam generationem speciei, quàm cibum ad honestam indiuidui conseruationem: ergo sicut propter istam datur in homine præceptum obligans ad cibum sumendum ex lege naturæ, ita & propter illam ad matrimonium contrahendum. Vnde hoc præceptum de matrimonio contrahendo non minus est per se notum, seu ex per se notis deductum, ac est præceptum de cibo sumendo.

Dico secundò, prædictum præceptum naturale obligare vrgente necessitate singulis, non copulatiuè, hunc, & istum, & illum, & omnes alios, sed tantum diuisiue, hunc, vel illum. Probatum dictum, quia cum quis extremè indiget, vel res publica periclitatur, singuli tenentur iure naturæ illi necessitati occurrere: ergo quando vrget necessitas conseruandi speciem humanam per matrimonium, tenentur singuli contrahere, non omnes copulatiuè, sed tantum diuisiue, quia cum per matrimonium paucorum possit subueniri illi necessitati, non est necesse vt omnes contrahant. Firmatur, nam in casu quo prudenter timerentur seditiones & bella contra bonum commune inter aliqua regna, nisi aliquis ex filiis Regis vxorem duceret, teneretur ille cælibem vitam non agere, sed illud matrimonium contrahere, vt concedunt omnes, & est certum, quia bonum commune Reipublicæ præferendum est particulari bono virginitatis, vel cælibatus: ergo, similiter si vrgeret necessitas propagandi genus humanum, tenentur singuli diuisiue iure naturæ contrahere; quia tunc strictius obligaret bonum commune, & publicum, nempe speciei humanæ conseruatio: ergo id præferendum esset bono priuato castitatis, vel cælibatus. Verum est in initio mundi, & tempore diluuii omnes prædicto præcepto fuisse obligatos copulatiuè, quia tunc maxima vrgeret necessitas propagationis speciei humanæ. Postea verò cum iam cœperunt homines multiplicari, & multi essent, qui vltro matrimonio vtentes, genus humanum satis superque propagarent, cessauit in singulis ea obligatio. Hinc

Dico tertio, præceptum istud naturale nec reuocatum esse, nec vnquam cessasse, sed nunc extare sicut antea; cessasse tamen eius obligationem modò tot iam multiplicatis hominibus. *Prima pars* dicti est communior inter Doctores, vt bene notauit Vasquez *citatus*. Ratio à priori est, quia hoc est præceptum naturale: ergo de eo philosophandum est ac de aliis præceptis naturalibus. At præcepta naturalia non extinguuntur, nec dicuntur reuocari, aut cessare, cessante causā, aut circumstantiā aliā necessariā, vt constat in præcepto naturali dandi elemosynam,

T 2

Explico

Explico simul ac firmo: nam aliud est non esse præceptum, aliud autem est in hac, aut illa occasione non obligare. Præceptum enim correptionis fraternæ naturale quidem est; tamen quia non obligat absolute in omni euentu, sed cum quibusdam circumstantiis requisitis, & hæc non semper concurrunt, ideo non semper obligat: id quod proprium est præceptorum affirmatorum: ob id tamen non dicimus, aut præceptum correptionis cessare, aut reuocatum fuisse; nam iudicium illud rationis in vniuersum semper manet, vt existente eâ circumstantiâ præceptum obliget; cessatio autem præcepti, seu reuocatio proprie dicitur permanente etiam circumstantia sub qua aliâs obligaret, vt constat in renouatione legum humanarum; quæ tamen reuocatio nequit reperiri legum naturalium, quæ irreuocabiles sunt. Ita ergo in præsentibus dictum est; nam circumstantia sub qua obligat præceptum naturale vtendi matrimonio, est necessitas propagandi genus humanum, qualis fuit in prima hominum creatione, & tempore diluuij, & nunc non est.

5 Dico *quanti*, prædictum naturale præceptum obligaret etiam Religiosos, si in mundo omnes homines præter illos interirent. Casus iste videtur fictus, neque vnquam futurus; eo tamen posito firmat nostrum dictum Sanchez *cit* & Sorus *in 4. d. 26. q. 1. a. 2.* Oppositum sentit Vasquez *cit.* etiam in eo casu non obligare, quia in eo euentu Religiosi rectè credere possent instare iam finem mundi: Probatur tamen illud, quia præceptum nubendi in ea necessitate strictius obligaret, quàm votum etiam solemne, pertinet enim ad bonum commune & publicum, videlicet ad conseruationem speciei humanæ: ergo seruandum esset, voto prætermisso: nam concurrentibus duobus præceptis incompossibilibus, illud quod strictius obligat, seruandum est. Neque verò sine speciali reuelatione posset tunc constare finem mundi adesse. Cumque tunc certum esset humanam speciem omnino periclitari, incertum autem an adesset finis mundi, tenerentur homines nubere: quia obligatio certa non tollitur per remissionem, vel liberationem incertam; sicut nec debitum certum per solutionem incertam.

6 Dico *quanti*, esse quoque præceptum diuinum positum matrimonij, quod obligauit primos parentes, & tempore diluuij; nunc verò non obligat. Ita cõmuniter Doctores. *Prima pars*, nempe esse tale præceptum, constat ex verbis illis Gen. 8. *Crescite & multiplicamini*, vt vidimus *scilicet* 2. Nec valet obicere, quia sicut id Deus dixit hominibus, dixit etiam aliis animalibus, quibus tale præceptum impositum non est: quia licet etiam aliis animalibus verba illa dicta fuerint; attamè diuersimodè intelligenda, iuxta diuersitatem eorum, quibus dicuntur. *Secunda pars*, nempe tale præceptum obligasse primos parentes: patet, quia Deus volebat absolute per eos genus humanum propagari, idque per matrimonij; ergo illis id præcepit, & obligauit; quia hic erat modus conuenientissimus suam voluntatem exequendi; aliâs enim fuisset primis parentibus planè liberum diuinam institutionem circa propagationem hominum frustrari, quod videtur absurdum. *Tertia pars*, quod nimirum tale præceptum obligauerit sub mortali Noè, & filios eius post diluuium ante genus humanum sufficienter propagatum, constat ob eandem rationem; & liquet etiâ ex verbis illis, quæ Dominus dixit Noè, & filiis eius, Gen. 8. *Crescite, & multiplicamini, ac replete terram.* Quibus verbis tamen non imposito primis parentibus, neque etiam illud renouauerit, quasi illud antea renouatum fuisset, aut cessasset; explicuit tamen tunc esse tempus obligationis eius; in quo quidem obligaret, etiam si Dominus non explicuisset. Quare olim ante sufficientem humani generis

propagationem in omni statu obligauit hoc præceptum sub mortali. Ex quo patet vltima pars, nunc iam cessare obligationem contrahendi matrimonij, quia nulla est iam necessitas modò propagandi genus humanum. Vnde D. Augustinus *lib. 9. de Genesi ad literam cap. 7.* egregie dixit; ideo hoc tempore virginitatem apud Deum magnum meritum habet, quia iam ex omnibus gentibus ad implendum Sanctorum numerum largissima hominum copia suppetat.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, concessio antecedente, negatur consequentia, si vrgeat necessitas propagandi genus humanum. Quare negandum est, spectato sine hominis multò magis inclinari ad seruandam virginitatem, quàm ad propagandum genus humanum, si vrgeat necessitas talis propagationis, cum id sit bonum commune, ad quod magis inclinatur natura, quàm ad suum bonum, & commodum particulare. Quare notandum est, nunc non pugnare consilium de virginitate, & votum continentie cum præcepto nubendi: quia cessauit hoc tempore talis præcepti obligatio. Vnde quado cessat prædicti præcepti obligatio, virginitas & calibatus est in consilio. Quando autem vigeat obligatio, non fuit in consilio; tenebantur enim eiusmodi præcepto etiam in statu innocentie.

Ad secundum, negatur minor: nam ratio naturalis dicat maius bonum esse attendere vniuersali bono, quàm propriæ, ac particulari perfectioni. Paulus verò rectè modò suadet castimoniam, & cælibatû, & hunc præfert coniugio, & vult vt homines sint cælibes; quia de facto modò nulla est necessitas propagandi genus humanum; neque morale sit vt omnes spontè matrimonio abstineant, cum ferè innumerabiles sint nuptiarum amatores; & ideo eos ad castitatem nunc inuitat, seclusâ necessitate conseruationis speciei humanæ, quia castitatis virtus præstantior est matrimonio, & excellentior, ac maior naturæ rationalis perfectio.

Ad tertium conceditur antecedens, & negatur consequentia: quando enim vrget necessitas propagandi genus humanum, obligat præceptum nubendi singulos non copulatiuè, sed diuisiue, quando videlicet per matrimonium nonnullorum potest sufficere subueniri huic necessitati. In eo verò casu spectaret ad Principem, vel ad Rempublicam hos compellere, & nõ illos, vel forte extrahendo aliquos, vel decimatione, vel alio modo, prout expedire iudicauerit absque vlla personarum contra iustitiam acceptione. Sicut quando necesse est aliquos tantum subire capitis periculum propter defensionem Reipublicæ, tenentur singuli diuisim illud subire, non verò copulatiuè; & ad Principem, vel ad Rempublicam spectat eos designare qui necessarii fuerint, qui etiam iure naturæ tenebantur ea in re Principi, vel Reipublicæ obedire.

Ad quartum, negandum est ideo præceptum naturale nubendi obligare, quia inclinatur natura ad talem actum, sed quia cum ipsa natura rationali est necessario connexus vsus matrimonij, quando id efflagitat bonum commune speciei humanæ propagationis, vt satis declaratum est.

Ad vltimum, iam constat solutio ex responsione adhibita tertio argumento.

SECTIO V.

An matrimonium sit homini naturale, & bonum, ac licitum.

Circa primum ratio dubitandi est, *Primo*, quia si matrimonij esset homini naturale, illud

illud non contrahere, vel vouere castitatem, vel virginitatem, esset contra hominis naturam; sicut quia est naturale homini conseruare vitam, est contra eius naturam vitam abbreviare, atque adeo & illicitum.

Secundo, si esset naturale homini matrimonij, fuisset contractum in statu innocentie: at nec Adamus in eo statu ante peccatum cognouit Euam, neque cum eo statu videtur matrimonium componi posse, quia matrimonium esse nequit sine aliqua corruptione, & omnis corruptio pugnat cum statu innocentie.

2 Certum tamen est apud omnes, hominem quâ animal rationale est, naturaliter inclinari ad matrimonij, tanquam ad medium conuenientissimum ad speciei humanæ propagationem. Probo id, quia quælibet res naturaliter inclinatur ad sui conseruationem: ergo cum res corruptibiles nequeant se perpetuo conseruare in indiuiduo, omnes inclinantur ad conseruationem speciei suæ per generationem, & ad rem genitam perducendam ad statum suæ naturæ conuenientem: ergo hoc ipso quod natura humana inclinatur ad speciei decetem conseruationem, inclinatur etiâ ad matrimonij tanquam ad medium necessarium: ad honestam enim & naturæ rationali conuenientem educationem, & patris & matris opera necessarium est, vt vterque perpetuâ societate inter se cõiungantur, quod per matrimonium fit: ex vago namque concubitu magnum detrimentum pateretur sobolis nutritio & educatio. Firmatur, nam inclinatio ad cibum est homini naturalis, quia cibus est necessarius ad vitæ conseruationem: ergo & inclinatio ad generationem, & matrimonium, quia per hanc conseruatur species; & ideo natura vtrique actioni addidit delectationem, quæ solet esse conditionum operationum, vt docuit Aristoteles 10. *Eth. cap. 4.*

3 Hinc colligo, in statu innocentie non omnes permansuros virgines, sed futurum tunc matrimonium, & illius vsus, claret id, quia quæ naturalia sunt, non fuerunt homini collata, nec oblata per peccatum; sed naturale est generi humano vt se per connubia multiplicet: ergo fuisset matrimonium etiam si non fuisset peccatum. Verum est in statu innocentie non futurâ inordinationem vsus rationis, ardorem effrenatum, inobedientiam membrorum, & alios defectus, qui modò in matrimonio experiuntur coniugati; & reperiretur etiam in statu puræ naturæ. Vnde hac de causa dicitur homo per peccatum iumentis comparatus, quia in pœnam peccati istam dissolutionem sentit. In statu verò puræ naturæ non esset pœna peccati, sed tanquam defectus naturæ.

4 Ad primum argumentum oppositum dico, non semper esse cõtra aliquam inclinationem naturæ, agere contra illam, vt comparetur maius aliquod bonum naturæ ipsi conueniens. Sic enim secundum hominis inclinationem est abstinere aliquando à cibo propter bonum virtutis & mortificationis, quod est maius bonum: pariter etiam erit, non nubere, vel castitatem vouere, ob præstantiam & excellentiam huius virtutis.

5 Ad secundum, constat in statu innocentie fuisset matrimonium contractum; quod si Adamus in eo statu ante peccatum non cognouit Euam, ideo fuit, quia statim vt Eua fuit creata, peccauit, & perdidit innocentiam. Verum est omnem corruptionem pugnare cõ statu innocentie. At matrimonium nullam corruptionem includit, nec illius membri diruptionem, sed solum virginei claustrum apertionem, per quam tunc etiam virginitas amitteretur; hæc enim necessario includit claustrum non apertum ex vi actus venerei.

6 Circa secundum, antiqui hæretici, vt videre est apud Vasquez *disput. 1. cap. 3.* damnarunt nuptias, & *Perez de Matrimonio,*

earum vsus licitum esse negarunt. Quod vrgeri potest, *Primo*, quia res bona & honesta potest esse materia voti, sed votum de matrimonio ineundo est nullum in omni euentu; ergo.

Secundo, vsus matrimonij aduersatur feruori charitatis, vt orationi; iuxta Paulum 1. *Cor. 7.* priuat etiam vsu rationis; ob quam causam ebrietas censetur esse peccatum, & præterea habet turpitudinem; ergo nequit esse honestus.

Tertio, vsus matrimonij indiget excusatione, nec conceditur à Paulo 1. *Cor. 7.* nisi secundum indulgentiam: at quod indiget excusatione, & indulgentia, non est bonum. Vnde Paulus id solum permittere videtur.

Vltimo, vsus matrimonij aduersatur virginitati, quæ est præstantissima virtus: ergo nihil habet boni & honesti.

Certum tamen est, & de fide, matrimonium & eius vsus licitum esse. Constat ex Paulo 1. *Cor. 7. 24.* *Si acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupsit virgo, non peccauit.* Et ibidem n. 38. *Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Et 1. ad *Timoth. 4. & 5.* & ad *Hebræos 13.* laudat Apostolus matrimonium. Scriptura quoque plena est exemplis virorum, qui Deo in matrimonio mirum in modum placuerunt. Præterea Deus ab initio instituit matrimonium, & ipsum approbavit, & benedixit in statu innocentie ante peccatum, vt videtur in præcedentibus sectionibus. Christus etiam Dominus suâ præsentia cum Matre, & Discipulis cohonestauit nuptias *1. cor. cap. 2.* & ipse instituit in Sacramento nouæ legis contractum ipsum matrimonij; ergo nequit hoc esse illicitum & malum. Denique ratio est euidentis, quia quoties res aliqua per se est ordinata, accommodata, & necessaria ad aliquem finem honestum & per se bonum, talis res est licita & bona; nam bonitas, vel malitia actus, vel medijs ex bonitate, vel malitia finis pensanda est. At præcipuus & intrinsecus matrimonij finis est procreatio, & educatio prolis modo conuenienti perfectioni hominis, vt homo est, dando scilicet esse, nutrimentum, & disciplinam, vt per se notum est, qui finis est per se, & ab intrinseco bonus, & necessario conformis rectæ rationi; ergo & matrimonij vsus ex se bonus erit; tamen per accidens ex coniugum malitia possit prauo fine vitari. Vtrum autem actus coniugij meritorius esse possit augmenti gratiæ & gloriæ, constat ex dictis meritorium esse posse: nam cum ex se sit actus honestus, si cætera habeat ad meritum requisita, quæ in materia de merito docuimus, non secus quàm aliis honestus, vitæ æternæ meritorius esse potest.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, constat, vt aliquid sit materia voti, non sufficere quod res sit bona, sed requiri, vt non sit maioris boni impeditiua, atque adeo cum matrimonio ex se sit impeditiuum castitatis, votum de illo nullum est, per se loquendo.

Ad secundum dico, quod opponitur directè & per se feruori charitatis esse malum, & peccatum saltè veniale; quod verò opponitur indirectè, & quasi negatiuè, non esse ex se malum & peccatum. At matrimonij vsus non opponitur directè & per se feruori charitatis, cum necessarius sit ad procreationem prolis; sicut sumptio cibi & potus, quæ necessaria est ad conseruationem vitæ, honesta est & licita, tamen suâ delectatione impedit negatiuè actum feruoris. Priuat etiam vsus matrimonij, si ita contingat, vsu rationis, cum causa, nempe procreandi prolem; & ideo non est malus; sicut somnus non est malus, licet priuat vsu rationis, quia id est medium per se necessarium

rium ad conseruandam sanitatem. At ebrietas, quia non est per se necessaria ad bonum aliquem finem, & sine causa priuat vsu rationis, ideo est ex se mala, quod si aliquando iudicio medicorum esset per se necessaria ad sanitatem tuendam, non esset tunc illicita; quia cum causa iusta id faceret. Denique turpitudine illa vsus matrimonij solum est poena peccati, & defectus naturæ, atque adeo non est mala moraliter.

10 Ad tertium, iam constat Paulum laudasse & approbasse matrimonium; ideo verò dixisse permitti secundum indulgentiam, tum quia impedit statum virginitatis, & cælibatus, qui perfectior est: tum maximè, quia vsus matrimonij frequenter exercetur cum peccato veniali ex malitia coniugum, non verò ex eo quod ex genere suo malus sit. Ad illud de excusatione, dico, vsus matrimonij indigere excusatione, & compensatione, non quia malus sit, sed quia adfert aliqua detrimenta, vt amissionem virginitatis, & cælibatus, quæ prudens non eligeret, nisi compensaretur aliquibus bonis. Addo, id quod excusatur non ex parte actus, sed ex parte operantis malum esse, vt cum dicimus, actum mendacij, v.g. ex suo genere malum esse, excusari tamen ob ignorantiam, vel inaduerentiam naturalem operantis; quod verò excusatur ex parte actus, non esse malum, atque hoc modo se habet matrimonium, & eius vsus.

Ad vltimum, verum est vsus matrimonij aduersari virginitati, & cælibatui, sed non quia malum, sed quia minus bonum, impossibile cum illa: homo verò non semper tenetur ad id quod perfectius est.

SECTIO VI

Quem fines contrahentes matrimonium debeant intendere, vt hoc valide faciant.

1 N Os hic non agimus de matrimonio vt sacramentum est, cuius finis vt sic, non est generatio prolis, sed sanctificatio suscipientium, quam nolle procul dubio est peccatum; sed prout est contractus quidam causans vinculum coniugij, & vt sic inquiritur, qualis finis desideretur vt validum sit matrimonium, an necessarium sit tria matrimonij bona intendere, ita vt non sit matrimonium si contrahentes explicitè ea excludant, vt si intendant contrahere non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum sacramenti, seu eius indissolubilitatem; vel intendant non generare, nec educare prolem, sed procurare sterilitatis venena, quod est contra bonum prolis; vel denique intendant negare sibi inuicem corpus, aliisque illud concedere, quod bono fidei aduersatur.

Est verò notandum, dupliciter posse esse sermonem de prædicta intentione, primo, quando ea deducitur in pactum, & conditionem obligantem. Secundo, quando talis intentio adhibetur, cæterum ea non deducitur in pactum, sed solum est mente retenta.

2 Circa primum, facile me expedit iuxta communioem doctrinam late supra exagitatam disputat. 16. Iuxta quam

Dico primo, certum esse contrahentes matrimonium debere intendere saltem implicitè translatione dominij corporum ad vsus conjugalem, & se obli-

gare ad illum obligatione radicali, ita vt si oppositum deducatur in pactum, sit irritum, & nullum ex natura rei. Hoc late ostendi prædicta disp. 16. sect. 5. Et ratio est, quia nihil potest subsistere sine substantia & essentia rei: at substantia & essentia matrimonij contractus consistit in consensu translationis mutui dominij corporum; ergo intentio huic contraria deducta in pactum destruit substantiam matrimonij & illud annullat.

Dico secundo, si contrahentes matrimonium intendunt se obligare contra tria prædicta matrimonij bona, contractum esse nullum ex ipsa rei natura. Id late ostendi prædicta disp. 16. sect. 6. Ratio est, quia obligatio seruandi tria prædicta matrimonij bona, quamuis non sit formaliter de essentia contractus matrimonij, est tamen proprietates illius inseparabilis, non secus atque ipsa obligatio radicalis reddendi debitum, vt claret, & ostendi supra disp. 13. sect. 9. ergo consensus & intentio requisita ad valorem matrimonij tendens explicitè in illius essentiam, virtute & implicitè saltem tendere debet in obligationem prædictorum bonorum; ergo nequit cum eo consensu ac intentione consistere, & componi consensus & expressa intentio deducta in pactum, directè contraria & repugans prædictis tribus matrimonij bonis: sunt enim hæc duo omnino opposita, ac impossibilia, atque ideo nequit contrahens intendere & se obligare ad opposita simul. Hinc

Dico tertio, intentionem in contrahentibus contra bonum prolis, cum pacto & obligatione euitandi prolem posituè efficere contractum matrimonij nullum. Id late ostendi supra dicta disput. 16. sect. 7. Ratio est, quia quamuis proles non sit de essentia matrimonij, est tamen quantum ad obligationem radicalem, in ordine ad illam, quia est passio consequens necessariò essentiam matrimonij. At obligatio ad aliquid contra illam agendum non potest stare cum hac obligatione, quæ ex matrimonij natura nascitur, & ideo rectè dicitur vitare, ac annullare matrimonij contractum.

Dico quarto, intentionem contrahendi matrimonium cum pacto & obligatione illud dissoluendi contra bonum sacramenti, omnino illud irritum ac nullum reddere. Hoc etiam est certum, vt docui prædicta disp. 16. sect. 8. Ratio est, quia talis intentio est contra substantiam matrimonij quæ perpetuitatem includit.

Dico vltimo, intentionem contrahendi matrimonium cum pacto & obligatione non seruandi fidem conjugalem, seu alterum cognoscendi, vel adulterandi, similiter reddere nullum matrimonij contractum. Ita cum omnino doctrina supra disp. 16. sect. 8. dicto tertio demonstro. Quia ex vero matrimonij contractu sequitur necessariò ac inseparabiliter tanquam passio, seu proprietates, obligatio seruandi fidem conjugalem, seu alterum non cognoscendi, vel non adulterandi: ergo consensus & intentio requisita ad valorem matrimonij tendit saltem implicitè in prædictam fidelitatis obligationem; ergo nequit eiusmodi intentio stare simul cum voluntate ac intentione obligationis ad oppositum prædictæ obligationis; esset enim manifesta repugnantia; ergo.

Hinc colligo intentionem contrahendi matrimonium cum obligatione & conditione aliquid illicitum faciendi quod non est contra substantiam matrimonij, nullo pacto reddere irritum matrimonium. Id late ostendo supra disp. 16. sect. 9. Et ratio est, quia cum tali obligatione non pugnat natura & substantia matrimonij, vt supponitur, & est certum; neque enim ex matrimonio nascitur obligatio euitandi fur-

tum, vel homicidium, v.g. ergo potest cum illa stare intentio & voluntas contrahendi matrimonium, iuxta mentem Ecclesiæ, quæ talem obligationem & conditionem tanquam non adiectam habet, sicut & impossibile. Firmo, quia omnes alij contractus & sacramenta ex pessimo fine adiuncto, seruatis substantialibus nunquam annullatur; ergo matrimonium minimè irritatur ob quemcumque peruersum finem in pactum deductum, qui eius substantiæ, & tribus bonis dictis non aduersatur.

8 Maior difficultas est circa secundum, qualis finis desideretur in matrimonio vt validum sit, an necessarium sit tria matrimonij bona intendere saltem implicitè; ita vt si contrahentes ea explicitè excludant, tamen non deducatur in pactum, sed tantum mente retineatur, reuera sit nullum, & irritum. Quia in re Sanchez cum multis lib. 2. disp. 29. n. 11. & 12. docet duo. Primum est contrahentes matrimonium saltem implicitè debere intendere bonum sacramenti, quod euenit quando non habent intentionem contrariam. Quare si quis intendat contrahere non in perpetuum, sed ad tempus, nihil facit. Probat, quia de ratione matrimonij est vinculum esse perpetuum; ergo qui intendit matrimonium inire dissolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium; cum intentio aduersetur essentia & naturæ ipsius. Vnde si quis sub ea ratione consentiret, reuera non haberet consensum ad matrimonium necessarium. Secundum est de intentione aduersa aliis duobus matrimonij bonis, corde solum retenta, nec in pactum deducta, vt si quis intenderet vitare prolem posituè, debitum negare & adulterari, sentit eam non vitare matrimonium, sed illud valere. Probat, quia ea intentio nihil conducens ad contractus substantiam aufert, quia si ille velit absolute contrahere, obligatur ex vi contractus ad non agendum aliquid contra prædicta bona, non obstante sua intentione. Optime enim stat velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi, vt qui verè iurat animo violandi iuramentum, nec ea intentio tollit obligationis valorem; ergo similiter stare potest matrimonium validum contrahere cum intentione seruandi fidem. Quare ponit Sanchez differentiam ac distinctionem, vt intentio contraria bono sacramenti irritet matrimonium, non autem intentio contraria bono fidei & prolis.

Hanc distinctionem non approbat Basilius Ponce 9 lib. 1. cap. 20. n. 9. & 10. Quia si semel ponatur eadem conditionem & intentionem esse contra substantiam matrimonij, parum refert an mente retineatur, an exprimat verbis, & in pactum deducatur; nam quouis modo deest consensus necessarius, & adest consensus omnino contrarius illi, qui requiritur ad matrimonium, cum sit consensus iste celebrandi contractum diuersæ rationis, atque contraria omnino substantiæ. Firmat hoc idem minurius discurrendo per duas conditiones contrarias bono prolis, & fidei. Nam contra bonum prolis, si quis contrahat & intendat posituè & contrariè inducere sterilitatis venena, vel foras emittere semen, tunc refert matrimonium ad finem contrarium cum fine operis; nam contractus matrimonij finis ex se, etiam sine intentione operantis, est proles & via ad generationem: ergo qui eo modo & non alio consentire vult, non solum habet alium finem in matrimonio, sed contrarium fini illi, siquidem cum eo fine contrahit. Cumque non sit talis contractus cum eo fine, eo ipso quod ille consentit in eum contractum sub eo fine euitandi generationem per actum contrarium, non habet consensum ad contractum matrimonij necessarium, & ex consequenti, siue retineatur in mente, siue exprimat verbis, vitiat ma-

rimonium. Præterea idem ostendit in intentione contraria bono fidei, scilicet, si ex quaestu te adulterandam tradideris. Nam si huius sensus sit, si sine iniustitia me te adulterandam tradideris; planè euerit naturam matrimonij, & vult contractum, ex quo non oriatur obligatio fidelitatis, atque ideo etiam si mente retineatur, vitiat contractum. Si verò sensus sit, dummodo quamuis cum iniustitia mea tuum corpus tradas cui voluero, & commiscearis illi. Et in hoc sensu, vel hæc tantum est turpis conditio, quæ non est contra substantiam & fidem, hoc est, obligationem fidelitatis; & sic non vitiat etiam expressa; habetur enim pro non adiecta. Aut si reuera est contra substantiam, quia refert matrimonium ad finem contrarium, in quo vxor vnus tantum esse debet, & non vsus corporis communis, quamuis mente retineatur, nocet. Quia non destruit contractum ex dispositione iuris positiui Ecclesiastici, sed naturali, atque adeo eodem iure repellitur. Vnde & in foro interno nullum erit illud matrimonium ex defectu consensus necessarii habentis eum finem, & non aliter contrahentis.

Ego verò dico primo, circa duo bona fidei & pro- 10 lis veram esse Sanchez doctrinam, & distinctionem ab illo allatam optimam esse, nec video cur eam improbauerit Basilius, cum ipse tandem in eius sententiam incidere videatur. Probo singula. In primis dico solum mente retenta, & quod non sit verbis expressa, & in pactum deducta. Nam si talis intentio deducatur in pactum, confurgit inde obligatio omnino contraria obligationi radicali illorum bonorum matrimonij, sine qua nequit consistere matrimonij contractus, & ideo est manifestè pugnant naturæ illius, eamque destruens. Si autem sit ea intentio solum mente retenta, tamen si sit contra bonum sacramenti, verè irritet matrimonium, quia ad bonum sacramenti est intrinsecum, & essentiale, vt vinculum sit indissolubile, & vt tale saltem implicitè intendatur; & ideo excludit actum intentionis contrahendi ad tempus; tamen ad bonum fidei & prolis, nihil obest in radice: nam per eam intentionem non excluduntur bona fidei, & prolis quoad sua principia, id est, quoad obligationem radicalem vsus eorum, sed tantum quoad executionem, quia est simplex intentio non ponendi in executione prædictorum bonorum vsus. Nam sicut promissio volentis se obligare, non verò illam adimplere, valida est, quia voluntas non adimplendi non destruit voluntatem se obligandi, quæ est de essentia veræ promissionis, vel saltem eius proprietates inseparabilis: ita pariter intentio se obligandi radicaliter ad bona fidei & prolis, quæ est necessaria ad validitatem contractus matrimonij, valida est, tamen si coniuncta sit cum voluntate & intentione ea non exequendi, quia hæc secunda intentio non destruit primam, quæ est simpliciter necessaria ad valorem matrimonij. Vnde rectè notauit Sanchez in hoc casu, duplicem esse intentionem, vnam per se obligandi radicaliter ad bonum fidei & prolis, aliam nolendi in executione adimplere eam obligationem radicalem; & hanc rectè dicit, dum solum est mente retenta, & in pactum non deducta, non vitare, nec destruere matrimonium, quia non opponitur bonis fidei, & prolis in suis principijs, id est, quoad obligationem radicalem, sed tantum quoad executionem ea nolle seruare. Quapropter idem Sanchez docet ibidem num. 12. Si quis contraheret non intendens se obligare ad procreandam & educandam prolem, vel non impediendam posituè, vel ad seruandam fidem, & ad non adulterandum, esset irritum matrimonium; quia cum horum obligatio radicalis sit

intrinsicæ & inseparabilis ab essentia matrimonij contractus, talis intentio eius naturam excluderet. Et hoc aperte voluit D. Thomas in 4. d. 31. q. 1. a. 3. in corpore, sic dicens: Fides & proles secundum quod considerantur in suis principiis, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandi fidem, sine quibus matrimonium esse non potest, & sic accipiendo fidem & prolem sunt essentialissima in matrimonio. Quare sententia Sanchez adducta verissima est. Tandem in eammet incidere Basilium probamus; nam iste auctor n. 11. duo expressè docet quæ certè negari non possunt. *Primum*, aliud esse expressè consentire, vel intendere per contractum matrimonij non opponi bonis ipsius; aliud verò consentire illis, cum proposito tamen non adimplendi id quod debetur proli & fidei. Vnde hæc duo ponit tanquam omnino diuersa, sicut nos posuimus, & ponit Sanchez ab eo perperam impugnatus. *Secundum* est, ad obligationem contractus matrimonij, non esse necessarium animum adimplendi, quod est dicere, voluntatem & intentionem non implendi vsum bonorum matrimonij non obesse naturæ ipsius, nec vitare, nec annullare matrimonium. Hoc autem est omnino idem quod nos dicimus, & quod dicit Sanchez, nempe valere matrimonium contractum, etiam si habeat adiunctam intentionem non adimplendi, neque exequendam vsum bonorum fidei & prolis.

¶ Dico *secundò*, circa bonum sacramenti præcisè ut sic non posse haberi intentionem illud non adimplendi, si validus sit matrimonij contractus. Ita communiter Doctores, & expressè D. Thomas in 4. dist. 31. q. 1. a. 3. ubi dicit, sine bono sacramenti nunquam est matrimonium, at potest esse sine fide, & prole. Ratio est adducta iam supra, quia bonum sacramenti est bonum indissolubilitatis, quod est ad eò intrinsicè contractui matrimonij, ut nequeat quis illum contrahere cum dissolubilitate ad tempus.

Dices, sicut in illis duobus bonis fidei & prolis distinximus inter obligationem radicalem, & adimplentionem, seu executionem, cur & in bono sacramenti, seu indissolubilitatis non sunt hæc duo distinguenda absque vlla differentia, nam benè potest quis contrahere cum animo se obligandi ad perpetuò viuendum cum vxore, & tamen habere propositum nunquam habitandi cum illa. Respondeo indissolubilitatem coniugati, seu bonum sacramenti non consistere in hoc quod simul viuatur cum vxore, sed in hoc quòd vinculum ex se sit perpetuum, ut viuente illa non possit contrahere cum alia; & ita idem esse vinculum, & esse indissolubile. Quare non pertinet ad bonum sacramenti non separari ab vxore quoad thorum, sed tantum ut vinculum sit indissolubile. At verò ad bonum fidei & prolis pertinet, non tantum obligatio radicalis ad ea seruanda, sed etiam ipsorum bonorum executio, & adimpletio, & hæc duo sunt distinguibilia, & separabilia, ut vidimus.

SECTIO VII.

Quem finem contrahentes matrimonium debeant intendere, ut id licitè & sine culpa faciant.

¶ *Præmissis* claritatis gratia duplicem distinguendum matrimonij contractum, alium ordinarium, qui ordinariè ferè semper fit animo consummandi ordinatum ad prolis generationem; & alium extra-

ordinarium, qui contrahitur animo & voluntate expressè non consummandi, non intendendo sobolem, nec remedium concupiscentiæ. De vtroque contractu videndum quis finis desideretur in contrahentibus, ut omnis vitetur culpa.

Circa contractum matrimonij ordinarium qui ordinariè fit ab hominibus, varij sunt modi dicendi Doctorum, qui videri possunt apud nostrum Sanchez lib. 1. disp. 29. q. 3. & Basilium Ponce lib. 1. c. 21. Ut quid ipse sentiam, facilius dicam: prænoto, prædictum matrimonij contractum habere pro fine proprio per se primario, naturæ officii, seu sobolis propagatione. Ut enim vidimus *sect. 2. & 3.* primò & per se fuit institutus ad honestam multiplicationem generis humani. Habere quoque pro fine proprio secundario expositionem peccati Adami, ratione cuius est in nobis rebellio carnis, remedium concupiscentiæ, & omnè vitare fornicationem. Ultra hos fines potest contrahens alios extraneos intendere, ut pulchritudinem, diuitias, salutem, delectationem, pacem, & alia similia.

Dico ergo *primò*, esse peccatum ex genere suo mortale contrahentes excludere sobolis propagationem, ac generationem eam impediendo politia actione contraria, vel rei debitæ omissione, hoc est certum apud omnes. Ratio est, quia hoc fit, vel illicitè negando debitum, vel procurando abortum, aut sterilitatem, quæ sunt mani feste peccata mortalia.

Dico *secundò*, nullam esse culpam ex se contrahere matrimonium ob naturæ officium, vel sobolis propagationem. Hoc etiam est indubitatum, quia iste est finis præcipuus & honestus, ob quem institutum est matrimonium, aliàs Deus aliquid illicitum instituisset; ergo recta est ordinatio, & valde honesta, dirigere contractum ad hunc finem, ad quem est institutus. Vnde etiam infero, licitum esse contrahere matrimonium intendendo secundariò, & minus principaliter remedium concupiscentiæ, habendo pro primario fine prolis generationem, quia secundariò in hoc remedium quoque ordinatur.

Dico *tertiò*, posse contrahi matrimonium sine peccato, optando generationem non sequi, ex honesto fine. Ita sentire videtur Soto in 4. d. 30. q. 1. a. 2. *conclus. 3.* Plaza de delictis lib. 1. cap. 6. n. 34. Coninch *disp. 25. dub. 2. conclus. 2.* Basilium Ponce lib. 10. c. 8. n. 3. & alij. Ratio est, quia tale desiderium accipit honestatem ex fine honesto; ergo est licitum & honestum. Firmo exemplo pauperis, qui sentit magnos stimulos carnis, & timens ne labatur, ducit vxorem, & quia non habet media vnde possit alere proles, optat sibi eas non nasci. Vel etiam ducit vxorem aliquam, quam credit iam sterilem, ne prolium multitudine grauetur. Hoc ergo licitè fieri posse ostenditur, quia coniugati ob iustam causam, videlicet si ob paupertatem non possunt bene alere proles, licitè optant, dum vtuntur matrimonio ut illis plures liberi non nascantur; neque enim ea voluntas non habendi plures filios quàm alere possunt, vitiosa est, cum bono fine vestiatur, nempe ratione defectus diuitiarum ad eos liberos alendos. Imò licitè in hunc finem ex mutuo consensu possunt se abstinere ab actu coniugali, ut hæc omnia ostendam *disp. 49. sect. 2.* de debito coniugali, & docet Sanchez cum multis lib. 9. disp. 8. n. 10. & *disp. 25. n. 1.* si ergo possunt coniuges ob iustas causas vti copula, cum desiderio ne nascatur illis proles, manifestè sequitur posse licitè velle matrimonium, eiusque vsum, non intendendo generationem, & optando ne sequatur ex honesto fine.

Dico *quarò*, licitè & honestè contrahi matrimonium, nihil aliud intendendo, quàm concupiscentiæ remedium. Ita multi, quos refert & sequitur Basilium

lib. 1. cap. 21. n. 4. Idem docet Coninch citatus, n. 16. & Hurtado *disp. 4. difficult. 3. n. 9.* Probatum primò ex Paulò 1. Cor. 7. sic dicente. *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquaque suum virum habeat.* Vbi nulla facta mentione generationis, nec alterius finis, consulit Apostolus propter vitandam fornicationem habere vxorem. Illud verò quod subdit, *Hoc secundum indulgentiam dico, non secundum imperium*, quo innuere videtur se id dicere secundum permissionem; non obest vllò modo: quia non significat in eo contractu, vel vfu esse culpam; aliàs non suaderet ad illum, sed significat esse minorem perfectionem, quàm in abstinentia à copula: sicut quando subdens, ait, & si nupserit virgo, non peccabit, ego autem vobis parco; non significat reperiri culpam in nuptiis, cum immediatè antea dixerit non reperiri peccatum, sed in eis esse minorem perfectionem, quàm in cælibatu. *Secundò*, finis iste licitus est & honestus, & proprius huius contractus, quamuis in eum sua natura secundariò ordinetur; ergo poterit licitè iste solus intendi à contrahente matrimonium: patet consequentia, quia nulla lex cogit ut opus aliquod assumatur ob finem principalem, satis est ut assumatur propter finem honestum, ad quem obtinendum habeat apertitudinem. Sic enim oculi præcipuè nobis dati sunt ad viuendum, & tamen rectè deferuire possunt ut alteri aliquid inuamur, dum hoc honesta vtilitas postulat. Vox etiam articulata nobis præcipuè data est, ut nostros conceptus aliis explicemus, & tamen sine peccato ea vtiur ad cantandum. *Tertiò*, ad vitandam fornicationem in altero coniugè licitè potest contrahi matrimonium, ut concedunt omnes: ergo potiori iure licebit ad vitandam fornicationem in se, cum multò magis, & saltem primariò teneatur quis suæ saluti consulere.

Dices pro Sanchez contrarium asserente, esse aliquam inordinationem, quamuis leuem, quando contrahentes possunt secundum communem spem generare filios, solum ordinare matrimonium ad vitandam fornicationem; quando enim non possunt generare, quid mirum si non sit contra rationem solum intendere remedium concupiscentiæ? Sed contra est, quia si iuuenis sterilis potest licitè vitandam fornicationem, relicto sine generationis matrimonium inire; ergo poterit etiam qui est fecundus, quia contractus matrimonij in vtroque ex natura sua ordinatur ad eodem fines, & eodem modo. Firmo, quia si ratio exigeret, ut in assumptione alicuius operis eius finis principalis principaliter intenderetur, certè qui non possit illum principaliter intendere, non possit licitè opus illud assumere: ergo iuuenis sterilis & senex qui non potest in assumptione contractus matrimonij efficaciter intendere prolis generationem, non possit licitè contrahere matrimonium; quod tamen dici non potest.

Dico *quintò*, licitum esse & honestum contrahere matrimonium ob alios fines contractus matrimonij extraneos, aliàs licitos & honestos, v.g. propter pacem, vel ob salutem, ob nobilitatem, & ob diuitias. Ita DD. relati *precedenti dicto.* Ratio est, quia prædicti fines non sunt mali, & possunt esse honesti; ex alio capite non tenentur contrahentes alios fines per se intrinsicè matrimonio intendere; nam inde fieret senes, vel qui sunt eà prouecta ætate, ut nec apti sint ad prolis generationem, nec iam patiantur graues stimulos carnis, non posse licitè contrahere matrimonium, quia ob neutrum finem intrinsicè prædictum contrahere possunt. Firmo, quia absque vllò fundamento dicitur esse contra rationem, quòd assumens aliquod opus, relicto eius proprio fine, il-

lud assumat, & ordinet ad alium finem & effectum, quem possit communicare & habere, dummodo sit licitus & honestus, quamuis minus honestus quàm proprius. In hoc enim nulla apparet inordinatio. Nam qui orationem, qui est actus religionis quo Deum colimus, fundit, ut à Deo castitatem obtineat, quæ est minus honesta quàm religio, nihil inordinatum facit, quia verè ordinat ad id, ad quod potest ordinari, & aliàs est licitum & honestum. Hinc colligo contrahentes ob pacem publicam, honestius intendere hanc, quàm generationem, vel concupiscentiæ remedium: quia ille finis honestior est, & magis obligat quàm hi alij fines; hi enim exiguum bonum priuatum spectant, ille verò publicum respicit bonum magni momenti.

Obiicies, esse inordinationem & peccatum saltem veniale, ut contrahentes sic matrimonium, ordinent illud cum sit sacramentum, ad res inferioris ordinis, ut ad diuitias, nobilitatem, & similia. Cæterum respondeo eos qui contrahunt matrimonium ab fines prædictos ei extraneos, non ordinare illud ut sacramentum in prædictos fines, sed ut contractum, in quo nullam irrogat iniuriam sacramento. Quemadmodum enim matrimonium per se primò habet rationem contractus, qui consequenter eleuatus est ad esse sacramenti; ita contrahentes communiter intendunt per se primò contractum, & tantum consequenter sacramentum. Quando igitur contrahunt propter diuitias, nobilitatem, vel similes causas, propriè solum dirigunt matrimonium in hos fines, prout est contractus quidam causans vinculum coniugale; atque ad eò eà ratione nequeunt dici vti sacramento in finem indebitum, aut ei inferre iniuriam. Imò, ut rectè notauit Gaspar Hurtado *difficult. 3.* citatà ad finem, qui sic contraheret matrimonium ordinando illud ut sacramentum in prædictos fines, nullam irrogaret iniuriam sacramento, dum positiuè non excluderet finem recipiendi gratiam, quem nullus excludit. Nam finis matrimonij ut sacramentum est, non est generatio prolis, sed sanctificatio suscipientium, quam nolle, proculdubio est mortale peccatum sacrilegij, grauem irrogans iniuriam sacramento.

Dico *sexto*, licitum ex se esse contrahere matrimonium ob capiendam delectationem carnalem ipsi actui annexam, ut auidius appetatur ad conseruationem speciei, tamen moraliter loquendo, & ut in plurimum, siue per accidens, sit venialis culpa. Primam partem dicti defendunt Basilium Ponce lib. 1. c. 21. n. 7. & Gaspar Hurtado *disp. 10. difficultate secundà, prope finem.* Ratio est, meo iudicio, euident, quia si in tali delectatione ex se esset culpa venialis, etiam minima, actus coniugij ex se habens illam delectationem sibi annexam, nullo pacto licitus esse posset. Vnde similiter nec potuisset esse licitus contractus matrimonij ordinatus ad prædictum actum coniugalem, propter generationem prolis, cum nulla possit esse obligatio ad culpam venialem; ergo dicta delectatio & voluptas carnalis ex se verè est licita, sicut & actus coniugij. Igitur per se licitum esse contrahere gratia voluptatis ipsi actui coniugali annexæ. Firmo, quia sicut in natura rationali est appetitus honestus ad cibum quo vita conseruatur, ita etiam est appetitus moderatus ad generationem, per quam ipsa natura multiplicatur; & sicut ut auidius appetatur cibus, natura addidit in cibo delectationem, ita ut auidius quoque appetatur generatio, addidit quoque eadem natura delectationem; est enim voluptas & delectatio condimentum operationum, ut dixit Aristoteles 10. *Ethic. c. 4.* ergo sicut licitum est ex se intendere delectationem

delectationem illam, quæ est in cibo, vt auidius cibibus appetatur, & eo sine cibum sumere; ita licitum est ex se contrahentes matrimonium intendere delectationem illam, quæ est annexa generationi, & propter illam capiendam inire matrimonium, & actum coniugalem exercere. Quæ enim disparitas assignari potest, seruata moderata delectatione in vtroque appetitu, & vtraque operatione? Vnde Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 12. n. 5.* loquens de delectatione actui coniugali annexa, optime sic dixit, delectatio illa non est in se praua, imò natura ipsa sagaciter adiunxit illi actui delectationem, propter bonum prolis, vt eius generationi auidius homines vacarent, sicque species conseruaretur: sicut in ciborum esu delectationem posuit ob indiuidui conseruationem. Quare dicendum est omni vacare culpa, nisi nimius voluptatis excessus procuretur; quia nulla est culpa vti matrimonio, fruendo delectatione, quam natura adiunxit propter honesti finis necessitatem. Hæc noster Sanchez. Secunda pars dicti constans est apud Doctores, quia raro accidit sine peccato veniali exerceri actum coniugalem, propter vehementiam voluptatis & nimium voluptatis excessum qui in eo actu procuratur à coniugibus, vnde, moraliter loquendo, ferè semper est excessus in tali actu. Atque ob hanc causam sæpè D. Augustinus affirmat in vsu coniugij esse venialem culpam. Præcipuum illius testimonium est *lib. de bono coniugali, cap. 6. tom. 6.* ibi, Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentiæ verò fatiandæ; sed tamen cum coniuge propter fidem thori, venialem habet culpam. Atque eodem modo accipienda sunt & intelligenda dicta SS. PP. Fulgentij, Chrysostomi, & Basilij, quæ expendit Basilus *cap. 21. citato num. 9.*

10 Noster verò Sanchez *lib. 9. disp. 11. n. 4.* ideò existimat actum coniugalem solius voluptatis tali actui annexæ, exercitum esse culpam venialem ob delicti ordinis peruerisionem, cum actus suapte natura tendens ad prolis bonum, referatur ad finem voluptatis capiendæ. Et firmat, quia bonum delectabile quod est naturæ sensitivæ consonum, non potest rectè esse finis operationis humanæ, sed solum bonum honestum, quod naturæ rationali conforme est. Addit, abusum rei esse, quærere actum propter delectationem illi adiunctam; cum delectatio sit propter ipsum actum, non verò actus propter delectationem illi adhaerentem. His tamen non obstantibus adhæreo semper dicto tradito, licitum esse ex se, & omni culpa vacare, contrahere matrimonium ob capiendam delectationem ipsi actui coniugali annexam. Quoniam finis iste non est malus, sed licitus & honestus, nempe delectatio illa annexa; medium etiam est licitum, scilicet actus coniugalis; non ergo est, vnde malitia deriuatur. Neque enim est inordinatio aliqua, quod referatur actus coniugij ad alium finem ex se honestum, præter intrinsecos fines: esset quidem inordinatio si hos positivè excluderet, aut respuerit, non verò tenetur illos intendere; satis est vt moueatur ex fine ex se non malo, sed honesto. Nam, vt dixi *supra*, penitus omisso alicuius operationis fine primario, possumus illam rectè exercere propter alios fines honestos. Vnde in hac re nullus est abusus rectæ rationi difformis, cum intendatur operatio propter finem honestum; potest quidem actus esse minus perfectus, sed non difformis, nec contrarius rectæ rationi. Denique falsum est bonum delectabile, quod est naturæ sensitivæ consonum, prout etiam est naturæ rationali conforme, non posse esse rectum & honestum finem operationis humanæ: sicut autem delectatio annexa cibo est conformis naturæ rationali, vt cibus sumatur necessa-

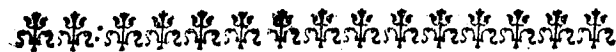
rius ad vitæ conseruationem; ita & delectatio actui coniugali annexa ex se potest esse conformis eidem naturæ, vt exerceatur generatio necessaria ad multiplicationem naturæ.

Dico *ultimo*, licitum esse contrahere matrimonium 11 ob motiuum & causam tuendam, aut restaurandam salutis. Id docet Almaynus *in 4. a. 31. q. unica.* Maior *ibidem conclus. 4.* Emanuel Sà *v. Debitum coniugale, n. 5.* Henriquez *lib. 11. c. 15. n. 5.* Coninch *disp. 34. dub. 1.* Basilus Ponce *lib. 10. c. 8. num. 9.* Hurtado *disp. 10. difficult. 1. n. 6.* & alij. Clarè constat ex dictis, nam ob finem honestum extrinsecum, relicto adhuc omni fine proprio, licet inire matrimonium, illudque consummare. Nulla enim est neque ostendi potest inordinatio in eo quod quis relicto proprio fine operis id assumat ad alium finem honestum, ad quem habet proportionem. Est verò matrimonium, & eius vsus naturaliter proportionatus ad eum effectum, vt & Medici docent. Quod autem alio etiam modo possit conseruari sanitas, vel recuperari, parum refert, neque conuincit culpam venialem etiam minimam; quia satis est ad omnem illam vitandam vti medio ex se licito, & aliàs conuenienti, & proportionato.

Circa aliud matrimonium quod non est ordinarium, sed omnino extraordinarium, & raro initur, cum animo & voluntate expressa per votum, vel pactum non consummandi, & nunquam se cognoscendi. Suppono tale matrimonium fieri posse validè & licitè, & ratione illius verè esse dominium directum in mutua corpora, imò & habere aliquem vsus, vnde non esset prorsus dominium inutile; quia tale matrimonium ratione dominij translati efficeret, vt coniuges nequirent aliud contrahere matrimonium, & cum aliis dormiendo adulterium committerent; & si se mutuo cognoscerent, non fornicarentur; & si non vouissent castitatem, nec se obligassent aliqua pacto, vel illius voti dispensationem habuissent, aut eam obligationem mutuo consensu dissoluissent, possent sponte se cognoscere absque villo peccato. Quæ omnia late ostendi *suprà disp. 16. scilicet 6.* De hoc ergo contractu matrimonij, si contrahentes sunt impediti ad generandum per votum, vel pactum in ipso contractu matrimonij in initum, & graues stimulos carnis non sentiant, certum est non posse intendere illum propter intrinsecos duos matrimonij fines, nempe bonum prolis, & remedium concupiscentiæ, quia expressè à tali contractu excluduntur prædicti fines. Quare præter mutuam corporum traditionem quæ adstricti sunt, alios fines extraneos intendere possunt ritè & honestè, vt mutuam animorum coniunctionem, cohabitationem in eadem domo, cum mutuis obsequiis ad hanc vitam transigendam necessariis, & ad familiam sustentandam; diuitias, nobilitatem, & similia, quæ ex se mala non sunt, & honesta esse possunt, vt constat ex dictis in hac sectione.

De fine autem & motiuo quod habuit SS. Virgo 13 ad matrimonium contrahendum cum S. Iosepho, cum ipsa virginitatem vouisset, constat apud SS. Patres, & DD. B. Virginem ex diuina reuelatione, ac speciali Spiritus sancti directione contraxisse matrimonium, vt dixi *suprà disp. 13. scilicet 8.* Vnde potissima ratio nubendi illi fuit, quia intellexit hanc fuisse diuinam voluntatem. Et quamuis nubere voluerit, vt in externo statu & vitæ genere suæ genti sese accommodaret, & morem gereret; & fortassè etiam vt Sacerdotibus, & parentibus si viuebant (hoc enim incertum est) obediret: tamen præcipuum motiuum fuit diuinum beneplacitum. Ex parte verò Dei, & diuinæ prouidentiae quæ hoc matrimonium specialiter ordinauit, fuerunt multæ congruentes rationes,

nes, quas congerit, & rectè ponderat D. Thomas 3. p. 2. 2. a. 1.

DISPUTATIO XIX.

De matrimonio prout est Sacramentum nouæ Legis.

MACTENVS egimus de matrimonio prout contractus est, & vinculum naturale commune omnibus etiam infidelibus, eiusque naturam, & causas, ac conditiones explicuimus. Quoniam verò in lege Euangelica eleuatum est matrimonium à Christo Domino, vt sit sacramentum nouæ legis, causans gratiam ex opere operato in omni illud contrahente sufficienter disposito, siue non habente obicem; ideò de illo vt habet rationem sacramenti sic sumpti instituitur disputatio præsens, & de omnibus ad illud spectantibus in ratione sacramenti.

SECTIO I.

An matrimonium sit sacramentum nouæ legis à Christo Domino institutum.

1 N Egant antiqui hæretici, quos refert noster Cardinalis Bellaminus *lib. 1. de matrim. cap. 1.* & noui Lutherus, & Caluinus multa obiciunt, quæ quia nullius sunt roboris, omitto. Solum proponam nonnulla vt res ipsa magis declareretur. Obiici itaque potest,

Primo, quia vnum sacramentum non pugnat cum altero, sed matrimonium pugnat cum sacerdotio; ergo non est sacramentum.

Secundo, si esset sacramentum, non posset pro illo accipi pecunia, vt verè accipitur, quæ pro sacramento accipi non potest absque simonia, quia pecuniæ donatio, & acceptio pro sanctificante gratia, vel re eam conferente, simonia est.

Tertio, Ecclesia materiam sacramentorum mutare nequit, non enim potest mutare essentialia sacramentorum; ergo cum efficiat aliquas personas matrimonij incapaces, illud non erit sacramentum. Firmatur, quia materia & forma omnium sacramentorum tradita est certa, & determinata in decretis Pontificum, in Conciliis, præsertim Florentino, & Tridentino: de materia & forma matrimonij certa nec verbum dicunt; ergo signum est non esse sacramentum.

Ultimo, reliqua sacramenta consistunt in re sacra, quæ à ministro applicantur ipso suscipienti: adhibentur ad aliquid supernaturale: debent ab alio conferri suscipienti. Quæ omnia contraria sunt in matrimonio, quod solum videtur primariò institutum ad generationem; & in eo contrahentes simul sunt eius ministri & suscipientes.

2 Dico *primo*, de fide esse, matrimonium esse propriè Sacramentum nouæ legis. Multi id probant ex illo Pauli ad *Ephes. 5.* vbi Apostolus vt suadeat viris diligere vxores suas tanquam carnem propriam, sicut Christus dilexit Ecclesiam, adducit verba illa quæ Adam *Genes. 2.* pronuntiauit in paradiso, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & ad-

hærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Ipse verò proximè subiungit, sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & Ecclesia. Cæterum noster Vasquez late probat *disp. 2. de matrimonij sacramento cap. 6.* ex hoc loco non conuincit matrimonium esse strictè & propriè sacramentum significatiuum, vel causatiuum gratiæ sanctificantis dandæ per ipsum, sed tantum esse sacramentum lato modo pro signo rei sacræ diuinitus instituto: significat enim coniunctionem Christi cum Ecclesia. Efficax igitur huius veritatis probatio sumenda est ex consensu vniuersalis Ecclesiæ tam Græcæ, quàm Latinæ, quæ in Concilio Florentino sine contradictione definiuit matrimonium esse verum legis nouæ sacramentum. Id enim definitum fuit ab Eugenio I V. in dicto Concilio. Nam in decreto fidei pro Græcis & Armenis, quod est post vltimam sessionem, inter Ecclesiæ sacramenta, quæ dixit esse signa gratiæ, & illam continere, atque conferre, matrimonium numerauit. Idem definiuit Lucius II I. in *cap. ad abolendum, de hæreticis*, vbi præcipit, tanquam verè hæreticos puniri eos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de Baptismate, seu peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis aliter sentiunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia: connumerans enim matrimonium inter reliqua sacramenta, planè indicauit hunc esse sensum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ; ac proinde eos qui sentiunt matrimonium non esse sacramentum, manifestè errare. Extat etiam præclara Concilij Tridentini definitio de hac re *sess. 7. can. 1. de sacramentis*. Vbi damnatur qui negauerit septenarium numerum sacramentorum, inter quæ numerat Concilium *ibidem* matrimonium, & qui negauerit ea fuisse à Christo instituta. Et *sess. 24. c. p. unico, & can. 1.* vbi speciatim de matrimonio definitur esse vnum ex septem Ecclesiæ sacramentis à Christo Domino institutum. Fundamentum verò huius definitionis fuit traditio constans Ecclesiæ, quam aliqui ex Patribus nobis scripturam reliquerunt. Constat enim ex eis matrimonium in Ecclesia à tempore Christi tanquam rem sacram tractari, atque adeò ritibus sacris semper celebrari consueuisse, vt tradit Euaristus in *epistola prima*, quæ est ad omnes Episcopos Africanos *cap. 2.* & refertur *canone aliter 30. q. 5.* affirmans hanc esse traditionem ab Apostolis, & eorum successoribus acceptam. Sic manet conclusio vt fidei dogma firmata. Neque enim, vt rectè notauit Vasquez *citatus*, omnia fidei nostræ dogmata Scripturæ testimoniis confirmari possunt, quando multa solâ traditione nobis constant, & hac solâ ducta Ecclesia ea definiuit. Sic ea de causa definiuit, matrimonium in lege gratiæ esse sacramentum. Non enim video id clarè demonstrari posse ex aliquo sacræ Scripturæ loco. Vnde notandum, Tridentinum, quod semper asserre solet aliquem Scripturæ locum ad probandam veritatem aliorum sacramentorum, id non præstare in matrimonio. Ratio etiam & congruentia suadens prædictam conclusionem est, quia ad suauem iugum Euangelij spectabat, vt iugum matrimonij de se satis difficile ac graue haberet annexam rationem sacramenti, vt haberet etiam ex opere operato annexam gratiam, eiusque auxilia quæ conferret ad alleuianda onera matrimonij, & ad prolem rectè & piè educandam, ad conciliandos item coniuges per amorem, & tandem ad medendum concupiscentiæ; ergo credi debet ita esse factum à Christo. Firmo hoc idem ex Christi erga Ecclesiam singulari charitate, ac prouidentia. Quæ cum augetur corporaliter per matrimonium, sicut per Ordinem spiritaliter, congruum fuit

fuit quòd sicut hunc Ordinè Sacramentum esse voluit, ita idem de matrimonio voluerit; cum ad proprios huius Ordinis actus magis necessaria gratia esse non possit, quàm ad proprios matrimonij, qui sunt vnus viri cum vna coniuge totà vita conuictus in pace & concordia, mutua vtriusque dilectio, coniu- galis fides, prolis non ex libidine, sed ex honestate generatio, genitæ educatio & institutio in fide, reli- gione, & pietate Christiana.

3 Dico secundo, matrimonij Sacramentum à Christo Domino fuisse institutum. Hoc etiam est de fide, definitum in Concilio Tridentino *sess. 7. can. 1.* Idem specialiter definitum est *sess. 24. de Sacramento mat- rimonij can. 1.* his verbis. Si quis dixerit matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis Eu- angelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, neque gra- tiam conferre, anathema sit. Constat igitur certum esse de fide, illud Christum instituisse.

4 Quando verò illud instituerit Christus, incertum est. Nam Viguierius *lib. instit. cap. 16. §. 7.* existimat instituisse, dum, vt refertur *Ioan. 2.* interfuit nuptiis. Verùm eo loco nihil aliud de Christo legimus, quàm quòd eas suà præsentia, & mirabili aquæ in vinum conuersione cohonestarit; ibi verò nullum signum huius institutionis à se tunc factæ, vel faciendæ, nec argumentum præbuit. Communiter Doctores, quos sequitur Sanchez *lib. 2. disput. 4. num. 5.* sentiunt, ma- trimonij Sacramentum tunc fuisse à Christo institutum, cum *Matth. 19.* dixit, *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Verùm cum his verbis, vt & proximè præcedentibus, Christus matrimonij naturam solùm expresserit, & indissolubilitatem vinculi, & non ampli- us, in posterum vinculum prædictum per dispen- sationem ab hominibus, ex auctoritate Dei esse sol- uendum; quod certè haberet, vel habere posset, ta- meti non esset, aut nunquam foret Sacramentum, propterea censeo, ex prædictis Christi verbis non bene probari posse tunc matrimonij Sacramentum fuisse à Christo institutum. Firmo, quia ibi Christus lo- curus est de omni vniuersum matrimonio, non Chri- stianorum modò, sed & Iudæorum quoque tunc tem- poris, & nunc etiam omnium infidelium absque vlla exceptione; vnde alioquin probaretur, omne, de quo Christus loquebatur, matrimonium esse Sacra- mentum. Alij, in nocte cœnæ dicunt institutū fuisse. Sed non video ex Scripturis, aut Conciliis, aut Patribus sufficiens fundamentum existimandi Sacra- mentum hoc institutum fuisse ante Christi passionem & mortem. Quare probabilius iudico cum nostro Ludouico Meratio *tract. de matrim. disp. 2. sect. 7. ad finem,* fuisse institutum à Christo Domino post resurrexerunt, aliquo nimirum dierum illorum qua- draginta, quæ ab eiusdem resurrectione ad ascensio- nem vsque fluxerunt. Moueor, quia nullum habemus argumentum fuisse alio tempore institutum; & eo tempore post resurrectionem, vt constat ex *Actor. cap. 2.* *Apparuit Christus Apostolis, loquens cum eis de regno Dei,* hoc est, de rebus ad Ecclesiæ suæ statu- tum pertinentibus; vnde satis probabile indicium inde colligitur, locuturum quoque de statu coniuga- torum, eiusque institutione in Sacramentum; præ- fertim, cum certum sit fuisse eo tempore à Chri- sto post resurrectionem institutum Sacramentum Pœnitentiæ, vt constat ex *Ioan. 20. cap.*

Ad argumenta opposita.

6 Ad primum negatur minor: illa enim Sacramenta non pugnant ratione sui; nam ex coniugibus post consummatum etiam matrimonium perpetuam con- iugentiam mutuo consensu professis possunt viri ad

sacros Ordines assumi, qua eorum ordinatione, non dissoluitur eorundem cum viuentibus adhuc vxori- bus matrimonium. Verum est interdici sacris Ordini- bus initiatis vt nubant, ratione status quem indu- cunt, idque ex Apostolorum instit. utione, vt toti vacent Deo, rebusque diuinis. Qui enim cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est, vt dicitur *1. Cor. 7.* Qui autem militat Deo, non debet se implicare negotiis sæcula- ribus, vt dicitur *2. Timoth. 2.* Adde tamen ma- trimonium cum sacro Ordine consistere simul non pos- sit, non inde sequi hunc, aut illud non esse Sacra- mentum, sed solùm ita vtrumque fuisse à Deo insti- tutum, vt non vnus & idem simul vtriusque capax esset, sed alterutrius dumtaxat. Itaque nihil vel ab- surdum, vel naturæ Sacramenti violentum, minus- que consentaneum reperitur; modò enim in eo in- stituitio, mulieres Sacramenti matrimonij capaces esse voluit Christus; Sacramenti Ordines noluit.

Ad secundum, dico in matrimonio duo spectan- da esse, formalem scilicet rationem sacramenti ha- bentis significationem, & virtutem efficiendæ sancti- ficantis gratiæ, & ciuilem contractum secundum se præcisè, qualis erat antequam in sacramentū à Chri- sto institueretur, & esset, si nunquam in illud insti- tutus fuisset. Quamuis ergo illicitum sit pacisci, vel ex pacto dare, vel accipere pecuniam pro matrimo- nio vt sacramento; licitum tamen est pro eo, vt ciuili contractu, ad ferenda quæ secum affert opera; non secum ac licitum erat antequam esset Sacramentum, & nunc licitum est inter infideles, inter quos sacra- mentum non est.

Ad tertium, respondeo Ecclesiam nihil statuere, aut mutare ad substantiam Sacramenti matrimonij à Christo instituti pertinens. Nam quod Christus instituit, est, vt matrimonij contractus validus inter Christianos initus Sacramentum sit: at Ecclesia non facit, nec facere potest vt aliquando hic inter eos contractus, verè existens contractus validus, sacra- mentum non sit: solùm enim pro potestate quam habet, efficit, vt qui aliquando validus est, aliquan- do non sit; & vt personæ quæ sunt aliquo tempore habiles ad validè contrahendum, alio non sint. Hoc autem non est, posse institutam à Christo materiam, aut formam, aut substantiam sacramenti mutare. Quemadmodum si posset Ecclesia aquam in vinum, panem in aurum vertere, non propterea vel Baptis- mi, vel Eucharistiæ posset immutare præscriptam à Christo materiam, quæ est aqua, & panis; quia non propterea posset efficere, vt aqua manens aqua, & panis manens panis, non esset idonea materia vel ad baptizandum, vel ad consecrandum, sed tantùm facere posset, vt quæ res vno tempore est aqua, vel panis, alio non sit, quia in aliud conuersa est. Simili- ter in sacramento matrimonij, nihil potest Ecclesia immutare de materia & forma illius; ea enim est, le- gitimi contrahentes, legitime consensum exprimen- tes. Vnde Ecclesia efficere non potest, vt hæc non sit materia & forma, aut non sit Sacramentum verum. Cæterum, quia hoc Sacramentum simul est contra- ctus subditus Ecclesiæ iurisdictioni, potest circa il- lum statuere, vt hæc, aut illa non sit legitima perso- na, & hoc aut illo modo solùm exprimi debeat con- sensus, vt legitimus censeatur, & firmus sit contra- ctus. Sicut etiam in materia Sacramenti Confessionis secundum se non potest Ecclesia quidquam immuta- re; efficere tamen potest vt hæc persona non sit huic Sacerdoti subdita, ac proinde ab eo absolui nequeat; ex quo fiet vt Sacramentum ab eo ministratum in eam personam verum non sit.

Ad

9 Ad confirmationem, falsum est non esse assigna- tam materiam & formam certam ipsi matrimonio. Nam, vt infra dicam, corpora contrahentium sunt materia circa quam, & remota contractus matrimo- nij & sacramenti; materia verò proxima intrinseca, & ex qua sacramenti matrimonij sunt legitimi con- trahentium consensus expressi, prout habent tradi- tionem corporum; & eidem, prout habent rationem acceptationis eorundem corporum sunt forma.

10 Ad vltimum, dico singula Sacramenta habere aliquid singulare. Eucharistia sola consistit in re permanenti: in Confessione actus pœnitentis sunt il- lius materia; & in Extrema vnctione forma est de- precatória. Non ergo mirum si Sacramentum matri- monij habeat aliquid omnino distinctum ab aliis. Præterea dico illud antecedens non esse omnino verum: nam Sacramentum Eucharistiæ non consistit in re, quæ alicui necessariò à conficiente applicetur, nam potest esse, tamen nemini distribuatur, & potest distribui ab alio, quàm à conficiente; consecrans au- tem eam sibi confert. Præterea nec verum est matri- monium in lege noua tantùm esse institutum ad ge- nerationem, quia etiam institutum est ad significan- dam, & conferendam gratiam huic statui conue- nientem.

SECTIO II.

An matrimonium pro contractu conferat gratiam sanctificantem ex opere operato, & etiam aliquando primam gratiam, nec non & gratiam sacramentalem.

Pono, quo mihi videtur certum, & quod ab om- nibus circumfertur, contractum ipsum matrimo- nij esse qui in lege noua eleuatur in Sacramentū prop- riè dictum causatiuum gratiæ, non verò matrimo- nium sumptum pro ipso vinculo. Quod iam supra notauit *disp. 13. sect. 1.* Et patet, quia omne Sacramentum nouæ Legis, vt constat ex Concilio Florentino in li- teris Eugenij, est institutum vt suo vsu ex opere ope- rato suo modo sanctificet. At matrimonium quæ vinculum est, & in facto esse nullo modo ita sancti- ficat suo vsu; alias quoties coniuges in statu gratiæ vterentur matrimonio, nouam gratiam ex opere ope- rato acciperent, quod manifestè est absurdum. Igitur matrimonium sumptum pro vinculo non est prop- riè Sacramentum nouæ Legis; erit ergo prout ha- bet rationem contractus. Firmo, quia omnes Theo- logi vnum agnoscunt Eucharistiæ Sacramentum per- manens; ergo matrimonium non prout est vinculum permanens, ac moraliter perseverans in coniugatis, sed prout est quid transiens, seu sub ratione contra- ctus est Sacramentum. Frustrà enim institueretur Sacramentum aliquid permanens, & perseverans, quod postquam factum est, non confert gratiam; ac proinde solus contractus ipse institutus est in Sacra- mentum gratiam conferens: solùm igitur matrimo- nium sumptum pro vinculo relicto ex contractu est Sacramentum latiori significatione, quia vt sic est si- gnum rei sacræ repræsentans vnionem indissolubi- lem Christi cum Ecclesia in Incarnatione factam, vt dicam infra *sect. 4.*

Hoc præmissis, tria sunt breuiter explicanda. *Primum*, an matrimonij Sacramentum producat per se gratiam, seu augmentum gratiæ. *Secundum*, an det aliquando per accidens primam gratiam. *Ter-*

Pere de Matrimonio.

tium, qualem conferat gratiam sacramentalem.

Circa primum, præmitto ex materia de Sa- cramentis, cum communi Scholasticorum sensu, quid sit, Sacramenta conferre gratiam ex opere ope- rato. Nihil enim est aliud, quàm ex vi ipsius operis, nempe Sacramenti suscepti gratiam produci, non at- tento merito conferentis, nec recipientis. Vnde Sacra- mentum eo modo susceptum habet se in ordine ad conferendam gratiam, velut causa quædam ex necessi- tate naturæ suam producens effectū in subiecto apto & approximato; sicut ignis producens ignem in ligno debite approximato. Itaque inter hæc duo, opus nêpe causare gratiam ex opere operato, & illam causare ex opere operatis, hoc est manifestum discrimen: nã illud opus dicitur causare gratiam ex opere operato, vt Sa- cramentum, quando est verè susceptum, non attento merito dantis, vel recipientis, quia sæpè contingit vt Sacramenta conferens & recipiens in illo opere meri- tum habeant, vt quando iustus cum contritione, & peccator cum attritione pœnitentiam obit, ille condig- nè, iste congruè gratiam aliquam meretur. Cæterum gratia quæ ex opere operato illis tribuitur, non tribui- tur attento subiecti merito, sed opere Sacramenti iuxta diuinam institutionem suscepti. Quod ideo dictū est agere, velut causam quandam naturalem, seu ex necessi- tate naturæ producentē, quia solùm requirit subiecti aptitudinem, & approximationem à Deo institutam, non meritū ipsius & ministri. Contra verò illud opus dicitur causare gratiam ex opere operantis, quod eam causat quatenus est actio habens rationem meriti saltem de congruo. Est verò notandum, institutionē di- uinam quandoque nullam requirere suscipientis dis- positionē, vt videre est in Baptismo collato paruulis, qui confert gratiam illis ex opere operato, nullā præ- requisita dispositione ex parte ipsorum, ad eum modū quo sol producit lucem in aère nullā prærequisita dis- positione, sed sola debita applicatione. Econtra verò cum diuina institutio in adultis ad Baptismum, pœni- tentiam, & reliqua Sacramenta, propriam subiecti dis- positionem requirat, Sacramēta in adultis producere gratiam ex opere operato, nihil est aliud, quàm illam producere posita propria ipsorum applicatione, & pro- pria dispositione, ita vt dispositio non sit causa pro- ductiua gratiæ Sacramenti, nec mensura eiusdē con- ferendæ, sed solùm mera conditio, ad eum modū, quo iuxta valde probabilem philosophicam opinionem ignis producit formam substantialem igneā præuis in ligno dispositionibus requisitis, non vt causis præci- puis, nec instrumentalibus, sed vt meris conditionibus. Verum est, quòd sicut ignis eo celerius & perfectius agit, quò reperit materiam meliùs dispositam: ita Sa- cramenta perfectiorem producunt gratiam, quo susci- piens est meliùs dispositus. Hoc præmissis,

Dico primo, de fide esse Sacramentum matrimonij; conferre gratiam, quam significat nō ponentibus obicem. Patet, quia Concilium Florentinum in Decreto Eugenij *IV. §. Quinto Ecclesiasticorum*, definit, antiqua Sacramenta gratiam non dedisse, sed dandam signifi- ficasse; noua verò continere in se ipsi gratiam, & dig- nè suscipientibus eam conferre. Idem definit Tri- dentinum, nam *sess. 7. can. 6.* Si quis dixerit, ait, Sacra- menta nouæ Legis non continere gratiam quam si- gnificant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sine, &c. anathema sit. Et *can. 7.* sic ait, Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omni- bus, quantum est ex parte Dei, etiam si ritè ea susci- piant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.

Dico secundo, Sacramentum matrimonij conferre gratiam ex opere operato. Est etiam de fide. Patet,

V

quia

quia de omnibus Sacramentis nouæ legis id definiuit Concilium Tridentinum *sess. 7. citata, can. 8.* his verbis. Si quis dixerit per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit. Et ratio optima est, quia Sacramenta ex Christi institutione significant per ipsum Sacramentum conferri gratiã, v. g. in Baptismo per ablu-tionem corporalem tribui spiritualem, in Confirmatione per chrismationem & signationem tribui fortitudinem ad fidem protestandam, & sic in aliis: ergo Sacramenta conferunt ex opere operato gratiam; alioquin verba ipsorum vera non essent.

5 Ex dictis colligo, matrimonij Sacramentum cum sit Sacramentum viuorum ad instar Confirmationis, Eucharistiæ, Vnctionis, & Ordinis, saltem, per se loquendo, supponere sui susceptores gratiæ vita fruētes sicut prædicta alia Sacramenta, & consequenter per se non dare primam gratiam sanctificantem, sed secundam, id est, gratiæ sanctificantis augmentum.

Circa secundum, an per accidens in aliquo euentu tribuat primam gratiam, quando videlicet matrimonij contrahentes accedunt ad hoc Sacramentum attriti, existimantes bonâ fide esse contritos.

Basilus Ponce partem negantem defendit *lib. 1. c. 6. n. 10.* & omnes illi, qui idem negant Eucharistiæ, & aliis Sacramentis viuorum propter rationis paritatem. Præcipuum fundamentum est, quia prima gratia, quæ est effectus in se nobilissimus, & omnium sacramentalium longè præstantissimus, & à Dei voluntate, & libera Christi institutione dependens; ergo non eum possumus alicui Sacramento assignare, nisi vel ex ipsius Sacramenti natura & institutione, vel ex diuina Scriptura, vel ex Ecclesiæ definitione, vel traditione, saltem per efficacem illationem constet: sed quinque Sacramenta viuorum, aut ipsorum aliquod conferre per accidens ex opere operato primam gratiam, ex nullo illorum capitum ita constat: igitur non possumus id eis tribuere. Minor probatur, quia id non constat ex natura, seu institutione Sacramentorum, nam ex eis potius oppositum liquet; siquidem hoc ipso, quod hæc sunt Sacramenta viuorum, indicatur non prodesse suscitandis mortuis: quippe ea subsidia quæ vitæ corporali vel roborandæ, vel defendendæ, vel perficiendæ, aut fecundandæ comparata, & idonea sunt, profectò nec per se, nec per accidens mortuis profunt ad vitam recuperandam.

6 Alij verò, & antiquiores Theologi, inter quos D. Thomas 3. p. q. 79. a. 8. & q. 80. a. 4. ad 3. de Eucharistia ac de aliis Sacramentis viuorum sentiunt interdum per accidens conferre gratiam primam, & peccatum mortale delere. Quia quod aliqua Sacramenta sunt instituta à Christo ad conferendam primam gratiam, alia ad eius augmentum, non est ita intelligendum, quasi nullo modo possint conferre aliam gratiam, sed quia illorum proprius effectus per se est prima gratia, horum autem secunda gratia, seu augmentum illius. Sicut tamen per accidens illa aliquando conferunt secundam gratiã, ita hæc primam.

7 Hæc controuersia spectat ad materiam de Sacramentis. Mihi per placet breuiter duo dicere. Primum est certum non esse Sacramenta viuorum conferre per accidens primam gratiam. Hoc probat argumentum primæ sententiæ. Nam proculdubio id pedit ex Christi voluntate & institutione. Hæc autem non est nobis nota certâ aliquâ auctoritate, neque ex reuelatis potest certa & euidenti ratione colligi. Secundum est, probabilius esse prædicta Sacramenta, atque adeò & matrimonium producere ex accidenti primam gratiam. Moueor, tum quia prima & secunda gra-

tia non differunt in sua entitate specifica; ergo à quouis Sacramento possunt produci; nam quoduis absolute à Christo est institutum ad conferendam gratiam suscipienti non ponenti obicem; fieri autem potest, vt quis carens gratia accedat bona fide, & cum sufficienti dispositione veræ attritionis existimatæ contritionis; ergo probabilius est eum consequi gratiam in Sacramenti susceptione. Tum etiam, quia commune est omnibus Sacramentis, vt habeant vim conferendi gratiam ex opere operato, vt constat ex *precedenti puncto, dicto 2.* ergo habent vim conferendi gratiam præter meritum suscipientis; quia, vt explicatum est supra, mereri gratiam ex opere operato, nihil est aliud, quam illam mereri non attento merito suscipientis; ergo vim habent conferendi primam gratiam præcisè. Patet consequentia, quia accedens cum attritione bonâ fide accedit cum dispositione, quæ nullo modo est meritoria primæ gratiæ, atque adeò ea est sufficiens ad recipiendam primam gratiam. Quare sicut pœnitentia, quæ per se primò instituta est ad remittenda peccata, quæ in confessione explicantur, nihilominus in ea saltem indirectè remittuntur omnia peccata mortalia bona fide in confessione ommissa; ita 1. militer per Sacramenta viuorum confertur prima gratia attrito bonâ fide ea suscipienti. Neque enim pœnitentia est magis instituta ad remittenda peccata, quæ in confessione non explicantur, quam dicta Sacramenta ad conferendam primam gratiam.

Hinc patet solutio ad argumentum primæ sententiæ; concesso enim antecedente negatur consequentia; nam, vt dictum est, iuxta diuinam institutionem Sacramenta viuorum per se non producant primam gratiam, neque ad hunc finem per se suscipiuntur; ex accidenti verò id possunt præstare, intercedente bonâ fide, aut aliqua dispositione sufficiente, atque adeò non resistente, nec obicem ponente. Nec obest quod mortuis nequeant eadem subsidia deseruire, quæ viuus: cum enim non sint ita mortui, quin possint aliquem actum vitæ exercere spiritualiter, suscipiendo Sacramentum aliqua dispositione; possunt etiam illis Sacramenta primam gratiam, seu vitam ipsam conferre.

9 Circa tertium, qualem conferat gratiam sacramentalem matrimonij Sacramentum: tota difficultas est in explicando quid eiusmodi gratia sit, & qua in re consistat; quod à nobis latè in materia de Sacramentis in genere, peruestigatum est. Ex qua suppono quinque.

Primum est, quodlibet Sacramentum peculiarem tribuere gratiam susceptori suo, seu peculiarem bonum ordinis & vitæ supernaturalis. Quod Eugenius IV. post sessionem vltimam Concilij Florentini in *Armenorum instructione. §. 5. Ecclesiasticorum*, sic post enumerata septem Sacramenta, optimè exposuit, dicens. Horum quinque prima ad spiritualem vniuscuiusque hominis in se ipso perfectionem; duo vltima ad totius Ecclesiæ regimen, multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum a gratitudine incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur. Spiritualiter etiã, & corporaliter prout animæ expedit per extremam vnctionem. Per ordinem verò Ecclesiæ gubernatur, & multiplicatur spiritualiter. Per matrimonium corporaliter augetur. Hæc Florentinum.

Suppono secundò, hoc ipsum bonum speciale, & 10 quasi

quasi munus cuiusque Sacramenti proprium, non consistere in sola entitate gratiæ habitualis vt sic, sed includere radicem & exigentiam actuum specialium, ad quos vnumquodque Sacramentum ex vi suæ institutionis dirigitur. Ita omnes, & quia gratia habitualis est communis effectus ac fructus Sacramentorum omnium, & sæpius extra Sacramenta, & sine Sacramenti influxu confertur; ergo illud proprium & speciale bonum necesse est includat radicem, & exigentiam actuum specialium, ad quos vnumquodque speciale Sacramentum ex vi suæ institutionis dirigitur. Vnde consequens est, vt gratia propria vniuscuiusque Sacramenti, sit quoddam auxiliare principium ad eiusmodi speciales actiones, seu actus, & ad vincendas tentationes, & superandas difficultates, quæ in contrarium occurrunt.

11 Suppono tertio, gratiam sacramentalem esse ipsam gratiam habitualement communem cum speciali exigentia specialium auxiliorum ad speciales actus in ordine, ad quos Sacramentum institutum est. Ita Suarez *tom. 3. in 3. part. disp. 7. sect. 3.* Valquez *disp. 132. c. 7.* Lugo *disp. 4. sect. 1.* Coninch *q. 62. a. 2.* & communiter omnes. Ratio est, quia sacramentalis gratia nequit esse specialis habitus elicitiuus peculiarium actuum: nam gratiam habitualement, siue per Sacramenta, siue extra Sacramenta collatam, comitantur omnes omnium virtutum habitus infusi, etiam dona ipsa Spiritus sancti, quæ sunt ad exercendos actus nobilissimos & extraordinarios, ac proinde nullus est habitus supernaturalis in vno iusto, qui non sit in quouis alio; cum tamen non omnis iustus omnia Sacramenta receperit, aut recepturus sit, neque in re, neque in voto. Præterea gratia sacramentalis non est gratia quædam habitualis & sanctificans, essentialiter distincta à communi, seu non sacramentali, quia communissima Theologorum schola non agnoscit saltem de facto gratias habituales specie distinctas, & nihil opus est distinctione istarum gratiarum. Igitur necessariò dicendum est gratiam sacramentalem esse eiusdem speciei cum gratia habituali sanctificante non sacramentali; addat verò respectum & exigentiam auxiliorum ad prædictos actus speciales, præsertim, quia entitas physica habitualis gratiæ communis, cum ista exigentia auxiliorum peculiari, sufficit ad omnia quæ in gratia sacramentali requiri possunt. Igitur illa constituit gratiam sacramentalem.

12 Suppono quarto, prædictum respectum & exigentiam specialium auxiliorum ad speciales actus non esse quidpiam intrinsecum entitati gratiæ, nec ipsius subiecto. Patet, quia si esset aliquid intrinsecum, vel esset differentia gratiæ sacramentalis specifica, & ista iam explodimus. Vel esset differentia indiuidualis inæqualis; & hæc in præsentem reicitur; quia specialis ille cumulus auxiliorum non est terminus solum indiuidualiter, sed etiam essentialiter distinctus, atque adeò si respectus ad ipsum intrinsecus est, non est differentia indiuidualis, sed specifica, siue essentialis, quæ iam est rejecta. Vel denique esset maior intentio ipsius gratiæ, vel habitus virtutis ad speciales illos actus concurrentis. Nec istud affirmari potest, tum quia omnes habitus gratiam comitantes parem inter se habent intentionem; vnde per Sacramentum non magis intenditur vnus, quam alij. Tum etiã, quia gradus intentionis communiter censentur esse eiusdem speciei, & ad summum habere inæqualitatem indiuidualement, quæ hic non sufficeret ad specialem prædictum cumulum auxiliorum, qui est terminus, vt dixi, non solum indiuidualiter, sed essentialiter distinctus. Quare

Perez de Matrimonio.

13 Suppono quinto & vltimò, gratiam sacramentalem supra non sacramentalem, solum addere respectum ipsi gratiæ, & subiecto extrinsecum, & moralem, sumptum ex sola Dei institutione volentis intuitu talis Sacramenti ritè suscepti conferre suo tempore specialia auxilia in ordine ad tales actus. Patet ex dictis, quia nihil est gratiæ, vel subiecto intrinsecum, in quo possit gratia sacramentalis vt sic formaliter consistere, vt iam est ostensum; nec item aliquid extrinsecum præter istud, vt quisque deprehender; illud verò quod assignaui sufficientissimum est; non est ergo cur aliud exigatur.

14 His positis constat quid sit gratia sacramentalis in sacramento matrimonij. Dico itaque esse ipsam gratiam habitualement quæ datur ex opere operato per huiusmodi Sacramentum, quatenus includit specialem exigentiam, vel respectum specialium auxiliorum ex sola Dei institutione volentis intuitu talis Sacramenti conferre specialia auxilia in ordine ad proprios matrimonij actus; quales sunt, concordia viri cum vxore, mutua vtriusque dilectio, fides coniugalis, prolis honesta generatio, & genitæ educatio, & institutio in fide & pietate Christiana. Sic liquet manifestè ex hætenus dictis.

SECTIO III.

Quid in sacramento matrimonij sit sacramentum tantum, res tantum, ac res & sacramentum simul.

Circa hanc rem primum in genere supponendum est, in singulis Sacramentis esse omnino necessarium admittere diuisionem bimembrem, nempe in Sacramentum, & rem Sacramenti, sacramentumque dicere illud quod rem sacram significat, & producit: rem autem Sacramenti vocare illam rem, quæ Sacramento significatur & producit. Quare in singulis Sacramentis assignatur illud pro Sacramento, quod propriè Sacramentum est: vt in Baptismo, v. g. coniunctum ex ablu-tione, & verbis, *te baptizo;* & pro re Sacramenti, id est, effectu Sacramenti, qui etiam solet vocari ab Augustino multis in locis *virtus Sacramenti*, assignatur gratia sanctificans, quam quodlibet Sacramentum significat, & confert, e. g. in Baptismo gratiam generatricem. Hæc duo necessariò concedenda esse in singulis Sacramentis liquet, quia planè id continetur in ipsa doctrina fidei tradentis omne Sacramentum nouæ Legis ex Christi institutione significare, & conferre gratiam sanctificantem.

Suppono secundò, in Sacramentis nouæ Legis Theologos communiter bono sensu distinguere illa tria memorata in titulo sectionis, videlicet aliquid quod sit Sacramentum tantum, aliquid quod sit res tantum, & aliquid quod sit res simul & Sacramentum. Nomen autem Sacramenti in hac diuisione trimembri non significat id solum quod est signum practicum gratiæ, sed extendit etiam & accipit latius pro signo rei sacræ pertinet ad Sacramentum, licet reuera non sit pars intrinseca Sacramenti. nam character, qui dicitur communiter res & Sacramentum, trium Sacramentorum, verè non est pars, sed effectus Baptismi, Confirmationis, & Ordinis, est tamen signum, & ideo in latiori significatione appellatur Sacramentum pro signo rei sacræ. Præterea quando aliquid appellatur Sacramentum tantum, non est sensus quod in illo solo consistat tota ratio illius Sacramenti, sed quod illud ita sit signum rei sacræ, vt nõ sit simul

simul res significata. Quare per hunc loquendi modum volunt Theologi explicare, in sacramentis dari aliquid, quod significat & non significatur, & hoc appellant sacramentum tantum; rursus dari aliquid, quod significatur & non significat, & hoc appellant rem tantum; denique dari aliquid quod significat, & significatur, & hoc appellant rem simul & Sacramentum.

Suppono tertio, prædicta tria facile assignari in Baptismo, Confirmatione, & Ordine: nam materia & forma dicuntur Sacramentum tantum; significant enim gratiam, characterem, & alios effectus, & non significatur: gratia verò dicitur res Sacramenti, quia significatur & non significat: character denique dicitur res simul & Sacramentum, quia significat gratiam, & significatur ab ipso Sacramento ex Christi institutione. Eadem tria facilius distinguuntur in Eucharistia: nam species sunt Sacramentum tantum, quia significant Corpus Christi, & gratiam, cum ipsæ non significantur; gratia verò est res tantum, quia significatur, & non significat: denique Corpus Christi est Sacramentum simul & res, quia significat gratiam, & significatur à verbis & speciebus.

His positis, querimus in sacramento matrimonij quænam sint hæc tria assignanda. Communiter Doctores antiqui, & recentes docent, & merito, in hoc Sacramento, materiam & formam, seu actus exteriores quibus consensus exprimitur, vel etiam contractum ipsum esse sacramentum tantum, quia significant, & non significatur: rem tantum esse gratiam quæ virtute sacramenti confertur, & est tantum effectus; vnde est res tantum, quia significatur & non significat. Denique rem & Sacramentum simul, esse vinculum, seu obligationem indissolubilem quæ remanet ex actione contrahendi. Quod vinculum indissolubile est quidem res Sacramenti, quia est effectus ipsius contractus matrimonij cui soli conuenit ratio Sacramenti, vt ostendi præcedenti sectione num. 1. vnde significatur per coniunctionem consensus; est etiam latè Sacramentum significans rem sacram, nam ob sui indissolubilitatem significat coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, vel Verbi diuini cum natura humana. Sic enim D. Augustinus lib. 1. de nuptiis & conu. cap. 10. dicit hanc omnimodam indissolubilitatem esse rem Sacramenti. Huius, inquit, proculdubio Sacramenti res est, vt mas & femina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent. Et lib. de bono coniug. cap. 7. significat eandem indissolubilitatem esse etiam Sacramentum, his verbis: Quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis, quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam Sacramentum adhiberetur. de quo plura v. sup. vbi videbimus maiorem indissolubilitatem matrimonio aduenisse ex ratione Sacramenti. Et quamuis matrimonium ratum, tamen sit Sacramentum, adhuc tamen non sit omnino indissolubile; habet tamen ex eo quod Sacramentum est, indissolubilitatem omnimodam saltem radicaliter; hoc est, institutionem diuinam, vt secuta copulâ resulter omnimoda indissolubilitas; quam tamen nec radicaliter habet matrimonium consummatum, nedum non consummatum, inter infideles, eo quod Sacramentum non est.

SECTIO IV.

An matrimonium ab initio suæ institutionis fuerit signum rei sacræ, & aliqua ratione verè, & propriè Sacramentum?

Circa primum Basilius Ponce lib. 1. cap. 11. num. 9. cum aliquibus Doctoribus, quos ipse refert, censet matrimonium ab initio suæ institutionis, non fuisse signum alicuius rei sacræ, sed id habuisse tantum matrimonium nouæ Legis. Probat, quia id non conuenit matrimonio ex natura ipsa coniugij, vt liquet, cum sit res superaddita illi; cum ergo sit res facti, ostendi debet vnde constet Deum instituisse matrimonium ab initio, ad significandam rem sacram. Nihil autem est vnde probetur institutum fuisse matrimonium ad eam significandam.

Vasquez verò cum aliis v. sup. 2. cap. 6. oppositum ad eò sentit verum esse, vt dicat num. 58. lin. nota aliqua negari non posse, Probat, quia non solum fidelium, sed etiam infidelium matrimonium habet quiddam necessarium est, vt sit signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, quæ est res sacratissima. Et firmat testimonio Pauli ad Ephes. 5. vbi de omni matrimonio legitimo etiam infidelium locutus est, dicens: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

Dico primo, negari non posse in omni matrimonio Adami & Eux, & omnium posterorum siue fidelium, siue infidelium, fuisse aptitudinem ad hoc vt esset signum rei sacræ, ad significandam nimirum coniunctionem Dei cum anima per gratiam, coniunctionem Christi cum Ecclesia per fidem, & coniunctionem indissolubilem Verbi cum natura humana per vnionem hypostaticam. Ita omnes. Ratio est manifesta, quia in omni matrimonio est sufficiens fundamentum ad fundandam huiusmodi representationem, vel significationem. Quoniam fundamentum solum est mutus consensus, & amor per quem in matrimonio eorum quilibet alteri vt coniugi sic adhæret, vt propter eum amorem patrem & matrem deserat; qui certè consensus & amor illam Dei cum anima, & Christi cum Ecclesia, & Verbi cum natura humana sibi hypostaticè vnità coniunctionem non solum sufficienter, sed aptissime representare potest. Respondebis solum matrimonium Christianorum posse representare Christi cum Ecclesia coniunctionem; quia soli Christiani coniuges simul inter se supernaturali dilectione vniantur. Sed contrà est, quia ad prædictam significationem & representationem nullo modo est necessaria in coniugatis etiam iustis, charitas supernaturalis, sed solus mutus in matrimonium consensus, & ad inuicem amor naturalis ex quo patrem & matrem deserunt, vt sibi mutuo adhæreant: aliàs enim improborum Christianorum coniugium, ac mutus amor, & in matrimonium consensus naturalis non posset satis expresse referre, & aptè significare prædictam Christi coniunctionem; quod est absurdum manifestum, & à nemine conceditur, nec concedi potest.

Dico secundo, in omni matrimonio, siue sit fidelium, siue infidelium, esse actuale representationem & significationem, vel charitatis Dei cum anima, & coniunctionis Christi cum Ecclesia per charitatè, vel Verbi cum natura humana per Incarnationem, atque ad eò matrimonium ab initio suæ institutionis fuisse, & esse signum rei sacræ. Ita Vasquez citatum, Ludouicus Maratus tract. de matr. disp. 2. sect. 6. &

& est communior inter Doctores sententia. Probat id primo auctoritate trium summorum Pontificum, in eò Ecclesiæ totius dicentis, omnia matrimonia iam à mundi principio inita esse Sacramenta: vel signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Primum sit Leo I. in epist. 90. aliàs 92. c. 4 sic ait. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Quibus verbis clarissime docet matrimonia omnia iam à mundi principio inira habuisse in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum, id est, Christi cum Ecclesia coniunctionis signum fuisse, eaque sola matrimonia carere hoc signo, seu Sacramento, quæ legitima non sunt: quia, vt primis & postremis illius capitis quarti verbis loquitur, Non omnis mulier iuncta viro vxor est viri, quia aliud est nupta, aliud concubina. Secundum est Innocentius III. cap. gaudemus, de diuor. vt ostendat per Baptismum non solum coniugium infidelium, præmittit hæc verba: Quod cum Sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat, &c. Quibus verbis, non de Sacramento propriè & strictè, prout est signum gratiæ, sed laxè, prout est signum rei sacræ, vel coniunctionis Christi cum Ecclesia, Innocentium loqui, inficiari nemo potest; nam alia ratione Sacramentum non est; priori autem illo modo nemo dixit inter infideles Sacramentum esse. Denique Innocentius I. in epist. 22. cap. 2. & refertur canone deinde, dist. 26. decernit bigamos ob bigamiam à susceptione sacrorum Ordinum excludendos esse, non eos solum, qui iam fideles & baptizati duas successiue vxores duxerunt, sed illos quoque, quibus adhuc infidelibus idem contingit, & postea baptizantur, neque ipso Baptismo purgari, cuius rei ratio vnica est tradita ab Innocentio III. c. debium, de bigamis non ordin. in di. quia nimirum eo ipso quo bigamus est, aliquid de norma, seu perfectione Sacramenti amiserit, necessarium profectò est secundum cuiusuis bigami cum altera vxore matrimonium adhuc Sacramentum esse, sed aliquid perdidisse de Sacramenti perfectione, quam primum eiusdem matrimonij habuit. At si matrimonium infidelium non esset Sacramentum, seu signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, infideles plures ducentes vxores non amitterent vllam normam, aut aliquid de hac significatione, ac proinde bigamia in eis impedimento non esset, quominus rectè ordinari possent: nam impedimentum non aliunde nisi ex defectu significationis oritur, vt in dicto cap. Innocentius III. definit. Constat igitur huiusmodi infidelium matrimonium, atque ad eò & omne verum matrimonium ab initio esse signum coniunctionis Christi, & Ecclesiæ.

Secundo id probat testimonio D. Pauli ad Ephes. 5. vbi Paulus vt suadeat viris diligere vxores suas tanquam carnem propriam, sicut Christus dixit Ecclesiam, adducit verba illa matrimonij, quæ Adam Genes. 2. pronuntiauit in paradiso, dicens. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Ipse verò proximè subiungit. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & Ecclesia. Circa quem locum constat primo loqui Apostolum de matrimonio Adami & Eux; vt declarat pronomen illud hoc; quod sanè demonstrat id quod præcessit, videlicet dictum matrimonium illis verbis Genesios explicatum: propter hoc relinquet homo, &c. Præterea liquet, Sacramentum, seu mysterium hoc loco à Paulo appellari non ipsam Christi cum Ecclesia con-

iunctionem, sed ipsum viri & feminae matrimonium, prout denotat & significat coniunctionem Christi cum Ecclesia. Tum, quia illud pronomen hoc, referre debet id quod proxime præcesserat, cum ait Paulus Sacramentum hoc; nihil autem præcesserat de coniunctione Christi & Ecclesiæ, sed de matrimonio viri tantum & mulieris, illis verbis: Propter hoc relinquet homo patrem, &c. Ergo Paulus non coniunctionem Christi & Ecclesiæ, sed matrimonium viri & mulieris, propter quod relinquet homo patrem & matrem, Sacramentum, seu signum prædictæ rei sacræ appellauit. Tum etiam, quia alioquin ratio Pauli nullius esset roboris ad suadendum id, quod volebat: nam suadebat viris vt diligerent vxores suas tanquam carnem propriam, sicut & Christus dilexit Ecclesiam suam; hoc autem non rectè suaderet, ex eo quod coniunctio Christi cum Ecclesia magnum esset Sacramentum, seu mysterium. Quis hoc non videat? rectè tamen intentum suadet, ex eo quod matrimonium ipsorum esset Sacramentum coniunctionis Christi cum Ecclesia: sic enim imitari ipsum Christum deberent, diligendo nimirum vxores suas tanquam carnem propriam, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Tum denique, quia in Græco non dicitur, in Christo & in Ecclesia, sed in Christum & in Ecclesiam, intellige, tendens, ad horum nimirum coniunctionem significandam. Vt denotet Paulus, mysterium, seu Sacramentum, de quo loquitur, ad Christum, & Ecclesiam eius, tanquam ad rem significatam, referri, & terminari; & in eo esse, vt ipsum Christum, & Ecclesiam occultâ quadam & mystica significatione representet. Rursus libeat animaduertere quomodo matrimonium appelleretur à Paulo magnum Sacramentum; sic enim denominatur, quatenus est signum rei sacræ, significans coniunctionem Christi & Ecclesiæ; quatenus enim significat vnionem illam magnam, & admirabilem Christi & Ecclesiæ, eatenus magnum est Sacramentum, magnum, inquam, sua significatione & representatione rei magnæ. Ex quibus vltimò infero, matrimonium Adæ & aliorum ante Christum fuisse Sacramentum, seu signum, id est, typum futuræ vnionis Christi & Ecclesiæ; matrimonium verò fidelium legis nouæ post Christum, qui moriens in cruce ex se ipso formauit Ecclesiam sponsam suam, est Sacramentum, id est, signum perfectissimum eiusdem vnionis iam factæ.

Denique probatur conclusio ratione: quia est magna similitudo & proportio ad prædictam significationem; ergo eam expresse refert. Antecedens constat, quia quodlibet matrimonium verum in fieri, seu in ratione contractus præcisè, quo pacto est dissolubile in aliquibus casibus ab Ecclesia, benè significat coniunctionem Dei cum anima per gratiam, quæ separabilis est: idem verò in facto esse prout est consummatum, & vinculum matrimonij inter baptizatos redditur ad eò indissolubile, vt non solum in coniugatis, sed neque in tota Ecclesia potestas sit ad illud dissoluendum, significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per fidem, & per vnionem hypostaticam. Idque voluit Paulus loco supra explicato. Quare matrimonio generatim supra nõ vna tantum, sed multiplex & diuersa significatio, conuenit; significat enim coniunctionem Dei cū anima fideli per gratiâ; significat etiâ coniunctionem Christi cum tota Ecclesia, quâ sibi desponsauit per fidem in Baptismo; significat denique coniunctionem hypostaticâ verbi cum Ecclesia per naturæ conformitatem, nam ex ea oritur, vt fratres nos vocet; sicut enim communicauimus carni & sanguini, sic etiam ipse similiter participauit

pauit iisdem. Constat autem has distinguendas esse significationes; quia prima est vnionis per modum connubij, quæ est gratia, significata per quodlibet matrimonium in fieri, quod sicut verè transit & dissolubile est aliquando, sic etiam ea vnio dissolubilis est. Alia duæ significationes quæ omnino indissolubiles sunt vinculo matrimonij in facto esse post consummationem, inter baptizatos aptè conueniunt.

Ex quibus manifestè colligitur aliquas dictas significationes conuenire matrimonio à sui initio, seu ab eius institutione. Quamuis enim id non conueniat matrimonio ex natura ipsa coniugij, vt liquet, cum sit res superaddita illi; conuenit tamen ex eius diuina institutione, nam Deus instituit matrimonium ad prædicta significanda. Constat enim ex loco Pauli exposito, & ex Pontificum dictis institutum fuisse matrimonium ad eas referendas significationes, non solum in lege noua, quando fuit eleuatum à Christo sacramentum nouæ legis, sed etiam à sui initio, modo dicto. Ex quo patet solutio ad argumentum Basilij.

7 Dico *ultimò* perfectius habere prædictas significationes matrimonium baptizatorum. Ratio est, quia hoc est magis indissolubile. Vnde hac de causa D. Augustinus aliquando dixit illud huic soli conuenire. Aliter tamen matrimonium ratum, aliter consummatum significat vnionem Christi cum Ecclesia: nam quod est ratum, cum sit dissolubile ante consummationem, tunc tantum significat vnionem Christi cum Ecclesia secundum gratiam & charitatem, quæ cum singulis membris in particulari, dum sunt in via, potest dissolui. At post consummationem, per quam duo fiunt vna caro, significat vnionem Christi cum Ecclesia indissolubiler factâ per Incarnationem, vt docet Innocentius III. c. *debitum* §. *de bigamis*. Sic enim matrimonium est ad eodè indissolubile, vt nullus sit casus in quo dissolui queat. In quo differt à matrimonio consummato infidelium, quod est dissolubile in quodam casu, nempe causa & bono fidei, quando nimirum vnus conueritur ad fidem, alter verò non vult manere sine iniuria creatoris.

8 Circa secundum, iam constat, matrimonium omne dici sacramentum latè & improprie prout est signum, non gratiæ sanctificantis, sed alterius rei factæ, nempe vnionis Christi cum Ecclesia, modo dicto. Constat etiam ex *sectione secunda* iuxta definitiones Concilij Florentini & Tridentini, matrimonium ante legem gratiæ nullo modo fuisse propriè & strictè sacramentum, ex opere operato conferens gratiam. Solum dubitari potest an ab initio mundi, & pro quouis statu matrimonium fuerit causatiuum gratiæ, per modum conditionis; eo pacto quo in lege veteri Circumcisio erat sacramentum, non quia propriè causaret gratiam, sed quia se habebat tanquam quædam conditio, qua posita Deus gratiam paruulis conferebat extraordinariâ quasi liberalitate ob extremam paruulorum indigentiam, qui propriis actibus saluari non poterant: idque propter Christi merita, vt qui omnium Saluator erat constitutus, quantum in se erat, omnium hominum generi sufficientia salutis remedia prouideret.

9 Petrus de Soto, & alij relati à Vasquez *disput. 2. c. 2.* affirmant etiam ab initio mundi, & in quouis statu fuisse matrimonium verum Sacramentum institutum à Deo in Paradiso ad coniuges sanctificandos per ipsû. Hanc autem institutionem fuisse ex meritis passionis Christi, qui occisus dicitur ab origine mundi ratione efficacitatis suorum meritorum. Et quamuis Petrus de Soto *lib. de instr. sacerdotum lect. 2.* de matrimonio dicat institutum fuisse matrimonium in Sacramento

in eo loco Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*; tamen etiam dicit priorem institutionem fuisse in statu Innocentiæ. *Matth. autem 19. cap. reductum fuisse matrimonium ad priorem suam originem*; & ita potius ibi fuisse confirmatum, quam institutum.

Probari potest *primò*, quia cum Deus matrimonio primorum parentum, & in eo cæteris etiam benedixerit *Gen. 2.* cum dixit, *crescite, & multiplicamini*; consequi videtur gratiam in eo contulisse, & in cæteris promississe, eo quod sermo Domini efficax sit; Dei autem benedictio efficax gratiam operatur, cuius non leue indicium esse videtur, quod non aliis animantibus ad generationem, sed soli homini benedixisse videatur.

Secundo probatur; quia si ex aliquo loco colligi potest matrimonium esse Sacramentum, maximè ex illo ad *Ephes. Sacramentum hoc magnum est*, &c. ex hoc autem loco non colligitur à Christo primum in lege Euangelica fuisse institutum, sed à Deo à principio mundi: nam verba hæc Apostoli, vt vidimus, non de matrimonio post legem Euangelicam solum, sed de omni ab initio mundi intelliguntur; ac proinde ex hoc loco sequitur, semper ab initio fuisse Sacramentum à Deo institutum.

Tertiò, Leo I. in *epist. 90. ad Rusticum cap. 4.* ait societatem nuptiarum ita fuisse ab initio constitutam, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum.

Vasquez verò citatus *cap. 3. num. 16.* sentit esse prædictam sententiam condemnatam in Conciliis Florentino, & Tridentino.

Primò, quia Eugenius IV. in illo decreto fidei post vltimam sessionem definit septem esse nouæ legis sacramenta, inter quæ matrimonium recenset: cum autem *nouæ legis*, planè denotat post aduentum Christi in statu nouæ legis fuisse ab ipso Christo instituta. Præterea dicit hæc septem sacramenta nouæ legis multum à Sacramentis antiquæ legis differre, quod illa non causabant gratiam, sed dandam per Christum significabant; hæc autem & continent, & causant illam: si autem ab initio matrimonium fuisset Sacramentum, & gratiam conferret, etiam in lege naturali, non fuisset peculiare Sacramentum nouæ legis, id quod Eugenius definit.

Secundo, si matrimonium institutum esset Sacramentum ab initio mundi, ad conferendam gratiam vtcumque; certè in lege Euangelica non præstaret gratiam antiquis connubiis, vt ait Tridentinum *sess. 24. cap. vnicò*, cum in illis etiam gratia daretur.

Tertiò, in Tridentino *sess. 24. can. 1.* expressè damnantur, qui dixerint matrimonium non esse Sacramentum à Christo institutum, aut non esse Sacramentum nouæ legis, videlicet quod ante illam sacramentum non esset. Eodem modo damnantur *sess. 7. can. 1. de sacramentis*, qui negauerint sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Christo Domino nostro instituta, vbi citra dubium intelligitur à Christo fuisse nouè, & primò instituta.

Dico *primò*, verissimam esse Doctorum omnium ynanimem sententiam, ab initio mundi, ac pro quouis statu ante legem Euangelicam non fuisse matrimonium causatiuum gratiæ, etiam per modum conditionis, vt dicitur de circumcisione veteris legis. Probat id *primò* ex Catechismo Pij V. *tit. de matrimonio. §. Iam verò*, vbi expressè dicitur, matrimonium ante Euangelium verè sacramenti ratione caruisse. *Secundo* id firmari potest argumentis adductis quæ pro se affert Vasquez, nempe quod matrimonium dicitur à Conciliis Florentino, & Tridentino esse institutum à Christo in sacramentum; quod in rigore non

non esset verum, si iam antea fuisset sacramentum. Deinde, quia etiam dicitur ab eisdem Conciliis, sacramentum matrimonij nouæ legis præstare gratiam antiquis connubiis. At eam ipsis non præstaret, si ipsa eam gratiam iam antea habuissent, quamuis non eodem modo. Denique probatur, quia non est sufficiens fundamentum ad contrarium asserendum, quod certè necessarium est, vt concedamus esse in re ipsa facta, quæ pendent ab institutione solâ, & Dei benedictio; alias sine fundamento loqueremur in eis.

12 Dico *secundo*, non videtur esse contra fidem asserere matrimonium ab initio mundi, & pro omni statu fuisse verum sacramentum per modum conditionis. Est contra Vasquez, qui, meo iudicio, excessit in damnandis de hæresi tot Doctoribus Catholicis. Probat dictum, quia tametsi prædictæ definitiones Florentini & Tridentini probent optimè vt de fide, matrimonium fuisse denuò à Christo eleuatum, & institutum ad nouam aliquam rationem sacramenti, nempe causantis gratiam ex opere operato, quod est proprium sacramenti nouæ Legis, atque ad eodè caruisse ab initio eâ ratione sacramenti; at non conuincunt expressè, ita vt faciant rem de fide, non habuisse etiam antea rationem aliam sacramenti causantis gratiam imperfectè, & per modum conditionis, vt faciebat Circumcisio in Lege veteri. Vt verò aliquid asseratur esse de fide, & oppositum hæresis sit, requiritur manifesta Dei reuelatio, vel Ecclesiæ definitio. Firmo, quia si rectè ponderentur omnia quæ pro se affert Vasquez, satis verificentur ex eo præcisè, quod matrimonium sit denuò eleuatum à Christo ad peculiarem rationem sacramenti nouæ Legis, per se, & ex opere operato gratiæ sanctificantis causatiui.

13 Hinc patet solutio ad argumenta primæ sententiæ, quæ optimè probant ab initio mundi, & pro quouis statu matrimonium fuisse sacramentum improprie ac latè sumptum, prout dicit solum signum rei factæ diuinitus institutum. Nam matrimonium Adami & Eue ab initio fuit signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, idemque est de aliis matrimoniis postea initis: in eo igitur sensu fuerunt semper sacramenta. At nihil amplius probant. Neque aliud voluit Leo primus. Neque etiam D. Paulus, qui matrimonium etiam ab initio mundi, vocat sacramentum, non quia ex tunc gratiam conferat, & sit propriè sacramentum, sed quia ob sui indissolubilitatem repræsentat coniunctionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, ex quo habet esse latè sacramentum: quod etiam modo conuenit matrimonio Gentilium. Illud verò de benedictione, non est ad rem, quia benedictio illa fuit ad corporalem multiplicationem, & non ad gratiam spiritualem; quia similis benedictio data fuit cæteris animantibus gratiæ incapacibus.

SECTIO V.

An matrimonium sit vniocè sacramentum cum aliis nouæ Legis; & sit vnicum species & numero in vtroque coniuge.

1 D Vrandus in 4. *diffic. 26. q. 3.* dixit non esse vniocè, seu genericè sacramentum, cum aliis sacramentis nouæ Legis, gratiam conferens, sed tantum æquiuocè. Probat, quia reliqua sacramenta adhibentur ad aliquid supernaturale conferendum; at matrimonium solum videtur institutum ad generationem prolis.

Alij verò sentiunt in vtroque coniuge esse duo matrimonij sacramenta partialia, & vnum totale: sicut in Eucharistia, in qua sub duplici specie panis & vini dantur duo saltem partialia sacramenta, vnum conferens gratiam per modum cibi, & aliud per modum potus; ex quibus componitur vnum totale sacramentum refectiois per modum conuiuij.

Denique alij opinantur esse vnum contractum in duobus coniugibus contrahentibus, esse verò duo sacramenta numero distincta. Quia hæc multiplicatur, iuxta numerum suscipientium, qui sunt duo.

Dico *primò*, certum esse apud omnes, sacramentum matrimonij esse vniocè & genericè sacramentum, cum aliis nouæ Legis conferens gratiam illi statui conuenientem. Ratio est, quia in ratione signi facti verè conueniunt. Præterea hoc sacramentum eodem modo continet, & confert gratiam, quo alia sacramenta: sicut enim alia sacramenta nouæ Legis ex diuina institutione conferunt gratiam sanctificantem ex opere operato, ita & hoc sacramentum: & sicut alia sacramenta præter gratiam sanctificantem, & dona, conferunt etiam gratiam sacramentalem, quæ, vt vidimus *suprà*, addit *suprà* gratiam virtutum & donorum aliquod speciale auxilium ordinatum ad proprium finem sacramenti; ita ex vi sacramenti dantur peculia auxilia coniugibus, ad reprimendam concupiscentiam, & seruandam fidelitatem matrimonij, & ad sustinenda onera matrimonij. In diuersis enim sacramentis dantur diuersæ gratiæ sacramentales ad diuersos fines sacramentorum. Cum igitur per matrimonium detur facultas ad prolis generationem, & educationem, & ad mutuam cohabitationem, ad hoc dantur specialia gratiæ auxilia per sacramentum ipsum matrimonij. Vnde falsum est matrimonij sacramentum esse in Lege noua institutum tantum ad generationem; nam etiam est institutum ad significandam & conferendam gratiam statui coniugali conuenientem.

Dico *secundo*, vnicum tantum esse specie sacramentum matrimonij in vtroque coniuge. Ita omnes. Ratio est, quia licet ibi sint duo coniuges materialiter & in genere entis, attamen est vnicum coniugium conflatum ex illis, & vnicum signum repræsentans vnicam vnionem Christi cum Ecclesia, & est vnica materia, & vnica forma, & neutra per se hoc repræsentat. Quod longè aliter contingit in Eucharistia speciebus; nam quæuis per se constat sua propriâ materiâ & formâ, habetque veram significationem, & gratiam confert per modum cibi, vel potus, tametsi vtraque simul significet & conferat gratiam per modum conuiuij.

Dico *tertiò*, sacramentum matrimonij non esse nisi vnum numero in duobus contrahentibus. Patet, quia est essentialiter contractus, qui tantum est vnus inter duos. Est enim contractus signum externum practicum, vltro citroque obligationem ex consensu contrahentium pariens, vnde necesse est, vt saltem sit inter duos qui expriment mentem suam, & sese vicissim alter alteri obligant, & iura commutant. Nec vllò pacto absurdum est vnum accidens morale esse in diuersis subiectis. Nam vna numero potestas eligendi Episcopi scopum est in toto Capitulo, & eligendi Principem in tota

Republica.

SECTIO VI.

Quanam sit materia & forma Sacramenti matrimonij.

Pono *primum* vt certum apud omnes contra Canon lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. verba illa sacerdotis assistentis matrimonio, ac dicentis, Ego vos coniungo, non esse formam huius sacramenti. Patet primum ex Concilio Florentino, & ex decreto Eugenij I V. dum loquens de sacramento matrimonij dixit, causa efficiens matrimonij (id est, vinculi orti ex ipso contractu eleuato ad sacramentum) regulariter est mutuus consensus per verba de presenti expressus; & nullam aliam causam assignat. Sentit igitur consensus contrahentium, & eius exteriorem expressionem, & non sacerdotis verba perficere sacramentum matrimonij. Quod si verba sacerdotis non perficiunt hoc sacramentum, neque erunt forma illius. Præterea idem constat ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1 de reformatione, vbi expressè docet matrimonia clandestina contracta, id est, sine Parocho, & testibus antequam ab Ecclesia irritarentur, fuisse rata, ac vera matrimonia, adeò vt dicat proinde iure damnandos esse illos, vt eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant. Quibus verbis satis declarauit habuisse quoque rationem veri sacramenti. Nam illa matrimonia clandestina vocat rata formaliter; at matrimonium à ratione sacramenti habet esse ratum. At ex sententia Cani contrarium sequitur, nempe omnia matrimonia clandestina validè olim contracta non fuisse sacramenta; imò etiam & matrimonia contracta coram Parocho & testibus, si ille nihil loquatur, non esse sacramenta. Quare dicendum est verba illa sacerdotis, Ego vos coniungo, non esse necessaria, nedum essentialia, vel formam sacramenti; sed esse tantum ceremoniam accidentalem, nec aliud significat, quam, declaro vos coniunctos esse. Vnde sine his verbis & verè coniunguntur, & matrimonium est omnino validum, vt docet manifestè Tridentinum.

Pono *secundo*, etiam vt constans apud Doctores, materiam in sacramento matrimonij non esse signa externa quibus contrahentes exprimentur suos consensus, & formam non esse in quolibet matrimonio verbum illud Dei sanctificans matrimonium semel prolatum, quod habetur Gen. 2. & Math. 19. Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, vt docuit Catherinus opusculo de matrimonio quest. 1. Ratio est, quia ad nouum & distinctum sacramentum, & ad nouam & distinctam materiam, requiritur noua forma nouiter repetita, nam forma est quæ dat speciem rei determinatam; ergo verbum illud quod in rigore fuit semel tantum prolatum, & est vnum numero, nequit esse forma pro pluribus & omnibus innumerabilibus matrimonijs.

Pono *tertio*, neque internum consensum contrahentium esse materiam, & verba, vel signa externa esse formam; neque e contra verba esse materiam, consensum verò formam. Patet, quia sequeretur vel materiam, vel formam secundum se totam esse rem insensibilem contra rationem sacramenti, quod debet esse signum sensibile; idque ex vtraque sua parte, ita vt tam forma, quam materia sint aliquo modo sensibilia. Nam vtraque pars debet concurrere ad constituendum signum sensibile in ratione perfecti signi; quod fieri non posset si alterutra esset se tota insensibilis; quia omnino insensibile non potest cum alio

concurrere ad aliquid constituendum sub ratione signi sensibilis: sicut omnino spirituale non potest composito dare esse materiale. Firmo idem dictum, quia verba, vel signa externa videntur se tenere ex parte consensuum, quos significant, & expriment, & cum eisdem per modum vnus, vel eodem quasi modo concurrunt; nam verba illa, vel signa vt sic, sunt merè expressiones consensuum, & nihil ampliùs; ergo eandem partem componant; atque adeò si consensus sunt huius sacramenti materia, talis etiam erunt verba, vel signa externa; si verò illi sunt forma, erunt verba, vel signa etiam forma.

Pono *ultimo*, neque verba, quæ à priori contrahente proferuntur, esse materiam; quæ verò à posteriori, formam, vt pote determinantia verba prioris. Patet, tum quia matrimonium non haberet materiam & formam certas, sed vagas; & in potestate contrahentium esset ex materia facere formam, & ex forma materiam. Tum etiam, quia in hoc sacramento semper est eadem materia & forma assignanda, quia semper est vnum & idem secundum speciem: & tamen quando contrahentes simul tempore proferrent verba suorum consensuum expressiua, in sacramento matrimonij sic facto, non posset dicto modo materia & forma assignari; ergo neque quando vnus post alterum exprimit suum consensum: saltem modus iste insufficiens esset, quia pro casu dicto non assignat materiam & formam. Tum denique, quia verba vtriusque æquè se habent ad matrimonij sacramentum; ergo non est cur potius priora sint materia, & posteriora sint forma.

His positis restat difficultas cum Recentibus, an materia sacramenti matrimonij sint corpora contrahentium; consensus verò & eorum expressiones exteriores sint forma: an potius mutuus consensus exteriorius expressus sit materia prout significat mutuam corporum traditionem, & sit forma quatenus significat mutuam corporum acceptationem. Illud primum defendunt Couarruias 2. p. cap. 1. §. unico. Valquez disp. 3. cap. 5. Basilius Ponce lib. 1. c. 7. Gaspar Hurtado disp. 3. difficult. 21. n. 79. & non pauci Recentiores hac ætate.

Primò, quia nulla alia assignanda est matrimonio materia & forma in genere sacramenti, præter eam quam habet in genere contractus; sed materia matrimonij in genere contractus nulla alia est, nisi corpora contrahentium, & forma nihil aliud, nisi ipsorum actus, & signa, quibus consensus contrahendi legitime exprimitur; ergo rectè hæc eadem pro materia & forma matrimonij in genere sacramenti assignatur. Minor ostenditur ex reliquis contractibus, in quibus res circa quas versantur, & de quibus fiunt, sunt materia circa quam: nam in contractu permutationis, & venditionis, res ipsæ quæ mutuo dantur, & accipiuntur, sunt materia ipsius contractus; & in commodato, res quæ datur, & commodatur; & in alijs eodem modo; ergo in contractu matrimonij, qui consistit in mutua corporum viri & femine traditione, materia erunt ipsa corpora quæ traduntur. Quod verò verba & signa exprimentia consensus sint forma in matrimonij contractu, constat similiter; quia forma aliorum contractuum sunt similiter verba vel signa quibus consensus contrahentium exprimentur: nam cum consensus sic expressus compleat, & determinet rem ipsam, de qua contrahitur, vt talis circa illam contractus fiat, meritò verba & signa huiusmodi exprimentia consensus, sunt forma contractuum: & quemadmodum in alijs contractibus, vt hæc verba, vel signa cum consensu sint forma, & perficiant contractum, debent esse legitima,

ma, hoc est nulla lege impedita, neque irrita, ita etiam in matrimonio.

Secundò idem ostenditur ex decreto Eugenij I V. missio ad Græcos, post vltimam sessionem Concilij Florentini §. 5. Ecclesiasticorum, vbi dicit omnia sacramenta perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma. Ergo in Sacramento matrimonij, res, scilicet corpora contrahentium, & verba exprimentia consensus, sunt materia & forma.

Nihilominus tamen perplacet nobis communior sententia, quæ docet vtriusque coniugis consensum signis expressum externis, mutuo sibi sub diuersa ratione acceptum esse materiam & formam Sacramenti matrimonij, materiam quidem prout mutuus contrahentium consensus expressus habet rationem traditionis corporum; formam verò esse eandem prout habet rationem acceptationis eorundem corporum. Ita statuimus supra disp. 14. sect. 2 de materia & forma matrimonij in ratione contractus cum Bellarmino, Suario, Sanchez, & Coninch. Constat autem nullam aliam matrimonio esse assignandam materiam & formam in genere Sacramenti, præter illam, quam in genere contractus habere debet. Quoniam certum est in schola matrimonium ex se primariè naturæ suæ institutione contractum quandam ciuilem esse. Præterea in confesso est apud omnes, contractui matrimonij nihil aliud ex Christi institutione additum fuisse, nisi vt signum esset, & vim haberet dandi gratiam ipsis contrahentibus; nullo alio ei addito, aut ex parte ministri, aut materiæ, aut formæ, præter ea quæ ad rationem contractus requirebantur.

Iuxta doctrinam igitur supra adductam disp. 14. sect. 2

Dico *primò*, corpora contrahentium, licet possint dici materia circa quam Sacramenti matrimonij, sicut sunt peccata penitentiæ materia circa quam Sacramenti penitentiæ; non tamen esse materiam intrinsecam, & partem essentialem illius. Patet; tum quia in reliquis contractibus non potest, v. g. res empta, vel commutata, vel locata, dici materia ex qua conficitur contractus, sed tantum materia circa quam; negari enim non potest rem emptam esse materiam circa quam versatur emptio; nequit tamen emptio componi essentialiter ex re empta; cuius rei ratio hæc est, quia obiectum non potest esse pars actus, qui circa illud versatur. Videantur dicta supra sect. 2. citatâ, n. 1. Igitur similiter dicendum est corpora contrahentium esse materiam circa quam Sacramenti matrimonij, non verò esse intrinsecam materiam, & partem essentialem illius. Tum etiam, quia in alijs Sacramentis, v. g. Penitentiæ, ad productionem gratiæ, etiam concurrunt materia: at contrahentes ipsi non concurrunt nisi medijs actibus; ergo potius actus ipsorum debent dici materia.

Dico *secundò*, vtriusque coniugis consensum signis externis expressum, quatenus habet rationem traditionis esse intrinsecam materiam; quatenus verò habet rationem acceptationis esse intrinsecam formam Sacramenti matrimonij. Hoc probauit supra sect. 2. citatâ, num. 10. Quia omnis promissio, vel traditio donec acceptetur, est de se inefficax, indifferens, ac indeterminata, vt rata sit, vel irrita; per acceptationem autem determinatur ad esse ratum, & fit efficax ad producendam obligationem; proprium autem est formæ determinare materiam, & dare ei vim agendi: igitur illa traditio habet rationem materiæ, & acceptatio rationem formæ. Dixi in conclusione debere eos consensus externè exprimi; quia sine ea expressione nequit dari contractus humanus humanò modo sensibilis, atque adeò neque humanum

matrimonium, & multò minus Sacramentum, quod debet esse sensibile. Quibus verò verbis, ac signis & modis fieri debeat hæc expressio, latè ostendimus supra integrâ *disputationem* 15.

Ad argumenta opposita.

Ad primum negatur minor, nam materia proxima & intrinseca contractus, non sunt res circa quas versatur, hæ enim solùm sunt materia extrinseca, & circa quam. Argumento est, quia Doctores definientes contractum vt sic secundum ea quæ intrinsecè dicit, non faciunt mentionem de materia circa quam; quod deberent facere, ne definitionem minus integram traderent. Meritò autem illam omittunt, quia cum ea materia sit obiectum contractus qui versatur circa ipsam, nequit esse pars intrinseca illius; obiectum enim non est pars actus qui fertur circa ipsum. De consensibus verò signo externo expressis quo pacto sint materia & forma matrimonij, iam est explicatum.

Ad secundum iam responsum est supra disp. 14. sect. 2. num. 15. vbi videantur etiam aliæ obiectiones propositæ contra nostrum secundum dictum.

SECTIO VII.

Quis sit minister sacramenti matrimonij.

Dico *primò*, certum modò esse apud Doctores, sacerdotem, aut Parochum non esse, nec vquam fuisse proprium, aut necessarium ministrum huius Sacramenti. Probat, tum quia ex communissima Doctorum sententia, quam vt veram declarasse Pium V. affirmant non pauci, quando matrimonium celebratum coram Parocho est nullum ex aliquo impedimento dirimente, vel ex defectu consensus, vt fiat postea verum & validum, satis est, si tollantur, vel suppleantur defectus, etiam si tunc non assistat Parochus, nec coniungat coniuges: sed hoc esset falsum, si Parochus esset verus & necessarius minister, quia sine isto nequit fieri Sacramentum, vt postea fit; ergo Parochus talis minister non est. Imò nec vnquã fuit, quia cum minister Sacramenti sit talis ex institutione Christi, non potuisset Ecclesia hoc immutare: vnde si semel fuisset, semper fuisset. Tum quia ante Tridentinum, ipso asserente, vt vidimus *sectione præcedenti* num. 1. matrimonia clandestina erant valida, imò & rata; ergo erant sacramenta: nam hæc duo idem sunt in communi locutione Tridentini, & Doctorum Ecclesiæ, in qua omnia fidelium matrimonia sunt sacramenta. Tum denique, Concilium Florentinum intendens declarare essentialia huius Sacramenti; nempe materiam, formam, & ministrum, nec leuiter innuit exigi ad hoc sacerdotè, vel Parochum, nec eius benedictionem; quod fecisset, si ipse esset necessarius eius minister: sicut hunc assignauit in alijs Sacramentis, aliàs non explicasset essentialia, seu necessaria, sed mancam doctrinam tradidisset, quæ multis esset occasio errandi.

Dico *secundò*, ipsos contrahentes baptizatos esse verum & proprium ministrum huius sacramenti. Ita communis sententia. Probat

Primò, quia illi qui sunt effectores contractus matrimonij, sunt etiam ministri illius vt sacramenti, sed tales sunt contrahentes, qui se ipsos debent obligare, vt contingit in omnibus alijs contractibus; ergo & ipsi sunt ministri matrimonij sacramenti. Maior constat, quia Christus non mutauit naturam contractus, sed solùm eum eleuauit vt esset signum efficax gratiæ; ergo qui illum contractum facit, facit etiam tale signum.

Secundò,

Secundo, Florentinum latè aliorum sacramentorum ministros explicans, matrimonij ministrum tacuit, quasi manifestum relinquens non alium esse sacramenti & contractum ministri; atque adeò sicut in aliis contractibus ipsi contrahentes suis consensibus se ligant, nec alius præter ipsosmet contractus efficiat, ita pariter in matrimonij sacramento. Quod etiam inde colligitur, quia idem Florentinum docet consensum contrahentium esse causam efficientem matrimonij, id est, vinculi matrimonij.

Tertio, in omnibus aliis sacramentis verus minister est qui exhibet formam determinantem materiam ad esse sacramenti, & profert verba formæ, & per ea conficit sacramentum; ergo & in hoc matrimonij sacramento. At prædictam formam exhibent soli contrahentes acceptando externè traditionem corporum, & ipsi soli proferunt verba formæ; ergo necesse est vt ipsi soli sint ministri, & simul efficientes & suscipientes sacramentum. Vnde cum Parochus, vel sacerdos ex præscripto Tridentini *sess. 24. cap. 1. de reformatione*, habito contrahentium consensu, dicit: Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel aliis vtitur verbis, iuxta receptum vniuersiuique prouinciæ ritum; non facit ipse matrimonium, sed factum declarat. Proinde enim est ac si dicat, coniunctos vos esse declaro, vel approbo coniunctionem vestram. Argumento est, quòd hæc, vel similia verba non sint de essentia matrimonij & idèd si omitterentur, adhuc verum fieret matrimonium & Sacramentum, dummodo adessent Parochus & testes, & consensus contrahentium intelligerent, etiam si non consentirent, & inuiti assisterent, vt dicemus infra *suoloco*. Dixi in conclusione, contrahentes baptizatos, quia si tales non essent, forent quidem ministri contractus, non sacramenti; quia infideles non possunt hoc recipere, cum Baptismus sit ianua Sacramentorum; vnde in hoc casu non possent ipsum efficere, quia non possunt efficere ipsum, quin etiam recipiant; id enim sine subiecto capaci esse non potest.

Dico tertio, vt dicti contrahentes sint actuales ministri huius sacramenti, debent habere intentionem saltem virtualè, non solum faciendi contractum ciuilem, sed etiam faciendi contractum sacrum, & religiosum, aut faciendi id quod intendit Ecclesia. Ita ferè omnes, & constat ex materia de Sacramentis in genere, & inductione in aliis omnibus: nam aliàs non esset intentio faciendi sacramentum, quod de se est signum sacrum. Quare sicut ad Baptismum nõ sufficit intentio faciendi lotionem communem, & naturalem, sed requiritur intentio faciendi lotionem sacramentalem, aut sacram, vel faciendi quod facit Ecclesia, ita in sacramento matrimonij.

Dico quarto, contrahentes non tantum esse ministros, quando per se ipsos immediatè efficiunt contractum matrimonij; sed etiam quando fit per procuratores, ipsi, & non procuratores sunt ministri. Ita rectè notarunt Vasquez *disp. 3. cap. 7. n. 86.* Basilius *Ponce lib. 1. cap. 10. n. 6.* & Gaspar Hurtado *disp. 3. dist. ult. 22. n. 83.* Et ratio est, quia etiam tunc ipsi sunt, qui moraliter dicuntur contrahere; quia quamuis procuratores, & non ipsi physice eliciant consensus, & eos exprimant, quia tamen eos eliciunt & exprimunt virtute, & commissione ipsorum principalium, & nomine eorum, & pro eis, & non nomine proprio, neque pro se ipsis; ideo ipsi principales sunt, qui moraliter dicuntur absolute contrahere, & non procuratores, nisi cum addito, nempe instrumentaliter, seu vt ministri instrumentales. Dicuntur verò ministri instrumentales, non solum, quia virtu-

te & commissione principalium contrahunt, sed etiam quia pro ipsis principalibus contrahunt, eis accipientes alterum in coniugem, & non sibi. Vnde consensus & eorum expressiones, vt fiunt à procuratoribus nomine principalium, & pro eis, & vt ad eos moraliter pertinent, dicuntur ad essentiam contractus & sacramenti pertinere, vt ostendi supra *disp. 14. sect. 4. n. 4.* Qua de causa principales, pro quibus & quorum commissione fit contractus, non tantum sunt qui moraliter dicuntur efficere contractum, & sacramentum, sed etiam contractum & sacramentum suscipere, quia ipsi non tantum censentur moraliter consentire, & verba proferre, sed etiam ea in se habere, & suscipere, & non procuratores. Vnde

Colligo primo, si contrahentes sunt ministri, quando matrimonium fit per procuratores, multo melius esse, quando contrahunt per epistolas, & per nuntios. Quia tunc ipsi sunt qui physice consentiunt, imò qui per epistolas contrahunt, etiam exprimunt consensus: atque adeò quando fit per epistolas, consensus coniugum, & scripturæ quibus exprimuntur, pertinent ad essentiam contractus, & sacramenti, & quando per nuntios, consensus coniugum, & verba nuntij nomine coniugum prolata pertinent quoque ad essentiam contractus, & sacramenti.

Colligo secundo, procuratorem & nuntium, cum sint instrumenta humana, & non insensibilia, vt est scriptura, quibus principales contrahunt, si sint in amentia, aut ebrietate, non posse validè celebrare matrimonium; quia vterque, vt potest instrumentum humanum humano modo exercere debet officium suum.

SECTIO VIII.

Quam dispositionem requirat sacramentum matrimonij ad conferendam gratiam in contrahentibus.

PROcedit quæstio de dispositione requisita non solum ad susceptionem sacramenti matrimonij, sed etiam ad eius effectum, quatenus contrahentes ministri sunt illius.

Dico ergo primo, per se loquendo, ad susceptionem licitam huius sacramenti requiri gratiam sanctificantem in contrahentibus, vt dispositionem. Ita omnis Theologorum schola, in hoc enim omnes conueniunt. Ratio est, quia sacramenta viuorum non sunt instituta per se ad remissionem peccatorum mortalium; & dicuntur sacramenta viuorum, quia ex ratione effectus ad quem instituta sunt, vitam in suscipiente præquirunt. Vnde tantum sunt per se instituta pro his qui sunt in gratia; ac proinde contrahentium dignitatem & institutionem est ea suscipere extra gratiam, seu in peccato mortali. Cum igitur matrimonium sit sacramentum viuorum, debet quoque supponere vitam gratiæ. Vnde si quis existimaret probabiliter de peccato commisso se esse contritum, non peccaret sic contrahendo ob bonam fidem. Ad recipiendum verò hoc sacramentum non præquiruntur necessarid vt prius sua peccata constentur contrahentes, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum piè accedant. Ad id autem hortatur Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de reformatione*, vt sic tutius dispositionem necessariam gratiæ consequantur. Cæterum hoc non est de necessitate, quia sufficit vt habeant contritionem de peccatis mortalibus: nam ad

solum

solum Eucharistiæ est necessaria præuia confessio. Quia tamen magna est gratiæ incertitudo, illud Tridentini suadendum omnino est, ne fortè aliàs tale sacramentum cum obice suscipiatur. Dixi *per se loquendo*; nam per accidens si quis haberet suorum peccatorum attritionem existimata contritionem, non solum non peccaret sic contrahendo, sed etiam per accidens reciperet primam gratiam, vt dixi supra *sect. 2.* Quòd si contrahentes iudicarent se solum attritionem habere, tenerentur confiteri, vel conteri.

Dico secundo, vt iustus per sacramentum matrimonij quod licitè contrahit, accipiat gratiam, non egere alia dispositione, quàm intentione illud suscipiendi. Hoc etiam est certum, quia iustus semper est capax augmenti gratiæ, nec sacramentum requirit in suscipiente capace gratiæ, siue qui nullum habet obicem gratiæ, vllum actum, vt effectum suum producat, nisi qui necessarius est, vt humano modo suscipiatur. Vnde patet nullum peccatum veniale etiam actu in susceptione commissum, aut ante commissum, & adhuc placens, impedire omnino effectum sacramenti, etsi causa sit, cur minor sit eius fructus: quia peccatum mortale est obex gratiæ sanctificantis, non tamen veniale, hoc enim cum gratia consistere potest.

Dico tertio, peccare mortaliter ministrum sacramenti matrimonij, nempe contrahentes, si illud in mortali conficiat. Ita de omni ministro sacramentorum expressè asserunt Vasquez *3. p. disp. 136. cap. 2. & 3.* Basilius *Ponce lib. 1. de matr. cap. 8. n. 11.* Lugo *de sacramentis disp. 8. n. 149.* Gaspar Hurtado *disp. 3. de matrimonio, difficult. 22. n. 84.* contra Sanchez *lib. 2. disp. 6. n. 4.* & Suarius *tom. 3. de sacramentis disp. 16. sect. 3. & 4.* Sententes solum ministrum consecratum peccare mortaliter, si ministrat in mortali. Ratio optima ex præcepto naturali diuino sumpta hæc est, quam adducit Vasquez *citatus cap. 3. D. Thomas 3. p. q. 64. a. 6. in corpore*, quia minister sacramentorum debet cum Deo qui est Dominus & auctor sacramentorum, & sanctificationis, conformari & conuenire; & cum sanctitate ipsorum sacramentorum & eorum ministerio rectè congruere & adaptari: sed qui in mortali sacramenta ministrat, non rectè cum his conuenit; ergo mortaliter peccat. Minor probatur, quia Deus eatenus est auctor sanctitatis per sacramenta, quatenus ipse sanctus est; si enim sanctus non esset, non intelligeretur quo pacto sanctitatis auctor esse posset. Tum etiam sacramenta eatenus sunt causa gratiæ, quatenus sunt consecrata vt instrumenta ipsius Dei, eorumque ministerium ad hoc destinatum est, vt homines fiant similes ipsi Deo in sanctitate: ergo minister qui existens in peccato ministrat sacramenta, neque ipsi Deo auctori, neque sacramentis, neque ministerio eorum rectè aptatur, atque adeò ex parte sua, & sacramenta ipsa contaminare, & erga Deum irreuerenter se gerere videtur. Quæ ratio nõ minus procedit in ministro non consecrato, ac in ministro consecrato, vt per se innotescit. Firmo, nam is qui in peccato mortali existens sacramentum aliquod efficit, indignè vtitur actione sanctissimâ, qualis est sacramentum ipsum, quod est opus sanctissimum ad sanctitatem producendam ordinatum, estque ipsius sanctitatis ex opere operato collatiua; estque ipsa actio sanctitatem producens, per quam Deus vt causa princeps sanctitatis, & homo vt illius instrumentum inducit sanctitatem, & iustificationem, quæ est & Dei operatio, & creaturæ cooperatio diuinissima. Hanc verò cooperationem sanctissimam in peccato mortali, hoc est, mente à Deo alienissima, & inmundissima exercere,

grauis est irreuerentia in Deum causam præcipuam, & in ipsam operationem sanctissimam.

Obicies, ministrum consecratum in peccato ministrantem ideo peccare, quia non se conformat causæ principali sanctissimæ, & instrumento proximo sancto, cum quibus consecratus cooperatur; & ministrat ex officio, & tanquam minister publicus causæ principalis sanctissimæ, atque adeò istum in peccato agere est iniuria grauis, tum Dei, tum ipsius actionis. Sed contra est, quia consecratio quam habet minister consecratus, non est aliud quàm quoddam sacramentum, v.g. Ordo; ergo si ordinatus sacerdos, verbi causa, in peccato baptizans, peccat mortaliter, quia non se conformat sacramento quod habet: ergo etiam peccat, quia non se conformat sacramento quod ipse efficit, & gratiæ quam producit, & agenti principali Deo cum quo producit. At hæc tria cadunt in ministrum non consecratum. Ergo, vel iste grauius peccat indignè ministrando, quod est intentum, vel ille grauius non peccat. Aut si consecratus peccat grauius, etiam grauius peccat, qui caret consecratione. Si enim non se conformarit Deo principali agenti, & vni sacramento quod ministrat, siue instrumento sanctitatis, & ipsi productioni gratiæ; si hæc, inquam, triplex difformitas non est mortalis, vt in ministro non consecrato fatentur aduersarij; sanè sola difformitas consecrati cum sacramento quod habet, non esset peccatum mortale: si enim tres illæ difformitates simul non sufficiunt ad culpam mortalem, cur ista quarta sola sufficiat? Firmo amplius nostrum tertium dictum ex P. Doctore Augustino Bernal, pietate, & doctrinâ de hoc nostro æuo, si quis alter, optimè merito; cuius argumenta, & sententias non semel in meis de Trinitate, & de Incarnatione operibus, tacito authoris nomine, proposui, & nunc quæ instituto meo cohererebant, ex eiusdem postumo *de sacramentis in genere tractatu disp. 17. sect. 6. § 1. n. 103. & 104.* ad verbum libuit transferre. Firmo igitur destruendo fundamentum aduersariorum, qui ideo distinguunt inter ministrum consecratum, & non consecratum, vt negent fidelem qui contrahit matrimonium in mortali, peccare duplici peccato, vno indignæ receptionis, & altero indignæ administrationis. Nam vel agunt de consecratione requisita in ministro ad valorem sacramenti, vt est sacerdotium ad validè absoluedum; vel etiam de non requisita, sed maximè idonea, vt est sacerdoti ad baptizandum. Si agunt de consecratione requisita ad ministerij valorem: ergo fidelis baptizatus in mortali contrahens matrimonium peccat mortaliter, non solum peccato indignæ receptionis, sed etiam indignæ administrationis. Habet enim consecrationem, nempe Baptismum, & eius characterem essentialiter requisitum, non solum ad sacramentum matrimonij validè recipiendum, sed etiam ad validè ministrandum. Ideo namque, vt dicemus infra *sect. 12.* baptizatus cum non baptizata contrahens, non recipit sacramentum, quia deberet istud partialiter effici à non baptizata; hæc verò nequit sacramentum illud efficere. Si verò agunt de consecratione non essentialiter requisita ad sacramenti valorem, quæ maior absurditas, quàm asserere presbyterum peccare grauius si baptizet in mortali, quia consecratus est, & laicum non peccare, quia consecratus non est? est enim asserere neutrum quidem peccare grauius, eo quòd non se conformet agenti principali sanctitatis, instrumento proximo sanctitatis, & ipsi effectui sanctitatis, quæ in illo ministerio se haberet omnino per se; sacerdotem verò peccare, quia non se conformat consecrationi, quæ ad illius ministerij

ministerij valorem se habet omnino per accidens. Hæc ille. Quare dicendum est ad nostrum institutum, matrimonium contrahentes, cum sint verè ministri, & per se ex institutione Christi, illud in mortali efficiendo, ac proinde illud irreuerenter tractantes, non leuiter, sed grauiter peccare.

5 Dico *utro*, dictos contrahentes in mortali duplex peccatum mortale committere numero distinctum. Ita Basilius Ponce, & Gaspar Hurtado citati. Ratio est, quia peccant duplici de causa, & quia recipiunt Sacramentum in mortali, & quia illud in mortali ministrant. Et quamuis matrimonium efficere, & suscipere in peccato mortali, eodem modo specifico opponantur virtuti religionis; sunt tamen quasi duo actus disparati, ac proinde duo peccata numero distincta. Ex dictis

6 Colligo *primo*, ex propria institutione Sacramenti matrimonij non esse tantum vnum eius ministrum, quæ sit causa gratiæ quæ in eo confertur, sed à duobus partialibus ministrari, eo quod natura contractus matrimonij nullo modo mutata est, ex eo quod in Sacramentum fuerit institutus à Christo, sed manens in sua natura consecratus est. Quare cum hic contractus postulet, vt minimum duos, & huius Sacramenti minister non sit, nisi ipse qui recipit, sequitur ex sui institutione à pluribus ministris partialibus ministrari posse. In aliis autem Sacramentis vnus tantum institutus est minister totalis, & integer, qui habeat potestatem administrandi. Ob id tamen non est dicendum in matrimonio esse partialia Sacramenta, sed vnum tantum indiuisibile in ratione signi & causæ gratiæ, vt rectè docuit Petrus de Ledema *d. matr. q. 32. a. 1. difficult. 3. ad tertium*, & dixi supra *ct. 5. dicto 3.*

7 Colligo *secundo*, non peccare mortaliter Parochum huic Sacramento matrimonij assistentem, & illa verba, Ego vos in matrimonium coniungo, præcisè profertem, etiam si in peccato mortali existat. Ratio est, quia cum non sit proprius minister huius Sacramenti, non administrat ipsum in mortali. Solum enim præstat sacramentalia quædam benedicendo coniuges; quæ licitè exercentur, non requirunt statum gratiæ. Dixi, *præcisè*, quia cum prædictas benedictiones nuptiarum, quæ vulgo *velationes* dicuntur, non celebret Parochus nisi in sacrificio Missæ, ratione Missæ peccabit mortaliter si in mortali celebret illam.

SECTIO IX.

An Sacramentum matrimonij cum fictione susceptum, recedente obice, seu fictione, gratiam conferat.

1 Sacramentum matrimonij non idè dicitur cum fictione suscipi, quod vel ipsum in se non sit, aut non verè suscipiatur, sed quod suscipiatur quidem Sacramentum verum, sed sine dispositione, vel statu sufficenti ad recipiendam ipsius gratiam. Fictè itaque recipietur Sacramentum matrimonij à contrahentibus, illud quidem volentibus, habentibus tamen peccatum mortale. Querimus igitur, an si eiusmodi susceptores & ministri matrimonij Sacramenti cum obice fictionis, quia non habent statum gratiæ, postea tollat eum obicem, consequendo illum gratiæ statum, cuius defectu gratiam cum Sacramento matrimonij non receperunt, an, inquam, tunc hoc Sacramentum gratiam eis conferat, quam dum reci-

peretur non contulerat. Quod est querere, vt alij loquuntur, an Sacramentum matrimonij fictè susceptum, sublata fictione, reuiuiscat ad gratiam tribuendam.

Prædictam reuiuiscantiam soli Baptismo, & non aliis Sacramentis, concedunt plures, quos sequitur Vasquez *disput. 159. Maratus de Baptismo disput. 12. sect. 7. & alij. Probant*

Primo, quia Sacramenta non possunt hanc vim habere nisi ex institutione Christi, quam non possumus agnoscere nisi ex Scriptura, traditione, aut Patribus. Atqui nec Scriptura, nec traditio, nec Patres aliquid simile de Sacramentis docent, nisi solus D. Augustinus *de Baptismo*: ergo gratis de aliis asseritur, maxime de matrimonio.

Secundo, Baptismus recedente fictione constat remittere ex opere operato pœnas temporales, vnde planissimè infertur remittere culpas, & infundere gratiam. At de nullo alio Sacramento constat, quod ablata fictione remittat, vel vt causa, vel vt conditio, pœnas temporales, aut quod habeat effectum aliquem similem, & cum gratiæ collatione connexum. Igitur nulli alij cum fundamento possumus tribuere, quod recedente fictione gratiam afferat, siue vt causa, siue vt conditio.

Tertio, Eucharistiæ, etiam si sit omnium Sacramentorum longè nobilissimum, & facile princeps, ea prerogatiua non conceditur à Doctoribus, neque Sacramento Pœnitentiæ: ergo multo minus matrimonij Sacramento adscribi debet.

Quarto, Extrema vnctio non est iterabilis in eadem ægritudine, eodemque statu illius, & nihilominus non habet effectum recedente fictione; ergo idem dicendum de matrimonij Sacramento, tametsi sit ex se iterabile.

Vltimo, opera mortua nunquam per pœnitentiam viuificantur. Atqui Sacramentum indigne susceptum est opus mortuum. Ergo nunquam viuificatur.

Quamuis in hac re, neque ex Scriptura, neque ex traditione aliquid omnino certi habeamus, probabilius iudico oppositum cum nostro Suario *tom. 3. in 3. p. disput. 28. sect. 6. Coninch q. 62. art. 1. dub. 5. num. 74 & aliis.*

Iuxta horum doctrinam verisimilius, ac valde conueniens iudico matrimonij sacramentum tribuere suum effectum gratiæ sanctificantis, recedente obice, seu fictione Moueor, quia omnia sacramenta imprimantia characterem conferunt hunc effectum; ergo & matrimonij sacramentum. Antecedens probatur. In primis id constat de Baptismo apud omnes, ex sententia D. Augustini; est enim opus & semen Christi, ex se sanctum, siue vim habens sanctificandi, perpetuò in homine incorruptum perseverans ratione characteris, & status in quo hominem constituit, qui perpetuò immutabilis durat. Hinc enim manifestè colligitur Baptismus præcedentem conferre effectum gratiæ recedente fictione: nam cum sit effectus Baptismi regenerare hominem in Christo, & remittere originale peccatum, & alia mortalia, quæ cum illo sunt connexa, & omnem pœnam temporalem debitam peccatis ante eius suspensionem commissis; & ita sit proprius Baptismi effectus, vt à nullo alio sacramento, nec per aliud remedium absque Baptismo fieri possit; hac enim de causa est Baptismus medium necessarium ad salutem; necesse est, vt ablata fictione præcedens Baptismus efficiat hunc effectum, quia Baptismus iterari non potest, vt fides docet. Idem cum proportionem applico aliis Sacramentis imprimantibus characterem, nempe Confirmationi, & Ordini. Quia ratio adducta in hæc

hæc Sacramenta etiam suo modo conuenit. Nā eodè modo sunt opus Christi ex se sanctum, seu vim sanctificandi habens, & imprimunt characterem. Vnde hæc Sacramenta constituunt hominem in quodam statu, à quo retrocedere non potest, quia character quem imprimunt, inamissibilis est, ac perpetuò durans; ergo conueniens institutio eorum postulat, vt ea gratia, quæ ex diuina institutione annexa est huic characteri, semper detur, quoties ex parte hominis non fuerit impedimentum: nam omnis forma naturalis, remoto impedimento consequitur suum effectum, seu proprietatem sibi consentaneam & connaturalem: neque in hoc opus gratiæ debet esse minus efficax, quàm opus naturæ. Igitur dicendum est eam gratiam reuiuiscere, tametsi in principio per fictionem impedita fuerit. Firmo, nam hæc Sacramenta cum non possint reperi; sanè nisi reuiuiscerent, sequeretur fictè ea suscipientem nunquam vlla ratione posse eorum gratiam consequi, cum tamen sit ei valde necessaria ad dignè obeundum illum statum, in quo ipsa Sacramenta hominem constituunt. Maxime quia Deus hæc Sacramenta instituit ab subueniendum hominis necessitati in eo statu constituti; noluit ergo Deus hominem ea indispotè recipientem manere perpetuò destitutum omni medio quo possit eorum effectum consequi, quod sequeretur, si non reuiuiscerent, cum iterari nequeant. Et quamuis hoc argumento in rigore solum probetur tali homini conuerso postea conferri ratione Sacramenti easdem gratias præuenientes, quas alij recipiunt ratione gratiæ sacramentalis, quia hoc modo eius necessitati sufficienter subuenitur; tamen cum Christus ita Sacramenta instituerit, vt non solum dignè suscipientibus conferant ius ad dictas gratias præuenientes, sed etiam ad gratiam sacramentalem habitalem, quæ per Sacramenta datur; hæc enim est quasi fundamentum illius iuris; vnde nec per Sacramenta datur gratia auxilians, vel sacramentalis, nisi vt coniuncta, & quasi radicata in aliqua gratia habituali; dicendum est ita ea Sacramenta instituisse, vt quacumque ratione conferant homini ius ad illas gratias, conferant etiam fundamentum illius, siue gratiam habitalem. Et licet in his duobus Sacramentis Confirmationis, & Ordinis non sit tanta necessitas, quanta est in Baptismo; non tamen deest sufficiens ratio, & necessitas, eo modo quo dicitur esse moraliter necessarium, quod est valde vtile & conueniens. Nam gratia horum Sacramentorum etiam si non sit ad salutem simpliciter necessaria; est tamen ad finem horum Sacramentorum quodammodo necessaria moraliter prædicto necessitatis modo. Hinc patet illam priorem consequentiam, nempe idem dicendum esse de Sacramento matrimonij, optimam esse. Quia est etiam opus Christi, & ex se sanctum hoc ipso quo Sacramentum est. Item est constans, & permanens ratione vinculi & status, in quo contrahentes constituit, nec solui potest, nec iterari viuente coniuge, per se loquendo; alioqui constituit contrahentes in eo statu, in quo valde indigent gratia sacramentali illius Sacramenti; ergo non expedit vt homo perpetuò careat hac gratia propter priorem fictionem, sed magis est consentaneum virtuti Sacramenti, vt sicut de se constituit hominem in statu perpetuo, & immutabili, viuente vtroquo coniuge; ita de se semper sufficiat ad dandam gratiam conuenientem illi statui, si homo non ponat obicem; ergo ob hanc rationem redibit effectus huius Sacramenti recedente fictione.

4 Quæres, an quando obex tollitur solum mortuo coniuge, conferat nihilominus gratiam. Respondeo *Perez de Matrimonio.*

non conferre in eo casu, quia tunc Sacramentum matrimonij nulla ratione, nullo modo permanet, sed iterari potest; nec est eadem illius gratiæ necessitas, iam enim cessauit in homine illa necessitas, cum iam desierit esse in tali statu constitutus.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico, prædictam reuiuiscantiam in Sacramento matrimonij nos colligere ex institutione Christi, non certò, ac infallibiliter, quo pacto deberet constare ex Scriptura, & traditione, quæ talis non datur; sed solum valde probabiliter, & conueniente ratione satis proportionata rationi & motiui, quod mouit D. Augustinum ad eandem reuiuiscantiam concedendam Sacramento Baptismi, vt vidimus in conclusione nostra.

Ad secundum, ad plenam intelligentiam rei propositæ in illo argumento, & illius solutionem, sunt quatuor præmittenda. *Primum* est, ex natura iustificationis, quam baptizatus vi Sacramenti Baptismi consequitur, esse remissionem pœnæ aternæ tam damni, quàm sensus, quæ mortalibus peccatis debetur; quia fieri non potest à peccatis iustificatio, siue in Sacramento, siue extra, nisi per remissionem, & extinctionem maculæ peccati mortalis, siue originalis, siue actualis, qua remissa & extincta, nulla remanere potest ad pœnam aternam, siue damni, siue sensus dignitas: ceterum non esse remissionem pœnæ temporalis peccatis omnibus, siue mortalibus, siue venialibus quoad maculam iam remissis debitam. Ratio est, quia per habitum gratiæ iustificantis non potest deleri dignitas pœnæ temporalis peccatis actualibus, siue mortalibus, siue venialibus, quoad maculam iam deletis, debitam, quia nullam ille habitus cum hac dignitate habet ex natura rei oppositionem. Vnde adultus baptizatus, nisi tam perfecta dispositione ad Baptismus accederet, vt vi dispositionis illius pro pœnâ omni suis peccatis debita plenè satisfaceret, non obstante gratia quam vi Sacramenti Baptismi consecutus est, adhuc dignus est, qui ob peccata ante commissâ pœnis temporalibus à Deo plectatur, quandoquidem hæc dignitas vi gratiæ illius tolli non potest; vnde posset à Deo iustè plecti. *Secundum* est, de facto & re ipsa eam omnem pœnam temporalem remitti ritè baptizato, quia Deus ob Baptismus ritè susceptum statuit pœnam hanc nunquam infligere, & re ipsa nunquam infliget, licet infligere iustè posset. Vnde in hoc sensu dicitur esse Baptismi effectus remissio totius temporalis pœnæ peccatis debitæ, vt constat ex communi totius Ecclesiæ consensu, qui certissimè innorescit ex eius praxi perpetua, qua baptizatis nulla vnquam imponit pœnitentiæ, seu satisfactionis opera, sicut imponere solet sacramentaliter confessis, quod minime dubitet illis à Deo per Baptismus dimitti cum peccatis omnibus pœnam quoque omnè iis debitam. *Tertium* est, huius effectus Baptismi rationem à priori esse voluntatem Christi, qui ita efficaciter huic Sacramento sua merita alligauit, tanquam quid omnino conueniens institutioni huius Sacramenti. Tum quia, vt docuit Paulus *ad Rom. 6.* per Baptismus perfectè assimilatur morti Christi, quia in eo veteri homini, & peccatis morimur. Vnde Christus ita instituit hoc Sacramentum, vt hoc effectus perfectè mortem Christi repræsentaret, atque sicut Christus sua morte peccatum omni ex parte perfectè vicit, ita Baptismus dum baptizatum Christo morienti perfectè assimilatur, significat in eo omne peccatum planè deleri secundum culpam, & omnem pœnam ei debitam. Tum etiam, quia cum in Baptismo moriamur omnino veteri homini, & noui spiritualiter generemur, fumus quasi alij planè homines, & idè peccata prius commissâ ad nos non pertinent, nec nobis vlla ratione amplius imputantur.

imputantur. *Quartum* denique Baptismum reuiuifcentem remittere omnem pœnam temporalem debitam peccatis ante eius susceptionem commissis, eodem modo ac si fuisset legitime receptus, vt docent eõmuniter Doctores, Ratio est, quia, vt dixi, ideo voluit Christus vt Baptismus hanc vim haberet, quia regenerat, & facit quasi alium hominem: at Baptismus reuiuifcens verè regenerat, vt docet D. Augustinus variis in locis, in libris de Baptismo contra Donatistas, præsertim *lib. 1. c. 10.* Igitur etiam habebit eandem vim.

His præmissis facile soluitur illud secundum argumentum; negatur enim inprimis rectè inferri à priori in Baptismo reuiuifcente remissionem culpæ, & infusionem gratiæ ex remissione pœnæ temporalis. Nam Baptismi legitime suscepti primarius effectus est remissio culpæ, & infusio gratiæ; secundarius verò est remissio pœnæ temporalis. Præterea constat in eodem Baptismo remissionem pœnæ temporalis non sequi ex natura iustificationis, quam baptizatus vi sacramenti Baptismi consequitur; sed ex voluntate Christi, qui eam virtutem dedit huic Sacramento, quia perfectè mortem Christi repræsentat, & regenerat baptizatum; ac facit quasi alium hominem. Hoc idem tribuitur eidem Baptismo, recedente fictione, ob eandem causam. Matrimonio verò, sicut & aliis Sacramentis imprimantibus characterem, non tribuimus effectum remissionis totius pœnæ temporalis, quia non militat eadem peculiaris ratio Sacramenti Baptismi, cum non sint perfecta assimilatio & repræsentatio mortis Christi, nec sint vera regeneratio illa suscipientium. Tribuimus verò matrimonio & prædictis aliis Sacramentis, recedente fictione infusionem gratiæ, & remissionem culpæ, vt hoc modo hominis necessitati sufficienter subueniatur in eo statu ex se permanenti per Sacramentum quod iterari non potest, modo supra explicato.

Ad tertium dico, verius esse Eucharistiã nullam conferre gratiam si obex tollatur post consumptas species, tum quia tunc nec actu, nec quasi in habitu vltius permanet; tum etiam, quia hoc Sacramentum ex vi institutionis Christi potest sæpius sumi. Vnde hic locum non habent rationes ob quas dixi alia Sacramenta reuiuifcere. Quod si in Eucharistiã obex tollatur ante consumptas species, verisimilius est, quia Sacramentum adhuc durat, posse cõferre nouã gratiam ex opere operato, si accedat noua dispositio. De Sacramento Pœnitentiæ res est valde dubia, ac multis videtur probabilijus non dari hoc Sacramentum in forma.

Ad quartum negatur antecedens modò obex tollatur durante eodem morbo. Quia cum Sacramentum Extremæ vnctionis sit institutum, vt toto eo tempore nequeat iterari, videtur quasi in habitu in ægro toto eo tempore perseverare. Vnde in hoc eadem erit ratio de hoc Sacramento, ac de matrimonio.

Ad vltimum dico, ipsam susceptionem indignam, vt est opus hominis, esse quidem opus mortuum: at ipsum Sacramentum esse opus Christi in se viuum, & sanctum, & ex Christi meritis habere vim sanctificandi, quã certè exercit ablato impedimẽto, seu obice.

SECTIO X.

Virum inter baptizatos possit celebrari contractus matrimonij, qui non sit propriè Sacramentum.

In hac re certum est primò, non posse fieri Sacramentum matrimonij absque eo quod fiat etiam verum, & legitimus contractus, aded vt si quis inten-

deret facere Sacramentum, & non contractum matrimonij, nihil prorsus efficeret. Patet manifestè, quia intentio illa non faciendi contractum destruit materiam, & formam sacramenti, est enim contractus materia, & forma illius, vt vidimus supra *sect. 6.* at sine materiã & formã Sacramentum consistere nequit.

Secundò, etiam est certum, solam intentionem faciendi contractum matrimonij non sufficere ad rationem sacramenti, sed necessariam esse intètionem faciendi, quod facit Ecclesia, vel actualè, seu formalè, vel saltem virtualè. Quare si quis solùm velle cõtrahere, nec confusè saltem, & implicite, intentionem haberet faciendi id quod facit Ecclesia, nempe faciendi matrimonium, tanquam quid sacrum, ac religiosum, non faceret sacramentum. Ratio est, quia effectio sacramenti pendet ab intentione ministri: ergo si contrahentes matrimonium, qui sunt verè illius sacramenti ministri, non habeat aliquo pacto intètionem faciendi sacramentum, non facient sacramentum quantumvis contrahere velint. Vnde Trident. *sess. 7. de sacramentis in genere,* id definiuit *can. 11.* his verbis. Si quis dixerit in ministris dum sacramentum conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit. Et patet, quia cõferens Sacramentum necessariò agit, vt minister Christi, vt docet Apostolus *1. ad Cor. 4.* Vnde Christus dicitur in omni Baptismo baptizare, *Ioan. 1. 3.* Hic est, qui baptizat; & *c. 4.* initio dicitur, baptizare nõ per se, sed per discipulos. At nemo agit vt minister alterius, nisi intèdat agere quod alter instituit, & quidem eã ratione, qua heri instituit.

Tertio, certum est, si baptizati contrahentes non intendat facere Sacramentum ex priuato errore, quo existimant, matrimonium non esse sacramentum, intendat tamen matrimonium contrahere eo modo, quo Christus instituit, vel quo iuxta Dei voluntatem, & ordinationem contrahi debet, eiusmodi errorè particulare non excludere sufficientè intentionè ad faciendum Sacramentum; quia ad hoc sufficit volũtas illa generalis, & altera particularis non propriè est ex effectu, & intentione non faciendi sacramentum, sed solùm ex errore, quia putauit in re ipsa nullum esse sacramentum. Si verò intendant, & velint separare, quantum in ipsis est, rationè sacramenti à ratione contractus, & efficere contractum solùm, & non sacramentum, re verã nõ efficient Sacramentum, quia deest intentio necessaria. Et tunc procedit difficultas, an cum baptizati cõtrahentes volũt verè cõtrahere, & non facere Sacramentum, quãtũ in ipsis est, faciant saltem matrimonium validum in ratione cõtractus. Duplexque controuersia esse potest; prima iam dicta, an validè possit inter fideles separari ratio sacramenti à ratione contractus, *Secundã*, an licite, & sine peccato, imò & laudabiliter id fieri possit.

Circa priorè controuersiam, quã potissima est, partè negantem, nempe inter baptizatos nunquam posse iniri matrimonium sine Sacramento, sequitur Sanchez *lib. 2. de matr. disp. 10. n. 6.* cum Petro de Ledesma & latè defendit Coninch *disp. 24. dub. 2. concl. 4.*

Primò, quia Christus illũ contractum immediatè inter baptizatos ad esse sacramenti eleuauit: ergo ex Christi institutione est inseparabilis ratio cõtractus à ratione Sacramenti; ergo intentio non conficiendi sacramentum repugnat intentioni legitime faciendi matrimonium in ratione contractus. Sicut à cõtrario, qui intenderet facere sacramentum matrimonij, non verò contractum, nihil efficeret: quia ex Christi institutione sunt hæc duo inseparabiliter coniuncta.

Secundò, Concilia Florentinũ, & Tridentinum absolute definiunt, matrimonia fidelium esse sacramenta. Quod verum non esset, si aliqua id non haberent; præsertim, quia tales definitiones absolute positæ debent omnino vniuersaliter intelligi.

Tertio,

Tertio, quia aliàs sequeretur omnino, matrimonia clandestina, quæ olim validè contrahebantur, communiter non fuisse sacramenta. Quod videtur absurdum, & repugnans Tridentino *sess. 24. c. 1. de reformat. matrimonij.* Vbi talia matrimonia vocat *rata*; quo nomine solũ appellantur, quæ habet rationè sacramenti. Sequela probatur, quia ita cõtrahentes cõmuniter nõ intendebant suscipere sacramentum, sed solùm inire civile contractum, nec quidquã de sacramento cogitabant.

Quartò, sacerdos non potest separare rationem sacramenti Eucharistiæ à ratione sacrificij; aded vt si sacerdos vellet facere sacramentum Eucharistiæ, & nollet offerre sacrificium, nihil efficeret ob inseparabilitatè, quam habent hæc duo, ex Christi institutione, & lege: ergo neque fideles possunt separare rationem sacramenti matrimonij à ratione contractus, ob eandem inseparabilitatem ex Christi lege.

Quinto in iudicio sacramentali Pœnitentiæ, si sacerdos volens tanquam iudex efficere solum iudiciũ de peccatis, non verò sacramentum remissiuũ ipsorũ, nihil efficeret, nõ solùm sacramentum, sed neque etiam verum, & validum iudicium: ergo à paritate in matrimonio, nolens facere sacramentum, non solùm non efficit illud, verum etiam neque validum contractum.

Sextò, matrimonium, si verè matrimonium est, nec tamen defectu debita intentionis sacramentum, non fuisset tam indissolubile, quam illud, quod est & matrimonium, simul, & sacramentum: hoc autem est maximum inconueniens: ergo dicendum est, in matrimonio baptizatorum hæc duo, contractum videlicet, & rationem sacramenti esse ex institutione Christi cõnexa, & inseparabilia.

Vitimo, implicat in adiecto qui ex animo intendit promittere, non se tamè obligare; & qui recipit Ordinem sacrum subdiaconatus, nec tamen vult castitatè vouere. Igitur implicat quoque, qui matrimonium vult cõtrahere in lege nouã, nec tamen vult sacramentum celebrare.

Partem affirmantem, nempe inter baptizatos posse validè celebrari matrimonij contractum, qui nõ fiat sacramentum, tuetur Vasquez *tom. 2. in 3. d. disp. 138. cap. 5. n. 63.* Rebellus latè *lib. 2. q. 5.* Gaspar Hurtado *disp. 3. d. 19.* Basilius Ponce *lib. 1. de matr. cap. 9.* & alij. Primò, quia tamen nõ nequeat esse sacramentum matrimonij sine ratione cõtractus, cum legitimus matrimonij cõtractus sit materia, & forma eius sacramenti; nullũ tamè fore contractum concurrentibus omnibus, quæ necessaria sunt ad valorè cõtractus, ex eo quod nõ sit sacramentum, nõ est vnde cũ fundamẽto colligatur.

Secundò, solæ conditiones cõtra substantiam matrimonij, quales sunt, quæ opponuntur tribus ipsius bonis, nempe bono prolis, bono fidei, & bono sacramenti, irritant matrimonij contractum, vt vidimus supra *disp. 16. sect. 5. & 6.* reliquæ verò conditiones, tamen si sint turpes, non vitiant contractum, & habentur pro non adiectis, vt citatã disput docuimus, *sect. 9.* Ergo cum cõditio, siue defectus intentionis faciendi sacramentum, ipsum matrimonij contractum, licet semper foret turpis, non esset tamèn de numero illarum trium, sequitur, vt non sit contra substantiam contractus, atque aded nõ irritet matrimonium.

Vitimo, ratio contractus validi supponitur vt prior ipsa ratione sacramenti, nam est fundamentum, & materia istius, quod cõstat à paritate ablutionis respectu sacramenti Baptismi: ergo cum iste cõtractus supponatur prius, vt validus, ratio sacramenti non erit requisita essentialiter ad eius valorem, tanquã solèntas essentialis; aliàs iã non esset prior, cum nihil sit prius essentiali suo cõstitutiuo. Imò si cõtractus vt validus est prior vt sic, nõ pendebit ab eo, quod est posterius; & rectè intètio ferri poterit in id quod est prius prout

Perez de Matrimonio

6 tale est, quamuis non feratur in id, quod est posterius.

Vtraque sententia probabilis est, mihi tamen videtur hæc secunda probabilior, ac firmitior; quæ modò communior est apud Recentiores. Moueor duplici fundamento. Præcipuum à priori est; quia ad validitatè matrimonij in ratione civilis cõtractus nihil aliud requiritur, quàm vt personæ cõtrahentes sint ad cõtrahendum habiles, liberè in ipsum consentiant, & consensu huic suum clarè verbis exprimãt corã Parocho, & testibus, quæ est solemnitas à iure post Tridentinũ requisita, & necessaria. Hæc omnia habere, & adhibere supponimus, contrahentes baptizatos, tamen si matrimonium, vt sacramentum expressè nolint ministrare, nec suscipere: ergo in eo casu tã validũ cõtrahunt matrimonij contractum, quàm validus est inter eos, inter quos sacramentum non est, vt inter non baptizatos.

Respondent aduersarij, ad substantiam, & validitatè matrimonij in ratione cõtractus inter baptizatos, vnã ex cõditionibus, ex institutione Christi, requisita esse intentionem eiusdem celebrandi vt sacramenti, quia voluit Christus, inter baptizatos esse sacramenti, & esse matrimonij habere inter se cõnexionè inseparabilè, & consequenter voluit, vt intètio vnus sit inseparabiliter cõnexa cũ intètionè alterius, ac proinde, si quæ intètio vni repugnet, repugnet quoque & alteri. Sed cõtrã est, quia huius Christi voluntatis, & institutionis nullũ vltimũ vestigiũ, aut indicium est. Patet, tũ quia eã non exprimunt Concilia, neque insinuant, vt notũ est: neque in Patribus, neque in vnanimi Doctorũ fidelium sensu inuenitur aliquod fundamẽtum, vnde deducamus, ita eleuatum esse à Christo contractum matrimonij ad rationè sacramenti, vt si sacramentum non sit cõtractus, esse nequeat Tum etiam, quia cõtrariã Christi voluntatis, & institutionis firmum argumentum habemus in communi Theologorum doctrinã, quæ est, Christum instituentè matrimonium in sacramentum, & euentem ad esse, seu dignitatè sacramenti, ipsum matrimonij cõtractum validum, naturæ suæ reliquisse, & ipsi solum adiunxisse esse signum certum, & infallibile gratiæ sanctificati. At nõ hoc tantum adiunxisset, neque naturæ suæ matrimonium in ratione civilis contractus reliquisset, si hoc natura suã validũ, vt cõtractus est, nequeat esse absque intètionè eius, vt sacramenti; ergo necesse est, vt re ipsa validum nunc sit inter eos, inter quos nunc sacramentum nõ est; sicut erat inter omnes, antequam à Christo in sacramentum institueretur. Ex quã doctrinã probant Theologi cõmuniter, quod infra dicemus *sect. 13.* matrimonium inter absentes per intermedios procuratores inire, esse verum sacramentum; quia spectatã contractus huius naturæ, verè validus cõtractus est, solus autè cõtractus hunc naturæ suæ reliquit, & eique solum sanctificantis gratiæ significationem addidit. Alter enim mutatus fuisset à Christo essentialiter matrimonij contractus, quia antea nõ petebat essentialiter valor matrimonij ipsam rationem sacramenti, quã postea essentialiter petiit.

Alterum fundamentum est, quia vbi ius naturale, vel diuinum, vel canonicum non exprimit contractum matrimonij esse inualidum, censendum est absolute validum in vtroque foro, vt docent omnes Doctores, & colligunt ex Ioanne XXI. in Extrauaganti. *Antiqua concertationi.* At nullum eiusmodi ius exprimit, contractum matrimonij celebratum, etiam cum intentione non faciendi sacramentum, esse inualidum. Ergo Respondebis, Christum D. aliquando verbis, aliquando facto ipso, & opere constitutere ius, seu præceptum, vt docuit D. Gregorius *hom. 17. in Lucam.* In præsertim autem facto constituisse ius; nam facto ipso, quo eleuauit contractum matrimonij ad esse sacramenti, illi constituit hanc solemnitatè omnino necessariam ad valorem ipsius;

ipſus; quoniam id maximè expediebat ipſi matrimonij fini, & intentioni Chriſti volenti ſanctificare coniugia fidelium. Sed contrà eſt, quia ex tali facto, tamen inferre poſſet ius, ſiue præceptum prohibens, fieri contractum ſine intentione ſacramenti; non tamen ſequitur ius aliquod formaliter irritans talem contractum, cum talis defectus intentionis faciendi ſacramentum, licet foret turpis & malus, non eſſet contra ſubſtantiam contractus, atque ideo non irritaret illum. Firmatur, quia ſicut abſolutioni, & prolationi verborum Baptiſmi, prout eſt actio naturalis, voluntaria, & humana, accidit ratio ſacramenti Baptiſmi; ita contractui naturali, voluntario, & humano merè contingenter aduenit ſignificatio, vel ratio ſacramenti matrimonij: ergo ſicut ablutio illa, & prolatio nõ deſinit eſſe actio naturalis, & humana ex eo, quod abluens non intendat facere ſacramentum; ita nec contractus coniugalis deſinet habere validitatem naturalem, quam etiam inter infideles hodiè habet, eſto fideles non intendant contrahere ſacramentaliter, ſed tantum naturaliter, ac ciuilitè. Patet conſequentia, quia ſicut Chriſtus facto ipſo eleuauit contractum matrimonij ad eſſe ſacramenti, ita facto ipſo eleuauit ablutionem naturalem, & illam verborum prolationem humanam ad eſſe Baptiſmi; atque adeo ſicut ex hoc facto Sacerdos abluens puerum, & proferens illa verba cum intentione non baptizandi, ſolum actionem ſacramentalem irritat, ita & contrahens matrimonium cum intentione non conficiendi ſacramentum, ſolum actionem irritat ſacramentalem.

Ad argumenta primæ ſententiæ.

9 Ad primum conſeſſo antecedente, negatur conſequentia; ſolum enim ſequitur ex illo antecedente, omnè matrimonij contractum inter baptizatos eſſe ſacramentum, ſi adſint omnia requiſita ad illud: ſicut omnis ablutio, & prolatio verborum Baptiſmi eſt ſacramentum, ſi adſint omnia requiſita. Cæterum ſi deſicit intentio omnis faciendi ſacramentum, ſicut non datur ſacramentum Baptiſmi, ita neque matrimonij. Ideo verò ratio ſacramenti à contractus ratione ſeparari non poteſt, quia vt ſuprà initio huius ſect. dixi, ratio ſacramenti matrimonij ita ſupponit rationem contractus, vt non alia ſit materia, & forma matrimonij, quatenus ſacramentum eſt, niſi quæ fuerit materia, & forma contractus.

10 Ad ſecundum dico, Concilia illà abſolutà locutione tantum ſignificare Chriſtum omnem contractum matrimonij baptizatorum validum, abſque aliquà exceptione in ſacramentum inſtituiſſe; quod nõ tollit poſſe nõ fieri ſacramentum, ſi deſit intentio requiſita: ſicut contingere poteſt, quod ablutio, & prolatio verborum Baptiſmi, quas abſque vllà exceptione Chriſtus in ſacramentum inſtituit, non fiant ſacramentum ex defectu intentionis requiſitæ.

11 Ad tertium negatur ſequela, quia clandestinè contrahentes virtute intendebant facere ſacramentum, quia tales contrahentes, quatumuis ignari, volebant ſaltem facere, quod ſolent Chriſtiani & Eccleſia facere. Quod ſatis eſt vt ſacramentum efficerent. Neque enim credibile eſt, eos malitioſè velle priuari bonis ſacramenti & gratiæ eius, aut velle facere aliquid illicitum, quale hoc eſſet: cum ex iure nemo præſumatur malus, niſi id conſtet. Quod ſi aliqui clandestinè contrahentes prædictà intentione virtuali caruiſſent, certè eorum matrimonium non fuiſſet ſacramentum.

12 Ad quartum reſponderi poteſt primo, negando antecedens. In quo negando, forſaſſe nullum eſſe inconueniens docet Suarez tom. 3. in 3. p. diſp. 76. ſect. 3. §. ſecunda difficultas eſt. Et non videtur

improbabile, quia Doctores omnes, qui ponunt rationem ſacrificij in ſumptione, vel in aliqua aliâ actione, quæ poſt conſecrationem fiat, neceſſariò concedent, poſſe re ipſa ſeparari conſecratione ſacramenti à ſacrificio, ſi miniſter iniquus velit conſecrare, & nullam poſtea actionem efficere ad offerendum ſacrificium; cum enim actiones illæ ſint re ipſa, & duratione diſtinctæ, facile poterant ſeparari ex voluntate, & intentione malâ miniſtri. Hinc autè deſumitur non leue argumentum pro noſtrâ ſententiâ. Nam ſi non obſtante inſtitutione Chriſti adhuc ſeparari poteſt in Euchariftia ex intentione miniſtri ratio ſacrificij, à ratione ſacramenti poterit etiã multo magis in matrimonio ſeparari ratio contractus à ratione ſacramenti. Idque à fortiori, cum illæ duæ rationes nõ ſint ſimul inſtitutæ, ſicut ſunt illæ, & de facto inueniantur ſeparatæ, quod nunquam illæ. Præterea reſpondeo, concedendo antecedens; nam verius iudico, nouæ legis ſacrificium totum eſſentialiter perfici conſecratione, & ſacerdote, qui ſacramentum Euchariftiæ ſub duabus ſpeciebus conficit, velit nolit, ſacrificium offerre, neceſſe eſſe. Nam ex inſtitutione Chriſti, hæc conſecratio, & oblatio ſacrificij ita ſunt neceſſariò coniunctæ, vt poſitâ vnâ non poſſit miniſter intentione ſuâ aliam auferre; nam ſi miniſter verè intendat conficere hoc ſacramentum, conſequenter neceſſe eſt, vt velit proferre verba in perſona Chriſti, qui eſt principale offerens in hoc ſacrificio; atque adeo neceſſe eſt, vt formali, vel virtuali intentione velit facere, quod Chriſtus fecit, & inſtituit. Dato itaque antecedenti non ſequitur conſequentia, quia contractum matrimonij non contrahunt baptizati prout ſunt miniſtri Chriſti, ſed prout homines ſunt ciuilem, ac naturalem contractum perficientes, vt eſt certum: vnde iſta actio ex ſe eſt independens ab omni aliâ ratione ſacramenti, in qua ſunt miniſtri Chriſti latè, quia ſunt miniſtri ſacramenti à Chriſto inſtituti. At in Euchariftiæ ſacrificio Chriſtus eſt verè, & propriè principalis offerens, vt expreſſè docet Tridentinum ſeſſ. 22. de ſacrificio Miſſæ, cap. 2. vbi ait, idem nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum tunc in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diuerſa. Et ratio eſt, quia ſacerdos offert hoc ſacrificium, vt miniſter Chriſti, ipſius perſonam immediatè ſuſtinens, ac repræſentans: ita vt conſecrans eodem modo loquatur, ac ſi reuerà Chriſtus eſſet, dicens, *Hoc eſt corpus meum*. Vnde ſicut quis propriè dicitur dare eleemoſynâ, quam per ſaculum dat; ita Chriſtus verè dicitur hoc ſacrificium offerre; idque longè alia ratione, quàm dicatur per miniſtros ſuos baptizare: quia eſt baptizans agat, vt miniſter Chriſti, quia eſt miniſter ſacramenti à Chriſto inſtituti; tamen loquitur in propriâ perſonâ, & propriis verbis; idem potiori iure dic de miniſtris matrimonij. At conſecrans abſolutè in perſona Chriſti, & verbis Chriſti loquitur.

Ad quintum conceditur antecedens, negatur conſequentia ob manifeſtam diſparitatem, quia illud iudicium prout excludens rationem ſacramenti remittentis peccata, nullius videtur eſſe fructus, aut effectus. Vnde in tantum videtur eſſe à Chriſto inſtitutum illud iudicium, in quantum præciſè eſt etiam ſacramentum remiſſiuum peccati, & collatiuū gratiæ remittentis illud, & non aliter. Ad quod valde conducit aduertere vnâmet inſtitutione ſimul, & Tenul, & ad eundem effectum eſſe ibi inſtitutâ rationem iudicij, & ſacramenti. Nihil horum inuenitur in matrimonio; nam in illo ratio contractus ex ſe pedes nõ eſt à ratione ſacramenti; neque eſt vtraque ratio contractus &

& ſacramenti, inſtituta vnâmet inſtitutione ſimul, neque ad eundem effectum, cum prior integra ſit ad perficiendum contractum naturalem matrimonij, & altera ſignum ſit ſupernaturalis gratiæ ſignificantis; quare iſtæ duæ rationes ſunt magis ſeparabiles in matrimonio, quàm illæ duæ in Sacramento Pœnitentiæ.

15 Ad ſextum negatur illud antecedens, nam in omnibus caſibus, in quibus matrimonium, quod à baptizatis in initium actu ſacramentum eſt, non poteſt ſolui per ſummi Pontificis auctoritatem, nec poterit etiam eo caſu, quo validum matrimonium erit, nec tamen actu ſacramentum, ob defectum debiti intentionis; & in illis caſibus vnum poterit, in quibus & alterum. Ratio eſt, quia, vt dicemus diſparitat. ſeq. entis, matrimonium eam, quam habet indiſſolubilitatem, non habet ex formali præciſè ratione ſacramenti, vt ſacramentum eſt propriè, ſeu vt eſt ſignum gratiæ ſanctificantis coniuges, ſed ex aliâ, quæ matrimonio valido, nec hoc ſenſu ſacramentum eſt, quæ in eſt, atque illi, quod hoc ipſo ſenſu ſacramentum eſt.

16 Ad vltimum diſpar eſt ratio: nam obligatio vel eſſentialiter imbibitur in ipſâ naturâ promiſſionis, vel ſequitur neceſſariò ex natura rei ipſam promiſſionem: quid enim aliud eſt verè promittere, quàm ſe ipſum ad aliquid obligare? Quare ſi verè promittit, verè ſe obligat. Qui verò ordinatur, nec tamen intendit ſaltem implicite vouere caſtitem verè, non obligatur ſaltem ex voto, cum non habuerit animum promittendi: promiſſio autem ſit de eſſentia voti, obligabitur tamen ex præcepto Eccleſiæ ad caſtitem ſeruandam; vt docent modò RR. At intentio ſacramenti faciendi poſterior eſt, quàm intentio celebrandi contractum, ac proinde pendet poſterior à priori, non verò e contra.

17 Circa poſteriorem controuerſiam, an etiam licitè, & laudabiliter ſeparari poſſit inter baptizatos ratio contractus à ratione ſacramenti, videtur id licere ex cauſa iuſta.

Primo, quia non videtur eſſe lex id prohibens, ſaltem non ſatis conſtat de promulgatione eius legis.

Secundo, coniuges infideles facti iam fideles, & baptizati, non obligantur de facto ad contrahendum ſacramentum iuxta morem Eccleſiæ; etiam iuxta eos Doctores, qui dicunt poſſe ipſos dicto modo eleuare prius matrimonium, vt ſit verum ſacramentum: ergo neque tenebuntur fideles ad id cum de nouo contrahunt. Patet conſequentia, quia tanta deordinatio videtur eſſe in primis, ac in ſecundis quod nolint ſic recipere ſacramentum, cum poſſint; & æque videtur eſſe contra inſtitutionem Chriſti vel ſic pro libito ſeparari rationem ſacramenti à contractu matrimonij, qui iam exiſtit inter fideles, quàm velle illam ſeparare à ſimili contractu, qui inter eos tunc ſit: ergo ſicut his non obſtantibus adhuc primi non peccant, certè nec ſecundi.

Tertio, ſi non eſſet impedimentum diſparitatis cultus, aut certè ex diſpenſatione Papæ, valide, & licitè contraheret fidelis cum infideli, quamuis tunc non fieret ſacramentum: ergo iam licitè & ſine peccato poteſt aliquando fidelis ſeparare in ſuo matrimonio rationem contractus à ratione ſacramenti. Quod ſi id poteſt vnus fidelis, cur non idem poterunt etiam duo inter ſe contrahentes, & de hoc conuenientes ex cauſa? nam tunc vnus non faceret iniuriam alteri.

Quarto, fideles contrahentes per Procuratorem faciunt verum contractum, & non ſacramentum,

Perez de Matrimonio

iuxta aliquorum Doctorem ſententiã, & tamen non peccant: ergo ſicut iſti ex cauſa poſſunt id facere licitè, cur non & alij?

Communiter tamen Doctores conſulti affirmant, eſſe peccatum mortale ſeparare rationem ſacramenti à matrimonij contractu, qui ſit inter baptizatos. Et merito; primo, quia talis ſeparatio videtur opponi in re graui, tum vſui, & conſuetudini Eccleſiæ, quæ videtur iam habere rationem legis oppoſitum prohibentis. Tum quia videtur ſupponi inſtitutioni Chriſti, qui eleuando matrimonium baptizatorum ad rationem ſacramenti tacitè videtur præcepiſſe, ne ſeparantur hæc duo, quando matrimonium ſit. Nam Chriſtus ideo inſtituit hoc ſacramentum, quia voluit fideles coniugatos eſſe ſibi ſpecialiter ſacratos per gratiam, & ſuſceptionem ſacramenti. Secundo eſſet omnino inordinatum nolle recipere ſacramentum, & eius gratiam ad melius ferenda onera matrimonij. Tertio, eſſet ſacrilegium contra reuerentiam ſacramenti debitam, contractum abſque ratione ſacramenti celebrare, quia id erit actionem ſacramentalem irritare. Quæ eſt ratio Gaſparis Hurtado difficult. 19. citat. ad iunem numer. 70. Quam magis firmo, quia ille, qui ſine intentione conficiendi ſacramentum Baptiſmi, ablueret, & proferret verba Baptiſmi, peccaret mortaliter, ex eo præciſè quod irritaret illam actionem ſacramentalem ex voluntate Chriſti ordinatam ad ſacramentum, vt eſt certum apud Doctores: ergo pariter peccat mortaliter peccato ſacrilegij, qui matrimonij ſacramentum ſeparat à contractu, quia facit contra ipſum ſacramentum, eo quod irritat actionem ſacramentalem ex voluntate Chriſti ordinatam, & connexam cum contractu naturali matrimonij inter fideles. Vltimo Chriſtus Dominus, vt dixit D. Gregorius hom. 7. in Lucam, aliquando verbi, aliquando ipſo facto, & opere conſtituit præceptum: ergo facto ipſo, quo eleuauit contractum matrimonij ad rationem ſacramenti, prohibuit illam ſeparationem: præſertim cum prædicta eleuatio ſit maximè expediens ipſi matrimonio, & fini ipſius, & voluerit Chriſtus, vt coniugia fidelium ſanctificarentur.

Hinc patet ſolutio ad argumenta contraria.

Ad primum dico, iam ſatis conſtare de lege, & de promulgatione eius id prohibentis, tum ex vſu Eccleſiæ, tum ex Chriſti inſtitutione, & ex facto ipſo, vt dixi.

Ad ſecundum admiſſo antecedente negatur conſequentia, ob manifeſtam diſparitatem; nam in contrahentibus fidelibus, conſtat clarè ob communem vſum Eccleſiæ, vtramque eam rationem coniungentem, debere ita fieri; non verò id conſtat in infidelibus, etiam datâ illâ opinionè, non enim ſolet fieri in Eccleſia dicta renouatio prioris matrimonij, vt fiat denuo ſacramentum, ſaltem de eo non ita conſtat. Præterea in illo caſu infidelium non ſit tunc contractus denuo, atque adeo non cenſetur fieri tunc ſeparatio effectiõnis contractus ab effectiõne ſacramenti, ſed ſolum illum non ornari gratiã iſtius. Chriſtus autem ſolum videtur ex ſua inſtitutione prohibuiſſe ſub mortali, ne propriè ſepararetur effectio ſacramenti ab effectiõne contractus, non verò præſcripſit, vt ornaretur per gratiam ſacramenti ille contractus, qui iam antea fuerat factus, maxime in ſtatu infidelitatis, in quo non erat capax gratiæ talis.

Ad tertium ſimiliter dico, in eis caſibus illam ſeparationem non eſſe peccatum; quia tales contractus eo modo facti ſunt incapaces rationis ſacramenti.

Quare mirum non est, si separentur ibi istæ duæ ratione contractus, & sacramenti sine vllâ culpâ, secus autem est in matrimonio baptizatorum, in quo contractus est capax rationis sacramenti, & solet etiam in Ecclesiâ non disungi ab eâ. Neque est vlla causa, quæ excuset contrahentes baptizatos ad separandam rationem sacramenti à ratione contractus. Nam si aliqua esset, maximè quòd sint in peccato mortali; hæc verò non est sufficiens causa, quia possunt cum Dei gratia habere de illo veram contritionem.

Ad vltimum, antecedens est falsum, vt ostendam infra *sectione* 13. Dato tamen illo, non valet consequentia, nam ideo volunt nonnulli contractum matrimonij baptizatorum per procuratores esse verum contractum, & non esse sacramentum, quia contrahentes propter absentiam sunt incapaces rationis sacramenti, & ideo sic in Ecclesiâ permittuntur esse coniugati absque illo sacramento. At fideles baptizati per se ipsos contrahentes sunt capaces rationis sacramenti, & nulla est assignabilis iusta causa, quæ eos excuset à susceptione huius sacramenti.

SECTIO XI.

An matrimonium in infidelitate contractum, fiat de nouo sacramentum conferens gratiam, cum ambo baptizantur.

Certum est *primò*, cum infideles coniugati conuertuntur ad fidem, & ambo baptizantur, non esse opus, vt iterum contrahant coram Parocho, & testibus. Tum quia matrimonium ante Baptismum contractum est validum, vt constat ex *cap. gaudemus, de diuortijs*. Tum etiam, quia Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij*, solum præscribit eam formam pro matrimonio denuo contrahendo inter fideles baptizatos; at infideles ipsi facti fideles non denuo contrahunt, sed in legitimo matrimonio prius inito perseverant.

Secundò, etiam est certum, infideles coniugatos, quando ad fidem conuertuntur, non teneri suscipere benedictiones, seu velationes Ecclesiæ: quia sunt ab Ecclesiâ instruitæ, vt concomitantia sacramentum inter fideles contractum, Controversia igitur solum est, an prædictum matrimonium infidelium, quando postea baptizantur, fiat verum, & proprium sacramentum. Dixi *quando baptizantur*, quia matrimonium non baptizatorum, quamuis fidelium, non est propriè sacramentum: quia ante Baptismum, vt pote ianuam reliquorum sacramentorum, nullum potest recipi sacramentum.

Prima sententia affirmat, eo ipso quòd baptizantur, et si denuo expressè consensus non exponant, eorum matrimonium fieri Sacramentum, atque adeò duplex sacramentum, & duplicem effectum in eo instanti recipere coniuges. Ita Sanchez cum aliis, quos ipse refert *lib. 2. disput. 9. num. 5*. Probari potest

Primò, ex D. Thomâ in 4. *dist. 39. q. unicâ art. 2. ad primum*, dicente matrimonium infidelium esse Sacramentum non actu, sed habitu. Quasi dicat, non esse actu, quia non contrahunt in fide Ecclesiæ, sed habitu, id est, statim ac baptizantur, effici sacramentum, aliàs frustra esset potentia, quæ non reduceretur ad actum.

Secundò, eo ipso quòd baptizantur, eorum matri-

monium fit omnino indissolubile: ergo & sacramentum.

Tertiò, tunc fit contractus venditionis, quando ita firmatur, vt non possit rescindi; sed matrimonium hæc recipit firmitatem, quando baptizantur; quia post Baptismum nullâ causâ adhuc fidei dissolui potest: ergo tunc fit contractus, qui est sacramentum.

Vltimò, ex quo baptizantur, eorum matrimonium perfectius repræsentat indissolubilem coniunctionem Christi cum Ecclesiâ, vel cum humanâ naturâ per vnionem hypostaticam; quia vinculum matrimonij consummati fit per Baptismum coniugis omnino indissolubile: ergo tunc fit sacramentum.

Secunda sententia docet, si infideles post Baptismum renouent consensus antiquos per aliqua externa signa, vel novos consensus mutuo exprimant, tunc primum fieri sacramentum. Ita Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 5. ad finem*, Rebellus *lib. 2. q. 6. n. 2.* cum aliis, quos ipse citat. Probat

Primò, quia non sunt defraudandi gratiâ sacramentali ad coniugalia meliùs obeunda, qui baptizantur, contracto ante Baptismum matrimonio, cum non minus, imò plerumque multo magis eo remedio egeant; qui enim sentit onus, debet etiam commodum sentire, ex regulis iuris in sexto; non videtur autem accomodatior modus ad hunc effectum, quàm prædictus, quia tunc iam datur mutuus consensus internus externo signo manifestatus: ergo tunc suscipiunt sacramentum.

Secundò, quia tunc fit nouus contractus, quia is, qui antea erat naturalis, & prophanus, & solubilis, fit sacer, insolubilis, & repræsentat vnionem Christi cum Ecclesiâ: ergo est nouum sacramentum nouæ legis.

Verius iudico oppositum, nempe matrimonium contractum ab infidelibus, postquam baptizati sunt, nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum nouæ legis. Ita Petrus de Ledesma *de matrim. q. 5. a. 2. ad 3.* Valquez *de matrim. disp. 2. cap. 10.* Coninch *disp. 23. dub. 2. conclus. 7.* Mæratius *tract. de matrim. disp. 2. sect. 9.* Gaspar Hurtado *disp. 3. diff. 16. n. 62.* Basilius Ponce *lib. 1. c. 9. n. 8.* & alij. Iuxta horum doctrinam

Dico *primò*, matrimonium à non baptizatis contractum non fieri sacramentum propriè nouæ legis, eo ipso præcisè, quo coniuges baptizantur.

Probat id *primò*, quia certum est, nullum nouæ legis sacramentum actu esse, quin eadem reali duratione, qua actu est, sit quoque physicè actu existens, aut ipsum totum, aut aliqua saltem essentialis eius pars siue materia, siue forma, siue materiæ huius, aut formæ particula, ratione cuius actu, & physicè dici possit ipsum sacramentum actu, & physicè existere, vt inductione per omnia sacramenta constat, & ratio demonstrat, quia si nihil eius actu est, ipsum actu esse dici non potest; vnde antequam aliquid eius incipiat physicè existere, actu esse non incipit; & dum actu fuit, nihilque eius in rerum natura actu remanet, non magis actu est, quàm antequam esse inciperet. Atqui eo præcisè, quo coniuges Baptismum suscipiunt, nihil actu, & physicè est, ratione cuius matrimonij sacramentum actu, & physicè esse dici verè possit. Quia cum Christus assumpsit in sacramentum ipsum solum actualem matrimonij contractum, sanè dum hic actualis contractus actu, & physicè non est, neque matrimonij sacramentum actu, & physicè esse potest: non verò existit actu, & physicè eo ipso, quo coniuges Baptismum actu, & physicè suscipiunt; sed à longo iam tempore totus ipse præteritus est; neque actualis ipsius Baptismi susceptio

susceptio est se ipsâ formaliter actualis matrimonij contractus, alioquin eo ipso præcisè, quo actu, & formaliter Baptismum suscipient, matrimonium actu, & formaliter contraherét; quod omnino falsum est. Firmo, quia per aduentum Baptismi præcisè non fit noua materia, aut forma legitima huius sacramenti: ergo nec sacramentum. Antecedens patet, quia talis materia, & forma sunt consensus, prout expressit, inter baptizatos, sed isti non fiunt præcisè per solum aduentum Baptismi, vt patet: ergo. Respondebis cum Sanchez *loco citato, num. 6.* eo ipso, quòd isti coniuges Baptismum recipiant, censerent virtualiter, & implicite consentire de nouo, aut de nouo approbare priores consensus; hoc autem satis esse, vt dicatur noua materia, & forma sacramenti, eo ipso quòd prior contractus sic approbatus adquirat nouum statum, nouam insolubilitatem, & nouam significationem insolubilis coniunctionis Christi cum Ecclesiâ factæ per vnionem hypostaticam: sed contra est, quia hic nouus status, ac noua insolubilitas, & significatio, dum non fit nouus consensus, non sufficiunt, vt prius matrimonium adquirat nouam rationem sacramenti dantis nouam gratiam. Quod patet, quia aliàs, si hoc satis esset, sequeretur quòd fideles consummantes matrimonium conficerent nouum sacramentum dans nouam gratiam; quia etiam tunc antecedens matrimonium ratum adquirat nouum statum, nam ex rato fit consummatum; fit item magis insolubile, quàm antea esset, & tandem habet nouam significationem insolubilis coniunctionis Christi, & Ecclesiæ per vnionem hypostaticam. Præsertim, quia similem statum nouum adquirit illud matrimonium, cui superuenit Baptismus vtriusque coniugis, etiam in eo casu, quo vnus baptizatur ignorante alio, & è contra; vel etiam in eo casu, quo ambo baptizantur, expressè tamen nolunt per eum Baptismum renouare prius matrimonium eleuando ipsum ad esse sacramenti: sed in his casibus est certum, quòd tale eorum matrimonium non fiat denuo sacramentum: ergo ad id non sufficit, quòd adquirit illum nouum statum, & significationem.

Secundò probatur conclusio, quia quando quis per vnum actum redditur habilis ad alium prius tempore, debet habere illam habilitatem, quia aliàs non accederet habilis ad actum sequentem; sed homo fit habilis ad alia sacramenta per Baptismum: ergo non potest in instanti, in quo recipit Baptismum, recipere matrimonium: alioquin si simul tempore reciperet Baptismi, & matrimonij sacramentum, non diceretur baptizatus ad sacramentum matrimonij accedere. Sicut etiam contra, cum statutum sit, vt qui recipit sacramentum Ordinis excommunicatus ipso facto irregularis sit, vt incurrat irregularitatem, necesse est prius excommunicatum esse, & postea ordinari. Quocirca Valquez *citatus* meritò censet, eum, qui contra sententiam excommunicationis latam ab Episcopo ordinante, verè ordinatur, ipso facto excommunicationem incurrare, non tamen irregularitatem eodem actu simul, nisi in eo ordine suscepto tunc solemniter ministret. Nec valet dicere, non simul tempore infideles baptizari, & eorum matrimonium fieri sacramentum: sed in primo instanti eos recipere effectum Baptismi, in sequenti verò tempore post, incipere per vltimum non esse matrimonium eorum sacramentum esse. Non, inquam, valet, quia matrimonium infidelium ex sententiâ contrariorum, eo ipso, quòd incipit esse ratum per Baptismum, incipit etiam esse sacramentum; ratum autem incipit esse virtute Baptismi, hoc ipso quòd infideles baptizati sunt, & sub Ecclesiæ potestate. Cum igitur in primo instanti verè sint baptizati, in quo recipiunt effectum Baptis-

mi, sequitur in eo etiam incipere matrimonium eorum ratum, ac proinde sacramentum esse, & non tantum tempore proximè sequenti. Denique idem ostenditur; quia non est idem, matrimonium effici ratum, & effici sacramentum propriè sumptum conferens gratiam. Ratum enim efficitur Baptismo, ita vt iam ratione Baptismi non sit dissolubile causa fidei, sicut dissolui poterat ante Baptismum. Sacramentum autem fit non significatione coniunctionis Christi cum Ecclesiâ: nam contractus matrimonij solum est eleuatus ad rationem sacramenti, vt conferat gratiam; significatio autem illa, & repræsentatio per se non competit contractui, qui statim transit, sed vinculo matrimonij permanenti, vt constat: ergo tamen si matrimonium fiat ratum solâ susceptione Baptismi, nequit tamen fieri sacramentum sine nouo consensu.

Dico *secundò*, prædictum matrimonium infidelium non fieri propriè Sacramentum collatum gratiæ post Baptismum, etiam si consensus denuo contrahant, & verbis, aut nutibus sufficientibus eos exprimant. Probat, quia nequit fieri, vt sit nouum Sacramentum formaliter, nisi etiam formaliter adsit legitima forma, & materia; sed tales non sunt prior consensus, vel contractus in infidelitate initus vt sic, neque nouus consensus post Baptismum: ergo nullo pacto fiet nouum Sacramentum. Minor probatur, quoad primam partem, quia prior consensus, vel contractus factus in infidelitate, cum sit infidelium, talis esse nequit, vt de se patet: quia Sacramentum matrimonij est essentialiter contractus inter baptizatos initus, nec perseverat postea formaliter, & actu, sed solum moraliter, & habitu; at sola habitualis, vel moralis perseverantia non satis est ad id; aliàs per totam vitam perseveraret Sacramentum prout dans gratiam: ergo. Minor patet etiam quoad secundam partem, quia nouus consensus, siue nouus contractus non fit sine nouâ traditione, sed hæc valida fieri nequit, aliàs iam pridem facta, nec res semel absolute tradita potest secundò tradi. Vnde quamuis repetatur consensus, & eius exterior expressio, & talis repetitio fiat, non tamen fit de nouo contractus, in quo Sacramentum matrimonij consistit, quia iam supponitur ante Baptismum factus. Firmo exemplo clarissimo, nam qui vouit iam castitatem Deo, licet postea illam voueat, non vouet de nouo, sed tantum renouat, & ratificat prius factum. Et ratio est, quia obligationes omnino eiusdem rationis non multiplicantur circa idem, vt inter homines, si rem vendidi, aut promisi Petro, licet iterum vendam, vel promittam eidem, nec illi additur nouum ius, nec mihi noua obligatio, quia primus actus efficit totam obligationem possibilem in illa specie. Vnde lex positua addita legi naturali in eadem materia & sub eodem motiuo, v.g. non furandi, non addit nouam obligationem numero distinctam, nec in violatione est duplex malitia, vt probaui tractatu de peccatis. Ob eandem causam in repetitione eiusdem voti non datur duplex obligatio. Igitur in præsentia casu idem erit. Quamuis enim prædicti baptizati expressè velint de nouo contrahere, & id declarent per verba de præsentia, adhuc non est sacramentum; quia, vt hoc reperitur, requiritur vt in se ipsâ sit contractus nouus; hic autem re ipsâ non reperitur; quia ex contractu oritur translatio dominij, & obligatio ad reddendum debitum; sed totum istud iam erat ante Baptismum, vnde post Baptismum nequit vllus fieri de nouo contractus: ergo. Roboratur hoc idem, quia per talem renouationem re ipsâ non fit verus contractus, quia coniuges iam non possunt corpora sibi mutuo tradere; nemo enim potest dare alteri quod est suum, &

neuter iam habet potestatem proprii corporis, vt docet Paulus 1. Cor. 7. ergo non possunt ea sibi mutuo tradere: ergo nequeunt efficere verum contractum, sine quo nequit fieri sacramentum matrimonij.

7 Dico *tertio*, quando ambo infideles coniugati postea baptizantur, matrimonium illud, quod antea erat legitimum, fieri solum ratum, seu magis insolubile ratione solius Baptismi. Suppono quod est certum apud omnes, matrimonium dici legitimum, ratum, & consummatum. Dicitur *legitimum*, quod legitimo consensu contrahitur, quale est etiam apud infideles: dicitur autem *ratum*, quando est inter fideles baptizatos, & est magis indissolubile, quia dissolui nequit causâ fidei: denique dicitur *consummatum* quando iam est copula carnali perfectum. Hoc præmissis probatur dictum; quia fieri matrimonium ratum, non est fieri sacramentum gratiæ collatiuum, sed habere maiorem indissolubilitatem; sed in hoc casu ita fit: si enim ambo baptizantur, iam non potest solui matrimonium propter causam, vel bonum fidei; ergo. Maior illa aperte constat in eo casu, in quo ambo coniuges baptizarentur seorsim, ignorante tamen vtroque Baptismum alterius; tunc enim nec denud consentient, nec denud ratificarent, cum non possit fidelis velle ratificare, nec de nouo contrahere, nisi sciat, alterum velle conuerti, aut viuere sine iniuria creatoris, vt suo loco dicitur: ergo non est denud sacramentum matrimonij, & tamen matrimonium antiquum tunc fit ratum. Confirmatur, quia ipsâ solâ receptione Baptismi, antequam consentiant, vel ratificent, iam est matrimonium magis insolubile: ergo fieri ratum, & fieri sacramentum gratiæ collatiuum, sunt valde distincta.

8 Dico *ultimo* matrimonium baptizatorum validum in ratione contractus, contractum verò sine intentione faciendi quod facit Ecclesia, atque adeò sine intentione sacramenti gratiæ collatiui, quod possibile esse docuimus *scilicet, præcedente*, nunquam posse fieri tale sacramentum. Probat id eisdem rationibus, quibus ostendimus idem de matrimonio infidelium post Baptismum *dicto secundo*, est enim eadem ratio horum, atque illorum, quia matrimonium quodlibet, quod dum actu validè contrahitur, sacramentum gratiæ collatiuum non est, nunquam postea esse potest. Ratio est, quia nullus alius propriè contractus est propriè sacramentum, aut esse potest, quam qui re ipsa validus est, & re ipsa verum, ac validum matrimonij vinculum parit. At nouus ille, qui dicitur, & iteratus inter præfatos coniuges matrimonij contractus, non erit re ipsa validus, si prior antè initus validus fuit, vt fuisse supponitur: nullius enim erit valoris, & roboris; si enim alicuius esset, matrimonium validum vinculum efficere; at non efficit, nec efficere potest, quia validius, quam sit vi prioris contractus facere non potest: imò nec vinculum ipsum potest efficere, quia totum priore contractu iam factum, & perfectum est.

Ad argumenta primæ sententiæ.

Ad primum dico D. Thomam sacramenti nomine non intellexisse sacramentum strictè sumptum pro signo sensibili conferente gratiam, in quo sensu nunc est sermo, sed sacramentum latè sumptum, quia est mysterium quoddam coniunctionis Christi cum Ecclesia. quam significationem actu sensit D. Thomas non conuenire matrimonio, nisi suscepto Baptismo.

Ad secundum, dato antecedente, negatur consequentia: nam aliud est fieri de nouo matrimonium ratum, id est, magis indissolubile, vel de nouo significans insolubilem coniunctionem Christi cum Ecclesia; aliud verò est fieri sacramentum propriè sum-

ptum: primum enim esse potest sine secundo; nam coniuges fideles matrimonium ratum ante consummationem possunt pro libito soluere ingrediendo religionem, quod est in vtriusque potestate; vnde per consummationem redditur omnino insolubile, & tamen non ideo consummando dicuntur inire nouum contractum, nec nouum sacramentum gratiæ collatiuum. Vnde non benè infertur fieri sacramentum propriè sumptum dictum matrimonium in infidelitate contractum ex eo, quod per receptionem Baptismi significet de nouo insolubilem coniunctionem Christi cum Ecclesia, & ita sit magis insolubile, & ratum; eam enim nouam significationem habet ex eo, quod fiat magis ratum: esse verò magis ratum participat non ex ratione sacramenti proprii, sed ex eo quod nequeat iam dissolui causâ fidei; id est, ex eo quod vno iam conuerso alius nolit conuerti: conuersis siquidem ambobus iam hæc causa dissolutionis manere non potest.

Ad tertium, dico exemplum illud venditionis esse præ nobis: nam venditio quandiu non est firma, sed consensu partium dissolui potest, non censetur facta, sed præcessit tantum tractatus quidam antecedens venditionem; tunc autem fieri dicitur, cum firmatorem accipit; & neutrius liberâ voluntate dissolui potest: tale verò est matrimonium legitimum infidelium; licet enim beneficio fidei dissolui possit, celebratum tamen ante Baptismum consensu partium dissolui non potest.

Ad vltimum concessio antecedente, negatur consequentia, si intelligatur de sacramento propriè & strictè sumpto: solum enim inde infertur ipsam vinculum matrimonij esse sacramentum largè sumptum, prout est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, quia matrimonium legitimum infidelium iam consummatum, factum per Baptismum omnino indissolubile significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per vnionem hypostaticam perpetuam, & indissolubilem.

Ad argumenta secundæ sententiæ.

Ad primum negatur antecedens; nec semper qui sentit onus, sentit solatium: nam etiam in statu puræ naturæ sensissent coniuges idem onus, quod nunc sentiunt, imò maius, cum eorum matrimonium non potuissent dissolui per ingressum religionis, quæ non esset, sicut non potest; & tamen tunc non sensissent solatium gratiæ sacramentalis, nec sanctificantis, nec auxiliantis. Placet tamen quod notauit noster Coninch *disp. 24. cit. ad finem d. b. j. secundi*, credibile esse, Deum talibus coniugibus baptizatis maiores dare gratias præuenientes ad faciendam incommoda matrimonij, quam det infidelibus coniugatis, non ob sacramentum matrimonij, sed quia fideles sunt, quibus ratione fidei, & Baptismi diuina gratia magis debita, & vbique parata est.

Ad secundum iam constat ex dictis falsum esse antecedens, neque enim contractus est nouus suscepto Baptismo, nec prior ille desinit esse naturalis, ac civilis. Neque est verum illum contractum immediatè representare vnionem Christi cū Ecclesia: quia hoc non conuenit per se contractui, qui statim transit, sed vinculo matrimonij permanenti, quod certe est post Baptismum magis sacrum, ac indissolubile, representans indissolubile Christi vinculum cum Ecclesia per vnionem hypostaticam, vt satis declaratum est. Adde si illud argumentum valeret, inde sequeretur maximum absurdum, nempe fideles consummantes matrimonium conficere nouum matrimonium, & sacramentum; quia quod prius poterat per dispensationem Pontificis, & ingressum religionis

ligionis solui, & tantum representabat vnionem Christi cum Ecclesia per gratiam; efficiunt insolubile, & representans vnionem Christi per incarnationem, vt habetur *cap. de bigam. 5.*

SECTIO XII.

Vtrum matrimonium inter baptizatum & non baptizatum sit propriè sacramentum gratiam conferens.

1 **S**upponimus ex dispensatione Pontificiâ, vt suo loco dicemus, validè fieri matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum: nam ratio sacramenti supponit valorem contractus matrimonij. Certum est autem non esse Sacramentum ex parte coniugis non baptizati, quia iste ex defectu Baptismi incapax est omnium aliorum Sacramentorum. Est ergo difficultas, an sit Sacramentum ex parte baptizati.

2 **S**orus in 4. *dist. 26. quest. 2. art. 2. ad 4.* & Catherinus in *opusculo de matrimonio quest. 1. §. Huic rei gratiâ*. Quibus annuit Rebellus *lib. 3. quest. 9. num. 1.* censent, matrimonium baptizati cum infideli Gentili, vel cum catechumenâ iam fideli esse Sacramentum ex parte baptizati tantum, dummodo vterque contrahens habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Probant

Primo, estimonio illo Pauli 1. ad Cor. 7. *Sanctificata est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* vbi loquitur Apostolus de matrimonij Sacramento, significatque propter vnum ex coniugibus sanctificari alterum ad opus matrimonij: hoc est, ad sobolem procreandam, ne filij nascantur immundi, hoc est, in sanctificabiles propter parentes.

Secundo, in prædicto matrimonio ex vna parte baptizatus est capax Sacramenti, & ex alterâ verum efficit contractum cum non baptizato; contractui verò baptizati conuenit ratio Sacramenti: ergo.

Tertio, ibi adest materia, & forma, & debita intentio, quia, vt supponitur, infidelis non baptizatus habet intentionem contrahendi more Christiano, quæ in ministro Sacramenti respectu suscipientis necessaria est: ergo nihil deest. Quod verò infidelis non recipiat gratiam, nihil obest; quia nec recipit illam fidelis, quando ponit obicem ipsi, & tamen recipit Sacramentum: ergo.

3 **C**æterum modò omnes Theologi merito asserunt, eiusmodi matrimonium, etiam si legitimum esset, non fore Sacramentum conferens gratiam ex parte vllius. Ita Vasquez *disp. 2. c. 9. n. 113.* Gaspar Hurtado *disp. 3. difficult. 18. num. 69.* Coninch *disp. 27. dub. 2. num. 24.* Sanchez *lib. 2. disput. 8. num. 2.* Enriquez *lib. 11. de matrim. c. 2. ad finem, & lib. 12. c. 13. num. 3.* & alij. Ratio est manifesta, quia Sacramentum non potest esse sine legitimâ materiâ, & formâ, neque sine subiecto capaci, neque sine causâ efficiente legitimâ: sed in hoc casu nihil horum reperitur; ergo. Minor probatur quoad primam partem; quia legitima materia, & forma sacramenti sunt duo consensus baptizatorum, & non vnus tantum, quia est essentialiter contractus in duobus, vel inter duos, vnde solus contractus duorum baptizatorum est eleuatus ad esse Sacramenti; cum Baptismus ex Florentino sit ianua aliorum Sacramentorum: h c autem contractus non est magis baptizatorum, quam non

baptizatorum, vt patet. Vnde si ambo essent infideles, nullius consensus foret legitima materia, & forma Sacramenti, vt omnes concedunt: ergo si alter sit infidelis, illius consensus non erit legitima materia, & forma, quia est inca pax Sacramenti: ergo ex defectu ipsius non erit Sacramentum. Firmatur, quia Christum tantum instituit in Sacramentum integrum, & perfectum contractum matrimonij, quia tantum contractus integer est matrimonium, & tantum in matrimonio illud instituit; at in solo vno baptizato non est integer, & perfectus contractus matrimonij, sed in vtroque coniuge, vnde in vtroque coniuge, quando vterque est baptizatus, est vnum tantum Sacramentum; sicut & vnus tantum integer contractus: ergo. Probat illa eadem minor, quoad secundam partem; nempe in eo casu non dari subiectum capax sacramenti matrimonij. Patet, quia subiectum capax rationis sacramenti in hoc casu est solus duplex baptizatus, & non vnus tantum, quia, vt ostensum est, hoc Sacramentum est contractus inter duos baptizatos. Quo argumento cum proportione ostenditur, causam efficientem legitimam huius sacramenti, solum etiam esse duplicem baptizatum: ergo.

Hinc patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum dico, ibi loqui Paulum solum de sanctificatione, quæ ex bonâ conuersatione fidelis cum infideli, verbo, & exemplo provenire solet. Vtrum autem fidelis sit prius sanctus; seu sanctificatus per Sacramentum matrimonij ad sanctificandum infidelem, non docet Paulus, neque de eo curat. Nam loquebatur planè non de fideli, qui post Baptismum contrahit cum infideli, sed de fideli, qui post matrimonium contractum in infidelitate baptizatus fuit; quem nunquam per Sacramentum matrimonij antea contracti sanctificari, ostendi sectione præcedente.

Ad secundum dico, illud matrimonium non eleuari ad rationem sacramenti, quia non baptizatus nequit exhibere legitimam materiam, & formam Sacramenti; quia, vt ostensum est, materia, & forma legitima Sacramenti sunt duo consensus expressi baptizatorum.

Ex quo patet ad tertium, vnde tamen non obstat præcisè quòd non baptizatus non recipiat gratiam; obstat tamen quòd non exhibeat legitimam materiam, aut formam, vt dictum est.

SECTIO XIII.

Vtrum matrimonium baptizatorum per Procuratores celebratum sit propriè Sacramentum conferens gratiam.

Validum esse matrimonium contractum per Procuratorem, ostendimus iam suprâ *disp. 15. sect. 7. & 8.* nunc videmus, an sit verè, & strictè Sacramentum.

Negat Canus *lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. ad 3.* & Victoria in *summâ num. 244.* sequuti Bassolium in 4. *dist. 27. quest. 1. a. 5.* & Caietanum *opusculo de matrimonio cap. 5.* Probari potest

Primo, quia alia Sacramenta requirunt ad sui valorem præsentiam ministri, ac materiæ; ac præsertim pœnitentia requirit præsentiam ad absoluendum, quia in eius formâ dicitur, Ego te absoluo: ergo idem dicendum de Sacramento matrimonij, requirere præsentiam contrahentium, quia in eo etiam dicitur

Ego te accipio in coniugem.

Secundo, effectio Sacramenti est actus personalis, vt patet in aliis Sacramentis: ergo matrimonium celebratum per alterum non est propriè Sacramentum.

Tertiò, si matrimonium inter absentes esset Sacramentum, non esset cur renouaretur in præsentia; aliàs esset repetitio sacrilega Sacramenti.

Quartò sequeretur, dormientem posse gratiam recipere, si ipso dormiente, & existente in gratia fieret matrimonium à suo procuratore; imò etiam & dormientem posse peccare, si ipso dormiente, & existente in peccato mortali, fieret à suo procuratore matrimonium.

Ultimò, Sacramentum est causa physica gratiæ; at matrimonium per procuratorem non potest sic esse causa, quia consensus ipsorum, qui verè contrahunt, sunt materia, & forma, & isti iam transierunt: ergo.

Communitur tamen modò Doctores contrarium sentiunt, Sotus in 4. dist. 25. q. 1. a. 3. Cardin. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 5. ad 1. Enriquez lib. 11. cap. 2. num. 2. Vasquez disput. 3. c. 4. Coninch disput. 24. dub. 2. num. 23. Basilius Ponce lib. 1. c. 10. num. 3. Gaspar Hurtado disput. 3. difficult. 17. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. disput. 11. num. 27. Probatur *primò*, quia Christus Dominus absque restrictione aliqua instituit omne matrimonium legitimum baptizatorum in Sacramentum, vt deducitur ex Florentino & Tridentino, dum absoluit, & absque limitatione definiunt, matrimonium baptizatorum esse Sacramentum, & certò constat Christum in nullo penitus immutasse naturam contractus matrimonij, sed omnem illum euexisse ad rationem Sacramenti: ergo cum matrimonium per procuratorem celebratum sit verum, & legitimum in ratione contractus, non est cur Sacramentum propriè non sit. Neque enim verisimile est, Ecclesiam, quæ definit, matrimonium esse absolutè Sacramentum absque vlla restrictione, in re tanti momenti non expressisset, si matrimonium inter absentes non erat Sacramentum, ne fideles frustrarentur fructu Sacramenti. *Secundò* in contractu matrimonij per procuratorem inito, est vera materia, & vera forma, vt loco citato explicui; ergo est verum, & proprium Sacramentum. *Tertiò* in lege noua, matrimonium vt contractus, & vt Sacramentum est idem numero, & realiter, & solum differunt quasi ratione penes diuersos respectus: quia vt respicit vinculum contrahentium, dicitur contractus; vt eleuatur à Christo ad significandam, & producendam gratiam sanctificantem, dicitur Sacramentum: ergo vtroque modo debet habere eandem materiam, & formam, & causas agentes, atque adeò si potest vt contractus celebrari per procuratorem, potest etiam vt Sacramentum. *Ultimò*, quia aliàs prædicti coniuges nunquam reciperent hoc Sacramentum, quod dici nequit Sequela probatur, quia si non ipsum recipiunt, quando per procuratorem fit verus contractus ipsius, nequeunt postea, quando ipsi renouant consensus, quia tunc præteritus contractus iam non existit formaliter, neque nouus formaliter fit: ergo tunc non fit Sacramentum, cum hoc essentialiter nihil aliud sit, quàm matrimonialis contractus prout sanctificatus, & conferens gratiam.

Ob easdem rationes, matrimonium per epistolam, aut per nuntium celebratum, probatur esse propriè Sacramentum, quia videlicet, verum est, & legitimum matrimonium, est in illo vera materia, & vera forma, & causa agens, nihilque deesse videtur.

Ad argumenta opposita.

Ad primum concessio antecedente negatur consequentia, ob manifestam disparitatem sumptam ex in-

stitutione Christi nobis vsu Ecclesiæ, & Conciliorum verbis declarata. Nam alia sacramenta ex sua institutione, vt constat ex Florentino, requirunt verba propriè dicta quæ à ministris proprio ore proferuntur, vnde requirunt verba determinata, & materiam determinatam præsentem: at matrimonij sacramentum, cum in solo contractu valido fundetur, non requirit essentialiter verba determinata. Vnde tamen illa verba sint conuenientissima, & ideo communiter vsurpentur, non tamen dicuntur tanquam determinata essentialiter; nam sufficiunt quæcumque verba, & quæcumque signa, quibus exprimitur consensus traditionis Domini corporis; cumque consensus, & traditio esse possint inter absentes, & etiam expressio consensus siue per epistolam, siue per nuntij verba, vel procuratoris etiam consentientis commissione, & nomine principalis, ideo contractus matrimonij, & consequenter sacramentum potest in absentia fieri. Vnde Florentinum in litteris Eugenij agens de matrimonio rectè dixit, consensum contrahentium regulariter esse per verba de præsentia expressum, insinuans clarè, eà particulam regulariter, hoc non esse ei essentialia. Prædicta disparitas apparet manifesta respectu sacramenti Pœnitentiæ; in quo verba illa absolutio- nis, absoluo te, sunt determinatè requisita ex Christi institutione, & ideo sunt de necessitate sacramenti, & diriguntur expressè ad personam præsentem, vt patet ex pronomine *Te*, quo significatur sacerdotem præsentem alloqui, ac proinde vt verificentur requirunt præsentiam absoluentis. Nulla enim alia de causa nequeo consecrare materiam omnino absentem, nisi quia verba consueta formæ ratione pronominis, Hoc, diriguntur ad materiam præsentem. At, vt dixi, matrimonium potest per quæcumque verba, vel signa contrahi consensum exprimentia.

Atque hinc patet solutio ad secundum, actiones aliorum sacramentorum ex institutione Christi esse personales, ita vt nullo modo per substitutum exerceri possint, id verò non habere matrimonij sacramentum, quia istud instituit Christus, & fundauit in solo contractu valido, qui cæterorum contractuum naturam sequitur; & ideo eius actiones non sunt necessariò personales, saltem exterior expressio, Solum enim in hoc sensu actio sacramentalis matrimonij est personalis, quia nulla alia persona, præter ipsos contrahentes, verè conficit, & in se recipit tale sacramentum.

Ad tertium dico, laudabiliter facere contrahentes per procuratorem si postmodum ipsimet iterum matrimonium ineant, vel in præsentia ratificent contractum ad tollendos scrupulos. Quamuis enim cætera sacramenta repeti nequeant, eadem numero materia manente; at matrimonium id habet speciale ex eo quòd sit contractus, eiusque naturam, & condiciones retineat, vt possit eà parte, quæ contractus est, cæterorum more sæpius iterari.

Ad quartum respondeo, posse, & non esse inconueniens, illum dormientem recipere gratiam, vt etiam contingit, quando quis in infirmitate dormiens extremè vngitur. Negatur tamen dormientem peccare, si habeat obicem tempore, quo fit contractus: nam actio, vel ommissio tandiu est capax malitiæ moralis, quandiu libera est: actio autem, vel ommissio in somnis libertatem non habet, & ideo in se capax non est malitiæ moralis; ac propterea ommissio dispositionis necessariæ ad recipiendum sacramentum matrimonij, nequit dormienti, vt sic imputari ad culpam. Peccat tamen mortaliter, si non sit in gratiâ, quando iuxta prudens iudicium ipsius celebrandum est matrimonium, non quando dormit, sed quando præuidens defectum gratiæ,

gratiæ, & futurum somnum tempore contractus, dedit causam somno. Quare absentes contrahentes sub peccato mortali tenentur curare vt sint in gratia eo tempore, quo procuratores eorum nomine contrahunt, ne sacramentum viuorum in peccato mortali suscipiant. Secus est de procuratoribus, qui cum alieno nomine agant, nec vllum sacramentum suscipiunt, nec ministrant.

Ad vltimum dico, sacramenta tamen physicè operètur, & conferant gratiam dum sunt existentia, & præsentia, tamen cum iam transierunt, & physicè non sunt, sed tantum moraliter præsentia, quis neget tanquam causam moralem operari, vt contingit in sacramento recedente fictione. Cum ergo dum procurator contrahit, consensus principalium, qui sunt materia, & forma, sint tantum moraliter præsentia, operabuntur, & causabunt gratiam instar causæ efficientis moralis.

SECTIO XIV.

Quenam sit vera, & propria sacramenti matrimonij metaphysica definitio

Quid formaliter matrimonium sit sumptum pro vinculo, & quenam eius propria definitio, exposui supra disp. 13. sect. vltimâ. Quid etiam sit matrimonium prout est purus contractus naturalis, & civilis, docui supra disp. 14. sect. vltimâ. Restat vt modò eius definitio prout habet rationem sacramenti expendatur.

1 Gregorius de Valentia disp. 10. gen. q. 1. punct. 1. matrimonium vt est sacramentum quoddam, sic describit: Matrimonij sacramentum est signum efficax gratiæ diuinæ ad procreationem, & educationem Christianam liberorum in maritali, & indissolubili contractu viri & feminae diuinitus institutum.

2 Breuius definit Rebellus lib. 9. 1. n. 5. sequutus Ioannem Maior in 4. dist. 26. q. 1. est sensibile signum gratiæ, quo vir, & mulier legitimo consensu perpetuò coniunguntur.

3 Longius describit Guillelmus Rubion in 4. dist. 26. q. 2. a. 1. est expressio quorumque signorum sensibilem maris, & feminae sibi inuicem significantium traditionem mutua potestatis corporum perpetuam ad prolem debitè procreandam ex institutione diuinâ; significans gratiam efficaciter conferendam ipsis contrahentibus ad gratiosam coniunctionem mutuam animorum.

4 Denique noster Cardinalis Toletus in summâ lib. 7. c. 5. sic definit, est contractus viri, & feminae legitimus, quo mutua corporum potestas traditur, gratiæ spiritalis collatiuus. quæ definitio non displicet Basilio Ponce lib. 2. c. 2.

5 Dico *primò* nullam ex prædictis definitionibus esse in rigore metaphysico vnâ, & simplicem definitionem, sed mixtam & compositam ex definitione essentiali, & descriptiuâ, ac proinde non placere. Probatur discurrendo sigillatim per illas. Nam in primâ definitione, tamen illa prima particula, signum efficax gratiæ, ponatur loco generis, & alia subsequens, ad educationem liberorum, exprimat differentiam essentialem huius sacramenti in ordine ad prolem generationem; adduntur tamen aliæ particulae, quæ non spectant ad rationem essentialem metaphysicam sacramenti matrimonij, sed vel exprimunt quibus partibus, aut entibus physicè distinctis conflat, quales sunt contractus viri, & feminae, & etiam expri-

munt proprietatem, seu passionem ab ipso matrimonio inseparabilem, nempe illius indissolubilitatem, ac perpetuitatem. Idem reperies in aliis definitionibus, si attentè eas consideres.

Quare dico *secundò*, sacramentum matrimonij essentialiter, & metaphysicè spectatum sic optime definiti: Sacramentum nouæ legis in ordine ad proles generationem gratiam conferens. Patet, quia sic explicatur genus & differentia. Nam genus sacramenti matrimonij est esse sacramentum nouæ legis, vt supra ostensum est *sect. 1.* Quòd verò sit differentia in ordine ad proles generationem gratiam conferre, constat ex Concilio Florentino in decreto Eugenij §. 5. *Ecc. sess. sic. 10.*, vbi dum propriæ singulorum sacramentorum differentia notantur, ita dicitur: Per Baptismum spiritualiter renascimur; per confirmationem augetur in gratiâ, & roboramur in fide; renati autem & roborati nutrimur diuinâ Eucharistiæ alimonia: quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam, & corporaliter prout animæ expedit per Extremam vnctionem: per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per matrimonium corporaliter augetur. Hæc Florentinum; quod sicut assignat speciales differentias aliis sacramentis, sic & huic matrimonij apponit propriam, & specificam, nempe specialem gratiæ collationem in ordine ad rectâ proles generationem, & educationem.

Vnde colligo, quæcumque alia verba præter constituta in prædictâ definitione, superflue, quia non declarant genus, & differentiam, ex quibus solum constituitur essentialis, formalis, & specifica, seu metaphysica ratio sacramenti matrimonij. Quare sicut Eucharistia, v.g. solum definitur metaphysicè, sacramentum nouæ legis instar alimoniae igratiæ reficiens animam; ita matrimonium quoque rectè dicitur sacramentum nouæ legis, dans gratiam ad prolem generandam.

DISPUTATIO XX.

De indissolubilitate matrimonij.

ACTENVS explicuimus naturam, & rationem formalem matrimonij tam in ratione vinculi maritali, & contractus naturalis, & civilis, quàm etiam in ratione sacramenti gratiæ collatiui; oportet modò vt indissolubilitatem illi conuenientem declarem. Loquimur autem de omni matrimonio prout comprehendit legitimum, ratum, & consummatum. Quæstio verò est non de indissolubilitate quoad solum torum, seu cohabitationem, sed quoad vinculum.

SECTIO I.

Vtrum matrimonium sit dissolubile, sicut quicumque alius contractus

DE variis erroribus circa hanc rem videri potest noster Cardinalis Bellarminus, quos refert *lib. 1. de matrimonio cap. 9. & sequentibus.* Quòd verò matrimonium pro coniugum arbitrio absque aliâ causa dissolui possit, ostendi potest; quia omnis res per

per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, ut dicitur *cap. 1. de regulis iuris*, & constat in sponsalibus; sed matrimonium fit solo coniugum consensu: ergo solo ipsorum consensu potest, sicut quicumque alius, dissolui contractus. Firmatur, quia omnes alij contractus etiam iurati possunt rescindi per consensum contrahentium, vel per notabilem rerum mutationem: ergo & contractus matrimonium.

Certa est omnium doctrina, matrimonium omne esse indissolubile, ac perpetuum, ut aperte supponit Tridentinum *sess. 24. doctrina de Sacramento matrimonij*, sic incipiens. Matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: *hæc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, &c. Firmat idem Gregorius I X. in *cap. fin. de conditionibus appositis*, dum ait, conditionem repugnantem perpetuitati matrimonij, esse contra substantiam coniugij. de quo egimus supra *diffut. 16. sect. 6. & 8.* Et ratio est, quia, ut constabit ex dicendis in hac disputatione, sicut ex Dei institutione, habet matrimonium, quod sit perpetuum propter bonum prolis.

Ut verò rationem hanc exactè penetremus,

Notandum primo, Deum habere summum quoddam absolutissimum, & prorsus independens in omnes creaturas dominium ratione creationis, & conseruationis, per quam tota creatura & secundum substantiam, & secundum omnes suas perfectiones est ex ipso: unde de omnibus liberè disponere potest, prout placuerit, nec cuiquam fiet iniuria. Hoc autem dominium Deus neque potest abdicare, neque vlli creaturæ communicare, neque vllam creaturam ab eo eximere; quia titulus eius, qui est creatio & assidua conseruatio causæ supremæ, & independentis, neque communicari potest, neque ab eo quisquam eximi. Quare omne dominium, quod creaturis communicatur, infinitis partibus est minus.

Obseruandum secundo, homines propriè solum habere dominium in res externas sublunares, quas sua industria sibi potest adiacere: has enim sicuti possimus acquirere, ita etiam relinquere. Atque hoc dominium hominis esse semper essentialiter dominio diuino circa vnamquamque rem subordinatum, atque ab eo dependens.

Obseruandum tertio, hominem non esse dominum, sed solum vsuarium, ac quasi custodem vitæ suæ, corporum, membrorumque: dominium verò horum absolutum esse apud solum Deum. Nam solius diuinæ potestatis est, posse occidere, & vitam concedere, iuxta illud Sapientiam *16. Tu es Domine, qui vita, & mortis habes potestatem*. Ratio est, quia dominium non est, nisi in res illas, quas nostra industria possumus nobis acquirere, & augere; qua de causa censetur homo famæ suæ dominus esse, qui homo famæ, & honorem, post vitam diuinitus acceptam, sibi acquirit, & auget, sicut res cæteras externas. At vitam, corpora sua, ac membra nemo industria sua potest acquirere, nec sunt quid distinctum à nobis, sed pars nostri, vel substantiæ. Nequit igitur homo esse vitæ, ac substantiæ suæ dominus. Unde nec Princeps, nec etiam Respublica ob eandem rationem vitæ suorum subditorum, vel seruatorum est dominus. Nam proprium veri domini est rem pro arbitrio suo posse perimere, etiam voluptatis causa. At solus Deus pro arbitrio suo potest interficere etiam innocentes, non verò Princeps, vel Respublica, quæ non habet dominium in vitam hominis. Quod si Princeps interficiat malefactores, & exponat vitam subditorum in bello, id non facit vt illorum dominus, sed vt custos tranquillitatis, & publici boni: sicut homo, vt custos vitæ suæ reseruat

membrum putridum, & exponit partem pro salute totius.

Obseruandum est quarto, cum constet iam, nos non habere proprium dominium nostrorum corporum, sed Deum, & nos tantum esse vsuarios; consequenter manifestè sequi non posse, nos aliter vt, vel aliis potestatem vtendi concedere, quàm prout Deus concesserit, qui potest omnem vsuum concedere intrinsecè iure naturæ non repugnantem, hinc suo iure potest concedere, vt nos ipsos, vel innocentem quemuis sine vlla noxa occidat: potuit etiam præcipere Abraham, vt filium occideret, & Israëlitis, vt Aegyptios spoliarent, & similia; quia videlicet vitæ, honorumque nostrorum supremus dominus potest inuitis nobis, per se, vel alios, vt libuerit, vitam, & bona auferre, & cuiuis, quam voluerit, in eam concedere potestatem.

Denique est obseruandum, circa matrimonium 7 ipsum, cuius dispositionis, ac institutionis Deus est supremus dominus, sicut instituit id quod erat necessarium ad prolem concipiendam, & pariendam, nimirum vim generandi, & organa opportuna: ita etiam instituit id quod erat per se necessarium ad prolem rectè educandam, & promouendam ad perfectum statum hominis conuenienti modo: nam finis generationis humanus est proles perfectæ. Ad id autem instituisse, vt vinculum maris & feminaeposito mutuo consensu, esset insolubile; quia sine tali vinculo insolubili, humano more fieri non poterat, per se loquendo, vt proles rectè educaretur; cum ad hoc non solum materna, sed etiam paterna cura sit necessaria. Quare perpetuitas vinculi rectè fuit à Deo instituta in matrimonio in ordine ad finem generationis humanæ, qui est bona prolis institutio, obtinendum.

His prænotatis manifesta est ratio à priori indissolubilitatis matrimonij petita ex eius fine, nempe solis bona, & perfectæ educatione: non enim fuisset illi in necessariis, per se loquendo, neque speciei conseruationi, & propagationi satis prospectum, si prætermissa fuisset vinculi perpetuitas adèd requisita ad prolem suscipiendæ perfectionem. Firmatur, quia sicut natura humana est sublimior, quàm brutorum, & eius conueniens propagatio, institutio, & perfectio est maximi momenti; ita etiam vinculum coniugij est sublimius & magis necessarium ad actum, & finem generationis; cumque ad illum vt rectè fiat, & ordinatè, & prolis ipsa educatio sit bona, & perfectæ, sit necessaria vel saltem maximè expediens vinculi maris, & feminae insolubilitas, sequitur fuisse necessarium, vel saltem conuenientissimum, vt Deus instituens matrimonium illud firmaret perpetuum, ac insolubile.

Hinc patet solutio ad argumentum oppositum initio sectionis, non esse simile contractus matrimonij, & aliorum contractuum, ob illius peculiarem rationem: nam alij contractus non ordinantur ex natura sua ad aliquem finem, qui requirat indissolubilitatem, & ideo ex causa dissolui possunt. Contractus autem matrimonij ordinatur ad educationem prolis optimam, quæ per totam vitam educare debet. Adde ex dictis euidentem disparitatem, nam cæteri contractus versantur circa res externas, nempe circa bona, & merces, quæ pecunia æstimari, & comparari solent; circa quæ data est à Deo hominibus plena facultas, vt liberè disponant de illis ad sua commoda; & ideo possunt qui contraxerunt, si velint, liberè dissoluerè contractus mutuo consensu, modò absit ab vnoquoque illorū omnis fraus, & iniuria; nam fraus, & iniuria nemini debent parocinari. At matrimonij contractus versatur circa mutuum corporum traditionem,

tionem, & acceptationem; corporum autem, vt vidimus, non habent homines contrahentes plenum, & absolutum dominium, quod solum habet Deus, sed tantum merum vsuum pendentem à diuina dispositione; ac proinde nequeunt suis corporibus vt in ordine ad vinculum coniugij, nisi dependenter à diuina dispositione. Cumque Deus disposuerit, ac instituerit, vt matrimonium esset perpetuum, ac insolubile propter bonam ac perfectam prolis educationem, non est, neque esse potest in coniugum potestate, nubere ad tempus prout ipsis libuerit, neque ob vllam causam contractum matrimonij validum, & legitimum dissoluerè, seu omnino rescindere.

SECTIO II.

An matrimonium ex rei natura, soloque iure naturali præcisè considerato sit ex se insolubile, an potius id habeat ex Dei auctoritate sic disponente, vel instituyente.

Sensus quæstionis est, an sicut odium Dei, vel mendacium, verbi causa, est ex se & ab intrinseco adèd malum, vt nulla spectata Dei prohibitione, nequeat non esse sua natura malum, ita similiter coniugium inter marem & feminae non perpetuum, sed temporale, durante dumtaxat eorum beneplacito, ac proinde ab ipsis dissolubile sit ita ex se & ab intrinseco malum, vt omni prohibitione Dei oppositum instituentis ac dispositionis prohibitione semper sit sua natura malum, & contrarium naturæ & substantiæ matrimonij, illudque reddens omnino inualidum.

Partem affirmantem sequuntur Dominicus Sorus in *4. dist. 27. q. 1. a. 4. Corduba lib. 1. questionarij, q. 25 Petrus de Ledesma de matrimonio ad quæst. 67. art. 1. dub. 1. & art. 2. dub. 2. Vasquez de matrimonio disp. 2. cap. Bellarminus 1. lib. de matrimonio, cap. 11. Rebellus quæst. 15. sect. 1. Basilius Ponce lib. 1. cap. 13. Gaspar Hurtado disp. 8. difficult. 2. Becanus de matr. cap. 47. q. 1. denique modò nouissimè ac copiosissimè noster Ludouicus Mæratius tract. de matr. disp. 6. sect. 1. & 2. multis probat contractum matrimonij esse ex se & natura sua indissolubilem, ita vt oppositum faciat illum illicitum, & inualidum.*

Primo, ex definitione matrimonij ab omnibus recepta, qua dicitur matrimonium esse maritalis coniunctionis viri & mulieris, indiuiduam vitæ consuetudinem, seu societatem retinens. Quæ definitio est matrimonij secundum propriè præcisè naturam sumpti, non prout hanc, aut illam habet adiunctam Dei institutionem, vel dispositionem, quæ sunt eius essentia prorsus extrinseca: cum propria rerū definitiones earum essentiam & naturam explicent, non quæ merè extrinsecus eis accidunt, & adiunguntur. Huius autè definitiones postremæ particulæ, vt matrimonij perpetuitatem, sic indissolubilitatem aperte significant, tanquam aut essentialem eius differentiam, aut dimanantem ex ea proprietatem ab eadem penitus inseparabilem, eo modo quo incorruptibilitas est naturalis proprietas Angeli ab eo inseparabilis: quia sicut adueniente per diuinam potentiam eius actuali corruptione non maneret in rerum natura, nec manere posset Angelus, ita per eandem potentiam adueniente matrimonij dissolutione non manet, nec potest manere matrimonium.

Secundo, Tridentinum *sess. 24. in principio*, sic ait: matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu

Perez de Matrimonio.

pronunciauit, cum dixit, *Hæc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, &c. Quibus verbis expressè significatur inseparabilitas coniugum, seu indissolubilitas coniugij. At matrimonium tunc non habebat indissolubilitatem ex aliqua libera Dei institutione; quia non constat, Deum tunc id instituisse; ergo illam habet ex sua natura, seu ex suo iure naturali.

Tertio, in *c. fin. de conditionibus appositis*, decernit Gregorius I X. conditionem repugnantem perpetuitati matrimonij contrahendi esse contra substantiam illius. Sentit igitur Pontifex matrimonium omne esse ex sua natura & substantia perpetuum, & indissolubile.

Quarto, matrimonium ex essentia sua & natura in eum finem ordinatur, vt consentaneo rectè & variis modo genus humanum propagetur, & propagatum educetur rectè, & instituat: atqui ad huius finis consecutionem necessarium est matrimonium ex rei natura esse indissolubile; ergo indissolubilitas est contra naturam matrimonij.

Vltimo, idem firmatur, absurdè, quia aliàs cessante positua institutione Dei, ob quam matrimonium de facto est indissolubile, fornicatio simplex non esset illicita, aut saltem posset non esse: quia fornicator quantum est ex se, onfert, aut saltem conferre potest semine, & cœtra, facultatè, & dominium in suum corpus, ad copulam, ad tempus, quo copula durat; ac proinde accessus esset, aut posset ex se ad suam, ad eam videlicet, quæ pro eo breui tempore esset, aut posset esse sua. Igitur fornicatio simplex non esset, aut posset non esse licita.

Oppositam sententiam, nempe matrimonium non esse indissolubile iure naturali; seu ex natura rei, defendunt cum multis Sanchez *lib. 2. disput. 12. n. 7.* Coninch *disput. 24. dub. 2. n. 19. & sequentibus*. & multi Recentiores.

Primo, quia ante legem euangelicam dissoluebatur matrimonium apud Hebræos per repudium, vt constat ex *Deuteronomij 24. cap.* ergo non est de iure naturæ indissolubilitas. Patet consequentia, quia hoc ius idè est apud omnes, & illud Deus immutare non potest.

Secundo, nulla est ratio cur dissolutio matrimonij sit ita mala, vt sine concessione Dei nunquam possit esse licita. Patet, quia iam prole educata, vel adhuc non concepta, imò quando non speratur, quia mulier est sterilis; tunc non modò dissolutio matrimonij ipsius finis non repugnat, sed videtur esse contra primarium finem, vinculum esse omnino indissolubile, quia impedit legitimam generationem; ergo stando in iure naturæ, cur in his casibus non poterit licitè matrimonium solui mutuo consensu? In hac re

Dico primo, tamen si conforme sit naturæ matrimonij quòd indissolubile sit; eius tamen indissolubilitatem non habere intrinsecam connexionem, seu necessariam consonantiam ad naturam rationalem, ac proinde non esse in hoc sensu iure naturali necessariò debitam ipsi matrimonio. Hoc mihi videtur certum. Patet, quia si prædicta insolubilitas esset ita intrinseca & necessaria contractui matrimonij; eius dissolutio esset per se & intrinsecè mala, non secus ac odium Dei, vel mendacium formale; ergo sicut prorsus repugnat vt odium Dei, vel mendacium liberè facta non sint praua, quia omnino repugnat id quod per se & intrinsecè malum est, desinere esse malum, nam rei natura non potest mutari; ita prorsus repugnet vt illa dissolutio non esset semper mala, & illicita in euentu; atque adèd sicut omnino indispensabile, & immutabile est etiam diuina virtute vt odium Dei, vel mendacium formale licitum sit, quia cum sit ex sua natura & essentia malum, nulla ratione honestari potest; ita illa insolubilitas esset omnino indispensabilis

& immutabilis. Quod manifestè falsum est, quia ex Dei concessione fuit apud Hebræos matrimonium dissolubile, & modò apud fideles dissoluitur matrimonium ratum per ingressum religionis, vt vidimus. Signum igitur euidentis est, prædictam dissolutionem non omnino repugnare intrinsecè rectæ rationi, & consequenter matrimonij insolubilitatem non habere intrinsecam connexionem, & necessariam consonantiam ad naturam rationalem. Firmo id amplius, quia nulla potest ostendi ratio cur dissolutio matrimonij sit ex se ita mala; vt nequeat in vilo casu fieri licita. Nā quod repugnet primario fini matrimonij, nempe educationi prolis, ad summum probat eam esse malam ratione adiuncti; quod sæpissimè abest, vt quando proles iam sufficienter educata est, vel quando nondum vlla concepta est, & præsertim quando vxor sterilis est. Tunc enim dissolutio matrimonij non repugnat ipsius fini, imò magis apparet in eo euentu ipsa insolubilitate impediri vitiosam generationem.

Communis solutio est, in his euentibus cessare per accidens ratione legis in particulari, non tamen in generali, & per se loquendo. Quod non sufficit vt lex etiam in particulari desinat obligare, sic enim constat matrimonium clandestinum esse omnino prohibitum, tamen per accidens in aliquo euentu cessat omne periculum mali, quæ fuit ratio illud prohibendi. Sed contra est, quia tamen prædicta doctrina vera sit in lege purè, ac merè positua prohibente aliquid propter finem extrinsecum; non tamen in lege purè naturali, quæ habet necessariam conformitatem cum natura rationali. Nam cessante ratione legis in particulari, non cessat ius posituum, cessat tamen ius naturæ præcisè. Ratio disparitatis est, quia in lege positua ratio obligandi immediatè est voluntas legislatoris prohibens aliquam actionem, cuius etsi primum morium sit periculum mali, quod inde natum est sequi; at tamen proxima ratio prohibitionis est dirigere communitatem in euitatione illius mali. Quare eam actionem, v.g. nubendi clandestinè prohibet lex Ecclesiastica positua, non tantum in casu in quo hinc & nunc est periculum illius mali, sed generatim etiam vbi in particulari nullum tale periculum est; quia aliàs maxima hominum pars, vel ex imprudentia, vel ex temeritate sibi persuaderet, sibi hinc & nunc nullum tale periculum imminere, etiam vbi maximè immineret; quam imprudentiam dirigere, & temeritatem refrænare intendit lex positua. Quare quamdiu illud periculum in generali manet, nunquam tota ratio legis posituæ omnino cessat, & consequenter nec obligatio legis. Si verò cessaret in generali adæquato sine talis legis, per se & ipso facto cessaret talis lex & obligatio eius. Videatur Suarez id eruditè tractans, *tract. de legibus, lib. 6. c. 9. n. 11. & seqq.* Secus verò se habet hoc in lege naturæ præcisè, nam in hac tota ratio obligandi est necessaria conuenientia, vel disconuenientia obiecti cum natura rationali, sequitur illam non esse semper intrinsecè malam; & consequenter insolubilitatem non habere intrinsecam connexionem, seu necessariam consonantiam, seu conformitatem ad naturam rationalem. Denique dictum roboratur, quia ex mero & præciso iure naturæ nihil videtur necessariò ob stare matrimonij dissolutioni, saltem cum vrgent gravissimæ causæ; quales essent, si mulier esset sterilis, cum matrimonium ordinetur ad prolem; vel si ex ægritudine esset perpetuò inepta ad copulam, cum etiam ordinetur coniugium ad remedium concupiscentiæ; vel tandem si contingerent tales causæ quæ matrimonium redderent onus grauissimum, ac periculosissimum tam animæ, quam corporis; maximè si nulla esset tunc proles cui fieret iniuria, nec aliud damnum adesset. Tunc enim quantum

est ex se, & ex intrinseca natura potius hæc dictare videretur eam dissolutionem matrimonij, quam eam præscribere; ergo signum euidentis est eam indissolubilitatem non habere matrimonium iure naturali tanquam illi necessariò, & ab intrinseco debitam; sed aliunde eam prouenire nempe ex diuina institutione, vt statim dicam.

Dico ergo *secundò*, prædictam insolubilitatem matrimonij more humano facti prouenire ex ipsa institutione diuina, quæ Deus sic illud decreuit, nec nobis aliter concessit facultatem transferendi dominium vsus corporis, nisi per indissolubile vinculum. Probo singula. In primis Deum instituisse matrimonium, constat ex dictis supra *disp. 18. sect. 1. n. 2.* Præterea quod dederit matrimonio perpetuum, & indissolubilem nexum, constat ex Tridentino *sess. 24. initio*, illis verbis, Matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens, diuini Spiritus instinctu pronuntiauit, cum dixit, *Hoc nunc os ex ossibus meis*, &c. Igitur matrimonium ex sua primæua institutione insolubile fuit. At insolubilitatem istam non habet ex natura sua, & quasi ab intrinseco necessaria, vt probatum est *preced. sect.*; ergo eam habet à Deo instituyente. Denique quod Deus non concessit aliter hominibus potestatem transferendi dominium vsus corporis nisi per indissolubile vinculum, constat ex dictis *preced. sect.* nam Deus instituens matrimonium ab initio mundi nulli concessit vt potestatem & vsus sui corporis alteri traderet, nisi per indissolubile vinculum, at solus Deus habet proprium dominium absolutum nostrorum corporum, & nos solum eorum vsus, quem ipse nobis concessit non omnino absolute, sed cum ea limitatione vt daretur tale dominium vsus corporum per nexum, & vinculum perpetuum, atque insolubile. Hinc

Dico *tertiò*, positâ prædicta Dei institutione solutionem matrimonij esse contra ius naturæ, atque illâ positâ esse iure naturæ insolubile matrimonium. Ita venè noster Coninch *loco citato, n. 24.* Et ratio est, quia, vt dixi, solus Deus propriè habet absolutum dominium nostrorum corporum, & nos solum vsus eorum, quem ipse nobis concessit, non omnino absolute, sed cum certis limitationibus; ergo inualidè, & contra ius naturæ potestatem quis sui corporis aliter aliis concedit, quàm quatenus, & qua ratione Deus id illi concessit; quia esset disponere, & vt re aliena inuito domino, contra ius naturæ. Cum igitur constet ipsum Deum instituentem matrimonium ab initio mundi, nulli concessisse, vt aliter eam potestatem alteri cederet, quàm per insolubile vinculum; certè inualidè, & contra ius naturæ contraheret, qui ad tempus, & non in perpetuum nuberet. Omne igitur matrimonium contractum absque nexu insolubili positâ Dei institutione illicitum est, inualidum, & contra ius naturæ.

Dico *ultimò*, matrimonij insolubilitatem non prouenire ex sua natura nudè sumpta, sed ex iure diuino posituo, nempe ex Deo sic ab initio cum ea solemnitate insolubilitatis illud instituyente. Ita tandem concedit Sanchez *lib. 2. disp. 1. 3. n. 10.* Et constat, quia dicta insolubilitas tribuitur soli diuinæ institutioni, tū à Bonifacio VIII. *de voto & voti redemptione, cap. unico*, illis verbis, matrimonij vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore; ipsum in paradiso, & in statu innocentie instituyente, vnionem, & indissolubilitatem accepit: tum etiā in Euangelico Matth. 19. & Marci 10. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*: tū denique, quia, vt ostensum est, præciso solo iure naturæ, nulla est ratio efficax ob quæ nequeat muro coñsensu dissolui iste contractus matrimonij, sicut & alij, vt sponsalia, saltem si vrgent gravissimæ causæ; ergo euidentis est

est desumere eam indissolubilitatem primò & per se ab institutione diuina eam apponente tanquam formam & solemnitatem essentialem huic contractui: posita verò prædicta institutione esse quoque de iure naturæ, vt dixi *dicto 3.* Quare animus se obligandi ad perpetuitatem, seu indissolubilitatem est de essentia matrimonij, vnde non esset matrimonium, si quis animus haberet contrahendi non nisi ad tempus. Ratio est, quia, attento iure diuino, perpetuitas, seu obligatio ad perpetuitatem est de essentia matrimonij; non potest autem quis se obligare, nisi velit se obligare; ergo voluntas obligandi se ad perpetuitatem, essentialiter requiritur ad matrimonium. Ex dictis

Colligitur *primò*, decisio dubij circa matrimonia Abissinorū Schismaticorū, existimatum licitum esse repudium, ita vt possit dissolui etiam quoad vinculum matrimonium consummatum. Dico enim, quando hi contrahunt matrimonium cum pacto & animo solum se obligandi dissolubilitate, matrimonium esse nullum: quia si nolunt aliter contrahere, nisi dissolubilitate, non habent voluntatem vllam se obligandi ad perpetuitatem; & per consequens deficit voluntas necessaria ad valorem matrimonij.

Colligo *secundò* contractum matrimonij etiam rati tantum, non posse dissolui mutuo consensu contrahentium. Hoc est certum illis verbis Christi Domini, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Et ratio est, quia contrahentibus nulla est talis à Deo concessa facultas, quibus licet contrahere, sed cum indissolubilitate, annexa ex Dei dispensatione, vt satis explicatum est.

Colligo *tertiò*, sine vlla dispensatione in lege naturæ, sola diuina concessione fuisse licitum & validum Iudæis in antiqua lege soluere matrimonium quoad vinculum, concedendo illis libellū repudij. Sicut potuit dare veniā Abrahamo vt occideret innocentē filium. Et potest Deus duos efficere veros coniuges etiam inuitos, vt ostendi supra *disp. 14. sect. 6.* Quod totum fieri potest sine vlla dispensatione. Est enim obseruadū & esse supremum legislatorum, vnde habet, vt possit noua & varia præcepta imponere; & esse etiam supremum dominum, qui potest dominia mutare, vel concedere. Dispensatio ergo propriè pertinet ad Deū sub prima consideratione, quia eiusdem potestatis est tollere, & concedere legem. Quare vt intelligatur Deus dispensare, oportet, vt ostendo sola illa iurisdictione, & non adiungendo potestatem dominatiuā, per quam res ipsas immutat, licere faciat, quod antea non licebat. Nam si per dominium suum mutet humanū, hoc non erit dispensare, sed tollere materiam legis. Hoc videre licet in exemplo Abrahæ adducto. Quando enim Deus illi præcepit interficere filium, id fecit tanquam dominus vitæ & mortis: si enim Deus ipse per se ipsū voluisset interficere Isaac, non indignisset dispensatione, sed ex suo dominio in facere posset: eodē ergo modo potuit vti Abrahamo vt instrumento; & quintum præceptum Decalogi non prohibet esse instrumentū Dei in occisione, si ipse præceperit. Idem sentit D. Thomas 1. 2. q. 100. a. 8. ad 3. de facto Osæ in assumenda muliere fornicaria. Potest enim Deus trāsferre in virū dominium mulieris sine consensu eius, & ita efficere vinculum inter illos, ratione cuius illa copula iā fornicaria sit. Similij modo non dispensauit cum Hebræis, quando Ægyptiorum spolia illis concessit tanquam supremus dominus.

Colligo *quartò*, aliis Gentilibus non fuisse licitum soluere matrimonium, sicut Iudæis in lege veteri: quia citra Dei concessionem dirimi non poterat per repudium quoad vinculum, quam Gentilibus datam esse nullibi legitur.

Peret de Matrimonio.

Colligo *ultimò*, post legem euangelicam, neque fidelibus, neque etiam Iudæis licitum esse prædictū repudium. Nam Christus Dominus *Mat. b. 19.* illud reprobauit, & ad statum primæ institutionis, in quo matrimonium erat indissolubile, restituit, & concessionem Hebræis datam reuocauit, dum dixit, *Matth. 19. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisi vobis dimittere uxores vestras; ab initio autē non fuit sic.* Neque ex his verbis sequitur Deum Iudæis id verè non concessisse, sed tantum impunitum reliquisse. Quia hoc apertè dictis verbis repugnat; nā illa non promissionē maioris mali, sed concessionem rei licitæ importat; indicantque pronitatem Iudæorum ad peccandum fuisse causam, cur Deus illud concederet, vt eorum imbecillitati subueniret. Et certè quis nō videat, si repudium fuisset illis illicitum, non permissurum Deum tā longi temporis ignorantia populum Israëliticum electum laborare; quia omnes intelligebant sibi hoc licere. Vnde Propheta aliquis hoc reprehendisset, vt alia illius populi scelera carpere Prophetæ solebant.

Quare nulli licet modò dissoluere matrimonium mutuo consensu: quia posita Dei institutione, & ablata omni eius concessione, recessus à propria vxore quoad vinculum, est contra naturale præceptum, quia in homine non est potestas priuandi alterum dominio acquisito, etiam illo volente: Deus solus habet hanc potestatem.

Ad argumenta proposita pro prima sententia.

Ad primum, admissa illa communi matrimonij definitione, dico illam esse optimam posita Dei institutione, à qua habet tanquam à radice participare illam rationem insolubilitatis. Cum enim contractus matrimonij consistat in mutua corporum traditione in ordine ad eius finem, qui est propagatio prolis, & conseruatio specifica naturæ humanæ, Deus tanquam supremus Dominus illorū corporū, & vt auctor naturæ respiciens finem & conseruationem naturæ, iure disposuit, vt translatio dominij in corpus alterius non fuisset ad tēpus, sed in perpetuum, vt valde cōueniens naturæ rationali. Vnde prædicta insolubilitas nō censetur esse proprietas contractus matrimonij tanquam necessariò cōnexa cū essentia illius, nisi posita Dei institutione, & ablata Dei cōcessione, qui tanquam supremus Dominus corporum potest mutare, aut moderari trāslationē dominij in corpus alterius per talē contractū factū, vt dictū est. Quare nequit insolubilitas esse proprietas matrimonij, eo pacto quo est incorruptibilitas naturalis proprietatis Angeli: hæc enim fuit necessariò ex illius natura; illa verò ex dispositione diuina iuxta conuenientem matrimonij statum.

Ad secundum, concessa maiore, negatur minor, vt constat ex hac sectione, & ex dictis supra *disp. 18. sect. 1.*

Ad tertium, fatemur posita diuina institutione esse contra substantiam matrimonij, eius dissolutionem. Atque id solum voluit Pontifex: nam solus Deus habet supremum dominium corporum, & potest illo vt prout ipsi libuerit.

Ad quartum, dico, insolubilitatem esse maximè conuenientem fini matrimonij; & etiam necessariam prout habet adiunctam Dei institutionem, non verò habere intrinsecam connexionem, & necessariam consonantiam cum natura rationali absolute, & secundum se, & omni præcisâ dispositione & institutione Dei, vt constat ex *dicto 1.*

Ad vltimum negatur sequela; nam semper fornicatio simplex est illicita, & contra naturale præceptū non fornicandi: in quo fieri non potest dispensatio, quia accessus ad non suam non potest honestari; potest quidem illa quæ non erat sua, vt in Osæ Prophetæ, nec esse poterat sine illius consensu, fieri

Y 2 suū

fua, per Dei potentiam, vel simpliciter, vel quoad tale vsum, & ideo accessus ad illa potuit fieri honestus, nō per dispensationem in precepto nō fornicandi, sed faciendum vt non sit fornicatio quae antea fuisset: hanc autem potestatem, & dominium habet solus Deus tantquam supremus Dominus nostrorum corporum, non verò habere potest contrahens matrimonium, nedum fornicator.

14. Ad argumenta secundae sententiae, prout opponuntur dicto tertio.

Ad primum, concessio antecedente, negatur consequentia, si intelligatur insolubilitas non esse de iure naturae adiuncta Dei institutione. Verum etiam est ius naturae praesens vt sic esse immutabile & indispensabile, vt dixi *confessario secundo*; potest tamen Deus tantquam supremus Dominus corporum circa matrimonium dominia illorum mutare, vel concedere, & sic potest mutare materiam illius legis, nempe insolubilitatis matrimonij, & consequenter facere, vt cesset obligatio eius sine dispensatione; vt satis in hac sectione explicatum est.

Ad secundum negatur nullam esse rationem cur dissolutio matrimonij sit ita mala, vt sine Dei concessione nunquam possit esse licita. Nam ea est assignata dicto secundo; quia tamen vigeat illa causa in argumento proposita, ideo nō potest illud matrimonium solui mutuo consensu, quia Deus qui est supremus Dominus nostrorum corporum, non dedit tale potestatem nec vsum, qui solum eam concessit per insolubile vinculum.

SECTIO III.

An & quo iure solvatur matrimonium ratum ante consummationem, per professionem solemnem in religione approbata.

Post declaratam in genere matrimonij insolubilitatem, discurrendum est in hac & sequentibus in specie ac in particulari per triembris matrimonij membra illius communissima diuisionis quae communiter à Doctoribus diuiditur matrimonium in legitimū, ratum, & consummatū: & videndum tamen ex se adeo sint indissolubilia haec omnia matrimonia, vt nullo pacto queat solo mutuo contrahentium consensu dissolui, an saltem per aliquid extrinsecū illi superadditū queant dissolui, ac verè dissoluantur. Ad cuius explicationem recolendum est, quis sensus sit praedicti matrimonij triembris. Consummatū enim est, quod iam carnalis copula consummatur: legitimū autem dicitur, quod iuxta leges est. Quo nomine explicari & appellari solet matrimonium infidelium quod ipso iure naturae spectato contrahitur. Denique ratū dicitur reali susceptione Baptismi, tanquam causa, & habet veram significationem coniunctionis Christi cum Ecclesia tanquam signū. Vnde nō dicitur ratum ratione fidei susceptae, quam Catechumenus potest habere ante Baptismum, & semel suscepta non tantum semel, sed saepe etiam amitti potest, sed sola reali susceptione Baptismi. Nam solus Baptismus re ipsa susceptus, est qui perdurat ratione characteris. Atque ex hac reali Baptismi susceptione habet insolubilitatem quandam extrinsecam, quae illi accedit, quatenus cessat iam ille casus in quo poterat dissolui in fauorem baptizati. Videndum modo in hac sectione, an dissoluitur per solemnem professionem, & quo iure solvatur.

2. Circa primum, certum est primo matrimonium ratū fidelium esse posita Dei institutione insolubile. Constat autem eius indissolubilitas in hoc, quod ceteri contractus possunt mutuo consensu dissolui, & ex multis

aliis causis, vt quia res sunt notabiliter mutata. At matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & eo semel contracto non possunt coniuges mutuo consensu, nec ex quacumque alia causa, praeter ingressum religionis modo explicando illud dissolueri, nisi à superiori causa dirimatur.

Certum est secundo & de Fide, matrimonium ratū ante consummationem solui quoad vinculum per professionem solemnem in religione approbata, ita vt alter licite aliud matrimonium inire possit. Ita definiuit Alexander III. *cap. 2. de conversione coniugatorum*, his verbis: Verum post consensum legitimum de praesenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium (id est, in religionem intrare) sicut Sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt (vt Beatus Macharius, & Alexius, ait Glossa) dummodo carnalis commixtio non interuenerit inter eos; & alteri remanenti, si commonitus continentiam seruare noluerit, licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent vna caro simul effecti, satis potest vnus ad Deum transire, & alter in saeculo remanere. Glossa addit, & cum alia contrahere. Idem statuit Innocentius III. *cap. 14. eodem titulo*, vbi sic ait: Antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum relicto inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari. Et quamuis praedicta decreta dicant per transitum, vel ingressum ad religionem dirimi matrimonium; semper intellexerunt, vt notant omnes, de ingressu cum effectu, nempe professione secuta. Vnde nouissimè Tridentinum *sess. 24. de matr. can. 6.* idem definiens, sic dicit: Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit. Quod si matrimonium ratum professione vnus dissoluitur; à fortiori multo melius dissoluitur professione vtriusque. Probatur etiam eadem veritas ab effectu, quia talis sollemnis professio non solum valida est, & licite fit, sed etiam relinquit alterum coniugem liberum, vt matrimonium contrahere possit, vt constat ex vso, & ex iuribus citatis; ergo signum est vinculum ipsum dissolui. Hinc

Colligo primo, dici non posse tunc non dirimi matrimonium, sed declarari ab Ecclesia à principio fuisse irritum ex defectu consensus contrahentium. Patet, tum quia est contra expressa verba Concilij Tridentini adducta: tum, quia sine fundamento id dicitur. Quis enim hoc reuelauit Ecclesiae? aut quomodo, frequentius loquendo, non esset falsa, & deceptoria talis declaratio? Quid enim impedit quominus prius talis persona habuerit verum animum contrahendi matrimonium, & postea conceperit propositum mutandi statū? Aut quae ratio esse potest suspicandi fictionem in tali matrimonio, quod ab eadem Ecclesia iudicaretur validum, & licite consummatum, si contrahentes in illo permanere nolissent. Tum denique, quia constat ex *cap. commissum, de sponsalibus*, eum qui iurauit alicui ducere eam in uxorem, & postea vult ingredi religionem, melius facturum si prius impleat iuramentum ducendi illam, & postea ante consummationem ingrediatur: supponit ergo ibi Pontifex tale matrimonium esse validum, tamen ex consensu contrahentium, quam ex intentione Ecclesiae; alioqui per illud nō impleretur iuramentum, & ita fuisset superfluum, quin potius ex illo textu manifestè colligimus valorem talis matrimonij non solum non pendere ex futuro effectu mutandi vitam, neque enim sacramenta conficiuntur depēdēter à conditione futura, & contingente, verū etiā neque ex praesenti proposito mutandi vitam, quia cum illo potest stare consensus matrimonium conficiendi.

Colligo

5. Colligo secundo, dici non posse cum Henrico quodlibet. *lib. 5. q. 3. 9.* durare primum vinculum, & nihilominus licitum esse coniugi transire ad secundas nuptias ex institutione Dei, qui in eo casu permisit vnum virum habere simul duas uxores, vnam quoad vinculum tantum, aliam quoad vinculum & vsum: & simili modo vnam mulierem habere duos maritos. Patet id dici non posse, quia tamen si sermo esset de potentia absoluta, id disputabile sit, nō solum de matrimonio rato, sed etiā de consummato; tamen de facto errorem continet intolerabilem, quia in lege euangelica non potest secundum matrimonium esse validum, durante primo, etiam quoad vinculum: vt constat expressè ex *c. 1. 2. 3. & ultimo, de sponsa duorum*; & ex definitione Concilij Tridentini *sess. 24. can. 2.* vbi definit non licere Christianis simul habere duas uxores. Multo autem certius est, non licere eidem mulieri habere simul duos maritos: hoc enim etiam in lege scripta, & naturae nunquam licuit. Adde Ecclesiam in hac re satis expressè declarasse primum matrimonium dissolui ante consummationem per subsequentem professionem solemnem.

Circa secundam sectionis partem restat potissima difficultas dilucidanda, quo iure solvatur matrimonium ratum baptizatorum per subsequentem professionem in religione approbata, iure ne naturali, vel iure diuino positio, vel iure tantum Ecclesiastico.

6. Prima sententia docet dirimi ex natura rei, seu iure naturae, quam tenet Durandus in *4. dist. 27. q. 2. n. 9.* Soto *eadem distinct. quae. 1. n. 4.* Cajetanus *tom. 1. opuscul. tractat. 27. de dispensatione matrimonij*, & alij.

Primo, quia matrimonium ratum est status minus perfectus ipsa religione; & ex eius dissolutione non sequitur grauis iniuria alterius partis; ergo ex natura rei potest dissolui sine graui iniuria tertij.

Secundo, professio sollemnis est mors ciuilibus, & spiritalis; ergo potest dissolueri vinculum spirituale, quale est matrimonij rati; vt pote ex solo consensu ortum: sicut mors naturalis soluit vinculum matrimonij consummati, quod est carnale ortum ex copula.

Tertio, iure naturae licitum est unicuique transire ad perfectiorem statum relinquendo priorem: sed coniux profitendo solemniter in religione transit ad statum perfectiorem; ergo profitendo solemniter dissoluit priorem statum coniugij.

Quarto, per matrimonium ratum non datur traditio, & possessio rei, sed fit purus contractus: traditio autem & possessio confertur per copulam; ergo per subsequentem traditionem, quam includit professio, seu votum sollemnem castitatis religiosae, potest tale matrimonium dissolui: sicut contractus venditionis perfectus est in ratione contractus per mutuum consensum; tamen si non sit facta traditio, & eadem res alteri vendatur, & tradatur, secunda venditio tenet, & prima rescinditur.

Quinto, ex natura rei licitum est commutare coniugium imperfectum in aliud perfectius & spirituale; ergo matrimonium ratum in sollemnem professionem.

Ultimo, votum sollemnem castitatis in religione, tamen si habeat sollemnitatem ex statuto Ecclesiae, posita tamen illa, ex natura rei repugnat matrimonio & vsum eius: sicut consecratio calicis, tamen si sit ex statuto Ecclesiae; facta tamen consecratione, repugnat ex natura rei illi communis, seu prophanus vsum; ergo.

7. Secunda sententia asserit dirimi matrimonium ratum per sollemnem professionem iure diuino positio à Christo Domino specialiter lato in lege euangelica.

Perez de Matrimonio.

Ita multi, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 2. disp. 19. num. 3.* Rebellus *lib. 3. q. 4. sect. 2. & 3.* Basilius Ponce *lib. 9. cap. 5.* & alij.

Primo, quia Christus Dominus sine dubio potuit id disponere: quod autem fecerit, & est consentaneum perfectioni legis diuinae, ne maius bonum religionis per legem illam generalem matrimonij impediretur: & consonat etiam traditioni Ecclesiasticae, cuius nullum initium scriptum reperitur, quod est signum iuris, vel institutionis diuinae à Christo factae, iuxta regulam D. Augustini *lib. 4. de Baptis. cap. 14.* ergo.

Secundo, non reperitur aliquod decretum Ecclesiasticum, quo vis dissoluedi matrimonium ratum tribuatur professioni sollemni. Nec est vllus Pontifex qui sibi, vel alteri attribuat institutionem huius rei, sed à principio nascentis Ecclesiae fuit in vso: ergo magno est argumento traditionem esse diuinam, & institutionem Christi.

Tertio, Alexander III. *c. 7. de conuers. coniugatorum*, dixit dissolutionem matrimonij rati deduci ex sacri eloquij interpretatione. Praeterea, posteriores Pontifices, non Pontificum Praedecessorum decretis, aut Conciliorum Canonibus eam sententiam confirmarunt, sed Sanctorum exemplis ex inspiratione diuina à nuptiis transmigrantium, vt ait Alexander III. *c. 2. de conuers. coniug.* Nam, vt constat, B. Tecla contracto matrimonio, & nondum consummato, sponsum deseruit, & se Deo consecrauit, vt ait D. Athanasius *lib. 2. de virg. col. 3.* Idem fecerunt S. Alexius, teste Metaphraze, & S. Caecilia, vt habetur in eius gestis. Et de S. Machario refert Gratianus ex D. Hieronymo *c. 26. scriptu nobis 27. q. 2.* celebrato nuptiarum conuiuio, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex vrbe egrediens transmarina petiit, & eremi solitudinem sibi elegit. Vnde de his Sanctis ait Innocentius III. *c. ex parte el. 2. de conuers. coniug.* ex reuelatione diuina, quae superat omnem legem, transiisse à matrimonio rato ad statum perfectiorem. Cum igitur initium huius consuetudinis non inueniatur in iure Ecclesiastico, sed à principio extet nascentis Ecclesiae, vt constat in exemplis adductis, & id Sancti praestiterint ex diuina inspiratione, sequitur hoc esse Christi priuilegium per traditionem habitū à Christo, & per Apostolos deriuatū.

Quarto, dissolutio matrimonij rati certissima est per professionem; ergo reduci debet in causam certam: at incertum est posse lege generali Ecclesiae statui dissolutionem matrimonij rati; ergo reduci debet ad Christi priuilegium, per quod omnia consonant.

Quinto, si Ecclesiastica lege vis dirimendi matrimonium ratum deriuata esset in vota sollemnia religionis, posset etiam Ecclesiae auctoritate auferri. At nullus concedet posse Pontificem vniuersali lege impedire transitum à nuptiis ad religionem.

Ultimo, contra ius iustitiae quaesitū tertio nō potest Pontifex legem aliquam statuere: nam id in minoribus contractibus cernitur, & de seruo sine domini consensu nequaquam ad religionem admittēdo, extat Gelasij Papae decretum *epist. 9. §. generalis etiā querela.* Vnde quamus status clericalis perfectior sit statu matrimonij, imò status Episcopalis perfectior sit statu monachali, adhuc per eum statum non dirimitur matrimonium ratum, nec ad illum licet ascendere contra propriam uxoris etiam incognitae voluntatem. Argumentum igitur est contra ius iustitiae per matrimonium ratū adquisitionem coniugi non esse potestatem in Ecclesia irritandi matrimonium, cum statui adeo perfecto nondum eam vim communicauerit Ecclesia, sed id Christi priuilegio, quod omnem legem superat Ecclesiasticam, statui religionis tantum concessum.

Denique tertia sententia affirmat dissolui praedictum

Aut matrimonium ratum solo iure Ecclesiastico, iam inde à temporibus Apostolorum institutum. Ita Medina lib. 5. de conuentia sacrorum hominum c. 86. & 87. Henricus à Gandauo quodl. 5. 7. 35 Hostiensis, Ioannes Andreas, & Antonius de Burrio in cap. ex publico, de conuers. coniug. Felinus consilio 26. Lessius de iustitia & iure lib. 2. cap. 41. dubitat. 8. Suarez tom. 3. de religione lib. 6. cap. 23. n. 20. Coninch disp. 26. dub. 1. Gaspar Hurtado disp. 8. difficult. 4. n. 17. Atque hæc sententia perplacet mihi, quam sequentibus dictis explano.

8 Dico itaque primò, matrimonium ratum non dissolui per solemnem professionem iure naturæ. Probo id primò, quia hæc vincula non repugnant; possunt enim simul stare; ergo non habet professio eam vim dirimendi iure naturæ. Antecedens constat, quia traditio qua quis professione traditur Deo & religioni, non est sua natura impossibilis cum vinculo matrimonij, vt patet in eo qui post matrimonium consummatum, ex licentia alterius coniugis profiteretur solemniter, in quo post professionem vinculum perseverat. Et ratio est, quia professio solemniter non est impossibilis cum vinculo matrimonij ratione traditionis quæ professus se tradit Deo: nam religiosus eo voto non aliter traditur Deo, quam obligando se ex virtute religionis ad seruandam castitatem, sicut voto simplici. At hæc obligatio non est impossibilis cum vinculo, seu obligatione radicali iustitiæ reddendi alteri debitum; quia habens votum simplex castitatis valde contrahit matrimonium, & tamen in eo est, & perseverat obligatio religionis ad seruandam castitatem: obligatio enim religionis & iustitiæ sunt diuersæ rationis, atque ideo non sunt impossibiles, quamuis circa obiecta impossibilia versentur. Firmo, quia aliud est duo vincula obligare ad actus inter se repugnantes; aliud verò vincula inter se formaliter repugnare. Sæpe enim principia contrariorum actuum possunt esse simul, licet actus ipsi simul esse non possint: vt in naturalibus constat. Et in moralibus, sæpe quis oneratur pluribus obligationibus, quibus non potest simul sati. facere, & quamuis propter impotentiam excusetur ab actuali executione alicuius, tamen per se illam obligationem in se retinet. Vt in eo qui post votum simplex castitatis matrimonium contraxit; ex vi enim voti semper obligatur ad integram castitatem quantum in se est; ex vi autem matrimonij obligatur ad reddendam debitum; & hæc obligatio impedit, & exensat quoad talem actum, vt executioni mandetur. Igitur in præsentibus, tamen vsus matrimonij, & integra obseruatio castitatis religiose simul exerceri nequeant; at vincula quibus homo per se obligatur ad tales actus simul esse possunt ex natura rei. Firmo id amplius, nam professio facta post matrimonium consummatum inuito alio coniuge, non est nulla ex natura rei, sed ex statuto Ecclesiæ; hoc autem ablato, posset habere effectum formalem, non obstante vinculo matrimonij, nam posset reddere talem personam inhabilem ad aliud matrimonium etiam post mortem coniugis, & obligare illam ad seruandam castitatem, quantum posset sine iniuria alterius partis quandiu viuit, & post mortem eius simpliciter: ergo similiter in præsentibus, solà rei naturâ spectata non inuenitur formalis repugnantia; quia hæc non potest esse maior inter matrimonium ratum, & professionem religiosam, quam sit inter hanc, & matrimonium consummatum.

9 Secundo probatur dictum, quia si iure naturali, seu spectata præcisè matrimonij rati, & professionis solemniter natura, vbius illud dissoluitur, sequitur ma-

nifestè, si hæc est professionis solemniter vis & naturalis virtus, dirimer quoque, vel dirimere posset etiam matrimonium consummatum eadem vi & virtute sua naturali: quia matrimonij rati & consummati eadem est natura, non modò specifica, sed etiam numerica: constat enim ex dictis supra disp. 13. sect. 4. n. 4. matrimonij per carnalem copulam consummationem non esse eius partem etiam integram; eadem ergo est huius & illius naturalis firmitas, & indissolubilitas, sicut & idem etiam numero matrimonium est. Denique idem ostenditur, quia tantum abest, vt spectata sola harum rerum natura per solemnem professionem, vel votum, matrimonium ratum dirimi possit, vt è contrario potius matrimonium hoc redderet votum illud subsequens nullum prorsus, & irritum. Probatur, quia res iam alicui legitime & valde tradita, eique vi traditionis deuincta ex stricta iustitia, & iure non ad eam rem modò, sed in re quoque, tradi cum eius iniuria alteri, valde ex natura rei non potest, & sine illius consensu cui iam ante tradita est. Firmo hoc idem; nam si Petrus donauit Paulo rem aliquam, & postea velit eam dare Ecclesiæ in cultum Dei, posterior donatio non irritat priorem, sed potius irritatur ab illa; quia licet ex genere suo videatur perfectior, tamen iam non habet materiam aptam, nec capacem illius perfectionis, quia fit de re aliena; ergo similiter in præsentibus votum, vel traditio quæ fit in solemni professione, licet ex se sit melior, tamen facta post matrimonium ratum fit de re aliena; quia per matrimonium ratum transfertur dominium proprii corporis in alterum; ergo ex natura rei non est bona, nec melior; non esset ergo magis valida quam votum faciendi elemosinam de re aliena. Vnde etiam manifestè probatur, si res ista ex sola rei natura metienda sit, prædictum votum solemne fieri cum iniuria alterius coniugis: nam qui priuatur re sua, se inuito, iniuriam patitur, quando id fit auctoritate propria, & non Principis, seu legis, sed per matrimonium ratum acquisit uterque coniugum verum dominium in alterum: ergo ex natura rei priuatio talis dominij propria auctoritate est iniuriola. Nec valet respondere non interuenire iniuriam, quia ex natura rei in priori contractu subintelligitur conditio, nisi interea alter fruges sanctioris vite sibi optare voluerit. Non, inquam, valet: tum quia voluntariè subintelligitur ea conditio ex natura rei. Cur enim quæso in hoc contractu magis, quam in donatione alterius rei homini factâ, talis conditio subintelligitur? Nam etiam dici posset cum proportionem, dum aliquid homini donatur, subintelligi conditionem, nisi interim placeat donare illum Deo. Tum etiam, quia aliàs ante legem euangelicam subintelligeretur illa conditio in quolibet matrimonio rato, liceretque coniugatis in lege Moysis, vel naturæ dissoluere matrimonium ante consummationem, titulo sanctioris vite. Nam in his quæ naturalia sunt, & pertinent ad intrinsecam conditionem contractus, æqualia sunt præsentia & præterita matrimonia. Hoc autem nullus concedet, quia ex omnium doctrina hoc censetur esse priuilegium legis gratiæ, & status solemniter religionis in ea.

Dico secundo, matrimonium ratum non dissolui per professionem iure diuino à Christo domino concessio. Probo id primò, quia credibile non est Christum concessisse distam vim solemnitati votorum religionis nondum inuenta & introducta in Ecclesia. Nam ab Ascensione Christi Domini nullum est nouum ius diuinum, & tamen solemnitas votorum introducta est & inuenta ab Ecclesia, vt constat ex cap. unico, de voto, in sexto, & Extrana. Ascendens Domino, edi-

ta à Gregorio IX. & absque dubio introducta fuit multò post Ascensionem Christi; ergo professio solemniter non dissoluit matrimonium ratum iure diuino. Secundo, quia aliàs per omnia vota Religionis deberent eiusmodi matrimonia solui, cum omnia illa vota iure diuino sint eiusdem omnino rationis: nam, vt dixi, solemnitas professionis est introducta ab Ecclesia. At illud est falsum, vt patebit in votis simplicibus eorum, qui ingrediuntur nostram Societatem, quæ sunt vera vota Religionis, nec tamen soluunt matrimonium; ergo. Tertio, ius diuinum à tempore Christi mansit omnino immutatum, atqui hoc quod est matrimonium ratum solui, non mansit immutatum; quia olim, vt voluit multi, soluebantur matrimonia rata per vota simplicia, vt colligitur ex facto D. Teclæ, S. Alexij, & aliorum qui non fuerunt Religiosi; & modò iam per illa vota non soluuntur; ergo quòd per illa vota solemniter vocantur, non prouenit ex iure diuino. Denique, nullum extat tale ius diuinum, neque in Scriptura euangelica continetur; ergo liberè & sine fundamento ponitur.

11 Dico tertio, professionem solemnem religiosam dirimere matrimonium ratum Ecclesiæ iure ac statuto. Patet primò, quia sine aliquo iure id fieri non posset. Nam Ioannes XXII. in Extrana. unica, de voto, negat votum castitatis Ordinis habere hunc effectum, quia nec iure diuino, nec per sacros Canones reperimus hoc statutum: aliquod ergo ex his iuribus est necessarium ad hunc effectum. At professio solemniter in religione habet hunc effectum, & constat non ex sola rei natura, neque ex diuino iure immediate; ergo sistendum est in iure Ecclesiastico. Secundo, hic effectus non excedit amplitudinem Ecclesiasticæ potestatis; ergo optimè in institutionem eius reducitur. Antecedens constat, tum quia si id Ecclesia non potuisset alicui voto solemniter tribuere, immeritò & valde improprie dictus Ioannes XXII. inter causas huius effectus, vel negationis eius, posuisset Canonicum ius; satis enim fuisset dicere, votum Ordinis non habere hunc effectum iure diuino, vt inde concluderet non habere hunc effectum. Tum etiam, quia ad affirmandam hanc potestatem, habemus sufficiens fundamentum in generalibus Christi verbis, Quodcumque solueris super terram, erit solutum in caelis; & in illis aliis, Pasce oues meas: nam prædicta institutio pertinere potest ad conuenientem partem spirituales Ecclesiæ, nec potuisse videtur conuenientius tradi, quam per Petrum, & vsus eius Ecclesiæ arbitrio, & institutioni committere: nam in toto hoc genere potestatis & institutionis nulla apparet repugnantia, & alioqui habet magnam congruentiam, quia hæc materia multum est variabilis, & pro diuersitate temporum & locorum potest nunc expedire vna consuetudo; & postea alia: sicut videmus in aliis votis: nam votum solemne sacri Ordinis non dirimit matrimonium ratum, nec votum virginitatis etiam suscepto velo, si factum sit animo permanendi in propria domo, dirimit autem si factum sit in professione regulari. Constat etiam in nostra Societate votum castitatis religiosæ in scholaribus Societatis quod in principio nullum dirimebat matrimonium, quia nondum Ecclesia ad hunc effectum illud approbauerat, nunc dirimere subsequens matrimonium, si fortè contrahatur, quia ad hunc effectum iam approbatum est, non verò dirimit iam contractum; quia de hoc effectu Pontifices nihil locuti sunt. Cuius differentia rationem nullam aliam assignare possumus sufficientem, nisi ex Ecclesiæ determinatione, & institutione.

12 Ad argumenta opposita.

Ad primum primæ sententiæ, negatur solam ma-

13 iorem, vel minorem perfectionem sufficere ad dissolutionem matrimonij: nam, vt constat, professio Religiosa perfectior seruitus est, quam humana, & tamen ista non rescinditur per illam ex natura rei; cum tamen illa seruitus non solum sit minus perfecta, sed etiam dissolubilis sua natura per priuatas etiam voluntates, quod non habet matrimonium ratum: quia nimirum iam alius habet ius adquisitum; interueniente autem iniuria tertij definit esse melius; quod aliàs tale esset, vt videre etiam est in quolibet alio contractu humano, extra matrimonium, per quem sit alteri ius adquisitum.

Ad secundum, dico professionem non esse veram mortem, sed metaphoricè dici mortem, quia vita mundana deferitur. Vnde non sequitur ex natura rei solui matrimonium ratum: sicut nec alia obligationes priores professione soluuntur. Vnde professio solemniter dicitur esse mors ciuilis, aut spiritualis in eo tantum sensu, quòd per eam quis obligatur ad desertionem vitæ mundanæ. Hoc tamen genus mortis non est impossibile cum vinculo matrimonij, vt patet.

Ad tertium, negatur vnique licere iure naturali ad perfectiorem statum transire, quando iure iustitiæ tenetur alio statu: aliàs mancipio liceret domino inuito religionem profiteri; & etiam liceret coniugi post matrimonium consummatum, altero inuito, quod falsissimum est.

Ad quartum, negatur per matrimonium ratum non fieri traditionem corporum quoad dominium, vt est certum; si verò dicatur per contractum matrimonij non fieri traditionem quoad actualem vsus dominij, conceditur. Verum hoc nihil refert, quia in nullo contractu etiam inferiori requiritur ad eius firmitatem vsus rei, sufficit enim possessio, seu quælibet actio per quam transferatur dominium, quæ regulariter prior est, quam vsus rei emptæ. Exemplum autem illud venditionis valde diuersum est à matrimonio: nam per purum contractum venditionis, non transfertur statim, seu actu dominium rei venditæ, donec aliqua traditio vera, vel ficta intercedat, vt ex materia de iustitia constat. At in matrimonio statim ex vi contractus transfertur dominium vnus coniugis in alterum vicissim, aliàs non esset statim licitus vsus, neque haberet vnus coniugum ius, & potestatem in corpus alterius, quod est contra naturam talis contractus; & ideo natura sua habet hunc effectum, in quo non pendet ab humana lege, sicut pendere potest venditionis contractus.

Ad quintum, falsum est posse fieri illam commutationem ex natura rei propria auctoritate, in his, in quibus iam alius habet ius adquisitum; neque enim est commutatio in melius, quia interueniente damno, vel iniuria tertij, definit esse melius, quod aliàs tale esset, vt dictum est.

Ad vltimum dico, coipso quo supponitur votum solemne vt sic, supponi quoque ius positium, ratione cuius, & non natura sua, votum solemne irritat matrimonium subsequens. Sequitur non esse licitum prophanum vsus rei consecratæ; non verò sequitur talem rem fieri omnino inhabilem ad alium vsus.

Ad primum secundæ sententiæ, certum est potuisse se Christum illud disponere. Quòd verò de facto id per se ipsum immediate præstiterit, non constat, neque in Scriptura sacra, neque alia auctoritate, vel traditione diuina. Iure igitur Ecclesiastico id statutum est. Fateor tamen id ius antiquissimum esse, sicut & multa alia, quæ Apostoli, vel Pontifices primis temporibus constituerunt; quorum institutum non inuenitur in iure scripto. Olim tamen fuit scriptum,

& postea perditum: vel saltem fuit viua voce traditum, vnde in variis capitibus iuris supponitur fuisse traditum.

19 Ex quo patet ad secundum, concedo libenter non reperiri Pontificem, nec de facto esse aliquod ius, vel decretum Ecclesiasticum quo primò disponatur vt professio solemnns habeat vim dissoluendi matrimonium ratum, quod eruditè demonstrat Basilius Ponce lib. 9. c. 5. an. 6. vsque ad finem. Hoc tamen non tollit quominus fuerit statutum immediatè per Ecclesiam iure antiquissimo, vel traditione Ecclesiastica à temporibus Apostolorum, propter dicta supra dicto tertio.

20 Ad tertium, id quod dicitur ex Alexandro III. non esse ad rem: nam falsum est Pontificem asserere, deduci ex sacri eloquij interpretatione dissolui matrimonium ratum per solemnem professionem; sed solum dicere, id quod Dominus in Euangelio Matth. 19. & 19. dixit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis, vxorem suam dimittere, intelligi de matrimonio consummato. Præterea non fauet Doctoribus contrariæ sententiæ, quod dixit Alexander III. nonnullos Sanctos, ex diuina reuelatione, quæ est supra omnem legem, coniuges de seruisse ante consummationem matrimonij; imò potius illis aduersatur, quia ibi supponitur illos Sanctos id fecisse nõ lege aliqua diuina communi, sed peculiari reuelatione, & inspiratione ipsius, & pro ipsis facta.

21 Ad quartum, dico, mihi dubium non esse, in Ecclesia dari plenam potestatem ad illam dissolutionem matrimonij rati per solemnem professionem. Quod verò voluerit hunc effectum illi tribuere, sunt congruentiæ vtgentiores, vt constat ex dicto tertio.

22 Ad quintum, concedo Ecclesiam per vniuersalem legem non impedituram transitum à nuptiis ante consummationem matrimonij ad religionem, non ex defectu potestatis, sed ex defectu voluntatis; nam cum voluntas Ecclesiæ sit semper rationabilis, nullam inueniret rationem ad id dissoluendum, nec iudicaret id expediens esse.

23 Ad vltimum, dico illud argumentum esse pro nobis. Nam sicut Princeps reipublicæ potest dare facultatem ad rescindendum aliquem contractum, in aliquo casu etiam inuito tertio, & cum aliquo detrimento illius, quando aliqua ratio communis boni id postulat; nec tunc fit iniuria tertio, quia irrationabiliter est iniurus, & quia non fit priuata, sed publica auctoritate ex causa iusta: ita similiter potest Pontifex per potestatem indirectam, quam habet circa temporalia, in ordine ad spiritualia, rescindere aliquem contractum temporalem, si ex eo timeatur aliquod spirituale nocumentum, vel propter aliquod aliud maius bonum spirituale Ecclesiæ: sicut potest etiam relaxare iuramentum, subtrahendo materiam eius, quamuis illa humana promissio sit, quando ad eam relaxationem sufficiens ratio spiritualis intercedit. Vnde etiam posset Pontifex in aliquo casu dare licentiam ingrediendi religionem, non obstante aliquo humano debito, vel obligatione alterius contractus, quando prudenter iudicaret, id esse moraliter necessarium ad bonum spirituale vnius partis; & nocumentum alterius partis, esse parui momenti. Quare in præsentibus potuit Papa instituire, vt per solemnem professionem dirimatur matrimonium ratum, tanquam habens supremam potestatem in spiritualibus, & propter rationem communis boni spiritualis animarum, nulla habita ratione particularis nocimenti alterius personæ, quia moraliter quasi nihil reputatur respectu tanti boni, & non fit cum iniuria, quia non fit auctoritate priuata, sed publica,

SECTIO IV.

An matrimonium ratum baptizatorum dissoluatur per tria vota Societatis Iesu post biennium Nouitiatu emissa.

Basilius Ponce lib. 9. cap. 6. affirmat. Et probat primo, quia ideo solemnns professio habet efficacitatem prædictam dissoluendi matrimonium ratum baptizatorum, quia constituit statum religiosum: sed tria vota in nostra Societate post biennium emissa etiam constituunt statum religiosum, vt constat ex Extrauag. Gregorij XIII. quæ incipit, *Ascendente Domino in nauiculam*, quam Gregorius XV. confirmauit; ergo etiam per dicta tria vota dissoluitur. *Secundò*, antiquitus ante introductionem solemnntis professionis per statum religiosum, qui tum votis simplicibus non solemnibus constituebatur, prædictum matrimonium ratum etiam dissoluebatur; ergo & modò in Societate. *Tertiò*, prædicta simplicia vota verè ac propriè constituunt hominem in statu perfectionis, non minus quàm vota solemnna, & professio facta in quacumque alia religione approbata; ergo habet eandem vim ad dissoluendum matrimonium ratum prius contractum: patet consequentia, quia decreta & iura, quæ hanc vim tribuunt votis Religiosorum, non aliud requirunt, nec professionem nominant, sed ingressum religionis, vt patet cap. ex publico, cap. ex parte 2. de conuers. coniugat. *Quartò*, prædicta vota reddunt modò personam inhabilem ad subsequens matrimonium, ex constit. Gregorij XIII. *Ascendente Domino*; ergo habent etiam vim ad dissoluendum præcedens matrimonium ratum: patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quàm de alio. *Quinto*, nihil est in instituto Societatis, quod huic effectui repugnet: nam constitutiones non prohibent quo minus recipi possit, qui matrimonium contraxit ratum; ergo tale matrimonium, vel vinculum potest dissolui per vota acceptata in hac religione: aliter enim maneret aliquis verè religiosus, & adhuc ligatus vinculo matrimonij rati inuità coniuge: quod & repugnaret statui religionis, & alteri coniugi esset onerosum, vel posset suum ius exigere, essetque illi reddendum. *Vltimò* idem firmatur ex Bulla 3. Pij V. an. 1571. vbi concedit omnibus Religiosis Societatis Iesu etiã Scholaribus, vt omnes dispositiones in fauorem aliorum Regularium factæ locum habeant in eis; sed quòd vota dirimant matrimonium ratum, est quædam dispositio iuris maxime fauorabilis religioni, vt ab illa non arceantur qui eo matrimonio rato ligati sunt, & ipsis Religiosis, vt ad aliorum statum ascendere queant; ergo.

Nostri vtrò Doctores, Suarius tom. 4. de religione lib. 4. cap. 2. Vasquez 1. 2. disp. 165. c. 10. Sanchez lib. 2. disp. 18. Enriquez lib. 11. cap. 8. Gaspar Hurtado disp. 8. difficult. 5. & communiter omnes nostræ Societatis viri docti partem negantem defendunt. Probant, quia status religiosus id non habet suo iure naturali, nec diuino, sed solo iure Ecclesiastico & canonico, vt præcedenti sectione ostensum est de professione solemnnti. At ex hoc iure solum constat id conuenire professioni solemnnti: nam hæc sola est, quæ tantum fit votis solemnntibus; videlicet absolute perpetuis, & ex parte vouentis, & ex parte admittentis illa; tria verò vota quæ post biennium emittuntur in nostra Societate, quibus vouentes fiunt religiosi,

giosi, tantum sunt simplicia, & non solemnna, quia non sunt absolute perpetua ex parte admittentis illa; ex rationabili enim causa possunt sic vouentes à societate dimitti, quo cessant dicta vota.

Hanc sententiam iudico veriozem ac securiozem. Ad cuius maiorem dilucidationem,

3 Dico primo, eo tempore quo initio Societatis ab anno 1540. vsque ad annum 1584. ante constitutionem Gregorij XIII. quæ incipit, *Ascendente Domino*, quo tempore non reddebant vota prædicta simplicia vouentem inhabilem ad subsequens matrimonium, videri certum non habuisse vim dirimendi præcedens matrimonium ratum. Probatur, tum quia nunquam in Ecclesia Dei visum est, vt votum castitatis emissum in religione dirimat matrimonium factum, & non impediatur ac irritetur matrimonium subsequens; ergo cum ea vota non irritarent eo tempore matrimonium contrahendum, multò minus poterant solvere iam contractum: tum etiam, quia est ratio à priori, quia hic effectus ex sola prouenit Ecclesiæ auctoritate. At illo tempore non fuerunt hæc vota ab Ecclesia recepta, & approbata ad hunc effectum. Patet, quia hæc approbatio non constat ex aliquo speciali iure proprio Societati concessio: neque enim in prioribus Bullis Pontificiis, nec in constitutionibus Societatis vlla est mentio talis effectus. Neque etiam constat ex aliquo decreto iuris communis, quia ius commune solum votis solemnntibus emissis in professione religionis concedit hunc effectum, vt liquet ex Concilio Tridentino sess. 24. can. 6. id tantum tribuendi professioni solemnnti. Vbi de solèni professione hoc definiens, tacitè ita explicat iura antiqua, & significat non aliter solui. Et quamuis in cap. 2. 7. & 14. de conuersione coniugarum, id attribuitur statui religioso, absque expressa mentione professionis solemnntis, eo tamen ipso id tribuitur professioni solemnnti, quia statu religiosus à sui initio, ante nostram Societatem, tantum fiebat votis solemnntibus, videlicet absolute perpetuis, & ex parte vouentis, & ex parte admittentis illa, & emissis sub vno capite habente iurisdictionem ad compellendum vouentem ad eorum obseruantiam. Tum denique id claret ex consuetudine, quæ est optima legum interpres: nam in illo tempore nunquam illa vota recepta sunt vt sufficientia ad dirimendum matrimonium; ergo signum est non habuisse hunc effectum.

4 Dico secundo, nec tempore posteriori post dictam constitutionem Gregorij XIII. nec modò tempore præsentis prædicta vota habere vim dirimendi matrimonium ratum. Hoc mihi videtur euident, supposito primo dicto: quia per constitutionem prædictam Gregorij XIII. nihil circa hoc punctum innouatum est: nam Pontifex solum addidit prædictis votis simplicibus nouum impedimentum irritans matrimonium postea subsecutum, nullam faciens mentionem de præcedenti. In eodem igitur statu permanet, in quo antea erat. Neque enim vnum ex altero sequitur. Vnde in simili, in Extrauaganti vnica, de voto, Ioannis XXII. ob eandem rationem ostenditur, votum sacri Ordinis non dirimere matrimonium ratum prius contractum, quia Ecclesiasticum ius solum disponit, vt dirimat contrahendum, & de contracto nihil loquitur. Neque vnum ex alio sequitur: quia ab his, quæ non solum dissimilia sunt, sed etiam separabilia, non rectè fit illatio; & potest intercedere ratio longè diuersa, sicut in voto continentiæ sacri Ordinis videre licet. Hinc

5 Dico tertio, vota coadiutorum spiritualium formatorum nostræ Societatis non dirimere matrimonium ratum præteritum. Patet, quia hic effectus insepara-

bilis est à professione solemnntium vtorum: at prædicta vota solemnna non sunt, vt constat ex nostris constitutionibus. Nam hæc vota non fiunt vt absolute perpetua, sed solum ex parte vouentium: ex parte autem Societatis habet subintellectam conditionem, vt durent, quamdiu Societas hos Religiosos retinendos iudicauerit. Vnde fit vt in traditione, quæ per hæc vota fit, non sit mutua obligatio eiusdem rationis in vtroque extremo; nam ex parte Religiosi est absoluta viuendi perpetuò in Societate, quantum in ipso est; ex parte autem religionis, non est ita absoluta, sed retinendo libertatem ad dimittendam liberam personam, in aliquo casu raro, & ex grauissimis causis. Ex his

Colligo primo votum solemnne castitatis Ordinis sacri non dirimere matrimonium ratum, quia licet Ecclesia potuisset id præscribere; de facto tamen id non statuit, neque est vllum ius id præscribens. Cuius rei congruentia optima est, quia coniugium, & religiosa professio ex se pugnant, non quoad vinculum & obligationes, sed quoad actus & rationem viuendi: nam professio religiosa postulat perfectam renuntiationem sæculi, & abnegationem propriæ voluntatis, & proprii corporis, rerumque omnium: at Clericatus per se non postulat renuntiationem sæculi.

Colligo secundo per vota Clericorū & Monialium Ordinis militaris in claustru viuentium dissolui matrimonium non consummatum, quia sunt vota solemnna & absoluta in religione approbata; sicut etiam vota solemnna Equitum sancti Ioannis, quia professio horum est solemnns, & in ea vouent castitatem non solum coniugalem, sed absolutam absque vlla restrictione. Idem dico de votis mantellatorum sancti Francisci, & mantellatorum sancti Dominici, quas Beatas, seu Tertiarias vocant, quæ collegialiter viuunt sub regimine Prælati ex vi suæ regulæ approbatæ, sub qua emittunt vota illa, dissoluerè matrimonium non consummatum.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, dico, professionem solemnem dissoluerè matrimonium ratum, præcisè quia est professio solemnns, non verò præcisè quia constituit statum religiosum.

Ad secundum, negatur antecedens, nam status religiosus antiquitus ante nostram Societatem tantum fiebat votis solemnntibus. Vnde est in Ecclesia nouiter introductus status religiosus per vota simplicia Societatis, vt ponderat noster Vasquez disp. 165. cap. 9. ex ipsa Extrauagante Gregorij XIII. Vnde quidam Sancti, qui in cap. 2. de conuersione, significantur vocati de nuptiis ad monasteria, seu ad statum religiosum, vota solemnna emisserunt. De Sancto verò Alexio verius est non professum fuisse religionem aliquam, sed peculiariter à Deo vocatum relicta vxore ante consummationem seruasse continentiam, sed non dissoluto vinculo matrimonij.

Ad tertium, concessio antecedente negatur consequentia: nam status perfectionis vt sic, non dissoluit matrimonium ratum: Episcopi enim status perfectior est, & non dissoluit, quia nullo iure id cautum est. Vnde lex Ecclesiastica virtutem hanc tribuit solis votis solemnntibus ex vera & propria professione religionis. Nec obest aliquando in iure non fieri e. presam mentionem professionis, aut voti solemnntis sub his vocibus, sed sub nomine ingressus religionis. Quia iure communi hæc æquipollebant, & ita pro eodem sumuntur in iure, vt omnes interpretes docent.

Ad quartum negatur consequentia: neque enim est eadem ratio de impedimento futuri, & dissolutionis facti matrimonij. Nam cum in emissionem prædictorum

horum votorum simplicium, & receptione, non fiat vera professio solemnitas, deest absoluta perpetuitas, quæ ex vtraque parte religionis scilicet, & religiosi nascitur, ideo deest illis virtus dirimendi matrimonium raturum: absurdum enim esset vt quis liberaretur à vinculo matrimonij per transitum ad religionem, à qua posset superioris auctoritate propter frequentes, & ordinarias causas, liber dimitti.

Ad quintum dico multa esse in Societatis instituto, quæ prædicto effectui matrimonium raturum dirimendi manifestè repugnant. Tum quia in illo sæpius declaratur hæc vota esse simplicia. Tum etiam, quia nulla fit eius effectus mentio in Bullis Pontificis, aut Constitutionibus. Tum denique, quia expressè in illis dicitur dicta vota simplicia non habere eam absolutam perpetuitatem in vtroque capite, quæ ad illum effectum secundum morem Ecclesiæ necessaria est. Nec inde sequitur vinculum matrimonij raturum esse impedimentum essentiale ad ingrediendum Societatem inuita coniuge: nam liberum est Societati immediatè post primum probationis annum completum, illum ad solemnem professionem admittere. Vnde si velit aliquem recipere, quasi sub pacto, & obligatione, vel recipiendi illum ad professionem solemnem, statim post probationem, si in ea rectè se gesserit, vel dimittendi statim liberum, nihil impediet quominus possit illum recipere, licet matrimonij raturum vinculo sit ligatus. Quia tunc nulla ex parte fit iniuria vxori, nec religioni, cum ad hunc modum recipiendi sit in ea potestas, & propter alias graues causas fieri soleat.

Ad vltimum dico nullam esse illam illationem: nam Pius V. non loquitur de conditionibus annexis ipsis votis, sed de priuilegiis, & gratiis concessis ipsis personis. Neque etiam agit Pontifex de dispositionibus iuris communis, quæ alienæ sunt, vel repugnantes speciali iuri, & institutioni approbatæ in nostra Societate, sed de illis, quæ religioso statui communes sunt.

SECTIO V.

Quantum temporis concedatur coniugibus ad ingrediendum Religionem ante consummationem matrimonij.

Communiter Doctores Theologi, & Iurisperiti existimant præscribi coniugibus duos menses, à die contractus matrimonij computandos, intra quos aut teneantur ad religionem transire, aut illud consummare. Colligunt id ex cap. 7. ex publico, de conuersione conuersionum. Vbi casus in specie illius textus fuit de quadam muliere vxorata, cui præceptum fuerat, vt ad virum rediret, & ei coniugalem exhiberet affectum, quod cum renueret, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Illa verò, se virginem asserens, dicebat, se velle religionem intrare. Significatum hoc fuit Papæ Alexandro III qui mandauit Episcopo Brixienfi, quatenus si eius vir eam carnaliter non cognouerit, & illa ad religionem transire voluerit, absoluat à sententiâ excommunicationis, receptâ prius sufficienti cautione ab ipsa quod redire ad religionem transire, vel ad virum suum redire infra duos menses. Ex hoc Decreto Pontificio in eo casu exhibito inferunt Doctores, posse coniuges per duos menses à contractu inito matrimonij raturum differre consummationem, vel ingredi religionem.

Verum, vt rectè notauit noster Coninch disp. 26.

dub. 4. num. 44. difficile id ex dicto capite colligi videtur. Nam ibi agitur de muliere, quæ primò diu litigauerat de valore matrimonij: deinde condemnata diu omnino recusauerat illud consummare, dicens velle se religionem ingredi, vt colligitur ex textu. Imperatris tandem super eâ re Pontificis literis, illis præceptum fuit Episcopo, vt præscriberet ei duos menses pro ingressu religionis, non computandos à die contractus matrimonij, à quo iam multi menses elapsi erant; sed à die, quo Episcopus post receptas literas Apostolicas hoc ei præcipiebatur. Vnde ex hoc casu, & ex hoc capite solum videtur colligi, iudicem lite motâ, & causâ cognitâ debere præscribere duos menses, intra quos coniuges teneantur, aut religionem ingredi, aut matrimonium consummare. Quare in hac re

Dico primò, certum esse ante primum ingressum suscipiendi habitum religionis negari non posse sponsis de presentia aliquod tempus liberum ad deliberandum de ingressu. Patet, quia res est grauis, & consultatione, ac præuio maturo iudicio digna: & solet hominem Deus vocare ad religionem post sponsalia, & etiam post initum matrimonium raturum.

Dico secundò, de tempore duorum mensium, me non inuenire ius certum, ac Decretum Pontificum. Idem fatetur Suarez de religione, tom. 3. lib. 9. de voto castitatis, cap. 25. n. 3. Quod satis probatur ex his, quæ dicta sunt à Coninchio. Quia tempus illud bimestre assignatum capite, ex publico, non videtur præcisum, ac regulare, sed in casu illius textus fuisse à Pontifice præfixum, iuxta occurrentes circumstantias. Vnde videtur ordinario arbitrio iudicis præscribendum esse, posseque & augeri, & minui. Vnde rectè addidit Suarez loco citato, in hac re arbitrium iudicis excludendum non esse.

Dico tertio, adhuc nihilominus prædictum tempus duorum mensium posse dici esse assignatum à iure, & esse quasi ius commune. Moueor, tum propter auctoritatem Doctorum, qui communiter dicto sensu ius illud accipiunt. Tum quia tamen ad eum casum particularem literas illas scripserit Pontifex, potuerunt tamen eo sensu esse in ius commune relata; atque ideo in eo sensu communiter prædictum caput à Doctoribus recipi. Tum denique, quia iam est vsu, ac consuetudine receptum, approbatumque ab Ecclesiâ, vt concedatur coniugibus spatium illud duorum mensium, vt intra illud non teneantur consummare, quamuis alter petat, & vt possint religionem ingredi, & eis completis statim teneri, aut consummare matrimonium, si alter petat, aut religionem ingredi.

Dico vltimo, hoc non obstante iudicem, causâ cognitâ, posse restringere, aut prorogare dictum tempus duorum mensium iure illo taxatum. Ita egregiè noster Sanchez cum multis Doctoribus lib. 2. disp. 24. n. 12. Quod firmat optimâ ratione: quia licet quando datur terminus à lege absque iudicis ministerio, nequeat iudex restringere, vel prorogare, cum non sit supra legem; secus tamen est, vbi datur ministerio iudicis, vt contingit dicto capite, ex publico, vbi non signatur bimestre, sed mandatur iudici, vt designet. Non debet tamen iudex ab eo bimestri facile, & sine rationabili causa discedere, cum iuris terminus sit.

Notat bene Sanchez disp. 24. cit. n. 9. si coniux ab vnâ religione ad aliam transeat, & varias mutet in fraudem alterius coniugis, posse iudicem signare tempus, in quo eligat religionem, in qua transacto probationis anno profiteatur, vel ad coniugem redeat: aliàs sic illud facile posset alter coniux, qui in sæculo remanet, expectans alterius professionem, non sine ingenti incommodo.

His postis circa prædictam dispositionem quatuor occurrunt dubia breuiter explicanda.

Primum est, an dictum bimestre præscriptum sit ad profutendum, ita vt non sufficiat religionem ingredi suscipiendo habitum, seu fieri nouitium, sed necessarium sit, eo completo bimestri statim profiteri, aut consummare matrimonium, si alter petat.

Nauarrus in summa cap. 16. n. 27. docuit, coniugem bimestri completo statim teneri, aut profiteri, aut consummare altero petente, & non sufficere si religionem ingrediatur, quoad susceptionem habitus. Probat, quia in eo cap. 7. ex publico, obligatur coniux intra bimestre ad religionem transire, aut ad coniugem redire. At per transire ad religionem intelligi videtur profiteri. Nam in cap. 14. ex parte, eodem titulo supponitur transitu ad religionem dissolui matrimonium; hoc autem non dissoluitur primo ingressu suscipiendo habitum, sed professione sequentâ. Firmatur, quia si manens in sæculo teneretur per annum expectare, minus bene ipsi consultum est, cum aliis nuptiis copulari nequeat, donec alter profiteatur.

Cæterum Theologi omnes meritò censent, dictum coniugem eo bimestri completo non teneri, nec posse profiteri, sed satisfacere ingrediendo religionem suscipiendo habitum nouitij, & tempore solito profutendo. Iuxta quam doctrinam

Dico primò, in nullo casu posse integrum annum probationis diminui in gratiam alterius coniugis in sæculo manentis, nisi de licentia Papæ in locis, vbi Tridentinum est omnino receptum. Id est certum. Nam in sessione 25. c. 15. de regularibus, generaliter, & per verba negatiua statuitur, ne quis minore tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur, irritatque omnem professionem factam ante annum probationis expletum. Quæ lex cum sit vniuersalis, & cum sit negatiua generaliter, & in omni casu est necessariò intelligenda. Nam etiam iuxta regulam logicam, negatio quidquid post se inuenit, destruit, & eius oppositum ponit. Et ratio est, quia quod videtur mouisse Tridentinum ad id statuendum, certè fuit, vt Nouitius cognoscat quam vitæ rationem susceperit, experiaturque illius difficultates, ne si ante annum, primo vocationis feruore ductus, profiteretur, professione emissa, quando iam est omni remedio destitutus, valde pœniteat, & vitam miseriam, & angoribus plenam agat. Quæ ratio militat præcipuè in hoc casu: nam qui hoc modo religionem ingrediuntur, facile possunt præsumi ingredi magis odio coniugij, quam amore religionis.

Dico secundò, etiam in locis vbi non est Tridentinum receptum, prædictum bimestre dari ex iure communi ad deliberandum de religionis ingressu, ad profutendum verò dari integrum annum. Probo id, quia annum probationis datus est non solum in fauorem Nouitij, vt monasterij austeritates experiatur; sed etiam in ipsius monasterij fauorem, vt Nouitij experiatur mores, vt habetur cap. 16. ad Apostolicam, de regularibus. Cum ergo ius concedat coniugibus ante consummationem ingredi religionem, debet hæc concessio intelligi cum iuris priuilegio. Quamuis Nouitius ob proprium factum possit iure suo spoliari, non tamen poterit monasterium. Firmatur, quia à iure antiquo non receditur nisi nouum clarè ad hoc cogat, quod hic non fit. Nam in cap. 7. ex publico, solum dicitur debere intra bimestre transire ad religionem. Quod cum possit intelligi vel de transitu per professionem, vel de transitu per susceptionem habitus Nouitiorum, non debet intelligi de professione vt ius antiquum seruetur illa sum.

Hinc patet solutio ad argumentum oppositum, congruum omnino esse quod in eo cap. ex publico, transire ad religionem sumatur, non pro ipsa professione, sed pro ingressu, ne decreto huius destruat ius antiquius, concedens annum probationis ante professionem. Et quamuis in cap. 7. ex publico, transire ad religionem sumatur pro ingressu, non est mirum quod in cap. 14. ex parte, eodem titulo, sumatur pro professione, vt ex eodem liquet contextu; quia, vt dictum est, transire ad religionem potest pro vno, & pro altero sumi: & dicta capita sunt diuersorum Pontificum, septimum Alexandri tertij, & decimum quartum Innocentij III. Ad confirmationem dico, non debere esse nimis graue parti manenti in sæculo tandiu differre nuptias, cum vtri que parti æquale ius concedatur.

Secundum dubium est, an noui coniuges possint intra dictum bimestre negare matrimonij consummationem, etiam quando non desiderant, nec cogitant ingredi religionem. Quando enim cogitant religionem ingredi, iam constat, posse duobus primis mensibus nolle matrimonium consummare, etiam si pars id maximè exigat.

Partem affirmantem sequuntur multi, quos refert, & sequitur Sanchez disp. 24. cit. num. 25.

Primò, quia ius concedit illos duos menses, etiam non cogitanti de religione, quia potest fieri, vt interim talis cogitatio, ac desiderium ei à Deo inspi-retur.

Secundò, quia illud bimestre non solum conceditur, vt cogitans de ingressu religionis possit interim de eo deliberare, sed etiam vt interim præparet necessaria ad solemnitatem nuptiarum; ac vt sponsus eo chariorem habeat sponsam, quod diutius eam desiderauit.

Cæterum duos illos menses illis solis concedi, qui de religione cogitant, sentiunt Nauarrus, Richardus, & alij, quos refert, & sequitur Coninch disp. 26. sub. 4. n. 46. Probat, quia quantum est ex natura contractus matrimonij, per ipsum vterque coniux tradit statim alteri dominium sui corporis, vt docet Paulus 1. Cor. 7. nisi fortè ex iuris constitutione, aut expressâ contrahentium voluntate, & pactione aliquid fuerit exceptum. At ius illum solum casum excipit, quo alteruter cogitat de religionis ingressu: nam in dicto cap. 7. tantum conceditur dictum tempus cogitanti, & volenti ingredi religionem, vt ingrediatur, & non vt coniuges sibi inuicem fiant chariores, vt constat ex textu: ergo nisi aliter inter sponfos conuenerit, vterque habet ius statim vtendi alterius corpore, tanquam re suâ.

Hanc secundam sententiam iudico veriore, propter rationem dictam. Solum notandum, eam intelligendam esse, per se loquendo, quantum est ex natura contractus matrimonij: nam si quid aliud hæc in re legitimâ consuetudine introductum sit, aut inter partes constitutum, certum est id sanè omnino seruandum esse.

Ex quo patet solutio ad primum primæ sententiæ, tametsi illud possibile sit, non tamen in iure exprimi, nec considerari; cum enim illud rarissimum sit à iure, considerabile non est: ius enim solum, quæ sæpius accidit considerat; vt habetur l. nam ad ea 5. ff. de legibus.

Ad secundum, negatur, eos menses ob alias causas concedi in iure. Nam cum ius expressè det rationem, cur eos concedat, sine fundamento alias rationes excogitamus. Et certè cum sponsalia soleant præcedere matrimonium, facile interim necessaria ad solemnitatem præparari possunt, vt etiam communiter fit, &

& diuturnior negatio sponsæ potest facillè fieri ante contractas nuptias. Quare concludendum est, eum qui non cogitat ingredi religionem, statim ac fit contractus, teneri reddere alteri.

³⁷ *Tertium dubium* est, quot dies continere debeat bimestre concessum, ut sponsi de religionis ingressu deliberent. Breuiter dico cum Sanchez *disp. 24. cit. num. 15.* hos menses esse computandos à die, ac hora contracti matrimonij omnino integros; ut, v.g. si matrimonium contrahatur primo Aprilis, horâ decimâ, menses illi finientur primo Iunij horâ decimâ auditâ. Ratio est, quia quoties ius alicui rei certum tempus præscribit, quod à certo initio incipiat, id illo modo computandum est. Et quidem omnino completè, quando agitur de re fauorabili, ut hîc fit. Vnde rectè Sanchez *cit. infert n. 22. & 23.* ut quis validè profiteatur iuxta præscriptum Tridentini *sess. 25. c. 15.* debere annum decimum sextum ætatis, annumque vnum probationis omnino expleuisse, ut ne momentum desit: quia hoc in fauorem tam religiosi, quàm religionis concessum est. Item ut quis teneatur ieiunare, debere omnino expleisse annum ætatis vigesimum primum: qui fauore minoris ætatis præceptum ante eos annos minimè obligat. Vnde fit, ut si die ieiunij impleat quis eam ætatem, ante punctum quo implet, possit ientaculum sumere, quia ante id tempus præcepto non adstringitur: & semel eo sumpto, non tenebitur eo die ad ieiunium, quia iam nequit amplius ieiunare, cum id semel fractum sit. Si autem ante punctum impleat ætatis ieiunium non fregisset, teneretur postea illud seruare, quia eo puncto transacto, iam præcepto ieiunij obligatur, & potest illud seruare, atque ideo teneretur.

³⁸ *Quartum dubium* est, an si bimestri transacto, vel tempore à iudice præscripto ad consummandum matrimonium, neuter sponsus ad religionem transferit, & matrimonium non est consummatum, sit licitum adhuc transire, quantumcumque tempus elapsum sit. Huic dubio respondeo cum Coninch *relato n. 49.* & communi sententia, quantumcumque temporis elapsum sit à matrimonio contracto, modò non sit consummatum siue iure, siue iniuriâ id contigerit, vtrâque partem habere ius ingrediendi religionem, modò id statim faciat. Ratio est, quia iura absolutè concedunt facultatem ingrediendi religionem ante matrimonium consummatum, ut constat ex cap. illo *ex publico*; & solum statuunt illos duos menses, ut possit coniux cogi ad consummandum, vel ingrediendum, non autem ut postea non possit ingredi; hoc enim nullibi dicitur. Imò dicto capite, *ex publico*, expressè conceditur ius ingrediendi religionem ei, quæ iam valde longo tempore contraxerat, ut dixi initio huius præsentis sectionis.

Vnde infero, quamuis transferit bimestre ante consummationem, volenti ingredi religionem irrogari iniuriam, si vi comprimatur ad consummationem, quando statim ac ab ipso petitur debitum, vult religionem ingredi, quia ei licet ingredi statim.

SECTIO VI.

Qualis consummatio requiratur, ut nequeant coniuges religionem ingrediendo illud dissoluere; & cessare faciat licentiam ingrediendi religionem.

¹ **C**ertum est, in quo omnes Doctores conueniunt, per nullam copulam matrimonium verè con-

summari, ita ut coniuges non possint religionem ingrediendo illud dissoluere, nisi ipsam ita habeant; ut possit ex ea sequi legitima generatio: omnis autem talis sufficit; quia per hanc solum coniuges fiunt vna caro, & affinitatem contrahunt, & colligitur ex *cap. debitum, de bigamis, & cap. lex. 27. q. 2.* Occurrunt tamen circa præsentem controuersiam, nonnulla dubia explicanda.

Primum est, an matrimonium consummetur per copulam præcedentem. Ratio dubitandi est, quia videtur matrimonium illud iam esse consummatum; nam filij nati ex tali copula legitimi censentur: ergo & copula ista reputatur matrimonialis.

Dico *primò*, copulam præcedentem non consummare matrimonium ratum subsequens; & consequenter dissoluit matrimonium ratum, cuius copula antea præcessit. Hoc videtur certum, quia matrimonium solum consummatum per copulam coniugalem; illa autem fornicaria est. Neque verò illa copula sit legitima per subsequens matrimonium, quoad veritatem, licet fictione iuris in bonum prolis, & in fauorem matrimonij tanquam legitima reputetur. Hîc autem non fictio, sed veritas attendenda est, quia præcedens copula non complet significationem matrimonij postea contracti. Firmatur à simili ex *cap. veniens. 2. de sponsalibus*, ubi copula subsequens sponsalia, censetur iure antiquo impedire matrimonium subsequens, quia perficiebat prius, non verò quando antecederet sponsalia. Quia copula antecedens non videtur fieri maritali affectu, sicut subsequens: ergo similiter ob eandem rationem copula antecedens matrimonium ratum non consummat illud, licet postea sequatur. Et quamuis copula illa, quæ præcessit, per vim, & iniuriam facta fuerit, nihil refert: nam licet fortè ille grauiter peccet ingrediendo religionem cum tam graui iniuria alterius; nihilominus professio valida est, quia nullo iure irritatur. Quare copula ipsa semper debet haberi post matrimonium contractum, quia matrimonium non potest consummari antequam sit.

Secundum dubium est, quid dicendum, si copula sequatur post sponsalia de futuro, per subsequentem professionem solemnem talia sponsalia dissolvens? Breuiter

Dico *primò*, iuxta ius antiquum talia sponsalia non dissolui per professionem subsequentem. Patet, quia iure antiquo quando matrimonium clandestinum erat validum, tunc simul præsumebatur contrahi matrimonium, & consummari per copulam subsequentem ad sponsalia de futuro, vel saltem hoc esse prudens iudicium matrimonij iam contracti: ergo tale vinculum non potuisset dissolui per subsequentem professionem. Hinc

Dico *secundò*, prædictam copulam non potuisse dici tantum subsequendam post sponsalia de futuro, sed etiam post matrimonium de præsentem. Ratio est, quia illa copula non erat fornicaria, sed coniugalis: ob eam enim causam illud præsumebatur esse matrimonium: ergo necessarium erat, ut talis copula supponeret matrimonij vinculum, & mutuum corporum traditionem, hoc enim est de essentia copulæ coniugalis.

Dico *tertiò*, nunc locum non habere prædictam præsumptionem Ecclesiæ, atque ideo si post talem copulam contrahatur matrimonium de præsentem, dissolui poterit per professionem solemnem antequam per aliam copulam consummetur. Patet, quia nunc post Concilium Tridentinum nullum signum manifestatiuum consensu est sufficiens ad perficiendum vinculum matrimonij, nisi exhibeatur coram Parocho & testibus, quod

quod de copulâ matrimonij cogitari non potest, ut in superioribus sæpè diximus. Vnde licet nunc copula sequatur post sponsalia de futuro, & postea contrahatur matrimonium de præsentem, coram Parocho, & testibus dissolui poterit antequam per aliam consummetur, per subsequentem professionem religionis, quia, ut dixi, præcedens copula fornicaria fuit, & non coniugalis.

⁶ *Tertium dubium* est, an matrimonium censetur consummatum, quando copula subsequuta est per vim, ita ut neutri coniugi liceat religionem ingredi.

Ratio dubitandi est, quia videtur non sufficere.

Primò, quia illa copula est inuoluntaria, supponitur enim esse per vim: ergo non complet significationem sacramentalem, quia non potest significare perfectam vnionem, quam significare debet Sacramentum; ergo non est sufficiens ad consummandum matrimonium; quia copula in tantum consummat vinculum matrimonij, in quantum complet significationem sacramentalem.

Secundò, nemo debet priuari suâ libertate propter iniuriam, sibi factam, sed qui cogitur consummare matrimonium iniuriam patitur; ergo ob talem copulam non debet priuari libertate ingrediendi religionem.

⁷ Dico *primò*, certum esse, si sermo sit de copulâ vi extortâ post bimestre concessum vxori ad deliberandum de religionis ingressu, neutri licere ad religionem transire. Patet, quia cum vir vtatur iure suo vtendo corpore sibi debito; verè ac iure consummatum matrimonium: ergo neutri licet religionem ingredi, nec potest vinculum dissolui per professionem.

⁸ Dico *secundò*, etiam videri certum, per copulam vi intra bimestre extortam, vel metu graui obtentam consummari matrimonium, & effici profus omnino indissolubile. Ita cõmuniter Doctores. Ratio est, quia non obstante vi, illa copula est coniugalis: ergo per illam perfectum est, & omnino consummatum matrimonium. Antecedens liquet, tum quia in illâ copulâ non est malitia fornicationis, quia non est accessus ad alienam. Tum etiam, quia coniuges iam absolutè facti sunt vna caro, ut constat ex *cap. discretionem, de eo qui cognouit consanguineam*. vbi definitur, inde affinitatem oriri. At copula ex qua oritur affinitas, consummat matrimonium.

⁹ Dico *tertiò*, in eo euentu coniugem, post talem copulam vi, vel metu graui extortâ intra bimestre, posse ingredi religionem inuito marito, & profiteri validè, etiam si per talem professionem non dissoluatur matrimonium illud: Ita Sanchez cum multis *lib. 2. disp. 22. n. 6.* Ratio est, quia vir grauem intulit iniuriâ, cum non haberet ius copulam extorquendi ante bimestre concessum, & illa non potest aliter ius suum recuperare, nisi per ingressum: ergo potest ingredi religionem. Addo tamen per accidens fœminam vi oppressam impediri à religionis ingressu ratione damni prolis ex eâ copulâ secuta, quæ absque matre commodè educari nequit. Quod si possit proles absque matre commodè educari, possit illa religionem ingredi.

¹⁰ Hinc colligo virum extorquentem per vim copulâ ab sponsa de præsentem intra prædictum bimestre peccare mortaliter. Patet, tum quia aufert corporis integritatem, cum non habeat ius, donec bimestre trãseat. Tum etiam, quia ius certum sponsæ transeundi ad religionem reddit valdè dubium, ac litigiosum: & fortè iudex opinabitur probabiliter, non posse ingredi. Tum denique, quia fortè ex eâ copula sequetur proles, ob quam sponsa impediatur ab ingressu.

Ex his patet solutio ad primum argumentum rationis dubitandi: concessio enim antecedente, negatur consequentia; nam, ut dictum est, non obstante vi, co-

pula illa est coniugalis, atque ideo sufficiens, ut per illam perfectum sit, & omnino consummatum matrimonium.

Ad secundum dico, illo argumento probari optimè nostrum tertium dictum.

¹¹ *Quartum dubium* est, an copula debita, & nondum exhibita sufficiat impedire ingressum, & professionem religionis. Contingit enim vnum coniugem nimium differre ingressum, & consequenter iniuriosè negare debitum alteri petenti illud pro eo tempore, pro quo alius reddere teneretur. Id enim vocamus copulâ debitâ.

¹² Dico *primò*, certum videri, si re ipsâ non consummetur matrimonium nunquam ita impedire ingressum, & professionem solemnem religionis, quin si fiat, factum teneat, & præcedens matrimonium dissoluat. Ita omnes. Probat, quia non obstante illo debito matrimonium illud re ipsâ nondum est consummatum, nec vir, & fœmina facti sunt vna caro, neque habet completam significationem: nam donec matrimonium re ipsâ sit consummatum, non significat insolubilem Christi vnionem hypostatice cum humanâ natura: ergo neque habet omnimodam indissolubilitatem.

¹³ Dico *secundò*, quantumcumque peccauerit vir, vel vxor nimium differendo consummationem, & iniuste negando debitum, nihilominus si resipuerit, & bona fide voluerit statim ingredi religionem, posse id licitè facere. Ita sentio cum Suarez *tom. 3. de relig. lib. 9. c. 25. n. 13.* Et optimè probat, quia nullo iure prohibetur ex vi præcedentis moræ, nec etiam teneretur priorè iniuriam restituere cum tanto onere, ut non possit licitè ingredi religionem, cum adhuc sit habilis ad illum statum. Quin potius illa iniuria negandi debitum talis esse videtur, ut naturâ sua non obliget ad restitutionem. Quis enim restitui potest? nõ enim consistit in illatione alicuius damni, sed in negatione cuiusdã vsus, quæ omnino transit, & non relinquit damnum reparabile. Et quamuis in præsentem casu relinquere videatur hoc nocuum, ut matrimonium non sit effectum omnino insolubile; re verâ tamè nocuum nõ est, quia libertas, quæ inde resultat, vtrique parti communis est, & ad bonum spirituale per se ordinatur, & ideo ex eo capite non oritur obligatio restituendi. Quare non obstante culpâ præteritâ, quæ per pœnitentiam dilui potest, poterit quis licitè statim ingredi religionem sine nouâ morâ, etiam si cogatur alius ad expectandũ annum integrum: quia ius antiquum, vel nouũ Tridentini nemini abtulit facultatem ingrediendi religionem, quam antea habebat. Neque est inconueniẽs, ut illud priuatum incommodum sequatur, propter vniuersalem legem in fauorem religionis latam.

¹⁴ *Quintum dubium* est, an si maritus non consummauit matrimonium, tradidit verò vxorem alteri ad adulterandum, possit religionem ingredi vxore inuitâ, & profiteri licitè, & validè.

Ratio dubitandi esse potest; nam videtur pars negans amplectenda, quia per illam iniuriam mulier adquisiuit ius speciale in corpus viri.

¹⁵ Dico *primò*, in eo casu professionem validam esse, & matrimonium dissoluere, siue vxor coacta, siue volens tradita sit. Ratio est, quia euident est, illud matrimonium non esse consummatum; ergo comprehenditur sub generali iure, quo matrimonium ratum, & nõ consummatum per validam professionem soluitur. Esse autem illam professionem validam, patet, quia nullum est ius irritans illam: omnia enim iura canonica professionem irritantia factam ab vno coniuge sine licentia alterius, loquuntur de matrimonio consummato: ergo non comprehendunt casum illum. Firmo, quia prædicta professio in eo casu nequit esse irrita iure naturali ratione præcedentis iniuriæ: nam iniuria solum potest obligare ad aliquam restitutionem. At professio

in genere loquendo, nō est irrita propter obligationes, aut debita antecedētia nō soluta Ex quo patet ad rationem dubitādi. Vt enim rectē notauit Suarez *tom. 3. de relig. lib. 6. c. 1. o. n. 1.* tamen quis sit obnoxius multis debitis soluendis, & idēd nequeat licitē professionem emittere, nihilominus si profiteatur, valida erit professio. Et ratio est, quia talis professio non est irrita iure naturæ, vt constat; neque est irrita iure aliquo positio; quamuis enim per quendam Sixti V. constitutionem irrita fuerit; postea tamen Clemens VIII. alio motu proprio anno 1602. constitutionem Sixti V. moderatus est, quoad hoc, vt professio talis valida sit.

16 Dico *secundo*, si vxor non irrita, sed volens tradita est alteri, certum esse maritum tuta conscientia posse ingredi religionem ipsā etiam inuita. Patet manifestē, quia tamen vir grauius peccauerit consulens, vel consentiens in adulterium vxoris, propriē tamen non fecit illi iniuriam; quia volenti non fit iniuria: ergo nihil est, quod in conscientia detinere eum possit ab ingressu religionis.

17 Dico *tertio*, si maritus vi, aut metu graui vxorem cogit, vt adulterium committeret, adhuc potest licitē, & validē ingredi religionem, ipsa inuita. Ratio est, quia nullum est ius, nullave ratio, quæ illum cogat ad satisfaciendum pro iniuria illata vxori, illo speciali modo, nempe permanente in matrimonio, & consummando illud. Quod si non possit alia via remedium adhibere nocumento illato vxori, ex eo quod tale nocumentum grauissimē augeatur, & quodammodo irreparabile fiat, si vir religionem profiteatur, & ita matrimonium dissoluatur: tunc in eo casu existimo, non posse virum deserere mulierem, & ingredi religionem, nam fecit illi grauissimam iniuriam, quæ aliter reparari non potest.

18 *Vltimum dubium* est, an matrimonium dirimatur per professionem, quando vterque professus est religionem, vel altero proficiente alius simplex votum castitatis emisit. Et quidem si id contigerit per accidens, ac merē contingenter, & sine mutuo pacto, non dubium, quin verē matrimonium dirimatur. Patet, quia ea quæ sunt per accidens, non possunt impedire effectum, cum quo non habent repugnantiam, & qui aliās per se sequitur. Difficultas est, quando id sit ex directā intentione, & conuentione.

19 Dico *primo*, certum esse apud Doctores, dissolui vinculum matrimonij, si vterque profiteatur ex condito, & mutua conuentione. Patet, quia iura absolutē dicunt, matrimonium ratum solui per subsequentem professionem in religione approbata: ergo multo magis dissoluatur per professiones, quia non se impediunt, sed potius censeri possunt, quasi duæ causæ totales, & singulæ sufficientes ad illum effectum.

20 Dico *secundo*, dissolui quoque dictum vinculum per professionem vnus, etiam si alius votum solum simplex castitatis emisit. Claret id, quia nullum ius resistit in eo casu dissolutioni talis matrimonij; cur ergo votum alterius coniugis resistat?

21 Dico *tertio*, tamen coniuges, vel ambo proficientes, vel vnus proficiens, & alter simplici voto castitatis adstrictus inter se conueniant, & velint, vt matrimonium non soluatur; nihil obstat, quominus soluatur. Ratio est manifesta, quia supposita professione alicuius non pender dissolutione ex eorum voluntate, sed ex iure, cui ipsi non possunt resistere, quia tale ius non est conditionatum, sed omnino absolutum. Hinc

22 Colligo *primo*, si alter coniugum; qui votum sim-

plex castitatis emisit, altero proficiente, postea matrimonium contrahat, validum esse matrimonium. Patet, quia illud votum simplex non dirimit, licet matrimonium præcedens impedit, quia iam futurum est; peccabit autem sic contrahens, nisi prius vi voti dispensationem obtineat.

Colligo *secundo*, si vterque professionem emisit, & alter postea obtinuit dispensationem voti solemnem castitatis, licitē, & validē posse cum alio matrimonium contrahere. Patet, quia nihil est quod impediatur, cum vtrumque vinculum matrimonij, & professionis ablatum sit, prius per sequentem professionem, posterius per dispensationem.

Colligo *tertio*, si vterque post professionem emissam, dispensationem vtriusque voti impetraret, non posse inter se conuenire, nisi denuo inter se matrimonium contraherent; quin potius, vnumquemque eorum posse contrahere cum alio si vellet. Liquet, quia hæc omnia euidenter colliguntur ex fundamento dicto, quod primum matrimonium dissolutum fuit.

Colligo *ultimo*, ob eandem rationem inter eandem personas posse duplex matrimonium ratum successiuē fieri, quando interuenit alterius, vel vtriusque ciuilis mors per professionem, & postea quasi quædam resuscitatio per dispensationem: sicut interueniente naturali morte dissoluitur matrimonium, etiam consummatum; si autem resuscitentur mortui, possent iterum inter se contrahere, non autem inter se copulari sine nouo contractu.

SECTIO VII.

Vtrum matrimonium ratum baptizatorum dissolui possit per Pontificis dispensationem.

HÆC controuersia grauissima est. Circa quam duo sunt exactē discutienda. *Primum* ac præcipuum est, an Pontifex dissoluere possit prædictum matrimonium ratum nondum consummatum. *Secundum*, an & quæ causæ iustæ desiderentur, vt possit Pontifex dissoluere.

Circa primum, partem negantem sequuntur Scotus, Paludanus, Sotus, Couarruias, & alij, quos refert Basilius Ponce *lib. 9. de matrimonio c. 3.* quam viriliter ipse defendit *n. 3. & seq.*

Primo, quia antiquiores Pontifices illud nunquam dissoluerunt, & semper iudicauerunt nullam esse causam sufficientem ad dissoluendum matrimonium ratum nondum consummatum.

Secundo, difficile videtur contra ius iustitiæ quæsitum tertio Pontificem legem ferre, aut matrimonium dirimere. Id quod in minoribus aliis contractibus perspicuē videmus. Nam de seruo sine domini consensu nequaquam ad religionem admittendo extat decretum Gelasij Papæ *epist. 9. §. Generalis etiam querela.*

Tertio, matrimonium consummatum non potest dissolui à Pontifice; ergo nec ratum. Patet consequentia, quia matrimonium consummatum, quod attinet ad rationem, essentiam, & integritatem matrimonij, nihil amplius habet quam matrimonium ratum; nam copula qua consummatum perficitur, non pertinet ad essentiam & integritatem matrimonij, vt dixi supra *disp. 13. sect. 4. n. 4.* Vnde ea copula non traditur corpus, præcesserat enim mutua traditio in contractu; & quia ea præcesserat, licita fuit copula.

Quare

Quare hæc tantum est vsus rei traditæ; sicut vsus vasis auri, vel argenti post exemptionem factam. Adde possessionem etiam ipsa traditione celebrari in contractu. Igitur si ipsa traditio perpetua subiaceret potestati Pontificis, etiam subiaceret, quamuis vsus eius aliquis interueniret. Respondebis ob stare peculiarem significationem, quæ conuenire dicitur matrimonio consummato, & non conuenire rato. Sed contra est, quia multi sentiunt hanc significationem non esse peculiarem fidelium matrimonij, sed conuenire etiam matrimonij infidelium, & coniugis antiquæ legis; in qua tamen dissoluebatur etiam licitē matrimonium consummatum. Tum etiam, quia ex prædicta significatione non redditur matrimonij vinculum magis insolubile, sed ex natura rei.

Quarto, quia aliās Princeps Gentilis posset dissoluere matrimonia rata suorum subditorum, quia non habet minorem auctoritatem circa contractus, ciuiles & prophanos suorum ciuium, qualis est contractus matrimonij eorum, quam Pontifex circa contractum matrimonij sacrum baptizatorum, quia etiam Gentilis habet in suos supremam auctoritatem.

Vltimo, matrimonium etiam nondum consummatum est Sacramentum significans vnionem Christi cum Ecclesia; ergo sicut vnio Christi cum Ecclesia nequit dissolui, neque Pontifex poterit dissoluere matrimonium, quamuis tantum ratum.

2 Dico *primo* verius esse Pontificem dispensare posse in matrimonio tantum rato coniugum fidelium, ita vt vterque possit aliud inire. Hæc est sententia communis Iurisperitorum, & ex Theologis multi eam defendunt, Victoria, Ledesma, Caietanus, Antoninus, Bellarminus, Enriquez, & alij, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 2. disp. 14. n. 2.* Idem docet Suarez *tom. 3. de religione, lib. 6. cap. 17. num. 21.* Probo id *primo*, quia Christus suo Vicario contulit plenam potestatem ad ea quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt, sed potestas dispensandi in matrimonio ratio est valde necessaria in Ecclesia; nam eius dissolutio sæpè expedire potest bono fidelium, & aliās fieri potest absque magno inconuenienti; ergo sine fundamento negari potest Pontificem peculiarem potestatem accepisse à Christo ad id, quod non leuiter firmatur, quia id sæpissimè fecerunt Pontifices. Et Nauarrus in *summa c. 22. num. 21.* affirmat se obtinuisse plures dissolutiones factas à Paulo III. & à Pio IV. Et refert Suarez *lib. 6. cit. cap. 16. num. 6.* se vidisse Bullam Gregorij XIII. continentem dispensationem in matrimonio rato. Atque hoc argumentum ab effectu est magni habendum, quia non est verisimile Pontifices doctissimos & pios temerē vsos fuisse potestate in re tam graui; sed ad minimum existimasse hanc partem probabilissimam esse; maximè cum hinc non solum tractetur an hoc liceat, sed etiam an factum teneat.

Secundo, constat ex sectione tertia matrimonium ratum dissolui per professionem solemnem in religione, & dissolui non iure naturali professionis, neque iure diuino, sed iure Pontificis; ergo Pontifex dissoluere potest matrimonium ratum baptizatorum. *Tertio*, Pontifex habet potestatem remittendi vota etiam solemnia religionis, vt tenet verior sententia, & multis probat Lessius *de iust. cap. 40. dubit. 14.* & Suarez *lib. 6. cit. cap. 16.* ergo potiori iure poterit dissoluere matrimonium ratum. Patet consequentia, quia votum solemnne est fortius vinculum, cum dissoluatur matrimonium ratum; & vtrouique est traditio, & minor in matrimonio, cum fiat soli homini; in voto autem Deo, & homini. Nec obstat, si assignetur ratio differentia, eo quod matrimonium sit sacramentum. Non, inquam, obstat, quia, vt ostensum est supra *disp. 13. sect. 2. num. 4.*

Perez de Matrimonio.

disp. 19. sect. 2. num. 1. matrimonium formaliter sumptum pro vinculo, non est propriē sacramentum, sed tantum effectum rei, quæ est sacramentum. At effectus sacramenti perdi omnino potest, vt patet in amittente gratiam. *Vltimo* idem ostenditur; nam omnis contractus humanus, & omne vinculum obligationis inter homines, quod mutuo consensu perficitur, præcisè stando in ratione vinculi, non est ita indissolubile ex natura sua, quin saltem per potestatem publicam, & maximè supernaturaliter concessam ex iusta causa dissolui possit, vt inductione constat in omnibus humanis contractibus: sed vinculum matrimonij rati per contractum humanum, & per mutuum consensum contractum, nihilque habet speciale, ob quod ab illo generali principio eximatur; ergo.

Dico *secundo*, dissolutionem matrimonij rati baptizatorum non fieri à Pontifice auctoritate generali superioris humani, sed quasi supernaturali, vt gerente vicem Dei peculiari, & extraordinaria potestate superaddita potestati humanæ. Moueor, quia, vt probatum est supra in hac disputatione, *sect. 2. num. 5. & 7.* insolubilitas matrimonij etiam rati prouenit ex ipsa institutione diuina, qua Deus illud decreuit, nec hominibus aliter concessit facultatem transfereendi dominij vsus corporis, nisi per indissolubile vinculum; vnde prædicta matrimonij insolubilitas est ex iure diuino positio; ergo nequit Pontifex eam dissoluere potestate ordinaria superioris humani, sed extraordinaria, qualem etiam habet ad dissoluendam professionem solemnem.

Dico *ultimo*, cum Pontifex dissoluit matrimonium ratum duorum coniugum, propriē loquendo, non dispensare. Probat, quia dispensatio proprie dicitur quando manente aliquo modo lege tollitur eius obligatio: sic dispensatur à Papa in ieiunio cum hominē ligato tali lege, auferendo ab illo eius obligationem. At in casu dissolutionis matrimonij rati non tollitur immediatē obligatio vinculi matrimonij, sed ipsum vinculum, vel dominium quod coniuges sibi mutuo dederant in sua corpora. Quod Pontifex Dei auctoritate tanquam supremi domini vtrique restituit, remittendo illis mutuas obligationes; sicut nomine Dei remittit obligationem voti. Quod videtur facere eodem omnino modo, quo Prorex potestate accepta nomine Regis alteri remittit obligationem promissionis regi factæ. quo casu in nullo iure propriē dispensat. Verum est eiusmodi remissiones larga significatione dici solere dispensationes communis vsu, & modo loquendi.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, tamen aliqui Pontifices noluerint dispensare, constat de facto dispensasse alios recentiores, & firmo satis ac solido argumento motos.

Ad secundum, iam constat in vltima ratione primi dicti, in contractibus humanis, tamen sit ius alteri quæsitum, posse tale vinculum tolli per potestatem publicam, & maximè supernaturalem, quæ concessa est Pontifici ob iustam causam, & ad bonum fidelium regimen; sicut in votis, tamen sit in eis ius quæsitum ipsi Deo.

Ad tertium concessio antecedente negatur consequentia; nam matrimonij rati & consummati, tamen sit eadem natura & ratio essentialis; quia tamen consummatum addit supra ratum commixtionem carnalem coniugum, ratione cuius eius dissolutio nequit regulariter fieri absque inconuenienti, ideo non accepit à Deo peculiarem potestatem ad dissolutionem eius, quamuis acceperit ad dissolutionem tantum

Z 2 rati.

rati: itaque in matrimonio carnali consummato est ratio specialis omnimodæ indissolubilitatis, vel propter perfectam significationem sacramentalem unionis Christi cum Ecclesia per Incarnationem, vel propter naturalem rationem, quæ sumitur ex damno, vel iniuria quæ inde redundaret in prolem. In vinculo autem matrimonij rati nulla similis ratio locum habet, neque alia quæ cogat, aut sufficientem congruentiam ostendat: nam ad perfectionem talis status sufficit ordinaria perpetuitas, & indissolubilitas quam habet, & subordinatio ad potestatem Pontificis nihil diminuit de perfectione eius, & aliquando ad commune bonum, vel saltem ad grauissimum damnum vitandum potest esse necessaria.

7 Ad quartum dico Principem Gêtilem non posse dissolvere matrimonium, adhuc non consummatum suorum subditorum, quia non habet potestatem pecularem ad id à Deo, sed tantum habet ordinariam superioris humani; quo etiam pacto nec Pontifex potest, ut dictum est.

Ad vltimum, iam constat ex dicto primo, falsum esse matrimonium sumptum pro vinculo esse Sacramentum propriè, est enim effectus sacramenti, quod formaliter consistit in contractu ipso causante effectivè matrimonium formale.

8 Circa secundum, quæ causæ desiderantur, ut queat Pontifex matrimonium ratum dissolvere, constat, desiderari iustam causam, nec posse Pontificem id facere pro solo suo arbitrio absque causa. Patet, quia prædicta indissolubilitas matrimonij est ex iure diuino, seu ex vi diuinæ institutionis, ut supra ostensum est; ergo eius dissolutio absque iusta causa est prorsus irrita. Quod si causa iusta subit, repugnantia alterius coniugis nequit Papæ potestati impedire, ne alteri habenti iustam dissolventi causam, ac petenti dissolutionem, consulat.

9 Difficultas est, quales debeant esse prædictæ causæ. Nam Sanchez cum aliis *disp. 16.* sentit iustas dissoluedi matrimonij rati causas esse eiusmodi. *Prima* est, notabilis in qualitate disparitas *Secunda*, grauis timor scandali futuri, ex quo rixæ, & necesse oriri posse creduntur. *Tertia*, lepra alteri superueniens. *Quarta*, quando alter coniugatorum asserit se non habuisse animum contrahendi. *Quinta*, ut vir efficiatur Episcopus, ut valde necessariū ad bonum commune. *Sexta*, mutuum coniugum consensus, cum videlicet ita fuit inter se discordes, ut infelices exitus absque remedij spe timeantur.

10 Basilius verò *lib. 9. cap. 3. n. 14.* asserit, dato quod possit Pontifex matrimonium ratum dissolvere, id certè non nisi cum magno Principe, & vbi alicuius regni iactura immineret, faciendum esse. Quod sic probat, quia obligatio status monastici apud Deum non maior est, ac strictior, quam cuiuslibet alterius voti simplicis; & tamen cum Pontifex quotidie dispenseret in votis simplicibus, status monastico nullum liberat, nisi ne alicuius regni deficiat hæres, quia matrimonium quoddam spirituale, cui se etiam tradidit, contractum est. Et tamen sæpè ex non dissoluto statu monastico graues rixæ, inimicitia, infelices exitus, fornicationis pericula, animus aversus ab institutis Regularibus sine probabili correctionis spe, defectus consensus, quem ut præsent, induci non possunt, morbi contagiosi superuenientes quibus redduntur inhabiles ad obsequia præstanda religioni cui se traditionis contractu obligarunt, mutuos etiam religionis, & Religiosorum consensus. Quod si nulla istarum causarum idonea censetur ad dispensandum in obligatione status monastici, in matrimonij vinculo iure saltem diuino insolubili, & ex cuius dissolutione maiora possunt incommoda sequi, quam ex dissolutione, status monastici, adeo leues causæ sufficient?

11 In hac re mihi videtur dicendum *primò*, nimis ri-

gidum esse asserere non esse dispensandum à Papa in dissolutione matrimonij rati, nisi cum magnis Principibus, & vbi alicuius regni iactura immineret. Moueor, tum ex ipso vsu. Nam, ut docent viri graues, dispensarunt de facto Pontifices cum aliis viris, qui non erant magni Principes, nec inuinebat regni alicuius iactura. Vfus autem, & consuetudo multum valet hac in re; non enim verisimile est Pontifices pios, & valde doctos temerè vsos fuisse sua potestate in re tam graui. Tum etiam, quia cum matrimonium ratum sit præcisè vinculum mutuo consensu coniugum initum, non videtur ita indissolubile quin per potestatem publicam supernaturaliter concessam dissolui nequeat ad bonum Ecclesiæ regimen, & ad salutem fidelium spirituum.

Dico *secundò*, maiores & vrgentiores causas requiri ad dissoluendam professionem solemnem, quam ad dissolutionem matrimonij rati. Patet ex vsu: nam constat in professione solenni solum fuisse dispensatum cum magnis Principibus, & viris. Sic refertur dispensatum esse cum Ramiro Monacho & sacerdote ex stirpe Regum Aragoniæ propter defectum successoris, ut monasterium relinqueret, & vxorem duceret; ex eaque habuisset filium, qui successit in regno. Refert etiam Surius *tom. 1.* Alexandrum III. dispensasse cum quodam adolescente Monacho Nicolao nominato Veneto de familia Iustinianorum, ut vxorem duceret ad familiam illam bello penè extinctam excitandam: & eundem Alexandrum III. dispensasse cum Constantia Guilielmi Regis filia Monacha, ut nuberet Imperatori Henrico Frederico Barbarossæ filio ad sobolem Guilielmi patris excitandam. Catimirum item Regem Poloniæ D. Benedicti Monachum iam profesum dispensatione summi Pontificis vxorem duxisse. At in matrimonio rato plures aliæ dispensationes fuerunt concessæ, & non semper Dynastis, ac viris primariis, seu Principibus, ut fatentur viri graues. Et ratio esse potest, quia causæ iustæ dissoluedi matrimonium ratum supra à Sanchez assignatæ, non videntur sufficientes ad dissolutionem professionis solennis, ut consideranti attentè patebit. Quia vrgentior causa ex illis est grauis timor scandali futuri, ex quo rixæ, & necesse oriri possint absque vlla spe remedij. At hæc tametsi grauissima sit, non exigit necessariò dissolutionem professionis solennis, quia sufficienter tanto malo prouideri potest per legitimam concessionem transitus ex vna religione in aliam, vbi non sit tale periculum, vel scandalum. Vel certè si id non sufficiat, facile potest adhiberi remedium expulsionis omnimodæ ab omni vita communi Monachali & regulari, quæ est valde in vsu: non igitur illud malum quod solet esse grauissimum, vrget necessariò ad dispensandum in professione religiosa, & efficiendum, ut qui hactenus fuit Religiosus profesus, amplius iam Religiosus non sit. Hinc

Dico *tertiò*, iustas dissoluedi matrimonij rati causas esse memoratas supra à nostro Sánchez. Patet discurrendo per illas. Nam in primis notabilis in qualitate disparitas, quado contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca, & magna leuitate dicti ineunt matrimonium, causa iusta cæsetur; quia nihil magis aduersatur mutua amicitiæ ac concordia ad quam ordinatur matrimonium, quam notabilis disparitas; inde enim experientia teste infelices exitus oriuntur. Præterea grauis timor scandali magni futuri, vnde graues rixæ, ac necesse oriuntur in magnum damnum commune, causa est sufficiens; quia inde facile ad discordiam perpetuam & vxoris necem deueniri potest. Rursus lepra alteri superueniens, quæ impediatur mutuum corporis vsu ob

ob magnum contagionis periculum, causa est vrgentissima. Nam matrimonium ordinatur ad mutuum corporis vsu, ratione prolis procreandæ, & etiam ad extinguendū ardorem libidinis; & lepra hunc vsu legitime impedit ob magnum contagionis periculū, vnde absolute finis matrimonij ordinarius non obtinetur. Vnde refert Burgasius *de irregularitate p. 6. tit. de spons. n. 74.* Martinum V. dispensasse ob lepram. Sufficiens est etiam causa illa, ut vir efficiatur Episcopus, si id sit valde necessarium ad bonum commune: nam causa bono communi consulendi, sufficiens esse censetur. Denique mutuum coniugum consensus, non solus præcisè, sed prout est coniunctus cum tali odio, ac discordia, ut inde infelices exitus timeantur absque vlla remedij spe, sufficiens est causa, ut constat ex secunda causa iam adducta.

14 Ad argumentum Basilij iam liquet maiorem esse indissolubilitatem voti solennis & professionis, quam voti simplicis, atque indissolubiliore esse obligationem status monastici etiā apud Deū, quam culuilibet alterius voti simplicis; ac proinde est facilior ac frequens dispensatio votorum simplicium. Præterea negatur ex non dissoluta professione solenni oriri graues rixas, inimicitias, infelices exitus, & danū contagionis ob lepram superuenientem: Nam his malis absque vlla dissolutione professionis solennis, & quin ille qui est Religiosus professus, amplius iam Religiosus non sit, facile occurrunt, ut dixi, vel per legitimam concessionem transeundi ab ea religione in aliam etiam laxiorem; vel certè per omnimodam expulsionem ab omni conuictu, & vita communi monachali, ac religiosa. Vnde verius existimo cum comunissima Theologorum sententia ad dispensandum in professione solenni non satis esse bonū priuatum ipsius professi, sed desiderari vrgentissimam boni communis causam, ut satis ostendunt exempla quæ adducta sunt boni valde communis. Et patet, tū quia dispensatio prædicta fieri nequit absque aliquo status Religiosi detrimento. Tū etiam, quia alijs frequenter dispensationes hæ indulgenda forent; cum frequentissimè ipsius professi bonū priuatum occurrat, ob quod concedenda illi dispensationis iusta causa existeret. Quod quam labefactaret religiosū statū, quis non videat. Tum denique, quia frequenter Religiosi tationibus vexarētur spe obtinendæ dispensationis ad statū Religiosum deferendum. Quæ rationes non vrgent indissolutionem matrimonij rati non consummati: ac proinde ad huius dissolutionem non semper desideratur boni communis causa, sed sufficiens est bonum priuatum coniugum, cum est vrgentissimum grauissimi mali periculum.

SECTIO VIII.

An vrgente graui necessitate possit Episcopus dissolvere matrimonium ratum non consummatum.

Procedit quæstio in eo euentu, in quo necessitas est valde vrgens, ita ut si non dissolueretur animarum & corporum periculum, magnum immineret absque vlla remedij spe, & accessus ad summū Pontificem sit tardus, ac difficilis, ita ut sit manifestū periculū in mora.

Videtur pars affirmas probari posse, quia potest Episcopus in sua diocesi efficere quidquid potest Papa in vniuerso orbe, nisi ei specialiter referuetur, & exceptis illis quæ ad vniuersam Ecclesiæ statū pertinent. Et ratio est, quia Episcopus est pastor ordinarius in sua diocesi, sicut Pontifex in toto orbe, licet sit ipsi subiectus: ergo in iis, in quibus Pontifex non limitat eius iurisdictionem, habet potestatem ordinariam. At nullibi referuat sibi Pontifex facultatem dissoluedi matrimonium ratum; ergo id poterit Episcopus similiter. Non video

Pereç de Matrimonio.

probabiliter id dici posse. Quare dico facultatem hanc dissoluedi matrimonium ratum non consummatum, nullo modo esse extendendū ad Episcopos sine expressa Papæ delegatione, in quocūque casu, & quacūque necessitas excogitetur. Probo id *primò*, ex ipso vsu, vel potius non vsu. Nunquā enim legimus, vel audiuimus Episcopū aliquem in aliquo euentu vsurpasse sibi tale potestatem. Vfus autem est optimus interpretis legū & potestatis. *Secundò*, manifestū est iuris principū, generalem clausulam non comprehendere casus speciales, in quibus superior verosimiliter non esset aliquid concessurus: sed potestas dispensandi in matrimonio rato secundum præsentem statū, & vsu Ecclesiæ est valde specialis, quā non legimus vnquā Pontificem inferioribus concessisse; habetque tantā difficultatē, ac tam difficilē vsū, ut ipsi Pontifices rarò illa vtantur; ergo nunquā licet per Episcopū interpretari in aliquo casu esse concessam Episcopo. *Tertiò*, in voto castitatis simplicis & similibus referuatis ideo colligunt Doctores posse Episcopos dispensare in casu vrgētis necessitatis, quia vsus & antiqua consuetudo dispensandi in hac occasione indicat, vel non fuisse mentē Pontificis hæc vota in similibus casibus sibi referuare, vel saltē postea ad dispensandum in eis tacitè eā facultatē concessisse: ergo eōtra cū nunquā fuerit vsus, vel consuetudo dispensandi in matrimonio rato, nullā omnino in ordine ad illud facultatē habuerūt. Erat certè hic vsus manifestè indicat casū tantæ necessitatis adeo extraordinariū esse, ut moralis non reputetur, ideoque propter illū non esse verosimiliter factā à Pontificibus hanc exceptionem, vel huius potestatis delegationem, sine qua non potest in inferioribus esse ea potestas. Denique idem firmatur, quia, ut omnes Doctores affirmant, non potest Episcopus dispensare in aliquo euentu in professione solenni Religiosorum; ergo neque in matrimonio rato. Hinc manifestè

Colligo *primò* matrimonium ratum nunquam posse dissolui per solā interpretationem. Ratio est, quia quado interpretatio sufficit, supponitur effectus ex se talis, quia per interpretationem solum declaratur id quod in re est: ratum vinculum matrimonij tale est, ut nunquā ex se possit cessare; quia tale vinculum ex sese, & ex diuina institutione est perpetuū absolute & simpliciter, nullaque includit conditionem, ratione cuius ex se possit cessare ob defectum conditionis, quia repugnat fini eius ut dissoluatur. Vnde, moraliter loquendo, nunquā potest occurrere casus in quo malum sit per se obseruare tale vinculum, non obstante occurrente necessitate: extra huiusmodi autem casum non potest tale vinculum per se cessare: ergo nunquam tale vinculum potest dissolui per solam interpretationem.

Colligo *secundò*, hinc sequi non posse dissolutionem vinculi matrimonij rati ad Episcopos extendi pro aliquo casu; alioqui enim posset etiā extendi ad viros doctos, maximè quado esset difficilis recursus ad superiorē, quod incredibile est, ac inauditū, & à nemine dictū.

Ad argumētū oppositū, dictū illud Doctorū posse Episcopū in sua diocesi quidquid Pontifex in toto orbe, sic esse intelligendū, ut excipi debeat res tā arduæ & graues, circa quas adhuc de Pontificis potestate ad ipsos Doctores dubitatur. Cū enim deceat grauissimas causas summo Christi Vicario referuari, censendum est Christum illi soli referuasse. Adde expressè referuari in iure Canonico dissolutionem matrimonij rati summo Pontifici, dū præcipit Pontifex Episcopis ut cōpellant ad sponsalia, & multo magis ad matrimonium ratum seruandum. In qua lege, cū sit Superioris, nequit Episcopus dispensare. Extat caput *ex litteris Syluani, de sponsalibus & matrimonij*, vbi Alexander III. præcipit Episcopo Pictauiensi, ut cōpellat iuuenem quendam accipere illam quam iurauerat se ducturum

ducturum in uxorem. Extat etiam caput *licet, de sponsa duorum*. vbi etiam Alexander III. præcipit Salernitano Archiepiscopo, vt Ecclesiastica districtione compellat virum qui primò contraxerat matrimonium ratum cum vna, & postea alij mulieri nupserat copula secuta, vt ad primum matrimonium ratum redeat, nam posterius matrimonium consummatum fuit prorsus irritum.

SECTIO IX.

An & vnde proueniat ut matrimonium baptizatorum consummatum sit omnino indissolubile.

DE matrimonio rato & consummato baptizatorum certum est primò apud Doctores, habere omnimodam indissolubilitatem, ita vt in nullo casu, nec per solemnem professionem, nec per Pontificis dispensationem queat dissolui. Firmatur hoc verbis Christi Domini Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Et clarius ex illis verbis Pauli 1. Cor. 7. 10. *His autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Quibus verbis claret matrimonium consummatum iure diuino & positio insolubile existere. Quod adeò verum est, vt nequeat solui matrimonij vinculum per alterius coniugis adulterium, vt definiuit Tridentinum de sacramento matrimonij, can. 7. his verbis. Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet iuxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolui, & vtrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente aliud matrimonium contrahere, mæcharique eum qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero, alij nupserit, anathema sit. Quod firmatur quoque ex vsu Ecclesiæ, in qua nunquam legitur per adulterium fideles baptizatos à vinculo coniugati solutos se credidisse. Auctoritate quoque sacræ paginæ constat Marci cap. 10. & Lucæ 16. *Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mæchatur.* Quam doctrinam explanat Paulus ad Rom. 7. sic dicens *Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi. Ignorant viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.*

Obiicit illud Christi apud Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur.* Ergo ex Evangelio solui potest matrimonij vinculum per alterius coniugis adulterium. Respondeo verba illa Christi Domini sic distinguenda esse, vt has duas integras sententias contineant, videlicet, *Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, dimiserit, inquam quoad torum, mæchatur, id est, facit eam mæchari, occasionaliter scilicet. Secunda sententia est, & qui aliam duxerit, mæchatur, id est, adulterium committit.*

Secundò etiam est certum apud omnes Doctores matrimonium baptizatorum consummatum iure diuino esse omnino indissolubile. Vnde est lex diuina, & præceptum Christi in lege noua impositum illis verbis apud Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* quæ verba saltem intelligenda sunt de matrimonio consummato; quibus manifestè exprimitur omnimoda indissolubilitas matrimonij. Ex quo

Tertiò est certum, matrimonium infidelium consummatum post prædictam Christi legem, & præ-

ceptum, esse quoque indissolubile: nam lex Christi obligat omnes. Et quamuis dissoluatur, si alter tantum conuertatur ad fidem, id contingit ex Christi dispensatione explicata per D. Paulum 1. Cor. 7. illis verbis, vt latè suo loco dicitur, cum de impedimento disparis cultus erit sermo infra suo loco.

Circa secundum vnde hæc indissolubilitas matrimonij consummati baptizatorum oritur. Communis Doctorum sententia est rationem omnimodæ indissolubilitatis matrimonij consummati esse representationem indissolubilis vnionis Christi cum Ecclesia per vnionem hypostaticam. Hoc enim constituunt discrimen inter matrimonium ratum, & consummatum, quoad significationem: quod ratum significat vnionem dissolubilem Christi cum anima existente in gratia; vel si dicatur representare vnionem Christi per charitatem cum tota Ecclesia, adhuc ea dissolubilis est, quoad membra Ecclesiæ, per culpam lethalem, quam admittunt, quamuis quoad totam Ecclesiam indissolubilis sit. At consummatum significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam. Ex quo infert Sanchez *lib. 2. disp. 1. 4. n. 5.* non esse purè accidentalem eam differentiam, sed desiderari in matrimonio rato perfectionem non essentialem; habet enim integram essentialiter rationem signi, quæ essentialiter constituit Sacramentum laxè sumptum, non tamen habere integram perfectionem, quæ complet illud in suâ perfectâ significatione vnionis Christi cum Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati.

Iuxta dicta à nobis supra in hac disputatione *sect. 6. 2.* & disputatione præcedenti *sect. 4.*

Dico primò, matrimonij consummati baptizatorum omnimodam indissolubilitatem, quæ talis est, vt nullus sit casus, in quo ipsum dissolui queat, non habere, nec prouenire præcisè ex natura rei, seu ex iure naturæ. Ita constat ex *disput. 19. præcedenti sect. 4. num. 4.* Tum quia si sola natura spectetur, eius insolubilitas non habet intrinsecam connexionem, seu necessariam consonantiam, aut cõformitatem, naturam rationalem, adeò vt eius dissolutio sit secundum se, & intrinsecè mala, non secus ac odium Dei, aut mendacium formale, vt ibi ostendo. Tum quia ex Dei concessione potest absolutè dissolui in baptizatis, maximè, si nulla tunc esset proles, cui fieret iniuria, nec aliud damnum adesset, sicut ex Dei concessione licitum fuit Iudæis antiqua lege, vt dixi supra *disput. 19. sect. 2. num. 9.*

Dico secundò, prædicti matrimonij omnimodam indissolubilitatem prouenire ex iure diuino positio, & lege Christi eam præcipiente prædictis verbis apud Matth. c. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Probat, quia, illis verbis prohibuit Christus repudium quoad vinculum, vt *sect. 2. dixi, num. 1.*

Dico tertiò, causam finalem, & motiuam, quod mouit Christum, vt prædicto matrimonio consummato baptizatorum inesset omnimoda indissolubilitas, fuit eleuasse illud ad significandam vnionem sui hypostaticam cum naturâ humanâ. Ita communiter Doctores. Probat, quia solum per matrimonium consummatum fiunt coniuges vna caro, vt habetur expressè *cap. 2. de conuers. coniugat. & c. lex 27. 7. 2.* & colligitur ex *cap. Agabosa in fine 27. 9. 2.* & ex *c. Martinus, de cognitione spiritali.* ibi, efficiantur per connubium vna caro. Vbi Glossa verbo, *per connubium*, id est, per carnalem copulam: ergo solum matrimonium consummatum significat eam coniunctionem, per quam Christus factus est vna caro cum Ecclesia per Incarnationis mysterium. Vnde Paulus ad *Ephes. 5.* ea verba,

Sacramen

Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia, non dixit, nisi præmissis illis aliis, erunt duo in carne vna, quod fit per copulam. Firmo, quia Innocentius III. cap. debitum, de bigamis, expressè definit, matrimonium ratum significare vnionem per charitatem; consummatum verò per carnem assumptam. Præterea cap. debitum, de bigamis, habetur quòd maritus defunctæ ante consummationem, si iterum uxorem ducat, non fiat bigamus: & ratio ibi redditur, quia matrimonium ante copulam non significat vnionem Christi per carnem; si enim eam significaret, esset bigamus, quia non esset vnus sponsus vnus, sicut Christus est vnus Ecclesiæ sponsus: hæc enim irregularitas bigamiæ contrahitur ex defectu Sacramenti, id est, significationis rei sacræ; ergo prædicta significatio quæ est in matrimonio consummato baptizatorum, fuit causa finalis, cur Christus voluerit illi inesse omnimodam prædictam indissolubilitatem, quia nimirum per tale matrimonium voluit sacram Incarnationem, & hypostaticam vnionem significare.

Dico vltimò, solum matrimonium consummatum baptizatorum significare perfectam coniunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationem; atque adeò solum illud esse omnino indissolubile. Patet, quia quodlibet aliud matrimonium consummatum infidelium, seu non baptizatorum, non habet aptitudinem ad significandum indissolubilem Christi cum Ecclesia vnionem per incarnationem; quia tale matrimonium potest dissolui, & dissoluitur de facto ex Christi dispensatione, seu concessione per conuersionem alterius ad fidem Christianam, altero nolente cohabitare; ergo solum baptizatorum consummatum matrimonium, quod in nullo casu dissolui potest de facto, habet aptitudinem, vt signum sit proprium, & aptum prædictæ sacræ vnionis. Firmo, quia ideò ex omnium sententia matrimonium ratum non est aptum signum significans indissolubilem coniunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationem, quia, vt vidimus, potest dissolui tale matrimonium per religionem ingressum, seu solemnem in illa professionem, & per Pontificis dispensationem; denotaretur enim vnionem Christi hypostaticam solubilem esse. Cum igitur matrimonium infidelium etiam consummatum dissolui queat per conuersionem vnus ad fidem Catholicam, si repræsenteret, ac significaret vnionem Christi hypostaticam cum carne humanâ, verè denotaret esse solubilem; non igitur potest esse aptum signum tanti mysterij sacri. Istud igitur matrimonium propriè erit signum coniunctionis Christi cum Ecclesia per charitatem, quæ dissolubilis est quoad aliqua membra Ecclesiæ: solum verò matrimonium baptizatorum consummatum habebit perfectam significationem vnionis Christi cum Ecclesia per carnem.

SECTIO X.

An matrimonium legitimum infidelium sit adeò indissolubile, vt in nullo casu, cum ambo baptizantur, possit à Papâ dissolui.

Suppono primò, prædictum matrimonium legitimum infidelium non solum consummatum, sed etiam ante consummationem positâ diuinâ institutione esse indissolubile; quia nec potest mutuo consensu dissolui, vt constat, nec Principis Gentilis au-

toritate dirimi, vt dixi supra *sect. 7. num. 7.*

Suppono secundò, matrimonium istud infidelium vt sic non posse dissolui à Pontifice; quia non habet in illos potestatem. Nec est vnde credamus à Deo relictam esse hanc potestatem Pontifici, quamuis relinquere possit. Vniuersè enim scriptum est à Paulo 1. Cor. 5. 12. *Quid enim mihi de us, qui foris sunt, iudicare?*

Suppono tertiò, prædictum matrimonium consummatum infidelium non posse dissolui, nisi quando vnus conuertitur ad fidem, altero nolente cohabitare absque iniuria creatoris. de quo latè infra *disp. 36. sect. 4.* tunc enim dissoluitur propter causam, vel bonum fidei.

Suppono quartò, quando infideles coniugati postea baptizantur, matrimonium illud, quod antea erat legitimum, fieri solum ratum, seu magis insolubile ratione solius Baptismi suscepti, quia iam dissolui nequit, propter causam, vel bonum fidei, vt supra ostendi *præcedenti disp. sect. 1. n. 7.*

Suppono quintò, matrimonium consummatum infidelium ante Baptismum, si post susceptum Baptismum, & post factum ratum, sit denuo consummatum, non posse iam vllò modo dissolui, nec Pontificis dirimi dispensatione. Patet, quia tunc iam est matrimonium baptizatorum consummatum, quod habet omnimodam indissolubilitatem, vt constat ex præcedenti sectione. Difficultas ergo est de eodem matrimonio consummato ante Baptismum, cum coniugati ad fidem conuertuntur, antequam post Baptismum fiat quasi denuo consummatum, dissolui possit auctoritate Pontificis.

Affirmant Nauarrus *lib. 3. consilior. de conuers. infidel. conf. 3. §. ad secundum dubium, à n. 12.* & noster Sanchez *lib. 2. disp. 17. n. 2.* Probat

Primò, quia firmitus est matrimonium ratum fidelium, quàm consummatum infidelium; maiorem enim firmitatem sortitur matrimonium ex ratione sacramenti Baptismi, quam habet ratum fidelium, quàm ex ratione contractus naturalis, quam solum habet matrimonium consummatum infidelium, vnde illud dicitur ratum, hoc autem non, *cap. quanto, de diuor. & cap. finali 28. q. 1.* ergo cum possit Papa dispensare in matrimonio rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium.

Secundò, tale matrimonium reputatur tanquam matrimonium ratum fidelium; ergo Pontificis dispensatione potest solui.

Basiliius verò Ponce *lib. 9. c. 2. n. 8.* vt certum negat matrimonium infidelium consummatum posse dissolui auctoritate Pontificis, & hanc fuisse hætenus comunem sententiam Doctorum affirmat. Et expressè noster Gabriel Vasquez *disp. 2. de matrimonio, c. 6. n. 58.* falsissimam docet esse quorundam doctrinam, qui ex eo quòd indissolubilitatem matrimonij ex significatione vnionis hypostaticæ oriri existimauerint, deducere non dubitarunt, matrimonium consummatum infidelium, cum ad fidem conuertuntur, dissolui posse auctoritate Pontificis, eo quòd non sit signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Id quod anno Domini 1588. cum ipse Gabriel Vasquez esset Romæ, à Summo Pontifice Sixto V. obrinere pro viribus contenderunt, & repulsam passi sunt, in quorum sententiam ipsum nunquam subscribere voluisse affirmat.

Veriùs existimo, cum vterque coniugatus est conuersus ad fidem, & baptizatus, & matrimonium consummatum erat ante Baptismum, non postea, adhuc in eo casu non posse Pontificem dispensare, nec tale matrimonium dissolui. Moueor, quia iam suscepto Baptismo est illud matrimonium ratum, & consum-

matum, Parum aurem refert, quod ante Baptismum consummatum fuerit. Tum, quia re verâ effecti sunt vna caro. Tum maximè, quia ex matrimonio consummato ante Baptismum, nascitur post Baptismum affinitas, vel irregularitas, vt communiter docent omnes Doctores, & suo loco dicitur: ergo reputatur pro consummatione, ac si post Baptismum facta fuisset; aliâs ea impedimenta non orirentur ex copulâ habitâ ante Baptismum.

Ex quo patet solutio ad argumenta opposita, diuersam esse rationem de matrimonio rato fidelium, & de illo infidelium consummato; nam cum istud sit iam consummatum, & sit effectum vna caro, & ex ipso ante Baptismum consummato, nascatur post Baptismum affinitas, vel irregularitas reputatur pro consummato, ac si post Baptismum factum fuisset consummatum; & ideo est in hoc sensu plusquam matrimonium ratum, atque omnino indispensabile à Papa, & indissolubile.

Hic disputant nonnulli de matrimonio infidelium, qua ratione dissoluatur per conuersionem alterius ad fidem, de qua re commodius agemus infra, dum in specie declarabimus impedimentum disparis cultus,

DISPUTATIO XXI.

De potestate statuendi impedimenta matrimonij.

Rost exactam de matrimonij naturâ, eiusque contractu, firmitate, & aliis qualitatibus, quas consensus desiderat, discussionem, tam in esse contractus ciuilibus, quam etiam in ratione sacramenti; aggredimur de impedimentis matrimonij egregiam, & valde necessariam tractationem. Antequam verò de illis agamus, præmittimus, tanquam præludium, præsentem disputationem de potestate statuendi matrimonij impedimenta.

SECTIO I.

An habeat summus Pontifex potestatem impedimenta matrimonij statuendi

Ratio dubitandi est, quia si consideretur matrimonium, vt est contractus naturalis, videtur solo mutuo consensu expresso ex natura rei esse validum. Vnde contractus matrimonij est iuris naturæ, ius autem naturæ est inuariabile, & ab Ecclesia nequit alterari. Causa etiam naturalis sufficienter applicata necessariò suum producit effectum; atque ad eò mutui consensus inter personas habiles, cum sit causa naturalis matrimonij, non poterit auctoritate Ecclesiæ, vel Papæ frustrari; si verò matrimonium attendatur, vt sacramentum est, nequit aliquid statuere variando formam, & materiam sacramentorum. Nam rectè docuit Tridentinum *sess. 21. doctrina de sacramento Eucharistiæ c. 1. in initio*, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, saluâ illorum substantiâ, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. Quare nequit Ecclesia variare materiam & formam sacra-

menti matrimonij, nec efficere, vt quod olim erat materia, & forma sacramenti, modò non sit; nec vt sit de substantia sacramenti, quod antè non erat: sicut aquam manentem aquam, non potest Ecclesia reddere inhabilem, vt sit materia Baptismi.

Dico *primo*, certum esse certitudine fidei, & ratione naturali euidens, esse in Ecclesia potestatem impedimenta etiam dirimentia suâ lege inducendi. Primum constat ex multis Pontificum, & Conciliorum Decretis, quæ huiusmodi impedimenta decernunt; & ex praxi vniuersæ Ecclesiæ, quæ errare non potest. Hoc etiam definitum est sub anathemate à Concilio Senonensi *tom. 3. Conciliorum*, post decreta fidei *cap. 17. & nouissimè à Tridentino sess. 24. de matrimonio can. 4.* his verbis. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonij dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit. Accedit quoque autoritas veterum Pontificum, à quibus varia huiusmodi impedimenta constituta sunt. Secundum patet ratione, quia euidens est esse in Ecclesia spiritualem principatum, & potestatem, ad quam pertineat Ecclesiæ gubernatio in spiritualibus: nam ex terminis videtur per se notum in communitate perfectâ, qualis est Christiana Respublica, necessariam esse potestatem, ad quam spectet gubernatio illius. Nam, vt ait Sapiens Prouerb. cap. 11. *Ubi non est gubernator, corrumpit populus*; natura autem non deficit in necessariis; atque adeò sicut communitas perfectâ est rationi, & naturali iuri consentanea, ita & potestas gubernandi illam, sine qua esset summa confusio in tali communitate. Est igitur in Ecclesia peculiaris potestas ad illam regendam, & gubernandam. Præterea constat, hanc potestatem esse verè & propriè legislatiuâ. Id quod tam certum est, sicut est certum esse potestatem in Republicâ condendi leges: & constituere impedimenta matrimonij nihil aliud est, quam legem aliquam ferre circa matrimonij contractum. Firmo hoc idem, quia potestas legislatiuâ nihil aliud requirit, quam potestatem directiuam, & coactiuam ordinariam, ac de se perpetuam supra communitatem aliquam perfectam, illam perfectè per leges gubernando. Hæc autem omnia in dictâ potestate inueniuntur. Igitur sicut per hanc potestatem legislatiuam, quam habet Pontifex ad gubernandam Ecclesiam tulit in aliis materiis leges firmatas, & censuris munitas; ita & in matrimonio leges tulit similes apponentes varia impedimenta ad illud contrahendum, & ea potestas, quatenus directiuâ est, ordinat fideles ad actiones honestas, & ad vitanda peccata conuenientes; & quatenus est coërciuâ, præcipuè vitur gladio spirituali spirituales pœnas imponendo.

Hinc dico secundo, hanc potestatem statuendi impedimenta matrimonij esse spiritualement, ac supernaturalem. Patet, quia est potestas, seu iurisdictio pertinens ad externum forum Ecclesiasticum, cuius finis est æterna felicitas, & huius vitæ sanctitas. Vnde leges Ecclesiasticæ diriguntur ad hunc finem. Et ideo Nicolaus Papa in *epistola ad Michælem Imperatorem*, inter alia rectè dixit, Imperatores indigere Ecclesiasticis legibus pro æterna vitâ, vt haberet in *cap. cum ad verum. 96. dist. Quod etiam verificatur in legibus, & statutis latis ab Ecclesia circa matrimonij contractum, qui est etiam res spiritualis, prout habet rationem sacramenti, & vt honestè, ac piè illud suscipiatur, ipsemet contractus rectè, ac debitè suis legibus ordinatur. Est igitur illa potestas spiritualis, & supernaturalis. Firmo, quia per hanc potestatem ponuntur leges, & præcepta circa sacramentum matrimonij, quod vt hic, cum sit collatiuum gratiæ, spirituale est,*

est, ac supernaturale, imò & in aliquo casu per illud etiam remittuntur peccata, & prima gratia confertur, vt constat ex dictis supra *disp. 19. sect. 2.* erit igitur illa potestas spiritualis, ac superni Ordinis.

Dico *tertiò*, perfectam hanc potestatem, prout est in Ecclesia, à Christo Domino fuisse collatam, & esse superioris Ordinis, ac propriam legis gratiæ. Probo singula. *Primum* liquet ex Euangelico, in quo primò promisit Christus hanc potestatem Matth. 16. *Tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcumque ligaueris, &c.* Deinde impleuit promissum *Ioan. 21.* dicens, *Pasce oues meas.* Vbi in verbo *pasce* potestas regendi immediatè collata à Christo, & leges faciendi in qualibet materia conuenientes, significatur. Nam ad officium pastoris pertinet oues custodire, & dirigere, ac coërcere, quod per leges maximè fit ab humano pastore summo Pontifice, *Secundum* etiam est certum, & declaratur ex perfectionibus dictæ potestatis, & ex modo eius. Nam in primis est vniuersalissima pro toto mundo; sicut enim Ecclesia catholica totum mundum complectitur, ita etiam hæc potestas: vt ex prædictis Christi verbis, *Pasce oues meas, &c.* colligit Innocentius III. in *cap. solita, de maioriâ, & obedientiâ.* Quia non dixit, has, vel illas oues, sed simpliciter *oues meas*; ita vt non sit ouis Christi; nec in eius grege numeretur, qui huic non subiacet potestati. Præterea data est, vt perpetuò duret, quandiu mundus durauerit; quia sicut lex gratiæ vltima est, quam Deus est daturus, & sicut Ecclesia perpetua est; ita etiam hæc potestas, sine qua non potest Ecclesia suam vnitatem retinere. Ea etiam est in se superni Ordinis non solum per connaturalitatem ad gratiam, sed etiam per specialem perfectionem, & excellentiam à Christo liberaliter additam propter perfectionem præsentis status. Potestas enim iurisdictionis in foro externo Ecclesiastico non modò est supernaturalis, propter coniunctionem ad alteram potestatem Ordinis consecrandi corpus Christi verum, & sanctificandi corpus mysticum, quam verè iuuat, verum etiam, quia per ea ponuntur præcepta, & leges, quæ versantur circa sacramenta, & sacrificium, quæ supernaturalia sunt; per eam etiam ex concessione Christi contentâ in illis verbis vniuersalibus: *Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, &c.* quia potest dispensare in matrimonio rato, in votis, & similibus. Denique constat eam potestatem esse legis gratiæ propriam, cum sit in ordine ad matrimonium quatenus habet rationem sacramenti, quo pacto id habet perfectionis in lege gratiæ ex peculiari cõcessione Christi. Ex qua etiam habet prædicta potestas aliam perfectionem, vt sit ex institutione suâ monarchica; hanc excellentiam habet ex diuino iure, & ideo sit immutabilis. Habet igitur quod sit perfectâ, & superioris Ordinis, & propria legis gratiæ à Christo Domino immediatè collata.

Ex dictis colligo potestatem statuendi impedimenta tam impediencia tantum, quam dirimentia esse non solum in Concilio Generali, quod Ecclesiam vniuersalem repræsentat, sed etiam in summo Pontifice, vt pote totius Ecclesiæ capite. Quod patet etiâ ex multis Conciliorum Generalium, & Pontificum decretis, quibus non pauca impedimenta introducta sunt.

Ad rationem dubitandi initio propositam. Ad primam illius partem dico, matrimonium, vt est contractus naturalis de iure naturæ esse validum, quando consensus est legitimus; at potest non esse, quia potest verè irritari ab habente potestatem, & hoc facit Ecclesia: facit enim consentum minus legitimum, ac insufficientem ad corporum traditionem. Vnde

ius naturæ non dicitur, vt quicumque consensus satis sit, sed legitimus; qualis non est, qui ex causâ iustâ irritatur à superiore. Et quamuis contractus matrimonij sit etiam de iure naturali in eo sensu, nempe quod ex natura rei in quolibet, per se loquendo, sit ius, & facultas contrahendi matrimonium; non tamen in eo, nempe quod ex natura rei nequeat non esse validus. Ius etiam naturæ, semper inuariabile manet formaliter: quod semper dicitur consensum matrimonialem debere esse legitimum. At quod hic, & nunc sit hic consensus legitimus, pendet ex potestate superioris, qui potest decernere, & statuere, vt legitimus non sit, nec sufficiens ad translationem dominij corporum, nisi certæ solemnitates concurrant, quibus deficientibus censetur esse illegitimus, ac insufficientis. Quare ex superioris lege accidit, vt consensus, qui antea legitimus erat, modò post latam legem non sit. Denique causa naturalis tamen si sufficienter applicata necessariò suum producat effectum; si tamen sit impedita, & applicetur passo non habili, illum non producat. Ignis enim applicatus cælo non comburet, nec si virtus eius impediatur à Deo: at consensus sæpe impeditur à superiori Ecclesiæ potestate, illum directè irritante, & applicatur personis inhabilibus ad sic contrahendum; & ideo impeditur contractus matrimonij. Ad alteram partem de matrimonio, vt est sacramentum, certum est Ecclesiam variare non posse materiam, & formam sacramentorum; sacramentorum enim institutio, ac destructio non subiacet potestati Ecclesiæ. Vnde directè, & immediatè non potest irritare matrimonium, quatenus est sacramentum. Potest quidem directè, & proximè irritare contractum, & consensum humanum, qui caret aliquâ solemnitate ab ipsâ præscriptâ, & consequenter indirectè, & quasi remorè irritum facere sacramentum: sicut Ecclesia non potest directè annullare sacramentum Pœnitentiæ, at potest indirectè auferendo iurisdictionem ministri, à qua pendet. Quare sicut Ecclesia nequit efficere, vt si quis fateatur sacerdoti iurisdictionem habenti, absolutionemque recipiat, irritum sit sacramentum; quia id esset omnibus requisitis ad sacramenti valorem concurrentibus, directè sacramentum annullare: at potest auferendo iurisdictionem à ministro efficere, vt absolutio ab ipso præstita peccatis auditis nulla sit; quia id tantum est destruere fundamentum ad valorem sacramenti prærequisitum, quo destructo consequenter, & indirectè destruitur sacramentum. Ita similiter in matrimonio nequit Ecclesia efficere, concurrente personarum habilitate, & contractu valido ad mutuum corporum traditionem sufficienti, vt sacramentum matrimonij inualidum sit; potest tamen destruere fundamentum, nempe contractum, statuendo, vt non sit legitimus, nec sufficiens ad transferendum dominium, nisi talem habeat solemnitatem; quâ deficiente, consequenter, & indirectè inualidum reddit matrimonij sacramentum, Cuius rei ratio à priori est, quia contractus humanus est subiectus Ecclesiæ quæ potest efficere, vt non sufficiat ad traditionem corporum, nisi cum tali solemnitate; nam matrimonij contractus non tantum à voluntate contrahentium, sed etiam à voluntate eorum, quibus illa subiecta est, pendet. Vnde hac de causa Ecclesia reddit consanguineos intra quartum gradum inhabiles ad contrahendum; & collationem beneficiorum per simoniam confidentiâ factam, omnino nullam; & professionem ante decimum sextum annum ætatis, vel ante annum probationis expletum irritat. Hinc patet manifestum discrimen inter materiam sacramenti Baptismi, & materiam, & formam

formam sacramenti matrimonij. Nam cum aqua naturalis sit materia Baptismi, & hæc nec quoad esse materiale, nec quoad formale subiaceat potestati Ecclesiæ, ideò nequit variari, sed semper aqua, manens vera aqua, non potest Ecclesia efficere, ne sit materia Baptismi contractus humanus, qui est materia, & forma sacramenti matrimonij, quoad esse formale, id est, ut legitimus sit, subiaceret Ecclesiæ potestati, & ideò potest variari materialiter, & remotè, ut nimirum cum hæc solemnitate modò sit legitimus, qua antea erat.

SECTIO II.

Ad quas personas se extendat potestas, & lex Pontificia impedimenta matrimonij statuens.

G Villermus Rubion in 4. dist. 40. q. 2. in init. & concl. 3. hanc Ecclesiæ potestatem extendit ad infideles, quod ipse non probat. Probari tamen potest, quia extenditur ea potestas ad hæreticos, qui tamen non sunt membra Ecclesiæ, neque habent fundamentum fidei, sine quo præcepta Ecclesiastica, quæ ad salutem animæ, & cultum Dei ordinantur, nec fructuosè, nec verè obseruari possunt; ergo dicendum respectu infidelium.

Dico primò certum esse apud omnes Doctores, proprium esse legum Ecclesiasticarum, ut tantum homines baptizatos obligent, non verò infideles non baptizatos. Ratio est, quia infideles non sunt Ecclesiæ membra, neque sunt de communitate Ecclesiastica, & ideo licet possint obligari legibus ciuilibus, vel suorum Principum infidelium in suis Regnis, vel Principum Christianorum, quatenus possunt esse membra ciuitatis politicæ, & temporaliter subiecti Principibus Christianis, legibus tamen Ecclesiæ non obligantur, quia nec sunt membra Ecclesiæ ut Ecclesia est, nec habent fundamentum subiectionis ad Ecclesiasticam iurisdictionem.

Dico secundò leges Pontificias, prædicta impedimenta statuentes, de se obligare Christianos omnes adultos baptizatos, ubique terrarum degentes, statum habentes coniugatorum, seu partitione accommodata. Hoc etiam est certum & constans. Prima pars liquet, quia potestas Pontificis vniuersalissima est supra totam Ecclesiam, sed Ecclesiæ per vniuersum orbem de se diffunditur: ergo & potestas Pontificis; ergo & leges matrimoniales non secus ac aliæ ab ea procedentes. Vnde constat hoc esse proprium legum Pontificum, quia vniuersalis potestas propria est illius. Sub his etiam comprehendo canones Conciliorum Generalium, matrimonia quoque irritantiù; quia illi etiam à Pontificibus approbantur, & cā potissimum ratione vim habent obligandi. Prædicta igitur potestas vniuersalis est, nullusque hominum baptizatorum inuenitur ab illa exemptus. Secunda pars patet, nempe id intelligi debere partitione accommodata, ut id semper intelligatur iuxta materiæ exigentiam. Quia non singulæ leges Ecclesiasticæ, seu Pontificiæ obligant omnes fideles: imò tales paucae sunt; illæ videlicet, quæ respiciunt generalem statum Christianorum, & viatorum, quos dirigit ad vitam æternam. Aliæ verò sunt accommodatæ diuersis statibus Christianorum; sic leges statuentes impedimenta matrimonialia dirimentia spectant ad statum coniugatorum, & non aliorum Ecclesiasticorum, vel cælibem vitam degentium, atque ideo leges Pontificiæ

ut sic, ad omnes spectant, non tamen singulæ ad omnes, sed partitione accommodata.

Dico tertio infideles, etiam si habitent in terris fidelium, non ligari impedimentis à Papa, vel ab Ecclesiâ statutis. Hoc etiam est certum, & definiuit Innocentius III. cap. gaudemus, de diuortijs, adducto Pauli testimonio 1. ad Corinth. 5. his verbis: *Infideles, seu Paganis constitutionibus Canonicis non arctantur. Quid enim ad nos, secundum Apostolum, de his, quæ foris sunt, iudicare.* Et ratio est, quia sunt extra Ecclesiæ gremium, nec habent fundamentum subiectionis ad Ecclesiasticam iurisdictionem. Secus est de fidelibus habitantibus in terris infidelium, quia Ecclesiæ subiecti sunt.

Dico quarto, posse Pontificem, non tanquam Ecclesiasticum Principem, sed tanquam temporalem, impedimenta dirimentia matrimonium infidelibus inhabitantibus oppida suæ temporali iurisdictioni subdita decernere. Patet, quia Pontifex veram habet iurisdictionem temporalem supremam in eos infideles, tanquam dominus temporalis eorum; ergo sicut potest Princeps infidelis supremus impedimenta dirimentia statuere sibi subditis; ita & Papa. Oportet autem ut infideles suæ temporalis iurisdictionis oppida inhabitent; quia infidelibus incolis aliorum oppidorum, quæ Principibus fidelibus subduntur, nequit Pontifex ea impedimenta statuere. Ratio est, quia nulla temporali iurisdictione fungitur in his oppidis, sed sola spirituali, tanquam Ecclesiæ caput; ab hac autem iurisdictione infideles exempti sunt.

Ad argumentum initio adductum concessio antecedenti, negatur consequentia: quia hæretici baptizati, de quibus est sermo, sunt verè subiecti Ecclesiasticæ iurisdictioni; nam retinent characterem baptismalem, quod est fundamentum huius subiectionis. Et quamuis secundum illum statum non sint absolute membra Ecclesiæ, tamen aliquando fuerunt membra, & contra ius Ecclesiæ acquisitum deliquerunt, se ab illa separando, semperque ad illam redire cogi possunt; quia signum Ecclesiasticæ iurisdictionis semper in se retinent, & ratione illius veluti inchoationem quamdam habent membrorum Ecclesiæ. Vnde fit, ut eius præceptis obligentur, & contra illam peccent, illa non seruando. Nec refert, quòd non habeant fidem, sine qua præcepta aliqua seruari non possunt, quia possunt habere fidem, & per illos stat quominus non habeant, & ideo ex eo capite non excusantur: sicut peccator carens gratia non excusatur obligatione præcepti communicandi, quia potest se ad gratiam præparare. Adde multa præcepta Ecclesiastica, inter quæ recenseri possunt præcepta matrimonialia, posse quo ad substantiam seruari ab hæretico in eo statu permanente; potest enim ieiunare, & si vult nubere, contractum legitimum iuxta leges Ecclesiæ perficere, & similia.

SECTIO III.

An desideretur iusta causa, ut Papa ritè, & rectè valeat impedimenta matrimonij indicere.

Certum est primò, omnem legem, maximè canonicam, & Pontificiam debere esse iustam, & iustè latam, iuxta dictum illud Isidori lib. 5. *Etymolog. cap. 2.* sic dicentis: Lex erit omne quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conueniat, quod salutari proficiat. Dicitur lex

omne quod ratione constiterit; id est, lex debet esse consentanea rationi; non potest autem lex esse conformis absolute, nisi vndique iusta sit. Dicitur præterea, ut religioni congruat; id est, diuino cultui, ac religioni congruens sit: leges autem canonicæ, per se primò intendunt diuinum cultum, & religionem, & ita ferè singula in illa materia versantur; aliquæ verò possunt in aliis materiis versari, semper tamen in eis obseruatur inaximè religionis decencia, & congruentia. Dicitur disciplinæ conueniens respectu subditorum, quia omnis lex, præcipuè canonica tradit subditis conuenientem doctrinam, & instructionem morum; virtutem promouet, & moribus honestis valde prodest quantum in se est. Denique dicitur salutari proficiens, quia est utilis reipublicæ, & bono communi. Quòd si ea particula intelligatur magis theologicè, de salute animæ, erit lex talis, ut sit iusta, quia obseruantia legis iustæ, quantum est de se, proficit ad salutem.

2 *Secundò* etiam est certum, requiri iustam causam, ut Papa ritè, ac rectè valeat impedimenta matrimonij statuere. Patet ex generali ratione, Pontificis potestatem non esse ad dissipandum, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem, quæ causam iustam postulat, præferim, ad interdicendum matrimonium iure naturali, & diuino hominibus concessum.

3 *Tertio* videtur certum, quod notauit Ruardus Taper ar. 1. 20. *Louaniensi*, maiorem exigi causam ad dirimendum, quàm ad simpliciter prohibendum matrimonium. Patet, quia dirimere grauius est, quàm simpliciter prohibere; vnde contingere potest, ut adit iusta causa prohibendi, non tamen dirimendi.

4 Denique certum videtur Papam solum leges etiam graues, & vniuersales, tam matrimoniales, quàm in aliis materiis, posse validè ferre sine consilio Cardinalium, licet ex congruentia, ac decencia id regulariter non faciat. Patet ratione generali, quia talis est hæc potestas in Papa, qualis fuit in D. Petro: sed in Petro fuit ita absoluta, ut posset leges condere, etiam sine consilio Apostolorum, nedum aliorum inferiorum; ergo. Vnde similiter leges Romani Pontificis, ut iustæ sint, & validæ, non pendet à Concilijs, sed Conciliorum ab ipso. Est enim potestas Papæ eadem cum potestate Petri, vnde solus Papa habet plenitudinem potestatis à Christo immediatè; nam cum sit supernaturalis, & propria Christi, nulli conuenire potest, nisi cui Christus illam contulit; sed non contulit ut perpetuò duraturam, nisi Petro; ergo idem Christus est, qui eam confert successoribus eius. Sicut enim à principio dependens fuit à donatione Christi, ut esse inciperet, ita perpetuò pendet ex simili influxu, seu donatione eius ut conseruetur. His præmissis difficultas est, an requiratur iusta causa ut Pontifex statuat impedimenta maximè dirimentia matrimonium; ita ut si sine causa illam legem ferret, reuera matrimonium, contra eam legem, valeret.

5 Ab hac difficultate, quæ communis est omni Principi legi, breuiter me expediam cum communi doctrina, ad valorem prohibitionis Pontificiæ desiderari iustam causam, atque hac euidenter non existente, matrimonium, contra eam legem, validum esse, & culpa vacare. Ratio est, tum quia cum matrimonium sit vinculum iure diuino inuentum, & concessum omnibus, nequit Pontifex, illud ad libitum interdicere; atque ideo sicut dispensatio in his quæ iure diuino obligant, ut in voto facta, absque vlla causa est irrita, ita sentiendum est de prohibitione matrimonij si fiat absque legitima causa. Tum etiam, quia lex & ius semper ex ratione æstimandum est, & quemadmodum sine ratione iustitia non est, ita ne-

que ius. Tum etiam, quia humanum ius est determinatio iuris naturalis; si igitur lex recedat in totum à iure naturali, non determinat, sed magis affingit aliquid incognitum naturæ, id est, quòd nullam causam in natura habeat; imò si ratione non nititur, neque ius, neque lex est, ac proinde salua conscientia ei legem non parere licet.

Sunt verò duo notanda. *Primum* consultò me dixisse prædictam doctrinam veram esse si constet euidenter desiderari iustam causam. Quia cum constet summum Pontificem habere ius, & supremam iurisdictionem ad statuenda impedimenta matrimonij; sanè ut propter defectum iustæ causæ, eius lex non valeat, oportet legis ipsius errorem, & iniquitatem esse indubitatum, ac euidenter, & moraliter certam, ita ut res dubia non sit. Nam in dubijs parendum est superiori, qui ius præcipiendi habet, ac possidet, & ideo conditio eius melior est; & præterea quia ad commune bonum, hoc omnino expediens est. Quare licet de legis iniustitia probabilis sit opinio, aut verisimile iudicium, sine temeritate formari possit; si tamen iustitia legis verè probabilibus nitatur rationibus, id satis esse videtur, ut valida sit, & verè obliget. Alioqui cogendi essent superiores ad nunquam præcipiendum, nisi ex recta, & euidenti cogitatione, quod est supra humanam facultatem. Si enim subditis licet ex probabilibus rationibus formare iudicium prudens, & practicè certum ad operandum; cur etiam hoc non licebit superiori ad ferendam legem & præceptum? sicut enim cæteri homines non possunt habere semper euidentiam speculatiuam, & ideo ne perplexi sint, & humano modo valeant operari, licet applicent ad opus iudicium probabile, cum certitudine practica; ita idem modus operandi necessarius est superiori, qui homo etià est; alioqui sæpe esset perplexus, & multa incommoda communi bono, ex eius regimine sequerentur. Quod si ipse iustè, rectè ita præcipit, alij obedi-re tenentur; alioqui esset bellum iustum ex vtraque parte, & Respublica gubernari non posset, ut latè ostendo in tractatu de conscientia in communi. Illud autem commune dogma Theologorum vnumquemque operari posse iuxta suam probabilem opinionem, est intelligendum de opinione practicè probabili, id est, in ordine ad opus, & non in sola speculatione. In præfenti tamen tameri possit esse vtrinque controuersia probabilis, an hoc, quod præcipitur, iustum sit, nec ne; tamen posita lege, iam non est probabile, quin oppositum malum sit; quia non est probabile, quin hæc lex sic lata valida sit, & iusta; vnde axiomà illud intelligi debet in causa pari: hic autem in hoc est imparitas, quòd ius, & potestas superioris præeminet, semperque præferri debet.

Secundum, mirum non esse, quòd Ecclesia, vel Papa diuersis temporibus varia impedimenta matrimonium dirimentia primò statuerit, & postea abstulerit; nam vtrumque præstare potest, & præstitit iusta existente causa. Sic enim Ecclesia olim interdixit matrimonium, & annullauit intra septimum consanguinitatis gradum contractum, ut constat ex cap. ad sedem 35. q. 5. quia tunc habuit iustam interdicens causam. At post successu temporis experientia docuit, expedire gradus restringere, ut dicitur cap. non debet, de consanguin. & affin. & ita ibi restricti sunt. Vnde similiter posset etiam modò Papa plures gradus prohibere si iudicant, adesse nouam causam plures interdicens. Solum nos asserimus non posse iustè, & validè extra iustam causam id fieri.

Inquireret aliquis, an sicut Papa potest vniuersè statuere, impedimenta dirimentia matrimonium, possit vnam

nam singularem personam tantum, inhabilem reddere ad contrahendum cum aliqua femina in particulari; vel vniuersam etiam aliquem inhabilem reddere ad contrahendum matrimonium, cum qualibet alia femina. Respondeo cum Sanchez *lib. 6. disput. 1. n. 7. Basilio Ponce lib. 6. cap. 3. num. 3. Coninchio disput. 30. dub. 1. num. 9.* & aliis, affirmando, posse in primis Pontificem legitima existente causa, particulari precepto, certas personas inhabiles reddere ad contrahendum inter se. Patet, quia si Princeps potest, particulari precepto, reddere aliquos inhabiles ad alios contractus, ut constat de prodigis, cur non etiam ad hunc matrimonij contractum, cum vrgentissima possit esse ratio. Firmatur amplius, nam si potest Papa ex iusta causa reddere irritum matrimonium, inter omnes personas certi generis, ut inter omnes consanguineos usque ad quartum gradum; cur non poterit irritare inter duas priuatas personas, si vrgens causa id postulare videretur. Præterea dico, integrum esse Papæ iusta subsistente causa, personam aliquam reddere perpetuo inhabilem ad matrimonium. Quia in grauissimi delicti pœnam Papa potest eo iure priuare quemquam, reddendo ipsum inhabilem; sicut iste talis posset capite plecti vel in seruitutem redigi, priuando libertate à natura concessa. Et certè si potest Papa in pœnam delicti impedire matrimonium perpetuo, ita ut extra culpam iniri non valeat, ut de facto impediuit propter incestum, & alia crimina, ut dicemus *disput. sequenti*, quæ olim obligabant sub mortali; cur si grauitas delicti id exigere videretur, non poterit ita alicui matrimonium interdiceret, ut contra prohibitionem initum fiat inualidum, cum sit in ipso plena, & absoluta potestas ad vtrumque.

SECTIO IV.

An potestas statuendi impedimenta matrimonij, sit in Episcopo in sua diœcesi, respectu suorum subditorum.

Communiter omnes Doctores fatentur, prædictam potestatem non esse in Episcopis expeditam, quia antiqua Ecclesiæ consuetudine, ea impedimenta statuere, reseruatum est Concilio Generali, & summo Pontifici. Difficultas solum est, an ex vi sui muneris, si solum ius diuinum, & naturale inspiciatur, sicut integrum est summo Pontifici in vniuersa Ecclesia impedimenta matrimonij dirimentia statuere, ita Episcopis in suis diœcesibus.

Affirmant Sanchez *lib. 7. disput. 1. num. 9. ex Couarruua 4. Decretalium 2. p. cap. 5. §. 10. num. 16. Basilius Ponce lib. 11. num. 12. Gaspar Hurtado disput. 12. difficult. 2. num. 5. & alij.*

Primo Episcopus ea vi sui officij est plenè, & perfectè Pastor, & Princeps in sua diœcesi, quamuis subordinatus Pontifici; ergo habet plenam potestatem condendi in sua diœcesi, quascumque leges, & statuendi quicquid saluti spiritali suorum subditorum expediat; ergo & statuendi impedimenta matrimonij.

Secundo olim ab Episcopis constituta fuere multa impedimenta dirimentia, & impedientia tantum in suis diœcesibus, & à Concilijs Prouincialibus, & rationalibus, quæ postea ab vniuersali Ecclesia, vel præcepta sunt, vel approbata, vel partim recepta, seu approbata, & partim explosa, ut constabit ex dictis de vnoquoque impedimento; ergo.

Tertio quicquid potest Papa in vniuersa Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi aliquid sibi reseruet Papa; quod probat Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 61. num. 3.* quia est Pastor ordinarius in sua diœcesi, sicut Papa in toto orbe, licet sit ipsi subiectus; ergo in his, in quibus Papa non limitat eius iurisdictionem, habet potestatem ordinariam, sicut quilibet Confessarius potest, æquè ac Papa ab omnibus peccatis absoluere, nisi per Papam, vel Episcopum aliquis casus reseruetur.

Suarez verò *tom. 5. de censuris disput. 7. numer. 5.* Axioma illud: Quidquid potest Papa in tota Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi prohibeatur, existimat absolute loquendo non esse verum; quia nec ratione fundari potest, nec inductione probari, Nam Episcopus cum suis subditis nequit dispensare in gradibus prohibitis ad contrahendum matrimonium, quia licet non sit illi expressè prohibitum, non est tamen expressè concessum. Potuit etiam Papa irritare clandestina matrimonia, quod sine dubio non potuisset Episcopus in suo Episcopatu. Potest etiam Papa personas reddere inhabiles ad matrimonium ratione delicti, quod nullus concedit Episcopus in suis diœcesibus. Denique institutio censurarum, ita est propria summi Pontificis, ut ab Episcopis in suis diœcesibus propria auctoritate fieri non possit, non quia sit illis prohibitum, nulli enim talis prohibitio inuenitur, sed quia non est concessum. In hac re

Suppono primo, quod videtur mihi verius: Episcopus iure diuino non habere actu determinatam potestatem iurisdictionis, sed eam iure Ecclesiastico à Papa accipere, nec habere maiorem, quam hic concedat. Ratio est, quia tamen potestas ordinis Episcopalis, & dignitas eam consequens sit iuris diuini; attamen nullus Episcopus ex vi suæ ordinationis præcisè habet vllam iurisdictionem, sed eam habere iure humano à Papa. Patet, quia nihil Episcopus competit, præcisè ex iure diuino, nisi quod habent ex vi ordinationis; at Episcopus ex sua ordinatione præcisè non habet vllam iurisdictionem, aut aliquos subditos, ut constat in Episcopis merè titularibus, qui nullos subditos habent, atque adeò nec vllam iurisdictionem, quæ sine subditis esse non potest. Quod igitur habeant tantam, vel tantam diœcesim, aut tam paruum, aut tam magnam iurisdictionem, pendet à iure humano, atque adeò Episcopi habent totam suam iurisdictionem à summo Pontifice.

Suppono secundo, Episcopos ut hanc, vel illam iurisdictionis potestatem nullo modo habeant, non esse opus Papam eam ipsis negare, sed sufficere, quod eis non concedat. Ratio est, quia potestas iurisdictionis non est ex natura rei in Episcopis, ut dictum est, sed eam habent totam à Papa; ergo ut illam habeant, non satis est, ut non prohibeatur, sed necesse est ut concedatur; ergo nec mutare, nec dispensare in legibus Papæ possunt, nisi ab ipso concedatur. Addo id adeò esse verum, ut etiam si admitterem, quod probabile est, & multis Doctoribus probatur, Episcopos iure diuino quoque habere suam iurisdictionis potestatem, idem dicendum esset; quia ea, quæ à Deo sunt, ordinata sunt; cum ergo potestas summi Pontificis ipso iure diuino superior sit, & suprema, etiam si alij Pastores, & Episcopi eodem diuino iure sub illo instituti essent cum potestate iurisdictionis, haberent ex summo Pastore proportionatam illam potestatem; quæ talis non esset, si facultatem ex se haberent, ad dispensandum in legibus superioris, absque illius concessione; hoc enim monstruosum esset, & contra debitum ordinem monarchiæ Ecclesiasticæ.

Suppono tertio, tamen omnis potestas iurisdictionis,

SECTIO V.

An dicta potestas statuendi impedimenta sit in Principe seculari infideli, & etiam in baptizato.

Circa primum de Principe infideli summo, cōueniunt Doctores omni tempore fuisse in eo, & in Republica libera, & esse potestatem impedimenta statuendi ex iusta causa suis infidelibus, ut notauit bene D. Thomas in *4. dist. 39. q. unica a. 1. ad 4.* Et ratio est, quia in istis Principibus est potestas ferendi leges ad tranquillitatem, & bonum Republicæ tuendum; ergo sicut ad hunc finem possunt statuere leges circa alios contractus ciuiles, & possunt aliquos, v. g. prodigos, & pupillos reddere inhabiles circa alios contractus, ita etiam circa contractum matrimonij, qui est ciuilis, in officium communis boni institutum possunt condere leges tam impediens, quam illum irritantes est enim planè eadem ratio; quia matrimonia infidelium Sacramenta non sunt, nec infideles sunt subiecti Ecclesiæ, sed solis suis Principibus. Vnde fit, ut in matrimonium contractum ab infidelibus contra leges à suis Principibus latis matrimonium dirimentes, nullum sit. Hinc

Colligo primo, id quod de aliis infidelibus dixi subiectis Principibus infidelibus, extendi etiam debere ad Hebræos. Cum enim isti veram Rempublicam liberam non habeant, sed aliorum Principum gubernationi subiiciantur, tenentur legibus irritantibus matrimonium, quas Principes infideles tulerunt, quorum dominio subduntur; leges enim eorum ceremoniales cessarunt, & statuta lege Mosaica *Leuitici 18.* expirarunt Christi Passione, & morte. Quod intelligendum videtur, nisi Principes infideles, quorum dominio subduntur, illis copiam fecerint patriis legibus vtendi, atque secundum illas viuendi. Nam in eo casu vim haberent, non quia ipsorum Hebræorum leges essent, sed quia ab eorum Principibus infidelibus approbarentur, aut permitterentur.

Colligo secundo, Principes Gentiles statuens impedimenta matrimonij dirimentia obligare etiam fideles in suis partibus commorantes, qui ciuiler sunt illis subiecti. Neque Ecclesia illis hanc potestatem, utpote sibi non subditis, potuit adimere, cum hoc ad bonum spirituale fidelium non sit absolute necessarium. Ita notarunt Sanchez *lib. 7. disput. 3. num. 7.* & Coninch *disput. 30. dub. 1. num. 7.* Quare si aliquo impedimento dirimente à Principibus prædictis statuto, fideles isti contraherent, esset nullum matrimonium. Quia ratio sacramenti superaddita matrimonio fidelium, non impedit in Principibus potestatem statuendi impedimenta dirimentia, sed sola reseruat Pontificia, quæ ad Principes infideles extendi nequit. Neque enim constitutionibus Ecclesiasticis hanc sibi reseruantibus potestatem arctantur, ut habet *cap. gaudemus, de diuoritiis.*

Maior difficultas est circa secundum de Principe infideli baptizato; de quo certum est apud Doctores, posse statuere impedimenta circa matrimonia infidelium sibi subiectorum. Ratio est, quia Ecclesia nihil ominino circa eorum matrimonia statuit, sed reliquit ea iure naturali, & ciuili; nec infideles subiiciuntur Ecclesiæ, sed solum suis Principibus fidelibus; ergo possunt isti irritare eorum matrimonia

nis, quæ est in Episcopis, pendeat ex concessione summi Pontificis, non esse necessarium, ut ea concessio specialiter fiat in vnaquaque lege, vel præcepto, potest enim generali concessione dari; de qua concessione constare potest, aut per decretum aliquod vniuersale, vel per consuetudinem receptam, seu traditionem explicatè aliquod munus, vel officium cum tali potestate esse institutum. Sic existimo contingere in potestate absoluendi à censuris, eam Episcopis committi generaliter, quoties absolutio specialiter ipsis non est prohibita. Non idem cenfeo de potestate dispensandi. Moueor: tū quia ex natura ipsius censuræ, præsertim excommunicationis, quæ est talis pœna, ut ex intertione Ecclesiæ sit auferenda, quoties reus fuerit dispositus & satisfactione obtulerit. c. *qua fratre, de appellat.* & ideo facilius conceditur ac generalius potestas absoluendi, quam dispensandi. Quod etiam colligi potest ex *c. cum aliorum, de sententia excommunic.* vbi maior ceteris esse potestas dispensandi, quam absoluendi. Tum etiam, quia potestas absoluendi præcipue respicit bonum eorum, qui absoluendi sunt, non auctoritatem, vel dignitatem eorum, qui absoluere debent. Et quia bonum illud est internum, & proximè pertinens ad bonum animæ, ideo potestas hæc fuit multo magis necessaria, quam generalis potestas dispensandi. quæ ratio adeò vrget, ut etiam propter illam Ecclesia talem potestatem Parochis concesserit.

His præmissis ad præsentem quæstionem dico, potestatem talia impedimenta inducendi nullo modo competere Episcopis, etiam seclusa omni Pontificis prohibitione. Moueor duplici ratione. Prima est, quia talis potestas nec iure diuino cõpetit, ut constat ex suppositione prima, nec iure Ecclesiastico, quia nullum tale extat, ergo illam non habent. Patet consequentia, quia ista est maior potestas, quam sit potestas dispensandi, & maioris auctoritatis, & dignitatis; ergo pedit ex concessione Papæ, iuxta supra dicta. Secunda ratio traditur à nostro Coninchio, quæ mihi videtur satis efficax: nã per talia impedimenta matrimonium propriè, & per se irritatur, quatenus est contractus merè ciuilis, & tantum consequenter; quatenus est sacramentum; ergo dū Ecclesia sibi hanc potestatem assumit, vtitur potestate illa indirecta, quam habet circa res temporales, ut de iis disponat, quatenus hoc expedit bono spiritali fidelium, quæ immediatè concessa est toti Ecclesiæ, & eius capiti summo; nullo verò modo singulis Episcopis. Quia circa res ciuiles inuitis Principibus nihil possunt statuere, tamen saluti fidelium expediat, dummodo non sit eorum saluti omnino necessarium. At inducere noua impedimenta matrimonij, tamen posset esse fidelibus expediens, sed non eorum saluti omnino, ac simpliciter necessarium; ergo non est talis facultas in Episcopis.

Ex quo patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primū cõcedo Episcopū ex vi sui officij esse plenè, & perfectè Pastorem, & posse cõdere leges circa res spirituales, saluti animarum suorum subditorum expedites, sed non circa res ciuiles, qualis est matrimonij contractus, ut dictum est.

Ad secundum, olim Episcopos statuisse nonnulla impedimenta ex concessione Pontificia, saltem rati habitatione, & interpretatiua voluntate Papæ, vel ipso sciente, & tacente, ac consentiente, quo pacto illos retet, & ritè posse impedimenta statuere, non negamus.

Ad tertium, placet doctrina Sorarij afferentis axioma illud, absolute loquendo, non esse verum, ut supra dictum est. Potest verò intelligi rectè iuxta prædictam suppositionem tertiam in ordine ad potestatem absoluendi, quæ respicit bonum animarum.

sicut alios contractus ciuiles. Controuersia est, an Princeps fidelis baptizatus, ob defectum potestatis, nequeat impedimenta matrimonij statuere fidelibus baptizatis, sibi in ciuilibus subiectis. Hanc potestatem concedit Sanchez *disp. 3. n. 2.* cum multis DD. quorum princeps est D. Thomas reclus. Probat, quia contractus matrimonij est ciuilis, sicut & reliqui alij contractus: ergo est subditus potestati seculari, seu ciuili, non minus, quam reliqui. Et quamuis talis contractus sit iam sacramentum; tamen talis sacramenti materia, est contractus ciuilis; ergo potest illum ex causa iusta perinde irritare, ac si sacramentum non esset, reddendo personas inhabiles ad contrahendum. Si enim nudum rationem sacramenti spectemus, nec Papa circa illud potest disponere, illud dissoluens. Vnde de eius potestas solum est circa rationem contractus humani, qui est materia huius sacramenti.

Hoc fundamentum Sanchez, leuissimum putat esse Basilius Ponce *lib. 6. c. 2. n. 1.* qui ideo putat Principem secularem fidelem, non posse statuere legem aliquam ad substantiam matrimonij directe, vel indirecte pertinentem ex defectu potestatis; quia matrimonium, quamuis ex se sit contractus quidam subiectus Principi seculari, atamen per Christi institutionem eleuatum est ad rationem sacramenti, atque adeo res sacra est, & in baptizatis definit esse ciuilis, & secularis, & consequenter iam est extra illius Principis iurisdictionem, & potestatem. Sicut licet homo ante ordinationem sit materia subiecta seculari iurisdictioni, & similiter bona alia, & pradia; atamen per ordinationem, vel postquam ordinatione sacra, vel Ecclesiastica, sacra sunt, extrahuntur a dominio secularis potestatis, & nullam Principes seculares, neque in personas, neque in bona iurisdictionem habent.

Ego vero sentio leuiori fundamento commotum esse Basilium ad impugnamdam rationem traditam a nostro Sanchez, cuius sententiam, & doctrinam firmam probo cum Coninchio, & aliis grauissimis Doctoribus. Quia matrimonium est contractus uere ciuilis, non minus quam alij; ergo similiter potestati politicae subiectus est. Nec refert, quod matrimonium sit sacramentum, seu quod sacrum sit. nam ideo non definit esse uere contractus ciuilis, & hac ratione subditus potestati politicae. Quare tamen si potestas politica directe nihil possit statuere circa sacramentum istud, potest tamen indirecte impediendo ualorem contractus, quem matrimonium essentialiter includit; sicut quamuis lex Ecclesiastica nequeat directe impedire potestatem Ordinis, potest tamen id facere indirecte, subtrahendo nimirum sacerdoti iurisdictionem ad absolutionem necessariam requisitam. Imo nec potest Ecclesiastica potestas alia ratione irritare hoc sacramentum, nisi irritando indirecte contractum. Firmo idem amplius, quia in matrimonij sacramento diuersa est omnino ratio contractus, a ratione sacramenti, & in matrimonio fidelium baptizatorum, adeo sunt istae rationes diuersae, ut illa prior sit separabilis ab ista; potest enim re ipsa, illa esse sine hac alia, ut late ostendi supra *disp. 19. integra sectione decima.* Quid ergo obest, ut in matrimonio fidelium non sit ratio contractus praecise semper ciuilis, & subiectus potestati politicae, ac ciuili.

Atque hinc facile manet Basilij fundamentum omnino solutum. Exemplum autem, quod adfert, est ualde diuersum; nam homo, maxime postquam Ordine sacro est insignitus, non potest non esse persona sacra, & Ecclesiastica, propter characterem indelebilem sacri Ordinis, & ideo extrahitur in perpetuum a dominio, & potestate secularis Principis. At in matrimonio, etiam in lege noua eleuato in sacramentum, manet ratio con-

tractus ciuilis, ualde distincta a ratione sacramenti, & ab hac separabilis re ipsa; ac proinde ratione illius habent potestatem, spectata natura rei, inducendi impedimenta, Principes supremi, ac liberae respublicae, quae absolutam habent potestatem ferendi leges.

Notant uero Doctores praedicti Sanchez, Coninch, & alij non obstante praedicta potestate, quam ex se habent praedicti Principes, Ecclesiam nihilominus eam de facto impediuisse Christianis Principibus, circa matrimonia fidelium ob dignitatem sacramenti: Papa enim reseruauit sibi eam potestatem condendi leges circa matrimonia, unde id interdixit seculari Principi Christiano. Quod constat ex uniuersali Ecclesiae consuetudine, & colligitur ex *cap. inum, de ordine cognitionis*; ubi deciditur causas matrimonij ad solius Ecclesiae forum pertinere; & ex *cap. 1. de sponsalibus, & matrimoniis*, ubi quidam Francigena foemina Saxonem duxerat, & quia desponsauerat eam non lege sua, sed Saxonica, dimisit illam, & non suam, sed aliam uxorem duxit. In Concilio Triburensi quaesitum est, quid de hoc fieri deberet; statuit Concilium, prius matrimonium fuisse validum, non obstante ea lege,

SECTIO VI.

An consuetudine possint introduci, & auferri impedimenta matrimonij.

Præfens difficultas generalis est respectu omnium legum humanarum, quae tractantur in materia de legibus, estque communis Doctorum sententia, nulla consuetudine nisi cognita, & approbata, saltem tacite a superiore, nempe Principe supremo, potente legem aliquam statuere, induci posse aliquam nouam legem positiuam; & etiam nulla consuetudine posse auferri legem aliquam positiuam, nisi cognita sit, & approbata, saltem tacite a superiore potente illam auferre, seu abrogare. Ratio est, quia nulla positio, seu inductio legis, nulla prohibitio, neque irritatio fieri potest nisi ab habente iurisdictionem. Verum est aliquando per accidens, quando uidelicet lex prohibens, aut irritans, opposita consuetudine redditur inutilis, aut impossibilis secundum patriam consuetudinem, in eo euentu cessare legem, etiam non approbante, imò inuito Principe; quia sicut lex, ut ualide feratur, debet esse utilis bono communi, & modo dicto possibilis, ita etiam ut ualide perseueret, debet utilis, & possibilis perseuerare.

Hoc praemisso descendendo in particulari ad ipsa matrimonij impedimenta, certum est apud Doctores consuetudinem posse, & inducere, & tollere impedimenta, Papae, uel Principis consensu accedente. Patet, quia non minus est necessaria potestas legislatiua ad inducendum ius non scriptum, quam scriptum, ut constat; ergo necessarium est, ut Papa, uel Princeps, apud quem est suprema potestas, det uim consuetudini, per suam uoluntatem, & consensum.

Difficultas est, qualis consensus intercedere debeat, nam duplex consensus Papae, uel Principis distingui potest. Unus personalis, qui datur a persona Papae, uel Principis, uel expresse consentientis, uel antecederet dando licentiam, ad introducendam consuetudinem, uel consequenter, ac concomitanter approbando illam, aut expresse, aut uidentem, & non impediendo, cum facile possit. Alius est consensus legalis, seu iuridicus, quia non datur personaliter a Principe, sed per ipsum ius. Quia si Princeps

Princeps statuit legem, ut consuetudo habens illas uel illas conditiones ualeat, ex tunc consentit, & in particulari applicatur ille consensus ad similes consuetudines quando introducuntur in uirtute illius legis. Quod autem prior consensus personalis sufficiat per se, notum est. Quaestio est, an quando consuetudo fuit alicubi bona fide tanto tempore inducta, quanto aliam sufficeret ad praescribendum contra aliam legem humanam, an habeat uim absque ulla tacita Pontificis, uel Principis approbatione, sine illius scientia.

Communis uideretur esse Doctorum sententia, cum D. Thom. 1. 2. q. 96. ad 3. art. 3. nunquam posse consuetudinem introduci sine tacita uoluntate peculiari Principis. Primo ex leg. de quibus ff. de legibus, ubi tota ratio consuetudinis ponitur in consensu populi, quando habebat in se potestatem supremam; ergo postquam illam transtulit in Principem, ab illius consensu pendet principaliter uis consuetudinis; ergo necesse est praecedat scientia, sine qua non potest esse consensus. Secundo idem constat ex l. 3. partiarum tit. 2. partia 1. ubi inter condiciones ad consuetudinem ponitur ut fiat consentiente Principe. Tertio necessarium est, ut ille, apud quem est suprema potestas, det uires consuetudini per suam uoluntatem, & consensum; ergo praecedere debet scientia, & notitia illius.

Dico primo cum Sanchez *lib. 7. disp. 4. n. 11.* Soario *lib. 7. de legibus c. 13. n. 7. 8. & 9.* Coninchio *disp. 30. dub. 1. n. 13.* & aliis, talem consuetudinem habere uim tollendi impedimenta matrimonij, & illa inducenda absque ullo consensu personali Papae, ipso nihil de nouo sciente, aut uolente. Probo id manifeste ex *cap. finali, de consuetud.* ubi generaliter, & absolute dicitur, consuetudinem rationabilem ac legitime praescriptam posse praualere aduersus ius positiuum. Constat autem in praesenti materia matrimonij posse consuetudinem legitime tandem praescribi, si bona fide diu ea permaneat. Nec potest dici irrationabilis, cum nihil contra ius naturae, aut rationem contineat. Praeterea in dicto *cap.* duae tantum condiciones ad consuetudinem requiruntur; uidelicet ut consuetudo sit rationabilis, & praescripta; ergo sine fundamento iuris, imò contra illud ius est, nouam aliam conditionem exigere, quae in illis non contineatur: at specialis scientia Papae uel Principis est noua conditio in illis non inclusa; ergo non est necessaria, atque adeo, nec personalis consensus, qui sine illa scientia esse non potest. Firmo, quia Papa potuit generalem legem statuere, approbantem consuetudinem habentem tales condiciones, id enim non excedit illius potestatem, & saepe est conuenientissimum, quia moraliter impossibile est consuetudines omnes ad Papae notitiam peruenire, iuxta *cap. 1. de consuetud. in 6.* Id autem fecit in illo decreto; ergo. Dices id procedere solum in consuetudine abrogante legem, de qua loquitur caput illud, non uero de consuetudine inducente legem, quia de illa nullum est tale ius. Sed contra est, quia a fortiori ius illud comprehendere debet consuetudinem inductiuam legis non scriptae; nam quo ad potestatem, tanta requiritur ad derogandam legem Papae, sicut ad introducendum ius, uel legem nouam. Aliunde uero magis necessarius uideri poterat consensus Papae ad permittendam reuocationem suae legis, quam ad introducendum ius nouum, quia magis eius uoluntati, & auctoritati derogare uidebatur. Caeterum ponderanda sunt uerba *ultimi cap. finali*, sic dicentis. Licet longauae consuetudinis non sit uilis auctoritas; non tamen est usque adeo ualitura, ut uel iuri positiuo debeat prauidicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitima. *Perez de Matrimonio.*

timè sit praescripta. Quibus manifestè ostenditur, cum hoc illi detur, si illas duas habeat condiciones, simpliciter approbati quodlibet ius consuetudinarium, illas duas habens condiciones.

Contra hoc dictum sentit Basilius Ponce *ib. 6. de Impedimentis. c. 6. n. 6.* Existimans necessarium esse tacitum, uel expressum consensum personalem Principis. Probat, quia in praedicto *cap. finali*, solum traditur generalis doctrina quae explicat uim consuetudinis approbatae a Principe. Sicut ergo re ipsa, ut saepe contingit, non omnis consuetudo probatur a Principe, sed aliae approbantur, aliae tantum permittuntur, non potest ob uniuersalem doctrinam illam, in quauis consuetudine approbatio praesumi. Et cum consuetudo specialis quaedam lex sit tacita, specialis etiam Principis consensus praesumendus est circa materiam illam, sicut & requiritur ad leges aliquas in speciali ferendas. Nec praesumi potest, nec debet solo illo generali iure explicato in dicto *cap. finali*, uoluisse Principem tacitum suum consensum in quauis speciali consuetudine praesumi posse, cum multis consuetudinibus se se opponat. Non igitur est praesumendus consensus, nisi praesumatur etiam specialem illam consuetudinem ad eius cognitionem deuenisse, & ab ipso approbatam esse.

Respondeo tamen in praedicto *cap. finali*, statui generalem doctrinam, ac legem approbandi consuetudinem habentem illas alias condiciones, maxime praescriptionem ipsam, ex analogia ad propriam praescriptionem, ad cuius imitationem dicitur ea consuetudo praescripta. Quare sicut in illa praescriptione non requiritur scientia eius contra quem praescribitur; ita & consuetudo illa, quae dicitur praescripta contra Principem, eo modo, quo praescribi potest, non postulat scientiam Principis ut praualeat. Falsum est autem ex eiusmodi consuetudinibus praescriptis, quaedam Principi probari, & alias non probari: omnes enim illae quae habent duas illas condiciones, non possunt non probari Principi, non secus ac praescriptiones ipsae. Vnde etiam uerum non est, caput illud finale, aliquid habere doctrinam oppositam uerae ac propriae consuetudini.

Dico secundo. Quando consuetudo non praualet ex vi praescriptionis, tunc necessarium esse consensum Principis personalem, saltem tacitum, atque adeo, & scientiam consuetudinis. In hoc sensu intelligenda est communis doctrina & D. Thom. *loco citato*. Et patet, quia consensus Principis necessarius est: sed in hoc modo consuetudinis non datur uirtute alicuius legis, nec lex aliqua deiniuit certum modum eius; ergo necesse est ut consensus sit personalis, ad quem scientia necessaria est.

Dico tertio hunc consensum Principis, etiam Papae, non debere semper esse positiuum, & expressum, sed sufficere tacitum, seu interpretatiuum, quia scit, uel tolerat, non impedit, cum posset. Ita D. Thom. citatus, & consentiunt communiter Doctores, & ipse vsus probat, quia consensus tacitus aequiparatur expresso, ut in hac materia dicitur in dicto *cap. finali. de quibus*. Solum oportet ut moraliter constet tolerantiam non esse tantum permissiuam: haec enim non indicat sufficienter consensum, quia multa per patientiam tolerantur, quae non approbatur, iuxta *cap. cum iam duam, de praebend.* sed operatiuam, seu approbatiuam; quod ex circumstantiis & usu faciliè colligi potest; maxime quando uel approbatio est rationabilis, uel per solam permissionem non sufficienter prouidetur subditorum saluti, & commodis. Atque in hoc nulla est exceptio de Papa, cum nulla sit ratio, uel ius, quod illam requirat. In aliquo autem casu forte

forte erit necessarius eius consensus expressus, quando ex rei grauitate, vel aliquo speciali iure constiterit, quod etiam in aliis Principibus contingere potest.

Ad argumenta pro communi sententia adducta, pro vt opponuntur nostro primo dicto, satisfaciemus.

Ad primum, ex illa lege solum probari esse necessarium consensum illius, qui habet supremam potestatem legislatiuam; non tamen probare hunc, vel illum modum consensus, nec prohibere quin per legem poterit dari.

Ad secundum dico, legem illam partitaram, solum velle consuetudinem firmari consentiente Principe, quod etiam nos fatemur, non tamen dicere esse semper necessariam scientiam, vel personalem consensum, quod si id diceret, esset peculiare ius Hispaniæ, non ex natura rei necessarium, neque commune.

Ad tertium conceditur antecedens, etiam respectu consuetudinis præscriptæ, nam in illam influit auctoritas Principis, & illi virtutem tribuit lege interueniente; inde verò non sequitur, vt præcedere debeat particularis scientia, & notitia talis consuetudinis præscriptæ, vt satis ostensum est.

DISPUTATIO XXII.

De impedimentis matrimonij in genere.

Multa matrimonij impedimenta esse dicuntur, quibus omnibus hoc commune est impedire matrimonium contrahendum, id est, efficere, vt licitè contrahi non possit, dumque contrahitur, contrahatur illicitè. Sunt autem hæc vniuersim in duplici genere. Primum genus est eorum, quæ contractum matrimonium non dirimunt. Secundum illorum quæ dirimunt. Non dirimere est matrimonium illicitè contractum, validum nihilominus, relinquere. Dirimere è contrario est, inualidum reddere, non quòd antea validè contractum, dissoluat postea, sicque reddat inualidum, sed quia dum contrahitur, non patitur validè contrahi, sicque quominus validè contrahatur impedimento est. Primum autem in genere de impedimentis in hac disputatione agemus.

SECTIO I.

An conuenienter sint ab Ecclesia statuta varia matrimonij impedimenta.

Ratio dubitandi esse potest, quia aliis sacramentis nulla assignantur impedimenta; cur igitur matrimonij tot inducantur, cum sit vnum ex septem sacramentis.

Dico primò de fide esse, expediens fuisse, vt præter impedimenta iure naturæ matrimonium dirimentia, alia ab Ecclesia statuerentur, & impium esset dicere Ecclesiam in illis ponendis errasse. Vnde meritò Tridentinum sess. 24. de matrimonio, can. 4. damnat asserentes Ecclesiam in constituendis impedimentis dirimentibus errasse. Ratione id manifestè ostenditur. Nam in omni rectè administrata republica, expedit maximè leges indici interdicentes, ea, quæ rectè administrationi, & tranquillitati ipsius opponuntur; quale esset si

matrimonia indebitè celebrarentur. Firmo, quia lex naturalis, generalis est, & solum complectitur in materia matrimonij quædam principia morum, per se nota, & ad summum extenditur ad ea, quæ necessaria, & euidenti illatione ex illis principis consequuntur: præter illa verò multa alia sunt necessaria, in republica Christiana ad matrimonij rectam gubernationem, & conseruationem, & ideo necessarium fuit, vt per humanam rationem Ecclesiasticam aliqua magis in particulari determinarentur, circa ea, quæ per solam rationem naturalem definiti non possunt, & hoc fit per legem humanam Ecclesiasticam, seu per ius Canonicum.

Dico secundo, potestatem Ecclesiæ in constituendis matrimonij impedimentis adeò esse superiorem potestati ciuili, vt illam sibi habeat subiectam. Hoc etiam est certum: quia sicut homo non esset rectè compositus, nisi corpus esset animæ subordinatum; ita neque Ecclesia conuenienter statueret in celebratione matrimonij, nisi temporalis potestas spiritali subderetur. Id firmatur apertè ex dominio indirecto, quod habet Papa in vniuerso orbe: nam hoc dominium non fundatur, nisi in subordinatione harum potestatum. Non enim in Summo Pontifice respectu totius orbis est duplex potestas, sed vna, quæ directè respicit spiritalia, & consequenter extenditur ad temporalia; sic in matrimonio indirectè extenditur ad contractum ciuilem, quatenus est materia rei spiritalis, nempe sacramenti matrimonij; hæc autem extensio solum esse potest propter subordinationem temporalis potestatis ad spiritalem. Constat etiam hoc item, quia vbi est vnum corpus visibile, necesse est esse vnum caput visibile, ad quod omnia aliquo modo reuocentur; ergo cum Ecclesia militans sit vnum corpus visibile, in hoc mundo existens, ac indigens gubernatione humana, & externa, necesse est, vt quamuis in eo sint plures potestates, seu magistratus, habeant inter se subordinationem, ita vt ad vnum aliquo modo reuocentur: ergo vel spiritalis potestas in sacramenti matrimonij impedimentis constituendis subordinatur temporali, vel è contrario, primum dici non potest; esset enim peruersus ordo si spiritalia subiecta essent temporalibus; ergo secundum est necessariò dicendum.

Dices Ecclesiam circa prædicta impedimenta non habere potestatem spiritalem, sed merè ciuilem, nam solum impedit matrimonium, quatenus est contractus ciuilis, & humanus, qui ad conseruationem generis humani ordinatur. Respondeo non esse nisi spiritalem, & versari circa materiam spiritalem. Quamuis enim lex Ecclesiastica habeat pro materia spiritali præcipua, ac primaria actus supernaturales, v.g. fidei, & ideo omnes leges, quæ pertinent ad fidem, vel materiam eius, sunt per se canonicæ; tamè in eodem ordine collocantur quoque actiones Sacramentorum, quia etiam ille supernaturales sunt. Vnde fit, vt actiones, quæ versantur circa matrimonium, tamen si aliàs videantur naturales, propter eleuationem ad esse sacramentale, pertineant ad leges Canonicas, iuxta cap. penultimum, & ultimum, de secundis nuptiis.

Ad rationem dubitandi dico, alia quoque sacramenta impediri posse si aliquid ad essentiam sacramenti pertinens subtrahatur. Cæterum, vt rectè docuit D. Thom. in 4. dist. 34. quest. unica, art. 1. ad 1. plura assignantur impedimenta in matrimonio, Tum, quia alia sacramenta vni personæ conferuntur; at matrimonium duplicem exposcit, & ideo pluribus de causis impediri potest. Tum, quia de cæteris sacramentis est præceptum, vel consilium; at matrimonium, cum nõ vrget necessitas, nec obligatio propagationis generis humani, indulgetur tãquã bonũ imperfectius.

Tum

Tum denique, quia solum matrimonium est contractus, potestque minus debite inire in præiudicium tertij, imò & boni communis.

SECTIO II.

Quale, & quotuplex peccatum sit contrahere matrimonium cum impedimento dirimente.

Dicam hinc prius de impedimento dirimente, postea de impedimento impediante, sequenti sectione. Conueniunt Doctores esse peccatum mortale contrahere matrimonium cum impedimento dirimente. Quia id est quid graue, & impedimento ipso prohibitum. Nam si sit impedimentum de iure naturæ, contrauenitur præcepto iuris naturalis; si sit impedimentum iuris Ecclesiastici, contrauenitur præcepto, & iuri Ecclesiastico, idque in re maximi momenti; ergo. Dubitatio verò est, an tunc duplex committatur peccatum mortale, quando nimirum adest impedimentum dirimens.

Noster Coninch disp. 30. dub. 2. n. 18. verosimilius iudicat sponte sic contrahentes duplex peccatum committere. Probat, quia & est culpa transgressionis, seu inobedientiæ contra ius naturale, aut Ecclesiasticum, & etiam reperitur peccatum sacrilegij irritationis Sacramenti contra religionem: nam profanant ritum ac nomen sacramenti; iisque abutuntur ad nequitiam honesto nomine velandam, quod Sacramento omnino iniuriosum est. Addit Coninch id maximè verum esse, quando in facie Ecclesiæ contrahunt; si enim priuatim contrahant, etiam vbi Tridentinum non est receptum, sæpè ab hoc peccato possunt excusari, eo quòd verè non intendant, aut matrimonium inire, aut Sacramentum suscipere, cum sciant vtrumque esse impossibile. Nec etiam intendunt huius susceptionem simulare, sicut cum publicè contrahunt, cum hoc illis inuile sit; sed solum intendunt profanum inire contractum, se mutuo obligando ad fidem instar coniugum, in mutuo corporum vsu seruandam; nisi fortè vnus alteri persuaderet se posse verum matrimonium ita contrahere. Tunc enim peccaret contra reuerentiam sacramenti, quod alter hinc, & nunc se credit suscipere. Denique docet, si ordinent contractum ad copulam, quod communiter faciunt, peccare, præterea contra castitatem, vt per se est manifestum.

Sanchez verò lib. 7. disp. 5. n. 1. probabilius iudicat tunc non reperiri peccatum sacrilegij, seu irritationis Sacramenti, sed tantum vnum peccatum contra prohibitionem impedimento inclusam. Probat, quia cætera sacramenta habent, iure diuino præscripta materiam, & formam certam, ac determinatam, & solam Sacramenti rationem subeunt; ac proinde materia, & forma non possunt adhiberi, quin sint ex se materia, & forma Sacramenti, atque ideo, si sit indebitus vsus, ita vt Sacramentum irritetur, est sacrilegium. At matrimonium præter Sacramenti rationem, est contractus quidam naturalis, nec habet præscriptam materiam, & formam determinatam, sed consensus contrahentium legitimos, verbis, nutibus, aut litteris, aut per Procuratorem expressos. Vnde cum Ecclesia aut iure naturali irritante consensus inter aliquos, ij matrimonium contrahunt, non ipsi irritum Sacramentum efficiunt, quantum enim ex se est validè contrahunt; sed ius

Pere de Matrimonio.

Ecclesiasticum, aut naturale, statuens id impedimentum, illud irritat. Firmat, quia nullo modo peccat contra Sacramentum, qui inire matrimonium metu graui extortum, sciens id esse irritum, quia cum Christus non alterauerit naturam contractus matrimonij, sed eam illæsam manentem eleuauerit vt sit Sacramentum, eo ipso, quòd Ecclesia irritat contractum, vt potest, manet irritum Sacramentum, nec verba contrahentium sunt materia, & forma Sacramenti; hoc enim habent quando ex illis contractus validus insurgit; ergo cum quis metu graui contrahit Sacramentum matrimonij, nec ipse irritat, nec ad irritationem cooperatur, quia verba, quæ profert, non sunt materia, nec forma: cum enim Ecclesia irritet illum contractum; illa verba non sunt materia, & forma contractus validi, & subinde nec Sacramenti, & quantum est ex parte sua validè contrahit, nisi Ecclesia irritaret: ergo nullo modo committit peccatum sacrilegij contra Sacramentum. Ad huius rei explicationem

Suppono primò ex dictis à nobis in tractatu de peccatis, vt peccatum sit multiplex specie, debere habere diuersam, & multiplicem oppositionem cum diuersis specie virtutibus, & cum natura rationali; in qua oppositione malitia moralis consistit, vnde variata oppositione, variatur etiam malitia moralis, in qua ratio formalis peccati consistit. Ex quo fit, vt omnia peccata, etiam quæ mala sunt, quia prohibita, ideo specie differant, quia ex diuersis præceptis secundum speciem, diuersam etiam habent secundum speciem oppositionem cum natura rationali, vt cum diuersis specie virtutibus.

Suppono secundo differentiam secundum speciem inter præcepta pensandam non esse ex præcipiente, aut ex Legislatore, sed ex obiecto, quod lege præcipitur. Quare licet præceptum Dei, & hominis ex parte præipientium diuersa sint, quia alterum est diuini intellectus imperantis, alienum verò hominis; tamen ex parte obiecti, quod præcipitur, vel prohibetur, idem omnino præceptum secundum speciem Dei, & hominis esse potest, vt statim dicam. Differentia autem eius, quod præcipitur ex fine non remoto, sed proximo, expendi debet; lex enim positiua habet hanc vim, vt id quod præcipit iustus de causis, ipso facto constituat in materia necessaria talis, aut talis virtutis, iuxta varios fines, seu motiua, propter quæ præcipitur, ac proinde, quod prohibet constituat in specie peccati, contra hanc, vel illam virtutem, cuius intuitu illud prohibet. Quocirca si intuitu eiusdem virtutis id quod erat iure naturali malum, prohibetur iure positiuo diuino, vel etiam humano, idem omnino erit peccatum secundum speciem. v.g. quia iure ipso naturali iustitiæ malum est furari, & quia furtum etiam ratione eiusdem virtutis iustitiæ seruandæ prohibitum est à Deo lege Decalogis ab eo promulgata, & aliis quoque quamplurimis legibus humanis eadè de causa veritum est, ideo furari est in vna tantum specie peccati contra iustitiam: furari tamen, & occidere, quæ sunt contra præcepta specie diuersa, quæ prohibent, violare iustitiam in varia materia specie distincta, specie quoque differunt inter se. Similiter si eadem materia, quæ iure naturali mala est, quia opposita tali virtuti, prohibeatur iure positiuo intuitu alterius virtutis, duplex erit peccatum. Sic homicidium, quod est iure naturali peccatum, quia est contra iustitiam, lege Ecclesiastica prohibitum in reuerentiam sacerdotij est in alia peculiari specie peccati, quia intuitu alterius etiam virtutis prohibetur, nimirum religionis. Similiter ob eandem rationem furtum rei sacræ, vel

A a 3

effusio

effusio seminis in loco sacro, qua violatur Ecclesia, præter speciem peccati, quam habent iure naturali, prius contra iustitiam, posterius contra castitatem, habent aliam speciem contra religionem debitam rei, aut loco sacro, quia iure Ecclesiastico intuitu huius virtutis veritum est furtum rei sacræ; atque ita lege statutum est, ut si pollutione violetur locus sacer, indigeat reconciliacione, ob quam rationem peculiaris fit irreuerentia consecrationi, aut benedictioni Ecclesiæ.

6 Denique suppono cum iam constet non esse duo peccata, nec duas malitias, specie diuersas, cum quis peccat in eadem materia contra ius naturale, & positium, si utroque iure peccatum illud ex eodem motivo, & contra eandem virtutem malum sit. Consequenter dicendum non esse peccatum inobedientiæ speciale, donec quis velit transgredi præceptum superioris expressa intentione non parendi: quia aliàs in omni ferè peccato duplex malitia specie diuersa reperitur, quia nullum est, quod non sit prohibitum, præcepto aliquo positio, etiam si ipso iure naturali malum sit; quod videtur nimis durum. Vt enim docuit D. Thom. 2.2. q. 104. art. 2. ad 1. non est virtus specialis obedientiæ seruare præceptum, & legem positam; hoc enim pertinet ad varias materias virtutum, quæ præcipiuntur; lex autem positio constituit id, quod præcipit in materia virtutum, iuxta varia motiua; vt obiecta, quæ præcipit: sed tunc tantum est virtus specialis obedientiæ, ab aliis distincta, quoties aliquis seruat legem ex intentione parendi superiori; eodem igitur modo non est peccatum peculiare inobedientiæ non obseruare legem, vel illam transgredi simpliciter, nisi illud fiat ex intentione expressa non parendi; sine hac verò peccatum est contra aliam virtutem, quam obedientiæ, iuxta varias materias, & motiua virtutum, vt si quis violat legem ieiunij, sine illa expressa intentione, peccat contra temperantiam, ex cuius motiuo ieiunium præcipitur, & sic de alijs. His præmissis ad præsentem difficultatem,

7 Dico primo, cum quis contrahit matrimonium sciens illud contrahere cum impedimento dirimente, non peccare peccato sacrilegij contra Sacramentum. Ita sentio cum Sanchez citato, & cum Gaspare Hurtado disp. 12. difficult. 3. num. 11. Ratio à priori est, quia tunc non irritatur Sacramentum matrimonij; non enim efficitur id cui ex institutione Christi conuenit ratio Sacramenti, nempe contractus validus ac legitimus; ergo non peccatur contra religionem.

8 Dico secundo, peccatum, quod tunc committitur, non est inobedientiæ specialis, contra specialem virtutem obedientiæ. Patet, quia nullum impedimentum dirimens prohibet, vt obediatur Superiori in non contrahendo; ergo contrahendo non transgreditur contrahens præceptum Superioris. Tum maximè, quia, vt constat ex suppositione tertia, non quæuis transgressio præcepti est peccatum specialis inobedientiæ, nisi quando fit animo, & expressa intentione non parendi.

9 Dico tertio, tunc tale peccatum non semper esse idem secundum speciem, sed esse distinctum speciei pro diuersitate specifica virtutis, intuitu cuius impedimentum dirimens prohibet matrimonium. Constat id ex suppositione prima, & secunda; & in particulari explicatur discurrendo per varia impedimenta dirimentia. Nam præcisè inter contrahentes qui non ordinat contractum ad copulam, quando est cognatio, aut affinitas, aut iustitia publicæ honestatis, est unum simplex peccatum incestus absque malitia fornicationis; quia tunc impedimentum prohibet inui-

tu pietatis, & reuerentiæ matrimonium. Et quando impedimentum est disparitas cultus, est peccatum sacrilegij, quia tunc prohibet, intuitu decoris, & honoris nostræ religionis. Et etiam est peccatum sacrilegij, quando impedimentum est votum castitatis, vel ordo, vt patet. Est verò peccatum malitiæ contra naturam, quando impedimentum est impotentia, quia hæc prohibet intuitu castitatis vt reprimendis motus contra naturam. Est autem peccatum iniustitiæ quando impedimentum est conditio seruitutis ignorata, aut vis, seu metus, aut raptus, aut error personæ; & quando sunt hæc impedimenta, contra quæ peccatur peccato iniustitiæ, peccatum est in altero, nempe in contrahente cum ignorante seruitutem, aut cum persona coacta, aut cum rapta, aut cum errante personam. Præterea est etiam peccatum contra iustitiam, quando impedimentum est ligamen, seu prius matrimonium perseverans, quia tunc corpus, quod est prioris coniugis viuentis, traditur alteri, aut intenditur tradi. Est item peccatum contra iustitiam vindictiuam, quando impedimentum est crimen, quia crimen prohibet matrimonium in pœnam, seu punitio, nem ipsius. Denique quando impedimentum est defectus præsentis Parochi & testium, est peccatum iniustitiæ contra coniugem qui esset, quia prohibet intuitu periculi deserendi coniugem si esset, & contrahendi cum altero. Vtrum verò copula habita inter eos, qui aliquo impedimento dirimente laborant, ne matrimonium contrahere possint, habeat peculiarem aliam malitiam in confessione exprimendam, dicam sectione quarta.

19 Ex dictis patet solutio ad argumentum Coninchij: negamus enim sic irritè contrahentes profanare ritus, ac nomen sacramenti, nec irritare sacramentum ipsum, quia neque intendunt matrimonium inire, nec sacramentum suscipere, cum sciant vtrumque esse impossibile; solum ergo intendunt contrahere contractum quendam inualidum, & nullum. Vnde in hoc, per se loquendo, nulla apparet irreuerentia sacramenti.

SECTIO III.

Qualis culpa sit matrimonium inire cum impedimento tantum impediante.

DE hac re satis fuse noster Sanchez lib 7. disp. 17. Suppono prius, quod magis constabit ex dicendis disputatione sequenti; propter consuetudinem præscriptam iam hodie sola tria impedimenta tantum impediencia, nempe interdicti Ecclesiæ, voti, & sponsalium vim habere, reliqua verò esse omnino abolita, quo præmissis,

Dico primo Ecclesiæ veritum, seu prohibitionem iudicis ex iusta causa prohibentis aliquibus matrimonium ad tempus, & quando dubitatur de impedimento inter eos, donec liquidò constet, obligare sub mortali, vt cum multis docet Sanchez relatus num 1. Tenent idem Coninch disp. 30. dub 3. n. 3. Gaspar Hurtado disp. 25. difficult. 1. n. 1. Rebellus lib. 3. q. 18. de interdicto. Ratio est, quia est prohibitio rei grauis. Neque est consuetudo id excusans. Vt quid enim iudex interdiceret ad tempus matrimonium dum de impedimenti veritate discutitur, si id præceptum nullas haberet vires; aut quæ consuetudo induci potest, vt nondum ea discussione facta præceptum superioris iustissimum parui fiat? Excusaretur verò à culpa si constaret prohibitionem fuisse iniustam, vt notat Coninch; vel si causa alicuius impedimenti obiecti, contrahentibus

trahentibus ipsis constaret falso impositam esse, vt obseruat Sanchez.

3 Dico secundo post sponsalia validè inita cum vna, antequam legitime dissoluantur ea, impediunt sub mortali, cum alia contrahere. Ita vt certum cum multis docet Sanchez lib. 1. disp. 27. num. 2. & Hurtado citatus n. 4. & ratio est, quia est res grauis, & maxima iniuria inferitur alteri si non impleantur; ergo obligatio eorum est sub mortali. Firmo, quia, vt ostendi supra disp. 6. sect. 2. & 3. contractus sponsalitiuus est mutua, & reciproca obligatio ligans ex iustitia, & sub mortali, adeò vt nequeat contrahi, sub sola obligatione veniali; ergo.

4 Dico tertio votum simplex castitatis, vel religionis, vel cœlibatus impedire sub mortali ne fiat matrimonium cum animo consummandi. Hoc est certum, quia tunc sic contrahere, est contra fidem Deo datam per votum in re graui. Dixi cum animo consummandi; nam contrahere, sine eo animo, & cum conditione se continendo, non est contra dictum votum, quia post matrimonium ratum impleri potest, imò votum religionis ex licentia coniugis, etiam post consummatum.

5 Dico quarto nullius culpæ reos esse, qui affecti aliquo ex alijs impedimentis præter tria prædicta, voti, sponsalium, & interdicti, matrimonium absque dispensatione contrahunt. Patet, quia ex consuetudine præscripta non obligant. Vnde ex dictis colligo, iam nullum impedimentum tantum impediens iure positio statutum, nunc perseverare. Quare iam tantum impediunt sponsalia, & votum ex natura rei, & prohibitio iudicis, quando à iudice apponitur.

SECTIO IV.

An copula fornicaria inter affectos impedimento ad contrahendum inter se matrimonium, habeat semper aliam speciem peculiarem malitiam.

1 SI sermo sit de affectis impedimento dirimente ad contrahendum inter se matrimonium, missis aliorum dicendi modis, dico, copulam inter eos, inter quos est aliquod impedimentum dirimens, habere semper peculiarem malitiam distinctam à malitia fornicationis contra castitatem, quando tali impedimento prohibetur matrimonium intuitu peculiaris motiui, quod in ipsa copula reperitur. Quando verò copula inter impeditos non habet ex se peculiarem oppositionem ad aliam virtutem, neque impedimento prohibetur matrimonium intuitu motiui, quod in ipsa copula reperitur, tunc non habet nisi malitiam fornicationis contra castitatem. Hoc dictum per se patet iuxta doctrinam supra traditam sect. 2. & clariùs constabit ex corollariis sequentibus.

2 Colligo itaque primo copulam cum ea, cum qua nequit iniri matrimonium ob impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, habere diuersam speciem malitiam à fornicatione, necessariò explicandam in confessione sacramentali, & esse verè incestum. Ratio est, quia Ecclesia dirimens matrimonium inter consanguineos, vel etiam inter affines, obseruantiam debitam inter illos spectauit. Quod motiuum inuenitur etiam inter illos, in copula fornicaria; ergo prohibito matrimonio inter illos, censetur subinde copula in diuersam speciem deformitatis translata, videlicet incestus. Similiter est circumstantia luxuriæ diuersa spe-

cie, si quis rem habeat cum cognata spiritali in eo gradu, in quo hæc cognatio matrimonium dirimit; quoniam violatur reuerentia debita sacramento, & obseruantia coniunctioni illi; propter eam enim obseruantiam, ac reuerentiam appositum fuit tale impedimentum; & idè illam speciem fornicationis appellant incestum spiritalem, & sacrilegium. Pariter quoque addit malitiam specificam concubitus cum cognatis legalibus, & reducitur ad incestum, ob violationem reuerentiæ debitæ parenti adoptanti, cui non solum matrimonium, sed copula aduerfatur alia. Denique reducitur etiam ad incestum, & est circumstantia diuersa speciei à simplici fornicatione, si quisquam accessum habeat cum consanguinea in primo gradu sponsæ propriæ defuturæ, contra publicæ honestatis impedimentum dirimens in eo gradu matrimonium, quia est quasi quoddam coniunctionis genus & affinitatis, ortum ex consanguinitate.

3 Colligo secundo, accessum fidelis cum infideli aduersus impedimentum dirimens matrimonium ob cultus disparitatem, continere circumstantiam luxuriæ mutantem speciem, quæ sit sacrilegium. Patet, quia ratio ob quam Ecclesia hoc matrimonium dirimit, quia videlicet cedit in religionis dedecus, & iniuriam, si fidelis cum infideli contrahat matrimonium, militat etiam in copula illicita, ex qua est periculum educationis prolis in infidelitate, & peruerfionis coniugis fidelis; ergo prohibito tali matrimonio censetur specialiter copula illicita prohibita. Idem dic de copula fidelis cum hæretica. Quamuis enim matrimonium inter hos validum sit, at prohibetur sub mortali, ob dedecus, & iniuriam Christianæ religionis, & periculum peruerfionis catholici, & educationis prolis in hæresi.

4 Colligo tertio copulam cum impedimento dirimenti impotentia, vt si frigidus, vel Eunuchus sit, habere circumstantiam diuersæ speciei spectantem reductiuè ad peccatum contra creaturam. Patet, quia ratio prohibitionis matrimonij inter hos, nempe impotentia generandi, atque adeò, & finis frustratio, ad quem natura per se copulam destinauit, militat etiam in copula illicita.

5 Colligo quarto, variari speciem fornicationis, si quis post votum solemne castitatis, aut post Ordinem sacrum fornicetur; nam est manifestum sacrilegium. Notandum tamen, non esse ibi duplicem malitiam, alteram contra votum, & Ordinem, alteram, quia contra matrimonij impedimentum. Ratio est, quia tametsi prohibito copulæ in his impedimentis non pendeat ex matrimonij prohibitione, atque idè concessa dispensatione habenti votum, vel Ordinem ad matrimonium, non eximitur copula à sacrilegio extra matrimonium habita, & est certum; attamen quia idem motiuum virtutis, est vtriusque prohibitionis, nempe obseruatio voti, inde est vt non constituatur diuersa malitia à sacrilegio.

6 Colligo quinto, si quis habeat copulam cum rapta, ipsa consentiente, antequam ad locum ritum restitatur, tametsi matrimonium validum inter eos constitere nequeat, non habere circumstantiam mutantem speciem, nec notabiliter aggrauantem. Quia ratio, quæ mouit Tridentinum sess. 24. de matrimonio, c. 6. ad id matrimonium irritandum, fuit plena libertas in matrimonio, vt pote statu perpetuo desiderata, quæ non militat in copula illicita. Si verò talis copula per vim extorqueretur, esset distincta luxuriæ species, nempe iniustitia raptus. Quæ malitia inerat tali copulæ, etiam antequam Tridentinum irritaret matrimonium, & inest hodie, etià casu, quo rapta non extrahatur de domo, in quo euentu non est impedimentum matrimonij.

7 Colligo *ultimo* copulata cum femina, cum qua nequit valide inire matrimonium ratione impedimenti criminis, non habere nouam circumstantiam mutantem speciem. Ratio est, quia id prohibuit Ecclesia non ob speciale motiuum virtutis, sed in delicti admitti penam, & ne detur ansa captandi mortem coniugis ad contrahendum cum adultera. Idem dico de copula inter eos, inter quos est impedimentum erroris personae, aut impedimentum conditionis, aut coactionis. Quia copula inter sic impeditos non habet ex se peculiarem oppositionem ad aliam virtutem, neque impedimento prohibetur matrimonium intuitu motiui, quod in ipsa copula reperitur.

8 Si sermo sit de affectis impedimento impediendi tantum, suppono quod dixi praecedente sectione dicto *ultimo*, ex duodecim impedimentis, solum tria impedimenta, nempe interdicti, sponsalium priorum, & voti simplicis castitatis habere vim obligandi. Quare dico impeditum voto simplici castitatis si fornicetur, praeter hoc peccatum fornicationis committere sacrilegium propter obligationem seruandi votum; non tamen committit duplicem malitiam, alteram contra votum, & alteram contra matrimonij impedimentum; quia idemmet motiuum obseruationis voti est motiuum talis prohibitionis. Dico de impedito ex interdicto Ecclesiae non inducere nouam speciem malitiae si copuletur cum interdicta, praeter ipsam prohibitionem contrahendi matrimonij cum ipsa: non enim apparet alia peculiaris oppositio ad aliam virtutem, praeter motiuum, quod iudicem mouit ad interdicendum talem matrimonij contractum. Denique de sponsalibus dico tamen si sponsalia valide inita cum vna impediunt iure naturali ne liceat contrahatur matrimonium cum altera; quia id est contra iustitiam, non tamen copula illicita cum altera ex se inducit nouam speciem malitiae praeter simplicem fornicationem, ex vi sponsalium praecise: quia, ut dixi supra *disp. 6. sect. 4.* circumstantia sponsalium non constituit adulterium, neque est circumstantia aggrauans, necessario fatenda in confessione sacramentali.

SECTIO V.

An impedimenta, siue dirimentia, siue impediencia ita obligent, ut nullus metus etiam grauis, & cadens in constantem virum a culpa excuset.

9 Circa impedimenta dirimentia ratio dubitandi est, quia videtur talem metum non excusare a culpa. Quia supposita Ecclesiae prohibitione omnia matrimonia metu graui extorta irritantis, est reuera matrimonium ex metu contractum irritum, nec metus cuius ille sit, id efficit validum, quia nullus est potens ad impedimentum dirimens auferendum; ergo cum accessus ad non suam sit intrinsece malus, nullo metu etiam grauissimo excusari valet. Ex alio vero capite videtur oppositum dicendum, qui quando impedimentum dirimens est ex solo Ecclesiastico iure, cum hoc non obliget cum mortis periculo, ea lex Ecclesiastica irritans matrimonium non obligat in eo euentu, quo mors inferenda sit alicui, nisi matrimonium inear, & consummet; ergo tunc tale matrimonium efficitur validum, quale esset, nisi ea lex Ecclesiastica irritans extaret, quia tota obligatio in legem Ecclesiae refunditur, quae non obligat cum mortis periculo.

Dico primo si impedimentum sit dirimens ex iure Ecclesiastico, & solum contrahatur matrimonium, ex metu graui, propter illum metum, sine vilo tamen animo consummandi, ex naturae, & cessante alio scandalo vacare culpa lethali, imò & veniali, si desit fictio. Id late ostendi supra *disp. 17. sect. 12. n. 12. 13. 14. & 15.* de contrahente coacto ex metu graui. Non enim est maior ratio cessante scandalo, & ex natura rei loquendo de metu, quam de aliis impedimentis. Nec valet si dicas posse in eo euentu concurrere duo impedimenta dirimentia, nempe metum ipsum, & v.g. consanguinitatem, quae est etiam impedimentum dirimens. Non, inquam, valet, quia tantum obstat valori matrimonij vnum ac duo impedimenta dirimentia ab Ecclesia inducta; unde rationes id probantes quando adest solus metus, aequè probant interueniente simul alio impedimento, cum in vtroque casu sit legitima causa excusans, nempe metus, ne contrahentes irritent matrimonium, sed illud alio iure irritum sit, ut *loco citato* docui loquens de metu, dixi *cessante alio scandalo*; nam si metus incuteretur in odium fidei, vel religionis, vel in Ecclesiae contemptum; tunc certissimum est legem Ecclesiasticam obligare cum mortis periculo. Firmo dictum, nam contrahens metu graui quando impedimentum est solum Ecclesiastico iure dirimens, ut dirimit iustitia publicae honestatis, disparitas cultus, & ipse metus grauis iniuste incussus ad extorquendum matrimonium, ideo excusatur a culpa, quia tunc contrahere tantum est contra legem Ecclesiasticam prohibentem, cuius obseruatio in hac materia est minoris momenti, quam graue malum mortis, quod timetur, ob quod eo timore existente, illa lex cessat obligare, ut prohibens, quamuis non ut irritans.

Dico secundo mihi certum videri consummationem matrimonij cum eo impedimento dirimente, nullum metum excusari posse a culpa lethali fornicationis. Patet, quia tamen, regulariter loquendo, lex Ecclesiastica non obliget cum vitæ discrimine: at exceptio communis est Doctorum, quando ea lex valde expediret ad bonum commune tuendum. Huiusmodi autem sunt leges dirimentes matrimonium in aliquibus casibus, ut vsus Ecclesiae testatur. Quis enim audebit dicere validum effici copula matrimonium graui metu initu, & consummatum absque Parocho, & testibus; cum tamen lex illud irritans, sit merè Ecclesiastica? Et ratio est, quia si metus efficeret ut valida essent huiusmodi matrimonia cum impedimento dirimente inita, & consummata, facilis pateret via ea impedimenta contrahendi incusso praedicto metu. Firmo dictum, nam prohibito per Ecclesiam, & irritato matrimonio, censetur quoque prohibita copula illicita; erga cum in nullo casu tale matrimonium metu graui extortum posset esse validum, etiam accedente copula metu graui extorta, cum praeter merum illatum ad contrahendum, addatur nouus ad consummandum, ut supra *disp. 17. sect. 13.* demonstrauit, sequitur manifestè, ut talis consummatio sit culpa mortalis, quia esset accessus ad non suam.

Doctrinam traditam in hoc, & praecedenti dicto optimè firmat Sorus in *4. d. 22. q. 1. art. 4. & 1. lib. de iustitia & iure q. 6. art. 4. in fine*, dicens non esse peccatum metu mortis contrahere matrimonium cum consanguinea in gradu lege humana prohibito, ea solum ratione, quia matrimonium contrahatur: hoc enim solo iure Ecclesiastico prohibetur, quod cum periculo vitæ non obligat; esset tamen, inquit, peccatum, si post contractum matrimonium vir accederet ad illam, quia cum reuera matrimonium illud nullum esset, accedere ad consanguineam, post matrimonium,

matrimonium, quod nullum fuit, esset accedere ad non suam, quod esset contra ius naturale. Atque idem dicendum est, si se exponerent periculo accedendi ad illam post illud matrimonium contractum.

4 Obiicies etiam, sola lege humana irritum est matrimonium illud, sicut est prohibitum iure humano non contrahere in gradibus prohibitis; ergo sicut ius prohibens contractum in illis gradibus non obligat cum dispendio vitæ, ita etiam nec ius irritandi matrimonium illud vim habebit, atque adeò validum erit matrimonium contractum metu mortis, ut deinceps accedere ad consanguineam, cum qua contractum est, non sit peccatum. Respondeo non esse tanti momenti ius, quod prohibet ne verbis contrahatur matrimonium in gradu prohibito, neque ita aduersari communi bono, non obseruare hoc ius, & obliget cum dispendio vitæ. At permanere in matrimonio illo ut valido multum aduersari communi bono: sic enim innumera fierent matrimonia metu mortis in magnum detrimentum huius legis, & communis boni; ideo ius irritans hæc matrimonia, vim habet, & effectum, etiam si in ster periculum mortis, tamen si ius prohibens ne verbis contrahatur non obliget cum tanto periculo.

5 Dico tertio contrahentem metu graui, quando impedimentum dirimit iure naturæ, ut dirimit impotentia, & etiam consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, peccare mortaliter. Ita rectè notauit Gaspar Hurtado *disput. 12. difficult. 4. num. 18.* Ratio est, quia tunc contrahere, est contra ius naturale prohibens, contra quod perseverans, ut in praesenti perseverat, nihil fieri potest, neque intendi, quocumque malo imminente etiam mortis. Peccatum autem, quod sic committeretur contrahendo, non semper esset eiusdem speciei, ut constat ex doctrina tradita supra *sect. 2.* Ex his constat, quid dicendum sit ad rationem dubitandi. Prima illius pars probat secundum dictum. Altera verò manet soluta ex dictis, quia, ut satis declaratum est, in lege Ecclesiastica est quoque exceptio, quando ea lex est valde expediens ad bonum commune.

6 Circa secundum de impedimentis impediens, dico si impedimentum solum impediens, sit votum simplex, vel sponsalia, quae etiam iure naturæ impediunt, nec metus grauis incutitur in odium fidei, vel religionis, & cadit in virum constantem inire matrimonium solum, nullam esse culpam, si vero animo inear, si verò fictè, esse venialem. Ita Sanchez *lib. 7. disput. 5. num. 3.* Ratio est, quia si culpa debet ibi adesse, ea confurgere debet ex fide sponsaliu, aut ex voto violatis. At inde in casu tanti periculi nullam confurgere culpam, vel ex eo liquet, quia neutrum vinculum cum tanto discrimine obligat: ut constat primum de promissionibus humanis, quae rebus notabilissimè mutatis, iuxta communissimam sententiam Doctorum non obligant, & colligunt id ex *cap. quemadmodum, de iuramento.* Quod praecipue militat in sponsalibus, quae maiorem libertatem petunt, cum ad mutuam amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum matrimonij consummati, omnino indissolubiles. Nec votum ingrediendi religionem obligat, cum notabili vitæ periculo, ut eruditè, & doctè resoluit Suarez, cum communi sententia, *tom. 1. de religione tractatu 6. de voto lib. 4. cap. 11.* quia tunc obseruatio voti est moraliter impossibilis, vel adeò difficilis, ut nemo iuramentum habeat obligandi se ad voti obseruationem cum tanto discrimine, vel periculo mortis, & idem dico in discrimine magna iacturæ, vel in temporalibus bonis, vel in fama, vel in statu, & honore, vel in salute, aut cor-

poris incommodis. Non enim Deus est magis rigidus exactor promissionis sibi factæ, quam homines, praesertim, quia licet homines promittunt ut homines, & iuxta conditionem humanam.

Dico secundo, consummare tale matrimonium in quo non fuit verus animus contrahendi, licet metus cogat ad consummationem, esse culpam mortalem. Id videtur mihi certum; quia cum constet non valere tale matrimonium, propter metum grauem obstantem, erit mortale illud consummare, quia esset accessus ad non suam, quod iure naturæ prohibitum est, & obligat cum periculo vitæ, & manifesto periculo mortis.

Dico tertio, si impedimentum sit interdictum Ecclesiae, seu prohibitio iudicis, & metus grauis incutitur ad ineundum matrimonium, simili modo nullam esse culpam mortalem contrahere illud, & si desit fictio formalis, nec venialem. Ratio est, quia prohibitio Ecclesiae non obligat ad sui obseruantiam cum vitæ periculo, vel alterius graui damno, nisi metu incusso in Ecclesiae contemptum, ut docent omnes Doctores. Praeterea, nec venialiter peccat si non sit fictio formalis, sed aequiuocè verba profert cum interna restrictione: ut, *contraho tecum*, intelligendo, si teneor. Patet, quia profert illa verba quibus alter decipitur, ex iusta tamen causa, ac propterea nec venialiter peccat, sic materialiter fingendo, & mentali restrictione vtendo, quia tunc ex iusta causa aequiuocat alterum.

Dico ultimo, si consummet tale matrimonium, in quo non fuit verus animus contrahendi, etiam ex metu graui peccare mortaliter. Patet ex dictis, quia esset accessus ad non suam, quod intrinsece malum est, & iure naturali prohibitum; consequenter nullo metu excusari potest a culpa mortali.

SECTIO VI.

An Papa prohibens matrimonium suo precepto, vel constitutione, censetur re ipsa illud dirimere.

10 Quæstio hæc generalis esse videtur circa omnes leges Pontificias, quæ tractari solet in materia de legibus: nihilominus hic non est omitenda circa matrimonij materiam, ut dignoscatur quando decretum prohibens sit impedimentum dirimens, seu annullans, & quando sit tantum simplex aliqua prohibitio, seu impedimentum tantum impediens.

Atque in primis certum est, vbi prohibitio matrimonij fuerit facta ab Episcopo, vel ab alio Prælato inferiori Papa, non reddere irritum matrimonium aduersum eam factum. Quia, ut constat ex *disput. 2. 1. sect. 5.* Prælati Pontifice inferior, etiam Episcopus, nequit indicare aliquod impedimentum dirimens.

Secundo etiam est certum Papam prohibentem aliquibus perpetuò nuptias, hoc ipso irrita reddere sponsalia; quia non possunt sponsalia obligare ad rem illicitam, videlicet ad nuptias prohibitas. Secus esset si tantum ad certum tempus illis prohiberet nuptias, & illi contraherent sponsalia, tempore illo elapso perficienda.

Tertio certum videtur sponsalia non reddi irrita ex simplici Papæ prohibitione si inear, nullo adiecto decreto irritante. Patet, quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, ex *cap. ad Apostolicam, de regularibus*, & liquet in contrahentibus nuptias, cum solo impedimento

impedimento impediens. Sicut si Papa interdiceret ex causa iusta ne voto se astringeret, peccaret vouens contra id præceptum; at validum esset votum, quia non est adiectum decretum irritans. Vnde quamuis ita contrahentes sponsalia peccent, non tamen obligantur ad peccatum, quia nuptiæ non sunt illis prohibita. Quod intelligendum cenfeo, quando sponsalia, non nisi ad tempus prohibentur, v.g. per vnum mensem, vel annum, aut donec lis finita sit. Quia tunc non prohibentur illis nuptiæ contrahendæ post illum mensem, vel annum, aut post litem finitam, vnde ad hoc possunt se obligare.

Quamvis etiam videretur certum, si sponsalia illis prohiberentur in perpetuum, multò magis censeri, illis prohibitas nuptias, quia illæ ordinantur ad istas, vnde consequenter non possent se ad has ad contrahendas obligare.

His præmissis, & omiſſis circa matrimonium variis Doctorum sententiis, quas adfert Sanchez lib. 7. disp. 2. a n. 3. vsque ad 7. inclusiue, breuiter aperiam, quid sentiam cum ipſo.

Dico ergo primo, matrimonium simpliciter tantum prohibetum absque decreto irritante, validè contrahi, etsi causa, ob quam prohibetur, sit perpetua. Patet primo, ex aliis legibus in genere, in quantum verbis iuxta communissimam sententiam, si non contineatur decretum aliquod irritans, seu annullans, sed tantum simplex quædam prohibitio, tunc non censentur leges irritantes, sed tantum prohibentes; ergo similiter in materia matrimonij, si non sit decretum irritans, non censetur prohibitio impedimentum dirimens, sed tantum impediens. Præterea constat idem in contrahentibus cum impedimento tantum impediens, quibus in perpetuum prohibita sunt nuptiæ, has tamen cum illo initas esse validas. Idque aperte deciditur cap. 2. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ, sic dicente: Licet contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conueniens, vt ob id solum Sacramenti coniugium dissoluatur; alia tamen pœnitentia eis debet imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

Dico secundo, si Pontifex prohibeat aliquibus matrimonium cum clausula particulatim irritante matrimonium contrahendum, tunc irritum esse matrimonium, si causa irritans sit perpetua, secus si causa sit temporalis, vt ob diei venerationem, vel ob litem pendentem. Ita communiter Doctores, Patet, quia si causa irritans sit perpetua, tunc non patitur lex, vel prohibitio cum clausula irritante, mitiorem explanationem. Et certè cum matrimonij irritatio sit res grauissima, non est censenda absolute inducta, nisi ex tali clausula adiecta prohibitioni, ob causam perpetuam. Quod si causa tantum sit temporalis, donec iudex cognouerit vtrum inter contrahentes sit impedimentum, vel sit futurum in præiudicium tertij, cui fides clara dicitur, tunc matrimonium censetur tantum irritari, in quantum cedit in præiudicium iudicis, aut tertij, idèq; donec causa cognoscatur cõiuges esse separandos. Hoc vltimum manifestè constat ex cap. tua fraternitas, de sponsa anorum. ibi, Etsi contra interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumperint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare. Id præcepit Alexander III. Salernitano Archiepiscopo contra duos, qui appellatione pendenti super prioris matrimonij valore, ad aliud transierunt.

Dico tertio, matrimonium contractum aduersus prohibitionem cum clausula generali irritante, siue quæ solum generatim irritet, quidquid fuerit contra

prohibitionem factam; & non cum clausula speciali mentionem faciens specialem irritationis matrimonij, non esse irritum, & inualidum, vt si Papa interdicens matrimonium, addat, si quid contra gestum sit, fore irritum, & inane, non referens se specificè ad matrimonium. Id docent Doctores, quia cum matrimonium sit res adeò ardua, & grauissimum negotium sit illud irritare, specificam clausulam exposcit. In quo est discrimen inter matrimonium, & sponsalia, nam ad ista irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, quia ea irritare non est res tanti momenti. Quare tunc clausula illa generalis irritans debet intelligi in matrimonio, vt contra gestum non valeat in præiudicium tertij. Et in hoc sensu intelligitur cap. penult. de sponsat. impuberum, ad finem capituli, sic dicens: Quod si contra interdictum nostram in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere. Vbi sermo est de quibusdam, quibus Pontifex interdixerat ob consanguinitatem obiectam ipsis, donec veritas discutiebatur. Quare si clausula irritans sit generalis, siue quæ solum generatim irritet quidquid fuerit contra prohibitionem factam, explicanda est solum in tantum facta irritare, in quantum cedunt in præiudicium tertij.

Dico vltimo, si Papa interdicit matrimonium absque decreto irritante, quo casu matrimonium valet, vt dictum est supra dicto primo, non valere sponsalia, si ipsa prohibitio sit perpetua, secus si sit temporaria. Hoc constat ex dictis à nobis supra disp. 5. sect. 1. vbi docuimus habentes impedimentum perpetuum etiam solum impediens ad ineundum matrimonium esse incapaces validè contrahendi sponsalia, quia cum tali impedimento est illicitum matrimonium; ergo & sponsalia, quæ sunt eius promissio, nequeunt obligare; promissio enim rei illicitæ obligare non potest, secus si habeant impedimentum temporale, nisi pro eo tempore, quo impedimentum durat, se obligent.

SECTIO VII.

Quot, & quæ sint impedimenta solum impediens, & quot sint, quæ impedimenta dirimentia.

Duodecim numerantur impedimenta, quæ solum impediunt matrimonium licitè contractum his verbis comprehensa.

*Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum.
Atque Catechismus, sponsalia, iungito votum,
Impedimentum fieri, permittunt facta teneri.
Incestus, raptus sponsata, mors matris
Susceptus propria sobolis, mors presbyterialis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.*

Hæc impedimenta recensita sunt in duplici genere. Quædam non consurgunt ex crimine aliquo, & hæc sunt quinque contenta tribus prioribus verbis. Quædam verò alia, nempe, ex crimine proficiscuntur, & hæc sunt septem, posterioribus quatuor verbis contenta. Inter hæc verò crimina ponitur solemnis pœnitentia, non quod crimen sit, sed quia ob crimen imponitur. Et quamuis prædicta impedimenta solum impediens reduci possent ad impedimenta dirimentia; vt votum simplex ad impedimentum voti solemnem, sponsalia ad impedimentum ligaminis, Catechismus ad impedimentum cognationis, & crimina

mina ad impedimentum criminis; seorsim tamen ponuntur maioris claritatis gratia, & maximè, quia non eundem cum impedimentis dirimentibus præstant effectum, cum constet, illicitè quidem illis obstantibus, validè tamen, contrahi matrimonium.

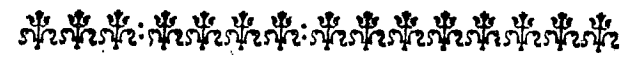
Impedimenta dirimentia sunt quatuordecim, ex quibus duodecim sunt, aut iure naturali, aut Ecclesiastico iure antiquo introducta; & alia duo iure nouo Tridentini; quæ omnia sequentibus verbis continentur.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, si forte coire nequibus.
Si Parochi, & duplicis desu presentia testis,
Raptave sit mulier, nec parvi reddua tua.*

Hæc socianda vetant connubia, facta re tractant.

Tres priores versus continent duodecim antiqua impedimenta dirimentia; sequentes verò comprehendunt duplex impedimentum dirimens, nouissimè statutum in Tridentino sess. 24. de matrimonio, vnum c. 1. quando clam celebratur absque Parochi, & duorum testium presentia. Alterum c. 6. quando vir mulierem rapuit, & nondum in loco tuto, & libero constituta est.

Numerum autem prædictum ratione congruenti probat Sanchez lib. 7. disp. 6. videatur apud ipsum.

DISPUTATIO XXIII.

De impedimentis impediens, & non dirimentibus, in specie.

NECIPIO explicare impedimenta ista minora, quæ pauciora sunt ac faciliora. Dicam non solum de impedimentis, quæ hic, & in omni loco obligant, & sunt in vsu; sed etiam de aliis, quæ per non vsu ad disuetudinem minime ligare censentur. In illis verò declarandis seruabo ordinem in carminibus contentum, in quibus enumerantur duodecim, & breuiter ab aliis me expediam.

SECTIO I.

De impedimento interdicti impediens tantum, seu de Ecclesiæ vetito.

Primum impedimentum impediens ne licitè contrahatur matrimonium, quamuis validè fiat, est interdictum, seu Ecclesiæ vetitum, id est, prohibitio iudicis ex iusta causa prohibentis aliquibus matrimonium ad tempus, vt quando dubitatur de impedimento inter eos, donec liquidò constet. Hoc impedimentum, vt dixi præcedenti disputatione sectione vltima, obligat sub mortali, vt prope prohibitio rei grauis. Eam autem prohibitionem posse fieri à Parocho, docet cum aliis Sanchez lib. 7. disp. 6. num. 6. Basilius Ponce lib. 6. cap. 7. Gaspar Hurtado disp. 25. difficult. 1. num. 1. Extraiudicialiter tamen id Parochus debet prohibere, nam causas matrimoniales pertractare per indaginem iudicalem earum solius est iudicis Ecclesiastici. Vnde notandum est aliud esse causas matrimoniales pertractare, & aliud matrimonium interdiceret, vel impedire ad tempus. Hoc secundum ad Parochum pertinet impedire, vt constat

ex cap. fin. de clandestina dispensatione, vbi agens cum Parocho & de eius officio, ait: contractus interdicatur; ergo supponit Parochi esse interdiceret, vt clariùs ibidem §. fin. ibi, sanè si Parochialis Sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit. Supponit ergo Parochi esse prohibere; illud verò primum ad ordinarium spectat. Quoniam illud iudiciale indaginem importat, ac proinde solius est iudicis Ecclesiastici. Et constat ex prædicto cap. fin. vbi cum dixisset, contractus interdicatur; expressè addidit, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. Illud verbum constiterit importat iudicalem potestatem, nempe vt constet per instrumenta, vel testes, vel aliam claram probationem. At Parochus cum careat iudiciali potestate, nequit ad ipsum de impedimento cognoscere. Liquet etiam cognitionem impedimentorum matrimonij pertinere ad Episcopum, ex cap. 1. de consanguinitate, ibi: non sunt cause matrimoniales tractanda per quoslibet, sed per iudices, qui potestatem habeant.

Huc referunt nonnulli excommunicationem tam maiorem, quam minorem, qua ligati prohibentur ab vsu omnium Sacramentorum, atque adeò & matrimonij, de quo latè in tractatu de censuris. Breuiter dico matrimonium initum ab excommunicatis valere. Ratio est, quia posita sufficienti materia, non potest Ecclesia per excommunicationem facere irritum Sacramentum: in matrimonio autem materia debita est naturalis contractus, qui in hoc casu non est irritus factus ab Ecclesia, etiam inter excommunicatos, tum ex generali doctrina, quæ docet regulariter contractum factum ab excommunicato valere; tum quia id constat ex cap. significasti, 6. de eo, qui duxit; ergo verè illo contracto posito matrimonium fit Sacramentum. Secundum est peccare mortaliter excommunicatum matrimonium contrahentem, siue sit excommunicatus excommunicatione maiori, siue minori. Patet ex communi, & recepta doctrina, quæ in materia de excommunicatione docet, peccare mortaliter, & qui administrat, & qui recipit Sacramentum cum excommunicatione maiori. At in Sacramento matrimonij iidem sunt ministri, & recipientes, videlicet ipsi contrahentes; ergo peccant mortaliter tam ob administrationem, quam etiam ob receptionem. Idem dico de ligatis sola excommunicatione minori, quia ille etiam peccat mortaliter recipiendo Ecclesiastica sacramenta; iuxta textum in cap. fin. de Cleric. excommunic. min. ergo & matrimonium. Cumque contrahentes ministrent, & recipiant Sacramentum matrimonij, ob receptionem in excommunicatione committunt peccatum mortale. Esse autem duo peccata quæ committit excommunicatus dum ministrat, & recipit Sacramentum, constat ex his, quæ dixi supra disputat. 19. sect. 8. dicto vltimo; est enim eadem omnino ratio.

Hic etiam Doctores tractant de tempore interdicti an sit validum, & licitum contrahere matrimonium, de quo etiam latè in materia de censuris. Breuiter dico duo.

Primum est certum, esse matrimonium contractum tempore interdicti, & in loco interdicto validum esse; nullo enim iure redditur nullum, & in cap. Capellanus, de feriis, planè docet Clemens II. Romanæ Ecclesiæ cõsuetudinem esse, vt quocumque tempore matrimonium contrahatur, consensu interueniente legitimo de presentia. Quod idem dicendum est, etiam si contrahatur ab ipsis interdictis specialiter, & personaliter, vt tenet communis sententia. Quod etiam verum est, licet per Ecclesiam, aut iudicis sententiam prohiberetur contractus, matrimonium, si aliàs legitime contraheretur, valere.

Secundum est, tempore interdicti licite contrahi matrimonium ab interdictis, modo omittatur benedictio, quæ tunc illicita est. Ratio est, quia per interdictum non prohibentur contractus; at matrimonium primo, & per se habet rationem contractus; rationem autem sacramenti accessoriæ, & per accidens, quatenus illi coniunctum est. Cumque accessorium, & per accidens, sequatur id, quod est principale, & per se, matrimonium magis debet sequi permissionem contractus, quam prohibitionem generalem sacramentorum. Firmo, quia Ecclesia per interdictum solum aliis subtrahit, quæ ipsi à Christo dispensanda commissæ sunt, qualia sunt omnia diuina officia, & ea sacramenta quæ per suos ministros dispensat. Tale autem nullo modo est matrimonium; nam huius dispensatio, seu ministratio, non est commissæ Ecclesiæ, sed ipsi contrahentibus; quare ea per interdictum spoliari nequeunt, aliis enim in re omnino sibi propria plurimi omnino innocentes grauissimè læderentur, interdicentur, ac punirentur, quod tamen videtur absurdum.

Tertium est non posse benedictiones fieri in Ecclesia tempore interdicti, nam secluso priuilegio tempore interdicti laici interesse non possunt diuinis Officiis; ergo ex hac parte repugnat benedici coniugatos. Qui verò habent priuilegium assistendi diuinis Officiis virtute Cruciatæ, vel alterius cõcessionis, possunt recipere benedictiones Ecclesiæ: tantum enim ex eo repugnabat, quia interesse diuinis Officiis non possunt.

SECTIO II.

De tempore feriato, secundo matrimonij impedimento tantum impediente.

Tempus feriatum est prohibitio iuris, quæ pro certo anni tempore iure ipso nuptiarum celebratas, & solemnitas ab Ecclesia prohibetur. Quod quidem olim, partim, vt constat ex *causa 33. q. 4. cap. 8. 9. 10. 11.* partim ex *tit. de feriis c. 4.* fuit ab Aduentu vsque ad Epiphaniã, à Septuagesima, vsque ad Octauam Pascharis, & à diebus Rogationũ vsque ad Octauam Pentecostes. Nunc breuius est auctoritate, & decreto Concilij Tridentini, *sess. 24. c. 10. de reformatione matrimonij*, cuius hæc verba sunt: Ab Aduentu Domini nostri Iesu Christi vsque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum, vsque in Octauas Pascharis inclusiue, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones, diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus præcipit; in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit, quas Episcopi, vt ea, quæ decet modestia, & honestate fiant, curabunt; sancta enim res est matrimonium, & sanctè tractandum. Hæc Tridentinum,

Vbi obseruandum primo, non prohiberi tam antiquo, quam nouo iure Tridentini matrimonium contrahere, quod patet ex ipsa Ecclesiæ consuetudine, passim enim illis temporibus matrimonia ineuntur conuictibus Episcopis, nec punitibus parochis, qui interfuerunt. Neque id vllibi prohibitum est; imò, vt constat ex *cap. Capellanus, de feriis*, potest omni tempore matrimonium celebrari consuetudine Ecclesiæ id attestante. Neque erat expediens, vt matrimonium tot temporibus iniri prohiberetur, quod institutum est in concupiscentiæ remedium, & daretur ansa pluribus carnis peccatis, si non possent homines tunc matrimonio copulari. Adde tamen si alicubi consue-

rudo vigeret, vt nec matrimonium eo tempore liceat contrahere, illi standum esse: quia consuetudo legitima obtinet rationem, & vim legis. Verius etiam est nullam esse prohibitionem consummandi tunc matrimonium ratione illius temporis. Nulla enim est prohibitio talis consummationis, nam iura solam benedictionem nuptialem, & translationem sponsæ in domum sponsi comitatu solemnem, seu splendido cõuiuio, & aliis celebrioribus lætitiæ signis eo tempore prohibent. Quod certè interdicatur non causa irritandæ copulæ, sed propter vana lætitiæ signa illam translationem solemnem comitari solita, quæ tẽporis illius sanctitatem dedecet. Constat etiam eo tempore feciarum posse fieri sponsalia de futuro, & denuntiationes, quæ matrimonio præmittuntur: quia nullus est textus, hæc eo tempore interdicens.

Obseruandum secundo certum esse hoc tempore feriarum prohibitas esse benedictiones nuptiarum, & sub graui culpa. Primum constat ex Tridentino, & consuetudine totius Ecclesiæ prohibente eo tempore solemnitates nuptiarum, id est, solemnes earum benedictiones, quas vulgò velationes appellant. *Secundum* liquet ex grauitate rei prohibitiæ. Vnde Ecclesia id semper intellexit tanquam de re graui. Idque satis colligitur ex Tridentino *citato*, cum diligenter seruari præcipiat hanc prohibitionem: erit igitur culpa mortalis huic præcepto contrauenire, etiam cessante scandalo, & contemptu, ex ipsa præcepti natura, & grauitate, non secus ac cætera præcepta Ecclesiastica rei grauis audiendi sacrum, & ieiunandi, & similia, quæ obligant sub mortali ex se cessante scandalo, & contemptu.

Hinc colligo sacerdotem aduersus hoc præceptum benedicentem nuptias eo tempore vetito, esse puniendum graui pœna, arbitraria tamen, quia nulla in iure præscripta est, sponfos etiam hoc præceptum transgredientes in delicti pœnam ad tempus separandos esse, vt habetur *cap. non oportet 2. 33. q. 4.* vbi dicitur hos separandos esse. Et glossa *verb. separentur*, subdit ad tempus. Quod intellige, nisi sit periculum incontinentiæ in alterutro coniuge, tunc enim alia pœna est iniungenda.

Obseruandum tertio circa translationem sponsæ in sponsi domum, feriarum tempore interdictam, esse dubitationem, an cessauerit ea prohibitio propter oppositam consuetudinem toleratam. de qua re latè Sanchez *lib. 7. disp. 7. à n. 21. vsque ad finem*. Ipse verò assero, translationem solemnem ab Ecclesia vetitam esse celebrem translationem sponsæ in sponsi domum cum festo, musicorum instrumentorum sono, celebri pompa, conuiujs etiam splendidis, saltationibus, & aliis id genus mundanis gaudijs nuptias ordinariè comitantibus. Quæ nuptiarum solemnitas, quia non parum dedecet illarum dierum, quibus prohibetur sanctitatem, & venerationem, ac conuenientem Christianis hominibus eo tempore modestiam, ideo præceptum illam prohibens sub graui culpa obligat. Quod vt indicaret Tridentinum relatum, præcepit antiquas ea de re prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari, Quoniam verò eiusmodi solemnitas translationis non consistit in indiuisibili, sed magnam latitudinem recipit, potestque proinde pars huius solemnitatis in nuptijs contrahendis omitti, pars adhiberi; ideo pro magna, vel parua solemnitatis adhibiti quantitate graue peccatum erit, aut leue; quia sicut in materia prohibita graui, & ad mortale sufficiente, si peccatur ex perfecta rationis aduertentia, peccatum leue esse non potest, ita in leui nequit esse mortale. Adde etiam, quia generali consuetudine receptum esse videtur, vt notauit Sanchez *disp.*

disput. 7. citata numer. 18. vt sponsæ eo tempore in sponsi domum traducantur, conuiuiaque fiant, & alia lætitiæ signa præbeantur conuictibus Episcopis: si hæc moderata sint, nullum erit peccatum propter consuetudinem toleratam. Quod si aliquantulum sit excessus, præter id, quod generali consuetudine est receptum, erit venialis culpa. Vbi autem nimius esset excessus, ita vt sanctitati illorum dierum notabiliter detraheretur, cum offensione, & scandalo fidelium, esset mortale peccatum.

SECTIO III.

De tertio impedimento, ex Catechismo Baptismo præmitti solito.

Communiter Doctores Catechismum appellant instructionem fidei, quæ fit ante ianuam Ecclesiæ super baptizandis; in qua quis pro baptizando, aut iam baptizato respondet sacerdoti interroganti an credat, & an renuntiet diabolo, quamuis non teneat baptizatum: contingere enim potest, vt quis non teneat puerum, dum ministratur sacramentum Baptismi, sed antea in Catechismo præcedenti, vel cum iam Baptismus domi celebratus est, & postea solemniter tantum adhibetur in Ecclesia.

Sicut modò ex eo, quod quis munus exerceat in Baptismi celebratione, & suscipiat puerum ex sacro fonte, contrahitur spiritualis cognatio, quæ est impedimentum dirimens, de quo infra suo loco: ita olim, qui tenebat puerum in Catechismo, ex hoc præcisè contraheret imperfectam quandam cognationem spirituales, quæ tantum esset impedimentum impediens, vt constat ex *cap. 2. de cognatione spirituali in 6.* his verbis: Per Catechismum, qui præcedit Baptismum Sacramentorum fundamentum, & ianuam, reliquorum cognatio spiritualis contrahitur, per quam contrahendum matrimonium impeditur, vt ex prædecessoris nostri Clementis Papæ III. decretali colligitur euidenter; dicendo enim, quod talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum affert, velle videtur quòd afferat; nam quod vix fit, fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium post eam contractum minimè seperatur. Ita Bonifacius octauus *in dileto cap.*

Est verò difficultas circa hoc impedimentum, an omnino sublatum sit iure nouo Tridentini? Multi enim graues Doctores, inter quos Cardinalis Toletus *lib. 7. summa cap. 14. in fine*, & Rebellus *lib. 3. quest. 18. numer. 21.* putant prædictam cognationem fuisse restrictam, sed non penitus à Concilio fuisse sublatam. Sentiunt tamen esse penitus sublatam cum multis Sanchez *lib. 7. disput. 10. numer. 12.* Basilius Ponce *lib. 6. cap. 11. numer. 3.* Coninch *disput. 30. dub. 3. numer. 23.* Gaspar Hurtado *disput. 25. difficult. 1. numer. 3.* Probat Sanchez, quia Conciliũ generaliter loquens de cognatione spirituali, & statuens inter quas personas contrahatur, in fine concludit, inter nullas alias personas contrahi. Vbi verè intendit cognationis spiritualis impedimentum omnino au-

Perez de Matrimonio.

ferre præter casus ibi expressos, inter quos Catechismus non numeratur. Firmat motu proprio Pij V. præcipientis non esse recedendum à præcisus verbis Tridentini.

Dico primo certum mihi videri cum omnibus Doctoribus cognationem ex Catechismo ortam saltem esse restrictam ad gradum primum, ad quem prædicto Tridentini decreto contracta est ex Baptismo orta cognatio spiritualis. Ratio est, quia tamen nulla in eo decreto mentio fiat Catechismi, at cum Baptismi cognatio mensura sit eius, quæ ex Catechismo oritur, & ex illa gradus in hac sumantur, quia oritur hæc cognatio, eo quòd Catechismus sit quoddam Baptismi initium, & cognationis spiritualis perfectæ ex illo ortæ: vnde hac de causa extendebatur hæc Catechismi cognatio attento iure antiquo ad easdem personas, ad quas cognatio ex Baptismo orta, & ad eòdem gradus; ideo satis est cognationem spirituales Baptismi restrictam esse, vt eodem quoque modo censetur Catechismi cognatio restricta. Cum igitur Tridentinum restrinxerit cognationem Baptismi ad primum gradum, censetur pariter restricta cognatio in Catechismo ad solum primum gradum. Firmatur, quia tamen *cap. 2. de cognatione spirituali in 6. c. contracto, de cognit. spirit.* vbi hæc cognatio Catechismi statuitur, nulla graduum, aut personarum ad quas extenditur, mentio fiat; at quia oritur hæc cognatio eo quòd Catechismus sit quoddam Baptismi initium, inde est vt per cognationem ex Baptismo ortam metienda sit, & ad eòdem gradus vtraque trahenda veniat. Igitur modò post Tridentinum, cum iam cognatio Baptismi, quæ est alterius mensura, restricta sit, ad solum primum gradum manifestum est hanc aliam, quæ si primam originem attendamus à Baptismo procedit, non excedere primum gradum, sed restrictam esse ad illum.

Dico secundo probabilius mihi videri prædictam cognationem spirituales Catechismi non fuisse penitus sublatam eo decreto Tridentini Concilij. Moueor, quia istud expressè non abstulit hanc cognationem, neque illius mentionem fecit; ergo tanquam casus omissus relinqui debet iuris communis dispositioni. Firmo, quia si verba Tridentini attentè considerentur, manifestè de sola cognatione dirimente matrimonium locutum est. Nam caput secundum, cuius titulus est de cognatione spirituali, quæ in Baptismo, & Confirmatione contrahitur, sic incipit. Docet experientia propter multitudinem prohibitionũ multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Quis autem non videat hæc verba præfationis nullatenus habere locum in cognatione spirituali solum impediente, qualis est Catechismus. Cum enim matrimonium validum sit, nec id dirimere oportet, nec in eo cum peccato perseueratur. Et certè cum in nullo ex capitibus sequentibus restringat Concilium impedimentum aliquod ex solum impediens, sed tantum affinitatis, & publicæ honestatis, quæ dirimentia sunt. Vnde colligi potest loqui Tridentinum de Catechismo, & eius cognationem penitus auferre? Præterea constat loqui ibi Concilium de cognatione spirituali contracta per Baptismum, vel Confirmationem. Patet, quia incipit ab illa

B b

&

& illam restringit ad primum gradum. Denique ea restrictione posita concludit sic: omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. Quibus verbis liquet non loqui generaliter de omni cognatione spirituali, sed solum de cognatione spirituali contracta per Baptismum, vel Confirmationem, ut indicat particula illa relatiua, *huius*, quæ refertur ad præcedentia, in quibus solum est sermo de specifica cognatione orta ex Baptismo, vel Confirmatione. Vnde Concilium solum intendit huius cognationis impedimentum omnino auferre propter primum gradum ibi designatum. Neque aliud vult Pius V. in motu proprio, nisi stabilire inter nullas alias personas contrahi eam cognationem spiritualem, quam ibi expressas à Concilio; de cognatione autem Catechismi ibi nulla fuit facta mentio, de qua non curauit Concilium, sicut nec de aliis impedimentis tantum impediens.

6 Dico *tertio* hoc non obstante prædictam cognationem spiritualem Catechismi fuisse penitus sublata. Probo, quia tametsi decreto Tridentini non fuerit sublata, tamen ex consuetudine præscripta iam non obligat, nec peritur dispensatio de illo impedimento, atque adeo iam omnino aboletur censetur.

SECTIO IV.

De sponsalibus, & voto, quarto & quinto matrimonij impedimento tantum impediens.

7 Circa impedimentum ex sponsalibus ortum, dico cum communi doctrina esse impedimentum obligans de se sub mortali. Patet, quia sponsalia, sicut & quicquid alius contractus, obligant grauius ad implendam fidem sponsæ datam ex rigore obligationis virtutis iustitiæ; ergo ne illi fiat iniuria, iure impeditur matrimonium subsequens cum alia. Quod si adesset iusta causa aliqua ad dissoluenda priora sponsalia, tunc his solutis non impeditur matrimonium subsequens, ut constat ex communi doctrina.

8 Maior difficultas est circa votum. Hic autem votum multiplex esse potest, videlicet votum simplex castitatis, votum non ineundi matrimonium, votum suscipiendi Ordines sacros, & votum religionis. Quodlibet ex his votis esse impedimentum, & impedire sub mortali, est certum, quia per eiusmodi vota aut directe, aut indirecte videtur promitti Deo corpus, ut castè & integrè seruandum ab omni copula; ergo matrimonio repugnant, cum hoc ad vsum coniugij regulariter ordinetur, cumque eiusmodi vota sint facta Deo, & in re graui, obligant grauius, atque adeo grauius matrimonium impediunt. Cæterum addendum est votum simplex castitatis non esse impedimentum dirimens, sed tantum impediens, ut constat ex cap. *consuluit*, & ex cap. *rursus*, qui Clerici, vel uouentes, & ex cap. *unico*, de voto in 6. Ratio autem huius decisionis hæc vnica est, quia votum castitatis ex sua natua obligatione non habet vim dirimendi matrimonium, nisi accen-

dat Ecclesiæ constitutio, quæ sic vouentem reddat inhabilem voto castitatis simplici, extra religionem emissio. Quod vltimum addidi, quia, ut videbimus infra *disp. 16.* in statu religioso votum simplex castitatis in Societate IESV habet ex constitutione Gregorij XIII. dirimere matrimonium. Atque idem, quod dixi de voto castitatis, dicendum est de voto religionis, de voto sumendi Ordinem sacrum, de voto calibatus, seu non contrahendi matrimonium; pugnant enim hæc vota cum statu matrimonij; ergo ea impediunt, sed non dirimunt. Quod intellige, siue vota ea sint conditionalia, siue absoluta; nam posita conditione obligant eodem modo. Ex his

Colligo *primo*, eum qui eiusmodi votis tenetur, sine eorum dispensatione non posse contrahere matrimonium licite, patet, quia certa est obligatio voti impediens matrimonium. Quod verum est tametsi stimulis carnis virgeatur, quia ea molestia non liberat illum obligatione voti, sed reddit causam dispensationi.

Colligo *secundo*, absolute loquendo, eum qui scienter contrahit cum ligato his votis peccare mortaliter, quia perit ab illo actum, quem non potest licite exercere; cum ille, qui tenetur voto, non possit sine peccato nubere.

Sunt verò breuiter duo dubia dissoluenda. *Primum* est, an his votis astricto liceat matrimonium inire, sine animo consummandi.

Dico *primo*, si contrahat vterque cum expressa conditione non consummandi, licere. Ratio est, quia votum castitatis eatenus est impedimentum ad contrahendum, & ad volendum contrahere, quatenus est in Ordine ad violandam castitatem, vel cum periculo violandæ castitatis; at modo dicto nulla est violatio voti, nullum periculum morale; ergo.

Dico *secundo*, si quis ligatur voto non contrahendi matrimonium, peccat contrahens illud. Patet, quia facit contra votum: quamuis enim animus habeat non consummandi, tamen in ipso contractu est iam violatum votum.

Dico *tertio*, si quis sit ligatus voto suscipiendi sacros Ordines, & inscia coniuge contrahit cum illa, peccare mortaliter. Ratio est, quia se exponit manifesto periculo non implendi votum, cum semel contracto matrimonio nequeat ad sacros Ordines conuolare, sine consensu coniugis, ut definitum est in *Extraneis Antiquæ Ioannis XXII. de voto*, in eo enim differt à transitu ad religionem. Ex alio capite grauem iniuriam irrogaret coniugi, cum per Ordinem non dissoluatur coniugium; ergo.

Dico *quarto* ligatum voto religionis, si absit periculum remanendi in sæculo, & consummandi, non esse peccatum mortale contrahere matrimonium secluso eo periculo contra votum. Ita rectè notauit Basilius Ponce *lib. 6. cap. 12. numer. 5.* Quia iure ipso concessum est etiam bimestre tempus transeundi ad religionem; ergo implere votum potest, & aliàs coniugi ignaro nullam facit iniuriam. Solum ergo erit otiositas quadam actus, & contractus, in quo secluso periculo consummandi non apparet culpa mortalis.

Dico *vltimo* ligatum voto tantum castitatis, & contrahentem cum ea, quæ ignorabat votum, & sine mutua pactioe non consummandi ac seruandi

uandi castitatem, peccare mortaliter contrahendo matrimonium. Patet, quia cum votum sit castitatis, & non religionis, exponit se periculo violandi votum, si contrahit sine animo transeundi ad religionem ante consummationem, nam matrimonium communi modo contractum est in ordine ad copulam, quæ illi, qui tenetur tali voto, non licet. Ex quo fit si verè eum animum haberet, & aliàs non esset periculum non transeundi ad religionem, non peccaret mortaliter contrahendo cum eo animo, quia contractus matrimonij sic celebratus non pugnaret cum voto castitatis.

10 Ex dictis infero, si quis solum habuerit votum non contrahendi matrimonium, peccasse mortaliter, ut dixi, contrahendo; posse tamen postea petere, & reddere debitum; quia hoc proprie non est contra votum; mortua tamen vxore tenebitur nuptiis abstinere. Si autem religionem vouerit, tenetur ante matrimonium consummatum implere votum, quia in eius adhuc est potestate, vnde peccat consummando, etiam reddendo debitum, quia efficit sibi votum impossibile. Eo tamen consummato potest etiam petere debitum, votumque eius tanquam impossibile suspensum est, donec vxor moriatur, aut fornicetur, aut consentiat, ut legitime religionem ingrediatur, vnde tunc voto iterum tenebitur, quia tunc fit possibile. Denique si emisit votum castitatis, nunquam potest petere debitum, potest tamen id reddere etiam prima vice consummando matrimonium, quia coniux habet ad hoc ius, nisi alter velit ingredi religionem; ad quod non tenetur, quia id non vult, neque ad seruandam castitatem tenetur eligere sibi medium adeo durum. Id constat ex *Extraneis Antiquæ Ioannis XXI. de voto*, vbi vxoratum ante matrimonij consummationem sine consensu vxoris suscipientem sacros Ordines dicit inducendum ut religionem ingrediatur, quod si nolit, cogendum matrimonium consummare petente vxore, quod fieri non potest, si non potest licite ita consummare. Notandum tamen mortua vxore, vel fornicante, teneri absolute ad seruandam castitatem.

11 Alterum dubium est, an qui scienter contrahunt cum obligatis voto castitatis, vel religionis, semper peccent. Respondeo peccare mortaliter, etiam si eiusmodi obligati vltro se offerant. Ratio est, quia vsurpant rem sibi alteri obligatam, & huic etiam subtrahunt.

12 Nec obstat quod alter eam offerat, quia valde eam offerre non potest, nec alterius potestate subducere, nisi hic obligationem acceptando, eam sibi vsurparet, atque ita directe etiam alteri iniuriam inferret. Est etiam notandum nubentem ei, cui solum illicitæ essent nuptiæ ob aliquam prohibitionem non peccaturum; quia hæc non ligat non prohibetur. Vnde licet nequeat petere ut prohibitus contrahat, quia nequit ab aliquo peti, quod licet fieri non potest; non tenetur tamen impedire ne id faciat, nisi ex correctione fraterna, qua tenemur proximi peccatum impedire; quæ tamen non obligat cum magno nostro incommodo, quale esset valde commodas nuptias reicere; acceptando autem obligationem non incitat alterum ad peccatum, neque ei censetur cooperari. Quod benè explicatur exemplo allato à nostro Lessio *de iustitia & iure cap. 19. dub. 4. numer. 1.* *Peretz de Matrimonio.*

13 *nr. 8.* de accipientibus legata à beneficiatis: nam licet hi peccent mortifere dum legant legata ex suis prouentibus Ecclesiasticis, & disponunt ad causas profanas, relinquendo ea consanguineis diuitibus, quia nimirum tenentur ea bona expendere in pios vsus: ea tamen legata accipientes, valde & licite ea accipiunt ab illo, qui valde poterat disponere tanquam dominus, neque illa per se sunt obligata pijs vsibus, sed omnis obligatio erat personalis ad solum restatorem pertinens, quæ non transit ad hæredes.

SECTIO V.

De sexto impedimento tantum impediens, quod oritur ex incestu.

14 Incestum appellamus eum, qui rem habuit cum consanguineis suæ vxoris in primo, & secundo gradu. De quo apud omnes constat ex sacris canonibus impedire matrimonium cum quacumque alia persona contrahere; illud tamen non dissoluere. Constat id ex cap. 1. & 2. *transmissa*, de eo qui cognouit consanguineam, vbi tali incestuoso prohibetur matrimonium. Cumque nihil addatur, quo illud quoque irritari significetur, non erit irritum; quia si prohibitio sit simplex & nuda, qualis est prædicta, absque decreto irritante, non est cur dicamus rem tam arduam, & tanti momenti ac est matrimonium, tunc irritari; præsertim cum constet ex cap. *ad Ap. stolicam*, de regularibus multa prohiberi, quæ tamen facta tenent. Etque optima ratio prædictæ prohibitionis, nam cum talis incestus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à coniuge eo quod inde coniuges efficiantur affines, quia incestuosus non veritus est coniugem sibi facere affinem, ac plenum coniugij vsum impedire, ideo punitur in ipso matrimonio, contra quod deliquit, & interdicitur illi aliud matrimonium, cum quacumque alia persona contrahere.

Hoc impedimentum incestus commune est tam viris, quam fœminis; ita ut non tantum vir, qui consanguineam vxoris cognouit, sed etiam fœmina quæ consanguineum viri cognouit, tenetur hoc impedimento, & interdicitur coniugio. Sanchez *lib. 7. disputat. 15. numer. 2.* ideo id docet, quia est eadem prorsus ratio, cum sit iniuria matrimonij propter affinitatem contractam, quæ omnino eadem in vtroque incestu reperitur. Fortius tamen ac efficacius fundamentum est, quia est expressa decisio Canonica cap. 20. *si quis viduam 37. quest. 7.* vbi postquam dixit, si quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus; addit, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre & filio, &c. eos disungi, & vterius nunquam in coniugio copulari præcipimus. Quare doctrinam hanc contra dictam Canonis decisionem expressam frustra nonnulli in dubium reuocarunt.

Hoc impedimentum extendebatur attento iure communi vsque ad quartum gradum. At hodie cum Tridentinum *sess. 24. de matrimonio c. 4.* restrinxerit affinitatem ex fornicatione ortam ad secundum gradum; ac prinde ex copula cum consanguineis coniugis contra secundum gradum non oriatur hæc affinitas cum altero coniuge, quam

quam esse diximus causam huius impedimenti; inde est ut hoc impedimentum sit quoque restringendum, & hodie non oriatur nisi ex incestu cum consanguineis coniugis intra secundum gradum.

4 Extendendum est etiam hoc impedimentum ad eum, qui cognouit feminam, cum qua est tantum impedimentum publicae honestatis ex matrimonio rato nondum consummato, quamuis ex eo matrimonio nulla sit orta affinitas, quia ita deciditur in cap. 2. de eo qui cognouit. Sed numquid extendendum erit ad eum qui cognouit illam, cum qua est impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus validis? Affirmat Sanchez disputat. 15. citat. numer. 5. ex dicto cap. 2. quod intelligit de sponsalibus de futuro. Caterum, ut dixi, solum ubi est sermo, ut constat in specie illius textus de matrimonio contracto tantum, non consummato.

5 Id impedimentum non oritur ex incestu cum cognata legali, vel spiritali, quia neque is proprie est incestus, nec inuenitur textus illum statuens, sunt verò aliqua obseruanda.

6 Primum est incurri praedictum impedimentum quando scienter admittitur incestus; id enim expressis verbis petit cap. 1. de eo qui cognouit consanguineam. Vnde si ignorantia excuset à culpa incestus, necesse est, ut etiam excuset ab eius poena.

7 Secundum est requiri quoque ad hanc poenam incurrendam, ut incestuosa copula sit consummata, ex qua oritur affinitas. Patet, quia ratio huius impedimenti cum sit affinitas iniquè contracta, si copula non sit consummata intra vos legitimum feminam, emittente viro semen non producat affinitatem, atque adeo nec impedimentum. Firmo, quia cum hoc sit poenale, & subinde restringendum, petit delictum consummatum esse.

8 Tertium est, hoc impedimentum non incurri nisi crimen incestus sit publicum, & quod in iudicio probari possit, licet de eo nulla lis vel controuersia mota sit. Oppositum docet Sanchez citat. numer. 13. Moueor tamen propter manifestas Pontificum decisiones, quas adfert Basilius Ponce lib. 6. cap. 13. numer. 9. ubi ut prius spe coniugij ob incestum commissum, requiritur, quod sit publicum, & manifestum, licet necessarium non sit, ut iudicis sententia praecedat ad hoc impedimentum incurrendum, sicut etiam non desideratur sententia ad impedimenta incurrenda dirimentia criminis.

9 Quartum est circa proprios consanguineos; si quis rem habeat, est non parua difficultas an praedictum incurrat impedimentum. Negat Sanchez. Affirmat Basilius Ponce, utrumque videtur probabile, videatur uterque.

Denique obseruandum est, modò hoc impedimentum incestus iam non esse in usu, est enim introducta consuetudo praescripta non petendi dispensationem de hoc impedimento. Vnde per disuetudinem praescriptam iam est abolitum; atque adeo de illo jam in praxi curandum non est.

SECTIO VI.

Utrum raptus, & uxoricidium, matrimonium contrahi impediant, quod est septimum, & octauum impedimentum.

Circa primam partem sectionis breuiter dico, raptum alienae sponsae impedire matrimonium contrahendum, ex cap. statutum 27. q. 2. punitur autem raptus ea poena ob iniuriam matrimonio illatam, siue ea mulier virgo, siue corrupta sit. Eadem poena extenditur ad sponsam raptam, si illa postea raptori consentiat. Colligitur ex dicto cap. statutum, à contrario sensu. Nam dicitur, & si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licet nubendi alij non negetur. Nec illa poena extenditur ad rapientem sponsam de futuro, cum ea constitutio valde odiosa sit. Quae autem requiruntur ut raptus verè sit, & puniri debeat poenis impositis per leges civiles, & canonicas, & quando dirimat matrimonium cum rapta, iuxta ius nouum Tridentini, infra disp. 38. est ex professo examinandum. Circa alteram partem quaestionis non est quaestio de vxoris, aut viri interfectione animo ad aliud matrimonium transeundi facta; quia id impedimentum criminis est quod matrimonium dirimit, sed de illius interfectione, quando alia causa subest, aut ira, odij, vindictae, adulterij.

Breuiter dico primo, uxoricidium impedire, sed non dirimere matrimonium. Ita omnes. Probat textus c. interfectores 33. q. 2. & ex c. admonere 33. q. 2. & c. quicunque, eade causa, & quest. Quod verum est, etiam in adulterio deprehensam occidat, quauis per leges civiles impune fiat. Secus esset si occideret auctoritate iudicis, iam conuictam, & per sententiam condemnatam, quia in eo euentu per se loquendo culpa vaecat, & impedimentum inductum solum est in poenam criminis uxoricidij.

Dico secundo hoc impedimentum non incurtere vxorem virum suum interficientem. Ita multi, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 16. n. 6. Probat, quia textus iuris Canonici hoc impedimentum statuens de solo uxoricidio loquuntur. Neque est eadem ratio de viricidio, quia viricidium est rarissimū, & vxores non sunt prona ad id, imò sunt timidae; vxoricidium verò frequens esse solet, & viri sunt audaciores, & procliuiores ad istud delictū perpetrandum. Firmat exemplo raptoris feminam, cuius poenas non extendi ad viri rapticem videtur ob eandem rationem concedendū. Quare ius voluit impedimento uxoricidij, punire non tam grauitatem criminis, quam facilitatem viri ad id exequendum.

Contrarium sentit Basilius lib. 6. c. 14. cum Rebello lib. 3. de matr. q. 18. §. de uxoricidio. Quia putat eandem poenam impositam esse feminam virum interficienti, quod probat ex c. 1. de dimortis, & habetur in c. si qua mulier 31. q. 1. femina propter insidias mortis, quas merito tendit, si ille se defendendo alium occidit, priuatur spe coniugij. Verum hoc non obstante manifestū est, quia, ut ait ibi Glossa, casus in specie fuit de quadam muliere, quae viuentem marito adulterata est cum quodam, quae mortuo marito in virum accepit. Vnde ibi est sermo de impedimento criminis, quod matrimonium dirimit, de quo infra disp. 33. sectionibus

sectionibus quinque; non verò de viricidio contracto ex ira, vel odio, vel ex alia causa, de quo nunc est sermo

SECTIO VIII.

An leges statuentes praedicta duodecim impedimenta, adhuc vigeant, & ligent, egeantque dispensatione, & quis dispensare queat.

Circa primum certum est consuetudine legitime praescripta posse abrogari impedimenta. Oportet examinare an ita factum sit. De impedimentis dirimentibus constabit ex singulis suo loco, adhuc vigere. De impedimentis impediens tantum hic examinandum est.

Dico ergo primo ex impedimentis impediens tantum, octo illorum iam consuetudine praescripta esse abrogata, & ita nullum esse peccatum cum illis contrahere absque vlla praescripta dispensatione. Haec autem sunt Catechismus, incestus, raptus sponsatae, uxoricidium, susceptio propriae sobolis, Presbytericidium, poenitentia publica, vel solemnis, & coniugium cum Moniali. Ita grauissimi & complures Doctores, quos citat & sequitur Sanchez lib. 7. disputat. 17. Coninch disputat. 30. dub. 3. Basilius Ponce lib. 6. cap. 14. Gaspar Hurtado disputat. 25. difficultat. 1. & alij. Probat id, quia Doctores antiqui & recentis, & sanè insignes, qui in diuersis orbis partibus scripserunt & versati sunt, eam consuetudinem legitime praescriptam esse testantur, consciis ac conuictibus Praelatis, praesertim Nauarrus, qui multas, & longè inter se distitas regiones peragravit, & Romae tandem diu moratus, quò ex vniuersis orbis partibus dissoluendae haec quaestiones deferuntur. Hic enim in summa Latina, quam edidit octogenarius, affirmat cap. 22. numer. 75. loquens de incestu, & numer. 84. loquens de aliis impedimentis se in tanta aetate, nec vidisse nec audisse perit dispensationem, & ita eam consuetudinem praescriptam, ne dispensatio necessaria sit. Igitur nullius culpae rei sunt, qui affecti aliquo ex his octo impedimentis matrimonium absque dispensatione ineunt. Patet consequentia, quia si consuetudo viguit ut cum his impedimentis nulla petita dispensatione matrimonium ineatur, prorsus vacat culpa illud inire; quia consuetudo praescripta vires habet ad abrogandam legem Ecclesiasticam, ut constat ex cap. final. de consuetud. & nos ostendimus supra disp. 21. sect. vltima.

Dico secundo alia impedimenta, nempe Ecclesiae veritum, tempus feriatum, sponsalia, & votum obligare sub culpa mortali; tempus verò feriatum quoque, non quoad matrimonij contractum, sed quoad benedictiones nuptiarum obligare sub mortali. Constat id ex his, quae dicta sunt, dum singula ista exposuimus impedimenta, vnde nequeunt non obseruari, nisi legitima praecedat dispensatio.

Circa secundum, quis circa praedicta omnia impedimenta dispensare queat. Certum est in omnibus illis posse Papam dispensare, ob eius supremam plenitudinem potestatis. De Episcopis verò est disceptatio. Omissis aliorum dicendi modis,

Dico primo in impedimento interdicti Ecclesiae posse Episcopum dispensare, quando ipse, vel inferior matrimonium interdixit, secus si superior. Patet, quia inferior nequit legem superioris tollere, nec moderari, ut constat ex cap. inferior dist. 21. & cap. ne

SECTIO VII.

De susceptione propriae sobolis, Presbytericidio, Poenitentia solemnibus, & coniugio Monialis, quae sunt nonum, decimum, & duodecimum impedimentum tantum impediens.

1 Quod si suscipit in Baptismo, aut in Confirmatione prolem ex propria vxore, quando fit ex malitia, id est, ex intentione negandi debitum vxori propter cognationem spiritualem cum propria vxore contractam, ex eo quòd fuerit eius pater, punitur poena prohibitionis matrimonij. Huic enim mortua coniuge prohibetur cum alia contrahere, cap. de eo 30. quest. 1. Hoc autem intelligitur quando extra necessitatem hoc facit, nam in necessitate sicut non priuatur priuatione debiti, ira nec impeditur. Hoc igitur impedimentum nonum est, neque indiget maiori explicatione.

2 Decimum impedimentum est Presbytericidium, id est, iniusta occisio Sacerdotis. Huic enim interfectori cap. 2. de poenitentibus, & remissionibus, prohibetur contrahere matrimonium. Requiritur autem, ut sit conuictus de hoc crimine in iudicio, seu in foro externo, & contentioso, iuxta Panormitanum ibidem, quem sequuntur Tolemus in summa lib. 7. cap. 19. & Sà verb. impedimenta matrimonij non dirimentia, numer. 9. vnde interfecto occultus non incurrit hanc poenam.

3 Vndecimum impedimentum est poenitentia solemnibus, seu publica dum agitur. Nam ob graua crimina solebat olim imponi poenitentia publica, & solemnibus, & dum haec durabat, impediatur matrimonium. Sic constat ex cap. antiqua 33. quest. 2. Peracta verò poenitentia matrimonium concedebatur, cap. audiuimus, c. si quis, cum duobus sequentibus 33. quest. 2.

4 Duodecimum, & vltimum impedimentum est coniugium cum Moniali: tentans enim cum tali contrahere, nihil facit, cum matrimonium irritetur professione, & voto solemnibus, de quo infra disputat. 26. In poenam verò tanta temeritatis, ei qui sacram Deo feminam coniungere sibi matrimonio praesumpserat, prohibetur, cum quauis alia contrahere. Id manifestè constat ex cap. hi ergo 27. quest. 1. Sic enim ibi dicitur: Hi ergo qui Sanctimonialibus scientes matrimonio ad iniuriam Christi copulati sunt, iuxta censuram zeli Christiani separantur, & nunquam eis concedatur coniugali vinculo religari, sed in poenitentia lamentis se vehementer dum viuunt afficiant.

Vbi ponderans Glossa illam particulam, nunquam, ait, hoc enim vnum crimen est, quod impedit, & non dirimit matrimonium.

* *

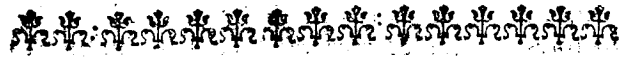

Romani de elect. at propriam, vel inferioris potest.

5 Dico *secundo* non posse Episcopum in sponsalium impedimento dispensare. Patet, tum quia ius est acquisitum tertio, quod nullus præter supremum Principem auferre potest. Tum etiam, quia ob hanc rationem negant Doctores posse Episcopum relaxare iuramentum tertio præstitum, nisi turpitudine ex parte illius tertij reperitur. Tum denique, quia iure Põtificio hoc reseruat, ut constat ex *c. ex litteris 2. de sponsalibus*, ubi præcipit Papa Episcopis ut compellant ad sponsalium fidem seruandam, in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare.

6 Dico *tertio* nec posse Episcopum dispensare in voto si fuerit religionis, vel castitatis absolutè. Constat, quia eiusmodi vota sunt ex reseruat à Sede Apostolica. Circa alia verò vota non reseruata, constat habere potestatem Episcopos ad dispensandum.

7 Dico *ultimo* in omnibus aliis impedimentis solum impedientibus, dato, sed non concessio, quod vigeant, & persistant in suo robore, verius esse posse Episcopum in illis dispensare. Ita cum multis Sanchez *disp. 17. num. 15.* & probat, quia tamen nullum ius id exprimere videatur, nisi de incestu, *c. p. 2. de eo qui cognouit conjug.* at consuetudo interpretatur ex similitudine rationis extendi ad alia quoque impedimenta.

DISPUTATIO XXIV.

De primo impedimento erroris, matrimonium dirimente.

EPLICATURVS iam impedimenta dirimentia, initium sumo ab impedimento erroris omnium primo. Nomine erroris iudicium posituum falsum ac peruersum significo, veram rei cognitionem omnino tollens. Quod ideo dicitur pugnare cum matrimonio, quia aufert eius causam, videlicet consensum: nam errantis nullus est consensus, cum actus voluntatis sine actu intellectus esse non possit; error autem aufert actum intellectus debitum, cum ponat peruersum iudicium, ex quo sequitur consensus voluntatis diuersus ab eo, qui sequeretur ex vera & recta cognitione & iudicio. De illo igitur quando dirimat matrimonium, & quando non, in hac disputatione est examinandum.

SECTIO I.

Utrum error persone dirimat matrimonium.

PRæmitto quod attinet ad præsens impedimentum, in matrimonij negotio triplicem errorem esse distinguendum ex parte obiecti, *primus* est personæ, seu circa personæ substantiam: ut cum quis existimat se contrahere matrimonium cum certa quadam persona, contrahit verò cum alia. *Secundus* est qualitatis inpræsecæ, videlicet pulchritudinis, vel virginitalis, vel honestatis, cum quis eam cum qua contrahit putat esse pulchram, vel virginem, vel probam; est autem corrupta, aut improba, aut scæda. *Tertius* est error qualitatis extrinsecæ, seu fortunæ, nempe diuitiarum, cum eam putet esse diuitem, pauper autem est. De errore personæ in hac sectione videndum est an dirimat matrimonium.

Ratio dubitandi est *primo*, quia in aliis contractibus error circa materiam, qui videtur esse circa substantiam, non eos irritat; valida enim est venditio qua venditur sericum Cæsaraugustanum pro Valentiino, dummodo sit eiusdem valoris & vtilitatis; ergo idem dicendum in matrimonio.

Secundo, alia Sacramenta non irritantur errore personæ, ut patet in Baptismo; & etiam in absolutione sacramentali, quæ valida est data Petro, quamuis Sacerdos existimet esse Paulum; ergo cum pari errore valebit quoque matrimonium.

Tertio, venditio equi facta Ioanni, quem vendens putat esse Iacobum, est valida etiam cum dicto errore personæ; ergo idem dicendum de matrimonio.

Ultimo obiicitur ex *causa 29. quest. 1* si error personæ consensum excludit, non fuisse conjugium inter Iacob & Liam: nam Iacob non consenserat in Liam, sed in Rachel; septem siquidem annis pro Rachel seruiert, Cum ergo eo ignorante Lia esset sibi supposita, non fuit conjugium inter eos, si error personæ consensum excludit, quia non in eam consenserat, sed in Rachel.

Certa tamen doctrina est omnium Theologorum, errorem personæ matrimonium dirimere: ut expressè definitum est *causa 29. quest. 1*. Ratio à priori est, quia sicut sine consensu in matrimonium nullum matrimonium est, ita sine consensu in hanc certam & determinatam personam, nullum cum ea matrimonium est: at qui errat, non consentit in eam, cum qua re ipsa contrahit; consensus enim eius totus fertur in aliam quam adesse putat, non adesse autem, unde error personæ dicitur. Firmatur, quia in aliis contractibus est certa doctrina Theologorum, quando contingit in altero contrahentium esse errorem circa substantiam rei, contractum esse omnino irritum: quia deest substantialis consensus, nam non consentit in illam rem, sed in aliam, quam putat subesse illis accidentibus. Ut si venditor gemmam putet esse vitrum, & pro tali vendat, emptor re comperta tenetur ad restitutionem gemmæ, vel ad iutum eius prerium, prout de nouo inter eos conuenit; quia venditor non consentit in alienationem gemmæ, sed vitri. Similiter si venditor vendat vitrum pro gemma; quia emptor non consentit in emptionem vitri, sed gemmæ, quam putat esse sub illa specie. Igitur idem dicendum in contractu matrimonij esse nullum, quando est error personæ, seu circa substantiam personæ ex defectu consensus.

Hanc doctrinam Theologorum communem verissimam iudico, Ad eius tamen maiorem explanationem obseruo duplicem errorem in hac re distinguendum. *Primus* est antecedens operationem, vel contractum, qui ita dat causam contractui circa substantialem, ut sine illo nullo modo fieret. Unde est causa nolendi actum, quem quis sciret, noller. *Alter* est concomitans, seu incidens, id est, ita se habens, ut fieret etiam ipse contractus, licet talis error non esset. Ideo enim dicitur concomitans, quia ab actu non desisteret quis, etiamsi non erraret.

Dico ergo *primo*, euidens esse priorem antecedentem errorem personæ dirimere matrimonium, Patet, quia personæ contrahentium sunt ipsum primariu & essentialè obiectu, & materia circa quam necessaria, contractus matrimonij; sicut res empta contractus emptionis: ergo error circa ipsas facit actum omnino inuoluntarium, atque adeò irritum; quia facit ut consensus essentialis, siue qui fertur in substantiam ipsius contractus omnino desit: non secus ac si alicui volenti emere triticum, obtruderetur hordeum, esset talis emptio omnino nulla; quia ipse

nullo modo consensit in emptionem hordei, sed solius tritici: quia solum triticum fuit essentialè obiectum terminatiuum consensus ipsius, & non hordeum.

6 Dico *secundo* prædictum errorem antecedentem, etiam si esset crassus, & facilè vincibilis, dirimere matrimonium. Probo, quia tametsi talis error facile vincibilis non sufficeret ad culpam tollendam; sufficientes tamen est ne sit actus verè voluntarius, unde efficit actum omnino non voluntarium; ergo ex defectu voluntarij talis contractus matrimonij erit in eo euentu nullus: nam matrimonium necessariò ac essentialiter debet esse positiuè voluntarium. Firmo, quia error vincibilis, tametsi sufficiat ad peccandum, non tamen ad validè contrahendum; quia ad peccandum sufficit se exponere periculo faciendi contra præceptum, cui periculo se exponit qui cum errore, vel ignorantia vincibili peccati operatur: ad validè autem contrahendum cum aliqua, v.g. cum Francisca, non sufficit se exponere periculo contrahendi cum illa, sed requiritur voluntas verè contrahendi cum ea, quæ voluntas nõ constat cum errore illius personæ, quamuis vincibili; nisi errans habeat voluntatem contrahendi cum persona sibi proposita, quæcumque illa sit, quod rarissimè, aut nunquam contingit in contractu matrimonij.

7 Dico *tertio*, si error personæ sit concomitans, verius esse dirimere matrimonium. Ut si cum Francisca contrahas, putans esse Mariam, esto si scires esse Mariam, libentiùs contraheres. Ita Sanchez cum aliis *lib. 7 disp. 18. n. 6*. Ratio est, quia tametsi prædictus error non efficit inuoluntarium, quia non est causa alicuius repugnantis voluntatis, cum per accidens se habeat ad actum; efficit tamen actum non voluntarium, quia non potest esse actu volitum quod ignoratum est; atque adeò etiam hic error tollit consensum de facto circa hanc determinatam personam, cum qua solum quis intendit contrahere; atque ideo est error substantialis, tollens substantiam matrimonij. Talis enim determinata persona saltem terminatiuè est de substantia istius contractus matrimonialis: nam cum per ipsum ad dei quis sui corporis dominium alteri personæ ad indiuiduam vitæ societatem, expedit valde ut cognoscat eam personam in particulari. Unde, ut rectè notauit Gabriel Vasquez *1. 2. disp. 30. cap. 4. n. 30*. matrimonij contractus requirit positiuum & expressum voluntarium, nec sufficiens est interpretatiuum; tum ratione suæ excellentiæ, tum maximè, quia indissolubilis omnino est; in quo multum præstat cæteris aliis contractibus.

8 Obiicit contra hoc tertium dictum Comitoli *lib. 1. q. 121*. contrarium sentiens, talem contractum cum eo errore comitante non esse inuoluntarium, quia contrahens qui falsò putat se contrahere cum Maria, ita est affectus, ut etiam si sciret eam esse Francisca, eodem modo contraheret; ergo non contrahit cum ea inuoluntariè; ergo talis contractus non est irritus. Respondeo, tametsi iste contractus non sit inuoluntarius positiuè, est tamen inuoluntarius saltem negatiuè, seu non voluntarius, quia deest consensus præsens in eam; quod satis est ut irritus sit. Si verò etiam de præsentem ita se haberet ut diceret, puto hanc esse Mariam, contraho tamen cum ea, licet sit Francisca, tunc fateor ipsum contrahere validè, sicut etiam valeret, si quis quouis errore laborans, actu intenderet cum proposita persona præsentem contrahere, qualiscumque demum illa esset; non secus ac si cum quis rem præsentem, quam falsò credit triticum esse, intenderet emere, qualiscumque demum esset, verè & validè emeret hordeum, quia verè in illius emptione

consentiret; quia intendit emere quæcumque granum sibi propositum, quod falsò credit esse triticum. Itaque si sit actualis intentio circa mulierem præsentem, qualiscumque illa existimetur, censetur contractus plenè voluntarius. Dixi, si sit actualis intentio; quia non sufficit contrahentem habitualiter ita affectum esse, ut vellet hanc fœminam ducere, etsi sciret non esse Francisca; quia voluntas in ratione habitualis, siue solum sub conditione ponenda, nihil actu operatur, nec facit actum voluntarium: sicut in alio exemplo ementis hordeum falsò credentis esse triticum, non sufficit eum habitualiter ita affectum esse ut vellet hoc granum hordei emere, etsi sciret non esse triticum; ob eandem omnino rationem.

Ad argumenta initio sectionis adducta.

9 Ad primum iam dixi supra etiam in aliis contractibus errorem circa substantiam reddere illos inuoluntarios, quia deest substantialis consensus. In illo verò casu adducto, dico errorem non esse circa substantiam, sed circa qualitatem, seu conditionem accidentariam materiæ, quæ emi intenditur; nam solum emens intendit emere sericum quod sit tanti valoris, & vtilitatis, & ob id valida est illa venditio. Quod si emens restringeret suam intentionem ad qualitatem emendi, scilicet sericum Valentinum, & non aliud, tunc non esset valida venditio serici Cæsaraugustani; quia cum voluntas emendi dependeat à conditione, si conditio quæ est obiectum voluntatis, deficit, pariter deficiet voluntas emendi, quæ necessaria est ad contractum emptionis, & venditionis.

10 Ad secundum, concessio antecedente, negatur consequentia, ob manifestam disparitatem: quia in aliis sacramentis minister solum ordinariè ac communiter intendit baptizare, vel absoluer personam præsentem, quæuis illa sit. At contrahentes non intendunt sic contrahere cum persona præsentem, sed solum cum tali determinata persona. Si verò contrahentes intenderent contrahere cum persona præsentem, quæuis illa esset, validum esset matrimonium ex hac parte. Sicut è contrario nullus esset Baptismus, neque absolutio sacramentalis, si sacerdos noller baptizare, vel absoluer personam præsentem, nisi talis determinata sit. Quod non bene faceret si sic coarctaret suam intentionem; quia debet minister illorum sacramentorum verè intendere personam præsentem, & propriè administrare, quæcumque illa sit, cum eius intentio esse debeat baptizare, seu iustificare istum præsentem prout peccatorem, & indigentem illo remedio salutis.

11 Ad tertium similiter dico esse disparem rationem, quia in illa venditione error non tollit obiectum primarium, seu præcipuè intentum, quod est valde notandum ad totam hanc doctrinam, sicut in matrimonio: nam in vendente obiectum præcipuum & quasi essentialè, quod ipse præcipuè intendit, solum est tradere equum alteri, prout præcisè est tradens pretium; quod verò sit talis, aut talis persona, est ad vtrumque, venditorem scilicet, & emptorem per accidens, & parum referens ad intentum. At secus est in matrimonio, in quo ex eo quod finis & status eius ad felicem euentum id petant, multum refert, quod sit cognita talis determinata persona, atque adeò ea est præcipuè intenta, unde & est obiectum essentialè terminatiuum. Ex quo fit ut error in ea prout tali, non sit in re quæ se habet per accidens, sed omnino per se, & ut de substantia; unde & quod substantialiter immutet, & tollat obiectum essentialè, & sic etiam consensum. Cuius rei ratio à priori sumitur ex differentia inter matrimonium, & cæteros contractus; nam iustitia commutatiua, ad quam cæteri contra-

ctus pertinent, qui onerosi sunt, ut emptionis, & venditionis, solam æqualitatem inter rem & pretium, & rei venalis usum, ac commoditatem respicit; atque ideo abs re illorum est, sitne error in persona vendente, cui venditur, dummodo æqualitas pretij, idem usus, & commoditas seruentur: unde talis error eos contractus minimè viriat. At matrimonij contractus per se primò respicit indiuiduas personas mutuam corporum traditionem præstantes, ut potè quæ ad eius substantiam valde conducunt; & ideo in eo error personæ est circa substantiam, & ipsum verè dirimit.

Ad vltimum respondeo idem quod in dicta causa 29. q. 1. ubi sic dicitur, Consensus alius est præcedens, alius subsequens, Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in indiuiduam vitæ consuetudinem vterque consentit: subsequitur, quando post concubinalem, siue fornicarium coitum consentiunt in idem, Iacob ergo, & Liam non fecit coniuges præcedens consensus, sed subsequens, nec tamen ex primo concubitu fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit, & illa vxoris affectu sibi debitum persoluerit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis se sibi iure copulatum, Hæc in specie textus, Vbi Glosa declarans prædicta vltima verba, pronunciat, fuisse tunc consuetudinem, maiorem primo nuptui tradere, & ideo Iacob primò consensit affectu maritali in Liam, quam in Rachel.

SECTIO II.

An error personæ dirimat iure naturæ matrimonium, an potius solo iure Ecclesiastico,

Certum est, prædictum errorem non dirimere matrimonium iure aliquo diuino, quia de eo iure nullibi constat. Quæstio ergo est, an dirimat illud iure naturali.

Non dirimere iure naturæ, probari potest.

Primo, quia matrimonium contractum ex metu graui iniuste illato non est irritum iure naturæ, ut ostendimus supra disp. 17. sect. 10. ergo nec matrimonium contractum cum errore personæ.

Secundo, si alicui donatur aliquid titulo eleemosynæ, qui reuera non est pauper, sed paupertatem fingit, adhuc valida est donatio iure naturæ, quia qui eleemosynam confert, respicit Deum, cuius in iuribus confert, & tamen paupertas est circumstantia necessaria, & substantialis eleemosynæ, circa quam debet non esse error; ergo similiter in matrimonio.

Tertio, errorem personæ dirimere matrimonium iure humano, statutum est cap. unico 29. q. 1. ubi expressè sic habetur. Error personæ coniugij consensus non admittit. Et subdit, si quis promitteret se venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, nunquid diceret consensisse in aurichalcum? Nunquam volui emere aurichalcum; nec ergo aliquando in illum consensi, quia consensus non est nisi voluntatis. Sicut ergo hic error materiæ excludit consensum, sic & in coniugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat esse. Iure ergo humano id statutum est, non ergo tale impedimentum est iure naturæ.

Verissima tamen est omnium Doctorum sententia,

errorem personæ iure naturæ dirimere matrimonium, sicut & contractum sponsalium. Quare

Dico primò errorem antecedentem impedimentum esse iuris naturalis. Probatum primò, quia iure naturæ matrimonium nullum est sine consensu circa personam cum qua celebratur, ut est per se notum, sed iste non datur præcedente errore personæ; ergo, Secundo prædictus error est circa substantialia, nempe circa corpora tradita, quæ ad matrimonij substantiam & essentiam pertinent; ergo aufert consensum in materiam substantialem contractus matrimonij; quia in hoc contractu corpora determinata sunt materia substantialis, contractus autem in materiam substantialem contractus, ex natura, seu iure naturali ipsius contractus est necessarius ad valorem illius; ergo. Tertio, personæ contrahentium sunt ipsum primarium & essenziale obiectum huius contractus, sicut in emptione est res empta; ergo error circa ipsas ex naturam rei facit actum omnino inuoluntarium, atque ideo irritum iure naturæ. Est igitur error impedimentum iuris naturalis.

Dico secundo errorem antecedentem, etsi crassus sit, ac facile vincibilis, esse quoque impedimentum iure naturæ. Patet, quia tamen si prædictus error non sufficiat ad culpam tollendam, efficit tamen ne actus sit verè voluntarius, quia voluntas vera contrahendi cum tali determinata persona nequit ex natura rei constare cum errore illius personæ quamuis vincibilis; ergo eiusmodi error impedit iure naturæ matrimonij contractum.

Dico tertio, idem dicendum, etsi error sit solum concomitans, Ratio est, quia, ut dixi præcedenti sectione, eiusmodi error facit actum omnino non voluntarium; ergo ex natura rei impedit; quia absque voluntario consensu nequit consistere contractus matrimonij, ut est per se notum.

Dico quarto, errorem personæ irritare matrimonium iure quoque gentium. Probatum, tum quia ius naturæ apud omnes est; ergo error personæ irritat matrimonium apud omnes gentes. Tum maxime, quia ius gentium nihil est aliud, quam commune hominum iudicium, & gentium consensus, quod ex principijs naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem per viam illationis, seu conclusionis elicatur. Vnde ius gentium est quod naturalis ratio inter homines constituit, & apud omnes custoditur æqualiter. At naturalis ratio inter homines constituit, & apud omnes custoditur, ut matrimonij contractus nequeat fieri sine consensu circa personam determinatam in cum qua celebratur; & hunc omnino tollit error personæ; ergo talis error dirimit matrimonij contractum iure gentium. Dixi in hoc & præcedentibus dictis de errore personæ: nam error solius nominis nihil vitiat; si quis enim non in persona, sed in solo nomine erraret, putans eam cum qua contrahit vocari Franciscam, cum vocetur Paula, nihil contractui obstaret, modò aliàs ipsa persona satis ipsi cognita esset. Ex dictis

Colligo primò non posse Papam efficere ut error personæ non irritet matrimonium. Patet, quia non potest tollere ius naturæ, neque supplere consensum contrahentium, ita ut matrimonium absque ipsorum consensu consistat: hunc verò consensum error personæ tollit, ut ostensum est. Quamuis enim posset Ecclesia, vel Papa disponere de quibusdam nostris rebus externis, etiam nobis inuitis; non tamen de nostris corporibus in ordine ad usum matrimonij, quia in eum finem, horum nec directum, nec indirectum habet dominium. Videantur dicta supra disp.

14. sect. 6.

Colligo

8 Colligo secundo, non valere inter infideles matrimonium initum cum errore personæ. Patet, quia non valet inter ipsos matrimonium cum impedimento iuris naturalis, & iuris gentium, quale est hoc.

9 Colligo tertio, sicut in matrimonio ipsum quid, & circa quid, aut materia substantialis contractus iure naturali sunt vir & femina, & ideo eorum ignorantia, vel error facit contractum inuoluntarium, quia facit inuoluntarium; sic in alijs contractibus attendendæ sunt circumstantiæ substantiales cuiusque contractui, quoniam earum ignorantia, vel error facit contractum inuoluntarium, & ideo inuoluntarium.

Ad argumenta opposita.

10 Ad primum, concesso antecedente negatur consequentia: nam error valde distinguitur à metu etiam grauissimo: unde non valet argumentum ab vno ad aliud, quia error circa substantiale, ut ostensum est, tollit consensum necessarium, & reddit omnino inuoluntarium; aufert enim ignorantia quæ est in errore obiectum quasi essenziale terminatiuum. At metus non tollit obiectum, & ideo non reddit omnino inuoluntarium actum: quin potius ratione alicuius utilitatis, quæ versatur in vitando malo eminente, efficit, ut obiectum amplectatur; & ideo contractus omnes tam lucratui, quam onerosi, imò & matrimonium ipsum metu extortum validum est iure naturæ, ut supra demonstraui disp. 17. sect. 3. 4. & 11. At ex errore circa substantiam nihil potest validum esse.

11 Ad secundum negatur antecedens. Verius enim existimo cum Sanchez lib. 7. disp. 18. n. 24. Basilio Ponce lib. 4. cap. 20. n. 18. & alijs, nullam esse illam donationem eleemosynæ, quia paupertas est circumstantia substantialis pertinens ad obiectum eleemosynæ, quæ est subleuatio miseræ in egente, & misero. Nec refert quòd qui eleemosynam confert, respiciat Deum, cuius intuitu confert. Non, inquam, refert, quia respicit Deum ut finem remotum, proximè verò subleuationem miseræ pauperis petentis quæ tribuit speciem actui, & eleemosynæ. Similiter dico, si aliquid donetur titulo consanguinei, vel amici, si reuera non sit consanguineus, nec amicus, vitatur donatio, & non subsistit. Quia cum hæc actio ex sua substantia pertineat ad pietatem, vel amicitiam, qua obseruamus parentes, vel amicis benefacimus, consanguinitas, vel amicitia est circumstantia substantialis eius actionis. Idem dicendum est cum donatur aliquid alicui pauperi titulo sanctitatis, qui sanctitatem simulat, tenetur restituere, quia ea donatio non valet. Ratio est, quia iam ille actus pertinet ad religionem, vel obseruantiam; & licet sanctitas sit accidentalis circumstantia eleemosynæ, est tamen substantialis actui obseruantiam, vel religionis.

12 Ad vltimum, esto tale impedimentum statutum quoque sit iure humano, id non obest quod non sit quoque impedimentum iuris naturalis. Adde ex illo textu non colligi illis verbis apponi nouum præceptum, & ius positiuum, sed solum declarari id, quod est naturæ rationali, & ipsi rectæ rationi necessariò connexum.

SECTIO III.

Utrum error solius qualitatis quando est antecedens, & dat causam contractui, irritet matrimonium.

Pro explicatione notandum est accidentalem qualitatem contractus duobus modis posse com-

parari ad voluntatem contrahentis. Primò ut solum concomitanter se habeat, vel quia nihil de illa cogitauit, neque de opposito; vel quia ita affectus erat, ut etiam si cogitaret, nihilominus actum perficeret. Secundo modo, ita ut animus contrahentis simul feratur in substantiam actus, & in illius qualitatem, tanquam in conditionem, à qua vult pendere contractum; vel saltem error qualitatis dat causas contractui matrimonij, quia aliàs non fieret, si error ille abesset. Quo præmissis, certum est

Primò apud omnes, si voluntas & animus contrahentis circa qualitatem, vel circumstantias accidentarias se habeat primo modo, validum esse matrimonij contractum, etiam si contingat deceptio circa illas, dummodo non sit error circa substantiam. Ratio est, quia prædictus contractus est simpliciter voluntarius; est enim actus absolutus hic & nunc, neque villo modo in sua substantia dependens à conditione, vel circumstantia aliqua extrinseca, neque ex animo contrahentis; cuius optimum signum est contrahentem ad nullam aduertere; igitur validus est omni iure naturali & positio. Neque enim ut dispositio aliqua valida sit, necesse est disponentem omnia vniuersim penetrare, quæ ipsum à tali dispositione retrahere poterant, sed substantialia tantum; alioquin nullus ferè, qui aliquid ab alio acciperet, vel cum alio contraheret, posset esse in conscientia securus, eo quòd iuste timere posset circumstantiam aliquam, vel circa ipsius mores, vel circa aliquid aliud disponentem latuisse, quam si sciret, animum non haberet disponendi. Firmo, quia voluntas contrahendi in eo casu, in quo quis ignoret prædictas circumstantias, non nititur contrariis, neque illis ducitur tunc ad eo pacto disponendum. Vnde si contraria ad eam dispositionem non concurrerunt, neque fuerunt illius causa, neque ignorantia in eiusmodi circumstantiis redens illam inuoluntariam, ac proinde esse omnino validam. Quod rectè addidi intelligi debere, nisi qualitas refundatur in substantiam, seu in personam, quando nimirum ex errore qualitatis erratur circa personam, ut constabit ex dicendis sect. sequenti.

Secundo mihi videtur certum, contractum matrimonij fore etiam voluntarium & validum, tamen si contrahens si ad aliquam qualitatem, vel circumstantiam extrinsecam aduertisset, quæ eum latuit, non contraxisset. Ita notauit noster Molina cum alijs tom. 2. disp. 209. §. secundum est. Qui tamen loquatur in specie de dispositione gratuita ob causam per vltimam voluntatem, aut inter viuos; eadem tamen ratio est in omni alia dispositione, aut contractu. Vnde id patet exemplis: nam si quis vendat rem alicui, nihil cogitans an sit amicus, vel inimicus, qui tamen reuera inimicus est, valet contractus etiam si non vendidisset, si aduertisset inimicum esse; quia ea circumstantia, cum sit extrinseca substantiæ contractus venditionis, non aufert consensum plenè voluntarium. Simili ratione mouetur quis paupertate alterius ad elargiendam eleemosynam, & eam elargitur, quem tamen latent aliæ circumstantiæ, ut esse infidelem, aut prauis moribus, de quibus tunc nihil cogitat, quas certe si cognouisset, nulla ratione eleemosynam elargitus fuisset; nihilominus talis elargitio, vel donatio valida est, quia substantia largitionis eleemosynæ extendit ut miseria & paupertas proximi subleuetur, cui accidentale est & extrinsecum, quòd sit prauus, vel infidelis. Similiter ergo si quis contrahat cum femina, nihil de eius diuitiis, vel nobilitate cogitans, neque de oppositis, valet contractus matrimonij, quamuis si aduertisset ad nobilitatem, vel paupertatem, non contraxisset.

Tertio

4 *Tertio* videtur certum, errorem qualitatis, aut diuitiarum dirimere matrimonium iure naturali, quando matrimonium fit dependenter ab ea qualitate tanquam à conditione. Paret, quia cum tunc deficiat conditio sub qua fit contractus, etiam deficit ipse. Firmo, quia prædicta conditio honesta est, vt, ducio hanc si diues, aut nobilis sit; ergo deficiente ea qualitate, cum deficiat conditio, deficit quoque consensus sub illa præstitus, atque adeo matrimonium erit nullum. Est verò notandum, requiri vt ea intentio apponendi talem conditionem sit actualis, aut virtualis; hæc enim intentio sicut sufficit ad constituendum matrimonium si affirmatiua sit; ita ad dissoluendum, quando est negatiua. Non verò sufficit intentio habitualis. Vnde validum esset matrimonium, licet in hac habituali dispositione esset, vt abstineret matrimonio illo, si nosset fœminam esse pauperem, vel ignobilem.

5 Denique videtur constans apud Doctores, si error qualitatis, vt nobilitatis & diuitiarum sit tantum concomitans; vt si quis contrahat cum Maria, concomitanter cogitans esse nobilem, vel diuitem, etiam si reuera sit ignobilis, vel pauper, non dirimere matrimonium. Paret, quia talis contractus consensus est simpliciter voluntarius & absolutus, & independens ab ea qualitate, in quam alio actu concomitanter tantum fertur; ergo validus.

His præmissis restat difficultas de errore qualitatis personæ quando est antecedens, & dat causam contractui, quia ineundo matrimonio causam præbet & motiuum aliàs non ineundo, an tunc dirimat matrimonij contractum.

6 *Medina* de restitutione q. 33. cum aliis affirmat dirimere in foro conscientie matrimonij contractum. Quod probari posset,

Primo, quia contractus bonæ fidei ex dolo ipsi causam præbente initi, sunt ipso iure nulli ob defectum libertatis consensus; ergo idem dicendum de contractu matrimonij, cum nihil sit quod ita consensus postulet, ac matrimonium. *cap. cum locum, de sponsal.*

Secundo, sponsalia irrita sunt ex quocunque errore dante causam contractui vt incantur; ergo & matrimonij contractus.

Tertio, quando est error qualitatis personæ dante causam contractui, nequit esse perfectus consensus in personam, qui requiritur ad valorem matrimonij; ergo.

Quarto, qui elargitur elemosynam alicui non pauperi, existimans esse pauperem, inualidè elargitur, ita vt recipiens teneatur ad restitutionem; ergo qui tradit corpus alicui, v. g. non diuiti, existimans esse diuitem, inualidè tradit.

Quinto, voluntas sequitur apprehensionem intellectus tanquam ducem, vnde eo ipso quo intellectus apprehendit hanc fœminam vt virginem, vel nobilem, vel diuitem, voluntas non consentit in illam, nisi sub tali qualitate cognita; ergo si fit talis qualitatis error, cessabit consensus, atque adeo matrimonium irritum erit.

Sexto, ad valorem cuiuscumque contractus requiritur voluntarium. Constat autem ex Aristotele 3. *Ethic* c. 3. errorem cuiuscumque circumstantie tollere voluntarium. *Vltimo*, metus cadens in virum constantem irritat matrimonium; ergo & dolus, vel error.

Basilij verò *Ponce lib. 4. c. 21. n. 7.* hanc sententiam sequitur, si errans contrahat expressè motus à qualitate circa quam errat, & feratur vnico & eodem actu in eam qualitatem, & in personam, ita vt feratur in personam ea qualitate ornatam. Probat, quia sine con-

sensu non est validus contractus; at sublata ea qualitate, quam contrahens adesse credit, aufertur omnino consensus. Quod sic ostendit, quia mutatà, vel ablata ratione aliqua in obiecto actus indiuisibilis necesse est totam entitatem actus variari: neque enim idem actus voluntatis remanere potest, si aliquid obieci in quod fertur voluntas, varietur, sed actum variari necesse est. At illa qualitas expressè tunc cognita & cogitata in obiecto, & in quam simul eodem actu fertur voluntas, pertinet ad rationem obiecti; ergo eà variata, aut deficiente, destruitur tota ratio illius consensus, atque adeo nihil remanet vnde sit validus contractus. Firmat hoc idem, quia in eo casu talis dispositio virtute est conditionalis ex disponentis intentione, si ea subsistat qualitas, cum animus contrahentis expressè nitatur illi qualitati, & eà qualitate moueatur, ac ducatur ad contrahendum. At constat si quis sub ea conditione expressè contrahat tali conditione non subsistente inualidum esse contractum. Igitur idem dicendum in hoc alio casu, cum in eo consensus sit virtute conditionalis. In hac re,

Dico *primo*, si qualitas in qua erratur, opponatur per modum conditionis in ipso contractu, atque ideo vnico actu feratur in substantiam & qualitatem contractus, tunc certum videtur esse irritum matrimonij contractum. In hoc sensu veram iudico sententiam Basilij, & probat argumentum in eius fauorem adductum. Ratio est, quia tunc deficiente ea qualitate, deficit conditio, sine qua non præbet contrahens suum consensus, hoc verò deficiente, quis dicet matrimonium esse validum. Quare si quis contraheret cum aliqua, quia existimabat esse diuitem, vel nobilem, vel honestam, vel virginem, ita vt his qualitatibus ducatur ad contrahendum, & his ita innitatur expressè, aliter non contracturus, cum in hoc casu talis consensus dependeat ab ea qualitate, & illam habeat pro conditione assensus, certum videtur illic inualidum esse matrimonium, si diues non sit, aut nobilis, aut honesta, aut virgo, in foro conscientie si ita res se habeat, & etiam in exteriori foro si probari possit. Neque enim in hoc est vlla differentia fori conscientie, & contentiosi, cum iudicium hoc quo istud matrimonium decernitur inualidum, non innitatur præsumptioni; sed veritate consensus cognita, idem decerneret forum externum. Firmatur hoc dictum facto illo quod narrat Basilij *lib. 4. c. 21. citato n. 13.* se nimirum obtinuisse in quadam causa matrimoniali, vt ex errore in qualitate nobilitatis dissolueretur matrimonium sæpe enim multo antea, & proximè etiam ante matrimonij contractum explicuerat fœmina, se quiduis passuram, & mortem sibi illaturam potius, quam cum certo viro contraheret, si Iudæorum sanguine infectus erat. Vnde cum in viro talis defectus manifestus fuisset, matrimonium declaratum est nullum. Atque huic sententie subdit Basilij, subscripsisse apud Salmanticenses, Vallisoletanos, Toletanos, Complutenses, & Matritenses, viros ex Theologia & Iurisprudencia doctissimos complures, & in Regis curia ferè omnes Iurisconsultos.

Dico *secundo*, hoc non obstante, absolutè loquendo, tametsi prædictus qualitatis error det causam matrimonio ineundo, non dirimere matrimonium. Ita cum multis Sanchez *lib. 7. disp. 18. n. 18.* Lessius *lib. 2. de inst. & iure cap. 17. dub. 5.* Coninch *disp. 31. dub. 1. n. 11.* Gaspar Hurtado *disp. 13. difficult. 2.* & communiter omnes Recentiores. Ratio à priori est, quia contractus matrimonij, per se loquendo, non versatur circa qualitates, sed circa personas contrahentium, & qualitas solum se habet per modum rationis impulsivæ, vel etiam motiue, aut causæ finalis, quæ est omnino

nino accessoria & extrinseca, & consequenter eius error solum facit inuoluntarium secundum quid, nec impedit essentialem consensus, nec perfectum, & simpliciter voluntarium, & consensus circa personam ipsam, quæ est materia substantialis matrimonij. Firmatur, quia cum nihil sit volitum quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessaria ad substantiam & essentiam contractus, ipsiusque intrinsecum finem, sed in accidenti quodam & circumstantia extrinseca; efficit vt contractus sit quoad essentiam & substantiam voluntarius, atque ideo talis simpliciter, inuoluntarius autem secundum quid, & per accidens quantum ad accidens illud, in quo versatur error. Atque id magis constabit ex solutione argumentorum quæ allata sunt pro prima sententia.

9 Nitur etiam huic secundo dicto alio firmo ac forti fundamento: quia modus naturalis tendendi voluntatis in obiectum, absolutè & nullà apposita conditione illud anantis, est magis conformis naturæ ipsius obiecti: vnde quando voluntas eligit statum omnino fixum & indissolubile, vt est professio, & matrimonium, & electio est secundum modum congruentem statui permanenti. At valde incongruum est, ac dissentaneum, statum sumere dependenter ab aliis rebus extrinsecis, & accidentariis, præter eas, quæ sunt de ipsius status substantia. Aliter enim fieret multas professiones & pleraque matrimonia censenda esse irrita, quod cederet in graue damnum & scandalum reipublicæ. Quare dicendum est voluntatem absolutam contrahendi matrimonium sicut & profitendi, eo ipso quòd versatur circa statum eiusmodi fixum, ac perpetuum, includere virtutalem voluntatem status illius eligendi, etiam si erraret in aliis circumstantiis, & qualitatibus accidentariis, & extrinsecis illius status.

10 Dico *ultimo*, spectato etiam iure positio nunquam errorem solius qualitatis, quando non inuoluit errorem personæ, irritare matrimonium, nisi sit error conditionis seruilis, de quo disputatione sequenti. Ita communiter omnes. Ratio est, quia de nullo alio reperitur hoc vilo iure statutum.

11 Ad argumenta opposita pro sententia Medinæ.

Ad primum, negatur antecedens; falsum enim est contractus stricti iuris initos ex dolo, dante illis causam non valere: nam contrarium est certum; quia licet fiant ex causa in qua errauit; illa tamen est extrinseca, & extra ipsorum naturam, quia dolus ipse versatur non circa substantiam contractus, aut materiam, sed circa causam contrahendi, quæ rei est extrinseca & accessoria, & ideo non tollit consensus sufficientem ad naturam contractus.

12 Ad secundum, concesso antecedente negatur consequentia, ob manifestam disparitatem: nam sponsalia cum sint ex se indissolubilia, non ob solum errorem personæ, sed ob multos alios errores irrita sunt. At matrimonium cum sit ex se indissolubile, & constituat statum fixum ac permanentem, non pendet à circumstantiis extrinsecis & accidentariis, sed solum ab iis quæ sunt de ipsius status substantia.

13 Ad tertium negatur antecedens, quia, vt dixi, error qualitatis personæ non impedit perfectum & simpliciter voluntarium, & consensus circa personam ipsam, quæ est materia substantialis matrimonij, tametsi error qualitatis quando est causa contractus matrimonij efficiat inuoluntarium secundum quid: cum hoc autem inuoluntario optimè stat voluntariū simpliciter, quod sufficiens est ad valorem contractus matrimonij.

14 Ad quartum dispar est ratio: nam ille error in elec-

mosyna est circa substantiam illius: nam misericordia, cuius actus est largitio elemosynæ, respicit per se & suapte natura paupertatem illius, cui erogatur. At error solius qualitatis in matrimonio respicit quoddam accidens, nec circa substantiam versatur: non enim matrimonij contractus exterior, & contrahendi consensus interior tendit ex essentia sua in personæ virginitatem, aut diuitias, similemque qualitatem & circumstantiam, tanquam in obiectum, à quo substantia eius dependeat, sed tantum in eiusdem singularis personæ substantiam, quæ eadem est, siue sit diues, siue pauper, siue nobilis, siue ignobilis, siue quauis alia excellenti qualitate prædita sit, siue contrario vitio laboret.

Ad quintum dico, tametsi omnis error sit causa inuoluntarij, non tamen omnis error efficit inuoluntarium simpliciter, sed is solus, qui est circa qualitatem per se, & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam. At si qualitas sit extrinseca, & accidentaria, cum se habeat per accidens ad substantiam contractus, solum inde confurgit inuoluntarium secundum quid. Nam cum nihil sit volitum quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessaria ad essentiam contractus, & ipsius finem, sed in accidenti quodam; efficit vt contractus sit quoad essentiam voluntarius, & talis simpliciter, inuoluntarius autem secundum quid, & quantum ad accidens illud, in quo versatur error.

Ad sextum dico. Aristotelem solum errore, vel 16 ignorantia alicuius circumstantie actionem reddi non voluntariam. Cæterum id intelligi debere de circumstantia quæ pertinet ad substantiam actionem, & de actione, quatenus ab ea circumstantia substantialiter pendet. Nam etiam si ignoretur id, quod secundum substantiam ad actionem non pertinet, non propterea ignoratur substantia actionis. Cum autem substantia actionis non ignoratur, non potest esse inuoluntaria, quia est à principio intrinseco, & cognoscente singula in quibus est. Videatur de hac re Vasquez 1. 2. tom. 1. disp. 30. hanc rem eruditè & acutè tractans.

Ad vltimum, dico non esse simile de metu qui irritat matrimonium quando est cadens in constantem virum. Nam id decreuit Ecclesia, vt vidimus supra, quia tollit perfectam consensus libertatem, non quia voluntarium consensus auferat, sed quia tollit perfectam consensus libertatem. Ad dolus cadens in virum prudentem, vel error quando non est circa substantialia matrimonij, non tollit libertatem requisitam ad matrimonium.

SECTIO IV.

An & in quo casu error qualitatis, aut fortune matrimonium dirimat.

Communis omnium & vera responsio est, dirimere in duobus casibus. Prior est, quando alter coniugum non habet absolutam cum altero contrahendi voluntatem, sed conditionatam tantum, & alligatam ad conditionem qualitatis, aut fortunæ quam in eo requirit, ita vt si desit ei ista conditio, nolit cum eo contrahere matrimonium, siue conditionem quam in eo exigit, exprimat exteriori, siue non exprimat. Ita constat ex præcedenti sectione num. 4. Quia non stante conditione quam interior consensus in matrimonium inuoluit, sicut ille consensus in matrimonium est nullus, ita & nullum est matrimonium.

Posterior

Posterior est, cum qualitatis error in personae redundat errorem. Tunc enim non solius qualitatis error est, sed etiam personae qui matrimonium iure naturae dirimit, ut vidimus supra sectione secunda.

Hinc verò oritur triplex difficultas.

1 Prima est, quando error qualitatis inuoluit errorem personae. Nam Basilius Ponce lib. 4. cap. 22. n. 1. & 2. postquam praemisit Thomam Sanchez, & Aegidium Coninchium valde in eo laborare, & rem ipsam inexplicatam relinquere, docet errorem illius qualitatis refundi in errorem personae, quando & quoties animus contrahentis expressè fertur in personam sub ea qualitate tanquam conditione assensus. Quare quoties consensus fertur in foeminam aliquam conditione vestitam expressè, error refunditur in errorem personae. Quia si desit illa conditio, iam non est illa persona in quam consentit, vestita illis qualitatibus, sed alia longè diuersa.

2 Ceterum dicendum est optimè Sanchez & Coninchium rem ipsam comprehendisse, ac explicasse. Ad cuius maiorem declarationem notandum primò, consensum contrahentium siue sponsalia, siue matrimonium necessariò debere ferri in personam determinatam omnino. Vnde si Petrus contraheret cum filia Pauli, nullam in particulari determinando, si hic plures haberet, inualidè contraheret. Ut autem intendat cum aliqua determinatè contrahere, omnino necessarium est, ut ipsi in particulari determinatè proponatur. Ratio est manifesta, quia voluntas nunquam fertur in incognitum; ergo nunquam fertur in aliquid determinatum, nisi determinatè cognitum, seu ab intellectu sic apprehensum.

3 Praeterea obserua nos duobus modis solere aliquam personam cognoscere singularem de ea conceptum formando. Primò cognoscendo eam in se per eiusdem visum, aut familiaritatem, quae etiam per litteras haberi posset, Secundo cognoscendo eam solùm secundum aliquam qualitatem, qua nobis ab aliis descripta est.

4 His praemisissis dico cum Sanchez lib. 7. disp. 18. n. 26. & Coninch disp. 31. dub. 1. n. 13, solius illius qualitatis errorem inuolueret errorem personae, quae determinat intellectum contrahentis, ut certam & determinatam omnino personam concipiat, cum qua hic & nunc intendit contrahere, eamque distinctam ab ea cum qua externè celebrat contractum. Ratio est, quia errorem qualitatis inuolueret errorem personae in casu praesenti, nihil est aliud, quam illum esse causam cur quis credat hanc personam cum qua externè contrahit esse aliam quam reuera sit, ita ut verum sit ipsum non intendere cum hac contrahere, sed cum ea quam hanc putat esse, hoc autem in solo illo casu fit; ergo. Firmo, quia, ut notauimus, consensus contrahentium necessariò debet ferri in personam omnino determinatam. At ut quis intendat cum aliqua determinata contrahere, omnino necessarium est ut ipsi in particulari determinatè proponatur. Igitur nunquam error qualitatis quae non designat personam omnino determinatam, inuoluet errorem personae; quia illa qualitas nequit intellectum inducere, ut determinatam personam concipiat, vel voluntati proponat. Hinc

5 Colligo primò, cum quis aliquam personam in se verè cognoscit, falsitatem qualitarum quantumuis particularium quae putantur inesse, non inducere errorem personae. Quia harum narratio non efficit ut alter concipiat hanc aliam esse personam, quam reuera sit, sed ut concipiat ei inesse alias qualitates, quam reuera sint.

6 Colligo secundò, si dubium sit, an cognitio illa per-

sonae tanta sit, ut falsa de ea narratio non possit inducere errorem personae; tunc videndum esse an personae cognitio in se praecesserit illam narrationem, an verò econtra; nam tunc prior cognitio est praerenda. Patet, quia cum quis successiue diuersas cognitiones eiusdem personae, siue veras, siue falsas, accipit: prima est ceteris paribus praecipue attendenda: quia per illam ipse conceptum certae personae sibi formauit, quem per reliquas cognitiones, nisi sint longè euidetiores, non mutat, sed has personae primò conceptae conuenire credit, nisi aduertat inter eas repugnantia: vnde inter diuersas successiuas cognitiones, prima est, quae praecipue voluntatè determinat. Explicatur id manifesto exemplo: nam Petrus, v.g. incidit in aliquam personam sibi incognitam, agit aliquantulum cum ea; deinde mittit ad eum secundogenitam, & iste ducit eam credens esse primogenitam, est manifestè error personae; quia intentio ipsius absolute fertur in primogenitam sibi promissam. Quod verum est etiam si primogenita iam esset defuncta; quia inde non fieret ut secundogenita esset illa cum qua sponsus intendit contrahere.

7 Secunda difficultas est, quid sit dicendum in eo casu quem affert Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 1. q. 4. n. 5. vbi refert quendam à Petro, v.g. petiisse in uxorem ipsius filiam secundogenitam valde pulchram; Petrum verò negasse, sed promississe ei primogenitam iuueni ignotam, iuuenis petiit eam ostendi cuidam amico, à quo de illius pulchritudine certior fieret; dictus Petrus pater dolosè filiam secundogenitam ostendit amico, eo quod primogenita deformis esset; iuuenis ergo instructus de foeminae pulchritudine, eoque errore ductus cōtraxit cum primogenita; existimans esse eam quae amico exhibita fuerat: dubitatum fuit, an solius qualitatis error esset, atque adeò matrimonium valeret. Respondit Tabiena fuisse errorem solius qualitatis, quia iuuenis non poterat contrahere cum secundogenita, quam negauerat pater, & solùm ei concesserat primogenitam. Basilius verò lib. 4. cap. 22. n. 3, existimat, etiam si illam prius negasset pater, non rectè respondisse Tabienam, sed esse errorem qualitatis refusum in errorem personae. Quia cum non fuerit amico ostensa primogenita, non potuit matrimonium subsistere cum ea quae non fuit ostensa. Ceterum mihi videtur Tabienam rectè respondisse, solius qualitatis fuisse errorem; quia non potuit consensus iuuenis dirigi in secundogenitam, ea quippe denegata fuerat illi, & sola primogenita concessa; ergo verè direxit consensum in primogenitam sibi oblatam; ergo solum fuit error circa eius pulchritudinem. Ita Sanchez disp. 18. n. 35. & Coninch disp. 31. n. 18.

Sed adhuc circa eundem casum dubitat Tabiena 9 quid dicendum esset si secundogenita non fuisset denegata; atque casum dubium, & videri errorem personae. Ceterum ipse existimo quod fuisset validum matrimonium; quia intentio iuuenis semper ferebatur in primogenitam sibi promissam, quam falsò credebatur amico ostensam, & esse pulchram,

Tertia

10 Tertia difficultas est, quid dicendum esset, si pater plures filias habens, nullam in particulari promississet, sed vnam ex pluribus, & tunc vnam ostenderet amico, & aliam traderet. Respondeo cum Sanchez cit. si pater vnam ex suis filiabus ostendisset, & altera tradidisset, inualidum fore matrimonium. Ratio est, quia iuuenis intentio determinata fuit ad filiam ostensam, cum ad nullam aliam potuisset determinari, ut videtur manifestum.

11 Urgebis, quid esset dicendum, si pater ostendisset aliquam filiam non suam, & suam tradidisset, validum ne esset matrimonium? Dico cum Coninchio citato, inualidum fore matrimonium, siue pater dedisset vnam ex suis filiabus, siue illam quam ostendit. Ratio est, quia iuuenis intentio in nullam determinatè potuisset ferri: non in illam ostensam, quia ille nullam aliam ducere intendebat, nisi filiam illius patris; neque etiam in filiam illius, cum ostensa non esset; & nulla maior esset ratio cur determinaretur in vnam, quam in aliam: at, ut supra dixi, consensus contrahentis necessariò debet ferri in personam omnino determinatam.

12 Ex his colligo non esse errorem personae, si quis mentiarur, dicens se esse vnigenitum, v.g. Ducis Gandia, si reuera eius filius sit, tamen si alios habeat filios. Ratio est, quia cum non erreretur in filiatione, non erratur in persona, sed in sola illa qualitate, seu potius negatione aliorum filiorum. Aliter verò dicendum, vbi quis dicit se esse primogenitum talis ducis, cum sit secundogenitus; quia ea nota indicat praescriptum ac determinatum filium.

SECTIO V.

An peccet qui per dolum, vel errorem qualitatis, v.g. virginitatis, inducit alium ad matrimonium.

1 Vbi hoc quasi affine praecedentibus visum est mihi hoc loco examinare. Et quidem in genere loquedo, videtur esse grauis culpa, si ex dolo, vel errore qualitatis emergat alteri graue damnū, ut quod mulier, vel vir sit valde ignobilis, vel pauper, cum oppositum putetur. Addo tamen fortè excusari à peccato mortali, quia id iam est ita in vsu, ut omnes sciant solere in matrimoniis intercedere eiusmodi fraudes, vnde videntur eo ipso contrahentes ce tere iuri suo. Vfus enim communi contrahentium assensu receptus est, ne contrahentes, vel mediatores detegant propria vitia, seu defectus, vel eorum quorum mediatores sunt. Quod vulgare prouerbum testatur, *No ay casamiento pobre, ni noua fea*. Vnde vniciueque contrahentium incumbit ut aliunde fiat certior: iam enim nouit, vel nosse debet nullum ex ipsis contrahentibus suos defectus detectorum, vnde hac in re aequa est vtriusque conditio, & ideo nulla videtur esse iniustitia.

2 Est verò peculiaris difficultas de speciali dolo, seu errore in casu satis frequenti, nempe quo puella, aut eius parentes, vel alij qui sciunt ipsam non esse virginem, & tamen eam tradunt viro qui eam virginem credit, nec eam nubet si aliàs virginem non esse illi notum esset; peccat ne isti mortaliter.

3 Pars affirmans videtur esse Nauarri cap. inter verba in 2. elitione, conclus. 1. corollario 15. numer. 60. & Soti in 4. d. 29. quest. 2. a. 3. post 3. conclusionem. Probari potest

Perex de Matrimonio.

Primò, quia matrimonium est quaedam instar venditionis species, vbi vir est quasi emptor, & mulier venditrix: at venditor lege iustitiae tenetur vitia rei venditae saltem latentia indicare emptori, ut cum D. Thoma 2. 2. q. 77. a. 3. docent omnes. Imò & vitia manifesta, quando emptor ignorantia inculpabili laborat. Igitur peccat lethaliter contra iustitiam sponsa quae ut virgo nubit celans illud vitium, & intercessores similiter in tali matrimonio.

Secundo, praedicta sponsa vtens medijs ne vir percipiat defectum virginitatis, significat factis & signis esse virginem, cum tamen non sit; ergo mentitur, & decipit virum; cumque sit deceptio in re notabili, erit mendaciū perniciosum, atque ideo culpa lethalis. Nec valet respondere, neminem teneri se prodere. Non, inquam, valet, quia id intelligunt Doctores verum esse, quando coactus & citra suam voluntatem constituit se in aliquo statu. Ceterum in casu praesenti voluntate sua eligit foemina illa nubere, ac decipere. Igitur tenetur vel ab eo matrimonio discedere, vel vitium suum patefacere quo vitetur alterius deceptio.

Tertiò, praedicta sponsa de futuro merito tenetur restituere, nec posset retinere arrhas sibi debitas, seu, quod vulgò dicitur, *el escreiz*. Nam cum datur ob virginitatem honorabilem, vt exprimunt Notarij in publicis instrumentis; cessante ea causa donationis, cessabit etiam eius effectus, & sic non poterit eas retinere in conscientia; ergo signum est iniustitiae peccatum commississe.

Vltimò, si vir initiatus sit Ordinibus sacris volens priuilegio clericali frui, si talem defectum virginitatis in sua muliere perciperet, id aegerrimè ferret priuilegiū Clericale per bigamiam amittens, ipsamque vel interficeret, vel ea relicta ad Indos proficisceretur, vel asperrimè tractaret, vitamque discordiis plenam ageret; ergo tutius est, ut talis foemina illi non nubat, nisi patefacto defectu.

Dico primò, certum videri, si probabile sit ac verisimile maritum habiturum illius defectus virginitatis in sponsa sua notitiam, & aegerrimè laturum, ac vitā discordiis plenam acturum, ac malè vxorè tractaturum, esse peccatum mortale contra charitatem illi nubere, eo tacito defectu. Patet, quia datur grauis occasio & causa actiua scandali, ac multorum criminum, quod virgam occidat, vel deserat, vel immaniter tractet; quae damna utpote grauissima saltem lex charitatis vitare obligat. Vnde merito Nauarri citat. dixit se in hoc casu non audere oppositum alicui consulere.

Dico secundò, si praedictum vitium, vel defectus virginitatis ita benè ceterur per aliqua remedia adhibita, ut non sit periculum quod vir rem deprehendat, nullam esse culpam tegere illum defectum, vel alijs medijs aliàs licitis, uti ad illum tegendum. Ita benè Sanchez noster lib. 6. de matrimonio disput. 27. num. 9. Moueor hac efficaci ratione, quia absolute non fit in eo contra iustitiam, nec contra charitatem; ergo ibi nullum est peccatum.

Primam partem antecedentis non esse contra iustitiam probò, quia cum omnes sciant solere in matrimonijs vtrò citroque intercedere similes fraudes, nec esse in vsu ut contrahentes manifestent vitia sua, eo ipso videntur cedere suo iuri quoad hoc, nec per eum dolum graui saltem iniuria affici, sed quisque sibi caueat, & aliunde certior fiat, & aequa est vtriusque conditio, quia nec vir solitus est vitia quae patitur manifestare; ergo non fit contra iustitiam, quae non violatur scienti & volenti, & vbi est aequa vtriusque conditio. Firmo, quia durum esset, ac onus intolerabile praedictas foeminas cogere ut inuuptae permanerent. Et vix audebit aliqua pro-

prium vitium detegere, & eo detecto nulli nisi infimæ sorti viro nubet.

Secundam partem antecedentis, non esse contra charitatem patet, quia cum durissimum sit cogere istas puellas manere semper innuptas cum periculo maiorum damnorum; & sic durius adhuc cogere eas vt detegant tam graue vitium cum tanta infamia; neque sit damnū notabile quod inde incurrit vir, præsertim cum iam per dicta remedia celauerint vitium quantum potuerunt, ad quod grauissimè, vt dixi, sunt obligatæ, supposito quod velint nubere ne sequantur grauiora damna, nempe mortem vxorum, vel odium perpetuum, ac discordias in matrimonio; hinc est vt cum tanto damno non videantur teneri ad detegendum illum defectum; nam charitas non obligat cum tanto damno. Firmatur, quia sponsus in hoc casu nullum graue damnum incurrit, vt constat. Ex alio capite, vt illis mediis ad defectum illum tegendum non tendit ad virum decipiendum vt ipsam ducat, cum ante matrimonium non sit ad eam accessurus, & accessu experturus, an sit virgo; ne post matrimonium initum, quando neutri resilire iam licet, vir defectu virginitatis percipiat, ac malè vxorè tractet; ergo.

6 Dico tertio, si verisimile sit fore, vt vir eo defectu percepto non valde ægrè ferat, nulla similiter esse culpam tegere illum, & vt mediis licitis ad illum tegendum. Moueor eisdem rationibus adductis præcedenti dicto: præsertim, quia semper durissimum est cogere istas fœminas vt detegant tam graue vitium cum tanta infamia.

7 Dico ultimo, sponsam creditam virginem à sponso, cum tamen virgo non sit, non teneri restituere arrhas, siue *escreix*. Ita latè noster Sanchez cum aliis Doctoribus, quos refert *lib. 5. disp. 27. n. 4. & 5.* Ratio est, quia non constat ex aliquo iure dari in virginitatis præmium; cum ita possent dari viduæ, & aliter corruptæ, sicut virgini. Et quamuis virginitas esset causa donationis arrharum: at non ea sola; dantur enim in remunerationem dotis, & vt ipsa vxor ditior sit ad sustinendam vidualem vitam, in qua præsumitur fore vt permaneat, qui finis nunquam cessat. Firmo, quia, vt optimè explicat & probat noster Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 209. n. 4.* vbi non est error in principali causa donationis, sed in aliquibus circumstantiis, licet eæ tales sint, vt si cognita essent, è tali donatione retraherent donantem, vellerque donationem non valere, adhuc non vitatur donatio, vt constat exemplo, si quis paupertate motus donet alicui elemosynam, ignorans eum esse infidelem, vel perditum moribus, quod si nosset, non daret, imò veller donationem esse nullam; si tamen verè pauper est, valet donatio, eo quod motus non fuerit ad donandum ex oppositis eorum, quæ ipsum latebant, & quæ à donando retraxissent, sed ex paupertate, quæ verè subsistebat. At in nostro casu causa principalis & finalis donationis arrharum, non est virginitas sponsæ, imò ea est impertinens: ergo error in circumstantia virginitatis non vitiat donationem, licet si cognitus esset defectus, retraheret à donatione. Confirmo idem, quia arrhæ succedunt in Hispania loco donationis, propter nuptias, vt latè ostendit noster Sanchez *lib. 6. disp. 1. n. 1.* vbi etiam docet donationem propter nuptias dari in præmium dotis vxoris, & esse quasi dorem viri; ergo arrhæ sunt propriè donatio in præmium dotis. Quare optimè noster Molina *tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. Dubium est ob quam causam*, fateretur ad nullam causam restringi arrharum donationem; atque ad eam quamuis cesset virginitas, non euanesceat eæ donatio.

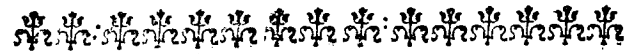
8 Ad argumenta opposita,

Ad primum dico disparem esse rationem in aliis contractibus, in quibus non est communi consensu receptum, vt liceat vitia occulta tegere, imò aduersus tegentem datur actio etiam in foro externo. At in contractu matrimonij illud est iam communi vsu & consensu receptum, vt dictum est.

Ad secundum, respondeo si ipsa fœmina vteretur illius mediis animo se fingendi virginem, esse mendacium, sed non lethale, nisi in casu proposito supra dicto primo. At si non animo fingendi se virginem, sed tantum suum vitium tacendi, & celandi, & ita vtendi iure suo, non esse mendacium. Quia, vt docet D. Thomas 2.2. q. 111. a. 1. ad 4. tacere, & bonis mediis occultare vitium, non est mentiri.

Ad tertium, negatur antecedens, vt constat ex dicto ultimo. Eam verò clausulam Notariorum notat Sanchez n. 4. ex errore, & imperitia ipsorum apponi, quia l. 87. tit. 18. p. 3. vbi describitur forma instrumenti donationis arrharum, non continentur ea verba, quæ communiter Tabelliones apponere solent in honorem virginitatis, sed tantum *jo. raxon del casamienro*. Vnde nihil operantur illa verba Tabellionum, cum actum gestum immutent, quia iure attento non dantur in præmiū virginitatis. Neque etiam illa verba censentur apposita ex voluntate partiū, id enim non constat; apponuntur igitur ex stylo ipsorum Tabellionū.

Ad vltimum, iam dictum est, ad damna illa vitanda grauius obligari fœminam illud vitium tegere, ac ita adhibitis efficacibus remediis licitis bene illud celerare, vt non sit periculum quod vir illud deprehendat, vt constat dicto secundo.

DISPUTATIO XXV.

De secundo impedimento matrimonium dirimente, nempe de errore conditionis seruitutis.

RÆTER errorem personæ, & qualitatis, de quibus dictum est præcedenti disputatione, est alius error conditionis seruilis, qui absolute appellatur conditio, cum contrahens liber existimat se contrahere cum libera, & est ancilla, qui est impedimentum matrimonium dirimens, de quo in præfenti disputatione. In ea verò quatuor sunt breuiter explicanda. Primum, impedimentum ipsum conditionis seruilis. Secundum, possibilitas matrimonij cum seruitute adhuc inuito domino, ita vt integrum sit seruis contra domini voluntatem matrimonium contrahere. Tertium, quo pacto se gerere debeat dominus cum seruo coniugato, & econtra seruus coniugatus cum suo domino. Quartum denique, cuius parentis conditionem sequantur filij quoad seruitutem.

SECTIO I.

An conditio seruitutis ignorata dirimat matrimonium contrahendum.

NON est sermo de seruis ascriptitiis, qui ita dicuntur, quia agro, vel prædio colendo sunt perpetuo ascripti, inde nunquam recessuri, dominisque prædiorum annuos redditus omnes reddituri, solum ea quæ vitæ suæ sustentandæ necessaria sunt, inde deducentes; quorū filij dicuntur originarij, qui præter hanc obligationem, quam perpetuam habent, aliàs liberi sunt

sunt, nec à domino vendi possunt, nec ipsum, sed agrum, ad quemcumque veniat, sequuntur. Non, inquam, sermo est de istis: quia certum est cum illis matrimonium per ignorantiam, vel per errorem contractum validum esse. Cum enim hi propriè serui non sint, sed liberi, tamen ad certas operas teneantur, nullibi talia matrimonia irritantur. Quia, vt videbimus, Ecclesia non irritauit matrimonium ex cuiuscumque conditionis errore, sed solius verè seruilis, qualis nec est in seruis ascriptitiis, vel originariis. Sermo igitur est de propriè seruis, qui *mancia* dicuntur in quos dominus plenum ius habet eos vendendi, & quibusuis operibus occupandi.

2 Dico igitur primo, certum esse conditionem seruitutis propriè sumptæ pro statu mancipij, quæ absolute nomine conditionis significatur, dirimere matrimonium; nimirum errorem, aut ignorantiam seruitutis reddere irritum matrimonium serui cum libera ignara seruitutis, & econtra serua cum libero ignaro seruitutis. Hoc constat ex variis textibus, quos sequenti sectione adducam. Fauet quoque congruens iuris ratio; quia prædictus error tamen non sit contra substantiam matrimonij, vt videbimus, aduersatur tamen non parum bonis matrimonij; nempe bono sacramenti & indiuiduæ cohabitationi, cum seruus debeat in domo domini cohabitare, & ab eo possit mitti in partes remotas ibi vendendus; bono fidei, quia non potest ad libitum reddere debitum, sed cum ei vacauerit, satisfeceritque obsequiis, in quibus à domino occupatur: denique bono prolis, quia nequit eam alere, cum omnia domino acquirat, nec erit in parentis potestate vt religiosè educetur. Vnde infero, si libera contrahat cum mancipio, putans esse liberum, reddere irritum matrimonium, etiam si dominus post matrimonium, manumiserit mancipium, & cum eodem libero factò alter coniux adhuc inscius copulam habuerit animo maritali, etiam si ad sint ea, quæ iure nouo Concilij Tridentini necessaria sunt ad valorem matrimonij; quia talis copula habita est virtute primi consensus, qui nullus fuit.

3 Dico secundo, certum etiam esse apud Doctores, vt notauit Rebellus *lib. de matr. sect. 1. n. 19.* matrimonium liberi cum libera, id est, cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata est, validum esse. Patet, quia eius conditionis error, non est præfentis, sed præteritæ tantum seruitutis, nec ob stare potest matrimonij firmitati; ergo non dirimit illud. Firmo, quia in hoc euentu omnia incommoda cessant; ergo non est cur tale matrimonium dirimatur.

4 Notat verò prædictus Rebellus n. 12. matrimonium liberi cum libera ad tempus nullum esse, vnde vt validum sit, oportere vt sit libera absolute, id est, perpetua libertate donata. Ego verò dico cum nostro Sanchez prædictâ *disp. 19. n. 13.* si libertas pro tempore determinato concedi validè possit, verè opinatus fuisset Rebellus; quia simpliciter esset ille seruus, cum eo tempore concessæ libertatis transacto, ad seruitutem reduci deberet. Ceterum, quia ex iure constat, vt optimè ostendit Sanchez citatus, libertatem concedi non posse pro tempore determinato, sed semel pro quocumque tempore concessam, esse perpetuam, & libertatem semel acquisitam reuocari non posse, ideo dicendum est valere matrimonium liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas; quia ancilla illa est iam omnino, & perpetuo libera.

5 Dico tertio, mihi videri satis probabile, quod docet Sanchez *disp. 19. cit. n. 9.* valere matrimonium liberi cum serua, si serua sit iam statu libera, id est, si sit ei concessa libertas acquirenda post certum tempus, modo hoc sit breue. Ratio est, quia hoc pro ni-

Perez. de Matrimonio.

hilo computatur, nec ex eo sequi possunt graua incommoda quæ ius cupit euitare, propter quæ irritauit matrimonium liberi cum serua, quia statim ac initum fuerit matrimonium, iam intra breue tempus est acquirenda libertas: nullius enim momenti est præiudicium quod obligari perfectè & liberè nequeat ad reddendum debitum & cohabitandum, quin occupari à domino possit, cum breui duraturum sit impedimentum; neque potest iam ea serua per conditionem separari, atque ita non erit contra bonum sacramenti, nec prolis. Et si attendatur dedecori contrahēdi, nimirum cum reuera ancilla; idem profectò sequitur ex matrimonio cum libera: parum enim refert paulo antè fuisse seruam, & tunc esse liberam; aut tunc esse seruam, & citò futuram liberam. Et tamen, vt dixi cum communissima sententia, matrimonium cum libera valet, ignorata conditione. Firmo, quia, vt dicam infra *sect. 4.* valet matrimonium, quando dominus collocat in matrimonium ancillam cum libero ignorante seruitutem, quia statim ac initum fuerit matrimonium, consequitur per illud illa ancilla libertatem; cum tamen verè tempore consensus coniugalis fuerit ancilla; ergo idem dicendum in præfenti casu.

6 Solum dubitare quis posset, quale tempus censetur breue, vt pro nihilo computetur, ne ex eo sequantur graua incommoda. Sanchez vult breue tempus esse quod est minus sex mensibus, quia in iure censetur esse hoc modicum tempus, & quod modico tempore durat pro nihilo reputatur, & intra illud tempus non potest à domino vendi, nec procul allegari, nec etiam ex matrimonio parere; & consequenter soboles esset futura libera. Secus si tempus esset futurum longius, quia proles concepta fieret serua, & alia incommoda sequerentur.

Dico ultimo, in foro conscientie non valere matrimonium liberi cum ancilla cum errore conditionis seruilis, etiam si per decennium se tanquam libera gesserit, nulla circa seruitutem ipsi controuersia mota. Ita bene Sanchez *disp. 19. cit. n. 6.* Contrarium docent alij ex *cap. licei, de coniugio seruorum*, vbi non auditur fœmina allegans viri seruitutem, qui probabat decennio se tanquam liberum gessisse. Quoniam eo decennio libertas præscribitur. Imò quinquennio, vt ait ibi Glossa *verb. accenno, sic dicēs*; sufficit tamen quinquennium. Probatur tamen conclusio, quia in foro conscientie non confurgit matrimonium, nisi post præscriptam libertatem nouus adfuerit consensus, cognita prioris matrimonij irritatione, vt quando ancilla illa esset iā manumissa; quia consensus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia semper durat; & libertas postea post decennium, vel quinquennium superueniens ratione præscriptionis, non reputatur nouus consensus; ergo non valet matrimonium illud. Dixi, in foro conscientie; quia in foro externo in eo casu matrimonium præsumeretur.

SECTIO II.

Quo iure error conditionis seruilis dirimat matrimonium.

Sunt qui affirmant, inter quos Palacius in 4. *dist. 10. q. unica conclus. 5.* Syluester *matrimonium 6. q. 1. Angles 1. p. matr. q. 10. de errore conditionis a. 1. dubio 1. conclus. 1.* dirimere iure naturali. Probant.

Primo, quia iura canonica non irritant eiusmodi matrimonium, sed supponunt esse irritum in nullo

Cc 2 enim

enim Canone prædictum matrimonium irritatur, sed tantum supponitur esse nullum; ergo iure naturæ irritum est.

Secundo, seruus nequit reddere debitum nisi quando domino placet; unde corpus mancipij videtur esse impeditum ad vsum conjugalem, cum iste pendeat ex voluntate domini; ergo seruus iure naturæ irritè contrahit: patet consequentia, quia tali iure irritè quis contraheret cum hac conditione, vt non teneatur reddere debitum nisi quando alicui tertio placeret.

Tertio, venditio rei, cuius vsum pendeat ex voluntate alterius, est nulla, quando tacetur & ignoratur dictus defectus, quia venditio eò intrinsecè tendit, vt dominium cum libera vsum rei venditæ potestate, transeat in emptorem; ergo matrimonium per quod seruus tradit liberè dominium sui corporis, tacito impedimento illo liberi vsum, & ab alio independentis, est iure naturæ irritum, cum vsum corporis serui pendeat magna ex parte ex domini voluntate.

Quarto, si prædictum matrimonium non esset nullum iure naturæ, certè natura ipsa in re necessaria deficeret, quia grauissima iniuria irrogatur coniugi decepto, nec reparari potest existente valido matrimonio; ergo deficiens fuisset non consulens prædicto errori.

Quinto, conditionis seruilis error valde aduersatur bonis matrimonij, vt dixi præcedenti sectione, dicto primo; ergo iure naturæ dirimit matrimonium.

Vltimo, pro hac sententia est D. Thomas in 4. dist. 30. quest. 1. art. 2. in corpore, sic dicens: Oportet quòd error qui matrimonium impedit, sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij. Duo autem includit matrimonium ipsum, scilicet personas quæ coniunguntur, & mutuam potestatem in inuicem, in qua matrimonium consistit. Primum autem tollitur per errorem personæ: secundum per errorem conditionis, quia seruus non potest potestatem sui corporis alteri tradere sine consensu domini sui, & propter hoc hi duo errores matrimonium dirimunt, & non alij. Ecce quomodo S. Doctor eodem modo loquatur de hoc duplici errore, atque adeò vterque ex illius sententia eodem iure naturæ matrimonium dirimet.

Communior & vera sententia asserit, errorem seruilis conditionis solo positio iure Ecclesiastico matrimonium dirimere. Ita multi, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 19. n. 16. Coninch disp. 31. dub. 2. n. 22. & segg. Rebellus lib. 3. sect. 2. n. 13. & 14. Ludouicus Maratius tract. de matr. disp. 10. sect. 2. n. 6. & segg. Gaspar Hurtado disp. 14. dif. 1. n. 2. & segg. & alij cum D. Thoma 9. 52. additionum a. 1. ad 3. Iuxta quam

Dico primo, certum esse apud omnes DD. prædictum errorem, & conditionem seruitutis non dirimere matrimonium iure diuino. Patet, quia de eo iure nullibi constat; neque in Euangelio, neque per aliquam diuinam traditionem.

Dico secundo, prædictum errorem seruitutis dirimere iure naturæ matrimonium, si animus coniugis liberi feratur in alium, nubatque cum ea conditione quòd sit liberæ ac ingenuæ conditionis. Hoc etiam est certum, quia, vt constat ex disputatione præcedenti, sect. 4. quando alter coniugum non habet voluntatem absolutam cum altero contrahendi, sed conditionatam tantum, & alligatam ad aliquam conditionem quam in eo requirit, ita vt si desit ei talis conditio, nolit cum eo matrimonium contrahere; non stante tali conditione, quam interior consensus in matrimonium inuoluit, sicut ille consensus in matrimonium est nullus, ita & matrimo-

nium ipsum. Vnde in eo casu iure naturali matrimonium dirimitur; reducitur enim ad impedimentum erroris.

Dico tertio, cum de errore, vel conditione seruitutis, vel ingenuitatis, seu libertatis nihil cogitatur, nec in id fertur consensus, error, vel ignorantia seruitutis non dirimit matrimonium iure naturæ. Ostenditur

Primo, quia seruitus non est defectus substantialis personæ, quæ est materia substantialis matrimonij, sed est defectus qualitatis; sicut ingenuitas, seu libertas non est substantia personæ, sed qualitas; ergo error, aut ignorantia illius non aufert consensum perfectum & simpliciter circa materiam substantialem matrimonij; ergo non dirimit illud iure naturæ; quia eiusmodi error est tantum circa accidentia, non verò est contra substantiam matrimonij, quæ consistit in sola traditione mutua corporum, non autem conditionis illius, seu qualitatis.

Secundo, si conditio seruilis esset ex natura rei impedimentum matrimonium cum persona libera dirimens, quando ab hac persona ignoratur; esset quoque cum ab eadem probè cognosceretur; sicut quia coeundi impotentia est ex natura rei impedimentum dirimens matrimonium, siue illa sciatur ab eo qui cum huiusmodi impotente persona liberè contrahit, siue nesciatur, illud perinde nullum est. At dum personæ liberæ nota est conditio seruilis alterius, & in eam nihilominus vt coniugem liberè consentit, matrimonium validum est, vt omnium consensu certum est, & dicam sectione sequenti.

Tertio, si quæ esset ratio, ob quam conditio seruilis ignorata à persona libera matrimonium cum ea naturali iure dirimeret, certè hæc ab aduersariis adducta, quòd illa conditio eripit seruo liberam & expeditam potestatem ad vsum coniugij omni illo tempore quo ex conditione seruitutis seruire domino suo obligatur, & in serui eius obsequio occupatur: quam potestatem tradere non potest personæ liberæ cum qua matrimonium contrahit; cum tamen hæc illi plenè liberam & expeditam sui corporis ad prædictum vsum potestatem tradat. At hæc ratio non est efficax ad dirimendum iure naturali matrimonium, alioqui multo magis lepra, vel alius diuturnus & insanabilis morbus matrimonium cum persona sana eodem naturali iure dirimeret, cum tamè certissimè non dirimat; quia multo magis hic morbus impedit liberum matrimonij vsum, & eius expeditam potestatem eripit, quam illa seruitus. Et ratio est manifesta, quia tamen ad matrimonij substantiam necessariò requiratur corpus vtriusque coniugis habile ex se, & potens ad eum vsum coniugij, ex quo sequi proles ex natura rei possit: attamen non necessariò requiritur, vt sit ad hoc habile, & potens habilitate & potentia proxima semper expedita, & nullo vnquam tempore impedita: vnde qui necessarius est ad matrimonium consensus, cum nò in aliud ferri necessariò debeat, quam id quod est necessariò ad matrimonij substantiam, nò debet ferri necessariò in corpus coniugis expeditum omnino omni tempore ad coniugij vsum: aliàs enim matrimonium inter duos seruos etià esset irritum, quod est falsissimè.

Vltimo idem firmatur, quia quamuis intercedente eo errore, inueniatur in matrimonio aliquid inuoluntarij, quatenus videlicet si quis conditionem seruitutis præsciret, non contraheret; contractus tamen est simpliciter inuoluntarius, cum simpliciter in hanc determinatam personam consentiat; ergo erit verus & legitimus contractus: attento solo iure naturæ: simile enim inuoluntarium reperitur, quando adest error qualitatis dans causam contractui, & tamen

non

non vitatur matrimonium, vt ostendi supra disp. præcedenti, sect. 3.

Dico vltimo, solo iure Ecclesiastico, errorem quo liber cum serua, vel libera cum seruo, ignari conditionis seruilis, contrahunt, dirimere matrimonium. Id potissimum constat ex duplici textu. Primum est caput finale, de coniugio seruorum. vbi est casus in specie de quodam milite qui contraxit cum quadam muliere, & ei opposuit coram Cardinali Apostolica sedis Legato, quòd esset ancilla: Cardinalis rationibus vtriusque partis intellectis eos propter conditionis errorem ab inuicem separauit. Postea verò lata sententia dicebatur, quòd postquam intellexit eam esse ancillam, in illam consenserat; vnde non poterat contrahere cum alia, sed illam retinere debebat, non obstante sententia Cardinalis. Istud significatū fuit Innocentio I I. qui mandauit, si constiterit quòd miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consensit in illam, propter quod Cardinalis separauit eosdem, ipsi militi esse concedendam liberam facultatem cum alia contrahendi. vbi Glossa rectè notat quòd error conditionis matrimonium dirimit iam contractum. Alter textus est in 2. p. decreti c. si quis ingenuus 29. q. 2. vbi sic deciditur, quòd si ingenuus, seu liber ancillam alterius, ignorans ducat in vxorem, si voluerit eam redimere, facere potest; si non potest, id est, si non voluerit eam redimere, vt declarat ibi Glossa, ipsi licitum est aliam accipere vxorem. Mouit verò Ecclesiam ad statuendum errorem conditionis seruilis matrimonium iam factum annullare, differentia magna quæ est circa matrimonij vsum inter seruale corpus & liberum: nam hoc omni tempore ad matrimonij vsum expeditum est; illud verò aliquo tempore impeditum: atque hinc consequens oritur, manifesta inter hominem liberum & seruum in matrimoniali contractu inæqualitas & iniustitia, vno tradenti alteri corpus expeditum semper ad præfatum vsum, nec æquale quid ab eo vicissim recipiente, sed solum corpus aliquando impeditum. Quare ex prædictis textibus constat, prædictum matrimonium irritari; idque ob incommoda, & grauem deceptionem, quæ ex tali matrimonio sequuntur. Ex dictis

Colligo primo, euidenter sequi apud infideles, qui Ecclesiæ legibus non tenentur, esse validum serui cum libero seruitutem eius ignorante coniugium: nisi forte propria eorum lex ob eandem, aliamve causam illud irritum redderint, ob quam Ecclesiastica traditio.

Colligo secundo seruum validè contrahere cum libera quam credebat liberam: item seruum, vel liberum cum libera quam credebat seruum; quia prædicta iura non irritant hæc matrimonia, nec est ratio ea irritandi; non enim ius Ecclesiasticum irritauit omnem conditionis errorem, nisi quando talis error, vt fiat deterior errantis conditio; non verò quando sit dignior, vel æqualis: nam ratio illa matrimonia irritandi fuit, vt sic resarciretur iniuria irreparabilis illata libero ignoranti conditionem alterius seruilis, & etiam ob grauem contractus inæqualitatem, at vbi conditio alterius in qua erratur, est dignior opinione, vel est par conditioni errantis, cessat ea iniuriæ grauitas, & inæqualitas contractus, ideoque nihil obstat is error valori matrimonij.

Ad argumenta in contrarium adducta,

Ad primum concessio antecedente negatur consequentia. Quamuis enim illa iura non irritent hæc matrimonia, sed supponant esse irrita; non ideo alio strictiore iure, nempe naturæ, irrita censenda sunt; quia potuit hoc introductum esse iure non scripto, seu

Perez de Matrimonio.

Ecclesiastica consuetudine, vel antea scriptum iam periisse. Etsi autem ius scriptum non extet modò, nec fortè vnquam extiterit; ex eo nihilominus talis legis existentia saltem per Ecclesiasticam traditionem rectè concluditur, quòd non nisi ex eius vi illa matrimonia irrita esse possint, si non sunt ex iure naturali; ex hoc autem non esse efficaciter iam demonstrauimus.

Ad secundum, dico inspecto solo iure naturæ non dubium, quin validum sit matrimonium illius, qui contrahit cum ea conditione, vt non teneatur reddere debitum nisi quando tertio placuerit: quia potest quis contrahere cum hac conditione, vt nunquàm teneatur reddere debitum, vt latè probaui supra disp. 13. sect. 6. Et ratio est, quia ad valorem matrimonij ex natura rei sufficit traditio corporis quantum est ex se expediti ad vsum, quamuis extrinsecus & aliena voluntate possit impediti; aliàs enim seruitus cognita dirimeret. Adde teneri dominum seruo coniugato dare comòdum tēpus quantum ratio patitur, vt matrimonium vtatur, non enim potest in totum impedire seruum ab vsum matrimonij.

Ad tertium, dato antecedente, negatur consequentia; nam contractus ille venditionis ex propria sua, & materiæ in qua versatur natura, exigit ad sui validitatem, vt vi eius transferatur rei venditæ dominium plenum in emptorem, ac proinde cum liberrimo eius vsum independentem ab vllius alterius arbitrio: nisi enim hoc equi dominium ab emptore compararetur, procul abesset vt tanti valeret equus, quanti emitur; emptor ergo tanti emens non intendit emere, nisi plenum illud dominium in rem venditam cōparet. At ex natura contractus matrimonialis, & propriæ, de qua per eum contrahitur, materiæ, non est, vt contrahentes acquirant plenum illud corporum dominium ad coniugij vsum omni tempore expeditum, & ab aliena voluntate independentem, vt ex dictis constat; & hinc euidenter firmatur, quia alioquin aut seruus eo ipso quo matrimonio iungeretur, seruus esse desineret, aut manens seruus matrimonium iniure validum etiam cum serua coniuge nullum posset; quod vtrumque certissimè falsum est.

Ad quartum dico, non imputandum esse vitio naturæ, si non irritauit illud matrimonium, nec prouiderit illi iniuriæ resarcientiæ, quæ consistente matrimonio reparari nequit. Ratio est, quia non omnes iniuriæ debent reparari in eodem bonorum genere: vt si quis fide data de matrimonio fœminam defloret, & mox aliã ducat, iniuria grauissima priori illata nò resarcitur irrito posteriori matrimonio. Natura enim matrimonij indissolubilis exposcit, ne huiusmodi iniuriis satis fiat, matrimonio dissoluto. Postea verò Ecclesia experientia cōperiens dāna multa quæ ex matrimonio contracto cū ignorantia, vel errore conditionis seruilis subsequuntur, meritò illud irritauit, vel iure aliquando scripto, cuius scriptura perit, vel saltem iure viuæ voce tradito, aut consuetudine introducto.

Ad quintum, tamen negari nequeat, illud aduersari aliquo modo bonis matrimonij, ideoque iure Ecclesiæ tale matrimonium irritasse, non tamen adeò illis aduersari, vt substantiam destruat matrimonij, vt vidimus. Si enim ita aduersaretur, non sufficeret scientia seruitutis, nec cessio proprij iuris.

Ad vltimum dico S. Thomam pro nostra esse doctrinam, nec S. Doctorem velle illis verbis errorem personæ & seruitutis eodè iure matrimonium dirimere: vnde cum præcedentis articuli corpus ita conclusisset, & sic error, personæ scilicet, de iure naturali habet quod euacuet matrimonium, illo articulo secundo agens de errore seruilis conditionis, aut alibi, hoc minimè dicit: sed relatis verbis solum affert causam, quam nos iam attulimus, ob quam iuste constituit Ecclesia,

Cc 3 vt

vt eiusmodi etiam error matrimonium dirimeret. Quare dum ait ad matrimonij essentiam spectare mutua coniugum potestatem in inuicem, de potentia omni tempore expedita ad coniugij vsu non loquitur, quam ad illius essentiam non pertinere iam diximus. Dum verò addit seruum non posse potestatem sui corporis alteri tradere sine consensu domini, de hac sola potentia sic expedita loquitur: eo enim tempore quo rationabiliter à domino potest occupari, non potest sui corporis facere potestatem coniugi, nisi indulgeat ei dominus occupationis illius remissionem,

SECTIO III.

Qualis error, vel ignorantia conditionis seruilis debeat esse ut dirimat matrimonium contrahendum.

Certum est primò apud Doctores validum esse matrimonium liberi cum ancilla, vel libera cum seruo, non ignoratà seruitutis conditione. Sic definitum est cap. si quis ingenuus 2. q. 2. vbi de quodam libero qui acceperat uxorem ancillam alterius, sic statuitur. Si ancillam eam scierat, & collaudauerat, prout legitimam eam habeat. Et ratio est manifesta, quia ex certa scientia consentiendo vir ingenuus in ancillam, iure suo volens cedit, ac proinde de aliqua facta sibi iniuria queri merito non potest, cum scienti & consentienti nulla fiat iniuria. Hinc

Secundò est certum valere, matrimonium liberi cum serua, si liber cognita seruitute id confirmet actu aliquo externo in id consentiendo: quia purgatur ignorantia. Vbi autem Tridentinum non est receptum, Ecclesia præsumit eum hoc facere, si eam notam seruam carnaliter cognoscat, vt manifestè constat ex cap. 2. & finali, de coniugio seruorum. Vbi autem receptum est Tridentinum, debent fieri quæ ab eo requiruntur ad confirmationem matrimonij.

His præmissis duplex est difficultas. Prima est, an quiuus error, vel ignorantia conditionis seruilis, etiam si crassissima sit, vel leuissima, dirimat matrimonium, vel potius ea stante validum sit. Secunda est, an in casu quo quis ignoranter contrahit cum ancilla, est tamen ita affectus, vt si sciret eam seruam esse, non minus libenter contraheret, validè contrahat cum illa.

Circa priorem difficultatem, opinio est grauium Doctorem, valere matrimonium liberi cum serua, quando liber facile poterat scire conditionem alterius, ita vt ignorantia fuerit crassa ac leuis. Ita Sotus in 4. dist. 35. q. unica a. 2. post 2. conclus. Bartholomæus à Ledesma dub. 31. de matrimonio, conclus. 1. in prima eius limitatione, & alij. Probant, quia Ecclesia ideo ea matrimonia annullauit, vt resarciretur grauissima iniuria irrogata coniugi ignorantis. At hæc iniuria vel nulla est, vel leuissima, vbi ignorantia est adeò crassa. Firmant, quia ignorantia crassissima æquiparatur scientiæ, adeò vt in materia pœnali, ac odiosa, quando ius punit delictum scientis & admittentis, hæc ignorantia tam crassa non eximat à pœna.

Contrarium sentit Sanchez lib. 7. disp. 19. n. 20. Probat, quia talis ignorantia in iure tamen æquiparetur scientiæ, quando agitur de culpa vitanda, à qua talis ignorantia non excusat, & ideo communiter nec à pœna: tamen quia ius absolutè irritat eiusmodi matrimonia ignoranter contracta vt vitentur omnis do-

lus, & damna quæ ex eo subsequuntur; & talis verè ignoranter contrahit, ideo inualidè contrahit. Eandem sententiam tenet Coninch disp. 31. dub. 2. n. 26. eamque iudico verissimam. Ad cuius vberiorum dilucidationem discurrendo per omnes quasi species ignorantie præmitti oportet triplicem posse esse conditionis seruilis ignorantiam in libero matrimonio contrahente. Prima est omnino inuincibilis, vt quando nunquam de ea re dubitauit ingenuus contrahens, nec illi vlla occurrit ratio dubitandi. Secunda est vincibilis, vt quæ facile potuisset superare si adhibuisset diligentiam ordinariam. Tertia est affectata, vt quando studio omittit veritatem inquirere, vnde ea laborans dicitur quodammodo rem scire, quia prædictus contrahens affectatè ignorat coniugem esse seruam quando hinc & nunc apparet illi omnino clarum esse talem; quoniam illi occurrunt tales rationes cur debeat credere esse ancillam, vt quamuis hinc & nunc eum non omnino conuincant, tamen omnino est temerarium contra eas facere. Quæ ignorantia appellatur crassa, vel etiam crassissima quando affectatur eius ignoratio ex magna, vel maxima negligentia & desidia; dicitur verò supina quando illa procedit ex nimia sollicitudine & affectione ad res alias, vel ad alia negotia quæ impediunt debitam curam addiscendi, & sciendi ea quæ quis scire tenetur. Hoc præmissio,

Dico primo, certum esse errorem, vel ignorantiam inuincibilem conditionis seruilis alterius contrahentis dirimere matrimonium contrahendum. Patet, quia saltem talis error, vel ignorantia debet necessariò matrimonium dirimere, vt censeatur esse impedimentum statutum ab Ecclesia. Et ratio est, quia tunc nulla est libera electio, nec vllò modo voluntaria talis conditio seruilis; sit etiam libero contrahenti iniuria, & manifestus dolus, quem intendit Ecclesia vitare annullando tale matrimonium.

Dico secundo, idem dicendum, etiam si adsit ignorantia vincibilis conditionis seruilis. Moueor, quia vt matrimonium liberi cum ancilla, vel libera cum seruo valeat, desideratur libera electio & omnino voluntaria talis conditionis seruilis, vt sic liberè cedat contrahens iuri suo; quæ cessio est veluti quædam condonatio iuris proprii. At hæc irritatur ex errore, vel ignorantia vincibili cum desinat esse actu & formaliter voluntaria & libera; ergo cum deficiat contrahendi voluntas & consensus cum illa vt ancilla est, sequitur nullum esse illius matrimonium; quia iure Ecclesiastico petitur voluntarius omnino & consensus directus in circumstantiam illam conditionis seruilis.

Dico vltimo, etiam si ignorantia conditionis seruilis sit omnino crassissima, ac valde supina, ea stante, nequit ex iure Ecclesiastico consistere matrimonium liberi cum serua, vel ancilla; nec libera cum mancipio. Probo id primo, quia etiam in eo euentu non est libera electio, nec actualis voluntaria, nec virtualis conditionis seruilis, quæ ex præscripto Ecclesiæ necessaria est, vt qui liber est cedat iuri suo, nec vllus sit ibi dolus, nec damna sequantur ex tali deceptione contra illum; solum enim ad summum prædicta conditio potest esse indirectè volita; ergo insufficiens ad contrahendum iuxta præscriptum Ecclesiæ. Secundo, quia iure Ecclesiastico petitur consensus directus & omnino voluntarius in circumstantiam illam conditionis seruilis, vt sic conscius coniugis damni ex eo matrimonio sibi subsecuturi, cedat liberè iuri suo, & sponte illud amet, sed quicumque error talis conditionis, quantumvis crassus & temerarius, verè tollit directum & formalem consensum, ac animum iuri proprio cedendi; ergo verè irritat matrimonium; sicut

sicut si velim donare Petro possessionem aliquam, & errore crassissimo ductus dem Ioanni, non tenet donatio, quia deficit donandi voluntas. Tertio, iure naturæ ad matrimonij valorem exigitur consensus directus & formalis in determinatam personam; & ideo error circa illam siue sit fatuus, siue temerarius, siue cadens in virum prudentem, irritat matrimonium, quia quiuus error liberam tollit voluntatem, cum nihil magis consensui, quàm error aduersetur, l. si per errorem. ff. de iuris. omn. iudic. ergo similiter cum iure Ecclesiastico necessariò requiratur, vt conditio illa seruilis sit omnino voluntaria, & consensu directo volita, irritabitur matrimonium ex quacumque conditionis seruilis quantumvis crasso & temerario errore, cum quiuus ille sit, verè tollat directum ac formalem consensum. Vltimo idem firmatur, quia ius Canonicum irritans matrimonium absque scientia conditionis seruilis initum, potissimum voluit impedire dolum re ipsa contingentem & dāna ex eo subsecuta, quæ noluit pati liberum coniugem, nisi sciens, ac volens, ac iuri suo cedens. Aliter enim valeret matrimonium, quando nullus dolus formalis, neque culpa adesset in seruo; vt pote qui vel existimabat alterum eiusdem conditionis esse, aut si diuersa, conscius suæ seruitutis. At quando est ignorantia hæc fatua & crassissima, idem dolus re ipsa contingit, & eadem damna pullulant, nec ignorantis animus fuit cedere iuri suo; ergo.

Hinc patet solutio ad argumentum pro prima sententia: negandum enim est attendisse Ecclesiam ad modum irrogandi iniuriam ex parte personæ seruilis conditionis, sed ad reale dolum, & ad damna quæ ex tali dolo re ipsa subsequuntur, quæ certè, vt dixi, re ipsa pullulant, tamen error, vel ignorantia seruilis conditionis fuerit fatua, & crassissima. Ad confirmationem dico, tamen verum sit prædictam ignorantiam æquiparari scientiæ in ordine ad culpam, & pœnam illi correspondentem, quia actus est indirectè ac interpretatiuè volitus propter obligationem aduertendi. Præceptum enim obligans ad aliquam actionem, subinde astringit ad diligentiam adhibendam ad aduertendum, ne violetur. At cum nullum præceptum extet contrahendi cum persona libera conditionis, non est quod culpæ ascribatur contrahenti cum ea inaduertentia, licet sit crassissima.

Circa posteriorem difficultatem, quando Petrus, v. g. liber & ingenuus ita contrahit ex animo cum Francisca, vt si sciret esse ancillam, non minus libenter contraheret. In quo casu error conditionis est concomitans, quia nimirum contrahens seruitute cognita, adhuc contraheret. Sentiunt nonnulli non dirimi matrimonium, quia impedimentum istud fuit inductum in fauorem partis liberæ, ne per errorem seruitutis iniuriam notabilem pateretur. Cum ergo in proposito euentu non subsit talis iniuria, videtur sanè Ecclesiam in eo noluisse matrimonium irritare.

Oppositum iudico verius cum Sanchez lib. 1. de sponsalibus disput. 65. Rebellus lib. 3. quest. 3. sect. 2. num. 18. & alij. Moueor primo, quia consensus ille est non voluntarius; non enim potest esse actu volitum, quod ignoratum est, ac proinde insufficiens ad matrimonium, vt dixi disput. præcedenti, sect. 1. n. 7. de consensu per errorem personæ præstito in simili euentu. Secundo, neque in eo euentu cessat ratio legis; quia ratio legis non solum debuit consulere parti liberæ, sed etiam prouidere, ne daretur locus calumniæ; qui tamen daretur, si is qui sic validè contraheret, postea negaret se ab initio contracturum, si seruitutem præsciret. Accedit quod antea diximus internum Ecclesiæ præcipuè fuisse vitandi omnem realem

dolum & damna quæ ex illo re ipsa sequuntur, quæ certè re ipsa etiam pullulare possent in hoc euentu. Verum nihilominus est quod notauit Richardus in 4. dist. 36. a. 1. quest. 1. si quis intenderet contrahere cum tali coniuge, siue serua esset, siue non esset, extendendo consensum tam ad conditionem seruitutis, quàm etiam non seruitutis, matrimonium esse validum; quia tunc illi volutaria omnino est conditio seruitutis, ac ingenuitatis; & æquè vult contrahere cum illa fœmina cuiusuis sit conditionis, siue ingenuæ ac liberæ, siue seruilis.

SECTIO IV.

An matrimonium ob errorem conditionis seruilis vllam pariat obligationem seruo denuo contrahendi cum libero ipso volente, & an iste conscius postea seruitutis suæ coniugis possit propria auctoritate ab illa recedere.

Circa primam sectionis partem recolenda sunt dicta à nobis supra disput. 17. sect. 1. vbi hanc eandem difficultatem explicuimus de matrimonio contracto ex metu graui iniuste incusso, iuxta ibi dicta.

Dico primo, ex vi talis matrimonij in ratione contractus præcisè considerati non teneri seruū, vel seruā postea contrahere cum libero, vel libera, etiam si illa velit. Ratio est, quia matrimonium cum sit contractus onerosus, est suapte natura ex vtraque parte obligatorius; ergo vt in eo seruetur æqualitas, aut vtraque pars debet manere obligata, aut neutra. Constat autem in libero qui fuit deceptus, nullam confurgere obligationem iterum contrahendi; ergo neque in seruo ex parte ipsius contractus matrimonialis.

Dico secundo, nec seruum ratione iniuriæ illatæ libero, manere obligatum ad denuo contrahendum cum illa, etiam si illa velit. Patet, quia in primis nullum est ius talem pœnam illi imponens; & si talis pœna esset, deberet præcedere iudicis condemnatio, & sententia. Præterea ex natura rei ratione iniuriæ præcisè idem ostenditur, quia tamen seruus ex dolo & malitia iniuria, ac manifesta iniustitia affecterit liberum, tamen prædicta iniuria reparabilis non est ob damnum intrinsecum resultans ex illa; quia liber nihil amisit nisi dissolutionem matrimonij, quæ ex se nullum affert intrinsecum damnum, cum æquè possit alteri nubere. Vnde tamen seruus peccauerit contra iustitiam quoad intentionem, quia illam violauit decipiendo alterum coniugem liberum, tegendo suam seruilem conditionem; non verò violauit iustitiam quoad effectum & executionem inferendo aliquod intrinsecum damnum.

Dico tertio, tunc seruum manere obligatum ad denuo contrahendum cum altero coniuge, si iste velit, quando ex matrimonio contracto securum est aliquod damnum extrinsecum, quod nequeat aliter resarciri, & est adeò graue, vt ob eius recompensationem non iudicetur rigidum ad tantum obligari. Patet, quia totum id æquitas naturalis postulare videtur.

Dico vltimo, neque ex tali matrimonio nullo ob errorem, vel ignorantiam conditionis seruilis, confurgere obligationem aliquam sponsalium. Ratio est, quia tale matrimonium non obligat iure naturali tanquam contractus sponsalitus, quia verba de præsentis quibus fuit contractum, nullam continet promissionem

missionem futuri matrimonij, adhuc implicite, vt constat. Neque vllum extat ius canonicum id disponens prædicto matrimonio; ergo. Quare sicut in fidei promissione est contractus onerosus quo monasterio, & monasterium Monacho; & monasterium implet ex parte sua, acceptando verè Monachum, & tamen non tantum non est vera professio, sed nec etiam decipiens manet aliqua obligatione constrictus, nisi per accidens ratione scandali, eo quod consensum fictum probare non potest, ita pariter quando quis contraxit cum serua putans esse liberam, & postea detecta seruitute vult persistere in matrimonio, non tenetur serua denuo consistere altero volente, nec est vlla obligatione astricta. Verum est nonnullos Doctores, quos refert Sanchez lib. 4. disp. 5. n. 5. sentire, esse compellendam seruam per iudicem altero volente, in pœnam deceptionis, vt iter contractui, & post laram sententiam teneri ei stare. Ego verò id sic intelligendum puto, vt nimirum seruus si contraxit, verè sciens se esse seruum, compelli debeat per Ecclesiam denuo consentire, non ex vi primi contractus, qui nullus est, vt dixi, sed ob illatam iniuriam. Si tamen bona fide contraxit, existimans se esse liberum, non est cur compellatur, quia immunis est culpæ, nec se obligauit, nisi altero se illi obligante. Et satis colligitur ex cap. 1. de eo qui duxit, vbi redditur ratio cur decipiens cogendus sit ad matrimonium, ne lucrum de suo dolo reportet. Cum ergo dolus in prædicto casu abfuerit in seruo existimante se esse liberum, non est cur per sententiam sit cogendus ad standum matrimonio prædicto.

Circa secundam sectionis partem, an possit is qui liber est detecta seruitute alterius coniugis separari ab illa absque Ecclesiæ iudicio propria auctoritate. Dico de hac re latè me dicturum infra disp. 60. sect. 2. cum de coniuge innocente discutiam, an possit propria auctoritate debitum negare adultero, & non ei cohabitare; ac proinde diuortium propria auctoritate celebrare. Idem enim iudicium ferendum est in nostro casu præsentis, atque in illo. Vnde breuiter dico, non solum separari posse quoad thorum, sed etiam quoad habitationem, si scandalum absit; aliàs necessarium est Ecclesiæ iudicium. Quod si defectus fuerit probationis, tuta conscientia poterit in partes longinquas recedere, vbi sine vlllo scandalo inire cum alio coniugium possit. Ratio est, quia Ecclesiæ, vel iudicis auctoritas tantum est necessaria ad vitandum scandalum, quando absque ea non vitatur.

SECTIO V.

An in casu, in quo mancipium contrahens cum libera seruitutis ignara, consequitur libertatem, matrimonium validè fiat.

PRocedit quæstio in casibus & modis, in quibus in ipso matrimonio, vel per ipsum datur libertas seruo, vel seruæ, an ipsum idem validè fiat. Vnde duo sunt explicanda. Primum, an quando tale matrimonium celebratur, & per illud dicta seruitus amittitur, verè illud subsistat. Secundum, in quibus casibus detur libertas mancipio per eiusmodi matrimonium.

Circa primum, partem negantem defendit Couarruias. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. cum aliis quos sequitur noster Gaspar Hurtado. Probant, quia iure canonico

seruitus ignorata absque vlla limitatione dirimit matrimonium, sed quando matrimonium celebratur, adeit verè seruitus, & non parua considerationis quod adfit, cum efficiat personam maximè vilem; ergo verè dirimit matrimonium. Firmatur, quia si matrimonium est causa libertatis; ergo ista est posterior illo; ergo matrimonium pro illo priori est cum serua, seu cum non libera ignorata tali; ergo ex eo errore erit nullum.

Perplacet magis affirmare cum Syluestro, Soto, Tabiena, Emanuele Sà, Vega, & aliis, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 20. n. 14. & Rebello lib. 3. g. 3. sect. 2. n. 15. Probatur efficaciter, primo, quia ea libertas & matrimonium non solum moraliter, sed etiam physice sunt omnino simul, vt per se liquet, quia statim ac perficitur matrimonium, in eodem instanti physico finitur ea seruitus; ergo nequit ob stare valori matrimonij. Secundo, prædicta illa duo, matrimonium & libertas, non solum physice, sed etiam metaphysice sunt omnino simul simultate rationis, à quo, & in quo. Quod patet, quia sunt mutuo connexa, & dependentia adinuicem, libertas à matrimonio, & hoc etiam ab illa, in quo consistit prædicta duplex simultas; ergo tunc contractus est iam inter liberos, & sic non veritus ab Ecclesia. Tertio, quia licet matrimonium esset & re & ratione prius libertate, cum id esset breuissimo tempore, & in iure quod modico tempore durat, pro nihilo reputatur, vt dixi supra sect. 1. n. 5. & 6. non esset id moraliter considerabile, cum inde non sequantur damna in bonis matrimonij, neque iniuria aliqua, dolus, vel calumnia considerabilis, ob quæ Ecclesia ipsum irritauit, non censetur irritum id matrimonium, quia ablata causa & sine, cessat etiam effectus & lex. Quarto, irritum esset matrimonium quod fieret cum libera, quæ citò, v.g. intra sex menses est reditura ad seruitutem, quia libertas mox defutura, non solum non computatur libertas, sed censetur etiam moraliter seruitus; ergo econtra prædicta seruitus præsens, mox defutura non computatur moraliter seruitus, sed moraliter censetur libertas quoad hoc, nempe iuxta finem quem in eo habet Ecclesia. Vltimo, ideo iura tribuunt libertatem in illis euentibus, in quibus statim dicemus id contingere, vt remota iniuria, & omni damno tertij matrimonium constet; ergo nulla est ratio ad id negandum.

Hinc patet solutio ad argumentum oppositum; nam, vt dixi, cum in eodem instanti quo perficitur matrimonium seruilis conditionis, coniux maneat iam effectus liber, nullus est considerationis seruitus illa prior cum illa proprietate rationis, vel naturæ, etiam si talis prioritas admittatur, quia nec illa obest matrimonij fini, nec affert incommoda ob quæ ius Ecclesiasticum annullauit matrimonium cum errore conditionis ininitum. Nec talis seruitus efficit personam magis vilem, quam sit persona libera, cum qua iam diximus supra sect. 1. n. 4. contrahi validè matrimonium. Ex quo patet solutio ad confirmationem.

Circa secundum, de casibus & modis, quibus in ipso matrimonio, vel per ipsum datur libertas, tres communiter traduntur à Doctores. Primum est cum dominus tradit in matrimonium suam ancillam alicui homini ingenuo ac libero eius seruitutem nescienti, vel etiam si ipsa serua se tradat ei vt liberam, domino id vidente & tacente; tunc enim est consensus domini. Ita habetur in Authentica. Ad hac. C. de Latina libertate. & in lege Hispana §. titulo 22. p. 4. Secundus est, si dominus tradat ancillam ad nuptias, assignans ei dotem, vel concedens dotalia instrumenta. Constat ex c. citato, lege vnica. §. si quis; quia dos solis liberis dari solet. Tertius & vltimus est, cum dominus ducit

suammet seruam, tunc enim libertate, acquirit.

Quæstio verò est, quo iure id fiat. Nam noster Sanchez disp. 20. n. 11. sentit solo iure regni Hispaniæ ancillam ductam à domino fieri eo ipso liberam. Sic enim expressè statuitur l. 1. tit. 13. p. 4. Vnde ait iure communi attento eam ancillam non effici liberam, quia nullus datur textus eam libertatem decernens. Ego verò existimo cum Vasquez 3. p. disp. 81. c. 8. n. 31. quem sequitur Basilius Ponce lib. 7. c. 44. n. 3. & 4. consequi eam libertatem ancillam iure naturali, ex ipso iure naturæ coniugij: quia ex vi huius coniux fit vna caro cum eo, fit socius eius, & gaudens eodem honore & nomine. Ita enim arctum est vinculum coniugij, vt duo sub eodem thalamo commorentur, & eodem titulo & nomine gaudeant honoris, Regis videlicet, aut Imperatoris; atque postquam consummatum fuerit matrimonium, dicantur vna caro. Quæ omnia pugnant cum statu seruili, & ipsum omnino destruant.

Obiicit, Agar verè fuit vxor Abrahæ, & tamen Gen. 16. & 21. & ad Galat. 4. dicitur ancilla. Respondeo Agar non ideo dici ancillam, quia post matrimonium mansisset talis, sed quia fuit antea, & postea non fuit assumpta ad domus gubernationem, sed mansit ministrans. Quod autem apud aliquot nationes vxores haberentur vt ancillæ, non obest, quia gentes illæ erant barbaræ.

In duobus verò aliis euentibus verius iudico in neutro ex illis ancillam consequi libertatem iure naturali, quia dominus neque dicta taciturnitate, neque non contradictione, neque concessione dotis censetur donare ancillam libertati, imò neque dicta positiua traditione ancillæ tanquam liberæ in coniugem: quamuis probabile sit in hoc vltimo casu dominum iure naturali teneri donare libertati saltem pro vita coniugis liberæ, si iste exigat in recompensationem iniustitiæ ipsi factæ dicta dolosa traditione, vt notauit Gaspar Hurtado disp. 14. difficult. 2. n. 5. Ex iure igitur positiuo regni Hispaniæ consequitur ancilla in illis casibus libertatem. Quare vbi dictum ius locum non habet, ancilla nullam consequitur libertatem.

SECTIO VI.

Verum mancipium possit ita validè contrahere matrimonium, etiam inuito domino, vt nullo iure possit illi matrimonium interdici.

PROgreditur iam ad secundum caput præsentis disputationis, nempe ad possibilitatem & validitatem matrimoniorum quæ mancipia contrahunt explicandam, & cohonestandam. Duo breuiter expediam. Primum, an possit validè & licitè contrahere mancipium inuito domino, Secundum, an possit seruus lege humana priuari iurè contrahendi matrimonium.

Circa primum, ratio dubitandi sumitur primò ex Concilio Cabilonensi relato cap. finali 29. g. 2 vbi decernitur coniugia seruorum non esse dissoluenda. Quod ait in illis obseruandum est, vbi legalis, id est, legitima coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum. Quo vltimo verbo significari videtur non esse valida seruorum matrimonia, quando fiunt contra voluntatem suorum dominorum.

Secundò probatur ex can. 40. D. Basilijs, vbi id cla-

rè supponit. Et ex constitutionibus Apostolicis, vbi n. sic habetur, Fidelis vir, aut femina serui copulati, vel separentur, aut eiiciantur ab Ecclesia

Tertio, nequit seruus ad Ordines, aut religionem transire absque d. omni licentia, quia seruus peculium domini est; ergo nec poterit nubere inuito domino, cum id in graue domini præiudicium cedat; & si ancilla est contrahens, infert magnum damnum proli, quæ in seruitute nascitur.

Dico primò, certum esse, in quo omnes Doctores conueniunt, mancipia validè posse inuitis dominis matrimonia contrahere. Et liquet ex cap. 1. de coniugio seruorum, vbi sic dicitur. Nec inter seruos matrimonia debent vllatenus prohiberi: etsi contradicentibus dominis & inuitis cōtracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda. Et ratio est, quia mancipium non est inhabile ad contrahendum contra voluntatem domini iure aliquo positiuo, quia nullum extat; neque iure naturali. Tum quia traditio mancipij ad obsequia humano modo præstanda domino non est impossibilis cum traditione corporis mancipij ad prolis generationem; non enim dominus habet omnimodam potestatem in corpus serui; neque vlllo modo eam quæ datur coniugi per matrimonium; neque enim seruus subditur domino nisi quoad ciuilia obsequia. Vnde contractus matrimonij, & eius vsus temporibus opportunis non impedit obsequia, domino humano modo præstanda; ius enim coniugum distinctum est à iure seruitutis, & in ordine ad distincta. Coniugi enim traditur seruus in ordine ad actus coniugij; & domino solum in ordine ad alia obsequia ciuilia. Vnde fit vt nec pugnent, nec se destruant hæc iura inter se. Tum etiam, quia seruus verè habet dominium sui corporis; ergo potest illud inuito domino alteri tradere; præsertim cum iam constet iuxta nostram doctrinam dominium in mutua corpora quod est de essentia matrimonij, posse facillimè consistere, cum ea conditione, vt vel vnus, vel vterque coniux possit pro alterius voluntate ab vsu coniugij impediri.

Dico secundò, de facto seruos validè & licitè inuitis dominis contrahere matrimonium. Ita etiam omnes, & constat ex dicto cap. 1. de coniugio seruorum. Vbi dicitur non debere eorum matrimonia vllatenus prohiberi; ergo signum est id eis licitum esse. Et ratio est, quia seruis matrimonium non est prohibitum modo iure aliquo positiuo, neque naturali, vt liquet; ergo licitè id faciunt. Hinc

Dico tertio, non licere domino matrimonium serui directè impedire, nolendo illi hoc vlllo modo permittere. Id etiam omnes Doctores fatentur. Vnde iure optimo serui ab Ecclesia defenduntur, ac protegentur aduersus dominum prohibentem. Et ratio est, quia in hoc serui sunt sui iuris, non secus ac liberi, nec domino subduntur; ergo iniuste dominus interdiceret eis suo iure vti. Vnde

Dico quarto, nec posse licitè seruum à domino puniri, quod matrimonium inuito domino inierit. Patet, quia vsus est iure suo, ac in nihilo deliquit. Vnde nec dominus potest minitari seruo aliquod supplicium, seu damnum inferendum, si matrimonium inerat. Quare licet dominus non teneatur consentire in serui matrimonium; non tamen potest illud directè impedire.

Dico vltimo, seruos teneri, per se loquendo, prius dominorum consensum petere, antequam matrimonium contrahant. Ita notauit noster Coninch disp. 31. dub. 2. n. 32. & rectè probat, quia id exigit reuerentia, quam serui suis dominis debent; præsertim cum serui ipsorum dominorum intersit, vt serui cum hac, vel illa

illa contrahant unde durum illis est si serui illis incon-
sultis contrahant cum aliqua quæ ipsi valde ingrata,
ac multas molestias paritura sit. Dixi *per se*, quia per
accidens, si timet seruus ne dominus malitiosè matrimo-
nium impediret, non teneretur illum consulere,
neque illius consensum petere.

Ad primum argumentum oppositum, dico textum
illum non esse contra nostram doctrinam. Nam *eo c.*
fin. re. c. t. e. notauit Glossa *verb. voluntatem*, suppleendum
esse, maximè; & ita sensus est, nunquam ea matrimo-
nia dissoluenda esse, præsertim quando domini con-
senserunt. Unde subdit Glossa, quia etiam eis inuitis,
(id est, dominis) potest contrahi matrimonium.

Ad secundum, licet concedamus Basilium in ea
fuisse sententia. Quid inde? res enim hæc non erat ita
clare eo tempore decisa. Illud verò aliud non est in-
telligendum de dissoluedo matrimonij vinculo, sed
de coporum separatione. Apostoli enim in Ecclesia
primitiua ad vitandum scandalum neophytorum, in
fide, ne Evangelium blasphemè vituperaretur, quasi
docens seruos fraudare dominos suos, constituerunt
ne serui absque domini cõsensu inirent matrimonium,
& contrarium facientes, vel corpore separarentur, vel
ab Ecclesia eiicerentur. Tunc enim id impediabat,
quod tamen modò iam cessauit.

Ad tertium dispar est ratio, nam per Ordines, vel
religionem homo traditur Deo toto vitæ tempore, ac
secus per matrimonium. Adde ex eo quòd possit ser-
uus matrimonium contrahere, solum sequi eum posse
facere ea quæ matrimonio sunt essentialia, scilicet
quoad eius vsum transferre in vxorem dominium sui
corporis, & obligare se ad reddendum debitum, quã-
tum ipsius status hoc permittet, ac ratio exigit. Illud
verò quòd dicitur de prole, non obest, nam melius est
illi sic esse, quàm non esse.

Circa secundum maior est difficultas, an possit ser-
uus, vel quiuvis alius lege humana priuari iure contra-
hendi matrimonium. Videtur enim ex dictis ius ad
matrimonium ita homini iure naturali competere, vt
nulla lege humana possint à coniugio omnino arceri.

Primo, quia sicut homo habet naturalem inclinatio-
nem ad cibum & potum, quia hæc necessaria sunt
ad conseruationem indiuidui, ita habet naturalem in-
clinationem ad matrimonium, quia hoc est necessa-
rium ad conseruationem speciei; ergo sicut non po-
test prohiberi ne comedat, ita non potest prohiberi,
ne vxorem ducat.

Secundo, idè potest homo propria libertate ex iu-
sta causa priuari, quia est homini concessa in priua-
tum commodum; & at ius ad matrimonium illi à Deo
& natura concessum est in commodum totius natu-
ræ; ergo hoc iure priuari non potest. Huic sententiæ
fatis inclinatur Sanchez *lib. 7. disp. 21. num. 3.*

Dico *primo*, in casu quo serui, vel alij homines
tenentur ad matrimonium ratione conseruandæ spe-
ciei, non posse prohiberi, ne ducant vxorem. Hoc
est certum apud omnes, idque probant rationes addu-
ctæ; neque enim omnis qui tenetur conseruare indi-
uiduum, tenetur speciem multiplicare, nisi in solo
casu quo serui, vel alij homines tenerentur ad matri-
monium ratione conseruandæ speciei; qui casus nun-
quam erit, cum videamus naturam iam valde esse
propagatam.

Dico *secundo*, in præsentia casu quando non obligat
præceptum propagandi genus humanum, & huma-
nam speciem conseruandi, posse seruum, vel quem-
libet alium lege humana priuari iure contrahendi
matrimonium existente iusta causa. Ita sentio cum
nostro Coninch *in libro 2. relato, n. 30.* & mouer eum
ratione, quia cum nulla sit modò in seruis, neque in

singulis hominibus obligatio inuendi matrimonij, vel
id ius seruandi, nulla est ratio cur ex iusta causa ali-
qui eo priuari nequeant; non secus ac priuari possent
sua propria libertate: nam libertas ista non est minus
naturalis, quàm matrimonium; & multo durius vi-
detur priuari libertate, quàm illo iure. Cuius rei ra-
tio à priori est, quia illa seruitus corporalis, & pro-
hibitio matrimonij est pœna, quæ potest violenter &
ab extrinseco induci, si subsit iusta causa. Igitur sic-
ut vnus homo potest antea liber fieri seruus alterius
sine proprio consensu per humanam potestatem ob
aliquam causam iustam, ita & potest illi fieri prohibi-
tio ne nubat, iusta similiter existente causa. Quod
denique firmatur exemplo Ecclesiæ, quæ olim sta-
tuerat sex impediméta non dirimentia matrimonij, vt
vidimus supra *disp. 21.* quibus prohibeat certis ho-
minibus tota vita nuptias. Si enim nullus posset iure
humano priuari iure inuendi matrimonij, nec Ec-
clesia hoc illis prohibere potuisset. Videantur de hac
re dicta à nobis supra *disp. præcedenti, scilicet. 3. num. 8.*

SECTIO VII.

*Vtrum licitum sit domino mancipium coniu-
gatum mittere in partes longinquas,
vel illum vendere ad par-
tes remotas.*

Am tertium caput præsentis dissertationis est expli-
candum, nimirum, quo pacto se gerere debeat do-
minus cum seruo coniugato, & ecõtra seruus coniu-
gatus cum ipso domino. Primum in hac sectione, se-
cundum in sequenti exponam.

Certum est autem dominum non posse tuta con-
scientia punire seruum, quia matrimonium ipso in-
uito contraxerit; quoniam vsum est iure suo, & nullo
modo deliquit. Difficultas est, an possit illum domi-
nus in partes longinquas mittere, vel ibi vendere.
Quod explicare oportet primò in casu quo vxor cõ-
modè potest comitari suum maritum; deinde in alio
euentu, in quo nequit coniux mancipij impeditus,
mancipium venditum comitari.

Circa primum, cum omnium doctrina dicendum
est dominum posse seruum vbi vult vendere, & ad
partes remotas, si vxor libera sit, & commodè possit
sequi virum, etiam si consentiente domino fuerit ma-
trimonium contractum. Ratio est, quia non posse
seruum liberè vendi consurgit ex matrimonij vincu-
lo, in quod vel dominus consentit, vel eo inuito ius
habuit seruus, ne eius vsum impediatur. At quando
vxor est libera, non impeditur, quia tenetur virum
sequi ex propria voluntate, ne dũ ex causa necessaria
venditionis factæ à domino, domicilium mutentem.
Si autem eum possit commodè sequi, & ideo ad id
teneatur, nolit, sibi ascribetur culpa, & non domi-
no, qui non impedit matrimonij vsum. Firmo, quia
si vxor possit maritum sine graui incommodo sequi,
sicut hic, si esset liber, non obstante contractu posset
se ad alias regiones transferre; ergo potest à domino
in iis regionibus vendi, quia dominus hac in re nõ ha-
bet minorem libertatem ac potestatem in suum ser-
uum, quàm ipse haberet in se ipsum. Neque ipsi vxori
imponitur onus, cum ipsa ex natura rei teneatur
virum comitari, & scienter seruo nupsit, unde id si-
bi imputare debet; animaduertere enim debebat pos-
se virum seruum aliò vendendum mitti; nec hoc ius
amittitur ex consensu domini in matrimonium, cum is
consensus

consensus solum eum astringat ad non impediend-
um matrimonij vsum. Idem dico, quando vxor esset
ancilla, potest enim vbique vendi, viro existente libe-
ro, si commodè possit ancillam venditam alibi se-
qui, quamuis consentiente domino eam duxerit, pro-
pter eandem rationem, quia adhuc non impeditur
vsum matrimonij, & liber potest, ac tenetur sequi
vxorem ex causa necessitatis proficiscentem, qualis
est hic. Quando enim vxor, vt notant communiter
Doctores, ex causa necessaria recedit à domicilio, il-
lud transferens, tenetur vir ipsam sequi, quia quoad
mutua obsequia coniugalia pares sunt. Solum enim
hoc est discrimen inter virum & vxorem quoad
comitandi obligationem, vt cum vir sit caput, & ipsius
sit gubernare, potest ad libitum eligere domicilium,
& vxor tenetur eum comitari: at vxor cum sit sub-
dita, nequit habitationem eligere, & virum cogere
vt ipsum sequatur; dum verò necessitate coacta do-
micium mutat, ius matrimonij compellit virum co-
habitare vxori, & ideo compellit vt in eo casu ipsam
comitetur; id enim spectat ad mutua obsequia coniu-
galia, in quo pares sunt. Neque verò dominus in
ancillæ matrimonium consentiens, obligauit se ad eam
in partes remotas non mittendam, casu quo vir pos-
set eam commodè sequi, quia tunc non impediretur
vsum matrimonij. Nec vir ipse grauatur, quia ancil-
lam ducendo ad id se exposuit, quod debuisset con-
siderare.

Circa secundum maior est difficultas, quando ni-
mirum ob venditionem ad partes remotas impediend-
us est vsum coniugalis ex eo quòd coniux manci-
pij impeditus sit comitari mancipium venditum.
Circa quam variant Doctores. Quia, vt videre liber
apud Sanchez *lib. 7. disp. 22.* alij absolutè docent non
posse. Alij verò posse quando mancipium contraxit
absque voluntate domini; & non posse quando ex
eius licentia & consensu contraxit.

Dico *primo*, seruum sine consensu domini contra-
hentem matrimonium, per hoc nulla ratione posse
minuere ius quod dominus in eum prius habebat. Ita
Nauarrus *cap. 22. n. 34.* Emanuel Sà *verb. matrimonium. §.*
impedimenta dirimentia n. 1. Henriquez *lib. 11. c. 10. n.*
4. lit. F. Coninch *disp. 31. dub. 2. n. 35.* & alij. Ratio
est, quia nemo potest priuatâ auctoritate de re aliena
inuito domino disponere, vel eam ipsi auferre. Hoc
autem hic feret si seruus per tale coniugium ius do-
mini minueret. Firmo, nam in *cap. 1. de coniugio seruo-
rum*, aperte dicitur de seruis coniugatis contradicen-
tibus dominis & inuitis, sic dicitur. Debita tamen &
consueti seruitia non minus debent propriis dominis
exhiberi. Vbi notanda est particula illa, *non minus*, vi-
delicet quàm antea. At si seruus per tale coniugium
minueret ius domini in se, non eodem modo sicut an-
te teneretur ei seruitia exhibere. Et quamuis seruus
habeat ius contrahendi matrimonij, inde non sequitur
illud contrahendo posse domini in se ius minuere.
solum enim sequitur eum posse facere ea quæ matri-
monio sunt essentialia, videlicet quoad eius vsum
transferre in vxorem dominium sui corporis, & obli-
gare se ad reddendum debitum, quantum ipsius sta-
tus hoc permittet, ac ipsa exiget ratio.

Dico *secundo*, non peccaret dominus contra iusti-
tiam, si etiam sine necessitate venderet seruum in re-
motis regionibus, qui sine sua venia contraxit matri-
monium, tametsi matrimonij vsum necessariò esset
impediendus, peccaret tamen contra charitatem. Ita
tenet Coninch *citatus. Prima pars* sequitur ex præce-
denti, quia aliàs per illud matrimonium ius domini
minueretur. *Secunda pars* probatur, quia nulla exi-
stente rationabili causa esset contra charitatem eum

ita vendere; quia tunc vterque coniux priuaretur qua-
si in perpetuum omni coniugio, cum nec contracto
vti, nec aliud contrahere possent; atque ita dominus
eos in graue incommodum coniceret, quod ex cha-
ritate, quantum commodè potest, tenetur vitare. Fir-
mo, quia lex charitatis constringit dominum, ne si-
mili venditione vtatur, in grauissimum salutis spiri-
tualis vtriusque coniugis detrimentum, absque prop-
ria necessitate præponderanti. In notabili tamen ne-
cessitate dominus potest præferre suum commodum,
& illud serui incommodum non curare; quia ipse est
res domini, & hic habet ius sua re vtendi, etiam si in-
de alteri aliquod incommodum accidat.

Contra hanc cõclusionem iudicat Sanchez *disp. 22. 6*
conclus. 5. multo probabilius esse, & sibi ferè certum,
id peccatum esse contra iustitiam. Quia eo ipso quòd
serui habent ius inuitis dominis matrimonium contra-
hendi, habent subinde illo vtendi, aliàs frustraneum
esset ius illud; ergo sicut dominus iniuriam irrogat,
& facit contra iustitiam, si seruum matrimonium
impediat, ita si eius vsum. Firmat, quia ius coniu-
gum potius, ac vetustius est iure domini; ergo non
est integrum domino absque iniustitia vti vendendi
iure, nisi manente illæso iure priori serui coniugati.
Ceterum his non obstantibus persisto in meo secun-
do dicto. Quia quamuis serui habeant ius inuitis do-
minis matrimonium contrahendi; id tamen non ha-
bent minuendo in se ius domini sui, quod certè mi-
nueretur, si non posset dominus illos vendere etiam
in partes remotas; est enim seruus quatenus est vtilis
ad temporalia, possessio domini, sicut iumentum;
vt notat Lessius *lib. 2. de iustitia cap. 8. dubitatione 3. n.*
20. Solum ergo ratione coniugij seruus se obligat ad
reddendum debitum, quantum ipsius status hoc per-
mittit, non violando, nec minuendo ius domini sui.
Unde iste non infert illi iniuriam, peccare tamen po-
test contra charitatem seruum in graue damnum
coniciens, sine causa rationabili. Ad illud de iure di-
co antiquius esse ius domini quoad possessionem,
quàm ipsius coniugij: coniux enim seruituti addi-
ctus erat, cum sui corporis potestatem tradidit per
matrimonium. Qui autem prior est tempore, hoc mo-
do potior est iure, qui iuri iam acquisito nullus præ-
iudicare potest, nedum ipsemet seruus.

Dico *tertio*, si dominus seruo dedit facultatem
contrahendi matrimonium, censetur saltem implicite
ei promississe, quòd quantum commodè poterit
permittet eum vti matrimonio; unde ex iustitia tene-
bitur tunc eum sine notabili necessitate non ita ven-
dere, vt matrimonij vsum impediatur. Ratio est, quia
tametsi superfit ius domino vbicumque seruum ven-
dendi non obstante matrimonio, at tali iuri cessit,
dum matrimonio coniuuit. Concedens enim princi-
pale, concedit subinde accessorium. *c. prudentiam, de*
officio deleg. Firmo idem, quia talis promissio respectu
vxoris videtur esse aliquo modo onerosa quæ cum
tali promissione eum contractum iniit, quem fortè
aliàs non iniisset. Verum in notabili necessitate posset
eum ita vendere; quia non censetur cum tanto suo
incommodo voluisse se ad eum ita non vendendum
obligare.

Unde infero, tametsi dominus in serui coniugium
consenserit, non ideo teneri ei quidquam remittere
de seruitis, quæ aliàs serui communiter solent præ-
stare, etiam eum pro sua incommoditate notabili
tempore foras mittendo. Si enim mercatores sapi-
simè lucri causa plurimis mensibus solent domo ab-
esse, neque vt; vxori obsequantur, perfectionem lu-
crosam omittunt; quanto magis seruis id præsta-
re tenentur.

Ceterum

9 Cæterum quid dicendum, quando vterque coniux & seruus, & ad diuersos dominos diuersa loca inhabitantes pertinent, ita vt mutuo conuenire nequeant, debita obsequia dominis suis præstando? Dico cum Sanchez *disp. 2.2. n. 16.* & cum Rebello *lib. 3. q. 3. sect. 1. n. 11.* per Ecclesiam cogendum esse vnum dominorum vt vendat alteri domino volenti emere, ad virandum fornicationis periculum. Quod si neuter velit emere, cogendum esse vt vendat cuiusque extraneo in loco alterius serui habitante: si verò desit empor, emendum esse ab Ecclesia, argumento ex *cap. fraternitatem dist. 54.* Imò sicut cogit Ecclesia alterum dominum vt vendat, ita potest cogere aliquem, vt emat in loco vbi alter seruus est. Per legem etiam regiam *2. tit. 5. r. 4.* cautum est, fieri facultatem iudici, vt quem maluerit ex dominis, cogat alteri vendere.

SECTIO VIII.

Utrum potius teneatur seruus coniugatus satisfacere domino, an ipsi vxori.

6 Certum est seruum eo pacto se gerere debere erga dominum suum, vt per contractum matrimonij minimè eximatur ab obsequiis consuetis domino præstandis. Id enim stabilitum est *cap. 1. de coniug. seru. ibi, debita tamen & consuetis seruitia non minus debent propriis dominis exhiberi.* Quæstio igitur solum est, quado nequeunt simul stare obsequiū domini & redditio debiti vxori, vt si eodem tempore coniux petat debitū, & dominus obsequiū, quid facere debeat. Quia in re non parum variant Doctores, vt videre est apud Sanchez *lib. 7. disp. 1. n. 2.* Solum referā huius Doctoris sententiam ac iudicium. Dicit itaque in hac re nõ esse distinguendum inter matrimonium inicum à seruo, domino volente, & inicum domino ignorate, aut contradicente; quia, cæteris paribus, neutrius necessitate præponderante, potiores sunt partes coniugis vt sibi reddatur debitum postulant, siue conuiuēt, eo quod ius coniugis ad matrimonium inicum, traditionemque sui corporis faciendā præstantius & vetustius sit, vt pote quoad primariā originē ex iure naturali profectum; quauis actualis traditio perfectior sit iure domini in seruum, quod ex iure gentiū ortum fuit. Vnde infert seruum iure matrimonij, etiam inuito domino contrahentem, habere antiquius & potius ius ad moderatam debiti exactionem, quàm dominum iure seruitutis ad obsequia, quæ eiusmodi moderatam exactionem impedire possent.

In hac re placet mihi doctrina Paludani in *4. dist. 36. q. 2. art. 1. conclus. 4.* Richardi *ibidem a. 4. q. 2.* Soto *d. dist. 35. q. 1. a. 1. ad 2.* Armillæ *v. matrimonium n. 6.* & aliorum, quam sequentibus dictis declaro.

7 Dico ergo primo, ad ferendum iudicium cui potius satisfaciendum sit, speciales circumstantias occurrentes prudenti attentione esse meditandas, & illius causam anteposendam esse qui maiori necessitate urgeatur, cuique mora grauius infert damnum. Patet, quia secundum naturalem æquitatem vrgentioris necessitatis habenda est ratio: nec seruus teneretur domino, aut coniugi nisi quando iuste & secundum rationis limites exigunt, quos prætergrederetur volens sibi satisfieri, postposita alterius grauiori indigentia.

8 Dico secundo, ius coniugis non posse auferre ius seruitutis, ac debita obsequia domino præstanda; vnde non erit in potestate alterius coniugis situm, ea passim aut plus iusto impedire, crebra debiti petiti-

ne. Probat, quia tametsi mora reddendi debiti coniugalis, modica sit, ac proinde æquum sit, ac rationi consonum, vt dominus cap. patiat, quo matrimonij oneribus satisfiat: tamen sicut viro liberum est vxore deserta, aliquando abesse pro negotiis expediendis; nec ius vxoris est obstaculo huic absentia; ita etiam domino licebit coniugem seruitute sibi subiectum in necessariis occupare; & cum aliquò proficiscitur secum deferre vt ei ministret: & aliò mittere causa alicuius negotij expediendi. Ius enim vxorium hæc ex mariti voluntate faciendā non impediret, ac proinde nec debet impedire faciendā ex domini voluntate, cui vir iure seruitutis subditur. Non enim minus iuris habet dominus in seruum, ne ratione matrimonij impediatur à quotidianis obsequiis, quàm habet seruus ipse; cum totum quod seruus absque matrimonij læsione potest subiiciatur domino: & ipsa lex matrimonij solum obligat ad rationi consonam debiti solutionem, quæ iustis occupationibus non obstat.

9 Dico tertio, ex natura rei, & cæteris paribus, si matrimonium serui fuerit ex domini consensu contractum, potius est satisfaciendum coniugi rationabiliter petenti attenda seruitute. Ratio est, quia dominus matrimonij cõcedens cessit iuri suo, ac subinde omnia quæ ipsum petit concessisse visū est. Nam concessio principali, concessum quoque videtur accessorium *c. prudentiam, de officio uerger.*

10 Dico quarto, cæteris paribus si matrimonium fuit à seruo contractum inuito domino, potius satisfaciendum est domino rationabiliter præcipienti attendo coniugio. Patet, quia, vt constat ex *cap. 1. de coniugis,* seruus teneretur ad cõsuetā domino obsequia præstāda, non minus quàm si coniugatus non esset. Non ergo est minor obligatio erga dominum; ac in ipso præponderat prius sibi obligatum esse seruum, & eo affectū onere ad nuptias transisse inuito domino. Res enim cū suo onere transit ad possessorem, *cap. ex litteris, de pignor.* & ideo ius domini præualet. Firmo, nā qui prior est tempore, potior est iure, neque enim iuri iā acquisito vllus præiudicare potest; nõ enim obligatio superueniens cum prioris detrimento induci potui, aut minui, vt ex præcedenti sectione liquet.

11 Dico vltimo, mihi non probari, quod docuit Sanchez, ius coniugis potius esse ac vetustius iure domini in seruo qui contraxit prius seruitutem, quàm matrimonij inierit. Ratio est, quia ius domini strictū, & acquisitū erga seruum, antequam fuit; & ipse seruituti addictus erat cū sui corporis potestate tradidit re ipsa per matrimonij; ergo hoc ius potius est ac vetustius ius verò quod habet ad contrahendum, potius est facultas & concessio, quàm rigorosum & strictum ius.

12 Obicit Sanchez, ius coniugis in seruum esse prius quoad originem, & fundamentum iure domini, quia illud proficiscitur, & robur accipit ex iure naturali primario quod habent serui ad potestatem sui corporis tradendam per matrimonium, & hoc præferendum est iuri gentium, ac prius illo est, quo aliqui in seruitutem redacti sunt. Quod ius per contractum coniugalem transfert seruus in coniugem; nam eo ipso quod seruus ius naturæ habeat antecedens omnem seruitutem, transferendi potestatem sui corporis per matrimonium in coniugem, coniux ille in quem transfertur, acquirat ius illud primariū serui. Quod explicat hoc exemplo; nam si à tempore antiquo domus esset tradita Petro & successoribus, cum hoc onere, vt possit ex voluntate Pauli eiusque successorū, quādo cūque seruitus imponi in fauorem tertij: cum post longa tēpora successor quispiam Petri seruitutē imponeret in Ioānis fauorem, Ioānes ille posterius ius habe-

ret iure Petri, & successorum, si apprehensionem possessionis iuris seruitutis attendas, prius autem si originem eius, ex qua vim accipit, consideres. Nam infirmitur conditione & pacto sub quibus antiquitus tradita est domus Petro, quæ cum suo onere transit in perpetuum in successores. Vnde Ioannes, cui de nouo ius illud seruitutis concessum est, potest inuito domino domus seruitute ea vti, eo quod habeat ius antiquius in sua primariā origine. Ita contingit in matrimonio. Quando enim ius gentium seruos aliquos efficit cum eo onere potestatem illorum dominis tradidit, vt seruaretur illis ius naturæ seruorum ad id grauamen imponendum domino, cuiusque seruitio, vt possent serui ipsi renitentibus dominis, potestatem sui corporis per contractum coniugalem in coniugem transferre. Hac igitur potestate in coniugem translata, ius illud in coniugem transmissum, posterius quidem est iure domini, quoad possessionis apprehensionem, prius autem quoad originem & fundamentum. Nam fundatur in iure, quod habebat seruus ad illam translationem efficiendam, consurgentem ex conditione, qua iure gentium effectus est seruus, traditusque domino. Respondeo seruum, vel liberum, proprie loquendo, non habere ius strictum & rigorosum ad nubendum, cū modò nulla vrgeat necessitas propagandi genus humanum, atque adeò nec vlla stricta obligatio, per se loquendo, ad contrahendum. At dominus erga seruum habet ius strictum ac rigorosum, ranquam in possessionem propriam, vnde excedit hoc ius, & magis obligat: est quidem in seruo facultas, vel concessio nubendi indita à natura, & est anterior; tamen cū ea non obliget ad contrahendum, non est proprie ius; vnde ius strictum & rigorosum coniugij, non est re ipsa, nisi quando coniuges mutuo tradunt dominium suorum corporum, quod posterius est ipsa seruitute antea iam contracta. Exemplum autem illud nobis non obest: nam in donatione facta Petro & successoribus imbibita est tanquam intrinseca ea conditio, & pacto, sub qua antiquitus fuit Petro & successoribus tradita ipsa domus. At in matrimonio, tamen antiquitus sit facultas in singulis hominibus etiam in seruis, per se loquendo, nubendi si velint, non tamen est in illis obligatio id exequendi; atque ideo ius strictum ac rigorosum domini erga suum seruum potius est, strictius, ac prius alio iure stricto postea adueniente, quo tradidit suum corpus alteri, manens obligatus ad tradendum debitum.

SECTIO IX.

An seruitus matrimonio superuenire possit, alterutro coniuge se in mancipium vendente.

13 Certum videtur apud Doctores vxorem inuito viro se vendere non posse, & talem venditionem absque consensu viri factam esse contra iustitiā. Patet primum, quia vxor subditur viro tanquam capiti in his quæ ad regimen domus & familiæ attinent. Firmo, quia solus homo liber qui sit dominus suæ libertatis potest se ipsum vendere, at vxor non est sic libera cū sit subdita viro; ergo suam libertatem non potest liberè abdicare, inuito viro. Secundum constat, quia est contra rationem capitis, quæ ex natura matrimonij oritur in viro; vnde illi fieret manifesta iniuria, si vxor absque illius consensu se ipsam venderet, essetque talis venditio nõ modò iniusta, sed omnino nulla.

Perez de Matrimonio.

Difficultas solum esse potest de viro, an sit illi integrum se venundare, quia videtur præiudicare debito coniugali, ea venditione facta.

Suppono quod est certum, hominem sicut non solum externorum bonorum suorum, sed etiam proprii honoris & famæ est dominus, sic etiam dominum esse suæ libertatis, atque adeò stando in solo iure naturali posse eam alienare, seque in seruitutem redigere, id quod constat illustri illo B. Paulini Episcopi exemplo, qui eximia in Deum & proximos charitate, se vltro in commutationem pro libertate filij cuiusdam viduæ in seruitutem dedit. Vtrū autem vir coniugatus stando in iure communi, vel regni Hispaniæ, sequentibus dictis est explicandum.

14 Dico ergo primo, attento iure communi validè posse virum se venundare, renitente vxore. Ita multi; quos refert & sequitur Sanchez *lib. 7. disp. 23. numer. 1.* Ratio à priori est, quia vir absolute iure naturæ est dominus suæ libertatis sicut famæ & pecuniæ, & solum suæ vxori subditur in iis solis quæ ad debiti redditionem pertinent, in cæteris verò est sui iuris; ergo potest se ipsum vendere. Firmo, quia prædicta venditio non vergit in præiudicium debiti coniugalis, esto vir in vxoris fraudem se venundaret; teneretur enim vxori ad omnia quæ lex matrimonij petit, à quibus retrahi nequit domini præcepto.

15 Dico secundo, peccare mortaliter virum sic se venundantem, si id faciat absque iusta causa. Patet, quia talis venditio esset manifesta profusio libertatis, quæ bonis fortunæ & famæ est præstantior; vnde suæ libertatis prodigus esset, absque rationabili causa se seruituti subiiciens; non minus, imò magis peccaret, quàm si non solum pecuniarum, sed etiam honoris & famæ esset prodigus. Et talis profusio redundaret in graue dedecus vxoris & familiæ, & in illius iniuriam, nulla iusta causa præponderante; ergo ea venditio non vacat culpa lethali.

16 Dico tertio, id peccatum esset contra iustitiam, vt rectè notauit Petrus de Ledesma *de matrimonio q. 52. art. 3.* in solutione ad vltimum. Contrarium docet Sanchez *cu. num. 4.* etiam si vir id faciat id fraudem vxoris. Probo tamen dictum, quia tamen si vir se ipsum venundans vtatur iure suo, & nec in vxoris detrimentum cedat quoad debitum coniugale; cedit tamen in dedecus graue vxoris & filiorum, & redundat in ipsorum iniuriam, vt fateretur ipse Sanchez; ergo ob hanc causam peccat contra iustitiam tale damnum inferens absque vllò iusto titulo, & nulla subsistente iusta causa. Certum est autem in hoc euentu etiam si vxor in venditionem mariti consentiat, illa non reddi seruam, vel ancillam; solum enim vxor consentiens præiudicat sibi quoad debitum coniugale cui præferret obsequium domini eodem tempore petitur, nisi fornicationis periculum tunc immineret vxori. Præterea cū sit integrum domino, virum qui se venundedit, aliò vendendum mittere; quia per venditionem transfudit vir in dominum ius omne, quod ipse habebat libertatis suæ, & tantum id reseruatum est, quod matrimonij lædere poterat, atque adeò sicut vir sine matrimonij læsione poterat domicilium mutare, ita & eodem iure potest vti dominus. Nihilominus vxor venditioni mariti non consentiens, non teneretur eum sequi, nisi id commodè posset præstare, vel ei non subesset causa alia iusta illum non sequendi.

Dico vltimo, in hoc Hispaniæ regno non posse virum se venundare validè, & posse ab vxore rescindi talem venditionem, quin debeat soluere pretium. Primum constat, ex *l. regia, fin. titul. 5. p. 4.* Quod

D d intellige

intellige etiam si vir non se vendiderit in fraudē matrimonij. Quia in dicta lege ratio assignata nullitatis talis venditionis, est vxoris præiudicium, nempe graue dedecus ipsius, & filiorum, si eos habuerit. Hinc patet *secundum* posse vxorem retractare ac rescindere eam venditionem, nec teneri soluere pretium: quia vir non potuit se subicere seruituti, & vxor merito retractat ob suum præiudicium.

SECTIO X.

Cuius parentis conditionem filij sequantur quoad seruitutem, & libertatem.

Hoc est quartum & vltimum, quod proposui in hac disputatione tractandum. de quo latè noster Sanchez lib. 7. disp. 24.

Ratio autem dubitandi est, quia quoad honores & nobilitatem filius sequitur conditionem non matris, sed patris, vt habetur expressè *l. cum legitime. ff. de statu hominum. l. regi. c. si. part. 2. l. i. iul. 11. p. 7.* Cuius rationem reddidit D. Thomas in 4. dist. 36. q. unica. a. 4. in corpore, quod partus recipiat esse à patre tanquā à causa efficiente, ac nobiliori principio suā substantiā, atque ideo quæ pertinent ad esse, vt honos & dignitas, sequuntur patrem. Quod etiam ad filium naturalem extenditur, gaudet enim patris nobilitate; idem dicendum de libertate ac seruitute, vt sequatur patris conditionem; cum res debeat dominium trahere à principaliori, & ipsum sequi, *l. queritur ff. de statu hominum*, & semper viri sit principalis in generatione.

Certum tamen est iure Cæsareo & in Hispanis communi vsu comprobatum, quoad seruitutem, & libertatem filios sequi conditionem matris. Itaque qui nascitur ex matre ancilla, siue pater liber sit, siue non, siue nascatur ex matrimonio legitimo, siue ex copula fornicaria, est seruus; quia partus sequitur ventrem. Ita habetur *l. partum. C. de rei vindicatione. §. penul. Instit. de iure per sonarum §. sed si quis, Instit. de ingenuis. cap. unico. de natis ex libero ventre.* Videturque hoc ius Cæsareum maximè hac in parte rationi consentaneum. *Primo*, quoniam de matre constat; de patre verò nihil potest esse certum. Vnde quoad hoc inspexerunt leges quod certius est; at constare nequit de filio, à quo patre sit progenitus, cum tamen certò constet cuius matris fetus sit. *Secundo*, quoniam mater periclitatur in partu; pater verò non item. Cum igitur mater pariendo exposita sit magis periculo, quod periculum non subit pater, inde fit vt dominus matris ancillæ qui hoc damnum sentit, debeat etiam commodū fetus adipisci. Qui enim sentit damnum, sentire debet & commodum. *Tertio*, quia licet pater præcipue ad generationem concurrat; partus tamen quodammodo est magis fructus matris, plusque concurrat ad nutritionem, & educationem filiorum. Quare sicut arbores non dicuntur fructus seminis terræ mandati, sed ipsius terræ, ita & partus potius est fructus matris, quam patris. *Quarto*, quia mater tam dum grauida est, quam dum proles educatur, plus impeditur à seruitio domini, quam pater. Denique mater plus confert materiæ corpulentæ, quam pater; ministrat enim materiam ex qua formatur corpus; seruitus autem secundum corpus conuenit.

Eadem doctrina quoad libertatē firmatur quoque iure Canonico, ex *cap. vltimo, de seruis non ordinandis.* Vbi proponitur in specie hic casus de quodam milite qui impediēbat alium ne ordinaretur, quia dicebat patrem ipsius esse seruum suum, quamuis mater ip-

sus libera sit. Præscriptū fuit Archiepiscopo Neopolitano à Papa Gregorio IX. vt prædictum militem ab huiusmodi impedimento cessare compescat; quia mater illius ordinandi, cuius debet imitari conditionem, libera esse noscitur. Igitur quoad libertatem & quoad seruitutem semper filius sequitur conditionem matris.

Sunt verò tria notanda. *Primum* est, si mater fuit libera quando concepit, aut in partu, aut tempore aliquo medio inter conceptum & partum, & si vel ad momentum, prolem iure Cæsareo non contrahere seruitutem, vt expressè habetur *l. sit. de ingenuis. §. sed & si quis*, quod etiam in Hispaniæ regnis comprobatur. Et ratio est, quia hoc ipso momento, quo mater efficitur libera, etiam proles libertati est restituta; vnde calamitas, seu seruitus matri superueniens non debet nocere proli libertatē assecuta: præsertim cum causa libertatis sit maximè fauorabilis. Vbi tamen id in fauorem libertatis constitutum non esset, natura rei potius postulat, vt solū tempus partus spectetur, standumque esset iuri, aut consuetudini eius loci. *Secundum* est, si alicubi esset aliud peculiare ius, aut alia consuetudo, nempe vt proles sequeretur patrem, vel vt ad illius seruitutem necessarium esset patrem & matrem esse mancipium, vel aliud simile, standum esset illi iuri, aut consuetudini. Cum enim res hæc sit ex iure humano, potest præualere consuetudo. *Finali, de consuetud.* Idemque colligitur ex *cap. licet, de coniugio seruorum*, vbi textus supponit secundum leges prouinciæ cuiusdam, fœtum quoad seruitutē sequi conditionem patris, nec improbat. *Tertium* est cum mater prægnans iure belli capta est, fœtum quoque fieri seruum, non obstante libertate matris tempore conceptionis. Quia non ex vi naturalium efficitur seruus, sed quod vnà cum matre bello iusto captus sit, eoque beneficio affectus, ne vnà cum matre occideretur.

Ad rationem dubitandi, concessio antecedente, negatur consequentia; nam si filius sequatur nobilitatem patris, nullum damnum sequitur domino serui, quamuis pater incertus sit. At si sequatur patris incerti libertatem, possit in hoc præiudicium fieri domino. Videantur rationes supra adductæ in conclusione.

DISPUTATIO XXVI.

De impedimento voti matrimonium dirimente.

NOMINE voti intelligunt Doctores, votum emissum in religione approbata. Quoniam verò in religione, v. g. in Societate Iesu, non solū votum solemne, sed etiam simplex, dirimit matrimonium, vt videbimus, vt rem hanc plenè ac radiciter explicemus, duo à nobis præstanda sunt in hac disputatione. *Primum* agemus de voto solemnī religionis, quid nimirum sit voti solemnitas, quem effectum habet, quo iure sit adiuncta votis religionis, vt sic constet mero iure Ecclesiastico matrimonium dirimere. *Secundum* differemus de votis simplicibus Societatis Iesu emissis post biennium Nouitiatu, qualia debeant esse, quem effectum præstent, & quo pacto sint etiam impedimenta dirimentia.

SECTIO I.

Premittuntur nonnulla præludia status religiosi ad præsentem disputationem conducentia.

Præmitto *primo* de religioso statu, seu religione, esse statum perfectionis per tria vota, castitatis, paupertatis & obedientiæ adipiscendæ. Status ponitur tanquam genus, pro conditione vitæ immobilis, per quā alteri obstricti sumus. Hoc enim nomen quandam firmitatem denotat. In quo conuenit cum tribus præcipue statibus Ecclesiæ, Episcoporum, Religiosorum, & coniugatorum; qui tres status habent immobilitatem & firmitatem. Nam Episcopi perpetuo vinculo obstricti sunt obsequio suæ Ecclesiæ; Religiosi obsequio diuino, coniuges obsequio mutuo. Vnde Religiosus status per se & ex natura ipsius vinculi habet perpetuam immobilitatem; licet ex accidenti & ex potestate aliena dissolui possit. Quod etiam reperitur in aliis statibus: nam vinculum Episcopi cum sua Ecclesia etiam ex se indissolubile ac ac immobile, licet auctoritate Pontificia possit dissolui: matrimonium similiter status est ex se indissolubile, licet matrimonium ratum dirimatur per subsequentem professionem; & consummatum matrimonium infidelium dissoluitur altero transeunte ad fidem, & nolente cum coniuge cohabitare sine Creatoris iniuria. Reliquæ verò particulæ, perfectionis per tria vota adipiscendæ, fecernunt statum religiosum ab aliis hominum statibus.

Præmitto secundo, ad statum religionis eiusque essentiam, certum esse requiri essentialiter tria vota, eaque perpetua, castitatis, paupertatis & obedientiæ. Patet, quia in primis non sufficit seruari hæc tria sine voto, quia sic non constituunt statum, cum non habeant firmitatem; nec homo perfectè dicatur Deo nuda illa obseruantia absque voto; quia libertatem resiliendi sibi retinet, quæ per votum abdicatur. Nec sufficit votum, nisi sit perpetuum, quia aliter esset imperfecta sui mancipatio retro respiciens, & ius retinens retrocedendi. Denique quod hæc tria simul requirantur, suadet ratio, quia de ratione perfecti status religiosi est, vt quis propter Deum renuntiet omnibus rebus, & bonis creatis, quæ perfectum Dei amorem impedire possunt: hæc autem bona vel sunt externa, & hæc per paupertatē abiguntur; vel sunt interna ad corpus proprium pertinentia, & hæc per castitatem enuntiantur; vel denique sunt interna ad animam & propriam voluntatem pertinentia; & hæc per obedientiam abdicantur, ergo omnibus illis renuntiandum est in statu perfecto religionis. Vnde

Præmitto tertio, hæc tria vota sufficere ad substantiam status religiosi constituendam. Ratio est, quia illa tria vota sufficiunt ad remouendum omnia quæ feruorē charitatis impediunt. Nam hæc maximè sunt tria, scilicet concupiscentia externorum bonorum, & sensibilibus delectationum, & inordinatio voluntatis humanæ; quorum *primum* per paupertatem, *secundum* per castitatem, *tertium* per obedientiam remouetur. Hæc itaque sunt prima, ac principalia fundamenta, ad quæ cætera omnia reducuntur, quæ ad finem status religiosi consequendum conuenientia esse possunt. Nam in illis virtute continentur omnia, quæ vel ad remouenda impedimenta, vel ad perfectam obligationem sui, & suarum rerum Deo faciendam opportuna esse possunt.

Peregr. de Matrimonio.

Præmitto *quarto*, per hæc vota religiosa ita hominem tradi Deo, vt speciali modo dominium sui in Deum transférat; hæc verò traditionem non fieri nisi interueniente acceptatione Dei per Ecclesiam. *Prima pars* constat ex generali & communi modo loquendi Patrum, dicentium Religiosum per antonomasiam dici, qui se totaliter micipiat diuino seruitio. Et ratio est, quia status religionis est status seruitutis Dei: at seruitus nō fit per solā promissionē, sed traditionē, & domini translatiōne requirit; ergo cū proportione in hoc etiā statu necessaria est. *Secunda pars* constat, quia status religiosus est status Ecclesiasticus; ergo per traditionē validam in foro Ecclesiæ fieri debet: nō potest autē traditio esse valida in foro Ecclesiæ, nisi per ipsam Ecclesiam acceptetur; ergo. Vnde hac ratione approbatio Ecclesiæ necessaria est, vt infra videbitur. Firmo, quia traditio non habet valorem, nec efficaciam ad transferendum dominium in alterum, nisi ab eo acceptetur; ergo etiam in præsentī traditione necessaria est acceptatio Dei. At Deus non acceptat immediatè per se ipsum aliquam donationem sibi factam; ergo necesse est vt per Ecclesiam, seu ministrum ab ea deputatum hæc acceptatio fit; est enim donatio quidam contractus qui sine donantis & donatarij consensu non perficitur. Vnde notanda est differentia inter promissionem, & traditionem, seu donationem Deo factam. Nam promissio ipsi Deo immediatè fieri potest, & illi placere, si sit de re sibi grata; & hoc satis est vt habeat suū effectū, qui tantum est obligare promittentem ad faciendū quod promissit. Neq; inde acquirit Deus aliquod speciale ius, vel dominiū quasi intrinsecum, sed promittens manet obligatus ad seruandū promissum. Et quamuis Deus possit illum cogere, non habet eam potestatem de nouo adquisitam: sed intrinsecam, & connaturalem; solumque ex parte materiæ, seu hominis facta est mutatio per obligationem quam homo promittendo acquisiuit, ratione cuius sub illa potestate diuina constitutus est. At traditio, vel donatio, licet possit immediatè fieri intuitu Dei, non tamen acceptatur ab illo, nec est illi grata, nisi fiat alicui homini, à quo acceptari, vel repudiari possit, & qui ius acquirit in rem traditam, ad vtendam illa, vel illi imperandum, & curam eius gerendi. Cuius rei ratio est, quia Deus secundum ordinariam prouidentiam suam non suscepit peculiarem curam gubernandi priuatam personam immediatè per se ipsum, nec indiget his rebus sensibilibus, vt eis immediatè, & sine interuentu causarū secundarū vtatur; & ideo donatio sic facta Deo, vel esset vana & otiosa, vel quasi tētans Deū ab eo imdiatum regimen exigendo; & propterea illi non placet, nec ab ipso immediatè acceptatur. Vnde si quis seculū deliberet ac definitè velit à se abdicare dominium domus, v. g. & immediatè illam Deo donare, nisi illam voluntatem manifestet Ecclesiæ, id est, ministris eius, qui sunt administratores bonorum Dei, & illi eā acceptent, & sub sua cura & regimine illam recipiant, nullius momenti erit donatio, & sub iniustitia poterit à priori domino voluntas illa retractari. Imò etiam sine peccato, nisi constet se voluisse obligare in futurum. Nā tunc habebit prior voluntas vim promissionis factæ Deo, de qua certò constare oportet, vt ad illam implēdam aliquis cogatur. Donatio autem propria, & traditio externorū bonorum, quæ aliquid vltra promissionem addit, respectu Dei intelligi non potest, nisi per Dei ministros acceptetur. Idem ergo est in traditione proprii corporis, personæ, aut voluntatis. Ex quo

Præmitto *quinto* ad proprium vinculum religiosi status, quando in communitate assumitur, præter tria vota supra dicta immediatè Deo facta, quibus

quibus religiosus ipsi Deo obligatur, necessariam esse peculiarem obligationem humanam per modum pacti reciproci, quo & ipse religioni se donat, & obligatur religioni; & religio eius traditionem acceptat, eique vicissim obligatur ad illum tanquam membrum suum alendum, conseruandum, & iuxta suum institutum gubernandum. Ratio est, quia in eo Religiosus fit membrum vniuersi corporis mystici, quod est ipsa religio; id autem fieri non potest, nisi per mutuam vniuersionem inter totum & partem; illa verò vniuersio cum moralis sit, per mutuam obligationem fit; & quia est actualis ac realis, ac præsente vniuersio, ideo per traditionem actualem, & acceptationem proportionatam illi fieri debet. Totum ergo hoc est de substantia talis actus.

¶ *Sexto* præmitto ad essentiam religionis perfectæ, seu completæ, per se nihil necessariò requiri præter tria vota supradicta, & Ecclesiæ approbationem, seu acceptationem. Hoc magis constabit ex dicendis in sequentibus. Solum duo notanda sunt. *Primum*, cum communiter dicitur religionem consistere solum in tribus votis substantialibus, ex quo videtur sequi approbationem Ecclesiæ non pertinere ad essentiam religionis: id intelligendum esse de his quæ requiruntur ex parte vouentis, seu Religiosi; neque enim negari potest quin necessaria sit approbatio, vel acceptatio in eo, qui vice Dei, vel Ecclesiæ debeat talia acceptare vota; alioquin ipsa vota sine tali acceptatione non haberent tantam immobilitatem & securitatem: nec efficerent statum spirituales, & exemptum à iurisdictione laicorum. Quare illo modo loquendi solum excluduntur alia obligationes Religiosi, v. g. ad cantum, ad carnium abstinentiam, & ad alia similia; quoniam essentia religionis ex parte Religiosi, nihil aliud requirit nisi obligationem trium votorum. *Alterum* est, cum aliqui Doctores dicunt observationem votorum pertinere ad essentiam religionis perfectæ, seu completæ; id ab illis solum dici, vel quia pertinet ad essentiam religionis consideratæ in actu secundo; vel, quod verius est, quia essentia religionis ad eam observationem obligat votorum; debitum enim & obligatio seruandæ vota est religioni essentiali.

¶ *Præmitto vltimò*, quod rectè declarat & probat Basilius Ponce lib. 7. de matr. cap. 6. immobilitatem status Religiosi totam provenire, formaliter ac præcisè loquendò, ex traditione, seu donatione quam includit ratio & natura status. Ratio est, quia hac sola traditione, seu donatione quouis alio præcisò transit donans in ius alterius, id quod requiritur ad statum. Vnde ex vi votorum præcisè nullo modo immobilitas status Religiosi provenire potest, quia vota nequeunt donare aliquè, neque transferre in ius alterius, aut efficere alieni iuris. Patet, tum quia non potest vna & eadem causa obligari in præsens & futurum, cum sint diuersæ temporis differentia; ergo cum votis obligetur Religiosus in futurum, non potest ex vi votorum donari. Firmo, quia impossibile est eandem esse traditionem & promissionem simul, imò vnum excludit aliud, semel enim tradita re non est vltra promissio, cum traditio respiciat tempus præsens; promissio verò futurum. At votum essentialiter est promissio, & tantum ligat totum hominem in futurum, idque habet quoduis votum, totus enim homo castitatem seruare tenetur; ergo non potest votum esse donatio, vel traditio. Tum etiam, quia omne votum essentialiter conuenit in ratione promissionis, nec votum religionis solemnè, & votum simplex extra religionem differunt in essentia, sed tantum in accidentibus, vt constabit ex dicendis; & tamen vota simplicia

extra religionem non tradunt, vt notum est; in religione autem tam vota simplicia, quam sole mnia tradunt, & donant, vt dicemus; ergo ea traditio aliunde proveniat necesse est, quam ex vi votorum. Tum denique, quia donatio fit religioni, non Deo; vota fiunt Deo, non religioni; ergo.

Dices vinculum quo Religiosus retinetur mancipatus religioni, non provenire ex eius traditione, sed ex iurisdictione quadam annexa votis, scilicet voluntate legislatoris subiicientis sibi, suorumque ministrorum iurisdictioni vouentem tria vota in religione approbata, qua efficitur vt illos semel vouentes detinere possint. Sed contrà est, quia nemo potest nisi in sibi subiectum iurisdictionem exercere, vt notissimum est; ergo vt Prælatus exerceat iurisdictionem in vouentem, debet esse illi subiectus. Quò ergo subiicitur? Maxime, quia Religiosus fit seruus religionis, & alieni iuris, & totus transfertur in potestatem alterius, non minus quam seruus. Rogo igitur quò transferatur in potestatem alterius? Si à se ipso, hoc est quod intrèdo, scilicet traditione, seu donatione constitui in statu immobilis conditionis seruiliis. Si à Pontificis voluntate, hoc dici non potest: nam auctoritate aliena nequit effici seruus, neque in ius alterius transferri, maxime seruitute spiritali, qualis est Religiosi. Debet ergo in Religionis præter tria vota aliud vinculum inueniri, quo religioni sese adstrinxerint, ne possint recedere, & ratione cuius possint à Prælato detineri, vt in illos suam exerceat potestatem, atque adeò vt ex vi votorum præcisè non resultat immobilitas Religiosi status, sed ex voluntaria traditione, seu donatione Religiosi se donantis, & constituentis in statu. Vnde ipsa donatio constituitur status Religiosi, & redditur conditio seruitutis spiritalis, immobilis; illis autem votis, tolluntur impedimenta quæ obstare poterant adquirendæ perfectioni.

SECTIO II.

An solemnitas substantialis voti religiosæ castitatis posita sit in aliquo externo ritu.

TAmetsi de voto solemnè generatim & in communi ab auctoribus tractetur, melius est claritatis gratia prius id in particulari tractari de voto castitatis, quia in eo difficultas clariùs potest percipi, & inde faciliùs ad cætera vota solemnè accommodari.

Suppono *primò*, votum simplex & solemnè conuenire in communi ratione voti vniuersa, quia omne votum siue simplex sit, siue solemnè, inducit obligationem religionis ex vi promissionis Deo factæ.

Suppono *secundò*, votum solemnè differre à simplici tanquam addens & includens aliquid, quod votum simplex non includit. Quid verò sit ista solemnitas quæ proprium religiosum votum solemnè constituat, est explicandum. Ad quam examinandam, vulgaris illa voti solemnè distinctio præmittenda est; alia est enim solemnitas accidentaria & quasi extrinseca consistens in externa publicitate, certo ritu & cæremoniis requisitis secundum morem variarum religionum; & alia substantialis ad validitatem ipsius necessariò semper requisita, nimirum vt duo intersint, vnus promittens, seu offerens se ipsum, & alius acceptans nomine Ecclesiæ, seu Dei ad hoc habens potestatem legitimam, vt constat ex vsu Ecclesiæ, &

& ex cap. cum ad monasterium, de statu monach. & cap. porre et u, de regularibus. Si enim illi duo interueniât, etiã si absque alia externa solemnitate, seu sine maiori publicitate fiat, erit professio valida, & votum substantialiter solemnè, vbi alia externa ceremonia non fuit ex dispositione iuris humani ad valorem voti necessaria.

3 Suppono *tertiò* duplex esse votum solemnè castitatis, Ordinis sacri, ac Religiosi status, iuxta cap. vnicum, de voto in 6. In præsentem verò solum agimus de voto annexo professioni religiosæ.

4 Suppono *quartò*, votum solemnè religiosum castitatis duplicem moralem effectum habere: vnus est maximè proprius, quia dirimit præcedens matrimonium ratum non consummatum; alius est, quia impedit & annullat matrimonium postea contrahendum, quem effectum habet etiam votum castitatis clericorum in Sacris; non autem votum simplex castitatis emissum extra religionem in seculo, quod licet impediatur matrimonium ne licitè contrahatur, non tamen dirimit illud. Quæ omnia sunt in sequentibus dilucidanda, ea verò modò supponimus, quia necessaria sunt ad solemnitatem substantialem voti castitatis religiosæ explicandam. Nam licet votum non sit solemnè, quia hos habet effectus, cum ipsi effectus posteriores sint ipso voto solemnè, & potius quia solemnè est, ideo illos effectus habeat; virtus tamen efficiendi tales effectus, vel illud, quidquid est, vnde tale votum vim dirimendi habet, & efficaciter impediendi matrimonium, est voti illius solemnitas. Quid ergo illud sit, & in quo consistat, in præsentem inquirimus. Et quia varia sunt opinionum, quæ suam examinationem requirunt, ideo per diuersas sectiones singulas expendemus, & breuiter de illis iudicium feremus.

5 *Prima sententia* quæ tribuitur D. Thomæ 2. 2. q. 88. a. 7. constituit hanc solemnitatem in quadam consecratione spiritali, benedictione, vel alio simili sacro ritu. Solet probari *primò*, quia vnicuique rei adhibenda est solemnitas proportionata, vt in militia, & in matrimonio; & idem est in contractibus, in testamentis, & similibus; sed votum est promissio Deo facta: ergo eius solemnitas in aliqua spiritali & diuina benedictione, vel consecratione consistere debet. Firmatur ex vsu antiquo similia vota emittendi cum solemnè benedictione, & consecratione.

6 *Alterà sententia* assignari potest, quæ docet consecrationem per se solemnizare votum, etiam si tale votum personam vouentem non reddat inhabilem ad subsequens matrimonium. Nam hoc non esse de ratione voti solemnè, sed potius posse esse votum solemnè, & non irritare matrimonium postea contractum, sentiunt Medina lib. 4. de sacror. homin. continenti. controversia 7. cap. 24. & noster Vasquez 1. 2. disp. 165. c. 8. n. 11. vbi declarat vim illam in habilitandi personam ad matrimonium, non esse ad votum solemnè necessariam, sed esse effectum quendam iure humano annexum solemnè voto; sine quo tamen, inquit, votum verè solemnè manere potest. Vnde solemnitatem voti in hoc solum constituit, quod sub certa regula approbata iuxta ritum, & cæremonias in eadem regula constitutas, publicè nuncupatur, cum traditione perpetua ex parte vouentis & acceptantis. Probat hanc sententiam,

Primo ex cap. vnico, de voto in 6. vbi proponitur quòd votum dici debeat solemnè, & ad matrimonium dirimendum efficax; & expendit, duo distincta ibi proponi, atque ideo solemnitatem voti non esse efficacem ad matrimonium dirimendum.

Firmat, quia si efficacia esset ipsa solemnitas, respondere debuisset Pontifex illud votum esse solemnè

Perez de Matrimonio.

quod est efficax ad matrimonium dirimendum, seu quod inhabilem reddit vouentem ad matrimonium contrahendum. At non sic respondet, sed ait, illud solum votum debere dici solemnè, quantum ad matrimonium post contractum dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem factam in religione. At si diceret, illud esse solemnè quod sub certo quodam, & præscripto modo nuncupatum est; modus enim ille vicem habet solemnitatis.

Secundò, quia interroganti quòdam votum inhabilitat matrimonium, simplex, an solemnè? profectò si solèntas esset inhabilitas, respondendum esset, illud votum esse solèntes quod inhabilitat matrimonium. At quis non videat hanc responsionem friuolam esse? quia vltimum responsum cum prima interrogatione coincideret. Igitur respondendum est illud votum esse solemnè quod certa quadam & præscripta forma effectum est, ac proinde hæc erit solemnitas voti, & non inhabilitandi vis.

Tertiò, quia aliàs sequeretur, antiquitus, quando in Ecclesia Religiosi vouendo castitatem non fiebant inhabiles ad contrahendum, vota illorum non fuisse solemnè, quod non videretur admittendum.

Dico *primò*, non fieri votum solemnè ratione alicuius sacræ benedictionis, vel consecrationis. Ita ferè omnes Doctores, & ex Thomistis Caiet. Palud. Heruæus, & Medina, quos refert & sequitur Suarez 10. 3. de religione lib. 2. cap. 6. Sanchez lib. 7. de matr. disp. 25. n. 1. & alij. Moueor duplici fundamento. *Primum* est, quia id sine quo votum potest esse solemnè, non est substantialis solemnitas eius, nec ad illam essentialiter pertinet, vt est per se notum, quia sine substantiali, seu essentiali forma, aut proprietate res non potest subsistere. At votum potest esse solemnè substantialiter absque vlla consecratione, aut benedictione. Igitur solemnitas substantialis in tali consecratione non consistit. Minor probatur, tum quia in aliquibus religionibus promissio solemnè professionis absque ea consecratione, vel benedictione fit, vt in Societate Iesu, & in religione D. Dominici, in qua prius fit professio cum votis solemnibus, & postea benedicuntur vestes, vnde benedictio quæ ibi interuenit, votum solemnè supponit. Tum etiam, quia professio substantialiter absque vlla votis solemnibus tacite emissa constat, quæ tamen sine vlla benedictione, vel consecratione, aut sacra ceremonia fit, & habet annexum votum solemnè castitatis. Et quamuis deferat habitum benedictum; hoc nihil iuuat, quia neque est necessarium, vt habitus sit benedictus, vel etiam si fit, fieri potest vt sit communis nouitiis tã in externa forma, quam in benedictione, & tunc delatus talis habitus non magis consecrabit personam post annu probationis, quam antea. Quibus addo benedictionem habitus esse valde extrinsecam personæ; neque enim habitus Monachum facit, sed est aliquale signum professionis eius. *Alterà* ratio, seu fundamentum est, quia fieri potest, vt stantè eadem consecratione & benedictione votum non sit solemnè; ergo signum est substantialem solemnitatem talis voti non consistere in consecratione. Antecedens constat in voto solemnè Sacerdotum, quia potuisset Ecclesia instituire vt Sacerdotes vouerent castitatem, & non manerent inhabiles ad contrahendum; hæc enim duo sunt valde distincta, & qui potuit vtrumque simul introducere, potuisset etiam vnum sine alio ordinare. Tunc autem eadem esset consecratio & benedictio personæ, & consequenter votum esset annexum eidem consecrationi, & tamen non esset solemnè; ergo solemnitas non consistit formaliter & per se in illa consecratione. Idem

constat etiam in voto religiosæ castitatis, quia in Societate Iesu sunt vota Scholasticorum, & Coadiutorum cum publica solemnitate satis sacra in manibus Prælati habentis in altari apertam sacram Eucharistiam, & tamen sunt vota simplicia, & in principio nullo modo reddebant personam inhabilem ad contrahendum. Idemque esse potuisset etiam si solemnibus benedictio adiungeretur, si intentio, & institutio eadem esset. Item nihil repugnaret approbati à Papa statum viuendi religiosum, in quo homines perpetuo se cultui diuino consecrarent, & professio cum tribus votis essentialibus & sacra benedictione fieret; & tamen personæ vouentes ad matrimonium inhabiles non fierent, ac proinde vota essent tantum simplicia. Nulla enim in hoc repugnantiâ ratio reddi potest, quia videmus approbasse Ecclesiam quamplures religiosos viuendi modos, habentes varios modos obligandi ad castitatem; cur ergo non possit illum adiungere? ergo sacra benedictio non dat per se substantialem solemnitatem solemnium voto religiosæ castitatis. Et ratio à priori est, quia nulla consecratio, aut benedictio humana, nisi alia positua institutio intercedat, potest per se reddere personam inhabilem ad matrimonium; nam consecratio personæ sacerdotalis, vel Pontificalis est de iure diuino, & tamen illa vi sua non reddit personam inhabilem ad matrimonium, ut est certum ex Paulo 1. ad Timoth. 1. & ex vsu Ecclesiæ antiquo; neque id præstat consecratio, aut benedictio si adiungatur voto; quia secluso Ecclesiæ iustitio inhabilitante personam, etiam si emittat votum castitatis in manu Prælati cum intentione se obligandi ad continentiam, & ad abstinendum à vinculo coniugali quantum potest, & à Prælato benedicatur, vel dicatur diuino obsequio, non ideo persona fiet inhabilis ad contrahendum; quia nec voluntas priuata vouentis habet per se potestatem ad inducendum hunc effectum, nec benedictio per se similem vim habet, nec vtrumque simul potest talem inhabilitatem inducere.

3 Dico secundò, votum substantialiter solemnne habere vim inhabilitandi matrimonium. Hæc est communis Doctorum sententia, dum pro comperto supponunt, omne votum castitatis quod non irritat matrimonium contractum, vel contrahendum, quomodocumque fiat, esse simplex. Probat, quia votum solemnne castitatis hic sumitur prout contradistinguitur adæquatè à simplici castitatis. At non contradistinguitur in vi & efficacia inducendi naturalem obligationem seruandi castitatem, in quo vtrumque votum conuenire necesse est; ergo in hoc distinguitur quod votum substantialiter solemnne inhabilitet personam ad contrahendum, idque ex institutione Ecclesiæ. Quare votum quod non solum est validum ad obligandum ad continentiam perpetuam, sed etiam ad irritandum matrimonium, non est sufficiens ad constituendum votum solemnne propriè & substantialiter. quod magis constabit ex dicendis in sequentibus. Hinc

4 Dico vltimò, votum castitatis, etiam si peculiari ritu externo & solemnne ab Ecclesia ordinato, & ad valorem voti requisito fiat, ex vi talis ritus, siue nomine consecrationis, aut benedictionis, aut solemnitatis externæ, siue quocumque alio nomine donetur, siue possit dici solemnne accidentaliter & externa, seu vulgari solemnitate, non tamen absolutè esse solemnne propriè, seu substantialiter solemnne. Patet, quia tale votum ex vi talis solemnitatis non habet vim inhabilitandi personam, nisi in ipsa institutione Ecclesiæ id specialiter expressum & additum sit; ergo non potest esse substantialiter solemnne ex vi talis ritus externi. Firmo, quia nemo negare audebit posse Ecclesiam ordinare in votis simplicibus saltem grauioribus ac per-

petuis, ut non essent valida, nisi coram testibus, aut Prælato, aut alio ritu externo; & tamen votum sic factum, etiam si vulgari, vel ciuili modo posset dici solemnne, eo sensu quo testamentum, vel alienatio, vel contractus ritè facti dicuntur solemnna, id est, valida, ac debito modo facta, non tamen diceretur absolutè & substantialiter solemnne prout contradistinguitur adæquatè contra votum simplex; non alia de causa, nisi quia non haberet vim inhabilitandi personam ad matrimonium; ergo.

Ad primam sententiam dico cum Soto lib. 7. de iustitia q. 2. a. 5. & in 4. dist. 38. q. 2. a. 1. non intellexisse D. Thomam benedictionem solemnne, quæ externo ritu & cæremoniis ac orationibus fit, dare votum formaliter, aut efficienter substantialem solemnitatem, vel efficaciam ad inhabilitandam personam vouentem ad matrimonium, sed solum vult eam benedictionem esse cæremoniam quandam accidentariam, cum quia iudici solet solemnitas voti substantialis. Et quamuis illa benedictio non sit certum signum solemnitatis, voti substantialis, cum & sine tali benedictione possit dari votum propriè solemnne, & super vota tantum simplicia emittentem possit cadere talis benedictio; potest nihilominus dici signum, quia, communiter ac regulariter loquendo, votum castitatis substantialiter solemnne cum altis non emittitur in regularibus, nisi cum externa benedictione, vel cum alio ritu externo, & accidentario, quo intelligitur esse persona dicata Deo in perpetuum & substantialiter solemnitate. Ex quo patet solutio ad argumentum ibi propositum in fauorem primæ sententiæ, quod solum procedit de solemnitate extrinseca & accidentaria pertinet ad ornatum actus. de qua solemnitate produunt exempla ibi adducta, & proportio ab eis supra. Sic enim fatemur aliquam consecrationem, aut benedictionem esse solemnitatem proportionatam, ut emissio talis voti decenter & ornate fiat; non tamen inde fit, vel esse necessariam ad valorem, vel sufficere ad prædictam efficaciam actus, nisi per aliquam legem id instituat; multoque minus esse per se & natura sua sufficientem ad dandam actui substantialem solemnitatem, quæ in efficacia ad inhabilitandam personam cõsummat. Nec aliud probare potest antiquus vsus benedictionis, vel consecrationis.

Ad secundam sententiam dico illam esse alienam à prima, quia hæc non loquitur de solemnitate tantum externa & vulgari, sed de illa quæ vim confert dirimendi matrimonium. quam solemnitatem negauimus posse ex sola cõsecratione, vel benedictione provenire. Vnde ad caput illud vnicum de voto in 6. dico ibi supponi, quod non negamus, posse votum habere aliquam solemnitatem sine efficacia dirimendi matrimonium. Quod etiam probat dictum caput, per tuas, & communis loquendi modus, sed illa solemnitas præcisè sumpta accidentaria est, & vulgaris. Et ideo in interrogatione posita in illo capite, additur, quod votum debeat esse solemnne, & ad dirimendum matrimonium efficax. Vbi secunda particula determinat & declarat priorem; & ita distinguuntur tanquam quid generale, & determinatum, ut interrogatio ad votum substantialiter solemnne definiatur.

Ad primam confirmationem, dico optimè respondisse Pontificem declarando, cui voto efficacitas illa cõueniat, & sic ait solum in voto solemnizato per professionem religionis approbatæ, vel per susceptionem sacri Ordinis reperiri. Vbi significat in voto habere efficaciam illam, supponi aliquam solemnizationem externam; declarat autem non cuiuscumque solemnitati simili, sed illis duabus, quas exprimit, inditam esse illam efficaciam, quæ talia vota faciat speciali modo

modo & quasi per antonomasiam solemnna. Cum autem subdit, *reliqua verò vota, &c.* planè indicat omnia alia vota castitatis, quæ hunc effectum non habent, esse simplicia, etiam si secundum quid, & vulgari modo solemniter fieri possint. Et hoc etiam significant illa exclusiua verba: *declaramus, solum illud votum debere dici solemnne, quantum ad matrimonium post contractum dirimendum*, id est, simpliciter, ac propria, & Canonica solemnitate.

3 Ad secundam confirmationem, dico interroganti, quod votum irritet matrimonium, rectè responderi solemnne, quod inhabilitat matrimonium; si vltius interroget, quodnam sit solemnne votum, verè posse responderi esse illud quod irritat matrimonium, nisi supponeretur prior interrogatio, vnde ea supposita melius responderetur eo modo, quo respondet Pontifex, esse illud quod sacro Ordini, vel Professioni religionis approbatæ annexum est nunc.

Ad vltimam concedo, si quando fuit in Ecclesia votum castitatis annexum religioni, & non inhabilitans personam ad matrimonium, non fuisse solemnne, ut distinguitur à simplici, sed absolutè fuisse simplex.

SECTIO III.

An voti castitatis solemnitas consistat in traditione, vel donatione sui ipsius, quam religiosus Deo, & religioni facit.

1 Suppono ex sectione prima traditionem Religiosi factam religioni distingui re ipsa à voto castitatis, quod est promissio facta Deo. Quo posito est difficultas an donatio illa, vel traditio voto castitatis adiuncta, sit illa solemnitas, ratione cuius votum illud vim habet inhabilitandi personam ad matrimonium.

2 Solemnitatem voti castitatis formaliter consistere in dicta traditione affirmant multi, quos refert Sanchez lib. 7. disput. 25. numer. 7. & ex nostris Doctoribus, Valentia tom. 3. disput. 6. quest. 6. puncto 7. & in 4. tom. disput. 10. de matr. quest. 5. puncto 3. & Henriquez lib. 12. de matrimonio cap. 5. numer. 3. & 4. Probat,

Primo, quia res vni tradita nequit alteri validè donari; ergo Religiosus donatus Deo per votum habens traditionem annexam, non potest validè se tradere alteri homini in coniugem; ergo ex vi talis voti dictæ traditioni coniuncti talis persona fit inhabilis ad matrimonium validum contrahendum: sed in hoc consistit solemnitas voti castitatis, vel certè illud est infallibile signum talis voti; ergo votum castitatis religiosæ ex vi prædictæ donationis fit solemnne.

Secundò, negari non potest possibilem esse statum religiosum in quo talis fiat traditio proprii corporis ad cælibatum seruandum in Dei honorem vt sit incompossibilis cum traditione matrimonij; quia in tali genere traditionis nulla est repugnantia: nam homo potest se tradere Deo in eius obsequium prout voluerit, & Deus per ministros suos potest talè traditionem acceptare; & ita peculiare dominium in corpus talis hominis acquirere, præter generale & cõnaturale dominium omnium, quod ex vi creationis habet. Sicut aliarum rerum temporalium quæ ad cultum Dei dantur Ecclesiæ, acquirunt Dei speciale dominium, ratione cuius nõ potest donator de illis amplius disponere, vel alteri eas donare; quia per donationem Deo factam se tali potestate, & priori dominio priuauit; ita

ergo potest fieri in dominio proprii corporis. Sicut potest etiam vnus homo alteri se in seruitutem tradere, per quam traditionem ab altero acceptatam, sui dominium, & propriam libertatem amittit; ita vt nec possit se à seruitute eximere, nec alteri donare: poterit ergo homo se simili modo Deo tradere. Talis verò est illa, quæ nunc fit in Professione Religiosa cum voto castitatis, cum per illam homo perfectissimè se tradat Deo in obsequium eius, quantum potest. Inde ergo habet tale votum vt sit solemnne.

Verior sententia docet, traditionem non esse per se sufficientem ad faciendum solemnne votum castitatis. Ita egregiè & eruditè Suarez tom. 3. de religione lib. 2. cap. 7. 8. & 9. & Sanchez lib. 7. disput. 25. Tribus argumentis efficacibus ostendo veritatem huius conclusionis. *Primum* sit ab exemplo. Nam in voto castitatis emissio post biennium in Societate Iesu, quod est simul cum traditione, qua vouens se tradit religioni per Ecclesiam approbatæ, & acceptatur à superiore, in cuius manibus publicè & cum cæremoniis fit, & tamen illud est votum simplex, vt ex instituto Societatis, & eius approbatione per Bullas Pontificias liquet. Imò tale votum ante Gregorium XIII. adeò erat simplex, vt subsequens matrimonium non irritaret. Et quamuis postea idem Gregorius XII. in Bulla, *Ascendente Domino*, illud impedimentum introduxerit, & personam sic vouentem inhabilem ad matrimonium reddiderit, durante voto; declarauit etiam nunc esse simplex, & non solemnne; ergo votum non fit essentialiter, vel substantialiter solemnne per traditionem religiosam.

Ad hoc argumentum posset quis respondere, traditionem quæ fit à Religiosis Societatis Iesu non professis esse distinctam & alterius rationis à traditione quæ fit à Professis tam eiusdem Societatis, quam aliarum religionum approbatarum: nam in professione solemnne fit traditio perfecta & simpliciter perpetua ex vtraque parte, quia & Religiosus ita se tradit, vt se perpetuo priuet dominio sui corporis, & religio etiam illam acceptat, vt irreuocabilem; & ita se obligat Religioso, vt non possit illum dimittere quoad vinculum, nec professionem, vel traditionem semel factam dissoluere. At traditio illa, quæ ab Scholaribus, vel coadiutoribus Societatis fit, licet ex parte Religiosi sit perpetua; tamen ex parte religionis non est perpetua, cum possit Religiosum dimittere, & repudiare donationem sibi à Religioso factam; & ideo hæc traditio, quæ est minus perfecta, & ex aliqua parte claudicans, nequit solemnizare votum sibi annexum; sicut prior quæ est perfectissima, & ex omni parte consummata. Hanc distinctionem refert Sanchez disput. 25. num. 11. & probat Vasquez disput. 195. cap. 8. & Valentia tom. 4. disputat. 10. quest. 5. puncto 3.

Hanc tamen doctrinam impugno. Nam *in primis* si sermo sit de substantia, vt ita dicat, traditionis, eiusque extensione & plenitudine & duratione seu perpetuitate ex parte personarum se tradentium, est summa æqualitas. Patet, quia Scholaris, vel Coadiutor Societatis cum tria vota emittit, verè se Societati tradit, ac donat abdicando dominium suæ voluntatis, & corporis in ordine ad omnia obsequia Dei, & religionis, secundum suam regulam. Vnde in ipsa Societate in hoc nulla est inæqualitas perfectionis inter hos Religiosos, & alios solemniter Professos. Quippe illi, vt ait Gregorius XIII. in dicta Bulla, per ea ipsa vota se Societati dedicant, atque actu tradunt, seque diuino seruitio in ea mancipant. Ergo cum Professus Societatis non minus perfectè se tradunt religioni suæ, quam cæteri Professus Monachi religionibus suis, manifestè

sequitur Religiosos Societatis non Professos non minus perfecte se tradere, quam ceteros omnes Religiosos. Firmo, nam etiam quoad durationem, vel perpetuitatem ex parte personarum se tradentium, est eadem æqualitas, quia vouentes simpliciter in Societate, etiam ex parte sua se in perpetuum tradunt Societati, nec possunt vnquam, vel in villo casu donationem de se factam reuocare; solum verò ex parte acceptationis talis donationis, quæ à Prælaro fit nomine religionis, est inæqualitas, quia in Societate superior acceptat illam donationem quantum ad translationem domini in religionem, & quantum ad obligationem personæ se donantis; non tamen quantum ad obligationem retinendi immutabiliter illud dominium; nam reseruat religioni, & eius Prælati potestatem repudiandi dominium illud, in quo à professione solemniter differt. Vnde hinc solum sequitur per hanc donationem non fieri personam inhabilem ad matrimonium perpetuò, & irreuocabiliter, sicut fiunt alij Religiosi solemniter Professi. Non verò hinc sequitur traditionem Professorum, tamen si sit vtrunque irreuocabilis, ab intrinseco & iure diuino, ac naturali reddere personam inhabilem ad matrimonium irreuocabiliter. Nam si id esset verum, etiam sequeretur illam traditionem in Societate Religiosorum non Professorum reddere ab intrinseco personam inhabilem ad matrimonium quamdiu non reuocatur: quia ideo dicitur professio natura sua & diuino iure facere Religiosum impotentem ad ritè contrahendum matrimonium, quia cum iam non sit suus, sed eius, cui se donauit, non potest alteri validè donare se ipsum; at si hoc ita est, cum simplex Religiosus Societatis, quamdiu Religiosus manet, & donatio sui quam semel fecit, non rescinditur, cum non possit alteri se donare pro illo tempore, erit nihilominus ab intrinseco inhabilis ad matrimonium. Nam impotentia ad donandum validè rem prius donatam, non prouenit ex eo quòd prior donatio irreuocabilis sit, sed eo quòd nemo potest donare quod iam non est suum. Vnde si quis donauit agrum Petro, & tradidit illum, non potest illum Paulo donare, etiam si prior donatio facta Petro sit reuocabilis per eius voluntatem si eundem agrum donatori restitueret velit, quia dum non reuocatur, dominium, vel potestatem non habet in agrum. Quod verò id nequeat diu de traditione Religiosorum non Professorum manifestum est ex ipsius Societatis progressu. Nam in principio tales Religiosi non fiebant inhabiles ad matrimonium, etiam durante statu, & postea per constitutionem Gregorij XIII. facti sunt inhabiles durante statu; & tamen nec traditio, nec vita, nec modus à religione institutus ad assumendum talem statum, immutata sunt. Euidens ergo signum est illam inhabilitatem non prouenire ab intrinseco ex traditione, sed aliquid amplius ex parte Ecclesiæ necessarium esse.

Secundo, idem ostenditur efficaciter, quia solemnitas substantialis voti castitatis consistens in virtute & efficacia irritandi subsequens matrimonium perpetuò ac irreuocabiliter inducta est sola constitutione Ecclesiæ; ergo traditio religiosa ex se & ex natura rei non inducit impedimentum irritas, nec inhabilitatem ad matrimonium contrahendum. Antecedens patet ex Bonifacio Papa VIII. *cap. unico, de voto in 6.* dicente, quòd voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inuenta. Vbi manifestum videtur loqui Papam de solemnitate substantiali voti habente virtutem irritandi matrimonium subsequens. Patet id ex ipsa Glossa ibi notabili primo sic dicente Nota primò ex isto capite, quòd solemnitas voti est inducta ex constitutione Ecclesiæ, & sic non est ipsum votum, quod impe-

dit matrimonium, vel dirimit; sed est ipsa constitutio Ecclesiæ. Ex quo patet, quòd constitutio Ecclesiæ potest habiles ad contrahendum matrimonium inhabilitare, & contra potest inhabiles habilitare. Hęc Glossa. Idem conuincitur ex ipso contextu: nam in primis cõsideranda est quæstio proposita his verbis, quòd votum debeat dici solemnè, ac ad dirimendum matrimonium efficacax. Cui quæstioni, vt respondeat Pontifex, sumit pro fundamento, voti solemnitate ex sola Ecclesiæ constitutione esse inuentam. Ergo euidens est loqui in his verbis de illa solemnitate, ratione cuius votum habet dirimere matrimonium, atque adeò supponit ipsam vim dirimendi matrimonium, quam tale votum habet ex sola institutione Ecclesiæ profectam esse. Patet hoc. Tum quia vt conueniens sit responsio, & fundamentum eius, termini debent vnioe, & in eadem accipi significatione in responsione, in qua positi fuerunt in interrogatione. Tum etiam, quia si in illo fundamento esset sermo de sola solemnitate exteriori & accidentaria, necessaria ex constitutione Ecclesiæ ad valorem actus esset ineptissimum ad responsonem inferendam, quam Pontifex colligit; quia illa solemnitas necessaria ad valorem actus, etiam votis simplicibus potest adhiberi; posset enim Ecclesia statuere vt votum simplex castitatis, vel religionis, non sit validum nisi in tali ætate, vel coram testibus factum; ergo quòd talis solemnitas ex constitutione Ecclesiæ sit, impertinens est, vt inde colligatur, quòd votum sit solemnè ad dirimendum matrimonium. Tum denique, quia Pontifex in illis verbis indifferenter loquitur de voto solemnè Ordinis, & Professionis. At respectu voti connexi Ordini, & solemnitate eius impertinens est illud fundamentum, quia votum Ordinis solemnè nullam requirit solemnitate extrinsecam inuentam ab Ecclesia vt dirimat matrimonium. Nam si quis ordinetur Subdiaconus cum sola solemnitate substantiali sacri Ordinis, erit inhabilis ad matrimonium, mediante efficacia legis, vel constitutionis Ecclesiæ.

Tertio, & vltimò idem efficaciter demonstro ratione: nam traditio illa si intrinsecè & ex sua natura repugnaret cum traditione carnalis vinculi matrimonij, etiam si fieret absque speciali voto castitatis, irritaret matrimonium subsequens. Patet, quia vsu constat translationes dominiorum fieri per puras donationes sine additione alicuius promissionis, voti, vel iuramenti. Et ratio est, quia voluntas absoluta donandi in habente potestatem sine alio adminiculo est sufficiens ad transferendum dominium, præsertim si prodeat in actu externum traditionis cum acceptatione donatarij. At certum videtur de facto nullam traditionem sui sine voto castitatis, vel lege Ecclesiæ irritare matrimonium: quia talis traditio per se, & vt distincta, & præcisa à voto castitatis, non obligat ad castitatem seruandam; ergo nec per se potest ab intrinseco valorem matrimonij impedire. Antecedens constat, tum à priori, quia obiectum, seu materia illius traditionis est ipsamet persona donantis, vnde licet abstinere ab vsu copulæ carnalis possit esse finis illius traditionis, non tamen est eius materia: vnde sicut finis legis non cadit sub obligationem legis; ita nec ille finis talis donationis cadit sub obligationem ex ipsa obligatione intrinsecè ortam. Aliter enim ex illa traditione oriretur specialis obligatio ad vitanda singula peccata; nam ad illa etiam vitanda ordinatur traditio: si ergo fornicatio non est contraria intrinsecè obligationi illius traditionis, multo minus vsus matrimonij per honestam carnalem copulam esset illi contrarius; ergo nec vinculum matrimonij est contrarium illi traditioni; ergo ex sola rei natura non irritatur ab illa. Tum etiam à posteriori idem antecedens

dens patet, quia aliàs sequeretur in peccato Religiosi contra castitatem, præter malitiam contra temperantiam, duas habere malitias, vnam contra religionem, quia est contra votum, & aliam contra iustitiam, quia est contra donationem religioni factam: sicut coniux habes votum castitatis committens adulterium, præter intemperantiam, & sacrilegium, contra iustitiam peccat in alterum coniugem, cui iam suum corpus tradidit. Cum enim traditio Religiosi & promissio castitatis sint actus inter se moraliter ac realiter distincti, inducunt obligationem pertinentem ad diuersas virtutes, vnde esset in illo actu triplex malitia, quod in moralibus videtur absurdum.

Ad argumentum primæ sententiæ.

Ad primum dico, non omnem traditionem vnus rei, vel personæ ad aliquos vsus, impedire traditionem eiusdem personæ ad vsus alterius rationis & ordinis; quia possunt non habere formalem oppositionem contradicentem, vt contingit in seruitute & matrimonio; traditio enim per seruitutem contracta non inhabilitat seruum ad matrimonium validè & licitè contrahendum, etiam inuito domino, vt vidimus supra *disput. præcedenti, sect. 6.* Idem ergo est de religiosa seruitute ex tali traditione orta, sola natura rei spectata, quæ non reddit ab intrinseco personam inhabilem ad se tradendum alteri per matrimonium.

Ad secundum, concedo possibilem esse talem traditionem, sed non absque adminiculo voti auctoritate Ecclesiæ solemnitati, vt magis constabit ex *dicendis sectione sequenti.*

SECTIO IV.

Quid sit substantialis solemnitas voti castitatis, & an ea solo iure Ecclesiastico sit instituta.

Circa primum, quid sit substantialis solemnitas voti castitatis, obseruandum est, votum solemnè posse considerari vel in fieri, vel in facto esse: in fieri est actus ipse promittendi sufficienter exteriorius expressus & acceptatus sub tali Ecclesiæ constitutione, in facto esse, seu permanenter, est vinculum permanens quo vouens ligatus, seu obligatus manet: nõ secus ac in matrimonio, quod in fieri est ipse consensus verbis, vel signis expressus & acceptatus; at in facto esse est vinculum inter coniuges permanens. Similis distinctio adhiberi potest traditioni quæ in professione religiosa interuenit. Nam potest etiam in fieri & in facto esse considerari. Priori modo est actus ille, quo aliquis religioni se donat; posteriori modo est ipsa seruitus permanens quæ in tali persona, respectu religionis manet.

Præterea recolendum est quod supra *sect. 1.* notauimus, votum solemnè castitatis & traditionem, vel donationem esse actus omnino distinctos: nam traditio est propriè translatio personæ, seu dominij proprii religiosi in ipsam religionem; votum verò solemnè vt tale in fieri est obligatio personæ Deo ad castitatem seruandam, ita vt eam inhabiliter perpetuò ad matrimonium contrahendum. His præmissis,

3 Dico primò votum solemnè castitatis in fieri pro actu ipso vouendi, esse actualem personæ obligationem ad seruandam castitatem, cum vi & efficacia quasi effectiua, inducendo in illam perpetuam inha-

bitatem ad validum matrimonium contrahendum. Ita sumitur ex *cap. unico, de voto, in 6. & ex cap. rursus, qui cler. vel vouent. & ex multis decretis 27. q. 1.* Ratio est, quia primaria & vnica differentia inter votum simplex & solemnè sumptum in fieri, posita est in dicta vi & efficacia; ergo illa est voti solemnitas substantialis; cum sine illa non sit, neque intelligi queat esse solemnè, & cum illa non potest concipi non esse solemnè. Antecedens patet ex præcedentibus sectionibus, quia sine prædicta efficacia ad irritandum perpetuò subsequens matrimonium, votum castitatis non est solemnè, vt constat ex *dicto cap. unico, de voto, & liquet*, quia votum simplex castitatis habere potest omnia alia quæ habet solemnè, præter hanc efficaciam, videlicet quamcumque externam solemnitate, seu ritum emittendi votum, & adiunctam traditionem, & quidquid aliud cogitetur.

Dico *secundo*, prædictam vim & efficaciam conuenire voto castitatis in fieri, & non traditioni religiosæ in fieri, prout est actio & donatio à promissione distincta. Ita loquuntur iura, & Doctores communiter. Ratio est, quia prima prohibitio contrahendi matrimonium, non est à traditione, sed est à voto castitatis, vt constat; ergo & irritatio. Patet consequentia, quia irritatio adiungi solet prohibitioni; lex enim quæ prohibet, eadem irritare solet quando maiori rigore fertur. Firmo, quia nunquam inhabilitas ad matrimonium inducitur, nisi mediante voto. Vnde si quis proficendo religionem haberet animum verè se tradendi religioni, non verò vouendi, nec se obligandi ad castitatem, non fieret inhabilis ad matrimonium, etiam si traditio sic facta fuisset acceptata & valida; ergo. Hinc

Dico *tertio*, traditionem ipsam non esse effectum voti solemnè castitatis, sed solum esse cum illo, & quasi componere cum illo professionem religiosam. Probo *primum*, quia tale votum vt sic nullum dominium transfert in religionem, sed solum ita obligat personam Deo, vt irritet contrarium factum quoad matrimonij vinculum; ergo ipsa traditio nequit dici formaliter votum solemnè, neque est effectus illius. *Secundum* patet ex *D. Thom. quolib. 3. a. 1. 8. sic loquentis.* Et patet ex *sect. 1. n. 4. sect. 5.* Tum, quia vt quis in statu religioso constituatur, non satis est vt quomodocumque promittat, sed necesse est, vt se priuet iure quod in se ipsum habet in ordine ad actiones, & ad omnia sua, illudque transferat in alterum, videlicet in religionem, vel Prælatum; nullus enim alius excogitari potest. Hæc autem translatio non fit nisi per voluntariam traditionem religiosam, & suo modo spiritualem; est ergo traditio de substantia professionis religiosæ. Tum etiam id firmatur ex potestate quæ est in Prælaro irritandi vota subditorum; prouenit enim ea ex potestate dominatiua, quam Prælati acquirunt in religiosum ex vi traditionis ab eo factæ, & à se acceptatæ: per nullam enim promissionem, vel votum transfertur dominium in alterum, nec datur ei ius in re, sed ad summum ad rem, & ideo promissor adhuc retinet ius in rem promissam: per traditionem verò, ita traditur persona Prælaro, vt sine illius consensu nullam possit firmam obligationem sibi imponere. Tum denique idem constat ex potestate coactiua Prælatorum; nam Prælati religionis nõ solum potest præcipere Religioso professo, sed etiam eum potest cogere ad obediendum, & punire illum si regulam transgrediat. Hoc autem non posset ei esse concessum ex vi solius promissionis votorum. Si enim quis promitteret alicui se daturum, aut venditurum ei in seruum, quandiu promissionem non impleteret, non posset eum vt seruum tractare, quia

quia reuera nondum est seruus, nec sub eius dominio & potestate; nec potest sua auctoritate eum cogere ad implendum promissum, sed solum potest per iudicem, vel publicam potestatem id postulare. At postquam se illi in seruum donauit, aut vendidit, aut tradidit, potest sua potestate & dominio vtens, seruum punire, & cogere vt officium suum impleat. Cum ergo similem potestatem habeat Prælati in Religiosum ex vi promissionis, fateri necesse est, vt professio traditionem includat, per quam Professus sub dominio sui Prælati constituatur.

6 Dico *ul timo*, si sermo sit de voto castitatis solemnem in facto esse, id est, de vinculo per actum vouendi inducto, vtrumque formaliter inhabilitare perpetuo & irrevocabiter personam ad matrimonium. Pater, quia ex tali actu vouendi tale relinquitur vinculum in persona, vt non solum liget, & obliget ad non contrahendum, sed etiam inhabilem ad talem contractum reddat: ergo inhabilitas ipsa est ipsa solemnitas voti castitatis in facto esse, id est, vinculi ex voto relicti.

7 Circa secundum, breuiter dico solemnitate voti castitatis solo iure Ecclesiastico esse instituta. Ita multi ex Iurisperitis, & Theologis, quos refert & sequitur Suarez tom. 3. de religione lib. 2. cap. 10. numer. 5. & sequentibus. Breuiter probatur ex dictis. Nam imprimis ea solemnitas non est ex natura rei. Pater, quia in quocumque voto castitatis irritante matrimonium subsequens, præter constitutionem Ecclesiæ, tria tantum spectari possunt, nempe, vel traditio, vel promissio perpetuo seruandi castitatem, vel consecratio sub qua intelligitur omnis externa benedictio, aut cæremonia, testium multitudo, vel quæuis alia exterior solemnitas accidentaria. At nihil horum per se & ex natura sua irritat matrimonium subsequens; nam de consecratione, & quacumque alia exteriori forma iam est ostensum supra *sect. 2.* Idem liquet de traditione ex *sect. 3.* Idemque est de promissione, quia tota vis talis promissionis requiritur in voto simplici castitatis, & tamen per se, & ex sua natura non reddit personam ad matrimonium inhabilem; ergo. Præterea constat solemnitate non esse ex iure diuino positio, quia tale ius diuinum nec scriptum est canonicè, nec aliqua Patrum & Ecclesiæ traditione potest constare; ergo tota hæc solemnitas ex solo iure prouenit Ecclesiastico. Ex his

8 Colligo *primò*, vtrumque posse fieri ex solemnem simplici, & ex simplici solemnem per extrinsecam mutationem solam, independentem à voluntate vouentis. Ratio est, quia hæc solemnitas pendet ex lege Ecclesiæ, quia lex in sua duratione non pendet ex voluntate, vel intentione vouentis, & ideo solemnitas voti, seu virtus ad inhabilitandam personam, præcipue est in lege. Et licet dicatur esse in voto morali modo, reuera non addit illi nisi denominationem extrinsecam; & ideo sine mutatione intrinseca vouentis, per ablationem legis auferri potest. Et eadem ratione vtrumque fieri potest ex simplici solemnem, sine noua voluntate, aut intentione vouentis.

9 Colligo *secundò*, vtrumque simplex & solemnem non differre specie, sed tantum in morali quadam proprietate, quæ est accidentalis, & extrinseca respectu substantiæ voti. Ratio est, quia vtrumque simplex & solemnem castitatis, intrinsece est tantum promissio, cuius naturam non immutat constitutio inducens vim irritandi matrimonium subsequens. Vnde impossibile est in voto castitatis distinguere vota specie diuersa, si sit eiusdem materiæ, nam omne vtrumque siue simplex, siue solemnem est de futuro quoad implementum eius, & vtrumque est de præsentem, quoad

obligationem quam inducit. Quod autem votum castitatis habeat coniunctam traditionem, non facit distinctionem specificam, cum traditio sit actus re distinctus, & extrinsece adiungatur, vnde neque est votum, nec differentia alicuius voti. Firmo, quia ostensum est idem numero votum posse fieri ex simplici solemnem, & è contrario sine mutatione intrinseca vouentis; ergo euidens signum est illa vota non differre specie. Quare diuisio voti in simplex & solemnem non erit generis in species, sed subiecti in accidentia.

10 Colligo *tertiò*, qualiter conueniant & differant vtrumque solemnem castitatis, sacri Ordinis & religionis. Conueniunt enim, quia vtrumque habet quandam speciale perpetuitatem, præter eam quæ voto simplici castitatis inest; quatenus vtrumque est annexum cuidam statui, & traditioni ab intrinseco immutabili, & inde indissolubili moraliter. Quamuis hæc immutabilitas in Ordine sit quasi physica ex vi characteris, & ex Christi institutione; in statu verò religioso sit moralis ex contractu, & institutione Ecclesiæ. Differunt verò *primò*, quia loquendo de voto castitatis absolute secundum se, illud per accidens est annexum Ordini sacro ex constitutione Ecclesiæ; statui verò religioso est per se annexum, quia est de essentia illius. Verum est, si sermo sit de voto vt solemnem, vel vt dirimente matrimonium, neutrum adhæret per se illis statibus, sed ex mera Ecclesiæ institutione. Differunt etiam, quia vtrumque Clericorum irritat matrimonium subsequens, non tamen irritat contractum, at vtrumque solemnem religionis castitatis vtrumque præstat. Videantur supra dicta *disput. 20. sect. 3.*

11 Colligo *ultimo*, vtrumque solemnem castitatis diuisi adæquate in vtrumque Ordinis sacri, & professionis religionis: quæ diuisio tanquam adæquata traditur in dicto cap. unico, de voto in 6. & vt sufficiens de facto, quia Ecclesia de facto illis tantum duobus eam solemnitate concessit.

SECTIO V.

Qualis sit solemnitas voti paupertatis, & voti obedientie in statu religioso.

Circa primam partem de solemnitate voti paupertatis,

Suppono *primò*, vtrumque paupertatis simplex esse posse, & perpetuum. Vtrumque simplex est quando Deo fit pura promissio seruandi paupertatem; solemnem verò cum in rigurosa professione religiosa emittitur: neque enim tale votum solemnizari potest, nisi in religione ab Ecclesiâ approbata. Voco rigorosam, illam quæ fit cum vinculo ex vtraque parte, religionis videlicet, & Religiosi, indissolubili per traditionem vnus, & acceptationem alterius irrevocabilem, vt excludam alium modum vnus, seu incorporationis, quæ nunc fit in Societate Iesu ab aliquibus eius membris cum perfecta traditione irrevocabili ex parte Religiosi, & non ex parte religionis. Nam vtrumque paupertatis in ea factum pro illis membris non est solemnem, quia non habet firmitatem absolute perpetuam ex parte religionis: quod non minus necessarium est ad voti solemnitate in paupertate, quam in castitate; est enim eadem ratio.

Suppono *secundò*, vtrumque simplex & solemnem paupertatis conuenire *primò* in ratione essentiali voti, vt est

est per se notum. Deinde conuenire in materia, licet cum aliquo discrimine: nam votum simplex potest esse particulare tantum ex parte materiæ, id est, de quibusdam bonis temporalibus, & non de omnibus; vt si quis vouerit non habere proprium nisi vsque ad certam quantitatem, vel non habere bona immobilia, &c. At votum solemnem paupertatis esse debet integrum, non habendi aliquid tanquam proprium, nisi vsque ad certam quantitatem, siue quoad vsum fructum, vel etiam quoad vsum alicuius rei, vt propriæ. Nam status religiosus perfectus, & vndique consummatus integram paupertatem postulat. In hoc tamen non satis discernitur votum solemnem à simplici, quia etiam votum simplex potest esse de tota materia paupertatis. Quare hæc duo vota in hoc maxime distinguuntur. Nam votum solemnem paupertatis non solum obligat ad non habenda bona temporalia vt propria, sed etiam reddit personam perpetuo incapacem proprietatis, & dominij; & consequenter reddit eam inhabilem ad quamcumque hæreditatem ad eundem; ac proinde simul ac tale votum fit, sua vi, & ipso facto excludit dominium eorum bonorum, quæ antea possidebantur: quos effectus non habet votum simplex eiusdem materiæ, etiam si ex parte vouentis sit adæquatum. Quare sicut votum solemnem castitatis religiosæ, & dirimit præcedens matrimonium ratum non consummatum, & irritat subsequens; ita votum solemnem paupertatis excludit præcedens dominium si quod erat, & omnem acquisitionem impedit; ideoque tale votum consequenter irritat omnes similes contractus, quia nemo potest donare, vel alienare validè propria auctoritate, & voluntate, nisi res proprias, quarum est dominus. Dixi consultò inhabilitatem prouenientem à voto solemnem debere esse perpetuam. Nam de facto in Societate Iesu datur votum paupertatis simplex habens illos effectus, quandiu tale votum durat: quia tam en non inducit illam incapacitatem absolute perpetuam, sed dependenter ex voluntate Prælatorum religionis, qui possunt vinculum dissoluere, & personam liberam ab illa obligatione & capacem relinquere; ideo tale votum non est solemnem. His positis,

3 Dico *primò* solemnitate substantialem voti paupertatis solum consistere in hoc quod habeat vim & efficaciam ad prædictum effectum in personam vouentis inducendum. Probatur manifestè, quia votum simplex paupertatis potest habere omnes alios effectus præter istum perpetuitatis, & omnes alias conditiones, vel solemnitates extrinsecas præter istam; ergo constituitur per hoc quod sit potens ad illos inducendos cum perpetuitate; ergo hæc est propria ratio, quæ votum solemnem distinguit à simplici.

4 Dico *secundò*, vim & efficaciam quam habet votum solemnem inducendi inhabilitatem perpetuam, non prouenire ex solo iure naturæ. Pater, quia votum solemnem quatenus votum est, tantum est promissio; at promissio ex solo iure naturæ non habet illos effectus, vt est per se notum: non enim illa transfert rem in alterum, nec impedire per se potest efficaciam contrariæ voluntatis sequentis. Vnde hac de causa matrimonium de præsentem cum vna, licet fiat contra promissionem, seu sponsalia de futuro alteri iurata, validum est. Et similiter licet prius quis renuntiet hæreditati etiam in iuramento, si postea illam acceptet, verè acquirit illam, licet peccet, si solum per modum promissionis illam renuntiationem fecit. Ergo votum paupertatis, tamen si solemnem sit, quatenus promissio est, non potest ex sola rei natura talem inhabilitatem inducere.

Dico *tertiò*, neque talem vim & efficaciam voti solemnem procedere ex aliquo iure diuino. Pater, quia non constat de tali iure diuino, neque extat in sacris litteris, neque à Doctoribus proponitur; ergo fictitium est.

Dico *quarto*, neque prædictam vim & efficaciam inducendi inhabilitatem perpetuam, posse prouenire ex sola traditione religiosa. Id clarè eisdem rationibus, quibus id ostendimus in voto castitatis solemnem supra *sect. 3.* Et patet, quia illa traditio per se & intrinsece, ac ex vi status religiosi ad summum requirit, vt Religiosus suam personam omnino tradat religioni & obsequio eius; ergo cum ea non est necessariò coniuncta renunciatio dominij, seu proprietatis omnium bonorum temporalium, imò nec obligatio non habendi illa, nisi votum paupertatis illi traditioni coniungeretur; ergo multo minus sequitur talis incapacitas ex ipsa natura traditionis. Firmo, quia in religionibus quæ vel sunt incapaces bonorum temporalium, etiam in communitate, vt est religio S. Francisci, & domus Professorum Societatis Iesu, vel non acquirunt ius succedendi in bonis suorum Religiosorum, qualis est Societas Iesu, in his, inquam, nulla bona, vel iura temporalia transeunt ad religionem ex vi traditionum suarum personarum; ergo in his saltem religionibus non inducitur capacitas acquirendi bona, vel succedendi in illis ex vi traditionis. In aliis autem religionibus, in quibus religio succedit in bonis & iuribus Religiosi, hoc ipsum oritur ex institutione humana Ecclesiastica, & non ex intrinseca natura traditionis religiosæ; nam etiam in eisdem potest illa institutio mutari, manente eadem traditione religiosa, quoad personam.

Quare dico *ultimo*, prædictam incapacitatem ac 7 impotentiam acquirendi sibi in perpetuum fundari tantum in positio iure Ecclesiastico inhabilitante personam, & acquisitionem irritante. Pater ex dictis præcedentibus à sufficienti partium enumeratione. Et iterum firmatur; nam in Coadiutoribus formati Societatis Iesu, votum quod emittunt paupertatis, est simplex, sicut & alia vota castitatis & obedientie; & per illud, vel traditionem cui adiungitur, nullum ius ad bona, vel hæreditates vouentis acquiruntur religioni, & tales Religiosi sunt incapaces dominij temporalium bonorum. Cuius ratio alia non est, nisi quia ita est institutum, & probatum ab Ecclesiâ; ergo signum est in voto solemnem huiusmodi effectum pendere ab institutione Ecclesiæ.

8 Circa secundam partem sectionis, de voto obediendi homini vicem Dei tenenti, constat & simplex esse posse, & solemnem. Simplex est omne illud quod extra professionem religiosam fit; solemnem verò quod fit in professione religiosa. Quidam verò solemnitas illa sit, & vnde sit, est peculiaris difficultas, quia hæc substantialis votorum solemnitas declarari solet per aliquos peculiare effectus morales, at votum solemnem obedientie nullum peculiare effectum habere videtur, præter obligationem obediendi Prælati, quam votum simplex æqualiter inducit in religione, vt in Societate videre licet. Igitur tale votum nullam habet solemnitate peculiarem, cum non habeat vllum solemnitate effectum.

Omissis aliorum opinionibus; breuiter dico, vtrumque obedientie solemnem traditioni religiosæ coniunctum habere vim, & efficaciam ita subordinandi voluntatem vouentis Prælati, vt reddatur impotens ad validè & firmiter se obligandum sine consensu Prælati, cum vinculo & obligatione irrevocabili ex vtraque parte, vti que Religiosi, & religionis. Quod etiam ex institutione Ecclesiæ & vsu pendens est. In quo

quo differt à voto simplici Societatis, quod licet inducat eandem efficaciam ita subordinandi voluntatem vouentis Prælati, ut sine illius consensu non possit firmiter obligari; quia tamen non inducit illam absolutè perpetuam ex vtraque parte, ideo tale votum non est moraliter ita efficax, & consequenter non est solemne.

SECTIO VI.

An solo iure Ecclesiastico votum solemne castitatis, in religionis professione emissum, dirimat matrimonium.

Certum est & de fide votum solemne in professione religionis emissum, dirimere matrimonij contractum postea initum. Est enim veritas hæc definita in variis Conciliis, ac nouissimè in Tridentino sess. 24. de matrimonio can. 9. his verbis. Si quis dixerit, Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, & contractum validum esse, anathema sit. Quod certè sanctè ac prudenter prouisum est ab Ecclesia, ne in ea scandala pullularent, & ne daretur ansa à statu perfectiori descendendi ad statum imperfectiorem priori fide violata.

Quo autem iure id fiat, facile ex præcedentibus sectionibus amplectimur veriore sententiam, asserentem solo iure Ecclesiastico id statutum esse. Ita quamplurimi, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 26 n. 2. Coninch disp. 31. dub. 6. n. 67. & alij ex nostra Societate grauissimi Doctores. Probat

Primo, quia Bonifacius VII. cap. unico, de voto in 6. & Gregorius XII. in Bulla *Ascendente Domino*, definiunt omnem votorum solemnitate matrimonium dirimentem, esse ex Ecclesiæ constitutione, præsertim Gregorij XII. sic dicens. Non considerantes voti solemnitate sola Ecclesiæ constitutione inuentam esse. Ex quo apertè sequitur solo iure Ecclesiastico irritare matrimonium: quia votum solemne non irritat matrimonium subsequens, qua ratione votum est, aliàs omne votum irritaret; sed qua ratione est solemne. Cum igitur solemnitas sit sola Ecclesiæ constitutione, manifestè colligitur solo iure Ecclesiastico irritare. Firmo, quia Bonifacius supra ex eo quod votorum solemnitas sit ex constitutione Ecclesiæ, infert solum votum in Ordine sacro, aut professione religionis emissum, dirimere matrimonium, Quia nimirum hoc Ecclesia de illis solum votis constituit. Vbi clarè docet ipsam solemnitate, siue Ecclesiæ constitutionem immediatè date his votis hanc vim, præsertim cum ibi eodem planè modo loquatur de voto Religiosi & ordinati; nam Pontifex absolute vtrumque votum comparat in ratione dirimendi matrimonium, & apertè significat hoc iis competere ratione solemnitate, dum dicit, ea sola vota dici solemnitate in quantum ad dirimendum matrimonium, Cumque etiam sit communissimum Theologorum dictum votum solemne Ordinis sacri solo iure humano dirimere matrimonium, erit etiam idem de voto solemnitate Religioso dicendum.

Secundo, nulla est ratio quæ prober id iure naturali inductum esse, ut constat ex dictis supra integra sectione *tertia*; ergo solo iure Ecclesiastico inductum est; nam iure diuino id non esse statutum, constans est apud Doctores; quia nullum tale ius diuinum extat, ut per se est manifestum.

Tertio idem ostendunt argumenta supra allata *sect.*

4. votum solemne fecerni à simplici, sola Ecclesiæ irritantis matrimonium postea initum constitutione.

Primo ex dictis supra in locis citatis euidentibus, votum solemne castitatis non dirimere matrimonium sua naturali vi & efficacia, seu suo iure naturali, exclusa iuris humani constitutione. Et patet, quia, voto solemnitate castitatis non aliter quis se ipsum, & ius quod habet ad nuptias tradit Deo, quam se ex virtute religionis, & non iustitiæ obligando ad seruandam castitatem, sicut voto simplici; ergo potest valde se ipsum alteri ex iustitia in matrimonium tradere ad vsum contra castitatem, sicut post votum simplex castitatis; nam traditio, vel obligatio ex religione Deo, & traditio, vel obligatio alteri ut coniugi ex iustitia, optimè compatiuntur, quia sunt diuersæ rationis, & disparatæ, & id constat in eo qui post matrimonium consummatum ex licentia alterius coniugis, vel sine licentia, altero adulterante, vouet solemniter castitatem in religione; in quo simul sunt prædictæ duæ traditiones, seu obligationes. Igitur votum solemne ex constitutione sola Ecclesiæ habeat ut matrimonium dirimat.

Quæret aliquis, an promissio trium votorum facta in religione approbata, & acceptata per superiorem illius, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, non haberet vim voti solemnitate, atque ideo non dirimere matrimonium. Ita affirmat cum aliis Sanchez lib. 7. disp. 25. n. 2. Ratio est, quia professio est contractus mutuus, quo religiosus monasterio, vel religioni, & hæc illi obligatur, ut constat; cūque in eo euetu nulla religio obligetur, sequitur eam professionem nullius religionis approbatæ potuisse esse: vnde nec matrimonium dirimeret; quia id ad valore voti solennis dirimētis matrimonium petitur. *cap. inc. de voto in 6.* sic dicere, illud solū votū debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendū, quod solennizatum fuerit post susceptionem sacri Ordinis: aut per professionem expressam, vel tacitā factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis.

Obseruant hæc cōmuniter Doctores, Religiosos & moniales matrimonium contrahentes, & eos qui cum monialibus contrahunt, incurrere ipso facto excommunicationem latam in *Clementina unica, de consanguinitate*. Nec ea excommunicatio alicui reseruatur. Circa quam nonnulla sunt breuiter notanda. *Primum* est, Moniales professas incurrere hanc excommunicationem, cuiusque nubant: & similiter illas accipientes in uxores. Quod non ita euenit in fœmina nubente Professo, aut in Sacris constituto: solum enim ij incurrunt eam, quia dicta Clementina diuersimodè loquitur de his casibus; nam Moniales, & cum eis contrahentes excommunicat: at loquens de matrimonio inito à Professo, vel Sacris initiato, solos hos excommunicat, nulla facta mentione de mulieribus ab eis ductis. *Secundum*, incurrere eam censuram, licet matrimonium non sit consummatum: quia dicta Clementina non punit copulā incestuosam, sed solum matrimonij contractum: cuius essentia perfecta est ante consummationem per copulam. *Tertium*, non esse locū huic excommunicationi si ineant matrimonium clandestinū, vbi viget decretū Tridentini: quia is contractus non habet hodie formam veri matrimonij; nec contrahentes faciunt quidquid in se est, ut illud ineant. *Quartū*, non incurrere eam excommunicationem, si quis illorū fictè consentiat; quia dicta Clementina punit affectū & voluntatem contrahendi, nec si quis ineat illud matrimonium metu viri constantis; quia est consensus inefficax, ex defectu libertatis, nec solet Ecclesia tam graui censura punire tanto metu compulsam. *Vltimū* est, non incurrere hanc excommunicationem, vbi

vbiignoranter initum matrimonium cum prædictis impedimentis: quia dicta Clementina petit expressis verbis scienter contrahi matrimonium cum consanguinitatis, vel affinitatis impedimentis, vel cum Moniali. Excusat igitur in his casibus contrahentem ignorantia quæuis, dummodo non sit affectata, vel ingens temeritas. Videatur de hac re Sanchez lib. 7. *disputat.* 48.

SECTIO VII.

An in Societate Iesu, emittentes tria vota simplicia post biennium Nouitiatus, sint verè & propriè Religiosi.

Accedimus iam ad alteram partem disputationis de votis simplicibus Societatis Iesu, quo pacto queant dirimere matrimonium. Ad quod exactè explicandum præmitti debet sectio præsens, ut eorum naturam & effectum quem præstant, melius dignoscamus, de qua re doctè & fusè nos Suarez tom. 4. de religione, tract. 10. lib. 3. usque ad finem libri. Breuiter nos illa attingemus.

Dico itaque *primò*, eos qui in Societate Iesu vota emittunt simplicia post Nouitiatus biennium, esse verè & propriè Religiosos. Id ita certum existimat Suarez, ut sine magna temeritate & errore negari non possit. Et meritò, quia ex professo id definitum, declaratum, & probatum est à Gregorio XIII. prius in Bulla anni 1582. quæ incipit: *Quanto fructuosus*. & postea vberius in altera quæ incipit, *Ascendente Domino*, an. 1584. In quibus sæpius decernit, eos qui in Societate Iesu tria substantialia vota emiserunt, verè ac propriè Religiosos esse, etiam si illa vota simplicia sint, & non solemnitate. Ex quo euidenter sequitur esse in his personis quidquid ad substantiam & essentiam pertinet status religiosi. Nulla enim res dici potest verè ac propriè talis, v. g. homo, aut leo, nisi habeat veram substantiam & essentiam hominis, vel leonis. Et econuerso eo ipso, quod de fide est, Christū esse verè, & propriè hominem, eadem certitudine dicimus habere totum id quod est de essentia hominis. Adde Pōtificè expressè decernere, prædictos esse verè & propriè Religiosos, non secus atque ipsos, tum Societatis, tum quorūvis aliorum regularium Ordinum Professos. Quod verum esse non posset nisi essentia status religiosi æquè in illis esset. Vnde dici nequit esse Religiosos ex priuilegio, si hac voce significetur hos non esse Religiosos simpliciter, sed secundum quid; si verò significetur esse beneficio Pōtificis, etiam dici posset omnes Professos esse Religiosos ex priuilegio, quia sine beneficio Pontificis, id est, sine eius institutione & approbatione, in nulla religione esse verum & propriū religiosum statum. Quod certè impropriè appellatur priuilegium, cum per se non sit aliquid contra legem, aut ius commune. Dices esse Religiosos ex priuilegio Pōtificis, quia ab ipso non tantum approbatus, sed etiā inuentus & institutus est: at Professi sunt Religiosi ex iure diuino. Sed contrā est, quia in primis parum refert ad præsens institutum illi tribuere institutionem diuinam, vel humanā, dummodo ille status religiosus tam verus & proprius esse concedatur, sicut quilibet alius, quia hic non est quæstio de origine huius status, sed de eius veritate ac proprietate. *Secundò*, falsum est dicere solemnitate votorum esse ex iure diuino contra expressa verba Pontificis sic dicentis: non considerantes voti solemnitate sola Ecclesiæ institutione inuentam esse, tria que huiusmodi Societatis vota, tamen simplicia, ut substantialia Societatis vota, ab hac sede fuisse

Perez de Matrimonio.

admissa. Vbi virtute sic Pontifex arguit. Ecclesia induxit solennitate in votis Religiosorū; ergo etiā potest sine tali solemnitate statū religiosum approbare, vel instituire; ergo hic status vtroque modo factus est ex Ecclesiæ constitutione; nulla ergo est differentia. Idem ratione firmatur, quia emissionem illorum vocorum est vera traditio ex parte vouentium in magnum & totale ac perpetuum Dei obsequium tribus substantialibus votis stabilita, & facta in religione approbata, & iuxta formam ab Ecclesia confirmatam; ergo est in tali actu quidquid necessarium est ad constituendum statū verè religiosum; ergo quoad hoc substantialiter & essentialiter conuenit cum vera professione religiosa. Antecedens supponitur ut certum, ut constat ex vsu Societatis.

Dico *secundò*, hæc vota emitti coram habente ad id potestatem, & in quodam sensu fieri in manibus illius. Hoc etiam est certum ex constitutionibus Societatis. *Primum* patet, quia admittere aliquem in membrum alicuius communitatis, est actus potestatis Superioris. *Secundum* explicatur: nam in *5. p. constitutionum nostra Societatis, c. 4.* expressè dicitur hæc vota in nullius manibus emitti. Cæterum negari non potest, si talia vota fiant corā aliquo, qui potestatem non habeat admittendi illa, non habere vim in Societate, nec efficere vota Societatis: necessaria ergo est aliqua admissio; aliter enim ad quid esset necessaria potestas in admittendo? Igitur in hoc sensu non tantum fiunt coram ipso, sed etiam in manibus illius, ut ipse possit ea acceptare. Quod est secundum huius dicti. Sic enim dixit Gregorius XIII. in prædicta constitutione *Ascendente Domino*; scholares per ea vota se Societati dedicare, atque actu tradere, quod impossibile est fieri, nisi in manibus alicuius illa emittant. Quando ergo in constitutione dicitur, non fieri in manibus alicuius, solum interdicitur declarare, non fieri in manibus alicuius, qui ita illa vota acceptet, vel recipiat, ut Societatem obliget ad ea semper in suo valore retinenda, & conseruanda. Et eodem sensu dicitur in declaratione, neminem talia vota admittere, videlicet, ut absolute perpetua sint, sed solum sub conditione subintellecta, videlicet si Societas huiusmodi personas retinere velit, ut *ibidem* dicitur.

Dico *tertiò*, prædicta vota in Societate Iesu constituere verè, & propriè Religiosos, non solum à tempore Constitutionis Gregorij XIII. sed antea, videlicet ab initio approbationis Societatis. Patet id *primò*, ex priori Bulla huius Pōtificis, *Quanto fructuosus*, vbi ait Statuimus, atque etiā decernimus firmo nostræ declarationis subsidio, eos qui prædicta vota emiserunt, verè & propriè Religiosos fuisse, & esse. Quo loquedi modo satis exprimitur illam legem esse declaratoriam, alioqui non potuisset in præteritum ferri. Ponderanda etiā sunt illa verba, *Firmo nostræ declarationis subsidio*; quæ satis ostendunt illā constitutionem magis esse declaratiuā, quam constitutiuā. Quare illa alia verba, *Statuimus, & decernimus*, magis de statuto confirmante, quam de nouo aliquo constituente, seu de statuto præcipiente intelligenda sunt, ut talis delaratio tanquam vera & certa habeatur, ut *ibi* statim præcipitur. *Secundò* idem ostenditur, quia ipsemet Gregorius XIII. quia per illa tria vota se tradunt vouentes Societati, & in ea tanquā in religione approbata se totos diuino seruitio in perpetuum consecrant, ideo infert illos esse verè & propriè Religiosos: at illud assumptū verum fuit à principio, ex quo post approbatam Societatem talia vota in ea fieri cœperunt, ut est per se notū; ergo & consequens illud se per verū fuit, nā in illo antecedente manifestè cōtinetur, & est adæquata causa consequentis.

Denique addo, ad eodē firma & certa esse prædicta, ut prohibeatur sub excommunicatione reseruata, & cū

E c aliis

aliis pœnis, quouis colore directè, vel indirectè illa impugnare, vel illis contradicere.

SECTIO VIII.

An votum castitatis simplex emissum in Societate Iesu post biennium Novitiatus dirimat matrimonium subsequens.

Procedit quæstio, quandiu emittens tale votum durat in statu Societatis, seu est eius Religiosus; nam si eiiciatur à Societate votis solutus, & ex Religioso factus nō Religiosus, certū est non impediri eo voto, quominus matrimonium licitè & validè contrahere possit, quia illud iam non est, & quod non est, nullum effectum habet.

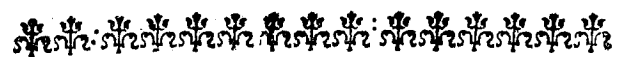
Dico ergo primo, ante cōstitutionē Gregorij XIII. Ascendente Domino, prædictū votū solum impediuisse, sed non irritasse matrimonium postea subsecutū. Hoc est certum, ex Gregorio XIII. in dicta cōstitutione, ubi illud ius condit tanquam nouum, & ideo in priori Bulla, *Quanto fructuosius*, nullam huius rei mentionem fecit. quod etiam in Societate tota pro indubitato semper habitum est. Vnde si aliquando contingit tale matrimonium sacrilegè contrahi, dissolutum postea non est, sed ratum permanit. Et ratio est, quia hoc impedimentum non est annexum voto castitatis, nisi ex cōstitutione Ecclesiæ, vt in eadem cōstitutione idem Gregorius senserat; ergo,

Dico secundo, post decretum Pontificum Gregorij XIII. hoc votum quandiu durat, reddere personam inhabilem ad contrahendum. Id cōstat ex illius verbis sic dicentis. Quinimo eos omnes ad contrahendū inhabiles, ac cōtractus huiusmodi nullos & irritos esse, prout irritos facimus, & annullamus. Atque in primis constat potuisse hoc facere Pontificē. Tū ex facto ipso; nā esset intolerabilis error, qui supposito facto audeat potestatem negare. Tum ex decreto Tridentini sess. 24. cap. 3, de sententia Ecclesiam posse matrimonij impedimēta irritantia augere, vel minuere. Nā ibi loquēs in particulari de gradibus cōsanguinitatis, sic dicit: si quis dixerit non posse Ecclesiam in nonnullis illorū dispensare, aut constituere, vt plures impediant, & dirimant, anathema sit. Et eadē ratio est de reliquis. Tum denique, quia nulla est ratio cur hoc fieri nō potuerit. Nam quod hoc votum non sit ita absolutū, quid interest; quandiu enim durat, tam verum votū est, & tā verum statum religiosum constituit, sicut quodlibet aliud. Quod verò in aliquo casu auferrī possit, nō obest quominus possit ei adiungi impedimentū, quod illo ablato auferatur, sicut carētia Parochi & testium supposita, personæ sunt inhabiles ad contrahendum, illā autē carētia ablata aufertur inhabilitas. Præterea quod fuerit expediens illud decretū, patet, quia fuit opportunū remediū ad subueniendū Societati aduersus fraudes & iniurias quæ contra ipsam facile fieri poterant contra diuinum honorem, cōmune bonum, & querētiam status religiosi, & in perniciē ipsorū Religiosorum. Prius enim ad succurrendū his dānis, obligationi vtorū additæ sunt Ecclesiasticæ pœnæ ex cōmunicationis, & aliæ quæ apostatis imponuntur. Postea verò cōpertū est in tantā hominū malitia hæc remedia nō fuisse satis efficacia, quia semel cōtracto matrimonio, vellet, nollet cogebatur societas personā dimittere. Si enim personæ essent habiles ad contrahendū validè, possent à cognatis, vel amicis ad hoc vehementius induci, & ipsi possent etiam ad idē procliuiores, & faciliores inueniri. Imò & Societate ipsam possent decipere mala fide, & ficto animo in eā perseue-

rantes, solum ad litterarū profectū, vt inde cōmoditū possent aliū statum assumere, cum id possent facere, etiā inuita Societate. Igitur ad subueniendū his dānis, valde expediens fuit personas inhabiles reddere. Declarat id noster Suarez tom. 4. de religione, tract. 10. lib. 4. c. 1. n. 10. exēplo satis accōmodato Bonifacij VIII. in cap. cum ex eo, de electione in 6. Cum enim ibi generaliter dispensasset cum personis habentibus beneficium parochiale, vt studiorum gratia non tenerentur intra annum sacerdotes ordinari, licet id statutum esset in Concilio Lugdunensi, vt habetur in cap. licet, eodem titulo, adiungit nihilominus vt intra annum teneantur saltem Ordinem subdiaconatus suscipere; & rationem reddit: ne sicut à multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, à statu retrocedere valeant clericali. Vbi Glossa prudenter notat ex præteritis circa futura cauēri. Ad vitanda ergo damna quæ per experientiam cognita fuerant, voluit Bonifacius huiusmodi Parochos statim fieri inhabiles ad matrimonium, subdiaconatu suscepto. Eandem prouidentiam habuit Gregorius XIII. erga Societatem, prædictam inhabilitatem ad matrimonium addendo.

Dico tertio, prædictum decretum statim habuisse effectum in omnibus personis Societatis. Hoc etiam est certum. Nam imprimis quod ita fieri potuerit à Papa, patet, quia per illā legem non inhabilitatur persona ad aliquid præteritū; quo sensu certū est statutū non respicere præterita, sed ad matrimonium in futurū contrahendum. Nec pugnat hoc decretum habuisse suam efficaciam circa personas, quæ iā vouerāt in Societate castitatem; quia potest Papa adiungere illud dirimēs æquè voto iā emisso, quàm etiā voto in futurū emittēdo, quatenus in præsens moraliter durat, & fit. Nō enim ad hunc effectū necessarius fuit consensus talium personarū, sed Papa ipse per efficaciam suæ legis potuit talem inhabilitatem inducere. Quia per illud decretum nullam obligationem nouā ad aliquod opus consilia talibus personis imposuit, neque ad aliquem statum eos obligauit; iam enim ratione voti tenebantur non contrahere matrimonium, & in statu perfectionis perseuerare, sed solum per eam legem cautum est, ne illi statui iniuria fieret; & medium prudēs adhibuit, quo illa obligatio melius impleteretur. Hinc autem manifestè sequitur tale decretum de facto comprehendisse tam eos, qui hæc vota in Societate emittent in futurum, quàm etiam eos, qui ea emisērunt. Nam loquitur de his, qui iam erant in hoc gradu Religiosorū Societatis constituti. Et ratio est aperta, quia quoties Ecclesia similia impedimenta de nouo imponit, omnes personas iam existentes, & capaces talis impedimenti comprehendit. Sic videmus legem Concilij Tridentini de inhabilitate ad contrahendum clandestinè, omnes homines iam existentes, & antea habiles comprehendere.

Verūm verò prædicta simplicia vota sicut dirimūt matrimonium subsequens, dirimat quoque matrimonium præcedens, iam supra disp. 20. sect. 4. dictum est, non dirimere.

DISPUTATIO XXVII.

De impedimento Ordinis sacri matrimonium dirimente.

Rimā tonsurā, & quatuor minores Ordines non dirimere matrimonium, imò neque impedire de facto, cōstat res est apud omnes. Quia non

non sua natura, seu suo iure naturali id præstant, vt est per se notum; neque iure aliquo positio Ecclesiastico. Quamuis enim Ecclesia, sicut de facto adiunxit sacris Ordinibus inhabilitatem ad matrimonium, ita si expedire iudicaret, potuisset illam addere minoribus Ordinibus; imò etiā potuisset eam adiungere primæ tonsuræ; de facto tamen eam non addidit, quia nullum extat ius positium id adiungens, vel statuēs. Ordines verò sacros, qui numerantur à subdiaconatu vsque ad Episcopatum dirimere matrimonium subsequens, certissimū est, de quo in hac disputatione, vt radicatus intelligatur, duo tractanda sunt. Primum, quo iure obligatio castitatis, seu votum, sit annexum Ordinibus sacris, & quantum obliget, seu quos effectus habeat, & quomodo tale votum solemne dicatur. Secundum, an Ordo sacer dissoluat matrimonium subsequens, ratione solum voti solemnem castitatis ipsi annexi, seu ratione iuris Ecclesiastici annexi ipsi voto solemnem castitatis; an etiam id præstet Ordo sacer ratione sui, seu ratione iuris Ecclesiastici sibi annexi.

SECTIO I.

Quo iure continentia, seu castitas sit annexa Ordinibus sacris, & quo tempore ceperit esse in Ecclesia.

Præsentem difficultatem tractat latè & doctè noster Suarez tom. 3. de religione lib. 9. cap. 13. 14. 15. & 16. Nos breuiter eam expediemus sequentibus dictis.

Circa primum dico primo, ordinatos in Sacris non obligari iure naturali ad perpetuam continentiam, vel abstinendo à matrimonio, si antea illud non contraxerant, vel ab vsu eius si contraxerant, tamen id maximè consentaneum iuri naturali. Ita communior Theologorum sententia. Prima pars probatur, quia prædicta obligatio non est contra ius naturale, nam in illa nulla est intrinseca malitia, neque ex obiecto, neque ex modo, nec continet aliquam iniuriam, nec violationem alicuius præcepti naturalis; ergo. Firmo, quia ex vi ordinationis sacræ solum sequitur obligatio ad ministeria talium Ordinum sanctè & cum dignitate tractanda. At huic obligationi non repugnat intrinsecè & ex natura rei vinculum matrimonij; qui vinculum matrimonij nec excludit gratiā, nec circumstantiā aliquā necessariam, vt illa ministeria dignè & honestè tractentur; nam licet illud ministerium purissimum sit, & vt statim dicam, ad maiorem decentiam postulet omnimodam puritatem & continentiam; tamen cum matrimonium non includat incontinentiam turpem, vel inhonestā, nihil etiam includit absolute repugnans honestati, & sanctitati illius ministerij; sed illa maior continentia erit quidem melior, non tamen præcepta iure, vel præcepto naturali, cum carentia illius intra limites matrimonij non tollat intrinsecè & ex natura rei moralem honestatem, vel sanctitatem; & ex alio capite Ordo sacer sua natura non est impossibilis cum traditione, qua quis alteri tribuit dominium sui corporis ad vsu coniugalem, vt patet; ergo. Secunda pars etiam est manifesta, quia quo status personæ aptior est & magis consentaneus muneri & actionibus eius, eo magis conformis est iuri & rationi naturali; sed status continentie est aptior, ac magis consentaneus muneri, & actionibus clerici in Sacris constituti; ergo obligatio ad huiusmodi statum continentie in his qui ad illum gradum Clericorum ascendere volunt, est maximè conformis iuri naturali. Minor probatur discurrēdo per

Pere de Matrimonio.

singulos Ordines. Nam Episcopus ad hoc ordinatur vt constituatur in Ecclesia in supremo Ordine & statu perfectionis: est etiam tanquam sponsus suæ Ecclesiæ, cuius spiritalibus commodis & temporalibus inferuire debet; ergo optimè cum illa dignitate congruit status castitatis; quo enim fuerit abstractior à re vxoria, eo erit aptior ad suum munus explendum. Præterea Presbyter consecratur ad actiones valde sacras & puras exercendi, nempe ad consecrationem, & mundam oblationem corporis, & sanguinis Domini, ad absoluenda peccata, & ad vacandum orationi, & electioni sacræ; ergo status etiam maximè purus continentie est illi dignitati consentaneus. In Diaconis quoque est sufficiens congruentia & consonantia cum eadem ratione naturali, quia licet in illis non sit tanta perfectio, est tamen magna participatio illius, & non parua cooperatio ad sacra ministeria. Denique eadem est congruentia suo modo in Subdiaconis. Et quidem cum hi duo gradus sint Sacerdotio valde propinqui, & ex illis ad Presbyterium facilis sit ascensus; expediens est, ac valde congruum, vt ab illis Ordinibus incipiat clericus statum continentie profiteri, vt ad illum sacrationem Ordinem queat esse conuenienter dispositus.

Dico secundo, nullum esse ius diuinum prohibens matrimonium, vel vsu eius Ordinis in Sacris; atque adeo non esse in illis de iure diuino continentiam perpetuam; tamen ea sit quid iuri diuino maximè consentaneum. Ita D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 1. & est communis sententia Theologorum. Prima pars ostenditur, quia nullum est principium ex quo tale diuinum ius colligi queat, quia in Scriptura, seu in nouo Testamento non habetur. Nec Christus Dominus suis Discipulis, vel Apostolis hoc, inquam, tanquam præceptum posuit, sed tanquam permissionem. Neque in nullo loco D. Paulus significauit præceptum aliquod, præsertim à Christo Domino datum, quo prohibeatur Episcopus, etiam post Episcopatum, sumere matrimonij statum. Nec denique ex traditione satis inferitur. Nam etiam si denique hanc traditionem dari à temporibus Apostolorum; adhuc inde nō colligitur præceptū diuinum: nam præcepta Apostolica sunt humana, non diuina, iuxta dictum Pauli 1. Cor. 1. *Præcipio ego, non Dominus*; & de istis præceptis, vel consuetudinibus introductis ab Apostolis, constat quoque ex traditione ab ipsorum temporibus. Igitur ex traditione Apostolica non satis colligitur præceptum diuinum, nisi aliunde, aut ex materia, aut ex aliis indicis innotescat; nihil autem horum in præsentem reperitur. Secunda pars est per se nota, nempe continentiam esse valde conformem præceptis & consiliis legis Euangelicæ. Nam Christus Dominus omnibus continentiam consulit, & præcipuè Apostolos suos eam seruare docuit Paulus etiam 1. Cor. 7. omnes cupiebat esse sine vxore, sicut erat ipse, vt orationi vacarent; potiori iure idem cupiebat de Pontificibus & sacerdotibus, qui diuinis ministeriis & orationibus frequenter & ex officio incumbere debent.

Dico ultimo, institutionem hanc, seu obligationem Clericorum ad continentiam esse solum iure Ecclesiastico annexā ordinatis in Sacris. Patet ex præcedentibus dictis: nā cum prædicta institutio nō sit iure naturæ præscripta, nec sit diuina, vt ostensum est, alia esse non potest nisi humana Ecclesiastica, cum illa legitima sit, & honesta, & vim habeat obligandi, vt ipso vsu satis euidenter constat, & expressè traditur ab Innocentio Papa secundo in c. 40. v. lex. 27. q. 1. Vbi ita cum statuisset, si Episcopi vel alij in sacris Ordibus

Ee 2 nibus

nibus vxores ducant, debere statim separari, & potantibus excessibus condignam pœnitentiã agere, subdit ratione, sic dicens, prædictam copulatione contra Ecclesiasticã regulam constat esse contractã. Constat igitur ex ordinatione Ecclesiæ de factõ castitatis obligationem esse coniunctam cum Ordinibus sacris, secundum præsentem usum Ecclesiæ Latinæ. Vt etiam expressè docuit Tridentinum *sess. 24. can. 9.* vbi continentiam Clericorum in Sacris in legem refert Ecclesiasticam.

Obiiciunt hæretici nostri temporis, abuti sua potestate Ecclesiam, dum hanc necessitatẽ seruandã castitatem imponit Clericis in Sacris, quia est res difficillima, & valde repugnans naturæ, propter quod Deus ipse noluit eam sub præcepti obligationem ponere etiam ministris sacris. Saltem videtur non fuisse id valde expediens, quia magna Clericorum multitudo, qui in iuuenili ætate plerumque ordinantur, & non viuunt in claustris, nec carèt delictis corporis, nec ab humanis occasionibus, & cõuersationibus separantur, fornicationis, & sacrilegij periculo exponitur. Respõdeo prudētissimè Ecclesiam statuisse ad sacrificij reuerentiã, ad sacerdotij honorem, & ad fidelium exẽplum. Neque ideo exponit homines periculo fornicationis, vel sacrilegij; quia status Clericorum de se non habet illud periculum adiunctum; nã voluntarium propositum, & votum multum confert, vt futura mala caueatur; & ministerium ipsum de se multum iuuat ad eundem finem; & prouidentia quam semper Ecclesia adhibuit ad cauenda ea pericula, magna sepe fuit.

4. Circa secundum videatur Suarez *lib. 9. c. 14. l. 5. c. 16.* & Basilius Ponce *lib. 7. cap. 23. c. 24.* Breuiter ipse dico, continentiam legem antiquissimam esse in Ecclesia. Vnde ab Apostolis deriuatam meritò dixit Carthaginense I I. *cap. 2.* & habetur *cap. Episcopos d. 31. c. cap. cum in praterio, d. 84.* Apostolica igitur est lex ista, quam communi Ecclesiarum consensu fuisse in Occidentali Ecclesia receptam rectè probat Suarez *cap. 14.* & eandem à sanctis Patribus Latinis eiusdem antiquitatis summis laudibus fuisse commẽdatam. In Orientali verò Ecclesia non fuit semper & in omni loco hæc consuetudo inuolabiliter seruata. Quia in aliquibus prouinciis tametsi id seruatum fuerit, sed non in aliis. Cæterum de vsu Græcorum non multum curandum est, nam esto ex consuetudine continentiam non obseruent sicut Latini, & si sua consuetudine sobriè vtantur, & sine schismate, possint sine peccati macula sacra exercere ministeria; non tamen negari potest, id non fieri cum ea perfectione, ac puritate, quam ex vi sui status Sacerdotes continentibus habere possunt. Quis enim neget, cæteris paribus, continentiam etiam ab actu coniugali maiorum puritatem, ac sanctitatem afferre: nam actus etiam coniugalis, etiam si moraliter honestus sit, quandam tamen habet impuritatem admixtam, vt dixit Siricius Papa *epist. 1.* & hebetat aciem mentis, & totum hominem carnalem quodammodo efficit, vt dixit Augustinus *14. de Ciuit. cap. 17.*

5. Est verò notandum circa continentiam Subdiaconorum in Ecclesia Latinã semper fuisse prohibitum quòd Subdiaconus iam ordinatus ducat vxorem. Quòd verò prius coniugatus, & postea Subdiaconus ordinatus ab vxore separatur, non fuit semper, & in omni loco hæc consuetudo inuolabiliter seruata, vt constat manifestè ex Concilio Carthag. I I. *cap. 2.* vbi tres tantum gradus ait habere annexam hanc obligationem castitatis, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos; quòd clariùs patet ex Concilio Carthag. V. *can. 3.* & habetur in *cap. 4. dist. 84.* vbi vsque ad Diaconos tantum in ea prohibitione comprehendit.

Et subdit, cæteros autem Clericos ad hoc non cogis, sed secundum vniuscuiusque Ecclesiæ consuetudinem obseruari debere.

SECTIO II.

Vtrum obligatio qua tenentur Clerici sacrorum Ordinum ad castitatem seruandam, oriatur ex voto, an ex sola susceptione Ordinis sacri ex institutione Ecclesiæ.

Constito iam ex sola Ecclesiæ constitutione teneri huiusmodi Clericos ad seruandam castitatem, non parum refert discutere, an ea obligatio sit solum ex Ecclesiæ præcepto directè præcipiente illis castitatem, vt præcipit audire Missam diebus Dominicis; vel immediatè sit ex voto castitatis in Ordine sacro tacitè emisso, mediatè verò ex Ecclesiæ constitutione, quæ id votum Ordini sacro annexit, quòd iure diuino annexum non erat. Nam si est merum præceptum Ecclesiasticum, valida erit dispensatio Pontificia ad contrahendum matrimonium sine causa concessa, & potest post initum matrimonium peri debitum. At si est obligatio ex voto, non est valida dispensatio absque legitima causa concessa; & post matrimonium initum obligat votum, in quantum patitur status matrimonij, nempe ad non petendum debitum.

Quidam censent, inter quos noster Valencia *tom. 4. tract. de Sacramento Ordinis disput. 9. q. 5. puncto 5. §. 1.* non esse id propriè votum, sed Ecclesiæ statutum. Probant, quia, potest is qui ordinatur, non habere intentionem promittendi, imò & voluntatem expressam non se obligandi ad castitatem, neque assumendi quantum in se est onus aliquod ab Ecclesia impositum, præter ipsum Ordinem sacrum. Nam Ordo, & obligatio castitatis diuersa sunt obiecta, & non sunt ex natura sua connexa; ergo potest voluntas vnum ab alio separare, & tunc neque explicitè, neque implicitè potest dici velle vnum, quamuis aliud velit; ergo voluntas suscipiendi Ordinem sacrum non est implicita voluntas sufficiens ad vouendam castitatem, quando cum illa simul habetur voluntas explicita non vouendi, neque se obligandi. Et tamen in hoc casu sic ordinatus obligatur ad castitatem seruandam; nam si matrimonium velit contrahere, nõ poterit nec licitè, nec validè; multo magis non potest consummare; vnde specialiter quoque illi prohibitum est quemcumque alium turpem actum efficere; ergo obligatur solum vi statuti Ecclesiæ, & non voti.

Alij verò communiter cum D. Thoma *2. 2. q. 88. a. 7. c. 11.* censent hanc obligationem esse ex vero ac proprio voto. Quod etiam cum multis quos refert, sequitur Sanchez *lib. 7. disputat. 27. numer. 10.* Et manifestè ostendi videtur, quia, vt patet ex D. Gregorio *epist. 42.* & refertur *cap. 2. dist. 28.* Ecclesia præcipit nullum ordinari Subdiaconum, nisi continentiam promittat, quod etiam Episcopi obseruant. Nam ordinandis proponunt hoc votum, qui hoc ipso quo postea Ordinem suscipiunt, censentur illud vouere. Hinc etiam iura vbique asserunt ordinatos emisisse votum, vt patet *cap. cum olim 6. de Clericis coniugatis, c. cap. unico, de voto in 6.* At verba iuris tam aperta non sunt sine euidenti necessitate ad metaphoras detorquenda. Hinc denique omnes fatentur peccatum Clerici contra castitatem habere duas speciales malitias, vnam contra castitatem, aliam contra religionem

religionem; at hæc posterior solum esse potest, quatenus est contra votum: nam licet demus hac in parte addidisse Ecclesiam aliquam specialem prohibitionem Clericis, illa non adderet obligationem diuersæ speciei, sed intra eandem obligaret, sicut obligant alia præcepta Ecclesiastica. Hanc secundam sententiam iudico veriore, quam sequentibus dictis magis distinctè & sigillatim declaro.

4. Dico ergo primo, certum esse intentionem esse Ecclesiæ obligare sic ordinatũ, vt votũ castitatis emittat; habere que ad id potestatem, fuisseque valde expediens. Prima pars de intentione Ecclesiæ, colligitur manifestè ex *cap. unico, de voto in 6.* vbi duplex dicitur esse votum solemnè, vnum solemnizatum per susceptionem sacri Ordinis: alterum per professionem religionis: nam ibi aperte supponit Pontifex tam proprium votum esse emittendum in susceptione sacri Ordinis, sicut in professione religionis. Et idem ferè habet Ioannes XII. in *Extraneanti Antiqua, de voto.* Ac denique idem supponunt omnes Doctores diuidentes votum in simplex & solemnè; & solemnè in prædicta duo membra. Ex quibus manifestè constat hanc esse intentionem Ecclesiæ. Secunda pars de intentione obligandi ad hoc votum emittendum, liquet, tum ex iisdem Ecclesiasticis decretis. Tum, quia aliàs eius intentio esset inefficax ad obtinendum effectum intentum. Tertia pars de potestate qua possit Ecclesia hanc obligationem imponere, nullus est ambigendi locus; quia non imponit absolute & simpliciter tale onus, sed sub conditione, seu conuentione voluntaria, quæ iusta est, & ideo obligat vel ex obedientia, vel ex iustitia eum qui Ordinem suscipit ad conditionem implendam, sub qua ad illum admittitur. Nam Ecclesia potestatem habet dispensandi spiritualia bona, inter quæ sacri Ordines computantur, sub eo modo, & conditione, quam magis conuenientem ac decentem iudicauerit. Constat igitur, hoc iure ac merito fieri ab Ecclesia potuisse. Denique *ultima pars*, quòd ea cõditio fuerit valde expediens ac maximè decens, claret, tum vt sacrator, & quodammodo immobilior esset obligatio: tũ quia si ea obligatio tantum esset ex præcepto Ecclesiæ, maiori facilitate posset per illius dispensationem auferri, & dispensatio sine causa concessa esset valida, quãuis illicitè concederetur; at interueniente voto, difficilior est dispensatio, & sine legitima causa data non tenet, iuxta supra dicta initio huius sectionis.

5. Dico secundo, prædictum votum, licet explicitè nõ fiat ab eo qui ordinatur, implicitè tamen fieri voluntaria susceptione Ordinis sacri secundum Ecclesiæ leges. Id sufficenter cõstat ex ipso vsu Ecclesiæ. Quare sicut votũ solene religionis fit implicitè per professionem tacitã, vt ex iure cõstat; ita & votũ Ordinis poterit ita fieri. In principio enim Ecclesiæ quando hic mos cõpit introduci, & nõdũ erat per modũ legis receptus, necessarium erat, vt qui ad primum Ordine sacrum admittebatur, admoneretur, an vellent castitatẽ profiteri, & alio modo nõ fore admittendos; & tunc cõsensus ordinandi erat quædã voti emissio satis manifeste. At nunc eadem ferè admonitio præmittitur in ordinatione Subdiaconi; nam licet verba quæ præmittuntur, nihil de promissione expressè dicant; tamen quia hæc est intentio Ecclesiæ, in illis verbis, & iuxta intentionem Ecclesiæ acceptantur, id satis est vt ipsa voluntaria talis Ordinis sacri susceptio, sit etiam quædam voti emissio. Ex quo in foro, si quis per saltem Diaconatum susciperet, votum nihilominus implicitum emitteret, quia postquam prædicta lex & vsus satis est stabilitus, & notus, ipsemet admonet omnes, vt suscipiẽtes sacros Ordines, sub ea cõditione

Pere de Matrimonio.

vel onere admittantur; atque ideo eo ipso quòd iuxta leges Ecclesiasticas ordinari volunt, sufficienter vouent implicitè, etiam si expressum actum promittendi non eliciant. Ex quo etiam infero noluisse Ecclesiam obligare sic ordinandos ad expressè emittendũ votum castitatis, vt constat tum ex communi sensu, & vsu; tum quia nullum de hac re præceptũ ostendi potest. Quare ipsa voluntaria susceptio Ordinis sacri secundum Ecclesiæ leges, censetur sufficiens talis voti emissio, ac solemnizatio.

6. Dico tertio, si quis susciperet Ordinem sacrum cũ expressa intentione nõ promittendi, maneret ordinatus, quãuis grauius peccaret, nõ verò emitteret votũ castitatis. Probo singula, in primis videbitur certum mansurum istum ordinatũ in Sacris, suppono enim illum habuisse intentionem recipiendi sacramentum Ordinis; hæc nãque nõ excluditur per intentione nõ vouendi; nam hæc duo obiecta sunt distincta, & ex se separabilia, quia potest verus Ordo esse sine tali voto. Vnde quamuis per Ecclesiasticam legem votum annexum sit Ordini, ideoque licitè non possit separari; at non potuit per hanc legem fieri quominus intentio suscipiendi Ordinem absque voto sit vera intentio suscipiendi sacramentum, quamuis iniqua, atque adeò ex hac parte sufficiens ad valorem sacramenti. Quo supposito ostenditur manifestè prædicta prima pars. Quia in hoc casu manet voluntas recipiendi sacramentum Ordinis, concurrunt etiam alia necessaria ex parte materiæ, formæ & ministri; ergo valida est talis ordinatio; non enim malitia recipientis, dummodo non desit voluntas, seu intentio sacramenti, impedit substantiam ipsius sacramenti. Secunda pars, quòd in eo euentu ordinatus grauius peccaret, liquet, quia ea intentio est contra statutum Ecclesiæ, & contra pactum cum ea initum, atque adeò contra fidelitatem, vel obedientiam ei debitam. Tertia pars, in eo casu non emitti votum castitatis, mihi videtur euidens; quia ex nullo Ecclesiæ statuto potest votum adiungi alicui pacto, nisi vouens voluntariè promittat; ergo in eo casu non adiungitur votum huic factõ, quod est ordinatio: consequentia liquet, nam si adiungeretur, maximè ex statuto Ecclesiæ, quia supponimus voluntatem ordinati esse contrariam. Antecedens verò, nempe statutum solum non habere hanc vim, probatur, quia votum est essentialiter promissio voluntaria, & ideo implicat contradictionem, quòd in homine sit sine consensu eius explicito, vel implicito; qui autem habet expressè voluntatem contrariam, neutrum consensum habet, vt est per se notum.

7. Dico quarto eum qui sic ordinatus est, peccare grauius peccato sacrilegij, & iniustitiæ. Moueor. Quia in primis negari non potest esse ibi peccatum sacrilegij omisissum, & commississum: nam interuenit ibi omisissio sacrilegij; sicut enim velle non audire sacrum præceptum, est sacrilegium omisissum, ita non emitte re votum eo tempore, & statu, in quo sanctè præcipitur, est sacrilegiũ omisissum; quia lex præcipiens talem actũ facit illum necessarium in propria materia & virtute religionis. Quòd verò etiam interueniat ibi sacrilegium commississum, non solum ex illa generali ratione quòd est indigna & peccaminosa susceptio sacramenti, sed etiã, quia recipit sacramentum sine dispositione ab Ecclesia requisita, id est, sine professione castitatis. Nã hæc professio quatenus propter ordinationem præcipitur, magis ad religionem spectat, quàm ad castitatem, & ideo prædicta ordinatio suscepta sine tali circumstantia specialiter est sacrilega. Quòd autè interueniat ibi quoque peccatũ iniustitiæ, seu infidelitatis, patet, quia illud grauissimum

num mendacium est, & Ecclesie perniciosum, & contra pactum & conuentionem initam cum Ecclesia; ergo manifeste videtur ad iniustitiam pertinere. Ex quo necessario infero, eum, qui sic ordinatus est, manere obligatum ad votum emittendum. Ratio est, quia obligatio illa, quam tempore ordinationis habuit, non fuit extincta propter transgressionem eius, sed perpetuo magis ac magis obligat, quia illud tempus non fuit designatum, ut extra illud non possit impleri debitum, sed ut non differatur solutio; quando autem circumstantia temporis hoc modo designatur, per omissionem eius non extinguatur obligatio. Firmo, quia predictum votum non est propter ordinationem fieri, ut sic dicam, sed propter permanentem ordinem, & statum eius, & ideo a principio debet fieri perpetuum votum; ergo si in principio omittitur, semper manet obligatio illud emittendi. Addunt nonnulli ibi quoque interuenire peccatum inobedientie. Ceterum verius est ibi non interuenire inobedientiam formalem, & specificam, sed generalem, qualis includitur in cuiuscumque precepti transgressionem.

8 Dico quinto, adhuc sic ordinatum non posse valide matrimonium contrahere, non ratione voti, sed ex sola ordinatione in Sacris adiuncta Ecclesie lege, seu constitutione. *Prima pars* est omnium Doctorum asserentium in eo casu personam manere inhabilem ad matrimonium. Nam Ordo sacer est vnum ex impedimentis dirimentibus subsequens matrimonium. Maior difficultas est de secunda parte dicti, an illud sit ratio voti, vel ex sola ordinatione in Sacris, ex constitutione Ecclesie. Nam communiter solent Doctores dicere id provenire ratione impliciti voti solemniter annexi ex constitutione Ecclesie. Cui fauet *caput vnicum, de voto in 6.* videtur enim esse intentio & voluntas Ecclesie ut hoc impedimentum existat mediante voto castitatis per sacram ordinationem solemnizato. Ego vero tria censeo esse dicenda. *Primum* est, proxime, & formaliter loquendo hoc impedimentum provenire ex statuto, & voluntate Ecclesie. Hoc est certum in sententia communiori Doctorum; quia nec solus Ordo sacer de se, nec solum votum de se, facit personam inhabilem ad contrahendum, sed solum statutum ac constitutum Ecclesie, ut magis constabit ex *sect. 6.* vbi ostendimus, solo Ecclesie statuto dirimi matrimonium subsequens per Ordinem sacrum. Solum dubitari potest, an requiratur votum ut Ecclesia ponat tale impedimentum. *Secundum* igitur quod dico est, non esse necessarium votum, ut possit Ecclesia inhabilem reddere personam tali Ordini consecratam. Hoc videtur per se notum; nam sicut Ecclesia sua potestate facit, ut talis gradus consanguinitatis, vel affinitatis, vel talis cognatio spiritualis sit impedimentum dirimens, ita potest facere, ut talis Ordo absque alio voto sit simile impedimentum. *Tertium* est, de facto circa hoc Ecclesiam instituisse, ut hoc impedimentum existat quoque ex sola vera & reali ordinatione in Sacris. Id probat manifeste casus propositus, in quo illa persona non habet votum solemnem castitatis, quia si non habet votum, ut probatum est *dicto tertio n. 6.* multo minus habebit solemnem; & tamen est certum illam personam ex susceptione reali Ordinis sacri manere incapacem, seu inhabilem ad matrimonium contrahendum; ergo evidens est hoc impedimentum existere in illa ex sola ordinatione in Sacris.

Dices predictum impedimentum oriri in illa persona ex voto solemnem castitatis presumpso; nam ita positum est hoc impedimentum ab Ecclesia, ut essentialiter non pendeat a vero voto, sed sufficiat vo-

tum presumpsum, quale presumitur in omni persona que ordinatur in Sacris. Sed contra est, quia in primis iam liquet tale impedimentum non pendere ex voto solemnem vero. Præterea nec pendere essentialiter a voto illo solemnem presumpso; patet eodem exemplo eiusdem personæ; nam si hæc clarè & explicitè antequam ordinaretur proponeret & exprimeret Episcopo & cæteris circumstantibus, se non habere voluntatem vouendi, & se obligandi ad castitatem, imò contrariam non vouendi illam, & nihilominus Episcopus illam ordinaret, certum esset etiam in foro externo non emisisse tale votum; & nihilominus maneret inhabilis ad contrahendum matrimonium; ergo non ex voto presumpso, cum exterius & publice profiteatur se illud non emittere, sed ex sola reali susceptione Ordinis sacri.

Quare dico ultimo obligationem seruandi castitatem in Clerico in Sacris, & illius inhabilitatem ad matrimonium subsequens, oriri non tantum ratione voti solemnem castitatis, seu iuris Ecclesiastici annexi voto castitatis, sed etiam ratione Ordinis sacri, seu rationis iuris Ecclesiastici sibi annexi. Ita Rebellus *lib. 3. q. 1. 2. n. 2.* & Gaspar Hurtado *disp. 16. diff. 1. n. 1.* & ex antiquis Scotus *in 4. disp. 17.* & idem sentit ibi D. Th. *quæst. 1. a. 1.* vbi ait, in Ecclesia Orientali matrimonium impediri solum ex vi Ordinis; in Occidentali vero impediri & ex vi Ordinis, & ulterius ex vi voti annexi. Vbi illa particula, &, non complexiue, sed diuisiue sumitur. In eodem sensu Richardus quoque prædicta *disp. 37. a. 1. quæst. 1.* dicit hoc impedimentum dirimere, tum propter votum continentie annexum, tum propter statutum Ecclesie, etiam si ad continentiam se obligare non intendat ille, qui Ordinem suscipit. Probatur dictum. Nam quod tale impedimentum resultet in ordinato ratione impliciti voti solemnem annexi ex constitutione Ecclesie, manifeste constat ex *cap. unico, de voto in 6.* Et firmari potest, quia hoc impedimentum ordine naturæ, ut sic dicam, supponit obligationem non ducendi uxorem; hæc autem obligatio quantum est ex intentione Ecclesie oriri debet ex voto per sacram ordinationem solemnizato. Præterea quod tale impedimentum proveniat quoque ex sola ordinatione in Sacris, colligitur euidenter ex præcedenti dicto. Et satis firmatur communi sensu Doctorum constitutum ut distinctum impedimentum, Ordinem, & Votum. Fauet etiam Tridentinum *sess. 24. c. 7.* vbi continentiam Clericorum in Sacris & inhabilitatem ad contrahendum matrimonium, non ad votum refert solemnem; ad hoc enim refert inhabilitatem Regularium qui castitatem solemniter professi sunt; sed ad legem Ecclesiasticam adiunctam ipsi Ordini sacro.

Obicies ex prædicta doctrina sequi, non votum adiunctum Ordini sacro, sed solam realem susceptionem Ordinis sacri esse impedimentum dirimens matrimonium subsequens. Patet, quia ex sola ordinatione in Sacris resultat predictum impedimentum, tametsi ordinatus nullum emisisset votum solemnem. Non ergo est cur eiusmodi effectus tribuatur utrique rei, nempe voto solemnem, & susceptioni Ordinis sacri, sed huic soli ordinationi in Sacris. Respondet in rigore metaphysico negari non posse solam susceptionem realem Ordinis sacri voluntarie acceptam dirimere matrimonium subsequens. Vnde hac de causa non immerito Paludanus *in 4. d. 37. q. 1. n. 8.* dixit hoc impedimentum dirimens non esse ratione voti annexi, sed ratione Ecclesiastici statuti. *cap. 1. qui clerici vel vouentes.* Ceterum, quia ex intentione Ecclesie non suscipitur licite Ordo sacer, nisi sit coniunctus cum voto castitatis solemnem, ideo etiam tribuitur

SECTIO III.

Vtrum inualidè infantes, & pueri ante annos pubertatis ordinati in Sacris, obligentur ad seruandam castitatem.

Prima difficultas est, an inualidè ordinati ad aliquem essentialem defectum, quia ordinans, v.g. se finxit Episcopum, obligentur ad continentiam, an potius inire matrimonium queant. Sentiunt aliqui manere obligatos ad seruandam castitatem; quia constat ex *cap. quidam 3.* & ex *cap. placet, 12. de conuers. coniugatorum*, eos qui inualidè profitentur in religione, obligari voto castitatis, quantum pro eo tempore eam poterant vouere: nam actus qui non valet eo modo quo fit, valet modo quo valere potest, iuxta textum *cap. unico §. porro, de desponsat. impub. in 6.* Igitur ita ordinatus, cum licite tunc vouerit castitatem, suo voto tenebitur.

Ceterum verius est hunc ad nihil profus obligari, cum communiore sententia. Ratio est, quia talis non vouet per se & expressè castitatem, sed tantum secundario, & implicitè, quatenus illud votum est annexum Ordini quem putat suscipere. Sicut igitur principale non subsistit, ita nec secundarium, & per accidens ei annexum. Secus est de proficiente, qui immediate & explicitè nouit castitatem. Firmo hoc discrimen inter inualidè profitentem, & inualidè ordinatum: nam cum castitas sit essentialiter annexa statui religioso, non verò Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesie, tanquam accessoria statui sit, & tacite in eius susceptione promissa; hinc est, ut proficiens in religione emittat per se, & principaliter votum castitatis, atque ideo licet non valeat ut solemnem propter aliquem acceptationis defectum, valebit tamen eo modo quo valere potest, nempe ut simplex. At suscipiens Ordinem sacrum non emittit per se & principaliter votum castitatis, sed accessorie, & in consequentiam status, ob Ecclesie constitutionem. Igitur quando principale non valet, id, quod venit in consequentiam, nullum effectum producere potest. *l. 3. §. finali. ff. de seru. rust. præd. & l. cum principalis. ff. de regulis iuris.*

Secunda difficultas est de infantibus, seu pueris ante usum rationis ordinatis in Sacris, in quibus supponitur validum esse Sacramentum Ordinis, & characterem imprimere, an cum peruenerint ad ætatem adultam, sint ad castitatem obligandi. Et certè quod non obligentur ex voto, certum videtur, quia votum est actio personalis, eiusque obligatio non potest merè ab extrinseco imponi: puer autem ante usum rationis non est capax talis actionis. Dissensio igitur inter Doctores solum est de obligatione ex præcepto, seu statuto Ecclesie.

Paludanus *in 4. d. 37. q. 1. a. 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 8. conclus. 2.* Ledesma *2. p. 4. quæst. 55. a. 4.* Rebellus *lib. 3. quæst. 12. conclus. 5.* & Gaspar Hurtado *disp. 16. difficult. 2.* docent Ordinem sacrum susceptum ante usum rationis dirimere matrimonium, & obligare ad castitatem. *Primo*, quia, ut dicitur *in regulis iuris 42. in 6.* Accessorium naturam sequi congruit principale. At principale hic sunt character, & potestas Ordinis: obligatio autem ad continentiam est accessorium; ergo cum illa validè conferantur, hæc etiam valida erit.

Secundo, ius Ecclesiasticum dirimens matrimonium est absolute annexum Ordini sacro, non minus, quam

huitur ipsi voto solemnizato quod dirimat matrimonium. Ne tamen fraus & dolus patrocinetur illi, qui vult ordinari in Sacris, & renuit se obligare ad castitatem per votum; ideo ita positum est hoc impedimentum ab Ecclesia, ut essentialiter non pendeat a voto re ipsa emisso, sed sufficiat realis Ordinis sacri susceptio. Adde, in ipsa Ordinis sacri susceptione certo modo includi semper prædictum solemnem votum castitatis, prout debitum est emitti iuxta ordinationem ipsius Ecclesie, adeo, ut ille qui ordinatur in Sacris cum repugnantia illud emittendi, teneatur, & maneat obligatus illud emittendi, ut dictum est supra *dicto 4. numer. 7.* Ex dictis

11 Colligo primo, suscipientes sacros Ordines præter obligationem voti ibi explicatam, ex lege Ecclesiastica immediate etiam obligari ad continentiam, propter excellentiam ipsius status ita sacri, quem tales suscipiunt; & Ecclesiam prohibere illis actus turpes propter specialem indecentiam talis status, talisque ministerij.

12 Colligo secundo, Sacris initiatos, non solum ratione voti, sed etiam ex vi prohibitionis Ecclesie prohibentis actus venereos, ut materiam sacrilegij, peccare peccato sacrilegij, ut optime notauit Coninch *disp. 20. de Sacramento Ordinis, dubio 13. num. 130.* Quia quoties Ecclesia ex speciali motu alicuius virtutis reddit aliquas personas inhabiles, ut inter se contrahant, iisdem etiam specialiter prohibet omnem actum venereum inter se, ita ut eum committentes duplici peccato peccent, ut constat in illis qui cognoscunt sibi affinem in 3. vel 4. gradu; aut spiritualiter cognatam, qui ideo præcisè peccant duplici peccato, quia inter eos intercedit tale impedimentum dirimens. Videantur dicta à nobis supra *disp. 22. integra sect. 2.* Atqui Ecclesia omnes Sacris initiatos reddit immediate inhabiles ad matrimonium cum quavis persona contrahendum, idque ob motuum, siue reuerentiam virtutis religionis, nempe ob excellentiam & eminentiam ipsius status adeo sacri quem suscipiunt; ergo specialiter his immediate prohibet omnem actum venereum cum quavis femina, ex quo inferit duo Coninch citatus *numer. 131. Primum*, Religiosum fornicantem committere distinctum specie peccatum ab eo quod committit fornicans, qui solum voto simplici vouit castitatem; & consequenter eam conditionem Religiosi fornicantis esse in confessione explicandam. Quia sicut prior habet specialem inhabilitatem ad matrimonium, ita habet specialem prohibitionem talis actus. *Secundum* est, si fornicetur Religiosus Sacris initiatus, utramque circumstantiam esse exprimentam. Ratio est, quia utraque continet speciale impedimentum matrimonij; ergo necessario inducit specialem obligationem ad castitatem.

13 Colligo ultimo eum qui suscipiens Ordinem sacrum intendit nullo modo vouere castitatem, si fornicetur, committere specialem malitiam sacrilegij, non quidem illam que specialiter oritur ex fractione voti; nam hoc non est vbi non est verum votum, sed aliam interuenientem ex vi prohibitionis Ecclesie: nam Ecclesia prohibet fornicationem Clerico in Sacris propter specialem indecentiam talis status, ac ministerij; vnde constituit talem actum in specie sacrilegij. Cumque talis materia sit grauis, & Ecclesia eam prohibeat quantum potest, ideo talis culpa ex illa circumstantia etiam est grauis; & in confessione aperienda,

iura Ecclesiastica sunt annexa Baptismo; ergo sicut iura Ecclesiastica comprehendunt baptizatum ante usum rationis, ita etiam ius Ecclesiasticum dirimens matrimonium annexum Ordini sacro comprehendit Sacris initiatos ante usum rationis.

Tertio, valde indecens est, & contra religionis cultum debitum Sacerdotio, eum qui ad gradum Sacerdotis promotus est, ad matrimonij statum descendere. Cuius rei indicium est, quia in Ecclesia Græca, in qua Sacerdotes in aliqua Prouincia habent uxores, & eis certis temporibus vtuntur, quamuis ex matrimonio ad Sacerdotium ascendunt; tamen à Sacerdotio ad matrimonium nullo modo permittuntur.

Contraria tamen sententia tenenda est vt omnino vera & certa. quam tenent Maior, Ricardus, Almain, Sorus, Palacios, Enriquez, Azor & alij, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 7. disp. 30. n. 3. a. 4.* Vasquez *3. p. disp. 246. n. 25.* Suarez *tom. 3. de religione lib. 9. c. 17. dubio 3.* Coninch *disput. 20. dubio 14. n. 144.* & alij, quam sequentibus dictis facilius explanabo.

Dico ergo *primo*, negari non posse Ecclesiam absolute si vellet potuisse, sic ordinatum in Sacris reddere inhabilem ad matrimonium. Moueor cum Suario *citato*, quia id non videtur excedere omnino Ecclesiasticam potestatem. Nam licet Ecclesia, per se loquendo, non videatur posse hoc præceptum absolute imponere alicui personæ speciali, tamen ob grauem causam ad bonum religionis pertinentem quis neget posse hoc præceptum imponere, etiam si ex accidenti contingat, vt eius obligatio, & effectus aliquem liger absque eius consensu. Vt, verbi gratia, si Ecclesia expedire iudicaret, vt persona consecrata per factum Ordinem, quacumque ratione ordinari contingat, maneat inhabilis ad matrimonium, posset absolute contingere hoc impedimentum cum tali ordinatione, ita vt habeat effectum etiam in illo qui sine proprio consensu ordinatur. Quia satis est, quod per se, & ex intentione Ecclesiæ talis Ordo datus non sit nisi volenti. Quod verò alicui indiuiduo detur absque consensu eius, accidentarium est, & præter intentionem Ecclesiæ; tamen quia vno inconuenienti dato ex malitia ordinantis, alterum ex duobus incommodis necessariò consequitur, videlicet vt vel sic ordinato imponatur onus castitatis absque voluntate eius, vel vt personæ sic sacratæ permittatur coniugium, poterat Ecclesia propter euitandum hoc posterius, illud prius eligere, si ad maiorem decentiam status & honorem sacri Ordinis expedire iudicaret, quia priuatum commodum postponendum est bono communi.

Dico *secundo*, puerum sic in Sacris ordinatum non reddi inhabilem ad contrahendum matrimonium, nec manere obligatum ad seruandam continentiam. Id ostenditur *primo*, quia de facto Ecclesia nunquam contrarium ordinauit, nec posuit tale impedimentum nisi ei, qui voluntariè ordinatur, vt constat ex *cap. 1. qui clerici, vel uouentes*. Et fortè inter alias causas, ob hanc etiam semper explicat hoc impedimentum per modum voti, quia ad illud requiritur voluntarius consensus, saltem in ipsam ordinationem. De illo verò casu, in quo infans, vel puer ante usum rationis ordinatur, iura nihil dicunt; cumque ille modus ordinationis sit contra intentionem iuris, & alioqui onus castitatis omnino ab extrinseco impositum, & nullo modo propria voluntate acceptum, grauissimum sit, non potest rationabiliter commune & ordinarium ius ad illum extraordinarium extendi casum, maxime cum id necessarium non sit ad eam decentiam sacri Ordinis, quamuis intendit, *Secundo*, quamuis iure

diuino, & etiam naturali indecens videretur, vt semel ordinatus in Sacris matrimonium contraheret; tamen id solum locum haberet in eo, qui consensu proprio statum illum sacrum elegerit; in eo verò, qui absque vilo suo consensu ordinatus esset, non itè. Sicut enim Christus voluit continentiam solum esse consilij, & neminem sine suo consensu obligari, ita Ecclesia neminè vult alia ratione ad eam obligare, præsertim immeritum, cui fieret aliqua iniuria, si ei omnino inuito tantum onus imponeretur. Igitur quamuis ei, qui se sponte Deo obtulit in Sacerdotem, indecorum videretur ad nuptias transire, & illis vt; tamè ei qui talem statum non elegerit, nullo modo indecens esset. Hinc

Dico *tertio*, infantem ordinatum, cum ad annos 5 discretionis peruenerit, posse eligere statum Ecclesiasticum, vel sæcularem, ac liberè uxorem ducere. Patet, quia sola castitas Ordini annexa poterat impedire vt assumeret statum sæcularem; at ostensum est iam nulla ratione teneri, ac obligari ad castitatem.

Ex quo infero cum Doctoribus prædictis infanti sic ordinato in Sacris, dum fuerit sui compos, dandam esse optionem, an velit habere usum Ordinis, vel perpetuò illo carere. Quod si eligat primum, & velit permanere, ad perpetuam continentiam obligabitur; si verò posterius eligat, manebit suspensus vsu Ordinis, & poterit matrimonium contrahere. Quod optima ratione fit, quia iam expectatur consensus eius, & sub ea conditione si velit, ad Sacrum ministerium admittitur. Vnde si iam adeptus sufficiens iudicium, & conscius suæ libertatis, semel liberè actum sui Ordinis exercuerit, aut alia ratione suam ordinationem approbauerit, statim suscipit obligationem castitatis perpetuæ sacris Ordinibus annexam, nec eam sententiam postea mutare potest. Quod si eligat matrimonium contrahere, tenebitur perpetuò abstinere ab vsu Ordinis; neque erit ibi vlla indigentia. Sic enim in alijs casibus, propter vitandam iniuriam tertij, cogitur ordinatus in Sacris consummare matrimonium, suspenditur tamen perpetuo ab vsu Ordinis. Cum igitur talis puer fuerit per iniuriam ordinatus sine consensu suo, non est indecentia, sed iustitia permittere illi coniugium, ne amplius grauetur, dummodo ab vsu Ordinis sacri perpetuò abstinat.

Ex his facile soluantur argumenta contrariæ sententiæ.

Ad primum iam constat nemini illam castitatis obligationem imponi, nisi eam voluntariè acceptanti. At infans nec voluntariè acceptat principale, nempe potestatem Ordinis, eiusque characterem, multo minus accessorium continentiam perpetuam.

Ad secundum, negandum est antecedens. Nam ius Ecclesiasticum dirimens matrimonium solum est annexum Ordini sacro spontè ac liberè suscepto, vt ipsa iura declarant. De illo verò casu, in quo infans ante usum rationis ordinatur, iura nihil dicunt, & ostensum est non posse illud ius prudenter ac rationabiliter extendi ad prædictum casum. Vnde in hoc magna est differentia ac diuersitas de iuribus Ecclesiasticis comprehendentibus paruulos baptizatos ante vsu rationis. De quibus merito definiuit Concilium Tridentinum *sess. 7. de Baptismo can. 14.* huiusmodi paruulos baptizatos, cum adoleuerint, non esse interrogandos, an ratum habere velint, quod patris eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt, neque esse suo arbitrio relinquendos, sed ad Christianam vitam cogendos. Sicut enim olim hoc ipso quo quis circumcidebatur, obligabatur seruare vniuersam legem Moyfi, vt docet D. Paulus *ad Galat. c. 5. v. 3.* ita iam hoc ipso quo aliquis baptizatur, fit membrum Ecclesiæ.

sua, eiusque iurisdictioni, & legibus subiicitur, & cogi potest vt eas seruet. Nec fit iniuria infantibus, dum per Baptismum ignari hanc subiectionem subeunt. Tum, quia tunc voluntas eorum est subiecta voluntati parentum, qui cogi possunt, vt filios suos curent baptizari. Tum, quia ipsis infantibus omnino expedit hanc obligationem ita suscipere, cum aliter saluari nequeant. Tum denique, quia iure diuino ad eam statim ac rationis capaces sunt, subeundam tenentur; atque ita nihil illis imponitur, quod iure diuino non teneantur suscipere.

Tertia difficultas est de ordinatis in Sacris ante pubertatem, qua in re certum est de puero, qui iam habet usum rationis, & annos pubertatis compleuit, etià si ante legitimam ac regularem ætatem ordinatus sit, obligari voto solemnem castitatis. Quia nihil deest quod ob stare possit. De illo verò qui ante pubertatem ordinatur, sentiunt multi, inter quos noster Sanchez *lib. 7. disp. 30. n. 8.* non teneri, nec obligari, nisi pubertatem adeptus, ratum habeat Ordinis sacri susceptionem.

Primo, quia ante pubertatem, & hodie post Tridentinum *sess. 25. de regularibus c. 15.* ante expletum annum decimum sextum, votum solemnem religionis est nullum; ergo & votum solemnem castitatis tacitum emissum in sacri Ordinis susceptione; nam eadem militat ratio, nempe leuitas ingenij puerorum, qui facile inducuntur vt aliquem statum amplectantur, cuius eos postea pœniteat.

Secundo, votum solemnem castitatis annexum susceptioni Ordinis sacri est incompatible cum matrimonio, in quo tamen Põtifex queat dispensare, ac summa cum difficultate dispensat, & propter causam valde publicam; ergo non est credendum velle Ecclesiam voto tanti momèti alligari puerum impuberem. Quamuis enim, votis simplicibus ligari possit, at facillimo negotio illi ætati consulitur, cum possint omnia illa impuberum vota à parentibus, vel tutoribus, absque causa irritari.

Tertio, puer ante annos pubertatis non potest se obligare voto castitatis expresso, vt habetur *cap. pueri 1. q. 1.* ergo neque tacito, vel implicito, quale est quod in ordinatione fit.

Contrariam sententiam iudico veriore, quam tenent Sotus *lib. 7. de iustitia q. 2. a. 5. in fine*, Vega *tom. 2. summa c. 57. casu 7.* Suarez citatus *dubio 3. n. 22.* Coninch *disp. 20. dub. 14. n. 136.* Gaspar Hurtado *disp. 16. difficultate 16. n. 6.* & alij. Imò, quod caput est, idem Thomas Sanchez in opere *moralis lib. 4. c. 35. n. 9.* reiecta sententia, quam in prædicto loco de matrimonio tenuerat, nostram hanc defendit. Quam hac vnica ratione probat, quia impuberes si ordinantur, cum iam doli verè capaces sunt, & intelligant quam obligationem suscipiant, verè possunt contrahere obligationem Ordini annexam; quia spectato iure naturæ, tales possunt validè Deo & alicui statui se obligare, vt patet. Præterea nullum est ius positium quod talem irriter obligationem. Nam *cap. pueri*, non obstat, imò fauet: dicit enim pueros non esse ad sacros Ordines promouendos, ne tanto periculosius cadant, quanto citius conscendere ad altiora festinantur. Vbi clarè supponit textus, teneri: aliàs enim non esset periculum cadendi. Ibi etiam Glossa, de puero ait teneri continere, si est doli capax. Et subdit rationem, quia & voto, & sacramento se obligare potest doli capax, *extrà de delict. puer c. 1.* sed religioni non, vt notatur *27. q. 2. §. cum ergo. 20. q. 2. c. 2.* Nec valet argumentum allatum à professione. Tum quia in particularibus iuris positui dispositionibus argumentum à simili nihil probat. Aliàs probarem, sicut ieiunium

mus pridie Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, ita pridie Natiuitatis B. Mariæ Virginis esse ieiunandum, quia hæc illo sanctior, ac venerabilior est. Tum maxime ob manifestam ac diuersissimam vtriusque rationem, quia est à re dissimili & diuersæ rationis, nam professio irritari potuit, non autem Ordo sacer. Aliàs nunc ordinatus in Sacris post decimum quartum annum ætatis non teneretur voto castitatis, quia nunc professio in illa ætate facta non tenet per Concilium Tridentinum, quod absurdum est. Adde obligationem Religiosi multo grauiorem ac immutabiliorem esse, quàm Sacerdotis secularis, ideoque maturiore deliberatione indigere. Præterea post irritationem professionis, vouens manet omnino laicus: at è contra semel ordinatus necessariò retinet perpetuò Ordinem, quem vita laica parum decet. Denique, quia adhuc seposita illa lege Ecclesiastica sæpissimè contingeret aliquos ante maturam ætatem profiteri in Religione, at rarissimè hæc tunc contingit aliquem ante maturam ætatem ordinari. Quæ autem rarissimè contingunt, lex non comprehendit, vt patet *l. nam ad ea. ff. de legibus*. Constat igitur impuberes liberè ordinatos teneri continere.

Ex dictis patet solutio ad argumenta contrariæ sententiæ.

Ad primum concessio antecedente, negatur consequentia; nam Tridentinum solum loquitur de voto professionis; nec est par vtrobique ratio, cum professio plura includat. Quare sicut ex eo quod Tridentinum extendit tempus profitendi ad annum decimum sextum, non inde infertur tempus impubertatis, in qua possunt parentes vota filiorum irritare, esse etiam extensum ad annum decimum sextum, ita ex eo quod ad valorem voti solemnem in professione emissi exigitur tempus prædictum, non proinde colligere licet idem in voto solemnem Ordini annexo.

Ad secundum, pariter negatur consequentia; quia Ordo sacer ante pubertatem post usum rationis susceptus dirimit matrimonium, non tantum ratione iuris Ecclesiastici ipsi Ordini annexi, sed etiam ratione voti solemnem castitatis Ordini annexi; quia votum illud quamuis solène, validè fieri potest ante decimum quartum annum, tam spectato iure naturæ, quàm etiam iure positiuo, vt dictum est.

Ad tertium negatur antecedens; neque enim illud in dicto capite præscribitur, sed oppositum satis innuitur, vt explicatum est.

SECTIO IV.

Vtrum ordinati in Sacris cum ignorantia obligationis seruandi castitatem, teneantur seruare illam.

Procedit quæstio de illis, qui voluntariè ordinantur, sed penitus ignorant talem obligationem seruandi continentiam sacro Ordini esse annexam. Nam illi, qui nunquam cupiuerunt ordinari, & ordinati sunt, omnino nescientes quid circa ipsos ageretur, certum est non obligari; quia hi vel non vtuntur ratione, vel inualidè ordinantur absque vlla voluntate & intentione suscipiendi sacrum Ordinem. Quia in re duo sunt explicanda, *Primum*, an ita initiati Sacris voluntariè ac liberè, ignorantes tamen votum castitatis Ordini annexum, teneantur omnino continere, nec possunt validè matrimonium inire. *Secundum*, num prædicti scienter ordinati, ignorantes profus votum annexum

annexum, reneantur continere ex voto, an ex sola Ecclesie constitutione annexa ipsi Ordini sacro immediate.

Circa primum, absque controuersia docet Sanchez lib. 7. disput. 27. numer. 11. teneri omnino continere. Probat, quia potuit Ecclesia iustissimam de celibatu Clericorum legem indicere, & ea ligare quoscumque in posterum promouendos, siue sciuerint, siue ignorauerint prædictam legem. Sicut quantumuis ignorent, tenentur officium recitare, & alias status leges obseruare: nam lex semel iuste lata, & legitime promulgata omnes ligat, etiam ignorantes; tamen hi aliquando à culpa transgressionis legis excusantur. Eam autem esse Ecclesie mentem in lege celibatus, constat ex usu Ecclesie. Firmatur, quia qui sponte suscipit aliquod officium, necessario acceptat omnem onus ei annexum, tamen hoc ignoret.

Non desunt alij existimantes, absolute tales non obligari cum ignorantia talis obligationis, quod satis innuit noster Vasquez tom. 3. in 3. parte disp. 247. cap. 7. numer. 98. Probat id exemplo Subdiaconorum in Sicilia ordinatorum, de quibus loquitur D. Gregorius lib. 1. epist. 42. circa medium, atque nimis durum esse, iis Subdiaconis, qui in Sicilia erant ordinati, cum ibi omnes Subdiaconi more Græcorum vterentur vxoribus, velle horum usum interdiceri; quia nimirum cum fuerint ordinati cum ignorantia talis obligationis, non potuerunt censerī eam acceptasse. Vt res hæc radicatus intelligatur,

Suppono primo, ac præmitto distinctiones de ignorantia. Una est ex parte obiecti, seu materiae, quomodo distingui solet ignorantia facti, & iuris. Facti appellatur, quando ex actione hominis aliquod factum sequitur, quod nec præuisum, nec cogitatum fuit; ut cum quis occidit hominem, putans se occidere feram. Ignorantia iuris appellatur, quando lex, vel prohibitio ad hominis notitiam non peruenit. Alia distinctio ignorantiae est ex parte ipsius: nam quædam est inculpabilis, quæ inuincibilis, & probabilis etiam dicitur, quæ omnino est inuoluntaria, & moraliter vinci, seu expelli non potest. Alia verò est vincibilis, quæ voluntaria est, quia per hominem stat, quominus oppositam scientiam habeat. Et hæc vterius subdividitur: nam alia est affectata, & est illa, quæ directe est voluntaria; alia verò est voluntaria tantum indirecte, quæ generali vocabulo dici potest negligens, & generali nomine vocatur vincibilis, quæ distinguitur in crassam, & supinam, nam omnis ignorantia vincibilis indirecte voluntaria, ex duplici capite nascitur, scilicet, vel ex pura negligentia & desidia, & tunc vocatur crassa; vel ex nimia sollicitudine, & affectione ad res alias, vel ad alia negotia, quæ impediunt debitam curam addiscendi, & sciendi ea, quæ quis scire tenetur.

Præterea suppono, statutum esse in Ecclesia ut ipsi Ordinati in Sacris se seruaturos castitatem promittant. Constat id ex multis Canonibus ex D. Gregorio lib. 1. epist. 42. in fine; & refertur Canone nullum 28. dist. vbi præcipit Gregorius, ut Episcopus nullum deinceps ordinaret Subdiaconum, nisi prius castè se victurum promitteret. Et in Concilio Toletano XI. can. 10. & refertur Canone, quamquam 23. distinct. vbi etiam præcipitur, ut votum continentiae ab ordinandis Sacris Ordinibus exigatur. Atque votum huiusmodi in ipsa Ordinis susceptione emitti supponitur planè in cap. cum olim, de Clericis coniugatis, & cap. unico, de voto, & voti redemptione in 6. Vnde hoc votum licet explicitè non fiat ab eo qui ordinatur, implicitè tamen sit eo ipso quod non excluditur, sed bona fide Ordo suscipitur, animo parendi Ecclesie. Quod suf-

ficienter probatur ex usu Ecclesie, & ex adductis decretis. In principio enim quando hic mos cepit introduci, & nondum erat per modum legis receptus, necessarium erat, ut qui ad primum Ordinem sacrum admittebantur, admonerentur, an vellent castitatem profiteri, & alio modo non fore admittendos, ut ex dicta epistola Gregorij manifestè constat, & tunc consensus ordinandi erat quædam voti emissio satis manifesta. At verò nunc eadem ferè admonitio præmittitur in ordinatione Subdiaconi; vnde ipsa voluntaria talis Ordinis susceptio est etiam quædam voti emissio, quamuis in illa admonitione prout nunc fit, non fiat expressa mentio promissionis, aut voti. Nam verba ex Pontificali sunt hæc: Considerare debetis attentè quod onus hodie vltro appetitis; hætenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire. Quod si hunc Ordinem susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire, sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuò famulari, & castitatem seruare oportebit. In his ergo verbis nihil de promissione expressè dicitur, tamen quia hæc est intentio Ecclesie, & iuxta Ecclesie intentionem acceptantur, id satis est. Imò licet illa admonitio non ita expressè fieret, vel licet aliquis per saltum acciperet Diaconatum, votum nihilominus castitatis implicitum emitteret, quia postquam lex illa satis stabilita & nota est, ipsamet admonet omnes, sacros Ordines suscipientes, sub qua conditione, vel onere admittantur; & ideo eo ipso quod iuxta leges Ecclesiasticas ordinari volunt, sufficienter vouent implicitè, etiam si expressum actum promittendi non eliciant.

Hinc tertio suppono, quod notauit Vasquez loco cit. cum omnibus in Ecclesia Latina manifestum sit, continentiae votum annexum esse sacris Ordinibus, nullum sanè posse ex ignorantia vlla ab emissionem voti impliciti in ipsa ordinationis susceptione excusari. Quia ut votum implicitè ordinatus emittere dicatur, satis est re ipsa suscipere Ordinem ipsum, si non adsit peccatum fictionis, quod attinet ad votum continentiae. Quod si nihilominus adsit aliqua talis ignorantia, videre oportet à tali obligatione.

Denique suppono cum Coninch disput. 14. citat. dubio 14 numer. 141. ordinatorum in Sacris dupliciter posse eam obligationem ignorare. Primo, quia habuerunt probabiles rationes, quibus merito potuerunt sibi persuadere nullam talem obligationem subesse. Vt si videant eos qui post coniugium ordinantur, publicè uti coniugio, Prælati omnino tanquam rem licitam id permittentibus, nec vnquam audierint id esse prohibitum; quales fuerunt illi Subdiaconi Siciliae supra relati num. 3. Secundò, possunt illam obligationem ignorare sine vlla probabili ratione in contrarium, ex mera inscitia, ac negligentia.

His præmissis, dico primo, si contingat ut aliquis prædictæ obligationis seruandi castitatem, habeat ignorantiam inuincibilem, seu probabilem, innixam probabilibus rationibus oppositum suadentibus, hunc talem cum tali ignorantia in Sacris ordinatum, non obligari ad continentiam. Hoc probat exemplum supra num. 3. allatum Subdiaconorum Siciliae, & firmat dictum D. Gregorij, & factum, qui talibus usum coniugij permisit. Quia durum erat & contra Ecclesie consuetudinem, omnino immeritos, ac merito inuitos ad continentiam cogere. Firmat idem noster Vasquez citatus, sic dicens, si quis aliàs omnino ignarus, continentiae votum emitti solitum in ipsa Ordinum susceptione, ita ab Episcopo ordinaretur, ut nec ab eo votum exigeret castitatis, nec de illo moneretur;

tur; certè neque expressè, neque implicitè votum emittere ceteretur, sed liber omnino maneret, ut propriam vxorem cognoscere posset, sicut manserunt Subdiaconi in Sicilia ordinati.

7 Dico secundo, si initiatus habeat ignorantiam vincibilem affectatam prædictæ obligationis, eam nimirum non esse sacro Ordini annexam, certum esse obligari ad continentiam. Paret, quia est ignorantia valde voluntaria, ita ut si voluisset, facillè potuisset obligationem prædictam cognoscere. Vnde ea ignorantia non excusat à tali obligatione, cum respectu illius sit immeritò inuitus, & verè sit ea ignorantia directè & per se voluntaria.

8 Dico tertio, si ordinatus contingat se habere ignorantiam vincibilem indirectè volitam, seu voluntariam, siue illa sit crassa, siue supina, procedentem ex mera negligentia, obligandum esse ad castitatem seruandam. Ratio est, quia Ecclesia ratione Ordinis, quem ille sponte suscipit, habet ad hoc verum ius, à quo alter per talem ignorantiam culpabilem excusari non potest; quia suæ inscientiae ac negligentiae culpabili debet imputare, quod Ordinem susceperit, antequam clarè sciret, quæ ei obligatio esset annexa. Quare similiter respectu talis obligationis est immeritò inuitus.

Existimo tamen hunc casum, sicut & præcedentes iam vix posse in Ecclesia Latina accidere, ut constat ex suppositione secunda & tertia.

9 Ad argumentum Sanchez prout opponitur primo dicto, illam doctrinam veram esse solum in obligationibus, quæ omnino inuitis imponi possunt, qualis non est hæc obligatio continentiam seruandi; hæc enim requirit aliquam acceptationem obligati, vel saltem ut aliquid faciat, quod ipsum ad talem acceptationem obliget, ut accidit in casibus propositis secundo & tertio dicto, sed non in priori casu primi dicti. Ad confirmationem, dico assumptum illud non esse generaliter verum; fallit enim quoties is qui officium suscipit, habet iustam causam sibi persuadendi tale onus non esse annexum illi officio: eam verò habet qui haberet ignorantiam probabilem obligationis continentiae, ut dixi in primo dicto.

10 Circa secundum, cum iam constet, in Sacris ordinatum, tamen si ignorauerit tali Ordini esse annexam continentiam, dummodo ea ignorantia probabilis non sit, sed vincibilis, obligari ad seruandam perpetuò castitatem, difficultas est an teneatur continere ex voto, an ex sola Ecclesie constitutione ipsi Ordini sacro annexæ. Censet Sanchez disput. 27. n. 11. teneri etiam ex voto. Quia eo ipso quod sciens & volens est sacris Ordinibus initiatus, licet ignorauerit votum annexi, emisit tacitè votum. Qui enim vnum sciens, & prudens efficit, & vult, facit, & vult subinde ei annexa. Sic enim scienter suscipiens prætoris munus, voluntariè quoque suscipit onera officio annexa, licet ea ignoret, eo vel maximè quod ascendens ad Ordinem sacrum, semper nouit se alium statum eligere, & ascribi militiae clericorum, & accidit intentione saltè virtuali faciendi quod vult Ecclesia, atque ita consequenter vouendi, ut Ecclesia præscribit, licet ipse ignoret, quid Ecclesia velit, ac præcipiat.

11 Mihi magis placet dicere cum Coninch relato talè non obligari ex voto, sed ex lege Ecclesie. Quia votum est lex priuata, quam quispiam sponte sua sibi imponit. At ignorans profusus votum, tamen si ex ignorantia culpabili, caret omnimoda voluntate vouendi; atque ideo & imponedi sibi talem legem. Neque enim possumus vouere, quod nullo modo scimus. Quod verò teneatur ex lege Ecclesie, patet, quia valde indecens est, & contra religionis cultum, & debitum Ordini

sacro, eum qui ad illum pro motu est voluntariè ac liberè, possit ad matrimonij statum descendere. Quod neque in Ecclesia Græca vnquam permissum est.

SECTIO V.

Vtrum ad obseruantiam castitatis teneatur inuitus & iniuste coactus Ordinem sacrum assumens.

NON procedit quæstio de eo qui ita vi, at metu adductus fuit, ut nullo modo in Ordinem sacrum interiùs consenserit, sed omnino repugnauerit. Nam de hoc indubitatum est, verum Ordinem non suscipere: sicut nec vtrum Baptisma hoc modo susciperet, ut de Baptismo definitur in cap. maiores, de Baptismo, & eius effectu. Tunc ergo cum ordinatio valida non esset, nulla ex illa oriretur castitatis obligatio. Quæstio igitur est, cum quis dicitur ordinari inuitus, quia per metum cadentem in virum constantem ordinari cogitur; dum autem ordinatur ordinationi consentit, & vult, ac intendit ordinari. Constantis enim est apud Doctores, ordinationem validam esse, quia licet sit inuoluntaria secundum quid, absolute tamen & simpliciter per voluntatem efficacem voluntaria est; quæ est sufficiens intentio ex parte recipientis ad veritatem sacramenti. Et de hoc querimus, an sic in Sacris verè ordinatus, maneat inhabilis ad matrimonium, atque adeò & ad continentiam obligatus ex vi talis ordinationis præcisè

Prima opinio est Vasquez tom. 3. in 3. p. disput. 236. e. 2. 3. cū Syluestro in summa verb. Ordo 4. quæst. 1. dist. 2. existimantis prædictum ordinatum teneri continentiae voto.

Primo ex Canone de Iudeis distinct. 45. vbi statuitur, ut is, qui metu baptizatus est, cogantur in religione Christiana permanere; ergo idem dicendum de eiusmodi ordinato, cum iste implicitè continentiam voueat, sicut baptizatus vouet in religione Christiana viuere.

Secundo, Concilium Toleranum VIII. cap. 7. expressè prohibet sic ordinatos matrimonium contrahere; ergo signum est teneri ad perpetuam continentiam.

Tertio, in iure solum est irritum votum castitatis emissum in religione, coactè factum; de quo solum loquitur cap. perlatum, de iis, quæ vi mensuræ causa fiunt; cætera verò vota nullo iure irrita videntur; ergo votum ab ordinato per metum emissum expressè, vel interpretatiuè, etiam si sit solemne, firmum, & ratum manet; ergo non minus obligat, quam si sine metu fuisset emissum: tamen si sufficiens causa esse videretur, ob quam cum tali ordinato Pontifex dispenseret, ut matrimonium contrahere posset. Vnde ita stylus Cancellariæ Romanæ obseruat, quæ liberam dat facultatem ducendi vxorem sic ordinatis, non quia putet esse nullum votum, sed ob aliam rationem dictam.

Quarto, sacramentum Ordinis quod ille verè suscipit, est annexum iure Ecclesiastico tali voto solemni castitatis; ergo manet ille obligatus, atque adeò si matrimonium inear, nullum erit.

Vltimo, ille qui sic ordinatur, licet aliàs nollet ordinari, nihilominus simpliciter hæc & nunc ordinari vult; ergo hæc voluntas sufficit ut ad castitatem obligetur: patet consequentia, quia licet aliquis cogi possit ad exteriores actiones, vel passionem, quibus ordi-

ordinatio fiat, non tamen potest cogi ad interiorem intentionem habendam; ergo qui illam habet, merè voluntariè illam habet; ergo sufficit ad votum castitatis emittendum.

³ *Secunda sententia* est Nauari, Soto, Enriquez, Azor, & aliorum, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 29. n. 5. & Coninch disp. 20. dubio 14. n. 145. & sequentibus, negans talem ad continentiam teneri. & Azor tom. 1. instit. mor. lib. 13. c. 13. c. 14. q. 8. Fundamentum est, quia metu graui ordinatus non tenetur ad continentiam ratione voti tali Ordini annexi; nam votum tali metu factum irritum est, saltem iure Ecclesiastico. Hoc enim ius id seruat in metu gestis, vt ea quæ facile reparari, & ad pristinum statum restitui ope iudicis nequeunt, omnino cesset, ne destituatur remedio iniuriosum metum passus. Vnde ob hanc rationem matrimonium metu graui inritum irritauit, quod nimirum semel contractum dissolui à iudice nequeat. At cum cæteri contractus irritari facile possint à iudice, eos tali metu initos non irritauit, sed à iudice rescindendos reliquit. Cum ergo obligatio ad castitatem Ordini sacro annexa, vbi semel contracta fuerit, ope iudicis dissolui nequeat, æquum est vt Ecclesia eam obligationem irritauerit. Neque verò obligatur ad continentiam ratione legis, vel constitutionis Ecclesiæ; quia licet constitutio Ecclesiæ astringat ad castitatem iniunctam sacro Ordine, quando sponte illum suscipiens noluit vouere, vel à voto ratione ignorantia vincibilis excusaretur. At id procedit, quod sponte sua Ordines susceperit, ac priuilegiis clericalibus frui elegerit. Quippe rationi consonum est, vt onera quoque annexa subeat, vt qui sentit commodum, sentiat & onus: reg. *Qui sentit 55. de regulis iuris in 6.* Hæc verò ratio in suscipiente coactè Ordinem sacrum omnino deficit, cum non sponte ad Ordines ascenderit, nec subinde affectum habuerit priuilegiis clericalibus fruendi.

Pro explicatione huius secundæ sententiæ, quam veriore iudico, oportet obseruare cum Suario tom. 3. de religione lib. 9. cap. 17. dubio 4. n. 26. in triplici sensu posse præsentem quæstionem discuti. Nam si coactè, metu mortis, v. g. ordinatur in Sacris, tribus modis potest se habere quoad interiorem voluntatem, & intentionem. *Primo*, vt licet ordinari velit cum ea coactione, expressè tamen vult continentiam non seruare, neque ad hoc se obligare. *Secundo*, vt de castitate nihil cogitet, aut velit, vel nolit expressè, sed solum de ordine suscipiendo. *Tertio*, vt cum intentione suscipiendi Ordinem sacrum, simul velit ad castitatem seruandam se obligare. In hoc triplici sensu præsens difficultas dissoluenda est. Circa primum modum,

⁵ Dico *primo* mihi videri certum, illum in hoc primo euentu non vouere castitatem. Patet, quia votum est essentialiter promissio Deo facta; at promissio non potest aliquem obligare, nisi fiat propria voluntate, expressa, aut virtuali, seu interpretatiua, quæ tamen necessariò pendeat ex aliqua propria expressa, vt liquet. Iste autem sic ordinatus, neque expressam, nempe interpretatiuam voluntatem, seu intentionem Deo promittendi habere potest, cum expressam habeat voluntatem contrariam continentiam non seruandi, neque ad eam se obligandi. Quod verò nemo, nisi propria sua voluntate obligari possit promissione erga Deum, vel etiam erga aliquem alium, ac proinde neque voto, quod essentia sua promissio est, est manifestum: nam obligatio promissionis est

obligatio fidelitatis, fidelitas autem est quædam veritas, videlicet in promissis, & de futuro, vt rectè docuit D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 3. Obligatio igitur voti est obligatio veritatis de futuro. Veritas autem nullum obligat, nisi ad faciendum verum id quod ipse dixit; non enim obligat ad faciendum verum id quod alij pro ipso etiam dixerunt; ergo neque votum obligat aliquem, nisi sit ab eo emissum, & dictum. Nulla igitur lege etiam diuina fieri potest, vt quis ad continentiam obligetur obligatione voti, nisi ipse aliquo modo votum emisit, vel promissionem fecerit. Vnde rectè diximus supra *sect. 3. n. 2.* puerum ante vsum rationis ordinatum non obligari voto continentia.

Dico *secundo*, cum qui sic coactè ordinatur in Sacris, non peccare habendo illam nolitionem se obligandi ad castitatem seruandam. Ita Suarez *loci citato*. Ratio est, quia nullo iure Ecclesiastico ostendi potest hæc obligatio; nihil enim inuenimus in tali casu definitam in iure: generalis autem lex Ecclesiastica de promittenda castitate ante sacram ordinationem, non satis est, vt dicamus eam obligare in particulari ad vouendum in eo casu. Quod sic probo, quia ideo Ecclesia non imponit hanc obligationem, nisi per modum voluntariæ promissionis, quia vult hanc obligationem esse spontaneam, quoniam aliàs esset & nimis onerosa, & non satis tuta; ergo non est verisimile velle obligare ad illam promissionem faciendam, etiam tunc quando sacer Ordo graui coactione, & necessitate morali potius, quàm voluntariè sumitur; ergo in tali casu illa lex non obligat. Igitur non peccat is qui tali animo illum Ordinem suscipit; quia si non peccat contra Ecclesiasticam legem, nulla est alia, contra quam peccare possit.

Vnde colligo, etiam si in eo casu eadem coactione extorqueretur à tali persona, non solum ordinatio, sed etiam expressa castitatis professio, & eam faceret ficto animo cum voluntate non se obligandi, neque vouendi, nihil referrer ad obligationem voti: quia certum est, neque illud esse votum, neque ex illa interna voluntate posse oriri vouendi obligationem.

Dico *tertio* in eo casu sumendi Ordinem sacrum per vim, ratione talis facti ac Ordinis sacri susceptione non obligare Ecclesiam immediatè ad seruandam castitatem. Probat, quia si Ecclesia tunc non obligat ad emittendum votum castitatis, vt ostensum est præcedenti dicto; profectò nec ratione illius facti obligabit immediatè ad seruandam castitatem: quia interuenit eadem ratio. Maximè, quia Ecclesia quantum est in se, non vult obligare ad castitatem, nisi mediante voto, vt dixi; ergo si in eo casu non obligat ad votum emittendum, profectò est nolle hanc obligare ad castitatem. Firmo, quia omnia iura quæ de hac obligatione & impedimento loquuntur, tractant de Ordine suscepto, ordinario, & legitimo modo, atque adeò cum plena voluntate, absque iniusta violentia, sempèrque indicant hanc obligationem castitatis plenè voluntariè sumendam esse, quia castitas perfecta, & integra, est res voti, non præcepti, vt ex Ambrosio dicitur *cap. integritas. 32. quest. 1.* Nec continentia debetur nisi voluntariè assumpta, *cap. ante trinitarium, dist. 31. & cap. presens, 20. quest. 3.* Non est ergo dicendum voluisse Ecclesiam in eo casu obligare ad castitatem. Hinc

Dico *ultimo* consequenter, Ecclesiam non inhabilitare eam personam in eo casu ad matrimonium. Patet, quia etiam Ecclesia non intendit per

se imponere hoc impedimentum, nisi mediante voto; cum igitur in eo casu non obliget ad emittendum votum castitatis, vt dictum est, profectò nec ratione illius Ordinis constituet personam inhabilem ad contrahendum. Hinc

Colligo *primo*, posse hunc licitè matrimonium contrahere, quia sola obligatio ad castitatem Ordini annexa posset obitaculo esse; at non tenetur continere, vt ostensum est.

Colligo *secundo*, neque hunc nolentem vti Ordine sacro, teneri ad officium Canonicum recitandum. Patet, quia hoc onus est adiunctum Ordini sacro sponte assumpto, sicut & onus continentia seruanda.

Colligo *ultimo*, si metu graui initiatus, postea ratificet verbo, vel facto, semel vtens Ordine accepto, idque sine coactione aliqua, in posterum non esse sibi integrum resiliere, sed teneri continere, instar aliorum Clericorum, qui sponte ad Ordines assumpti sunt. Nam per illam liberam ratificationem electiam in Ordine permanere, atque ideo ad eius onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam professio tacita inducitur faciendi propria professis *cap. vidua, de regular.* Quod intelligendum est, si sciens, & prudens exerceat, secus si per errorem, quo se ad facti Ordinis obseruantiam astricuum existimet: tunc enim non censetur ratificare; quia nunquam fit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuisse nullum, quia error tollit consensum. Sicut professio inualida vt firmetur per actus tacitam professionem inducentes, exigitur, vt profitens nouerit priorem professionem fuisse nullam, & velit iis actibus eam ratificare, ac si denuo emisisset.

Circa secundum modum & casum, in quo per vim Sacris ordinatus, nihil cogitat de voto castitatis, quam nec vult, nec renuit expressè, solum cogitans de Ordine suscipiendo, ac volens ordinationem propter vitandum damnum quod metuit. Existimo in eo euentu, nec emittere votum castitatis implicitum, nec astringi obligatione ad illam, nec contrahi impedimentum ad matrimonium ex vi talis ordinationis. Hoc manifestè sequitur ex dictis *puncto præcedente*. Et probatur, quia in primis certum est tunc non fieri votum explicitè, vt constat, cum nihil sit volitum, quin præcognitum. Neque etiam fit votum implicitè, quia hoc solum emittitur supposita lege Ecclesiæ obligantis ad coniungendum tale votum cum tali facto, seu ordinatione. At probatur est in eo casu Ecclesiasticam legem non obligare; ergo eo ipso cessat etiam votum implicitum. Vnde consequenter cessat etiam omnis prohibitio, vel obligatio Ecclesiæ, quia hæc per se, & immediatè non vrget in eo casu, seculi hominis promissione.

Vnde similiter infero, in hoc euentu, sicut & in præcedenti, in quo etiam ordinatio per se non obligat ad continentiam in arbitrio personæ sic ordinatæ esse, ablato illo graui metu, & violentia, eligere, an velit in ordinatione persistere, nec ne, id est, velit vti Ordine suscepto, atque ita in statu Clericali perdurare; nam si hoc liberè eligit, ex tunc fit inhabilis ad matrimonium, & tenetur castitatem vouere, & seruare; quia ablata priori necessitate & coactione, iam plena voluntate ratam habet ordinationem. At verò si nolit vti Ordine suscepto, sed potius renuntiet statui Clericali, liber manet ab onere continentia, & potest matrimonium contrahere.

Perez de Matrimonio.

Circa tertium modum, quo sic coactè ordinandus, cum intentione suscipiendi Ordinem sacrum, habet quoque simul intentionem ad castitatem seruandam se obligandi, est specialis difficultas, an teneatur ad castitatem. Ratio enim dubitandi est, quia videtur teneri; nam tunc iam vouet explicitè, & ita ipse se obligat, quamuis Ecclesia illum non cogat. Imò videtur merè voluntariè, & absque vlla coactione sic vouere, quia ad euadendum periculum quod metuit, satis fuisset ordinationem velle; ergo si ulterius vult etiam continentiam, & obligationem eius, merè voluntariè id facit, non ex necessitate, & coactione, atque adeò manebit obligatus. Ex alio verò capite non videtur obligari, quia lex Ecclesiæ illum non obligat ratione violentia illata, vt dictum est; ergo nec se obligabit volens explicitè continentiam.

Cæterum dicendum est cum distinctione. Aut enim ille putat eo ipso quod vult ordinari, etiam si ex metu, vel eo actione id faciat, teneri quoque ad vouendam, & seruandam castitatem; aut sciens & videns se non teneri tunc ad vouendam castitatem, vult nihilominus eam vouere & se obligare. Si contingat primo modo, tale votum est inualidum; quia est inuoluntarium, non tantum secundum quid ratione violentia, sed etiam simpliciter ratione ignorantia, quæ impendit consensum, & sufficiens est ad annullandum votum, etiam simplex. Si verò contingat secundo modo, votum validum erit, quia illud est votum personale, & satis voluntariè factum; vnde sic ordinatus manebit obligatus ad castitatem, manebit quoque inhabilis ad matrimonium; quia tunc per tale votum videtur cedere iuri suo, & quasi renuntiare illi priuilegio, quod ratione violentia concessum videri poterit.

Ex dictis facile soluantur argumenta primæ sententiæ quatenus nostræ doctrinæ in his tribus punctis tradita possunt repugnare.

Ad primum dico, non esse simile quod ibi afferitur de Baptismo, & religione Christiana: nam hæc duo sunt coniuncta ex iure diuino, & omnibus in vniuersum hominibus sub obligatione imposita, & ideo quacumque ratione homo impleat priorem obligationem sumendi Baptismum, manet obligatus ad totam legem Christianam, ad quam obligantur ex præcepto. At in præsentibus casibus votum castitatis de se est potius consilij, quàm præcepti, & realis susceptio Ordinis sacri non est absolute præcepta, & ideo maior voluntas postulat circa ipsam castitatem. Præterea, hæc duo, nempe Ordo sacer & votum castitatis sunt obiecta distincta, nec per se connexa, sed tantum ex lege Ecclesiæ, quæ in illis casibus non obligat, vt dictum est. Quando enim duo sunt sibi connexa vi & natura sua, vel iure diuino, vt Baptismus, & religio Christiana, id quod accedit ad alterum, sequitur conditionem eius. At continentia votum implicitum est factis Ordinibus annexum, non ex natura rei, nec iure diuino, sed solo decreto Ecclesiæ; & Ordo per metum susceptus non vult Ecclesiæ, vt secum deferat obligationem continendi.

Ad secundum, dico cum Suario Concilium illud fuisse Prouinciale, & quoad illum Canonem non fuisse in Ecclesia receptum, nec communi corporis iuri insertum, nec denique in Hispania specialiter obseruari. Vel etiam responderi potest Concilium loqui de his, qui post suam ordinationem in suscepto Ordine liberè ministrauerant. De qui-

bus certum est obligari ad castitatem, & esse inhabiles ad matrimonium contrahendum

Ad tertium, licet admittamus solum in iure esse irritum vorum solemne religionis ex motu & coactione factum, & non alia vota, nihil contra nos; non enim fundamentum nostrae sententiae est sola similitudo vnius voti solemnis ad aliud, sed propria & peculiaris ratio iam dicta, nempe quia in illis casibus prioribus cessat obligatio legis Ecclesiasticae, ex qua pendet tota ratio ipsius voti solemnis castitatis. Vt autem haec obligatio cessare existimetur, non oportet ut ille casus violentae ordinationis directe excipiat in iure, sed satis est, ut in lege non exprimat, & quod ex ratione legis constet esse praeter eius intentionem; quia esset nimis durum reddere aliquem inhabilem simpliciter ad contrahendum matrimonium sine illius culpa, ac sine propria, & satis libera voluntate. Est vero obseruandum, ad praxim huius rei, metum iniuste incussum ad susceptionem Ordinis sacri debere probari coram iudice, ut sic ordinatus possit matrimonium contrahere. Cum enim ordinatio sit res publica, & in facie Ecclesiae, videtur quis manere obnoxius castitati, quantum est ex vi ordinationis, unde non debet, nec potest licite priuata scientia, & auctoritate, post talem ordinationem, matrimonium contrahere, per se loquendo, sed debet ab Ecclesiastico Praelato facultatem petere, & violentiam, seu metum iniustum probare, & eius iudicio stare, an sufficiens fuerit ad impediendam obligationem. Si autem contingat talem esse violentiam, ut non possit probari coram iudice Ecclesiastico; tunc certe securum consilium est stare iudicio prudentis & docti viri, seu confessoris circa grauitatem metus, an fuerit sufficiens, nec ne: quia in propria causa facile quis decipi potest, & hoc satis erit ut in conscientia non teneatur speciali vinculo ad seruandam castitatem. Si tamen velit etiam contrahere matrimonium, oportebit vitare scandalum, & publicae existimationi Ecclesiae satisficere, ideoque necessarium erit a summo Pontifice facultatem obtinere, quam facile obtinebit. Nam, ut ait Azor citatus, stylus Conciliarum Romae, liberam dat facultatem ut contrahat nuptias is, qui sacros Ordines recipit per vim, vel per metum mortis, vel antequam sit doli capax.

Ad quartum, iam constat, sacramentum Ordinis susceptum esse annexum iure Ecclesiastico voto solemni castitatis, quando illud suscipitur sponte, ac liberè & sine vlla graui violentia, vel coactione, & non aliter, ut satis dictum est supra.

Ad vltimum dico illo argumento bene probari illud votum castitatis fuisse voluntarium; at peti amplius ut valeat, spontaneam absolute, ac liberam voluntatem,

SECTIO VI.

Quo iure sacer Ordo dirimat subsequens matrimonium.

Certum est & de fide per Ordinem sacrum dirimi matrimonium subsequens. Id enim definitum est c. 1. qui clerici, vel uouentes, & cap. unico,

de voto in 6. & c. vi lex 27. q. 1. quod est Innocentij II. Idem definiuit Ioannes XXII. in sua Extranaganti, Antiqua, de voto. & nouissime Tridentinum sess. 24. de matr. can. 9. Difficultas est, quo iure sacer Ordo dirimat matrimonium postea initum, quae procedit, siue teneamus continentiam annexam esse Ordini sacro ex voto tacite inito ex Ecclesiae constitutione, vel ex lege diuina. Quoniam lex diuina, vel votum posset ita Clericis castitatem praecipere, ut matrimonium subsequens non dirimeret; sicut voto simplici castitatis in saeculo astrictus teneretur lege diuina naturali nuptiis abstinere; si tamen contrahat, valida sunt. Quare tamen dicamus lege diuina annexam esse continentiam, vel ex voto lege Ecclesiastica adiuncto; adhuc est dubitatio, an sola Ecclesiastica lege sit irritum matrimonium subsequens; an lege diuina, an potius ex vi illius voti adiuncti.

Dico primo Ordinem sacrum ratione voti solemnis sibi annexi non dirimere matrimonium subsequens iure naturali. Ita omnes Doctores, paucis quibusdam exceptis. Ratio est, quia voto solemni castitatis, non aliter quis se ipsum & ius quod habet ad nuptias, tradit Deo, quam titulo religionis se ex virtute religionis, & non iustitiae obligando ad seruandam castitatem, sicut voto simplici; ergo potest valide se ipsum alteri ex iustitia in matrimonium tradere ad vsum contra castitatem, sicut post votum simplex castitatis. Pater confessionia, quia traditio, & obligatio Deo ex religione, & traditio, seu obligatio alteri, ut coniungi, ex iustitia bene compatiuntur, quia sunt diuersae rationis, & omnino disparatae. Quod manifestè constat in eo, qui post matrimonium consummatum ex licentia alterius coniugis, vouet solemniter castitatem in religione, in quo ex natura rei simul sunt dictae traditiones, seu obligationes; ergo ex natura rei praedictum votum non dirimit matrimonium.

Dico secundo, nec Ordinem sacrum ratione voti sibi annexi dirimere matrimonium iure diuino positum. Id late ostendit noster Vasquez tom. 3. in 3. p. disp. 249. c. 2. & 3. & est communis sententia. Breuiter ostenditur primo, quia nullibi tale ius, vel praecipuum diuinum extat. Quae enim ex epistolis D. Pauli afferuntur, solum probant esse praecipuum Apostolicum, sicut etiam quod bigamus non debeat ordinari. Secundo Tridentinum sess. 24. can. 9. id videtur aperte satis insinuare his verbis. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit. Vbi, dum Concilium reddit causam, cur tales nec licite, nec valide possint matrimonium contrahere, solum reddit causam legem Ecclesiasticam, & votum; ergo clarè satis insinuat nullam hic esse legem diuinam positam, cuius primum oportuisset meminisse ad confundendos haereticos, qui Ecclesiasticas leges minus curant. Tertio, quia cum istis Clericis, seu Ordinatis in Sacris non prohibeatur contractus matrimonij, praecise propter se, quia secundum se est res omnino sacra, ac sacramenti celebratio, quae nullam habet disconuenientiam cum statu & officio clericali, sed solum propter eius vsum, qui maximam habet disconuenientiam cum officio iustorum Clericorum; certe si Deus illis prohibuisset contrahere matrimonium, etiam prohibuisset illis, uti iam ante contractum matrimonio. At hoc est falsum. Igitur & illud, unde

unde sequitur. Minor probatur, quia aliàs nunquam Ecclesia potuisset permittere Sacerdotibus Graecis uti matrimonio ante Ordines susceptos contracto. Quod tamen falsum est, nam licet eo vtuntur, ut communiter omnes fatentur. Et aperte docet Clemens III. capit. quatuor de penitent. & remissionib. vbi ait: Quaesitum est, vtrum Sacerdotibus Graecis, quibus legitimo matrimonio uti licet. Vltimo Summus Pontifex non potest vlla de causa per dispensationem iuris diuini obligationem ex parte relaxare, ut omnibus in confesso est: ergo si iure diuino vetitum esset ordinatis in Sacris matrimonium contrahere, neque ex concessione Summi Pontificis id fieri posset, nec matrimonio uti: neque enim ipse afficere posset ut decens esset, neque legem diuinam auferre quam non posuit. Dices, potest Papa dispensare in voto solemni, & ita relaxare eius obligationem, ut quis postea matrimonium contrahere possit; ergo idem poterit praestare cum ordinatis in Sacris, tamen id sit lege diuina prohibitum. Sed contra est, quia illud non efficit Papa, relaxando ius diuinum, quo vouentes teneantur ad seruandum id quod promiserunt, sed remittendo verbum promissionis factae Deo, quo remisso, cessat & tollitur omnino obligatio voti. Dispenatio quoque quae fit in dissolendo matrimonio rato non consummato, non fit auferendo, aut relaxando ex parte obligationem iuris naturalis, qua coniuges tenentur, ut maneant in matrimonio semel contracto, sed dissolendo contractum ipsum, ex quo nata fuit obligatio iuris naturalis, ad quod dicimus Summum Pontificem potestatem à Deo habere, non autem ad relaxandam vllò modo etiam ex parte legem diuinam.

Dico tertio, Ordinem sacrum tam ratione sui, quam ratione voti sibi annexi tantum dirimere matrimonium iure Ecclesiastico. Itaque Ecclesia est quae inhabiles reddit initiatos Sacris ad matrimonium, sicut consanguineos in secundo, & vltioribus gradibus vsque ad quartum. Id sentiunt modò communiter Doctores. Probatur eisdem prorsus rationibus quibus supra ostendimus sess. 1. n. 1. 2. & 3. solo iure Ecclesiastico annexam esse continentiam Ordini sacro: eadem enim hanc & praecedentes probant conclusiones. Ostenditur quoque eisdem rationibus quibus disput. praecedenti sess. 6. probauimus solo iure Ecclesiastico votum solemne castitatis in professione religiosa emissum dirimere matrimonium. Quod praecipue ibi probatur ex Bonifacio VIII. c. unico, de voto in 6. & ex Gregorio XIII. in Bulla Ascendente Domino definitibus omnem votorum solemnitate matrimonium dirimentè esse ex Ecclesiae constitutione. Videantur ibi dicta num. 2.

Obiticies primo, in Concilio Toletano cap. 5. contra sacerdotes, ministros, qui eo tempore post Ordines ducebant vxores, grauis poena statuitur, eo quod dixerint Patres Toletani, huiusmodi peccatum esse contra sacras literas, & Patrum constitutiones. Vtuntur autem patres exemplo calicis & vasis consecrati, ut quemadmodum ab eo tolli non potest consecratio, & ideo profanis vsibus deseruire non permittitur; ita etiam sacri homines ordinatione sua interdicti sunt ad matrimonium contrahendum, & tali matrimonio uti. Quod indicium est, non ex iure Ecclesiastico, sed ex ipsa Ordinum institutione prouenire, ut sic ordinati ad matrimonium transire non possint, sicut ex ipsa benedictione vasis, ut ad alios vsus deseruire nequeat. Respondeo, ex eo quod Patres Toletani dicant,

Pere de Matrimonio.

peccatum erorum, qui post sacram ordinationem contrahunt matrimonium, esse contra sacras literas, & Patrum constitutiones, minime fieri, esse etiam contra ius diuinum: non quidem quod dicant esse contra Patrum constitutiones, quia non omnes Patrum constitutiones continent ius diuinum, ut est omnibus notum; nec quod dicant esse contra sacras literas: nam in sacris literis praecipuum etiam iure Ecclesiastico interdum tradi, quale est illud de bigamia, manifestum est. Sicut qui bigamus ad Ordinem admitteret, contra sacras literas facere diceretur, licet non peccaret contra ius diuinum; ita etiam, qui post Ordinem matrimonium contraheret. Nec refert quod Patres vtantur exemplo calicis, quem post consecrationem ad alios vsus deseruire vetitum est, quia praecipuum prohibens vsum profanum calicis consecrati non est diuinum, sed Ecclesiasticum, sicut & ipsa consecratio. Quare sicut in calice consecrato quod nequeat ad alium vsum profanum deseruire, non ex natura ipsius consecrationis necessario consequitur, sed ab Ecclesia ita additum est, ut non addi poruerit: ita pariter, neque ex natura ordinationis oritur, ut ordinatus post sacram ordinationem nequeat matrimonium contrahere, hoc enim praecipuum esset diuinum, sed quia ab Ecclesia ordinationi additum fuit.

SECTIO VII.

Quando coeperit votum castitatis Clericorum esse solemne, & habere effectum irritandi matrimonium subsequens.

Quidam, inter quos Ioannes Medina lib. 2. de continentia, c. 13. existimant praedictum votum in principio per multos annos non fuisse solemne, neque habuisse hunc effectum irritandi matrimonium subsequens. Probant, quia olim si clericus in Sacris vxorem ducebat, ab illa non separabatur, sed solum ab vsu Ordinum suspendebatur, & omni priuilegio clericali priuabatur. constat id ex can. 1. Concilij Neocæsaris, qui habet. Presbyter si vxorem duxerit, ab Ordine suo illum deponi debere. Simile ferè decretum legitur in Concilio Romano sub Syluestro. c. 19. Ergo signum est tale matrimonium non fuisse inualidum, quia Ecclesia non permetteret perseuerantiam in illo statu, qui & concubiniarius esset, & sacrilegus, si matrimonium validum non fuisset.

Secundo, antiqua decreta quae de hoc voto inueniuntur ante Innocentium secundum, prohibent talia matrimonia, non tamen addunt verba irritantia. Patet ex can. 27. Apostolorum, vbi est solum verbum praecipimus, & in cap. vlt. disp. 27. est verbum, penitus interdiximus. At generalis regula in materia de legibus est quoties lex simpliciter prohibet opus, aliàs natura sua validum, si non addat verba irritantia, opus sic factum tenere, licet malè fiat.

Aliorum verò opinio est, cum primum coepit esse illicitum Clericis in Sacris matrimonium, coepisse etiam esse nullum. Quod probant à simili. Nam antiqua decreta quae prohibent matrimonium inter consanguineos, non habent alia verba irritantia praeter absolutam prohibitionem directe ac simpliciter latam in ipsas personas ob causam intrinsecam, ac

perpetuam, cap. non debet, de consanguinitate, & affinitate; & hoc satis est, vt talia decreta censeantur irritare matrimonia contra ipsum lata, vt constat ex vniuersali Ecclesie sensu, & praxi; ergo idem dici potest in presenti.

² Dico primo, non constare apud Doctores vt certum, quando primum cœperit hoc votum esse solemne, & habere hunc effectum irritandi matrimonium. Patet, quia nulla est certa ratio, nec ius id probabiliter insinuans. Præterea cum hæc lex continentie consuetudine magis, & traditione introducta fuerit, quam lege scripta, non potest certo constare quando cœperit introduci.

Dico secundo, non posse constare, an simul cœperit sub ratione voti, & sub ratione solemnitis, seu irritantis in futurum. Patet ob eandem rationem; quia nulla certa ratio, nec adhuc probabili affirmari potest omnino simul introductum fuisse sub ratione voti, & sub ratione solemnitis. Vnde verisimile videtur per multos annos in initio fuisse introductum sub ratione voti; sed non cum effectu irritandi. Vnde probabilem iudico primam Medinæ sententiam. Moueor quia fauet illi regula generalis, per verba legis simpliciter prohibentis non irritari contractum, quauis sint absoluta, & ex causa perpetua, & directe feratur in personam, nisi vel ex adiunctis verbis, vel ex effectibus, vel aliunde ex vsu & traditione sic interpretante legē irritatio colligatur. Quæ omnia inueniuntur in exemplo adducto de impedimento consanguinitatis. Nam in c. tua nos, de consanguinitate & affinitate, aperte supponitur matrimonium habens tale impedimentum esse dirimendum, & c. contradicimus 35. q. 3. cum similibus dicitur, sic contrahentes esse separandos, quod est signum nullitatis. Et ibidem cap. 2. dicitur ita Ecclesiam prohibere coniunctiones consanguineorum, sicut leges illas prohibebant. At leges ciuiles circa hoc irritantes erant, vt ex effectibus, quæ in eodem capite referuntur, non obscure colligitur, & ex toto titulo ff. de ritu nuptiarum. Simile autem non est in presenti, quia neque ex effectibus, neque ex vsu & traditione constat in illis antiquissimis decretis prohibentibus intentionem fuisse prohibendi simul & annullandi, seu irritandi.

⁴ Dico tertio, dictum votum castitatis fuisse solemne, & habuisse hunc effectum irritandi matrimonium ante Bonifacium VIII. Probatur, quia antiquiora iura sunt, quæ hunc effectum declarant, vt constat ex Alexandro III. cap. 1. & sequentibus, qui Cler. vel vou. & cap. 1. de Cleric. coniugat. & ex Innocentio XI. qui fuit antiquior, in cap. vt lex 27. quest. 1. in quo capite expressè declaratum est talia sacrorum Clericorum matrimonia esse nulla. Verisimile autem est quod notant aliqui Doctores Bonifacium VIII. fuisse primum, qui sub appellatione voti solemnitis, declarauit hoc votum esse solemne, cap. unico, de voto in 6.

⁵ Dico quarto, fuisse quoque prædictum votum irritans ante Innocentium secundum. Constat id ex cap. vt lex 27. quest. 1. vbi sic statuit. Vt lex continentie, & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis, & sacris Ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, &c. qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare presumpserint, separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Prædictus Canon duas continet partes, in prima præcipit vt tales uxores sibi copulantes omnino illis separentur. Quod sanè fuisset

nimis graue, & improprietatum, si talia matrimonia valida essent. Deinde in altera parte iam expressè declarat, matrimonia illa fuisse nulla. Vbi obseruandum est, hoc secundum non statueri, nec decernere, nec definire. Non enim dixit, statuimus, sicut dixerat in prima parte Canonis, sed censemus, quasi declarando talem esse regulam Ecclesiasticam iam ante ipsum Innocentium circa hoc statutam, vt matrimonium circa illam nullum censendum fuerit. Igitur constare videtur hoc ius fuisse antiquius Innocentio secundo. Cui iuri conforme est aliud Calixti secundi in cap. Presbyteris, disput. 27. vbi simili modo loquens, profert hæc verba, matrimonia à Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis disungi, & eiusmodi personas ad penitentiam redigi debere, iuxta sacrorum Canonum definitiones iudicamus. Præcipit itaque huiusmodi matrimonia disungi, vbi etiam Glossa notat, disungi quoad carnis copulam; quia quod non est, non potest dissolui.

Dico ultimo, fuisse prædictum votum irritans ante Urbanum secundum, qui plus quam per quadraginta annos antecessit Innocentium secundum. Patet id, quia canon adductus præcedenti dicto Calixti secundi in cap. Presbyteris disput. 27. vt ibi notatur, inuentus est in Cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cuiusdam Concilii ab Urbano secundo habiti, c. 2. vbi etiam Urbanus secundus declarat, non se hoc primum constituisse, sed iuxta antiquos Canones id iudicare. erat ergo hæc antiquior institutio, & votum ac ius antiquius Innocentio secundo. Quando verò primum cœperit, nobis constare non potest. Neque in hac re amplius occurrit certa ratione affirmandum.

Ex his constat quid dicendum sit ad opiniones propositas.

Ad primam, iam dixi dicto secundo, esse mihi probabilem, ac verisimilem.

Ad secundam ibidem ostendi non posse constare an omnino simul introductum fuerit, sub ratione voti, & sub ratione solemnitis, seu irritantis in futurum.

SECTIO VIII.

Quas pœnas incurrat Clericus in Sacris tentans matrimonium contrahere.

¹ Dico primo, hoc sacrilegiū puniri ab Ecclesia ex cōmunicatione maiori, quam incurrit Clericus in Sacris tentans nubere. Ita expressè habetur in Clementina vnica, de consanguinitate, & affinitate. vbi propter matrimonium sacrilegè contra varias personas excommunicatio fertur ipso iure incurrenda, inter quas sunt Clerici in Sacris matrimonium contrahentes. Nec ea excommunicatio alicui referuatur. De qua latè infra disput. 31. sect. 7. Sunt verò duo necessarii requisiti, vt talis excommunicatio incurratur.

² Primum, vt ordinatus in Sacris contrahat matrimonium per verba de presenti: nam illa sunt verum matrimonium ratum quantum est ex se, si conditio personarum non obstaret. Et illud sufficit ad hanc censuram incurrendam, quamuis consummatum non sit; nam consummatio matrimonij non est de substantia eius; & lex prohibens matrimonium, de contractu ipso intelligitur. Vnde propter contractum præcisè sponsaliticum non incurritur hæc

hæc censura, quia illa non sunt matrimonium, sed promissio matrimonij: lex autem hæc solum de matrimonio loquitur, & cum sit odiosa, extendenda non est. Præterea nec incurritur hæc excommunicatio per sponsalia de futuro; tamen post illa sequatur copula affectu coniugali. Quia hodie attento Tridentino sess. 24. de matrimonio c. 1. ea semper manent intra solos sponsalium limites. Vnde nec satis est ad eam censuram incurrendam inire matrimonium clandestinum. Quia is contractus non habet hodie formam veri matrimonij; nec contrahentes faciunt quidquid in se est, vt illud incurrant. Neque etiam est locus huic excommunicationi, quando quis fide consentit. Quia ea censura punitur affectus, ac contrahendi voluntas cum illo impedimento, quamuis ea praua voluntas nequeat fortiri effectum suum ob ius tale matrimonium dirimens. Quod si clericus verè consentiat, fœmina verò dissentiat, iudico non incurrere cum Sanchez lib. 7. disp. 48. n. 10. Ratio est, quia dicta Clementina punit matrimonium initum contra illam prohibitionem, at non dicitur matrimonium, donec accedat vtriusque contrahentis consensus, sed solum est quoddam matrimonij initium. Ex quo denique infero fœminam contrahentem matrimonium cum Clerico in Sacris non incurrere hanc censuram, vt rectè notauit Suarez tom. 5. de censuris disp. 23. sect. 5. n. 22. Ratio est, quia in illam directè non est lata, nec etiam indirectè incurrit illam ex eo quod communicet in crimine criminoso, iuxta cap. si concubina, de sent. excom. Nam quando contrahit, non incurrit, quia nondum communicat cum excommunicato, quia alter non incurrit nisi finito contractu. Nec eam incurrit per vsum matrimonij; quia ille vsus non est communicatio in crimine formaliter, vt sic dicam, sed materialiter; nam est communicatio cum excommunicato in quodam crimine, non tamen in illo propter quod excommunicatus est, nam ille non excommunicatur propter vsum matrimonij, sed propter contractum. Quare mulier illa solum incurrit excommunicationem minorem; & ad hoc erit necessarium, vt alter denunciatus sit, iuxta Extrau. Ad euitanda.

³ Secundum est, vt Clericus in Sacris tentans nubere incurrat prædictam censuram, oportere, vt scienter id præstet. Nam hæc particula, scienter, in principio illius textus ponitur, & ad hunc casum, sicut & ad ceteros, de quibus ibi est sermo, extendi debet. Quare prædicta particula, scienter, excludit ignorantiam, etiam culpabilem, non solum facti, vt omnes fatentur, sed etiam iuris, dummodo non sit affectata. Primum liquet, quia aliàs nihil operaretur verbum illud, scienter; nam ignorantia inuincibilis semper excusat à censura. Secundum constat, quia ignorantia affectata moraliter æquiparatur scientiæ; imò semper includit aliquam cognitionem saltem dubiam: nam qui vult ignorare, iam intelligit fieri posse, vt interueniat tale impedimentum, & ideo non potest dici simpliciter ignorare, etiam si id velit.

Sed quid, si ignorans contraxit clericus in Sacris, & postmodum conscius perseuerauit in cohabitatione, & copula? existimo non contrahere, quia dicta Clementina non punit cohabitationem, sed contractum.

⁴ Dico secundo, clericum in Sacris tentantem nubere incurrere priuationem beneficiorum. Ita decreuit Innocentius secundus cap. decernimus 28. disp. his verbis, Decernimus, vt ij qui in ordine subdiaconatus, & supra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, ac beneficio Ecclesiastico priuentur. Perez de Matrimonio.

Existimo tamen hanc pœnam non incurri ipso facto, sed huiusmodi Clericos sic contrahentes priuandos esse beneficiis. Quod satis comprobatur ex ipso textu, in quo non additur particula ipso facto, sed indefinitè dicitur, beneficio Ecclesiastico priuentur. Id autem indifferens est, vt priuetur ipso facto, vel per sententiam iudicis, & ideo in materia pœnali mitiori modo est interpretandum.

Dico tertio, Clericum in Sacris contrahentem matrimonium esse priuandum pensionibus, non ipso iure, sed per sententiam iudicis, quæ veniunt appellatione beneficij Ecclesiastici. Patet, quia caput, decernimus, in quo solum hæc illorum pœna fundatur, tantum dicit, beneficio Ecclesiastico priuentur; ergo in rigore iuris solum priuandi sunt illis pensionibus, quæ veniunt appellatione beneficij Ecclesiastici, vt sunt illæ, quæ ob spirituales titulum dantur: in aliis verò consulenda esset propria consuetudo in modo puniendi hoc delictum. Quanquam hodie post motum proprium Pij V. quo pensio quælibet secum affert obligationem recitandi preces B. Virginis, consequenter iam habet annexum aliquem spirituales titulum, ratione cuius iam comprehenditur sub nomine beneficij; & ideo probabilius est amitti per contractum matrimonij, non ipso iure, sed per iudicem modo dicto.

⁶ Dico ultimo, propter hoc delictum imponi quoque irregularitatem. Pertinet autem hæc irregularitas ad illam speciem bigamiæ, quæ similitudinaria dicitur, quia in illa non intercedit duplex matrimonium carnale, sed vnum spirituale per votum tacitum solemne continentie, & aliud carnale attentatum tantum, cum inualidum sit post illud solemne votum. Verius igitur est incurri hanc bigamiæ irregularitatem similitudinariæ, quamuis in Sacris constitutus cum vnica & virgine contrahat, vt latè Sanchez cum multis lib. 7. disp. 85. n. 5. Et patet ex c. 1. qui clerici vel vouentes. vbi de Diacono, qui uxorem accepit, dicitur posse Episcopatum cum ipso post peractam penitentiam dispensare, vt Diaconi officium exequatur. Et cap. 2. eodem titulo, de Subdiacono qui matrimonium iniit, dicitur vt si ad religionem transeat, concedat ei Episcopus ascensum ad Ordines superiores. Quod si transire nolit, minimè permittat eum in subdiaconatu ministrare, nec ad alios Ordines promoveri, sed solum in minoribus ministrare. Rationem huius similitudinariæ bigamiæ reddunt communiter Doctores, quia Clericus in Sacris post matrimonium similitudinarium initum cum Christo per votum solemne castitatis Ordini annexum, de facto ad alias nuptias transeat, eas consummans copula. Vnde verificatur in ipso ratio tradita cap. nuper. & cap. finali, de bigam. nimirum dari quandam similitudinem bigamiæ in hoc euctu propter effectum ad duplex matrimonium cum opere subsecuto.

SECTIO IX.

An & quibus circumstantiis, vel conditionibus liceat coniugato in Sacris ordinari.

¹ Certum est coniugatum, seu post matrimonium viuente uxore posse licitè & honestè ordinari in Sacris. Patet, quia hoc non est intrinsecè malū, nec iure diuino prohibitum, vt est de fide certum, ff 3 1. Timoth.

1. *Timoth. 3. & ad Titum 1.* Neque hoc Ecclesia ita absolute prohibuit, quin seruatis debitis circumstantiis eodem iure Ecclesiastico declaratis, licite fieri possit. Solum ergo oportet explicare quamnam requirantur ut licite & honeste ordinetur.

Primo itaque certum est, ut id licite fiat, necessarium esse, ut ex tali matrimonio irregularitas bigamiæ non sit contracta: nam tunc constat etiam mortua vxore non posse Ordines suscipere, ne dum ipsa uiuente.

Secundo etiam est certum requiri ut ex consensu vxoris Ordo suscipiatur. Exigit enim hoc ius canonicum iustitiæ ratio, & votum emittendum in ipsa ordinatione in Ecclesia Latina, in qua clericis in Sacris prohibitus est usus propriæ vxoris. Vnde integrum & absolutum votum castitatis emittitur, ad quæ non potest coniugatus integrè obligari sine licentia vxoris.

Excipiuntur tamen duo casus, in quibus inuita vxore quis ordinari potest. *Primus* est quando iure, & auctoritate iudicis Ecclesiastici factum est perpetuum diuortium, argumento *c. Agathosæ 27. q. 2.* ubi in casu adulterij ab vxore commissi, propter quod licet viro vxorem perpetuè dirimere quoad torum, licitum est eidem viro solemne votum in religione profiteri inuita vxore. Inde igitur à fortiori videtur dicendum de voto solemnè Ordinis sacri. Patet consequentia, quia per tale votum non fit aliqua iniuria vxori; & alioqui votum ipsum omni ex parte seruari potest, cum iam non sit vlla obligatio reddendi debitum coniugale; neque in tali viro est aliquid aliud quod cum Ordine sacro repugnet, cum maritalem vitam cum vxore non teneatur. *Alter* casus est, si matrimonium nondum est consummatum, & aliquis ad hoc sumit Ordines vt religionem ingrediatur, qui ad hoc habet ius & facultatem ab Ecclesia, & illo modo potest liberari omnino ab onere matrimonij, & solemne votum castitatis integrè obseruare. In hoc autem casu tenetur non solum religionem ingredi, sed etiam illam profiteri: quia vt licite talem statum assumat, & votum illi adnexum emittat, necessarium est vt sub hac intentione id faciat, quia iam non potest alio modo voto, & statui per Ordinem assumpto satisfacere; sicut etiam in alio casu, quando econtra contingit, vt quis post castitatis votum contrahat matrimonium ratum, necessarium est vt habeat intentionem se obligandi ad religionem. Verum sicut factum istud est moraliter periculis expositum, ideò quo ad fieri possit vitandum est, & non nisi magna ex causa, & multis obseruatis circumstantiis faciendum est; ita etiam in præsentij, qui matrimonij ratum contraxit, si vxore inuita ordinari velit, & matrimonium non consummare, debet prius, regulariter loquendo, religionem ingredi & in ea profiteri. Suppono enim per sacram ordinationem non dissolui matrimonij ratum iuxta Extrauagantem *Aniua, Ioannis XXII. de voto.* Ordinari vero animo semper retinendi vinculum matrimonij licite fieri non potest, quia si fiat id animo consummandi matrimonium, est contra votum castitatis; si verò fiat animo non consummandi, est contra iustitiam. Vt ergo tale votum fiat licite, necesse est vt tale matrimonium dissoluatur. Vnde moraliter etiam necessarium est, vt talis dissolutio antecedit, quod fit per professionem; nam si antecedit ordinatio, periculum esse potest, vel alicuius impedimenti, ob quod non possit religionem profiteri, vel alicuius mutabilitatis, ob quam à proposito desitit, & matrimonij consummet, aque adeò non solum votum violet, sed etiam perpetuè inhabilis reddatur ad usum sacri Ordinis suscepti, & ad integram obseruantiam castitatis. Hoc tamen non obstante sentio non esse intrinsecè

malum ordinari prius cum prædicta intentione ingrediendi religionem, si occurrat moralis necessitas immutandi hunc Ordinem, & considerata conditione personæ nullum sit periculum, sed moralis certitudo profitendi religionem. Neque huic doctrinæ opponitur caput *coniugatus, de conuers. coniugat.* ubi sic dicitur. Nullus coniugatorum est ad sacros Ordines promouendus, nisi ab vxore continentiam proficiente fuerit absolutus. Non, inquam, opponitur, quia hic canon & similes sunt intelligendi in rigore post matrimonium consummatum, non verò de matrimonio rato. Adde tamen, cum res hæc grauissima sit, & publica, in qua necesse est vt fiat Ecclesiæ satisfactio, censetur necessariam esse scientiam, & approbationem Episcopi.

Tertio certum est præter consensum vxoris necessarium esse, vt ipsa etiam castitatem profiteatur. Ita est expressè statutum *cap. 5. coniugatus, de conuersione coniugatorum*, his verbis. Nullus coniugatorum est ad sacros Ordines promouendus, nisi ab vxore continentiam proficiente fuerit absolutus.

His positis, restat difficultas, de qua professione castitatis sit id intelligendum, an scilicet sufficiat profiteri castitatem simplicem, vel, quod idem est, emittere votum simplex castitatis in sæculo, vel necessarium sit religionem ingredi, & castitatem solemnem in religione profiteri.

Quidam enim, inter quos Angelus *verb. matrimonium 4. n. 8.* asserunt sufficere votum simplex. Probatur,

Primo, ex textu citato, nam illius verba indifferentia sunt ad vtrumque votum; ergo non est cur ad maius, seu rigorosius votum limitetur, quale est solemne religionis.

Secundo, differentia videtur esse inter causam religionis, & sacri Ordinis: nam vir religiosus factus non tenetur amplius curam vxoris habere, nec illi prouidere, aut illam corrigere, & ideò iure prouidit Ecclesia vt ipsa etiam religionem ingrederetur. At vir manens in sæculo ordinatus in Sacris, tenetur curam habere vxoris, & illam corrigere, si necesse sit, & illi etiam prouidere; ergo non cum tanto rigore postulari debet vt vxor seculum deserat.

Tertio, ex *cap. ad Apostolicam*, quia vir & vxor per copulam efficiuntur vna caro, ideò non potest vna pars conuerti, nisi alia conuertatur. Igitur quando vir ita conuertitur, vt Religiosus fiat, meritò postulat in vxore similis conuersio ad religionem. Vel etiam, quia Episcopatus est status perfectionis, meritò in *cap. sanè, de conuers. coniugat.* statuitur, vt vxor statum perfectionis religiosæ assumat. At si vir in sæculo maneat, & sine statu perfectionis cum solo voto castitatis, vt contingit etiam in Sacerdote, & infra, non est cur ab vxore postuletur, vt sæculum dimittat, sed satis erit illi per simplex votum continentiam se Deo dicere.

Quarto, coniugati possunt in sæculo manere, communi voto continentiam ab ipsis emisso, in quo euentu careat facultate petendi, & reddendi; ergo & poterunt in sæculo vitam traducere, vxore ligata voto castitatis, & viro ad Ordines sacros promotio.

Alij verò communiter dicunt, vxorem debere religionem ingredi, atque adeò votum solemne sacri Ordinis esse æquiparandum in hoc ipsi voto religionis. Idque verius indicat Suarez *tom 3. de Religione lib. 9. de voto castitatis, capite 19. num. 9. Primo*, quia id est multum consentaneum rationi, & optimæ prouidentia; nam in hoc casu ordinationis videtur esse maior necessitas, quam in alio casu viri ingredientis religionem; vt nimirum vxor in posterum secura sit, non solum ab alijs, sed etiam ab ipso.

ipso met viro, qui ad illam in sæculo manentem possit facilius accedere, & difficilius ab illa possit repelli. *Secundo*, id manifestè colligitur ex *dicto cap. coniugatus*, si totum illud, prout in integra lectione continetur, inspicitur. Nam ita habetur textus ille in Concilio Lateran. sub Alexandro III. *p. 5. cap. 6.* coniugatus ad Monasterium conuerti desiderans, suscipi prohibetur, nisi vxor illius similiter conuertatur, nam dum vnum vtrorumque corpus post coniugij copulationem sit factum, incongruum est partem conuerti, & partem in sæculo remanere, nec recipitur à Deo illius viri conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Cum igitur senatus sanctorum Clericorum longè præmineat cœtui Monachorum, ita vt aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat: nullus coniugatorum est ad sacros Ordines promouendus, nisi ab vxore continentiam proficiente fuerit absolutus. Ex quo contextu manifestum est eandem conuersionem vxoris requiri, vt vir possit in Sacris ordinari, quæ requiritur, vt Monachus fieri possit, & in iure hæc duo æquiparari.

Hanc sententiam iudico veriorē. Iuxta quam *Dico primo*, si vxor fuerit iuuenis, desiderari ingressum illius in religionem. Patet ex *cap. ad Apostolicam, de conuers. coniug.* ubi vt vir profiteatur, petit ingressum mulieris in religionem, nisi sit eius ætatis, vt sine suspitione incontinentiæ valeat in sæculo remanere: ergo si fuerit iuuenis, nequit remanere in sæculo, sed debet ingredi religionem. At si vxor iuuenis Professi compellitur ingredi religionem, à fortiori vxor promouendi ad Ordines. Ratio est, tum quia facilius potest Clericus secularis vxorem inuisere, & conseruato pristino amore ea familiariter vtetur, vnde manifestissimo incontinentiæ periculo exponitur; & tantum aberit, vt, moraliter loquendo, ipse vir Clericus factus vxorem inuisens eius incontinentiam corrigat, vt potior occasio incontinentiæ sit ipsemet eius curam agens. Tum quia vxor iuuenis, quantumuis casta, est incontinentiæ periculo exposita manens in sæculo; eo quòd mulieres inconstantes, & facile volubiles sint. Non ergo dicendum est ius Canonicum voluisse vt ea manente in sæculo vir ad Ordines promoueretur.

Dico secundo, si vxor fuerit senex non suspecta de incontinentia, sufficere votum continentiam ipsius in sæculo. Ita habetur *dicto cap. ad Apostolicam*, illis verbis: Vxor vitam debet mutare, (intellige, proficendo religionem) nisi fortè sit eius ætatis, vt sine suspitione incontinentiæ valeat in sæculo remanere. Hoc petit ius in vxore si vir proficitur; ergo idem petit si ad Ordines ascendat: est enim eadem ratio.

Dico tertio, Clericum sic ordinatum non posse cohabitare cum vxore etiam secluso foro, nisi sit senex, & extra omnem suspitionem. Patet, quia si vxor sexagenaria non sit, & extra omne periculum, & suspitionem, profiteri debet religionem, vt maritus ordinetur; ergo iam cohabitare non poterunt. Si autem iam vxor sit senex, & extra omnem suspitionem, tunc non videtur dubium quin possit cohabitare cum illa. Adde tamen esse optimum consilium ab huiusmodi cohabitatione abstinere, tum propter exemplum, tum propter qualecumque periculum, etiam leuioris incendij, vel libidinis.

Argumenta primæ sententiæ ex dictis manent soluta.

Dico primo negatur antecedens. Nam licet illud caput *coniugatus* solum petat professionem castitatis absolute, hanc tamen professionem intelligendam relinquit secundum ordinariam iuris dispositionem, quæ in alijs decretis satis explicata est. Et quamuis iu-

ra loquantur de illo casu, in quo vir religionem profiteretur, id certè materiale quid est; nam in hoc casu, in quo vir religionem ingreditur, & in alia in quo ordinatur in Sacris est eadem ratio, & necessitas postulandi in vxore professionem castitatis. Imò in casu ordinationis Sacræ, vt dixi, maior est necessitas, vt vxor in posterum sit secura.

Ad secundum, illam rationem videri tantum apparentem, atque adeò non concludere, nam in hac re præcipuè attenditur ad euitandum periculum incontinentiæ, quòd æquè reperitur in vtroque casu, & fortè maius, si vir ordinatus, & vxor illius maneat in sæculo.

Ad tertium, iam constat, tamen ordinatus in Sacris maneat in sæculo, non ideo manere debere vxorem propter manifestum periculum incontinentiæ, vt fatis dictum est.

Ad vltimum, concessio antecedente, negatur consequentia; est enim longè diuersa ratio, quia ubi vterque voto simplici castitatis communi consensu emisso periclitaretur de incontinentia, esset facile dispensationis remedium, & ideo id permittitur. At ubi iam vir esset in Sacris constitutus, nullo pacto expediret dispensare, vt ad vxorem rediret. Adde, si argumentum vim aliquam haberet, probaret pariter integrum esse viro religionem profiteri de licentia vxoris iuuenis promittentis in sæculo continentiam; quod certè in iure prohibitum est.

SECTIO X.

Quomodo peccet Clericus, qui post matrimonium in Sacris ordinatus est uiuente vxore, & quam pœnam propterea incurrat.

Dico primo, si præcedente matrimonio consummato, ordinatus in Sacris cognoscat vxorem suam Monialem effectam, graue crimen sacrilegij committere contra religionem, sed non intemperantiæ, vel fornicationis contra virtutem castitatis. Ita communiter omnes. Patet primo, quia est grauis malitia ob circumstantiam vtriusque personæ Deo dicatæ, & specialiter desponsatæ per votum solemne; ergo est graue sacrilegium. *Secundum* liquet, quia tunc quamuis vxor religionem fuerit professa, tamen vinculum matrimonij consummati non est solutum, sed integrum manet; ergo accessus ille non est ad non suam; ergo non peccatur peccato intemperantiæ: ex quo fit, vt filij ex tali matrimonio nati in rigore, seu ex natura rei, vt sic dicam, non sint illegitimi, sed sunt naturaliter legitimi, quia reuera nati sunt ex legitimo matrimonio. Nihilominus non obstante naturali prædicta origine, dicuntur secundum ius Canonicum, vel canonicè illegitimi, vt notant Doctores, & doctè tractat Suarez *tom. 5. de censuris disp. 50. sect. 2. num. 5. & 6.* Dixi præcedente matrimonio consummato; nam si matrimonium quod præcessit, fuit ratum tantum, cum iam fuerit solutum quoad vinculum per solemnem professionem vxoris, perinde se habet, ac si non præcessisset, vnde perinde peccat, ac si cum quacumque alia Moniali peccaret: nam circumstantia illa quæ præcessit, nec augere videtur, nec minueret notabiliter delictum.

Dico secundo, non dari certam pœnam pro dicto peccato cognoscendi vxorem suam. Patet, quia in ipso iure nullam inuenio pœnam ob tale delictum,

quæ ipso iure incuratur. Verum est, si vxor Monialis iam effecta est, deponendus erit ipse maritus, non minus quam quilibet alius Sacerdos ad illam accedens. Si autem adhuc sit secularis cum simplici voto castitatis, arbitrio iudicis erit puniendus, tanquam is, qui graue sacrilegium committit.

³ Dico tertio, eum qui sine consensu vxoris illicitè ordinatur, ad totam castitatem obligari integrè seruandam, nisi ad reddendum debitum vxori petenti. Hoc est certum. Patet prima pars, quia licet Ecclesia prohibeat talem ordinationem, quia tamen illam irritare non potest, sed facta tenet, meritò vult vt talis persona quantum iustè potest ad continentiam obligata maneat: at potest in omnibus, præterquam in negatione debiti; ergo ad omnia obligatur. Quare & inhabilis redditur ad matrimonium, etiam mortua vxore, & ab omni actu turpi specialiter est prohibitus, & à suamet vxore coniugale debitum petere non potest; nam ad hoc se potuit obligare. Secunda pars etiã est manifesta, etiam si matrimonium prius tantum fuisset ratum, quia non fuit per ordinationem solum; quia vxor sine culpa, vel voluntate sua non debet suo iure priuari.

Sed quid si vir accepit Ordinem, sciente vxore, & non reclamante, quamuis expressè non consenserit, tenetur ne reddere debitum, quia tacendo, videtur vxor consensisse?

⁴ Dico quarto in eo casu non obligari vxorè ad continentiam, & teneri virum reddere debitum. Probat, quia in eo casu non est obligata vxor ad seruandam castitatem; ergo neque ad vouendam illam. Patet prima pars, quia in eo casu potest repetere virum suum, & ab illo exigere debitum. Quia licet vxor tacuerit, non propterea consentire visa est. Et quidem si ex timore vel ignorantia ita se gessit, res est manifesta; quia hæc causant inuoluntarium. Si verò ob negligentiam, vel ab quamcumque humanam rationem contradicere omisit, non propterea cõsetur consensisse; quia nec res est sibi fauorabilis, neq; alioqui speciali iure contradicere tenetur. Vt autem regula iuris 43. in 6. *Qui tacet consentire videtur*, verificetur, oportet, vt alterutra ex dictis cõditionibus intercedat, quia cum illa voluntas tantum sit præsumpta, & interpretatiua, fundari debet, vel in eo quòd res est fauorabilis, quia vnusquisque præsumitur velle commodum suum, vel in obligatione contradicendi, si non consentit; quia tunc vel qui non resistit cum teneatur, & possit indirectè censetur velle, & consentire; vel si consentiendo euitet culpam, eo ipso præsumitur non malè agere, sed consentire. At in præfenti nullus est fauor vt per se patet; neque etiã offendi potest lex canonica, quæ obliget vxorem ad contradicendum expressè in eo casu. Non est igitur, cur censetur consentire, ex eo solum quòd non contradixit, sed solum non se defendere licet patiat in iuriam. Si ergo vxor non consentit tunc ordinationi mariti, nõ est vnde possit ad continentiam obligari. Ex quo patet secunda pars dicti: nam si ad seruandam castitatem non tenetur, clarum est, neque ad vouendum teneri, quia non est vnde talis obligatio oriatur, cum per se loquendo tale votum præcipi non possit.

Addo licet vxor expressè consentiat, si non id faciat profertendo, seu vouendo castitatem, non teneri postea ad castitatem seruandam, neque ad id cogi posse, sed si suum virum repetat, non esse illi negandum. Id manifestè colligi videtur ex c. 1. de conuers. coniugat. vbi casus est de viro profertente religionem de licentia vxoris quæ castitatem non vouit, & quaeritur an ille possit reuocari ad torum vxoris, vel illa

cogenda sit castitatem seruare. Responder Pontifex, si vxor non promiserit castitatem, virum posse & debere illi restitui. Vnde in Concilio Lateran. sub Alexandro III. p. 5. c. 4. additur. Verumtamen vxor commoenda est, & propensius exhortanda, vt ad religionem transeat, & castitatem seruare promittat. Igitur non est hoc opus necessitatis, sed consilij, & admonitionis. Idem colligitur à contrario sensu ex cap. veniens, de conuers. coniugat. quod etiam loquitur in casu professionis. Idem dicendum est in nostro casu de ordinatione. Quia hæc duo, vt supra dixi præcedenti sectione, quoad hoc æqui parantur in iure. Et ratio videtur manifesta, quia eo ipso quòd conuersio, vel ordinatio viri facta est sine voto vxoris, non est facta secundum formam, & modum sacris canonibus præscriptum, & ideo & licitè facta est, & non obligat vxorem ad perpetuam castitatem, quia Ecclesia non vult illam obligare nisi per voluntariam eius promissionem.

Dico quinto, virum promotum ad Ordinem sacrum absque vxoris licentia non ductum etiam consummato matrimonio, effici irregularem. Ita expressè definiuit Ioannes XXI I. in Extrauaganti sua Antiqua, de voto, vbi Glossa ait, hoc procedere, siue soluatur matrimonium morte, siue ingressu alterutrius coniugis in religionem ante consummationem. Quare hic ita promotus ad Ordinem sacrum nequit in suscepto Ordine ministrare, aut ad superiorem prouehi, nec potest ad officium aliquod, aut beneficium promoueri. Hæc enim prohibitio videtur imposita, & in pœnam prioris delicti suscipiendi Ordinem sacrum indebito modo, & propter decentiam sacri ministerij, quod in Ecclesia Latina non conceditur ei, qui ex necessitate, vel debito coniugij vsum habere cogitur.

Censeo autem ad incurrendam hanc irregularitatem desiderari dolum, atque adeò quamcumque ignorantiam crassam iuris, vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, vt sit ingens temeritas, excusare coniugatum sic promotum ab hac pœna. Moueor, quia dicta Extrauagans vtitur verbo, non præsumat, & statim, quod si secus à quoquam forsitan attentatum fuerit. Vnde solum præsumptum ascendere ad sacrum Ordinem punit. Pœna autem præsumpti imposita dolum requirit, & excusat ab ea quæuis ignorantia quæ nec affectata, nec ingens temeritas est. Nõ enim verè dicitur præsumens, ignorantia culpabilis, & crassa efficiens.

Sed quid, si matrimonium sit irritum, tunc prædictus coniugatus ad Ordines sacros promotus incurret hanc irregularitatem? Placet mihi dicere cum nostro Sanchez lib. 7. disput. 49. numer. 4. non incurri prædictam irregularitatem, quotiescumque fuerit matrimonium irritum, siue vterque scierit, siue ignorauerit, siue solus vir nouerit matrimonium fuisse irritum. Probat optimis rationibus. Primo, quia Extrauagans illa non punit deceptionem vxori factam contrahendo cum illa cum impedimenti scientia; nec etiam solum affectum irrogandæ Ordini sacro iniuriæ, eo illegitimè contra canonicas sanctiones assumpto ob impedimentum matrimonij, sed iniuriam re ipsa cum eo impedimento irrogatam. Qualis non est, vbi impedimentum non extat, eo quòd matrimonium nõ erat verum. Fauet igitur regula 52. iuris in 6. sic dicens, Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Secundo, quia nullus dicit promotum ad Ordines sacros incurrere hanc irregularitatem, si falsò putabat se matrimonio ligatum quòd procuratorè destinauerat ad contrahendum, qui se iam contraxisse mentitus est; vel cum defuncta esset vxor, ipso ignorante. At idem dicendum est, quoties matrimonium irritum est. Quia cum verè non sit ille coniugatus, non

non verificatur coniugatum ascendisse ad Ordines sacros. Quod delictum punit pœnâ irregularitatis Extrauagans dicta. Tertio, non incurret, si verè Ordinem sacrum non recepisset, quia ministrans Ordines se Episcopum finxit, vel aliquid de substantia Ordinis desideratum fuit; ergo neque incurret, vbi matrimonium est nullum. Quia vt sit locus huic pœnæ, æquè necessarium est, vt ascendens ad Ordinem sacrum sit coniugatus, & vt verè ascendat. Denique si quis falsò existimet se excommunicatum, aut suspensum esse, non incurrit irregularitatem latam contra celebrantes cum istis censuris, si celebret cum ea falsa existimatione; nec si quis putet se hominem perire, cum feram perimat, sit irregularis; nec credens se clericum percussisse, cum percussus fuerit laicus, est excommunicatus. Quoniam horum omnium ratio est, pœnas has non ferri contra iniquam voluntatem destitutam veritate actus externi. Igitur idem dicendum est in nostro casu; quia praua voluntas iniqua assumptionis Ordinis caruit veritate actus externi puniti illa irregularitate.

⁷ Dico sexto, si vir accepit Ordinem sacrum sciente vxore, & non reclamante, neque expressè consentiente, manere sic ordinatum irregularem ex tali facto, Ducor, quia in eo casu illicita fuit ordinatio talis, & sine consensu vxoris facta, cui talis irregularitas annexa est in dicta Extrauagante Antiqua. Firmo, quia in hoc euentu competit ipsi vxori ius repetendi: nullum enim ex ea dissimulatione vxori præiudicium generatur, sed ius suum viri repetendi illæsum manet. Quia ad rem tam arduam iura non contenta sunt vxoris dissimulatione, quæ varias interpretationes patitur, nec signum apertum licentiæ est, vt expressè definitum est cap. consilium, de conuers. coniugat. quando vir profiteretur vxore dissimulante: sola enim dissimulatio, non est licentia. Igitur cum in hoc euentu comperat ipsi vxori ius repetendi, non cessat ratio prohibitionis, atque ideo incurritur irregularitas.

⁸ Dico septimo, virum non incurrere hanc irregularitatem, si obtenta vxoris licentia, etiam nullum votum castitatis emittentis in seculo ad Ordines sacros ascendat. Ita Sanchez cum aliis, quos refert disp. 49. citata, num. 6. & meritò, quia dicta Extrauagans Antiqua, manifestè loquitur, quando vir absque vxoris licentia promouetur, vt ex fine dictæ Extrauagantis liquet. Vbi decernitur sponsum illum si nolit ad religionem conuolare, esse compellendum cum sponsa illum petente habitare, & consummare matrimonium. Quod non habet locum, quando sponsa consenserat: caret enim actio ad repetendum, quia eo ipso quòd licentiam concessit, censetur vouere castitatem. Præterea cum in hoc euentu possit vir castitatem seruare, quam exigit Ecclesiæ constitutio, iure poterit in Ordinibus ministrare: cessat enim prohibitionis ratio.

Obiicit, dicta Extrauagans interdicens coniugato ad Ordines promoueri sub irregularitatis pœna, ait, nisi prout sacris Canonibus nouerit conuenire. At sacri Canones non permittunt vt maneat vxor in seculo, etiam si sit senex, absque castitatis voto; ergo quando de licentia vxoris vir ad Ordines sacros ascendit, non seruata prædicta conditione iuris, prædictæ subditur irregularitati. Respondeo, illa verba Extrauagantis esse intelligenda, quoad substantialia per sacros Canones requisita, vt nimirum legitima sit Ordinis sacri susceptio, ita vt vxori non super sit ius repetendi; licet aliqua fuerint omissa, quæ potiùs de ordine iustitia, quam de substantia desiderantur.

⁹ Dico ultimo, virum promotum ad Ordines minores absque licentia vxoris, quamuis peccet, nullam ir-

regularitatem, aut censuram incurrere. Ita omnes cõmuniter. Ratio est, quia iure antiquo nulla erat pœna statuta coniugato, absque vxoris licentia ascendenti ad Ordines, præter statutam dicto cap. Extrauag. Antiqua, de voto, ipsam pœnam irregularitatis. At illa de solo coniugato ascendente ad Ordines sacros agit, non ergo constitutio illa cum sit pœnalis, extendenda est ad initiatum solis minoribus Ordinibus. Adde pœnam suspensionis latam à Sixto V. in omnes illicitè ad quosuis Ordines promotos, iam esse reuocatam à Clemente VII I.

DISPUTATIO XXVIII.

De impedimento cognationis naturalis, seu consanguinitatis, subsequens matrimonium dirimente.

COGNATIO, sic appellatur, quasi simul natio ab eodem stipite; vnde cognati, quasi simul ab eodem nati dicuntur. Triplex solet distingui, carnalis, seu naturalis, spiritualis, & legalis. Prima oritur ex natiuitate naturali, & ideo dicitur consanguinitas. Secunda prouenit ex natiuitate spirituali ratione alicuius sacramenti. Tertia denique est quæ per legem reputatur ac si natiuitas esset, & ideo dicitur legalis. Quæuis ex his tribus impedimentum matrimonij dirimens constituit, quia ipsa recta ratio & etiam natura respuit matrimonium inter eas personas, quibus debetur maior amor, subiectio & reuerentia. De his igitur tribus quasi speciebus cognationis, an & quo gradu matrimonia dissoluant, sigillatim ac fusè in hac disputatione agemus.

SECTIO I.

Quid sit consanguinitas; & quomodo eius gradus computentur.

Acturi primo loco de cognationis naturalis, seu consanguinitatis impedimento, discutere oportet prius eius definitionem, ac graduum computationem, vt postea declarabimus quinam consanguinitatis gradus dirimant matrimonium.

Circa primum igitur, consanguinitas, quoad nomen etymologiam, dicitur, quasi sanguinis vnitas; consanguinei enim ab eodem sanguine originem trahunt, & menstruum mulieris, ex quo fit generatio, immediatè ex sanguine efficitur. Vnde consanguinei dicuntur, qui ab eodem stipite eundem sanguinem participant. Hæc autem participatio deficit paulatim ratione diuersæ commisionis, & distantia à primo stipite, vt ex dicendis magis constabit.

Hæc igitur cognatio, seu consanguinitas communiter definitur. Vinculum personarum ab eodem stipite descendendum carnali propagatione contractum. Dicitur vinculum, quia est formaliter ipsa coniunctio, veluti communicatio eiusdem sanguinis, ex qua nascitur amor. Dicitur personarum; quia proprie tantum cernitur in eos, qui ratione propinquitatis in sanguine, capaces sunt communicationis, & amicitia, cuius

cuius bruta sunt incapacia, ex Aristotele 8. *Ethic. c. 11.* illa enim communicatio non insignitur honorifica consanguinitatis appellatione, nisi prout fundamentum est mutua, & singularis cuiusdam inter consanguineos benevolentia, seu amicitia, ob hanc in eodem sanguine communicationem, cuius amicitia sola creatura rationalis capax est, unde S. Th. in 4. *dist. 40. q. 1. a. 1. ad 5.* negans consanguinitatem habere locum in brutis animalibus, hanc reddit rationem, quia non coniunguntur ad amicitia unitatem propter propagationem multorum, ex vno parente proximo. Dicitur ab eodem stipite, secundum eiusdem sanguinis communicationem. Denique dicitur propagatione carnali contractum; ut excludantur Angeli, quia & si ab vno Deo, per creationem tamen, processerunt. Et ideo inter Angelos excluditur consanguinitas. Excluditur etiam Adam & Eua, quia Eua non processit ex Adamo carnali propagatione, id est, per veram generationem; per quam tamen processit Christus ut homo ex parte matris, & ideo verè est Beatae Virginis consanguineus, quia administravit Virgo conceptioni Christi totum illud materia, quod verè matres naturales administrant.

3 Impugnant nonnulli prædictam definitionem. *Primo*, quia secundum eam non fuisset cognatio inter Adamum, & filios suos, quia non descenderunt ab vno stipite. *Secundo*, quia ea ratione omnes homines deberent dici cognati, seu consanguinei, quia omnes ab vno stipite, videlicet Adamo descendunt.

Ad primum respondeo, verum esse ad rationem consanguinitatis satis esse vnum ab altero descendere, licet à nullo communi stipite procreentur, & ideo vera consanguinitas saluatur inter Adamum & Abel, non fuit tamen opus id in definitione apponere; quia prædicta definitio non est inuenta pro Adamo, res enim illa singularis fuit, & præterit; sed pro eius posteris, quibus accommodata est, quia inter eos erat futurum matrimonium, & omnes illi à communi stipite procedunt: ut pater & filius procedunt ab auo, auus & nepos à proauo.

Ad secundum, dico in definitione cum dicitur ab eodem stipite, intelligi debere de proximo, non de remoto, nam intelligitur de stipite ita propinquo, ut virtus eius in descendentes perseveret. A c propterea non debent omnes homines dici cognati, vel consanguinei, tametsi omnes ab vno stipite, scilicet Adamo descendant; quia tametsi virtus Adami perseveret in omnibus descendentes secundum similitudinem specificam, at non perseverat secundum similitudinem individuam, vel numericam identitatem sanguinis; hæc enim eo debilius & imperfectior est, quo in plures generationes deriuatur, & in tot protendi potest, ut omnino debilitetur, & sic consanguinitatis ratio deficiat. Adde prædictam definitionem non dicere esse cognationem, vel consanguinitatem inter omnes descendentes ab eodem stipite, sed inter eos solos, inter quos hoc vinculum oritur, seu communicatio sanguinis, quod non contingit omnibus, est per se notum. Hinc colligo consanguinitatem esse quandam mutuam habitudinem, seu propinquitatem coniunctionis in sanguine, requirentem pro conditione necessaria natiuitatem, seu generationem.

4 Circa secundum, cum certum sit consanguinitatem esse attendendam, per stipitem, gradus, & lineas, præmittere oportet, quid stipites sit, quid linea, & quid gradus in dicta consanguinitate. Stipes igitur, seu truncus est persona illa à qua aliæ de quarum coniunctione tractatur, descendunt, & originem ducunt. Linea est personarum consanguinearum ordinata collectio, seriesque, hoc est, ordo ille consanguineorum

ab vno communi stipite originem ducentium, quod vnus dicitur pater, alius filius, nepos alius, &c. Duciturque similitudo à linea Mathematica, in qua plura ordinatim continentur puncta. Linea autem est duplex, vna recta, seu directa, altera obliqua, transuersalis, seu collateralis. Linea recta est collectio ac series personarum consanguinearum ab vno stipite, quarum vna ab alia originatur. Transuersalis verò est collectio ac series ab eodem stipite descendendum personarum, quarum vna non originatur ab alia. Linea recta duplex est, per solam nostram rationem duplicata, vna est ascendendum, in qua continentur personæ à quibus origo deducitur, ut pater, auus, proauus, abauus, atauus; similiterque mater, auia, proauia, abauia, atauia: altera descendendum, quæ claudit personas originem ab eo stipite trahentes, ut filios, nepotes, pronepotes, trinepotes. Sic verò hæc linea recta sola ratione distinguitur, quia est eadem linea reipsa; nam eadem linea ascenditur, & descenditur, per diuersos respectus; quatenus enim per illam ascenditur ad stipitem, dicitur ascendendum; quatenus verò descenditur ad sobolem à stipite procedentem, dicitur descendendum; & hæc appellatur linea recta, quia continet directam seriem, & habitudinem per quam ad progenitores ascenditur, & ad progenitos descenditur, & ad neutrum latus deflectitur. Linea transuersalis, seu collateralis, in qua continentur personæ, quæ ex latere, & ex transuerso iunctæ sunt ab eodem stipite descendentes, non tamen vna ab alia, ut duo fratres, verbi gratia; duplex quoque distingui solet, æqualis, & inæqualis; prior est in qua continentur personæ consanguineæ equæ à stipite distantes, ut sunt duo fratres, aut duorum fratrum filij. Alia verò inæqualis, nempe, quando consanguinei transuersi, seu collaterales, distant in æqualiter à communi stipite, in quo vniuntur, ut contigit in patruo, & amita respectu consobrini, distat enim consobrini ab illis in secundo gradu dispari; nam patruus & amita distat à communi stipite, nempe ab auo consobrini, in quo proximè vniuntur, in solo primo gradu, utpote qui eius filij sunt. At consobrini distat ab auo in secundo gradu, tanquam eius nepos. Denique gradus est personarum distantia sanguine iunctarum, qua scilicet deprehenditur, quanta sit consanguinitatis propinquitas, sumpta similitudine à gradibus scalarum, vbi per vnum ad alterum transimus sursum ascensuri, aut deorsum descensuri.

His præmissis variæ traduntur regulæ à Theologis, ad dignoscendum quanto consanguinitatis gradu persona vna distat ab alia. Præcipue verò tres sunt, quarum prima locum habet in recta linea, aliæ duæ in transuersa.

Prima trium hæc est. In recta linea tot numerandi sunt gradus, quot numerantur personæ, dempta prima, in qua omnes tanquam in stipite vniuntur. Hinc intelligimus filium in primo gradu esse comparatum cum patre, quia non numerata persona patris, quæ numerari non debet, restat vnica filij persona numeranda; nepotem autem comparatum cum eodem patre, qui auus eius est, esse in secundo gradu, quia numerantur personæ duæ, vna huius ipsius nepotis, altera proximi eius parentis, à quo genitus est. Ratio huius regulæ est, quia tot sunt gradus, quot sunt generationes; generatio verò non potest esse inter pauciores, quam inter duos; generantem videlicet, & genitum; ergo tot erunt gradus, quot personæ, dempta vna, id est, stipite, qui toti generationi supponitur.

Secunda regula: In linea transuersa æquali distant inter se consanguinei eodem gradu, quo eorum quilibet

libet distat secundum rectam lineam à primo & communi proximo stipite. Hinc nobis innotescit, fratres qui consanguineis sunt in transuersa linea æquali, esse in primo gradu consanguineos, cum quilibet eorum secundum lineam rectam primo gradu distat à communi illo stipite proximo, à patre scilicet, medio quo inter se coniunguntur, & in ordine ad quem distant. Similiter istorum filij distant ab auo in secundo gradu, ideo etiam in secundo gradu inter se distabunt; horum etiam filij sunt in tertio gradu, & filij filiorum in quarto; quia similiter distant à communi stipite. Ratio regulæ est, quia distantia, vel propinquitas, est solum ratione stipitis, quare non magis inter se, quam ab stipite distabunt.

7 *Tertia* regula in linea transuersa inæquali distat consanguinei inter se eodem consanguinitatis gradu, quo secundum lineam rectam distat à primo, communi proximo stipite, qui remotior est. Vnde patruus cum patruela, seu consobrino, id est cum fratris sui, aut sororis suæ filio, in secundo gradu est, quia consobrini hic, seu patruelis est in secundo gradu cum illo primo stipite, utpote qui auus eius est, cum tamen patruus non sit auus, sed pater, & proinde patruus ille cum hoc patre comparatus secundum rectam lineam in primo gradu cum eo sit. Etenim in linea transuersa inæquali semper qui est gradu remotior à primo & communi proximo stipite secundum rectam lineam, trahit ad se eum, qui est eidem stipiti secundum eandem rectam lineam propinquior; nec potest trahere inferius se, unde fit, ut in eodem inter se sint gradu. Ideo autem remotior gradus trahit ad se propinquior, non è contrario propinquior remotior, quia, ut rectè notauit Sanchez *lib. 7. disp. 50. n. 6.* cum ad æquata ratio propinquitatis, aut distantia consanguineorum collateralium inter se, sit pro ordine ad primum, & communem proximū stipitem, in quo vniuntur, non possunt esse coniunctiores inter se, quam cum illo stipite. Quare si collateralium istorum vnus sit in secundo gradu cum illo stipite, alter autem in primo, erunt duo isti collaterales inter se in secundo gradu solum: alioqui si propinquior stipite secundum rectam lineam gradus traheret ad se remotior, qui distaret à stipite primo tantum gradu, ad se traheret eum qui distat à secundo: unde fieret, ut hi collaterales inuicem collati essent in primo gradu, ac proinde coniunctiores inter se, quam cum illo stipite, cum istorum collateralium alter sit in secundo solum gradu cum hoc stipite.

8 Cæterum duo obseruanda sunt. *Primum* ius Canonicum & civile circa primam regulam ex tribus dictis, quoad gradus rectarum linearum, nullum esse discrimen, ac omnino conuenire, ac proinde regula illa prima vtrique iuri deseruire. At dissidere in computatione graduum in linea transuersa; ius enim Canonicum computat modo tradito in posterioribus duabus regulis. At ius civile longè aliter computat; non enim numerat gradum, in quo persona distat à stipite, ut facit ius Canonicum, sed numerat gradus omnes vtriusque personæ: & tot constituit gradus distantia inter illas, quot habet distantia à stipite, numeratis vtriusque personæ gradibus. Verbi gratia, duo fratres distant à communi parente in primo gradu, numerat ius civile primum gradum quo vterque distat à patre, tanquam duplicem, alterum in vno fratre, & alterum in altero; & ita iure civili distat inter se in secundo gradu. Similiter filij duorum fratrum distant in quarto gradu, quia quilibet distat à stipite in secundo gradu. Patruus & consobrini distant in tertio gradu, quia ille distat à stipi-

te in primo gradu, hic autem in secundo, ac subinde triplex constituitur gradus. Vnde colligo pro computatione graduum in linea transuersa, attento iure civili, regulam esse si linea est æqualis, quot enim gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distat inter se; si verò linea sit inæqualis, quot sunt personæ, computatis extremis, & mediis dempto stipite, tot sunt gradus. Ut duo fratres iure Canonico distant inter se linea æquali in primo gradu; at iure Civili distant in duplici gradu. Patruus & filius ex patre, distant in tertio gradu, quia sunt duæ personæ extremæ, & immediatè inter communem stipitem, nempe auum, videlicet pater illius consobrini. Huius verò diuersitatis ratio traditur *cap. ad sedem 35. q. 5.* Quia leges civiles numerant gradus, ut hæreditas ab vna persona ad alteram deferatur; & ideo in singulis personis singulos perficiunt gradus. At ius Canonicum computat gradus propter matrimonium; & quia hæc non possunt nisi inter duas personas consistere, idcirco duas personas in vno gradu constituit.

Secundum maximè obseruandum est, computationem graduum iuris civilis quoad successiones hæreditatis seruandam esse, cuius est de his disponere. At tamen computationem graduum iuris Canonici, iuxta regulas prædictas seruandam esse, quo ad matrimonium; quia circa hæc ius civile disponere nequit. Quare in aliis contractibus, actibusque cæteris similibus quælibet computatio in proprio foro seruanda est; nimirum civilis in foro seculari, & Canonica in foro Ecclesiastico. Cæterum in contractu matrimonij, ut optimè notauit Couarruias *4. Decret. 2. p. c. 6. §. 6. n. 8.* alios referens, seruanda est prædicta computatio graduum iuxta regulas adhibitas, tam in foro seculari, quam in Ecclesiastico.

SECTIO II.

An matrimonia cum consanguineis sint prohibita & illicita iure nature.

Certum est iure Ecclesiastico, variis temporibus extitisse prohibitiones varias coniugiorum cum consanguineis. Nam Iulius primus, ut habetur *c. nullum 35. q. 2.* prohibuit illa vsque ad septimum gradum, his verbis. Nullum in vtroque sexu permitimus ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula copulari. Idem stabiliiuit Nicolaus secundus, ut constat ex *c. 17. de consanguinit. 35. q. 2.* vbi sic ait. De consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post generationem septimam. Idem decernitur *c. 19.* ex Concilio Lugdunensi, cuius hæc verba sunt. Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum vxorem ducant. Denique idem firmatum fuit ab Alexandro secundo *c. ad sedem Apostolicam 35. q. 5.* Patet igitur iure saltem Ecclesiastico fuisse olim inter Christianos matrimonium prohibitum vsque ad septimum gradum inclusiuè. Postea verò successu temporis prohibita fuisse solum coniugia consanguineorum vsque ad quartum gradum inclusiuè, constat ex Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, cuius hæc definitio est relata titulo *de consanguinitate & affinitate c. 8.* his verbis. Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim, cum vrgens necessitas, vel euidentis utilitas id exposcat: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri

Testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Prohibitio igitur quoque copulae coniugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de ceteris non excedat, quoniam in vltioribus gradibus, iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quod Ecclesiae decretum, matrimonium infra quartum gradum consanguinitatis prohibens, hodie seruatur in Ecclesia Dei. Hoc itaque vt certum supponendum est. Restat verò difficultas, an praedicta matrimonia prohibita, sint iure naturae illicita, ita vt verè sint contra ius naturae; eo pacto, quo obligatus voto castitatis, aut sponsalibus cum alia contractis, contra ius naturae illicitè in matrimonium cum altera, tamen non inualidè.

Duo circa hanc rem sunt à nobis explicanda. *Primum*, an omnes consanguinitatis gradus sint ab intrinseco ac iure naturae illiciti & prohibiti ad contrahendum matrimonium. *Secundum*, an ita sit intrinsece malum contrahere matrimonium in primo gradu consanguinitatis, vt in nullo euentu id liceat; nec Deus ad id matrimonium contrahendum possit facultatem concedere. Circa primum affirmant nonnulli, *Primo*, quia filij parentibus naturaliter debent quādam reuerentiam, & consequenter etiam iis quibus sanguine sunt coniuncti; cui repugnat ex natura rei matrimonij vsus.

Secundo, inter tales consanguineos magna solet intercedere consuetudo, & familiaritas; ergo frequenter inter eos periclitaretur pudicitia, si iure naturae licitum esset iis matrimonium, cuius spes ad impudicam excitat, & illius desperatio ab his auertit.

Tertio, interest reipublicae, vt docuit D. Augustinus 15, de Ciuit. c. 26. vt consideratio nuptialis ad plures extendatur, qui alieniores esse videntur, quales sunt, qui extra quartum gradum sunt; nam qui intra eum continentur ratione propinquitatis sanguinis sufficientem necessitudinem inter se habent. Vnde ista communitas in republica, & hominū societas magis coalescit.

Dico *primo* cum omnium Doctorū sententia, non omnes gradus consanguinitatis iure naturae ab intrinseco prohibere contractum matrimonij, ita vt contrahere matrimonium intra tertium, vel quartum gradum, v.g. iure naturae & ab intrinseco illicitum & malum sit. Hoc est certum; ratio à priori est, quia illud generatim est contra ius naturae, quod ex se cum natura rationali habet talem necessariam dissonantiam, & repugnantiam, vt in nullo casu sciēter licitè fieri, aut appeti possit. Hoc modo odium Dei, mendacium, & verum furtum rei alienae inuito domino rationabiliter est ab intrinseco malum, quia in nullo casu nihil horum licitum est, & honestum, propter dissonantiam euentū. At in multis casibus & euentibus, licitum est & honestum ex dispensatione Pontificia contrahere matrimonium cum consanguineis intra tertium & quartum gradum consanguinitatis lineae transuersalis, vt experientia est manifestum; ergo signum euidens est id non esse contra ius naturae, quod summus Pontifex immutare non potest. Firmo idem; nā illa matrimonia cōsentunt iure naturae esse illicita, quae continent talem indecentiam vt omnes gentes aliquo modo bene institutae illud sepe abominatae sint, & si quae illud permiserint, habitae sunt omnino barbarae, & belluinae; sed matrimonia praedicta consanguineorum intra tertium & quartum gradum, & eorum vsus non continent praedictam notabilem indecentiam, vt est per se notum; nam ex parte saepe ob causas honestas & iustas matrimonij inter praedictas personas consanguineas contrahitur; ergo ea matrimonia illicita non sunt ex natura rei, seu iure naturae.

Dico *secundo*, idem dicendum de matrimoniis

consanguineorum intra secundum gradum lineae transuersae. Moueor ob easdem rationes dicti praecedentis; nam neque haec matrimonia per se nullam habent necessariam extrinsecam repugnantiam cum reuera ratione; cum saepe expediat ob causas legitimas, & iustas iudicio Ecclesiae, vel summi Pontificis auctoritate probata, talia contrahi matrimonia. Neque verò ex eo quod per accidens ob hominum malitiam contingat ex his matrimoniis saepe aliqua mala nasci; inferendum est ea esse iure naturae illicita. Non enim omnis ea res est illicita, ex qua per accidens natum est sequi malum; aliis oporteret omnem vsum vini esse illicitum, quia multi se inebriant. Tota difficultas est de primo gradu consanguinitatis, & etiam in gradu secundo in linea recta.

Dico itaque *tertio* matrimonium in gradu primo consanguinitatis lineae rectae, vt inter patrem & filiam, matrem & filium, iure naturae esse illicitum. Ita communis omnium Doctorum sententia est. Et ratio est, quia tale matrimonium continet talem indecentiam notabilem, vt omnes gentes aliquo modo bene institutae illud semper abominatae sint; & si quae illud permiserint, habitae sunt omnino barbarae & belluinae; ergo id matrimonium iure naturae illicitum est. Quod à priori confirmo, supposita doctrina illa à nobis probata supra *disp. 19. sect. 1.* homines non habere absolutum dominium suorum corporum, sed solum tale, quale Deus illis concedere voluit. Quo praemisso est argumentum: Omnino incredibile videtur Deum dedisse homini potestatem transferendi in alium dominium corporis sui, ad eum vsus, qui nullo vnquam casu futurus fuisset non summè inhonestus, & quem recta ratio summè detestatur; sed talis est omnis vsus matrimonij inter filiam & patrem, vel inter filium & matrem, vt constat; ergo omnino incredibile est illis concessisse illam potestatem contrahendi; fieret igitur illicitum, ac iniquè tale matrimonium.

Vnde colligo tale matrimonium, nullo vnquam casu, siue expressa Dei concessione, licitè & honestè contrahi posse; tamen soli pater & filia ex omni hominum genere superesset, propter eius maximam indecentiam, ita à ratione abhorrentè. Vnde in eo casu potius praesumi debet Deum velle totum humanum genus perire, quod permisisset in eum statum incidere, in quo non posset vltius licitè conseruari sine concessione rei, quam ita ipsa natura abhorret; praesertim cum infinitis aliis modis decentissimis potuisset eum casum impedire; vtrum verò posset Deus dare & concedere eam facultatem, dicam in 2. parte sectionis.

Obiiciunt nonnullos Sanctos Patres, vt Chrysostomum *hom. 44. in Genesim*, & B. Ambrosium *lib. 1. de Abraham c. 3.* excusare filias Loth cum patre dormientes, à peccato, quia hoc fecerunt existimantes omnes alios homines periisse. Vnde in tali casu censent hi Patres hoc fore licitum. Respondeo negando antecedens: solum enim praedicti Patres volunt eas ex perturbatione errasse, tam circa mundi interitum, quam circa necessitatem huius remedij. Nam etiam si verè tunc illi soli fuissent in mundo, & tali casu licitè filia patri nuberet; tamen illae excusari sine ratione non poterant, quae sine vllis nuptiis patri copulatae sunt, eoque astute inebriarunt, vt ad tantum scelus ignarum pellicerent, quod sciebant sobrium nunquam admissurum: falsum igitur est praedictos Patres dixisse, seclusa ignorantia, & omni animi perturbatione, potuisse illa vnquam licitè fieri.

Dico *quarto*, matrimonium in primo gradu consanguinitatis lineae transuersae, vt fratris & sororis iure naturae esse illicitum, saltem extra grauissimam necessitatem. Ita Sanchez *disp. 52. n. 14. ad finem*, Coninch *disp.*

disp. 23. dubio 1. n. 19. & alij. Ratio est, quia matrimonium fratris & sororis ex se continet grauem indecentiam, ita vt omnes ferè gentes bene institutae illud abhorruerint: vnde Abraham sufficienter sibi visus est persuadere Aegyptiis Saram non esse suam uxorem, dicendo eam esse suam sororem, *Genes. 12. c.* quasi haec duo essent incompatibilia.

Dico *ultimo*, matrimonium aui & neptis, auiae & nepotis, & aliorum ascendentium & descendentium praeter primum gradum, non esse iure naturae, & ab intrinseco illicitum, secluso iure positivo. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia illi non dicuntur verè parentes, nec debetur illis naturaliter eadem reuerentia, idem honor qui patri & matri, solum enim secundum receptissimam consuetudinem nationum bene institutarum, debetur illi maior honor tanquam altiori principio per accidens concurrenti. Firmatur manifesta disparitate patris, & aui; nam pater est per se principium filij; auus verò tanquam per accidens, cum possit esse filius sine auo, vt patet in filiis Adami: minor etiam est participatio sanguinis inter auum & nepotem, quam sit inter patrem & filiam; ergo non debetur tanta reuerentia auo, sicut & ipsi patri; ergo tamen matrimonium patris & filiae, vel matris & filij sit iure naturae omnino illicitum ab intrinseco, non sequitur idem dicendum esse de matrimonio aui & neptis, vel auiae & nepotis. Videantur quae dicemus infra *sectione quarta.*

Ad argumenta supra adducta, prout proponuntur primo & secundo dicto.

Ad primum concedo matrimonij vsus inter consanguineos habere quandam indecentiam, & ideo expedire vt talia matrimonia minimè contrahantur; non tamen inde sequitur ea per se vllam habere cum recta ratione repugnantiam, praeterquam in primo gradu consanguinitatis lineae rectae.

Ad secundum similiter respondeo saepe expedire vt matrimonium minimè contrahatur inter consanguineos, propter eam rationem; inde tamen non sequitur, stando in iure naturali praecise, illud semper illicitè contrahi, quia illa male sequuntur per accidens ob hominum malitiam.

Ad tertium etiam pari modo affirmo, expedire & esse valde conueniens, ac iuri naturae conforme, vt talia matrimonia non fiant; non verò esse necessariam cum recta ratione repugnantiam ad illa contrahenda.

Circa secundum est praecipua difficultas, an consanguinitas in primo gradu ita faciat iure naturae illicitum matrimonium, vt etiam sit ab intrinseco malum in casu extremae necessitatis propagandi genus humanum, vt si in mundo tantum superesset mater & filius, vel pater & filia. Basilius Ponce *lib. 7. c. 31. n. 5.* Sanchez *lib. 7. disp. 51. n. 10.* & alij, quos ipse refert, affirmant licere tale matrimonium in casu extremae necessitatis propagandi genus humanum. Probant, quia malum Ordinis inferioris, quale damnum priuatum irreuerentiae paternae confurgens ex tali matrimonio, debet cedere & cohonestari propter superioris Ordinis bonum commune conseruationis speciei humanae, vt nimirum huic consulatur; sicut solet & debet damnum vitae cohonestari propter bonum rationis.

Alij verò, Caietanus *2. 2. q. 154. a. 9.* Petrus Ledesma *q. 54. a. 3. difficult. 2.* Coninch *disp. 32. n. 14.* & Hurtado *disp. 18. difficult. 3.* negant licere sine expressa Dei concessione. Probant, quia etiam in dicto casu irrogatur maxima irreuerentia opposita pietati, aut obseruantiae cui priuatus cedere, aut acquiescere nequit, cum sit opposita pietati, aut obseruantiae, &

Perez de Matrimonio.

non iustitia, cuius damno potest ex rationabili causa cedere, & acquiescere. Addunt tamen ex Dei concessione, qui potest debitum reuerentiae extinguere, aut aliter coniunctionem inter dictos consanguineos honestare, posse inter illos matrimonium licitè contrahi.

Dico *primo*, matrimonium inter fratrem & sororem non esse ita iure naturae & ab intrinseco malum & illicitum, vt in nullo euentu extremae necessitatis genus humanum propagandi, illud non liceat. Moueor duplici ratione. *Prima* est, quia non videtur credibile Deum voluisse inter eos illicitum esse ac inhonestum matrimonium per quos voluit genus humanum initio propagari. Quare sicut ex concessione Dei filij Adae potuerunt initio mundi inter se contrahere matrimonium, ita ex eadem concessione poterunt sorores & fratres licitè inire matrimonium, urgente extrema illa necessitate, ne totus intereat mundus. Firmo, nam in tali casu negandum non est, Deum dedisse hominibus facultatem transferendi in alium dominium corporis sui, ad eum vsus, qui est simpliciter necessarius ad conseruationem speciei; vnde tunc obligat praecipuum nubendi ob bonum commune; ergo matrimonium inter fratrem & sororem in eo euentu licitum est & honestum.

Dico *secundo*, etsi solus pater & filia, vel mater & filius ex omni hominum genere superesset, non fore licitum in eo casu matrimonium contrahere, nec Deum posse talem facultatem concedere. *Prima pars* est Doctorum secundae sententiae, & probatur, quia illud est adeo intrinsece malum, & ita à ratione abhorrens, non secus ac mendacium, vt nulla decenti causa cohonestari possit. *Secundum*, liquet, quia cum talis vsus nequeat vlllo modo honestari propter intrinsecam indecentiam, non secus ac odium Dei & mendacium, non videtur possibilis Dei concessio ad tale matrimonium & vsus peragendum. Vnde in eo euentu iudicandum est Deum velle totum genus humanum perire, ne talis indecentia comitatur, praesertim cum facile potuisset eum casum impedire infinitis aliis modis decentissimis.

Ad argumentum dico nullo modo in eo euentu fore praecipuum obligans conseruandi speciem humanam propter bonum commune, quia ille vsus matrimonij esset modo omnino indebito, & omnino repugnante rectae rationi naturali ob eius maximam indecentiam, vt dictum est.

SECTIO III.

An in primo gradu consanguinitatis ascendentium & descendentium in recta linea sit matrimonium ita iure naturae illicitum, vt etiam eodem iure sit irritum, ac nullum.

Hactenus ostensum est, in quo gradu consanguinitatis sit ab intrinseco & iure naturae illicitum contrahere matrimonium. Cum autem certum sit apud omnes, non eo ipso quo matrimonium iure naturae sit illicitum in aliquo gradu, consequi eodè iure ipsum irritum esse: nam constat matrimonium contra priorem sponsalium fidem, vel contra simplex votum castitatis in saeculo emissum, opponi iuri naturali dictanti, fidem Deo per votum, & homini per sponsalia datam, seruandam esse; cum tamen sit certum in neutro euentu matrimonium irritum

G g non

non esse. Hinc igitur oritur difficultas, unde colligenda sit prædicti matrimonij irritatio, attento solo iure naturæ. Id modò discutimus in hac sectione de matrimonio in primo gradu lineæ rectæ, nempe inter patrem & filiam, & matrem & filium; dicturi in sequentibus de aliis gradibus consanguinitatis.

Ratio autem dubitandi est, quia irritatio petenda est ex ipsa natura, & intrinseco matrimonij fine, qui est sobolis procreatio, & remediū concupiscentiæ. Unde si naturæ ipsi & fini opponatur, irritum erit, quod si non opponatur, tamen ex aliqua extrinseca circumstantia ius naturale violatur, ut contingit in matrimonio contracto contra priora sponsalia, vel contra votum simplex castitatis, erit quidem tale matrimonium illicitum, non verò irritum. At matrimonium inter patrem & filiam, vel inter matrem & filium naturæ ipsi non aduersatur, quia possunt parentes & filij ex natura rei mutuam sibi corporum potestatem tradere, tanquam illorum veri domini, ad indiuiduam vitam transigendam, in quo consistit natura, & substantia matrimonij. Neque etiam aduersatur fini primario, cum inque subsequitur generatio prolis, & rectæ eius educationi deseruiat mutuus amor parentum & filiorum. Nec denique repugnat secundario fini, cum ad extingendum libidinis ardorem non parum conducatur.

Cum omnium tamen Doctorum certa doctrina, dicendum est prædictum matrimonium inter parentes & filios esse iure ipso naturæ irritum. Hanc veritatem pulchrè S. Ambrosius expressit epistola 66. ad Paternum, his verbis. Ne pater filiam suam accipiat uxorem, interdictum est naturæ iure, interdictum est lege quæ est in cordibus singulorum; interdictum est inuolabili præscriptione pietatis, titulo necessitudinis. Quod D. Ambrosius de patre & filia dixit, pari, imò & potiori iure de matre & filio dictum puta; plus enim videtur habere indecentiæ, atque turpitudinis matrem nubere filio, quam filiam patri; nam in his nuptiis filia cum patre non adeò inuertitur naturalis ordo regiminis, quia filia & vxoris est patri, & marito subici; in illis autem filij cum matre funditus euertitur, quia cum sit matris præesse filio, filius præesse deberet matri, quia maritus eius esset; & est mariti in regendo præesse, & vxoris subici. Firmatur idem, auctoritate Adami, illustratione diuina matrimonij naturam, & naturalem legem edocti, qui cum esset matrimonium cum sua contracturus, sic Deo inspirante pronunciauit, Gen. 2. c. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quibus verbis apertè disiungit à coniugiis filiorum, parentes ipsorum, & à parentum filiis, cum ab his illos deserendos esse affirmet, ut adhæreant iis quas duxerint coniugibus. Unde colligimus non in hoc tantum statu naturæ lapsæ, se in illo quoque innocentæ futurum perinde matrimonium parentum cum filiis iure naturæ irritum, atque nunc est; cum Adamus illum innocentæ statum adhuc retinens, illa verba pronunciauerit. Nec mirum sanè, cum sicut in utroque statu manet vera & propria ratio parentum, & filiorum, ita eadem inuolabilis præscriptio pietatis, idem titulus vicissitudinis, ut loquitur S. Ambrosius, eademque proinde sit à filiis debita parentibus obseruantia, non ferens secum ex naturali iure familiaritatem veri ac validi coniugij. Ratione probari solet dicta conclusio, quia vsus conjugalis ad quem matrimonio confertur ius iustitiæ, nequit ex sua natura, & suo obiecto, & semper, & in omni casu non esse inhonestus in prædictis consan-

guineis, nempe in filio, & in matre, & in patre, & in filia; cum nequeant non esse contra reuerentiam suapte natura parentibus debitam; inde talis vsus continet talem indecentiam, ut omnes gentes aliquo modo bene institutæ, illud sepe abominatæ sint; & si quæ illum permiserint, habitæ sint omnium barbaræ, & belluinæ; ergo consanguinei in dicto gradu inhabiles sunt ad matrimonium, quo prædictum ius confertur, inhabilitate orta ex natura dictæ consanguinitatis, ac proinde iure naturali. Verum, meo iudicio, hæc ratio non vincit: solum enim probat id matrimonium, & eius, vsus esse iure naturæ illicitum, non verò irritum, ut rem consideranti apparet manifestum. Unde ex prædictis principiis & aliis quibus prædicta conclusio communiter probari solet & probatur à nostro Thoma Sanchez disp. 51. n. 7. satis difficulter ostenditur, prædictam consanguinitatem iure naturæ dirimere matrimonium. Quare existimo nullam aliam rationem firmiorem ad illud probandum adduci posse, nisi illam, quæ deducitur ex illo principio à nobis supra tradito præcedenti sectione num. 7, nempe homines non habere absolutum dominium corporum suorum, sed solum tale, quale Deus illis concessit; atque ideo inualidè illud alteri per matrimonium tradere, alia ratione, quam Deus illud concesserit. ex hoc enim principio formatur hæc ratio efficax. Nam decet infinitatem, honestatem ac sanctitatem Dei dedisse homini potestatem transferendi in alium dominium sui corporis ad eum vsus, qui adeò est summè inhonestus, ac indecens, & rectæ rationi repugnans, ut nequeat vllà causâ iustâ honestati, talis verò est omnis vsus matrimonij inter patrem & filiam, & inter filium & matrem; cum constet copulam parentis cum prole naturam ita grauissimè abhorre, ut etiam plurima bruta eam abhorreant, nec ad eam adigi possint. Igitur dicendum est nunquam Deum concessisse potestatem id matrimonium contrahendi. Firmatur hæc ratio, quia, ut dixi præcedenti sectione num. 11. tale matrimonium in nullo vnquam casu potest honestari, nec ideo posse Deum concedere facultatem illud contrahendi, etiamsi soli pater & filia, vel filius & mater ex omni hominum genere superessent.

Hinc patet solutio ad rationem dubitandi, irritationem matrimonij iure naturæ, non solum esse petendam ex fine illius primario, qui est prolis generatio, & educatio, sed etiam ex defectu iuris & potestatis naturalis transferendi alteri dominium sui corporis. Constat autem, ut diximus, neque in patre respectu filia, & e contra, nec in filio respectu matris, & e conuerso, esse naturalem facultatem transferendi mutuam dominium suorum corporum.

SECTIO IV.

An in secundo gradu in tertio & quarto & vltioribus gradibus ascendendum, & descendendum in recta linea, sit matrimonium irritum iure naturali.

Sanchez lib. 7. disp. 51. n. 19. cum multis, quos refert, & Basilius Ponce lib. 7. c. 31. affirmat consanguinitatem

tem ascendendum & descendendum præter primum gradum, non dirimere matrimonium iure naturali in omnibus aliis vltioribus gradibus lineæ rectæ vsque ad Adamum. Probant. Tum quia consanguinitas, quæ est quædam sanguinis participatio, valde minuitur in vltioribus gradibus præter primum, & in remotioribus tandem euanescit. Tum etiam, quia in accessu carnali inter coniunctos in remotioribus gradibus non fit irreuerentia adeò notabilis, ut sit sufficiens ad dirimendum matrimonium iure naturæ. Nam auus & cæteri ascendentes non sunt principium nepotis per se, sed per accidens: ad rationem enim filij ut filius est, solum desideratur ut à parentibus originem ducat; unde per accidens est ut suus pater alium habuerit patrem; filij enim Adam carentes auo, ita veri filij fuerunt, ac si illum habuissent. Igitur reuerentia debita, auis à nepotibus non est debita necessariò & per se, sed per accidens, utpote, quæ in sola ratione principij & causæ per accidens, quasi applicantis genitorem fundatur. Non ergo ea reuerentia & superioritas quasi per accidens poterit esse impedimentum matrimonij irritans iure naturæ.

Altera sententia huic opposita, quæ est Scoti in 4. dist. 40. quest. unica a. 2. nostri Cardinalis Bellarmini lib. 1. de matrimonio c. 28. Coninchij disp. 32. dub. 1. n. 16. Valquez 1. 2. disp. 112. Hurtado disp. 17. difficultate 4. num. 9. Maxatij de matrimonio disput. 9. sect. 2. num. 11. & sequentibus & aliorum, è contrario docet consanguinitatem suo iure naturali dirimere matrimonium in quocumque gradu lineæ rectæ, etiam vsque ad Adamum. Probat, quia, cuiusque ascendenti, etiam remotissimo, debita est iure naturali reuerentia, utpote principio naturali, & per se; quilibet enim ascendens, quantumvis mediat, & remotus, est principium per se descendens, quia mediat, ea ratione est principium sui descendens remoti, quæ est sui proximi descendens, quia medio proximo descendente est principium aliorum; in copula autem carnali ob eius turpitudinem fit irreuerentia principio naturali, & naturaliter superiori, & inæquali. Firmatur, quia omnes ascendentes dicuntur verè parentes, & debetur illis naturaliter idem honor, qui patri, & matri, imò secundam receptissimam consuetudinem maior auo & auia, tanquam veris & anterioribus principiis. Et apud omnes gentes hæc matrimonia non fuerunt minus abominabilia, quam patris cum filia; & matrimonium patris & filia ideo præcipuè à Deo negatum, iure naturæ est irritum, quia est contra reuerentiam parenti debitam; ergo ubi similis iure naturæ debetur reuerentia, erit similiter irritum. At inter auum & neptem, inter auam & nepotem, & similiter inter proauum & proneptem, inter proauam & proneptem, & ita semper inter ascendentes, ac descendentes in eodem lineæ rectæ gradu, existit similis in iisdem parentum & filiorum titulis fundata necessitudo, & hinc ab his debita illis obseruantia, & reuerentia; nam auus est & verè dicitur neptis pater, hæc eius filia: auia quoque nepotis mater, hic eius filius: similiter proauus respectu proneptis, & pronepos respectu proauæ, & ita semper in infinitum. Unde Matthæi cap. 1. & passim in Scripturis Christus dicitur non minus propriè, ac sine metaphora, quam verè, filius Davidis, filius item Abraham, hicque proinde & ille eius pater & nos ab Adamo verè & propriè trahimus omnes peccatum originis, quod minimè traheremus, nisi ille esset propriè ac verè genitor; non per se de Matrimonio.

ster, & nos eius filij; quisquis enim non esset eius per carnalem generationem, ut parentis filius, aut filia, esset incapax contrahendi ab ipso originale peccatum. In hac re

Dico primò, non esse ridiculam præsentem questionem ob maiorem inæqualitatem ætatis, ob quam videtur matrimonium aui & neptis, vel auia & nepotis non posse contingere. Patet. Tum quia auus quinquagenarius, & sexagenarius potest habere neptem, & proneptem nubilis ætatis. Quod enim sexagenarius nubat viginti annos habenti, quid obstat, cum eiusmodi coniugia videamus quotidie iniri? Igitur expediens est examinare an productum matrimonium esset iure naturæ irritum. Tum etiam, quia si Deus per miraculum auum, vel proauum conseruaret, non immeritò de illo examinari potest, ac posset nubere neptæ. Vel etiam si Adamus resurgeret, an posset contrahere cum vlla, quia quæuis descendit ab illo per lineam rectam. Similiter Enoch cum redibit in fine mundi, an posset inire matrimonium, quia omnes oriuntur ab illo per Noe.

Dico secundo, veriore esse priorem sententiam, non solum non dirimi matrimonium iure naturæ in vltioribus gradibus præter primum, in infinitum, sed neque in quarto, neque in tertio, neque in secundo; atque adeò solum dirimi in primo gradu ascendendum & descendendum linea recta. Moueor primò ratione iam assignata pro illa sententia; quia ius naturæ fundatur in his quæ sunt per se, non verò in his quæ sunt per accidens; nam cum ius naturæ sit omnino immutabile, & semper idem non attendit ad ea quæ per accidens contingunt, sed ad ea quæ per se ex natura rei necessariò insunt. At reuerentia & obseruantia filiorum debita immediatis parentibus est per se, ac simpliciter necessaria; debita verò aliis ascendentibus remotioribus secundi, tertij, quarti, & cæterorum graduum in infinitum solum est debita per accidens; nam soli immediati parentes sunt causa per se filiorum, reliqui verò ascendentes sunt causa per accidens. Igitur sola obseruatione ac reuerentia fundata in causa per se filiorum dirimit matrimonium iure naturæ. Præterea credibile non est Deum negasse hominibus potestatem transferendi dominium sui corporis in alios ascendentes, excepto primo gradu, cum illius vsus non sit adeò indecens & rectæ rationi dissonus: nam hic congressus non est ita intrinsecè malus, quemadmodum est mendacium formale, odium Dei, & alia quæ sunt mala per modum actus ex se tendentis in obiectum intrinsecè malum, sed solum est malus, quia ipsum obiectum habet aliquam indecentiam; hæc autem non est ita intrinseca, quin possit tolli, & fieri honesta, vrgente aliqua iusta causa. Denique optima est congruentia, quia in aliis gradibus præter primum, cognati filij non habent immediatam coniunctionem, & obseruantiam, ac reuerentiam cum auis, proauis, & aliis ascendentibus; sed tantum ratione parentum; quæ non ita videtur aduersari matrimonio, ut hoc irritare censetur. Unde rectè D. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 9. ad 3. sic dicit. In commixtione personarum coniunctarum aliquid est, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commixtio fiat inter parentes & filios, quorum est per se & immediata cognatio; nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Unde Philosophus dicit in 9. de animalibus, quod quidam egenus, quia deceptus fuit ut matri commisceretur, seipsum præcipitavit, quasi præ horrore, eo quod etiam animalibus aliquibus inest naturali reuerentia

ad parentes. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur secundum seipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam; sed variatur circa hoc decencia, vel indecentia secundum consuetudinem, & legem humanam. Hæc D. Thomas. In quibus verbis docet optimè S. Doctor, in commixtione cognatorum primi gradus lineæ rectæ, nempe parentum & filiorum, se inuenire manifestam indecentiam, videlicet indecentiam secundum se, & repugnantem naturali rationi; at inter alios vltiorum graduum, inter quos non est immediata coniunctio, non inuenire indecentiam naturalem, ac repugnantem omnino rectæ rationi naturali, sed eam variari secundum consuetudinem & legem humanam. Quare non erit inter illos ex natura rei impedimentum iure naturali irritans matrimonium. Hinc

5 Colligo primò, infideles matrimonio coniunctos cum quocumque ascendente, demptis patre & matre, dummodo non contra leges suas, vel consuetudines matrimonium irritantes illud inierint, conuersos ad fidem, non esse separandos. Ratio est, quia in lege naturæ, qua sola astringuntur, & iuxta leges suas id matrimonium est validum; nec conuersi ad fidem separandi sunt à matrimonio non inuito contra ius naturæ irritans, vt habetur *cap. gaudemus, de diuortis*, nisi aliàs speciali aliqua lege eorum irritetur.

6 Colligo secundò posse fideles matrimonium contrahere in linea recta ascendentium & descendentium, vltra quartum gradum. Ratio est, quia iure naturæ solus primus gradus prohibetur, & iure Ecclesiastico prohibitio non excedit quartum gradum, vt infra dicemus *sextione...*

7 Ad argumentum oppositum pro secunda sententia, iam dictum est, ausis, proavis, & cæteris ascendentibus non exhiberi reuerentiam tanquam principiis & causis per se, sed per accidens; atque ideo reuerentiam debitam illis, non esse debitam necessariò & per se, sed per accidens, vt pote quæ in sola ratione principij, & causæ per accidens fundatur; & consequenter non irritare matrimonium iure naturæ. Ad confirmationem, si sermo sit de reuerentia naturali, negandum est antecedens, videlicet debere maiorem exhiberi, aut quam patri; nam reuerentia naturalis respectu aui est per accidens, at respectu patris est per se; auus enim respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solam rationem causæ quasi applicantis genitorem; at causa applicans aliam causam suo effectui, non est per se, sed per accidens causa illius effectus. Si autem sit sermo de reuerentia politica, iuxta varias humanas leges, aut consuetudines solet esse maior; quia auum vt primum dominum, ac primum in gubernando principium reueremur. Ob hanc verò reuerentiam, & superioritatem, solent lata significatione ascendentes vocari patres, & descendentes quoque filij, non quia sint propriè principium filiorum per se, nedum illorum progenitores, nisi tantum per accidens, & per modum causæ quasi applicantis filiorum genitores.

SECTIO V.

Vtrum consanguinitas in linea transversali iure naturali dirimat matrimonium.

Doctores conveniunt, consanguinitatem in secundo, tertio, & vltioribus gradibus lineæ

transversæ, non dirimere matrimonium iure naturali. Quod maxime firmatur auctoritate Innocentij III. in *cap. gaudemus, de diuortis*. Vbi quæsitum fuerat à Pontifice, an Pagani, qui in secundo, vel tertio, vel vltiore gradu lineæ transversalis contraxerant matrimonium in Paganismo, postea ad fidem conuersi post Baptismum, deberent simul remanere, vel abinuicem separari. Respondet non esse separandos, quia in prædictis casibus Pagani licet contrahunt matrimonium, quia constitutionibus Canonis non arctantur. Ergo apertè definit Pontifex saltem virtute, non esse inualida iure naturæ matrimonia illa in secundo, tertio, & vltioribus gradibus. Nec verò inde inferendum est cum Soto in *4. d. 40. quest. unica, art. 4.* manifestè prædicto textu definiti in primo gradu esse irritum matrimonium iure naturæ. Quia hoc non fuerat à Pontifice postulatum, & ita nihil circa hoc eo capite decernit. Quare ibi solum declarauit id quod certum erat, relinquens primum gradum, qui sub dubio manet. Sicut ex eo quod Concilium Tridentinum *sess. 14. de Penitentia cap. 7* definiat, circumstantias mutantes speciem esse necessariò confitendas; non sequitur declarare, eas quæ non mutant, sed intra eandem speciem notabiliter aggrauant, non esse necessariò in confessione explicandas. Præterea idem ostenditur, quia viri in Scriptura sacra valde commendati inierunt matrimonium in secundo gradu. Abraham enim duxit Saram, quæ aliter dicta est Iescha, filiam fratris sui Aram, vt patet *Genes. 11.* Amram quoque pater Moysis duxit Iochabed, sororem patris sui, *Exod. 6. num. 20.* quam ibi Latinus textus vocat patruem, sed Hebræus textus habet *paruum*. Signum igitur est inter hos consanguineos matrimonium iure naturæ irritum non esse. Rursus idem constat ex Concilio Tridentino *sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 5.* vbi statuit, vt in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. At dispensari ab Ecclesia non posset in hoc gradu, si matrimonium in hoc ipso gradu contractum alio iure quàm Ecclesiastico, nempe iure naturæ esset irritum. Et certè quod iam sæpius à Ecclesiæ capite Romano Pontifice, tam in hoc, quàm in vltioribus gradibus. Esse ipsa dispensatum non dubium est. Denique idem ratio satisfacere videtur, quia inter eos consanguineos in linea transversa, nulla est superioritas naturalis, & à secundo gradu nõ est tanta sanguinis coniunctio, vt in eorum carnali coniunctione fiat irreuerentia notabilis, quamuis nonnulla appareat indecentia, præsertim in secundo gradu.

Est igitur difficultas de consanguinitate in primo gradu lineæ transversæ, inter fratrem & sororem, an dirimat matrimonium iure naturali.

Pars affirmans videtur esse communior apud Doctores, quam tenent Vasquez, Rebellus, Sanchez, & alij, quos infert & sequitur Bonacina *q. 3. puncto 5. §. 1.* Probatur

Primò, quia in hoc gradu nunquam est dispensatum ab Ecclesia, licet sit petendum, quod est signum Ecclesiam id non posse.

Secundò, in copula inter fratrem & sororem est murua irreuerentia ob tantam sanguinis coniunctionem; ergo contractus matrimonij ad talem copulam ordinatus, nequit esse validus inter illos.

Tertio idem firmatur ex naturalis rationis dictamine & communi sensu nationum omnium perpolitatum, & excultarum, quæ non modò à parentum cum filiis, sed etiam à fratrum cum sororibus nuptiis ab

abhorrent maxime, non modò re, quia nunquam re ipsa contrahunt, sed etiam prima cogitatione, vt pote, quas tanquam incestas, cum singulari indecentia, turpitudineque coniunctas, & naturali legi atque rationi aduersantes apprehendunt, & iudicant, non secus ac eas, hæc quæ parentes cum filiis contraherent; ergo sicut hæ filiorum cum patribus nuptiæ sunt naturali iure inualidæ, ita & fratrum cum sororibus nuptiæ. Vnde Abrahamus *Gen. 20.* propterea suauit Saræ, vt dissimulans se vxorem ipsius esse, diceret se esse sororem; quasi compertum genti illi barbaræ supponens, eam, quæ soror esset, non posse fratris vxorem esse. Quare vbi primùm Abimelech cognouit Saram vxorem esse Abraham, proculdubio intellexit non esse veram sororem, & ideo conquestus est quòd ipsum decepisset, dicens sororem ipsius esse.

Vltimò, suspecta redderetur cohabitatio fratrum, si inter illos matrimonia valida essent; maxima enim præberetur ansa inflammandæ concupiscentiæ; & passim cestus committerentur inter eos, vt vel sic matrimonio iungerentur; facilius enim quis ab earum sceminarum concubitu abstinere solet, cum quibus possibilis non est spes matrimonij futuri.

3 Pars negans prædictum matrimonium irritum esse iure naturali, defenditur à D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 9. ad 3. à Caiet. *ibidem*. Alexandro Alesij, Richardo, Scoto, & aliis, quos refert & sequitur Basilius Ponce *lib. 7. c. 32. n. 3.* & sequentibus, eiusdem sententiæ est Gaspar Hurtado *disput. 17. difficultate 5. n. 12.* quam valde probabilem censet idem Sanchez *lib. 7. disp. 52. n. 12.* Vbi etiam agens de infidelibus matrimonio coniunctis in primo gradu consanguinitatis lineæ transversæ, vt sunt fratres, dum ad fidem conuertuntur, ait, sanum consilium esse, si ægrè ferrent separationem, amplectendam esse hanc partem negantem, & sic in pristino matrimonio relinquendos, vt vel sic suauis, ac facilius ad fidem inuidentur.

4 Qualibet ex his duabus sententiis probabilis valde est. Ego magis inclino in hanc secundam, ad quæ amplectendam me valde mouet, *primò*, quia fratres non habent inter se immediatam coniunctionem, & obseruantiam, ac reuerentiam, sed tantum ratione parentum, quæ non videtur ita aduersari matrimonio, vt hoc irritet. *Secundò*, non videtur intelligibile Deum voluisse inter eos irritum esse matrimonium, per quos volebat genus humanum initio propagari, & ita illud instituire, vt necesse fuerit in filiis Adæ institutionem immutare, concedendo vt ij inter se contraherent, qui per matrimonij institutionem ad hoc erant inhabiles; ergo euident est non negasse fratribus facultatem transferendi dominium sui corporis mutuo, cum id non sit intrinsecè malum, nec rectæ rationi naturali necessariò repugnans. Quamuis enim in prædicto matrimonio reperitur ex natura rei aliquis indecentia, ob tantam sanguinis coniunctionem, ratione cuius illicitum est inter prædictos matrimonium, sicut est illicitum inter astrictos voto castitatis simplici in seculo, non tamen ideo tale matrimonium inualidum erit, ac irritum. Denique, res aded grauis, qualis est irritatio matrimonij, nequit statui sine fundamento sufficienti, quod hinc non est, vt patebit ex solutione argumentorum, quæ proposita sunt pro contraria sententia.

5 Ad primum, licet demus nunquam fuisse dispensatum, non inde sequitur esse irritum iure naturæ; ideo enim nunquam dispensatum fuit in eo

Perez de Matrimonio.

mattimonio, quia nunquam occurrit sufficiens & necessaria causa ad dispensandum, quæ difficile occurrere potest ob tantam propinquitatem eius gradus. Addo, nos nunquam audisse, vel legisse dispensasse Pontificem, vt quis nubat duabus sororibus; & tamen de facto hac nostra ætate dispensauit in eo matrimonio Clemens Octauus, & superioribus annis concessum, vt relictam fratris alter acciperet. Similiter idem posset contingere in matrimonio inter fratrem & sororem, iusta subsistente causa dispensandi. Iusta verò videtur Basilio Ponce *n. 14.* vt si Hispaniarum Princeps, cum ex vna parte digna tanta regia maiestate vxor non esset, nec sine grauibus inconuenientibus iuxta prudentem virorum piorum & doctorum existimationem, etiam illam adhuc non posset ducere, & ex alia parte illæ, quæ pari coniugio copulari possent, essent aut hæresi infectæ, aut suspectæ, vnde probabile periculum immineret, vel peruertendi Regis, vel inficiendi regni, quod non est difficile euenire; posset certè iustè dispensari, vt cum sorore nuberet, maxime si veterina non esset.

Ad secundum, dico eo argumento tantum probari, illicitum esse tale coniugium iure naturali sine magna causa; negari enim non potest ob tantam sanguinis coniunctionem reperiri indecentiam manifestam in copula inter eos, & in matrimonio ad eam ordinato; ob quod ferè ab omnibus gentibus fuit iure positio vetitum; hinc tamen non colligitur esse irritum iure naturali: nam maior, vel saltem æqualis turpitudine grauis cernitur in eo quòd idem duas sorores ducat vxores, aut duo fratres eidem vxori copulentur, vtroque consummato matrimonio, & tamen dispensari in eo posse, & iure naturali valere matrimonium, fatentur omnes. Equè etiam grauis turpitudine cernitur in eo, quòd quis nouercam, aut priuignam ducat vxorem, vel relictam auunculi; & tanten solo Ecclesiastico impedimento ea coniugia dirimuntur. Denique non minor turpitudine relucet, quòd matrimonium infidelium consummatum dissolui possit, & vterque cum altera consummare, coniuge superstite; & tamen auctoritate Pontificis fieri posse multi existimant. Non ergo ratio illa ex irreuerentia, ac turpitudine desumpta efficax est, sed infirma.

Ad tertium dico, si mores hominum consulantur, cum aliquid ab omnibus recipitur, satis indicatur ab ipso iure manare naturæ; quod verò modò ab his, modò ab illis satis etiam ostendit non deduci necessariò ex naturæ principiis. Id certè inuenitur in matrimonio inter fratres: nam apud multas gentes fuit reprobaturum & reiectum; apud alias verò etiam laude dignas fuit vsu & consuetudine probatum, ac receptum. Nam apud Ægyptios fuisse in vsu matrimonia sororum & fratrum, referunt Deodorus, & Pausanias in *Atticis*. Ptolomæum nupsisse Arsinoe sorori tradunt historici. Apud Athenienses id in more receptum affirmat interpres Aristophanis, fateturque Ludouicus Viues *ad librum 15. de ciuitate Dei c. 16.* Addo ex sacris litteris non leue colligi fundamentum exemplo Thamar sororis Amon. Quæ, vt habetur *2. Reg. 13.* dixit ad illum, *Noli frater mi, noli opprimere me, vel facere stultitiam hanc, quin potius loquere ad Regem, qui non negabit me tibi.* Quibus verbis inaniter se defendere conaretur puella, si illicitum, inauditum, non vsu receptum, aut quòd iusta subsistente causa fieri non posset coniugium.

G g 3

Ad

Ad vltimū respondeo ex eo quod suspecta reddatur cohabitatio fratrum, non sequi inter illos matrimonia esse inualida iure naturali. Nam idem argumentum fieri posset ad reddendam suspectam habitationem cum relicta fratris, aut cum duabus fororibus, & consobrina, quæ tamen absque suspitione cum paruis habitant, soceris, & fratribus maritorum; & absque controuersia certissimum est iure naturali non esse impedimentum dirimens, sed tantum iure Canonico. Quare ex eo quod natura velit communem esse fratrum habitationem, tantum colligitur merito Deum olim in veteri lege, & modò in noua Ecclesiam impedimentum constituisse, vt scientes se inualidè contrahere, non attentent, & si attentauerint, abstineant à concubitu.

SECTIO VI.

An gradus aliquis consanguinitatis dirimat matrimonium iure diuino positiuo, in lege gratia.

Constans est omnium Doctorum sententia, Primò, ex mero iure diuino positiuo nullum gradum consanguinitatis irritare matrimonium in lege noua gratia. Patet, tum quia nullus est locus Scripturæ sacræ in nouo Testamento, in quo ea irritatio conineatur. Tum etiam, quia nullum est hodie ius merè diuinum præter fidei & Sacramentorum præcepta; est enim commune axioma Theologorum in noua lege nulla esse diuina præcepta, nisi fidei & Sacramentorum. Quod sic est intelligendum, vt præcepta fidei positua sint, vt præceptum credendi explicitè Trinitatem, vel mysteria Christi incarnati, passi, &c. hæc enim præcepta nec semper fuerunt, nec ex natura rei erant necessaria. Quibus addo præcepta spei, nam tenemur in lege gratia sperare remissionem peccatorum, & gratiam explicitè per Christum, quæ obligatio nascitur ex speciali præcepto Christi, nam antea non erat: præceptum quoque charitatis Dei, quia tenemur explicitè diligere Deum trinum & vnum, & præceptum quoque dilectionis proximæ, quod præceptum nouum appellat Christus Ioan. 13. quo indicat esse positiuum. Nouitas autem videtur in hoc sistere, vt discipuli Christi, id est, Christiani habeant particulare præceptum se diligendi speciali modo, & peculiari titulo, quia in vno corpore eidem capiti Christo coniunguntur, & etiam amandi illos, qui extra Ecclesiam sunt, desiderando illis coniunctionem cum Christo, & cum Ecclesia. Præcepta autem Sacramentorum positua sunt, & affirmatiua; sub Sacramentis autem comprehenditur sacrificium, quia vnum est ex Sacramentis quoad rem in illo oblatam. Vnde nullum est hodie præceptum diuinum positiuum purè negatiuum, quia præcepta Sacramentorum tantum sunt affirmatiua.

Secundò est præmittendum Leuitici 18. cap. poni quosdam gradus consanguinitatis, qui in lege veteri matrimonium dirimebant. In linea recta ponitur duplex consanguinitatis gradus, nempe parentum cum filiis, auorum cum neptibus, & auiarum cum nepotibus. In linea transuersa ponitur quoque duplex consanguinitatis gradus, videlicet primus, vt fratrum cum sororibus, siue ex vno, siue ex vtroque parente; & partim secundus in linea inæquali, vt nepotis cum amita, aut matertera, id est, de sobri-
no con-

tra *hermama de padre, o madre.* Non tamen vetitum, nec irritum erat coniugium cum patruo, vel auunculo, id est, *con tuo hermano de padre, o madre.* vt bene aduertunt Sotus, Victoria, Ballarminus & alij, quos refert & sequitur Sanchez *disput. 52. n. 1.*

Tertio certum est, gradus illos prohibitos non obligare in Euangelica lege, præcisè, quia in lege veteri, seu in Leuitico fuerint interdicti. Patet, quia de fide est legem veterem cessasse. Vnde merum ius diuinum peculiariter Hebræis traditum, iam omnino cessauit à lege noua. Solùm igitur restat duplex difficultas. Prima est, an obliget modò prædicti gradus respectu fidelium, quia sunt omnes illi de lege naturali. Secunda est an saltè obligent respectu Iudæorum infidelium, qui in contrahendis coniugiis suis legibus, vtique latis *Leuitici 18.* gubernantur.

Circa primam difficultatem, Hæretici nostri temporis affirmant omnia illa matrimonia, quæ *Leuitici 18.* prohibentur esse iure naturæ irrita, illa sola intentione, vt propugnent facilius matrimonium Henrici octauum cum Anna Bolena. Probari potest

Primò, quia Innocentius III. *litteras, de restit. spoliar.* 4. expressè ait in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis Papam dispensare non posse. Vbi Glossa, *verb. diuina lege,* explicat de gradibus interdictis *Leuitici 18.* ergo supponit gradus illos diuinæ legis obligare modò; at non vt illius legis sunt, cum iam cessauerit; nec etiam vt sunt legis humanæ, quia sic ineptè diceret, diuina lege; ergo obligant tanquam de iure naturali. Firmatur idem ex *cap. de infidelibus, de consanguinitate,* vbi idem Innocentius III. definit non esse soluenda matrimonia infidelium facta iuxta legem Moyse, quando isti ad fidem veniunt. Vnde videtur sequi esse soluenda tanquam irrita iure naturæ illa quæ facta essent contra eam legem.

Secundò, in eodem Leuitico arguuntur sceleris Gentiles, eo quod contraherent matrimonia in eis gradibus. Dicitur enim ibi post prohibitiones, Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes: non faciatis ex omnibus abominationibus istis; ergo prædicta prohibitio manifestè videtur esse iuris naturalis, aliàs non comprehenderit Gentiles, nec sceleris & abominationis arguerentur, quod in gradibus ibi prohibitis contraxerint.

Dico cum omnium doctrina, non omnes gradus *Leuitici 18.* prohibitos annullare matrimonium iure naturæ. Hoc est certum. Nam Tridentinum *sess. 24. de Sacramento matrimonij canone 3.* expressè definit, hanc etiam esse asserere non posse dispensare Ecclesiam in nonnullis consanguinitatis gradibus qui Leuitico exprimuntur. ergo euident est non in omnibus illis gradibus esse irritum matrimonium iure naturæ, quia nihil Ecclesia, vel eius caput Romanus Pontifex potest circa hoc ius. Præterea id constat ex *capit. gaudemus, de diuortijs.* Vbi dicitur validum esse matrimonium in secundo gradu lineæ transuersæ, & hæc matrimonia, quæ Gentiles in secundo gradu contraxerunt, iis postea cōuersis non esse dissoluenda; & tamen hic gradus erat vnus ex prohibitis in Leuitico,

Tertio in Leuitico interdicitur matrimonium nepotis cum amita, vel matertera, & non interdicitur matrimonium neptis cum patruo, vel auunculo, & tamen sunt in eodem secundo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ inæqualis; ergo signum est prohibitionem non esse iuris naturalis. Prohibetur quoque ibi coniugium cum vxore fratris defuncti, & non cum sorore vxoris defunctæ, & tamen est idem prorsus affinitatis gradus. At si omnia illa præcepta de gradibus essent iuris naturalis, astringerent in vniuersum

uersum ad vitanda matrimonia inter eundem gradum contracta.

Vltimò, supra *sect. 4.* ostendimus non dirimi matrimonium iure naturæ in secundo gradu lineæ rectæ; & in linea transuersali non dirimi in secundo, imò nec in primo, vt probauimus præcedenti sectione; cum tamen in Leuitico interdicitur secundus gradus in linea recta, vt auorum cum neptibus, & auiarum cum nepotibus; & ibidem etiam vetetur in linea transuersa primus gradus, vt fratrum cum sororibus, & quidam secundus gradus in eadem linea transuersa, vt inter nepotem, & amitam, vel materteram; ergo.

Ad primum argumentum oppositum, respondeo, eum dicitur Papam dispensare non posse in illis gradibus, intelligi debere regulariter, & sine graui causa; vel non esse expediens ita dispensare. Et constat sic ea verba intelligenda, quia statim additur ibi, Papam non consueuisse sic dispensare. Quod frustra adderetur, si absolute non posset in eis dispensare. Et dixit, in gradibus præsertim diuina lege prohibitis. Quia tametsi ea lex diuina cessauerit, at in reuerentiam diuinæ legis, quæ aliquando de illis fuit, maior eorum ratio habita est in aliquibus sacris Canonibus, vt rectè aduertit Nauarrus *lib. 4. conf. in 2. edit. tit. de spons. conf. 14. numer. 8.* Ad aliud caput de infidelibus, dico non decidere Papam matrimonia infidelium iuxta veteris legis statutum inita, esse valida, quasi limitans, dummodo iuxta illud statutum ineanantur, vt sic liceat formare argumentum à contrario sensu: sed rogatus est expressè, an matrimonia iuxta illius legis permisos gradus celebrata infidelitatis tempore, sint valida. Et respondeo directè quæstioni, valida esse: quia infidelitatis tempore valide potest matrimonium contrahi, dummodo non sit in gradu lege naturali irritante prohibito.

Ad secundum argumentum occurro, Gentiles illos solitos fuisse sine causa cohonestante contrahere illa matrimonia, indiscriminatum in quouis gradu illorum, etiam in primo lineæ transuersæ: vnde est vt grauius reprehendantur. Nisi velis dicere nomen abominationis, aut sceleris ibi referri ad alia crimina enormia eorum Gentilium, quæ ibi numerantur, vt Idolatriam, adulteriam, sodomias, bestialitates.

Circa secundam difficultatem, an prædicti gradus prohibiti *Leuitici 18. cap.* obligent saltè respectu Iudæorum infidelium. Nam ipsi putant non esse abrogatas eas leges diuinas promulgato Euangelio, cui nullo modo credunt. Dico cum nostro Suario *lib. 9. de legibus cap. 21. numer. 5.* illas leges diuinas Leuiticas non obligare, nec irritare, atque adeò matrimonia respectu talium Iudæorum infidelium in gradibus illa lege Leuitica prohibitis, nunc valere. Ratio est, quia illa lex etiam respectu talium Iudæorum infidelium abrogata est quoad obligationem, cum omnino iam cessauerit; ergo etiam quoad irritationem: consequentia patet, quia quamdiu habuit vim ad obligandum, vel prohibendum, habuit etiam vim ad irritandum, quia non est maior ratio de vno, quam de altero; est enim eadem ratio vtriusque effectus. Nec refert quod ipsi peccent Iudæi ex conscientia erronea; quia conscientia erronea circa ius non sufficit ad irritationem actus, licet ad peccatum sufficiat.

Obiicit, prædictos Iudæos infideles in contrahendis coniugiis suis legibus gubernari, quales sunt illæ *Leuitici 18. latæ.* Firmatur, quia Iudæi isti non obstat abrogatione possunt illas leges nunc acceptare. Respondeo leges Leuitici iam non posse dici leges Iudæorum infidelium. Tū quia iam non sunt leges; leges enim abrogatæ, leges non sunt. Tū etiam, quia non sunt latæ pro illis, sed pro Republica fidei Ecclesiastica

Iudæorum, quæ iam non extat. Vnde parum refert, quod ipsi Iudæi velint illis legibus gubernari, quia id faciunt ex conscientia erronea; putant enim legem illam vt diuinam adhuc vigerè. Ad confirmationem dico, si Iudæi nunc haberent propriam Rempublicam, & in ea supremam potestatem, vel supremum Principem in temporalibus, qui posset leges ferre, leges illæ in eo casu habere possent efficaciam tam ad obligandum, quam ad irritandum, non tamen vt diuinæ, sed vt humanæ; nam leges iudiciales possunt hoc modo acceptari. At nunc Hebræi nullum habent Principatum, nec Rempublicam propriam, & liberam; & ideo licet velint tales leges acceptare, non possunt, sicut nequeunt alias leges ciuiles sibi constituerre, sed legibus Principum, quibus subsunt, gubernandi sunt.

SECTIO VII.

Ad quatum consanguinitatis gradum sit irritum matrimonium, attento iure Ecclesiastico.

Primò constans, & certa res est apud omnes Doctores, iure Ecclesiastico fuisse olim inter Christianos matrimonium irritum, quod septimum consanguinitatis gradum non excederet. constat id ex *causa 35. quæstionis partim tertia, partim quinta,* per multis capitibus, nominatimque ex *quæstione 3. cap. 7. nullum;* in quo sic Iulius. Nullum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula copulari. Ex *cap. item 17. de consanguinitate,* in quo sic quoque Nicolaus Papa secundus. De consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post generationem septimam. Præterea ex *19. cap. nulli,* quod ex Concilio Lugdunensi depromptum est, cuius hæc verba sunt. Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum vxorem ducant. Denique idem liquet ex *eadem causa 35. quæst. 5. cap. 2. ad sedem Apostolicam,* vbi Alexander secundus refert & renouat decretum Gregorij magni de non contrahendo intra septimum consanguinitatis gradum matrimonio.

Secundò etiam est certum, modò post Concilium Lateranense sub Innocentio tertio, restrictos esse gradus consanguinitatis vsque ad quartum inclusiuè, Sic habetur *tit. de consanguinitate & affinitate cap. 8. non debet,* his verbis. Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum vrgens necessitas, vel euident vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Prohibitio igitur quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis gradum de cæteris non excedat; quoniam in vltioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Atque hoc Ecclesiæ decretum matrimonium intra quartum consanguinitatis gradum prohibens, hodie seruetur in vniuersali Ecclesia Dei.

Tertio certum est, prædicta Ecclesiæ decreta, matrimonium intra septimum, vel quartum consanguinitatis gradum prohibentia, non ita esse accipienda, quasi prohibeant solùm, reddantque dumtaxat illicitum matrimonium, sed etiam ita vt faciant simul irritum, ac nullum. Sic enim ab omnibus nunc intelliguntur, & olim semper intellecta sunt; sicque debere intelligi, satis superque confirmat vsus, qui

nunc obseruatur in Ecclesia, semperq; fuit olim obseruatus.

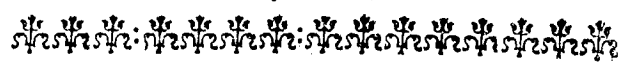
Quinto certum est, conuenientissimam fuisse prohibitionem & irrationem consanguinitatis, in gradibus ab Ecclesia interdictis. Tum ob reuerentiam quam cognati libimēt ipsi exhibere debent, ob originem ab eodem stipite, & sanguinis communionem. Cui reuerentiæ multum detrahit actus conjugalis. Tum quia decet matrimonia iniri eo pacto, vt deseruiat bono publico politico. Hoc autem perit consanguineos non iungi matrimonio, quia hi fœdere consanguinitatis satis deuincti sunt, sed extraneos, vt amicitia vincula protendantur. Tum etiam, quia cum cōsanguinei in eadē domo commorentur, & passim se inuifant, si non prohiberetur matrimonium inter illos, magnus pateret incestibus aditus, à quibus valde arceret non posse matrimonium inter eos consistere. Tum denique ob moderatum coniugij vsum, qui augetur naturali amore ex consanguinitate orto. Iure autem optimo prohibitionem hanc & irrationem restrinxit denuo Ecclesia ad quartum gradum; nec vult hoc impedimentum dirimens iam ad tot gradus extendi, atque olim, ob multas difficultates, quæ inde oriebantur, cum sæpe difficulte sciri possēt, quānam in quinto, sexto, & septimo gradu se contingerent, eo quod tam remotam cognationem homines non ita computent, ideoque facillē obscura manet. Vnde videmus vsque ad quartum gradum durare consanguinitatis amicitiam, & vltius repescente iam charitate, vix reperiri vnum qui se alterius consanguineum agnoscat.

Quintus, certum est consanguineos duos inæqualiter distantes à stipite, si alter distet vltra quartum gradum, alter verò intra illum, posse matrimonio coniungi. Habetur expressè *cap. finali, de consanguinitate*, his verbis. Vir qui à stipite quarto gradu, & mulier quæ ex alio latere distat quinto, licitè possunt matrimonio copulari. Et ratio est manifesta, quia, vt ostendi supra *sect. 1. num. 7.* tunc attenditur gradus consanguinitatis penes distantiam remotioris à stipite, ita vt quoto gradu remotior distat à stipite, eodem consanguinei illi distent inter se. Cum igitur remotior à stipite distet vsque ad quartum gradum, ambo erunt consanguinei inter se vltra quartum gradum, atque ideo nulla erit prohibitio matrimonij inter illos. Quod etiam intelligo, etiam si alter eorum distet à stipite in primo gradu, vt v. g. abnepos, vulgò *el quarto mero* distat à quarto auo consanguinitatis gradu quinto, poterit matrimonium inire cum filia illius quarti aui, quæ ab eo auo distat in primo gradu; quia nimirum vltra quartum gradum consanguinitatis sunt inter se coniuncti.

Tandem mihi videtur verius, restrictionem graduum consanguinitatis vsque ad quartum, ex *cap. non debet, de consanguinitate*, intelligendam esse, non solum in linea collateralium, seu transuersa, sed etiam in recta ascendentium & descendentium linea; ita vt nimirum intra quartum gradum linea recta, vel transuersa, sit matrimonium ipso iure nullum; quicumque verò consanguinei vltra quartum gradum possint matrimonio iungi. Quia, vt ostendi supra *sectione quarta*, in linea recta ascendentium & descendentium solus primus gradus, & non secundus interdicitur iure naturæ, & iure Ecclesiastico solum interdicitur secundus, tertius, & quartus; atque ideo prædicta Ecclesiastica prohibitio non excedit ad quartum gradum.

Hic solent nonnulli examinare, an consanguinei incurrant excommunicationem in eundo matrimonium. Quoniam verò eadem est pœna de affinibus.

dicam de ea re infra *disp. 3. sect. 7. & vltima.*

DISPUTATIO XXIX.

De impedimento dirimente cognationis spiritualis.

ACTENVS dictum est de consanguinitate, seu de cognatione carnali; iam de spirituali agendum est, proueniēte ex Sacramentis Baptismi, & Confirmationis, quibus filij spirituales regeneramur, & roboramur; ac videndum qua ratione cognatio spiritualis contrahatur, ac matrimonium impediatur, dirimendo illud.

SECTIO I.

Quid sit cognatio spiritualis; & quotuplex olim fuerit, & nunc sit.

Cognatio spiritualis communiter definiti, seu describi solet propinquitatis personarum, ex Ecclesiæ statuto ortum habens ex Baptismo & Confirmatione. quæ ex dicendis in sequentibus certiora sint & clariora. Quare

Sciendum primo, triplicem olim fuisse prædictam propinquitatem, seu cognationem spirituale, nempe paternitatem, compaternitatem, & fraternitatem. Paternitas intercessit iure antiquo inter baptizantem & baptizatum; inter confirmantem & confirmatum; & inter patrinos, seu suscipientes in Baptismo, vel Confirmatione, & inter baptizatum, vel confirmatum qui suscipiebatur. Quæ propinquitatis rectè dicitur paternitas; quia baptizatus, vel confirmatus, respectu baptizantis, vel confirmantis, & respectu patrini, vel susceptoris, habet rationem filij spiritualis; susceptor autem, vel confirmans, vel baptizans respectu suscepti, seu baptizati, seu confirmati habet rationem patris spiritualis. Compaternitas verò intercessit inter baptizantem, vel confirmantem, vel susceptorem in Baptismo, & Confirmatione, & inter parentes carnales, videlicet patrem, & matrem baptizati, vel confirmati, siue ab his parentibus suis esset genitus ex legitimo matrimonio, siue non; qui proinde carnales parentes etant compatres baptizantis, confirmantis, & patrini, seu susceptoris, qui baptizans, aut confirmans, aut susceptor, si vxorem cognitam habebat, in hanc ex se transfundeat eandem vtriusque illius spiritualis cognationis speciem, eo quod vxor cum marito vna caro est. Quare sicut eius maritus erat spiritualis pater respectu baptizati, vel confirmati, ita & erat ipsa respectu eiusdem spiritualis mater. Denique confraternitas intercessit inter baptizatum, vel confirmatum ex vna parte, & inter filios carnales baptizantis, vel confirmantis, & patrini, ex altera; quorum filiorum ille baptizatus, aut confirmatus erat spiritualis frater, & illi vicissim fratres eius spirituales. Hæc omnia consensu omnium tam Theologorum, quàm Canonistarum certissima sunt, & euidenter constat ex quamplurimis Canonici iuris decretis, partim *causa 30. quest. 1. & 3.* partim *Decretalium Gregorij III. de cognat. spir.* partim *VI. Decret. Bonifacij Octauij lib. 4. eodem titulo.*

Sciendum secundo, iure nouo Tridentini *sess. 24. de*

de reformatione matrimonij prædictam cognationem spirituales restrictam esse, his verbis. Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonium, in quibus, vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo prouidere, & à cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, vt vnus tantum, siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus & vna, baptizatum de Baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatiq; patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur, ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem, non egrediatur, omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. Hactenus Tridentinum. Ex quo manifestum est, sublaram penitus esse tertiam prædictam cognationis spiritualis speciem, nempe confraternitatem, quam omnino Tridentinum extinguit. Constat etiam ex eodem, paternitatem & compaternitatem ex parte solum esse sublaram. Nam hæc & illa à marito in vxorem non transfunditur. Vnde paternitas intercedit inter solum baptizantem, & baptizatum; inter confirmantem, & confirmatum; inter patrimum, vel suscipientem in hoc vel illo sacramento, & eum qui susceptus est. Compaternitas autem inter baptizantem, ac patrem, & matrem baptizati; inter confirmantem, & patrem, ac matrem confirmati: & inter patrinos, & patrem ac matrem eius quem in Baptismo, vel Confirmatione susceperunt.

Sciendum tertio, quoniam Concilium Tridentinum citatum diserte definiuit spirituales cognationem non contrahi ab aliis personis, quàm ab ibidem à se numeratis, in quarum numero non est vxor, vel patrini, in Sacramento suscipientis, vel ministri sacramentum conferentis; hinc Pium V. in quodam motu proprio, quem edidit anno 1566. cuius initium est, *Cum illius vicem*, declarasse, vxorem hanc nullam contrahere huiusmodi cognationem. Imò declarasse insuper Concilij mentem fuisse, ita restringere eam quæ præfuerat antea cognationem spirituales, vt non solum non contraheretur in posterum ea, cuius mentionem in illo suo decreto non fecisset, sed etiam quæ antea contracta fuerat, vt decreti illius suum robur amitteret, & esse desineret. Quare cum nullam prædictæ vxoris, nullam quoque præfata confraternitatis mentionem fecerit, quæ ante decretum illud editum contracta fuerat ab illa vxore spiritualis cognatio, ratione viri sui similem cognationem contrahentis, quæ item confraternitatis ab iis, à quibus olim contrahebatur, vi prædicti decreti desit, atque adeo potuerunt, ab eo tempore quo editum est, illi inter quos existerat illa cognatio matrimonium dirimens, perinde hoc validè & licitè inter sese contrahere, atque si nunquam vlla inter eos extitisset spiritualis cognatio.

Sciendum quarto, cum in eodem decreto idem Tridentinum permittat, vt vir vnus & vna mulier baptizatum simul de Baptismo suscipiant; hinc rectè concludere Sanchez *lib. 7. disp. 54. n. 12.* posse vtrumque hunc suscipientem legitimo inter se copulari matrimonio, si nullum aliunde quàm ex ista susceptione impedimentum est, quia omnes fatentur iure antiquo id impedimentum non oriri inter eos: ergo multo magis nunc nullum erit; quia Concilij mens est restringere eam cognationem quæ fuit anti-

quitus, tantum abest vt velit nouam inducere. Quare dum Tridentinum in illo *cap. 2.* sic ait. Vt vnus tantum, siue vir siue mulier baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos & baptizatum ipsum spiritualis cognatio contrahatur; non est sensus illius particularæ, inter quos, vt inter illos patrinos inter se hæc cognatio oriatur; sed inter illos, & alias personas ibi numeratas, nimirum baptizatum, & ipsius parentes. Quod etiam rectè notauit Suarez. *3. p. q. 67. art. 8. columna 3.*

Sciendum quinto, ex aliis sacramentis, præter Baptismum, & Confirmationem, nullam oriri cognationem spirituales, quæ matrimonium aut dirimat, aut impediatur. Sic expressè definitur *cap. finali, in fine, de cognatione spirituali in 6.* cuius rei rationem assignat D. Thom. *3. p. in additionibus q. 56. a. 2.* Quia licet reliqua sacramenta conferant esse spirituales gratiæ, at non id efficiunt per modum spiritualis regenerationis, sed per modum alimentacionis, vt Eucharistiæ, aut sanationis, seu reconciliacionis, vt pœnitentiæ. At spiritualis cognatio ex sola generatione contrahitur ad similitudinem cognationis naturalis. Hæc autem duplex est, vna quasi natiuitas in vtero, in qua adhuc id quod natum est, est adeò debile, vt non possit extra exponi sine periculo; & huic natiuitati assimilatur regeneratio, per Baptismum, in quo regeneratur aliquis quasi fouendus intra vterum Ecclesiæ. Secunda est, quasi natiuitas ex vtero, quando iam quod natum est, in vtero tantum roboratum est, quod potest sine periculo exponi exterioribus, quæ nata sunt corrumpere; & huic assimilatur confirmatio, per quam homo coroboratur, & quasi proles, quasi extra spirituales vterum exponitur foris. Ac proinde ex his duobus Sacramentis tantum oritur spiritualis cognatio matrimonium dirimens, ex Baptismo per modum generationis, seu conceptionis in vtero Ecclesiæ, & ex Confirmatione per modum natiuitatis, quasi ex vtero Ecclesiæ, vt foris exponatur.

Sciendum denique cognationem hanc spirituales ex Baptismo, & Confirmatione ortam ex solo iure Ecclesiastico esse institutam; & hoc impedimentum cognationis spiritualis esse perpetuum. Primum constat, quia non est ex iure naturali; nam hæc sacramenta nullum in iure naturali fundamentum habent, sed sola Christi institutione cœperunt; ergo cognatio ex ipsis confurgens nequit esse de iure naturali. Nec etiam est de iure diuino positiuo, quia nullus in sacris litteris inuenitur locus, vbi de illa mentio fiat. Igitur prouenit illa ex solo iure Ecclesiastico, statuta in canonibus & decretis supra traditis *num. 2. & 3.* Secundum etiam liquet, quia iura absolute hoc impedimentum statuunt, nec inuenitur textus illud limitans; non ergo extinguitur impedimentum prædictæ cognationis spiritualis morte personæ, qua mediante contracta est.

SECTIO II.

An non baptizatus, & fidelis non confirmatus contrahat cognationem spirituales.

Tria sunt discutienda. Primum, an non baptizatus, vel baptizans, vel suscipiens in Baptismo, vel Confirmatione fidelis filium, contrahat cognationem spirituales cum persona baptizata, vel suscepta, ac eius parentibus. Secundum, an infidelis, seu non baptizatus

baptizatus sit capax cognationis passivæ, ita ut si fidelis baptizet, vel teneat in Baptismo filium infidelis; contrahat fidelis ex parte sua cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamvis parentes infideles eam non contrahant, sed terminent tantum illam cognationem actiuam à fidei contractam. *Tertium est*, an baptizatus non confirmatus suscipiens in confirmatione puerum, contrahat cum illo, eiusque parentibus cognationem spiritualem.

2 Circa primum. Ratio dubitandi est, quia infidelis non baptizatus validè baptizat, & puer baptizatus ab illo, recipit verè ab illo esse spirituale; ergo manet verè filius spiritualis baptizantis; ergo vera cognatio spiritualis ab utroque contrahitur. Firmatur, nam per Catechismum vera cognatio spiritualis contrahitur, *cap. 2. de cognat. spir. in 6.* ergo nondum baptizatus est capax cognationis spiritualis.

3 Dico cum communiori sententia Doctorum, esse necessariam conditionem ex parte baptizantis ad contrahendam cognationem spiritualem, ut sit ipse baptizatus. Ratio est, tum quia spiritualis cognatio cum sit ex Ecclesiæ institutione, ad eos extendere se non potest, quos statutis suis non potest obligare; cuiusmodi sunt non baptizati; cum non nisi per realem Baptismi susceptionem ab iis, hanc in eos illa potestatem acquirat. Tum etiam, quia sicut carnalis cognationis non est capax, qui non est ab alio tanquam à parente carnaliter genitus, & natus, ita nec capax est spiritualis cognationis, qui non est à Christo regeneratus spiritualiter, & renatus, ab eo autem per Baptismum resuscipit regeneratur spiritualiter, & renascimur, utpote qui spiritualis huius regeneratio- nis Sacramentum est. Hinc

Colligo primo, infidelem, siue baptizet, siue susceptor sit in Baptismo, aut Confirmatione, nullo modo hanc cognationem contrahere, quia, ut dixi, illi incapax est.

Colligo secundo, hæreticum baptizantem, vel personam in Baptismo, aut Confirmatione susipientem contrahere hanc cognationem; quia caractere Baptismi insignitus est, atque ideo capax est cognationis spiritualis, & legibus Ecclesiæ subiicitur.

Colligo tertio, Catechumenum esse incapacem prædictæ cognationis, sicut nec Sacramentorum esse capacem; quia non procedit ab eodem stipite, nempe Christo, per spirituale regenerationem, median- te visibili Sacramento Baptismi.

Colligo quarto, si Christianus vnâ cum infideli suscipiat puerum, vel alter suscipiat altero baptizan- te, non contrahit cognationem cum infideli, utpote qui illius expers est: benè tamen cum Christiano; quia vitale non vitatur per inutile, quando commodè se- parari possunt. *reg. vile, de regulis iuris in 6.*

Colligo quinto, infidelem baptizantem, vel susipientem, non contracturum cognationem ex eo actu tempore infidelitatis, quamvis postea baptizetur di- cas infidelis. Ratio est, quia quod à principio nul- lum fuit, conualescere nequit. Quare ille infidelis post- ea baptizatus poterit matrimonia contrahere cum per- sona à se baptizata, vel suscepta, & cum eius matre; quia cum neutra contraxit cognationem spiritualem tanquam illius incapax.

Colligo ultimo esse capacem spiritualis cognatio- nis adultum qui Baptismum resuscipit, tamen si ob indispositionem suam sanctificantis gratiæ spirita- lem vitam non acceperit; quia vtrum eam acceperit, nec ne, certò Ecclesiæ constare non potest, constat autem certò quod Baptismum resusciperit, sitque proinde regeneratus à Christo spiritualiter.

Ad rationem dubitandi, concepto antecedente ne-

gatur consequentia, quia, ut dictum est, ad hoc ut confurgat spiritualis cognatio, necesse est personam baptizantem esse capacem illius contrahendæ, qualis non est infidelis. Nec in eo casu baptizatus est verè filius spiritualis baptizantis; quia, ut recipiens Baptismum & gratiam sit filius spiritualis, non satis est ut recipiat illud esse ab alio, sed exigitur ut recipiat esse à principio viuenti simili in natura. At baptizatus recipit esse spirituale ab infideli, non tanquam à prin- cipio simili sibi in natura regenerationis per Baptismum, etiam si ille Catechumenus sit, habeatque fidem, & sit in gratia constitutus. Ad confirmationem diuersa est ratio; nam illa cognatio est valde imper- fecta, & secundum quid, & dispositio quædam ad perfectam cognationem spiritualem, quæ ex Baptismo confurgit; vnde nihil mirum, si ex Catechismo, qui ad Baptismum dispositio est, Ecclesia sic statuen- te contrahatur. At cognationis perfectæ spiritualis in- capax est quicumque non baptizatus. Addo prædi- ctam cognationem spiritualem Catechismi fuisse iam penitus sublatam, ut notavi *disput. 23. ad finem sectio- nis tertie.*

Circa secundum, nonnulli affirmant, quia quam- uis infidelis incapax sit cognationis spiritualis, at fi- delis capax est illius, & legi Ecclesiasticæ illa statuen- ti subiectus est. Firmatur, quia vt aliqua persona sit impedita ne contrahat, satis est dari impedimentum in illa, quamvis in alia ex parte sua non sit: sic enim homo solutus nullo impedimento laborat ad matri- monium, nihilominus non potest Monialem ducere propter impedimentum ipsius Monialis. Igitur idem dicendum de cognatione spirituali eam contrahere fidelem, tamen si infidelis incapax illius sit.

Communiter tamen omnes Doctores conueniunt infidelem esse incapacem illius cognationis spiritualis passivæ, atque ideo nec fidelem baptizantem, aut susipientem filium infidelium, contrahere cogna- tionem cum parentibus infidelibus. Ratio est, quia cognatio spiritualis est quædam relatio, & habitudo, seu respectus inter duo, non secus ac est matrimo- nium cognatio carnalis, & legalis, cognatio enim re- ciproca esse debet; neque enim fieri potest ut ego il- li cognatus sim, non verò ille mihi. Vnde cognatio spiritualis non potest consistere nisi inter duo extre- ma habilia. Cumque infidelis inhabilis sit & incapax cuiuscumque cognationis spiritualis, nequibit fide- lis cum infideli eam contrahere. Firmo, nam compa- ternitas spiritualis non minus est relatiua quam spiri- talis paternitas; sed non potest quis contrahere spiri- talem paternitatem respectu alterius, nisi hic alter re- spectu illius spiritalem contrahat filiationem; ergo nec poterit quis contrahere spiritualis compaternitatis re- lationem respectu compatri alicuius, nisi hic vicissim respectu illius similem compaternitatis contrahat re- lationem; at non baptizatus incapax est contrahen- dæ huiusmodi compaternitatis, sicut & cuiusvis alterius cognationis spiritualis. Igitur si quis baptizatus baptizet filium hominis non baptizati, tamen si con- trahat cognationem patris spiritualis respectu bapti- zati, non tamen contrahet spiritualem compatri co- gnationem respectu carnalis patris eiusdem baptizati. Hinc

Colligo primo, illam cognationem spiritualem co- paternitatis non conualescere, nec oriri cum parenti- bus illis infidelibus, licet postea illi baptizentur. Quia quod à principio irritum fuit, conualescere ne- quit. *reg. non firmatur, de regulis iuris in 6. & reg. quod ab initio ff. de regulis iuris.*

Colligo secundo, inter fidelem sic baptizantem, vel susipientem, & parentes illos infideles, etiam si post-

ea baptizentur, posse consistere matrimonium. Quia nulla inter illos spiritualis cognatio est suborta. Non verò poterit iste fidelis matrimonium inire cum per- sona à se baptizata, vel suscepta. Quia cum illa verè contraxit cognationem spiritualem. In quo differt ab illo alio casu in quo baptizans, vel suscipiens est in- fidelis, iste enim nequit contrahere ullam cognatio- nem spiritualem, cum sit illius incapax, quia est in- fidelis; at in hoc casu baptizans, vel suscipiens est fidelis.

Ad argumentum oppositum iam ostensum est non sufficere fidelè esse capacè cognationi contrahendæ nisi aliud extremum, cum quo est contrahenda, sit etiam ca- pax. Ad confirmationem concessio antecedente ne- gatur consequentia ob manifestam disparitatem; nam cognatio cum sit relatio, inueniri nequit nisi inter duo extrema habilia; impedimentum autem potest esse in vna sola persona; idque est sufficiens vt nequeat inter ipsos matrimonium consistere, quia matrimo- nium ex sua natura, cum sit contractus mutuus, po- stulat vtrumque coniugem verè habilem.

7 Circa tertium, certum est baptizatum non confir- matum si suscipiat puerum in Baptismo contrahere cum illo, eiusque parentibus cognationem spiritua- lem: quia nullibi in iure ea susceptio interdicitur non confirmato. Difficultas est, si in confirmatione sus- cipiat.

Probabilis est pars affirmans. Primo, quia Epi- scopus confirmans puerum contrahit cognationem spiritualem, tamen si supponatur ipse non esse confir- matus. Ergo similiter si in confirmatione illum te- neat, alio Episcopo confirmante: nulla enim ratio assignabilis est propter quam in patrino suscipiente prærequirit Ecclesia confirmationem, & non prære- quirat in ministro eam conferente. Secundo, tamen si Religiosis interdictum sit suscipere in Baptismo *cap. placuit 16. quest. 1. & cap. non licet, de consecratione dist. 4.* At si suscipiant, fiunt veri compatries; ergo,

8 At verius est, quod communiter amplectuntur Doctores, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 7. dis- put. 60. num. 20.* susceptores in Confirmatione debere esse confirmatos, vt contrahant cognationem spiri- tualem. Id constat ex *cap. in Baptismate, 102. de conse- cratione dist. 4.* his verbis. In Baptismate, vel in Chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus. Vbi, ver- bum potest, præposita negatione, tollit potentiam, & reddit actum nullum. Quare dum dicitur, id non posse facere, clarè significatur id inualidè attentare. Præsertim cum eodem modo dicatur non confirma- tum non posse esse susceptorem in Confirmatione, sic- ut non baptizatum non posse suscipere in Baptismo; clarum autem est tunc inualidè hoc facere. Et ratio huius decisionis fuit, quia sicut ideo confirmandus suscipitur ab alio, & tenetur, vt significetur eius infir- mitas fide per Baptismum suscepta ad eam conseruandam, & defendendam, & indigentia proinde vt ab alio ro- bustiore sustentetur; ita conueniens fuit vt ipsum su- stentans esset ipse in fide conseruanda, & defenden- da robustus, ac proinde suscepisset Sacramentum Confirmationis, cuius hoc conferre robur proprium est. Quam rationem affigit D. Th. 3. p. quest. 72. a. 10. in corpore, & ad primum.

9 Ad primum argumentum oppositum, concessio antecedente, negatur consequentia: nam ideo Epi- scopus confirmans contrahit cognationem spiritualem, quia minister est sacramenti Confirmationis, ex quo va- lidè ministrato contrahitur hæc cognatio; vt autè validè ministratur, non est absolutè necessaria in ministrante Confirmatio, At non est verus susceptor si confirma-

tus non sit, quasi sicut in naturalibus vt quispiam generare valeat, exigitur ultra vitam, debitum eius- dem vitæ robur; ita ad susceptionem in Confirma- tione, quæ habet rationem regenerationis, inquan- tum robur ad conseruandam vitam spiritualem Ba- ptismi confert, oportuit vt patrinus suscipiens robur vitæ per Confirmationem obtineret, quandoquidem repræsentat tenens puerum, eius imbecillitatem in fi- de ac indigentiam vt ab alio fortiori sustentetur.

Ad secundum, quamuis Religiosi peccent, si in Ba- ptismo, aut Confirmatione susceptores sint, verum quia nullum est verbum in iure irritans factum, veri susceptores erunt, ac consequenter spiritualem con- trahent cognationem.

SECTIO III.

Vtrum ex Baptismo irritato, vel non solem- ni priuatim facto, oriatur cognatio spi- ritualis, tam in baptizante, quam in patrinio suscipiente.

Circa primum, meritò Doctores vt certum sup- ponunt necessariam esse ex parte tam Baptismi, quam confirmationis conditionem ad hanc cogna- tionem spiritualem contrahendam, vtriusque sacra- menti validitatem. Quare si quis ex aliquo, vel ma- teriæ, vel formæ, vel debite intentionis defectu non baptizetur, aut confirmetur validè, nulla huiusce- modi cognatio contrahitur. Probat. Tum quia iura Canonica quæ cognationem hanc Baptismo & Con- firmationi adiungunt, de Baptismo & Confirma- tione simpliciter, & absolute loquuntur, ac proinde de Baptismo, qui re ipsa Baptismus est, de Confirma- tione item quæ re ipsa Confirmatio est: si autem in- ualidè suscipitur, & hæc re ipsa inualida est ac nulla, & ille similiter nullus est. Tum etiam, quia contra- hitur hæc spiritualis cognatio in vtriusque sacramenti administratione, & susceptione, quia fit per vtrum- que spirituales regenerationis similis naturali generatio- ni; at nisi vtrumque validum est, nulla per vtrum- que spirituales regeneratio fit, nec fieri potest. Tum denique, quia quando principale nullum est, acces- sorium etiam irritatur: prædicta autem cognatio spi- ritualis sunt omnino accessoria ipsi Sacramento, at- que ita eius valorem supponunt. Vnde manifestè colligo, quod si quis semel validè baptizatus, aut confirmatus, baptizetur iterum, aut confirmetur, nullam per hanc interatam Confirmationis, aut Ba- ptismi susceptionem, spiritualem contrahi cogna- tionem, quia illa susceptio inualida est.

Circa secundum, ferè omnes Doctores conueniunt, baptizantem etiam priuatim, & in extrema necessi- tate contrahere dictam cognationem subsequens ma- trimonium dirimentem cum baptizato, eiusque pa- rentibus. Probat, quia vbi est spiritualis generatio, est spiritualis etiam cognatio; ergo cum in priuato, & minus solemnè Baptismo sit spiritualis generatio, erit etiam spiritualis cognatio. Quod enim postea ad- ditur in Ecclesia, Sacramentum non est, sed sacra- mentale; impedimentum verò non oritur ex Sacra- mentalibus, sed ex Sacramentis. Firmo, impedimen- tum hoc ex iure Ecclesiastico inductum est. At iura non distinguunt de Baptismo solemnè, aut non so- lemni; ergo neque nos debemus distinguere. Imò iura, quibus dicta cognatio inducitur, absolute lo- quuntur

quantur de baptizante, nullum excipiendo: quamuis in cap. finali, de cognatione spir. tuali, in narratione facti fiat mentio de baptizante, qui fuit sacerdos. Verum est, & ipse fateor, in c. ad limina 30. 7. 1. excipi parentes in necessitate proprium filium baptizantes, sed non quantum ad matrimonium subsequens non dirimendum; patet enim qui proprium filium ex concubina baptizat in necessitate, nequit cum illa valide contrahere, quoniam obstat cognatio spiritualis, quam ex eo Baptismo in necessitate collato diximus oriri ad dirimendum subsequens matrimonium. Excipiuntur igitur tantum ne ob actum misericordiae praeceptum priuentur iure petendi, & sic prauidetur debiti petitionis. Quae ratio non aequè procedit in matrimonio contrahendo. Nam priuari coniugem iure debiti exigendi, est in poenam delicti baptizando filium: iniuriam verò est poenam incurri propter obseruantiam praecepti. At contrahi cognationem, quae subsequens matrimonium dirimat, non habet rationem poenae & grauius, sed pertinet ad quoddam amicitiae genus, & coniunctionis, quam statuit Ecclesia inter has personas, ob quam vetuit matrimonium inter illas. Quando enim impedimentum aliquod non statuitur ab Ecclesia in delicti poenam, sed ob alias rationes, incurritur propter actum praecepti. Sic enim iudex obligatus ad suspendendum luronem, vel homicidam, efficitur irregularis illum suspendendo: & Parochus qui tenetur Baptismum solemniter ministrare, verè contrahit hanc cognationem, vt omnes fatentur. Hinc

Colligo primò, ex Baptismo iterato sub conditione, eo quòd de prioris Baptismi veritate dubitabatur postquam constiterit fuisse validum; non oriri cognationem spirituales. Dum verò id non constat, praesumet Ecclesia cognationem.

Colligo secundò oriri cognationem spirituales, dum quis nondum integrè natus baptizatur, quando Baptismus est validus, nec oriri postea ex Baptismo sub conditione iterato in Ecclesia propter dubium valoris Baptismi prioris. Quod intelligo, si in ea parte conferatur Baptismus, vbi est ita certum, cum esse validum, vt non sit sub conditione iterandus. Nam si dubium sit, an in ea parte sit validus, eadem dubitatio erit de cognatione spirituali. Quare si sint duae opiniones probabiles, quarum altera neget prioris Baptismi valorem, altera verò affirmet, poterit quisque securè quamlibet sequi opinionem. Vnde si teneat Baptismus non fuisse validum, dicet consequenter ex eo non oriri cognationem, sed ex iteratione. Si verò defendat priorem fuisse validum, consequenter sentiet ex eo oriri cognationem, & non ex iteratione.

Circa patrinum susceptorem tenentem puerum in Baptismo non solemniter ministrato,

Prima opinio, quae est Nauarri c. 22. n. 40. Coninch disp. 32. dub. 2. n. 39. Basilij Poncelib. 7. c. 40. n. 5. & aliorum, affirmat contrahere cognationem.

Primo, quia qui absque solemnitate baptizat cognationem contrahit, vt dixi; ergo & qui suscipit: quae enim diuersitatis ratio assignari potest, cum iura eodem pacto, & tenore loquantur de baptizante, & de susceptore.

Secundò, quia tunc patrinus verè tenet, ac suscipit, & non minus est fideiusor, & sponsor pro puero in Baptismo minus solemniter, quam in solemniter; ergo eodem modo est spiritualis pater baptizati, & ex consequenti tenebitur etiam spirituali cognatione.

Tertio, iura generatim dicunt, eum qui munus susceptoris obit, talem contrahere cognationem, nec ullibi requirunt vt hoc fiat in Baptismo solemniter; ne-

que enim distinguunt inter Baptismum priuatum, & solemnem.

Secunda opinio, quae negat patrinum in Baptismo priuato contrahere cognationem, est Sanchez disp. 62. n. 14. & 15. Suarez 3. q. 67. art. 8. dubio ultimo, Gaspar Hurtado disp. 18. difficult. 6. Probant, quia tentio & susceptio baptizati in Baptismo instituta est ab Ecclesia, vt ceremonia in solemniter Baptismo, vt ad eius solemnitatem iuret; ergo quando Baptismus non est solemnis, susceptio, vel tentio, quae tunc non est necessaria, si fit, non est caeremonialis, nec fit eo modo, quo caeremonialis est; quia non fit vt est instituta ab Ecclesia, in Baptismo videlicet solemniter ob eius solemnitatem; ergo ex eo actu non oritur cognatio; quia haec tantum oritur ex eo, vt caeremoniali, & vt instituta ab Ecclesia; nam sic loquuntur iura inducentia cognationem ex illo.

Addit Suarez, quamuis in Baptismo priuato caeremonia susceptoris necessaria non sit; at si verè & propriè adhibeatur, & tenens velit munus susceptoris obire, esse probabile eum contrahere; quia ille est tunc verè susceptor, de quo iura loquuntur. Nam quòd aliae solemnitates non adhibeantur, non impedit, quo minus haec possit impleri. Contrarium sentit Sanchez, etiam tunc minimè contrahere: quia spiritualis cognatio non contrahitur, nisi petita ab Ecclesia seruentur; at munus susceptoris non obitur propriè, nisi quando Baptismus est solemnis; susceptio enim est caeremonia ab Ecclesia instituta ad Baptismum solemnem, ac proinde, solemnitate deficiente, deficit quoque vera ratio susceptoris; ergo & cognationis.

Dico primò, certum esse, si is qui baptizatum tenet, tantum quasi materialiter illum teneat, & non intendat, illum veluti spiritualiter suscipere, exercendo circa illum Ecclesiasticum munus instruendi, & sub cura sua illum suscipiendi, non contrahere spirituales cognationem. Patet, quia ille nequit propriè vocari susceptor; materialis enim illa tentio baptizandi non sufficit, vt aliquis fiat verè susceptor, aliter enim cum baptizans communiter infantem etiam teneat, ipse esset ipsius susceptor, quod falsum est. Et ratio est, quia sicut Baptismus est necessariò ablutio caeremonialis, ita susceptio necessariò est tentio caeremonialis. Quare sicut ad illum necessariò requiritur intentio exercendi caeremoniam à Christo institutam; ita ad hanc necessariò requiritur intentio exercendi caeremoniam ab Ecclesia institutam, seu faciendi id quod Ecclesia instituit, vt nimirum susceptor intendat baptizandum spiritualiter suscipere animo illum instruendi de rebus fidei; ergo nequit ille contrahere cognationem spirituales.

Dico secundò, in Baptismo priuato regulariter ita contingere, vt is qui baptizatum tenet, tantum, vt ita dicam, materialiter illum teneat; quod nec sufficit ad munus susceptoris, nec satis est ad cognationem spirituales contrahendam. Probatur, quia Baptismus priuatus solum ministratur ob extremam necessitatem, & evidens periculum baptizandi, vt vita decedat absque sacramento Baptismi; vnde tunc non est necessarium designare patrinum susceptorem, & non peccari, si omittatur, quia nullum de hac re extat speciale praeceptum positiuum, solum enim in Baptismo solemniter, necessarium est adhibere susceptorem ex praecepto Ecclesiae, eo modo quo necessarium est seruare alias graues Ecclesiae caeremonias; atque adeò sicut tunc in Baptismo priuato non est necessarium seruare alias caeremonias pro solemniter Baptismo ab Ecclesia instituta, ita neque erit necessarium designare patrinum susceptorem. Vnde si quis in Baptismo

mo priuato teneat baptizandum, est valde accidentarium, & quasi materiale, & non fit propter caeremoniam Baptismi. Quod à posteriori demonstratur, quia si is qui baptizatur, sit adultus, nunquam in Baptismo priuato adhibetur qui illum teneat, vel suscipiat; si verò sit infans, interdum baptizari solet in lecto, interdum in vlnis matris, vel alterius personae, non propter caeremoniam, sed propter commoditatem, vel oportunitatem. Quare certum est id satis non esse ad spirituales cognationem, quae secundum iurium intentionem non est, nisi vbi est susceptor eo modo, quo speciali caeremonia Ecclesiastica est introductus.

Dico tertio, veriorè mihi videri sententià Sanchez, etiam si adhibeatur verus patrinus susceptor in matrimonio priuato, adhuc non contrahere cognationem spirituales. Moueor eius ratione, quia suscipiens ac tenens in Baptismo priuato, non est propriè patrinus prout est ab Ecclesia institutus: nam, vt constat ex variis iuribus ex cap. veniens, & cap. si vir, de cognatione spirituali, & cap. finali, de cognatione spirituali in 6. Et ex Tridentino sess. 24. de matrimonio c. 2. veri susceptores ab Ecclesia instituti sunt & dicuntur qui suscipiunt, accipiunt, tenent, tangunt, leuant de sacro fonte, quod non contingit nisi in Baptismo solemniter; ergo susceptores solum sunt instituti ab Ecclesia ad solemne Baptismum; cūque praedicta cognatio oriatur ex susceptoris prout institutis ab Ecclesia ad solemnitatem Baptismi, sequitur eam non consurgere deficiente solemnitate in Baptismo priuato.

Ad argumenta primae sententiae.

Ad primum, concessio antecedente, negatur consequentia: quia baptizans in Baptismo priuato verum & validum confert sacramentum; at qui in illo tenet, vel suscipit, non tenet propriè, nec suscipit, eo modo, quo ab Ecclesia statutum est.

Ex quo patet ad secundum, tenentes infantem in Baptismo priuato non esse propriè patrinus iuxta Ecclesiae institutionem, sed illos solos, qui in Baptismo solèni illud munus fideiusoris obeunt, & sponsoris.

Ad tertium, falsum est iura generatim dicere de omnibus qui munus susceptoris obeunt, non distinguendo inter Baptismum priuatum & solemnem; cum constet ex textibus allegatis loqui de susceptoris tenentibus, tangentibus, suscipientibus, & leuantibus de sacro fonte, qui tales non sunt nisi in Baptismo solemniter; atque adeò isti soli dicuntur cognationem contrahere spirituales.

SECTIO IV.

Qui actus requirantur in patrinis vt cognationem spirituales contrahant in Baptismo & Confirmatione.

Primo certum est vt patrinus contrahant hanc spirituales cognationem, desiderari, vt baptizatum, aut confirmatum teneant, dum baptizatur, vel confirmatur, id est, dum aqua infunditur puero in Baptismo, vel in Confirmatione, dum ab Episcopo Chrismate vngitur; in quibus substantia horum sacramentorum consistit. Vel statim ac puer in sacro fonte baptizatur, ipsum de sacro fonte leuent. Ratio est, quia iura, quibus dicta cognatio inducitur, vt constat ex textibus allegatis praecedenti sectione, vtuntur dictis, aut aequivalentibus verbis, nempè suscipit, accipit, tenet, leuat. Vtuntur quoque verbo tangit, quod intelligitur de

Perez de Matrimonio.

tactu suscipiendi, aut tenendi, aut alio aequivalente, praecipue de tactu, quo adultus tactus, quamuis non subleuatus, dicitur teneri. Vnde non satis est catechumenum tenere super fontem ante Baptismum, quia haec cognatio non contrahitur nisi ex ipso Baptismi sacramento, quod nondum est. Nec quicumque leuantes de sacro fonte cognationem hanc contrahunt, sed qui primum suscipiunt puerum de baptizantis manibus, vbi primum baptizatus est. Vnde accipientes de manibus susceptoris non contrahunt; quia hi non dicuntur leuare de sacro fonte, sed ex manibus leuantis suscipere. Nec etiam satis est quicumque tactus momentaneus digito, vel manu, sed exigitur patrinus sic infantem tangere, vt verè teneant, vel leuent ex sacro fonte: hoc enim solum est verè esse susceptorem. Vnde non sufficit assistentia patrinus, quasi in suam curam suscipientis. est enim contractus caeremonia necessaria ad contrahendam hanc cognationem, quae inducta est ab Ecclesia ad significandam infantiam, & imbecillitatem spirituales. Non tamen desideratur, vt patrinus immediatè puerum tangant, sed satis est quamuis vestibus sit contactus, quia illud est verè tangere, ac tenere.

Secundo verius videtur quod communiter docent Doctores, praeter actum tenendi, vel suscipiendi, vel aequivalentem, non requiri responsum pro puero, dum sit catechismus ad contrahendam dictam cognationem. Ita Sanchez disp. 56. n. 10. & alij multi, quos ipse refert. Ratio est, quia in iuribus, quibus inducitur dicta cognatio ex Baptismo & Confirmatione, nulla requiritur responsio. Imò in ipso Baptismo, & Confirmatione nulla est interrogatio, neque responsio, sed tantum in catechismo, qui regulariter comitatur Baptismum, in quo patrinus ex vi sui officij profiteretur fidem pro paruulo, non autem in Baptismo. Non verò est necessarium quòd in catechismo sit idem patrinus, etiam si quando catechismus comitatur Baptismum, idem sit in utroque. Ex catechismo tamen secluso Baptismo non oritur cognatio matrimonium dirimens; imò nec datur modò matrimonium impediens, vt supra notatum est disp. 23. sect. 3. in fine.

Tertio videretur certum, praeter actum externum, tenendi, aut suscipiendi, etiam requiri intentionem liberam eum actum efficiendi. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia non contrahitur dicta cognatio, nisi ob actum exteriorem humanum, qui absque dicta intentione non est talis, imò requiritur intentio efficiendi eum actum, vt patrinus, seu exercendi actum illum suscipiendi ab Ecclesia institutum: sicut enim baptizans absque animo vero efficiendi quod per illum intendit Ecclesia, nec verè baptizat, nec cognationem spirituales contrahit, ita qui infantem suscipit materialiter tantum, & non animo obeundi munus susceptoris ab Ecclesia statutum non fit verus susceptor, atque ideo nec huius cognationis particeps. Nullo tamen modo est necessarium vt patrinus suscipiens immediatè intendat suscipere dictam cognationem spirituales, nam haec ab Ecclesia illi muneri inseparabiliter annexa est, vt nemo illud obire possit quin illam suscipiat, si modò eius capax sit, quod addo propter in fidelem baptizantem, vel suscipientem. Et patet, quia volens principale, consequenter vult accessorium, quod ex eo sequitur, l. si is qui. ff. commodari; at dicta cognatio non à propria voluntate patrinus descendit, sed est accessoria actui veri Baptismi, ac veri susceptoris, ex iure Ecclesiastico. Hinc

H h

Colligo

Colligo negari non posse, necessarium esse ut patrini susceptores habeant usum rationis. Pater, quia aliàs tam defectu notitiæ, quam dictæ necessariæ intentionis, non possent hoc munus præstare, & multo minus ea ad quæ obligantur patrini.

Superest verò difficultas, an qui per ignorantiam vel errorem leuat filium Petri existimans se Pauli filium leuare, contrahat hanc cognationem. Nam Sanchez *disp. 58. num. 7.* partem negantem sequitur. Probat, quia reuera hic non intendebat exercere actionem illam veri patrini erga hunc quem leuauit; ergo deficit intentio necessaria. Nec est simile de baptizante, quia ministri Sacramentorum tenentur habere animû & intentionem ministrandi Sacramentum præsentis, quicumque ille sit, atque ideo etsi erretur in persona, cum verè sit Baptismus, vera consurgit cognatio. At patrini non tenentur habere eam intentionem, & verè eligitur ad personam determinatam: ut contingit in matrimonio, quod ratione erroris personæ vitatur. Alij verò, ut Basilius Ponce *cap. 39. n. 9.* affirmat. Quia illa ignorantia, seu error non impedit fidei usoris, & patris spiritualis officium: est enim error personæ in hoc casu circa accidentaria.

Mihi videtur dicendum oppositum cum Basilio, quia ille error non est circa substantiam actus, sed circa accidentia. Vnde susceptor non secus ac baptizans, solum habere debet intentionem suscipiendi eum quem hic & nunc habet tunc præsentem; atque ad eò sicut ea intentio satis est, ut baptizans eum præsentem baptizet, etiam cum simili errore, ita similiter ea intentio est sufficiens, ut patrini verè suscipiant. Excipitur tamen casus peculiaris de vxore, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, de quo est expressa iuris decisio. *c. 2. de cognatione spirituali*, ubi deciditur coniugem, qui per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione. Cum enim id superueniat matrimonio contracto, non mirum si ignorantia excuset à cognatione.

Quintò videtur certum apud Doctores, non desiderari in patrino certam ætatem, ut id munus obire possit, atque ad eò non oportere patrini ætate excedere baptizati. Ratio est, quia in iure nulla reperitur ætas præscripta in patris; sicut nec in baptizante, vel confirmate ut efficiatur pater spiritualis baptizati, vel confirmati, desideratur illi maiorem natu esse. Quare puer cuiuscumque ætatis, dummodò usum rationis necessarium ad copulam lethalem contrahendam habeat, potest esse legitimus susceptor in Baptismo, vel Confirmatione, ac suscipiendo contrahere veram cognationem spiritualem; secus si rationis usu careat, quia non fruens usu rationis nequit exercere illam susceptionem cum legitima intentione, sed tantum materialiter instar bruti. Vnde si in minori septennio acceleraretur vsus rationis sufficiens ad mortale peccatum committendum, esset ille susceptor legitimus, ac veram contraheret cognationem spiritualem.

SECTIO V.

De numero et designatione patrinoꝝ; & an omnes tangentes baptizatum, vel confirmatum, contrahant cognationem spiritualem.

Circa primum constat primò iure antiquo prohibitum fuisse plures patrinos in Baptismo, & Confirmatione adhiberi, sed vnum solum, siue virum, siue foemina. Sic dicitur *c. non plures, de consecrat. dist. 4.* his verbis. Non plures ad suscipiendum de Baptismo infantem accedant, quam vnus, siue vir, siue mulier. In Confirmatione autem id ipsum fiat. Quod valde

congruum rationi fuit, quia cum munus susceptoris sit baptizati instruere, oportuit vnum solum susceptore adhiberi, ne multis instructoribus existētibus, altero in alterum reiicienti hoc onus instruendi, penitus negligeretur. Quare ubi id præceptum non erat consuetudine abolitum, culpa erat, propter grauitatem rei, illud transgredi, duos, aut plures adhibendo patrinos.

Constat secundò iure nouo Tridentini *sess. 24. cap. 2.* statui ut vnus tantum, siue vir, siue mulier, vel ad summum vnus & vna baptizatum de Baptismo suscipiant, ubi liquet non permitti ut duo viri, vel duæ foeminae obeant munus patrini, sed si duo adhibeantur, diuersi sexus esse debere. Ut nimirum generatio spiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duæ matres reperiuntur, sed vnus pater, & vna mater. Cum autem hæc res pendeat ex iure positiuo, verbis eius standum est.

Constat tertio, ut probabilius esse peccatum veniale maritum & vxorem alienum puerum de sacro fonte leuare. Ita Suarez *3. p. q. 67. a. 3. col. 3. §. secundo explicat.* Probat, quia Urbanus II. *in cap. quod autem, 30. q. 4.* tametsi dicat, nulla auctoritate id reperiri prohibitum; ipse tamen decernit ut hoc facere non præsumat propter maiorem decentiam & puritatem. Non verò id erit grauis culpa, quia cum materia sit leuis, eius transgressio est venialis. Imò si contrarium esset consuetudine receptum, facile possent ab omni culpa excusari. Quòd si solus maritus fuerit susceptor, quamuis ipse contrahat cognationem cum baptizato, vxor tamen eius nullam contrahit, quia Concilium limitat illam ad ipsum susceptorem, ut supra dixi *sect. 1. n. 3. & 4.* Quamuis enim vir & vxor sint vna caro, impedimentum vnus non redundat in alterum; quia sola lege Ecclesiastica est introductum, & ideo non extenditur ultra præscriptum legis.

Constat quarto, ut verisimilius, adhibere plures patrinos, v. g. duos viros, & duas foeminas simul, esse mortale, ut cum Rodriguez & Vega, sentit Gaspar Hurtado *disp. 18. difficultate 4. n. 13.* & merito. Tum quia est contra prohibitionem antiquam in materia graui. Tum maxime, quia est contra nouam Tridentini, constituentis quasi formam & numerum patrinoꝝ, restringendo cognationem spiritualem ad pauciores personas: quæ est res grauis, & bono communi non parum expediens.

Constat vltimò, non posse Episcopum dispensare ut plures duobus patrini adhibeantur, vel ut ij sint duo viri, aut duæ foeminae contra decretum Tridentini. Ratio est, quia in præcepto Pontificis, aut Concilij Generalis non potest Episcopus dispensare, nisi ea facultas sibi expressè concedatur, aut semel, vel iterum vigente necessitate, sit impeditus ad Papam aditus. At in hoc euentu nulla vrget vtilitas, ne dum necessitas, & nullibi facultas dispensandi in eo inuenitur Episcopis concessa. Quod si alicubi inerat antea consuetudo, iam Tridentinè prohibitionem illam innouans, veterem aboleuit consuetudinem. Vnde videmus id decretum esse in viridi obseruantia, & vsu.

Circa secundum, de designatione patrinoꝝ. Dicendum cum communi doctrina, designationem patrinoꝝ spectare ad parentes, vel ad illos quibus incumbat cura baptizandi. Sic innuitur in Tridentino, & ita habet vsus & praxis Ecclesiarum. In horum verò defectum pertinet ad baptizantem, quia ei incumbit ut legitime Baptismus celebretur; quod non fieret absque patrino. Vnde fit ut si parentes ritè vnum, vel duos designassent non possent isti validè à Parocho reici, vel alios designare. Si enim id faceret, irritè faceret, nec ipsi fierent cognati. Si verò parentes nulli designare vellent, spectaret ad Parochum; vel si non ritè designa-

designarent, ut si designarent hæreticos, non baptizatos, vel alios inuitiles.

6 Circa vltimum quoad contrahendam cognationem spiritualem, recolenda sunt in primis verba iuris antiqui *in cap. finali, de cognatione spirituali in 6.* sic dicentis. Quamuis non plures quam vnus vir, vel vna mulier accedere debeant ad suscipiendum de Baptismo infantem, iuxta sacrorum Canonum instituta: si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam post contracta dissoluens. Præterea proponenda sunt verba iuris noui Concilij Tridentini *sess. 24. de mar. c. 2.* ubi dictum ius corrigens antiquum, sic statuit. Parochus antequam ad Baptismum conferendū accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur quem, vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant; & eum, vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat. Quòd si alij ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Quo decreto expressè habetur, illas solas personas baptizatum suscipientes contrahere hanc cognationem, quæ sunt ad hoc munus specialiter designatæ per eos, ad quos eas eligere spectat, & per Parochum ad id munus fuerint admittæ.

His suppositis, variae occurrunt difficultates.

Prima est, an quando non obstante Tridentini decreto nulli patrini designati sunt, omnes tangentes contrahant cognationem spiritualem.

7 Circa quam Henriquez *lib. 12. c. 11. n. 3.* Rebellus *lib. 3. quest. 6.* Gaspar Hurtado *disp. 18. difficult. 4. numer. 15.* & alij docent omnes illos cognationem contrahere, siue simul, siue successiue teneant, aut suscipiant. Probat, quia, ut quis sit validè patrini, non requiritur à Tridentino designatio, id enim nullo verbo indicatur, sed tantum statuit, quòd Parochus non admittat in patrini, nisi designatum ab illis, ad quos id spectat; & quòd si alij præter designatos teneant, aut suscipiant, non contrahant cognationem. Pro eo autem casu in quo nulli patrini designati sunt, nihil disponit Tridentinum. Igitur in hoc casu standum est iuri antiquo, *cap. finali, de cogn. spirit. in 6.* iuxta quod omnes tenentes contrahunt illam: quia à iure antiquo non est recedendum, nisi quoad correctæ, aut accepta in nouo. Casus enim omissus remanet in iuris antiqui dispositione, *l. commod. ff. de liber. & post hum.*

8 Alij verò, ut Suarez *3. p. quest. 67. art. 8. prope finem*, Maratius *tract. de matrimonio disput. 9. sect. 9. numer. 8.* Sanchez *disp. 57. numer. 12.* & alij censent, nullum in eo euentu spiritualem cognationem contrahere. Probat primò, quia nullus in eo casu verè patrini, & susceptor est, deficiente designationis conditione, quam Tridentinum Concilium necessariam ad hoc esse voluit. Secundò, quia aliàs non vitaretur multiplicatio cognationis spiritualis, & susceptoꝝ incertitudo, quæ Tridentinum vitare voluit. Tertio, Tridentinum *loco cit.* sic concludit: Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis: ex quibus manifestè colligitur, omnes personas, quæ designatæ non sunt, non esse capaces illius cognationis. Denique mens Tridentini, ut ex proemio dicti cap. secundi colligitur, fuit omnino coarctare ius antiquum de hac cognatione contrahenda loquens, ut tantum extendatur ad personas in eo decreto contentas, & ita concludit omnino auferri inter alias, præter ibi numeratas. Patrini autem ibi non absolute numerantur, sed cum ea qua-

litate, ut designati sint. Igitur nullo designato, à nullo contrahetur ea cognatio.

Hanc secundam sententiam iudico veriore. Quia Concilium simpliciter voluit ut non possent esse plures susceptores, quam duo, nempe vir & foemina; & adhuc voluit, ut qui futurus esset susceptor, esset specialiter designatus, & ad id munus admissus; & ideo qui designatus non est, nec ad id officium admittus, iam non est susceptor, & consequenter nec contrahit impedimentum; alioquin non euitarentur incommoda, quæ Tridentinum euitare intendit, si possent esse susceptores, non designati ad hoc munus, vel plures quam designati. Firmo hoc idem, nam decretum Tridentini irritat cognationem inter patrinos non designatos, cum illam restringat ad pauciores personas; ergo petit designationem tanquam formam, quæ non seruata corrumpat cognatio: patet consequentia, quia decretum irritans semper inducit nouam actus formam.

Ad argumentum oppositæ sententiæ negandum est Tridentinum hunc casum prætermisisse; nam verè petit ut conditionem substantialem, & formam, ipsam patrinoꝝ designationem, & admissionem.

Secunda difficultas est, quid sit dicendum, si plures duobus designentur, ut duo viri, & duæ foeminae.

Suarez *q. 68. art. 8. cit. colum. 2. §. sed quæres*, docet quatuor. Primum, solum illum, vel illas personas contrahere cognationem, quæ sunt designatæ specialiter ad munus susceptoꝝ, per eos ad quos eas eligere, vel designare spectat, & per Parochum ad id munus fuerint admittæ: vnde omnes illi qui specialiter designati non sunt, non contrahunt illam. Secundum, si ex ignorantia, vel malitia plures fuerint designati, quam possint iuxta formam Concilij, illum tantum contrahere cognationem, qui primum baptizatum suscepit, vel ad summum duo, si fuerint vir & foemina. Nam verè illi tantum sunt susceptores, & reliqui iam non sunt capaces talis officij, ac ministerij. Tertium, si plures sint designati susceptores ultra formam à Concilio statutam, neminem eorum contrahere impedimentum cognationis. Nam in eo casu nullus videtur esse ibi verus ac legitimus susceptor, quia nullus exercet munus illud eo modo quo ab Ecclesia statutum est; nam prædictum cognationis impedimentum iam limitatum est à Concilio ad illum, qui fuerit vel totalis susceptor, vel ita partialis, ut solum habeat alium socium diuersum in sexu; vnde in illo casu nullus est huiusmodi susceptor. Denique docet contrarium quoque probabile esse, atque ad eò cum res sit dubia, non esse id facile consulendum, sed abstinendum potius ab huiusmodi matrimonio propter dubium.

Sanchez verò *disp. 57. n. 13.* existimat, quando plures duobus patrini designantur, si à Parocho admittantur, contrahere dictam cognationem. Probat

Primò, quia Tridentinum prohibens plurius admissionem, aut duorum eius eiusdem sexus, non irritat factum aduersus id decretum: sicut *cap. finali, de cognat. spirit. in 6. & c. non plures, de consecratione dist. 4.* tametsi etiam prohibeatur plurius admissio, nihilominus in eo *cap. finali* deciditur non irritari contrarium factum, sed omnes hanc contrahere cognationem. Præterea Tridentinum id statuens, eisdem sacros Canones confirmauit, addens posse vnum, & vnam in patrinos assumere; ergo eodem modo intelligendum est, quo illi. At illi non irritabant plurius admissionem, sed solum interdicebant, ergo.

Secundo, quia in omnibus designatis, & admissis à Parocho inueniuntur omnes conditiones petite in Tridentino ad hanc cognationem, cum reuera designati sint ab iis, quibus incumbit, & à Parocho admissi; ergo licet cum peccato admittantur, contrahent.

Tertio in hoc Tridentini decreto pœnam erga transgressores indicens, non adiecit decretum irritans; iubet enim Parocho ne plures quam duos admittat, & iubet eum plures admittentem puniri arbitrio Ordinarij, nec tamen addit decretum irritans; ergo. In hac re

12 Dico primo, certum videri, si expellantur omnes alij, præter duos diuersi sexus, hos solos contrahere, non verò repulso. Patet, quia illi soli à parentibus fuerunt designati, & illi soli fuerunt admissi à Parocho iuxta præceptum, & formam Tridentini; Parochus item exequens præceptum Tridentini expellit alios, præter duos diuersi sexus; ergo iure censentur illi expulsi perinde ac si designati non essent; nam officium Parochi est indagare qui patini designati sint, & eos admittere, quibus seruetur numerus patrinorum, & diuersitas sexuum præscripta à Tridentino; ergo.

13 Dico secundo, si duo tantum sint designati primo susceptores, & postea alij designentur, illos priores contrahere cognationem, non verò posteriores. Hoc à nemine negari debet. Patet, quia illi primi tantum sunt veri patini ac susceptores iuxta Tridentini formam, & per illos sufficienter & adequatè est munus & officium, ac ministerium exhibitum; ergo alij postea accedentes iam non sunt capaces illius muneris, & consequenter nullam contrahent cognationem. Quod dictum Suarez est, & placet ipsi Sanchez, & docuerant antea Palacios in 4. d. 42. disp. unica, colum. 26. & omnibus probari debet; quia nullus ex aliis postea accedentibus munus illud obit eo modo quo ab Ecclesia statutum est, ac perinde nullus illorum est verus, ac legitimus susceptor. Ergo nullus illorum contrahet eam cognationem.

14 Dico tertio, mihi magis placere Suarez sententiam asserentis, si fuerint plures duobus designati susceptores simul tangentes, contra decretum Concilij, non solum peccare designantes & approbantes omnes illos, sed etiam nullum eorum contrahere cognationem spirituales, Moueor, quia, ut supra dixi n. 8. & 9. Concilium decernens, qui debeant designari patini, designationem patrinorum statuit tanquam formam, ut restringat cognationem spirituales ad pauciores personas; quod etiam fateatur Sanchez. Igitur si plures designentur contra formam præscriptam, faciunt irritam designationem, & approbationem; ergo nequeunt illi esse legitimi susceptores, vel patini, atque adeò nullus eorum contrahet cognationem spirituales. Firmo, quia Tridentinum cap. illo secundo, sæpe citato, postquam decreuit numerum susceptorum qui debeant designari, hæc verba adhibuit. *Quod si alij ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo pacto contrahant; constitutionibus in contrarium facientibus non obstantibus, ubi manifestum esse videtur adieciisse clausulam irritantem; & omnino irritare, & annullare factum, quando plures duobus designantur. Id enim clarè exprimit illa verba, Quod si alij ultra designatos. Quis enim negat prædicta verba esse relativa, ac referenda esse ad designatos antea, nempe ad vnum tantum,*

vel ad summum ad vnum, & vnam; igitur prædicta Concilij verba, *Quod si alij ultra designatos, eundem referunt sensum, & exprimunt ac si expressè apposuisset, & repetiisset, ultra vnum tantum, vel ad summum vnum, & vnam; vel si dixisset ultra duos designatos. Quare cum prædictis verbis Tridentinum satis id manifestè exprimat, ac delectet, signum evidens est voluisse irritare, & de facto irritasse, constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus; ac proinde si fuerint plures duobus designati simul suscipientes, nullum eorum contrahere spirituales cognationem. Ex his,*

Colligo primo, quando parentes designarunt duos iuxta formam Tridentini, & plures alij tangerent, nec isti à Parocho expulsi sunt, qui non præmiserunt diligentiam præscriptam in Tridentino, inquirendo qui designati essent, ut legitimos admitteret, alios expellens; tunc in eo casu, solos duos priores tangentes contrahere dictam cognationem spirituales. Ratio est, quia in illis duobus reperitur conditio necessaria in patrinis, cum verè designati sint ab iis quibus incumbit designare; alij verò designati non sunt. Et quamuis nulli fuerint admissi à Parocho, propter eius negligentiam, neque etiam expulsi, non ideo desinunt illi primi esse verè ac legitimi patini: quia in Tridentino c. 2. citato, non præscribitur tanquam forma, & conditio necessaria ut patini contrahant cognationem, ut expressè admittantur à Parocho: præceptum enim illud inquirendi qui sunt designati, imponitur Parocho, ut norit, qui designati sint, eorumque nomina in libro scribat. Quod vel inde claret apertè, quia in clausula irritante solum dicitur sic: *Quod si alij ultra designatos baptizatum tetigerint. Nec dicitur ultra designatos, & à Parocho admissos.*

Colligo secundo, quando parentes duos designarunt, & Parochus plures admisit, & omnes simul infantem susceperunt, solos à parentibus designatos contrahere cognationem. Ratio est, quia munus Parochi non est alios patinos designare, quando parentes, vel ij quibus incumbit, designarunt, sed solum indagare quinam designati sint. Præterea nec parentes, ne dum ipse Parochus potest designare alios ultra duos, atque adeò deficit in assignationis conditione necessaria ad hanc cognationem designando plures duobus.

Colligo tertio, si Parochus neutrum ex designatis, vel vnum solum admisisset, & ambo susceperunt infantem, vtrumque contrahere cognationem spirituales, quando Parochus non habuit legitimam expellendi causam. Qualis esset, si ambo essent eiusdem sexus, & vnum solum admittent, aut si essent Religiosi, quibus esse patinos est prohibitum. Ratio est, quia illi verè & legitime designati sunt, & admissio Parochi non est de essentia. At si Parochus vtrumque, aut alterum legitime expulisset, & contra eius voluntatem se ingeret, verius est eum non contracturum; quia est munus & officium Parochi ex præscripto Tridentini approbare legitime designatos; dum igitur aliquem legitime expellit, censenda est designatio esse omnino ablata, atque adeò definit esse legitime designatus, ac proinde incapax cognationis spiritualis.

Colligo quarto, si parentes, vel ij quibus incumbit, neminem designarunt, & Parochus duos designat, iuxta Tridentinum, hos contrahere cognationem. Ratio est, quia propriū Parochi munus est, cauere, ut Baptismus legitime iuxta caeremonias ab Ecclesia institutas

SECTIO VI.

An coniuges filium suum baptizantes, aut in Baptismo, vel Confirmatione tenentes, impediuntur ab usu coniugali quoad petitionem & redditionem.

Certum est primo, contrahi cognationem spirituales quæ superuenit matrimonio iam contracto, quando vnus coniux, post matrimonium contractum, prolem alterius coniugis, siue ex priori coniuge iam mortuo, siue communem, & ex se habitam baptizat, aut tanquam patrinus tenet in Baptismo, vel in Confirmatione. Id constat ex iure veteri, & nouo, generaliter statuente cognationem spirituales inter baptizantem, & susceptorem & matrem pueri baptizati.

Certum est secundo apud Doctores, quando pater filium suum ex legitima coniuge natum, necessitate urgente baptizat, nullum contrahere impedimentum cum sua vxore, quo minus debitum petere non possit. Ita expressè declarauit Ioannes VIII. in cap. ad limina 30. q. 1. Quia non est æquum ut pater priuatur iure suo, iam per matrimonium adquisito, eo quod filio in necessitate subueniat, ne in æternum pereat, unde culpæ immuni, & suæ satisfaciendi obligationi non debet interdici debiti petitio, quæ pœna est delicti.

Tertio certum est, idem esse dicendum in alio casu in quo coniux baptizat filium solius alterius coniugis, in necessitate. Ratio est, quia tamen in prædicto textu cap. ad limina, solum sermo fit de eo, qui proprium filium & vxoris suæ simul baptizauit. At ratio ibi adducta militat quoque in hoc altero casu, atque ideò dicendum est nec tunc arceri à debiti petitione: quoniam absque culpa nemo iure suo priuari debet. cap. discretionem, de eo qui cognouit consang. Idem dicendum est ob eandem rationem, si coniux iam ad fidem conuersus, vxorem quam infidelitatis tempore duxerat, baptizat, occurrente eadem necessitate. Tunc autem intelligitur ea necessitas esse, quando nullus adest qui id munus obeat, & periculum esset ut proles absque Baptismo obiret. Idem quoque dicendum cum Sanchez lib. 9. disp. 26. n. 2. cum infans censetur esse in præsentissimo mortis periculo, & parens miseratione commotus, ne absque Baptismo decedat, penè indeliberatè accurrit, quamuis adest alij, qui id munus præstare possent, non priuatur iure petendi debitum, qui tantum abest ut delinquat cum potius mereatur; quia in tanta necessitate non vacat ad deliberandum, & ratione urgentissimi periculi præstat in eam partem propendere, quæ salutifera est animæ infantis ad æternam eius saluationem.

Quarto verius videretur, idem dicendum esse, si in casu necessitatis, quando nullus adest qui patrinus sit, pater vel mater id munus obeat erga communem filium, aut solius alterius coniugis. Ratio est, tum quia licet in Baptismo priuato non sit necessarius patrinus; at ut seruetur Sacramenti significatio, præstantius est patrinum adhiberi. Tum maximè, quia priuari iure acquisito petendi debitum ab vxore est pœna delicti admissi per coniugem, qui contra iuris prohibitionem, filium communem, aut alterius coniugis baptizauit, eiusve patrinus fuit; at in necessitate vacat culpa parentem esse patrinum, ut rectè docuit D. Thom. 3. p. q. 67. a. 8. ad 2.

Quinto, similiter est certum, si parens ex ignorantia inuincibili facti, aut iuris, seu ex errore personæ, siue vlla necessitate baptizat, vel filium suum suscipiat, nullo

institutas ministretur, quarum vna est adhibere patrinum; unde eo ipso quod nullus est designatus, ipsi incumbit designare patinos. Quod etiam firmatur vsu Episcoporum in Confirmatione, qui confirmantes multos pueros, quando parentes non designarunt patinos, designant aliquos, qui id munus obeant erga omnes confirmandos.

19 Ad argumenta Sanchez num. 11. proposita prout opponuntur nostro tertio dicto.

Ad primum antecedens est falsum, ut constat ex dicto tertio. Nec est simile quod adducitur ex cap. finali, de cogn. spirit. in 6. Nam quamuis ibi dicatur, non plures, quam vnum virum, vel vnam mulierem accedere debere ad suscipiendum de Baptismo infantem, iuxta sacrorum canonum instituta; additur tamen expressè si plures accesserint, spirituales inde contrahi cognationem. Quod Tridentinum restringit ad pauciores personas.

Ad secundum, negatur antecedens, quia non sunt omnes legitime designati iuxta præscriptam formam Tridentini.

Ad tertium iam ostensum est additum fuisse quoque decretum irritans, illis verbis, *Quod si alij ultra designatos, &c.*

20 Tertia difficultas est, an omnia statuta in Tridentino cap. 2. solum habeant locum in patrinis Baptismi; atque ideo in patrinis Confirmationis maneat ius antiquum in suo robore, ac ideo vnus solus possit in ea adhiberi patrinus; & quotquot confirmatum tetigerint, contrahant cognationem, prout iure antiquo decisum erat cap. finali de cognat. spirituali in 6.

Et ita esse affirmat Gaspar Hurtado disp. 18. difficultate 4. num. 12. probarique potest, quia decretum Tridentini cum sit correctorium iuris antiqui, debet potius restringi, & non ampliari ultra terminos in quibus loquitur. At de solo Baptismi patrinis loquitur.

21 Nihilominus noster Sanchez disp. 57. n. 9. censet idem omnino voluisse Tridentinum quoad omnia statuere in patrinis Confirmationis, nempe posse adhiberi duos patinos diuersi sexus, & nullum alium suscipientem, vel tangentem, præter patinos designatos, spirituales cognationem contrahere. Probat, quia fuit manifesta mens Tridentini eodem modo vtramque cognationem restringere, ut constat ex proœmio dicti capituli secundi, ubi declarat velle se impedimentum cognationis restringere. Constat etiam ex fine, ubi cognationem ortam ex Confirmatione ad easdem personas restringit, ad quas restringerat cognationem ortam ex Baptismo. Quod sanè non fieret, si omnes confirmatum tangentes contraherent, cum non omnes tangentes baptizatum, sed solum designati contrahant.

22 Opinor rem hanc dubiam esse, magis inclino in hanc sententiam Sanchez, quam etiam tenet Suarez 3. p. q. 72. art. 10. ad finem. Vbi cum dixisset, vnum solum debere esse susceptorem in Confirmatione, & si plures adhibeantur, omnes contrahere: subdidit hoc & alia quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda esse iuxta tradita in Tridentino cap. 2. Et idem auctor quæst. 67. a. 8. in fine, ubi postquam retulerat omnia statuta circa Baptismi patinos, & cognationem, sic concludit. *Quæ omnia applicari possunt ad susceptorem in Sacramento Confirmationis. Nam in omnibus est eadem ratio, his tantum exceptis, quæ ad Baptismum priuatum pertinent.*

nullo modo impediri actum coniugalem. Id satis insinuatur in cap. ad limina. 30. quest. 1. & patet, quia etiam tunc existimatur ex necessitate quadam, atque inuoluntariè fecisse.

Secundò certum est, si sciens & videns vnus coniux ex malitia id faciat, & extra vllam necessitatem & ignorantiam, grauius peccare. Constat, quia id manifestè prohibetur cap. 1. & 2. 30. quest. 1. Quod licet corrigatur quoad separationis pœnâ, vt dicemus, sed non quoad prohibitionem, cum nulla ibi mentio eius fiat atque aded manet in suo robore. Quod rectè probat D. Th. loco cit. quia alius debet esse pater carnalis, & alius spiritualis, sicut alia est cognatio carnalis, & alia spiritualis.

6 Denique certum est, hęc coniugem sic grauius peccantem, nihilominus teneri ad reddendum debitum alteri coniugi petenti. Patet, quia alter non debet priuari iure suo ob peccatum alterius. His præmissis difficultas est, an si coniux extra necessitatem, scienter, & ex malitia baptizat, aut tenet tanquam patrinus in Baptismo, vel Confirmatione, communem filium, aut alterius coniugis, priuetur petitioni debiti, ratione illius cognationis spiritualis, nempe paternitatis ortæ inter illum & alterum coniugem.

7 Communior sententia, quam sequuntur quamplurimi Theologi antiqui & recentes, inter quos noster Sanchez lib. 9. disputat. 26. numer. 7. affirmat. Probaturque

Primo ex cap. nosse 30. quest. 1. dum dicitur coniuges non esse separandos, si leuatio de sacro fonte non fuerit facta vtriusque consensu; ergo si vtriusque consensu fiat, separandi sunt, & non ad aliud, nisi vt neuter petat; & etiam si vnus tantum consensu fiat, ille priuatur iure petendi.

Secundò, idem constat ex cap. ad limina 30. quest. 1. dum dicitur, eum, qui filium in necessitate baptizauerat, non esse à coniuge separandum, quia id laudabiliter fecit; ergo qui id culpabiliter fecerit, separandus est toro, vt nimirum debitum non petat.

Tertiò, prædictus coniux voluntariè & sine necessitate munus illud illicitè suscipit; ergo contrahit impedimentum cognationis quantum iure contrahere potest, potest autem merito priuari iure petendi; ergo.

Quartò, nunquam in iure datur huic coniugi facultas petendi debitum, sed solum asseritur non debere separari ab altero coniuge, quia non debet illi malitia & fraus patrocinari. At hæc ratio procedit tantum de obligatione reddendi, sed non de iure petendi; ergo.

Vltimò, impedimentum dirimens matrimonium postea contractum, si superueniat post matrimonium antea contractum, saltem priuat iure petendi debitum; ergo id quoque verificari debet in hoc impedimento cognationis spiritualis.

Contrariam tamen sententiam negantem amplectuntur Durandus in 4. dist. 42. quest. 1. art. 3. Glossa in cap. si vir 2. de cognatione spirituali, Archiadoconus, Raynerus, Ancharanus, & Caietanus apud Sanchez citati num. 6. vbi Sanchez eam dicit esse probabilem, eandem sententiam sequitur Suarez tom. 3. in 3. partem quest. 67. art. 8. §. penultimo, in fine, Hurtado disput. 10. difficultate 6. numer. 24. & seq. ac denique Coninch egregiè disput. 34. dubio 8. numer. 66. & sequentibus, quam merito iudico veriorē. Ad cuius explicationem

8 Obseruandum est primò, facilius esse aliquem cogere omnino continenter viuere, quam vt cogatur continuò eodem cum coniuge toro vt, & tamen non

possit petere debitum. Quia in homine bene cõstituto, nec vllò modo frigido, hoc ferè idem est, atque si iubeas eum in medijs flammis versari, & non ardere. Vnde nullos reperies, qui separati à mulieribus castè viuunt; qui autem possint continuò cum muliere dormire, & eam non concupiscere, è multis millibus, an vnum reperies, nescio. Vnde fit, vt hac de causa imprudenter coniuges voueant castitatem, nisi possint toro separari, & ille qui vouit castitatem, nec potest à coniuge toro separari, communiter teneatur dispensationem petere: quia communiter ipsi, & aliquando etiam coniugi inde graue periculum imminet: nisi fortè & ipse per se esset auersus ab actu venereo, ita vt non immineret illi ex parte sua vllum periculum, & coniux esset eius conditionis, vt non esset ei notabiliter difficile petere debitum, quoties id appeteret.

Obseruandum est secundò, pœnam priuationis iuris petendi debitum esse aded grauem, & exorbitantem, vt non sit ipsa statuenda, nisi aut expressè habeatur in iure, aut per consequentiam omnino necessariam inde deducatur, atque aded eam non esse statuendam per coniecturas, & consequentias aded incertas. Ratio est, quia omnis lex etiam apertè statuens aliquam pœnam, est restringenda, quantum veritas verborum patitur, vt omnes fatentur; & constat ex reg. Odiâ restringi 15. de regul. iuris in 6. & ex reg. 49. ibidem, vbi dicitur, In pœnis est benigna interpretatio facienda. Quod maximè locum habet in prædicta pœna priuationis iuris petendi debitum: quia hæc est tam grauis & exorbitans pœna, & quæ vix vlli possit iniungi sine graui salutis spiritualis periculo.

His præmissis verius iudico, vt penè firmissimo fundamento innixum, & in praxi securius, vt pote animarum periculis vitandis omnino expediens, ac necessarium, eum qui sua culpa filium suum scienter de Baptismo suscepit, vel sine vlla necessitate baptizauit, posse nihilominus petere debitum. Mouet præcipuè triplici fundamento.

Primum est, quia est ius duplex clarissimum præscribens non esse tam grauem pœnam imponendam. Vnum est cap. de eo 32. quest. 1. sic dicens. Si autem coniuges legitimi, vnus, aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte suscipiant: si innupti (continentiam scilicet seruando) permanere voluerint, bonum est: sin autem (scilicet ita permanere noluerint) grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneat. Vbi expressè definitur eos, si voluerint, posse simul in coniugio permanere; & alia pœna mulcentur; ergo tale decretum decernit, licitum esse illis petere debitum; alioquin deberent per Ecclesiam, quoad torum separari si non liceret eis debitum exigere. Vt quid enim tunc manerent simul, nisi vt se mutuo excitarent ad peccatum? Firmo idem, nam in eo casu, quo vterque sciens & volens, ac videns suscipit filium, volens, & intendens contrahere impedimentum, si neuter potest petere debitum, neuter etiam potest reddere alteri petenti. Patet, quia qui sciens, & videns voluit contrahere impedimentum, hoc ipso cessit iuri suo, & quando ambo in hoc consentiunt, ambo sibi mutuo cedunt, & acceptant; ergo neuter postea iure petit, ac proinde neuter tenetur reddere; ergo nec licitè reddere potest: ergo non possent simul manere. Alterum ius sumitur ex cap. si vir, de cognatione spirituali. Vbi Pontifex Alexander III. interrogatus, si vir, vel mulier scienter, vel ignoranter, filium suum de sacro fonte suscepit, an tales debeant separari, ait hæc verba. Nobis videtur, quod siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sūt abinuicem separandi, nec alter alteri debitum debet

debet subtrahere, nisi ad continentiam seruandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus. Hæc Alexander III. Expendantur verba, quibus manifestè apparet ius prædictum in fauorem nostræ sententiæ clarissimum esse. In quo

Notandum est primò, Pontificem æqualiter omnino tam de iis qui ex ignorantia, quam qui ex malitia suos filios susceperunt, generaliter dicere eos non debere à coniugibus separari, planè insinuans eandem vtrorumque esse rationem: & certissimum est ex alijs iuribus, quando intercedit ignorantia, nullum huiusmodi impedimentum oriri; atque aded posse petere, & reddere.

Secundò est obseruandum, ex prædicto textu manifestè colligi, cum generatim dicatur tales non esse separandos, nec debere, (siue non posse) alterum alteri debitum subtrahere, vtrumque coniugem, & consequenter etiam nocentem posse petere debitum, & alterum debere reddere. Patet. Tum quia Pontifex expressè illis verbis, præsertim, nec alter alteri debet debitum subtrahere, facit æquales in potestate vtendi matrimonio coniugem innocentem, & nocentem: id enim apertè significant illa verba: tum etiam, quia si Pontifex solum intelligeret, vt coniux nocens non denegeret innocenti debitum; petere tamen nequeat; id clarè, & expressè dixisset: sicut expressit cap. finali, de eo qui cognouit consanguin. agens de coniuge incestuoso cum consanguinea alterius coniugis. Tum denique, quia textus ille omnino æquiparat, scienter, & ignoranter baptizantem, & neutrum dicit posse debitum subtrahere: loquitur ergo de petitione, & redditione; cum vtraque permittantur, ignoranter baptizanti, aut tenenti.

Tertiò est obseruandum, illa vltima verba textus prædicti, si id factum est ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus, non esse addita, eum cuius culpa hoc accidit, non posse debitum petere; hoc enim ex illo toto textu nullo modo colligi potest; sed quia cum olim, vt constat ex c. 1. & 2. 30. q. 1. fuisset statutum, vt qui eam cognationem etiam inculpabiliter contraxerant, toro separarentur; quidam vt possent à coniuge separari malitiosè proprias proles ex fonte suscipiebant, vt clarè habetur cap. ditum est, 30. q. 1. quales Pontifex dicit non debere à coniuge separari ne iis sua fraus patrocinetur. Quod etiam antea in dicto cap. dictum est 30. q. 1. decretum fuerat his verbis. Dicitur est nobis quasdam fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, vt à viris suis separarentur, proprios filios coram Episcopis ad confirmandum tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua coram Episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter fraudem; quando viuere, agat pœnitentiam: à viro tamen suo non separetur.

11 Secundum argumentum nostræ conclusionis est, quia si quid antiquiora iura in hac re durum statuerunt, correctæ sunt per alia posteriora iura. Patet, quia cap. 1. & 2. 30. q. 1. correctæ sunt per dictum caput si vir, de cognatione spirituali, vt notauit Glossa ibi, verb. institutum. Præterea cap. nosse 30. q. 1. vbi deciditur coniuges esse inuicem de fraudandos, ac separandos, si ex vtriusque consensu alter alterius filium de sacro fonte leuauerit; & subinde idem dicendum esse quando alter sciens & prudens id fecit, nempe vt priuari debeat iure exigendi. Torum hoc nihil obest modò: quia id decretum fuit Nicolai primi, qui floruit anno 858. teste Genebrardo in Chronographia

lib. 4. fol. 782. & ita correctum est per dictum caput si vir, de cognatione spirituali, ab Alexandro tertio, qui vixit anno 1156. teste eodem Genebrardo lib. 4. fol. 796. Denique caput ad limina 30. q. 1. vbi deciditur coniuges separandos non esse propter Baptismum filio à parente collatum vrgente necessitate, vbi diuersum videtur statuere, vbi absuit necessitas, nam aliàs textus nihil indulgeret: nihil etiam facit contra nos. Quia loquitur Ioannes VIII. auctor illius decreti, tempore quo vigeat illud decretum capitis primi 30. q. 1. vt coniuges siue scienter, siue ignoranter, proprios filios baptizantes separarentur: nondum enim decretum capitis si vir, de cognatione spirituali, illud corrigens. Nam Ioannes Octauus floruit anno 874. teste Genebrardo eodem libro quarto fol. 788. atque ita indulget, ne separarentur, Baptismo in necessitate collato.

Tertium fundamentum est, non posse ob tale delictum aliquo iure prohiberi coniugibus iure exigendi debitum, si aliàs coguntur propter paupertatem, vel aliam causam vti eodem toro, ob rationem superius dictam num. 8. propter manifestum videlicet & euidentem incontinentiæ periculum; cum vix inuenias vnum ex millibus, qui possint continuò cum muliere dormire absque manifesto incontinentiæ periculo. Quibus addo, cum nullum in iure inueniatur sufficiens fundamentum ad contrarium asserendum, nempe ad ponendam prohibitionem petendi debitum in eo casu; neque vlla sit ratio id suadens, non est cur asseratur. Nam in huiusmodi impedimentis, & prohibitionibus, quæ ex iure positio pendent, neque congruentiæ, neque argumenta à simili sunt efficacia, vt dixi num. 9.

Ex his facilis est solutio ad argumenta contrariæ sententiæ.

Ad primum, iam constat decretum illud capitis nosse 30. q. 1. fuisse correctum ab Alexandro III. cap. si vir, de cognatione spirituali, & cap. de eo, 30. q. 1. vt dixi supra num. 10. & 11.

Ad secundum similiter dico decretum capitis, ad limina, corrigi quoque in illo cap. si vir, & in dicto cap. de eo. Corriguntur autem illa iura antiquiora non quoad contractionem cognationis, sed quoad separationem à toro: quia in illis capitibus si vir, & de eo, solum statuitur non impediri ab vsu coniugali, qui ex malitia contrahunt cognationem spirituales. Quo etiam comprehenduntur, qui scienter absque fraude eam contrahunt; quia ex fraude eam contrahere est maius, & peius, quam scienter absque fraude: & etiam ibi statuitur non impediri eos, qui eam contrahunt ex ignorantia; quo etiam comprehenduntur qui ex ignorantia vincibili eam contrahunt, quia ignorantia vincibilis etiam est ignorantia simpliciter, & aliquo modo excusata factum ex ipsa. Adde ex illis duobus capitibus non deduci efficaciter, quod aduersarij contrariæ sententiæ intèdunt: etiam si non fuissent correctæ per posteriora iura, & capita. Patet, quia ex eo quod in cap. nosse dicatur, quod si leuatio non fuit facta vtriusque consensu, non sunt separandi, subintellige quoad torum, non potest efficaciter deduci, quod quando fit, vtriusque consensu separandi sunt. Neque ex eo quod in cap. ad limina, dicatur, quod qui in necessitate baptizauit filium suum, non sit à coniuge separandus, quia id laudabiliter fecit; deducitur efficaciter, quod quando id fecit culpabiliter, separandus sit à toro. Quia ad sumum id posset deduci à contrario sensu. At deductio à contrario sensu in iure est inefficax, præsertim ad deducendam tam grauem pœnam priuationis iuris exigendi debitum, quæ certè ob speciales rationes, potius est sem-

corpore, quem omnes sequuntur. *Prima* est in linea recta inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes. Quæ habetur in iure Cæsareo. *Secunda* est lateralis, seu in linea transversa, seu laterali, inter adoptatum & filios carnales adoptantis, cuius fit mentio etiam in iure Cæsareo; & habetur quoque in iure Canonico *cap. unico, de cognatione legali*. *Tertia* est per modum cuiusdam legalis affinitatis, ad similitudinem affinitatis naturalis; quæ est inter adoptantem & uxorem adoptati, & è contra inter adoptatum & uxorem adoptantis, quæ habetur in iure Cæsareo *l. adoptivus 14. ff. de ritu nuptiarum*.

SECTIO II.

An omnis cognatio legalis, etiam illa, quæ oritur ex adoptione imperfecta, dirimat matrimonium.

Certum est *primò* cognationem legalem ortam ex adoptione dirimere matrimonium; quia hoc impedimentum legibus civilibus inductum iure Canonico est approbatum.

Secundò etiam est certum, hoc impedimentum non esse inductum iure naturæ, sed solum iure humano. Patet, quia manifestè constat, nec iure naturæ adoptionem esse inuentam, nec ex ea cognationem matrimonio obstantem consurgere; ergo solo positivo Ecclesiastico iure. Quare si apud infideles prædicta adoptio fieret, & ea non obstante, matrimonium iniretur inter adoptantem & filiam adoptatam, validum utique esset, nisi speciali eorum lege illud irritum esset; quia illi non subiacent Ecclesiæ legibus, à cuius approbatione vim obligandi hoc habet impedimentum.

Tertiò quoque certum est cognationem legalem ortam ex adoptione perfecta dirimere matrimonium. Patet, quia cum cognatio legalis verè dirimat, debet id saltem verificari de illa quæ consurgit ex perfecta adoptione, quæ est omnium potissima. Oportet tamen in quavis adoptione faciendâ servari formam legibus præscriptam, à nobis supra dictam præcedenti sectione, *num. 3.* ea enim non servata, sed priuatum coram vicinis, aut aliis personis honestis, non interueniente magistratu, corrueret actus; ac proinde nullum inde matrimonij impedimentum consurgeret. Quia cum forma detesse rei, ut patet ex *cap. ma, de sponsal. & c. quia propter, de elect.* deficiente forma, deficit actus.

Ultimò verius est ac communius apud Doctores, quando cognatio legalis inducit impedimentum dirimens, si superueniat matrimonio iam contracto, non impediri debiti peritorem. Ratio est, quia non omne impedimentum quod præcedens matrimonium illud simpliciter dirimit, si subsequatur, dirimit illud secundum quid, seu, quod idem est, impedit eius usum quoad debiti exactionem, nisi textus expressus inueniatur, qui eam debiti peritorem in eo casu interdicit. Quare cum in cognatione legali is textus non reperitur, dicendum est eam non impedire debiti peritorem. Solum est notandum per cognationem legalem superuenientem dirimi sponsalia præcedentia. Ratio est, quia sponsalia cum sint futuri matrimonij promissio, superueniente matrimonio, quod illud dirimit, si contrahantur, prorsus dissoluantur, cum nequeant validè consequi suum effectum.

His positis, restat difficultas, an cognatio legalis orta ex adoptione imperfecta dirimat matrimonium, an potius ex sola perfecta, quæ arrogatio dicitur.

Sentiunt ut probabilius Sanchez *lib. 7. disp. 63. n. 9.* Coninch *disp. 32. n. 44.* Ochauia *quæst. 58.* & alij, cognationem legalem quæ matrimonium dirimit, ex sola adoptione perfecta, quæ arrogatio est, ortum habere. *Primò*, quia cognatio hæc introducta est à iure positivo ad impediendam fornicationem, quæ facile esse potest inter personas in eadem domo communicantes; sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum, nec in adoptantis potestatem; ergo ea non obstat matrimonio. *Secundò* matrimonium est res valde fauorabilis; ergo iura illud prohibentia, vel dirimentia ob adoptionem, restringi debent, & coarctari ad propriam, & perfectam verborum significationem: at simplex adoptio cum sit imperfecta, non dicitur absolutè talis; imò iuxta D. Thomam in *4. d. 42. a. 1.* est potius dicenda dispositio quædam ad perfectam adoptionem; ergo.

Tertiò, iura statuentia hoc impedimentum cognationis legalis, loquuntur de adoptione, quæ impedit matrimonium etiam inter adoptatum, & proles adoptantis; quod solum conuenit arrogationi.

Comunior sententia, quam sequuntur Cardinalis Toletus *lib. 7. c. 4.* Rebellus *lib. 3. q. 7. n. 15.* Basilius Ponce *lib. 7. c. 41. n. 2.* Hurrado *disp. 19. difficult. 2.* & alij affirmant, utramque cognationem legalem, siue perfectam, siue etiam imperfectam, impedire, & dirimere matrimonium. Probat, quia iura, quibus ex adoptione inducitur cognatio legalis dirimens matrimonium, loquuntur de adoptione absolutè, & absque distinctione aliqua, ut videre est ex textibus quos supra retulimus in hac sectione. At ubi iura non distinguunt, nec nos debemus distinguere, nisi aliqua inde difformitas, vel turpitudine sequatur. Quod sanè præcipuè locum habet in his, quæ iuris Ecclesiastici sunt. Quod etiam firmari potest, quia adoptio, quæ non est arrogatio, tamen sit imperfecta, est tamen absolutè, ac verè & propriè adoptio; non igitur est sufficiens causa cur dicta iura sint restringenda ad solam cognationem legalem ex adoptione perfecta consurgentem.

Dico *primò*, cognationem legalem ortam ex adoptione imperfecta non dirimere matrimonium, atque adeò solam cognationem legalem quæ oritur ex adoptione perfecta, & solet arrogatio appellari, dirimere illud. Ita cum Doctoribus primæ sententiæ. Moeor ratione adducta, quia cum matrimonium sit fauorabile, iura quæ sunt contra ipsum restringi debent: sic autem fiet, si hinc pro adoptione intelligatur solum perfecta. Et quamvis iura non distinguant, sed absolutè loquantur de adoptione; est tamen ratio efficax id euincens, tum quia intelligi debent de adoptione strictè sumpta, quæ in iure dicitur arrogatio; non ergo de illa alia imperfecta, & secundum quid, quæ talis absolutè & simpliciter censenda non est. Tum maxime, quia cognatio legalis dirimens matrimonium est introducta in iure, ut vitetur fornicatio inter personas in eodem loco commorantes. At hæc ratio cessat in cognatione legali orta ex adoptione imperfecta, qua adoptatus non transit in potestatem adoptantis, quia per eam assumitur in filium ille qui est sub potestate sui patris carnalis, unde talis adoptatus non traducitur in domum adoptantis, ex quo facile manet solutum argumentum oppositum.

Dico

Dico *secundò*, neque oriri impedimentum impediens ex cognatione legali imperfecta, atque adeò posse licitè contrahi matrimonium ubi sola est imperfecta adoptio. Ita docent Petrus de Ledesma *de matrimonio quæst. 57. art. 2. conclus. 2.* Enriquez *lib. 12. cap. 12. numer. 3.* & Sanchez *citatus numer. 10.* Ratio est, quia nullum ius extat de ea re, nec textus id insinuans, vel significans.

Obiicies adoptionem illam imperfectam esse viam & dispositionem ad perfectam, sicut est Catechismus ad Baptismum; ergo sicut per Baptismi Catechismum contrahitur cognatio quædam spiritualis imperfecta, quæ solum impedit matrimonium, ut constat ex *cap. per Catechismum, de cognat. spirit. in 6.* ita & per prædictam adoptionem imperfectam. Respondeo esse disparem rationem; nam in Catechismo est expressus textus id decidens, non verò in adoptione imperfecta: nec potest ex rationis similitudine induci matrimonij impedimentum: aliàs esset quoque dicendum ex solo exorcismo oriri quoque impedimentum impediens, eo quòd sit dispositio ad Baptismum.

SECTIO III.

An triplex legalis cognationis species impediatur, ac dirimat matrimonium.

Certum est *primò*, in quo conueniunt Doctores, primam speciem cognationis perfectè legalis in linea recta dirimere matrimonium. Patet, quia habetur *Instit. de nuptiis §. ergo non omnes, & l. quin etiam, §. ff. de ritu nuptiarum*. Quare inter arrogantem, & uxorem illius, & personas arrogatas dirimens contrahitur matrimonium. Et ratio est, quia in hac linea est inductum impedimentum propter reuerentiam quam debet adoptatus adoptanti. Atque hæc prima species appellatur à Doctoribus paternitas legalis.

Secundò etiam est certum, secundam speciem cognationis perfectæ legalis in linea transversa, dirimere matrimonium. Ita approbatur *cap. unico, de cognatione legali, & cap. per adoptionem 30. quæst. 3.* prædicta cognatio inter filios carnales adoptantis, & filios eiusdem adoptios, non dirimit in perpetuum, sed quamdiu durat adoptio, & filij, siue legitimi, siue adoptiui sunt sub patria potestate. Quare ut filius carnalis possit ducere sororem adoptiuam, vel filia carnalis fratrem adoptiuum, est facile medium, nempe, ut vteruis eorum emanciperetur.

Colligo *secundò*, inter fratres ipsos adoptios inter se ab eodem patre adoptatos nullam oriri cognationem, atque ideo posse matrimonio illos inter se copulari. Ratio est, quia nullo iure est inter hos statuta cognatio. Obiicies ex *cap. unico, de cogn. legal.* sic dicente: Si qua per adoptionem mihi soror esse coeperit, quamdiu durat adoptio, nuptiæ inter me & ipsam consistere non possunt. At soror adoptiua est soror fratris adoptiui. Respondeo constare ex ipso textu loqui de vera & naturali filia patris adoptantis, quæ incipit esse soror adoptatiua filij adoptiui sui legitimi patris. Hinc à fortiori

Colligo *tertiò*, posse inire matrimonium filios duorum fratrum adoptiuorum, quia nullo cognationis legalis nexu inter se vniuntur.

Colligo *ultimò* filium adoptiuum posse ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis; & similiter filiam adoptiuam nubere filio illegitimo adoptantis. Ratio est, quia inter istos nulla est cognatio legalis: nam cum cognatio legalis orta inter filios legitimos

habetur leges ciuiles non permittere matrimonium inter huiusmodi cognatos legales. Quasi dicat aliud esse secundum canones sacros, argumento ex *cap. nonno, de presump. Secundò* ius Canonicum, à quo solo possunt matrimonij impedimenta promanare, eius cognationis non meminit; ergo.

Cæterum omnes ferè Doctores, tanquam rem exploratam, statuunt, eam cognationem verè dirimere matrimonium adoptantis cum vxore adoptati, & matrimonium adoptati cum vxore adoptantis. Probatur. Tum quia, tamen tertia species affinitatis legalis non reperitur expressè approbata in iure Canonico; tamen cum rubrica iuris Canonici sit generalis, nimirum de cognatione legali, & sit eadem ratio de hac specie, ac de reliquis, dicendum est ceteri subinde approbatam illam, sicut & alias. Tum etiam, quia consuetudine Ecclesiastica omnes tres illæ species receptæ sunt, id sciente Papa; & ideo hoc impedimentum tanquam ab Ecclesiastico iure approbatum, vim habere existimandum est. Inductum est autem hoc impedimentum in hac specie ob reuerentiã patris & matris legalis. Ex his patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum dico, non dicere textum, leges ciuiles non permittere matrimonium, quasi contrarium sit secundum Canones; sed adde notandum impedimentum hoc fuisse inductum legibus civilibus, quas ibi approbat in specie, de ipsa secunda specie cognationis legalis.

Ad secundum, constat iam fuisse illam tertiam speciem cognationis approbatam à iure Canonico, maxime ob legitimam consuetudinem introductam, sciente Pontifice & consentiente. Ex dictis

Colligo *primò*, nullum esse impedimentum cognationis legalis inter adoptantem & filij adoptiui parentes, atque ideo posse inter illos consistere matrimonium: quia nullo iure cautur oppositum. Unde similiter integrum est filijs legitimis contrahere cum adoptiuis matrimonio, post parentis adoptantis mortem, quia iam tunc cessat adoptio, & patria potestas. Similiter id etiam est licitum, si filij legitimi, vel adoptiui sint iam emancipati, quamvis pater adhuc superstes sit; ratio est, quia, ut habetur *cap. unico, de cognatione legali, & cap. per adoptionem 30. quæst. 3.* prædicta cognatio inter filios carnales adoptantis, & filios eiusdem adoptios, non dirimit in perpetuum, sed quamdiu durat adoptio, & filij, siue legitimi, siue adoptiui sunt sub patria potestate. Quare ut filius carnalis possit ducere sororem adoptiuam, vel filia carnalis fratrem adoptiuum, est facile medium, nempe, ut vteruis eorum emanciperetur.

Colligo *secundò*, inter fratres ipsos adoptios inter se ab eodem patre adoptatos nullam oriri cognationem, atque ideo posse matrimonio illos inter se copulari. Ratio est, quia nullo iure est inter hos statuta cognatio. Obiicies ex *cap. unico, de cogn. legal.* sic dicente: Si qua per adoptionem mihi soror esse coeperit, quamdiu durat adoptio, nuptiæ inter me & ipsam consistere non possunt. At soror adoptiua est soror fratris adoptiui. Respondeo constare ex ipso textu loqui de vera & naturali filia patris adoptantis, quæ incipit esse soror adoptatiua filij adoptiui sui legitimi patris. Hinc à fortiori

Colligo *tertiò*, posse inire matrimonium filios duorum fratrum adoptiuorum, quia nullo cognationis legalis nexu inter se vniuntur.

Colligo *ultimò* filium adoptiuum posse ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis; & similiter filiam adoptiuam nubere filio illegitimo adoptantis. Ratio est, quia inter istos nulla est cognatio legalis: nam cum cognatio legalis orta inter filios legitimos

& adoptiuos, cesset soluta patria potestate, vt dixi supra; à fortiori non contrahatur, vbi carnalis filius est talis, vt non transeat in patriam potestatem, quales sunt legitimi. *Inst. de nuptiis §. ultimo.* Quare tamen illegitimus sit coniunctus vinculo naturalis consanguinitatis cum patre, & consequenter cum eius consanguineis; tamen cum adoptiuis nullum est vinculum naturale, sed solum ciuile; & cum hoc solum duret inter fratres, quamdiu durat patria potestas, non contrahitur inter illos, qui non transeunt patriam potestatem.

Obiicies *ex cap. in diligere 30. quest. 3.* vbi dicitur inter filium naturalem, & adoptatum non posse esse matrimonium; respondeo, nomine filij naturalis intelligere textum filium carnalem, vt distinguitur contra filium spirituale. Et ratio adducta nos cogit, vt intelligamus eum textum de filio carnali legitimo.

SECTIO IV.

Quousque cognatio legalis duret, & dirimat matrimonium.

Recurrit me expediam à præsentis difficultate. Dico ergo primo, cognationem legalem primæ speciei lineæ rectæ, & terciæ speciei, affinitatis legalis, semel contractam, semper & in perpetuum durare, & dirimere matrimonium, etiam si adoptio legitime cesset. Quare hoc impedimentum in vtraque cognatione legali non cessat, dissoluta quocumque adoptione. ita constat *ex l. quin etiam, & ex l. adoptiuus, ff. de ritu nuptiarum;* quæ approbata sunt ab Ecclesia. Quod certe statutum est ob reuerentiam, & honorem quæ debet exhibere adoptatus cum sua vxore, adoptanti, & vxori eius; cumque hæc reuerentia sit perpetua, similiter est perpetua prohibitio vtraque illa.

Dico secundo, cognationem hanc lineæ rectæ inter adoptatæ & adoptatum, & adoptiuos filios & nepotes non protrahi in infinitum, vt vult Sanchez *lib. 7. disp. 63. n. 32.* sed solum perseverare vsque ad quartum gradum. Ita Tolerus *in summa lib. 7. cap. 4.* Basilius Ponce *lib. 7. cap. 41. numer. 3.* & alij. Ratio est, quia cum non extet in iure Canonico specialis decisio de gradibus cognationis legalis, id mensurandum videtur iuxta consanguinitatis gradus. Quare cum sit consanguinitas restricta ad quartum gradum, vt in iis gradibus solis obstat matrimonio, iuxta *cap. non debet, de consanguinitate,* vt ostendimus supra *disput. 28. sect. ultima;* consequenter à fortiori dicendum est, vsque ad quartum gradum restrictam esse cognationem legalem. Nam quoties duo sic se habent, vt alterum sit metiens, & alterum mensum; lex qua corrigit, & limitat metiens, censetur consequenter corrigere & limitare mensum, si eadem in vtroque ratio militet, vt contingit in presenti.

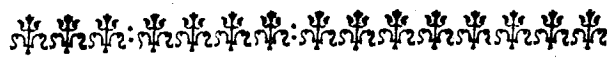
Dico tertio, cognationem legalem in linea transfusa, quæ est secunda species, tamdiu tantum durare & dirimere matrimonium, quamdiu durat adoptio, & quamdiu filij siue carnales, siue adoptiuus, sunt sub potestate adoptantis. Ita constat *ex cap. unico, de cognatione legali, & c. per adoptionem 30. quest. 3.* Quare extincta adoptione, extinguitur hæc species cognationis legalis: extinguitur autem adoptio, vel morte naturali, vel ciuili, vel emancipatione. Est verò obseruandum, debere seruari solemnitate legibus præscriptam in dissoluenda adoptione per emancipationem, vt cesset impedimentum matrimo-

nij ineundi inter filium adoptiuum cum filia carnali adoptantis, vel inter filiam adoptiuam cum filio carnali. Sicut enim adoptio sine auctoritate Principis contrahi nequit, ita nec dissolui: nam omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *c. omnis res, de regul. iuris;* & ideo non seruata forma in dissolutione, impedimentum durat.

Hactenus dictis addo tria. Primum est cognationem legalem inter adoptantem, & adoptati descendentes vsque ad quartum gradum intelligi debere de descendentes qui erant sub potestate adoptati, quando fuit adoptatus. Ratio est, quia dicta cognatio contrahitur & dirimitur inter adoptantem & adoptatū, at persona aliqua adoptata, censetur etiam adoptati omnes personæ quæ erant sub potestate illius quando illa adoptabatur, & exprimitur *in l. si paterfamilias ff. de adoptionibus.* Quod verò non protrahatur ad alias descendentes personæ adoptatæ, liquet, quia in iure, quo dicta cognatio inducitur, nulla alia persona exprimitur, nisi adoptans, & adoptata; & nulla persona descendens censetur adoptata, nisi quæ erat sub potestate personæ adoptatæ, quando adoptabatur. Quare si erat aliqua extra adoptati potestatem, cum non censetur adoptata, nulla ratione dirimitur matrimonium adoptantis cum illa; quia nulla inter tales personas cognatio legalis intercedit.

Secundum hinc deductum est, nullam cognationem contrahi, & sic posse consistere matrimonium inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptiuæ. Ratio est, quia cum mulier neminem habeat in sua potestate. §. *femina, Inst. de adoption.* filia mulieris adoptatæ transire nequit in potestatem patris adoptantis matrem, atque ideo non censetur adoptata.

Tertium denique est, eam excommunicationem *ex Clementina unica, de consanguinitate,* quam incurunt consanguinei, & affines matrimonium contrahentes, non comprehendere eos, qui ligantur vinculo, seu impedimento cognationis legalis, aut spiritualis. Ita omnes. Ratio est, quia nullum extat de hac re tale ius, & in pœnis locum non habet extensio ad similem casum, vt diximus supra *disp. præcedenti sect. 6. num. 10. 11. & 12.*

DISPUTATIO XXXI.

De impedimento affinitatis matrimonium dirimente.

Dicitur affinitas à Theologis & Iurisperitis propinquitatis quædam, seu sanguinum consanguinitas, ex copula carnali proueniens, omni carens parentela. In hoc quod sit propinquitatis, conuenit cum cognatione carnali: in eo verò quod proueniat ex carnali copula, distinguitur ab illa; omni verò caret parentela, per se, & ex parte affinitatis, cui per accidens est, vt aliquando affinitas & consanguinitas in eodem reperiantur. De hac ergo affinitate videndum in hac disputatione qualiter contrahatur, & inter quas personas matrimonium subsequens dissoluat.

SECTIO I.

Quam requiratur vt vera cõsurgat affinitas.

Circa primum, certum est, primo, in quo omnes Doctores conueniunt, ex sola femine vasis penetratione

tratione non emisso intra virili semine non oriri veram & realem affinitatem. Id constat manifestè, quia affinitas ex eo solum oritur, quod sanguis viri, id est, semen, quod honestiori nomine dicitur sanguis, quia proximè fit ex sanguine, & sanguis menstruus femine, aut eius semen commisceantur intra matricem ipsius femine. Id tradit egregiè Benedictus Papa *cap. 18. lex diuina constitutionis 27. quest. 2.* sic dicens. Qui nequaquam mixtus est extraneæ mulieris fœdere nuptiali, quo pacto per nulla sponsonis verba possunt vna caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitatis enim sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem. Quibus verbis duo decernit; primum requiri sanguinis commixtionem viri & femine, vt inde oriatur affinitas: secundum, absque ea commixtione virum & femine non fieri vnam carnem, & vnum sanguinem, atque ideo consanguineos vnus non fieri alteri affines. Igitur non sufficit ad rationem affinitatis producendæ vasis penetratio, nisi adsit seminis intra vas receptio, qua fit permixtio sanguinis, & vna caro. Firmo idem alia decisione Urbani secundi *cap. extraordinaria, 35. quest. 2. & 3.* vbi loquens de pollutione viri extraordinaria, id est, citra vel circa naturalia, & non intra vas femineum, qui non contraxerat matrimonium cum ea, decernit non impedire, quominus huius viri consanguineus illam ducere possit. Cuius decisionis rationem reddit Glossa, quia nec fecit sanguinis mixtionem, nec carnis vnitatem, non enim ea est copula carnalis, nec efficit coniuges vnam carnem. Igitur ad affinitatem desideratur pollutio intra vas, seu copula, nec sufficit sola vasis femine penetratio.

Secundo certum est, in quo etiam omnes conueniunt, ad affinitatem non sufficere quamcumque sanguinum commixtionem, sed requiri eam, quæ ex se sit sufficiens ad generationem, seu formationem vnus carnis, & prolis. Ratio est manifesta, quia absque ea commixtione, qui aliter commiscerentur, non fiunt vna caro, & vnus sanguis. Pater, quia fieri vnâ carnem, seu vnum sanguinem est fieri principium ex se sufficiens vnus carnis, & prolis. Firmo, quia si ad affinitatem non esset necessaria commixtio generationi apta, non esset necessaria ad illam commixtio seminis viri cum semine, aut cum menstruo femine, contra ea quæ dicta sunt dicto præcedenti. Quare ad contrahendam hanc affinitatem, necessariò requiritur talis copula, quæ quantum est ex se, sufficiat ad generationem: nisi aliunde sterilitas personarum, aut quid simile obstat: quia per nullam aliam duæ personæ fiunt vna caro.

Ex quo infero ex copula eunuchorum vtroque teste carentium, non oriri affinitatem vllam, quia hæc inepta est generationi: neque etiam sufficere immixtionem seminis prolifici sodomiticè factam, quia non est apta ad generationem, vt pote non facta intra matricem femine. Nec denique ex matrimonio rato non consummato oriri affinitatem. Quia per hæc coniuges non efficiuntur vna caro.

Tertio, verisimilius videtur, quod est magis commune apud Doctores, ad affinitatem contrahendam sufficere prædictam commixtionem absque copula intra vas, si virile semen quacumque arte, vel dæmonis ministerio intra vas femine immittatur. Ita cum multis Sanchez *lib. 7. disputat. 64. numer. 15.* Ratio est, quia id ad prolis generationem sufficiens est; nam prædicta commixtio, quomodocumque fiat, quamuis absque copula intra vas, sufficit, vt

sic commixti fiant vna caro, & vnus sanguis, vnus videlicet filius in principio, & in semine. Dicitur verò affinitas, propinquitatis ex copula carnali proueniens, quia dicta sanguinum commixtio, ex qua proximè prouenit, fit regulariter media copula intra vas.

Contrarium tenet Basilius Ponce *lib. 7. cap. 33. numer. 2. & lib. 9. cap. 10. numer. 1.* quia illi non sunt facti vna caro, nec sibi adhæserunt, & aliàs possent sæpè dubitare homines, an semen à se decisum, raptum à dæmone, alibi delatum esset. Verum hoc est omnino per accidens, quia si semen decisum immittatur quacumque vi in matricem femine, siue violetur claustrum ipsius virginale, siue non; id sufficiet primò ad seminis commixtionem; secundò vt dictus vir & femina fiant vna caro; tertio ad generationem prolis; quarto denique vt proles inde nata dicatur filius eius viri & femine; ergo illud sufficiens erit quoque ad inducendam affinitatem.

Hinc à fortiori sequitur, sufficere ad affinitatem, copulam cum femine ebria, insana, dormiente, inuita, seu coacta: quia per ista fiunt vna caro, & ea sufficiunt ad generationem prolis.

Quarto probabilius iudico, ad affinitatem inducendam non sufficere seminationem viri in matricem femine, in qua est sanguis menstruus ad generationem paratus, sed etiam requiri seminationem femine. Ita Ludouicus Lopez *2. p. instruat. cap. 50.* Gaspar Hurtado *disputat. 20. difficultat. 1. numer. 5.* & alij. Moueor, tum quia id satis indicatur in Canone, *lex diuina constitutionis, 27. quest. 2.* vbi requiritur sanguinis, id est, seminis commixtio. Tum etiam, quia iuxta communem Medicorum sententiam, præsertim Galeni, & Auicennæ, etiam seminatio femine est necessaria ad generationem; non enim semen femine videtur ad aliud esse à natura institutum: cum etiam natura nihil faciat frustra, & videamus ex matriculo & femina diuersæ naturæ & speciei produci fœtum terciæ speciei, mutuo se impediuntibus feminibus. Addo etiam quod notauit Rebellus *lib. 3. quest. 15. numer. 3.* quod sequi potest suapte natura generatio, attrahente postea femine virili semen femineum, & materiam conceptui aptam; vnde sine coitus voluptate aliquæ feruntur conceptisse.

Denique certum est, non solum ex copula coniugali, sed etiam ex copula illicita naturali oriri affinitatem. Id non solum constat ex iure Canonico antiquo, sed etiam ex nouo Tridentini *sess. 24. de matrimonio cap. 4.* vbi expressè dicitur induci impedimentum matrimonij propter affinitatem ex fornicatione contractam. Et ratio est, quia ius Canonicum ob reuerentiam ineundi matrimonij respexit etiam coniunctionem, vel copulam præcedentem, quamuis illicitam. Firmatur argumento quo ostenditur affinitatem esse quoddam propinquitatis vinculum inter diuersas personas, ex duorum carnali copula ortum, siue licita, siue illicita: quia cum habentes eam copulam, siue licitam, siue illicitam, efficiantur vnâ caro, necessariò participant mutuas affectiones, siue propinquitates, ita vt vnus necessariò aliqua necessitate coniungatur illis omnibus, quibus alter est sanguine coniunctus. Hinc *cap. fraternitatis 35. quest. 10. rectè dicitur.* Si vna caro fiunt; quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere vni, id est, propinquitatis aliqua coniungi, nisi pertineat alteri.

SECTIO II.

Utrum ex quacumque copula, seu commixtione coniugali, aut illicita, oriatur affinitas, tanquam quid naturale instar consanguinitatis.

QUÆRITUR de affinitate ex copula coniugali, vel fornicaria procedente, an sit solum Ecclesiæ statutum, an potius vinculum naturale, instar consanguinitatis.

Circa affinitatem ortam ex copula coniugali, communis & vera Doctorum sententia affirmat esse vinculum naturale instar consanguinitatis. Patet, quia per copulam coniugalem vir & femina fiunt vna caro, & sanguis; ergo fiunt etiam affines, ita ut ratione illius quilibet coniugis naturaliter & necessariò fiat affinis consanguineis alterius coniugis, utpote accedens ad eorum sanguineam. Patet consequentia: quia tota ratio affinitatis est quòd copulati fiant vna caro: tam eo ipso quòd fiunt vna caro, consanguinei vnus coniunguntur alteri, & sic fiunt affines.

Hinc colligo inter infideles nasci etiam hoc vinculum affinitatis, sicut & consanguinitatis. Nam sicut consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cuiusdam amicitia, & coniunctionis fundamentum est, ita similiter & affinitas orta ex copula coniugali. Vt enim docuit Aristoteles 8. *Eth. c. 12.* duplex est naturalis amicitia causa, alia quæ per carnis propagationem descendit, & alia quæ per carnis unitatem, & coniunctionem ad eandem generationem deriuatur. Vnde experimento constat apud barbaras nationes conciliari naturalem quandam amicitiam ex matrimonio inter consanguineos coniugum, ac ipsos coniuges; & ad significandam huiusmodi coniunctionem esse nomina imposita; dicuntur enim focer, focrus, priuignus, nurus, gener, nouerca: erit igitur vinculum affinitatis quid naturale.

Maior difficultas est de copula fornicaria, an ex illa oriatur naturaliter affinitas, secluso iure positivo. Nam spectato iure Ecclesiastico certum est affinitatem oriri etiam ex copula fornicaria, ut patet ex Tridentino sess. 24. c. 4. de reformat. matrimonij.

Quidam id negant, spectato præcisè iure naturæ, inter quos Sanchez disp. 65. c. 1. n. 9.

Primo, quia affinitas tantum oritur ex copula, quæ patet causare amicitiam, qualis non est copula fornicaria; nam filij non habent inclinationem naturalem ad exhibendam reuerentiam concubinis patris, imò solent ea odisse: nullum igitur naturale vinculum inde oritur.

Secundo pro his affinibus ex fornicatione, non sunt imposita aliqua nomina quibus significantur, sicut sunt imposita pro his qui fiunt affines ex copula licita; hi enim dicuntur focer, focrus, nurus, priuignus, &c. Hoc autem signum est, non oriri inter eos affinitatem de iure naturæ, quæ possit aliquo nomine declarari.

Tertio, in leg. non facile §. affines, & §. sciendum. ff. de gradibus affinitatis, dicitur, neque cognationem, neque affinitatem esse posse nisi inter eos, inter quos possunt esse nuptiæ, cum ex istis oriatur affinitas.

Verius mihi videri cum Coninchio disp. 32. dubio 4. num. 49. Hurtado disp. 20. difficultate 2. n. 7. & aliis affinitatem iure naturæ sequi etiam ex copula fornicaria. Probat à priori, quia etiam per dictam copulam fornicariam vir & femina fiunt vna caro, &

vnus sanguis, non minus, quam per conjugalem, ut per se patet, & docuit Paulus 1. Cor. 6. illis verbis, *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis. Absit. An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici* (scilicet per fornicationem, de qua ibi loquitur Paulus) *vnum corpus efficitur? erunt*, inquit, duo in carne vna: ergo quilibet ex illis naturaliter & necessariò manet affinis consanguineis alterius, utpote accedens ad eorum sanguinem. Nam tota ratio cur aliqua copula naturaliter aliquos reddat affines, est quia efficit eos vnâ carnem. Hoc autem verè & propriè etiam efficitur copulam fornicariam, quis neget, cum per illam etiã vna caro propriè efficiantur. Firmiter, quia Amos 2. v. 7. ut grauissimum scelus exaggeratur, quòd pater & filius eandem puellam cognouerint. Alexander etiam Imperator leg. liberi 4. C. de nuptiis, statuit, ne filij ducerent concubinas parentum. Quæ omnia indicant ex copula fornicaria oriri affinitatem; propterea enim prohibentur, ac reprehenduntur. Hinc

Colligo primo, hanc affinitatem, utpote de iure naturæ, oriri etiam inter non baptizatos, seu infideles.

Colligo secundo, quod eo modo effecti affines non possunt validè contrahere matrimonium in gradibus ab Ecclesia vetitis, si post Baptismum contrahant illud. Quia post Baptismum iam ligantur legibus Ecclesiæ, & aliunde antea iam erant affines.

Ad argumenta contrariæ sententiæ.

Ad primum dico affinitatem sufficenter oriri ex natura copulæ, per quam vir & femina fiunt vna caro. Hinc autem fit ut copula etiam fornicaria ex se nata sit causare amicitiam inter eos qui eam habuerunt, cum eos faciat vnâ carnem: idem præstat per se spectata inter consanguineos vnus partis, & inter alteram partem. Amor enim & reuerentia filiorum in patrem, naturaliter ac per se inclinatur, ut etiam & reuerentur eos, qui sunt quodammodo vnus cum patre. Cæterum per accidens prout est coniuncta decori conciliat odium. Vnde per accidens ratione opprobrij consanguinei vnus partis, præsertim femina, odio habent alteram partem. Et filij solent concubinas odisse suorum parentum, utpote quæ parentibus fuerint causæ turpitudinis, & perditionis. Vnde ipsæ solent esse causæ rixarum & ruius in familia, quæ damna vincunt amorem naturalem, qui solet oriri erga eam personam, quæ est vna caro cum suo cognato.

Ad secundum respondeo, eisdem nominibus vocari affines factos ex fornicatione, quibus facti ex copula coniugali appellantur; solemus autem ab eis abstinere, quia ea affinitas ex fornicatione redundat in ignominiam. Quibus addo non esse eis imposita talia nomina, nec tales vocari, quia ea copula est occulta, & communiter occultari solet.

Ad tertium, manifestum est eam legem solum voluisse non contrahi affinitatem ex nuptiis interdictis, vel incestuosis; idque non absolutè, sed quantum ad aliquos effectus civiles, v.g. quantum ad successione; quia lex noluit hoc priuilegium concedere nuptiis, quas damnabat. Aliter enim ea lege probaretur ex fornicatione natos non contrahere cognationem, quia eodem modo de cognatione, & affinitate loquitur. Quod certè egregiè firmatur, quia ibidem lex statuit, eos qui ciuitatem, ac libertatem perdidit, perdere omnem cognationem ac affinitatem, quod de vinculo naturaliter ante contracto dici nequit: neque enim per id crimen fratres poterant delinquere esse fratres, aut priuigni esse priuigni.

SECTIO II.

Utrum affinitas ex copula coniugali consurgens dirimat iure naturæ matrimonium in aliquo gradu lineæ rectæ inter ascendentes, & descendentes.

PRO explanatione obseruandum est primo, sicut in cognatione & lineis, & gradus distinximus supra disp. 28. sect. 1. idem pariter in affinitate distinguere necesse esse. Quia enim affinitas oritur ex coniunctione, seu commixtione carnali in consanguineis vnus cum altero, cum quo fuit carnaliter coniunctus, ideo ex numero graduum consanguinitatis, & eius lineis, computandi sunt gradus affinitatis, & assignandæ sunt lineæ illius. Quare in affinitate duplex quoque est linea, recta, & obliqua, & in vnaquaque plures gradus, sicut de consanguinitate diximus loco citato. Vnde fit, ut Petrus, v. g. si copuletur Mariæ, eo ipso fiat affinis cum omnibus consanguineis ipsius Mariæ, & hæc etiam è contra fiat eodem modo affinis cum omnibus consanguineis Petri in simili gradu. Erit itaque Mariæ affinis cum patre & cum filio Petri in primo gradu lineæ rectæ; cum auo & nepotibus Petri in secundo gradu eiusdem lineæ, & sic de reliquis. At cum fratre eiusdem Petri fiet affinis dicta Mariæ in primo gradu lineæ transversæ, seu obliquæ; & cum consobrinis in secundo gradu, & sic de reliquis. Cum eadem propositione fiet etiam Petrus affinis ipsorum cognatorum Mariæ pro variis gradibus, & lineis.

Præterea est obseruandum, virum & uxorem non esse inter se affines, sed esse stipitem, truncum, ac principium affinitatis.

His præmissis, ad præsentem questionem, sunt nonnulli & graues Doctores, quos refert & sequitur Coninch disput. 32. dubio 4. numer. 53. affirmantes in primo gradu affinitatis lineæ rectæ irritum esse matrimonium iure naturæ: ut inter priuignum & nouercam, vel priuignam & vitricum, focerum & nurum, focerum & generum. Probant

Primo, quia copula carnalis ad quam matrimonium ex sua natura ordinatur, nequit ex natura rei fieri absque irreuerentia inter affines in dicto gradu: nam vxor, v. g. patris ex coniunctione carnali ad patrem fit vna caro cum ipso patre, atque ideo in accessu filij ad vxorem patris, utpote carnem patris, nequit non esse irreuerentia ex natura rei. Quam irreuerentiam satis significauit Apostolus 1. Cor. 5. sic dicens. Audite inter vos fornicatio, & talis, qualis neque inter gentes, ita ut vxorem patris sui quis habeat. Igitur matrimonium nequit validè fieri inter illos, quia nequit conferri ius iustitiæ, quale confertur per matrimonium, ad id, quod ex obiecto, & ab intrinseco est malum, & inhonestum.

Secundo, constat ex Leuitico cap. 20. v. 11. 12. 13. 14. 15. & 16. fornicationem commissam cum affine in primo gradu mixtim connumerari cum præpostera libidine, & bestialitate, idque eadem, vel etiam maiore exaggeratione, ac pœnæ impositione. Nam ibi dicitur. *Qui supra vxorem suam duxerit matrem eius, scelus operatus est, vnus ardebit cum iis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.* Qua ra-

Perez de Matrimonio.

tione ibi nec bestialitas, nec præpostera libido exaggerantur, vel puniuntur; ergo signum est illud grauissimè iuri naturæ repugnare: idque non quia talis duas simul ducebat, quia hoc illo tempore licitum erat, nec in eo faciebat vxori iniuriam, sed quia focerum suam sibi matrimonio copulabat, & ita fiebat vxoris suæ focer. Vnde etiam filia iubetur viuâ comburi, si tanto sceleri consentiat. Cum igitur tale matrimonium contineat grauissimam indecentiam contra ius naturæ, & ferè similem ei, quam continet matrimonium patris cum filia; nam eadem ferè hac in re debetur reuerentia nouercæ & matri, cum illa facta sit vna caro cum patre; videtur omnino incredibile, auctorem naturæ concessisse homini facultatem, ut possit validè tale matrimonium inire.

Tertio, nullus hætenus accidit casus, nec vnquam videtur esse futurus, in quo sit tanta necessitas talis matrimonij ineundi, ut hoc honestè fieri possit; ergo id nunquam validè factum est, nec sine speciali Dei concessionem fieri validè potest.

Ultimo, nunquam auditum est in Ecclesia, ut Pontifex dispensauerit in primo affinitatis gradu lineæ rectæ; ergo signum est interdictum esse illum iure naturæ.

Contrariam sententiam tenent non pauci graues Doctores, quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 66. num. 7. Basilius Ponce lib. 7. cap. 34. Hurtado disput. 10. difficult. 4. & alij, quam veriore iudicio, & sequentibus dictis declaro.

Dico ergo primo, negari non posse esse aliquam indecentiam naturalem, in matrimonio inito cum affine in primo gradu lineæ rectæ. Probo, quia natura ipsa dicit reuerentiam quandam affinibus in illo gradu coniunctis deberi; ergo indecentiam quandam tale matrimonium continere videtur.

Dico secundo, tale matrimonium illicitum esse iure naturæ si fiat nulla iusta subsistente causa. Ita rectè notauit noster Sanchez cit. numer. 2. & Basilius 5. relatus numer. 5. Et patet, quia gentes non barbaræ, sed ciuiles & honestæ, ex dictamine & pudore naturali auersatæ sunt conjugalem congressum priuigni cum nouerca. Tum etiam, quia est valde dissonum rationi, tale matrimonium nudè, ac secundum se consideratum pro libito priuatorum iniri, sine peculiaribus circumstantiis cohonestantibus illud ob iustam aliquam causam vrgentem. Quod maximè firmatur verbis illis Concilij Aruensis sub Vigilio Papa c. 11. vbi cum prohibuisset matrimonium cum priuigna, sic ait: Eum qui secus ausu sacrilego auctoritatem diuinæ legis, & iura naturæ prorumpere. Cuius Canonis sententia probatur in Concilio Turonensi II. can. 22. Notentur verò illa vltima verba, quibus clarè significatur matrimonium illud iure naturæ continere dissonantiam, ac turpitudinem, atque adeò esse illicitum, nisi iusta excusetur causa.

Dico tertio, validum esse matrimonium iure naturali affinium in primo gradu lineæ rectæ. Firmatur id primò canone 61. Concilij Agathensis, & canone 30. Epauensis, vbi expressè prohibetur matrimonium cum priuigna, cum nouerca; & simul præcipitur, ne ante eam prohibitionem matrimonia contracta distracta dissoluantur. Quod euidenter demonstrat illa coniugia valere, & dispensabilia esse illa impedimenta in primo gradu. Idem quoque constat ex Concilio Aurelianensi III. can. 10. vbi hæc habentur. De incestis coniunctionibus ista quæ sunt seruentur, ut hi qui aut modò ad Baptismum veniunt, aut quibus Patrum statuta

sacerdotali prædicatione antea in notitiam non uenerunt, ita pro nouitate conuersionis, ac fidei suæ credidimus consulendum, ut contracta hucusque huiusmodi coniugia non soluantur, sed in futurum, quod de incestis coniunctionibus in anterioribus Canonibus interdictum est, obseruetur, id est, ut ne quis sibi sub coniugij nomine sociare præsumat relictam patris, filiam uxoris, &c. Quibus uerbis claret uelle Concilium huiusmodi coniugia in infidelitate contracta manere, & non dissolui. Ergo gradus affinitatis inter vitricum & priuignam, inter priuignum & nouercam non dirimit iure naturali. *Secundo*, eadem conclusio ratione ostenditur, quia inter dictos affines nulla reperitur superioritas, contra cuius reuerentiam sit simpliciter & semper usus matrimonij. Patet, quia superioritas tantum est in eo, qui est principium naturale alterius, & non in eo qui est affinis, quamuis fiat una caro cum principio naturali, quia propriè non sit una caro cum illo, sed tantum, quia fiunt principium unius carnis; ergo quamuis in filij accessu ad uxorem patris iam defuncti, sit ex natura rei aliqua indecentia, sed non irreuerentia & impietas adeo iuri naturæ ab intrinseco opposita, ut nullo euentu, qualibet iusta subsistente causa, irrita sit & nulla. Vnde non uideo sufficiens fundamentum ad talem nullitatem iure naturæ ponendam. Denique id non leuiter firmatur ex eo quod Pontifices nõ raro pro foro conscientie dispensant in dicta affinitate lineæ rectæ in primo gradu, orta ex copula fornicaria: quæ tamen uideretur esse eiusdem rationis cum ea, quæ oritur ex copula coniugali, quia fornicarij eodem modo fiunt una caro per copulam, ac coniuges.

7 Dico *ultimo*, validum esse matrimonium iure naturæ affinium in quouis alio gradu lineæ rectæ in infinitum. Patet tum à fortiori ex dicto præcedenti. Tum quia res hæc est facilior ac certior. Tum denique, quia neque dirimit consanguinitas in gradu secundo, tertio, & ulteriores lineæ rectæ, ut ostendi supra *disp. 28. sect. 4.* ergo multo minus dirimet affinitas in eis gradibus.

8 Ad primum primæ sententiæ negatur antecedens: quia in accessu per matrimonium filij ad nouercam patre iam defuncto nulla est ex natura rei impietas, aut irreuerentia, iusta subsistente causa tali matrimonio inito; quia tamen nõ nouerca fuerit una caro cū patre, nõ fuit tamè principium naturale filij; & ideo non est ibi irreuerentia quæ contingeret in matrimonio inter patrem & filiam, uel matrem & filium, quod dixi supra *disp. 28. sect. 3.* esse semper ex natura rei irritum ac nullum. Paulus uero loquitur de uxore patris adhuc uiuentis renitente, cui patri facta fuerat etiam grauissima iniuria talis uiti fornicatione, quod probat Cornelius à Lapide. Tum quia uxor propriè dicitur uxor patris uiuentis, Tum quia Paulus *cap. 7. epist. 2. ad Corinthios* ait. *Hæc scripsi non propter eum qui fecit iniuriam, nec eum qui passus est*, uidelicet, patrem. Viuebat igitur adhuc pater. Vnde in eo delicto fuit incestus simul & adulterium, in quo contumaciter ille homo permanebat; sine contumacia enim non potuisset excommunicari.

Ad secundum, fatemur illam fornicationem esse grauissimum delictum ac dignum illa atrocissima pœna; inde tamen nihil infertur contra nos, qui tale coniugium constituimus illicitum iure naturæ, si iusta & honesta causa non cohonestetur; tamen dicamus validum esse, quia non continet irreuerentiam, qualis est in congressu patris cum filia, et si contineat aliquam indecentiam.

Ad tertium dico eo argumento solum probari ha-

bere indecentiam magnam illud matrimonium, attempto iure naturæ, nisi causa aliqua iusta præponderet: inde tamen non sequi ita esse iure naturæ vetitum, ut tale matrimonium sit nullum.

Ad ultimum similiter idem dico, noluisse Pontifices in eo gradu dispensare, ob deformitatem rei; eam tamen non esse talem, quæ matrimonium reddat iure naturali inualidum.

SECTIO IV.

Utrum affinitas ex copula coniugali in primo gradu lineæ transuersæ dirimat matrimonium iure naturali.

Certum est apud Doctores, affinitatem in secundo & ulteriores gradibus lineæ transuersæ, non dirimere iure naturali matrimonium contrahendum. Quia neque id efficit consanguinitas, quæ est strictior propinquitas. Difficultas est de primo gradu affinitatis lineæ transuersæ, ut si quis ducat uxorem fratris, uel si fœmina nubat viro suæ sororis.

Affirmarunt nonnulli antiqui, fauent hæretici nostri temporis, ut defendant Henricum octauum Angliæ Regem, qui Catharinam filiam Ferdinandi & Elizabeth uxorem fratris sui Arthuri, quam ex dispensatione Iulij secundi duxerat, repudiavit, & ea uiuente duxit Annam Bolenam. Probari potest

Primo, quia *cap. gaudemus, de diuort.* decernitur, infideles coniunctos in secundo gradu separandos non esse; ergo ut notum supponitur secus esse in primo gradu, atque ideo in eo gradu irritum esse iure naturæ matrimonium.

Secundo constat ex *Matth. 14. & Marc. 6.* à Ioanne Baptista fuisse Herodem reprehensum, quia duxerat uxorem Philippi fratris sui; & tamen Herodes, utpote Gentilis, sola naturali lege astringebatur.

Tertio, *Leuitici 18. cap.* prohibitus est in linea transuersa primus gradus affinitatis, ut fratrum cum sororibus, siue ex uno, siue ex utroque parente; at omnes gradus ibi prohibiti obligant nunc, quia lege naturali interdicti sunt.

Ultimo, matrimonium inter fratrem & sororem est iure naturali irritum, sed uxor fratris reputatur soror, quia per actum coniugalem effecta est una caro, & unus sanguis cum fratre; ergo.

Cæterum omnes Doctores ut certissimum asseruerant oppositum. *Primo*, quia Pontifices in eo primo gradu dispensarunt. Nam Innocentius tertius *cap. finali, de diuortis*, dispensauit cum Libonienibus recens conuersis, ut utantur matrimoniis initis cum relictis fratrum. Alexander VI. dispensauit in eodem gradu cum Emanuele Lusitanæ Rege. Iulius II. cum dicto Henrico VIII. & Catherina Regibus Angliæ. Cuius dispensationem Clemens VIII. consultis totius Orbis uniuersitatibus, & Doctoribus fuisse legitimam decreuit. At Pontifices nequeunt in iure naturali dispensare. *Secundo*, idem constat ex Scriptura sacra: nam Iacob uir sanctissimus, ante prohibitionem diuinam latam *Leuitici 18.* duxit Liam & Rachelem sorores, *Genes. 29.* Præterea *Deuteronomij 25.* decernitur, ut frater ducat uxorem fratris sui defuncti absque liberis. *Tertio*, constat ex *disp. 28. sect. 5.* consanguinitatem in primo gradu

gradu lineæ transuersalis, quamuis sit strictior propinquitas affinitate, non dirimere matrimonium iure naturæ. Liqueat etiam ex præcedenti sectione in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ irritari iure naturali matrimonium; ergo à fortiori idem probari debet in linea transuersali. *Primo*, quia nulla inter affines lineæ transuersæ reperitur superioritas, aut quasi superioritas ex natura rei; non est igitur cur dicta affinitas matrimonium dirimat ex natura rei, quia si dirimeret, ideo esset, quia commixtio carnalis ad quam matrimonium ordinatur, non posset absque irreuerentia fieri, aut sine manifesta naturali turpitudine. Ad argumenta opposita.

3 Ad primum, dico ibi solum esse sermonem de gradibus consanguinitatis, & de illis quo pacto illud sit intelligendum, docuimus supra *disp. 28. sect. 5. n. 1.*

Ad secundum respondeo fuisse meritò reprehensum, quia duxerat uxorem fratris sui adhuc uiuentis, ut testatur Iosephus *lib. 12. antiquit. c. 9.* Nicephorus, & alij. Et licet frater fuisset mortuus, reliquerat filia saltatricem, ob quam causam lex Moysis, quæ adhuc uigebat, prohibebat ac irritabat tale matrimonium, quando remanebat soboles. Ei autem legi Herodes quamuis Gentilis subiiciebatur, quia erat filius Iudæi. Vel etiam dic meritò Baptistam reprehendisse Herodem, quia illud coniugium erat illicitum, etiam si non fuisset irritum.

Ad tertium, iam constat ex dictis supra *disp. 28. sect. 6. n. 5.* non esse irritos iure naturali omnes gradus affinitatis enumeratos *Leuitici 18. cap.* Et liqueat quoque cessante lege ueteri, tantum id habere vim debere quod lege naturali aliàs irritum ac nullum esset.

Ad ultimum, iam liqueat ex dicta *disp. 28. sect. 5.* matrimonium inter fratrem & sororem non esse iure naturali irritum; & quamuis ex natura rei fuisset nullum, adhuc non uinceret, etiam esse nullum inter affines in eodem gradu; quia affinitas minor est consanguinitate, ut satis liqueat.

SECTIO V.

Utrum affinitas ex copula fornicaria consurgens dirimat matrimonium iure naturali in aliquo gradu cuiusuis lineæ.

1 Hactenus de affinitate orta ex copula coniugali dictum est; iam breuiter de copula fornicaria est idem disserendum.

Celaia in *4. d. 40. q. unica* post quartum argumentum, ait, interdictum esse iure naturæ matrimonium inter filiam, & eum qui cum eius matre fornicatus est. Quod probari potest, quia stando in iure naturæ oritur affinitas naturalis ex copula fornicaria, ut ostendi supra sectione secunda; ergo poterit ea ipso iure naturali attentio, obstare matrimonio.

2 Certum tamen est apud omnes Doctores, affinitatem ortam ex copula fornicaria in nullo cuiuscumque lineæ, siue rectæ, siue transuersæ gradu dirimere iure naturali matrimonium. Probat id *primo* argumento non leui, quod à Pio quinto concessa fuit Henrico Cardinali facultas dispensandi in affinitate cuiuscumque gradus proueniente ex fornicatione occulta. Igitur nulla affinitas orta ex tali copula dirimit iure naturæ matrimonium. Quare licet matrimonium filij cum concubina patris illicitum sit

Pere de Matrimonio.

iure naturali, nisi ex graui causa cohonestetur; & ius ciuile *lib. 4. C. de nuptis*, similes nuptias prohibeat, cum alioqui nullam affinitatem, quæ ex legitimis nuptiis non oritur, agnoscere uideatur; & ipsum ius Canonicum illud etiam inualidum reddat, tamen iure naturali non apparet cur irritum sit & inane. *Secundo* idem constat à fortiori ex dictis duabus præcedentibus sectionibus. *Tertio* ex praxi Ecclesiæ, nam sæpè solet Papa dispensare in eo impedimento pro foro interno, & aliquando eam dispensationem commisit, ut dixi. Tandem, quia inde non apparet tanta irreuerentia naturalis, tum propter dicta in superioribus: tum præsertim, quia non apparet ex copula fornicaria oriri in filio tantam obligationem uenerandi concubinae patris.

Ad argumentum oppositum, dico nullam affinitatem cuiuscumque gradus, & lineæ, ortam ex fornicatione irritare matrimonium iure naturæ, etiam in nostra sententia, quam supra *sectione secunda* tenuimus, ex hac copula naturaliter quoque manare affinitatem: quia aliud est quod talis affinitas sit naturalis, seu uinculum naturale, aliud uero quod dirimat iure naturæ: nam consanguinitas est quid naturale, etiã in secundo & ulteriores gradibus, & uinculum naturale, quoniam ipsa natura dicitur ex communicatione eiusdem sanguinis oriri quandam coniunctionem, propinquitatem, & amorem, seu amicitiam naturalem, atque ideo tempore infidelitatis quoque oriri; & tamen in illis gradibus saltè consanguinitas non dirimat matrimonium iure naturæ, ut ostendi supra *disp. 28. sect. 4.* Idem ergo potiori iure dicendum de affinitate quæ non est adeo strictum uinculum naturale.

4 Quæret aliquis an ex matrimonio rato non consummato oriatur affinitas ex natura rei, uel saltem ex statuto Ecclesiæ. Ratio dubitandi est, quia per matrimonij contractum de præfenti astringuntur coniuges arctiori uinculo, quam per contractum sponsalium de futuro; ergo uir cum consanguineis uxoris, & è contra perfectiori uinculo & maiori propinquitate coniunguntur. At ex sponsalibus de futuro oritur honestas, nec est inter hanc & affinitatem alia propinquitas media; ergo necesse est ut ex matrimonio rato oriatur affinitas.

Cæterum dicendum est cum omnium ferè doctrina, ex matrimonio rato propriè & in rigore non oriri ullam affinitatem. Ratio est, quia affinitas oritur ex eo quod uir & uxor afficiuntur una caro per copulam perfectam & consummatam, ut constat ex superioribus; quod non reperitur in matrimonio rato. Hinc autem manifestum est non sequi ex natura rei, seu iure naturæ affinitatem, quæ obit matrimonio: neque etiam ex iure Ecclesiastico. *Primum* patet, quia stando in iure naturali ea affinitas non est, ut dixi; ergo non poterit, eo iure attentio, obstare matrimonio. *Secundo* clarescet magis ex disputatione sequenti, ubi ostendemus ex quo textu habeatur, impedimentum quod oritur lege Ecclesiastica ex matrimonio rato, esse uerè & propriè publicæ honestatis, & non affinitatis. Et quamuis arctius sit uinculum publicæ honestatis quod oritur ex matrimonio rato, quam ex sponsalibus; & matrimonium ratum dici queat affinitatis initium, quia potestas corporum tradita per illud est initium actus coniugalis, unde affinitas oritur; non tamen est uerè affinitas, neque ex illo uerè & propriè oritur affinitatis impedimentum, propter rationem dictam.

SECTIO VI.

Quo iure positivo, diuino, an Ecclesiastico affinitas dirimat matrimonium; & ad quotum affinitatis gradum extendatur impedimentum.

IN hac re certum est primo apud Doctores, affinitatem non dirimere matrimonium iure aliquo positivo diuino. Patet, quia non Euangelico, ut liquet, neque veteri, quia quamuis in lege antiqua *Leuitici 18. cap.* affinitas in aliquibus gradibus dirimebatur; modò tamen tota lex vetus purè diuina, qualis erat dicta, omnino cessauit. Nam præcepta diuina cæremonialia à die Pentecostes incepterunt amittere suam efficaciam, & successu temporis illam omiserunt omnino quoad locorum extensionem. At quoad præcepta iudicialia non cepit illa lex vetus amittere suam efficaciam, donec Synagoga extincta est post consummatam Euangelij promulgationem. Quia quamdiu Respublica Iudæorum statum suum retinuit, & cæremoniis suis iure vsa est, iudicialia præcepta non amiserunt vim obligandi, atque adeò nec puniendi, vel irritandi, quia in hoc etiam seruatur proportio. Quando verò promulgato Euangelio cepit lex illa esse mortifera quoad cæremonialia, cepit etiam esse mortua quoad iudicialia. Ex quo infertur matrimonia nunc contracta inter Iudæos in gradibus illa lege prohibitis *Leuitici 18. cap.* valida, & rata nunc esse, excepto aliquo gradu, ut est primus lineæ rectæ inter patrem & filiam, vel filium & matrem, qui de iure naturæ matrimonium irritat. Ratio est, quia illa lex etiam respectu Iudæorum infidelium abrogata est quoad obligationem; ergo etiam quoad irritationem. Nec refert quòd ipsi peccent ex conscientia erronea: quia conscientia erronea circa ius non sufficit ad irritationem actus, licet ad peccandum sufficiat. Vnde leges *Leuitici* iam non possunt dici leges Iudæorum infidelium, tum quia iam non sunt leges, nam leges abrogatæ, leges non sunt, tum etiam, quia non sunt latæ pro illis, sed pro republica fidei Ecclesiastica, quæ iam non extat. Nec valet quòd ipsi Iudæi velint illis legibus gubernari; quia, ut dixi, id solum est ex conscientia erronea; putant enim legem illam ut positiuam diuinam adhuc vigere. Videantur circa rem hanc quæ dixi supra *disp. 28. integra se et. 6.*

Secundo etiam est certum, ex variis Canonibus antiquis, quos refert *Basiliius Ponce lib. 7. cap. 33. n. 1.* affinitatem esse impedimentum dirimens iure Ecclesiastico, qui eodem modo de coniugali, ac de illicito, ac incestuoso concubitu loquuntur. Et quamuis in antiquiori iure non fiat mentio expressa de affinitate ex copula illicita, sed de orta ex copula coniugali. At ex cap. *discretionem*, de eo qui cognouit consanguin, constat ex copula illicita oriri affinitatem dirimentem matrimonium, sicut ex licita; & ibi apponi ab Ecclesia affinitatis impedimentum ad subsequens matrimonium. Hinc

Tertio est certum, ut firmant omnes Doctores, gradus affinitatis ex copula illicita, attento iure antiquo, esse metiendos iuxta gradus affinitatis ortæ ex copula licita; & vtramque affinitatem ad eundem gradum extendi. Cùm enim ex iure habito in cap. *discretionem*, antea citatos constet ex copula fornicaria oriri affinitatem dirimentem matrimonium, sicut ex coniugali;

ideo communi Doctorum plausu receptum fuit, affinitatem ex copula fornicaria in eisdem gradibus dirimere, in quibus dirimit orta ex coniugali, quod iure consuetudine introducto fuit obtentum. Et ita fuisse supponit Tridentinum *sess. 24. de matrim. cap. 4.* dum affinitatem ortam ex fornicatione restringit ad secundum gradum, & in vterioribus gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere. Quibus verbis aperte significat olim affinitatem ex copula fornicaria extensam fuisse ad plures gradus, nempe ad eisdem affinitatis contractæ ex copula matrimonij licita.

Quarto certum est iure antiquiori Ecclesiastico fuisse triplex genus affinitatis dirimens matrimonium subsequens. **Primum** erat inter personam carnaliter cognitam, & consanguineos personæ cognoscentis; & econtra inter personam cognoscentem, & consanguineos personæ carnaliter cognitæ: ut constat ex toto titulo *de eo qui cognouit consang.* **Secundum** erat inter verum affinem, & maritum, seu vxorem sui affinis: ut Petrus, v. g. affinis Mariæ vxoris fratris sui, si mortuo fratre Mariæ nubebat alicui, cùm hoc viro habebat Petrum affinitatem secundi generis. **Tertium** genus erat cum marito, vel vxore illius coniuncti secundo affinitatis genere: ut in exemplo allato, si vir ille posterior Mariæ factus viduus, ducat aliam, hæc est coniuncta Petro tertio affinitatis genere. Hæc duo genera habentur *cap. porro, & cap. de propinquis 35. q. 3.* Vnde tunc ex affinitate oriebatur affinitas. Verùm hodie solum primum genus affinitatis vim habet, nempe inter habentem carnalem copulam, siue coniugalem, siue fornicariam, & consanguineos mulieris cognitæ, & econtra inter mulierem cognitam & consanguineos cognoscentis. Vnde nunc hodie iam non oritur affinitas ex affinitate: ut habetur *cap. non debet, de consanguinit. & affinit.* Quare consanguinei vxoris efficiuntur solum affines mariti, & è contra. Vnde inter consanguineos mariti, & consanguineos vxoris, nulla prorsus est affinitas: nec inter affines oritur aliud vinculum cum quacunque alia persona. Ac proinde filia vxoris ex alio marito habita, aut ex fornicatione cum altero, potest nubere filio, aut fratri viri. Duæ item sorores possunt nubere duobus fratribus, ut etiam habetur *cap. quod super his, de consanguinit. & affinit.* potest etiam quis in vxorem accipere relicta à propriæ vxoris fratre: & diuersis temporibus potest quis plures fœminas vxores sibi accipere, quæ cum pluribus fratribus matrimonium contraxerant. Ut Mariæ & Francisca nupsere duobus fratribus, potest Petrus Mariam viduam effectam ducere, & ea mortua, Francisam. Quorum omnium ratio hæc est, quia nulla hodie ex affinitate coniunctio pullulat.

Quinto certum est, iure antiquiori dictam affinitatem cum consanguineis alterius carnaliter commixti irritasse, ac diremisse matrimonium, sicut cum propriis, vsque ad septimum gradum inclusiue vtriusque lineæ: ut constat ex *cap. nullum, & cap. aequaliter 33. q. 3.* Iure tamen nouiori restricta fuit vsque ad quartum gradum, ut constat ex *cap. non debet, de consanguinitate & affinitate.* Et quamuis in vtroque iure antiquiore & nouiori, sit tantum sermo de affinitate orta ex copula coniugali; nihilominus tamen idem intelligi debet de alia affinitate ex copula fornicaria, propter rationem dictam supra *numer. 3.*

Sexto certum est hodie nouissimo Tridentini decreto *sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 4.* restrictam esse affinitatem ex fornicatione confurgentem ad secundum gradum inclusiue his verbis. Sancta Synodus, grauissimis de causis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur,

inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo, & secundo gradu coniunguntur, restringit. In vterioribus verò gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere. Hæc Tridentinum. Circa quod statutum, quatuor sunt obseruanda.

7 **Primum**, per fornicationem intelligi, non tantum simplicem, sed omnem non coniugalem adulterij, & sacrilegij, incestus, & rapti. Tum, quia Tridentinum tantum condistinxit affinitatem ortam ex fornicatione ab affinitate quæ oritur ex copula licita coniugali. Tum etiam, quia in omni copula illicita procedit ratio mouens Tridentinum ad prædictam restrictionem, nempe ex ea non oriri amicitie vinculum; & communiter ignorari, atque ideò multa mala pullulare ex eo impedimento, nisi restringatur.

8 **Secundum** est, ita fuisse restrictam à Tridentino affinitatem ex fornicatione ortam vsque ad secundum gradum, ut iam in vteriori non tantum dirimat, sed neque impediatur, ut Pius V. declarauit motu proprio edito anno 1566. & inepit, *Ad Romanum Pontificem.* E ratio optima est, quia omne impedimentum dirimens, ex eo solum habet impedire quòd dirimat; est enim impedimentum dirimens, eminenter impediens; atque ideò cùm tollitur impedimentum quatenus est dirimens, tollitur etiam quatenus impediens est. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedit sponsalia subsequencia, aut præcedentia vltra secundum gradum. Quia eadem sola ratione, qua impedit matrimonium, impedit sponsalia, ac proinde si illud non impedit vltra secundum gradum, nec etiam impedit hæc.

9 **Tertium** est, fornicationem habitam cum affine in tertio, & quarto gradu, non esse incestum: ut merito sibi certum putat noster Sanchez *disput. 67. n. 8.* Ratio est, quia fornicatio cum affine in eis gradibus non habet speciale malitiam irreuerentiæ, seu incestus, ex natura rei, seu iure naturali, ut patet ex superioribus: neque etiam iure Ecclesiastico, quia ius Ecclesiasticum prohibens dictam copulam intuitu reuerentiæ conferendæ affinibus, iam cessauit, cessante prohibitione matrimonij; quod tantum prohibebatur ob indecentiam copulæ inter illos.

10 **Quartum** denique est, si quis maritus cognoscat mulierem tertio, vel quarto gradu cù sua vxore coniunctam, sibi que eodem gradu affinem, non impediri à petitione debiti coniugalis: ut bene *Basiliius Ponce lib. 7. c. 33. n. 6* *Hurtado disput. 10. difficultate 7. n. 30.* & alij. Ratio est, quia affinitas non impedit, nec dirimit matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur, quia est indecens inter affines; ergo eo ipso quòd dicta affinitas restricta est, ut non impediat, neque dirimat matrimonium, nisi in primo & secundo gradu, etiam censetur restricta, ut non impediat petitionem actus coniugalis, nisi in eisdem gradibus. Et ob id dixi fornicationem cum affine ex copula illicita, non esse incestuosam à tertio gradu. Quare tamen petere debitum sit quid distinctum à contractu matrimonij, eo tamen ipso quòd affinitas non obstat contrahi, neque obstat petitioni debiti, ob rationem dictam.

11 Denique certum est apud graues Doctores, Nauatum, Veracruz, Ouandum, Angles, Palacios, Toleum, Enriquez, Sa, & alios, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 67. n. 5.* affinitatem ex matrimonio ortam non esse restrictam à Tridentino, sed hodie durare, & dirimere matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiue; sicut statutum erat *cap. non debet, de consang. & affinit.* Ratio est, quia Tridentinum restringens affinitatem, clarè expressit ex forni-

catione contractam. Cùm autem vinculum affinitatis ex copula coniugali confurgens sit strictius, & fortius; non sequitur ut illa restricta, censetur hæc quoque coarctata. Præterea rationes Tridentini ad restringendam affinitatem ex fornicatione, quia nimirum hæc sæpissime occultè contrahitur, & ex illa moraliter, solet oriri non vinculum amicitie inter affines, sed odij & rixæ; cessant omnino in affinitate orta ex copula coniugali.

Ex dictis in hac sectione constat, infideles, seu non baptizatos validè contrahere matrimonium cum quouis sibi affine, quia quamuis ante Baptismum contrahatur affinitas, quia, ut dixi *sectione secunda*, naturaliter oritur tale vinculum affinitatis; tamen ante Baptismum non dirimit: quia ius Ecclesiasticum, quo solo affinitas dirimit matrimonium, non ligat ante Baptismum. Cæterum inualidè contraherent post Baptismum in gradibus ab Ecclesia prohibitis, quamuis affinitas contracta sit ante Baptismum; quia dicti affines iam post Baptismum tenentur iure Ecclesiastico dirimentem matrimonium.

SECTIO VII.

An affines, & consanguinei incurrant excommunicationem ipso facto, in eundo matrimonium.

AD hunc locum remisi hanc pœnam explicare impositam in *Clementina unica, de consanguinitate*, contra affines & consanguineos, qui matrimonium contrahunt. Verba autem *Clementinæ* hæc sunt. Eos qui diuino timore postposito, in suarum periculum animarum, scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, constitutione Canonica interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonialiter non ventur: nec non Religiosos & Moniales, ac Clericos in sacris Ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, refrænare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subiacere. Hęc est excommunicatio ibi lata, quæ tamen non est alicui reseruata.

In ea verò sex genera personarum excommunicantur. **Primo** excommunicantur contrahentes matrimonium incestuosum cum consanguinea in gradibus ab Ecclesia prohibitis. **Secundo** contrahentes cum affine intra eisdem gradus prohibitos. **Tertio**, ineuntes matrimonium cum Monialibus. **Quarto**, Religiosi contrahentes matrimonium sacrilegum. **Quinto** si Moniales matrimonium contrahant. **Sexto** denique Clerici in sacris Ordinibus constituti matrimonium sacrilegè ineuntes. Circa quas personas, in particulari oportet prædictam excommunicationem expendere.

Ad primum circa consanguineos & affines, fatentur omnes, non solum viros contrahentes cum consanguinea, vel affine, sed etiam ipsas fœminas nubentes consanguineo, aut affini, ligari dicta excommunicatione. Quia dicta *Clementina* indifferenter excommunicat contrahentes in gradu consanguinitatis, aut affinitatis prohibito.

Vt autem prædicta excommunicatio incurratur triplex ibi petitur conditio.

Prima est, ut contrahatur matrimonium. Ob cuius defectum non incurritur censura per solum sponsalium de futuro contractum. Quia licet interdicto

mattimonio, censeantur quoque sponsalia interdicta; at pœna imposta contrahentibus matrimonium, qualis est hæc, non extenditur ad sola sponsalia contrahenda; quia illa non sunt matrimonium, sed matrimonij promissio. Incurritur verò censura per verba de præsentij, licet matrimonium non sit consummatum: nam illa sunt matrimonium ratum quantum est ex se, si conditio personarum non obsaret; & illud sufficit ad hanc censuram incurendam, quamvis consummatum non sit, quia consummatio matrimonij non est de substantia eius; & lex prohibens matrimonium, de contractu ipso intelligitur, cuius essentia perfecta est ante consummationem per copulam.

Colligo *secundo*, nec satis esse ad hanc excommunicationem incurendam inire matrimonium clandestinum, absque Parocho, & duplici teste. Quia is contractus non habet hodie formam veri matrimonij, nec contrahentes faciunt quidquid est in se, ut illud inean: sicut etiam non sufficiunt sponsalia cum copula coniugali, quia iam post Tridentinum defectu præsentia Parochi & testium non constituunt legitimum consensum ad matrimonium.

Colligo *tertio*, nec incurri hanc censuram, quando quis tictè consensit, quia in lege pœnali standum est rigori verborum, & in dicta Clementina dicitur, contrahere matrimonialiter non verentur; quibus apertè significatur solum ligari eos, qui animo contrahendi, & non fingendi hoc faciunt, quia illi reuera quantum est ex se minimè matrimonialiter contrahunt. Sed quid, si alter non consentiat etiam interiùs, incurrit ne qui ex animo consentit? Verius iudico non incurrit; quia dicta Clementina punit matrimonium contractum contra illam prohibitionem; at non dicitur matrimonium donec accedat vtriusque contrahentis consensus, sed solum est quoddam matrimonij initium. Simili ratione, si quis contraheret cum consanguinea impubere, non incurreret; quia non perficitur matrimonium, sed solum sponsalia de futuro ex iuris interpretatione, iuxta *c. unicam, de dispensatione impuberum, in 6.* Vnde etiam fit, ut non incuratur ea excommunicatio, si matrimonium illud metu viri constantis ineanatur. Pater, quia est consensus inefficax ex defectu libertatis; nec Ecclesia tam graui punit censura tanto metu compulsum. Idem dico de eo qui liberè contraxit cum patiente talem metum: quia tale matrimonium claudicat ex parte consensus alterius contrahentis, qui defectu libertatis est inefficax ad illud ineundum.

Secunda conditio, ut dicta excommunicatio contrahatur cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis in gradibus lege canonica prohibitis. Vbi constans res est non ligari hac excommunicatione, qui putans falsò sub esse impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, inire matrimonium. Quia reuera non contraxit cum tali impedimento; nec ibi punitur praua voluntas opere non subsecuto; sicut non ligatur excommunicatione Petrus, qui putat falsò Paulum quem percussit esse clericum. Incurrere tamen eam excommunicationem, si quis contrahat matrimonium cum consanguinea in primo gradu lineæ rectæ, nempe cum matre, lege naturali interdicto. Tum, quia constitutio pœnalis comprehendit casum omnino similem, in quo fortior militat ratio. Tum maximè, quia lex canonica prohibens matrimonium inter consanguineos vsque ad quartum gradum, comprehendit etiam dictum primum gradum lege naturali veritum, ut pote qui clauditur intra quartum. Non verò incurreretur ea excommunicatio, si matrimonium contraheretur cum infideli, cognata le-

gali, vel spirituali. Quia dicta Clementina de his impedimentis nullam facit mentionem; & cum sit pœnalis, non est extendenda.

Tertia conditio est, ut sciantur id matrimonium ineanatur cum consanguinitatis, vel affinitatis impedimento. Quare contrahentem in his casibus excusaret ignorantia quæuis etiam crassa iuris, vel facti, dum modo non sit affectata. Ratio est, quia quotiescumque petitur scientia ad incurendam pœnam, exigitur dolus, & mala fides in illo. At si alter ex consanguineis, vel affinis, sciuit, alter verò contrahens ignorauit, incurret excommunicationem sciens, excusato ignorante ab ea: quia lex vnumquemque eorum horum per se diuisim prohibet ne contrahat, & si sciantur id faciat, excommunicatione punit. Neque obstat quòd textus Clementinæ in plurali loquatur, dicens, *contrahere matrimonialiter non verentur*; vnde nisi ambo sciantur contrahant, nullus incurritur. Non, inquam, obstat, quia pluralis illa legis locutio non ponitur propter duos contrahentes, sed propter omnes, qui eo modo peccare possunt.

Sed quid si ignorans contraxit, & postea conscius perseverauit in cohabitatione, & copula? Dico, eum non contrahere, quia dicta Clementina non punit cohabitationem, sed contractum. Qui verò sciantur contrahit cum ea quam putat esse consanguineam, cum non sit; non incurrit; quia in illo casu non consummatur actus, propter quem fertur censura, quia ille non contrahit scienter cum consanguinea, sed ignoranter cum putat consanguinea, & ideo non incurrit censuram in re ipsa.

Circa contrahentes cum Monialibus, notandum est, Moniales profestas incurrit illam excommunicationem, cuiuscumque nubant; & similiter contrahentes cum illis. Quod non ita euenit in fœmina nubente Professo, aut in Sacris constituto: solum enim illi incurrit eam. Ratio est, quia dicta Clementina loquitur diuersimodè in his casibus: Moniales enim & cum eis contrahentes excommunicantur. At loquens de matrimonio inito à Professo, vel clerico Sacris initiatos, solos hos excommunicat, nulla mentione facta de mulieribus ab eis ductis. Ut verò hi contrahentes cum Monialibus incurrant excommunicationem, oportet ut sciantur id faciant. Vnde excusaret ignorantia quæuis etiam crassa, dummodo non esset affectata, quia scientia petitur ad incurendam illam.

Denique circa Religiosos, Moniales, & Clericos Sacris initiatos contrahentes matrimonium notandum est, excusare quoque ignorantiam quantumvis crassam, iuris, vel facti, dummodo non sit affectata. Patet ex verbis Clementinæ: nam fulminans excommunicationem in his & reliquis casibus, sic ait, refrænare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententia ipso facto decernimus subiacere. At dum fulminatur excommunicatio in temere audentes, desideratur scientia, & excusatur quæuis ignorantia non affectata, dummodo non sit ingens temeritas, quia audacia temeritatem importat; & sic Hispanè audax dicitur, *atrenido, y que pierde la verguenca.*

Quæres an præter dictas personas, aliæ etiam, ut mandantes, consules, dantes auxilium, vel fauorem, vel etiam assistentes his matrimoniis prohibitis, eadem censura excommunicationis ligentur. Respondeo non ligari, ut optimè notauit Suarez *tom. 5. de censuris disp. 23. sect. 25, num. 23.* Ratio est, quia hi non sunt verè contrahentes matrimonia, at soli contrahentes excommunicantur.

DISPUTATIO XXXII.

De impedimento publicæ honestatis

IMPEDEMENTVM hoc dicitur iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, eo quòd iustum sit propter publicam decentiam, ac morum honestatem, matrimonia inter certas personas non contrahi. Hanc verò publicam honestatem oriri ex duobus capitibus, videlicet ex matrimonio rato nondum consummato, & ex sponsalibus de futuro, decreto ac statuto Ecclesiastico, in hac disputatione expendendum est, & de vtroque distinctè agendum.

SECTIO I.

Quid, & quotuplex sit ex iure iustitiæ publicæ honestatis dirimens matrimonium.

Communiter Doctores cum D. Thom. in 4. d. 41. q. unica a. 1. questione 4. in corpore, solet sic definire: Publicæ honestatis iustitiæ impedimentum est propinquitatis ex sponsalibus proueniens, roborans ab Ecclesiæ constitutione propter honestatem eius. Quæ definitio potius est descriptio, quàm quiddam adæquata & adæquata ratio. Nam in primis non est adæquata, quia solum conuenit publicæ honestati ortæ ex sponsalibus, cum tamen illa æquè consurgat ex matrimonio rato. Præterea exprimit causam efficientem quæ est Ecclesiæ institutio, ad denotandum hoc impedimentum solo iure Ecclesiastico inductum esse. Denique ponitur propter honestatem eius ad exprimendam causam, ob quam Ecclesia hoc statuit impedimentum. Quia nimirum æquum, & consonum honestati Ecclesiæ est, ut propter inchoationem matrimonij, quæ in sponsalibus reperitur, consanguineis alterutrius sponsi prohibeatur matrimonium cum altero.

Aptius igitur, publica honestas in communi, prout abstrahit ab ea quæ ex sponsalibus de futuro consurgit, & ab ea quæ ex matrimonio rato oritur, sic definienda est: Propinquitatis ex verbis sponsorum proueniens. Dicitur *propinquitatis*, seu, quod idem est, coniunctio, quo denotatur conuenientia quam habet cum affinitate. Dicitur *ex sponsorum verbis proueniens*, ut explicetur propria eius ratio, quia differt ab affinitate. Hæc enim sine coniunctione, seu copula carnali consurgere non potest, illa verò solis verbis perficitur. Quare sicut nequeunt duo vna caro fieri per nuda sponsionis verba. Ut enim optimè dixit Benedictus in cap. lex 27. q. 2. propinquitatis sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur; & ideo propinquitatis affinitatis necessariò promanare debet ex sanguinis commixtione per coitum, seu copulam. Ita è contra propinquitatis honestatis nequit oriri ex copula, sed ex verbis tantum sponsorum. Nomen verò sponsorum ponitur abstractè & in commune, prout abstrahit, & commune est tam sponsis de futuro, quàm etiam sponsis de præsentij: sicut & verba abstracta sumimus à verbis de futuro, & à verbis de præsentij;

ut sic comprehendant vtramque speciem publicæ, seu iustitiæ honestatis. Quia sub vtraque specie est honestum & decens, ne inean matrimonia inter se illæ personæ, quæ maiorem propinquitatem contraxerunt suorum consanguineorum. Quare sicut conuenientissimum fuit, ut per matrimonij copulam, vel etiam per fornicariam contrahatur affinitas subsequentes nuptias dissoluens; ita & quod ex verbis sponsorum aliud vinculum coniunctionis oriatur, minus tamen perfectum affinitate, quod similiter subsequens dirimat matrimonium.

Obiicies, eos qui actu contraxerunt matrimonium ratum, non dici propriè sponfos communi vsu, & modo loquendi, sed dici absolutè & propriè nuptos, & coniugatos; quia iam non sunt in spe, sed in re matrimonium adepti. Vnde sicut sponsalium nomen propriè significat futuri matrimonij mutuum promissionem; ita & sponsi propriè sunt, & dicuntur, qui dictum matrimonium habent solum sibi promissum de futuro. Respondeo, etiam nuptos per verba de præsentij sine vlla matrimonij consummatione dici in iure sponfos, ut latè ostendi supra *disp. 1. sect. 1. num. 3.* Quamplurimi enim sunt textus, qui in eo sensu vsurpant sponsalium, & sponsorum nomen; tamen in vsu communiori, ac rigorosiori nomen sponsalium solet sumi non pro matrimonio rato, sed pro ipsa promissione mutua viri & fœminæ de contrahendo inuicem matrimonio; & sponsi soleant dici ipsi promissi, ut *loco citato dixi, num. 4.*

Publicæ honestatis duplex assignatur species in iure: alia est ex sponsalibus orta, alia verò ex solo matrimonio rato consurgit. Quòd sit in iure, ex sponsalibus, seu ex mutua futuri matrimonij promissione oriri iustitiæ publicæ honestatis dirimentem matrimonium inter sponsum de futuro ex vna parte, & consanguineos sponsæ ex altera, & è contra, constat ex variis Canonibus, ex *cap. unico, de sponsalibus & matrimoniis in 6.* & *cap. unico, de desponsatione impuberum in 6.* Item ex *cap. ad audiendam 4.* & ex *cap. sponsam 8. de sponsalibus & matrimoniis.* Et hoc idem firmant omnes Doctores.

Maior difficultas est de altera specie publicæ honestatis ex matrimonio rato consurgentis, an sit in iure, textus ex quo illa colligatur. Nam hoster Sanchez *disp. 70. n. 1.* putat vix esse textum afferentem oriri ex matrimonio rato publicam honestatem, seu publicam honestatis impedimentum. Quod probat, quia *cap. si quis uxorem 27. q. 2.* quod solet afferri, Glossa dicit ibi posse intelligi de sponsa de præsentij, vel de sponsa de futuro: & ita ex eo textu nihil certum potest haberi, vel concludi. Præterea *cap. finali 35. q. 3.* afferens eandem coniugem non posse nubere duobus consobrinis propter publicam honestatem, potius intelligitur de matrimonio consummato. Non enim antea appellatur quispiam coniux, sed sponsus. Nec obstat illud impedimentum appellari publicam honestatem, cum non oriatur ex matrimonio consummato nisi affinitas. Quia affinitas aliquando appellatur publica honestas, ut liquet ex *c. iua, iuncta Glossa verb. honestatem, & cap. discretionem*, adhibita Glossa verb. publicam, de eo qui cogn. consang. Vnde infert Sanchez prædictum colligi impedimentum in matrimonio rato, deducto argumento à fortiori. Nam si ex sponsalibus consurgit publica honestas impediens, ac dirimens matrimonium cum consanguineis sponsæ illius de futuro: à fortiori consurgit ex matrimonio rato, quod fortius vinculum est, & maiorem coniunctionem importat. Prædictæ doctrinæ fauent graues recentiores, dicentes publicam honestatem quæ oritur ex matrimonio rato desumi ex sola consuetudine,

dine, & vsu Ecclesiæ, cum nullus extet textus qui eam induxerit: cumque aliunde ipsa vigeat etiam nunc in Ecclesia, defumenda est ex solo eius vsu. Hic autem vsus inductus est ex paritate rationis desumpta ex illa alia publica honestate, quæ ex sponsalibus confurgit.

Ego verò existimo hoc impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio rato non consummato antiquissimum esse in Ecclesia, & de illo aliquas extare leges, proponam certiores. Talis mihi videtur, quæ habetur *cap. si quis desponsauerit sibi* 11. 27. 9. 2. vbi hæc verba proponuntur: si quis desponsauerit sibi aliquam, & præueniente mortis articulo eam cognoscere non potuerit, frater eius non potest eam ducere in vxorem. Vbi optimè Glossa duo notat. *Primum*, hoc caput intelligi de sponsa de præsentia: aliter non faceret ad propositum, quia sponsa de futuro non est vxor quam possit cognoscere. *Secundum* ait. Et hoc casu est impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, non affinitatis, quia ita non est nisi interueniat carnalis copula. Idem etiam firmo Cardinalium declaratione, quam tradit noster Rebellus in declarationibus sacre Congregationis circa decreta Tridentini de matrimonio & sponsalibus, ex *sess. 24. n. 109.* his verbis. An ex matrimonio contracto per verba de præsentia non consummato oriatur affinitas, vel impedimentum publicæ honestatis? Respondet, Congregatio non esse impedimentum affinitatis, sed impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, & fortius, ac maius vinculum, quam impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ex sponsalibus de futuro.

SECTIO II.

Quæ requirantur vt ex sponsalibus de futuro oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.

DE hoc impedimento orto ex sponsalibus de futuro, latè tractaui supra disputatione octaua sectionibus quatuor, prima, secunda, tertia, & quarta. Quare

Suppono *primò* ad id requiri vt sponsalia sint certa & determinata, & valida, vt fusè ostendo ibi *sect. 1. num. 3. 4. 5. & 6.*

Suppono *secundò* oriri tale impedimentum dirimens cum cõsanguineis alterius sponsi in primo gradu, non verò cum affinibus, vt ibi probo *n. 7.*

Suppono *tertiò*, tale impedimentum fuisse indutum solo Ecclesiastico iure, & à Tridentino restrictum ad solum primum gradum, vt doceo *num. 1. & 2.*

Suppono *quartò* prædictum publicæ honestatis impedimentum esse omnino perpetuum, quouis modo postea ipsa sponsalia soluantur, vt latè id tracto *disp. 8. citata, integra sect. 2.*

Suppono *quintò*, ex sponsalibus inualidis occultè ex solius interni consensus defectu, exterius verò ac publicè validis, nullum confurgere publicæ honestatis impedimentum, vt latè exagito prædicta disputatione, *integra sect. 3.*

Ex quibus omnibus colligo manifestè impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quod ex sponsalibus oritur, tantum oriri ex sponsalibus cum determinata persona ac certa, & ex absolutis, siue à principio, siue postea impleta conditione, & tantum ex validis, & non ex nullis, siue ex defectu consen-

sus, siue ob aliquod impedimentum, quamuis occultum: prædictumque impedimentum publicæ honestatis esse perpetuum, nec dissolui morte alterius, nec mutuo consensu, nec quia alter resiliuit. Præterea infero, cum certum sit prædictum impedimentum esse Ecclesiasticum, illud non habere locum inter infideles, etiam si postea cõuertantur ad fidem in contracto matrimonio cum consanguinea eius, cum qua prius sponsalia celebrauerat. Denique certum etiam est statim post Tridentini promulgationem cessasse impedimentum in aliis gradibus vltra primum. Sic congregatio Cardinalium apud Rebellum *n. 103.* Qui ante Concilium Tridentinum in secundo gradu publicæ honestatis erant, post Concilium publicatum, seu confirmatum ritè, & absque alia dispensatione contrahere possunt, & contractum inter eos matrimonium est validum, iuxta formam huius capituli tertij.

SECTIO III.

Ex quo matrimonio rato oriatur, vel non oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.

Dico *primò* certum esse non oriri ex matrimonio rato sub conditione, si ista non sit impleta. Patet, quia nõ oritur ex similibus sponsalibus conditionatis; quæ enim sunt sub conditione de futuro non dum impleta, non pariunt honestatem, quia absolute sponsalia non sunt, vt liquet ex *cap. unico, de sponsalibus*; ergo nec ex simili matrimonio. Firmo, quia ante impletam conditionem, neque habet vim matrimonij absoluti, neque sponsalium absolutorum. At iustitia publicæ honestatis non oritur nisi ex sponsalibus dicto modo absolutis, ac proinde neque ex matrimonio, nisi absoluto, etiam paritate, & consuetudine desumpta ab exemplo sponsalium. Hoc intellige, si conditio sit ex eis, quæ suspendunt consensum ita vt debeat spectari euentus conditionis. Nam si sit ex eis quæ ipsum non suspendunt, vt sunt quæ habentur pro non adiectis; tunc matrimonia iam erunt, ac censentur absoluta, & parient honestatem: sicut etiam talia sunt impleta conditione sine villo alio nouo consensu, vt ostendi supra *disp. 16. sect. 1. 3. num. 5.* ac proinde dirimat vsque ad quartum gradum.

Dico *secundò* prædictum impedimentum honestatis non oriri ex matrimonio rato inualido ex defectu consensus. Hoc admittunt omnes Doctores. Et meritò, quia olim sponsalia ex defectu consensus inualida non causabant similem honestatem; ergo neque hoc matrimonium, cum eius honestas à paritate ex illis consuetudine populi Christiani sit subsistens. Quare nõ oritur ea honestas ex matrimonio rato inito cum errore personæ, vel cum persona incerta, vel ex metu graui, vel per consensum fictum etiam in vno solo; quia in istis omnibus est irritum matrimonium ex defectu consensus necessarii.

Dico *tertiò*, si matrimonium fuerit nullum ex alio capite, puta ex defectu solemnitatis, vel ratione alicuius impedimenti, etiam ex eo oritur impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quia ita fiebat olim in sponsalibus, quæ causabant eam honestatem, licet inualida esset, nisi id proueniret ex defectu consensus. Cumque in ista honestate orta ex matrimonio rato nihil sit innouatum à Tridentino, erit in ea standum iuri

iuri antiquo. Idque constat ex declaratione Cardinalium apud Rebellum *n. 102.* in hæc verba. Præsupposita declaratione per constitutionem Sanctissimi domini nostri Pij Quinti super hoc decreto, censuit Congregatio, oriri impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ex sponsalibus per verba de præsentia etiã nulliter contractis, ommissa forma decreti Concilij Tridentini *cap. 1. huius sessionis* (intellige *24. de matrimonio*.) Et constat ex *cap. ad audiendam, de sponsalibus*, vbi existente matrimonio nullo propter impedimentum consanguinitatis, oritur publica honestas. Cum autem in ista honestate orta ex matrimonio rato, nihil sit innouatum à Tridentino, erit in ea standum iuri antiquo. Hinc infero oriri hanc honestatem ex matrimonio inualido defectu præsentia Parochi & testium, vel ob quoduis aliud impedimentum dirimens, quia tale matrimonium non est inualidum ex solo defectu consensus; imò matrimonium clandestinum, licet nullum, habet vim sponsalium ex natura sua, vt multis ostendi supra *disp. 8. sect. 4. num. 4.*

Scio oppositum docere Sanchez *lib. 7. disput. 70. n. 13.* & Coninchium *disp. 32. dubio 5. ad finem.* Quia ipsi matrimonio clandestino deest legitima forma, & consequenter legitimus consensus, ita vt non habeat speciem quidem externam contractus matrimonij. Cæterum persisto in contraria sententia cum Basilio Ponce *lib. 7. cap. 35. ad finem*, & cum nostro Hurtado *disp. 21. difficultate 2. num. 7.* Quia matrimonium clandestinum non est nullum absolute ex defectu consensus; ille verò solum potest dici non esse legitimus, quia est inter personas inhabiles, ex lege & statuto Concilij Tridentini, ob defectum solemnitatis præsentia Parochi & testium. Vnde non est nullum matrimonium ex defectu consensus, sed ex defectu legitimitatis. Sicut ob eandem rationem oritur tale impedimentum ex matrimonio nullo ex defectu ætatis, quia non est nullum ex defectu consensus; sicut est matrimonium factum ex metu, aut ex errore personæ, aut in furia, in quo deficit omnino consensus plenè voluntarius, ac liber. Quare matrimonium clandestinum, in mea sententia, causat impedimentum publicæ honestatis vsque ad quartum gradum, quia causat illud vt matrimonium. Qui verò negant illud non parere vt matrimonium, sed solum habere vim sponsalium, ac rationem, inducet eodem modo impedimentum, atque alia sponsalia intra primum gradum solum.

Dices sequi ex his, si Petrus post sponsalia inita cum Maria contrahat de præsentia per verba cum Martha eius sorore, cum nulla ex illis postea posse contrahere. Patet, quia non cum Martha, quia ex prioribus sponsalibus est ortum impedimentum cum illa, non cum Maria, quia ex hoc matrimonio etiam irritum nascitur publica honestas cum sorore. Respondet posse & debere contrahere cum Maria, quia specialiter cautum est in iure, *cap. unico, de sponsalibus in 6.* vt ex posterioribus sponsalibus non oriatur hoc impedimentum respectu priorum, etiam quando olim ex sponsalibus irritis oriebatur. Vnde nec ex matrimonio modo oriatur, quia cedit in præiudicium prioris sponsæ quæ est ratio iuris. Si verò consummasset cum Martha, cum nulla contrahere posset: non cum priorè, propter impedimentum affinitatis ex copula resultans; non cum posteriorè, propter publicam honestatem ex sponsalibus prioribus cum eius sorore, vt est manifestum. Quod si hic priori non dedisset fidem de matrimonio contrahendo, sed cum illa rem habuisset, & postea eius sororem duxisset, neutram posset vxorem habere; non priorè,

quia obstat impedimentum publicæ honestatis, quod ex matrimonio etiam irritum oritur, vt dixi, cum nulla præcedant sponsalia cum priori, in quo euentu non oriretur. Non cum posteriorè, propter affinitatem ortam ex copula præcedenti cum sorore.

Ex his colligo quòd si quis sponsalia contraheret cum fœmina, quam postea eius frater duxit, nec matrimonium consummasset, prior ille frater posset eam fœminam ducere. Quia matrimonium posterioris fratris cum ea fœmina irritum fuit propter impedimentum publicæ honestatis ortum ex prioribus sponsis cum fratre: neque hoc matrimonium irritum potuit inducere impedimentum publicæ honestatis, quod præcedentibus sponsalibus cum fratre præiudicaret. Quòd si hoc matrimonium consummasset, cum neutro posset contrahere, vt supra dixi, non cum priorè propter impedimentum affinitatis ex copula resultans; non cum posteriorè, propter publicam honestatem ex sponsalibus prioribus ortam cum eius sorore.

Denique noto cum Sanchez *disp. 68. ad finem numeri*, quòd licet ex supradicto matrimonio rato cum dicta Martha non oriatur honestas dirimens respectu Mariæ, cum qua fuerant iam inita priora sponsalia; quia ius non vult vt ipsa fraudetur iniuste matrimonio propter iniustitiam aliorum: attamen oriri dictam honestatem cum reliquis consanguineis Marthæ, quia isti nullum ius adquisierant ad matrimonium Petri; & ex matrimonio irritum perseverat nunc impedimentum vsque ad quartum gradum, vt dictum est; & solum ius statuit non oriri impedimentum ad præcedentia sponsalia dissoluenda.

DISPUTATIO XXXIII.

De crimine, impedimento dirimente.

MERITO Ecclesia iam præcis temporibus inter aliquas personas decreuit esse impedimentum dirimens ad matrimonium contrahendum, propter aliqua crimina ipsi matrimonio obnoxia. Quæ, & qualia sint, ac quibus circumstantiis affecta esse debeant, vt matrimonium dirimant, hac disputatione breuiter est declarandum.

SECTIO I.

An sola duorum machinatio in mortem coniugis, quamuis non interueniat adulterium, dirimat matrimonium postea cum altero contrahendum.

PRO explicatione obseruandum est *primò*, quòd certum est apud omnes Doctores impedimentum criminis non reddere simpliciter quempiam inhabilem ad quodcumque matrimonium. Quia, vt videbimus, iura hoc impedimentum dirimens decernentes solum irritant matrimonium inter machinantes mortem, & adulteros. Quare qui coniugem occidit, v.g. vt cum adultera matrimonium inerat, respectu solius adulteræ fit inhabilis, non verò ad quod-

quodcumque aliud matrimonium contrahendum; quia finis appositionis huius pœnæ & impedimenti fuit, ne quis desiderio matrimonij occidat proprium, vel alienum coniugem; vel adulteretur cum illo.

Secundo est obseruandum hoc impedimentum esse solo iure Ecclesiastico inductum. Non enim ex natura rei repugnat illud matrimonium. Quare infidèles non incurrunt illud, nisi speciali ipsorum lege sit statutum, quia infidèles non tenentur legibus Ecclesiæ. Cuius impedimenti ratio honestissima est ac iustissima, vt causatur spe contrahendi matrimonij machinatio mortis alterius coniugis, & adulterij: nihil enim atrocius in coniugio reperiri potest, quam infidias parari vitæ alterius coniugis, vel dari ansam adulterandi.

Tertio notandum est, tamen si Doctores ad sola duo crimina communiter reducant hoc impedimentum, nempe ad adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis, & ad adulterium cum fide data de contrahendo post coniugis mortem, in quibus alia etiam comprehendunt; nihilominus tamen claritatis gratia ac distinctionis, quatuor sunt distinguenda crimina, in quibus expendere oportet, an & quomodo tale impedimentum criminis illis appositum sit. *Primum* est, machinatio ab vtroque facta in mortem alterius coniugis animo contrahendi matrimonium, non interueniente adulterio. *Secundum*, machinatio mortis ab vno tantum conjuncta cum adulterio. *Tertium*, matrimonium cum aliqua fœmina contractum, viuentem primo coniuge, & superstitem. *Quartum* denique, si adsit verum adulterium, vnâ cum promissione, ac fide data de contrahendo matrimonio, defuncto altero coniuge.

His præmissis accedamus ad primum crimen hac sectione exponendam, de machinatione in mortem alterius coniugis proprii, vel alieni coniugis sine adulterio. Circa quod

Dico *primo*, verius esse ac probabilius, vt cum multis tenet Sanchez *lib. 7. disp. 78. n. 9.* Basilius Ponce *lib. 7. c. 45. n. 4.* Toletus *lib. 7. c. 6.* & alij, solam machinationem in mortem coniugis, quando fit ab alio coniuge, & ab altero cum quo matrimonium in eundem est, nullo interueniente adulterio, esse impedimentum dirimens. Id manifestè firmatur *cap. primo, de conuersione infidelium*, in quo nulla mentione facta adulterij, dicitur, matrimonium inter vxores occisorum à Sarracenis, & inter ipsos Sarracenos, etiam ad fidem conuersos non valere; quia vxores occisorum cum ipsis Sarracenis malitiosè machinatæ fuerunt in mortem suorum maritorum. Idque manifestè constat ex casu in specie textus, qui ibi proponitur, & talis fuit. Quidam Sarraceni erant in captiuitate Christianorum, & interfecerunt viros quarundam mulierum Christianarum, in insidiis & machinationibus ipsarum; postea ipsi Sarraceni per mulieres illas ad fidem Christianam sunt conuersi, quæsitum fuit, vtrum de iure illas possint accipere in vxores; & si eas duxerint, an tale coniugium teneat. Respondit Papa Cælestinus Tertius, id determinandum esse Triburensis Concilij regula, in quo dicitur, quod si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ, licet earum studio ad fidem accesserint, contrahere non debent, & si contraxerint, non sunt tolerandi, quia tale dampnum cum tali lucro Ecclesiæ compensare non vellet. In qua decisione nulla fit mentio adulterij. Additur verò *ibidem*, validum fuisse matrimonium quarundam mulierum cum occisoribus suorum virorum; quia illæ horum mortem non fuerant machinatæ. Igitur sola machinatio in mortem coniugis, absque adulterio, quando vterque in mortem coniugis conspirat, inualidum facit, ac irritat matrimonium.

Est verò notandū circa prædictum decretum, infidelibus Sarracenis eā pœnam, seu impedimentum inductum non esse, nec indici potuisse ab Ecclesiâ, sed solis mulieribus fidelibus, vt perpetuò nequeant cum illis infidelibus quantumcumque ad fidem conuersis matrimonium contrahere. Sicut hodie ex Ecclesiæ præscripto irritum est matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, sed quia fidelis ipse illo afficiatur impedimento.

Dico *secundo*, vt machinatio mortis prædicta facta ab vtroque dirimat matrimonium, necessarium esse, vt fortiat effectum mortis. Quare si vterque mortem coniugis machinetur, nec illa subsequatur, poterunt altero defuncto matrimonium inire. In hoc etiā Doctores conueniunt. Id constat quoque ex *cap. 1. de conuersione infidelium*, vbi expressè notatur mors ex illa machinatione secuta. Et ratio est, quia iura impo-nentia pœnam crimini, intelligenda sunt de crimine completo, quando aliud non constat. Vnde tamen si sint alia iura quæ de sola machinatione mortis coniugis mentionem faciunt; at ea verba cum effectu accipienda sunt, vt generaliter statuitur *c. relatum, de cleric. non resid.* Vnde colligo prædictos contractus quoque dictum impedimentum, si consilio, mandato, aut simili modo mortem coniugis per alios pro-curent, modò hi ab illis permoti mortem intulerint. Secus esset si omnino proprio motu sine respectu ad eorum consilia id fecissent. Quia tunc eorum machinatio fuisset inefficax, nec ipsi fuissent vera causa mortis. Non tamen sufficit vt ratam habeant occisionem, vel machinationem mortis. Ratio est, quia in omni iure requiritur machinatio; at rati habitio neque est machinatio physica, vt liquet, neque moralis, medio consilio, aut mandato; quia rati habitio non æquiparatur mandato, nisi in his, quæ à sola nostra voluntate dependent, vt rata sint; vt quando iure exprimitur, vt contingit in rati habitio, qua quis ratam habet occisionem violentam clericum.

Dico *tertio*, vt dicta machinatio in mortem re ipsa secutam dirimat matrimonium contrahendum, necessarium esse quod fiat animo contrahendi illud; vnde quando alius finis adest, non est impedimentum dirimens. Ita cum multis Sanchez *disp. 78. n. 13.* Basilius Ponce *disp. 45. n. 4.* Hurtado *disp. 23. difficult. 1. n. 3.* & alij. Et meritò, quia quamuis in iure non exprimitur, tamen satis insinuat in *cap. 1. de conuersione infidelium*, dum dicitur de illis mulieribus, in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ. Idem satis colligitur ex fine huius impedimenti, qui fuit ne coniux desiderio alterius matrimonij occidat proprium, vel alienum coniugem. Quæ ratio non militat, cum coniugis interfectio non eò tendit, vt aliud matrimonium cum ea persona in eatur. Quare iura inducentia hoc impedimentum nullo pacto ad hunc casum extenduntur. Vnde si adsit homicidium alterius coniugis ab vtroque perpetratum, non animo contrahendi matrimonium, sed in violationem, vel odium, vel ob aliam causam, non oritur impedimentum dirimens.

Dico *quarto*, non sufficere vt tale impedimentum inducatur, homicidium ab vtroque perpetratum animo & intentione contrahendi matrimonium, si ea intentio non significetur exterius, Quare si omnino in animo retineant, nec sibi significant, non oritur impedimentum. Ita notauit bene Basilius Ponce citatus, & Hurtado relatus, Quod dictum est iuxta doctrinam à me traditam in materia de legibus, quam grauius & doctè pertractat noster Vasquez *tom. 2. in 1. 2. disp. 60. cap. 3. 4. & 5.* vbi latè ostendit occultum omnino & mentale delictum non subiaccere Ecclesiæ iudicio, neque

que punitioni, optima ratione, quia lex est imperium superioris inferiores ad sui obseruationem obligans; vnde iure naturali oportet inferiorem ad voluntatem superioris conformari; absurdum enim est ei refragari, & resistere, sicut honestum obtèperare. At conformatio hæc inferioris ad superiorem in eo solùm attendi debet, quod proprium hominum est; id autem est exterior operatio secundum rationem: nam spiritalis conformatio Angelorum, & spirituum potius videtur, quàm hominum, vel hominum etiam, ea tamen ratione, qua cum Angelis comunicat; lex igitur humana humanam postulans obedientiam, eam solùm ex-poscit in operibus exterioribus, quæ propria hominū sunt, nec cōmunia cum Angelis, ac proinde actus omnino interiores nec prohibere, nec præcipere potest, quia in illis conformatio obedientiæ humanæ non exigitur.

Ex quo rectè infert idem Vasquez *c. 3. citato*, non solùm non prohiberi lege humana actus interiores primariè, hoc est, secundum se, sed etiam nec secundariè ratione operis externi, quando huius non sunt per se causa, sed ex accidenti ei coniunguntur. Tūc enim de illis nisi aliquo opere exteriori manifestati fuerint, vel aliquo modo indicati, humana potestas etiā Ecclesiastica iudicare non potest, nec ad illos cogere; nec in eis debet attendi conformatio inferiorum ad superiores, non secus ac si non essent coniuncti actibus exterioribus: quia etiam si cōiuncti, si tamè nullo modo exterius indicati sint, eodem modo comparantur cum iudicio Ecclesiæ, ac si soli essent, & per se. Quod explicat variis exemplis. *Primum* de Monacho Benedictino, qui sine licentia animo accusandi superiorem ad curiam regiam se confert, & in *Clementina 1. de statu Monach.* excommunicatur: nam talem Monachum ire sine obedientia ad curiam regiam ita videtur esse commune intentioni accusandi superiorem, sicut intentioni alterius negotij. Aliud exemplum est de Inquisitore qui ex affectu odij, aut amoris non vult inquirere contra hæreticum, qui excommunicatur. *Clementina, multorum, §. verum, de hæreticis.* nam similiter non inquirere contra aliquem ita prouenire potest ab affectu amoris, aut odij, sicut ab affectu alio ex sola oscitantia, & negligentia. In his igitur & aliis similibus exemplis nequit lex humana punire, nec prohibere tales affectus, & intentiones, quia perinde se habent quando coniunguntur operibus, atque si nullo operi exteriori cōiungerentur. Quare vt hoc modo prædicti affectus subdantur legi humanæ, non satis est esse causam exteriorum, sed requiritur ipsis exterioribus indicari. Vnde Monachus Benedictinus, qui sine licentia sui superioris se confert ad curiam regiam animo accusandi superiorem suum non est excommunicatus nisi exteriori opere aliquo talem animum indicet; quia animus ille omnino interior accidentariè coniunctus est cum illo opere exteriori; quare nisi alio modo indicetur, capax non erit excommunicationis. Eodem modo excommunicatio illa contra Inquisitorem illum, non ipsum comprehendit, si odium, vel amor sit omnino occultus, & nullo signo, aut opere exteriori manifestatus, aut indicatus. Quocirca in illa *Clementina* non excommunicatur, qui odio, vel amore, & gratitudine simpliciter omiserit inquirere, sed is qui obtentu amoris, vel odij, hoc est, prætextu aliquo non inquit: at prætextus est quādo aliquo signo talis animus indicatur; quare si omnino maneret secretus talis affectus, nullā Inquisitor incurreret excommunicationem. Eodè igitur modo philosophandū est in casu nostro de homicidio factò ab vtroque desiderio & affectu contrahendi matrimonium, necessarium esse eam intentionem exterius manifestari,

Pere de Matrimonio.

aut indicari; quia aliter nequit puniri ab Ecclesiâ, à quo sola introducta est dicta pœna, seu impedimentum illud dirimens matrimonium.

Dico *ultimo* nihil referre ad hoc impedimentum dirimens incurrendum siue vxorem occidant, siue virum gratia alterius matrimonij contrahendi; si enim virum interficiant, incurritur idem impedimentum dirimens. Ratio est, quia iura loquuntur etiam de viricidio, vt constat manifestè ex *cap. 1. de conuersione infidelium*, vbi sermo est de vxore, medio, seu ministerio cuiusdam infidelis virum suum interficiente. Vnde id asseruerant multi Doctores, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 78. numer. 8.*

Obiicies, nos dixisse suprâ *disp. 2. sect. 6. n. 3.* vir-icidium esse impedimentum impediens matrimonium, non tamen viricidium; quia non est eadem ratio de viricidio; nam viricidium est rarissimum, & vxores non sunt pronæ ad id perpetrandum, imò sunt timidæ. At vxoricidium frequens esse solet, & viri sunt audaciores, & procliuiores. Igitur idem dicendum est de hoc alio impedimento dirimente, ob eandem rationem. Quia iura solùm videntur velle punire non tam grauitatem criminis, quàm facilitatem virorum ad id exequendum. Respondeo disparem esse rationem: nam in priori casu de vxoricidio, loquitur ius de solo illo, vnde impedimentum illud solum fuit inductum in pœnam criminis vxoricidij: cumque sit pœna, non est cur extendatur ad viricidium; vbi est dispar iam assignata ratio. At in isto alio casu præsentis est in specie textus, vt vidimus, in quo expressè loquitur etiam de viricidio.

SECTIO II.

An & quomodo machinatio vnus in mortem coniugis, cum adulterio dirimat matrimonium.

Expressa est decisio iuris circa hanc rem, vt notant communiter Doctores, machinationem in mortem coniugis re ipsa secutam factam ab vno solo, interueniente adulterio, dirimere matrimonium, est expressus textus *cap. significasti nobis, de eo qui duxit in matrimonium*. Vbi de quodam ciue Spoletano vxorato, qui adhæserat cuidam meretrici, & quia monitus non dimittebat eam, fuit excommunicatus, tandem vxor sua mortua est, ipse verò cum ea matrimonium contraxit; quæsitum fuit an tale matrimonium teneret. Respondit Papa Innocentius III. quod nisi alter eorum in mortem defunctæ vxoris suæ fuerit machinatus, vel ea viuentem sibi ad inuicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo, matrimonium legitimum censendum est. Vbi notat Glossa quod licet quis adulteretur cum altera, viuentem vxore sua, potest illam habere in vxorem, post mortem vxoris, nisi viuentem vxore fidem ei dederit de contrahendo, vel alteruter in mortem mulieris machinauerit. Igitur certum est ex hoc iure, si alter cum adulterio, siue vir sit causa mortis vxoris, siue vxor viri, occidatque vel suum virum, vel adulteri coniugem, existeret impedimentum dirimens. Hinc

Colligo *primo* solum adulterium non obstare matrimonio contrahendo; vnde si alicubi reperitur statutum nulli licere ducere vxorem eam quam prius per adulterium polluerat, id intelligi debet, quando cum adulterio concurrat machinatio mortis alterius

K k coniugis,

coniugis, vel fides data de contrahendo post coniugis mortē. Aliās enim licitum est matrimonium cum illa. Nec obstat huic veritati *c. 1. de eo qui duxit*, ibi. Licet autem in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio, & illā maxime, cui fidem dederat vxore sua viuente. Ex quo manifeste videtur inferri, idem esse quamuis fides minima data sit. Non, inquam obstat, quia *ibi* dictio illa, *maxime*, accipitur pro tantum, vt explicant *ibi* Abbas *n. 3.* Alexand. de Neuo. *n. 6.* & Præp. *n. 2.* Vel etiam dic. particulam, *maxime*, sumi pro *inquam*, vel *similiter*, vt determinet prius dicta, ostendendo alia iura, in quibus præter adulterium alia requiruntur; alioquin aperte contradiceret aliis.

3 Colligo secundo, cum ratio prædicti impedimenti dirimentis sit adulteria euitare, & simul remouere occasiones occidendorum coniugum his, qui volunt contrahere; cessū esse si quis occidat animo contrahendi cum altero nequaquam adulterij participe, aut si occidat, vt liberius libidini vacet, non existere dictū impedimentum.

4 Colligo tertio, adulterium debere præcedere occisionem; nam ius, vt vidimus præcedenti sectione, vult vt homicidium tantum, quando ab utroque perpetratur, sit impedimentum dirimens: commissum autē ab vno tantum non gignere eiusmodi impedimentum, nisi vnā cum adulterio sit, vt antea probatum est. Quare adulterium præcedere debet ante mortem coniugis. Vnde si vir venenū propinet vxori vt feminam quandā ducat vxore interfecta, & cum illa nondum adulteratus est, at postea cum ea adulteratur, nondum vxore defuncta, contrahit impedimentum dirimens eā nubendi, quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione coniugis: secus si defuncta vxore, copula accidisset, quia ea copula iam non esset adulterium, atque adeo sic deficeret adulterium. Adeo verò requiritur adulterium, quando est machinatio mortis ab vno tantum facta, vt tamen inferueniat fidei datio de futuro matrimonio ingundo, si desit adulterium, non erit tale impedimentum, quia ius absolute petit adulterium; nec est textus aliquis, qui sola fidei datione, cum machinatione alterius contentus sit ad hoc impedimentum contrahendum.

5 Colligo quarto, recte docere Doctores, debere esse verum adulterium; nam si matrimonium fuerit nullum existimatum validum, non oritur impedimentum, etiam si interfectio coniugis interuenierit facta ab vno ex contrahentibus. Ratio est, quia iura impedimentum hoc statuunt petunt coniugis occisionem, & adulterium, quæ duo verè deficiunt, vbi non est matrimonium verum. Satis tamen esset, si matrimonium foret verum, quamuis non consummatum, & quamuis esset celebratum diuortium. Quia in utroque ad sunt vera interfectio coniugis, & adulterium.

6 Colligo quinto, quando vnus solus machinatus est mortem coniugis, requiritur, vt adulterium sit vtrique matrimonio contracturo notū. Quæ sit Catharina, v.g. coniugata adulteretur cum Petro ignorans hunc Petrum coniugatum esse, & hic deinde mortuo marito Catharinæ occidat eā insciā, suam propriam vxore, vt eam ducat, valebit matrimonium. Ita Emanuel Sa in summa verb. matrimonium. §. de impedimentis dirimentibus num. 7. Sanchez disp. 78. n. 12. Coninch disp. 31. dub. 5. n. 5. & alij. Ratio est, quia vt adulterium præstet impedimentum, debet ex vtraque parte tendere in iniuriā coniugis occisæ, & huius esse occasio, quia hoc impedimentum inductum est ad eiusmodi occasiones tollendas. Adulterium autem Catharinæ, tamen ex eius parte iniuriosum sit proprio marito, non tamen vxori Petri: nec ipsa ex parte sua dedit sciens aliquam occasionem, vt Petrus occideret

suam vxorem, cum nesciret eam hanc habere. Firmo, nam adulterium respectu coniugis interfecti est, quod vna cum mortis ipsius machinatione dirimit matrimonium; at respectu coniugis interfecti nullum adulterium admittit femina illa Catharina, vt pote coniugij illius ignara; ergo.

Colligo sexto, requiri ad hoc impedimentum contrahendum, vt copula adulterij sit perfecta, nec sufficit conatus, aut impudici tactus, quia per hæc non committitur adulterium. Tum etiam ipsa iura exposcunt copulam adulterinam, quæ delictum consummatum importat: & maxime in his pœnalibus, & impedimentis matrimonium dirimentibus, quæ valde restringenda sunt. Ita Sanchez disp. 79. n. 2. & Coninch dub. 5. citatio n. 62. Vnde infero ob eandem rationem ductus, non sufficere vasis femine penetracionem, semine virili non intromisso: quia id non est adulterium consummatum, sed inceptum, & conatus ad perficiendum. Quare sufficeret quacumque arte semen intra vas absque illius penetracione reciperetur; quia id satis est ad copulæ consummationem.

Colligo ultimo quid sit dicendum, quando vir vxorem perimit, animo ducendi non certam & determinatam feminam, sed incertam, aut vnā ex pluribus. Placet dicere cum Sanchez disp. 78. n. 18 loquendo in foro conscientie, si animus fuit ducendi hanc, vel alteram, aut vnā ex pluribus, dummodo omnes illæ sint expressè intentæ, & cum omnibus illis expressè intentis præcesserit adulterium; esset impedimentum dirimens cum quauis earum. Si verò interfecit vxorem cum animo ducendi feminam indeterminatam, poterit postea ducere quamcumque, etiam eam, cum qua vxore superflite adulteratus est. Quia defuit intentio matrimonij determinati, ad hoc impedimentum incurrendum petita. Poterit similiter illam adulteram ducere, quando animum habuit aliquam aliam determinatam, vel vnā ex pluribus determinatis ducendi, præter adulteram. Imò & tunc poterit quamuis ex illis ducere. Quia cum omnibus illis non fuit adulterium, quod erat requisitum ad hoc impedimentum, & cum adultera non fuit animus contrahendi, qui simul cum adulterio desideratur. Quod si in mente sua expresserit adulteram, siue solam, siue inter alias, respectu solius adulteræ erit impedimentum dirimens, quia respectu illius reperitur adulterium cum animo contrahendi cum illa matrimonio.

SECTIO III.

An & quomodo crimen adulterij coniuncti cum matrimonio de presenti, dirimat matrimonium.

Causus huius tertij criminis matrimonium dirimentis est eiusmodi. Petrus, v.g. vxoratus cum Maria, adulteratur cum Francisca, & contrahit cum hac secundum matrimonium de presenti, tamen inualidè, quia Maria adhuc viuit. Propter hoc factum, seu crimen, incurrit impedimentum dirimens, quod ipsum impedit ne possit validè inire matrimonium cum dicta Francisca, etiam post mortem Mariæ. Cōstat id totum ex cap. si quis vxore viuente, de eo qui duxit in matrimonium. Queritur enim ibi, an si quis vxore sua viuente, contraxit de facto cum alia, mortua eius vxore possit illam habere in vxorem. Cui quæsitio respondet

respondet Papa Gregorius IX. quod si sua viuente, nec ante contractum matrimonium de facto, nec post, non est dirimendum matrimonium quod post mortem vxoris cum illa contraxit: pœnitentia tamen debet vtrique imponi, pro eo quod grauer deliquerint. Sed si prius, vel post contractum matrimonium vxore sua viuente eam cognouit, tale matrimonium tolerari non debet. Vbi optime notat Glossa, solum de facto cum alia contrahere vxore viuente non dirimere matrimonium cum illa, defuncta vxore, nisi ad carnalem copulam sit processum, vxore viuente, seu adulterium cum illa commiserit. Ecce quomodo adulterium cum matrimonio de presenti coniunctum dirimat cum adultera matrimonium. Idem in hoc eodem casu decernitur cap. cum haberet, eodem titulo. Ex his

2 Colligo primo, vt adulterium sine machinatione mortis dirimat matrimonium in presenti casu, requiri vt sit coniunctum cum matrimonio inter adulteros de facto contracto; ita vt nec solum adulterium sufficiat, nec attentatum matrimonium sine adulterio: vt patet ex textibus adductis.

3 Colligo secundo, desiderari quoque vt adulterium concurrat cum matrimonio de facto inito, viuente altero coniuge. Ita constat ex prædictis capitibus, vbi hæc duo simul petuntur viuente coniuge, & docent vniuersi. Sufficit verò, vt ad matrimonium de facto initum præcedat, vel sequatur adulterium à coniuge illo admittum. In utroque enim euentu incurrit impedimentum hoc dirimens, vt expressè dicitur dicto capite finali si qui, & fatentur omnes. Ratio est, quia in utroque euentu præbetur ansa captandæ mortis coniugis. Nec verò definit esse impedimentum, tamen si matrimonium illud de facto initum sit clandestinum, ac consequenter omnino irritum: quia non ponderatur valor matrimonij vt hoc impedimentum confurgat; nam semper matrimonium illud est irritum, altero coniugio tunc durante; sed ne propter dictum matrimonium coniunctum cum adulterio detur ansa captandæ mortis coniugum.

4 Colligo tertio, requiri quoque vt matrimonium prius contractum sit legitimum & validum: nam si reuera esset irritum, ac inualidum, non adesset verum adulterium, nec daretur ansa veri coniugis necandi. Quare tamen si putaretur esse validum, si re ipsa tale non esset, verè non confurgeret inde hoc impedimentum.

5 Colligo ultimo etiam requiri vt dum committitur adulterium, vterque sciat alterum esse coniugalem. Patet ex cap. 1. de eo qui duxit, vbi expressè dicitur non incurrisse hoc impedimentum eam quæ vxorato nupserat, putans esse solutum, quia ex ipsius parte non fuerat adulterium commissum. Incurritur tamen impedimentum, et si matrimonium sit contractum ante scientiam vitæ coniugis alterius, si post scientiam adulterium committatur ante mortem coniugis, quia per hoc prius radicatur. Secus est, si copula contingat post mortem coniugis, quia tunc non habet rationem adulterij, nec potest esse occasio mortis illius.

6 Inquiret aliquis, an ignorantia crassa adulterij, seu vitæ alterius coniugis excuset ab hoc impedimento. Nam multi cum Coninch dubio 5. num. 61. sentiunt non excusari, quia talis copula habet verè malitiā adulterij. Sicut percussio eius qui à percussente crasse ignoratur esse clericus, habet veram rationem sacrilegij. Contrarium sentit Sanchez lib. 7. disp. 79. n. 38. nimirum excusare ignorantiam crassam, & supinam. Tum, quia ignorantia hæc est facti, quæ excusare solet, iuxta regulam, ignorantia, de regulis iuris in 6. Tum etiam, quia adulterium est necessarium, quod tamen absque dolo non committi fatentur omnes per legem Iuliam de ad-

Perez de Matrimonio.

ulterio. At vbi dolus exigitur, non satis est lata culpa.

Vtrumque probabile iudico, primum quod defendit Coninch, & sequitur Hurtado difficult. 2. n. 7. videtur mihi probabilius, estque apud Doctores communius, quia prædicta ignorantia cum sit vincibilis & culpabilis, non excusat à culpa adulterij, ob quam hoc impedimentum præcipue statuitur.

Ad argumentum Sanchez dico ignorantiam facti tunc excusare, quando est ignorantia probabilis, non verò, semper si sit vincibilis & culpabilis, nisi quando exigitur dolus. Cum verò dicitur adulterium non committi absque dolo, id intelligitur in ordine ad incurendas & infligendas pœnas lege Iulia appositas, quæ cum grauissimæ sint, requirunt omnino perfectam culpam absque vlla ignorantia facti. Hoc autem impedimentum tamen si statutum etiam sit in pœnam, est tamen etiam stabilitum, vt occisio coniugis euitetur; atque ideo non requirit culpam ita completam, & perfectam, præsertim cum tale adulterium possit quoque moraliter esse occasio coniugem occidendi. Quare non excusabit ignorantia crassa, nec à fortiori affectata, quæ scientiæ æquipollet, sed sola ignorantia probabilis, seu inuincibilis.

SECTIO IV.

An, & quomodo dirimat crimen adulterij coniuncti cum promissione matrimonij.

Certum est adulterium coniugis coniunctum cum promissione ducendi eam cum qua adulteratur, esse quartum crimen dirimens ex iure Ecclesiæ matrimonium secutum cum ea. Quod dico de adultero, dictum puta etiam de adultera. Id manifeste habetur c. finali, si qui, de eo qui duxit. vbi idē prorsus quod dicitur de adulterio coniuncto cum matrimonio, dicitur etiam de ipso adulterio coniuncto cum fide & promissione data de matrimonio contrahendo. Idem statuitur c. 6. significasti nobis, eodem tit. Idem firmatur c. 5. si quis viuente 31. q. 1. ex Concilio Triburiensi; nam quidam vxorem alterius eo viuente corrumpit, & ei fidem dedit quod post mortem legitimi viri si superuueret, eam duceret in vxorem: quod cum relatum fuisset in Triburiensi Concilio, statuit Concilium non esse matrimonium inter eos. Hoc igitur impedimentum certissimum est, & vt contrahatur, vt constat ex præcedentibus, & ex dictis textibus, necesse est, vt ea promissio vnā cum adulterio fiat, eodē coniuge viuente: nam si promissio fiat viuente vno coniuge, & postea contingat adulterium viuente alio coniuge, aut è contra, non oritur impedimentum. Est verò notandum ad hoc impedimentum requiri etiam ea omnia quæ dixi præcedenti sectione requiri pro crimine adulterij & matrimonij simul. Sunt verò duæ difficultates circa hanc rem dissoluendæ.

Prima est, an ad id sufficiat promissio oretenus facta, quando apparet serio & ex animo facta, reuera tamen à parte rei facta est, & oretenus. Affirmat cum nonnullis noster Sanchez disp. 79. n. 10.

Primo, quia textus inducentes hoc impedimentum, ea nituntur ratione, ne spe futuri matrimonij sumatur ansa necandæ vxoris. At promissio etiam ficta præbet occasionem insidiandæ vitæ alterius coniugis.

Secundo, ex sponfalibus irritis ob solum interni cōsensu defectū, oritur impedimentum publicæ honestatis; ergo & hoc aliud ex promissione oretenus facta.

Tertio præcepta Ecclesiastica cadunt in actus externos, & eosdē punit Ecclesia; nam de interioribus nihil iudicat, sed ille exterius promittit; ergo contrahit

K k 2 pœnam

pœnam, seu impedimentum tali crimini iniunctum.

Verius iudico oppositum, non sufficere cum Henriquez lib. 12. de matrimonio cap. 14. n. 3. in fine, Emanuele Sa verb. matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus, n. 7. Hurtado diff. 2. n. 9. & aliis. Probatur, quia quod adulterium cum promissione matrimonij contrahedi cum complice illud dirimat, est pœna Ecclesiastica imposita propter illud delictum; quia quia potius est restringenda, sicut non incurritur, nisi quando adulterium est perfectum & consummatum in sua specie, vt constat ex superioribus, ita nec quando promissio non est perfecta, & aliàs sufficiens ad obligandum ex iustitia, & sub mortali, qualis non est promissio ore tenus facta; de qua ostendi supra disp. 2. sect. 1. tamen si possit intelligi voluntaria promissio ore tenus sine animo promittendi, vt ibi proba n. 3. eam tamen non esse validam ad obligandum obligatione naturali ex iustitia, vel etiam ex fidelitate, ac proinde non sufficere ad sponsalia, quod efficaciter ibi proba n. 4. ergo tamen si sufficiens sit in foro externo ad præbendam dictam occasionem coniugi decepto, non sufficit ad matrimonium dirimendum. Firmo exemplo optimo fidei rebaptizantis, & fidei proferentis hæresim; nam rebaptizans ille in foro cōscientiæ excusatur ab irregularitate, quia actus ille verè in ratione culpæ nõ est peccatum cōsummatum rebaptizandi, sed est tantum imperfectum in eo ordine, & ideo non est sufficiens ad contrahendam illã irregularitatem, quæ imponitur propter delictum perfectum & consummatum in illa sua specie. Ille etiã alius exterius hæresim profitès, veram fidẽ animo & mente retinens non incurrit pœnas & censuras hæreticis impositas, quia reuera non est simpliciter hæreticus, sed solum cum addito, scilicet exterior hæreticus, seu fictus. Sic ergo in præfenti, qui sine intentione exterius dat fidem matrimonio, reuera non est promissor, sed fingit se promissorem; & ideo quamuis in hoc etiam grauius peccet, non tamen propriè est illa culpa propter quam impedimentum dirimens impositum est.

Respondet Sanchez disparem esse rationem: nam in casu rebaptizationis, finis illius pœnæ irregularitatis est in odiu hæreticorũ rebaptizantium, & introductium rebaptizationes: fidei verò rebaptizans neque id facit animo hæretico, nec propriè cōuenit cum hæreticis in ea actione vt à sua intentione procedit. Simile est in ficto hæresis prolato, cum nec reuera fidem neget, nec verè hæreticus sit. At in nostro præfenti casu, ex sine Ecclesiæ indigentis hoc impedimentum, ne spe futuri matrimonij sumatur ansa necandæ coniugis, colligitur eius mentem esse comprehendere hanc fictam promissionem. Sed contra obiicit, si id attentè cōsideretur, nullã apparere disparitatem: nam in his omnibus casibus videtur esse similis & æqualis fictio, Et quamuis Ecclesia attendat ad eum finem, vt inde sequi nequeat occasio vel ansa interficiendi vxorem; satis tamen exprimit in iure eius intentionem esse tollere occasionem illam ex delicto completo perfectæ promissionis, ex qua per se oriri solet tale periculum; esset verò per accidens quod ex tali promissione ficta sequeretur ansa, vel periculum homicidij: sicut est contra, quamuis ex vera & perfecta promissione duorum adulterorum, nullum esset, nec sequeretur periculum homicidij alterius coniugis, adhuc inde ex illa promissione consurgeret impedimentum criminis dirimens, quia id per accidens contingeret; & lex vel ius statuit impedire, ac prohibere id quod per se, & ex vi talis actionis oriri potest. Cum igitur ex vi fictæ promissionis, nequeat illud per se oriri, quia ficta promissio non est vera promissio, non enim externum verbum quo fauendum aliquid in ali-

cuius gratiam, ei ipsi dicitur, est promissio per se præcisè, sed solum dependenter à libera intentione promittendi, seu fidem suam ei cui dicitur, astringendi, & obligandi; non secus ac externa verba coniugum actu contrahentium matrimonium, non sunt per se præcisè corporum dominij translatio, seu traditio actualis, sed tantum dependenter à libera intentione ea se tradendi actu, & faciendi re ipsa quod verba illa significant; sequitur ex vi illius fictæ promissionis nullum oriri impedimentum criminis.

Ex his patet solutio ad argumenta contrariorum. Ad primum iam claret promissionem fictam non per se, sed per accidens præbere occasionem insidiandæ vitæ alterius coniugis: at ius non attendit ad id quod per accidens contingere potest, sed ad id euitandum, quod per se potest spe futuri matrimonij damnum illud causare.

Ad secundum, negandum est antecedens; latè enim ostendi supra disputat. 8. sect. 3. numer. 5. ex sponsalibus inualidis defectu solius interni, & occultati consensus, nullum consurgere publicæ honestatis impedimentum.

Ad tertium, tamen si Ecclesia per se non præcipiat, nec prohibeat actus interiores, prohibet tamen exteriores vt ab interioribus manantes: & ita etiam prohibet interiorem, ratione exterioris, seu vt principium eius; & eodem modo punit aliquando aliquem interiorem vt à tali interiori manantem, vt in rebaptizante, & hæresim proferente. Quia ergo promissio simpliciter dicta significat verba externa se obligantia procedentia ex intentione se obligandi ad contrahendum matrimonium, ideo quando exterior promissio ab illa intentione non procedit, non est sufficiens ad impedimentum criminis inducendum.

Secunda difficultas est, an ad dictum criminis impedimentum necessaria sit promissio absoluta, siue quæ à principio fuerit absolutè facta, siue quæ facta fuerit absoluta euentu conditionis, sub qua fuit facta, Nauarrus enim lib. 4. consiliorum, tit. de eo qua duxit, consilio 2. n. 1. quem sequitur Sanchez disp. 79. n. 11. existimat promissionem conditionatam sufficere modò adulterium præcesserit, vel sequatur antequam conditio noscitur defecisse. Quia talis promissio inducit veram obligationem expectandi conditionem, eaque posita contrahendi, quantum est ex forma, & natura sua, & iniicit spem futuri matrimonij, & dat occasionem querendæ necis coniugis.

Alij verò, vt Coninch disp. 31. n. 59. & Hurtado diff. 2. n. 10. necessariam dicunt promissionem absolutam. Quia in iure ad id absolutè, & simpliciter requiritur promissio, qualis non est conditionata ante conditionis euentum; & quia ad id promissio, sicut adulterium, & sicut matrimonium de præfenti, debet esse ante mortem alterius coniugis, ideo quando fuit à principio conditionata, necessarium est conditionem impleri ante mortem illius.

Mihi videtur dicendum cum Coninchio & aliis requiri promissionem virtute absolutam, nec sat esse conditionatam, saltem cum conditio non impleretur ante mortem coniugis. Ratio est, quia promissio quæ non est saltem dicto modo absoluta, sed merè conditionalis est suspensa, nec est absolutè promissio; neque est nec potest esse alteri occasio machinandi mortem coniugis, cum adhuc ex vi eius ante conditionis euentum nullam certam spem futuri matrimonij, seu coniugij potueris ex ea concipere, cum ita promittens à parte rei non magis promiserit se cum ea contracturum, quam non contracturum. Nam vtrumque promisit sub conditione; quia per propositionem sub ignota conditione nihil absolutè

absolutè significatur determinatè. Si enim quis alteri dicat, Contraho tecum si pater tuus tale officium in aula regia obtinuit, si vtrique omnino ignotum sit, an pater hoc obtinuerit nec ne, non magis significat alteri parti se in eã consentire, quam dissentire, sed solum sub distinctione se consentire, si conditio sit posita, ac dissentire si non sit posita. Vnde tunc altera pars, quam omnes alij præfentes; quamdiu veritas conditionis ignota est, illis verbis non magis colligunt eum consentire, quam dissentire. Igitur in nostro casu promissarius ea promissione non tam excitatur vt ante conditionis euentum necem coniugis machinetur, quam vt eam cōsequi differat, ne aliàs gratis se tanto scelere obliget. Excipiendus est casus, in quo, aut in promissarij potestate esset conditionem suo tempore implere, aut ipse certus esset eam implendam; quia tunc haberet prius facinoris patranda occasionem, & facile in necem coniugis inciteretur. Adde etiam si post mortem coniugis implenda sit conditio, non parere impedimentum, quia non potest esse occasio machinandi mortem. Præterea si promittens & promissarius cederent promissioni, non contraherent hoc impedimentum per adulterium postea subsecutum, quia tunc iam euauit promissio, & aliunde adulterium solū non sufficit. Vnde ob eandem rationem, si antequam committatur adulterium, conditio noscatur defecisse, non patiet impedimentum; quia cum tunc sit omnino nulla, nõ concurrunt simul adulterium, & promissio, ac proinde nequit consurgere impedimentum criminis.

Ad argumenta pro sententia Nauarri & Sanchez iam liquet solutio ex doctrina adducta. Nam ea promissio conditionata quamuis inducat obligationem expectandi conditionem, eiusque euentum; & ea posita contrahendi, quantum est ex se, seu ex forma, & natura sua; quia tamen est suspensa ante conditionis euentum omnibus ignotum, nec vi illius promissionis aliquid absolute significatur determinatè ante dictum euentum; nullam certam spem futuri coniugij potest promissarius concipere, nec habere occasionem necem coniugis machinandi, vt dictum est.

SECTIO V.

An aliqua alia requirantur, vt prædicta promissio matrimonij inducat impedimentum criminis.

SECTIO præfens appendix est præcedentis, vt explicentur omnia requisita, vt prædicta promissio inducat impedimentum criminis. Sit igitur

Prima difficultas, an ad id requiratur promissio mutua, & reciproca, saltem virtute, vel sufficiat vt alter solus adulter promittat, altero non repromittente.

Prima sententia, quæ est Henriquez lib. 12. de matrimonio, c. 14. n. 3. Vgolini de matrimonio c. 19. n. 8. affirmat debere esse mutua.

Primo, quia mutua promissio necessaria est ad sponsalia constituenda; quæ ad dictum impedimentum requiri videntur.

Secundo, impedimentum criminis est in pœnam vtriusque adulteri contracturi matrimonium; ergo rationi consonum est vt vterque, quò eam pœnam incurrat, reus sit delicti illius promissionis, ex qua simul cum adultero consurgit dictum impedimentum.

Dico primo, negari non posse prædictam promissionem debere esse exterius manifestatã. Ita omnes. Patet,

Perez de Matrimonio.

tũ ratione generali, quia omnis promissio homini facta ita fieri debet, vt ad illum dirigatur; nequit autem dirigi, si sit merè interna, cum humano modo nequeat ad alium peruenire, nisi illi exprimat: vt constat ex dictis supra disp. 1. præsertim sect. 9. num. 1. Tum speciali ratione, quia talis promissio, cum sit crimen, puniatur ab Ecclesia, at non posset, si esset purè interna, quia talis vt sic, non subditur pœnis Ecclesiæ.

Dico secundo, prædictam promissionem debere esse ab altero adultero acceptatam. Hoc etiam est certum, quia aliàs non haberet vim. Vt enim ostendi supra loco citato num. 3. promissio etiam simplex homini facta non obligat antequam acceptata sit ab eo cui fit; quia cum fiat ex liberalitate, si acceptata non sit, nullam parit obligationem; & reuocari potest, tanquam adhuc posita in fieri, ac pendens ex libera voluntate promittentis: neque enim voluntatem mutando faceret alteri iniuriam, nec damnum inferret, quia nihil habuit quæsitum quod inde ei pereat.

Ex quo manifestè inferitur, si promittente adultero non acceptet adultera, sed potius respondeat, dicendo, Faxit Deus vt viuat maritus meus, vel dirigat Deus quod diuino eius obsequio expedientius fuerit, non oriri impedimentum. Quia prædicta responsionis verba non acceptance, sed repulsam fidei datæ indicant manifestè.

Dico tertio, ad hanc acceptance sufficere quòd alius taceat. Ita Syuester c. matrimonium 8. q. 9. Coninch disp. 31. dub. 5. n. 58. Rebellus lib. 3. q. 8. n. 5. & Hurtado difficultate 2. n. 9. Ratio est, quia cum adulteri se mutuo ament, censentur expetere mutuum matrimonium; ideoque vnus alteri hoc promittit tanquam fauorabile. In his verò quæ fauorabilia iudicantur ab eo cui offeruntur, & vt talia ei offeruntur, quamuis in re ipsa non sint fauorabilia, qui tacet consentire videtur, de regulis iuris in 6. regula 43.

Contrarium tenet Sanchez cum aliis disp. 79. n. 25. Quia ea promissio etiam liberaliter facta est nociua acceptanti, quia reddit illum incapacem illius matrimonij, quod cedit in illius damnum; tacet autem non censetur consentire in id quod in ipsius damnũ cedit. Verum hæc ratio debilis est, quia cum adulteri se mutuo ament, cæco amore ducti, maximè appetunt illud matrimonium, tamen non ignorent esse onus, & impedimentum illius; vnde qui tacet, censetur acceptare id quod sibi iudicat fauorabilius, & quod ipse maximè appetere censetur.

Dico quarto, nullo modo necessariam esse mutua promissionem formalem. Ita communiter omnes. Et constat manifestè ex cap. significasti, de eo qui duxit, ibi. Nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea viuente fidem illi dederit de matrimonio contrahendo. Vbi ponderanda est particula, alter, quæ verificatur de vnus tantum promissione. Et firmatur, quia ibidem, & cap. 1. & c. veniens, eodem tit. æquiparantur ad hoc impedimentum inducendum machinatio mortis coniugis, & futuri matrimonij promissio. At illa sufficit ex parte alterutrius, quando adest adulterium, vt constat ex sess. 2. ergo idem dicendum est de promissione. Adde in prædictis textibus, & aliis, solius fidei datæ cum adulterio fieri mentionem, & nullibi inueniri desiderari tepromissionem alterius. Præterea fauet ratio, quia causa & motiuum inducendi prædictum criminis impedimentum, videlicet, ne spe futuri matrimonij coniux interficiatur, locũ habet altero solo promittente. Denique constat idem ex doctrina à nobis tradita supra disp. 1. sect. 10. acceptance promissionis in matrimonio, sicut

& in aliis rebus non esse formaliter repromissionem, neque coniungi necessario cum repromissione; potest enim alicuius rei facta promissio acceptari ab eo cui facta est, quin ea acceptatio sit vilius rei repromissio, vt ibi ostendo.

8 Dico ultimo, si talis matrimonij promissio fiat per modum contractus, acceptatio ipsa censetur esse saltem virtualiter repromissio; non vero si sit talis promissio simplex, ac liberalis. Primum constat, quia cuiuscumque contractus acceptatio est virtute contrahere, vt si quis promittat equum certo pretio dato tradendum, acceptans promissionem censetur pretium repromittere: idem ergo dicam de promissione matrimonij, quando promissio est per modum contractus. Secundum liquet, quia negari non potest promissionem vnus amantis non esse semper per modum contractus, sed saepe esse liberalem; solent enim amantes saepe multa liberaliter promittere; ergo tunc eius acceptatio ab altero non erit virtute repromissio; nam acceptatio promissionis matrimonij sufficienter fit admitendo hunc matrimonij oblatam; haec vero admissio, non est promissio, quia non est oblatio fidei propriae, sed acceptatio alienae. Videantur dicta supra sect. 10. disputationis primae relata.

Ad argumenta pro sententia Henriquez & Vgolini.

Ad primum enim negatur probari posse aliquo textu, vt hoc impedimentum criminis inducatur, requiri vt cum adulterio adsit promissio sufficiens ad constituenda sponsalia.

Ad secundum, dico sufficientem culpam reperiri in altero, cum talem iniquam acceptauerit promissionem. Adde non semper desiderari culpam in utroque, vt oriatur impedimentum, sed satis esse in altero: non enim innocens incurrit directe illud impedimentum, sed indirecte, ex eo quod reus contrahat illud, quia nequit matrimonium consistere nisi inter duos. Sic enim, vt diximus supra sect. 2. machinatio alterius cum adulterio est sufficiens ad impedimentum dirimens criminis inducendum.

7 Secunda difficultas est, an sufficiat simplex promissio; an potius debeat esse iuramento firmata. Ratio enim dubitandi est, quia Concilium antiquissimum Triburiense, vnde desumptum est cap. velatum 31 q. 1. vbi hoc impedimentum decernitur, iuramentum apposuit, ibi, viuentem viro suo iuramentum dedisse. Vbi Glossa verb. viuentem, ait. Et ita viuentem viro fidem dedit. Vnde pro eodem vsurpare videtur, fidem dare, & iurare.

8 Dicendum tamen cum communi Doctorum sententia sufficere simplicem promissionem. Primo, quia simplex promissio satis est ad sponsalia constituenda, nam secundum communem loquendi modum, dicitur dare fidem, qui spondet, vel promittit; & ita sponsalia quibuscumque verbis contrahentes, dicuntur verè dedisse fidem matrimonij. Secundo, qualitercumque matrimonium promittatur etiam simplici promissione, militat eadem ratio, qua Ecclesia mota impedimentum criminis indixit, nimirum periculum interficiendi coniugem spe ineundi matrimonij. Vltimo, pactio quaelibet, etiam simpliciter inita, est & appellatur fides; vnde veniens contra promissionem, in communi loquendi modo dicitur venire contra fidem praestitam; & ita vsurpatur l. 1. ff. de constit. pecun. & l. 1. ff. de pactis. Vnde ad hoc impedimentum contrahendum Alexander II. Innocentius III. & Gregorius IX. cap. 1. & cap. significasti, & cap. finali, de eo qui duxit, vtantur hoc verbo, fidem dedit. Non igitur desideratur iuramentum,

Ad rationem dubitandi, respondeo, Concilium

apposuisse iuramentum, quia inter adulteros solent verba multiplicari, ac iusiurandum interponi, ideoque sic proposuisse illud impedimentum: reuera tamen attenda iurum ratione videtur sufficiens simplex & nuda promissio; qua etiam fides datur & periculum coniugem interficiendi intercedit.

9 Tertia & vltima difficultas est, an sit inualida & illicita promissio qua vnus coniux promittit alicui se contracturum cum ea matrimonium post mortem sui coniugis adhuc viui. Breuiter dico, si promissio sit talis vt ex ea oriatur impedimentum criminis, quia coniuncta est cum adulterio, cui dens est ex dictis illicitam esse & inualidam, vt constat ex auribus eam prohibentibus, & punientibus. Si vero sit sola promissio absque adulterio, quo pacto ex illa non oritur impedimentum criminis, adhuc eo modo illicita est & inualida, quia est iure prohibita, & propter eam imponitur poenitentia. Totum id constat ex cap. finali, de eo qui duxit. vbi sic habetur. Si qui vxore viuentem, fide data promisit aliam se ducturum: vel cum ipsa de facto contraxit; si nec ante, nec post, legitima eius superstitis, cognouit eandem; quamuis utriusque ipse forum, pro eo quod in hoc grauius deliquerint, sit poenitentia iniungenda; non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post vxoris obitum dirimendum. Haec ibi. Notanda sunt illa verba, pro eo quod in hoc grauius deliquerim, sit poenitentia iniungenda. Quae manifestè declarant praedictam promissionem esse graue peccatum, ac poenitentia dignum, & consequenter esse illicitam, ac inualidam.

DISPUTATIO XXXIV.

De vi, seu coactione, ac metu matrimonium dirimente.

Recolenda sunt, quae de consensu coacto, seu metu extorto supra integra disputatione decimas septima, per decem & octo sectiones late diximus; ex quibus clarè scitur, quo pacto matrimonium per vim, seu metum grauem contractum ipso iure sit irritum. Recolendum est quoque latam esse ipso iure excommunicationem à Concilio Tridentino sess. 24. c. 9. in omnes cuiuscumque gradus, & conditionis existant, qui quouis modo directe, vel indirecte subditos, vel quosuis alios cogunt, quominus libere contrahant. Quod cum sit ex suo genere mortale peccatum, non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, consurgit obligatio restituendi pro ratione iniuriae. De hac censura late dixi dicta disp. 17. sect. 17. num. 4. In eadem etiam sectione explicui, praedictam excommunicationem non comprehendere parentes si suos filios inuitos contrahere cogant, aut prohibeant, sed solos dominos temporales, ac magistratus. Quibus addunt nonnulli satis probaliter, nec dominos temporales, nec Principes, nec Magistratus eam incurere excommunicationem, si solum prohibeant contrahere: quia censura non fertur nisi in eos qui subditos suos, vel alios compellunt, & cogunt ad matrimonium contrahendum.

DISPUTATIO XXXV. De impedimento ligaminis dirimente.

OMNINE ligaminis intelligitur prioris, siue consummati, siue rati tantum coniugij vinculum, quo durante sequens matrimonium etiam consummatum dirimitur. Ad cuius vberiore intelligentiam tractare necesse est, de unitate matrimonij, ac polygamia illi opposita, quae est omnino illicita.

SECTIO I.

An iure diuino & humano matrimonium sit necessario vnus cum vnica.

1 Omissis haereticorum erroribus, dico primo matrimonium ex sua primæua diuina institutione requirere, vt sit vnus cum vnica, ita vt inualidè quis contrahat cum secunda priore viuentem. In hoc conueniunt Doctores. Et patet ex illo Genesis 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carne vna. Vbi supponitur manifestè coniuges non posse esse plures quam duos, vt rectè explicat Innocentius III. cap. gaudemus 8. de diuortijs. sic dicens. Non dixit tres, vel plures, sed duo in carne vna: non dixit, adhaerebit vxoribus, sed vxori suae. Si enim quis posset plures simul habere vxores, non essent duo, sed tres, vel quatuor in carne vna. Idem firmat Nicolaus primus ad consulta Bulgarorum cap. 5. Duas, ait, tempore vno habere vxores, nec ipsa origo humanæ conditionis admittit, nec lex Christianorum vlla permittit. Nam Deus qui fecit hominem ab initio, masculinum vnum fecit, & vnam foeminam tantum, cui potuit utriusque si vellet duas vxores tribuere, sed noluit, scriptum quippe est, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae; non dixit vxoribus. Et iterum: erunt duo in carne vna, masculus scilicet, foemina in carne vna, & non tres, aut plures. Constat igitur Deum ab initio instituisse matrimonium vnus cum vna, non vero polygamiam approbasse, sed monagamiam.

2 Dico secundo ex Christi Domini statuto ac iure, matrimonium debere esse necessario vnus cum vna. Quare polygamia, seu pluralitas coniugum simul, id est, quod vnus vir simul habeat plures vxores, illicita est & irrita iure diuino Christi. In hoc etiam conueniunt omnes. Et constat Matthaei 19. cap. vbi volens Christus restituere matrimonium ad eam rectitudinem & decorem, què in prima sui institutione habuit à Deo, sustulit omnino polygamiam, quasi primæuae matrimonij institutioni aduersam. Vnde ibi duo dicit. Primum, matrimonium in prima sui institutione pluralitatem vxorum simul penitus exclusisse, sic dicens. Qui fecit hominem ab initio, masculinum & foeminam fecit eum, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quae verba aperte declarant matrimonij initio instituti effectum esse, vnici cum vnica coniunctionem. Idque aperte explicuit Christus Dominus, quando relatis illis verbis conclusit. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quibus aperte docuit coniuges per matrimonium ita vniri, vt vna caro efficiantur. At ex vnus viri cum

pluribus vxoribus matrimoniali coniunctione, non vna caro, sed multiplex consurgeret; nec tam vnio, quam diuisio pullularet. Secundum, vt Christus Dominus stabiliat, matrimonium debere necessario esse vnus cum vna, sic dicit. Dico autem vobis, quia qui cumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Quibus verbis, cum interdicit, vel reuocationem futuram declaret, dimissa vxore propter fornicationem ad alias nuptias transeundi, a fortiori hunc transitum, vxore retenta, interdictum esse quis neget. Dicitur verò mœchari posteriorem ducens, priori dimissa; quia ob adulterium non desinit prior esse vera vxor. Cum ergo vxor retenta potiori iure gaudeat thoro, & cohabitatione, quo ipsa dimissa ob adulterium caret, multo magis, ea retenta, illicitum erit ac inualidum aliam ducere. Erit igitur iure diuino Christi illicita & irrita polygamia, seu pluralitas plurium vxorum simul cum vno viro. Haec doctrinam firmat Concilium Tridentinum initio doctrinae de Sacramento matrimonij sess. 24. sic dicens. Hoc vinculo, (nempe matrimonij) duos tantummodo copulari & coniungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tanquam à Deo prolata, referens dicit. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Ad do rectè polygamiam fuisse speciali iure diuino à Christo interdictam in lege Euangelica, ob veram Sacramenti significationem. Nam si matrimonium consideretur quatenus est legis Euangelicæ Sacramentum, iure diuino cum vnica foemina, dum ea superstes est, ineundum est, vt saluetur essentialis significatio huius Sacramenti, nempe matrimonij Christi cum Ecclesia, quae est vnica, quamuis in ea multi fideles existant, ob vnam fidem & vnum Baptisma. Hinc

Dico tertio, iure ac lege diuina matrimonium necessario debere esse vnus cum vna, & non cum duabus, vel pluribus. Hoc euidenter sequitur ex praecedentibus dictis, quibus ostensum est, iure diuino antiquo ex vi suae primæuae diuinæ institutionis, & iure nouo diuino Christi Domini in lege Euangelica id statutum esse. Quod etiam manifestè firmatur auctoritate Concilij Tridentini sess. 24. canone 2. sic decernentis. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitorium, Anathema sit.

Dico vltimo, iure Canonico esse quoque statutum vt matrimonium non sit validum, nisi sit vnus cum vna, & non cum duabus. Ita omnes Doctores. Constat id manifestè ex cap. licet, de sponsa duorum. Vbi expressè decernit Alexander III. si quis contraxerit cum aliqua per verba de praesenti, non posse ad alia matrimonia conuolare: & si fecerit, separari debere à secundis, & ad primum matrimonium redire, & ad id Ecclesiastica distictione compelli debere. Idem statuitur ab Innocentio III. cap. finali, eodem tit. de sponsa duorum. Praeterea cap. an non 24. quest. 3. Nicolaus Papa Lotharius Rex duas habebat vxores, de facto, de quo reprehendit eum Nicolaus Papa dicens, quod districta vltione (intellige excommunicationem) sit feriendus. Rursus Innocentius III. cap. gaudemus, de diuortijs, vbi loquens de polygamia, ait absolum id videri, & inimicum fidei Christianae, cum ab initio vna costa, in vnam foeminam sit conuersa; & Scriptura diuina testetur, quod propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carne vna; non dixit tres, vel plures, sed duo; nec dixit adhaerebit vxoribus, sed vxori. Denique quamplurima sunt Concilia quae refert Basilius Ponce lib. 7. cap. 51. eandem veritatem definitiua: sufficiat nobis Tridentinum sess. 24. can. 2. & cap. 7.

Ex dictis colligo, de fide esse, ligamen, seu vinculum

culum coniugij de presenti esse impedimentum ditimens aliud matrimonium. Patet, quia de fide est irritum esse matrimonium inter plures, vt definitum est à Tridentino tamquam lege diuina prohibitum. Et constat ex *Mauh. 19. c.* Christum Dominum reduxisse matrimonium ad suum antiquissimum decorem, quando inter singulares personas fuit contractum, iuxta illud *Genes. 2. c. Masculum & feminam fecit eos.* Quibus aperte significatur coniunctio vnus cum vna: & omnem abstulit polygamiam, cum asseruit: *qui dimissa prima etiam ob fornicationem, aliam duxerit, mæchatur.* Quò manifestè ostendit prohibitum esse lege diuina.

SECTIO II.

An iure naturæ nullum sit matrimonium inter plures vxores, & vnum virum.

Sensus questionis est, an sicut mendacium forsale, vel odium Dei ex se & ab intrinseco, est ad eò malum, vt nulla spectata Dei prohibitione, nequeat non esse sua natura malum, ita similiter coniugium vnus viri cum pluribus vxoribus, sit ita ex se & ab intrinseco malum, vt omni præcisa Dei oppositum instituentis ac disponentis prohibitione semper sit sua natura malum, & naturæ, ac substantiæ matrimonij contrarium, illudque reddens omnino inualidum.

Prima sententia, quæ est multorum, quos Couarr. 4. *Decretal. 2. parte cap. 7. §. 3.* Bellarmini *lib. 1. de matr. cap. 11.* Henriquez *lib. 1. c. 16.* Hurtado *disput. 9. difficultate 1. num. 3.* & aliorum, absolute affirmat pluralitatem vxorum simul esse iure naturæ illicitam & malam.

Primo, quia id videtur definitum in *cap. gaudemus 8. de diuoritiis*, dum dicitur, nulli vnquam licuisse habere plures vxores simul, nisi cui fuit ex diuina reuelatione concessum. Quibus verbis manifestè supponitur, id fuisse iure naturæ illicitum, & non solo iure positio, quia ante istud fuisset licitum. Adde, in dicto capite subditur, Patriarchas excusari ab adulterio ob diuinam concessionem. At si absque diuina concessionem possent validè, quamuis illicitè, aliam ducere, etiam possent absque adulterio eam cognoscere, quia esset propria.

Secundo matrimonium per se, & ex sua natura ordinatur non tantum ad prolis generationem, & educationem, sed etiam ad pacificam societatem & gubernationem domus; sed pluralitas vxorum, ex se est contra pacificam cohabitationem, & gubernationem domus, quia quælibet vxor, quamuis sit subdita viro, sed non nisi vt focia, & collateralis, ac proinde etiam est domina in domo habens in ea auctoritatem & principatum, qui in ipsa vxore necessariò oritur ex matrimonio, & nequit à viro pro libito auferri, & cui ipsa non potest cedere, vt pote qui necessariò oritur ex natura ipsius contractus, sicut nequit cedere iuri radicali, seu dominio in corpore mariti; ex quo si essent plures vxores, diuisio & rixæ inducerentur, ergo pluralitas vxorum simul manifestè est contra naturam contractus matrimonij.

Tertio matrimonium consistere nequit absque mutua corporum traditione; ergo sicut mulier tradit in solidum sui corporis potestatem viro, ita & vir similiter tradere debet: nam matrimonij contractus mutuus est, & reciprocus, & vtrunque æqualis.

Vltimò, per matrimonium se obligat vir ad reddendum debitum vxori, quotiescumque illa petierit. At id præstare nequirit, si salua matrimonij substantia possit se cum pluribus vxoribus copulare; nam si simul ea peterent, nequirit eis satisfacere.

Secunda sententia, quæ est Durandi in 4. *dist. 33. quest. 1.* Palacios *disp. 1.* Veracruz 2. *p. specul. arr. 15.* & aliorum, negat pluralitatem vxorum simul esse iure naturali prohibitam, & irritam.

Primo, quia si esset contra ius naturale, maximè, quia ducere secundam est contra ius primæ; ergo saltem secunda cedente iuri suo, siue cum sit contractus, siue postea, possit vir iure naturali validè & licitè aliam ducere.

Secundo Gregorius III. *Epistola 4. ad Bonifacium*, & refertur *cap. quod proposuisti, 32. quest. 7.* concessit cuidam vxorem secundam ducere, ob primæ ægritudinem. At id concedere nequiuisset, si illud iuri naturali aduersaretur.

Vltimò, certum est licere vxori in totum iure suo cedere, & consensum suum præstare vt vir professionem emittat in religione: ergo & licebit quoque, attento solo iure naturæ, sibi in parte præiudicare, consentiens, vt alia simul vxores habeant potestatem corporis viri sui, legitimo cum eo inito matrimonio.

Tertiam sententiam quasi mediam inter duas prædictas defendit Sanchez *lib. 7. disp. 80. num. 7. & 8.* præmittens *primo* duplex esse ius naturæ, vnum omnino primarium, quod primis iuris naturæ principiis continetur, ac primam, ac inuolabilem continet rectitudinis regulam, ac proinde contra illa facere nunquam licet. Alterum secundarium quod ex illo tamquam conclusio ex principiis ducitur, quod non ita continet inuolabilem rectitudinis regulam, quin ab ipso naturæ auctore aliquando propter aliquas circumstantias mutari, ac dispensari queat. Atque polygamiam vnus viri cum pluribus vxoribus non esse contra prima ac vniuersalia iuris naturæ principia, sed tantum aduersari conclusionibus ab ipsis primis principiis deriuatis, eo quòd non repugnet matrimonij naturæ, nec primariò eius fini, qui est prolis generatio; sed secundariò, nempe pacificæ domus gubernationi. In hac re

Dico *primo*, non esse de essentia matrimonij absolute, vt sit inter singulares personas, vnus cum vna tantum. Hoc est certum, quia rerum essentia est omnino immutabilis. At matrimonium potest ex Dei concessionem consistere inter plures vxores, & vnum virum, vt de facto in lege veteri fuit concessum, vt asserit Innocentius III. *cap. gaudemus, de diuoritiis*; ergo.

Dico *secundo*, polygamiam plurium vxorum non esse contra vllum ius naturæ, spectata præcise natura matrimonij, præscindendo eam ab omni institutione diuina. Hoc mihi videtur certum,

Primo, qui nullum ius naturæ immutari potest: nam si ius est naturale, vt tale est, sequitur per consequentiam necessariam ex principiis naturalibus; nam si non sequitur necessariò, non obligat ex vi solius rationis & discursus, & consequenter non est merè naturalis obligatio; ergo non potest magis dispensari in tali iure naturali, quam in ipsis principiis, quia omnis falsitas, vel defectus in conclusione redundat in falsitatem, vel defectum, aut mutationem principij. At circa prima principia certum est nullam cadere dispensationem, quia semper sunt regula honestè operandi, ius autem contrahendi vnus cum vna tantum fuit mutatum in lege veteri apud Patriarchas iustos & sanctos. Non igitur illa polygamia plurium vxorum est contra vllum ius naturæ secundum se sumptum

sumptum ac præcisum ab omni diuina institutione.

Secundò, nulla ostendi potest ratio naturalis cur polygamia sit ex se ita mala, vt ex nulla circumstantia possit fieri licita. Nam tamen polygamia inducat communiter periculum discordiæ domesticæ, & sic aduersetur pacificæ domus gubernationi, quam dicunt Doctores esse finem secundarium matrimonij; tamen sæpe potest fieri, vt huius non sit periculum, vt si vir valde prudens sit, & mulieres pacificæ, & inter se amantes, & ipsæ cupiant eundem habere maritum. Præterea pax domestica non est finis etiam secundarius matrimonij, quia maior pax est in vita cælibe, quam in matrimonio; ergo malè quis matrimonium contrahit, vt habeat maiorem pacem. Denique esto sit finis secundarius, & semper per polygamiam impediendus; adhuc tamen si alias, quia vxor est sterilis, non possit obtineri generatio, vel non tanta atque esset hinc & nunc optanda, quod sæpe fit, semper eo casu erit licita polygamia: quia finis secundarius debet cedere primariò, maximè si vir potens sit multos filios honestè educare. *Vltimò*, non ex eo quod aliquid repugnet fini matrimonij, sequitur quod ipsum irritet, sat enim est vt id illicite fiat: ergo tamen polygamia repugnaret fini matrimonij, inde solùm fieret illam illicite fieri, non verò inualidè. Patet exemplo: nam eadem inconuenientia, vel maiora nata sunt sequi ex matrimonio fidelis cum peruersa hæretica, aut à fide apostata, quod quamuis communiter illicite, valide tamen contrahitur: & tamen lógè magis hæc coniunctio repugnat bonæ prolis institutioni, & paci domesticæ, quam polygamia: erit igitur ista valida, præcise spectata natura matrimonij secundum se.

Dico tertio, posita Dei institutione matrimonij, esse irritum iure naturæ matrimonium vnus viri cum vxoribus pluribus. In hoc sensu conuenio cum Doctores primæ sententiæ, diuerso tamè innixu fundamento. Ad quod reuoco in memoriam quod ostendi *suprà disp. 20. sect. 1. n. 3. 4. 5. & 6.* nos non habere proprium dominium nostrorum corporum, sed Deum; nos autem propriè solum esse vsuarios, atque ita non posse nos aliter vt, vel aliis vtendo potestatem concedere, quam prout Deus concesserit, qui potest omnem vsum concedere intrinsecè iuri naturæ non repugnantem. Hinc Deus potest iure concedere, vt nos ipsos, vel quemuis innocentem sine vlla culpa occidamus. Sic Abraham filium suum occidisset, nisi fuisset ab Angelo impeditus. Et de facto quidam Martyres leguntur instinctu Spiritus sancti se ita occidisse, vt Apollonia & alij. Hoc posito probatur dictum, nam solus Deus habet proprium dominium absolutum nostrorum corporum, nosque solum eius vsum, quem ipse nobis concessit, non omnino absolute, sed cum certis limitationibus; ergo inualidè quis potestatem sui corporis aliis aliter concedit, quam quatenus & qua ratione Deus id illi concessit: atque ipse Deus instituens matrimonium ab initio mundi, nulli concessit, vt aliter eam potestatem alteri concederet, quam per insolubile vnus cum vna vinculum; ergo inualidè, & contra ius naturæ id fiet aliter. Igitur omnis polygamia, posita Dei institutione, & illicita, & irrita est iure naturæ. Hinc

Dico vltimò, ante omnem diuinam legem prohibentem polygamiam, esse ipsam irritam & inualidam ex non concessionem. Patet, quia ipse Deus solus habet plenum dominium nostrorum corporum; nec eo vti possumus absque expressa eius concessionem. Quare sicut vt ego vt inualidè vedā palliū Petri, non est opus, vt hic id prohibeat, sed sufficit, ne id concedat; ita cum dominium corporum sit Dei, & so-

lùm concesserit potestatem vt tradatur vni, & non pluribus; traditio facta pluribus vt nulla sit, sat est, quòd Deus non concedat, vt de facto non concedit, reuocata saltem à tempore Christi licentia data antiquis. Ex quo fit, vt sine vlla dispensatione in lege naturæ, potuerit Deus concedere antiquis libellum repudij, & polygamiam. Sicut potuit dare veniam Abrahamo, vt occideret innocentem filium. Et, vt dixi *suprà disp. 14. sect. 6. n. 7. & 8.* possit duos efficere veros coniuges etiam inuitos. Quare ex suppositione diuinæ concessionis pluralitas vxorum non est contra ius naturale; sicut non est contra illud accipere ex diuina concessionem bona aliàs alterius.

Ad argumenta primæ sententiæ prout opponuntur nostræ doctrinæ.

Ad primum, dico rectè probari pluralitatem vxorum esse iure naturæ illicitam addita Dei institutione, & nulli vnquam eam licuisse nisi ex diuina concessionem, vt dicto *cap. gaudemus*, clarè exprimitur, & dicto tertio explicuimus.

Ad secundum, constat solutio ex secunda ratione adducta in fauorem tertij dicti.

Ad tertium dico optimè probare, quid fiat de facto posita Dei institutione, maximè post legem Euāgelicam, nam modò in matrimonio est mutua, & æqualis traditio, vtrunque in solidum: non autem probare id ex natura rei, seu iure naturæ necessariò fieri debere, seclusa omni diuina institutione: nulla enim est ratio naturalis quæ conuincat esse de essentia matrimonij, vt vir det totam potestatem sui corporis vxori, sicut hæc dat totam potestatem sui corporis viro; & non possit vir maximè consentienti vxori dare tantum dimidiatam partem sui corporis, & alteram medietatem alteri vxori: cum sufficienter daret potestatem, quantum sobolis procreatio peteret.

Ad vltimum respondeo, eo argumento probari quoque nūquam licere vni coniugi ab altero ab esse, nec ad remota loca negotiorum causa se transferre, nec eos mutuo consensu posse vouere continentiam, quia possit interim periclitari alterutrius continentia, & sic euerit matrimonij finis. Quare respondeo tamen matrimonium sit institutum post lapsum, vt coniuges data commoditate possent eo vt in remedium concupiscentiæ; non tamen, vt quocumque loco, aut tempore possent eo vt, & multo minus vt teneantur eo vt; nec possint in hac re, vel in totum, vel ex parte iure suo cedere, vt faceret vxor, qua volente vir secundam duceret, sicut etiam altera, quæ habenti vnā nuberet.

Ad primum secundæ sententiæ, dico posita Dei institutione nulli concedentis potestatem se alteri tradendi nisi per insolubile vnus cum vna vinculum, esse contra ius naturæ alteri nubere, & cedere iuri suo, vt satis explicatum est.

Ad secundum, dico priorem non fuisse legitimam vxorem ob impedimentum perpetuum, idque solum declarasse Pontificem.

Ad tertium dispar est ratio: nam tunc potest quis iuri suo renunciare, quando nulla alia ratio prohibitionis adest, præter alterius præiudicium, vt contingit in negatione debiti. Secus verò vbi aliunde oritur prohibitio, vt contingit in casu presenti. nam plures habere vxores est illicitum iure naturæ, non ob iniuriam vxori illatam, sed quia est contra diuinam institutionem matrimonij statuentem vt fiat solum vnus cum vna.

Ad tertiam sententiam Sanchez fateor mihi eam non placere. *Primo*, quia vel illæ conclusiones deducuntur necessariò ex illis primis principiis, vel solùm per quandam congruentiam. Si primum dicatur, cer-

tè non poterit dispensari in illis conclusionibus, ita vt desinant obligare, quin dispenserent in illis primis principiis. Sicut in necessaria consequentia, tamen si antecedens possit esse falsum vera existente cõclusionone; impossibile tamen est eam eneruari, nisi illud euertatur, & principium eius: quia omnis falsitas, vel defectus in conclusione redundat in falsitatem, vel defectum principij, vt suppono ex Logica. Si dicatur secundum, non necessariò sequi, sed tantum per quandam conuenientiam, tunc non obligabunt, nisi superioris præceptum accedat; quia etiam omnia quæ sunt in consilio, sunt congruentia iuri naturæ.

SECTIO III.

Vtrum pluralitas vxorum simul respectu vnus viri fuerit valida & licita aliquibus, & quibus.

Dico primò communem & certam esse apud omnes Doctores sententiam, polygamiam, seu pluralitatem vxorum simul fuisse validam & licitam antiquis Patriarchis ex diuina concessione. Id asserit Innocentius I I I. *cap. gaudemus, de diuortijs*, his verbis. Nec vlli vnquam licuit insimul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum: qui mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quem sicut Iacob à mendacio, Israëlita à furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ, & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse vxores, ab adulterio excusantur. Idem supponitur *Deuteronomij 21. cap.* dum dicitur: *si habuerit homo vxores duas. Quod autem posteriores vxores, aliquando in Scriptura vocentur concubinæ, non obest; quia etiam vocantur vxores Genes. 16. & 25.* Imò vnica vxor Leuitæ dicitur concubina *Indic. 19.* communiter verò in Scriptura dicuntur concubinæ, vxores, quæ tantum assumebantur ad generationem, & non ad domus administrationem.

Obiicies Salomonem reprehendi *3. Reg. 11.* quòd plures vxores adamauerit; ergo tunc non fuit id à Deo concessum. Breuiter dico iure fuisse reprehensum Salomonem, quia grauiter peccauit; cæterum Salomonis peccatum non fuisse quòd plures mulieres tanquam vxores adamauerit, sed quia alienæ religionis fœminis iunctus fuerit. Prohibita enim cum illis coniugia apud Hebræos fuisse lege diuina notum est.

Dico secundò, hac Dei concessione prædicta coniugia vnus cum pluribus vxoribus simul desinare esse contra ius naturale. Hoc etiam est certum, quia desinant esse contra ius vxoris primæ. Nam Deus vt supremus Dominus corporum, potest viro concedere facultatem, vt validè, & absque iniustitia in vxorem etiam tradat suum corpus aliis vxoribus, & vt tradat gubernationem domus ei, cui sibi placuerit. Sicut etiam concessione diuina facta alicui, vt alterum occidat, aut vt eius bona accipiat, occisio illius, & eius bonorum acceptio definit esse contra ius naturale, & definit esse iniusta, quia Deus est supremus Dominus bonorum, corporum, & vitæ omnium.

Hinc colligo, quomodo verum sit illud Theologorum axioma, ius naturæ indispensabile esse, nec posse Deum in iure naturæ dispensare; ipsum tamen posse vobis quædam concedere, quæ alijs iuri naturæ repugnant, sic enim potuit præcipere Abraham, vt filium suum occideret; & Israëlitis, vt Ægyptios spoliarent, aut eisdem permittere, vt Chananæis fœ-

nerarentur. Ratio enim horum omnium est, quia cum Deus sit vitæ, bonorumque nostrorum, ac corporum supremus Dominus, potest nobis inuitis, per se, vel alios, prout libuerit, & bona auferre, & cuius, quam voluerit, in ea concedere potestatem. Non secus quàm Petrus mihi posset concedere facultatem, vt pro mea voluntate possem ipsius oues mihi sumere, easque in meum vsum occidere; & tunc hoc faciendo, nec ego contra ius naturæ peccarem, nec Petrus in eo vlllo modo dispensaret.

Dico tertio, dictam diuinam concessionem de pluralitate vxorum, factam fuisse primis Patriarchis populi Dei pro ipsis, & pro toto populo Dei. Hoc vt valde probabile firmant Doctores. Ratio est, quia in toto populo Dei vsitata erat pluralitas vxorum simul, vt patet ex *Deuteronomij 21. cap.* & à nullo Propheta reprehensa. Causa verò huius concessionis non alia fuit, nisi fidelis populi multiplicatio, ex quo Messias venturus erat. Quo autem pacto fuerit hæc concessio data illis Patriarchis & populo Dei: dicam, non fuisse concessam externa aliqua Scriptura, aut locutione, sed inspiratione, ac reuelatione interna facta sanctissimis Patriarchis, quæ deriuata est ad reliquos ex populo Israëlitaico, verbo, & vi exempli, & consuetudinis. Abraham autem tempore rem fuisse omnino notam planum est, cum Sara sanctissima fœmina Abrahamum induxerit ad secundam vxorem ducendam. Quare omnibus Israëlitis pluralitas vxorum licebat, quòd tanquam notum supponitur *Deuteronomij 20. ibi, si habuerit homo duas vxores.*

Dico quarto hanc concessionem non fuisse factam populo Gentilium. Quare tamen ea consuetudo exemplo populi fidelis fuerit ad Gentiles extensa, sed non diuina concessio. Id iudicat probabilis Sanchez *disp. 80. 13.* quia respectu Gentilium ratio concessionis non militabat: quia Deus soli populo suo, ex quo Messias oriturus erat, id concessit, vt ille populus tunc exiguus multiplicaretur, sicut arena maris. Atque ideo pluralitas vxorum in Gentilibus erat nulla, & ex obiecto mala, & illicita, quamuis communiter Gentiles excusarentur à culpa ob ignorantiam, & bonam fidem.

Dico quinto, prædictam concessionem cessasse iam ante Christum esse probabile; at sublatam esse per Christum certissimum esse.

Pri. a pars dicti admittitur à nostro Cardinali Bellarmino *lib. 1. de matrimonio cap. 11. proposit. 5.* Quia causa dictæ concessionis iam cessauerat vniuersè ante Christum.

Secunda pars certissima est, quia dicta concessio populo fideli facta, reuocata fuit à Christo Domino *Matth. 19. cap.* reducens matrimonium ad suam primam, & naturalem institutionem, quando dixit, cum qui dimissa vxore aliam duxit, mœchari, & esse adulterum. Prima autem institutio polygamia excludit, vt ostendi supra *sect. 1. numer. 1.* vnde nulli fideli, quantumuis baptizato, licet habere plures vxores simul, vt contra Lutherum definit Tridentinum *sess. 24. can. 2.* addens id esse lege, seu iure diuino prohibitum. Neque infidelibus licita est modò polygamia, & dum infideles Baptisma susceperint, cogendi sunt ad primam vxorem legitimam redire, & separandi sunt ab alijs matrimonijs prima viuentis initis, tanquam ab omnino inualidis, & irritis. Quòd expressè decidit Innocentius III. *cap. gaudemus, de diuortijs.* Quia lege naturali, adiuncta diuina institutione, qua omnes etiam infideles astringuntur, id matrimonium erat irritum, & ex sola Dei concessione speciali valebat; cassata igitur ea concessione per Christum, iam matrimonium illud manebit in terminis

minis iuris naturæ irritum. Quare irritum erit illud matrimonium respectu infidelium, non propter legem posituum Christi Domini; ea enim non obligat infideles ante susceptum Baptisma; sed propter ius naturale ac diuinam institutionem primitiuam, ad quam, sublata concessione per Christum, reductum est matrimonium.

SECTIO IV.

An Deus possit concedere, vt vna vxor pluribus viris nubat.

Noster Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 11.* post secundam propositionem negat id posse Deum concedere.

Primò, quia id videtur esse contra prima principia iuris naturæ, contra quæ nihil potest concedere Deus, nec efficere.

Secundò quamuis pluralitas fœminarum respectu eiusdem viri non repugnet fini primario matrimonij, nempe generationi, & educationi prolis, bene verò pluralitas virorù respectu eiusdem fœminæ; ergo licet illud primum non sit simpliciter repugnans essentia matrimonij, erit tamen secundum; atque adeò non est idem iudicium ferendum de pluribus viris, quòd diximus esse de pluribus mulieribus. Antecedens probatur, quia commixtio plurium seminum virilium ferè semper impedit generationem, vt in meretricibus patet. Imò & educationem prolis, quia sic ignoratur quis sit verus pater ipsius.

Dico primò, simpliciter & absolute loquendo multo minus conforme esse naturæ matrimonij, & magis secundum quid ei repugnans pluralitatem virorum respectu vnus fœminæ, quàm pluralitatem fœminarum respectu vnus viri. Hoc omnes concedunt, & patet rationibus adductis. Cuius etiam à posteriori euidens signum est, quòd nunquam Deus concessit, nec est ratio cur id concedere deberet in pluralitate virorum; cum tamen id fecerit, ac concesserit in pluralitate fœminarum.

Dico secundò, pluralitatem maritorum simul cum vna vxore posse diuina virtute, ac concessione fieri validam & licitam. Ita sentiunt Sanchez *disp. 80. n. 15.* Coninchius *disp. 26. dubio 2. n. 29.* Hurtado *disp. 9. diff. 2.* & alij. Probatur, quia non est Deo negandum nisi quòd implicat contradictionem. At non implicat consistere matrimonium inter vnã vxorem & plures viros. Patet. Tum quia præcipua ratio quæ fumitur ex traditione corporis totali, vel partiali in ordine ad actus coniugij, eadem est tam de viris, quàm de fœminis. Si enim fœmina debet totaliter tradere corpus, pariter etiam & vir; & si hic potest ipsum corpus partialiter tradere, non est cur non etiam id possit fœmina, præsertim cum in casu quo fœmina se traderet quasi partialiter pluribus viris, nempe solum quatenus id esset necessarium ad aliquam prolis generationem, ipsi in hoc casu solum haberent potestatem in corpus talis fœminæ debito modo, & tempore, prout videlicet talis vsum matrimonij non impediret generationem, nec incertum redderet patrem: quòd fieri posset, si per vnũ annum, v. g. copularetur vni, & per alium alteri; qua ratione vitarentur incommoda supra obiecta. Tum maximè, quia Deus vt supremus Dominus corporum omnium, potuit concedere vxori facultatem, vt validè, & absque iniustitia in maritum etiam tradat dominium sui corporis alijs, & vt ab eis accipiat dominium corpo-

rum ipsorum, & vt reliqua necessaria ad completum vinculi efficiat. Potest etiam Deus præuenire ne impediatur generatio prolis, atque eidem prouideat. Igitur non implicat ex se, vnde concedente Deo possit vtroque modo matrimonium consistere. Ex dictis

Colligo primò, quauis Deus potuerit, & possit cõcedere facultatè ad pluralitatè vxorum cù vno marito, & ad pluralitatè maritorum cum vna vxore, ob suum dominium supremum in omnia: Summum Pontificem tamen ad neutrum posse concedere facultatem. Quia vtraque est iure naturali adiuncta diuina institutione illicita, & nulla: est etiam vtraque lege diuina Christi positua ob veram Sacramenti significationem interdicta: atque ideo nequit fieri nisi potestate extraordinaria à Deo peculiariter concessa, quam non constat esse in Papa. Vnde meritò *cap. gaudemus, de diuortijs* deciditur, numquam illud licuisse citra diuinam dispensationem, seu concessionem.

Colligo secundò, nulla consuetudine effici posse licitam prædictam vxorum, vel virorum pluralitatem. Patet, quia consuetudo nequit præualere aduersus ius naturale & diuinum posituum, sed solum contra humanum; vt constat ex *c. finali, de consuetudine.*

Ad argumenta initio proposita. Ad primum dico falsum esse, illam vxorem, vel virorum pluralitatem esse contra prima iuris naturæ principia, vel esse contra aliquod ius necessariò repugnans rationi naturali; constat enim ex hac & præcedentibus sectionibus, accedente diuina concessione illud esse licitum, & honestum.

Ad secundum, dico idem iudicium ferendum esse de pluribus viris ac pluribus vxoribus, quia, vt dixi, translatio dominij, vel traditio corporis totalis, vel partialis in ordine ad actus coniugij, eadem est in viris, atque in fœminis; Deus etiam æquè est supremus dominus corporum omnium siue virorum, siue mulierum, & æquè posset præuenire ne impediretur generatio prolis, & de eadem sufficienter prouidere.

SECTIO V.

Vtrum pluralitas coniugum successiuè sit valida & licita: & qualiter constare debeat de prioris coniugis obitu, vt quis ad secundum matrimonium possit transire.

Circa primum, dico primò certum esse apud Catholicos, binam, trinam, quaternam, & quamlibet pluralitatem coniugum successiuè esse validam & licitam. Constat id primò ex Paulo ad Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Et 1. Corinth. 7. *Si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat.* Secundò idem liquet ex vniuersali Ecclesiæ consuetudine, imò & omnium nationum, ac gentium, & definitur in Concilio Florentino in Armenorum instructione. Tertio ratione claret, quia morte vnus coniugis dissoluitur vinculum, & obligatio à superstite, quia iam non est cui sit obligatus; ergo poterit, cum sit iam liber ab obligatione, contrahere cum altero, quia ex priori matrimonio nullum relinquitur impedimentum, vt patet. Hinc dico secundò vteriores nuptias prioribus dissolutas esse verum Sacramentum in lege gratiæ: quia matrimonium legitimum in noua lege est Sacramentum, vt definit Tridentinum *sess. 24. de matrim.*

canon. 1. At secundæ & vltiores nuptiæ primis dis-
solitis in ita sunt legitimum matrimonium nouæ le-
gæ, cum supponamus personas esse legitimas, & esse
inter illas expressiones consensuum, igitur sunt sacra-
mentum. Et quamuis Ecclesia statuit transeuntes ad
secundas nuptias esse bigamos, & eos ab Ordinibus
suscipiendis expellat, non ideo id præstat, quia à vera
sacramenti ratione deficiant, sed quia secundo matri-
monio deficit perfecta ratio sacramenti non sacra-
menti propriè gratiam conferentis, quia hæc non de-
ficit illis, sed sacramenti impropriè, id est, significatio-
nis coniunctionis vnius Christi cum vna Ecclesia.

2 Dico secundò in secundis nuptiis si vterque, vel al-
ter coniux in primis nuptiis benedictionem acceperit,
non esse secundis nuptiis benedictionem impediendâ,
secus autem, si neuter coniux in primis nuptiis bene-
dictione acceperit, id constat ex cap. vir. de secundis nu-
ptiis, ibi. Vir autem, vel mulier ad bigamiâ transiens
non debet à presbytero benedici. Quia cum alia vice
benedicti sint, eorum benedictio iterari non debeat.
Quæ ratio ponderanda est, ne iteretur benedictio, re-
petitione vilescat; & neuter coniux absque altero be-
nedicti valeat. Notat verò Sanchez lib. 7. disp. 8. n. 23.
consuetudine seruari, vt semper conferatur benedi-
ctio secundis nuptiis, qualitercumque sint secundæ,
vbi alteruter coniux benedictione non suscepit, siue
sit vir, siue fœmina; atque adeò attenda consuetudine
hodiernâ, solam secundarum nuptiarum benedictione
interdici, quando vterque coniux illâ suscepit in
alio coniugio. Cuius consuetudinis ea est ratio, quia
in eo euentu non censetur propriè ea benedictio ite-
rari, cum per se solum impendatur ratione coniugis
nunquam benedicti. Notat etiâ idem Sanchez n. 26.
quando priores nuptiæ, in quibus vterque coniux
benedictiones accepit, reperiuntur irritæ, adhuc non
esse eas benedictiones repetendas in posterioribus. Ra-
tio est, quia benedictio non propriè respicit nuptias,
sed personas: nec semel recepta amittitur.

3 Circa secundum, breuiter dico primò, requiri tan-
tam certitudinem de alterius coniugis morte, vt possit
quis ad alias nuptias transire, vel per certum nuntium,
vel per testes vt iudicio prudentis, non tantum proba-
bilis, sed certa iudicetur mors. Id constat ex cap. in pra-
sentia, de sponsal. vbi casus in specie est de quibusdam
viris qui erant in captiuitate, vel aliàs absentes causa
peregrinationis; vxores verò eorum expectauerunt il-
los per septennium, & vltra, nec poterant certificari
de vita, vel de morte illorum, licet super hoc solici-
tudinem adhibuerint diligentem: & quia iuuenes
erant, non poterant continere, & ideo petebant aliis
matrimonio coniugari. Interrogatus de hoc summus
Pontifex Clemens tertius, responderet, quòd quan-
tuncumque annorum numero remaneant ita, viuen-
tibus suis non possunt ad aliorum consortium cano-
nicè conuolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas
contrahere, donec certum nuntium recipiant de mor-
te viroꝝ. Et ratio est manifesta, quia in contrahen-
do secundo matrimonio, imminet periculum eius
nullitatis, & adulterij, in abstinendo verò nullum;
ergo quandiu non est omnimoda certitudo mortis
viri, abstinendum est, vt peccandi vitetur pericu-
lum.

4 Dico secundò, per se loquendo, non sufficere vnum
testem affirmantem coniugis mortem, vt liceat alteri
ad secundas nuptias transire. Ratio est, quia in dicto
cap. in presentia, dicitur, donec certum nuntium re-
cipiant. Vbi si nuntium sumatur neutrius generis,
ita vt significet la nœua; non potest dici nuntium cer-
tum, quod voce vnius habetur, cum iura clament vo-
cè vnius, esse vocè nullius. l. inuisuradi, vers. simili mo-
vbi

do, C. de testibus, & c. veniens, de testibus, & attestati-
bus. Si verò sumatur masculinè, nuntius certus, dicto
cap. nuntius certus est, qui nuntium certum affert, vt non
potest dici afferre nuntium certum, quando solus ipse id
testatur. Quare in hac re integra & plena probatio de-
sideratur. Adde casum quo coniux obierit in loco ita
distanti, vt facile nequeant aliæ probationes haberi; in
quo satis erit nuntius, & vnus testis, considerata qua-
litate personæ, & vt verisimilia dicat. quod iudicis
arbitrio est committendum.

Dico tertio, solam famam non sufficere, nisi aliis ad-
miniculis adiuuetur. Ita com munitur Doctores. Ratio
est, quia, vt dictum est, requiritur certa, & integra mor-
tis probatio. At fama sola nec certò, nec integrè pro-
bat, quia sæpe oritur ab incerto auctore, & plerumque
fallaci. Satis verò erit si aliis adminiculis iuuetur, quia
tunc certa moraliter probatio dici potest. Adminicu-
la verò quibus debet fama adiuuari, sunt longitudo
absentiæ & vniuersalis fama vbi coniux commoraba-
tur, mortem eius contestans. Quæ omnia examinare,
ad iudicem spectat.

Hic tractant nonnulli, maximè noster Sanchez,
de bigamia, de irregularitate ex illa contracta, & de
aliis pœnis quibus secundo nuptiæ afficiuntur. Quæ
quia nihil conducunt ad explicatione impedimenti
ligaminis propositi, à nobis hoc loco omittuntur, re-
mittentes ad tractatum de irregularitate, ex quibus
speciebus bigamiæ irregularitas oriatur, & à quibus
personis prædicta irregularitas incuratur.

DISPUTATIO XXXVI.

De disparitate cultus, matrimonium dirimente.

AD tria reducam capita, omnia quæ ad huius
impedimèti spectant declaratione. Primum
erit de matrimonio inter dispares cultu aut
fide. Secundum, de matrimonio inito inter ipso in-
fideles quoad eius valore; & dissolutione per transitum
alterius ad fidem. Tertium denique de facultate tunc
concessa fidei transeundi ad aliud matrimonium,
vel etiam ad religionem, aut Ordines sacros; & simili-
ter de facultate ipsi infideli concessa.

SECTIO I.

An inter dispares cultu, & Baptismo sit irri-
tum matrimonium, & quo iure.

Circa primam sectionis partem, per dispares cultu
intelligo fidelem baptizatū & infidelē, siue Iu-
dæum, siue Paganum. Circa quos

Dico primò certissimum esse apud omnes Doctores,
non posse licitè contrahi matrimonium. Nam hu-
iusmodi coniugium in primis illicitum videtur iure
ipso naturali. Dum ob periculum peruersionis, cui se
exponit fidelis manifestè: qui autè amat periculū, per-
ibit in illo. Tū ob malam proles educationem. Tum
denique propter graues, quæ oriuntur, dissensiones.
Quibus adde viro existente infideli, facillimè impedi-
ri exercitia, ad quæ tenetur fidelis vxor. Iure etiâ di-
uino positio in lege veteri prohibitum fuit conu-
bium Israelitarum cum infidelibus in sua infidelitate
manentibus; vt habetur Exod. 34. ratione periculi,
ne scilicet postquam fornicatæ fuerint, id est, Idolis
sacrificauerint, fornicari vos faciant, Et 3. Regum. 11. c.
vbi

vbi idem præceptum reperitur, addit Dominus; cer-
tissime auertent corda vestra, vt sequamini Deos alienos.
& quamuis de solis Chananæis, ad omnes tamen infi-
deles vniuersim extensa fuit prohibitio. Præterea ex-
tat in noua lege gratiæ diuinum de eo præceptum
apud Paulum 2. Cor. 6. Noliue iugum ducere cum infi-
delibus. Quæ verba S. Hieronymus lib. 1. contra Iou-
nianum, accipit de matrimonio cum infidelibus ca-
uendo, ne sensim fideles inclinentur ad eorum infi-
delitatem & vitia. Et quamuis prædicta verba intel-
ligantur de vitando infidelium commercio; inde
etiam vrgens desumitur argumentum; nam si ipsum
commercium prohibetur, ne contagione sua fidelis
pereat; multo magis abiicienda conaubia, in quibus
cum illecebris voluptatis serpunt doctrinæ pestiferæ;
& sese animis tantum insinuabunt periculosius, quan-
to dulcius. Idem firmatur verbis illis 1. Cor. 7. si dor-
mierit vir eius, (id est, mortuus sit) cui vult nubat,
nubat tantum in Domino; id est, in Christianismo; seu
nubat viro probo & Christiano. Ita Ambrosius, Theo-
doretus, Theoph. Anselmus, Sedulius, D. Th. ibi &
Augustinus 1. de adulter. coniug. c. 21. & Tertullianus
lib. 2. ad vxorem. Hinc autem Ecclesia postea omnino
vetuit ob periculum peruersionis, & ob indecentiam,
matrimonium Christiani cum Pagana; vnde matri-
monium fidelis cum infideli iure Ecclesiastico est
prohibitum. It constat ex Concilio Chalcedonensi
c. 13. Laodiceo c. 10. & 31 Carthaginiensi III. c. 12. &
aliis quæ tradit Basilius Ponce lib. 7. c. 46. n. 4. & 6.

2 Dico secundò matrimonium fidelis cum infideli nõ
baptizato, tamen sit omnino prohibitum, non esse tamen
irritum iure naturali. Ita communis Doctorum sen-
tentia. Et patet exemplis. Nam Esther nupsit Af-
suo Regi infideli in infidelitate manenti. Itè S. Mo-
nica virū habuit Paganum, teste Augustino lib. 9. cõf.
cap. 9. S. Clotildis nupsit Clodoueo Regi Francorum
Ethnico, teste Gregorio Turonensi lib. 2. c. 28. Et ratio
est, quia cultus disparitas non omnino ac directè op-
ponitur fini matrimonij, ita vt contra substantiam eius
esse dicatur. Neque enim pugnat cum indiuidua vitæ
societate, cum fieri possit, vt nec discordiæ, nec dissen-
siones oriantur, aut rarò. Neque etiam impedit ma-
trimonij finem, hoc est, filiorum procreatione, & educa-
tionem, quia licet difficile, posset tamen rectè in pia
religione proles institui. Vnde quamuis personæ con-
trahentes aliquando non expediât ad prolem bene e-
ducandam, non sufficit, vt matrimonium inter eas sit
ex natura rei nullum; quia quando id contingit, pro-
uenit per accidens ex malitia personæ infidelis: aliàs
etiam esset nullum inter personas infideles ex natura
rei, quia istæ potiùs conuenient ad malam proles edu-
cationem. Non est igitur fundamentum aliquod, vt
dicamus, matrimonium cum infideli irritum esse iure
naturali: erit quidem illicitum ex natura rei, quando
est probabile periculum malæ educationis proles, aut
desertionis fidei in persona fidei, sed non erit irritum.
Firmatur, nam matrimonium personæ fidelis cum hæ-
retica, ferè eadem incommoda affert contra matrimo-
nij finem, ac fidelis cum infideli; aduersatur enim bo-
næ proles educationi, mutæ coniugum tranquillitati
ac paci, estque non leue periculum peruertendi fi-
delem; & tamen nullus dicit hoc matrimonium esse
iure naturæ irritum; ergo.

Dico tertio, neque id matrimonium irritum esse iure
diuino positio. Ita communiter Doctores quos re-
fert & sequitur Sanchez disp. 71. n. 7. Ratio est, quia
de eo iure diuino non constat neque in lege veteri, ne-
que in noua lege gratiæ: nam testimonia relata supra
n. 1. solum probant id matrimonium iure diuino esse
Perez de Matrimonio.

prohibitum; in illis tamen nulla de eius irratione me-
tio fit. Ex alio capite stat matrimonium iure naturali,
vel positio prohiberi, & non esse irritum eo iure, nã
matrimonium contra priorem sponsalium fidem, vel
aduersus simplex castitatis votum emissum in seculo,
est prohibitum iure naturali dictante fidem homini per
sponsalia datam esse præstandâ, & iuri diuino esse Deo
soluendam, fidem; & tamen constat in neutro euentu
matrimonium esse irritum. Quod etiam terigi supra
disp. 28. sect. 3. Firmatur in specie: nam in lege veteri,
non inuenitur testimonium aliquod irritans, nisi Es-
dra 1. c. 9. & 10. vbi Esdra interpretate legè Domini, in
Deuteromio latam, separati sunt Hebræi à coniugi-
bus infidelibus, quas duxerant. At id præceptum qua-
tenus irritans prædicta matrimonia iudiciale fuit, &
consequenter morte Christi expirauit. Quòd fuerit
iudiciale, liquet ex eo, quia cum solis infidelibus
incolis terræ Chanaan coniugia interdicta fuere. Vnde
cum Esdra 1. c. 9. numerantur Ægyptij inter eos
infideles, sermo est de Ægyptiis eiusdem terræ Cha-
naam incolis, vt notauit rectè Caietanus. In noua verò
lege gratiæ idem constat. Quia generaliter in lege gra-
tiæ nullum ius diuinum purè positio agnoscitur.
Tum quia nullus est locus Scripturæ sacræ in nouo
Testamento, in quo ea irritatio contineatur. Tū etiâ,
quia, vt dixi supra disp. 31. sect. 6. n. 1. in lege gratiæ nul-
lum ius diuinum purè positio agnoscitur, præter-
quam fidei, & Sacramentorum. Cum ergo præcep-
tum hoc non pertineat ad fidem, vel ad Sacramenta
suscipienda, sed ad contractum naturalem à Christo
eleuatum ad Sacramenti rationem ritè celebrandam,
si naturale nõ est, vt probaui, nec diuinum positio
erit. Non enim Christus Dominus in matrimonio ali-
quid immutauit, quod ad ius naturæ pertineret, sed
tantum id, quod contractus quidam naturalis erat,
eleuauit ad esse Sacramenti.

Dico vltimò matrimonium fidelis cum infideli,
esse solo iure Ecclesiastico irritum. Ita communiter
Doctores, & sequitur ex præcedentibus dictis. Quia
verò clarè non constat de iure aliquo scripto; dicen-
dum est, id patere ex receptissimo, & antiquissimo
Ecclesiæ vsu vim legis obtinente, & ex Apostolorum
traditione. Vnde Pontifex in eo dispensare potest, quia
in omni iure Ecclesiastico potest dispensare. Obiicies
contra tertium dictum, eo ipso quòd Christus matri-
monium personæ baptizatæ instituit in Sacramentum,
videtur irritasse matrimonium illius cum infideli; quia
tale matrimonium adhuc ex parte personæ baptizatæ ne-
quit esse Sacramentum, quia ratio Sacramenti tantum
conuenit toti matrimonio, quod in vtroque contra-
hente reperitur, & non in vno solo. Firmatur, quia
aliàs Ecclesia non posset irritare matrimonium fi-
delis cum infideli, vt pote, quæ in hunc nullam habet fa-
cultatem. Respondeo, Christum non instituisse in Sa-
cramentum matrimonium personæ baptizatæ adhuc
vt partem Sacramenti, nisi quando etiâ est cum altera
baptizata, quamvis non posset fieri Sacramentum: quia
etiam matrimonium inter baptizatos potest validè
fieri, quamuis non fiat Sacramentum, vt ostendi supra
disp. sect. Quare dictum matrimonium tamen irritum
sit in ratione Sacramenti, quia nequit diuino iure cõ-
sistere nisi inter duos fideles baptizatos: non tamè erit
inualidum in ratione contractus naturalis, attento solo
iure diuino, sed solo iure Ecclesiastico. Ad confirma-
tionem negatur sequela, Nam satis est Ecclesiam ha-
bere potestatem in personâ fidelem baptizatam, vt
possit eius matrimonium cum infideli irritare; quia
cum matrimonium necessariò exigat duos contra-
hentes habiles, eo ipso, quòd Ecclesia reddit
L l inhabilem

inhabilem fidelem vt cum infideli contrahat, corrui omnino matrimonium, quod nequit claudicare.

Circa fidelem baptizatum, & fidelem non baptizatum adhuc Catechumenum, qui non sunt dispariter cultu, sed solo Baptismo. Ratio dubitandi sumi potest

Primo ex quodam decreto Concilij Chalcedonensis cap. 14. vbi permittitur contractus fidelis cum infideli spondente se fidem recepturum.

Secundo, valet matrimonium Catholici cum fide baptizata; ergo & Catholici cum Catechumena.

Tertio, valet quoque matrimonium, si hæreticus, vel apostata cum infideli contrahat; ergo multo magis si fidelis cum Catechumena inat.

Certissimum tamen est apud Theologos, inter personas baptizatas, & Catechumenam, esse irritum matrimonium. Ita expressè deciditur cap. cane. 28. q. 1. ex Concilio Agathensi, vbi agens de nubentibus sic ait. Si Christiana sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis Sacramento Baptismatis. Vbi Glossa, verbo, *si Christiana*, explicat, id est, catechizata. Et ratio est, quia Catechumena quamvis fidem teneat, & in gratia constituta esse possit, caret tamen Baptismo, qui est ianua Sacramentorum.

Ad primum argumentum oppositum dico, loqui Concilium non de matrimonij contractu, sed de sponsalibus de futuro, sub ea conditione cum infideli initis, si conuertatur ad fidem, quæ impleta cõditione sunt vera sponsalia. Ratio est, quia tamen illi inhabiles sint ad contrahendum ante impletam conditionem, non tamen ad contrahendum tempore impletæ conditionis; quia ea est conditionis natura, vt suspendat actum, & eius absolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis. Sicut, licet institutio vt valida sit, debeat esse hominis capax, nihilominus tamen valet institutio spurij facta sub conditione, si Princeps eum legitimauerit; quia licet spurius sit incapax tempore institutionis; at conditio illam suspendit, vt non censeatur ex tunc facta, sed à tempore impletæ conditionis, quo iam est capax.

Ad secundum, negatur antecedens. Cum enim ea sit reuera infidelis, vt pote quæ à parte rei & coram Deo non suscepit verum Baptisma, nequit fidei validè nubere.

Ad tertium similiter antecedens negatur; quia hæreticus, & apostata tanquam verè baptizati, subditur legibus Ecclesiæ matrimonium illud irritantibus.

SECTIO II.

An matrimonium personæ fidelis baptizatae cum hæretica, vel apostata à fide, sit validum, vel saltem prohibitum.

Sunt nonnulli qui partem negantem defendunt, Sex sexta Synodo generali canone 72. afferente, matrimonium Orthodoxi cum hæretica & Orthodoxæ cum hæretico esse irritum, ac dissoluendum.

Dico *primo*, certum esse apud Doctores, sponsalia inita inter personam catholicam, & hæreticam, vel Apostatam, vel Atheistam esse prorsus irrita, ac nulla. Ratio est aperta, quia promissio illa est de re turpi, ac omnino illicita; ergo nullam sponsalium obligationem inducere potest. Firmo, quia virtus iustitiæ nequit obligare ad actum qui sine peccato impleri non potest, at contrahere catholicam cum hæretica, v. g. est aperte lethalis culpa, eo sensu quo id statim probabitur; ergo. Et quidem regula generalis est à Theologis adducta,

iure naturæ irritas esse omnes promissiones, quarum impletio est illicita, quia nemo potest obligari ad peccatum; hoc enim contradictionem implicat manifestam.

Dico *secundo*, matrimonium eiusmodi Catholici cum hæretica, vel hæretici cum Catholica ratum & validum esse. Ita omnes. Id videtur supponi in cap. de *conuersione hæreticis* in 6. dum ibi decernitur, vxores quæ scienter hæreticis nupsere, priuandas esse dote in pœnam delicti, & non iubentur separari. Et ratio est manifesta, quia id nullo iure irritatur, non naturali, nec diuino, vt iam constat: neque iure Ecclesiastico scripto, quia nullum extat. Supradictus autem Canon 72. in quo irritum dicitur, nullius est auctoritatis, quia non fuit editus à sexta Synodo, sed post ipsam dissolutam, editus fuit à nonnullis Episcopis, cum multis aliis Canonibus, quos Trullanos appellant, eo quod apud Trullum palatium regium editi sint. Videatur de hac re Sanchez lib. 7. disp. 28. num. 7. id eruditè declarans. Denique nec tale matrimonium irritatur iure aliquo Ecclesiastico quod consuetudine sit introductum, aut esse constet: quia non fuit Ecclesiæ in vsu, sed potius oppositum, vt norant ferè omnes antiqui & recentiores; cum contrarium nemine dubitante, dicant de matrimonio fidelis cum infideli non baptizato. Et est diuersissima ratio: nam si vterque sit baptizatus, & si alter sit hæreticus, vel etiam apostata, ideo valet matrimonium, quia inter hos potest consistere Sacramentum quod solum petit paritatem Baptismi suscepti ab ipsis contrahentibus, quamuis in fidei professione disparitas sit. Ecclesia autem ideo matrimonium fidelis cum infideli non baptizato irritauit, quia nequit esse Sacramentum inter illos; & omnino dedecet fidelem inire matrimonium quod non sit Sacramentum. Quibus addo conuenientiam non contemnendam validitatis matrimonij inter fidelem & alterum hæreticum. Quia aliàs summè fuissent perplexa Catholicorum connubia, quia plurimi sunt occultè hæretici, vel etiam athei, qui creduntur catholici.

Dico *tertio*, matrimonium fidelis cum persona hæretica, vel apostata, esse illicitum, & graue peccatum. Ita communiter omnes. Ratio est, quia est prohibitum iure naturali, & etiã iure positivo Ecclesiastico: *Primum* patet, quia tale matrimonium est contra rectam prolis educationem, & contra pacificam coniugum cohabitationem. *Secundum* liquet ex Concilio generali Chalcedonensi can. 13. & ex Agathensi c. 67. quod refertur c. non oportet 28. q. 1. vbi sic dicitur. Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias dare. Certè propter periculum fidei imminens coniugi catholico, vel certè proli.

Aliqui temperant hoc præceptum, nisi esset spes certa conuersionis. Sed mihi displicet, quia durat præceptum, quamdiu persona hæretica non redit ad fidem; posset enim facillimo negotio inito matrimonio non conuerti.

Dico *quarto*, cessante omni coniugis & prolis periculo in aliquo euentu particulari, tamen cessaret prohibitio iuris naturalis, sed non prohibitio legis Ecclesiasticæ positivæ. Ita rectè notauit Coninchius disp. 31. dub. 3. n. 44. fundamentum est, quia, vt tradit Doctores cõmuniter in materia de legibus cessante ratione legis in particulari cessat ius naturæ, nõ tamè positiuum. Quia in lege positiva ratio immediata obligandi est voluntas rationalis legislatoris, quæ non desinit esse, tamen in particulari casu desinat prima ratio, ob quam ille legè tulit. Cuius ratio est, quia etsi primum motiuum cur legislator aliquam actionem prohibeat, sit periculum mali, quod inde natum est sequi; proxima tamen ratio prohibitionis est: dirigere communitatem

tatem in euitatione illius mali. Vnde necessariò eam actionem prohibet, non solum in casu, in quo hic & nunc est periculum illius mali, sed generaliter etiam, vbi in particulari nullum tale periculum est: quia aliàs maxima hominum pars, vel ex imprudentia, vel ex temeritate sibi persuaderet, sibi hic & nunc tale periculum non imminere, etiam vbi maxime immineret: quam imprudentiam dirigere, & temeritatem refrænare immediatè intendit lex positiva: ac proinde quando illud periculum in generali manet, nunquam tota ratio & motiuum legis positivæ omnino cessat, & consequenter nec obligatio legis. At in lege naturæ, cum tota ratio obligandi, & motiuum illius sit necessaria conuenientia, vel disconuenientia obiecti cum natura rationali, si id omnino cessat hic & nunc, cessat tota ratio legis naturalis & omnis obligatio. Patet hic exemplo; in lectione librorum hæreticorum, quæ lege positiva & etiam naturali prohibita est, propter periculum fidei. Nam lex positiva generatim obligat, etiam iis, quibus tale periculum non imminet: spectato tamen solo iure naturæ, quoties periculum abest, illa lectio licita est. Vnde si nullum esset ius positiuum Ecclesiæ illud prohibens, qui moraliter certus esset, nullum hic & nunc inde imminere mali periculum, licitè libros hæreticos legeret, sicut licitè id faciunt, cum quibus est dispensatum. Ita similiter dico in matrimonio fidelis cum persona hæretica, etiam si cesset omne periculum fidei, tam in coniuge, quam in proli; non cessat prohibitio legis Ecclesiasticæ positivæ, tamen cesset prohibitio iuris ac legis naturalis.

Quæret aliquis, an licitè Catholici cum hæreticis contrahant matrimonium in locis, vbi permixti habitant, vt in Germania, Gallia, Polonia, affirmant Sanchez disp. 72. n. 5. si omne secludatur periculum peruersionis & malæ educationis prolis. Probat, quia ea coniugia inuentur instar aliorum contractuum ciuiliū ob amicitia leges, & ad communem pacem, & Reipublicæ tranquillitatem tuendam.

Noster Ægidius Coninch non audet id generatim dicere. Tum, quia in praxi vix eiusmodi pericula omnino cessant. Tum quia constat Catholicos ex huiusmodi matrimoniis scandalizari, saltem quando hæreticus se gerit pro tali, & palam talis noscitur. Quare illud solum affirmat esse cõcedendum, quando etiam omne scandalum cessaret, & esset notabilis causa aliqua ita contrahendi, & præsertim quando hæreticus se gereret pro Catholico, aut crederetur conuertendus.

Ego verò sentio prædicta coniugia licita esse in illis Prouinciis, vbi fuerit ita consuetudine receptum; quia ius positiuum Ecclesiæ prohibens illa connubia, & consuetudine vniuersali introductum, cessat omnino per contrarium vsu iam inductum derogans illud, vnde & cessabit quoque eius prohibitio, & cõsequenter cessabit etiã omne scandalum. Hoc intellige, vbi fuerit id consuetudine scita, & tolerata à Romano Pontifice receptum; tunc enim tuta conscientia fieri potest; nam consuetudo moribus vrentium sic recepta vim habet contra leges & Canones Ecclesiæ. Quod si in aliqua ex illis Prouinciis ciuitate, non fuerit ita consuetudine introductum, ac receptum, vigeat præceptum Ecclesiæ matrimonium prædictum meritò prohibens, ac illicitum reddens.

De pactis verò, quæ in istis coniugiis quandoque inuentur, vt quidam ex filiis nascituris fidei catholice, alij autem hæresi adhareat, certum est esse prorsus

Perez de Matrimonio.

sus impia, & irrita, tum contra ius Ecclesiasticum, tum contra ius diuinum. Nam Ecclesia constituit, vt ex alterutro parente catholico suscepta proles catholica Religionis sacris initiatur. c. ex litteris, de conuersione infidelium, c. Iudai. 22. q. 1. Pugnant verò cum iure diuino eiusmodi pacta, quoniam paruulis vsu rationis carentibus cura parentum ministrare & præbere debet remedia ad salutem necessaria; atque ideo filij paruuli instituendi sunt in fide, & religione catholica, vt in ea salui fieri queant.

Dico *ultimo*, posse Papam dispensare, vt fidelis cum hæretico contrahat, sicut vt & fidelis cum infideli non baptizato contrahat. Hoc est certum, quia Pontifex dispensare potest in omni iure Ecclesiastico, quo attento matrimonium cum hæretico illicitum est, & illud aliud cum infideli est irritum. Quod si Pontifex dispenseret ex iustissima causa, vt si hæreticus, vel infidelis esset potens, & speraretur eius conuersio, & publicum subditorum bonum spirituale, nec immineret periculum proli, quia paratus esset permittere, vt catholicè educarentur; quo casu illud matrimonium desineret iuri naturæ repugnare, tunc certè talis dispensatio non solum esset valida, sed licita, & omni prorsus culpa vacans. At si dispenseret Pontifex sine vlla iusta causa; ea dispensatio non excusaret contrahentes à peccato mortali contra ius naturæ, at efficeret validum matrimonium, vt pote quod solo iure Ecclesiastico irritetur. Vnde istud matrimonium valeret, sed illicitè contraheretur, quatenus iure naturæ est illicitum. Sicut si Pontifex dispenseret absque legitima causa, vt sacerdos vxorem duceret, valeret matrimonium, quod solo iure Ecclesiastico erat irritum; at peccaret mortaliter sacerdos contra votum castitatis, quod iure naturali diuino impedit matrimonium.

SECTIO III.

An liceat coniugi iam ad fidem conuerso, cohabitare cum altero renuente conuerti.

Suppono *primo* quod est certum inter infideles verum esse ac legitimum matrimonium, id definitur cap. de infidelibus, de consanguinitate & cap. quanto, & cap. gaudemus, de diuortijs. Et constat ex illis verbis Pauli 1. Cor. 7. 12. Ego dico, non Dominus, si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. At id nefas esset, nisi tempore infidelitatis verum contraheretur matrimonium. Et ratio est manifesta, quia matrimonium non tantum est sacramentum, sed est quidam contractus naturalis; ergo licet inter ipsos nequeat consistere matrimonium quatenus est sacramentum, vt pote quatenus non baptizati sunt sacramenti incapaces, potest tamen quatenus est contractus naturalis, instar aliorum contractuum.

Suppono *secundo*, tunc esse validum ac legitimum infidelium matrimonium, quando non adest in ipsorum matrimonio impedimentum iure naturæ dirimēs, quauis dirimat iure Canonico, vt expressè habetur cap. gaudemus, de diuortijs; quia ipsi constitutionibus, & legibus Ecclesiasticis minime arctantur: erit tamen irritum si cõtra leges ipsorum irritates matrimonium ineat, vt constat ex dictis supra disp. 21. sect. 5. num. 1. & 2.

L 1 2

ex

Ex quo infero, infideles qui repudiata legitima vxore aliam duxere, si ad fidem conuertantur, cogendos esse à matrimonio posteriori tanquam irrito, recedere, & ad prius redire, vt expressè deciditur *cap. gaudemus, in fine, de diuortis.*

Suppono tertio, quod est certissimum, non eo ipso quòd alter ex coniugibus infidelibus ad fidem conuertitur, altero manente in infidelitate, dissolui coniugiū. Ita constat ex loco citato 1. *Cor. 7.* vbi D. Paulus cōsultat fideli, ne ab infideli diuertat, si infidelis habitationem admittat. Cūm per Sacramentū Baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur, vt dicit Innocentius III. *c. gaudemus, de diuort.* & ratio est, quia matrimonium iure naturæ consistit inter infideles; & ipsa fidei professio nec naturam, nec eius iura è medio tollit.

His positis, vt præsentis quæstioni satisfiat, duo sunt explicanda, *Primum*, an tempore primitiæ Ecclesiæ integrum esset coniugi ad fidem conuerso diuertere ab alio infideli renuente conuerti. *Secundum*, an post tempus primitiæ Ecclesiæ, & nunc modò de præsentis liceat fideli cum infideli nolente conuerti habitare. Vtrumque intelligitur si non subsit animæ, ac salutis spiritualis periculum.

Circa primum, sentit Basilius Ponce *lib. 7. c. 48. n. 6.* primis illis Ecclesiæ Christianæ temporibus, non tantum licuisse cohabitationem fidelis conuersi cum infideli non conuerso, sed etiam fuisse in præcepto, secluso periculo fidei. Probat, verbis illis Pauli: *Ego dico, non Dominus. Si quis frater, &c.* Quibus, non pauci Patres asseruerant fuisse præceptum impositum non à Domino, sed ab Apostolo, pro tempore illo, quo frequentes erant infidelium conuersiones. Firmat, iustissimè eo tempore tale præceptum fuisse impositum, vt facilius & infidelis viri, vel vxoris, fidelis consortio ad veram religionem alliceretur; & ne etiam molestè ferrent se ab vxoribus, vel coniugibus dilectis deserui, ac ita à capessenda catholica disciplina reuocarentur, vel saltem retardarentur.

Contrarium defendit Sanchez *disp. 63. n. 7.* cum D. Th. in 4. *dist. 39. q. unica art. 3. q. 4.* & probat ex eodem loco D. Pauli. Si enim illud Dominus non præcepit, non est credendū D. Paulum voluisse tam graue onus imponere infideli, qui ad fidem conuertitur, cūm Christus id onus non imposuerit.

Huic doctrinæ magis inclino, Nam in primis ex eo loco D. Pauli obscure elicitur sententia contraria, Nam illorum verborum, *ego dico, non Dominus*, id est, Christus, sensus est. Quamuis Christus hac de re nihil statuerit, sed permisit statuedum Apostolis & Ecclesiæ, pro varietate temporum; nūc ipse dico & cōsulo pro præsentis tempore, vt fidelis vxorem infidelem non dimittat, & è cōtra, quia eam dimitti non expedit salutari proliū, & cōiugis infidelis, si illa consentit, videlicet sine contumelia creatoris, & fidei fideli cohabitare. Est verò notandum infidelitatem tempore S. Pauli nec fuisse impedimentum dirimens matrimonium cum fideli contractū, nec impediens contrahendū, aut cōtractum, si fideli non erat periculum peruersionis, sed infidelis consentire cum fideli manente fideli pacificè habitare, vt loco citato docet Apostolus. Firmat Paulus conuenientiam sui consilij, statim dicens; sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelent. Quasi dicat, ait noster Cornelius à Lapide, matrimonium istud & coniunctio sancta est, vnde nō profanatur, nec polluitur fidelis per contactum infidelis, sed potius infidelis motali quadam denominatione, & quasi sanctitatis aspergine, inquit Anselmus, inde sanctificatur. Tum, quia maritus est Sanctæ, id est, fidelis coniugis. Tum maximè, quia eam in fide sua non impediendo, & beneuolè cum ea viuendo, quasi viam sternes sibi,

vt per preces, merita, verba, & exempla fidelis coniugis, conuertatur & ipse, fiatque sanctus. Sicut Sancta Cæcilia maritum suum Valerianum conuertit; Theodora, Sifinnium; Clotildis, Clodouem. Non ergo fuit præceptum cohabitandi, sed tantum cōsiliū. Hinc

Colligo primo, fidelem habitantē cum cōiuge infideli, non teneri ei reddere debitū. Quia cūm in fauorē fidei coniux fidelis non sit astrictus coniugi infideli tam arcta vitæ consuetudine, ac est coniugalis, atque adeò gaudeat eo priuilegio in fauorem fidei, vt nimirum solutus sit à vinculo seruitutis coniugalis quoad thorum, & cohabitationem, quamuis conuersus ad fidem copulam habuerit cum ea; nunquam constringitur reddere debitum, sicut nec cohabitare, dum alter in sua persistit infidelitate.

Colligo secundo, infidelem qui non conuertitur vnà cum altero coniuge ad fidem conuerso, peccare in legem matrimonij. Quia ius ipsum diuinum suscipiendi Baptismum, quod omnes obligat, astringit in hoc euentu infidelem illum peculiari ratione matrimonij. Cūm enim lex matrimonij liget illum, vt sequatur coniugem conuersum, & ne præbeat illi iustam diuortij ansam, obligat subinde vt fidem suscipiat, quod ad id necessarium est.

Colligo tertio, solum licere fideli cohabitare cum infideli, quando non est ita obstinatus, quin aliqua conuersionis eius spes supersit. Nam si infidelis ita obstinatus est, vt eius conuersionis nulla spes probabilis subsit, tenebitur fidelis recedere. Quia ex tali cohabitatione nullus fructus speratur, & ex alia parte semper, moraliter loquendo, imminet aliquod periculum coniugi fideli ex infidelis obstinati consortio. Quare sicut tenetur maritus ab adultera nolente corrigi recedere, ne patronus eius turpitudinis videatur; ita similiter tenetur fidelis recedere ab infideli ita pertinaci, vt eius conuersio desperetur, ne videatur fidelis fauere eius infidelitati.

Circa secundum, an post tempus primitiæ Ecclesiæ, & præsentis, liceat fideli cum infideli nolente conuerti habitare. Breuiter

Dico primo, Apostolorum tempore, in primitiua Ecclesia, & sexcentis postea annis, quo tempore frequens erat conuersio Iudæorum, & quorumuis aliorum infidelium, permissum id fuisse. Ita docuit S. Augustinus, qui eo seculo floruit, *lib. 1. ad Pollentium, de adulter. coniugis c. 13. & sequentibus*, & refertur *c. sic enim, 28. q. 1.* Et constat ex supradictis, eo tempore permissum fuisse iuxta consilium D. Pauli 1. *Cor. 7.* habitationem coniugis ad fidem conuersi cum infideli, propter spem eius conuersionis, omni sublato periculo peruersionis. Et ratio est, quia eo tempore tam efficax gratia, feruor, & affectus ad fidem in tyronibus fidei erat, vt formidanda minimè esset eorum peruersio, quin potius probabilissimè speranda infidelis coniugis conuersio ex fidelis consortio. Quibus addo quòd magna fuisset tràquilli status Reipublicæ perturbatio, si quando tanta erat infidelium copia, non liceret coniugi ad fidem conuerso habitatio cum infideli: valde etiam à suscipienda fide fuissent deterriti infideles, præcepto imposito dimittendi coniugem infidelem.

Dico secundo, post prædictum tempus, quo rarissimè Hebræi ad fidem reducebantur, & Pagani quoque, & omnes illi erant perniciores in sua perfidia, non licuisse coniugem ad fidem conuersum cum infideli cuiuscumque sectæ habitare. Habetur de hac re decretum Concilij Toletani IV. *c. 62. relatum cap. Iudæi 18. q. 1.* vbi statuitur ne vxores fideles habitare permetterentur cū Iudæis fidē Christianam admittere renuētibus.

Et

Et in dicto capite notatur ratio, vel motiuum huius decreti, sic dicens. Hoc ideo statutum est, ne dum fidelis salutē quærat infidelis, potius ipse cum ea infidelitatis perditionē inueniat. Nam successu tēporis experientia docuit non modicum peruersionis periculū imminere coniugi alteri fideli ex infidelis consortio. Vtrum autē idē præceptum extet de aliis infidelibus Paganis, vel extēdēdū sit, ita vt qui ex Paganis conuertitur, quamuis coniux cohabitare velit, sine Creatoris iniuria separari debeat, sicut de Iudæis præscriptū est in dicta Synodo Toletana; sentit Basilius Ponce *lib. 7. c. 48. n. 10.* nunquam se reperire potuisse decretū, vel legem latam, qua qui ex Paganis conuertitur, cum altero infideli cohabitare prohibearur. Carterum *in dicto cap. Iudæi*, vbi id præscribitur de Iudæis ex Concilio Toletano quarto *c. 62* notanter ponitur hæc verba. Vnde in eodem Concilio *c. 39.* tam de filiis Iudæorum, quàm de cæteris ad fidem venientibus statutum est, vt infidelium consortia euitent. Quibus satis innuitur, idem præceptum quod Iudæis impositū fuerat, comprehendere quoque quosuis alios infideles. Saltem Ecclesiæ consuetudine receptum est, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersus permittatur habitare cum altero coniuge infideli cuiuscumque sectæ. Nam tamen Iudæi in retinenda illa sua lege sint pertinaciores, & consequenter in peruertendis aliorum animis sint propensiores; alij etiam infideles Pagani sunt quoque mente obstinati; ideo probabile periculum est, & iustus metus omnium illorum eius periculi. Vnde huic honesto titulo cedit quasi fortiori ius quæsitum coniugis in coniugem, cuius corporis potestatem habet.

Dico tertio, hodie non licere alterutri coniugi fidē profitēti permanere in cōsortio coniugis infidelis, sed teneri ab eo nolēte ad fidē conuerti, diuertere, quantumuis possit absque creatoris cōtumacia habitare. Hoc fatētur omnes, & sequitur ex dicto præcedēti. Ratio est, quia iā vsu & cōsuetudine populi Christiani, quæ vim legis obtinet, id inductū est. Neque hæc Ecclesiastica consuetudo aduersatur cōsilio D. Pauli supra adducto dicto primo. Quia præcepta humana, ne dum consilia, possunt necessitate id suadente mutari, & variari successu tēporum, vt egregiè docuit Innocentius III. *c. 8. de consang. & affinit.* his verbis, Nō debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatē tēporum, statuta quandoque varientur, humana præsertim, cū vrgens necessitas, vel euadens utilitas id exposcit, quoniā ipse Deus ex his quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo.

Est verò notandū, præceptū hoc diuertendi à coniuge infideli nolente conuerti, non obligare cum vitæ periculo, sicut nec alia præcepta humana cū eo obligant. Quare si infidelis apud suos conuerteretur ad fidē, & ne proderetur cum vitæ periculo, cōmaneret cum coniuge infideli, seruato iure diuino præcipiente cauendum esse peruersionis discrimen, vacaret culpa.

Verum obiicies primo, nimis durū esse & scandalosum, si in India, Iaponia, China, vbi iā primū inducitur fides, sub Regibus infidelibus cogentur Christianæ vxores, deferere maritos, præsertim Nobiles, & Principes, nolentes ad fidem conuerti; qui inde caperent occasionem eliminandi Christianos, & Christianam fidem.

Secundo, si spes subesset conuersionis infidelis coniugis ex fidelis consortio, liceret tunc fideli cohabitare; quia tunc cessat ratio legis cohabitationē prohibentis.

Tertio, videtur negari non posse conuersū præcepto correctionis fraternæ teneri nō recedere ab infideli, quando est certa spes eius conuersionis, quia præceptum correctionis fraternæ obligat ad consulendum salutem spirituali proximi. Igitur in hoc casu saltem,

Perez de Matrimonio.

tenebitur habitare fidelem cum infideli.

Ad primū dico illud argumentū rectè probare necessariā esse Pontificiā dispensationē pro illis Prouinciis, subesseque iustissimam causam. Cūm enim hæc legis Ecclesiastica, aut consuetudinis, quæ vim legis habet, prohibitio sit, potest Pōtifex cōsuetudinē hanc abrogare, si huic tempori & Indorū conuersioni expedire iudicauerit; sicut propter iustos fines primis Ecclesiæ temporibus cohabitatio licita erat. Quare si apud Indos fidelis cohabitatio pacificè cum infideli, id sit ex concessione Pontificis.

Ad secundū, negandū est illud licere, quia tunc ratio legis cessat in casu quodā particulari. At lex prohibēs est generalis, & recepta à tota Ecclesia, & introducta ob frequentissimū periculū peruersionis à fide, per quē vsus reuocata sūt iura antiqua quæ id concedebāt. Vnde lex ipsa generalis nō respicit quæ raro accidit, *l. nā ad ea ff. de leg.* Posset tamen ex Episcopi dispensatione, vt notat Sanchez *disp. 73. n. 13.* ea cohabitatio admitti in illis infidelium insulis, vbi crebrior est eorū conuersio: ac proinde posset Episcopus amplius tēporis concedere spatium, vt infidelis conuersio expectaretur, quando, semoto omni subuersionis periculo, esset probabilis spes conuersionis infidelis.

Ad tertium negatur antecedens: nam si in eo euentu non licet habitare fideli, à fortiori ad id non tenebitur. Cūm enim concessum fuerit priuilegiū in fauorem fidei, vt coniux fidelis recedere possit ab infideli; non est ab eo priuilegio is casus rarus excipiendus, præceptum autem correctionis fraternæ non obligat cum tantò coniugis fidelis detrimento, vt cogatur cum coniuge diuersæ religionis habitare, ac cedere priuilegio suæ libertatis in fauorem religionis veræ assumptæ sibi concessio.

SECTIO IV.

An coniugi ad fidem conuerso integrum sit prius matrimonium dissoluere, & ad aliud transire, vbi alter renuit cohabitare, aut non vult sine Dei contumelia, aut sine perpetrato peccatum.

Sermo est de matrimonio etiam consummato. De quo certissimum est, quando vterque fidelis ad fidem conuertitur, non posse dissolui prius matrimonium; quia nihil est cur omnino firmū non maneat, vel dissoluatur. Difficultas est quando vnus solum conuertitur ad fidē, & procedit in tribus casibus, qui sunt in iure expressi. *Primus* est, si infidelis renuat habitare cū fideli conuerso, recedereque velit, qui habetur *cap. simili modo, cap. si vxor 28. q. 1. cap. quanto, & cap. gaudemus, de diuortis.* *Secundus* casus, si infidelis nolit cohabitare sine contumelia creatoris: qui continetur *in dicto cap. simili modo, & c. quanto, & c. gaudemus, citatis, & c. infidelis 18. q. 1.* *Tertius* casus est si pertrahat ad peccatum mortale, qui etiam habetur *in dicto c. quanto, & c. gaudemus, & c. vxor, & c. Idololatria, c. non solum 28. q. 1.*

Antequam rem ipsam explicemus, oportet exponere, quid sit infidelem nolle habitare cum fideli conuerso, vel velle ab illo recedere; quid sit nolle habitare, sine contumelia creatoris, & quid sit nolle absque perpetratione ad peccatum mortale.

Et quidem id certum est nolle habitare cum fideli conuerso, nō esse, velle ab eo recedere, quia fuit adulterij reus, vel tēpore infidelitatis, aut post fidē receptā, nec adulterij illius iniuria ab innocēte remissa sit; quia tūc id facit vtēs iure suo, & nulla fideli iniuria irrogatur; vnde si postea infidelis in adulteriū incidat, vel adulterij

Ll 3

adulterij

adulterij iniuriā fideli condonet, iā tūc infidelis caret discedendi iure. Quare nolle habitare cum fideli conuerso, vel recedere ab illo, tunc est, quando infidelis recedens delinquit in matrimonij legē, discedens præcisè, quia ad fidem Christianam est conuersus.

3. Quid verò sit, nolle infidelem cohabitare sine contumelia creatoris: certum est apud Doctores, non esse velle infidelem in suo Deorum cultu, vel in alio situ suo infideli persistere. Patet, quia quoties renuit conuerti, manifestum est eum in sua lege velle permanere, & fore vt legis suæ præcepta, & ritus obseruet. Vnde non esset cur Innocentius III. *c. quanto, & c. gaudemus, de diuorijis*, & omnes Doctores distinguant, aut fidelis renuens conuerti, velit habitare sine creatoris contumelia, nec ne. Quare nolle infidelem cohabitare sine contumelia creatoris, est conuictia, & blasphemias iactare in Christum & fidem Christianam; vnde non modicum obiicitur periculum peruersionis coniugi fideli tenerrimo in fide, ex crebro illorum conuictorum in Christum, vel eius fidem auditu.

4. Quid denique sit nolle habitare sine pertractatione ad peccatum mortale, si attendamus ad nomen tractationis, manifestum videtur importare motionem quandam violentam & præpositionem illam, *per*, peccare consummationem. Quare pertractatio infidelis ad peccatum mortale non dicitur, quando infidelis suggerit fideli, vel leuiter suadet aliquod peccatum mortale, sed quando talis est persuasio, vt quasi vim inferat aliquam, & talis sit, quæ spectatis circumstantiis probabile periculum lapsus in mortale ingerat. Vnde liquet hanc suasionem verbis, vel factis inductam, spectandam esse, quæ intenta fidelis fragilitate periculum ruinæ spiritualis ei offert. Hoc etiā periculum non æqua lance in omnibus librandum est. Nam fœmina facilius labetur, & inter ipsas fœminas, seu viros, quidam aliis prouiores sunt ad ruinam in peccatum. Facile autem periculum hoc coniectari potest, cum infidelis recens conuersus ad fidem facillimus sit ad ruinam, cum nec in fide, nec in bonis moribus egerit radices, sed pessimos imbiberit, & illis sit assuefactus. His præmissis

5. Dico primò cum omnibus Doctores, coniugem non baptizatum, postea tamen conuersum, id est, baptizatum, posse deferere coniugem non baptizatam, adhuc post consummationem, & posse tale matrimonium dissolui, & nouum matrimonium inire, quando alter infidelis non vult cohabitare cum iam conuerso; aut si vult, cum contumelia tamen creatoris; vel vt ipsum fidelem baptizatum pertrahat ad peccatum mortale. Hoc videtur certum ex testimonio D. Pauli 1. *Cor. 7.* illis verbis. *Quod si infidelis discedit, discedat* (subintellige conuersus) *non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocauit nos Deus.* Quod testimonium Pauli in hoc sensu intelligit Innocentius III. *c. quanto, de diuorijis*. vbi & hanc conclusionem definit his verbis. Si alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur, altero; vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur, ad secunda si voluerit vota transibit. Et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus. Si infidelis discedit, discedat: frater enim, vel soror, non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem etiam, in quo dicitur, contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Idem repetit, ac definit idemmet Pontifex *c. gaudemus, vers. qui autem, de diuorijis*. Et constat is intellectus; nam si infideli discedente, aut nolente legitimè habitare, fidelis ita alli-

gatus esset eo matrimonio, vt non posset ad aliud transire, seruituti subiectus esset propter infidelis maritaliam contra Pauli testimonium. De hac enim seruitute Apostolus loquitur, cum alia non sit. Nec valet si dicas, ideo dici non esse subiectum seruituti, quia non tenetur alteri amplius cohabitare. Non, inquam, valet: quia etsi ipse discedens etiam esset fidelis, alter tamē non teneretur ei cohabitare, quia nemo tenetur inuito, aut fugienti cohabitare. Et sic nullum esset discrimen inter eiusmodi coniuges, & duos fideles. Quod apertè repugnat verbis & intentioni Apostoli. Meritò autem ex dictis verbis Pauli, si discedit, discedat, colligit Ecclesia conuersum, seu iam baptizatum posse dissolui matrimonium, non solum quando infidelis physicè discedit nolendo cohabitare, sed etiam quando discedit moraliter, cohabitando videlicet cum contumelia creatoris, aut cum intentione pertrahendi conuersum ad peccatum mortale: quia ita procedendo cogit alterum, vt ipsum deserat. Nam si fidelis tenetur tunc recedere à consortio infidelis, vt constat ex *dis. præcedenti*, si infidelis præbet causam necessariam fugæ ipsi fideli, ipsum fugat, & ipse infidelis dicitur recedere à fideli quem fugat. Hoc est quod dixit Innocentius III. *loco citato*, contumeliam creatoris soluere ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Vbi verò fidelem dicit relinqui ab infideli nolente habitare sine Dei contumelia, vel sine pertractatione ad peccatum mortale. Quia eodem modo admittit, quo non licet fideli eius consortio vti.

Dico secundo, posse dissolui matrimonium in his casibus, non esse ex iure Pontificio, sed ex diuino priuilegio Christi in fauorem fidei. Ita communiter omnes, qui id priuilegium colligunt ex verbis Pauli adductis ita intellectis. Quod etiam satis clarè explicatur vltimis illis verbis, *In pace autem vocauit nos Deus*. Vbi per pacem accipit Apostolus, vitam quietam, quam coniugi conuerso suadet, vt eam in diuortio ac dissolutione matrimonij, præferat ipsi coniugio, & coniugi infideli, qui vult discedere, dum suis iurgiis, blasphemis, & litigiis fidelem incessit, & pacem illius perturbat. Id autem concessit Christus in fauorem fidei, vel Baptismi, ne conuersio, seu susceptio Baptismi esset onerosa baptizato; quia aliàs cogeretur aut cælibem vitam transigere, aut molestè & periculose cohabitare. Maximè autem deterrerentur infideles à conuersione, si fide suscepta tenerentur à coniuge infideli renuente debito modo cohabitare, non recedere, aliud matrimonium in eundo, periculo suæ incontinentiæ consulendo. Cum ergo maritus sit bonum fidei, quàm coniugij, consentaneum rationi fuit, vt Christus Dominus fauorem fidei præferens, statueret posse in his euentibus dissolui matrimonium. Nam cum infidelis maneat extra Ecclesiam, & de illo non iudicet, non esset quod compelli posset ad cohabitandum coniugi fideli, & ideo meritò concessum est, vt in his euentibus matrimonium dissoluatur diuino priuilegio in fauorem fidei. In his

verò casibus probabilis est non posse dissolui matrimonium ex iure Ecclesiæ; quia verius est matrimonium consummatum non posse iure Pontificio dissolui, quamuis in infidelitate irritum sit.

S E C T I O

S E C T I O V.

Vtrum non existente prohibitione cohabitandi cum coniuge infideli, possit conuersus dissolui matrimonium, & aliud inire, quamuis infidelis velit pacificè cohabitare, si non vult conuerti.

1. P R o c e d i t d i f f i c u l t a s, q u a n d o i n f i d e l i s c o n i u n x v u l t h a b i t a r e c u m a l t e r o c o n i u g e c o n u e r s o p a c i f i c è a c l e g i t i m è, & d e b i t o m o d o, i d e s t, a b s q u e c o n t u m e l i a c r e a t o r i s, & a b s q u e a n i m o p e r t r a h e n d i a l t e r u m a d p e c c a t u m m o r t a l e, t a m e n i p s e n o l i t c o n u e r t i, s e d i n s u a i n f i d e l i t a t e p e r m a n e r e. P r o c e d i t q u o q u e, i n o p i n i o n e a d m i s s a à m u l t i s, n o n e s s e d e f a c t o p r o h i b i t i o n e m a l i q u a m, q u a c o n u e r s u s p r o h i b e a t u r c o h a b i t a r e c u m c o n i u g e i n f i d e l i, n o l e n t e c o n u e r t i, s i v e l i t p a c i f i c è c o h a b i t a r e; q u o d d i c u n t s e r u a r i d e f a c t o i n I n d i a, & i n I a p o n i a.

2. A f f i r m a t i u a m p a r t e m d e f e n d u n t B e l l a r m i n u s *lib. 1. d e m a t r i m o n i o c a p. 12.* C o n i n c h *d i s p u t. 26. d u b i o 5. & a l i j.*

Primò ex Paulo 1. *Cor. 7.* vbi cum dicit, quod conuersus non dimittat coniugem infidelem volentem cohabitare pacificè, tantum dicere consilium, & non præceptum; ergo coniux iam baptizatus potest dimittere non conuersum, quamuis volentem pacificè loqui. Vnde dimissio, de qua ibi loquitur Paulus, est absoluta quoad vinculum, sicut & discessio, quando postea ait, si infidelis discedit, discedat: poterit igitur in casu præsentis conuersus dissolui matrimonium, & aliud inire.

Secundò, infidelem non conuerti, est contumelia creatoris; ergo quamuis velit cohabitare, si non vult conuerti, non vult cohabitare absque contumelia creatoris; poterit ergo conuersus matrimonium cum eo contractum dissolui, & aliud inire.

3. P a r t e m n e g a n t e m i u d i c o v e r i o r e m c u m S a n c h e z *d i s p u t. 74. n u m e r. 9.* H u r t a d o *d i s p u t. 8. d i f f i c. 11. n u m. 39.* & c o m m u n i t e r c u m D o c t o r i b u s. M o u e o r, q u i a f a c u l t a s c o n c e s s a i a m c o n u e r s o a d d i s s o l u e n d u m d i c t u m m a t r i m o n i u m d e d u c i t u r a b E c c l e s i a *i n c a p. 4. & i n c a p. g a u d e m u s, d e d i u o r t i j s*, e x i l l i s v e r b i s P a u l i, s i d i s c e d i t, d i s c e d a t, v t v i d i m u s p r æ c e d e n t i d i s p u t a t i o n e. A t s o l u d e d u c e t u r i n d u o b u s c a s i b u s, n e p e, a u t q u a n d o i n f i d e l i s n o n v u l t c o h a b i t a r e, q u i a t u n c d i s c e d i t p h y s i c è, a u t q u a n d o v u l t c o h a b i t a r e, s e d c u m c o n t u m e l i a c r e a t o r i s, v e l v t p e r t r a h a t a l t e r u m a d p e c c a t u m m o r t a l e, q u i a e t i a m t u n c d i s c e d i t m o r a l i t e r; c u m t u n c c o n u e r s u s c o g a t u r a d n o n c o h a b i t a n d u m c u m i n f i d e l i; & q u i c u m q u e a l i u s c a s u s e x c l u d i t u r *i n c a p. g a u d e m u s*, & i m p l i c i t è *i n d i c t o c a p. q u a m o*. I g i t u r a b s q u e v l l o f u n d a m e n t o d i c i t u r, i m o c o n t r a d e c r e t u m c a p i t i s *g a u d e m u s*, e s s e e t i a m d i c t a m f a c u l t a t e m i n i l l o a l i o c a s u, q u a n d o v i d e l i c e t i n f i d e l i s n o n v u l t c o n u e r t i, e t i a m s i v e l i t p a c i f i c è c o h a b i t a r e. F i r m a t u r; n a m c o n i u x i n f i d e l i s n o n s e c o n u e r t e n d o p r æ c i s è, n o n a f f i c i t c o n t u m e l i a c r e a t o r e m, n e c i n t e n d i t p e r t r a h e r e, n e q u e p e r t r a h i t a l t e r u m c o n i u g e m c o n u e r s u m a d p e c c a t u m m o r t a l e; a l i a s P a u l u s n o n c o n s u l e r e t c o n u e r s o v t n o n d i m i t t e r e t c o n i u g e m i n f i d e l e m, e t i a m n o n v o l e n t e m s e c o n u e r t e r e, q u a n d o p a c i f i c è v u l t c o h a b i t a r e, v t v e r è c o n s u l i t *i n e o d. c a p.* Q u i a i n f i d e l i s c o n i u x q u i c o h a b i t a t c u m c o n i u g e i a m c o n u e r s o, p o t e s t c o h a b i t a r e n i h i l d i c e n d o, n e q u e e f f i c i e n d o c o n t r a h o n o r e m C h r i s t i, & f i d e i, &

non intendendo suis verbis, neque factis alterum pertrahere ad peccatum mortale, neque de facto pertrahendo; ergo. Adde negari non posse in dictis duobus capitibus iuris supponi infidelem non volentem se conuerti posse cohabitare cum conuerso absque contumelia creatoris, & absque intentione pertrahendi, & absque pertractatione ad peccatum mortale, dum dicitur conuersum ad fidem posse discedere, seu dissolui matrimonium, quando infidelis non vult cohabitare cum conuerso, aut si vult, sed non absque dictis contumelia, & intentione pertrahendi, & pertractatione ad peccatum mortale.

4. A d p r i m u m a r g u m e n t u m o p p o s i t u m, c o n c e d o c o n i u g e m f i d e l e m n o n d i m i t t e r e i n f i d e l e m c o n s e n t i e n t e m p a c i f i c è c o h a b i t a r e, n o n e s s e p r æ c e p t u m, s e d t a n t u m e s s e c o n s i l i u m, a c p r o i n d e l i c i t u m e s s e i l l u d d i m i t t e r e; q u i a q u o d n o n e s t c o n t r a p r æ c e p t u m, q u a u i s s i t c o n t r a c o n s i l i u m, n o n e s t i l l i c i t u m. I d t a m e n i n t e l l i g i t P a u l u s d e d i m i s s i o n e q u o a d t o r u m, & q u o a d c o h a b i t a t i o n e m, n o n q u o a d v i n c u l u m, v t s u p p o n i t A u g u s t i n u s 1. *d e a d u l t e r i n i s c o n i u g i j s c a p. 18. i n f i n e*; a c p r o i n d e p o s t e r i o r d i s c e s s i o, d e q u a p o s t e a l o q u i t u r P a u l u s, e s t q u o a d v i n c u l u m, v t m a t r i m o n i u m d i s s o l u i p o s s i t, n o n v e r o p r i o r d e s e r t i o, s e u d i m i s s i o. I d n o n l e u i t e r d e d u c i t u r e x e o q u o d P a u l u s r e d d e n s r a t i o n e m p o s t e r i o r i s d i s c e s s i o n i s, a i t; n o n e n i m s e r u i t u t i, (i d e s t, v i n c u l o,) s u b i e c t u s e s t f r a t e r, a u t s o r o r i n h u i u s m o d i: s u p p o n e n s i n h o c p o s t e r i o r i c a s u, q u a n d o s c i l i c e t i n f i d e l i s d i s c e d i t s i u e p h y s i c è, s i u e m o r a l i t e r, n o n m a n e r e c o n u e r s u m s u b i e c t u m. T u m e t i a m e x e o q u o d i a m v i d i m u s E c c l e s i a m d i c t a m f a c u l t a t e m d i s s o l u e n d i m a t r i m o n i u m, d e d u c e r e t a n t u m e x i l l i s v e r b i s, s i d i s c e d i t, d i s c e d a t; & n o n e x e o q u o d c o n u e r s u m n o n d i m i t t e r e i n f i d e l e m, s i t c o n s i l i u m.

A d s e c u n d u m, c o n s t a t s o l u t i o e x *n u m e r. 3.* e s t e n i m a n t e c e d e n s f a l s u m, f o r m a l i t e r a c p r æ c i s è l o q u e d o: n a m l i c e t n o l i t c o n u e r t i, s i t a m e n n e c v e r b i s, n e c f a c t i s i n h o n o r e t C h r i s t u m, a u t f i d e m C h r i s t i a n a m, n e q u e i n t e n d a t p e r t r a h e r e a d p e c c a t u m, n u l l a e s t c o n t u m e l i a c r e a t o r i s, n e q u e p e r t r a c t a t i o a d p e c c a t u m m o r t a l e, d e q u i b u s i u r a l o q u u n t u r.

S E C T I O VI.

Vtrum existente prohibitione cohabitandi cum infideli possit fidelis conuersus dissolui matrimonium, & aliud inire, quamuis infidelis velit pacificè cohabitare, si non vult conuerti.

1. C O n s t a t e x s e c t i o n e t e r t i a h u i u s d i s p u t a t i o n i s, n o n l i c e r e a l t e r u t r i c o n i u g i f i d e m p r o f i t e n t i p e r m a n e r e i n c o n s o r t i o c o n i u g i s i n f i d e l i s, s e d t e n e r i a b e o d i u e r t i, n o l e n t e a d f i d e m c o n u e r t i, q u a n t u m u i s p o s s i t a b s q u e c r e a t o r i s c o n t u m e l i a, a c v i l l a p e r t r a c t a t i o n e a d p e c c a t u m, h a b i t a r e. M o d o i g i t u r c u m i a m n o n l i c e a t t a l i s h a b i t a t i o, n i s i i n f i d e l i s e l i g a t c o n u e r t i a d f i d e m; m a i o r e s t d i f f i c u l t a s, a n i n p r æ d i c t o c a s u, q u o n o n v u l t c o n u e r t i, p o s s i t f i d e l i s c o n u e r s u s d i s s o l u e r e m a t r i m o n i u m.

2. H u r t a d o *d i s p u t. 8. d i f f i c u l t. 12. n. 44.* c u m P a l u d a n o, T o l e r o, V a l e n t i a, & a l i j, q u o s i p s e c i t a t, d e f e n d i t p a r t e m n e g a n t e m.

3. P r i m o, q u i a h o c m a t r i m o n i u m d i s s o l u i t u r e x s o l o C h r i s t i p r i u i l e g i o E c c l e s i a e m a n i f e s t a t o p e r D. P a u l u m 1. *Cor. 7.* v t c o n s t a t. A t D. P a u l u s l o q u i t u r, q u a n d o v e l i n f i d e l i s o m n i n o r e c e d i t p h y s i c è, a u t n o n v u l t h a b i t a r e

habitare sine creatoris contumelia, aut pertractatione ad peccatum, quod est recedere moraliter, ut illum explicat Innocentius III. *cap. quanto, & c. gaudemus, de diuortiiis*. Igitur extra hos casus nequit dissolui.

Secundo, in his euentibus concessit Christus dissolutionem matrimonij in fauorem fidei, eo quod tunc cum illa pugnet. At id non euenit, quando permittitur fidei conuerso fidem pacificè seruare, & ipse infidelis absque illius iniuria cohabitationem amat; ergo.

Tertio, discessio moralis ex parte infidelis, consistens in contumelia creatoris, aut in prouocatione ad mortale, sufficiens ad dissolutionem matrimonij, non est contumelia, aut prouocatio orta immediatè, & præcisè ex cohabitatione, permanendo in fidelitate, ut contingit in casu præsentis difficultatis, sed ex alio actu distincto, & superaddito ipsi cohabitationi, & eam præsupponente. Pater, quia Paulus ex quo deducitur concessio Christi de dissolutione matrimonij, supponit infidelem posse permanere infidelem, & non eo ipso discedere discessione sufficiente, ut conuersus possit dissoluere matrimonium; ergo in casu præsentis quæstionis nequit conuersus dissoluere matrimonium.

Veriorem iudico partem oppositam affirmatiuam cum multis, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 24. num. 9. & sequentibus*; Idem tenent Rebellus *lib. 3. quæst. 10. sect. 2.* & Basilius Ponce *lib. 7. c. 48. num. 22.* Probatur *primò*, quia iuxta Pauli dictum *1. Cor. 7.* tunc fidelis non est subiectus seruituti prioris matrimonij, sed liber est ad aliud ineundum, quoties infidelis discedit, ac relinquit coniugem fidelem, sed in hoc casu discedit, ac relinquit; ergo potest relictus matrimonium dissoluere. Minor probatur, quia tunc dicitur coniux fidelis relictus ac desertus ab infideli discedente, quoties vel infidelis omnino physicè recedit, vel eam cohabitationem elegit, quæ fidei illicita est, quia tunc discedit moraliter, ut constat ex *sect. 3.* At hodie illicitum est fidei habitare cum coniuge infideli in infidelitate pertinaci, tamen si velit sine Dei contumelia, & sine pertractatione ad peccatum habitare, ut constat ex *sect. 4.* ergo infidelis nolens conuerti, seu volens pertinax esse in sua infidelitate dicitur verè recedere moraliter, & fidelem relinquere. Firmatur, nam infidelis non solum censetur apud Paulum discedere, cum omnino relinquit fidelem, sed etiam cum ob illicitam suam cohabitationem cogit ipsum discedere; at nolens conuerti hoc præstat, quia per hoc solum redditur illicita cohabitatio fidei conuerso: nam etiam cum vult infidelis cohabitare cum iniuria creatoris, non physicè discedit, & tamen discessit moraliter discessu comprehenso à Paulo, ut omnes admittunt, quia ob illicitam cohabitationem cogit fidelem conuersum ab ipso discedere, ergo ob parem rationem idem erit in hoc casu. *Secundo*, si in hoc casu non posset fidelis matrimonium dissoluere; subiectus esset seruituti prioris matrimonij absque sua culpa, & propter solius infidelis culpam qui pertinax est in sua infidelitate, non posset illo uti. Quod est contra Paulum dicentem *loco citato 1. Cor. 7.* non esse fidelem subiectum seruituti in huiusmodi. *Tertio* ratio huius privilegij à Christo concessi fuit in fauorem fidei, ne fidelis coactus præcepti necessitate recedendi ab infideli nolente legitime habitare, compelleretur absque sua culpa vitam cælibem ducere; & ne timore continentiae seruandæ retraherentur infideles à fide suscipienda, ut ex superioribus constat. Atqui hæc ratio omnino militat in præsentis casu. hodie quoties infidelis renuit conuerti, necessarium sit fidei diuertere, etsi nequeat ad

aliud matrimonium migrare, compelleretur absque sua culpa in cælibatu permanere. Igitur in hoc casu habet locum priuilegium Christi dissoluendi prius matrimonium, & aliud ineundi. *Vltimò* tunc infidelis cohabitando cum conuerso pertrahit ipsum ad peccatum mortale, quia pertrahit, ut secum cohabitaret, quod existente prohibitione Ecclesiæ, ipsi conuerso est moraliter illicitum; ergo tunc infidelis moraliter discedit à conuerso, sicut quando non vult cohabitare, nisi pertrahendo ad mortale. Ex hac nostra conclusione

Colligo *primò* cum Sanchez *num. 10.* priuilegium Christi dissolutionis matrimonij, in fauorem fidei diuino iure concessum, quod Paulus iuxta Ecclesiæ & Patrū expositiones declarauit illis verbis *1. Cor. 7. si infidelis discedit, discedat, &c.* nunquam mutatum fuisse, sed ab initio fuisse concessum pro omnibus illis euentibus, in quibus esset illicita coniugi fidei habitatio cum infideli in infidelitate permanenti. Quia tunc infidelis recedere dicitur, & Paulus declarauit id priuilegium concedi quoties infidelis recedit. Cæterum, quia esse interdictam habitationem fidelis cum infideli, pender à præcepto humano eam prohibente; & hæc variatur successu temporum; nam tempore primitiue Ecclesiæ, ac primis illis sæculis, in quibus frequens erat infidelium conuersio, licita erat cohabitatio, quando infidelis conuerti respuens volebat habitare sine Dei contumelia, & sine pertractatione fidelis ad peccatum; ideo tunc solum illis euentibus, in quibus nolebat infidelis sic habitare, locum habebat priuilegium hoc dissoluendi matrimonium. Postea verò cum interdicta sit habitatio, etiam si velit infidelis sic habitare, pertinaciter tamè in sua infidelitate permanens; dissolui etiam poterit ex priuilegio Christi eodem per diuum Paulum explicato. Quæ diuersitas non contingit ex ipsius priuilegij mutatione, sed ex mutatione præcepti. Sicut olim matrimonium clandestinum validum erat, nunc tamen est irritum, non per aliquam materiæ, vel formæ Sacramenti mutationem, sed per mutationem consensuum legitimorum. Nam semper fuit materia & forma consensus legitimus; at qui olim clam præstitus erat legitimus, redditus est ab Ecclesia illegitimus.

Colligo *secundò*, ut possit fidelis matrimonium dissoluere, & ad aliud transire in prædictis euentibus, nullam iudicis sententiam desiderari. Quia facultas hæc ex solo priuilegio Christi haberetur, non secus ac ex eodem priuilegio matrimonium ratum dissoluitur per professionem; atque adeò sicut ad hoc non desideratur iudicis sententia, sic neque ad illud.

Colligo *tertio*, desiderari in nostro casu, ante istam dissolutionem matrimonij, monitionem, an velit conuerti; nam si vellet, non posset id matrimonium dissolui. Quare ut hoc sciatur, debet ita moneri: nisi aliunde iam moraliter constaret de sua pertinacia; tunc enim monitio non desideratur, cum monitio solum petatur, ut de infidelis obstinatione constet. Ex quo fit, ut quoties infidelis adeò distat, ut commodè requiri nequeat, non sit opus ea monitione. Quia ut res modò se habent, est moraliter certum fore ut nolit conuerti, & relinquere suos, ut legitime cohabitaret. Atque ipsa requisitio est moraliter impossibilis. Sufficiet quoque si factò ipso constet voluntas infidelis, ut si aliud matrimonium contraxit; tunc enim non erit necessaria monitio, quia nequit clariùs eius voluntas explicari, qua renuit fidelis consortium. Quòd si coniux conuersus dubius esset de coniugis fidelis obstinatione, necessaria esset præuia monitio, qua certior redderetur. Sufficiet autè nuncijs certus

SECTIO VII.

Quando in prædictis casibus dissoluitur matrimonium conuersi cum infideli.

Sensus quæstionis est, an in casibus, in quibus vidimus in præcedentibus, integrum esse coniugi ad fidem conuerso transire ad matrimonium aliud, dissoluatur eo ipso, an potius tunc, quando fidelis transit ad alias nuptias.

Non desunt Doctores graues, ut Richardus, Pannormitanus, Angelus, Rodriguez & alij, qui docent dictum matrimonium dissolui statim, ac licitum est conuerso aliud inire, antequam illud ineat, ac proinde statim, ac infidelis renuit conuerti in nostra sententia, vel in aliorum, non vult cohabitare, aut si vult, non nisi cum contumelia creatoris, aut pertrahendo ad mortale. Probant

Primò, ex *cap. finali 28. q. 2.* dum dicitur contumeliam creatoris soluere ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Quod deduci videretur ex verbis Pauli *1. Cor. 7. si discedit, discedat*; non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi. Igitur si conuersus, quando alter discedit, siue physicè, siue moraliter, non est subiectus seruituti, id est, vinculo matrimonij; quia nulla alia esse potest seruitus, liber est à seruitute, seu vinculo, ac proinde discessione infidelis vinculum statim dissoluitur.

Secundò, id videntur docere versiculi, qui communiter circumferuntur, & referuntur à Glossa *cap. quanto, de diuortiiis, verb. contumelia.*

Desere spernentem, vel blasphemare volentem, Vel te credentem scelus ad mortale trahentem.

Nam sunt absque mora, sic vincula rupta priora.

Tertio, posterius matrimonium nequit validè contrahi perseverante priore; ergo antequam posterius contrahatur, præsupponitur dissolutum prius.

Communior & verior doctrina multorum quos 2 refert & sequitur Sanchez *disp. 75. n. 4.* Coninch *disp. 26. n. 63.* Rebellus *lib. 3. q. 10. sect. 2.* Basilius Ponce *lib. 7. c. 48. n. 17.* & alij, dictum matrimonium non dissolui statim, ac licitum est conuerso aliud inire, sed quando posterius matrimonium contrahitur, ita ut contractio posterioris sit distractio, seu dissolutio prioris. Vnicum fundamentum est. Quia Innocentius III. *disto cap. gaudemus*, sic ait. Quòd si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequam per causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellatur. Ex quibus verbis manifestè colligitur per illas causas non fuisse matrimonium dissolutum ipso iure; si enim compellitur recipere, non erit solum prius matrimonium. Nam si solum erat, non potest compelli ad recipiendum eum qui verus coniux non est.

Glossa in dicto *cap. gaudemus*, refert solutionem aliquorum restitui vinculum prioris matrimonij, quasi iure postliminij: ut *cap. cum per bellicam 3. q. 3.* sed contra est, quia non est restitutio, ubi nullum ius competit ei, cui restitutio facienda est. At semel dissoluto matrimonio, nullum ius competit infideli denovo conuerso, quod restituatur. Firmo, nam ius postliminij tunc habet locum quando quis existimabatur ius amisisse, quod verè non amiserat, & ideo si aliqua res eius ad alium peruenerat, ei redduntur. Vnde in dicto *cap. restituitur* vxor secundo nupta priori viro, quem defunctum falsò putabat, eo quòd verè inter illos supererat matrimonium. At in nostro casu nullum superest ius coniugi infideli supposita

ac fide dignus, qui per verba verisimilia deponat de coniugis infidelis pertinacia. Quia adiuvat quoque ad id vehemens præsumptio quorumcumque fidelium obstinationis.

7 Colligo *ultimò*, non desiderari necessariò Ecclesiæ auctoritate præfigi terminum infideli, ut conuertatur, quo possit prius matrimonium dissolui. Id enim fieri vtilissimum esset, sed non necessarium, cum satis sit qualitercumque constet de voluntate infidelis. Quòd si infidelis peteret inducias ad conuersionem, concedi debent. Si autem procrastinauerit, non est diutius immorandum. Expediret quoque testes adhiberi, dum infidelis admonetur, ut hoc restetur sifortè postea lis intenteretur de valore matrimonij à fidei contracti.

Ad argumenta opposita.

8 Ad primum conceditur propositio; minori dico, Paulum neutrum illum casum exposuisse, sed solum in genere quando infidelis recedit. Innocentius verò ex hoc testimonio Pauli duplicem illum casum iure optimo intellexit, pro eo tempore, quo in illis solis duobus casibus, seu euentibus interdicebatur habitatio fidelis cum infideli. At cum iam hodie sit prohibita, quoties infidelis conuerti renuit, si persistat in infidelitate, recedit moraliter à fidei, atque ideo poterit matrimonium dissoluere.

Ad secundum, ratio dissolutionis non est, quia ea habitatio cum fide pugnet, sed quia tunc infidelis recedit moraliter, volens habitationem fidei interdictam. Adde, satis cum fide pugnare, & ipsam deducere, habitare fidelem cum infideli in tam arcta vitæ consuetudine ac est coniugalis, in hac tempestate, in qua infideles sunt adeò obstinati, ut meritò ex eorum consortio salus desperetur.

9 Ad tertium, verum est discessionem moralem ex parte infidelis, consistentem in contumelia Dei, aut in prouocatione ad mortale, non orti immediatè ac præcisè ex cohabitatione, tamen si infidelis persistat in sua infidelitate: nam contumelia Dei censetur, cum infidelis nomen Christi, Deive non nisi cum despectu vult audire, in illud blasphematur, vel prohibet debitas laudes, & cultum ei exhibere; vel domesticos, seruosve à fide Christi auocat: quæ actiones sunt valde distinctæ, ac superadditæ ipsi cohabitationi, & eam omnino præsupponunt. Similiter impulsio ad mortale, quæ spectatis circumstantiis sufficiens sit ad ingerendum probabile periculum lapsus in morale, quid distinctum est ab ipsa infidelis cohabitatione cum pertinacia in sua infidelitate, præcisè ac formaliter loquendo. Hinc autem nihil sequitur contra nostram doctrinam: nam existente præcepto & Ecclesiæ prohibitione fidelis cohabitandi cum infideli pertinaci in sua infidelitate, est noua alia discessio moralis distincta ab illis duabus, precedentibus à contumelia, & pertractatione. Atque eà dicimus esse sufficientem ad dissoluendum matrimonium, non secus ac illas alias duas discessiones ob contumeliã, & ob pertractationem. Admitto quoque D. Paulum meritò supponere infidelem posse permanere infidelem, & non eo ipso discedere absolutè discessione sufficienti ut matrimonium à fidei dissolui possit: nam, ut dixi supra, in primitiua Ecclesia, & illis prioribus sæculis licita erat cohabitatio sine contumelia, & sine pertractatione ad peccatum. Modò verò posito præcepto Ecclesiastico, & durante obligatione illius, sicut hodie durat, est illicita & mala cohabitatio fidelis cum infideli qui renuit conuerti, & ideo si infidelis pertinax sit in sua infidelitate verè discedit moraliter, ut satis explicatum est.

vera dissolutione prioris matrimonij, atque ideo non habet locum ius postliminij. Adde in dicto casu textus, matrimonium dici non potest postliminio redire, cum eius essentia ex consensu pendeat contrahenti; & cum sui coniugis cohereri pariter conuersa sequatur religionem sine nouo consensu, in priori permanet matrimonio, & ideo necessario dicendum est illud non fuisse peremptum.

Aliter respondent alij, compelli tunc fidelem ad recipiendum infidelem debet conuersum, non virtute prioris matrimonij, quod iam est omnino solutum, sed virtute noui matrimonij, quod compellitur inire fauore religionis Christiane assumptae. Verum contra hanc solutionem optime instat Sanchez. *Primo*, quia nullus ad matrimonium cum persona determinata potest compelli, nisi vel ex propria promissione, vel ex delicto, quia virginem deflorauit inuitam: at in hoc euentu nullum est fidelis delictum, nullaque promissio superest, dissoluto omnino matrimonio priori; non est igitur cur compellatur. Nec rationi consonum est ex consequentia prioris matrimonij in fidei fauorem hanc statui compulsionem. Cum enim iam prius desierit matrimonium, & iam nihil sit; nullum ius, nec consequentia ipsius superesse possunt. Sicut, quia morte dissoluitur matrimonium; aut si sit ratum, professione religionis, si mortuus resurgeret, vel cum Monacho prius desponsato de praesenti, dispensaretur in voto solemnij, nullum ius prioris matrimonij iam dissoluti superesset, sed liberum esset huic, priori vxore viuente, ad alias nuptias transire. *Secundo*, licet fauor fidei multus sit, non tamen est tantus, vt cogat coniugem admittere ad consortium conjugale alterum, qui ante conuersionem ad fidem adulterium admisit, vt constat ex *cap. gaudemus, in fine, de diuortijs*. Ergo multo minus sufficere, vt cogat recipere eum, qui coniux legitimus non est. Nam multo minus est retinere verum coniugem, quam nouo matrimonio copulari. Ex his

Colligo *primo*, quamuis per sententiam iudicis constaret liberum esse fidelem ad aliud matrimonium contrahendum, adhuc non dirigi per illam matrimonium, donec fidelis ad alias transeat nuptias. Ratio est, quia illa Ecclesiae sententia non dirimit, sed solum declarat ius dirimendi competens fideli.

Colligo *secundo*, si ante matrimonium a fideli contractum, transeat infidelis ad alias nuptias, eas fore irritas; & ita si postea ad fidem conuertatur, esse ab illis eum separandum, & reddendum coniugi priori conuerso. Ratio est manifesta, quia priuilegium dissoluenti matrimonium prius non est a Christo concessum ipsi infideli, sed fideli in fauorem fidei, vt expresse habetur *cap. quanto, de diuort. & c. finali 28. q. 2.* & quamuis matrimonium nequeat claudicare quoad vinculum, vt est apertum; quia necesse est eo dissoluto ex parte vnius coniugis, dissoluatur quoque ex parte alterius. Tamen claudicare potest quoad effectum, & obligationem, vt altero coniuge solo adultero claudicat matrimonium quoad obligationem cohabitandi. Quia soli innocenti diuertere licitum est. Vnde fit vt nequeat etiam dissolui matrimonium per alias nuptias ab infideli initas. Quia cum ea irrita sint, vt dixi, nihil possunt operari: & etiam quia, vt dictum est, priuilegium hoc dissolui soli fideli concessum est.

Colligo *tertio*, si infidelis fornicetur, & post conuertatur ad fidem, ante secundum matrimonium a fideli initum, quamuis fidelis possit eum expellere a foro & cohabitatione, vt dicitur expresse *cap. gaudemus, de diuort. in fine*, non posse fidelem ad aliud matrimonium transire. Patet, quia iam cessauit infidelis pertinacia, & discessus moralis illius, ratione cuius

dabatur facultas illius matrimonij dissoluenti,

Colligo *ultimo*, si ante matrimonium a fideli coniuge initum, alter conuertatur, non opus esse nouo consensu ad praecedens matrimonium instaurandum, quia nondum est dissolutum.

Ad argumenta opposita.

Ad primum non displicet quorundam interpretatio, qui verba illa, *solutus ius*, intelligunt de solutione tori, ac domicilij. Animaduertunt enim in Canone non dici solui vinculum matrimonij, sed ius, vt scilicet vtatur matrimonio, ob separationem faciendam in domicilio, & toro. Caeterum magis placet respondere, soluit ius, id est, iustam causam dissolutioni praebet, cum contumelia creatoris concedat ius fideli ad illud dissoluenti alio matrimonio inito. Et in hoc sensu dicitur a Paulo, conuersum non esse subiectum, quia scilicet liberè potest aliud matrimonium contrahere.

Ad secundum dico, verum esse quod in illis versiculis continetur, nam dicitur statim esse rupta vincula priora, non quia statim desinat esse prius matrimonium, sed quia ex tunc non maneat firma, & indissolubilia; nam statim fidelis incipit habere ius dissoluenti prius matrimonium, & alterum ineundi, quasi nullum praecessisset.

Ad tertium respondeo, non posse contrahi posterius matrimonium priori perseverante post ipsum, imò nec in eo instanti, in quo posterius perficitur: posse tamen, quamuis prius perseveret exclusiue vsque ad instans, in quo perficitur posterius, & in quo sit verum dicere, nunc matrimonium posterius est perfectum, & immediatè antea non erat, & nunc non est matrimonium, prius, & immediatè antea erat. Quare sicut dissoluitur matrimonium ratum per professionem, ita & per secundum matrimonium dissoluitur primum.

SECTIO VIII.

An matrimonium conuersi cum infideli contractum ante Baptismum, dissoluatur per solemnem professionem in religione.

PROcedit quaestio in nostra sententia communi asserente non dissolui matrimonium conuersi cum infideli quousque conuersus transeat ad aliud matrimonium. Quæritur igitur, an sicut dissoluitur per nouum matrimonium conuersi, ita etiam dissoluatur per eius professionem solemnem.

Noster Sanchez *disput. 76. numer. 9.* cum multis quos pro se adducit, tenet, dissolui prius matrimonium consummandum per professionem illam, sicut dissolueretur per subsequens matrimonium. Probat, quia licet nec in iure, nec in diuinis literis hoc decisum reperitur; at commune Theologorum placitum hoc à simili deducit. Quoniam si ea vis & efficacia concessa est à Christo professioni religionis, vt dissoluat vinculum prioris matrimonij rati inter fideles initi: nedum dissoluet matrimonium tempore infidelitatis consummatum, quod ratum non est, *c. quanto, de diuortijs*. Magis enim indissolubile est matrimonium ratum fidelium, quam consummatum infidelium: illud enim ultra contractum naturalem habet esse verum Sacramentum, nec per subsequentes nuptias dirimi potest; hoc autem non est Sacramentum, & potest dissolui per subsequens matrimonium. Firmat, quia dictum matrimonium

mattimonium contractum ante Baptismum, quamuis consummatum, dissoluitur per nouum matrimonium ratum conuersi, sed hoc dissoluitur per professionem, vt constat; ergo etiam illud quamuis consummatum sit. Nam, vt habetur *l. de accessionibus. ff. de diuersis temporaneis prescriptionibus*. Vinco vincetem te, à fortiori vincam te.

2. Contrariam sententiam iudico veriolem, quam tenent Abulensis *1. Reg. cap. 8. q. 68. & 78.* Coninch *disp. 26. dub. 5. n. 65.* Hurtado *disp. 8. difficultate 14. n. 51.* & alij. Iuxta quam

Dico *primo*, certum esse, matrimonium conuersi cum infideli contractum ante Baptismum, quando non est consummatum, dissolui per solemnem professionem in religione. In hoc omnes conueniunt. Quia tunc absque dubio dissoluitur non minus quam matrimonium ratum celebratum post Baptismum, dissoluitur per professionem, quia in fauorem religionis est eadem prorsus ratio.

3. Dico *secundo*, matrimonium conuersi cum infideli contractum & consummatum ante Baptismum non dissolui per solemnem ac religiosam professionem. Moueor, *primo*, quia nullo iure nititur oppositum. *Secundo*, quia vis, seu efficacia, quam professio solemnis habet ad dissoluenti matrimonium ratum baptizatorum, tantum prouenit ex iure Ecclesiastico, vt ostensum est supra *disp. 20. sect. 3.* & ex auctoritate Ecclesiae extraordinaria & peculiariter à Christo concessa; sed in Ecclesia non agnoscitur facultas ad dissoluenti matrimonium consummatum, vt omnes concedunt; ergo in professione solemnij non est vis ad dissoluenti matrimonium consummatum ante Baptismum. *Tertio*, tota ratio illius priuilegij quo matrimonium conuersi dissoluit id quod prius inerat cum infideli, est vt conuersio non sit onerosa conuerso, quæ verè esset, si cogeretur, aut vitam cælibem transigere, aut cum infideli molestè cohabitare. Quæ ratio tota cessat quando conuersus proficetur solemni in Religione, quia tunc perseverantia vinculi antiqui matrimonij non est onerosa ipsi conuerso, vt pote eligenti statum continentiae, & dissolutio illius non esset ipsi utilis, sed tantum infideli; vnde hoc casu tale priuilegium cederet in fauorem solius obstinati, ad quem tamen concessio non spectat. *Ultimo* in singularibus priuilegijs quæ à iure communi exorbitant, non est argumentum à simili, vel fortiore, vt docent communiter Doctores. Et patet in hac materia; nam, vt cum alijs docet Sanchez *disp. 76. n. 3. & 7.* fidelis non potest ingredi religionem non monito infideli: imò etsi legitime ingressus sit, tenetur egredi, si ante professionem alter conuertatur; ad quæ tamen non obligat matrimonium ratum. Vnde sequitur non omnem obligationem, quam ingressus in religionem soluit in matrimonio rato, soluere etià in matrimonio infidelium. Igitur è contrario poterit matrimonium conuersi praestare, quod nequeat efficere matrimonium ratum.

4. Dico *tertio* non dissolui matrimonium conuersi cum infideli, per susceptionem sacrorum Ordinum, vel per emissionem voti simplicis castitatis in seculo. In hoc etiam Sanchez *n. 11.* sentit nobiscum. Quia id nullo fundamento probatur. Est verò notandum, quando conuersus legitime & licite est professus, aut Sacris initiatus, quia infidelis renuit conuerti, non esse restituendum infideli relicto, quamuis conuerso post professionem, aut sacram ordinationem: secus tamen, si prius conuersus nondum est professus, quamuis sit nouitius.

Ad argumentum oppositum dico, nullum apparere fundamentum, neque militare eandem ratio-

nem in vtroque casu, vt constat ex dicto secundo, ideoque ab vno ad alium non esse bonam consequentiam. Ad confirmationem dico, illud dictum, Si vinco vincetem te, à fortiori vincam te, non semper habere locum nisi in casibus iuris ordinarij, imò ipsius naturæ, quando videlicet in vtroque eadem ratio militat, & quando vtrumque ex eodem iure constat. In praesenti autem casu neque currit eadem ratio, vt dixi, neque vtraque dissolutio fit ex eodem iure; quia dissolutio antiqui matrimonij conuersi cum infideli fit iure diuino Christi per matrimonium nouum ratum: at dissolutio matrimonij rati per professionem fit tantum iure Ecclesiastico.

SECTIO IX.

An dissoluto iam fidelis conuersi matrimonio, possit & liceat infideli ad aliud matrimonium transire.

CERTum est, dissoluto matrimonio per transitum fidelis conuersi ad alias nuptias, vel ad professionem, validè infidelem pertinacem in sua infidelitate ad alias nuptias transire. Patet, quia cum matrimonij vinculum nequeat claudicare, eo ipso quòd dissoluitur ex parte conuersi, dissolutum manet ex parte vtriusque; atque adeò illo matrimonio dissoluto, nihil est quod valori matrimonij tunc per infidelem initi obstare possit. Solum igitur est difficultas, an vbi prius matrimonium nouis nuptiis conuersi, aut professione illius dissolutum est, peccet infidelis ad alias nuptias transiens.

Negant licere. Sotus *in 4. d. 39. q. unica art. 4.* Bartholomæus de Ledesma *dub. 56. de matrimonio post quartam conclusionem.* Vega *1. tomo summa c. 13. casu 15. & 2. tom. cap. 34. casu 146. in fine, & alij.*

Primo, quia in penam delicti infidelitatis interdictur illi coniugium; quæuis non ex prioris matrimonij, quod iam penitus est dissolutum: interdicatur autem iure naturali diuino, quia coniugem infidelem ex matrimonij lege obligabat vt fidelem sequeretur. Vnde infidelis ille nolens conuerti, non solum in ius diuinum omnes ad Baptismum obligans, peccat, sed etiam contra matrimonij legem, atque adeò contra eandem peccat, si nubat.

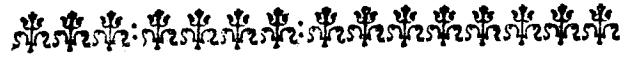
Secundo, prius matrimonium tantum videtur dissolui quoad coniugem fidelem qui relinquitur. Sic enim deciditur *c. quanto, de diuortijs, & c. finali 28. q. 2.* Non ergo infideli licebit ad aliud matrimonium transire.

Verissima tamen sententia affirmat licere infideli dissoluto matrimonio fidelis conuersi, ad aliud migrare. Ita Abulensis, Ledesma, Enriquez & alij, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 77. n. 6.* Ratio à priori est, quia nulla est lex quæ id vetet infideli pertinaci; ergo non peccat. Antecedens probatur, quia in primis non est lex humana Ecclesiastica, cum ipse ea non ligeretur; nam Ecclesia caret iurisdictione in infideles. Non est diuina positua, cum non extet. Non denique naturalis, quia nequit assignari: nam soluto matrimonio vt pote causa, cessant etiam omnes leges quæ sequebantur illud, & obligabant ex natura ipsius. Vnde sicut mortuo coniuge ad fidem conuerso, negari non potest licitum esse infideli ad aliud matrimonium transire, non obstante peccato quod in legem matrimonij admisit. Ita similiter licitum erit id, postquam conuersus ad alias nuptias, vel ad profes-

tionem transit. Firmatur, quia manifestum est non esse concedendam maiorem prohibitionem respectu infidelis, quam respectu fidelis eiusdem criminis rei contra matrimonij legem, cum grauius sit fidelis delictum. At fidelis peccans in legem matrimonij, nolens absque iusta causa coniugem sequi, sed ab eo profus recedens, dissoluto eo matrimonio per mortem, aut professionem alterius coniugis, potest ad aliud matrimonium transire. Igitur idem concedendum est infideli in similem matrimonij legem delinquenti.

Ad primum argumentum oppositum, respondeo non constare de tali poena. Vnde quamuis infidelis peccauerit in fractione legis contra prius matrimonium, sed non contrahendo secundum, ut dictum est.

Ad secundum, negandum est antecedens; nam quando verè dirimitur matrimonium, semper dissoluitur quoad vtrumque coniugem, eo quod nequeat quoad vinculum claudicare. Quare cum illi Canones dicunt dissolui ius matrimonij ex parte eius qui relinquitur, solum volunt ei soli competere ius soluendi matrimonium. Ceterum hoc semel soluto, nequeunt vellet, durare adhuc vinculum ex parte alterius, cum implicet manifestè istud vinculum matrimonij non esse inter duos.

DISPUTATIO XXXVII.

De impedimento impotentia matrimonium dirimente.

MPOTENTIA coeundi, id est, ad carnalem copulam consummandam, impedimentum est ex dirimentibus, in confessionibus frequenter occurrens, & ideo illius cognitio est Theologo desideranda. Et quamuis in hac materia multa sint quae vix honestè dici queat, quia tamè sunt omnino necessaria, ad varios conscientiae casus enodandos, ea explicanda sunt, solita claritate ac breuitate, ac modestia possibili.

SECTIO I.

Quid, & quotuplex sit impotentia coeundi, est quando censenda sit impotentia perpetua, & quando temporalis.

Circa primum, quid sit impotentia, premitto prius quid propriè sit potentia coeundi. Haec enim potentia non solum est vas foemineum penetrandi, sed est potentia seminandi intra illud. Ratio est manifesta, quia de ratione matrimonij est traditio potestatis coporis ad copulam coniugalem; at non reputatur copula coniugalis deficientè femine, quia copula carnalis, per quam consummatur matrimonium, est ea per quam coniuges efficiuntur vna caro; at dum semen non recipitur intra claustrum foeminae, non efficiuntur vna caro. Quare coitus non sumitur praecise prout solum est via ad actum coniugalem perficiendum, sed prout includit quoque seminationem intra vas. Erit igitur potentia coeundi, potentia non solum vas foemineum penetrandi, sed praecipue potentia seminandi intra illud.

Hinc autem rectè colligitur quid sit impotentia coeundi, seu ad carnalem copulam consummandam.

Est igitur iuxta Toletum *lib. 7. cap. 12.* debilitas, qua quis impeditur vas foemineum penetrare, & intra illud seminare. Breuius ac melius sic diffiniri potest impotentia, vitium impediens coitum. Sic in genere sumpta impotentia, complectitur omnem speciem impotentiae, tam impotentiam naturalem, quae prouenit ex causa intrinseca naturali, ut ex frigiditate viri, aut ex foeminae arctitudine, quam artificialem, quae confurgit ex causa extrinseca accidentali, ut ex maleficio, quod vtrique sexui commune est. Vnde praedicta definitio optima esse videtur, quia conuenit tam sexui virili, quam etiam foemineo.

Vt impotentia quotuplex sit declaratur, videamus prius quotuplex sit ipsa potentia in ordine ad carnalem copulam consummandam.

Quintuplex itaque enumerari potest potentia. *Alia* ad penetrationem vasis foemineae, & non ad effusionem veri seminis. *Alia* est contra ad effusionem veri seminis, non ad penetrationem vasis. *Alia* ad penetrationem vasis, & ad effusionem veri seminis, sed non intra vas: quod aliquando contingit ob nimium calorem, ratione cuius semen statim ante penetrationem vasis spargitur, & vertitur. *Alia* ad omnia praedicta, nempe ad penetrationem vasis, & ad veri seminis emissionem, & intra vas foemineum, sed non ad generationem: quia semen aliàs verum ratione alicuius accidentis est infaecundum, quae dicitur impotentia coeundi communiter. *Alia* denique est potentia completa & perfecta, ad generationem.

Simili igitur modo quintuplex potest distingui impotentia. *Alia* est impotentia ad penetrationem vasis, quae esse potest in eo, in quo est potentia ad veri seminis emissionem. *Alia* est impotentia ad effusionem veri seminis, quae esse potest in eo, in quo est potentia ad penetrationem vasis. *Alia* est impotentia ad emissionem seminis intra vas; quae esse potest in eo, in quo est potentia ad penetrationem vasis, & ad seminis emissionem. Quaelibet impotentia ex dictis, dicitur impotentia coeundi; quia potentia ad coeundum est potentia ad haec omnia, nempe ad penetrationem vasis, & ad emissionem veri seminis, & intra vas. *Alia* est impotentia ad solam generationem ob solam infaecunditatem seminis quamuis veri, & dicitur sterilitas. *Alia* denique est impotentia totalis ad haec omnia, ut solet reperiri in aliquibus viris ob ipsorum omnimodam frigiditatem.

Praeterea, quaelibet impotentia ex dictis, vna est perpetua, & altera temporalis. Rursus quaelibet ex his, tam videlicet temporalis, quam perpetua, vna est absoluta, quae in se, & absque respectu ad has, aut ad alias personas est impotentia, atque ideo est impotentia respectu omnium personarum; altera est respectiua, quae tantum est impotentia respectu vnus, aut alterius personae, sed non respectu omnium. Denique quaelibet impotentia ex dictis, tam videlicet temporalis, quam perpetua, & tam respectiua, quam absoluta, alia est naturalis, quae prouenit ex defectu alicuius naturaliter requisiti, alia est artificialis, quae prouenire solet ex arte, seu maleficio daemone, & potest etiam prouenire ex opere hominis, ut ex castratione, vel abscissione membri, vel cotusione testiculorum.

Circa secundum, quando impotentia censenda sit perpetua, & quando temporalis; oportet id prius explicare, ut postea melius intelligatur qualis sit quae dirimit matrimonium contrahendum. Difficultas verò est quando impotentia censeatur perpetua, siue confurgat ex parte viri, siue ex arctitudine, aut virginitate foeminae.

Doctores conueniunt, eam impotentiam, siue absolutam, siue respectiuam, siue naturalem, siue artificialem,

tificialem, tam ex parte viri, quam ex parte foeminae, censeatur perpetua, quae nulla arte humana, absque miraculo, vel absque corporali periculo remoueri valet. Constat id ex *cap. fraternitatis 6. de frigidis*, illis verbis Innocentij Tertij. Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod praeter diuinum miraculum per opus humanum, absque corporali periculo potuit remoueri. Ex quo textu vniuersi Doctores colligunt, eam impotentiam existimari perpetuam, quae nequit auferri humana industria absque miraculo, vel absque corporali periculo. Quare concludunt, si solo miraculo auferri possit, esse perpetuam, & similiter si possit per opus humanum, non tamen absque corporali periculo. At esse temporalem, quando naturaliter sine eo periculo auferri potest.

Nomine verò periculi corporalis in eo capite, vt bene Sanchez cum multis *disp. 93. n. 8.* solius mortis periculum intelligitur. Moueor, quia idemet textus *cap. fraternitatis, vers. per hac autem*, se explicuit, appellans mortis periculum, quod paulo antea in *vers. Quamuis*, appellauerat corporale periculum, ibi: Nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solum modo leuis, sed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur. Vnde nomine periculi corporalis, seu mortis, non intelligitur mors ipsa, vt quidam dixerunt, quia quod absque morte auferri potest, non censeatur perpetuum, sed solum illius periculum, vt ait textus. Et ratio est, quia tametsi id quod absque morte auferri potest, non sit physicè perpetuum; si tamen non possit absque periculo mortis, est moraliter perpetuum: nam periculum mortis moraliter aequialet morti. Non verò intelligitur periculum grauis morbi adhuc perpetui; quia periculum grauis morbi, quamuis perpetui, non aequialet morti physicae. Quod autem auferri nequit absque graui & perpetuo morbo, censeatur perpetuum: quia iste aequialet moraliter morti physicae, non minus, imò magis quam periculum mortis; quia ad vitandum talem morbum potest rationabiliter apperi periculum mortis, imò etiam & ipsa mors. Quod si absque mortis periculo subueniri possit impotentia, censebitur temporalis, quia medicabilis est absque vitæ discrimine.

Ex eodem textu *cap. fraternitatis*, colligo, censeari impotentiam perpetuam, quando nequit auferri per opus humanum absque peccato. Nam textus expressè decidit esse impedimentum temporale, quod per opus humanum auferri potest. Intelligi autem debet de opere humano licito. Ratio est, quia id tantum possumus, quod iure, seu licitè possumus; igitur impotentia quae sine peccato auferri non potest, dicitur impossibilis ablatu, & perpetua. Quare maleficio tunc censendum est perpetuum, quando solo alio maleficio auferri potest: quia is auferendi modus est omnino illicitus.

SECTIO II.

An impotentia naturalis ad coeundum dirimat matrimonium contrahendum.

Certum est primo apud Doctores, & probat vsus Ecclesiae, impotentiam ad solam generationem, quae dicitur sterilitas, quamuis absolutam & perpetuam, & naturalem, non inhabilitare matrimonium. Constat id in parentibus D. Ioannis Baptistae, inter quos verum fuit matrimonium, cum tamen Elisabeth esset sterilis, *Luc. 2. c.* Ratio est, quia steriles, aliàs potentes ad verè seminandum intra vas foemineum, nullo iure inhabiles sunt ad matrimonium: non iure positiuo, quia nullum extat; neque iure naturali, quia verè sunt potentes ad exercendum actum coniugalem, ratione cuius, quantum

Perez de Matrimonio.

est ex parte ipsius, coniuges sunt vna caro, id est, sunt principium vnus carnis, seu prolis, etiam si ob aliquod accidens non sit futura generatio. Et quamuis hoc matrimonium frustretur sine primario, qui est prolis generatio; consequitur tamen finem secundarium, nempe, satisfacere concupiscentiae, vera copula habita. Quod sufficiens est ad eius valorem.

Secundo etiam est certum, senes dum potentes sunt ad seminandum intra vas, quamuis iuuentur medicinae arte, habiles esse ad matrimonium; tametsi eorum semen sterile sit, & non prolificum. Probat id vsus Ecclesiae, solam senectutem non obstare valori matrimonij. Et ratio est, quia eorum semen ex sua natura est sufficiens ad generationem, quamuis ob eius debilitatem non sit futura generatio. Vnde senes decrepiti praecise ob senectutem neganda non est facultas inuendi matrimonij. Quod adhuc certius est in foemina quantumcumque vetula, quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat; quia ipsa patiens est, & semen recipit; ad quod calor iuuenilis non desideratur. Hoc intellige si seminatio foeminae non sit necessaria ad generationem. Nam qui eam necessariam diceret, foemina impotens ad seminandum esset inhabilis ad matrimonium. Si autem vir senex sit adeo exhaustus, vt omnino impotens sit ad copulam habendam, nec iudicio Medicorum iuari arte possit, incapax est matrimonij inuendi: cum is non possit ad copulam, vt potest sibi impossibilem, obligari. Idem dico, si senex ille posset quidem coire, id est, penetrare vas foemineum, non tamen seminare intra vas. Tunc enim irritum esset matrimonium. Ratio est, quia, vt dixi *praecedenti sect. n. 1.* de ratione matrimonij est traditio potestatis corporis ad copulam coniugalem. At non reputatur copula coniugalis deficientè femine. His positus,

Difficultas est, an impotentia naturalis ad coeundum, id est, ad penetrationem vasis, quae eo ipso est per se impotentia ad seminandum intra vas, dirimat matrimonium contrahendum. Dicam breuiter quod communis est ac magis receptum apud Doctores.

Dico ergo primo, impotentiam ad coeundum, quoad tantum est temporalis, etsi naturalis sit, & absoluta, non dirimere matrimonium. Ita supponitur in *cap. fraternitatis 6. de frigidis*. Et patet, quia non dirimit iure naturali, vt liquet: nam qui tantum est impotens ad tempus, potest ex natura rei ex tunc tradere dominium sui corporis ad vsu coniugalem postea possibilem, & ad eum postea soluendum obligari. Qui enim in praesenti non est soluendo, cum tamen sit spes fore in futuro, potest ad soluendum obligari; cuius obligationis incapax est solum qui nunquam soluendo foret. Neque etià dirimit iure positiuo, quia nullum extat. Vnde conclusio vera est, quauis dicta impotentia ignoretur ab altero contrahente. Ita rectè notauit Sanchez *disp. 92. n. 4.* Quia nec in casu talis ignorantiae dirimit iure naturali, quia ea impotentia non tollit simpliciter matrimonij finem, sed solum secundum quid instat erroris qualitatis.

Quod si interroges, an laboras hac impotentia temporalis, & scies peccet nubedo. Dicam non peccare. Quia lex matrimonij obligat ad reddendum debitum, instar praecceptorum affirmatiuorum, nimirum sepe, non tamè pro sepe, sed salua incolumitate personae, & temporibus comodis. At hic potest obligari ad reddendum tempore quo fuerit potens: sicut impotens ad tempus ad soluendum debitum pecuniarum, non peccat, si se ad soluendum obliget tempore quo certus est se soluendo fore. Igitur nulla est culpa ex natura rei. At posset esse, si diu duratura esset impotentia, & non detegeretur coniugi potens.

M m ti,

ti, ratione deceptionis. Quia esset deceptio in qualitate valde necessaria, & alter exponeretur incontinentia periculo. Nec ipsi coniugi imputari posset, non inquisuisse circa hoc, quia defectus ille potentia est occultus, & de eo nunquam inquiri solet.

Dico *secundo*, dictam impotentiam naturalem, quae est vera impotentia, quando est perpetua & absoluta, dirimere matrimonium, saltem contrahendum in ordine ad generationem. Ita constat ex 33. q. 1. per totam, & ex toto titulo de frigidis, & maleficiis. Et ratio est, quia sic impotens est materia inepta ut obligari possit ad actum coniugalem, ratione cuius coniuges fiant vna caro, seu per se principium vnus carnis; ergo & ad contractum matrimonij, ex quo per se oritur obligatio ad dictum actum. Dixi de impotentia, quae est vere impotentia, nam quae solum est maxima difficultas, etiam si sit cum periculo aegritudinis, non dirimit matrimonium. Quod patet ex c. 2. de coniug. leproso, ubi dicitur matrimonium cum leproso esse validum. & ex c. fraternitatis, de frigidis, ubi quando per incisionem absque mortis periculo factam potest mulier arcta reddi apta copulae, definitur valere matrimonium. At in utroque euentu est maxima difficultas.

Dico *tertio*, impotentiam perpetuam seminandi intra vas, tamen si sit potentia vas femineum penetrandi, dirimere matrimonium; id docent omnes, quia ad matrimonij valorem desideratur translatio dominij corporum in ordine ad usum; sed qui est omnino impotens, non habet dominium istius usus, cum reuera nullus sit usus, sed incapacitas ad illum; ergo. Firmo, quia in vinculo matrimonij includitur radicalis obligatio ad copulam, ut late ostensum est supra *disputatione decima tertia, sectione quarta*; ergo supponitur semper potentia ad usum, ut possit contrahi ista radicalis obligatio. Quare valde diuersum est contrahere sine animo utendi matrimonio, & per matrimonium non tradi potestatem saltem radicalem ad usum. *Primum* optime intelligitur fieri posse, ut late ostendi praedicta *disp. 13. sect. 7. & 8. Secundum* vero videtur omnino impossibile, ut *ibid.* ostendi *sect. 4.* Qui autem omnino impotens est, nec radicaliter potest se obligare ad impossibile.

Dico *quarto*, quamuis sit potentia ad seminandum extra vas, imò in ore vasis, si tamen sit impotentia perpetua ad penetrationem vasis, & ad seminandum intra vas; praedictam impotentiam dirimere matrimonium. In hoc etiam conueniunt Doctores. Probarur, Tum quia haec seminatio per se non sufficit ut per eam coniuges fiant vna caro, id est, principium vnus carnis, etiam si forte & per accidens aliquando sufficiat, si forte aliquando virtute naturali matris intronititur pars aliqua feminis sufficiens ad generationem. Tum etiam, quia potentia ad sic seminandum est impotentia moralis ad seminandum, quia talis seminatio nequit fieri absque peccato. Quare potens coire, incapax tamen perpetuo ad semen emittendum in vas, si id vitium ita sit perpetuum ut nulla medicinae ope tolli possit, est incapax matrimonij. Verum est, ut notauit Sanchez *disp. 92. n. 10.* non esse matrimonij incapacem, virum, si non totum semen possit intra vas fundere, sed partem. Quia ea feminis pars intra vas recepta sufficiens est ad consummandum matrimonium, & efficiendum coniuges vnus carnem.

Dico *ultimo*, si femina tam arcta esset, ut non posset semen intra vas recipere, nec arte aliqua iuari posset, incapacem matrimonij esse, & hanc impotentiam perpetuam dirimere matrimonium. Patet, quia ad matrimonij valorem, ut dictum est, requiritur ut coniuges efficiantur vna caro, seu principium vnus carnis; ubi est impotentia seminandi intra vas, atque ita consummandi matrimonium nequeunt coniuges effi-

ci vna caro. Nihil autem refert, an ex parte viri, an ex defectu feminae cõsurgat talis impotentia; sat est, cum natura matrimonij petat seminandi intra vas potetia, ut sic possit tradi potestas corporum ad actum coniugalem, nequit matrimonium consistere absque ea potentia. Ex dictis

Colligo *primo* nihil referre ad praedictum impedimentum dirimens impotentiam perpetuam, quae ex causa illa in viro cõsurgat. Quamuis enim in viro frequenter impotentia coeundi procedat ex frigiditate illius, attamen aliquando potest etiam ex nimio calore cõsurgere, quia praenimio calore ita praeproperè seminat, ut vas expectare nequeat: & tunc si id impedimentum sit perpetuum, quod nec arte medicinae, nec triennio experientiae cessat, dirimet matrimonium. quia est eadem omnino ratio. Idem ait Sanchez cum multis *n. 13.* Si impotentia in viro proueniat ex abominatione mulieris. Quia sunt viri qui ad pulchram mouentur, & non ad deformem: & contingit aliquando ita abominabilem feminam apparere viro, ut nullatenus possit moueri ad coitum cum illa, nec excitare possit concupiscentiam: nam tunc idem censendum est, ac de impotentia ex maleficio proueniente. Si enim mediis adhibitis, ac experientia triennali praemissa non cesset, dissoluetur matrimonium. Nihil enim refert, siue à natura, siue ex accidenti impotentia promanet ad irritandum matrimonium, si verè impotentia vtraque sit, & impediat potestatem tradendi corporis ad copulam coniugalem; quia illud accidens reddit eam impossibilem. Constat enim impotentiam ex maleficio cõsurgentem esse valde accidentariam, & tamen coniugium dirimit, ut infra dicemus.

SECTIO III.

Vtrum impotentia naturalis ad seminandum, dirimat matrimonium, quando est potentia ad penetrationem vasis.

Haec difficultas mouetur propter eunuchos & spadones, qui possunt coire, seu penetrare vas, quamuis semen emittere nequeant. De quibus nonnulli affirmant idoneos esse ad matrimonium in eundum.

Primo, quia impotentia ad seminandum, quando est potentia ad penetrationem vasis, non inhabilitat ad matrimonium iure Ecclesiastico, quia eo iure tantum inhabilitat impotentia ad coeundum, ut constat ex ipso iure, quae idem videtur ac impotentia ad penetrationem vasis: neque inhabilitat iure naturali, quia potentia ad penetrandum vas, quamuis deficiat ad seminandum intra vas, sufficit ad se dandam concupiscentiam propriam, & alterius; ergo iure naturali sufficit ad matrimonium; quod etiam sua natura ordinetur in remedium concupiscentiae.

Secundo senes steriles, aut mulieres, quae nequeunt parere sine vitae periculo, aut non nisi foetum mortuum, sunt idonei & potentes ad contrahendum, quia nec generatio, nec potestas generandi sunt de essentia matrimonij, sed coeundi solum. Hanc autem habent eunuchi; ergo.

Tertio, ex doctrina Aristotelis *lib. de generatione anim. c. 4.* testiculi non desiderantur ad generationem, quamuis expediant. Quod probat experientia tauri, qui recens castratus cum vacca coiens, illam praegnantem reddidit.

Ultimo Putiphar appellatur Eunuchus Pharaonis *Gen. 37.* cum tamè genuerit filia, quam duxit Ioseph. Noster verò Henricus *lib. 2. de matrim. c. 8. n. 1.* con-

commo. li. 2. ait, si daretur aliquis eunuchus verum semen emittens, eum non esse iure naturae inhabilem ad matrimonium, sed solo iure Ecclesiastico, ob motum proprium Sixti V. facientis eunuchos matrimonij incapaces.

Dico *primo*, impotentiam ad seminandum, quamuis sit potentia ad penetrandum vas, inhabilitare matrimonium ex natura rei. Hoc commune est apud Theologos, & videtur certum: quia ad matrimonij suapte natura requiritur corpus aptum, ut fiat vna caro cum corpore alterius, id est, principium vnus carnis, ut constat; & etiam requiritur quod sit aptum ad reddendum debitum coniugale; sed qui est impotens ad verè seminandum, non est aptus, ut fiat vna caro cum altero; quia copula absque seminatione non efficit, duos esse carnem vnus, seu principium vnus carnis, ut patet, neque sufficit ad satisfaciendum debito coniugali, quia coniugi non satisfit copula ex se insufficiente ad generationem. Firmo; nam si potentia ad copulam necessaria est ad valorem matrimonij, erit etiam necessaria potentia ad seminandum intra vas, quia copula absque tali seminatione ex se est omnino vacua & inutilis, tamen si ad sit seminario in ore vasis; ergo ea est per se insufficiente, ut coniuges fiant vna caro, & ad satisfaciendum debito coniugali; nisi quando sit intromissio partis feminis sufficientis ad generationem, quamuis non totius.

Dico *secundo*, eunuchos, qui sana & integra virilia habent, & solo altero testiculo orbatu sunt, nemini dubium esse eos aptos esse ad matrimonium. Ratio est, quia hi verum semē, & idoneū generationi emittunt, testiculus enim ille vnus potest ministerium generationi necessariū exercere, spiritus ad illā requisitos retinens, & tanquam folis membra commouens, sicut alter solus oculus videndi actum perfecte exercet. Imò cum virtus vnita fortior sit se ipsa dispersa; & in illū vnus testiculū omnes spiritus generationi necessarij coeant, qui in vtrumque confluere debent, solent ij ad generandum potentiores esse, ut docent Medici.

Dico *tertio* spadones, seu eunuchos vtroque testiculo priuatos, siue quia eis sunt auulsi, siue cõcussi, siue attriti, esse inhabiles ad matrimonium iure naturali, & Ecclesiastico. Ratio est, quia, ut ostensum est tam in hoc, quam in praecedenti sectione, ad matrimonij veritatem & naturam desideratur potentia verum semen intra vas femineum emittens. At eunuchi, quamuis possint vas penetrare, & humorem aqueum similem semini emittere, sunt tamen impotentes ad perfectam copulam, qua possint fieri vna caro cum feminis, quia carent vero semine, ad cuius formationem sunt necessarij testiculi, saltem vnus, ut firmant medici ex doctrina Galeni. Firmo id totum declaratione Sixti V. in quodam motu proprio edito anno 1587. ubi deciditur dicta nostra conclusio his verbis directis ad Nuntium Hispaniae Apostolicum: Committimus fraternitati tuae, & mandamus, ut coniugia per dictos, & alios quoscumque eunuchos, & spadones vtroque teste carētes, cum quibuslibet mulieribus defectum praedictū, siue ignorantibus, siue scientibus, contrahi prohibeas: eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares: & tam locorum Ordinariis, ne huiusmodi cõiunctiones de cetero fieri quo quomodo permittant, interdicas: quam eos etiam, qui sic de facto contraxerint, separari cures, & matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & inualida esse decernas. Hanc summus Pontifex. Ex quibus constat iam dubitari non posse eunuchos esse incapaces veri matrimonij, quamuis femina eius defectus conscia velit iure suo cedere. Nam id etiā in hoc euentu decisum est in eo motu proprio. Constat etiā ex eisdem verbis,

Perez de Matrimonio.

Sextū V in eo motu proprio nihil nouum statuisse, sed solū ius antiquum & naturale declarasse. Tum, quia id firmant verba illa, *auctoritate nostra declares.* Tum maxime, quia non sola matrimonia in posterum contrahenda irritauit, sed etiam iam contracta. Quod Pontificem efficere non posse constat, si valida fuerant. Quare mens Pontificis fuit declarare attento omni iure matrimonium eunuchorum esse irritum, ac eos semper fuisse matrimonij incapaces; utpote qui verum semen emittere non possunt. Ex quo infero si per impossibile daretur aliquis eunuchus veri feminis emittendi compos, non excluderetur iure antiquo, nec naturali à matrimonio, nec praedicto motu proprio, qui nihil denuo statuit, sed solū ius antiquum declarat. At cum id sit impossibile, merito Sixtus V. in vniuersū matrimonia eunuchorum vtroque testiculo carentiū irrita esse declarauit. Quod si aliquando fuere permilla olim matrimonia eunuchis, & tolerata ab Ecclesia, ideo fuit, quia veritas ista nōdum apparebat, nec erat id ita manifestè declaratum.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, iam constat impotentiam ad seminandum intra vas, inhabilitare ad matrimonium, quamuis ad sit potentia ad penetrationem vasis, nō solum iure Ecclesiastico; quia in eo nomine copulae, & coitus intelligitur perfecta, & sufficiens ad generationem; sed etiā iure naturali: quia, ut dictū est, corpus absque potentia ad seminandum, & intra vas, non est apta materia ad matrimonium. Adde neque sufficiens est ad sedandam concupiscentiam. Neque enim eunuchus satisficit feminae per veram copulam suapte natura aptam ad generationem. Nec finis matrimonij est remedium concupiscentiae habitum per copulam quamcumque, sed per copulam aptam generationi, qualis non est, sine veri feminis emissionem.

Ad secundum, similiter dico de senibus, si essent ita exhausti, ut adhuc arte medicinae adiuti nequirent coire seminando intra vas, esse inhabiles ad matrimonium; quia militat eadē ratio, licet ex accidenti hoc eueniret; quia tamen hoc non contingit, sed licet decrepiti sint, vel natura, vel arte postingit potētes reddi, ideo semper valet matrimonium, & usus Ecclesiae fauet nunquam ob senectutē prohibens nuptias, ut dictum est supra *sect. 2. n. 2.* De sterilibus iā ibi dictū est *n. 1.* esse capaces, quia possunt emittere verum semē intra vas ex se aptum ad generandum. Idem dicendum de moribundo, matrimonium quod ab ipso contrahitur esse validum: quia extrinsecus omnino est quod non sit futurus matrimonij usus, cum reuera sit potens. De coniugio autem feminae non potētis parere absque manifesto mortis propriae periculo, mihi videtur verius cū Sánchez *disp. 92. n. 18.* validum esse. Tū, quia impotentia pariedi nō est necessaria ad generationem, seu conceptionem, & est quid posterius ipsa matrimonij natura, vnde illud vitare nequit. Tum etiā, quia illa periculosi partus circūstantia non est perpetua: nā senectutis tempore quando iā mulier sterilis erit, cessabit. At impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut constat ex *sect. 2. n. 1.* Et quamuis femina sic impotens ad pariendum illicitè nuberet ob dictum periculum, nec excusari posset à culpa ob graues tentationes carnis quas pateretur: tunc in eo casu adhuc matrimonium validum esset. Quia ut matrimonium valeat, satis est actum coniugalem ex se esse licitum, quamuis ex aliquo accidente illicitus reddatur. Idem dico de femina quae potens est ad reddendum debitum, nequit tamen parere nisi filios mortuos; ob eandem rationem.

Ad tertium, magis in ea re credendum esse Galeno, & aliis medicis, quā Arist. qui dicit testiculos esse necessarios

ad generationem in animalibus perfectis. De tauro vero illo recens castrato, dicitur generasse ex semine ante castrationem recentem deciso.

Vd vltimum, rectè ostendit noster Benedictus Perezus Valentinus tom. 4. in *Genesim* c. 37. disp. 9. paulo post principium, Eunuchum sumi in Scriptura sacra pro ministro Regis. Sicut *Genes.* 40. pincerna, & pistor Regis appellatur eunuchi.

SECTIO IV.

An impotentia coeundi perpetua & naturalis, dirimat matrimonium, etiam in ordine ad castè viuendum.

Procedit quaestio de modo contrahendi coniugium cum voluntate & conditione expressa castè viuendi, an scilicet valeat matrimonium impotentis ad seminandum intra vas, cognita etiam impotentia, dummodo in ordine ad castè viuendum celebretur, & sine ordine, seu sine intentione, & animo ad copulam.

Cum nonnullis Doctoribus, praesertim cum Hugone de S. Victore viriliter defendit Basilius Ponce lib. 7. c. 56. 57. & 58. matrimonium potentis cum impotente ad castè viuendum etiam cognita impotentia validè celebrari.

Primo, quia id quod ad essentiam contractus requiritur, tantum est quod sit mutua coniunctio animorum in naturalem vitæ societatem cum diuersitate sexus, sed totum hoc in matrimonio huiusmodi impotentium celebrato ad castè viuendum reperitur; ergo illud est verum ac legitimum matrimonium. Maior probatur. Tum quia non repugnat matrimonium in ratione contractus esse sine vilo prorsus ordine ad copulam, ex illo generali principio, vbi dominium distinguitur ab vsu, potest esse contractus circa materiam dominij sine ordine vilo ad vsu, quia tam vsus, quam dominium potest esse vnumquodque separatim integra materia contractus. Ex quo fit corpus generationi aptum non esse necessariam materiam huius contractus. Tum etiam, quia commune est omni Sacramento non consistere, si desit materia ad illud necessaria, nec Baptismum sine aqua, nec Eucharistiam sine pane & vino, nec poenitentiam sine peccatis & dolore, nec vnctionem sine oleo. Igitur nec matrimonij Sacramentum consistit sine vera, & necessaria materia, atque adeo sine corpore apto ad generationem, si illud est materia, quam necessariò postulat. At omnium sententia certum est superueniente impotentia perpetua non dissolui matrimonium. Igitur non est necessaria materia ad matrimonium corpus aptum generationi. Neque enim alia ratione si contingat mutatio sexus, qua naturaliter foemina mutatur in virum, matrimonium dissoluitur, non alia ratione, nisi quia diuersitas sexus est necessaria huius contractus materia. Si igitur corpus aptum est ita requisitum, vt nisi sit, nulla possit valida interuenire traditio, tolle corpus aptum, cessabit, & dissoluetur contractus: sicut si sexum mures, extingues vinculum coniugij.

Secundo, ad matrimonium non videtur necessaria mutua corporum traditio ad coitum, sed sufficit ad dictam societatem; quia matrimonium sua natura non tantum ordinatur ad prolis generationem, sed etiam ad eam societatem: ergo quauis impotentia ad coitum inhabilet matrimonium contrahendum ad prolis generationem, non verò ad dictam societatem.

Tertio, ostenditur ex *cap. Constitutioni, de frigidis & maleficis*. vbi sermo est de contractu valido matrimonij, & agitur de eo, qui contrahit cum foemina ita clausa, vt adiri non possit, cognita ea impotentia. Quid ergo fieri debeat, decernit Lucius Papa his verbis: Romana Ecclesia consuevit in consimilibus iudicare, vt quas tamquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores. hoc est, castè viuant, atque ita se habeant, quoad oscula, tactus, & amplexus, ac si cum sorore viuerent. Decernit ergo Pontifex, eorum coniugia validè celebrata, dummodo castè viuere velint.

Quarto, idem firmatur autoritate Cælestini III. *cap. laudabilem*, eodem tit. vbi hæc habet. Requisiti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis. Et infra. Nos verò in praesenti consultatione sentimus, vt à tempore celebrati coniugij, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decretum Gregorij, mulier per iustum iudicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam, etsi non vt vxorem, saltem habeat vt sororem. Hæc Cælestinus. In quibus decernit valere matrimonium, si sit ad castè viuendum, vt eam qua vxore maritali licentia vt non potest, habeat vt sororem.

Primo, in nulla matrimonij definitione fit mentio coniunctionis in ordine ad coitum, sed tantum in ordine ad vitæ, & munerum societatem; ergo id tantum sufficiens est ad contrahendum validè matrimonium.

Verum hanc sententiam contra communem sensum totius scholæ admittere non possum. Omnes namque Scholastici, vt optimè notauit Vasquez 3. p. tom. 2. *disput.* 125. *cap.* 7. *num.* 74. in hoc vnum conspirant, vt matrimonium suapte natura ad consuetudinem & copulam secundum carnem necessariò habeat ordinem, & connotationem. Nam si essentia matrimonij in sola illa coniunctione animorum per dilectionem, & habitationem consisteret, posset quidem inter fratrem & sororem, inter patrem & filiam, & inter filium & matrem iure ipso naturali esse matrimonium; siquidem inter eos potest esse animorum societas in charitate ad perpetuam cohabitationem, quod tamen est absurdum. Inter eos autem matrimonium, alia ratione esse nequit, nisi quia hæc matrimonij coniunctio suapte natura ad hoc est, vt filij generentur. Vnde rectè dixit August. *lib.* 19. *contra Faustum* c. 26. matrimonium sic fuisse vocatum, quia mulier ea ratione nubit, vt mater fiat. Videantur dicta à nobis supra *disput.* 13. *sect.* 5. Et certè si sola animorum coniunctione per charitatem, & habitationem matrimonium constaret, verum non esset: Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, *Genes.* 5. & *Matth.* 19. Nam propter huiusmodi vinculum tantum, natura, & charitas ipsa non prohiberet cum alio coniugij; quin potius ad manendum cum patre & matre, & diligendum eos inclinaret & moueret.

Quare ad praesentem quaestionem, dico dictam impotentiam dirimere matrimonium contrahendum etiam in ordine ad castè viuendum, & in ordine ad naturalem vitæ, & officiorum in diuerso sexu societatem. quod satis colligitur ex motu proprio Sixti V. praecedenti *sect.* adducto. Vbi sine vlla distinctione matrimonij ad hunc, vel ad illud vsu, absolutè dicitur, impotentes esse inhabiles, seu ineptos ad matrimonium contrahendum. Idè non leuiter deducitur ex dictis capitibus

tibus *consolationis*, & *laudabilem*: dum in eis absque vlla limitatione, aut distinctione matrimonij ad hunc, aut ad illum vsu absolutè dicitur, quando est impotentia ad coitum, foemina non posse haberi vt vxorem, sed tantum vt sororem. Et in dicto *cap. laudabilem*, & in aliis eiusdem tituli aperte supponitur, potentem, qui matrimonium contraxit, (id est, contrahere attentauit,) cum impotente, posse aliud matrimonium contrahere. Probatur nostrum dictum,

Primo, quia ex vi contractus matrimonij traditur dominium, seu potestas corporis alteri, & è contra, vt constat ex Paulo 1. *Cor.* 7. & ex communi consensu: sed per traditionem talis dominij, ac potestatis ad dictam societatem, non traditur dominium corporum, sed tantum per traditionem dominij, seu potestatis ad commixtionem carnalem; quia per hanc solam commixtionem coniuges dicuntur vt corporibus, & non ex eo quod simul viuant, & sibi inuicem obsequantur. Igitur nullum est verum matrimonium, nisi quod contrahitur in ordine ad copulam. Cumque dicta impotentia ad copulam dirimat matrimonium contrahendum in ordine ad generationem, dicendum est absolutè & omnino dirimere, cum nequeat validè contrahi nisi in ordine ad illam.

Secundo matrimonij vinculum ex se & ex sua ratione formali nequit esse, neque intelligi absque ordine & connotatione ad copulam; quia vinculum matrimonij resultans ex consensu mutuo & traditione, & acceptance mutua corporum facta vi mutui contractus, secum necessariò includit verum & reale ius, ac dominium radicale corporum, quod certè nequit intelligi sine ordine & connotatione ad copulam. Videantur supra dicta *disput.* 13. *sect.* 3.

Primo consensus mutuus contrahentium necessariò debet ferri in obligationem aptitudinalè & radicalem reddèdè debitum; ergo nequit intelligi per solè ordinè & respectum ad illam societatem, & cõiunctionem. Antecedens ostendi supra prædicta *disput.* 13. *sect.* 5. n. 5. Quia quado duo sunt inseparabilia, & necessariò connexa, eo ipso quod consensus ad vnum explicitè fertur, necessariò fertur ad aliud saltem implicitè. At cõsensus coniugatorum necessariò debet ferri explicitè in vinculum coniugale, cum debeat necessariò ferri consensus in id quod est de essentia matrimonij, quale est vinculum. Igitur necessariò debet ferri saltem implicitè in obligationem aptitudinalè, ac radicalem reddèdè debitum, quæ re ipsa inseparabilis est à vinculo, & necessariò connexa cum illo.

Ad argumenta contrariae sententiae.

Ad primum, negatur propositio. Ad primam eius probationem, admittimus dominium distingui ab vsu; cæterum negamus dominium corporum mutuum posse intelligi & concipi sine ordine & connotatione ad vsu. Vnde falsum est corpus generationi aptum non esse materiam necessariam ad contractum matrimonij. Ad aliam eiusdem propositionis probationem, dico verum esse Sacramentum non consistere, nec conseruari si desit materia ad illud necessaria, at matrimonij Sacramentum non consistit in vinculo quod permanet transacto contractu, sed in contractu ipso in fieri, ad quem necessariò praesupponi debet materia ex qua illius, quæ est corpus aptum generationi, vt ostendi supra *disput.* 14. *sect.* 2. *numer.* 1. Præterea admitto impotentiam superuenientem matrimonio non dissoluere illud, quia plus requiritur ad inceptionem rei, quam ad eius conseruationem, nequit tamen consistere matrimonium absque diuersitate sexus: ratio est, quia absq; hac diuersitate nequit esse, nec cõseruari dominium corporis vnus tantum

Perez de Matrimonio.

vxoris, & alterius tanquam mariti; at dictum dominium semel acquisitum potest benè cõseruari absque potentia ad copulam, dum perseuerat diuersitas sexus; quia quamuis superueniat impotentia, potest in diuersitate sexus manere dominium & obligatio ad copulam radicalis, si fortè impedimentum miraculosè auferatur, quamuis nequeat in principio tradi, de quo plura infra suo loco.

Ad secundum, dico, tamen si matrimonium ordinetur ad vitæ & munerum societatem, quia tamen etiam & primariò ac essentialiter ordinatur ad prolis generationem; ideo ab impotentibus ad coitum, vt pote per se ineptis ad prolis generationem, nequit validè fieri.

Ad tertium, & quartum desumptum ex illis canonibus, solum probari, supponi in illis tantum ab impotentibus contrahi matrimonium, non validè, sed quoad attentionem, etiam si permittantur non separari qui erant coniuncti, si velint castè viuere; imò & de nouo coniungi contracta quodam non matrimonij, sed societatis fraternæ ad vitæ & munerum societatem. Permittuntur itaque non separari. Circa eunuchos verò iam extat speciale mādaturum Sixti V. in illo motu proprio, quo iam non permittuntur coniungi, sed debere separari; quamuis illi qui ante eum contraxerant permitti sunt non separari exceptis illis, qui conuicti fuerint simul dormisse.

Ad vltimum, falsum est antecedens, quia nulla est definitio matrimonij in qua non fiat mentio coniunctionis in ordine ad coitum saltem implicitè: maximè in definitione approbata ab Alexandro III. *scilicet: illud quoque* 1. *de praesumptionibus* nomine coniunctionis maris & foeminae. Videantur à nobis dicta supra *disput.* 13. *sect.* vltima.

SECTIO V.

An impotentia aliqua naturalis respectiua possit esse perpetua, & matrimonium dirimat contrahendum.

Certum est & indubitatum apud Doctores, impotentiam viri naturalè respectiua perpetua respectu vnus, & non respectu alterius foeminae, si aliqua talis inueniatur, dirimere matrimonium respectu illius foeminae solius, erga qua est impotentia. Id efficaciter deducitur ex *c. fraternitatis* 6. *de frigidis*, vt infra patebit. Præterea *c. finali* 33. q. 1. conceditur impotenti ob maleficium, vt dissoluto priori matrimonio ad aliud transiret, atque ideo prius matrimonium ob impotentiam illam respectiua occidentalem irritum fuit. Si ergo impotentia respectiua ab extrinseco proueniens id efficit, multo melius efficit impotentia respectiua naturalis intrinseca, si perpetua sit. Et ratio est manifesta, quia naturaliter impotens respectiue, est impotens, vt durante impotentia fiat vna caro cum ea persona, respectu cuius est impotens; ergo si impotentia naturalis respectiua sit perpetua, efficit impotentem semper ineptum ad id; atque ideo vt contrahat matrimonium, quod si validè fiat, nequit non in ducere ad id obligationem. Sic enim se habet absolutum, & totale impedimentum respectu matrimonij absoluti, sicut respectuum & particulare, respectu particularis. Sicut ergo illud dirimit omnem matrimonij contractum, ita hoc dirimet peculiarem. Firmatur, nam matrimonium respicit indiuiduam personam, cum qua debeat iniri. Si igitur respectu illius inueniretur

impotentia

impotentia vndeunque proueniens, cui nullatenus ope aliqua medicina subueniri posset, respectu illius diuineret matrimonium; non verò respectu aliarum, si cum aliis non esset ea impotentia. Quia respectu illius priuata personae non posset esse obligatio ad copulam, utpote quae respectu illius est impossibilis. At potest esse obligatio cum aliis, cum quibus est possibilis.

Hinc manifestè sequitur, quando propter membri virilis excessum foemina non potest cognosci, nec arte aliqua huic impedimento subueniri potest, esse irritum matrimonium cum illa, quamuis non sit, cum aliis irritum, erga quas excessus ille membri non impedit copulam, similiter quando ob membri virilis grossitiem impeditur copula cum certa foemina, nec tale impedimentum potest medicinis auferri, irritatur matrimonium cum ea.

Tota ergo difficultas videtur esse, an impotentia aliqua naturalis respectiua possit esse perpetua.

Sunt nonnulli Doctores, vt Bonau. in 4. disputat. 34. art. 3. quest. 2. Petrus de Ledesma quest. 58. art. 2. dub. 5. & alij negantes dari impotentiam naturalem perpetuam respectiuam respectu vnus tantum, vel alterius foeminae.

Primo ex cap. 2. 3. quest. 1. ibi. Nam si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet.

Secundo cap. fraternitatis, de frigid. & malef. dicitur, matrimonio dissoluto eo quod vir non possit vas foeminae penetrare, si postmodum ea alteri nubat, & ab eo cognoscatur, instaurandum esse prius matrimonium. Hæc definitio non esset iusta, si posset esse aliqua impotentia respectiua dirimens matrimonium, quia posset contingere, vt prior vir esset impotens respectu illius foeminae, ad quam cognoscendam posterior vir fuisset potens.

Tertio c. laudabilem 5. de frigid. sic dicitur, virum separatum à foemina, qui triennio cohabitationis transacto, iurauit non potuisse illam cognoscere, si aliam cognoscat, cogendum esse ad priorem foeminam redire, & tanquam reum perurij puniendum. Hæc autem decisio erronea esset, si posset esse impotentia aliqua naturalis respectiua cum priori foemina, quæ esset perpetua, ac matrimonium dirimens.

Vltimo, tunc censetur impotentia temporalis, nec matrimonium dirimens, quando per artem absque vitæ periculo potest illi subueniri, vt constat ex cap. fraternitatis, de frigid. At talis videtur esse impotentia hæc: quando quis inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem, Firmatur, nam fieri potest apertio artificiosa sigilli virginitatis licita, & absque vitæ periculo, qua impotens ad congregiendum cum vna, quia est arcta, fiat potens ad congregiendum cum alia; ergo.

Oppositam sententiam iudico veriore, quam tenent Palud. Durand. Syluester, Antoninus, Veracrus, & alij quamplurimi, quos refert & sequitur Sanchez disputat. 93. numer. 5. Basilius Ponce lib. 7. cap. 61. Henriquez lib. 12. cap. 7. Hurtado disputat. 22. diff. 6. & alij. Antequam probetur hæc sententia, suppono quod certum est, inhabilitatem coniugum ad conueniendum, de qua nunc est sermo, consistere in aliquo naturali defectu, qui alicui eorum, vel vtrique inest: & obest ne inuicem congregiantur; qui defectus tunc perpetuus iudicari debet, quando medio aliquo facili, & licito secundum iura, talique, vt prudentia & æquitas admittendum iubeat, tolli non potest. Quod enim fieri non potest nisi præternaturali medio, aut illicito, aut cum vitæ periculo, aut cum

gravi aliquo inconuenienti, id nec ius, nec prudentia, nec ratio fieri posse dicitur, sed respicit, nec executioni mandandum censet. Vnde sicut lethale aliquod vulnus medico est incurabile, quamuis chirurgus fortè non sit; & contra grauis aliquis morbus extra remedium erit chirurgus, quamuis non ita iudicetur à medico. Ita similiter impossibile est iuri & æquitati, quod secundum leges illius fieri non potest; id enim possumus, quod iure possumus. Præterea negari non potest interdum euenire posse foeminam aliquam tam arctam esse sigilli, vt ab hoc referari non possit nisi claustra virginitatis, quamuis ab alio valeant. Similiter etiam fieri potest, vt vir aliquis congregi cum aliqua foemina nequeat, valens tamen aliam corrumpere, vt constat etiam experientia. Et ratio est, quia defectus hic vel oritur ex viri debilitate, vel ex nimis arcto foeminae sigillo, vel ex improportione, quæ inter vtrouque reperitur. Debilitas autem, aut sigilli constructio non est eiusdem rationis in omnibus, sed quidam sunt magis, aut minus debiles, quædam sunt magis, & minus strictæ, adstrictæ. Vnde facile est euenire aliquem potentem esse ad tentandum aditum non ita præclusum, qui tamen claustrum aliud præsumere non valeat. Quod idem cõsendum est de foemina, ac de impotentia quæ ex membrorum vtriusque coniugis improportione, aut praua, & distorta compositione prouenit. Hoc præmissis facile probatur conclusio. Nam contingere potest quod vir sit ita debilis, & mulier ita arcta, aut membrum viri sit ita grossum, & os vasis foeminae ita angustum, vt nequeat vlla humana industria foemina ei viro proportionari absque vitæ periculo, vt ab eo cognoscatur, & quod sit proportionata alteri, aut possit proportionari absque dicto periculo, vt possit ab eo cognosci, id enim negari non potest. Igitur negandum non est, posse esse impotentiam aliquam naturalem respectiuam quæ sit perpetua, ac proinde matrimonium dirimens. Firmatur hæc doctrina cap. fraternitatis, de frigid. postremo casu illius capituli, vbi separato matrimonio, quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alteri nubente, qui ipsam corrumpit; non dicitur absolute prius matrimonium esse instaurandum, sed quanto posterior vir similis est priori: inde coniectura sumpta sicut potuit posterior, ita potuisse priorem; atque ita non fuisse impotentiam respectiuam perpetuam, ibi: Cum pateat ex postfacto quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur. Supponit itaque textus non restaurandum esse, si prior vir debilius erat, atque ita posteriori dissimilis; & consequenter esse impotentiam naturalem respectiuam perpetuam, quæ matrimonium dirimat. Videatur Basilius Ponce, id rectè expendens c. 61. num. 6. & 7.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, dico textum illum intelligi debere, quando foeminae alicui concordare non potest vir naturaliter, id est, naturali frigiditate impediente, vt explicat ibi Glossa verbo naturaliter, quod impedimentum non est respectiuum, sed absolutum; secus est quando vir non est frigidus, sed ob membri debilitatem, propter excessum, vel grossitiem non est aptus alicui foeminae; tunc enim fieri potest, vt aliis aptus sit, vt dixi.

Ad secundum iam constat textum illum esse pro nobis. Nam ibi non deciditur absolute reddendam priori viro, sed quando vterque similis est: quia posterior à quo fuit corrupta, non erat dissimilis priori, atque ideo sicut posterior, qui erat priori similis, nepe quoad ætatem, robur, & instrumentum, potuit illam cognoscere, ita potuisset etiam prior, & ideo definitur merito

merito restituendam esse priori viro. Vnde in dicto capite manifestè supponitur non fore restituendam, si prior vir fuisset debilius, & posteriori dissimilis; atque ideo potest esse impotentia naturalis respectiua perpetua matrimonium dirimens.

Ad tertium, dico, cum textum procedere, quando allegata est frigiditas viri, vt constat ex initio textus; tunc enim non potest esse impotentia respectiua; cum frigus sit prorsus impotens.

Ad vltimum dico firmare nostrum dictum. Ad confirmationem constabit ex dicendis *sed sequenti*.

SECTIO VI.

Vtrum coniux naturaliter impotens, cui licet, absque periculo vitæ potest humano remedio subueniri, teneatur pati tale remedium altero id exigente.

PRæsens difficultas procedit in duplici casu. Prior est de foemina, in qua est defectus ob extraordinariam arctitudinem, cui per incisionem iudicat Medici posse absque mortis periculo subueniri, vt reddatur apta viro, an teneatur illam pati. Secundus casus est quando defectus est in viro ob extraordinariam debilitatem, nam ipsa arcta non est.

Basilius Ponce lib. 7. cap. 62. existimat, si virginitas foeminae trium annorum congressu atque conatu viri non fuit violata, etiam si illa integritas medio aliquo facili, hoc est quod in vitæ periculum non adducat, puta medicamento, vel cauterio, vel aperiendo sigillum tolli possit tale impedimentum, censendum esse perpetuum & matrimonium declarandum nullum, nec foeminam teneri huiusmodi pati remedium, sed talis coniugij onere liberam esse, & posse alteri nubere, qui claustra, naturali, non asciticia clauere referat possit. Probat, quia illud est impedimentum perpetuum, quod tolli non potest nisi medio aliquo miraculoso, vel cum vitæ periculo, vel quod ius & æquitas iniquum iudicant. At medium hoc deflorandi foeminam artificioso aliquo, secluso sui viri congressu, eiusmodi est, quod nec ratio, nec natura, nec iura permittunt. Probat. Primum, quia foeminam aliquam esse virginem, integram, illibatam, non est vitium, neque defectus aliquis naturalis, quinimo magni pretij apud honestas foeminas, atque adeo non tale est quod aliquo medicamento indigeat, velut ægritudo aliqua, vel morbus, neque cui secundum ius & æquitatem debeat adhiberi medicina. Si ergo quod foemina virgo sit, tantum obest, quominus à viro, cui nupsit agnoscat, & mater fiat, non debet vt amittatur virginis ille flos, remedium aliquod adhiberi. Secundo foeminam virginem artificioso corrumpi, vt possit viro concumbere, horret natura, & honestas non patitur, atque ideo fieri nullo modo debet. Natura enim hunc florem virgineum foemineo infertur corpori, vt erga maritos argumenti esset bene & honestè actæ vitæ, pignus seruandi in posterum fidei, ac veluti pretiosissimum munus, quod viris prima nocte congressus offerrent; ergo indecens est, & contra id quod exigit rectè instituta natura, foeminam honestam cogere, vt à se alienet, antequam viro suo copuletur, id quo gratior ipsa esse possit viro, nepe virginem florè. Tertio, commune est cuiusque contractui obligationem inducere iuxta solènitatem, formam, & conditiones quibus celebratur; ac propterea cum matrimonium contractus quidam sit in quo vir & vxor se mutuo

tradunt in vsum matrimonij, ea conditio subintelligitur, quamuis non exprimitur, si ad eum vsum apti fuerint. At manifestum est non subintelligi, vt apti sint ad vsum tertij, sed inuicem alter alterius comparatione habilis, vxor quæ se tradit viro, vt ab illo cognoscatur, non verò à medico, igne, vel obstericis manu. Igitur iuxta naturam huius contractus cogitatio potest foemina, vt patiarur aliquo artificio sibi virginitatem eripi, quæ sola obest viri debilitati. Vltimo, quod magis vrget, si artificio aliquo referari virginitatis claustra, aptum, & sine inconuenienti, & æquitati consonum medium esset; cur nunquam Ecclesia præcepit, definiuit, consuluit, aut permisit fieri ad componendas lites multas, quibus plena sunt iudicium Ecclesiasticorum tribunalia? Solùm enim trium annorum cohabitatio decreta est. Signum ergo est medium hoc vt illicitum, & iniquum, contra fas & honestatem neglectum, neque admissum ab Ecclesia.

Dico primo, certum esse apud Doctores, foeminam teneri, si possit fieri incisio absque graui damno, sine graui dolore, & sine graui infirmitate. Pater, quia id necessarium est ad ius copulæ quod per matrimonium transtulit. Tum etiam, vt eius vir non cogatur, cum sit omnino innoxius, cælibem vitam perpetuò ducere, frustratus sine matrimonij. Vnde cum id possit præstare absque graui damno, tenetur ex iure matrimonij, cui aliter satisfieri nequit.

Dico secundo, foeminam teneri quoque pati incisionem illam cum molestia & graui dolore, & cauterio faciendam, si absit periculum vitæ & grauissima infirmitatis. Ita etiam communiter docent Doctores. Ratio est, quia cum verum sit matrimonium, ius sui corporis transtulit foemina in virum; ergo vbi potest absque periculo vitæ, & grauis infirmitatis se aptam reddere viro, tenetur ex vi legis ac iuris matrimonij. Firmo, nam illi graui dolori ex incisione & medicamentibus suscipiendis, præponderat ius ad vsum matrimonij à viro aduersum, periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum vtriusque coniugis. Igitur dicendum est teneri foeminam hanc pati incisionem, quando sine corporis detrimento & periculo grauis infirmitatis fieri potest: quandoquidem mulier ipsa in eas angustias se coniecit sua culpa; debuisset enim sibi prospicere ante nuptias, maximè cum defectus est in foemina; tunc enim quis dicit durum esse eam obligare ad solutionem debiti cum tanto dolore?

Dico tertio, si sit periculum grauissimi morbi, ne dum vitæ, non teneri pati foeminam illam incisionem. Ita Sotus, Ludouicus Lopez. Barth. Medina, Vega, Enriquez, & alij, quos refert & sequitur Sanchez disp. 93. n. 32. Ratio est, quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad debitum coniugale; ex qua obligatione confurgere debet ius viri ad cogendam foeminam pati eam incisionem.

Dico quarto, etiam si defectus sit in viro ob extraordinariam debilitatè, & prædicta incisione foeminae remedium adhibeatur, si id fieri possit absque futura graui infirmitate, teneri foeminam ad id patiendum. Ita Sanchez citatus, & alij. Contrarium docet Petrus de Ledesma q. 58. a. 1. & Hurtado disp. 12. difficultate 7. ad finem. Quia foemina nullus est defectus vt reddat, sed tantum viro; ergo ipsi tantum & non foeminae incumbit vti remedio, quo defectus ipsius suppletur; foeminae verò sufficit offerre debitum modo ordinario, & non alio extraordinario medio. Nilominus probatur conclusio, quia prædictum matrimonium verum est & legitimum; ergo per illud foemina verè transtulit ius sui corporis in virum. Ergo vbi potest absque magno incommodo grauis in

infirmiatis se aptam reddere viro, tenetur. Nec valet dicere ex parte viri hunc defectum consurgere. Quia cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati mediri nequeat, necesse est inquirere remedium ex parte feminae, vt ipsi viro aptetur. Antecedens illud supponitur vt certum, & pater, quia si iudicio medicorum impedimentum impotentiae medicabile sit absque corporali periculo, quamuis femina renuat incisionem, aut medicamenta necessaria quibus apta reddatur viro, firmum est matrimonium. Quia eius firmitas & valor non pendet ex feminae voluntate, sed ex ipsa rei natura, iuxta quam impedimentum illud temporale est, vt pote quod potest per artem absque corporali periculo tolli. Vnde si femina postea poenitentia ducta acceptaret medicamina, seu incisionem, & illis redderetur apta viro, id matrimonium esset validum, cum impotentia sit temporalis, & tamen non est denno contractum. Igitur antea erat validum. Ratio est, quia cum illud impedimentum possit absque periculo auferri, est temporale, & ideo non irritat matrimonium. Si vero Medici dubitarent, an immineret mortis periculum ex illa incisione, tunc subesset mortis periculum: sicut Medicis iudicantibus an cibis aliquis lethalis sit, peccat mortaliter eo vtens, vt pote, qui verè periculo mortis exponitur. Et ideo dubius an res aliqua sit culpa mortalis, nec illam vitans, peccat mortaliter. Similiter ergo, quando dubitatur de periculo mortis ex incisione, verè nequit femina pati illam incisionem, quia mortis periculo subdatur, ac proinde, id impedimentum auferri non poterit absque mortis discrimine; & tunc matrimonium erit nullum. Firmatur amplius dictum, nam obligatio praedicta feminae nascitur ex eo, quod quicumque tenetur ad aliquod obsequium, tenetur consequenter ad requisita ad illius exhibitionem. Vnde haec obligatio non nascitur ex impedimento praestito per mulierem, sed ex iure matrimonij, cui aliter nequit satisfieri. Est verò notandum praedictum nostrum dictum esse intelligendum, vt illud sit verum, quoties potentia viri cum corruptis est manifesta. Quia ea non constante, forte vir est frigida naturae, nec eius frigiditatem poterit virgo semel referata probare, eo negante: & iacturam virginis irreparabilem patietur, nec alteri ita commode nubet. Quare cautissimè iudex procedere debet antequam ad hoc medium perueniatur: prius enim considerare debet an vir sit frigiditate, aut maleficio affectus.

Dico vltimò, teneri similiter virginem nuptam praedictam pati incisionem, quando sine corporali detrimento fieri potest. Ita Sanchez citatus, cum Ledesma, Vega, Angles, Ludouico Lopez, & alijs. Probatur similibus rationibus in praecedenti dicto adductis. Nec virgini sequitur detrimentum maximum ex apertione claustrum: nam cum id matrimonium supponatur validum, ius nullum habet femina ad virginitatem tuendam. Quare hoc non est reputandum damnum, eo vel maxime quod si postea dissoluitur matrimonium durante viri impotentia, notoria erit innocentia feminae per sententiam Ecclesiae praecipientis incisionem, & declarantis virum impotentem. Quare id remedium etiam in Virgine licitum est, & obligare potest, vt actus honestus, de iustitia debitus redditionis debiti fieri possit.

Ex his patet solutio ad argumenta Basilij. Negandum enim medium incisionis iura non permittere, & esse contra rationem & naturam.

Ad primum igitur concedimus virgineum florem magnum esse habendum; ceterum eo ipso quod virgo verè nupsit viro, ius nullum habet ad illum tuendum;

& ius ipsum matrimonij constringit, vt ipsi viro cui nupsit, verè aptetur medicaminibus, & incisione ipsa, si necessaria sit, & eam possit pati absque periculo vitae, vel notabili corporis damno & detrimento.

Ad secundum, negatur antecedens; nam virginem artificio aperiri in bonum vsu matrimonij decens est, & conforme naturae, & in obsequium viri iam sui, cui iam est vinculo matrimonij astricta. Quae enim turpitudine, vel indecentia in ea actione necessaria, & ordinata ad finem matrimonij iam contracti ex iure exequendum, inueniri, vel excogitari potest.

Ad tertium, dico illud argumentum fauere nostrae sententiae. Nam quia matrimonium in iure, validum est, & ratum, debet in ordine ad illius vsu honestum, & debitum ex iustitia subintelligi quauis conditio, quae censeatur necessaria ad hoc vt vxor copuletur viro. Quare si remedium incisionis censeatur necessarium ad hunc finem, iudicio Medicorum poterit, & debet applicari vt vxor aptetur viro iam suo.

Ad vltimum, respondeo Ecclesiam merito adhibere illud medium de cohabitatione & experientia trium annorum in similibus casibus; quia id prius praecedere debet, antequam ad medium incisionis perueniatur; & prius quoque considerari debet, an vir sit frigiditate, vel maleficio affectus, ex varijs iuris praesumptionibus. Vnde quando ex praedictis remedijs, ac praesumptionibus constiterit virum neutro vicio laborare, & solam feminae arctitudinem, aut virginitatem ob stare; tunc in eo euentu indicatur incisionem esse medium vnicum, & necessariò applicandum, si adhiberi possit absque corporali damno, nedum periculo vitae. Applicari verò solet rarò, & communiter non nisi iuxta praescriptum & iudicio Ecclesiae, seu iudicis Ecclesiastici, vt sic melius consulari salutem & honorem ac decorum mulieris. Vnde hoc pacto referare claustra non est contra naturam, cum non delectationis, sed medicinae adhibenda gratia fiat. Quare peritia medicorum desideranda est ad iudicandum an illo medio incisionis sit timor magni damni vxoris, & an suauioribus medicamentis id possit fieri, & an potius obstat maleficio. Quae omnia maturè expendenda sunt prius, quam ad medium adeò rigidum perueniatur; & quando ad illud deueniendum est, chirurgi peritia desideranda est quoque, vt iuxta artis praescriptum fiat. Existimo tamen cum Sanchez *disp. 93. n. 29.* id non licere viro propria auctoritate facere: & si probabilis timor sit, fore vt id intenter, separanda mulier est, ac in loco tuto constitutenda, donec plena securitas detur. Sicut quando ratione saeuitiae sit iusta separatio, iuxta *cap. lueras, in fine, de restit. spoli.*

SECTIO VII.

Utrum impotentia ad copulam ex maleficio, dirimat matrimonium contrahendum.

Suppono primò tam virum, quam feminam aetate demonis per maleficio posse impediri à commixtione carnali, seu copula. Id patet experientia & multis exemplis quae congerit Martinus Delrius *lib. 3. disquisitionum magicarum p. 1. q. 4. sect. 8.* De viro patet, quia duo reddunt virum aptum ad Venerem, nempe calor, & spiritus. At demon potest calorem minuire, ac spiritus impedire, viam illis pracludens. Potest enim demon passiones & affectiones excitare ac perturbare.

turbare. Vnde varijs modis potest virum impotentem ad copulam reddere: nempe inflammando ad actum, vt ante coitum effundatur semen; vel refrigerando ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optime nouit: turbando imaginationem, & aestimatiuam, qua reddit mulierem viro exosam menti, obiciendo speciem feminae deformis; & modis alijs quos refert Delrius *loco citato.* De femina quoque, licet ratio contingat, quia frequentius id malum in viros respicit, probatur, quia potest femina maleficiari per solam phantasiae laesionem, vt cum vir conatur accedere, illa subito horreat genitale viri, quasi improporionatae magnitudinis, & nulla ratione finit se cognosci, quia demon efficit speciem in phantasia mulieris, vt membrum aliter appareat, quam reuera sit. Solent etiam demon vas femineum arctare.

Suppono secundò, maleficio rarò contingere circa omnes, & communiter esse erga vnam, vel alteram personam. Ratio est, quia cum demon voluntariè & non ex necessitate naturae agat, potest respectu vnus impedire, relicta potentia non impedita erga alias personas. Nam impedimentum maleficij potest esse ex demonis impressione in hominis imaginatione, ex qua tollatur viro concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam.

Suppono tertio hanc impotentiam ex maleficio consurgentem, posse esse aliam temporalem, & aliam perpetuam; aliam respectiuam, & aliam absolutam. Non secus ac idem diximus de potentia naturali.

His praemissis, difficultas est, an aliqua impotentia ad copulam ex maleficio consurgens dirimat matrimonium.

Almaynus *in 4. d. 34. q. vnica, ad finem, & Glossa in cap. finali 33. q. 1. & in cap. fraternitatis, de frigidis,* docent nullam impotentiam ex maleficio proueniens dirimere matrimonium contrahendum.

Primò id colligi videtur ex *c. ex litteris, de frigidis,* cum dicitur; si vitium illud mulier à natura contraxit, nec opere Medicorum potuerit adiuuari: viro aliam accipiendi liberam tribuat facultatem: vbi supponi videtur, quando impotentia non prouenit à natura, non dirimere matrimonium.

Secundò nulla impotentia ex maleficio proueniens est perpetua, quia nullum est maleficio quod auferri non possit per ipsum maleficio licitè, saltem per eius auctorem.

Tertio sequeretur esse in demonis potestate, ex matrimonio, non matrimonium, & ex non matrimonio matrimonium constituere: quia in eius est potestate efficere impedimentum temporale ex maleficio proueniens, esse perpetuum; & contra perpetuum, esse temporale. Opposita sententia est communiter recepta apud Doctores, quos refert & sequitur Sanchez *disputat. 94. num. 8. & sequentibus.* Iuxta quam

Dico primò, impotentiam ex maleficio posse dirimere matrimonium. Moueor hac vnica ratione, quia quaecumque impotentia, quando est perpetua, dirimit matrimonium, vt constat ex toto titulo *de frigidis,* sed ex maleficio potest prouenire impotentia perpetua; ergo. Minor probatur, quia ex maleficio efficit potest tanta frigiditas, quanta est naturalis, ex qua prouenit impotentia naturalis absoluta & perpetua. Et etiam ex maleficio potest quis ita impediri, vt nequeat coire; & etiam post coitum nequeat semen emittere; & alijs maleficio, ex quo prouenit hoc impedimentum, aliquando nequit auferri, nisi alio maleficio, ac proinde nequit absque peccato; ob quod impedimentum censetur perpetuum: aut si potuit absque maleficio & peccato, auctor tamen ma-

leficij mortuus est, & nullus alius est qui sciat dissolutionem maleficij, atque ideo iam humana industria auferri non possit. Igitur ex maleficijs potest prouenire impotentia naturalis. Firmo idem, nam si impotentia ex maleficio perpetua sit, Deo permittente, vt demon sicut semel, vel saepius potest impedire copiam, eam semper impediatur; non potest persona maleficiata tradere potestatem sui corporis, obligando se ad actum coniugalem, vt pote qui ratione maleficij perpetui est sibi impossibilis; ergo tunc eadem ratio militat, ac quando ratione frigiditatis, vel cuiusvis accidentis, impotens est. Hinc

Dico secundò, posse esse varijs modis perpetuum maleficij impedimentum, dirimens matrimonium. Probatur, quia in primis tunc censetur perpetuum quando absque peccato auferri non potest. At maleficio maleficio tollere grauissimum est peccatum. Praeterea censetur id impedimentum perpetuum, si nequeat tolli nisi per diuinum miraculum, vt constat: quia per impotentiam modo non naturali ablatam, minimè restauratur prius matrimonium. Nec obest quod validum sit matrimonium inter maleficiatos, si possit maleficio exorcismis, orationibus, aut coniugum ad Deum conuersione, per conuersionem, & alia pia exercitia auferri. Quia cum hic effectus soleat saepe eiusmodi causis à Deo concedi, vt pote ad hunc finem ab eo, & Ecclesia ordinatis, non censetur, nec dicitur miraculosus: sicut nec obtentio gratiae per sacramenta, aut orationes. Adde, orationem, ieiunium, exorcismum, & alia huiusmodi opera non tantum instituta esse ad tollendum maleficio, sed etiam ad impetrandam cuiuscumque morbi sanitatem. Rursus censetur esse perpetuum impedimentum maleficij, si à solo maleficij auctore modo illicito auferri potest: quia quod modo illicito auferitur, reputatur impossibile ablatu. Denique impedimentum perpetuum est, si auctor maleficij mortuus est, & nullus alius est qui calleat dissolutionem maleficij. Quia ab omnibus reputatur impossibile ablatu, quod iam humana industria auferri non potest.

Dico tertio, posse esse maleficio temporale, atque ideo minimè matrimonium dirimens, si possit maleficio auferri modo licito ab ipso maleficij auctore. Ratio est, quia tunc reputatur impedimentum temporale, nec dirimit coniugium, quando verificatur posse absque diuino miraculo per opus humanum licitum id impedimentum auferri. Sic se habet in praedicto euentu. Igitur, &c.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, dico argumentum illud esse à contrario sensu, quod non semper est efficax, praesertim quando oppositum continetur in iure. In eo autem continetur posse esse impotentiam ex maleficio perpetuam, & dirimentem matrimonium, vt constat ex *cap. finali 33. q. 1.* Qui textus, quamuis sit cuiusdam Archiepiscopi, & non Romani Pontificis; quoad hoc tamen receptus est tanquam textus vsu totius Ecclesiae. Id etiam firmatur ex *cap. finali, de frigidis.* Quem textum ferè omnes intelligunt de impedimento maleficij, quia nequit intelligi de impedimento frigiditatis. Tum quia vir ille matrimonij separationem in eo textu petens, allegauit se ad omnes feminas potentem esse, praeterquam ad vxorem. Tum etiam, quia iniunctum est vtrique, vt poenitentiam de peccatis agerent: at per poenitentiam non tolluntur impedimenta naturalia.

Ad secundum iam constat ex dicto primo & secundo, posse omne maleficio tolli licitè per eius auctorem.

Ad tertium dico, posse demonem personas habi-

les ad matrimonium reddere ineptas; tollendo maleficiis potentiam coeundi; atque adeo in hoc sensu tantum posse concedi, posse de matrimonio facere non matrimonium: negatur tamen posse demonem de non matrimonio matrimonium constituere, in eo sensu, ut si semel non valuerit matrimonium ratione maleficii perpetui, possit demon efficere ut valeat, auferendo maleficium. Si enim maleficium erat perpetuum quod modo licito auferri nequeat, quamuis arte demonis sit factum temporale, aut sublatum, non valebit prius illud matrimonium. Verum est demonem posse tollendo maleficium, ut persona que illo impedita, non erat habilis ad matrimonium inuendendum, reddatur habilis illo sublato.

SECTIO VIII.

An liceat à malefico parato ad tollendum maleficiis maleficium, id petere: & an quod licitum sit maleficii signum destruere, quo maleficiati salus obtineatur.

Circa primam sectionis partem, breuiter dico primo; ut certum, nunquam ob quemcumque honestum finem licere uti maleficio ad tollendum quodcumque maleficium; quamuis ad id paratum se esse maleficium offerret. Ratio est, quia illa malefici operatio est intrinsece mala; cum sit usus artis magicæ; & tacita, vel expressa demonis inuocatio ad aliquem effectum obtinendum; ac proinde nullo modo bene fieri potest; ergo nec petere, nec consentire potest ut fiat. Firmo: nam tunc solum licet à parato petere id, quod ipse si velit, licite potest prestare, quando petenti interest, ut sua consulari necessitati. Tunc enim non est petere peccatum, nec cooperari peccato alterius; quia res petita potest licite fieri, & alter malitia sua prestat illicitè. Vnde petens solum vitur malitia alterius, illi non cooperans, ut contingit in petente ad vsuram ab vsurario parato dare: & exigere iuramentum ab eo qui paratus est per falsos deos iurare. Nam id quod in utroque euentu petitur, malum non est, & bene fieri potest, si velit is à quo petitur. At maleficus non potest licite maleficium soluere ob nullum bonum; quia est intrinsece malum, demonis auxilium per maleficiam inuocare.

Dico secundo, si maleficus sciat plura media ad soluendum maleficium, quaedam licita, & quaedam illicita; licitum esse ab eo absolute petere, ut maleficium soluat; quamuis constet petenti vsurum medio illicito. Ita rectè Sanchez disput. 96. numer. 12. & probat optime; quia ex omnium sententia licitum est petere ab vsurario mutuum, & ab infideli iuramentum, quando petens eus indiget, tamen ille constet, illud sub vsuris mutuaturum, & alium per falsos deos iuraturum; nec tenetur illis explicare, ut modo licito faciant; quia uterque potest uti modo licito, & culpa sua illicito uti. At hæc ratio omnino verget similiter in casu nostro: nam petitur à malefico solutio maleficii, quam potest medio licito facere, ut statim dicam, nempe auferendo signum; quod si alio medio illicito idem prestat, sibi tribuendum est. Igitur vel illi casus negandi sunt contra omnium doctrinam, vel certe hic concedendum. Verum est, si esset spes quod prederet monitio, teneri petentem ex lege charitatis illum monere, ut medio licito faciat. Quod

idem dicendum est de petente mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli. Ceterum in his omnibus casibus omittens monitionem illam, non esset reus peccati inductionis malefici, sed solius præcepti correctionis fraternæ violati. Est autem obseruandum nullatenus licere admittere, si maleficus applicare velit medicinam aliquam vanam & superstitiosam. Quia est uti medicina vana, ac superstitiosa, nullam vim sanandi habente nisi ope & inuocatione demonis, quod est intrinsece malum. Nec potest dici hoc tantum esse uti peccato alterius, qui culpa sua praua faciat; sicut quando maleficus alio maleficio soluit, nulla medicina superstitiosa applicata. Quia consentiens medicinam illam sibi applicari, reuera vitur ea, atque ita medio superstitioso, & illicito. Hinc

Colligo primo, si dubium esset, an maleficus medium aliquod soluendi maleficium sciret, quod esset licitum, nullatenus licere solutionem maleficii ab eo petere, ut rectè notauit Martinus Delrius lib. 6. disput. 1. quest. 2. Ratio est, quia presumptio est contra illum, præsertim quia malefici communiter sola media superstitiosa cognoscunt; & petitur tolli maleficium, quod non nudam priuationem importat, sed aliquid actus positui.

Colligo secundo, ab eo malefico, qui auctor maleficii illius non fuit, rarissime licere petere remedium maleficii: quia talis moraliter nescit mederi sine alio maleficio, & noua demonis cooperatione.

Colligo tertio, nunquam licitum esse petere ab ipso demonè, si is maleficia dedisset, ut ea soluat medio licito. Ratio est, quia omnis familiaritas, & amicitia cum demonè prohibita est, & cum eo perpetuum bellum indictum; ideo precibus ab illo peti non licet; imperio autem uti solum licitum est per exorcismos, dumtaxat Dei nomine.

Circa secundam sectionis partem, præmittendum quod late declarauit Delrius citatus quest. 3. solere à malefico pactum cum demonè iniri, ut quamdiu ligatura aliqua fuerit, vel dum res aliqua in tali loco defossa permanserit, aut quid simile daret maleficium & ea ablata cesset. Hoc autem pactum dupliciter iniri solet. Primo pacto duplici, ut cum conuentum est, ut demon vexet adhibito tali signo, & eo remoto cesset. Vbi est duplex pactum; de nocendo, signo apposito, & de cessando, eo remoto. Posteriori modo, quando vnicum adfuit pactum, ut quando magus solum cum demonè conuenit, ut posito tali signo teneatur nocere; cuius pacti vis non obligat ad desistendum à damno illato, ablato signo, sed tantum ne tunc teneatur nocere; liberumque sit ei nocere, aut desistere.

Hoc præmissis, certum est, quando duplex initur pactum, si maleficus auferens signum, intendat sibi seruari à demonè posterius cum ipso initur pactum; vel alius auferens, id seruari malefico intendat, manifestè id malum & illicitum esse. Patet, quia est confirmatio & approbatio illius pacti, ac virtute illius sperare salutem. Difficultas est, quando tantum est vnicum pactum, & tunc ablatio signi est omnimoda illius destructio, an liceat id maleficii signum destruere, aut remouere, quo maleficii salus obtineatur. Sunt nonnulli qui negant id licere.

Primo quia, qui signum tollit ut cesset noxa, misceat se pacto, quod maleficus cum demonè intercessit, quod est huiusmodi, ut signo posito demon nocere incipiat, ablato desinat; ergo id est illicitum.

Secundo, qui signum tollit spe nocuementi cessaturi, tunc effectum non expectat à causa naturali, neque ab humana voluntate, neque per miraculum à voluntate Dei; ergo expectat à diabolo; ergo est opus superstitiosum:

superstitiosum: nam perinde est ac si demoni dicat, Pactus es amoto signo te cessaturum, ecce amoueo signum, præsta quod promissisti.

Tertio, diabolus non est alligatus signis, quia potest nocere sine signis, & desinare nocere etiam positus signis, & non desinare sublatis signis; ergo frustra tolluntur signa, nisi intercedat pactum, ut illis sublatis desinat nocere.

Quarto, si licet signa malefica amouere, vel ad eam rem malefici opem implorare; ergo qui maleficium patitur, tenetur id procurare, si aliud remedium non occurrat.

Quinto, æque signi appositio valet ad damnum inferendum, ac destructio ad salutem, & vtrumque est demonis adinuentio, ac ex eius institutione vim lædendi, ac medendi habet: ergo sicut ponens ad nocendum, exercet opus diaboli, sic & amouens: sicut si ars medica doceret modum medendi, auulso aliquo extrinseco lædente, ut capillis, medicus præcipiens capillos ægri tonderi, ne capitis dolore vexetur, opus artis medicæ exerceret.

Ultimo, D. Hieronymus in vita S. Hilarionis refert, cum quædam puella per incantationem à demonè obfessa adducta esset ad Hilarionem, noluit Sanctus pati signa amoueri: quibus ablatis demon factus est se à puella exiturum.

Dico primo, licitum esse malefico, vel cuicumque alteri signa illa malefici tollere, ac destruere absque maleficio, ubi inuenta fuerint. Est communis doctrina Doctorum, quos referunt & sequuntur Sanchez disput. 96. numer. 3. & Lessius lib. 4. de iust. cap. 44. dubii. 6. numer. 36. Probat, quia si esset illicitum amouendi huiusmodi signa, id esset, quia ille actus amouendi censeretur esse tacita quædam demonis inuocatio. At id verum non esse ostenditur, quia amotio illa signorum neque ex natura rei est inuocatio demonis, ut per se patet; neque ex intentione amouentis: non enim intendit demonem inuocare, sed inuocationem per magum illo signo factam impedire, & dissoluere; neque ex pacto antecedente: quia qui amouet signum, non est pactus cum demonè, ut ad morionem signi desinat nocere. Quod si magus id pactus sit, qui amouet signum, non intendit ex pacto ipsius magi operari, aut demonem inducere ut pactum cum mago initur seruet, sed solum intendit pactum nocendi rescindere, quod licite potest. Quare sicut, si quis cum hoste esset pactus, ut dato certo signo, (v. g. suspenso fuculo cocineo, sicut fecit Raab, Iosue 2. cap.) accurrat, & ignem vrbi iniiciat, & ego tale pactum scirem, possem illud signum tollere, nec villo modo censeret consentire illorum pactis, sed potius illa odisse, & destruere: ita similiter, si sciam inter magum & demonem esse pactum, ut dato certo signo, v. g. posito capillorum glomo sub limine, noceat, potero illum glomum tollere, ut eversa pacti conditione non noceat, neque censebor villo modo in illud pactum consentire. Firmo, si magus ipse fateretur se damnum intulisse, eo quod signum aliquod alicubi collocauerit, quis dubitet vtrumque iudicem compulsurum, ut signum amoueret, ut maleficiatus ad pristinam restitueretur sanitatem: non ergo peccaret ipse maleficus amouens. Patet, quia in damno inferendo per signi appositionem, demon cooperatus est vexans. At in restituenda sanitate per signi ablationem, nulla actio demonis, eiusve auxilium interuenit, sed mera priuatio, hoc est, non agere vexando, atque ideo non expectatur ut demon aliquid faciat, sed desinat facere. At expectare effectum demonis priuatiuum, nulla est culpa: sicut licitum est expectare demonis fugam ab

energumeno, vel cessationem tentationis, & similia. Quia effectus ille non expectatur vi alicuius pacti conuenti cum demonè, sed potius dissolutione pacti, & amicitie cum illo, absque vlla demonis inuocatione.

Dico secundo, non solum licitum esse tollere signa magica, sed etiam, per se loquendo, ponere alia, quibus positus expirat, vel destruitur pactum prius, & diabolus desinat nocere, & priora signa vim suam amittunt. Colligitur id ex præcedenti dicto. Ratio est, quia licitum est aliquid facere, quo posito finitur prauum pactum, & diabolus desinat nocere: non enim hoc est signum pacti noui, sed euersio, vel impedimentum antiqui. Parum verò refert quod id proueniat ex eo quod diabolus tali signo offendatur, vel quod ipse statuerit ut tali re interueniente pactum non constet, dummodo non fiat modo deprecatorio, aut affectu aliquo beneuolentiæ. Declaratur exemplis: si venefica te tangat, inficeris; si tamen illam mox repercutias, impeditur noxa, quia diabolus statuit tunc non nocere. Item cum quis à faga est infectus, dicitur cessare nocumentum, vel reddi inefficax, si infectus det illi panem, & salem, vel ab illa panem accipiat. Et quamuis diabolus id statuerit, nihil refert; quia solum statuit his positus non nocere, & ut pactum præcedens expirat. At licitum est aliquid facere quod per se est indifferens, ut diaboli pactum expirat, nocumentum cesset: hoc enim signum non est amicitie, quia etiam erga inimicum potest quis talibus signis uti absque vlla specie beneuolentiæ. Neque id expectatur vllus effectus posituius, sed solum cessatio à malo, qualis effectus expectari potest, modo non expectetur ex amicitia. Quare sicut licitum est tollere signa, ut desinat pactum, & nocumentum, ita licitum est apponere alia signa ad eundem finem. Hinc

Colligo primo, prædicta intelligenda esse de pura cessatione, non verò de aliqua actione positua, aut fauore eliciendo à diabolo. Vnde si putaretur nocumentum per actionem posituam eiusdem, vel alterius demonis desinendum, non liceret.

Colligo secundo, si res dubia sit, an nimirum interueniat actio positua, vel fauor eliciendus à demonè, non licere. Quia non est licitum uti remedio suspecto, aut de quo dubium est, an contineat tacitam demonis inuocationem, hoc enim est se exponere manifesto periculo superstitiosis; nisi fortè id fiat cum expressa voluntate contrariæ protestatione.

Colligo tertio, pari modo licitum non esse à mago petere ut maleficium dissoluat, si dubitatur, an absque nouo maleficio id possit: quia id de quo dubium est, an sine peccato fieri possit, sicut absolute non est faciendum, ita nec absolute ab alio petendum ut faciat: fecus quando constat sine peccato fieri posse, & causa iusta petendi subest.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico, tamen si tale pactum esset inter magum & demonem, & is qui signum tollit, id sciret; non tamen idcirco se huic immisceret, aut ei villo modo consentiret; quia amotione signi non intendit inducere demonè ad pactum seruandum, sed solum intendit destruere signum prioris pacti quo demon ad nocendum alliciebatur. Vnde amotio signorum facta eo fine, ut cesset demonis noxa, non est inuocatio demonis ex natura rei, sed potius euersio prioris pacti; minus est ex intentione amouentis, ut pote quæ illi profusus sit contraria, ac proinde nullo modo censeretur illicita.

Ad secundum respondeo, effectus qui hinc spectantur, non esse aliquam actionem posituam demonis, sed cessationem, seu priuationem actionis, quem effectum

fectum licet à dæmone expectare: nam multa quotidie facimus, vt diabolus aliquid non faciat, vel cesset facere, non solum coactus diuina potestate, sed etiam quasi offensus & abhorrens; vt dunt gestamus agnos Dei, & relinquas, dum vimur aqua benedicta, dum benedicimus domos, & templa; possumus ergo similiter destruere signa magica, vt desinat nocere, tamquam non amplius ad nocendum allectus. Quare non quouis modo est illicitum expectare effectum priuatiuum à dæmone, sed expectare illum ex fide data, & accepta, seu ex vi alicuius pacti cū dæmone initi, quod hic non fit: non enim expectatur ex vi pacti, sed ex euerfione pacti, seu inuocationis, est enim effectus priuatiuus qui sufficienter ex hoc sequitur, quod non amplius per signum prouocetur, seu quod prius pactum destruat. Vnde qui sic expectat cessationem à diabolo, non perinde facit, ac si dicat; præsta quod promisisti; sed potius perinde facit, ac si dicat, pactum tuum cum mago rescindo, signa tua quæ instruxisti ad nocendum, destruo; non est ergo quod noceas amplius.

Ad tertium, negatur consequentia; nam tolluntur signa, vt evertatur pactum magicum, & tacita dæmonis inuocatio. Quod autem diabolus possit continuare nocumentum, Deo permittente, parum refert, modò constet semper ordinariè desinere nocumentum sublato signo; vnde non frustra tolluntur; nam illi fortasse permissum non est sublato signo nocere, neque ei permittitur à Deo vt corporaliter noceat, nisi humana malitia ipsi dæmoni cooperetur. Neque inde sequitur Deum habere aliquod pactum cum dæmone: sicut si Rex non impediatur hostem in ijs, quæ facit cooperantibus subditis, non inde sequitur Regem habere pactum cum suo hoste.

Ad quartum, dico posse contingere vt teneatur signum amouere, si sciam, & commodè possum: maxime autem ad id teneatur maleficus, qui posuit. Sicut enim maleficus, qui diabolum inuocat verbis, vel scriptis, vt noceat cuiuspiam, teneatur cessare ab ista inuocatione, quia est superstitiosa, & noxia, ita teneatur quoque signa posita, quibus allicitur ad nocendum, tollere, si aliter nocumentum impediri nequit.

Ad quintum, negatur ea æqualitas: nam ad lædendum concurrat actio dæmonis, secus ad medendum; sed sola priuatio actionis.

Ad vltimum dico D. Hilarionem illud fecisse gratia scandali vitandi, ne vulgus putaret eam dæmonis expulsionem incantationibus initi. Addo, profus indignum fuisse tanto viro signa illa iubere inquiri, quasi absque illis non posset expellere, qui excellenti miraculorum dono præditus erat.

SECTIO IX.

An impotentia perpetua ad copulam, dirimat matrimonium, etiam iure naturali,

PRocedit quæstio de omni impotentia perpetua, siue naturali, siue ex maleficio, siue absoluta, siue respectiua. Et quidem illam iure Ecclesiastico dirimere matrimonium contrahendum, constat ex 33. q. 1. & ex in. de frigidis, præsertim cap. 2. ibi. Sicut puer qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio; sic qui impotens sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur. Quæstio igitur est,

an etiam dicta impotentia dirimat iure naturali.

Negant Paludanus in 4. dist. 36. quæst. 1. n. 2. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. columna 4. Angelus verb. matr. 3. impedimento 18. num. 2. Armilla verb. matrimonium num. 47.

Primo, quia matrimonium impuberum solo iure Ecclesiastico est irritum, vt infra dicemus; ergo etiam matrimonium impotentium; nam, vt vidimus ex cap. citato, de frigidis, eodem modo per impotentiam redduntur impotentes minimè apti ad contrahendum, ac redduntur pueri inepti propter impubertatem.

Secundò, impotentia temporalis tempore quo durat non dirimit iure naturæ matrimonium; ergo nec perpetua.

Tertiò, ad essentiam matrimonij non requiritur copula, sed sufficit mutua corporum viri & feminae traditio, sed impotentia tantum impedit copulam, & non mutuam corporum traditionem; ergo impotentes sunt ex natura rei, seu iure naturali apti, & habiles ad contrahendum matrimonium.

Ultimò, voto simplici castitatis vterque astrictus, validè inicit matrimonium; cum tamen nunquam possit obligari ad petendum, & reddendum debitum. Et quamuis ligatus voto sit tantum moraliter impotens, frigidus verò naturaliter; tamen in hac re æquiparantur potentia naturalis, & moralis: sicut mulier astricta respectu alicuius, quamuis naturaliter per copulam cum alio possit illi aptari, quia tamen non potest moraliter, id est, absque peccato, dicitur inepta, & impotens ad nubendum.

Opposita sententia, quæ est multorum, Henrici lib. 1. c. 7. Coninch disp. 31. dub. 7. n. 77. & seq. Hurtado dispnt. 12. difficultate 9. n. 29. Sanchez cum alijs ab ipso relatis disp. 98. n. 2. Iuxta quam

Dico primo, impotentiam absolutam, & perpetuam dirimere matrimonium iure naturæ. Probat, quia nemo potest in alterum transferre dominium eius rei, quam nullo modo habet. At in ita impotente nulla est potentia ad vsum matrimonij; ergo eius dominium in alterum non potest transferre, & consequenter nec inire matrimonium quod essentialiter consistit in translatione dominij corporum mutua ad vsum matrimonij, siue quatenus ad illum sunt ipsa corpora potentia. Firmo, quia carens perpetuò potentia ad copulam, non potest tradere alteri potestatem ad eum actum, cum impossibilitatem nulla sit obligatio; & nemo dare potest, quod non habet; ergo ex natura rei, seu iure naturali est inhabilis ad contrahendum matrimonium.

Dico secundò prædictam impotentiam dirimere iure naturæ, non solum quando vnus contrahens ignorat alterius impotentiam, sed etiam quando is qui potens est illam nouit, & nihilominus vult cum eo contrahere. Probat, quia contractus matrimonij est essentialiter mutua traditio dominij corporum, quatenus potentia sunt ad vsum matrimonij; ergo cum tales non habeant talem potentiam, nullo modo possunt alteri eius dominium tradere. Et sanè quis non videat impotentiam prædictam, quamuis cognitam efficere ipsum impotentem materiam ineptam matrimonio ex natura rei; ergo iure naturæ matrimonium dirimit.

Dico tertio, impotentiam perpetuam non totalem, qualis est eunuchorum vtroque testiculo orbatorum, qui possunt coire, non tamen verum semen emittere, dirimere matrimonium iure naturæ. Probo, quia non dicitur copula, nisi illa quæ consummari potest vero semine intra vas emissio, & quæ suapte natura apta est ad generationem; ergo impotens ad hanc emissionem

SECTIO X.

An impotentia perpetua superueniens matrimonio, illud dirimat, eiusque vsum impediatur.

Circa primam sectionis partem, non desunt qui affirmant dirimi matrimonium per impotentiam perpetuam superuenientem.

Primo, quia id videtur ex iure constare. Nam Alexander III. cap. ex litteris, de frigid. & malef. fecit potestatem alterius matrimonij ineundi cuidam, cuius vxor ante consummationem reddita fuit copula inepta. Et cap. quod proposuisti 3. q. 7. Gregorius III. concessit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium propter impotentiam perpetuam vxoris prioris superuenientem.

Secundò obligatio saltem radicalis ad reddendum debitum semper comitatur matrimonium tanquam illius passio, vt dixi supra disp. 13. sect. 9. ergo cessante hac obligatione ob impotentiam superuenientem, cassabitur matrimonij essentia; hæc enim absque sua proprietate ex natura rei conseruari non potest.

Vltimò, non minus requiritur ad conseruationem rei, quàm ad eius essentiam, sed matrimonij essentia nequit consistere, si à principio adsit perpetua coeundi impotentia; ergo nec poterit conseruari, si illo inito superueniat.

Dico primo, certum esse apud omnes, impotentiam perpetuam superuenientem matrimonio non posse dirimere matrimonium consummatum. Patet, quia matrimonij fidelium sola morte naturali dissolui potest quando est consummatum: nam ex lege Christi obligas omnes, indissolubile est, vt patet ex Math. 19. vbi id præcepit Christus illis verbis, quos Deus coniunxit, homo non separet. Et 1. Cor. 7. His qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorẽ à viro nõ discedere. Et ad Rom. 7. Mulier viuente viro alligata est legi. Quæ omnia saltem de matrimonio consummato intelligenda sunt. Vnde nec Pontifex potest ex causa dispensare in matrimonio consummato.

Dico secundò, nec matrimonium ratum dirimi perquamcumque impotentiam superuenientem. Ita omnes. Et constat ex cap. hi qui 32. q. 7. vbi generaliter statuitur ob nullam impotentiam superuenientem matrimonium cassari. Et ratio est, quia quamuis corpus absque impotentia ad copulam requiratur ad essentiam matrimonij in fieri, seu ad tradendum dominium in copulam, non tamen ad conseruationem illius, quia dictum dominium semel acquisitum potest bene conseruari absque potentia ad copulam; potest enim manere dominium, & obligatio ad copulam, si forte impedimentum miraculosè auferatur, quamuis nequeat in principio tradi: nam plus requiritur ad inceptionem rei, quam ad eius conseruationem.

Ad primum oppositum, dico in illis textibus concedi licentiam migrandi ad aliud matrimonium, non ob impotentiam superuenientem matrimonio, sed ob antecedentem ad ipsum.

Ad secundum, dico si sermo sit de obligatione radicali, quæ sola censetur esse proprietas matrimonij ab eo inseparabilis, eam semper comitari matrimonium, & eius naturam; si verò intelligatur de obligatione proxima & formali in ordine ad copulam, hæc non semper comitatur matrimonium; vt constat, si postea vterque communi consensu profiteatur; vel alter sit reus adulterij. Imò nec inito est illa obligatio simpliciter necessaria ad matrimonij

Nn contractum,

nem feminis ex se fecundi & apti ad generationem, dicitur verè & absolute impotens ad copulam coniugalem; ergo nequit tradere potestatem sui corporis ad copulam coniugalem, in quo consistit natura contractus matrimonij.

Hinc colligo prædicta ratione manifestè ostendi iure naturæ dirimi quoque matrimonium, quando vir non est omnino frigidus, vt quia semen verum emittit; at præ nimio calore statim semen spargit extra vas, aut ex indebita membri figura, aut debilitate naturali, non potest intra vas feminare, nec his morbis aliqua medica arte potest succurri. Patet, quia verè hic est impotens ad copulam coniugalem, seu ad copulam aptam ad generationem, cum nequeat feminare intra vas, sed semper extra vas.

Dico quarto, similiter dirimi iure naturæ matrimonium per impotentiam perpetuam respectuam ad aliquam personam. Ratio est, quia cum tali persona ad quam est impotens, ita se habet, vt nequeat illi tradere potestatem corporis ad copulam; ergo nequit iure naturæ cum illa persona consistere matrimonium: quare sicut impotentia absoluta est ex natura rei respectu omnium, ita respectiua, quæ non est absoluta respectu omnium, sed tantum respectiua ad certam personam, erit ex natura rei respectu illius determinatæ personæ.

Vnde infero, sicut per impotentiam perpetuam ex maleficio confurgentem respectu omnium redditur maleficiatus iure naturæ incapax matrimonij, ita per impotentiam respectuam respectu vnus personæ, si sit respectu illius impotentia illa perpetua ex maleficio confurgens, reddi maleficiatum iure naturæ matrimonij incapax. Patet, ob rationem adductam, impotentia respectiua. Quæ amplius roboratur, quia sicut matrimonium necessariò est contractus inter certas personas, ita respicit potentiam non in genere, sed respectu personæ in quam dominium corporis transferendū est; ergo impotens respectu huius, est absolute impotens vt cū hac contrahat determinata persona.

Dico vltimò, etiã inter infideles esse matrimonium irritum ob impotentiam ad copulam coniugalem impedimentum. Patet ex dictis, cum hoc impedimentum ex ipso iure naturæ etiam infideles ligant, oriatur.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico in illo capite matrimonia puerorum, & impuberum ex vna parte, & impotentium ex altera, tantum comparari quoad nullitatem, seu effectum matrimonij dirimendi, non verò quoad ius, ex quo nullitas oritur.

Ad secundum, diuersa est omnino ratio, de impotentia temporali, & de perpetua: nam perpetua impotentia repugnat ex ipsa rei natura obligatio ad copulam coniugalem, ex matrimonij contractus confurgens, secus de impotentia naturali: sicut qui habet impossibilitatem ac impotentiam ad soluendum, incapax est obligationis soluendi. At qui nunc soluendo non est, potest obligari ad soluendum in futurum, quãdo speratur quod facultates suppetent.

Ad tertium, respondeo, quamuis ad matrimonium non requiratur copula, requiri tamen traditionem dominij ad illam; & contractionem radicalis obligationis ad illam, quæ nequeat fieri ab eo qui est perpetuò impotens ad contrahendum.

Ad vltimum diuersa est ratio: nam vbi est impotentia perpetua, repugnat traditio potestatis corporis ad copulam, vt pote rei impossibilis. At vbi solum obstat votum simplex castitatis, cum vterque coniux maneat semper cum pleno dominio mutuo suorum corporum, potest validè transferre dominium & ius in illa.

Perez de Matrimonio.

contractum, vt ostendi supra disp. 1. 3. sect. 6. 7. & 8.

Circa secundam sectionem partem, maior est difficultas, qualis videlicet matrimonij vsus liceat coniugatis, quando eo legitime inito superuenit impotentia. A qua difficultate breuiter me expedio.

4 Dico ergo primo, quando impotentia superueniens matrimonio est sola veri seminis effundendi, vt si inito matrimonio vir vtroque testiculo orbetur, ita vt coire queat, sed non emittere verum semen, in eo euentu possibile est petere, & reddere. Ita tenet Toleus lib. 7. summa cap. 1. 2. n. 4. loquens de facto eunuchio post matrimonium. Ratio est, quia vir ille iure suo vititur vacans actui coniugali, quem matrimonium permittit: semen autem verum non emitti contingit per accidens; sicut si aperte constaret viro præ morbo semen esse corruptum, vel sterile, vel copula sit prope tempus partus, in quo non est possibilis generatio: non ergo obstat defectus veri seminis ad generandum apti, vt ob id neganda sit copula vero matrimonio coniunctis. Quare tunc poterit vterque petere, & alter reddere tenebitur: quia perit alter ius suum, quo non est priuatus. Quod certe firmatur exemplo coniugum senio confectorum ac decrepitorum; quibus à nullo negatur vsus coniugij, si coire valeant: & recte saluatur, quia obtinetur finis matrimonij secundarius, qui est ardorem concupiscentia sedare.

5 Dico secundo, quando coniux femina experientia videt se nequire prolem viuam edere, adhuc licere his coniugatis petere, & reddere. Ratio est, quia mors illa factus præter intentionem, & per accidens accidit, coniugibus suo iure vtentibus; nec tenentur hoc dānum prolis vitare, cum tanto detrimento, ac est coniugatos perpetuo abstinere ab vsu coniugij cum maximo incontinentia vtriusque periculo. Verum est in eo euentu feminam non teneri reddere, quia non modicum ex morte fetus in utero sibi periculum imminet: quamuis possit iure suo cedens reddere, & petere. Cæterum vir tenebitur illi petenti reddere; quia non habet iustam denegandi causam.

6 Dico tertio, quando femina nequit parere absque propria vitæ periculo graui, quamuis non teneatur reddere, vt liquet, posse tamen licite petere, & reddere. Probatur, quia magnum esset detrimentum, si semper coniugata illa deberet se à coitu abstinere, cum magno propria continentia, & alterius coniugis discrimine. Vnde id periculum vitæ, potest vitæ discrimini se exponere; præsertim cum neque illud periculum ex partu sit certum, nec certa etiam sit conceptio, ex qua periculum illud imminet.

7 Sed quid dicendum de impotentia coeundi, quia in eam aegritudinem post matrimonium incidit vir, vt nequeat vas penetrare, præ imbecillitate sua, aut præfæmine aegritudine, quæ matrimonio superuenit, aut quod illa semen retinere nequeat?

Ad hanc difficultatem dico breuiter tria. Primum est, his coniugibus non esse licitum coniugalem accessum cum periculo seminandi extra vas. Patet, quia copula coniugibus licita est solum intra vas legitimum; ergo vbi hæc est impossibilis, non licebit. Secundum est, his coniugibus licitos esse tactus, si absit periculum pollutionis. Constat, quia sunt veri coniuges; talibus autem copula & tactus licita sunt; & quamuis ad copulam coniugalem tamquam impossibilem eos tactus referre nequeant, possunt tamen ad concupiscentiam carnis sedandam, & ad amoris mutui signa præbenda. Tertium est, vbi est probabilis seminandi intra vas spes, licitum est ad id conari, tametsi per accidens, ac præter intentionem semen effundatur extra vas. Probatur id, tum quia cap. laudabilem,

de frigidis, conceditur triennis experientia coniugibus dubitantibus de impotentia an perpetua sit, & matrimonium valuerit; & tamen illo spatio constat semper, aut ferè semper, semen decidi extra vas, & adhuc stante tali periculo est licitum conari ad copulam, & iure approbatur: quia eo manente dubio coniuges habent ius perseverandi in matrimonio, & id impedimentum inuestigandi, quod fieri non potest, nisi operi coniugali vacando. Igitur potiori iure id licebit in nostro casu, vbi valor matrimonij certus est, vnde fortius ius coniuges habent coniugali copulæ vacandi & experiendi, num impotentia illa seminandi intra vas perpetua sit. Tum etiam à priori, quia coniux ille operam dat rei licitæ, procurans copulam sibi possibilem, & licitam, & præter intentionem sequitur illa externa effusio.

SECTIO XI.

Quantum tempus experientia requiratur ad declarationem nullitatis matrimonij ob impotentiam perpetuam.

Certum est primo, pro foro conscientia, quando certo & euidenter constat impotentiam esse perpetuam, ex tunc coniuges non posse se maritaliter tractare, quamuis ad id per censuras compellantur. Patet, quia constante impotentia, ac subinde matrimonij nullitate, contra ius naturæ est copulam permittere, vel coire. Euidens autem est vt nec experimentum aliquod desideretur, quando virilia omnino amputata sunt. Vel si vir careat vtroque teste. Itè si virilia arida omnino, & sicca sint, quia tunc inutilia sunt: nam perinde est virilibus carere, & ea omnino inutilia esse. Itè est signum euidentis impotentia manifesta frigiditas viri, ratione cuius fuit iam per sententiam separatus. Dictum autem intellige de impotentia naturali perpetua: nam de impotentia ex maleficio confurgens, cum non sit naturalis, sed accidentalis, & præsumatur, mediis adhibitis cursu temporis remoueri posse; semper in maleficio impedimento desideratur triennium experientia, vt declaratur irritum matrimonium. Cum enim operatio demonis auctoris maleficio sit occulta, & libera: non tam de maleficio perpetuitate constat, ac naturalis impedimenti.

Certum est secundo, pro foro conscientia, quando est probabile esse impotentiam perpetuam absque probabilitate oppositi, nec tunc posse coniuges se maritaliter tractare. Quia non habent ius, nec dominium in corpora, aliquo probabili fundamento, ac subinde non sunt coniugati.

Certum est tertio, quando est dubium an sit vel non sit impotentia perpetua, posse coniuges in matrimonio, & in eius vsu pro tempore aliquo perseverare. Patet, quia in dicto dubio habent ius inquirendi, an impotentia sit perpetua, & nequit aliter inquiri, quam experiendo, an possint carnaliter commiseri.

Certum est quarto, ad id experiendum in casu dubio, requiri tempus aliquod: & merito Ecclesiam in cap. laudabilem 5. & in cap. mali, de frigidis, prudenter extendere ad triennium. Patet, quia id videtur necessarium, & sufficiens ad veritatem inueniendam, ac proinde ultra triennium nequeunt coniuges se maritaliter tractare, quando eo transacto non constat, saltem probabiliter impotentiam non esse perpetuam. His præmissis,

Prima difficultas est, an dictum triennium requiratur

fitum sit pro foro exteriori, seu iudiciali, vt declarari possit matrimonium.

5 Qua in re, omissis aliorum dicendi modis, quid mihi videatur verius sequentibus dictis breuiter aperio.

Dico ergo primo, quando certo, aut euidenter constat impotentiam esse perpetuam, quia sunt signa euidentia, tunc statim absque expectatione alicuius temporis, matrimonium declarandum esse nullum. Hoc est certum, quia tempus tantum requiritur, vt dubium experientia superetur; in dicto autem casu nullum est dubium, sed omnimoda certitudo; ergo.

6 Dico secundo, quando ferè certo constat, id est, quando est probabile, impotentiam esse perpetuam absque probabilitate oppositi, similiter in eo casu statim absque expectatione alicuius temporis, matrimonium declarandum esse nullum: quia tunc censetur esse moraliter certum, matrimonium esse nullum. Addunt Sanchez disp. 107. & Basilius Ponce c. 66. tunc necessarium esse iuramentum ipsorum coniugum fatenti impotentiam, & iuramentum propinquorum, aut si hi deficient, vicinorum asseritum, posse coniugibus credi. Mihi videtur cum Hurtado disp. 12. diff. 11. n. 8. dici id absque fundamento. Quia prædicta iuramenta nullo iure requiruntur; non positio, quia ista tantum requiruntur in casu dubio, neque iure naturali, quia cum in casu dicto perpetuitas sit moraliter, & humano modo certa, frustra requiritur maior probatio.

7 Dico tertio, in casu dicti dubij, quando vterque fateatur impotentiam, necessarium esse triennium experientia ad dictam declarationem. Ita cum aliis Sanchez disp. 108. n. 5. Basilius Ponce c. 66. & Hurtado citatus. Id non leuiter deducitur ex cap. laudabilem, dum in eo absolute requiritur experientia triennis, quando non constat de viri frigiditate, id est, de perpetuitate impotentia, etiam quando vterque fateatur impotentiam. Nam licet vterque fateatur impotentiam, sæpe dubitatur an sit naturalis & perpetua, an accidentalis, & temporanea: vnde expectari debet triennium, vt ex temporis cursu veritas ipsa apparere possit. Præterea requiritur quoque iuramentum vtriusque coniugis, quo iurent impotentiam, & quatuordecim propinquorum, aut vicinorum propinquis deficientibus, quo iurent, quod possit coniugibus credi. Ita habetur cap. laudabilem, de frigidis, & malis qui textus id in fine petit. Et ratio est, quia quando est dubium perpetuitatis, confessio, & iuramentum vtriusque, quod ad sit impotentia, non aufert necessitatem experientia triennis, quia quamuis vterque fateatur impotentiam, potest adhuc dubitari, an sit perpetua; ergo præter dictam confessionem & iuramentum impotentia necessaria est experientia triennis ad inquirendam perpetuitatem impotentia. Neque huic obest quod dicitur cap. 1. de frigidis, vbi intra breuius tempus conceditur separatio. Nam id est verum, quando ante triennium verè probatur frigiditas, id est, impotentiam esse perpetuam: vt etiam exprimitur in cap. laudabilem. vbi absolute requiritur triennium in dubio perpetuitatis.

8 Dico quarto, quando mulier fateatur impedimentum perpetuum, & vir negat, nec illa matrimonij initio proclamauit, non esse audiendam, & fidem adhibendam viro fatenti se consummasse matrimonium. Ita latè Sanchez disp. 109. numer. 2. & seq. Ratio est, quia concurrunt tunc duæ præsumptiones contra mulierem, prima, quia tardè proclamauerit, secunda, quia vir qui est eius caput, asserit se eam cognouisse. Quod intelligendo iudico, nisi vxor per certa signa ostenderet viri impotentiam; tunc enim cuiusvis temporis lapsu non obstante est audienda.

Peregr. de Matrimonio.

Dico quinto, si mulier, quæ tempore matrimonij virgo erat, statim proclamat, allegans viri impotentiam, nempe post mensem, aut bimestre, audiendam esse, quamuis vir impotentiam neget, & si ea proberetur per rectum iudicium, dissolui debere matrimonium. Habetur expressè c. 1. de frigidis. illis verbis. Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut duos, ad Episcopum, vel eius missum proclamauerit, dicens: Volo esse mater, volo filios procurare, & ideo maritum accepi. Sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi, si probari poterit per rectum iudicium, separari potestis: & illa si vult, nubat. Hæc ibi. Rectum verò iudicium, vt separari possit non expectato triennio statim matrimonium, quando mulier initio proclamat viro neganti, est, quando apparent signa dubia frigiditatis viri, quæ præsumptiuè concludunt, & vxor reperitur virgo, acceditque iuramentum quatuordecim propinquorum eius. Probatur id totum, quia in dicto cap. 1. fit distinctio inter casum, quo mulier non statim clamat viro negante impotentiam, & decernitur viro credendum esse, nec audiendam mulierem, vt constat ex præcedenti dicto: & casum quo statim clamat, & decernitur audiendam esse, dissoluendumque statim matrimonium, probata impotentia per rectum iudicium. At si per hoc rectum iudicium intelligeret textus, quando transactum est triennium, vel signa sunt verisimiliter euidentia, nulla esset differentia. Quia etiã quando non statim proclamat, est in hoc duplici casu audienda, ac dirimendum matrimonium. Requiritur itaque vera probatio, nisi fiat per aspectum corporis, per testes, qui audierint ab ipsis coniugibus non posse fieri vnã carnem.

Secunda difficultas est à quo tempore computandum sit triennium iure præscriptum ad experiendam impotentia veritatem.

Certum est primo, triennium hoc cohabitationis in toto ad faciendam dictam experientiam, taxatum ab Ecclesia, non esse computandum à tempore contractus matrimonij, ante conatum ad copulam; quia ante eum nequit inchoari experientia. Quare in impedimento frigiditatis triennium computatur à die copulæ intentatæ, & non à tempore præfixo à iudice, vt expressè dicitur in cap. laudabilem, vbi dicitur computandum esse à die celebrationis coniugij, id est, à die intentatæ copulæ, quia eo die intentari solet, verba enim cum effectu intelligenda sunt, cap. re-latum, de cleric. non res. Idem dicendum est vnde cumque hoc impedimentum impotentia confurgat. Cum enim semper agatur de indaganda veritate impotentia coniugis, ratio eadem suadet, vt triennium numeretur à tempore intentatæ copulæ, à quo solo experientia sumi potest ad eam veritatem assequendam.

Præterea mihi etiam verius videtur, in matrimonio pueri quatuordecim annorum, & puellæ duodecim, quando agitur de impedimento impotentia, non à decimo octauo anno quo puer plenè pubes est, & à decimo quarto, quo plena pubertas feminis contingit, sed à decimo quarto pueri anno, & à duodecimo puellæ, quo iam puberes sunt, triennium dictum incipere. Contrarium docet Sanchez disputat. 110. numer. 10. nobiscum sentit Hurtado disputat. 12. difficultat. 11. numer. 41. Ratio est, quia in iure triennium eodem modo absque distinctione aliqua horum, aut illorum supponitur sufficere pro experientia. Neque verò ea ætas adeò debilis est, vt non sit apta ad coeundum.

Tertia difficultas est, an triennium experientia debeat esse continuum. Breuiter dico cum communi

N n 2 doctrina

doctrina, necessarium esse quod triennium sit continuū, vt supponitur in *cap. finali, de frigidis*; nō mathematicè, sed moraliter, & ciuili modo, nempe vt toto triennio vacauerint copulæ coniuges debitis horis, & locis. Pater, quia continuo triennio habitare coniuges vacando copulæ, est moraliter impossibile: sæpe etiam morbus intermittit tempus illud: intermittunt etiam peregrinationes, & alia negotia, quibus virum vacare, sollicitas, ac gubernatio domestica cogit. Quod si attēto communi rerum cursu sit magna aliqua interpolatio, supplenda est post triennium. Quod certè non metaphysicè intelligendum est, quasi quodcumque breue tempus interpolatum supplendum sit, sed quando arbitrio prudentis est notabile, ita vt, moraliter loquendo, non censeatur plena triennij experientia. Quare sufficit cohabitare trienio, sumpto morali modo, vt communiter solent cohabitare coniuges. Sunt verò duo obseruanda circa prædictam impotentiam perpetuam. *Primum* est, id quod diximus in dubio perpetuitatis impotentia requiri triennium pro foro exteriori, etiam intelligi verum; quamuis pro perpetuitate impotentia sit opinio probabilis, si pro non perpetuitate etiam sit opinio probabilis: quia in tanta contingentia physica non perpetuitatis impotentia, quanta tunc erit, æquum est, vt ipsa experientia inquiratur veritas, & ante inquisitionem matrimonium non declaratur à iudice nullum. *Alterum* est, quamuis impotentia fuerit à iudice Ecclesiastico iudicata perpetua, siue ante, siue post triennium, & ob id matrimonium fuerit declaratum nullum ab Ecclesia; si tamen postea naturaliter sine miraculo, & sine vitæ periculo, & sine peccato cesset impotentia, quò constabit non fuisse perpetuam, contrahentes esse iterum cōiungendos. Quia matrimonium verè non fuit nullum, quamuis vnus ex illis sit Sacris initiatus; imò si matrimonium fuit consummatum, quamuis iam sit religiosus professus. Quod addo, quia si non fuit consummatum, verè professione ipsa fuit dissolutum; Professus autem & Sacris initiatu ad coniugem redeuntes, quamuis reddere teneantur, prohibiti sunt voto, aut obligatione castitatis intuitu religionis imposta petere debitum, vt per se patet.

SECTIO XII.

An impotentia temporalis ex defectu ætatis, seu defectus ipse ætatis dirimat matrimonium, & quo iure.

Certum est, in quo Doctores conueniunt, impotentiam temporalem ex defectu ætatis prouenientem non dirimere matrimonium, præcisè, quia est impotentia temporalis. Quia, vt dixi supra *sect. 2. n. 1.* ipsa impotentia temporalis præcisè, quia temporalis non dirimit. De ipso defectu ætatis videndum quo pacto dirimat.

Suppono *primò* ætatem requisitam ad matrimonium validè in eundem esse pubertatem, nempe annum duodecimum in fœmina, vt constat ex *cap. continebatur, de desponsat. impub.* & in viro decimumquartum, vt habetur *c. auistationes, & c. ex litteris, eodem titulo.* Hanc verò ætatem canones decernunt quia tunc præsumuntur habiles ad copulam, & ad consensum coniugalem: vt constat ex *cap. puberes, de desponsat. impub.* vbi hoc notat Glossa ab omnibus recepta.

Suppono *secundò*, ideo citius pubescere fœminas, nempe duodecimo anno, quàm viros in quibus desideratur maior ætas annus decimusquartus. Quia nimirum ad matrimonium desideratur potentia generandi, quæ tardius in viris reperitur: vt optimè D. Thom. *in 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 3.*

Suppono *tertiò* prædictam ætatem tam in viro, quàm in fœmina debere esse completam, sic clarè colligitur ex *cap. continebatur, de desponsat. impub.* vbi ad valorem matrimonij puellæ non duodennis ponderatur eam proximam duodecim annis fuisse, ac à viro cognitam. At si non peteretur duodecim annus completus, non esset opus ponderare vtrumque. Idem constat ex *cap. attestations, eo dem titulo, ibi.* Antequam ad annum decimumquartum peruenisset. Et *c. ex litteris, eodem titulo, ibi* donec compleat puer annum decimumquartum.

Suppono *quartò*, quando malitia non supplet ætatem, requiri dictam ætatem esse mathematicè completam. Contrarium sentiunt Rebellus *lib. 3. q. 16. sect. 2.* Veracruz, & alij, dicentes, sufficere esse completam moraliter; quia quod parū distat, nihil distare videtur. Nobiscū sentiunt Sanchez *lib. 7. disp. 1. c. 4. n. 1.* Basilius *lib. 7. c. 65. n. 1.* & alij. Ratio est, quia iure præscribitur, seu taxatur ætas, ac proinde debet in indiuisibili consistere, sicut pretium iure præscriptum consistit in indiuisibili. Vnde regula illa, *quod parum distat, & c.* non habet locum in taxatis à iure; vnde neque in anno probationis Religiosi, neque in ætate ad Ordines: si enim vnus dies, vel vna hora desideretur, vitiat factum. Cùm enim ius præfinit tempus, exigat que illud esse completum, nisi malitia suppleat, non est locus paucorum dierum supplemento. Quod si malitia suppleat, parum refert, an duo, vel tres dies, aut etiam plures desint. Imò existimo nec satis esse, vt completa ætas censeatur, vltimum diem inceptum esse, quando malitia non supplet ætatem, vt de anno probationis & ætate ad Ordines est dicendum: tamen huic contrarium asserat Sanchez, allegans, quòd ita fauore testamenti decernatur. *l. qua a. i. c. ff. de testamen.* At matrimonij fauor non minor est. Hoc certè non probo, quia quousque vltimus dies sit completus, non est dicta ætas mathematicè completa, neque in indiuisibili consistens. Et quamuis iure ciuili sit alia dispositio in testamentis, nihil refert: quia à iure ciuili ad canonicum in hac re argumentum desumi non potest; neque à testamentis ad matrimonia absque expressa decisione Pontificum; qualis non est in præsentis casu.

Suppono *quintò*, defectum ætatis, quando malitia ætatem supplet, nullo iure adhuc Ecclesiastico, dirimere matrimonium. Ita constat ex *cap. continebatur, & ex cap. de illis 9. & ex cap. fin. de desponsat. impub.* Nomine verò *malitia* intelligitur non tantum vsus rationis, sed etiam perfecta potentia coeundi, vt constat ex *cap. continebatur, & c. de illis.* Patet, quia si solus vsus rationis suppleret ætatem, frustra fuisset facta ea dispositio, & præscripto ætatis, quia ex vna parte, quando esset vsus rationis ante dictam ætatem valeret matrimonium, & ex altera, quando non est vsus rationis adhuc post dictam ætatem non valet; quia vsus rationis iure naturali est requisitus ad valorem matrimonij contractus, sicut & cuiuscumque alterius. His positis,

Prima difficultas est, an sublato iure positiuo, ex natura rei validè matrimonium iniiri possit inter impubes, modò adsit sufficiens rationis vsus. Respondet affirmatiuè. Ratio est, quia si consummare non possent impubes, impotentia illa non dirimeret iure naturæ, quia esset temporalis, atque ideo non dirimens: valet ergo matrimonium impuberum

impuberum inter infideles, si adsit consensus, & non sit impotentia perpetua, nisi suis ipsorum legibus impediantur. Integrum etiam est Summo Pontifici dispensare, vt in quacunque ætate matrimonium initum valeat, modò pueri participes sint vsus rationis. Sicut potest in quolibet alio iure humano dispensare. Imò & in casu vrgentissimæ necessitatis censeat Sanchez *disp. 104. n. 12.* posse Episcopum dispensare.

Secunda difficultas est, quanto tempore ante dictam ætatem malitia eam suppleat. Certum est, vt communiter notant Doctores, non quocumque tempore ante eam ætatem, malitiam, id est, vsus rationis, discretionem, & potentiam perfectè coeundi, suppleat ætatem, sed tantum tempore proximo dictæ ætati seu pubertati. Id enim dictis capitibus continebatur. Et de illis dissensio est in assignando tempore proximo dictæ ætati.

Mihi videtur dicendum, cùm id iure præscriptum non sit, meritò esse iudicis arbitrio committendum. Iudex autem ad hoc arbitrandum non tam annorum numerum, quàm personæ conditionem, & actus qualitate spectare debet: proderit quoque spectare regionis qualitatem, in qua impubes natus est; cùm constet quasdam regiones calidiores pueros, quàm alias procurare. Notat verò optimè Sanchez *disp. 104. citata n. 42.* iudicem volentem decernere proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non excessit, aut fœminam minorem nono cum dimidio, id nō facturum, nisi rarè, & cautissimè, & maximis persuasione coniecturis, quia præsumptio deducta ex modicæ ætatis natura valde repugnat. At post eam ætatem non ita vrgentes coniecturæ desiderantur, sed sufficiet perpendere aliquot mediocria signa. Quòd si semestre tantum ad pubertatem desit, audacius, & leuioribus indicis est puer iudicandus pupertati proximus.

Vltima difficultas est, an valeat matrimonium, quando pubes non est potens ad copulam coniugalem habendam. Non procedit, si constaret eam impotentiam esse perpetuam, quia tunc certum est irritum esse matrimonium: procedit ergo, quando non constat eam impotentiam esse perpetuam, ex frigiditate conurgentem, sed dubitatur an sit temporalis & ex debili ætate proueniens.

Placet mihi defendere id matrimonium valere. Ratio est, quia textus capituli *de illis, de desponsat. impub.* ponderat ad valorem matrimonij potentiam coeundi cum minori ætate: ergo vbi adest ætas idonea, non debet attendi potentia.

Obiicies eodem capite decerni impubes potentes generare validè matrimonium iniiri: ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamuis ætate sit pubes, dicitur impubes ad matrimonium. Respondet, non esse eandem rationem: nam quando potentia in puero ætatem præuenit, opus fuit illi consulere, concessio matrimonio, vt incontinentiæ periculum caueret. At quando adest sola ætas, ea ad matrimonij valorem satis est. Nec curant Canones ad decretum variandum de raro pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia; sed solum attendunt, vt in ea ætate matrimonium firmum sit, communiter tunc aduenire potentiam, ea enim legis natura est, vt sola communiter accidentia spectet. Idem dico, si fœmina completo anno duodecimo ex diminuta corporis dispositione nondum potest pati virilem congressum, quia eadem prorsus est ratio, ac de viro.

Quanto verò tempore expectandum sit, quando puer decimoquarto anno completo, aut fœmina duodecimo, adhuc inueniuntur impotentes ad copulam, ad experiendum an ea impotentia sit perpetua,

Perez de Matrimonio.

& matrimonium irritet. Dicendum est iuxta dicta præcedenti sectione *num. 4.* triennium expectandum esse, in quo vacent copulæ, & si eo transacto non potuerint consummare, censei impotentiam perpetuam. Quia *cap. laudabilem, de frigidis* id triennium experientia generaliter præscribitur.

Vtrum autem expectandum sit vsque ad plenam pubertatem quæ fœminis decimoquarto anno contingit, & viris decimo octauo, iam dixi præcedenti sectione *num. 11.* non ita, sed ab anno pueri decimoquarto, & à duodecimo puellæ experimentum dictum esse incipiendum.

SECTIO XIII.

An hermaphroditus possit matrimonium iniiri, & iuxta quem sexum.

AD impedimentum prædictum impotentia reduci potest matrimonium hermaphroditum, de quo videndum est, an habeat aliquam impotentiam ad matrimonium ineundum.

Hermaphroditus dicitur, qui vtrumque sexum habet, virilem videlicet, & fœmineum. Et quamuis Aristoteles *4. de generat. animalium c. 4. sub finem*, doceat, in monstris hermaphroditis, alterum membrum præualere, alterum verò irritum, & inane esse; nec posse vtrumque sexum verè eidem homini conuenire, tamen exterius vterque quodammodo appareat; quia impossibile censeat tale monstrum, quod omnia necessaria ad generandum, & concipiendum habeat. Alij tamen Doctores experimento affirmant esse homines hermaphroditos, qui vtrumque sexum, virilem, & fœmineum habent.

Præterea notandum est ex Martino Delrio *lib. 2. Magicarum q. 22.* inter hermaphroditos, alios esse in quibus neuter sexus præualet, sed æquè pollent vtroque, virili & fœmineo: alios, in quibus alter quidem præualet, sed parum: alios denique in quibus præualet nullum. Quis verò nouerit vter sexus præualeat: & quid in dubio censendum sit? Dico, matronarum peritarum, ac præcipuè Medicorum esse huius rei iudicium. Vnde standum est Medicorum iudicio, eo quòd Medici iudicare id debent iuxta ea, quæ ipsemet hermaphroditus de se asseruerit. Quòd si adhuc res est dubia, consulti Medici, qui nequeunt iudicare, vter sexus præualeat, censendum est sexum esse æqualem, cùm æquè rationes sint pro vtroque sexu.

Denique obseruandum est, quando neuter sexus præualet in hermaphroditum, sed vterque est æqualis, & æquè vir & fœmina iudicandus est; tunc posse hermaphroditum, & debere eligere sexum, quo vti malit. Debet autem iuramento se astringere, vt in posterum minimè altero sexu præter semel electum vtatur. Ita colligitur ex *cap. presbyteros 16. quest. 1. & c. diuersis, de cler. coniugat.* Nam esset valde indecens, vt modò vno, modò altero sexu vteretur.

His præmissis, ratio dubitandi est, quia hermaphroditus incapax est Ordinis sacri, & professionis; ergo erit quoque matrimonij incapax.

Dico *primò*, hermaphroditos validè & licitè contrahere, in quibus eminent sexus virilis cum fœminis; & in quibus eminent sexus fœmineus cum viris. Ita Sanchez *disp. 106. numer. 4.* Coninch *disp. 31. dub. 7. numer. 89.* Basilius Ponce *lib. 7. cap. 65. numer. 8.* Hurtado *disp. 1. 2. difficultate 10. numer. 1.*

& communiter Doctores. Ratio est, quia iuxta sexum eminentem habet potentiam ad perfectam copulam, & sexus praevalentis esse iudicatur; ergo potest matrimonium inire iuxta sexum illum praevalentem; atque ita si foemineus praeualeat, viro nubere potest: si autem virilis, foeminam ducere valet. Licet quoque potest id matrimonium inire iuxta sexum eminentem, quia nullo iure id ei censetur prohibitum; ergo.

4 Dico *secundo*, si praevalente sexu virili copuletur matrimonio viri, instar foeminae; vel si praevalente foemineo copuletur matrimonio foeminae instar viri, posse validè contrahere. Ita contra Sanchez Basilius, & Hurtado. Ratio est, quia iuxta sexum minus praevalentem potest esse potentia ad perfectam copulam; ergo iure naturali non est inhabilis, si verè sit potens iuxta eum sexum; neque iure aliquo positivo, quia nullum exstat. Quare si imbecillior sexus talis est ut eius sexus usus naturalis esse non possit, planum est iure naturali esse irritum matrimonium; perinde enim est, ac si duo eiusdem sexus coniungerentur. Quod si secus sit, possitque cum alio sexu, licet valentiori, esse naturalis usus imbecillioris sexus, teneret matrimonium, quandoquidem iure naturali potens est, & nullo iure Canonico redditur nullum.

Obiicies pro Sanchez inter personas eiusdem sexus irritum esse matrimonium iure naturæ, ut constat. At in eo euentu sic se haberet; quia praevalente foemineo reputatur foemina, & tamè foeminam ducit, ac si vir esset; & si praeualeat virilis, reputatur vir, & tamen instar foeminae nubit viro. Respondeo concessio maiori, negando minorem: nam in eo euentu esset matrimonium inter duos diuersi sexus. Nec obstat quòd magis censetur vir quam foemina, quando praeualeat sexus virilis: quia etiam tunc est sufficienter foemina; & quamvis magis censetur foemina, quam vir, quando praeualeat sexus foemineus, etiam non obstat, quia etiam tunc est sufficiens vir.

5 Dico *tertio*, quando in hermaphrodito vterque sexus est æqualis, posse iuxta sexum quem elegerit, contrahere matrimonium. Quare ei datur optio, & si virili deservire eligat, ducet foeminam; quòd si foemineo, nubet viro. Ratio est, quia ex vna parte etiam tunc iuxta quemlibet sexum habet potentiam ad perfectam copulam; & ex altera ei iure naturali non impedito per ius aliquod positivum, datur optio eligendi sexum ad matrimonium; ergo. Est verò notandum, Parochum non debere interesse tali matrimonio, donec hermaphroditus coram iudice Ecclesiastico prius protestetur, imò & iuret se nunquam usurum altero sexu; ut sic constet qualiter matrimonio sit copulandus.

6 Dico *ultimo*, prædictum hermaphroditum, factum viduum, posse validè contrahere matrimonium iuxta alterum sexum. Patet, quia etiam iuxta eum habet potentiam ad perfectam copulam, & nullo iure contractus ille irritatur. Neque eius electio id quod natura sibi indidit, auferre valet. Ius etiam Canonicum non inuenitur, quòd id matrimonium irritum reddat. At licet non contraheret, quia si sexus electionem iuravit, reus erit periurij. Et licet nullum interponeretur iuramentum, iudicat Sanchez esse mortale, quia lex naturalis dicitur esse valde indecorum, & grauem inordinationem, modò ut foeminam, modò ut virum commiserit. Contrariunt iudicat Hurtado citatus, secluso iuramento; quia hoc secluso, nulla apparet saltem grauis inordinatio. Mihi magis placet, quòd dicit Sanchez.

7 Quæret aliquis, an hermaphroditus, in quo æquè viget vterque sexus, elegeritque sexum, debeat perfi-

tere in vsu solius illius sexus quem semel elegerit. Respondeo teneri sub peccato mortali; nam verè fornicaretur, imò & adulteraretur etiam cum proprio coniuge, si v.g. esset alius hermaphroditus, si vteretur distincto alio sexu electo, & in virtute cuius contraxit. Ratio est, tum quia nõ tradidit coniugi suum corpus secundum eum sexum, sed solum secundum alium. Tum quia iniuriam faceret proprio matrimonio à se inito; cui iuri renunciare neuter potest: sicut nec potest maritus renunciare iuri quod habet, ne coniux eius copuletur cum alio, quia repugnat iuri naturali matrimonij, & sacramenti à se initi.

Ad rationem dubitandi dispar est ratio. Nam cum valde indecens sit foeminam ad Ordines sacros promoveri, credendum est Christum ita instituisse id sacramentum, ut illius incapax sit sexum foemineum æquè ac virilem participans, cum æquè vir ac foemina sit. Quòd si in hermaphrodito praeualeat sexus maris, censuit Sotus in 4. disput. 24. quest. 1. art. 2. post primam conclusionem ante §. *hinc fit*, hermaphroditum capacem esse; si verò praeualeat foemineus sexus, capacem non esse. Nihilominus ipse existimo, ut obiter norauit Vasquez tom. 3. in 3. p. disput. 245. cap. 2. numer. 13. hos omnes hermaphroditos ab Ordinibus repellendos esse ab maximam indecentiam. Pari-ter quoque cum indecentissimum sit, & ad luxuriam valde excitans, quæ verè foemina est, profiteretur in vitorum monasterio; vel qui verè vir, apud Moniales, & hermaphroditus verè sit vtriusque sexus, merito sentiendum est, Ecclesiam irritantem professionem apud personas diuersi sexus; irritasse quoque professionem eius personæ, quæ vtriusque sexus verè particeps est. At matrimonij & naturæ, & decencia, contenta sunt sola vacandi copulæ coniugali potestate, ideo non est cur hermaphroditus nequeat validè iuxta alterutrum sexum matrimonio copulari, cum verè habeat omnia necessaria ad generandum, & concipiendum.

SECTIO XIV.

Quid censendum sit de valore matrimonij, cum in coniuge hermaphrodito mutatur sexus.

Notandum est, quòd quamvis sapè legatur in foeminis esse mutatum sexum foemineum in virilem, vel saltem apparuisse postea in eis virilem. At è contra in viris nunquam id legitur contigisse. Quare sermo erit de puella vxorata postea in virum conuersa. Ac placet mihi quòd ex grauiissimo Anatomico refert noster Martinus Delrio, nempe, quoties aliquid huiusmodi contingit, ordinariè, ac semper esse ita, ut iam ab initio extiterit in ea persona vterque sexus, quamvis alter ab initio non manifestetur ex defectu caloris, quo crescente postea manifestatur.

Dico ergo *primo*, si foemina vxorata, quæ ab initio erat verè foemina, ita postea mutetur in virum, ut sexus virilis adueniens ita praeualeat, ut iam non remaneat simpliciter foemina; tunc certum esse tale eius matrimonium, quòd fuerat ab initio validum, irritatur & dissoluitur. Non curo modò, an naturaliter possibilis sit prædicta sexus mutatio. Ea tamen posita, dictum euidenter est; quia de essentia matrimonij est ut sit inter vnam, & vnum in sexu; sed tunc dato eo euentu iam non maneret vnus & vna in sexu; ergo nec essentia matrimonij. Quia verò antea

tea erat ibi vnus & vna, eo vsque adfuit ibi verum ac validum matrimonium.

3 Dico *secundo*, si foemina ita mutetur in virum, ut post mutationem remaneat etiam æquè foemina, non dissolui tale matrimonium, sed illud manere in rigore pristino. Patet, quia tunc manet eodem modo sicut antea erat, & est in tali matrimonio modo vnus & vna, sicut antea, licet apparuerit denuo ipsa virilitas; ergo conferuabitur idem matrimonium, & non dissoluetur. Adde nec etiam dissolui, tamen præualeret subsequens virilitas, ita ut esset postea magis vir, quam foemina, dummodo tamen maneret adhuc simpliciter foemina potens simpliciter ut talis ad actus coniugij. Congruunt hoc cum dicto secundo præcedentis sectionis, & patet eadem ratione & fundamento ibi adducto. Ac firmo quia isti adhuc manerent simpliciter vnus & vna ad vsum matrimonij, seu ad copulam coniugalem. Teneretur autem foemina persistere in sexu foemineo, ex quo antea contraxerat, & quem quasi eo ipso elegerat.

4 Dico *tertio*, si verum est, nunquam fieri veram mutationem sexus, ut ipse existimo, sed tantum ita denuo eam foeminam vxoratum apparere virum, quia solum apparuit in ea virilitas quæ antea in ipsa latebat; in eo casu validum adhuc esse posse matrimonium, & etiam nullum, explico id simul & probabo. Nam si virilitas quæ in ea latebat, secum compatiebatur sexum foemineum, & eundem etiam sexum compatitur postquam de nouo apparuit; certum est & antea, & postea validum esse tale matrimonium, quia semper adest ibi vnus & vna. Si verò virilitas quæ in ea latebat secum non compatiebatur foemineum sexum, ipsum eius matrimonium nunquam fuit validum; quia nunquam fuit ibi verè vnus & vna. Similiter etiam si dicta virilitas postquam apparuit non compatiebatur sexum foemineum, irritabitur postea & dissoluetur matrimonium; quia iam non maneret ibi vnus, & vna simpliciter, quòd essentialiter requiritur ad matrimonij essentiam, existentiam, & conferuationem.

5 Dico *ultimo*, hoc totum quòd dictum est de foemina conuersa in virum, intelligi etiam debere de viro mutato in foeminam, si aliquando cõtingeret, quòd rarò, aut numquam fieri, dicunt communiter Doctores. Probat id propter easdem rationes in superioribus dictis propositas, quæ cum proportione præsentis euentui applicatæ eandem prorsus vim videntur habere.

SECTIO XV.

An validè possint matrimonium contrahere inter se duo hermaphroditi ad vsum promiscuum vtriusque sexus.

1 Sensus quæstionis est, an inualidum esset matrimonium, si duo hermaphroditi, in quibus æquè viget vterque sexus, velint contrahere, & contrahant animo acceptandi & trahendi sibi mutuam potentiam in corpora ad vsum promiscuum vtriusque sexus, modo vnus, modo alterius, modo foeminei, modo masculini.

Ratio dubitandi est, quia ex vna parte videtur esse contra naturam matrimonij, & illud destruere: nam matrimonium ex se petit, esse inter solos vnum, & vnam in numero. At iste contractus saltem virtute, & æquivalenter non esset inter solos vnum & vnam

in numero, sed potius internum & vnam ex vno capite, & ex alio quasi distincto inter vnum & vnam; & consequenter saltem virtute inter duos hinc, & inter alios duos inde; vnde in dicto casu vterque coniugum esset virtute vnus & vna. Imò & essent ibi duo contractus, & duo matrimonia virtute, quæ se inuicem destruerent; nam illa multiplicitas matrimoniorum repugnaret inter se. Firmatur, nam talis contractus, & matrimonium videretur esse contra finem præcipuum ac primarium matrimonij, qui est generatio prolis. Nam si hi coniuges modo ut vir, modo ut foemina commiscerentur, sine dubio impedirent generationem; ergo tale matrimonium esset contra eius naturam, & primarium illius finem, vnde & inualidum. Ex alia parte videtur tale matrimonium fore validum. Nam licet in dicto casu detur virtute, & æquivalenter duplex contractus, & duplex matrimonium, quia sunt ibi quatuor sexus formaliter de quibus contrahitur, & sic æquivalenter quatuor corpora de se sufficientia ad duplex matrimonium; attamen, absolute & simpliciter loquendo, tantum sunt ibi vnus & vna formaliter, & vnus etiam formalis contractus, atque adeò vnicum etiam solum formale matrimonium. At sola formalis multiplicatio matrimoniorum est, quæ videtur interesse, & ipsi matrimonij valori opponi, non verò sola virtualis, & æquivalens. Firmatur; nam etiam si prædictum matrimonium contraheretur cum vsu promiscuo vtriusque sexus, non impediretur generatio prolis. Nam possent coniuges isti concordare inter se, ut vni sexui vacarēt per vnum annum, & per alium alteri; vel non frequenter, sed rarò, vel ut quoties alter prægnans esset, vel id suspicaretur, non vacaret nisi sexui foemineo. His enim modis planè obuiaretur huic periculo impediendi generationem. Vnde fieret ut hoc modo iniurum tale matrimonium non esset contra illius primarium finem.

In hac re desideranda essent iudicia Doctorum, qui eam intactam relinquunt. Mihi certè videtur dicendum tale matrimonium illicitum esse & inualidum iure naturæ. Nam sic illo modo contrahere videtur manifestè repugnare ab intrinseco naturæ rationali; quia continet intrinsecam & maximam indecentiam vsus ille promiscuus vtriusque sexus, quæ ipsa natura rationalis summè abhorret, ac detestatur, ergo obea tale matrimoniū est iure naturæ inualidū.

DISPUTATIO XXXVIII.

De impedimento raptus dirimente.

EXPLICATIS iam duodecim impedimentis matrimonij dirimentibus iure antiquo in Ecclesia inductis; superest ut de duobus aliis iure nouissimo Tridentini statutis, nempe de raptu, & de contractu clandestino agamus. De raptu in præsentis disputatione, de clandestino verò matrimonio in sequentibus. Notandum verò raptum alienæ sponsæ non esse impedimentum dirimens, sed impediens tantum, de quo egi supra disp. 23. sect. 6. n. 1. Tridentinum autem Concilium solum irritat matrimonium inter raptorem & raptam, quando raptus est in potestate raptoris, & non est separata à potestate raptoris, & in loco tuto ac libero constituta. Ut melius explicetur hoc Tridentini decretum, de raptu, varia dubia proponemus, quorum cognitio ad conscientia forum valde conducet.

SECTIO I.

Quid raptus sit, & in quo consistat eius specifica malitia in confessione exprimenda.

Circa primum, raptus communi & vera definitio-
ne dicitur, violenta puellæ extractio è domo pa-
rentum. Ex quo fit eum, qui vim non infert, sed vel
precibus illam extrahit è domo parentum, ipsa libe-
rè volente, raptorem non dici, neque raptorum pœ-
nis subiaccere. Quoniam raptus sine violentia non est.
§. *Item lex, Inst. de public. ind.* rapere enim importat
cum vi, & impetu auferre: quia scienti & volenti
non fit iniuria, nec dolus. *l. nemo videtur. ff. de regulis
iuris.* Quare D. Thom. quem omnes Theologi sequun-
tur, 2. 2. *quest. 154. art. 7.* pro constanti docet, ad
raptum violentiam desiderari. Quamvis enim mulier
non sit sui corporis domina, ita ut licitè possit se ra-
ptui exponere; est tamen ad eum sensum domina, ut
possit conuiuere absque vlllo iniustitiæ crimine in al-
tero, atque ideo ipsa consentiente, cessat raptus, qui
violentiam iustitiæ contrariam postulat.

Addo, etiam esse raptum, si fœmina sub potestate
parentum, aut tutorum constituta, omnino liberè
consentiens, ipsis inuitis abducatur domo: ut tenent
communiter Doctores cum D. Thoma. Quia, quam-
uis fœmina etiam virgo iniuriam non inferat patri,
consentiens suæ deflorationi, nec ipsam volentem de-
florans; quia puella est domina vsus sui corporis ad
illum actum, si non ut licitè fiat extra matrimonium,
quia est contra castitatem, non verò est contra ius
alicuius, nec parentum; nec manere minus aptam
matrimonio consentienti ipsa lædit ius alicuius, cum
possit sua sponte iunupta perpetuò manere, & ad hoc
ius habet inuitis parentibus. At tamen extractio fœ-
minæ consentientis è domo parentum, vel tutorum,
sub quorum custodia est, manifestam iniuriam illis
extractioni renitentibus infert, ac proinde est noua
culpa iustitiæ opposita. Firmo, quia ipsi parentes ha-
bent ius ad suam filiam in domo sua custodia mandam;
ergo maxima iniuria parentibus irrogatur, quam ipsa
remittere nequit, sponte sua abductioni consentium
præbens; ergo & ipse abductor, seu raptor iniuriam
infert parentibus. Imò erit quoque raptus, quando
parentibus ignorantibus virgo consentiens sub illorū
cura existens, abducta est. Quamvis enim tunc non
interueniat ipsorum contraditio positua, est tamen
cum nolitione; quod satis est ut de iniuria sibi ipsis
illa iustam querelam concipiant. Idem dic si puella
sub tutorum potestate, aut mariti constituta, ex eo-
rum domo absque ipsorum voluntate consentiens ab-
ducerentur: habentur enim loco parentum. Idem
etiam dic si fœmina sub fratrum custodia sit; erit ta-
men minus delictum.

Circa secundum. Dico primò, specificam malitiam
raptus consistere in hoc quòd homo affectu luxuriæ
impulsus, ede peruenit, ut quo libidinem expleat, vim
inferat fœminæ, aut iis sub quorum potestate ac cura
est. Ita colligitur ex D. Thom. 2. 2. *quest. 154. art. 7. ad 2.* Ex
quo fit raptus duplicem malitiam specificam habe-
re, alteram castitati oppositam, prout coitum extra
matrimonium claudit, & alteram iustitiæ oppositam,
ratione violentiæ quam importat. Vnde raptus est du-
plex species, sicut adulterium, incestus, & sacrile-
gium duas species continent duabus diuersis virtuti-
bus contrarias. Quæ duplex species est in confessione
exprimenda. In hoc omnes conueniunt. Solum dubi-
tari potest, an species iniustitiæ contenta in raptu di-

rectè contineatur sub genere luxuriæ formaliter con-
tra castitatem. Nam sunt nonnulli qui id affirmant, &
probant auctoritate D. Thom. 2. 2. *quest. 164. art. 6.*
7. & 8. vbi assignans species luxuriæ contra virtutem
castitatis, enumerat stuprum, adulterium, raptum,
& incestum, quasi species infimas luxuriæ. Firmatur,
nam idem S. Doctor *art. 1. in solutione ad 2.* expres-
sè ait loquens de adulterio, speciem iniustitiæ non
se habere omnino per accidens ad speciem luxuriæ.
At si esset species omnino distincta & disparata, per
accidens se haberet ad illam. Idem intellige de raptu.

Dico secundò cum Caietano 2. 2. *q. 154. art. 1. cir-
ca 2. argumentum,* & cum Vasquez 1. tom. in 1. 2.
disput. 53. n. 17. & sequentibus, & cum aliis speciem
iniustitiæ, verbi gratia, contentā in raptu, non contine-
ri directè sub genere luxuriæ formaliter contra casti-
tatem; sed in ipso raptu reperiri quandam luxuriæ
speciem infimam castitati oppositam, illique aliam
speciem iniustitiæ virtuti iustitiæ oppositam coniun-
gi. Probo, quia circumstantia in actione externa quæ
habet peculiarem ordinem ad rationem contra vnā
virtutem, non potest vlllo modo per se pertinere ad
speciem peccati contra aliam virtutem; at circumstan-
tiā iniustitiæ in raptu, quæ tribuit nouam speciem
actioni, habet ordinem ad rationem contra virtutem
iustitiæ specie distinctam à virtute castitatis, cui etiam
opponitur: ergo ex his duabus speciebus adeò diuersis
non potest fieri vna species contra duas diuersas
virtutes, neque vna sub alia contineri. Quare sicut
in furto calicis consecrati, v. g. quatenus est acceptio
rei alienæ constituit vnā speciem contra iustitiā;
& quatenus est ibi consecratio, constituit propter pec-
culiarem ordinem speciem nouam, non contra iusti-
tiam, sed contra religionem, quæ est virtus distincta,
& ex his duabus speciebus non potest fieri vna; ita
pariter dicendum est in raptu. Ratio verò ob quam
duæ species contra duas virtutes non possunt ita mi-
sceri, ut vnā constituent, ea est, quia cum virtutes
ipsæ specie atoma differant, opus est, ut etiam pec-
cata cōtra diuersas virtutes specie atoma inter se dif-
ferant; duæ autem species non possunt ad vnus specie-
ciei constitutionem conuenire.

Neque huic doctrinæ opponitur D. Thom. *citatus,* §.
quia, ut optimè notauit ibi Caietanus *art. 1. dubio 1.*
& 2. species luxuriæ in ea quæstione enumeratæ, nē-
pe stuprum, adulterium, raptus, & incestus, non
sunt species directè contentæ sub genere luxuriæ for-
maliter contra castitatem, sed in illis omnibus reperit-
tur vna species luxuriæ infima contra castitatem: ei
autem coniunguntur variæ aliæ species contra alias
virtutes. Nam tres priores, nempe stuprum, adu-
terium, & raptus, sunt contra iustitiā, diuerso ta-
men modo, ut satis constat; incestus autem contra
pietatem, quæ defert debitum honorem sanguine
iunctis. Et ideo rectè hæ dicuntur à Caietano species
luxuriæ, non formaliter, sed materialiter, quia cum
luxuria in eodem actu coniunguntur, sed non perti-
nent directè, & essentialiter ad luxuriam. Ex quo pa-
tet solutio ad argumentum oppositum. Ad confirma-
tionem dico, dictum illud D. Thom. ita esse acci-
piendum, non quia in adulterio ex duabus illis spe-
ciebus iniustitiæ, & luxuriæ, fiat vna per se, sed quia
ita comparatur species iniustitiæ, cum altera luxuriæ,
ut quanto crescit illa, crescat hæc alia; quia quo ma-
iora mala contra iustitiā aliquis non dubitat inferre ex
affectu libidinis, eo maior eius libido & luxuria est.
Quocirca S. Thom. consultò non dixit posteriorem
speciem non comparari per accidens cum priore, sed
dixit, non omnino per accidens, propter rationem
dictam. Nam si omnino per accidens se haberet,
non

non cresceret libido ex causa illa quam diximus.

Dico tertio tamen ad pœnas raptoribus iure decre-
tas incurtendas desideretur violèta de loco ad locū ab-
ductio, attamè ut in foro cōscientiæ raptus sit, & habeat
circumstantia raptus specie diuersam à fornicatione,
necessariò confitendam, id non desiderari, sed suffi-
cere quomodocumque vim fœminæ inferri ad copu-
lam extorquendam. Patet, quia in hoc casu, vltra for-
nicationis malitiam aduersam castitati, adest malitia
violentiæ illatæ contra iustitiā; ergo. Idem dic, si
fœmina importunis precibus ducta, consensum copu-
læ præbeat, si preces importunæ tales sint, ut vio-
lentiæ æquiparentur, iuxta dicta supra *disp. 17. sect. 7.*
fecus si preces importunæ non sint eiusmodi. Quia
raptus violètam ad sui rationem necessariò postulat.
Vne non est propriè raptus, quando fœmina absque
vi aliqua, fraudibus, vel ignorans cognoscitur, ut si
quis fraudibus copulam extorqueat; vel rem habeat
cum fœmina ignorante, nempe dormiente, vel pu-
tante esse virum suum. Quia tunc nulla vis inferitur,
quæ ad verum raptum necessaria prorsus est: sicut
non est rapina rem à domino ignorante, vel fraudi-
bus auferre. Nihilominus ea malitia continet mali-
tiam specie diuersam à fornicatione necessariò confi-
tendam, & reducitur ad raptum. Quia illa copula
non soli castitati aduersatur, sed etiam iustitiæ, quia
iniuria irrogatur fœminæ, eam præter voluntatem
carnaliter cognoscendo; nam si malitia fornicatio-
nis inuenitur vbi fœmina copulæ conuiuet; sanè ip-
sa non conuiuet, ad alterius speciei malitiam spe-
ctabit copula illa.

Dico quariò, esse raptum specie diuersum à forni-
catione, siue fœmina sui iuris inuita abducatur do-
mo, licèt postea copulæ consentiat, siue solùm inui-
ta cognoscatur, quāuis volens abducta sit. Ratio est,
quia in vtroque casu inuenitur violentia. Vnde opti-
mè dixit D. Th. 2. 2. *quest. 154. art. 7.* postquam
dixerat raptum committi, siue fœmina renitens ab-
ducatur, siue consentiens inuitis parentibus, con-
cludit qualitercumque vis, seu violentia adsit, ra-
tionem raptus constare. Quare etiam est raptus ex-
plicandus in confessione, tamquam specie diuersus
à fornicatione, si fœmina sub potestate parentum, aut
tutorum constituta omnino consentiens ipsis inuitis
abducatur domo, ut dixi supra *n. 1.* Quòd si puella
volens abducatur ignorantibus parètib, aut tutori-
bus, non erit propriè raptus, ad eum tamen reducitur.

Dico quimò, esse raptum fœminæ cuiuscumque
status, etiam meretricis, si violenter cognoscatur, vel
abducatur. Ratio est, quia vis illa etiam ad iniustitiā
pertinet. Et quamuis solius mulieris honestæ raptus
dicatur ut ordinariis pœnis raptus obnoxius sit, ut
infra dicemus; tamen in foro conscientiæ est raptus
diuersæ speciei à fornicatione simplici, ac necessariò
fatendus, qualiscumque sit fœmina, si violentia ve-
rè inferatur; quia vis illa ad iniustitiā spectat. Ex
prædictis colligo ad speciem hanc raptus necessariò
confitendam, parum, aut nihil referre, siue vir ra-
piat fœminam, siue fœmina virum: quia vterque
raptus violentiam iniuste illatam includit, atque ideo
vterque malitiam specificam diuersam à fornicatio-
ne habet; tamen solus fœminæ raptus pœnis raptor-
um subiaccat, ut dicemus *infra*.

Dico vltimò, hunc raptum, de quo loquimur, non
inueniri, quando non causa libidinis, sed alia causa
sit. Patet, quia raptus propriè est luxuriæ species sal-
tem materialiter modo supra explicato, ut tenent cō-
muniter Doctores cum D. Th. 2. 2. *q. 154. art. 7.* Ne-
que ad hanc speciem raptus, est opus copulam sub-
sequi, sed satis est vim inferri animo libidinis ex-

plendæ: sicut adulterium est coniugatam aggredi
animo coeundi.

SECTIO II.

*Quas condiciones exigat raptus, ut pœnis
iuris antiqui subiaccat.*

Præmitto grauissimas esse pœnas impostas rpto-
ribus iure antiquo. Nam *l. vnica. C. de raptu virgi-
num,* & *l. regia 3. tit. 20. p. 7.* raptoribus mulieris
honestæ statuta est mortis pœna. Et *cap. si quis 36.*
q. 2. sic dicitur. Si quis non dicam rapere, sed attentare
tantummodo matrimonij iungendi causa sacratis-
simas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriat. Præ-
terea in prædictis legibus citatis statuitur, ut bona
raptoris, & opem ei ferentium, statim ad raptæ do-
minium transeant. Denique ex communicationis pœ-
na raptor cum ei fauentibus punitur *c. si quis virginem,*
36. q. 2. his verbis. Si quis virginem, vel viduam, nisi
desponsauerit, rapuerit, vel furatus fuerit, in vxo-
rem, cum sibi fauentibus, anathema sit. Quam esse
excommunicationem ipso facto latam affirmant
nonnulli. Nam verbum illud, *anathema sit,* canonem
latæ sententiæ importat. Verius putat Sanchez *lib. 7.*
disp. 12. n. 2. non esse latam, sed à iudice ferendam.
Tum quia, ea verba anathema sit, excommunicatus
sit, nisi aliud addatur, non continent latam excom-
municationem, sed desiderare sententiam iudicis. Tū
maximè, quia tamen ea verba importent latam
sententiam, id tamen intelligi debet nisi proferatur
in materia in qua ex alio textu Canonico inferatur
exigi sententiam, & non esse excommunicationem
ipso facto latam, ut contingit in præsentī. Nam con-
stat ex eadem causa *36. q. 2. c. 1.* raptos non esse ex-
communicatos, sed esse excommunicandos: dicitur
enim ibi, *anathematizentur,* quod verbum cum sit
futuri temporis, importat excommunicationem fe-
rendam. Verba prædicti capituli primi sunt eiusmodi.
Eos qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitan-
di, aut cooperantes, aut conuiuentes raptoribus,
decreuit sancta Synodus, ut si quidem Clerici sunt,
decidant proprio gradu: si verò laici, anathematiz-
entur. Idem repetitur *in eadem causa cap. 4.* his ver-
bis, De puellis raptis, necdum desponsatis in Chal-
cedonenſi Concilio statutum est, eos qui rapiunt
puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes, &
conuiuentes raptoribus, decreuit sancta Synodus, ut
si quidem Clerici sunt, decidant proprio gradu, si verò
laici, anathematizentur. Quibus verbis clarè expri-
mitur raptos debere excommunicari, & conse-
quenter non esse ipso iure excommunicatos.

His præmissis, ad præsentem quæstionem dico
quatuor desiderari, ut prædictis pœnis raptos subi-
ciantur.

Primum est, ut in ipso raptu adsit violentia; violentia,
inquam, vel ipsi fœminæ raptæ, vel parentibus,
aut tutoribus illius, iuxta dicta præcedenti sectione.
Quando verò puella sub nullius est potestate consti-
tuta, & volens abducitur, non est raptus, quia nul-
la est vis, nec impetus. Quòd si puella ista abductio-
ni conuiuet, & postea renitens cognita sit, non est
raptus; quia cum raptus abductionem violentam
petat, vbi ea deficit, non erit raptus, sed copula vi ex-
torta. E contra verò, si fœmina initio abductioni re-
sistit, tamen postea copulæ annuat, est raptus: quia
initium spectandum est, in quo violentia interfuit.
Quamvis in eo euentu existimem raptorem non esse
pœna

pœna ordinaria puniendum; quia is raptus non est consummatus; nam is consummatus petit ad sui consummationem violentam abductionem, & violentam copulam, saltem ex parte raptoris, qui fecit quod potuit. Denique verè raptus est fœmina dissentiente, tamen si eius parentes consentiant abductioni: quia parentes non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud ei vsui exponendi absque manifesta iniustitia, ob iniuriam puellæ irrogatam.

Secundum quod desideratur ad eas pœnas incurrendas, est, vt raptus fiat causa libidinis. Quare si non causa libidinis explendæ raptus fiat, sed alia quæcumque, non est prædictis pœnis obnoxius; quia, vt constat ex præcedenti sectione, raptus propriè est species luxuriæ. Est etiam limitandum, nisi præcesserit tractatus de matrimonio ineundo. Tunc enim si puella volens, quantumvis reclamantibus parentibus à sponso extrahatur, non subdatur raptus hic pœnis iuris ciuilibus: quia in hoc corrigitur per ius Canonicum, quod in hoc seruandum est. Patet id manifestè ex cap. cum causam, de raptoribus, his verbis Lucij Tertij. Cum ibi raptus dicatur admitti, vbi nihil ante de nuptiis agitur; iste raptor dici non debet cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsauerit, quam cogouerit; licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuisse. Ex quo textu manifestè liquet non esse raptum eiusmodi factum, quia fuit factum pro ineundo matrimonio, quando præcesserit sponsalia, etiam de futuro. Quod vitimum addo, quia textus dicit, vbi nihil ante de nuptiis agitur. At quado sponsalia de futuro præcedunt, iam verum est, aliquid de nuptiis actum esse. Nec verò sufficit actum esse de nuptiis contrahendis, si non sit iam præstitus consensus de matrimonio ineundo, & is tractatus conclusus. Verba enim illa, vt nihil ante de nuptiis agitur, sunt cum effectu intelligenda. Quia ex tunc iam habet aliquale ius raptor in raptam; & certè nullum habet, dum sponsalia non sunt communi placito inita, & contracta.

Tertium quod desideratur vt si raptus subiectus prædictis pœnis, est, vt sit traductio de loco ad locum. Vnde si absque traductione, cognoscatur violenter fœmina, erit copula vi extorta, non autem raptus. Nec qualicumque traductio de loco ad locum sufficit, sed debet esse ad effectum abducendi, & non gratia commodioris vsus, & coitus; quia id non est verè traducere de loco ad locum. Vnde non satis erit, si puella de vna camera in aliam extrahatur; id enim non fit ad effectum abducendi, sed ad commodiorem coitum. Nec similiter sufficit, si rapiatur à via publica, & seorsum abducatur: quia id est gratia commodè coeundi; nam is actus petit locum occultum. Nec denique satis est, si quis puellam in agro repertam, per aliquot passus abducatur, vt eam carnaliter cognoscat; quia id fit ad commodius coeundum. Est autem verus raptus, si fœminam animo abducendi in aliū locū quispiam à loco rapiat, quamuis eā ad locum destinatum non perduxerit; quia iam tunc est vera de loco ad locum abductio, & animo abducendi facta.

Quartum denique requiritur, vt mulier rapta sit honestæ vitæ. Vnde meretricis raptor non subiacerit prædictis pœnis; nisi vitæ antea pœnitentia ducta meretrix illa, vitam honestam agere cœpisset, ita vt non sufficiat pœnitentia illa absque honestæ vitæ inceptio: nisi quoque meretrix illa esset coniugata. Quia tunc marito irrogaret iniuriam raptor illius meretricis, ac proinde iure optimo obnoxius esset raptoris pœnis. Quod intellige nisi maritus esset leno. Quia etiam tunc respectu illius cessaret iniuria.

Super sunt adhuc circa hanc rem duo dubia dissolueda.

Primum est, an eisdem raptus pœnis subdatur fœmina rapta virum, vel aliam fœminam.

Dicendum cum veriori & communiori doctrina, fœminas virorum raptrices non comprehendit illis raptus pœnis. Patet, tum quia leges non adaptantur iis quæ rarissimè contingunt, sed illis solis quæ frequenter accidunt. At rarissimum est, & vix auditum, vt fœmina virum rapiat. Tum maximè, quia cum maior honestas desideretur in fœmina, atrocius delictū est raptus fœminæ perpetratus à viro, quàm si fœmina virum rapiat. Multo enim grauior iniuria irrogatur honestati fœminæ raptræ, quàm viri rapti; quippe nec masculus raptus, nec eius parentes ac consanguinei eam iniuriam & infamiam patiuntur, ac quando fœmina rapta est: non subest igitur eadem ratio in vtroque casu, ergo nec eadem pœna. Tum denique, quia maior frequentia delicti, & maior inclinatio ad illud admittendum, solet esse causa, vt pro minori delicto grauior pœna imponatur. Cum igitur rapi virum à fœmina sit rarissimum, & multo minus delictum quàm rapi fœminam à viro, ac modica sit in fœmina pronitas ad id perpetrandum; non est rationi consonum, pœnam raptus perpetrati per virum, extendi ad raptum per fœminam admissum. Idem dico in alio casu, si fœmina fœminam rapiat, non extendi prædictas pœnas ad hunc raptum, quia hic casus rarissimus est, & lex non curauit de illo.

Aterum dubium est, an supradictæ pœnæ ipso iure incurrantur, absque alia declaratione, an potius non incurrantur ante sententiam iudicis. Respondeo hoc secundum esse dicendum; nam cum sint leges pœnales quæ requirunt ministeriū hominis vt executioni mandentur, vt est pœna capitis, & bona raptoris statim transferantur in dominium raptræ; lex non trahit secum executionem, id est, non infert pœnam ipsam, sed ad summum obligationem ad illam per sententiam iudicis; nam lex quæ iubet hominem flagellari, vel morte puniri, non flagellat, nec morte afficit; & lex quæ præcipit soluere, vel spoliari suo dominio, non soluit, nec spoliat hominem sua pecunia, vel dominio ad illam, sed obligat, vt soluat. De priori illa pœna, nempe excommunicatione, quæ secum afferre potest executionem, iam dixi esse comminatoriam.

SECTIO III.

An raptus sit impedimentum dirimens matrimonium, attento decreto Concilij Tridentini.

Certum est primò iure antiquo raptum non dirimere matrimonium. Nam constat ex cap. finali, de raptoribus, inter raptorem & raptam matrimonium concedi, si rapta adhuc sub raptoris potestate existens, vere liberè consentiat. Vnde si qui antiquiores Canones dirimunt hoc matrimonium, non absolutè, sed inter raptorem & raptam, omnes corriguntur per hoc ius canonicum, nouiūs capitis finali, de raptoribus, quo standum est, vt vniuersi Doctores affirmant.

Certum est secundo post decretum Tridentini, raptum esse impedimentum dirimens inter raptorem & raptam, quandiu rapta est in potestate raptoris, etiam si liberè consentiat. Attendamus verbis Tridentini sess. 24. de reformatione matrimonij c. 6. sic dicentis. Docet sancta Synodus, inter raptorem, & raptam quandiu in

in ipsa potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat; & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes, sicut ipso iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, siue eam vxorem duxerit, siue non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotari. Hæc Tridentinum.

Circa quod decretum sunt nonnulla obseruanda.

Primum est, prædictum decretum tantum habere locum in his locis, in quibus receptum est Tridentinum, aliàs seruandum, quod iure antiquo statutum est in dicto cap. finali, de raptoribus.

Secundum est, hoc decreto manifestè irritari matrimonium contractum inter raptorem & raptam, quamdiu rapta est in potestate raptoris; non verò si sit separata à potestate raptoris, & in loco tuto, ac libero constituta. Id enim totum, clarè significant verba adducta. Cum enim dicant nullum posse consistere matrimonium inter raptorem & raptum pro tempore raptus; manifestè significant id matrimonium nullum habere valorem. Nam similiter cap. unico, de cognatione legali, dicitur inter adoptantem & adoptatam non posse consistere matrimonium durante adoptione, & tamen id esse impedimentum dirimens factentur omnes, & diximus supra disput. 30. sect. 4.

Tertio, certum est, raptorem, ac consilium, auxilium, aut fauorem præbentes esse ipso iure excommunicatos: vt in prædicto decreto dicitur. Quod est dicere esse excommunicationem latæ sententiæ, ac proinde nullum iudicis actum desiderare; particula enim, ipso iure, denotat sententiam latam. Non verò est excommunicatio reseruata, quia Tridentinum in eo decreto non reseruat. Quare raptorem, & fautores raptus dirimentis matrimonium sunt excommunicati ipso iure à Tridentino, ac proinde statim absque alia declaratione excommunicati manent; etiam si postea raptor ducat raptam.

De aliis verò pœnis dico certius videri apud Doctores non incurrere ante sententiam, vel declarationem iudicis. Patet, quia in primis quod teneatur raptor ad raptam dotandam, manifestè est pœna iudicis sententiam postulans. Id clarè constat, quia Tridentinum addidit teneri arbitrio iudicis dotare decenter. Hoc verò arbitrium iudicis debet esse attenta qualitate raptoris & raptræ. Cum enim sit pœna iniuriæ illatæ, & illa sit maior, aut minor, attenta vtriusque personæ qualitate, ea certè spectanda est ad iustum arbitrium efformandum. Adde si ex raptu aliud pullularet raptæ damnus, id in foro conscientie nulla iudicis spectata sententia, instar aliorum damnorum, quæ iniuste inferuntur, resarciendum est, vt perse constat. Præterea de perpetua infamia, quod iudicis sententiâ postulet, ait Nauarrus in simili casu in Extrauaganti Gregorij XIII. de datis pro iustitia, vel gratia, notabili 31. n. 44. Idè dicte ea pœna decidendi à proprio gradu: sūt ergo deiiciendi & deponendi, nec sunt depositi donec ministerium iudicis deponentis accedat. De pœna autem incapacitatis omnium dignitatum, probabilis iudico cum Sanchez disput. 13. numer. 1. indigere quoque iudicis sententiâ ob eius pœnæ maximam acerbiteriam. Hæc etiam dignitatum incapacitas sequitur infamiam, atque ideo immediatè post infamiam posita est in Tridentino. At infamia non incurritur ante sententiam iudicis. Nota ab hac pœna non liberari raptorem, etiam si raptam ducat. Nam id

apertis verbis decernit Tridentinum. Vbi enim dixi posse duci raptam, si ad pristinam libertatem restituta consenserit, subdit statim: nihilominus raptor ille, ac omnes illi, &c. Vbi poteranda est dictio, nihilominus, quæ non minus significat, ac Hispanè, con todo eso. Et ratio est, quia ea pœna imponitur ob raptus delictum. Hinc verò non sequitur raptorem, & ei auxiliantes esse irregulares ipso facto. Non enim sunt irregulares nisi infamiam incurrant, & à priori gradu deiiciantur. Quod cum sententiam iudicis desideret, non erit irregularis ipse, nec cōsules ante iudicis sententiam. Parochus verò assistens matrimonio raptoris cum raptrâ, nōdum ad pristinam libertatem extra raptoris potestatem existente, non incurrit pœnas huius decreti Tridentini. Quia hæc tantum imponuntur aduersus fautores raptus, at Parochus assistens postea matrimonio, non fauet raptui, vt pote qui iam omnino admisus est. Incurreret verò prædictas pœnas si ante raptum promitteret illi assistentiam eam, qua animosior factus est raptor ad raptum exequendum, vt rectè notauit Sanchez citatus; quia tunc raptus verè fautor esset. Denique placet mihi quod notat Hurtado disput. 23. ad finem difficultatis 3. prædictas pœnas non esse à iudice imponendas, si raptor validè raptam ducat, excepta pœna dotandi eam. Quod certè credendum est ex pia Tridentini mente in fauorem matrimonij: nam durum esset raptam nubere viro perpetuò infami.

SECTIO IV.

Qualis raptus obnoxius sit prædictis Concilij Tridentini pœnis.

VT prædictum decretum maneat perfectè declaratum, oportet vt qualitatem raptus exponamus prædictas pœnas incurreris. Quod, vt clarius declareretur, breuiter variis difficultatibus rem ipsam dilucidabimus. Sit igitur

Prima difficultas, an etiam dicto decreto comprehendatur raptus quo fœmina rapit virum. Ad hanc difficultatem dico cum Sanchez lib. 7. disput. 13. n. 4. Coninch disput. 31. dub. 4. Basilio Ponce c. 69. n. 6. Hurtado disput. 23. difficult. 3. n. 12. & aliis, id decretum tantum intelligendum esse de raptoribus, nec extendendum esse ad raptrices fœminas. Cum enim dictū decretum odiosum sit, & pœnale contra raptorem, non est extendendum ad raptricem, præsertim cum sit maior ratio ad fauendum fœminis, ne cogantur, quàm viris. Videantur dicta supra sect. 2. numer. 6.

Secunda difficultas est, an raptus fœminæ factus causa libidinis, & non causa contrahendi matrimonium cum raptrâ, dirimat matrimonium, & obnoxius sit prædictis Tridentini pœnis.

Affirmant nonnulli, inter quos Sà verb. matrimonium, & Ochag. tract. 3. q. 44.

Primo, quia Tridentinum absolutè, & absque vlla limitatione loquitur de raptu.

Secundo, raptus etiam non factus causa contrahendi matrimonium lædit libertatem fœminæ ad illud; nam quacumque intentione rapiatur fœmina, dum potestati raptoris subest, non minus impeditur plena libertas, cum metus & vis non plenè cessauerint.

Tertio, ibi Tridentinum punit raptorem & fautores, quamuis Clericos, & tamen Clerici non rapiunt ad contrahendum matrimonium, sed causa libidinis tantum; ergo.

Verius iudico in eo decreto solos fœminarum raptorem causa contrahendi cum eis matrimonium com-

prehendi. Moueor, quia manifestum videtur Tridentinum dicto impedimento, & reliquis pœnis tantum intendere punire illum, qui lædit libertatem ad matrimonium, vt sic puniendo impediatur dictam læsionem. At qui sceminam rapuit causa libidinis, & non ad contrahendum matrimonium, non violauit libertatem ad illud, neque ad illud coegit: nullam igitur pœnam à Tridentino assignatam dicti impedimenti incurrit. Firmo, quia quando causa matrimonij raptus est admissus, delictum fuit contra matrimonij libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio; atque ideo vt plenior sit libertas, petit id decretum prius raptam in pristinam libertatem, ac in locum à raptore separatum restitui; & raptorem tamquam iniquum libertatis matrimonij violatorem, cui libertati totis viribus Tridentinum consulere intendit, punit acerbissimis pœnis in eo decreto contentis. Hinc

4 Colligo primo, si quis proprio motu, non petente qui matrimonium initurus est, sceminam rapiat, non vt secum, sed vt cum alio matrimonium contrahat, cum raptorem non subdi pœnis huius decreti Tridentini, & valere matrimonium cum illo tertio initurum, si scemina verè liberè consentiat, quamuis nondum extra raptoris potestatem sit. Ita Sanchez citat. disputat. 13. numer. 6. Ratio est, quia prima pœna illius decreti est, vt inter raptorem & raptam non possit consistere matrimonium quamdiu raptam sub raptoris potestate fuerit, atque ideo supponit raptum eo deinceps esse, vt raptor raptam ducat; non igitur erit locus iis pœnis, quando gratia sit inuendi matrimonij cum alio. Quod si ad instantiam initurum matrimonij rapuerit, tunc matrimonium cum illo erit inualidum, nisi prius in loco tuto scemina constituarur; & ille qui instauit, vt raptus fieret, incurret cæteras pœnas tamquam verus raptor per interpositam personam ad effectum matrimonij. Is verò qui raptum exercuit, tamquam auxilium raptui ferens ad finem inuendi matrimonij, incurret excommunicationem, & cæteras auxiliantium pœnas. At cum ipso validè potest scemina contrahere, prius quam in loco tuto reponatur; quia auxilium ferentes non puniuntur ea pœna in illo decreto, vt nimis matrimonium cum illis consistere nequeat, donec scemina sit ad locum tutum restituta.

Colligo secundo, nihil referre, siue sequatur copula, siue non sequatur, ad pœnas huius decreti incurrendas. Quia non punitur raptus causa libidinis, qui copula non secuta non habet rationem delicti perfectam, sed causa inuendi matrimonij, ad quem copula nihil confert.

Colligo tertio, non esse locum his pœnis, si scemina volens abducta sit, quamuis abductione secuta voluntatem mutet prioris facti pœnitentia ducta; secus si principio abductioni renitatur, quamuis post abductionem factam, velit. Ratio est, quia in his spectandum est initium, in quo violentia interfuit.

Colligo quarto, esse locum his pœnis, quamuis raptam causa matrimonij non sit perducta ad locum destinatum, sed in ipso itinere raptor rescipiscat. Quia delictum hoc raptus in ipsa abductione consummatur, nam tunc perfecte irrogatur matrimonij libertati iniuria. Neque enim Concilium spectat vt raptor in aliquo loco iam raptam constituat, vel eam ducat, sed solum vt rapuerit causa matrimonij, illamque sub suam potestatem reposerit.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico intentum Tridentini esse solum pœnas imponere offendentibus libertatem matrimonij per raptum, at qui sceminam rapit causa libidinis

tantum, inuolat libertatem matrimonij. Ex quo patet ad secundum. Et certè non videtur negari posse Tridentinum tantum loqui de raptu intentione contrahendi matrimonium factum, vt ex eius verbis deducitur, & ex eo quod in dicto capite incipit agere de matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam.

Ad tertium dico ibi tantum puniri Clericos fautores, non raptores. Adde etiam & raptores clericos intentione contrahendi matrimonium, quando non sunt in Sacris: imò & quando sunt, si non de iure, saltem de facto; quia Clerici in Sacris aliquando de facto contrahunt, quamuis inualidè, sicut coniugari.

Tertia difficultas est, an raptus quo scemina inuitis parentibus, ipsa tamen consentiente rapitur, dirimat matrimonium.

Afirmat nonnulli, quia tunc est verè raptus.

Mihi magis placet oppositum cum Sanchez disp. 13. num. 13, Hurtado difficult. 3. cit. num. 12. & aliis. Ratio est, quia Tridentinum in dicto decreto tantum loquitur de raptu, quo læditur libertas ad matrimonium, huic enim tantum læsioni occurrere intendit. At prædicto raptu, quamuis vero, non læditur libertas ad matrimonium, quia non fit inuita scemina, cuius tantum libertas, & non parentum, conducit ad matrimonium. Nec valet dicere voluntatem parentum desiderari ad honestatem matrimonij: nam Tridentinum in eo decreto non honestatem, sed solum eius libertatem spectat. Quod vel inde clarescit, quia ad valorem matrimonij inter eundem raptorem & raptam violenter, solum petit, debere raptam ad pristinam libertatem restitui, & in loco tuto reponi.

Quarta difficultas est, an raptus propriæ sponsæ ipsa inuita dirimat matrimonium, & decreto Tridentini comprehendatur.

Negant nonnulli, quia iure communi raptus hic à pœnis liberatur. cap. penultimo, de raptoribus. Quod ius Tridentinum non corrigit, vt patet ex contextu.

Dico primo, id esse verum si volens sponsa abducatur. Patet, quia textus dicto capite penultimo expressis verbis loquitur, quando scemina sponsa volens abducitur; inuitis tamen parentibus. Nec valet dicere inde sequi nihil concedi sponsæ raptui: nam etiam quando quæuis alia scemina consentiens abducitur, etiam renitentibus parentibus, non est locus illis pœnis. Non, inquam, abest, quia tamen in mea opinione id ita sit: tamen in opinione aliorum qui dicunt sufficere ad eas pœnas incurrendas, contradicere parentes; tunc id habebit peculiare raptus sponsæ de futuro ipsa volente, vt non ligetur illis pœnis, tamen si parentes renitantur.

Dico secundo, comprehendendi eo decreto raptum sponsæ propriæ de futuro, si ipsa renitatur. Ratio est manifesta, quia tunc læditur, & valde offenditur libertas matrimonij; non enim est sponsa de futuro violenter cogi potest sponsalium fidem seruare.

Prima difficultas est, an sicut prædictum Tridentini decretum irritat matrimonium inter raptorem, & raptam, quamdiu in eius potestate manserit; ita irritet quoque sponsalia tunc inita.

Afirmat cum Nauarro & aliis Sanchez disput. 13. num. 17. Quia lex correctoria & pœnalis extendi debet, vbi omnino eadem militat ratio, quod hic reperitur. Nam Tridentinum irritauit pro eo tempore matrimonium, consulens plenæ libertati ad id requisitæ; quæ non omnino plena est, dum raptam manet in raptoris potestate. Quæ ratio in sponsalibus militat: ad hæc enim iura plenam libertatem requiritur.

Mihi videtur oppositum probabilius. Moueor, quia lex Tridentini irritans matrimonium ratione raptus, cum

cum sit pœnalis, & ius commune corrigens, de solo matrimonio intelligenda est, nec debet extendi ad sponsalia, regula quæ à iure, de regulis iuris in 6. sed tanquam casus omissus relinquendus est dispositioni iuris communis, præsertim, vbi non militat eadem prorsus ratio prohibendi: nam matrimonij contractus cum sit perpetuus ac indissolubilis, in fauorem eius plenæ libertatis, statutum est illud Tridentini decretum; at sponsalium contractus multis de causis dissolui potest, & ideo sufficit illi plena libertas ex parte contrahentium. Quare id firmatur eisdem ferè rationibus, quibus supra disp. 5. sect. 2. ostendimus, in Trident. sess. 24. c. 1. dum irritatur matrimonium clandestinum; non irritari, sed adhuc valere sponsalia clandestina. Firmo hoc idem: nam pœna apposita contrahentibus matrimonium non afficit contrahentes sola sponsalia. Patet manifesto exemplo Clementina 1. de consanguin. vbi excommunicantur ducentes consanguineam, & tamen ea censura non ligat sola sponsalia contrahentes; quia in odiosis nomine matrimonij non veniunt sponsalia. Igitur idem dicendum est ad præsentem difficultatem.

DISPUTATIO XXXIX.

De matrimonij simpliciter clandestini prohibitione, eiusque irritatione post Tridentinum.

MOc est vltimum impedimentum dirimens à Tridentino statutum. Cuius tractationem, quæ est maximi ponderis ac momenti, aggredior explicandam. Quam maioris claritatis gratia, quinque diuidam disputationibus sequentibus, ac comprehendam. Primo agam de matrimonij simpliciter clandestini prohibitione, eiusque nullitate post decretum Tridentini. Secundo de præsentia Ordinarij, vel Parochi proprij, & testium, vt matrimonium destinatum esse simpliciter clandestinum, & solemne habeatur, ac publicum. Tertio de præsentia alterius sacerdotis loco Parochi. Quarto de pœnis prædicti matrimonij simpliciter clandestini, illudque contrahentium, & Parochi, ac testium assuetudinem. Denique sermonem instituum de matrimonio secundum quid clandestinum, id est, factum absque denuntiationibus, vbi fuisse omnia, quæ ad denuntiationes spectant, dilucidabo. Primum igitur in hac disputatione expono,

SECTIO I.

Quid sit matrimonium solemne, & quid simpliciter clandestinum.

Decem conditiones assignantur à Concilio Tridentino cap. 1. de reformatione sess. 24. ad perfectam matrimonij solennitatem, quarum quatuor à contrahentibus, reliquæ à Parocho seruandæ sunt.

Prima, vt antequam contrahant, vel saltè triduo ante consummationem matrimonij sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum pie accedant. Quod certè consiliu est, & quidè iure ac merito omnino suadendū, ne fortè cum obice peccati mortalis matrimonij sacramentum suscipiatur. Cæterum non est præceptu obligas, quia sufficit, vt contrahentes per contritionem, vel attritionem reputatam pro contritione se præparent ad hoc sacramentum, vt dixi supra disp. decima nona, sectione octaua, n. 1.

2. Secunda conditio, vt proprius Parochus adsit, vel alius Perez de Matrimonio.

sacerdos, de ipsius Parochi, vel Ordinarij licentia, & duos insuper, vel tres testes.

Tertia, vt ita mutuū consensu declarèt contrahentes, vt si sit opus, Parochus ac testes de eo matrimonio testificentur

Quarta, vt non cohabitèt in eadè domo, antequam Ecclesiæ benedictionem recipiatur; quod iudicat Paludanus in 4. disp. 28. q. 2. & Antoninus 3. par. lib. 1. c. 2. § 1. obligare sub mortali. Caietanus verò tom. 1. irrat. 1. 3. & 10. 2. q. 1. tenet sublato scandalo, & cõceptu obligare sub veniali. Ego certè probabilis iudico regulariter nullu esse peccatu, vt docuit Nauarrus in summa c. 2. n. 83. cum Soto in 4. disp. 28. q. 1. art. 2. qui Tridentino decreto interfuit: præsertim si fiat ad vitandū in se, vel in coniuge probabile incõtinentiæ periculū. Quod semper intelligo, nisi adsit contẽptus, vel scandalu, vel lata sit in aliqua diocesi excõmunicatio cõtra oppositu facientes. Vnde Concilium Tridentinu non præcipit, sed hortatur ad prædictam benedictionem suscipiendā.

Quinta conditio est, vt tribus cõtinuis diebus festiuis in Ecclesia publicè denuntietur inter Missarū solènia, inter quos matrimoniu sit cõtrahendū; quod etiā in Lateranensi Concilio sub Innocentio III. statutū fuit, vt patet ex cap. cum inibitio, de clandestina desponsatione. Debet enim Parochus de impedimentis inquirere, & vbi opus fuerit, etiā cõtrahentes vrgerè: aliàs si omiserit, peccabit mortaliter cum sit præceptu in materia graui. Satis tamè erit, si vel per publicā denuntiationem, vel aliunde habeat circa impedimeta notitiam necessariā.

Sexta, vt vtrūque contrahētè roget & intelligat mutuū cõsensu vtriusque, alioqui cum res sit magni momenti, peccabit mortaliter. Satis tamè est, eiusmodi consensus, quibuslibet signis expressos, vel etiā per interpretem percipere; quod sæpe ad id, & ad denuntiationes apud exterarum gentes vtendum est.

Septima, vt intellecto vtriusque consensu dicat: Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel aliis verbis vtatur, iuxta Proinciæ cõsuetudinem. Quæ verba licet non sint necessaria ad effectum sacramenti, cum non sint forma ipsius, nec sacerdos minister, vt supra docuimus disp. 19. sect. 3. n. 6. sunt tamè de necessitate præcepti sub mortali obligantis necessaria.

Octaua, vt si aliquando probabilis sit suspicio malitiosè matrimonium impediri posse, si trina præcedat denuntiatio, tunc vel vna tantum denuntiatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimoniu celebretur; postea autè ante consummationem denuntiationes in Ecclesia fiat, vt impedimenta detegantur, nisi Ordinarius expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur, quod ipsius prudentiæ Concilium relinquit.

Nona, vt Parochus librū habeat, & seruet diligenter apud se, in quo coniugū, & testiu nomina, diē, ac locu matrimonij describat: quod obligationem mortalem videtur cõtinere, & Religiosos etiam attingit, qui apud Indos Parochi munus exercent.

Decima, vt nullus sacerdos regularis, vel secularis sine licentiæ proprij Parochi sponfos iugat, etiam virtute cuiuscumque priuilegij, aut antiquæ cõsuetudinis; alioqui ipso iure tãdiu suspensus maneat, quãdiu ab Ordinario eius Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio accipienda erat, absoluarur, sublata tamè pœna excõmunicationis, quam antea incurrebat, per Clem. 1. ad finem, de priuilegijs, vt aduertunt declarationes Cardinalium Concilij Tridentini.

Omitto alias solemnitates, vt cum parentum cognitione, & assensu celebrentur matrimonia, quæ nõ multum spectat ad rem præsentem. Quam ob rem ex defectu singularum conditionum, licet matrimonium dicatur

dicatur minus solemne; absolute tamen & simpliciter solemne ac publicum censetur esse si presente Parocho & testibus celebreretur, etiam omnis denuntiationibus; si vero ob quam omissionem potest dici minus celebre secundum quid. Si vero denuntiationes præcedant, & in præsentia Parochi ac testium celebreretur, erit omni ex parte ac plene matrimonium publicum, ac solemne.

3 Matrimonium clandestinum, id est, clam, seu occulte contractum, Iurisperitorum iudicio, & sensu, iuxta cap. final. de clandestina desponsatione, & c. aliter 30. q. 5. quatuor dicitur modis. *Primo*, quando si illud sit contra interdictum, vel prohibitionem Ecclesiæ tacite, vel expresse. *Secundo*, quando sine vllis testibus celebratur. *Tertio*, quando sit absque consanguineorum notitia. *Quarto*, denique quando sine Ecclesiasticis proclamationibus, aut denuntiationibus. Verum commodius Theologi ad præsens institutum duas tantum species matrimonij clandestini constituant. Aliud enim est matrimonium, quod dicitur simpliciter, & absolute clandestinum, quod nimirum contrahitur absque testibus sufficientibus ad plenam probationem ipsius, quia eo ipso nequit Ecclesiæ constare defectu testium sufficientium, & ideo dicitur absolute & simpliciter clam fuisse factum. Aliud vero dicitur clandestinum secundum quid, quod videlicet coram testibus sufficientibus celebratur, sed absque præmissis denuntiationibus. Vnde id matrimonium nequit dici simpliciter clandestinum, sed potius solemne, quia habet iam solemnitatem testium substantialem, & potest Ecclesiæ constare. Dicitur tamen clandestinum secundum quid, quia est aliquo modo occultum, quia non est iuridice denuntiatum, seu perfecte publicum: deest enim illi solemnitas magni momenti ad perfectam eius publicationem ab Ecclesia petita, tamen non sit substantialis, neque contractui essentialis. Quare si in ipso matrimonio ceteræ solemnitates præter istam omittantur, non ideo matrimonium clandestinum, sed minus solemne appellabitur. De illis ergo duabus speciebus matrimonij clandestini hæc, & in tribus agam disputationibus sequentibus, nempe 39, 40, & 41. de matrimonio simpliciter, & absolute clandestino; acturus postea disp. 42. de matrimonio secundum quid clandestino. Est vero notandum nomine matrimonij clandestini absolute prolato semper à nobis intelligi cum schola Theologica matrimonium contractum absque Parocho, & testibus. Vnde de hoc procedent difficultates sequentes, quando de matrimonio clandestino insurget disputatio, & non de matrimonio secundum quid, de hoc enim seorsim dicam infra disp. dicta 42.

SECTIO II.

An matrimonium clandestinum sit illicitum iure naturæ, an potius solo iure Ecclesiastico.

1 **N**oster Sanchez, cum Petro Soto, & aliis opinatur matrimonium clandestinum esse illicitum iure naturæ, & malum contra ius naturæ. Probat, quia ex natura rei continet in se mala graua: cedit enim in proli detrimentum, & vtriusque coniugis, cum facile possint ad alias nuptias transire, & est reipublice nociuum, ac contrarium eius paci, ac publicæ quieti, ex quo infert infideles clam contrahentes, lethaliter delinquere contra ius naturæ.

2 Coninch vero disp. 27. d. b. 1. n. 5. tamen sentiat matrimonium omne clandestinum, iure naturæ non esse absolute illicitum; faceret tamen tale matrimonium

non habere in se præcisè, cur possit honestè appeti qua clandestinum est; imò verò habere communitè aliquam indecentiam, ac speciem mali. Quia decet nos vitare ea omnia ex quibus possit aliquid mali oriri, et si credamus non oriturum. Et omnino cōuenit ea ita nos agere, vt etiā hominibus pateat nos nō male agere. Adit, posita legitima causa, seclusa Ecclesiæ prohibitione, etiā honestè posse appeti matrimonium clandestinum, sicut apperi potest lectio libri hæretici, & similia.

Dico primo matrimonia clandestina non esse irrita iure naturæ. Ita communiter omnes Doctores. Ratio est, quia quando concurrunt omnia necessaria ad substantiam contractus, validus est ille contractus iure naturæ, licet desint solemnitates iure positio requiritæ, quia illæ omnes sunt extrinsecæ; sed in matrimonio dummodo adsint soli contrahentium consensus mutui expressi, concurrunt omnia necessaria ad substantiam contractus, & sufficiunt ad naturalem substantiam matrimonij secluso omni iure positio, vt constat; ergo sunt valida iure naturæ matrimonia clandestina.

Dico secundo matrimonia clandestina non esse illicita iure naturæ, ita Caiet. 10. 1. opusc. tract. 12. de matr. q. 2. Sotus in 4. d. 28. q. 1. art. 2. conclus. 1. & alij, quos sequitur Gaspar Hurtado disp. 5. difficult. 1. n. 3. & Coninch relatus. Probat, quia sponsalia, & ceteri contractus clandestinè celebrati, non sunt illiciti iure naturæ, vt constat ex dictis supra disp. 5. sect. 1. ergo & matrimonium. Firmo, quia si contrahere matrimonium sine testibus esset iure naturæ illicitum, maximè quia sic contrahentes exponuntur periculo, ne sequantur illa mala prædicta: sed regulariter non exponuntur, quia ea mala non sunt intrinsecæ clandestinè, nec sunt illi, moraliter loquendo, connexa, quia quamuis aliquando in aliquibus ob eorum peculiarem malitiam, aut fragilitatem sit dictum periculum, non tamen in omnibus, neque semper in malis & fragilibus, imò in his potest subueniri dicto periculo paulo post celebrationem matrimonij, illud publicando: tunc enim reipublica vel superior nō sineret eos separari, & alias querere nuptias. Igitur matrimonium omnino clandestinè factum non est intrinsecè malum; ergo nec illicitum iure naturæ, cum ex natura rei non sit ipsi dictum periculum connexum, quia hoc tantum est aliquando, & non in omnibus, sed in aliquibus, & in his potest alia via obeiri dicto periculo.

Dico tertio certum esse, matrimonium clandestinum esse illicitum iure Ecclesiastico. Pater ex testimonio Concilij Tridentini de reformat. matrim. c. 5. sic dicentis: Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa, nempe clandestina, matrimonia semper detestata est, arque prohibuit, estque manifestum peccatum mortale clandestinè contrahere, quia prohibitio Ecclesiæ est de materia graui ob graua incommoda que ex tali matrimonio oriri solent, deserendi præcipue proprium coniugem, & transfundi ad alias nuptias. Et dictis manifestè colligitur solo iure Ecclesiastico esse vetitum matrimonium clandestinum. Pater, quia ostensum est non esse prohibitum iure naturali: certum esse etiam, non esse prohibitum iure diuino positio, quia tale non extat; ergo iure solum Ecclesiastico.

Ad primam sententiam Sanchez negandum est 6 matrimonium clandestinum ex natura rei in se continere mala graua, nam, vt dictum est, nec sunt ex natura rei cum tali matrimonio connexa, neque id euenire in omnibus, sed in aliquibus, ob eorum peculiarem malitiam. Vnde negandum est infideles omnes clam contrahentes mortaliter peccare contra ius naturæ; si enim in aliquibus sit morale periculum vt sequantur prædicta mala, erit illis illicitum iure naturæ sic contrahere: at quotiescumque abest

tale periculum, vt reuera abesse potest, non erit illis illicitum iure naturæ, quia obligatio legis naturalis cessat, quoties cessat ratio legis. Nam in lege naturæ tota ratio obligandi est necessaria conuenientia, vel inconuenientia obiecti cum natura rationali, quæ si hinc, & nunc omnino cesset, cessat quoque tota ratio legis, & omnis obligatio. Hinc apparet discrimen inter legem positiam & naturalem; nam in lectione librorum hæreticorum, v.g. in cohabitatione Clericorum cum iuueniculis, in matrimonio clandestino, & aliis ferè omnibus, quæ lege positia prohibita sunt, tamen ratio prohibendi sit periculum alicuius mali, merito tamen generatim prohibita sunt, etiam iis, quibus fortè tale periculum nō imminet, quia licet primum motiuum, cur legislator aliquam actionem prohibeat, sit periculum mali, quod inde natum est sequi; proxima tamen ratio prohibitionis est dirigere communitatem in euitatione illius mali. Quare necessariò eam actionem prohibet, non solum in casu, in quo hinc, & nunc est periculum illius mali, sed generatim etiam vbi in particulari nullum tale periculum est, quia aliàs maxima hominum pars, vel ex imprudencia, vel ex temeritate sibi persuaderet, hinc, & nunc nullum sibi tale periculum imminere, etiam vbi maximè immineret, quæ imprudenciam dirigere, & temeritatem refrænare, immediate tendit lex positia. At in lege naturali cum solum spectetur ius naturæ, quoties periculum abest, ea omnia licita sunt, spectato solo iure naturæ. Quare si nullum esset ius positium illa prohibens, qui moraliter certi essent, nullum hinc & nunc inde imminere mali periculum, licet clandestinè contraherent. Cumque infideles non subiaceant legi Ecclesiæ, si moraliter certi sint nullum illis imminere mali periculum, poterunt licitè sic contrahere, stando in iure naturæ.

8 Ad secundam sententiam Coninchij, cum ipse etiam opinetur matrimonium clandestinum iure naturæ non esse absolute illicitum, non videtur consequenter dictum asserere tale matrimonium non habere in se præcisè cur possit honestè appeti, quæ clandestinum est, & illud habere communiter indecentiam, ac speciem mali. Nam si tale matrimonium ex sua natura non habet necessariam inconuenientiam, vel difformitatem cum natura rationali, cur necesse est habeat speciem mali, cum possent contrahentes seclusa Ecclesiæ prohibitione rectè illud contrahere, animo ipsum statim promulgandi. In quo casu nulla esset species mali. Quare dicendum est non solum quando subesset aliqua extrinsecæ causa iusta, sed absolute posset matrimonium contrahi clandestinum honestè, inspecto solo iure naturæ, & omni exclusa prohibitione Ecclesiæ: non secus ac rectè, & honestè contrahuntur sponsalia clandestina, & alij contractus clam perficiuntur.

SECTIO III.

Vtrum Ecclesia potuerit irritare matrimonia clandestina, & de facto illa irrita reddiderit.

PRO explicatione obseruandum est, dupliciter posse matrimonium clandestinum irritari. *Primo* indirectè inhabilitando personas ad talem contractum. *Secundo* directè annullando immediate ipsum contractum.

Perez de Matrimonio.

Dico primo certum esse, & de fide, potuisse Ecclesiam irritare matrimonia clandestina. Pater id tum ex facto Tridentini à Papa, & à tota Ecclesia approbato, in quo nequiverunt errare. Tum ex can. 4. Concilij Trident. de Sacramento matrimonij, sic dicente: Si quis dixerit Ecclesiā non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel iis constitutendis errasse, anathema sit. Tum denique ex plena potestate Ecclesiæ supra subditos, & contractus ipsorum propter bonum spirituale eorumdem, vt ostendi supra disp. 21. integra sect. 1. & disp. 22. sect. 1. num. 1. 2. & 3.

Dico secundo potuisse Ecclesiam irritare clandestina matrimonia tam indirectè inhabilitando personas, quàm directè annullando immediate contractum clandestinum. Ita omnes. Probat, nam in primis negari non potest Ecclesiam posse irritare indirectè, inhabilitando personas; quia in iis, quæ ad bonum spirituale pertinent, quale est matrimonium fidelium, ipsi fideles tanquam eius membra illi subduntur; ergo quando bono spirituali Ecclesiæ expedit, potest illos, ad certum in eundi matrimonij modum, inhabiles reddere. Quare sicut reipublica civilis potest aliquas personas inhabiles efficere ad contrahendum absque testibus solemnitatibus, vt effecit prodigos, & minores absque auctoritate tutorum, & mulieres coniugatas absque licentia viri; ita potuit Ecclesiastica reipublica idem præstare ad contrahendum matrimonium sine certis solemnitatibus: sicut enim homo, quia est membrum reipublicæ, ei subordinatur, quod propter bonum reipublicæ commune, ita fidelis quia est membrum Ecclesiæ, illi subordinatur in ordine ad bonum spirituale. Præterea, quod possit Ecclesia immediate, & directè irritare contractum clandestinum pater; quia ille consensus, vel contractus non minus est subditus Ecclesiæ, quàm personæ contrahentes; ergo potest Ecclesia contractum, vel consensum clandestinum reddere inefficacem ad transferendum dominium. Et ratio à priori est, quia contractus fidelium, quo vnus init matrimonium cum alio, ordinatur in bonum spirituale Ecclesiæ, sicut contractus humanus est actus hominis subordinati alicui communitati, cuius est pars, & à qua pendet in ordine ad bonum illius politicum; ergo tanquam pars, & membrum Ecclesiæ subordinatur potestati eiusdem Ecclesiæ, vt quando bono communi ipsius Ecclesiæ expedit, possit illum directè irritare. Sic videmus Ecclesiam irritasse professionem factam ante annum nouitiatus expletum, & ante sexdecim annos expletos, vt constat ex Tridentino sess. 28. de regularibus, c. 15. Quare sicut Ecclesia de facto irritauit contractum coniugalem coactum, & initum inter liberum & seruam, ignorata conditione seruili, ita & potuit irritare directè contractum matrimonij clandestinum.

Dices, præsentia Parochi, & testium sola est extrinsecæ quædam solemnitas; ergo nihil refert ad intrinsecam substantiam contractus. Sed contra est, quia materia & forma contractus matrimonij, non sunt nudi consensus secundum entitatem physicam spectati, sed pro vt habent moralitatem quandam, quod sint habiles ad contrahendum dominium; vt sic autem pendunt ab illa solemnitate Ecclesiastica. Nam Ecclesia non facit, vt per consensum legitimum non perficiatur contractus matrimonij, sed solum facit vt consensus, qui antea erat legitimus, modò non sit talis, quia non adhibetur solemnitas necessaria; non enim consensus est causa naturalis vinculi matrimonij physici.

sicè solum spectatus, sed cum legitimitate. Vnde Ecclesia nihil innouauit circa substantiam matrimonij; quia materia, & forma huius non sunt consensus utcumque, sed legitimi, quibus positus non potest facere Ecclesia ut non fiat matrimonij contractus. At bene potest facere ut consensus, qui antea erat legitimus, modò non sit talis defectu solemnitatis, quod est destruere consensum, nò quo ad esse physicu, sed quoad esse morale. Christus enim non assignauit pro materia & forma sacramenti matrimonij consensus utcumque neque hunc vel illum consensum, sed illos consensus, qui legitimi sunt, quibus positus non potest Ecclesia facere ut non sint materia, & forma sacramenti matrimonij. Videatur dicta à nobis supra *disp. 21. sect. 1. n. 6.*

3 Dico tertio Ecclesiam potuisse irritare matrimonium clandestinum quatenus est sacramentum non directè, & immediatè, sed indirectè, & remotè. Ita communiter omnes Doctores. Ratio est, quia sacramentorum institutio, ac destructio non subiacet potestati Ecclesiae, sed id pender ex voluntate, & intentione Christi ea instituentis, & ideo nequit Ecclesia circa sacramentorum substantiam aliquid praestare, vel innouare, atque adeò nec illa destruere, vel irrita reddere. Potest tamen indirectè, & remotè, quia ratio sacramenti fundatur supra contractum; ergo annullando contractum consequenter irritat sacramentum: nam sublato fundamento tollitur aedificium. *c. cum Paulus 1. q. 1.* Et quod de vno dicitur, necesse est ut de altero intelligatur, propter connexionem, ac proinde sublato priori, tollitur posterius ab ipso dependens. Constat autem contractum humanum, qui subiacet Ecclesiasticae potestati, esse fundamentum, & materiam sacramenti matrimonij, atque ideo irritato per Ecclesiam contractu humano, irritatur indirectè & consequenter sacramentum matrimonij: sicut Ecclesia nequit directè annullare sacramentum Pœnitentiæ; potest tamen indirectè aufere jurisdictionem ministri, à qua pendet, ut loco citato dixi.

4 Dico quarto, Meritò Tridentinum de facto irritasse matrimonia clandestina vbi publicatum fuerit, & receptum illius decretum. Patet id ex *sess. 24. c. 1. de reformatione matrimonij.* Nam ibi reddit personas inhabiles ad contractum matrimonialem celebrandum sine praesentia Parochi, & duorum vel trium testium. Declarat quoque nullum esse talem contractum, his verbis: Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, pro vt eos praesenti decreto irritos facit, & annullat. Meritò autem, ac iustissimis de causis Tridentinum id totum irritauit. Tum quia religio sacramenti exposcit, vt assistente ministro Ecclesiae recipiatur, vt id fiat matura deliberatione, & maiori reuerentia. Tum maximè, quia matrimonium clandestinum ex modo contrahendi clarè aduersatur tribus matrimonij bonis; aduersatur enim fidei ipsius, quia facile erat alterutri coniugum alij committeri circa adulterij notam: aduersatur indissolubilitati; saepe enim cum incognitum esset Ecclesiae, transibunt coniuges ad alias nuptias inuales: aduersatur denique proli bono prolis, quam facile negare posset vir, cum vxor probare coniugium nequeat.

5 Dico quinto ante Tridentinum fuisse praedicta

matrimonia prohibita, sed non irrita. Primum asserit clarè Tridentinum *cap. 1. citato*, illis verbis: Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Secundum non est adeò certum, nam aliqui putant à tempore Euaristi Papae esse irrita. Quia Euaristus *epist. 1. ad Episcopos Africanos cap. 2.* & habetur *c. 1. 30. q. 5.* asserit hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & contubernia; ergo nulla. Contrarium verò iudico verius ex ipso Tridentini decreto sic asserente, praedicta matrimonia clandestina fuisse rata, & vera, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde iure damnandi sint illi, vt eos sancta Synodus anathemate damnet, qui ea vera ac rata esse negant. Vnde modò vbi Tridentinum non viget, erit validum matrimonium clandestinum. Euaristus autem illa matrimonia clandestina appellauit stupra, & contubernia in foro externo, & quoad praesumptionem, quia Ecclesia non praesumit esse, aut fieri, quod ipsi occultatur, quando est contra legem ipsius, vt erat matrimonium clandestinum.

Dico ultimo hanc matrimonij clandestini irrationem non fuisse poenam. Ita multi Doctores, quos sequitur Sanchez *lib. 3. disputat. 4. num. 9.* Ratio est, tum quia non est facta in punitionem delicti, sed ad vitanda damna. Tum etiam, quia aliàs ea matrimonia ignoranter facta ignorantia inuincibili, non essent capacia illius poenae, atque adeò valida essent. Quod nemo dicere audebit. Firmo, nam de ratione poenae est, vt infligatur ad delicti punitionem, & vbi non est delictum, non est locus poenae, quia imponitur vt delicti supplicium. At talis annullatio non infligitur ob delicti punitionem, & quamuis contrahens immunis esset culpae, ignorans inuincibiliter prohibitionem, adhuc actus esset nullus, vt constat; igitur ea annullatio non est poena. Quare praedicta matrimonij nullitas non inducitur in poenam, non enim inducitur ad puniendos contrahentes clandestine, sed tantum in odium matrimonij clandestini, ne valeat, ob inconuenientia, quae ex illo oriri possunt

SECTIO IV.

An matrimonium clandestinum sit in pluribus casibus validum, praesertim si urgeat aliquod graue damnum.

Certum est primò esse validum matrimonium clandestinum, vbi Tridentinum non est publicatum, vel receptum, vt constat ex *sess. 24. c. 1.* vbi sic statuit, vt decretum de assententia Parochi, & testium in vnaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primae publicationis in eadem Parochia factae, numerandos. Ex quo sequitur si quis facta huius decreti publicatione in sua Parochia clam contraheret antequam elaborentur praedicti triginta dies, validè contraheret, etiamsi id faceret in decreti fraudem.

Secundò etiam est certum validè, & licitè contrahi matrimonium clandestinum, quando Pontifex dispensat in dicto decreto, quia est supra Conciliu. Difficultas igitur est in aliis variis casibus, qui occurrere possunt, quos ad quatuor tantum reducere possumus.

Primum

5 Primum casus est, an quando absque graui incommodo, siue in articulo mortis, siue extra nequit matrimonium omitti, aut deferri, & Parochus, vel eius vicem tenens nequit haberi, inualidè absque eo celebratur.

Veracruz, Vega, & alij, quos refert Sanchez *lib. 3. disp. 17. n. 3.* affirmant validè contrahi dummodo fiat coram aliis testibus.

Primò, quia lex positua, praesertim humana non obligat cum graui incommodo, vt constat ex lege audiendi Sacrum, in lege ieiunandi, & in lege recitandi diuinum Officiu, ergo etiam lex requirens assistentiam Parochi non habebit vim, quando imminet graue aliquod incommodum.

Secundò leges diuinæ recipiunt interpretationem, & epichiam; ergo & ista lex Tridentini, quae humana est, maximè quando urget grauis necessitas contrahendi matrimonium, nec differri potest.

Tertio tamen prohibitum sit omnibus Sacerdotibus ne aliqui non subdito sine Parochi venia extremam vñtionem, aut venerabile Sacramentum conferant, tamen quando quis aliàs deberet sine his mori, ex praesumpta Parochi venia, licitè quiuis Sacerdos ea confert; ergo idem dicendum est in praesentia.

Ultimò quoties casus euenit iis vestitus circumstantiis, quibus non ita expressè decisis est, attendi debet, quid in eo casu legislator consultus responderet: idque sequendum est, vt docent communiter Theologi cum *D. Th. 1. 2. q. 96. art. 6.* at potest contingere, vt in articulo mortis sit praecisa necessitas contrahendi cum concubina in bonum prolis per matrimonium legitimandæ, & absit omnino Parochus; & in eo casu Pontifex consultus responderet posse absque Parocho contrahi. Nam Coninch *disp. 17. sub. 1. num. 12.* affirmat declarasse Clementem octauum in oppidis vbi nullus pastor, aut vicem eius obtinens habetur, aut proximis locis adiri non potest, validè sine eo matrimonium contrahi; ergo idem dixisset in praesenti casu. Firmatur, quia Tridentinum *praedicto cap.* inhærendo vestigijs Lateranensis Concilij irritat clandestina matrimonia, quae olim Ecclesia detestabatur; at nunquam detestata est matrimonium clam contractum in hac vrgentissima necessitate, nam cum alter contrahens est in mortis articulo constitutus, cessant inconuenientia, quibus modò voluit Tridentinum; non enim periculum est vt coniux superstes contrahendo postea cum alio, maneat in perpetuo adulterio, cum matrimonium illud clam contractum, sit statim morte dissoluentum.

4 His tamen non obstantibus mihi certum videtur cum Sanchez *cit. num. 4.* Coninch *loco citato*, Basilio *lib. 5. cap. 6.* Hurtado *disput. 5. difficultate 3.* & alijs esse irritum matrimonium in articulo mortis, & in quacumque necessitate contractum absque Parocho, quamuis fiat coram multis alijs testibus. Ratio à priori est, quia Tridentinum absolutè, & absque vlla exceptione irritat matrimoniu absque Parocho celebratum, & reddit personas inhabiles ad sic contrahendum; ergo personae nulla necessitate possunt fieri habiles, nec matrimonium validum absque assistentia Parochi; quia tamen vrgens necessitas excuset ab obligatione legis praecipientis, aut prohibentis, adhuc diuinæ; non tamen efficit habilem, aliàs lege inhabilem, neque efficit validum, quod aliàs lege irritante est nullum, vt constat in lege irritante matrimonium inter consanguineos intra quartum gradum, quae nulla necessitate euanescit absque dispensatione. Firmo hoc idem, quia praesentia Parochi & testium datur Tridentino pro forma contractus; sine exce-

Perez de Matrimonio.

ptione vlla. Quia vbi in dispositione dicitur aliter fieri non posse inducitur forma, & in Tridentino dicitur, aliter fieri non, posse matrimonium, quam praesente Parocho, & duobus testibus, & aliter contractum reddit irritum; ergo inducitur forma; ergo nunquam valebit aliter contractum; nam quod in aliquo casu fraus cesserit, aut suspicio eius, non satis est vt cesserit omnino lex: lex enim, quae fundatur in praesumptione vt plurimum, obligat etiam in casu vbi deest praesumptionis materia. Vt enim receptissimu est Theologorum axioma in materia de legibus: non deficit lex nò cessante causa illius legis: sed causa istarum legum non est fraus in isto peculiari casu, sed in vniuersum, quae causa non cessat, ex eo quod in isto casu deficiat; ergo viget adhuc lex; legi autem vniuersi naturae obligatio inest, atque adeò etiam obligabit in eo casu. Sic videmus in lege, quae iubet in re publica iudicari secundum allegata, & probata, quia aliàs praesumit falsum, etiam si in casu particulari constet falsitatem esse in allegatis, & probatis, & nota sit innocentia ipsius rei, debere iudicare iudicem secundum allegata, & probata. In hoc casu deest praesumptio legis, & tamen vim retinet vniuersalis lex, cuius praesumptio est vt plurimum. Idem ergo dicendum in praesenti casu legem Tridentini obligare; & irritare matrimonium clandestinum ad euitandos dolos, & incommoda in republica; hæc ratio viget tamen in aliquo peculiari casu absit omnis fraus, & omne damnus; ergo. Vnde minus inconueniens est, quod in aliquo casu non possit contrahi matrimonium, quia non potest haberi copia Parochi, & alij quis priuatus patiatur damnus, quam quod clandestinis coniugis aperiat via. Quare etiam aliæ leges Ecclesiasticae in alijs casibus recipiant epichiam; vel interpretationem, & non obligent, attamen leges, quae formam contractibus constituunt, vbi vigent, nullam interpretationem patiuntur, quo ad formam.

Ex his facile soluuntur argumenta contraria. Ad primu dico vrgentem necessitatem excusare ab obligatione legis posituae, etiam diuinæ prohibentis, aut praecipientis aliquid, non verò ab obligatione legis inhabilitantis, aut irritantis quae inducit formam, & solemnitatem, quasi intrinsecam, & substantialem.

Ad secundu similiter dico leges praecipientes, aut prohibentes recipere epichiam, aut interpretationem aliquando; secus est de alijs legibus vbi est solemnitas substantialis, & materiae inhabilitas, in quibus non habet locum epichia.

Ad tertiu concessio antecedenti, negatur consequentia: nam quod extrema vñctio à proprio Parocho ministretur, est simplex praecipitum Ecclesiae iubens, & ideo non obligat in casu tantae necessitatis: at matrimonium celebrari coram Parocho & testibus continet formam substantialem; & est decretum irritans matrimonium aliter contractum.

Ad vltimu dico irritasse Tridentinum omnia clandestina, quae quantum ad medium contrahendi olim detestabatur Ecclesia, licet aliquando essent licita ratione vrgentis necessitatis; quia tunc prohibitio matrimonij clandestini erat per modum simplicis, & nudi praecipiti, ac proinde grauis necessitas excusabat, secus tamen est hodie, quia iam tale praecipitum, est decretum irritans, & continens formam substantialem; nec aliter responderet Pontifex, si fuisset consultus. Ad declarationem Clementis VIII. quam asserit Coninch, dato quod facta sit, dico non fuisse puram delationem, sed manifestam dispensationem pro eo casu.

6 *Secundus casus* est de matrimonio coram Parocho, & testibus inito inualido ob occultum impedimentum, an ablato impedimento, sit iterum coram Parocho & testibus celebrandum, an verò satis sit, si contrahentes inter se ipsos solos reuocent consensum. Qua in re certum est primò ad reualidandum matrimonium, publicè, & plenè probabile nullum, quamuis coram Parocho, & testibus celebratum, necessarium esse, illud iterum coram Parocho, & aliis testibus celebrare. Patet, quia ex eo matrimonio non reualidato coram dictis possunt oriri incommoda, quæ Tridentinum suo decreto intendit impedire, quia còiuges post reualidationem non factam coram Parocho, & aliis testibus, poterunt se deserere, & cum aliis contrahere, absque eo quòd Ecclesia eis possit resistere, quia prior contractus fuit publicè nullus, & posterior, utpote factus absque præsentia dictorum, non potest ab Ecclesia iudicari validus, ex effectu probationis requisitæ, à Tridentino faciendæ, testimonio videlicet Parochi, & testium.

7 Præterea etiam mihi videtur certum ad reualidandum matrimonium antea nullum si defectus, aut impedimentum verè est plenè probabile, per duos videlicet testes omni exceptione maiores, tamen non sit publicum, nec sit plenè probandum, nec sit periculum, quod plenè probabitur, adhuc necessariò requirit, ut illud contrahatur denuò coram Parocho, & testibus, quia tunc alibi ex hoc secundo matrimonio possent oriri dicta incommoda absque eo, quod Ecclesia possit resistere ex defectu probationis à Tridentino requisitæ faciendæ testimonio Parochi, & aliorum duorum testium.

8 Est igitur difficultas, an quando prius matrimonium celebratum coram Parocho, & aliis duobus testibus, fuit nullum, occultè ob defectum consensus occultum, vel ob impedimentum adèd occultum, ut verè non sit plenè probabile per duos testes, necessarium sit ad reualidationem ipsius, quod iterum coram Parocho & aliis testibus celebretur.

Partem affirmantem viriliter defendit Basilius Pontæ lib. 5. cap. 6. numer. 6. & sequentibus, cum quo tenent Gutierrez, Palacios, Bartholomæus Ledesma & alij, quos ipse refert. Probatur

Primò ex quodam responso Clementis VIII. in hoc casu necessarium esse nouum consensum, vtriusque coniugis coram Parocho, & testibus, sed ad vitandum scandalum suam sanctitatem dispensasse ut renouato consensu iterum inter se contraherent sine Parocho, & testibus; ergo sine dispensatione Pontificis reualidatio fuisset nulla. Firmatur, quia in diplomate Bullæ Cruciatæ conceditur facultas Còmissario dispensandi, ut similia matrimonia possint de nouo occultè celebrari; ergo absque dispensatione nequit fieri sine assistentia Parochi, & testium.

Secundò, præsentia illa Parochi, & testium assignatur pro forma matrimonij, ut dixi supra numer. 4. ergo debet ea forma adhiberi, quando contractus matrimonij sit; sed quando primum celebratum est matrimonium nullum fuit; ergo quando denuò fit, debet adhiberi forma. Quod enim antea fuerit opposita, perinde est ac si nunquam fuisset adhibita, cum tunc nullus extiterit matrimonij contractus.

Vltimo dum lex aliquid tanquam formam exigit, cessante causa non cessat lex, maxime cum non cessat in vniuersum; ergo tamen in hoc casu cesset fraus, & causa, adhuc vim habet lex Tridentini, & ideo matrimonium istud renouandum esse cum Parocho & testibus.

Placet mihi contraria sententia, quæ est Nauarri in summa cap. 22. numer. 70. vbi dicit Pium V. ita de-

clarasse. Enriquez lib. 11. cap. 3. numer. 6. Coninch d. 24. dub. 10. num. 33. Gasparis Hurtado disp. 3. difficultat. 11. numer. 4. & sequentibus, Rebelli lib. 2. g. 9. & cum pluribus aliis P. Sanchez lib. 2. disp. 37. n. 3. & sequentibus.

Ad cuius explicationem obseruo cum illo, aliud esse cessare rationem legis in aliquo casu, aliud verò rationem legis non se extendere ad illum casum; nam primo modo lex ex se, & ex sua generalitate comprehendit illum casum, & in eo locum habuit, aliàs non diceretur cessare rationem, vel legem, cum nec lex, nec ratio, in eo casu locum habuerit, & quod nunquam fuit, cessare nequit. At posteriori modo nunquam ratio legis amplexa est illum casum, atque adèd nec legem ipsam. Vnde inter hæc duo est hoc discrimen, nam quando cessat ratio legis, adhuc non cessat lex in illo casu, & verè comprehendit illum casum; quando verò à principio ratio legis non se extendit ad aliquem casum, tunc nunquam lex habuit locum in illo. Quod satis declaratur exemplo hoc tradito à Sanchez: Præcipit superior ne Religiosi adeant locum vbi operarij laborant, ne loquelis illos impediunt; si quis velit adire intendens omnino tacere, possit dici in ipso cessare rationem legis vel præcepti: si tamen die festo adiret, non cessaret in hoc euentu ratio præcepti, quia nunquam hunc casum comprehendit, cum die festo operari à laboribus abstineant, atque adèd nec præceptum ab initio ad hunc casum se extendit, nec in illo obligauit. Hoc præmissis,

Dico legem Tridentini non comprehendere hunc nostrum casum, de quo est modò còtrouersia, & consequenter neque illum irritare, atque adèd assistentiam Parochi, & testium nullo modo esse necessariam. Moueor, quia nulla lex se extendit, nec comprehendit illum casum ad quem ratio & finis legis se nullo modo extendunt; est enim ratio anima ipsius legis, ut loquuntur Iurisperiti; sed ratio ac finis dictæ legis Concilij Tridentini se nullo modo extendunt ad casum propositum, & ad matrimonia ita contracta sine tali assistentia; ergo lex non comprehendit illa, & consequenter nec irritat. Minor probatur, quia Concilium dicto loco in processu, vbi irritantur matrimonia facta absq; præsentia Parochi, & aliorum testium, aperte ostendit se irritare illa matrimonia clandestina, quæ antiquo iure prohibita erant, & ex quibus oriri poterant incommoda, præsertim quòd post similia matrimonia contracta possint coniuges se deserere, imò & cum aliis contrahere, absque eo quòd Ecclesia possit illis resistere: sed antiquo iure non erat prohibitum matrimonium in facie Ecclesiæ inualidè celebratum ob impedimentum occultum, iterum clam reualidare, neque ex tali matrimonio reualidato absque Parocho & testibus, quando antea fuit coram illis contractum, oriri possunt incommoda prædicta, absque eo quòd Ecclesia possit resistere, quia ita contrahentes nunquam permittentur à tali matrimonio discedere, aut aliud secundum contrahere, donec probauerint prius matrimonium fuisse nullum, quod iam suppono non posse probari, eo quòd impedimentum sit omnino occultum, validè iterum celebrantur absque noua præsentia Parochi & testium, quia præsentia antiqua in hoc casu impedimenti, aut defectus omnino occultus sufficit ad impedienda dicta incommoda. Firmo hoc idem, quia secundum mentem Tridentini illo loco, illud solum matrimonium dicitur verè & propriè, & absolutè clandestinum, quod non potest probari in facie Ecclesiæ esse contractum, quo alia omnia; ergo ex mente Concilij nec clandestinum est, nec irritum, nec comprehensum sub ipsius decreto. Est enim

enim obseruandum Parochum, & alios testes non adhiberi ut testentur coniuges non fictè, sed seriò, & omnino validè contraxisse, hoc enim scire non possunt, sed ut testentur eos exterius quantum deprehendi poterat in se mutuo de præsentia consensisse, quo posito donec contrarium clarè ostendatur Ecclesiæ, sufficienter probatum est eos validè contraxisse, & semper hoc matrimonium ab ea habebitur ratum donec contrarium legitime probetur. Cum igitur in nostro casu probari nequeat hoc matrimonium coram Parocho inualidè fuisse contractum, semper in Ecclesiâ censetur validum ac legitimum, nec illo modo clandestinum.

Ad argumenta contraria,

11 Ad primum dico non constare de illo Clementis octauo responso, & si illud ad mittatur, dicam fuisse dispensationem factam à Pontifice ad maiorem securitatem, seu ad superabundantiam, sicut sæpe in multis casibus fit. Vnde similiter dico ad confirmationem, sæpe in Bullis concedi aliqua iure communi non prohibita ad pacandas conscientias, maxime quando stando in iure communi dubia erant, quale est hoc.

Ad secundum concedo antecedens, quando matrimonium omnino de nouo contrahitur, non verò post quando renouatur. Illa vera assistentia Parochi tamen si fuerit coram matrimonio inualido, fuit nihilominus magni momenti, cum illa sit sufficiens ad impedienda prædicta incommoda, quæ nota sunt sequi ex matrimonio clandestino.

Ad vltimum concessio antecedenti, negatur consequentia, quia veritas nostræ conclusionis non innititur illo fundamento, quod in nostro casu cessauerit finis decreti Tridentini, sed quod nunquam illud decretum comprehenderit nostrum casum, ut ostensum est.

2 Tertius & vltimus casus est, an ex Episcopi dispensatione, urgente graui necessitate, & Papa consuli non potest, possit contrahi matrimonium absque Parocho & testibus. Respondeo, tamen si queat Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in lege Pontificis, vel Concilij, at in hoc casu nunquam posse. Ratio est, quia Tridentinum id constituit ut formam substantialem, & ponit decretum irritans, ac reddens personas inhabiles omnino ad sic còtrahendum; & dictio, omnino, excludit omnem gratiam ac dispensationem. Vnde fit, ut etiam quando matrimonium publicè contrahitur sciente maiori parte vicinæ, si Parochus desit, nullo modo valeat, quia Tridentinum statuit formam substantialem pro matrimonio contrahendo; forma autem specificè, & propriè, & non per æquipollens impleri debet.

SECTIO V.

An quando contrahentes inuincibiliter ignorant dictam legem irritantem Tridentini, validè contrahant absque Parocho & aliis duobus testibus

1 A Lij affirmant, quia lex non obligat ignorantes inuincibiliter, quamuis sit irritatoria, si ipsa irritatio & inhabilitas ponatur ut pœna, ut imponi videtur in dicta lege Tridentini, quia eo ipso, quod ignorantia inuincibilis excuset à culpa, etiam excusabit à pœna, quæ solum infligitur propter culpam.

2 Alij verò, ut noster Sanchez cum multis, quos

refert lib. 3. disp. 18. n. 9. Coninch disp. 27. dub. 1. n. 12. Hurtado disp. 5. diff. 3. n. 11. partem negatè amplectuntur. Quia tamen si ignorantia inuincibilis excuset à culpa actum contra legem præcipientem, vel prohibitionem, quia aufert scientiam requisitam ad voluntarium, absque quo nequit esse culpa, non tamen excusat actum contra legem irritantem, à nullitate, quæ contrahitur ex defectu solemnitate, ad valorem actus, requisitæ ex lege; quia ignorantia et si inuincibilis sit, non supplet solemnitatem ex lege requisitam ad valorem actus. Cum ergo nullitas, quæ à Tridentino dicta lege includitur, non sit inducta in pœnam, quia non inducitur ad puniendos contrahentes clandestinè, sed tantum in odium matrimonij clandestini, ne valeat absque dicta assistentia, ob inconuenientia, quæ ex eo oriri possunt, ideo ignorantia non excusat.

Hanc secundam sententiam iudico verissimam & certam, quia certissimum est, & modò omnes Theologi consentiunt, si absque solemnitate requisita ad valorem matrimonij per Concilium Tridentinum, nunc fiat matrimonium inter ignorantes, vbi Concilium est promulgatum, illud esse nullum, quia verba Concilij absolutissima sunt, & illam addere exceptionem temerarium valde esset. Imò ideo Concilium voluit, necessariam esse promulgationem illius decreti in singulis Parochiis ad effectum irritandi, & post illam vnus mensis tempus concessit, ne matrimonia vlla inter ignorantes fieri contingeret. Ignorantia ergo non impedit hanc nullitatem. Idem videre licet in aliis impedimentis irritantibus matrimonium, vel professionem, & similia.

Ut tamen resolutio hæc radiciter maneat intellecta, visum est mihi eam aliquibus dictis explicare.

Præmittendo primò ut lege irritante duplicem posse distingui irritationem. Quædam enim est irritatio simpliciter & absolutè talis, quæ per se ponitur, & inducitur propter bonum ex se, vel fauorem, aut communitatis, aut membrorum eius per modum formæ necessariò ad valorem actus. Quæ nam verò est propriè pœnalis, quæ non, absolutè inducitur, sed in odium, & punitionem alicuius peccati per se primò ac principaliter instituitur.

Secundò præmittit duplicem posse dari ignorantiam legis irritationis; alia est enim ignorantia irritationis, & simul etiam prohibitionis, quæ omnem culpam contra legem excusare omnino valet; alia verò est ignorantia solius irritationis ut sic, sed non ipsius prohibitionis, quia nimirum lex non ignoratur, ut prohibens, & ideo non excusatur à culpa, ignoratur tamen ut irritans. His præmissis

Dico primò: Ignorantiam legis irritantis absolutè & simpliciter, etiam si sit inuincibilis, qualis est lex Tridentini irritans matrimonia clandestina, non impedire irritationem actus. Probarur manifestè, quia ignorantia solum potest excusare à culpa: sed hæc irritatio non pendet à culpa, quia non est pœna; non enim in odium, seu vindictam peccati per se primò ponitur, sed per se propter commune bonum; ergo ignorantia non potest ob stare huic effectui. Quare sicut irregularitas, quæ non est pœna, incurritur non obstante ignorantia, ut constat ex propria materia, idem est de inhabilitate ad matrimonium contracta ex affinitate, & cognatione, ita idem erit in prædicta lege Tridentini. Firmo id torum, quia lex prohibens actum, & irritans illum intuitu boni communis, vel priuatorum, non est pœnalis, quia illa irritatio non fit in odium alicuius, nec in vindictam delicti, quod ad pœnam in rigore sumptam necessarium est; nec etiam fit in recompensationem alicuius transgressionis politicæ, sed per se imperatur, & fit, quia per se deser-

uit bono communi, vel priuatorum; talis verò est lex Tridentini.

7 Dico *secundo*, quando irritatio tantum in pœnam imposita est, per ignorantiam quæ à culpa excusat impeditur; talis verò non est irritatio matrimonij clandestini. *Primum* constat, quia cessante causa per se & adæquata cessat effectus; ergo quado est culpa causa per se & adæquata talis irritationis, illa cessante, cessat irritatio. Quod satis firmatur exemplo communiter ab omnibus recepto, de eo, qui ex obliuione naturali omittit diuinum Officium; enim hic facit fructus suos, non obstante lege pœnali irritante acquisitionem fructuum contra non recitantes lata, quia per illam obliuionem cessat culpa, & consequenter cessat pœna; igitur idem erit in omnibus similibus. *Secundum* patet, quia quoties in lege additur particula, in pœnam, vel in odium, vel in iniuriam, ut in cap. cum secundum, de præbend. censetur irritatio fieri in pœnam. Nihil autem horum reperitur in lege Tridentini irritante matrimonium clandestinum, neque ex aliis particulis, neque ex modo quo irritatur, intelligi potest sub illa habitudine ad pœnam ferri.

Dices in lege dicta Tridentini puniri contrahentes clandestinè; ergo est pœnalis lata in odium culpæ. Sed contra est, quia talis lex directè ac primò, & per se lata fuit intuitu boni communis, vel priuatorum, indirectè autem, & per consequentionem posse talem irritationem cedere in nocumentum delinquentis. Facto itaque legem Tridentini præcipere puniri clandestinè contrahentes, & potuisse pœnam designare, licet non designet de facto, inde tamen non sequitur legem esse pœnalem, optimè enim potest lex irritare actum propter bonum commune, & postea adicere pœnam in eum, qui talem actum irritum facit, quia illa nouæ pœnæ impositio est quasi accidentaria, & aduentitia irritationi. Addo aliquando accidere posse, ut in eadem lege irritatio actus feratur, & per se propter commune bonum, & simul in pœnam: quia isti duo respectus non repugnant simul coniungi in eodè effectu, vel respectu eiusdem, vel respectu diuersorum. Sic posset dici impedimenta irritantia matrimonij fuisse introducta propter delictum, v.g. vxorididum cum promissione, & adulterium cum aliqua viuente coniuge, cum promissione futuri matrimonij; quia tamen hæc pœnalia dici possunt, & verè sint, sunt tamen etiam per sese expedientia ad commune bonum, ut securitati ac fidelitati coniugum consulatur. Vnde licet alia pœna tale delictum condignè puniretur, nihilominus posset iustè irritatio simul persistere, sine duplicatione pœnæ, quia per se expediebat, etiam si non adiceretur in pœnam. Nam per irritationem in prædictis casibus auferrentur occasiones perpetrandi similia delicta, & hanc causam fuisse sufficientem ad imponenda talia impedimenta, etiam sine vindicatione delicti, quis non videat?

8 Dico *tertio*, quando lex humana prohibet actum addendo irritationem per modum pœnæ, si lex non ignoratur, ut prohibens, licet ignoretur ut irritans, actum contra legem factum esse irritum. Moueor, quia talis ignorantia non excusat peccatum contra legem; ergo nec excusat pœnam, licet ignoretur; ergo nec excusat irritationem. Patet hæc vltima consequentia, quia irritatio non est talis pœna, quæ requirit specialem contumaciam, sicut excommunicatio, & hoc modo incurritur irregularitatis pœnalis, licet ignoretur ipsa pœna si non ignoratur prohibitio; neque excusatur culpa; ergo idem est de quacumque inhabilitate personæ; ergo & de irritatione. Quod inductione constat in beneficiato non recitate culpabiliter, qui non facit fructus suos, etiam si pœnam

ignoret, & sic de aliis. Vnde infero, idem dici debere de lege irritante matrimonium clandestinum, etiam si esset purè pœnalis, cum communiter non ignoretur ut prohibens, cum constet ab Ecclesia ante Tridentinum fuisse illud prohibitum, licet ignoretur ut irritans, verè irritabit matrimonium contra talem legem initum.

Dico *ultimo*: quoties lex constituendo formam substantialem seruandam in actu consequenter irritat illum, qui fit sine tali solemnitate, impediri non potest ille effectus pro ut à lege præscribitur, quauis ignorantia interueniente. Ratio à priori est, quia forma sic statuta per legem est substantialis tali actui, sub tali, vel tali ratione, scilicet contractus, professionis, testamēti, & alia similia; sed absque forma substantiali non potest res subsistere; ergo nec actus ille potest suum esse habere sine tali forma; ergo tali forma deficiente non potest impediri defectus nullitatis, quilibet intercedente ignorantia. Eiusmodi verò est lex Tridentini præscribens assistentiam Parochi, & testium in contractu matrimonij, dat enim solemnitatem, & quasi formam substantialem seruandam in actu.

SECTIO VI.

Quinam teneantur ad observationem decreti Concilij Tridentini.

Certum est *primò* fideles omnes baptizatos apud quos promulgatum est, & receptum Tridentinum, eo decreto teneri, etiam si postea ad hæresim declinauerint, & etiam si sint in mortis articulo.

Secundo certum est in illis locis, in quibus vel tale decretum non est promulgatum, vel non est receptum, non obligare. Constat id ex ipsomet decreto. Nam in fine illius præcipitur omnibus ordinariis, ut cum primum possint curent id decretum populo publicari, & explicari in singulis suarum diocesium Parochialibus Ecclesiis, idque in primo anno, quam sæpissimè, postea verò quoties opus fuerit, vel expedierit. Statuitur quoque ibi decretum hoc tantum habiturum vim post triginta dies numerandos à prima die publicationis in eadem Parochia.

Quæ est specialis dispositio Ecclesiæ in hoc casu, quæ noluit hac lege fideles obligare, nisi post promulgationem dictam. Et quamuis in his locis, in quibus decretum Tridentini non est receptum, valeant adhuc matrimonia clandestina, peccant tamen grauiter sic clandestinè contrahentes, si sine iusta causa omittant iuris antiqui dispositionem ea prohibentis. Difficultas tamen est, quando incolæ locorum vbi Tridentinum obligat, diuertunt ad loca vbi non obligat, an teneantur coram Parocho & testibus contrahere.

Dico *primò* certum esse, in quo etiam conueniunt omnes incolæ locorum in quibus Tridentinum obligat, quando vadunt ad loca in quibus non obligat, validè in his contrahere matrimonium clandestinum, si ad ea vadunt animo constituendi in eis domicilium. Patet, quia ex hoc censentur Parochiani horum locorum, & illorum, quæ deserunt.

Dico *secundo* validè quoque contrahere quando ad ea vadunt per modum hospitij, vel transitum. Ita Rebellus lib. 2. quæst. 1. sect. 3. Basilius lib. 5. cap. 9. num. 2. Coninch disput. 27. dub. 1. numer. 14. Hurtado disput. 5. difficult. 4. numer. 14. Sanchez lib. 3. disputat. 18. n. 18. & alij. Ratio est, quia contrahentes quoad contractum

tractum sortiuntur forum loci in quo contrahunt, & iuxta leges talis loci contracturi sunt, & constat ex c. vltim. de foro competenti, & l. se surdus ff. de iurisdictionibus; & ex iure seu ratione naturali, quæ dicat viuendum esse more loci in quo viuunt, præsertim quoad contractus; igitur qui contrahunt matrimonium in locis vbi decretum Tridentini non viget, validè contrahunt absque Parocho, & testibus.

Oppositum sentit Henriquez lib. 11. de matr. cap. 3. num. 8. & alij. Quia contrahentes prædicti iam sunt astricti decreto Tridentini vigente in sua Parochia, & eo facti sunt inhabiles ad sic contrahendum; ergo quocumque proficiantur, semper secum deferunt eandem obligationem, & inhabilitatem; nam inhabilitas semper comitatur personam, sicut consanguinitas.

Respondeo hoc argumentum nimis probare, nam eo probari possit teneri legibus iuris communis, in quouis loco, etiam si in eo in quo peregrinantur, non seruentur. Quare ad argumentum dico, quamuis dictæ personæ decreto Tridentini fuerint astrictæ & factæ inhabiles, non tamen vniuersaliter, sed tantum pro locis in quibus habebant domicilium, quando receptum fuit, quia prædicta inhabilitas non fuit absolutè contracta, sed est affixa territorio tantum, in quo promulgatum est Tridentinum, ut ibidem decernitur, & non in alio loco. Vnde prædicta inhabilitas non est absolutè quasi personalis, sed tantum legalis ex lege inhabilitante, ac proinde cessat vbi, & quando lex cessat. Ex quo apparet manifesta disparitas huius inhabilitatis, atque ipsius consanguinitatis, nam consanguinitas cum fundetur in sanguine, eadem vbique est; hæc autem loco tantum promulgationis affixa est. Ex quo etiam infertur quid dicendum sit si in vno loco esset impedimentum consanguinitatis in quarto gradu, in alio verò ex consuetudine præscripta contraria non esset eiusmodi impedimentum: possent enim illi, qui consanguinei essent, eò peregrinantes contrahere; quia iam in eo loco cessaret inhabilitas, ut rectè notauit Basilius Ponce loco citato num. 3.

Dico *tertio* doctrinam nuper traditam in secundo dicto veram esse, etiam si incolæ loci, in quo Tridentinum viget, profecti fuerint ad illum locum, in quo non viget eo fine, ut clandestinè contrahant sine Parocho, & aliis testibus. Ita Sanchez, Basilius, & Hurtado *relati*. Ratio est, quia isti propriè non faciunt fraudes, nam vtuntur iure suo; ius enim habet adeundi eum locum vbi validè possit sine Parocho & testibus contrahere. Nec verò talis intentio & finis est propriè contra legem, cum non sit contra ipsam, per quam non sit prohibitum aliò proficisci. Et quamuis id faceret ex aliqua praua intentione, nihil obesset; quia contractus non læditur in sua substantia ex mala intentione; ea enim permanet in effectu, & in contractum exteriorem minimè transit. Hoc enim communi sensu docent Doctores, ex praua intentione non oriri obligationem restituendi, si reuera non est illatum damnum. Vnde in hoc casu nulla est fraus illicita, aut dolus malus, quia talis actio nulli tertio nocet, neque est iniuriosa propriè, ut constat in matrimoniis incolarum eius loci, qui contrahunt sine prædicta forma.

6 Dico *quarto* certum esse Christianos habitantes in prouinciis infidelium, & in eis natos, in quibus Tridentinum non fuit promulgatum, validè contrahere absque Parocho & testibus. Ratio est manifesta, quia decretum Tridentini in eis prouinciis non habet vim, ex defectu publicationis ab ipso Tridentino

requisitæ ad id. Idem dicendum de Christianis captiuis, & mercatoribus, & quibuscumque aliis habitantibus in dictis prouinciis, & natis in prouinciis Christianorum, in quibus Tridentinum non est promulgatum, nec viget, quia etiam isti validè contrahunt absque Parocho & testibus, cum Tridentinum non habeat vim in suis prouinciis, neque in prouinciis infidelium, in quibus habitant.

Dico *ultimo* validè contrahere captiuos apud infideles sine Parocho, & testibus; quamuis ad eas regiones ducti sint post publicationem, & receptionem in sua parochia, nec animum ibi permanendi habeant. Ita Sanchez *disp. cit. n. 35*. Basilius c. 9. n. 7. Hurtado *difficult. 5*. & alij. Probatur

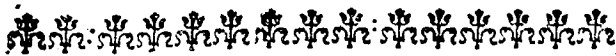
Primò: quia, ut diximus, contrahentes quo ad contractus sortiuntur forum loci in quo contrahunt, & tantum illis legibus contracturi sunt, quamuis solum transeunter, & per modum hospitij sint in eo loco; ergo validè contrahunt absque Parocho, & testibus in dictis prouinciis infidelium, quia in eis non viget Tridentini decretum, quamuis etiam ante profectum viguerit in propria parochia, & hanc retineant.

Secundo, quia impossibilis videtur esse in prouinciis infidelium obseruatio legis Tridentini respectu fidelium ibi commorantium; nequit enim adesse proprius Parochus, vnde vel cõpellendi essent vitam seruare cõlibem, vel auferendum illis matrimonium, quod in remedium infirmitatis est institutum. Quare dicendum est non astringi ea lege. Monendum tamen est si velint ibi contrahere, oportere ut seriò curent seruare antiquas leges Ecclesiasticas, quod præstare possunt, videlicet testes adhibendo, quibus probari coniugia possint, instrumenta etiam de eo matrimonio publica conficiendo.

Obligatus, si captiuus possunt in locis infidelium contrahere matrimonium absque Parocho & testibus, quia ibi non est receptum nec promulgatum Tridentini decretum, certè nullis aliis legibus Ecclesiasticis, ieiunij, abstinentiæ carniū, vel auditionis Sacri tenerentur, cum ibi nec receptæ, nec publicatæ sint. Respondeo diuersas esse rationes; nam aliæ Ecclesiæ leges, sat est quòd sint promulgatæ in alia qualibet fidelium diocesi, vel in curia Romana, vbique obligent; at decretum Tridentini ut obliget specialem publicationem postulat, in qualibet parochia, vel loco habitantis. Cumque apud infideles hæc conditio deficiat, in illis locis hoc decretum nondum obligandi vires accepit, & consequenter, qui in illis contrahunt, licet domicilium ibi non fixerint, non tenentur seruare solemnitatem in eodem decreto contentam, quia, ut dictum est, contractus celebrandus est, iuxta solemnitates loci contractus.

Vtrum verò matrimonium clandestinum, quod est inualidum post Tridentinum, vbi illius viget decretum, saltem valeat ut sponsalia, & obliget ad contrahendum, supra *disp. 8. sect. 4. latè est disputatum*, & partem affirmantem amplexi sumus.

DISPUTATIO XL.

De præsentia ordinarij, vel proprij Parochi, & testium, ut matrimonium non sit clandestinum, sed publicum, ac solemne.

DOCUIMVS hætenus primum caput tractationis de matrimonio clandestino, quale nimirum sit decretum Tridentini, quam vim habeat in quocumque casu, & quas personas astringat. Nunc ulterius progredimur, ad explicandum secundum, continens formam ipsam, & solemnitatem præscriptam in prædicto decreto, videlicet ea quæ spectant ad ordinarij, & proprij Parochi præsentiam.

SECTIO I.

Quid Ordinarij nomine in prædicto decreto Tridentini intelligatur.

Certum est primo Romanum Pontificem posse in tota Ecclesia matrimonio assistere, & alteri licentiam ad id conferre, ut patet tanquam per se notum.

Certum est secundo Ordinarij nomine in prædicto decreto Tridentini intelligi eos omnes, qui ordinariam potestatem habent Episcopalem, & quasi Episcopalem. Ordinarius est qui lege, vel consuetudine, vel privilegio habet iurisdictionem, & causarum cognitionem, & proprio iure exercet.

Vnde tertio, certum est Episcopum in sua diœcesi non solum posse licentiam conferre sacerdoti, ut assistat matrimonio, quia verè est Ordinarius in illa, sed etiam posse matrimonio assistere, quia est Parochus superior, aut Parochus inferior. Idem dic de Archiepiscopo in sua diœcesi, posse assistere matrimonio, & alijs præbere licentiam assistendi; est enim Ordinarius.

Quarto est certum idem posse Capitulum sede vacante, quia succedit Episcopo, quoad iurisdictionem ordinariam, cui est annexa facultas.

Quinto certum est idem posse omnes habentes Episcopalem iurisdictionem, respectu eorum in quos eam habent, ut Abbates Ecclesiarum nulli Episcopo subditarum, quia sunt Ordinarij in eis. Similiter ob eandem rationem dicendum est idem posse Cardinales in Ecclesijs sui tituli, quia sunt in eis Ordinarij, habentque in eis iurisdictionem quasi Episcopalem, ut colligunt Doctores ex cap. de maiestate, & obedientia.

Ultimo certum videtur idem posse Legatum in Provincia suæ legationis, quia est in provincia sibi commissa, & potest omnia, quæ Episcopus in sua diœcesi. Tum maximè, quia est Ordinarius in illa, ut expressè habetur cap. 2. de officio legati in 6. Et notant rectè Doctores non solum Legati à latere, sed omnes etiã Legatos à Põrtice constitutos, ut præessent alicui provincie, esse Ordinarios, per textum relatum, ubi generaliter deciditur Legatum esse ordinarium. His

præmissis tanquam certis,

Prima difficultas est de Archiepiscopis, an sint Ordinarij in diœcesi suffraganea, ita ut in illa, & assistere matrimonio possint, & alijs licentiam assistendi concedere.

Breviter dico cum communi sententia, non posse Archiepiscopum assistere matrimoniis subditorum suffraganei. Ratio est, quia non est Ordinarius ipsorum, nec habet iurisdictionem, nisi in causis per appellationem devolutis ad ipsum, & in alijs casibus singularibus: non enim Archiepiscopus in diœcesi suffraganei est Ordinarius; sed tantum sortitur iurisdictionem ob appellationem. Ex quo inferitur Episcopo nolente aliquos matrimonio coniungere, causaque per appellationem delata ad Archiepiscopum, posse eum causa cognita dare licentiam cuicumque sacerdoti, assistendi matrimonio, vel ipsum interesse. Quod intellige quando sententia Archiepiscopi transit in rem iudicatam, quia sua sententia effectum non sortitur, nec iurisdictionem dare potest, donec transeat in rem iudicatam: sortitur enim iurisdictionem Archiepiscopus iuxta naturam sententiæ, quæ est, ut nihil profus operetur, donec transeat in rem iudicatam. Potest etiam Archiepiscopus dum actu visitat diœcesim suffraganei assistere matrimonio subditorum suffraganei, & ad id licentiam concedere, quia tunc habet iurisdictionem ordinariam.

Secunda difficultas est an Prouisor, seu Vicarius Generalis Episcopi ex vi sui officij absque superaddita speciali commissione possit matrimonio assistere, & ad id licentiam conferre sicut ipse Episcopus.

Petrus de Ledesma q. 45. de matrimonio art. 5. punct. 3. dub. 4. docet non posse.

Primo, quia Vicarius ex generali commissione non potest de causis matrimonialibus cognoscere, ut significari videtur in cap. accedentibus 12. de excessibus Prelatorum, cum dicitur dictam cognitionem ad dignitatem Episcopalem pertinere; ergo neque poterit matrimonio assistere, neque ad id licentiam conferre.

Secundo discrimen est communiter assignatum inter ordinariam iurisdictionem, ac delegatam ut illa mortuo suo concedente non expiret sicut delegata, si res est integra: at iurisdictione Vicarij cessat morte Episcopi concedentis; ergo est delegata; ergo non potest assistere, nec dare licentiam, sine speciali commissione.

Dico primo cum communi Theologorum doctrina, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 3. disp. 29. n. 3. Vicarium Generalem Episcopi habere iurisdictionem ordinariam, seu ordinarium esse, in his, quæ illi competunt ex generali Vicarij institutione. Probatur, quia iurisdictione concessa à Canone, vel lege est ordinaria, ut constat: at Episcopus licet constituat Vicarium generalem, non tamen ei confert iurisdictionem quæ habet, sed à canone, vel iure tribuitur, ut notat Glossa ex Doctorum sententia c. 2. de officio Vicarij in 6. ergo eius iurisdictione est ordinaria. Firmatur, quia Vicarius Episcopi constituit vnum tribunal, & vnam personam cum Episcopo, ut dicitur in cap. Romana 3. de appellat. in 6. Vnde eadem est iurisdictione Episcopi, & Vicarij. Vbi etiam adiungitur ratio, cur non appelletur à Vicario ad Episcopum, ne ab eodem ad se ipsum appelletur; ergo est Ordinarius. Dixi in his, quæ illi competunt ex generali Vicarij institutione, quia quo ad alia, quæ tantum illi competunt ex commissione speciali, iudico verius cum Basilio Ponce lib. 5. c. 1. n. 16. esse delegatum. Ratio est, quia Episcopus iurisdictionem ordinariam conferre non potest: Vicario enim à iure confertur iurisdictione in casibus in quibus ordinarius est. Quod autem vel cum clausula generali,

ali, vel vnica commissione committat specialem casum parum refert. Neque enim hæc duo facultas ordinaria, & commissio inter se ita connectuntur, ut vnum trahat ad se aliud, sed separata inter se sunt, & vnus casus cognitio, sine alio potest consistere, ac si diuersis commissionibus commissa essent. Contrarium sentit Sanchez loco citato num. 8. nempe Vicarium esse ordinarium, etiam quoad casus commissos, & probat ex cap. traslado, de constitu. ibi, Quia simul, & ab eodem, & sub eadem sponcione vtraque data sunt, quod de vno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur; ergo cum dicta commissio simul ab eodem Episcopo conferatur, sicut principalis est ordinaria, sic erit ei connexa firmata, quia dignius trahit ad se minus dignum. c. quod in dubijs, de consecr. Eccles. ergo iurisdictione ordinaria, quæ dignior est, trahit ad se delegatam minus dignam.

Verum respondeo, ut optimè notat ibi Glossa, illum textum intelligi, quod de vno constitutum est, extendi ad alium casum, & esse idem ius, quando vnum est connexum cum alio, aut simile illi, & est eadem ratio. At in nostro casu neque est connexio, neque est eadem ratio, neque illa duo sunt similia, sed valdè dissimilia, cum in vna specie Vicarius à iure potestatem, & iurisdictionem habeat, non ab Episcopo, sed à iure; in alia verò specie tantum ab Episcopo. Ad confirmationem dico specie illius textus dici oleum non consecratum posse commisceri oleo consecrato, & totum fiet consecratum. Quod ibi declarat Glossa, quia sacrum tanquam dignius, trahit ad se non sacrum. Quod intelligendum censo quando sunt inter se connexa, minus dignum sequitur ex digniori. Ad illam non esse vniuersalem regulam. Quamuis enim oleum non consecratum quod miscetur consecrato, eorum fiat consecratum, non tamen id est verum in vino, quod miscetur vino consecrato, quod certè non consecratum.

Est verò notandum quoties in aliquo Decreto mentio fit Ordinarij, nisi subiecta materia aliud poscat, intelligi non tantum Episcopum, sed omnes habentes iurisdictionem ordinariam; quia omnes illi Ordinarij sunt: atque adeò nomine Ordinarij comprehenduntur Vicarius Episcopi, cum verè ordinarius sit; quare cum in Tridentino mentio fiat Ordinarij, comprehenditur quoque Vicarius Episcopi. Idem dic de Vicario Capituli Sede vacante, & aliorum habentium iurisdictionem episcopalem cum verè Ordinarius sit.

Dico secundo, Vicarium foraneum non esse ordinarium, sed delegatum. Ita omnes. Est autem Vicarius foraneus, qui iurisdictionem habet in aliqua parte speciali Diœcesis. Vnde si illam habet in sola ciuitate, in qua residet Episcopus, non erit Vicarius generalis, sed foraneus, & de illo procedit dictum, & probatur, quia hinc non habet iurisdictionem aliam, quam concessam sibi ab Episcopo, nullamque habet à iure. At Episcopus nequit iurisdictionem ordinariam concedere. Firmo, quia à Vicario foraneo potest appellari ad Episcopum, ut solet fieri; ergo est Episcopi delegatus.

Dico tertio, Vicarium generalem Episcopi, ex proprio officio, absque speciali commissione, ex generali institutione Vicariatus posse interesse matrimonio, & alijs Sacerdoti licentiam assistendi concedere. Ita cum multis Sanchez disp. 29. cit. num. 18. Ratio est, quia Tridentinum sess. 24. cap. 1. de matrim. id expressè concedit Ordinarijs; at Vicarius generalis est Ordinarius, ut probatum est, & comprehenditur in Decretis mentionem de Ordinario facientibus; ergo potest assistere, & dare licentiam assistendi. Idem dicendum est

de Vicario generali eorum, qui habent iurisdictionem episcopalem.

Dico ultimo, Vicarium foraneum non posse assistere matrimonio, nec alijs licentiam dare assistendi, absque speciali commissione. Ratio est, quia non habet potestatem ordinariam, sed delegatam. Vnde eius auditorium, ac tribunal non censetur esse vnum, & idem cum Episcopo; & ab eius sententia appellatur ad Episcopum, à quo solum habet iurisdictionem commissam. Verum est quod optimè notauit Sanchez, si causarum matrimonialium cognitio illi in genere concedatur, poterit assistere matrimonio, & alijs licentiam assistendi dare. Si enim potest de causa principali cognoscere, poterit quoque de minus principali, & accessoria, ac præambula, iuxta illam regulam iuris 61. de regulis iuris, in 6. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

Ad primum argumentum pro sententia Ledesma negatur antecedens, nam ex generali facultate Vicariatus, potest Vicarius generalis cognoscere de causis matrimonialibus, ut praxis ipsa ostendit, & colligitur manifestè ex cap. 1. de frigidis, & maleficijs, ubi dicitur proponendam esse querelam de certo matrimonio, & proclamandum ad Episcopum, aut eius missum. Vbi Glossa verb. misso, explicat, id est, Vicario, qui fungitur vice Episcopi. Et cap. finali, de cognitione spiritali, dicitur, propositum esse quoddam impedimentum matrimonij, coram Officiali Cantuariensi, cui Gregorius I X. præcepit, quid præstare debet in ea causa; ergo supponit dictum Officiale seu Vicarium generalem posse de causis matrimonij cognoscere. Neque obstat, quod in cap. uccedentibus, dicatur hanc cognitionem esse Episcopalis dignitatis, non enim ob id excluditur Vicarius generalis: nam nomine Episcopi, ubi non excluditur Vicarius, & est res quæ competit Vicario ex eius officio, intelligitur etiam eius Vicarius generalis. Et constat hoc ex Trid. sess. 24. c. 6. de reformatione, ubi cum voluit Vicarium excludere, expressit dicens, eis tantum (id est, Episcopis, non eorum Vicarijs) sit permissum.

Ad secundum dico iurisdictionem ordinariam certum esse mortuo concedente non expirare, quando nimirum iurisdictione ordinaria non adhæret alteri ordinariæ tanquam accessoria illius, secus quando coheret alteri ordinariæ tanquam accessoria, ut coheret iurisdictione Vicarij iurisdictioni Episcopi; tunc enim extincto principali per mortem Episcopi extinguitur accessoria Vicarij.

Tertia difficultas est de Archipresbytero Ecclesie Cathedralis, an possit interesse matrimonio in tota Diœcesi tanquam Ordinarius. Ad quam dico quatuor cum Sanchez disp. 27. Basilio Ponce lib. 5. c. 1. n. 7. & alijs. Primum est, si Archipresbyteratus sit in aliqua Ecclesia Cathedrali dignitas, & præbenda, cui ex officio sit annexum audire confessiones omnium Diœcesis illius, tunc certè est propriè Sacerdos, & Ordinarius in tota illa Diœcesi, & consequenter potest interesse matrimonio in tota illa Diœcesi. Vnde olim fortè fuerunt aliqui Archipresbyteri tam amplam potestatem habentes. Secundum est, si Archipresbyter illud non habeat ex officio, sed ex Episcopi commissione, tunc certum videtur delegationi standum, & non esse Ordinarium. Tertium, si verum est quod dicitur esse in vltu in aliquibus Cathedralibus, ut Archipresbyter Ecclesie Cathedralis sit Parochus ipsius Ecclesie, & possit ministrare Sacramenta in sua parochia, poterit assistere matrimonio, sed non in tota Diœcesi, sed solum in sua parochia. Vltimum est, in hoc standum esse decisioni Concilij Tridentini, in quo, ut vidimus, ad matrimonio assistendum, tantum fit mentio

menio Ordinarij & Parochi. Vnde istis Archipresbyteris tantum concederem ea, quæ conueniunt Parochis, cum Parochi earum Ecclesiarum sunt, neque aliud consuetudine videtur esse receptum. De potestate autem Archipresbyteri, munere, & officio videatur noster Ioannes Azor *tom. 2. institut. moral. lib. 3. cap. 15.*

SECTIO II.

Quis debeat dici proprius Parochus in ordine ad Sacramentum matrimonij, qui assistere illi possit, & licentiam concedere ut alij assistant.

Dico primo, cum communi schola Theologorum, Parochum solius originis, sicut & Episcopum solius originis, non censeri proprium comparatione contrahentium matrimonium, Patet, quia illa dicitur proprie parochia, & diœcesis alicuius, in qua habet domicilium habitationis. Vnde, vt notant communiter Doctores, nomine domicilij in dubio, non venit originis domicilium, sed habitationis; non enim in dubio à verborum proprietate est recedendum. *l. non aliter ff. de leg. 3.* igitur satis non est Parochus originis, sed requiritur habitationis: nam Concilium petiit assistentiam proprii Parochi ad matrimonij valorem; proprius autem in dubio non intelligitur originis, sed domicilij firmo, quia vbi ius Canonicum voluit esse Episcopum originis, id explicuit, vt in Sacramento Ordinis. *cap. cum nullus, de tempore ord. in 6.* Non ergo extendi debet ad matrimonium, & ad alia Sacramenta, quæ iure à proprio Ordinario & Parochi ministranda sunt. Vnde infero, quoad hanc rem matrimonij, eos dici esse in alicuius parochia, vel diœcesi, qui in ea domicilium, vel quasi domicilium habent. Dicitur autem quis habere domicilium in aliquo loco, quando in eo habitat animo perpetuo ibi permanendi, etiam si per horam tantum habitauerit. Quasi domicilium ibi quis habet, vbi per maiorem anni partem habitat, vt scholastici in Vniuersitatibus, & milites in præsiidiis. Quare certum est eum qui fixum habet domicilium, ibi contrahere debere coram Parochi eius domicilij. Vnde si modo mulier contrahat cum viro in sua parochia, & statim se transferat ad parochiam viri mutato domicilio, si matrimonium fuerit nullum, & eadem die iterandum, iam non poterit coram priori Parochi contrahi; fuit enim alibi domicilium relicto priori.

Dico secundo, cum quis duplicem parochiam habitationis sortitur, quod euenit tunc quado in vtraque habitat, vt, verbi gratia, in vna tempore hyemis, & æstate in alia, posse coram Parochi vtriusque matrimonium inire. Ita cum multis Sanchez *lib. 3. disp. 24. n. 2.* Ratio est, quia vtriusque est æquæ parochianus; ergo vtraque est æquæ parochia illius; ergo non est maior ratio cur alter solus Parochus possit matrimonio assistere. Quamuis enim prædicta tempora hyemis, & æstatis non ita in puncto mathematico consistant, vt omnino æqualia sint: censentur tamen æqualia motali modo. Vnde infero non solum posse assistere matrimonio eum Parochum, cuius parochiam tunc temporis susceperat inhabitat, vt tempore hyemis parochia hyemalis Parochum vbi tunc habi-

rat, & è contra tempore æstatis; sed etiam indifferenter posse vtrumque Parochum interesse matrimonio. Ratio est, quia ille vtroque tempore habet duplicem parochiam, aliàs non verificaretur habere duo domicilia: sicut qui certo tempore habitat in vna parochia, & postea ad aliam transfertur, non diceretur habere duo domicilia, contra *cap. de sepulchris in 6.* quia non simul vtrumque sortitur, sed successiuè, modo vnum, & postmodum alterum; ergo vtroque tempore vterque Parochus est proprius illius pastor, atque ideo poterit matrimonio assistere. Ex quo infero, si duo parochi in solidum alicui parochia præsent, posse quemlibet ex illis altero inuito interesse matrimonio, & aliis Sacerdotibus assistendi licentiam dare. Quia par in parem non habet imperium. *c. innotuit, de electione, & electi potestate.*

Dico tertio, virtute Bullæ Cruciatæ non posse eligi Sacerdotem alienum vt matrimonio assistat. Quare licet virtute Bullæ, vel alterius Iubilæi possit eligi alius Confessarius ex approbatis, tamen si non sit proprius Parochus; non tamen ad assistendum matrimonio. Ita Sanchez cum aliis, quos ipse refert *lib. 3. disp. 19. n. 3.* Ratio est, quia in tota Bulla Cruciatæ non datur talis potestas; quia proprius Parochus melius potest scire impedimenta, tamquam proprius pastor oues suas cognoscens. Vnde quamuis in Bulla, & alio simili Indulto concedatur ministratio digniorum Sacramentorum, vt Eucharistiæ, & pœnitentiæ, non sequitur concedi matrimonij ministerium, propter ingentia inde subsequenda damna, & incommoda: expedit enim vt solum matrimonio assistere possit, qui tamquam proprius pastor ouem agnoscens, valeat impedimenta inuestigare. Firmo, quia vt præscribitur in Tridentino *sess. 24. de matrimonio cap. 1.* nullus alius potest sponfos benedicere, absque proprii Parochi licentia, vel Ordinarij; & derogatur ibi cuicumque priuilegio; ergo signum est nolle Tridentinum virtute cuiusvis priuilegij, alienum Sacerdotem absque proprii licentia Parochi, posse matrimonio interesse.

Dico quarto, quando contrahentes sunt diuersæ parochiæ, sufficere proprium Parochum vnus, vel sponsi, vel sponsæ. Ita omnes. Ratio est, quia Concilium non requirit nisi vnum Parochum proprium ad valorem matrimonij; ergo sufficit Parochus vnus, quando erunt diuersæ parochiæ. Firmatur, quia tamen quoad reliqua Sacramenta Parochus alterius contrahentis non sit vtriusque Parochus; at quantum ad matrimonium Parochus alterius est vtriusque, ratione connexionis; ex eo quod matrimonium non nisi inter duos consistere queat. Cum enim matrimonij contractus indiuiduus sit, ita vt ab vno sine altero iniri nequeat; eo ipso quod quis est Parochus ad coniungendum vnum, debet necessarid esse ad vtrumque per necessariam connexionem.

Dico vltimo, Parochum vnus validè, & licitè posse interesse matrimonio, etiam si in aliena parochia vtriusque contrahentis, vel etiam in aliena diœcesi celebretur. Ita multi viri docti, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 3. disp. 19. questione secunda c. tertia.* idem tenent Coninch *disp. 26. dubio 2. num. 22.* Gaspar Hurtado *disp. 5. difficultate 6. num. 22. & alij.*

Prima pars dicti de validitate, ostenditur. Tum quia assistere Parochum matrimonio, non est propriè loquendo actus iurisdictionis: solum enim desideratur illa præsentia ad auctoritatem matrimonij præstandam, & vt ipsa clandestinitas omnino vitetur,

SECTIO III.

Utrum Parochus vt validè, & licitè assistat matrimonio, debeat esse Sacerdos.

Constat apud Doctores ex *cap. licet canon, de elect. in 6.* & ex Tridentino *sess. 7. de reform. mat. cap. 3.* quem posse esse Parochum, & non sacerdotem; vt si nondum sit lapsus integer annus à parochialis beneficij collatione. Constat etiam, conuenientius esse, ac congruentius, vt Parochus sit Sacerdos: quia præsentia Parochi desideratur in matrimonio, vt illius testimonium omni fide dignum reddat, & sponfos coniungat, & benedicat Ecclesiæ nomine: quæ omnia excellentiori modo præstat Parochus sacerdos, cuius testimonium multò fide dignius est, & ipsius sacerdotis proprium est benedicere. Vnde olim vetustissimo ac celebri ritu Ecclesiæ, nuptiis contrahendis adhibendus erat sacerdos, vt liquet ex variis Pontificum, ac Conciliorum decretis, quæ congerit Gratianus *30. q. 5. per totam.* Controuersia igitur est, an id sit absolutè necessarium iuxta decretum Tridentini.

Duo verò sunt discutienda. *Primum*, an Parochus non sacerdos validè matrimonio intersit. *Secundum*, an licitè quoque absque vilo peccato assistere possit.

Circa primum, sunt nonnulli, qui absolutè sentiunt in Parochi esse necessariam illam sacerdotij dignitatem, vt validè matrimonio assistat. Ita Rodriguez *tom. 1. cap. 219. n. 9.* Salcedo *practica cap. 73. & alij.* Probant

Primo ex dicto Tridentini decreto, dum dicitur, qui aliter quam præsentente Parochi, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia. Vbi dictio illa, *alio*, cum sit relatiua, denotare videtur, personam antecedentem esse similis qualitatis, ac est persona cui adiungitur; & ita significat similem sacerdotis qualitatem in relato.

Secundo idem ostenditur ex doctrina communi Iurisperitorum dicentium in clausula Capellanæ habente, teneri Capellanum per se, vel per alium sacerdotem Sacra celebrare, necessariò Capellanum debere esse sacerdotem, eo quod dictio illa, *alio*, sit ampliatiua similibus; ergo cum Tridentinum dicat, qui aliter, quam præsentente Parochi, vel alio sacerdote, ratione dictionis, *alio*, petet sacerdotium in Parochi.

Tertio. Vbi alternatiua dubia est, vna eius pars alteram declarat, *l. 7. ff. de rebus dubijs*; ergo cum hæc alternatiua, præsentente Parochi, vel alio sacerdote, dubia sit, an intelligatur de Parochi sacerdote; debet intelligi, ac declarari per alteram partem, nempe, vel alio sacerdote.

Quarto, quia Parochus non Sacerdos non potest dare licentiam alteri sacerdoti vt matrimonio assistat; non alia de causa, nisi quia per se ipsum nequit assistere matrimonio. Quod ideo firmatur, quia, vt docent graues Doctores, Parochus non sacerdos nequit concedere licentiam Religiosis ministrandi Eucharistiæ, eo quod per se ipsum illam ministrare non potest. Et patet ex *cap. finali 46. disp. ibi*: sicut non suo, ita nec alieno

P p nomine

vitetur & ipsi Ecclesiæ constet matrimonium ipsum: ergo potest eam præstare extra propriam parochiam, ac diœcesim; nam totum id potest obtineri Parochi vbiicumque assistente matrimonio. Tum maximè, quia etiam si assistere matrimonio esset actus iurisdictionis; non esset nisi iurisdictionis voluntariæ, quæ in solos subditos volentes exercetur; non tamen est actus iurisdictionis contentiosæ, quæ requirat vllum Tribunal, aut strepitum iudicalem, vel etiam solemnitatem publicam, quæ cum exteriori pompa, & strepitu fiat; propter quæ sæpe prohibentur pastoribus similes actus in alieno territorio exercere. Vnde in præfenti hac de causa prohibetur Parochi in aliena parochia facere denuntiationes, & dare solemnem benedictionem nuptialem; quia hæc nimirum exigunt externum strepitum, qui est superioribus in alieno territorio prohibitus. Igitur cum assistere matrimonio nihil horum habeat, validè hoc fiet in quocumque territorio. Quare sicut proprius Parochus potest extra parochiam, & diœcesim audire confessiones subditorum; poterit quoque & illos matrimonio coniungere.

Obiicies, Tridentinum videtur requirere assistentiam Parochi, vt est persona publica: at Parochus extra suam parochiam & territorium non est persona publica, sed priuata; vt constat ex *l. 3. de officio presid.* Respondeo assistentiam Parochi, quamuis extra parochiam, ac diœcesim vtriusque contrahentis, satisfacere decreto Tridentini; quia verè assistit proprius Parochus vnus, vel vtriusque; ac proinde vt persona publica ad dictum effectum; sicut dum absoluit. In dicta verò lege solum significatur, iudicem extra suum territorium non esse personam publicam quoad iurisdictionem contentiosam, qua constituitur iudex exterior, de quo ibi est sermo.

Secunda pars dicti, nullo modo peccare cessante scandalo Parochum sic assistentem, nec puniendum esse. Probatur, quia nullo iure, vel statuto generali prohibitum est Parochi assistere matrimonio extra propriam parochiam; nec Parochus alienus iure offendit ex hoc potest, cum id non pertineat ad iurisdictionem contentiosam. Firmatur, nam minus est auctoritatem præstare matrimonio, quam exercere actum iurisdictionis voluntariæ: nam vterque actus tamen fiat tanquam à persona publica; at præstare auctoritatem tantum est interesse tanquam testem habentem qualitatem, & dignitatem Parochi; quod fieri potest à Parochi excommunicato denunciato, vt infra dicam *sextione quarta*: at exercere iurisdictionem voluntariam, vltra dignitatem personæ publicæ, postulat iurisdictionem nullo modo esse impeditam; vnde si exerceatur ab excommunicato denunciato, nihil prius fit. Si igitur potest Parochus in aliena diœcesi exercere iurisdictionem voluntariam erga subditos, audiendo ipsorum confessiones, iuxta ferè omnes Doctores; poterit licitè à fortiori assistere matrimonio, quod est multo minus. Dixi, nullo iure, vel statuto generali id prohibitum esse; quia, vt notant aliqui Doctores, inter quos Coninch citatus, in quibusdam locis videtur id statuto prouinciali prohibitum.

Ex dictis colligo, multo magis parochiam existentem extra parochiam suam, vel diœcesim, posse alteri sacerdoti facere potestatem, vt in sua parochia matrimonio assistat. Patet, quia id minorem, vel nullum strepitum exigit. Nec vlla est ratio cur hoc possit prohiberi.

Perez de Matrimonio.

nomine aliquis Clericorum exercere sœnus attenter. Similiter ergo si Parochus non Sacerdos nequit dare licentiam alteri Sacerdoti vt assistat, nequibit ipse assistere.

Primo, nulla videtur assignari posse maior ratio, cur assistens ex licentia Parochi debeat esse Sacerdos; & Parochus assistens, vel dans licentiam, non sit Sacerdos.

3 Verius iudico oppositum, Parochum non Sacerdotem posse validè matrimonio assistere. Ita Sanchez cum plurimis lib. 3. disput. 20. num. 3. Suarez tom. 5. in 3. p. de censuris disput. 11. sect. 3. num. 17. & 18. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 3. Coninchius disput. 27. dub. 2. num. 21. Basilius Ponce lib. 5. c. 17. num. 1. Emanuel Sa verb. matrimonium, num. 1. Gaspar Hurtado disput. 5. difficultate 7. & non pauci alij Theologi. Probatur primo, quia Tridentinum faciens mentionem sœpe Parochi, non meminit Sacerdotis. At si Concilium voluisset in Parocho eam qualitatem, sanè illam expressisset; sicut in assistente matrimonio ex Parochi licentia id expressit; maximè cum res hæc grauiissima sit, & ad matrimonij valorem necessaria. Secundo Parochus adhuc non Sacerdos potest omnia quæ Sacerdos, præter ea quæ pendent à potestate Ordinis: sed assistere matrimonio non est actus Ordinis, cum non sit pendens ab illo, neque enim est consecratio, nec absolutio; ergo. Tertio, nullum est caput, ex quo possimus deducere hanc necessitatem Sacerdotij in Parocho. Non enim colligitur ex verbis quæ prolaturus est, cum illa non sint de substantia matrimonij, neque etiam ex iurisdictione; nullam enim propriè in matrimonij exercet Sacramento, in quo non est minister, sed testis. Ex alia parte, quamvis Sacerdos non sit, Parochi munus, & nomen, & auctoritatem verè retinet, & propriè, solumque exigit Concilium præsentiam propriij Parochi. Igitur dicendum est qualitatem Sacerdotij in eo non requiri. Tandem de hac re iam datur declaratio Eminentissimorum Cardinalium super Concilium: nam inter nouissimas Rotæ decisiones, quas cum declarationibus Concilij, excusit Farinacius decisio 70. sic habetur Prima Decembris 1593. Congregatio Concilij censuit, matrimonium contractum coram Parocho non Sacerdote valere.

Ad argumenta contraria.

4 Ad primum, dico, dictionem illam, alio, non semper denotare personam antecedentem esse similis qualitatis: non enim particula, alius, semper est similitudinis nota, vt constat ex illo Luca 23. *Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo.* Tunc verò est dissimilitudo, quando ratio subiectæ materiæ id fualet: vt contingit in casu præsentis; nam Parochus non Sacerdos potest exercere omnia Parochi officia & munia, quæ potestate ordinis non indigent. Quare ex illa particula, vel alio Sacerdote, non infertur sufficiens fundamentum ad corrigendum totum ius quod ad obeunda munera ab Ordine non pendentia, non desiderant in Parocho Sacerdotium. Non igitur relationem illud, alio, refert omnem conditionem, seu qualitatem personæ, cum nomen Sacerdotis non præcedat, sed sequatur. Vnde censeo idem velle Concilium illa particula, vel alio Sacerdote, ac si diceret, vel aliquo Sacerdote.

5 Ad secundum, dico illud argumentum esse pro nobis. Nam in primis ex illis verbis per se, vel per alium Sacerdotem, in rigore non probatur exigi Capellanum esse Sacerdotem; quia clausula illa Capellanæ disunctiue postulat, vt sacra celebrentur per Capellanum, vel per alium Sacerdotem: ad veritatem autem disunctiue sufficit alteram partem veri-

ficari. Sic colligitur ex regula 70. in alternatiuis, de regulis iuris in 6. Vbi sic dicitur, in alternatiuis, debitoris est electio, & sufficit alterum impleri. Quod probat Glossa ibi exemplo debitoris, qui promissit dare equum, vel soluere decem scuta, non potest compelli, vt soluat decem scuta, nec vt det equum, nisi disunctiue vnum, vel alterum ipsorum; & est in electione debitoris soluere decem scuta, vel dare equum. Prædicta autem regula, & exemplo firmo magis nostram sententiam: nam Tridentinum disunctiue postulat præsentiam Parochi, aut alterius qui Sacerdos sit; ad veritatem autem disunctiue sufficit alteram partem verificari, vt dixi; ergo satisfacit Concilio, si Parochus non Sacerdos, vel alius Sacerdos de eius licentia assistat. Præterea dico, etiam si verum esset antecedens illud de Capellania, adhuc non esset idem dicendum in præsentia casu; quia illic non sunt coniecturæ contrariæ menti testatoris: hæc autem sunt contrariæ menti, & intentioni Tridentini, vt constat ex probationibus nostri dicti: & maximè roboratur doctrinà ab omnibus communiter recepta, Parochum non Sacerdotem posse exercere omnia Parochi munia, quæ potestate ordinis non indigent: & posse quoque licentiam dare ministrandi Eucharistiam; non obstante eo quod habetur *Clementina 1. de priuilegijs*, non licere Religioso ministrare Eucharistiam absque licentia Presbyteri parochialis. Quoniam Doctores interpretantur id esse modum loquendi, quia communiter Parochi Sacerdotes sunt. Hinc autem efficax efformatur argumentum; nam si cum textus expressè qualitatis Sacerdotij meminit, declaratur piè non exigi eam qualitatem, vt Parochus prædictam licentiam concedat, ne iura corrigantur, quæ non petunt Sacerdotium in Parocho obeunte munera potestatis iurisdictionis; à fortiori cum Tridentinum eius qualitatis nullam mentionem fecerit, dicendum est eam non desiderari.

Ad tertium concedo vnam partem alternatiuæ dubiæ declarari per alteram, nisi aliæ coniecturæ urgeant fortiores, vt alter declaretur. Sic verò contingit in præsentis casu.

Ad quartum, negatur antecedens; nam incredibile videtur Tridentinum velle Parocho, qui omnia iurisdictionis munera nondum Sacerdos exercere potest, hoc vnicum negare. Falsum etiam est Parochum non Sacerdotem non posse dare licentiam Religioso ministrandi Eucharistiam, quam ipse Parochus ministrare nequit? cum sit actus iurisdictionis: Quod etiam est verum, etiam in sententia contraria asserente illum Parochum per se non posse assistere: nam id constat exemplo sacramenti Pœnitentiæ: potest enim ex vi iuris iuxta multorum sententiam, licentiam dare aliis, vt suorum Parochianorum audiat confessiones, cum tamen ipse eas audire nequeat. Nec obest caput illud finale; nam loquitur de peccato vsuræ, quam nec suo nomine, nec alieno exercere potest Clericus; rationemque subdit textus, indecens est enim crimen suum commodis alienis impendere, & exercere.

Ad vltimum, manifestè est præclara ratio ob quam Tridentinum non restrinxit, vt Parochus Sacerdos sit, prout fecit in alio de licentia Parochi assistente matrimonio; quia nimirum cum ea re solum exigat Tridentinum testimonium fide dignum, dignitas beneficii parochialis efficit, vt iure ac merito sit Parocho fides adhibenda: quæ dignitas cum alteri non Parocho deficiat, voluit Concilium eum suppleri Sacerdotali dignitate.

Circa secundum, non desunt graues Doctores, 7 inter

inter quos Petrus de Ledesma de matrimonio quest. 45. art. 5. p. 3. dub. 1. conclusionem 3. dicentes Parochum non Sacerdotem, si matrimonio assistat, peccare assistendo, quia est causa cur dubitare queat de valore matrimonij; & dat occasionem coniugibus postea litigandi, quæ sunt grauiissima damna. Firmatur, quia Parochus non Sacerdos non potest sponso benedicere illis verbis, Ego vos coniungo, &c. quæ tamen Tridentinum iubet dicto cap. 1. Parochum proferre.

8 Contrarium censeo absolute verum, licere Parocho non Sacerdoti assistere, cum Sanchez disputat. 20. citata numer. 4. Basilio Ponce citat. numer. 4. Hurtado relato, & aliis. Probatur primo, quia tamen antiquo iure necessaria esset præsentia Parochi Sacerdotis, vt licitè fieret matrimonium; tamen decreto Tridentini, quod corrigit ius illud antiquum, non requiritur. Secundo & præcipue, quia si talis Parochus peccaret, vel peccaret contra religionem, vel contra charitatem, vel contra aliquod irreparabile damnum. At nullo ex his modis peccat. Quod sic ostendo. Nam in primis non peccaret contra religionem. Quia, vt suppono ex materia de conscientia, qui sequitur opinionem probabilem, nullam facit irreuerentiam Sacramento; sicut nec facit iniuriam legislatori, si quis sequendo opinionem probabilem, hæc, & nunc non obligare præceptum, illud non seruet. Vnde per placet mihi quod rectè notauit doctissimus Michaël Salon 2. 2. quest. 63. art. 4. *controuersia 2. in solut. ad 3.* non posse amplecti opinionem probabilem circa formas & materias Sacramentorum, non prouenire ex defectu opinionis, nec ratione periculi, sed quia contrauenitur præcepto venti forma & materia præscriptis, & vtitatis in Ecclesia. Quare si in ipsis Sacramentis aliquod dubium se offerat, circa quod nullum sit Ecclesiæ præceptum, quilibet potest relicta opinione probabiliori, sequi probabiliorem, quæ verè probabilis est. In nostro verò casu, vt vidimus, multo probabilior est opinio asserens esse validum matrimonium, tamen assistat Parochus non Sacerdos. Firmat hoc idem noster Vasquez tom. 1. in 1. 2. disputat. 63. cap. 2. vbi late ostendit, si non obstat Ecclesiæ vsus, & consuetudo recepta, & in administratione Sacramenti sit varietas opinionum probabilium, siue circa materiam, siue circa formam, licitum esse sequi opinionem probabilem; & ex illa colligere iudicium conscientiæ, quod liceat ita administrare Sacramentum, etiam pro parte minus tuta, in qua potest esse periculum efficiendi irritum Sacramentum, aut effectum illius, si præciè attendamus solùm reuerentiam debitam Sacramento ex virtute religionis. Quia non videtur maior ratio ob quam in Sacramentorum administratione debeamus sequi partem tutiorem, & non sufficiat sequi probabilem, quàm in qualibet alia materia, in qua sufficit sequi probabilem, & ex illa iudicium conscientiæ rectum deducere ad operandum. Nam si ratio probabilis asserit non fieri irritum Sacramentum, probabiliter etiam sequitur, eo modo ritè, ac rectè administrari; ergo non erit contra prudentiam & religionem ex hac opinione colligere iudicium singulare, quo credamus licere nobis administrare eo modo Sacramentum. Et hoc præsertim vim habet, si opinio illa probabilis, sit propria eius qui administrat Sacramentum: quia neminem obligat prudentia vt cum euidencia semper operetur. Quod autem in re ipsa forsan fiat irritum Sacramentum, aut sine effectu, si administraretur secundum eam opinionem, non videtur irreuerentia

Pere de Matrimonio.

moralis, quæ operanti imputetur, quando ille qui administrat, probabiliter, & secundum rationem existimat non fieri irritum: sicut etiam cum sunt variaz opinionum de obseruatione alicuius alterius præcepti, non sit irreuerentia, nec censetur transgressio, operari secundum opinionem probabilem minus tutam, cum qua est periculum faciendi aliquid quod re ipsa veritum sit. Præterea quod non peccet contra charitatem videtur manifestum, quia non est Sacramentum necessitatis, quo proximo adhibemus certum ac necessarium salutis æternæ remedium. Quando enim urget obligatio, qua quis ex charitate debet indigenti providere remedium salutis per Sacramenta; certum mihi videtur, neminem satisfacere huic obligationi charitatis si sequatur opinionem probabilem, imò etiam probabilior minus tutam, cum potest tutam eligere & sequi; quoniam obligatio charitatis & misericordiæ hoc postulare videtur, vt si proximo possumus certum remedium & sine vllò periculo adhibere, non adhibemus illud, quod forsan in re nullius erit momenti; & huic periculo re ipsa proximum exponere, vt forsan re ipsa careat remedio, nequimus. Denique quod ex ea opinione non sequatur damnum aliquod irreparabile coniugibus dubitandi de valore matrimonij, vel litigandi, propter defectum assistentiæ Parochi Sacerdotis, probatur, quia cum hoc impedimentum, ne valeat matrimonium, sit ex solo iure humano Concilij Tridentini, opinio probabilis, qua viri docti existimant, matrimonium assistente Parocho non Sacerdote valere, efficeret illud validum esse; ob legem *Barbarius. ff. de offic. praeo.* Ex qua constat, gesta per habentem titulum putatiuum, & communem errorem valida esse, & ius Pontificium ob publicam vtilitatem supplere eum defectum, concedendo iurisdictionem, cum impedimentum sit solius iuris humani, & non iuris diuini, aut naturalis, vt doctè ostendit Sanchez lib. 3. disputat. 22. n. 27. & sequentibus.

Hinc patet solutio ad argumentum contrariæ sententiæ.

Ad confirmationem docet Sanchez disputat. 20. 9 numer. 4. se non videre repugnantiam vllam, vt Parochus non Sacerdos ea verba proferat. Ego verò dico, tamen Parochus non Sacerdos nequeat benedicere, neque ea verba proferre nomine Ecclesiæ, constare tamen ea non esse de substantia matrimonij; cuius contractus perficitur, & completur absque illis, vt omnes fatentur: & vt infra videbimus, ea verba omittre non est peccatum mortale.

SECTIO IV.

An Parochus excommunicatus validè & licitè matrimonio assistat.

Manifestum est apud omnes, Parochum excommunicatum toleratum, seu non denuntiatum, neque notorium Clerici percussorem, quem post Concilium Constantiense vitare non tenemur, validè assistere matrimonio, & validè conferre licentiam alteri sacerdoti ad assistendum. Patet, quia post Concilium Constantiense constat omnia gesta ab excommunicatis, suspensis, vel irregularibus, dū non sunt denuntiati, nec notorij Clerici percussores, valida esse, vt constat ex c. ad probandum, de sententia & re iudicata. Nā Concilium

directè voluit fauere fidelibus, & timoratis conscientijs consulere; & ideo valor absolutionis & aliorum actuum, directè est ob fidelium vtilitatem, quàm indirectè cedere possit in aliquod ipsorum excommunicatorum commodum. De Parocho igitur excommunicato, non tolerato, qui talis dicitur, quando est denunciatus, vel est notorius percussor Clerici, procedit controuersia.

1 De qua prima difficultas est, an dictus Parochus validè matrimonio assistat.

Sunt nonnulli, inter quos noster Auila 2. p. de censuris disp. 3. dub. 1. conclus. 5. qui existimant non esse validum matrimonium si celebraretur coram Parocho excommunicato non tolerato.

Primo, quia actus quos excommunicatus non toleratus exercet ratione publici officij, sunt nulli. At in matrimonio assistit Parochus ratione publici officij, & publicæ potestatis, quia assistit in quantum Parochus formaliter; cuius rei signum est, quod quamuis loco Parochi adhibeantur mille testes, non valebit matrimonium.

Secundo, contractus in quibus requiritur secundum ius de substantia præsentia tabellionis, sunt inuvalidi, ac nulli, si tabellio sit excommunicatus non toleratus. Igitur cum de substantia matrimonij requiratur post Tridentinum præsentia Parochi, si iste sit excommunicatus non toleratus, erit nullus.

Tertio, ideo testes tamen si sunt excommunicati non tolerati, non inuvalidant matrimonium coram illis celebratum, quia non assistunt ut personæ publicæ, nec ratione publici officij, sed ut personæ priuatæ. At Parochus assistit ut persona publica habens dignitatem iurisdictionis; ergo.

3 Opposita sententia verior est, quam tenent Salzedo, Henriquez & alij, quos refert & sequitur Sanchez lib. 3. disputat. 21. num. 4. Coninch disp. 27. dub. 2. Hurtado disp. 5. difficultate 8. num. 26. Suarez tom. 5. de censuris, disputat. 11. num. 2. Basilius Ponce lib. 5. cap. 17. num. 6. & alij. Iuxta quam

4 Dico primo, Parochum excommunicatum non toleratum validè matrimonio assistere. Ratio est, quia in primis matrimonio assistere non est propriè actus iurisdictionis, patet quia nullus actus siue Ordinis, siue potestatis iurisdictionis validè potest fieri ab omnino inuito, & contrariam habente intentionem, ut constat etiam ex l. non omnis, initio ff. de reb. credit. At præsentia Parochi omnino inuiti, & contrariam intentionem habentis, sufficit ad valorem matrimonij, ut infra dicemus. Præterea, matrimonio assistere, propriè non est actus testis. Patet, tum quia Tridentinum designat Parochi præsentiam, tamquam quid distinctum à duobus vel tribus testibus, quos etiam postulat: non enim dicitur coram Parocho, & aliis duobus, aut tribus testibus, sed coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus, absque particula, aliis, quæ relatiua est. Tum etiam, quia assistere propriè non est testificari, sed tantum est actus præbens auctoritatem matrimonio, ratione cuius sit conscius, & potens testificari. Igitur quamuis excommunicatus non toleratus nequeat actum iurisdictionis Ecclesiasticæ validè exercere, & quamuis nequeat validè testificari; poterit tamen validè matrimonio assistere: quia excommunicatus non toleratus, sicut non priuatur auctoritate Parochi; non enim parochia priuatur, sed manet in possessione, & verus Parochus est; ita nec priuatur potestate assistendi. Firmo, quia eam constet iure nouo Tridentini præsentiam Paro-

chi esse inductam; standum est tantum his quæ Conciliū disponit. At Conciliū nihil tale disponit. Quare sicut matrimonium contractum ab ipsis excommunicatis validum est, licet Ecclesia potuisset constituere ut illud esset nullum, si nimirum statuisset excommunicationem esse inhabilitatem ad contrahendum, sicut statuit consanguinitatem, verbi gratia, inhabilem reddere; ita similiter cum de facto Ecclesia non constituat Parochum excommunicatum præsentem matrimonio illud inuvalidare; non enim inuenitur tale decretum in aliquo iure antiquo, nec nouo, dicendum est tale matrimonium de facto validum esse.

Ex quo bene infertur Parochum excommunicatum non toleratum matrimonio assistentem, non effici irregularem, ut rectè notauit Suarez disputat. 11. relata, sect. 3. num. 17. Tum, quia illa assistentia non est administratio sacramenti, neque alicuius ceremoniæ sacræ. Tum etiam, quia ex vi ordinationis Concilij, ad illum assistendi actum non est necessarius aliquis actus Ordinis; nam Parochus non ordinatus potest inter se, ut constat ex præcedenti sectione.

Dico secundo, idem dicendum, tamen si Parochus sit etiam suspensus, & irregularis. Ita DD. supra relati. Ratio est eadem, quia præsentia Parochi requiritur in matrimonio, quasi auctoritatem præstans illi, per potestatem quam habet ut persona publica, seu ut Parochus. At Parochus tamen si suspensus sit, ac irregularis, dum parochia non priuatur, manet in possessione, & verus Parochus est; ergo sufficiens est ad valorem matrimonij.

Dico tertio, Parochum sacramentorum administratione interdictum, validè quoque matrimonio interesse. Sic Rota in nouissimis tom. 1. decisione 429. & 750. Ratio est, quia est verè Parochus, ac verè retinet parochiæ titulum. Quod etiam est verum, tamen si esset Parochus ad Episcopi nuntium amouibilis. Ita declararunt Eminentissimi Cardinales, ut refert Petrus de Ledesma, de matrimonio q. 45. u. 5. fol. 190. Quia nimirum, non eo ipso quod peculiari præcepto interdicatur Parocho ne aliquos matrimonio coniugat, censendus est potestate Parochi esse priuatus.

Dico quarto, non solum valere matrimonium quoad eius substantiam assistere Parocho excommunicato, suspenso, & irregulari; sed etiam solemnem benedictionem, quæ in Templo dari solet coniugatis, si ab ipso daretur, esse ratam. Ita Suarez sect. 3. c. 9. ex Syluestro, Angelo, & Tabiena. Ratio est generalis, quia ea omnia quæ iurisdictionis actum non requirunt, sed solum sacerdotalem, vel Episcopalem Ordinem, valida sunt, si minister talem Ordinem habeat, & in reliquis debitum seruetur, etiam si excommunicatus sit, vel suspensus. Nihil enim excommunicatio aufert, quod sit de necessitate huiusmodi actionum, etiam si illas prohibeat, quia non sunt actiones, quæ ab actu iurisdictionis pendent, neque ex bonitate operantis, aut honestate suæ actionis. Hac enim de causa Doctores communiter docent valida esse Sacramenta collata ab excommunicato non tolerato, quando iurisdictionem non requirunt. Vnde licet potuisset Ecclesia prædictam benedictionem factam à Parocho excommunicato non tolerato irritare, quia sunt sacramentalia quædam ex institutione Ecclesiæ pendencia; tamen de facto non constat hoc fecisse, neque in decretis sunt aliqua verba, quibus significetur talem benedictionem irritam esse.

Dico ultimo cum communiori sententia, prædictum

etum Parochum excommunicatum non toleratum propter usum, seu exercitium dictæ solemnis coniugum benedictionis fieri irregularem. Ratio est, quia ut suppono ex materia de censuris, propter omnem usum ordinis, præsertim sacri, etiam si sit accidentarius, & secundarius, incurri irregularitatem, dummodo tam grauis sit, ut ad peccatum mortale contra censuræ prohibitionem sufficiat. At illa solemnis coniugum benedictio est materia grauis, & sufficiens ad peccatum mortale contra censuræ prohibitionem, quia est publicum, & solemnè ministerium Sacerdotale plures continens orationes, & benedictiones; est etiam grauis communicatio in Diuinis cum actiuo usu, seu ministerio proprii ordinis Sacerdotalis; ergo.

Ad argumenta contraria.

Ad primum, dico maiorem illam esse veram, quando illi actus requirunt iurisdictionis actum, & non alio modo. At assistentia Parochi non est actus eius, ut ordinem, vel actuale iurisdictionem, seu usum iurisdictionis habens; solum enim est actus Parochi, ut est persona publica pollens ea dignitate, & ideo illum semper validè potest præstare, dum non priuatur parochia, seu Parochi officio.

Ad secundum respondeo propositionem illam de præsentia tabellionis excommunicati esse dubiam, teste Suarez tom. 5. de censuris disp. 16. sect. 5. & solum pro foro externo esse veram, non pro interno. Vnde docet valere in conscientia acta tabellionis excommunicati de rigore iuris, tamen si ex consuetudine ob opinionem communem Canonistarum censetur in foro externo non valere. Quod si illa maior admittenda est, ideo certè, quia ut putant aliqui, datur ius annullans eos actus tabellionis. Quod non ita est in nostro casu, cum Tridentinum solum petat præsentiam Parochi, qui talis est. Vnde parum refert quod sit excommunicatus etiam vitandus.

Ad tertium dico excommunicatum non toleratum non posse licitè esse testem, nisi in aliquibus casibus fauorabilibus. Eiusmodi est causa fidei cap. in fidei fauorem, de hæreticis in 6. & etiam est causa fauorabilis contractus matrimonij, ex c. fin. de sent. & re iudicata. Certum autem mihi videtur, si excommunicatus vitandus ex consensu vtriusque partis admittatur, iudice non repugnante, validum esse eius testimonium: quia tamen si ius præcipiat repellere testimonium excommunicati; non tamen irritat omnino eius testimonium. Nec sunt in iure aliqua verba, quibus hoc satis significetur. Si ergo aliunde partes in eo consentiant, non est, vnde fiat irritum matrimonium.

9 Secunda difficultas est, an licitè & absque peccato possit Parochus excommunicatus non toleratus, assistere matrimonio.

Qua in re certum videtur apud Doctores, non peccare, quando in articulo mortis, esset necessarium assistere, sicut docent Doctores de excommunicato Sacerdote, qui in articulo extremæ necessitatis ministrat pœnitentiam. Potest enim eiusmodi casus euenire, in quo moraliter necessarium sit, vel ad spirituales salutem hominis morientis, vel ad magnum commodum temporale filiorum, ut in articulo mortis vxorem ducat, quam vsque ad illud tempus in concubinam habuerat, & quod nullus alius Sacerdos adsit, vel Parochus, nisi excommunicatus, qui interesse possit. In eo certè casu quantum est ex parte censuræ, non dubito quin licitè possit huiusmodi Sacerdos adesse tali matrimonio. Patet. Tum quia necessitas est moraliter grauissima, & ita habet

Perez de Matrimonio.

locum illa particula, necesse. Tum etiam, quia ille Sacerdos tunc reuera non ministrat Sacramentum, sed solum adest ut persona publica iure Ecclesiastico necessaria ad valorem talis contractus, & consequenter ad substantiam Sacramenti. Et ideo peccare non videtur illa communicatio adeo grauis, quin propter talem necessitatem liceat. Similiter etiam Parochus excommunicatus vitandus excusaretur à peccato, assistens matrimonio; metu mortis incusso; ut rectè notauit Basilius Ponce lib. 5. cap. 17. num. 12. & Vasquez de excommunicatione dubio 7. num. 16. Quia quamuis sit lege diuina positua prohibita communicatio in Sacris cum tanto excommunicato; non tamen semper obligat cum dispendio: dummodo non sit contemptum fidei, nec cum iniuria Sacramenti. Quare sicut Sacerdos, ait Vasquez, si inopia premeretur, nisi coram excommunicato celebraret; vel metus grauis illi incuteretur, dummodo non esset in contemptum fidei, esset sanè licitum celebrare coram excommunicato; ita etiam à fortiori licitum erit Parocho excommunicato assistere matrimonio ob metum mortis incussum. Difficultas igitur solum procedit, an talis peccet assistens matrimonio absolute, nulla vigente necessitate, nec vlla vi illata, nec metu graui incusso.

Noster Sanchez lib. 3. disput. 21. num. 8. Hurtado disput. 5. difficultate 8. num. 28. & alij existimant non peccare assistendo matrimonio. Probat, quia cum spectet ad suum munus, communicat in re necessaria; nec exercet actum iurisdictionis, etiam cum benedicat sponso. Et quamuis videatur actus iurisdictionis benedicere sponso, non tamen excedit venialem culpam, quia in nullius est præiudicium, & res est parui momenti, nec necessaria ad Sacramentum; & si omitterentur illa verba, tantum esset veniale. Et tantum peccat mortaliter excommunicatus vsurpando iurisdictionem, quando immiscetur aliqua iniustitia; quæ in nostro casu nulla committitur.

Basilius verò Ponce capit. 17. citat. numer. 11. opinatur Parochum excommunicatum assistentem matrimonio peccare grauius, ex vi iuris, in quo prohibita est excommunicato ipsa communicatio cum fidelibus; & ibi est communicatio in re adeo graui, & sacra.

Dico primo, Parochum excommunicatum, etiam non toleratum licitè assistere contractui matrimonij præcisè. In hoc conuenio cum Doctoribus prime sententiæ contra Basilius. Moueor, quia licet communicet in re sacra cum aliis, id tamen præstat ob vtilitatem, imò ob necessitatem contrahentium, quia absque eo, vel absque eius licentia contrahere nequeunt. Vnde nec ipsi contrahentes peccant, dum coram illo contrahunt. Firmo hoc doctrina communis Doctorum in materia de censuris. Vbi inter casus, in quibus licitum est comunicare cum excommunicato non tolerato, ponitur vile, & necesse; & ipsum necesse coincidit non parum cum vtili. Per illud autem vile, intelligitur spiritualis propria vtilitas communicantis cum excommunicato; vnde potest aliquis illi consulere quod conuenit eius spirituali salutem. Propter vtilitatem quoque temporalem licet communicare cum excommunicato non tolerato; ac proinde fideles licitè possunt petere consilium temporale à tali excommunicato, dummodo non sit aliud à quo possit equè bene petere. Vnde propter necessitatem temporalem tam ipsius excommunicati non tolerati, quam aliorum non excommunicatorum, licitum est comunicare cum non

P. P. 3 tolera-

tolerato. Nec verò requiritur vt sit necessitas extrema, vel grauis, sed sufficit quòd verè indigeat, ita vt non possit commodè illi aliter subueniri. Maior autem videtur vtilitas, & necessitas contrahentium, quàm memorata, cum nequeant contrahere absque proprio Parocho, vel absque eius licentia. Igitur licitè potest Parochus non toleratus assistere contractui matrimonij de præsentia.

11. Dico *secundo*, Parochum excommunicatum non toleratum grauitè peccare benedicendo sponso solum benedictione. In hoc conuenio cum Basilio. Ratio est, quia ex vi iuris prohibita est sub graui culpa excommunicatio, communicatio cum fidelibus in diuinis Officiis. At benedictio coniugum solemnibus sub nomine diuini Officij comprehenditur, non secus ac benedictio solemnium aquarum, oliuarum, aut scædularum. Hæc enim omnia dicuntur diuina Officia, quæ sunt propria alicuius Ordinis clericalis, & ita instituta sunt, vt à ministro publico Ecclesiæ ad illud opus consecrato fieri solemniter debeant. Igitur grauitè peccat Parochus excommunicatus non toleratus, solemniter benedicendo coniugatos: nam actiones quæ per se primò & directè prohibentur excommunicatis, sunt hæc sacræ, & publicæ. Est etiam hæc materia ex se grauis, & magnam habens deformitatem, magnum fidelibus inferens scandalum; nam excommunicatus, præsertim non toleratus, est quasi membrum abscissum ab Ecclesia, & ideo absurdum est quòd ad sacras & publicas functiones peragendas se ingerat.

Obiicies, concessio principali, concedi quoque accessorium; sicut concessio Baptismo, conceditur eius solemnitas: sed Parocho excommunicato etiam vitando conceditur licitè assistentia eius ad Sacramentum matrimonij peragendum, quantum ad eius simplicem contractum; ergo etiam licita illi erit benedictio nuptiarum. Respondeo maiorem illam esse veram; quòd accessorium solet immediatè associari principali, vt cõtingit in Baptismo, qui extra necessitatem nunquam administratur sine prædicta solemnitate; nam hæc solemnitas pertinet ad decentem administrationem ipsius substantiæ matrimonij. At verò solemnitas benedictio nuptiarum non est annexa matrimonio, tanquam quid præuium, vel immediatè subsequens; nec est introducta ad decentem celebrationem contractus matrimonij, sed tanquam quid postea subsequens; vnde multo tempore subsequi solet post matrimonium contractum.

Ex dictis patet solutio ad argumentum Sanchez. Quamuis enim benedicere solemniter non sit actus iurisdictionis; est tamen communicatio in diuinis, in Officio diuino videlicet, & publico, cum magna deformitate & scandalo, vt dictum est.

Ad argumentum Basilij, prout opponitur nostro primo dicto, constat eam communicationem fieri ob necessitatem & vtilitatem contrahentium; & ideo excusare ab omni culpa.

Tertia difficultas est, an Parochus excommunicatus non toleratus validè & licitè concedat alteri Sacerdoti licentiam assistendi matrimonio.

12. Negant multi, inter quos Petrus de Ledesma de matrimonio quest. 49. art. 5. puncto 3. dub. 4. Nauarrus lib. 4. consilio in 1. editione. ff. de sponsal. consil. 47. n. 6. in s. l. ad 3. cum expressè asserit, concedere alteri Sacerdoti licentiam assistendi esse actum iurisdictionis voluntariæ; & noster Coninch disput. 27. dub. 2. numer. 25. Probant

Primo, esse actum superioritatis, & iurisdictionis, quia nemo potest alteri dare licentiam aliquid faciendi, nisi habeat aliquam iurisdictionem, aut dominium,

vel in eum cui dat licentiam, vel in rem circa quam dat licentiam aliquid faciendi, vt liquet in omnibus similibus locutionibus.

Secundo, hæc licentia non solum requiritur ne iuri ipsius pastoris præiudicetur, sicut requiritur licentia vt possit quis non subdito dare Extremam vnctionem, sed vt assistens qualificetur, & idoneus fiat vt assistat. At qualificare aliquem, videtur omnino esse actus iurisdictionis.

Tertio prædicta concessio pertinet ad Parochum, vt Parochus est, ratione publici Officij, cum nullus alius quam proprius Parochus, quo etiam nomine intelligitur Ordinarius, eam licentiam possit concedere; ergo videtur esse actus iurisdictionis, cum non sit actus ordinis.

Quarto, concessio licentiæ ad administrandum Sacramentum Pœnitentiæ, actus iurisdictionis est, vt concedunt omnes; nam ea administratio, vsus est iurisdictionis. Præterea, quod magis vrget; tamen vngere formaliter ac per se nõ sit actus iurisdictionis, sed Ordinis; tamen dare licentiam vngendi actus est iurisdictionis. Vnde hac de causa certum existimat Suarez tom. 5. de censuris disput. 14. scilicet. 1. numer. 7. excommunicatum Parochum non toleratum non posse dare licentiam ad conferendum Sacramentum Extremæ vnctionis; quia licet ad validè vngendum non sit necessaria iurisdictionis; ad vngendum tamen licitè & iure necessaria est vel iurisdictionis propria, vel licentia valida ab eo manans, qui ad eam dandam vsus iurisdictionis habeat; quem vsus non habet prædictus excommunicatus. Igitur similiter dicendum tamen matrimonio assistere non sit vsus iurisdictionis, dare tamen alteri Sacerdoti licentiam assistendi, actus iurisdictionis censendus est.

Vltimo, inde colligi concedere licentiam matrimonio assistendi esse actum iurisdictionis; quia etiam si Concilium non dixisset, vel alio sacerdote de ipsius Parochi licentia, adhuc potuisset Parochus eam licentiam concedere: signum igitur est iurisdictionis eius esse, & ad illum tanquam ad Ordinarium pertinere, atque ita delegare posse. Si enim id non pertineret ad iurisdictionem, nullo modo posset. Nam procurator datus ad contrahendum matrimonium nõ potest substituere, nisi specialiter sibi concedatur, vt constat ex cap. finali, de procur. in 6. ergo dare illam licentiam ad iurisdictionem spectat.

Dico primo, prædictum Parochum excommunicatum validè licentiam conferre Sacerdoti vt matrimonio assistat. Ita Henriquez lib. 1. de matrimonio cap. 3. numer. 5. Sanchez disput. 21. numer. 7. Basilius Ponce cap. 17. numer. 14. Emanuel Sà verb. matrimonium n. 1. Hurtado difficult. 8. numer. 27. Rosellus lib. 2. g. 8 & alij Moueor, quia collatio dictæ licentiæ non est actus iurisdictionis, qualis est licentia audiendi confessiones; quoniam non est institutio iudicis, sed est tantum quædam designatio spectatoris matrimonij, vt possit de eo testificari, facta ex ordinatione Tridentini, à quo Sacerdos, dicta designatione supposita, accipit potestatem ad id, & non à Parocho. Vnde collatio dictæ licentiæ non est actus potestatis Parochi, vt Parochus est, sed est actus auctoritatis à Tridentino annexæ Officio Parochi. Firmo, quia Parochus expressè accepit eam facultatem à Tridentino, quod certè opus non esset, si foret actus iurisdictionis, cum totam hanc habeat iam à iure antiquo, & ex suo Officio, atque adeo tanquam ordinarius possit alium delegare, vt in cæteris fit. Solum igitur est substitutio potestatis sibi datæ à Tridentino, nempe designatio spectatoris matrimonij, vt possit de eo testificari; ergo nihil obest quod Parochus sit excommunicatus

dicatus vt tale m licentiam concedat: nam talis concessio non est actus Parochi formaliter in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum est persona qualificans matrimonium sua assistentia, simul habens facultatem substituendi ad eundem actum. Quare sicut si quis haberet mandatum ad contrahendum nomine alterius cum potestate substituendi; & substitueret, certè illa substitutio esset quidem actus potestatis substituendi, non tamen esset actus iurisdictionis, vt constat, vnde validè ab excommunicato non tolerato fieret; ita pariter in præsentia validè conceditur ea licentia à Parocho non tolerato. Hinc

14. Dico *secundo* Parochum excommunicatum non toleratum non tantum validè, sed etiam licitè conferre licentiam prædictam. Ratio est, quia tamen det facultatem illam; at ibi, vt sæpe dictum est, nullam exercet iurisdictionem; & id efficit ob vtilitatem, imò ob necessitatem contrahentium, qui nequeunt matrimonium contrahere absque eo, vel absque eius licentia, vt liquet.

Ad argumenta contraria.

Ad primum negatur antecedens; nam constat sine vlla iurisdictione conferri potestatem procuratori, & mandatum ad contrahendum nomine alterius, etiam cum potestate substituendi; idem ergo dicendum in præsentia.

Ad secundum dico requiri ex Tridentino eam licentiam, vt assistens qualificetur, vt possit esse testis, non verò vt exercent aliquem iurisdictionis actum, cum nec sit minister illius sacramenti, sed solum numerus assistens dans auctoritatem contractui matrimonij.

Ad tertium, respondeo prædictam concessionem non pertinere ad Parochum ex vi sui officij, & suæ iurisdictionis; hanc enim totam habet ex suo officio, & à iure antiquiori ante Tridentinum, tanquam pastor ordinarius; habet ergo illam ex vi specialis facultatis à Tridentino collatæ ad valorem matrimonij; annexit enim Tridentinum hanc potestatem, & auctoritatem Parocho, ratione dignitatis parochialis.

Ad quartum, concessio antecedente, negatur consequentia: nam in primis ad sacramentum Pœnitentiæ validè administrandum desideratur potestas Ordinis, & iurisdictionis; vnde Parochus concedens alteri vt possit illud administrare, transfundit in illum iurisdictionem, & actum iurisdictionis exercet. Vnde sicut Parochus non toleratus priuatus est actiua illius sacramenti administratione, ita etiam & potestate concedendi alteri licentiam administrandi. Similiter dico esse actum iurisdictionis concedere alteri licentiam administrandi Extremam vnctionem, & ideo nequit eam dare excommunicatus non toleratus. At sacramentum matrimonij non perit iurisdictionis vsus, sed tantum habitualem iurisdictionem, vel dignitatem Parochi in assistente, vel licentiam assistendi dante. Quare sicut Parochus excommunicatus non toleratus non est priuatus potestate assistendi, ita nec potestate prædictam licentiam concedendi.

Ad vltimum, negatur assistentiam Parochi in contractu matrimonij, & concessionem licentiæ alteri Sacerdoti assistendi, competere Parocho ex vi suæ iurisdictionis, & ex vi sui officij publici à iure antiquo concessi; nam constat hanc potestatem Parocho competere tantum ex vi solius Tridentini. Quòd si Tridentinum non concessisset eam licentiam substituendi, non posset Parochus substituere; nam tunc censeretur personæ industria electa, vt maiori fide testimonium esset dignum: sicut quando certus tabellio eligitur ad depositiones testium scribendas, eius

fidei committens negotium, non potest alium substitvere loco ipsius ad id peragendum, quia censetur electa industria personæ.

S E C T I O V.

An Parochus habens titulum coloratum, & qui est intrusus non habens titulum, solo errore communi, validè matrimonio assistat, & ad id licentiam conferat.

Circa primum, de Parocho qui verè non est Parochus, habet tamen titulum coloratum Parochi; præmittenda est doctrina communissimè ab omnibus recepta, gesta per iudicem, aut Parochum carentem legitimo titulo, habentemque solum putatiuum ex communi errore quo creditur habere verum titulum, valida esse in vtroque foro, ex æquitate, & dispositione iuris, supplente iure ipsius defectum, ob bonum commune & publicam vtilitatem, conferendo ei quodammodo actualem iurisdictionem ad singulos eius actus, dummodo tamen materia subiecta sit potestati humanæ Principum. Id constat primò ex leg. Barbarus Philippus ff. de officio pretorum. Vbi expressè hic casus proponitur de Barbario. Cum enim iste esset alibi conditione seruus, & Romæ lateret eius conditio, & liber haberetur, promotus est ad præturam, cuius tamen ob illud impedimentum occultum seruitutis, erat incapax; approbata nihilominus fuerunt eius acta quæ gessit, quandiu latuit, idque ob vtilitatem eorum qui apud ipsum egerant. Et ratio additur, quia populus Romanus, cuius auctoritate hæc dignitas collata fuerat, potuisset etiam seruo hanc potestatem decernere. Idem statutum est in iure Canonico cap. infamis 3. g. 7. ibi: verum tamen, si seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit, quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta rei iudicatæ firmitatem habet. Et ratio est, quia nisi huiusmodi acta essent valida, magna sequeretur in republica, & populo Christiano perturbatio; omnes enim sententiæ, collationes officiorum, & beneficiorum præsentationes, electiones, & alia huiusmodi, deberent rescindi tanquam inuvalida. Vnde prædicta doctrina locum habet, non solum in foro contentioso, sed etiã in sacramentali: quia licet expressum ius hac de re non habeatur, id tamen intelligendum etiam est in aliis, vbi est par, vel maior ratio, vt est in præsentia. Nam supposita potestate Ordinis, in reliquis vtriusque fori est paritas, nec plus requirit hoc forum quàm illud; sufficit enim vtrique eadem iurisdictionis; eadem enim ratio boni communis id postulare videtur: & Ecclesia defectum iurisdictionis nõ minus hinc, quàm in foro externo supplere potest, & vult, concurrente titulo colorato, & communi errore. Quare etsi illi qui solum habent titulum coloratum, possint generatim dici peccare vsurpatione iudicij, quia quantum in ipsis est, vsurpant potestatem quam non habent; non tamen sententia illorum irrita est; quia dum hoc attentant, Ecclesia iurisdictionem extraordinariè in ipso actu suppeditat propter commune & publicum bonum.

Sunt verò duo obseruanda.

Primum est duas condiciones concurrere debere, vt iudicis putatiui acta valeant; vnam ex parte iudicis, nimirum, vt habeat titulum; alteram ex parte populi, vt communi errore putetur legitimus superior.

tior. Vtrumque infertur ex iuribus relatis; quibus concurrentibus, ius ipsum confert iurisdictionem extraordinariè ad singulos actus, propter bonum commune. Debet autem hunc titulum habere à vero superiore, vel saltem ab eo qui aliàs poterat illum dare, vt insinuatur dicta lege *Barbarius*: nam approbantur acta illius, quia populus à quo habebat officium, potuisset ei hanc potestatem decernere. Et ratio est, quia si non accepit ab eo qui poterat dare, iam non habet titulus ille colorem, quo verus videri possit; imò non est titulus, cum hic non nisi à superiore dari possit: omnis enim iurisdictione à superiore descendit. Oportet etiam adesse communem errorem quo ille verus iudex existimetur, vnde non sufficit error vnus, vel alterius: tunc enim non sequuntur inconuenientia, & scandala contra publicum bonum, ex sententiarum rescissione, quibus occurrere voluit ius, quando error esset communis. Vnde nec sufficit error solius Principis concedentis titulum, & existimantis illum, cui concedit, habilem esse. Nec sufficit error communis si crassus sit, vel supinus, sed oportet vt probabilis sit. Quia ille error scientiæ æquiparatur *cap. 2. de constitutionibus in 6.* Adde non solum errorem communem, sed etiam probabilem Doctorum opinionem sufficere, vt Ecclesia det iurisdictionem, etiam si forte opinio illa falsa sit, vt docet *Henriquez lib. 2. de potest. cap. 4. numer. 3. & 4.* & optimè *Sanchez lib. 3. disput. 22. numer. 65.* vt si probabile sit talem posse absolueri à referuatis, vel censuris, assistere matrimonio, excommunicare, eligere confessorum, priuilegium non esse reuocatum, & alia similia; & ex illa ex hac opinione operetur, validum erit, Ecclesia supplente defectum, si forte subsit. Cum enim licitum sit operari ex opinione probabili, si omnia illa essent irrita, grauissima incommoda sequerentur.

Secundum quod obseruari debet, est, prædictam doctrinam locum habere, quando impedimentum est iuris humani, & auctoritate humana introductum; quæ aufertur etiam, sicut introductum est; idè dixi supra, dummodo tamen materia subiecta sit potestati humanæ Principum. Ratio est manifesta, quia gesta prædicta valent ex æquitate iuris ita disponentis propter bonum publicum. At æquitas iuris tantum habere potest locum in his, in quibus ipsum ius humanum supplere defectum potest. Vnde fit, si careat iudex vsu rationis, vel furiosus sit, nulla eius acta valere; est enim defectus iuris naturalis, quem nulla Principum potestas supplere potest. Idem est dicendum, si non Sacerdos absoluerit, vel ordinaret. Cum enim determinati sint iure diuino ministri, & materia & forma Sacramentorum, nequeat iure humano suppleri, aut immutari si deficiat id quod iure diuino constitutum est, parum prodest communis error. Idem est, si quis Clericus sine intentione debita prorulerit Sacramentorum formas, vel absoluerit, vel baptizauerit, nulla sunt ab eo collata sacramenta ex defectu intentionis, quæ diuino iure ad conficienda Sacramenta requiruntur.

His præmissis, facile constat, quid sit dicendum ad primam sectionis partem. Dicendum enim est, cum Parochus titulum habet à legitimo superiore collatum, & ratione alicuius defectus occulti non est Parochus, certè valere matrimonium, si assistat. Ratio est, quia superior doctrina procedit etiam in iis quæ geruntur ex officio publico, quamuis non sint actus iurisdictionis. Vt in instrumento tabellionis, & in electione, & præsentatione ad beneficia, & officia. Igitur & in actu quoque Parochi assistentis contractui matrimonij, quia dum adest communis illa ignorantia, & error, veram Parochi rationem fortitur. Sic *Hen-*

riquez lib. 11. de matrim. cap. 3. numer. 4. Manuel 1. tom. summa casu 219. numer. 8. Lessius lib. 2. de inst. & iure cap. 29. dub. 8. numer. 67. Coninch disput. 27. dub. 2. numer. 26. Hurtado difficult. 8. numer. 29. Basilius Ponce lib. 5. cap. 39. numer. 19. Sanchez lib. 3. disput. 22. numer. 60. & alij. Et hoc quidem verum est, tamen si contrahentibus notum sit illum vero Parochi titulo carere; quia etiam respectu scientium tituli nullitatem valent gesta, dum adest communis error. Valet etiam matrimonium, tamen si cui concedit Parochus licentiam assistendi matrimonio, sit merus laicus, si communi æstimatione, & errore, credebatur Sacerdos, pro tali publicè se gerens. Quia quamuis Parochus nequeat dare licentiam non sacerdoti, at concurrat titulus præsumptus, videlicet licentia, & à superiori potente concedere data, estque communis error, & impedimentum ob quod inualida fuit, est solius iuris humani. In quo casu, vt dixi, ius supplet defectum, & gesta per tale valida sunt. Sicut si Tridentinum disponderet, vt soli Sacerdoti catholico posset dari licentia assistendi matrimonio, valerent vtique, si assisteret Sacerdos hæreticus, communi errore existimatus catholicus, ex licentia Parochi; quia vitium illud, ob quod licentia nulla fuit, erat solius iuris humani, & communiter latebat.

Circa secundum, maior est difficultas, an ad idem sufficiat Parochus intrusus absque titulo accepto à superiore legitimo, quamuis adsit error communis. Nam *Basilius Ponce lib. 5. cap. 20.* probabilis putat, Parochi quoque, qui caret titulo, & est intrusus, ex communi tamen errore est putaturus, valere gesta per eum, atque ideo validè matrimonio assistere, & dare alteri Sacerdoti licentiam assistendi loco ipsius. Probat

Primo, textu in *Authentico de tabellionibus*, siue *Nouella 44. cap. 1. in fine*; vbi approbatur tabellio talis ex solo communi errore, etiam sine titulo à legitimo superiore dato, atque adè valent gesta à notario putatiuo, etiam sine titulo; idem ergo orit de Parocho.

Secundo, quia tabellio ibi interdicitur delegare, quia delegatus non habet titulum, & tamen delegatio valet, & gesta per delegatum non infirmantur; ergo sine titulo valent; ergo idem erit in Parocho.

Tertio, fauet ratio communis utilitatis, quæ non militat in hoc casu plus, quam in alio, in quo Parochus habet titulum coloratum; ergo eadem debet esse iuris dispositio.

Ultimo, negari non potest, præscriptione, seu consuetudine acquiri iurisdictionem; ergo necessarium non est semper illam haberi à superiore legitimo.

His argumentis concludit *Basilius duo. Primum*, tam notarium, quam iudicem præsentatum ad beneficia, vel collationem beneficij, vel etiam electionem factam ab eo, qui est in possessione eligendi, aut eum actum exercendi, & communi errore sic existimatur, licet sit intrusus, valere omnia per eum gesta. *Secundum*, idem quoque dicendum, quoad forum internum attinet, in his quæ iure humano suppleri possunt. Quare licet quis non sacerdos existimatur sacerdos, inualidè absoluat; sacerdos tamen existimatur Parochus, & intrusus verè absoluit, & confert reliqua sacramenta, quæ sacerdoti iure diuino conferre licet. Vnde etiã fit, si quis in Parochum constitutus esset ab oppidi consilio, & communi omnium errore existimaretur verus Parochus, sacramenta ab illo administrata matrimonij & confessionis valida fuisse; aliter enim quantæ animarum perturbatio sequeretur, si illa fuissent inualida. Huic opinioni fauet *Ioannes Sanchez in suis selectis disp. 44. n. 3. ad finem*, dum ait, vt gesta valeant tam in foro externo, quam interno conscientie

scientiæ, satis esse habere communem errorem, nec necessarium esse titulum collatum à superiore legitimo.

Vera tamen est opposita sententia, quæ est communior apud Theologos, & Iurisperitos, quos refert, & sequitur *Sanchez lib. 3. disp. 22. n. 49. & 50.* docens non satis esse communem errorem, sed necessarium esse titulum collatum à superiore, quamuis inualidus sit ob aliquod vitium occultum; atque adè si quis sine titulo, & auctoritate Superioris in officium iudicis, Parochi, aut Confessoris se intrusit, licet communis error facti accedat, gesta per illum ad vtrumque forum spectantia inualida esse: ac proinde matrimonium contractum coram Parocho intruso, & non constituto à superiore legitimo non valere, & similiter licentiam ab illo concessam inualidam esse. Moueor ex *l. Barbarius*, & ex *cap. infamis*, supra relatis. Nam prædicta iura expressè aiunt aduulsi se ibi auctoritatem eius qui poterat dare officium vel potestatem; ergo sine tali titulo collato non sufficit illi communis populi error. Quod magis constabit ex solutionibus argumentorum, quæ à contrariis allata sunt.

Ad primum, falsum est, tabellionem sine titulo esse verum tabellionem, & gesta per ipsum valere. Ibi verò solum dicit *Glossa*, non ex eo quod tabellio perdat officium ob aliquod delictum, debere vitari eius instrumenta, nisi quando perdit titulum. Quod contingit quando per sententiam iudicis propter tale delictum priuatur titulo; tunc enim perdit titulum, & postea per ipsum gesta inualida sunt. At ibi in eo casu, adhuc tabellio non erat priuatus titulo per sententiam iudicis, atque ideo verum retinebat titulum, eratque verus tabellio, ac proinde gesta per ipsum valebant.

Circa secundum argumentum, duo ait *Basilius relatus n. 5.* contra nostrum *Thomam Sanchez. Primum* illius vim non omnino percepisse. *Secundum*, in eo sibi ipsi repugnare. *Primum* ostendit explicando vim argumenti hoc pacto. Tabellioni per eam *Iustiniani Nouellam* interdicitur delegare, atque ita interdicitur, vt omnino priuatus sit potestate delegandi; ergo idem iudicium de illo est, quoad delegationem, ac si intrusus delegaret; & de delegato idem iudicium faciendum erit, atque de eo, qui nullum titulum à superiore habet. *Secundum* ostendit, sic dicens. Cum ideo *Thomas Sanchez num. 51.* proferat hæc verba. Idem dicerem quando verus Superior delegaret casu quo verè delegare non posset; nam tunc gesta per delegatum, non obstant communi errore, essent inualida, eo quod deficit titulus collatus ab habente potestatem. Hæc ibi. Quomodo ergo iste auctor sui oblitus paucissimis interiectis lineis, videlicet *num. 54.* scribit delegatum tabellionis habuisse auctoritatem à vero tabellione, in casu dictæ *Nouellæ*, & quamuis illi interdicitur sit, ne delegaret, valere tamen delegationem. Ecce verum tabellionem, & in casu quo verè delegare non potest, & tamen delegatio valet, & gesta per delegatum non infirmantur, vt idem affirmat. Est ergo opinio *Sanchez* & contra textum, & sibi ipsi parum consona. Hactenus *Basilius Ponce*.

Cæterum immeritò hic auctor carpit in prædictis duobus nostrum *Thomam Sanchez*. Patet, quia in primis mentem, & vim textus illius *Nouellæ* plene intellexit. Nam tabellioni, tamen per illam *Iustiniani Nouellam* fuerit interdicitur delegare; non tamen erat priuatus potestate delegandi, nec titulo per sententiam iudicis, atque adè adhuc manebat verus tabellio, & eum vero titulo, ac potestate, ac proinde

etiam delegatus ille habuit auctoritatem à vero tabellione, licet interdicitur, habente potestatem; & inde est vt valuerit delegatio eius. Præterea optimè dixit *Sanchez* iuxta sua principia *num. 51.* si error communis sit in persona delegantis, qui existimabatur communi errore verus Prælatus, cum tamen intrusus esset absque superioris auctoritate, gesta per delegatum esse irrita; quia caret titulo collato à legitimo Superiore. Optimè quoque dixit, idem dicendum quando verus Superior delegaret, casu quo verè delegare non posset: nam tunc idem iudicium ferendum est quoad delegationem, ac si intrusus delegaret. Denique huic doctrinæ non obstat, cum dixit *Sanchez num. 54.* illum delegatum habuisse auctoritatem à vero tabellione habente potestatem delegandi, & ideo valuisse delegationem. Igitur manifestè liquet nostrum Doctorem sibi ipsi non repugnasse, & confirmationem illam rectè fuisse ab illo solutam. Atque hac doctrinâ, quam verissimam iudico, manet quoque solutum argumentum secundum.

Ad tertium dico, eandem perturbationem sequi quoque si Parochus sine intentione ministret. In quo casu certum est Sacramenta Baptismi & confessionis, & alia non valere, etiam si adsit communis error. Quare sicut intentio in Sacramentis iure diuino requiritur; ita iure humano non applicatur iurisdictione, vel valor materiæ, nisi adsit titulus collatus à legitimo superiore. Quando autem est titulus, & adest error communis, ius facit quod potest ad euitandam rerum perturbationem.

Ad vltimum de præscriptione, constat in primis, præscriptionem propriè esse dominij acquisitionem, vel alieni iuris preemptionem per continuationem temporis lege definiti. Ad quam, vt docent Doctores, requiritur ordinariè titulus probabiliter præsumptus, id est, qui bona fide putetur validus. Verum est non semper requiri titulum ad præscriptionem, sed sufficere possessionem bonæ fidei, & eius continuationem certo tempore; id tamen cum iura ipsa præscribant in ipsa præscriptione, inde non infertur, idem posse contingere in Parocho, iudice, & similibus. Præterea de consuetudine constat, tollere legem. Vt autem legem tollat, solum requiritur, vt lex non seruetur, quando occurrit seruanda, sciens Principe, & non se opponente. Vnde Princeps permittens consuetudinem, implicite detrahit suæ legi vim obligandi. Et vt consuetudo tollat legem, non requiritur, vt sit longior quam necesse est vt Princeps censetur eam permittere. Quare consuetudo inducitur superiore consentiente.

SECTIO VI.

An Parochus non proprietarius ab Episcopo delegatus, & amobilis ad nutum illius, possit matrimonio assistere, & ad id licentiam conferre.

Parochus non proprietarius dicitur, qui præficitur toti parochiæ per Episcopum, vt curam eius regat. Quod communiter solet contingere, quando moritur proprius Parochus, dum alius in proprietarium constituitur; vel etiam quando proprius Parochus non est Sacerdos, vel denique quando ipse Episcopus est immediatus Parochus totius diocesis,

vt contingit Hispali, Cordubæ, Granatæ, & in alijs diocesisibus, in quibus non sunt beneficia curata, & rectores tantum ad nutum Episcopi constituuntur.

2. Certum est autem posse Parochum non proprietarium validè matrimonio assistere. Ratio est, quia iste est verus Parochus, & gaudet Parochi nomine. Præficitur quoque ad omnes causas Parochialis officij in tota parochia; ergo potest, & debet assistere matrimonio. Firmo, quia etiam ille, quem aliquis Parochus adiuuatore, potest assistere matrimonio, vt constat ex decisione, vel declaratione Cardinalium apud Farinacium, pag. 268. sic dicente: Matrimonium coram coadiutore in administrandis sacramentis Parochi, vel vicarij perpetui in illa parochia valet. Igitur multo magis id poterit præstare Parochus non proprietarius.

3. Difficultas est, an etiam possit licentiam conferre, vel delegare assistentiam matrimonij alteri sacerdoti.

4. Negant Sotus in 4. disp. 13. q. 4. a. 3. & Bartholomæus Ledesma de penitentia dubio 13. conclusione 1. Probant, quia prædictus Parochus est delegatus; at qui est delegatus, nequit alterum subdelegare. Firmatur, quia hoc interest discrimen inter Ordinarium, & delegatum; nam ille cum iure proprio, & in se ipso habeat iurisdictionem radicatum, potest delegare; vt constat ex cap. cum Episcopus, de officio ordinarij. in 6. iste autem cum nihil proprium habeat, sed alienæ iurisdictionis usum, non potest delegare: excepto delegato supremi Principis, vt habetur. l. fin. ff. de officio delegati.

5. Dico primò, Parochos non proprietarios posse delegare assistentiam matrimonio alij sacerdoti. Ita Sanchez lib. 3. disp. 31. n. 13. Basilius Ponce lib. 5. c. 28. n. 2. Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 3. n. 5. & communiter Doctores. Sic etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Farinacium, pag. 275. quæ sic habet. Vicarij etiam temporales ad nutum amouibiles Ecclesiæ parochialis, qui sacramenta administrant, & matrimonijs interueniunt, sicut ipsi interuenire possunt, ita etiam dare licentiam alijs possunt interueniendi. Et ratio est, quia licet delegati sint, cum tamen sint delegati ad vniuersalitatem causarum, possunt illi delegare specialem aliquam causam; quia reputantur quasi ordinarij, & subinde delegare possunt. Videatur Sanchez de hac re disp. citata 31. n. 2. Et quamuis Basilius Ponce lib. 5. c. 26. n. 10. existimet id nulla lege probari, imò rationem iuris resistere, addit tamen n. 12. illud esse verum usu & consuetudine sancitum; & ideo in praxi obseruandum esse; quia in causis iurisdictionis recedendum non est ab his, quæ diu seruata, & recepta sunt, quæ in hoc casu legem vincere poterunt. Vnde quamuis nequiret delegatus iurisdictionem ad omnem causam sibi delegatam subdelegare, posset tamen ad vnam, vel ad alteram, ac proinde posset ad assistendum matrimonio, quamuis id esset iurisdictionem concedere. Firmo magis dictum; nam tametsi verum esset, delegatum non posse iurisdictionem subdelegare; ac eam licentiam assistendi matrimonio concedere, non est subdelegare iurisdictionem; quia vt sæpe dictum est, assistere matrimonio, ad quod conceditur licentia, non est actus iurisdictionis.

6. Dico secundò, idem dicendum de Vicecuratis plenè delegatis à proprio Parochum, non solum in absentia, sed etiam in præsentia Parochi proprietarij posse concedere alteri sacerdoti assistentiam matrimonio. Ratio est eadem, quia etiam isti ad vniuersalitatem causarum sunt destinati ab Episcopo, siue à Parochum proprietario, & ita sunt verè Parochi, quamuis non

propriarij, sed delegati, & mercenarij.

Dico tertio, posse hos Vicecuratos, vbi est contiguitudo, substituere aliquem, dum ad breue tempus absunt, ad vniuersalitatem causarum; & hunc posse delegare licentiam assistendi matrimonio. Ita Sanchez citatus n. 15. & 16. Primum constat, quia Episcopus vicecuratos instituens, & conscius consuetudinis tacens, videtur tacitè dare facultatem ad eam substitutionem: stante enim consuetudine, vt delegati delegent, possunt delegare, vt expressè habetur l. cum prater 12. vers. Item ij quibus. Secundum liquet, quia prædictus substitutus est delegatus ad vniuersalitatem causarum, & non censetur delegatus illius vicecurati; is enim non poterat sic delegare; sed est delegatus ipsius ordinarij, scientis, & patientis eam consuetudinem; nam ea scientia, & patientia, est tacita licentia; tacens enim videtur tacitè dare facultatem ad eam substitutionem.

Dico quarto, Parochus delegatos ad vniuersalitatem causarum, quamuis possent delegare licentiam assistendi matrimonio, vt dictum est; non tamen posse dare illi subdelegato facultatem iterum delegandi; id est, dare licentiam, vt possit ille concedere alteri sacerdoti facultatem assistendi matrimonio. Ratio est, quia nullus delegatus etiam Principis potest subdelegare eam facultate subdelegandi. In hoc enim differt ab Ordinario: nam minimus ordinarius hoc potest, non autem delegatus, quia delegatus etiam Principis, & ad vniuersalitatem causarum non habet facultatem vltra sibi commissam; illi verò solum reperitur in iure concessum, vt possit subdelegare; nullibi verò conceditur posse dare facultatem subdelegandi. Hinc

Dico ultimo, sacerdotem delegatum ad assistendum alicui matrimonio, non posse subdelegare; siue sit delegatus Parochi, siue Episcopi. Ratio est, quia non est delegatus ad assistendum omnibus parochiæ matrimonijs, vnde non est delegatus ad vniuersalitatem causarum, sed solum est delegatus ad vnam causam; talis autem non potest totam causam delegare, nisi sit delegatus supremi Principis. Videatur noster Sanchez disp. 31. n. 1. & 10.

Ex his patet solutio ad argumentum contrariæ sententiæ, præsertim ex dicto primo. Ad confirmationem iam dixi etiam delegatum ad vniuersalitatem causarum posse subdelegare. Vnde Ordinarius à delegato in eo differt, quòd potest Ordinarius delegare eum facultate subdelegandi, quia iure proprio, & in se ipso habet iurisdictionem radicatum; non verò delegatus, qui solum habet iurisdictionem sibi commissam.

SECTIO VII.

Quis censeatur Parochus vagorum, seu vagabundorum, vt illos matrimonio coniungat.

Præmitto primò vagabundos, seu vagos, dici illos in iure, qui nullum habent firmum domicilium, sed semper vagantur; ac proinde nullum habent firmum & certum Parochum; quia fideles ex domicilio sortiuntur Parochum, vt statuitur in cap. ultimo, de parochiis. Vagi etiam dicuntur, qui proprium domicilium deserunt, vt aliò illud transferant. Nam eo ipso quo isti parochiam suam egressi sunt, animo ibi amplius non habitandi, donec perueniant ad locum

cum in quo habitare constituunt, & in eo sedem fixerint, omni parochia & domicilio carent; atque adeò vagi sunt, quia reuera nullam parochiam habent cum pristina deserta sit, & noua nondum sit habitatione cæpta, acquiri. Ob eandem rationem, qui relicto priori domicilio, iter faciunt ad locum, vbi figere pedem decreuerunt, dum sunt in via, censentur vagi; quia vagus dicitur qui nullibi firmam sedem & domicilium habet. At qui relicto priori domicilio iter agit ad locum, vbi decreuit manere, dum est in via, caret domicilio; quia iam omnino perdidit prius domicilium, cum illud animo, & facto ipso deseruerit; posterius autem nondum acquisiuit, cum solo animo, absque facto ipso, id est, absque actuali habitatione, comparari nequeat.

2. Præmitto secundò, ex materia de penitentia, probabilius mihi videri, vagos habere pro Parochum ad audiendas confessiones, cum in cuius parochia pro tempore versantur, cuius est ipis sacramenta administrare, qui eos absolueret potest ab iis omnibus à quibus proprios parochianos absolueret potest. Quare ibi habent proprium Sacerdotem, vbi vagantur, & in huiusmodi hominibus actualis habitatio succedit loco domicilij, cum aliud non habeant; & consequenter ordinarius Parochus illorum est ille, in cuius parochia habitant, & mutata habitatione mutatur & Parochus. Et ratio est, quia istis assignandus est aliquis proprius Parochus, cui incumbat eorum cura spiritualis; aliàs non fuisset illis sufficienter prouisum: nullus autem alius eis congruè assignari potest, nisi ille, in cuius parochia actu habitant, tempore quo sacramenta recipiunt. Quod etiam praxis confirmat; quia nullus Parochus censetur obligatus ad conferendam Eucharistiam, & Extremam vnctionem vagabundo ægrotanti, nisi ille, in cuius parochia tunc vagabundus hospitatur, & habitat. Vnde is Parochus tenetur ex officio eis ministrare Sacramenta, si indigeant, eosque potest ad præceptum implendum compellere.

3. Præmitto tertio, præceptum Tridentini sess. 14. de matrimonio cap. 7. præcipiens ne Parochi vagos coniungant matrimonio, nisi prius diligenter inquisuerint de eorum statu, & habilitate ad contrahendum, & rem ad ordinarium detulerint, eiusque licentiam obtinerint, quia periculum est ne alibi vxore relicta, hinc aliam ducant. Verba Tridentini hæc sunt, Multi sunt, qui vagantur, & incertas habent sedes, & vt improbi sunt ingenij, prima vxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa viuente, diuersis in locis ducunt, cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facillè recipiant: magistratus etiam seculares hortatur, vt eos seuerè coërceant: Parochis autem præcipit, ne illorum matrimonijs intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinerint. Hactenus Tridentinum.

4. Circa quod Tridentini decretum, tria sunt obseruanda.

Primum est illud de solis vagis esse, non quibuscumque, sed qui vagantur, & habent incertas sedes. Quare qui in eodem oppido de vna parochia ad aliam vagantur, & dum domicilium in aliqua figunt, quia alio habitatore occupatum est, breui tempore alicubi hospitantur, non computantur inter vagos; illi enim in oppido satis noti sunt. Quare vel in ea parochia, vbi diutius habitauerunt, contrahent; vel in ea, in qua ad tempus habitant, & idem de illis, atque de alienigenis cognitis iudicium erit. Idem dicendum de illis, qui in aliqua terra ab vno oppido in aliud per plures an-

nos transeunt, non enim vagi sunt, sed alienigenæ. Vnde Congregatio Cardinalium apud Farinacium sess. 24. de matrimonio cap. 7. numer. 1. inquit. Non dicitur vagans illa mulier, quæ per octo annos in vna eademque terra habitauit.

Secundum est prædictum decretum extensione quadam & identitate rationis extendi non solum ad eos qui verè vagantur, & nullibi certa habent domicilia, sed etiam ad alienigenas, qui alibi habent domicilium, breui tamen aliquo loco commorantur, & ignoti sunt. Tum quia eadè prorsus militat ratio; cum enim ignoti sint, possunt alibi matrimonio vinciti esse, atque adeò possunt in istorum matrimonijs eadem fraudes euenire, quibus occurrere vult Concilium Tridentinum. Tum etiam, quia olim vsus obtinuerat, ne forenses ignoti, matrimonio copularentur, absque literis testimonialibus sui Episcopi.

Tertium est, eandem sufficientem diligentiam adhibendam esse & licentiam Ordinarij, quando alter solus ex contrahentibus vagus est, vel forensis ignotus. Patet, quia periculum cui Tridentinum occurrere intendit, omnino militat, quòd alter vagus, aut forensis est. Hic autem Ordinarius, cuius licentia petenda est, erit Episcopus, vel eius Vicarius generalis. Atque idem dicendum est de Vicariis aliorum Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem: hi enim omnes Ordinarij sunt, & nomine Ordinarij comprehenduntur, vt dixi supra sess. 1. num. 5. & 9.

His præmissis, sentiunt Sanchez lib. 3. disput. 25. numer. 11. Basilius Ponce lib. 5. cap. 14. numer. 5. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 3. numer. 3. & alij, proprium Parochum vagorum esse quemcumque Parochum illius oppidi, atque adeò quemcumque posse matrimonio illorum inter esse. Probant, quia vagabundi non habent proprium Parochum ratione certi domicilij, quo omnino carent; ergo quilibet Parochus potest eorum matrimonio assistere, & eorum confessiones audire; quia non est maior ratio vnius Parochi quàm alterius.

Dico primò Parochum vagabundorum, vt eorum 6 matrimonijs assistat, & eorum audiat confessiones, esse illum, in cuius parochia actu habitant, & hospitantur. Ita Petrus Soto lect. 5. de confess. Coninch disput. 27. dub. 2. numer. 20. Hurtado disput. 5. diffie. 12. numer. 41. & alij. Ratio est adducta supra numer. 2. quia his necessariè assignandus est aliquis proprius Pastor à quo Sacramenta suscipiant, nec alius, quàm dictus, congruè assignari potest. Præterea si isti nullum haberent pastorem, ideoque à quouis possent Sacramenta suscipere, sequeretur eos à nullo nisi à Pontifice posse Sacramenta suscipere, quia nemo potest alicui Sacramenta conferre nisi proprius ipsius Pastor, vel alius cum eius licentia, ex communi omnium sententia. Denique, quia praxis hoc omnino confirmat. Nec enim sine scandalo Parochus, v.g. D. Martini in hac ciuitate Valentina conferret Eucharistiam vel extremam vnctionem vago ægrotanti in parochia S. Nicolai.

Neque argumentum aduersariorum est vilius roboris. Nam vagi quamuis careant domicilio, & non habeant proprium Parochum firmum; non ideo tamen absolutè carent proprio Parochum, quia actualis habitatio est illis in locum domicilij; saltem ex interpretatiua, & rationabili volutate summi Pontificis; quia consonum est rationi, imò & iuri positiuo, parochias assignari ex habitatione subditorum, ac proinde quando non habent firmam, assignari debet ex actuali habitatione non firma.

Dico secundò, si contingat in ciuitate aliqua esse 7 parochiam aliquam ab Episcopo pro vagabundis deputatam;

putatam; adhuc nihilominus Parochum, in cuius parochia actu habitant, esse sufficientem ut eorum matrimonio validè assistat: tamen assignatus ab Episcopo esset sufficiens, ut licitè & validè assisteret.

Prima pars dicti firmatur, quia iure pontificio communi, Parochus, in cuius Parochia actu habitant vagabundi, est proprius Parochus eorum; tamen illicite assisteret, quando assignatione alterius Parochi ab Episcopo facta ex rationabili causa prohiberetur illi assistere. Et quamvis Tridentinum in decreto allato prohibeat Parochis, ne vagorum matrimonio intersint absque licentia Ordinarij; validè tamen intererunt ea omissa, ut statim dicam.

Secunda pars constat, quia assignatus ab Episcopo est sufficiens, ut validè & licitè assistat, non ut Prochus, sed ex licentia generali Episcopi, quam eo ipso quòd eum assignat tamquam Parochum, ipsi confert ad id.

Est verò notandum, si magis assignetur parochia solùm, ut in ea satisfaciatur præcepto annuæ confessionis, & communionis, tunc Parochum istius parochiæ non esse sufficientem, ut eorum matrimonio assistat; quia tunc non eo ipso ei conceditur licentia assistendi. Quare tunc tantùm erit sufficiens ad id Parochus, in cuius parochia actu habitant.

Dico *tertiò*, Parochum dictum, etiam si validè assistat matrimonio vagorum, peccare mortaliter si non seruet decretum Tridentini, rem ad Ordinariū deferens, & ab eo licentiam obtinens. Ita bene Sanchez *disp. 25. num. 16.* Ratio est, quia violat Tridentini præceptum in re grauissima, & valde necessaria. Quod etiam est verum, quamvis vnus tantum ex contrahentibus sit vagus. Tunc verò eorum matrimonium poterit contrahi coram Parocho cuiuslibet, siue alterius, iuxta dicta supra sectione secunda.

Dico *ultimo*, matrimonium vagorum contractum coram Parocho, non præmissa diligentia dicta Tridentini, nec Ordinarij licentia petita, validum nihilominus esse. Ita Veracruz, Henriquez, Petrus de Ledesma, & Sanchez, quos refert & sequitur *disp. cit. 25. num. 17.* Probatur. Tum quia Tridentinum non prohibet absolute matrimonium absque dicta licentia, sed præcipit Parochis, ut diligentiam præmittant, & licentiam petant; ergo eius omisso culpa erit, sed non vitiabit matrimonium. Præsertim, quia id speciale est in matrimonio, ut ex simpliciter prohibitione, absque decreto irritante non censetur annullari, ut colligitur Doctores ex *cap. 2. de matrimonio contract. contra interd. Eccl. ibi*, Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conueniens, ut ob id solum Sacramentum coniugij dissoluatur. Tum etiam, quia pro matrimonij essentia tantùm desideratur præsentia Parochi, & duorum testium. Tum denique, quia ad eundem finem exigitur hæc diligentia pro vagabundis, ad quem eodem Tridentino petuntur pro indigenis denuntiationes; at his omisis valet matrimonium, ut constat, & infra dicemus; ergo illa diligentia omissa.

Vnde colligo idem dicendum esse, si alius Sacerdos solius Parochi licentia obtenta, intersit tali matrimonio: peccabit enim, ut dixi, valebit tamen matrimonium, ob rationes dictas.

SECTIO VIII.

An sit necessarium saltem necessitate præcepti Parochum in matrimonio aliqua verba proferre.

PRæmittendum est quod præcipit Tridentinum *de decreto de reformatione matrimonij, cap. primo*, sic dicens. Vbi Parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel aliis vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum.

Hinc ergo posset quis existimare ea verba esse de necessitate Sacramenti matrimonij sic in reliquis Sacramentis verba ministri sunt de essentia. Præsertim, quia verba ea, *vos coniungo*, cum sint vera, debent efficere quod significant, & consequenter videtur Sacerdos conficere matrimonium, & ea verba esse de essentia.

Dico *primò*, certum esse ea verba non esse de essentia Sacramenti matrimonij. Ita omnes. Ratio est, tum quia, ut constat ex dictis supra *disputatione decima quarta, sectione secunda*, nec Sacerdos est minister huius Sacramenti, nec eius verba sunt materia & forma. Tum etiam, quia necessaria verba necessitate Sacramenti debent esse certa & determinata. At Tridentinum petit indeterminata verba, cum petat ea, vel alia secundum patrie consuetudinem. Tum denique, quia Tridentinum in clausula irritante tantùm expressit, qui aliter quam præsentia Parocho, nec explicuit dicenti verba, & est decretum correctorium; ergo non est extendendum, ut debeat de necessitate Sacramenti dicere verba. Quare ad valorem matrimonij non requiritur, quòd Parochus proferat illa verba, Ego vos coniungo, neque alia: quia præsentia Parochi non est necessaria ut ministri, sed ut assistentis dantis auctoritatem matrimonio. Vnde in hoc dispar est ratio de matrimonio, ac de cæteris Sacramentis; nam in cæteris Sacramentis Sacerdos est minister, & ideo eius verba sunt necessaria; secus in matrimonio, vbi soli contrahentes sunt ministri, Quare illa verba, Ego vos coniungo, hunc sensum reddunt, Ego approbo, & declaro coniunctionem vestram esse legitimam.

Dico *secundò*, peccare Parochum si prædicta verba omittat, sed non mortaliter. Ita Sanchez *lib. 3. disp. 38. num. 7.* & Hurtado *disp. 5. n. 50.*

Prima pars constat, quia Tridentinum vtatur verbis præceptiuis; ergo ea verba sunt de necessitate præcepti, & consequenter erit peccatum ea omittere.

Secunda verò pars ideo firmatur, quia est omisso rei leuis: nam ea verba non sunt forma Sacramenti, nec pertinent ad solemnitatem magni momenti, nec includunt aliquod mysterium magnæ significationis. Firmo, quia tamen Tridentinum vtatur verbis præceptiuis, at sub illo præcepto non continetur tantùm ut Parochus ea verba proferat, sed alia magni momenti, nempe ut præmittantur denuntiationes, & ut matrimonium cerebretur coram Parocho & testibus, ut habeat librum, &c. cum ergo illa verba proferre, non sit solum materia illius præcepti, sed contineatur inter alia grauiora, & illud quid leue sit; certè eius omisso non erit peccatum mortale, sed veniale.

Hinc verò confurgit duplex dubitatio. *Prima est*, an teneatur Parochus interrogare contrahentes de mutuo

mutuo consensu, nempe virum, an velit fœminam habere in vxorem, & fœminam, an velit illum in maritum. Censet Sanchez *d. sp. cit. n. 9.* cum Veracruz teneri, sed sub veniali tantùm, quia ea omisso est res leuis. Ego certè opinor cum Vega *lib. 6. summa casu 112.* per se loquendo esse peccatum mortale id omittere. Moueor, quia id præcipit Tridentinum *dicto cap. primo*, ut constat ex verbis relatis. Et ea interrogatio petitur à Tridentino ut fiat, dum sunt in facie Ecclesiæ, id est, coram testibus, volentes iam contrahere, ut constet omnibus de libero mutuo consensu. Vnde est res grauis, & de re valde substantiali; ergo nullo pacto omittenda. Dixi *per se*: nam si Parocho & testibus constaret de libero mutuo consensu, quia nimirum contrahentes coram illis, etiam non interrogati proferunt verba quibus liberum suum exprimunt consensum, non teneretur Parochus id interrogare. Nam finis interrogationis intentus à Concilio solum est ut Parochus & testes mutuum contrahentium consensum intelligant; quod satis exprimitur illis verbis, & mutuo consensu intellecto; ergo si per ipsosmet contrahentes non interrogatos ille manifestè intelligatur, non videtur necessaria nec vitilis de ea re interrogatio.

Altera dubitatio est, an teneatur Parochus interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, ne contrahere possint. Respondeo, si nulla sit suspicio impedimenti, nulla est obligatio prædictæ interrogationis; multo minus, si compertum sit nullum inter eos subesse impedimentum. Nec Tridentinum præcipit, ut de impedimento interrogetur, sed de mutuo consensu. Præterea cum deuenitur ad matrimonium, iam denuntiationes præcesserunt, ex quibus constare debet, an subsit impedimentum. Quòd si ex Ordinarij dispensatione illæ non præmittantur, ipsius Ordinarij interest informationem occasionem interrogandi de impedimentis, quando coram testibus volunt iam contrahere. Tum, quia tunc contrahentes facile possunt decipere Parochum, & negare. Tum maxime, quia cum ibi famæ iacturam facere deberent, si impedimentum esset infamans; et si impedimentum non esset infamans, saltem se infamarent, cum illius impedimenti conscij essent iam parati ad contrahendum, certè occultarent illud. Quare valde conueniens est ac necessarium, ut multo ante inquiratur diligenter an subsit impedimentum; & non cum iam in facie Ecclesiæ coram Parocho & testibus contrahere volunt.

SECTIO IX.

Quot & quales testes requirantur, & sufficiant ad valorem matrimonij.

Primò certum est, ad matrimonij valorem, præter Parochum, vel alium Sacerdotem de licentia Parochi, requiri, & sufficere duos testes coram quibus contrahatur; nec sufficere vnum testem cum eo de Parocho. Patet, quia Tridentinum *sess. 24. de matrimonio, cap. illo primo* expressè irritat matrimonium non contractum coram Parocho, vel Sacerdote de eius licentia, & duobus, vel tribus testibus præsentibus. Est verò doctrina certa, quando statutum requirit ad certum actum, duo personarum genera, personam vnus generis non posse vtriusque vicem

Perez de Matrimonio.

gerere, atque adeò stante statuto ut valeat actus coram Presbytero, & tot testibus, Presbyter ipse non potest esse vnus ex illis testibus. Cum ergo Tridentinum exigat duo genera personarum, nimirum Parochum, seu Sacerdotem de eius licentia, & duos saltem testes præsentis, non poterit Parochus vel ille Sacerdos obire munus Parochi, & simul vicem alterius ex illis duobus testibus supplere.

Secundò certum est, exigi ut Parochus & testes vsum rationis habeant, & intelligant consensum vtriusque contrahentis. Vnde si essent ebrij, vel dormientes, vel nõ aduerterent, vel testes essent infantes, non valeret matrimonium. Ratio est manifesta, quia ideo petit Tridentinum assistentiam Parochi & testium, ut constet Ecclesiæ de matrimonio contracto, & de eo testificari possint, ne viuentem prima vxore aliquis possit aliam ducere, eo quòd matrimonium non constabat Ecclesiæ. At qui non adsunt more humano, intelligentes & aduerterentes quid agatur, testificari illud nequeunt.

Tertiò certum est Parochum & alios duos testes simul interesse debere matrimonio, nec sufficere si successiue coram illis explicent contrahentes consensum. Patet, quia Tridentinum copulatiue exigat assistentiam Parochi & testium, ut possint testificari de matrimonio tamquam de vno & eodem contractu; at non plenè constat, quando non sunt simul physicè Parochus & testes, cum sint testes singulares. Vnde non sufficere simultas moralis, ut sufficit simultas materiæ, & formæ in aliis Sacramentis; quia hinc assistentia Parochi & testium desideratur à Tridentino, ut per eos possit plenè constare de contractu matrimonij inito.

His positis difficultas est an requiratur ad valorem matrimonij, ut testes sint omni exceptione maiores, hoc est, tales, ut careant omni defectu, ob quem testes iure repelluntur à ferendo testimonio; an potius sufficiant qualescumque testes.

Sunt nonnulli qui existimant requiri ad valorem matrimonij, ut sint testes omni exceptione maiores.

Primò, quia ex *cap. 1. de consanguinitate* & ex aliis iuribus constat ad causas matrimoniales requiri testes omni exceptione maiores; ergo etiam ad testificandum de contractu ipso facto.

Secundò, matrimonij causa est adeò ardua, ut non per quoslibet iudices tractanda sit, sed per discretos, *c. 1. de consanguinitate, ad finem*. At in causa ardua nõ admittitur testis, cuius fides ex aliqua causa dilui potest.

Tertiò, quia ratio quam assignat Tridentinum irritandi matrimonia clandestina, est ne quis possit publicè secundum inire matrimonium, eo quòd primum probari nequeat. At si sufficerent illi testes, qui ob aliquot vitia à testimonio repelluntur, & quibus non adhibetur fides in foro externo, idem sequeretur inconueniens, cum adhuc improbabile maneret primum matrimonium.

Vltimò, cum Tridentinum exigat testes in matrimonio, intelligi debet de iis testibus, qui iure antiquo ad probationem matrimonij desiderabantur; quales soli sunt, omni exceptione maiores.

Communiter verò Doctores, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 41. n. 5.* sentiunt ad valorem matrimonij non requiri, quòd testes assistentes sint omni exceptione maiores. Vnicum fundamentum est, quia ista maioritas, seu carentia dictorum defectuum nullo iure requiritur. Patet, quia non iure Tridentini, cum hoc nullam qualitatem in assistentibus requirat, nisi quòd vnus sit Parochus, vel Sacerdos de eius licentia. Non iure aliquo antiquo peculiari circa matrimonium. Quia quamvis in *dicto cap. 1. de consanguinitate*, & aliis, dicta maioritas requiratur

obcunt testium ministerium, quod æquè præstare possunt vi detentis; aut ad aliud dolo vocati: esset tamen culpa venialis contra religionem, quia non seruatur debita reuerentia sacramento. Peccant verò contra iustitiam, aut mortaliter, aut venialiter, pro quantitate violentiæ ipsis illata; hæc enim ex qualitate iniuriæ pensanda est, an sit mortalis. Similiter dico de testibus, si absque iusta causa nolent assistere, & esset grauis necessitas contrahendi, possent vocari dolosa æquiocatione, sed nulla vi cogi; id enim officium est non priuata, sed publicæ potestatis.

Ad argumenta contraria.

Ad primum dico, tamen si præsentia moralis perfecta hominis vt homo est, postulet aduertentiam intellectus, & consensum voluntatis; præsentiam verò moralem quam postulat Tridentinum, solum desiderare aduertentiam intellectus, cum hæc sufficiens sit ad testificandum de matrimonio, & clandestinitatem omnino excludat.

Ad secundum respondeo Tridentinum exigere præsentiam Parochi tanquam personæ qualificatæ, id est, habentis dignitatem Parochi, vt ex sua auctoritate nomine Ecclesiæ det auctoritatem ipsi contractui & sacramento matrimonij. Vnde manifestè constat exemplum illud de tabellione non esse ad rem.

§ Quarta difficultas est, an valeat matrimonium, si celebretur coram Parocho & testibus casu trāsēntibus.

Basilus Ponce lib. 5. c. 21. n. 4. negat valere. Probat, quia vt Parochus dicatur præsens matrimonio requiritur, vt sit ad eum casum formaliter adhibitus, & vocatus. Adhibitus enim in iure dicitur, qui rogatur. l. heredes §. in testamentis. ff. qui test. suc. poss. Igitur si casu Parochus adfuerit, etiam si coram illo matrimonium contrahatur, nullum erit: nisi Parochum casu transeuntem moneant prius se velle contrahere, & ideo valebit, Parocho tunc gradum sistente. Vnde si qui transeunte illac casu Parocho, ita altè proferrent verba contractus, vt audiret Parochus, nihil agerent. Idem dicendum, si Parocho sacrum agente aliqui contraherent non præmisso aliquo, quo iudicaretur adhibitus ad eum actum. Addit dictus Basilus esse suam sententiam expressè à Cardinalibus declararam, atque ideo iam non licere de eo amplius dubitare.

¶ Verius iudico oppositum, validum esse matrimonium, etiam si celebretur coram Parocho & testibus casu transeuntibus, sic Petrus de Ledesma de matrimonio q. 45. a. 5. puncto 3. dubio 2. ad finem, Sanchez disp. 39. n. 11. Hurtado disp. 5. difficult. 15. n. 50. & alij. Ratio est, quia cum verè aduertant, sufficienter dicantur præsentibus, cum præsentia ad valorem matrimonij petita contenta sit sola intellectus aduertentia, qua ritè testimonium contracti matrimonij prohiberi possit. Firmo, nam in alijs contractibus, qui casu adest, potest testificari de eis; ergo & hic in contractu matrimonij; quia ius Tridentini est correctorium, vnde intelligi debet de præsentia, quæ minus corrigat, dummodo humana sit, & sufficiens ad finem Tridentini, qualis est dicta. Nam casu transeuntes ita testificari possunt, si aduertant, ac si data opera interessent.

Ad argumentum Basilij dico Parochum casu assistentem censeri formaliter Parochum; quia præsentia ipsius formalis est, iuxta finem, & intentum Tridentini, & sufficiens ad testificandum de matrimonio. Vnde non est vnde colligatur requiri maiorem præsentiam à Tridentino, quam ista sit, cum sit humana, & sufficiens ad testificandum, & tandem potens intelligi absolute sub illis verbis

correctoriis, præsentia Parocho. Quare negandum est in illis casibus non esse validè matrimonium, si Parocho transeunte, vel iter agente verè aduertat; id enim sufficit vt testificari possit, ac si data opera interesset.

Ad illud quod addit Basilus de Cardinalium decisione contraria nostræ sententiæ. Dico non esse. Nam solum ait, Parochum & testes debere esse ad hunc actum matrimonij adhibitos. Adhibitos autem non intelligo quòd ea de causa sint vocati; neque quòd fuerint antea moniti de contractu matrimonij futuro; nam Tridentinum non meminit monitionis, sicut neque vt vocentur ea de causa, sicut enim Parochus & testes possunt attendere humano modo, quin sint vocati ea de causa, ita etiam & quin sint antea moniti: non enim necessaria est præmonitio, nec vocatio, vt aliquis verè attendat dictis. Dicuntur ergo etiam adhibiti, quando tamen non sint ea de causa vocati, sed accesserint ex alia causa, vel casu transierint, adfuerunt tamen præsentibus contractui matrimonij, & adhibentur à contrahentibus, clarè coram illis contrahentibus, & eo modo quo possint ritè contracti matrimonij testimonium perhibere.

Denique valde displicet, quod subdit Basilus, ob expressam Cardinalium declarationem in suæ sententiæ fauorem, iam non licere de eo amplius dubitare. Nam nulla datur declaratio Cardinalium nostræ doctrinæ contraria; & licet ea daretur, cum authentica non sit, non obligat, vt latè tractat Ioannes de Salas de legibus disp. 2. sect. 9.

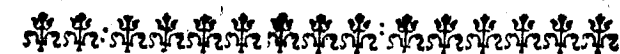
SECTIO XI.

Cui actui matrimonij inter esse debeant Parochus, & testes.

Procedit quæstio de matrimonio, post Tridentini decretum. De quo dicendum est, in quo etiam conueniunt omnes Doctores, Parochum & testes debere esse præsentibus actui sufficienti ex hominum institutione, vel recepta consuetudine ad significandum consensum de præsentibus, & aliàs matrimonium esse nullum. Ratio est euidentis, quia ex decreto Tridentini ideo requiruntur Parochus & testes, vt possint Ecclesiæ sufficientem probationem offerre de coniugio eorum; ergo debent esse præsentibus actui, siue signis manifestatiuis consensus de præsentibus; aut deficiet omnino forma à Concilio præscripta. Ex hac doctrina generali,

Colligo primò, si Parochus, & testes sint præsentibus sponfalibus confirmatis iuramento, adhuc non esse validum matrimonium. Hoc est certum, quia sponfalia illa etiam iuramento confirmata non habent vim matrimonij, sed tantum sponfalium, quibus additur per iuramentum obligatio religionis: iuramentum enim solum confirmat obligationem, quæ est in actu, non autem facit transire de vno contractu in alium, nempe de contractu sponfalitio ad contractum matrimonij.

Colligo secundò, etiam si Parochus & testes adfuerint sponfalibus & copulæ secutæ, non effici matrimonium. Ratio est, quia post Tridentinum sublata sunt matrimonia præsumpta; copulam autem non iudicat Ecclesiæ esse signum consensus, sed præsumit, ne peccatum præsumeret, ante copulam sibi mutuo explicuisse consensum de præsentibus, ne peccarent;

DISPUTATIO XLI.

De assistentia alterius Sacerdotis loco Parochi, vt sit matrimonium solemne, & non clandestinum.

Postquam diximus de Parocho matrimonio assistente, quæ necessaria visa sunt; oportet agamus de eo qui assistit matrimonio loco Parochi ex eius licentia, ac delegatione. de quo Trident. sess. 24. c. 1. de reform. matr. id solum habet. Qui verò aliter quàm præsentia Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarij licentia, &c. Quibus verbis satis clarè significat posse Parochum licentiam concedere alteri Sacerdoti vt assistat. Vnde ad tria præcipua capita reducenda sunt, quæ in hac disputatione tractanda sunt. Primum, quis possit licentiam concedere alteri vt assistat. Secundum, cui concedenda est, id est, quæ qualitates requirantur in eo cui conceditur. Tertium, quomodo concedenda, & quis vsus illius, & quæ pœna eius qui assistit sine licentia Parochi.

SECTIO I.

Quis possit licentiam concedere assistendi matrimonio, & an ea debeat esse specialis & expressa.

Circa primum certum est primò, prædictam licentiam debere dari ab eo, qui habet veram potestatem ad id: aliàs enim nulla esset; quia effectus nequit excedere virtutem agentis.

Secundò, certum est, eam licentiam posse concedere omnes Ordinarios, qui possunt per se assistere validè tali matrimonio. Nam isti omnes intelliguntur hic nomine Parochi, vel Ordinarij, qui cum per se validè assistere possint matrimonio, non est cur etiam non possint per alium à se delegatum. Idem quod de Ordinario dixi, dicendum est de Capitulo sede vacante; est enim eius potestas ordinaria: & de Abbate nulli Episcopo subiecto; & de Prioribus Militarum in suis Prioratibus, qui nullius diocesis sunt; & de Cardinali in Ecclesiis sui tituli; & de Legato in prouincia suæ legationis; est enim Ordinarius. c. 2. de officio legati in 6. Quod verum est, siue sit Legatus à latere, siue non; quo ad hoc enim nullum inter ipsos discrimen est. Idem etiam de Vicario generali Episcopi, & etiam Capituli sede vacante; sunt enim Ordinarij, efficiuntque vnum Tribunal; & nomine Ordinarij intelliguntur in Tridentino, tam in hoc decreto, quam in alijs. Videantur de hac re dicta à nobis supra præcedenti disputatione sect. 1. & 2.

Tertio certum est iuxta nostram doctrinam, supra traditam præcedenti disputatione sect. 4. diff. 3. posse Parochum excommunicatum validè & licitè concedere Sacerdoti licentiam assistendi matrimonio.

Quarto etiam est nobis probabilis, Parochum habentem titulum coloratum, & communi errore putatum legitimum superiorem posse prædictam licentiam concedere, non verò Parochum intrusum absque titulo, vt constat ex dictis præcedenti disputatione integra sectione quinta.

Quinto, nobis videtur verius Parochos non proprietarios posse licentiam conferre, vel dele-

peccarent; non quasi consensus sponfalium secuta copula fiat matrimonium. Vnde in hoc tantum sensu dici potest sponfalia transire in matrimonium per copulam, quia videlicet præsumebat Ecclesiæ verum consensum mutuo significatum de præsentibus præcessisse inter eos, siquidem ad copulam accedebant. Firmo corollarium: nam vel Parochus & testes qui fuerant præsentibus de futuro, & postea adfuerunt copulæ, tantum viderunt copulam nullis alijs verbis auditis, quibus sibi mutuo indicarent, qui contraxerant sponfalia, consensum de præsentibus, quo copula esset licita; & sic non possunt testificari de matrimonio, sed de sponfalibus, & copula quæ potuit esse inter illos affectu fornicario, etiam si præcessissent sponfalia, neque ipsi explicarunt non esse ex affectu fornicario. Quare solum testificari poterunt se vidisse illos copulari, & præsumere, antequam copularentur, habuisse consensum de præsentibus, licet ipsis non constet, quod quidem non est testificari de matrimonio. Vel cum viderunt copulam, audierunt etiam verba quibus illi mutuo sibi manifestarunt consensum de præsentibus, ne in copula peccarent; & tunc valebit quidem matrimonium, non quia Parochus & testes præsentibus fuerunt copulæ, & sponfalibus, sed quia præsentibus fuerant illis verbis, quibus consensum manifestarunt; cum hoc solum sufficeret ad matrimonium, etiam si alijs rebus non interfuisset.

Colligo tertio, idem esse dicendum propter eandem rationem, si Parochus & testes sint præsentibus matrimonio de præsentibus impuberum, vel puberis cum impubere quando malitia non supplet ætatem, quia illa sponfalia tantum fuerunt, non verò matrimonium, vt constat ex cap. finali, de desponsatione impuberum, & cap. unico, eodem in 6. & non sufficit quòd fuerint præsentibus illi matrimonio & copulæ propter rationem dictam præcedenti corollario. Et firmatur, quia necessariò coram Parocho & testibus præstandus est consensus externus de præsentibus, legitimus ad constituendum matrimonium; ille autem consensus habitus prius coram Parocho & testibus, est verè de futuro, nec constituit matrimonium, sed sponfalia. Vnde illud matrimonium, & ille consensus, voce fuit de præsentibus, re ipsa tamen fuit consensus de futuro, & sponfalia.

Colligo ultimo, etiam si Parochus & testes sint præsentibus matrimonio conditionato, si non sint præsentibus postea conditioni, vt nimirum sit illis notum eam esse impletam, non habere valorem absolutum matrimonij. Ratio est, quia est simpliciter necessarium, vt Parochus & testes possint testificari de valore matrimonij, & iudicare de matrimonio essentialiter perfecto quo ad exterius ipsum, in quo consistit essentia exterior matrimonij. At essentia exterior matrimonij conditionati perficitur essentialiter conditionis impletione, quia talis contractus vltimò completur, & perficitur essentialiter per impletionem conditionis; nam exterior expressio mutui consensus, in quo consistit contractus maritalis, quoad exterius ipsum, est ex voluntate contrahentium alligata impletioni conditionis. Videantur à nobis dicta supra de hac re disp.

16. sect. 14. num. 7. & sequentibus.

gare assistentiam matrimonij alteri Sacerdoti, vt ostēdi *disput. precedenti sect. 6. numer. 4.* Idem ibi dico *n. 5.* de Vicecuratis plenē delegatis à proprio Parocho; non solum in absentia, sed etiam in præsentia Parochi proprietarij posse concedere alteri sacerdoti assistentiam matrimonio.

Circa secundum, an sufficiat licentia tacita & præsumpta, quæ per ratihabitionem habetur, an verò requiratur expressa vt distinguitur contra tacitam & præsumptam. Omissis opinionibus

6 Dico *primò*, licentiam tacitam & præsumptam ex ratihabitione de futuro, quia videlicet Sacerdos probabiliter credit ratihabiturum, non esse sufficientem vt sit validum matrimonium. Hoc est certum apud Doctores. Ratio est, quia prædicta licentia ad matrimonij valorem est requisita; ergo debet adesse saltem dum matrimonium celebratur; sed cum est tantum ratihabitione de futuro, non est licentia de præsenti cum celebratur matrimonium, quia dicta ratihabitione, & consequenter facultas ex ea orta adhuc non est præsens cum sit contractus; ergo illa non sufficit. Firmo, quia licentia Parochi vt Sacerdos interfit matrimonio, debet necessariò præcedere vt validum sit; quoties enim ad actus valorem desideratur licentia, debet ea necessariò præcedere. *Amb. licentia C. de Episcopis, & Cleric. l. si quis mihi bona §. iussim. ff. de acquir. hered.* At in ratihabitione de futuro non præcedit licentia, & consensus, sed tantum est probabilis præsumptio consensus postea præstandi; ergo. Vnde manifestè sequitur, quando licentia & iurisdicção est necessaria ad substantiam, & valorem rei, vt in sacramento Pœnitentiæ, & matrimonij, non satis esse ratihabitionem de futuro, quia hæc non præcedit, nec simul cum eo fit absolutio, vel contractus matrimonij perficitur.

Obiicit regulam ratihabitionis *de regulis iuris in 6.* vbi dicitur ratihabitionem retrahere, & mandato comparari; ergo iam tunc ex ista retractione censetur esse præsens, non secus ac si adesset mandatum. Respondet eam regulam intelligi solum tunc, cum valor actus dependet ex solo mandato & voluntate domini mandantis; secus quando pendet ab alio, vt est valor matrimonij, quia non pendet à sola voluntate Parochi, sed etiam à vera assistentia habentis potestatem ad id, & ab ipsis contrahentibus, qui defectu facultatis prædictæ debent postea de nouo contrahere. Nullo ergo modo sufficit ad valorem Sacramenti matrimonij præsumpta ratihabitione Pastoris, et si ea postea sequatur; quia nihil potuit operari antequam esset, nec essentia sacramenti potest pendere à conditione futura.

7 Dico *secundò*, licentiam tacitam, quæ habetur ex ratihabitione de præsenti, sufficere vt possit Sacerdos alienus assistere matrimonio, id notat, & amplectitur communiter Doctores. Vt quando vidente & sciente, ac Parocho tacente cum possit facile, & soleat contradicere, assistit. Probo id, quia est eadem ratio hæc, & in facultate audiendi confessiones. Ad hæc autem sufficit, si mihi constet Parochum scire, vel saltem credere me carere omni iurisdicção, eumque esse talem, qui liberrimè contradiceret, si factum meum non approbaret. Vnde tunc eius taciturnitas est expressum signum consensus; ergo. Firmo, quia scientia & patientia in iis quæ sunt modici præiudicij, operatur consensum, vt docent Iurispræti. At huiusmodi assistentia matrimonio, modicum, aut nullum præiudicium infert Parocho. Igitur illa scientia, & patientia inducit consensum, & legitimam licentiam.

8 Dico *tertiò*, non requiri licentiam specialem ad matrimonium, sed sufficere generalem, qua Parochus

concedit alicui Sacerdoti licentiam ad exercendum in sua parochia quæ ad curam animarum pertinent. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia regulariter dispositio, & concessio generalis est generaliter intelligenda, *cap. si Romanorum, dist. 29.* ergo illa licentia generalis ad exercendum curam animarum est intelligenda generaliter, vt etiam matrimonium includat.

Vnde colligo non sufficere si Parochus concedat alicui licentiam ministrandi omnia Sacramenta. Nam talis licentia intelligenda est, sicut clausula Bullæ Cruciatæ, concedens similem licentiam, quæ intelligitur de Sacramentis Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, quæ sunt maximæ necessitatis. Placet tamen quod rectè obseruat Sanchez *disput. 35. numer. 8.* prædictam doctrinam esse veram, quando Parochus præsens eam licentiam concederet; nec est coniectura probabilis voluisse includere etiam matrimonium: secus quando Parochus in absentia relinquit substitutum, tamen si solum illi dicat vt administret Sacramenta vice ipsius; tunc enim sufficiens est illi licentia ad matrimonium, quia est illum vicecuratum substituire, dum ipse abest.

Dico *quintò* prædictam licentiam non exigi in scriptis esse. Patet, quia Tridentinum solum petit Parochi licentiam, nec exprimit vt ea sit in scriptis. At vbi Tridentinum vult licentiam concedi in scriptis, id exprimit, vt *sess. 25. de regularibus cap. 5.* vbi præcipitur, vt nemini liceat intra septa monasterij ingredi, cuiuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Et ratio est generalis, quia omnis dispositio potest fieri verbo, nisi lex requirat ad actus valorem scripturam. Ex dictis

Colligo *primò*, licentiam assistendi matrimonio debere exprimi exteriùs, aliàs non intelligeretur esse concessa: cum homines non intelligant se per meros actus internos; imò & solum hoc modo censetur concedi humano modo: sufficit autem concessio externa facta quibuslibet verbis, vel signis.

Colligo *secundò*, sufficere quoque approbationem Parochi præsentis & scientis me carere facultate, & simul videntis, quòd incipiam assistere matrimonio. Taciturnitas enim ipsius cum possit contradicere, iudicatur consensus, dummodo talis sit occasio vt credam illum restaturum, nisi consentiret.

Colligo *tertiò*, vt valida sit assistentia Sacerdotis ex licentia à Parocho concessa, oportere vt non sit reuocata. Quia si sit reuocata à Parocho, iam non erit talis facultas, & perinde erit, ac si non fuisset concessa. Semel autem concessa ea facultas potest à Parocho reuocari pro libito, & sine causa; quia concessio à sola libera eius dependet voluntate. Censetur autem tunc reuocata, cum reuocatio intimatur Sacerdoti nomine reuocantis; aliter semper censetur sufficienter perseverare. Vnde non sufficienter censetur reuocata, quousque reuocatio intimeret ipsi habenti licentiam, siue per nuntium, siue per epistolam, & non sufficere aliunde nosse reuocationem.

SECTIO II.

Vtrum Sacerdos habens licentiam ad assistendum, eam tamen ignorans, valide assistat.

Certum est *primò*, debere esse sacerdotem, cui conferatur licentia assistendi. Quare assistere Dia-

cono de licentia Ordinarij, vel Parochi, matrimonium erit irritum. Ratio est, quia verba secundum communem intelligentiam accipienda sunt. At secundum communem usum loquendi verus Presbyter intelligitur nomine sacerdotis. Igitur dum Tridentinum dicit, vel alio sacerdote de licentia ipsius Parochi, vel ordinarij, intelligit verum Presbyterum. Potest tamen Parochus hanc licentiam concedere simplici sacerdoti, non approbato ab ordinario. Quia hanc approbationem solum petit Tridentinum *sess. 23. c. 15.* pro confessionibus audiendis, propter magnam prudentiam, vitæ probitatem, ac scientiam, quæ ad tale ministerium rectè obeundum exiguntur cum sit medicus, & iudex animarum. Potest verò sacerdos cui licentia datur, assistere, licet sit excommunicatus, vel irregularis; quia, vt constat ex superioribus prædicta assistentia non est actus iurisdictionis, exerceri que potest per excommunicatum, vel irregularem.

Certum est *secundò*, sacerdotem cui concessa est licentia non petita nomine suo, sed à Parocho propria sponte, vel rogato ab alio, quamdiu eam ignorat, non posse validè assistere matrimonio. Ratio est, quia saltem tunc non habet licentiam acquisitam, quia non habet eam acceptatam à se, nec ab alio nomine suo: ante acceptationem enim non censetur eam absolute haberi. Difficultas est, an quando Sacerdos habet licentiam nomine suo petitam, eam ignorat concessam, valeat illi ad validè assistendum matrimonio. Resolutio huius difficultatis pendet ex alia, quam tractant Doctores in materia *de legibus*, an nimirum concessio aliqua, vel priuilegium nondum priuilegiario notum, nec ab illo acceptatum, conferre illi possit aliquod ius, quam exactè & latissime tractat noster Suarez *lib. 8. de legibus cap. 25.*

Videtur autem esse communis Doctorum sententia, quam etiam sequitur Sanchez *lib. 3. disp. 36. n. 2.* concessio, vel priuilegium concessum priuilegiario personæ nihil posse operari ante notitiam habitam illi ab ipso priuilegiario. Quia ad effectum priuilegij vt validè operetur, non satis est concessio actiua concedentis, sed debet etiam supponi acquisitio passiva; hæc autem non fit sine voluntate priuilegiandi acceptantis; nam beneficium non fit inuito, neque aliquis potens vti voluntate, acquirit aliquid non volens; ad voluntatem autem acceptandi necessaria est notitia, quia voluntas non fertur in incognitum; ergo de primo ad vltimum priuilegium operari non potest ante sui notitiam circa ignorantem.

Firmatur, quia priuilegium est quædam donatio; hæc autem non acquiritur absenti ante acceptationem. Vnde vt perfecta sit & irrevocabilis donatio, acceptationem donatarij desiderat, qua nondum secuta liberè reuocari potest: nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutuo consensus accedat; quia obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu. Vnde fit, vt etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ipse ea non acceptat, vt cum sunt de rebus indifferentibus.

Eandem sententiam sequitur Vasquez *tom. 2. in 1. 2. disp. 156. c. 4.* dum ait, priuilegium quod habet vim dispensationis in aliqua lege communi, non valere, quousque veniat ad notitiam priuilegiarij, quia hic non potest licitè vti eo priuilegio ignorato, credi autem non potest quòd conferens priuilegium, velit, vt hoc valeat illi qui nequit tuta conscientia vti eo; ad hoc enim ipsum vt securè operetur concedit priuilegium. Hanc sententiam existimo veriore. Ad eam exactè explicandam notandum est, esse distinguendos varios modos, quibus potest sacerdos prædictam licentiam assistendi matrimonio petere à Parocho.

Nam illam petere potest per literas ad Parochum ab ipso sacerdote missas; vel per nuntium ad eum missum, vel per ipsos contracturos, vel denique per procuratorem. Videamus igitur an omnibus his modis petita licentia vt habeat effectum, debeat esse nota sacerdoti, cui conceditur.

Dico *primò*, concessionem, vel priuilegium ablatum oneris, vt tollens inhabilitatem, vel obligationem legis, quasi dispensando in illa, ordinariè non habere effectum ante notitiam propriam priuilegiati. Ita sentio cum Vasquez *citato*, quod etiam tenet Suarez *loco cit. n. 25.* Ratio est, quia honestas talis actus aliàs prohibiti pendet ex dispensatione iam concessa, vel ex concessione valida; ergo qui non scit concessionem, vel dispensationem, validè & cum effectu esse iam concessam, non potest prudenter & sine graui peccato exercere talem actum. Quomodo enim quis prudenter operari potest id, quod nondum scit sibi licere? ergo non est verisimile voluisse concedentem facultatem, vel priuilegium, concedere cum effectu dispensationem, antequam illius notitiam habeat priuilegiatus. Patet consequentia: tum quia non est verisimile velle dare occasionem illius prauis usus; tum etiam, quia dispensatio, vel facultas illa, vt dicebat Vasquez, non datur nisi propter usum honestum, vel qui moraliter & regulariter possit esse honestus.

Dices, etiam facultas, vel dispensatio huiusmodi sæpe datur, vt actio possit esse valida; ergo parum refert quòd actio, vel usus licitus sit. Sed contra est, quia cum eadem sit lex prohibens & irritans actum, non est verisimile, concedentem dispensare statim in illa vt irritans est, & non est vt prohibens. Igitur vt utrumque intendit conferens priuilegium, vel dispensationem, vt nimirum velit, vt ea non valeat illi, qui nequit tuta conscientia vti illa: ad hoc enim vitandum tale priuilegium concedit. Hinc

Dico *secundò* licentiam illam assistendi matrimonio concessam à Parocho non valere sacerdoti donec ipse sciat eam esse sibi concessam. Id etiam defendit Basiliius Ponce *lib. 5. c. 29. n. 8.* dicens, licentiã concessã vt non posse illum cui conceditur, nisi illi innotescat; nec satis esse quòd fuerit concessa ad eius petitionem, & innotuerit procuratori, vel nuncio. Ratio huius conclusionis eadem est ac præcedentis; quia credi non potest Tridentinum, & Parochum velle, vt licentia concessa valeat, & sit vera licentia, quousque is, cui conceditur, possit eam licite assistere, quia ad id conceditur. At qui ignorat licentiam esse sibi concessam, quamuis iam acquisitam acceptatione, à nunc nequit licite eam assistere matrimonio.

Dico *tertiò*, quando prædictam licentiam à Parocho petit Sacerdos per literas, vel nuntium ab eo missum, & ipse Parochus eam concedit, non valere à tempore quo id nuncio intimatur, sed vt valeat, oportere vt ipsi sacerdoti nota sit, talis licentia per literas Parochi mandato scriptas, vel per nuntium ab eo directam. Ita expressè Coninch *disp. 27. dubio 3. num. 32.* Et ratio est, quia prædictus Sacerdos non acquirit eam licentiam & facultatem, nisi eam acceptet; non potest autem eam acceptare nisi oblata; nec potest ceteri oblata, nisi offerens suam voluntatem aliquo signo externo ipsi expresserit; ergo necesse est vt eam concessionem cognoscat per literas Parochi mandato scriptas, vel per nuntium ab eo missum. Vnde non sufficit eum concessionem cognoscere per aliquem qui casu eam audiuit; quia offerens non potest dici suam voluntatem ei per hunc significare, nisi eum ad ipsum direxerit. Est enim hæc concessio priuilegij quasi quædam donatio; hæc verò vt efficax sit, & omnino valida, oportet, vt per nuntium desti-

natum ad id intimeretur, vel etiam per literas à Parocho missas intelligatur.

7 Dico *quarto* idem dicendum de prædicta licentia obrenta per procuratorem, non valere à tempore quo id procurator intelligit, sed à tempore quo priuilegiatus habet notitiam per illum. Moueor, quia, vt supra dixi, intentum Parochi non est vt licentia ab eo concessa valeat quousque Sacerdos cui conceditur possit ea licite vti. At qui ignorat licentiam esse suo procuratori concessam, & suo procuratori intimatam vt de ea faciat principalem suam personam certiore, nequit licite virtute illius assistere matrimonio, neque vti illa; nullus enim proprie potest vti priuilegio ante notitiam eius, quia vsus proprius & legitimus requirit notitiam, vt per se constat. Si autem Sacerdos velit anticipare licentiæ vsu ante notitiam certam, propter spem licentiæ ac priuilegij, non rectè faciet, quia nondum scit sibi licere,

Obiicies, sufficere moralem præsumptionem & spem licentiæ concessæ, qualis habetur, quando, v.g. per coniecturas constat iam nunc esse impetratam per procuratorem licentiam. Respondeo omnino falsum id esse, & contra iudicium omnium prudentum. Tum quia talis operandi modus est infinitis periculis expositus, nam coniecturæ illæ facile fallunt, & negotium quod breui tempore expediendum creditur, per occasiones innumeras impeditur, vel differtur ex alio capite, res est materia grauissima, ex qua pendet validitas matrimonij, eiusque substantialis solemnitas. Tum etiam, quia lex Tridentini de assistentia Parochi in contractu matrimonij, est, vt ita dicam, in actuali possessione prædictæ obligationis; ergo non potest illa priuari, donec constet concessum esse à Parocho priuilegium, seu licentiam alteri Sacerdoti, vt loco ipsius in matrimonio assistat.

8 Dico *ultimo*, non esse facile credendum contracturis se habere licentiam vt alienus Sacerdos matrimonio assistat, nisi sint personæ valde fide dignæ. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia in his, quæ pertinent ad forum externum, vt pertinet dicta licentia, est difficile credendum partibus. Firmo, nam licet in foro penitentiali, ad quem pertinent confessio, Eucharistia, & Extrema vnctio, credatur se habere licentiam dicenti, at in foro externo & in rebus spectantibus ad ipsū non creditur, vt constat ex *c. scilicet, de sentent. excommunicationis*, vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti se absolutum esse ab excommunicatione, nisi excommunicati literas absolutionis ostendant, aut alio modo legitime de eorum absolutione constet; non alia de causa, nisi quia pertinet ad forum externum; ergo cum matrimonium pertineat ad forum externum, & ad externam Ecclesiæ gubernationem, non creditur dicenti se habere licentiam. Nisi aliàs personæ sint valde honoratæ, & fide dignæ, Nam etiam notant Doctores, Paludanus, Angelus, Syluester & Nauarrus, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 3. disput. 37. numer. 3.* tametsi in *cap. scilicet, de sentent. excommunicationis* dicatur non esse credendum excommunicato, dicenti se absolutum esse, nisi id legitime ostendat; nihilominus tamen satis esse si excommunicatus sit persona fide digna, & asserat se absolutum esse; ergo similiter in matrimonio est dicendum. Quando enim agitur solum de periculo animæ eorum qui contracturi sunt, in rebus merè spectantibus ad forum conscientie, rationi consonum est ipsis credi; secus quando agitur de re spectante ad forum externum, & ad externam & prudentem gubernationem Ecclesiæ, & validitatem in foro externo rei adeo grauis, qualis est matrimonij contractus, & ideo non facile credi debet nisi personæ contracturæ sint spe-

ctatæ virtutis, & valde fide dignæ. Quia durum esset talibus sine euidenti causa fidem negare.

SECTIO III.

An Sacerdos cui Parochus committit, vt matrimonio assistat, possit id munus obire in aliena parochia, & diœcesi.

DE Parocho iam ostendi supra præcedenti disputatione *scilicet. 2. numer. 5.* posse validè & licite interesse matrimonio, etiam in aliena parochia vtriusque contracturi, vel etiam in aliena diœcesi celebretur. Difficultas est de sacerdotum delegato.

Primo, quia Religiosi, quia sunt delegati confessores, non possunt audire confessiones extra diœcesim. Sic enim habetur Clementina *Dudum*, de sepult. Vbi de illis posse audire confessiones intra diœceses Episcoporum quibus sunt præsentati.

Secundo, idem ostenditur ex communi vsu, quo Parochus solet alieno Sacerdoti committere facultatè assistendi matrimonio, quam videtur limitare intra parochiam: quia sic solet concedi, Coniunge matrimonio Petrum & Mariam in Ecclesia mea, vel in mea parochia; vel etiam, Vade domum Mariæ, & assiste ibi matrimonio, quæ domus est intra suam parochiam.

Tertio, alienus Sacerdos extra parochiam Parochi, vel diœcesim illius, est omnino priuata persona; ergo nequit extra eam iurisdictionem voluntariam exercere; ergo nequit assistere matrimonio, quia eiusmodi assistentia licet non sit proprie actus iurisdictionis, reducitur tamen ad iurisdictionem voluntariam. Propter hoc argumentum negat Nauarrus *lib. 4. tit. de sponsalibus conf. 47.* posse sacerdotem proprium & alienū iungere matrimonio in alieno territorio. Quia in contrahendo Tridentinum requirit præsentiam Parochi, siue Ordinarij autorizantis per potestatem quæ habet in subditum eo loco in quo contrahitur, qui tamen extra eum locum in alieno territorio censetur priuata personæ quoad exercitium suæ potestatis.

Cæterum multo verius est, non tantum proprium Parochum, sed etiam alium sacerdotem de illius licentia assistentem matrimonio, validè assistere extra propriam parochiam, vel diœcesim, sicut si Parochus ipse extra illam interesset. Ita Sanchez *lib. 3. disput. 34. numer. 2.* Coninch *disput. 27. dub. 3. numer. 38.* Rebellus *lib. 2. quest. 8. numer. 5.* Basiliius Ponce *lib. 5. cap. 29. numer. 9. & 10.* Paulus Conitulus *lib. 2. responsorum moral. & alij.* Moueor *primo*; quia ex decreto Tridentini constat formam ab eo præscriptam, seruandam in matrimoniis in eo intrinsecè, & essentialiter sitam esse, vt ad sit Parochus, vel alius Sacerdos de licentia Parochi, vel Ordinarij, & duo præterea testes. Igitur reliqua omnia, & locus, & alia accidentaria sunt. Cumque Tridentinum non addat matrimonij contractum fieri debere in parochia, vel territorio proprij Parochi; cur ergo addatur tam odiosa limitatio in decreto exorbitante à iure communi? Quod proinde stricti iuris interpretationem recipere debet; præsertim cum ea limitatio sit contra fauorem, seu validitatem matrimonij. *Secundo*, *l. 2. ff. de off. proconsul. & c. nouit. de offic. legat.* indistinctè decernunt posse iurisdictionem voluntariam extra territorium exerceri; nec faciunt vim in eo quod iurisdictione exercens ordinaria sit, sed quia nulla irrogatur iniuria iudici alieni territorij, cum absque strepitu,

tu, & figura iudicij exerceatur. Quæ ratio æquè militat in iudice ordinario, & delegato. Firmo, quia munus autorizandi matrimonium non pertinet ad iuris dictionem litigiosam, cum non exerceatur inter partes litigantes, sed ad voluntariam, cum fiat inter contracturos circa huiusmodi contractus approbationem à Parocho faciendam consentientes. At quæ non ad contentiosam, sed ad voluntariam iurisdictionem pertinent, constat exerceri posse extra locum iurisdictionis; idque procedit, etiam si res fiat per delegatum. *Tertio*, Pastor potest assistere extra suam parochiam, vt supra ostendi; ergo & potest alteri dare veniam assistendi. Quod etiam clariùs constat ex solutionibus argumentorum contrariorum.

3 Ad primum dico, iuxta communissimam Doctorum sententiam, iurisdictionem ad audiendas confessiones non terminari localibus terminis, sed personis. Quare Episcopus potest absolueri subditum suum, si cum illo simul versetur extra diœcesim suam, vel potest illi dare facultatem eligendi Confessorem vbiicumque extiterit. Ratio est, quia hoc Sacramentum per se requirit iurisdictionem in personam, quia illa iudicanda est; hæc autem iurisdictione nec acquiritur, nec amittitur ratione præsentie, vel absentie localis. Præterea hoc iudicium sacramentale non requirit publicam & exteriorem solemnitatem in determinatione loci, vel aliarum ceremonialium; & ideo qui aliàs est ordinarius iudex respectu personæ, potest vbiicumque voluerit ius dicere: in quo differt hoc iudicium ab extero. Nam iurisdictione Episcopi in ordine ad sui subditi absolutionem à peccatis, non est contentiosa, nec requirit strepitum iudiciale. Idem seruata proportione, etiam in delegatis locum habet, vt rationes factæ probant rectè illam circumstantiam loci nihil referre ad absolutionem à peccatis, nec tollere, nec dare iurisdictionem. Quod intelligi debet dummodo Episcopus delegans non limitet delegationem ad talem locum, vel diœcesim. Hinc autem manifestè colligitur Religiosos approbatos posse audire confessiones subditorum, extra diœcesim, qui sunt etiam delegati, ob rationes dictas. Nec obstat illud Clementinæ *Dudum*: quia tametsi ibi dicatur de illis posse audire intra diœcesim; at sensus est, non posse extra diœcesim audire illos, qui non sunt illius diœcesis, in qua sunt præsentati, seu approbati; ne putarent se vbi semel approbati sunt in vna diœcesi, esse totius orbis Confessores.

4 Ad secundum, etiam si Parochus illis vtatur formulis, non videtur limitare licentiam ad assistendum intra parochiam. Nam omnia illa fiunt causâ demonstrationis, & non causâ restrictionis. Quando enim dicit in Ecclesia, quis dicit validè non assistere in priuata domo constituta intra parochiam? Et quando dicit, do licentiam ad assistendum matrimonio in mea parochia, sensus legitimus videtur esse, do licentiam ad coniungendos matrimonio meos parochianos: sicut dum dicitur Clementina *Dudum*, posse Religiosos audire confessiones intra diœcesim, non fuit animus Pontificis locum restringere, sed personas, id est, subditos illius diœcesis. Et constat id clarissimo Tridentini exemplo, quod *sess. 24. de reformat. c. 6.* dans facultatem ibi Episcopis dispensandi in irregularitatibus, & absoluendi in quibuscumque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reseruatis, limitat clarè prædictam facultatem, vt intra diœcesim solum illam habeant, sic dicens, *delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua in foro conscientie gratis absolueri, &c.* Vbi consulto dixit, *subditos suos, & sua diœcesi*, vt clarè significaret Concilium limitare personas, & locum.

Ad tertium negatur antecedens: nam sicut nomen Episcopi & Parochi est nomen hominis publicam auctoritatem habentis tam in propria, quam in aliena parochia, vel diœcesi, ita & aliud Sacerdotis pro ut substituti loco Ordinarij, vel Parochi nomen auctoritatis iudicari debet, publicum officium exprimens à Concilio præscriptum, vt occurratur incommodis clandestini matrimonij, & ipsi Ecclesiæ constet matrimonium ipsum.

SECTIO IV.

An & quomodo sit valida licentia assistendi matrimonio sub conditione concessa.

CERTUM est dictam licentiam non esse validam, si non seruentur conditiones licitæ & honestæ, sub quibus datur, dependenter ab illis; secus verò si istæ adimpleantur. Hoc de se patet, quia certum est delegatum obligari vt eas seruet, modò rationabiles sint, etsi delegans det facultatem dependenter ab illis, quis dubitet non esse validam licentiam si non adimpleantur.

Difficultas est in assignandis casibus, in quibus conditio adhibita à Parocho in concessione, irritet actum, ita vt ea non seruata, concessio sit nulla; an porius adhuc ea non seruata sit inualida dicta concessio.

Communiter Doctores circa eiusmodi conditiones duas tradunt regulas generales, præsertim Coarruuias in *c. Alma mater, p. 1 §. 9. num. 8.* & Nauarrus *c. 27. num. 37.*

Prima est, quando conditio illa est etiam in iure, & in concessione exprimitur sub eadem forma iuris; tunc eius ommissio non irritat actum, nisi etiam ea conditio in iure irritans sit. Quia conditio tacite subintellecta, & expressè apposita idem operantur; arqui illa conditio ex iuris interpretatione subintellecta non irritat actum; ergo nec eum irritat expressè apposita.

Secunda regula est, quando conditio non est in iure, vel est in alio modo, & aliter apponitur, quam de iure inest, tunc ea non seruata, actus est irritus.

Ipsæ verò his regulis subscribo, quas bonas iudico, nisi aliud constet ex intentione, ac voluntate concedentis. De qua si constet, non est multum laborandum de reliquis, vt omnes fatentur. Vel etiam nisi aliud constet ex fine: semper enim spectandus est finis ob quem conditio est addita. Nam si irritatio actus ex omissione conditionis conduceret ad finem præscriptum obtinendum, signum esset esse in concedente voluntatem irritandi actum ex omissione talis conditionis. Si verò irritatio ad id non conduceret, non est credendum voluisse obligare tam rigorosè; non enim eo modo se prudenter gereret.

His præmissis facile expediri possunt varij casus circa hanc rem, quos sequentibus propono dubiis.

Dubitatur igitur *primo*, an si concedatur facultas hoc pacto: Do tibi licentiam assistendi matrimonio, aut si præcipias contracturis ne consumment matrimonium ante benedictionem, vel ante denuntiationes, an istis ommissis, valida sit assistentia. Respondeo in his omnibus casibus, facultatem assistendi, & assistentiam ipsam validam esse. Ita bene Sanchez *disp. 33. num. 2. & 3.* Coninch *disp. 27. dubio 3. num. 36.* & alij. Probat, tum quia prædictæ conditiones in iure

iure non irritant contractum; ergo nec irritabunt assistentiam iuxta primam regulam adductam. Præterea, quia illa forma in commissione expressa circa denunciations, pertinet ad essentiam licentiæ, sed ad instructionem, ut sciat Sacerdos quid monitorius sit. Nam quoties Episcopus dispensat in monitionibus, siue coram Parocho contrahendum sit matrimonium, siue coram alio sacerdote de licentia Episcopi, aut Parochi, datur eadem instructio, ut moneat sponfos, ne ante monitiones consumerent, & datur eodem tenore. At quis dicit in Parochis esse formam essentialem ad valorem matrimonij? non igitur est cur talis sit in alio sacerdote. Firmo id amplius, quia nemo negare potest satisfieri intentioni Prælati, si Sacerdos post contractum matrimonium, statim imponat dictum præceptum de monitionibus faciendis ante consummationem; imò ita communiter fieri solet, quia ad finem, quem Prælati intendit, nihil refert autem, vel post imponi; ergo non est requisitum essentialis ad matrimonij valorem, aliàs necessariò præmittendum esset matrimonio. Cum enim denunciations non sint de essentia matrimonij, præceptum irritandi, ut consummationi præmittantur, non est cur dicatur peti, tanquam requisitum essentialis ad illius valorem. Denique idem potiori iure dicendum, quando Parochus concedit veniam assistendi sacerdoti, modò præcipiat coniugibus ne ante benedictionem consumment; quia hoc non est tanti momenti, nec obligans sub peccato saltem mortali, ut rationaliter velit eos aliàs irritè contrahere.

Dubitor *secundo*, an si in commissione facta sacerdoti ut interfit matrimonio, præmissis denunciationibus, vel si contrahendi impedimento careant, & Sacerdos iste illis omisis, nec præmissa indagine impedimenti, interfit, valeat matrimonium, si reuera nullum erat impedimentum dirimens. Respondeo eo non obstante validam esse dictam assistentiam, & licentiam. Moueor, quia quoties exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo quo iure inest, non est intentio committentis inducere novam formam & conditionem, sed est monitio quædam, ut seruetur forma iuris communis; ergo ea prætermissa non irritatur actus, qui aliàs validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur. Firmo, quia expressio eius quod tacitè inest, nihil prorsus operatur, c. *significasti, de electione*, nam licet non exprimeretur, iure subintelligebatur. Igitur cum sit iure communi expressa illa forma, præmissis denunciationibus *cap. finali, de clandest. despons.* & in Tridentino *sess. 24. c. 1. de matrimonio*, & similiter si non sint impediti, ut constat ex eodem Tridentino *c. 1. ibi*, si nullum legitimum opponatur impedimentum; dum exprimitur in ipsa licentia ea forma, non est conditio, & restrictio licentiæ, sed admonitio, ut seruetur dictum caput finale, & Tridentinum; atque adeò cum in neutro loco præscribantur monitiones, tanquam de essentia matrimonij, illarum omisio nec vitietur licentiam, nec matrimonium.

Hinc colligo, si in commissione facta sacerdoti dicatur, coniunge aliquos matrimonio, si per solertem indaginem inueneris, eos non esse impeditos, dictum sacerdotem inualidè interesse, ea informatione non præmissa. Ratio est, quia illa verba conditionem important alio modo quam iure inest, & formam specialem inducunt: nam aliud est dicere, si fuerint idonei; tunc enim non inducitur conditio, quia iure inest, & exprimitur modo quo inest; aliud verò, si inueneris esse idoneum; quia petitur informationem fieri, quod iure non inerat, & ideo talis clausula inducit formam & conditionem.

Dubatur *tertiò*, quando Petrus & Maria volunt contrahere, & Francisca se opponit matrimonio, dicens se sub promissione matrimonij defloratam à Petro, vel saltem contraxisse cum eo sponsalia, præsertim iuramento firmata; si tunc Parochus committat sacerdoti licentiam ut assistat, si reperiat Petrum non esse Francisca obligatum, & Sacerdos de eo nec inquiret, nec curet, sed assistat matrimonio, erit ne ea assistentia inualida, & matrimonium irritum? Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia Parochus delegans in eo casu sine iniuria partis non potest velle matrimonium, eo casu esse ratum & validum, imò expressè vult ne illud matrimonium cedat in graue præiudicium partis, cum expressè dicat ut assistat, si reperiat Petrum non esse obligatum Francisca; ergo censetur velle irritum esse contractum sine sufficiente inquisitione factum, quia cederet in graue præiudicium partis, si validus esset; ergo.

Dubatur *ultimò*, an si Episcopus per se, vel per constitutionem Synodalem interdicit Parochis dare licentiam assistendi nisi sacerdotibus approbatis ab Episcopo, & Sacerdos cui data est licentia, non sit ex approbatis, sit valida dicta licentia, assistentia, & matrimonium ipsum? Respondeo cum Sanchez *lib. 3. disp. 32. n. 2.* validum id totum esse, nisi Episcopus, aut constitutio Synodalis expressè addat decretum irritans aliter gesta. Ratio est, quia id speciale statutum est in fauorem matrimonij, ut irritum non reddatur ex simplici prohibitione, sic constat *ex cap. 2. de matrimonio contracto contra interd.* Eccl. ibi. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conueniens, ut ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur. Igitur quauis Episcopus, vel synodalis constitutio simpliciter prohibeat, dum non addit decretum irritans, matrimonium non irritabitur. Firmo amplius, nam Tridentinum *sess. 24. de matrimonio c. 7.* præcipit Parochis, ne inter sint vagorum matrimonio, nisi præmissa diligenti informatione, & Episcopi licentia, & tamen si Parochus his non seruatis, interfit eorum matrimonio, est validum, ut ostendi disputatione præcedenti *sect. 7. num. 9.* ergo si coniungere aliquos matrimonio, contra Concilij prohibitionem, vel dare licentiam alteri, ad coniungendum, absque diligentia ibi præscripta, non reddit illud irritum, à fortiori non reddet simplex Episcopi, vel Synodi prohibitio.

SECTIO V.

An sufficiat ad validitatem matrimonij licentia Parochi extorta per vim & metum.

Procedit quæstio de metu absolutè graui, qui cadit in constantem virum. Videreturque nonnullis inualidam esse talem licentiam.

Primo, quia quæcumque donatio non liberalis est inualida, quia liberalitati repugnat donatio coacta; at talis est quæ extorquetur per talem metum. Antecedens illud est certum ex liberalitatis definitione; nam liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu habet benignitatem, & pro effectu beneficentiam. In eo autem qui inuitus donat, nequaquam beneficium est. Igitur ex liberalitatis natura liquet repugnare coactam donationem.

Secundo, iurisdicatio per metum extorta non valet, *l. 2. ff. de iudiciis*; at prædictæ licentiæ concessio, vel est actus

actus iurisdictionis, vel ad illam reducitur; ergo.

Tertiò, contractus matrimonij, quia est nullus metu extortus, etiam & dos promissa vel soluta per metum est omnino irrita, quia est necessaria ad matrimonium; ergo cum prædicta licentia sit etiam accessoria matrimonio, ut validè fiat, si obtrineatur per metum, inualida erit.

2. Dicendum tamen est, validam esse prædictam licentiam, quamvis metu graui obtineatur. Ita Sanchez *lib. 3. disput. 39. numer. 13.* Coninch *disput. 27. dub. 3. numer. 37.* Hurrado *disput. 5. difficult. 11. num. 39.* & alij.

Moueor *primò*, quia contractus lucratiui, in quibus nihil rependitur, ut sunt simplex promissio & donatio, tametsi metu graui extorti, validi sunt iure naturæ; & iure positiuo. Nam sunt simpliciter voluntarij. Qui enim metu coactus consentit, absolutè consentit voluntariè: omnibus enim consideratis vult. Est etiam in illis contractibus, titulus iustus; nam in contractu donationis, v. g. titulus legitimus est ipsemet titulus donationis, qui solum importat dationem liberalem, id est, nullo pretio recepto. Et quamvis hic titulus reperitur cum admixtione inuoluntarij ratione metus, dicitur titulus iustus, id est, titulus, cuius non resistit, ipsum annullans. Metus verò iniuriæ, quæ in tali donatione intercedit, nihil obest. Tum quia iniuria non est immediata causa contractus, sed consensus contrahentis. Tum etiam, quia tametsi iniuria possit esse sufficiens causa ad reuocandum consensum, & contractum irritandum, non tamen est sufficiens ut ipsum reddat omnino irritum; ut constat in contractu, cui dolus causam dedit, qui, etsi iniuria interueniat, non est tamen iure naturæ irritus, sed irritandus, quia talis dolus versatur, non circa substantiam contractus, aut materiæ, sed circa causam contrahendi, quæ est extrinseca rei & accessoria, ac proinde non tollit consensum qui sit sufficiens ad naturam contractus. Videantur à nobis dicta *suprà disput. 17. integra sect. 3. & sect. 5. numer. 2. & 3.*

Moueor *secundo*, quia illa licentia, loquendo in rigore, non est donatio alicuius rei, quæ fiat illi, cui datur licentia; quia si talis esset, posset videri inualida defectu tituli, nempe liberalitatis; quamuis, ut dixi, reuera non sit inualida, sed est quædam concessio facultatis ad assistendum, quæ absque villo fundamento negatur esse valida, quamuis concedatur ab inuito ratione metus & coactionis, si hic & nunc efficaciter concedatur. Et certè si Parochus iuste cogere ad hanc licentiam concedendam, nemo diceret esse inualidam, & tamen esset simile inuoluntarium, & simile nolle; ergo tametsi iniuste cogatur, erit idem dicendum.

Denique moueor, quia tametsi iurisdicatio metu extorta nequeat validè transferri, id tamen extendi non debet absque aliquo textu contra regulam generalem, ad licentiæ concessionem, quæ nec actus iurisdictionis est, nec per eam iurisdicatio aliqua transfertur: nam auctoritatem præstare matrimonij contractui sua præsentia, non est actus iurisdictionis. Quod à posteriori patet, quia præsentia Parochi vel Sacerdotis ex eius licentia omnino inuiti, & contrariam intentionem habentis sufficit ad valorem matrimonij, ut ostendi *suprà* præcedenti disputatione *sect. 10. numer. 9.* & tamen nullus actus siue Ordinis, siue iurisdictionis, validè potest fieri ab omnino inuito, & contrariam habente intentionem.

Ad argumenta opposita.

3. Ad primum dico, non obstante illo metu graui donationem esse liberalem, & procedere ex affectu benignitatis, & beneficentiæ, quia sit donatio nullo

pretio recepto, neque ut aliquid reddatur donanti tanquam iure debitum, & ideo est absolutè datio liberalis, quæ est intrinseca ratio donationis. Neque enim donationi liberali propriè repugnat coactio, sed donatio onerosa.

Ad secundum, in primis dico verius esse iurisdictionem metu extortam validè transferri. Lex verò illa in contrarium adducta, loquitur in casu specialissimo litigantes compelluntur consentire in iudicem non suum, & ita prorogare eius iurisdictionem, quæ prorogari nequit nisi libera eorum voluntate; & ita cum sit casus specialis, exceptus à regula generali, tradenti gesta metu tenere, non debet extendi. Ad id quod *suprà* iam est dictum, tametsi iurisdictionis translatio, & prorogatio esset inualida, non esse id extendendum ad licentiæ concessionem, absque aliquo textu.

Ad tertium dico, ideo dotem promissam, vel solutam ob metum grauem, esse irritam. Quia cum sit accessoria ad matrimonium, ita est cautum & præscriptum *ff. quod metus causa, l. si mulier, §. si dos.* At de licentia illa, tametsi sit necessaria ad validitatem contractus matrimonij, nullus est textus, nulla est lex inualidam illam reddens; & ideo absque villo fundamento ad illam extenditur.

SECTIO VI.

An valida sit licentia Sacerdotis dolo & mendacijs impetrata à Parocho, aliàs nullatenus concessuro.

Sensus quæstionis est, an si quis falso nomine alicuius magnatis, vel parentis petat à Parocho ut concedat licentiam certo Sacerdoti ut assistat tali matrimonio, talis licentia sic dolo & mendacio extorta, valida censenda sit.

Esse inualidam probant nonnulli.

Primo, quia falsitas circa causam finalem dispositionis, ipsam vitiat; sed in hoc casu est falsitas circa causam finalem, quia Parochus illa ratione cessante nullo modo concessisset eam licentiam; ergo.

Secundo, dispensatio ex falsa causa obtenta est subreptitia, & nulla, *cap. quia, de consanguinitate*; sed prædicta licentia conceditur ex falsa causa, & est quædam dispensatio; ergo est nulla.

Tertiò, deest consensus Parochi in ea licentia; ergo est inualida: antecedens probatur, quia nihil magis contrarium consensui, quam error, *l. si per errorem. ff. de iurisdictione omnium iudicum.* In hac re

Dico *primò*, validam esse licentiam, quando certò constat de Parocho, etiam si sciret mendacium, adhuc illam concessisset. Hoc est certum, quia in eo euentu ipse verè ac liberè eam concedit; ergo non est cur inualida iudicetur. Firmo, quia tunc dolus seu mendacium propriè non dedit causam concessionem licentiæ, cum etiam si illud sciret, tamen vellet concedere. Et communis est Doctorum sententia, dolum, vel mendacium quod versatur non circa substantiam contractus, aut materiæ, sed circa causam contrahendi, quæ rei est extrinseca, & accessoria, si ea talis sit ut propriè non det causam contractui, quia etiam si illam sciret contrahens, tamen vellet contrahere, non reddere illum inualidum.

Dico *secundo*, idem dicendum si petitio illa falsa magnatum, non fuit Parocho causa motiua, sed impulsiva tantum. Patet, quia tunc illa ratio impellens Parochum non fuit quæ mouit Parochum absolutè

ad licentiæ concessionem, quia non fuit ratio finalis; ergo ea cessante, non cessat licentia concessa. Vnde in hoc sensu est verum dictum commune Theologorum & Iurisperitorum, cessante causa impulsiva, non cessare dispositionem.

4 Dico tertio, etiam si talis dolus, vel mendaciū fuisset causa impulsiva & motiua, sine qua licentia non fuisset concessa, dummodo habuerit Parochus aliud motiuum & finem eam concedendi, adhuc licentiam concessam esse validam, & consequenter contractum matrimonij. Probat, quia tunc habuit aliud motiuum & causam finalem, quæ eum mouit ad eam licentiam dandam; ergo valida est. Nec obest illum dolus, vel falsitatem Parochi propositam fuisse causam, seu potius conditionem sine qua non; quia in naturalibus videmus aliquid esse conditionem, & non esse causam principalem. Vt remouens prohibens est causa sine qua non est descensus lapidis, cum tamen talis descensus causa principalis, & vnica sit propria lapidis grauitas. In moralibus quoque extat l. 1. §. *sexum. ff. de postulando.* vbi sancitum est ne mulieribus in posterum causas agere liceat. Quod non fuisset sancitum nisi Calphurniam impudenter in iudicio postulasset. Hæc enim fuit mulier importunissima, quæ sexus sui verecundiã oblita, per se ipsam causas egit, adeoque molestam se iudicibus præbuit, vt occasione dederit legis, qua cautum est ne mulieri in posterum causas agere liceat. Et tamen notat ibi Iuriscōsultus, dictam Calphurniam non dedisse causam finalem, sed primam & principalem causam fuisse, vt iretur obuiam impudentiæ fœminarum, vt bene notat ibi Glossa *verb. causam.* Similiter igitur in præsentia, tamen si Parochū impulserit ac mouerit ad concessionem licentiæ falsa petitio Principis, vel parentis, verè illum mouit alia præcipua causa, quæ est ex officio ipsū teneri per se, vel alium assistere; atque ideo talis licentia valida est & subsistens. Videantur dicta supra *disput. 24. sect. 3. numer. 11.*

Dico quarto, si illa falsa existimatio Principis, vel Magnatis talem facultatem petentis, fuit vnica & totalis causa finalis, & motiua prædictæ concessionis, tunc in eo casu validam non fuisse licentiam. Hoc etiã videtur certum, quia tunc ille dolus & mendacium tollit omnino consensum, qui est simpliciter necessarius ad liberam talis licentiæ concessionem. Vnde ex defectu consensus erit nulla talis licentia, cum absolute non consentiat voluntariè, nec velit nisi ob eam causam vt veram ab ipso apprehensam, cum tamen reuera sit falsa.

5 Dico quinto, regulariter loquendo non ita contingere, vt velit Parochus suam licentiam esse nullam, si causa allegata falsa sit. Pater, quia non videtur rationi consonum, vt ea sit mens Parochi concedentis licentiam, vt nimirum velit eam esse irritam, ea petitione falsa existente, ob damnum graue quod inde sequitur, vt videlicet matrimonium passim irritetur. Quod maximè firmo, quia Parochum, vel Ordinarium concedentes prædictas licentias, si sint viri docti & prudentes, non latet, sæpè mendaces esse, & fictitias similes Principum & Magnatum petitiones. Vnde non illis innituntur vt eas concedant, sed quia tenentur ex officio per se, vel alium assistere, atque adeo validè concedunt.

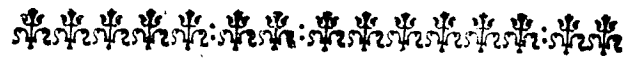
Dico vltimo, in eo casu, in quo mendacium & dolus esset circa substantiam, vel concedens exprimeret deficienter veritate talem licentiam non cōcedere, certum est concessionem inuvalidam fore. Hoc negari non potest, quia in primis, si putaretur Petrus petere sibi hanc facultatem, & non Paulus, esset error, vel dolus circa substantiã, quia deest substantialis consensus,

cum nõ consentiat in illum quæ putat, sed in aliũ. Atque in hoc sensu intelligenda est lex illa si per errorem adducta supra in argumẽto tertio opposito. Vbi dicitur, nihil tam esse contrarium consensui, quàm errorem; apertè enim de eiusmodi errore substantiali loquitur. Præterea quando concedens limitat suam concessionem, si vera sunt quæ proponuntur, clarissimũ est deficienter veritate concessionem esse nullam. Atque hæc est ratio cur rescripta Pontificum dolo ob- tenta, sunt nulla: quia Pontifex hoc in iure apertè declarauit.

Ad argumenta primo loco proposita. Ad primum, iam dictum est dicto quarto, causa finali vnica cessante & falsa existente, non valere eã licentiam. Cæterum id moraliter non contingere, vt explicui dicto quinto. Nam error & falsitas non contingit circa causam finalem, sed circa solam impulsiuam.

Ad secundum, maior est vera, quia est ita dispositum in iure, & à Pontifice declaratum. Minor verò est falsa, quia talis facultas datur ex vera causa motiua & finali, tamen si aliqua falsitas subsit in causa impulsiva.

Ad vltimum, negatur antecedens; illa verò lex iam est sufficienter dicto vltimo explicata.

DISPUTATIO XLII.

De pœnis in iure matrimonio simpliciter clandestino constitutis.

MACTENVS dictum est quod necessariò requiratur, vt matrimonium non sit simpliciter clandestinum; vnde præsentiam Parochi, vel Sacerdotis ex eius licentia ac testium ad matrimonij valorem post decretum Tridentini necessariò requisitam, latè explicuimus; nunc in hac disputatione de pœnis ipsius matrimonij simpliciter clandestini agendum est. Nec verò modò dicemus de pœnis matrimonij secundum quid clandestino, ex defectu denunciationum, de quibus tractabimus *disput. sequenti*; sed de pœnis matrimonij simpliciter clandestini ex defectu Parochi & testium, quæ forma iure nouo Concilij Tridentini inducta est. Seruatã verò optimã methodo, *primum* sermo instituetur de pœnis contrahentium. *Secundum*, de pœnis ipsorum testium. *Tertium* denique de pœnis Parochi, vel alterius Sacerdotis assistentis.

SECTIO I.

Quibus pœnis puniantur contrahentes clandestinè absque Parocho, vel testibus, vbi viget Tridentinum.

CONSTAT ex Concilio Tridentino *sect. 24. cap. 1.* contrahentes absque Parocho, vel testibus, puniri, vbi Tridentinum viget, inhabilitate ad sic contrahendum, & esse puniendos etiam pœna graui arbitrio Ordinarij.

Circa priorem pœnam, quod contrahentes sint inhabiles ad sic contrahendum, propriè loquendo, dicendum est non esse pœnam, sed effectum formalem ipsius irritationis, quæ consistit in perpetua inhabilitate

tate ad sic contrahendum. Nam de dictis contrahentibus sic ait Tridentinum, eos sancta Synodus ad sic contrahendũ omnino inhabiles reddidit. Notanda sunt verba, *dicuntur inhabiles ad sic contrahendum*, id est, clãdestinè. Illud autem aduerbiũ, *omnino*, significat in perpetuum, exclusa anni gratia & dispensatione: est enim dictio præcisa, & ita importat præcisã executionem. *Gloss. Clemen. 1. verb. omnino, de vita, & honestate clericorũ*; significatque, sine vlla exceptione, sine remedio, & ad vnguè, excludens omnè gratiã, & dispensationem.

Vnde manifestè infero cū omnium sententia, cõtrahentes clandestinè tantũ esse inhabiles ad sic clãdestinè contrahendũ, atque adeo si velint iterũ, palam & solemniter cõtrahere, nulla indigere dispensatione: sunt enim perpetuò inhabiles, non ad contrahendum simpliciter, sed ad clam contrahendũ. Ratio est, quia Tridentinũ non dicit absolute esse inhabiles, sed limitatè, ad sic contrahendũ, nẽpe absque Parocho & testibus, vt præcedentiã immediatè verba declarãt, ibi, qui aliter quàm præsentè Parocho, &c. & mox subdit, eos ad sic contrahendũ omnino inhabiles reddit. Igitur nõ absolute reddit inhabiles ad contrahendum, sed ad contrahendum modo ibi prohibito, nẽpe absque Parocho & testibus. Et certè cū hæc perpetua inhabilitas sit maxima pœna, & grauissima; non est verisimile fore nec credibile, vt Concilium volens eam imponere, non exprimeret, quod etiam congregatio Cardinalium declarauit.

3 Circa secundam de pœna arbitraria, præcipit Tridentinum *loco citato*, vt contrahentes absque Parocho & aliis testibus, vbi Tridentinum viget, sint grauius puniendi arbitrio Ordinarij, ex quo fit peccare Episcopum illos nõ punientem, quia sancta Synodus eos puniri præcipit. Quod si matrimonium clandestinum consummauerint, cum grauius delictum sit, grauiori debent puniri pœna.

Præter hæc pœnas, in aliquibus diocesis contrahentes absque Parocho & aliis testibus, excommunicantur ipso facto excommunicatione synodali. Quod ita factum est, quia crescere quotidie hominũ malitia, expedit visum est & pœnas quoque augeri debere.

Præterea contrahentes clandestinè, id est, absque testibus lege Ecclesiastica requisitis, iure antiquo Castellæ *l. i. tit. 3. par. 4.* tradendi erant in perpetuam seruitutem propinquioribus consanguineis vxoris.

Verũ hæc pœna iam non habet locum, quia ea lex in desuetudinem abiit, & alia mitior statuta est *lege 41. Tauri*, quæ habetur *lib. 5. noue recopilat. titulo 1. l. 1.* nempe pœna priuationis omnium bonorum, & exilij ab illis regnis.

Denique vltima pœna contrahentium clandestinè est exheredationis, quod possint à parentibus exheredari, quæ habetur *in dicta lege Tauri*. De qua pœna est peculiaris difficultas, an habeat locũ, vbi viget Tridentinum, & matrimonium clãdestinum inuvalidũ est.

4 Nam ratio dubitandi est, quia, cū tale matrimonium sit hodie vbi viget Tridentinum, omnino irritũ, non videtur ea pœna à contrahentibus incurri. Ex alia verò parte, videtur quod ea pœna incurratur: nã prædictum matrimonium olim subiiciebatur pœnis clandestini; & cū hodie, sicut olim, verè, & propriissimè sit clandestinum, non videtur qua ratione ab eisdem pœnis, & consequenter ab ista eximi debeat. Variæ sunt de hac re opiniones, quas refert Sanchez *lib. 3. disp. 2.* Mihi placet cum illo dicere, non incurri modò eã pœnam. *Primo*, quia ex *l. 1. in fin. C. de sepulcro violato*, habetur, notarium conficientem instrumentum falsum, inuvalidum, non pœna iuris, sed alia plectendũ esse; ergo idem dicendum de contrahentibus clam inuvalidè, non incurrere pœnas iuris. *Secundo*, quod nullum est,

nullum producit effectum. *l. 4. §. condemnatum. ff. de sentent. & re iudicata, c. illud, de iure patronat.* Quocirca dicit ibi textus, matrimonium cum infante initum accusari non posse, eo quod irritum sit; ergo matrimonium clandestinum quod nullum est accusari nequit, vt illius pœnis plectatur. *Tertio* emphyteota non cadit in pœnam commissi impostam *l. fin. C. de iure emphyteot.* si venditio facta irrequisito domino sit nulla & inuvalida, quia talis non est venditio. Iura autem interdictentia clandestinum, apertè considerant iuris effectum, & non factum, nec animum facientis attendunt, sed damna ex matrimonio clandestino confurgentia, vt constat apertè ex verbis illis Tridentini *sess. 24. c. 1.* Cū sancta Synodus grauius peccata perpendat, quæ ex clandestinis coniugijs ortum habeant, præfertim verò eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore vxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Ecce quàm clarè considerat iuris effectum, & damna ex clandestino confurgentia. Cū igitur illa minimè confurgant, dum est matrimonium inuvalidum, quia tunc cum palam contractum valeat, non viuunt coniuges in perpetuo adulterio: sequitur non incurrere pœnam vllam iuris antiqui. Et quamuis Tridentinum in ea pœna arbitraria attendit solum factum, quia id expressit; cætera tamen iura constituentia pœnas, cū id non expriment, in sensu fauorabiliore accipienda sunt. *Vltimo*, quia, vt constat ex dicto *cap. 1.* Tridentini imponitur pœna contrahentibus clandestinè, inuvalidè, vt vidimus, vt nimirum arbitrio iudicis puniantur; ergo per hanc pœnam impostam lege noua Tridentini corrigitur pœna legis antiquæ, & consequenter cessabunt pœnæ antiquitus impostæ matrimonio clandestino, atque adeo & pœna exheredationis, exilij, & amissionis omnium bonorum.

Obiciens primò, ex doctrina Bart. *l. non dub. um. n. 20. C. de legibus*, facta contra legem habere pro infectis, quantum ad vtilitatem facientis, secus quoad damnum; ergo matrimonium clandestinum inuvalidum reputandũ est, ac si validum fuisset, vt contrahentes damnum subeant, & pœnis clandestini afficiantur. Respondeo, doctrinam Bartoli esse veram quando actus nullus est ob solam constitutionem irritatem in pœnam & odiũ contrahentium; non verò quando actus nullus est ob solemnitate requisitæ defectum, vt contingit in matrimonio clandestino. Nam in priori casu annullatio actus est pœna in odium frangentis legem inducta, & ideo non mirum si actus valeat in odium ipsius transgressoris, ne ex delicto suo commodum reportet; in posteriori verò annullatio matrimonij, non est pœna, quia de ratione pœnæ est vt infligatur ad delicti punitionem, & vbi non est delictum, non est locus pœnæ. Talis autem annullatio non infligitur ob delicti punitionem; nam licet contrahens esset immunis culpa, inuincibiliter prohibitionem ignorans, adhuc actus esset nullus, vt constat; sed ob bonum reipublicæ, cui expedit illum actum absque ea solennitate non subsistere, irritatur: nõ secus ac irritatur alienatio rerũ Ecclesiæ absque debita solemnitate, & annullatur testamentum minus solemne; & ita nihil mirum, si sit omnino irritus, siue commodum attendatur, siue damnum contrahentis.

Obiciens secundò, matrimonium cū cõsanguinea cõtractũ, tamen si iure irritũ, subiicitur excommunicationi *Clemèina 1. de cõsanguinitate*, vt dixi supra *disp. 31. sect. 7.* Et beneficiarius Sacris initiatus inuvalidè cõtrahit, & tamè incurrit pœnã amissionis beneficij; ergo similiter in nostro casu. Respondeo eam Clemètinã manifestè punire solum factum, & animum contrahentium, nam

aliàs frustra fuisset lata, cum constet matrimonium inter consanguineos nullum esse. Aliud verò exemplum, esto verum sit, procedit ex præsumpta contrahentis voluntate; visus enim est dimittere beneficium, assumendo statum illi incompatibilem. At in nostro casu id non reperitur.

SECTIO II.

Quibus pœnis subiiciantur validè contrahentes clandestinè, ubi non viget Tridentinum.

Loquor de matrimonio contracto, simpliciter clandestino, in quo, aut testes, aut Parochus deficiunt, & proinde clam omnino celebratur. Quod certum est validum esse, vbi non viget Tridentini decretum illud annullans. Vnde non est sermo de altero matrimonio quod sit absque denuntiationibus, quod etiam dicitur clandestinè secundum quid, quia denuntiationes ad perfectam eius publicationem ab Ecclesia petita, desiderantur. Nam de hoc sequenti disputatione, & de eius pœnis *section. undecima & duodecima.*

Dico itaque *primò*, certum mihi videri, non puniri sic contrahentes pœna vlla apposta in *cap. finali, de clandestina desponsatione.* Id rectè notavit Basilius Ponce *lib. 5. c. 37. n. 4. & n. 12.* Moueor, quia in dicto capite solum puniuntur matrimonia clandestina valida, sed illicita ob defectum denuntiationum. Pater, quia ibi expressè præcipitur, vt cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publicè proponantur, & vt ipsi Presbyteri inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obsistat. Quibus verbis manifestè liquet, præcipi, vt præmittantur à Presbyteris proclamationes, & puniuntur qui eas contempserint. Igitur in dicto capite non est sermo de matrimonio simpliciter clandestino, præcisè vt sic, sed de clandestino secundum quid ex defectu denuntiationum. Hinc

Dico *secundò*, certum mihi videri, pœnam illam in dicto capite finali impostam de illegitimitate proles, non incurere contrahentes matrimonium clandestinum validum, si non fuerint prætermisissæ denuntiationes. Pater ex præcedenti dicto. Quare si dictæ enuntiationes fuerint omisissæ, certum erit incurri eam pœnam, modo quo id declaro infra *disputatione sequenti sess. 11.*

Dicunt aliqui contrahentes clandestinè incurere pœnam amissionis omnium bonorum. Probant, quia sic habetur *in lege 49. Tauri.* Neque illa est correctæ pro aliquo ius Canonicum.

Dico tamen *tertiò*, eam pœnam non incurere sic contrahentes clandestinè validè. Probant nonnulli, quia ea lex civilis valida nõ est respectu matrimonij, cuius punitio spectat ad Ecclesiam, vel ad iudicem Ecclesiasticum. Verùm hæc ratio infirma est, quia lex civilis valida est, dum non corrigitur per aliquod ius Canonicum, atque adeo & lex civilis plectens matrimonia clandestina valida erit. Quod in specie probò. Tum quia, quamuis iudiciu de matrimonio quoad eius substantiam fori sit Ecclesiastici, nullibi tamè principibus secularibus admittitur potestas leges condendi, & pœnas statuendi, in eos qui contra iuris ordinem contrahunt matrimonia. Quamuis enim inferior nequeat abrogare legem superioris; at potest, nouis pœnis eam, quo melius seruetur, adiuuare, atque adeo poterit Princeps secularis condere leges ad puniendam matrimonia clandestina, quæ Ecclesia grauius de-

testatur, & præcipit puniri. Tum etiam, quia ad potestatem secularem pertinet custodire pacem, ac reipublicæ tranquillitatem; ergo cum per matrimonia clandestina, maximè ea pax perturbetur, ac reipublicæ tranquillitas; potest secularis potestas ea debitis pœnis plectere. Hac enim de causa iustissimè Principes seculares pœnas decernunt periuuriis, vsuris, & incestis nuptiis. Ratio igitur conclusionis hæc vnica est, quia lege illa 41. Tauri, quæ habetur *lib. 5. noua Recopilat. tit. 1. l. 1.* non habet locum nisi respectu contrahentium clandestinè, id est, absque testibus, & omisissis denuntiationibus: nam hoc olim ab Ecclesia ante Tridentinum, habitum est clandestinum. Verba enim legis hæc sunt. *Mandamos que el que contraxere matrimonio, que la Yglesia tuuere por clandestino, el, y los que en ello entreuiniere, y los testigos de el tal matrimonio incurran en perdimiento de todos sus bienes, y sean desterrados de nuestros Reynos, y que esta sea iusta causa para que el padre y la madre puedan desheredar, si quisieren a sus hijas, en lo qual otro ninguno pueda acusar, sino el padre, y la madre, muerto el padre.* Notentur illa verba, *que la Yglesia tuuere por clandestino.* Ex quibus manifestè constat loqui de matrimonio clandestino factò absque vllis denuntiationibus, quod olim habebatur & appellabatur clandestinum, vt liquet ex *cap. finali, de clandestina desponsatione.*

Dico *ultimò*, verius videri, sic clandestinè contrahentes non incurere aliam pœnam vt exheredari possint à suis parentibus. Ratio est iam dicta, quia illa pœnà solum puniuntur valida matrimonia clandestina, sed illicita ob defectum testium, & promulgationum, seu denuntiationum, quæ præscribuntur *in cap. fin. de clandestina desponsatione.*

SECTIO III.

Quibus subiiciantur pœnis testes assistentes matrimonio clandestino absque Parocho.

Sermo est de matrimonio isto clandestino post decretum Tridentini omnino inualido & nullo. In dicto Tridentini decreto *sess. 24. de matrimonio cap. 1.* puniuntur testes matrimonium testificantes absque assistenti Parochi, vel Sacerdotis de eius licentia. Statuit enim ac præcipit, esse grauius puniendos arbitrio Ordinarij. Et meritò, quia cum peccent auctoritatem præstando matrimonio ab Ecclesia interdictò & nullo, eius iussa contemnent, condigna sunt pœnitentia puniendi.

Est verò notandum, ibi nullam illis certam ac determinatam statui pœnam; & consequenter cum pœna non sit ibi præscripta, esse arbitrariam. Vnde prædicti testes puniri debent ab Ordinario pœna arbitraria pro qualitate culpæ. Et verè Ordinarius peccaret eos non puniens. Quia dicit Tridentinum, sancta Synodus eos grauius arbitrio Ordinarij puniri præcipit.

Certum est autem huiusmodi testes non incurere illam pœnam suspensionis triennalis, positam *in cap. finali, de clandestina desponsatione.* quia ibi tantum pœna illa imponitur Sacerdoti qui contempserit prohibere matrimonia clandestina facta absque vllis denuntiationibus. Neque etiam illa pœna est laicis testibus proportionata. Sunt verò circa hanc rem tria notanda.

Primum

Primum est, dictorum testium delictum, sicut & laicorum clam contrahentium, mixti fori esse, vnde iudicem qui præuenerit, siue Ecclesiasticum, siue secularem, punire hoc delictum: quia hæc est quæstio facti, & non iuris. Vnde etiam potest secularis iudex cognoscere, an sit matrimonium clandestinum. Quia est quæstio de facto, & nõ de iure. Quare cum dubitatur an matrimonium fuerit legitimum, cum sic veratur quæstio iuris, pertinet ad iudicem Ecclesiasticum. Si verò dubitetur, an matrimonium sit contractum de facto, iudex secularis etiam competens est. Sicut etiam quæstio sit, an matrimonium sit de facto contractum in facie Ecclesiæ, vel clam, secularis iudex potest cognoscere, quia spectat ad factum. ex quo infertur ius Canonicum & civile, in punitione matrimonij clandestini, veluti vnum ius reputari, vt alterius iuris decisiones, & pœnæ in vtroque foro seruandæ sint, Ecclesiastico videlicet, & seculari, vbi non reperiuntur contraria: ius enim civile procedit adiuuando Canonicum.

Secundum est obseruandum, si iudex Ecclesiasticus non condignè puniat testes assistentes matrimonio clandestino, absque Parocho, vel alio sacerdote de eius licentia, sicut si non condignè puniat clam contrahentes, posset eos iudex secularis iterum punire, non secus ac si puniti non essent; ita tamen vt secunda ista punitio temperetur, ac condigna sit, habita ratione pœnæ à iudice Ecclesiastico impostæ, vt rectè notavit Sanchez aliis relatis *lib. 3. disput. 54. numer. 7.*

Hinc *tertiò*, inferendum est, mixti fori criminis reum, prius per secularem iudicem punitum, non posse amplius per Ecclesiasticum puniri, dummodo pœna corporalis, vel pecuniaria per secularem impostam non sit leuior imponenda per iudicem Ecclesiasticum. Ratio est, quia pœna inflicta per secularem, cenferur semper competens, & grauior, & non tam est medicinalis, quam afflictiua.

SECTIO IV.

Quenam sint pœnæ Parochi, vel alterius Sacerdotis assistentis matrimonio clandestino inualido ex defectu numeri testium.

Constat ex Tridentino *sess. 24. de matr. cap. 1.* Parochum, vel alium Sacerdotem, qui cum minori numero testium, quam duorum, matrimonio clandestino inualido interfuerit, esse grauius arbitrio Ordinarij puniendum. Verba enim Tridentini hæc sunt. Insuper sancta Synodus Parochum, vel alium sacerdotem, qui cum minori testium numero, huiusmodi contractui interfuerit, grauius arbitrio Ordinarij puniri præcipit. Vbi notandum est nullam illis certam statui pœnam, sed grauius iudicio Ordinarij puniendos esse. Hoc posito

Sentiunt nonnulli contra eundem Parochum, vel alium sacerdotem assistentem matrimonio clandestino sine aliis testibus, esse statutam aliam pœnã triennalis suspensionis, in capite finali, de clandestina desponsatione. Vbi expressè deciditur, vt Parochus vel alius Sacerdos assistens matrimonio clandestino sine aliis testibus, per triennium ab officio suspendatur, grauius puniendus, si culpæ qualitas postulauerit. Nec post decretum Tridentini hanc pœnam cessare affirmant.

Primo, quia Tridentinum non derogat iuri antiquo, imò profiteretur se inhære vestigijs Concilij Lateranensis

Perez de Matrimonio.

sis, ex quo illud ius, & caput finale desumptum est. *Secundò*, quia quando eidem delicto diuersæ pœnæ imponuntur, quamuis diuersis legibus, seruandæ sunt; præsertim, si pœna, quæ imponitur posteriori lege, sit aliquo modo contenta in priori lege. Ergo quamuis lege Tridentini decernatur pœna arbitraria, etiam perseuerabit pœna illa suspensionis triennalis dicti capitis finalis, præsertim cum in eo decernatur vltra suspensionem triennem grauius puniendum, si qualitas delicti postulauerit.

Oppositum sentiunt multis aliis relatis, noster Sanchez *lib. 3. disp. 48. n. 4.* & Gaspar Hurtado *disp. 5. difficultate 8. numer. 55.* & alij dicentes, cessare hodie suspensionem triennem per pœnam arbitrariam impostam in Tridentino. Probant duplici argumeto.

Primum est, quia rationi conforme est, vt quando lege noua imponitur mitior pœna, quam erat imposta lege antiquiori, cessat antiqua, præsertim quando tẽpore legis nouæ delictum factum cenferur esse minus perniciosum Reipublicæ, quam antea; ergo per pœnã arbitrariam impostam noua lege Tridentini, cessat antiqua triennalis suspensionis, quia illa arbitraria est mitior, & post decretum Tridentini matrimonium factum clandestinè, vtpote nullum, est minus perniciosum Reipublicæ, quam antea, quando validum manebat. Quamuis enim sit grauius delictum hodie matrimonium clandestinum in ordine ad Deum; at respectu damni Ecclesiæ, & inconuenientium ac grauium peccatorum quæ ex clandestinis coniugijs ortum habent, ad quæ vitanda Tridentinum illa irritauit, minus graue delictum est hodie matrimonium clandestinum inualidum; ex eo enim inconuenientia & peccata non sequuntur, quæ olim dum validum erat, oriebantur, vt perpetuus concubinitus, cogi ab Ecclesia ad matrimonium publicum inualidum propter clandestinum validum ipsi Ecclesiæ ignotum: non igitur tam graui pœna, ac olim afficiendum est. Ergo non incurretur dicta suspensio triennalis. Alterum fundamentum est. Quia tale matrimonium defectu numeri testium hodie est inualidum, vbi receptum est Tridentini decretum. Igitur in illo non habebit locum ea pœna suspensionis triennalis olim impostam matrimonio clandestino, quod erat tunc validum. Pater consequentia, quia quando matrimonium clandestinum est irritum, pœnæ olim impostæ clandestino, quod erat validum, non incuruntur, vt multis probat noster Sanchez *lib. 3. disputat. 1. numer. 5.* quia, quod nullum est, nullum producit effectum; non entis enim nullæ sunt qualitates. *cap. a. dissoluentium, de desponsatione impuberum*, vbi textus decidit matrimonium cum infante initum accusari non posse, eo quod irritum sit: patria enim sunt non esse, & esse nullum, *l. duo sunt Titij. ff. de testamenti. iutel.* & non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum; *reg. non præstat, de regulis iuris in 6.* & verba cum effectu sunt intelligenda. *cap. relatum, de Cleric. non resident.* ergo cum tale matrimonium clandestinum sit nullum, & reputerur ac si non esset, non debet matrimonij clandestini subiecti iuris, aut Synodi pœnis nomine comprehendi.

Ego verò existimo hanc pœnam suspensionis non incurri à dicto Parocho assistente matrimonio inualido. Nitor tamen alio fundamento solidiori. Quia nimirum, vt optimè notauit, & ponderauit Basilius Ponce *lib. 5. cap. 37. numer. 12.* illa triennalis suspensio apposta est *in cap. finali, de clandestina desponsatione*, contra Parochum assistentem matrimonio secundum quid clandestino, non ab defectu numeri testium, sed ob defectum denuntiationum. Vnde prædicta

R r 2

pœna

pœna suspensionis non est correcta per Tridentinum. Nam pœna arbitraria à Concilio statuta est in diuerso casu. Hæc enim intelligitur tantum quando Parochus vel Sacerdos ex eius licentia adest matrimonio nullo, & inualido, & absolute ac simpliciter clandestino ob defectum sufficientis numeri testium, vt constat manifestè ex ipso Tridentini decreto. Illa verò pœna suspensionis triennis solum apponitur Parocho, quando adest matrimonio, valido quidem, sed illicito, & secundum quid clandestino, ob defectum denunciationum; nam in dicto capite expressè præcipitur, vt præmittantur publicationes, seu denunciationes, & punitur eà pœna, qui eas contempserit, vt patet ex ipso textu. Spectat igitur hæc pœna ad diuersum casum. Vnde prædictæ duæ pœnæ non sunt impositæ eidem delicto, sed diuersis omnino delictis.

Ex quo manifestè sequitur primò, neque eam pœnam suspensionis triennis incurrere Parochum assistentem matrimonio sine sufficienti numero testium, vbi non viget Tridentinū. Quia, vt dictū est, solum ea pœna imposita est propter omissionē publicationum, vel denunciationū, quæ præcedere debent antequam perficiatur matrimonium. Vt in eo capite præscribitur sub comminatione talis pœnæ, ne Parochus tali matrimonio assistat, quin ante prædictæ denunciationes fiat. Sequitur secundò, argumenta proposita pro priori sententia nullā habere vim contra hanc secundam, & cōtra fundamentum cui nos innituntur. Nam vt diximus, Tridentinum non derogat iuri antiquo Concilij Lateranensis, quod habetur in dicto capite finali, neque illud corrigit, quia loquitur in diuerso casu. Præterea iam constat illas duas pœnas non imponi eidem delicto, sed diuersis; atque ideo non habere locum, quod ibi dicitur, tamen si eidem delicto diuersæ pœnæ imponantur, esse eas omnes seruandas.

SECTIO V.

Quæ pœna sit imposita Parocho alieno, vel Sacerdoti qui assistit matrimonio, sine licentia proprii Parochi.

IN Concilio Tridentino sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 1. statuitur, vt Parochus, aut alius Sacerdos adhuc regularis qui ausus fuerit matrimonialiter coniungere, aut benedicere alienos Parochianos absque licentia proprii, ipso iure suspensus maneat, quandiu ab Ordinario Parochi, ad quem id pertinet, absoluat. Verba Tridentini sunt hæc Si quis Parochus, vel alius Sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, etiamsi id sibi ex priuilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponso, sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso iure tandiu suspensus maneat, quandiu ab Ordinario eius Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluat. Hæc ibi Tridentinum.

Circa quod decretum quatuor sunt notanda.

Primum est, dictam pœnam suspensionis esse ab officio tantum. Neque enim verisimile est, ob eam culpam suspendi ab omni officio & beneficio. Tum quia deberet id clarè & manifestè exprimi, cum sit res odiosa, atque adeò restringibilis. Tum quia peccatum illud non videtur dignum tanta pœna, inspecta Ecclesiæ benignitate. Tum denique, quia illa pœ-

na æquè ac indifferenter fertur in Parochos, & Sacerdotes simplices, tam regulares, quam seculares, vt constat ex tenore verborum dictorum; ergo suspensio debet necessariò esse solum de re communi omnibus illis, qualis est suspensio ab officio, & non à beneficio. Vnde etiam censeo illam esse suspensionem ab officio sacerdotali, vel ad summum à munere sacerdotali; quia iuxta communem intelligentiam Canonum, & ordinarium intelligendi modum, ex materia subiecta determinatur pœna, vt in eo quis puniatur, in quo deliquit. Quare cum Sacerdos propter abusum sacerdotalis muneris suspenditur, rectè intelligitur suspendi formaliter, quatenus Sacerdos est, atque adeò à sacerdotali munere.

Secundum est, prædictam suspensionem esse latam, & non ferendam; nam est ipso iure lata: eamque non esse ad tempus præcisum, sed ad nutum Episcopi. Vnde tale tempus potest ipse Episcopus minuere, vel augere pro qualitate malitiæ, & criminis: imò & ipsam suspensionem tollere, prout ipsi prudenter visum fuerit. Quia prædicti sacerdotes sunt de iure suspensi ad nutum Episcopi.

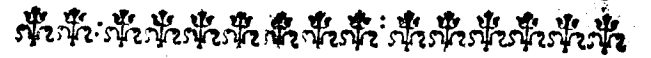
Tertium est, ab hac dicta suspensioe Tridentini excusare quamlibet ignorantiam, etiam crassam, dummodo non sit ita crassa, vt ingens temeritas censeatur. Ita rectè notauit Sanchez lib. 3. disp. 4. n. 7. Et ratio est, quia Tridentinum dicit, ausus fuerit. At istud verbum dicit esse rem temerariam; nam audacia dicit temeritatem. Hispanè etiam audax dicitur arrogans. At temerarius verè non est, ignorantia etiam crassa aliquid faciens; nam verè ignorans facit

Quartum denique est, prædictam pœnam suspensionis, si quis non Sacerdos absque licentia proprii Parochi coniungeret aliquos matrimonio, minimè incurrere. Quia illa expressè fertur in Parochum, vel alium sacerdotem absque licentia proprii Parochi assistentem. At nomine Sacerdotis in materia pœnali, qualis est hæc, non comprehenditur Diaconus, & subdiaconus, & ceteri qui sacerdotes non sunt. Ceterum si is non Sacerdos Parochus esset, incurreret vtique suspensionem Tridentini, coniugens alienos parochianos; quia respectu Parochi non petit Concilium qualitatem sacerdotij.

His positis duo supersunt dubia breuiter explicanda.

Primum est, an pœnam suspensionis triennis, quæ habetur cap. finali, de clandestina aespensione, incurrat alienus Parochus, vel quicūque alius Sacerdos regularis, aut secularis sine proprii Parochi licentia assistens matrimonio. Dico non incurrere eam pœnam: vt cum aliis docet Sanchez lib. 3. disp. 48. n. 6. Moueor potissimum ratione adducta præcedenti sectione, quia, vt constat ex textu, & verbis prædicti capitis finali, ibi solum puniatur parochialis Sacerdos, aut quilibet, etiā regularis, qui assistit matrimonio clandestino secundum quid, ob defectum publicationum, vel denunciationum; non verò istud aliud delictum assistendi sine licentia proprii Parochi.

Secundum dubium est de pœna excommunicationis lata in Clementina Religiosi, quæ est prima de priuilegiis, ferturque contra Religiosos qui matrimonia solemnizare sine Parochialis Presbyteri licentia speciali præsumperint; qui hac de causa excommunicationis incurrunt sententiā ipso facto per sedem Apostolicam dumtaxat absoluendi. Est igitur difficultas, an religiosus matrimonium solemnizans absque proprii Parochi licentia, vltra suspensionem ad nutum Ordinarij statutam in Tridentino, incurrat prædictam

DISPUTATIO XLIII.

De denunciationibus, seu monitionibus, quæ præmittendæ sunt, vt perfectam publicitatem habeat matrimonium.

MO est vltimū de matrimonio tractandum, vt sit omnino publicum & solemnne, & nullo modo clandestinum, etiam secundum quid. Tria verò tractanda sunt. Primum de denunciationibus, quæ præmitti matrimonio solent. Secundum de obligatione denunciandi impedimentum ex vi harum denunciationum. Tertium denique de pœnis in iure constitutis contra matrimonium sine denunciationibus contractum.

SECTIO I.

Vtrum denuntiationes sint adeò necessarie, vt sine illis matrimonium nec valeat, nec liceat.

Denuntiationes appellamus admonitiones quasdam, quibus in Ecclesia monentur Christiani, vt si aliquod impedimentum nouerint inter eos, matrimonium contrahere intendunt, illud aperiant. De quibus Concilium Tridentinum hæc habet de marr. c. 1. Sacri Lateranensis Concilij s. Innocentio III. celebrati, vestigiis adhærendo præcipit, vt in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter proprio contrahentium Parochi tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Mistrū solemnia publicè denunciatur, inter quos matrimonium sit contrahendum. Quibus denuntiationibus factis si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur.

De eisdem etiam antea in c. finali, de clandest. despons. desumpto ex Concilio Later. c. 51. decernitur, requiri fieri saltem semel à Presbyteris in Ecclesia. Est igitur

Prima difficultas an denuntiationes prædictæ, præsertim vbi Tridentinum viget, sint adeò de substantia matrimonij, vt eis ommissis inualidū esset. Ratio enim dubitandi est, quia Tridentinum iubet, vt Parochus assistat matrimonio præmissis proclamationibus; quibus verbis videtur concedi Parocho limitata potestas assistendi matrimonio, nempe præmissis denuntiationibus; ergo absque eis non validè assistat, quia nequit excedere fines mandati, atque adeò matrimonium fiet, inualidè, quia ad eius valorem requiritur valida Parochi assistentia. Firmatur, quia factum contra legem profecto habetur, vt constat ex regula 64. de regulis iuris in 6. sic dicente. Quæ contra ius sunt, debent visque profecto haberi. At matrimonium non præmissis denuntiationibus celebratur contra ius. Igitur habetur quasi infectum, & est irritum.

Certa tamen est & communissima Doctorum sententia prædictas denuntiationes non esse de essentia, neque de substantia matrimonij, quasi nullum sit, si absque illis fiat, valer enim etiam illis ommissis. Probatur efficaciter. Primum ex ipso decreto Tridentini. Cum enim præmississet, quæ ad denuntiationes pertinent, & supra retulimus, inquit. Qui aliter quam præsentè Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentè decreto irritos facit, & an-

prædictam excommunicationem Pontifici reseruam.

Qua in re certum videtur, cum in matrimonio sint duo distinguenda, scilicet substantia Sacramenti, & solemnitas Ecclesiastica, non incurri eam censuram per assistentiam præcisè ad substantiam Sacramenti. In quo iuxta veriore sententiam Sacerdos non est minister; sed ipsi contrahentes. Vnde in dicta Clementina de Sacramenti matrimonij administratione nihil dicitur, sed de solemnizatione, quæ consistit in sacerdotali benedictione, quam sponsi post matrimonium rectè contractum publicè ac solemniter in Ecclesia recipiunt. Vnde dicta Clementina expressè loquitur de religioso hoc munus vsurpante sine facultate Parochi, de quo ait prædictam excommunicationem incurrere.

Obiicies, post Concilium Tridentinum ad Sacramentum matrimonij rectè conficiendum necessaria est præsentia Parochi, quæ est quædam solemnitas nunc necessaria in hoc Sacramento; ergo Religiosus illud ministerium vsurpans illam censuram incurrit; nam sub generali prohibitione solemnizandi matrimonium, illa solemnitas videtur contineri: nam lex generaliter lata complectitur omne tempus futurum, & omnem materiam suis verbis comprehensam. Respondeo tamen Religiosum non incurrere illam censuram in dicto casu, sed aliter puniri iuxta Concilium Tridentinum modo dicto supra n. 1. 2. 3. 4. 5. Ratio est, quia licet illa præsentia Parochi dici possit nunc quædam solemnitas matrimonij contrahendi, non est tamen solemnizatio illa de qua loquitur Clemens V. in dicta Clementina; nam sine dubio loquitur solum de illa solemnitate, quam Concilium Tridentinum vocat benedictionem Sacerdotis; lex autem præsertim pœnalis non debet extra mentem legislatoris, & verborum significationem vsurpari.

Procedit igitur quæstio de solemnizatione illa, seu solemnitate Ecclesiastica, quæ consistit in sacerdotali benedictione publica & solemnī in Ecclesia celebrata.

Circa quam actionem, sunt nonnulli inter quos Gaspar Hurtado disp. 5. difficultate 17. n. 7. qui existimant, per eam modò non incurri prædictam pœnam excommunicationis, sed eam corrigi, & cessare per impositam pœnam Tridentini suspensionis ad nutum Episcopi. Probant, quia noua pœna mitior lege noua statuta corrigi rigidiore antiquioris iuris; ergo prædicta suspensio Tridentini, quæ mitior pœna est, ac iuris nouioris, corriget eam excommunicationem, quæ est antiquioris iuris.

Sanchez verò lib. 3. disp. 48. n. 8. contrarium sentit, non corrigere, sed religiosum vtraque affici pœna. Probat, quia ea doctrina modò allata teste Nauarr. lib. 5. consil. in 1. editione tit. 37. de pœnis consil. 1. per totum, in 2. lib. 1. tit. de constitutionibus toto consil. 10. verum habet in pœnis à iudice infligendis; non autem in iis, quæ ipso iure incurruntur, vt sunt excommunicatio, & suspensio illa Tridentini.

Magis inclino in primam opinionem. Tum quia doctrina illa Nauarr. nõ est certa, neque ab ipso probatur. Tum maximè, quia in fauorem primæ sententiæ exat declaratio Cardinaliū apud Rebellum, n. 83. Nam Congregatio declarans verba illa Tridentini, ipso iure tamdiu suspensus maneat; sic ait, id est, sublata pœna excommunicationis, de qua in Clementina prima in fine, de priuilegiis. Cessat igitur illa grauis excommunicationis pœna contra Religiosos solemnizantes matrimonia: ne etiam duplex pœna ob idem delictum incurratur.

nullat. Hæc ibi. Ergo tantum defectus Parochi, & testium, facit matrimonium nullum, non defectus denuntiationum. Quare cum iure antiquo, in *cap. finali, de clandestina aëspofatione*, valeret matrimonium sine illis, ut est certum, quoad hoc non est immutatum. Solum enim tradidit Concilium ordinem, & formam quasi accidentariam, secundum quam licet, rectè, ac ritè Parochus procedat ante contractum matrimonij; non verò quasi formam substantialem, quæ si desit, annullat actum. Firmo, nam Tridentinum præcipiens denuntiationes non irritat matrimonium aliter factum, sicut præcipiens assistentiam Parochi & duorum testium irritat matrimonium aliter factum, ut constat: neque ex toto contextu aliud colligitur, nisi solum præcipi Parochi ordinem, què in celebratione matrimonij teneantur seruare. Vnde cum ibi ponit condiciones essentialiter requisitas; has non ponit. Præterea circa denuntiationes Tridentinè nihil innouat, sed idem quod statutum erat in Concilio Lateranensi, quia in dissiuetudinem passim abiit, in pristinam obligationem, ac statum restituit, ut constat ex illis verbis, sacri Concilij Lateranensis vestigijs inhaerendo. Olim autem validum erat matrimonium, omissis denuntiationibus, ut definit Tridentinum *eodem cap. 1. in initio*, damnans eos qui matrimonia clandestina rata & vera matrimonia olim fuisset negant. Igitur, & modo matrimonium omissis illicitè denuntiationibus, adhuc validum est. *Secundo*, quoties dispositio præfigens tempus, concedit iudici arbitrium in prorogatione temporis, & etiam in omittenda tali dispositione, non dicitur illud de forma substantiali, sed de accidentali quadam solemnitate. Similiter quæ actum subsequi, & præcedere possunt, quoties de solemnitate actus, quàm de forma dicuntur, ut bene probat Felinus *cap. cum dilecta numer. 6.* At Tridentinum *eo cap. 1.* concedit Ordinario arbitrium in prorogandis, vel omittendis denuntiationibus; concedit etiam ex Episcopi dispositione posse denuntiationes præcedere, & subsequi. Non igitur illæ pertinere possunt ad essentiam & formam substantialem matrimonij. *Tertio*, Concilium prædictas requirit denuntiationes, ut vitetur, ne cum impedimento dirimente matrimonium inualidè contrahatur. At hunc finem potius euerteret, si aliter contractum matrimonium sine denuntiationibus irritaret, quia efficeret ut sapius inualidè contraheretur; quod tamen vitare vult.

4 Ex his patet solutio ad argumentum oppositum. Constat enim dari Parochi limitatam potestatem, quoad rectè, & ritè agendum, dum præcipit Tridentinum Parochi, ut præmittat denuntiationes, non tamen quoad validè agendum. Sicut cum præcipitur iudici *cap. cum medicinalis, de sent. excommunicationis in 6.* ne excommunicet nisi in scriptis, & præmissa trina monitione, traditur forma excommunicandi ritè, & rectè, quæ tamen non desideratur, ut valeat excommunicatio. Vnde illa conditio denuntiationum præmissarum inde colligitur, quod solum importet formam accidentariam, ut ritè & rectè celebretur matrimonium, non autem ut validè; quia ea conditio iam tacitè inerat, & iure communi erat requisita ad ritè tantum ac rectè agendum. Quare eius expressio à Tridentino, nihil nouum in substantia operari debet: quia ex tenore decreti Tridentini constat non alio modo exprimi; quia dicit, vestigijs sacri Concilij Lateranensis inhaerendo; & quia in clausula irritante solum expressit præsentiam Parochi & testium, ut dictum est. Ad confirmationem dico sic intelligi eam regulam, ut factum contra legem habeatur pro infecto, quando lex statuit formam substantialem actus; secus quando ex lege colligitur, ut in præfenti, solum

formam accidentariam, & modum ut rectè fiat, præscribi. Addo id esse speciale in fauorem matrimonij, ne ex simplici prohibitione, absque clausula irritante matrimonium irritetur, ut docent Decius *cap. 2. de testibus numer. 17. vers. si secus temporis sit*, & Rota in nouissimis tom. 1. *decisione 750. numer. 3.* igitur matrimonium tamen contra legem fiat, si cum ipsa prohibitione non addatur clausula illud irritans, sicut de facto Tridentinum præcipiens denuntiationes, non ponit decretum irritans, omissio illarum contra simplicem prohibitionem non annullabit ipsum.

Secunda difficultas est, an saltem dictæ denuntiationes sint ex præcepto præmittendæ, ut licitè matrimonium celebretur.

Sotus in 4. *disput. 28. quest. 1. art. 2. ad 1.* sentit eas omittere tantum esse veniale peccatum, per se loquendo: esse verò mortale, si per accidens in aliqua diocesi esset lata excommunicatio maior contra omittentes. Probat illud primum, quia iure communi Tridentini & Concilij Lateranensis denuntiationes non præcipiuntur graui pondere. Firmari idem potest, quia sæpè Parochus aliunde diligentiam adhibuit, & moraliter est illi certum nullum subesse impedimentum; ergo denuntiationum omissio hac diligentia adhibita non videtur esse magni momenti, sed res leuis, atque ideo eas tunc omittere non esset mortale.

Censeo tamen cum communi Doctorum sententia, 6 eas denuntiationes non posse omitti sine mortali culpa. Moueor, quia res est grauis, & grauius *cap. ultimo, de clandestina aëspofatione*, & à Tridentino supra prohibita ob graua incommoda quæ possunt inde sequi. Quod videlicet ita facile aliqui cum occulto impedimento contraherent. Quare non video vnde possit dici eam omissionem esse solum venialem culpam. Firmo, quia idem Tridentinum *sess. 24. cap. 5.* contrahentibus ignoranter in gradibus prohibitis, omissis denuntiationibus, negat spem dispensationis obtinendæ, & subdit hæc verba: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilem experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempnit. Ex quibus verbis manifestum videtur hoc præcepto voluisse obligare sub mortali: nam omittentem vocat temerarium contemptorem; cuius nomine indignus esset ob solum venialem culpam; & ob solum eam, alienum esset à more, & Ecclesiæ benignitate, ac rigidissimum spem dispensationis negare. His addo, pœnas impositas omissioni denuntiationum esse graues, & rigidas, ut videbimus infra *sect. 11. & 12.* Signum igitur est illud præceptum obligare ad lethale; nam iniustum videtur venialem culpam tam graui plecti supplicio.

Ex quo patet solutio ad argumentum oppositum.

Ad confirmationem dico, diligentiam Parochi non supplere defectum denuntiationum: nam factæ denuntiationibus certius est fore, ut ad populi notitiam perueniat matrimonium, & magis timent homines impedimentum occultare quod sciunt. Et quamuis æquiualeret ea diligentia, adhuc Parochus transgreditur præceptum graue. Formam diligentiam præscribens. Imò & si certò sciret Parochus nullum subesse impedimentum, & hinc, & nunc, non esse periculum, adhuc obligaretur prædicta lege, & præcepto præmittendi denuntiationes; quia licet prædicta lex, & damna quæ intendit vitare, non occurrerent in speciali aliquo casu; ipsa tamen lex semper vigeret, quia lex non attendit ad casum aliquem rarum, nec desinit obligare, tamen eius ratio in particulari cesset: ut tetigi supra *disput. 39. sect. 2. numer. 7.*

Tertia difficultas est, an sit etiam obligatio præmittendi non solum denuntiationes, sed & tres numero, ita ut vnam omittere sit lethale peccatum.

Credit

Credit Sanchez *lib. 3. disput. 5. numer. 7.* omittere aliquam ex tribus denuntiationibus non esse lethale, quando certum esset moraliter nullum subesse impedimentum. Quia est leuis materia, & partialis præcepti. Idem sentit Gaspar Hurtado *disp. 5. n. 59.* Quia tunc non videtur omissio magni momenti.

Contrarium existimat Coninch *disp. 27. dub. 5. n. 51.* & Basilius Ponce *lib. 5. c. 30. n. 3.* vnam omittere esse mortale peccatum. Quia omissio vnus denuntiationis, non est materia leuis, ut constat ex fine ad quem ordinatur. Vnde Parochus qui id suo arbitratu faceret, grauius puniendus esset ab Episcopo.

Hoc secundum mihi videtur verius ac securius, nisi adesset grauis & vrgens necessitas. Tum propter rationem dictam. Tum quia dispensatio in vna denuntiatione non relinquatur à Tridentino Parochi arbitrio, sed Episcopi; ergo signum est grauius delinquere Parochum si vnam omittat, & consequenter grauius debet puniri vnam omittendo.

SECTIO II.

Vbi & quomodo debeant fieri prædictæ denuntiationes.

Iuxta decretum Tridentini adductum præcedenti *sect. n. 1.* vbi illud viget, certum videtur primo, dictas denuntiationes efficiendas esse à proprio contrahentium Parochi, ut in ipso decreto exprimitur. Faciendæ autem sunt à Parochi, siue per se, siue per alium cui ipse committat, ut constat ex praxi. Sicut enim Parochus potest delegare alteri facultatem assistendi matrimonij contractui, quod maius est; poterit à fortiori committere alteri publicationem, seu denuntiationem matrimonij, quod minus est. Cui enim licet quod est plus, licet quod est minus. Regula, cui licet, de regulis iuris in 6.

Constat secundo, ex Tridentino, debere fieri tribus diebus festiuis continuis: ex praxi tamen id esse sic intelligendum, ut dies non se immediatè sequantur, quin aliquot dies intermediant feriales. Imò sic conueniens esse videtur, & melius satis fit intento dicti decreti, detegendij videlicet impedimenta. Si enim denuntiationes sint ita sibi immediatæ, non suppetet tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta. Nisi aliàs vrgens necessitas, vel consuetudo aliud requireret. Quando verò vna tantum præmittenda est denuntiatio, non statim matrimonium celebrandum est. Sed expectandum est aliquo temporis spatio post ipsam factam: aliàs talis denuntiatio parum utilis esset.

3 Constat tertio, prædictas denuntiationes faciendas esse in Ecclesia inter Missarum solemnias, cum ingens hominum copia solet confluere in illam. Tum præterea faciendas esse non in quacumque, sed in propria parochia, ut deducitur ex eo quod in dicto decreto Tridentini dicitur, faciendas esse à proprio Parochi contrahentium. Possunt tamen ab alio, ut dixi, de ipsius licentia fieri.

4 Constat quarto ex eodem decreto, faciendas esse in vtriusque contrahentis parochia, quando ad diuersas pertinet, ut liquet etiam ex praxi ipsa. Et ratio est, quia Tridentinum dicit faciendas esse à proprio Parochi contrahentium; ergo vterque Parochus quando sunt diuersarum parochiarum, eas facere debet. Sic enim, scientes contrahentium impedimenta, illa detegunt: neque enim in vicinia mulieris possunt mortaliter sciri impedimenta viri, neque econtra. Quod si

fuerit parua distantia parochiarum, sufficere promulgatio in parochia vnus, siue viri, siue feminae, ut possint impedimenta manifestari. Et quando contrahens pertinet ad duas parochias, sufficere quòd fiant denuntiationes in qualibet earum, in qua sit sufficienter notus: potiori tamen ratione in parochia illius Parochi, coram quo matrimonium est contrahendum. Quod si ad vnam tantum parochiam pertineat, & in ea non sit sufficienter notus; faciendæ sunt in illa parochia aliena, in qua sit sufficienter notus: faciendæ tamen sunt cura, ac diligentia Parochi ipsius contrahentis.

Addit Sanchez *lib. 3. disput. 6. n. 9. & 10.* denuntiationes posse etiam fieri extra Ecclesiam in locis competentibus, ut in prædicationibus, magna populi copia confluente. Probat, quia finis illius Tridentini decreti, dum petit in Ecclesia inter Missarum solemnias denuntiationes fieri, est certè, ut ad multorum notitiam matrimonium perueniat, quòd facilius impedimenta deregantur. Cui fini satis fit, si in locis publicis vbi maior est populi concursus, fierent, ob eandem rationem iudicat idem dicendum, quando non esset dies festus; esset tamen ex aliqua causa magnus populi concursus ad Ecclesiam, ut quia est festus vocacionis illius Ecclesiæ dies, vel quia insignis concionator habet concionem: quia satis fit Concilij fini.

Ego verò sentio, de iure denuntiationes debere fieri in Ecclesia, ut constat ex verbis Tridentini. Quare censeo non posse fieri extra Ecclesiam; etiam si locus aptus sit ut ad multorum notitiam perueniat: nisi aliàs id esset alicubi consuetudine introductum. Sicut enim immemorabili consuetudine induci potuit, ut non essent denuntiationes præmittendæ; ita etiam eadem consuetudine post Tridentinum induci potest, ne denuntiationes in Ecclesia fiant, sed in alio publico loco, & præconis voce.

Constat quinto, denuntiationes faciendas esse antequam matrimonium contrahatur, nisi ad sit prudens suspicio, quòd matrimonium malitiosè impedietur. Quia tunc vna tantum sufficere ante matrimonium, vel nulla erit necessaria, si ob vnam id timeatur. Verum tunc postea ante illius consummationem faciendæ sunt denuntiationes: sufficere tamen vna, ut declarauit Congregatio Cardinalium, quia ex vna parte pro eo casu Tridentinum contentum erat vna denuntiatione ante contractum matrimonij faciendæ, & ex alia parte vna denuntiatione postea facta satis fit verbis Tridentini, pro eo casu dicentis, ante consummationem fiant denuntiationes. Quia hoc in plurali dictum potest sufficienter intelligi pro omnibus matrimonijs sic celebratis, quamuis non pro quolibet matrimonio. Possunt quoque omnes omitti omnino, si Ordinarius id iudicet expedire. Verba Concilij *cap. 1.* sunt hæc. Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel vna tantum denuntiatio fiat: vel saltem Parochi & duobus, vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem, denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius deregantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit.

6 Constat sexto, non multo elapso tempore post denuntiationes matrimonium esse contrahendum. Ratio est, quia potest longo tempore post denuntiationes elapsos superuenire impedimentum ex affinitate aliqua.

Constat ultimo, esse mortale si non fierent denuntiationes

tionem in vtriusque contrahentis parochia. Quia est contra præceptum Tridentini: & in aliena parochia minime sciri potest si aliquo labore impedimento alienus ille contrahens. Idem dicendum, si magnum intercederet spatium inter vnam, & alteram denuntiationem, quia sic parochiani illarum obliuiscerentur. Addit Sanchez lib. 3. ad finem disput. 5. num. 8. se non damnaturum ad mortale, si vna vel altera dies festiua intercedens illas discontinuaret denuntiationes.

SECTIO III.

Quis possit dispensare, ut denuntiationes matrimonij postponantur, vel ut omnino omittantur.

1 In hac re certum est primo, attento iure antiquo non posse Episcopum dispensare, ne denuntiationes præmittantur matrimonio, nisi in casu vrgentis necessitatis, quando esset periculum in mora. Ratio est, quia regulariter nequit Episcopus in lege summi Pontificis, vel Concilij Generalis dispensare; potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem aditus non patet. At denuntiationes erant præceptæ in Concilio Generali Lateranensi. Verum est modò iam ex consuetudine scita & tolerata à Pontifice posse Episcopos dispensare.

2 Secundo, etiam est certum, hodie posse Episcopum dispensare, ut omittantur tres denuntiationes, vel aliqua illarum ante, & post matrimonij consummationem. Sic expressè deciditur in Tridentino dicto cap. 1. Nam ibi id remittit arbitrio Ordinarij, Episcopus autem est verè Ordinarius.

3 Est tamen prima difficultas, an id etiam possit proiutor vel Vicarius generalis ex vi sui officij.

Negant Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 5. n. 5. Basilius Ponce lib. 5. cap. 31. numer. 5. & alij Ordinarij nomine in eo loco Concilij intelligi Vicarium generalem, & ita illum non posse has denuntiationes remittere, nisi specialiter committatur. Probat primo, quia Congregatio Cardinalium declarauit in hoc casu non intelligi Vicarium generalem.

Secundo, quia si Vicarius generalis eo ipso quo constituitur, habet à Tridentino potestatem denuntiationes remittendi, non posset per Episcopum tolli: sicut quamuis resistat, & contradicat Episcopus, non potest tollere à Parochio licentiam assistendi matrimonio, neque potestatem concedendi alteri licentiam. Cum igitur possit Episcopus denegare id Vicario, cui generalem administrationem commisit, ut fatetur Sanchez lib. 3. disput. 7. numer. 13. manifestum est signum non esse illi concessum à Tridentino, eo ipso quòd Vicarius est. Nam inferior contra legem Superioris nihil potest. cap. inferior, de maiestate, & obedientia.

Tertio, in generali commissione Vicariatus non clauditur dispensandi potestas, nisi sibi committatur; quia dispensatio haberetur instar restitutionis in integram, quæ in generali mandato non continetur, ut constat ex l. iud. ff. de minor. Ergo non potest Vicarius Episcopi dispensare in denuntiationibus absque speciali commissione.

4 Veriorem iudico partem asserentem, quam tenent multi, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 3. disput. 7. numer. 10. Coninchius disput. 27. dub. 6. n. 55. Hurtado disput. 19. difficult. 19. numer. 63. Riccius in praxi decis. 259. & alij. Moueor, quia Tridentinum

hanc tribuit potestatem Ordinario, illis verbis: Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut prædictæ denuntiationes omittantur. At Vicarius generalis est verè Ordinarius iudex, cum idem tribunal habeat cù Episcopo, eademque censeatur persona; eandemque etiam suo modo cum eo habet potestatem, ut habetur cap. Romana, de appellationibus in 6. & nomine Ordinarij, tam à Concilio hinc, quam alibi à iure comprehenditur, ut est communis Theologorum & Iurisperitorum sententia. Vnde etiam intelligitur nomine Ordinarij ab eodem Tridentino ex omnium sententia, cum agit de Ordinario qui potest assistere matrimonio. Firmo, quia ante Tridentinum poterat ex generali saltem consuetudine dispensare. At non reperitur Tridentinum id ei negare, sed potius concedere illà voce communi Ordinarij. Quando enim voluit Tridentinum excludere Vicarium, id manifestè expressit, ut sess. 22. cap. 6. de reformatione, ibi, & non eorum vicariis.

Ad primum oppositum dico, tamen demus id quod refertur in declarationibus Congregat. Cardinal. apud Rebellum numer. 22. Papam dixisse quoad hoc nomine Ordinarij intelligi Episcopum, non ideo esse excludendum eius Vicarium generalem, quia est eadem persona cum Episcopo. Vnde sentio id etiam posse quemlibet habentem iurisdictionem episcopalem nulli Diocesano subditum. Quia etiam isti sunt verè Ordinarij, ut dixi supra disput. 40. sect. 1. possuntque comprehendi nomine Episcopi, cuius fit mentio in nuper dicta declaratione, cum habeant iurisdictionem Episcopalem annexam suæ dignitati. Vnde Papa solum voluit excludere habentes Abbacias, aut alias dignitates in commendam, quibus annexa est iurisdictione Episcopalis, & non ipsos Abbates proprietarios, ut deducitur ex relata declaratione.

Ad secundum negatur antecedens: nam sicut potest Episcopus totum officium reuocare, ita & partem. Vnde si Episcopus illud sibi vni particulariter reseruasset, benè faceret; quia id facere potest.

Ad tertium dico, tamen verum sit ex generali commissione Vicariatus, non posse Vicarium generalem dispensare in omnibus in quibus potest Episcopus; posse tamen in casibus, quorum dispensationem ius committit Ordinario, ut in præsentibus de ipsis denuntiationibus.

Secunda difficultas est, an possit Episcopus alicui delegare facultatem dispensandi in his denuntiationibus. Breuiter respondeo affirmando. Tum quia in hoc non est electa industria Episcopi, cum id munus demandatum sit personis incertis ignorantibus, & tam præsentibus, quam futuris. Tum quia potestas hæc data Episcopo per Concilium, cum sit perpetuè adiuncta sedi Episcopali, est ordinaria, & ita potest eam delegare. Imò sentio eam Vicarium generalem posse delegare alteri, quia est Ordinarius. Vnde quamuis non possit alium Vicarium instituere, ut constat ex cap. Clericos, de offic. vicarij; at potest vnam, vel plures causas delegare.

Tertia difficultas est, an cum contrahentes sunt ex diuersis diocesibus, & Ordinarius vnius remittit denuntiationes in sua diocesi, consequenter videatur dispensare ne fiant in alia parochia.

Affirmant Sanchez disput. 7. cit. numer. 7. & Coninch supra relatus numer. 54. Quia in hac re coniuges censentur quasi vna persona, & ratione connexionis causæ vterque alterius Prælati censetur subiectus; atque adeo sicut potest alteruter Prælati ratione connexionis vtrumque copulare matrimonio; ita eo ipso quòd dispensat cum suo subdito; ut absque denuntiationibus ineat matrimonium, censetur consequenter

sequenter dispensare cum alio; cum illæ denuntiationes, & dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod indiuiduum est, constans ex duplici extremo.

10 Basilius verò Ponce lib. 5. cap. 31. numer. 9. dubitat de huius dicti veritate. Quia sæpe potest contingere, ut impedimentum quod in vna diocesi notum non est, sit notum in alia; & ita ex dispensatione denuntiationum in vtra diocesi non sequitur per connexionem & colligationem aliquam dispensatio in alia. In quo, inquit, est valde diuersa ratio de matrimonio, & de ipsis denuntiationibus. Nam in matrimonio, cum sit necessariò vinculum duorum, necessariò etiam sit, ut qui vnum coniungere potest, possit & alium: est enim mutua coniunctio. At in denuntiationibus non est ita necessaria colligatio, & consequentia, ut per se patet.

11 Denique Bonacina & alij existimant, posse solum Ordinarium, in cuius diocesi celebrandum est matrimonium, in denuntiationibus dispensare pro vtroque contrahente. Probat

Primo, quia alter Ordinarius nullam habet iurisdictionem in subditum alterius Ordinarij.

Secundo, quia ex eo solum potest Ordinarius cum vtroque contrahente dispensare, quia eorum matrimonio assistere debet; ergo si non debet assistere, non poterit dispensare.

12 Perplacet magis prima Sanchez opinio, posse quemlibet Ordinarium eorum dispensare in denuntiationibus cum vtroque contrahente. Moueor. Tum quia alter contrahens ratione connexionis matrimonij est subditus etiam Ordinarij alterius, nam causa matrimonialis ratione duplicis extremi coniuncti est indiuisibilis; ergo poterit ab eo dispensari. Tum etiã, quia ea dispensatio facta ab alterutro pro vtroque contrahente, verè fiet ab Ordinario, quamuis sit vnus tantum, quo satis fit decreto Concilij Tridentini: quod est verum, quamuis matrimonium fiat in diocesi Ordinarij alterius; quia etiam satis fit dicto decreto: sicut ob eandem rationem supra disput. 40. sect. 2. n. 4. & 5. diximus contrahentes diuersarum parochiarum validè contrahere coram Parochio vnius, etiam in parochia, & diocesi alterius. Tum denique, quia Tridentinum dat istam facultatem ei Ordinario, qui potest matrimonio assistere, sed vterque potest assistere, ut constat; ergo vterque potest dispensare.

13 Ad Basilius respondeo non esse cur dubitare debeat de prædicti Sanchez dicti veritate: illi verò incommode dico facile posse præcaueri per diligentiam quam Ordinarius dispensans præmittit dispensationi.

Ad primum Bonacina negatur assumptum; non enim ratione connexionis fieri potest, ut in ea causa vnus sit subditus, & non alius.

Ad secundum, admitto libenter ideo posse Ordinarium dispensare, quia potest assistere; non verò quia actu assistit, vel ex eo quod futurum sit ut assistat. At alteruter Ordinarius potest assistere.

14 Quarta & vltima difficultas est, an possit Parochus in aliquo speciali euentu remittere denuntiationes, seu in illis dispensare. Ut cum timetur matrimonium malitiosè impediendum, si præmittantur denuntiationes, de qua sola causa loquitur Tridentinum sess. 24. cap. 1. In quo etiam casu certum est non posse Parochum ex hac causa omnino remittere denuntiationes; non enim potest dispensare, ne ante matrimonij consummationem fiant. Quia hoc ibi Tridentinum remittit Ordinario, cuius nomine Parochum non comprehendit est manifestum. Certum etiam est, vbi Episcopus reseruasset sibi hanc dispensationem, non

posse Parochum dispensare: sicut dixi supra num. 6. de Episcopi Vicario. Solum igitur est dubitatio, an propter malitiosè impediendi probabilem suspicionem possit Parochus remittere, seu dispensare, ut matrimonium contrahatur non præmissis denuntiationibus, ut postea ante matrimonij consummationem fiant. Cum communi doctrina dicendum est non posse in eo euentu. Ratio est, quia Tridentinum referens hunc casum ait solum in eo esse iustam causam dispensandi: agens verò de potestate dispensandi soli Ordinario eam concedit; ergo non Parochus, qui non venit ibi sub hoc nomine: & de Parochus nulla fit mentio, nisi ut assistat matrimonio. Firmo, quia non videtur Concilium rem tantam arbitrio Parochorum commisisse, quorum non pauci solent esse homines minus docti, & qui facile quouis casu permitterent sibi persuaderi non esse denuntiationes præmittendas. Et cum facile possit Episcopus adiri, nulla est necessitas talem potestatem Parochus concedendi.

Quæret aliquis, an Parochus assistens matrimonio omittis denuntiationibus, mortis sibi comminatæ timore, peccet. Respondeo cum communi doctrina non peccare, quia præcepta Ecclesiæ, quale est illud præmittendi denuntiationes, non eo rigore obligant. Quod intelligendum est, nisi tyrannus in contemptum denuntiationum mortem minaretur: tunc enim teneretur potius illam subire, ut in omnibus præceptis Ecclesiastici vniuersi fatentur Doctores.

SECTIO IV.

Ob quas causas possit Ordinarius in denuntiationibus dispensare.

Certum est primo, requiri iustam causam, ut licita sit Ordinarij dispensatio. Patet. Tum quia ex communi omnium doctrina dispensatio ex causa iusta requiritur in omnibus aliis dispensationibus. Tum in specie, quia Tridentinum requirit ut Ordinarius iudicet expedire dispensationem, eam relinquens illius iudicio, & prudentiæ; quod fieri non potest, nisi iudicet subesse iustam causam. Quando enim non est causa aliqua rationabilis, non expedit; quia dispensatio est ruptio iuris communis, quæ absque rationabili causa non expedit. Vnde peccat mortaliter Episcopus absque legitima causa dispensans, quia materia est grauis.

Secundo probabilius videtur, non requiri cognitionem causæ iudicialis. Non enim requiritur causa iudicialiter cognita, quia Tridentinum id non exigit: solum enim committit Ordinarij prudentiæ, & iudicio, seu conscientiæ: nam iudicium & conscientia idem sunt, nempe mentis dictamen. Quoties autem aliquid committitur conscientiæ, & prudentiæ alicuius, non est necessaria probatio iudicialis, sed ea cognitio extraiudicialis, sufficiens ad informationem conscientiæ Ordinarij. Vnde hæc dispensatio denuntiationum potest fieri extra diocesim, quia est actus iurisdictionis voluntariæ, cum non requiratur cognitio causæ iudicialis.

His præmissis, designandæ sunt iustæ causæ dispensandi, quæ plurimæ esse possunt, & sufficit quæcumque arbitrio Ordinarij iusta. Quamuis enim Tridentinum vnam solum expresserit in genere, quando nimirum probabilis suspicio est matrimonium malitiosè impediendum: cum tamen totum id negotium prudentiæ & conscientiæ Ordinarij remiserit, varias ac plures occurrere posse quis neget? Propo-

pende igitur sunt, quæ à Doctoribus in specie designantur, & declarandæ.

Ad quarum maiorem dilucidationem, prænotandum est, ex causis iustis, ob quas potest Ordinarius in denuntiationibus dispensare, alias esse iustas, vt denuntiationes omittantur ante contractum matrimonij, fieri tamen debeant post matrimonium contractum, ante illius consummationem; alias verò esse posse iustas, vt dictæ denuntiationes omnino omittantur, adhuc post matrimonium contractum.

Ab his vltimis initium sumendo prima causa iusta dispensandi in denuntiationibus, vt omnino omittantur ante, & etiam post factum matrimonium, est quando non possunt fieri absque infamia contrahentium. Vt quando duo sunt in concubinato, & publicè censentur coniugati. Patet, quia si nimius pudor ac verecundia contrahentium censetur esse prudenti iudicio iusta causa, vt dicam; à fortiori erit sufficiens & iusta, vbi & verecundia, & infamia concurrunt.

Secunda causa est contrahentium pudor, quando nimio pudore suffunderentur denuntiationibus factis, hæc enim est causa iusta dispensandi, vt omnino omittantur, si nequeant fieri absque pudore contrahentium, vt quando sunt senes, pudetque eos publicare matrimonium: tunc etiam fit quædam irreuerentia sacramento, dum senes contrahentes irridentur. Ob eandem verecundiam sunt quoque omnino omittendæ denuntiationes propter nimiam disparitatem, vt si valde senex ducat iuenculam; vel valde nobilis, ignobilem; vel valde diues, pauperem, aut è contrario. Quod non solum intelligendum est, dum timetur impediendum esse hoc matrimonium ob hanc disparitatem; sed generaliter, ratione pudoris & verecundia, vt bene Sanchez cum aliis lib. 3. disputat. 9. num. 3.

Tertia causa iusta dispensandi, vt omnino omittantur denuntiationes, est quando magnates contrahere volunt, repente, & occultè. Ratio est, quia horum matrimonia sunt valde publica, ipsique sunt valde noti. Vnde si aliquod impedimentum inter eos esset, statim sciretur: ergo in illis absque denuntiationibus facile constant impedimenta. Ex quo infero generaliter esse causam iustam ad sic dispensandum cum quibuscumque, quando non est timor alicuius impedimenti: quia causa detegendi impedimenta sunt denuntiationes. Vnde iusta est dispensandi causa, dum cessant omnia inconuenientia, ob quæ vitanda denuntiationes fiunt.

Quarta causa iusta dispensandi in denuntiationibus, vt omnino omittantur etiam post factum matrimonium, est, quando matrimonium prius publicè contractum, postea constat esse nullum ob impedimentum occultum. Hæc causa ab omnibus admittitur ad vitandum scandalum.

Quinta causa iusta est, quando vir in articulo mortis vult concubinam ducere, vt legitimet filios ex ea habitos, vel vt eam non relinquat inhonoratam, quamuis ex ea non genuerit filios. Patet, quia nulla vrgentior ratio potest assignari, cum id maximè expediat animæ salutem.

Sexta & vltima causa iusta omnino omittendi denuntiationes, generaliter est ob quæcumque notabilem commoditatem contrahentium, siue spiritualem, siue temporalem, dummodo aliàs non sit suspicio, vel periculum occulti impedimenti. Id enim totum spectare debet, & attentè considerare Ordinarij prudentia, & rectum illius dictamen & iudicium.

Causa verò iustæ, vt denuntiationes omittantur ante matrimonium, & fiant post illud contractum, sed ante consummationem, sunt sequentes.

Prima est, quando non possunt præmitti absque periculo notabilis iacturæ animæ, aut rei temporalis, aut absque impedimento operis notabilis misericordia. Sic contingit, quando duo concubinarij intendunt contrahere, & prudenter timetur esse carnaliter miscendos, dum fiunt denuntiationes. Præterea si repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium in duobus concubinarijs comprehensis à iudice, vt possent temporali pœna eximi, vellent se esse coniugatos, esset iusta dispensandi causa in denuntiationibus præmittendis. Denique si meretrix in lupanari exposita vellet cum aliquo inire matrimonium, iustam dispensandi causam præberet, vt omittentur denuntiationes ante matrimonij contractum, vt nimium ipsa desisteret statim à malo statu, & etiam ob periculum ne ipsa, vel sponsus voluntatem mutaret, & in illo malo statu permaneret. Patet, quia si ob corporis periculum vt concubinarij temporali pœna eximantur, id licitum est; à fortiori id licebit, vt vitetur animæ periculum.

Secunda causa iusta dispensandi, vt denuntiationes postponantur, est, quando tempus, quo nuptiæ solemnes prohibentur, instat, & post factum matrimonium timetur, ante tempus, in quo liceant nuptiæ, futura cõmixtio carnalis, quæ ante nuptias solemnes, seu benedictiones nuptiales est illicita, aut saltem non expediens. Nam Tridentinum sess. 24. c. 1. hortatur, vt consummationi matrimonij præmittantur benedictiones. At expectare vt contrahatur, vel consummetur matrimonium transacto eo tempore, esset manifestum periculum dissolutionis, vel fornicationis, si nondum contractum est; vel si contractum est, vt ante benedictiones consummetur.

Tertia causa iusta, vt omittantur denuntiationes ante contractum matrimonium est, cum timetur fore vt consanguinei iniuste matrimonium impediant. Id constat ex Tridentino citato, vbi dicitur esse iustam causam quando est suspicio malitiosi impedimenti: malitia autem dolum, & calumniam importat, ex quo infero tunc esse iustam causam, quando parentes minis, dolo, vi, vel falsitate, vt suppositis falsis testibus, vel calumniis impedirent matrimonium: secus quando adest iusta impediendi causa, ob notabilem disparitatem: nec violentia, sed precibus & suasionibus impedire volunt; quia ibi nihil malitiæ adest, sed iure suo vtuntur bene filius consulentes.

Quarta causa est, quando parentes, vel tutor volunt vt virgo nubat indigno. Vel quando valde aliquibus expediret coniugium, timerentque impediendum. Patet, quia in vtroque casu erant olim licita matrimonia clandestina; ergo à fortiori erit iusta causa dispensandi in denuntiationibus in vtroque euentu. Vnde

Infero primò in omnibus casibus, in quibus olim licita erant matrimonia clandestina, iustam esse causam dispensandi in denuntiationibus.

Infero secundò, si virginis deflorator damnum velit refarcire eam ducens, & sit periculum vt animum mutet, iustam esse causam: quia tunc valde expedit coniugium. Similiter est iusta causa, quando duo fidei sibi dederunt de matrimonio contrahendo, & aliter tam leuis est, vt probabilis timor sit hac leuitate, vel aliis coniecturis attentis, vt à fide data iniuste resiliat. Ratio est, quia tale coniugium valde expediens est vtrique contrahenti, alteri de quo est timor, ne peccet mortaliter iniuste resiliendo; alteri verò ne matrimonio sibi ex iustitia debito defrauderetur.

Quinta & vltima causa iusta est ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quæ vitari possunt statim inito matrimonio. Id est certum, quia in minoribus

minoribus periculis id concedunt Doctores, vt vidimus.

Duo verò supersunt circa hanc rem obseruanda.

Primum est, in omnibus prædictis euentibus, in quibus denuntiationes omittendæ sunt ex dispensatione, teneri Episcopum prius pro rerum commoditate, quantum poterit, diligentiam adhibere, vt sciat primo vtrum subsit aliquod impedimentum. Secundo, vtrum ea causa verè subsistat: aliter enim mortaliter peccaret, non satisfaciens suo muneri.

Alterum est, quando causa solum requirit vt matrimonium celebretur ante denuntiationes, debere eas postea fieri ante consummationem, nisi omnino aperte constet nullum esse impedimenti periculum. Quia quantum fieri potest, cauendum est ne sponsi cum periculo impedimenti dirimentis matrimonium consumment. Vnde si in eo casu Ordinarius non prohiberet consummationem, ne videlicet illa fieret ante denuntiationes, grauius peccaret, nisi ipsi certo constaret nullum subesse impedimentum ibi. Similiter & ipsi coniugati mortaliter peccant, quoties denuntiationibus non præmissis habent copulam. Quia vtrique, nisi dispensatum sit, agunt in re graui contra præceptum Tridentini, quod absolute iubet eas præmitti ante consummationem, ne contingat subesse impedimentum, atque ita copulam esse fornicariam. Quæ ratio militat non tantum in prima copula, sed & in reliquis, quæ eodem modo prohibentur.

Dices, hic & nunc coniugibus constare nullum subesse impedimentum; ergo saltem in eo casu poterunt se cognoscere non præmissis denuntiationibus. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam, quia ex illo antecedente solum sequitur cessare rationem legis in particulari, quo non obstante pergit lex obligare, vt dixi supra sect. 1. numer. 7. Adde etiam non sufficere quòd id constet coniugibus; quia debet etiam constare Ecclesiæ, quæ non iudicat id sibi sufficienter constare, donec fiant denuntiationes, vel iudicio Episcopi remittantur.

SECTIO V.

An teneatur Ordinarius dispensare in denuntiationibus existente causa iusta; & si nolit, possint illa omitti absque dispensatione.

Circa primum, dico primò, cum communi Doctorum sententia, & cum nostro Sanchez disput. 10. numer. 6. Basilio Ponce lib. 5. cap. 32. numer. 6. & Hurtado disput. 5. difficult. 20. numer. 71. Ordinarium teneri dispensare partibus petentibus in illis casibus, in quibus scandalum sequeretur, aut est suspicio malitiosi impedimenti, & quando subditis expedit valde ad bonum animæ, aut corporis dispensatio. Vt quia vir deflorauit fœminam, & est periculum mutationis voluntatis viri: vel contrahentes sunt in peccato concubinaris, & illo pacto suæ salutem spirituali consulens, estque periculum in mora, vel mortis vicinus vult ducere concubinam, vt in bono statu decedat, & prolem legitimet. Patet, quia potestas dispensandi in Prælati est in bonum commune, & in bonum suorum subditorum; ergo quoties proficit dispensatio notabiliter, aut bono communi, aut ipsis contrahentibus, siue spiritualiter, siue temporaliter, teneri Ordinarius dispensare partibus petentibus, maximè quando adest causa suspicionis malitiosi im-

pedimenti, quia subest causa dispensandi expressa in Tridentino; non obstante, quod statim relinquat arbitrio Ordinarij, quod regulatum ratione debet esse.

Dico secundò, quando nullum publicum, vel priuatum notabile damnum sequitur, etiam si existat causa sufficiens, non teneri Ordinarium. Vt quando senex cum iuencula, vel duo senes contrahere volunt, vel quando nullus est timor impedimenti inter contrahentes, vel sunt magnates, & sic in alijs similibus casibus. Ratio est, quia dispensatio ex iusta causa non semper est debita, sed aliquando est gratia, & misericordia. Vnde in iure aliquando appellatur gratia, vt cap. licet Canon, de elect. in 6. ibi, possit Ordinarius gratiam dispensationis facere. Et cap. didici 1. quest. 7. ibi, dispensationis enim gratia, & cap. penultimo, de Cleric. excomm. ministr. ibi, propter quod dispensationis gratia. Cum igitur in prædictis casibus dispensatio non sit debita, sed sit gratia, & fauor, Prælati non iniuste negabit dispensationem, atque adeò non tenebitur.

Vnde colligo, existentibus eisdem causis, si Ordinarius cum vno dispense, alteri autem neget, esse acceptorem personarum, quando dispensatio debita est; secus quando tantum est permilla, & gratuita; tunc enim potest Ordinarius cessante scandalo, cum quo maluerit dispensare, absque vitio acceptionis personarum: sicut concurrentibus duobus æquè dignis potest Ordinarius vtri illorum velit, beneficium conferre.

Circa secundum, an si Episcopus iniuste neget dispensationem, vel non sit recursus ad ipsum, possit matrimonium omittis denuntiationibus licite celebrari.

Dico primò, quoties Episcopus teneretur dispensare, si sit graue periculum in mora expectandi denuntiationes, nec potest haberi copia Episcopi dispense, posse illis omittis contrahi matrimonium. Hoc videtur communiter à Doctoribus receptum. Moueor peculiari ratione desumpta ex materia de legis. Quando certò constat materiam legis ex accidenti euentu, vel circumstantia, factam esse iniquam, seu contrariam alteri præcepto, aut virtuti magis obliganti, tunc cessat obligatio legis, & propria auctoritate potest omitti, non solum quando non est copia recurrendi ad Principem, sed etiam quando est recursus ad illum, quæ est doctrina D. Thom. 2. 2. quest. 110. art. 1. ad 3. dicente: In manifestis non est opus interpretatione, sed excusatione. Et ratio est, quia ibi superioris auctoritas nullum effectum habere potest: nam etiam si post recursum ad illum vellet, & subditus legem seruaret, non posset ibi obedire, quia obediendum est Deo magis, quam hominibus; ergo impertinens est in eo casu licentiam postulare. Hinc autem probatur conclusio: nam in casibus, in quibus teneretur Episcopus dispensare, deficit lex præmittendi denuntiationes, ita vt seruare illam sit nocuum. Nam concurrunt duo præcepta, vnum positium Ecclesiasticum seruandi denuntiationes, aliud alterius virtutis, nempe charitatis, vel misericordia, vel salutis proximorum, quæ magis vrgent, & præponderant; atque adeò iniquitas esset denuntiationis tempus expectare, & ideo omnis illius legis obligatio cessat, etiam si sit recursus ad superiorem. Cum enim superior non possit id quod iniquum est, præcipere, non est opus ad illum recurrere, vt ea lex seruetur; imò neque licentiam petere, licet non obtrineatur; quia nullo iure cogimur eam licentiam petere, neque ex natura rei est necessaria, propter rationem dictam. Vnde similiter in eis casibus adhuc vrgentibus, quamuis Ordinarius possit commodè adiri, & sit paratus dispensationem

dispensationem concedere, non est necessarium eam petere; quia dispensatio non est necessaria, ubi certò constat præcepti obligationem cessare omnino, vt rectè notauit Gaspar Hurtado *disp. 5. difficultate 20. num. 72.*

4 Dico *secundò* etiam si in prædictis casibus solum probaliter iudicetur non esse obligationem præmittendi denuntiationes, securè excusari ab obligatione legis earum, si non datur tempus consulendi Ordinarium. Hoc manifestum est, & practicè certum, ex materia de conscientia. Quia iudicium probabile in rebus mortalibus sufficit ad prudenter operandum, præsertim ubi regula certa applicari non potest. Et alius modus operandi est ultra humanam conditionem, & prudentiam, cum omnis ferè cognitio humana coniecturalis sit, & præsertim in rebus agendis. Firmo, quia aliàs imponeretur grauissimum onus hominibus, si numquam liceret eis uti epiikia ex iudicio probabili, quando non patet aditus ad superiorem. Quis enim auderet vnquam excusari à lege positiua propter necessitatem occurrentem? cum nemo sit tam certus de sufficientia causæ, quin dubitet, vel formidet. Item in his casibus non possent simplices sequi consilium hominis docti & pij, nec ipse posset tale consilium dare, quia nunquam ferè ducitur nisi iudicio probabili. Constat autem contrarium esse in vsu totius Ecclesiæ, & approbari ab omnibus Doctores. Dixi, si non datur tempus consulendi Ordinarium: nam in praxi inordinatum videtur uti coniecturis, & propter illas solas relinquere obligationem præmittendi denuntiationes, quin superior consulatur. Nam cum potest consuli Ordinarius, cessat necessitas vtendi iudicio probabili de voluntate eius; quod secus est, quando est periculum in mora, & ideo tunc potest illud iudicium probabile ad praxim applicari ex principiis certis, quod in necessitate uti possumus iudicio probabili ad euitandum aliquod grauamen.

5 Dico *tertiò* de casu dubio, in quo iudicari non potest probabiliter, an casus comprehendatur sub legis obligatione de præmittendis denuntiationibus, nec ne, in casu patiente moram, recurrendum esse ad Ordinarium vt concedat dispensationem, standumque esse eius iudicio. Patet, quia in eo casu impossibile est operari cum conscientia certa practicè, quia ex tali dubio nascitur practica dubitatio, an tunc lex illa violetur, nec ne, agendo contra illam, & nullum est morale principium, quo possit practicè deponi illa conscientia dubia, inconsulto superiore, quando ille potest consuli; ergo nunquam licet cum illo dubio agere contra illam legem, quia operari cum conscientia practicè dubia semper est malum. Quòd verò standum sit iudicio Ordinarij, constat, quia est superior & possidet suum ius, & in dubiis melior est conditio possidentis.

6 Dico *quar.ò*, in casu urgente, in quo Ordinarius consuli non potest, & dubitatur, an casus comprehendatur sub prædictæ legis obligatione propter concurrentiam præceptorum; tunc licitum esse uti epiikia omittendo ipsas denuntiationes ante contractum matrimonij. Patet, quia cum dubium nascatur ex concurrentia legum, quæ pro eodem tempore simul impleri non possunt, & homo dubitet quid facere debeat, tunc licitè potest agere contra legem de præmittendis denuntiationibus, quando nullum est impedimenti periculum, implendo illam aliam legem, quam tunc facta diligentia morali, iuxta personæ & temporis capacitatem, bona fide iudicat esse grauiorem, & magis obligare. Quia tunc homo non debet esse perplexus, nec necessariò peccare, &

faciendo quod in se est, satisfacit vni legi, & aliam non transgreditur. Vnde tunc non est epiikia voluntaria, vt sic dicam, sed necessaria, quia in eo casu non solum potest quis non seruare legem positiuam, sed etiam tenetur, vt seruet aliam naturalem, quam reputat grauiorem. Quare in eo casu rectè etiam potest proferri iudicium positiuum, non solum probabile, sed etiam certum practicè, nempe legem positiuam non ligare.

Dico *ultimò*, in illis casibus, in quibus non tenetur Ordinarius dispensare, non posse denuntiationes propria auctoritate remitti. Hoc est certum, & patet, quia in illis casibus nullum est periculum anime, vel corporis in mora; vnde in eo casu lex de præmittendis denuntiationibus non deficit contrariè, ergo nec cessat eius obligatio. Firmo, quia Ordinarius non dispensando, nullam irrogat iniuriam, cum dispensando, nullam irrogat iniuriam, cum dispensatio in dictis casibus sit gratuita: non quæcumque causa sufficiens, vt cum aliquo dispenseretur in lege, satis est, vt seclusa dispensatione ab illius transgressione excusetur; auctoritas enim superioris supplet id quod deficit vt causa ipsa excuset, aliàs impertinens esset dispensatio; quando enim sola causa excusare potest, ea non desideratur.

SECTIO VI.

Ad quid teneatur ex vi denuntiationum, qui aliquod impedimentum nouit, occultum tamen.

Non procedit dubium de Ordinario, aut Parocho, de quibus dicam *sect. 8.* sed de aliis quibus notum est aliquod impedimentum, occultum tamen.

Certum est autem *primò*, eum qui tantum ex auditu nouit impedimentum, nec recordatur à quo, vel à quibus audierit, non teneri manifestare impedimentum. Ratio est, quia testes de auditu alieno, non deponentes à quibus audierint, nihil probant; & inutile est eorum testimonium, & nullius momenti, vt cum multis docet Farinacius 2. p. *praxis de testibus quest. 69. n. 75. cum sequentibus.* Idem dicendum est, etiam si recordentur à quibus audierint, si non sint personæ fide dignæ, graues, non suspectæ, aut omni exceptione maiores. Quia eius testimonium de auditu nullum etiam est *c. licet ex quadam, de testibus*: qui textus loquitur in probatione consanguinitatis, quæ est impedimentum matrimonij, ibi: Nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione maioribus, cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores.

Secundò etiam est certum, eum qui nouit impedimentum esse, dispensatum tamen pro foro interno, non teneri, si occultum sit, manifestare. Ratio est, quia iam est sublata occasio peccati, quod vitare intenditur ea denuntiatione. Dico quando est occultum; nam si sit iam manifestum, & publicum, cum illa dispensatio non prosit pro foro externo, tenebitur.

Tertiò etiam est certum, eum qui nouit impedimentum aliquod occultè, si timet probabiliter magnum periculum, aut scandalum ex denuntiatione, tunc licet probari possit, & mandatum denunciandi sit sub excommunicatione lata, non teneri denunciare, vt notat Sanchez *disp. 13. num. 5.* quia iuxta generalia principia in materia de correctione fraterna, non tenetur

netur quis cum tam graui damno fratrem admonere.

4 Denique certum est, quando impedimentum est publicum vt probari possit, teneri illud manifestare, quamuis ipse in occulto sciat, & etiam si sit impedimentum ortum ex peccato, & sequatur infamia contrahere volentibus. Patet, quia nulla ratio adest quæ excuset à denunciando; non secretum, eum publicum sit; non existimatio quod non proderit, neque effectum habitura sit manifestatio, cum probari possit; non punitio, cum non ordinetur ad punitionem, sed ad vitandum peccatum. Est verò prius fratrem monendus laborans eo impedimento, vt desistat à matrimonio; quòd si monitis non acquiescat, denunciandus erit.

5 His præmissis, restat difficultas, an quando vnus tantum nouit impedimentum, & ex consequenti probari non potest, teneatur illud ex vi harum denuntiationum Ordinario manifestare.

Basilii Ponce *lib. 5. c. 34. n. 5. & sequentibus*, cum Ioanne Maiore negat obligationem esse detegendi impedimentum, si illud est omnino occultum, & ipse solus nouit, ita vt probari nullo modo possit. Probat id *primò*, si contrahentes sunt in bona fide, neque existimant subesse impedimentum, nulla est ratio, quæ suadeat eum, qui solus nouit impedimentum, manifestare debere. Quia probari non potest impedimentum, nam absque testibus non potest sufficienter probari; at nemo tenetur denunciare quod sufficienter probare non potest. Et quamuis Doctores dicant, etiam quando probari non potest, esse obligationem manifestandi, ideo id dicunt, qui agitur de vitando peccato, & non inferendo damnum tertio, ad quod solus ille sufficit. At in hoc casu nullum est peccatum quod vitetur, neque damnum quod inferatur, quia contrahentes sunt in bona fide, & ideo non peccant contrahendo matrimonium: Ecclesia quoque matrimonium censet validum, & proles nascetur legitima, cum sit suscepta bona coniugum fide, & matrimonio in facie Ecclesiæ contracto; neque inferitur iniuria sacramento, cum ibi non sit sacramentum. Igitur nullum est peccatum quod vitari debeat, nullum etiam damnum imminet, quod repelli necessarium sit.

Præterea, si contrahentes sunt in mala fide, & illis notum sit impedimentum, & illud non est ortum ex peccato, vt est impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis spiritualis, quoties ille qui nouit, putat probabiliter non profuturum, non tenetur reuelare, cessat enim tunc denuntiationis, vel correctionis obligatio. At in præsentis casu vnus testis denuntiatio non est profutura, quia consanguinitas, aut affinitas non potest vnico teste probari *c. licet ex quadam, de testibus*; vnde neque ad matrimonium impediendum ob consanguinitatis impedimentum sufficit vnicus testis.

Tandem si impedimentum oritur ex peccato, multo certius videtur, non teneri reuelare, siue contrahentes sunt in bona fide, siue in mala, & non speratur eos admonitos à matrimonio contrahendo cessaturos. Quod sic probatur; nã si illud impedimentum ortum est ex peccato eius qui nouit, vt si sit Sacerdos qui ex diuersis fœminis duos suscepit filios, masculum & fœminam, & illi ignari impedimenti postea vellent contrahere, quod impedimentum matre defuncta solus pater nouit, non tenetur manifestare impedimentum consanguinitatis inter illos contrahentes. Quod si confusè diceret se scire illos esse consanguineos, non indicans quo modo, aut qua ratione id sciret, & vnde ea coniunctio sanguinis proueniret, nullius momenti esset testimonium illud in re adeò graui. At sigillatim & di-

Pere de Matrimonio.

stinctè eorum cognationem exponere suo peccato, nõ explicato, non potest: eum autem ad illud peccatum detegendum compellere nulla permittit ratio; neque enim me infamia aliqua laborantem prodere teneor ex communi sententia, etsi interrogar: si enim omnes excusant aliquem, quando ex manifestatione timetur scandalum, cur hic non excusabitur, quando ex manifestatione oritur suæ propriæ infamiæ periculum. Hæc omnia docet prædictus Basilius.

Sanchez verò *disp. 13. n. 2. & sequentibus*, Coninchius *disp. 27. dub. 7. n. 61.* Gaspar Hurtado *disp. 5. difficultate 21. n. 75.* & alij, docent quemlibet teneri denuntiare impedimentum occultum quod scit, quamuis solus sciat. Probat, quia quilibet tenetur vitare peccatum mortale proximi, si commodè possit, præsertim quando id à superiore præcipitur. At quando est impedimentum præsertim dirimens, est peccatum mortale cum eo contrahere, & contrahentes in perpetuo concubinato viuunt; & sciens impedimentum potest illud denunciando, vitare peccatum proximi mortale, quamuis ipse solus sciat, quia vnus solus quamuis denunciator si deponat vt testis, & iuratus, sufficit ad id quando agitur de vitando peccato, vt tunc agitur, & non de punitione. Dixi, si commodè possit, quia si non potest nisi cum considerabili incommodo, aut cum scandalo aliorum, non tenetur. prædictam conclusionem etiam veram esse sentiunt, tamen quis sub secreto & iuratus sciuerit impedimentum occultum, & quamuis ortum ex peccato infamante: quia maior ratio habenda est salutis animæ proximi, quæ seruandi secretum, & famam illius; neque potest iuramento obligari ad non denunciandum, quod aliàs tenetur, saltem ex vi præcepti superioris id præcipientis mediis denuntiationibus. In hac re

Dico *primò*, nihil magis placere dictum *primum* Basilij Ponce, si contrahentes sunt in bona fide, & sciens impedimentum simul scit ipsum ignorari à contrahentibus eo quod sit ita occultum, vt sit probabile quod nunquã est manifestandum, non esse obligationem detegendi illud impedimentum. Patet ob rationem, ab ipso adductam, quia cum contrahentes sint ignari impedimenti, & id sit valde occultum quod nunquã est manifestandum, non peccabunt, neque est periculum vt peccent, & filij licet sint in re illegitimi, pro legitimis habebuntur ab omnibus: nulla igitur est ratio cur tale impedimentum detegatur.

Dico *secundò*, si quis sciat impedimentum inter contrahentes mala fide, & cum peccato, teneri illud Parocho, vel ordinario manifestare. Ita Sanchez, Coninch, Hurtado & alij cū communi sententia. Et patet, tum quia quisque quantum commodè potest, tenetur peccatum proximi impedire; at nisi reuelet, alij cū peccato contrahent, & in continua fornicatione viuēt. Tum etiã, quia quisque superiori iustè præcipienti tenetur obedire. At præcipit Ecclesia, vt tales impedimenta aperiant. Hæc conclusio vera est, quam tuncumque esset impedimentum occultum, & quamuis quis secretò id audiuisset, & iuratus secretum promississet; quia talis denuntiatio sufficit ad impediendum matrimonium, quod alij cum peccato volunt contrahere; & maior habenda est ratio salutis proximi, quam famæ: nec iuramento potest se quisquam obligare, vt superioris, ac naturalis de fraterna correptione præcepto nõ obediat. Hoc tamen euentu proximus prius secretò monendus est secundum leges correptionis fraternæ. Et quamuis testimonium vnus tantum non satis sit vt dissoluat matrimonium, ex *cap. licet, de testibus*; bene verò ad ipsum impediendum, ex *cap. super eo, de testibus*. Et licet non sufficeret, aperit viam saltem Ordinario ad inquirendum, & ad retrahendum contrahentes

à matrimonio, iam mouendo, iam terrendo. De ipsis verò contrahentibus interrogatis quomodo se gerere debeant, dicam sectione sequenti.

SECTIO VII.

An si Ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneantur impedimentum fateri.

Communis est Doctorum sententia, cum agit de ipsis contrahentibus ad quid teneantur ex vi denuntiationum, docet, si conscij sibi sint alicuius impedimenti dirimentis, quantumvis sit occultum, & ortum ex peccato, teneri veritatem dicere, etiam si ipsis infamia sequatur, aut à matrimonio contrahendo desistere. Sic in specie de matrimonio docet Enriquez lib 10. de Sacramento Ordinis c. 18. n. 2 in commentar liera D. Sanchez cum multis lib. 3 disp. 4. n. 2. Vasquez 2. tom. in 1. 2. disp. 168. c. 6. n. 48. & alij. Huius autem ratio desumitur ex quadam generali doctrina, quam de inquisitione ad detegendum impedimentum in vniuersum tradunt Syluester verb. inquisitio 1. quest. 4. Angelus eodem verbo num. 1. Sotus de regendo, membro 2. quest. 6. post 3. conclus. Nauarrus c. inser verba 12. quest. 3. conclus. 6. Corollario 63. n. 181. & alij. Quia quamuis nullus etiam interrogatus sub iuramento teneatur crimen suum manifestare, quando proceditur ad punitionem, vel pœnam, nisi contra ipsum fuerit semiplena probatio, quia nullus debet esse primus testis contra seipsum; hoc enim esset nimis durum: tamen quando iudex procedit ad cognitionem impedimenti matrimonij, quia inde sequeretur damna contra castitatem, & iustitiam, si quis illegitimè contraheret, eo quòd matrimonium nullum esset ac irritum, ideò quisque debet, etiam si non interrogetur, manifestare impedimentum, aut ita se gerere, vt nullo modo fiat tale matrimonium: nisi enim impedimentum detegatur, sequerentur multa damna, quæ vnusquisque debet euitare, etiam cum infamia propria: siquidem poterat aliunde omnia illa impedire, si ad tale matrimonium non procederet. Vnde sibi imputare debet, quod se in eas redegerit angustias.

Hanc doctrinam iudico verissimam: nam ex doctrina Abbatis cap. continebatur num. 8. de despons. imuberum, & Theologorum, quotiescumque animæ periculum vertitur, potest iudex exigere iuramentum à reo, licet actor nihil probauerit. Vt si Petrus petat, vt Paulus iuret aliquod debitum quo sibi obligatum esse existimat. Cum igitur in matrimonio vertatur periculum animæ, ne impediti contrahant, ordinarius absque vlla præcedenti informatione potest inquirere à contrahentibus, de impedimento occulto. Vnde iudex tunc iure interrogat, idque ad excusandam culpam, & non ad puniendam. Igitur ipsi contrahere volentes tenentur verè respondere, quantumvis sint impediti impedimento infami, si nolint à matrimonio desistere; quia id est fauor cum tunc procedatur non ad puniendum, sed ad vitandū peccatū mortale & ad vitanda multa dāna, quæ debent vitari etiā cum propria infamia, quod totum est fauorabile ipsis contrahentibus; præsertim cum ipsi infamiam ipsam vitare possent cessando à matrimonio; vnde si non cessant ab eo, & sequatur infamia, erit eiusdem imputanda.

Est verò notandum excipiendos esse eos contra-

here volentes, qui occultè habent dispensationem impedimenti, & in foro conscientie, quia tunc cum possent validè contrahere sine animæ periculo, possent etiam negare impedimentum mentali restrictione, non ita esse, vt teneantur illud propalare; non enim tenentur illud fateri, dū impedimentum est ita occultum, vt plenè probari non possit: neque enim probatur plenè vnico testis enim solū plenè probat, quando agitur de peccato vitando, quod hic non contingit. Firmatur, quia cum iudex in eo casu non interroget, aut inquirat, nisi ad vitandum peccatum, & illud iam per eam dispensationem viterur, non tenetur respondere. Vnde ob eandem rationem alij qui sciunt impedimentum occultum, si etiam sciunt dispensationem, quamuis occultam, non tenentur illud reuelare. Quod si impedimentum aliàs fiat publicum, vel sit publica vox de illo, idque constaret volenti contrahere, tenentur fateri veritatem, quia pro foro externo ea dispensatio nihil prodest, & periculum est ne probetur in foro externo, tale matrimonium irritum esse. Verum est si conscij impedimenti occultum nouerint volentes contrahere impetrasse dispensationem occultam pro conscientie foro, non teneri denuntiare. Quia eò tendunt prædictæ denuntiationes, vt peccatum, ac matrimonij nullitas vitentur; cumque illi validè & absque peccato possint contrahere, & in foro conscientie perinde sit, ac si impediti non essent, tamen ea dispensatio in foro externo allegata non prodest, ideo non tenentur denuntiare. Vnde similiter dico, si volentes contrahere coram iudice & Notario faterentur impedimentum occultum, eiusque dispensationem pro foro interno, posse ipsum iudicem eos monere vt taceant, & in acta illud non referant, si nullus se opponat matrimonio, quia tunc nondum impedimentum illud est probatū. Quod si impedimentum fuisset iam diuulgatum, & factum publicum, tunc dispensatio pro foro interno nihil prodesset in externo, & matrimonium impeditur, & tunc tenerentur illud detegere.

Vt doctrina supra dicta in confirmationem communis sententiæ, quam amplexus sum, magis reoboretur, nonnulla colligenda sunt.

Colligo itaque primò, ordinandum tempore ordinationis, aut ante, debere manifestare suam irregularitatem, vel censuram, si qua legatur, vel discedere, & ab Ordinibus desistere, vt constat ex cap. nisi cum pridem, de renuntiatione, ibi licet irregularitatem huiusmodi non potuerit subicere. Vbi Glossa verb. non potuerit, id est, non debuerit de iure, tempore suæ examinationis. Et cap. innovit, de electione, ibi qui suum maluit confiteri reatum, quam laica conscientia thronum cōscendere pastorem. Vbi Glossa, verb. reatum, id est, defectum, vel impedimentum. Et cap. ex pœnitentibus, dist. 50. ibi, deponatur, quia se ordinationis tempore non prodidit. Et ratio est, quia cum Ordinarius non inquirat de impedimento ad Ordines, vt puniat ordinandos, sed ne indignè & inhabiles ordinentur, iustè absque infamia & alia informatione procedit, & consequenter tenetur volens ordinari propalare ipsi impedimentum, quantumvis occultum, vel ab Ordine desistere.

Colligo secundo, idem dicendum esse in electione passiuā alicuius ad prohibendā aliquam dignitatem, aut prælaturam, vel teneri detegere impedimentum, vel recusare ne promoueat. Iuxta textum in cap. cum nobis 19. & cap. cum dilectus 32. de electione. Ratio est eadem, vt rectè docuit Innocentius in c. 1. de postulat. Prælatorum n. 5. quia quamuis cum fit inquisitio contra promotum vt puniatur, tunc non liceat absque infamia procedere, & in eo casu lo-

quatur

SECTIO VIII.

Quid agendum Parocho, vel Ordinario, qui in confessione sacerdotali nouit impedimentum volentium contrahere; vel quando soli ipsi, & occultè nouerunt impedimentum.

quatur textus in cap. qualiter, & quando, de accusat. Attamen, quando fit inquisitio contra promouendum ne promoueat indignus, non requiritur infamia, sed debet superior ex officio inquirere, iuxta textum in cap. cum nobis, de electione.

Colligo tertio, idem dicendum esse in electione actiuā, & suffragio ferendo. Qui enim scit se inhabilem esse ad ferenda suffragia, siue in Cathedralis, siue in aliis, iuxta constitutiones Vniuersitatis, quæ inhabilitatem ipso facto imponunt, tenetur, vel detegere impedimentum, rogatus etiam si occulta sit inhabilitas, vel desistere à ferendo suffragio, aliàs periurij reus erit. Quam doctrinam defendit Vasquez citatus, & probat multis Suarez lib. 5. de leg. 9. n. 15. Tū, quia illa interrogatio non est primario propter punitionem, sed propter morale bonum commune Reipublicæ; & nõ oritur ex affectu iustitiæ vindicatiuæ, sed ex affectu iustitiæ distributiuæ, & legalis, & hoc est satis, vt interrogatio sit iusta, etiam si infamia non præcedat. Vnde est magna differentia inter hanc interrogationem, & illam, quæ tendit ad vindictam: nam in hac posteriori, interrogatio, & responsio est quasi coacta, & in malum interrogati; illa verò prior est magis voluntaria ei, qui vult ferre suffragium, & per se ordinatur ad seruandam iustitiam in electionibus, & ideo non est necessarius alius ordo iudicis in hac interrogatione præter illum, quem statuta Vniuersitatis præscribunt, cui electores voluntariè subduntur. Tum etiam, quia lex illa indifferenter præcipit exigere iuramentum, ad cauenda mala, & occasiones iniustitiæ publicæ, & acceptionis personarum, & similiter ponitur pro omnibus personis, nulla habita ratione infamiæ, nec alterius ordinis iudicialis; ergo supponit illa lex interrogationem illam esse iustam, & equè posse omnes obligare; ergo tenentur omnes respondere veritatem, præsertim in inhabilitatibus iuris, seu substantialibus, quantumvis sint occultæ. Tum denique, quia sub ea lege & conditione, & quasi pacto, admittuntur omnes ad suffragium ferendum, vt illis interrogationibus verè respondeant iuxta mentem interrogantis, quoniam hæc est proculdubio intentio legis, & has conditiones accipiunt electores sine vlla limitatione, vel discrimine: ergo tenentur illas seruare, vel non dare suffragium. Placet tamen mihi quod rectè notauit Gabriel Vasquez, non fore periurij reum electorem, etiam si neget sub iuramento suam inhabilitatem, si alia via velit lationem suffragij declinare. Ratio est, quia tunc solum tenetur respondere ad mentem interrogantis, quatenus necessarium est, vt si non habet ius suffragandi, non suffragetur: sed illo non ferente suffragium, vel schedulam signante, mordente, vel rumpente aliqua ex parte, vel aliquid aliud faciente, quo iuxta Vniuersitatis statuta suffragium reddatur inutile, satisfiet huic intentioni. Igitur satis erit non ferre suffragium, sed alio titulo se inhabilem ostendere, aut se à suffragio excusare.

Colligo ultimo, quid dicendum sit, cum ab Ordinario volentes contrahere ad dispensandum interrogantur etiam de copula carnali, tenentur ne respondere? Breuiter enim dico, si interrogatio copulæ non conduceret ad dispensationis valorem, non tenentur detegere Ordinario interroganti etiam sub iuramento. Si autem conduceret necessario, tenerentur, ne remaneret impedimentum indispensatum, & sequeretur damnum contra castitatem ex nullitate matrimonij. Neque enim interrogatio illa eò tenderet, vt illi punirentur, sed vt impedirentur vt dispensatione subrepticia, & inualidè contraherent.

Però de Matrimonio.

Circa primam sectionis partem, suppono primò, ex dictis à me in tractatu de confessione, non posse Prælatos, vel superiores vti scientia debita ex confessione ad gubernationem externam subditorum, vt decreuit Clemens VIII. anno 1594. die 26. Maij, his verbis. Tam superiores pro tempore existentes, quam Confessarij, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur, &c. Et ratio est, tum quia non solum non licet reuelatio directa, sed etiam indirecta, vt constat. Vnde neque indirectè potest Prælatos peccatum in confessione auditum exprobrare pœnitenti: at exprobraret indirectè si aliquid ingratum faceret, quod pœnitens intelligit fieri propter peccatum à se in confessione dictum; sicut manifestat indirectè aliis, quibus dat similem rationem suspicandi; ergo non potest ex tali notitia remouere subditum ab officio, vel negare etiam gratuita, & indebita, saltem quando pœnitens potest intelligere id fieri propter peccatum suum, quod Prælatos confessus est. Tum etiam, quia illud obligatio, ne sigilli prohibetur, quod confessionem redderet grauem, & odiosam fidelibus. Certum est autem, quod non minus sed magis grauis redderetur confessio, si confessarius ex illa notitia posset pœnitentem lædere in honore, fortunis, muneribus, officiis, & aliis, ad quæ homines maxime afficiuntur, quam si cum pœnitente posset de iis loqui; ergo sicut propter reuerentiam, & libertatem Sacramenti prohibetur loqui cum ipso pœnitente, ne difficilis reddatur confessio; multo magis debet propter eandem rationem prohiberi, ne possit occasione confessionis pœnitens in aliis lædi rebus; cum hæc læsio magis difficilem redderet confessionem, vt aperte constat.

Suppono secundo ex eodem tractatu, certum esse, propter notitiam ex sola confessione habitam, non esse vitandum excommunicatum, neque in publico, neque in occulto, neque illi neganda esse sacramenta. Pater, quia si inde sequeretur reuelatio aliqua peccati, non est dubium quin non debeat vitari propter sigillum seruandum. Quòd si non sequatur reuelatio, sed tamen pœnitens ipse intelligit id fieri propter talem censuram; tunc etiam constat, non esse vitandum, quia ea esset exprobratio indirecta peccati: si enim nõ licet seueriorem vultum pœnitenti ostendere ob notitiam confessionis, quanto minus licebit faciem querere, & communicationem ciuilem ei denegare? Firmo, quia sigillum obligat, non solum ad non exprobrandum pœnitenti suum peccatū directè, nec indirectè, sed etiam ad non faciendum propter illam notitiam, aliquid quod redderet confessionem difficiliorem, si pœnitens scire illud licitè fieri posse à Confessario: propter quæ causa non potest licitè negari pœnitenti suffragium, etiam occultè, propter eam notitiam, licet id pœnitens scire non possit; quia nimirum sufficit, quod scire, illud posse fieri, redderet confessionem difficilem, & odiosam. Cum ergo negare pœnitenti communicationem ciuilem, & eius commercium fugere, sit aliquid incommodi pœnitenti, non licebit ex confessione

nis

nis noticia illud ponere, quod si à pœnitente sciretur, redderit difficultiorem confessionem sui peccati. Videatur de hac re noster Sanchez lib. 3. disputat. decima sexta.

Vnde manifestè infertur, nec posse illi negari sacramenta ob rationem dictam: & firmatur, quia talis pœnitens habet ius petendi à suo Parocho, vel qui est illius loco sua sacramenta, neque absque iniuria potest ea illi denegare, nisi ad sit manifesta denegationis causa. Quod enim quis tanquam sibi debitum postulat, non potest absque manifesta causa denegari. At impedimentum illud, quod per confessionem nouit, ignotum est, & quasi non nocet; nullam ergo habet causam denegandi.

His præmissis breuiter explicare oportet, qualiter se debeat habere Ordinarius, vel Parochus, qui nouit in confessione, impedimentum dirimens matrimonium uolentium contrahere? Dico igitur Parochum, vel quemcumque alium sacerdotem habentem licentiam assistendi matrimonio, non posse expellere peccatorem etiam occultè petentem, ob solum peccatum in confessione notum. Quia, ut ostensum est, nequit iuari ex confessionis scientia ad actus externos, quoties redderetur confessio odiosa, & retraherentur homines ab ipsa, quod eueniret, si nossent ob peccata in confessione audita posse illis matrimonium negari. Teneretur tamen eum mittere in confessione, ut desisteret.

Sed quid dicendum, si eontingeret Parochum cognoscere ex confessione subesse impedimentum, & contrahere uolentes non possent sine magno scádalo à matrimonio desistere? Basilius Ponce lib. 5. c. 35. n. 4. adfert ex Ludouico Beia parte 2. casuum conscientie casu 32. remedium satis rationale, & minimè contemnendum, ut omne peccatum effugatur. Posset enim tunc Parochus, & teneretur consilium, ut de communi scientia, & consensu contraherent, non quidem intentione faciendi uerum matrimonium de presenti, sed sub conditione, si Papa dispenseret, animo quidem cohabitandi tantum quoad domum tanquam fratres, non uero quoad torum, donec accederet dispensatio, & iterum contrahant. Hac enim ratione contractus ille matrimonialis, qui alias non licet, redderetur licitus, cum non sit prohibitum contrahere matrimonium de presenti sub conditione, si Papa dispenseret, & interim ad uitanda magna scandala habitare in eadem domo; maxime cum iure ipso præfiguratur bimestre tempus, in quo possint non coniungi ipsi, licet habitent in eadem domo; & posset etiam contrahi matrimonium sub conditione castè uiuendi, siue sit conditio castitatis ad tempus, siue perpetua. Et quamuis uideantur in ea cohabitatione se exponere periculo fornicandi; dum dispensatio obtinetur, attamen id excusatur ex occurrentia ingentis scandali. Maxime cum probabilis opinio sit à nobis ut uerior amplexa supra disp. 16. sect. 1. matrimonium contractum sub conditione non esse necessarid repetendum nouo alio consensu posita conditione. Quod si nolint sub ea conditione contrahere, & persistant in petendo à Parocho ut assistat, debet assistere, quamuis nouerit impedimentum in confessione.

Circa secundam sectionis partem, breuiter dico primo si Ordinarius ipse solus nouit impedimentum, & nulla uia probari potest, teneri publicè petenti matrimonium, non denegare. Ita Sanchez lib. 3. disp. 15. n. 1. Ratio est, quia, cum sit iudex, non potest esse testis, & aliam non potest probare causam denegandi matrimonium, & ita teneretur secundum allegata, & probata iudicare, ut in simili dicunt Doctores

de Episcopo, à quo irregularis occultus petit publicè Ordines.

Addo posse tunc Ordinarium denegare petenti, ut tunc qui contrahere uolunt, appellent ad superiorem, & sic posset Ordinarius coram superiori comparere, & exercere officium testis: sicut in simili forma docent nonnulli graues Doctores debere facere eum iudicem, qui nouit occultè aliquid innocentiem, sed secundum probata nocentem. Dicunt enim in eo casu debere remittere ad superiorem, ut ibi sit testis, quia unius testis dictum sufficit, & ideo, est obligatio manifestandi in eo qui scit impedimentum. Videantur dicta supra sect. 6. n. 6. & 8.

Dico secundo, dum Parocho constat extra confessionem de impedimento occulto, non posse publicè petenti matrimonio assistere. Ita Sanchez lib. 3. disp. 15. n. 1. 2. contra Basilius lib. 5. disp. 35. n. 6. Ratio est, quia ubi opponitur impedimentum, non est Parochi de illius ueritate discutere, sed teneretur rem ad Ordinarium deferre, ut de illo cognoscat; nam cognitio impedimentorum matrimonij pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, ut constat ex cap. 1. de consanguinitate, illis uerbis. Non sunt causæ matrimoniales tractandæ per quoslibet, sed per iudices qui potestatem habeant. Et quamuis nullus opponat, teneretur ipse impedimentum opponere coram Ordinario, sicut quilibet alius teneretur. Imò à fortiori, cum ipsi incumbat ex officio impedimenta inuestigare, & saluti spirituali suarum ouium consulere, & eius testimonio sufficienter probetur ac plene impedimentum, ne matrimonium contrahatur.

Dico ultimo, si nullus denuntiet impedimentum coram Parocho, vel Ordinario, & ipsis solis constat de impedimento, si constet etiam de dispensatione pro foro conscientie, posse dissimulare, & nihil interrogare, neque inquirere de eo impedimento, sed matrimonio assistere. Ita Sanchez disp. 16. n. 14. & Basilius Ponce disp. 35. n. 7. Ratio est, quia quamuis ex officio teneantur inuestigare impedimenta, id euenit, ne impediti contrahendo delinquant, ergo ad id non tenetur, cum ipsis constat eos absque culpa contrahere propter dispensationem in foro conscientie obtentam. Et certè, cum nullus sit denuntiator qui iudicem compellat, & à quo ortum habeat iudicium externum, nec iudex compellatur ex officio, quia nouit contrahere uolentes esse culpa immunes, non est cur teneatur eos repellere.

SECTIO IX.

Quomodo se gerere debeat Ordinarius & Parochus cum ab alio opponitur impedimentum.

Certum est primo, si quis Parocho opponat impedimentum, iam non posse Parochum ulterius procedere in matrimonio, sed rem deferendam esse ad Ordinarium, ut de illo cognoscat. Patet ex cap. finali, de clandestina de sponsatione, illis uerbis. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis confiteris documentis. Vbi constat agi cum Parocho, ac de eius officio esse ut contractus interdicitur, non iudicialiter, sic enim ad Ordinariu pertinet, cum sit actus iurisdictionis, sed extraiudicialiter, quod non est actus iurisdictionis. Vnde ad Parochu pertinet impedire. Ad Ordinariu uero spectat de impedimento cognoscere, qui habet iudicalem potestatem, ut expressè dicitur uerbo

uero illo, confiteris, quod importat iudicalem potestatem, ut liquet ex cap. exhibita, de iudiciis. hanc enim habet uim, ut constet per instrumenta, vel testes, vel aliam claram probationem: ergo cum Parochus careat iudiciali potestate, non spectat ad ipsum de impedimento cognoscere.

Hinc secundo est certum, non posse Parochum coniungere matrimonio eos, quibus opponitur fides sponsalium frangere; nam Ordinarij iudicium est uidere, an liberi sint, & subsit causa frangendi fides. Similiter nec potest Parochus iungere eos quibus opponitur impedimentum, & ipsi negant; neque eos qui prius coram ipso impedimentum confessi sunt, & postea negarunt. Id enim ad Ordinarium deferendum est, ad quem spectat causam examinare: non enim ista sunt munia Parochi. Denique si opponatur impedimentum publicè coram Parocho, quamuis Parochus sciat contrahere uolentes habere dispensationem pro foro interno, non potest illos coniungere; quia ex quo oppositum est impedimentum, iam non est illius rem iudicare, sed ipsius Ordinarij.

Tertio, uidetur certum, etiam si solus Parochus nouerit aliquod impedimentum, etsi secretum sit, modò id sciat extra confessionem sacramentalè, nullo modo posse eorum matrimonio assistere, quantumcumque id publicè petant. Vnde si priuatim moniti nolint à matrimonio desistere, teneretur impedimentum ad Episcopum deferre. Quia cum possit hoc modo peccata eorum impedire, ad hoc tenetur, nec sponsi ullum habent ius, ut suus pastor eos permittat in perpetuo concubinato uiuere.

Quarto mihi uidetur uerum, si delatum impedimentum vel per unum testem, aut famam legitime probetur, teneri Ordinarium impedire matrimonium. Quia ad eum spectat impedire peccata subditorum. Idemque dicendum, quando ipse solus hoc impedimentum extra confessionem nouit, ob rationem dictam. Quando enim agitur solum de peccato impediendo, idem potest esse iudex & testis simul: quia cum tunc iudicium in nullius cedat præiudicium, sed sit totum fauorabile, etiam iis contra quos fertur, quibus omnino expedit à tam grauibus peccatis impediri, nulli omnino sit iniuria, si idem Ordinarius sit iudex & testis.

Quinto uidetur certum, quod est communiter à Doctoribus receptum, quando contrahentes non habent aliud impedimentum matrimonij, quam quod sint in peccato mortali, adeoque indignè suscepturi Sacramentum, quando id occultum est, etsi per duos testes probari possit, debere Parochum, vel alium Sacerdotem habentem licentiam assistendi eos priuatim monere; non posse tamen eos publicè petentes repellere: sicut nec posset eos repellere à susceptione Sacramenti Eucharistie. Ratio est, quia noluit Christus suos à susceptione Sacramenti ob talem causam publicè excludi, unde etiam proditori suum corpus tradidit; idque ob plurima incommoda quæ alias sequerentur. Vnde potissima ratio cur occulto peccatori non sit publicè neganda communio, est uoluntas ac lex Christi, qui hoc ita statuit; ut satis cognoscimus tum ex ipsius facto, qui Iudæ etiam communionem tribuit; tum ex perpetuo Ecclesie usu. Vnde infero aliam esse rationem, quando agitur de iungendis matrimonio qui habent occultum impedimentum, & quando agitur de contrahendo matrimonio, quando sunt contrahentes in peccato mortali; & indignè suscepturi matrimonij Sacramentum. Nam in hoc secundo casu agitur tantum de unico peccato externo uitando, quod iam peccator quantum potuit, interius compleuit, & iam interius in

Perez de Matrimonio.

dignè suscepit, & à quo speratur postea facile emendatus. At in priori euentu agitur de plurimis peccatis uitandis, quæ talis impeditus tota uita committere illegitimè uitando matrimonium inualido, fornicando cum putatitia uxorè, aut saltem uiolando uotum castitatis, aut etiam de uitando irreparabili damno tertij cum quo alteruter teneretur contrahere. Quæ cum grauissima sint, longè magis nos obligant, ut impediamus talem matrimonij contractum, etiam cum aliqua eorum infamia, tamen si impedimentum sit occultum; dummodo tamen hi prius iuxta legem correptionis fraternæ moneantur, ut desistant à matrimonio.

Sexto uidetur mihi certum, cum Sanchez disp. 15. citata à n. 9. & Basilio Ponce c. 36. n. 8. posse Prælatos censuris compellere subditos, ut discant doctrinam, & ob hanc ignorantiam, ad breue tempus eos arcere à matrimonio contrahendo, non tamen absolute, nec per longum tempus, præsertim, ubi uolentes contrahere instarent. Patet, quia expedit valde, ut calleant doctrinam Christianam, & eam memoria retineant, quo mysteriorum fidei rationem reddere ualeant; & consequenter etiam licet suauiter & absque uolentia ad breue tempus eos detinere, ut sic discendæ doctrinæ curam habeat. Non tamen uideo, qua ratione possit Prælati ob prædictam ignorantiam arcere illos absolute & ad longum tempus à matrimonio contrahendo: quia ipsius non est impedimenta matrimonij constituere, ut ostendi supra disp. 21. sect. 4. neque hoc impedimentum est ab Ecclesia statutum.

Denique certum est, ubi nullum reperitur impedimentum, debere Parochum uolentes contrahere, matrimonio in facie Ecclesie coniungere. Id constat manifestè ex uerbis Concilij Tridentini sess. 24. c. 1. si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie procedatur. Quid uero sit matrimonium celebrari in facie Ecclesie, breuiter dico, non esse in ipsa Ecclesia, vel Templo materiali, vel in eius limine celebrari; nec illud celebrare coram fidei multitudine, strictè loquendo; sed esse hodie contractum coram Parocho & duobus testibus, denuntiationibus præmissis. Hanc enim formam tradit Tridentinum loco citato, ut dicatur, & censetur esse initum matrimonium in facie Ecclesie.

SECTIO X.

Qua ratione requiratur benedictio nuptialis, aliare solemnitas.

Circa benedictiones nuptiales, uulgò uelationes dictas, certum est, primo, eas non esse necessarias ad ualorem matrimonij, conuenientissimè tamen ab Ecclesia adhiberi. Primum constat, quia ante ipsas, quando adhibentur, supponitur iam validum matrimonium. Vnde in Canon. 1. 30. q. 5. quando coniugiu, cui non accedunt benedictiones, dicitur non esse legitimum, tantum significatur non esse secundum totum decorem, & secundum totam honestatem requisitam à lege, seu iure. Secundum liquet, quia de his benedictionibus extat Canon undecimus Concilij Tridentini sess. 24. de matrimonio, sic dicentis. Si quis benedictiones, aut alias caerimonias, quibus Ecclesia in solemnitate nuptiarum utitur, damnauerit, anathema sit. Et ratio est, quia benedictiones nuptiales fuerint institutæ tum propter Sacramenti dignitatem, tum ut actus matrimonij ritè peragantur, atque ideo iure decuit, ut illæ præmitterentur.

Secundo certum est, benedictiones nuptiales à proprio Parocho contrahentium impendendas.

esse, & à nullo alio, nisi de licentia Ordinarij, vel Parochi, non obstante quacumque consuetudine, etiã immemorabili, vel priuilegio. Sic deciditur in Tridentino *sess. 24. cap. 1.* Vnde integrum est vtriusuis contrahentis Parocho, benedictiones has impertiri, & id non esse solius Parochi mulieris. Ratio est, quia Tridentinum eodem tenore, & in eadem clausula petit, vt proprius Parochus intersit matrimonio, & vt benedictiones conferat, sed ad illud sufficit Parochus vtriusuis contrahentis, vt ostendi supra *disp. 40. sect. 2.* ergo & ad hoc.

3 *Tertio* certũ est benedictiones nuptiales esse necessarias ex præcepto, vt constat ex *cap. nostras 30. quæst. 5. præsertim cap. 3.* & ex consuetudine, qua in omnibus diocesis iã cõiugati compelluntur ad eas excipiendas. Quod fieri nequiret, si solum esset cõsiliũ.

4 His positis sunt nonnullæ difficultates proponendæ, ac dissoluendæ.

Prima est, an sit peccatum mortale eas omnino omitttere, an tantũ veniale. Et quidem certum est, si ex contemptu omittantur, esse peccatum mortale. Tunc verò esset illarum contemptus, si quis eas omitteteret, eas nihili faciendo, ac si essent res vanæ; vel vile, ac puerile existimaret se eis subiicere. Citra hunc contemptum est disceptatio apud Doctores, an eas omitttere ex mera negligentia sit mortale.

V Valdensis *tom. de Sacramentis cap. 133. numer. 3.* Ochagauia *tract. 5. quæst. 5.* & alij sentiunt esse mortale, quia sunt magni momenti, & valde congruunt bono matrimonij progressui.

Sanchez verò cum Soto & alijs *lib. 7. disp. 82. n. 6.* iudicat esse tantũ veniale. Quia non sunt Sacramentum, sed quoddam sacramentale; nec tanti momenti, quanti Sacramentalia, quæ Baptismo præmittuntur.

Ipsè sentio, omitttere omnino benedictiones per se loquendo non esse mortale. Quod etiam defendit no-ster Hurtado *disp. 5. diff. 2. 3. n. 83.* Nã licet verum sit earũ omissionẽ nõ posse omni culpa vacare, cum ipsæ absolutè exigantur à Tridentino; quia verò non videtur res grauis, nec valde congruens progressui matrimonij, solum erit venialis culpa. Dixi *per se loquendo*: nam ratione alicuius præcepti impositi ab Ordinario, poterit esse mortalis; tum etiam ratione scandali. Cum enim sit communiter vsu & consuetudine receptum benedictiones prædictas suscipere, esset graue scandalum eas sine vlla causa omnino omitttere; quia vulgo præsumeretur ex aliquo contemptu fieri. Vnde ob hanc rationem videmus in omnibus diocesis iam coniugatos compelli ad eas recipiendas.

5 *Secunda difficultas* est, an actus coniugalis, vel matrimonij consummatio licita sit ante benedictiones nuptiales.

Sunt qui dicant esse peccatum mortale consummare ante benedictiones acceptas. Alij sentiunt, mortale tantum in prima consummatione, non verò in alijs actibus coniugalibus qui sequuntur. Alij esse peccatum in petendo, non autem in reddendo. Alij denique esse veniale. Quas opiniones & fundamenta latè refert noster Sanchez *lib. 3. disp. 12. à numer. 1. vsque ad 6. inclusiuè.*

6 Dico *primo*, per se loquendo, non esse peccatum lethale consummare ante Ecclesiæ benedictiones. Ita Sanchez *relatus*, Basilius *lib. 10. cap. 4. numer. 3.* Nauarrus *cap. 22. numer. 83.* Gaspar Hurtado *disp. 10. diff. ult. 3. numer. 8.* & alij. Ratio à priori hæc est, quid si esset peccatum mortale, ideo esset, quia esset grauis obligatio præmittendi benedictiones. At hæc non datur. Quod sic probò, quia hæc obligatio nequit esse ex naturali iure. Quæ enim naturalis conne-

xio est matrimonij, cum Ecclesiæ benedictionibus; nã matrimonium est contractus de iure naturæ, benedictiones verò inductæ sunt auctoritate Ecclesiæ. Neque etiam ea obligatio prouenit ex iure Ecclesiastico. Tum, quia licet admittamus aliquos Canones antiquos præcepisse, vt non consummaretur matrimoniũ ante benedictionem nuptialem, iam consuetudine contraria sunt abrogati. Tum maxime, quia Tridentinum *sess. 24. cap. 1.* tantũ dixit. Hortatur sancta Synodus, vt coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. Quo verbo consilium, non præceptum prohibens significatur. Sicut cum idem Concilium loquitur ibi de præmittenda confessione ante matrimonium contrahendum, vsus est eodem verbo, *hortatur*. Nullus autem dixit esse præceptum præmittendi confessionem ante aliquod Sacramentum, excepta Eucharistia, quamuis sit conscius culpæ mortalis, sed sufficere contritionem. Dixi, per se loquendo: quia per accidens si adsit contemptus, vel graue scandalum, vel si sit excommunicatio lata in aliqua diocesi aduersus consummantes, non præmissis benedictionibus intra tempus commodum, sic enim esset culpa lethalis.

Notandum verò, quando ratione istorum contigerit esse peccatum, tantũ fore in prima consummatione, non postea; cum ea prohibitio, si esset, solum eam respiceret. Ratio est, quia ea prohibitio non est, nisi vt debitus ordo consummandi seruetur, & reuerentia benedictionibus debita, præmittendo eas priori copulæ, quæ matrimonium legitime consummatur, qua habita seruari amplius non potest. Secus autem est, quando consummatur matrimonium ante denuntiationes, quia ea prohibitio est, propter impedimenti timorem, quod per denuntiationes detegi potest; quæ ratio militat etiam in sequentibus copulis. Est etiam obseruandum, si esset culpa mortalis cõsummare ante benedictiones, tam potens, quàm reddens peccarent mortaliter. Vnde non est, sicut dum alter coniux voto castitatis tenetur, qui peccat petendo, non tamen reddendo: id enim prouenit ex eo quòd alter impeditus non est ad petendum, & vtendum re sua: at in nostro casu, si consummatio, culpa esset grauis, præceptum præmittendi benedictiones, & seruandi debitum ordinem, quæ ligat vtrumque coniugem, atque ideo est impedimentum commune; nec alter reddere tenetur, nisi debito ordine, & tempore petatur.

Dico *secundo*, probabile esse, per se loquendo, esse culpam venialem consummare ante Ecclesiæ benedictiones; probabilius tamen videri, nullam esse culpam, sed solum consilium non consummare ante benedictiones. *Prima pars*, nempe esse veniale, si fiat quando non intercedit iusta causa, potest probari, quia aliquo pacto anteueritur legitimus vsus matrimonij, qui est consummare, post benedictiones Ecclesiæ. *Secunda pars*, quæ est Nauarrus *sum. Hisp. cap. 28. additione ad numerum 71. & in Latina cap. 22. numer. 83. §. de benedictione nuptiarum*, Sanchez *relati numer. 7.* Basilius Ponce, Gasparis Sanchez, & aliorum, probatur, quia nullo iure præcipitur ne matrimonium consummetur ante benedictiones, vt ostensum est, & Tridentinum hortatur, clarè denotans esse consilium. Et aliquando potest esse optimum consilium, si sit periculum incontinentiæ ex eo quòd benedictiones ex aliqua iusta causa differantur.

8 *Tertia difficultas* est, an sit aliqua prohibitio iuris pro certo anni tempore non accipiendi prædictas benedictiones. Certa est pars affirmans, de qua latè egi supra *disp. 23. integra sect. 2.*

6 *Quarta difficultas* est, an primæ tantum nuptiæ sint solemniter benedicendæ, an etiam secundæ. Verùm de hac re dixi iam supra *disp. 35. sect. 5. num. 2.*

7 *Prima difficultas*, sint ne aliæ solemnitates in matrimonio ab ipso Parocho seruandæ?

Dico ex Tridentino citato constare plures exigi solemnitates ad matrimonium celebrandum: ex quibus quædam sunt substantialia, quæ substantialiter matrimonium perficiunt, quarum defectus ipsum irritant; aliæ verò sunt accidentaria, quæ solum accidentaliter perficiunt, quarum defectus ipsum non irritant, ex quibus aliæ obligant sub mortali, aliæ sub veniali, & aliæ solum de consilio. Quod tam ex Tridentino, quàm ex singularum explicatione & ex dictis in superioribus patet.

10 Ex parte contrahentium quatuor assignantur à Tridentino solemnitates. *Prima* est, vt adhibeant suũ Parochũ, vel aliũ sacerdotẽ de eius licentia cum duobus, vel tribus testibus, & sic & non aliter matrimoniũ contrahant. De qua solemnitate iam constat esse substantialẽ, sub graui peccato obligantẽ, atque eius defectum, matrimonium reddere irritum. *Secunda*, vt ita mutuum consensum exprimant in contractu matrimonij, vt si opus sit, de eo Parochus, vel Sacerdos assistens, & testes testificantur. Quæ etiam est substantialis, & sub graui obligans. *Tertia*, vt Ecclesiæ benedictiones suscipiant, antequam cohabitent; de qua antea satis dictum est. *Quarta* denique, vt antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum piè accedant. Quæ solemnitas accidentalis est, & solum de consilio, vt verbum ipsum Tridentini, hortatur sancta Synodus, satis declarat. Quamuis enim ad recipiendum hoc sacramentum teneantur esse in gratia, sed non peccata sacramentaliter confiteri.

Prædictis solemnitatibus ex parte contrahentium addit aliam Suarez *tom. 3. in 3. p. disp. 13. sect. 2.* quam putat esse substantialem iure diuino Christi fidelium matrimonio appositam: quatenus ait intentionem faciendi sacramentum, & affectionem ipsius ita esse conditionem essentialẽ ex institutione Christi addendam matrimonio celebrato à fidelibus, vt sine ea nullum valorem habeat: quod nequit intelligi nisi dicatur eam intentionem esse solemnitatem substantialẽ à Christo Domino additam tali matrimonio. Ceterũ, vt constat ex *disp. 19. sect. 10.* iam dixi non satis constare de tali lege Christi, atque adeò eam solemnitatem non esse matrimonio additam tanquam substantialẽ, sed ad summum dici posse esse additam tanquam accidentariam, & sub graui obligantẽ.

11 Ex parte Parochi aliæ quatuor exiguntur à Tridentino solemnitates. *Prima* est, vt tribus diebus festiuis continuis inter Missarum solemnia denunciaret contrahere volentes, & de impedimentis inquirat. Hæc solemnitas est accidentaria, obligans sub graui culpa Parochum, quia est præceptum in re graui, vt satis in superioribus ostensum est. *Secunda* est, vt ambos contrahentes de libera voluntate cõtrahendi taliter interroget, vt vtriusque consensum intelligat per aliquod signum externum, quod qualecumque esse potest, etiam per interpretem. Hæc quoad interrogationem etiam est accidentalis, sed obligans solum sub veniali, vt vult Sanchez. Quod intelligo, cum absque ea interrogatione constat Parocho eos liberè consentire. *Tertia* est, vt cognitis consensibus, dicat hæc verba, Ego vos coniungo, vel similia iuxta morem loci. Quæ etiam est formula accidentalis, quia nec

est propriè forma sacramenti; nec de necessitate eius, neque Sacerdos est minister. *Quarta* est vt Parochus librum habeat, in quo coniugum & testium nomina, diemque, & locum contracti matrimonij describat, quem diligenter apud se custodiat. Hæc conditio accidentaria est, sed obligans sub mortali rum Parochum, tum quemcumque alium qui ex priuilegio assistat matrimonio. Ratio est, quia hoc conducit valde, vt ante iudicem possit constare de matrimoniũ initis, quod est magni momenti.

12 Ex dictis in hac & præcedentibus disputationibus, liquet manifestè defectum solemnitatis assistentiæ Parochi & testium reddere ipsum matrimonium clandestinum substantialiter, & simpliciter: defectum verò denuntiationum debitaram, ipsum reddere clandestinum solum accidentaliter, & secundum quid, quia etiam sic fit aliquo modo clam; quia tamen adhuc potest constare Ecclesiæ de eo; ideo non est absolutè & simpliciter clandestinum.

SECTIO XI.

Quas pœnas incurrant contrahentes absque denuntiationibus illicitè omittis.

P Ræcipua pœna contrahentium matrimonium absque denuntiationibus illicitè omittis, est priuatio duplicis priuilegij, quòd habet matrimonium solemnè ac publicè præmissis denuntiationibus contractum.

Primum est, quòd quando hoc ob occultum impedimentum est irritum, proles bona fide saltem alterius parentis ex eo suscepta, est legitima, vt manifestè constat ex *cap. cum inter, & c. ex tenore 14. qui filij sint legitimi.* At quando parentes contrahunt nullis præmissis denuntiationibus, in gradu prohibito etiam ignoranter, proles illegitima censeatur, quia tales contrahentes non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantia videntur; quoniam sponte omittunt ea media, nempe denuntiationes, quas Ecclesiæ præscribit, vt impedimenta sciri possint. Id totum expressè habetur *cap. finali, de clunasi. desponsat.* Et ratio est, quia cum legitimatio proueniat ex matrimonio bona fide saltem alterius parentis, & sit contractum in facie Ecclesiæ præmissis denuntiationibus præscriptis, non mirum si filij legitimentur. At quando contrahentes illicitè denuntiationes omittunt, delinquant in matrimonij contractu, & deficit bona fides & impedimenti ignorantia inuincibilis. Nam tales contrahentes non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantia videntur, quia videlicet sponte omittunt denuntiationes, & Ecclesiam valde offendent, eius præcepta contemnentes. Vnde non mirum si eis non faueat, & suum eis denegat auxilium. Frustrà enim Ecclesiæ auxilium implorat qui eius contempserit auctoritatem.

Existimo autem cum communi sententia, hanc pœnam illegitimationis proles non restringi ad solos contrahentes absque denuntiationibus in gradu prohibito consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis, de quibus loqui videtur textus citatus, sed etiam ad eos, ob quodcumque aliud impedimentum, matrimonium irritum contrahentes. Ratio est. Tum quia iura concedentia priuilegium illud legitimitatis, expressè illud concedunt solis illis qui in facie Ecclesiæ contrahunt, & id ponderant. Vnde non videtur illud priuilegium alijs matrimoniis concedendum, quæ ini-ta sunt absque denuntiationibus; nec ea quæ puniunt,

tali afficiant privilegio. Tum etiam, quia eadem prorsus militat ratio in quocumque alio impedimento: at ubi ratio expressa in textu omnino militat, lex quantumcumque pœnalis, extendenda est ad eum etiam casum in quo eadem ratio inuenitur.

3 *Secundum privilegium* est desumptum ex *sess. 24. de matrimonio cap. 5.* ubi de contrahentibus, solemnitatibus adhibitis, id est, denuntiationibus præmissis, si impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem habuit ignorantiam, facilius cum eis & gratis dispensare posse præscribit: & ordinat, ut eo privilegio careat ac spe dispensationis consequendæ, qui solemnitates requisitas in matrimonio contrahendo neglexerit. Non enim, inquit Concilium, dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempsit. Vnde manifestè ibi punit Concilium omittentes denuntiationes.

4 Dubitari verò potest, quem effectum habeat hæc pœna. Noster Sánchez affert duos. *Primus* est quòd Papa sine graui causa illicitè cum talibus dispenset. *Secundus* est, quòd dispensatio sit irrita, nisi illa circumstantia exprimat in petitione; quia reddit difficiliorem ipsam dispensationem; & Pontifex non censetur velle dispensare in decretis Generalis Concilij, nisi id exprimat; vnde eam circumstantiam ignorans potest videri inuis dispensasse. Vnde fit, ut habens privilegium dispensandi in impedimentis matrimonij nihil possit in hoc casu, nisi particulatim in privilegio exprimat. Verùm de hac re plura infra *dispur. 46. sect. 7.*

5 Altera pœna matrimonij contracti sine requisitis denuntiationibus, est, ut Ecclesia semper præsumat pro matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, contra illud aliud, nisi fortissimè proberetur.

6 Denique altera pœna puniuntur contrahentes, proclamationes illicitè omittentes, in *cap. finali, dicto.* Vbi decernitur, ut his condigna pœnitentia iniungatur. Quibus verbis apertè iubet textus debere puniri omittentes denuntiationes. Non designat certam & determinatam pœnam; erit igitur pœna arbitraria iudicio Ordinarij, proportio nota & condigna iuxta qualitatem culpæ. Et meritò quidem, quia ex talibus matrimoniis possunt sequi multa incommoda, & contrahentes facile cum impedimentis contrahere.

Aliqui volunt hanc pœnam extendere etiam ad eos, qui ex dispensatione contraxerunt omittentes denuntiationibus, si postea ante eas matrimonium consumment. Verùm id manifestè dicitur sine textu, quia omnia iura loquuntur de contrahente clandestinè, seu non præmissis denuntiationibus; non autem de consummante contra prohibitionem.

SECTIO XII.

Quam pœnam incurrat Parochus assistens matrimonio inito absque denuntiationibus illicitè omittis.

Dico, Parochum, vel alium sacerdotem, cum eius licentia matrimonio validè contracto absque denuntiationibus, vel proclamationibus illicitè omittis assistentem cuiusmodi, matrimonia prohibere contemptentem, seu non prohibentem cum facile posset, triennio ab officio esse suspendendum. Patet ex *cap. finali, de clandestina desponsat.* ubi de hac re tantum agitur, docet supra præcedenti dispensatione *sess. 24. numer. 4.*

Circa quam pœnam, quatuor sunt obseruanda.

Primum, eam suspensionem triennem esse tantum ab officio, & non à beneficio. Nam hæc duæ suspensiones sunt valde distinctæ, & textus solum dicit suspendendum esse ab officio, nempe sacerdotali, seu à munere sacerdotali. Cum enim Sacerdos propter abusum sacerdotalis muneris suspenditur, rectè intelligitur suspendi formaliter, quatenus Sacerdos est, atque adeo à sacerdotali munere.

Secundum, prædictam suspensionem non esse latam ipso iure, sed ferendam à iudice, ut constat ex textu, & verbo ibi posito, nempe suspendatur, quod est verbum futuri optatiui modi, respiciens actum, ac iudicis ministerium, ut similiter dicitur de verbo alio, excommunicetur. Verbum enim futuri temporis & modi actum iudicis ac ministerium respicit, & consequenter importat manifestè sententiam ferendam, ut fatetur communis Theologorum, & Iurisperitorum sententia.

Tertium, illud tempus triennij assignatum in dicto *cap. finali*, cum assignetur esse ministerio iudicis imponendum, posse ex causa iusta augeri, & minui; iuxta doctrinam traditam à Glossa in *cap. cum sit Romana, de appellationibus.* Et confert nò parum id quod habetur prædicto *cap. finali*, illis verbis: grauius puniendus, si culpæ qualitas postulauerit. Vbi videtur committi arbitrio iudicis, posse tempus illud augeri, si culpa fuerit grauior; & consequenter etiam minui si delicti leuitas postulauerit.

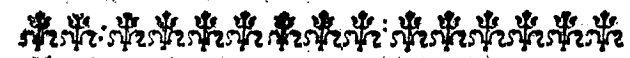
Quartum denique, quòd à prædicta suspensione excusabit ignorantia quælibet, etiam crassa, dummodo non sit ita crassa, ut ingens sit temeritas. Ratio est, quia caput finale expressè dicit, qui præsumperit; at præsumere dicit temeritatem. Vnde præsumere dolum & temeritatem importat. Non est autem dolus, & temeritas, quando est ignorantia crassa; nam verè ignorans facit.

Notandum est, quòd ex dictis sequitur, Parochum non proprium, vel regularem assistentem matrimonio clandestino, præmissis tamen denuntiationibus, sine licentia Parochi, aut sine testibus, non puniri dicta pœna suspensionis triennalis, hæc enim tantum imposita est assistenti matrimonio clandestino ob defectum denuntiationum, ut obseruat Basilius Ponce *lib. 5. cap. 37. numer. 12.*

Ex dictis sequitur *primò*, matrimonium celebratum coram Parocho, & duobus testibus, dici clandestinum quoad pœnam prædictam incurrendam, si denuntiationes illicitè omittantur. Patet. Tum quia in *dicto cap. finali, de clandest. desponsat.* postquam textus præmisserat, denuntiationes ante matrimonium esse faciendas, eo quòd Ecclesia detestetur matrimonia clandestina, ait, si quis verò huiusmodi matrimonia clandestina, seu interdicta inire præsumperit, & subiciat pœnam suspensionis. Vbi ponderandum est verbum illud, *huiusmodi clandestina*; cum enim de matrimonio, cui denuntiationes non præmittuntur, egisset, manifestè, id matrimonium appellat clandestinum.

Sequitur *secundò*, illam Parochi pœnam suspensionis præscriptam in *cap. finali, de clandestina desponsatione*, non fuisse correctam per Tridentinum. Patet. Tum quia non constat, ubi Tridentinum eam corrigat pœnam. Et tantum abest, ut Tridentinum illud corrigere voluerit, ut potius *sess. 24. cap. 1.* sic dicat. Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo, præcipit sancta Synodus, ut antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio Parocho denuntiationes fiant. Tum etiam, quia Tridentinum *eadem sess. 24. cap. 5.* statuit pœnam contrahentibus coram Parocho

& testibus, absque denuntiationibus, nempe ut si in gradibus prohibitis ignoranter matrimonium contractum sit, spe dispensationis careant, ut vidimus præcedenti sectione: ergo signum est noluisse corrigere pœnam Parocho antiquitus impositam. Et meritò Ecclesia sic punire Parochum debet, quia omissis illicitè denuntiationibus, potest dici tale matrimonium verè occultum, cum sit tribus tantum cognitum: nec detegatur impedimenta, si quæ fortè sint, cum publicè non constet, & facile sit tres impedimenti ignaros esse.

DISPUTATIO XLIV.

Quinam possint dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus.

ExPLICATIS iam omnibus matrimonij impedimentis dirimentibus, operæ pretium est, ut de eorum dispensatione in hæc, & sequentibus disputationibus disseramus. Argumentum certè graue, valde frequens in praxi, & idèdè scitu dignissimum. Ceterum cum in dispensatione interueniant & potestas dispensandi, & causa requisita ad valorem dispensationis; & qui dispensationem impetrat, & modi quoque quibus extingui, vel cessare, aut expirare dispensatio possit; ac denique nonnulla alia circa clausulas dispensationum; idèdè hæc omnia solita claritate percutremus. Atque in hac disputatione, præmissa doctrinâ generali de dispensatione, ac potestate dispensandi, agemus de his, quibus competit dispensandi potestas circa impedimenta matrimonij dirimentia.

SECTIO I.

Quid propriè sit dispensatio; & an ea late, an potius strictè sit interpretanda.

Certum est *primò*, dispensationem propriè acceptam esse vocè applicatam à Theologis ad significandum actum, quo quis ab obligatione legis eximitur. Vnde in lege dispensare, tunc fit, quando lege manente in suo vigore, aliquis ab eius obligatione liberatur. Ex quo manifestè sequitur, dispensationem esse actum iurisdictionis, quia datur ad liberandum subditum ab obligatione legis, quod sine potestate superioris fieri nequit.

Secundò etiam est certum, dispensationem propriè, & strictè sumptam valde distingui ab irritatione, abrogatione, & derogatione. Nam dispensatio fit, quando quis ab obligatione legis liberatur, adhuc persistente totâ lege in suo vigore. Irritatio tunc contingit, quando is, cuius est legem confirmare, impedit quo minus ea feratur, volendo eam omnino esse irritam. Ut si legem à ciuibus constitutam Principis confirmatione indigentem, ut obliget, Princeps nullo modo confirmet, sed cesset, & annulet. Abrogatio est, eum quis legem iam latam omnino tollit. Derogatio denique accidit, cum quis legem iam latam ex parte tollit.

Tertio quoque certum est dispensationem, de qua tractamus, diuersam omnino esse ab interpretatio-

ne, quæ per episcopiam fit, siue in casu euidente, aut probabili, siue in casu dubio, in quo auctoritas superioris postulat. Episcopiam enim non est actus iurisdictionis, sed doctrinæ, & prudentiæ, quæ vir doctus, & probus declarat, legem hinc, & nunc ob aliquam causam non obligare; siue talem casum lege non comprehendit. At dispensatio est actus iurisdictionis. Interpretatio autem in casu omnino dubio, tametsi præter prudentiam, iurisdictionem requirit; non tamen supponit obligationem legis certam; sed potius in dubio declarat, illam cessasse, non autem in rigore aufert illam. Dispensatio autem supponit obligationem legis, etiam certam, & fertur ad tollendam obligationem etiam si præexistat. Vnde fit, ut in lege diuina habeat locum interpretatio hominis, etiam in casu dubio, non verò dispensatio. At verò in legem humanam non interpretatio tantum in casu dubio, sed etiam propriissima dispensatio, in casibus, in quibus de præexistente legis obligatione nullâ poterat esse dubitatio, concedi per hominem potest.

Denique certum est, propriam dispensationem legis cadere in legem obligantem, & tollere obligationem eius in particulari casu, vel personâ. Ita confirmat usus, & necessitas huius potestatis in hominibus ad humanam gubernationem: & firmat euidens ratio, quia sicut lex humana à voluntate humana orta est, ita per eandem tolli potest.

His positis, facile erit dispensationis naturam, seu rationem formalem explicare. Ex Iurisperitis quamplures cum aliquibus Theologis sic eam definiunt: Est iuris relaxatio facta cum cognitione causæ ab eo, qui potest relaxare. Noster Sánchez *lib. 8. disp. 1. n. 2.* sic eam definit; iuris relaxationem à potestate relaxandi habentem factam.

Neutra ex his definitionibus placet. Non prima, quia non præcisam dispensationis naturam declarat, sed etiam requisita ut licitè fiat. Nam si legislator in sua lege dispenset absque causâ cognitione, vera erit dispensatio, non tamen licita. Displicet quoque secunda, quia illa particula, *ab habente potestatem factam*, explicat causam efficientem, quæ est extra naturam, & essentiam dispensationis, quare optima est communis definitio dispensationis. Dispensatio est iuris alicuius relaxatio, seu exemptio alicuius à legis obligatione.

Dicitur *primò*, relaxatio non est dispensatio, sed dispensationis effectus; ergo non rectè per illam definitur. Sicut lex non dicitur esse obligatio, quamuis hæc sit legis effectus; nec votum etiam dicitur esse obligatio, sed promissio, ex qua obligatio nascitur. Respondeo nomine relaxationis intelligi actum illi, quo superior relaxat subdito legis obligationem, & effectum; vnde perinde est dicere dispensationem esse relaxationem, ac dicere esse actum, quo lex relaxatur. Quare actiua relaxatio est ipsa dispensatio, quoniam actiua relaxatio nihil est aliud, quam actus, quo vinculum legis soluitur; passiuæ autem relaxatio erit dispensationis effectus. Vnde dispensatio ipsa quid positiuè est, & contrariè opponitur legi; estque actus voluntatis Principis, quo vult liberum esse subditum à iugo legis suæ; aliquo exteriori signo sufficienter manifestatur.

Obicitur *secundò*, prædictam definitionem non esse propriam dispensationis: nam conuenit abrogationi, quæ est multò maior relaxatio legis. Privilegium etiam est relaxatio iuris humani, & tamen non est dispensatio. Respondeo, licet omnis dispensatio sit in bono sensu quædam iuris derogatio, non tamen è contrario omnis derogatio legis est propriè dispensatio.

factio: nam si pars aliqua legis pro tota communitate auferatur, est propria derogatio, & tamen non dicitur dispensatio, quia de ratione dispensationis legis esse videtur, ut eadem lex, prout per dispensationem relaxatur, circa quosdam tollatur, in se vero maneat. Et nomen ipsum relaxationis satis indicare videtur, vinculum, quod auferitur, non auferri, aut prorsus tolli, sed laxari tantum; & ideo abrogatio non dicitur propria relaxatio. Ad illud de privilegio dico, privilegium, quod fuerit contra ius, & illud relaxaverit, esse quidem dispensationem; illud autem privilegium, quod non fuerit contra ius, non esse relaxationem iuris; ideoque nec dispensationem esse; & ita nihil continetur sub definitione, quod dispensatio non sit.

Tandem obijci potest, promissionem, & licentiam esse quoque relaxationem iuris, & absolutionem a censuris esse etiam iuris relaxationem. Respondeo, permissionem proprie, & stricte non auferre peccatum, neque culpam, atque adeo neque legis obligationem; & ideo non esse iuris relaxationem. At dispensatio tollit. Idem dico de simplici licentia; nam hæc non tollit obligationem legis, sed apponit conditionem quandam, quam lex ipsa postulabat. Ut cum lege statuitur, ne quis frumentum extrahat sine Regis licentia, cum illa conceditur à Rege, non dicitur in sua lege dispensare. Similiter cum quis de licentia Pontificis ingreditur monasterium sacrarum foeminarum, vel cum religiosus de licentia Prælati aliqui donat, non dispensat Papa in obligatione clausuræ, nec Prælatus in voto paupertatis, sed adhibet conditionem necessariam, & quam lex ipsa petit, ne videlicet ingressus in monasterium, vel donatio fiat sine licentia. Denique absolutio à censuris non est proprie alicuius iuris relaxatio; nam absolutione, siue à peccatis, siue à censuris, nulla relaxaretur lex, quin potius executioni mandatur, cum lex iubeat hominem dispositum absolui à peccatis; & hominem recedentem à contumacia, & obedientem Ecclesie, absoluti à censurâ, & restitui communioni fidelium. At dispensatione vulneratur lex, quia vere contra ius, dum ex parte tollitur. Ex dictis

Colligo primo, dispensationem validè distingui ab interpretatione; nam interpretatio non est actus iurisdictionis, sed doctrinæ: quilibet enim vir doctus interpretari potest legem in tali, vel tali casu non obligare; dispensare autem non potest. Quod si in casu dubio alteri à superiore non permittatur interpretatio, non inde inferitur interpretationem esse actum iurisdictionis, sed doctrinæ, reservatam tamen superiori. Videatur Castro Palao *punct. 1. operis moralis, tract. 3. disp. 6. p. n. 3.* ubi alia proponit discrimina dispensationis, & interpretationis legis.

Colligo secundo, dispensationem legis, & dispensationem voti, & iuramenti, multum differre. Primo, quia dispensatio in voto, & iuramento nunquam fieri potest validè sine causâ; at legis proprie dispensatio optime potest, ut dicam, secundo, in voto, & iuramento dispensat Prælatus nomine Dei, cui est ius per votum adquisitum, & ipse vices suas Prælato committit: at in lege proprio nomine proprie dispensat. Tertio, in voto potest fieri commutatio, etiam propria auctoritate, si sit in melius, & in evidenter æquale, ut est prohibibile; at in lege nunquam dari potest commutatio; quia obligatio voti à voutentis voluntate ortum habuit, & solum diuinum honorem respicit, qui cum per materiam meliorem, vel æquè bonam conseruetur, poterit ex voluntate voutentis mutari: at legis obligatio ex voluntate legislatoris pendet, unde ex sola voluntate legislatoris pati potest mutationem. Denique ex iuramenti sæpe oritur non so-

lùm obligatio Deo, sed etiam alteri homini. Ut si in fauorem alicuius fecisti iuramentum, ipseque acceptavit, non poteris commutare, illo non consentiente: & licet Prælatus possit relaxare obligationem Deo factam; at sæpe non potest obligationem homini acquisitam, quia illius vices non habet.

Circa secundum, an dispensatio sit strictè intelligenda. De hac re videtur Sanchez *lib. 8. disp. 1. n. 4. & sequentibus.* Breuiter dico cum communi doctrina, dispensationem per se loquendo ac regulariter restringendam esse. Quia à iure exorbitat, & ius vulnerat, & ita procedit in illa, regula 27. *de Regulis iuris in 6.* Quæ à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. Hæc verò restrictio non debet esse ultra proprietatem verborum, unde ad comprehensa secundum propriam verborum significationem bene extenditur. Nec debet esse tanta, ut excludat ea, quæ necessaria sunt ad valorem, & effectum dispensationis, quæve cum illo sunt necessario connexa, seu ad illam necessaria. Quod vniuersi farentur, ne dispensatio suo effectu frustraretur. Qui enim dat formam, dat consequentia ad formam; alias esset frustratoria dispensatio. Præterea esse non debet tam vniuersalis restrictio, ut de omnibus dispensationibus indifferenter intelligatur. Nam excipiendæ sunt illæ, quæ ratione materiæ, vel grauissimæ, aut piissimæ causæ, omnibus pensatis, censentur fauorabiles. Denique si lex aliqua specialis dispenseret in anteriori lege vniuersali, & inserta sit in corpore iuris, censenda est fauorabilis & amplè interpretanda. Quoties etiam ipsa lex expressè concedit, vel permittit dispensationem, non tam rigorosè restringenda videtur, sicut illa, quæ est contra legem absolutè prohibentem, nulla facta mentione dispensationis, quia hæc magis videtur exorbitare à iure, & magis vulnerat ius.

SECTIO II.

An potestas data ad dispensandum, sit strictè, an latè interpretanda.

Ratio dubitandi est, quia dispensatio est stricti iuris, ut vidimus; ergo & potestas data ad dispensandum; quia talis est potestas, qualis est actus, cum ab illa speciem sumat; & quia si actus est odiosus, non potest potestas non esse odiosa, quia virtute continet actum; & quia ampliata potentia, necesse est, actum ampliari, quia ad plura, vel plures actus extenditur. In contrarium verò est, quia potestas ad dispensandum non est iuri contraria, & est beneficium Principis; ergo est fauorabilis, ergo non est stricti iuris, sed extendenda.

In hac re certum est primo apud Doctores, potestatem ordinariam dispensandi in lege non esse odiosam, sed fauorabilem & ampliandam. Ratio est, quia potestas non est contra ius, sed potius secundum ius, nec per se potest censeri odiosa, aut nociua, cum sit simpliciter necessaria ad commune regimen, & ad conuenientem usum legum; & per illam per se primo solum intenditur fauor communitatis; ergo est latè interpretanda.

Secundo videtur verum, & commune apud iuris canonici interpretes, delegationem potestatis dispensandi in aliqua lege generaliter factam quoad personas sine illarum expressione, esse fauorabilem, & latè interpretandam. Probatum; quia potestas ordinaria ad dispensandum in lege non censetur odiosa, sed fauorabilis,

abilis, & amplianda; ergo etiam potestas delegata generaliter ad dispensandum est fauorabilis. Probatum consequentia. Tum quia modus concessionis per delegationem, vel per legem, aut viam ordinariam, non variat rationem potestatis, sed solum pluribus conceditur, & pluribus modis. Quod certè non facit illam odiosam, si secundum se fauorabilis est. Tum etiam, quia ideo illa potestas ordinaria fauorabilis est, quia non est contra ius, sed potius secundum ius, sed potestas etiam delegata generaliter non est contra ius, nec alicui nocet, imò ad commune etiam commodum ordinatur; ergo similiter est fauorabilis. Tum denique, quia per eiusmodi potestatem generaliter delegatam & sic concessam, per se primo solum intenditur fauor communitatis, & illius, cui talis potestas communicatur; quod totum est beneficium Principis; ergo est latè interpretandum.

Difficultas solum esse potest de facultate data ad dispensandum pro persona certa, vel personis, quæ non videtur respicere commune bonum, sed priuatum commodum, an sit latè accipienda. Nam doctrina communis Sanchez *disp. 2. numer. 6. & 7.* & aliorum, est, esse eam facultatem latè interpretandam, quando ea conceditur ad dispensandum cum personis non expressis; quia tunc est beneficium ac privilegium actuum illius qui dispensaturus est, & in eius gratiam confertur, & ideo ut beneficium Principis latè exponendum. At strictè intelligendum, vbi exprimentur personæ, cum quibus est dispensandum; quia tunc non fit fauor ipsi dispensanti, sed est quasi instrumentum ipsius concedentis eam facultatem, qui moraliter loquendo censetur hic dispensare, quare instar dispensationis factæ est strictè interpretandum, ex quo infert privilegia Bullæ Cruciatæ esse strictè intelligenda, quia continent solum gratiam factam ipsi, cum quo est dispensandum.

Ex alio verò capite videtur aliquibus prædicta distinctio non esse subsistens. Cur enim eadem facultas dispensandi data in fauorem dispensaturi, fauorabilis est, & amplianda, & data in fauorem eius, cui concedenda est dispensatio, non est fauorabilis, sed odiosa, ac restringenda? Nam illa facultas in se eadem est, & semper habet illos duos respectus; & fieri potest ut persona indigens dispensatione non sit minus digna illo fauore, quam persona volens dispensare. Imò petitio illius facultatis ex parte personæ indigentis dispensatione, videtur magis fauorabilis, quia est personæ indigentis, & sub ea ratione miserabilis, & humiliantis se, ac fortè contentis defectum suum. Petitio verò actiue dispensationis facta ab eo qui dispensaturus est, videtur magis ambitiosa, nisi principaliter fiat in gratiam eius, cui subuenire desiderat; & tunc etiam censeri potest gratia principaliter facta illi cum quo dispensandum est. Vel certè licet fiat ipsi delegato, non apparet cur sit magis fauorabilis, quam facta indigenti dispensatione, præsertim quando utroque modo conceditur facultas ad usum voluntarium ipsi commissario. Nam tunc talis facultas data ex intentione conferentis propter commodum dispensandi, non magis continet virtualem dispensationem quandam in fauorem dispensantis. Igitur vel utroque modo restringenda est, si reputatur virtualis dispensatio, vel utroque modo est amplianda, si talis non existimetur, sed solummodo potestas dispensandi.

Dico primo, delegationem dispensationis, quæ fit per mandatum, esse odiosam, & strictè interpretandam. Ita omnes; quia illa facultas licet non sit consummata dispensatio & formalis, est tamen inchoata, & virtualis; ergo æquè odiosa censetur, ac pro-

pria dispensatio. Firmatur, quia illa dici solet dispensatio necessaria, quia ita à Papa est concessa sub illa conditione, si preces veritate nitantur, ut post exploratam, & inuentam veritatem non possit dispensatio negari; ergo non immeritò de tali modo concessionis, & mandati perinde, ac de dispensatione iudicatur quoad restrictionem, vel odium.

Hinc colligo dispensationem concessam ad postulationem supplicantis, regulariter loquendo, dari per modum necessarij mandati, siue commissio fiat determinatæ personæ sub proprio nomine, siue nomine alicuius dignitatis, vel officij, siue optio personæ ipsi supplicanti concedatur, ut ex usu constat, & ita idem dicendum.

Dico secundo, Quoties datur facultas ad dispensandum cum aliquo in particulari, siue fiat delegatio ad petitionem partis, siue ad petitionem delegati, & siue fiat determinatæ personæ, siue electio personæ committatur dispensando, stricti iuris est concessio, seu delegatio, aut dispensatio. Hæc est communis sententia Doctorum in cap. *at si Clerici §. de adulterio, de iudiciis, & in cap. ultimo, de semon.* aiunt enim potestatem dispensandi cum certis personis expressis esse strictè interpretandam. Ratio verò, cur facultas dispensandi cum certa persona sit stricti iuris, non est, quia facultas illa datur in gratiam indigentis dispensatione, vel in fauorem delegati; sed quia moraliter perinde reputatur, ac ipsa dispensatio: nam quod est ex parte superioris iam fit dispensatio, licet executio & modus alteri committatur. Quod verò hæc commissio fiat in fauorem commissarij, vel alterius, non mutat naturam actus, nec moralem illam æquivalentiam, seu æstimationem.

Ex his colligo manifestam differentiam inter potestatem dispensandi generaliter concessam, absque villo respectu seu expressione personarum, vel per respectum ad expressam personam: nam prior non respicit bonum priuatum, sed commune, & ideo non est restringenda, ut dixi in hac sectione *num. 3.* Posterior verò necessariò respicit priuatum bonum & commodum cum exceptione à communi iure, & ideo hæc posterior ex se est restringenda.

Ex quo patet solutio ad rationem dubitandi initio sectionis adductam. Nam prior illius pars probat optime primum & secundum dictum. Altera verò firmat quod dictum est *num. 3.* quia talis potestas respicit bonum commune, & ideo non est iuri contraria. Ex quo etiam patet solutio ad ea quæ dicta sunt *num. 5.*

SECTIO III.

An possit Papa dispensare in impedimentis matrimonij iure naturali dirimentibus illud.

Pro explicatione suppono primo ex materia de legibus ius naturale dici quod ex ipsis rerum naturis oritur, videlicet ex natura rationali, & naturali conditione operum, de quibus hoc ius disponit. Vnde eius rectitudo, supposita existentia naturæ humanæ, non peadet ex aliqua libera ordinatione Dei, vel hominis, sed ex ipsa rerum natura. Quare sicut naturæ conditio est immutabilis, ita quoque lex naturalis est immutabilis manentibus iisdem circumstantiis rerum, ut bonum faciendum, malum vitandum, & cætera quæ euidenter ex his principiis deducuntur.

Suppono secundo, tribus modis posse aliquid dici de

de iure naturali. *Primus*, & maxime proprius est, quādo lex aliqua naturalis id præcipit. Ad quod necesse est, vt ratio naturalis per se spectata dicat, aliquid esse necessarium ad morum honestatem; siue id dicat absque discursu, siue ex illo, siue vno, vel pluribus, dummodo illatio semper sit necessaria. *Secundo modo* dicitur aliquid esse de iure naturali solum permissiue, aut negatiue, aut concessiue. Talia sunt multa, quæ attento solo naturali iure licita sunt, vel data hominibus, vt rerum communitas, hominum libertas, & similia, de quibus lex naturæ non præcipit vt in eo statu permaneant, sed hoc relinquit hominum dispositioni iuxta rationis exigentiam. Sic libertas est homini naturalis, quia ex vi iuris naturalis illam habet, licet lex naturæ non vetet illā amittere. *Tertio* dicitur aliquid esse de iure naturæ, quia fundamentum habet in conditione naturali, licet non simpliciter præcipiatur iure naturali; dicitur enim accedere ad æquitatem naturalem, & illi conformari; quale est filium succedere patri ab intestato; æquitati enim naturali conueniens est, vt ad illum, cui esse ipsum datum est à patre, pertineant etiam bona per patrem quæ sita. Itaque licet id non præscribat omnino lex naturæ, ad id inclinatur, & quasi naturaliter sequitur, nisi aliunde impedimentum ponatur. In hac verò sectione nos de iure naturali primo modo accepto loquimur; ille enim est modus proprius iuris naturalis.

Suppono *tertio*, præcepta naturalia primi modi, esse duplicis generis. *Primum* est eorum quæ præcipit lex naturalis, independentes ab alicuius operantis, aut exequentis consensu præuio, tales sunt leges affirmatiuæ religionis erga Deum, pietatis erga parentes, & misericordiæ, vel elemosinæ circa proximum; & negatiuæ non occidendi, non infamandi, non mendicandi, & similia: huiusmodi enim obligatio non supponit consensum alicuius voluntatis operantis, ex cuius positione confurgat obligatio. *Aliud genus* est eorum, quæ licet præcipiat lex naturalis, versantur tamen circa pacta, conuentiones, aut obligationes, quæ per humanas voluntates introducuntur: vt sunt leges de seruandis votis, & promissionibus humanis, siue simplicibus, siue iuramento confirmatis; & idem est de aliis contractibus iuxta singulorum conditiones, & de iuribus, vel actionibus, quæ ex illis nascuntur. Et in vtroque genere istorum præceptorum est eadem necessitas quoad formalem rationem iuris, arque adeo eadem inuariabilitas, & immutabilitas. Ex parte tamen materiæ priora præcepta habent maiorem immutabilitatem, quia non habent quasi pro materia ipsum humanum arbitrium, quod mutabile valde est, & sæpe indiget correctione.

Denique suppono ex impedimentis matrimonij dirimentibus explicatis, solum dirimere matrimonium iure naturæ rigorofo, tria nempe impedimentum erroris personæ, & impotentiam absolutam & perpetuam, quæ reddit aliquem impotentem respectu omnium, & nullam habet potentiam ad vsum matrimonij & cognationem in primo gradu consanguinitatis ascendentium & descendentium inter patres & filios: alia verò sunt, quæ fundamentum habent in conditione naturali, licet non simpliciter præcipiantur iure naturali; talia sunt impedimenta cognationis naturalis in primo gradu, ligaminis, & cultus disparitatis. His præmissis

Dico *primo*, nullam potestatem humanam etiam si Pontificia sit, posse proprium aliquod præceptum legis naturalis abrogare, nec illud propriè & in se mutare, neque in illo dispensare. Loquor de præceptis

iuris naturalis absolutis quæ non pendent ex hominum consensu tamquam ex materia obligationis, & semper sunt eadem in quavis circumstantia occurrente. Ita omnes. Ratio est manifesta, quia ius naturæ quoad sua præcepta, dicta est immutabile natura sua, pertinet enim ad naturales hominis proprietates. At non possunt homines mutare id quod immutabile est, neque enim possunt naturas rerum mutare. Firmo, quia si ius humanum posset naturale derogare, posset aliquid contra illud statuere, non enim potest intelligi alius modus mutandi illud. At hoc non potest, quia quod est contra ius naturæ prædictum intrinsecè malum est, ac proinde illud ius humanum esset de re intrinsecè mala, & consequenter non esset ius, neque lex. Imò nec Deus ipse prædicta præcepta legis naturæ absoluta, quorum obligatio reperitur vna & eadem in quavis circumstantia occurrente potest permutare, vel in illis dispensare. Quod sic explicatur. Nam inter præcepta naturalia etiam absoluta quædam sunt, quorum obligatio reperitur semper vna & eadem quavis occurrente circumstantia, vt non mentiri, non odium habere Deum, & similia; & in his nequit dari mutatio, neque vlla dispensatio etiam ab ipso Deo. Ista omnia omnino immutabilia sunt, quia in quavis, quæ ponatur circumstantia, & in quouis euentu occurrente semper reperitur eadem deformitas; huiusmodi est deformitas odij Dei & mendacij. Vnde si prædicta præcepta neque à Deo dispensabilia sunt, neque in illis dispensari poterit à Papa, neque ordinaria potestate, neque delegata, & nomine Dei, quod est intentum nostræ conclusionis. Alia verò sunt præcepta naturalia, absoluta, quæ licet non pendent ex hominum consensu tamquam ex materia, exigunt tamen ad sui obligationem peculiare circumstantias, quibus ablatis tollitur materia præcepti, atque adeo & obligationis. Vnde ista præcepta mutabilia sunt, non quia præceptum dispensatur, vel tollatur, sed quia aufertur circumstantia, quæ constituat materiam præcepti. Vnde manet actionis substantia sine circumstantia illa; mutatur autem vel ex voluntate Dei, vel alia ratione. Declaratur exemplis. Hominem interficere malum est, sed si is qui alium occidit, id faciat publica auctoritate, vel ob defensionem vitæ, non est malum; quoniam deest circumstantia ad malitiam necessariò requisita, vt fiat auctoritate propria, neque ad defensionem vitæ. Simili ratione furari malum est; at si quis in extrema necessitate constitutus aliquid ex alterius bonis sibi capiat, vt suæ occurrat necessitati, non est malum, quia deest circumstantia rei alienæ inuito rationabiliter domino. Nam in necessitatis extremæ casu nihil alienum est, cum omnia sint communia. Malum quoque est alterius opes, & bona inuadere; at si faciat iussu Dei, malum non est, quia tollitur circumstantia rei alienæ. Vnde si aliquando Deus iussit filium innocentem Isaac à parente pio & optimo Abrahamo occidi; vel vt Hebræi spoliarent Ægyptios, aut in Chanæorum fines inuaderent, & occuparent: & etiam Osæ Prophetæ vt acciperet sibi mulierem fornicariam; in nullo ex istis casibus dispensauit circa præceptum naturale non occidendi, non furandi, non fornicandi, sed abstulit materiam præcepti: nam præceptum naturale, occisionem prohibet priuata auctoritate, factam prohibet etiam contrectationem rei alienæ, vel accessum ad non suam. At ipsi Abrahamo, Israelitis, & Osæ præcipit Deus, qui est dominus vitæ, & mortis, corporumque & omnium bonorum; quo ablata est circumstantia rei alienæ, quæ erat necessaria ad materiam præcepti, ex qua confurgebat obligatio.

Dico

Dico *secundo*, circa alia præcepta iuris naturalis, quorum obligatio penderet ex consensu voluntatis humanæ, vel ex eius efficacia ad aliquid agendum posse Papam in illis dispensare, vel ea remittere. Ita omnes. Ratio est, quia prædicta præcepta sunt aliquo modo mutabilia, ac variabilia; ergo etiam sunt dispensabilia, non directè auferendo obligationem legis naturalis, sed indirectè, remissione aliqua facta ex parte materiæ: vt contingit in voto & iuramento. Sicut enim inter homines remittit homo alteri homini promissionem factam, qua remissione cessat obligatio naturalis promissionis; ita remittitur à Papa debitum ortum ex humano consensu, nomine Dei, cui ea promissio facta est; concessit enim Deus Pontifici, vt ipse debita remittat rationabili ex causa. Et sicut me cedente alterius hominis promissioni, cessat etiam promissionis obligatio; sic etiam Deo, in quantum illi debitum est, quod voto, vel iuramento fuerat promissum.

Dico *tertio*, nullo modo Pontificem posse dispensare in impedimento iure naturali dirimente matrimonium, impotentiam absolutam & perpetuam. Ratio est manifesta, quia cum prædicta impotentia nequit iniiri matrimonium, vt constat, quia hoc essentialiter consistit in translatione mutua dominij corporum ad vsum matrimonij; at nemo potest in alterum transferre dominium eius rei quam nullo modo habet; & in ita impotente nulla est potentia ad vsum matrimonij; ergo nequit in illo dari matrimonium; ergo nequit Pontifex in illo dispensare, qui nequit destruere naturam & essentiam contractus matrimonij. Imò, perseverante prædicta impotentia nec Deus ipse potest dispensare, quia nequit dari matrimonium sine prædicta translatione dominij cum potentia intrinsecè & absoluta ad copulam, cum matrimonium essentialiter & per se ordinetur ad prolis propagationem per copulam. Si enim matrimonium solum essentialiter ordinaretur ad mutuum cohabitationem coniugum, & ad domus gubernationem, potuisset ex Dei cōcessionem constitui matrimonium inter omnino impotentes. At cum cōstet essentiam matrimonij consistere in dicta dominij mutua translatione corporum in ordine ad copulam; vbi est naturalis, absoluta, & perpetua impotentia & incapacitas, ea durante, nequit matrimonium consistere, neque vlla à Pontifice potest fieri dispensatio, neque ab ipso Deo.

Dico *quarto*, nec Papam posse dispensare in impedimento erroris personæ, matrimonium dirimente. Hoc etiam est certum, quia non potest Papa efficere vt detur matrimonium sine cōtractu matrimoniali, sed cum impedimento erroris non datur cōtractus matrimonialis; quia iste non potest dari sine mutuo contrahentium cōsensu; mutuus autem cōsensus non datur cum impedimento erroris personæ, vt est per se notum; ergo à primo ad vltimum nequit Pontifex in hoc impedimento erroris dispensare.

Est verò obseruandum id non opponi doctrinam à nobis traditam supra *disp. 14. sect. 6.* vbi cum veriori sententia docuimus posse diuinam virtute dari matrimonium formaliter sine mutuo consensu contrahentium: quia cum matrimonium essentialiter consistat in vinculo, seu mutuo corporum dominio in corpora contrahentium in ordine ad copulam, potest dari dominium corporum in ordine ad copulam independenter à mutuo contrahentium cōsensu. Non, inquam, opponitur: quia de facto Deus non dedit iniqua Pontifici talè potestatem, quæ non videtur expedire bono cōmuni fidelium. Quod si in aliquo casu Deus daret eam potestatem summo Pontifici, vt reuera posset, tunc diceret posse Papam efficere matrimonium independenter à mutuo contrahentium consensu, & consequenter quasi dispensare in impedimento erroris.

Dico *quinto*, nullo modo posse Pontificem dispensare

Pere de Matrimonio.

vt pater & filia, vel mater & filius nubere queant. Ratio est quia, vt dixi supra *disp. 28. sect. 3.* quia in nullo casu potest tale matrimonium irritari, honestari, & ideo nequit Deus concedere facultatem Papæ vt illud contrahatur.

Dico *ultimo*, posse Papam dispensare circa omnia alia impedimenta iuris naturalis, quæ habent conformitatem & fundamentum in iure naturali, sed non necessitatem conuenientiam, vel conformitatem cum illo. Ratio est, quia prædicta impedimenta introducta sunt iure positiuo Ecclesiastico, vt vidimus, cum de vnoquoque impedimento egimus; ergo possunt tolli potestate Ecclesiæ & Papæ. Quod si aliquid ex illis introductum sit iure diuino, quid circa illud præstare queat summus Pontifex, dicam sectione sequenti.

SECTIO IV.

An summus Pontifex possit dispensare in impedimentis si quæ sint, iure positiuo diuino matrimonium dirimentibus.

Nonnulli Doctores relati à Sanchez *lib. 8. disp. 6. n. 8.* affirmant posse Pontificem in talibus impedimentis dispensare. Quod probari potest, *Primo*, quia Christus Dominus suo Vicario concessit absolutam & supremam potestatem ad bonum Ecclesiæ regimen, & tranquillam Reipublicæ gubernationem, illis verbis Ioan. 21. *Pasce oues meas*, vt etiam cōstat ex dictis supra *disp. 21. sect. 1.* sed ad bonum regimen Ecclesiæ, & Reipublicæ tranquillitatem aliquando expedire potest, vt celebretur matrimonium inter eos, qui iure diuino sunt impediti; ergo respectu eorum habet Pontifex potestatem: aliàs non sufficienter prouidisset Christus suæ Ecclesiæ.

Secundo, si Pontifex ita conderet suas leges, vt Episcopus in magna fidelium necessitate non posset in illis dispensare, non sufficienter prouideret suæ Ecclesiæ; ergo multo minus Deus, si eam potestatem Papæ non concessisset: quia ad Papam potest esse recursus, licet difficilis, ad Deum verò non nisi per miraculum.

Tertio Papa dispensat in voto, quod iure diuino ligat, & idem est de iuramento; ergo iā dispensat Papa in iure diuino. Cur igitur non dispensabit in impedimentis matrimonij iure diuino dirimentibus, si id expediens est ad commune animarum bonum.

Pro explicatione obserua *primo*, legem, vel ius positiuum à nobis appellari quod non est innatum cum natura, neque ex illa necessariò manas, sed est quasi additum legi, vel iuri naturali: legem autem, vel ius positiuum diuinum dici quod ab ipso Deo immediatè latum est, & toti legi naturali additum.

Secundo nota nullam esse controuersiam de Deo, an possit in lege sua positiuam diuinam dispensare. Nam si hoc potest legislator humanus in sua lege, multo magis Deus. Imò licet homo non rectè, aut licitè id faciat sine causa; si Deus id faceret, honestissimè & rectissimè faceret; quia est supremus dominus, & eius voluntas suprema est regula bonitatis. Neque id fieret cum mutabilitate suæ voluntatis, quia sine sui mutatione potest Deus mutare quæ statuit, & ita ex æternitate potuit Deus habere decretum tollendi obligationem suæ legis ab aliquo in tali tempore, per quod sine sui mutatione cum illo dispensaret. Huiusmodi ergo dispensatio possibilis est de potestate absoluta. At de lege ordinaria certum est regulariter non concedi, quia Deus vult homines per homines gubernare. Neque admittenda est talis dispensatio, nisi Ecclesiæ de illa constare possit, & per illam approbetur, iuxta regulam Innocentij tertij in cap.

T t

CIII

etiam Apostolico. Nam Apostolicæ constitutiones ab ipsis Apostolis immediatè procedentes non transcendunt ius humanum, ut constat. Vnde licet Apostolorum magna sit dignitas, attamen in potestate iurisdictionis Papa non est inferior illis. Quæ verò sunt ab illis promulgata ex ore Christi, non sunt dispensabiles. Idque volunt iura citata. Vnde omne genus irregularitatis etiam bigamiæ est dispensabile per, Ecclesiam. Firmo dictum, quia legislator potest in legibus quæ ab eius voluntate & potestate pendent, dispensare. At Pontifex est supremus legislator respectu iuris, & Canonum, quæ ab ipso, vel à Concilio generali statuta sunt. Nā Concilio superior est Papa, & si Concilium includit Papam, est æqualis. Potest autem Princeps dispensare in legibus laicis ab habere æquale auctoritatem in eadē sede.

Ex quo infero verum esse Papam non posse dispensare in impedimento erroris, quia iste dirimit ex defectu consensus, quem Pontifex supplere non potest; neque in impedimento impotentiae perpetuae, neque inter patrem & filiam, vel matrem & filium, quia sunt iure naturæ dirimentia, neque in impedimento ligaminis, quia absque Dei concessione non potest dirimi; & constat Pontificem id non posse dirimere, cū auctoritas ordinaria superioris purè humani ad id nequeat extendi; de extraordinaria autè & superaddita Dei commissione, aut concessione, non constat eam à Deo accepisse. Circa alia verò omnia impedimenta dirimentia posse dispensare constat, quia omnia illa, præter dicta dirimunt solo iure Ecclesiastico,

3 Maior difficultas est circa secundum, an possit Pontifex dispensare in radice matrimonij irritè contracti, efficiendo dispensationem retro trahi, ac proinde legitimando prolem ante habitam, quoad spiritualia, & temporalia.

Quia in re certum videtur Pontificem posse talē prolem omnino legitimare in ordine ad effectus omnes Ecclesiasticos & spirituales, ordines videlicet, & beneficia. Sed difficultas est de effectibus civilibus ac temporalibus bonis, verbi gratia de successione in paternā hereditate; ad quos Papa sibi civiliter non subiectum secundum omnium fere ac veriorē sententiam, directe non potest legitimare.

4 Multi, quos refert & sequitur Sanchez lib. 8. disp. 6. n. 3, affirmant eum id posse indirectè. Probant

Primo, quia tota radix illegitimationis est lex Ecclesiastica statuens impedimentum dirimens, sed hoc tollit Pontifex, ergo indirectè & per quandā consequentiā, destruendo legem suam Ecclesiasticam ex qua tanquam ex fundamento illegitimitas, & illi omnes effectus pendent, poterit omnes illos abolere

Secundo ex Clem. unica, de immuni. Eccl. constat Clementem Quintum reuocasse quasdam prædecessorum constitutiones, etiā quoad effectus antea productos, ibi, Quicquid ex eis sequutum est, vel ob eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis. Vbi Glossa & Iurisperiti notant tantā esse Pontificis potestatem circa ea, quæ sunt iuris positivi, ut possit ea reuocare prout ex tunc, quādo edita sunt; ac omnes effectus præteritos abolere, ac si nunquā edita fuissent. Igitur sic dispensans Papa in radice matrimonij, id est, in initio ipsius, reuocando impedimentum quod irritauit matrimonium, ac si nunquā irritasset, efficiet, ut dispensatio retrotrahatur ad matrimonij initium, atque ideo censeatur ac si id matrimonium fuisset ab initio validum, nullo impedimento irritante existente, in quo casu proles esset verè legitima quoad omnia.

Tertio, multa possunt fieri indirectè, & per quandā consequentiā, quæ directe, & principaliter fieri nequeunt. Sicut ius patronatus non potest per se ac directe vendi absque peccato simoniæ, cum tamen in consequentiā vendatur vendito fundo, cui est annexus,

et, ex litteris, de iure patr. ergo licet Pontifex nequeat directe dispensare in iure civili, ac eius effectibus, poterit vtrique indirectè & per quandā consequentiā. Firmatur, nam lege civili incurruntur ea damna à prole, supposita legis Ecclesiasticæ irritantis prædictum matrimonium firmitate; ex qua subsecutum est, ut matrimonium sit irritum, & subinde proles ex eo concepta sit illegitima, & subiecta omnibus illegitimitatis dānis iure civili statutis. Igitur cum Pontifex sua dispensatione in ipsa matrimonij radice tollat directe firmitatē illius legis Ecclesiasticæ, eamque prorsus aboleat, perinde ac si lex illa nunquā prodidisset, efficiet indirectè & per quandā consequentiā, ut ea omnia dāna cessent, ut potest quæ ex legis Ecclesiasticæ firmitate pendebant.

Contrariū sentit Molina tom. 3. de iustitia disp. 624. n. 3. Coninchius disp. 33. dub. 4. Gaspar Hurtado disp. 26. difficultate prima n. 5. & alij, dicentes Pontificem non aliter posse in radice matrimonij dispensare, quam directe & immediatè auferendo omnes effectus ex ipsius inualiditate secutos, & consequenter solum pro illis effectibus quos per se immediatè auferre potest. Quare supposito quod Pontifex nequeat talē prolem directe legitimare, nisi quoad sola spiritualia, nec poterit illā indirectè per talē dispensationē ad plura legitimare. Quia non potest Papa habilitare ad officia temporalia & secularia non tollendo illegitimationē, & hanc nequit tollere, quia nequit tollere radicē illius; non enim efficere potest matrimonium non fuisse nullum.

Hæc secunda sententia mihi magis placet. Ad cuius maiorem explicationem,

Dico primo, certum esse summum Pontificem non posse efficere, ut matrimonium quod à principio fuit nullum propter impedimentum dirimens, reddatur à principio validum, dispensando in tali impedimento, & illud auferendo, Patet, quia summus Pontifex non habet ad præteritum potentiam, ut nimirum validum matrimonium efficiat, quod validum non fuit re ipsa, & ut non adfuerit impedimentum illud dirimens, quod verè affuit tempore contracti illius matrimonij, eo quod in illo non fuerit dispensatum; ergo dispensare in tali non poterit ut à principio non adfuerit, ac proinde ut non fuerit nullum matrimonium, quod nullum ob illud impedimentum re ipsa fuit. Firmatur, quia sine nouo contractu consentu, & nouo inter eos matrimonij contractu, post impedimentum sublatum, non potest inter eos esse legitimum matrimonium; unde nec summus Pontifex efficere potest ut antiquus consensus sufficiat ad legitimum matrimonium, dispensando in impedimento, quod, aderat tempore talis consensus, sed necessarius omnino est ad verum & legitimum matrimonium, ac prole legitimā generandā, nouus inter ipsos mutuos consensus, & nouus matrimonij contractus. Ergo nec poterit Pontifex efficere ut matrimonium quod à principio fuit nullum, propter impedimentum, reddatur à principio validum dispensando in tali impedimento.

Dico secundo, posse Papam, prolem illā illegitimè natā, ita legitimare quasi à principio nata fuerit legitima, auferendo ab illa omnē inhabilitatē canonicā quæ sub illius iurisdictione per se & directe cadit. Patet, quia tamen prædictā prolem nequeat ita legitimare, quasi à principio nata fuerit legitima, efficiendo ut nunquā fuerit illegitima, quia id esset ad præteritū potentia, quod contradictione implicat, adeo ut nec Deus ipse possit id efficere; tamē potest auferre ab illa omnē inhabilitatē canonicā, quæ sub illius iurisdictione cadit; quia inhabilitates canonicæ quas proles illa, ita nascendo, contraxit, omnes sunt de iure humano in quo Pontifex dispensare potest; ergo efficere potest ut quoad inhabilitates canonicas, proles illa reputetur, ac si à principio esset legitime nata.

Dico tertio, esto demus impedimentum matrimonij dirimens non esse de iure humano, sed diuino,

vel naturali, nec Papam posse in illo dispensare; si velit eam prolem legitimare, potest, quasi à principio esset legitime concepta. Ratio est, quia inhabilitates canonicæ, quas proles illa ita nascendo contraxit, subiacent directè iurisdictioni Papæ, & omnes sunt de iure humano; ergo quamuis nequeat dispensare in impedimento, & efficere, ut inter eos parentes legitime contrahatur matrimonium, potest tamē abolere ab ea prole inhabilitates canonicas, ex ea illegitima natiuitate euenientes, ac si nata esset ex matrimonio nullo ob impedimentum canonicum iure humano introductum; ergo ita potest prædictam prolem legitimare quasi à principio esset legitime concepta.

8 Dico quarto, non posse Papam etiam indirectè auferre à prædicta prole inhabilitates civiles quæ non subiacent eius potestati. Probo id, quia non potest Papa talem prolem directe legitimare, nisi quoad sola spiritualia; ergo non poterit eam indirectè legitimare quoad temporalia & civilia: patet consequentiā, quia nemo potest aliquid facere indirectè, nisi faciēdo aliquid directe, ex quo illud necessario sequatur, ut verbi gratia, impossibile est Ecclesia indirectè præcipiat actum internum, nisi directè præcipiat externum; sed impossibile est ut Papa directè aliquid tollat à quo illegitimitas illius prolis pendet; ergo nec hanc potest indirectè tollere; ergo nullo modo potest auferre inhabilitates civiles, ac temporales. Minor ostenditur, quia illegitimitas non pendet ab illo impedimento prout existit post eius natiuitatem; siue enim iam sit, siue non sit, eodē modo manet illegitimitas, sed prout existeret pro eo tempore quo parentes tenebant contrahere matrimonium; & ut sic præcisè est radix illius illegitimationis, sed impossibile est ut Papa efficiat, ut tunc non fuerit illud impedimentum, ut probatum est; ergo nec potest tollere radicem illius illegitimationis. Firmo, quia Pontifex non potest alter tollere indirectè illegitimitatē quoad civilia, nisi tollendo impedimentum, sed illegitimitas non prouenit immediatè ex impedimento, sed ex nullitate matrimonij, quam Papa non potest tollere, cum sit impossibile quod iste non sit natus ex illegitimo toro; ergo,

9 Dico ultimo, manifestè Papam non posse dispensare in radice matrimonij, neque quo ad effectus seculares, neque quo ad effectus spirituales, seu officia Ecclesiastica ex vi talis radicis. Patet, quia in primis constat non posse prolem illegitimā, quæ talis est, quia concepta ex matrimonio nullo ob impedimentum dirimens, habilitare ad ea officina secularia, ad quæ illegitimus est inhabilis iure civili; quia non potest auferre dictam inhabilitatē, non tollendo illegitimationē, & hæc nequit tollere, quia nequit tollere radicē illius; non enim potest efficere matrimonium non fuisse nullum. Similiter ob eandem rationem nec potest prædictam prolem ex vi radicis habilitare ad officia Ecclesiastica, quia nequit auferre illegitimationem, ex qua oritur inhabilitas ad illa. Absolutè tamen potest prolem illegitimā habilitare ad bona & officia spiritualia, quia potest inhabilitatem ipsam immediatè & in se ipsa tollere, quia iure Ecclesiastico oritur ex illegitimatione, in qua etiam Pontifex potest immediatè dispensare.

10 Ex his facile soluuntur argumenta primæ sententiæ. Ad primum negatur propositio; nam radix illegitimationis non est nisi nullitas matrimonij, quam nequit tollere Pontifex, ut ostensum est.

Ad secundum, dico Pontificem ibi apertè solum agere de effectibus iure Ecclesiastico inductis, quos per se immediatè poterat tollere.

Ad tertium, eiusque confirmationem liquet ex dictis, nihil posse fieri indirectè nisi faciēdo aliquid

Perez, de Matrimonio.

directè; at Ecclesia nihil directè efficere potest circa radicem illegitimationis, quia huius radix est nullitas matrimonij contracta tempore conceptionis prolis, & hæc nullitatem non potest Papa auferre, modo in hac sectione sæpe dicto.

SECTIO VI.

An possit Episcopus dispensare in impedimentis matrimonij dirimentibus.

Certum est, & commune apud omnes Doctores Episcopum non posse ordinariè dispensare in impedimentis dirimentibus. Ratio est, quia à Pontifice, vel à Concilio generali statuta sunt, & omnia illa sunt vel iure naturali, vel iure communi inducta, quibus Episcopus inferior est; ergo nequit tamquam in lege superioris ordinariè dispensare, c. inferior d. 21. Clem. ne Romani, de elect. Difficultas verò est, an id in aliquibus casibus possit facere. In duobus casibus præcipue id examinandum est.

Primus casus est, an possit Episcopus dispensare quando matrimonium bona fide publicè in facie Ecclesiæ contractum est, ac etiam præmissis denunciationibus, & impedimentum est occultum, nec sine scandalo potest fieri separatio, nec Pontifex facile adiri potest ob coniugum paupertatem, ac loci distantiam, vel quia sine probabili peccandi periculo non potest dispensatio differri.

Dominicus Soto 1. de iustit. q. 7. a. 3. & in 4. d. 37. q. unica c. 2. cum aliis in partem negantem inclina. Quia nequit Episcopus in lege Pontificis vel Concilij dispensare, quā impedimenta matrimonij statuta sunt.

Multo veriore iudicio partem affirmantem cum multis, quos refert & sequitur Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 40. n. 3. Coninch disp. 33. dub. 3. Hurtado disp. 26. diff. 1. n. 4. Basilius lib. 8. c. 1. n. 2. Rebellus lib. 3. q. 5. n. 20. & alij, qui merito docent in eo casu Episcopum ex tacita Pontificis concessione pro foro conscientie dispensare posse. Quod certè ita videtur certum postquam Pontifici constat id fieri ab Episcopis; quia id sua taciturnitate approbare præsumitur. Cum etiā multi celebres Doctores hoc teneant, & publicè in lectionibus ac libris editis doceant, videtur omnino incredibile, Pontificem hoc latere; unde etiā merito præsumitur tacite id approbare. Firmatur. Tum quia Romanus Pontifex id concessisset, si de eo requisitus esset ob animarum salutem: incredibile enim est Pontificem hanc disputationē velle tali casu sibi reseruare cum grauissimo animarum periculo. Ergo perinde est ac si concessisset, iuxta doctrinā Glossæ in l. tale pactum §. fin. D. de pactis. Tum etiam, quia Episcopus potest contra ius commune statuere, modo id faciat ex euidenti & necessaria causa, quæ superiorem ad id concedendum moueret. argum. l. hominum D. mandati. Et ita Iason in l. omnes populi, l. 2. D. de iust. & iure. Tum denique, quia leges impedimentorum ad bonum commune conditæ sunt; ergo ex tacita concessione Pontificis poterit vrgente prædicta necessitate dispensare Episcopus; alioquin manerent multi destituti remedio, & in periculo euidenti condemnationis æternæ, quod totum contra bonum publicum est. Quibus omnibus rationibus, addenda est consuetudo, quæ est optima legum interpretis; & ad acquirendam sufficit iurisdictionem.

Hanc doctrinam iudicio etiam esse veram, quamuis contrahentes non sint pauperes. Quia etiam in diuitibus potest vrgens necessitas occurrere ex distantia ab vrbe Romana, & magno incontinentiæ periculo, vt docent Sanchez, & Basilius citati. Et certè si

Episcopus cum paupere dispensare potest, qui ratione inopia non habet recursum ad Pontificem; cur non poterit similiter idem præstare, quando ratione vrgentis necessitatis animæ, & periculi magni incontinentiæ in ipsâ morâ consulendi Pontificem.

Habet etiam locum prædicta doctrina, quamuis occurrant duo occulta impedimenta, siue etiam plura, vt docent quoque Sanchez *disp. cit. numer. 6.* & Basilius *cap. 13. numer. 3.* quia quando committitur alicui facultas delegata dispensandi in aliquo impedimento, tamen non possit dispensare repertis duobus, quia mixtum sub simplici non comprehenditur; at tamen cum in hoc casu necessitatis sit, quæ tollit reservationem, sicut tollit comparatione simplicis, tollit etiam comparatione mixti. Ex his

Colligo primo, hanc facultatem dispensandi in Episcopis circa impedimenta dirimentia, debere intelligi de impedimento occulto. Quare si impedimentum fuerit publicum, & periculum est vt in foro externo detegatur, non poterit dispensare Episcopus; quia nullum scandalum sequi potest ex eo quod separetur. Cæterum non video cur non possit Episcopus dispensare, si ex tali separatione aliquod imminens, & valde graue damnum sequeretur.

Colligo secundo, debere quoque matrimonium occultum esse bonâ fide contractum: si enim malâ fide contractum est, non poterit Episcopus dispensare. Ratio est, quia cum ea dispensatio detur ab Episcopo ex præsumptâ licentiâ, & consensu Pontificis, vt dixi, non potest in eo casu præsumi, ne faueatur audaciæ, & iniquitati. Idque satis colligitur ex Tridentino *sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 5.* sic dicente: Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempserit. Hæc Tridentinum.

Satis tamen erit bona fides alterius tantum ex contrahentibus, vt norant Sanchez, & Basilius. Et ratio est, tum quia ex Tridentini decreto non colligitur vnus tantum malam fidem sufficere, vt spe dispensationis careat; & aliâ ex iure communi, iuxta textum in *cap. cum inhibitis, de clandest. desponsat. & cap. ex ignore, qui filij sint legitimi*, vnus bona fides sufficit, vt proles nascatur legitima, & vt tale matrimonium reputetur ab Ecclesiâ; ergo idem in nostro casu dicendum est. Tum etiam, quia Tridentinum *dicto cap. 5.* vocat hanc pœnam, ibi, *eisdem pœnis subiiciantur*: non videtur autem æquitati congruum esse puniri innocentem ob alterius delictum.

Colligo tertio, quando dicenda sit mala fides, quando nimirum coniuges non solum sciunt impedimentum cum contrahere volunt, sed etiam sciunt inde oriri impedimentum dirimens ad matrimonium contrahendum: nec est mala fides, quamuis procedat ex latâ culpâ, & ignorantia culpabili, quia Tridentinum citatum expresse petit, vt scienter præsumatur: at non verè dicitur scienter facere qui ex ignorantia crassa facit, sed dolus requiritur. Vnde solum excludetur hæc bona fides quando ignorantia esset adeo crassa, vt esset ingens temeritas; quia tunc æquiparetur dolo, vt bene Sanchez *numer. 4.*

Colligo ultimo, non posse Episcopum dispensare, si facilis sit aditus ad Nuncium, vel ad alium, qui habeat potestatem dispensandi: quia Episcopo solum

conceditur ratione vrgentis necessitatis, quæ cessat, quando adest facultatem habens dispensandi. Quare extra necessitatem in nullo impedimento dirimente potest dispensare Episcopus, siue sit cognationis spiritalis, siue legalis, siue publicæ honestatis; quia tam hæc, quam alia ex iure humano orta sunt, ac proinde eodem modo loquendum est de omnibus illis.

Secundus casus est, An Episcopus possit etiam dispensare in impedimentis dirimentibus, etiam ante contractum matrimonium, in casu necessitatis, si non patet aditus ad Papam; vel ad alium superiorem habentem facultatem? Affirmat Basilius Ponce *cap. 13. citato numer. 6.* quia certum est interuenire posse casum necessitatis, etiam ante contractum matrimonium. Vt si quis morti proximus ad legitimos liberos, vel restaurandum honorem, vel pro bono pacis deberet citò contrahere, & obstitet impedimentum dirimens. Probat, quia ratione vrgentis necessitatis tollitur reservatio, sicut cum iam matrimonium contractum est: & eâ necessitate vrgente potest inferior in legibus superiorum dispensare. Idem sentit Ioannes de Salas *de legibus disp. 20. sess. 3.* Gaspar Hurrado *disp. 26. difficult. 2. numer. 7.* Idem defendit, & late probat Sanchez *lib. 2. disp. 40. numer. 7.* si vrgentissima necessitas talem postulet dispensationem, apponitque hoc exemplum. Accedit mulier manè factura sacramentaliter, & reperitur habens impedimentum dirimens, cuius detentio infamiam notabilem produceret, & sunt omnia iam parata ad nuptias vesperè celebrandas, & tentatis omnibus mediis, nulla euadendi via aperitur, sed suspicio vehemens oritur alicuius criminis detecti in confessione sacramentali, si fœmina abstinere velit à nuptiis, aut differre, dum Papæ dispensatio obtineretur. Probat in hoc casu, si non sit aliqua via prudentis arbitrio, attentis circumstantiis, vt fœmina illa euadere possit incolumis, posse Episcopum dispensare. Primo, quia impedimentum hoc est iuris humani, statutum lege Pontificiâ, vel Concilij; sed in hæc lege ex magnâ necessitate potest Episcopus dispensare, vt docent Doctores graues, quos refert idem Sanchez *dicta disp. 40. n. 3.* cum ergo magna in prædicto euentu necessitas vigeat, quid obstat, ne Episcopus possit? Secundo, vortum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, & eius dispensatio Pontifici reservatur: & tamen in casu vrgentis necessitatis, quando magnum incontinentiæ periculum vrget, nec consuli patet Papa, ratione paupertatis, vel quia est graue periculum in morâ, potest Episcopus dispensare, vt docent Angelus, Syluester, Nauarrus, Palacios, Enriquez, & Aragon, quos ibi refert dictus Sanchez; ergo poterit dispensare in impedimento dirimenti, in casu præfenti, vbi vrgentior est necessitas. Tertio, quia opinio docens post contractum matrimonium, posse Episcopum dispensare, illi innititur fundamento, quod possit Episcopus in lege Papæ, vel Concilij dispensare in casu vrgentis necessitatis; ergo similiter poterit ante matrimonium, vrgente necessitate pari, vel certè maiori. Ultimo, negari non potest, quin hæc sententia aliquam habeat probabilitatem: at quando notabile proximi damnum imminet, licitum est, omni sâ probabilissimâ, & communissimâ opinione, eam amplecti, quæ aliquam habet probabilitatem, vt docet cum Soto, & Nauarro idem Sanchez *lib. 2. disp. 36. numer. 8.* In hæc re

Dico primo, si re verâ eueniat casus, in quo visis circumstantiis, prudentum iudicio sit necessitas adeo vrgens, vt nulla sit via, ac nullum medium, vt fœminæ graue periculum sui honoris, vel vitæ euadat, posse tunc Episcopum dispensare in impedimento dirimen-

te ante contractum matrimonium. Hoc probant rationes adductæ numero præcedenti; & tot graues sententiæ Doctores, vt re verâ eam sententiam valdè probabilem, & in praxi securam efficiant.

Dico secundo, regulariter, ac moraliter loquendo, mihi non videri posse occurrere casum, in quo non pateat aditus, & via fœminæ euadendi periculum iacturæ propriæ famæ, vel honoris, & etiam vitæ; ac proinde moraliter loquendo ante contractum matrimonium non posse Episcopum dispensare in impedimento dirimente. Patet hoc in exemplo allato à Sanchez, & in remedio ab ipso adhibito, vt nimirum fœmina ita oppressa voueat castitatem ad tempus, verbis gratiâ per mentem, consulto confessario, & dicat cõanguineis, se voto castitatis esse ligatam, & iussum sibi esse à confessario, vt à nuptiis abstinere, donec voti dispensatio imperretur à Papâ (tacere enim debet votum fuisse ad tempus, ne Episcopi dispensatio teneatur) & dum pro illâ dispensatione obtinendâ Romanam emittitur, potest occultè dispensatio veri impedimenti obtineri. Quod medium mihi videtur posse optimè reduci ad praxim. Quod si id non sufficiat, vel non possit fieri, occurrat mihi aliud, quod fortè executioni mandari poterit, & sine vllâ publicitate, ac maiori secreto, vt nimirum fœmina oppressa timore, ac graui metu sui periculi, proprij nimirum honoris, vel vitæ, contrahat matrimonium cum illo impedimento dirimente, sine vllò tamen animo consummandi illud, donec obtineat dispensationem. Suppono impedimentum esse solo iure humano introductum, nam de impedimento iure naturæ dirimente non est quæstio, nec casus procedit, quia hoc indispensabile est etiam ab ipso Papa, vt vidimus supra *sess. 3.* Quando autem est impedimentum dirimens iure Ecclesiastico, quod dispensabile est; illud fieri potest licitè sine culpa mortali, & etiam sub veniali, si desit fictio, vt ostendi supra *disp. decima septima sess. 12. & disp. 22. sess. 5. dicto primo.* Quare cõcludendum est, si prædicta media, & alia, si quæ sint, prudentis arbitrio, attentis circumstantiis, non sufficiant vt fœmina illa euadere possit incolumis, posse in eo euentu Episcopum dispensare ante contractum matrimonium.

Dux tamen super sunt difficultates explicandæ.

Primo est, num possit Episcopus virtute decreti Concilij Tridentini *sess. 24. de matrimonio c. 5.* dispensare cum habentibus dirimens impedimentum, quando bona fide, ac præmissis denuntiationibus contraxerit vt denuo illud incant. Nam ibi Tridentinum concedit posse dispensari, nec explicat à quo, atque ideo potest ad Episcopum extendi.

Certum tamen mihi videtur, non posse. Ratio est manifesta, quia ex toto illo capite euidenter colligitur totum illud decretum cum Papa loqui, proponendo illi expedire, vt nunquam dispenset cum iis qui mala fide similia iniere matrimonia secus quando bona fide. Et patet ex vniuersali consuetudine, & praxi Ecclesiæ.

Aliera difficultas est, an possit Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando est obtrita dispensatio in illo, sed surreptitia? Ratio dubitandi sumitur ex *cap. quia circa, de consanguinitate*, vbi consultus Innocentius Tertius de quibusdam qui surreptitia dispensatione matrimonium contraxerunt, sic responderet. Dissimulare poteris, vt remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione graue videas scandalum imminere: vnde videtur Episcopo concessa dispensandi facultas.

Breuius respondeo, non esse talem facultatem Episcopo concessam. Quia textus solum habet, Epi-

scopum dissimulare posse, vt remaneant illi in matrimonio mediante dispensatione surreptitia contracto, si ex separatione graue imminet scandalum. Nam coniuges bona fide existimabant se legitime coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum, quapropter Papa tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque in matrimonio putatio, & inuincibili ignorantia excusato, permittendos esse.

SECTIO VII.

An alij, præter Episcopos, possint dispensare in impedimentis matrimonij dirimentibus.

Prima difficultas est, de Legato Pontificis à latere, an illi integrum sit in his impedimentis dispensare? Respondeo non posse ordinariè. Ratio est, quia, vt cõstat ex communi doctrina, Legatus etiam à latere circa dispensationes ea potest solum in prouincia sibi commissa, quæ potest Episcopus in sua diocesi: atque ideo non poterit ordinariè, sicut nec Episcopus. Cum enim impedimenta matrimonij procedant à iure superioris Pontificis, in quo tanquam in lege superioris nequeunt inferiores ordinariè dispensare, Legatus qui inferior est, nec generaliter, nec specialiter dispensare valet. Dixi ordinariè: nam posset dispensare in speciali casu, quando causa vrgeret, nec esset recursus ad Papam, & impedimentum est occultum: sicut in simili casu dixi præcedenti sectione id posse Episcopum. Cum eadem potestas circa hæc sit legalis, & Episcopis concessa, atque adeo eadem conditiones sunt necessariae.

Quæres, an in speciali casu, in quo dubitatur, an res egeat dispensatione, possit Legatus, vel etiam Episcopus dispensare. Placet mihi resolutio Sanchez *lib. 8. disp. 6. n. 18.* si omnino res sit dubia, an sit impedimentum, nulla opus esse dispensatione; quia in hoc dubio præsumptio est pro libertate ad contrahendum. Vnde posset tunc Episcopus ad tollendum scandalum declarare non esse opus dispensatione. Quod si postea inito matrimonio constaret impedimentum dirimens, dispensatio à Papa impetranda esset: quia nec Episcopus, nec Legatus potest ordinariè dispensare in hoc dubio in impedimentis dirimentibus, sed solum adhibere prudentialem quandam declarationem, quam etiam vir doctus posset facere. Quod si res non sit omnino dubia, quia præsumptio vrget, pro impedimento est necessaria dispensatio, nec potest ordinariè Episcopus, nec Legatus eam concedere. Vt si quis cum fœmina coeat, & dubitet, an semen inciderit intra vas, quia vel dubitat an seminauerit, vel esto seminauerit, an intra, vel extra, atque ideo contraxerit affinitatem cum sorore illius, in hoc dubio non poterit sororem illam ex Episcopi, vel Legati dispensatione ducere. Ratio est, quia cum in hoc dubio præponeretur præsumptio ex communiter accidentibus orta, nempe quando est coitus cum fœmina intra vas, esse quoque intra seminationem, censendus est ille coeuens laborare impedimento dirimente. Quamuis enim certum sit ex sola valis fœminæ penetratione, non emissio intra virili semine non oriri affinitatem, quia hæc oritur ex copula, qua fiunt vir & fœmina vna caro, & sic non fiunt nisi per copulam perfectam, & sufficientem ad proles generationem, qualis est sola illa, in qua virile semen intra vas fœmineum recipitur; quia tamen ex ea copula satis præsumitur seminis effusio;

non haberetur fides nisi in solo conscientiae foro, copulam habentibus, & seminis effusionem negantibus.

Secunda difficultas est, an Vicarius generalis Episcopi possit in praedictis impedimentis dispensare? Respondeo cum omnium sententia, non posse: quia ex generali commissione vicariatus non habet potestatem dispensandi, nisi sibi committatur. Ratio est, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quae in generali mandato non continetur. *l. illud ff. de minoribus*; ergo non potest Vicarius Episcopi dispensare in impedimentis absque speciali commissione. Ita Enriquez *lib. 12. de matrimonio cap. 3. numer. 2.* Potest autem Episcopus in impedimento dirimente matrimonium occulto & reliquis casibus, qui ratione necessitatis urgentis sibi competunt; potest, inquam, haec omnia generaliter delegare suo Vicario generali, vel alij. Quia est in Episcopo iurisdictio ordinaria, perpetuo suae dignitati, vel Officio annexa, nec in eo eligitur indulgentia personae, quia, ut optime notant Iurisperiti, quoties aliquid conceditur Praelatis praesentibus, & futuris in perpetuum, non potest dici electam esse industriam personae, cum personae incognitae delegetur. Cum ergo praedicta dispensandi potestas sit ordinaria in Episcopo, poterit generaliter delegari, more cuiuslibet ordinariae potestatis. Videatur de hac re Sanchez *lib. 2. de matrimonio disput. 40. numer. 14. & sequentibus.*

Obiicies ex Tridentino *sess. 24. cap. 6. de reformatione*, ubi concedit Episcopis casus Pontifici occultos, & explicat, per se, vel per Vicarium; ergo clarè denotat non posse Episcopos delegare, ubi non committitur Episcopis delegandi potestas. Respondeo, Concilium solum velle Vicarium Episcopi non habere ex generali commissione vicariatus, praedictos casus, nisi sibi specialiter committantur, non verò intendere Episcopo negare potestatem generaliter delegandi.

Tertia difficultas est, de Commissario Bullae Cruciatæ, in quibus impedimentis matrimonij possit dispensare.

Dico *primo* posse Commissarium pro foro conscientiae dispensare cum his, qui bona fide saltem alterius inualidè contraxerunt ob affinitatem occultam ortam ex fornicatione in primo, vel secundo gradu, vt iterum validè contrahant. Ita constat ex tenore Bullae Cruciatæ.

Circa quam concessionem Pontificiam, sex sunt observanda.

Primum est, id Commissarium posse, quamvis Pontifex sit praesens. Quia hoc illi conceditur absque ulla limitatione, absolute, & non ratione urgentis necessitatis. Non enim id in eius concessionè adhibetur.

Secundum est, eam potestatem non convenire pro omnibus impedimentis matrimonij, sed tantum pro impedimentis affinitatis, ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu; neque convenire, nisi contracto matrimonio bona fide saltem alterius, non tantum servata forma substantiali matrimonij, nempe, vt id contractum sit coram Parocho & testibus, sed etiam praemissis denuntiationibus. Si enim illae culpabiliter essent omisae, nequiret Commissarius dispensare, sicut neque Episcopus etiam urgente necessitate: vt cum multis docet Sanchez *lib. 2. de matrimonio disput. 40. numer. 4.* Et probat ex verbis Tridentini *sess. 24. de matrimonio cap. 5.* sic dicentis. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contraherit praesumpserit, separeretur, & spe dispensationis, consequenda careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contra-

here, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiciatur poenis. Non enim dignus est, qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cuius salubria praecpta temerè contempserit. Ex quibus verbis firmatur optima ratio: nam Tridentinum manifestè exponit, mentem Pontificis non esse iniquitati favere, & peruersae contrahentium audaciae, & vt illa sit facilioris dispensationis occasio; ne quotidie ea spe celebrarentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus; atque ideo contrahentes mala fide spe dispensationis consequenda perpetuo sceleris debere statui: & consequenter neque Episcopus, neque Commissarius poterit in eo casu dispensare. Idem dic, quamvis ignoranter contractum sit matrimonium, si solemnitates denuntiationum requisitae in matrimonio fuerint neglectae, quia idem in hoc casu decernit ibi Tridentinum. Tunc verò est mala fides contrahentium, quando non solum sciunt, v. g. contraxisse post commissum peccatum cum consanguineavxoribus, sed etiam cognitione practica sciunt id esse impedimentum dirimens matrimonium, & nihilominus contrahere praesumpserunt, hoc totum constituit malam fidem. Quare scientia qua coniux scit se peccasse cum consanguinea vxoris, non constituit in mala fide, nisi adsit altera cognitio qua norit esse impedimentum dirimens matrimonium.

Tertium est cum dicitur Commissarium posse dispensare in primo gradu affinitatis, hunc primum gradum in quo potest dispensare, intelligi, siue sit in linea transuersa, siue in recta. Quia concessio ei facta est absque distinctione. Et vterque gradus est solo iure Pontificio inductus.

Quartum est, ex sententia Sanchez, praedictam potestatem solum esse concessam Commissario non aliter, nisi detecta prius alteri coniugi nullitate matrimonij. Quare si ea non detecta expediret celebrari matrimonium, urgente necessitate, cessaret facultas Commissarii, & locum haberet iurisdictio Episcopi, & ad hunc esset recurrendum. Caeterum placet magis oppositum cum Basilio Ponce *lib. 8. cap. 13. numer. 8.* existimo enim clausulam illam non apponi in eo privilegio tanquam quid peculiare, sed quia ex natura rei necessarium est coniuges admoneri de prioris nullitate; aliàs per se & ordinariè loquendo, nihil efficerent, tametsi saepe consensum renouent.

Quintum est, hanc facultatem dispensandi concessam esse Commissario, sicut & Episcopo, pro solo conscientiae foro; ac proinde neutram esse faciendam publicè cum Notario, & testibus, nec explicari debere nomina eorum cum quibus dispensatur, ne impedimentum fiat publicum. Vnde tacitis eorum nominibus debent expediri literae, vt expediuntur literae in facta Penitentiarum pro conscientiae foro concessae, vel absque literis debet intimari dispensatio confessario, vel partibus ea indigentibus. Ex quo etiam fit, vt impedimentum, in quo dispensatur, debeat esse occultum. Quando autem dicatur occultum, prout distinguitur contra publicum, dicitur infra *disput. 48. sect. 6. numer. 7.* ubi explicabitur clausula illa quae habetur in dispensationibus ad ineundum matrimonium, vel instaurandum inualidè inicum cum impedimento occulto, quae sic se habet. Dummodo impedimentum inde proueniens occultum sit.

Sextum denique est facultatem dictam Commissarii ad dispensandum, esse quodammodo ampliores ea, quae conceditur Episcopis, ratione urgentis necessitatis, & quodammodo strictiorem: est enim amplior, quia Episcopus nequit dispensare, quoties est

recursus

recursus ad Papam, vel ad alium habentem ab eo dispensandi facultatem, vt dixi supra *sect. 6. num. 10.* At Commissarius, vt dixi, potest, etiam si Papa praesens esset. Praeterea est amplior Commissarii potestas, quia illi conceditur facultas legitimandi prolem, quoad omnes Ordines & beneficia quauis, vt statim dicam. At Episcopus tantum potest dispensare ad Ordines minores, & ad quaedam beneficia simplicia. Est verò strictior Commissarii facultas, quia solum potest dispensare in solo impedimento affinitatis ex copula fornicaria, & nunquam ante matrimonium inicum. At Episcopus potest in omnibus impedimentis iure Pontificio dirimentibus, & aliquando ante contractum matrimonium, vt dixi *sect. 6.* Vnde quoad hoc amplior est facultas dispensandi in Episcopo.

Dico secundo, posse Commissarium Bullae Cruciatæ pro solo conscientiae foro dispensare legitimando prolem susceptam ex matrimonio praedicto ad omnes Ordines, & beneficia, sed non in radice matrimonij, neque in Ordine ad bona temporalia. Hoc etiam videtur certum. **Prima pars** legitimacionis intelligenda est, quando proles concepta est, ac suscepta post cognitam nullitatem matrimonij ab utroque parente. Patet, quia antea suscepta bona fide, legitima proles est. Constat enim ex *cap. cum inter, & cap. ex tenore, qui filij sunt legitimi*, filios ex tali matrimonio genitos, quamdiu saltem alter parentum manet in bona fide, esse legitimos, neque dispensatione indigere. Attamen si postquam vterque contrahens nouit impedimentum, concepta, & nata sit proles, ante matrimonij dispensationem, cum tunc proles sit illegitima & dispensatione indigens, potest eam legitimare Commissarius pro foro conscientiae solo. Vnde in hoc euentu praedictum Commissarii privilegium operatur, quia iam impletur conditio petita, eo quod verè inicum sit matrimonium cum bona alterius fide: ea enim aderat tempore contractus, quod reuera sufficit. **Secunda pars**, quod possit praedicta prole legitimare quoad omnes Ordines, & beneficia quauis, ideo constat, quia absolute conceditur dicto Commissario potestas legitimandi. Quod verò non extendatur ad bona temporalia virtute illius legitimacionis factae à Commissario, liquet. Tum quia cum dispensatio sit stricti iuris, non de omni legitimacione intelligenda est, sed de ea quae iure proprio conuenit Papae, vt Papa est. At Papae id conuenire nequit extra loca temporalia suae iurisditioni subiecta: quia sicut Princeps secularis nequit legitimare quoad Ecclesiastica; caret enim iurisditione Ecclesiastica, cuius id est; sic nec Pontifex extra ea loca potest quoad temporalia, cum etiam vacet iurisditione temporali, cui id incumbit. Tum etiam, quia haec dispensatio non est in matrimonij radice, circa quam nequit Pontifex dispensare, vt constat ex *sect. 5.* At quando dispensatio non est in matrimonij radice, non trahitur ad bona temporalia. Nihilominus tamen praedicta proles succedet etiam in bona temporalia, alio nomine & titulo, nempe quia est verè legitima; nam habita est ex matrimonio, quamuis irrito, adfuit bona fides in altero parente. Nam in hoc solo casu, vt dixi, conceditur Commissario facultas dispensandi. Vnde in hoc casu erit proles legitima quoad vtrumque forum, & in omnibus, vt liquet ex iure, praesertim ex *cap. cum inter, qui filij sunt legitimi.*

Quaerens, an casu quo proles fuit verè illegitima, quia habita iam concepta mala fide in utroque parente conscio nullitatis illius matrimonij, possit à Commissario fieri legitima iuxta facultatem ei con-

cessam, non dispensando tamen vt validè contrahatur matrimonium, vel quia iam alter parens obiit, vel quia nolunt de nouo contrahere. Respondeo, mihi placere quod docet Sanchez *lib. 8. disp. 6. n. 26.* nequaquam posse, nisi dispenfet quoque in matrimonio. Imò licet in matrimonio dispensauerit, ac prole legitimauerit, sentio eam legitimacionem pendere à matrimonio postea ineundo, atque adeo vim non habituram, nisi postea denuo ineatur. Rationem assignat Sanchez, quia tametsi distinctae sint facultates dispensandi in matrimonio, & in illegitimatione prolis; concessit tamen Papa hanc secundam gratiam accessoriè, legitime contrahendis nuptiis inter prolis illius parentes, in ipsius matrimonij fauorem: ergo non poterit talem gratiam praestare Commissarius, non dispensando in matrimonio; vel dispensando, si tale matrimonium postea non subsequatur. Addit idem Sanchez, si Episcopus dispensaret in eo matrimonio, casu quo potest, vel alius Commissarius Cruciatæ, nec tamen prolem legitimasset, posset subsequens Commissarius vti hac potestate prolis legitimandae, subsecuto inter illos parentes vero matrimonio: quia cum sit diuersa potestas à dispensatione in matrimonij impedimento, potest per diuersos exerceri, dummodo tale matrimonium ineatur, in cuius fauorem ea concessio facta fuit.

Quarta difficultas est, an aliqui Religiosi, praesertim medicantes habeant priuilegium dispensandi in aliquo impedimento.

Affirmant nonnulli habere priuilegium à Leone X. concessum ad dispensandum cum illis qui scienter, vel ignoranter contraxerunt matrimonium cum impedimento affinitatis occulto, nec deducto in iudicium.

Caeterum id negandum est cum Manuele Rodriguez *3. tom. 9. regul. 2. n. 2.* Henriquez *lib. 12. de matr. c. 3. n. 3.* & omnibus communiter. **Primo**, quia tale priuilegium non exstat, & nullo modo est in usu. **Secundo**, fortè in aliquo speciali casu fuit concessum pro vnico solo actu. **Tertio**, quod firmitus est, dari quidem priuilegium à Pio V. concessum Franciscanis de Obseruantia, quo etiam gaudent Patres Societatis Iesu, vt ex commissione Prouincialis dispensare queant in foro conscientiae ad petendum debitum cum iis, qui consanguineum, vel consanguineam sui coniugis post matrimonium carnaliter cognouerunt. At eiusmodi priuilegium non potest extendi ad dispensandum in matrimonio ipso contracto cum impedimento affinitatis. Quae est res valde diuersa. Vnde ad Episcopum si urgeat necessitas, ad id recurrendum est.

Est verò notandum circa priuilegium quod dicitur habere mendicantes, vt dispensare possint cum infidelibus ad fidem conuersis, qui in locis remotissimis existunt, & tempore infidelitatis contraxerunt matrimonium in gradibus solo iure humano prohibitis, vt in eo permanere valeant, fuisse ad maiorem superabundantiam concessum, quia constat ex *cap. gaudentibus, de diuortijs*, nullam dispensationem necessariam esse; quia matrimonium tempore infidelitatis contra solas leges Pontificias validum est, vt dixi supra *disp. 21. sect. 5. num. 1. & 2.*

Ultima difficultas est, an Princeps secularis infidelis supremus possit cum suis subditis & cum seipso dispensare in impedimentis dirimentibus.

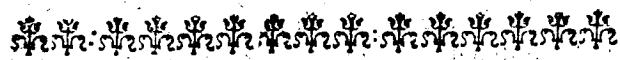
Dico *primo* certum videri posse dispensare cum suis subditis infidelibus. Patet, quia potest ipse Princeps statuere impedimenta matrimonij prout est contractus civilis, vt dixi supra *disp. 21. sect. 5. n. 1.* ergo & poterit in illis dispensare.

Dico *secundo*, posse Principem infidelem secum dispensare

dispensare quoad ipsa impedimenta ab eo, vel à prædecesore suo statuta, sicut potest cum suis subditis. Hoc videtur etiam certum apud omnes, & patet, quia talia impedimenta quæ sunt quasi leges humanæ, ac ciuiles, principaliter, ac per se pendent à Principe supremo; ergo distributio obligationis earum, vt sic dicam, ab eadem voluntate, & potestate pendent; ergo non minus potest dispensare secum, quàm cū aliis. Probatur consequentia, quia per se loquendo, eius est soluere, cuius fuit ligare, & res per easdem causas tolli potest, per quas fuit constituta, nisi aliud obstat. Dices hęc obstat identitatem personæ dispensantis, & dispensatæ: nam dispensatio est actus iurisdictionis, iurisdicatio autem tantum exercetur circa subditos. c. cum inferior, de maiorib. & obedient. quia nulla potestas agit extra sphaeram suæ actiuitatis; ergo sola persona subdita est capax dispensationis: nemo enim videtur in se ipsum iurisdictionem posse exercere, & sibi ipsi subici. Sed contra est, quia iurisdicatio quæ requirit distinctionem personarum, est iurisdicatio coactiua; nemo enim à se ipso cogi potest. Item est iurisdicatio contentiosa, quæ inter partes fieri debet. Item est iurisdicatio in actu sententiæ; nemo enim se ipsum sententiarum, condemnare, vel absoluere in aliqua causa potest. At iurisdicatio, quæ in dispensatione exercetur, neque est contentiosa, neque condemnatoria, aut absolutiua, sed omnino voluntaria. Igitur non repugnat ex natura rei vt in se ipsum quis illam exerceat. Quare sicut supremus Princeps potest distribuere bona communia inter membra communitatis, comprehendendo etiam se ipsum, & ita ipse imponit tributa sibi soluenda, prout ratio iustitiæ exigit; ita cum dispensatio in lege sit quasi commune bonum distribuendum, & applicandum membris prout expedierit, non minus potest Princeps hoc facere circa se ipsum, quàm circa alias.

76 Dico tertio, talem dispensationem Principis sibi factam sine legitima causa, fore nullam. Ita communiter Doctores qui affirmant Principem sua lege proprie & directe non ligari, sed ligari lege naturali dictante, vt se conformet communitati, de qua re plura sequenti disputatione, sect. 3.

DISPUTATIO XLV.

De causis requisitis ad dispensationem.

RPLICATIS iam personis habentibus dispensandi potestatem in impedimentis matrimonij; iam causas necessario requisitas ad dispensandum, tam in genere; quàm in specie exponendas suscipimus in hac præfenti disputatione. In qua agemus tam de causa quæ requiritur potest vt licite & absque peccato dispensatio concedatur, quàm etiam de causa requisita, vt validè concedatur.

SECTIO I.

An causa requiratur pro dispensatione legis superioris vt valida sit.

Circa validitatem dispensationis, dico primo certum esse apud Theologos cum D. Thom. 2. 2. q. 88. 4. 1. 2. & Canonistas cum Glossa cap. non est, verb.

adimplere, de voto; in lege diuina & naturali quamlibet dispensationem factam ab humano legislatore sine causa vlla, inuvalidam esse. Ratio est, quia inferior dispensans in lege superioris, non potest validè dispensare sine causa, & pro libito, vt suppono ex dictis à nobis in materia de legibus, cum omnium doctrina. Tum, quia præiudicat iuri superioris. Tum, quia voluntas inferioris non est per se efficax ad mutandam voluntatem superioris solo suo arbitrio; non enim est efficax voluntas superioris ad tollendum effectum per superiorum voluntatem constitutum; nisi quatenus ab ipso superiore est concessum: non est autem verisimile esse concessum, vt hoc possit inferior sine causa; & ideo tunc inferior excedit formam mandati, & operatur sine potestate, & ideo actum nullum facit.

Dico secundo, dispensationem inferioris in lege superioris inuvalidam esse; si facta sit absque causa legitima. Ita communis sententia. Et ratio est, quia non censetur superior potestatem concedere, nisi pro dispensatione rationabili: ergo inferior aliter dispensans excedit commissionem, & mandatum, & consequenter nulla est eius dispensatio.

Dico tertio, dispensationem validam esse quoque, si inferior Prælatum bona fide procedat, ac prudenter iudicet causam esse iustam ac legitimam, licet verè non fuerit causa sufficiens. Ita Sanchez lib. 8. disp. 17. n. 8. Azor lib. 7. insti. moralium cap. 29. quæst. 6. vbi sic ait. Si Prælatum aliquis bona fide lege ieiunij aliquem liberet, putans causam esse iustam, relaxatio prodest. Consentit etiam Ioannes Sanchez in select. disp. 5. 4. n. 39. Moueor ratione morali satis efficaci, quia non est credendum aliam esse Pontificis mentem circa suas leges, & Dei circa suas, in quibus permittitur inferiori dispensare. Id enim recta Ecclesiæ postulat gubernatio, quo scrupulis obuietur, & conscientia securæ reddantur, & gesta à Prælatu firma permanent. Quæ omnia rectæ Ecclesiæ gubernationi conducunt. Firmo, quia opinio probabilis est, quæ firma ratione fulcitur, neque contra se habet rationem conuincentem; si enim illam haberet, iam non esset opinio, sed error. ex alio capite in negotiis & causis non semper habemus euidenciam rerum, vnde sæpe necesse est vt rationibus probabilibus, & secundum illas probabiliter opinari; ergo & hoc modo debemus iudicare de causis necessariis ad dispensationes. Neque enim in eis dignoscendis credendum est velle Deum, vel Papam obligare inferiores Prælatos vt plus quàm humano modo, & more habeant semper euidenciam causæ sufficientis ad dispensandum; sufficere igitur probabilis ac prudentialis illius cognitio.

Contrarium defendit Basilius Ponce lib. 8. c. 14. n. 8. & Castro Palao part. 1. tract. 3. disp. 6. puncto 8. §. 2. n. 5. Tum, quia ad rectam gubernationem Ecclesiæ non pertinet firmare dispensationes sine causa, sed illas excusare: aliàs pertineret etiam ad rectam gubernationem, vt quoties dispensandi putarent bona fide nullam sibi dispensationem esse necessariam, validos actus efficerent, nulla adhibita dispensatione, & sic contrahentes bona fide in gradibus prohibitis validè contraherent. Tum quia allegantes superiorem absque legitima causa dispensasse, audiuntur, etiam si superior bona fide processerit; ergo signum est bonam fidem dispensantis non firmare dispensationem.

Verum hæ rationes non vincunt. Non prima, quia manifestum videtur spectare ad Ecclesiæ gubernationem firmari dispensationes factas bona fide, & prudenti ratione, vt dixi; & similiter ad conuenientem fidelium consolationem pertinere, vt scrupuli à medio tollantur, & conscientia securæ reddantur, vt

vt quoties dispensandi putent bona fide & prudenti ratione probabili nullam sibi dispensationem necessariam esse, validos actus efficiant, & validè contrahant; aliter enim quamplurima inconuenientia resularent. Non secunda, quia allegantes superiorem absque legitima causa dispensasse, ideo audiuntur, quia dubitatur practicè an sit sufficiens & rationabilis causa. At si constaret causam esse verè probabilem, quis negaret esse legitimam, tametsi re ipsa esset insufficientis. Adde sæpe peti & impetrari dispensationes, non ob præcisam necessitatem, sed ad maiorem solum superabundantiam. Ex dictis

5 Colligo primo, dispensationem voti sine causa legitima esse nullam, & obligationem non auferre. Patet, quia in tali dispensatione Papa non mutat aliquid quod sua voluntate sit constitutum, vt per solam suam voluntatem tanquam per principalem causam possit validè talem mutationem facere; dispensat ergo cedendo iuri ipsius Dei ex commissione ipsius Dei, & ideo non dispensat vt dominus, sed vt minister, qui non potest excedere commissionem suam. Si ergo remittat sine causa, nihil facit; tum quia operatur vt dominus, tum quia excedit commissionem, quia non agit vt fidelis dispensator, sed vt dissipator. Sicut inter homines procurator, vel Oeconomus remittens debita domini sola voluntate, nihil facit; & mandatarius excedens finem mandati, non operatur validè.

6 Colligo secundo, idem à fortiori esse dicendum de Episcopis, qui neque in votis, neque in legibus Papæ dispensare possunt validè sine causam nam ratio adducta magis in illis conuincit.

7 Colligo tertio, idem dicendum de omnibus dispensantibus potestate delegata. Quia non possunt maiorem potestatem accipere à delegante, quàm in ipso sit. Si igitur delegans non potest dispensare sine causa, multo minus delegatus.

8 Colligo quarto, ad validitatem dispensationis ab inferiori datæ, non requiri necessariò vt dispenseret semper causa cognita iudicialiter. Explico rem: nam dupliciter potest prædicta causa cognosci; primo iudicialiter, secundum ordinem iuris de ea inquirendo, & eam probando; secundo potest cognosci causa quacumque via, ac diligentia adhibita, quæ sufficiens sit. Dico ergo hanc posteriorem cognitionem sufficere in foro conscientia, quia ex natura rei sufficit, & nullum est ius positium annullans dispensationem datam, non seruata forma iuridica in cognitione causæ. Quod à posteriori constat, quia etiam in dispensatione supremi Principis requiri solet cognitio causæ, vt liquet ex Tridentino sess. 25. cap. 8. & tamè est certum apud omnes in dispensationibus Pontificis non requiri illam formam cognitionis causæ vt validæ sint. Solum igitur potest illa forma esse necessaria, vt in foro exteriori censeatur valida dispensatio, quia vbi non præcedit illa causæ cognitio, surreptitia præsumitur dispensatio, vt idem Tridentinum dixit.

SECTIO II.

An dispensatio propria legis humanæ sine vlla causa, valida sit.

Circa præsentem sectionem, difficultas est de dispensatione Principis in lege sua, & eadem est de quocumque legislatore in sua lege, etiam si supremus simpliciter non sit, quia eandem proportionem seruat ad legem suam.

Communissima est Doctorem sententia, quos referunt, & sequuntur Salas tract. de legibus disput. 20. sect. 4. numer. 37 Sanchez lib. 8. disput. 17. numer. 24. Castro Palao disput. 6. puncto 8. numer. 1. Basilius Ponce lib. 8. cap. 14. numer. 7. & aliorum, nullam causam requiri, vt validè legislator in propria lege dispenseret. Ratio est, quia voluntate Principis lex constituitur, & ex illa integrè pendet eius obligatio: ergo si Princeps velit ab obligatione eximere aliquos, aliis obligatis manentibus, exempti erunt ab obligatione. Quæ ratio æquè probat non solum de supremo legislatore, sed etiam de quolibet alio inferiore respectu propriarum legum.

Cæterum Vasquez tom. 2. in 1. 2. disput. 178. cap. 2. 4. videtur cum nonnullis iuris Interpretibus inclinare in oppositam sententiam, eorum rationes firmando, tametsi in fine dicti capituli quarti dicat, in eo quod asserit ea sententia dispensationem legis sine causa inuvalidam esse, ne communi Theologorum opinioni videatur aduersari, præiudicare nolle, sed iudicium de eius probabilitate aliis integrum relinquere. Probari verò illa potest,

Primo, quia prædicta lex est communis respiciens totam communitatem; ergo inhonestum est semper sine causa iusta aliquod membrum cum reliquo corpore non concordare: sine causa enim nullus excusatur ab obligatione conformandi se ad totum corpus, cuius est membrum.

Secundo, quamuis in voluntate legislatoris sit ponere, vel auferre legem; tamen si vult per legem obligare totam communitatem, non potest etiam si velit eximere aliquem ab efficacia legis sine causa: quia lex per se primo respicit communitatem, & ideo quamdiu durat, necessario, & quasi naturaliter, seu ex vi iuris naturæ obligat omnes qui sunt de communitate, & vniuersimter participant causam, seu rationem legis; ergo exemptio ab illa obligatione iam non potest effici sola voluntate, sed per potestatem dispensatiuam, quæ respicit causam: quodammodo enim læditur ius naturale, sine causa diminuendo obligationem legis, perseuerante lege.

Tertio, in potestate voluntatis est habere, vel non habere actum & impedire effectum eius, vt in voluntate mea est promittere, vel non promittere, non est autè in potestate mea promittere, & non me obligare; ergo licet in potestate & voluntate legislatoris sit ponere, vel auferre legem suam, non tamen si vult totam communitatem obligare, eximere aliquem ab obligatione sine causa.

Quarto, dispensatio multum differt ab abrogatione legis: per hanc enim tollitur omnino lex, & ideo licet irrationabiliter fiat, valet, quia legem esse vel non esse absolute pendet à voluntate legislatoris: at per dispensationem non tollitur lex, sed manente lege per talem dispensationem fieri tentatur vt obligatio legis non vniuersimter descendat ad eos, in quibus eadem causa & ratio reperitur, quod est contra legem naturalem; ergo non ita pendet ex nuda voluntate legislatoris, etiam vt factum teneat, sed oportet, vt inæqualitas, vel disparitas sit in causa.

Primo, iure naturali prohibitum est Principi dispensare absque causa, ideo enim sic dispensans peccat; ergo dispensat tunc in iure naturali; ergo nulla erit dispensatio tanquam absque causa legitima facta.

Adhæreo priori opinioni quæ est ferè omnium. Quia tunc legislator dispensat in re propria tanquam dominus, & in propria voluntate, eam mutans, à qua sola vim habet lex; ergo ea dispensatio tanquam in bonis propriis facta valida est absque causa, esto dispensans peccet: sicut prodigus sua bona prodigens verum

verum dominium transfert sicut dominus, esto prodigendo peccet. Vnde tamen Papa, cum dispensat in lege diuina superiori egeat legitima causa, vt valide dispenset, quia ea dispensatio procedit à potestate clauium, quæ est ministerialis, data Pontifici in ædificationem, & non in destructionem. Cæterum cum dispensat in pura lege humana, dispensat in propria lege vt dominus, & ideo licet delinquat in illius potestatis abusu, factum verò tenet ad solius propriæ voluntatis dissolutionem, quæ lex statuta est.

Amplius hanc communem sententiam firmo: nam esto lex propria legislatoris maneat circa communitatem, non sequitur necessariò & quasi naturaliter obligare omnes, ita vt nequeat ab aliquibus auferri etiam si pro communitate permaneat. Quod sic probo, quia à voluntate legislatoris omnino pendet obligatio legis: at voluntas legislatoris libera est in obligando tam communitatem totam, quam singulos de communitate; ergo ex parte obiecti nõ est indiuisibilis, sed extensionem habet, ratione cuius potest perseverare circa communitatem obligando illam, & mutari circa vnum, vel alium de communitate nolendo illum obligare, vt manifestè patet in dispensatione ex causa legitima, quæ habet extensionem ad communitatem ex parte obiecti, & partialem, vt sic dicam, diminutionem ex parte voluntatis obligandi: poterit ergo eodem modo mutari, seu diminui voluntas legislatoris, etiã sine iusta causa, cum hoc solo discrimine, quod mutatio ex iusta causa est licita, sine causa tamen erit illicita; quia voluntas superioris dispensantis absoluta est & efficax; vult autem tollere obligationem ab eo cù quo dispensat, & ideo tollit illam. Neque enim aliquo iure positiuo, vel naturali impeditur quo minus legem positam auferre possit, licet peccet auferendo. Vnde dispensatio Episcopi, vel Archiepiscopi in suis legibus sine causa valet, tamen si sint confirmata à Pontifice, nisi Pontifex confirmatione illas leges suas efficiat. Nam tunc confirmatio solum est approbatiua, non auctoritatiua, qua illas leges Papa sibi proprias facit.

4 Ex his facile respondetur ad argumenta opposita.

Ad primum dico eo argumento solum probari dispensationem non esse licitam, sed inhonestam, seu illicitam, non tamen probari esse inualidam.

5 Ad secundum negatur antecedens, quia, vt dictum est, licet lex maneat circa communitatem, non ideo necesse est vt maneat circa singulos de communitate, etiam si in omnibus illis eadem ratio reperitur, quia hoc pendet ex libera voluntate legislatoris, siue iusta, siue iniusta. Nec tamen eiusmodi dispensatione læditur ius naturale, nisi quoad honestatem, sed non quoad valorem, & substantiam irritando actum; tantum enim cohibet voluntatem legislatoris, quia nequit fieri licitè & honestè, sed non auferit potestatem.

6 Ad tertium, concessio antecedente, negatur consequentia: nam in ratione intrinseca promissionis includitur necessariò saltem virtualis intentio se obligandi, vt ostendi supra disp. 1. sect. 6. n. 8. at quod ponatur, vel non ponatur lex communitati est in potestate & voluntate legislatoris, à qua sola pendet eius conferuatio, & mutatio seu diminutio respectu huius, vel illius.

7 Ad quartum dico, exemplum illud abrogationis legis esse in fauorem nostræ sententiæ: nam abrogatio legis vtilis sine causa facta non est minus iniusta & iniqua, imò magis, quam dispensatio iniusta, & illicita, & nihilominus facta tenet, igitur & dispensatio. Neque obstat illa differentia, quia licet facta dispensatione maneat lex, non tamen æquè integra sicut antea, sed vulnerata.

Ad vltimum, conceditur antecedens, & negatur consequentia: nam lex naturalis ex eo solum quod factum prohibeat, non impedit factum, quoad valorem & substantiam, sed quoad honestatem; solum enim cohibet voluntatem, sed non auferit potestatem. At secus est, quando in illa dispensatur, quia tunc obligatio legis tollitur. Et lex naturalis suapte natura secum affert, vt à nullo dissolui possit nisi iusta intercedente causa: exemplum est in diuite prodigo, lex naturalis obligat diuites ad superflua largiendâ pauperibus grauius egentibus: si prædictus diues ea prodigeret, factum teneret, & ius naturale violaret, sed non diceretur in eo dispensans; quia iuris naturalis obligationem non auferit, sed violat. At si Papæ datum esset in eo præcepto dispensare, esset nulla dispensatio absque iusta & legitima causa concessa.

SECTIO III.

An Princeps, vel legislator possit secum dispensare valide in sua lege sine ulla causa.

Præsens difficultas appendix est præcedentis. Cuiusquam cum multis ientit noster Suarez tract. de legibus lib. 6. c. 19. n. 17. dispensationem, quam sibi legislator concedit in sua lege sine causa iusta, nullam esse, & nullum effectum in ipso habere. Probat:

Primo, quia obligatio Principis ad obseruationem legis suæ non est à voluntate humana, sed est de iure naturali præcipiente illi vt legem communem obseruet propter vniuersitatem capitis cum corpore. At per dispensationem datam sine causa non auferitur obligatio legis naturalis; ergo valida non est.

Secundo, dispensatio data ab inferiori in lege superioris sine causa non est valida, vt constat ex sectione prima; sed quando Princeps secum dispensat circa obseruantiam, seu executionem suæ legis, non dispensat reuera in lege sua, quia non obligatur per illam vt sua est, sed dispensat in superiori lege; ergo nisi id faciat ex iusta causa, non erit valida dispensatio.

Tertio, si à principio Princeps legem ferat animo non se obligandi sine causa, sed sola voluntate, adhuc manet obligatus ex vi legis naturæ; si autem ex iusta causa se eximeret, valeret exceptio; ergo idem dicendum est de dispensatione.

Basiliius verò Ponce lib. 8. cap. 1. n. 9. censet oppositum, nimirum eam dispensationem sine causa validam esse, quamuis illicitam; & consequenter tamen teneatur Princeps eam dispensationem reuocare, dum tamen illam non reuocat, gesta quæcumque ex illa dispensatione valere. Probat, quia quod Princeps teneatur sua lege, depedit, vel supponit voluntatè ipsius legislatoris conseruantis legem erga seipsum, cessat etiam naturalis obligatio, secundum quam tenetur conformari populo, non secus ac si ea lex nunquam lata fuisset respectu Principis.

Dico primo communius esse ex materia de legibus teneri Principem, seu legislatorè tam ciuilem, quam Ecclesiasticum ad seruandas suas leges, secundum vim dirigentem, quando materia communis est, & eiusdem rationis in ipso, & in aliis. Patet, quia hoc petit naturalis æquitas: cum enim materia est communis omnibus, & eiusdem rationis in Principe & subditis, vniuersitas in illis legibus est necessaria ad bonam gubernationem, pacem, imò & ad iustitiæ æquitatem; tenetur igitur Princeps toti communitati conformari.

Dico

4 Dico secundo, quando materia legis communis est, & postulat conformitatem in capite cum Principe, Principem, seu legislatorè obligari ad obseruandam suam legem, ex vi legis naturalis præcipientis illi vt obseruet illud medium virtutis quod sua lege toti communitati præscripsit. Ita communiter Theologi. Et manifestè probatur, quia, vt constat apud omnes, lex positiuâ habet efficaciam constituendi materiam suam in aliqua specie virtutis, & præscribendi medium necessarium ad honestatè talis virtutis. Sic, verbi gratia, lex Principis taxans pretium rei, ligat ad illud, & constituit illud in ipsa specie virtutis iustitiæ, adeò, vt si quis rem carius vendat, peccet contra iustitiæ; & tenetur ad restitutionem ex communi sententia, quia hoc postulat naturalis æquitas. Similiter lex ieiunij posita à Pontifice, præscribit medium virtutis temperantiæ necessarium ad honestatem talis virtutis, ita vt si quis eo die non ieiunet, agit contra temperantiæ; ergo posita lege Princeps ideo tenetur eam seruare, quia seruat medium virtutis, ex lege & æquitate naturali: postquam enim illud medium constitutum est, in illo absolutè consistit virtus iure naturæ, adeò vt ab illo recedere sit manifestè peccatum; ergo proxima ratio illius obligationis respectu Principis nascitur ex lege ipsa lege naturali, posita sua lege humana.

Obiicies legem humanam non constituere medium virtutis absolutè, & simpliciter respectu omnium, sed respectu subditorum: at ipse Princeps subditus non est. Sed contra est, quia legislator obligatur sua lege ex voluntate & potestate Dei, qui est Principalis auctor potestatis Principis, quam illi confert sub conditione vt ipse etiam maneat obligatus legibus à se latis; quod totum colligitur ex ipsamet ratione naturali, absque alia reuelatione, vel pacto humano: nam omnis potestas legislatiua est à Deo principaliter, vel immediate, vt in potestate Ecclesiastica Papæ, vel mediante Republica, vt in ciuili. Vnde licet Princeps immediate legem ferat, eius intentio, & voluntas ferendi legem, debet conformari intentioni Dei dantis potestatem. At Deus vt auctor naturæ vult, legislatorè humanum non habere potestatem ad ferendas leges, nisi cum vniuersali obligatione illarum, qua totam Republicam vt constantem ex corpore, & capite comprehendat. Vnde iure naturali ex ipsa necessitate communis boni, ad quod ea potestas ordinatur, quæ non datur in destructionem, sed in ædificationem, nascitur, quod prædicta potestas ita sit data Principi, vt licet in voluntate eius sit legem ferre, si tamen feratur, debeat esse vniuersalis ipsum comprehendens. Quare rectè dixit Arist. 3. Politic. c. 7. legem debere in Republica dominari: quia, vt bene explicat D. Thom. dum non occurrit sufficiens ratio excipiendi aliquid à lege, etiam ipse Princeps debet illi subici, & secundum illam legem, vel operari, vel iudicare, quia aliàs inutilis redditur lex, & Republica perturbatur. Vnde sit hanc obligationem in Principe esse naturalem, quia sequitur ex ipsa ratione naturali. Nam eadem lege naturali, qua subditus debet superiori obedire, superior etiam tanquã caput ad reliquum corpus conformari debet: sicut enim ius naturæ præcipit vt inferiores superiorum mandatis & præceptis obediant, & ad illa se conforment; illis enim non obedire magna esset in corpore mystico Reipublicæ dissonantia cù suo capite; eodem modo ratione naturali constat principem vita & moribus cum reliquo corpore cõuenire debere: quòd si suam legem non obseruaret, sed alio iure viueret, multum à reliquo corpore Reipublicæ discordaret in detrimentum Reipublicæ, & rectæ gubernationis.

Per de Matrimonio,

Solum verò in hoc differt! Princeps ab inferiori, quòd Princeps, vel legislator non potest obseruare suam legem ex affectu obedientiæ, quia nulli agnoscit superiorem, à quo præceptum accipiat, sed tantum ex affectu virtutis, in cuius materia collocatur id, quod lege statutum est; vt si sit in materia ieiunij, obseruare poterit legem ex affectu abstinentiæ, vel temperantiæ, & sic de aliis. At inferior legem sibi impositam obseruare potest, & ex affectu obedientiæ, quia potest respicere legem vt traditam à superiore; & ex affectu eius virtutis, quæ lege ipsa præcipitur.

Dico vltimo, non posse legislatorè valide secum dispensare sine legitima causa in sua lege statuta pro tota communitate, quando materia legis communis est, & conformitatem postulat in capite cum corpore, vbi nulla ratio iusta interuenit exceptionis. Ita sentio cum Doctoribus primæ sententiæ, præsertim Suariorum, cuius argumenta id rectè firmant. Et ratio à priori est, quia obligatio legislatoris ad opus præceptum per legem suam, supposita voluntate ferendi illam legem, non pendet ex speciali voluntate eiusdem legislatoris, comprehendendi se ipsum sub tali lege; quia necessariò obligatur, etiam si nolit, ex vi legis naturæ præcipientis illi, vt obseruet illud medium virtutis, quod per legem suam statuit pro tota communitate. Vnde legislator non obligatur ad seruandam suam legem directè ex vi suæ legis, cum nemo possit sibi imperare; sed supposita eius lege communi, ligatur ex vi legis naturalis, qua tenetur se conformare communitati. Igitur dispensatio qua secum dispensat, est in lege naturali, quia ligatur lege naturali dictante non esse excusandum ab obseruatione suæ legis, cum honestam aliquam causam excusationis non habeat. Si ergo ea absque iusta & legitima causa fiat, nulla erit dispensatio. Quare si Princeps à principio ferret legem, animo obligandi alios, & non se ipsum, ea exceptio valida non esset, propter rationem dictam. In quo Princeps nõ est æquiparandus cum inferiori, vel subdito, circa quem valide potest sine causa dispensare, nõ verò circa se ipsum. Cuius disparitatis ratio hæc est, quia in subdito obligatio manat immediatè & per se à lege, & voluntate hominis, qui potest illam efficaciter mutare etiam sine causa legitima & iusta. At obligatio Principis non est per se à lege sua, vt sic, sed posita tali lege est à ratione naturali eiusque auctore; & ideo nisi Princeps auferat suam legem respectu communitatis, non potest sola voluntate propria auferre à se obligationem, quæ in ipso naturaliter resultat, posita tali lege. Nec mirum si in hoc sit quodammodo durior conditio Principis, quia etiam status eius requirit altiore obligationem, cum non possit directè persumpsit humanum obligari, & ideo in Principe naturalis obligatio ad vniuersitatem seruandam in legis executione, ex parte illius immediatè fundatur in dignitate, & officio suo; in subditis verò fundatur potius in obligatione legis positivæ aliquid præcipientis.

Atque hinc patet solutio ad argumentum Basilij: est enim negandum Principem vt teneatur sua lege, dependere, vel supponere voluntatem ipsius conseruantis illam erga se ipsum: constat enim posita sua lege pro tota communitate, teneri ad illius obseruationem lege naturali; quia expositione talis legis humanæ resultat in illo naturalis obligatio iure naturæ, secundum quam tenetur conformari toti communitati. Quare nisi Princeps auferat suam legem respectu communitatis, nequit sola sua propria voluntate auferre à seipso obligationem eam seruandam, quæ in ipso naturali iure resultat, posita tali lege.

V V

SECTIO

SECTIO IV.

An dispensatio in lege humana, deficiente causa legitima, sit culpa obnoxia, in concedente, petente, acceptante, & ea utente.

Certum est apud Doctores, dispensationem in lege diuina, vel cuiuscumque superioris, datam sine causa peccatū mortale esse, atque adeo illam petentem, & utentem lethaliter peccare, nisi lenitas materię excuset à tanta culpa. Ratio est, quia, vt dixi supra *sect. 1. n. 1. & 2.* prædicta dispensatio irrita est; ergo à legis transgressione non excusat. Quæstio igitur solum est de dispensatione in propriis legibus humanis. Circa quam varia sunt difficultates.

1 *Prima igitur difficultas est, an legislator in prædicta lege dispensans sine causa peccet.* Ratio dubitandi est, quia obligatio legis humanæ pendet ex voluntate legislatoris; ergo sicut iste potuit pro libito illam imponere, ita potest eam abrogare, vel dispensare. Firmatur, quia Deus potest pro sola sua voluntate à legum obligatione aliquem eximere; ergo etiam legislator humanus id ipsum poterit.

2 Communis tamen & vera cum D. Th. 1. 2. q. 97. *4. s.* affirmat legislatorem dispensationem sine iusta causa concedentem, peccatum committere. Et merito, quia si legislator, vel Princeps sine causa ab obligatione legis communis eximit Petrum, v. g. facit inæqualitatem, & occasionem aliis præbet querelas efformandi, cum videant se esse sub onere legis, à qua Petrus sine speciali causa exemptus est; ergo id est contra rationem, quia Princeps debet esse fidelis, & prudens obligationum dispensator, vnde non potest hanc facere inæqualitatem. Firmo, quia Pontifex, vel etiam Rex, etiam si sit auctor legum, non est dominus, sed dispensator earum, neque enim est absolutus dominus communitatis sibi subditæ, sed pastor, & rector, & ideo non potest leges ponere in suam priuatam vtilitatem, sed pro communi ciuium vtilitate, & ideo vocantur legislatores à Paulo ministri & dispensatores Dei; ergo ipsa legislatio est quædam fidei administratio, seu distributio obligationis, quæ per legem imponitur; est enim in legislatore eiusdem potestatis actus dispensandi in lege, cuius est actus ferendi legem; atque ideo est actus non domini absoluti, sed administrationis, & est actus dispensatoris vt sic; ergo etiam debet esse fidelis & prudens. At dispensatio sine causa facta non est prudens, quia non est consentanea rectæ rationi, nec fini potestatis à qua procedit; nam quæ prudens est per se, est propter bonum commune, illa autem dispensatio est tantum propter priuatum commodum, vel affectum; ergo sic dispensans abutitur suo munere, & peccat.

3 Ad rationem dubitandi respondeo, eo argumento solum probari talem dispensationem validam esse, non vero esse licitā, quia iure naturæ obligatur Princeps bono communi prospicere, cui non satis confuleret, si pro libito ab obligatione legis aliquos eximere vellet. Ad confirmationem diuersa est omnino ratio, tum quia voluntas diuina est summa regula bonitatis, quæ tamen non est humana. Tum etiam, quia legislator humanus tenetur tam in legis impositione, quam in illius dispensatione bono communi prospicere, quia est dispensator bonorum communium; cui tamen bono non tenetur Deus attendere; sufficit, si bono speciali alicuius respiciat, quia est dominus

omnium. Quare legislator, vel Princeps humanus, tamen possit tributa sibi debita debitori remittere absque vlla alia causa, præter eius voluntatem, & vt illi beneficiat; non tamen potest à legis obligatione debitorem remittere; quia in remissione tributi debiti habet se Princeps vt priuata persona; at in exemptione à lege non priuatam personam, sed communem induit.

Secunda difficultas est, quod peccatum sit dispensationem sine causa concedere, veniale ne, an mortale?

Esse solum veniale ex genere suo, si secludatur ab extrinseco scandalum, & damnum notabile aliorum, quale esset, alios nimis grauari, ex eo quod quis absque causa liberaretur tributi soluendi lege, sentiunt Sanchez, plures referens *lib. 8. disp. 18. n. 7. Salas de legibus disp. 20. sect. 5. num. 55. Valenz. 1. 2. disp. 7. q. 5. punto 9. ad finem*, Basilius Ponce *lib. 8. cap. 1. 4. n. 4. Castro Palao de dispensat. disp. 6. punto 8. num. 5 & alij.*

Probant *primò*, quia non videtur grauis deformitas partem toti non se conformare; neque est res tanti momenti quempiam absque causa à legis obligatione eximi, cum lex illa à legislatoris pendeat voluntate; ergo secluso scandalo, & damno notabili aliorum, non est graue peccatum sine causa dispensationem concedere.

Secundo, malitia huius actus dispensandi sine causa in lege, tantum est contra virtutem fidelitatis; ergo tantum est ex genere suo venialis culpa; consequentia patet, quia fidelitas ex suo genere tantum obligat sub veniali, sicut & veritas; ergo illa malitia ex suo genere tantum est venialis.

Suarez verò *lib. 6. de legibus cap. 18. num. 9. & 10.* cum Caiet. Soto, Armilla, Couarruua & aliis, quos ipse refert, censet in Principe esse culpā mortalem ex genere suo, dispensare in lege sua, sine causa. Probat. *Primò*, quia legislator ex iustitia tenetur non dispensare in sua lege sine iusta causa, ergo peccat contra iustitiam aliter dispensando, ergo peccat mortaliter, quia omnium consensu violatio cuiuscumque iustitiæ ex suo genere mortale peccatum est. Antecedens probatur, quia Princeps ex officio tenetur talem dispensationem non dare; & obligatio ex officio maxime spectat ad iustitiam commutatiuam. Præterea ex iustitia legali tenetur Princeps nihil agere contra commune bonum; at talis dispensatio ex se multum nocet communi bono, & est illi contraria. Denique prædicta dispensatio videtur esse propriè specifica malitia contra iustitiam distributiua, nam est directè acceptio personarum, acceptio verò personarum opponitur iustitiæ distributiue. Id autem ex genere suo est culpa mortalis, maxime quando radicitur in obligatione officij. Quare sicut esset contra iustitiam distributiua & de se mortale, si à principio Princeps ferret legem non simpliciter pro tota communitate, sed excipiendo aliquos ad libitum sine causa, ita similiter si postea dispenseret sine causa, quia illud fit virtute per talem dispensationem.

Tertiò Tridentinum *sess. 25. c. 5. de reformatione*, grauius prohibet dispensationem sine causa datam. Cuius rei rationem reddit in dicta *sess. 25. c. 18.* dicens, dispensare sine causa nihil aliud esse, quam vnicuique ad leges transgrediendas aditum aperire, quia negari non potest inde sumi occasionem minoris obseruantię. In hac re

Dico *primò*, certum esse, in quo conueniunt omnes, si adsit scandalum, ac notabile aliorum damnum, esse culpam mortalem dispensare sine iusta causa. Patet, quia si ex concessa dispensatione sine causa, ipsi dispen-

dispensati sumerent occasionem grauem contemndi legem, tunc certè teneretur Princeps sub mortali talem negare dispensationem. Et idem est, si graue damnum Ecclesiæ, vel subditis ex tali dispensatione proueniret, si enim, verbi gratia, absque vlla causa dispensaretur cum Sacerdote in cælibatu, vel in recitatione continua horarum, vel in pluralitate beneficiorum, & in aliis similibus, graue damnum Ecclesiæ, & ipsis subditis ex tali dispensatione sine dubio proueniret. Atque hoc saltem voluit Tridentinum cum grauius prohibuit dispensationes sine causa, quia timuit damna & magna inconuenientia quæ ex eiusmodi dispensationibus sequi solent, & possunt. Quare in casu in quo illa sequuntur, erit mortale dispensationem sine causa concedere.

3 Dico *secundo*, non solum ab extrinseco ratione scandali & damni aliorum notabili, sed ab intrinseco, & ex genere suo, esse grauem culpam in Principe dispensare sine causa in lege sua. Ita sentio cum Suarez, cuius ratio prior satis efficax est, neque est contemnenda ratio posterior. Adde aliam quæ me quoque vincit. Nam illud peccatum est mortale ex genere suo, quod intra propriam speciem potest esse mortale ex materiæ grauitate. Sic enim apud omnes furtum ex genere suo est peccatum mortiferum, quia intra propriam speciem furti infert proximo noxamentum graue, in bonis fortunæ. Vnde per accidens ratione paruitatis materiæ est tantum veniale, quia in furto tali non est notabilis læsio. At mendacium, præcisè quatenus est locutio contra mentem, cum videlicet aliquid loquimur exterius, & aliud interius sentimus, ideo per se, & ex genere suo non est peccatum mortale, sed solum veniale, quia inordinatio illa neminem grauius lædit, & deceptio proximi, quando nihil interest, sic, an aliter res habeat, est parui momenti; quod certè ita habet mendacium, vt intra propriam speciem illius nequeat esse mortale ex materiæ grauitate; non enim concipi potest intra suam specificam rationem formalem læsio, vel deceptio, quæ ex materiæ grauitate censetur magni ponderis, nisi adiungatur illi per accidens aliqua alia inordinatio & turpitudine contra religionem, vt in periurio, vel etiam iniustitiæ, vt in mendacio offensiuo, quæ est extra propriam speciem. At in præsentī dispensatio in lege communi absque causa ex materiæ grauitate, & multiplicitate fit culpa mortalis. Quis enim neget esse rem grauem dispensare in obseruatione Quadragesimæ sine causa, vel cum Sacerdote in onere recitandi officium pro libito, vel cum laico in obligatione audiendi sacrum diebus Dominicis, & Festis per annum, ex mera voluntate? Igitur prædicti actus, seu dispensationes, quæ statim apparent adeo graues ac deformes, culpæ mortales sunt iudicandæ ex genere suo.

9 Dico *tertiò*, fieri posse, vt prædicta dispensatio absque causa sit tantum peccatum veniale ex materiæ paruitate. In hoc conuenio cum Doctoribus primæ sententiæ; non enim videtur grauis deformitas partem toti communitati non se conformare, in re quæ non est tanti momenti; nec talis inæqualitas præcisè videtur. Vt si quis eximatur sine causa, & ad breue tempus, vt auditione sacri in vno die Dominico, vel recitatione horarum altero die, & sic in aliis. Neque hinc sequitur ipsius dispensati, vel aliorum notabile damnum; neque id multum nocet communi bono. Et ratio à priori est, quia in hac materia, sicut & in aliis spectantibus ad materiam iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ, dari potest paruitas materiæ; ergo & venialis culpa ex materiæ paruitate.

10 *Tertia difficultas est, de Principe secum sine causa. Peret de Matrimonio.*

sa dispensante in sua lege. Ad quam breuiter dico peccare mortaliter, per se loquendo. Ratio est, quia Princeps obligatur suis legibus iuxta grauitatem earum; ergo non potest à se auferre pro sua voluntate talem obligationem sine causa, quia in tali dispensatione peccet mortaliter: aliàs enim inutilis, & ridicula esset talis obligatio. Adde iuxta dicta supra *sect. 3.* Principem secum validè non dispensare absque causa; ergo grauius desinquit non seruando suam legem. Dixi per se, seu ex genere suo: nam in leuioribus legibus, vel circumstantiis earum posset esse veniale peccatum ex leuitate materiæ, vt in aliis rebus contingit.

Quarta difficultas est, quantum peccet subditus petendo dispensationem à legislatore sine causa? Videtur enim petere rem irrationabilem, & communi bono contrariam, velle nimirum discrepare à toto corpore sine causa.

Communiter Doctores sentiunt subditum petentem dispensationem sine causa peccare eodem genere peccati, quo peccat legislator, vel Princeps illam concedens; quia petit rem illicitam, & cooperatur concedentis peccato, ad idque inducit. Atque idem est de acceptante, licet non petierit, quia similiter consentit, & cooperatur dispensantis peccato, quia dispensatio non plenè suum effectum sortitur donec acceptatur. Ita cum aliis Sanchez *disp. 18. n. 8.* Qui addit non ideo sequi peccare petentes dispensationes matrimoniales concedi absque causa assignata. Nam quamuis nulla assignetur causa, non tamen sine causa conceduntur; quia pro causa concessionis succedit copiosior pecuniaria compositio, seu eleemosyna à dispensato data in beneficium publicum, ac in sumptus publicos: non fecit ac pro causa concedendi priuilegium Bullæ succedit eleemosyna à quolibet Bullam fumente donata.

Suarez verò *lib. 6. de legibus c. 18. n. 1. 2.* distinguit, & ait illam subditi actionem dupliciter considerari posse. *Primò* præcisè vt est actio propria subditi, & voluntas est cuiusdam obiecti inordinati; *alio modo* vt est inductio superioris ad actionem iniquam, atque adeo est cooperatio ad illam. Priori modo excusari potest subditus à culpa mortali etiam ex genere, quia non tenetur propria obligatione iustitiæ ad illam conformitatem cum toto. At posteriori ratione peccat ex genere suo mortaliter, quia cooperatur peccato mortali, & est causa illius: in indiuiduo autem ita peccabit sicut superior quem inducit.

Dico *primò*, certum esse subditum ignorantia posse excusari ab omni culpa, tamen si Prælatus non excusetur. Patet, quia potest subditus bona fide procedere, & petere dispensationem, putans ex ignorantia inuincibili se illam posse petere, vel fideliter narrans factū, & remittens superiori iudiciū causæ. In hoc enim euentu quis non videat subditū esse omnis culpæ immunē, etiam si non sit certus non peccare Prælato, quia in dubio pro illo præsumere debet, vt constat. Firmo, quia ignorantia quæ in subdito est inuincibilis, in Prælato est culpabilis propter maiorem obligationem, & occasionem sciendi; ergo potest subditus dispensationem petere bona fide, tamen si Prælatus eā habere nequeat.

Dico *secundo*, certum etiam esse posse contingere, vt excusetur superior omni culpa, putans adesse causā ad dispensandū, & subditus non excusetur culpa mortali ex genere suo, sciens talem non adesse causā. Patet quia si subditus mala fide procedat, & decipiat Prælatum falsam causam allegando, ipse peccabit mortaliter ex genere suo, quia de se grauem iniuriam intulit Prælato, nisi ex leuitate materiæ minuatur, Prælatus verò bona fide procedens, putans esse legitimam causam, non peccabit. At si superior cognoscat

fecit causam non adfuisse ad dispensandum, dispensationem tenetur reuocare, quia semper tenetur consulere, vt subditi vniformiter viuant, & legibus communibus æqualiter obligentur, nisi iusta causa excusans intercedat.

15 Dico tertio, absolute loquendo perentem dispensationem sine causa peccare mortaliter ex genere suo, inducendo superiorem ad actionem illam iniquam. Ita Sanchez & Suarez citati. Ratio est, quia superior sine causa dispensans peccat mortaliter ex genere suo, vt ostendi supra num. 8. ergo & petens eam dispensationem inducendo ad illam, quia verè cooperatur peccato mortali.

16 Dico ultimo actionem subditi præcisè, vt est voluntas dispensationis sine causa, non esse ex se illicitam ex genere suo. Ita sentio cum Suariorum citato. Ratio quæ me mouet hæc est, quia subditum velle præcisè illam dispensationem, solum est velle vt tali dispensatione; at id non est cooperari peccato dispensantis, sed vt effectus talis dispensationis, in quo effectu, seu vsu nulla est malitia, nulla deformitas, vt dicam *difficultate sexta*: quia velle discrepare à toto corpore sine causa, virtute illius dispensationis, non est per se, & ex obiecto malum, quia nulla videtur esse obligatio ad tantam vniformitatem in opere, vbi est difformitas in obligatione legis, ratione dispensationis, quæ, vt iam constat, valida omnino est.

17 Quinta difficultas est, de acceptante dispensationem cum causam iustam deficere nouerit.

Sentit Sanchez disp. 18. n. 8. peccare, eo modo quo dispensans; quia cooperatur peccato illius, cum dispensatio plenè non sortiatur suum effectum donec acceptetur.

Placet dicere cum Suariorum disp. 18. n. 13. non peccare ex vi cooperationis, quia illa non est vera cooperatio; quoniam dispensatio à solo superiori datur, & ad illam vt procedit à superiore, subditus non concurrat, sicut cooperatur, quando superiorem excitat, vel inducit. Et quamuis acceptatio sit necessaria ad effectum; non tamen est necessaria vt concausa, sed vt conditio necessaria, quam ponere, solum est permittere effectum, non facere. Firmo, nam posita dispensatione ex parte superioris ponitur tota malitia grauis illius actionis, & quod sequatur effectus non habet nouam malitiam; ergo acceptare, aut velle illum effectum, non est in subdito cooperatio ad malum. Quod amplius, constabit ex difficultate sequenti.

18 Sexta, & vltima difficultas est, an vtens dispensatione sine causa à legislatore concessa in propria lege, verè peccet?

Nonnulli cum Petro de Ledesma 2. p. q. 17. a. 3. sentiunt peccare mortaliter, quia sic vtens cooperatur iniquæ dispensationi superioris, qui eam concedens peccat lethaliter.

Sanchez verò loco cit. n. 12. duo dicit. Primum, vtentem non peccare lethaliter, sed venialiter tantum, secluso scádalo, vel notabili aliorum damno. Probat, quia vsus illius dispensationis non est consentire peccato dispensantis, nec persecutio peccati admissi in petitione, vel acceptance, dispensationis, cum ea peccata omnino transferant; solum ergo superest in illius vsu ea partis cum toto deformitas inde sequens non se conformando cum aliis, quæ, si scádalo, & aliorum notabile damnum non sit, non ita grauis est, vt culpam venialem excedat. Secundum, vtentem tali dispensatione teneri iure naturæ, non obstante dispensatione, legem seruare sub culpa veniali. Ratio est, quia cum peccet venialiter in vsu dispensationis, qui est non seruare legem communem, peccat contra ius naturæ dictans indecens esse partem non conforma-

ri toti; ergo eodem iure naturæ tenetur exequi quod lex iubet.

Verius iudico, quod citatis multis docet Suarez lib. 6. c. 19. n. 14. Basilius Ponce c. 14. n. 5. Castro Palao disput. 6. puncto 8. num. 8. & alij, sic vtentem dispensatione valida, per se loquendo, ac secluso scádalo, non peccare nec venialiter. Probo, quia vtens in eo casu non cooperatur peccato dispensantis, sed vtitur effectu talis dispensationis, in quo effectu nulla est malitia. Imò licet daremus subditum peccasse petendo dispensationem, adhuc tamen postea illa vtens non peccaret; quia non prosequitur, vel quasi continuat prius peccatum, quod iam præterit. In quo magna est differentia inter dispensantem & dispensatum sine causa: nam qui dispensauit, potest reuocare dispensationem quoad vsum futurum, & tenetur id facere, & ideo quoties sciens & videns id non facit, quasi prosequitur prius peccatum, seu de nouo illud repetit; sicut dicitur de illo qui furatus est, dum non restituit. At verò dispensatus postquam obtinuit dispensationem, non potest eam reuocare, neque illi tenetur renuntiare, quia subdito non incumbit tale onus. Firmo, nam talis dispensatus vtens dispensatione illa, non peccat contra legem positiuam, quæ iam non est respectu illius; neque contra iustitiam, vt per se notum videtur; neque contra charitatem, quia secluso scádalo, nulla interuenit ratio talis obligationis; nec denique contra legem naturalem dictantem vt se conformet cum aliis; quia dispensatus non tenetur ex iure naturæ se aliis conformare; habet enim causam legitimam exemptionis, scilicet dispensationem validam, etiamsi illicite obtentam. Vnde talis dispensatus nequit dici turpiter agere discordando à toto, quia etiam est dispar in obligatione legis; nec ostendi potest, vnde oriatur obligatio ad tantam vniformitatem, vbi est difformitas in obligatione legis, vnde nec ipsi legi, nec bono communi est præiudicium aliquod, per se loquendo. Igitur cum talis vsus nullo modo sit contra vllam virtutem, nec in eo assignari queat specialis malitia, & fieri possit propter honestum finem; nulla in eo nec leuis, seu venialis culpa per se & ex obiecto erit.

SECTIO V.

Quæ sint iustæ causæ ad dispensandum in impedimentis matrimonium dirimentibus.

Suppono primo, dispensationem in impedimentis iure tantum humano introductis factam absque causa ab eo qui habet potestatem ordinariam dispensandi, esse validam, quamuis illicitam; vt constat ex dictis supra sect. 1. & 2.

Suppono secundo, non esse æquales causas dispensandi in legibus impedimentorum, sed quò propinquior est gradus consanguinitatis, vel affinitatis, difficiliorem esse dispensationem, & maiorem requiri causam. Idem est si comparentur gradus æquales consanguinitatis cum affinitate. Maior enim dispensatio est illa: & similiter si comparetur linea recta cum transversa.

Suppono tertio, cum leges sint quoddam bonum commune, quod omnes æqualiter debet respicere, vt in iis licite dispensetur, requiri aliquam causam, quæ bonum commune aliquo modo saltem indirecte respiciat. Cæterum, quia bonum commune nascitur ferè ex bono priuatorum eiusdem communitatis, prout bonum

partis

partis redundat in bonum totius, ideo communiter sufficit, vt notabile horum bonum dispensationem exigat, quando illud tale est, vt bonum commune ex eo aliquo modo iuari possit, quod communiter ita fit.

Suppono quarto, citra omnem acceptionem personarum Ecclesiam facilius dispensare cum magnatibus, aut potentibus, quàm cum aliis: quia vtilitas publica magis ab iis pendet, & ipsi Ecclesie expedit eos habere fauores. Hinc rectè Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. c. 5. sic statutum reliquit. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Notat autem Sanchez lib. 8. disp. 19. n. 2. tales esse dominos solos titulares, qui merito magni domini appellari possunt. Notat etiam illud Tridentini decretum intelligi de gradu consanguinitatis, vel affinitatis ortæ ex legitimo matrimonio, quia in affinitate orta ex fornicatione longè facilius dispensatur, quia ea valde imperfecta est, nec secundum gradum excedit. Notat denique & rectè, cum prædictum Tridentini decretum summum Pontificem minimè constringat, & rigor vnus iuris sit temperandus per alterius iuris benignitatem, solere Pontifices ex benignitate dispellere cum personis inferioris notæ: quia etiã spectat indirectè ad publicum bonum, prospicere bono illarum priuato. Præsertim cum adsint huiusmodi causæ; nimirum, vel matrimonium esse inter hos in initum cum ignorantia rigoris prohibitionis Tridentini; vel prole iam habitam; vel diuturnitatem matrimonij malè contracti; vel scádalo ex separatione oriturum; vel denique clementiam Pontificis, quod puella pauper sit, & velit patruelis ipsam ducere, ac honestè dotare.

Suppono quinto, similiter absque vlla acceptione personarum iure dispensari facilius in matrimonij impedimentis cum diuitibus; & potentibus, quàm cum pauperibus, ac popularibus: quoniam id magis necessarium est bono communi, præsertim quia dispensatio in diuitibus & potentibus præcipue conceditur ob firmandum pacis fœdus.

His præmissis variæ assignantur à Doctoribus causæ ad legitimam dispensationem impedimentorum dirimentium iure Ecclesiastico introductorum, quas ad numerum octonarium reduco.

Prima est extinctio grauis discordiæ, aut impeditiõ magna litis inter consanguineos, & affines. Ad quam reducitur euitatio scádalo, iacturæ famæ, & aliorum damnorum, quæ probabiliter timentur, nisi matrimonium fiat. Quæ causa legitima est, quoniam pax & animorum coniunctio cum sit vnus ex matrimonij finibus, maximè congruit propter eam expediti dispensationem. Conducit etiam publico bono pax & concordia ciuium.

Secunda causa est quando non reperitur aliud competens matrimonium, nisi cum consanguineis, vel affinis. cuius causæ ratio est, quia valde expedit bono communi vt matrimonia inter pares ineantur. Disparitas autem status debet esse aliquo modo notabilis, vt nuptiæ, quæ cum non consanguineis iniri possunt, dicantur inæquales. Æqualitas autem nuptiarum non solum ex paritate generis, vel diuitiarum, sed magis etiam ex moru congruentia est spectanda, ne perpetuæ lites inter cõiuges orientur. Valde etiam duru est fœminæ abstrahi à suis, & in aliena & distanti ciuitate nubere, vbi perpetuo est caritura consortio parentum, & consanguineorum, & vitam transigere debet acerbam, ac solitariam; vnde id erit etiam sufficiens causa dispensationis.

Tertia est, defectus dotis competentis, quò efficitur vt fœmina non possit reperire sponsum se dignum, nisi ex propinquo. Et idem est si vir defectu substantiæ nequeat inuenire vxorem sibi dignam, nisi impe-

Perez de Matrimonio.

ditam. Ratio est, quia in hoc euentu fœmina cum consanguineo, vel affine, cogetur inire vel manere innupta, vel nubere indigno. At multum confert ad bonum commune ne defectu dotis competetis fœminæ innuptæ maneat cum periculo incontinentiæ, vel viro inæquali nubant, cum periculo discordiarum & rixarum ex coniugio dispari oriri solitarum. Sunt verò duo notanda. Primum est, subesse hunc defectum dotis competentis, etiam quando ob aliquam deformitatem, vel similem causam non potest fœmina reperire maritum dignum suo genere, nisi habeat ampliorem dotem, quàm aliæ similis conditionis non laborantes eo defectu. Si enim talis hoc augmento careat, verè patitur defectum dotis. Vnde infero non dici pari defectum dotis, quæ sufficientem habet vt reperiatur maritum suæ conditionis, multo tamen inferioris quàm sit consanguineus, vel affinis qui eam vult ducere. Ratio est, quia tunc cessat causa pietatis vnice mouens, quæ est, ne ipsa cogatur innupta manere, vel indigno se nubere. Vnde tunc non ageretur de prædicto damno vitando, sed de lucro acquirendo: quæ causa est longè diuersa, & insufficientis, quia pietas in hoc euentu solum suadet facere ea quæ auertunt proximi damnum, non verò ea quibus procuraretur eius lucrum. Alterum est, fœminam in ordine ad hunc effectum posse dici pauperem, & carere dote competente, quando nihil habet proprium, tamen habeat parentes, & alios consanguineos diuites, quando non potest illos cogere, vt dent illi dotem competentem. Patet, quia cum sola causa huius dispensationis sit, ne aliâ fœmina cogatur, aut manere innupta, aut nuptias se indignas contrahere; quando de hoc constat morali aliquo modo, sufficiens est causa, vnde cumque id proueniat. Hactenus proposuimus tres causas, quæ de more admittuntur in praxi à stylo Curie Romanæ. Præter istas, assignant Doctores alias causas etiam sufficientes.

Quarta ergo in ordine causa est, conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, & familia, ne causa dotis distrahantur diuitiæ ad aliam cognationis familiam, quando eæ amplissimæ sunt. Ita Sanchez disp. 19. n. 30. Coninch disp. 33. dub. 5. n. 49. Henriquez lib. 12. c. 3. Hurtado disp. 26. difficultate 3. n. 12. & alij. Ratio est, quia expedit Reipublicæ & bono publico magnas familias in suo statu & amplitudine opum conseruari: nam tali conseruatione abundat Reipublica viris nobilibus ac locupletibus, qui commodius ipsi inseruiant: sicut ob hanc causam iustæ redduntur maioratum institutiones, tanquam valde expedites bono publico.

Quinta causa est, conseruatio familiæ illustri intra eundem sanguinem. Ita Doctores relati, quia pertinet quoque ad pietatem, & publicum bonum conseruari illustres familias. Quod maximè verum est, quando caput familiæ peritura esset fœmina. Vnde Henriquez citatus in commento, littera D. ob hanc causam refert dispensasse Gregorium XIII. anno 1575. cum D. Luiffa Comitissa Sanctæ Gadæ, vt nubere patrio, cui prius soror eius nupserrat, & illa voto continentiarum erat stricta.

Sexta causa est excellentia meritorum erga Ecclesiam, siue petentis dispensationem, siue eius in cuius gratiam petitur, quia æquum est, vt qui de Ecclesia sunt bene meriti, eius benignitatem experiantur. Vt si quis strenuè se gessit in militia contra infideles, aut alij ministerio ad bonum Ecclesiæ conferenti vacauit.

12 *Septima causa* est, proles habita ex consanguinea bona fide suscepta. Ut quando aliqui prius matrimonium contraxerunt, & altera saltem pars ignorabat impedimentum. Quia cum tunc proles sit legitima, ut constat ex *cap. ex tenore. qui filij sint legitimi*, ad bonam eius educationem valde confert tale matrimonium instaurari. Addit Coinch *citatus*, sufficere ipsum matrimonium sic contractum publice in facie Ecclesiae saltem in gradu non ita propinquo, quia vix sine graui incommodo separantur, praesertim quando consummatum est. Secus verò esset, si mala fide id matrimonium iniissent, aut omisiss denuntiationibus, ut liquet ex Tridentino *sess. 24. de matr. c. 5.*

13 Denique *octaua causa* dispensandi in gradibus non ita propinquis; est copiosior pecuniaria compositio ad aliquod opus pium, vel ad sumptus publicos. Quae sola absque alterius causae allegatione sufficiens est, cum bonum publicum spectet.

His omnibus duo addenda sunt. *Primum*, praeter dictas causas, posse esse alias plures, quae sufficiant, quae iudicio prudentis & docti viri discernendae sunt. *Secundum*, saepe contingere ut plures causae aggregatae sufficiant, quarum singulae non sufficiunt. Quae omnia prudentis dispensantis arbitrio relinquenda debent.

Ex dictis colligo, quanam sint causae legitimae ad dispensandum in impedimentis impediendis tantum. Nam in votis, quibus matrimonium impeditur, seu prohibetur, dico necessariam esse rationabilem causam, iudicio viri prudentis & docti discernendam. Talis est spes publicae pacis, aut quod materia voti sit facta periculosa vouenti, siue ob occasiones moraliter inenitabiles, siue ob scrupulos, siue ob fragilitatem, vel quod sit dubium an fuerit valide promissa Deo, vel an fuerit satis mature promissa. Similiter dico, ad valide dispensandum in sponsalibus, ut possit contrahi cum altera, esse quoque necessariam rationabilem causam, arbitrio docti & prudentis discernendam, qualis est, si timeatur priorem sponsam futuram esse occasionem peccandi sponso; aut si ex matrimonio cum altera speretur publica pax, aut extinctio, vel impeditio grauium discordiarum.

SECTIO VI.

Quo tempore verificari debeant causae dispensationis, ut ipsa dispensatio valida sit.

14 **D**iscutenda sunt varia tempora, vel status in quibus causae in precibus narratae debeant esse verae: nam deficiente causa motiua, nequit dispensatio perseverare valida, nec licita. Praemittere vero oportet Pontificem non solere communiter per se dispensare, sed hoc committere Vicario Episcopi in cuius dioecesi habitat is cum quo dispensandum est, ut ipse inquirat, an preces & causae Pontifici oblatae sint verae, & si reperiat veras, dispense.

15 *Prima igitur difficultas* est de tempore, vel statu, quando impetrans mittit Romam, & literae nondum expeditae sunt, an subreptitia sit dispensatio quando causa eo tempore falsa fuit, tamen si vera sit, quando Pontifex dispensationem committit, & deinceps. Ratio dubitandi est, quia cum causa allegata sit dolose & animo Pontificem decipiendi allegata, nec dolus aliqui debeat suffragari, videtur contra Pontificis mentem impetrata; qui certe doli conscius eam non concessisset.

Certum tamen est apud Doctores, solam causae veritatem tempore concessionis Pontificiae esse attendendam, nec tempus antecedens in consideratione esse. Ratio est, quia Pontifex ipse est, qui reuera dispensationem concedit; ergo sat esse videtur ut non antea, sed tunc vera sit causa. Firmo, quia clausula illa in dispensationibus apposta, *si preces veritate nitantur*, ad id tempus referri debet, quo Pontifex dispensationem concedit: nam veritatem precum postulat, ne dispensatio a veritate & rectitudine deficiens, sit re ipsa, ac censeatur esse dissipatio; ad hoc autem nihil refert, an causa tempore praecedenti fuerit vera, nec ne, sed an tunc vera sit. Ergo.

Ad rationem dubitandi respondeo expressionem rei falsae, quando est extrinseca, nec confert ad dispensationis substantiam, non vitare dispensationem, quamuis Papa veritate cognita non concederet illam, id constat manifesto exemplo de Clerico irretito magnis criminibus, sed non redditibus beneficii incapaci, qui valide impetrat collationis gratiam a Pontifice, quamuis certo constet quod eam denegasset eorum criminum conscius: quia nimirum in his concessionibus gratuitis ignorantia qualitatis extrinsecae ad eas non conferentis, nullo modo vitiat, tamen si illas concedens, illius conscius, denegaret: sicut etiam elemosynam non vitiat ignorantia qualitatis extrinsecae ad ea non conferentis, ut elemosyna collata pauperi nequissimo, & illam pessime expendenti valida est, quia paupertas causa illius intrinseca est vera, quamuis elemosynam largiens non daret, si illius mores nouisset. Simili modo philosophandum est de veritate causae pro tempore praeterito, esse valde extrinsecam, ac minime ad rem praesentem conducere. Ad do, si Pontifex denegaret, maxime esset in poenam doli: hanc verò dolus subire non tenetur, antequam sibi infligatur, atque adeo ante eius dispensatio nequit esse subreptitia.

16 *Secunda difficultas* est, de tempore, vel statu, quando Pontifex dispensationem concedit, Ordinario committit ut dispense, cum clausula, *si preces veritate nitantur*; an sufficiat preces fuisse veras tempore praecedenti, quo missum est Romam pro dispensatione impetranda, vel tempore subsequenti quo Ordinarius est dispensaturus; an verò opus sit preces tunc esse veras. Respondeo cum communi Doctorum doctrina, omnino desiderari ut tempore concessionis Pontificis causae allegatae verae sint. Ratio est, quia Pontifex est qui verè dispensationem concedit, & solam executionem Ordinario, vel confessori remittit, praemisso veritatis precum examine. Ergo oportet tunc veram esse causam, & preces Pontifici propositas veras esse. Vnde infero Ordinarios, vel confessarios teneri diligenter examinare tempus datae, & an tunc verificetur causa, ne dispensatio sit subreptitia; quia contingere potest ut eius veritas non tempore concessionis, vel datae, sed post concessionem Romae factam subsistat. Ut, v. g. allegatur Pontifici foeminam iacturam famae passam esse ex frequenti conuersatione cum viro cui nuptura est; & saepe ea infamia post tempus datae dispensationis suborta est.

17 *Tertia difficultas* est de tempore alio & statu, quando dispensatio commissa à Pontifice est Ordinario, vel Confessori, nondum tamen dispensauit. Et in hoc tempore ac statu existimo causam perseverare debere, ne ruat omnino dispensatio. Quare si aliqua foemina impetret dispensationem, ut cum consanguineo nubat ex defectu dotis, licet ea causa verè extiterit tempore concessionis, si tamen cessauit, antequam Ordinarius dispensaret, tunc dispensatio illa cessabit. Ratio est, quia in eo euentu nequeunt coram ordi-

nario

nario verificari causae ob quas ei dispensatio commissa est.

18 *Quarta difficultas* est de alio tempore & statu, quando à Ordinario dispensauit, nondum tamen ea dispensatio mandata est executioni; an tunc cessante causa, cesset dispensatio: & sermo est de cessatione causae non impulsu, sed motiua, & finalis, & eius quae praebuit sufficientem causam dispensationi.

19 *Qua in re noster Sanchez lib. 8. disp. 30. n. 14. Coinch disputatio 33. num. 94. Hurtado disp. 26. difficult. 3. n. 15.* sentiunt in eo casu & statu cessante causa cessare etiam dispensationem. Probat, quia dispensatio ut sit iusta, necessariò includit hanc conditionem, si causa perseveret, quando executioni mandanda est; aliàs iniquus esset dispensans dans licentiam ad operandum contra legem, etiam sine causa. Idque declaratur exemplo dispensationis, concessio alicui ad concedendum carnes in Quadragesima, propter specialem aegritudinem; quae reuera cessat, quotiescunque in Quadragesima talis aegritudo cessauerit, aliter enim non esset iusta dispensatio; ergo idem dicendum est in omni alia dispensatione.

20 *Secundo*, lex in communi definit obligare cessante legis causa negatiua, & in vniuersali; ergo idem dicendum est de priuilegio: facilius enim tollitur ius extraordinarium, & speciale, quale est priuilegium, & dispensatio, quam ordinarium & commune.

21 *Tertio*, concessio priuilegij, vel dispensationis sine causa est illicita, ut constat, quia non licet sine iusta causa violare ius commune; ergo & conseruatio eius priuilegij. Non enim praesumendum est Principem velle conseruare priuilegium in eo statu, in quo non concederet, & iudicaret illicitam esse eius concessionem. Vnde habetur in iure l. 1. *D. de condit. sine causa*, paria esse, à principio non habuisse causam, & illam esse delisse.

22 *Verius iudico oppositum cum Suario lib. 6. de legibus c. 20. n. 15. & seq. Basilio Ponce lib. 8. c. 20. n. 14. & aliis*, non cessare dispensationem quacumque causa cessante, ante executionem dispensationis, neque vinculum semel iam ablatum redire. Ratio à priori est, quia gratia dispensationis consummatur & perficitur in relaxatione legis, seu ablatione vinculi, aut impedimenti per legem introducti; ergo si iam est sublatum impedimentum, illa non potest reddi inualida, cum semel iam fuerit iusta & licita, & habuerit effectum. Firmo, quia licet causa postea cesset ante executionem dispensationis; tamen negari non potest dispensationem iam factam manere iustam, & validam; ergo & effectus eius permanet, quia ille effectus non pendet in suo esse à tali causa. Quod patet manifestis exemplis. Nam irregularis dispensatus ad Ordines propter paupertatem propriam, vel parentum, vel propter indigentiam ministrorum Ecclesiae, licet postea cesset illa causa ante susceptionem Ordinum, potest adhuc licite ordinari ex vi illius dispensationis, quia per illam fuit irregularitas absolute & simpliciter ablata; neque est vnde redire valeat propter solam cessationem causae. Quia neque ab aliqua lege, vel homine sit: nec esse verisimile fuisse solum sublatae quasi sub conditione, si causa illa duraret vsque ad Ordinum susceptionem. Nam talis restrictio ex forma dispensationis colligi nequit, cum absolute concedatur; neque est necessaria ad iustitiam dispensationis, quia non tenetur dispensans praenire effectus contingentes, & accidentarios, sed satis est quod eo tempore, quo fit dispensatio, habeat iustam causam: non enim dispensator legis, sicut & legislator, tenetur considerare rarum, & contingentem euentum, sed ea quae in plurimum accidunt. Aliter enim

etiam dici posset in eodem exemplo, illum irregularem sic dispensatum, & iam ordinatum cessante causa dispensationis, debere cessare ab vsu Ordinum, quia etiam ille vsus Ordinum est effectus dispensationis, & maxime intentus per illum. Quare sicut talis vsus absolute conceditur virtute dispensationis prius factae, siue causa cessauerit, siue non, ita & iuste conceditur absoluta facultas ad Ordines, seu ablatio irregularitatis, quae duret quoad omnem suum effectum, siue causa dispensationis duret, siue non. Sunt etiam alia plura exempla. Nam si opposita sententia vera esset, fieret, si ob coniugium esset dispensatum cum aliquo in voto castitatis, & postea nollet nubere, quod iterum teneretur voto. Item si alicui Monasterio indultum esset priuilegium non soluendi decimas ob Monasterij paupertatem, si postea ad pinguiorem fortunam deueniret, non posset eo priuilegio gaudere. Denique si cum aliquo neophyto dispensatum esset ad dignitatem, vel officium ob morum honestatem, tanquam ex causa motiua, sequeretur si mores mutaret, rursus inhabilem effici. Quae certe videntur absurda.

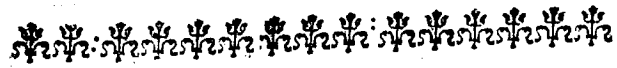
Ad argumenta opposita.

23 *Ad primum*, negamus dispensationem simpliciter & absolute concessam, & statim habentem suum proximum & per se effectum, includere illam conditionem, seu limitationem, ut effectus non duret, non durante causa; negatur quoque dispensationem fore iniustam nisi illam includat conditionem, quia causa praesens potest esse sufficiens ad tollendum vinculum, vel impedimentum, ita ut semel ablatum non redeat, etiam si contingere possit, in rebus fieri aliquam mutationem. Ad exemplum dico, dispensationem respectu totius Quadragesimae non totam simul, sed successiue esse intelligendam, quia materia eius non est indiuisibilis, sed successionem habet. Nam lex ieiunij quadragesimalis licet per modum vnus concipiatur, est tamen virtute multiplex, & singulis diebus quasi nouam obligationem imponit, & ideo dispensatio in illa lege non fit absolute tota simul, sed est virtute multiplex dispensatio, & pro singulis diebus veluti singulae dispensationes conceduntur, & vnaquaque propria causam pro suo die requirit. Vnde quamuis in eo casu detur simul pro tota Quadragesima, non tamen ita datur, ut statim auferat totum vinculum legis pro tota Quadragesima, sed vt successiue illud auferat, prout successiue obligauerit, si eadem ratio excusationis perseveret. Idem est in alijs similibus praecipis habentibus tractum successiuum. Secus verò est in dispensatione, quae statim tota simul conceditur, & habet quasi indiuisibilem effectum, tollendo inhabilitatem, impedimentum, aut votum: nam illa simul habet totum effectum, & simul etiam habet causam praesentem, propter quam absolute concedatur.

24 *Ad secundum*, dispar est ratio legis, ac priuilegij seu dispensationis: nam lex obligationem inducit, priuilegium autem fauorem eius, cui conceditur. Vnde lex cessante causa in vniuersali cessat, quia desinit esse lex, & amittit propriam rationem formalem legis, cum fiat inutilis communitati. At priuilegium, vel dispensatio iam facta, ex eo quod cesset causa, non redit inutilis illi, cui concessa est.

25 *Ad tertium* concessio antecedente negatur consequentia, quia non constat in Principe, quando priuilegium, aut dispensationem concedit, esse debere eam intentionem, ut tandiu duret, quandiu durauerit causa. Quamuis enim in his, in quibus est ea intentio Principis, per cessationem causae cesset concessio, ut accidit in illis iuribus allegatis. Attamen non probatur esse necessariam eam intentionem in Princi-

pe concedente privilegium, ut manifeste liquet ex adductis exemplis. Sicut enim multa illicitè fiunt, quæ tamen facta licitè conseruantur: sic enim constat dispensationem datam à principio sitè causa illicitam esse, & tamen ea semel data licitum esse visum illius, ut dixi supra *seci. 4. num. 19.* sic etiam multa licitè conseruantur, quæ tamen illicitè concederentur. Videmus quoque causam temporalem sufficientem esse, ut moueat Principem ad concedendum privilegium, ut videre est in nonnullis religionibus, quibus à principio ob austeritatem vitæ, & reformationem, concessa sunt privilegia; quæ tamen nullus dicit cessare, eo quod mores ab illa pristina seueritate deflexerint. Sicut etiam sæpe donat quis alicui licitè ob indigentiam, non donaturus licitè, nisi ea supposita; & tamen nullus dicit malefacere, si non reuocet, cessante indigentia.

DISPUT. XLVI.

De nullitate dispensationis, in cuius petitione reticetur verum, aut exprimitur falsum.

DICTUM est hæcenus de dispensatione quantum ad potestatem dispensantis, & quantum ad causas necessarias ad illius valorem & honestatem; iam in hac dispensatione dicemus, quid ex parte petentis, seu impetrantis requiratur, ut ea irrita non sit. Nam contingere potest ut dispensatio fiat ex causa iusta, & ab habente potestatem, & tamen irrita ac nulla censetur, vel quia impetrans subicitur exprimenda, vel quia expressit falsa. In his enim casibus dicitur dispensatio subreptitia, & obreptitia. Quæ verba synonyma esse, ac idem significare notauit Sanchez *disp. 21. num. 2.* ac nihil inter se differre. Quare dispensatio dicitur indifferenter obreptitia, vel subreptitia, quoties malè impetratur, siue tacita veritate necessariò explicanda, siue falsum ad rem ipsam conducens in precibus narrando.

SECTIO I.

Antaciturnitas veritatis, pertinentis ad causam impulsuam & finalem impetrationis, efficiat dispensationem subreptitiam & nullam.

PRÆMITTO quod certum est apud omnes Doctores, duplicem esse causam conducentem dispensantem ad concessionem dispensationis. Una est motiua, seu finalis, quæ expressa ita de facto mouet ad concedendam dispensationem, siue sola, siue simul cum aliis, ut si illa non exprimeretur, non concederetur dispensatio, aut non nisi cum quibusdam conditionibus, ac limitationibus concederetur. Alia verò est impulsiva, quæ non conducit, nec mouet, ut concedatur absolutè, sed ut facilius concedatur; seu, quod idem est, non conducit ad substantiam concessionis, sed tanquam ad medium illam facilitans. Eadem proportionem, qua sunt & distinguuntur causa motiua & impulsiva in ordine ad concessionem dispensationis,

etiam sunt, & distinguuntur in ordine ad negationem dispensationis. Quare illa est causa motiua, seu finalis ad negationem dispensationis, quæ si exprimitur, mouebit ad negationem dispensationis, siue ipsa sola, siue simul cum aliis. Illa verò est impulsiva, quæ licet exprimat, non mouebit ad negandum dispensationem, sed tantum ad facilius negandum. Hoc præmissis circa præsentem difficultatem variæ sunt opiniones, quæ videri possunt apud Sanchez *lib. 8. disp. 21. n. 10.* & sequentibus. Quod mihi veritas videtur, aperiam sequentibus dictis.

Dico ergo *primò*, quando in petitione gratiæ, vel dispensationis aliquid verum tacetur, quod ius iubet exprimi, etiam si tale verum pertineat ad causam impulsuam tantum, efficere dispensationem subreptitiam, & per errorem factam. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia quoties aliquid præcipitur in petitione gratiæ exprimi, hoc exigitur tanquam forma præscripta, qua deficiente totum actum deficere necesse est. Vnde talis gratia non potest non censi obrepta per surreptionem, quæ obtinetur contra Principis voluntatem in legibus expressam. Firmo idem *ex cap. si motu proprio 23. de præbendis in 6.* ubi deciditur ex quantumvis modici beneficii taciturnitate reddi alterius impetrationem subreptitiam. At manifestè liquet modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quominus Pontifex conscius eadem facilitate aliud concederet. Quia nimirum tunc conceditur dispensatio dependenter ab expressione illius veri tanquam à conditione. Nec ignorantia aliqua id poterit excusare: quia cum omittatur aliquid, formæ corrumpitur actus, nec ignorantia iuuabit, nisi ad excusandum à culpa. In quo est manifesta differentia dispensationis ab excommunicatione: hæc enim incurritur ob inobedientiam, & contumaciam, quæ cessant, ubi est inuincibilis ignorantia. At illa corrumpitur ex non seruata forma ad eius valorem necessaria, & ex defectu intentionis concedentis; quæ nullo modo supplet ignorantia etiam culpabilis. Dixi, *in petitione*, quia prædicta doctrina tantum est vera, quando dispensatio fit ad petitionem partis, & non quando fit motu proprio Pontificis, ut patet ex dicto cap. *si motu proprio*. Et ratio est, quia cum ea gratia ex mera Principis liberalitate procedat, præsumitur fore veritatis conscius æque concederet. Quod limitandum est, nisi taceatur inhabilitas concernens personam, ut si beneficium obtenturus sit irregularis, vel careat legitima ætate, non supplebit clausula, *motu proprio*, hos defectus; quia hæc clausula non supplet personæ inhabilitatem, nec dispensationem inducit, cui oppositur ius commune, in quo tunc Pontifex non intendit dispensare. Id etiam limitandum est, nisi illa taciturnitas ius tertij respiciat, ut si sit beneficium iuris patronatus, & hoc taceatur. Quia motus proprius non aufert ius in re, vel ad rem alteri quæsitum.

Dico *secundò*, quando in petitione tacetur aliquid verum pertinens ad causam motiuam concessionis, efficere dispensationem nullam, etiam si quod tacetur iure non præcipiatur exprimi. In hoc etiam conueniunt Doctores. Ratio est, quia dispensatio fit dependenter ab existentia motiui quod exprimitur, aut à non existentia motiui ad negandum motiui, inquam, quasi substantialis, & intrinseci, & per se ad rationabilem & prudentem concessionem, aut negationem conducentis; in qua concedenda, vel deneganda ratione dispensantem duci oportet; ergo tunc ignorantia, aut error dispensantis circa causam finalem, quæ verè cognita, gratiam non concessisset, vitiat, & annullat dispensationem. Firmo, quia in cæteris omnibus dispositionibus defectus causæ finalis substantialis facit

facit actum omnino inuoluntarium ac nullum, ut omnes Doctores obseruant *c. post translationem, de renunciat. c. & si Christus, de iure iurando, & cap. cum cessante, de appell.* ergo idem dicendum in gratiis, & dispensationibus.

4 Dico *tertiò*, quando nihil tacetur quod ius iubet exprimi, & veritas tacita tantum pertinet ad causam impulsuam, & si scienter ab impetrante id factum sit, non reddere concessionem, vel dispensationem subreptitiam. Ita Couarruias, Henriquez, Sa, & multi alij, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 21. n. 11.* & Hurtado *disp. 26. difficult. 4. n. 19.* Ratio est, quia tunc error aut ignorantia non est in causa ut fiat dispensatio, quia quamuis verum illud non taceretur, etiam fieret dispensatio, cum non pertineat ad causam motiuam, ut suppono, sed ad impulsuam; ergo tunc dispensatio non est subreptitia, & nulla. Firmo, quia quando exprimitur causa de se sufficiens ad concedendam dispensationem, etiam tacita causa, quæ difficiliorem redderet cõcessionem, quamuis quoad modum quandam accidentalem, nec variantem rei substantiam, nec absolutam concessionem, sed quoad solam maiorem concedentis facilitatem sit aliquatenus inuoluntaria concessio: at simpliciter, & quoad substantiam est voluntaria; ergo non est cur censetur subreptitia, & nulla. Nam subreptio significat errorem dantem causam concessionis, at tunc subest sufficiens ratio motiua & finalis ob quam rationabiliter fieri potest concessio, atque adeò dispensatio non potest tunc propriè dici facta per errorem. Vnde quamuis dispensans si sciuisset petentem esse sibi inimicum, aut hominem improbum, noluisset concedere gratiam dispensationis; adhuc tamen eiusmodi ignorantia non faceret dispensationem subreptitiam: quia subest iusta causa motiua dispensandi, quam Papa v. g. tanquam distributor boni publici spectare tantum debet, & ideo ut talis non errat, quatenus facit distributionem, & concedit dispensationem. Quare aliæ causæ habent se quasi per accidens, & omnino accidentariæ. Hac de causa Doctores meritò affirmant pauperem improbum obtinentem elemosynam ab eo qui cognita improbitate eam non dedisset, non dici eam per errorem obtinuisse, quia verè est pauper & miser, & ad subleuandam eius inopiam, ac miseriam motus est largiens elemosynam. Vnde causa illius intrinseca est vera, quamuis largiens elemosynam non daret, si illius mores dignosceret.

5 Quæres, quænam causa sit motiua, & per se, cuius taciturnitas efficit dispensationem nullam, quæ verò non sit motiua, sed tantum impulsiva, aut si est motiua, sed non per se, & quasi substantialis, sed per accidens, cuius taciturnitas non efficit dispensationem nullam. Respondeo id arbitrio viri docti & prudentis discernendum esse, quando nec ex iure, nec ex stylo curiæ constat: nam stylus curiæ ius quoque facit. Quod si prudenter, seu probabiliter discerni nequeat, an causa sit motiua, & id maneat sub puro dubio pratico, iudico verius cum Molina *disp. de iust. & iure disp. 173.* Coninch *disp. 33. n. 70. & 93.* & Hurtado *difficultate 4. citata, ad finem*, dispensationem censendam esse nullam. Quia impedimento certo non sufficit dispensatio incerti seu dubij valoris. In hoc enim dubio, tutior pars, ea videlicet, in qua nequeat esse peccatum, eligenda est. Firmo, quia in hoc euentu, error seu dubium est circa causam finalem, vel potius circa rem ipsam in qua dispensandum est; & obligatio dubia, & certa multum inter se distinguuntur, & variant iudicium dispensantis. Vnde ob eandem rationem dico quando dubium est an preces veritatem iustamque causam contineant, & consequenter an

subreptitia sit dispensatio, præsumenda est subreptitia, & nulla. Quia in hoc casu valet dictum axioma, In dubio melior est conditio possidentis; possessio autem pro impedimento stat. Et illud aliud, Debito certo non satisfit per solutionem, at remissionem incertam. Ex dictis

Colligo *primò* ad valorem dispensationis necessarium esse ut ex voluntate Prælati, seu dispensantis procedat. Patet, quia dispensatio, actus humanus est; debet ergo procedere ex libera voluntate. Actus etiam agentium non operantur ultra intentionem eorum, vnde si desit intentio in dispensante, nihil efficit. Hac enim ratione in sacramentis ministrandis, & censuris ferendis, vel tollendis, & similibus actibus moralibus, qui à potestatibus moralibus deriuantur, necessaria est voluntas, ac intentio libera ad valorem actuum.

Colligo *secundò*, tunc dispensationem esse irritam ex defectu voluntatis concedentis, vel dispensantis, ob taciturnitatem veri per se conducentis ad ipsius rei substantiam, modo dicto. Ratio est, quia per eam taciturnitatem occultatur substantialis materia, circa quam versari debet voluntas dispensantis, & ideo nequit dispensatio à vera voluntate procedere.

Colligo *tertiò*, ad valorem dispensationis satis esse proponere causam motiuam, etiam si taceantur aliqua quæ difficiliorem redderent voluntatem dispensantis, non tamen simpliciter impedirent voluntatem eius. Ratio est, quia nullo iure humano contrarium inuenitur statutum, aut declaratum, nec etiam ex natura sequitur ut debeat totum illud exprimi, quia talis reticentia, seu dissimulatio non causat in eo casu inuoluntarium simpliciter, quandoquidem de facto & de presenti voluit Papa, vel Prælati dispensare, & dispensauit rationabiliter; & cum effectu esset voluturus ac dispensaturus, etiam si alio modo clariori, aut puriori veritas proponeretur. Quod verò tunc esset difficilius voluturus, est accidentarius defectus & insufficientis ad dispensationem annullandam. Adde si reticerentur circumstantiæ de se impertinentes ad causam dispensationis, tamen si illas sciret, moueret, seu mutaret voluntatem dispensantis, adhuc non sufficere ad nullitatem dispensationis, taciturnitatem earum, qua cognita dispensans non dispensasset. Ut verbi gratia si occultatur persona, ne illam cognoscat, quia ex odio, vel alio simili respectu illi denegaret dispensationem aliàs iustam. Idem est, si occultatur qualitas personæ, quæ non refert ad causam, ut quod sit vitiosa, vel ex tali, aut tali origine, & similia. Ratio est, quia ignorantia illa in his casibus non impedit, quominus dispensans hic & nunc velit dispensare ex iusta, & rationabili causa. Quod autem id non esset voluturus, si tales circumstantias, quæ ad causam non referunt, cognosceret, non facit præsentem actum inuoluntarium, quia illa nolitio sub conditione tantum futura nihil in præsentem operatur, nec præsens quasi habitualis dispositio minuit actualem voluntatem, aut ponit aliquam conditionem in obiecto, ratione cuius videri possit inuoluntarium, cum illa dispositio sit impertinens, & extra causam. Denique, si conditiones quæ reticentur, & occultantur, habeant connexionem prudentem, & rationabilem cum materia dispensationis; tunc certè si illa occultatio ita est causa volendi dispensare, ut sine illa dispensans nollet dispensare, tunc dicerem dispensationem illam subreptitiam esse, & consequenter nullam. De qua re plura infra *sect. 8. n. 6.*

7.8. & 9.

SECTIO II.

An dispensatio primò petita, & negata, & postea iterum petita, & obtenta, tacita priori denegatione, sit surreptitia, & nulla, ob priorem taciturnitatem.

Superiori sectione in genere dixi quæ tacita, vel suppressa reddant dispensationem surreptitiam, & nullam: nunc verò in hac & sequentibus sectionibus id in speciali est explicandum.

Affirmat Menochius *lib. 2. de arbitrar. centur. casu 203. n. 6.* nullam esse dispensationem si in illius impetratione nulla fuit mentio facta alio tempore, denegatam esse. Probat, quia tunc dispensans concedit ex errore, aliàs non concessurus, si sciret antea negasse.

Dico primò, obtentam dispensationem prius petitam, & non concessam ab eodem superiore, nullo modo esse surreptitiam ob taciturnitatem illam. Ita cum communi sententia Sanchez *lib. 8. disp. 22. n. 14.* Suarez *lib. 6. de legibus c. 22. n. 1.* Basilius Ponce *lib. 8. c. 17. n. 3.* & alij. Ratio est, quia nullo iure illud disponitur, neque ex stylo, neque ex consuetudine illud habetur: neque est sufficiens ratio quæ conuincat. Quia si aliqua esset, maximè quia præsumptio est superiorem non concessuram dispensationem, si prioris denegationis memoriam haberet. At hæc præsumptio nullo iure fundata est, nec per se spectata est sufficiens: nam si in secunda petitione plures rationes & causæ allegentur, quæ dispensationem magis honestent, & superiorem magis mouere prudenter possint, tunc nec probabilis est illa præsumptio, nec in eo casu superior esset rationabiliter inuitus. Si autem nihil de nouo additur, sed eadem repetitur; & cum eisdem circumstantiis, si causa allegata ad dispensandum sufficiens est, tacere negaram esse prius dispensationem, non potest reddere illam insufficientem, & ita in secunda vice euit sufficiens, quia prior denegatio nihil ad causam refert, & ob eam solam causam denegare dispensationem non videtur rationi consentaneum: nam si iusta causa subest, potius decet priorem rigorem temperare. Quare prædicta circumstantia præcedens, vel memoria eius impertinens est ad valorem dispensationis postea subsecuta. Atque hic discursus maximè procedit respectu eiusdem superioris quando propter mutationem temporis prioris denegationis est omnino oblitus.

Dico secundò, idem dicendum respectu successoris in eadem sede, non oportere exprimere à suo prædecessore fuisse illam dispensationem denegatam. Patet, tum ob rationem dictam, quia id nihil ad causam refert. Tum præcipuè, quia successor in eadem sede cum habeat eandem potestatem, & non regatur per iudicium, & voluntatem sui prædecessoris; in illo multo minus probabilis est illa præsumptio inuoluntarij.

Dico tertio, idem procedere in superiore respectu inferioris. Vt si Episcopus neget dispensationem, & à Papa postea obtineatur, non facta mentione prioris recursus ad Episcopum, validam censendam esse dispensationem. Ratio est manifesta, quia multo magis videtur impertinens illa circumstantia respectu superioris: minus enim regitur inferioris iudicio, aut minus ex eo pendet; multoque minor præsumptio inuoluntarij est in superiore.

Dico *quarto*, etiam si negata sit à superiore dispensatio, & petatur secundo ab inferiori ordinariam iurisdictionem habente, illudque taceatur, validam esse dispensationem. Ita Suarez & Basilius Ponce *relati.* Et ratio est, quia superior ea denegatione non reseruauit sibi dispensationem, ut est per se notum, ac manifestum, neque abstulit ab inferiori iurisdictionem ordinariam concedendi, cum possit etiam suam voluntatem negare. Neque est probabilis præsumptio non fuisse concessuram dispensationem, si sciret fuisse à superiore denegatam: tum quia illa præsumptio nullo iure fundatur, neque ex illo facto sufficienter colligitur, considerata natura dispensationis, quæ est quedam gratia. Cum enim dispensatio non sit debita, potest denegari à Pontifice ex sola voluntate; ergo per hoc non est cur censetur auferre ab inferiori, potestatem illam concedendi, si velit; præsertim ab inferiori ordinario, quia ordinaria potestas difficilius tollitur, & maiorem causam requirit. Firmo hoc idem, nam denegatio dispensationis potest provenire ex particulari iudicio superioris, quod talis causa non sufficiat ad iustam dispensationem. At Episcopus non tenetur conformari Pontifici in hoc iudicio; quia licet Papa non soleat dispensare ex aliqua causa, neque admittere illam, ut sufficientem, potest Episcopus dispensare ex illa, si probabiliter iudicet esse legitimam. Non enim repugnat, ut Papa applicans propriam voluntatem ad operandum iuxta proprium iudicium, relinquat Episcopo suam potestatem, & arbitrium operandi etiam iuxta iudicium suum. Neque per hoc derogatur potestati Pontificis: quia inferior, dum non prohibetur, potest in suo foro uti sua potestate, ut iudicauerit expedire; hic autem nulla facta est prohibitio. Nec petitio prius oblata Papæ operatur præuentionis effectum, ne liceat postea id ab inferiori petere. Tum quia in vsu iurisdictionis voluntariæ non habet locum eiusmodi præuentionio, cum liberum sit postulanti recedere à priori petitione, & aliam intentare. Tum etiam, quia superior negando dispensationem, iam quodammodo à se abiicit casum illum.

Contrarium sentit Sanchez *lib. 8. disput. 14. n. 5.* Quia eo ipso quod Pontifex denegauit in illo casu particulari dispensandi, videtur facultatem auferre inferiori in eo casu dispensandi, nisi noua causa emergente fuerit proposita. Quod firmari potest exemplo condemnationis; postquam enim Papa aliquem condemnauit, non potest Episcopus illum absolueri; licet fortasse potuisset, si causa prius ad illum delata fuisset. Alio exemplo idem roboratur confirmationis. Nam cum Papa leges confirmat, censetur tollere potestatem Episcopis dispensandi in illis. Verum his non obstantibus persisto in veritate proposita dicti quarti; quia, ut probatum est, ex negotiatione superioris non est sublata, aut restricta inferioris facultas. Si ergo antequam Papa negaret, poterat Episcopus dispensationem expedire, idem poterit post negationem. Nec est simile quod de illis exemplis affertur. Nam condemnatio fit per sententiam, quæ includit præceptum, & imponit obligationem, quam non potest inferior auferre. At negatio dispensationis non fit per sententiam iudicam, nec præceptum aliquod, vel obligationem superior per illam imponit, sed solum relinquit præexistens vinculum de negando vsum propriæ potestatis. Similiter alia est ratio de confirmatione, alia verò de dispensationis denegatione: nam in confirmatione adest decretum quo Papa suam facit eam legem, & ex consequenti auferit potestatem dispensandi in illa, nisi in aliquibus casibus præcisè. At negationi dispensationis non inest aliquod præceptum, vel prohibitio. Quare taciturnitas illa dispensationis

tionis negatæ à Papa non reddit dispensationem Episcopi surreptitiam, ac nullam; quia supposita potestate, quoad voluntatem eadem est ratio in inferiori, quæ in æquali, vel superiore.

Vnde infero adhuc Episcopo non ignorante priorem denegationem, si iudicet causam esse legitimam, & dispense, validam esse dispensationem. Quia neque habet defectum potestatis, nec voluntatis, nec iustitiæ.

Dico vltimo, valere quoque dispensationem datam à delegato, quamuis à superiore delegante negata sit. Ratio est, quia potestas generaliter & absque vlla restrictione commissa non est restringenda sine maiori causa & fundamento; & ut probatum est, ex sola denegatione non colligitur diminutio prioris potestatis etiam delegatæ. Quia sæpe superior delegans committit alteri potestatem delegandi, ex eo quod ipse non vult, vel non audeat sua potestate uti. Vnde suam potestatem delegat committens prudentiæ delegati iudicium causæ iustæ. At supposita potestate indelegato, quod pertinet ad voluntatem, rationes eodem modo procedunt. Quare in eo casu nulla committitur surreptio quæ inuoluntariam reddat dispensationem.

Ad argumentum propositum *num. 1.* iam constat ex dictis dispensationem non concedere ex errore, quia circumstantia illa ignorata, nihil conducit ad substantiam rei.

SECTIO III.

An taciturnitas prioris dispensationis obtenta reddat posteriorem inuoluntariam.

Videtur communis Doctorum sententia stare pro parte affirmante. Quæ solet probari.

Primo ex cap. 2. de filiis Presbyterorum in 6. vbi dicitur surreptitiam fore dispensationem à sede Apostolica impetratam, ut illegitimas obtineat plura beneficia, si prius ad vnum dispensatum secum sit, nec in posteriori dispensatione mentio illius defectus facta sit. Et reddit rationem textus, quia non est verisimile sedem ipsam cum illo prædictum pariente defectum, voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum eiusmodi dispensare.

Secundo, fundari solet in *cap. penultimo, de prescriptionibus.* vbi iudicatur surreptitium priuilegium recipiendi sacramenta à quouis Antistite absolute concessum cuidam Abbati, non facta mentione alterius priuilegij eidem Abbati concessi non ita amplè, sed cum moderatione ista, si proprius Antistes gratis & sine prauitate ministrare nollit. Quia nimirum Pontifex vel non concederet, vel difficilius concederet dispensationem secundam, si de priori mentio facta fuisset. In hac re,

Dico primò certum videri apud omnes, si prior, & posterior dispensatio cadant super diuersas materias, & tendant ad fines, seu effectus omnino disparatos, non esse necessarium, ut in secunda dispensatione fiat mentio prioris. Vt, verbi gratia, si quis impetrauerit prius dispensationem in recitatione horarum, & postea impetret alteram in dispensatione castitatis, nullam surreptionem committet, petendo hanc sine mentione prioris, atque adeo secunda sic obtenta valida erit, & idem est in omnibus similibus. Id satis firmat generalis consuetudo; frequenter enim ita eiusmodi

dispensationes successiue petuntur iuxta occurrentes casus, & necessitates. Et ratio est, quia nullo iure cauetur, ut fiat mentio talis prioris dispensationis, neque ex natura rei necessaria est; nam illa taciturnitas per se non causet inuoluntarium, ut videtur per se notum. Neque est sufficiens coniectura, vnde merito colligitur coram fore voluntatem Principis consicij prioris dispensationis. Quare subdiaconus, v.g. cum quo dispensatum est in sacro Ordine ut ducat uxorem, si velit postea consanguineam ducere, non tenetur in posteriori dispensatione mentionem prioris facere.

Dico secundò, quando prior & posterior dispensatio sunt circa eandem rem, necessariò requiri, ut prioris mentio fiat, in casibus in iure expressis. Hoc etiam constans debet esse apud omnes. Et constat præcipuè ex *dicto cap. penultimo, de prescriptionibus.* vbi dicitur esse surreptitium priuilegium amplioris exceptionis, obtentum sine mentione prioris priuilegij exemptionis magis strictæ eidem, & in eadem materia, & respectu eiusdem concessi, quod certe est valde rationi consentaneum, quia omnis gratia cum præiudicio tertij valde odiosa est, & ideo nunquam censetur valida, nisi ex sufficienti notitia Principis procedat. Quare dicendum est, quoties primum priuilegium cedit in præiudicium tertij, & concessum est cum aliqua limitatione moderante præiudicium tertij, & conseruante aliquod ius, quod illi de iure communi competit; si obtineatur postea secundum priuilegium amplians primum, & plus derogans iuri tertij, necessarium esse in secundo facere mentionem de primo, ne sit surreptitium. Vnde id locum habet, vbicumque eadem ratio formalis materiæ seu iustitiæ versatur, ut esse solent materiæ decimarum, beneficiorum, & similes, in quibus ius vel præiudicium tertij intercedit. Hac ergo de causa qui dispensationem habet non soluendi decimas ex vinea, v.g. si deinde obtineat priuilegium non soluendi illas ex area vel fundo, nulla facta mentione prioris, non poterit uti secundo priuilegio, quia surreptitium est, quoniam cedit in præiudicium tertij, quod Papæ non satis fuit illo modo propositum. Cui etiam alia suffragatur ratio, quia merito proponitur non fuisse Principem concessuram absolutam dispensationem, vel abundantius priuilegium in eadem re, si illi fuisset propositum, ipsummet, vel prædecessorem prius concessisse dispensationem, cum maiori moderatione, quia tam facilis & leuis mutatio non debet præsumi de constantia Principis, quando est in præiudicium tertij. Vnde si posterius priuilegium redundet in præiudicium alterius, etiam si ex noua causa petatur, irritum est ex dispositione illius iuris, quia non fuit facta mentio prioris priuilegij specialiter conseruantis illud ius tertio.

Dico tertio, idem dicendum esse, quando necessaria est mentio prioris dispensationis, ut Princeps non ignoret totum vinculum, vel impedimentum quod aufert, vel quantitatem gratiæ quam facit per vnam, vel per plures dispensationes. Hoc etiam à Doctoribus non negatur: constat enim manifestè ex *dicto cap. 2. de filiis Presbyterorum in 6.* Nam dispensatio secunda ibi obtenta, ideo surreptitia iudicatur, quia non fuit sufficienter propositum totum impedimentum quod illi obstat potuisset. Ratio conclusionis manifesta est, quia tunc voluntas dispensantis non potuit extendi ad id quod latebat; ergo ex ea parte impedimentum mansit integrum, ac proinde dispensatio non potuit habere effectum. Firmo, quia si Princeps non satis inteligit qualitatem, & quantitatem gratiæ, quam confert, non potest illam velle; ergo si ex taciturnitate

tate prioris dispensationis sequatur illa ignorantia, clara est surreptio; nam est in re valde substantiali. Unde in prædicto exemplo per se non est necessaria declaratio prioris dispensationis, si alio modo impedimentum totum sufficienter referatur, quia tunc cessat ratio facta, & textus ille non plus requirit. Nam in illo textu dicitur, si illegitimus dispensationem obtinuit ad vnum beneficium, & obtineat secundam dispensationem ad plura beneficia, *tacito prædicto defectu*, posteriorem dispensationem esse surreptitiam, & nullam. Vbi ponderanda sunt illa verba ibi posita, *tacito prædicto defectu*, iuxta quæ, ideo necessarium est in secunda dispensatione facere mentionem primæ, vt personæ defectus intelligatur. Quare si talis illegitimus, declarando se esse illegitimum, peteret dispensationem secundam, nulla facta mentione primæ, valida esset dispensatio. Sape autem per se est necessaria expressio prioris dispensationis si aliter non possit materia, seu vinculum tollendum per secundam dispensationem sufficienter explicari. Quod declaratur exemplis. Nam beneficiatus qui obtinuit dispensationem non residendi per quinquennium cum perceptione fructuum, si expleto quinquennio, aliam similem postulet, nulla facta prioris mentione, si tempus illud continuum sit, secunda dispensatio surreptitia est. Quia Papa nunquam concepit se dispensare in decennio residentia, quia concipiendo prius vnum quinquennium, & postea aliud sine recordatione prioris, nunquam concepit decennium, quod verisimiliter non concessisset, si intellexisset. Similiter, si quis habens votum castitatis obtineat dispensationem ad vnum matrimonium contrahendum, & mortua vxore iterum petat dispensationem ad matrimonium tacito priori, posterior dispensatio est surreptitia, quia non potest Papa concipere quantam gratiam, vel relaxationem faciat in illo voto. Idem dico in alio exemplo de illo, qui semel obtinuit dispensationem ad matrimonium in impedimento dirimente vxoricidij cum machinatione; & postea iterum simile crimen committat, & aliam dispensationem de illo petat, non facta mentione prioris. Ratio est, quia cum secundum crimen eiusdem rationis præsertim adeo graue, commissum post remissionem primi, magis pœnam mereatur, & difficilius remissibile sit, necesse est, vt secunda dispensatio sit longè difficilior in secundo crimine, post dispensationem in primo crimine, & ideo neque grauitas impedimenti, neque gratia que conceditur, sufficienter concipitur sine expressione prioris dispensationis, & ideo optimè posterior surreptitia iudicatur. Notat Sanchez *disp. 22. citata n. 20.* si coningeret, vt prioris dispensationis vsus non extiterit, quia id matrimonium initum non est, in posterioris criminis dispensatione non opus esse prioris mentione: quia cum prior ad effectum perducta non sit, perinde est, ac si crimen prius remissum non esset.

Dico *ultimo*, quotiescumque non intercesserit aliqua circumstantia ex dictis, vel similis connexio inter posteriorem dispensationem cum priori, non esse necessarium priorem exprimere, vt posterior valida sit. In hoc sensu intelligenda est communis sententia, docens attenda dispensationis natura præcisè, non esse surreptitiam dispensationem posteriorem, eo quod non fuerit facta mentio prioris eidem personæ concessæ. Ratio est manifesta, quia nulla est ratio, ac nullum ius requirens per se hanc conditionem declarandi priorem dispensationem ad valorem secundæ etiã circa eandem rem, nisi quando concurrunt aliæ circumstantiæ supra *num. 3. & 4.* explicatæ, vt satis probatum est. Firmo idem exemplis. Si enim quis ob dubium, vel scrupulum prioris dispensationis in voto,

vel in impedimento, petat secundam, non est prioris mentio faciendâ, vt valida sit. Patet, quia contra nullum ius positum est, nec in se continet taciturnitatem, quæ verisimiliter reddat posteriorem dispensationem inuoluntariam, neque ingerit deceptionem, vel ignorantiam relinquit, quæ faciat ad rem. Simile exemplum est de dispensatione super irregularitate, si enim irregularis petat dispensationem ad minores Ordines suscipiendos, & ea obtenta antequam illa vtatur, petat aliam ad omnes Ordines eandem irregularitatem exprimendo, non verò primam dispensationem, adhuc tamen valida erit secunda, quia neque agit contra aliquod ius, nec aliquid occultat quod possit Papæ voluntatem mutare, vel impedire. Si ille verò iam esset vsus priori dispensatione, & postea impetraret secundam ad Ordines tantum factos, multo plus valeret, quia explicando irregularitatem, necessario supponit iam esse dispensatum ad ordines minores. Potiori iure si iste irregularis dispensatus ad omnes Ordines, pateret postea dispensationem in interstitiis, nulla facta mentione prioris, secunda valida esset, etiam si non delectet defectum irregularitatis, quia ille iam est sublatus per dispensationem, nec per se refert ad interstitia, nec difficiliorem reddit illorum dispensationem. Idem est in dispensatione ad contrahendum cum consanguinea: si enim quis obtineat vnam dispensationem cum vna cognata, & illa mortua secundam petat pro alia in eodem, vel diuerso gradu coniuncta, valida erit secunda, licet obtineatur sine mentione primæ, quia sunt de rebus distinctis, & vna non habet connexionem cum alia, neque aggrauat illam, aut difficiliorem reddit, & vnaquæque potest habere propriam causam sufficientem nõ obstante alia, & independentem ab illa. Idem putat Sanchez *disp. 22. n. 1.*; esse dicendum, etiam si talis persona non fuerit vsa priori dispensatione quacumque ex causa, & petat secundam non facta mentione prioris. Sentio tamen in hoc casu esse secundam dispensationem surreptitiam; quia tunc secunda dispensatio coniungitur primæ, & ex vtraque simul resultat vna gratia exorbitans, quæ non cadit sub intentionem Pontificis; neque enim sine scientia & consensu Pontificis possunt illæ duæ dispensationes validæ simul permanere, quia est indulgentia quædam nimis extraordinaria. Quare ad valorem secundæ necessarium est exprimere priorem, quo illud incommodum vitetur. Vnde non est simile, quando prior dispensatio suum vsum habuit per quem extincta est; nam tunc non coniunguntur dispensationes, sed quælibet est vnica pro suo tempore: esset autem simile, si absque vsu prior dispensatio fuisset extincta per mortem alterius partis, vel per aliu impedimentum perpetuum: nam tunc ex defectu obiecti euanesceret prima dispensatio, & ideo est impertinens eius memoria. Ex dictis patet quid dicendum sit ad duo illa capita *relata num. 1.*

SECTIO IV.

An quando plura impedimenta sunt necessario exprimenda, necessarium sit exprimi simul in vna petitione, vt simul dispensentur, an sufficiat separatim in diuersis.

Henriquez *lib. 12. c. 3. Sã verb. dispensatio, n. 16.* cum Nauarro & aliis docent, non esse necessarium omnia simul exprimi in vna petitione, sed sufficere

cere vno tacito, postea dispensando, exprimere alterum. Probant

Primo, quia potest tolli vnicum impedimentum sine alio, sicut & potest esse; ergo ex hac parte non reputat talem petitionem, ac dispensationem validam esse, & habere effectum.

Secundo, oppositum contrariæ sententiæ non habet fundamentum, quia id non requiritur iure aliquo: non positum, vt patet, quia nulla est lex quæ præcipiat expressionem plurium defectuum, vt tollatur vnum; neque iure naturali, quia vnum potest auferri non ablato alio; & vt Princeps habeat iustam, & efficacem voluntatem tollendi aliquem defectum, vel vinculum, satis est vt illud perfectè narretur, cum causa sufficiente ad dispensationem: hoc autem totum sufficienter narrari potest, explicando vnum impedimentum sine aliis; ergo si pro dispensatione omnium sit sufficiens causa, poterit dispensatio separatim peti.

Tertio, idem ostenditur, quia ita obseruatur ex stylo curiæ habente vim legis; ergo.

Quarto impetratio veniæ diuersorū criminum, verbi gratia, furti & homicidij, valet seorsum facta, nec in vnus impetratione necessaria est alterius mentio; ergo idem dicendum in præsentibus.

Quinto, valet impetratio absolutionis ab vna excommunicatione, non facta mentione de aliis, quibus idem ligatur, ergo similiter in prædicta impetratione.

Alij verò, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 23. n. 2.* sentiunt, necessarium esse in materia matrimonij omnia impedimenta exprimi simul in vna & eadem petitione. Fundamentum est, quia vt dispensatio legitime obtineatur, necessarium est proponi Pontifici totum vinculum dissolueundum secundum totam grauitatem, quæ intrinsece potest dispensationem difficiliorem reddere. At vnum impedimentum censetur moraliter habere maiorem grauitatem in illo genere, quando est coniunctum aliis, quàm solitariè sumptum: nam impedimenta simul iuncta sine dubio reddunt personam minus dignam dispensatione, etiam in singulis, vnde etiam simul proposita magis auertunt animum Principis ad concedendum tale matrimonium, vel ad habilitandam talem personam, vt experientia ipsa docet, & per se videtur prudentiæ consentaneum. Vnde videmus in humano iudicio, cum in aliqua persona plura sunt atrociora delicta, singula difficilius remitti. Firmatur idem: nam quodlibet impedimentum fortius ligat, quando est coniunctum cum aliis, ac quando est absque illis, ac proinde non eo ipso, quod Pontifex dispensat in aliquo impedimento existere in persona nullum aliud habente, dispensat in eo existente in persona illud habente coniunctum cum alio. Et certè aliàs manifestè aperiretur via fraudibus, obtinendo videlicet per plures dispensationes, quod sæpissime Pontifex, re tota intellecta, per vnam non concederet.

Dico *primo*, quando plura impedimenta sunt aded diuersæ rationis ac disparata, vt vnum indigeat dispensatione, alia verò tolli possint absque dispensatione, certum videri nõ teneri omnia illa in petitione exprimere, sed solum illud quod eger dispensatione. Vt, verbi gratia, si quis ligatus sponsalibus de futuro cum quadam scæmina, & voto castitatis, vel religionis, ante pubertatem emissio, nec post pubertatem ratificato, velit consanguineam ducere, solius consanguinitatis teneri facere mentionem in petitione. Patet, quia illorum impedimentorum dispensatio nõ est necessaria, sed alio modo potest ei occurri: nam potest obtinere à scæmina cui fidem dederat, remissionem sponsalium: potest etiam irrationem illius voti pe-

Perez de Matrimonio,

tere à parentibus, vel tutoribus, qui iuxta probabilior sententiam possunt ea vota irritare, dummodo post pubertatem non fuerint ratificata; non igitur opus est ea dispensanti narrare cum impedimento consanguinitatis, quod dispensatione indiget necessariò.

Dico *secundo*, quando sunt plura impedimenta aded diuersæ rationis & disparata, vt licet egeant dispensatione, non tamen ordinantur omnia per se ad matrimonium, posse separatim peti eorum dispensationem. In hoc consentio cum Doctoribus primæ sententiæ. Vt si, v.g. quis egeat dispensatione voti castitatis & consanguinitatis vt talem scæminam ducat, valida erit dispensatio voti castitatis, si prius petatur dispensatio eius quàm alterius impedimenti consanguinitatis, etiam si solum illud sine isto impedimento narretur. Ratio est, quia dispensatio voti per se non ordinatur ad tale matrimonium, tamen si habens tale votum habeat intentionem ducendi consanguineam, obtinendo postea aliam dispensationem; hoc enim accidentarium est, quia dispensatio voti ex se & per se generaliter solum ordinatur vt liceat vsus coniugalis, quem votum castitatis impediabat. Præterea vtrumque impedimentum quamuis coniungatur, nullam auget indecentiam ad matrimonium contrahendum, nec vnum fit strictius & grauius ex coniunctione cum altero, nec vnum impedimentum colligatur cum alio in ordine ad dispensationem; ergo potest vtriusque separatim peti dispensatio. Vnde si reuera detur sufficiens causa independens à matrimonio cum tali consanguinea, dispensationis voti; rectè potest obtineri primò dispensatio de solo voto, & postea etiam ad obtinendam dispensationem circa consanguinitatem non oportebit prioris dispensationis mentionem facere, quia iam impedimentum voti non existit, sed legitime fuit sublatum absolute, & sine ordine ad matrimonium, quantum est ex se, & ex vi causa: intentio autem operantis est per accidens, & non mutat dispensationis naturam. Dixi, necessarium esse, vt causa dispensationis voti non pendeat ex matrimonio cum tali persona: nam si pendeat, necessarium erit, omne aliud impedimentum matrimonij cum eadem persona explicare, quia non potest aliter iudicium ferri de tali causa, & quia tunc vnum impedimentum colligatur cum alia in ordine ad dispensationem. Quod dixi de voto castitatis, dictum puta de voto religionis. Imò licet eadem persona vtrumque votum habeat, poterit validas dispensationes vtriusque obtinere, non facta mentione consanguinitatis, vel aliorum impedimentorum matrimonij, quia neutra ex illis dispensationibus neque vtraque simul dicit habitudinem ad matrimonium cum impedimento contrahendum. Est verò notandum ligatum voto castitatis, si velit, primo nondum ablato per dispensationem voto, impetrare dispensationem ad ducendam consanguineam, teneri in eadem petitione explicare votum, & eo tacito dispensationem impedimenti dirimentis, nempe consanguinitatis, surreptitiam fore. Ratio est, quia in eo casu cum tunc sint duo illa impedimenta ad illud speciale matrimonium, cuius dispensatio petitur, alterum dirimens, & alterum impediens, vtrumque est in eadem narratione exprimendum, ne surreptitia sit dispensatio. Absurdum enim videretur admittere validam esse dispensationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipso octo dispensationibus seorsim; nam facillimo negotio eas octo personis concederet, at vni nullatenus, vel magna cum difficultate concederet; ergo idem cum proportione dicendum de duobus, vel tribus. Et certè Pontifex dispensans in vno impedimento

impedimento sibi proposito, decipitur in re necessaria, quoties plura subsunt impedimenta; exitimam enim merito petentem dispensationem vnius impedimenti, nullo alio impedimento laborare ad contrahendum.

5 Dico tertio, quando sunt plura impedimenta colligata in ordine ad matrimonium, vt affinitas & cognatio, v.g. per se loquendo necessarium esse simul exprimi in vna petitione. In hoc sensu intelligo veram esse secundam sententiam Sanchez, & firmant eam argumenta proposita supra num. 2. Idque obseruat praxis Romana, exceptis quibusdam casibus occultis, quos statim proponam; quæ exceptio potius firmat regulam in contrarium, & conclusionem istam confirmat. Et ratio etiam esse potest, quia talis dispensatio directè videretur peti, & concedi ad contrahendum matrimonium, & ad id ex se ordinatur, & ideo intentio dispensantis non videretur esse tantum tollere vnum, vel aliud impedimentum, sed simpliciter habitare personam; ergo si narratio ad hoc non sufficiat, tota dispensatio censetur irrita ex mente concedentis. Præsertim, quia Pontifex simpliciter accipit verba narrationis, & intelligit personam non habere aliud impedimentum ad matrimonium, nisi quod proponitur, & ideo qui vnum proponit, & aliud tacet, virtualiter illud negat, & Pontificem decipit. Vnde experientia constat, longè aliter, & cum maiori onere, vel grauiamine dari dispensationem, quando plura impedimenta concurrunt, & sæpè propter eam causam negari; signum ergo est nolle Pontificem dispensare in singulis impedimentis, nisi omnia quæ simul sunt, & per se ordinantur ad matrimonium, simul etiam proponantur.

6 Dixi in conclusione, per se loquendo necessarium esse vt prædicta impedimenta exprimentur, quia per accidens, si alterum impedimentum sit occultum, & eius generis vt ex manifestatione sequeretur infamia, tunc satis erit Pontifici proponere publicum vt in foro externo dispense, & occultum sacræ Pœnitentiariæ, explicato quoque ibi impedimento publico super quo dispensauit Pontifex. Vt si quis velit ducere propriam consanguineam, cui affinitate occulta coniunctus est, ratione copulæ occultæ cū eius sorore: Ratio est, quia piè & iure creditur ea esse intentio Pontificis, ne similis casus remedio dispensationis destituatur; ne quoque hi cogantur crimen occultum in foro externo prodere, cum propriæ famæ iactura, & periculo, vt crimen illud sic explicatur deferatur ad iudicium seculare, & damnentur pœnis incestus iure statutis. Ideo verò necesse est vtrumque impedimentum declarari sacræ Pœnitentiariæ: quia cum in ea dispensatione non contineantur nomina contrahentium, manet adhuc occultum crimen, ac vtrumque impedimentum fit notum Pontifici, cum quo consultatione habita dispensat Pœnitentiaria, & perpendit an dispensare expediat, concurrente eo duplici impedimento, atque adeò nihil contra Pontificis mentem impetratur. Idem dico cum Sanchez disp. 23, n. 8. quamuis impedimentum occultum non sit eius generis, vt ex manifestatione nõ sequeretur infamia, vt si esset votū castitatis. Sat enim esset tunc Pontifici repræsentari publicum, vt in eo dispense, & postmodum vtrumque sacræ Pœnitentiariæ. Reddit rationem Sanchez, quia cum Pontifex sacram Pœnitentiariam destinauerit vt in occultis dispense, nec ea voluerit publicè in foro externo proponi, piè credi potest velle eum sufficere, & requiri, vt vel vtrumque impedimentum sibi proponatur, vel sacræ Pœnitentiariæ, explicato tamen publico sibi, super quo sacræ Pœnitentiariæ potestate caret. Quod si prius impetraretur à sacræ Pœnitentiariæ, vel à Pontifi-

ce illius voti dispensatio, non esset opus mentione alterius impedimenti, iuxta dicta supra n. 4. sed tunc solum quando prius impetratur alterius impedimenti dispensatio.

Dico vltimò, in dispensationibus aliis irregularitatis, & aliarum inhabilitatum, & pœnarum, per se loquendo, vnam irregularitatem posse tolli sine alia, vt irregularitatem homicidij posse tolli absque alia illegitimi. Ita omnes. Ratio est, quia inter has irregularitates, & pœnas non est connexio, & taciturnitas vnius non confert aliquid ad dispensationem alterius, nisi quatenus tollit aliquam maiorem difficultatem, quam forsasse haberet Princeps in dispensando, si omnes cognosceret. Hoc autem nõ sufficit ad surreptionem, nisi vel ius aliquod cogat, vel aliæ circumstantiæ, & rationes concurrant. Hic autem nullum est ius, nec ratio fauet, quia multitudo irregularitatum, vel similibus vinculo ad summum reddit personam magis inhabilè extensiuè, & minus dignam quocumque beneficio: hoc autem non sufficit ad surreptionem, quia cum eo stat quòd dispensatio fiat cum plena voluntate, & cum cognitione omnium, quæ ad valorem actus necessaria sunt. Quod firmatur à simili, nam qui plures habet excommunicationes, minus dignus est quacumque absolutione, & tamen si impetret absolutionem vnius tacita altera, valebit, vt concedunt omnes, quia nullo iure plus exigitur. At nec in irregularitatibus postulat. Præterea, qui plura habet crimina, minus dignus est beneficio, & si essent cognita, difficilius illud obtineret, vel fortè non obtineret, & tamen collatio valida est, secluso alio maiori impedimento. Rursus qui propter distincta crimina obnoxius est multis pœnis, minus dignus est cuiuslibet remissione, & difficilius illam obtineret, si omnia simul remittenda proponeret, & tamen valida est remissio vnius cuiusque, tacitis aliis, nisi vbi lex aliud disponit, vel vnum non potest sine alio sufficienter explicari, quia cum sunt omnino diuersa, nullam connexionem habent in remissione: & illa difficultas quæ per taciturnitatem euitatur, non causat inuoluntarium, nisi valde accidentarium, & diminutum, quod non impedit valorem actus. Igitur idem dicendum est in irregularitatibus, & aliis similibus pœnis, per se loquendo, valere dispensationem vnius sine expressione alterius. Quod intellige nisi grauitas vnius nequeat satis sine alia explicari. Vnde hac de causa dispensatio irregularitatis contra cæ occidendo clericum, non est valida explicato homicidio, nisi explicetur sacrilegium. Qui etiam plura homicidia commisit, si vno tantum narrato velit dispensationem vnius irregularitatis obtinere, nihil faciet, quia tametsi illæ irregularitates sint numero diuersæ, moraliter tamen quasi efficiunt vnam grauiorem, ita vt vna earum non satis explicetur sine alia.

Ex dictis facile soluuntur argumenta primæ sententiæ, prout opponuntur dicto tertio.

Ad primum iam constat cur vtrumque impedimentum in eadem dispensatione sit exprimentum, quia si vtrumque conducatur, & per se ordinetur ad matrimonium, quodlibet sit strictius ex coniunctione cum altero, ac proinde quodlibet difficilius soluitur, & dispensatur, & maiorem requirit causam.

Ad secundum dico illud requiri saltem ex iure positio, quia ita obseruatur ex stylo curiæ habentem vim legis.

Ad tertium negatur antecedens, illud enim non habet stylus Curiæ, nisi in duplici casu explicato supra num. 6.

Ad quartum concessio antecedente, negatur consequentia:

sequentia: nam impetratio illius veniæ diuersorum criminum tendit ad diuersos fines, & vna non pendet ab altera: at dispensatio vtriusque impedimenti ordinatur per se, & tendit ad idem matrimonium in eundem, cui vtrumque illud impedimentum resistit, & ideo vt valeat, vtrumque simul impedimentum exprimentum est.

Ad vltimum, diuersa est ratio: nam ad dispensationis valorem petitur iure omnia impedimenta explicari, & in eadem dispensatione: ad valorem verò absolutionis ab excommunicatione nullo iure cauetur, vt impedimentum aliquod explicetur, præter eam causam præcisè ob quam excommunicatio incurta est, cuius absolutio petitur.

SECTIO V.

An quando sunt plura impedimenta, sint & quo pacto exprimentur, ad valorem dispensationis.

1 Certum est primo, quoties sunt plura impedimenta diuersæ rationis, v.g. consanguinitatis & affinitatis, omnia esse necessariò exprimentur ad valorem dispensationis. Patet, quia cum omnia illa matrimonio in eundem obstat, & quodlibet egeat dispensatione, & sint adeò diuersæ rationis, vt vnum non exprimitur expressione alterius, necesse est vt omnia illi Pontifici in petitione exprimentur, adhuc in eadem narratione, modo dicto præcedenti sectione.

2 Certum est secundo, necesse quoque esse, vt valida sit dispensatio exprimeret gradum coniunctionis in consanguinitate, affinitate, & publica honestate ex matrimonio rato, in qua etiam sunt gradus. Constat id ex communi stylo Curiæ. Et ratio est, quia quo gradus coniunctior est, eo difficilius est dispensatio, & exigitur maior compositio, & vrgentioribus causis expositis solet concedi: quodlibet enim impedimentum ex dictis strictius est in gradu propinquiori, & in linea recta, & maiorem requirit causam. Vnde fit vt dispensatio surreptitia sit, si hæc in genere explicentur tacito gradu, quia deest qualitas necessariò exprimentur: sicut communiter docent Doctores, surreptitiam esse legitimationem spurij, si solum declaratur eum esse spurium, tacitis qualitatibus, & circumstantiis coitus, ex quo procreatus est.

His positis sex occurrunt difficultates circa præsentem questionem.

3 Prima est, an si duo sint duplici titulo coniuncti in eodem, vel diuerso gradu, sit vtraque coniunctio exprimentur. Verbi gratia, sunt ex parte vtriusque parentis coniuncti in secundo gradu, id est, primos hermanos per dos partes, vel ex vno parentis latere sunt coniuncti in secundo gradu, & ex altero in tertio vel quarto: vel sunt affines duplici titulo, vt quia contrahens rem habuit cum duabus personis consanguineis intra secundum gradum alterius contrahentis: vel duplici titulo contraxere cognationem spiritualem, vt si alter alterius duos filios baptizauit, vel ex sacro fonte leuauit, vel duplici ex parte habet impedimentum publicæ honestatis, quia contraxit matrimonium ratum validum cum duplici cognata intra quartum gradum eius cum qua vult contrahere: & sic de aliis.

Docet Henriquez lib. 12, c. 10. satis esse dicere, sumus patruales, id est, primos hermanos, non explicando an ex vtroque parente, vel ex altero tantum consanguinitatis dicto gradu se attingant. Et idè dicit loquens

Perez de Matrimonio.

de affinitate. Et loquens de affinitate sentiunt idè Petr. de Ledesm. in sum. vbi de matrimonio c. 27. post sextam conclusionem, diff. 2. Rodrig. 1. tom. sum. c. 258. & Vega 2. tom. summa c. 34. casu 98. Idem dicent de gradibus publicæ honestatis, & cognationis spiritualis. Probant, quia vterque vbi ex vtroque latere consanguineus est, vnicum est consanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic recipit augmentum, quia tunc consanguinitas ob vnitatem subiecti, quamuis ex duplici parte proueniens, est tantum vna, & etiam affinitas, quamuis ex duplici parte, est tantum vna. Quare sicut irregularis tametsi sæpè cum excommunicatione celebrauerit, non tenetur id exprimere in impetratione dispensationis: nec habens rem sæpè cum sorore femina ducendæ, non tenetur multiplicem copulam narrare: nec natus ex duplici adulterio coniugati cum coniugata, non tenetur in legitimationis impetratione vtrumque vitium exprimere, sed satisfaciet narrans se ex coniugato, & soluta natum esse, quia sic explicat se ex adulterio natum esse: ita similiter sufficiet explicare gradum propinquorem consanguinitatis, vel affinitatis, non explicata multiplicitate illius gradus.

Oppositum tamen iudicio probabilius cum Sanchez disp. 24, n. 5. Basilio Ponce lib. 8, cap. 17, punct. 5. num. 25. Hurtado disp. 26, difficult. 6. num. 18. & aliis. Moueor, quia tametsi duplex ille coniunctionis gradus sit eadem numero coniunctio ex vnitatem subiecti in quo reperitur, est tamen multo intensior, & talis, ac si esset alia coniunctio: & similiter licet sit tantum vnum impedimentum, est tamen habens plures gradus, quorum quilibet auferri potest remanente alio, sicut etiam vnus potest introduci absque alio, ac proinde non eo ipso, quod est dispensatio vnius gradus, est dispensatio aliorum, & ideo omnis multiplicitas gradus exprimentur, ne dispensatio sit surreptitia. Firmo explicando rem ipsam: nam dum consanguinitas, verbi gratia, ex duplici parte confurgit, tunc non est vnius sanguinis communicatio, sed est duplicis sanguinis communicatio verè participati à duobus diuersis; vnde cum ex sanguinis participatione confurgat impedimentum consanguinitatis, pullulabit inde, vel duplex impedimentum, vel certè duplicatus intensioris gradus eiusdem impedimenti. Idem est quando contrahitur duplex affinitas cum eadem femina ex duplici copula habita cum duabus eiusdem consanguineis; tunc enim non datur simplex eorumdem seminum commixtio, ex qua sequitur affinitas, sed est duplicata diuersorum numero seminum commixtio. Idem dic de aliis; ergo.

Hinc colligo manifestum discrimen inter dispensationem, & potestatem dispensandi: nam hæc in aliquo coniunctionis gradu concessa, extenditur ad eum gradum, licet duplicatum: at dispensatio in aliquo coniunctionis gradu non extenditur ad coniunctionem duplicatam ex vtroque parente. Quia dispensatio tanquam odiosa est restringenda, potestas verò dispensandi tanquam fauorabilis est extendenda. Caretur id cui potestas data est dispensandi in certo gradu, puta, in secundo, non posset si illi quoque adiunctus esset alius gradus etiam inferior, nempe tertius. Quia tametsi potens dispensare in secundo gradu, possit à fortiori in tertio, tanquam in minori; at nequit quando vterque gradus in eodem reperitur, quia multo maior est quam secundus solus, nec comprehenditur sub secundo, tanquam sub genere; nam secundus gradus est quasi genus ad eundem gradum multiplicatum, sed non est genus ad secundum, & tertium.

Ad argumentum contrariæ sententiæ, dico esse quidem

quidem vnum impedimentum, effici tamen vnum vinculum longè grauius, & vnam cognationem intensiorem duos quàm gradus habere. Et simile optimè est in dispensatione cum illegitimo ex adulterio; si enim non explicetur an adulterium sit ex vtraque parte, ceterum irrita dispensatio, vt optimè Molina *tom. 1. de iustitia tract. 2. disp. 173. vers. Hinc colligitur.* & Sanchez *citatus* cum aliis. Vnde constat diuersam esse rationem si affinitas orta sit ex pluribus actibus repetitis, cum eadem tamen consanguinea; tunc enim non est id necessarium explicare: quia non confurgit minus impedimentum affinitatis ex vna, quàm ex pluribus copulis cum eadem, nec cõtrahitur plures affinitates, seu plures eiusdem affinitatis gradus; sicut nec multarum irregularitates ex multiplici celebratione excommunicatis, solum enim additur noua illarum actio, quibus sufficienter cõtraheretur irregularitas, vel affinitas, nisi esset iã contracta: sicut ex multiplici eiusdem voti repetitione nullum vinculum nouum confurgit. Dixi, cùm eadè consanguinea: nam si sint diuersarum fornicationes cum diuersis consanguineis, sunt diuersa numero impedimèta intra eandem cognationis speciem, vel saltè sunt quasi distincti plures gradus eiusdem specificarum cõiunctionis. Quare si ante dispensationem factam per Ordinarium sapius quis copularetur eidè consanguinearum vxoris ducenda, non esset necessaria alia dispensatio, quia prædicta copula multiplicatio nõ auget affinitatem, nec nouum aliquem eius gradum producit, sed eademmet affinitas manet, in qua dispensari committitur Ordinario. Secus esset, si post dispensationem ab Ordinario factam, iterum illam cognosceret; quia hæc iã esset noua affinitas, in qua nulla est dispensandi commissio, cum prior affinitas sit omnino per dispensationem ablata.

7 *Secunda difficultas* est, an in dispensationis impetratione super gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi distant inæqualiter à stipite, vt si alter distet in secundo, & alter in tertio, an necessarium explicandus sit gradus propinquior, an verò sufficiat remotior.

Breuius dico, ad obtinendam dispensationem in consanguinitate, & affinitate, sufficere de iure communi exprimere remotiorem gradum eorum qui distant inæqualiter à communi stipite, quia re ipsa solum sunt in eo gradu. Cæterum nunc iure peculiari Pij V. in motu proprio, qui incipit, *Sanctissimus*, ad valorem dispensationis consanguinitatis, & affinitatis, requiritur, vt quando propinquior stipiti proximo distat in primo gradu, etiam iste primus exprimat, & non sufficiat expressio remotioris. Quando verò propinquior distat in secundo, aut tertio, & remotior in quarto, decretum ibi est, vt sufficiat mentio remotioris, habitis tamen literis declaratoriis super propinquiori gradu non expresso in petitione dispensationis. Loquitur autem Pius V. tantum in consanguinitate & affinitate. Quare si petatur dispensatio in impedimèto publicæ honestatis ex matrimonio rato, sufficiet remotioris gradus mentio, nullis literis declaratoriis postea impetratis. Quia cùm de hoc non loquatur, standum est iure communi, quo attentò sola remotioris gradus mentio sufficit. Notat bene Sanchez cum aliis, literas prædictas declaratorias peti pro solo foro externo, vt caueatur scandalum: poterant enim aliqui scandalum infam sumere, videntes non esse dispensatum in gradu propinquiori, ac propterea existimantes matrimonium esse irritum; ergo petitio earum solum forum externum respicit. Vnde infert Sanchez, & Basilii quoque quando non timetur scandalum, posse licitè contrahi matrimonium absque dictis literis.

Existimat verò Sanchez *dicta disput. 12. non satis* esse explicare inæqualitatem gradus modo dicto, si fœmina sit stipiti proximior, sed explicari debere, an fœmina sit in secundo, vel tertio gradu. Quod etiã docuit Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 161. versu, illud tamen.* Quia cùm tunc fœmina sit amita, vel mater viri, id est, auia sua, multo absurdus est id matrimonium. Cæterum, vt rectè notauit Basiliius Ponce §. quinto citato num. 27. cùm Pius V. absolute, & sine distinctione doceat non esse necessarium propinquorem exprimere, nulla facta distinctione fœminarum, aut viri, non apparet quo fundamento deducatur necessarium esse explicare propinquorem, si fœmina propinquior sit stipiti quàm vir. Quare dicendum puto, in eo casu nõ esse necessarium, & multo minus in affinitate, ob eandem Pij V. constitutionem. Hinc

Colligo primo, non esse necessarium explicare, an ea distantia sit in linea recta, vel transfuersali. Nam si ex constitutione Pij V. non est necessaria inæqualitatis explicatio, quando gradus propinquus concurrat cum remoto, modo dicto; ergo neque necessarium est explicare qualis sit ea propinquitas, vel distantia. Si enim in recta linea consanguinitatis est impedimentum naturale vsque in infinitum, vt multi volunt, dispensatio esse non potest. Si verò non extendatur nisi vsque ad quartum gradum, vt ipse opinor, & petitur in eo gradu in quo dispensatio esse potest, non video cur necesse sit distantiam explicare. Quare nisi Pontifex, vel stilus Curie id exigat ad dispensationis valorem, illud certè tenendum est.

Colligo secundo, quando in petitione est error in gradu, vt quando exprimitur maior pro minori, verbi gratia, secundus, pro tertio; vel tertius, pro quarto, dispensationem validam esse, quia minor continetur in maiori, & qui dispensat in maiori, eo ipso dispensat in minori. Quod intelligi debet quando maior & minor sunt eiusdem speciei, vt consanguinitatis, aut affinitatis. Nam quando sunt diuersarum speciei, dispensatio est nulla, vt si exprimat secundus gradus consanguinitatis pro tertio affinitatis; quia tunc minor tacitus non continetur in maiori expresso. Et in dispensatione non est argumentum à maiori ad minus, nisi quando minus includitur in maiori. Similiter si error sit explicando gradum inferiorem, vt quartum, cùm tamen sit superior, nempe tertius, quantumuis ex ignorantia inculcata procedat, est irrita dispensatio. Quia contingit circa dispensationis substantiam, & ita nullatenus in illo gradu superiori dispensatur, vt pote, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori.

Tertia difficultas est, an concurrentibus affinitate, & publica honestate, sat sit affinitatis mentio, tacita publica honestate. Vt, exempli causa, quis vult ducere consanguineam intra quartum gradum prioris vxoris à se cognitæ, habet impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio cum consanguinea huius prius inito, & affinitatis ortum ex illius matrimonij consummatione, quaritur an in dispensationis impetratione ad ducendam eam fœminam satis sit affinitatem narrare.

Varie sunt opiniones quæ videri possunt apud Sanctium *disp. 24. cit. n. 36. 37. & 38.* Placet mihi in hac re distinctio qua vtitur prædictus Sanchez. Nã si explicetur affinitas ex copula licita proueniens, vt petendo dispensationem ad consanguineam vxoris ducendam, valebit, tamen si publica honestas taceatur; quia tacitè iam illius mentio sit; iam enim in tali affinitate intelligitur, & ibi necessariò includitur. At si explicetur affinitas in genere, non valet, quia in affinitate in

in genere non includitur publica honestas. Maximè cùm necessarium sit explicare, an affinitas sit ex copula licita, vel illicita, & non sufficiat si exprimat affinitas in genere, quia ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honestati coniungitur, quam de illicita, quæ est sine illa, intelligi potest. Hinc

12 Colligo primo, petitam dispensationem affinitatis in tertio, vel quarto gradu valere, quamuis non explicetur, an ex copula licita oriatur, & publica honestas. Quia cùm ex sola copula coniugali oriatur in his gradibus affinitas, saltem tacitè exprimitur & virtute eam otiri ex copula coniugali, & consequenter tacitè quoque declaratur publica honestas.

13 Colligo secundo, in petitione dispensationis affinitatis in primo, vel secundo gradu, si ex copula coniugali oriatur, esse id necessariò narrandum. Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe affinitatis & publicæ honestatis; & tacitum est hoc. Vnde nec sufficeret mentio affinitatis in genere, & publicæ honestatis in genere. Tum quia cum publica honestas oriatur quoque ex sponsalibus, non explicatur an ex matrimonio orta sit, quod certe necessarium est. Tum quia neque etiam explicatur de affinitate an ex matrimonio orta sit, cùm hoc quoque necessarium sit, quia est multo fortius vinculum affinitate orta ex fornicatione.

14 Colligo tertio, in potestate dispensandi in affinitate, includi quoque publicam honestatem cum illa concurrentem: ita Sanchez *disp. cit. num. 41.* Et patet, quia cùm affinitas genus sit ad ortam ex copula licita, & illicita, & potestas dispensandi sit late interpretanda, ad vtramque extendetur. Quamuis dispensatio ipsa quæ est stricti iuris, de sola minor affinitate intelligatur. Nam si sola affinitas in genere explicetur, cùm possit esse ex matrimonio, & sic coniuncta cum publica honestate, & potest esse ex fornicatione, & sic absque illa, eo ipso quo simpliciter expressa est, intelligitur respectu dispensationis de simplici affinitate, & non de mixta cum publica honestate. Quia in materia odiosa, & stricti iuris, verba, quæ possunt intelligi in significato potèntiori, & in minori, semper intelliguntur in maiori, vt constat ex *cap. finali, de prebend. cap. cum illis, in 1. responsio, & cap. quamuis, eodem titulo in 6.* sicut supra dixi n. 5. potestatem dispensandi in aliquo gradu, extendi ad eum duplicatam ex vtroque latere, secus de ipsa dispensatione. Cùm igitur ea dispensandi in affinitate potestas claudat quoque affinitatè ex copula coniugali, cui necessariò coniuncta est publica honestas, extendetur quoque ad publicam honestatè. Imò ad hanc extendetur quoque, tamen si sit absque affinitate, vt si ex solo matrimonio rato, vel ex solis sponsalibus orta sit. Quia eo ipso quòd datur facultas ad affinitatè ex copula licita, supponitur præcessisse sponsalia, & matrimonij rari, indeque ortum publicæ honestatis impedimètu; atque ideo facultatem illam ad hoc quoque extendi. Firmatur hoc idem, quia publica honestas non oritur ex matrimonio ratione consummationis, sed ex solo ipso matrimonij contractu nascitur, atque ideo publica honestas, ad quam ea potestas extenditur, non est alia, quàm ea, quæ ex matrimonio rato producit. Nam quæ nascitur ex sponsalibus, est gradus minor eiusdem speciei publicæ honestatis, inclusus in publica honestate ex matrimonio orta.

15 Quarta difficultas est, an quando publica honestas oritur ex matrimonio rato, non satis sit mentionem publicæ honestatis facere, quando petitur dispensatio in primo gradu, sed etiam necesse sit eam exprimere ex matrimonio rato ortam. Respondeo affirmatiuè. Tum quia impedimentum ex matrimonio rato est multo vrgentius quàm illud aliud ex spõ-

salibus ortum. Tum quia multo indecentius est iniuri matrimonium cum sorore sponsæ de præsentis, quàm cum sorore sponsæ de futuro. Cuius manifestum signum est, quia Tridentinum *sess. 24. de matrimonio c. 3.* restrinxit impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum, vt non excedat primum gradum, cùm tamen publica honestas ex matrimonio rato extendatur vsque ad quartum. Quòd si ultra primum gradum peteretur dispensatio in publica honestate, non esset opus exprimere, vnde orta sit, quia post dictum Tridentini decretum ex solo matrimonio rato potest orti.

Quinta difficultas est, an quando est error communis circa gradum, vel impedimentum, valida sit dispensatio ob eum communem errorem. Casus est, sunt duo contracturi qui communiter existimantur consanguinei in tertio gradu, & tamen verè sunt in secundo; vel etiam communi errore putantur affines, & tamen verè sunt consanguinei; impetratur dispensatio iuxta hunc communem errorem, quaritur an sit surrepticia, & nulla, an potius valida ob prædictum errorem communem.

Validam esse, possunt opinari, ductus alià simili doctrina quæ tradit Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 173. colum. 9. versu, quando qualitas.* Vbi loquens de petitione legitimationis, ait quòd qualitas iniqua ideo non fuit expressa in illa, quia remota coitus, & expeditionis legitimationis ignorabatur, non reddi dispensationem, seu legitimationem surrepticiam. Vt si quis genuisset filium ex ea, quæ communiter reputabatur vidua, & post legitimationem compertum est eam fuisse coniugatam, dicit valere legitimationem non explicato adulterio Pontifici. Quia ad valorem actus opinio communis quandoque præfertur veritati, vt constat ex *l. Barbarius, ff. de offic. pratoris.* Firmatur, quia multi Doctores graues affirmant expresso aliquo vacationis beneficii modo, non venire alium, nisi esset communis error, existimans modo illo expresso id vacasse; tunc enim prædictus communis error excusetur.

Sanchez verò *dicta disput. 24. num. 20.* nullatenus audet hanc sententiam defendere, sed contrariam. Quia tamen si ignorantia à peccato excuset, vt est manifestum, at nihil potest conferre ad id, vt dispensatio trahatur ad casum aliud, quàm ad determinatè expressum. Cùm ergo in petitione ipsa, vel narratione solus tertius gradus sit expressus, vel sola consanguinitas, non iuuabit ignorantia inculcata, seu inuincibilis, vt dispensatio trahatur ad secundum gradum, vel ad affinitatem, in quibus non est dispensatum.

Prudenti huic nostri Sanchez resolutioni magis inclino: quia in nostro casu est error in ipsamet substantia rei in qua dispensatur; & narratio ipsa est contra formam substantialem seruandam in illa, vt exprimat quod re ipsa est impedimentum, & certus ac determinatus gradus; ergo stante illo defectu nequit valere dispensatio, quia absque forma substantiali non potest res subsistere; ergo neque dispensatio illa potest suum valorem habere sine tali forma, atque adeo tali forma deficiente non potest impediri defectus nullitatis.

Ad argumentum oppositum dico, illud esse valde diuersum; nam lex illa *Barbarius* supplet defectum in causa efficiente, quem quidem supplet illa lex in iudicibus; & in aliis ministris publicis, quando defectus iurisdictionis est ita occultus, vt communiter illi putentur veri ministri. Vnde est communissima Doctorum sententia, Ecclesiam quando adest communis error, dare iurisdictionem

propter publicam utilitatem. Imò & quando adest probabilis opinio Doctorum affirmantium dari potestatem iurisdictionis in ministro, propter communem utilitatem fidelium, qui iuxta illam probabilem sententiam operantur, ipsa Ecclesia dat iurisdictionem, etiam si sententia illa sit re ipsa falsa. At in nostro casu, neque illa lex, neque vlla alia disponit, vt concessum in vno casu, censeatur concedi in alio diuerso propter communem errorem, vel publicam utilitatem. Ex quo patet ad confirmationem, nam in nostro casu est error in ipsamet substantia casus, in quo non dispensatur. At in eo casu beneficij, non est error in beneficij substantia, sed in quodam accidente parum conducete ad collationem; & ideo iure ac merito ea mens Pontificis esse creditur, vt ob id accidens communiter ignoratum non vitietur collatio.

28 *Sexta*, & vltima difficultas est, qualiter petenda est dispensatio vt valida sit, illius, qui vxorem interimit animo ducendæ concubinæ, vel absque eo animo; nec res est occulta, quia in foro externo delatus est, & damnatus non pœna ordinaria, sed arbitraria defectu plenæ delicti probationis. Ratio dubitandi est, quia cum sit hoc impedimentum non occultum, sed deductum ad forum contentiosum, & reus damnatus, non admitteatur dispensatio in solo conscientia foro concessa. Si verò in foro externo petere velit, cum nomen petentis exprimat, ex sua confessione conuincetur, & pœnam delicti ordinariam soluet.

Respondet bene Sanchez citatus *num. 12.* si vir iste interfecit suam vxorem absque animo ducendæ concubinæ, facile potest impetrare dispensationem in foro externo, narrando sibi impedimentum opponi interfectionis vxoris, cum verè non interfecerit; ac se illam petere, vt foro externo satisfaciatur. Nec in hoc mentitur, etiam si postea coram officiali Episcopi iuret veras esse preces. Quia, vt dixi supra *disp. 33. sect. 1. n. 6.* machinatio absque eo animo non dirimit matrimonium: neque impedit; iuxta doctrinam à nobis traditam supra *disp. 22. sect. 8.* hoc impedimentum, & cetera impedientia, præter votum, & alia sponsalia esse vsu abobita, & ita verum narrat hic impetrans, cum non occiderit quatenus est impedimentum super quo cadit dispensatio. Quod si eo animo interfecerit, opportunum remedium est, narrare Pontifici se de eo delicto infamatum, ac delatum in foro externo, & damnatum arbitraria pœna defectu plenæ probationis, & nec fateatur, nec neget delictum in ea narratione. Et in facta pœnitentia petere aliam dispensationem, referendo quòd in publica fori externi petitione propositum est, ac ibi tacitam esse delicti veritatem, ob periculum propriæ prodicionis; & in hac debet impetrans fateri veritatem, quia cessat periculum, cum in hac nomen petentis non exprimat. Nec refert, siue prius proponatur occultum factæ pœnitentiæ, & postea publicum Papæ, siue è contra; quia idem est effectus, & vtroque modo intentioni Pontificis satisficit.

SECTIO VI.

Antaciturnitas copulae habitæ inter consanguineos, aut affines, irritet dispensationem consanguinitatis, vel affinitatis.

Erratum est apud omnes, copulam habitam inter consanguineos, vel affines post dispensationem

expeditam ab Ordinario, cui fuit à Pontifice commissæ, non irritare dispensationem iam expeditam. Patet, quia nihil in dispensatione tacitum est quod explicandum foret, cum iam eo copula contigerit post dispensationem omnino consummatam. Idem dic, tamen si dispensatio à Pontifice sit concessa sub ea conditione, vt copula non interuenierit; quia satis ei conditioni satisficit, cum ante dispensationis consummationem copula non adfuerit. Nam ea postea adueniens nequit eneruare vires dispensationis omnino consummatæ. Difficultas ergo est, an taciturnitas copulae habitæ ante concessionem Papæ, seu post, antequam Ordinarius illam expedit, vel confessarius, si illi commissæ est dispensatio in foro conscientia, irritet dispensationem consanguinitatis, vel affinitatis.

Nam Sanchez cum multis aliis *disput. 25. n. 8.* docet irritare. Probat *primò* ex stylo curiæ qui obtinuit, vt incestus exprimat in petitione, vt sic timore huius manifestationis, consanguinei, & affines arceantur ab incestuosa copula. At ea quæ stylus Curia seruat, sunt necessariò in dispensatione explicanda, quia stylus curiæ ius facit, *c. quam graui, de crimine falsi*; nec ab eo est recedendum.

Secundò, copula illa expressa efficit, vt dispensatio concedatur cum quibusdam limitationibus, nempe addita pœnitentia contrahentibus, & maiori compensatione pecuniæ, Et quod eo matrimonio per mortem dissoluto superstes non contrahat aliud; ergo taciturnitas copulae, vt pote pertinentis ad causam motiuam, efficit dispensationem nullam.

Tertiò, tamen si verum sit in defuerudinem abiisse peti dispensationem, vt incestuosus matrimonium contrahat, id videtur intelligi quando cum alia fœmina, at ea cum qua incestum commisit, vult contrahere. At quando cum ea vult, mentio incestus est necessariò faciendæ ob prædictum. Curia stylum moderamina adhibere solentis. Qua de causa, tamen si aliàs Episcopus possit in hoc incestu dispensare, at nequit quando illi consanguinei, vel affines nolunt inter se matrimonium contrahere: obstat enim stylus curiæ petens vt in consanguinitatis, vel affinitatis dispensatione explicetur quoque is incestus, ne surreptitia sit.

Basilii verò Ponce cum Nauarro, Quando, Salzedo, Man. Rodriguez, Henriquez & aliis *lib. 8. c. 27. §. 6. n. 32.* & Hurtado *disp. 26. difficult. 5.* censent, si post copulam carnalem cum consanguinea impetretur dispensatio ad contrahendum matrimonium, tacita copula carnali, dispensationem valere, & non esse surreptitiam. Probat, quia copula illa carnalis, si fuisset expressa, faciliorem reddidisset Pontificem ad concedendam dispensationem. At quando tacetur veritas quæ si fuisset expressa, faciliorem reddidisset Pontificem ad concedendum rescriptum, non censeatur surreptitium. Hæc sententia mihi videtur probabilior. Iuxta quam

Dico *primò* non esse necessariò exprimendam copulam habitam ante commissionem Papæ vt dispensatio valida censeatur. Moueor, quia hic incestus non est impedimentum egens dispensatione de se, vt constat. Nec iure aliquo iubetur copula exprimi, cum nullum extet ius scriptum, neque est ius introductum consuetudine, seu stylo curiæ, cum non semper exprimat ex consilio virorum doctorum secundæ sententiæ, tamen aliquando fiat ex consilio Doctorum primæ sententiæ. Deinde stylus Curia, vt ait Rodriguez ex multis Iurisperitis non obligat extra Curiam, nisi confirmetur decreto aliquo Papæ, quod hic non est. Præterea quando ex stylo Curia exprimitur, non pertinet ad causam motiuam in ordine

dine ad dispensandum, vel non dispensandum in consanguinitate, vel affinitate, sed solum tanquam quid impellens ad concedendam dispensationem, cum illis additamentis, quæ non adduntur pro dispensatione præcisè, sed in pœnam eius copulae expressæ. Tandem Congregatio Cardinalium, quæ solet in fauorem contrariæ sententiæ adduci, secuta est partem probabilem & tutiorem, inquit Hurtado, sed non probabilior. Qui optimè addit à fortiori verum hoc esse etiam de cognatis spiritaliter; si enim non est exprimenda copula inter cognatos naturales, minus erit inter spirituales, inter quos non est tam arcta cognatio.

5 Dico *secundò* taciturnitatem copulae habitæ post commissionem Papæ ante expeditionem dispensationis ab Ordinario, non irritare dispensationem. Patet, quia si taciturnitas copulae habitæ ante commissionem Papæ, non dirimit dispensationem consanguinitatis, vel affinitatis, multo minus dirimet, seu irritabit taciturnitas copulae habitæ post commissionem Papæ ante expeditionem dispensationis ab Ordinario. Nam rationes superiori dicto traditæ hoc efficacius demonstrant.

6 Dico *tertiò*, si in dispensatione non apponatur clausula illa, dummodo copula non interuenierit, manifestum videtur validam esse, etiam si contrahentes interrogati ab Ordinario negent intercessisse eam copulam. Ratio est, quia ea dispensatio commissæ est à Papa pro foro externo, ergo & ea commissio est facta pro foro externo, at pro eo foro non constat fuisse copulam, licet in re ipsa fuerit, ergo valebit prorsus ea dispensatio, tacita copula. Vnde contrahentes si ab Ordinario interrogentur, & subiuramento de copula habitæ, possunt sub æquiocatione negare, reticendo in mente, vt tibi dicam, etiam si copulae adit infamia, aut semiplena probatio; quia tunc Ordinarius non interrogat iuridicè, quia interrogat de re non pertinente ad dispensationem sibi commissam. Vnde ait Basilii Ponce meritò esse reprehendendos Ordinarios, qui quando ea clausula non apponitur, interrogant de copula habitæ.

7 Dico *quartò*, quando in dispensatione clausula illa, dummodo copula non interuenierit, apponitur, & commissio Papæ facta est pro foro exteriori, adhuc dispensationem ab Ordinario factam esse validam, nisi ipsi copula plenè constet. Ita Hurtado citatus *n. 25.* Ratio est, quia quando Ordinario non constat de plena probatione, quamuis sit infamia, aut semiplena probatio copulae, non dicitur interuenisse copula modo sufficienti, quia cum commissio facta fuerit Ordinario in foro externo, seu iudiciali, etiam clausula illa intelligenda est in eodem foro. Quod si Ordinario copula plenè constet, & dispense, nulla erit dispensatio, quia clausula illa est condicionalis, qua commissio ei limitatur, vt dispense iuridicè dependenter à veritate iuridicè constante, ac proinde quando ei plenè constat copulam interuenisse nequit validè dispense. Imò quamuis contrahentes interrogati negent illicitè copulam, quia existente infamia, aut semiplena probatione copulae, tenentur eam fateri, adhuc dispensatio ab Ordinario facta valida erit, ob rationem dictam, quia Ordinario non constat plene de illa.

8 Dico *quintò*, si commissio Papæ sit pro foro conscientia, vt quando committitur confessario, seu discreto viro, & in ea ponitur clausula illa, dummodo copula non fuerit, tunc dispensationem esse nullam si copula fuit verè habitæ, quamuis sit omnino occulta, & non constet commissario. Patet id manifestè, quia clausula illa est condicionalis, & commissio tunc fit Commissario vt dispense dependenter à veritate

non habitæ copulae. Clausula enim dispensationi adiecta semper debent intelligi iuxta dispensationis naturam, vnde si adiciantur per modum conditionis, vt tales, intelligendæ sunt.

Ad argumenta primæ sententiæ adducta *num. 2.* iam ex dictis constat solutio.

Ad primum enim iam constat expressionem copulae non esse introductam stylo curiæ, tanquam iure habente vim legis, cum multi Doctores id meritò negent, atque adeò donec non constet decreto Pontificio stylum prædictum habere vim legis, non erit obligatio exprimendi copulam habitam inter dispensationem petentes.

Ad secundum, concessio antecedente negatur consequentia, quia, vt dictum est, expressio illius copulae non additur pro dispensatione consanguinitatis, vel affinitatis, sed in pœnam copulae expressæ, & vt facilius impetretur dispensatio, nam id mouere solet ad pietatem, & efficit faciliorem dispensationem, tantum abest, vt ingerat difficultatem, & reddat difficiliorem dispensationem, nedum surreptitiam, ac nullam.

Ad tertium liquet solutio ex solutione primi.

SECTIO VII.

Quenam sint exprimenda in dispensatione vt valida sit post decretum Tridentini sess. 24. de matrimonio. c. 5.

Portet explicare mentem ac decretum prædictum Tridentini *sess. 24. c. 5.* vbi sic decernit, si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat; idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit eisdem subiiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temere contempsit. Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. Hæc Tridentinum.

Circa quod Tridentini decretum,

Suppono *primò* quod latè ostendit Sanchez *lib. 3. de matrimonio disp. 42. n. 7.* intelligi non solum de consanguinitatis & affinitatis impedimento, sed etiam de quocumque alio dirimente, quia tale decretum est in maximum animarum fauorem ad retrahendum à matrimoniis irritis, quæ passim spe dispensationis consequendæ contrahantur. Quod quidem in omni impedimento dirimente procedit. Vnde gratia exempli tantum subiicit intra gradus prohibitos, gratiaque frequentioris vsus: communiter enim ratione alicuius gradus prohibiti matrimonia irrita sunt.

Suppono *secundò* non loqui Tridentinum de matrimonio scienter cum impedimento dirimente inito, vt meritò tenet Sanchez cum multis *disp. 25. n. 34.* Tum, quia Tridentinum ea pœna punit præsumentes contrahere matrimonium cum impedimento dirimente. At hi contrahentes non præsumpserunt iniire matrimonium, cum deficiat forma eius substantialis. Tum maximè, quia lex intendit pœnis afficere ea, quæ frequenter accidunt, parum de raro contingentibus curans. At Tridentinum rectè nouit fore, vt matri-

monia clandestina ab eo irritata, in posterum, aut nunquam, aut rarissime inirentur, utpote quæ nullius emolumentum futura sint, cum nec externam matrimonij speciem habeant, sed sint veri concubinatus.

4 Suppono tertio, non procedere illud decretum Tridentini de sponsalibus de futuro, etiam subsecuta copula, quia decretum illud loquitur, & procedit contra scienter matrimonium contrahere præsumptis, & ita non habet locum contra incuentes sponsalia de futuro. Et quamvis, ut constat ex cap. is qui fidem, de sponsalibus, ad evitandum peccatum fornicationis præsumebatur olim consensus in matrimonium de præsentibus per copulam subsecutam præcedentibus sponsalibus de futuro, id tamen militabat quando illa interueniebant inter habiles ad contrahendum matrimonium, & quando poterat matrimonium valere, & vitari prædictum fornicationis peccatum. Non autem illud procedere poterat inter inhabiles ad contrahendum, quia tunc nullus poterat dari fauor matrimonij, cum esset nullum, nec poterat vitari peccatum fornicationis nullo existente matrimonio. Quinimo, sicut quando poterat valere matrimonium, præsumebatur consensus ad evitandum peccatum: ita quando non potest valere matrimonium etiam inter inhabiles, & prohibitos, debet præsumi dissensus ad matrimonium, ut vitetur peccatum, si non copula, saltem contemptus, & inobediencia contra Ecclesiam.

Suppono ultimo, quod est certum, prædictum Tridentini decretum intrinsecus de modo concedendi dispensationem, tamen ligare nequeat manus Pontificis, esse tamen maximi momenti. Patet primum, quia Concilium auctoritate Papæ congregatum, & ab ipso confirmatum, par est auctoritatis cum ipso Pontifice; par autem in parem non habet imperium. c. in nouis, de elect. Secundum liquet, quia tamen dispensatio aliter concessa valida esset, cum sit in iure humano, at lethaliter peccaret, si illam concederet absque iusta causa. Quia Concilium in ea declaratione nequit errare; ergo talis dispensatio sine causa esset perniciofa Ecclesie, & coniequenter lethalis culpa. Si tamen sit ex causa iusta, non est talis, nec Ecclesie perniciofa. His positis,

6 Dico primo, certum videri si in impetratione dispensationis non sit facta mentio matrimonij scienter inchoata intra gradus prohibitos, aut ignoranter, omissis denuntiationibus, & si consummatum sit, ipsius quoque consummationis, surreptitiam esse ac irritam talem dispensationem. Patet, quia eo ipso quod decernit Concilium hos contrahentes spe dispensationis carere debere, constituit huiusmodi matrimonium esse impedimentum ad impetrandam dispensationem, & coniequenter tacite iubet illud exprimi debere. Maxime, quia in decretis Concilij nunquam est visus Pontifex dispensare nisi specialem mentionem faciat: nam cum decreta Concilij ita matura deliberatione sancita sint, videntur continere vim clausulæ derogatorie ad alia decreta posteriora contraria, nisi de illis fiat specialis mentio. Nec defunt Doctores graves, ut Henriquez lib. 7. de indist. c. 26. n. 3. & Viualdus Caud. libro 3. p. c. 12. num. 21. qui affirmant, si Concilium generale modernum sit, quale est Tridentinum, oportere etiam illius mentionem facere, nec sufficere generalem derogationem decretorum cuiuscumque Concilij. Idem dicendum tamen illud dictum matrimonium & eius consummatio contingat, postquam Pontifex dispensationem concessit, at nondum et per Ordinarium cui commissa est, expedita est, vitari nimirum dispensationem: quia ante eius dispensationis complementum, quod contingit per

eius executionem factam ab Ordinario, cui committitur, mutatur casus in dispensatione contentus; cum iam adiunctus sit casus, qui erat necessarius explicandus. Vnde clausula illa adhiberi solita in commissione dispensationis, si preces veritate nitantur, refertur ad tempus concessionis Pontificis, & executionis Ordinarij.

Dico secundo, si prædictum matrimonium eo animo incatur, ut facilius Pontifex dispense, hunc quoque animum simul cum matrimonio explicandum esse, ut valeat dispensatio. Hoc etiam mihi videtur certum, quia Tridentinum dicto cap. 5. ideo statuit, ut scienter contrahens illud matrimonium, careat spe dispensationis, ad compescendam multorum audaciam, qui ea spe freti inibant, ac consummabant matrimonium, non obstante impedimento dirimente. Igitur Tridentinum volens punire eam deordinatam spem facilioris dispensationis ex facto ipso præsumptam, à fortiori formalem ipsam spem puniet, volens ipsam explicari. Idem dico si ea spe consummetur matrimonium; est enim consummationis & illius spei mentio faciendæ.

Est verò notandum hanc spem, cuius est mentio faciendæ, debere esse exterius significatam, & non tantum interiùs conceptam; quia spes interiùs tantum concepta, non subest humanæ potestati.

Dico tertio, si copula carnalis interueniat sine matrimonio, inter impeditos, non esse illam in impetratione exprimendam. Id constat ex dicto primo præcedentis sectionis. Et quia Tridentinum in suo decreto nihil inuolare voluit, quando copula carnalis interuenit sine matrimonio. Moueor cum Basilio lib. 8. c. 17. §. 6. n. 33. quia incongruum videtur, quod copula carnalis, quæ olim mouebat ad pietatem, & faciebat faciliorem dispensationem, hodie ingerat difficultatem, & reddat difficiliorem dispensationem; ergo sicut olim copula carnalis inter prohibitos, cum redderet faciliorem dispensationem, non erat necessarium illam in supplicatione explicare, ita nec modò post Tridentinum. Nam expressè loquitur Concilium, quando inter prohibitos interuenit copula carnalis cum animo de facto consummandi matrimonium antea inter illos scienter contractum. Nam expressè ait, eum spe dispensationis consequendæ carere. multo magis quò non tantum matrimonium contrahere, sed & consummare ausus fuerit. Vnde sicut matrimonium ipsum scienter contractum reddit difficiliorem dispensationem ex Tridentino, sic ex eodem, à fortiori reddere debet difficiliorem, si fuerit copula carnali coniunctum. Id quod etiam ante Concilium Tridentinum dicendum erat ex bene fundata iuris Pontificij doctrina. Igitur Tridentinum nihil inuolauit quando copula carnalis interuenire solet inter impeditos, sine vllò matrimonio.

Dico quarto, si copula inter impeditos sine matrimonio contracta, habita sit spe exterius significata facilius impetrandæ dispensationis, verius videri eam spem necessariò exprimendam in supplicatione, ne ipsa impetratio sit surreptitia. Ita cum multis Sanchez disp. 25. n. 38. Ratio est: non quia Tridentinum eam spem declarandam censuerit; nam solum loquitur quando ea spes cum matrimonio interuenit: sed quia stylus curiæ habet, ut in litteris dispensationis impedimenti consanguinitatis, vel affinitatis, explicata copula, addatur clausula conditionalis eiusmodi, dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis. Qua posita, si fuerit talis spes bene probata, irritam faciet dispensationem ex eius taciturnitate. Vnde de hac spe exterius significata, idè dicendū est quod dixi præcedenti sectione de copula apposita n. 7. & 8. Dico

10 Dico ultimo, si non ponatur clausula illa conditionalis, dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis, etiam si re ipsa fuerit copula, & spes ipsa, non reddi dispensationem surreptitiam. Scio contrarium docere Sanchez disp. 15. ad finem num. 38. Quia putat eam clausulam suppleri; & esto non apponatur, intelligi clausulam illam apponi solitam de stylo curiæ; nam clausula apponi solita suppletur, quamvis non exprimantur. Dictum tamen probò, quia pro foro externo & iudiciali non constat de illo animo & spe obtinendæ dispensationis, licet in re ipsa fuerit; ergo valebit ea dispensatio tacita illa spe: ob hanc enim rationem idem diximus de copula præcedenti sectione num. 6.

11 Tria verò prædictis sunt addenda. Primum est, si inhabiles ad contrahendum matrimonium de facto illud contrahant per verba de præsentibus, sub conditione impossibili, contractum esse ridiculum, nec consentire in matrimonium, nec indignos effici dispensatione ad iterum contrahendum, nec ex dicto contractu oriri impedimentum publicæ honestatis, cum matrimonium fuerit nullum ex defectu consensus. Nam conditio impossibilis tunc remouetur, & habetur pro non adiecta fauore matrimonij, quando potest valere matrimonium inter habiles; secus verò inter inhabiles, ubi non potest valere matrimonium, nec militat matrimonij fauor. Secundum est, si ignoranter à principio in gradu prohibito fuit contractum matrimonium adhibitis solemnitatibus, tunc facilius impetrari dispensationem, ut dicitur in ipso Tridentini decreto. Quod etiam procedit, tamen postquam superuenit scientia de impedimento, perseuerauerint in matrimonio, & copula. Quia in hoc casu non habet locum pœna dicti Concilij Tridentini, nec ipsi efficiuntur indigni dispensatione. Tertium denique est, post contractum matrimonium bona fide, & consummatum per copulam, si contrahentes perseuerent in bona fide, & habeant probabilem, seu inuincibilem ignorantiam, quod dispensatio fuit surreptitia, ob aliquem defectum, quamvis hoc intelligat Ordinarius, posse dissimulare & tacere propter periculum, quod imminet ex separatione matrimonij. Quod manifestè colligitur ex cap. quia circa, de consanguinit. & affinit. ibi, dissimulare poteris. Et resoluit Couarr. 2. p. de matrimonio c. 6 §. 10. num. 15.

Adhuc tamen supersunt duo dubiola soluenda.

12 Primum est, qualis ignorantia excuset à prædicti decreti Tridentini pœna, ut nimirum non sit necessario mentio faciendæ matrimonij ignoranter contracti, aut eius consummationis in dispensatione impedimenti. Respondeo si sint præmissæ denuntiationes, excusare ab hac pœna, quamvis ignorantiam, quantumvis crassam, modò non sit ingens temeritas. Quia Tridentinum ibi petit scientiam, audaciam, & temerariam præsumptionem. Ut verò id matrimonium ignoranter initum præmissis denuntiationibus, præbeat causam facilioris dispensationis, oportet ignorantiam iustam, & probabilem esse, quia non de pœna agitur, sed de gratia & fauore facilioris dispensationis.

13 Secundum dubiolium est, an sufficiat ignorantia ex parte alterius coniugis, quamvis alter sciens contraxerit ad evitandam pœnam Tridentini, ut videlicet non sit necessaria in dispensatione mentio matrimonij malè contracti, & consummati. Respondeo affirmatè cum Henriquez lib. 12. de matrimonio c. 3. n. 8. in commento; littera S. Et ratio est, quia malitia vtriusque coniugis desideratur ad eam pœnam incurrendam, ne innocens ad alterius scelus puniatur. Vnde manifestè infero clausulam apponi solitam in dispensatione, ex-

plicata copula, nimirum si non fuit habita spe facilioris dispensationis non verificari quando ea spes concepta fuit ex parte vnius tantum: & similiter dico non esse necessarium eius spei mentionem facere, siue in ea copula, siue in matrimonio scienter inito, quando fuit ex parte vnius tantum. Ratio est, quia hæc obligatio spei manifestandæ confurgit, ut diximus, ex Tridentini decreto, quia contrahentes illa spe incurrunt prædicti decreti pœnam. At pœna illius decreti requirit vtriusque culpam, ut vidimus. Igitur non habebit locum in hoc casu, ubi ea spes ab altero solo concepta est, & expressa, non enim iustum est, ut delictum alterius sit causa punitionis innocentis.

SECTIO VIII.

An, & quando dispensatio reddatur nulla ex expressione falsi.

Explicato vitio taciturnitatis faciente dispensationem surreptitiam & nullam, oportet iam declarare, quando dispensatio reddatur nulla, quia expressio falsi. Nam si dispensatio sit surreptitia tacendo, multo magis fiet negando.

Certum est autem primo, dispensationem matrimonij fieri nullam per falsam narrationem, seu admissionem falsitatis, quæ mutet substantiam eius. Ratio est manifesta, quia tunc error est in substantia vinculi, seu impedimenti quod tollendum est; quo errore stante non potest ad illud dirigi voluntas dispensantis, ut in aliis dispensationibus voti id commune est, ac certum.

Secundo etiam videtur certum, quando in petitione exprimitur aliquid falsum pertinens ad causam concessionis, aut negationis dispensationis, efficere nullam dispensationem. Ratio est, quia cum in impedimenti matrimonij dispensatio petatur ex causa, si falsa causa proponatur, cum fiat ex falsa causa, fit sine causa, quia falsa causa non est causa, cum reuera non sit; ideo enim falsò allegatur, igitur ea dispensatio nulla est. Procedit hoc in causa, quæ fundat dispensationem, quæ appellari solet finalis, & motiua, & propria ratio talis actionis, & quæ iustificat dispensationem: hæc enim est propria & simpliciter causa: nam aliæ causæ & motiua quæ ex parte dispensantis solent occurrere, magis sunt causæ applicantes voluntatem eius ad dispensandum, quam ipsius dispensationis, nisi per accidens, & remotè.

Tertio etiam videtur certum, si plures causæ proponantur ad dispensationem obtinendam, & vnaquæque per se est insufficientis, omnes tamen simul sumptæ integram vnam causam sufficientem, si aliqua earum est falsa, corrumpere dispensationem. Patet, quia illis omnibus simul iunctis nititur voluntas dispensantis, volentis ex causa iusta ac sufficienti dispensare. Firmatur, quia verba illa quæ apponuntur in rescriptis, vel literis dispensationis, si preces veritate nitantur intelliguntur in substantialibus, in iis, ex quibus gratia dispensationis pender, ita ut illa aliàs non concederetur.

His præmissis sex occurrunt difficultates breuiter diluendæ.

Prima est, an solius causæ finalis falsæ expressio vitietur dispensatio, nimirum quando Papa ea falsitate non expressa gratiam non concessisset; an etiam reddatur surreptitia, etiam si causa falsò expressa sit solum impulsiva, quæ non leuiter mouetur ad gratiam concedendam, tamen ea non narrata concessisset.

ffer. Ratio dubitandi est, quia tamen causa finalis vera sufficiat ad dispensationis valorem, etiam si causa impulsiva falsa sit, quia iam adest tunc sufficiens causa, & ideo non inuadatur dispensatio ex defectu sufficientis causae; potest tamen inuadatur ex defectu causae efficaciae in actu secundo, id est, ex defectu causae actu mouentis dispensantem, seu actualis voluntatis dispensantis, quae necessaria est ad conferendam cum effectu dispensationem. Patet, quia adhuc proposita & cognita sufficienti causa ad dispensandum, potest Papa nolle, seu non velle; ergo si per errorem, vel ignorantiam cogatur velle, quod alius nollit, erit dispensatio nulla ex defectu voluntatis. Firmatur, quia potest Papa, & de facto mouetur ex utraque causa simul, finali nempe, & impulsiva, & fortasse si nosset, hanc esse falsam, vel si sola finalis vera proponeretur, non vellet dispensare, ergo de facto inuoluntarie dispensaret, quod satis esset, ut dispensatio non valeret.

Pro explicatione notandum est primo, id quod falso additur in petitione dispensationis, vel esse tale ut difficiliorem redderet voluntatem dispensantis, non tamen simpliciter impediret voluntatem eius; vel dispensans est ita dispositus, ut si integra, & omni ex parte vera narratio fieret, non esset gratiam concessurus, atque adeo illud falsum impediret voluntatem dispensantis.

Præterea notandum est, conditionem, vel causam impulsivam, quae falso additur vel posse pertinere ad conuenientem, vel meliorem usum, seu ad finem dispensationis, quia habent connexionem prudentem & rationabilem cum materia dispensationis, de qua tractatur: vel esse res & circumstantias de se impertinentes ad causam dispensationis, quae nihilominus mouerent, seu mutarent voluntatem dispensantis, sic vel aliter proposita. His ita distinctis,

Dico primo, quando in dispensatione quod falso additur, tale est, ut solum difficiliorem redderet voluntatem dispensantis, gratiam tamen concederet licet minori voluntate, non impedire valorem dispensationis. Ita referens plures sentit Sanchez disp. 2. n. 32. Ratio est, quia nullo iure humano contrarium inuenitur statutum, vel declaratum, nec etiam ex natura rei sequitur: quia talis fictio, vel falsitas non causat in eo casu inuoluntarium simpliciter, quando quidem de facto & de presenti Prælati vult dispensare, & cum effectu esset voliturus, etiam si falsitas illi constaret. Quod autem tunc esset difficilius voliturus, est accidentarius defectus, & insufficientis ad annullandam dispensationem. Idem firmo. Tum rationibus supra adductis scilicet, 1. n. 4. ad probandum solius causae finalis taciturnitatem inducere surreptionem: eadem enim est ratio de falsi expressione, ac de taciturnitate veri quoad hoc. Tum, quia eandem, imò & maiorem libertatem postulat donatio, utpote quae nullam debiti rationem habet, ac gratia dispensationis à Prælati concessa, quae aliquo modo quandam habet debiti rationem, præsertim cum imminet necessitas salutis proximi spiritualis. At donatio procedens ex causa falsa simulata impulsiva non est irrita, sed tantum ubi falsitas contingit in causa finali, ut docent communiter Doctores. Tum denique, quia conditio in literis dispensationis posita, si preces veritate nitantur, ab omnibus Doctoribus intelligitur in substantiabilibus, id est in iis ex quibus gratia pendet, ita ut aliàs non concederetur.

Dico secundo, si conditio vel causa impulsiva quae falso additur, habeat connexionem prudentem & rationabilem cum materia dispensationis, de qua tractatur; si illa expressio falsi ita est causa volendi di-

spensare, ut sine illa Prælati nollit dispensare, tunc dispensationem censendam esse surreptitiam & nullam. Hoc prudenti iudicio stabilitur, iuncta manifesta coniectura ex consuetudine dispensantis, si non soleat cum tali, vel tali circumstantia dispensare, etiam si possit, idque ex causa rationabili pertinente ad modum dispensandi, quem ipse putat esse meliorem, & prudentiorem, vel si antea declarauit sufficienter, se esse in tali proposito. Patet, quia prædicta interpretatio voluntatis est iusta, & rationabilis, & omni iuri conformis: & vnusquisque censetur operari prudenti intentione, & conformi suae consuetudini rationabili; vel iuxta priorem deliberationem non retractatam. Firmo, quia recta ratio postulat, ut nihil occultetur, vel fingatur, quod sit contra honestam intentionem, etiam habitualem, & prudentem rationem dispensantis, qui habet ius vtendi sua potestate, secundum suam rationabilem voluntatem, & non ab alio circumuentus, & seductus. Vnde hac ratione dicunt iura, non comprehendendi sub generali concessione id, quod in specie propositum non esset aliquis concessurus; quia videlicet ex vi illius habitualis dispositionis rationabiliter subintelligitur conditio, vel exceptio, etiam si concessio sit generalis, vel indefinita. Ita ergo in presenti respectu Prælati dispensantis, qui talem habitum & dispositionem habet rationabilem, subintelligitur dicta exceptio, vel conditio, quia respectu illius casum speciale constituit.

Dico tertio, quando ea quae finguntur & falso exprimuntur in supplicatione dispensationis, sunt de se impertinentia, & nihil conducentia ad causam dispensationis, ut si quis ad illam obtinendam fingat se esse virum studiosum, vel doctum, aut quid simile ad causam dispensationis nihil referens, non inuadatur dispensationem ipsam. Ita sumitur ex Thomae Sanchez disp. 2. n. 18. cum dicit, quando dispositio habitualis dispensantis provenit ex affectu, non ex iusta causa, rationi vel iuri conformi, non obstat valor gratiae dispensationis. Probatum conclusio: nam in his casibus ignorantia illa, vel deceptio non impedit quominus dispensans hic & nunc velit soluere hoc vinculum & impedimentum ex iusta, & rationabili causa. Quod autem id non esset voliturus, si talem circumstantiam quae ad causam non refert, agnosceret, non facit presentem actum inuoluntarium, quia illa nolitio, sub conditione tantum futura, nihil in presenti operatur, nec praesens quasi habitualis dispositio minuit actualem voluntatem, aut ponit aliquam conditionem in obiecto, ratione cuius videri possit inuoluntarium, cum illa dispositio sit impertinens, nec rationi conformis, & extra causam.

Dices, tamen talis dispositio impertinens sit, & irrationabilis; efficit tamen voluntatem conditionatam dispensantis, & consequentem inefficacem. Sed contra, negatur id, quia voluntas dispensantis interpretanda est secundum rectam rationem, & secundum iura; & quoties aliquis actus recte & honeste vult, censetur retractare priorem irrationabilem voluntatem, vel consuetudinem, aut effectum potius, quam secundum illum agere. Et hoc videntur sentire omnes Doctores, qui dicunt non obesse occultationem circumstantiae, quam ius declarare non praecipit, etiam si illa cognita, Prælati non esset gratiam concessurus, ut bene Sanchez disp. 2. n. 12. Quod ipse intelligo non solum de iure positivo, sed etiam de iure naturali, & recta ratione; est enim par ratio.

Ex dictis constat solutio ad rationem dubitandi propositam numero quarto.

Constat etiam ex dictis, quid dicendum sit de concessione impetrata ab Episcopo, vel alio superiore, ad dispensandum

dispensandum in quodam casu, quando impetrans data opera tacet casum, quia existimat fore, ut eo expresso Prælati deneget: & Prælati non interrogans casum, sed fidens petenti, concedit illi suas vias ad dispensandum? Iuxta superiore doctrinam meo iudicio est distinguendum. Nam si petens sciat Prælatum esse in contraria voluntate habituali iusta & rationabili, quia in similibus casibus nunquam vult ex rationabili causa dispensare, non valebit impetratio, quia concedendi intentio deficit. Nam sicut in generali concessione non veniunt ea, quae quis verisimiliter non esset in specie concessurus, *reg. in generali, de regulis iuris in 6.* ita nec in illa concessione determinata venit casus; qui habituali ac prudenti concedentis voluntati aduersatur. Si autem non adesset hæc habitualis voluntas rationabilis, & ex iusta causa, nec opinio contraria probabilis, sed tantum creditur fore ut à concessione aequaliter retardetur, & forte nolit, quia minutissima spectet, vel scrupulis ageretur, valida erit impetratio. Quia absolute Prælati concessit, & nulla est actualis, vel habitualis voluntas rationabilis in contrarium.

Secunda difficultas est, in dubio an causa falso expressa in supplicatione dispensationis sit finalis, ita ut sine illa dispensatio non concederetur, vel sit impulsiva tantum, sine qua difficilius concederetur, quid praesumendum sit. Sanchez disp. 2. n. 20. verius existimat in dubio non praesumi causam finalem, sed impulsivam, ac proinde praesumi fore ut illa causa verè expressa Prælati concederet dispensationem, ut vel sic illa valida sit. Probat, quia valori actus iura maxime fauent, & in dubio eum rationabiliter praesumunt.

Sentio tamen in dubio practico prædictam causam praesumendam esse finalem, & consequenter dispensationem surreptitiam esse. Ita Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 173. paulo ante versum, quando qualitas, dum dicit, quando dubium est an veritas tacita, sit causa finalis, praesumendum est quod sit finalis. Melius idem dixisset, & efficacius de causa falso expressa. Idem tenet Coninch disp. 33. n. 93. Quod probatur doctrina supra tradita scilicet, 1. n. 5. Nam dubitare an causa falso expressa sit finalis, est dubitare de valore dispensationis. At quando dubium est, an surreptitia sit dispensatio, ex nullo iure praesumendum est non esse surreptitiam. Quia tamen praesumatur pro valore actus, c. *Abbas, de verbor. significat.* quando nimirum verba alicuius constitutionis, vel privilegij obscura sunt; quae certe potius interpretanda sunt, ut valeat actus, quam ut non valeat; eo quod aliàs esset nugatorium privilegium, vel constitutio. Inde autem nullo modo colligitur, quando dubium practicum est, an surreptitia sit dispensatio, praesumendum esse non esse surreptitiam. Quia etsi praesumendum sit concedentem privilegium, vel gratiam dispensationis noluisse negari; non tamen praesumendum est, eum voluisse dispensare, quando dubium est, an preces veritatem iustamque causam contineant. Quare in hoc casu valet Axioma illud, *In dubio melior est conditio possidentis;* at possessio stat pro impedimento; erit igitur melioris conditionis, ut non dirimatur propter solam dubitationem causae iustae sufficientis ad dispensandum. Nam in cap. in pari 65. de regul. iur. in 6. absolute dicitur, in quacumque causa praeferrere ius possidentis.

Tertia difficultas est, an si in foro externo veritas causae ac precum in dispensationibus allegatis probetur falsis testibus, censenda sit ea dispensatio irrita. Breuiter respondeo, si causa vera in se sit à parte rei, tamen falsis testibus probetur, vel quia testes illam ignorabant, vel credebant illam esse falsam, valere vti-

que dispensationem. Ratio est, quia causa erat vera in se, & talis iudicata secundum allegata & probata; ergo valida est dispensatio. Quod si causa in se vera non sit, tamen falsi testes eam veram esse iurent, surreptitia censenda est dispensatio. Quia fundatur in falsa praesumptione. Idem dico, etiam si testes illi veri essent, quia putabant se verum testari. Quia nimirum à parte rei, & in rei veritate nequit verificari conditio illa, si ita est.

Quarta difficultas est an expressio falsi contingens in quadam sola petitionis parte, vitiet tantum eam partem, an potius totam gratiam vitiet, & concessionem, de qua re latè Sanchez disp. 21. num. 53. & sequentibus, usque ad finem disputationis dicta.

Breuiter me expedit, dicens cum communi doctrina, quando gratia concessa, est diuisibilis, tunc expressio falsi, sicut & reticentia veri, etiam pertinentis ad causam finalem, ignoranter facta vitiat tantum eam partem, quae cognita non fuisset concessa: si verò id factum sit fraude petentium, in poenam malitiae tota concessio est irrita. Ut, verbi gratia, petit Petrus dispensationem in voto castitatis, eo quod graue ei periculum lapsus ex infirmitate imminet ob grauissimas tentationes, quas continuo patitur, & simul ut possit ducere suam cognatam, quia hæc aliter non reperiret dignum se maritum: si prima causa sit vera, & secunda omnino falsa, obtenta dispensatione, poterit ducere uxorem, si ignoranter, & bona fide concesserit, non tamen cognatam, quia ex hac parte deficit causa finalis dispensationis; si verò id cum fraude & mala fide egerit, neutrum poterit, in poenam malitiae. Totum id manifestè probatur ex cap. super literis 20. de rescriptis. Quod necessario hoc modo & in tali casu intelligendum viderur, non autem quando falsi expressio versatur tantum circa causam impulsivam, quia nimirum requiritur ibi fraus, & malitia, & tamen comparatur reticentia veri, & expressio falsi. At certum est reticentiam veritatis, quae non afficit causam finalem, nec iubetur exprimi in iure, non continere fraudem, aut malitiam, cum petens non teneatur eam exprimere. Imò hoc etiam verum iudicatur de eiusmodi falsi expressione. Nec enim potest dici Prælati fraude inductus ad dispensandum, qui veritate cognita dispensasset. Igitur textus intelligendus est quando illa versatur circa causam finalem. Quis enim dicit fraude, ac surreptitiam impetrasse dispensationem à Papa eum, qui hunc valde odit, & tamen hoc in supplicatione tacuit, & etiam dixit se optimè erga eum affici? Firmatur magis ac explicatur, nam totus ille textus agit de taciturnitate veritatis, vel expressione falsitatis causae conducentis ad valorem rescripti; loquitur enim de hac surreptione, eam ponderans ad valorem, vel nullitatem rescripti. At causa impulsiva non est huiusmodi, sed sola causa finalis, ut constat. Igitur de sola surreptione circa causam finalem agitur ibi. Præterea textus quoad hoc æquiparat prorsus malitiam, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falsitate. At tacens veritatem quam explicare non tenetur, qualis est circa causam impulsivam, nequit merito fraude, vel malitia notari. Hæc enim grauem implicat culpam, cum tamen nulla sit in eorum taciturnitate, quae quis explicare non tenetur. In expressione quoque falsi licet sit culpa mendacij, at si non contingat circa causam conducentem ad rescripti valorem, non afficitur ea culpa malitia speciali mendacij, ratione rescripti, in quo contingit. Sicut qui mentitur in confessione sacramenti circa rem non necessariò detegendam in eo, licet sit reus mendacij simplicis, sed non mendacij ad confessionem pertinentis. Igitur sicut hoc mendacium non

non vitiat confessionem, ita neque illud debet vitare rescriptum.

55 Est verò notandū, quod rectè probat Sanchez n. 74. non irritari ipso iure, & in foro conscientie, eam partem rescripti, vel dispensationis quæ vitio caruit, sed opus esse iudicis declaratione. Quia textus dicti capituli, *super literis*, non decidit, ratione surreptionis dolosæ in altera gratiæ parte, reddi quoque alteram surreptionem, quasi per necessariam consequentiam, sed tantum decidit debere impetrantem carere alterius partis commodo, quæ aliàs utilis erat, nullum ex illis literis commodum consequendo, idque in doli pœnam, seu, ut ait textus, in suæ perueritatis pœnam; ergo manifestum est eam irritationem sequi debere naturam pœnæ. At natura pœnæ est, ut non incurrat ipso iure, sed post iudicis sententiam, ubi contrarium non reperitur expressè decidit in iure. Præcipue, quia hoc ius est pœnale, & correctorium iuris communis, iuxta quod vitæ per inutile non vitatur, quando commodè separari possunt; *reg. vitæ, de regulis iuris in 6.* Vnde potius est valde restringendum, ne ea pœna, & correctio conseatur inducta ipso iure.

Quinta difficultas est, an error in nomine, & dicecisi cui dispensatio impetratur, vitiet dispensationem.

36 Dico primò, cum omnium sententia, errorem nominis non vitare dispensationem, quando constat de persona cui conceditur. Patet, quia dispensans intendit eam concedere petenti, siue hic sit Petrus, siue Paulus: nam æquus dispensator spectare non debet nisi solam causæ æquitatem; quod præsertim in dispensatione semper præsumendum est, quando ad sunt iustæ causæ dispensandi.

37 Dico secundò, quando concedens gratiam agnoscat personam cui petita est, errato nomine veri petentis, adhuc dispensationem validam esse, quando ex aliis circumstantiis non constaret à concedente spectatum esse personam sibi notam, sed constat eodem modo concedendam cuicumque petenti. Patet, quia in his omnibus ad Prælati officium spectantibus, mens eius est proposita causæ iustæ merita attendere, & quamvis in nomine personæ erraret, intentionem dirigere ad eam cui verè petitur, quia nullam illi dispensandi ansam præbet persona, sed merita causæ, sicut in collatione sacramentorum contingit, in quibus minister dirigit intentionem ad personam quæ sibi præsens est, ne sacramentum irritetur, atque ideo error circa personam est nullius momenti ad eorum valorem. Dempto solo matrimonio, quod est contractus cum persona omnino determinata. Excipiendus verò est casus, quo persona expressa in supplicatione esset cognita dispensanti, & concedere gratiam præcipue in eius fauorem; tunc enim restringeretur concessio ad hanc determinatam personam.

38 Dico tertio, si erraret in dicecisi, cuius est is cui impetratur dispensatio, ut si dicatur esse dicecisi Cesaraugustanæ, cum tamen sit Valentianæ, certum videri non posse Officiale Cesaraugustanum eam dispensationem exequi. Patet, quia deficit intentio Pontificis committentis, quæ iuxta præscriptum in Tridentino *sess. 22. c. 1. de reformatione*, est committere legitimo Ordinario impetrantis, qui est officialis Valentianus.

39 Dico ultimo nec posse Officiale Valentianum, qui est legitimus Ordinarius, illam exequi dispensationem, Ratio est, quia in hoc euentu non est error in nomine, qualis esset, si diceretur appellari officiale veræ dicecisi Petrum, cum appellaretur Paulus: sed erratum est, asserendo postulante esse dicecisi Cesaraugustanæ, & virtute petita est commissio officiali

Cesaraugustano; at illi noluit Pontifex committere, cum concessio fuerit inuoluntaria, utpote ex errore orta. Et quamvis si petita esset vero Ordinario Valentino, illi committeretur; at illi nec petita est, nec commissa. Vnde error quantumvis culpa careat, non efficit, ut rescriptum extendatur ad casum, qui sub verberis eius non continetur, tamen si is petitus esset, literæ similiter concederentur. Sicut si quis narraffer in rescripto Petrum sibi obligatum ex mutuo, petens ut cogatur satisfacere, & erraret in causa debiti, utpote quod ex alio contractu confurgit, non posset eo rescripto iuuari.

***

DISPUTATIO XLVII.

*De modis, quibus dispensatio semel ob-
tenta expirat, tam ex parte il-
lius cui conceditur, quam ex
parte concedentis.*

DISPENSATIO matrimonij tres potissimum status fortiri potest. Primus est, quando non est dispensatio executioni mandata, est tamen concessa. Secundus est, quando iam dispensatio est facta, & habuit suum effectum proximum, videlicet remotionem vinculi, vel impedimenti. Tertius est quando iam est executioni mandata, & habuit suum vltimum effectum, ut quando iam est contractum matrimonium ex dispensatione impedimenti. In hoc vltimo statu certum est, nullo iam modo cessare, vel expirare posse dispensationem: habuit enim iam consummatum effectum. In hac ergo disputatione explicandum est, quando expirare, vel cessare possit in aliis duobus primis statibus. Est autem eadem disceptatio de dispensatione, rescriptis, priuilegiis, & licentia ad confessiones audiendas, vel ad aliquid aliud faciendum.

SECTIO I.

*An & quo pacto cesset, vel expiret dispensatio
matrimonij per renuntiationem eius cui
concessa est.*

SUPPONO primò cum communi doctrina nec speciale, nec generale mandatum requiri ad dispensationem matrimonij obtinendam, eius cui impetratur, sed validè concedi ipso ignorante. Patet, quia super nulla lite impetratur, sed de gratia tantum conceditur. Vnde id generale est de impetratione aliarum gratiarum, & beneficiorum.

Suppono secundò non prodesse dispensationem ignorantem, donec ab ipso acceptetur, vel ab alio habente speciale eius mandatum, sicut de beneficio communiter dicitur. Ratio est, quia dispensatio est quasi quædam donatio, hæc autem non acquiritur absenti ante acceptationem; quia hæc acceptatio est ut perficiatur contractus, cuius perfectio consistit in voluntatum vnione. Hac etiam de causa promissio absenti facta reuocabilis est ante acceptationem, quia obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu. Vnde fit, ut etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ea non acceptat, ut si sint de rebus indifferentibus.

Suppono

3 Suppono tertio ut verius, dispensationem impetratam ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, prodesse vtrique, tamen si alter prorsus ignoret impedimentum ac dispensationem: quod intelligendum est quando impedimentum necessariò afficit vtrumque, ut est consanguinitas, vel affinitas, quæ alteri solum afficere nequit. Ratio est, quia dispensatio ad necessariò connexa extenditur. At dispensatio consanguinei ad contrahendum cum fœmina consanguinea cum eo, & eo ipso quod alter ex his suam dispensationem acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altero; quod fieri nequit, nisi vterque habilis sit. Igitur procedit illa dispensatio alteri ignoranti. Quare dicendum est quando matrimonium fuit irritum ob aliquod impedimentum ab altero ignoratum, posse coniugem impedimenti conscium, impetrata illius occulta dispensatione, nec alteri illa explicata, nec impedimento, simulatè petere illius consensum. Dixi, quando impedimentum necessariò afficit vtrumque. nam si esset impedimentum alterius tantum, ut si alter solus castitatem vouerit; vel sit ita commune, ut sit prorsus in vtroque diuersum, ut si vterque castitatem promiserit, necesse est ut ille qui impedimento affectus est, & si vterque sit, vterque illam acceptet; quamvis absque eius mandato possit impetrari. Ratio est, quia dispensatio directè impetratur habenti impedimentum, nec impetrata vni, impetratur per quandam necessariam consequentiam alteri, sicut contingit in casu antea memorato; ergo is qui ea indiget, debet eam noscere, & acceptare; & si vterque egeat, vterque sciat.

4 Suppono vltimo, dispensationem matrimonij expirare morte eius cui impetrata est. Patet ut certum, quia ea dispensatio fuit concessa personæ, & ideo est personalis, & qualitas rei concessæ natura sua est personalis. At personalia cum persona perunt.

His positis solum videndum est, quo pacto impetrans dispensationem, si illi renuntiet, ea ita expiret, ut nequeat amplius illi prodesse. Quia in re omiſſis aliorum dicendi modis, breuiter præmitto non esse sermonem de renuntiatione improprie dicta sumpta pro non usu, non enim qui habet dispensationem in matrimonij impedimento, & nolit contrahere, & ea vti, potest verè dici dispensationi renuntiasse. Sumitur ergo proprie pro abdicacione à se iuris vtendi dispensatione, adeò ut iam amplius ea vti non liceat.

5 Dico ergo primò, certum esse, posse vnumquemque renuntiare dispensationi, vel priuilegio, ut constat ex *cap. si de terra, cap. accedentibus, de priuilegiis. cap. ad Apostolicam, de regular.* Et ratio est, quia hoc postulat natura priuilegij, si ad ipsum priuilegiatum proprium comparetur, ut respectu illius beneficium priuilegij non sit coactum, nec confectur inuito, ideoque ab eodem renuntiare potest, si velit.

6 Dico secundò, ad prædictam renuntiationem requiri voluntatem exteriorem renuntiantis, & abdicantis à se ius, & potestatem vtendi eo priuilegio. Ita latè Suarez *lib. 8. de legibus cap. 33. numer. 18. & sequentibus.* Probatum efficaciter, quia non potest quis se ipsum priuare priuilegio, quia noua obligatio inde illi nascatur. Hoc videtur certum, quia priuilegium proprium ac rigorosum, vel remittit aliquid de iure communi, vel aliquid contra illud concedit. Vnde ex vi talis priuilegij aliquid homini licet, quod sine illo non liceret, ut

Perez de Matrimonio.

nubere ex dispensatione cum consanguinea, vel affine, & similia; ergo non potest quis renunciare tali priuilegio quin inde subiiciatur obligationi, quam antea non habebat, ratione cuius aliquid non licet illi, quod antea licebat; oritur igitur in illo obligatio non faciendi quod antea licebat. Igitur ex renuntiatione priuilegij semper resultat in priuilegiario noua obligatio. At noua obligatio non potest oriri ex sola sua voluntate interna in hac materia matrimonij. Nam voluntatis promissio, si non transeat in promissionem respectu alterius, nunquam inducit nouam obligationem, quia solum est nudum propositum, seu nuda voluntas per modum propositi; ergo non potest inducere nouam obligationem, quæ antea non esset, atque ideo nec potest tollere priuilegium. Necessarium igitur est, ut voluntas renunciandi priuilegium exteriùs se prodatur. Vnde si sit sola interna voluntas, nequit per illam auferri priuilegium, sed licitum erit mutare propositum; & illo mutato, licitum erit priuilegio vti; quia propositum illud non est contrarium priuilegio, sed vsui tantum, quod est valde diuersum. Sunt enim hæc duo valde diuersa, videlicet non vti priuilegio voluntariè, & tollere à se ius & potestatem vtendi. Nam per solam negationem vsus non tollitur potestas, sed tantum non exercetur actus. Priuilegium autem de quo tractamus, nempe nubendi cum consanguinea, vel affine, in potestate consistit, & ideo ille non vsus etiam voluntariùs per se & intrinsecè, non est proprie renuntiatio; hæc enim est voluntaria abdicatio & refutatio illius iuris, & potestatis, quam priuilegium concedebat; ex qua ablatione consequitur, ut non possit quis amplius vti tali priuilegio, quia nemo potest vtire, quæ iam non est.

Dico tertio, ad effectum abdicacionis priuilegij, non sufficere voluntatem exteriorem renunciandi, sed necessarià esse acceptationem, vel consensum alterius. Ita cõmuniter Doctores, & bene Suarez citatus, & Sanchez *disp. 33. n. 2.* quia dispensatio in materia matrimonij, est fauor, seu priuilegium quasi absolutum, non respiciens alterum; ad cuius renuntiationem, necessaria est saltem concedentis acceptatio. Patet, quia renuntiatio priuilegiati non mutat voluntatem Prælati concedentis, sed eadem perseuerat; ergo quamdiu non constat de illius mutatione, liberum est priuilegiario mutare voluntatem suam, & priuilegium acceptare. Firmo nam ad superiorem per se pertinet tam mutatio priuilegiorum, quàm concessio; & ab illius consensu per se pender tum priuilegij effectus, tum etiam effectus priuilegio contrarius. Ita etiam expedit humanæ gubernationi ut omnia ordinatè fiant. Et certè omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, si dissolubilis sit. Cum ergo ad priuilegij acquisitionem exigatur concedentis, & ei cui conceditur voluntas; similiter ad eius destructionem vtraque desiderabitur. Quare sicut quando alter coniux verè consensit, & alter fictè, ut matrimonium conualescat, satis est; si altero in priori consensu permanente, ille fictus consentiat: ita ut priuilegium vel dispensatio cui prius quis renuntiauit, conualescat, satis est noua renuntiantis voluntas superiori manente in pristina voluntate, utpote, qui nondum renuntiationem acceptauit. Hinc

Colligo primò, solum eum superiorem à quo gratia dispensationis promanat, posse prædictam renuntiationem acceptare. Ratio est, quia valor eius gratiæ, ab illius voluntate pender; ergo quamdiu ille in eadem voluntate persistit, potest is cui conceditur re-

Y y

Alire.

filire, & acceptare: hoc enim solum ad plenum gratiæ fauorem desideratur. Vnde cum potestas Ordinarij, vel confessoris, cui solum committitur dispensationis executio cognita precū veritate, sit limitata ad id solum, nō possunt renunciationem acceptare, ne suæ potestatis limites excedant. Quare sicut is cui ex priuilegio, vel consuetudine incūbit præsentatio, vel cōferre possessionem beneficij, nequit illius resignationē, aut renunciationē acceptare, sed is solus cui iure ordinario collatio competit: ita cū Ordinario vel confessori ex solo illo dispensati rescripto competat examinare preces, & dispensationem exequi, nullum ius habent admittendæ renunciationis dispensationis.

Colligo *secundo*, tamen si is cui cōceditur matrimonij dispensatio, literas dispensationis cancellet, vel cōcidat, dum tamen sua renunciatio non est à superiori acceptata, non enervatur dispensatio. Et si ea semel literis expeditis concessa est, non pendet eius firmitas à literarum conseruatione.

Colligo *tertio*, quando dispensatione obrēta, vt inter duos consanguineos matrimonij ineatur, alter, vel vterque alijs nuptijs copulatur, relicto illis ad quas dispensatio obrēta est, possē viduos effectos iūgi inter se matrimonio virtute prioris dispensationis. Ratio est, quia cum semel ablatū sit impedimentū consanguinitatis, & illi habiles effecti sint ratione dispensationis præteritæ, nō est cur ratione sequēris matrimonij impedimentū illud reuiuiscat. Et quāuis tacita fuerit illius dispensationis renūciatio per trāsitū ad alias nuptias; non tamen fuit à concedēte acceptata. Idē dico tamen si impedimentū ablatum nō sit, eo quod Ordinarius, vel confessor, cui dispensationis executio commissa est, nondum illam sint executi: quia cum tacita illa renunciatio non sit acceptata, non perit facultas illa ad exequendam dispensationem.

Colligo *ultimo*, quid dicendum sit, quando quis obtenta dispensatione ducendæ consanguineæ, noluit eam adducere, sed obtinuit alteram dispensationem ducendi aliam, an obrēta hac posteriori, prior euanescat. Dico priorem dispensationem euauisse per huius posterioris, si valida fuit, impetrationem, licet illa non sit vsus, cum duxerit posteriorem consanguineam. Ratio est, quia tamen per secundum matrimonium, ad quod non interfuit dispensatio, non videatur renunciari dispensationi, neque illa euanescat, vt dixi antea præcedenti corollario; at diuersa est ratio, quando contrahitur matrimonium per impetrationem posterioris dispensationis. Tum quia cum eiusmodi duæ dispensationes simul stare nequeant, sed repugnent quoad executionem; per impetrationem posterioris visus est impetrans renunciare priori in manus Pontificis, à quo posteriorem impetravit; & ideo amplius ea vti nequibit, sed sola posteriori dispensatione. Quam non esse surreptitiam, eo quod de priori non fecerit mentionem, moueor; quia cum prædictæ dispensationes sint super diuersis matrimonijs, & neutra habeat connexionem cum alia, non est necessaria prædicta mentio. Tum etiam, quia, esto animus impetrantis fuerit nolle renunciare priori dispensationi; at Pontifex noluit concedere duplicem dispensationem, vt vtraque staret, & ad libitum posset vtrauis vti impetrans. Et

si id peteretur, negaret certè tanquam rationi valde dissonans.

SECTIO II.

An per non vsum expiret dispensatio propter tacitam renuntiationem.

PRO explicatione notandum *primò* hunc esse alium modum quo dispensatio expirare possit, & fini-ri ex parte eius, cui dispensatio conceditur. Renuntiatio autem tacita, ex parte eius cui conceditur dispensatio, maximè attenditur ex signis, vel iudicijs externis, quæ non apertè, sed per coniecturas ostendunt voluntatem carendi dispensatione. Hæ autem coniecturæ maximè videntur sumi posse in ordine ad non vsum illius, vel per ordinem ad contrarium vsum, & actus qui non videntur stare cum animo vtendi dispensatione.

Præterea notandum est, posse in præsentem esse sermonem vel de tacita renuntiatione veræ & propriæ dispensationis, v. g. alicuius priuilegij; vel de renuntiatione quæ conceditur ad auferendum aliquod matrimonij impedimentum.

Circa priorem de priuilegio, latè in materia de legibus. Breuiter duo dico.

Primum est, si priuilegium sit respectiuum, ex quo redundat in alios aliquod grauamen, vel seruitutis genus, vt sunt priuilegia decimas accipiendi, imponendi tributa, & eligendi, ex priuilegio cum graamine aliorum: iuxta communem doctrinam huiusmodi priuilegia amittuntur per non vsum, sed non quemcumque, sed cum ex parte alterius, in cuius grauamen cedunt, est præscriptio contra priuilegiatum, si desinat vti: præscribit enim is in cuius damnum redundat. Tempus autem huius præscriptionis censetur esse decennium ab ultimo vsu priuilegij computandum. Similiter iuxta communem doctrinam, per vsum contrarium amittitur priuilegium respectiuum, si nimirum is qui actum contrarium exercet, potens sit illi priuilegio renunciare. Vnde si in eius potestate non est, quamuis actum exerceat contrarium, non dicitur renuntiasse, siquidem non magis operatur tacitum, quam expressum: sicut ergo expressa eius renuntiatio nullius esset effectus, sic neque ea tacita renuntiatio, quæ præsumitur ex vsu contrario, sic intelligendum est *cap. contingit, de sent. excommunic.* vbi tamen si clericus se violenti percussioni subiiciat, adhuc non amittit priuilegium Canonis. Et illud aliud caput *si diligenti, de foro competentis.* Vbi licet clericus se patiat iudicari à iudice sæculari, iudicium est omnino nullum; quia in eius potestate non est illi priuilegio fori renunciare, neque in toto, neque in parte. Denique vt vsus contrarius priuilegio quasi respectiuo illud auer- tar, necesse est vt talis vsus contrarius sit cum præscriptione legitima coniunctus.

Secundum est, si sermo sit de priuilegio quasi absoluto, quod solum concedit priuilegiato facultatem circa actiones suas sine aliorum graamine; quale est priuilegium non ieiunandi, non recitandi, comedendi laticinia, eligendi confessorem, & similia. Dico eiusmodi priuilegia non amitti per non vsum, cuiuscumque temporis sit, nisi in alicuius priuilegij peculiari concessione tempus non vtendi definitur. Neque etiam amitti per vsum contrarium priuilegio. Quare priuilegium non recitandi, v. g. non ieiunandi, quamuis quis recitet, vel ieiunet, nunquam amittitur.

Circa

Circa posteriorem dispensationem, in qua conceditur extinctio alicuius impedimenti dirimentis ad matrimonij contrahendū. Dicendū est circa prædictā dispensationē, nullum esse locum tacitæ renuntiationi. Id manifestè colligitur ex his quæ diximus præcedenti disputatione. Probat autem simul, ac explicatur. Nam in primis prædicta renuntiatio tacita nō debet præsumi ex nō vsu. Quia quod quis nō vtatur ea dispensatione, stare optimè potest cū voluntate retinēdi potestatem vtendi dispensatione, vt est per se notū; ergo nō vsus præcisè non est sufficiens signū dictæ renuntiationis tacitæ. Præterea nec debet ea renuntiatio colligi ex aliquibus actibus, qui videantur significare animū renuntians: quoniam assignari facile nequit actus aliquis, ex quo ea renunciandi voluntas sufficiēter præsumatur, solet assignari, quando petitur secunda dispensatio post primam circa idem, quia nimirum de prima dubitauit; tunc enim videtur renunciare primæ. At id, insufficiens signū est colligendi renuntiationē. Quia ex eo quod quis secundam dispensationem obtineat magis fauorabilem, aut magis apertā & clarā, nō videtur esse amittendi priorē. Quod si aliquando obtenta secunda dispensatione cesset prima, id non est ob renuntiationem impetrantis, sed quia est circa eandem rem; neque est intentio Pontificis circa eandem rem duas concedere dispensationes. Rursus certū est non renunciari primæ, quando secunda dispensatio esset nulla, cū animus esset, primā omittere, si secunda valeret. Denique nec si quis post obtentā dispensationē aliquid agat, quod cum vsu eius dispensationis stare non possit, nō ideo videtur renuntiasse dispensationi obtentæ. Vt verbi gratia, si postquam Petrus impetrauit dispensationē vt consanguineam Franciscæ ducere possit, & ducat Mariam non consanguineam, vel si emittat votū castitatis, aut religionis; non est cur censetur renuntiasse dispensationi obtentæ, cum possit defuncta Maria quam duxit, Franciscam consanguineam ducere; & etiam emisso voto matrimonij valide contrahere, licet cū peccato. Igitur licet verum sit cum vsu dispensationis esse impossibilem illū actum, sed non cum ipsa dispensatione, & potestate. Vnde si stare potest cum ipsa dispensatione, non est vnde colligatur ea tacita renuntiatio. Similiter etiam ex superueniente voto licet impediatur vsus primæ dispensationis, non tamen censeri debet aliqua renuntiatio tacita. Quod à posteriori constare potest, quia si dictus Petrus petat voti dispensationem, non indigebit rursus dispensatione super impedimento consanguinitatis, sed ea, quam prius obtinuerat, vti poterit. Idem sentio in eo casu, in quo quis rumperet instrumentum, vel indultum dispensationem continens, quod signum, quamuis vehemens videatur indicium, cum nequeat esse vtilis dispensatio in foro externo sine literis authenticis; at non est indicium sufficiens, nisi eiusmodi ruptio instrumenti ad Principis notitiam perueniat, & ab illo acceptetur. Nam sine ea acceptatione nulla dispensationis reuocatio valere potest, vt ostendi præcedenti sectione *num. 7.* & sequentibus.

SECTIO III.

An, & quomodo cesset dispensatio, & finiatur per reuocationem concedentis.

Ostensum est hactenus quo pacto dispensatio finiatur, & expiret, ex parte eius cui dispensatio conceditur. Nunc in hac, & sequenti

Pere de Matrimonio.

bus sectionibus quomodo expiret ex parte concedentis.

In præsentem autem difficultate vera, & Doctorum omnium sensu recepta sententia est, finiri posse dispensationem, si is qui concessit, verè & ex animo reuocet. Et sumitur ex generali doctrina in materia de priuilegijs, quæ docet reuocari posse beneficium gratuitum à concedente, sicutque finiri, & expirare. Fa-uerque, huic doctrinæ consuetudo recepta; videmus enim quotidie reuocari priuilegia per leges Pontificias, Conciliares, & Regias.

Nihilominus in contrarium obiici solet, donationem semel factam non posse reuocari à donante; sed priuilegij concessio est quædam donatio: ergo reuocari non potest.

Duo circa præsentem controuersiam breuiter explicabo. *Primum*, quid de priuilegijs in genere dicendum. *Secundò* agam specialiter de dispensationibus in matrimonij impedimentis.

Circa primū, præmittenda est priuilegij distinctio; aliud enim est onerosum, seu lucratiuum, quod nimirum datur per contractum onerosum, seu lucratiuum: aliud est gratuitum, quod gratis omnino concessum est. Ad illud priuilegium quod per viam contractus obtinetur, reducit priuilegium remuneratiuum, quod nimirum alicui conceditur in meritum remunerationem, etiam si sola gratitudinis lege remuneratio debita sit. Præterea, priuilegium gratis omnino concessum duplex est; vnum quod consistit in absoluta donatione cum translatione dominijs alicuius rei, vel iuris, vt cū conceditur castrum, vel ius vectigaliū, aut alterius tributi, aut seruitutis. Aliud verò est priuilegium consistens tantum in facultate vel licentia operandi aliquid præter vel contra commune ius. Et hoc adhuc subdistingui potest, nam vel est priuilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum, vel est gratis omnino subdito concessum. Quo præmisso,

Dico *primò*, priuilegium gratuitum manens in pura ratione priuilegij, id est, facultatis, ac licentiæ præter, vel contra commune ius subdito concessum, reuocabile esse à concedente. Ita cōmuniter omnes. Ratio est, quia prædicta concessio à mera concedentis voluntate pēdet, nec transit in dominium subditi; & ita est semper pendens ab illius voluntate; ergo per illa potest reuocari. Firmo, nā licet superior auferat præceptū, potest iterū illud ponere; sicut è conuerso potest auferre præceptū quod antea posuit; ergo eadē ratione potest liberè reuocare huiusmodi priuilegiū; patet consequētia, quia hæc reuocatio nihil est aliud quam iterata virtualis impositio præcepti prius sublatis, vel virtualis prohibitio eius, quod antea concedebatur. Hanc autem reuocationem potest efficere concedens absque causa validè, ac licitè, per se loquēdo, quia vtitur iure suo, & nulli alteri fit iniuria. Dixi reuocabile esse à cōcedente, nomine cōcedentis, cōprehendendo successorē, quia succedit in æquali potestate, imò moraliter est vna, & eadē; neque in ea potest persona præcedens succedenti præiudicare, sub eodē nomine cōprehēdo quoque nō solum habentē supremā potestatem, vt Papā, vel Regem, sed etiam inferiores concedentes, nā hi etiam cū proportione talia priuilegia cōcedunt, & ea pendunt ex voluntate ipsorum; & illi possunt iterum ponere præceptum, vel prohibitionē quæ abstulerunt, in his quæ subsunt eorum potestati.

Solum hoc inuenio discrimen; nam priuilegium concessum ab inferiori, potest à superiori reuocari ex iusta causa, validè & licitè; quia superior habet altiorē iurisdictionem cui inferior subordinatur. Dixi *ex iusta causa*: nā sine illa nō rectè fiet, quia est cōtra debitum ordinē, & non sine iniuria inferioris Prælati, nec sine detrimento subditorum, per se ac regulariter loquen-

do. Imò & probabile est talem reuocationem inualidã esse, quia talis superior non potest priuare inferiorem sua ordinaria iurisdictione, sine causa iusta, & pro sua voluntate; est enim priuare alterum rationabiliter inuitum re sua; id enim excedit suam potestatem, & priuilegium conceditur ab inferiori Prælato ex ordinaria potestate. Sicut superior si velit suspendere subditum à suo munere iniuste, & sine vlla causa, non poterit, neq; aliquid validè efficit. Quæ ratio efficax est in Episcopis, quia potestatem habent communi iuri magis addictam. Nam si Papa id faciat, factum tenebit, quia ab illo pendet omnis iurisdictione inferiorum.

5 Dico secundò, quando priuilegium transit in contractum, non posse absque iusta causa reuocari per Principem, eiusve successorè; at iusta existente causa potest: ut si pretio recepto priuilegium concedat. Ita communiter omnes. Ratio est, quia in hoc euentu Princeps suo contractu astringitur, ac per illum est ius plene acquisitum tertio. At iuri alteri acquisito nequit absque causa legitima præiudicari. Vnde ea obligatio nascitur ex naturali iustitia, quæ etiam Principem obligat, ut est per se clarum. Excipe, nisi Princeps suam iurisdictionem concesserit; tunc enim potest sine causa reuocare. Quia in concessione intelligitur semper excepta superioris auctoritas. Hinc optimè dixit Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 26. sect. 3. n. 3. superiorem qui delegauit facultatem, suo arbitrio sine alia causa posse reuocare, non solum validè, sed etiam licitè, per se loquendo; quia utitur iure suo, & quasi re propria. Subdit tamen & benè, superiorem delegantis non posse absque causa reuocare. Quia iniuria irrogaretur deleganti, priuando eum absque causa iure delegandi, quod ex sua iurisdictione ordinaria habet. Et adeo manifestè iniusta reuocatio esse posset, vt videretur nulla: sicut si superior vellet iniuste, & sine vlla causa subditum priuare munere suo, nihil validè efficeret. Ex hoc dicto

6 Colligo primò teneri Principem ex iusta causa reuocantem priuilegium, quod in contractum transit, recompensationem facere subdito dato æquivalenti, vt notant Sanchez lib. 8. disp. 33. n. 9. Suarez lib. 8. de legibus c. 38. n. 3. Basilius Ponce lib. 8. c. 19. §. 2. n. 13. & alij. Rationem reddit Suarez, quia licet Princeps possit rescindere priorem contractum propter necessitatem publicam, vel aliam urgentem causam, non tamen potest iuste omnino priuare subditum re sua sine vlla recompensatione; cum hoc necessarium non sit ad commune bonum, nec subditus teneatur gratis cedere iuri suo, quando potest ei recompensatio fieri, cum Princeps non sit absolutus dominus rerum subditi.

7 Colligo secundò, non sufficere reuocationem generalem ad censendum reuocatum priuilegium per modum contractus concessum, sed opus esse expressa mentione saltem generali cuiusvis priuilegij concessi per modum contractus, vt docent etiam prædicti Doctores Basilius, Sanchez, & alij. Et ratio est, quia nõ præsumitur reuocandi voluntas, quando ea tertij ius aufert. Ex quo infert Sanchez citatus, nõ suspendi Bullam Cruciatam anno Iubilæi, quia priuilegia Bullæ datur per modum contractus, vt constat ex illis verbis, *porque distis de limosna*, &c. Nec potest dici modica elemosyna, quæ pro Bulla contribuitur. Nam licet vnusquisque modicam tribuat; at tota summa quæ quotannis pro Bullæ elemosyna contribuitur, excedit octingenta aureorum millia. In reuocatione autem quæ fit anno Iubilæi, nulla fit mentio facultatum per modum contractus concessarum; nec elemosyna contributa iusta est reddi. Cum tamen vtrumque necessarium sit ad priuilegij per modum contractus concessi legitimam reuocationem.

8 Dico tertio, priuilegium remuneratiuum, reduci ad illud quod per viam contractus obinetur, & ideo

esse per se irreuocabile. Ita Doctores relati. Ratio est, quia quod datur cum onere, vel cum obligatione in futurum, reuocari non potest, impleta conditione; quia quod sic datur, non censetur gratis datum. Idem est, quado aliquid datur in remunerationem præteriti laboris. Est verò notandum, quando remuneratio est tantum ex gratitudine, cum sola ratio gratitudinis non sufficiat ad proprium, & rigorosum contractum, non est tam irreuocabile priuilegium datum ex gratitudine, sicut ex iustitia, quia fortius est iustitiæ vinculum. Vnde in casu necessitatis, ac cæteris patibus, potius esset reuocandum priuilegium datum ex gratitudinis obligatione, quam datum ex commutatiua iustitia.

Dico vltimò, priuilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum, esse à concedente, & à successore irreuocabile. Ita multi, quos refert & sequitur Suarez citatus lib. 8. c. 37. n. 2. Ratio est, quia priuilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum transit in contractum; ergo non potest reuocari: patet consequentia, quia nullus Princeps habet ius priuandi non subditum rebus suis, & legitimè acquisitis, vnde cumque ad illum peruenerint; & ideo licet illas quis receperit à Principe non suo, manet tamen postea in illis perinde non subditus, ac si aliunde illas obtinisset. Atque hæc ratio æquè procedit in successore, atque in concedente; tum quia neque successor potest priuare non subditum iure suo; tum etiam quia aliàs nulla pacta cum Principibus supremis esse possent firma, & perpetua, quod est contra ius gentium, & contra rectam gubernationem & pacem generis humani. Quæ ratio æquè procedit in alienatione iurisdictionis per priuilegium datum non subdito, quam in aliis materiis. Suppono autem rem concessam per priuilegium non subdito talè esse, vt potuerit à principe alienari, & diuidi, non solum à persona sua, sed etiam à Corona, seu Sede sua; nã tunc irreuocabile manet priuilegium respectu successorum, quia est absolutè, & simpliciter concessum.

Quibus verò modis soleat priuilegium reuocari, non est huius loci tractatio, videatur Suarez lib. 8. de legibus, hæc rem doctè pertractans tribus vltimis illius libri capitulis, nempe 38. 39. & 40.

Circa secundum faciliè ex dictis, de dispensationibus, specialiter in materia matrimonij discurretur.

Dico primò, quando Papa dispensat in aliquo impedimento lege sua, vel iure communi dirimente, nulla compositione facta, sed omnino gratis, posse dictam dispensationem validè ab ipso reuocari absque aliqua causa. Hoc est certum, quia ea dispensatio est quasi priuilegium concessum circa re ipsius superioris propriam; vnde sicut posset denuò subditum lege illa ligare, ita potest reuocare dispensationem, per quam à lege eximitur. Quod si ex causa dispeset Prælatus, nec res sint mutata, & talis dispensatio sit necessaria salutis spirituali subditi, reueretur eam non reuocare, quia tenetur salutis eius spirituali concedere.

Dico secundò, dispensationes impedimentorum matrimonij in foro externo à Papa concessas, nõ posse ad libitum ab eo reuocari, nisi iusta exigente causa, & tunc restituta compositione, soluta ab eo cum quo dispensatum est. Hoc etiam constat apud Doctores. Ratio est, quia prædictæ omnes dispesationes conceduntur per modum contractus, soluta nempe compositione in Dataria Romana, ergo nequeunt reuocari nisi iusta exigente causa, & restituta compositione.

Dico tertio, dispensationes matrimoniales in foro conscientie à sacra Pœnitentaria concessas, non posse ab ipsa absque causa reuocari, at benè posse existente causa. Ratio est, quia dispensat in lege Pontificis ex ipsius commissione; ergo nequit absque causa reuocare. Nam sicut duratio prædictæ dispensationis pendet à duratione causæ, ita vt ea cessante, cesset;

cesset; ita etiam perdet à reuocatione rationi conforme facta à concedente ob legitimam causam superuenientem.

Ad rationem dubitandi traditam supra n. 1. iam satisfactum est doctrinã adhibita in conclusionibus, vel dictis. Prima enim pars illius probat benè de beneficio, seu priuilegio omnino gratis concessio. Secunda verò de priuilegio per modum contractus concessio, quo acquiritur ius, sicut per donationem acceptatam.

SECTIO IV.

An promissiones dispensandi in impedimentis matrimonij extinguantur per mortem, vel cessationem officij persona cui committuntur.

Variis modis potest contingere, vt dispensationes semel concessæ legitimè extingui possint ac euanescere, ex parte concedentis, præter reuocationem, nempe per mortem, vel cessationem officij personæ cui commissa est, & etiam per mortem vel cessationem officij delegantis. Primum autem in hac sectione discutiendum est. In qua primò agemus de commissionibus dispensandi in matrimonij impedimentis spectantibus ad forum externum; & deinde de dispensationibus, quæ in foro conscientie committuntur expediendæ confessori per sacra Pœnitentiarie rescriptum.

1 Circa priores igitur commissiones, præmitto in primo, nomine officialis diocæsanus intelligi Vicarium generale Episcopi illius diocæsis. Id patet vsu, & experientia, & manifestè constat ex Clem. 2. de rescriptis. iuncta Glossa verb. officialis. nã textus ait. *Et si principalis officialis Episcopi.* Et Glossa ait, eundem officialem dici Vicarium. Et c. 1. & 2. de offic. Vicarij in 6. textus eundem vocat officialem, & statim cap. finali, dicitur disunctiue, officialis, aut Vicarius generalis Episcopi.

2 Secundò nota, vt meliùs explicetur, quando expiret ob mortem eius cui conceditur facultas dispensandi, præmitti debet communis illa diuisio facultatis in realem, & personalem. Qualis verò sit quæ in rescripto continetur, si clarè non proponatur, colligi debet primò, ex qualitate rei in cõessione cõtente. Nam si hæc natura sua sit personalis, personalis etiam erit cõcessio: & tunc officiorum concessio semper extinguitur cum persona. Secundò, concessio quæ personis conceditur, personalis est; quæ verò causæ, aut rei, realis; & etiam quæ fit Vniuersitati, Capitulo, & ciuitati, realis cõtenda est, quia corpora hæc nunquam pereunt.

3 Tertio obserua, si in rescripto solum personæ delegati nomè exprimat, esse commissionem personalem, ac morte delegati extingui; vt cum dicitur, committo hoc Petro. Quando verò nomen dignitatis, vel officij solum exprimitur, commissio erit realis, & eo delegato mortuo transibit ad successorem in ea dignitate, vel officio. Vt, committo hoc Archiepiscopo Valentino. Id constat expressè ex c. quoniam Abbas, de offic. deleg. ibi, Quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanauit. Locorum, id est, dignitatum, quæ locis præstant, vt explicat ibi Abbas n. 8. ab omnibus receptus. Quare dū est commissio personalis, semper extinguitur cum persona delegati: quado autem est realis, transit ad successorem, siue commissio cõcepta sit à defuncto, siue res integra manserit: quia ratio vtriusque partis, nempe personam mori, non autem dignitatem, militat, siue res sit integra, siue non.

4 Quarto hinc nota, dignitatem vel officium Vicarij

Pere de Matrimonio.

generalis, propriè loquendo, non habere successorè in Vicariatu, neque esse perpetuum: nam Vicarius nõ habet iurisdictionem nomine proprio, sed iurisdictione sua est Episcopi faciens idem consistorium, c. 2. de consuet. in 6. Item si esset perpetua dignitas, diceretur vacare per mortem, & non penderet ab Episcopi voluntate Vicarium constituere, sed adeo teneretur eum creare, vt elapso termino legitimo potestas creandi ad Papam deuolueretur c. 1. & 100. in de suppl. neglig. Pralat. At Episcopus non tenetur creare Vicarium. c. 1. & 2. de offic. Vicarij, in 6. ergo Vicariatus dignitas nõ est perpetua, nec in ea succeditur, sed dicitur de nouo assumi à Vicario denuò creato. Nihilominus tamen, licet propriè, & rectè Vicarius Episcopi non habeat dignitatem, quæ perpetuò exigatur in Ecclesia, nec propriè successorè habeat; commissionè illi factam sub nomine Vicariatus transire ad illum qui illi succedit in officio, tenendum est & in hoc sensu habere successorè. Probatur. Quia eã esse Pontificis mentè, ac verè ab ipso cõsiderari Vicarij tribunal, dum illi varias commissiones cõmittit sub nomine Vicariatus, quotidiana experientia, & praxis ipsa satis testatur. Idque suadet suauis & prudens Ecclesiæ gubernatio. Nã cum cõmissiones dispensationum in foro externo concessarum sèper dirigatur Officiali diocæsanò, si personales essent, passim perirent, & magnæ expensæ in impetrandis aliis rescriptis fierent. Quod dico de Vicario Episcopi, idem intelligo de Vicarij Capituli sede vacante, ac Prælatorum habentium quasi Episcopalem iurisdictionem in sua diocæsi, ita vt nulli Episcopo subsint. His positis

Dico primò, cõmissiones dispensandi in matrimonij impedimentis factas Officiali, vel Vicario, nõ posse expirare per Episcopum, etiã officiali remoto, sed ad successorè Vicarij. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia aperta est differèntia inter Episcopum & officialem eius, vt constat ex c. venerabilibus, in princ. de sent. ex cõ. in 6. ibi, Archiepiscopo, vel eius officiali. Igitur si cõmissio soli officiali fiat, nullatenus potest ad Episcopum pertinere, sed ad officialè, & eo amoto, ad successorè officij. Et quauis sit idem Episcopi, & eius Vicarij tribunal, id tamen solum habet verum in causis quæ iure ordinario cõpetunt ipsi Vicario generali. Idè dicendū est, quauis ipse officialis, vel Vicarius generalis in Episcopum eiusdè diocæsis eligeretur. Nã Episcopatus, & Vicariatus sunt diuersæ dignitates, licet Vicariatus nõ sit propriè dignitas, sed quasi dignitas; ergo non potest tunc illi cõpetere cõmissio, sed successorum Vicariatu.

Hinc colligo Vicariū Capituli sede vacante, posse eas dispensationes exequi, & de quauis simili delegatione cognoscere. Patet. Tū quia forma cõmittendi nõ est Officiali Episcopi, sed Officiali, expresso nomine Diocæsis, v. g. Valentini. At dum sedes est vacans, officialis illius, est officialis illius diocæsis. Tum etiam, quia Vicarij Capituli sede vacante, sunt Vicarij iurisdictionis Episcopalis. Imò, vt rectè notauit Sanchez lib. 8. disp. 27. n. 33. etiãsi clausula commissionis dicat, Officiali Episcopi, potest de ea cognoscere, non Capitulum ipsum, sede vacante, sed eius Vicarius. Ratio est, quia Capitulum non succedit Vicario Episcopi, sed Episcopo ipsi. At Vicarius Capituli succedit in illa quasi dignitate Vicarij Episcopi. Et ipse Vicarius Capituli potest dici Vicarius Episcopi, id est, habentis iurisdictionem Episcopalem. Nec huic obstat regula illa 79. de regulis iuris in 6. *Nemo potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.* Nam hoc argumento etiam probaret nec Vicarium Episcopi posse de ea causa cognoscere, cum nequeat Episcopus de ea causa cognoscere. Quare dico, quod illa regula verificaretur, si Capitulum ipsum, vel Episcopus transferret iurisdictionem

Y y 3

cognos

cognoscendi de ea causa delegata in Vicarium. At certum est eam non transferre, quia solum constituit Vicarium, & eo ipso quod licet Vicarius constitutus, potest eam commissionem exequi virtute rescripti Apostolici Vicario committentis.

7 Dico *secundo*, Vicarios Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in sua diœcesi nulli Episcopo subdita, capaces esse delegationis Pontificiæ, & posse prædictas exequi dispensationes matrimoniales, vt tenet cum aliis Sanchez relatus *num. 34*. Ratio est. Tum quia nomine officialis Episcopi, vt dixi, intelligitur officialis habetis iurisdictionem Episcopalem, cuiusmodi sunt Vicarij Capituli. Tum quia hi Vicarij sunt ordinarij, sicut & Vicarius Episcopi, cum eandem habeant à Canone iurisdictionem, quam Vicarius Episcopi; & nullus alius sit Ordinarius eius diœcesis his Prælati subiectæ, nisi officialis illorum. Tum denique, quia ipsa consuetudo & praxis ita habet, & manifestat.

8 Hinc colligo, Vicarium generalem Episcopi confirmati, nondum tamen consecrati, posse prædictas exequi dispensationes. Quia nimirum nullus alius est illius diœcesis officialis, & ipse est capax harum delegationum. Tum etiam, quia cum Episcopus ille ante consecrationem habeat plenam iurisdictionem Episcopalem, suus Vicarius verè dicitur. Vicarius Episcopi, id est, habentis plenam iurisdictionem Episcopalem.

9 Dico *tertio*, si duo sint officiales Episcopi, & delegatio fiat simpliciter officiali, & alter ex illis est principalior, illi soli ceteri commissionem factam. Ita notant communiter Doctores ex *Clem. 2. de rescriptis*: vbi dicitur principalem Episcopi officialem esse capax huius delegationis. Et etiam, quia nomen dignitatis absolute prolaturum stat pro principali. Vnde in simili, quando fit commissio Archidiacono, & sunt plures, debet intelligi de principali.

10 Dico *ultimo*, si vterque officialis sit æquè principalis, & nullus designatur in rescripto, verius esse in dispensationibus & commissionibus, quæ sunt contentiosæ, neutrum cum effectu esse iudicem donec delegans de quo intellexerit, declaret. Ratio est, quia est iudex incertus; quamuis non sit iudex incertus ex incertis personis, & ob id valeat rescriptum; est tamè incertus ex certis, & ideo non habet effectum, donec delegans declaret quem eorum elegerit. Quod intelligo in commissionibus, & dispensationibus, quæ contentiosæ sunt, & inter partes agitantur. Vnde in aliis commissionibus, & dispensationibus quæ contentiosæ non sunt, & inter partes non agitantur, verius est esse iudicem illum, cui rescriptum fuerit præsentatum: cum nulla in his pars aduersa sit, quæ id incertitudinis vitium opponere possit. Semel autem præsentatum rescriptum illud dispensationis alterutri ex officialibus æquè principalibus Episcopi, vt illud exequatur, non potest alter Officialis æquè principalis adiri. Nam in literis gratiarum exequutoris præuenitur iurisdictione per solam rescripti cum animo procedendi præsentationem. Atque vbi semel iudicium cæptum est, ibi terminari debet. *l. vbi cæptum. 3. ff. de iudiciis.*

11 Circa alias commissiones, & dispensationes, quæ in fore conscientie committuntur expediendæ Confessori, per sacre Pœnitentiæ rescriptum, est vnica dubitatio, an possit pœnitens, vbi semel literas cuidam Confessario præsentauit, illum eligens, vt dispensationem exequatur, alterum eligere eo dimisso.

12 Dico *primo* cum communi sententia, non tantum vbi semel liberæ præsentatae sunt cuidam Confessario, sed etiam postquam ab eo pronunciatum fuit dispensationem esse surreptitiam, posse impetrantem adire alium confessarium, qui in ea sit opinione, vt valeat

rescriptum. Imò & posse eundemmet confessarium, re melius perspecta, dispensationem illam mutata sententia exequi. Quare habenti priuilegium virtute Bullæ, vt absoluat à reseruat, vel eius commutentur vota, denegata absolutione, vel commutatione per quemdam confessarium, eo quod iudicauerit se in eo casu non posse, integrum erit alium confessorem adire, & posse absolutionem & commutationem ab ipso obtinere, si sit contrariæ sententiæ: & similiter poterit idem confessarius, qui semel negauit, mutare sententiam, & concedere. Ratio totius huius rei hæc est, quia cum ea commissio facta sit in foro conscientie, sequitur eius fori naturam, quæ est, vt non astringatur pœnitens acquiescere sententiæ vnus confessarij, sed possit alium adire: atque idemmet confessarius sententiam mutare possit. Vnde in hoc euentu non prorogatur iurisdictione de persona ad personam ex voluntate sola partis, aut confessarij, sed etiam ex voluntate ipsius Pœnitentiarij qui literas concessit. Nam ea censetur eius voluntas, vt liceat diuersos confessores adire, & idemmet possit sententiam mutare; quia nimirum natura fori conscientie, pro quo illæ literæ conceduntur, id postulare videtur: atque ideo illi omnes censentur electi ab ipso Pœnitentiario, vt literas expediat. Quare sicut in simili docuit Suarez *tom. 4. in 3. p. disput. 27. sect. 4. n. 7.* si quis virtute Iubilæi concedentis semel eligi confessarium, is non absoluat, vel cum eo non finiat confessionem, integrum esse illi alium eligere, quia intelligitur ea potestas semel eligendi de actu consummato. At prior actus consummatus non est, cum absolutio non sit obtenta. Ita in præsentibus proportione idem dicendum.

Dico *secundo*, posse etiam impetrantem, eligere quemdam Confessarium vt dispense, & alium vt prolem legitime in foro conscientie. Quamuis secus sit in foro externo respectu Ordinarij. Id rectè notauit Sanchez *lib. 8. disp. 7. n. 1.* Ratio est, quia cum Confessarius sit iudex in foro conscientie, quamuis cæperit iurisdictione vti, potest adiri alius, & ideo illa duo possunt data opera peti à diuersis. Sicut dum virtute Bullæ, vel Iubilæi conceditur Confessario potestas absoluendi à reseruat, & commutandi vota, potest pœnitens quemdam Confessarium adire, vt à reseruat absoluat, & alium vt vota commutet. Quod secus se habet in Ordinario, quia Ordinarius cum sit iudex in foro externo, semel cæpto iudicio ita manet iudex vt alius adiri nequeat, nisi successor in officio sit.

SECTIO V.

An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij expirent concedentis morte, re integra.

IN hac re, communis ferè omnium sententia docet potestatem dispensandi commissam cum personis incertis, non extingui morte concedentis, re integra. Ita Sanchez *lib. 8. disputat. 28. n. 62.* Suarez *lib. 8. de legibus c. 3. num. 5. & 7.* Salas *de legibus disput. 20. sect. 17.* Et de licentia confessiones audiendi idem docet Coninch *disputatio. 8. num. 10. & 72.* citatis aliis, Basilii Ponce *lib. 8. cap. 19. n. 2.* & alij. Probatum efficaciter, quia omnia iura quæ dicunt potestatem delegatam expirare morte concedentis, solum loquuntur de causis contentiosis, secundum quas

quas gratiæ non sunt regulandæ. At verò literæ gratiæ, si contineant gratiam factam, non expirant morte concedentis. Quod principium colligitur ex *cap. si cui 36. de præbendis in 6.* vbi deciditur facultatem concessam conferendi beneficia minime expirare morte concedentis; secus si sit licentia conferendi certis & expressis personis. Vbi Glossa rationem reddit, quia in primo casu est gratia facta, nullo alio indigens cōparatione eius cui facta est, scilicet collatoris beneficij: in secundo casu non est facta, sed mandabatur fieri, id est, erat gratia faciendæ. Hinc autem facile probatur communis sententia; nam prædicta facultas concessa ad dispensandum cum personis incertis, non est facultas ad exequendum aliquid iustitiæ, vt constat; vnde ex hoc capite non expirabit morte concedentis, præterea continet gratiam factam ipsi dispensaturo. Gratia enim facta dicitur, quando perfectè conceditur ei, in cuius fauorem datur, & independenter ab alio, cui faciendæ committatur: gratia verò faciendæ dicitur, cum non conceditur absolute ei, in cuius fauorem datur, sed dependenter ab alio, cui faciendæ committitur. Igitur hæc facultas, vel indultum dispensandi non expirat morte concedentis. Quia ea gratia est iam plenè facta dispensaturo, qui illam ex tunc possidet plenè atque perfectè. Firmatur idem, quia tamen licentia audiendi confessiones sit in fauorem pœnitentium, computatur meritò inter gratias factas; quia cum non cōcedatur respectu personæ determinatæ, in peculiarem illius fauorem, & ad ipsius petitionem, reputatur potius gratia facta ipsimet sacerdotibus, & confessariis, vtpote quæ in maximum eorum fauorem redundat, & statim ac ipsis conceditur, est perfectè concessa, & à nullius executione dependens; quæ gratiæ factæ definitio est. At gratia facta non expirat concedentis morte. Igitur potestas dispensandi cum personis incertis non extinguitur morte concedentis, re integra. Atque ita ipsa praxis testatur, quæ est optimum huius rei argumentum. Hinc

2 Colligo *primo*, prædictam doctrinam esse veram, siue indultum illud concedatur à Pontifice, siue ab inferioribus; nulla enim in hoc est ratio differentie. Quamuis enim iura sæpè loquantur de Pontifice, non tamen excludunt alios inferiores Prælatos, sed loquuntur in casibus propositis, & gratia exempli. Idem dicendum siue materia odiosa sit, siue fauorabilis; nam in vtraque est gratia facta. Et iura absolute loquuntur de gratia, & non distinguunt inter eam quæ alteri præiudicat, vel non præiudicat; ergo neque nos distinguere debemus sine textu, vel ratione cogente. At priuilegium etiam rigorosè sumptum pro illo, quod derogat iuri, est vera gratia, absolute & simpliciter loquendo. Imò tanto est maior gratia respectu eius, cui fit, quanto non obtante lege, vel iure alterius, ei conceditur. Vnde nulla ratio permittit, vt propter eam causam sit gratia minus stabilis, seu perpetua. Videatur de hac re Suarez *lib. 8. de legibus cap. 31. num. 2. & 3.* & Sanchez *disput. 28. numer. 8.* Idem dicendum quamuis res sit omnino integra, quia est mera gratia plenè facta, & non est delegatio iurisdictionis fori contentiosi. Hac enim ratione per mortem concedentis non cessat licentia facta sacerdoti ad audiendas confessiones, licet per illam delegerit iurisdictione in foro pœnitentiæ; ergo idem erit dicendum, etiam si ille Sacerdos nunquam fuerit illa vsus. Idemque est cum proportione, de licentia eligendi confessorem. Et ratio à priori est, quia illa conditio non est necessaria ex natura rei; nam potest fieri perfecta donatio, & traditio, antequam donatarius incipiat vti re donata; sic ergo priuilegium dari potest, priusquam pri-

uilegiatus illo vti incipiat: ergo ita intelligendum est dari cum absolute conceditur, cum nec ius, nec homolimitationem ponant. Et ita ex praxi & consuetudine videtur constare, priuilegium ceteri sufficienter radicatum, & possessum ante vsu, præsertim si rescriptum sit bullatum, & traditum.

Maiores difficultates est de facultate & indulto quod datur, vt fiat dispensatio cum aliqua persona determinata, & certa, an tunc expiret morte concedentis re integra.

Nam communis sententia sentit expirare re integra à morte concedentis. Cuius præcipuum fundamentum est id quod sumitur ex *dicto cap. si cui, de præbendis in 6.* vbi potestas collata alicui ad conferendum beneficium non determinatis personis, censetur non expirare gratia facta. Expirare autem potestatem conferendi beneficium determinatæ personæ, quando non in fauorem conferentis concessa potestas est, sed in fauorem recipientis. Vbi Glossa rationem reddit, quia tunc gratia non est perfectè facta, sed faciendæ. Quia tunc non fit propriè gratia illi, qui talem actum effecturus est, sed illi in cuius commodum actus est efficiendus: nam tota gratia ordinatur ad illum actum, & ideo dum ille non est factus, non censetur gratia facta, sed faciendæ, & consequenter commissio potestatis ad illum actum faciendum non est firmata, re integra. Vt in exemplo dicto *cap. si cui*, si Papa committat Episcopo, vt det beneficium quod vacauerit Petro, gratia censetur concessa Petro, & antequam beneficium conferatur, censetur faciendæ, non facta, & ideo expirat in eo statu existens per mortem concedentis.

Cæterum Basilii Ponce cum aliis *lib. 8. cap. 19. numer. 4.* hanc sententiam iudicat sibi esse valde difficilem, & in praxi habere nonnulla, quæ valde dura videntur.

Primo, facultas concessa alicui ad dispensandum cum aliqua determinata persona non est res iustitiæ, sed gratiæ; ergo magis regulanda est per regulas gratiæ, quàm iustitiæ.

Secundo, gratia facta iuxta dicta non expirat morte concedentis; in hoc autem casu hæc est gratia facta cōparatione eius, cui conceditur ea potestas. Nullus enim fingi potest casus, nulla concessio, quantum sit in fauorem alterius, & dispensandi, qui non sit etiam in fauorem dispensaturo; cum ea persona sit magis intenta, & assumatur vt magis idonea, & prudens ad eam dispensationem faciendam.

Tertio, sequeretur licentiam concessam alicui vt audiret confessiones determinatæ personæ expirare morte concedentis. Quod videtur durum: tum quia etiam cōparatione confessoris est gratia facta: tum etiam, quia licentia data pœnitenti ad eligendum talem confessorem non expirat; cum etiam sæpè contingere possit, vt sit gratia etiam confessoris, & non solum pœnitentis: ergo etiam in prædicto casu; quia nulla commoda assignari potest ratio diuersitatis, cum in vtroque casu sit etiam fauor pœnitentis, & confessoris. Quare his argumentis conuictus dictus Basilii Ponce *numer. 5.* existimat, vniuersè loquendo, omnem licentiam, vel facultatem, vel rescriptum concessum vni in ordine ad effectum causandum ab alio, ceteri gratiam statim factam ex vi priuilegij, ante quemcumque eius vsu, si materia gratiæ sit spiritualis; imò & in quacumque materia, dummodo non sit iure prohibita, vel excepta. Putat verò iure ipso aliter statutum in duplici casu. *Primus* est in materia ambiciosa, qualis est beneficalis, vt in *dicto cap. si cui, de præbendis in 6. & cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6.* Alter est in materia fori contentiosi, vt in *cap.*

gratum, & cap. relatum, de offic. de leg. Ad quam etiam reducuntur leges quæ statuunt mandatum expirare morte mandantis re integra. Vnde ea decisio non est ad omnes calus extendenda.

5 Suarez tandem lib. 8. de legibus c. 31. n. 18. & 19. circa hanc difficultatem iudicat hanc distinctionem esse seruandam, vt nimirum facultas directè data delegato in fauorem tertij, non sit gratia facta tertio, sed faciendâ, & pereat si re integra concedens moriatur: si verò concedatur facultas directè subdito, licet vsus eius pendeat ex alio operante circa ipsum, erit gratia iam facta quoad suam immediatam concessionem; & ideo etiam moriatur concedens, re existente integra, non pereat. Hoc videtur minus rigorosum, & conformè praxi, & fauori animarum, & ideo à nostro Suariorum lib. 8. de legibus c. 31. n. 18. & 19. libenter admittitur. Explicat singula. *Primum* sic declarat & firmat simul. Nam licentiæ & priuilegia data ad actus qui non pendent ex actione alterius tertij circa priuilegium, vt sunt licentia non ieiunandi, laborandi in die festo, celebrandi in priuato Oratorio, audiendi sacrum tempore interdicti, & similia, sunt verè gratiæ iam factæ, & ideo non cessant per mortem concedentis etiam re integra, vt tenet communis consensus Doctorum, & firmat praxis totius Ecclesiæ. Igitur idem erit in aliis facultatibus, licentiisve concessis subditis, etiam si vsus eius pendeat ex alio operante circa ipsos, vt est in licentia eligendi confessorem, vel consistendi tali sacerdoti designato à concedente, & in literis dimissoriis ad suscipiendos Ordines à quocumque, vel à tali Episcopo, & similibus. Patet consequentia, quia eodem modo est iam facta gratia subdito, & non tantum faciendâ, cum sub eadem forma detur licentia: & gratia quæ sit priuilegiato, non est solus effectus futurus, neque est sola permissio, vel denominatio à potestate alteri concessa, sed est vera concessio alicuius immunitatis, vel moralis potestatis. Vnde in his rescriptis delegatus est quasi executor gratiæ alteri iam factæ, & ideo firmatur ratione illius, etiam si res sit integra, argumento cap. si super grauius, de offic. delegati, in sexto, & regulæ generalis, quod accessorium sequitur principale. *Secundum* sic ostendit, nam illud ius, vel licentia quæ datur delegato in fauorem subditi, non censetur propriè gratia vlla facta ipsi delegato, neque est in illo factum aliquid, quod in ipso permanere possit, si re ipsa integra concedens moriatur: non enim fit vlla gratia illi, sed solum paratur via ad illam obrinendam; & creatur causa ipsa, vt sic dicam, per quam fiat, & ideo donec illa causa aliquid operetur circa illum tertium, nempe delegatum, non censetur gratia vlla facta illi. Quod sic probatur, nam illud ius, vel facultas, seu licentia non reputatur vt aliquid in ipso delegato existens, sed vel est sola permissio, vt alius possit circa illum operari, vel est quasi denominatio extrinseca resultans ex potestate alteri concessa, quæ denominatio non potest durare, deficiente illa potestate concedentis; nec potestas illa firmari potest ex illa denominatione, cum ab illa potius resulteret. Et quamuis potestas illa sit iam moraliter in delegato cui directè conceditur, non censetur priuilegium eius, nec fauor, nec gratia illi facta, cum non sit data in fauorem eius, & ideo per se non firmatur sine aliquo vsu, quia reputatur mandatum, & non gratia. Vnde idem dicitur quoad hanc partem de rescriptis dispensationum, quæ secum afferunt obligationem dispensandi, quia ibi non habet locum ratio, vel natura priuilegij respectu delegati, sed potius ratio mandati, vt per se patet. Quod si illi obijciatur tunc sequi, idem dicendum esse de iudicio confessionis, in quo admittenda erit illa disse-

rentia inter facultatem datam Petro pœnitenti ad assumendum talem confessorem, & facultatem datam confessori ad audiendum talem pœnitentem, nempe Petrum: vt nimirum prior facultas sit iam gratia facta, & re integra non pereat, & secunda sit gratia faciendâ, & re integra pereat: negat Suarez habere locum in hoc casu prædictam doctrinam, quia iudicium confessionis magis est gratiæ quàm iustitiæ. Verum hæc ratio non videtur sufficiens, quia in aliis indultis quæ dantur determinatæ personæ, & in ordine ad determinatam personam, etiam reperitur ratio gratiæ potius quàm iustitiæ; & nihilominus expirare cœsentur morte cœcedentis ab ipso Suario, quia cœmittuntur delegato in fauorem tertij, quia tunc non est gratia facta tertio, nempe subdito, sed faciendâ.

In hac re, quæ satis difficilis est, quia comprehendit multos casus, qui videntur omnino similes. Mihi videtur dicendum *primò*, esse valde probabilem & gratam explicationem, vel modum ab ipso Basilio traditum, quo docet omnem licentiam, vel facultatem, aut qualescumque priuilegium, seu rescriptum gratiæ, concessum vni in Ordine ad effectum gratiæ consequendum ab alio, cui potestas conferendi, vel dispensandi delegatur, cœseri, & esse gratiam statim factam ex vi priuilegij, ante quemcumque vsus eius, si materia gratiæ sit spiritualis: secus verò esse in aliis facultatibus extra huiusmodi materiam concessis. Moueor, quia iuxta hanc explicationem facillè componuntur omnes difficultates propositæ, & communia iura, quæ in hac materia loquuntur, commodè exponuntur. Fauet etiam hic modus dicendi animæ & religioni. Et certè in ea materia spirituali, verisimile est velle Pontifices non minus fauere iis pro quibus gratia conceduntur, quàm iis quibus conceduntur. Neque enim negari potest quando variæ gratiæ & delegationes conceduntur commissariis vel delegatis, esse etiam id ipsis fauorabile & honorificum, atque ideo continere gratiam factam. Quod etiam satis efficaciter probant argumenta & exempla adducta à Basilio. Non verò est eadem ratio in aliis licentiis, vel facultatibus extra huiusmodi materiam spiritualem concessis, iure positiuo aliter disponente. Et ideo non procedunt alia exempla, quia nec materia, nec dispositio iurium est similis. Nec etiam procedunt rationes, quia cum hæc res pendeat ex iure, & dispositione Pontificia, illi standum est necessariò.

Dico *secundò*, si velimus sequi communiorem sententiam traditam supra n. 3. eam sic declarandam esse, vt nimirum si facultas quæ datur alicui in ordine ad aliam determinatam personam, sit in vtilitatem exequentis, vel delegati, & non subditi, verè expirat morte concedentis, re integra; si verò sit in vtilitatem & fauorem subditi, vel illius cui conceditur, non expirat, adhuc re integra. Ratio est, quia in priori casu non est gratia facta, sed faciendâ, & ad illum cui conceditur potestas exequenti, tantum pertinet, tanquam mandatum, quod expirat morte mandantis. Quod etiam limitandum est, nisi ea gratia, quamuis faciendâ sit accessoria gratiæ iam factæ. Quæ est decisio Pontificis in cap. si super gratia, de officio & potest. deleg. in 6. vbi fuit casus de quodam Canonico creato à Papa, & exhibito, v. g. Petro, cui dedit executores ad compellendum Canonicos; antequàm illi exquerentur mandatum, Papa mortuus est; fuit oppositum quod potestas ipsorum executorum expirauerat per mortem Papæ. Consultus Papa respondet, vt sicut ipsa gratia, nempe Canonatus, licet nondum sit in eius executione processum, morte non perimitur concedentis, nec etiam re integra perimitur executoribus data potestas: quam veluti gratiæ prædi-

SECTIO VI.

Quæ requirantur alia, vt dispensationes & cetera gratiarum literæ non expirent post mortem concedentis.

SVpersunt nonnulla explicanda, vt prædictæ dispensationes, & priuilegia, seu gratiæ censeantur plenè concessæ & firmatæ ad permanendum post mortem concedentis.

Prima difficultas est, an præter concessionem concedentis verbis sufficienter expressam, necessarium sit instrumentum scriptum, & bullatum, seu authenticum. Ratio dubitandi sumitur ex Glossa in cap. 1. de censibus in 6. verb. in scriptis. Vbi priuilegia ponit inter ea, quæ in scriptis redigi debent. Allegatque caput porro, de priuileg. Quia in eo dicitur inspiciendâ esse priuilegia, vt eorum tenores seruentur. Fauet quoque caput contra mores, dist. 100 ibi, Aut scriptis priuilegiis se ueri. Accedit, quod interdum per specialem gratiam Pontificis conceditur, vt viuæ vocis oraculo valeant in conscientia; ergo signum est per se non valere.

Dico *primò*, certum esse apud Doctores, scripturam non esse de substantia priuilegij, & gratiæ, sed statim ac concessa est per verbum fiat validam esse in se, & perfectam quoad substantiam; atque adeo priuilegium solo verbo concessum, & nondum in scriptis authenticè redactum non amitti per mortem concedentis ex solo illo defectu. Id constat *primò* ex cap. institutionis 25. q. 2. vbi id notat Glossa. Et ex Clementi. Dudum, de sepult. ibi, Gratias, aut priuilegia, verbo, aut scripto concessa. Et ex Extrauag. Et si dominici, vlt. de Pœnit. & remis. ibi, Tam verbo, quàm scriptis, confectis exinde literis, vel non. Et iterum. Quas concedi quomodolibet in posterum contingit, verbo, literis, &c. Ratione ostenditur, quia nullum est ius positiuum, quod scripturam requirat ad valorem, vel effectum priuilegij; nec etiam ex natura rei est necessaria, quia sufficit voluntas & potestas Principis satis declarata verbo. ergo. Firmo, quia dispensationes & licentiæ possunt sine scriptis concedi: est etiam regula Iuristarum omnem dispositionem posse fieri verbo, quæ ex iure positiuo scripturam non requirit. Et meritò, quia verbum ex se non est minus efficax signum, quàm scriptura, licet non sit adeo permanens, & ideo ad alios effectus, nempe ad perpetuitatem, & probationem non sit ita accommodatum; at hæc conditiones non sunt de substantia priuilegij; ergo nec scriptura. Hinc

Colligo *primò* gratiam non expirare mortuo Pontifice ante expeditionem literarum; quia iam perfectè facta est, & nihil ad eius valorem desideratur.

Colligo *secundò* integrum esse cuiuslibet in foro conscientiæ vti gratia concessa, tamen si literæ nondum sint expeditæ. Quia sine illis gratia est in se perfecta, & quoad substantiam; solumque quoad probationem in foro externo indiget scriptura, ergo licet ea gratia vti in foro conscientiæ ante literarum expeditionem.

Dico *secundò*, dispensationem non suffragari in foro externo literis non expeditis, at quando semel expeditur, suffragari à puncto gratiæ concessæ. Hoc constat ex regula Cancellariæ petente literarum expeditionem, vt dispensatio suffragetur in foro externo, non verò petente à principio iudicij literas expeditas esse. Sicut etiam ex eadem regula Cancellariæ liquet

accessoriam, naturam sequi congruit principalis; ne gratiam reddi omnino inutilem contingat. Vbi expressè Pontifex ideo non vult perire potestatem datam executoribus super gratia iam facta, licet ea potestas adhuc non habuisset effectum, & potius respiceret commodum alicuius, quàm executorum, quia erat accessoria gratiæ factæ. Vnde sicut hæc non perit morte concedentis, ita neque æquum est perire eam potestatem executoribus datam, cum sequatur naturam principalis, ne aliàs gratia facta reddatur inutilis. In secundo verò casu si facultas sit concessa subdito, in fauorem & vtilitatem ipsius ab ipso accepta, cum sit iam gratia facta, non expirat morte concedentis. Sic iuxta hanc doctrinam facultas concessa Petro, v. g. vt eligat siue determinate, siue indeterminate confessorem, non expirat morte concedentis, quia cum non sit ob fauorem confessoris, sed Petri pœnitentis, iam est gratia facta, & beneficium legitime & plenè possessum à pœnitente, cui præcipuè ea concessione fauetur. Idem dico de facultate eligendi aliquem, qui dispenseret super aliquo voto, vel matrimonij impedimento, vt cum committitur viro docto & discreto in Theologia, vel in iure Canonico, quamuis decedat Pontifex, nondum electo eo, qui dispensaturus est, non expirat, quia fuit illa gratia facta comparatione eligentis; sicut & de facultate concessa alicui ad comedendum carnes in die ieiunij, vel dicendi Missam in Oratorio priuato, vel etiam in dimissoriis ad Ordines suscipiendos. Quia hæc omnia statim atque acceptata sunt ab eo cui conceditur, iam sunt gratia facta illis qui acceptarunt, & non sunt in gratiam & fauorem eligendi ad id munus implendum, sed in gratiam, vel fauorem eius, cui ea facultas conceditur. Denique idem dico de potestate data alicui confessori ad audiendam confessionem determinatæ personæ, si nihil speciale in prædicta concessione exprimat, non expirare integra re, per mortem concedentis, quia est in gratiam pœnitentis. Quod manifestè constat, spectato ipso iure Pontificis in cap. si cui nulla. 36. de præbendis. vbi expressè deciditur facultatem concessam conferendi beneficium certæ personæ, non ob suam, sed eius cui prouideretur mandari gratiam, vel fauorem, expirare omnino, si concedens re integra moriatur. Vbi noranda est particula illa, non ob suam. Qua declarat, vt expirat ea gratia concessa alicui in ordine ad determinatam personam, debere esse ob solam gratiam tertij cui committitur talis facultas. Id enim significat illa vox non ob suam. Quare si simul sit in gratiam & fauorem vtriusque, iuxta prædictam decisionem non expirabit. Quia si ex parte personæ determinatæ sit fauor, & gratia facta, gratia facta non expirat; cumque non possit claudicare ex aliqua parte, necessario per consequentiam fit, vt ex omni parte maneat. At in prædicto indulto, in quo datur alicui potestas ad audiendam confessionem determinatæ personæ, quis non videat, in ea concessione interuenire gratiam, & fauorem vtriusque tam confessoris, quam pœnitentis, communiter loquendo. Igitur in eo casu non expirat talis facultas, re integra per mortem concedentis. Quare prædicta rescripta, & concessionem, ita sunt regulariter intelligendæ, nisi vel ex eorum verbis aliud aperte constet, vel in aliquo particulari casu, aut munere, praxis ipsa, vel vsus declaret aliâ esse Pontificis mentem.

* * *

liquet literas Iurisdictionem concedentes iudicibus, qui per eas deputantur, requirere necessarium ante iudicij initium eas expeditas esse, ita ut si iudicium inchoetur concessa supplicatione, nondum tamen literis expeditis & intimatis, est omnino nullum, nec valorem obtinebit, eo quod in iudicij progressu literæ expendantur, & præsententur.

Ad rationem dubitandi dico ex ibi allegatis ad summum colligi scriptum privilegium fuisse necessarium ad probationem privilegij, non verò fuisse necessarium ad substantiam: hæc enim duo valde diversa sunt. Et quamvis Scriptura regulariter necessaria sit ad probationem privilegij, adhuc tamen aliquando illud probari potest per testes, maximè quando instrumentum fuit aliquando obtentum, & casu periit; vel etiam in privilegiis, quæ non cedunt in præiudicium tertij, & maximè si id fiat ex aliqua consuetudine.

6 *Secunda difficultas* est, an requiratur acceptatio privilegij, ut non expiret privilegium non acceptatum neque per se, neque per alium, morte concedentis. Dico cum Sanchez *disput. 28. num. 43. & 69.* tale privilegium non extingui ipso facto morte concedentis, sed manere in eodem statu in quo antea erat, ut possit acceptari ab eo; cui est concessum, & ita consummari, & prodesse illi. Ratio est, quia privilegium illud ex parte Papæ, vel Principis fuit perfectè concessum, & in morte non est reuocatum per expressam voluntatem concedentis, ut suppono; ergo in illo privilegio seruanda est regula gratiarum, quæ non expirant morte concedentis, quia in ea magis attenditur voluntas concedentis absoluta, quam acceptatio alterius. Dixi permanere in eodem statu, in quo antea erat, quia non confert nouum ius privilegij, sed solum ad hoc perseverat ex vi voluntatis defuncti, ut possit ab illo acceptari. Vnde sicut antea erat tale privilegium reuocabile à concedente ante acceptationem, ita postea potest reuocari à successore concedentis antequam sit acceptatum; nam eandem omnino & æquè plenam habet potestatem, cum succedat ex noua electione, & prouisione in integra dignitate, ac potestate.

SECTIO VII.

Quando ratione formæ concessionis duratio privilegij limitetur ad vitam concedentis,

SECTIONE quinta dictum est, privilegium, vel gratiam semel & absolutè concessam, quando iam est gratia facta, non cessare morte concedentis. Quoniam verò aliquando in forma concessionis solent apponi variæ limitationes, explicandum superest, quænam hæc sint, & quid operentur.

Sit igitur *prima difficultas*, quid operetur, si concedens expressè dicat in cessione privilegij, quamdiu vixero, vel quid simile. Respondeo certum esse & euidentius extingui per mortem illius. Quia non potest esse clarior forma suæ voluntatis. Nam illa verba habent vim ponendi terminum durationi privilegij. Quare sicut si concedens diceret, quamdiu præsens fuero, vel quamdiu absens fuero, vel quid simile, expressè ponit terminum durationi privilegij; ita cum dixit, quamdiu vixero, vult, ut duret, durante eius vita, & ideo per illius mortem cesset.

2 *Secunda difficultas* est, an gratia concessa ad beneplacitum concedentis extingatur eius morte. Ratio dubitandi est, quia non videtur extingui. *Primo*, quia conditio illa, usque ad beneplacitum meum, posita in con-

cessione, est intrinsecè inclusa in concessione cuiuscumque privilegij, etiam si verbis maximè absolutis fiat, quia semper privilegium est dependens à voluntate concedentis; ergo talis conditio expressa non mutat naturam dispositionis: nam iuxta principia iuris, conditio inclusa, licet exprimitur, nec facit dispositionem conditionatam, nec aliquid operatur. At concessio privilegij absolutè facta non expirat per mortem concedentis. Igitur licet addatur illa clausula, *usque ad meum beneplacitum non expirabit. Secundo*, idem probari potest ex praxi & consuetudine nonnullorum Episcoporum, qui omnibus suæ Diocesis tam regularibus, quam secularibus sacerdotibus concedunt licentiam audiendi confessiones ad beneplacitum ipsorum, & ea forma apponitur in licentia scripta: quæ tamen licentiæ non cessant per mortem ipsorum Sede vacante, nam nec Capitulum Sede vacante, nec eius Vicarius generalis de nouo eas licentiæ concedit, quod necessarium esset, si prædictæ licentiæ fuissent extinctæ morte Prælatorum, qui eas concessere cum ea limitatione, ac dependentia.

Conueniunt tamen omnes Doctores tam antiqui, quam recentes, quando gratia conceditur ad beneplacitum personæ concedentis, extingui eius morte. *Primo*, quia illa verba includunt beneplacitum, quod vita finitur; ergo etiam privilegium illud vel gratia finitur vita concedentis. *Secundo*, cum gratia conceditur ad beneplacitum personæ concedentis, expressè conceditur durante eius voluntate; at eius voluntas perit per mortem; ergo & peribit gratia concessa, dum ea voluntas durauit. *Tertio*, cum in concessione dicitur, *usque ad meum beneplacitum*, illa verba aliquid amplius operantur, quam si absolutè diceretur, *concedo tibi licentiam*. Quia absoluta concessio solum requirit, ut cum sit, interueniat consensus; de perseverantia autem eius consensus nihil statuit, neque postulat, & ideo talis concessio nunquam finitur ob solam negationem voluntatis, sed debet finiri per contrarium actum, & retractionem prioris. At cum dicitur, ad meum beneplacitum, tunc ultra consensum in fieri ipsius privilegij, requiritur perseverantia eiusdem voluntatis. Et inde fit ut amitti possit eiusmodi concessio non solum per contrariam voluntatè, sed etiam per defectum priuatiuum voluntatis concedentis, videlicet per defectum durationis illius beneplaciti, quæ contingit per mortem concedentis. Denique idem manifestè liquet ex *cap. si gratiose 5. de rescriptis in 6.* vbi Pontifex tractans de gratia retinendi quædam beneficia usque ad suæ voluntatis beneplaciti, expressè sic ait, *huiusmodi gratia per eius obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat.* Quid clarius? Hæc autem doctrina vera est de omni genere gratiæ, ut constat ex ratione tradita dicto *cap. si gratiose*, ibi, *Per obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur.* Quæ ratio in omnibus concessionibus factis ad beneplacitum personæ æqualiter procedit. Hinc

Colligo *primò*, sicut concessio gratiæ facta ad concedentis beneplacitum, expirat eius morte; ita finito eius officio, ratione cuius potuit concedere. Quia dicta verba intelligi debent, donec concedens permanens in officio velit. Non tamen expirant concessa ad concedentis voluntatem, illo excommunicato. Quia tamen pro tunc nequeat officio fungi, eius tamen voluntas durat: sicut etiam quamvis iurisdictione delegata pereat delegantis morte, non tamen eius excommunicatione cessant per concedentis furorè, sicut per mortem, quia nimirum morte cessat voluntas, non autem furorè.

Colligo

5 *Colligo secundo*, facultatem alicui datam ut audiat confessiones ad beneplacitum concedentis, vel quamdiu ei placuerit, expirare morte concedentis; quia cum mortuus non possit amplius habere beneplacitum, gratia concessa per eius mortem expirat. Idemque esset, si concedens ab officio amoveretur. Secus esset, si solum excommunicaretur, ut dixi.

Ad argumenta opposita.

6 Ad primum neganda est maior; nam illud additum, *ad beneplacitum meum*, aliquid addit quod in absoluta concessione non fuisset inclusum. Quia absoluta concessio solum requirit, ut cum sit, interueniat consensus, & voluntas concedentis, de perseverantia autem eius nihil statuit, nec postulat, & ideo talis concessio nunquam ab intrinsecò amittitur propter solum defectum voluntatis priuatiuum, ut sic dicam, seu negatiuum, sed necessaria erit aliqua contraria voluntas, per quam illa prior retractetur. At verò quando concessio fit ad beneplacitum personæ, tunc ultra consensum ad fieri privilegij, requiritur perseverantia, vel permanentia eiusdem voluntatis, ut ad perseverantiam eiusdem privilegij; & inde fit, ut tale privilegium amitti possit non solum per contrariam voluntatem, sed etiam per defectum priuatiuum voluntatis concedentis, nimirum per carentiam durationis illius beneplaciti, quæ contingit per mortem concedentis.

7 Ad secundum dico in primis negari non posse approbationem datam ab Episcopo, vel licentiam audiendi confessiones datam alicui cum limitatione ad certum tempus, vel ad suum beneplacitum non esse damnandam: quia potest esse persona talis, de qua prudenter timeatur, quod habita semel absoluta approbatione, vel licentia non amplius curabit de studio necessario ad illud ministerium; vnde post aliquod tempus obliuione, & aliis curis obruetur illa doctrina, & notitia, quam nunc habet, & redibit ad pristinam ignorantiam; atque ideo non potest ille prudenter nunc iudicari aptus ad audiendas confessiones per totam vitam, sed pro hoc anno, vel durante beneplacito concedentis. Atque in hoc casu certum videtur prædictam licentiam expirare morte concedentis: nec posse hanc personam uti illa, mortuo concedente, nisi per tacitam concessionem Capituli, vel successoris continetur. Præterea dico si ea limitatio apponatur omnibus indiscriminatim Confessariis totius Diocesis, ne appareat irrationabilis & iniusta; (nam moraliter in vna Diocesi sunt quamplurimi viri doctissimi regulares, & seculares valde benemeriti absoluta licentia sine vlla limitatione) ac inualida, interpretanda est illa limitatio, ut nimirum idem significet ut duret, nisi ab ipso concedente reuocetur: confunditur itaque tunc beneplacitum ipsum cum ipsa reuocatione, atque hanc esse eius mentem, ne illius limitationem improbemus. Quod si aliud significaret beneplacitum, nempe permanentiam suæ voluntatis, certè talis limitatio ut iniusta, & inualida esset habenda. Quia verò ea limitatione solum intelligitur reuocatio, & hæc, ut statim dicam, non fiat per mortem concedentis, ideo non expirat talis concessio, nec est cur Capitulum, vel eius Vicarius generalis Sede vacante eam concedere sit necessarium.

8 *Tertia difficultas* est, an gratia concessa ad beneplacitum Sedis, finiatur per mortem concedentis. Dico, conuenire in hoc omnes Doctores, non extingui. Quia tunc est perpetua, donec à successore, vel ab eodem reuocetur. Ratio est, quia Sedes non moritur, eiusque dignitas est perpetua, & eadem reputatur in successore, ac proinde idem erit de gratia ad illius beneplacitum concessa, ut nimirum tale privilegium non

extinguatur per mortem concedentis, sed duret, donec reuocetur. Idque habetur expressè *cap. si gratiose, de rescript. in 6.* prædicta ratione reddita, his verbis. Secus autem si usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuò, nisi à successore fuerit reuocata.

Quarta difficultas est, quid dicendum sit quando in privilegiis continetur hæc forma, *Concedo tibi hanc gratiam donec reuocauero.*

Possit aliquis existimare, illa verba, *Concedo tibi hanc gratiam donec reuocauero*, æquivalere illis aliis usque ad beneplacitum, atque adeò expirare concessionem æqualiter in utroque casu. Antecedens illud probatur, quia illa verba, *usque ad beneplacitum meum*, nihil aliud significant, nisi *donec ipse voluero*: hoc autem perinde est, ac si diceretur, *donec reuocauero voluntatem*, quia quamdiu non reuocauero, in priori voluntate persisto interpretatiuè, nec oportet ut aliter velim; ergo quamdiu voluero, idem est, ac quamdiu non reuocauero. Firmari etiã potest talem gratiam cum illa clausula, *donec reuocauero*, extingui morte concedentis. Quia negari non potest, hæc verba dicere habitudinem ad personam concedentis; ergo videtur includere dependentiam à vita eius, quia postea non poterit reuocare; ergo deficiente vita concedentis, cessabit gratia, quæ ita videtur concessa, ut si reuocari non possit, cesset omnino.

Dico tamen cum sententia communi, clausulam illam, *donec reuocauero*, non facere privilegium dependens à vita concedentis. Aliqui id probant, quia particula, *donec reuocauero*, est inclusa intrinsecè in concessione privilegij, quod natura sua reuocabile est, tam à concedente, quam à successoribus, & ideo nihil additur quod in absoluta concessione non sit inclusum; ergo non fit concessio magis dependens à vita concedentis, quam si absolutè esset facta. Verum hæc ratio non est adæquata, quia constat esse aliqua privilegia quæ non sunt reuocabilia ex mera voluntate concedentis. Quare efficacior ratio sumenda est ex manifesto discrimine quod reperitur inter illas duas clausulas, *usque ad beneplacitum meum*, & *donec reuocauero*. Nam clausula, *usque ad beneplacitum*, solum postulat perseverantiam in priori voluntate, & non aliquem nouum actum eius. Vnde fit, ut illa perseverantia nihil aliud sit, quam conditio requisita ad conseruationem privilegij, ideoque ablata perseverantia illa, cessat privilegium, quia erat quasi conditionatum dependens ab ea conditione. Auferitur autem conditio, seu beneplacitum per solam mortem concedentis, quia licet perseverantia illa tantum sit moralis & interpretatiua, ad illam requiritur duratio personæ, & voluntatis eius in tali statu; quia moralis hæc præsumptio, seu duratio non extenditur ultra statum præsentis vitæ, præsertim quoad voluntatis dispositionem dependentem à potestate propria huius vitæ: estque hæc ratio in iure expressa, ut vidimus supra *num. 3.* At verò altera clausula, *donec reuocauero*, ad destructionem privilegij, vel expressè, vel saltem tacitè postulat reuocationem eius, & ideo quamdiu illa non fit, privilegium permanet. Vnde quia per mortem solam non fit reuocatio, ideo non ponitur conditio necessaria ad destructionem privilegij iuxta verba concedentis, & ideo ex vi talis formæ non cessat privilegium per mortem concedentis. Imò per illam quodammodo magis firmatur, quatenus iam illa conditio impossibilis facta est ob successum mortis ipsius sic concedentis.

Ex quo patet solutio ad argumentum oppositum; constat enim non esse idem, nec æquivalere hæc duo, usque

usque ad placitum meum, & donec reuocauero. Ad confirmationem negandum est, illa verba, donec reuocauero, dicere immediatè & per se dependentiam & habitudinem ad personam concedentis; hanc enim materialiter ac remotè respicit: solum enim proximè ac immediatè perit, ac respicit negationem, vel priuationem actus reuocationis, & ideo quandiu iste non fit, priuilegium permanet in re ipsa.

11 Quinta difficultas est, an æquiualeant hæc duæ formæ, concedo tibi hanc gratiam donec reuocetur, vel donec reuocauero: atque adeò existente qualibet ex illis in priuilegio, istud non finiarur per mortem concedentis.

Dico primò negari non posse prædictas duas clausulas esse diuersas. Patet, quia illa, donec reuocetur, est magis absoluta, & indefinita, non enim dicit relationem ad personam concedentis, sed ad potestatem ipsam, per quam reuocari potest, & ita quandiu reuocata non fuerit, permanebit, & sic æquiparabitur hæc clausula cum illa alia, usque ad beneplacitum Sedis, de qua dixi supra num. 8. Alia verò clausula, donec reuocauero, non videtur includere dependentiam à vita concedentis, nisi penes negationem, vel priuationem actus reuocationis, quam potest dum uiuit efficere, & deficiente vita minimè potest. Non igitur illa duo sunt æquiualeantia. Illud autem verbū, donec reuocauero, erit omnino æquiualeans huic alteri, donec reuocetur à me.

Dico secundo, qualibet ex illis duabus clausulis positâ in concessione gratiæ, vel priuilegij, non extinguatur, sed permanere post mortem concedentis: quia ad destructionem illius, requiritur reuocatio eius, & ideo quandiu illa non fit à concedente, priuilegium permanet semper.

12 Sexta difficultas est, an oriatur aliqua diuersitas quoad priuilegiorum durationem, si in priuilegio dicat Papa, Sedes Apostolica tibi concedit hoc, vel si dicat, Ego concedo, vel Urbanus Octauus concedit.

Mihi videtur dicendum cum communi Doctorum sententia, nullam esse varietatem quoad gratiarum, vel priuilegiorum durationem in illis verbis. Ratio est, quia illa verba variata solum ex parte personæ non limitant formam concessionis ex parte durationis, sed absolutam illam relinquunt, & ideo illa non obstant, quominus verum sit priuilegium absolutè concessum non expirare per mortem concedentis. Hoc enim verum est, siue concedatur à dignitate, vt sic dicam, seu à Sede, siue concedatur à persona. Imò pro sola concessione quæ fit à persona, dictum est si illa sit absoluta, non extinguatur morte concedentis: nam pro concessione quæ fit à Sede non erat necessaria, imò nec congruenter possibilis, cum Sedes non moriatur: secus autem est, quando clausula illa additur ad modificandam concessionem ex parte durationis eius. Cum enim Papa etiam in propria persona concedens possit priuilegium concedere cum dependentia, vel independentia in sua duratione à vita concedentis, ex eo solum quod ex parte concedentis exprimitur persona; non limitatur priuilegium ad concessionem cum dependentia à vita concedentis, sed indefinita manet, & ideo sequitur fauorem gratiæ, & independentem concessa merito censetur. Quando verò additur declaratio ex parte durationis, iam limitatur forma, & ideo fit dependens priuilegium à vita concedentis.

13 Septima est difficultas, an si Papa concedat gratiam, vel priuilegium pro vno anno ad beneplacitum suum, si Papa intra annum moriatur, cesset priuilegium.

Sanchez cum aliis Doctoribus ab ipso relatis diff.

28. n. 51. sentit non expirare gratiam, vel priuilegium morte concedentis, donec prædictus annus lapsus sit. Quia est sensus, concedo ad annum, & ulterius secundum meam voluntatem: ita vt voluerit concedens, vt eo anno duraret gratia, & deinceps dum duraret voluntas: quasi prior duratio anni esset quasi absoluta, & independens à vita concedentis; continuatio verò post annum esset cum dependentia à vita & beneplacito concedentis.

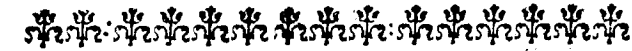
Suarez verò lib. 8. de legibus c. 32. n. 11. cum videat præcedentis interpretationis nullam reddi rationem, & sensum prædictorum verborum posse esse multiplicem; censet dictam interpretationem non videri necessariam. Quia optimus sensus esse potest, concedo per annum, & in illo, ac intra illum, ad beneplacitum meum. Quæ interpretatio videtur simplicior, & magis intenta ex vi verborum. Nam illa additio, ad beneplacitum suum, facta in concessione absoluta, non fit natura sua ad augendum, sed ad restringendum, vt patet ex dictis; ergo etiam addita post concessionem ad annum, additur ad restringendum cum proportionem concessionem illius anni, vt sit dependens à vita concedentis. Igitur dicendum est, licentiam illam, vel gratiæ concessionem esse annuam tantum, & intra annum limitatam ad beneplacitum.

Dico primò, si verba concessionis sint, do licentiam ex beneplacito ad annum, probabilius videri esse concessionem factam per annum, nec cessare gratiam illam intra annum per mortem concedentis; non verò durare post annum etiam viuentem concedente. Prima pars probatur, quia prædicta verborum forma, beneplacitum non ponitur ex parte termini, nec vt limitatio durationis annuæ, sed tantum vt principium gratiæ & concessionis factæ simpliciter per annum; vnde pro illo anno simpliciter est facta ex beneplacito; ergo illis verbis clare significatur non cessare gratiam intra annum per mortem concedentis. Secunda pars liquet, quia per se notum est, præcisè ad annum illam concessisse, nec beneplacitum eius ad maius tempus fuisse extensum, nec per solam vitæ durationem extendi.

Dico secundo, si verba concessionis gratiæ essent eiusmodi, concedo ad annum, & ad beneplacitum, tunc certè non expiraret gratia, vel priuilegium morte concedentis, si prædictus annus lapsus non sit. In hoc sensu admitto sententiam Sanchez. Ratio est, quia sensus illorum verborum est quasi diuuisus, & copulatiuus, scilicet, Concedo ad annum, & ad beneplacitum, quia, dictio copulatiua in concessione ponitur modo prædicto; ergo sensus illorum verborum est, concedo ad annum, & ulterius secundum meum placitum.

Dico tertio, iuxta alia verba, Concedo tibi gratiam pro vno anno ad meum beneplacitum; eam concessionem non durare transacto anno, cum simpliciter annua tantum sit, & additionem ad beneplacitum restringere illam; atque ideo extinguatur morte concedentis. Ita sentio cum Suariorum, eiusque ratio per placet mihi. Quod amplius firmo: nam si concedens dicat, ad annum, nisi reuocauero, certè finito anno extinguatur facultas, etiam si non reuocetur; quia secundum communem sensum & vsitatum, illa additio, si non reuocauero, non auget, sed limitat, vel declarat concessionem annuam, vt nihilominus intra annum possit reuocari. Idemque dicendum est, si dicatur, ad annum donec reuocauero; est enim idem sensus, & eadem intentio loquentis. Igitur idem dicendum est de illo alio complexo, ad annum secundum meum beneplacitum: patet consequentia, quia magis restringit

diua est hæc particula ad beneplacitum, quam illa, donec reuocauero: erit igitur illa concessio annua, & intra illum limitata ad beneplacitum; & consequenter, si intra annum concedens moriatur, cessat omnino gratia illa, vel priuilegium.

DISPUT. XLVIII.

De explanatione dispensationum in utroque foro pro impedimentis matrimonij.

Mo est vltimum caput circa materiam dispensationis, exactè explicandum, in quo tria potissimum cõprehenduntur. Primum, quasi præludium aliorum, an dispensatio sit semper strictè interpretanda, cum sit odiosa, quia semper est contra ius, & iuris ipsius relaxatio. Secundum, exacta expositio clausularum quæ pro foro externo ponuntur in dispensationibus matrimonij impedimentorum. Tertium denique, explanatio accurata variarum clausularum dispensationum pro foro cõscientiæ.

SECTIO I.

An semper dispensatio pro impedimento matrimonij sit strictè interpretanda.

1 Suppono primò, dispensationem propriè, quæ sepe est contra ius, & ideo odiosa est, esse strictè interpretandam, vt ostendi supra disputat. 44. sect. 1. n. 11. & patet, quia si lex quæ corrigit ius commune, est strictè interpretanda regul. 28. de regulis iuris in 6. quæ à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. Id est, vt ibi Glossa, nec amplianda, sed restringenda: à fortiori, dispensatio, quæ est vulnus legis. Atque idem propter eandem rationem sentiendum est de priuilegiis in quibus aliquid conceditur contra ius commune. Quando enim priuilegium est contrarium iuri, idem est ac dispensatio, & eodem modo strictè interpretandum. Si autem sit beneficium Principis, nihil contra ius; sed solum præter illud concedentis, est latissimè interpretandum.

2 Suppono secundo dispensationem non esse ita restringendam, vt reddatur captiosa, ac illusoria, & inutilis reddatur. Argumento ex cap. si ciuius, de sent. excom. in 6. Debet enim intelligi priuilegium iuxta materiam, quam tradit. Vnde ex hoc capite licentia testandi Episcopis & Monachis non finitur in primo testamento, quia testamentum usque ad mortem reuocabile est. Debet etiam dispensatio dilatari, quando Princeps ob causam occurrentem tenetur dispensare. Tunc enim potius est fauor debitus causæ, & sic amplianda est. Vnde dispensationes quæ fiunt ex necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ exigente, ampliandæ sunt, velut ex debito iuris emanantes.

3 Suppono tertio, dispensationem sic strictè esse interpretandam, vt non ultra propriam verborum significationem extendatur: imò vt neque extendatur ad omnia, quæ intra propriam verborum significationem continentur, quoties vel vsu, vel stylo, vel iure restricta sint verba dispensationis, ita vt non extendatur ad illa omnia, quæ illis verbis propriè significantur. Hinc fit, vt dispensatus ad Ordines, non intelligatur dispensatus ad maiores, sed ad minores, & illegitimus

Perez de Matrimonio.

mus, cum quo dispensat Pontifex vt Ordines suscipiat, tantum possit minores Ordines suscipere: nisi iam minores Ordines habeat, & Pontifex id sciat, ne sit eius priuilegium sine effectu, vt constat ex cap. si Papa 10. de priuilegiis in 6. vbi expressè dicitur verba aliquid operari debere. Similiter spurius dispensatus, vt sacros Ordines suscipiat, nõ intelligitur eo ipso habilis ad beneficia etiam simplicia. Et spurius dispensatus ad beneficia, non ideo dispensatus est ad dignitates. Et spurius, cui à Romano Pontifice concessum est, vt ad dignitates ascendat, non intelligitur concessum, vt ad dignitates etiam maiores promoueri possit. Quorum omnium, & aliorum similibus ea est ratio, quia vel iure, vel stylo, & consuetudine ea verba in his dispensationibus restricta sunt; & ita in illis non præsumitur intentio concedentis. Quæ valde inspicenda est: nam ea intentio facit, vt sæpe etiam recedamus à tenore verborum, & priuilegij.

Suppono quarto, similiter non esse ita strictè dispensationem interpretandam, vt non extendatur etiã ad ea, quæ sunt necessariò connexa. Vnde dispensatus ad duo beneficia incompatibilia, dispensatus est ad non residendum in utroque, sed in solo altero. Et dispensatus quis in minori ætate, vt obtineat beneficium parochiale, dispensatus est, vt non promoueatur intra annum; & sic euitet pœnam statutam c. licet canon. de elect. in 6. contra eum, qui cum beneficium parochiale habeat, non promouetur intra annum. Ratio est, quia ætate in qua secum ad id beneficium dispensatur, nequit ad sacerdotium intra annum transire. Aliàs etiã essent prædictæ dispensationes inutiles.

His præmissis, vnica restat, difficultas examinanda, an in dispensationis intelligentia locum habeat argumentum à paritate rationis, vel à maiori ad minus; ita vt in iis extensio fiat à casu in quo est par, aut minor ratio, ad casum in quo est eadem, aut maior concessionis ratio.

Qua in re certum est habere locum quando minus includitur in maiori, vel ei necessariò coniunctum est. Sic dispensatus expressè ad Sacerdotium, censetur esse dispensatus ad inferiores Ordines, sine quibus ad sacerdotium perueniri non potest. Vel dispensatus vt possit facere testamentum, poterit etiam codicillū facere: hæc enim duo includuntur in genere vltimæ voluntatis; & codicillus est pars vltimæ voluntatis. Vel etiam dispensatus vt comedat oua, potest etiam comedere lactinia, quia vnica & indiuidua est prohibitio ouorum, & lactiniorum, eo quod sementinam originem à carnibus trahant; ex c. denique, disp. 4. sicut est vnica & indiuidua prohibitio omnium carniū. Vnde cui esus carniū conceditur, subinde ouorum & lactiniorum vsus permittitur est. Quia, vt dixi, tolerantia prohibitionis horum est, eo quod à carnibus sementinam originem trahant. Quare quoties vnus in alio includitur, dispensatus ad vnum, est dispensatus etiam ad aliud. Difficultas ergo solum est, an valeat in dispensatione argumentum à pari, vel à maiori.

Decius in regula non debet, D. de reg. iuris, & in c. quia tantum, numer. 15. quem sequuntur non pauci, sentit prædictum valere argumentum Quod satis probabile iudicat Sanchez lib. 8. disput. 1. num. 32.

Probat primò, quia ius concedit hanc extensionem in aliis, etiam si odiosa sit. l. nec in ea 22. D. ad l. Iul. de adulter, ibi, sed qui occidere potest adulterum, multo magis potest cum iniuriâ afficere. Vnde colligunt Doctores licere adulterum spoliare, quia licet interficere. Et cap. ex parte sua, de decimis, priuilegium de decimis non soluendis, extendi

Z z ad

ad noualia. Et subiungitur ratio, quia ubi conceditur maius, minus quoque concessum esse videtur.

Secundo probat idem ex cap. per venerabilem, qui filij sunt legitimi, ibi, Quod in maiori conceditur, licitum quoque esse videtur in minori. Et fit eo loco argumentum à spiritualibus ad temporalia, imò & à simili, & in materia odiosa, qualis est legitimatio, utpote quæ ius minuit legitimorum.

Mihi verius videtur cum communiore sententia, id argumentum non valere in dispensationibus, sed standum esse tenori dispensationis, neque extendendum id esse ad patrem, vel similem casum, aut etiam ad minorem. Id manifestè probatur ex cap. cui de non sacerdotati 27. de prebendis in 6. ubi ille, cui integra prebenda conferri mandatur, non potest dimidiam accipere: etiam si in ea Ecclesia sint quedam integræ, & quedam dimidia. Hæc enim sunt verba textus. Si in Ecclesia, in qua integræ, ac dimidia prebenda habentur, mandetur integræ conferri prebenda; quamquam ille pro quo scriptum extitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Et similiter si mandatur conferri præbendam certi valoris, non posse minoris valoris recipere. Facit etiam ad idem firmandum, regula illa iuris, Quæ à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. Igitur cum dispensatio sit huiusmodi, non valet in ea argumentum à maiori ad minus.

Est verò limitanda prædicta sententia in duobus casibus. Primo, ut valeat argumentum à maiori, quando casus in quo dispensatur, continet rationem expressam concessionis, tunc enim extenditur ad casum non expressum, ubi reperitur eadem ratio. Quia tunc non est propriè extensio, sed declaratio, qua declaratur includi eum casum ex tacita dispensantis mente. Unde quando est ratio expressa in lege, non est propriè extensio, sed tantum, quando à similitudine, vel maioritæ rationis non expressæ ducitur argumentum. Secundo limitatur quoque, ut intelligatur in dispensationibus odiosis, ut ad plura beneficia, sed non in favorabilibus, in quibus agitur de publico religionis favore, vel animæ, ut in dispensatione illegitimi ad Ordines, ex cap. per venerabilem, qui filij sunt legitimi, ubi Pontifex hoc argumento vititur in legitimatione dicta, quæ non odiosa, sed favorabilis est, ob filiorum favorem, & præiudicium, quod ex ea legitimatione ad Ordines sequitur aliis, non curant iura, præsertim cum illud fiat in favorem religionis, vel animæ. Nam in tali euentu extensio fit etiam in materia exorbitante. Vulnerationi enim iuris communis factæ per dispensationem præponderat subiecta materia.

Ad argumenta opposita.

Ad primum dico, ad omnia illa iura. Cum enim ea sint privilegia, vel facultates in corpore iuris insertæ, non sunt strictè interpretanda, sed latè; recipiunt enim omnem similis legis extensionem, nempe, ad omnes casus, in quibus eadem, vel maior ratio invenitur. Nos autem agimus de dispensatione quæ est extra iuris communis corpus.

Ad secundum dico, ea contineri in allegatione partis, atque adeò illis nihil probari. Ad-

do, eam esse quandam limitationem, iam supra num. 8. expostitam.

SECTIO II.

Quo pacto intelligantur clausula dispensationum qua circa matrimonij impedimenta Ordinariis in foro externo expedienda committuntur.

Dispensationum clausula in foro externo videatur apud Sanchez disput. 35. n. 1. 2. 3. & 4. Nos expendemus illas in speciali.

Prima clausula continet personam cui dispensatio committitur, qui est Officialis illius diocesis, cuius sunt impetrantes dispensationem.

Circa quam duo notanda sunt. Primum est, sufficere si literæ præsententur coram vnius ex contrahentibus Ordinario, quando sunt diuersæ diocesis. Patet id, tum ex praxi, quia nunquam vtriusque diocesis fit mentio, nec vtriusque officiali diocesum illarum committitur dispensatio, sed alteri soli. Tum etiam, quia id fit, ut satisfiat decreto Tridentini sess. 22. cap. 1. de reformatione, statuentis, ut huiusmodi dispensationes Ordinario præsententur. Quod exactè impletur, illis præsentatis alterutri Ordinario explicato in literis dispensationis. Tum denique, quia Ordinarius alterius potest cum sibi subdito dispensationem illam sibi commissam exequi, ut constat. Cumque effectum habere nequeat, nisi ad vtrumque extendatur, porrigetur ad non subditum. Hac enim de causa ostendi supra disputat. 43. sect. 3. num. 12. posse alterius contrahentis ordinariū dispensare cum vtroque in denunciationibus matrimonio præmittendis. Quia eo ipso quod dispensat cum suo subdito, ut absque denunciationibus ineat matrimonium, censetur consequenter dispensare cum alio, cum eiusmodi denuntiationes, & dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod indiuiduum est, constans ex duplici extremo. Et ob eandem rationem diximus quoque posse alterutrius contrahentis parochum copulare matrimonio vtrumque ratione connexionis, eo quod matrimonium non nisi inter duos consistere possit; atque ideo eo ipso quod quis est parochus ad coniungendum vnum, per necessariam connexionem erit ad vtrumque. Secundum est, commissionem dispensationis per Pontificem factam vni ex illis ordinariis, solum illum posse illam exequi, & non alterius contrahentis ordinariū, cui commissio facta non est. Patet, quia cum vnus tantum sola illa gaudeat commissione & facultate, solus ille cui facta est, poterit exequi illam.

Secunda clausula continet dispensationis causas, quando ex causa conceditur. Variæ autem assignari solent. Nos supra disputat. 45. sect. 5. à num. 6. usque ad finem, assignauimus octo, quæ solent esse præcipuæ, ac frequentiores.

Tertia clausula continet prohibitionem sub pœna excommunicationis latæ sententiæ recipiendi cuiuscumque muneris ab Ordinario, cui hæc dispensatio exequenda committitur.

Circa quam est difficultas, an licita sit consuetudo, quæ in aliquibus diocesis inoleuit, accipiendi scutum aureum, vel aliam quantitatem, pro labore, quem dictus officialis diocesanus subit

subit in testium informatione recipienda ad verificanda narrata in precibus, & in ea dispensatione expedienda.

Negat licere Nauarrus lib. 1. consil. 2. edit. tit. de rescriptis, consilia ultimo. Primo, quia huius clausulæ verba omnem muneris, ac præmij acceptionem excludunt. Secundo, quia cap. statutum, §. insuper, de rescriptis in 6. prohibetur omni iudici Ecclesiastico delegato, receptio cuiuscumque muneris, aut stipendij, præter esculenta, & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus consumuntur, & præter itineris expensas, si causa delegationis è domicilio exeat. Verba Bonifacij VIII. hæc sunt. Insuper ut gratis & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullum munus, vel quicquid aliud (nisi forsitan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus: vel nisi cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercumque præsumat.

Sanchez verò lib. 8. disp. 35. num. 11. & sequentibus, duo dicit. Primum, recipi posse stipendium huius laboris, ubi est iure, vel consuetudine debitum, quia mens Pontificis in hac prohibitione est ne iudex muneribus corruptus minus bene suum munus exequatur: at stipendium iure, vel consuetudine debitum non corrumpit iudicem. Secundum est, prohiberi Ordinario prædicto esculentorum, & poculentorum receptionem, quia clausula dispensationis expressè ait, cuiuscumque muneris, & ita à quo abstinere omnino, ubi ponderanda est dictio vniuersalis, cuiuscumque, quæ omnia dona amplectitur; & dictio illa omnino, quæ est dictio præcisa, & significat sine vlla exceptione, sine remedio, & ad vnguem.

Dico primo, certum videri, si dictus Officialis, expedita omnino dispensatione, & finita delegatione munera reciperet, non contrauenire huic clausulæ, nec incurrere illius excommunicationem. Patet, quia cessat iam omnino tota prohibitionis causa, cum iam fuerit suo munere functus. Quod si spe dicti muneris, ac remunerationis post finitam dispensationem oblato, moueretur iudex ad minus bene munus suum obeundum, illicita illi esset talis muneris ac præmij receptio, & celsuram incurreret; quia mens Pontificis prædicta prohibitione est ne Ordinarius muneribus excæcatus non rectè fungatur suo officio. Unde si munus illud finita executione dandum illum etiam excæcat, & corrumpit, manifestè contrauenire videtur prædictæ clausulæ, & censura ligari. Firmo hoc verbis vltimis rescripti dispensationis, sic dicentibus. Mandamus, quatenus deposita per te omni spe cuiuscumque muneris, aut præmij etiam sponte oblato, à quo te omnino abstinere debere monemus. Vbi ponderanda est illa particula, deposita omni spe. Volumus autem, quod si sprete monitione nostra, eiusmodi aliquid muneris, aut præmij occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere, temerè præsumperis, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras. Quæ verba si rectè ponderentur comprehendunt quoque munus acceptum finita dispensatione, si spe illius allectus Officialis suum obierit ministerium.

Dico secundo, per talem clausulam non prohiberi Officiali commissario, laboris impensi in exequenda dispensatione stipendium aliquod, si illud sit iure, vel consuetudine debitum. In hoc conuenio cum Sanchez ob rationem dictam numer. 5. Adde tamen, cum expeditio dispensationis communitur sit brevissima, & facillima, vix credi posse ut iu-

Perez de Matrimonio.

re aliquo, vel consuetudine sit pro ea obeunda designatum stipendium aliquod. Nam iudici delegato, qualis est ipse Officialis in ordine ad dispensationis executionem, prohibetur stipendium quod sit alicuius ponderis, vel momenti.

Dico tertio, prohiberi Officiali prædicto minus aliquod, quod sit alicuius momenti, sub excommunicationis pœna. Patet ex verbis clausulæ adductis numer. 5. Tum etiam, quia, ut constat ex cap. citato statutum, iudici delegato, qualis est in ea causa dispensationis ipse Officialis, prohibetur aliquid recipere à partibus tanquam munus oblatum, etiam si in gratitudinis præmium sponte offeratur, adeò ut teneatur ad restitutionem, non obstante quavis partium remissione.

Dico ultimo, prædicto Officiali non esse prohibitum accipere esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis diebus consumitur. Moueor primo, quia id permissum est accipere iudici delegato, ut constat ex cap. statutum, de rescriptis in 6. Secundo eiusmodi esculenta & poculenta solum exhiberi solent non ad corruptendum iudicem, ut minus bene munus suum obeat, sed ut maiori diligentia, ac breuitate perficiat suam commissionem. Tertio, quia iam videtur vsu & consuetudine receptum, ut ingrati animi significationem prædicta esculenta, & poculenta exhibeantur ad conciliandam beneuolentiam; & similiter acceptentur ob eundem finem, & ne ea offerentes ægre ferant & indignentur, si non recipiantur. Unde infero in tali rescripti clausula solum prohiberi, munera præsertim à manu, ut pecuniam, equum, torquem, annulum, & his similia: & ab eis meritis dici ut omnino abstineant. Et prohibitio cuiuscumque muneris, intelligenda est de hoc genere munerum à manu, quod solet esse maioris estimationis, pretij ac valoris apud homines. Hinc manent soluta quæ obiecta sunt contra hanc sententiam.

Quarta clausula continet examen faciendum super veritate causarum, si nimirum preces veritate nitantur. De qua re quo tempore verificari debeant, iam supra tractatum est disputat. 45. integra sect. 5. & vltima. Vtrum verò desideretur cognitio iudicialis veritatis harum precum, discutiam sect. sequenti.

Quinta clausula, quæ apponitur in dispensationibus absque causa concessis, hæc est, ipsi ex causis rationabilibus causis eorum autem muneribus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari. Circa quam dicendum est cum Sanchez disputat. 35. numer. 24. eas rationabiles causas, quibus illi ducuntur, non esse probandas, nec iudicem Ecclesiasticum aliquid, vel ab impetrantibus dispensationem, vel ab aliis circa illas debere inquirere. Ratio est, quia quoties Princeps profiteretur se gratiam largiri ob seruitia sibi impensa, vel ex certis causis, non declarando in specie, quæ illa sint, sunt verba generalia, non ut probentur apposita, sed potius ad induendam gratiam quodam specimine honestatis. Nec obstat clausula superaddita, De præmissis diligenter informari. Nā id solum ad impedimentum quod allegatur, & in quo dispensandum est, est referendum, & non ad omnia præmissa, quæ ex communi stylo curiæ apponi solent. Et quamuis generaliter apponatur eodem modo, quo in dispensationibus ex certa causa concessis; id tamè est ex Notariorum stylo, & non ut æquè in vtraque dispensatione ad omnia præmissa referatur. Cuius signum est quod Pontifex cum vult causas verificari, eas in specie narrat;

& certe frustra sine causa concederetur, si ea causa generales essent verificanda. Adde cum nullius causa in particulari mentio fit, ceteri Pontificem gratis dispensare, pecunia à contrahentibus in subsidium data.

Sexta clausula est, vt dispense Officialis & seruata forma Concilij Tridentini contrahere valeant, Circa quam aduertendum est, si matrimonium hoc nondum sit contractum, seruandam in eo non solum formam substantialem Trident. *sess. 24. c. 1. de matrimonio*, quae est, vt celebretur coram parcho, & duplici teste, sed etiã accidentaria ibi statutam, nimirum vt denuntiationes praemittantur. Nec tamen per hanc clausulam admittitur Ordinario facultas dispensandi ex iusta causa in illis denuntiationibus. Quia forma in Tridentino statuta est, vt praemittantur denuntiationes nisi Ordinarius dispense. Quod si contraherent coram parcho & duplici teste omittis denuntiationibus absque dispensatione, adhuc valeret matrimonium. Quia in eiusmodi literis non aliter accipienda est ea conditio denuntiationum, ac in Tridentino exprimitur. In hoc vero solum petitur praemitti denuntiationes tanquam formam accidentariam, cuius ommissio subiaceret culpae mortali, non tamen matrimonium irritat.

Septima clausula est, prolem suscipiendam exinde legitimam nunciandam. Iam constat, etiam si haec clausula non adderetur, prole fore legitimam quoad omnia in vtroque foro, vtpote habitam ex matrimonio cum legitima pro vtroque foro dispensatione contracto.

Octaua clausula continet contrahentium qualitatem, dum asserunt inter causas se esse nobiles. Quae certe cum sit asserita ab ipsis contrahentibus, est verificanda tanquam causa apposita modo explicato *disput. 46. sect. 8.*

Prima clausula est, *Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque non obstantibus*. Circa quam dico, cum omnium doctrina, illam genericam derogationem esse reputandam pro specifica, & expressa, nec desiderari aliam magis specificam Concilij mentionem, quod ei derogatum censetur, quia Pontifex dispense in speciali, & certo casu contra generalis Concilij prohibitionem. Quia cum clausula generalis praedicta nequeat vera reddi nisi in eo solo casu contra Concilij prohibitionem, debet haec generica derogatio reputari pro specifica & expressa.

SECTIO III.

An desideretur cognitio iudicialis veritatis precum, & ea possit ille cui dispensatio in foro externo committitur, alteri subdelegare.

Circa primum, non desunt qui affirmant desiderari cognitionem iudicalem veritatis precum ad dispensandum in foro externo.

Primo, quia dispensatio est iuris relaxatio cum causa cognitione facta; ergo Papa remittens Officiali dispensationem in foro externo, intelligitur praemissa veritatis precum iudiciali cognitione.

Secundo, haec dispensatio est pro foro externo; ergo petit informationem causa pro foro externo; aliàs nihil esset discriminis inter eam, & dispensationem pro solo conscientiae foro, cum haec etiam occultam causam exigat cognitionem.

Verius tamen est & communius apud Doctores, non requiri ad expeditionem Notario & testibus iuratis veritatem inuestigare, sed quomodocumque de veritate causarum, quae ad dispensationem concedendam sunt allegatae, certus fiat, sufficere. Ratio est, quia cognitio causa dispensationis committitur conscientiae iudicis, estque ad eius conscientiam informandam, vt constat ex illis verbis rescripti, super quo conscientiam tuam oneramus; ergo illud conscientiae relinquitur ipsius, ergo quouis modo satisfiat iudicis conscientiae, satis erit. Quod si notoria esset precum veritas, vel aliunde de ea iudici constaret, nulla opus esset informatione. Quia iam conscientiae iudici satis factum est. Si vero ignarus precum dispensaret, etiam si preces in se verae essent, non valeret dispensatio. Ratio est sumpta ex ipsis verbis. Nam cum apponuntur haec verba, *si iura est, aut si preces veritate nitantur*, ponitur clausula iure communi intellecta, & quae tacite inest; expressio vero eius quod tacite inest, nec formam, nec conditionem importat, & eius ommissio non irritat actum. Quia quoties exprimitur in commissione, forma iuris communis, eo modo quo iure inest, non est intentio committentis inducere nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quaedam, vt seruetur forma iuris communis; & ideo ea praetermissa non irritatur actus, qui aliàs validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur. At quando committitur dispensatio, si per diligentem examinationem inueniatur ita esse, cum alio modo expressio fiat, quam iure inerat, inducit formam, & conditionem.

Ad primum argumentum oppositum, dico solum illo probari necessariam esse causa cognitionem, sed non iudicalem, satis enim est extraiudicialis, qua satisfiat conscientiae dispensantis.

Ad secundum, dico vtramque examinationem veritatis precum dispensationis fori interni, & fori externi conuenire in hoc quod neutra indigeat Notario, nec testibus iuratis: distingui vero; nam in illa spectante ad forum internum, sola partis informatio accipienda est, vtpote quae occulte omnino faciendae est, & solius fori interni leges sequitur. In hac autem fori externi, vtpote quae publica est, & leges fori externi, in quo concessa est, sequitur, certior faciendus est iudex ex aliorum testimonio.

Circa secundum, an Officialis, vel iudex Ecclesiasticus, cui praedicta dispensatio committitur, possit eam subdelegare, vel saltem informationem causa, aut aliud simile.

Ratio dubitandi est, quia videtur in eiusmodi dispensatione electa industria personae. Dicitur enim, *discretionis tuae, de qua in his specialem in domino fiduciam obrinemus*. Item conscientia oneratur dispensantis, tam in examinatione veritatis, quam in dispensatione faciendae. At quoties conscientia alicuius grauatur, videtur subdelegatio prohibita, & personae industria specialiter electa.

Dico **primo**, certum videri apud omnes ferè Doctores, dispensationem, legitimationem proles, absolutionem, impositionem poenitentiae, seu commutationem in pia opera subdelegari non posse. Ratio est, quia est nudum ministerium, quod subdelegari non potest, ex doctrina recepta in *cap. finali, de offic. deleg.* Et de legitimatione proles est alia specialis ratio, quare subdelegari non possit, quia est ex reseruatis Principi in signum suae supremae iurisdictionis. At vbi reseruata Principi delegantur, nequeunt subdelegari, vt tradunt communiter Iurisperiti. Atque

Atque hoc dictum firmat bene dubitandi ratio.

Dico secundo, etiam si personae nominatae commissio fiat à Papa, posse veritatis indagationem, ac testium examinationem subdelegari. Ita tenent multi, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 8. disp. 27. n. 43.* & Castro Palao *de dispensatione tract. 3. disput. 6. puncto 1. §. 2. num. 4.* Ratio est, quia examen testium, & indagatio veritatis est actus iurisdictionis, ac proinde subdelegari potest. Quare, vt rectè tradit Innocentius *cap. finali, in fine, de offic. deleg.* vbi nudum ministerium vna cum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest quidem nudum subdelegari ministerium, bene tamen illa iurisdictione. Quod hic contingit; quia in his rescriptis dispensationum matrimonij committitur Officiali iurisdictione veritatis precum examinandae, & nudum ministerium exequendae dispensationis à Pontifice concessae; poterit ergo illa subdelegari, non autem hoc. Quod si illa testium receptio extra diocesim Officialis dispensaturi, faciendae sit, fiet ab Ordinario, cui delegatus ille remittit, non autoritate propria ordinaria, sed auctoritate subdelegata sibi commissa ab officiali illo delegato.

Ad rationem dubitandi prout opponitur huic dicto, respondeo per illa verba, & similia, vt, *iudicio, & prudentia tua remittimus*, non ceteri electam industriam personae, quando delegatio non fit personae cognitae, & determinatae, sed dignitati. Vt enim rectè notauit Sanchez *lib. 1. de matrimonio disput. 7. numer. 20.* non est vniuersaliter verum, eligi personae industriam, vbi negotium est arduum, & committitur prudentiae alicuius, si delegatio fit personae incognitae, & inde terminata, vt officiali praesentis, & futuro, prout hic contingit. Aliàs enim dicendum esset eam commissionem mortuo eo officiali praesentis non transire ad successorem. Quare sicut potest Episcopus alicui delegare facultatem dispensandi in denuntiationibus quae praemittuntur matrimonio contrahendo, cum talis facultas non concedatur Episcopo determinato, & cognito, & ideo non censetur eius electa industria, sed indefinitè omnibus Ordinariis, praesentibus & futuris, ita pariter in praesentis poterit officialis subdelegare.

SECTIO IV.

Cuius expensis dispensatio impetranda sit: & quando à fide matrimonij data resiliens, teneatur eas intergrè soluere.

Circa primam sectionis partem, Dico **primo**, si communi consensu impetrata sit dispensatio, tamen si de expensis nihil conuentum sit, esse soluendam expensis vtriusque aequalibus. Ratio est euidentis, quia negotium commune est; ergo & sumptus debent esse vtriusque communes. Nomine communis consensus intelligi debet non tantum expressus, sed etiam tacitus. Vt si quis promittat matrimonium consanguineae, eo ipso quod illa acceptat, conuenitur tacite de dispensatione impetranda, vtpote quae ad illius executionem necessaria est, & ideo communes debent esse expensae. Nisi in casu quo alter ratione alicuius legati, vel successione in maioratum grauatus sit ad id matrimonium, vt rectè obseruat Sanchez *lib. 5. de matrimonio disputat. 5. numer. 21.* Quia eo ipso quod ad

Perez de Matrimonio.

aliquid exequendum grauatus est, tenetur eo ipso ad omnia illa quae ad executionem desiderantur, quia tenetur implere conditionem & grauamen, si vult legatum, vel maioratum: sicut ipsi incumberet quodcumque aliud onus legato adiectum subire.

Dico **secundo**, si non communi consensu, nec tacito fuit impetrata dispensatio, sed alteruter desiderans personae consanguineae matrimonium, ipsa inconsulta impetravit, soli impetranti integras expensas soluere incumbit. Ratio est, quia tamen si matrimonium postea initum cedat in vtriusque utilitatem, cum tamen pars inscia nihil pepigerit, & talis matrimonij inscia fuerit, nec tacite, nec expresse ad expensarum partem se astrinxit; ideo potest beneficio in se ab impetrante dispensationem collato vti. Ita Sanchez *lib. 8. disp. 36. n. 3.* Quod rectè intelligit, si tempore quo conuentum est de matrimonio, sciebat alter esse iam impetratam dispensationem: nam si id ignorabat, tenebitur ad expensarum partem. Quia cum sciret dispensationem necessariam esse in communem vtriusque utilitatem, & commodum, nec impetratam sciret, tacite se obligauit ad sumptuum partem, & per accidens est, vt impetrata iam sit.

Circa secundam sectionis partem, **Primo** probabilis est, quando alter iuste resilit à fide de matrimonij data absque alterius culpa, vt si resiliat amplectendo opinionem probabilem dicentem hanc promissionem non obligare, vel transeundo ad religionem, vel si alter fiat notabiliter deformis, non teneri reficere alteri expensas, sed quemlibet suam partem soluturum. Ita Sanchez *lib. 5. de matrimonio disput. 5. numer. 33.* & rectè probat, quia nullus videtur dolo facere, qui iure suo vitur, *reg. nullus §. 5. ff. de regul. iur.* ergo cum hic resiliens vitur iure suo, non tenebitur refundere expensas, quasi dolo fecerit. Firmiter, quia hic non tenetur ratione rei acceptae, nec iniustae acceptionis, vt constat; nec ratione contractus, quia nullibi cautum est in iure, resiliens iuste à sponsalibus teneri expensas refundere: ex alio capite, contractus est vtriusque aequalis, quia quilibet potest iuste resiliere, & sine expensarum solutione; ergo.

Secundo verius videtur si alter dolose contraxerit, animo resiliendi etiam iuste, vt ingrediendi religionem, siue ante initum matrimonium, siue ante illius consummationem, teneri soluere alteri expensarum partem quam soluit. Ratio est manifesta, quia tamen si habeat ius ingrediendi religionem; at non habuit ius decipiendi alterum, efficiendo vt inanes expensas faciat, nisi animum habeat seruandi alterum indemnem. Idem esset, si dubius esset tempore contractus, an ingressurus esset postea religionem. Quia tunc contractus non esset aequalis. Nam alter firmum standi promissis animum habet, hic autem ancipitem. Et si alter eius dubij conscius esset, nullatenus se ad expensas obligaret, sed ea lege pactum iniret, vt in resiliens integrorum expensarum onus reuiceretur.

Tertio, certum apparet si alter culpabilem alteri resiliendi causam praebet, vt si sponsa fornicetur, integras expensas teneri soluere. Patet, quia culpa sua cogit alterum resiliere, qui nequit absque damno proprio & dedecore tale matrimonium inire. Vnde fecerit, quae fornicando conditionem suam fecit deteriore, nec eam absque dedecore potest alter ducere, tenebitur ad has expensas, quia culpa sua dissoluuntur sponsalia, & alter non liberè, sed coactus resilit, ne honoris iacturam subeat. Secus esset, si vir fornicaretur; non enim teneretur refundere expensas sponsae resiliens. Quia haec licet iuste,

liberè tamen resilit, quandoquidem nullum damnum, nec nullam honoris, vel alterius rei iacturam patitur, illi nubens.

6 *Quarto* negari non potest quòd is, cuius culpa euenit impedimentum, ne sponsalia adimpleantur, in casu in quo tenetur procurare dispensationem, vt si vir fœminam deflorauit, vel ea notabilem famæ iacturam patiatur nisi ducatur in vxorem, tenetur suis expensis illam impetrare. Ratio est, quia in culpa illius impedimenti fuit.

His præmissis, restat difficultas, quando vir, qui virginem deflorauit, ingreditur postea religionem, teneatur integras dispensationis expensas soluere. Quia in te ommissis aliorum opinionibus, dicam quid sentiam in variis casibus, sequentibus dicti.

7 Dico ergo *primo*, quando sponsalia contrahens, sub ea spe virginem deflorauit, vel mulierem bonæ famæ cognouit, vel ita erga eam se habuit, vt notabilem illam famæ iacturam patiatur, ipso ingrediente religionem, tenetur restituere expensas. Hoc mihi videtur indubitatum. Nam iste nequit ingredi religionem, etiam si voto astrictus sit, quia, moraliter loquendo, nequit aliter iniuriam resarcire, nisi nubendo & consummando matrimonium, ad quod tenetur iustitiæ vinculo, nec vnum pro alio inuito creditore reddi potest. Neque in hoc casu satisfacit, si contracto matrimonio, & non consummato, religionem ingrediatur; quia eo matrimonio non resarcitur iniuria virginitatis, & famæ; imò tunc grauiori suspitionis nota afficeretur fœmina. Nec obest votum, quia nec potuit in præiudicium fœminæ id vouere, nec adimplere, sed illud solum tenebitur implere dissoluto matrimonio morte fœminæ. Igitur tenebitur expensas restituere, cum id suæ culpæ tribuendum sit.

8 Dico *secundo*, si nulla matrimonij fide data, virgo consentiens deflorata est, & postea deflorator matrimonium illi promissit, posse defloratorem ingredi religionem, atque adeo non teneri partem expensarum restituere. Hoc videtur certum in foro conscientie. Ratio est, quia obligatio matrimonij non ex iustitia, sed ex meraliberalitate processit, quamuis occasione sumpta præcedentis delicti; nullam enim iniuriæ rationem in se habuit imbibitam, nec ad restituendum aliquid obligabat; ergo in tali matrimonio contrahendo includitur tacita conditio, nisi transitus ad religionem placuerit. Vnde sibi imputet fœmina damnum honoris, quod patitur: nam illud non procedit ex ingressu alterius in religionem, sed ex defloratione cui ipsa liberè, ac volens consentit. Non igitur ille tenetur dispensationis expensas soluere.

9 Hinc colligo idem dicendum in hoc alio casu, quando nimirum defloratio fuit spontanea, nec data matrimonij fide, sed sola aliqua pecuniaria summa promissa; at postea deflorator matrimonium promissit loco illius summæ pecuniæ. Quia ad matrimonium nulla prorsus obligatio processit, nec defloratio iniuriosa fuit, illique satis fit sola pecunia promissa. At matrimonij promissio loco illius facta retinet implicitam conditionem, quam suapte natura habet, nisi promittens transeat ad religionem. Igitur satisfacit hic ad religionem transiens, dummodo reddat pecuniam prius promissam, & solam expensarum partem quam tenebatur soluere. Quòd si soluendo non fuerit, & sit spes fore soluendo, si in seculo aliquantulum demoretur; tenebitur demorari donec soluat, instar aliorum rei pecuniariæ debitorum.

10 Dico *tertio*, si defloratio fuit vi, aut dolo, & postea deflorans vt ei iniuriæ satisfaciat, promissit ei fœminæ matrimonium, non posse illum tuta conscientia ad

religionem transire, etiam si matrimonium ineat, & ante consummationem transire velit: vnde si de facto profiteatur, tenebitur ad integros sumptus dispensationis. Ratio est, quia cum hic ex vi iniuriôsæ deflorationis teneatur, vel eam fœminam ducere, vel eius dotem augere, vt constat ex *cap. 1. de adul.* vbi statutum est, vt ad id, vel ad dotem teneatur deflorator, ratione grauioris iniuriæ, quam si vi cognoscatur, quæ non erat virgo; certè ea matrimonij promissio nequit dici absolute liberalis, sed verè satisfaciens iniuriæ violationis, & ex vi illius debita, quamuis non determinatè, sed sub disiunctione; vnde cum deflorans promittit postea fœminæ acceptanti matrimonium, non imponit sibi nouam omnino obligationem, sed disiunctiuam determinat ad alteram illius partem. Igitur contra hanc obligationem, quam sibi voluntariè elegit imponendam vt satisfaceret grauisimæ iniuriæ, non poterit ad religionem transire, cum damno fœminæ.

SECTIO V.

Qualiter sint explicandæ quatuor priores clausula dispensationum matrimonij pro foro conscientie.

Nouem clausulæ continentur in expeditione litterarum dispensationum pro conscientie foro; claritatis gratia, in hac sectione priores quatuor clausulas explicabimus, reliquas verò in *sec. sequenti*.

Prima clausula communis omnibus dispensationibus, quæ pro foro conscientie expediuntur in sacra Pœnitentiaria Romana, est, vt executio dispensationis committatur discreto viro confessori, Theologiæ Magistro, vel Decretorum Doctore. In hac continetur qualitas eligendi, vt nimirum sit Doctor in iure canonico, vel Magister in Theologia: quod est idem quòd in ea Doctor. Nam in aliquibus Vniuersitatibus ad Doctoratum in Theologia promoti appellantur Magistri; in aliis verò Doctores. Vnde non sufficit Doctor in iure ciuili, non Licentiatus in Decretis, aut Theologia; non publicus earum facultatum Professor in Academia approbata, quantumuis idoneus. Quia dirigitur hæc litera ad homines in ea dignitate constitutos, habentes publicum Academiae testimonium suæ peritiæ. Quare sicut statutum est in *c. statum, de rescript. in 6.* ne commissiones in foro externo à Pontifice, eiusve Legato manantes, fiant nisi personis in dignitate constitutis, quia tales decet esse delegatos Papæ, eiusve Legati: ita vult sacra Pœnitentiaria, vt eius delegati sint in hac dignitate, vt ad illos gradus Doctoratus promoti sint. Vnde non sufficit, qui communi errore Doctor existimatur, si reuera non est; secus tamen esset, si reuera esset eo gradu insignitus, quamuis indoctissimus sit, & gradus esset irritus ob defectum occultum. Ratio est, quia in priori euentu non prodest communis error, sed necessarius est titulus collatus à superiore, quamuis inualidus sit ob aliquod vitium latens, vt latè Sanchez *lib. 1. de matrimonio disput. 2. n. 49.* At in posteriori adfuit titulus, quamuis ob vitium communiter ignoratum irritus. Denique nec sufficiunt Regulares, qui ex instituto aliquarum Religionum Magistri vocantur, nisi ij verè ad Magisterij, vel Doctoratus gradum in aliqua Academia approbata promoti sint. Quoniam ad hos prædicta rescripta dirigitur ob publicum illud Academiae testimonium.

Est

2 Est verò notandum, posse sacerdotes Societatis Iesu designatos per Generalem, aut de eius licentia per alios superiores eiusdem Societatis, & à locorum Ordinariis approbatos, vel approbandos, etiam si nullo gradu sint insigniti, has literas Sacræ Pœnitentiariæ Doctoribus destinatas exequi; & auditis confessionibus recurrentium ad ipsos imposita illis pœnitentia in literis expressa, vel de iure infligenda, eos absolueret, ac in foro conscientie quascumque sibi verbo, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, & pœnitentiary iniunctiones excipere, & exequi ex priuilegio Gregorij XII. concessio die 3. Aprilis an. 1382. cuius mentio fit in Compendio priuilegiorum Societatis Iesu, *verb. confessarius numer. 3.* vbi Pater noster Generalis addit, omnes Superiores Societatis approbatos ab Ordinario posse vti hac concessione: & omnes alios confessarios eiusdem Societatis, quos ipsi ad id deputauerint. Non verò requiritur vt ante hanc licentiam superiores sint approbati ab Ordinario, sed satis est, vt approbentur antequam literas expediant. Religiosi autem alij mendicantes, & qui eorum priuilegijs fruuntur, vt per communicationem hoc priuilegio fruuntur, debent esse necessariò à suis Generalibus designati, vel de eorum licentia ab alijs superioribus. Aliter enim quidquid egerint, irritum erit: quia hoc priuilegium hanc petit conditionem.

3 Est etiam notandum, errorem esse vulgi existimare prædictas litteras suo effectu frustrari, si aperiantur ab eo, qui gradu in eis petito insignitus nō est. Quod certè omni caret fundamento. Quia ea qualitas Doctoratus in solo executore dispensationum petitur, & est necessariò requisita.

4 Præterea in eodem executore, præter qualitatem dictam Doctoratus, requiritur alia qualitas confessaris approbati ab Ordinario.

Circa quam quatuor notanda sunt.

Primum, si semel ille sit approbatus ab Ordinario, quamuis esset occultè reuocata licentia audiendi confessiones, ita vt illius reuocationis sit communis error, erit sufficiens ad has dispensationes expediendas. Et satis etiam esset, quamuis licentia illa esset irrita ob defectum occultum, & communiter ignoratum. Et etiam si ob similem defectum sic communiter latentem collatio beneficij parochialis huic facta esset irrita: secus si absque vlllo titulo intrusus esset ille ad audiendas confessiones; vel in id beneficium. Ratio horum omnium est, quia in priori casu est titulus publicus, & illius nullitas, seu reuocatio sunt occulta: in posteriori autem deficit titulus, vt patet.

5 *Secundum* est, verius mihi videri quod docet Sanchez *lib. 8. disput. 38. numer. 16.* approbatum ab Episcopo cum limitatione personarum, non defectu scientie, sed ratione ætatis quòd iuuenis sit, quod contingit dum approbatur ad audiendas solas viro- rum confessiones, posse eligi ad expediendas prædictas dispensationes, siue viris, siue fœminis concessas. Ratio est, quia in eis literis, dum petitur in expedituro approbatio Ordinarij vnà cum gradu Doctoratus, spectatur potius scientia, ac rerum moralium peritia ad earum expeditionem. At hic vtrumque suæ scientie testimonium habet. Quod etiam firmatur, quia valde probabile est, ceteri quoque hunc sufficienter approbatum, vt per Bullam possit ad vtriusque sexus confessiones eligi.

6 *Tertium* est, quantumcumque indoctus sit Doctor ille, si approbatus sit ab Ordinario, posse validè dispensationes has expedit. Quia habet vtramque conditionem in eis petitam: sicut etiam iste verè potest eligi per Bullam. Quamuis ob aliam causam posset esse confessio irrita, nempe ob peccatum quod admitt-

teret confitens, si illius ignorantie conscius, illi sua peccata sacramentaliter fateretur.

Quartum est, si vnus confessor nolit exequi dispensationem, quia iudicat illam esse surrepticiam, posse adiri alium qui exequatur, vel eundem posse retractare sententiam, vt doctè id tradit noster Sanchez *lib. 8. disput. 27. numer. 40.* Quare fori conscientie & exterioris quòad hoc est diuersa ratio. Videatur dictus auctor.

Secunda clausula literarum dispensationis in foro conscientie, continet causam dispensationis, nempe periculum incontinentie. Ad cuius verificationem non satis est, quòd quomodocumque stimulis carnis agitetur, sed quòd ita vexetur, vt probabile periculum sit frequentis lapsus, & incontinentis vitæ. Id constat ex illis verbis clausulæ, *Cominenter viuere non sperat*, quæ habitum incontinenter viuendi important. Et ex illis positis paulo inferius, quatenus si ita esse, ac oratorem stimulis carnis adeò agitarum, vt maximè dubitet contineri posse: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum sit. Vbi magnū petitur periculum. Firmo id, quia pati graues carnis stimulos, & periculum vnus vel alterius lapsus non præbet iustam dispensandi in voto castitatis causam, sed quando est vehemens vitæ incontinentis probabilitas, ita vt sit valde expediens & conforme charitati, vt prospiciatur vouentis infirmitati, siue id ex prauo habitu, siue ex mera fragilitate consurgat. Quia res illa promissa iam est reddita viribus impar; ac votum illi est factum inutile, quod non vitandis, sed augendis peccatis deseruit. Vnde rectè docuit Nauarrus *lib. 3. conf. in 2. edit. tit. de voto, conf. 36. num. 6.* esse iustam dispensandi causam, quando vouens castitatem perinde fornicatur, ac si non vouisset. Hoc idem dicendum in expeditione litterarum dispensationis, quæ nullo modo distinguunt ex qua causa periculum pullulet.

Tertia clausula continet modum verificandæ causæ; si ita inueneris post diligentem oratoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna illis præstita. Circa priorem partem diligens examen præmitti debet, non receptis testibus, sed ipso solo cum quo dispensaturus est, examinato. Cum enim hæc dispensandi facultas committatur in solo secretissimo conscientie foro, illius forileges aptari debent: quæ sunt vt confessioni pœnitentis integra fides habeatur. Vnde nec iuramentum de veritate dicenda petendum est, tamen contrarium dicat Basilius Ponce *lib. 8. c. 21. numer. 16.* Et quamuis in hoc assimiletur ista examinatio absolutioni sacramentali, sed non in omnibus. Nam in sacramentali absolutione est omnino iudicium ferendum iuxta pœnitentis confessionem. At in eiusmodi dispensatione, si confessarius sciat aliunde quàm ex confessionis Sacramento, preces allegatas in ea dispensatione esse falsas, aut tacitam veritatem esse necessariò explicandam, non debet dispensare, quamuis pœnitens eas veras esse asserat. Addo cum examen hoc assignetur pro forma executionis, adeò necessarium videtur, vt eo non præmissis, quamuis causæ veritas subsisteret, nulla esset dispensatio, vt benè Sanchez *disput. 34. cit. numer. 26.* & Basilius Ponce *numer. 16.* Ratio est, quia fit expressio in literis huius conditionis, alio modo quàm iure inest, & ideo inducit formam. Iure enim tantum inest, si preces veritate nitantur; at in nostro casu additur, si per diligentem examinationem inueneris sic esse, seu preces veritate niti.

Quænam verò sint monita, ac consilia, & hæc inducant conditionem, & formam, dubitant Doctores. Mihi persuadèo cum Sanchez, & Basilio, ea ver-

ba non inducere formam, sed solum instructionem quandam confessarij, qualiter se debeat habere, vt de veritate certior fiat. Nec obest eiusmodi verba coniungi cum aliis formam importantibus. Quia cum non contineant substantiam formæ, quæ in cognoscenda veritate consistit, sed accidens quoddam, & instructionem vt facilius ea cognoscatur; signum apertum est non importare formam. Vnde neque important præceptum, sed instructionem quandam, & monitionem. Firmo idem, nam in dispensatione cum illegitimo solet addi hæc clausula: Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit. Et tamen cum multo magis formam conditionis habeat, sentiunt communiter Doctores, non esse conditionem, sed instructionem, & ideo eius defectum non vitare dispensationem.

11 Quarta clausula est, eundem à mutatione propositi absolvas, hac vice in forma Ecclesiæ consueta, iniuncta ei pœnitentiæ salutari. Quæ clausula eisdem verbis continetur in dispensatione voti religionis & castitatis.

Circa quam certum est, loqui de mutatione propositi, quam culpabilem esse constiterit; est enim retrocessio à meliori proposito, quæ regulariter cum culpa est. Nihilominus tamen si retrocessio, vel propositi mutatio fiat ex iusta causa, & procurando dispensationem, omni prorsus culpa vacat. Solum ergo hic potissima difficultas versatur, an ea dispensatio fieri debeat audita confessione, & in sacramento confessionis.

12 Nam Basilius Ponce loco citat, n. 17. cum aliis probabilibus iudicat requiri, vt fiat in sacramento confessionis.

Primo, quia nulla est distinctio fori pœnitentiæ, & fori conscientiæ. Cumque Pœnitentiarius hanc dispensationem committat in foro conscientiæ, debet etiam intelligi fieri debere in foro pœnitentiæ.

Secundo, omnia quæ in prædictis literis continentur, indicant sacramentalem confessionem. Nam vtitur verbo absoluedi, cuius non est vsus in dispensationibus. At etiam in forma Ecclesiæ consueta; quæ particula ostendit idem sacramentum. Requirit quoque in executore eius dispensationis qualitatem confessoris approbati ab Ordinario. At nulla alia comoda assignari potest ratio, cur ea conditio requiratur, nisi hæc, si enim propter idoneitatem, suffiebat qualitas Doctoratus in Academia approbata, quæ sine dubio maius est argumentum idoneitatis, quam confessoris qualitas.

Tertio, quia saltem Religiosi Societatis Iesu, & alij regulares nullo gradu insigniti, qui ex privilegio supra tradito expediunt has dispensationes, non poterunt eas exequi extra sacramentum Pœnitentiæ, quia in Bulla Greg. XIII. in qua eiusmodi conceditur privilegium, expressè dicitur, auditis confessionibus.

13 Placet mihi magis sententia Sanchez disput. 3. 4. cit. n. 29. cum aliis, oppositum defendens. Ratio à priori est, quia si Pœnitentiarius committens has dispensationes, vellet præmittendam necessariò confessionem sacramentalem, id claris verbis explicasset. Nam nulla sunt verba in expeditione litterarum quæ id expriment per modum conditionis, vt ex eorum tenore constat. Non enim ponuntur cum particula aliqua conditionem denotante, qualis est, si, dummodo. Neque etiam ponuntur per ablatiuum absolutum. Nam ille ablatiuus absolutus, iniuncta pœnitentiæ salutari, non iungitur facultati dispensandi, sed absolutioni sacramentali; si ea verba, à mutatione propositi cum absolvas, eam important. Vnde absolute

conditionem non important, eo quòd id iure inest; constat enim in omni confessione sacramentali esse pœnitentiæ iniungendam. Idem firmatur magis solutioni argumentorum quæ in contrarium apposita sunt.

Ad primum, distinguendum est conscientiæ forum à pœnitentiæ foro. Nam hoc est solum forum sacramentale. Illud autem est forum internum conscientiæ prout distinguitur contra forum exterius, seu contentiosum. Vnde facultas absoluedi in foro pœnitentiæ intelligitur intra confessionem sacramentalem; secus de facultate absoluedi in foro conscientiæ. Quare cum non habeatur in his litteris, facultatem exequendi has dispensationes committi in foro pœnitentiæ, sed in foro conscientiæ; non erit necessariò requisita sacramentalis confessio. Firmatur, nam, vt optimè dixit Nauarrus lib. 5. constit. de privilegijs conf. 1. n. 2. hæc verba, absoluo in solo conscientiæ foro, non important, vt absolutio fit in solo pœnitentiæ foro, sed vt nullatenus pro foro externo proficiat. Vnde idem Nauarrus in summa c. 27. n. 41. tuetur iudicem pondum sacerdotem posse absoluedi ab excommunicatione in foro conscientiæ; cum tamen incapax sit audiendi confessiones. Et idem affirmat de Episcopis, quibus ex Tridentino conceditur facultas absoluedi in solo conscientiæ foro à quibuscumque casibus occultis, posse extra confessionem absoluedi. Non ergo lex fori interni est, vt solum intra confessionem res fiat, sed vt vel intra confessionem, vel non publicè adhibitis testibus, & Notario, ne proficiat pro foro externo.

Ad secundum, negatur antecedens. Nam in primis tametsi petatur ipsum expediturum literas debere esse confessarium ab Ordinario approbatum, non ideo tamen id exigitur, quia necessariò sit auditurus confessionem; sed quia, vt sciat expedire. Cum enim sacre Pœnitentiariæ non constet de scientia illius, duplex illius testimonium petit, alterum Academia, conferendo illi gradum; & alterum Ordinarij, illum approbando, vt confessorem idoneum.

Ad tertium, negat Sanchez num. 30. esse necessariam confessionem sacramentalem. Quia ille ablatiuus absolutus, auditis confessionibus, refertur ad absolutionem sacramentalem à peccatis, & non ad dispensationes; sicut etiam eisdem Religiosis conceditur facultas absoluedi à peccatis, & censuris eis annexis; & tamen ex probabilissima Doctorum sententia constat, illum ablatiuum absolutum referri ad solam à peccatis absolutionem; ac licere virtute eius priuilegij absoluedi extra confessionem à censuris. Neque enim eadem est ratio absoluedi à peccatis, & dispensationis expediendæ. Illud enim iure diuino exigit præuiam confessionem. Hoc autem nullo iure eam petit; nec aliquam cum illa connexionem habet. Et certè vix credi potest, vt facultas quam sacra Pœnitentiaria concedit Doctori extra confessionem, iuxta nostram sententiam, velit, vt coarctetur ad confessionem respectu Religiosorum.

Nam sensus, ac mens Pontificis est eandem facultatem, & eodem modo concedere Religiosis, quo Pœnitentiaria sacra Doctori concedit.

SECTIO

SECTIO VI.

Qualiter intelligantur quinque posteriores clausula dispensationum matrimonij pro conscientia foro.

1 Quinta ordine clausula contenta in prædictis dispensationibus matrimonij, pro conscientia foro, continet ea opera, in quæ commutari ea vota debent, vel iniungenda sunt oratori in dispensatione. Quia in re, primo mihi videtur certum, non esse in arbitrio confessoris illum omnino liberare his operibus. Ratio est, quia Sacra Pœnitentiaria prædicta opera in ea commissione expressit, iudicans ea expedire spirituali cuiuscumque vouentis salutem, & conuenienter subrogari loco illius voti quo astringebatur.

2 Secundo etiam est certum, relinqui arbitrio confessoris, quantitatem horum operum, ac frequentiam. Constat ex litterarum tenore, vbi expressè dicitur ea esse imponenda, prout iudicauerit confessor salutem eius, cum quo dispensatur; ergo quantitas nõ est designata, sed ea in eius arbitrio erit moderari. Debent tamen ea opera quæ confessor designauerit esse supererogationis.

3 Tertio videtur verius committi quoque arbitrio confessoris, vt confessio, quæ inter ea opera numeratur, debeat esse menstrua, aut minus frequens, vt bimestris, aut trimestris, &c. Ratio est, quia inter onera à Sacra Pœnitentiaria imposita hoc est grauissimum, ac multis attenda naturæ corruptæ fragilitate, & occupationibus moraliter impossibile; ergo cum in cæteris committatur arbitrio confessorij opera iniungenda minuere; potiori iure in hoc alio tam graui confessionis mensuræ onere idem est præsumendum. Eo vel maxime, quia experimento quotidiano comprobatur, in nullo alio opere magis expedire, vt confessor prospiciat magis fragilitati pœnitentis, quàm in confessionum frequenti obligatione iniungenda: rari enim sunt qui in ea obligatione implenda non deficient. Firmo idem; nam post iniunctam confessionem, & reliqua alia opera pœnitentiæ, concluditur in litteris commissionis huius, Prout secundum Deum ipsius animæ salutem expedire iudicaueris. Quæ clausula cum apposita sit in fine omnium operum, & sit multo vrgentior ratio confessionum numeri temperandi, cum sit multo difficilius, quàm cæterorum operum, ad omnia præcedentia opera est extendenda. Neque in hoc video posse rationabiliter dubitari, attenda clausula commissionis, sic dicente. Votum prædictum, vt matrimonium semel dumtaxat contrahere possit, dispensando commutes in frequentiam sacramentalis confessionis, singulis scilicet mensibus semel, vel quoties tibi videbitur. Notanda est hæc vltima particula, cuius sensus est, si durum ac difficile, ac minime expediens salutem pœnitentis censueris, tam frequenter, nempe singulis mensibus obligare illum ad confessionem, impone eam frequentiam quam ei expedire iudicaueris.

4 Quarto videtur certum, non posse confessorem imponere frequentiore confessionem, quàm mensuram. Patet. Tum quia cuiuscumque etsi valde honesto, ac pio, onus graue est obligari ad frequentius fatendum, quàm singulis mensibus. Nedom personæ seculari, quæ ob frequentes carnis lapsus dispensationem voti procurat ad matrimonium. Non ergo credibile est reuerti confessoris arbitrio à Sacra Pœnitentiaria, vt ad

frequentiore, quàm mensuram obliget confessionem. Tum etiam, quia si Tridentinum sess. 25. de regularibus cap. 10. iudicauit esse sufficientem confessionum frequentiam Monialibus mensuram, & eam non præcipit, sed suadet. Et Clemens V. in Concilio Vienneensi relato Clem. 1. §. sanè, de statu monach. eandem frequentiam Monachis sufficientem iudicauit; quis sibi rationabiliter persuadere poterit voluisse Pœnitentiariam committere confessario, vt personam secularem, ac matrimonio copulandam possit sub culpa lethali obligare ad frequentius, quàm singulis mensibus semel, fatendum?

Quinto videtur verius, satisfieri huic mensuræ confessioni, si quocumque totius mensis die fiat, licet ab vltima plusquam mensis transactus sit: vt si confessio præcedens facta fuerit prima die Iulij, satisfiet facta confessione sequenti vltima die Augusti. Vnde non est necessariò facienda ita, vt inter vnam & alteram confessionem non interponatur plus quàm spatium vnus mensis. Ratio est, quia id suadere videtur illa dictio, singulis, adiuncta mensibus. Quæ Hispanè significat, cada vn mes. At quacumque die cuiuscumque mensis confessio fiat, verum est dicere, confessionem in eo mense factam esse. Quòd si mensis transeat absque confessione, non tenebitur confessionem omissam supplere alio mense eam duplicando, quia est onus singulis mensibus astrictum. Sicut vouens quotidie Missam audire, vel horas recitare, non tenetur Missam, aut preces alicuius diei omissas supplere. Neque etiam tenebitur mense quo confessioni ab Ecclesia præcepta satisficit, eam duplicare. Quia Pœnitentiaria sacra iniungens singulis mensibus confessionem, benè nouit in aliquo illorum coincidere prædictum Ecclesiæ præceptum, & tamen ad duplicem non obligauit. Sicut est idem in eo qui confessionem mensuram vouit.

Sexto mihi videtur verum, quod communiter à Doctoribus approbatur, non satisfacere confessione ad quam ex voto vel pœnitentiæ tenetur sibi iniuncta aliquo mense, vel singulis mensibus facienda. Sicut vouens aliquo die ieiunare, vel ad id ex pœnitentiæ astrictus, non satisficit voto, vel pœnitentiæ, ieiunio ab Ecclesia præscripto & præcepto. Ratio est, quia omnia hæc, vbi aliud non exprimitur, intelliguntur iuxta communem sensum de operibus supererogationis. Cæterum confessor huius obligationis concius prudenter ageret si hunc non ad aliam confessionem mensuram obligaret, ne minis arceatur ad duplicem confessionem singulis mensibus astrictus, sed posset trimestrem, vel quadrimestrem imponere. Quia ei datur arbitrium circa confessionem mensuram minuendam, & hinc vrgens causa occurrit, vt sic notauit Sanchez citatus numer. 39. Qui rectè addit, non satisfacere confessorem suæ obligationi, iniungendo solas confessiones, ad quas ille aliàs tenebatur. Quia manifesta Pœnitentiariæ mens est opera supererogationis in locum voti ab ipsa dispensati subrogare. Et aliàs fieret vt dispensatus satisficeret huic obligationi confessionibus aliàs debitis, nihil explicante confessore.

Denique placet mihi, quæ sint in speciali operæ pietatis, religionis, & pœnitentiæ, in quæ confessor commutare debeat, quæ explicat noster Sanchez n. 41. vbi duo ait. Primum, opera pœnitentiæ, quæ in voto castitatis, vel religionis dispensatione petuntur, posse sic iniungi, vt qualibet hebdomada aliqua die, qua carnibus vesci poterat, ab illis se abstineat, vel aliqua die illius ieiunet; vel cilicio, verberibusve semel in hebdomada carnem affligat: aut inter hæc opera quod maluerit eligat, licet vna hebdomada

vnium, & alia alterum opus exerceat, vt sic facilius, & securius absque occasione deficiendi exequatur opera iniuncta. Quod si confessarius iudicaret attentam pœnitentis fragilitate, nimium esse singulis hebdomadibus ad aliquod opus ex his illum obligare; obligabit illum, vt secunda, vel tertia quoque hebdomada id faciat. *Secundum* est opera pœnitentia religionis propria, quæ quotidie facienda iubetur confessarius imponere, dum dispensat in voto religionis, vt ea quotidie exequens meminisse possit obligationis voti religionis; qua prius tenebatur, difficiles est assignare. Congruentiora videntur, recitare quotidie Litanias, vel Psalmos pœnitentiales, vel quinquies orationem Dominicam, & toties Angelicam. Hæc enim omnia opera sunt religionis propria. Si verò votum fuit castitatis, eadem opera iniungi possunt, & alia quæcumque ex quatuordecim misericordiarum operibus; illa præcipue quæ ipsi dispensaturo magis placuerint, vt sic facilius impleat commutationem.

8 *Sexta clausula* petit, vt hæc literæ dilanentur facta dispensatione, nec tradantur oratori, & si traditæ fuerint, nihil ei suffragentur. Circa quam, solum notandum est, etiam si prædictæ literæ apud partem manserint, non frustrari dispensationem suo valore. Ideo verò præcipi vt hæc literæ dilanentur. Tum, ne occulta delicta in illis contenta detegantur. Tum maxime ad denotandum nihil prodesse eam dispensationem pro foro externo, in quo exigitur fides fieri per literas continentes dispensationem. Id enim clarè importat verbum, *suffragentur*: quod proprie trahitur ad forum contentiosum, & proprie significat aliquid ad controuersiam pertinens, vt rectè notauit Molina tom. 3. de iustitia disput. 99. num. 1.

9 *Septima clausula* apponi solita petit, vt impedimentum occultum sit; & proles legitimeretur pro solo conscientia foro. Circa quam clausulam constat occultum hoc loco vocari, non quod probati in iudicio non potest, sed quod licet multis cognitum, non est tamen deductum ad forum contentiosum. Maior difficultas est circa proles legitimationem, quem effectum habeat ea legitimitas in solo conscientia foro; & an aliquando proficit pro vtroque foro. de qua re latè Sanchez disp. 34. a num. 45.

10 Breuiter dico primo quando nondum inito matrimonio dispensatur, vt inaeatur, legitimando prolem suscipiendam, in solo conscientia foro; tunc talem prolem verè esse legitimam, & quoad spiritualia, & quoad temporalia, in solo tamen conscientia foro. Idemque esset, quamuis sacra Pœnitentia concedens facultatem dispensandi in impedimento, nullam fecisset mentionem legitimationis proles suscipiendæ. Quare ea fit ad maiorem super abundantiam. Ratio primæ partis est, quia ea proles ex legitimo, ac vero matrimonio in foro conscientia nascitur; ergo verè est legitima in eodem foro, etli nulla eam legitimitatis facultas concedatur. Quare proles in eodem foro conscientia non erit irregularis, sed capax Ordinum, & cuiuscumque beneficij, tanquam verè legitima; & succedet vtrique parenti, & vtrique parens ipsi. Quia ex vero matrimonio habita fuit, & est legitima quoque per verum subsequens matrimonium. Secunda pars constat, quia cum dispensatio nullo modo in foro externo suffragetur, reputabitur proles in hoc foro spuria, vt pote nata ex parentibus, inter quos non poterat consistere matrimonium ob manifestum ditimens impedimentum.

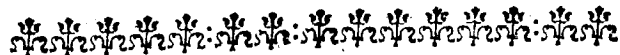
Dico secundò, quando nondum inito matrimonio, dispensatur, vt validè inaeatur, legitimando prolem ante ab iis contracturis susceptam, tunc non dispensari in radice matrimonij, nec vt prolem ante dispen-

sationem suscepta sit legitima quoad temporalia, sed solum quoad spiritualia. Ratio est, quia cum nullum matrimonium præcesserit, nequit Pontifex dispensare in radice, nec legitimare prolem quoad temporalia, vt ostendi supra disp. 44. sect. 5. Ergo ea verba de sola legitimatione quoad spiritualia, sunt accipienda.

Est verò notandum, casu quo proles fuit verè legitima, quia habita iam concepta mala fide in vtroque parente conscio nullitatis illius matrimonij, Papam non legitimare quoad spiritualia, nisi postea de nouo matrimonium inaeatur. Quia Pontifex eam gratiam concessit accessoriè, legitimè contrahendis nuptiis inter proles illius parentes, in ipsius matrimonij fauorem: non ergo poterit non dispensando in matrimonio, vel dispensando, si id matrimonium postea non subsequatur.

Octaua clausula est, vt coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris consensus nullitate. Circa quam difficultas esse potest, an id inducat conditionem necessariam, vt validè confessarius dispenset. Breuiter dico cum Sanchez dicta disput. 4. n. 61. eam non esse conditionem, sed instructionem quandam confessarij, vt certior sit posterioris matrimonij contractus. Si enim id necessarium esset, sæpe frustrandæ essent eiusmodi dispensationes suo valore. Quia sæpe continget non posse nullitatem detegi absque periculo detegendi delicti: & maxime si impedimentum sit ex parte feminae, raro accidit posse viro aperiri nullitatem prioris consensus absque maximo feminae periculo, & suspitione alicuius delicti; & instabit vir vt sibi detegatur causa nullitatis, & ea non detecta, vrgentiorem delicti suspitionem concipiet; unde inimicitia inter coniuges orientur.

Nona, ac vltima clausula est, quæ apponitur à tergo literarum dispensationis sacra Pœnitentia, nepe, gratis vbique. Circa quam potest esse difficultas, an excludatur consuetudo, quæ in multis partibus est legitimè præscripta accipiendi stipendium laboris. Verum de hac re iam dixi quid ipse sentiam in hac disputatione sect. 2. n. 6. 7. 8. 9.

DISPUTATIO XLIX.

De usu, & debito coniugali licito.

DISPUTATIONE quadragesima quarta, vsque ad quadragesimam octauam inclusiuè egimus de dispensationibus. Nunc ordo instituti nostri exposcit, vt videamus de usu, & debito coniugali licito; ideo agemus primo, quo fine vsus coniugalis exercendus sit, & licitè fiat, vbi etiam de tempore & loco, quo actus coniugalis fiat illicitè. *Secundò*, an & quando committatur lethale in actu coniugali, vase naturali omisso, aut vtriusque coniugis semine datà operà non simul emisso; vel concubente viro cum vxore, inchoato coitu non absoluto, &c.

SECTIO I.

Utrum vsus, seu actus coniugalis sit licitus, & gratiâ conferat ex opere operato aliquando.

Circa primum fuere non pauci ex hæreticis, vt docet Bellarminus c. 1. de matrimonio, qui olim censuerunt

censuerunt omnem vsum matrimonij esse malum, & à diabolo. Fuere quoque aliqui Catholici, qui, vt refert Bonau. in 4. disput. 31. art. 2. quest. 1. docebant in omni copula coniugali saltem esse peccatum veniale. Probari potest,

Primo, ex Siricio Papa epist. ad Himerium cap. 5. matrimonium appellante pollutionem. Et illa verba Pauli ad Rom. 8. c. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*; explicante de matrimonio; quasi qui nuptiis copulantur, Deo placere non possunt.

Secundò, in cap. continentia 32. quest. 2. habetur, tempore illo quo coniugales actus geruntur, præsentia sancti Spiritus non datur.

Tertiò D. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum, actum matrimonij turpitudinem & immudiam vocat, ex illo 1. Reg. 21. *Si mundi sunt pueri, manducant. Et ex illo Apoc. 21. Hi sunt qui cum mulieribus non sum conuincati; virgines enim sunt.*

Vltimo, vtens actu coniugali postponit bonum rationis, cuius actu tunc sua sponte priuat se propter bona inferiora; ergo ibi manifesta est peruersio debiti ordinis; sicut accideret in præferente bona fortunæ, honori, ac vitæ; ergo adest ibi manifesta culpa.

Dicendum tamen, certum esse, adeò vt oppositum nequeat dici absque errore in fide, copulam conjugalem ex se esse licitam, atque adeò posse eam exerceri absque vlla culpa. Probat *primo*, quia aliàs matrimonium esset illicitum, vt pote natura sua ordinatum ad rem illicitam; quod est hæreticum: cum sit à Deo institutum ad generis humani propagationem. *Secundò* idem firmatur aperte ex Genes. 1. vbi Deus benedicit nuptiis primorum parentum, & commendat vsum conjugalem, illis verbis: *Crescite, & multiplicamini, ac replete terram*; at hæreticum esset dicere actum de se malum præcipi à Deo. *Tertiò*, Paulus ad Hebr. 13. loquens de coniugio, sic ait: *Honorabile conubium, & thorus immaculatus*. Si igitur ab Apostolo thorus coniugatorum dicitur immaculatus; ergo ex se licitus est, & ab omni culpa immunis. *Quartò* actus coniugalis est vsus corporis coniugis, cuius quis habet dominium, & potestatem in ordine ad talem vsus; ergo est actus virtutis iustitiæ, cum reddatur coniugi debitum ex pacto matrimoniali contractum. *Vltimo*, actus coniugalis sua natura ordinatur ad procreandam prolem in cultum Dei, & ad conseruandam speciem hominum, ad quod ipsa recta naturalis ratio inclinatur; ergo ex se, & ex suo obiecto actus licitus est, & honestus.

Hinc facile soluuntur argumenta opposita.

Ad primum dico Siricium reprehendere coniugia Clericorum, qui iam in Sacris constituti erant, quibus perpetuò in Ecclesia Latina prohibita fuere coniugia. Vnde rectè dixit Siricius Clericos viuentes in carne, hoc est, turpiter viuentes, Deo placere non posse in illicitis matrimoniis. Nam licet eo tempore non essent irrita; attamen eorum vsus, cum voto castitatis tenerentur, non poterat sine peccato esse, quia peccabant in eiusmodi actu coniugij, ratione voti: sicut & qui coniugati assumpti fuerant ad sacros Ordines, peccabant accedentes denuo ad vxorem post emissum votum, non quidem contra vxorantiam, sed contra religionem. Quod satis erat, vt actus ille diceretur immundus, & iniquus, ob violationem voti, cuius erat habenda ratio.

Ad secundum, dico, in illo actu non adesse Spiritum sanctum speciali aliquo auxilio, quod est verum: nam ad opera naturalia, tametsi bona, non exigitur auxilium Spiritus sancti peculiare; & inter hæc constituitur opus coniugale.

Ad tertium, dico actum conjugalem, quamuis

sine peccato fieri possit, dici turpitudinem, & immudiam, ex eo quod habeat quandam turpitudinis notam, non quidem moralem in ordine ad Deum, sed naturalem ob pudendos corporis motus, & ardorem concupiscentia, quo ratio ipsa quodammodo absorbetur.

Ad vltimum, dico non esse peruersionem debiti ordinis, si quis leue aliquod detrimentum patiat in bono potiori, & altiori, ob bonum aliquod maximi momenti, quale est bonum speciei, quod ex generatione consequitur: sicut ob diuidui conseruationem iuste intermittuntur somni tempore actiones superioris rationis. Verum est illam efrænatam, & intentam appetitus sensitiui delectationem, quæ sæpe cõtingit in actu, seu vsu coniugali, habere aliquod veniale peccatum coniunctum: ideoque olim accessuri basilicas Martyrum solebant ab ea religiosè abstinere, sicut etiam faciunt communicaturi.

Circa secundum, certum videtur actum coniugij posse esse meritorium gratiæ ex opere operantis, si fiat in gratia, cum debitis circumstantiis, & sine non secus ac sunt meritorij ceteri boni actus iustorum debitis circumstantiis, & sine affectis. Solum ergo esse potest difficultas, an in ipso actu coniugali conferatur aliquando gratia ex opere operato. Qua in re Sanchez lib. 9. de matrimonio disput. 1. numer. 3. duo dicit. *Primum*, per ipsum actum conjugalem non conferri gratiam, cum non sit Sacramentum, nec pars necessaria Sacramenti. *Secundum*, antiquitus cum matrimonia clandestina valida erant, dum sponsalia de futuro transibant per copulam in matrimonio, dari gratiam ex opere operato in ea priori copula. Quia vicem formæ sacramentalis gerebat; explicabant enim consensum de præsentia. Addit, etiam hodie posse aliquando perficere matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum: & tunc conferre gratiam ex opere operato, tanquam formam perficientem Sacramentum.

Hoc secundum longè distare à veritate docet Basilius Ponce lib. 10. de matrimonio cap. 1. num. 5. Quia non erat copula, quæ efficiebat sponsalia transire in matrimonium, sed consensus præcedens copulam sufficientibus signis ante copulam explicitus; quem præsumit Ecclesiæ adfuisse ante copulam. Quare in eo consensu explicito & exteriori significato ante copulam dabatur Sacramenti gratia ex opere operato, non in ipsa copula. Addit dictus Basilius, irrideri ab hæreticis nonnullos Catholicos, & merito, in hac parte, quòd illis venerit in mentem in ipsa copula dari gratiam ex opere operato, & ipsam copulam esse signum sensibile, quo Sacramentum matrimonij conficeretur.

Vt meam explicem sententiam, præmitto primo, 6 quod latè ostendi supra disput. 13. numer. 5. & disput. 19. sect. 2. numer. 1. contractum ipsum matrimonij esse qui in lege noua eleuatur in Sacramentum propriè dictum causatiuum gratiæ; & non matrimonium ipsum sumptum pro ipso vinculo permanente, ac moraliter perseverante in coniugatis.

Præmitto secundò, ex dictis supra disput. 13. sect. 4. 7 numer. 3. & 4. copulam conjugalem, per se loquendo, ac regulariter, neque esse partem essentialem contractus matrimonij, neque partem integram: quia, vt constat, & est per se notum, in aliis contractibus vsus rei traditæ non pertinet ad essentiam, vel integritatem contractus, v. g. in emptione, venditione, & aliis similibus. Igitur neque in matrimonij contractu.

Præmitto tertio, quod ostendi supra disput. 14. sect. 8. 4. numer. 2. & sequentibus, expressionem interni consensu

fenfus mutui per aliquod signum externum, esse partem essentiali contractus matrimonij humano more facti. Cum enim matrimonij contractus sit necessarius & essentialiter humanus, & quidpiam sensibile; debet essentialiter verbis, vel aliis signis sensibilibus perfici; nisi enim his perficiatur, sensibilis esse non potest: ergo signa externa sunt de essentia matrimonij.

Præmitto *quarto*, copulam, etiam præmissis sponsalibus, de se & per se non esse signum expressivum consensus mutui interni de præsentis; sed ad summum esse signum & indicium consensus, & contractus matrimonialis antea facti. Id supra probavi *disput. 8. sect. 5. n. 3. & disput. 15. sect. 4. n. 2. & 3.* Quia prædicta copula solum efformatur prudens iudicium, ante copulam ipsam fuisse contractum matrimoniale iam factum.

Denique suppono, copulam post tractationem matrimonij in sponsis de futuro, posse esse signum externum sufficiens matrimonij de præsentis, ex peculiari conventionione contrahentium. Hoc non videtur posse negari. Nam si contrahentes assumerent copulam pro signo expressivo consensus de præsentis; in eo euentu iuxta ius antiquum fieret validum matrimonium, sicut fieri potest, & sit per quodcumque aliud signum expressivum consensus de præsentis ex conventionione contrahentium. His positis ad præsentem difficultatem,

Dico *primo*, per se & moraliter loquendo copulam coniugalem in baptizatis non conferre gratiam ex opere operato. In hoc convenimus omnes. Et patet ex suppositionibus positis. Nam constat copulam coniugalem ex se, & per se, neque esse partem essentiali, neque integram contractus matrimonij, qui solus est eleuatus ad rationem sacramenti propriè dicti; neque ex se esse eam copulam signum expressivum interni consensus mutui. Igitur nullo pacto est causatiua gratiæ ex opere operato. Vnde dictum illud commune, sponsalia per copulam subsequutam transire in matrimonium, per se loquendo, non est sic accipiendum, quasi copula ipsa sit signum expressivum consensus interni, sed solum quia est signum præsumptum, quatenus nimirum ex ea præsumitur prudenter matrimonium fuisse ante ipsam contractum.

Dico *secundo*, antiquitus, & modò etiam, vbi non est decretum Tridentini receptum, cum matrimonia clandestina valida sint, si ex conventionione contrahentium, copula assumatur pro signo expressivo mutui consensus maritalis, esse causatiuam gratiæ ex opere operato, sed non tunc, sed postea remota fictione, seu peccato. Hoc dictum rectè intellectum à nemine videtur admitti non posse. Patet expendendo singulas partes illius. Nam in primis quis neget copulam posse ex conventionione contrahentium esse signum expressivum consensus de præsentis, non secus ac sunt ipsa verba, & quoduis aliud signum sensibile quod assumi potest ad exprimendum prædictum consensus? Si ergo contrahentes copulam assumant pro signo expressivo, iuxta ius antiquum, & vbi non est receptum Tridentini decretum, validè contrahent matrimonium; sicut illud contraherent per quodcumque aliud signum expressivum consensus de præsentis ex conventionione contrahentium. Præterea si talis copula perficeret contractum matrimonij, & consequenter sacramentum; verè causaret gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Quia est de fide sacramentum matrimonij conferre gratiam quam significat ex opere operato, non ponentibus obicem, ut ostendi supra *disput. 19. sect. 2. n. 3. & 4.* Vnde inferitur

manifestè, eiusmodi copulam in eo euentu, tunc non causare gratiam, nec esse causatiuam gratiæ. Patet, quia in eo accessu manifestum committitur mortale peccatum, quia in eo euentu intentatur accessus adhuc ad non suam; ergo est obex ob indispositionem suscipientium, & cum fictione suscipit sacramentum matrimonij, quia nec verè legitime dispositus ad tale sacramentum accedit, nec eius effectum accipit, sed quodammodo fingit, se vtrumque facere. Vnde tunc contrahentes matrimonium validè suscipiunt sacramentum, sed fictè, seu sine collatione gratiæ suscipiunt illud. Hinc constat vltima pars dicti, videlicet postea recedente fictione ex opere operato tale sacramentum, seu copulam præteritam vnà cum mutuo consensu constituentem matrimonium, & sacramentum, ut moraliter perseverantem, recedente fictione, causare gratiam. Patet, quia, matrimonium est opus Christi, & ex se sanctum, eo ipso quo sacramentum est. Item est constans & permanens ratione vinculi & status in quo contrahentes constituit: qui etsi non omnino, tamen aliqua ratione perpetuus est, quia viuente coniuge, nec illud iterari, nec hic solui potest. Atque ita eadem in hoc & in aliis sacramentis Confirmationis, & Ordinis, videtur ratio. Videantur dicta supra *disputatione decima nona, sect. nona*, vbi late de hac re est disceptatio.

Ex his colligo, iuxta prædictam doctrinam numero præcedenti explicatam, esse intelligendum Sanchez, cum dixit antiquitus cum matrimonia clandestina valida erant, dum sponsalia de futuro transibant per copulam in matrimonium, dari gratiam ex opere operato in ea priori copula, quia vicem formæ sacramentalis gerebat; explicabat enim consensum de præsentis: id enim intelligendum est prædictam copulam causare gratiam ex opere operato, recedente fictione.

Dico *ultimo*, id quod dixi præcedenti dicto, potuisse antiquitus euenire, & modo euenire posse vbi non est receptum Tridentini decretum, & matrimonia clandestina valida sunt, posse etiam in aliquo euentu contingere etiam in locis vbi viger decretum Tridentini. Explico simul ac probo dictum. Nam licet moraliter nequeat contingere, tamen metaphysicè non implicat ut contingere possit, quod contrahentes sponsalia de futuro ex conventionione assumant copulam pro signo expressivo consensus mutui de præsentis, & hoc fiat notum paracho & testibus, tunc si ipsa copula habita sit coram paracho & testibus, in eo euentu per eam copulam coram ipsis habitam verè ac validè fiet matrimonium, sicut fit per quodcumque aliud signum expressivum consensus de præsentis ex conventionione contrahentium, ut videtur manifestum. Et ampliùs firmatur, quia mutuos consensus de præsentis sufficiens signo externo manifestatus coram paracho & testibus, constituit matrimonium, ut est certum. At illa copula ex conventionione partium adhibita ut signum sit externum & sensibile mutui consensus coram paracho & testibus, est sufficiens signum externum consensus de præsentis; ergo constituet hodie matrimonium, etiam vbi viger Tridentini decretum, ex quo manifestè sequitur, tunc copulam illam esse causatiuam gratiæ ex opere operato, remota fictione, seu peccato, modo præcedenti numero explicato.

Ex dictis colligo, sententiam Sanchez, prout à nobis est explicata, non solum non longè distare à veritate, ut dicebat Basilius Ponce, sed esse verissimam. Quia in prædicto euentu copula ipsa est ex conventionione partium contrahentium sufficiens signum externum expressivum mutui consensus interni; neque iste est ante copulam aliis signis explicitus. Quare in

eo casu, in tali consensu explicito & exterius copula ipsa significato daretur sacramenti gratia, ex opere operato, non tunc, sed postea recedente fictione, & remoto actuali peccato. Ad illud aliud quod addit Basilius, dico potiori iure ac facile intelligi, potius hac in re à Catholicis debere irrideri hæreticos, tanquam ignorantes naturam & essentiam contractus matrimonij, qui consistit ex omnium doctrina in mutuo consensu exterius significato signo aliquo sensibili. Quod verò copula ipsa ex conventionione & pacto eorum qui matrimonium sunt contracturi, possit esse sensibile signum perficiens matrimonium, & Sacramentum ipsum, constat ex dictis negari non posse.

SECTIO II.

Quo fine exercendus sit usus, seu actus coniugalis ut licitè fiat.

Constat actum, vel usum coniugalem ex se licitum esse; iam de circumstantiis, quibus vitari solet, agendum est. Ac primum de finis circumstantiis; quæ in actibus humanis primò ac principale obtinet locum. De qua re, iuxta ea quæ dixi supra *disput. 18. sect. 7.* explicans quem finem contrahentes matrimonium debeant intendere, ut id licitè, & sine copula faciant, dicendum est in præsentis. Certum est autè apud omnes usum coniugalem factum ob proles generationem licitum esse. Quia iste est finis præcipuus, & honestus ob quem institutum est matrimonium, & est proprius & immediatus ipsius usus coniugalis; ergo recta est ordinatio, & valde honesta dirigere usum coniugalem ad hunc finem ad quem est institutus, tanquam ad primarium finem ipsius. Difficultas ergo est, an ut coniux licitè petat debitum, possit illud petere ob alios fines præter proles generationem.

Dico *primo*, usum coniugalem ob finem vitandæ propriæ incontinentiæ esse licitum, & absque vlla culpa etiam veniali. Ita Basilius Ponce *lib. 10. c. 8. n. 5.* Conincha *disput. 34. dub. 1. n. 6.* Rebellus *lib. 3. q. 19. sect. 1.* Hurtado *disput. 10. diff. 2. n. 4.* & alij. Ratio est, quia usus coniugalis in statu naturæ lapsæ ordinatur sua natura in remedium concupiscentiæ propriæ, ut ex se patet, tamen minus principaliter, quam in proles generationem; ergo in usu coniugali ob eum finem factum nulla est inordinatio: occulta enim lex est quæ cogat ut in usu rei principaliorem finem intendamus: aliis in præsentis materia usus coniugalis ad vitandam incontinentiam in altero coniuge existente in periculo illius, non esset licitus; quod est contra omnes. Imò nec sterilis posset uti matrimonio, quia nequit proles generationem intendere; vnde nec posset alteri petenti reddere, quia alter non posset petere, cum nequeat ex ipso sterili proles generationem intendere quod tamen est falsum apud omnes.

Scio Sanchez cum aliis ab ipso relatis *lib. 9. disput. 9. numer. 4.* cum limitatione sentire, tunc culpa vacare petitionem debiti ad vitandam propriam incontinentiam, quando adhibitis aliis mediis nequit carnis stimulos sedare, secus quando potest communitè alio modo ab incontinentia abstinere; tunc enim erit veniale; quia venialis peruersio est debiti ordinis medium de se ordinatum ad proles generationem in illum alium finem referre. Verùm hoc nihil obstat videtur, quia quod possit quis aliis mediis perfectioribus, & spiritualibus mederi concupiscentiæ, parum refert. Nullus enim tenetur vlla lege ad vitandum peccatum per mediū perfectius, sed satis est ut illud cuitet per medium ex se licitum, & honestum: neque enim vlla obligatio ostendi potest exequendi semper quod perfectius est; aliàs opera

Peretz de Matrimonio.

perfectiora non essent in consilio, sed in præcepto. Cum ergo hoc medium usus coniugalis sit licitum & honestum, licet minus bonum, & aliàs vitatio incontinentiæ sit bonus finis, non est vnde vitetur ille actus, cum habeat bonitatem ex medio, & ex fine. Quare hic nulla est venialis peruersio debiti ordinis, cum ad remedium concupiscentiæ ordinetur quoque ut ad finem matrimonium ipsum; nec id villo modo opponitur fini intrinseco principali matrimonij.

Obiicies, coitum cum absorbeat rationem, ac priuet tanto bono, imprudenter eligi, vbi medium facilius adest: sicut imprudens est fumens potionem amaram, aut venas scindi permittens, quo salurem adipiscatur, potens faciliori medio ad eam restitui. Verùm respondeo, id nihil concludere. Nam in primis certum videtur eam priuationem usus rationis, quæ contingit in actu coniugali, ex ea parte præcisè, nullum esse peccatum, neque veniale ex genere suo; quia actus coniugalis non priuat ratione secundum habitum, sed secundum actum. At non est peccatum, quod aliquis actus melior ex genere suo, quandoque interrumpatur pro aliquo actu minus bono, magis tamen necessario: nam vita contemplatiua sic solet interrumpi actibus vitæ actiua minus bonis. Præterea exemplum illud est valde dissimile, nam scissio venæ, & porio amara non habent alium finem, quam restitutione sanitatis, quæ cum restitui possit facili medio, prodigalitas esset quædam sanguinis, & laboris corporalis pro salute. At matrimonij actus habet etiam alios fines bonos præter proles generationem, qui nullam habent cum isto oppositionem.

Dico *secundo*, usum coniugalem ob sanitatem corporalem, vel ob quamuis alium finem extrinsecum honestum esse etiam licitum. Ita Doctores præcedenti dicti. Et ratio eadem est. Quia finis non est malus, sed licitus, scilicet restitutio, aut conseruatio sanitatis; medium etiam est licitum, scilicet actus coniugalis, & etiam conueniens ad eum effectum, ut Medici edocet. Non igitur est vnde malitia deriuetur. Quod enim alio etiam medio possit uti ad conseruandam sanitatem, illamque tuendam, vel restaurandam, non conuincit culpam venialem: quia satis est uti medio ex se licito, & aliàs conuenienti. Neque etiam vlla est neque ostendi potest inordinatio in eo quod quis relicto proprio fine operis, id assumat ad alium finem honestum, ad quem habet proportionem, & conuenientiam. Vnde etiam est licitus usus coniugalis etiam si quis ob paupertatem, vel ob alium licitum finem vellet inefficaciter non sequi prolem ex honesto fine. Quia bonitas vel malitia affectus inefficacis voluntatis ex motiuo pensanda est.

Dico *tertio*, actum coniugalem exercitum solum ob capiendam delectationem carnalem ipsi actui annexam, ut auidius appetatur ob conseruationem speciei, esse immunem à culpa adhuc veniali. Id late ostendi supra *disput. 18. sect. 7. numer. 9.* quia nimirum dicta delectatio, seu voluptas verè est licita, sicut & actus ipse.

Dico *ultimo*, nihilominus, moraliter loquendo, ferè semper esse excessum in tali actu, & venialem culpam. Vnde rarò accidit sine peccato veniali exerceri actum coniugalem. Ita communiter sancti Patres, & Doctores. Ratio est vehementia voluptatis in exercitio talis actus, & nimis voluptatis excessus, qui in eo actu procuratur à coniugibus; ergo moraliter loquendo, ferè semper est excessus in tali actu, & venialis culpa. Vnde colligo coniugatos venialiter peccare, quando cibis calidis, aut vnguentis, oleis, musco & aliis medicamentis vtuntur ad excitandam, & accendendam, magis voluntatem: quoniam hæc intemperantia voluptatis est, & veniale peccatum.

SECTIO III.

An, & quando actus coniugalis sit illicitus ratione temporis.

Variæ sunt difficultates breuiter tractandæ circa temporis circumstantiam.

Prima igitur difficultas est, an sit illicitus actus coniugalis diebus festis, aut ieiunij, præsertim solemnioribus.

Non desunt Doctores qui affirmant, esse saltem venialem culpam talibus diebus exercere actum coniugalem. Probât, quia diebus festis, præsertim solènioribus, vacandû est Deo; ergo contra rationem est vacare actui coniugali, quo mens à Diuinis abstrahitur.

Eodem argumento probatur esse illicitum talem vsuum diebus Rogationum, & ieiuniorum, quæ Ecclesia præcipit. Quia ieiunia præscribitur, vt caro maceretur, & voluptate etiam licita priuetur; ergo obligatio est abstinendi in illis diebus à vehementi delectatione, qualis in actu coniugali inuenitur.

2 Dico *primò* conuenientissimum esse diebus festis, præsertim solemnioribus ab vsu matrimonij abstinere. Id omnes fatentur. Et ratio est, quia decet tunc Christianum orationibus, & pijs operibus vacare, à quibus multum impedit vsus matrimonij, qui valde mentem distrahit à Diuinis, & voluptati immergit. Atque hoc tantùm volunt sancti Patres, cum dicunt coniugatos debere abstinere, vel illis vsuum coniugalem non licere: nã exaggerando loquuntur, & dicunt non licere id quod non decet. Quod vel inde patet, quia etiam dicunt nos tunc etiam licitis abstinere debere, id est, docere illis quoque abstinere.

3 Dico *secundo*, solum esse consilium illis diebus ab vsu coniugali abstinere, atque ideo omni culpa vacare tunc exigere. Ita relatis multis Sanchez *lib. 9. disp. 12. n. 5.* Coninch *disp. 34. dub. 9. n. 75.* Ponce *lib. 10. c. 9. n. 5.* Hurtado *disp. 10. difficultate 3. n. 9.* & alij. Ratio est, quia actus coniugalis ratione sui nullo peculiari iure prohibetur in dictis diebus, neque impedit fieri id, quod in eis fieri præcipitur; ergo in dictis diebus non est illicitus. Consequentia euidentis est: quia culpa non est, vbi nullius præcepti adest prohibitio. Antecedens patet, quia præceptum diuinum minimè interdicit debiti coniugalis exactiorem: illud enim de colendis festis prohibet solas operationes externas seruales, qualis non est exigere debitum. Vnde illa quæ absolute his diebus sub præceptum cadunt, coniuges implere possunt, etsi matrimonio vtantur. Quamuis, non cum tanta decentia ac fructu, atque Ecclesia veller. Sed hæc non cadunt sub præceptum; sicut nec finis præcepti, nempe vt liberius vacetur Deo, cadit sub præceptum, vt communiter docent Doctores cum D. Thomâ *1. 2. q. 96. a. 3. ad 2.* Neque verò est præceptum humanum. Nam quæ solènt adduci testimonia, loquuntur de consilio solo, vt Glossæ obseruant. Quod si antiquitus fuerit aliqua Ecclesiastica prohibitio, iam illa omnino euauit, vt docet Ioannes Azor *10m. 3. instit. moral. lib. 3. c. 31. q. 7.* Vnde cessante ea prohibitione, iam etiam cessauit ea obligatio.

4 Hinc manifestè colligitur, nullam esse culpam illis diebus reddere, ob rationem dictam. Addo etiam si petendo coniux peccaret, adhuc esse licitum reddere. Quia circumstantia illa temporis non est tanti momenti, vt debitum ex iustitia soluere impediatur; neque illa indecentia petendi tali die solemnè excusat à debito iustitiæ.

5 Dico *tertiò*, etiam esse licitum vsuum coniugalem diebus ieiunij. Ita Doctores relati præcedenti dicto,

nixi eodem fundamento. Quia nimirum in diebus ieiunij non tenetur coniux ad aliam carnis macerationem, quàm ad eam, quæ ab Ecclesia præscripta est, quæ est abstinentia à pluribus comestionibus, & cibis veritis.

Ex his patet solutio ad primum argumentum oppositum *num. 1.* Constat enim vacare orationi & carnis macerationi illo modo, esse finem præcepti, & optimum fideli consilium, cæterum non cadere sub præceptum, quia nulla est obligatio exequendi illum finem.

Secunda difficultas est, an sit licitus coniugalis vsus, eo die quo coniuges volunt communicare. Varij sunt dicendi modi. Quid ipse sentiam, breuiter sequentibus aperiam dictis.

Dico *primò*, certum esse, nullam esse culpam mortalem Eucharistiam recipere post copulam coniugalem. Patet, quia nihil sub graui culpa Eucharistiæ impedit receptionem, nisi mortale peccatum, aut excommunicatio. At coniugalis actus de se est licitus, & ad summum est venialis defectus alicujus circumstantiæ debiti; ergo.

Dico *secundò*, certum quoque esse apud Doctores, esse decentissimum, ac conuenientissimum, post vsuum coniugalem siue petendo, siue reddendo exercitum, abstinere ea die à communionem; & id consulendum esse, nisi iusta aliqua causa oppositum manifestè suadeat. Ratio est, quia indecens est tali tempore eiusmodi voluptati indulgere; & ad sacram communionem maxima requiritur deuotio, & puritas effectus, quam talis voluptas funditus euertit, & ad omnem pietatem hominem reddit inhabilem. Igitur talibus communiter suadendum est, vt tunc communionem differant in alium diem.

Dico *tertiò*, si coniux debitum petat recto fine, vt causa prolis, nullam esse culpam ad Eucharistiam eo die accedere, sed solum esse consilium abstinere. Ita cum multis Sanchez *disp. 13. n. 5.* Ratio est, quia præponderat, vel saltem adæquat bonum prolis intentum, quod est rectus finis, & à Deo volutus. Idem dico si finis sit incontinentiæ periculum euitare.

Dico *ultimò* debitum coniugale exigens ex nimia carnis concupiscentia & voluptatis capiendæ gratia, regulariter peccare venialiter si post copulam accedat ad Eucharistiam. Ita cõmuniter DD. ex SS. Patribus. Et patet, quia tunc vsus ille obeuagationem mentis minus aptum reddit coniugem ad summationem Eucharistiæ. Vnde committitur defectus venialis contra præceptum diuinum, dispositionem, & attentionem requirens, & eam indecentiam prohibens. Possunt tamen aliqua iustæ causæ adesse, quæ indecentiam illam resarciant, & consequenter nulla sit culpa accedere tunc ad Eucharistiam. Vt si sit magna festi solemnitas, in qua sit decetissimum ad Eucharistiam accedere: si etiã sit dies Iubilæi, exigens communionem ad illum comparandum: si sit quoque specialis deuotio, & præparatio ad communionem; si sit denique nota aliqua ex eo quod communio omittatur.

Est verò notandum, coniugem reddentem debitum non peccare si accedat ad communionem. Quia adest obligatio satisfaciendi iustitiæ debito. Vnde id quod diximus de petente causa prolis, à fortiori dicendum de coniuge reddente; nam ille actum spontaneum; hic verò actum necessarium exercet.

Tertia difficultas est, an vsus matrimonij eo tempore quo fœmina patitur menstruum fluxum, contineat aliquam indecentiam, & sit illicitus ex veniali culpa.

Propter circumstantiam damni prolis concipiendæ mouetur hæc difficultas. Certum est autè, vbi fluxus menstrui fœminei fuerit præter naturam, quando nimirum præter communem fœminarum consuetudinem,

rudinem, quâsi continuò ex morbo aliquo acciderit, tunc licitum esse coniugalem vsuum. Tum, quia nullum tunc proli imminet damnum; fœmina enim eo morbo oppressa inepta est conceptioni. Tum maximè, quia si is morbus diurnus esset, durissimum esset coniuges ad diurnam abstinentiam ab actu coniugali astringere. Quæstio igitur est, quando menstruum est naturale, vt communiter accidit singulis mensibus.

Variæ sunt de hac re sententiæ, quas refert Sanchez *lib. 9. disputat. 21. numer. 7.* qui magis inclinatur in eam quæ affirmat, ex se, & in plurimum esse culpam venialem debitum eo tempore exigere, nisi iustâ aliqua causâ excusetur, verbi gratia, ad sedandos graues motus carnis, ad vitandum dissidium inter ipsos coniuges, vel etiam ad vitandum incontinentiæ periculum non solum in se, sed etiam in alio. Idem defendit Coninchius *dubio 9. numer. 7.* Ratio est, quia tunc exigere debitum est quædam turpitudinem, indecentiam, ac inhonestas, cum tunc vacet fœminea natura consuetæ purgationi, ac immunda sit mulier, ac minus apta generationis fini.

Mihi videtur probabile valde ac verius, per se loquendo, solum esse consilium tempore menstrui à debiti petitione abstinere, ac proinde nullam esse culpam tunc petere. Ita Glossa *cap. si causa, verb. conceptus 33. quest. 4.* Castro *de lege pœnali lit. 1. cap. vltimo.* Idem docet Nauarrus *in summa cap. 16. numer. 32.* & alij quos refert Sanchez *numer. 6.* & Hurtado *disp. 10. difficult. 3. numer. 10.* Iuxta quam

12 Dico *primò*, certum esse nullo modo esse culpam mortalem, tunc exigere debitum. Probatur manifestè, quia actus coniugalis eo tempore nequit esse grauius illicitus ratione damni prolis. Patet, quia nullum est periculum infectionis prolis, vel quia non est tunc conceptio, nam fluxus menstrui valde obstat retentioni seminis in matrice vbi conceptio facienda est, vt docuit Arist. *lib. 1. de generat. animalium, cap. 19.* vel quia est paruissimum damnum; nam experientia constat innumeros esse tempore menstrui coeuntes, & rarissimè percipimus inde concipi prolem menstruosam, aut leprosam, aut alio malo infectam. Vel denique, quia quamuis damnum prolis esset magnum, & magni momenti; in eo tamen coitu nulla fieret iniuria proli, quia melius est ei sic nasci, quàm non nasci, vnde tantum abest vt possit conqueri de damno sibi illato, cum potius maximo afficiatur beneficio. Quibus addo, cum coniuges iure suo vtantur, per accidens, & præter intentionem proli sequeretur damnum.

13 Dico *secundò*, neque esse peccatum veniale tunc exigere debitum ob honestum finem. Moueor, quia tamen si ea occasione non esset talis vsus coniugalis expediens ad conceptionem; atque ideo obstarè vt fieret ob prolis generationem; tamen fieri potest ob alios plures honestos fines, vt constat; ergo. Firmo, quia peccatum veniale in hoc casu nascitur ex ipso nimio affectu petentis, & ex vehementi appetitu voluptatis; ergo si is non reperitur, sed animus & intentio vtendi iure suo, non videtur esse actus illicitus sub veniali culpa. Neque verò turpitudinem illam & indecentiam in illo coitu quasi materialis obesse potest, quando adest honestus finis, & moderata delectatio.

14 Dico *tertiò*, marito exigenti in ea occasione teneri mulierem reddere. Id communiter fatentur Doctores. Et patet, quia lex iustitiæ obligat ad reddendum, & nulla iusta causa ab eo se onere eximendi, subest. Nam vir exigens, vt dixi, non peccat exigendo &

Perez, de Matrimonio.

in aliorum sententia ad summum delinquit venialiter. At vbi sola venialis adest culpa in exactiōne, tenetur alter coniux reddere, quia reddendo vacat culpa, cum semper adsit causa iusta, ne petenti domino rem propriam, neget debitum contra legem iustitiæ, vel ipsi etiam displiceat, vel etiam ne excitentur odia inter coniuges, & discordia. Quod si coniuges probabiliter existimarent monstrum ex eo concubito gignendum, quamuis vir non peccaret exigens, quia verificatur melius esse proli ita esse, atque ideo de damno sibi illato non posse cõqueri; nihilominus tamen vxor licet reddere posset, non tamen teneretur. Quia detrimentum magnum vxoris videtur esse filium tanto affectum morbo habere; essetque maximus ei dolor, præ oculis semper eam habere prolem: sicut infra dicemus vxorem posse debitum reddere viro leproso cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id astringi.

Quarta difficultas est, an actus coniugalis sit illicitus tempore quo vxor est grauida.

Qua in re, certum est, esse illicitum, & peccatum mortale quando est probabile periculum abortus prolis iam formatæ. Quia talis copula bono prolis aduersatur, quod maximè spectat ipse coniugalis vsus, & ita frustratur suo fine, & perimitur innocens fœtus. Nec incontinentiæ periculum potest excusare, quia incontinentiæ alius vis & medijs consuli potest, absque fœtus damno tam graui. Dixi *peritiam formatam*: nam ante formationem tempore quo materia incipit coagulari, seu formari, quamuis sit periculum dissipationis materiæ, non ob hoc erit mortaliter illicitus, quia non videtur res tanti momenti. Imò ex hac parte neque venialiter actus coniugalis erit illicitus, quia, vt docent Medici periti, dicta dissipationis nullum est moraliter periculum; quoniam matrix statim post conceptionem ita clauditur, vt difficillimum sit aperiri. Restat igitur quæstio, an actus coniugalis cessante dicto periculo abortus, & dissipationis materiæ, ex eo præcisè, quod habeatur tempore prægnationis, sit illicitus saltem venialiter.

Multi enim, inter quos Basilius Ponce, sic affirmat. *Primò*, quia illud SS. Patres reprehendunt.

Secundò, videtur esse periculum abortus, si ad mulierem quæ recens concepit, vir accedat.

Tertiò, talis copula coniugalis videtur esse contra naturam & finem matrimonij, seu generationis, ad quem ordinatur, quia mulier dum grauida est, nequit concipere; erit igitur in tali concubitu manifesta inordinatio saltem venialis.

Dico *primò*, in quo omnes conueniunt; exigere tunc debitum non esse peccatum mortale. Patet: Tum quia nulla inuenitur prohibitio accessus in eo tempore. Tum etiam, quia matrimonium non solum institutum est in officium naturæ, sed etiam in concupiscentiæ remedium.

Dico *secundò*, neque esse culpam venialem. Ita Sanchez *disput. 22. num. 6.* Coninch *disput. 34. dubio 9. num. 78.* Hurtado *disput. 10. difficult. 3. num. 13.* & alij. Ratio est, quia ex nullo capite ostendi potest esse id aliquo modo illicitum, cum nulla sit talis accessus prohibitio; ex alio capite, cum magna temporis matrimonij parte vxor grauida sit, certè vel abstinendum esset coniugibus ferè semper à debiti exactiōne, vel essent innumerabilia peccata venialia admittenda. Quod verò effusio seminis frustrètur generationis fine, non refert, vt sit illicita, cum non proueniat ex natura & modo concubitus, quod desideratur, vt is sit contra naturam; nam reuera concubitus eo tempore sit ordinario, & debito modo,

& potest ad alios fines honestos describere.
 18 Dico *tertio*, potiori iure nullam esse culpam eo tempore reddere debitum. Patet, quia, ut dixi, obligatio reddendi lege iustitiæ præscripta excusat ab indecentia veniali, si quæ tunc esset in ea debiti exactio voluntaria, ut non sit in redditione necessaria. Imò tenetur coniux reddere, quia nulla est iusta excusatio; & ut dixi *suprà*, quoties sola est venialis culpa in exigente, tenetur alter coniux reddere; potiori iure ad id ligatur, cum iuxta nostram sententiam nulla sit in ea debiti exactio venialis culpa. Hinc

19 Colligo *primo*, actum coniugalem tempore purgationis post partum non esse culpabilem ac illicitum: quia in eo actu tunc habito nulla apparet inordinatio. Præceptum autem antiquum præscriptum in lege antiqua *Leuitici* 12. c. ut mulier masculum pariens abstineret quadraginta diebus ab ingressu Ecclesiæ; fœminam verò, octoginta; quo etiam tempore pariter videbatur vsus coniugij interdictus; illud, inquam, præceptum cum ad ceremonialia pertineret, iam profus extinctum est. Vnde sicut non tenetur mulier eo tempore abstinere ab Ecclesiæ ingressu; ita nec à coniugij vsu.

20 Colligo *secundo*, similiter dicendum non esse illicitum actum coniugalem habitum tempore quo proles nata lactatur. Ratio est, quia nullum imminet periculum proli, quæ lactatur, nec videmus illi notabile damnum euenire; neque fœtui qui concipitur, ut experientia constat in pauperibus parentibus, qui eo tempore nutrici lactandam prolem non committunt ob eorum pecuniam, nec videmus in prole graue ac notabile damnum, ex alio capite in tali concubitu nulla ostendi potest inordinatio. Imò esset durissimum iugum, ac moraliter impossibile humeris coniugum imponere ut simul in eodem lecto accubantes, biennio quo infantis lactatio durat, abstineant; & iterum cum mater pepererit alio biennio; essetque matrimonium pauperibus non remedium concupiscentiæ, sed laqueus & causa quam plurimorum peccatorum.

Ad argumenta adducta *num.* 15.

Ad primum, dico SS. Patres illud reprehendere, quando est verisimile abortus periculum, vel etiam dic id improbare de consilio loquentes, tanquam minus perfectum.

Ad secundum, iam dixi *num.* 15. coniugalem vsum esse profus illicitum, si sit probabile periculum abortus; cessante verò hoc periculo non esse illicitum.

Ad tertium, iam constat solutio ex *n.* 16. & 17.

21 *Vltima difficultas* est, vtrum actus coniugalis ante benedictiones nuptiales tempore quo illæ differuntur, sit illicitus. Verum de hac difficultate iam latè ostendi *suprà disp.* 43. *sect.* 10. n. 6. & 7. non esse illicitum. Quia tamen Tridentinum *sess.* 24. de matrimonio c. 1. suadeat, & hortetur, ne habeatur ante dictas benedictiones; nullibi tamen prohibetur.

SECTIO IV.

Vtrum actus coniugalis habitus in loco publico, vel in loco sacro, aut benedicto, fiat illicitus.

Circa primum de actu coniugali in loco publico, vel coram aliis,
 Dico *primo*, certum esse apud omnes Doctores,

petere, aut reddere debitum, esse peccatum mortale ratione scandali. Patet, quia est ex se occasio grauis ruinæ spiritualis aspicientibus.

Dico *secundo*, prædictum coniugalem actum habitum in loco publico, seu coram aliis, esse ex se moraliter illicitum, adhuc secluso scandalo. Ita omnes. Ratio est, quia id ob turpitudinem actus, adhuc secluso scandalo, grauius dissonat rationi: aduersatur enim decentiæ, & honestati humanæ, adeò, ut nulla necessitate id valeat excusari. Nec mirum, cum & ipsa bruta animalia nonnulla ratione carentia aliorum oculos in actu coniugali euitare dicuntur, ut de elephantis, & aliis tradunt Historici.

Dico *tertio* tactus inter coniuges, aliàs licitos inter ipsos, reddi illicitos, quando aliis inspicientibus habentur. Hoc etiam est certum, quia ad Venerem excitant aspicientes. Vnde si tales actus essent tactus, ut astantes inducerent valde ad Venerem, attempta eorum fragilitate, esset culpa lethalis. Quia mortale est coram aliis efficere id quod suapte natura mortale inducit.

Circa secundum, de loco sacro, aut benedicto, an reddat actum coniugalem illicitum, maior est difficultas.

Nonnulli, ut Paludanus in *4. d. 18. q. 8. a. 4.* Antoninus *3. p. 11. c. 20.* Toletus *lib. 5. c. 8.* & alij absolute affirmant actum coniugalem in dicto loco, habitum esse illicitum, & sacrilegum. Quia est prohibitum intuitu loci sacri, ut colligitur ex *cap. unico, de consecratione Ecclesie in 6. & ex cap. finali, de consecrat. Ecclesie*, dum dicitur. *Si Ecclesia cuiuscumque fuerit semine, aut sanguinis effusione polluta, &c.*

Alij verò, ut Glossa in *can. Ecclesie, de consecratione dist. 1.* Rosella *verb. consecratio 1. num. 8.* Basilius Ponce *lib. 10. c. 10.* cum aliis absolute docent oppositum, quia actus coniugalis in eo loco non est illicitus iure naturali, nec diuino, ut patet; neque etiam iure Ecclesiastico, quia nullibi prohibetur, nec supponitur prohibitum. Quia si alicubi, maxime in dicto *cap. finali, de consecratione Ecclesie.* In eo autem non constat esse sermonem de effusione coniugali seminis. Quia ad veritatem dictorum verborum illius capitis, sufficit effusio seminis non coniugalis illicita contra castitatem, cuiuscumque sit, siue fœminæ, siue viri, siue Clerici, siue non Clerici. Quod satis indicatur in *eo cap.* dum dicitur, *si fuerit polluta.* Quia dum aliàs non constat actum coniugalem in Ecclesia esse prohibitum intuitu reuerentiæ Ecclesiæ, non est dicendum eo pollui Ecclesiam, sicut nec polluitur sanguinis effusione, aliàs licita. Ita etiam id defendit Hurtado *disp. 10. difficult. 4. n. 16. & 17.*

Denique alij sub distinctione sentiunt vsum coniugalem esse illicitum & sacrilegum in loco sacro, quando coniuges sine necessitate eo videntur; quia talis actus est iniuriosus loco sacro, & sacrilegus. Secus verò, si longo tempore maneant conclusi in loco sacro ratione belli, vel ob aliam causam, ita ut nec die, nec nocte possint egredi, tunc non esse peccatum reddere, aut etiam petere debitum in loco sacro, præsertim si imminet alteri periculum incontinentiæ. Probant, quia in eo casu id non censetur ab Ecclesia vetitum, videtur enim nimis graue & periculofam, ob humanam fragilitatem eos cogere perpetuò toto illo tempore vsu coniugij abstinere. Quare ille actus tunc non videtur illicitus, aut iniuriosus Ecclesiæ; quia necessitas irreuerentiam excusat. Cum hac distinctione loquitur Auila *de censuris part. 5. dub. 1. §. secundus casus est.* Azor *tom. 1. lib.*

lib. 10. c. 26. quæst. 13. & tom. 3. lib. 31. c. 31. quæst. 3. Sayro *lib. 5. de censuris cap. 16. num. 19. & Sanchez disp. 15. num. 7. & 12. citatis multis.*

7 Verius iudico cum Doctoribus secundæ sententiæ, nullum esse peccatum si coniuges copulentur in loco sacro, neque Ecclesiam violari, siue copuletur in casu necessitatis, siue non. Moueor hac vnica ratione, quia certum est apud omnes actus maritales in loco sacro non habere labem sacrilegij ex naturali, vel diuino iure. Quod verò neque ex constitutione Ecclesiastica probatur, quia constitutione Ecclesiastica illi actus habent speciem sacrilegij, quibus statutum est Ecclesiam manere pollutam, & reconciliandam esse. At nullum ius Ecclesiasticum statuit maritali effusione seminis locum sacrum pollui. Patet, quia textus ille qui adducitur ex *cap. significasti, de adulteriis*, expresse loquitur de copula Clerici cum alterius vxore. Præterea in *c. Ecclesie disp. 68. & de consecrat. dist. 1.* quod desumitur ex Concilio Nicæno, tantum dicitur violari Ecclesiam, si cuiuscumque, hoc est, siue viri, siue fœminæ pollutione maculetur; eo autem verbo non significatur maritalis actus. Atque idem dico de *cap. finali, de consecrat. Ecclesie.* Igitur debet esse illicita seminis effusio. Actum autem maritalis ex se non est illicitus, & ex iure non ostenditur illicitus. Non est ergo vnde dicamus esse illicitum, & sacrilegum in loco sacro. Quod etiam à simili comprobatur, nam effusio sanguinis quando iusta est, non habet speciem sacrilegij. Hinc

8 Colligo *primo*, sola effusione seminis ex se illicita, & quæ cum peccato mortali sit, pollui Ecclesiam, & illam solam commissam in loco sacro habere speciem sacrilegij.

9 Colligo *secundo*, neque etiam illa effusione seminis illicita pollui Ecclesiam, nisi id delictum sit publicum, atque adeò si effusio occulta sit, neque polluitur, neque speciem habet sacrilegij. Sic Toletus *lib. 5. summ. c. 8.* Coninch *de Sacramentis q. 83. art. 3. dub. 1. num. 230.* Gabriel Vasquez *1. 2. disput. 98. num. 6.* Basilius Ponce *citatus numer. 15.* & alij. Probatur manifestis rationibus. *Primo*, quia cum ea effusio seminis ideo tantum sacrilegium sit, quia ex constitutione Ecclesiastica locus sacer illa profanatur, & tollitur consecratio, aut benedictio; neque enim vlla est alia ratio, ob quam sit speciale peccatum; sit ut notoria tantum effusio speciale sacrilegij peccatum sit. *Secundo*, cum reuerentia loco sacro debita consistat in opinione hominum, non potest per prædictum actum illicitum tolli nisi hominibus innotescat, sicut homines non fiunt de facto per crimina infames, nisi innotescant. *Tertio*, sicut ob occulta crimina non potest iniungi publica pœnitentia, ne auctor iniurijs diffametur; ita nec Ecclesia ob similia potest pollui, quia eadem diffamatio sequeretur. *Vltimo*, quia aliàs res esset intolerabilis. Ponamus enim solum Parochum scire eiusmodi factum, hærebit perplexus, quia nec poterit sine turbatione omnino à celebrando in ea Ecclesia abstinere; nec poterit curare ut reconcilietur, quia non poterit probare factum, si rei negent, qui hoc non tenentur fateri, quamdiu non est saltem semiplenè probatum. Nec etiam liberè in ea poterit sicut antea celebrare; quia semper dubitabit an hic & nunc sit sufficiens necessitas celebrandi in Ecclesia polluta.

10 Colligo *tertio*, publicum in hac re dici, non quòd iuridicè probari posset, sed quòd vel ipsa confessione rei in iudicio, aut euentia facti in multorum notitiam deuenit, & est quasi diffamata Ecclesia, & denigrata eius reuerentia, ut communi *Perez de Matrimonio.*

inter docent Doctores. Vnde si duo, vel tres, aut pauci homines scirent pollutionem, vel emissionem feminis in loco sacro admittam, adhuc neque egeret reconciliatione, neque esset speciale sacrilegij peccatum.

Colligo *vltimo*, pollui Ecclesiam dicto actu publico factò tantum intra corpus Ecclesiæ, & non factò in turri, nec in cubiculis corpori Ecclesiæ adhaerentibus, nec in cellulis, seu tribunis, ex quibus Principes, qui domos Ecclesiæ coniunctas habent, audiunt sacrum, nec in sacristia, de quo legendus est Sanchez *citata disputat. 15. à n. 23.* vsque ad finem disputationis.

SECTIO V.

Vtrum ratione excommunicationis vtriusque, vel alterius coniugis, vsus coniugalis reddatur illicitus.

Constat apud Doctores, licitum esse vxori cum excommunicato viro cohabitare, & ab eo petere debitum, & reddere. Id patet ex *cap. quoniam multos 11. quæst. 3.* vbi conceditur, sine limitatione, vxori communicare cum viro excommunicato. Vnde ob hanc causam non peccat vxor cohabitando cum marito, & ei debitum reddendo, non solum quantum ad actum coniugalem, sed etiam quantum ad alias actiones, & obsequia, atque ad totam hanc vsualem communicationem. Ratio est. Tū, quia inter quinque illas exceptiones à generali illa prohibitione communicandi cum excommunicato, contentas illo versiculo,

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Secunda exceptio, nempe, *lex*, ponitur, per quam particulam intelliguntur coniuges, quos lex matrimonij inter se sociat; quæ facit licitam communicationem vxoris cum viro, & viri cum vxore in omnibus pertinentibus ad statum matrimonij, & domesticam ministracionem. Tum maxime ex dicto *cap. quoniam multos*, vbi absolute subtrahit Pontifex personam vxoris ab hoc onere non communicandi ciuili, & humano modo cum excommunicato marito; & ibi nullam limitationem, vel certam actionem designat. Non est igitur cur nos illam adhibeamus, cum fauores potius sint ampliandi. Præsertim, quia moraliter loquendo vix potest coniugalis communicatio separari ab humana, & personali: nam vxor exhibere potest marito omnem communicationem, quam vinculum matrimonij, siue ex primario, siue ex secundario suo postulari sine; & hæc adeò est familiaris, ut sine absoluta communicatione humana exerceri moraliter non possit. Erit igitur tota hæc communicatio vxori concessa. Et idem conceditur viro respectu vxoris excommunicatæ, ut vitetur periculum animarum. Quod adeò verum est, ut Enriquez *lib. 13. de excommunicatione cap. 22. numer. 2. in commento, littera I.* Emanuel Sà, & alij, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 9. disputat. 14. numer. 5.* velint licitam quoque esse communicationem inter coniuges in Diuinis. Quia in dicto *cap. quoniam multos*, absque vlla limitatione concessa est mulieri facultas communicandi cum marito. Quare non est cur coëcreatur ab aliqua viri communicatione abstinere. Nam cum ius non

distinguat, nec nos distinguere debemus. *l. de pretio. ff. de publiciana.*

Hoc posito quintuplex difficultas dissoluenda breuiter est.

Prima est, an prædicto priuilegio comunicandi cum excommunicato gaudeat sponsa de præsentis respectu sponsi excommunicati.

Hugolinus de excomm. tabula 2. c. 2 §. 6. n. 4. negat. *Primo*, quia in dicto cap. quoniam multos, ubi cum conceditur dictum priuilegium, de vxore est sermo, cuius appellatione sponsa non continetur, vt constat ex *l. si qua §. 1. & sequenti. ff. de ritu nuptiar.* *Secundo* sponsa nequit habitare cum sponso non excommunicato, vt constat ex Tridentino sess. 24. c. 1. de matrimonio; ex quo multo minus cum sponso excommunicato.

Ceterum mihi videtur certum oppositum, si sermo sit de sponsa de præsentis, vt bene noster Sanchez disp. 14. n. 8. *Primo*, quia decretum illud excipiens vxorem fauorabile est, cum ad vitanda animarum pericula editum sit. At in fauorabilibus nomine vxoris venit quoque sponsa de præsentis, vt tetigi supra disp. 1. sect. 1. n. 5. *Secundo*, quia per matrimonium raturum nondum consummatum facta est mutua corporum traditio inter coniuges, & ad cohabitandum, aliaque obsequia sibi attriçti sunt; ac proinde si à participatione, seu communicatione separentur, exponuntur maximo periculo, quod euitare voluit Pontifex eo cap. quoniam multos, vt ibi habetur. Nec verò Tridentinum interdicit sponsis de præsentis cohabitationem, sed solum monet, ne cohabitent ante benedictiones in Templo susceptas, quod solum consilium est. Potest etiam esse sponsa de præsentis, nondum cognita, post dictas benedictiones; non est igitur iurè ab ea communicatione arceatur. Vnde ob eandem causam existimo eodem priuilegio gaudere sponsam de præsentis nondum cognitam, respectu sponsi excommunicati, etiam nondum benedictionibus Ecclesiæ susceptis. Dixi id de sponsa de præsentis; nam si sermo sit de sponsa de futuro, certum est non gaudere eo priuilegio respectu sponsi excommunicati.

Secunda difficultas est, an prædicta communicatio inter coniuges excommunicatos, tam in collocutione, & mensa, quam etiam in petitione & redditione debiti coniugalis, possit ab Ecclesiâ prohiberi & auferri.

Noster Suarez de censuris disp. 1 §. 4. n. 3. tenet partem affirmantem. Quia, vt constat ex cap. inter alia, de sent. excomm. beneficio canonis retinetur dictum priuilegium communicationis: ergo Ecclesiâ si sua potestate & rigore vt velit, poterit huiusmodi communicationem impedire. Sanchez verò disp. 14. n. 7. sentit cum Paludano, Gabriele & aliis, non posse iudicem Ecclesiasticum excommunicantem, ob viri pertinaciam, interdiciere vxori participationem cum viro quoad debitum coniugale, quia hæc obligatio ex ipso iure naturæ confurgit, & ipsa excommunicatio nequit tollere quod est de iure naturæ. Quamuis reuera possit Ecclesiâ interdiciere vxori participationem cum viro, quoad humanum conuictum, ne videlicet cum ipso loquatur, aut eidem mensæ adsit.

Mihi videtur iuxta primam Suarij opinionem, dicendum, non priuari, vel suspendi debitum coniugale, non esse ita naturale, quin Ecclesiâ peculiari causâ iusta existente, possit huiusmodi communicationem impedire. Moueor, tum quia, vt dictum est, beneficio Canonis retinetur dictum priuilegium comunicandi, & consequenter retinetur debitum coniugale. Tum maxime, quia sicut Ecclesiâ priuat Regem iure regni, & subditos eximit ab obligatione pa-

rendi Principi excommunicato, etiam si sit iuramento firmata; ita similiter possit priuare maritum vsu iuris petendi debitum ab vxore, & consequenter etiam liberare vxorem ab obligatione reddendi debitum, & parendi marito, quandiu rebellis fuerit Ecclesiæ. Firmo, quia vt concedit contraria sententia, tamen collocutio coniugum & mensa etiam absolutè sit de iure naturæ; adhuc tamen Ecclesiâ potest eam prohibere per excommunicationem; ergo & petitio, & redditi debiti. Poterit igitur Ecclesiâ propter nimiam pertinaciam excommunicati, maxime si contra bonum commune cedat, prohibitionem communicationis vsque ad ipsas etiam vxores restringere. Quia verò moraliter & regulariter id non expedit, ideo Ecclesiâ ius coniugij integrum manere voluit, non obstante excommunicationis censura. Tandem idem probatur, quia iuxta omnium sententiam, si mulier participaret cum marito excommunicato in scelere ob quod est excommunicatus, incurteret quoque excommunicationem si ei debitum redderet, quia participat cum illo in crimine ob quod est excommunicatione ligatus; & in hoc euentu nullum illi priuilegium Canon concedit, cum expressè c. in r. alia 31. de sent. excommunicationis, in fine, prohibeatur prædicta communicatio si in crimine communicauerint. Sicut ergo à coniugibus hac existente causa Ecclesiâ tollit communicationem quoad debitum coniugale, ita similiter poterit idem præstare urgente alia iusta causa, nempe mariti, vel vxoris excommunicatæ pertinacia, vel alia simili.

Tertia difficultas est, an vxor quæ nupsit viro, quem sciebat esse excommunicatum, possit communicare cum ipso quoad humanum conuictum, & quoad debitum coniugale.

Qua in re certum est si mulier excommunicato nupsit bona fide, quem excommunicatum esse ignorabat, posse omnino communicare cum illo: quia tunc cum nihil egerit contra censuram, non est cur suo iure priuetur. Ob eandem rationem si quæ mulier nunc contrahat matrimonium cum excommunicato non vitando, etiam si ille postea denunciatur, posse illi communicare: quia illa nihil egit contra censuram, & quantum ad ipsam spectat, ac respectu illius erat quasi non excommunicatus. Vnde quoties ante censuram impositam, ac sufficienter denunciatum matrimonium contractum fuerat, mariti excommunicati communicatio non est vxori interdicta. Quæstio igitur est de muliere quæ excommunicato denunciato nupsit, an possit marito communicare.

Negat Suarez disp. 14. sect. 4. n. 6. *Primo*, quia illud matrimonium tamen validum sit, est tamen illicitè contractum, violata censura excommunicationis; ergo non potest mulier cohabitare marito, neque exigere, aut reddere debitum, donec ab excommunicatione ille absoluat.

Secundo, iniquitas nulli fauere debet, vnde ex iniquitate sua nemo debet commodum reportare; ergo non est rationi consentaneum, vt propter prauam communicationem, quam illa mulier habuit cum excommunicato, quando illi nupsit, possit illi postea licitè & impunè communicare.

Perplacet tamen oppositum cum Vgolino de excommunicatione, tabula 2. c. 2 §. 6. n. 1. Henriquez lib. 13. de excommunicatione c. 2. Sanchez disp. 14. n. 3. & aliis. Ratio est, quia ius cap. quoniam multos, 11. q. 3. id expressè decernit, sic dicens. Quoniam multos pro causa excommunicationis perire quoties cernimus, deuicti misericordia, Apostolica auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet vxores, &c. in vericulo celebri supra relato n. 1. continente casus in quibus ex-

clusatur participans cum excommunicato, clauditur hic præfens in illa particula, *lex*, quam omnes de lege matrimonij explicant. Vbi absolutè vxori hoc priuilegium conceditur: nec textus distinguit, si vxor tempore, quo virum duxit, ipsius excommunicationem nouerit, nec ne. Et ratio in ipso textu tradita in prædicto euentu locum habet, ne videlicet animæ pereant, dum coniuges cohabitantes, & tam arcto vinculo constricti necessitate quasi coacti, participant. Quare tamen istud matrimonium fuerit factum contra prohibitionem Ecclesiæ, ratione excommunicationis; non ideo tollit communicationem inter coniugatos, quibus non fauet iniquitas, sed Ecclesiæ benignitas. Quod dixi de vxore, intelligo quoque de viro: nam caput illud nomine vxoris intellexit vtrumque coniugem, quia est eadem vtriusque ratio; conceditur enim hæc communicatio ad euitanda pericula animarum, vt ibidem dicitur, quæ similiter sequerentur, si vir non possit communicare vxori excommunicatæ. Aliàs etiam sequeretur virum excommunicatum, cum possit frui vxoris obsequio, esse melioris conditionis, quam non excommunicatum habentem vxorem excommunicatam, qui huius obsequio frui non possit. Quare nomine vxoris in prædicto textu intelligendus est vterque coniux. Est Papa vsus fuerit nomine vxoris; eo quod numerabat personas subditas, qualis est vxor: & etiam quia femina rarè excommunicatur, vir tamen frequenter.

Ex his constat solutio ad argumenta illata num. 7.

Ad primum concessio antecedente negatur consequentia, quia illud conceditur coniugibus ex benignitate Ecclesiæ, & ad euitanda animarum pericula.

Ad secundum, iam dictum est eo priuilegio comunicandi non cõcedi fauorem iniquitati, sed morali necessitati prædictæ communicationis ne animæ pereat.

Quarta difficultas est, an ipse maritus excommunicatus possit licitè petere debitum ab vxore.

Certum est autem apud Doctores, si coniux non excommunicatus debitum petat ab excommunicato, teneri tunc reddere, & licitum esse non excommunicato illud exigere. Patet, quia excommunicatio cum non cedat in fauorem excommunicati, minime eximit illum ab obligatione qua antea tenebatur, atque ideo non priuat alterum iure petendi sibi debitum ab excommunicato. Quare vxor excommunicata sicut tenetur viro ad ea obsequia, ad quæ ante obligationem attriçta erat, ita & ad reddendum debitum. Si enim debitum pecuniarum potest non excommunicatus ab excommunicato petere, quanto magis debitum coniugale. Est igitur quæstio de coniuge excommunicato an possit licitè debitum petere. Omissis aliorum opinionibus,

Dico primo, licitum esse marito excommunicato debitum petere. Ita Sanchez multis aliis citatis disp. 14. numer. 20. & Suarez disp. 13. sect. 4. numer. 8. Ratio est, quia æquitate & beneficio Ecclesiæ statutum est, ne coniuges excommunicati teneantur se ipsos vitare, vt sic animarum periculis consulatur. At si Ecclesiâ prohiberet marito excommunicato petitionem debiti, non consuleret periculis, sed offendiculum illis tenderet; cum sit difficillimum abstinere ab vsu coniugali. Firmo, nam Ecclesiâ absolutè non priuauit excommunicatum actuali iure petendi, quamuis possit, vt dixi supra; ergo nec priuauit illum potestate, moraliter loquendo, valde esset periculosum: & illud esset valde onerosum vxori non excommunicatæ. Quare sicut in aliis obsequiis, quia licitum est seruo, vel familiari obedire domino excommunicato imperanti, vt constat ex cap. quoniam multos 11. quæst. 3. ideo licitum etiam est domino excommunicato im-

petare, & vti suis familiaribus, quia aliàs, & periculosa, & moraliter inutilis esset illa concessio; ita pari ratione idem dicendum est in præsentis: quia idem vel maius est periculum; & quia textus prædicti capitis eodem modo de omnibus loquitur.

Est verò notandum prædictam conclusionem intelligendam esse non de actione forensi, per quam aliquid postulat in iudicio, vt vxor compellatur ad cohabitandum, &c. Nam iuxta regulam generalem c. decernimus, de sent. excommunicationis in 6. negatur actio excommunicato, vt non possit agere vt sibi restituatur vxor: sed intelligendam esse de petitione priuata, quæ obligat alium in conscientia ad reddendum debitum, & ad cohabitandum. Nam excommunicatus non priuatur vsu priuato rerum suarum, neque illis actionibus priuatis, quæ ad earum custodiam, vel conseruationem spectant. Sic ergo dixi posse licitè vti vxore sua, & exigere debitum.

Dico secundo, idem quod dixi de marito excommunicato vxorem excommunicatam non habente, eodem modo procedere in marito non excommunicato erga vxorem excommunicatam. Ita DD. relati præcedenti dicto. Ratio est, quia id postulare videtur communis lex matrimonij, quæ quoad mutua communicationem æquè obligat vtrumque coniugem, & ideo quoad præfens eadem est vtriusque ratio. Quæ enim maior ratio esse potest, vt maritus excommunicatus frui possit consortio, & obsequiis vxoris, & vsu coniugali, & vxor excommunicata nequeat gaudere eadem societate, & officio mariti? Mirum enim esset, vt maritus excommunicatus non priuaretur iure actuali petendi & reddendi debitum, seu executione, & vsu eius; & quod non excommunicatus priuaretur propter vxoris excommunicationem. Quod si maritus potest petere debitum ab vxore excommunicata, & ipsa sine dubio potest reddere; & è contrario poterit etiam ipsa petere, & maritus tenebitur reddere; neque enim excommunicatio in illa est maior, aut efficacior, quam in marito, neque est peioris conditionis femina, quam vir, eo quod sit fragilior. Imò ob hanc rationem debuisset ius, si fieri posset, plus illi fauere: at non esset fauor, sed grauamen, si quando ipsa vxor est excommunicata petere non possit. Nullam igitur video legitimam differentiam rationem reddi posse.

Dico tertio, si vterque coniux sit excommunicatus, non priuari mutua communicatione quoad petitionem, & redditionem debiti, & alia obsequia æquè ac antea. Ita DD. citati. Ratio est, quia excommunicatio non plus operatur in singulis, eo quod insit vtrique, quam si sit in altero tantum coniugum; non enim effectus excommunicationis crescit in marito, eo quod vxor excommunicata sit, vel è contrario; ergo si maritus excommunicatus potest comunicare cum vxore non excommunicata, etiam poterit cum excommunicata, quantum est ex vi suæ communicationis firmo, nam excommunicatio vxoris non impedit quominus cum illa comunicare possit maritus, vt ostensum est; ergo illæ excommunicationes simul sumptæ non possunt inducere illud impedimentum; non enim habent specialem effectum aliquem, qui ex alterutra earum per se non nascatur. Neque ex iure colligi, neque in iure fundari possunt, & consequenter nihil efficiunt: nam omnes hi effectus ex iure positio pendunt.

Dico ultimo, si ambo coniuges sint excommunicati propter idem crimen, priuari mutua communicatione quoad petitionem debiti, & alia obsequia. Ita omnes. Ratio est, quia tunc per mutua communicationem alter alterius contumaciam foueret; ergo tunc contumacia illa transiret in communicationem

in crimine, vnde esset nouum peccatum mortale; ergo non esset licita ea mutua communicatio. Idem dicendum, quando alter coniugum tantum excommunicatus est; si alter foueat delictum alterius, vel sit in causa, vt in excommunicatione obdurescat; quia nimirum tunc iam erit communicatio in crimine, quæ intrinsece mala est. Hinc

Colligo primo, si excommunicatio feratur in participantes, non comprehendere coniuges quoad mutua communicationem, nisi vnus alteri communi- cetur in crimine. Patet, quia illa sententia excommuni- cationis solum prohibet sub grauiori censura, illam participationem, quæ per excommunicationem com- mune prohibita est sub censura minoris excommuni- cationis; non autem prohibet communicatio- nem aliâ non prohibitam. Neque est aliud sensus illius censuræ, quia iuxta terminos iuris fertur. Comprenderet verò talis excommunicatio coniuges, si vnus alteri communi- cetur in crimine: nam hæc communi- catio nec in iure concessa est, nec concedi po- test.

Colligo secundo quid sit dicendum, si per senten- tiam specialem ferretur excommunicatio in vnum coniugum respectu alterius, præcipiendo videlicet vni ne communi- cetur alteri excommunicato sub eadem censura. Cum enim iudex nequeat prohibere communicationem, quam ius ipsum, & summus Pon- tificex concedit; vt illud mandatum sit iustum, necesse est vt restringatur ad eam communicationem, quæ non est concessa, sed prohibita vxori cum marito ex- communicato, & e conuerso, qualis præcipue est cõ- municationis in crimine.

Quæritur, & vltima difficultas est, an sint aliqui casus in quibus non sit licita communicatio inter coniuges. Respondeo affirmando. Primo quando excommuni- catio est lata in causa matrimonij, de cuius valore lis pender, & ideo illis interdicitur matrimonij vsus, vt vitetur fornicationis periculum. Tunc enim commu- nicatio in magnum cederet animarum periculum. Se- cundo, quando vnus coniugum vellet communicare in crimine criminoso alterius. Id enim in nullo euen- tu permittitur in iure. Tertio, quando vterque coniux esset per diuortium seiunctus: quia tunc non haberet locum dispositio capitis, quoniam multos, 11. q. 3. Quod intellige, eo tempore quo coniuges illi ne- queant reconciliari: nam facta reconciliatione, iam ad mutua obsequialigarentur. Vltimo, vnus ex con- iugibus non potest ratione alterius communicare eũ alio tertio excommunicato. Vnde vxor nequit parti- cipare cum excommunicatis, qui simul cum viro sunt. Quia solum fruatur priuilegio participandi cum viro excommunicato, ob matrimonij vinculum; nam pri- uilegium communicandi concessum est ob titulum matrimonij.

SECTIO VI.

An actus coniugalis tempore amentie sit il- licitus.

In hac re primo certum est, si coniuges sint fatui, quos Hispano idiomate, *tonfos*, appellamus, esse inter eos licitum coniugij vsum. Patet quia hi vsu ratio- nis ac libertate sunt capaces, & consequenter me- riti, & culpæ.

Secundo etiam est certum, si coniuges non omnino amentes sint, sed in vna, vel altera re, cum tamen cir- ca matrimonium & alia sint sui compotes, esse inter

eos licitam copulam coniugalem. Id eruditè ostendit Sanchez lib. 1. de matrimonio disput. 8. n. 23. vbi opti- mè probat, contingere posse aliquem hominem dum considerat aliquod obiectum, delirare, licet dum alia percipit non delirare, sed deliberatione vtatur; quod delirium prouenire solet ex vehementi aliqua imaginatione, ita vt ab illa dependeat in fieri, & con- seruari. Vnde inueniuntur sæpe delirantes in aliqua speciali materia, atque ideo in illa rationis, liberi ar- bitrij, meriti, ac demeriti expertes; in aliis verò ratio- nem vti, & liberè operari, & capaces esse merendi ac demerendi, atque ideo posse sacramenta recipere, sponsalia, ac matrimonium celebrare.

Tertio videtur certum, si amentes lucidis interual- lis fruuntur, posse eo tempore lucidi interualli exi- gere debitum, dummodo absit periculum abortus, vel defectus educationis prolis. Patet, quia tunc li- berè, & actu humano debitum petunt. Difficultas ergo superest, vbi amentia totalis est & perfecta abs- que vlla intermissione.

Dico primo, quando ambo coniuges sunt amentes, esse separandos, ne carnaliter coniungantur, & pecca- re mortaliter qui eos ad copulam incitaret. Ita com- munitè Doctores. Ratio est, quia tametsi eiusmodi amentes non peccent defectu libertatis; at qui eos copularet, concurreret ad euident periculum malæ educationis prolis, & ad illius damnum, cum careret parentibus, qui eam educare possent, ac instruere; ergo grauius peccarent. Quo argumento manifestè vincitur, peccare mortaliter qui duos amentes non coniugatos ad copulam incitarent; quia grauius esset prolis damnum, quàm si mentis compotes essent. Quare illi cui amentium custodia demandata est, te- nentur niti ne congregiantur; sicut tenentur curare vt abstingant ab aliis malis & damnis inferendis.

Dico secundo, si alter solus ex coniugibus sit amens, licitum esse per se & ex natura rei concubitum. Patet, quia est verum matrimonium, nec proli detrimen- tum sequitur; habet enim alterum parentem ratio- nis cõpotem à quo educatur. Vnde si non sit pericu- lum abortus, vel damni notabilis coniugis sani, nulla erit culpa. Firmatur, quia talis concubitus ex se lici- tus est, vt liquet; ratione autem periculi posset reddi illicitus; ergo cessante tali periculo, licitus est con- gressus. Quod æquè verum est siue vir amens sit, & mulier mentis compos; siue è contra vir sit mentis compos, & mulier insana, & amens, si ista mitis sit, nec furiosa, & nullum abortus, aut damni coniugis periculum sublit.

Dico tertio, adhuc licere copulam coniugis sani cum altero amente, etiamsi sit periculum, vt amens aliquando seminet extra vas. Ita Sánchez disp. 23. n. 7. Et probat, quia coniux sanus operam dat rei licitæ; illa autem seminis effusio euenit præter eius intentionem ac per accidens; & quamuis ita aliquando contingat ex amentis culpa, non semper ita eueniet, atque ideo non est interdicens coniugi sano copula coniugalis.

Dico quarto, nunquam coniugem sanæ mentis, per se loquendo, teneri coniugi rationis vsu ob amē- tiam destituto, debitum reddere, etiam in illis casibus in quibus id facere posset. Ita communiter Doctores. Ratio est, quia vsus dominij non potest esse in subie- cto quod hic & nunc est incapax vsus rationis, sicut nec ipsum dominium potest esse in subiecto incapaci rationis; ergo talis amens inualide exigit debitum, quia hoc est vsus dominij, & consequenter alter non tenetur reddere. Firmatur, quia quamuis amens reti- tineat dominium; attamen dominio & iuri natu- rali matrimonij tantum correspondet obligatio red- dendi ei, qui exigit vt homo est, seu actu humano, quia

quia exigenti dormienti non est reddendum, amens autem non exigit vt homo. Quare sicut amens amit- tit ius ad suam, bonorumque administrationem, ita ad vsu matrimonij, ita vt exigens obliget per se & ex natura rei. Per accidens autem erit obligatio, si ex defectu redditionis accessurus sit ad aliam, aut se pol- laturus sit, quia tunc recta ratio exigit, vt valde egē- ti debito, sibi reddatur, quamuis non petat vt ho- mo, quia non potest. Vnde ad euitanda grauiora ma- la, quandoque sanus tenetur amenti perenti reddere. Ita Sanchez cit. numer. 11. Coninch disput. 34. dubio 9. numer. 80. Hurtado disput. 10. difficult. 12. n. 55.

Ex dictis colligo quid dicendum sit de coniuge ebrio, dum vsu rationis priuatus est. Dico enim non teneri per se, & ex natura rei coniugem sui compotè reddere ei debitum. Patet ob dictam rationem, quia non petit actu libero & humano, sicut nec amens. Per accidens autem tenetur reddere ratione periculi in continentia in ebrio, si fortè esset. Adde si vterque coniux ebrius esset, licere concubitum inter illos: cuius contrarium diximus de amentibus. Ratio enim disparitatis est manifesta, nam in amentibus id non licet propter damnum prolis educandæ; quod dam- num cessat in ebriis; hi enim breui ad se redeunt, & ideo proles non destituitur parentibus qui de eius curent educatione.

SECTIO VII.

Quomodo, aut quo situ actus coniugalis fiat illicitus.

Abstinerem sine dubio ab istis, nisi necessitas ea sciendi vrgeret, ignoscant pudicæ mentes, multa enim sunt nunc explicanda puris conscientis satis molesta. Ceterum, vt optime dicit Apostolus epist. ad Titum cap. 1. 15. *Omnia munda mundis.*

Præmitto primo, voluntariam seminis effusionem extra vas esse manifestum peccatum mortale contra naturam. Hoc est certum in fide ex Paulo 1. Corin. 7. *Neque fornicarij, neque molles regnum Dei possidebunt.* Vbi DD. passim per molles, intelligunt huic peccato deditos; quod etiam inde vocant mollitiam. Ratione probatur, quia iste actus est contra primarium finem, ob quem à natura est institutus, qui est generatio, vel conceptio hominis. Vnde caret principali ordine & habitudine, quam natura in eo requirit: atque ideo grauem inordinationem continet. Vnde si fornicatio est peccatum mortiferum, quæ tamen solum caret debito ordine ad prolis educationem; multo magis ille actus qui aduersatur fini generationis naturalis, ad quam natura ipsa semen destinavit. Quæ ratio in vi- rili femine, vtpote omnino ad generationem necessa- rio, manifesta est; & etiam in fœminea pollutione vo- luntaria; quia illius semen à natura ordinatum est ad generationem, vel tanquam necessarium, vt multi volunt, vel saltem tanquam vtilissimum, & valde ad illam conferens, quia fœminea matrix voluptate effusionis seminis irrita, ac incensa, auidius virile semen complectitur.

Præmitto secundo, tametsi licitum sit sanitatis cau- sa detrahere sanguinem, & etiam secare manum, tes- ticulos, vel quoduis aliud membrum, vbi id ad vi- tam tuendam desideraretur: at pollutionem procura- re nunquam licere, etiam mediis aliis licitis, vt pharmacis, nec id aliquo honesto fine posse honestari, licet omnino ad vitam præseruandam necessarium sit. Ita omnes. Ratio communis est, quia illa membra

etiam testiculi sunt corporis, & propter bonum indi- uidui instituta, & ideo cum partes sint propter bonum totius, de illis disponere possumus prout expedit sa- luti indiuidui. At semen non est pars corporis, nec propter illius bonum est institutum, sed sobolis cau- sâ propter naturæ propagationem solum. Vnde illo vti non possumus, nisi eo modo vt possit sequi ge- neratio. Firmo: nam sanguis cum sit alimentum, nõ mirum si iustè minuatur per incisionem venæ, quan- do fini, hoc est, nutritioni animalis obest, sicut ob eundem finem abstinemus à ciborum copia. At semē non est alimentum, sed est superfluum alimenti, ge- nerationi tantum destinatum. Vnde nisi in ordine ad eum finem, ea emissio seminis, eaque voluptas quæ- ri non potest. Adde huic rationi propositæ, quæ satis efficax est, aliam non minus efficacem: nam in ef- fusione seminis tam vehemens delectatio sentitur, vt si semel admittatur, pollutionem voluntariam ex- tra vas licitam esse ex iusta causa, gratia nimirum tuē- dæ sanitatis, vel vitæ; esset euident, ac summum periculum ne homo ea passione excæcatus, passim id sibi licere suaderet, atque ita semen prodigeret; & inde fornicationes, adulteria, & alia innumerabilia luxuriæ vitia aduersus commune bonum pullularent. Quibus vt obuiaret natura iure prædictam actionem negauit, non obstante euidenti periculo vitæ indiui- dui, quæ bono communi cedere debet, & illi est post- ponenda. Non militat hæc ratio in ceterorum mem- brorum ob totius bonum administratione; nam dolor maximus ex ipsorum amputatione confurgens coër- cet à necessaria, nedum à prodiga ipsorum sectione. Quare ex hac ratione rectè infertur, legitimam cau- sam cur voluntaria pollutio sit vitium contra natu- ram, esse, quia aduersatur generationi, ad quam natura semen destinavit. Causam verò cur in nullo eue- tu licita sit, esse, quia omnino est denegata homini seminis extra matrimonij copulam administratio, ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea administratione concessa confurgentibus. Hinc

Præmitto tertio, non licere cooperari ad semi- nis iam è lumbis decisi effusionem, quamuis retentio saluti corporis graue detrimentum sit allatura. Ratio est, quia verè est seminis administratio, & fluxus illius procuratio, & non solum pati. Licebit ta- men vbi pollutio est in naturali fluxu, & in somnis cœpit, illam non impedire ob morbi periculum, ces- sante periculo consensus in delectationem. Quia id non est procurare, sed pati emissionem seminis, quæ non impeditur à patiente, ne corruptus ille humor noceat. Ita cum multis Sanchez lib. 9. disputat. 17. numer. 17.

Præmitto quarto, procurare notabilem spirituum vitalium deseruientium generationi, & seminis effu- sioni, commotionem, per media etiam licita eo fine assumpta, esse culpam mortalem. Ita omnes, quia talis alteratio, & commotio est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis consummationem essen- tialiter ordinatur. Idem dico de procuratione notabi- lis distillationis. Quia talis distillatio notabilis est per se coniuncta cum notabili spirituum vitalium com- motione.

His præmissis ad præsentem quæstionem sunt nõnullæ difficultates.

Prima est de modo concubendi quoad situm.

Dico primo, modum naturalem concubendi quoad situm esse, si mulier succuba, vir autem incubus sit. Ita omnes. Ratio est, quia modus hic aptior est effu- sioni seminis virilis, ac receptioni in vas fœmineum; & congruentior est rerum naturæ, cum vir agens, & fœmina sit patiens. Quare omnis deuiatio ab hoc mo- do

do aduersatur aliquantulum naturæ; eoque magis, quò fini huic situs contrarius est.

6 Dico *secundò*, actum coniugale variato prædicto modo, aut situ naturali, esse illicitum, si fiat absque aliqua necessitate. Quia in dicta variatione absque aliqua necessitate clare apparet inordinatio, & inordinata delectationis concupiscentia.

7 Dico *tertiò*, certum esse, si id fiat cum probabili periculo pollutionis extra vas, esse culpam mortalem. Patet, quia per se mortale est semen à natura ordinatum ad generationem effundere voluntariè extra legitimum vas; ergo & illius probabile periculum.

8 *Secunda difficultas* est, an cessante dicto periculo, & non existente aliqua necessitate ob quam fiat variatio, verè sit mortale.

Communior & verior Doctorum sententia, Henriquez *lib. 11. c. 16.* Coninch *disp. 34. dub. 9. ad finem.* Toleti *lib. 7. c. 20.* & aliorum, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 9. disp. 16. n. 3.* affirmat variationem modi naturalis non esse mortalem, quocumque modo fiat, siue à latere, siue sedendo, siue stando, siue præposterè, siue viro succumbente. Fundamentum est, quia nulla variatio modi naturalis obstat generationi, ergo nulla est censenda grauiter inordinata. Antecedens probatur, quia variatio quæ non impedit infusionem seminis intra vas, non obstat generationi, quia non obstat aduentui seminis ad matricem, quia ad eam non venit per descensum, sed per attractionem factam virtute naturali matricis, vt docet Arist. 2. *de generatione animal. c. 4.* Addunt prædicti Doctores, ex eo quòd actus coniugalis fiat variato modo naturali, non esse contra naturam quoad substantiam, cum fiat intra legitimum vas, sed tantum esse contra naturam quoad modum, & taliter, vt non impediatur generatio, in quo non cernitur grauis inordinatio, sed tantum leuis, à qua facile excusabit ægritudo, aut dispositio corporis, aut alia rationabilis causa difficile admittens modum naturalem.

Dico *primò*, regulam certiore in hac re non esse aliam, nisi hanc: solum illum modum concubendi cum vxore in vase naturali esse peccatum mortale, qui aptus est impedire generationem, vel causat effusionem seminis extra locum naturalem. Ita omnes communiter. Et ratio est, quia si impediretur generatio, manifestum esset mortale scelus contra naturam.

Dico *secundò*, nullo coeundi modo in vase naturali generationem impediri. Sic Thomas Sanchez cum multis *disp. 16. n. 5.* Et optime probat, quia semen non recipitur in fœmineam matricem per infusionem, seu ascensum, sed per attractionem, eo quòd sit virtus naturalis in ea semen attrahens, sicut in stomacho respectu cibi, vt docet Aristoteles *lib. 2. de generatione animalium, c. 4.* Et firmatur exemplo illo relato à D. Thoma *quodlib. 6. art. 18.* illius fœminæ quæ cum in eodem lecto cum suo patre accubaret, ab ipso semen in somnis emissum attraxit, grauida que inde effecta est. Idemque accidisse in balneis, in quibus erat semen à viro decisum, refertur ex Doctoribus grauibus. Igitur nullus corporis situs in concubitu obstat generationi, ac proinde non erit in tali congressu culpa mortalis; cum seruetur finis matrimonij legitimus, qui est posse sobolem concipi: & inordinate querere delectationem intra matrimonij limites, solum sit venialis culpa.

Hanc doctrinam Sanchez iudicat sibi difficilem Basilius Ponce *lib. 10. c. 11. n. 2.* nullo nimirum coeundi modo ex his, quos excogitauit libido, impediri generationem. Neque id probat. Addit verò hæc verba, Quare rem hanc Medicis relinquamus; Theologis,

qui cœlibem vitam agentes experimento discere non possunt, speculari turpe, scribere turpius est.

Ceterum non satis video, quid Basilius his verbis innuere voluerit. An forte ledere nostri Doctoris religiosam munditiam, ac puritatem, seu virginalem modestiam ab ipso diuinâ gratiâ obtentam? Non creditur de viro religioso & docto tam grauis iniuria, & offensio. An potius Theologos animaduertere, vt eos talis cognitionis ac scientiæ pudeat, quasi à sua professione, ac cœlibi statu valde aliena? Hoc saltem ex verbis relatis euidenter colligitur, cum clarè præscribat illud Medicis relinquendum, & vt ab ipsis definitum accipiendum; & expressè dicat Theologis id speculari turpe esse, & scribere turpius. Ponderentur hæc vltima verba, quæ non ita consideratè dicta videntur. Nam tamen in eiusmodi doctrinis dilucidandis nonnulla sint puris mentibus satis molesta: quis tamen non videat ea perfectè enucleare, in bonum animarum, non ad Medicum, sed ad Theologum pertinere. Nonne Theologis omnino incumbit obligatio ac necessitas ea sciendi, vt obijerit periculis conscientiarum, & ignorantis confessorum, ne ex incertitia sequantur quamplurima peccata ex conscientia erronea consurgentia? Quòd si ea speculari, seu speculatiuè tractare, turpe esset, ac inhonestum Theologis; cur non esset quoque Philosophis ac Medicis indecens, turpe, præter decorum, ac deforme; quorum imbecillitatem potiori iure, ac fragilitatem extimescere possumus: quòd si quis parum pius, seu valde sceleratus ea scientia abutens, inde excitaretur ad experientias illicitas. Quid inde? Sic enim nec de ea re scribere ac typis mandare debuissent Albertus Magnus, Caietanus, Syluest. Vi storia, Sorus, Rosella, Angelus, Armilla, Palacios, Medina, Grañis, Petrus de Ledesma, Nauarrus, Alcozer, Bartholomæus à Ledesma, Enriquez, & alij sexcenti viri doctissimi ac piissimi, tot libris ac summis casuum conscientiarum, à quibus improbi, & vitiosi homines illiciti possent ad noua & prius incognita flagitia perscrutandum, & experiendum. Vno verbo, panem, vinum, ignem, noctem, solem, de medio tollas necesse est, si voles tollere quicquid abuti mali homines soler, Nam creaturæ omnes insipientis laquei sunt. Mundis igitur omnia munda sunt. Vnde illa speculari, & scribere in bonum animarum non solum non turpe, sed valde honestum est, ac decens, & bono Ecclesiæ & conscientiarum vtile, ac necessarium.

Dico *tertiò*, si experimento constaret, ex aliquo concubendi modo semen non retineri, sed effundi ob fœminei vas nimiam humiditatem, vel laxitatem, fore peccatum mortale eo vti. Ita Ludouicus Lopez *p. 1. instruat. c. 82. §. Igitur loquendo, c. 87. in fine.* Ratio est, quia impeditur generatio positiuè quando ex concubendi modo illa effusio consurgeret, tunc enim situs ille esset causa effusionis. Quòd si illa effusio succederet aliquando præter intentionem coniugum dantium operam rei licitæ, & non ex concubendi modo, sed ex aliquo morbo, dummodo impedimentum retinendi non esset perpetuum, contingere posset absque culpa. Neque oppositum docet Sanchez *disp. 16. citata num. 5.* vt patet attentè legentis, quid dicat Basilius *c. 11. citato, num. 3.* Est verò obseruandum cum Sanchez & Basilio, ex aliqua seminis effusione extra vas, non concludi variationem debiti situs esse mortalem, dummodo eo copulæ modo retineatur aliqua seminis pars sufficiens ad generationem. Docent enim Medici non totam seminis quantitatem in matrice retineri, solet enim matrix aliquando eam solum partem retinere, quæ ad generationem sufficiens sit, expulso reliquo.

Dico

SECTIO VIII.

Vtrum sit culpa lethalis, quoties in actu coniugali, vase naturali omisso, innaturale usurpatur: aut vtriusque coniugis semen data opera non simul emittitur.

Circa primam sectionis partem, Dico *primò*, certum esse apud omnes, copulam viri cum vxore in vase innaturali, vase naturali omisso, vel etiam animum sic consummandi, esse grauiusimum Sodomie peccatum, & contra naturam, quòd nullo modo honestari potest. Ratio est, quia aduersatur fini naturali illius copulæ, qui est prolis generatio. Nec vxor ad similem copulam, sed ad solam copulam intra vas legitimum, vxor est. Coniuges enim solum habent potestatem ad usum corporis, qui matrimonio deferuiat, non aliter.

Dico *secundò*, si vir volens legitime copulari vxori, quò se excitet, vel maioris voluptatis captandæ gratia, inchoet copulam cum ea sodomiticam, non animo consummandi nisi intra vas legitimum, nec cum periculo effusionis extra illud, committit culpam lethalem Sodomie inchoatæ. Hoc etiam mihi videtur certum. Ratio est, quia ille tactus nec ex se, nec ex tangentis intentione potest ad actum coniugalem referri, quia est medium improporionatum copulæ naturali, & ad alterius luxuriæ ordinem tendens; ergo participat speciem lethalem Sodomie inchoatæ. Ex quo infero, quòd notauit Sanchez *lib. 9. disput. 17. numer. 5.* Si vir in os vxoris introuideret sua verenda, cessante omni pollutionis periculo, non peccaret mortaliter, sed venialiter, quia os ipsum non est vas ordinatum ad copulam sodomiticam; vnde esset tactus impudicus instar aliorum qui inter coniuges culpæ veniales reputantur.

Maior difficultas est circa secundam sectionis partem. De qua relatè Sanchez *disput. 17. numer. 8. 9. & sequentibus.* Breuiter dico duo. *Primum* est, expedire coniugibus, vt curetur simul vtrumque semen effundi. Quia licet semen mulieris non sit ad generationem simpliciter necessarium; multum tamen cõfert ad vtilius generandum; & ob hanc causam est à natura institutum: nam vis actiua seminis, virilis in fœmineum agens conceptum pulchriorem ac nobiliorem format: & fœminæ matrix voluptate effusionis seminis irritata, ac incensa, auidius virile semen amplectitur. *Secundum* est, non esse necesse sub pœna peccati mortalis vtrumque coniugem seminare simul; atque adeò dum vir semen effudit, non teneri sub graui culpa fœminæ effusione expectare. Ratio est, quia fœmineum semen nec est necessarium ad generationem, nec actiue ad illam concurrat, vt docent periti Medici. Si ergo absque eo semine, nedum vbi non simul, sed post effunditur, generatio sequitur; nam experientia constat fœminas omnino inuitas, & in balneis semen virile recipientes absque earum seminatione concipere; manifestè inferitur nullum præceptum constringere ad pariter, vel simul effundendum.

Quæres, quid dicendum, vbi vir seminavit intra vas, & membrum virile extraxit, licebit ne fœminæ, quæ nondum effudit, se prouocare tactibus donec feminet? Sentit Sanchez *numer. 12.* id licere. Quia illa prouocatio fœminæ est actualis coniugalis perfectio, ac consummatio; & quamuis ad generationem simpliciter, & omnino non desideretur, valde tamen cõfert

13 Dico *quartò*, si coniuges variato situ crederent non ita certò futuram prolem, dummodo non esset animus omnino impediendi fœtū, non peccaturos mortaliter. Ita Sanchez, & Basilius *et alii.* Ratio est, quia non tenentur certiore modum ad prolem concipiendam eligere, sicut non tenentur vt mediis aliquibus faciliori conceptioni deseruiantibus, sed suæ obligationi satisfaciunt, si nihil efficiant, quo conceptioni obsteret, & vtantur mediocōnvenienti. Verum est, si animus adesset omnino impediendi fœtū, licet cõcubendo eo modo non impediretur, esset peccatum mortale contra naturam; quia sicut actu impedire positiuè generationem est mortale contra naturam illius actus, quem natura ad prolis conceptionem retulit, ita erit mortale velle positiuè illam impedire.

14 Dico *vltimò*, aliquando omni culpa vacare inuersionem debiti situs, vbi non captandæ voluptatis gratia accidit, sed aliqua iusta causa intercedit. Ita Doctores communiter. Et patet, quia si dispositio corporis aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel si sit periculum in prægnante suffocandi fœtū, vel alia similis causa honesta occurrat, quis non videat debere inuerti debitum situm; atque adeò tunc nullam interuenire copulam.

Tertia difficultas est, an coniugi petenti modo, seu situ non naturali, teneatur alter reddere, aut licitè possit reddere.

15 Dico *primò*, si talis concubitus situ non naturali, esset culpa mortalis propter periculum effusionis seminis extra vas, quæ generatio impeditur, certum esse, mortale esse peccatum, etiam reddere. Patet, quia talis congressus est prohibitus ob circumstantiâ illi actui inhærentem, vnde talis congressus est contra naturam, & perinde ac si vir peteret vt vxor cooperaretur sibi ad pollutionem. Vnde nullus timor etiam mortis excusaret tunc fœminam redolentem.

16 Dico *secundò*, certum etiam esse, vbi vir petens esset immunis omni culpæ, teneri vxorem reddere. Patet, quia non est vnde excusetur, cum modus ille tunc nec sit inhonestus, nec vitiosus.

17 Dico *tertiò*, etiam si in exigente illo modo, seu situ non naturali sit venialis culpa, non esse peccatum veniale ex parte reddentis. Ita Sanchez *disput. 16. n. 8.* & Basilius Ponce *relatus, numer. 4.* Probatur, tunc reddentem vacare culpa. Tum, quia cum actus ille reddendi non sit ex se & intrinsecè malus, ob peccatum exigentis, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, quæ ad summū affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem. At semper in reddente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali; est enim sufficiens & iusta causa ne petenti displiceat, vel ne excitentur odia & discordiæ inter coniuges. Tum etiam, quia peccatum veniale nascitur in hoc casu ex affectu ipso petentis, & ex vehementi appetitu voluptatis, cui appetitui, & affectui non cooperatur alter coniugis reddens, sed exercet actum licitum coniugibus, & ordinatum ad generationem. Adhuc enim & ille modus posset exerceri sine eo appetitu, & affectu.

18 Dico *vltimò*, prædicto exigenti non solum posse, sed teneri coniugem reddere debitum. Sequitur hoc dictum ex præcedenti. Nam si in coniuge reddente nulla est venialis culpa reddendo, non est cur excusetur à talis debiti redditione; ergo tenebitur illam præstare.

confert ut antea dixi, & ideo non est inter coniuges inhonesta. Quod etiam firmat, quia alias euidentissimo periculo committendi quamplurima peccata mortalia fœminæ essent exposita: quia frequenter viri, præsertim robustiores prius seminant, & illico recedunt, manente in fœminis valde irritata libidine. Quare expectare vir non tenetur, licet possit etiam effuso semine adhuc copulam continuare, ut fœmina seminet. Imò addit Sanchez n. 10. non solum posse virum præuenire fœminam seminando, sed etiam tactibus irritare venerem, quamuis sciat se ob id præmaturus fœminam seminaturum. Quod etiam docuit Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 15. n. 3. quia concursus vtriusque seminis non necessario desideratur ad generationem. Toti huic doctrinæ adhæret Basilius Ponce lib. 10. c. 11. n. 3. ad finem, sic dicens. Res certe esset scrupulis plena, si ad hoc quod liceret copula, necessarium esset, ut vtriusque semen simul concurreret. Quare non est censendum eam obligationem esse impositam naturali iure.

SECTIO IX.

An sit lethale crimen viro cum uxore concubente inchoatum coitum non absoluerit.

PRO parte affirmante est. *Primo*, quia alias impeditur generatio ad quam coitus sua natura ordinatur. At frustrare coitum coniugalem suo fine, obstando generationi, est culpa lethalis.

Secundo, tactus impudici inter coniuges animo non perueniendi ad copulam, sunt mortales, ergo multo magis claustra pudoris eo animo penetrare.

Dico primo, si neuter coniux in actu ipso seminavit, posse absque peccato mortali ab ipso coitu, seu copula desistere, nullam expectando seminationem. Ita fatentur communiter Doctores. Et ratio est, quia copula absque seminatione est tactus quidam tactus, qui, per se loquendo, licitus est coniugibus; quem possunt sine seminatione ex consensu vtriusque exercere absque vlla iniuria, vel iniustitiæ peccato.

Cur enim tactus, etiam si ex natura sua ordinentur ad coitum, liciti sunt in coniugibus, quâuis non sit ultra progressus; & non erit licita in illis copula absque seminatione modo dicto.

Dico secundo, non esse peccatum lethale virum ante seminis proprii emissionem se retrahere, si nondum vxor seminauerit, nec seminandi in ipsa, nec in viro extra vas, periculum subsit, nec ipsa dissentiat. Ita Antoninus, Paludanus, Caietanus, Armilla, Valentia, Sâ, Azor & alij, quos referunt, & sequuntur Sanchez lib. 9. disp. 19. n. 3. & Basilius Ponce lib. 10. c. 11. n. 9. Moueatur duplici fundamento. *Vnum* est, quia id in nullius iniuriam cedit, non vxoris, quæ non dissentit, non prolis, quia non habet ius ut generetur hinc & nunc, nisi id ad naturæ conseruationem necessarium esset, quod hinc contingit; cui autem alteri iniuria inferatur, non constat; non ergo est mortalis culpa. *Alterum* est, quia vasis fœminei penetratio absque seminatione, vel illius periculo, reputatur instar tactuum partium verendarum, qui inter coniuges, cessante pollutionis periculo, non sunt lethales, sed permitti. Et quamuis tactus libidinosi ordinentur intrinsece ad generationem, & copulam, non ideo tenentur coniuges hanc consummare sub mortali, ut est manifestum.

Dico tertio, existente causa iusta non seminandi, cessante periculo pollutionis vtriusque coniugis, nullam ibi esse culpam. Ita Sanchez & Basilius *relati*. Ratio est, quia negari non potest illud multis titulis & causis legitimis effici posse: ut verbi gratia ne seminat, natio noceat saluti; ne filios plures habeant, quos alere non possunt; ne voluptati intemperanter inserviant; ne fœtum opprimant; ergo nulla in tali re inuenitur culpa. Firmo, quia etiam si id fieret à coniugatis nullo alio fine quàm impediendi generationem, non esset peccatum. Quia impedire prolem contrario semine emisso, manifeste culpa mortalis est contra naturam, quæ ad solam generationem semen destinavit. At ubi seminis iactura non fit, solum impeditur proles negatiue, quod non est peccatum: non enim tenentur cōiuges prolis generationi vacare. Vnde sicut ad illam negatiue impediendam possunt communi placito à copula abstinere, ita ab incepta copula neutrius semine emisso resiliunt. Nulla enim maior assignari potest ratio, cur nimirum liceat coniugibus communi consensu non vacare copulæ, ac generationi; & non liceat illis eodem consensu à copula inepta desistere, ubi neutrius seminis sit dispendium.

Dico quarto, si vxor iam seminauerit, aut seminandi periculum subeat, peccare mortaliter maritum si data opera à copula desistat ante proprii seminis emissionem, nisi vrgeat grauiissima causa. Ita cum multis Sanchez citatus n. 4. *Prima pars* ab illo probatur, quia videtur esse peccatum cōtra naturam, cum sit cōsummatum coitus ex parte fœminæ, ex quo sequi non potest generatio; vnde eius semen prodigitur, frustrato generationis fine, ad quam à natura destinatum est. Firmat, quia naturalis coniugum concubitus, non solum exigit vas naturale seruari, quod est instrumentum permanens generationis, sed etiam instrumentum fluidum, quod est semen; ergo sicut est culpa mortalis obstare generationi, omisso legitimo vase ad illam necessario in concubitu coniugali; ita eodem modo erit mortalis culpa obstare generationi, omittendo legitimum seminis virilis cū fœmineo concursum ad generationem simpliciter requisitum. Consulto dixi, data opera; nam aliter esset, ubi vir seminis effusioni quantum est in se daret operam, nec posset: tunc enim culpa vacaret. *Secunda pars*, manifesta videtur, posse nimirum oppositum contingere, & honestari ex grauiissima, & vrgentissima causa. Ut si post fœminæ seminationem animaduertat vir periculum graue vitæ sibi imminere, si seminet. Id enim si ante accessum aduertisset, teneretur non coire. Vbi tamē coiuit, siue aduerterit, siue non, potest quò id periculum vitæ, resiliunt. Idem dicendum, si fera, aut hostis superueniret: vel si aduerteretur honestati naturali, quia coniugibus inhoneste coeuntibus, subito adessent aliqui. Has vrgentissimas causas proponit Sanchez citatus num. 6. Additque manifestam differentiam inter fornicationem, & pollutionem voluntariam, ac dictam non seminationem. Nam illa duo in nullo casu etiam vrgentissimo, licita esse possunt; quia sunt actus positivi; at positivæ & contrariæ cooperari damno prolis non licet gratia cuiuscumque mali vitandi, etiam vitæ propriæ. Illa verò non seminatio est actus negatiuus, & solum opponitur quasi negatiue bono prolis, atque ideo nemo astringitur ad cooperandum illa seminatione bono prolis, tanto periculo vitæ, & honestatis detrimento. Nec obest periculum illud ac moralis certitudo effusionis seminis extra vas; quia in prædicto euentu si ea accederet, non esset voluta, & contingeret præter intentionem viri, & dando operam rei licitæ propter tuendam vitam, seu moralem honestatem.

Dico quinto, si inuita vxore vir noller seminare absque

SECTIO I.

An sit obligatio, & præceptum actus coniugalis quoad petitionem debiti.

PRO huius materiæ maiori explicatione, obseruandum est *primo*, ex matrimonio legitime contracto, quando ordinario & communi modo, & absolute contrahitur, duplicem obligationem oriri in ordine ad vsum corporum. *Vna* est negatiua, non tradendi corpus suum alteri viro, vel fœminæ: æquanim est vtriusque conditio. *Alteræ* est positivæ obligatio petendi & reddendi debitum coniugi petenti. Non procedit quæstio de priori obligatione, quæ est proprietas matrimonij inseparabilis, ut ostendi supra *disput. 13. sect. 9. numer. 2. & 3.* illa enim obligatio perseverat semper; & ratione illius qui accedit ad alium, vel aliam, adulter est, & obligat semper, & pro semper, sicut dicitur de quavis alia negatiua obligatione. De illa alia positivæ obligatione procedit difficultas.

Præterea notandum est, obligationem radicalem reddendi debitum, esse passionem necessario consequentem matrimonium, & ab illo inseparabilem; propter rationem formalem vinculi, & mutui iuris, ac corporum dominij in quo intelligitur esse ratio formalis & essentialis matrimonij, ex qua necessario sequitur talis obligatio radicalis, ut loco citato ostendi. Cæterum proximam & formalem obligationem reddendi debitum, & ipsum vsum, seu consummationem matrimonij non esse proprietatem inseparabilem ipsius matrimonij. Quia ex voto, vel ex mutuo pacto tam post nuptias, quàm ante nuptias ea formalis obligatio auferri potest, ut late ostendi supra *disput. 13. sect. 6.* Nilominus, per se loquendo, & de ordinario communi modo contrahendi loquendo, nascitur ex dicto matrimonio prædicta mutua obligatio reddendi debitum. Quæ obligatio cum sit affirmatiua, obligat semper, sed non pro semper, sed cum alter coniux rectè & legitime petierit. Nam, ut videbimus *disputationibus sequentibus*, multa sunt, quæ impedire possunt debiti redditionem, & excusant à reddendo. His præmissis,

Certum videtur *primo*, apud Theologos, per se loquendo, nunquam teneri coniugem petere debitum. Ratio est, quia ex matrimonio, per se loquendo, non oritur obligatio petendi; nemo enim tenetur uti iure suo, quod pro se tantum introductum est, sed potest illo cedere; ut constat *ex cap. ad Apostolicam, de regular. cap. si de terra, de privilegiis*, ibi, *cum liberum sit unicuique suo iuri renunciare*. Nec tenetur quisquam nondum exactus, id debitum creditori offerre, quia est eius naturæ ut non debeatur nisi exactum: huiusmodi autem est debitum coniugale, quod est talis naturæ, ut non debeatur nisi cum exigitur. Vnde in nullo casu tenetur coniux ratione sui commodi petere, cum, etiam si in eo sit periculum incontinentiæ, possit orationibus, & iciniis mederi illi periculo.

Secundo etiam est certum, per accidens coniugem teneri, si credat aliàs coniugi imminere periculum incontinentiæ, quod petendo possit auertere. Ratio est, quia quiuis tenetur peccatum proximi impedire si commodè possit, & præcipue

BBb

personæ

que causa vrgenti, committeret peccatum iniustitiæ. Id mihi videtur certum. Ratio est, quia lege matrimonij is concubitus, per se loquendo, est vxori debitus, ex quo sequi potest generatio; nam ad id ordinariè ac per se loquendo ordinatur matrimonium; in quo primo & per se dominium vnus coniugis in corpus alterius, est in ipsius semen, quia vnio coniugatorum est per seminum commixtionem, per quam fiunt vna caro; ergo illicitus est, & contra iustitiam concubitus ille cum negatione seminis. Vnde illa seminis negatio est ex genere suo culpa lethalis iniustitiæ; sicut & negatio debiti in omnibus iis casibus, in quibus negatio debiti est illicita, est manifesta iniustitia: nam reuera illa negatio seminationis, est vera debiti negatio. Præsertim quia ius habet lex matrimonij, & vxor ut inchoato actu coniugali semine fœmineo non impediat generatio per negationem seminationis virilis ad ipsam generationem simpliciter necessariam.

Dico vltimo, si viro seminante fœmina ante proprii seminis effusionem desisteret à copula, vel data operam non seminare, non committeret mortalem culpam, sed solum venialem. Ita Sanchez *numer. 5.* Ratio est, tum quia, ut supra dixi, eius semen non requiritur ad generationem; ergo cessat ratio ob quam damnatur culpa lethali contra naturam repressio seminis in viro, fœmina seminante. Tum etiam, quia constat ex præcedenti sectione, *numer. 3.* non esse culpam lethalem virum post seminationem retrahere, cum nondum fœmina seminauerit; quia nimirum fœmineum semen ad generationem non desideratur.

Ad argumenta proposita *numer. 1.*

Ad primum iam constat ex dictis frustrare actum consummatum suo fine, esse culpam mortalem propter seminis dispendium ad generationem natura sua ordinati. At ubi ex parte coniugum nulla est seminatio, nullum est dispendium, & id in nullius iniuriam cedit, & ideo nulla est culpa mortalis, imò nec venialis, modo supra dicto *numer. 3. & 4.*

Ad secundum, constans est apud Theologos illos tactus absque pollutionis periculo non esse mortales inter coniugatos, de qua plura infra suo loco.

***

DISPUT. L.

De usu, ac debiti coniugalis obligatione.

VIDIMVS superiori disputatione, quæ ratione actus matrimonij, seu usus coniugalis sit licitus; modò agendum est de mutua coniugum obligatione quantum ad vsum & debitum matrimonij. Et quamuis in actu coniugali vir nobiliores peragat partes; est enim agens, & in dispensatione domestica sit caput, & gubernet; vxor verò sit patiens, & gubernetur: tamen vir & vxor sunt pares in petendo & reddendo debitum: nam æquè tenetur vir in actu coniugali, & domestica dispensatione ad ea, quæ viro sunt propria, sicut vxor ad propria vxoris munia.

* *

Perez de Matrimonia.

personæ ita sibi coniunctæ. Difficultas ergo est, an in eo euentu teneatur coniux petere debitum ex iustitia.

Affirmat Petrus de Ledesma 9.49.art.5.dub.2.conclus.2. Probari potest *primò*, quia coniux ita periclitans moraliter petit debitum; ergo est obligatio iustitiæ.

Secundò, Medicus ex iustitia tenetur offerre medicinam infirmo, etsi hic non petat; ergo etiam coniux coniugi periclitanti tenetur succurrere, offerendo concubitum ne alter peccet; præsertim cum matrimonium sit institutum in remedium concupiscentiæ.

Tertiò, maritus magis tenetur prouidere bono spiritali vxoris, quàm alterius; ergo tenetur ex iustitia.

Vltimò, pertinet ad fidem matrimonij ne coniuges adulterentur; ergo contra eam fidem peccat qui non impedit coniugis adulterium; nam ubi periculum est incontinentiæ in altero, ad fidelitatem quam sibi mutuo coniuges debent, pertinet subuenire petendo debitum, vt vel sic ardor, vel illa praua libido impellens illum ad illicitam venere, refrigescat; ergo cum peccetur contra fidem coniugalem, erit etiam peccatum contra iustitiam. Propter hoc vltimum argumentum Sanchez *lib.9.dissput.2.num.7.* talem obligari ex iustitia latè sumpta ad petendum debitum: quia videlicet contra officium prudentis coniugis peccat. Nam ad boni coniugis officium pertinet, non modò proprium, sed etiam consortis bonum, ac salutem quærere, ac mala auertere.

Dico *primò*, certum esse apud Doctores si vir avertat suæ vxoris natura, ingenio, & moribus præuideat periculum incontinentiæ in aliquo casu, & ipsa naturali pudore impedita, ac si verecundia, expressè non petat, tamen appetit copulam, teneri ex rigore iustitiæ præuenire, ac illi subuenire exigendo, ac petendo ab ea debitum. Ratio est manifesta, quia prædicta exactio in eo casu potius est redditio quædam, qua necessitati clamanti, & exigenti subuenitur; ergo est obligatio ex iustitia, quia coniux habet ius & potestatem in corpus alterius, & è contra, in ordine ad vsum coniugalem, vt constat ex natura ipsa contractus matrimonij; ergo obligatio reddendi alteri, implicite exigenti, est ex iustitia.

Dico *secundò*, quando ex parte vnus coniugis nulla est petitio expressa, vel tacita, non teneri alterum ex iustitia speciali & stricta petere debitum, ob periculum incontinentiæ quod patitur ille. Ita Sanchez *cit.* Coninch *dissput.34.dub.2.num.14.* Hurtado *dissput.10.difficult.11.num.49.* & alij. Ratio à priori est, quia nulla est ratio ex qua prædictam obligationem colligere possimus. Nam per matrimonium tantum traditur alteri dominium corporis, & consequenter ius eo vtendi. At inde nullo modo sequitur obligatio cogendi illum, vt vtatur re sua. Sicut vendendo alicui pallium, obligo me ne impediam, quin eo, sicut libuerit, vtatur; at nullo modo obligor vt cogam ipsum eo vt, etiam si hoc sit necessarium ad eius salutem conseruandam. Vnde multo minus obligor ex iustitia, vt eum ad hoc inuitem. Firmo; nam ubi est vera iustitiæ obligatio ad reddendum alicui quod suum est, nihil refert sit illi profuturum, necne. Vnde dum coniux expressè, vel tacite petit, reddendum est ei semper, esto illi non proffit ad sedandos & comprimendos motus carnis inordinatos. Obligatio item reddendi ex vera lege iustitiæ oritur ex voluntate verbis, aut signis explicita alterius coniugis petentis

rem suam. At in prædicto casu conclusionis nec signis, nec verbis petit explicitè, vel tacite; ergo nulla est tunc obligatio orta ex vera iustitiæ lege.

Dico *tertiò*, coniugem teneri coniugis alterius incontinentiam impedire, si commode possit petere; non tamen teneri ad petendum debitum ex iustitia latè sumpta. *Primum* probò, quia tenetur coniux impedire peccatum personæ tam coniunctæ sibi, cum facile præstare hoc possit. Nam ad bonum coniugis officium pertinet, non modò proprium, sed etiam consortis bonum ad salutem quærere, ac mala auertere. *Secundum* liquet, quia nullam video in coniuge maiorem obligationem in hoc peccato, quàm in quouis alio auertendo, per se loquendo: ergo nulla concipi potest lex iustitiæ etiam latè sumpta quæ obliget illum ad petendum debitum.

Dico *quartò*, teneri coniugem in eo casu ex virtute castitatis impedire peccatum alterius coniugis, si commode possit, petendo debitum. Ratio est, quia virtus castitatis, sicut & quæcumque alia virtus, obligat, si non primariò, saltem secundariò, ad impediendum in aliis peccatum contra illam virtutem; ergo ex virtute castitatis ligatur coniux impedire incontinentiam alterius coniugis; at nullo commodiori modo, si verè commode potest, potest illam impedire, nisi petendo debitum, quo illius motus carnis sedarentur; ergo teneri ex virtute castitatis ad id petendum. Ob quam rationem existimo, vt ostendi in materia de charitate, correctionem fraternam esse actum illius virtutis, contra quam est peccatum, quod correctione ipsa impedire conamur.

Hinc dico *vltimò*, si coniux timeret in altero coniuge commissurum adulterij peccatum, si ipse non peteret debitum; tunc in eo casu ex virtute iustitiæ teneri impedire illud petendo debitum, si commode possit. Moueor ob eandem præcedentis dicti rationem; nam virtus iustitiæ obligat ad impediendum in coniuge, sicut & in aliis, peccatum iniustitiæ, quale est adulterium, quod est iniuriosum in ipsum.

Ex his facile soluuntur argumenta opposita.

Ad primum dico, si coniux attentis circumstantiis iudicet necessitatem ipsam, & periculum incontinentiæ in coniuge esse tacitum petendi genus in periclitante, certum esse teneri ex iustitia exigere debitum; quia in eo euentu ea exactio potius redditio quædam est, qua necessitati clamanti, & exigenti subuenitur, cum constet matrimonium etiam in remedium concupiscentiæ fuisse institutum. Communiter tamen & ordinariè falsum est antecedens, non enim periclitans moraliter petit debitum. Patet id, tum quia talis communiter posituè non cupit à coniuge ad similia inuitari, vt maiorem cum aliis sentiat voluptatem. Tum etiam, quia aliàs teneretur alter tunc petere debitum, etsi crederet coniugi non profuturum: quod omnes etiam ipsi aduersarij negant.

Ad secundum, dato antecedente, negatur consequentia; nam contractus matrimonij non obligat directè ad impediendam coniugis incontinentiam, nec ad hoc per contractum se obligauit alter, sed solum vt reddat petenti debitum: matrimonium enim non ita institutum est in remedium concupiscentiæ, quasi ipsi coniuges per ipsū se directè obligent, vt vnus alterius incontinentiæ periculo prospiciat; aliter enim vxor peccaret

peccaret contra iustitiam, si non omnibus quibus potest modis, virum auerteret, ne ad ea loca iret, in quibus eius continentia posset periclitari; sed vt quisque petendo debitum possit concupiscentiæ ardorem in se sedare, & periculum incontinentiæ vitare. Verum est indirectè & secundariò posse obligari ex virtute castitatis, & etiam iustitiæ ad impediendum illud peccatum, modo supra dicto *num.6. & 7.*

10 Ad tertium, admitto libenter maritum speciali titulo teneri prouidere bono spiritali vxoris; nam charitas, sicut & quæuis alia virtus, est ordinata, & ex illa obligor magis subuenire propinioribus: nullam tamen agnosco in marito maiorem obligationem ad hoc peccatum aduertendum, quàm in quouis alio, si commode possit illud auertere. Vnde præceptum correctionis æquè militat in marito & in aliis, tamen si marito speciali motiuo ac titulo incumbat.

11 Ad vltimum respondeo adulterantem peccare contra fidem matrimonij, non autem omittentem eum retrahere: quia coniuges ex vi contractus matrimonij promiserunt sibi non adulterari; non autem alterius adulterium impedire. Quare innocens non aliter peccat contra iustitiam, quàm is cui socius in mercatura fidem violat. Solum ergo tenetur ex præcepto correctionis fraternæ adulterium illius impedire eo modo quo commode potest; & ob hanc rationem si petendo debitum, efficaciter illud peccatum impediatur, si illud potest commode petere, tenetur ex obligatione castitatis, vel etiam iustitiæ, illud vitare modo explicato numero sexto, & septimo.

SECTIO II.

An coniuges teneantur ad redditionem debiti.

IN hac re dico *primò*, certum esse apud Doctores coniugem teneri reddere debitum alteri petenti coniugi. Hoc expressit Paulus manifestè *1. Cor.7.3.* illis verbis. *Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem.* Quibus verbis, nostrum dictum firmat, & probat ex natura ipsa contractus matrimonij; quia vir habet potestatem & ius in corpus vxoris, & è contra, in ordine ad vsum coniugalem; ergo in vtroque est obligatio reddendi alteri exigenti: quia iuri in vno correspondet obligatio in altero.

Dico *secundò*, alterum alteri ex iustitia teneri debitum reddere. Id etiam est certum, quia vnusquisque ex coniugibus est dominus corporis alterius quoad vsum coniugalem, ratione iuris quod habet acquisitum in illum; ergo contra iustitiam facit qui sine causa negat vsum, ergo ex iustitia tenetur reddere debitum: sicut contra iustitiam facit qui renuit soluere debitum pecuniæ, sine causa.

Dico *tertiò*, teneri coniugem alteri exigenti reddere debitum sub morali, si rectè & legitime exigat. Ita omnes. Ratio est, quia copula est res grauis, & ex iustitia debita, ergo redditio illius obligat sub morali. Dixi, si coniux rectè & legitime

me petierit. Nam multa sunt quæ impedire possunt debiti redditionem, ac excusare à reddendo, quæ in sequentibus explicanda sunt. Nunc solum tria aduertenda sunt. *Primum*, tamen teneatur coniux alteri copulam exigenti reddere sub mortali, quia copula est res grauis; esse tamen solum veniale, quando non sape, sed vna, aut altera vice negatur: & quando negatur exigenti remisè; & quando non tam negatur redditio, quàm pro paruo tempore differtur: vt quando exigenti manè, redditur nocte, & quando exigenti nocte, redditur manè, vt notauit Hurtado *dissput.10. difficult.11. num.51.* Cuius rei rationem hanc esse puto, quia tunc vel nulla, vel leuis fit iniuria. *Secundum* est, excusari quoque coniugem à culpa graui si non reddat, quando alter non petit copulam tanquam debitum, sed tantum beneuolè, & amicè, vt res aliàs debitas solemus ab amicis petere non animo obligandi; tunc enim non est obligatio reddendi, vt aduertit bene Rebellus *lib.2.g.16. sect.1. Tertium* est, vt petitio debiti obliget, debere esse moderatam; nam nimia esset magna alterius seruitus; neque ex matrimonio oritur obligatio ad importunam & immoderatam redditionem; atque ideo nec coniuges ad nimis importunam redditionem censentur se obligasse; vt docet Coninch *dissput.34. dub.2.n.16.*

Dico *quartò*, alteri petenti tanquam debitum, non solum expressè, sed etiam si implicite tantum petat ac interpretatiuè, esse grauem obligationem reddendi. Ita omnes. Ratio est, quia reddere alicui quod suum est, lex iustitiæ præcipit, quouis modo siue expressè, siue tacite, seu interpretatiuè petat. Nihil enim refert qualiter voluntas exprimat, verbis, factis, vel signis. Id præcipue habet locum in fœminis, quas ob verecundiam communiter pudet explicite petere, atque ideo vir tenetur ei reddere, quoties ex signis aduertit id eam petere. In vxore autem erga virum, vt rectè notat Sanchez cum aliis *lib.9. dissput.2. n.5.* licitum est vxori expectare petitionem expressam viri; quia tamen pares sint in redditione debiti; tamen, cum viros non pudeat verbis expressis debitum exigere, dum id appetunt; merito ac iure potest vxor præsumere, ac sibi persuadere virum expressè non petentem, nequamquam velle; & signa illa quæ in mulieribus natura verecundis tacitam & interpretatiuam voluntatem indicant, in ipsis viris non indicare. Quod si daretur idem pudor exigendi debitum, aut timor in viro, vel ob naturalem pudorem, vel ob reuerentiam erga fœminam, quia magnæ auctoritatis est, vel ob eius morum asperitatem non auderet verbis petere, sed signis postulare, eadem profus ratio esset; teneretur enim tunc fœmina reddere viro tacite petenti; cum sint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Ex dictis

Colligo *primò* obligationem esse in coniugibus conseruandi vires, quibus indigent ad moderatè, & iuxta rationem vtendum coniugio. Nam lex iustitiæ, quæ obligat ad reddendum, obligat etiam ad media necessaria vt reddi debitum possit. Ex quo fit peccare mortaliter eum, qui mediis illicitis se reddit impotentem ad vacandum actibus coniugalibus; vnde vel pollutionibus voluntariis, vel ad alias accedendo se reddit notabiliter impotentem, vt nequeat reddere debitum vxori iuxta leges prudentiæ exigenti; peccat enim iste si ad id aduertat, & peccato contra castitatem, & peccato contra iustitiam.

Colligo *secundò*, si quis ieiunius, vel abstinens

siis se reddat etiam notabiliter impotentem, peccare mortaliter, & teneri non seruari. Quod verum est, siue ieiunia sint voluntaria, siue ex Ecclesiae praecepto; quia fortius est istud iustitia vinculum. Ceterum hoc prudenter est discernendum, attenda valitudine viri, & vxoris conditione, & ingenio. Quaedam enim segnius, quaedam ardentius incitantur veneris stimulis. Vnde vota ieiuniorum, abstinentiae, peregrinationum, & aliarum asperitatum; iuxta haec erunt licita, vel illicita, si obstant, vel non obstant redditioni debiti.

7 Colligo tertio, vxorem, si abstinentis, ac ieiunis pallida, & deformis reddatur, timerique possit, ea de causa odiosam futuram marito, & auerendum coniugis animum ab ipsa ad quarandas alias, quod attento viri ingenio, & moribus iudicandum erit, teneri desistere ab huiusmodi abstinentis, etiam si sint ex Ecclesiae praecepto; ob eandem rationem dictam strictioris obligationis: estque valde necessarius ad vitam coniugalem quiete traducendam, mutuum coniugum amor.

8 Colligo quarto, quod docet Sanchez cum Ludouico Lopez, idem dicendum esse de foemina nubere volenti: si enim ieiunio deformis efficiatur, ita vt difficilius multo nubat, excusabitur à ieiunio. Id aliquantulum durum videtur Basilio Ponce lib. 10. cap. 2. numer. 8. nec id probat. Mihi tamen videtur probabile, & prudenter dictum propter rationem ab ipso Sanchez adductam: quia nimirum illud notabile damnum foeminae nupturae censetur, & praecepta positiva Ecclesiae non obligant cum tanto damno, ac detrimento.

9 Colligo ultimo, esse obligationem foeminae desistendi à ieiunio Ecclesiae ob praeceptum mariti, si notabiles discordiae, & rixae inde oriantur, recte notauit Sanchez cum Medina, Bartholomaeo Ledesma, Nauarro, & aliis. Idemque docet Ioannes Azor tom. 1. institutionum lib. 7. cap. 29. quas. 7. & Basilius Ponce citatus, numer. 8. Ratio est, quia tamen si maritus nullum habeat dominium in vxorem quoad praecepta Ecclesiae, sicut habet quoad ieiunia, ad quae sua sponte vouendo se astrinxit; si tamen notabiles discordiae oriantur inter ipsam, & virum, nisi ipsi obtemperet, absolute licitum erit vxoriae de causa ieiunium soluere. Tum quia mutuum amor coniugum illi anteponendus est. Tum quia positiva praecepta non obligant eum scandalo, cap. nihil cum scandalo, de praescript. Quod intellige, nisi in contemptum ieiunij Ecclesiastici id praeciperet maritus: tunc enim vita potius exponenda esset, quam ieiunium omittendum.

SECTIO III.

An & quomodo coniuges obligentur ad mutuum cohabitationem, ne impotentes constituentur ad reddendum debitum.

Certum est primo coniugalem cohabitationem esse homini naturalem, & ex naturali propensione, ac inclinatione dimanantem. Patet, tum, quia natura ipsa coniugibus diuersa munia impertiens, ex iis quae ad vitam humanam traducendam necessaria sunt, hunc coniugalis societatis scopum indicat esse naturalem: nam viro rebus externis & forensibus occupari tribuit, vxori vero domesticis; viri etiam

vt prudentioris est vxorem dirigere, & gubernare domum; vxoris autem obedire, & in rebus domesticis viro famulari; quod totum nequit diu, & suauiter impendi absque indiuidua vitae consuetudine. Tum etiam quia propagatio, & comoda prolis educatio, ad quam natura ipsa inclinatur, esse nequit seclusa parentum cohabitatione: nam filius apud vtrumque parentem educandus est, nec commodè educari, nec institui potest, illis non cohabitantibus, ob varias res quibus indiget proles, quarum altera matribus, alia patribus propria esse censetur.

Certum est secundo cohabitandi obligationem oriri ex ipsamet natura & ratione contractus coniugalis. Patet, tum, quia id satis declarat particula illa illius celeberrimae definitionis matrimonij, indiuiduam vitae consuetudinem retinens. De qua definitione egi supra d. 14. sect. ultimo, numer. 3. Tum etiam, quia natura ipsa inclinans ad maris & foeminae coniunctionem, & ad propagandam sobolem, inclinatur ad eorum cohabitationem, vt soboles ipsa commodius educetur. His praemissis

Dico primo, coniuges teneri ad mutuum cohabitationem, & neutrum posse ab altero iniusto diu absque necessitate abesse, verbi gratia, longè peregrinando. Ratio est manifesta, quia id esset pro longo tempore se constituere impotentem ad reddendum debitum, quod absque necessitate efficere est contra ius alterius. Vnde quamuis vir possit modico tempore, non tamen potest diutius abesse, vt constat ex cap. 1. de coniug. leproso. ibi, cum vir & vxor una caro sint, non debet alter sine altero diutius esse. Quamdiu verò possit vir abesse, arbitrio prudentis id definiendum censo, consideratis absentiae causis, & incontinentiae periculo, ne patiatur vterque, aut alteruter incontinentiae periculum.

Est verò notandum, quoties viri docti & prudentis arbitrio ad familiae gubernationem, & rei familiaris necessitatem, exigitur diuturna absentia, non debere censi irrationabilem, & illicitam; nam coniuges in ipso matrimonij contractu pollicentur sibi mutuum obsequium, & operarum communitionem, quantum ad oconomiam, & propriae domus gubernationem; & ac hoc tendit societas coniugalis. Vnde in hoc euentu vxor est irrationabiliter inuita, & ideo vir non tenetur illi morem gerere, subeundo bonorum iacturam. Idem dicendum, si Princeps illum ad bellum conuocaret, quia tenetur praebere se Regi obedientem.

Dico secundo, ordinariè loquendo, non valere pactum inter coniuges iuuenes nunquam cohabitandi. Ita communiter Doctores, quia permitti non debet coniuges iuuenes separatos esse, ob incontinentiae periculum. Et lex charitatis obligat coniugem, vt alteri in hoc periculo constituto subueniat, quamuis propter illius consensum non violaretur iustitia.

Dico tertio, non posse virum, renitente vxore, longas peregrinationes suscipere, etiam ex voto. Ita communis omnium sensus. Ratio est, quia hoc impedit omnino vsu matrimonij. Nec Deo placent, quae implenda sunt cum proximi damno, quale est huiusmodi votum, quod in praedictum debiti, & habitationis coniugalis tendit. Imò nec votum peregrinandi in Terram sanctam solius causa deuotionis, renitente vxore nequit vir emittere, nec exequi, quia est in praedictum vxoris. Solum enim in cap. ex multa §. in tanta, de voto, votum in subsidium Terrae sanctae eundi potest emitti renitente vxore, & exequi tenetur. Quia vxor potest sequi virum, quòd si nequeat, iustum est vt ad tempus contineat fauore boni publici totius Ecclesiae, sustinet enim illud praedictum

praedictum ob fauorem boni publici, quod non contingit, quando peregrinatio est solius deuotionis causa, ob solam priuatam vouentis vtilitatem. Quod autem dispositum est in viro in subsidium Terrae sanctae, non est ad vxorem extendendum: nam mulier cum maiori castitatis discrimine, & minori Ecclesiae commode potest peregrinari. Cumque ex alia parte debeat regi à viro, facilius illa tenetur ipsum sequi, quam è contra vir ipsam. Dixi in conclusione, non posse virum peregrinationem longam suscipere absque vxoris consensu; nam breuicem aliquam bene poterit vouere, & exequi. Ratio est, quia vir cum sit caput, potest etiam absque voto illam exequi. Neque idem poterit vxor praestare marito retinente, sed opus est, vt assensum praestet; quia in vouendi potestate non sunt partes, cum vir sit caput, & mulier ipsi subdita. Adde etiam non decere vxorem peregrinari; id enim esset in viri praedictum.

7 Obiicit, vxor tenetur sequi virum, quòd si nolit, sibi imputari debet; ergo ipsa inuita poterit maritus longae peregrinationis exequi votum. Respondeo vxorem non teneri ad quamcumque viri sequelam, sed ad eam solam, quae ipsius statum decet. Quare non tenetur virum peregrinationis longae votum exequentem comitari; quando autem breuis esset, utique teneretur.

SECTIO IV.

Quibus excusetur coniux à redditione debiti.

Dico primo, certum esse apud Doctores, coniugè excusari ab obligatione reddendi debitum, quando ipsi ex redditione imminet probabile periculum damni notabilis in salute corporali. Ratio est, quia rectus ordo naturae exigit, vt prius consulatur incolumitati proprii indiuidui, quam generationi prolis. Firmo, quia cum tunc non urgeat externa necessitas propagandae, aut conseruandae speciei, sola inuenitur in ea debiti redditione obligatio iustitiae particularis spectantis priuarum coniugis petentis commodum, quae cum graui debitoris nocumento non obligat, ne ordinatae charitatis legi aduersetur. Igitur quando coniux non potest reddere debitum sine notabili periculo salutis corporali, ad id non tenetur; quia nec communiter humani contractus, nec alia debita cum tanta incommodo obligant. Dixi, vbi esset probabile periculum damni notabilis: nam si esset modicum, illi praeponderat lex iustitiae obligans ad reddendum debitum. Conclusio vera est, tamen si exigenti imminet periculum incontinentiae, vt notarunt Sanchez disput. 24. n. 12. & Coninch disput. 34. dub. 3. numer. 21. Quia cum tanto detrimento non tenetur vitare peccatum alterius. Neque enim coniux se obligauit praecise ad debitum reddendum, sed salua incolumitate personae, & seruato ordine naturae, in cuius officium est matrimonium principaliter institutum, qui est vt prius incolumitati consulatur propriae. Et ordo charitatis postulat de necessitate praeferi bonum spirituale vitae, vbi est extrema necessitas in patiente spirituale periculum: vel si est grauis, is qui subuenire debet, est Praelatus. Qualis non est coniux, nec ea est extrema necessitas, quia potest aliis mediis illi incontinentiae periculo subueniri. Hinc

2 Colligo primo coniugem febri laborantem non

teneri reddere, quia graue est damnum. Idem est si coniux sit vulneratus, vel alio morbo, aut dolore ad tempus vexetur, vbi copula vehementer noceret dolori illi.

Colligo secundo non teneri coniugem alteri immoderate; ac sapius quam par est, petenti, reddere semper. Patet, quia notabiliter vires extenuat, & salutem laedit frequentia copula.

Colligo tertio idem dicendum, quando periculum damni corporalis imminet ex morbo alterius valde diuturno, & perpetuo, vt ex lepra, aut ex morbo Gallico. Non enim ad reddendum debitum obligatur cum tanto detrimento; nisi quando ante matrimonium praecedat morbus, & cognoscitur à sano, quia tunc eo ipso, quod contrahit matrimonium, censetur obligari ad reddendum, non obstante eo periculo. Vnde in hoc euentu intelligitur dictum capit. 2. de coniugio leproso, nempe sanum teneri ad reddendum coniugi leproso. Et etiam quando lepra aduenit, aut cognoscitur post matrimonium, quando ex redditione non imminet sano infectio, vt saepe contingere potest, quòd non imminet ex vno, vel altero coitu.

Dico secundo, nec licitum esse viro reddere cum notabili suae salutis detrimento, & similiter vxori. Ita ex Soto, Caietano, & aliis Sanchez disput. 24. numer. 8. & Coninch citatus. Ratio est, quia coniuges non sunt absoluti domini suorum corporum; ergo non possunt illa exponere euidenti periculo sine graui necessitate; tenetur enim curam habere vitae tuendae, nec illam graui discrimini exponere, vbi urgentior causa non exigit. Quare, per se loquendo, est culpa mortalis, nisi vel inaduertentia tanti damni, vel incontinentiae periculum, vel alia similis iusta causa excuset: sicut etiam est lethalis culpa vt i cibus ratione excensus, vel eorum qualitatis, notabiliter sibi nocentibus, nisi excuset ipsa damni inaduertentia. Vnde infero si alteri coniugi constaret debiti redditionem esse in graue salutis exigentis dispendium, nec teneri reddere, nec licite posse. Primum liquet, quia nemo tenetur gladium domino petenti tradere, si illo se velit perimere. Secundum etiam patet, quia est eadem ratio, ac si redderet in salutis propriae notabile damnum.

Dico tertio excusari coniugem ab obligatione reddendi, ex eo quòd plures filij nascantur, quando non existente periculo incontinentiae in altero, parentes non sufficiunt ad tot filios alendos. Ratio est, quia tamen per se loquendo matrimonium, cum ordinatur ad multiplicationem prolis, ab ea obligatione nequeat excusare ne proles multiplicetur; at tamen incommoditas magna alendi tot filios, eximere potest ab obligatione reddendi debitum, sicut etiam incommoditas magna restituendi eximit debitorem ab obligatione restituendi.

Dico quarto excusari coniugem à reddendo ratione amentiae coniugis exigentis, etiam quando ei potest licite reddi. Ratio est, quia tamen amentis retineat dominium; ceterum dominio & iuri naturali matrimonij tantum correspondet obligatio reddendi ei, qui exigit, vt homo est, quia exigenti dormienti non est reddendum; amentis autem non exigit vt homo. Erit autem obligatio, si ex defectu redditionis accessurus sit ad aliam, aut se polluturus sit; quia ratio exigit, vt valde exigenti debito, sibi reddatur, quamuis non petat vt homo, quia non potest. Videantur dicta supra disp. praecedenti, sect. 1.

SECTIO V.

An quoties coniux peccat exigendo, sit coniux reddens similis culpa reus.

Certum est quando exigenti est actus coniugalis licitus, ei esse reddendum; in hoc enim nulla esse potest difficultas. Procedit quaestio tantum, quando ei est illicitus.

Ratio dicitur est, quia pro parte affirmante videntur esse efficacia argumenta. *Primo*, quia nemo habet ius exigendi, quando in ipsa exactione peccat, nam si haberet ius, peteret iuste, atque adeo exactio illa esset absque vlla culpa; ergo reddens tunc verè peccaret: nam illius peccato cooperaretur. *Secundo* quando duo sunt inseparabilia, non potest alteri consensus praestari, alio excluso; ergo cum in copula coniugali actus vtriusque coniugis sint inseparabiles, consentiens redditioni eo ipso est consentiens petitioni, & consequenter consentiens esse censetur peccato exigenti. *Tertio* bonum spirituale coniugis praestat bono corporali; sed petenti cum notabili damno corporali proprio, vel alieno, ut prolis, non est reddendum; ergo à fortiori quando exigens incurrit damnum spirituale, quale est malum culpae, petendo. Ex alio capite pro parte negante reddentem non peccare, tamen si peccet exigens, videtur manifestè ostendi, quia voto castitatis coniugem astrictum petere, manifestum est lethaliter peccare, & tamen tunc tantum abest, ut reddens peccet, ut potius reddere teneatur. Ratio est videtur, quia voto castitatis se astringens non amittit dominium corporis alterius coniugis per matrimonium acquisitum, sed tantum peccat exigens in ordine ad Deum, cui fidem voti violat; ergo tenetur coniux exactus reddere petenti rem suam: sicut si pecuniam apud alterum à se depositam peteret ad fornicandum.

Hanc rem exactè tractans Sanchez lib. 9. *disput.* 6. quatuor proponit regulas sequendas.

Prima est, quam tradit *num.* 4. Non quoties peccat alter reddendo, & eximitur à reddendi obligatione. Probat *primò* duplici exèplo. *Primum* est si vir affectu fornicario velit vxorem cognoscere, & ita exigat, petens lethaliter peccabit, & tamen vxor reddere tenebitur. *Alterum* est, si coniux existimans matrimonium esse nullum ob impedimentum dirimens, petat debitum, tamen alter coniux certò sciens non esse nullum, non potest debitum negare, quamuis alter eo errore ductus peccat exigendo. Probat etiam ratione, quia reddens debitum iniquè petèti non cooperatur peccato exigenti, formaliter loquendo, quia tantum cooperatur actui ex sua natura licito coniugibus, & quem ipse debet alteri reddere, quantumvis ex parte alterius sit peccatum. Reddès enim non cooperatur petitioni, sed copulae, quae aliàs licita est, & à se debita. Neque enim cooperatur directè, cum non inuitet ad peccatum; neque indirectè, cum non teneatur evitare peccatum exigenti. Addit *num.* 5. Quoties coniux exactus potest commodè, absque timore odij, indignationis, & incontinentiae alterius coniugis peccatis mortaliter in exactione, & absque suo damno, teneri illum praepro correctione fraternae ad auerendum alterum; quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, ubi commodè fieri potest. Ceterum rarissimè sentit ad id obligari vxorem. Tum quia mortaliter potest timere viri indignationem, ne suspicetur ipsam non virtutis zelo, sed alieno amo-

re captam induci. Tum quia moraliter potest credere virum qui contra votum est sacrilegus in petendo, v. g. ita ardore carnis incensum esse, ut facile incontinentiae periculum patiatur, negata sibi copula, atque ideo moraliter non est spes emendae, quae desideratur, ut praepropter obliget correctionis, imò est timor maioris damni. Tum denique est onus grauissimum verecundiae, quae feminas decet, offerre se viro ad sepe petendum. Vnde viri facilius hoc praepropter obligari possunt; quia vxoribus petentibus cum peccato possunt consulere, ne peccent petendo, & se illis offerre ad crebrius petendum: maius enim in vxorem imperium habent, cum ipsis incumbat eam gubernare.

Secunda regula est, quam adfert *n.* 6. Quoties exigens solius culpae venialis reus est exigendo, reddens vacat culpa, & tenetur reddere. Probat, quia, cum actus ille reddendi non sit ex se & intrinsecè malus ob peccatum exigenti, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad summum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigenti veniale. At semper in reddente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali, ne nimirum petenti displiccat, ne excitentur odia inter coniuges, & discordia, ne priuatur absque culpa iure reddendi.

Tertia regula est, quam habet *num.* 7. Quando exigere debitum est culpa lethalis, non ob aliquam circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ob circumstantiam personalem ipsius exigenti, ut si malo fine petat, vel ratione voti castitatis quo ligatur, tunc reddens tenetur reddere. Quod probat. Tum quia actus ille cum non sit ex sua natura illicitus, sed tantum ex circumstantia se tenente ex parte exigenti; idemmet actus, ut se tenet ex parte reddenti, qui nullo defectu laborat, poterit esse non solum licitus, sed debitus ex iustitia. Tum etià, quia coniux à quo exigit debitum voto castitatis astrictus, tenetur illud reddere. Tum denique, quia si quis certam quantitatem pecuniae apud alium deposuisset, & postea neque donans, neque promittens illi, soli Deo voueret se illam minimè petiturum, teneretur ille, apud quem deposuit, petenti reddere, utpote nullum habens ius retinendi, neque diceretur cooperari sacrilegae violationi voti; ergo idem in nostro casu dicendum.

Quarta regula, quam tradit *num.* 16. est, quando petens delinquit mortaliter ob aliquam circumstantiam illius actus, & non solum ob circumstantiam personalem, tunc etiam reddere est mortale. Ut si petat coniux in loco sacro, vel publico, aut cum periculo abortus, sicut petitio illa afficitur illa prava circumstantia, ita & redditio; vtraque enim polluit locum sacrum, vel aduerfatur honestati naturali, vel est in tertij damnum; & ita vtraque est illicita.

Basiliius verò Ponce lib. 9. *cap.* 3. cum has quatuor regulas retulisset, addit ad finem illius numeri: praedictas regulas neque solidas esse, neque veras, nec satis inter se coherentes. Quare *num.* 3. vnam tantum constituit vniuersalem regulam, qua praesentem difficultatem definit. Quotiescumque petens debitum peccat in petitione, siue ratione circumstantiae se tenentis ex parte actus, siue ex parte personae petentis, si non est in potestate petentis se ab ea circumstantia qua reddit illicitam petitionem prout tunc exercitam, liberare est peccatum in reddendo. At cum petitio mala est ex circumstantia, à qua ipse petens se potest ipsa petitione perseverante liberare, non est peccatum reddere. Haec regula duas habet partes.

Prima pars probat hac ratione, quia reddens debitum illi, quem scit cum peccato petere, ob impedimentum quod ab eo actu hinc & nunc exercito separabile

separabile non est, cooperatur peccato alterius, quod committit in actu exteriori prauè vtendo corpore alterius coniugis; ergo non licet. Antecedens ostendit: quia ut sic reddens dicatur cooperari peccato, non est necessarium intendat ruinam proximi, sed satis est cooperetur ad actum, qui hinc & nunc non potest fieri bene, vel malè, sed necessariò malè. At vsus illius corporis hinc & nunc, prout est ab eo homine impedito voto, vel impedimento, non potest bene fieri; neque enim in eius potestate est tunc tollere impedimentum: igitur cooperatur illi. Firmat hoc idem, quia si ille posset licite reddere, non solum posset, sed etià teneretur, atque ideo non reddens peccaret, ergo contra virtutem aliquam. At manifestum videtur contra nullam peccare: nam si esset contra aliquam, certè esset contra iustitiam: at non esse contra iustitiam patet, quia petens iniquè nullum habet ius iniquè petendi; id enim possumus, quod iure possumus. Quare licet ille qui impedimentum habet voti, vel loci, vel aliud, habeat dominium eius corporis, cuius vsum exigit, id tamen dominium quoad vsum impeditum est voto, verbi gratia, & non habet ius nisi ad vsum licitum: ille autem sub ea circumstantia est illicitus; ergo non facit contra ius illius qui negat in eo casu. Vnde infert Basiliius *n.* 4. nihil ob stare eam differentiam de circumstantia se tenente ex parte personae, aut ex parte actus, quia existimat circumstantiam illam quae se tenet ex parte personae, vitare actum prout hinc & nunc fit. Quod probat actu illo confessionem administrandi, qui vitatur ob excommunicationem, qua ligatur sacerdos, tamen secundum se actus ille sit bonus, & non afferat secum eam circumstantiam. Vnde ab eo petens sacramentum absolutionis lethaliter peccat: quia tunc petit sacramentum ab eo, qui acquiescens eius petitioni non potest bene, vel malè administrare sacramentum, sed necessariò administrat malè, cum non habeat copiam absolutionis. Vnde tunc petitio habet rationem scandalii actiui, quia petit id quod necessariò faciendum est malè, si fiat. Sic ergo qui cooperatur vsui corporis cum petente, impedimento astricto, v. g. voto, peccat; quia licet ille vsus ex se sit licitus, & non afferat secum eam circumstantiam voti; tamen prout hinc & nunc exercetur, non est licitus. Circumstantia enim illa vitiat non solum petitionem, sed etiam vsum petentis, cuius vi alter cooperatur reddens. Quod etiam variis firmatur exemplis: nam qui ministrat carnes in die Veneris, aut caenam ieiunanti parat, peccat, quia actus ille licet secundum se non sit illicitus, ex circumstantia tamen temporis illicitus est. Si quis etiam ministraret caenam scienti habere votum ieiunandi illo die, peccaret, vel etiam qui ministraret carnes Carthusiano, quem sciret non posse carnes comedere: cum tamen haec omnia non sint secundum se mala, sed ex circumstantia personae.

Secundam partem praedictae regulae, nempe, quando is qui petit malè, ideo malè petit ex aliqua causa, quam ipse tollere & remouere ab eadem petitione potest, licitè reddo, ut cum petit ex prauo fine, licitè reddo, probat Basiliius. Quia cooperatur actui, quem ille hinc & nunc potest bene exercere, & sua culpa facit malè, & ideo mihi non imputatur eius peccatum. Hac ratione non peccat, qui petit sacramentum confessionis ab eo sacerdote, quem scit esse in peccato mortali; quia potest habere actum contritionis, quo dignè ministrat, & sua culpa non habet. Hac etiam ratione non peccat, qui petit mutuum ab vsurario, quem scit exacturum vsuras, quia ille petit tantum mutationem pecuniae, quam posset bene exercere. Nec etiam peccat eadem de causa, qui dat pecuniam exa-

ctam ab vsurario, quia actus ille dandi etiam hinc & nunc non est malus, & actum accipiendi posset vsurarius bene exercere, reddendo quod datur vltra fortem, & sua culpa facit malè.

Mihi tamen videtur quatuor regulas supradictas à nostro Sanchez propositas, solidas esse ac veras, & inter se valde coherentes. Ita sentit cum Aegidio Coninch *disput.* 34. *dubio* 4. *n.* 27. & 28. Luxta eas

Dico *primò*, quando actus coniugalis, qui exigitur, est illicitus exigenti ratione alicuius circumstantiae se tenentis immediatè ex parte ipsius actus: ut cum exigitur cum periculo abortus, verbi causa, tunc sic illicitè exigenti, id est, exigenti actum illicitum, non posse licitè reddi. Ita Sanchez *regula* 4. *proposita num.* 5. Et in ea communiter conueniunt Doctores. Ratio est, quia tunc actus coniugalis, qui exigitur, est absolutè, & ratione sui illicitus, ac verum peccatum; ergo à neutro tam exigente, quam reddente potest licitè exerceri.

Dico *secundò*, quando exigens debitum solum peccat ratione alicuius circumstantiae, quae non afficit ipsum actum externum secundum se, sed solum personam exigenti, ut quia haec vouit castitatem, aut ex malo fine petit debitum, tunc alium coniugem communiter illud licitè reddere. Ita Petrus Soto *sect.* 16. *de matr. in fine.* Couar. 4. *decret.* p. 2. c. 3. §. 1. n. 6. Angelus *v. matrim.* 3. *impedimento* §. n. 5. Henriquez *lib.* 1. *de matrimonio* c. 15. n. 18. & Sanchez *regula prima & tertia*, tradita supra *num.* 2. & 4. Ratio est, quia tunc actus tantum est illicitus exigenti, non verò alteri reddenti, quia actus ille externus secundum omnes circumstantias quae ipsum secundum se afficiunt, manet alteri parti reddenti licitus; nec est vlla ratio cur ex parte ipsius reddentis reddatur illicitus. Patet, quia id in primis non est cooperari peccato alterius exigenti. Quia reddens debitum non potest dici consentire in alterius exigenti peccatum, cum doleat ipsum peccare, nec hoc impedire possit sine grauiori damno: nam internam alterius volitionem, in qua consistit praecipua ratio peccati, impedire non potest, sed ad summum, actum externum, idque cum periculo grauis odij, aut ne exigens contra naturam, aut cum aliis peccet. Et quamuis materialiter cooperetur externae actioni, in qua exigens etiam peccat, non tamen ei formaliter cooperatur, quia peccatum est; quia nullo modo est alteri causa, cur aut debitum exigat, aut tali animo exigat, sed solum ei cooperatur quatenus est actio sibi licita. Sicut ex iusta causa accipiens mutuum ab vsurario, illud dante ad vsuram, vel accipiens eleemosynam ab eo qui malo animo eam dat, nullo modo censetur illorum peccato cooperari. Idem probant rationes supra adductae, *num.* 4.

Dixi communiter reddere debitum licitè. Quia contingere potest sine graui incommodo coniugem posse negare debitum, ut si speret fore ut hac ratione efficeret, ut alter in posterum ab eiusmodi petitione desisteret: tunc igitur ad id ex charitate teneretur. Quia teneretur alterius peccatum, cum commodè potest, impedire. Ceterum hoc raro contingit, quia communiter adeste solet morale periculum discordiarum, ac grauis odij, vel grauioris peccati in exigente, ideoque licitè redditur debitum; non enim teneris proximi peccata cum notabili tuo incommodo, vel alterius maiori damno spirituali impedire. Quare tali coniugi potius est suadendum, ut quoties credit rationabiliter esse periculum ne alter petat, ipsum petendo praeueniat, ut hoc modo illius peccatum euitet. Hoc verò honestis matrimoniis, quae innata verecundia à tali petitione valde deterrentur,

petendo non præiudicat alteri.

4 Dico *secundo*, etiam infidelem votum castitatis emittentem, si postea uxorem ducat, non posse petere. Patet ob eandem rationem, quæ etiam militat in infideli, quia cum voti obligatio sit de iure naturali, æquè obligat fideles ac infideles.

5 Dico *tertio*, idem dicendum de illo qui post votum virginittatis absolute contractum, matrimonium contraxit, attenda voti illius natura, nunquam posse petere debitum. Ita cum D. Thom. communiter Doctores 2. 2. q. 88. art. 3. ad 2. Ratio est, quia in eo voto per se & ex natura sua includitur perpetua continentia ab omni actu venereo, adhuc omnia virginittate; ergo superest obligatio deinceps continendi; ergo de tali voto virginittatis absolute promissæ iudicandum est omnino, sicut de voto castitatis; ergo si is qui virginittatem vouit, postea matrimonium contrahat, nunquam poterit exigere debitum. Dixi, *attenta voti illius natura*: nam si expressa vouentis intentio solum fuit obligandi se ad solam à primo actu venereo continentiam, quo virgo permaneret; tunc amissa virginittate poterit debitum petere. Patet, quia obligatio voti non aliter respicit materiam aliquam, quam votum ipsum illam respiciat. At in eo casu votum non respicit continentiam ab aliis actibus, nisi mediata continentia à primo, quæ fuit primaria, ac immediata voti materia; ergo ubi votum iam non respicit illam continentiam à primo actu, quia facta est impossibilis, non etiam respiciet continentiam ab aliis, atque adeo nec voti obligatio super illam cadet. Igitur matrimonio semel consummato, cum iam voti materia facta sit impossibilis, & ideo voti obligatio cessauerit, poterit petere. In dubio autem de intentione in prædicto voto virginittatis, censeo cum communi doctrina obligare ad perpetuam continentiam: quia votum suapte natura ad id obligat; unde ipsum possidet vim obligandi, dum de opposita vouentis intentione non constat.

5 Dico *ultimo*, si vterque coniugatus ante matrimonium voto castitatis sit strictus, post consummatum matrimonium, neutrum posse petere; teneri tamen vtrumque alteri petenti reddere debitum. Ita rectè notauit Sanchez *disput. 33. cit. numer. 8.* Ratio est, quia per matrimonij contractum vterque coniugatus transfudit verum sui corporis dominium in alterum; ergo tenebitur vterque reddere debitum alteri petenti. Neutri tamen licitum erit petere, impediante voto castitatis vtriusque. Et quamuis neuter ratione voti licitè exigere queat; non tamen priuat votum iure iustitiæ erga alterum sibi debitorem, vt satis constat ex dictis *disput. præcedenti sect. 5. per totam.*

7 Ex dictis colligo, votum castitatis præcedens, per subsequens matrimonium non extinguitur, sed triplicem causare effectum. *Primus* est, si coniux voto castitatis strictus cum alia fornicetur, reus erit præter adulterium sacrilegij contra votum. *Secundum*, teneri sub mortali abstinere à debiti petitione. *Tertius*, altero coniuge defuncto teneri omnino castitatem seruare. Quia cessauit iam fortius vinculum matrimonij, quod cogebat copulæ vacare, debitum reddendo.

Ad argumenta proposita *num. 2.*

8 Ad primum negatur antecedens, quia absolute vouens castitatem, ad omnimodam castitatem sibi possibilem obligatur. Vnde tamen cesset in illo voti obligatio, quæ est incompatibilis cum vinculo matrimonij, & ideo teneri reddere debitum; non tamen cessat id quod est cum ipso compatibile, nempe triplex ille effectus præcedenti numero memoratus. Diuersa verò est ratio vouentis castitatem, ac religionem: nam vouens religionem non vouet formaliter

illa vota, nec includuntur veluti partes in eo voto: non enim includuntur immediate sub obiecto formali voti religionis, sed ubi status religionis assumptus fuerit. At vouens castitatem formaliter vouet abstinere ab omni actu venereo, siue petendo, siue reddendo. Vnde non petere, & non reddere continentur formaliter sub obiecto voti castitatis: propter obligationem tamen satisfaciendi alteri coniugi habentis ius, quod fortius est, non agit contra votum formaliter, reddendo.

Ad secundum, dico quando maior difficultas est extrinseca & in obiecto ipsius voti non est inclusa, excusare ab impletione ipsius, qualis est ingressus religionis vt votum castitatis seruetur; non enim status religionis in eo clauditur voto: secus verò est, quando difficultas est intrinseca, & formaliter in ipsius voti obiecto inclusa, qualis est in voto castitatis abstinere ab omni actu venereo possibili secundum vouentis statum. Nec obest illud periculum cui expositus est vouens; nam sua culpa se exposuit illi, & patet remedium dispensationem impetrandi.

Ad vitimum, dico tamen si tunc reddetur matrimonium aliquantulum onerosum: teneri nihilominus alium coniugem id pati, quia exigit id natura voti à se liberè emissi.

SECTIO II.

Vtrum coniux cui debiti petitio interdicta est ratione voti castitatis, possit aliquando, & teneatur petere.

DE hac re optimè Sanchez *lib. 9. disput. 7. iuxta eius doctrinam,*

Dico *primo*, virum, siue maritum, cui petere est interdictum, cum tamen reddere teneatur, vt contingit quando est voto castitatis strictus, posse aliquando insinuare se uxori, & offerre ad vsum conjugalem; ac petere ab ea debitum gratia vxori complacendi, & non ei reddendum matrimonium graue & onerosum. Ratio est, quia si id rectè inspiciatur, potius est vxorem interpretatiuè petere, ac virum reddere, cum in solius vxoris gratiam sit, quæ ob verecundiam solet ab exactiōe debiti id optans arceri: ne videlicet matrimonium reddatur vxori graue, ac onerosum, si quoties concubitus appetit, cogatur contra naturalem verecundiam fœminis insinuat, exigere. Hoc verò intelligendum est, nisi vxor vouendi castitatem viro licentiam concessisset. Nam in eo euentu, cum suo iure cesserit in hoc, vt permittat matrimonium sibi fore onerosum, marito se obligante ad non petendum; conueni iure nequit de hoc onere, & quod ipsa cogatur copulam appetens, expressè, aut interpretatiuè petere. Ex hoc dicto

Colligo *primo*, licitum esse viro ita impedito ad petendum, exigere, quoties voluntatem petendi in vxore non audente præ verecundia, coniecerit. Quia id est in vxore interpretatiua, & tacita petitio, in viro autem redditio. Cum enim mulieres verecundæ sint, nec soleant verbis expressis petere, sufficiens signum est tacitæ petitionis.

Colligo *secundo*, quoties licebit viro ita impedito petere ab ea debitum: toties enim id ei licebit, quoties marito prudenter visum fuerit honestum; attendendo ad eam rationem ne matrimonium reddatur vxori graue ac onerosum, si quoties copulam appetit, cogatur contra naturalem verecundiam fœminis à natura

tura insitam exigere. Quoniam verò ex fœminis quædam sunt in venerem propensiores alii, & consequenter copulam appetant viri frequentius; ideo ad hoc librandum prudenter attendenda est conditio natiua vxoris, ac eius in copulam propensio.

Dico *secundo*, non esse idem dicendum, quando vxor est voto castitatis stricta. Probat, quia regulariter non est idem iudicium, neque eadem ratio. Nam nec viro indecens est exigere, nec ipsum pudet, & ideo non redditur ipsi onerosum matrimonium, si semper dum petit, cogatur petere. At si maritus talis esset, vt more fœminæ non auderet petere, præ verecundia; tunc idem dicendum est de fœmina, cui petere est interdictum; potest enim se aliquoties marito ad eum vsum offerre, & ab eo petere, volente concubitus, nec ab eo petere audente.

4 Dico *tertio*, licere coniugi voto castitatis impedito exigere ab altero, ubi in ipso periculum incontinentiæ sentiret. Ratio est, quia hoc est quodammodo reddere: & quia votum non obligat ad non petendum eum dispendio ruinæ alterius coniugis. Et quâuis, vt supra dixi, non possit coniux sic impeditus offerre se alteri qui vouendi concesserat licentiam; at si periculum sit incontinentiæ in altero, tenebitur. Quia concedens eam licentiam solum cessit iuri suo, vt alter non teneatur sibi aliquoties se offerre, gratia non reddendi matrimonium onerosum. At in hoc casu obligatio non confurgit ex hoc capite, sed ex obligatione orta ex ipsamet matrimonij institutione, & bono fidei. Ex institutione quidem, quia matrimonium post naturæ lapsus institutum est in concupiscentiæ remedium, ac proinde ubi alter hoc remedio indiget, licet non petat, tenetur alter coniux offerre; sicut medicus ægroto, cui medetur, tenetur adhibere medicinam, quam ei salubrem fore existimat, quamuis non petat. Ex bono fidei; quia ad bonum fidei spectat non tantum reddere debitum, sed etiam abstinere ab alio concubitu; ergo ubi periculum est incontinentiæ in altero, ad fidelitatem quam sibi mutuo coniuges debent, pertinet subuenire petendo debitum, vt sic ardor & illa praua libido impellens illum ad illicitam copulam, frigescat. Vnde in hoc casu nullam differentiam pono, siue vir sit cui debitum petere est prohibitum, siue sit fœmina. Quamuis cessante incontinentiæ periculo sit verum discrimen adductum supra numero præcedenti.

Est verò notandum, si coniux voto castitatis strictus agitur carnis tentationibus etiam vehementibus, non licere sibi petere debitum. Quia id nullo solido fundamento aut iure licere, probatur. Non enim suauis iugo Christi aduersatur, sicut nec illi repugnat, votum castitatis impedire matrimonium contrahendum absque dispensatione, non obstantibus vehementis carnis stimulis. Nec iuuat institutio matrimonij post lapsum, vt huic incontinentiæ subueniatur. Quia ea se medicina destituit quoad facultatem petendi qui castitatem vouit, licet sit matrimonio ligatus.

6 Dico *quarto*, coniugi voto castitatis stricto licere significare alteri coniugi suum impedimentum, ne eius petitionem expectet. Ratio est, quia id propriè non est petitio debiti, quæ sola interdicitur, sed redditio; ne reddatur ei matrimonium onerosum. Est verò notandum coniugem voto castitatis ligatum non teneri indicare alteri suum votum, vt à petendo abstinat, quamuis nouerit fore vt non petat. Quia actus copulæ reddendo desinit esse voti materia, durante obligatione reddendi ob matrimonium. Idem ob eandem rationem dicendum est, quocumque alio existente impedimento.

Dico *quinto*, talem coniugem impedimentum non posse prouocare non impeditum vt petat; nec è contra hic illum, licet eius timeat lapsus. Hoc videtur certum. Patet *primum*, quia illud esset exigere, quod est illi per votum castitatis prohibitum. *Secundum* similiter liquet, quia illud est incitare ad peccatum. Debet ergo tunc ab eo debitum petere, vt sic licitè actum conjugalem exerceat, quem petendo illicitè exerceat.

8 Dico *ultimo*, si ambo coniuges promiserunt Deo se debitum non petituros, posse licitè copulam habere, quando quilibet sentiret alium indigere propter incontinentiæ periculum. Probat, quia tamen si nequeant debitum petere, quia id aduersatur voto emisso, tamen in eo euentu neuter verè petit, atque ideo neuter peccat aduersus votum; & ex alia parte est quodammodo redditio, cum neuter gratia sibi satis faciendi, sed gratia annuendi voluntati alterius coniugis accedat, cui reddere tenetur. Idem dicendum ob rationem dictam, quando vterque coniux nouit alterum affectare copulam, & petiturum, si possit. Quia est quodammodo redditio, & in gratiam alterius. Idemque dicendum, licet communi consensu id votum emiserint. Quia cum solum se non petituros promiserint, reddere tenentur; & illa copula est quodammodo redditio. Idem dicendum si votum absolutum ante, vel post matrimonium coniuges emiserint, non communi consensu. Quia id votum non eximit ab obligatione reddendi, sed solum obligat ad non petendum. Est verò notandum si coniuges per viam pacti mutuo consensu castitatem vouissent, non possent licitè copulam habere, nec mutuo exigendi voluntatem exhibere. Quia iam nec petendi, nec reddendi facultatem habent. Quod si coniuges non mutuo consensu castitatem vouissent, & alter signa petitionis ostenderet, nullo modo hic alius reus esset culpæ. Ratio est, quia illa est petitio interpretatiua & tacita, & ideo grauius peccaret. At verò alter annuens prædictæ petitioni, vacat omni culpa, quia verè reddit, ad quod ex iustitia tenetur, non obstante voto castitatis.

SECTIO III.

An voto castitatis strictus, contrahens matrimonium, teneatur ingredi religionem; an potius possit illud reddendo debitum consummare.

SENTENTIA est D. Th. Scoti, Petri Soto, Rosellæ, Armillæ, Syluestri, & aliorum, quos refert Coninch *disput. 34. dub. 5. n. 34.* affirmans, teneri ante consummationem matrimonij ingredi religionem ad non violandum votum.

Primo, quia talis ante matrimonium tenebatur absolute seruare castitatem, nec per suum scelus, quo matrimonium contraxit, potuit se illa obligatione eximere; ergo etiam postea tenetur seruare castitatem quantum potest. At potest eam absolute seruare ingrediendo religionem; ergo ad hoc tenetur, quia si religionem non ingrediatur, tenebitur ad reddendum alteri coniugi, quo violabit votum castitatis. Firmo, quia iste tenetur seruare castitatem quantum potest ex vi voti, sed ante consummationem matrimonij potest illam integrè seruare ingrediendo religionem, quia transacto bimestri cogatur consummare; ergo tenebitur ingredi. Qui enim tenetur ad aliquem finem,

nem, tenetur quoque ad medium vnicum.

Secundo, votum castitatis in ordine ad matrimonium est fortius religionis voto, cum illud debiti petitione semper priuet, hoc verò non: sed voto religionis alitrius peccat prima vice reddens; ergo à fortiori ligatus castitatis voto.

Tertio, qui videt clarè se non posse votum castitatis, quod emisit, absque summo periculo in seculo obseruare, tenetur ingredi religionem, at id contingit in presenti.

Contrariam sententiam, non teneri religionem ingredi, nec peccare matrimonium consummando, reddendo debitum, vt veriorum sequuntur quamplurimi, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 9. disp. 34. n. 3.* Coninch *disp. 34. dub. 8. n. 35.* Basilius Ponce *lib. 10. c. 5. n. 12.* Gaspar Hurtado *disp. 10. difficult. 8. n. 32. & 33.* & alij.

Dico primo, prædictum coniugem voto castitatis ligatum ante contractum matrimonium non teneri ante consummationem ingredi religionem ad illud votum implendum, sed posse matrimonium consummare, non exigendo, sed reddendo. Probo id *primo*, quia iste non nouit religionem ingredi; ergo non est ad id cogendus, vt possit seruare castitatem; quia vt huius voto satisfaciatur, non tenetur suscipere medium tam arduum, ac difficilius re ipsa quam vouit. Sicut si quis habitans Romæ vouisset peregrinationem ad Virginem Lauretanam, si postea trãferret domicilium ante impletionem voti in Indias, tamen peccaret, tamen hoc facto non obligaretur voto, quia contrarium esset nimis durum, ac moraliter impossibile. *Secundo* nemo tenetur rem inferioris ordinis compensare cum re superioris ordinis meritissima, vt qui debet pecuniam, quam absque vitã, vel famæ detrimento restituere nequit, excusatur. At talis est religio respectu continentie promissa. Quamuis enim religio sit magnum Dei donum; id tamen est sponte eligenti. Vnde negari non potest esse grauissimum onus, & tale, vt nemo sit illud subire compellendus, nisi se expressè obligauerit; & constat statum religiosum nisi sponte suscipiatur, difficiles solere exitus habere. Denique id manifestè ostenditur ex Extrauaganti Ioan. XII. *Antique conuersioni, de voto.* In qua decernit eum, qui post contractum matrimonium ante consummationem inuita vxore fuerat Sacris initiatus, inducendum quidem, non compellendum vt Religionem ingrediatur; nolentem autem ingredi, compellendum vt petente sponsa matrimonium consummet; cum tamen talis suscipiendo Ordinem sacrum obligauerit se voto castitatis. Hæc enim sunt verba Pontificis Ad ingressum huiusmodi (nempe Religionis) sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per Dicecesanum intãter moneri præcipimus, & induci: quod si forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa eius institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimoniũ consummare. Vbi Glossa, verbo, *renuerit adimplere*, ait Pontificem expressè supponere, licere illi renuere. Quia aliàs non eius voluntati id relinqueretur, sed potius compelleretur. Si igitur ex hac decisione constat coniugem promotum ad Ordinem sacrum post matrimonium ratum, cum possit castitatem in eo promissam obseruare religionem ingrediens, ad id non teneri; à fortiori non tenebitur qui ante matrimonium vouerat castitatem. Quare cum ille sit compellendus reddere debitum per Ecclesiasticam censuram post bimestre iure concessum, vt ibi deciditur; manifestum est illum non peccare reddentem, sed potius si debitum negaret, verè peccaret. Hoc argumentum adeò efficax esse censetur, vt meritò dicat Basilius

Ponce se non videre quomodo stante dicta Pontificis decisione, sententia opposita defendi queat. Hinc

Dico secundo, idem dicendum esse, si votum castitatis emittatur post matrimonium ratum. Probatum rationibus numero præcedenti adductis, maximè decisione dictæ Extrauagantis. Vbi, vt dictum est, deciditur, sic sacris initiatum non teneri ad religionem, vt votum obseruet. Adde nec teneri ingredi religionem, etiam si velit alter coniux cedere iure suo abstinens à debito petendo, nisi expressè voluisset, dum castitatem sic vouit, se ad religionem obligare, quamuis sciret non posse castitatem, quam promissit, obseruare, nisi ingrediendo religionem. Ratio est, quia adhuc est medium difficilius & altioris ordinis: & nemo tenetur rem furto ablatam alteri restituere, patiendo iacturam in re altioris ordinis, tamen si tempore furti crederet se aliter non fore restituendo, & eam iacturam teneri pati. Explico id clariùs, distinguendo rem ipsam. Nam sic vouens, si tempore quo castitatem illam vouit, actu non meminit se ad religionem obligari, non tenebitur ad religionem. Quia votum ad id non obligat suapte natura, nec vouentis intentio fuit ad religionem se obligare, sed illud simpliciter absque alia intentione emisit. Si verò tempore quo castitatem vouit, actu meminit se ad religionem obligari, tenebitur vtique, quia reuera id est vouere vtumque. Ratio est, quia votum in tantum obligat, in quantum vouens se obligare intendit; nascitur enim obligatio voti ex propria voluntate. At vouens tunc castitatem, intelligens simul se ad religionem obligari, iam expressè vtumque amat vt sui voti obiectum; manebit ergo ad vtumque obligatus: sicut qui existimaret esse votum, dicere sic, faciam hoc; teneretur vtique ex vi voti. Quia iam ea verba proferens obligationem voti amplectitur, ad quam forma verborum non est necessaria, potest enim sola mente fieri.

Dico vltimò, cum qui post sponsalia de futuro emisit votum castitatis, non teneri ad religionem ingredi, sed posse ingredi, si velit, sin minus, teneri sponsalia perficere matrimonio contracto. Ita communiter Doctores. *Primum* probatur ex dictis, quia iste non vouit religionem, & licet iam non aliter possit integrè seruare votum nisi ingrediendo religionem, non ideo tamen tenetur, tam notabili mutatione, & tam difficili, ac est ingressus religionis, illud perfecte implere. *Secundum* liquet, quia cum sponsalia per tale votum non dissoluantur, tenetur illa implere.

Ad argumenta primæ sententiæ.

Ad primum, dico tamen si possit metaphysicè loquendo implere votum ingrediendo religionem, non tamen posse moraliter, & eo modo quo se obligauit vt probatum est. Ex quo patet ad confirmationem, tamen si ingressus in religionem sit medium vnicum ad seruandum integre votum, est tamen valde extraordinarium, ac difficile. Ex obligatione enim finis sequitur obligatio mediorum, quæ ordinariè, & sine maxima difficultate adhiberi possunt. Sic Valentinus qui vouisset peregrinationem ad Virginem del Pilar nuncupatam, peccaret quidem transferendo habitationem Romæ ad implendum votum; semel autem facta illa mutatione, nullus illum obligaret ad votum implendum. Sic similiter peccabit iste nubendo, semel autem matrimonio inito, non tenetur cum tanta difficultate seruare illud votum, assumendo statum, & rem longè difficiliorem.

Ad secundum, respondeo votum castitatis esse fortius

tius & strictius religionis voto, quantum ad aliquid, nempe quoad priuandum petitione debiti: esse verò minus strictum quoad obligandum ad religionis ingressum, ob rationes supra allatas.

Ad tertium, dico casum illum antecedentis non posse moraliter contingere: neque enim potest occurrere euentus, in quo ingressus religionis sit medium simpliciter necessarium ad seruandam castitatem promissam, cum possit vouens manens in seculo aliis medijs vt, orationis & pœnitentiarum. Quod adhuc præ fragilitate tentationibus succumbat, sumat medium petendæ dispensationis.

SECTIO IV.

An votum castitatis emissum post matrimonium consummatum, ab altero coniuge sine alterius licentia, sit validum, & obliget etiam ad non reddendum.

CErrum videtur, si votum castitatis emittatur post matrimonium nondum consummatum, & animo ingrediendi religionem, esse omnino validum, & obligare ad non reddendum, quoties redditio est voluntaria, vt priori bimestri ante matrimonij consummationem. Patet, quia is vouens licet id intendens potuit se obligare ad omnimodam castitatem; idque intendit, cum absolutè vouerit castitatem, & vt eam seruare possit, habuit dum vouit animum transeundi ad religionem. Si verò non animo ingrediendi religionem, nec de ingressu cogitans promissit; idem iudico dicendum, quod modò disputandũ est de eo voto emissio post matrimoniũ cõsumatũ.

2 De quo sentiunt nonnulli, si fuit à coniuge emissum sine licentia alterius, non valere, præsertim quando vir illud emittit.

Primo, quia illud cedit in graue vxoris præiudicium, cui ob innatam verecundiam graue est, si semper debeat petere, quoties matrimonij vsũ appetit.

Secundo, verior doctrina edocet votum rei partim licitæ, & partim illicitæ, vel partim possibile, & partim impossibile factum per modum vnus ad nihil obligare. At in presenti casu per modum vnus cadunt sub votum castitatis nec petere, nec reddere debitum; nam à vouente respicitur vtumque tanquam obiectum comprehensum in castitate. Igitur, sicut vouens se nunquam peccaturum, quia respicit per modum vnus omnia peccata, vt sub ratione generica peccati includitur, non tenetur virtute illius voti vitare etiam partem peccatorum possibilem, ita similiter cum pars talis voti sit de re illicita, & contra iustitiam, qualis est non reddere post consummatum matrimonium, corruet totum votum.

3 *Dico primo*, votum castitatis absolutum post matrimonium consummatum, factum sine licentia coniugis, validum esse, & obligare. Ita quamplurimi, quos refert & sequitur Sanchez *disp. ut. 35. numer. 25.* Coninch *disp. 34. dub. 6. n. 40.* Basilius Ponce *lib. 10. cap. 5. n. 19.* & alij. Probatur manifestè ex *c. quidam 3. de conuers. coniug.* vbi quando vir renitente vxore professus est, decernitur professionem fuisse nullam, at obligari vouentem ad votum castitatis in ea professione emissum, in quantum se potuit obligare. Verba enim sunt huiusmodi. Votum non tenuit, vltius verò non poterit vxorem accipere: promissit enim se non exigere hoc votum, quod in eius potestate erat, & ideo quoad hoc votum tenuit: nõ reddere autem non

Perez de Matrimonio.

erat in eius, sed in mulieris potestate. Idem habetur *cap. placet 12. de conuers. coniugatorum*; vbi sermo est de muliere coniugata, quæ credens virum obisse professã est. Et sic dicitur. Licet votum eius vsquequaque non renuerit eatenus tamen fuit obligatoriu, quatenus poterat se obligare. Ratione probatur, quia sic vouens vouet castitatem modo sibi possibili, at ille etiam post matrimonium consummatum potest, & est liber ad non petendum, quia non petendo non præiudicat alteri coniugi; ergo obligatus manet quoad hunc actum non petendi debitum.

Dico secundo, vouens sic castitatem post matrimonium consummatum, licet intendat absolutam castitatem, at non intendit vouere omnes eius actus per modum vnus rei indiuisibilis. Probatum, quia vouens castitatem ante matrimonium, non promittit per modum vnus omnes eius actus; aliàs iniens matrimonium postea, cum iam tota materia non esset possibilis, sed tantum pars, ad nihil teneretur, quia simpliciter esset de materia inepta, & incapaci, nam directè caderet in totam illam materiam, vt vnum quid est, & inde acciperet rationem, & proprietates suas. Vnde si talis intenderet vouere absolutam omnino castitatem, qua obligetur ad omnes actus eius non petendi, nec reddendi, idque per modum rei indiuisibilis, ita nolit se obligare ad vnam solam partem, inualidè id faceret, quia hoc illi impossibile est. Firmo, quia prædictum votum castitatis non respicit abstinere à petitione, & redditione, & ab alio matrimonio ineundo, & à fornicatione, tanquam indiuidua sub vna specie, aut species sub vno genere contenta, sed tanquam actus diuersos castitatis; & obligatio hæc est commodè separabilis ac diuisibilis; si ergo omnes actus sunt posibles, obligabit ad omnes: si aliqui non sunt ratione status posibles, obligabit ad ceteros, & tunc dabitur sufficiens ratio diuisionis, ac separationis, atque ita materia erit diuidua, nec promissa per modum vnus, & consequenter pars inutilis non vitabit vtilem, quia hæc regula intelligitur, quando vtile sine inutili consistere potest. Quod patet varijs exemplis: nam si quis vouit ire genibus flexis Ierosolymam, tenetur ire modo possibili, reiecto impossibili. Si quis etiam voueat triduo ire Romam, tenebitur ire quamprimum possit. Sicut in *leg. si quis ita i. ff. de condit. institut.* dicitur, legatum, vel institutionem relictam sub conditione, si intra triduum post mortem testatoris monumentum feceris, non obligare ad modum impossibilem; licet obliget quoad opus ipsum. Denique si quis vouit ieiunare totam Quadragesimam, & non possit iuegram, possit autem partem, tenetur ad partem secundum omnes, quia virtute continet vota singula pro singulis diebus, vnde nihil obstat quominus tale votum ex parte sit validum, & ex parte inualidum. Similiter ergo in presenti dicendum de voto castitatis emissio à coniuge, castitatem non esse vnum totum indiuisibile, sed esse collectionem plurium actuum, quorum singuli per se sub votum cadunt, quia in singulis honestas castitatis simpliciter reperitur, & per singulos offenditur castitas. Vnde materia castitatis negatiua non vtendi venereis, potest explicari quantum possibile fuerit, & ideo licet quoad aliquid non sit possibile, quoad cetera obligabit. Quare in vniuersum dicendum est, quoties materia totalis voti non est totum aliquid moraliter, & secundum ordinarium vsum indissolubile, sed est tantum multitudo, vel collectio actuum, tunc licet nõ sit possibile totam materiam & singulas partes implere, nihilominus votum obligare ad partes, vel ad collectionem

tionem partium possibilem, vbi de contraria intentione vouentis non consisterit. Ad hoc ultimum; quia ab illa pendet tota obligatio, & pro libertate sua potest connectere quoad obligationem ea, quæ secundum se connexa non sunt, & potest nolle vnum nisi dependenter, & sub conditione alterius, quia hoc totum liberum est.

5 Quæres, vnde cognosci poterit in prædicto coniuge castitatem vouente, an voluerit se obligare per eiusmodi votum ad omnes actus, nec petendi, nec reddendi, an solum ad non petendum? Respondet ex ipsa materia voti, quæ non postulat intentionem in coniugato, ratione status, & obligationis reddendi, & non lædendi ius alterius coniugis, quod habet in illum. Cognosci etiam potest ex relatione, & conscientia vouentis, cui credendum est in eius foro. Si ergo ille expressè concepit suam intentionem fuisse obligandi se ad petendum, & ad non reddendum simul, & non aliter, tunc satis constabit de intentione, & ita cum id sit impossibile, non tenebitur votum implere. Deinde quando intentio non est ita expressa, spectanda est ratio volendi: nam si pensatis omnibus credatur principale motiuum vouendi castitatem fuisse omnimodam & integram puritatem, & negationem omnis actus venerei, omnino pendente à tali modo, tunc signum est materiam illam fuisse intentam cum tali modo, & non aliter, quia ex motiuo & fine pendet tota voluntas, atque ideo tale votum non obligare. Est manifestum exemplum de illo qui vouit ingredi hoc monasterium ex peculiari affectu ad illud: si enim fiat illi impossibile ingressus in illud, quia non admittitur, non obligatur ad alia, quia non intendit se obligare ad statum religiosum absolute, sed vestitum tali circumstantia. Idem est si quis vouit confiteri intuitu lucrandi lobileum, & præcisè ratione illius; nam si fiat impossibile lobileum, vel quia cessauit antea, vel quia non potest vouens alias diligentias necessarias facere, non tenebitur confiteri. Idem denique est, quoties principalis finis operantis redditur impossibilis, quia tunc obligatio voti circa alia cessat, quia respectu voluntatis vouentis sunt quasi accessoria, quæ cessant, cessante principali.

6 Sed quid si post diligentem examinationem conscientie coniugis castitatem vouentis post consummationem matrimonij, non possit certo constare de intentione illius, sed maneat res dubia? Dico, tale votum obligare ad id quod possibile est. Ratio est, quia eo ipso quod de contraria intentione vouentis non constat, iudicandum est votum obligare iuxta exigentiam materię, & intentionem fuisse materię proportionatam. Vnde licet aliàs moueatur dubium, cum materia talis voti sit, vt partes eius non sint connexæ, nec componere soleant vnum totum quasi indiuiduum, quod impossibile est propter obligationem status coniugalis; votum illud obligat ad partem possibilem. Quia tunc satis constat de voto emisso; constat etiam quod ordinaria, & quasi conaturali intentione factum obligat ad partem possibilem, & non constat fuisse aliter intentionem conceptam. Vnde pro voto, cui materia fauet, præsumendum est, & possidet votum.

7 Dico tertio, votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia, obligare ad non petendum debitum. Hoc est certum, & expressè delinitum cap. quidam 3. & c. placet 12. de conuersione coniugatorum, vt videmus, & euidentis est ex dictis numer. 4. 5. & 6.

8 Dico ultimo, prædictum votum esse nullum quoad partem non reddendi, quando ex iure iustitiæ exigitur, at quoad partem non reddendi, quando alter

non habet ius exigendi, vt si adulter sit, esse validum. Ita Basilius Ponce num. 19. cit. & Coninchius dubio 6. cit. num. 41. & alij. Contrarium sentit Sanchez n. 26. & 28. nimirum eiusmodi votum esse prorsus irritum quoad non reddendum dubitum, talisque præcisè vouere non petere, nullo tamè modo vouere, non reddere. Probat tamen nostrum dictum, quia videlicet talis obliquauit se voto castitatis quantum potuit, tota enim castitatis materia coniugi possibilis cecidit sub eo voto; ergo cum potuerit se obligare ad non reddendum debitum coniugi adulteranti, verè se obligauit ad non reddendum debitum illi; ergo tunc tenebitur implere votum quoad totam materiam. Firmo, quia si solum materia eius voti esset de non petendo, posset eo dissoluto matrimonio aliud inire, cum etiam alio inito matrimonio posset idem votum implere de non petendo, cum tamen omnes & ipse Sanchez expressè dicat non posse iniri, & constat ex c. quidam, iam supra citato; ergo signum est totam materiam castitatis esse eo voto comprehensam quoad petitionem etiam tunc, quia in eius tantum est potestate, quoad redditionem verò quando ius alterius impeditum fuerit. Impeditur autem & culpa adulterij commissa, aut morte, & sic tunc tenebitur implere quoad totam materiam. Igitur dicendum est consequenter, eum qui votum castitatis emisit, siue ante, siue post consummationem, peccare contra votum non solum petendo, sed etiam reddendo, quoties liberum est reddere, aut quoties alter petit illicite ratione adulterij commisi. Vnde non video, quomodo hæc duo quæ docet Sanchez, coherere possint. Primum, talem coniugatum præcisè vouere non petere, nullo autem modo non reddere, ideoque ait ipsum adulteranti coniugi posse reconciliari, ac petendi debitum reddere, quia hoc ipsius voto non repugnat. Secundum, eum mortua coniuge non posse aliam ducere, quia videlicet talis obligauit se voto, castitatis quantum potuit; potuit autem se obligare, vt coniuge mortua aliam non duceret. Hæc inquam duo non satis capio quam sint consequenter dicta. Nam si talis se obligauit voto castitatis quantum potuit, cum potuerit se obligare ad non reddendum debitum coniugi adulteranti, ad hoc verè obligabitur. Si verò nullo modo se obligauit ad non reddendum debitum, sicut tunc poterit adulteræ coniugi reconciliari eum animo reddendi debitum, & nunquam petendi; ita ea mortua poterit eadem intentione, aliam ducere. Neque enim hinc vlla videtur esse ratio diuersitatis. Quare hac in re dicendum est si talis dum vouit, intenderit saltem implicite obligare se ad absolutam castitatem, posito quod siue per adulterium coniugis, siue per eius mortem, nec potest adulteræ coniugi reconciliari, nec ea mortua aliam ducere. Præsumitur autem communiter ita vouisse quicumque ex sincero affectu & amore castitatis eam vouet, nisi expressè contrarium intendat. Nam cum talis ita amet castitatem, vt velit se ad eam, quantum potest, seruandam obligare, quando hoc ei difficillimum est ob communem vsu tori; quanto magis intendit se obligare, vt eam integrè seruet, accedente casu, quo hoc facilius longè poterit. Adde tamen si talis expressè solum intenderit eam vouere quatenus pro eo statu eam potest seruare, nullo modo obligaret se ad seruandam castitatem, quatenus repugnat præcisè redditioni debiti; etiam in eo casu quo ei esset licitum non reddere. Vnde talis, per se loquendo, non peccaret contra votum si adulteræ reconciliaretur, aut coniuge mortua aliam duceret, modo vtrumque ea intentione faciat, vt nunquam debitum petat, sed solum reddat, quia nullo

nullo modo vouit non reddere, vt bene docet Coninchius citatus n. 43.

9 Ad argumenta supra adducta n. 2.

Ad primum dico, tametsi illud sit onerosum, & aliquale grauamen alteri coniugi, ideo tamen teneri id subire, cum vouens vtatur iure suo.

Ad secundum, admissa maiori negatur minor; constat enim ex n. 4. & 5. non promitti castitatem, & omnes eius actus per modum vnus rei indiuisibilis. Exemplum illud de voto de non peccando non opponitur nostræ doctrinæ. Nam in primis illud votum non obligat ad sui obseruationem quoad totam materiam, quia est de re impossibili: nam vitare omnia peccata, venialia etiam ex surreptione, & collectiue, non est absolute possibile, quia humano modo fieri non potest, nec fieri vnquam contingit per gratiam ordinariam absque specialissimo privilegio. Præterea satis probabile est, tale votum obligare ad vitanda omnia peccata deliberata, vel saltem mortalia, quia hæc pars illius, obiecti possibilis est, & non est per se connexa cum alia parte impossibili. Videatur de hac re noster Suarez tom. 2. de religione lib. 2. de voto cap. 3.

SECTIO V.

Ad quid obligentur coniuges, qui vouerunt religionem ingredi.

1 IN hac re primò certum est illum qui emisit religionis votum, obligari ante consummationem matrimonij religionem ingredi. Ratio est, quia ante consummationem potest licite votum illud implere; ergo tenebitur.

2 Secundò, constat quoque apud omnes, eum qui voto religionis strictus, matrimonium prima vice consummat, siue petendo, siue reddendo, mortaliter delinquere. Ratio est, quia dum matrimonium inuit, potest adhuc suum votum implere religionem; ingrediens, & ad id se expressè voto adstrinxit: & consummans constituit se in eo statu, vt implere nequeat. Vnde non peccat contra castitatem, cum non emisit votum castitatis, sed contra votum religionis, quia liberè apponit impedimentum impletioni voti; cum post consummationem matrimonij non possit ille ad religionem transire. Peccat verò duplici peccato mortali; primò, dum matrimonium inuit animo ipsum consummandi; & secundò, dum consummauit.

3 Tertio, semel consummando matrimonio, licitum est voto religionis stricto perinde posse petere & reddere, ac si nullo voto teneretur. Hoc etiam est certum apud Doctores, quia iste non fecit votum castitatis, & ita etiam si petat, non peccat contra castitatis votum. Qui enim vouet statum, non se obligat ad leges illius, donec illum re ipsa assumat; cum in suo voto nullam exprimat ad illius legis obligationem; sicut vouens se Ordines sacros assumpturum, non tenetur donec assumat, recitare officium Canonicum, nec tenetur ad castitatem ex vi voti in illis emittendi, vnde si tunc fornicetur, simplex erit fornicatio contra virtutem temperantiæ, non contra religionem, sicut nec tenetur ad paupertatem, & obedientiam donec profiteatur. Præterea nec peccat contra votum religionis. Quia per consummationem matrimonij iam factus est impotens ad implendum votum perferente matrimonio. Vnde etiam si postea petat, aut reddat debitum, non apponit amplius impedimentum

Perez de Matrimonio.

implectioni voti. Impossibile enim nulla est obligatio.

Quarto, dissoluto eo matrimonio per mortem coniugis, voto religionis ligatum posse & teneri transire ad religionem, affirmant omnes, & patet quia cum iam cessauerit impedimentum, potest ille implere suum votum, ergo tenetur. Neque enim est cur omnino illius obligatio cesset, sed tantum suspensa est. Idem dicente iusta causa diuortij ob alterius coniugis adulterium, cum ipse vouens sit innocens; tenebitur enim tunc votum religionis implere, quia iam cessauit impedimentum, & transire ad religionem potest, & debet.

His positis, duplex restat difficultas dissoluenda. Prima est, ad quid teneantur coniuges, qui ante matrimonij consummationem ex mutuo pacto vouent religionem ingredi. Secunda est, ad quid obligentur, si consummato iam matrimonio pari consensu voueant religionem ingredi.

Circa priorem difficultatem, duo docet noster Sanchez lib. 9. disp. 37. n. 5. Primum, prædictos coniuges non peccare, siue petendo, siue reddendo, sicut peccat quando alter solus vouit religionem, & matrimonium prima vice consummat. Probat assignando disparitatem: nam quando alter solus vouit religionem, seu etiam vterque de licentia alterius, non tamen communi consensu, & per modum pacti, tenetur vterque independenter ab altero religionem ingredi, quod præstare non potest semel consummans, atque ideo mortaliter peccat, quasi se impotentem reddens ad explendum votum. At quando vterque communi consensu, & ex mutuo pacto vouit, potest vterque implere æque votum siue matrimonium consummet, siue antea. Nam licet antea posset alter ingredi altero nolente, secus autem post, & ita impotentior videatur effectus ad votum explendum: attamen ingredi non tenetur, altero ingredi nolente; cum per modum pacti se obligauerit vterque, ac proinde altero impleri nolente, alter liber est. Quod si vterque velit ingredi, potest æque consummato matrimonio, ac ante consummationem. Nec votum illud religionis impedit debiti petitionem, aut redditionem, quando hæc non impediunt facultatem ingrediendi, cum non sit votum castitatis. Nec dici potest statim voto religionis emisso, cum statum velint mutare, abdicasse eos à se dominium, ac ius corporum. Quia simplex promissio religionis non est abdicatio vsus coniugalis, vt pote qui voto non aduerfetur, sed est promissio assumendi statum in quo illi vsui renunciabitur voto solemnium. Secundum quod ait est, neutrum teneri coniugem in eo euentu ad reddendum alteri ante matrimonij consummationem. Probat, quia non priori bimestri, cum secluso voto ad id minime teneatur. Nec eo bimestri transacto, quia potest cogere alterum, vt fidem pacti seruet, & religionem ingrediatur; quod si nolit, potest se illatum conseruare, vt altero inuito ingredi possit. Quod efficere non posset transacto eo bimestri, eo voto absque communi consensu, & pacto emisso, nisi statim ingrederetur religionem, propter iniuriam matrimonij.

Placet mihi in hac re resolutionem nostri Coninch disputat. 34. dubio 7. qui optime prænotat, hæc duo multum inter se differre, voueo ingredi religionem, si tu voueas ingredi illam; & voueo ingredi religionem, si tu eam ingrediaris: sicut multum differunt, aliquem vouere ingredi religionem, & eam de facto ingredi. Nam si priori modo voueam religionem, teneo eam ingredi, si alter eam verè voueat, etiam si eam nunquam ingrediatur; quia conditio sub qua voui, verè impletur hoc ipso quo alter vouet, meum votum nullum est, quia deficit conditio. Si autè secundo modo vouerim, quantum

cumque alter religionem voueat, ad nihil obligat donec alia eam ingrediatur; quo facto statim obligor ingredi, quia tunc conditio requisita ponitur, non autem ante. Vnde si alter religionem nunquam ingrediatur, nunquam tenebor eam ingredi, quia deficit conditio. Quo præmissis,

7 Dico primo, cum dicto Aegidio Coninchio, si coniuges ante matrimonij consummationem mutuo consensu & pacto priori modo vouerint religionem ingredi,posito quod vterque verè nouerit, vtriusque votum statim transire in absolutum. Hoc manifestum videtur, quia statim impletur conditio sub qua vouerunt. Quare vterque independenter ab altero teneatur religionem ingredi, posita dicta conditione, eodem modo ac si separatim, & absolute vouissent. Notat bene dictus Coninch, quando coniuges ante consummationem communi consensu, & pacto vouerint ingressum in religionem, cum id faciant ex vero desiderio propriæ perfectionis, ac salutis, censeri id vouere priori modo, atque ita vtrumque independenter ab altero teneri ingredi. Hinc

8 Dico secundo, dictos coniuges sic priori modo vouentes, consummando matrimonium peccare. Ratio est, quia exponunt se periculo manifesto, vt fiant impotentes implere votum. Quod aperte ostenditur. Tum quia post consummationem neuter poterit ingredi, si pars noluerit, aut non potuerit ingredi; cum tamen in eo casu ex vi voti etiam teneatur ingredi, Tum etiam, quia exponunt se euidenti periculo ne vxor concipiat, atque ita fiat impotens ingredi religionem, & consequenter etiam maritus ingredi nequeat. Firmiter, nam vt omnes farentur, si vterque coniux separatim & absolute vouisset ingressum in religionem, peccaret consummando matrimonium, ob rationes dictas. At vterque eo casu eodem modo suo voto obligatur, ac si separatim & absolute vouissent, vt ostensum est. Igitur eodem modo peccant consummando.

9 Dico tertio, si coniuges ante matrimonij consummationem, voueant secundo modo ingressum religionis, non peccare contra votum, illud communi consensu consummando. In hoc sensu intelligenda est doctrina Sanchez adducta, quæ verissima est, & probatur, quia cum neuter teneatur ingredi religionem, nisi altero legitime ingrediente, neuter contra votum peccat faciendo aliquid, ex quo sequatur, vt nequeat ingredi, nisi altero ingrediente. Imò, vt rectè notauit Coninch, neuter peccat, si vterque nolit ingredi, aut si communi consensu aliquid faciant, ex quo sequatur neutrum ingredi posse: quia tantum efficiunt vt deficiat conditio sub qua vouerant, quam non tenebantur ponere, cum ad hoc se non obligauerint.

Circa posteriorem difficultatem, quando post consummationem matrimonij vterque pari consensu & mutuo pacto vouerunt religionem ingredi,

10 Dico primo, neutrum peccare, quamdiu non ingrediuntur, vtendo matrimonio, petendo, vel reddendo. Ratio est, quia ante professionem neuter teneatur ad castitatem. Quod intellige, nisi esset periculum ne vxor conciperet, atque ita redderet sibi ingressum impossibilem propter necessitatem prolis, cui non posset satis prospicere, nisi manendo in securo.

11 Dico secundo, neutrum in eo euentu teneri reddere. Ratio est, quia promittendo religionis ingressum, renunciant iuri petendi seu exigendi, seque videntur mutuo ab hac obligatione absoluisse: cum ad hoc, statutum mutandi, facultatem sibi ipsis concesserint coniuges, vt perpetuo abstineant. Itaque habent adhuc mutuum ius & dominium, vt licitè, & ami-

cabiliter debitum petant, non tamen vt exigant, seu cogant ad reddendum. Nam hæc duo iura separari possunt mutuo pacto; sicut priori bimestri, vel quando alter adulter est, separantur. Potest enim illo bimestri vterque amicabiliter petere, vel adulter ab innocente, non tamen exigere.

Dico tertio, in prædicto euentu vnum non teneri religionem ingredi, altero nolente ingredi. Patet, quia consummato matrimonio hoc ei non licet per ius ipsum; nisi vxor sit senex, nec suspecta de incontinentia, voueatque castitatem. Et illo casu solus ille peccabit, per quem stat, quominus votum impleant, quia alter excusabitur impotentia. Vnde in tali casu peccabit lethaliter ille, qui est in mora implendi votum; alter autem paratus implere, vacabit culpa, quia nec tenetur, nec potest ingredi altero non ingrediente.

SECTIO VI.

Ad quid obligetur coniux qui vouit sacros Ordines suscipere, vel non contrahere matrimonium, vel non petere debitum.

AD primam difficultatem de coniuge qui vouit sacros ordines suscipere, & postea matrimonium contrahit,

Dicendum primo, communiter peccare mortaliter, maximè si contrahat animo consummadi. Patet, quia hoc repugnat ipsius voto; nam consummando reddit se impotentem illud implere.

Dico secundo, eum qui voto assumendi Ordines sacros astrictus, vxorem duxit, non teneri religionem ingredi, vt votum obseruet. Constat ex eisdem rationibus, quibus id est supra sect. 3. probatum de voto castitatis. Quia eadem est ratio, imò magis ad id videtur obligare votum castitatis. Idemque dico, quauis post matrimonium ratum hoc votum emiserit, adhuc enim non peccat consummando, quia non teneatur ingredi religionem. Et quamuis astrictus voto castitatis peccet consummando ad sui petitionem, quia tenetur non petere, & similiter reddendo priori bimestri ante matrimonij consummationem; quia in tantum excusatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonij, & priori illo bimestri non tenetur. At astrictus voto assumendi Ordinem sacrum non peccat etiam consummando ad sui petitionem, & priori illo bimestri, quia id votum non obligat ad castitatem, & sic vbi iam seruari nequit, vt contingit post matrimonium ratum, ad nihil obligat durante eo impedimento.

Dico tertio, mortua coniuge, vel adulterante, vel volente religionem ingredi, siue ante matrimonium consummatum, siue post, teneri implere votum sacros Ordines suscipiendi. Ratio est, quia hoc in ipsius est potestate, & tale votum fuit licitum, nec extinctum per vsum matrimonij, sed suspensum. Et quamuis id certius sit de voto religionis; nam omnes farentur, existente iusta causa diuortij ob alterius coniugis adulterium, si ipse vouens innocens sit, teneri tunc votum religionis implere. Nihilominus tamen probabilius est idem dicendum de voto suscipiendi Ordines sacros.

Dico quarto, si id votum post matrimonium consummatum fuerit factum, obligabit pro tempore soluti matrimonij, idemque prorsus de illo est dicendum quod supra dictum est sect. precedenti num. 4.

num. 4. quia est eadem ratio. Vnde similiter dicendum est id votum obligare, quousque licebit ratione diuortij ingredi religionem, quia eadem militat ratio, & tunc pariter cessat impedimentum.

5 Ad secundam difficultatem de coniuge emittente votum de non contrahendo matrimonio, certum videtur, si vouerit non contrahere matrimonium, peccare contrahendo. Est verò duplex quæstio. Prima est, an peccet etiam consummando. Sentit Sanchez *disp. 34. n. 7.* nullius culpæ reum esse si matrimonium consummat. Probat, quia hoc votum non interdicat debiti petitionem. Nec impleri iam vllò modo potest, dum alter coniux superstes est, nisi ingrediendo religionem ante consummationem, vel facto diuortio, ad quem ingressum non tenetur.

6 Basilius verò Ponce *lib. 10. c. 5. n. 16.* secutus Ioannem Azor. *tom. 1. instit. moral. lib. 11. c. 21. quest. 7.* consulendam ait esse mentem vouentis, si enim in animo habuit tantum vouere, non contrahere, & non se obligare ad non consummandum, peccabit contrahendo tantum, non consummando. At si vtrumque voto suo comprehendit, peccat etiam in consummando. Quod si dubius animus sit, an se obligauerit voto ad non contrahendum, vel etiam ad non consummandum, in eo dubio potius ex natura rei interpretandum est vouisse, nec contrahere, nec consummare, cum videatur voluisse abstinentiam à nuptiis, quæ vtrumque includunt, cum nuptiæ ordinentur ad consummationem.

7 Dico primo, certum esse, si de hoc voto loquamur iuxta mentem illius qui vouet, si in animo eius qui vouit tantum fuit non contrahere, peccare qui dem contrahendo, consummando non item. Si verò in animo habuit neque contrahere, neque consummare, non ei licere consummare, etiam si contraxerit. Hoc per se manifestè claret.

8 Dico secundo, si simpliciter vouit non contracturum se matrimonium, nihil cogitans, consummaturus esset nec ne, non esse astrictum ad nunquam consummandum. Ita sentio cum Sanchez citato, quia hæc duo, non inire nuptias, & non eas consummare, sunt obiecta valde distincta, & minime cõnexa, atque ideo volito primo, non est necesse volitum sit secundum, & consequenter qui vouit nunquam contrahere, non se obstrinxit, vt nunquam consummaret. Quare sicut qui iurat se contracturum, non eo ipso se consummaturum iurat, siquidè post nuptias contractas potest, tuta conscientia, eas non consummare; ita qui vouit se non contracturum, non idcirco vouit se non consummaturum: sunt enim res valde diuersæ.

9 Dico tertio, si dubitet rationabiliter an se Deo obligauerit voto numquam contrahendi, & consummadi simul, an solum contrahendi, standum esse pro libertate vouentis, non extendi votum nisi ad solum non contrahendum. Patet, quia in dubio melior est conditio possidentis. Et quamuis nuptiæ per se contrahantur vt compleantur; sæpe tamen non eo animo contrahuntur, & ideo attendi debet animus vouentis, & quando de illo non constat, pro vouente standum est.

10 Altera quæstio est, an votum habens non ineundi matrimonij, teneatur eo inito abstinerè à debiti petitione. Ratio dubitandi est, quia vouens abstinentiam à matrimonium ineundo, censetur consequenter vouere abstinentiam ab illius usu, qui matrimonium consequitur, ad quem ipsum ordinatur, per se & communiter loquendo.

11 Verior sententia est Doctorum, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 9. disp. 33. n. 22.* licere sic vouenti, vbi iam matrimonium consummauit, quod facere potuit sine peccato, vt vidimus, reddere & petere. Ratio

Perez de Matrimonio.

est, quia votum hoc non est castitatis, sed tantum habet pro obiecto non inire matrimonium, quod est obiectum valde diuersum. Firmiter, nam si tale votum obligaret ad abstinendum ab actu matrimonij, id non esset per se & primario, sed mediato supposita abstinentia ab ipso matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, & immediata voti materia. Igitur quando iam primaria materia non est possibilis, quia iustum est matrimonium, non obligabit ad secundariam, nempe ad abstinentiam ab usu. Ex quo patet solutio ad rationem dubitandi, non enim antecedens illud est verum, tum quia sunt obiecta diuersa, tum quia vbi primaria voti abstinentia à nuptiis iam non subsistit, non censetur cadere sub votum illius abstinentia ab actu, vt dictum est.

Est verò notandum teneri hunc mortuo altero coniuge ab aliis nuptiis abstinere. Quia votum non erat extinctum, sed suspensum durante matrimonij impedimento, vt diximus in præcedentibus sectionibus de voto castitatis.

Circa posteriorem difficultatem, de voto non petendi debitum. Dubitatur an id votum validum sit. Quia cum sit in graue alterius coniugis præiudicium, cui onerosum erit vt debito coniugali suum possit sepe petere, videtur non esse validum, maximè si à viro emittatur, quia vxori onerosum est præ pudore semper petere.

Communior verò sententia affirmat validum esse, & obligare coniugem sic vouentem, vt à debiti abstineat. Ratio est, quia coniux non tenetur lege matrimonij petere, sed tantum reddere; ergo cum non petere sit liberum, ac opus virtutis, erit honesta materia voti. Et quamuis tale votum sit onerosum, & præsertim vxori aliquale grauamen; tenetur illud subire, cum vouens vtatur iure suo. Quare prædictum votum cum sit tantum de debito non petendo, ad id solum obligabit. Vnde sic vouens non tenetur abstinerè à debiti redditione, quando id sibi liceret ob alterius coniugis adulterium. Et eo matrimonio soluto potest aliud inire animo non petendi. Nec adulterium admittens, sacrilegium committet contra votum; quia non fuit castitatis, sed solum non petendi, cui nihil horum aduersatur.

Addo, tamen hoc votum si consideretur secundum se, licitè & valide emitti queat; posse tamen non esse licitum attentis circumstantiis periculi vouentis, & oneris grauissimi alterius coniugis, vt si coniuges sint iuuenes, & in eodem accubent lecto. Cessantibus autem his circumstantiis, quia coniuges sunt senes, & in neutro est incontinentiæ, aut tentationum vehementium periculum, nulla exister culpa, se erit opus licitum, & honestum.

DISPUTATIO LII.

De cognatione spirituali & affinitate matrimonio contracto superueniente, an impediatur eius usum.

RATER votum, solent comuniter à Doctoribus assignari alia duo quæ impediunt usum matrimonij, nempe cognatio spiritualis post matrimonium inter coniuges orta, & affinitas, quæ etiam superuenit matrimonio iam contracto. De quibus videndum in hac disputatione an, & quo pacto impediatur usum matrimonij quoad petitionem, & redditionem.

SECTIO I.

An coniuges filium suum baptizantes, aut in Baptismo, vel Confirmatione tenentes, impediuntur ab usu coniu- gali quoad petitionem & redditionem.

Hanc difficultatem supra disput. 29. sect. 6. per totam exactè declaravi. Nec aliquid occurrit illi ad idendum. Quare in eum locum reiicio benignum lectorem; ubi solido fundamento ostendi ratione prædictæ cognationis spiritualis matrimonio iam contracto superuenientis, etiam si ex culpa contingat, non impediri usum coniugij, nec quoad redditionem, nec quoad petitionem.

SECTIO II.

An affinitas post matrimonium inter coniuges orta impediatur debiti petitionem.

Tunc superuenit matrimonio contracto affinitas, quando alter coniux alterius coniugis consanguineo, aut consanguineæ carnaliter copulatur, ratione illius copulæ incestuosæ.

Dico primo, certum esse ex copula fornicaria eum consanguineam uxoris affinitatem oriri, & hanc non impedire redditionem debiti. Constat id manifestè ex cap. discretionem, de eo qui cognovit consanguineam, illis verbis, Sed nec affinitas post matrimonium iniquè contracta, ei debet officere, quæ huiusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari. Idem reperitur c. penultimo, & c. finali, eodem iurulo. Neque obstat textus in cap. qui dormierit 27. quæst. 2. ubi deciditur nefas esse hunc incestuosum reddere debitum. Ibi enim verbo reddendi significatur petitio debiti, ut exponit Glossa, verb. qui dormierit. Vel etiam dici potest, dum textus dicit incestuoso non licere reddere, sensum esse, uxori non licere reddere incestuoso, utpote non potenti petere, ita ut supra particulam incestuoso, immediatè cadat particula, reddere, & non particula, licere. Quo significat textus, non licere reddere iniquè petenti.

Dico secundo, incestuosum coniugem cum consanguineam alterius coniugis non posse à sua uxore debitum petere, atque adeo eam affinitatem impedire debiti petitionem. Id manifestè liquet ex cap. 1. de eo qui cognovit, illis verbis, Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiastra, nec ille vllò vnquam tempore poterunt se aliis matrimonio copulare. Hoc tamen intelligendum est, quando copula cum consanguineam talis fuerit ut sufficiat ad consummandam & contrahendam affinitatem, iuxta dicta supra disput. 31. sect. 1. per totam.

Dico tertio, etiam ex incestu occulto oriri priuationem debiti petendi. It. communiter omnes, ut manifestè colligitur ex ipso textu, qui indistinctè loquitur, & non inquitur scādalo quod ex publico incestu oriri posset, sed affinitati iniquè cum altero coniuge contractæ, ut constat præcipuè ex cap. c. discretionem. At affinitas æquè contrahitur ex copula illa occulta, ac si publica esset.

Dico quarto, esse hanc doctrinam extendendam ad utrumque coniugem, si uterque contraxerit affinitatem cognoscendo consanguineam alterius. Patet, quia textus indistinctè loquitur de quocumque coniuge. Vnde non licet utrique debitum exigere, ob factam hinc inde compensationem, sicut quando uterque coniux est adulter. est enim notanda hæc differentia: quando de utilitate distinguendum agitur, & in eorum fauorem ius exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compensatione tolluntur, ut in adulterio contingit: secus verò ubi non de eorum fauore agitur, sed in delicti pœnam priuatio illius iuris indicitur, ut contingit in presenti.

Dico quinto, coniugem consentientem incestui non priuari iure petendi. Ita constituo cum Ochag. tract. 5. q. 5. & Hurtado disput. 10. diff. 7. num. 28. Ratio, quia non est cur extendatur ad id ea pœna cum sit odiosa & restringenda. Quamuis enim grauius peccet consentiens: at ex ipso consensu præcisè nulla oritur affinitas in consentiente, ratione cuius impediatur petere debitum; nam affinitas non oritur nisi ratione copulæ incestuosæ contractæ in ipso incestuoso: at coniux qui consensit ut alter coniux per copulam iniquam affinitatem contraheret, non contraxit affinitatem per copulam à se habitam.

Contrarium docent Sanchez disput. 27. numer. 3. & Basilius Ponce lib. 10. cap. 7. numer. 1. Probant, quia affinitate ab altero iniquè contracta disponit ius ut coniuges ad continentiam seruandam moneantur, quod si nolit innocens, iubet ut sibi debitum reddatur, ne absque sua culpa priuatur iure suo, cum iniquitatis particeps non fuerit. Hinc autem colligitur à contrario sensu, ut ubi alius coniux reus est culpæ, ac particeps iniquæ contractionis affinitatis, amittat ius debiti exigendi. Nihilominus tamen standum nostro dicto. Tum quia id nullo iure statuitur, ut est manifestum, Tum etiam, quia argumentum à contrario sensu ex quo illud inferunt, est omnino inefficax, saltem ad inferendam pœnam, quæ cum sit odiosa, est strictè intelligenda, & non est extendenda.

Dico sexto, incestuoso cum propriis consanguineis non interdici debiti petitionem. Ita Sanchez, Basilius, & alij. Ratio est, quia quamuis hic incestus grauius peccatum sit, at cum ex ipso non oriatur vinculum affinitatis cum proprio coniuge, non ita matrimonio aduersatur; quod secus euenit in incestuoso cum consanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij violatur producta affinitate cum coniuge, & ideo merito incestus hic punitur in usu matrimonij, interdicta sibi debiti petitione. Firmo, nam cum hæc sit pœna, non est extendenda ultra casus in iure expressos. Ius autem solum eam indixit incestuoso cum consanguineis proprii coniugis.

Dico septimo, neque eam pœnam interdicti esse extendendam si coniux rem habeat cum affinis alterius coniugis. Ita omnes. Ratio est manifesta, quia illa copula nec est incestuosa, nec ex ea aliqua oritur affinitas cum altero coniuge, cum cõstet affines vnus coniugis nullo modo alteri coniunctos. Simili modo sine fundamento extenditur, ut nequeat coniux petere debitum si incestum admittat cum fœmina, cum qua habet publicæ iustitiæ impedimentum, quia coniux iste ante matrimonium cum eius uxore sponsalia inierat. Id, inquam, dicitur sine fundamento, quia quamuis ea copula sit incestuosa, at textus non loquitur nisi de copula cum consanguineis alterius coniugis ex qua oritur affinitas.

Dico ultimo hunc incestuosum, cui interdicitur petere debitum, grauius peccare, si absque dispensatione debitum petat. Ita omnes. Patet, quia contra-

uenit præcepto Ecclesiæ in re graui, & petitio illa debiti est manifestè incestuosa. Nec dici potest abolutum esse hoc præceptum per non usum; cum quotidie experimento constet peti ad id à Prælato dispensationem. Adde etiam coniugem reddentem, si id impedimentum sciat, peccare etiam mortaliter; neque enim iniquè petenti reddere potest.

SECTIO III.

Quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita à coniuge, coniuncta esse alteri coniugi, ut coniux ille incestuosus priuatur iure petendi.

Certum est in hac re apud omnes, attento iure antiquo, extendi eam consanguinitatem usque ad quartum gradum. Quia ratio & fundamentum prædictæ pœnæ est affinitas iniquè contracta ex eo incestu cum altero coniuge, ut constat ex cap. discretionem, illis verbis, Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur. Igitur ad eum consanguinitatis gradum extendi debet, & non ultra, ex quo ea affinitas confurgit per copulam. Hic autem est quartus gradus, ut patet ex cap. non debet, de consang. & aff. Firmatur nam in dicto cap. discretionem, sermo est de fœmina cognita à consanguineo viri, & tacetur consanguinitatis gradus; ergo hic est accipiendus ex iis, ex quibus affinitas illa confurgit, quæ est causa prædictæ pœnæ. Procedit difficultas, quid sit dicendum, attento Tridentini decreto, sess. 24. de matrim. cap. 4. ubi affinitas dirimens matrimonium contrahendum orta ex copula fornicaria fuit restricta usque ad secundum gradum, quæ iure antiquo extendebatur usque ad quartum gradum.

Multi probabiliter existimant incestum habitum cum persona consanguinea coniugis, etiam in quarto gradu, sufficere, ut incestuosus priuatur iure petendi. Ita inter alios Comitulus lib. 1. respons. moral. q. 138. Probaturque

Primo, quia Tridentinum affinitatem ortam ex copula fornicaria restrinxit ad primum, & secundum gradum, ad eum tantum effectum, ut non impediatur, neque dirimat matrimonium, ut Pius V. declarauit; non autem ut non impediatur debiti petitionem, quia hæc distincta est à matrimonio; & matrimonij tantum fit mentio in Tridentino, & non petitionis debiti. Igitur tanquam casus omisus manet in dispositione iuris communis.

Secundo, Tridentinum restringens affinitatem, solum intendit vitare scandala quæ oriebantur ex frequenti matrimonij nullitate, aut impedimento. At illi fini satis consulitur, ablata ea affinitate quoad dirimendum matrimonium, & cauetur occasio peccandi ea manente affinitate ad impediendam petitionem debiti; ergo verè hanc impedit.

Tertio, incestus grauius crimen est quàm adulterium, ut liquet ex cap. adulterij 32. q. 7. sed adulterium priuat iure petendi debitum; ergo multo magis incestus.

Verius iudico oppositum, copulam habitam cum consanguineis alterius coniugis in tertio, & quarto gradu, non impedire debiti exactionem. Ita Nauarrus lib. 4. cons. de cons. consil. 3. num. 2. 3. & 4. & alij, quos re-

ferit & sequitur Sanchez lib. 9. disp. 27. n. 4. Basilius Ponce lib. 7. cap. 33. num. 6. Henriquez lib. 11. cap. 15. Hurtado disp. 10. diff. 7. num. 30. & communiter Doctores. Ratio à priori est, quia affinitas non impedit nec dirimit matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur, quia est indecens inter affines; ergo eo ipso, quod dicta affinitas restricta est post Tridentinum, ut non impediatur, neque dirimat matrimonium, nisi in primo, & secundo gradu; etiam censetur restricta ut non impediatur petitionem copulæ nisi in eisdem gradibus. Vnde hac de causa diximus supra disput. ... sess. ... fornicationem cum affine ex copula illicita in tertio & quarto gradu non esse incestum, quia fornicatio cum affine in his gradibus non habet specialem malitiam irreuerentiæ seu incestus iure naturali, ut liquet, neque iure Ecclesiastico, quia ius Ecclesiasticum prohibens dictam copulam intuitu reuerentiæ conferendæ affinibus cessauit, cessante prohibitione matrimonij, quod solum prohibebatur ob indecentiam copulæ inter illos. Igitur quamuis petere debitum sit distinctum à contractu matrimonij; eo tamen ipso quod affinitas non obstat contractui, neque obstat petitioni debiti. Firmo. nam accessorium matrimonio est copula: ergo sequi debet naturam principalis, iuxta regulam illam 42. de regulis iuris in 6. ergo si matrimonium in tertio & quarto gradu est licitum omnino, ac omni vacat impedimento; & copula erit omnino licita. His accedit declaratio Cardinalium, apud Farinacium sess. 24. de reformatione cap. 4. in hæc verba. S. D. N. Gregorius XIII. ex sententia Congregationis dixit, per hoc decretum sublatum censeatur impedimentum quoque superuenientis affinitatis post contractum matrimonium. Quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod maius est; ergo & istud quod solum impedit, ne is per quem contracta est affinitas sine peccato possit exigere debitum, quod minus est: præterea Concilium sustulit tertium, & quartum; ergo in omnibus. Hæc ibi.

Ex his patet solutio ad argumenta opposita.

Ad primum, falsum est antecedens, ut constat ex doctrina tradita num. 3.

Ad secundum respondeo non satis consuli manente impedimento quoad petitionem debiti. Quia inde etiam multa peccata oriebantur. Vnde hac de causa Tridentinum eam etiam restrinxit.

Ad vltimum, data maiori, ad minorem dico, adulterum non peccare si petat debitum; vnde argumentum quod ex adulterio sumitur, nullius est momenti.

SECTIO IV.

An si vxor vi, vel metu à viri consanguineo cognoscatur, priuatur potestate debiti petendi.

Certum est primo, si vis præcisè fuit, non priuari debiti exactione. Patet, quia, ut constat ex cap. discretionem, de eo qui cognovit, consang. affinitas iniquè contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps non fuit; iniustum enim est quenquam culpæ immunem suo priuari iure. At ubi vis illata est uxori, à culpa incestus omnino eximitur: ergo & à pœna priuationis debiti exigendi.

Secundo, etiam est certum, uxorem leui metu incestui conuenientem priuari debiti exactione. Ratio est, quia culpa sua affinitatem contraxit. Quod si mariti consensu,

consensu, vel præcepto id effectum sit, sentit Sanchez *disput. 31. numer. 2.* non tamen uxorem ei debitum reddere, quia eiusdem particeps fuit iniquitatis. Contrarium cenſeo iuxta dicta supra *sect. 2. numer. 5.* ubi censui coniugem consentientem incestui non priuari iure petendi.

His positis procedit difficultas, quando fuit metus grauis, seu cadens in fœminam constantem, an vxor metu illo cognita à viri consanguineo, priuetur debiti petitione.

Videtur enim non priuari. Nam Christiani in Turcarum turremibus remigrantes bello indicto aduersus Christianos, metu mortis ac tormentorum coacti, licet mortaliter peccent, sed non incurrunt excommunicationem *cap. iia quorundam, de Iudeis*, latam contra opem infidelibus in simili bello ferentes. Quia credibile non est velle Ecclesiam suis pœnis mulctare eos, qui tali metu compulsi, suis præceptis non obtemperant; ergo idem dicendum in præſenti casu, cum pœna priuationis debiti sit imposta ab Ecclesia ob crimen iniquæ affinitatis contractæ, non legabit vxorem quæ tanto coacta metu illam contraxit.

Veram iudico sententiam Sanchez *lib. 9. disput. 31. numer. 4.* Basilij Ponce *lib. 10. cap. 17. numer. 6.* & aliorum, fœminam eiusmodi, tamen metu graui fuerit cognita à viri consanguineo, priuari potestate exigendi. Ratio & fundamentum solidum est, quia in eo euentu non cessauit culpa incestus, tenebatur enim vitam exponere, ne consentiret; ergo nec excusabitur ab illa pœna. Quare sicut metus grauis non excusans participantem cum excommunicato à culpa, neque excusat etiã à censura excommunicationis; ita cum vxor in casu non excusetur à culpa incestus, eam non eximet ab illa pœna. Falsum tamen est quod dicitur de remigrantibus aduersus Christianos; nam si peccant mortaliter, non eximuntur ab excommunicatione. Verius tamen est excusari ab hac censura, quia communiter non peccant mortaliter remiges illi metu mortis id afficientes, de quo videri potest noster Molina *tom. 1. de iustitia disputat. 115. pag. 658.* qui bene explicat ibi casum rarum in quo culpa esset.

Notat verò Basilij *citatus* contra nostrum Sanchez non satis consequenter locutum. Nam cum *lib. 4. disput. 2.* dicat grauem metum non esse æstimandum comparatione mali quod eligitur ad malum quod euitatur, sed tantum expendi debere obiectum metus, & ita grauem metum esse, quamuis eligatur peccatum, dummodo sit graue malum ex se, quod vitatur: modo dicit non esse grauem metum nunc, quamuis eligatur concubitus ad euitandam mortem. Dicere enim debuit nunc esse grauem metum, si consequenter loqui vellet, & ita nullum esse impedimentum quod ex ea copula sequitur per vim extorta. Hæc Basilij.

Cæterum meo iudicio carpit immeritò Sancium de inconſequentia. Nam in primis rectè docuit Sanchez grauem metum esse æstimandum ex obiecto ipso graui ex se, quamuis eligatur peccatum, quod late ipse tractauit *disput. 17. sect. 2. per totam.* Præterea, oppositum huius doctrinæ non docuit hic; nam expressè loquitur de illo casu in quo vxor debuisset vitam exponere ne committeret peccatum incestus, metus autem vitæ grauis est: ait enim debuisset fœminam illam exponere vitam ne consentiret in incestum; & quia consentit, subdit, incurrere pœnam priuationis petitionis debiti, quia verè peccauit. Vbi ergo dicit non esse grauem metum, quamuis eligatur concubitus, seu copula incestuosa, ad euitandam mortem? Rursus clarè docet, in eo euentu, cum non cesset culpa, priuari vxorem potestate debiti exigendi, quia

talis metus etiam vitæ amittendæ, qui grauis est, non excusat à culpa. Denique concludit totam doctrinam à se traditam procedere de quocumque metu, sic dicens: Quæ omnia de quocumque metu procedunt.

SECTIO V.

Verum coniux qui ex ignorantia iuris prohibentis, vel facti, vel pœnæ efficitur aſſinis alterius coniugis, priuetur debiti petitione.

DE hac re latissimè Sanchez *disp. 32.* per varias quæſtiones. Nos iuxta principia ab omnibus communiter recepta, hæc difficultatè breuiter expediemus.

Prænoto ignorantiam iuris esse, quando nescit coniux specialiter veritatem esse lege Ecclesiastica accessum cum alterius coniugis consanguineis. Ignorantia solius facti est, si coniux illud ius sciebat, at ignorabat consanguinitatis gradum fœminæ, aut viri, cum quibus fuit habita copula. Ignorantia denique solius pœnæ est, quando & prohibitionem nouit, & consanguinitatem; at ignorauit esse delicto illi indictam pœnam priuationis petitionis debiti. Hoc præmissò

Dico primò, ignorantiam facti inuincibilem excusare ne coniugi interdicitur petitiõ debiti in affinitate contracta. Hoc est certum, & statutum in *cap. de eo, qui cognouit consang.* illis verbis. Si quis cum filia sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam vnquam habere potest vxorem. Vbi manifestè constat peti expressè scientiam ad incurendam priuationem debiti petendi. Et ratio est, quia interdicitio illa est pœna culpæ admittæ in contrahenda ea affinitate. At ubi est ignorantia inuincibilis facti, cessat culpa illa incestus; ergo cessabit & pœna. Firmo, quia lex iusta non imponit pœnam, nisi ut pœnam, sed ablata culpa non habet locum pœna ut pœna; ergo nec debitum eius; ergo talis ignorantia quæ tollit culpam, excusat omnino à pœna in utroque foro.

Dico secundò, idem dicendum de ignorantia iuris inuincibili, vt communiter fatentur Doctores. Quod simul probatur, ac declaratur. Quia in primis negari non potest posse dari ignorantiam huius iuris priuationis debiti inuincibilem, cum sit ius posituum humanum. Neque enim homo per se valet scientiam omnium præceptorum consequi, & interdum, ac sæpè etiam deficiunt occasiones, vel opportunitates ad comparandam illam notitiam, sine hominis culpa, aut voluntate, quia non habuit, vnde, aut quomodo excitaretur ad illam notitiam procurandam. Præterea quis neget ignorantiam inuincibilem, etiam si iuris sit, excusare à culpa, cum excuset à voluntaria transgressione legis. Igitur necesse est excuset à pœna.

Dico tertio, idem etiam dicendum, quamuis ea ignorantia tam huius iuris, quam facti sit culpabilis; dummodo tamen non sit affectata. Id constat manifesto iuris principio, quod quando lex requirit scientiam, vel dolum, non sufficit dolus præsumptus, & ideo excludit dolum, vel scientiam quæuis ignorantia etiam crassa. Cuius rei ratio hæc est, quia pœnæ, vt in iure dicitur, leniendæ potius sunt, quam exaggerandæ. *cap. pœna, de pœnitentiâ dist. 1.* quando autem lex requirit scientiam, & dixerit, si scienter, si præsumpserit, si ausus fuerit, si temere hoc fecerit, ipsamet lex moderatur pœnam, neque vult illam incurri, nisi quando peccatum, aut factum contra legem habet illam circumstantiam. Quare quando adest ignorantia

ignorantia etiam crassa, excluditur ille modus quem lex requirit ad indictionem pœnæ. Cum ergo lex in dicto *cap. si vir*, in casu de quo loquimur, scientiam petat, quæuis ignorantia etiam crassa excusat ab ea pœna. Nam licet talis ignorantia non excuset absolutam grauitatem peccati, excusat nihilominus ab illo modo grauitatis peccati, sine quo noluit lex peccatum punire.

Dico quarto non excusare ignorantiam affectatam. Ita communiter omnes. Ratio est, quia ignorantia affectata in iure æquiparatur scientiæ, quia & sufficit ad directam intentionem, temeritatem, & præsumptionem; & includit scientiam saltem periculi, & dubitationis, & hac ratione quodammodo videri potest, augere culpam potius, quam minuere. Seclusa ergo ignorantia affectata, alia crassa, & negligens non æquiparatur scientiæ.

Dico vltimò, si adsit scientia iuris, & facti, solaque sit ignorantia huius pœnæ illo iure statutæ, non excusare. Ratio est, quia tamen si in excommunicatione id speciale sit, quia est vltima, ac summa pœna Ecclesiastica, exigens specialiter ipsius notitiam, vt sic dicitur in delinquente summa contumacia. Idemque dicendum videtur de omnibus aliis censuris, ac etiam de irregularitate, quando est mera delicti pœna, & habet rationem censurae, quia est eadem ratio. Cæterum in aliis pœnis ordinariis & proportionatis, qualis est pœna priuationis debiti exigendi imposito propter copulam incestuosam, non est hoc idem dicendum. Patet, quia sententia communis est Doctorum ignorantiam solius pœnæ regulariter non excusare eiusdem pœnæ reatum. Quia ignorantia pœnæ quantumcumque sit antecedens non excusat culpam in transgressione legis, vt per se constat; vt enim lex obliget in conscientia, non oportet, vt addat pœnam; ergo vt quispiam agat contra conscientiam, violando legem, non oportet vt sciat pœnam; illa ergo ignorantia non excusat culpam; ergo nec pœnam, quia non cessante causa non cessat effectus. Item quia illa ignorantia ad summum facit, vt illa pœna non sit voluntaria; hoc autem nihil refert, quia pœna potius postulat vt inuoluntaria sit. Vnde videmus seruari tam à Deo, quam ab hominibus; punit enim Deus æterna pœna etiam illos, qui ignorabant suis peccatis deberi talem pœnam; & ab hominibus suspenditur fur, etiam si pœnam ignorauerit. Firmo, quia ex vi culpæ ita homo subiicitur potestati iudicis, vt possit ab illo puniri, iuxta pœnam, vel iuxta leges, si in illis contineatur pœna, vel eius arbitrio, si ei commissum sit, siue pœna sit huius generis, siue alterius, & siue sit moderata, siue rigorosa, dummodo non excedat proportionem delicti: hoc enim solum requirit æquitas iustitiæ ex parte delinquentis; optio autem pœnæ, legislatoris iudicio commissa est. Dixi regulariter, propter censuras, præsertim excommunicationem, ab peculiarem naturam, & conditionem huius pœnæ, quæ est censura; quia requirit peculiarem modum contumaciæ, & inobedienciæ; eo quod non ordinetur per se primo ad puniendum delictum commissum, eo tantum, quod commissum est; sed ad emendationem eius, vel ad cogendum peculiari modo ne committatur, scilicet, sub illo peculiari & rigoroso modo præcipiendi sub comminatione, censura.

SECTIO VI.

An desideretur iudicis sententia, vt coniux incestuosam affinitatem contrahens, debiti petendi facultate priuetur.

Si manca de *instiut. catholicis tit. 9. num. 202.* docet incertum esse, an incestuosus cum consanguineis vxoris incidat statim in foro conscientie in hanc pœnam ante iudicis sententiam. Quod firmari potest, quia eiusmodi priuatio debiti petendi verè est pœna culpæ affinitatis iniquè contractæ; ergo non debet incurri absque iudicis sententia, sicut alia pœnæ priuatiuæ, irregularitatis, suspensionis, excommunicationis, quæ non contrahuntur absque iudicis sententia. Idemque dicunt non pauci Doctores, de inhabilitate ad beneficia, & de inhabilitate ad ferendum suffragium.

Fateor communem esse Doctorum sententiam, vt incurrat coniux huiusmodi priuationem iuris petendi debitum ratione affinitatis iniquè contractæ non esse necessariam aliquam iudicis sententiam, sed statim priuari coniugem potestate debitum petendi. Cæterum si huius rationem petas, ait Sanchez *lib. 9. disput. 30. n. 2.* se nullam concludentem inuenire, nisi solum quod sit ita vsu receptum ac declaratum, vt nulla indigeat sententia.

Ipse verò vt rem hanc radiciter explicare possim, breuiter discutram per varia genera pœnarum priuatiuarum, inde postea inferam ordines vt inde postea inferam, quid sit dicendum ad præſentem quæſtionem. Eas omnes ad tres refero classes vel ordines. In prima pono censuras, & irregularitatem. In secunda, priuationes quasdam, quæ non consequuntur suum plenum effectum sine actione hominis, vt sunt priuatio beneficii acquisiti, vel priorum bonorum. In tertia constituo illas priuationes, quæ per legem solam integrè fiunt, & non requirunt per se aliquam actionem hominis, nec ad illam obligant, sed solum ad abstinendum ab aliqua receptione, vel actione, vt inhabilitas ad beneficium, ad ferendum suffragium, ad matrimonium contrahendum, & similia; ad quam reduco coniugis incestuosi priuationem debiti exigendi.

Circa pœnas priuatiuas primi ordinis cum omnium doctrina breuiter dico, inter omnes pœnas priuatiuas censuras esse, quæ certius, & facilius incurruntur quantum ad conscientiam ipsius delinquentis ipso facto, & ante omnem sententiam declaratoriam criminis. Ideoque quoties in canone censuram ferente additur ipso iure, vel ipso facto, aut quid simile, esse canonem læ sententiæ. Id patet ex communi vsu, & sensu, & obseruantia, cuius rei ratio esse potest, vel quia hæc pœnæ sunt spirituales, & medicinales, & ideo animam statim ligare censentur, & cum hac veneratione & timore semper suscepta sunt; vel quia per censuras separatur quis à communibus bonis Ecclesiæ tanquam indignus, & ideo statim obligatur in conscientia vt se separet, & abſtineat. In hoc ordine comprehenditur quoque irregularitas, quæ talis pœna est, vt nunquam nisi ipso facto incurratur, & ideo quomodocumque feratur, ipso iure imponi censetur, & incurri ante sententiam declaratoriam, nisi necessaria sit, vt infamia compleatur, vt in propria materia id late tractatur.

Circa alias pœnas priuatiuas secundi ordinis placet mihi quod ex communi sententia docet noster Sanchez *tract. de legibus lib. 5. c. 8. num. 3.* Quoties lex fert pœnam priuationis rei propriæ, & iam obtentæ, quæ sine actione hominis non potest plenè mandari executioni, tunc talis lex non inducit absolutam priuationem, nec obligat in conscientia ad illam exequendam, quæ ex actione rei pendet, ante sententiam declaratoriam criminis, nisi ex aliis verbis legis, vel ex materia, aut consuetudine aliquod amplius colligatur. Quod probat tum ex principio generali, quod

pœnæ temperandæ sunt potius, quàm augendæ. Tum etiam, quia aliàs sæpe tales leges essent nimis rigorosæ & ferè inhumanae. Tum denique, quia communis vsus ita interpretatur huiusmodi leges. Et ideo iura ipsa, quando maiorem obligationem imponere volunt, plura etiam verba addunt, & magis rem explicant.

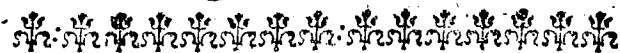
Denique circa alias pœnas priuatiuas passiuas, quæ ex lege imponuntur ipso facto, quando executio pœnæ nullam hominis actionem requirit, vt est inhabilitas vt non eligatur, velut non habeat beneficium, docet Suarez *ditto lib. 5. cap. 9. num. 2. & 3.* si in lege dicatur ipso iure, & addatur, absque alia declaratione, vel quid simile, statim absque mora legem ipsam exequi pœnam, quia potest, & nihil est quod expectetur. Idemque iudicat, quando lex pœnalis cum additione ipso facto, vel simili, imponit huiusmodi inhabilitatem, etiam si non addat, absque alia declaratione, vel aliud æquiualens, inducere statim illam inhabilitatem ante omnem sententiam etiam declaratoriam criminis. Cuius rei ratio hæc est, quia aliàs, verba legis essent inania, neque efficerent quod significant, imò nec effectum aliquem moralem habere possent.

His præmissis, quod attinet ad præsentem difficultatem,

Dico *primò*, reduci ad ordinem priuationum passiuarum, priuationem impositam coniugibus propter affinitatem iniquè contractam, debitum non exigendi, non secus ac inhabilitatem ad matrimonium propter vxoricidium quam imponunt Canones in pœnam talis delicti, vt constat ex *cap. 1. & cap. super eo, & cap. significauit, de eo qui duxit in matrimonium.* Patet, quia est impedimentum purè passiuum, vt liquet.

Dico *secundò*, talem priuationem ac pœnam esse ipso facto. Nullus id negat. Et probatur, quia tamen si in iuribus eam pœnam præscribentibus, non habeatur particula, ipso facto, vel simili; tamen ex effectu colligitur esse priuationem ipso facto, quia illa oritur quoque ex incestu occulto, vt dixi *suprà sect. 2. num. 3.* At incestus occultus per se non cadit sub iudicium externum iudicis, nedum in illius sententiam. Hinc

Dico *ultimò*, statim, absque iudicis sententia affinitatem incestuosam contrahentem priuari facultate debiti petendi absque vlla declaratione, aut iudicis sententia. Et amplius probatur, quia nisi ex vi iuris, aut legis obligaretur talis modo ad non petendum debitum, inutilis esset talis lex ipso facto imposita, præsertim respectu incestus occulti; nullum enim moralem effectum inde haberet; quod admittendum non est. Dices in foro conscientie non habere effectum, habere tamen posse in ordine ad forum externum. Sed contrà est, quia non posset in foro exteriori quis incurrere pœnam ex occulto incestu. Quia non potest iudex in foro externo exequi pœnam in aliquem, quin prius declararet illum commississe tale delictum: at id non posset declarare de crimine occulto, & non deducto, nec deducibili ad forum externum. Nullius ergo esset utilitatis talis lex, neque eius obligatio esset vllius momenti, nisi esset in conscientia. Quare ex vi talis legis delinquens non posset puniri illa speciali pœna, atque ideo inutilis esset talis lex. Dicendum igitur est in affinitate iniquè contracta, non desiderari aliquam iudicis sententiam, sed statim priuari coniugem potestate debitum petendi, quia est pœna priuatiua passiuæ: sicque est ab omnibus communi vsu receptum.

DISPV T. LIII.

De actu coniugali, an sit illicitus, quando est dubium de valore matrimony.

Maxime est grauis, ac valde necessaria tractatio, quo pacto se gerere debeat dubitans de valore matrimonij, in ordine ad vsum coniugalem petendi, & reddendi debitum. Sermo verò est de dubio, quod verè dubium est, & iusta, ac rationabili causa, & ratione dubitandi nititur. Nam si sit merè scrupulus, nullo fundamento innixus, nullo modo est audiendus, sed est omnino deponendus prudenti iudicio, & liberè vtendum matrimonio.

SECTIO I.

Quid debeat facere coniux, quæ certò scit matrimonium esse nullum, nec potest hoc probare, ideoque cogitur coniugi cohabitare.

Præmitto, tunc quoad rem præsentem, nos dici aliquid scire, cum moralem de eo habemus certitudinem, etsi non talem, cui non possit subesse falsum: quia huiusmodi certitudinem circa res agendas in rebus humanis vix habere possumus.

Quo præmissis, certum est,

Primò, coniugem qui certò scit nullitatem matrimonij, non solum non posse petere, sed neque reddere. Ratio est manifesta, quia tunc commixtio carnalis esset fornicatio, quia esset accessus ad non suam, qui nullo modo honestari potest.

Secundò etiam est certum, quando coniux est probabiliter certus, absque eo quod opposita partis sit probabilitas, nec posse petere, nec reddere. Patet ob eandem rationem, quia moraliter certò accedit ad non suam, & verè fornicatur, cum nullam habeat probabilitatem quòd sit vxor ipsius. Vt si, v. g. quis à tribus fide dignis audiret, se esse consanguineam suæ vxoris in quarto gradu, & opposita partis nullam haberet probabilitatem, non posset petere, nec reddere, & tamen non haberet maiorem certitudinem, quàm probabilem.

Tertio, etiam est certum apud Doctores, si contingeret vt pro qualibet parte contradictionis, nempe pro valore, & pro nullitate matrimonij, esset verè opinio probabilis, posse coniugem in eo euentu amplecti opinionem quam voluerit, siue pro nullitate vt nequeat petere, neque reddere; siue pro validitate seu valore, vt possit petere, & teneatur reddere. Ratio est aperta ex materia de conscientia, quia quamlibet opinionem verè probabilem amplectendo, prudenter procedet, & honestè.

His præmissis restat difficultas, quid facere debeat coniux certus de nullitate matrimonij, quando id scit priuatim, poterit ne saltem reddere debitum.

Affirmant Magister in *4. dist. 38. in fine*, Hugo de sancto Victore de sacramentis *p. 11. cap. 6. & alij. Primò*, quia non est minus malum occidere innocentem, quàm fornicari: sed iudex licitè occidit publicè, probatum nocentem, quem priuatim nouit innocentem,

nocentem: ergo coniux licitè reddit debitum ei, qui publicè probatur eius coniux, etsi priuatim sciat contrarium esse nullum.

Secundò, coniux qui est in bona fide, habet ius petendi debitum; ergo alter tenetur reddere.

Tertio, ex duobus malis minus est eligendum; at minus malum est fornicari, quàm contra iustitiam, & Ecclesiæ præceptum cum scandalo negare petenti debitum, & nolle cohabitare cum illo.

Ultimò, Sacerdos, vt suppono ex materia de Eucharistia, tenetur dare illam peccatori, licet sciat occultè esse indignum, quia habet ius petendi; ergo similiter coniux qui scit occultè matrimonium esse nullum, tenetur reddere, quando alter petit, qui inuincibiliter putat hanc fœminam esse suam.

Cum communiore Doctorum sententia dico, talem nullo modo posse reddere debitum quocumque periculo proposito. Hoc exitimo esse expressè definitum *cap. Inquisitioni 44. de sententia excommunicationis.* Vti Innocentius Tertius dicit talem potius debere humiliter sustinere sententiam excommunicationis, quàm cum peccato mortali carnale commercium exercere, scilicet reddendo debitum, his verbis: Si alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit; in hoc casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. Et ratio est manifesta, quia ea copula esset manifestè fornicaria; at fornicari est absolute malum, ideoque ob nullam omnino causam licet; ergo numquam licet, dum manet impedimentum, reddere illi, & reddendo cooperari tali malo, quodcumque sequatur scandalum. Quare in hoc euentu talis coniux tenetur, aut occultè fugere, si qua ratione possit, aut petere dispensationem in impedimento, si obtineri potest, & tunc secundò est contrahendum, aut diuortium petere ob sciam, vel adulterium alterius, si hæc causæ concurrant. Quòd si nihil horum possit facere, tam excommunicatio, quàm alia incommoda patienter sustinenda sunt, quia fornicatio cum sit accessus ad non suam, est intrinsecè mala, & nunquam licita est, etiam ad vitandum vitæ, vel famæ periculum.

Quæres, an is coniux impedimenti conscius, si ab Ecclesiâ excommunicetur, quia debitum negat, sit verè excommunicatus. Breuiter dico eam excommunicationem verè coram reo non ligare; quia excommunicatio non incurritur nisi ob inobedientiam lethalem, quæ prorsus in hoc casu abest. Et certè rigidissimum esset, ac valde durum, eum verè excommunicatum esse, qui Dei timore ductus Ecclesiæ falsæ præsumptione nitenti, non obedit.

Ad argumenta opposita.

Ad primum, multo probabilius iudico iudicem non posse talem reum occidere, vt optime docet Lessius *de inst. cap. 29. dubio 10.* Quia humana auctoritate directè & expressè occidere innocentem est intrinsecè malum, sicut cognoscere non suam; est enim per se malum adimere alicui vitam sine auctoritate: at iudex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis, cum hæc soli Deo sit subiecta. Quare sicut nemo potest reddere debitum alicui mulieri, quam certò nouit non esse suam coniugem, etiam si millies probetur esse sua vxor, ita nec potest hunc morte damnare, quem nouit vacare culpa. Quod si admittatur contraria sententia, quæ etiam probabilis est, dicam esse aliquam disparitatem: nam iudex ideo tunc licitè condemnat innocentem, quia bonum commune,

quod maximè nititur in punitione delinquentium, præponderat bono particulari vitæ priuati, si alia via illud conseruari nequit, nisi decisione huius, & ita nec iudex peccat condemnando, nec carnifex inferendo necem, quia ad conseruandum bonum commune habet Respublica & eius ministri, dominium in vitam, & bona priuatorum. At in casu præsentis Respublica nullum habet dominium in corpora in ordine ad matrimonium, quia vix poterat contingere vt hoc foret necessarium ad bonum commune; & ideo copula illorum semper erit fornicaria, dū manet impedimentum, & ita nunquam licebit, etiam reddendo, illi cooperari, quodcumque sequatur scandalum, vel damnum.

Ad secundum distinguendum est antecedens, habet ius verum, nego; apprensens, concedo. Neque enim bona petentis fides ei tribuit aliquod verum ius petendi; nam id totum elidit certum ius quod alter habet non reddendi debitum, cum vtrumque ius simul consistere nequeat. Sicut etsi millies publicè probaretur Petro, debere mille; si tamen certò sciret Petrus se ea non debere, non teneretur ea soluere, si sine scandalo id posset vitare, quia ius Petri quod fundatur in veritate, elidit aliud quod fundatur in falsa præsumptione.

Ad tertium, negatur tunc duo mala incompossibilia concurrere; nam posita scientia nullitatis in altero coniuge, nulla est iniustitia non reddere.

Ad quartum concessio antecedente, negatur consequentia: nam peccator occultus ius habet iustitiæ tuendi famam, & ne publicè infameretur, negata sibi Eucharistia. At coniux ille non habet verum petendi ius, quando matrimonium est inualidum, sed tantum ex ignorantia putat se habere.

SECTIO II.

An coniux qui contraxit mala fide, dubius de illius valore, possit licitè petere, & reddere.

DVplex est præsentis difficultatis casus.

Primus est, quando alter solus coniux dubius vel mala fide contraxit; posterior, quando vterque.

Circa priorem casum, certum est coniugem dubium de valore sui matrimonij, si mala fide illud contraxit, non posse debitum petere, vt definitur *in cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Et ratio est, quia ei qui mala fide contraxit, non fauet possessio. Vnde possessio non suffragatur ei, vt in dubio sit melior eius conditio: possessio enim est rei cum bona fide detentio. Difficultas est, an possit reddere alteri possidenti bona fide.

Ratio dubitandi est, quia, vt dixi, possessio mala fide incepta non suffragatur: ergo claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem; ergo nec ipse nec alter possessor bonæ fidei potest petere, non enim possessor bonæ fidei postulat sibi debitum, & ideo nequit alter reddere.

Communiore & vera sententia tenet, coniugem dubium de valore matrimonij, etiam si mala fide illud contraxerit, teneri reddere debitum alteri coniugi bona fide possidenti. Ita habetur *cap. 2. de secundis nuptiis.* Ratio est, quia cum alter coniux sit bona fide in possessione matrimonij, habet verum ius petendi debitum, & vt alter sibi reddat, siue à parte rei sit verum matrimonium, siue non, quo iure iniuste ab alio spoliaretur. Vnde in hoc casu verificatur commune

commune dictum, in dubio semper melior est conditio possidentis. Quod sumitur ex *regul. 65. de regulis iuris in 6.* Vbi dicitur: In pari delicto, aut causa, melior est conditio possidentis. In dubio autem par utrinque est causa. Vnde in tali casu aequus iudex recognita iudicare possidentem posse rem retinere, nec alium habere ius eam repetendi. Nam cum sunt partium iura obscura, reo faciendum est potius, quam auctori; ut dicitur *regula 11. in 6.* At possidens est reus, alter actor. Vnde alter qui mala fide contraxit, dubitans de valore nullum habet ius negandi debitum alteri bona fide possidenti, quo ipsius ius elidat, cum non sciat matrimonium esse irritum: sicut quando bona fide possides rem de qua dubito an sit mea, nullum ius habeo impediendi te ab eius usu. Nec dubitans excusatur à redditione debiti ob periculum fornicationis, cui se exponit, quia cum illud evitare nequeat nisi negando alteri suum ius, etsi forte matrimonium sit inualidum, fornicatio erit materialis; magis autem tenetur non facere alteri apertam & manifestam iniuriam ac iniustitiam, quam vitare periculum materialis fornicationis. Nec refert quod sit etiam periculum faciendi iniuriam priori coniugi, qui forte adhuc vivit; quia hæc erit etiam solum materialis, vel potius omnino nulla; quia hic non habet vllum ius ne alter non utatur re quam bona fide legitime possidet: nam possessione matrimonij bona fide capta contractu ipso bona fide facto, ita ius coniugis in corpore alterius perficitur, & fortificatur, ut possit eo uti, ac si non esset dubium, sicut in quacumque alia materia iustitia.

Hinc patet solutio ad rationem dubitandi, in eo casu matrimonium claudicare tantum, quia dubitans nequit petere, cum ei possessio mala fidei non suffragetur: at cum alter possideat bona fide, & talis possessio sit certa, & praeualeat, potest petere, & reddere, & ipsi tenetur alter reddere.

Circa posteriorem casum, quando videlicet uterque coniux mala fide contraxit, & dubitat uterque de impedimento: certum videtur neutrum posse petere, nec reddere, quia neutri suffragatur possessio mala fide incepta, & ita nullum ius concedit. Nec est simile de coniuge contra votum petenti, cui alter reddere tenetur: nam ille habet possessionem & ius iustitiae certum ad exigendum, & tantum est reus religionis voti petendo, ut qui petit rem suam ad ea abutendum. Quare dicendum quoque est utrumque coniugem nec posse reddere, nisi causa subsit, ut illud dubium practice deponant, & probabile esse valere matrimonium existiment. Ut si arbitrio hominis docti ac prudentis rationes ita probabiles sint ad persuadendum matrimonium valere, ut efficiant opinionem probabilem, etiam si probabilis sit matrimonium non tenere; quia iuxta veriore doctrinam defunctam ex materia de conscientia, satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti: atque ideo ea opinione verè probabili valoris matrimonij existente, potest uterque petere, & reddere. Id rectè notavit ex Henrico nostro Sanchez *lib. 2. disp. 42. n. 9.*

SECTIO III.

Utrum matrimonio bona fide utriusque coniugis inito, & rationabiliter dubitatur de eius valore, possit uterque coniux petere & reddere.

IN duplici sensu procedit quaestio. Prior est, matrimonio bona fide utriusque contracto, alter solum dubitat de eius valore, non ex levi scrupulo, sed iusta causa, poterit ne ratione possessionis quæ est pro matrimonio, reddere, & petere debitum? Posterior est, an cum uterque coniux bona fide matrimonium iniit, postea verò dubitat uterque de eius valore, possit petere, & alteri petenti reddere.

Circa primum, varias opiniones refert Sanchez *lib. 1. disput. 41. quaestione quarta.* Ratio verò dubitandi esse potest: nam videtur hic nec reddere posse. Quia agere contra conscientiam practice dubiam est illicitum, & malum, sed iste reddendo ageret contra conscientiam practice dubiam, dubitat enim an accedat ad suam, vel an fornicetur, quia fornicatio est accessus ad non suam: dubitans autem in accessu, an fornicetur, dubitat practice; ergo. Firmatur, quia Prælati iubente detegere crimen fratris, non tenetur subditus dubitans an iure præcipiat, obedire, non obstante Prælati possessione; ergo coniugi possidenti non tenetur alter coniux dubitans reddere.

Dico primo, in hoc casu, teneri dubitantem de valore matrimonij adhibere moralem diligentiam ad vincendum illud dubium, si hanc possibilem iudicat, & ante hanc adhibitam diligentiam non posse petere, sed reddere. Hoc videtur certum meo iudicio. Primum liquet, quia si ille coniux petat, manifeste se exponit periculo peccandi, cum ignoret an illud sit licitum; ergo tenetur inquirere super dubio practico, nisi certo cognosceret esse impossibile illud vincere; hoc enim ipso tale dubium deponeretur. Secundum etiam ostenditur, quia ius petendo alterius est certum; ergo prævalet dubio istius, sed totum habetur cap. dominus, de secundis nuptiis, illis verbis: Si quis de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei qui sibi nupsit, debitum non denegat postulanti, quod à se tamen novenerit nullatenus exigendum.

Dico secundo, postquam adhibita est sufficiens diligentia, non constat matrimonium esse nullum, & semper perseverat dubium, si bona fide contraxit, potest petere debitum. Ita Sanchez cum multis quos ipse refert *disput. 41. num. 46. & 47.* Ratio est, quia in dubiis melior est conditio possidentis, non solum in rebus iustitiæ, sed etiam in aliis, ut cum gravissimis Doctoribus ostendo in tractatu de conscientia. Hinc autem firmo argumentum, possessor bonæ fidei si dubitat rem esse alienam, & facto sufficiens examine nequit dubium vincere, potest non tantum rem detinere, sed illa etiam uti; si enim iuste potest possidere, nulla est ratio ob quam perpetuo ab usu abstinere debeat; ergo coniux dubitans, si præmiserit sufficiens examen, & adhuc dubius maneat, poterit uti matrimonio petendo, & reddendo.

Respondebis diuersam esse rationem. Tum quia possidere rem alienam, & illa uti, non est ita intrinsecè malum, ut nequeat ex aliqua causa honestari; at accedere ad non suam, nunquam potest esse honestum, quia est intrinsecè malum. Tum etiam, quia nulla lex potest corporum dominium transferre; at aliarum rerum potuit dominium & usum transferre, & ita permisit earum usum in eo dubio. Tum denique est dissimilis ratio, quia in aliis consumptibilibus potest adhiberi remedium, restituendo vero domino comparanti rem quæ per eum usum facta fuit deterior, & ita nullum versatur periculum, vel damnum in earum usu. At petens debitum exponit se periculo vtendi re aliena, absque villo remedio. Verum manifestè ostendat nullam ex dictis disparitatem subsistere. Non prima;

prima: nam illud idem probaret de redditione debiti, quæ si fiat aliena, est intrinsecè mala. At hoc non obstante, in casu dubij est licita, & concedit omnes; ergo idem erit de petitione, post factam diligentem inquisitionem. Neque etiam valet secunda, quia ad id nihil refert lex positiva: nam sublata omni lege positiva, iure naturali licet uti re bona fide possessa, in dubio, quando præmittitur sufficiens examen; quia si iure naturæ conceditur iuste huic possessio, similiter etiam concedi debet usus qui ex iusta possessione oriri consuevit. Nec denique obstat tertia, quia sicut in aliis rebus potest adhiberi remedium restituendo eas vero domino comparanti: ita hoc idem adhiberi potest in debiti petitione, & redditione; interim verò adhibita diligentia licebit uti matrimonio reddendo & petendo. Nec refert quod sit periculum fornicationis, & etiã faciendi iniuriam priori coniugi, qui forte adhuc vivit: quia utraque erit etiam materialis solum. Firmatur amplius conclusio: nam præmissa sufficiens diligentia coniux habet inuincibilem ignorantiam; ergo excusatur à culpa, petendo: nam inuincibilis ignorantia est, quæ sufficiens diligentia vinci non potest, licet veritas non innotescat. Hinc

Dico tertio, quando moraliter est impossibile adhibita diligentia posse vinci dubium; tunc etiam posse coniugem dubitantem reddere, & petere. Patet, quia hoc idem probant rationes adductæ præcedenti dicto, & quia frustra ea diligentia adhiberetur. Vnde in eo euentu nulla præmissa, cum impossibilis sit, potest ratione possessionis reddere, & petere, & practice non dubitare, non obstante dubio speculatio an sit matrimonium validum; quia possidens certus est iuris possidendi; hoc enim est magnum possessionis commodum. Cum igitur coniux ille dubitans bona fide possideat ius petendi debitum, eo non debet se spoliare, quandiu non constat non esse suum, ut in aliis rebus.

Ad rationem dubitandi, concessa maiore, negatur minor: nam licet ille dubitet speculatiuè, non tamen practice, ratione certæ possessionis quæ dat illi ius ad petendum debitum, & ad deponendum omne dubij practicum. Vnde negatur se exponere periculo fornicationis, cum practice non dubitet, & fornicatio sit accessus ad certum, vel cum dubio practico cognitum, non esse suam. Ad confirmationem est disparatio, nam sicut Prælati est in possessione respectu subditi, ita & alter est respectu suæ famæ; & Prælati manet in possessione præcipiendi, licet in hac re sibi non obtemperetur; alter autem perpetuo famam amittit, & ita maius damnum sequitur si illi obediatur. At in nostro casu coniux non dubitans est in possessione omnino, & ideo maius damnum sequitur si non reddatur.

Circa secundum, videtur pars affirmatiua vera, quia uterque in hoc dubio possidet, & in dubio melior est conditio possidentis. Nihilominus tamen

Dico primo, in eo dubio, diligentia non præmissa neque adhibita ad illud vincendum, neutrum posse petere, nec reddere. Ratio est, quia diligentia non præmissa, possessio in dubio non confert ius vtendi re; frustra enim dominum inquireret, prout teneretur, si rem illi conseruare non teneretur; ergo coniux tunc petens, petit id ad quod nullum habet ius, & ad quod possessio non suffragatur; ergo alter nequit reddere; tota enim ratio ob quam tenetur reddere, est, quia alter petit sibi debitum ratione possessionis, ne fiat illi iniustitia debitum negando. At in hoc casu ante adhibitam diligentiam non fauet possessio, & negando nulla fit iniustitia. Verum est, si alter tantum dubius sit, & petat à non dubitante ante præmissum debitum

Pere de Matrimonio.

examen, posse coniugem non dubitantem conscium dubij alterius, negare debitum, quia dubitans ante adhibitam diligentiam non habet ius ad petendum: posse etiam reddere debitum, quia cum ipse sit in pacifica possessione, nec dubitet de matrimonij valore, nec teneatur credere alteri asseueranti, nisi tales sint coniecturæ ut credere conuincatur, multo minus dubitanti, potest uti plenè sua possessione, petendo, & reddendo.

Dico secundo, diligentia adhibita posse utrumque reddere, & petere. Patet ex supra dictis: quia tunc possessio infert ius ad omnem usum.

Hinc patet solutio ad rationem dubitandi, meliorem esse conditionem possidentis in eo dubio, ne vxore spoliatur, sed non ut habeat ius ipsius vsus matrimonij, donec impendatur debita diligentia ad veritatem aperiendam.

Est verò notandum, si dubium sit de impedimento impotentia & frigiditatis, licitum esse petere, & reddere. Ratio est, quia quando dubium est de impedimento matrimonij, ius habet vnusquisque inquirendi de prædicto impedimento. Impedimentum autem frigiditatis inuestigari non potest nisi usu, atque conatu, & ideo licet in tali vsu & inuestigatione perseverare tempore ab Ecclesia præscripto, vel dum experientia compertum sit non posse uti coniugio.

Est etiam sciendum, si matrimonium nondum consummatum sit, & dubium incidat de valore matrimonij, toto tempore duorum mensium non posse reddere debitum. Patet, quia toto eo tempore liber est, & licitè ac secundum iura negare potest, & negando non se exponit periculo agendi iniuste; ergo tutius est eo tempore negare, quam reddere: elapso autem eo tempore non debet retinere alterum coniugem suspensum, sed vel detegere dubium, ut impedimentum examinetur, si tamen eam manifestationem credat non nocituram, sed profuturam. Quod si non credat fore alicuius momenti, reddat debitum, & non petat. Nam nimis videtur durum obligare dubium coniugem ad ingressum religionis, ut ea ratione liberum relinquat alium coniugem ad iucundum cum altero matrimonium: quia nisi status religionis sponte suscipiatur, difficiles solet exitus habere, & multæ aliæ causæ sese offerre possunt, ob quas ad ingressum in religionem cogi non possit.

Denique notandum est, quomodo sit intelligendum illud axioma commune, *In dubio tutior pars est eligenda.* Ex quo videtur colligi contra ea quæ supra diximus, dubium de valore matrimonij, etiam adhibita diligentia, tutius esse non petere debitum, quia in hoc nullum est peccatum, cum non se exponat nulli periculo. Cæterum dico, illud commune lursularum dictum esse intelligendum non de dubio speculatiuo, sed tantum de practico: quia cognitio speculatiua non est quæ immediatè dirigit actionem moralem, sed solum practica. Quare sicut in materia iustitiæ, ut ego licitè vsurpem, vel retineam aliquid, non est opus, ut non dubitem speculatiuè an sit meum; licet enim iudicarem meum, si tamen hæc & nunc iudicarem ex aliquibus circumstantiis me non posse vsurpare, vel retinere illud, adhuc peccarem: ita e contra, licet dubitem esse meam; si tamen hæc & nunc iudicem me licitè eam posse retinere, non peccare retinendo; quia in dubiis melior est conditio possidentis; ex quo dicto elicio hanc conclusionem practicam, me licitè posse uti illa re, quidquid sit de dubio illo speculatiuo.

SECTIO IV.

Utrum si coniux qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere.

Noster Sanchez lib. 2. disput. 44. num. 4. sentit si coniux habeat probabilem assensum impedimenti, vt, v. g. habet probabilem opinionem vitæ alterius prioris viri, & similiter probabilem assensum mortis, & ita valere matrimonium, posse reddere & petere debitum. Probat, quia licitum est amplecti opinionem probabilem valoris matrimonij. Idem ait, tamen si probabilius credat non valere matrimonium: si enim probabilem opinionem valoris habeat, potest petere, & reddere; quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti iuxta veriorum opinionem. In hac re

Dico *primò*, coniugem qui bona fide contraxit, si postea habeat nullitatis matrimonij opinionem probabilem, & non habeat assensum opinatum alterius partis, nempe valoris matrimonij, teneri reddere, non tamen posse petere. Ita communiter Doctores, qui primam partem dicti manifestè colligunt ex *cap. Inquisitioni, de sententia excommunicationis*, ibi: Si habeat conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non euidenti, & manifesta reddere debet. Et ratio est quia cum alter bona fide possideat, illi suffragatur sua possessio, vt non spoliatur iure vtendi matrimonij, vt exigere possit, & alter teneatur reddere ei, cum non sit certum esse matrimonium nullum. *Secundò* verò firmant Doctores, quia cum dubitat coniux, vt vidimus supra, non potest petere; ergo multo minus quando opinatur. Ad do dubitantem post adhibitam diligentiam posse petere; contrarium verò dicendum de hoc opinante, quando non habet assensum opinatum vtriusque partis, sed solum nullitatis matrimonij, cum dubio & formidine valoris. Quia dubitanti suffragatur possessio, non autem fauet habenti assensum opinatum.

Dico *secundò*, si coniux habeat probabilem assensum impedimenti, v. g. opinionem vitæ prioris coniugis viri, & similiter probabilem assensum mortis, posse reddere & petere. Id sentio cum Sanchez, propter rationem dictam. Opinio autem probabilis ea est, quæ firma ratione fulcitur, neque contra se habet rationem conuincentem; si enim illam haberet, iam non opinio, sed error esset. Contingere autem potest, vt vni probabiliter opinanti ratio aliqua in contrarium videatur conuincens, sed non ideo probabilitatem opinio amittit: nam licet quis soluere illam rationem nequeat; alius tamen soluere poterit, & hoc sibi debet alter persuadere; cum sæpe multæ rationes vni insolubiles repræsententur, quæ tamen ab aliis facillimo negotio soluuntur. Quare imprudenter procederet quis, si ob hanc causam aliorum opiniones, quæ vt probabiles circumferuntur, improbabilis iudicarentur.

Obiiciunt contra prædictam doctrinam nonnulli recentiores, dicentes non semper sufficere opinionem probabilem de valore matrimonij ad vtendum iure petendi debitum. *Primò*, si vtrunque sint opiniones probabiles quod prior coniux abierit, vel non, nequit vir petere debitum accommodando se opinioni probabili quod obierit, si contraxerunt

cum hac fide; quia tunc adhuc possessio stat pro prioris coniuge, quem non constat iure spoliatum. *Secundò* si possessio stet pro impedimento, quia reuera coniugibus constat fuisse impedimentum; dubitant verò an sit sublatum per dispensationem, non possunt petere, quia ius impedimenti est certum, & possidet. Si verò esset certum obtentam esse dispensationem, dubitaretur verò an esset valida, posset præsumi valida. *Denique* si dubitent coniuges an fuerit impedimentum iuris humani, cum possessio stet pro libertate contrahendi, possunt contrahere, vel vt matrimonium contracto sequendo opinionem probabilem.

Verum dicta exempla nihil faciunt contra nostram doctrinam, si mente recolamus communem iam dictam supra num. 2. possessionem solum suffragari practicè dubitanti post adhibitam diligentiam, vt vidimus præcedenti sectione; non verò suffragari habenti assensum opinatum: quia tamen cum opinione probabili simul stare queat firma ratio, cum formidine tamen, & ideo possit esse simul cum opinione dubium speculatiuum, sed non dubium practicum, seu negatiuum, quod tunc adest, quando pro neutra parte habet quis sufficientes rationes vt possit probabilem assensum elicere, sed intellectus suspensus hæret. Quo posito respondeo ad primum exemplum, falsum esse, si vtrunque sint opiniones probabiles quod prior coniux obierit, vel non, non posse virum petere debitum, accommodando se opinioni probabili quod obierit, si cum hac contraxerunt bona fide. Quia tunc nulla stat possessio pro prioris coniuge, quem constat mortuum esse firma ac probabili ratione. Similiter dico ad secundum exemplum, ius impedimenti non esse certum, nec possidere, cum sit verè probabile esse iam sublatum per dispensationem, neque in ea re esse vllum dubium practicum. *Denique* idem dico ad tertium exemplum, non dubitare coniuges an fuerit impedimentum iuris humani, sed habere opinionem probabilem quod non fuerit, & ideo potuisse contrahere, vel vt matrimonium contracto, iuxta cum probabilem assensum.

DISPUT. LIV.

De delectationibus morosis, & tactibus turpibus coniugatorum.

VM iam egerimus de actu, seu vsu coniugali, quando liceat, necne; ad illius complementum operæpretium est agamus tandem de morosis delectationibus, tactibus, aspectibus, turpibusque confabulationibus inter coniuges; quæ etiam est materia necessaria & scitu digna, vt sic animabus consulatur.

SECTIO I.

An liceat coniugibus morosè delectari secluso periculo pollutionis, in copula cogitata tanquam præsentem.

Suppono *primò*, vt certum, delectationem omnem de peccato mortali esse mortalem. Ratio est, quia illa delectatio est affectus vitalis liber, & de obiecto malo formaliter, &, grauiter malo; grauiter

grauiter mala. Quare sicut consensus efficacius effectiuus accipit malitiam ab obiecto & effectu malo; ita consensus effectiuus, seu complacentiæ erit malus, si versetur circa obiectum malum, licet non sit effectiuus, quia terminatur ad obiectum hic & nunc intrinsecè malum, spectatis omnibus circumstantiis. Vnde nullo honesto motiuo honestari potest gaudium de peccato proprio, vel alieno, quia obiectum illud habet intrinsecam turpitudinem. Et quamuis possit quis gaudere de peccato, vt est causa alicuius boni, quod ex eo ortum est; tamen gaudium de peccato, vt est occasionaliter causa boni, est gaudere effectu ipso, non de peccato.

2. Suppono *secundò*, omnem delectationem morosam in materia venerea esse malam, & mortalem, quia est de obiecto grauiter turpi, & id habet singulare, vt ex voluntate redundet in appetitum, & residens in appetitu habeat vim accendendi sanguinem, & fouendi corporis ardorem, & subministrandi libidinis materiam ex diuersis partibus corporis vocatam.

3. Suppono *tertiò* non licere homini soluto delectari venereè sub conditione, si mulier esset sua. Nam quidquid sit an ea delectatio liceat in aliis materiis, certè in materia venerea non licet. Ratio est, quia tamen obiectum non sit de præsentem, & posita conditione illa fieret licitum; attamen ipsa delectatio præsens est, & de præsentem est principium ex se operis illiciti, & commotionis dictæ *num. secundo*.

4. Suppono *quartò*, non licere delectationem veneream coniugis vidui ortam ex cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij. Ratio est, quia delectatio illa est principium operis illiciti externi, nempe coitus, qui, sicut illi prohibitus est, ita & delectatio cogitationis illius.

5. Denique suppono, omnem delectationem morosam in materia venerea esse peccatum mortale, & non esse in illa paruitatem materiæ; nõ enim datur in rebus venereis paruitas materiæ. Ratio est. Tum quia nulla est tam exigua fornicatio, quin sit peccatum mortale: ergo cum delectatio sortiatur morem actus, videtur omnis delectatio morosa in ista materia esse mortalis. Tum etiam, quia omnis delectatio venerea censetur esse inchoatio quædam pollutionis, atque ideo sicut inchoatus actus pollutionis est mortalis, ita etiam & quæcumque eiusmodi delectatio.

6. His positis, ad præsentem quæstionem, videtur non licere coniugibus prædictam delectationem morosam. Quia, vt dictum est, ea delectatio est quasi incepta seminis effusio, & ad illam tendit, cum ipsam comitetur membrorum generationi inseruientium commotio; ergo. Firmatur, quia, vt dictum est n. 4. ea delectatio in vidua est mortalis, ergo & in coniuge, vbi non est oportunitas, nec voluntas copulæ habendæ. Patet consequentia, quia eadem videtur esse ratio, cum neutra delectatio in copulam licitam referatur.

7. Dico *primò*, non esse culpam lethalem in coniugatis delectationem morosam. Ita communiter Doctores, quos refert & sequitur Sanchez lib. 9. disp. 44. n. 3. Ratio est, quia consensus in delectationem nequit grauior esse culpa, quam consensus in actum, de quo capitur delectatio, talis enim est delectatio, quale est obiectum, vt docuit Aristoteles lib. 10. *Ethicorum c.*

4. & 5. sed copula de qua est delectatio, inter coniuges est licita; ergo ex hac parte non est culpabilis delectatio: esset autem culpa venialis si careret debito fine, ad quem actus coniugalis à natura ipsa dirigitur.

Perez de Matrimonio.

Dico *secundò*, neque esse mortalem in viro dictam delectationem morosam secluso pollutionis periculo, quando est absens vxor, & è contra. Ita Doctores relati. Et patet, quia in matrimonium efficit, ne eiusmodi delectatio sit culpa mortalis; non enim voluptas illa venerea quæritur extra matrimonium, sed in re suapte natura ordinata ad matrimonij actum; ergo nihil refert præsentem, vel absentem esse vxorem.

Dico *tertiò*, idem esse asserendum, tamen ex ea delectatione conurgeret membri pudendi commotio, & alteratio, absque pollutionis periculo, videlicet nullam esse culpam mortalem consensus in illam. Ratio est, quia, vt optime docuit Vasquez 1. 2. *disput.* 113. num. 2. & 3. matrimonium excusans à copula mortali delectationem sensitiuæ partis, subinde excusat quoque commotionem illam naturaliter ex ipsa conurgentem. Quare sicut esset culpa mortalis si coniux in actu coniugali delectaretur in alterius viri, aut fœminæ cogitatione carnaliter dilectorum, quia est delectatio morosa in obiecto mortaliter graui & turpi; ita è contra excusatur à culpa mortali illa delectatio & commotio, quia est de obiecto & copula licita, tamen per accidens fit alter coniux absens. Ad rationem dubitandi, concessio antecedente, negatur consequentia, quia totum illud ordinatur ad copulam cum proprio coniuge, idque est sufficiens ne sit culpa mortalis, tamen tunc copula non possit haberi, id enim per accidens est. Ex quo patet ad confirmationem; magna est enim disparitas: nam vidua est iam prohibita copula, quia defecit matrimonium, atque ideo est etiam prohibita delectatio sensitiua cogitationis illius. Quod secus se habet in coniugatis, in quibus vtrumque excusat, nempe matrimonium perseverans, & quod ipsa copula sit licita inter illos.

SECTIO II.

An tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges licita sint, secluso pollutionis periculo.

Non desunt aliqui qui existimant eiusmodi esse mortalia. Quia sunt actus libidinosi seu venerei, & non referuntur in copulam coniugalem inquam sua natura ordinantur, sed sunt tantum ob capiendam libidinem, seu voluptatem veneream in ipsis reperitam.

Alij verò Doctores, & communiter recentiores docent non esse mortalia. Quia libido in dictis tactibus reperta non quæritur omnino extra matrimonium, sed in ipso, quia quæritur in tactibus sua natura ordinatis ad copulam coniugalem; atque ideo sicut matrimonium excusat libidinem quæsitam in copula, saltem à mortali, ita etiam excusabit saltem à mortali libidinem in dictis tactibus quæsitam, vt pote coniugalem.

Adhæreo huic doctrinæ, quam facilius sequentibus dictis explanabo.

Dico ergo *primò*, quando tactus, etiam si sint in partibus inhonestis, fiunt ob copulam coniugalem, in qua suapte natura ordinantur, licitos esse, & omni culpa vacare. In hoc conueniunt Doctores. Ratio est, quia licitum est iuuare naturam ad actum rationi consonum medijs sua natura ordinatis ad illum. At prædicti tactus iuuant naturam ad copulam coniugalem ex se licitam, & honestam, & ordinantur in finem naturæ ipsa tactibus destinatum, & ob quem in ipsis voluptatem constituit. Id etiam verum iudico,

SECTIO III.

An liceant delectationes morose, & tactus coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum conjugalem exercere.

Communis videtur esse modò Doctorum sententia, delectationes morosas, tactus impudicos inter coniuges, colloquia & aspectus turpes non esse mortales, secluso periculo pollutionis, tamen si copula, vel actus conjugalis per accidens esset coniugibus illicita; ut quia haberi non posset sine aliquo prolis, vel alterius coniugis notabili damno; aut si essent iam ad eam redditi impotentes ob frigiditatem, &c. Secus si vouissent castitatem, aut matrimonij valor dubius esset.

Contra quam doctrinam, obiici possent, *Primo*, quia talis est delectatio, quale est obiectum, at tunc accessus ad coniugem esset culpa lethalis; ergo & delectatio morosa.

Secundo, non videntur esse liciti tactus verendorum, & partium illis vicinarum, nisi dum coniugi licet reddere, & petere; quia ij tactus reputantur ut vnum moraliter cum vsu matrimonij; ergo ij saltem minimè licebunt.

Tertiò, tamen si copula sit coniugibus illicita ob extrinsecam voti circumstantiam, verbi gratia, cum tamen adhuc permaneat matrimonium, non erit illicita delectatio. Ideo enim non est prohibita delectatio in carnium esu in Quadragesima, quia cum ab intrinseca rei natura malitiam non habeat, sed solum ab extrinseca prohibitione Ecclesiæ, potest præscindi malitia, & in illo esu licebit delectari. Hac enim de causa, prædicta morosa delectatio licita est in coniugibus, interdicta copula ob circumstantiam periculi morbi, aut abortus extrinsecam. Nihilominus eam communem sententiam veram iudico. Iuxta quam

Dico *primò*, certum mihi videri, quoties copula interdicatur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem arceret ab vsu matrimonij, ut propter notabile salutis, vel abortus periculum, vel aliam similem causam, licitam esse delectationem morosam, & tactus eodem modo quo liciti essent, secluso eo impedimento extrinseco, ob honestum finem: & non esse mortalia, secluso pollutionis periculo si careant debito fine, & fiant ob nimiam delectationem. Ratio horum omnium hæc vnica est, quia tunc per se & ex sua natura licitus est vsus matrimonij, & solum ab extrinseco prohibetur, ratione pietatis, vel alterius virtutis obligantis ut præcaueatur damnum coniugis, vel prolis; at his virtutibus nullo modo aduersantur tactus, & delectatio morosa, ut est per se manifestum, cum ex illis simile damnum timeri nequeat. Igitur hæc nullo pacto censentur esse prohibita. Quare sicut misceri coniuges in loco publico nefas est; non tamen erit mortalis delectatio interna ibi habita de copula coniugali cogitata, quia hæc non aduersatur honestati naturali, cui verè opponitur copula illa, ratione cuius censetur esse copula illa iure illicita; ita similiter dicendum in aliis casibus. Idem assero, si subit impedimentum physicum ad copulam, ut si impotentia coeundi superueniat matrimonio contracto: ob eandem rationem. Vnde senes, quibus vires & potestas seminandi intra vas deficiunt, etiam si constet impotentiam esse perpetuam,

quando fiunt ob quemlibet alium finem honestum, ut ad sedandam tentationem carnis, aut ad ostendendum amorem erga alterum coniugem; quia prædicti fines sunt boni, & ad ipsos etiam ordinatur matrimonium.

Dico *secundò*, si tactus illi referantur ad maiorem voluptatem in ipsa copula captandam, esse venialem culpam. Ratio est, quia cum voluptas illa sit nimia, & copula ipsa coniugalis ad eum finem relata, & ob illum exercita, venialis est; ergo & ipsi tactus.

Dico *tertiò*, non esse in illis tactibus culpam mortalem, etiam si fiant tantum ob capiendam libidinem, seu voluptatem veneream in ipsis reperam. Ita quamplurimi, quos refert & sequitur Sanchez *disp. 44. num. 12*. Ratio est iam dicta supra *num. 2*. quia voluptas illa venerea non queritur extra matrimonium, sed in actu sua natura ordinato ad matrimonij actum. Vnde si nimia sit, erit venialis culpa.

Dico *quartò*, etiam si coniugatus se ipsum tangat propter voluptatem captandam absque pollutionis periculo, solum esse venialem culpam. Ita Sanchez relatus *num. 16*. Et probat, quia cum tactus ille indifferens sit ad copulam conjugalem licitam, vel ad illicitam, possitque ad vnam, vel alteram referri, nec ex intentione tangentis se, distrahatur à sua natura, & ab hoc ordine, ut ad copulam illicitam ordinetur, non est cur de culpa lethali dampnandus sit. Sicut dixi de morosa delectatione copulæ cum coniuge absente, non esse culpam lethalem, quia suapte natura referri potest ad copulam conjugalem, licet actu non dirigatur. Vnde falsum est, ut ille tactus sit coniugalis, desiderari ut habeatur cum coniuge; non enim ut actus coniugis sit, requiritur eum cum coniuge fieri, sed satis est ut ad coniugium præfens sua natura ordinari possit, nec ab hac natura ex intentione illo vrentis deuiet. Firmatur hoc idem, quia prædicti tactus impudici ideo inter solutos sunt mortales, quia excitant delectationem veneream similem illi quæ habetur in copula, & ad hoc natura sua ordinatur. Igitur quibus licita est copula, & in ea dicta delectatio, ut coniugibus, etiam illi tactus liciti erunt, si finem aliquem honestum habent; veniales, si eo careant, sicut ipsa copula esset.

Dico *ultimo*, idem dicendum de aspectibus, ac verbis turpibus inter coniuges absque pollutionis periculo, non esse peccata mortalia, sed indifferentia iuxta finem eis appositum. Ita omnes. *Primum* constat, quia matrimonij omnia hæc à peccato mortali excusant. *Secundum* liquet, quia si prædicta ad maiorem voluptatem capiendam ordinentur, venialia sunt; si verò in illis nullus alius finis intendatur, quam mutua amoris indicia sibi ipsis coniuges præbere, nulla est culpa, & licita sunt.

Ex dictis patet solutio ad argumentum propositum *num. 1*. Nam licet illi tactus sint turpes: at sua natura ordinantur, & referuntur in copulam conjugalem; solentque communiter esse veniales si fiant animo captandi maiorem, vel nimiam voluptatem veneream.

quam, delectationes morosas habere, & prædictis tactibus citra pollutionis periculum uti posse, si pollutionis periculum absit, concedunt iure Doctores: quia sunt veri coniuges, quibus illa permittitur; & quamuis ea nequeant ad copulam conjugalem tanquam impossibilem referre; possunt tamen ea ordinare ad concupiscentiam carnis sedandam, & ad amoris mutui signa præbenda.

Dico *secundò*, idem esse affirmandum, quando est interdicta copula ratione alicuius Ecclesiæ præcepti, ut interdicatur coniugi propter affinitatem iniquè contractam cum altero coniuge debiti petitiõ, & similiter vtrique, si vterque illam contraxit. Ratio est, quia adhuc illud impedimentum est extrinsecum, & accens à copula in pœnam delicti commissi, nempe affinitatis iniquè contractæ; cumque sit verè pœna talis culpæ, non est cur extendatur ad delectationem, & tactus, ut similiter illa prohibeat.

Dico *tertiò*, coniugi, quando ratione voti interdicatur petitiõ debiti, nullo modo esse licitam delectationem morosam. Ita optimè Sanchez *lib. 9. disp. 44. num. 25*. Coninchius *disp. 34. dub. 11. num. 109. & alij*. Ratio est, quia vouens absolutè castitatem, tenetur in quantum potest abstinere ab omnibus illis, quæ castitati aduersantur, solumque illi permittitur id ad quod lex iustitiæ matrimonij obligat, nempe reddere debitum, quando solus ipse vult: nam per votum omnem delectationem veneream sibi interdixit; cum castitatis voto non solum actus externus libidinosus, sed etiam interna de eo delectatio aduersetur. At seruata lege matrimonij potest abstinere ab illa delectatione, ut patet. Igitur verè tenetur, & sacrilegè contra votum peccaret eam sponte admittens. Idem dicendum est de tactibus impudicis, etiam secluso pollutionis periculo teneri coniugem voto castitatis astrictum, abstinere ab illis, nisi ad expressam, vel tacitam alterius coniugis petitionem; quia illos etiam per votum sibi interdixit. Quare sicut si coniugatus expressè vouisset se abstinere à delectatione venerea, & tactibus, nisi ad alterius coniugis petitionem, teneretur vtrique eo voto, cum esset de re honesta, & sibi licita: ita coniugis vouens absolutè castitatem, promittit abstinentiam ab illis omnibus; quia hæc omnia aduersantur castitati, quam ipse absolutè vult.

Vnde colligo *primò*, longè etiam esse rationem de harum rerum delectatione, quæ solum ex circumstantia extrinseca sunt mala, ut quando actus conjugalis est malus ob salutis periculum, vel ratione loci publici, aut affinitatis iniquè contractæ. Quia nimirum nec delectatio venerea, neque illi tactus opponuntur illi circumstantiæ extrinseca. At ista directè opponuntur circumstantiæ extrinseca voti: nam votum castitatis obligat ad abstinendum ab omnibus venereis, & consequenter ab his.

Colligo *secundò*, non esse idem iudicium ferendum de vouente non comedere carnes, is enim licet circa earum esum cogitatione delectari potest. Ratio est, quia sola externa comestio aduersatur mortificationi carnis, quam ipse vouendo intendit, ideoque hæc sola per se aduersatur ipsius voto, & consequenter etiam voluntas eas comedendi.

Colligo *tertiò*, si coniugis vouisset solum se non petiturum debitum, illi liceret delectatio venerea & tactus. Patet, quia eiusmodi votum non esset absolutè de castitate, sed solum de petitione debiti; ergo solum interdicat debiti petitionem; ergo huic voto delectationes & tactus minimè aduersantur, & ex alia parte sūt ex sua natura coniugis liciti ratione matrimonij.

Dico *ultimo*, quoties coniugi interdicatur debiti petitiõ,

Perez de Matrimonio.

quia est dubius de valore matrimonij; est mortalis delectatio venerea. Patet, quia matrimonium eadem delectationem cohonestans, est dubium; ergo dubia eriam erit honestas illius delectationis; ergo non licita. Nec aliunde ius possessionis præpoderat, sicut nec ad debiti petitionem. Addit bene Sanchez citatus *n. 24* nec licere delectationem veneream de actu redditionis debiti cogitato sub conditione si petatur. Quia tamen si licita sit redditiõ debiti, posita ea conditione si petatur; attamen ea nondum posita non licet copula, ita nec delectatio illa venerea: quoniam prædicta delectatio oritur ex vehemèti commotione spirituum vitalium subseruientium generationi; ac proinde est quasi inchoatio coitus præsentis, qui illicitus est, cum non adsit conditio. Eodem argumento similiter probatur tactus in eiusmodi coniuge impudicos esse mortale, nisi habeantur in gratiam alterius coniugis, tacite, vel expressè petentis debitum. Tunc enim spectant ad redditiõnem debiti.

Obiicies, sicut dubius de matrimonij valore caret iure iustitiæ ad petendum, ita qui contraxit ex culpa affinitatem cum coniuge, sed huic permittitur delectatio & tactus, ut dixi supra *n. 3*. ergo & illi. Respondedo negando consequentiam ob manifestam disparitatem: nam ille priuatur eo iure ab intrinseco & ex natura rei propter dubium de matrimonij valore cohonestate actum; at iste priuatur solum ob extrinsecam Ecclesiæ prohibitionem in pœnam peccati commissi. Quæ extendenda non est eum sit pœna culpæ, vltra terminos in quibus loquitur, ut dixi *n. 3*.

Ad argumenta opposita. Ad primum, dico talem esse delectationem quale est obiectum secundum se, & ab intrinseco, secus quando ab extrinseca circumstantia malitiam habet, cui circumstantiæ delectatio venerea non aduersatur. Quod contingit in præfenti, ut in ipsis dictis manet explicatum.

Ad secundum, iam ostensum est ex se permitti illos tactus impudicos secluso pollutionis periculo, & solum ratione extrinseca voti prohiberi. Nec verè est, reputari idem moraliter cum copula: nam, ut dictum est, omnibus coniugibus effectis impotentibus post matrimonium, affinis, & aliis, vbi est periculum notabilis salutis, vel abortus, licent eiusmodi tactus, cum tamen non liceat ipsa copula.

Ad tertium constat disparitas ex *n. 4. & 6.* & in vouente castitatem absolutè, nullo modo licitam esse veneream delectationem, quia est mala propter specialem illius voti extrinseca obligationem, quæ arceret ab omnibus illis quæ castitati aduersantur, cui directè opponitur delectatio venerea; solumque permittit, id quod lex matrimonij petit, & obligat.

SECTIO IV.

An semper sit culpa lethalis vacare actioni in qua præuidetur pollutio præter intentionem subsequenda.

Hæc difficultas præmittenda est & explicanda, ut cognita natura pollutionis, quando non est intenta, sed præuidetur in causa, postea faciliùs sequenti videamus quando delectatio venerea, tactus, aspectus, & verba turpia in coniugatis mortalia sunt, cum pollutionis præuisa periculo, sed non intentæ.

Suppono *primò*, quod est certum, pollutionem per se intentam, & procuratam esse peccatum mortiferum: quia iste actus est contra primum finem, ob quem à natura est institutus, qui est generatio, vel

conceptio hominis, & ideo grauamen continet inordinationem. Vnde semper est culpa mortalis, licet solius sanitatis, vel tentat onis mitiganda causa procuraretur. Et quamuis in remedio concupiscentia concessa sit pollutio intra legitimum yas in legitimo coniugio, sed non extra; polluat enim eum statum in quo proles suscipi, & recte educari possit, qui est matrimonium.

Suppono *secundo* pollutionem non solum dici voluntariam per se, cum directe est voluta, & procurata, sed etiam in causa, quando prouidetur, ex aliqua causa secutura, & illam ideo vitare tenemur, nec tamen vitamus. Vnde tria requiruntur, vt pollutio sit voluntaria in causa. *Primum*, vt aliquo modo prouideatur illam secuturam; quod enim nullo modo est cognitum, nec prauisum, non potest ceteri voluntarium, vel liberum, atque ideo non potest imputari. *Secundum*, vt causam propter illum effectum pollutionis teneamur vitare: si enim causam vitare non tenemur, iam effectus ille nequit nobis imputari ad culpam. *Tertium*, vt ipsa causa non vitetur, quauis illa sit.

Suppono *tertio* ex communi omnium doctrina, vacare culpa dare operam causa alias licita, necessaria, vel vtili, quamuis prouideatur fore, vt pollutio subsequatur. Quare quoties sequitur prater intentionem pollutio ex causa aliqua necessaria, vel conuenienti corpori; vt est cibus, vel potus moderatus; aut anima, vt orare, studere; vel vtilis aliis, vt audire confessiones, praesertim feminarum, nulla est culpa non desistere a tal: causa, tamen in ea prouideatur pollutio inde subsequenda. Ratio est, quia non imputatur ius suum prosequenti effectus per accidens, & prater intentionem subsequatur. Aliter enim quamplurimae actiones necessariae essent omittenda, & innumeris laqueis animabus iniicerentur. Quod intellige quoque, tamen causa illa sit mortalis ob circumstantiam extrinsecam nihil ad pollutionem conferentem. Vt si quis cibos necessarios sustentationi edat, quibus praecipuum ieiunij violatur, pollutio inde prater intentionem secuta, quamuis prauisa, vacat omni culpa: quia haec violatio ieiunij impertinens est vt pollutio sequatur; & damna non imputantur ius suum prosequenti, quamuis aliunde peccet, vt videre licet in audiente confessiones per inanem gloriam; & in iudice puniente reum, ob iram. Haec doctrina semper est intelligenda, nisi alias subsit probabile periculum consensus in pollutionis delectationem, vt liquet.

Suppono *quarto*, causas in quibus pollutio prouidetur, quasdam esse ex luxuria genere, videlicet quae per se turpes sunt, & ad luxuriam directe pertinent: vt tactus, aspectus, verba turpia; haec enim proxime ad veneream excitant appetitum: alias vero esse non ex genere luxuriae, vt sunt nimius esus, aut potus, vel equitatio, quae non ita proxime, sed remote excitant appetitum ad illam.

His positis, difficultas est, an vbi nec necessitas, nec causa utilitas adest, sit mortale illi operam dare ob pollutionem in ea prauisam, absque periculo consensus in illam, de qua re tres proponit opiniones noister Sanchez *lib. 9. disputat. 41. n. 11. 12. & 13.*

Breuius dico *primo* cum communi Doctorum sententia esse peccatum mortale ratione pollutionis prauisae, non vitare absque necessitate virgines eas causas, & actiones, ex sua natura turpes, & graues per se tendentes ad actus venereos, & pollutionem excitandum. Hoc est certum, quia lex naturalis obligans ad non procurandum feminis effusionem, consequenter obligat ad vitandas causas per se & notabiliter influentes ad illam, vbi cessat necessitas; quia perinde vi-

detur tunc illas applicare, ac procurare. Ex quo fit omnem actum turpem mortalem contra sex tum praecipuum, si in eo prouideatur pollutio, etiam non intenta, habere specialem malitiam contra naturam, ratione illius pollutionis prauisae. Quia notabiliter ad illam influit, & est per se causa illius.

Dico *secundo*, carere culpa mortali non vitare alias causas non turpes, quae per accidens ad pollutionem concurrunt. Ita Enriquez *lib. 8. de Eucharistia cap. 51. num. 2.* Suarez *3. p. 9. 80. art. 7.* paulo post initium, & Vasquez *1. 2. disp. 115. n. 9.* Vbi tunc dicit esse mortale peccatum, quoties applicatur causa, quae ex se nullum alium habet effectum, & per se tendit ad pollutionem, vt tactus. Secus si alium habeat effectum, vt crapula mortalis. Ex quo fit pollutionem prauisam in peccato gulae, etiam mortali, vt in ebrietate, vel nimia comestione mortali, non habere specialem malitiam peccati contra naturam, nisi sit intenta, aut sit probabile periculum consensus. Patet de gula veniali, quia qui comedit, vel bibit, prosequitur ius quod habet a natura id. faciendi: & difficillimum est in cibo, & potu, quae necessarium sumentum sunt, modum tenere, propter corruptionem naturae, & appetitus, & quia ignoratur quantitas necessitati naturae determinata. Idem liquet de gula mortali, quia haec causa non ita influit vt pollutio subsequatur, sicut causa turpes ad luxuriam pertinentes.

Dico *tertio*, non esse mortalem pollutionem, si causa ad luxuriam pertinens sit tantum venialis, vel ex defectu plenae aduertentiae in delectatione morosa rei turpis, quae ex se est mortalis, vel ex paruitate materiae, vt si ex tactu leui manus, visu, verbis, lectione aliquantulum libidinosi, & venialiter turpibus, sequatur pollutio. Ita cum multis Sanchez *disp. 45. n. 19. & sequentibus. Primum* illud de inaduertentiae defectu, manifestum est, quia vbi est plenae aduertentiae defectus, non potest esse culpa mortalis. Vnde sicut is excusat a culpa lethali delectationem illam mortalem, quae ex se, & ex sua natura mortalis est, ita excusabit quoque a mortali pollutionem inde secutam. *Secundum* de paruitate materiae liquet, quia cum causa illa leuiter influant, sunt quodammodo, & secundum quid causa, & potius illa pollutio a causa naturali procedit; sunt enim res leues, & ideo non influunt notabiliter.

Dico *ultimo*, quoties est culpa mortalis dare causam pollutioni prauisae non remouendo causas notabiliter influentes, esse etiam mortale dare causam notabiliter distillationi, aut commotioni spirituum vitalium feruentium generationi per similes causas. Ratio est, quia haec distillatio & commotio spirituum, est notabiliter turpis, & quasi inchoata pollutio.

SECTIO V.

An delectationes morosa, tactus, aspectus, verba turpia, inter coniugatos, reddantur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge prauisi.

HAEC omnia diximus supra *sect. 3.* non esse mortalia inter coniugatos, si absit periculum pollutionis; verum vero talia sint ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge prauisi, modo est breuiter explicandum sequentibus dictis.

Dico ergo *primo*, non esse mortale in coniugatis, per

per tactus, aspectus, verba turpia, ac delectationem veneream ex copula cogitata confurgentem, dare causam commotioni membrorum feruentium generationi, & incidere in distillationes prauisae. Ita Sanchez *disp. 45. n. 43.* Ratio est, quia, vt constat ex dictis *sect. 1. n. 7. & 8.* praedicta delectatio morosa & spirituum commotiones in coniugatis, vacant culpa lethali, quamuis praedicta inter solutos mortalia sint. Et ex alio capite, hoc non est graue damnum generationis in tali statu.

2. Dico *secundo*, delectationem morosam coniugis in copula coniugalis cogitatione, quam secluso pollutionis periculo dixi supra *sect. 1. n. 7.* non esse mortalem, effici peccatum mortale, prauiso pollutionis periculo. Ratio est, quia est res ad veneream per se pertinens, & valde ad pollutionem prouocans, & habetur absque vlla virgine causa; ergo est culpa mortalis.

3. Hinc colligo ob eandem rationem, aspectus, & verba turpia cum delectatione venerea sufficiente ad culpam lethalem inter solutos, tamen inter coniugatos secluso pollutionis periculo ab ea excusentur, vt dixi supra *sect. 2. n. 7.* non ab ea excusari, existente pollutionis periculo. Quia nimirum valde iuuant ad pollutionem habendam, & deficit causa iusta.

4. Dico *tertio*, coniuge reddente non esse mortales tactus impudicos, quamuis adsit periculum pollutionis in alterutro coniuge, modo non sit consensus in pollutionem in ipso reddente. Ita Sanchez *disp. 45. n. 35.* Ratio est, quia reddens debitum coniugis, dat operam rei licitae, ad quam ex iustitia obligatur ratione iuris alterius in ipsum. Constat autem culpa vacare eiusmodi tactus exercitios cum periculo pollutionis, vbi adest causa virgens. At satis virgens causa est reddendi tactus ab altero coniuge exactos. Prudenter notat Sanchez id esse temperandum, nisi tactus tales sint, vt ita ad pollutionem tendant, vt sint quasi pollutio inchoata, & coniuges in eo loco existant, in quo habere copulam nequeant, prauiso pollutionis periculo.

5. Dico *quarto*, in coniuge petente non semper esse mortales tactus cum periculo pollutionis in se, vel in altero coniuge, quando nec ea est intenta, nec est consensus periculum; sed erunt mortales quando absque causa legitima exercentur. Hoc est commune Doctorum dictum. Ratio est, quia licet hi tactus sint causa per se pollutionis, at excusat tali causa operam dantem virgens causa, vt constat ex amplexu iuxta patriae consuetudinem, quo conuito in moram inurbanitatis incideretur. Et ex tactu quo chirurgus verenda feminae atrectat; vel ex eorum aspectu causa medicinae adhibendae; quamuis enim haec causa valde influant in pollutionem, sunt tamen valde necessariae. Similiter licet sentiendi magnum pruritus in partibus verendis, illas refricare, quo pruritus sedet, si adsit pollutionis periculum, absque periculo consensus, quia licet tactus ille & refricatio proxime tendat ad pollutionem; at tamen iustitia & necessitas causa excusat; experientia enim liquet, quantum doloris & molestiae pruritus ille afferat, adeo, vt difficillimum sit, ne dicam moraliter impossibile a refricatione abstinere. Quod vero aliquando in coniugatis adsit virgens causa, quis negat? Est enim virgens causa huiusmodi tactus exercendi, ad mutuum indicandum, & fouendum amorem inter ipsos; videreturque magna austeritas, & amor minueretur, si ab huiusmodi tactibus abstinerent. Quare sicut amplexus inter sororem & fratrem foris venientes ad indicandum amorem, & ne inurbani videantur, non damnantur, ob pollutionis prauisae periculum, ita neque inter con-

iuges tactus illi damnandi sunt. Vnde colligo tactum quo coniux semetipsum tangit cum pollutionis periculo, esse culpam mortalem. Quia ad eam valde influit, nec causa virgens illum exercendi adest; tamen eo periculo secluso, non sit culpa mortali tribuendus.

SECTIO VI.

An sponsis de futuro licite sint delectationes captatae ex futura copula coniugalis cogitatione; & liceant illis tactus.

Circa primum breuiter dico cum communi Doctorum sensu, peccatum mortale esse captare delectationem morosam sponsos de futuro in copula futura tempore matrimonij cogitata. Ratio est, quia talis delectatio semper fertur in copulam praesentem, vt praesentem cum praesenti commotione spirituum, & ad illam ordinatur, estque ipsius copulae inchoatio quaedam. At copula praesens solis coniugatis licita est. Vnde a fortiori mortale est delectari veneream de copula cogitata, sub conditione, si adest matrimonium. Patet, quia tamen consensus & desiderium ferantur in actum sub conditione, & ideo licitum videretur in eum actum consentire, illumque desiderare sub conditione matrimonij. Attamen delectatio illa sensibilis non fertur in actum sub conditione, sed in actum praesentem, & vt talem apprehensum.

Circa secundum, de osculis, amplexibus, aliisque tactibus non impudicis sponsum de futuro, ratione contractus sponsalium inter ipsos initi, late egimus supra *disp. 8. sect. 6. per totam.* Videantur ibi dicta, vbi asseruimus in sponsis de futuro non solum libidinosam de actu coniugali futuro considerato vt praesenti voluptatem esse mortalem, sed etiam tactus libidinosos, quamuis tantum fiant ob voluptatem in ipsis repletam, esse mortales; quia grauiter opponuntur castitati, & nondum est matrimonium quod possint excusari, quia sponsalibus ipsis excusari nequeunt, quia sponsalia quamuis sint inchoatio quaedam matrimonij, & praedicti tactus tantum sint inchoatio quaedam copulae coniugalis, non ideo sufficienti ad eos excusandos: nam inchoatio contractus non sufficit ad excusandum usum rei, de qua est contractus, quamuis solum inchoatum, & imperfectum; quia quousque contractus est perfectus, non traditur dominium rei: qui autem nondum est dominus rei, nullatenus adhuc imperfecte potest ea vti, vt pote adhuc aliena, quamuis iam sibi promissa.

SECTIO VII.

An inter omnino solutos liceant tactus, aspectus, & verba turpia dicere, vel audire.

DE hac re late & docte Sanchez *lib. 9. disput. 46. questione prima, secunda, & tertia,* & Lessius *lib. 4. de iust. & iure lib. 4. c. 3. dubit. 8. & 15.* Attinam breuiter quod mihi videtur verius.

Dico ergo *primo*, delectationem veneream, seu libidinosam, quae in ipsa carne sentitur, & quae ex imaginatione rei turpis existit, esse peccatum mortale inter omnino solutos. Ratio est, quia contractus turpis, &

opera venerea externa sunt peccata mortifera, quia sunt propinqua dispositio ad illicitam geniturę profusionem. At turpis imaginatio & delectatio sublequetur etiam disponunt naturam ad eundem effectum; nam delectatio non sequitur ex opere imaginario, nisi quatenus ipsum est dispositio naturam commouens, & ad seminationem excitans; ergo talis delectatio est peccatum mortiferum.

Dico *secundo*, osculum in signum amicitie secundum consuetudinem patrię per se esse licitum, similiter & delectationem inde consequentem; si verò fiat causa delectationis concubitus, extra matrimonium, esse peccatum mortiferum. Ita communis sententia Doctorum. *Primum* patet, quia hoc nihil est aliud quam testari eo signo externo beneuolentiam & vnionem animorum fundatam in conjunctione sanguinis, vel professionis, vel in alia causa honesta; ergo delectatio hinc consequens licita est; seruanda tamen consuetudo recepta, & scandalum cauendum, quale esset, si viri Ecclesiastici, maximè religiosi, hoc modo testarentur amicitiam erga fœminas etiam sanguine sint iunctæ. *Secundum* liquet. Nam manifestum est si quis utatur osculo tanquam dispositione ad concubitum, animo per illas blanditias ad concubitum excitandi, cum ordinetur ad finem mortiferum, esse peccatum lethale. Si etiam utatur osculo tanquam signo, quo phantasia repræsentetur ipsę concubitus, ut sic voluptatę concubitus in signo fruatur, hoc modo constat etiam esse mortale, quia exhibet voluptatem actus illiciti tanquam præsentis, simili modo corpus commouens, & ad seminationem spiritus concitans. Si denique osculum sumatur, ut est delectabile carni, etiam est peccatum mortiferum, quia ut sic natura sua est signum copulę vel instantis, vel futurę, ut etiam ex vsu animantium constat; vnde in illo contineri videtur tacitus quidam consensus in copulam. Alia tamen est ratio aspectus, quia natura sua eò non tendit, neque corpus ita commouet.

Dico *tertio*, tactus impudicos partium vicinarum verendis, vel ipsarum verendarum, absque necessitate habitos inter personas distincti sexus esse mortales. Probat, quia prædicti tactus inter virum & fœminam ex natura rei tendunt ad veneream delectationem, & illam valde excitant. Idem à fortiori mortale est, si personę eiusdem sexus, ut si vir viri, aut fœmina fœminę pudenda tangant ob delectationem veneream ex eo tactu confurgentem. Dixi, ob delectationem veneream: quia secus esset, si ex quadam leuitate, & ioco absque animo turpi tactus ille haberetur: ut solet pueris euenire ioco pudenda arripientibus. Quia deficit animus libidinosus; nec tanta versatur indecentia, vel inhonestas, ac inter personas diuersi sexus. Vnde colligo esse mortale propria verenda tangere, venerea delectatione ex eo tactu orta. Quia tendit ad molliciem; secus de tactu ex curiositate, aut leuitate, aut gratia manus calefaciendi, absque libidine.

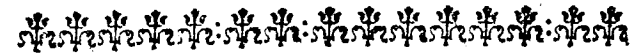
Dico *quarto*, aspectus valde turpes, gratia delectationis, quę in ipsis capitur, ut conspiciere verenda fœminę, vel e contra absque vrgenti necessitate, mortale esse, tamen non ex libidine fiat, sed ex indiscreta mortificatione, aut curiositate. Ratio est, quia valde honestati naturali aduersantur, & solet fieri magna commotione in corpore. Quod si ratione ætatis puerilis, aut senilis, aut frigidissimę complexionis, cesset id periculum commotionis magnę in aspiciente, & videat ob solam curiositatem, non erit mortale. Vnde fit inspicere cryra, brachia, vel pectora nuda fœminarum, non esse de se mortale, secluso alio periculo; quia in his aspectibus non est tanta inhonestas,

nec adeò ad malum prouocant.

Dico *quinto*, esse mortale inspicere viri cum fœmina concubitum. Patet, quia est proximum ruinę spiritualis periculum, & valde aduersatur honestati naturali; & inhonestior est iste aspectus, & magis ad luxuriam prouocans, quàm conspectus nudę fœminę, vel verendorum, qui etiam sola curiositatis causa, est mortalis. Non verò communitè lethale est aspiciere brutorum concubitum, vel partes eorum fœdas turpiter commotas. Quia non est hoc ita inhonestum, nec valde ad luxuriam prouocans. Ceterum si inde redundaret in aspicientem notabilis delectatio sensualis, esset culpa mortalis. Quia ea delectatio sensibilis indicat cogitari tunc similem actionem ut à propria persona exercendam, & ita amari.

Dico *sexto*, dicere verba turpia, ob veneream rei turpis delectationem cogitatę, quę cogitatio excitatur, & fouetur verbis illis, esse mortale. Hoc est certum, quia illa delectatio confurgens ex re turpi apprehensa est mortalis; ergo à fortiori illam verbis fouere. Idem sentio de delectatione captata ex turpibus gestibus, aut nutibus, turpiumve auditione; est enim mortalis cum intenditur delectatio confurgens ex rebus ipsis turpibus cogitatis, quę auditione illa, aut gestibus, aut nutibus fouetur.

Dico *ultimo*, loqui turpia ex quadam leuitate, non gratia delectationis venereę captandę, sed cuiusdam vani solarij, ob delectationem artificij, vel ob aliam vanam causam esse solum veniale. Ratio est, quia non apparet grauis aliqua inordinatio. Nec finis intentus, ex cuius malitia est metienda culpa, excedit limites venialis culpę. Idem sentio cantione, & auditione turpium, vel gestibus turpiter factis ob eandem solam vanitatem; quia eadem est omnium horum ratio. Est verò obseruandum, verba prædicta turpia, cantiones, & gestus posse per accidens esse peccata mortalia ratione scandali astantium. Ut cum audientes sunt spiritu debiles, & verba, aut cantica, aut gestus, sunt adeò lasciuia, ut loquens credere debuisset audientes inde inducendos ad culpam luxurię saltem desiderij, vel cogitationis; nam verba turpia ex se & ex ratione sua vehementer fouet veneream, & ad eam excitant.

DISPUT. LV.

De repudio, seu diuortio matrimonij quoad vinculum.

MAQ TENS disputata sunt omnia quę pertinebant ad contractum matrimonij perficiendum, & ad eius debitum vsum; & simul explicata manent, quę pugnare videntur cum matrimonio contrahendo, & cum legitimo eiusdem vsu, nunc tandem in hac & sequentibus vsque ad sexagenam, quę vltima est totius huius tractatus disputatio, explicanda sunt ea quę pugnant, vel vinculo matrimonij contracti, vel eiusdem toro & habitationi. Posset enim contingere ut contractum semel validè & legitimè matrimonium, dissoluatur omnino quoad vinculum; & quando est omnino indissolubile quo ad vinculum, dissolui queat quoad torum & habitationem. Illud igitur *primum* in disputatione præsentis tractandum est; *secundum* verò in aliis subsequentibus. De illo primo multa diximus supra *disput.* 30. de indissolubilitate matrimonij.

SECTIO I.

Vtrum in lege veteri apud Iudeos per libellum repudij dissoluebatur matrimonium quoad vinculum.

Ratio dubitandi est, quia videtur manifestum tunc in lege antiqua ex diuina concessionelicitum fuisse ex rationabili causa soluere matrimonium quoad vinculum per libellum repudij. Nam *Deuteronomij* 24. *cap.* statuta fuit lex repudij, his verbis. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non inuenierit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, scribebatur libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit; non poterit prius maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino.* Vbi aperte ostenditur validè eam secundo nubere. Imò non posse amplius recipi à primo, quę dici non possent, nisi vinculum esset solutum. Ex alia verò parte apparet quòd tunc non dissoluebatur matrimonium quoad vinculum, sed tantum quoad torum, & cohabitationem. Id enim expressisse videtur Christus Dominus *Matth.* 19. dum dixit, *Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores.* Vbi satis exprimitur, Deum non concessisse, sed tantum permisisse dimissionem vxoris; atque ideo matrimonium tunc non dissoluebatur quoad vinculum, quia absque Dei concessionelicitum non poterat. Firmatur ex verbis adductis *Deuteronomij*, in quibus dicitur, vxorem repudiatam, quę alterum maritum duxerit, isto mortuo, aut etiam repudiante, non posse à primo marito recipi, quia polluta erat, & abominabilis facta coram Domino: sed ex nullo alio videtur facta abominabilis coram Domino, nisi quia nupsit secundo viro, & eam cognouit; ergo prius matrimonium non dissoluebatur; quia si dissolueretur, non fieret abominabilis coram Domino, ob celebrationem secundi, & ob vsum illius.

Dico *primo*, verius esse, cum nostro Cardinali Bellarmino 1. *de matrimonio cap.* 17. Coninchio *disput.* 26. *dub.* 1. *num.* 6. Sanchez *lib.* 10. *disput.* 1. *num.* 7. Basilio Ponce *lib.* 7. *cap.* 50. *num.* 1. & aliis, licitum fuisse in antiqua lege ex rationabili causa soluere matrimonium quoad vinculum. Probat. Quia in primis quòd per libellum repudij matrimonium dissolueretur quoad vinculum, satis efficaciter deducitur ex dictis verbis *Deuteronomij* 24. quia in eis aperte supponitur, vxorem repudiatam validè nubere alteri, ac proinde prius matrimonium fuisse dissolutum. Et certè si prius non dissolueretur, posterius fieret inualidè & illicitè, & vsus etiam illius esset illicitus; igitur dicendum est non fuisse prædictum matrimonium permissum tantum ad maius euitandum malum, sed fuisse verè licitum, & à peccato immunem. Firmo, quia nunquam id matrimonium reprehensum fuit à Deo, vel ab aliquo ex Prophetis; neque inter alia illius populi scelera, nunquam id fuit enumeratum; neque *Deuteronom.* 24. & alibi nuptie repudiatarum cum aliis fuere punitæ. Non videtur autem credibile esse, ut permetterentur communi lege publica adulteria; nam talia fuissent, si non extitissent valida matrimonia illa. Constat etiam Abraham perpetuò repudiasse Agar ancillam, & vxorem suam; quam tamen non

est verosimile manifestè ad cœlibem vitam astrictam, sed vinculum dissolutum.

Dico *secundo*, prædicti matrimonij dissolutionem quoad vinculum fuisse validam & licitam in antiqua lege, non ex mutuo coniugum consensu, sed ex diuina concessionelicitum. Hoc etiam videtur certum. Primum constat non potuisse dissolui mutuo consensu contrahentium, quia contrahentibus nulla est talis à Deo concessa facultas; quibus licuit contrahere, sed cum indissolubilitate annexa ex Dei institutione. Ex quo patet secundum, quia dispositionis matrimonij ac institutionis Deus est supremus Dominus; qui sicut instituit, ut vinculum maris & fœminę, posito mutuo consensu, esset insolubile, quia sine tali vinculo indissolubili, humano more fieri non poterat, per se loquendo, ut proles rectè educaretur, cum ad hoc non solum materna, sed etiam paterna cura sit necessaria; atque ideo perpetuitas vinculi rectè fuit à Deo instituta in matrimonio in ordine ad finem generationis humanę obtinendum, qui est bona prolis institutio; ita similiter ex Dei concessionelicitum fuit Hebræis ut matrimonium dissolueretur: neque enim matrimonium habet indissolubilitatem ex natura sua, & quasi ab intrinseco necessariam, sed eam habet à Deo instituyente, ut latè ostendi supra *disput.* 20. *sect.* 1. & 2. videantur ibi dicta. Quare sicut ex simili diuina concessionelicitum fuit Iudæis licita polygamia pluriū vxorum, quas simul validè vnus vir ducebat, ut constat ex sanctissimis viris, qui id fecerunt, ut Abrahamo, Iacob, Elcana patre Samuelis, Dauid, & aliis, quos dicere in perpetuò vixisse adulterio, idque omnino palam, videtur intolerabilis error, cum omnes à diuina Scriptura vtriusque Testamenti laudentur, nec vllibi, vel minimum ex illa parte reprehendantur. Videantur de hac re dicta à nobis supra *disput.* 35. *sect.* 3. Ita pariter ex diuina concessionelicitum fuit in antiqua lege ex rationabili causa soluere matrimonium quoad vinculum.

Dico *tertio*, prædictam concessionem repudij & dissolutionis matrimonij Iudæis factam, iam omnino cessasse à die Pentecostes, non antè. Ita communiter Doctores. *Primum* constat, quia post legem Euāgelicam iam Iudæis non permitti repudium, nec per illud dirimi matrimonium, res est certa. Et ratio est, quia lex vetus iam amisit vim suam; ergo eam amisit quoad effectum dispensandi, seu concedendi repudium. *Secundum*, docet egregiè Suarez *tract. de legibus lib.* 9. *cap.* 21. *num.* 6. & 7. quia lex vetus ante diem Pentecostes non amisit vim suam quoad effectum dissoluedi matrimonium per diuortium, quia illa lex vetus intacta mansit toto illo tempore, nec magis quoad hunc effectum reuocata est, quàm quoad alios, quia nihil de hoc effectu specialiter statutum est, nec terminus durationis in illis præceptis fuit diuersus, aut magis limitatus, quàm in aliis. Vnde si in triduo mortis Christi, vel in discursu dierum Paschaliū vsque ad Pentecostem Iudæus dimitteret vxorem iuxta permissum legis, matrimonium verè dissolueretur. A die autem Pentecostes cepit illa lex repudij cessare, quę non fuit mortua vsque ad integram mutationem status Synagogę, quę tunc facta est, quando promulgato Euangelio, lex illa cepit esse mortifera. Vnde vsque ad illud tempus durare potuit, quia pro illo tempore legitimè durauit illius Reipublicę status, & liberum fuit illi vtilegibus ad eundem statum pertinentibus; ergo fuit liberum, vti priuilegiis & fauoribus per illas leges sibi concessis, sicut pro eo tempore durabant onera, & rigores legum iudicialium. At verò post illud tempus, & promulgato sufficienter Euangelio euacuata est omnino illa lex quoad

quoad effectum repudij, & quoad alios; quia ex tunc iudicialia etiam præcepta fuerunt omnino mortua, & extincta. Tota enim illa lex verus eundem terminum obligationis, & concessionis habuit, & absolute reuocata est.

Obiicies, dictam legem, & concessionem repudij, & dissolutionis matrimonij, Iudæis factam, cessasse specialiter viuentem Christo, quia reuocata fuit à Christo *Math. 19.* vbi satis publicè prædicauerat. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur. Respondeo eo loco tantum voluisse, illam legem Moyfi fuisse ex quadam concessionem, ac dispensationem, quæ iam suo tempore cessatura erat, & ad statum perfectiorem, & legitimatæ consentaneum reducenda. Non tamen tunc antiquam legem, vel generaliter, vel illam in particulari reuocauit, sed tantum ad reuocationem futuram, viam, & animos præparauit. per doctrinam, & declarationem veritatis, non per promulgationem aliquis noui præcepti.

Dico *ultimo*, nunc inter Iudæos infideles non dissolui matrimonium virtute illius legis repudij. Pater, quia iam sufficienter est promulgata lex Euangelica, & cessauit omnino lex vetus; & iudicialia etiam præcepta, & leges concedentes, seu facientes huiusmodi effectus dissolutionis matrimonij, & concedentes polygamiam, seu multipliciter vxorum, quæ fuerunt iudiciales, sunt omnino mortua, & extincta. Vnde consequenter matrimonium contractum cum alia post tale repudium nullum est, & si talis vir conuertatur ad fidem, separandus est à secunda vxore, & cogendus est reuerti ad primam, si tamen illa conuertatur etiam velit. Nam si nolit, iam ex alio capite dissolueretur prius matrimonium, & licebit viro denuo ducere secundam Christianam si velit, vt tradit Innocentius III. in cap. *gaudemus*, de diuort. vbi licet non in specie de Iudæis, sed generatim de infidelibus loquatur, tamen Iudæos etiam comprehendit, quia Christus ita statuit, & consequenter contrarias leges, etiam licitas reuocauit. Vnde Iudæi nunc repudiantes vxorem, rei sunt culpæ mortalis, nisi eos excuset ignorantia inuincibilis.

Ad rationem dubitandi, constat pro nobis esse primam illius partem. Ad secundam dico, verbo illo, *permisit*, non significari rigorosam permissionem minoris mali, sed veram concessionem minoris boni, Iudæis factam ob eorum duritiam, & facilitatem ad dimittendas vxores. Deus enim conuiuens populi illius fragilitati ac cordis obstinationi, concessit, ac dispensauit vt liceret illis repudium. Ad confirmationem respondeo, ideo repudiatam quæ alterum ducebat, dici in illo loco Deuteronomij, pollutam, & abominabilem coram Domino, non quia alterum ducebat, sed quia publicè, & consequenter coram Domino fuit iudicata talis à priori marito, & ob id non permittebatur iterum ab eo recipi.

SECTIO II.

An inter Gentiles licuerit aliquando repudium, seu dissolutio matrimonij quoad vinculum.

Basiliius Ponce *lib. 7. c. 50. n. 2.* verosimile putat concessionem repudij factam Iudæis in veteri lege, fuisse eo tempore extensam ad gentes, ab illisque

repudia citra culpam recepta vsu & consuetudine. Quod probari potest,

Primo quia tunc non erat matrimonium ratum.

Secundo, apud Romanos fuit Romuli lex repudij, qua non mulieribus, sed viris dimittendi vxores tribus de causis licentiam concessit; si in liberorum veneficio, aut in adulterio foret deprehensa, aut clauis subiecisset, vt auctor est Plutarchus in *vita Romuli*, Vnde à Romanis repudia citra culpam recepta fuere vsu, & consuetudine obligante.

Tertio, dispensatio plurium vxorum concessa Iudæis in veteri lege fuit extensa ad populum Gentilium, vnde eis antiquitus fuit licita vxorum pluralitas, vt docet Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap. 47.* ergo idem dicendum de repudio.

Vltimo infideles nisi baptizentur, non tenentur ad non admittendum repudium, sicut nec tenentur ad confessionis præceptum, nec ad alia præcepta positiua Euangelij, dempto Baptismi præcepto; ergo signum est repudium fuisse illis licitum.

Vtiorum iudicio communiorem sententiam, quam secutus est Soto in *4. disp. 33. q. 2. art. 2. conclus. 1.* inter Gentiles nullo modo fuisse licitum aliquando repudium, nec potuisse matrimonium dissolui. Ratio vnica hæc est, quia matrimonium ex sua primæua institutione indissolubile fuit; & istam indissolubilitatem non habet ex natura sua, & quasi ab intrinseco necessariam, sed eam habet à Deo instituentem. At Deus non concessit alteri hominibus potestatem transferendi dominium vsus corporum nisi per indissolubile vinculum. Sotus enim Deus habet proprium dominium absolutum nostrorum corporum, & homines solum eorum vsus; quem ipse illis concessit, non omnino absolute, sed cum ea limitatione, vt daretur tale dominium vsus corporum per nexum, & vinculum perpetuum atque indissolubile. Quare citra Dei concessionem, vel dispensationem dirimi non potest per repudium. Hanc autem constat Iudæis in lege veteri Deum concessisse; eam verò Gentilibus concessam esse, nullibi legitur; ergo nullo modo potuit repudium Iudæorum extendi ad Gentiles, nec illis fuit licitum, nec potuit dissolui matrimonium, Firmo, quia diuina concessio de pluralitate vxorum facta primis Patriarchis populi Dei, pro ipsis, & pro toto populo Dei non fuit facta populo Gentilium, vt communior sentit Doctorum schola, quia populus Gentilis non fuit populus Dei electus, & dilectus; & respectu Gentilium ratio concessionis non militabat, quia Deus soli populo suo, ex quo Messias oriturus erat, id concessit, vt nimirum populus ille tunc exiguus multiplicaretur sicut arena maris. Vnde pluralitas vxorum in Gentilibus fuit semper nulla, & ex obiecto mala, & illicita: ergo similiter cum diuina concessio de repudio, facta populo Hebræo, non fuerit facta populo Gentilico, cum nec populus Dei sit, nec militet eadem ratio, nempe subueniendi eo priuilegio eorum imbecillitati, cum sit Deo populus exotus, & abominabilis; sequitur manifestè repudium in illis fuisse semper nullum, & ex obiecto malum, & illicitum. Vnde

Colligo *primò* Gentiles repudiantes vxorem semper fuisse reos culpæ mortalis, nec eos excusare posse nisi solam ignorantiam inuincibilem.

Colligo *secundò* infideles ad Christianismum conuersos, si tempore infidelitatis legitimas vxores repudiauerant, cogendos esse ad illas redire, quamuis iam aliud iniissent matrimonium; nisi casus accideret in quo per conuersionem alterius dirimeretur matrimonium tempore infidelitatis contractum. Id firmat D. Augustinus *lib. de fide & operibus c. 1.* cum dicat in Africa

SECTIO III.

Utrum propter adulterium alterius coniugis fiat diuortium, & dissoluatur matrimonium quoad vinculum.

Error fuit Græcorum, in quo versantur heretici nostri temporis, coniugem ob adulterium alterius posse matrimonium quoad vinculum dissolui, & aliud inire, quod probant ex verbis Christi Domini *Math. 19.* sic dicentis. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Vnde supponere videtur, ob adulterium posse vxorem dimitti, & aliam duci, quia particula *illa, nisi*, est exceptiua, & exceptiue sumitur, quia aliis causis exclusis, vt insufficientibus ad admittitur fornicatio vt sufficiens. Quod verò exceptiue sumatur, satis colligitur ex *Math. 5.* vbi similis sententia habetur cum exceptione fornicationis, his verbis. *Omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.* Firmatur, nam diuortium nouæ legis successit loco repudij veteris legis, vt constat ex dicto *cap. 19. Matthæi*, vbi reprobato antiquo repudio, statuit Christus legem de diuortio. Ergo sicut ob repudium veteris legis dissoluebatur matrimonij vinculum, ita ob diuortium legis nouæ; cum hoc solo discrimine, quod illud ex pluribus causis licuerit, hoc verò permittatur ex sola fornicationis causa.

Veritas fidei est, coniugem ob adulterium alterius non posse ab eo quoad vinculum superari. Ita definitum fuit ab Alexandro III. in *cap. ex parte 9. de sponsalibus*, & in Concilio Florentino in *instruct. Armenorum*, & nouissime in Tridentino *sess. 24. de matrimonio, canone 7.* Quod *primò* ostenditur, quia id Ecclesia vniuersalis perpetuò sensit, ac tenuit, vt ostendit Cardinalis Bellarminus *lib. 1. de matrimonio cap. 16.* & clarè docuit Paulus I. *Cor. 7.* illis verbis. *Præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Vbi Paulus in prioribus verbis, quando ait, vxorem à viro non discedere, loquitur de discessione absque iusta causa, quam Christus *Math. 19.* dixit esse fornicationem, & non aliam: in posterioribus verò quando dicit, *quòd si discesserit*, &c. loquitur de discessione iusta, videlicet ob fornicationem, permessa à Christo *Math. 19.* aliàs non daret optionem vxori, vt post discessionem vel maneret innupta, vel viro suo reconciliaretur; sed potius iuxta dictum Domini præceptum cogeret, vt ad virum iniuste relictum rediret. Si ergo vxor à viro adultero discedens, necessariò debet innupta manere, aut viro reconciliari, euidentem non solui matrimonij vinculum per adulterium. *Secundò*, Christus Dominus libellum repudij Hebræis omnino sustulit. At repudij libellum dare, nihil aliud erat in veteri lege, quàm illa vxore repudiata, liberum esse viro aliam ducere. Ergo vir diuertens ab vxore fornicante, non potest aliud matrimonium ea viuentem inire; aliàs repudij libellus non omnino sublatus esset. *Tertio*, quia aliàs melioris esset conditionis adultera, quàm quæ ob morbum dimittitur, cum illa libera remaneret, hæc secus. *Quarto*, Marcus *cap. 10.* Lucas *cap. 10.* Paulus *Rom. 7. & 1. Cor. 7.* absolute pronuntiant nulla ex causa licere dimittere & separari vinculum; non quidem oppresuri silentio adulterium, si ea causa sufficiens esset, &

Africa non admissos Gentes, qui dimissis primis vxoribus cum secundis nuptias contraxissent. Ad hanc autem, inquit, videntur disputationem impulsit, quod eos nouerint non admitti ad Baptisimum, qui dimissis vxoribus alias duxerint, vel feminas quæ dimissis viris aliis nupserint, quia hæc non coniugia, sed adulteria Dominus Christus sine vlla dubitatione testatur, &c. Et apertissime idem docuit Innocentius III. in *cap. gaudemus, de diuortijs*, cum de repudiata ab infideli sermo esset. Qui autem, inquit, secundum ritum suum legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam ea viuentem potest aliam etiam ad Christi fidem conuersus habere, &c.

Ad argumenta opposita *num. 1.*

Ad primum dico, tamen matrimonium infidelium non sit ratum, quia ratum dicitur reali susceptione Baptismi tanquam causa; ex qua reali Baptismi susceptione habet insolubilitatem quandam extrinsecam, quæ illi accedit, quatenus cessat iam ille casus in quo poterat dissolui in fauorem baptizati; est tamen matrimonium infidelium legitimum, iuxta leges, & iuxta institutionem diuinam factum, & ideo insolubile est, nisi casus accidat, in quo per conuersionem alterius dirimatur matrimonium infidelitatis tempore contractum, modo quo id fuit explicatum *suprà disput. 36. sect. 4.*

Ad secundum, dico eam Romuli legem fuisse illicitam, & malam contra diuinam matrimonij institutionem, & ideo fuisse nullam, neque obligare potuisse Romanos. Vnde nec lege aliqua, vel consuetudine habente vim legis potuerunt repudia ipsa legitime introduci, nec vilo modo obligare: quia lex, vel consuetudo contra ius diuinum nullum effectum habere potest. Ratio est, quia tamen materia talis legis, vel consuetudinis repudij, non sit intrinsecè mala, sed solum quia prohibita, & ex ea parte non repugnaret per consuetudinem introduci; tamen quia illa prohibitio diuina est, nam ex diuina institutione constat matrimonium esse insolubile; non possunt homines contra illam præualere, quia non possunt mutare diuinam legem, aut voluntatem. Nec Deus ipse censetur conuiuere, & auferre legem, sicut in homine legislatore solet contingere; quia nullum est principium, vel fundamentum ad hoc præsumendum de diuina voluntate; neque etiam erat expediens, aut diuinam decens auctoritatem; oportet enim legem Dei immutabilem esse.

Ad tertium, negatur antecedens, vt constat ex dictis *suprà numer. 2.* neque est, vnde colligatur Augustinum fuisse illius sententiæ.

Ad vltimum negatur quoque antecedens; nam præceptum diuinum insolubilitatis matrimonij non fuit pendens obligatio Baptismi, nam ex primæua sui institutione in Adamo & Eva habuit esse indissolubile vinculum ex Dei præcepto. Apud Iudæos verò cepit prohibitio repudij à die Pentecostes. Quia eo die pro toto terrarum orbe fuit abrogata lex vetus, ita vt defineret obligare. Nam videtur omnino certum, illos qui tunc intererant illi promulgationi, cum statim redirent in patriam suam, non fuisse obligatos seruare adhuc caeremonias legis. Quod si illi non obligabantur, nec etiam alij, nisi ex conscientia erronea. Ergo etiam verosimile est, vno eodemque tempore ac die, cepisse vbiq; habere vim suam legem nouam, quia vetus abrogabatur per nouam; ac proinde à die Pentecostes fuit abrogata, & cessauit omnino repudij lex apud Hebræos, & fuit omnino abolita.

id indicaret ille locus apud Matthæum, cum post-
rius scripserint Evangelium, & Epistolas. Tandem
ratione firmatur, nam matrimonium ex diuina insti-
tutione est indissolubile, & dispensatio illa qua à Ju-
dæis dissolui poterat libello repudij, iam cessauit. Et
quamuis in Pontifice sit specialis, & extraordinaria
facultas ex Dei commissione ad dissoluenda matri-
monia rata baptizatorum ex rationabili causa, vt ostē-
di supra *disput. 20. sect. 7. num. 3. & 4.* de facto tam-
en non decreuit ea per adulterium dissolui, neque
expediebat; ergo absque fundamento, & contra na-
turam institutionis matrimonij dicitur, posse de fa-
cto ob matrimonium dissolui.

Ad argumentum oppositum ex illo loco Matthæi,
dico, quamuis particula, *nisi*, exceptiue sumatur,
non inde sequi posse dissolui matrimonium ob adul-
terium. Nā Christus nō loquitur de dimissione quoad
vinculum, cum eam ob fornicationis causam conce-
dit, sed de dimissione quoad torum, & habitationem.
Rectè autem satisfacit interrogationi Phariseorum
querentium de dimissione quoad vinculum: nam
cum dimissio quoad vinculum claudat potestatem
dimittendi vnam, & ducendi alteram; Christus Do-
minus has duas dimissiones sciungens, priorem con-
cessit, & posteriorem negauit. Vnde illa particula
exceptiua, *nisi*, non debet referri ad vtramque par-
tem, sed ad solam priorem: vt sensus sit, quicum-
que dimiserit extra causam fornicationis vxorē mœ-
chatur, quia est causa fornicationis vxori; nam ea
dimissio est vxori occasio adulterandi, quod marito
imputatur, quia iniuste dimittit eam in perpetuum.
Et qui dimissam quacumque ex causa, etiam forni-
cationis, duxerit, mœchatur. Ad confirmationem,
dico non omnino diuortium succedere repudio loco
repudij, sed solum inadæquate quoad torum, & ha-
bitationem.

SECTIO IV.

An & in quibus euentibus nunc in lege
Euangelica possit dissolui matrimo-
nium, quoad vinculum.

Sermo est de matrimonio rato, & de matrimonio
consummato, & etiam de matrimonio legitimo
infidelium.

Dico ergo primo, matrimonium ratum in lege
Euangelica baptizatorum posse dissolui dupliciter
quoad vinculum. Primo per professionem solem-
nem in religione approbata vnius coniugis, ita vt al-
ter licitè aliu d matrimonium inire possit. Id latè
ostendi supra *disputat. 20. sect. 3. per totam.* Secundo
matrimonium ratum baptizatorum nondum con-
summatum potest dissolui per Pontificis summi dis-
pensationem, vt latè supra demonstraui *dicta dis-
putat. 20. sectione septima, per totam.* Præter hos duos
modos dissolutionis matrimonij rati, non apparet
alius, nec inueniri potest.

Dico secundo, si sermo sit de matrimonio con-
summato baptizatorum, habere omnimodam in-
dissolubilitatem, ita vt in nullo casu, nec per so-
lemnem professionem, nec per Pontificis dispen-
sationem queat dissolui. Hoc latè explicui *disputatio-
ne 20. sect. 9.* vbi id probaui, & vnde proueniat vt tale
matrimonium sit omnino indissolubile, manifestè
ostendo.

Dico tertio, matrimonium legitimum infide-

lium, non solum consummatum, sed etiam ante
consummationem, esse omnino indissolubile. Pa-
ter, quia posita diuina institutione matrimonij,
istud legitimum nequit mutuo consensu contrahen-
tium dissolui, vt liquet. Præterea nec potest dirimi
Principis Gentilis autoritate: quia iste non habet pe-
culiarem potestatem ad id dirimendum à Deo, sed
tatum habet ordinariam & generalem superioris hu-
mani; quo etiam pacto nec Pontifex potest, vt dixi
dicta disput. 20. sect. 7. numer. 3. Nec denique tale
matrimonium potest dissolui à Pontifice, quia non
habet in eiusmodi infideles potestatem. Neque est
vnde credamus à Deo relictam esse hanc potestatem
Pontifici, quamuis relinqui posset. Nam vniuersè scri-
ptum est à Paulo 1. *Cor. 5. 12. Quid enim mihi de iis
qui foris sunt iudicare?*

Dico quarto, prædictum matrimonium infidelium,
etiam consummatum, posse dissolui, propter cau-
sam, vel bonum fidei, quando nimirum vnus
conuertitur ad fidem, altero nolente cohabitare abs-
que iniuria creatoris. Quod latè probaui supra *disput.
36. sect. 4.*

Dico quinto, matrimonium consummatum infi-
delium, ante Baptismum, si post susceptum Bap-
tismum, & post factum ratum, sit denuo consum-
matum, non posse iam villo modo dissolui, nec Pon-
tificis dirimi dispensatione. Patet, quia tunc iam est
matrimonium baptizatorum consummatum, quod
habet omnimodam insolubilitatem.

Dico ultimo, dictum matrimonium consumma-
tum ante Baptismum, cum coniugati ad fidem con-
uertuntur, antequam post Baptismum fiat denuo
consummatum, probabile esse posse dissolui autho-
ritate Pontificis: probabilius tamen iudico opposi-
tum, & probaui *dicta disput. 20. sect. 10. num. 8.*

DISPUT. LVI.

De diuortio quoad torum, ob delictum
adulterij.

Si disputatione præcedenti de matrimonij
solutione quoad vinculum; quam illi non
conuenire inspecta diuina institutione, nisi
in certis euentibus, vt certum statuimus;
nunc in hac & sequentibus dicam de matrimonij so-
lutione, quoad solum torum, siue etiam cohabitati-
onem; quæ solutio *Diuortium* dicitur, quia con-
iuges, manente vinculo, à se mutuo diuertunt. Hu-
iusmodi verò tori, aut cohabitationis separatio, mul-
tis de causis contingere potest, vel ob culpam, vel
sine culpa, ob aliquam honestum ac religiosum finem.
In præsentis disputatione, de diuortio, cuius est causa
adulterium, agam: causâ enim fornicationis, vel adul-
terij Christus Dominus coniugibus *Matth. 19.* di-
uortium concessit.

SECTIO I.

An & quo iure ratione adulterij alterius con-
iugis licitum sit diuortium perpetuum quo-
ad torum, & cohabitationem.

Certum est primo coniugem innocentem posse in
perpetuum dimittere adulterum à suo toro, &
cohabitatione.

cohabitatione. Id statutum est à Christo Domino vt
licitum, *Matth. 19.* & multis Canonibus stabili-
tum, præcipue *cap. significasti, 4. cap. ex litteris 5. & cap.
gaudemus 8. de diuortijs.* Cuius rei ratio manifestè
sumitur ex ipsa natura contractus matrimonij. Nam
frangenti fidem, fides seruanda non est, *cap. peruenit
2. de iurciurando, & cap. si infidelis 28. q. 1.* ergo coniux,
cui alter adulterans fidem frangit, non tenetur illi fi-
dem seruare, manendo cum ipso, sed potest ab ipso
diuertere: neque enim coniuges censentur se obligas-
se, vt parti diutius cohabitent, quàm hæc fidem, & to-
rum immaculatum seruet.

Secundo etiam certum, in hac re pares esse tam
maritum, quàm vxorem, atque adeo sicut vtrius inno-
centis potest ab adultera vxore diuertere; ita econtra
vxor innocens à viro adulterante ita firmant omnes
Doctores contra Caictanum asserentem non esse pa-
res coniuges in iure diuortij celebrandi propter adul-
terium, sed id solis viris permitti ob vxoris adulte-
rium. Oppositum satis expressit Paulus 1. *Cor. 7.* dum
ait. *His qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego,
sed Dominus, vxorem à viro non discedere,* (subintellige
absque iusta causa) quod si discesserit, (intellige sem-
per ex causa iusta) manere innuptam, aut viro suo re-
conciliari. Vbi expressè supponit Apostolus vxorem
posse iuste à marito discedere, cum non cogat vxor-
em, quæ à marito discessit, ad eum redire, imò ei vi
optionem concedat, aut redeundi, aut continenter vi-
uendi. Quod si vxor potest ob causam aliquam ius-
tam discedere, absque dubio poterit ob adulterium,
quo ipsi frangitur fides matrimonij: vxor enim &
maritus pares sunt quoad obligationem seruandi fi-
dem. Et quamuis Christus Dominus *Matth. 5. & 19.*
legem hanc diuortij explicans, de solis viris mentio-
nem fecerit, id certè fecit, quia frequentius est vt viri
petant diuortium hac de causa; quippe adulterium
vxoris longè grauiorem iniuriam viro infert, propter
sobilis incertitudinem, ac viri infamiam.

Vnde in hoc distinguit optimè D. Thom. in 4. *diff.
35. q. unica art. 4. ad 1.* diuortium à repudio: nam hoc
concedebatur in lege veteri ad vitandum homici-
dium coniugis adulteri; & quia periculum hoc mo-
raliter non inueniebatur, nisi in solis viris, ideo illis
solis permittitur erat. At diuortium conceditur ra-
tione fidei coniugalis fractæ, quæ æquè inuenitur al-
terutro coniuge fornicante, atque ideo vtrique æquè
diuortium conceditur: nam vterque perfectè fran-
git fidem datam, & ideo dat alteri ius reuerti ad pactis.

Tertio etiam est certum, cum vterque coniux
sibi mutuo obligetur ex iustitia ad fidem seruandam;
contra hoc nullam prævalere consuetudinem
posse, vt diuortium non liceat, nec præscribi villo
tempore contra petitionem diuortij, sed quocum-
que elapso peti posse, vt colligitur ex *cap. admonere
32. quæst. 3.* vbi adhuc post septennium facultas
est diuertendi ab adultera vxore. Vnde non sunt
audiendi qui dicunt, obtinuisse consuetudinem, vt
vxor nequeat virum adulterum dimittere. Nam li-
cèt rarè fœminæ hoc diuortium intentare soleant
ob virorum adulteria; id tamen non aufert ab illis
ius intentandi, eo vel maxime quod hoc est ius natu-
rale, vt statim dicam, quod est immutabile, & nulla
consuetudine vincit potest.

His positis restat difficultas, an diuortium sit de iu-
re natura, ob causam adulterij commissi.

Affirmant communiter Doctores.

Primo, quia ex contractus matrimonij natura ori-
tur, vt coniuges mutuam sibi seruare fidem quoad
torum & habitationem, ac reliqua ministeria tenean-

Pere de Matrimonio.

tur. At ipsummet ius naturæ dicat, vt frangenti fi-
dem non sit seruanda fides.

Secundo contractus promissionem includens non
obligat suapte natura rebus notabiliter mutatis, vt
constat, sed hæc accidit coniuge altero adulterante:
ergo eximitur innocens ex iure naturæ.

Alij verò, inter quos Castro *lib. 1. de lege pœnali 6
cap. 4. in fine*, existimant, illud esse de iure diuino posi-
tium. Probant, quia diuortium ratione adulterij nun-
quam innotuit ante legem euangelicam; nullum
enim in veteri Testamento inuenitur huius legis ve-
stigium, in quo adulteræ pœna fuit lapidari. At si esset
de lege naturæ, fuisset in aliquo loco veteris Testa-
menti declaratum, vt multa alia non æquè necessaria
fuerunt ibi expressa.

Adhæreo priori sententiæ, vt communiori, ac ve-
riori, modo explicando sequentibus dictis.

Dico ergo primo, coniugem innocentem ob adul-
terium commissum ab altero, habere iure naturæ
manifestum ius resiliendi ab illo, quoad torum, &
cohabitationem, & consequenter facultatem & li-
centiam dimittendi illum ob adulterium conuenire
ei iure naturali. Id manifestè constat ex naturâ ma-
trimonij, supposito adulterio. Et probant rationes
primæ sententiæ. Quia frangenti fidem, vt frangit
adulter, iure naturæ nulla est obligatio seruandi fi-
dem quoad torum & cohabitationem. Cum enim
coniux naturali iure teneatur fidem seruare; quando
ille debitam fidem violat, ex naturæ iure conceditur
ius innocenti, vt separari possit. Vnde quamuis con-
tractus matrimonij claudat sponsonem redditionis
debiti, ac mutæ habitationis, si alter coniux in adul-
terium labatur, eximitur innocens ex vi naturæ ipsius-
met contractus ab ea obligatione.

Dico secundo, non obligari innocentem iure na-
turæ ad vtendum diuortio cum alia coniuge
propter adulterium commissum. Hoc etiam vide-
tur certum: nam prædicta executio diuortij propter
offensam adulterij non habet intrinsecam connexio-
nem ac necessariam consonantiam ad naturam ra-
tionalem, tamen sit conformis iure naturæ ipsi
matrimonij contractui; ergo, in hoc sensu non est
iure naturæ debita inflicto actualis diuortij. An-
cedens constat, quia si prædicta diuortij executio
propter adulterij offensionem esset intrinsecè ac ne-
cessariò infligenda, certè eius remissio, cum innocens
cederet iuri suo, esset per se & intrinsecè mala, non
secus ac odium Dei, vel mendacium formale; quod
manifestè falsum est: nam ex alterius coniugis ces-
sione, vel etiam ex Dei concessione posset auferri ta-
le diuortium absque vlla dissonantia ad rectam ra-
tionem, vel naturam rationalem. Nam quamuis di-
uortium illud sit iustum, & debitum, & conforme
naturæ rationali; non verò est contra rectam ratio-
nem, vt in illud remittatur à coniuge offenso ob ho-
nestum finem, & etiam à Deo matrimonij instituto-
re. In quo valde differt ab odio Dei, & mendacio
formali quod ex se ita est malum intrinsecè, ac disso-
num naturæ rationali, vt nequeat reddi licitum & ho-
nestum ex bono & honesto fine. Firmo: nam ius na-
turæ est immutabile & perpetuum, vrpote immutabi-
lem rectitudinem continens manentibus iisdem cir-
cūstantiis materiæ. Hoc enim interest inter ius natu-
rale, & positiuū, quod ius naturale semper vim habeat
manentibus iisdem circūstantiis materiæ, ius positi-
uum potest tolli, etiam si nulla mutatio fiat circa ma-
teriā, quia cessat voluntate legislatoris, qui manentibus
iisdem circūstantiis materiæ, potest illud tollere.
Igitur coniux adulter tamen si possit iure affici diuor-

rio dicto, propter adulterij offensam & iniuriam; cum hæc possit licite & etiam honestè ab alio tor-
iuge offenso condonari, & adulter coniux admitti
queat ad torum & cohabitationem; dicendum est
coniugem innocentem & offensum non ligari iure
naturæ ad illud diuortium exequendum: nam hoc
eodem modo se habens, & manentibus iisdem cir-
cunstantiis & poterit admitti, & potest etiam non ad-
mitti.

9 Dico tertio, neque esse vllum præceptum positi-
uum obligans ad dictum diuortium executioni man-
dandum. Patet, quia nullum tale extat; datur quidem
licentia, & permissio, sed non datur præcisa obligatio,
per se loquendo.

10 Dico ultimo, ob adulterium commissum tempore
infidelitatis posse etiam celebrari diuortium, etiam si
coniux adulter postea baptizetur. Ita notant commu-
niter Doctores. Primum ostenditur, quia infideles
iuri & legi naturali subiiciuntur; ergo ratione offensæ
commissæ per adulterium ius habent diuortij. Secun-
dum constat, quia Baptismus tamen remittit peccatum
adulterij in ordine ad Deum, sed non ut est viri
offensa, cui fracta est fides coniugalis; atque ideo ra-
tione huius offensæ ius habet diuortij: sicut non ob-
stante baptismo posset resiliere innocens à quocumque
alio contractu, altero non seruante fidem.

11 Ex dictis manifestè colligitur coniugi innocen-
ti non esse impositam necessitatem dimittendi adul-
terum coniugem, sed illum retinere, & cum illo
cohabitare posse, nisi scandalum ex adulterio al-
terius coniugis sequatur. Ex hoc enim solo capite,
scilicet euitandi scandali est obligatio diuertendi,
quæ cessat, si scandalo aliis mediis consularur. Sic
enim adit scandalum, coniugem nocentem reti-
nere, & iudicatur perinde, atque eius adulterij fa-
uere, tenebitur illum abiicere, ne criminis particeps
videatur: tamen per se loquendo non tenetur di-
mittere coniugem adulterum, sed potest innocens
viri iure suo.

SECTIO II.

*Quid adulterij nomine sit intelligendum, ut
dicatur illud præbere iustam
causam diuortio
perpetuo.*

1 Cerrum est non sufficere voluntatem solam
adulterandi, etiam si illa verbis, aut aliis signis
externis manifestetur. Ratio est, quia ea voluntate
non infertur matrimonio damnum, nec fides eius
violatur, nec caro coniugis diuiditur, dum nihil opere
est patratum.

2 Difficultas est, an nomine adulterij intelligatur
quoque Sodomia, siue viri, siue vxoris, consummata
tamen, id est effuso semine intra vas præposterum.

Communis est inter Doctores sententia, quos re-
fert & sequitur Sanchez lib. 10. disput. 4. num. 1. præ-
dictam Sodomiam iustam præbere causam diuortio
perpetuo. Probat id Sanchez, quia cum matrimo-
nium eò tendat, ut efficiantur coniuges vna caro,
Gen. 2. Et erunt duo in carne vna; violat perfectè &
consummatè fidem matrimonij, carnem suam in
alium, vel in aliam diuidens, indeque oritur ius di-
uortij. Violanti enim perfectè fidem matrimonij di-
uidendo carnem suam, alter non tenetur seruare fi-

dem cohabitans, ac debitum ei reddens. Cumque
hæc diuisio carnis perfectè reperiatur in omni con-
cubitu, siue naturali, siue sodomitico; hinc est ut
vterque sufficientem diuortio perpetuo causam præ-
beat. His etiam addunt bestialitatem præbere quo-
que iustam diuortio perpetuo causam, quia caro con-
iugis diuiditur in carnem bestia cum qua copu-
latur.

Basiliius verò Ponce lib. 9. cap. 16. num. 5. iudicat sibi
verius, nec peccatum nefandum, nec brutalitatem esse
causam perpetui diuortij. Probat, quia cum diuisio
carnis in plures dicitur in iure esse causa diuortij, de
ea intelligendum est, quæ iuxta vsum naturalem est.
Idque probat, quia ea diuisione inducitur in iure biga-
mia, & irregularitas. At nulla turpis coniunctio ex-
tra naturale vas bigamiam, & irregularitatem indu-
cit ex bigamia ortam, vel vera, vel similitudinaria, ut
manifestum est. Igitur tantum diuisio carnis, quæ
iuxta naturalem vsum est, adulterij nomine intelli-
genda est.

Probabilius iudico hoc secundum. Quod amplius
firmo ex doctrina ipsius Sanchez lib. 7. a. 3. n. 7.
& communiter omnium Doctorum, dicentium non
esse bigamiam, vel irregularem, si prior vxor, aut fœ-
mina quam ducit sit cognita solâ copulâ extra vas,
aut sodomiticè. Quia tunc non est diuisio carnis suæ
in plures intra naturale vas aptum ad generationem:
ergo idem dicendum est respectu diuortij, tamen si
Sodomia, & brutalitas sint horrende crimina, ideo
non dare causam perpetui diuortij, quia verè per illa
non diuiditur caro iuxta naturalem vsum aptum &
idoneum generationi. Hinc

Colligo primo, esse grauius peccatum in se, nihil
conferre ad diuortium perpetuum. Nam odium Dei,
ac blasphemia hæreticales sunt longè grauiora deli-
cta adulterio, & illa non sufficiunt ad perpetuum di-
uortium. Vnde solùm est attendendum num magis
repugnet fidei matrimonij in ordine ad prolem, il-
ludque grauius offendat. At Sodomia in hoc sensu le-
uior est adulterio: minus enim læditur matrimonium
per vsum sodomiticum, quàm per concubitus natu-
ralem cum alieno viro, vel vxore, quia ex concubi-
tu sodomitico non concipitur proles ex aliena fœ-
mina, sicut ex concubitu naturali; quod grauissimè
vxorem offendit, ac filios ex matrimonio habitos.

Colligo secundo, non satis esse ad prædictum di-
uortium perpetuum quamlibet pollutionem extra-
ordinariam habitam cum tertia alia persona, sicut
nec peccatum molliciei, siue viri, siue vxoris. Ratio,
quia tamen aliquo modo matrimonium lædatur,
quatenus prodigitur semen viri, vel fœminæ debitum
vsui coniugali; non tamen integrè, & consummatè
læditur matrimonium, cum non diuidatur caro viri
in aliam per concubitus intra vas naturale, & aptum
generationi.

Colligo tertio, solos tactus, quantumuis libidi-
nosos, & animo perueniendi ad, adulterium habi-
tos, eo non secuto, non præbere iustam diuortio per-
petuo causam. Ratio est, quia diuortij fundamen-
tum, & radix est actualis diuisio carnis in aliam iux-
ta naturalem vsum; quæ in solis osculis, ample-
xibus, & tactibus non secuto concubitus, minimè
reperitur.

Colligo quarto, si copula tantum penetrat vas,
semen verò intra illud non emittat, non esse ius-
tam diuortij causam. Ratio est, quia per talem
copulam non est concubitus consummatus, sed
attentatus, & ita non consummat matrimonium. Pa-
tet, quia copula carnalis, per quam matrimonium
consum-

consummatur, est ea per quam coniuges efficiuntur
vna caro: at dum semen non recipitur intra claustrum
fœminæ, non efficiuntur vna caro, atque ideo per ta-
lem copulam non consummatur matrimonium. Vn-
de tunc nec caro coniugis in aliam diuiditur, sed di-
uidi attentauit.

9 Colligo ultimo, non esse causam diuortij, si vir in
balneo existens semen voluntariè expellat, & matrix
alicuius fœminæ illud ingredientis, attraheret illud.
Quia fuit præter intentionem viri, & ita ex intentio-
ne non fuit perfectus concubitus.

SECTIO III.

*In quibus casibus adulterium non sufficiat
ad diuortium per-
petuum.*

VAtij sunt casus, in quibus coniux non potest
coniugem nocentem eiicere, & eiectum teneri
ad se reuocare, quos omnes quatuor casibus com-
prehendo.

1 Sit igitur primus casus, adulterium non sufficere ad
diuortium, quando ab vtroque coniuge commis-
sum est. Ita habetur cap. significasti, de diuortijs. Fuit
casus in specie, de quodam viro, qui dimisit vxorem
suam, pro eo quod suggestum ei fuit, cum quodam
consanguineo suo eam incestum commisisse, propter
quod & fuit excommunicatus. Sed mulier illa de alio
sobolem suscepit, nihilominus petebat viro suo resti-
tui, dicens quod iniuste eam dimiserat, & sibi mate-
riam adulterandi dedisset. Consultus de hac re Ale-
xander III. sic respondit. Si notorium est, mulierem
ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam
præfatus vir non debet cogi, nisi constaret ipsum
cum alia adulterium commisisse. Vbi Glossa sic no-
tat, paria delicta mutua compensatione tolluntur.
Vnde in hoc casu compensatur iniuria: nam iniuria
vni facta compensatur iniuria ab eo alteri facta, &
econtra, quoad auferendum ius discedendi. Nec re-
fert vter prius commiserit crimen, aut quod vnus sa-
pius altero, aut quod vnus crimen sit publicum, &
alterius omnino occultum, & coniugem lateat, quia
vterque verè fidem matrimonij fregit. Vnde ambo
coniuges æquales sunt quoad hoc, quod est esse fidei
fractores, & dedisse causam sufficientem diuortij; ac
proinde causa & infidelitas vnus, etiam qui pluries
adulterauit, compensatur causa & infidelitate alterius,
etiam qui semel tantum. Et ob eandem rationem
quod vnus secretè adulterauit, & alter publicè non
sufficit, ut qui secretè, possit à publico adultero di-
uertere, quia pares sunt quoad hoc, quod est esse infi-
deles, & dedisse causam sufficientem ad diuortium.
Nam soli innocenti conceditur diuortium. Firmatur:
nam iura solùm ponderant vtrumque coniugem si-
mili crimine adulterij iam infici, & neutrum matri-
monij fidem illæsam seruasse; non habita ratione
prioritatis, vel posterioritatis, neque multiplicatis,
neque publicitatis. Hinc

2 Colligo primo, si contingat ex coniugibus vnum
esse emendatum, & alterum persistere in adulteran-
do, non sufficere, ut emendatus possit diuertere ab
eo altero. Ratio est, quia emendatio non tollit, neque
extinguit iniuriam alteri illatam, atque ideo manet
dignus, ut ei nunquam seruetur fides. Quod etiam
est vnum, quamuis emendatus admoneat, vel indu-
cat alterum ad emendationem, & ad reconcilia-
tionem.

Perez de Matrimonio.

nem; quia ea inuitatione non extinguitur iniuria in-
uitato illata; nam ea inuitatio, vel inductio, non est sa-
tisfactio pro illa.

Colligo secundo, si post alterius, aut vtrius-
que adulterium coniuges reconcilientur, quicum-
que ex illis fornicetur, potest ab altero diuertiri;
quia per reconciliationem prior iniuria omnino abla-
ta est.

Colligo tertio, si post adulterium vtriusque, aut
vnus tantum, ipsi coniuges reconcilientur; qui-
cumque ex illis, qui post reconciliationem adulte-
ret, potest ab altero dimitti: quia adulterium post
reconciliationem commissum nequit dicta præterita
iniuria, quæ iam per reconciliationem fuerat remissa,
compensari.

Colligo ultimo, si innocens coniux post factum
diuortium adulteret, teneri alterum iterum admitte-
re, ut notauit rectè Coninkius disput. 33. dubio 2.
num. 14. & 15. Patet, quia iniuria sibi facta sufficien-
ter compensatur per adulterium postea à se com-
missum contra alterum. Quod verum iudico, tam-
etsi diuortium factum fuerit per sententiam iudi-
cis, & quæ transferit in rem iudicatam: quia etiam
post sententiam innocens adulterando infert iniu-
riam coniugi dimisso, quia iniuria ipsi innocenti fa-
cta à dimisso compensatur, atque ideo ius antea in-
nocentis persistendi absque altero cessat; innocens
enim sententiâ illâ non adquisiuit ius adulterandi,
sed declaratum fuit, quod habebat ius diuertendi ab
adultero. Firmo, quia quandiu manet vinculum matri-
monij, vterque habet dominium corporis alterius;
consistit enim vinculum matrimonij essentialiter in
hoc dominio, ut ostendi supra disput. 13. sect. 3. per
totam. Quamuis autem vnus per alterius crimen ac-
quirat ius non reddendi debitum, non tamen adul-
terandi; nec per sententiam diuortij ei vllum ius
conceditur, sed ius quod habet declaratur, ut pu-
blicè eo liceat vti. Ex eo autem quod sententia
transferit in rem iudicatam, nullum nouum genus
conceditur innocenti, nec hic liberatur ab aliis
actionibus, sed tantum efficitur, ne reus possit ipsam
sententiam amplius reuocare in dubium, nisi resti-
tuatur in integrum. Inde tamen non sequitur, quin
ob aliam causam, scilicet propter iniuriam per re-
cens adulterium sibi factam, possit ei intentare li-
tem, eumque repetere. Quare eodem modo dimi-
tens tenetur alteri petenti reconciliari, ac si ante sen-
tentiam latam contigisset eius adulterium.

Secundus casus, est in quo adulterium vxoris
non est sufficiens ad diuortium, quando à viro pro-
stituitur ad id, ut lenocinium exerceat: tunc enim
ob adulterium, cuius ipse auctor fuit, repudiare eam
non potest. Ita constat ex cap. discretionem 5. de eo
qui cognouit consanguineam. Quod verum est, quam-
uis vxor non coacta, sed consentiens prostituitur à
marito, ut clarè deducitur ex dicto cap. discretionem,
dum additur, præsertim inuitam; quia eo addito
supponitur, id etiam esse verum, quando non pro-
stituitur inuita. Ideo autem quando maritus est cau-
sa fornicationis vxoris, aut in eam consentit; nequit
ab vxore diuertere, non quia tunc vxor non infert
iniuriam marito, quia verè ei, quamuis consentienti,
iniuriam infert, quia coniux nequit cedere iuri, quod
habet, ut alter non fornicetur; hoc enim ius non ha-
bet absolute, sicut habet in aliis materiis, sed in fau-
rem generationis, cui posituè nocet fornicatio cum
alio; sed quia æquum non est ut obiciat vxori adul-
terium factum ipsius consensu, & ut ob id debitum
neget. Censetur autem consentire, quoties potens
prohibere non prohibet, si non habeat iustam causam

E E c 2 ad

ad non prohibendum. Non tamen censetur consenti-
ge, aut esse causa adulterij vxoris, quamuis ei occa-
sionem remotam tribuat, negando videlicet debitum,
aut ei necessaria, aut eam à domo eiciendo, si non
efficiat ex intentione quod adulteret, vt docent com-
muniter Doctores, & deducitur ex cap. *significasti* 4.
de diuortijs. Et ob dictam rationem vxor, quæ
maritum inducit ad adulterium, & in id consen-
sit, nequit ab eo diuertere, quia videlicet æquum
non est, vt tunc obiciat adulterium marito, & ob
id ei debitum neget. Ratio enim generalis hor-
um omnium videtur eadem esse, quæ supra alla-
ta est, videlicet mutua compensatio sparium crimi-
num.

7 *Tertius casus* in quo nequit coniux ab altero con-
iuge ob commissum adulterium separari, est, quan-
do adulterium commissum est sine culpa coniugis
adulteri: quia tunc nullam formalem iniuriam in-
tulit, neque commisit formale adulterium, sed solum
materiale; debet autem esse formaliter adulterium,
cap. *in lectam* 34. q. 2. Vnde si vxor cognita sit per
fraudem ab aliquo se virum simulante, excusatur
ab adulterij labe. Similiter si per vim, & omnino co-
actè opprimatur à viro alieno: quamuis nonnulli sen-
tiant non excusari, sed virum posse petere diuortium;
meo tamen iudicio excusabitur, si illata vis reddidit
omnino inuoluntariam copulam. Quod contingere
posse quis neget? In hoc enim casu ratio prohibet
diuortium, quia ea fœmina iniuriam non intulit, di-
uortium autem solum habet locum ratione iniuriæ
illatæ. Non enim potest fieri vt nisi quæ moeretur
prius in corde, moeretur in corpore, cap. *de pudicitia*
32. q. 5. & cap. *non potest, cum duobus sequentibus, eadem*
causa, & questione. Dixi omnino coactè: quia si vxor
non omnino coactè opprimatur, quamuis cogatur
metu graui cadente in constantem virum, poterit à
suo marito dimitti; quia nullo metu excusatur à cul-
pa adulterij graui. Huc etiam pertinet, si mulier, quæ
viro suo in captiuitate, aut expeditione per plures
annos commorante, præuis contestationibus de mor-
te sui viri, quas veras esse credidit, quia videlicet tes-
tes fide digni subiuramento deposuerant, ipsum
obiisse, alteri nupserit; postea verò priore marito
reuerſo se abſtineat à consuetudine posterioris mariti,
cupiens ad priorem reuerti; tunc non potest crimi-
nis adulterij insimulari, nec potest prior vir ab illa
diuertere, propter eandem rationem dictam, quia
tunc non est adulterium formaliter, & culpa vacat.
Nec sufficeret qualiscumque culpa, sed oportet eam
esse mortalem; est enim diuortium quid grauissi-
mum, ac subinde indignum vt ob leuem culpam
incurratur. Vnde infero, si coniux credens probabi-
liter alium coniugem mortuum fornicetur, non posse
à coniuge ratione illius fornicationis dimitti. Quia
excusante iusta matrimonij ignorantia, fornicatio illa
vacat culpa adulterij, nec tale est formaliter: sicut ac-
cedens ad consanguineam vxoris, ignarus inuincibi-
liter consanguinitatis, quia excusatur ab incestu, non
incurrit eius pœnam, quæ est priuatio petendi debi-
tum coniugale.

8 *Quartus casus*, in quo nequit coniux ob adul-
terium discedere ab adultero, est, quando ei re-
misit iniuriam: quia remissione cedit iuri suo dis-
cedendi: quæ fieri potest, aut expressè, vt quan-
do expressè affirmat se remittere; aut tacitè, vt
quando coniux conscius adulterij liberè accedit ad
adulterum; quia tunc accessus videtur sufficiens
signum externum remissionis. Quod si accedat
ignarus adulterij, aut non omnino liberè, sed causâ
cedimendæ alicuius vexationis, non censetur remit-

tere, quia tunc accessus non est sufficiens signum re-
missionis. Hinc

Colligo *primò*, non satis esse remissionem men-
te retentam, nec signo aliquo externo coniugi no-
centi expressam. Patet. Tum quia propositum men-
te retentum in his contractibus inter homines initis,
nullius efficaciam est. Tum etiam, quia cum remissio
illa sit velut quædam iuris diuortij & accusandi do-
natio, oportet vt firma sit, eam parti cui fit inti-
mari.

Colligo *secundò*, si remissione facta & reconci-
liatione, coniux ille reconciliatus in adulterium
relabatur, posse non obstante priori illa remissione,
& reconciliacione, de nouo eo adulterio illum ac-
cusari, & ratione illius celebrari diuortium. Patet,
tum quia præcedens venia non trahitur ad futura
delicta, sed sola præterita respicit. Tum etiam,
quia reconciliatio illa contractum matrimonij ad
pristinum vigorem restituit, ac si nullum esset vs-
que tunc adulterium commissum, sed in eo euentu
posset coniux reus noui adulterij dimitti, & de illo
accusari; ergo idem dicendum est facta ea remis-
sione, & reconciliacione; non enim rationi consen-
taneum est, vt illa remissio criminis futuri præstet
impunitatem.

Colligo *ultimò*, ad dictam remissionem, vel recon-
ciliacionem sufficere, vel externa verba, qui-
bus iniuria adulterij condonetur, vel etiam copu-
lam postea habitam, vel etiam tactus, & oscula.
Imò & inspecto viri ingenio satis erit conuictus &
conuersatio post cognitionem adulterij, vt habet
decisio Rotæ 193. apud Farinacium lib. 2. *consilio-*
rum. Dixi post adulterij cognitionem. Quia si vir
conscijs adulterij non est, quamuis perseueraue-
rit cum vxore, & actus maritales cum ea exercue-
rit, non censetur reconciliatus. Idem erit si vterque
fuerit adulteratus, & sibi mutuo remiserint iniu-
riam. At si postea alter labatur in adulterium, po-
test iam peti diuortium ab alio, etiamsi alius semel,
aliusve pluries adulter extitisset, vt etiam dictum est
suprà num. 4.

SECTIO IV.

*Vtrum maritus teneatur dimittere uxorem
adulterantem, persistentem in
adulterio.*

Certum est *primò*, extra dictos casus præceden-
ti sectione coniugem innocentem nunquam
absolutè teneri reconciliari alteri coniugi adulte-
ro, quia absolutè liber est ab onere coniugali. Hon-
estitas tamen & etiam charitas, quandoque requi-
runt licet non obligent, vt eum emendatum reci-
piat, quando id commodè potest, & vltimè salu-
tati expedit. Et sic intelligere caput, si vir, de adulte-
rijs. vbi dicitur eum debere id facere: videlicet ex
quadam æquitate, vt notat ibi Glossa. Adulter ve-
rò teneri redire ad innocentem, quandocumque
id petierit: quia hic nullum ius diuertendi habet,
nisi alteruter legitimè statum impossibilem
suscepisset. Quod intellige, per se loquendo: nam
si ex reditu probabiliter timeret sibi imminere mor-
tis, vel alicuius grauis dampni periculum, non teneret
redire.

Secundò etiam est certum, licere viro vxorem adul-
teram respicientem sibi reconciliare. Ratio est, quia
separatio

separatio illa est quasi pœna adulterij debita ex ipsa
natura contractus matrimonij, & ipsius iniuriæ illatæ
viro. At cuiuslibet licitum est iniuriam sibi illatam con-
donare, & iam vxore emendata, cessat ratio scandalij.
Quæstio igitur est, an teneatur vir quando vxor non
est emendata, sed in adulterio persistit.

Nam multi, quos refert Sanchez lib. 10. *disput.* 13.
num. 4. affirmant virum teneri sub culpa mortali vxor-
em in adulterio persistentem deferere.

Primò, quia id expressè deciditur in cap. *si vir*, 3. de
diuortijs, dum dicitur, *si vir sciens uxorem suam deli-*
quisse, & in fornicatione permanere, cum ea uiuat, reus
erit, & peccati particeps.

Secundò, idem deduci videtur ex illo Prouerbio-
rum 18. c. *Qui autem tenet adulteram, stultus est, & insipiens.*

Tertio, vir non diuertens ab huiusmodi adultera,
videtur reus criminis, scandalij ansam præbet suspican-
di illi conuiuere, ac patrocinari, & lenonem esse; &
periculo exponitur, vt proles sit incerta & legitimi
hæredes illi non supponantur.

Contrarium verius & communiter ab omnibus
receptum.

Dico *primò*, propter solam adulterij rationem, non
teneri coniugem innocentem diuertere vxorem adul-
teram pertinacem, etiam publicam. Ita omnes. Et patet,
quia tametsi Christus Dominus *Matth.* 5. & 19. expli-
cuerit diuortium esse licitum ratione adulterij, illud
tamen non præcepit, sed tanquam licitum permisit,
vt declaratur cap. *Idololatria* 28. q. 1. Et ratione osten-
ditur, quia diuortium est inductum in fauorem in-
nocentis, & in supplicium adulteri ob iniuriam inno-
centi illatam; ergo ius proprium viri est posse diuer-
tere; ergo potest iure suo cedens condonare iniuriam.

Dico *secundò*, nec teneri virum ab vxore adultera
diuertere, ob præceptum correctionis fraternæ. Pro-
bat. Tum quia ad hoc sufficit vt eam moneat, &
pœnis inferni illi propositis terreat, ac moderatè
provt potest puniat, ad quod solum teneri. Quia
vxorem dimittere est medium viro nimis incommo-
dum, ad quod ratione correctionis non teneri; quia
sic tenebitur celebs viuere, & solus domum regere,
& ejus infamia manifestior fiet. Imò id vxori est pe-
riculosius, quia vxor quæ sæpe reprehensa & punita
non emendatur, liberius viuere se dimittatur. Igitur
prædicta expulsio frustratur sine per correctionem in-
tento, qui est correctio vitæ, & respicientia à vitijs.

Dico *tertiò*, nec teneri talem vxorem dimittere rati-
one scandalij, quod erit suspicandi ipsum conuiuere,
& patrocinari adulterio vxoris, si cum illa inhonestè
viuente cohabitent. Probat, quia in primis nullum
erit scandalum si crimen sit occultum. Præterea si
publicum sit, sufficit virum publicè etiam conari
vxorem emendare, eam pro sua potestate puniendo,
ita vt intelligant vicini, ne videatur consentire. Quod
si aliqui putent adhuc, eum consentire, erit scanda-
lum acceptum, non datum, quod non teneri cum
tanto damno euigare.

Dico *ultimò*, forsan rarissimè teneri virum eam di-
mittere. Patet, quia si vir commodè posset ad tem-
pus vxorem diuertendo eam emendare, & dictam
suspicionem, ac scandalum tollere, & marito non sit
valde incommodum, neque aliud sit medium sufficiens
ad emendationem, & ad suspensionem vitandam, te-
neretur eam dimittere. Et sic intelligendum est cap.
si vir, de adulterijs, & alia iura dicentia virum debere
talem dimittere, ne videatur patronus turpitudinis.
Verùm hic casus rarissimus est, quia prædicta omnia
rarissimè coniunguntur.

Ex his patet solutio ad argumenta opposita,

7 Ad primum iam constat ex modò dictis n. 6.

Perez, de Matrimonio.

Ad secundum, dico locum illum Prouerbiorum
tantum intelligi, quando vir pacificè, & quietè coha-
bitat cum dicta vxore.

Ad tertium, iam constat, ratione scandalij quid vir
oporteat facere.

Quæres an è contra vxor innocens teneatur di-
mittere virum adulterum pertinacem in adulterio.
Respondeo, vxorem multominus teneri ad dimitt-
endum maritum adulterum in adulterio persisten-
tem. Patet, quia neque ratione adulterij, vt liquet,
neque ratione correctionis fraternæ, quia per hoc
non emendaretur; neque enim ea dimissio, præterquã
quod esset maximè incommoda vxori, esset apta ad
emendationem viri, & mulieris non est virum corri-
gere nisi precibus, & suauibus admonitionibus. Nec
denique ratione scandalij, & vitandi suspicionem con-
sensus vxoris, quia rarè præsumitur vxorem consen-
tire, & quando id præsumatur, facile poterit huic
præsumptioni alijs medijs occurrere. Quod si vxor
omnino crederet virum esse emendandum si ad tem-
pus illum diuerteret, & posset id facere sine vilo no-
tabili incommodo, ad id teneretur ex charitate: sentio
tamen vix vnquam esse talem spem; imò moraliter
semper esse timorem peioris exitus, si vir ab vxore
dimittatur.

SECTIO V.

*Qualis notitia adulterij desideretur, vt possit
coniux innocens in foro conscientie ab
adultero diuertere, ac ei debi-
tum negare.*

Certum est desiderari ad id, vt coniux innocens
certus sit de alterius adulterio. Patet, quia cum
possessio stet pro altero coniuge, ea non debet in du-
bio priuari. Qualis verò certitudo necessaria sit, mo-
dò est breuiter explicandum.

Dico ergo *primò*, non desiderari certitudinem me-
taphysicam, sed satis esse moralem, qualis habetur
per ea indicia, quæ in foro externo probata conuin-
cerent coniugem de adulterio. Ita omnes. *Primum*
constat, quia cum adulterium sit ex illis criminibus,
quæ in abdito loco, & omnino occultè admittuntur,
nequit certitudine metaphysica conuinci. Nam etiam
si quis nudus supra nudam fœminam in ipso actu re-
periat, non constabit certitudine metaphysica esse
adulterium consummatum, quale ad diuortium exi-
gitur. Quia fieri potest vt fœmina sit arcta, vel vir im-
potens, vel quod non seminauerit intra vas.

Dico *secundò*, ad id desiderari suspensionem vio-
lentam. Ita communiter omnes. Et patet, tum quia
non tam exactæ probationes petendæ sunt in adul-
terio, ac in alijs criminibus, quæ oculis patent, & pa-
lam perpetrantur. Tum maximè, quia suspicio vio-
lenta sufficit ad diuortij sententiam, vt constat ex
cap. *litteris, de præsumpt.* ibi, *Solum cum sola, nudum cum*
nuda in eadem lecto iacentem viderunt multis locis secre-
ris, & latebris ad hoc commodis, & horis electis. Respon-
demus, quod ex huiusmodi violenta, & certa suspi-
cione fornicationis, potest sententia diuortij promul-
gari. Igitur in foro conscientie hæc certitudo mora-
lis sufficit ad diuertendum adulterum, & ei debi-
tum negandum.

Dico *tertiò*, non induci violentam suspensionem
adulterij ex solis oculis, & amplexibus, quando
alia adminicula non concurrunt. Ita communiter Do-
ctores. Ratio est, quia tametsi coniecturis adulterium
probetur

prohibetur: at illæ debent esse, vel à natura, vel à lege receptæ & probatæ. Oscula autem & amplexus, nec à natura, nec à lege pro vrgenti coniectura admittuntur, nec etiam ab homine recipi debent, cum nulla vrgens ratio id suadeat. Firmiter, quia tametsi oscula & amplexus causent suspicionem probabilem, at non vrgentem, ac violentam: at non sufficit quæcumque suspicio probabilis, sed desideratur violenta suspicio. Vnde colligo, nec à fortiori sufficere xenia missa ab adultero vxorij alienæ, vel amatoria verba, vt probetur adulterium, quia minora indicia sunt amplexibus, & osculis.

Dico *ultimo*, in foro conscientie sufficientem notitiam esse, quò coniux innocens diuertere possit, si de adulterio sui coniugis certior fiat à persona fide dignissima, cui merito prudentissimus fidem haberet, restante se vidisse adulterium, aut eius violentam suspicionem. Probatum, quia talis persona efficit certitudinem moralem. At hæc satis est in matrimonio quod est probatu difficillimum.

SECTIO VI.

Quid iuris sit coniugi innocenti post factum diuortium.

DE hac re latè noster Sanchez lib. 10. *disput.* 10. Breuiter dicam quid sentiam sequentibus dictis. Præmittendo prius, quod est certum, diuortium factum siue per sententiam iudicis, siue per notorium adulterium, esse in fauorem innocentis, & coniugis nocentis odium. Id enim exigit ipsamet natura contractus, vt est per se notum.

Dico ergo *primò*, certum mihi videri, posse innocentem, quandiu status vtriusque coniugis est omnino immutatus, cogere adulterum vt sibi reconcilietur, & teneri adulterum conuiuere. Ita docent innumeri, quos refert, & sequitur Sanchez *disput.* 10. *citata* n. 3. Probatum. Tum quia cum diuortium factum sit in fauorem innocentis, & odium nocentis, non eximitur nocens ab innocentis potestate, si velit innocens cedere iuri suo, etiam adquisito per sententiam; aliàs esset sententia illa in damnum innocentis, & in fauorem adulteri, quod iniustum est. Tum etiam, quia coniux innocens non priuatur per diuortium etiam larum per sententiam, iure, & dominio quod habet in adulteri corpus: aliàs prodesset diuortium, & sententia lata ipsi reo, aduersus quem lata est. Dixi, *quando status vtriusque non est immutatus*, quia neuter statum mutauit, nec voto castitatis se astrinxit.

Dico *secundò*, quando res non est integra ex parte innocentis, eo quò iam statum mutauit, factus professus, aut Sacris initiatus, manifestum esse nullum superesse ius innocenti ad reconciliandum adulterum. Patet, quia assumpsit statum immutabilem, seseque tradidit religioni per professionem, vel Ecclesiæ per ordines ad sacra ministeria, vnde non potest ad coniugem redire, neque ab statu presenti resiliere, & ideo eum statum assumens, omne à se ius matrimonij abdicauit. Quòd si coniux innocens sit nouitius tantum, vel solum in minoribus constitutus, potest adhuc reconciliari; habet enim ius iustitiæ ad coniugem nocentem, & illud ius nondum impeditum est alio iustitiæ iure, quale habet religio in professum, vel Ecclesia in sacris initiatum. Idem est, si tantum impediatur voto simplici, extra religionem tamen potest quidem redire ad suum coniugem nocentem, licet peccet, cum se exponat periculo violandi votum,

tenebiturque reddere, sed non exigere.

Dico *tertiò*, coniugem innocentem qui statum non mutauit, habere ius circa mutationem status nocentis, ita vt si ob adulterium notorium sint separati, non licet adultero statum mutare in scio innocente. Ratio est, quia cum iuxta dicta, innocens quandiu ipse non mutat statum, habeat ius liberum, & expeditum ad reuocandum ad se nocentem, si velit, non potest nocens quidquam agere, vel disponere contra istud ius. Vnde si mutauerit statum, nihil prius efficit, sed reuocari ab innocente poterit, quia eo in scio mutatio status facta est.

Firmatur, quia dictum diuortium, etiam quando fit à iudice, fit in fauorem innocentis, cui per adulterium illata est iniuria, & deobligatus est à reddendo debito, & à cohabitando, non verò in fauorem coniugis nocentis, quia iste non deobligatur, ac proinde quoties innocens velit, alter est ad ipsum reuocandus. Dixi, si ob adulterium notorium fuerit facta separatio. Nam si præcessit iudicis secularis sententia intrudentis fœminam adulteram in monasterium, cõceditur innocenti biennium, vt deliberet an velit coniugem repetere, & intra illud biennium professio adulteri nulla est, secus elapso eo termino. Ita habetur *Authent. sed hodie C. ad legem iuliam de adulteriis*: quæ dispositio iure Canonico reuocata non est, de qua re plura *sect. sequenti*.

Dico *quarto*, coniugi innocenti licitum esse ad religionem transire inuito coniuge adultero, vel simplex votum castitatis emittere. Patet, quia id constat ex *cap. constitutus, & c. veniens, de conuers. coniugat. & ex cap. Agathosa 27. q. 2.* Et ratio est aperta, quia adulter omne ius coniugale amittit, quod solum obstaculo erat ingressui religionis innocentis. Nec oportet adulterum simul ingredi, aut voto castitatis se astringere, vt dicam *sect. sequenti*. Similiter potest innocens adultero inuito votum simplex castitatis emittere, quia adulter iure exigendi destitutus, id prohibere nequit. Est verò notandum, tunc licere innocenti ad religionem transire adultero inuito, ita vt non possit peteri ad adultero, nec ei sit restituendus, quando vel præcessit sententia diuortij, vel ea nõ expectata, adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria autoritate deserere consortium, & habitationem adulteri, absque metu restitutionis, de quo plura infra *disput. vltima*.

Hinc colligo posse virum innocentem ad sacros Ordines transire, inuita adultera vxore, in illis casibus, in quibus ei est integrum profiteri. Ratio est, quia ius coniugale æquè obstat ingressui religionis, ac susceptioni Ordinum. Cumque adultera omni iure coniugali destituatur, æquè licebit viro ipsa inuita transire ad Ordines, ac ad religionem. Et quamuis non sit textus id disponens circa sacros Ordines, satis est id dispositum extare circa transitum ad religionem. Vtrique enim æqualiter impeditur propter ius coniugales & vbi transitus ad religionem permittitur, censetur concessus transitus ad Ordines: nisi aliunde obstaculum adesset, vel quia vir esset bigamus, aut aliàs irregularis.

Obiicies, non potest vir ad Ordines promoueri, nisi vxore in saculo relicta promittenti continentiam, *c. coniugatus, de conuers. coniugat.* Respondeo eum textum loqui, quando matrimonium est integrum, & illæsum; noluit enim ius Canonicum concedere transitum ad Ordines, vel religionem coniugi, ex sola alterius licentia. Secus autem est, quando coniux diuertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber sit ab omni coniugali onere, potest liberè ad Ordines, vel ad religionem transire, perinde ac si coniugatus nõ esset.

Sunt

8 Sunt verò duo notanda. *Primum*, si contingeret quòd coniux innocens ante professionem, vel ante promotionem ad Ordinem sacrum, minoribus initiatus, vel nouitius iam factus, mœchatur; restituendum esse coniugi nocenti, nec posse ulterius sine eius consensu progredi, aliàs professio erit inualida. Ratio est, quia ex vna parte iniuria, quam nocens intulit innocenti, postea ipsius innocentis fornicatione sufficienter compensatur; & ex altera innocens nondum habet statum impossibilem eum statum maritali, cui per restitutionem fieri possit iniuria. *Secundum*, si contingat vt diuortium fuerit factum iniquè, vt quia vnus fuit falsò accusatus: aut si petens diuortium occultè etiam fuerit fornicatus, professionem secutam inuito coniuge esse inualidam; & ordinatum sacerdotem cognita veritate esse coniugi restituendum.

Dico *ultimo*, si coniux innocens eligat in saculo manere factò diuortio, nulla lege constringi nocentem recipere, sicut neque retinere, etiam si nocens penitentiam egerit, & ad meliorem mentem reuocatus sit. Ita comuni sententia, & vno sensu fassentur Doctores. Ratio est, quia ob iniuriam illam, si publica sit, probata in iudicio, iure naturali oritur ius diuortij. Ergo nulla lege cogitur retinere: aliàs nullum ius emanaret, si retinere, vel non abiicere cogeretur.

Neque contra hanc doctrinam opponi possunt aliqua iura. Nam omnia illa, vel probant tantum, si penitentiam egerit coniux nocens posse reconciliari. Vnde interpretanda sunt, tanquam optima consilia, non præcepta, & de honestatis ac æquitatis debito congruenti, non de necessaria seu legali debito. Vel forsan fuere præcepta loco & tempori accommodata ob peculiarias causas, vt si ex separatione, cum emendata iam fuisset vxor, maius aliquod damnum timeretur.

SECTIO VII.

Quid liceat coniugi nocenti post diuortium, ad Religionem, vel Ordines sacros transiendum, vel vt votum simplex castitatis emittat.

IN hac re dico *primò*, non esse licitum coniugi adultero, factò legitime diuortio, inuito innocente, nec posse religionem ingredi, aut ad Ordines sacros promoueri; quòd si ingrediatur, posse etiam post professionem reuocari. Ita Sanchez cum aliis, lib. 10. *disput.* 10. num. 12. Ratio est, quia tenetur adulter reconciliari innocenti id petendi, cum iam constet lex præcedenti sectione ad id habere ius; ergo si volente innocente coniuge reconciliationem, renuat alter coniux adulter, & illo inuito profiteatur, ea professio manifestè iuris coniugis innocentis præiudicabit; ergo poterit talis coniux adulter etiam post professionem reuocari. Hinc

Dico *secundò*, non posse coniugem adulterum ad religionem transire, ignorante, & inconsulto coniuge innocente, sed eius licentiam desiderari. Patet, quia cum coniux innocens habeat ius cogendi adulterum ad reconciliationem, necesse est vt circa mutationem status adulteri consulatur, & eius beneplacitum petatur, ne iuri sibi acquisito præiudicetur.

Dico *tertiò*, coniugem adulterum validè mutare statum, si id sciat innocens, nec contradicat cum possit. Ratio est, quia hoc pacto satis videtur data li-

centia: & scienti, ac volenti nulla fit iniuria.

Dico *quarto*, vt adulter delicta innocenti profiteatur, vel sacris initiatur, non esse necessarium, vt innocens etià ad religionem transeat, vel votum castitatis emittat, sed posse manere in seculo absque vilo voto. Probatum, quia id aperte constat ex *c. Agathosa 27. q. 2. vbi* deciditur coniugem ingressum in religionem vxore manente in seculo absque voto, restituendum esse vxori, nisi mulier fornicata sit. Vnde textus prohibens mutationem status alterius coniugis, altero in seculo manente, saltem absque castitatis voto, vt *c. sane, c. cum sis, c. significauit, de conuers. coniugat.* loquitur, vbi matrimonium integrum, & illæsum, perseverat, secus vbi est diuortium. Et ratio est aperta, quia cum innocens liber sit à iugo debiti coniugalis, potest independenter ab vlla mutatione status adulteri, ad religionem, vel ad Ordines transire. At si id non possit ita liberè adulter, certè proueneret ob fauorem innocentis, ne videlicet iuri reconciliandi quod habet derogeretur; ergo renunciantè innocenti huic fauori, poterit nocens ita liberè transire ad Ordines, vel ad religionem, vt ipse innocens.

Dico *ultimo*, coniuge innocente reconciliationem nolente, integrum esse coniugi adultero mutare statum, semel iam professum reuocari non posse. Ratio est, quia innocens reconciliationem non admittens, videtur concedere licentiam adultero vt ad religionem transeat. Neque enim coniux innocens, post factum legitime diuortium, habet ius omnino in coniuge adulterum, vt ipsum quasi ligatum habeat, nec possit sibi cõsultare statum eligendo, si ad reconciliationem non admittatur. Solum enim habet ius reconciliandi & reuocandi ad pristinum matrimonij usum; ergo ea reconciliatione denegata liberum erit adultero mutare statum. Neque tunc innocens est rationabiliter inuitus, quia non habet ius vt alter cogatur perpetuo de suo statu incertus manere, nec possit animæ suæ aliquem statum suscipiendo consulere.

Sunt verò duo notanda. *Primum*, vt reconciliatione negata, liber ù sit adultero ad religionem transire, requiri vt coniux adulter verè sit emendatus. Non enim tribui potest innocentis coniugis culpæ, aut moræ, si adulterum coniugem in delicto persistentem nõ dimittat. *Secundò*, nõ semel tantum debet coniux innocens admoneri, sed sæpè. Ratio est, quia tunc verè poterit dici, esse innocentem in mora, & cõtra rationis limites denegare reconciliationem; quod ex semel negata reconciliatione dici non potest. Neque enim rationi consonum est, vt statim cõiux innocens acquiescat, vt sic adulter nõ parui pedat suum delictum, & inde ansam sumat iterum labendi in illud. Quare dicta monitio sæpè facienda est arbitrio prudentis, qui iuxta delicti qualitatem, & conditionem personarum arbitrari poterit, quando innocens commonitus dicatur esse in mora.

DISPUT. LVII.

De diuortio quoad torum ob alia crimina ab adulterio distincta.

RETER adulterij crimen, de quo egimus disputatione præcedenti, tria alia crimina enumerantur à Doctoribus. *Primum* est adulterium spirituale, quale est hæresis, vel apostasia à fide, in quæ alter coniux labitur. *Secundum*, si alter coniux impellat alterum ad peccatum. *Tertium* denique fauitia alterius coniugis. De quibus omnibus in præsentis disputatione est examinandum, quale diuortium, temporale ne solum, an etiam perpetuum causare videatur.

SECTIO. I.

An hæresis vnius coniugis causam præbeat diuortio sufficientem.

Dico primo, vt certum de fide, coniugem posse ob alias causas ab altero quoad torum, & cohabitationem separari. Nam in Concilio Tridentino *sess. 24. de matrimonio can. 8.* definitum est alias etiam esse causas diuortij præter adulterium carnale, his verbis. *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Neque huic decisioni obstat, quod *Matth. 5. & 19.* dicitur coniugem non posse dimitti, (subintellige in perpetuum, nisi ob fornicationem. Quia ibi tantum agitur de dimissione, quæ iure naturali, attentâ naturâ matrimonij fieri potest, quia ea attentâ nequit in perpetuum fieri nisi ob fornicationem, quæ fides matrimonij violatur. Christus igitur assignauit ibi causam propriam & per se ac perpetuam diuortij. At nulla alia est per se & perpetua præter adulterium. Quod sit propria & per se, manifestum est, quia sola fornicatio, vel adulterium per se opponitur obligationi fidei quæ ex matrimonio nascitur, vnde sola fornicatio est propria causa per se dissolutionis matrimonij. Quod sit perpetua constat etiam ex dictis: nam si alter coniux committat adulterium, licet semel, etiam si resipiscat, non tenetur alter reducere neque acceptare, per se loquendo. At verò alia crimina per accidens opponuntur matrimonio, quia directè & per se non opponuntur obligationi fidei, quæ ex matrimonio nascitur, vt est per se notum. Imò sunt causæ communes aliis confederationibus, contractibus, & communitatibus, quæ dissoluantur etiam illis, præsertim hæresi. Nec ratio diuortij in istis est perpetua, quia siue quis incidat in hæresim, siue crudelis sit, siue ad peccatum pertrahat, si corrigatur, & desinat à peccato, ac redeat ad meliorem frugem, cessat omnimodè ratio diuortij. Solum in hæresi est dispositio peculiaris Ecclesiæ in pœnam tam grauis culpæ vt innocens iudicio Ecclesiæ separatus ab hæretico ob hæresim, non teneatur postea admittere hæreticum quamuis iam emendatum, vt statim dicam.

Dico secundo, etiam esse certum hæresim vnius coniugis, aut apostasiam à fide causâ præbere diuortio sufficientem, dum non reducitur. Ita constat ex *cap. fin. de coarct. coniug. c. 2. & c. quanto, de diuortijs, cap. non solum, cap. de idololatria 28. q. 1.* Cuius rei præcipua ratio defumenda est ex generali prohibitione, qua hæretici vitari præcipiuntur à Paulo *ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuicta.* Et ratio est, quia semper ex cohabitatione cum eo perseverante in hæresi, aut in apostasia, est periculum aliquod infectionis, nisi quis magna cura procedat, ad quam non tenetur, vt non separaretur ab eo. Ex quo fit iure ipso naturali oriri hanc diuortij causam, cum ius naturale præcipiat vitandum esse periculum subuersionis. Vnde & potest ab hæretico propria auctoritate recedere, ob periculum, quod statim vitandum viget. Et debet separatio fieri non tantum quoad torum, sed etiam quoad cohabitationem, & obsequia, ne cum illis vlla communicatio intercedat. Et aliâ meritis cohabitans, vel nubens hæretico scienter, habet contra se eiusdem criminis præsumptionem, vt latè Fa-

rinacius in *tractatu de hæresi quest. 190. q. 3. num. 50.* & similiter mulier receptans maritum hæreticum, tanquam fauorix hæreticorum punitur, nisi probetur non causa hæresis, sed affectionis maritalis recepisse, vt docet idem Farinacius *dicto tractatu de hæresi q. 182. num. 150. & seq. Dixi, dum non reducitur*, in quo est discrimen inter hæresim & adulterium à coniuge commissum: nam in matrimonio semel adulterasse satis est ad diuortium, etiam si omnino corrigatur. At in hæresi, si coniux hæreticus resipiscat, non potest alter diuertere. Loquor antequam Ecclesiæ iudicio separaretur in pœnam peccati. Itaque ante iudicium Ecclesiæ tenetur resipiscentem admittere; non potest ad religionem transire, & si religionem intrasset, & professus fuisset, professio nulla esset, & reuocari posset, ac repeti, sicut dixi præcedenti disputatione de eo qui sine licentia coniugis ad religionem transit.

Dico tertio, si coniux hæreticus Ecclesiæ iudicio separatus est ab altero coniuge, non teneri hunc redire ad illum etiam reconciliatum & correctum, vel emendatum, nec compelli posse, sed ipsi liberum esse in sæculo remanere, aut religionem assumere. Hoc etiam videtur certum. Nam liberum esse illi ad religionem transire quando Ecclesiæ iudicio separatio facta est, planè deciditur in *cap. finali, de conuersione coniugatorum*; his verbis. *Mulier quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, ad religionem liberè conuolare.* In quo textu, infidelitatis nomine, apostasiam à fide intelligi, manifestum videtur, quia fuit Ecclesiæ iudicio facta separatio. At si fuisset infidelis, qui nunquam fidem suscepisset, non pertinisset ad Ecclesiæ iudicium, nec separatio facta fuisset Ecclesiæ iudicio. Est verò expendendum in eo capite non imponi necessitatem conuolandi ad religionem, quasi vel debeat illum recipere ab infidelitate redeuntem, vel conuolare ad statum religiosum, sed libera conceditur facultas. Vnde eo textu subindicatur, posse, si velit, remanere in sæculo, neque ad virum reuerti, etiam correctum, & emendatum. Non ergo tenetur coniux fidelis ad debitum coniugale, & cohabitationem cum hæretico ob contractum matrimonij debitam, vbi is iudicio Ecclesiæ damnatus fuerit. Id etiam clarissimè deciditur *cap. de illa 6. de diuortijs*, per hæc verba. *De illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinat: videtur nobis, quod mulier (maximè si ex intentione discessit, vt lapsus in hæresim radio pariter & confusione affectus, se ab errore suo conuerterit) ei cum reuersus fuerit, se reddenda: quæ etiam si reueris noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendum.* Hæc Vibanus tertius. Quid clarius? Atque iuxta hunc sensum accipienda sunt verba textus in *cap. quanto, de diuortijs*. Nam ibi solùm innuitur, quando mulier proprio iudicio separata est à viro hæretico, cogi ad eum pœnitentè redire. Atque huius sententiæ ratio optima est, quia separatio à coniuge Catholico pœna est propter hæresim inflicta. Non ergo vult Ecclesia vt præueniens coniux catholicus iudicium Ecclesiæ, separaretur propria auctoritate, cum possit ille negare se esse hæreticum, neque omnino constet. Poterit ergo innocens coniux ad sacros Ordines promoueri, si voluerit, altero inuito, & potest etiam ad religionem transire, post Ecclesiæ iudicium. Nec enim in hoc est differentia vlla inter sacros Ordines, & religionem. Dicitur autem Ecclesiæ iudicio separari, nõ quia necesse sit specialis sententia de diuortio; sed quando iam est de hæresi per Ecclesiam condemnatus: cum

cum hæc separatio sit pœna, quæ consequitur hæresis delictum. Cum enim diuortium hoc sit quædam pœna hæresim consequens, eo ipso quod coniux per sententiam iudicis declaratur hæreticus, damnatur hac pœna, sicut & amissione bonorum, & cæteris pœnis hæreticorum, vt cum multis bene aduertit Sanchez *lib. 10. disput. 15. n. 20.* Est etiam notandum, tamen si coniux catholicus nequeat compelli post Ecclesiæ iudicium, vt redeat ad coniugem resipiscentem, tamen ille qui deliquit non potest statim mutare, neque ad sacros Ordines, neque ad religionem transire, sine catholici consensu, atque licentia, vt de coniuge adultero dictum est præcedenti disputatione. Vnde si absque licentia id faciat, professio erit nulla, & reuocabitur. Quod certè verum est, nisi catholicus vel professus esset, vel sacros Ordines suscepisset; tunc enim reconciliatus ille potest statim religionis, vel clericalem amplecti. Quod si ante consummatum matrimonium sententia lata sit, vterque liberè potest ad religionem conuolare, & tunc per professionem matrimonium dissoluetur.

SECTIO II.

An copula sponte à Catholico habita cum hæretico, post notitiam hæresis, sit condonatio, ita vt amplius non liceat diuertere.

Procedit quæstio, quando iam est hæreticus reconciliatus, seu correctus, & emendatus: nam si non sit, toto tempore quo pertinacia in hæresi durat, nequit catholicus ius recedendi ad tempus quo illa durat, remittere, quia ratione periculi tenetur recedere. Ius enim naturæ obligat cauere proprium animæ periculum, & in hoc euentu grauissimum imminere est certissimum.

Ratio verò dubitandi est, quia ex vna parte videtur pars negans vera. Quia prædictum diuortium est pœna hæresis; ergo non potest etiam expressè remitti à catholico, nedum tacitè per copulam. Sicut si coniux affinitatem contrahat cum altero coniuge, coniux innocens petens ab eo debitum, non censetur remittere pœnam, qua alter à debiti petitione affinitatis iniquè contractæ arcetur: quia cum ea priuatio petendi debitum non fit in fauorem alterius coniugis innocentis, sed in pœnam incestus, & affinitatis contractæ, nequit coniux innocens hanc pœnam remittere. Ex alia verò parte videtur pars affirmans verior; quia cum ea separatio in nostro casu non tantum inducitur in pœnam hæresis, sed etiam in fauorem coniugis catholici, & ideo sit voluntaria catholico, si ille velit diuertere; si reuera copulatus est vxori, post sententiam cessisse videbitur iuri suo: & ita dicendum est, quamuis ipse catholicus oppositum affirmet; iuxta ea quæ ab omnibus dicuntur de coniuge innocente, quando post adulterium copulatur adultero.

Noster Sanchez *disp. 15. n. 26.* existimat, quando copula adest post sententiam latam, si in coniuge catholico nullus est animus nec condonandi, nec non condonandi, tunc non concessisse iuri suo, & consequenter non censetur remittere, atque ideo licebit illi diuertere. Probat ex differentia quæ est in hoc crimine hæresis, atque in adulterio carnali. Nam in hoc ratio diuortij est meri iniuria illata innocenti, & carnis diuisio, ac proinde ad copulam & actus amicitiae coniugalis, per quæ caro quasi diuisa iterum vnitur,

sequitur ex quadam naturali necessitate condonatio prioris iniuriæ, vbi contraria intentio non reperitur; & ideo non tam exacta notitia iuris diuertendi, & condonationis sequentis prædictos actus, ac tam expressa condonandi voluntas desiderantur. At in hæresi non est ratio diuortij iniuria alteri coniugi illata. Nam omnes subditi absoluantur à debito fidelitatis seruandæ hæreticis, *c. fin. de hæresi. in 6.* Cum tamen illis nulla irrogetur iniuria; sed potissima ratio est, quia in pœnam fidelitatis Deo debitæ violatæ per hæreticum, absoluantur subditi à fidelitate ipsi hæretico debita, vt in quo deliquit, puniatur: atque ideo actus copulæ, & amicitiae coniugalis, non eam habent connexionem cum huius iuris condonatione, sicut in adulterio carnali, proptereaque exigitur maior notitia, & expressior voluntas, vt condonationes sint.

Basiliius verò Ponce *lib. 9. n. 22. n. 5.* ab hac doctrina dissentit, existimans hac in re inter adulterium & hæresim nullum posse assignari discrimen. Quia cum ea separatio reliquatur libera, & in potestate, & voluntate, aut arbitrio catholici coniugis, planum est eam in eius fauorem etiam esse magna ex parte indutam. Iam enim non est periculum perucisionis emendato coniuge infideli: sed quia infame & molestum esset catholico cum illo qui fuit hæreticus cohabitare, datur facultas, siue permissio diuertendi, si velit.

Dico primo, in quo conueniunt omnes, copulam ante sententiam habitam non esse condonationem, neque in foro externo præsumi condonationem. Ratio est, quia ante sententiam coniux innocens nondum habet ius diuertendi in perpetuum, sed tantum ad tempus quo pertinacia in hæresi durat, remittere nequit catholicus, cum ratione periculi teneatur recedere, vt constat ex præcedenti sectione *num. 2.* ergo tunc nullo modo est condonatio.

Dico secundo, si copula sit ante sententiam qua hæreticus condemnatur, & in catholico sit expressus animus condonandi ius diuertendi, quod post sententiam secutam competet illi, valeret condonatio: etiam si sola mente fieret, nec expectaretur hæretici acceptatio. Probat *prima pars*; quia tamen catholico ante sententiam nondum ius diuortij acquisitum sit, ac proinde nihil est de præsentii quod remittat; tamen si sit animus expressus quo feratur in ius futurum, manifesta est remissio, vel condonatio, quia remissio ex natura sua ad præsens, vel futurum debitum ferri potest. *Secunda pars*, eam condonationem valere, etiam si sola mente fieret, nulla expectata hæretici acceptatione, probatur, quia vbi nullo pacto inito, sed sola cessione, qua proprio iuri quis renunciat, interueniente, aliquid acquiritur cuidam tertio, nulla opus est illius tertij acceptatione, sed sola cessione iuri proprio renunciantis, satis est, vt in hæreditatis repudiatione contingit: qualitercumque enim occulte hæreditas repudietur, obuenerit substituto. Igitur post hæresim, ante sententiam latam, vt hæreticus, qui iam pœnituit de tali peccato, recuperet vel conferuet ius coniugale exigendi debiti, satis erit tolli impedimentum voluntatis coniugis innocentis vtrius iure suo, & renunciantis iuri futuro. Quia eo ipso quod renunciat iuri futuro diuortij perpetui, conseruatur nocenti ius coniugale, & ideo sufficit ea renunciatio quantumuis occulta, & sola mente facta, nulla hæretici acceptatione expectata. Quare sicut videmus in iudice, eius potestatem per excommunicationem impeditam, statim ac excommunicatio cessat, absolutionis beneficio sibi etiam renitentem impensio, reuiuiscere, nullo actu ipsius requisito, quia potestas iurisdictionis

iurisdictionis non omnino extincta erat, manet enim iudicis officium, sed tantum suspensa, ac impedita ratione excommunicationis. Sic similiter contingit in præfenti: nam cum post hæresim maneat semper vinculum matrimonij, quod est radix mutua obligationis reddendi debitum, solumque ius hoc ut sibi reddatur, sit in hæretico impediendum post latam sententiam hæresis, dum coniux catholicus iure diuortij perpetui uti voluerit; nihil aliud opus est ut hæreticus pristinum ius non amittat, quam cessatio illius voluntatis catholici iuri futuro sibi per sententiam acquirendo cedentis, & statim ac ille cedit, comparat hæreticus, vel non amittit ius exigendi, nulla ipsius acceptatione desiderata. Igitur satis est in catholico coniuge illa remissio vel renunciatio iuris proprii post sententiam futuri, quamvis etiam sola mente sit facta, ut iam amplius resiliere nequeat in foro conscientiae. Quod idem seruaretur in foro externo, si per propriam coniugis catholici confessionem, aut per alium modum ea remissio, vel condonatio constaret. Sicut hoc idem dicunt Doctores in adulterio; nulla enim in hoc ratio discriminis inuenitur inter vtrumque delictum, cum in vtroque sit fauor innocentis libertas diuertendi; manente ligato hæretico, vel adultero, ac proinde ut illud ius restaretur, vel non amittatur, sufficiat innocentem, vel catholicum cedere iure suo modo explicato.

7 Dico *tertio*, si copula sit post sententiam latam, si sit animus non condonandi, non esse condonationem, nec teneri catholicum reuocare ad pristinam amicitiam illum hæreticum. Probo manifestè, quia in primis catholicus non tenetur abstinere à diuortio per sententiam lato, ratione condonationis huius iuris; quia ut supponitur ea condonatio non est ratione animi habitum non condonandi. Neque etiam ratione contractus tacite *inclusi*, dum eo ipso quod hæreticus reddit catholico petenti, est tacitus contractus, facio, ut facias, id est, reddo tibi debitum, ut condonata iniuria reddas mihi in posterum; non in qua ratione huius contractus tenetur, quia si catholicus reddat petenti hæretico, non ideo est vllus tacitus contractus: nam hæreticus nihil præstat coniugi catholico, quin potius magno afficitur beneficio à catholico reddente debitum. Si autem e contra hæreticus reddat innocenti catholico petenti, tamen si in eo casu sit tacitus contractus & promissio virtute inclusa in ea debiti exactione, adhuc non tenetur ratione contractus; quia promissio & contractus facta fuere. Nec denique posset obligari ratione iniustitiæ admittæ contrahendo factè, cum teneretur verè contrahere; quia iustitia non obligat ad restituendum vltra damni aestimationem: damnum autem copulae extortæ per catholicum ab hæretico, simulato illo contractu, adeo est exigui momenti, ut pro nihilo reputari debeat, e contra vero damnum remittentis, vel condonantis est maximum, cedit enim iuri diuortij, perdit libertatem transeundi ad ordines, vel religionem, ac iterum seruituti se subiicit: non ergo lex iustitiæ postulat damnum exiguum hæretici decepti, tanto catholici innocentis detrimento compensari. Quare innocens catholicus petens debitum à coniuge hæretico, animo non condonandi, solius venialis culpæ reus est, quia nullius momenti est detrimentum illa fictione illatum. Vnde hic innocens rogatus à iudice de copula illa, ut cogatur nõ diuerrere ratione hæresis delicti, quasi illud iam condonatum sit, potest iureiurando negare copulam; quia verè respondet iuxta mentem iudicis debitam: non enim habuit copulam, quæ sit condonatio, & iure diuortij priuet.

Dico *quarto*, si copula sit post sententiam latam

animo condonandi, manifestum esse veram condonationem. Constat ex proximè dictis. Neque enim tunc requiritur distincta cognitio iuris competentis ad diuertendum, sed satis est velle catholicum reducere ad consortium coniugale illum hæreticum, obliuioni mandantem iniuriam illam, & ea postposita velle amicitiam coniugalem. Quia id est, virtute omne ius sibi competens ratione illius iniuriæ velle remittere.

Dico *ultimo*, si in catholico innocente neuter animus sit, nec condonandi, nec etiam non condonandi, tunc esse veram condonationem, sicut in adulterio carnali. Ita sentio cum Basilio. Moueor, quia ea separatio datur maximè in fauorem coniugis catholici, & actus ille amicitiae coniugalis ex se, & per se habet maximam connexionem & affinitatem cum reconciliatione ad pristinam amicitiam, & cum concessione veniæ; ergo si non adsit animus contrarius non condonandi, tali actu verè fit remissio iniuriæ, illatæ per hæresim, sicut etiam tali copula fit remissio iniuriæ illatæ coniugi innocenti per coniugem adulterum. Neque enim video in hoc vllam disparitatem. Nam licet verum sit in pœnam fidelitatis debita Deo violatæ per hæreticum, absolui fidelem subditum à fidelitate ipsi hæretico debita ratione regiminis; tamen quia infame & molestum esset catholico cohabitare cum coniuge hæretico, in fauorem ipsius catholici absoluitur ipse à fidelitate hæretico debita ratione coniugij, nempe à redditione debiti, vnde illi datur facultas & permissio diuertendi si velit, cum verò per copulam maximam habentem connexionem cum veniæ concessione, coniungitur illi, factis declaratur illius iniuriæ remissio, & condonatio.

Ex his patet solutio ad rationem dubitandi.

Ad primam illius partem ductam ex affinitate ¹⁰ contracta, dico esse diuersam rationem. Quia ea pœna ita est pœna ut nullo modo sit in fauorem alterius coniugis; vnde ipso inuito potest id impedimentum auferri Episcopo dispensante. At in hæresi, sicut & in adulterio, ita est pœna hæresis, ut sit etiam fauor catholici: nam indulgetur illud diuortium catholico ad cauendam infamiam facti, quam contraheret habitando cum hæretico. Vnde ipso inuito nequit tale impedimentum tolli.

Ad secundam partem, respondeo manifestè firmare nostrum vltimum dictum propositum *num. 9. præcedenti*.

SECTIO III.

Vtrum detur compensatio, si vterque coniux sit reus delicti hæresis; vel vnus sit adulter, & alius hæreticus, ita ut neutri diuerrere liceat.

Missis opinionibus variis circa præsentem difficultatem, quæ videri possunt apud Sanchez *lib. 10. disp. 16. num. 1. & 2.* breuiter dicam quid sentiam.

Dico ergo *primo*, si vterque coniux lapsus fuerit in hæresim, & vterque hæresis damnatus sit per sententiam, non esse compensationem locum. Ratio est manifesta, quia iura tantum concedunt coniugi catholico, ut possit alium emendatum repetere, non autem concedunt coniugi nocenti. Cum ergo vterque coniux fuerit nocens, neuter habet ius repetendi alterum,

rum, sicut habet quando vterque commisit adulterium. Cuius diuersitas nascitur ex eo, quia iniuria in adulterio sit directè & per se matrimonio; at, crimen hæresis per se non infert iniuriam coniugio, & ita non sequitur ex crimine vtriusque nasci ius in alterum, aut compensatam iniuriam ad reperendum alium ad vltimum matrimonij.

2 Dico *secundo*, nec dari compensationem adulterij cum hæresi ante sententiam latam. Hoc videtur certum, quia ut constat ad hoc ut ratione compensationis denegetur diuortium allegato delicto illud petentis, necessariò desideratur vtriusque coniugis delictum esse sufficientem diuortij causam. At, ut constat ex *sect. 1.* hæresis ante sententiam non est sufficiens causa diuortij nisi ad tempus, dum deest emendatio, & illo existente nullo modo. Igitur non datur compensatio adulterij cum illa hæresi, sed licitum erit hæretico nondum damnato diuerrere à coniuge adultero; non tamen è contra, nisi ad tempus, dum non corrigitur.

3 Dico *tertio*, nec dari compensationem adulterij cum hæresi post latam sententiam condemnationis. Ratio est, quia tametsi in eo euentu vtrumque delictum sufficiens sit diuortij causa, ideo tamen nequit dari compensatio, neque adulterum teneri recipere hæreticum reconciliatum, neque tunc teneri admittere adulterum, quia sunt hæc crimina diuersæ rationis. Et quamvis crimen hæresis longè sit adulterio grauius; in ordine tamen ad matrimonium magis pugnat coniugium cum adulterio, quàm hæresis, maiorque iniuria matrimonij est. Vnde longè diuersa est ratio diuortij in vtroque delicto; in adulterio quidem est ratio, fides violata, & caro in aliam diuisa; in hæresi verò, in pœnam hæresis damnatæ absoluitur catholicus à debito coniugali & à cohabitatione cum hæretico. Vnde si catholicus adulter petat diuortium ratione hæresis, non poterit hæreticus, quasi compensatione utens, obicere illi fidem violatam coniugij per adulterium: nam adulterium huius non tollit pœnam alterius hæretici: sicut, si dominus hæresis damnatus peteret debitum fidelitatis à vasallo, & hic responderet se ab eo absolutum esse propter hæresim, nihil conferret contra hanc exceptionem vasalli obiectio domini, quod ipse vasallus à fide contractus cum domino defecisset. Quia absolutio illa à debito fidelitatis, & subiectionis, non confurgit ex fide aliqua homini præstita medio contractu, & violata, sed in pœnam hæresis. Quare catholico adultero reiecta exceptione adulterij allegata per hæreticum, erit licitum diuortium; similiter si hæreticus damnatus, & iam Ecclesiæ gremio restitutus petat diuortium propter adulterium catholici, nihil ad rem faciet, si catholicus illi opponat exceptionem pœnæ diuortij, quam propter hæresim incurrit; quia pœna coniugis hæretici non eximit catholicum à pœna adulterio debita.

4 Obiicies, in materia iustitiæ sæpe compensari diuersa debita, tametsi iniuriæ sint diuersissimæ, & nequeant compensari. Sic videmus si Petro debeam mille ratione furti perpetrati à me, & Petrus debeat mihi totidem mille, quia meum patrem inter fecerit, tametsi iniuriæ sint diuersæ rationis, sit optima compensatio: ergo similiter in nostro euentu, tametsi iniuriæ hæresis & adulterij nequeant compensari: nam illa sit Deo, cui debita fides non seruatur, hæc vero sit alteri coniugi violando fidem coniugij, poterunt compensari diuortia inde confurgentia. Respondeo manifestam esse disparitatem: nam in debitis est aliquid necessariò tradendum creditori, & cum idem creditor mihi tantumdem mille tradere teneatur,

optima datur inter huiusmodi debita compensatio: esset enim circulus inutilis petere idem quod statim restituendum est. At in diuortio nihil tradendum est alteri, sed solum reus amittit ius petendi debitum, & habitationem mutuam, manente illæso iure innocentis potentis reum inuitum sibi reconciliare. Quare vbi causa & iniuriæ ex quibus diuortia manant, sunt diuersæ rationis, & diuersis illatæ, sicut inter illas non datur compensatio, ita nec inter diuortia. Firmatur prædicta doctrina exemplo satis accommodato. Nam in sponsis de futuro, si vterque sponsus habeat iustam causam dissoluendi sponsalia, si tamen causæ sint diuersæ rationis, nequit dari compensatio, sed vtrique integrum erit altero inuito resiliere. Ut si sponsa fornicata sit, & sponsus lepra laboret; ipsi sponsæ fidem petenti obstabit propria fornicatio, sponso autem lepra, ob quæ neuter fide sponsalium stare tenetur, cum ob diuersas rationes vterque ius cogendi alterum amiserit. Sic similiter in nostro casu: nam vterque, coniux ius cogendi alterum ob diuersæ naturæ rationes perdidit; liberum ergo erit vtrique diuerrere, nec dabitur hinc inde compensatio.

SECTIO IV.

An si coniux pertrahat alium ad peccatum, sit sufficiens causa diuortij.

Dico *primo*, communem esse Doctorum sententiam, & veram, si coniux pertrahat alterum coniugem ad peccatum, & ad illud sollicitat, esse causam diuortij manifestam. Ratio est, quia iure naturali & diuino cuique integrum est periculum corporis, nedum animæ præcauere. Probat idem textus in *cap. 2. de diuortijs, & cap. Idololatria 28. q. 2.* Quamvis enim in his Canonibus agatur tantum de eo qui ad infidelitatem pertrahit, est tamen eadem ratio de inducente ad alia peccata, cum sit periculum peruersionis, quod euitandum esse lex naturalis dicitur, iuxta illud Christi Domini Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abs te.* Vbi interprete D. Hieronymo sententia Christi est, ut si hi qui nobis coniuncti sunt, & etiam instar oculorum, ut parentes, filij, vxor, causa sint ruinae, ab eis recedamus. Hinc

Colligo *primo*, iustam præbere causam diuertendi vxori, si vir lenocinium cum vxore exerceat, vel in domum suam introducat iuuenes procaces & parum pudicos, qui vxorem sollicitent, eosque solos cum vxore relinquat; quia incitat ad peccandum, & est manifestum animæ periculum.

Colligo *secundo*, idem asserendum esse, quando coniux habitare renuit, nisi sub conditione peccati patrandi. Ut si coniux nolit cohabitare, nisi alter latrocinium exercens suorum furtorum participem faciat, furta regendo, & simulando.

Colligo *tertio*, in his & similibus euentibus, non esse necessariam iudicis sententiam ad hoc diuortium, ratione periculi lapsus in peccatum,

Dico *secundo*, prædictum diuortium non esse perpetuum, sed tantum temporale, siue ad tempus, quo inductio illa ad peccandum durat, atque adeo resipiscente coniuge ad peccatum inducente, & resipiscendo conuerso, teneri alterum coniugem ad eum admittendum. Patet, quia cessauit tota ratio & causa separationis, cessante ea inductione ad peccandum; ergo tenetur coniugem recipere, etiam post Ecclesiæ iudicium: nam sententia separationis data auctoritate iudicis solū lata est ob animæ periculum, quod iam non durat.

Hinc

6 Hinc colligitur ratio ob quam ob adulterium car- nale concedatur diuortium perpetuum, & ob prædi- cta crimina solum ad tempus: quia causa in adulte- rio est ex ipsa coniugij natura, eo quod fides pro- missa est violata, & cum hæc sit perpetua, ita & di- missio, vel diuortium; cæteræ autem causæ ob alia peccata cum non sint ex natura ipsius coniugij, non sunt perpetuæ, atque ideo tantum dum ipsæ perma- nent, pernititur diuortium. Vnde ex iure Ecclesia- stico non constat, ubi hoc diuortium perpetuum con- cedatur ob alia crimina præter adulterium; solum enim id speciale est in hæresi post sententiam latam, in pœnam tanti criminis, ut dixi supra *sect. 1. n. 3.*

7 Dico *tertio*, ob nullum aliud crimen ab adulterio vel hæresi, licere coniugibus diuertere, si coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum. Id constat ex *cap. 2. de diuortio*, illis verbis. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi fidei suæ religio- nem corrumpere velit, ab eo separari non debet. Et ratio est, quia adulterium directè opponitur fidei coniugali, & certitudini prolis: hæresis verò coniux damnatus post sententiam, tamen iam reconciliatus, ut pœna, punitur eo diuortio; quæ in aliis criminibus nullo modo reperiuntur.

8 Addit Sanchez *disput. 17. num. 4.* cum aliis Docto- ribus, si vxor grauissimis peccatis sit irretita, licere vi- ro causa illam corrigendi, ad tempus recedere à con- sortio coniugali, quo ipsa eo solatio destituta, resipis- cat. Quia est caput, & ipse est vxorem corrigere. Imò & id quoque licere vxori ad viri sceleribus im- pliciti correctionem, affirmat, si commodè possit, ac probabiliter speretur fore, ut vir resipiscat. Ego certè censo in vtroque exequendo maturo iudicio, & ma- gna prudentia opus esse: possunt enim facilè multo maiora sequi damna tam animæ, quam corporis, & ir- reparabiles ruinae, & scandala, ut experientia ipsa compertum est.

SECTIO V.

An, & quando coniugis sæuitia iustam al- teri diuortij causam præbeat.

1 IN hac re dico *primò*, certum esse apud Doctores, coniugem posse ab altero separari quando: ob sæ- uitiam illius timer ab eo graue aliquod malum, quod virum constantem terreat. Id manifestè deducitur ex *cap. litteras, de restitut. spoliat. & cap. ex transmissa, eodem titulo.* Et ratio est aperta, quia ius naturale vnicuique concedit facultatem vitandi graue malum; nec con- tractus matrimonij obligat ad cohabitationem cum tanto graui damni periculo. Igitur illa sæuitia ius- tam præbet separationis causam quo incutitur iustus metus cadens in virum constantem, qui constare de- bet ex sæuis factis coniugi. Hinc

2 Colligo *primò*, esse sufficientem causam ut vxor diuertere possit, si vitæ ipsius maritus insidietur, ten- tans veneno, aut alia via ipsam perimere. Ita constat ex dictis Canonibus. In quo est æqua conditio viri, & vxoris. Et ratio naturalis æquè militat in vtro- que coniuge, cum alter vitæ alterius insidietur, nec aliter coerceri potest, nisi diuortio facto. Vnde cum vir & vxor sint correlatiua, dispositum in textibus ci- tatis in vxore, cuius vitæ maritus insidietur, censum- dum est disponi in viro eandem vxoris insidias pa- tienti.

3 Colligo *secundò*, etiam esse sufficientem causam, si vir gladium apposuerit ad collum & gulam vxoris,

animo occidendi, vel ferendi. Similiter si sint minæ de occidendo, & soleat vir præ terribili ingenio exe- qui minas. Similiter si minis accedat iniuriæ, & aliæ malæ tractationes, quæ excedant terminos leuis cor- rectionis marito in vxorem permittit. Similiter etiam dant sufficientem causam percussiones graues, & atroces, ut si ex illis secutus esset sæuinæ abortus: aut si percussiones illæ essent sanguinolentæ. Vel si in facie, capite, vel oculo illatæ fuissent percussiones, cum hasta, seu baculo fracto in percussione, vel in pe- ctore, vnde per aliquot dies sanguinem expueret, vel in manibus, brachiis, ita ut per aliquod tempus illis uti non posset; vel quæ facerent ut vxor in lecto ali- quot diebus iaceret.

4 Colligo *tertio*, præstare causam sufficientem di- uortij verbera, si sint immoderata, & quæ excedant leuem correctionem viro permittam. Patet, quia ta- meti leui, & moderata, & ex causa urgente, verbera- tione, etiam ingenui puniri possunt, nec ea domesticæ punitionis limites excedit, & ideo non est cur viro denegetur, tamen acris verberatio, etiam si delicti qua- litas eam postulet, non viro incumbit respectu vxoris, filiorum, & familiæ, sed iudici relinquenda est, cuius est iudicialis punitio, ac delicto graui consona.

5 Colligo *quarto*, non posse negari iudicium de sæ- uitiæ qualitate esse arbitrium iudicis, vel prudentis viri qui immoderatam sæuitiam & molestam tracta- tionem iudicabit, attenda qualitate personarum, & sæuinæ quæ vexatur. Si enim illa nobilis, pudica, honesta, & bonis morata moribus fuerit, minores mole- stia censi debent sæuitiæ nomine. Adde denique his, quando ex signis, factis, & discordiis assiduis col- ligitur odium capitale.

6 Dico *secundò*, stante prædicta sæuitia graui non solum non teneri coniugem cohabitare, sed nec red- dere debitum. Ita communiter Doctores. Et ratio est, quia ubi coniux ob culpam propriæ sæuitiæ priuatur consortio maritali, donec resipiscat, & sufficientem incolumitatis cautionem præbet, omnimodum ius eius suspenditur, ut vel sic diligenter incumbat re- medio adhibendo. Igitur ut coniux teneatur reddere, non satis est in redditione deesse periculum, sed id etiam abesse debet à cohabitatione, quando ex mariti voluntate id periculum prouenit. Hoc autem quod dixi etiam est verum, quamuis vxor sua culpa viri sæuitiam, vel odium in se concitauerit. Quia licet præcedat culpa, non imputantur, quæ ex ea procedunt. Quod manifestè colligitur ex *cap. de Benedicto 32. q. 1.* ubi Pelagius Pontifex iuber adulteram resti- tui marito, præstita cautione non offendendi.

7 Dico *tertio*, etiam furorem coniugis, existente gra- ui vitæ periculo, licere alteri diuertere. Patet, quia præualet ius propriæ vitæ tuendæ. Idem est cum alio graui periculo. Quoties autem id periculum abesset, non liceret diuortium, sicut nec ob alia crimina, quæ in alterius coniugis perniciem non vergunt.

8 Dico *quarto*, quando sæuitia coniugis talis est, ut illi per cautionem satis prouideri possit, eam esse ad- hibendam, quæ ad damnum vitandum sufficiat; si verò tanta est sæuitia coniugis ut illi per cautionem satis prouideri nequeat, esse omnino diuortium sta- biliendum. Ita omnes communiter. *Prima pars* constat ex *cap. litteras* in fine, & *cap. ex transmissa*, de restit. spoliat. ubi petitur expressè cautio sufficiens. Qualis verò debeat esse, iuratoria ne tantum, an etiam pigneratitia, vel fideiussoria, iudicis arbitrio deci- dendum perspectis bene omnibus circumstantiis oc- currentibus relinquatur. *Secunda pars* etiam est cui- dens; quia cautio non semper mutat maleuolum ani- mum,

Quæres,

9 Quæres, an celebrato diuortio ratione sæuitiæ, liceat alteri, aut vtrique ad religionem, vel ad Ordines sa- eros transire. Ad hanc difficultatem ex communi do- ctrina tria dico. *Primum*, si diuortium ad tempus tan- tum sit, ratione sæuitiæ, ad experiendum num con- iux sæuus ingenium mutet, & ab ira impetu se absti- neat, aut ut det cautionem sufficientem, qua alter pos- sit tutò cum illo commorari, non posse innocentem ad religionem transire. Hoc euidens est, quia cum diuor- tium non sit perpetuum, sed temporale, ius coniugale non est amissum, sed solum eius executio est tempo- raliter suspensa. *Secundum*, si iudex Ecclesiasticus ab- solutam diuortij sententiam pronunciauit, desperans de coniugis sæuitiæ correctione, ita ut nulla incol- unitatis alterius coniugis sufficiens ratio præstari queat, licere innocenti transire ad religionem altero inuito. Patet, quia nunc tale diuortium est absolutum, & perpetuum, sicut quod ratione adulteri celebratur: ergo per illud ius omne coniugale extinguitur, quod transitum ad religionem impediatur. Ille autem qui ob sæuitiam condemnatus est, non poterit statum mutare inuito altero; nam ea sententia in fau- orem illius qui vexatur, lata est. Quod si postea copulentur, censetur reconciliatus alter alteri. *Tertium*, semel iam professum, aut in sacris constitutum non posse postea reuocari ab altero iam correcto, aut cautionem sufficientem adhibente. Ratio est, quia legitimus omnino fuit ingressus, nec ex falsa præ- sumptione procedens, & in pœnam culpæ sæuitiæ al- terius, ad tutamen innocentis, cui aliter consuli non poterat, lata est absoluta diuortij sententia.

DISPV T. LVIII.

De diuortio quoad torum consumma- to matrimonio, per ingressum ad Religionem.

ACTENVS explicatū est, quando dissol- uitur matrimoniū cōsummatū quoad torum, & habitationem, per delictū, vi- delicet per adulterium, hæresim, & sæ- uitiā; nunc restat agamus de eius dis- solutione quoad torum & habitationem, per transitū ad religionē, acturi sequenti disputatione de eiusdem dissolutione per transitū ab Ordines sacros. Duplex autē ingressus ad religionem est distinguendus. *Primus*, qui vocatur primus, qui à principio fit, ad probandā religionem, & Nouitium peragendū, per integrū an- nū saltē. *Alius* est ingressus, qui talis absolute dicitur per professionē validam factā. In hac disputatione de vtroque ingressu, quæ requirantur ut licitè & validè fiat à coniugato, distinctè, & exactè est disputan- dum.

SECTIO I.

An, & quo pacto requiratur in coniugato, al- terius coniugis cōsensus, ut licitè, & validè fiat primus Religionis ingressus ad Nouitium.

1 SUppono *primò*, quod certum est apud omnes, ad validum nouitium necessariò desiderari consen- sum nouitij & religionis, sicut & ad validā professio- nem. *Pere de Matrimonio.*

nem; quia horum duorum libero consensu indiget.

Suppono *secundò*, matrimonium consummatum, nisi alter coniux consentiat, prohibere hunc primū ingressum ad Nouitium; si verò fiat ex consensu al- terius, licitum esse & honestum. Ita omnes. Ratio est, quia illa receptio ad Nouitium est directè repugnās cum vsu matrimonij, quem alter coniux licitè potest exigere, cum ad id habeat ratione matrimonij contra- cti verum, & legitimum ius; ergo sine illius consensu manifestam continet iniuriam; ergo ex natura rei talis receptio sine illius consensu est illicita. Firmo, quia certum est ac indubitatum, alterum coniugem re- uocantem posse statim talem nouitium coniugatum reuocare, & cogere ad egressum; ergo signum est euidens ingressum illum, incio altero coniuge, vel non consentiente, non fuisse licitum.

His positis, duplex est difficultas dissoluenda. *Prima* est, an coniux, qui dedit licentiam alteri con- iugi ut religionem ingrederetur, possit reuocare li- centiam datam, etiam postquam est ingressus Nouitium, ante professionem. *Secunda* est, an ingressus religionis à principio factus sine licentia alterius, possit postea confirmari, & ratus haberi ac licitus, per superuenientem consensum il- lius.

3 Circa primam, pars affirmatiua verissima est. Ra- tio à priori est, quia alter coniux ex eo quod il- lam licentiam dederit, non statim se priuauit do- minio suo, ut illam reuocare non possit; imò toto eo anno probationis sui coniugis, potest al- ter considerare, an sibi expediat perpetuò ab illo separari per illius professionem; ergo potest licen- tiam datam reuocare ante eius professionem. Fir- mo, nam coniux qui ingressus est religionem ad probandum illam pro anno Nouitatus, potest sua sponte exire ante professionem, & ad alterum coniugem redire, qui tenetur illum recipere, & maritalem vitam cum eo agere; ergo etiam iste potest alterum reuocare, reuocando licentiam da- tam; & ipse nouitius parere tenebitur: quia de- bent esse iura pro vtroque paria. Quare, sicut communiter Doctores affirmant, posse maritum reuocare licentiam datam vxori ad vouendum, si eam præueniat prius quam votum emittat; quia nondum orta est obligatio ad Deum ex parte eius, cui data est licentia; nec qui illam dedit, statim se priuauit dominio suo, ut illam reuocare non possit: ita similiter dicendum est in præsentia, cum sit omnino eadem ratio.

Obiicies, si pater det filio impuberi facultatem ingrediendi religionem, non potest illam reuo- care ante professionem; ergo nec coniux poterit reuocare talem facultatem datam alteri coniugi, præsertim si ingressus sit iam Religionis nouitiū- tum. Respondeo disparem esse rationem. Tum, quia pater offerens filium suum impubere reli- gioni, quandam donationem facit, & suo iuri ab- solutè cedit; coniux verò solum dat licentiam ad probandum, & tacitè sibi ius talis probationis re- seruat: præsertim, quia communiter vterque con- iux ex mutua facultate religionem ingreditur; & si vnus non perseverat, potest alterum reuocare, quia vterque censetur probare cum dependentiā ab alio. Tum etiam, quia pater quando offert filium impubere, non propriè, & immediatè offert filium ad probationem; hæc enim non incipit, donec fi- lius propria voluntate vult ingredi, aut manere in religione ad experiendam illam, quod neces- sariò iam esse debet post adultam aetatem, &

FFF

ideo

ideo illa est absoluta oblatio ad educationem filij religiosam pro tempore impubertatis, ideoque non pendet ex probatione, nec perseverantia filij pendet amplius ex voluntate patris, sed filij tantum. Quod certè in coniugibus secus est, vt diximus.

5 Circa secundam difficultatem. Ratio dubitandi est, quia ex vna parte videtur pars affirmans vera. Quia nullo iure, aut ratione probatur, illum ingressum fuisse inualidum, & probationem non existente consensu coniugis, inualidè faciendam. Patet, quia in primis iura solum irritant professionem factam ab vno coniuge sine licentia alterius, vt dicemus infra *sess. 7. De primo verò ingressu nihil speciale statuunt. At ex vi illius decisionis ad summum colligi potest, ingressum non posse habere effectum in ordine ad professionem, stante illo impedimento, non verò quòd illo sublato non possit. Præterea nulla videtur esse ratio contrarium concludens, quia non est cur imponatur illud onus. Si enim vxor bona fide ingressa est Nouitiatum religionis, putans maritum esse mortuum, & postea illum viuere constaret, eiusque consensus obtineretur, non esset rationi consonum, vt nouum nouitiatum inchoaret, sed completo anno post primum ingressum posset professionem emittere; ergo idem dicendum est, etiam si à principio mala fide sine consensu mariti ingressa fuisset: quia quod interuenit iniustitia contra maritum, non impedit valorem actus, nisi aliquo speciali iure id ab Ecclesia statutum sit; quod certè non dari, nec assignari, certum est. Ex alia parte videtur pars negans valde subsistens; quia quod à principio inualidum est, non potest tractu temporis confirmari, nec potest quis ratum habere quod suo nomine non est gestum; sed ille ingressus nouitiatum fuit à principio inualidus, quia fuit sine consensu alterius coniugis factus. ergo. Firmatur, quia quod nullum est in se, nullum iuris effectum operari potest, & cum semel irritus fuerit, & ad præteritum non sit potentia, non potest postmodum effici, vt præcedens nouitiatum valuerit, ad eum effectum, vt vere dicatur præmissus professioni denuo faciendæ. Quoad ipsius valorem petit Tridentinum *sess. 25. de regularibus, cap. 15.**

6 Iudico partem affirmantem veriore esse cum Suario *tom. 3. de religione lib. 5. cap. 4. num. 10. & 11. & nostro Sanchez lib. 7. de matrimonio disputat. 37. num. 70.* vbi de coniuge qui sine valida licentia coniugis professus est, probat, eam professionem quæ irrita erat, posse conualescere, & ratificari, nec desiderari nouitiatum iterationem. Idem tenet Ioannes Azor *lib. 12. institut. moral. cap. 1. §. 6. §. si querat*, vbi professionem coniugis absque alterius licentia factam, dicit, statim ac alter moritur, ratificari. Vnde sentit non esse opus iterari Nouitiatum; cum tamen coniugatus absque coniugis licentia sit prorsus inhabilis ad ingressum. Iuxta hanc sententiam,

7 Dico primo, ex natura rei secluso omni iure positio illum ingressum ac probationem seu nouitiatum in eo fundatum valere ad professionem validam faciendam. Probo, quia si id ex natura rei consideretur, interueniunt ibi ea omnia, quæ ad veram probationem & experientiam religionis sufficiunt; interuenit enim sufficiens consensus ex vtraque parte, id est religionis, & futuri religiosi; interuenit etiam humanum experimentum ex vtraque etiam parte; ergo ex natura rei illud sufficit ad veram

probationem, & consequenter ad verum illum primum ingressum, in quo illa fundari possit. Firmo, quia negari non potest loquendo ex natura rei, posse esse actionem validam, etiam si sit iniuriola: nam professio coniugis, vt infra dicam, secluso iure positio irritante valida esset ex natura rei, etiam si fieret cum iniuria coniugis non consentientis, solumque suspensa maneret quoad effectum, quem sine iniuria coniugis habere non posset. Ergo similiter secluso iure positio ex natura rei ille primus ingressus cum iniuria coniugis, tamen iniquus sit, & ratione illius non fiat licite nouitiatum, aut professio, non consentiente coniuge; nihilominus tamen ex se non inualidat actum nouitiatum.

8 Dico secundo, neque attempto iure positio antiquo, illum ingressum ita fuisse validum, vt possit superueniente consensu coniugis sufficere ad professionem validam faciendam. Probatur, quia nullum est ius antiquum talem probationem annullans: solum enim iura irritant professionem factam ab vno coniuge sine licentia alterius: de primo verò eius ingressu, ac nouitiatu, vel probatione sine licentia alterius coniugis, nihil statuunt, nihil dicunt. Firmo, quia vt optimè notat Suarius *citatus*, iura, quando volunt receptionem indebitè factam esse ita inualidam, vt licet postea defectus emendantur, vel impedimenta tollantur, ad nouitiatum, vel professionem non deseruiat, non tantum professionem, sed ipsam etiam receptionem specialiter annullant, vt facit Sixtus V. in quodam motu proprio de illegitimis; quia nimirum sola irritatio professionis non sufficit ad annullandum absolute receptionem, etiam si fiat illicitè, & cum impedimento irritante professionem; sic igitur dicendum in præsentem, receptionem coniugis, sine alterius coniugis consensu, per se & ex se, licet male factam, fundare verum nouitiatum, seu nouitiatum, & non annullare absolute ingressum, atque adeò superueniente consensu fieri validam professionem subsequatam.

Dico tertio, neque inspecto nouo iure Tridentini, eum nouitiatum factum sine licentia coniugis irritum esse. Id optimè probat Sanchez *citatus*, exemplo matrimonij. Nam matrimonium semel contractum coram parochio & testibus, irritum tamen ob impedimentum occultum, verbi causa, consanguinitatis, non est necessariò in parochi & testium præsentia iterandum, etiam ex ipsius Tridentini *sess. 24. cap. 1. de matrimonio*, intentione, petentis ad eius valorem præsentiam parochi, & testium: quoniam ex ratione eius decreti id nunquam extensum fuit ad huiusmodi matrimonium. Ratio enim decreti fuit, vt matrimonium constaret Ecclesiæ, & vitarentur peccata ex clandestinis nuptiis pullulantia, quæ in his matrimonijs, quæ iam semel Ecclesiæ constiterunt, & reputabantur valida, nunquam locum habuit, atque ideo nec decretum de illis locutum est, vt totum id late ostendit Sanchez *lib. 2. de matrimonio, disputat. 37. num. 3. & 7.* At id prorsus contingit in nostro casu. Nam dum Tridentinum *sess. 25. de regularibus cap. 15.* decreuit annum nouitiatum præmittendum professioni validæ, eò spectauit, vt faueret & monasterio, & ipsi monacho, illi, vt mores religiosi expeiretur; huic, vt austeritatem religionis experientiam sumeret, vt expresse dicitur *cap. ad Apostolicam, de reg.* Quæ ratio in hoc euentu locum non habet, nam nouitius ille post habitum susceptum expertus est plene

plene religionis austeritates, instar aliorum nouitiorum, & religio illius mores. Ergo cum ratio finalis illius decreti à sui initio hunc casum non comprehenderit, nec casus hic ab initio in eo decreto est comprehensus.

10 Ex his patet solutio ad rationem propositam pro parte negante in ratione dubitandi, dico, non esse concedendum illum ingressum nouitiatum fuisse à principio inualidum, quia fuerit sine consensu alterius coniugis; sed ad summum fuisse illicitum, & prohibitum, quia fuit ingressus cum iniuria coniugis. Ad confirmationem similiter dico, illum nouitiatum fuisse validum quoad eum effectum, vt verè nouitius expertus sit religionis austeritates, & religio sit experta eius mores, qui est finis anni nouitiatum, ac proinde is iterandus non sit ad validitatem professionis, quæ valida est, superueniente consensu coniugis. Neque id opponitur decreto Tridentini; quia finis illius decreti nostrum casum minime comprehendit, ac subinde nec decretum ipsum, vt exemplo matrimonij adducto manet satis explicatum.

SECTIO II.

An ad primum ingressum coniugati ad Nouitiatum, præter licentiam alterius coniugis, requiratur licentia Episcopi ad valorem illius, vel saltem ex necessitate præcepti.

1 NON inuenio dubium hoc in terminis à Doctoribus tractatum, cum hæc scriberem: solum enim præsentem exagitant quæstionem, cum tractant de secundo ingressu coniugati per professionem, an nimirum vt valida sit professio, vel licita ex præcepto, præsupponi debeat licentia Episcopi. De qua dicam infra *sess. quinta*, quid sentiam cum grauissimis Doctoribus.

2 Nunc verò ad præsentem quæstionem, posset quis opinari, necessariò ante hunc ingressum præueniri debere licentiam Episcopi.

Primo, quia ea requiritur ad professionem saltem necessitate præcepti; ergo & ad probationem vnus integri anni.

Secundo, constat ex variis iuribus vt vnus coniug religionem ingrediatur, non posse facere professionem in ea, nisi ex licentia alterius coniugis; & si concedens licentiam iuuenis sit, religionem ingredi debet; si verò sit senex, & cesset incontinentiæ periculum, votum simplex castitatis emittat in secundo. Quod totum in *cap. si vir & vxor 27. q. 2.* committitur Episcopo loquens ius de coniugatis qui ambo ad religionem transire decreuerunt, præscribit his verbis, vt dicti coniugati ab Episcopo singulariter prouiso constituantur loco; ergo spectat ad Episcopum prouidere quoque de primo ingressu coniugum ad religionem, & de nouitiatu peragendo, & de tempore ac die quo vterque est emissurus professionem diuini, vnusquisque in suo diuerso Monasterio; nam auctoritate Ecclesiæ debet geri eiusmodi separatio.

3 Certissimum tamen videtur mihi, prædictam Episcopi licentiam neque esse necessariam ad validitatem Nouitiatum, neque esse ex aliquo præcepto, vel iure requisitam. Non vidi vllum ex Theologis antiquis, & recentioribus in suis editis libris contrarium asserentem. Solum sunt nonnulli Canonistæ, & ex Theologis pauci qui eam licentiam esse ne-

Perez de Matrimonio.

cessariam ex præcepto ad faciendam professionem asseruerant. De quo videbimus infra *sess. 5.* At de nouitiatu, & probatione præuia professioni, nec verbum quidem. Ratio à priori hæc est, quia neque id constat ratione ex natura rei, neque ex aliquo iure positio; ergo non est tale onus sine fundamento imponendum. Antecedens quoad primam partem euidens est; quia absque tali licentia interueniunt ea omnia quæ ex natura rei ad eam probationem, & experientiam religionis sufficiunt. Patet, quia interuenit sufficiens consensus ex vtraque parte, nempe religionis, & religiosi; interuenit etiam, quia est coniugatus, consensus, & licentia alterius coniugis; interuenit etiam humanum experimentum ex vtraque etiam parte; ergo ex natura rei nihil amplius requiritur ad veram probationem, & consequenter ad verum ingressum primum, in quo illa fundari possit. Secundam partem manifestè ostendo, quia nullo iure id probari potest, quia nullum tale extat: nam iura, vt infra dicemus, solum irritant professionem factam ab vno coniuge, sine licentia alterius; de primo verò ingressu nihil speciale statuunt, neque de licentia requisita alterius vxoris, nedum de licentia Episcopi, aliquid decernunt. Si ergo ex iure positio nulla est lex specialiter eam licentiam Episcopi præcipiens, vnde colligi debet esse necessariam sub præcepto? Validus ergo, & licitus erit primus ingressus, nulla habita ratione licentiæ Episcopi. Firmo auctoritate grauissimorum Prælatorum, qui de hac re nihil curarunt, & meritò, cum in sacramentum religionum statutis sit sufficienter prouisum, quomodo se gerere debeant superiores circa receptionem nouitiorum coniugatorum, cum ipsis incumbat legitima illorum receptio, & professio, sicque vsu & consuetudine videmus roboratum. Nec vnquam id ad officium Episcopi pertinuit: quod si in aliqua Diocesi fuit aliquando illud introductum, iam consuetudine contraria satis præscriptum est hanc licentiam necessariam non esse. nec ad valorem nouitiatum, neque vt ille licite fiat. Vnde

Colligo primo non posse Episcopum contra religiosos exemptos procedere, quando detinent nouitiatum coniugatum, & impediunt, ne habitu religionis priuetur, quia ingressus est religionem, & suscepit illum, nulla licentia petita ab Episcopo, neque obtenta. Ratio est, quia in hoc euentu nullam habet iurisdictionem; ergo non est cur procedat contra exemptos, vt impediunt suam iurisdictionem.

Colligo secundo, multo minus posse Episcopum censuris prædictos exemptos compellere impediunt extractionem nouitij coniugis à suo monasterio. Patet, tum quia hac in re non impediunt suam iurisdictionem, cum illam non habeat in eo euentu à iure concessam. Tum etiam, quia tamen eam haberent, quod falsum est, est speciale priuilegium concessum mendicantibus ne possent excommunicari, suspendi, vel interdici ab Episcopo, vt eruditè ponderat noster Sanchez *lib. 7. disp. 3. n. 23.*

Ad argumenta opposita.

Ad primum, falsum est antecedens, vt constabit ex dicendis infra.

Ad secundum, dico ad Prælatos, Religionum per se spectare illa omnia disponere, vt seruatis conditionibus quæ in iure præscribuntur ad receptionem coniugatorum, eos recipiant ad primū ingressum seu nouitiatum, & probationem. Cum enim auctoritate Apostolica, absque illa ab Ordinarijs de pædètia, & subiectione habeant facultatem recipiendi in suam religionem nouitios,

nouitios, ad eos spectat eligere eos, quos iure idoneos, & instituto suo accommodatos prauia consultatione maturo iudicio expedire iudicauerint. Vnde nihil horum spectat ad Episcopos, qui nec curare debent de religionum priuilegijs, seu ipsa concernentibus circa receptionem, & professionem religiosorum, nec de statu regularium. Solum enim Ordinarij proprium esse videtur, vt constat ex cap. 1. de conuers. conuugat. curare de matrimonio in institutione, coniugisque reuocatione, qui minus legitime professus fuit, de quo modo non disputamus. Vnde ad illum textum capituli, si vir & uxor, respondeo non loqui in presententi casu. Quare placet mihi quod notat Glossa ibi verb. conscientia, intelligi, quando coniugati volunt monasterium construere, ad quod transeant. Id enim sine facultate Episcopi edificari nequit, vt constat ex c. nemo, de consecrat. dist. 1. Et quamuis ius illud loqueretur in nostro casu, iam consuetudine receptum est, vt ea licentia non petatur ab Episcopo, nec cum illo tractetur de legitima receptione coniugatorum.

SECTIO III.

An sine licentia coniugis consummato matrimonio valeat secundus ingressus ad Religionem per solemnem professionem.

Non procedit quaestio, quando est causa perpetui diuortij per adulterium. Constat enim si alter coniugum adulteretur, alterum liberè posse religionem profiteri, ipso adultero inuito, vt liquet ex cap. Agathosia 27. q. 2. c. veniens, & c. gaudemus, de conuers. coniugati. Quia tunc coniugis innocens omnino est liber in perpetuum ab obligatione talis matrimonij, id est ab obligatione reddendi debitum. Idem existimo, quoties causa perpetui diuortij intercessit, & per Ecclesiam declarata est, quia interuenit eadem ratio. Quaestio igitur intelligenda est, quando & matrimonium, & obligatio usus coniugalis integra est.

Præterea notandum est, duobus modis posse quaestionem hanc exagitari, & bifariam posse coniugatum profiteri post tale matrimonium, ac eo durante. Primo absque licentia alterius coniugis. Secundo de eius licentia, & illo etiam suam conuersionem iuxta ius requisitum promittente. Sermo est nunc in hac sectione de priori sensu, ac modo; de alio in sequenti sectione.

Circa presentem igitur quaestionem certum est, absque licentia alterius coniugis professionem esse nullam, ob præiudicium coniugis, cui est ius quaesitum, habetur expressè cap. placet, & cap. quidam, de conuers. coniugatorum.

Est verò prima difficultas, an sit talis professio nulla ex natura rei, quæi secluso iure positio. Videtur enim ita esse, quia traditio de re aliena ex natura rei nulla est; at talis videtur esse dicta professio, testante Apostolo 1. Cor. 7. Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: nec mulier sui corporis potestatem habet, sed vir. Igitur traditio illa, quæ in tali professione fit, cum sit de re aliena, & inuito domino, est nulla. Firmatur, quia ob eandem rationem videtur professio serui, in scio vel inuito domino, esse nulla ex natura rei; quia quod vni traditum est, non potest alteri validè tradi; seruus autem traditus est domino, ergo traditio religioni facta ex natura rei est inualida.

Sentio tamen, seclusa lege Ecclesiastica, prædictam coniugati professionem non esse ex se nullam, sed esse de illa iudicandum ex sola rei natura, perinde ac de professione serui facta inuito domino; nam eadem ratio in illa militare poterat. Quare sicut professio serui non est irrita iure naturæ, sed est valida, solumque ex lege iustitiæ suspendi potest quoad actualem usum in his quæ iuri domini repugnant: nam poterit dominus non obstante professione seruum repetere, & sibi, non religioni seruire cogere, argumento cap. nulli, cum similibus, disput. 54. nihilominus tamen ille verus religiosus erit, quia extra monasterium potest esse verus religiosus, & seruare tenebitur castitatem, & paupertatem: obedientiam autem, cuius habet usum impedimentum, in animi præparatione seruare tenebitur; vnde quacumque ratione liber fiat, vel facultatem à domino habeat, ad religionem redire tenebitur. Ita similiter dico de coniuge ex natura rei; quia si à coniuge usus alteri debitus non auferatur, quod vinculum professionis teneat, nihil obstat dominio eius, vt per se constat, quia non obstante tali vinculo, non fraudatur iure suo: sicut votum simplex religionis cuiuslibet coniugis validum est, quamuis non possit impleri viuente alio; eo inuito: ita ergo & traditio professionis potest esse valida, quamuis usus non possit iuste religioni concedi, altero coniuge viuente, & inuito. Ex quo patet solutio ad argumenta obiecta.

Secunda difficultas, an, & vnde sufficienter constet talem coniugati professionem lege Ecclesiastica esse nullam. Quia tamen iura dicant votum eiusmodi coniugati non tenere, intelligi posset, non tenere quoad obligationem reddendi debitum, cum quo tamen stare potest vt professio fuerit valida.

Dico tamen certum esse hanc professionem omnino esse nullam: idque sufficienter colligi ex iuribus ipsis. Primum liquet ex cap. notificasti 33. q. 5. & cap. veniens, de conuers. coniugati, & ex c. placet, c. quidam, eodem titulo. Neque obstat factum Theonæ Abbatis, quod laudat Cassianus collatione 21. cap. 9. qui post quinquennij habitationem uxorem dimisit. Vel enim ibi interfuit inspiratio diuina, ac peculiaris instinctus Spiritus sancti: vel occulta violatio fori, quam vir iustus manifestare noluit, vel ignorantia inuincibilis, quæ excusauit factum. Secundum, sufficienter colligitur ex eo, quod in prædictis iuribus dicitur, non teneri talem personam mortuo coniuge ad ingrediendum monasterium. At si professio fuisset valida, ex illa sine dubio huiusmodi oriretur obligatio. Vnica igitur ratio, ob quam talis professio nulla sit, est, quia Ecclesia ita statuit in prædictis iuribus. Quod merito fecit ad euitanda sacrilegia, atque etiam dissidias inter coniuges.

Sed cur Ecclesia ita annullauit hanc professionem coniugati, & non professionem serui? Nam constat nullum inueniri ius canonicum quod hanc irritam fecit. Dico, rationem reddi posse, quia ex valore professionis serui non redundat in dominum magnum grauamen: in coniugem autem redundat, propter rigorosam, & quasi mutabilem obligationem castitatis, & suo etiam modo propter votum paupertatis. Vinculum etiam inter seruum & dominum non est ita indissolubile, nam potest seruitus tolli pretio dato, vel alijs modis, & ideo non debuit ob eam rem omnino impediri perpetuum vinculum professionis; quod secus est in matrimonio consummato, quod est vinculum omnino indissolubile.

Tertia

Tertia difficultas, an ex dicta professione, quæ ex lege Ecclesiæ fuit nulla, maneat adhuc votum castitatis simplex. Negat manere Basilus Ponce lib. 9. c. 1. n. 5. quia animus vouentis non fuit obligare se ad castitatem seruandam per se, ac separatim, sed solum vt coniunctam statui religioso, ac regulari: at cum hoc animo expresso nulla potest esse obligatio, cum nullus vere sit religiosus status assumptus. Ita etiam cõmuniter sentiunt Doctores. Mihi vero magis placet dicere cum Suario tom. 3. de religione c. 7. n. 6. & 7. qui dicit duo. Primum, si dicta professio fuisset nulla ex se ac intrinsece, seu ex natura rei, certè & votum etiam castitatis fuisset nullum; quia quod nullum est, nullam inducit obligationem, & illud votum non fit nisi vt annexum professioni, atque ideo ablato principali, accessorium etiam tollitur. Secundum est ipsam Ecclesiam quæ fecit illam professionem inualidam, ipsam potuisse non omnino annullare illam, sed aliquid illius ratum habere, quod sine præiudicio coniugis, & sine vllio dispensio, vel incommo do status matrimonialis validum esse posset. Huiusmodi autem est votum castitatis, cum ea limitatione quæ ab eisdem iuribus proponitur, nempe quoad non petendum debitum. Quod non est simile de voto religionis, vt nimirum manserit votum simplex religionis. Quia qui profitetur, non facit vllam promissionem in tali religione, & ideo si de facto non ingreditur ob nullitatem professionis, non potest in eo manere talis promissio, quia non potest extrinsecus imponi, & ab intrinseco non processit. At in professione facit formalem promissionem castitatis, quæ in professione habet quidem solemnitate adiunctam ex professione, & ideo annullata professione, tollitur solemnitas; ipsa tamen promissio castitatis valida retineri potest, quia Ecclesiam noluit illam omnino irritare. Vnde seclusa illa expressa voluntate non se obligandi ad castitatem quàm dependenter ab statu religioso, quæ posita nulla potest postea manere obligatio; censetur talem coniugatum qui non habuit talem expressam voluntatem, debitum petere non posse, esto teneatur reddere; quia illa professio quoad illam obligationem non petendi debitum, acceptata fuit ab Ecclesia, vtpote, quæ non cedit in præiudicium coniugis non consentientis, vt constat ex c. placet, & c. quidam, de conuers. coniugati. Vnde nec poterit licite mortuo coniuge aliud matrimonium inire, bene tamen valide, quia non est votum castitatis solemne, sed simplex.

Quarta difficultas est, an similiter alia duo vota paupertatis, & obedientiæ in huiusmodi professione nulla facta, cum sint etiam irrita, sicut & votum tolemne castitatis, ad aliquid postea obligent, sicut diximus de voto castitatis. Hanc difficultatem solum attingit Suarez citatus, qui optimè dicit, ad nihil postea obligare. Quia in illis iuribus solum de voto castitatis fit mentio, vnde videtur esse veluti exceptio quæ firmat regulam in contrarium: quia annullata professione, annullatur quidquid illi annexum est, nisi ex intentione annullantis aliquid relinquatur; his autem solum votum castitatis in dictis iuribus relinquatur. Igitur omnia alia inualida fiunt. Firmat idem ratione satis congruenti: nam votum obedientiæ in professione solum fit secundum regulam, vnde ablata regulam non est quod maneat. Paupertatis verò obligatio multum est aliena à statu matrimonij, imò vix habet materiam certam in eo casu, annullato statu religionis, extra quem regulariter forte non expedit. At votum castitatis per se magis accommodatum est, pro quolibet statu, seruata proportione.

Quinta difficultas, an coniugis, sine cuius licentia

Perez de Matrimonio.

professio fuit nulla, si postea consensum præstet professioni, ista reddatur valida. Dico cum cõmuni Doctorum plausu, huiusmodi professionem eo consensu non reddi validam. Ratio est, quia toto eo tempore præcedente consensum alterius coniugis, fuit professio nulla, vt constat, sed ex concessione consensus non conualescit; ergo. Minor patet, quia professio semel irrita nequit tractu temporis conualescere absque noua ratificatione; non enim professio potest esse in pendentem, nec potest Ecclesia supplere consensum, vt valida efficiatur professio. Idem est, etiam si moriatur coniugis, quia morte ipsius non firmatur professio, sed nouo consensu indiget, ac noua Prælati acceptione. Imò neque si se ingerat etiam postea actibus professorum, erit valida tacita professio. Quia ea tacita professio induci non potest, nisi seruatis de iure seruandis. Est enim necessarium vt Prælati sciens nullitatem, & sciens iam adesse consensum, admitteret ad professorum actus, & pateretur, si se illis ingereret.

Sexta difficultas, an integrum sit coniugi, absque cuius licentia professio facta fuit, sic professum reuocare sine autoritate iudicis; & possit talis professus propria autoritate religionem deserere altero non repente.

Circa primum omnes fatentur, integrum esse coniugi talem professum reuocare; sic enim expresse habetur c. quidam, & c. placet, de conuers. coniugati. Et ratio est, quia nequit coniugis inuitus expoliari iure suo. Oportet tamen vt id fiat autoritate iudicis; quia absque ea non licet, nec potest coniugem vi eripere monasterio quasi possidenti.

Circa secundum, negari non debet posse talem coniugem in dicto casu religionem deserere absque petitione coniugis. Patet, quia solum professionis virtute astringi poterat in religione perseverare; sed professio non tenuit, vt supponitur; ergo cessat causa obligationis. Nec huic aduersatur textus in cap. placet, de conuers. coniugati. ibi, hodie verò ad seculum in eius potestate non erat, sed in potestate mariti. Quia intelligi debet de reditu ad seculum, intercedente copula coniugali, vt ex contextu constat, quod in sola mariti potestate erat; si quidem ipsa à debiti petitione ob votum castitatis emissum impedita erat. Non tamen negatur ibi, posse ad seculum redire à petitione debiti abstinendo.

Maiores difficultates est, an id possit facere absque iudicis ordinarij autoritate. Noster Sanchez lib. 7. dist. 34. n. 15. licere affirmat exire propria auctoritate, & licentia non petita.

Primo, quia coniugis qui profiteretur sine alterius licentia, est reus iniustitiæ, tanquam raptor rei alienæ; ergo tenetur eam iniustitiam lethalem reuocare. Quis enim neget repugnante coniuge si non exiret à monasterio, esse alieni raptorem.

Secundo, in cap. accedens, de conuers. coniugati, narratur, virum de licentia vxoris metu extorta professum exiisse, neque illius exitus reprehenditur.

Tertio, in cap. 2. notificasti 33. q. 5. vbi idem factum non reprehenditur, sed clare videtur approbari, ibi, non enim violentia, sed ex pari voluntate, & consensu hoc debet fieri.

Vltimo, in cap. vna sola 33. q. 5. ibi Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi: & si præposterè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persoluenda promissio. Vbi Glossa, verb. corrigenda, hinc sumi argumentum, quod si alter sine licentia alterius intret religionem, quod sua autoritate potest exire.

Ego verò oppositum sentio cum Basilio Ponce lib. 9. c. 11. n. 18. & Castio Palao tom. 1. tract. 16. disputat. 2. puncto 2. §. 4. n. 3. & alij prædictum coniugem cum constet publice professum esse, constare etiam necesse esse de nullitate professionis publico iudicio. Moeor auctoritate Tridentini sess. 25. de regularibus cap. 19. vbi cauetur, neminem posse habitum religionis deferere, nisi causa nullitatis coram Ordinario examinata; aliàs tanquam apostata debeat puniri. Et merito sic statutum est ne Religiosi sumerēt occasionem vagandi. Cum enim publice Ecclesiæ confiterit de professione, publicè etiam debet constare de eius nullitate, vt dissoluta censetur.

16 Neque contra hoc dictum vrgent relata pro Sanchez.

Ad primum, non negamus tunc professum contra coniugis voluntatem teneri se ei restituere, sed dicimus id præstare debere iuris ordine seruato, videlicet auctoritate iudicis, qui causa cognita nullitatem professionis declaret.

Ad secundum, dico ex illo textu nihil nobis aduertum inferri: nam fatemur virum illum ad seculum rediisse. At non constat ex eo capite quomodo redierit, an ipse propria auctoritate habitum dimiserit, an eiectus fuerit à Prælato cognita causa, vel ob defectus aliquos. Vnde ex eo capite firmum argumentum sumi non potest.

Ad tertium, ibi solum dicitur non debere virum ab vxore recedere, & monasterium ingredi extorta licentia ab vxore, sed pari consensu, & voluntate. De desertione habitus religiosi suscepti nihil speciale notatur à Pontifice; ex relatione tamen partis constat ad petitionem vxoris, & consequenter causa cognita religionem deseruisse.

Ad vltimum, dico ibi rectè dici ea vota de communi consensu faciènda, quod verissimum est, & secus facta corrigenda. Sed non exprimit, quomodo sit corrigenda temeritas illius, qui inconsulto coniuge ad religionem transit. Quare datur locus asserendi corrigendam esse iudicis auctoritate.

17 Septima difficultas, an coniux inualidè professus possit etiam resilire à religione, quamuis coniux, sine cuius licentia ingressus est, adulterium commiserit post alterius professionem. Respondeo posse. Ratio est, quia tamen coniux adulter amiserit per adulterium ius repetendi coniugem illum professum, attamè adulterio coniugis manente in seculo, non conualescit professio alterius. Vnde cum ea sit omnino nulla, potest à monasterio recedere, vt rectè docet cū aliis Thomas Sanchez lib. 7. disp. 36. n. 3. qui bene expendit textum in cap. veniens, de conuers. coniugat. vbi de viro cum licentia metu extorta professus, & adultera postea vxore, sic dicitur. Mandamus, quatenus si ita est, prædictum Laurentium in Monasterio quod intravit, perseverare liberè permittatis. Non cogitur vt perseveret, sed permittitur eius libertati perseverantia. Igitur nullum monasterio ius questum est, quo retinere possit illum inualidè professum, etiam iam adulterante vxore.

18 Octava difficultas, an ea quæ diximus de coniuge, qui sine licentia alterius coniugis proficitur, dicenda sint de eo qui proficitur de licentia vxoris extorta metu cadente in virum constantè, vel ex iusto metu? Respondeo affirmatiuè cum communi Doctōrū sententiā, quam multis citatis sequitur Thomas Sanchez lib. 7. disp. 36. Ratio est, quia ea licentia metu extorta perinde est, ac si nulla esset, cap. 2. §. 3. §. 5. & cap. accedens, de conuersione coniugatorum; ergo illius professio nulla est, & consequenter illi licentia, quæ licere diximus illi qui sine illa licentia vxoris proficitur. Idem dicendum, si graui dolo extorta fuerit licentia; errantis

enim nullus est consensus. Idem dicit Thomas Sanchez de eo qui professus est cum sola vxoris dissimulatione. Quia tamen in aliquibus rebus, non contradicere, pro consensu reputetur, attamen cum in isto casu requiratur licentia, dissimulatio non habetur pro licentia.

19 Vltima difficultas est, an si vterque coniux mutua licentia non petita profiteatur, siue conscius, siue ignarus professionis alterius, valeat professio. Breuiter respondeo cum distinctione, vel enim id factum fuit ignoranter, vel scienter. Si enim ignoratè factum est, neutrius professio valida est, quia neuter licentiam alterius habuit; & professio prius coniugis professi valere non potuit, quia cōsensu alterius defecit, nec potuit rata fieri absque noua ratificatione. Nec etiam posterior valida esse potuit professio; nam si prioris professio non valuit, nec posterior coniux absque eius consensu profiteri poterit. Si tamen factum fuit scienter, quia cuiuslibet fuit alterius professio cognita, eo ipso videntur tacite ad inuicem consensisse.

SECTIO IV.

Quid exigatur, vt secundum iuris canonici definitionem possit alter coniux de alterius licentia ad religionem transire per professionem.

Certum est primò, professionem ab vno cōiuge factam de licentia & legitima conuersione alterius validam esse ex natura rei, & ex iure canonico. Patet ex cap. cum sis, & cap. significauit, de conuers. coniugatorum, & ex dictis præcedenti sectione. Et ratio ipsa demonstrat: nam in primis tunc cessat omnis iniuria vtriusque partis, cum volenti & consentienti non fiat iniuria. Præterea cessat omne periculū, quia vterque conuertitur, vt castitatem seruet. Denique cessat omne impedimētū religiosi status; quia ex tunc neuter coniugum manet obligatus ad vsum matrimonij. Igitur his omnibus modis talis professio non solum valida, sed etiam licita est. Hinc bene intelligitur vinculum matrimonij & vinculum professionis religiosæ nō esse formaliter repugnantia: nam in eo casu vinculum matrimonij nō dissoluitur, sed quasi sepitur, & impeditur quoad vsum per vinculum professionis ei superadditur; solumque manet quoad hunc effectum, vt neuter coniugū possit aliud matrimonium contrahere; hoc autem nihil repugnat vinculo professionis. Igitur nihil est vnde illa duo vincula habeant formalè repugnantiam ex natura rei, sed solum illam habent in casibus à iure expressis.

Secundò etiam est certum, ex variis iuribus, ex cap. ad Apostolicam, c. vxoratus, & c. cum sis, de conuers. coniugatorum, regulariter non posse virum coniugatum profiteri religionem etiam ex consensu vxoris, nisi ipsa etiā religionem ingrediatur. Solum enim excipitur casus, quando vxor ita est senex, & sterilis, vt sine suspitione possit in seculo manere. Et tunc etiam ab ea exigitur vt castitatem promittat, si autem periculum incōtinentiæ adsit, religionem ingrediatur. Atque hæc est legitima conuersio alterius coniugis, quæ in iure merito exigitur. His præmissis,

Prima difficultas est, an transitus ad religionem coniugis iuuenis, vt alter profiteatur, debeat esse ad professionem emittendam quoque; an verò sufficiat, vt ibi inclusus à vagationibus arceatur, & sic periculo incōtinentiæ consulatur.

Dico cum communi sententiā, iuuenem, tamen de continentia periculo respectus non sit, debere religionem

igionem profiteri, quia sufficit ratione ætatis suspectum esse. Id manifestè docent sacri Canones cap. cum his, de conuers. coniugat. ibi, Nisi vterque ad religionem migrauerit, & cap. 1. eodem titulo, ibi, Nisi vxor ad religionem transierit. Non enim transit ad religionem qui non proficitur, & cap. Agathosa 27. q. 2. illis verbis: Postquam copulatione coniugij viri, atque mulieris, vnum corpus efficiunt, non potest ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo. Quod idem dicitur cap. ad Apostolicam, de conuers. coniugat. At non dicitur conuerti, sed in seculo manere, si non profiteatur. Ex quibus omnibus textibus clarè deducitur, non satisfacere, si iuuenis religionem ingrediatur, vt ibi commoretur, quia illi clarè indicant ingressum per professionem requiri. Quod certè est multum rationi, & optimæ prouidentia consentaneum.

4 Sentit verò Sanchez lib. 7. disput. 32. num. 4. non satis esse si profiteatur vir assumpto habitu equitum D. Ioannis. Quia etsi ea sit professio solemnī, at ij manent in seculo cum periculo incōtinentiæ; eius contrarium petitur dicto cap. vxoratus. Basilius verò lib. 9. cap. 12. num. 3. & Castro Palao disput. 2. puncto 2. §. 4. num. 10. sentiunt satisfacere huic obligationi, si religionem equitum S. Ioannis profiteatur, quia est vera, & propria religio. Neque obstat hos equites non videri remotos à secularium hominum conuersatione: nam verè sunt ab ea remoti, cum solum ex licentia sui Prælati in ciuitatibus commorentur, & extra consortium, & cohabitationem mulierum, dispositi que sint, vt remoueantur, quando superioribus placuerit. Quod etiam constat ex praxi. Adde etiam cum omnium doctrina, senem coniugem obligari quoque ad professionem, si non careat periculo incōtinentiæ, non secus ac iuuenem, vt manifestè probat textus in cap. cum his, de conuers. coniug. & colligitur ex cap. vxoratus, cap. ad Apostolicam, cap. significauit, eodem titulo.

5 Secunda difficultas est quid facere debeat in hoc euentu alter coniugatus qui senex est? Dico senem in seculo manentem debere emittere votum perpetuæ continentia, vnde non sufficit votum temporale, dum coniux professus superstes fuerit, vt constat ex cap. 1. de conuersione coniugat. ibi, Nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuam castitatem seruare promiserit, & cap. ad Apostolicam, eo titulo, ibi, Nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat. Votum autem quod emittere debet, est perpetuæ continentia simplex, non solemnē. Quia nullibi à iure solemnizatur; ac proinde ex se matrimonium contrahendum mortuo coniuge non dirimit, tamen impedit. Neque enim est votum solemnē, nisi in professione religionis approbatæ, aut sacri Ordinis susceptione, vt constat ex cap. unico, de voto in 6. Quod si tempore nouitiatus, religionem deserat, vel ab ea expellatur, cessat votum manentis in seculo, si illud præmaturè emisit; quippe sub conditione illius professionis est emissum. Si autem senex in seculo remanens post alterius professionem incōtinenter viuat, & votum non seruet, non desunt qui existiment cogendum religionem ingredi, & ibi profiteri. Quia tamen non emisit votum religionis; tamen iure ipso, si suspecta eius continentia sit, tenetur ingredi religionem. Verum, vt optimè notauit Sanchez disput. 32. num. 12. durum videtur, cogendum esse profiteri cum non sit textus expressè id præscribens, & durum valdè sit illum obligare ad rem tam arduam. Quare sat erit, vt ad monasterium aliquod reuocetur, non vt profiteatur, sed vt ibi continenter viuens votum seruet. Quis verò debeat dici senex, & sterilis ratione ætatis, vt merito non timeatur incōtinentia periculum, disputat San-

chez dicta disput. 32. à num. 15. & resouit communiter in viris esse ætatem sexagenariam, & in fœminis quinquagenariam. Cæterum iudico in hoc casu rem arbitriam esse, & ex circumstantiis personæ, valetudinis, toboris, & antea vitæ considerandam, & definiendam. Et quamuis in aliis legibus quæ communitati imponuntur, vt in privilegio lacticiis comedendi, non ieiunandi, & similibus, determinetur ætas ad sexaginta annos, quia leges illæ fundantur in præsumptione, vt plurimum: attamen in hoc casu, cum sit specialis dispositio hunc tantum respiciens, in vnoquoque iudicandum est ex propriis circumstantiis, & ideo non potest certa regula definiri.

Tertia difficultas, an si coniux ingressus religionem de alterius licentia, exeat nouitiatus tempore, est ne cogendus redire ad coniugem manentem in seculo? Dico esse cogendum, quia effectus licentia non est secutus; ea enim licentia fuit ad ingressum cum effectu. Votum etiam castitatis eius qui remanserat in seculo, non obligat: emissum enim est sub ea tacita conditione, si alter profiteretur; ergo cessat defectu causæ, & conditionis. Quare tenetur exeuntem recipere, & illi debitum reddere, & alter poterit exigere. Quod semper intelligi debet, nisi coniux habuisset animum vouendi independentem ab alterius professione. Tunc enim etiam altero non professio ligaretur suo voto, & altero coniuge sibi restituto, non posset petere, vt pote qui voto simplici castitatis obligatus est; at teneatur reddere, quia coniux ingrediens religionem concessit licentiam vouendi dependentem à sua professione. Quod si dedisset licentiam independentem, & absolutè, adhuc iudico eam intelligendam esse, vt vouens coniux se ex parte sua ad continentiam obligauerit absque concedentis præiudicio, ita vt petere nequeat, at reddere teneatur. Quia ea licentia accipienda est, vt quàm minimum possit, noceat concedenti; eius enim tacita intentio, dum de contracta non constat, ea esse videtur.

4 Quarta difficultas est, an cum quis religionem ingreditur & proficitur, concessa ab altero licentia, possit alter illum reuocare.

Breuiter dico primò, professionem coniugis de licentia alterius validam esse, tamen alius non velit neque religionem ingredi, si iuuenis est, neque votum castitatis emittere, si senex est. Patet, quia professio alterius valida est ex eo solum quod licentiam concesserit, quamuis contra ius actum sit, vt sine voto, vel ingressu alterius in religionem ille proficeretur. Est casus in specie in cap. ex parte 9. de conuers. coniugat. de quodam viro, qui consentiente vxore monachalem habitum susceperat, remanente vxore sua in seculo, postea verò liberatus suam vxorem retinuit, & aliam, ea defuncta, sibi temerè copulauit. Monitus de hac re Urbanus III. præcepit vt compelleretur redire ad monasterium, his verbis. Quia vero licet prædictus vxore sua remanente in seculo de iure ad religionem nequiuertit proficisci, ea tamen sublata è medio, votum sine salutis sue periculo non potuit violare; mandamus, prædictum per excommunicationem compellas, vt muliere dimissa ad suum monasterium reuertatur, sub regulari habitu de cetero Domino seruiturus. Ex quibus manifestè constat, prædictum virum validam emisisse professionem, cum compulsus fuit ad suum monasterium reuertere; & tamen eius vxor remanserat in seculo absque vilo voto contra statuta in iure. Quare siue coniux in seculo manens, iuuenis non profiteatur, siue senex votum castitatis non emittat, professio valida est.

Dico secundò, si is qui manet in seculo, votum emisit simplex castitatis, non esse locum reuocationi, vt nimirum coniugi restituatur, ex cuius licentia

professus est. Ita Sanchez *lib. 7. disput. 33. n. 9.* Ratio est manifesta, quia eo ipso quo licentiam concessit, renuntiavit à se quod alter peteret debitum, & in id consentit, & eo ipso quo ipse votum emisit, renuntiavit ius petendi, & se reddidit impotentem ad petendum; ergo iam non est amplius reuocationi locus.

20 Dico tertio, si vxor manens in seculo non emisit votum, sed consensum praeiuit, & est incontinentiae periculum, esse reuocationi locum, siue sit iuris conscientis, siue non. Ita doctè Suarez *tom. 3. lib. 6. cap. 7. n. 13. & 14.* Contrarium docet Thomas Sanchez *disput. 33. num. 14.* Ceterum me mouet decisio Alexandri tertij in *cap. 1. de conuers. coniugat.* vbi species facti haec est. Vtrum laicus vxoratus, qui praesentibus Sacerdotibus & Monachis, ignorante Episcopo, de licentia & permissione vxoris, monasterium ingressus professionem fecit, vxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vouente, ab Episcopo suo possit ad totum vxoris reuocari, an illa compellenda sit continentiam obseruare. Ecce haec eadem est quae à nobis modò examinatur quaestio, quando videlicet coniux consentit, sed mansit in seculo, nec mutauit habitum, nec religionem professus est, nec votum castitatis emisit. Responsum autem Pontificis hoc fuit. Dicitur, quod nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit, vir potest, & debet de monasterio reuocari. Quae verba generalia sunt, & non sunt restringenda. Non enim restringenda sunt ad vxorem senem. Nam si senex esset, non exigeretur ab illa sub disunctione, vt vel habitum religionis assumeret, vel votum seruaret, sed tantum vt votum faciens in seculo remaneret, si incontinentis, aut incontinentia suspecta, non exigeretur, vt votum tantum faceret, sed vt ad religionem transiret. Neque etiam est restringenda ea decisio Pontificis ad ignarum iuris, vt vult Sanchez: nam ipse textus satis indicat eam feminam admonitam suae obligationis, & conscientiam iuris, nihil eorum facere voluisse. Igitur dicendum est, esse reuocationi locum, siue sit iuris conscientis, siue non. Vtrique fauet ius: conscio subuenitur beneficio iuris, cuius est infirmitati subditorum consulere, & fragilitati, ac periculo consulere; signario potiori iure, qui ius habet vt eam reuocationem petat adiutus ignorantia probabili, seu inuincibili.

21 Dico ultimo, talem professum, qui potest reuocari à suo coniuge modo dicto, mortuo illo, teneri ad suam religionem redire. Patet, quia si professio valida fuit, & impedimentum est ablatum, nihil est quod ab hac obligatione reuertendi in religionem excuset. Firmo, quia si alter coniux, qui licentiam dedit, quocumque tempore veller conuerti, alter tenetur vel in monasterio permanere, vel ad illud reuerti, si exiisset; ergo idem est si coniux de medio tollatur, per se loquendo, & ablati impedimentis, quae per accidens attingere possunt.

22 Quinta difficultas est, an si res est integra, possit ipse coniux, qui licentiam concessit, reuocare. Aliqui putant si res est integra, quia coniux, cui data est licentia, nondum est professus, potest licentiam à coniuge concedente reuocari; nec factum tenebit gestum ab altero post eam reuocationem. Mihi videtur esse distinguendum, non posse coniugem concedentem reuocare, si licentia legitima fuit, vt quia manens in seculo erat senex, & votum emiserat. Ratio est, quia iam tunc perfectè cessit iuri suo; nec est res integra, cum ipse voto alitrius sit pacto mutuo inito; quandoquidem alter consentit amissioni voti, vt sibi integrum esset profiteri. Si verò licentia non fuit legitima, quia erat iuuenis, peccabit quidem contra votum,

reuocando; at factum tenebit, & reuocatio valida erit, quia non erat renuntiatio proprii iuris solida, & perfecta.

Sex a & vltima difficultas est, an in Societate Iesu professio teneat coniugati, nisi seruatis conditionibus praescriptis à iure. Hanc difficultatem proponit noster Suarez *tom. 4. de religione tractatu decimo lib. 3. c. 6. n. 9.* ac merito docet in Societate nullo modo professionem validam esse, nisi cum licentia coniugis adiint alia iuris requisita; quibus omnino impediatur reuocatio. Ratio est, quia vnus ex impedimentis essentialibus à Sede Apostolica approbatis, quae habet, Societas est matrimonium consummatum, vt constat ex examine *Gen. cap. 2. num. 4.* At hoc impedimentum non cessat, nisi obseruentur ea quae à iure sunt requisita, vt coniugatus religionem ingredi possit. Quod certè intelligi debet non solum de requisitis à iure, vt coniugatus validè religionem ingredi possit, sed etiam vt possit licitè; aliter enim vt quid Societas hoc impedimentum tanquam speciale constituebatur? Quare illis integrè non seruatis impedimentum non cessat. Vnde licet iure communi interdum valeat professio vnus coniugis, sine legitima conuersione alterius, qui licentiam dedit, vt supra dixi. In Societate tamen professio nequit valida esse nisi plenè ac perfectè tollatur illud impedimentum, quoad omnem obligationem redeundi vnquam ad consortium vxoris, vel reddendi debitum, etiam si ipsa petat. At non tollitur plenè ac perfectè hoc impedimentum, nisi cum facultate vxoris simul concurrat legitima conuersione eius. Firmo dictum ex speciali iure Societatis à Summis Pontificibus confirmato. Nam in *cap. 2. examinis* absolute ponitur vt impedimentum irritans matrimonium consummatum. in *cap. verò 3. littera C.* additur declaratio. Nisi adsint conditiones illae, quae exigi solent, vt coniugatus religionem ingredi possit, & in *p. 1. constit. cap. 3. littera F.* apertius declaratur, tunc hoc detinere esse impedimentum, quando à coniuge facultas concederetur, seruatis aliis circumstantiis, quae iuxta sanam doctrinam, & vsum sanctae Ecclesiae solent obseruari. Ergo euidentis videtur non tolli impedimentum per solam facultatem coniugis, nisi concurrant aliae circumstantiae, quae omnino liberam, & expeditam relinquunt personam, ad sumendum statum religiosum, & permanendum in illo absque vlla coniugis iniuria, etiam si ipsa postea velit reuocare maritum.

SECTIO V.

Vtrum sit necessaria licentia Episcopi ad valorem professionis coniugatorum vel saltem sit de necessitate praecipi.

Tria distinguenda sunt, ad quae posset Episcopi licentia esse requisita. Primum, ad valorem professionis coniugatorum. Secundum, vt dicta professio rectè fiat, quali sit sub praecipto ea licentia prius petenda. Tertium, ne coniux quamuis legitime professus, possit reuocari ad coniugem manentem in seculo, sicut diximus praecedenti sectione reuocari posse, quando coniux manens in seculo non vouit continentiam, at concessit licentiam.

Circa primum, sunt aliqui Canonistae, qui eam licentiam Episcopi indicant necessariam. Ita Hostiensis, Ioannes Andr. Anchar, quos refert Sanchez *lib. 7. disput.*

disput. 32. num. 3. Idem expressè tenet Guilielmus Vortillong in *4. d. st. 32. q. unica, art. 2. post 1. conclusionem, casu 1. & Maiolus lib. 1. de irregularitate cap. 4. num. 5.*

Communior & verior sententia affirmat oppositum. Glossa *cap. si vir, verb. conscientia.* vbi loquens de viro & femina, qui diuertere pro sola religiosa inter se consenserunt vita, ait, si tamen sine autoritate Episcopi istud fiat, tenet, vt generaliter interpretatur consuetudo. Idem sentiunt ibi Archid. *num. 1.* Bellamira *n. unico.* Turcremata *n. unico.* Federicus *consil. 37. ad finem.* Ioannes Andr. *cap. 1. num. 1. de conuers. coniugat. & ibi Anton. num. 5.* Abbas *num. 3.* Cardinalis *q. 2. & Aretinus conf. 59. num. 9.* ex Theologis Scotus *in 4. d. 27. q. 1. art. 4. Sanchez disput. 32. citata num. 3.* Basilius Ponce *lib. 9. cap. 12. num. 2.* Gutierrez *cap. 95. num. 4.* Castro Palao *tom. 3. de susceptione religiosi status disp. 2. puncto 2. §. 4. num. 10. & alij.* Id meo iudicio euidenter colligitur ex *cap. 1. de conuersione coniugatorum.* vbi loquens Alexander tertius de laico vxorato, qui ignorans Episcopo, de licentia, & permissione vxoris monasterium ingressus professionem fecit, vxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vouente, expressè dicit, quod nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit, vir potest, & debet de monasterio reuocari; ergo à contrario sensu, dicit, virum qui ignorans Episcopo de licentia vxoris professus est, reuocandum non esse, si vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit. Sentit ergo textus, ex defectu licentiae Episcopi nihil officii professioni; ergo valida est absque tali scientia. Firmatur hoc idem ex alio textu à contrariis adducto, qui nihil illis fauere potest, quoad validitatem professionis, nempe, *cap. si vir & vxor, 27. q. 2.* vbi tametsi licentia Episcopi requiratur; nullo tamen pacto irritatur professio aliter facta. Igitur absque vilo fundamento dixere Guilielmus, & Maiolus, qui soli contrariae sunt sententiae, eam Episcopi licentiam necessariam esse ad professionis valorem. Quare dum *l. regia 2. tit. 10. p. 4.* dicitur, illud auctoritate Episcopi faciendum esse, non intelligit eam esse requisitam ad professionis valorem, & firmitatem, vt bene intelligit ibi Greg. Lopez, *verb. Del Obispo.*

24 Circa secundum, Doctores citati *num. 2.* praeter Guilielmum, & Maiolum, dixerunt, praedictam exigentiam Episcopi sub praecipto. Quod praecipue probant ex Synodo Eugenij Papae *cap. si vir & vxor, 27. q. 1.* vbi sic habetur: Si vir, & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita; nullatenus sine Episcopi licentia fiat, vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Vbi Glossa, *verb. conscientia,* ait. Hoc generaliter obtinet, vt semper auctoritate Ecclesiae fiat separatio. Igitur praedicta verba textus, simul cum hac explicatione, manifestè videntur inducere praeciptum. Idem firmatur ex *cap. cum his, de conuersione coniugatorum,* vbi totum hoc negotium committitur Episcopo.

25 Ceterum Doctores citati *num. 3.* contrarium merito affirmant, non esse praeciptum, sed solum de honestate, ac congruitate quadam desiderari licentiam Episcopi. Moueor ad hanc sententiam vt verissimam amplectendam, duplici fundamento. Primum est, nullum esse ius, nullumque textum tale praeciptum imponentem. Nam quem allegant aduersarij ex *cap. si vir & vxor,* probatissimi Doctores, inter quos Glossa, ibi *verb. conscientia,* asserunt non constare in eo textu de ista specie sermonem esse. Quia potest intelligi,

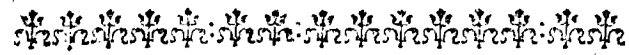
quando coniugati voluat monasterium construere, ad quod transeant, sine licentia Episcopi. Quod fieri non potest, quia id sine Episcopi facultate edificari nequit, *cap. nemo, de consecr. dist. 1. Alterum fundamentum* est, quia etiam si demus olim extitisse consuetudinem licentiam illam petendi ab Episcopo, iam postea consuetudine receptum est, & satis praescriptum, hanc licentiam necessariam non esse, neque petendam, vt testantur Ioannes Andreas, & Cardinalis supra allegati, & Doctores Theologi *relati.* Quare praedicta licentia, non de obligatione praecipi, sed ex decencia & aequitate intelligenda est, praesertim cum iam consuetudine sit receptum, & praescriptum, vt non petatur Episcopi licentia. Vide Panormitanum in *cap. 1. de conuersione coniugat.*

26 Sed quid dicendum si aliquis Praelatus, vel Episcopus intenderet in sua Diocesi esse consuetudinem praescriptam, vt coniugari transeuntes ad religionem, tractent de sua conuersione cum Episcopo, & ab eo licentiam exigant, antequam profiteantur? Ad hanc difficultatem id solum propono, constare apud graues Theologos, & Canonistas, non esse praeciptum, nec ius Ecclesiasticum id praecipiens, vt iam ostensum est. Neque etiam esse in Ecclesia Dei vniuersalem consuetudinem habentem vim legis. Nam viri doctissimi variarum diocesum negant eam consuetudinem extare, cum sint quamplurimae Ecclesiae Metropolitanae, in quibus non est talis vsus, neque dicta consuetudo. Quarum vna est Ecclesia Metropolitana Valentina, in qua talis non viguit consuetudo tempore Illustrissimi, ac excellentissimi Domini Ioannis à Ribera Patriarchae Ecclesiae Antiochenae, & Valentinae Archiepiscopi, qui illum Archiepiscopatum sanctissimè ac prudentissimè gubernauit per tempus ferè quadraginta annorum. Quo tempore, ingressum coniugatorum in religionem, iuxta ea quae sunt in iure, curae & gubernationi Praelatorum regularium prudenter reliquit. Quoniam sicut Praelari religionum habent auctoritatem Apostolicam recipiendi Nouitios in suis religionibus, nulla dependentia, vel licentia Episcoporum ad id requisita; & quaelibet religio ex Sedis Apostolicae facultate, & approbatione habeat sua etiam specialia impedimenta essentialia, quae inhabiles reddunt personas, ad illius ingressum; ita etiam rationi congruum esse videtur, vt ad ipsos Praelatos pertineat, quomodo se gerere debeant erga coniugatos volentes transire ad suam religionem. Quod praecipue incumbit Prouincialibus Societatis Iesu, in qua vidimus *sect. praecedenti num. 13.* nullo modo professionem validam esse, nisi cum licentia coniugis adsint alia iuris requisita, quibus omnino impediatur reuocatio. Quia in hac sacra religione, matrimonium consummatum est impedimentum essentialis; quod non cessat, nisi obseruentur ea quae à iure sunt validè & licitè requisita.

27 Circa tertium, rectè existimat Sanchez *citatus,* nihil ad rem facere, defectum licentiae Episcopi, aut eam interuenisse, quoad reuocationem. Atque ideo, si coniux est professus ex licentia alterius non intrantis religionem, nec vouentis castitatem, poterit reuocari, quamuis ex Episcopi licentia id effectum sit, vt constat ex praecedenti sectione: si verò alterum fecerit, non poterit reuocari, quamuis Episcopi licentia defuerit. Hoc totum probant Doctores supra *num. 3.* relati.

Ad iura supra allata *num. 4.* dici potest olim hoc negotium incubuisse forsitan Episcopis. Ceterum cum iam per contrarium vsum sit oppositum praescriptum, consuetudini iam receptae standum esse videtur.

DISPUT. LIX.

De diuortio quoad torum, consummato matrimonio, per susceptionem sacrorum Ordinum.

DICTUM est iam in præcedentibus de facultate coniugum transeuntium ad religionem, post matrimonium consummatum, & de conditionibus ad id iure petitis: nunc agendum est de facultate ascendendi ad Ordines sacros, Episcopatum, & Cardinalatum, matrimonio iam consummato.

SECTIO I.

An vir possit ad Ordines sacros transire, absque uxoris licentia expressa, & spontanea, & ad quid obligetur.

DICO primo, certum esse coniugatum nec ante, nec post consummatum matrimonium posse ad Ordines sacros ascendere, absque spontanea uxoris licentia. Ratio est manifesta, quia per Ordinis sacri susceptionem non dirimitur matrimonium ratum, ut est definitum in Extrauaganti Antiqua, Ioannis XXII. de voto, ac proinde fieret præiudicium mulieri absque eius licentia, Ordine assumpto, ac mutato statu. Quod etiam manifestè liquet in matrimonio consummato: exigit enim hoc ius canonicum, iustitiæ ratio, & votum solemnè castitatis emittendum, in susceptione Ordinis sacri, ut nullo modo absque coniugis licentia suscipiatur. Videantur dicta à nobis supra disput. 27. sect. 9. per totam.

DICO secundo, certum etiam esse & expressè statutum cap. coniugatus, 5. de consensu coniugatorum, præter consensum uxoris, necessarium esse ut ipsa etiam castitatem profiteatur. Ita tamen, ut si vxor est senis non suspecta de incontinentia, sufficiat votum simplex continentia ipsius in seculo; secus si iuuenis; tunc enim desideratur ingressus ipsius in religionem. Unde idem prorsus desideratur in vxore, siue ut vir profiteatur, siue ut ad Ordines ascendat. Torum id explicui supra dicta disput. 27. sect. 9. à num. 3. usque ad finem.

DICO tertio, nullo pacto esse necessariam licentiam Episcopi: ita ut ea non interueniente maneat læsum matrimonium, adeò ut possit vir reuocari. Ita constat contra Maiolum ex dictis supra disput. præcedenti sect. quinta, & vltima.

DICO quarto, necessariam coniugis licentiam esse, nisi vxor dederit causam diuortio sua culpa. Tunc enim, etiam ipsa renuente potest vir ad sacros Ordines promoueri, celebrato prius diuortio. Communiter id colligunt Doctores ex cap. Agabosa 27. q. 2. Quamuis in eo capite solum agatur de eo qui ex culpa vxoris transit in religionem, tamen eadem omnino ratio est de promotione ad sacros Ordines, & de ingressu in religionem, quantum ad hoc. Est verò notandum, nullo iure consistere vxorem adulteram teneri votum castitatis emittere, quando diuortio facto vir ad Ordines promouetur, sicut neque quando in-

greditur religionem. Nam eam obligationem voti iura imponunt, quando de consensu vxoris fit iste transitus, non verò quando ex culpa.

Circa secundum, videantur dicta à nobis supra disput. 27. sect. 10. Nunc addo & dico primo, coniugatum licitè in sacris ordinatum, eodem prorsus modo, & cum eisdem effectibus obligari voto castitatis post matrimonium consummatum, ac si ante matrimonium ordinatus fuisset. Hoc etiam videtur certum apud Doctores. Et patet, quia in primis per talem ordinationem fit inhabilis ad matrimonium, ita ut mortua vxore aliam ducere nequeat. Deinde tenetur integram continentiam seruare cum ipsa vxore, non solum non petendo, sed etiam non reddendo debitum, etiam si illa petat. Ratio est, quia nihil est quod impediatur perfectam eius obligationem, cum votum licitè factum sit, & vxor renuntiauerit iuri suo, quam renuntiationem vir acceptauit, & voto firmavit, imò & Ecclesia illam probauit, & prohibitionem suam irreuocabilem fecit; ergo tale votum absolute obligat ad omnem castitatem, & ad negandum debitum, quantumuis vxor petat.

Addo secundo, vix posse esse quæstionem an liceat huiusmodi clericum cohabitare cum vxore, & uti omni eius ministerio tanquam sorore, secluso toro. Nam si vxor non sit sexagenaria, nec sit extra omne periculum, & suspicionem, profiteri debet religionem, ut maritus ordinetur, atque adeò iam cohabitare non poterunt. Si verò iam vxor senex sit, & extra omnem suspicionem, tunc per se loquendo negari non potest, quin possit cohabitare cum illa; tamen si semper consulendum sit illi ut abstineat à prædicta habitatione, propter exemplum & aliorum ædificationem, & etiam ob vitandum qualecumque periculum etiam leuissimæ indecentiæ. Quale verò peccatum esset, si huiusmodi clericus sic ordinatus in sacris vxorem suam cognosceret, & quam pœnam propterea incurrat, iam docui supra disput. 27. citata sect. 10. n. 1. & 2.

DICO tertio, qui sine consensu vxoris illicitè ordinatur, ad totam castitatem obligari, nisi ad reddendum debitum petenti. Et in eo casu teneri virum reddere debitum, non verò obligari vxorem ad continentiam. Vtrumque est commune, & probauit sect. 10. cit. n. 3. & 4.

DICO vltimo, virum promotum ad Ordinem sacrum absque vxoris licentia, nondum etiam consummato matrimonio effici irregularem. Id latè ostendo sect. 10. relata à n. 5. usque ad finem sectionis.

SECTIO II.

An vxor qua voto castitatis emisso licentiam concessit viro Ordinis sacri assumendi, reddatur inhabilis matrimonio ineundo post viri obitum.

SORUS lib. 7. de iustitia quæst. 5. art. 3. ad 2. censuit, non reddi inhabilem, sed solum eum peccare contra votum. Quia tale votum est simplex, nec vnquam fuit factum solemnè; ergo non dirimit, sed impedit matrimonium subsequens.

Alij verò id limitant, dicentes, tunc matrimonio ineundo reddi inhabilem vxorem promotioni consentientem, quando fuit conscia iuris reddentis eam inhabilem, & adhuc consensum præstitit, siue cum voto, siue absque voto. Probant, quia non est rationi consonum

consonum ut vxor ignara huius sibi detrimenti subsecuti ex illius licentiæ concessione, illud patiat.

3 Denique alij dicunt, huiusmodi vxoris votum esse solemnè; quia vir & vxor actiones spirituales secum inuicem communicant; quare sicut vir sacris Ordinibus initiatus consensu vxoris votum solemnè castitatis facit, sic & vxor, quæ viro consensit, atque ideo si alteri mortuo viro nubat, nullum est matrimonium.

4 Dico primo, certum esse apud omnes, si consensu vxoris expresso, vel tacito vir ad sacros Ordines ascenderit, viduam relictam alteri nubere iure non posse. Patet, quia eo ipso, quòd consensit, ut vir sacros Ordines suscipiat, cogitur religionem profiteri, si iuuenis sit, vel suspecta de incontinentia; & si fuerit sexagenaria, cogitat continentiam perpetuam vouere.

5 Dico secundo, constare apud omnes, matrimonium contractum ab huiusmodi vxore, mortuo viro sacris initiato, irritum esse & nullum. Patet id ex cap. quia sunt, dist. 28. vbi in specie casus fuit de vxore conscia promotionis viri ad Ordines sacros, mortuo viro iam facto Diacono, ad alias nuptias transeunte. Et præcipit D. Gregorius Papa ibi. Si in coniugio, Diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constitit, is qui male sociati sunt, disjungantur. Vbi Glossa verb. fuisse, ait, supple, & ipsum ordinatum vxore sciente. Idem firmatur ex textu cap. si se, dist. 28. ex Concilio Aurelianensi, ibi. Si se cuiquam mulier duplici coniugio Presbyteri, vel Diaconi relicta coniunxerit, aut separetur, aut certe, si in criminis intentione persisterit, pari excommunicatione plebentur. Colligitur præterea ex cap. si qua vidua, eadem dist. 28. quod est Martini Papæ, sic dicentis. Si qua vidua Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi maritum acceperit, nullus clericus, nulla religiosa persona cum ea coniunium sumat, nunquam communicet. Vbi obseruat Glossa, ideo non fieri mentionem de Subdiaconis, quia tempore Gregorij promouebatur quis in subdiaconatum non promissa continentia; nec fiebat vxoribus aliquod præiudicium. Quod probat ex cap. multorum 27. q. 2. in principio. Multorum relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licitè miscerentur coniugibus, &c. Denique probatur dictum ex cap. feriatim in fine, dist. 32. ibi. Neque permittitur vxor, (intellige, Subdiaconi, de hoc enim loquitur) iungi eidem marito suo carnaliter; nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius. Ratio verò cur prædictum matrimonium sit irritum, & inane, hæc vnica est, quia Ecclesiastica constitutio ob reuerentiam Ordinis assumpti à viro, ex licentia vxoris vouentis castitatem, reddidit eam inhabilem ad subsequens matrimonium. Ita expressè tenet Glossa cap. si se, dist. 28. sic dicens. Videtur quod sola constitutio Ecclesie hoc matrimonium dirimat, non scientia, vel votum. Quod ex eo patet, quia Græcus non promittit continentiam dum recipit sacros Ordines, cap. quoniam 31. dist. tamen si contraxerit post sacros Ordines non tenet matrimonium. Hoc ergo non facit votum, sed sola constitutio Ecclesie. Hæc Glossa. Firmatur ratio: nam prædicta inhabilitas nequit procedere à voto vxoris emisso; quia tale votum non fuit solemnè, sed simplex: quia non potest fieri votum solemnè nisi in professione religionis approbatæ, vel ab ipso viro in susceptione Ordinis sacri, ut constat in cap. unico, de voto in 6. Præterea ex voto solemnè viri in sacri Ordinis susceptione, nequit redundare per actionem communicationem, ut vxoris votum simplex efficiatur solemnè. Nam exigitur vouentis intentio, quæ non adest, nisi ad votum continentia simplex emittendum. Et in susceptione Ordinis sacri nullus extat textus decernens viro de licentia vxoris profitenti, reddi solemnè votum simplex vxoris in seculo factum, quoad matrimonij subsequens dissolutionem.

Et cum res sit valde odiosa, & in matrimonij præiudicium, non est extendenda. Igitur legitima ratio cur istud matrimonium irritum sit, non est votum simplex vxoris fieri solemnè per actionem communicationem, sed sola Ecclesiastica præscriptio, & constitutio ob decentiam, & reuerentiam ordinis suscepti; sic enim Canones, & iura voluerunt.

DICO tertio, non esse idem iuris cum vir reluctante vxore, vel inscia, fuerit sacris Ordinibus initiatus. Oppositum tenent nonnulli; quia iniquum matrimonium non sit irritum ratione voti, quod vxor fecerit, sed quia Canones & iura statuerunt, ut vir & vxor secum inuicem actiones spirituales communicarent; quod vim & locum habet tam in vxore sciente & consentiente, quam in renuente, ac reluctante, & etiam in ignorante. Cæterum nostrum dictum tenent communiter Doctores, cum D. Thom. in 4. dist. 37. q. 1. art. 2. ad 4. & expressè id docet Glossa cap. quia sunt, dist. 18. verb. fuisse; intelligit enim eum textum irritantem matrimonium vxoris, solum quando eius consensu saltem tacito vir initiatus est. Verba Glossæ sunt ista: matrimonium disjungatur, si constitit fuisse eum ordinatum ipsa sciente. Nam si ea inuita ordinaretur, vel ignorante, non fieret ei præiudicium, sed si sciuit & tacuit, fit ei præiudicium, ut post mortem illius non possit nubere, ut 32. distinctione feriatiim. Unde non requiritur quòd mulier voueat; sed sufficit, si scit virum suum ordinari. Hæc Glossa. Et manifestè probatur, quia rationi valde dissonum est, ut ex viri delicto contra vxoris voluntatem ad Ordinem sacrum promoti, id detrimentum vxori innocenti subsequatur.

DICO quarto, vxorem, quæ nec expressè consensit, nec dissensit, sed consciam promotionis viri ad Ordinem sacrum dissimulauit, non habere impedimentum nubendi mortuo viro. Moueor, quia sola dissimulatio in re tam ardua non reputatur consensus, nec vxori præiudicat. Non enim iura ad rem tam arduam contenta sunt vxoris dissimulatione, quæ varias interpretationes patitur; nec signum apertum licentiæ est, ut expressè habetur c. consilium, de conuers. coniug. quando vir profitetur vxore dissimulante: tunc enim integrum est vxori manenti in seculo professum reuocare, quoniam desideratur licentia, ut coniux eo iure priuetur: at sola dissimulatio non est licentia. Neque ea sufficit, ut professio valida fuerit. Quare nullum ex ea dissimulatione vxori præiudicium generatur, sed ius suum viri repetendi illæsum manet. Solum est hoc discrimen: nam vxore non repetente, potest professus redire ad illam: non verò ordinatus in sacris. Quia ea professio non fuit valida: at ordo suum omnem valorem habuit, & Ecclesia ordini castitatem, in quantum potuit, annexuit, ac proinde censetur omnem facultatem redeundi sua sponte ademisse initato; saluo tamen iure vxoris ad reuocandum.

DICO quinto, si mulier consensum præstet promotioni viri; tamen si nullum emittat castitatis votum, reddi inhabilem ad aliud matrimonium. Id mihi persuadeo, quia cap. quia sunt, dist. 28. id matrimonium irritans non meminit voti. Ex alia parte iam est ostensum supra num. 5. hanc irritationem non provenire ex voto, sed ex Ecclesie constitutione. Igitur

DICO vltimo, matrimonio ineundo reddi inhabilem vxorem promotioni ad sacros Ordines consentientem, tamen si probabili ignorantia nesciat ius reddere eam inhabilem. Ita sentit Sanchez disput. 40. n. 7. Et probat. Tum quia textus prædictam inhabilitationem imponentes, indistinctè loquuntur de vxore promotioni consentiente; nec distinguunt de vxore talis iuris conscia, vel ignara. Tum etiam, quia non apparet, cur ad hoc impedimentum dissimulatio scientia

scientia iuris, cum id non proueniat ex voluntate vxoris, neque ex eius voto, sed ex iure Ecclesiastico; & in ceteris impedimentis dirimentibus ea scientia minime desideretur.

propria autoritate, quid verò nequeant, nisi per sententiam iudicis, breuiter dilucidabimus.

SECTIO I.

Qua ratione coniuges mutuo consensu possint facere diuortium.

Difficultas procedit, qua ratione coniuges possint mutuo consensu, toro & cohabitatione separari.

Prænoto hoc variis modis fieri posse. Primo, ut solum ex mutuo consensu sine vlllo voto separantur toro. Secundo, ut etiam separantur cohabitatione. Tertio, ut præterea vterque castitatem voueat. Quarto, ut vir sacros Ordines suscipiat vxore ingrediente religionem, aut in seculo manente. Quinto, ut vnus solus, aut etiam vterque religionem ingrediatur. Videndum igitur an his omnibus modis possit fieri diuortium à coniugibus propria autoritate, ex solo mutuo illorum consensu.

Dico primo, certum videri, coniuges ex mutuo consensu, & pacto ut melius Deo inseruiant, vel ob aliam honestam causam, posse separari toro, ad tempus, vel in perpetuum, prout inter eos conuenierit. Patet, quia nullo iure obligantur vti matrimonio, nisi fortè illis ex separatione tori periculum incontinentiæ immineret, & ei aliter non occurrerent. Tunc enim ad hoc euitandum tenerent vti coniugio, nisi sperarent se id aliter, orationibus, ieiuniis, flagellationibus, facile posse euitare.

Dico secundo, posse coniuges ex mutuo consensu separatos toro, similiter continentiam vouere, etiam si neuter religionem ingrediatur. Patet, quia tale votum honestum est, & de re meliori. Videatur D. Augustinus epistola 199. ad Ediciam, vbi id multis probat, & firmat. Nihilominus ob periculum incontinentiæ, quod ex mutua cohabitatione eis potest imminere, non expedit id vouere, nisi post maturam deliberationem, & experientiam longam, qua experti sint posse absque notabili periculo ita viuere.

Dico tertio, coniuges, saluo scandalo, & incontinentiæ periculo, posse ex mutuo consensu quoad torum, & cohabitationem simul viuere separatos, vt nonnullos sanctos coniuges vixisse refertur. Ratio est, quia posito illo mutuo consensu, & pacto, ad neutrum tenentur iure aliquo naturali, aut positivo. Si verò alicui ex illis adesset notabile incontinentiæ periculum, lex charitatis obligaret coniugem vt alteri in hoc periculo constituto subueniret; tamen si propter illius consensum, & pactum mutuum non violaretur iustitia.

Sunt verò duo notanda. Primum, posse iudicem Ecclesiasticum censuris, & inuocato secularis auxilio coniuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere coniugem qui separatus est, vt constat ex cap. literas, ad finem de restit. spol. ibi. Ad restitutionem plenariam debet Ecclesiastica censura compelli. Secundum, iudicem Ecclesiasticum nullo modo permittere debere coniuges iuuenes separatos viuere, tum propter scandalum, tum maximè propter incontinentiæ periculum. Vnde ex officio propter hoc periculum potest compellere vtrumque.

Dico quarto, constare iam ex dictis supra disput. 8. 6. sect. 4. neutrum posse religionem ingredi, nisi vterque ingrediatur, si iuuenis sit, vel sit de incontinentia suspicio, vt constat ex cap. cum sis, & cap. vxoratus, de conuersione coniugatorum. Vbi excipitur, posse maritum ingredi

SECTIO III.

Quid exigatur, vt coniugatus fiat Episcopus, vel Cardinalis, vxore viuente.

Videtur dicendum nihil amplius desiderari ex parte vxoris, vt maritus promoveatur ad Episcopi dignitatem, quam id quod requiritur vt maritus transeat ad religionem, vel vt ad sacros Ordines ascendat: nimirum, si vxor sit iuuenis, transeat ad religionem, si verò fuerit senex, voueat castitatem in seculo. Ita Sotus in 4. 2. 7. 9. 1. art. 4. ad finem.

Vera tamen sententia & communior affirmat, si maritus in Episcopum eligatur, requiri, vt vxor simpliciter religionem profiteatur, quamuis sit ætate prouectæ, nec suspecta de incontinentia. Hoc videtur definitum cap. sanè, de conuersione coniugatorum, his verbis ab Alexandro tertio. Autoritate Apostolica prohibemus, ne vxoratum presumas in Episcopum ordinare, nisi vxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat. Super quæ verba ait Glossa. Nota speciale in vxore Episcopi, quæ debet continentiam profiteri, & intrare in religionem, antequam vir eius promoveatur in Episcopum. Vnde consequenter, viro effecto religioso, vxore vetula manente in seculo cum castitatis voto, si vir ad Episcopatum promouendus esset, necesse erit vt vxor illa religionem profiteatur. Ratio verò talis decreti Ecclesiastici, hæc vnica esse potest, nempe Ordinis Episcopalis excellentia, & vt auferatur occasio, vt Episcopus visitetur à feminis. Quæ ratio idem probat de marito, si ad Cardinalis dignitatem proueretur, ob eminentiam talis præstantissimæ dignitatis, eius vxorem, qualiscumque illa sit, religionem profiteri debere. Et quamuis de Cardinali non sit textus specialis in eo casu id decernens; sufficit tamen textus ille cap. sanè. Quia Cardinales in suis titulis habent iurisdictionem quasi Episcopalem, & eorum dignitas est omnium eminentissima.

DISPUT. LX.

& VLTIMA.

De necessaria iudicis autoritate vt licite fiat diuortium, seu dimissio coniugis quoad torum, & cohabitationem.

Ecce est vltima totius huius de matrimonio tractatus disputatio; in qua, quid possint coniuges præstare in ordine ad diuortium

ingredi non ingrediente vxore, quando vxor est senex, & non suspecta de incontinentia, si castitatem voueat. Nullibi tamen excipitur in iure, posse vxorem ingredi non ingrediente marito, quamuis prouectæ ætatis, & potentis manere in seculo absque periculo. Ad eiusmodi autem conuersionem non esse necessariam licentiam Episcopi, iam supra ostensum est. Vnde propria deliberatione, & priuata autoritate id præstare possunt, nulla spectata iudicis Ecclesiastici licentia, aut permissione.

Solum obici potest, cur potius permittatur coniugibus, vt mutuo consensu manentes in seculo castitatem voueant, quam vt vnus sine altero religionem ingrediatur, nisi casu dicto; cum in priori euentu appareat maius periculum, quam in secundo. Respondeo id fieri, quia in priori euentu, quando est periculum incontinentiæ, est facilius remedium, obtinendo dispensationem in voto, quæ in simili casu facile conceditur. Secus est in secundo; nam in professione Religiosi, numquam nisi fortè ex grauissimis causis dispensatur.

Dico quinto, virum vxore consentiente, & religionem ingrediente si iuuenis sit, vel castitatem in seculo vouente, si vetula sit, & nulla incontinentiæ suspicio, posse sacris initiari, nulla expectata licentia Episcopi ad hanc separationem, vel conuersionem faciendam. Ita supra est ostensum præcedenti disputatione sect. 1. n. 3.

Dico vltimo, coniugem qui professionem fecit sine licentia alterius coniugis, & ideo inualem, ac nullam, non posse reuocari à Monasterio nisi autoritate iudicis Ecclesiastici, qui publico iudicio declarent nullitatem professionis emissæ à tali coniuge. Id latè explicui supra disp. 58. sect. 3. à num. 1. vsque ad 16.

SECTIO II.

Vtrum coniux innocens possit propria autoritate nullo spectato Ecclesie iudicio debitum negare alteri coniugi propter adulterium.

Suppono id in quo omnes ferè Doctores conueniunt, solum iudicem Ecclesiasticum esse competentem ad cognoscendum de adulterio, vt ratione illius diuortium celebratur, vt constat ex c. tua, de procm. & c. 1. vt lite non comest. Quia cum agatur de viribus matrimonij dissoluendis, quod sacramentum est, huiusmodi cognitio est solius iudicis Ecclesiastici. Dixi in ordine ad diuortium; nam quoties agitur de adulterio ad pœnam sanguinis imponendam, solus iudex secularis est competens. Nam Ecclesiastico ea pœna punire interdicitur, cap. sententiam sanguinis, ne clerici, vel monachi. Quoad alias verò pœnas est mixti fori, ac proinde datur locus præuentioni. Cum enim sit quædam sacramenti iniuria, non minus pertinet ad Ecclesiasticum iudicem, quam ad secularem punire illud.

Hoc posito circa præsentem quæstionem videtur desiderari Ecclesie sententia, vt possit coniux innocens debitum negare adultero.

Primo, quia negare debitum est pœna adulterij; ergo non est inferenda nisi per iudicem.

Secundo, pœna conuentionalis non debetur ante iudicis sententiam, at pœna negandi debitum est pœna conuentionalis: nam ea lege initum est ma-

Perez de Matrimonio.

trimonium, vt seruanti fidem fides seruanda sit, secus vbi alter coniux eam violauit.

Tertio, lex generalis non applicatur ad casum particularem nisi media iudicis sententia, cuius est merita causa discutere; ergo cum lex de diuortio à Christo Matthei 19, cap. lata ob adulterium sit generalis, omne adulterium complectens, desiderabitur iudicis sententia, vt huic speciali adulterio accommodetur.

Vltimo, coniux alter non eo ipso priuatur iure exigendi debitum; ergo priuandus est; ergo desideratur iudicis priuantis sententia: non enim est consonum æquitati, vt ipse coniux iniuria adulterij affectus, sit iudex priuans.

Dico primo coniugem innocentem certum de adulterio alterius, eo ipso eximi à debiti reddendi obligatione; neque ad id desiderari Ecclesie sententiam. Ita quamplurimi quos refert & sequitur Sanchez lib. 10. disputat. 12. num. 5. Moueor hac vnica ratione, quia iure naturæ in ipso contractu matrimonij imbibita est ea conditio, vt seruanti fidem fides seruetur, secus eam violanti; neque id ex conuentione partium instar meræ pœnæ conuentionalis confurgit, sed est quasi conditio in contractu inclusa: sicut pœna à testatore adiecta legato, sub conditione castè viuendi, potius sequitur conditionem naturæ quam pœnæ. At conditione non seruata in pacto imbibita, alter paciscens est eo ipso liber ab obligatione fidei præstitæ in ipso pacto. Igitur coniux innocens certò sciens sibi violatam esse coniugalem fidem, commissio adulterio, liber manet à debiti reddendi obligatione.

Dico secundo, si iudex sub excommunicatione latæ sententiæ præcipiat coniugi innocenti certò scienti adulterium occultum alterius quod probare nequit, vt reddat illi debitum non teneri, per se loquendo, & ex natura rei, nec esse coram Deo excommunicatum. Probat, quia in foro conscientie veritas innocenti manifestè constat, & præceptum illud iudicis falsa præsumptione innititur, & ideo non obligat in foro conscientie. Dixi, per se loquendo: nam per accidens ratione scandali vitandi, potest teneri. Vnde si coniux innocens in loca remota fugeret, vbi scandalum omnino cessaret, non teneretur reddere. Hinc

Dico tertio, lite diuortij pendente non teneri reddere debitum innocentem certum de adulterio alterius, nisi à iudice compellatur. Ratio est, quia tamen iura clament lite pendente nihil esse innouandum: verum id procedit in foro externo, in quo veritas non constat donec lis decidatur. Vnde coniux innocens conscius veritatis non tenetur exitum litis expectare, quo à debiti redditione absteat, maximè, quia si tunc à iudice non coactus redderet, esset condonatio adulterij; ac ius diuortij petendi extingueretur. Si autem præciperet iudex, teneretur reddere per accidens ratione scandali, & causa non incurrendi censuram in foro externo.

Dico vltimo, coniugem adulterum, non esse ipso iure priuatum facultate exigendi debitum, donec coniux alter adulterij conscius ipsum priuet. Ratio est, quia reus non tenetur prodere suum delictum, vt à iudice, vel à coniuge priuetur in illius pœnam iure exigendi. Firmo, quia cum coniux ipso iure priuatur debiti petitione, videmus non esse in alterius potestate hanc pœnam ei remittere, vt si incestum cum sorore coniugis admittat. Cum igitur coniux innocens possit remittere adultero pœnam non exigendi debitum,

signum est non ipso iure illum subire hanc pœnam, sed cum ei à coniuge innocenti inferatur. Idem dico, licet coniux innocens leuibus iudiciis, nec sufficientibus ad diuortium celebrandum, suspicaretur adulterium. Vnde adulter interrogatus à iudice non teneretur fateri suum occultum adulterium, sicut nec alia crimina, nisi iuridicè rogatus.

7 Est verò notandum, si adulter nouerit innocentem habere sufficientem sui adulterij certitudinem, vt in foro conscientie diuertere possit, quamuis id probare nequeat, non posse adulterum in conscientia ipsum innocentem compellere vt reddat sibi debitum. Et si forte iudex ex falsa pœsumptione compulit, teneretur ipse à compulsionem desistere. Quia nolente innocente coniuge, certo de adulterio, reddere, destitutum est ipse omni iure. Et quamuis non teneatur dotem & bona restituere innocenti, quorum amissione damnandus erat nisi se tueretur; at teneretur innocentem reuocare ad suam libertatem negandi debitum. Cuius disparitatis ratio hæc est, quia bonorum omisio est mera pœna, atque ideo nullo modo debita nisi media iudicis sententia. At vt priuatur iure exigendi, nulla opus est sententia, sed voluntas sola innocentis conscij adulterij, sufficit.

Ad argumenta opposita.

8 Ad primum, iam dictum est, negare debitum non esse meram adulterij pœnam, sed quasi conditionem imbitam ex natura rei in ipso matrimonio contractu.

Ad secundum, dico propositionem illam veram esse de mera pœna conuentionali, quæ ex partium sola conuentione confurgit; secus de ea quæ suapte natura in ipso contractu imbitur tanquam ex natura rei necessaria conditio: talis est illa, vt seruanti fidelem seruetur, secus eam violanti.

Ad tertium, respondeo, illud antecedens verum esse de lege merè pœnali, & quando agitur ad pœnam lege taxatam infligendam: solius enim iudicis est eam infligere meritis causæ discussis: secus vbi lex non continet meram pœnam, vt in regno Castellæ ludens pecunia credita, nulla indiget iudicis sententia, vt pecuniam perditam minime soluat: quoniam lex id concedens non est mere pœnalis, sed contractum irritat.

Ad vltimum, concesso antecedente, & prima consequentia, negatur secunda. Quia cum illud sit in fauorem innocentis, & non sit decretum per modum meræ pœnæ, sed conditionis quasi ex natura contractus requisitæ, satis est, vt innocens adulterij conscius priuet adulterum iure exigendi.

SECTIO III.

An liceat coniugi innocenti propria autoritate diuertere ab adultero quoad habitationem.

12. à num. 10. vsque ad 38. Breuiter

Dico primò cum communi doctrina, si adulterium sit occultum, non permitti in foro externo, vt innocens propria autoritate, non expectata Ecclesiæ sententia, diuertat ab habitatione. Vnde si adulter coniux restitutionem petat, ad habitationem, qua spoliatus est, restituetur. Ita constat ex cap. 2. c. in litteris, cap. ex conuentione, cap. item cum quis, de re-

stitut. spol. Et ratio est, quia sine citatione, & actu iudiciali, nemo est à sua possessione remouendus, c. h. c. Episcopus, de præbendis in 6. Et certè daretur occasio delinquendi, & res propria autoritate occupandi, ac ius sibi dicendi, si restitutio impediretur spoliato absque iudicis sententia.

Dico secundò, vt possit coniux adulter expelli ab habitatione, propria autoritate, nulla expectata Ecclesiæ sententia, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium restitutionis, desiderari adulterium ita notorium esse, vt nulla prorsus tergiversatione celari possit. Ita conitatur ex cap. significasti, de diuortijs, ibi. Si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipendam præfatus vir cogi non debet. Et ratio est, quia cum coniux adulter sit in possessione pacifica, vt illa, propria innocentis autoritate spoliatur, æquum est, vt ita notorium sit adulterium, quod spoliandi causam præbet, vt oculis pateat: vel notorium probetur per se iudicium rei, vel per adulteri ipsius in iudicio confessionem.

Est tamen obseruandū, si coniux expulsus ob adulterium dicto modo notorium, petat restitutionem, allegans adulterium expellentis, atque ideo compensationem faciendam esse; non esse statim restituendum, nisi fuerit in simili modo notorium adulterium expellentis quod per modum compensationis obicit; sed audiri debent probationes, & si id probauerit, restituetur.

Dico tertio, coniugem sui consciam coniugis adulterij posse in foro conscientie secluso scandalo, ab eius habitatione diuertere, nulla desiderata iudicis sententia, quamuis adulterium sit occultum. Id videtur satis firmari ex cap. dixit dominus 32. q. 1. Vbi cumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor. Vbi notandum est verbum, liberè, quod est canonicè lata sententia, & denotat nullam requiri licentiam, vel sententiam. Firmatur etiam ex cap. ac Beneficentia, 32. q. 1. quod est Pelagij Pontificis, vbi deciditur non compellendum esse virum recipere vxorem, quæ ab ipso recessit, & fornicata est. At si sententia diuortij desideraretur, compelleretur vique vsque ad illam. Et ratio est, quia in foro conscientie non tenetur quis seruare contractus fidem eiusdem fidei violatori. Et certè cum in foro conscientie sit licita dimissio coniugis adulteri occulto quoad torum & debitum coniugale reddendum, vt ostēdi præcedenti sectione; potiori iure licebit quoad habitationem, si scādulum cesset: cum maior sit obligatio reddendi debiti, & ex illa oriatur cohabitandi obligatio. Hinc

Colligo primò, cessante scandalo, licitum esse viro consciam adulteri vxoris in partes longinquas recedere, vbi matrimonium ignoratur. Quia tota ratio prohibitionis huius dimissionis est scandalum. Vnde semper cessante scandalo licita est talis dimissio, etiam si sit facilis aditus ad iudicem. Quia nūquam est adeò facilis sententia, cum in rebus Ecclesiasticis triplex conformis desideretur, & diu duret lis, & magnis sumptibus opus sit, ac litis exitus ignoratur; & dum lis durat, cogetur innocens reddere debitum, & cohabitare, & si renuat, excommunicabitur.

Colligo secundò, vbi matrimonium esset clandestinum, & validum, posse innocentem propria autoritate diuertere, quia cessat scandalum.

Colligo tertio, Ecclesiæ compellenti, vt innocens admittat ad habitationem coniugem adulterum occultum, teneri innocentem parere ob solum vitandum scādali præceptum, quod communiter ex negatione habitationis oritur solet; cum separatio habitationis publica sit quod non contingit in debiti coniugalis negatione, quæ omnino est in occulto.

Colligo

8 Colligo quarto, coniugem adulterum occultum expulsum, qui nouit innocentem esse certum de adulterio, non posse in foro conscientie petere restitutionem ad cohabitationem; secus si ignoret num coniux innocens certus sit, sicut circa debiti redditionem dixi præcedenti sectione n. 7. Quia, vt innocens in conscientia priuet adulterum debito, & cohabitatione, per se loquendo, nulla desideratur sententia.

9 Colligo quinto, rectè excusari à culpa D. Iosephum cum voluit à Virginis consortio recedere ob suspicionem adulterij occultij; eo quod occulta erat futura dimissio, & absque scandalo, quæ licita est in foro conscientie.

10 Colligo vltimo, cur coniux adulter notorius expellatur ab innocente propria autoritate, ita vt coniux dimissus non sit restituendus; & secus sit, vbi est impedimentum notorium dirimens matrimonium, v. g. consanguinitas, vel aliquid aliud; non enim tunc licet propria autoritate diuertere: nam in foro externo conceditur restitutio, quamuis impedimentum sit notorium, vt constat ex cap. porro, de diuort. vbi expressè habetur non esse licitum diuertere absque Ecclesiæ sententia ob notoriam consanguinitatem, his verbis. Si etiam parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea (intellige, vt constat ex textu, vxore) separari non potuit: quare ipsum ad eam recipendam, quæ petit restitutionem ipsius, districtè compellas; quam si recipere noluerit, vinculo excommunicationis astringas. Huius itaque diuersitatis rationem, hanc iudico veriorē, vt nimirum prædicta capituli, porro, decisio sit specialis in consanguinitate, & in quocumque alio impedimento dirimente; & meritò, quia in eo casu separatio non tantum tendit ad spoliandum possessionem coniugem dimissum, sed etiam proprietates, ipsoque matrimonij vinculo: & ideo iustè deciditur in dicto cap. porro, nullum notorium impedimentum ad id sufficere, sed expectandam esse Ecclesiæ sententiam, vt sicut eius autoritate vinculum matrimonij colligatum est, ita oporteat eius à iudicio dissolui. Vt enim liquet ex cap. 1. de regulis iuris: Per eandem causam res nascitur, & dissoluitur. Quis enim neget rem esse grauissimam, declarari vinculum matrimonij fuisse irritum, & ideo vtrumque coniugem tanquam solum posse liberè ad alias nuptias transire. Et ideo ea res meritò referuatur iudicio Ecclesiæ decidenda; & interim coniux spoliatus cogitur ad spoliatum redire. At separatio ratione adulterij, est quoad sola obsequia coniugalia, manente vinculo matrimonij illaeso, adeò vt neutri liceat aliud matrimonium inire: & ideo nihil mirum si Ecclesiæ iudicium non desideretur, sed contenta sit adulterio ita notorio, vt nulla possit tergiversatione celari.

SECTIO IV.

An sententia diuortij transeat in rem iudicatam, ita vt illa semel lata, & transacto appellationis termino, neutri coniugi liceat reclamare.

1 PRæ oculis habendum est sententiam de diuortio latam esse in fauorem innocentis, ad cuius instantiam lata est, & in odium adulteri nocentis, cui nullo modo vult Ecclesia fauere.

2 Quo præmissis, dicendum est primò, sententiam diuortij non transire in rem iudicatam, in iis quæ sunt in

Pere de Matrimonio.

adulterij coniugis fauorem; bene tamen in iis quæ in eius odium & innocentis fauorem cedunt. Ita fere omnes. Ratio est, quia cum sententia diuortij feratur ad instantiam innocentis, & in eius fauorem, & in odium adulteri, æquitas possit ne in fauorem rei adulteri transeat in rem iudicatam, & innocentis perniciem. Firmo, quia si omnino transiret sententia illa in rem iudicatam, quamuis posset iniuriam adulterij condonare innocens, & consequenter reconciliare sibi adulterum volentem; tamen ipso reitente non posset innocens coram iudice agere ad illius reconciliationem, obstante sibi exceptione rei iudicatæ, quod falsum est. Nam tunc foueretur peccatum, quia daretur ansa coniugi adulterandi, vt sic alter diuortium intentaret; & solutus esset lege matrimonij quoad torum, & quoad cohabitationem. Hinc

Dico secundò, coniugem adulterum, transacto termino appellandi, volentem allegare iniustitiam sententiæ, & reconciliationem petentem, non esse audiendum; at coniugem innocentem semper esse audiendum. Ratio est, quia adultero nequit suffragari exceptio rei iudicatæ; esset enim iniquissimum proficere rei iudicatæ exceptionem ei contra quem iudicatum est: esset enim in perniciem innocentis: hic verò semper est audiendus, quia sententia lata est in fauorem ipsius; & quod fauore illius introductum est, non debet in eius damnum retorqueri. Hinc

Colligo primò fas esse innocenti sibi nocentem reconciliare, & teneri in eo casu nocentem parere, & sequi innocentem, etiam si iudex sententiam non retractet. Ratio est, quia cum ea in fauorem innocentis lata sit, & odium nocentis, non eximitur nocens ab innocentis potestate, si velit innocens cedere iuri suo adquisito per sententiam; aliàs esset sententia illa in damnum innocentis, & in fauorem adulteri, quod iniustum est. Ita innumeris Doctores, quos refert & sequitur Sanchez lib. 10. disputat. 10. num. 3. Prædicta tamen doctrina est intelligenda, si res sit integra ex parte innocentis: nam si sit validè professus, vel sacris initiatus, habet iam statum immutabilem, & se tradidit religioni, vel Ordini sacro, & ideo iam amplius ad coniugem nequit redire. Secus si sit nouitius tantum, vel tantum minoribus constitutus; quia tunc potest reconciliari, habet enim ius iustitiæ ad coniugem nocentem, illudque ius nondum impeditum est alio iustitiæ iure, quale habet religio in professum. Idem est si tantum impediatur voto simplici, extra religionem tamen; potest enim redire, licet peccet, cum exponat periculo violandi votum, tenebiturque redire, sed non exigere.

Colligo secundò, cum ea sententia lata sit in odium nocentis, & in fauorem innocentis, innocentem adhuc habere ius circa mutationem status nocentis. Explicio id: nam si nulla præcessit sententia, sed ob adulterium notorium separati inuicem sunt, adhuc non licet aputero statum mutare in scio innocente. Quia cum innocens quandiu non mutat statum, habeat ius liberum, & expeditum ad reuocandum ad se nocentem, si velit, non potest nocens quidquam agere, vel disponere contra istud ius. Vnde si mutauerit statum, nihil prorsus efficit, sed reuocari ab innocente poterit, quo in scio, mutatio status facta est. Si verò præcessit sententia iudicis Ecclesiastici de diuortio, ratione iuris quod adhuc manet integrum apud innocentem, non potest nocens inuito, aut inconsulto innocente ad religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, & etiam si professus sit, vel sacris Ordinibus initiatus, potest reuocari ab innocente.

nocente: non enim valet confessio contra ius coniugis innocentis. Valet autem mutatio status facta à nocente, si vel innocens sciens non contradicat, eo enim ipso cedit iuri suo; vel si diligenter monitus nolit reconciliari, *cap. gaudemus, de conuersione coniugatorum*, ibi: *A te diligenter communitus, iam non vult reconciliari*. Ceterum is qui innocens est, non ideo constringitur etiam religionem ingredi, sed potest in seculo manere, cum possit ob nocentis adulterium separatim vivere.

6 Colligo tertio, coniugem innocentem, iam facto diuortio post sententiam, posse ad religionem liberè transire, etiam inuito coniuge nocente. Quoniam ea sententia lata est in fauorem innocentis, & ideo innocens utitur iure suo. Constat id ex *cap. Agarhosa, 27. quest. 2. cap. constituto, cap. veniens, de conuers. coniugat.* Similiter potest ad Ordines transire; quia ius coniugale amisit coniux adulter ob culpam adulterij commissam, manente licet vinculo.

7 Colligo ultimo, si innocens eligat in seculo remanere, lata sententia, & facto diuortio, nulla lege constringitur, nocentem recipere, sicut neque retinere, etiam si nocens poenitentiam egerit, & ad meliorem mentem reuocatus sit. de qua re plura diximus *disputatione quinquagesima sexta, sect. 6. & 7.*

SECTIO V.

An si post latam diuortij sententiam constet coniugem condemnatum fuisse innocentem; vel utrumque pariter nocentem, sit ea retractanda, & coniuges ad pristinum statum matrimonij restituendi.

Dico primo, quando res est integra ex parte vtriusque coniugis, quia neuter statum mutauit, certum esse apud omnes retractandam esse sententiam. Probat, quia sententia diuortij solum transit in rem iudicatam in fauorem innocentis, & odium nocentis, ut constat ex præcedenti sectione. At in hoc casu, aut neuter est innocens, sed simili culpa infectus ante sententiam, vel vterque innocens erat: ergo non potuit sententia illa in rem iudicatam transire, sed erit reuocanda. Vnde alter coniux innocens, in cuius fauorem lata est diuortij sententia, ubi conficius fuerit veritas innocentie alterius coniugis, tenetur in foro conscientie ad suum consortium coniugale illum reuocare: non enim iniuri potest ex sententia lata, quam sibi constat inniti falsæ præsumptioni. Vnde etiam in eo casu ipse coniux damnatus, quamuis audiri nequeat, si ex antiquis actis, & allegatis nitatur sententiam latam impugnare, eo quod præsumatur transiisse in rem iudicatam aduersus ipsum, potest tamen audiri aduersus illam sententiam ex nouis testibus, aut ex antiquorum falsitate, volens probare antiquæ sententiæ iniustitiam, petito beneficio restitutionis ex clausula generali, si qua mihi causa iusta subest. Quod beneficium conceditur quibuscumque maioribus, ut retractetur sententia, quæ in rem

iudicatam transferat. Obiicies hinc sequi nihil speciale dari in sententia diuortij, cum omnes aliæ ex simili causa retractentur. Respondeo id esse speciale, ut etiam constante veritate ad omnes sententias quæ transeunt in rem iudicatam retractandas, non audiatur coniux nocens & condemnatus, reclamans aduersus illas, nisi petito beneficio restitutionis ex dicta clausula generalis petito.

Dico secundo, quando iam innocens coniux mutauit statum, factus confessus, cognita falsitate esse restituendum alteri coniugi, & huic teneri reddere debitum, sed non posse ab eo exigere. Hoc etiam est certum. Primum constat, quia in eo casu alter coniux habet ius iustitiæ exigenti debitum, & talis confessio est nulla, ob alterius coniugis præiudicium. Secundum claret, quia votum illud castitatis in professione emissum obligauit illum in quantum ille se obligare potuit, absque alterius coniugis præiudicio: ut in simili habetur *cap. placet, de conuers. coniug.* de coniuge, qui existimans alterum defunctum, est confessus. Idem dico, si vir erat iam sacro Ordine initiatus, quia eadem est ratio. Vnde ea confessio tanquam sine licentia, & absque vera causa facta fuit omnino irrita; ac proinde non potuit valere absque noua ratificatione. Quare coniux iste tanquam non confessus poterit exire, & repetere manentem in seculo, sed non absque iudicis ordinarij auctoritate: ut de professo absque licentia dixi supra *disput. 58. sect. 3. num. 15.* At si hic confessus fuisset mala fide, decipiens religionem, posset religio ipsum inuitum retinere, altero coniuge non repetente, in fraudis poenam.

Dico tertio, si vterque existimans diuortium iuste celebratum, & vterque ea falsa causa inductus, confessus est, neutrum posse alterum repetere. Ita Sanchez cum aliis *lib. 10. disput. 9. num. 1.* Tum, quia confessio, cui falsa causa animum dedit, si non sit error, vel dolus circa substantialia, irrita non est: nam voluntas absoluta contrahendi matrimonij, aut profitendi, eo ipso quod versatur circa eiusmodi statum perpetuum, includit virtutalem voluntatem status illius eligendi, etiam si erretur in aliis circumstantiis illius status: solus enim error, vel dolus circa substantialia irritat professionem, sicut & matrimonium. Talis enim error liberam tollit voluntatem. Adde, eam falsam existimationem diuortij iuste celebrati, non esse causam finalem professionis, sed impulsivam, quia finis professionis communiter est seruire Deo in religione. Tum etiam, quia vterque sciens alterius ingressum, videtur facto ipso concedere licentiam; atque ideo vterque non habet ius repetendi, & quantum est ex parte sua cessit iuri suo, ac proinde nulla afficitur iniuria. Secus esset, quando ignorantia ingressus alterius adesset, ut in simili dixi supra *disput. 58. sect. 3. in fine num. 19.* quando vterque coniux mutua licentia non petita proficetur.

Hinc dico ultimo, validam esse professionem uxoris, quæ credens falsò diuortium iuste esse celebratum, professa est, viro iam professo, vel in sacris constituto. Ratio est, quia neque illa confessio est irrita ob falsam causam diuortij iusti, ut iam est ostensum: neque etiam ob iniuriam interrogatam alteri coniugi. Quia iam cum ille professus sit, aut sacris initiatus, ius non habet repetendi, & quantum est ex parte sua, cessit iuri suo; nulla igitur iniuria afficitur. Quod

Quod si confessio illa fieret altero manente in prioris status, nimirum ante ordinem assumptum, aut religionis ingressum, esset inualida, in quantum est in præiudicium alterius coniugis. Vnde eo repetente, cognita iniustitia sententiæ diuortij, teneretur ad matrimonium redire, iudicis ordinarij auctoritate: at non posset debitum petere, ut iam constat.

SECTIO VI.

& VLT.

An post latam sententiam diuortij, contingat coniugem innocentem labi in adulterium, compensentur mutuo delicta, & sit iste compellendus redire ad coniugem causa adulterij dimissum.

1 Am supra *disputat. 56. sect. 3. num. 1.* ostendimus cum communi sententia, si ante diuortij sententiam contingat innocentis lapsus, teneri hunc ad alterum coniugem nocentem redire; quia tunc mutua illa delicta compensatione abolentur. Quæstio itaque procedit post latam sententiam diuortij.

Circa quam quatuor proponit sententias Sanchez *lib. 10. disput. 9. a num. 27. usque ad 30.* quæ apud ipsum videri possunt. Quid ipse sententiam sequentibus dictis aperiam.

2 Dico ergo primo, nullam actionem acquiri coniugi adultero, ut repetat innocentem, qui post diuortij sententiam adulteratus est; atque ita ea delicta non compensari. Moueor, quia sententia lata diuortij absoluit innocentem à debito coniugalis societatis, & dissoluit contractum matrimonij, quoad iustori, & habitationis, manente vinculo, ut iam constat; ergo innocens postea adulterans, tametsi coram Deo reus sit adulterij coram Deo ob vinculum matrimonij perseuerans, non tamen peccat aduersus coniugem dimissum, nec illi iniuriam infert, quia destitutus est per sententiam iure in illius corpus. Firmo primo, nam ideo coniux altero coniuente fornicans, licet sit reus adulterij in ordine ad Deum ratione matrimonij, non est tamen in ordine ad coniugem coniuentem, cuius iniuria cessat, quia in eo euentu nulla datur actio coniugi coniuenti, ut ob tale adulterium exigat diuortium, eo quod eius iniuria cessat, quæ fundamentum est actionis ad petendum diuortium; ergo similiter in nostro euentu nulla erit actio ad repetendum coniugem fornicantem post sententiam, cum omnino iniuria cessauerit, quæ est fundamentum mutua delictorum compensationis, & actionis ad repetendum. Vnde licet adulterij exceptio per simile adulterium extinguatur; at exceptio per iudicatam quæ obstat priori coniugi repetenti, non aboletur per crimen post sententiam commissum. Præterea idem firmo, quia sententia diuortij non fertur sub conditione aliqua in fauorem coniugis rei, nimirum si innocens continuerit, cum omnino in odium ipsius transeat in rem iudicatam, ut vidimus supra *sect. 4. per totam*; ergo cum absolute & in perpetuum absoluat coniugem

Perez de Matrimonio.

innocentem à matrimonij seruitute, ad illam sententiam sequens postea adulterium, minime reuocabit. Denique id stabilitur; quia contrarium iure cautum non inuenitur: imò omnia iura clamant sententiam rite latam non esse reuocandam. Hinc

Colligo primo, nec ius naturale, nec diuinum, dictare post sententiam esse admittendam compensationem. Quia adultero illam alleganti obstat exceptio sententiæ, quæ in fauorem alterius, qui dum lata est, innocens erat, transit in rem iudicatam. Et ius ipsum naturale & diuinum præscribit sententiam iustam obseruandam esse.

Colligo secundo, in sententia lata nullam ideo esse iniustitiam; nam licet sententia diuortij tacitam includat conditionem in fauorem innocentis, nisi ipse velit coniugem adulterum repetere, & in fauorem adulteri nullo modo includatur etiam tacita conditio, si innocens continens fuerit in posterum, non ideo ea sententia ob eam inæqualitatem iniusta est; quia hæc proficiscitur ex eo quod transeat in rem iudicatam in fauorem innocentis, & in odium alterius coniugis rei. Quæ inæqualitas, ut nimirum faueat sententia innocenti contra reum, semper inuenitur in sententia iusta; quoniam æqualitas seruanda, ut iusta sit, ea est, ut unicuique reddat quod suum est.

Colligo tertio, hanc iudicis sententiam ex se nullam præstare ansam adulterandi, sed alterum coniugem ob malitiam suam abuti libertate, & ideo dignum esse ut iudex ex officio suo ad pristinum reuocet illum seruitutem, modo statim dicendo.

Dico secundo, officio iudicis coniuges illos esse reconciliandos, quando est periculum adulterij. Ita notant communiter Doctores. Ratio est, quia iudex ex officio, licet alter coniux non petat, tenetur animarum salutem consulere, & periculis incontinentiæ occurrere. Vnde id præstare debet non regulariter, sed quando manifestum esset periculum coniugum, & aliorum scandalum. Et quamuis non sit textus in hoc speciali euentu; est tamen regula generalis, ut iudex officium suum impertiat, quando id ad bonum commune, vel ad vitanda peccata necessarium est.

Quæres, an si post latam diuortij sententiam 7 coniux innocens fornicetur, possit iure actionis repetere eum, qui prius fuerat adulteratus. Videtur non posse priorem adulterum sibi reconciliare inuitum; quia tunc extinguitur effectus sententiæ diuortij, quæ eam actionem concedebat aduersus coniugem adulterum: nam cum æquales iam sint in delicto admisso, debent etiam esse æquales in iure, & actione ad repetendum.

Verum iuxta supra dicta, consequenter dico, 8 innocentem qui post sententiam diuortij adulterium commisit, adhuc habere actionem, & ius ad reconciliandum sibi alterum, illumque teneri, volente illo innocente, ad usum matrimonij redire. Ratio est, quia in fauorem prioris innocentis transit sententia in rem iudicatam, quæ sententia retractanda non est ob fornicationem ipsius subsecutam, atque ideo prior adulter ius non habet ad repetendum. Cum autem non transierit in fauorem prioris adulteri, nihil est quod ipsi

suffragetur, quo minus redire teneatur. Si enim excipere velit de adulterio alterius, obstat sibi adulterium simile quo infectus est: si vero exceptione rei iudicata iuvari velit, non transit in fauorem ipsius sententia in rem iudicatam, ut vidimus supra *sect. 4. num. 3.* Quare sententia diuortij in fauorem innocentis solius transiens in rem iudicatam, est cau-

sa huius inæqualitatis inter coniuges; nec innocente post diuortij sententiam fornicante, reuocantur ad pristinam æqualitatem, quia tunc ea delicta minima compensantur. Atque hæc de tota matrimonij tractatione ad diuinam laudem dicta sufficiant, & ad maiorem Dei, ac Deiparæ, & Patris nostri Sancti Ignatii gloriam.

FINIS.

INDEX

INDEX

Rerum omnium notabilium, quæ in hoc Matrimonij tractatu explicantur.

Prior numerus paginam notat; posterior est marginalis.

A

Abb. ss.

ABBATES an possint dispensare in denuntiationibus matrimonij, vide *Ordinarius.*

Abbates an sint ordinarij ad assistendum matrimonio, vel licentiam assistendi dare possint, vide *Ordinarius.*

Absentia.

Absentiâ sponsi an dissoluantur sponsalia, vide *Sponsalia.*

Acceptatio.

Acceptatio requiritur ab eo cui fit promissio. 17.3 & 26.5,6

Ante acceptationem promissio matrimonij gratuita non obligat iure naturali. 56.5

Neque obligat iure ciuili, & Canonico. 55.1,6,7,8

Acceptationis signum est in promissione gratuite facta taciturnitas in promissario præsentem. 57.10,11

Qualis desideretur cum promissione continuitas acceptationis. *ibid.* 12

Promissio matrimonij facta absenti non est valida nisi acceptetur per internuntium, vel per epistolam, vel per eum cui ius dat facultatem acceptandi. 60.2 & seqq.

Ante acceptationem potest reuocari promissio liberalis matrimonij facta absenti, quamuis adsit iuramentum non reuocandi. 61.8

Acceptio.

Acceptio personarum non est cum Magnatibus & diuitibus facilius dispensare in matrimonij impedimentis. 509.4,5

Actus.

Actus coniugalis an sit licitus, & gratiam conferat ex opere operato, vide *Vsus coniugalis, & Debitum.*

Actus coniugalis ob delectationem solum ipsi vsui annexam nec venialem culpam contrahit. 553.5

Actus coniugij moraliter loquendo ferè semper est veniali culpa obnoxius. *ibid.* 6

Actus coniugalis si periculum est abortus illicitus, & mortale est. 555.15

Actus coniugalis tempore purgationis post partum licitus est. 556.19

Actus coniugalis tempore quo proles nata lactatur omni caret culpa. *ibid.* 20

Actus coniugalis in loco publico, vel coram aliis est

peccatum mortale. *ibid.* 1,2
Nullus actus intellectus præcisè est causa efficax sponsalium. 15.3,4,5

Actus procuratoris est quid vnum in genere moris cum consensu mandantis. 154.4

Adamus.

Adami matrimonium factum fuit ab ipso consentiente, non à Deo independentem à voluntate Adami. 218.1

Adam, & Eua quibus verbis contraxerint non constat. 219.7

Adoptio.

Vide verbo *Cognatio legalis.*

Adulter, Adulterare, Adulterium.

Adulterandi sola voluntas licet verbis manifestata non sufficit ad diuortium. 602.1

Adulterium non sufficit ad diuortium, quando ab utroque coniuge est commissum. 603.1

Post vtriusque Adulterium coniugi reconciliato si alter adulteretur, licet diuortio uti. *ibid.* 3,4

Si post factum diuortium coniux innocens adulteretur, tenetur alterum iterummittere. *ibid.* 5

Adulterium vxoris non est sufficiens ad diuortium, quando hæc prostituitur ad id ut lenocinium exerceat. *ibid.* 6

Adulterium commissum sine culpa coniugis adulteri non sufficit ad diuortium. 604.7

Adulterium remissum desinit esse causa diuortij. *ibid.* 8

Adulterij remissio debet esse expressa vel verbis, vel copula postea habita. *ibid.* 9,11

Adulterij remissione facta si nocens relabatur, potest innocens ab illo diuerti. *ibid.* 10

Adultero coniugi absolute non tenetur coniux innocens reconciliari, bene vero econtra. *ibid.* 1

Adultero resipiscenti licet coniugi sibi reconciliare. *ibid.* 1

Coniux innocens propter solam adulterij rationem non tenetur vxorem adulteram pertinacem, etiam publice dimittere. 605.3

Non tenetur coniugem adulteram diuertere ob præceptum correctionis fraternæ. *ibid.* 4

Non tenetur ratione scandali. *ibid.* 5

Rarissimè coniux tenetur dimittere adulterum. *ibid.* 6

de Adulterio certus debet esse coniux innocens certitudine morali, ut diuertat. *ibid.* 2,3

Cum adulterij suspitione violenta potest ab alio discedere. *ibid.* 4
 Adulterij violentam suspitionem non inducunt oscula, & amplexus. *ibid.*
 De adulterio certior factus à persona fide dignissima, coniux potest licite dimittere. 606.5
 Potest coniux innocens cogere adulterum ut sibi reconcilietur, & teneretur adulter conuicere. *ibid.* 2
 Coniugi innocenti nullum superest ius ad reconciliandum adulterum si mutauit statum. *ibid.* 3
 Coniux innocens qui statum non mutauit habet ius circa mutationem status adulteri nocentis. *ibid.* 4
 Inuito adultero licitum est coniugi innocenti ingredi religionem, vel votum castitatis emittere. *ibid.* 5
 Inuito adultero licet coniugi innocenti ad sacros Ordines transire. *ibid.* 6
 Coniux innocens si eligat in saeculo manere, quamuis adulter respiciat, non teneretur eum admittere. 607.9
 Coniux adulter inuito innocente non potest religionem ingredi. 606.1,2
 Adulter coniux valide mutat statum si innocens cum possit non contradicat. *ibid.* 3
 Coniux adulter ut de licentia innocens profiteatur, vel sacris initiatur, non opus est ut innocens ingrediatur religionem, vel simplex votum castitatis emitat. *ibid.* 4
 Integrum est coniugi adultero mutare statum coniuge innocente repugnante reconciliationi. *ibid.* 5
 Adulterium sufficit diuortio perpetuo. 612.7
 Adulterium quando dirimat matrimonium, vide verb. *Imped. crim. & Index Eccles.*
Actus.
 Actus procuratoris est quid vnum in genere moris cum consensu mandantis. 154.4
 Actus coniugalis ob delectationem solum ipsi vsui annexam nec venialem culpam contrahit. 553.5
 Actus coniugij moraliter loquendo sepe semper est veniali culpae obnoxius. *ibid.* 6
 Actus coniugalis si periculum est abortus illicitus est, & mortale. 555.15
 Actus coniugalis tempore purgationis post partum licitus est. 556.19
 Actus coniugalis tempore quo proles natalatur, omni caret culpa. *ibid.* 20
 Actus coniugalis in loco publico, vel coram aliis est peccatum mortale. 556.1,2
Adamus.
 Adami matrimonium factum fuit ab ipso consentiente non adeo independentè à voluntate Adami. 218.1
 Adam, & Eva quibus verbis contraxerint non constat. 219.7
Ætas.
 Defectus ætatis ad matrimonium quando malitia ætatem supplet nullo iure dirimit matrimonium. 424.5
 Ætas septennij completi requiritur ad sponsalia. 46.2
 Ad sponsalia requiritur ætas septennij completi metaphysicè, vbi de malitia ætatem supplente non constat. *ibid.* 5
 Sufficit si vltima septennij dies sit incepta in fauorem matrimonij. *ibid.* 6, 11
 Ætas eadem requiritur ad sponsalia in viris, & feminis, & cur. *ibid.* 8
 Ob defectum ætatis sponsalia nulla possunt postea fieri valida. *ibid.* 9

Ante septennij ætatem valent sponsalia si adsit contrahentibus vsus rationis. 47.2,3
 Ante ætatem à iure præscriptam sponsalia contrahere licitum est si malitia suppleat ætatem. 48.2,3,4
 Quota ætas ad matrimonium desideretur. 424.1
 Defectus ætatis ad matrimonium quando malitia ætatem supplet nullo iure dirimit matrimonium. *ibid.* 5
 Sublato iure positiuo ex natura rei valide potest matrimonium iniri inter impuberes si adsit sufficiens rationis vsus. *ibid.* 6
 Quanto tempore ante ætatem pubertatis malitia eam suppleat, iudicis arbitrio committendum est. 425.7
 Ætas requisita ad matrimonium est pubertas, nempe annus duodecimus in fœminis, & in viris decimus quartus. 424.1
 Cur citius pubescant fœminæ quàm viri. *ibid.* 2
 Prædicta ætas tam in viro, quàm in fœmina debet esse completa mathematicè, quando malitia non supplet ætatem. *ibid.* 3,4
 Ætas impuberum, quæ sit. 73.1
 Nec desideratur ætas, nec qualitas aliqua in procuratore ad matrimonium constituto præter vsum rationis. 458.7
Affinitas.
 Vera affinitas non oritur ex sola fœminæ vasis penetratione non emisso intra virili femine. 372.1
 Ad affinitatem non requiritur commixtio seminis sufficiens ad penetrationem. 373.3
 Ad affinitatem sufficit commixtio absque copula si virile semen arte dæmonis intra vas fœmineum immittatur. *ibid.* 4
 Ad affinitatem requiritur etiam feminatio fœminæ. *ibid.* 5
 Oritur affinitas non solum ex copula coniugali, sed etiam ex copula illicita carnali. *ibid.* 6
 Affinitas orta ex copula coniugali est vinculum naturale instar consanguinitatis. 374.1,2
 Item de affinitate orta ex copula illicita. *ibid.* 4,5,6
 Affinitas post matrimonium orta non impedit redditionem. 582.1
 Affinitas incestuoso coniugi debiti petitionem interdicit. *ibid.* 2
 Affinitas etiam ex incestu occulto eandem priuationem petendi debitum inducit. *ibid.* 3
 Affinitas contracta ab utroque coniuge vtrumque à petitione prohibet. *ibid.* 4
 Affinitas in 4 gradu attentio iure antiquo incestuosum iure petendi priuat. 583.1
 Affinitas in 3. & 4. gradu attentio Tridentini decreto non impedit debiti exactionem. *ibid.* 3
 Ex copula eunuchorum nulla oritur affinitas. 371.3
 Validum est matrimonium iure naturali affinium in primo gradu, & in quouis alio linea recta. 375.4 & seqq.
 Affinitas in secundo, & vltioribus gradibus linea tranuersa non dirimit matrimonium iure naturali. 376.1
 Neque in primo gradu affinitatis linea tranuersa. *ibid.* 2,3
 Affinitas orta ex copula fornicaria in nullo cuiuscumque linea gradu dirimit iure naturæ matrimonium. 377.2,3
 Ex matrimonio rato propriè, & in rigore nulla oritur affinitas, neque iure naturali, neque Ecclesiastico. *ibid.* 4
 Affinitas non dirimit matrimonium iure positiuo diuino. 378.1

Affinitas est impedimentum dirimens iure Ecclesiastico. *ibid.* 2
 Ad quos gradus se extendat Affinitas iure antiquo Ecclesiastico. *ibid.* 3,4,5
 Post Tridentinum Affinitas ex copula illicita extenditur tantum ad secundum gradum inclusiuè. *ibid.* 6,7,8
 Fornicatio habita cum affine in tertio, & quarto gradu, non est incestus. 379.9
 Si maritus cognoscat mulierem in tertio, vel quarto gradu cum sua vxore coniunctam, non impeditur à petitione debiti coniugalis. *ibid.* 10
 Affinitas ex matrimonio orta non est restricta per Tridentinum, sed hodie durat, & dirimit matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiuè. *ibid.* 11
 Vtrum Affines, & consanguinei incurant excommunicationem ipso facto ineundo matrimonium fuscè. *disp.* 31. *sect.* 7
 Vide alia verb. *Impedimentum, & Affinitas.*
Amentes.
 Amentes & mente capti nequeunt contrahere sponsalia, & matrimonium. 6.9
 Vide verb. *Vsu.*
Amplexus.
 Amplexus, & oscula an probent adulterium, vide verb. *Adulterium.*
 Amplexus non impudici licent sponsalia conditionatè contrahentibus. 113.3
 Amplexus citra copulam post sponsalia de futuro non sunt indicia matrimonij præsumpti. 150.11
 Amplexus non impudici liciti sunt sponsis de futuro. 72.1,4,5
Approbatio.
 Approbatio data ab Episcopo ad audiendas confessiones cum limitatione ad certum tempus, vel ad suum beneplacitum non est damnanda. 61...
Arrha.
 An sit signum Matrimonij, vide verb. *Signa.* Vide de Arrhis alia verb. *Pœna sponsalibus apposita.*
Aspectus.
 Aspectus inter coniuges absque pollutionis periculo non sunt peccata mortalia. 592.7
 Aspectus valde turpes gratia delectationis quæ in ipsis capitur absque necessitate leui non ex libidine, sed ex indiscreta mortificatione, aut curiositate lethales sunt. 596.4
 Aspectus concubitus viri cum fœmina mortalis est. *ibid.* 5
 Aspectus & verba turpia inter coniuges absque pollutionis periculo non sunt peccata lethalia. 592.7
Autor.
 Author matrimonij in ratione contractus, fuit Deus per propriam legem. 214.2
 B
Baptismus.
 Baptizati ligantur legibus Pontificiis impedimentata matrimonij statutibus. 274.3
 Baptizati heretici, etiam illis ligantur. *ibid.* 6
 Baptizati possunt contrahere matrimonium quin sit Sacramentum. 243.6
 Si pater filium suum necessitate urgente baptizet, nullum contrahit impedimentum petendi debitum. 365.2
 Idem dic si coniux baptizat filium solius alterius coniugis in necessitate. *ibid.* 3
 Idem dic si in casu necessitatis quando nullus ad est, qui parrinus sit, pater, vel mater id munus

præstet erga communem filium, vel solius alterius coniugis. *ibid.* 4
 Si pater ex ignorantia inuincibili facti vel iuris sine necessitate baptizet vel confirmet, non impeditur ad actum coniugalem. *ibid.* 5
 Qui sua culpa filium suum scienter de baptismo suscipit, vel sine vlla necessitate baptizat, potest nihilominus petere debitum. 366.8, & seqq.
 Cum quis per procuratorem alium suscipit, procurator ipse non contrahit. 369.5
 in Baptismo priuato qui tenet baptizatum, illum quasi materialiter tenet. 360.8
Benedictiones.
 Benedictiones nuptiales non sunt necessariae ad valorem matrimonij, sunt tamen necessariae ex præcepto, & à proprio Parocho impendendæ. 485.1,2,3
 Omittere Benedictiones nuptiales per se solum est venialis culpa. 486.4
 Non est mortale consummare matrimonium ante Benedictiones nuptiales; imo nulla est culpa per se loquendo. *ibid.* 6, & seqq.
 Ratione alicuius sacræ Benedictionis votum Religiosorum non fit solemne. 317.7
Bestialitas.
 Bestialitas an sit iusta diuortij causa. 602.2
 Vide *Bimestre.* 264.17 & seqq.
Blanditiæ.
 Blanditiæ præcisè non inferunt metum viri constantis. 194.6
Bona.
 Bona matrimonij quæ sint. 168.1 & seqq.
 Bona in quæ necessariò ferri debeat consensus contrahentium ad matrimonij valorem. 141.1,2,3
 Bonum prolis de non impedienda positiuè generatione, etsi nascatur procreanda, debet à contrahentibus intendi. 142.8
 Bonorum omnium, vel potioris partis amissio est sufficiens ad inferendum metum cadentem in virum constantem. 187.15
 C
Capitulum.
 Capitulum sede vacante quid possit circa matrimonium, vide *Ordinarius.*
Cardinales.
 Cardinales quid possint circa matrimonium, vide *Ordinarius.*
Catechismus.
 Catechismus quid sit. 289.1
 Catechismus olim erat impedimentum matrimonij impediens tantum; nunc iam est sublatum ex consuetudine præscripta. *ibid.* 4,5,6
 Sublatum est quoque per Concilium Tridentinum. *ibid.*
Causa.
 Causæ dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus quæ sint, & qualiter intelligantur. 509.6 & seqq.
 Causæ dispensandi in legibus impedimentorum inæquales sunt. 508.2
 Causam aliquam requirit dispensatio impedimentorum, quæ bonum commune aliquo modo saltem indirectè respiciat. *ibid.* 3
 Dispensatio legitima solam causæ veritatem tempore concessionis Pontificiæ, necessario postulat. 510.2
 Dispensatio ut preces veritate nitantur, requirit quod tempore cõcessionis causæ allegatæ veræ sint. *ibid.* 3
 Dispensa

Dispensatio commissa à Pontifice ordinario indiget perseverante causa ne omnino deficiat. *ibid.* 4
 Dispensatio subsistit, quæcumque ante executionem solum cessante causa. § 11.6
 Causæ impulsivæ, & motivæ ad dispensationem diversitas exponitur. § 12.1 & 5
 Subreptitiâ est dispensatio si fileatur causa vera, quam ius iubet exprimi, quamvis solum sit impulsiva. *ibid.* 2
 Si causa vera motiva taceatur dispensatio est nulla. *ibid.* 3,4
 Valer dispensatio impulsiva tantum veritate tacita, & non expressa in iure. § 13.4
 Dispensatio sola causa motiva tacitis aliis, quæ difficiliorem redderent, persistit valida. *ibid.* 8
 Dispensatio in impedimentis iure humano tantum introductis etiam sine causa facta valida est, licet illicita. § 18.1
 Dispensationem in lege diuina, vel naturali, vel cuiuscumque alterius superioris sine causa concedere, exigere, ac uti est lethale peccatum, nisi leuitas materiæ excuset. § 102.1,2 & 106.1
 Legislator sine iusta causa dispensationem concedens peccat. *ibid.* 3
 Quod si ad sit scandalum, aut notabile aliorum damnum sine causa dispensans peccat mortaliter legislator. *ibid.* 4
 Etiam secluso scandalo, & damno ab intrinseco ex genere suo, si legislator sine causa dispenset grauem contrahit culpam. § 107.8
 Ea materiæ paruitate sine causa dispensans inficitur soluta veniali culpa. *ibid.* 9
 Sine causa Princeps secum dispensans mortaliter per se loquendo peccat. *ibid.* 10
 Subditus dispensationem sine causâ petens, inducendo superiorem ad actionem iniquam, peccat lethaliter ex genere suo. § 108.15
 Subditi actio præcisè ut est voluntas dispensationis sine causâ, non est ex genere suo illicita. *ibid.* 16
 Subditum in tali petitione excusare potest ab omni culpa ignorantia, tamen si Prælatum non excusetur, & contra potest contingere, ut subdito delinquente excusetur Superior, adesse causam existimans. § 107.1,14
 Subditus acceptans dispensationem validam, tamen si causam iustam deicere nouerit ex vi cooperationis non peccat. § 108.17
 Subditus utens dispensatione validâ etiam sine causâ concessâ per se loquendo, ac secluso scandalo, nec venialiter peccat. *ibid.* 19
 Valida est dispensatio, si inferior Prælatum procedat bonâ fide, & prudenter iudicet, causam esse legitimam, & iustam, licet verè non fuerit causa sufficiens. § 102.3,4
 Dispensatio voti sine causâ legitimâ irrita est. § 103.5
 Valor dispensationis datæ non requirit causam iudicialiter cognitam. *ibid.* 8
 Dispensatio legislatoris in propriâ lege nullam causam efflagitat. § 102.1,3
 Dispensatio matrimonij irrita est, si exprimitur, vel addatur falsum ad causam concessionis, vel negationis pertinentem. § 25.1,2
 Dispensationem irritat aliqua causa falsa plurium sufficientium in sufficienti singula ad illam impetrandam. *ibid.* 3
 Dispensatio valet addito falso, quo tacito solum redderetur difficilior voluntas dispensantis. § 26.6
 Dispensatio corrumpit ex falsitate causæ impulsivæ habentis connexionem prudentem, & rationabilem cum materiâ dispensationis. *ibid.* 7

Dispensationis valorem non minuit eorum fictio, quæ ad causam dispensandi non spectant. *ibid.* 8
 Dispensationem irritat impetrans, si datâ operâ taceat causam, licet impulsivam, sciens Prælatum esse in contrariâ voluntate habituali, aliter verò si ignoret. *ibid.* 10
 Subreptitiâ dispensatio est in dubio pratico causæ falsæ expressæ, quia finalis præsumenda est. § 27.12
 Dispensatio valida est etiam si falsis testibus proberetur causa, quæ in re talis est. *ibid.* 13
 Expressio causæ falsæ etiam finalis gratiam diuisibilem dispensationis bona fide non totam, sed partem vitiat: si fraude, totam inficit. *ibid.* 14
 Quas ob causas possit Ordinarius in denuntiationibus dispensare. § 16.1 & seqq.
 Existente iusta causa scandali periculi animæ tenetur Ordinarius dispensare in illis, sine eiusmodi damno, tamen si sit causa sufficiens non tenetur. 479.1,2

Quoties est causa, qua tenetur Episcopus dispensare, si nõ potest haberi copia Episcopi, ut dispense, potest illis omnis licitè contrahi matrimonium. *ibid.* 3,4
 Vide plura verb. *Denuntiationes, & Sponsalia.*
Ceritudo.

Ceritudo, ac scientiâ nullitatis matrimonij impedit petitionem, & redditionem debiti. § 86.1,2
 Certus impedimenti ac conscius coniux, quæcumque periculo proposito non potest reddere. § 87.5
 Certus impedimenti ac conscius coniux si ab Ecclesia excommunicetur, non reddat debitum coram Deo non obligatur censura. *ibid.* 6
 Si pro vtraque parte sit probabilis opinio de impedimento potest coniux quod voluerit amplecti. § 86.3

Cessatio à diuinis.
 Cessationis à diuinis tempore qualiter liceat nuptiis benedicere, vide verb. *Interdictum.*
Circumstantia.

Circumstantia sponsalium non addit fornicationi adulterij malitiam. § 3.2
 Circumstantia prædicta non addit fornicationi nouam malitiæ iniustitiam. § 4.6,7,10
 Circumstantia diei festi ac ieiunij non obest ex præcepto actui coniugali. § 4.3, & 5
 Circumstantia loci sacri non facit copulam coniugalem peccatum mortale, nec per illam Ecclesiam violatur. § 57.7
 Circumstantia diei Eucharistiæ sumentis post copulam conjugalem, licet videatur indecens, non tamen facit graue, nec leue peccatum, si recto sine fiat copula, si autem hæc fiat solum ex voluptate est venialis culpa. § 54.7 & seqq.

Clausula.
 Clausula ad expeditionem dispensationis pro conscientia foro nouem sunt. § 46.1
 Clausula prima ut executio committatur discretio viro Confessori Theologiæ Magistro, vel decretorum Doctore. *ibid.*
 Clausula secunda continens periculum incontinentiæ, ut verificetur requirit probabile periculum frequentis lapsus. § 47.8
 Clausula tertiam, si ita inueneris post diligentem Oratoris examinationem, ac post monita & consilia opportuna illis proposita permitti debet non receptis testibus, sed cum solo impetrante. *ibid.* 9
 Clausulæ dictæ monita & consilia non inducunt formam, sed instructionem quandam Confessorij. *ibid.* 10

Clausula

Clausula quarta, eundem à mutatione propositi absoluas, hac vice in forma Ecclesiæ consueta iniuncta ei poenitentia salutari non requirit præmittendam confessionem. § 48.13
 Clausula quinta continens pia opera, in qua commutari ea opera debent, non patitur posse Confessarium illis omnino liberare impetrantem, licet sit arbitrio ipsius quantitas, & frequentia talium operum & confessionis. § 46.1,2,3
 Clausula dicta prohibet Confessori imponere frequentiore confessionem, quàm menstruam. *ibid.* 4
 Clausula circa confessionem menstruam adimplet impetrans, quouis die mensis confiteatur. *ibid.* 5
 Clausulæ confessionis non satisfacit confessio menstrua aliunde ex voto, & poenitentia iniuncta. *ibid.* 6
 Clausulæ pia opera declarantur in particulari. *ibid.* 7
 Clausula sexta petens ut hæc litteræ dilanientur facta dispensatione, nec tradantur Oratori, etsi tradita fuerint, nihil ei suffragatur, non valorem dispensationis minuit, etsi litteræ apud partem manserint. § 50.8
 Clausula septima ut impedimentum occultum sit, & proles legitimetur pro solo conscientia foro verè ante matrimonium initum prolem suscipiendam quoad spiritualia, & temporalia in tali foro legitimar. *ibid.* 10
 Clausula, occultum, impedimentum non est quod probari non potest, sed quod deductum non est ad forum contentiosum. *ibid.* 9
 Clausula prædicta executioni mandata ut validè incurratur matrimonium proles ante suscepta solum quoad spiritualia legitimatur. *ibid.* 11
 Clausula octaua, ut coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris consensus nullitate, non inducit conditionem essentialem, sed instructionem Confessorij. *ibid.* 12
 Clausula si sit irritans in perpetuum, inducit impedimentum irritans. 286.6
 Clausula ista debet esse specialis. *ibid.* 7
 Clausula dispensationis erga Officiale Diœcesis impetrantium, sufficit præsentetur Ordinario coram ex contrahentibus diuersi Diœcesis. § 42.1
 Clausula continens prohibitionem sub excommunicatione lata sententiæ recipiendi cuiuscumque muneris, erga illum, cui committitur, non ferit Officiale, si accipiat expedit omnino dispensatione. § 43.6
 Clausula prædicta non prohibet stipendium aliquod laboris impensi in exequenda dispensatione. *ibid.* 7
 Clausula prædicta prohibet munus, quod sit alicuius momenti, sub excommunicatione. *ibid.* 8
 Clausula illa non interdicit accipere esculenta, & poculenta merâ liberalitate oblata. *ibid.* 9
 Clausula hæc: *Ipsi ex certis, rationabilibus causis eorum animum mouentibus, cupiunt inuicem matrimonialiter copulam, nec inquirenda, neque à Iudice Ecclesiastico probanda est.* *ibid.* 11
 Clausula, ut dispense Officialis, & seruetur formâ Concilij Tridentini contrahere valeant, non solum formam accidentalem, sed etiam substantialem comprehendit. § 44.12
 Clausula nona, prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando, etsi non adderetur, foret proles legitima. *ibid.* 13
 Clausula vltima, *Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque, est repetenda pro specificâ, & expressâ derogatione.* *ibid.* 14
Clericus.
 Clericus in sacris tentans matrimonium contrahere incurrit excommunicationem. § 40.1,2,3
Cogere.
 Coactio voluntatis ad quam obligationem suffi-

ciat. 183.1. & seqq.
Cognatio carnalis.
 Quid sit consanguinitas, & quomodo eius gradus computentur tam in lineâ rectâ, quàm in obliquâ. § 45.1 & seqq.
 Cum consanguineis vsque ad quartum gradum matrimonio modò sunt prohibita iure ecclesiastico. § 47.1
 Non omnes consanguinitatis gradus sunt iure naturæ, & ab intrinseco prohibiti ad contractum matrimonij. § 48.5
 Idem dic de matrimoniis consanguineorum intra secundum gradum lineæ transuersæ. *ibid.*
 Matrimonium in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ, ut inter patrem, & filiam, matrem, & filium est iure naturæ, & ab intrinseco prohibitum. *ibid.* 6
 In primo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, ut fratris, & sororis, est iure naturæ illicitum extra grauissimam necessitatem. *ibid.* 7
 Licitum verò est in extrema necessitate. § 49.10
 Inter patrem & filiam, matrem, & filium nusquam est licitum matrimonium etiam si soli superessent. *ibid.* 11
 Consanguinitas in 2. 3. & vltioribus gradibus lineæ transuersæ non dirimit matrimonium iure naturæ. § 52.1
 Neque in primo gradu. *ibid.* 3 & seqq.
 Nullus consanguinitatis gradus in lege gratiæ irritat iure diuino matrimonium. § 54.1
 Consanguinitatis gradus in lege veteri prohibiti non obligant modo in lege gratiæ. *ibid.* 2,3
 Consanguinitatis gradus irritantes matrimonium restricti sunt vsque ad quartum inclusiuè. § 55.1 & seqq.
 Consanguinitatis graduum restrictio vsque ad quartum intelliguntur quoque in rectâ ascendentium & descendentium linea. *ibid.* 6
Cognatio spiritualis.
 Cognatio spiritualis est propinquitas personarum ex Ecclesia statuto ortum habens ex baptismo, & confirmatione. § 56.1
 Cognatio spiritualis restricta est à Tridentino ad solam paternitatem, & compaternitatem, inter baptizantem, vel confirmantem, & patrem, ac matrem baptizati, & inter patris, & patrem, & matrem. § 57.3,4,5
 Ex aliis sacramentis nulla oritur cognatio spiritualis matrimonium dirimens. *ibid.* 6
 Impedimentum ortum ex cognatione spirituali, ex Baptismo, & confirmatione est perpetuum & solo iure Ecclesiæ inductum. *ibid.* 7
 Necessaria est conditio ex parte baptizantis ut contrahat cognationem spiritualem ut sit ipse baptizatus. § 58.3,4
 Infidelis incapax est illius cognationis spiritualis passivæ. *ibid.* 6
 Baptizatus non confirmatus si suscipiat puerum in baptismo, contrahit cum eo, eiusque parentibus cognationem spiritualem. § 59.7
 Ut cognationem contrahant spiritualem susceptores in confirmatione debent esse confirmati. *ibid.* 8,9
 Ad contrahendam cognationem spiritualem requiritur vtriusque sacramenti validitas. *ibid.* 1
 Baptizans priuatim, & in extrema necessitate contrahit dictam cognationem dirimentem subsequens matrimonium cum baptizato eiusque parentibus. *ibid.* 2,3
 Qui tenet baptizatum tantum quasi materialiter non contrahit spiritualem cognationem. § 60.7
 Etiam si adhibeatur verus Patris susceptor in Baptismo

Index Rerum,

primo priuato adhuc non contrahit cognationem spiritualement. *ibid.* 5,9,10
Vt patris contrahat spiritualement cognationem in baptismo, vel in confirmatione solemniter requiritur, vt baptizatum, vel confirmatum teneant dum baptizatur, vel confirmatur. 361.1
Non requiritur responsio pro puero dum fit catechismus ad contrahendum. *ibid.* 2
Præter actum externum ferendi, vel suscipiendi requiritur intentio libera eum actum efficiendi. *ibid.* 3
Qui per ignorantiam vel errorem leuat filium Petri existimans se Pauli filium leuare, contrahit cognationem. 362.5
Si coniux prolem communem, vel alterius coniugis suscipiat, contrahit cognationem spiritualement. 365.1
Qui per procuratorem alium suscipit, contrahit cognationem spiritualement. 368.2,3,4
Cognatio legalis.
Cognatio legalis est extranea personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio. 369.1,2,3
Definitur propinquitas ex adoptione proueniens. *ibid.* 6
Triplex cognationis legalis species. *ibid.* 7
Cognatio legalis orta ex adoptione perfecta dirimit matrimonium iure tantum humano. 370.1,2,3
Si superueniat matrimonio iam contracto non impedit debiti petitionem. *ibid.* 4
Cognatio legalis orta ex adoptione imperfecta non dirimit matrimonium. *ibid.* 5,6
Neque ex ea oritur impedimentum impediens. 371.7
Cognatio legalis prima, & secunda, & tertia species dirimit matrimonium latè. *ibid.* 1 & seqq.
Quousque cognatio legalis durer, & dirimat matrimonium. 372.1 & seqq.
Commissio.
Commissio personalis morte delegati extinguitur, realiter transit ad successorem. 533.3
Commissio dispensandi facta officiali nequit per Episcopum expediri. *ibid.* 5
Concubitus.
Concubitus ex natura rei licitus est si alter solus ex coniugibus sit amens. 360.5
Concubitus licet coniugi sanæ mentis, etiam si sit periculum, vt amens aliquando seminet castra vas. *ibid.* 6
Concubitus naturalis mulierem succubam, & virum incubum postulat. 361.5
Concubitu naturali variato sine causa actus coniugalis illicitus est. 562.6
Concubitus variare cum probabili periculo pollutionis extra vas mortale est. *ibid.* 7
Concubitus variare cessante tali periculo nisi obstaret generationi, grauis culpa non est. *ibid.* 9
Concubitus quælibet variatio generationem non impedit. *ibid.* 10
Coëundi varius modus si aliquando fieret feminis retentioni ob femineæ vasis nimiam humiditatem, vel laxitatem, esset graue peccatum. *ibid.* 12
Cubandi variato situ licet coniuges credant non ita certo futuram prolem, dummodo non sit animus impediendi actum, non peccant mortaliter. *ibid.* 13
Concubitus debiti inuersio aliquando omni culpa vacat. *ibid.* 14
Compensatio.

Compensationi locus non est si vterque coniux lapsus fuerit in hæresim, & vterque hæresis damnatus sit per sententiam. 610.1
Compensatio nulla datur inter adulterium, & hæresim ante sententiam. 611.2
Compensatio adulterij cum hæresi etiam deficit post latam sententiam condemnationis. *ibid.* 3
Conditio.
Conditio sponsalibus adhibita suspendit obligationem perficiendi contractum donec purificetur. 107.1
Conditio contra substantiam matrimonij supra ipsum immediate cadens irritat sponsalia. 110.3
Conditio non cadens immediate supra matrimonium, sed supra sponsalia, non irritat illa. 111.5
Conditio sterilitatis procurandæ ante matrimonium vitiat sponsalia. *ibid.* 2
Conditio nunquam reddendi debitum ita intellecta contrahentibus vt si copulentur peccare se credant, vitiat matrimonium. 122.6
Conditio de vitanda copula in perpetuum ex voto non est contra substantiam matrimonij primo contracti. *ibid.* 7
Conditio intrinseca ex natura rei non reddit matrimonium conditionatum. 159.3
Conditiones extrinsecæ futuræ, quæ & quales sint, 160.2
Conditio contrahendi si cras sol oriatur, vtrum reddat matrimonium conditionatum. 161.8,9,10
Conditio impossibilis non inualidat matrimonium in foro conscientiæ, & externo. 162.3
Conditio impossibilis ex iure in matrimonio est habenda pro non adiecta. 163.10
Conditiones impossibiles quando à capite finali recipiantur. 166.23,24
Conditio turpis contra tria bona matrimonij irritat matrimonium. 168.1
Conditio turpis de qua non constat serio à contrahentibus fuisse iniectam, habeatur pro non adiecta. 173.3
Conditio coitus illiciti habendi ante matrimonium non illud suspendit ante euentum conditionis. 174.2
Conditiones speciales quæ turpibus adnumerari solitæ, quando, & quamquam habendæ pro non adiectis. *ibid.* 1 & seqq.
Confessio.
Confessio impedimenti in iudicio facta ab vtraque parte sufficit ad dissoluenda sponsalia iurata. 100.3
Coniux, & coniugium.
Coniuges per se loquendo nunquam tenentur petere debitum. 565.3
Coniux tenetur petendo si commodè possit incontinentiam alterius impedire, non tamen ex iustitia latè sumpta. 566.5
Coniux tenetur in tali casu ex virtute castitatis. *ibid.* 6
Coniux timens si non petat, alterum coniugem commissurum adulterium, tenetur ex virtute iustitiæ, petendo impedire. *ibid.* 7
Coniux tenetur reddere debitum alteri petenti. 567.1
Coniuges ex iustitia tenentur mutuo reddere. *ibid.* 2
Coniux tenetur sub mortali reddere alteri legitime exigenti. *ibid.* 3
Coniugi petenti solum implicite est grauis obligatio in altero reddendi. *ibid.* 4
Coniuges obligantur seruare vires, quibus indigent ad moderatè vtendum coniugio. *ibid.* 5
Coniux ieiuniis se reddens notabiliter impotentem mortaliter peccat. *ibid.* 6
Coniuges tenentur ad mutuam cohabitationem, & neuter

& Verborum.

neuter potest altero inuito diu absque causa abesse. 568.3
Coniux excusatur ab obligatione reddendi si imminet ipsi graue damnum salutis. 569.1
Coniux febri laborans non tenetur reddere. *ibid.* 2
Coniux alteri inmoderatè petenti à redditione excusatur. *ibid.* 3
Coniux liberatur obligatione reddendi si ex morbo alterius graue damnum imminet. *ibid.* 4
Coniux excusatur ab obligatione reddendi ne plures filij nascantur si absit incontinentiæ periculum, & alere non sufficiant. *ibid.* 6
Coniux voto castitatis adstrictus tenetur reddere. 573.1
Coniux ligatus voto castitatis nunquam potest debitum exigere. *ibid.* 3
Coniux vterque ante matrimonium voto castitatis impeditus non potest licitè petere. 575.6
Coniuges ambo qui Deo promiserunt se debitum non petituros possunt licitè copulari ob incontinentiæ periculum. *ibid.* 8
Coniux voti castitatis irretitus non tenetur ante consummationem ingredi religionem, sed potest consummare reddendo. 576.3,4
Coniux consentiens incestui non priuatur iure petendi. 582.5
Coniux rem habens cum affinibus alterius coniugis non priuatur iure petendi. *ibid.* 7
Coniux mala fide contrahens dubius de valore sui matrimonij non potest licitè petere. 587.1
Coniux qui mala fide, & dubius de valore contraxit tenetur reddere debitum alteri bona fide possidenti. *ibid.* 2
Coniux vterque, & dubius de impedimento, & mala fide contrahens nec potest petere, nec reddere. 588.4
Coniugum bona fide contrahentium, qui rationabiliter de valore dubitat, tenetur vincere tale dubium, nec potest ante petere, sed reddere. *ibid.* 3
Coniux postquam adhibita est diligentia & perseuerat dubium, potest licitè exigere debitum. *ibid.* 4,6
Coniux vterque bona fide rationabiliter dubius ante adhibitam diligentiam non potest petere, nec reddere. *ibid.* 8
Coniux vterque diligentia adhibita nec petendi, nec reddendi iure expoliatur. 589.9
Coniux qui bona fide contraxit, & postea non dubitat, sed opinatur matrimonium esse nullum, potest reddere, non petere. 590.2
Coniux habens probabilem assensum, v.g. circa mortem, & vitam prioris coniugis, potest reddere, & petere. *ibid.* 3
Coniugem ob adulterium alterius non posse ab eo quoad vinculum separari fidei veritas est. 598.2
Coniux innocens potest in perpetuum dimittere adulterum à suo thoro, & cohabitatione. 600.1
Coniux potest ob distinctas causas ab altero, quoad thorum, & cohabitationem separari. 608.1
Coniux pertrahens, & sollicitans alium ad peccatum dat manifestam causam diuortij. 611.1,5
Coniux potest ab altero separari quando ob scuitiem illius timeret malum quod virum constantem terreat. 612.1,2,3,4,5
Coniux ob prædictam scuitiem alterius nec cohabitare nec reddere tenetur. *ibid.* 6
Coniugi licet diuertere ob furorem alterius existente graui vitæ discrimine. *ibid.* 7
Coniux qui alterius scuitiæ cautionem prouidere potest, tenetur adhibere, & non diuertere. *ibid.* 8
Perz de Matrimonio.

Coniux qui dedit licentiam alteri vt religionem ingrediatur potest reuocare licentiam ante professionem. 613.3
Coniux absque cuius licentia professio facta fuit potest alium sic professum sine autoritate iudicis reuocare. 617.12
Coniux qui sine licentia alterius professus est, potest absque petitione coniugis religionem deserere. *ibid.* 13
Coniux qui ita professus est, nequit propria autoritate religionem deserere. 618.15
Coniux inualidè professus potest etiam resilire, quamuis coniux sine cuius licentia ingressus est adulterium post professionem commiserit. 617.12
Coniux qui metu graui extorsit licentiam etiam inualidè profiteretur. 618.18
Coniux vterque si vnusquisque inscius de ingressu alterius profiteatur, inualidè profiteretur, secus est si conscius. *ibid.* 19
Coniugis iuuenis transisus ad religionem vt alter profiteatur debet etiam esse ad profitendum. *ibid.* 3 & 624.6
Coniux senex in seculo manens altero proficiente debet emittere votum perpetuæ continentiæ. 619.5
Coniux deserens nouitium cogendus est redire ad alium manentem in seculo. *ibid.* 7
Coniux manens in seculo non habet locum reuocandi coniugem professum. *ibid.* 9
Coniux manens in seculo si non emisit votum simplex castitatis potest cum incontinentiæ periculo reuocare professione donatum. 620.10
Coniux professus reuocatus mortuo coniuge tenetur ad religionem redire. *ibid.* 11
Coniux iuuenis illicitè, licet validè, de re adhuc integra potest alium de sua licentia ingressum reuocare. *ibid.* 12
Coniuges ex mutuo consensu ob honestam causam possunt separari à thoro ad tempus, vel in perpetuum. 624.2
Coniuges ex mutuo pacto thoro separati possunt continentiam vouere, etsi neuter religionem ingrediatur. *ibid.* 3
Coniuges saluo scandalo, & incontinentiæ periculo possunt viuere quoad thorum, & quoad cohabitationem seiuncti. *ibid.* 4
Coniuges isti possunt censuris ad cohabitandum impelli, nec iudex Ecclesiasticus permittere debet viuere coniuges iuuenes separati. *ibid.*
Coniux adulter non est ipso iure priuatus facultate exigendi debitum donec coniux alter adulterij conscius ipsum priuet. 625.6
Coniux innocens si adulterium sit occultum non potest ab alio propria auctoritate diuertere. 626.1
Coniux innocens vt possit adulterum deserere propria auctoritate, requiritur adulterium ita notorium, vt nullo modo celari possit. *ibid.* 2
Coniux conscius adulterij sui coniugis potest in foro conscientiæ secluso scandalo ab eius habitatione diuertere absque sententia, licet adulterium sit occultum. *ibid.* 4
Coniux expulsus, qui nouit innocentem esse certum de adulterio, non potest in foro conscientiæ petere restitutionem, secus si ignoret. 627.8
Coniux adulter transacto termino appellandi si velit reclamare non est audiendus, semper verò innocens. *ibid.* 1
Coniugi innocenti fas est sibi nocentem reconciliare, & tenetur in eo casu nocens parere. *ibid.* 4
Coniux innocens post sententiam diuortij potest ad religionem liberè transire, etiam inuito coniuge nocente. *ibid.* 4
H H h

nocente. *ibid.* 6
Coniugum neuter potest alterum repetere, si vterque existimans diuortium iuste celebratum, & vterque ea causa falsa inductus professus est. 628.3
Coniux adulter nullam actionem acquirere in innocentem potest qui post diuortij sententiam adulteratus est. 629.2
Coniuges separati reconciliandi sunt officio iudicis quando est periculum adulterij. *ibid.* 6
Coniux innocens qui post sententiam adulterium commisit, adhuc habet actionem ad reconciliandam sibi alterum, & nocens tenetur redire. *ibid.* 8
Coniugum pluralitas quælibet successiue valida est, & licita. 395.1
 Si coniux vterque, vel alter in primis nuptiis benedictionem acceperit non est in secundis nuptiis impedienda. 396.3,4,5
Coniux naturaliter impotens cui licite, & absque periculo vitæ potest humano remedio subueniri, num reneatur pati tale remedium altero id exigente tractatur. 415.1. vsque ad fin.
 Si coniux fœmina experiatur se nequire prole viuâ cedere adhuc licet petere, & reddere. 1607.5
Coniux conuersus, & baptizatus potest deserere coniugem non baptizatum, & nouum matrimonium inire quando alter infidelis non vult cohabitare, aut si vult cum contumelia tantum creatoris, vel vtilium pertrahat ad peccatum mortale. 402.5
Id concessum est ex privilegio Christi in fauorem fidei. *ibid.* 6
Consensus.
Consensus mere interni non sufficiunt ad rationem sacramenti à Christo instituti. 135.11
Consensus tamen ex parte contractus, quam contrahentium dicit ordinem ad copulam. 120.6
Consensus contrahentium debet esse aliquo modo simul ad contractum matrimonij efficiendum. 137.3
Consensus contrahentium non est opus coexistat moraliter. *ibid.* 4
Consanguinitas.
Consanguinitas, vide Cognatio carnalis.
Contractus.
Contractus sponsalitijs sub conditione fornicationis lapsa commissa, relinquit obligationem absolutam. 110.6
Contractus quilibet inspecto solo iure naturali celebrari potest sub conditione impossibili ex natura rei. *ibid.* 2 & 162.4
Contractus sub conditione turpi ante impletionem istius nullam vim inducit. 111.4
Contractus communis definitio. 129.1
Contractus lucratius quid sit. *ibid.* 2
Contractus matrimonij naturaliter factus requirit necessario externam consensuum manifestationem. 134.7
Contractus matrimonij potest diuinitus fieri sine externa manifestatione interni consensus. *ibid.* 8
Contractus lucratius ex metu iniusto graui celebratus iure naturæ non est irritus. 190.3
Contractus onerosus validus est iure naturæ etiam si fiat ex metu iniusto graui. 19.2
Contractus lucratius metu graui extortus est iure positio irritandus ab eo qui metum passus est. 192.3
Contractus factus metu iuste illato validus est. 195.2
Contrahere.
Contrahere matrimonium ob delectationem carnalem annexam vsui matrimonij vt auidius expectatur speciei conseruatio, licitum est. 225.9
Qui contrahunt matrimonium impediti alijs im-

pedimentis impediendi bus præter voti, sponsalium, & interdicti, non peccant. 281.5
 Si quis contrahat cum impedimento impediendi voti simplicis, vel sponsalium, vel interdicti Ecclesiæ, nulla est culpa, si vero animo contrahat. 282.1 & seqq.
Qui contrahit cum ligato impedimento interdicti peccat mortaliter. 293.4
Qui contrahunt coram Parocho coacto per se grauius peccant, non ita coram testibus coactis. 459.6,7
 Non est facile credendum contracturis se habere licentiam, vt alienus Sacerdos matrimonio assistat. 464.8
Contrahentes clandestinè absque Parocho, & testibus puniuntur à Tridentino inhabilitate ad sic contrahendum, & pœna graui arbitrio Ordinarij. 468.2,3
Quibus verò pœnis subiiciantur validi contrahentes clandestinè vbi non viget Trident. 470.1 & seqq.
Quod possint contrahentes clandestinè à parentibus exhæredare. 472.4,5,6
Copula.
Copula non est pars essentialis matrimonij, vt est vinculum resultans ex contractu. 117.3
Copula essentialiter connotatur à vinculo matrimonij. *ibid.* 5
Copula etiam consummata non est signum consensus matrimonij. 150.1
Copula quando sponsalia præcesserunt est signum matrimonij præsumpti. *ibid.* 2
Copula præcedens non consummat matrimonium ratum subsequens. 264.2
Copula vi extorta post bimestre impedit coniugum ingressum in religionem. 265.7
Copula vi extorta ante bimestre impedit coniugibus ingressum religionis. 265.7 & seqq.
Copula coniugalis in baptizatis ex se non confert gratiam ex opere operato. 552.11
Copula coniugalis antiquitus, & vbi non est receptum Tridentinum si assumatur pro signo mutui consensus est causatiua gratiæ ex opere operato remota fictione. *ibid.* 12
Copula coniugalis etiam vbi viget Tridentinum si sumatur vt signum matrimonij, poterit ex opere operato causare gratiam. *ibid.* 14
Copula viri cum vxore in vase innaturali omisso naturali, & animus sic consummandi est grauissimum Sodomix peccatum. 563.1
Copula sodomiticè inchoata sine animo consummandi est culpa lethalis sodomiticè inchoata. *ibid.* 2
Coniugibus expedit vt curetur simul vtrumque semen effundi. *ibid.* 3
Copulam relinquere si neuter coniux in actu ipso feminauit, nec periculum sit pollutionis nullum peccatum est. 564.2,3,4
Copulam non perficere virum si vxor iam feminauit, aut feminandi periculum subeat, graue delictum est. *ibid.* 5
Copula tantum penetrans vas sine seminatione intra ipsum non est iusta causa diuortij. 602.8
Copula sponte à catholico coniuge habita cum hæretico emendato ante sententiam non est condonatio. 609.5
Copula ante sententiam si sit in Catholico animus licet solum internum condonandi ius diuertendi, condonatio est. *ibid.* 6
Copula post sententiam latam si sit animus non condonandi non est condonatio; nec tenetur catholicus reuocare hæreticū ad pristina amicitiā. 610.7
Copula

Copula post sententiam, cum animo remittendi est vera remissio. 582.8
Copula post sententiam si in catholico innocente neuter animus sit nec condonandi, nec non condonandi, tunc vera est condonatio. *ibid.*
Copula cum impedimento, dirimente habet diuersam specie malitiam à fornicatione si opponatur alteri virtuti. 283.1 & seqq.
Si copuletur impeditus ex sponsalibus cum alia ex se non inducit nouam specie malitiam præter fornicationem. *ibid.* 284.8
Crimen.
Criminis impedimentum solo iure Ecclesiæ statutum. 384.2
Quomodo crimen adulterij coniuncti cum matrimonio de præsentis dirimat matrimonium. 386.1 & seqq.
 Vide verb. *Machinatio*
D
Debitum.
Debitum exigere tempore prægnationis, secluso periculo abortus nec mortale, nec veniale est. 555.16
Debitum reddere amenti non tenetur coniux sanæ mentis. 560.7 & 569.2
 Vide *Matrimonium, & Vfus matrimonij.*
Decretum.
Decretum Tridentini intelligendum est, non solum de consanguinitatis, & affinitatis impedimento, sed etiam de quocumque alio dirimente. 523.2
Decretum Tridentini non loquitur de matrimonio scienter cum impedimento inito. *ibid.* 3
Decretum Tridentini non fertur in sponsalia, etiam subsæcra copulâ. *ibid.* 524.4
Decretum Tridentini licet Pontificem non obliget, est tamen maximi momenti. *ibid.* 5
Delectatio.
Delectatio omnis de peccato mortali, mortalis est. 590.1
Delectatio omnis morosa in materiâ venereâ est mala, & mortalis. 591.2
Delectari Venere, sub conditione, si mulier esset sua, non licet homini soluto. *ibid.* 3
Delectatio venerea coniugis vidui orta ex cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij illicita est. *ibid.* 4
Delectatio morosa in materiâ venereâ lethalis est, & non admittit paruitatem materiæ. *ibid.* 5
Delectatio morosa in coniugatis non est culpa lethalis. *ibid.* 7
Delectari morosè virum absente vxore, citra pollutionis periculum non est lethale. *ibid.* 8
Delectari etiam licet viro in hoc casu absque pollutionis periculo, quamuis accedat virilis membri commotio. *ibid.* 9
Delectatio morosa, & tactus liciti sunt coniugatis, etiam impeditâ extrinsecè copulâ. 592.2
Delectatio, & tactus etiam licent, quando est interdicta copula Ecclesiæ præcepto. 593.3
Delectatio morosa nullo modo est licita coniugi, si interdicitur petitio debiti ratione voti. *ibid.* 4
Delectatio licet vouenti solum, non petiturum debitum. *ibid.* 7
Delectatio venerea mortalis est coniugi spoliato petitione debiti, quia dubius est de valore matrimonij. *ibid.* 8
Delectatio morosa coniugis in copulæ cogitatione præcisio pollutionis periculo mortalis est. 595.2
Delectatio morosa in sponsis de futurâ matrimonij copulâ, lethalis est. *ibid.* 1
Peregr de Matrimonio.

Delectatio venerea inter omnino solutos, mortalis est. *ibid.*
Delegatio.
Delegatio facta simpliciter Officiali, si duo sint, principaliori competit. 534.9
Delegatio nulli competit, si vterque Officialis æquæ principalis sit. *ibid.* 10
Delegatio dispensationis, quæ fit per mandatum, est odiosa, & strictè interpretanda. 491.6
Deliberatio.
Quid sit deliberatio. 4.1
Deliberatio aliqua necessaria est ad promissionem matrimonij. 5.2
Deliberatio plena requiritur quæ sufficiens est ad peccatum mortale, & non requiritur maior. *ibid.* 5,6,7,8,10
Deliberatio victualis sufficit ad validitatem sponsalium. 7.1 & seqq.
Deliberatio victualis non sufficit ad contrahendâ sponsalia. 4.1
Deliberatio habitualis sufficit ad applicandum sacrificium, est cur. 5.2
Deliberatio in causa duplex, vna volita in causa, seu in alio indirectè volito, alia deliberata, & volita in alio directè volito. 8.5
Prior deliberatio non est sufficiens ad contractum sponsalium. *ibid.* 6,7
Neque etiam posterior est sufficiens. *ibid.* 8
Demonstratio.
Demonstratio sponsalibus adiecta non impedit illa, etiam si falsa sit. 112.4
Demonstratio quid operetur appositâ contractui matrimonij, 168.6,7,8
Denunciations.
Denunciationibus omissis validum est matrimonium factum per procuratorem, licet illi detur mandatum contrahendi seruata forma Tridentini. 155.11
Denunciationibus præmissis ignorantia etiam crassa circa impedimentum à pœnis Tridentini excusat. 525.12
Quid sint denunciations, seu admonitiones. 473.1
Prædictæ denunciations non sunt de essentia, neque de substantia matrimonij. *ibid.* 3,4
Non possunt omitti sine culpa mortali, *ibid.* 474.6.
Vnam ex tribus omittere mortale est. *ibid.* 7
Vbi est quando fieri debeant prædictæ denunciations. 475.1 & seqq.
Antiquitus non poterat Episcopus dispensare, vt omitterentur denunciations nisi in casu necessitatis. 476.1
Hodie potest Episcopus dispensare. *ibid.* 2
Potest etiam dispensare Vicarius generalis ex vi sui officij. *ibid.* 4,5,6,7
Ad quid teneatur ex vi denunciationum, qui aliquod impedimentum nouit occultum. 480.1 & seqq. fuse.
Præcipua pœna contrahentium matrimonium absque denunciationsibus illicitè omissis est priuatio duplicis priuilegij. 487.1,2,3,4
Alia duæ pœnæ ponuntur. *ibid.* 5,6
Deipara.
Deipara cum Iosepho verum contraxit matrimonium. 125.1
Deus
Deus de absoluta potestate potest efficere vinculum matrimonij, sine coniugum consensu. 139.5
Dei prohibitio intrinsecè pertinet ad legem naturæ. 215.6
 HHh 2
 Deus

Index Rerum,

Deus supposita hominum creatione est institutor contractus matrimonij. 216.10
 Deus instituit matrimonium illis verbis: Crescite, & multiplicamini. 217.4
Discrimen.
 Discrimen inter impedimentum, & adulterium ad diuertendum exprimitur. 627.10
Disparitas cultus.
 Vide verb. *Infidelis, & Matrimonium.*
Dispensatio.
 Dispensatio vt preces veritate nitantur requirit, quod tempore cōcessionis causa allegata veræ sint. 510.3
 Dispensatio prius petitæ, & negatæ taciturnitas non reddit subreptitiam obrentam. 514.2
 Dispensationis valor dispensantis voluntatem necessario requirit. 513.6
 Dispensatio valida erit etiam si successori prædecessoris negatio taceatur. 514.3
 Dispensationi nihil officit inferioris negantis taciturnitas respectu superioris, vel e contra. ibid. 4.5
 Dispensatio valet data à delegato etiam si à delegante negata sit. 515.7
 Dispensationis secundæ validitas si cadat super diuersam materiam non eget expressione secundæ. ibid. 2
 Dispensatio posterior circa eandem rem necessario requirit prioris mentionem in casibus iure expressis. ibid. 3
 Dispensatio secunda, quando prima necessaria est ne Princeps cæco modo procedat, indiget necessario ipsius mentione. ibid. 4
 Dispensatio prior ex nullis circumstantiis connexa cum posteriori tacita non reddit istam inuvalidam. 616.5
 Dispensatio posterior tacita priori qua potens non vsus est fuit inuvalida, & subreptitia. ibid. 6
 Dispensatio circa impedimenta diuersæ rationis non requirit expressionem illorum quæ absque dispensatione tolli possunt, vt ad singula valeat dispensatio. 517.3
 Dispensatio circa plura impedimenta inter se in ordine ad matrimonium colligata, omnium expressione necessario per se loquendo postulat. 518.5
 Dispensatio circa vnum impedimentum tacitis aliis dispensationi subiectis, non tamen per se ad matrimonium ordinariis valida est, & licita. 517.4
 Dispensatio circa irregularitates, & alias inhabilitates, & pœnas per se loquendo dari potest circa vnam & non circa aliam. 518.7
 Dispensatio vt valeat ad plura impedimenta diuersæ rationis omnium expressionem requirit. 519.1
 Dispensationis valor coniunctionis gradum requirit expressum. ibid. 2
 Dispensatio subreptitia est si coniunctio duplici titulo in eodem vel diuerso gradu taceatur. ibid. 3
 Dispensatio consanguinitatis, & affinitatis de iure communi solum requirit expressionem remotioris gradus eorum qui irregulariter distant ab stirpe. 520.7
 Dispensatio viget licet non explices an ea distantia sit in linea recta vel transuersali. ibid. 9
 Disiunctionis error in gradibus eiusdem speciei non irritat. ibid. 10
 Dispensatio circa affinitatem cum consanguinea vxoris valida est, tamen si publica honestas taceatur, non vero circa affinitatem vt sic. ibid. 11
 Dispensatio petitæ in 3. vel 4. affinitatis gradu valet tacita publica honestate, & copula licita. 521.12
 Dispensatio in primo, vel secundo gradu postulat narrantum necessario, si ex copula coniugali oriatur. ibid. 13
 Dispensandi potestas in affinitate ad publicam honestatem extenditur. ibid. 14
 Dispensatio in primo gradu necessario petit mentionem publicæ honestatis ortæ ex matrimonio rato. ibid. 15
 Dispensatio ruit etiam errore communi circa gradus vel impedimentum. ibid. 16
 Dispensatio circa interfectorem propriæ vxoris cum animo ducendi concubinam, vel sine illo; delatum tamen, & damnatum vt valide impetretur, consule. 522.8
 Dispensationem iam expeditā ab ordinario non irritat copula posthabita inter consanguineos. ibid. 1
 Dispensatio valida est tacita copula habita ante, vel post commissionem Papæ. ibid. 4.5
 Dispensatio exclusa clausula: *Dummodo*, &c. etiam si contrahentes interrogati negent valida est. 523.6
 Dispensatio apposita clausula: *Dummodo*, &c. & commissio Papæ facta est, pro foro exteriori valet, etsi interuenit copula nisi plene constaret Ordinariis. ibid. 7
 Dispensatio annexa clausula: *Dummodo* &c. si commissio Papæ sit pro conscientie foro, si copula fuit vere habita nulla est. ibid. 8
 Dispensatio si merito non fiat de matrimonio scienter inito inter gradus prohibitos de denuntiationibus omissis ignoranter, & de consumatione, subreptitia est. 524.6
 Dispensatio nulla est si taceatur animus matrimonij initi inter gradus prohibitos vt facilius dispēsetur. ibid. 7
 Dispensationis validitas non requirit mentionē carnalis copulæ inter impeditos, quæ sine matrimonio interuenit. ibid. 8
 Dispensatio ruit non detecta spe facilioris dispensationis exterius expressa, licet æquiualemter impediti sine matrimonio. ibid. 9
 Dispensatio valet si non ponatur clausula, *Dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis*, etiam si re ipsa fuerit. 525.10
 Dispensationem error nominis non vitiat. 528.16
 Dispensationem non irritam facit error nominis viri petentis, quando dispensans agnoscit personam cui petitur. ibid. 17
 Dispensationem nequit exequi ordinarius si error dicitis interueniat. ibid. 18.19
 Dispensatio nec generale, nec speciale mandatum requirit impediti. 528.1
 Dispensatio non prodest ignoranti donec ab ipso, vel alio ipsius vires gerente acceptetur. ibid. 2
 Dispensatio impetrata ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, prodest etiam alteri prorsus ignaro. 529.3
 Dispensatio expirat morte eius cui impetrata est. ibid. 4
 Dispensationi vel priuilegio vnusquisque renuntiare potest. ibid. 5
 Dispensationis renuntiatio requirit voluntatem exteriorem renuntiantis. ibid. 6
 Dispensationis abdicatio vt sortiatur effectus præter renuntiantem externe requirit acceptationem alterius. ibid. 7.9
 Dispensationis renuntiationem solus qui concessit acceptare potest. ibid. 8
 Dispensatio consanguineis concessa si ipsa ad primas nuptias non vtantur ipsis viduis effectis ad secundas valebit. 530.10
 Dispensatio prior circa consanguineam, altera ad ducendam alias valide impetrata, euanescit. ibid. 11
 Dispensationis non vsus male renuntiationi tacitæ æquiparatur. 531.4
 Dispensatio

& Verborum

Dispensatio cessat si ex animo cōcedens reuocet. ibid. 1
 Dispensatio circa impedimentum iure communi vel Ecclesiastico dirimens nulla compositione facta, est sine causa reuocabilis. 532.10
 Dispensationes impedimentorum in foro externo concessæ non possunt sine causa reuocari. ibid. 11
 Dispensatio matrimonij in foro conscientie à sacra penitentiaria concessa non potest ab ipsa sine causa reuocari. ibid. 12
 Dispensatio non suffragatur in foro externo litteris non expeditis, at semel expeditis suffragatur à puncto gratiæ concessæ. 537.4
 Dispensatio proprie est strictè interpretandæ. 541.1
 Dispensatio non est ita restringenda vt reddatur illusoria. ibid. 2
 Dispensationis restrictio ne vltra verborum significationem extendatur, imo nec ad omnia quæ verborum patitur significatio. ibid. 3
 Dispensatio extenditur ad necessario connexa. ibid. 4
 Dispensatio attingit minus, vel coniunctum necessario, vel inclusum in maiori. ibid. 5
 Dispensationem non extendit argumentum à paritate rationis. 542.7.9
 Dispensatio aliquando admittit argumentum à maiori ad minus. ibid. 8
 Quid propriè sit dispensatio. 489.1 vsque 11
 Dispensatio per se loquendo est restringenda. 490.12
 Potestas dispensandi in lege fauorabili est sicut & delegatio generaliter facta. ibid. 2.3
 Quomodo datur facultas dispensandi cum aliquo est stricti iuris concessio. 391.7.8
 Princeps infidelis cum suis subditis infidelibus, & cum se ipso potest dispensare. 501.14, 15, 16
Dissolutio.
 Dissolutio matrimonij rati baptizatorum non fit à Pontifice auctoritate generali superioris humani, sed extraordinaria. 267.3
 Dissolutio matrimonij rati facta à Pontifice propriè loquendo non est dispensatio. ibid. 4
 Dissolutio matrimonij rati quas causas exigat. 268.11, 12
 Dissolutio matrimonij rati nunquam ab Episcopo fieri potest. 264.1
Distillatio.
 Distillatio notabilis sequitur naturam pollutionis, & est letalis in causa, quando pollutio letalis est. 5594.8
 Distillationes præuixæ in coniugatis ortæ ex copula cogitata ratione tactuum, verborum turpium, & delectationis veneræ dantis causam membrorum commotioni non sunt mortales. ibid. 1
Diuortium.
 Diuortium ratione adulterij quin consuetudo, vel tempus elapsus præualeat licitum est. 601.4
 Diuortium ob adulterium iure naturæ licet coniugium occenti. ibid. 7
 Diuortium vt non tenetur iure naturæ innocens. ibid. 8
 Diuortium exequi nullum præceptum posituum obligat. 602.9, 11
 Diuortium etiam celebrari potest ob adulterium commissum tempore infidelitatis, quamuis coniux ad alter postea baptizetur. ibid. 10
 Diuortium ob scæuitiam celebrato alteri, aut vtrique ad religionem, vel Ordines sacros aliquando licet, & aliquando non. 613.9
 Diuortij lite pendente non tenetur innocens debitum reddere de adulterio certus, nisi à iudice compellatur. 625.4
Dominium.
 Dominium corporum radicale in matrimonio est rigorosum, & strictæ iustitiæ. 316.3
Periculum de Matrimonio.
 Dominium corporum est ius in re, & non ad rem, ibid. 4
 Dominij directi in corpus traditio necessaria est ad matrimonium. 126.7. & 167.2
 Dominium corporum, non potest ab Ecclesia vel re publica transferri absque consensu contrahentium. 138.3
 Dominium corporum potest diuinitus transferri absque consensu viri, & mulieris. 139.5
 Dominium transfertur per contractum lucratium metu graui extortum. 190.4
Dominus.
 Domini temporales sine iusta causa nequeunt subditos compellere ad matrimonium. 208.3
Dubium.
 Dubium practicum de consensu adhibito & matrimonio contracto non liberat à matrimonio. 139.5
E
Ebrius.
 Ebrus coniugi non tenetur sui compos debitum reddere. 561.8
Ecclesia.
 Ecclesia potuit in nonnullis casibus, assignare verba pro forma necessaria matrimonij. 131.6
 Ecclesia nõ præcipit simpliciter, vt loqui valentes matrimonium contrahant per verba. 146.12
Eleemosyna.
 Eleemosyna quæ datur alicui titulo paupertatis, vel sanctitatis, si paupertatem vel sanctitatem fingat, tenetur eam restituere. 297.11
Episcopus.
 Episcopus non potest dispensare in sponsalium adimplerione. 105.5
 Data ab Episcopo approbatio ad audiendas Confessiones cum limitatione ad certum tempus, vel ad suum beneplacitum non est damnanda. 539.7
 Episcopus non potest detinere contra Religiosos exemptos nouitium coniugatum. 615.4
 Episcopus nequit censuris compellere exemptos impediens nouitij coniugis abstractionem. ibid. 5
 Episcopus non potest per vim, sine graui peccato extrahere à monasterio exempto nouitium coniugatum. ibid. 6
 Episcopi licentia ad valorem professionis coniugati necessaria non est. 621.3
 Episcopi facultas ad talem professionem desideratur solum ex honestate & congruitate quadam, non ex prælegato. ibid. 5
 Episcopi licentiam deficere, vel interuenire, nihil ad rem facit quoad reuocationem. ibid. 7
 Episcopi licentia, vt sacris maritus inicietur nullo modo est necessaria. 622.3
 Potest Episcopus delegare facultatem dispensandi in denuntiationibus. 476.8
 In dubio si tenetur Episcopus dispensare, nec est locus consulendi Episcopum, licitum est vt episcopa omittendo denuntiationibus. 480.5, 6
 Ordinariè non potest dispensare Episcopus in impedimentis matrimonium dirimentibus. 497.1
 In casu necessitatis, quando non est aditus ad Papam potest. ibid. 3. vsque 10
 In necessitate vrgentissima potest Episcopus dispensare in impedimento dirimente ante contractum matrimonij. 498.11, 12
 Moraliter verò non potest talis casus occurrere. 499.13
 Nequit Episcopus dispensare vrgente graui necessitate
 H H h 3 sitate

fitate vt contrahatur matrimonium absque Pa-
rocho & testibus. 439.12
Episcopi non habent iure diuino actu determinatam
potestatem iurisdictionis, sed eam iure ecclesiastico
à Papa accipiunt, nec habent maiorem quam Papa
concedat. 276.4
Episcopi vt hanc vel illam iurisdictionis potestatem
non habeant, non est opus Papam iam ipsis negare,
sed sufficere quod eis non concedatur. ibid.5
Episcopi vt absoluant à censuris sat est concessio gene-
ralis, non est idem de potestate dispensandi. ibid.6
Error.
Error causæ per se non vitiat matrimonium. 167.1
Error personæ matrimonium dirimit. 294.3
Error antecedens matrimonium dirimit, etiam si sit
crassus, & facile vincibilis. ibid.5,6
Si error personæ sit concomitans, dirimit quoque
matrimonium. 295.7,8
Error personæ non dirimit matrimonium iure diuino.
296.1
Error personæ dirimit iure naturæ matrimonium. ib.3,4,5
Error personæ irritat matrimonium iure gētium. ibid.6
Non potest Papa efficere vt error personæ non ir-
ritet matrimonium. ibid.
Non valet inter infideles matrimonium initum
cum errore personæ. 297.8
Error qualitatis quando se habet concomitanter non
dirimit matrimonium. ibid.2,5
Error qualitatis, quam si aduertisset non contraxisset,
non dirimit matrimonium. ibid.3
Error qualitatis dirimit matrimonium iure naturæ,
quando matrimonium sit dependenter ab ea tan-
quam à conditione. 298.4,7
Si error qualitatis det causam matrimonio in eundo
adhuc non dirimit matrimonium. ibid.8
Cum error qualitatis redundat in errorem personæ
dirimit matrimonium. 299.1
Error illius qualitatis inuoluit errorem personæ, quæ
determinat intellectum contrahentis vt certam, &
determinatam personam concipiat. 300.5,6,7
Exemplū Tabiena de errore solum fuit error solius
qualitatis. ibid.8. de alijs casibus. ibid.9,10,12
Qui per dolum vel errorem qualitatis, v.g. virgini-
tatis, induxit alium ad matrimonium cum peri-
culo grauis damni peccat mortaliter, si fiat sine
periculo non peccat. 301.4,5,6
Sponsa crederetur virgo à sponso per errorem non te-
neretur restituere arras, siue *Escroix*. ibid.
Error conditionis seruilis iure diuino non dirimit ma-
trimonium. 304.3
Nec dirimit iure naturæ. ibid.4,5
Solo iure ecclesiastico est impedimentum diri-
mens. 305.6
Error vel ignorantia inuincibilis conditionis seruilis
alterius dirimit matrimonium. 306.6
Idem dic etiam si sit ignorantia vincibilis condi-
tionis seruilis. ibid.7
Idem dic etiam si ignorantia conditionis seruilis sit
omnino crassissima, aut valde supina. ibid.8
Idem dic si sit error conditionis seruilis concomi-
tans. 307.10
Ex vi matrimonij contracti cum errore condi-
tionis seruilis non tenetur postea seruus vel
serua contrahere cum libero, vel libera etiam si
illa velit. ibid.1
Eua.
Eua creatio non fuit celebratio matrimonij primo-
rum parentum. 215.5
Eucharistia.
Eucharistia nullam confert gratiam oblato obice

post consumptas species. 242.3
Eunuchus.
Eunuchi, qui solo altero testiculo carent apti sunt ad
matrimonium. 411.4
Spadones, seu Eunuchi vtroque testiculo priuati
sunt inhabiles ad matrimonium iure naturæ, &
Ecclesiastico. ibid.5 & seq.
Excommunicatus.
Excommunicationis iustæ metus non est cadens in vi-
rum constantem. 187.18
Excommunicationis iniustæ metus cadit in virum
constantem. ibid.
Excommunicato coniugilicium est reddere. 559.11,12
Licitum est excommunicato coniugi petere debi-
tum. ibid.10
Excommunicato vtrique coniugi etiam licita est mu-
tua petitio, & redditio. ibid.
Excommunicati ambo coniuges propter idem crimen
priuantur mutua communicatione petendi, & red-
dendi. ibid.14
Excommunicatio lata in participantes non compre-
hendit coniuges, nisi vnus alteri communicet in cri-
mine. 560.15
Excommunicatio reddit communicationem inter con-
iuges in quatuor casibus illicitam. ibid.17
Executor.
Executor litterarum dispensationis debet esse confes-
sor ab ordinario approbatus, licet occulte reuoca-
ta sit licetia, & reuocationis cõmunis sit error. 547.4
Executoris muneri non officit limitatio personarum in
confessario non defectu scientiæ, sed ratione a ta-
tis. ibid.5
Exequitur valide dispensationis litteras Doctor quan-
tumcumque indoctus si approbatus ab ordinario.
ibid.6
Executor alios primo reuente eligi potest ad expedi-
tionem litterarum. ibid.7
Expensæ.
Expensæ vtriusque æquialibus soluenda & dispen-
satio communi consensu impetrata, tamen si de
expensis nihil conuentum. 545.1
Expensas integras soluere incumbit soli impetrantis si
non communi consensu, saltem tacito quæ sit,
ibid.2
Expensis suis tenetur ille impetrare dispensationem,
cuius causâ euenit impedimentum, ne sponsalia ad-
implerentur. 586.6
Expensas tenetur restituere qui ingreditur religio-
nem postquam sponsalia contraxit, & sub eâ spe
virginem deslorauit. ibid.7
Expensas non tenetur restituere, si nullâ matrimonij
fide datâ virgo consentiens deslorata sit, licet postea
matrimonium illi promittat, & Religionem ingre-
diatur. ibid.8
Expensarum integrarum reus est si desloratio fuit vi,
aut dolo, & postea deslorans promisit fœminæ ma-
trimonium, vt iniuriæ satisfaceret, et si de facto
profiteatur. ibid.10
Expressio.
Expressio interni consensus est par essentialis matri-
monij more humano facti. 135.2
F
Facultas.
Facultas alia est realis, personalis alia. 533.2
Facultas dispensandi circa determinatam perso-
nam in fauorem delegati re integra, concedentis
morte expirat; secus si sit in fauorem subditi.
536.7
Facultas data alicui ad audiendas confessiones
ad

ad beneplacitum concedentis, eius morte euanescit.
539.5
Fidelis.
Fidelium matrimonium contractum sine intentione
faciendi sacramentum numquam poterit fieri sa-
cramentum. 248.8
Fides.
Fidei seruandæ obligatio debet à contrahentibus in-
tendi. 142.9
Fides docet, matrimonium esse sacramentum nouæ
legis. 227.2
Fide certum est, matrimonij sacramentum conferre
gratiam. 229.3
Fidei contrarium, non est asserere, matrimonium in
omni statu fuisse verum sacramentum per modum
conditionis. 235.12
Fide certum est, matrimonium ratum ante consumma-
tionem dissolui quoad vinculum per professionem
solemnem in Religione approbata. 256
Fidelitas.
Virtus fidelitatis est specie diuersa à virtute iusti-
tiæ propriè sumptæ. 49.2
Filius.
Filij non tenentur contrahere matrimonium à paren-
tibus promissum. 151.4
Filij possunt licitè matrimonium inire, parentibus in-
iuitis. ibid.5
Filij contrahentes matrimonium inconsultis parenti-
bus peccant. ibid.6
Filiis presentibus, & tacentibus, validè contrahitur
matrimonium per extraneos ad id negotium per-
agendum vocatus. 152.2
Filiis tacentibus non contrahitur validè matrimonium
per extraneos ad id negotium non vocatos.
ibid.3
Filij tenentur consulere parentes de matrimonio in-
eundo. 211.5
Filij licitè contrahere possunt inuitis parentibus, prius
tamen consultis. 213.6
Filius non tenetur contrahere matrimonium prius à
patre promissum. ibid.12
Fœmina.
Fœminæ manum porrigens viro consensum expri-
menti consensum dat matrimonij. 148.2
Fœminæ licet postquam vir seminavit intra vas &
membrum virile extraxerit se tactibus prouocare
vt seminet. 563.4
Fœmina nubere volens si ieiunio deformetur excusa-
bitur à ieiunio. 568.8
Forma.
Forma impedimenti matrimonij sufficit ad sponsalia
dissoluenda. 106.5
Forma contractus matrimonij sunt consensus expres-
si contrahentium prout sunt acceptatio. 131.10
Forma sacramenti matrimonij sunt consensus vtrius-
que coniugis externè expressi quatenus acceptatio
sunt. 237.8
Forum.
Forum externum in dubio an conditio impossibilis
fuerit iocose appositæ? præsumit illam pro non ad-
iecta. 163.12
Forum conscientiæ in dubio de conditione impossi-
bili seriò apposita iudicat eam non adhibitam. 164.13
Vide *Impotentia, & Impedimentum.*
G
Gratia.
Gratiæ collatio ex opere operato quid sit. 229.2
Gratia ex opere operato confertur à sacramento
matrimonij. ibid.4

Gratiam primam per accidens aliquando conferri à
sacramento matrimonij probabilius est. 230.7
Gratia sacramentalis quid sit. ibid.9 & 14
Gratia est dispositio ad recipiendum licite matrimo-
nium. 238.1
Non expirat gratia mortuo Pontifice ante expedi-
tionem litterarum. 531.3
Gratia concessa ad beneplacitum personæ conceden-
tis, eius morte extinguitur. 538.3
Gratia expirat finito officio concedentis. ibid.4
Gratia concessa ad beneplacitum sedis non finitur
morte concedentis. 539.8
Gratia concessa cum clausula: *Donec reuocauero*; non
facit dependentem à morte concedentis. ibid.10
Gratia annexa his duabus clausulis: *Donec reuocetur, vel*
donec reuocauero; permanet extincto concedente.
540.11
Gratia non variat durationem siue dicat Pontifex, se-
des Apostolica tibi concedit, siue ego concedo, siue
Innocentius X. concedit. ibid.12
Gratiam concessam ad annum non extinguit intra
annum interitus concedentis. ibid.14

H
Hæresis.
Hæresis vnus coniugis, aut apostasia à fide cau-
sam præbet diuortio, dum non reducitur. 528.2
Hæreticum coniugem Ecclesiæ iudicio separatam al-
ter coniux non tenetur emendatum admittere. 529.3
Hæresis, & adulterium solum sufficiunt diuortio per-
petuo. 534.7
Hermaphroditus.
Hermaphroditus validè, & licitè contrahit in quo
eminet sexus virilis cum fœmina, & in quo emi-
net sexus fœmineus cum viro. 425.3
Si prævalente sexu virili copuletur viro instar fœ-
minæ, vel si prævalente fœmineo copuletur ma-
trimonio fœminæ instar viri, potest validè con-
trahere. 426.4
Quando in Hermaphrodito vterque sexus est æ-
qualis potest iuxta sexum quem elegerit ma-
trimonium contrahere, factus tamen viduus li-
cet possit validè, sed non licitè contrahere ma-
trimonium iuxta alterum sexum. ibid.5,6
Tenetur persistere in lege solius illius sexus quem
semel elegit. ibid.7
Quid verò dicendum sit de valore matrimonij cum
in coniuge Hermaphrodito mutatur sexus. 426.
1 & seqq.
Nequeunt validè matrimonium contrahere duo
Hermaphroditi, ad vsum promiscuum vtriusque
sexus. 427.2
Hermaphroditus dicitur qui vtrumque sexum habet.
425.1
Quis in illo sexus præualeat, & quid in dubio cen-
sendum. ibid.2
Quando vterque sexus est æqualis debet eligere
sexum, quo vti malit. ibid.3
Honestas.
Vide *Publica honestas.*
I
Ignorantia.
Ignorantia alterius coniugis etiam si alter sciens
contraxerit sufficit ad euitandam pœnam Tri-
dentini. 525.13
Ignorantia facti inuincibilis excusat ne coniugi inter-
dicatur debiti petitio in affinitate contracta. 584.2
Ignorantia iuris inuincibilis nihil circa ius petendi
coniugibus detrahit. ibid.3
H H h 4 Igno

Index Rerum,

Ignorantia tam iuris, quam facti, licet culpabilis, dummodo non sit affectata excusat etiam incestuosum coniugem. *ibid.* 4.5
Ignorantia huius pœnæ à tali iure statutz cum scientia iuris, & facti non excusat coniugem. 585.6
Quid sit ignorantia facti, & iuris. 334.3
Ignorantia alia est inculpabilis alia vincibilis, & hæc alia est affectata, alia voluntaria indirectè, quæ subdistinguitur in crassam, & supinam. *ibid.*
Impedimentum.
Nullum est modò impedimentum matrimonij iure diuino statutum. 494.5
In impedimentis dirimentibus non potest ordinariè dispensare Legatus à latere. 499.1,2
Nec Vicarius Generalis. 500.3
Quid commissarius potest Bullæ Cruciatæ. *ibid.* 4 vsque 10
Religiosi nullo modo possunt dispensare. 501.1,3
Impedimenta rectè ab Ecclesia statuuntur. 280.2
Impedimenta impedientia 12 numerantur. 286.1
Impedimenta dirimentia omnia sunt quatuordecim. *ibid.* 2
Non inducit impedimentum dirimens matrimonium à Papa prohiberetur sine clausula irritante. 286.5
Cum impedimento dirimente contrahere matrimonium est peccatum mortale. 281.1
Non est tunc peccatù sacrilegij *ibid.* 7. neque speciale peccatum inobedientiz specialis. 282.6,8
Peccatum est mortale contrahere cum impedimento impediente ob prohibitionem Ecclesiæ. *ibid.* 2
Est etiam peccatum mortale contrahere cum impedimento sponsalia. 283.3
Idem dic si contrahatur cum impedimento voti simplicis castitatis, vel religionis vel cœlibatus. *ibid.* 4
Impedimentum voti simplicis castitatis, & eius copula est quoque contra Religionem. 284.8
Impeditur ex interdicto si copuletur non inducit specie malitiam præter fornicationem. *ibid.*
Impeditur iure Ecclesiæ dirimenti si contrahat matrimonium ex metu graui sine animo consummandi ex se non peccat, nec venialiter si desit fictio. 284.2 & 202.10 & 15
Cum impedimento dirimente consummare etiam est peccatum mortale ex metu graui. 284.3,4
Cum impedimento dirimente iure naturæ contrahere matrimonium est peccatum mortale, etiam si contrahat ex metu graui. *ibid.* 5
Si consumet matrimonium cum impedimento voti simplicis, vel sponsalium vel interdicti Ecclesiæ ex metu graui peccat mortaliter. 285,7,8
Impedimentum interdicti potest poni à Parocho extrajudicialiter. 287.1
Impedimentum ex Catechismo olim erat impediens. 29.1,2
Nunc iam est sublatum, non tam ex Tridentino, quam ex consuetudine præscripta. *ibid.* 4,5,6
Impedimentum ex sponsalibus ortum obligat sub mortali. 290.1
Impedimentum impediens ex incestu ligat, non ex vi Tridentini, sed ex consuetudine præscripta. 291.1 & seqq.
Impedimentum ex voto siue religionis, siue castitatis, siue suscipiendi Ordines sacros siue non nubendi impedit sub mortali. 290.1
Impedimentum raptus vxoricidijque quale sit. 292.1 & seqq.
Impedimenta susceptionis propriæ (sobolis, presbyteri-

cidij, pœnitentiæ solemnis, & coniugij monialis qualia sint. 293.1 & seqq.
Ex impedimentis impediens octo non indigent dispensatione, quia iam sunt abrogata. *ibid.* 2
Si alicubi vigeant potest Episcopus dispensare. 294.7
Impedimento sponsalium, & voto si fuerit religionis, vel castitatis, nequit dispensare Episcopus, sed solus Papa. *ibid.* 5,6
Impetrare.
Impetrans ad exequutionem dispensationis potest electo vno confessario alium eligere, vel ad primum redire, & mutatam ad valorem sententiam sequi. 534.1,2
Impetrans eligere potest vnum Confessarium vt dispense, & alium vt prolem legitimet. *ibid.* 1,3
Impotentia.
Quid & quotuplex sit impotentia cœundi, & quando censenda sit impotentia perpetua, & quando temporales. 608. tot.
Impotentia ad solam generationem quæ dicitur sterilitas, etsi sit perpetua, & naturalis non iniurabit matrimonium. 409.1
Senes dum potentes sunt ad seminandum intra vas quamuis iuuentur medicinz arte habiles sunt ad matrimonium, tametsi eorum semen sit sterile, & non prolificum. *ibid.* 2
Impotentia cœundi quandiu tantum est temporalis, & si naturalis sit non dirimit matrimonium. *ibid.* 3
Quando est impotentia perpetua dirimit matrimonium. 410.4
Impotentia perpetua seminandi intra vas, tametsi sit potentia penetrandi vas scemineum dirimit matrimonium. *ibid.* 5,6,7 & 411.3
Impotentia cœundi perpetua, & naturalis dirimit matrimonium etiam in ordine ad castè viuendum. 412.1 & seqq.
Impotentia viri respectiue perpetua respectu vnus, & non respectu alterius dirimit matrimonium respectu illius. 413.1
Potest dari impotentia naturalis respectiua, quæ sit perpetua, ac dirimens matrimonium. 414.3,4
Impotentia ex maleficio perpetuo dirimit matrimonium. 417.5
Impotentia absoluta & perpetua dirimit matrimonium iure naturali. *ibid.* 2,3
Etiam impotentia naturalis Eunuchorum vtroque testiculo orbatorum dirimit matrimonium iure naturæ. *ibid.* 4
Dirimitur iure naturæ matrimonium per impotentiam perpetuam respectiuam ad aliquam personam. *ibid.* 5
Etiam inter infideles est matrimonium irritum ob impotentiam ad copulam impedimentum. 421.6
Impotentia perpetua superueniens matrimonio consummato non potest istud dirimere. *ibid.* 2
Nec matrimonium ratum dirimitur per eam impotentiam superuenientem. *ibid.* 3
Quando impotentia superueniens matrimonio est sola veri seminis effundendi potest tunc licitè peti, & reddi. 421.4
Si scemina nequeat parere absque proprio periculo graui vitæ, quamuis non teneatur reddere, adhuc potest licitè petere, & reddere. *ibid.* 6
Sed quid de impotentia cœundi post matrimonium. *ibid.* 7
In foro conscientiz cum euidenter constat impotentiam esse perpetuam, ex tunc coniuges nequeunt

& Verborum.

nequeunt se maritaliter tractare. 422.1,2,5,6
Quando est dubium possunt vti matrimonio pro tempore aliquo. *ibid.* 3,4
In dubio quando vterque fatetur impotentiam necessarium est triennium experientiz ad declarandum. 423.7
Triennium in impedimento frigiditatis computatur à die copulæ intentatæ. *ibid.* 10
Quo pacto triennium debeat esse continuum. *ibid.* 12
Valet matrimonium quando dubitatur de impotentia puberis si est perpetua, idque triennio experiri debet. 425.8,9
Impuberes.
Sublato iure positio ex natura rei validè potest matrimonium iniri inter impuberes si adsit sufficiens vsus rationis. 424.6
Quanto tempore ante annum pubertatis malitia eâ supplet iudicis arbitrio committendū est. *ibid.* 7
Incestus.
Incestus vi commissus nihil derogat iuri petendi. 583.1
Incestus metu leui admissus priuat debiti exactione. 584.2
Incestuoso cum propriis consanguineis non interdicitur debiti petitio. 582.6
Incestuosus petitione interdictus grauiter peccat si absque dispensatione exigat debitum. *ibid.* 8
Indifferens.
Indifferens conditio suspendit contractum matrimonij. 177.3
Indissolubilitas.
Indissolubilitas matrimonij rati prouenit ex iure diuino positio. 270.7
Indissolubilitas omnimoda matrimonij consummati baptizatorum causa motum quid sit. *ibid.* 8
Indultum.
Indultum dispensandi siue à Pontifice, siue ab inferioribus concessum ad incertas personas non extinguitur re integra concedentis interitu. 535.2
Infamia.
Infamia iuris, & facti si grauis sit est obiectum metus cadensis in virum constantem. 186.12
Infidelis.
Infidelium matrimonium est actualis representatio coniunctionis Christi cum Ecclesiâ. 232.4
Infidelium matrimonium non fit propriè sacramentum etiam si post baptismum renouent consensus. 247.6
Infidelium matrimonium fit ratum, & magis indissolubile per ipsorum baptismum. 248.7
Infidelium matrimonium nequit dissolui à Pontifice. 271.2
Infidelium matrimonium post factum ratum per baptismum consummatum nequit dissolui à Pontifice. *ibid.* 5
Infidelium matrimonium nequit dissolui à Pontifice si fuit consummatum ante baptismum vtriusque. *ibid.* 8
Infidelis ad Christianismum conuersus qui tempore infidelitatis legitimam vxorem repudiauerat cogendus est ad illam redire. 598.4
Infideles matrimonio coniuncti cum quocumque ascendente, demptis patre, & matre, dummodo non contra legem suam irritantem illud inierint conuersi ad fidem non sunt separandi. 352.5
Infideles, seu non baptizati validè contrahunt matrimonium cum quouis sibi affine. 379.12
Infidelis qui non conuertitur vna cum altero coniuge ad fidem cœuerso peccat in lege matrimonij. 400.8

Tempore Apostolorum, & sexcentis postea annis licitum fuit fideli cum infideli coniuge cohabitare. *ibid.* 10
Post dictum tempus nec fuit licitum, nec hodie licet. *ibid.* 11,12
Quid est infidelem nolle cohabitare sine cõtumelia creatoris, vel sine pertractione ad peccatù. 402.3,4
Si infidelis velit pacificè cohabitare, licet nolit conuerti, non potest conuersus dissoluere matrimonium, & aliud inire, si nulla sit prohibitio cohabitandi cum infideli. 403.3,4
Existente verò prohibitione cohabitandi, potest conuersus dissoluere matrimonium, & aliud inire. 404.4,5
Desideratur tamen ante dissolutionem matrimonij monitio. *ibid.* 6 & seq.
In casu quo dissoluitur, non dissoluitur statim, sed quando posterius matrimonium cõtrahitur. 405.2,3
Matrimonium conuersi cum infideli contractum ante baptismum si sit consummatum non dissoluitur per solemnem professionem. 407.3
Nec dissoluitur per susceptionem sacrorum Ordinum. *ibid.* 4
Imo licet infideli dissoluto matrimonio fidelis conuersi ad aliud migrare. *ibid.* 3,4
Ingressus.
Ingressus religionis à principio factus sine licentiâ alterius coniugis potest postea per superuenientem consensum confirmari. 541.6
Ingressus iste ex natura rei secluso iure positio, & nouitiatus in ipso fundatus validi sunt. 542.7
Ingressus iste etiam attento iure positio antiquo non est ita inualidus vt non possit superueniente consensu coniugis validari ad professionem faciendam. *ibid.* 8
Ingressus huiusmodi neque inspecto iure Tridentini irritus est. *ibid.* 9
Ingressus coniugati ad nouitiatum non requirit ad validitatem Episcopi licentiam. *ibid.* 3
Insolubilitas.
Insolubilitas matrimonij non habet intrinsecam connexionem cum natura rationali. 253.4
Insolubilitas matrimonij more humano facti prouenit ab institutione diuina. *ibid.* 5
Insolubilitas matrimonij non prouenit à sua intrinseca natura nudè, sed etiam à Dei institutione. 254.7
Intentio.
Intentione remedij concupiscentiæ licitè contrahitur matrimonium. 224.6
Intentio contrahentium debet ferri saltem implicite in perpetuitatem traditionis corporum vsque ad mortem. 242.5
Intentio vitandi generationem non est contra substantiam matrimonij. 170.5
Intentio suscipiendi sacramentum matrimonij sufficit iniusto ad recipiendam gratiam per illud collatam. 239.2
Intentio sola faciendi contractum non sufficit ad rationem sacramenti. 142.2
Interdictum.
Matrimonium contractum tempore interdicti validum est. 287.3
Tempore interdicti licitè contrahitur matrimonium modò omittatur benedictio, quæ tunc illicita est. 288.4
Tempore interdicti non possunt fieri benedictiones in Ecclesia. *ibid.* 5
Ioseph.
D. Ioseph excusatur à culpa cum voluit à Virgine discedere. 629.9
Indam.

Iudæus.
 Iudæus contrahens matrimonium sub conditione dan-
 di libellum repudij irritum facit. 172.2

Index.
 Iudex potest per se loquendo cogere censuris sponsa-
 lia iurata implere recusantem iniuste. 103.2
 Iudex tenetur absolueret recusantem pertinaciter im-
 plere sponsalia post excommunicationem. 105.6
 Iudex secularis potest compellere ad sponsalia ser-
 uanda etiam si iuramento infirmata. 104.2
 Iudicis sententia necessaria est ad sponsalium dissolu-
 tionem, quando scandalum ex tali dissolutione ti-
 metur. 105.5
 Iudicialis cognitio veritatis precum non requiritur ad
 expeditionem dispensationis. 544.2
 Iudex Ecclesiasticus solum est competens ad cogno-
 scendum de adulterio, vt ratione illius diuortium
 celebratur. 625.1
 Iudicis Ecclesiastici sententia non requiritur vt coniux
 innocens debitum negare possit adultero. ibid.3
 Iudice sub excommunicatione lata sententiæ præci-
 piente coniugi innocenti occultum adulteriū alterius
 certo scienti, quod probare nequit vt reddat, nec te-
 netur, nec coram Deo excommunicatus est, ibid.4

Iuramentum.
 Iuramentum non validat matrimonium metu contra-
 ctum. 204.5
 Iuramentum appositum matrimonio ex metu graui
 extorto contracto per verba de præsen-
 ti non obligat in futuro. ibid.
 Iuramentum appositum matrimonio, contracto per verba
 de futuro non obligat. 205.9
 Non est in potestate iurantem promissionem grauem
 velle iurare, & non grauius obligari, & cur 53.14
 Iuramentum quo quis Deum testatur, se ducturum,
 v.g. Mariam, validum est. 61.9

Ius.
 Ius naturale quid sit. 491.1
 Tribus modis potest dici aliquid esse de iure natu-
 rali. ibid.2
 Ius petendi debitum matrimoniale potest impediri
 falsa substantia matrimonij. 117.1
 Ius Canonicum non disponit vt mandatum procura-
 toris ad matrimonium contrahendum experit man-
 dante facto futuro. 156.8
 Iure naturæ irritum est matrimonium sub conditione
 contraria bono matrimonij. 169.2
 Iure ciuili nulla datur rescissio in his quæ leui metu
 gesta sunt. 194.2
 Iure naturali nulla est obligatio rescindendi ea, quæ
 metu leui acta sunt. ibid.2
 Iure naturali, & positio validum est matrimonium
 contractum ex metu iniusto cadente in virum con-
 stantem, non ad id incusso. 196.3
 Iure gentium non est inualidum matrimonium con-
 tractum metu iniusto cadente in virum constan-
 tem. 200.4
 Iure solum ecclesiastico est irritum matrimonium fa-
 ctum ex metu cadente in virum constantem. 201.5
 Ius Ecclesiasticum non violat contrahens fictè ob me-
 tum grauem. 203.14
 Iure municipali regni Valentini possunt parentes ex-
 hæredare filios pro libito. 210.15
 Ius naturale iubet contractum matrimonij. 216.9

L.
 Laicus.
 Laici domini cuiuscumque qualitatis non possunt
 quidquam statuere impediens matrimonij libe-
 rum consensum. 151.3

Latro.
 Latronem occultum quando licet denunciare. 105.6

Legislator.
 Legislator tam ciuilis quam Ecclesiasticus ad suas ser-
 uandas leges tenetur, quando materia communis
 est, & eiusdem rationis in ipso, & in aliis. 505.7
 Legislator parere tenetur suæ legi ex vi legis natura-
 lis. ibid.4
 Legislator dispensat secum inualidè sine legitima
 causa in sua lege, cuius materia communis est, &
 vniuersitatem postulat in capite cum reipublicæ
 corpore. 504.3

Lex.
 Omnis lex maximè canonica debet esse iuste lata.
 274.1
 Lex positia constituit id quo præcipit in materia ta-
 lis, vel talis virtutis iuxta varia motiua. 281.5
 Lex humana nequit punire actus, & affectus, interio-
 res nisi actibus exterioribus indicentur. 385.8
 Discrimen inter legem naturalem, & positiam illa
 non obligat cessante ratione legis; hæc verò
 etiam si cesset periculum mali. 435.7
 Leges rescindentes matrimonium ob metum cadentem
 in virum constantem tantum respiciunt
 malum graue ex parte obiecti. 186.7
 Leges Cæsareæ municipale ex hæredantes filios non
 sunt iure Canonico abrogatæ. 211.19
 Obligat lex Tridentini vbi recepta est, non verò
 vbi nec promulgata, nec non recepta. 440.2

Libellus repudij.
 Libellus repudij in antiqua lege ex rationabili causa
 soluebat matrimonium quoad vinculum. 1597.2
 Libelli repudij efficacia ad dissoluendum matrimo-
 nium non ex mutuo coniugum consensu, sed ex
 diuina concessione ortum habuit. ibid.3
 Libellus repudij Iudæis concessus omnino cessauit à
 die Pentecostes, non ante. ibid.4
 Libelli repudij virtute nunc inter Iudæos infideles
 non dissoluitur matrimonium. ibid.

Libertas.
 Libertas sufficiens ad peccatum mortale debet repe-
 riri in consensibus contrahentium. 189.1
 Validum est matrimonium liberi cum ancilla, vel
 contra, non ignorata seruitutis conditione. 306.1
 Valet matrimonij liberi cum ancilla si liber cognita
 seruitute firmetur actu externo consensum. ibid.2

Licentia.
 Licentiam assistendi matrimonio possunt concedere
 omnes Ordinarij, qui possunt per se validè assistere
 matrimonio. 461.1 ad §
 Non est Sacerdoti sufficiens licentia tacita, & præsu-
 pra ex rati habitatione de futuro, bene verò ea quæ
 habetur ex rati habitatione de præterito. 462.6,7
 Sufficit licentia generalis concessa Sacerdoti à Pa-
 rocho, nec exigitur in scriptis esse. ibid.8,9
 Licentia conferri debet Sacerdoti saltè simplici. 462.1
 Si licentia sit sacerdoti concessa à Parocho propria
 sponte, vel rogato ab alio quadiu illa ignorat non
 potest validè matrimonio assistere. 463.2 ad 7
 An, & quo pacto sit valida licentia assistendi mat-
 rimonio sub conditione concessa. 36.1 vsque ad fin.
 Valida est licentia Parochi extorta per vim, vel me-
 tum grauem. 467.3
 Valida est licentia sacerdotis dolo, & mendacijs ob-
 tenta quando certò constat de Parocho, etiam si
 sciret mendacium adhuc illam concessurum. 467.2
 Idem dic si petitio illa falsa non fuit Parocho causa
 motiua, sed impulsua. ibid.3
 Etiam si fuerit impulsua, & motiua si Paro-
 chus habuit alium motiuum eam licentiam
 conce-

cedendi, valida est ea licentia. 468.4,5
 Licentia seu gratia concessa ad annum, & beneplaci-
 tum durat intra annum mortuo concedente. 540.15
 Licentia, seu gratia concessa his verbis, concedo tibi
 hoc pro vno anno ad meum beneplacitum, non durat
 elapso anno, & extinguitur morte concedentis. ib.16

Ligamen.
 De fide est ligamen esse impedimentum dirimens
 aliud matrimonium. 391.5

Littera.
 Litteræ dispensationis non frustrantur suo effectu si
 aperiantur ab eo qui gradu insignitus non est. 547.3

M.
Machinatio.
 Machinatio sola in mortem coniugis quando fit ab
 alio coniuge, & ab altero cum quo est matrimo-
 nium ineundum, nullo interueniente adulterio est
 impedimentum dirimens. 384.4
 Vt talis machinatio sit impedimentum debet sub-
 sequi mors, & quod ista fiat animo exterius si-
 gnificato matrimonij contrahendi. ibid.5,6,7,8
 Est impedimentum siue vxorem occidat siue virum
 gratia alterius matrimonij contrahendi. 385.9,10
 Machinatio in mortem coniugis re ipsa sequuta ab
 vno solo facta interueniente adulterio dirimit ma-
 trimonium. ibid.1

Maleficium.
 Tam vir quam femina per maleficium potest im-
 pediri à copula. 426.1
 Maleficij impedimentum variis modis potest esse per-
 petuum. 417.6
 Si sit maleficium temporale non dirimit matrimo-
 nium. ibid.7,8
 Nunquam licet ob quemcumque honestum finem
 vti maleficio, ad tollendum quodcumque male-
 ficium, quamuis maleficus ad id paratus se esse
 offerat. 418.1
 Si maleficus sciat plura media ad soluendum ma-
 leficium quædam licitam, & quædam illicita li-
 citum est ab eo petere vt maleficium soluat
 quamuis constet petenti vsurum medio illicito.
 ibid.2. ad fin.
 Nunquam licitum est petere à Dæmone vt soluat
 maleficia medio licito. ibid.
 Licitum est maleficio signa maleficij tollere, ac de-
 struere absque maleficio vbi inueta fuerint. 419.5
 Licitum est per se loquendo ponere alia signa qui-
 bus positus expirat pactum & diabolus desinit
 nocere. ibid.6 & seq.

Maritus.
 Maritus si præuideat vxorem esse verecundam non
 audentem exigere, & sit periculum incontinentiæ,
 tenetur ex rigore iustitiæ præuenire, & petere.
 565.3
 Maritus ob periculum incontinentiæ si nulla est vxor-
 is petitio expressa vel tacita, non tenetur ex iustitia
 speciali, & stricta petere. ibid.4
 Maritus nec antea, nec post consummatum matrimo-
 nium potest ad Ordines sacros ascendere absque
 spontanea vxoris facultate. 622.1
 Maritus vt possit factis initiari præter consensum vxor-
 is, requirit vt ipsa etiã castitatem profiteatur. ibid.2
 Maritus licitè in sacris ordinatus eodem prorsus mo-
 do obligatur voto castitatis, ac si ante matrimo-
 nium ordinatus fuisset. ibid.5
 Maritus in Episcopum promouendus simpliciter re-
 quirat vt vxor quamuis senex religionem profi-
 teatur. 622.2
 Marito conscio adulterij vxoris cessante scandalo li-
 citum est in partes longinquas recedere, vbi matri-

monium ignoratur. 626.5

Materia.
 Materia sacramenti matrimonij sunt consensus con-
 trahentium externè expressi quatenus sunt tradi-
 tio. 236.8

Matrimonium.
 Matrimonium in vinculo mutuo ex coniugum mutuo
 contractu resultante consistit. 107.4
 Matrimonium validum quin consensus etiam impli-
 citè feratur in formalem, & proximam obligatio-
 nem vsus coniugalis. 120.7
 Matrimonium formaliter sumptum est coniunctio
 maritalis. 116.4
 Matrimonium est verus contractus. 129.1
 Est contractus onerosus. 130.4
 Antecessit cæteros contractus. ibid.5
 Materia circa quam matrimonij sunt corpora contra-
 hentia. ibid.1
 Materia intrinseca contractus matrimonij sunt mutui
 consensus contrahentium expressi, prout habeat
 rationem traditionis corporum. 131.10
 Matrimonium nec diuinitus potest fieri sine mutuo
 contrahentium consensu. 138.2
 Matrimonium vt contractus exactè definitur. 144.5
 Matrimonium vt sacramentum exactè definitur. 151.6
 Matrimonij exacta definitio. 129.4
 Matrimonium validè contrahitur per procuratorem
 etiam vbi est receptum Tridentinum. 154.8
 Matrimonium validè potest contrahi per litteras etiam
 post Tridentinum. 157.4
 Matrimonium contractum sub conditione si Papa di-
 spenset in his impedimentis in quibus non solet
 dispensare, reddit nullum matrimonium. 166.2
 Matrimonium contractum sub conditione dispensa-
 tionis impedimenti interueniente causa iusta dispensa-
 bilis, validum est in ratione contractus conditionati. ib.3
 Matrimonium contractum sub conditione turpi serio
 apposita suspenditur quousque talis conditio im-
 pleatur. 157.2
 Matrimonium contractum sub conditione, hac posita
 non indiget nouo consensu. 101.5
 Matrimonium metu graui factum non valet vt spon-
 salia. 203.11
 Matrimonium inualidum ratione metus variati, quo-
 ad copulam, non quoad forum conscientia, sed ex-
 ternum. 203.2
 Matrimonium ex metu iusto contractum non est iure
 naturæ inualidum. 207.1
 Matrimonium est bonum homini naturale ac licitum.
 221.2,5
 Matrimonium quodlibet habet aptitudinem, vt sit fi-
 gnum rei sacræ. 232.3
 Matrimonium non in quolibet statu ante legem Eua-
 gelij fuit gratia causatiuum. 234.11
 Matrimonium vniuersè, & genericè conuenit cum re-
 liquis nouæ legis sacramentis. 235.2
 Matrimonium à non baptizato contractum non fit sacra-
 menti eo præcisè quod coniuges baptizentur. 246.5
 Matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum
 non est sacramentum. 249.3
 Matrimonium inter baptizatos per procuratorem
 contractum est propriè sacramentum. 231.2
 Matrimonium præsumptum post sponsalia de futuro
 re, & verbis nisi vi copulam indicat. 150.10
 Matrimonium licitè contractum duplicem parit obli-
 gationem, negatiuam vnam, positiam aliam. 565.1
 Matrimonium ratum in lege Euangelica baptizato-
 rum potest dissolui dupliciter quoad vinculum. 600.2
 Matrimonium consummatum baptizatorum habet
 omnimodam indissolubilitatem. ibid.3
 Matrimonij
 legitimum

Index Rerum,

Legitimum infidelium tam ratum, quam consummatum est omnino indissolubile. *ibid.* 4
 Matrimonium prædictum ob causam fidei potest dissolui. *ibid.* 5
 Matrimonium consummatum nisi alter coniux consentiat prohibet primum ingressum ad nouitatum, § 82.2
 Matrimonium inter patres, & filios est ipso naturæ iure irritum. 350.3,4
 Solum in primo gradu ascendentium & descendentium dirimitur matrimonium iure naturæ, & non in vterioribus gradibus. 350.1,4
 Non omnes gradus Leuitici 18. prohibiti annullant matrimonium iure naturæ. 354.5
 Prædicti gradus prohibiti Leuit. 18. non obligant Iudæos infideles, nec irritant matrimonia illorum. *ibid.*
 Matrimonium ex primæ Dei institutione est vnus cum vna, ita vt inualidè quis contrahat cum secunda priore viuente. 391.1
 Ex Christi iure diuino matrimonium debet esse necessarium vnus cum vna. *ibid.* 2,3
 Iure Canonico vt sit validum debet esse vnus cum vna tantum. *ibid.* 4
 Non est de essentia matrimonij & ex natura rei, vt sit vnus cum vna tantum. 392.4
 Posita Dei institutione matrimonij irritum est iure naturæ matrimonium vnus viri cum vxoribus pluribus. 393.6
 Qualiter constare debeat de prioris coniugis morte, vt quis ad secundum matrimonium possit transire. 31.3,4,5
 Matrimonium fidelis, cum infidele non est licitum. 396.1
 Prædictum matrimonium non est irritum iure naturali, nec iure diuino, sed iure tantum positiuo. 397.2,3,4
 Inter baptizatum, & catechumenum est irritum matrimonium. 398.6
 Matrimonium catholici cum hæretica vel e contra est illicitum, est tamen validum. *ibid.* 2 & seqq.
 Vtrum verò licitè catholici cum hæreticis contrahant matrimonium in locis vbi permixti habitant. 399.5,6
 Potest Papa dispensare vt fidelis cum hæretico contrahat, sicut & fidelis cum infideli non baptizata. *ibid.* 7
 Inter infideles verum est matrimonium, & tunc est validum, quando non adest in ipsorum matrimonio impedimentum iure naturæ dirimens, quamuis dirimat iure canonico. 199.1,2,3
 Tempore primitiue Ecclesiæ non licuit fideli cum infideli non conuerso non cohabitare etiam ablato animæ, & salutis spiritualis periculo, si sit aliqua spes eius conuersionis. 400.5,6,9
 Non tenetur fidelis illi reddere debitum. *ibid.* 7
 Quando vterque infidelis ad fidem conuertitur non potest dissolui prius matrimonium consummatum. 401.1
 Si ante matrimonium à fideli contractum transeat infidelis ad alias nuptias sunt irrita. 404.4
 Matrimonium conuersi cum infideli contractum ante baptismum quando non est consummatum dissoluitur per solemnem professionem. 407.2
 Dissoluto matrimonio per transitum fidelis ad alias nuptias validè infidelis perinax in sua infidelitate ad alias nuptias transit. *ibid.* 1
 Quid sit matrimonium solemne, & quid sit simpliciter clandestinum. 430.1 vsque ad fin.
 Matrimonium clandestinum nec est irritum iure natu-

ra, nec illicitum, 434.3,4
 Est illicitum iure ecclesiastico. *ibid.* 5
 Potuit Ecclesia irritare matrimonium clandestinum, tam indirectè, quam directè. 435.1,2
 Potuit Ecclesia irritare matrimonium clandestinum quatenus est sacramentum non directè, sed indirectè. 436.3
 Merito Tridentinum de facto irritauit matrimonium clandestinum, quæ irritatio non fuit pœna. *ibid.* 4,6
 Ante Tridentinum fuerunt prædicta matrimonia prohibita, sed non irrita. *ibid.* 5
 Validum est matrimonium clandestinum, vbi Tridentinum non est prædicatum, vel receptum *ibid.* 1
 Quando matrimonium absque graui incommodo, siue in articulo mortis, siue extranequit matrimonium omitti, aut differri, & Parochus nequit haberi, inualidi absque eo celebratur. 437.4,5
 Matrimonium inualidum ob publicum impedimentum, vel quod planè probari potest, est iterum celebrandum coram parocho, & testibus. 438.6,7
 Si sit nullum ob defectum omnino occultum non est necessaria iterum assistentia parochi, & testium. *ibid.* 10, 11
 Nullum est matrimonium clandestinum: tamen si contrahentes ignorent inuincibiliter legem Tridentini illud irritantem. 439.5 & seqq.
 Validè contrahunt clandestinè quando contrahentes vadunt ad loca in quibus non obligat lex Tridentini, siue mutando domicilium, siue per modum hospitij, vel transitus. *ibid.* 3,4,5
 Christiani habitantes in prouincijs infidelium vbi non fuit Tridentinum promulgatum validè contrahunt absque Parocho, & testibus. 441.6
 Valide etiam contrahunt captiui apud infideles. *ibid.* 7
 Matrimonium debet esse consensus legitimus. 273.6
 Potest consensus irritari ab Ecclesia. *ibid.*
 Valet matrimonium initum ab excommunicatis. 287.2
 Peccat mortaliter excommunicatus contrahens matrimonium. *ibid.*
Menstruum.
 Menstruorum tempore exigere debitum non est culpa lethalis, nec venialis ob honestum finem, & tenetur mulier reddere. 555.13,14
Metus.
 Metus leuis iniuste incusus quem effectum habeat in contractibus tam naturali iure, quam positiuo. 168. vsque ad fin.
 Metus reuerentialis præcisè nec iure naturali, nec positiuo irritos reddit contractus. 224.1
 Metus iniuste cadens in virum constantem ad extorquendum matrimonium, illud irritat. 198.3,4,5
 Metus iniuste cadens in virum constantem non inualidat matrimonium iure naturæ. 200.3
 Metum cadentem in virum constantem incuriens potest resilire à matrimonio, vel volente coacto renouare consensum. 202.6
 Metus legis iniuste incusus non inualidat matrimonium. 206.2
 Metus iuste incusus cadens in virum constantem non inualidat matrimonium. 193.7
 Metus cadens in fœminam constantem ipsam priuat potestate exigendi. 577.4
 Qui ex metu graui iniusto promittit cum iuramento aliquam ducturum obligatur ratione iuramenti ad eam ducendam. 102.8,9
Minister
 Ministri

& Verborum.

Ministri proprii sacramenti matrimonij sunt contrahentes baptizati. 237.2
 Ministri sacramenti matrimonij debent saltem habere intentionem virtuales faciendi sacramentum. *ibid.*
 Ministri matrimonij sunt contrahentes adhuc dum contrahunt per procuratorem. 238.4
 Minister sacramenti matrimonij peccat mortaliter si illud in mortali conficiat. 239.3
Mulier.
 Mulier quæ bona fide nupsit excommunicato, nec communicatione, nec vsu coniugali priuatur. 558.6
 Mulier quæ nupsit excommunicato denunciato potest licitè communicare, petere & reddere. *ibid.* 8

N

Nuptia.

Nuptia adimpletionis conditionis adhibitæ est necessaria contrahentibus, vt contractus transeat in absolutum. 167.3

O

Obex.

Obice recedente confert sacramentum matrimonij effectum gratiæ. 239.2

Obligatio.

Obligatio non cognoscendi alienum est inseparabilis proprietatis matrimonij. 119.3

Obligatio radicalis reddendi debitum necessario connotari debet à consensibus contrahentium, ad valorem matrimonij. *ibid.* 5 & 127.1

Obligatio seruandi tria bona matrimonij est proprietatis ab illa inseparabilis. *ibid.* 2

Obligatio seruandi bonum prolis negatiuè, seu non vitandi copulam, vel seruandi sibi fidem, est accidens separabile à matrimonio. 18.4

Obligatio proxima, & formalis reddendi debitum non est proprietatis matrimonij. *ibid.* 5

Quantum obligationes ex vinculo coniugali fluant. *ibid.* 7

Obligatio radicalis reddendi debitum est passio necessario consequens matrimonium. 565.2

Officium.

Officium Vicarij Generalis propriè loquendo nec successorem habet, nec perpetuum est. 533.4

Ordinarius.

Cum contrahentes sunt ex diuersis diocesis potest quilibet Ordinarius dispensare in eorum denuntiationibus cum, vtroque contrahente. 476.9,12,13

In casibus in quibus non tenetur Ordinarius dispensare, nequeunt denuntiationes propria autoritate omitti. 480.7

Si petat Ordinarius à volentibus contrahere an sint aliquo impedimento ligati, etiam si sit occultum tenentur veritatem dicere, tamen si ipsis infamia sequatur, vel à matrimonio contrahendo desistere. 482.3

Notanda ex hac doctrina consecratoria. *ibid.* 4, 5, 6, 7

Quid faciendum Ordinario, vel Parocho qui in confessione nouit impedimentum volentium contrahere. 483.1,2,3,4

Si solus Ordinarius sciat impedimentum, & nulla

Per de Matrimonio.

viâ probari potest, tenetur publicè petenti matrimonium concedere, vel negare, vt appeller ad superiorem, & possit ipse coram ipso comparere, & exercere officium testis. 484.5

Si nullus renunciet impedimentum coram Parocho, vel Ordinario, & ipsis solis constet de impedimento, si constet etiam de dispensatione pro foro conscientie, possunt dissimulare, & matrimonio assistere. *ibid.* 7

Quomodo se gerere debeat Ordinarius, & Parochus, cum ab alio imponitur impedimentum. *ibid.* 1. vsque ad fin.

Quid nomine Ordinarij intelligatur in decreto Tridentini. 442.1 vsque ad fin.

Ordo.

Per Ordinem sacrum dirimitur subsequens matrimonium. 338.1

Non dirimitur iure naturæ. *ibid.* 2

Nec iure diuino positiuo. *ibid.* 3

Ordo facer tam ratione sui, quam ratione voti sibi annexi dirimit matrimonium iure tantum Ecclesiastico. 339.4,5

Certò non constat quando primum cœperit hoc votum esse solemne, & habere hunc effectum irritandi matrimonium, & an simul cœperit sub ratione voti, & sub ratione solemnis. 340.2,3

Dictum votum fuit solemne ante Bonifacium VIII. & ante Innocentium II. *ibid.* 6

Qui in sacris tentat matrimonium contrahere, priuandus est beneficijs, & pensionibus. 341.4,5

Incurrit irregularitatem bigamiæ similitudinariæ. *ibid.* 6

Ordinati in sacris non obligantur iure naturali ad perpetuam castitatem, vel abstinenti à matrimonio, vel ab vsu eius, si antea contraxerant. 327.1

Neque id est illis prohibitum iure diuino. *ibid.* 2

Prædicta obligatio ad castitatem est solo iure Ecclesiastico annexa Ordinatis in sacris. *ibid.* 3

Quam antiqua sit continentie lex in Ordinatis in sacris, præsertim subdiaconis. 328.4,5

Ecclesia obligat Ordinatam in sacris, vt emittat votum castitatis. *ibid.* 3,4 & 334.4

Prædictum votum implicite fit voluntariè susceptione Ordinis sacri secundum Ecclesiæ leges. *ibid.* 5

Si quis per saltum Diaconatum susciperet, votum castitatis implicitum emitteret. *ibid.* 3

Si quis susciperet Ordinem sacrum cum expressa intentione non promittendi castitatem, maneret Ordinatus, peccaret grauius, nec emitteret votum castitatis. *ibid.* 6

Qui sic ordinatur, committit sacrilegium amissionis, & commissum, & etiam iniustitiæ, & manet obligatus ad votum emittendum. 335.7

In eo casu adhuc manet inhabilis ad matrimonium ex constitutione Ecclesiæ. *ibid.* 8

Obligatio seruandi castitatem in Clerico in sacris, & illius inhabilitas ad matrimonium subsequens oritur non solum ex voto solèni castitatis, sed etiam ex iure Ecclesiastico annexo Ordini sacro. *ibid.* 9, 10, 11, 12, 13

Inualidè Ordinati non tenentur seruare castitatem. 331.2

Puer ordinatus in sacris posset reddi inhabilis ad matrimonium. 332.3

De facto tamen non manet obligatus ad seruandam castitatem, nec redditur inhabilis ad matrimonium. *ibid.* 4
Infans Ordinatus cum ad annos pubertatis peruenit, potest eligere statum Ecclesiasticum, vel liberè vxorem ducere. *ibid.* 5, 6
Puber Ordinatus in sacris ante legitimam aetatem obligatur voto solemnem castitatis, & etiam im-
 puber. 333.7, 8, 9
Ignoratus in sacris cum ignorantia inuincibili obligationis seruandi castitatem non tenetur ad illam. 332.6
Cum ignorantia affectata tenetur. 333.7
Et etiam cum quavis ignorantia vincibili. *ibid.* 8, 9
Talis non obligatur ex voto, sed ex legè Ecclesiæ. *ibid.* 11
Metu graui Ordinatus in sacris cum expressa voluntate non seruandi castitatem non vouet castitatem. 336.5
Nec peccat iste nolendo se obligare. *ibid.* 6
Neque illum obligat Ecclesia immediatè ad seruandam castitatem, *ibid.* 7
Neque eum inhabilitat ad matrimonium. *ibid.* 8
Nec tenetur ad Officium recitandum. *ibid.*
Sic vi Ordinatus nihil cogitans de castitate, non obligatur ad continentiam, sed potest eligere. 337.9
Quid si coactè Ordinatus cum intentione suscipiendi Ordinem sacrum habeat simul intentionem se obligandi ad castitatem. *ibid.* 10 & seq.
Post matrimonium viuente vxore potest ordinari in sacris vir ex consensu vxoris. 341.1, 2
Præter consensum vxoris necesse est vt ipsa castitatem profiteatur. 342.3
Si vxor fuerit iuuenis, desideratur ingressus illius in religionem, si senex nec suspecta de incontinentia sufficit votum castitatis in sæculo. *ibid.* 5, 6, 7, 8
Clericus post matrimonium in sacris Ordinatus si cognoscat vxorem peccat contra religionem, non contra castitatem. 343.1
Non datur certa pœna pro tali peccato. *ibid.* 2
Qui sine consensu vxoris illicitè ordinatur obligatur ad totam castitatem seruandam, nisi ad reddendum debitum vxori petenti. 344.3
Quid si vir accepit ordinem sacrum sciente vxore, & non reclamante. *ibid.* 4
Vir promotus ad Ordinem sacrum, absque vxoris licentia est irregularis si id fecit ex dolo. *ibid.* 5
Quid si matrimonium sit irritum prædictus coniugatus ad Ordines sacros promotus incurreret hanc irregularitatem. *ibid.* 6
Si vir orderetur in sacris sciente vxore & non reclamante, neque expressè consentiente, manet irregularis ex tali facto. 345.7
Non incurrit irregularitatem obtentæ vxoris licentia, tamen ea votum castitatis non emiserit. *ibid.* 8
Vir promotus ad Ordines minores absque licentia vxoris nullam irregularitatem, vel censuram incurrat. *ibid.* 4

Oscula.

Oscula non impudica licent sponis conditionatis. 113.3
Impudica non licent. *ibid.* 4
Etiam adimpleta conditione. *ibid.* 5
Oscula in signum amicitia secundum consuetudinem patriæ licita sunt. 395.2

P

Patium.

Patium inter coniuges iuuenes nunquam cohabitandi irritum est. 568.5

Papa.

Papa ex graui causa potest dispensare in sponsalibus

adiimplendis. 105.5
Papa dispensare potest in matrimonio contractum rato fidelium, ita vt vterque possit aliud inire. 267.2
Potest Papa vt Dominus temporalis decernere impedimenta matrimonij sub his infidelibus. 274.5
Nulla potestas humana etiã potest dispensare in aliquo præcepto iuris naturalis. 593.5
Si præcepta iuris naturalis pendant ex consensu voluntatis humanæ potest Papa dispensare. *ibid.* 7
Nulla modo potest Papa dispensare in impedimento matrimonij iure naturæ dirimendi. *ibid.* 8 & seqq.
Si aliquod omittatur impedimentum iure diuino statutum, non potest Papa in illo dispensare. 394.6 vsque ad 10
Potest Papa dispensare in omnibus impedimentis iure Canonico dirimentibus. 495.2
Non potest Papa efficere, vt matrimonium quod à principio fuit nullum, reddatur à principio validum. 296.5
Potest Papa prolem illegitimè natam legitimare auferendo omnem inhabilitatè Canonica. *ibid.* 6, 7
Non potest Papa ab illa prole auferre inhabilitates ciuiles, quæ non subiacent eius potestati. *ibid.* 8
Non potest Papa dispensare in radice matrimonij. 497.9, 10

Parents.

Parents qui pro filiis promittunt matrimonium cum iuramento tenentur adhibere diligentiam ad illius executionem. 41.17
Non tenentur ad pœnam soluendam si debitam diligentiam adhibeant nisi se obligent ad pœnam si rem non perficiant. *ibid.* 18

Parochus.

Parochus non peccat mortaliter in lethali assistens matrimonio. 240.7
Non potest Parochus dispensare in denunciacionibus. 477.14
Sintne aliæ solemnitates in matrimonio seruandæ à Parocho. 487.10, 11, 12
Si Parocho constat extra confessionem de impedimento occulto non potest publicè petenti matrimonio assistere. 484.6
Parochus assistens matrimonio inuito absque denunciacionibus triennio ab officio suspenditur. 488.1, 2, 3, 4
Dicta pœna non fuit contracta per Tridentinũ. *ibid.* 5
Quis debeat dici proprius Parochus in ordine ad sacramentum matrimonij qui & assistere illi possit, & licentiam concedere vt alij assistat. 444.1. vsque ad fin.
Parochus non Sacerdos potest validè matrimonio assistere. 440.3, 4, 5, 6
Licitum est Parocho non sacerdoti assistere matrimonio. 447.8, 9
Parochus excommunicatus toleratus validè & licitè matrimonio assistit. *ibid.* 1
Parochus etiam non toleratus validè assistit. 448.3, 4, 5
Rata etiam est benedictio solemnem ab ipso data coniugibus. *ibid.* 7
Fit tamen irregularis. *ibid.* 8
Licitè potest excommunicatus non toleratus assistere matrimonio in articulo mortis contracto. 449.9
Potest etiam talis excommunicatus assistere matrimonio absolute nulla urgente necessitate, sine vlla vi, & metu incusso. *ibid.* 10
Peccaret tamen grauius benedicendo solemnem benedictioni. 450.11
Prædictus excommunicatus non toleratus validè, & licitè confert Sacerdoti, licentiam vt matrimonio assistat. *ibid.* 13, 14

Gesta

Gesta per Parochum habentem titulum coloratum valida sunt in vtroque foro. 451.1, 2
Validum est matrimonium si assistat Parochus habens titulum coloratum. 452.3
Si Parochus careat titulo, & est intrusus, validè matrimonio non assistit. 453.5, 6, 7
Parochus non proprietarius validè potest matrimonio assistere. 454.2
Potest quoque licentiam delegare assistendi matrimonio alteri Sacerdoti. *ibid.* 4
Idem dicitur de Viccuratis delegatis à proprio Parocho. *ibid.* 5
Parochi delegati ad vniuersitatem causarum possunt delegare licentiam assistendi matrimonio, non tamen possunt dare illi subdelegato facultatem iterum delegandi. *ibid.* 6, 7, 8, 9
Quis verò censeatur Parochus vagorum seu vagabundorum, vt illos matrimonio cõiungat. *ibid.* 1
Non est necessarium necessitate præcepti grauis vt Parochus in matrimonio aliqua verba proferat. 456.1, 2, 3
Tenetur sub mortali per se loquendo interrogare contrahentes de mutuo consensu. *ibid.* 4
Non verò tenetur interrogare si aliquod subest impedimentum. 457.5
Præsentia moralis requiritur in Parocho, & testibus ad valorem matrimonij. 458.1
Sufficit si Parochus, & testes percipiant solum consensum per interpretem. *ibid.* 2
Non sufficit in illis intentio virtualis, sed requiritur actualis. 459.3
Valet matrimonium quamuis Parochus, & testes vi detenti intersint, dummodo intelligant consensum contrahentium. *ibid.* 5
Valet matrimonium si celebretur coram Parocho, testibus transeuntibus. 450.8, 9
Parochus, & testes debent assistere actui sufficienti ad significandum consensum de præsentem. *ibid.* 1
Si assistant sponsalibus etiam iuramento firmatis adhuc non valet matrimonium. *ibid.* 2
Neque valet si adsint sponsalibus, & copulæ sequatæ post Tridentinũ. *ibid.* 3
Idem dic si adsint matrimonio de præsentem impuberum, vel puberis cum impubere, si malitia non supplet aetatem. 461.4
Idem dic si præsentem sint matrimonio conditionato, non verò conditioni. *ibid.* 5
Non solum proprius parochus, sed etiam Sacerdos delegatus validè assistit matrimonio extra propriam parochiam, vel dioccesim. 464.2, 3, 4
Regulariter non solet Parochus velle suam licentiam esse nullam si causa allegata falsa sit. 468.6
Si Parochus exprimeret deficiente veritate talem licentiam non concedere concessio inualida esset. *ibid.* 7
Parochus vel alter Sacerdos qui cum minori numero testium quam duorum matrimonio clandestino interfuit, grauius est arbitrio ordinarij puniendus. 471.1
Non vero est statuta contra illum pœna suspensionis triennalis. *ibid.* 3, 4, 5
Parochus vero alienus, vel Sacerdos qui assistit matrimonio sine licentia proprii Parochi ipso iure manet suspensus ex Trident. 472.1, 2, 3, 4, 5
Non incurrat eam pœnam suspensionis triennalis. *ibid.* 6
Nec religiosus excommunicationem incurrat qui

solemnem benedictionem adhibuit sine licentia post Tridentinum. *ibid.* 473.8

Pater.

Patris consensus appositus matrimonio tanquam conditio, quomodo intelligendus. 175.1. vsque ad fin.
Patris diuturna indignatio sufficit ad metum cadentem in virum constantem. 188.0
Patres sine causis iustis nequeunt compellere filios ad matrimonium. 209.7
Patres possunt mediis suauibus impedire filij matrimonium. *ibid.* 8
Patres non possunt cogere filios ad matrimonium. 151.2

Patrimus.

Non requiritur certa ætas in patrino. 362.6
Modò vnus tantum siue vir, siue fœmina, & ad summum vnus & vna baptizatum de baptismo suscipiunt. *ibid.* 2
Non licere maritum, & vxorem alienum puerum de sacro fonte leuare. *ibid.* 3
Adhibere plures patrimos, v.g. duos viros, & duas fœminas simul est mortale. *ibid.* 4
Designatio patrimorum spectat ad parentes, vel ad illos quibus incumbit cura baptizandi. *ibid.* 5
Non omnes tangentes contrahunt, nisi designati. 363.6
Si nulli sint designati tangentes non contrahunt. *ibid.* 3, 9
Quid si plures duobus designentur. *ibid.* 1, & seqq. vsque 19
Idem statuit Tridentinum in patrino confirmationis, quod in baptisimi. 365.21, 2

Peccatum.

Peccatum est multiplex specie pro diuersitate specifica virtutis. 288. ...
Peccatum non est contrahere matrimonium optando generationem non sequi ex iusto fine. 225.5
Peccatum mortale est separare rationem contractus in matrimonio inter baptizatos à ratione sacramenti. 24.8
Peccatum non est per se loquendo matrimonium sine verbis contrahere etiam in loqui valentibus. 13.12
Peccatum est mortale in contrahentibus excludere prolis propagationes. 221.3
Peccatum non est contrahere matrimonium ob prolis propagationem. 24.4
Peccatum vt sit multiplex specie debet habere multiplicem oppositionem cum diuersis virtutibus specie. 288.4, 5

Pesera.

Persona patiens malum ad iudicandum, attendi debet, de metu cadente in virum constantem. 122. ...

Petero.

Petenti mortaliter indebito situ reddere mortale est. 563.15
Petenti venialiter situ non naturali nec veniale est reddere. *ibid.* 17
Petenti sine culpa graui quouis situ non solum potest, sed tenetur coniux debitum reddere. *ibid.* 18
Petendi priuatio statim ipso facto ante omnem sententiam incurratur. 581.8, 9

Pena.

Pœnarum varia genera, & quando ipso facto, & quando sententiam iudicis spectent, declaratur. 582.34, 5, 6, 7

Pere de Matrimonio.

Polygamia.
Polygamia seu pluralitas vxorum fuit valida, & licita, antiquis patribus ex diuina concessione. 394. 2, 3
 Ante omnem Dei legem prohibentem polygamiam est ipsa irrita, & inualida ex non concessione. 393. 7
 Hæc concessio non fuit facta populo gentilium. 394. 4
 Hæc concessio sublata est per Christum. ibid. 5
 Multominus conforme est naturæ matrimonij pluralitas virorum respectu vnius feminae, quam pluralitas feminarum respectu vnius viri. 391. 2
 Pluralitas maritorum simul cum vna vxore potest diuina virtute ac concessione fieri valida, & licita. ibid. 3
 Id nequit concedere Summus Pontifex. ibid. 4
 Neque vlla consuetudine fieri potest licita. ibid. 5
Pollutio.
Pollutionem procurare nunquam licet etiam medijs alias licitis. 561. 2
 Procurare notabilem spirituum vitalium generationi, & feminis effusioni deseruentium commotionem etiam per media licita eo sine assumpta lethali est. ibid. 4
 Pollutio per se intenta, & procurata est peccatum mortiferum. 593. 1
 Pollutio non solum dicitur voluntaria in se, sed etiam in causa. 594. 2
 Pollutio præuisa in causis alijs licitis necessarijs, vel vitilibus omni culpa vacat. ibid.
 Pollutio præuisa in actionibus per se ad illam tendentibus lethalis est causam non vitanti. ibid. 5
 Pollutio præuisa in causis per accidens ad illam ordinatis, culpa vacat lethali. ibid.
 Pollutio præuisa in causa in ordine ad luxuriam veniali nullatenus est mortalis. ibid. 7
 Pollutio extraordinaria habita cum tertia persona dat causam diuortio. 602. 4
Pontifex.
 Vide *Papa, & Potestas.*
Potestas.
 Potestas dispensandi commissa cum personis in certis non extinguitur morte concedentis re integra. 534. 1
 Potestas instituendi impedimentum est apud Ecclesiam. 274. 2
 Prædicta potestas spiritualis est, ac supernaturalis. ibid. 3 & 280. 2
 Eam potestatem contulit Christus. 273. 4
 Ea potestas est apud Summum Pontificem. ibid. 5
 Solus Papa potest impedimenta statuere. 275. 4
 Requiritur iusta causa ea impedimenta statuendi. ibid. 2, 5
 Possunt variare impedimenta pro varietate temporis iustis de causis. ibid. 7
 Potest Papa assistente causa, particulari præcepto certas personas inhabiles reddere ad matrimonium contrahendum. ibid. 8
 Potestas statuendi impedimenta matrimonij non est in Episcopis. 277. 7
 Est in principe infideli supremo respectu suorum infidelium subditorum. ibid. 1, 2
 Etiam est respectu fidelium tali Principi subiectorum. ibid. 3
 Potest Princeps fidelis baptizatus statuere impedimenta circa matrimonia infidelium. ibid. 4

Non potest Princeps fidelis baptizatus impedimenta matrimonij statuere fidelibus baptizatis, non ex defectu potestatis, sed quia eam Ecclesia iure impediuit. 278. 5, 6, 7, 8
 Potest consuetudo inducere vel tollere impedimenta. ibid. 2
 Si consuetudo præualeat ex vi præscriptionis, non requiritur consensus personalis Papæ, vel Principis, secus si non præualeat ex vi præscriptionis. 279. 5, 6, 7, 8
 Prædictus consensus Principis sufficit tacitus, & interpretatiuus. ibid. 19
 Potestas Ecclesiæ constituendi matrimonij impedimenta superior est potestate ciuili, & hanc habet sibi subiectam. 280. 2
 Potestas statuendi impedimenta in Ecclesia expediens est, & honesta. ibid. 1
Præceptum.
 Præceptum postriuum quod obligabat Patres tempore diluuij, modo non obligat. 220. 6
 Præceptum naturale nubendi vrgente necessitate obligat singulos. 219. 2
Preces.
 Preces importunissimæ metui reuerentiali coniunctæ generant metum cadentem in virum constantem. 188. 23
 Preces seorsim consideratæ non generant metum cadentem in virum constantem. 189. 25
Priuilegium.
 Priuilegium variè accipitur. 511. 2
 Priuilegium cum grauamine aliorum expirat per non vsum, si decennium impleat, quod requirit præscriptio. 530. 3
 Priuilegium onerosum nequit sine iusta causa reuocari. 55. 5
 Priuilegio oneroso ex iusta causa reuocato deberet æquiualens recompensatio. ibid. 6
 Priuilegium onerosum generalis reuocatio non reuocatur. ibid. 7
 Priuilegium remuneratiuum est per se irreuocabile. ibid. 8
 Priuilegium concessum non subdito & ab eo acceptatum, et à concedente, & successore irreuocabile. ibid. 9
 Priuilegium & gratia non requirit ad valorem scripturam. 557. 2
 Priuilegium non acceptatum non expirat morte concedentis. 538. 6
 Priuilegium extinguitur morte concedentis, si addit in concessione: quando vixero. ibid. 1
 Priuilegium absolutum nisi concedens tempus definiat, per non vsum non euanescit. ibid. 3
Principes.
 Principes supremi possunt compellere subditos ad ea matrimonia, ad quæ tenentur iure naturæ. 208. 1
 Principes deficientibus iustis causis non possunt compellere subditos ad matrimonium. ibid. 2
Probabilis.
 Probabilis cognitio de damnis imminentibus sufficit vt iudex in non adimplendis sponsalibus dispenset. 104. 4
 Probabilis causa sufficit ad soluenda sponsalia, propria auctoritate secluso scandalo. 1. 7
Procurator.
 Procurator debet habere speciale mandatum ad contrahendum matrimonium. 153. 1
 Procurator per se solum, & nomine principis potest

potest contrahere matrimonium. ibid.
 Procurator non contrahit validè matrimonium nomine illius qui reuocauit consensum, etiam si iurauerit se non reuocaturum. ibid. 3
 Procuratori non debet dari mandatum coram Parocho & testibus vt valide contrahatur. 154. 9
Professio.
 Professio solemnisi in religione non dissoluit iure naturæ matrimonium. 22. 8
 Professio in religione non dissoluit iure diuino matrimonium ratum. 258. 10
 Professio solemnisi religiosa dirimit matrimonium iure Ecclesiæ, ac statuto. 259. 11
 Professio valida est licet non consummato matrimonio tradiderit vir vxorem alteri adulterandæ. 264. 3
 Professio coniugati sine licentiâ alterius matrimonio consummato seclusa lege Ecclesiastica non est ex se nulla. 616. 5
 Professio ista Ecclesiastico iure nulla est. ibid. 7
 Professio ista quæ lege Ecclesiastica nulla est manet valida quoad votum simplex castitatis. 617. 9
 Professio hæc irrita nullam retinet vim quoad alia vota. ibid. 10
 Professio sine licentiâ alterius coniugis inualida non reualidatur ex consensu superueniente. ibid. 11
 Professio ab vno coniuge facta de licentiâ alterius valida est ex natura rei, & ex iure Canonico. 618. 1
 Professio vnius regulariter requirit præter licentiâ vt alius etiam religionem ingrediatur. ibid. 2
 Professio coniugis de licentiâ alterius valida est, licet alius non velit neque religionem ingredi si iuuenis est, neque votum castitatis emittere si senex est. 619. 8
 Professio coniugis in Societate Iesv nisi seruatis conditionibus præscriptis à iudice est omnino irrita. 620. 13
 Professio vxoris valida est quæ falso credens iustè celebratum diuortium professa est, viro iam professo, vel ordinato. 628. 4
Proles.
 Proles quot modis euitari possit ab ineuntibus matrimonio. 121. 2
 Proles vitandæ postiuè conditio inualidum reddit matrimonium. ibid. 3
Promissio.
 Adulterium coniugis coniunctum cum promissione ducendi eam, cum qua adulteratur, dirimit iure Ecclesiæ matrimonium. 387. 1
 Requiritur vt ea promissio non sit ficta, & oretenus. 388. 2, 3
 Requiritur quoque vt promissio sit saltem virtute absoluta, nec sat est conditionata, cum non impletur ante mortem coniugis. ibid. 5
 Debet etiam ea promissio esse exterius manifestata. 389. 2
 Debet etiam ea promissio esse ab altero adultero acceptata. ibid. 3
 Non sufficit quod alius taceat. ibid. 4
 Non requiritur repromissio formalis. ibid. 5, 6
 Nec requiritur promissio iuramento firmata. 390. 8
 Illicita est, & inualida promissio qua vnus coniux promittit alicui se contracturum matrimonium cum eo post mortem sui coniugis adhuc viuui. ibid. 9
 Promissio matrimonij gratuita ex se obligat sub mortali, si non limitetur ex intentione promittentis. 56. 5
 Potest tantum obligare sub veniali ex intentione

promittentis. ibid. 6
 Dictæ promissionis obligatio oritur non ex virtute veracitatis, sed fidelitatis. ibid. 7
 Prædicta promissio potest dici quoque obligare ex iustitia, sed non strictè. 57. 8, 9, 16
 Quale sit discrimen inter promissionem matrimonij gratuitam, & aliam onerosam. ibid. 10
 Quo pacto vtraque dignoscatur. ibid. 12
 Ex promissione gratuita non oritur impedimentum publicæ honestatis. ibid. 11
 Promissio gratuita ante acceptionem non obligat iure ciuili, & Canonico. 57. 1, 6, 7, 8
 Promissio humana vt obliget debet innotescere ei cui fit promissio. 58. 4
 In quauis promissione voluntas se obligandi est eadem formaliter cum ipsa voluntate promittendi, nec ratione distincta. 59. 8, 9
 Nequit dari vera promissio si desit animus se obligandi. ibid. 1, 2, 3, 4, 5, 16
 Matrimonij promissio debet esse externa. 16. 1 & 25. 1, 2
 Externa promissio debet esse coniuncta cum intentione saltem virtuali se obligandi ad matrimonium. 16. 2
 Promissio hæc debet esse mutua. 17. 4, 5
 Vtrum possit dari contractus sponsalitijs absque externa mutua promissione. ibid. 6. vsque ad fin.
 Promissionis acceptatio non est formaliter repromissio. 18. 2, 3
 Bene potest intelligi voluntaria promissio oretenus sine animo promittendi facta. 19. 3
 Promissio merè externa cum intentione non promittendi non obligat ex iustitia, nec ex fidelitate. 20. 4, 5, 6
 Ex promissione matrimonij ficta, gratuita tamen nulla oritur obligatio. 21. 3
 Promittere fictè matrimonium alteri ex animo repromittendi est peccatum graue contra iustitiam. ibid. 4
 In eo casu fictè promittens non tenetur matrimonium contrahere, cum femina seridè repromittente. ibid. 5, 6
 Fictè promittens matrimonium, & sub ea spe deflorans virginem, non tenetur eam in vxorem ducere, sed satisfacere constituendo dotem sufficientem. 22. 1 ad fin.
 Si fictè promissor nobilis dedit signa, quibus femina potuisset intelligere dolum non tenetur. 23. 1
 Imo licet femina statum inæqualitatis penitus ignoraret, non tenetur fictè promittens eam ducere. ibid. 3 & seqq.
 Promissio ficta matrimonium contrahendi etiam si iuramento firmata valida non est. 24. 1 ad fin.
 Promissio matrimonij vera, interna tamen non obligat iure naturæ, nec positiuo. 25. 2, 4
Publica honestas.
 Publica honestas est proprietas ex verbis sponforum proueniens. 388. 2
 Duplex est species, alia ex sponsalibus orta, alia ex solo matrimonio rato consurgens. ibid. 3
 Impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio rato esse antiquissimum in Ecclesia. ibid. 4, 5
 De impedimento orto ex sponsalibus de futuro, vide *Sponsalia.*
 Prædictum impedimentum perpetuum est, & cessauit post Tridentinam in alijs gradibus vltra primum. 392. 2
 Impedi

Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex matrimonio rato sub conditione si illa non sit implera. 382.1
Neque oritur ex matrimonio rato inualido ex defectu consensus. ibid.2
Si matrimonium fuerit nullum ex alio capite, puta ex defectu solemnitatis vel alterius impedimenti, oritur impedimentum publicæ honestatis. ibid.3 & seq.
Impedimentum publicæ honestatis potest concurrere aliquando cum impedimento affinitatis. 67.9
Pupillus.
Pupilli, curatore pro illis contrahente matrimonium, signum dant consensus. 152.9

Q *Qualitas.*
Qualitas, vide Error.
R
Raptus.

R **Aptus antiquitus non erat impedimentum dirimens,** 430.1
Modo post decretum Tridentini est impedimentum dirimens inter raptorem, & raptam, quando rapta est in potestate raptoris, etiam si libere consentiat. ibid.2
Raptores, consilium, auxilium, aut fauorem præbentes sunt ipso iure excommunicati ex ipso Tridentino, sed non est excommunicatio reseruata. 431.3
Cæteræ pœnæ non incurruntur ante sententias, & delectationem iudicis. ibid.4
Decreto Tridentini non comprehenditur raptus, quo fœmina rapit virum. ibid.1
In eo decreto solum fœminarum raptores, causa cum eis contrahendi matrimonium, comprehenduntur. ibid.3,4
Raptus, quo fœmina inuitis patribus, ipsa tamè libere consentiente rapitur, nõ dirimit matrimonium. 432.5
Raptus sponsæ de futuro ipsa inuita, comprehenditur decreto Tridentini. ibid.7
Decreto Tridentini non irritat sponsalia inter raptorem, & raptam. ibid.8
Raptus & violenta puellæ extractio de domo parentum. 428.1
Raptus est quoque si fœmina sub potestate parentum, vel tutorem constituta, omnino libere consentiens, ipsis inuitis abducatur domo. ibid.2
Specifica malitiæ raptus consistit in hoc, quod homo affectu luxuriæ vim inferat fœminæ, aut iis sub quorum potestate est. ibid.3
Et est species iniustitiæ. ibid. & seq.
Quomodocumque vis fœminæ inferatur ad copulam extorquendam est raptus. ibid.5,6,7
Grauiissimæ pœnæ raptorum. 429.1
Quas ut incurrat raptor quatuor desiderantur. ibid.2,3,4,5,7
Fœminæ virorum raptores non comprehenduntur pœnis raptus. ibid.6

Regula.
Regula quatuor Patris Sanchez circa difficultatem: an eodem crimine petentis inquitur reddens, explicantur, & defenduntur. 570.1 ad 8
Religio.
Religionis ingressus nunquam impeditur si re ipsa non est consummatum matrimonium. 265.12
Status religiosus est status perfectionis per tria vota castitatis, paupertatis & obedientiæ adipiscenda. 315.1
Ad statum religiosum hæc tria sunt essentialiter requisita, & sufficiunt. ibid.2,3

Per hæc vota religiosus ita Deo traditur vt speciali modo in illum transferat dominium, hæc vero traditio non fit nisi acceptetur à Deo per Ecclesiam. ibid.4
Ad proprium vinculum religiosi status, requiritur obligatio religiosi se dantis Deo, & acceptatio religionis. ibid.5,6
Immobilis status religiosi tota prouenit ex donatione, vel traditione. 326.7,8

Repudium.
Repudium nunquam inter Gentiles fuit licitum, nec validum. 598.2
Vide Libellus.

Res.
Res tantum in sacramento matrimonij est gratia ab eo collata. 232.4

Rescriptum.
Rescriptum gratiæ concessum vni in ordine ad effectum gratiæ consequendum ab alio cui potestas dispensandi, vel conferendi delegatur ante vsum censetur statim ex vi priuilegij facta gratia, secus in aliis facultatibus. 536.6

Resilire.
Resilire iustè à fide matrimonij data absque alterius culpa non obligat reficere alteri expensas, sed æqualiter ab utroque soluendas. 545.3
Resilire etiam iustè post contractum tali animo initum cogit integras expensas soluere. ibid.4
Resiliendi culpabilem alteri causam præbens tenetur integras expensas subire solus. ibid.5

Sacerdos.
Sacerdos nunquam fuit proprius, nec necessarius minister sacramenti matrimonij. 273.1

Sacramentum.
Sacramentum matrimonij quando fuerit à Christo institutum. 228.4
Sacramentum quodlibet habet aliquid singulare. 229.10
Sacramentum matrimonij est vnicum tantum specie, in utroque coniuge. 241.4
Sacramentum collatum à ministro in ebrietate existente est nullum. 9.9
Minister sacramenti debet agere humano modo, non verò suscipiens, & cur? 10.13,14

Semen.
Seminis effusio ex se illicita & cum peccato mortali coniuncta solum polluit Ecclesiam. 557.8
Seminis effusio illicita debet esse publica, vt polluat Ecclesiam. ibid.9
Seminis effusio vt polluat Ecclesiam debet esse intra corpus Ecclesiæ. ibid.10
Seminis effusio voluntaria extra vas est peccatum mortale. 568.1
Seminis iam elumbis decisi effusioni cooperari non licet, quamuis noxia foter retentio. ibid.3
Semen viri in balneo voluntariè excisum, & à matrice fœminæ attractum, non est causa diuortij. 603.9

Sententia.
Sententia diuortij non transit in rem iudicatam in his quæ sunt in fauorem nocentis, bene verò e contra in fauorem innocentis. 627.2
Sententia diuortij non tollit ius innocentis circa mutationem status nocentis. ibid.5
Sententia diuortij si condemnatus sit innocens, vel vterque nocens re adhuc integra retractada est. 628.1
Sententiæ falsitas si cognoscatur dum coniux innocens iam professus est, testificandus est alteri, & tenetur reddere, non tamen potest petere. ibid.2
Sententia diuortij lata quamuis post illam coniux innocens adulteretur, nullam claudit iniustitiã. 629.4

Seruus, & seruitus.
Seruitutis error vel ignorantia serui in libera ignara seruitutis, vel e contra dirimit matrimonium. 303.2
Matrimonium liberi cum liberta validum est si sit ei libertas cõcessa ad tẽpus minus sex mēsis. ib.5,6
Non valet matrimonium liberi cum ancilla in foro conscientiæ, etiam si per decennium se tamquam liberam gesserit. ibid.7
Apud infideles validum est matrimonium serui cum libera. 305.7
Validè contrahit seruus cum serua quam credebat liberam, & seruus, vel liber cum libera quam credebat seruam. ibid.8
Nec seruus ratione iniuriæ illatæ liberæ manet obligatus ad denuo contrahendum cum illa, etiam si illa velit. 307.2
Nisi sequutum sit damnum extrinsecum quod nequeat aliter resarciri. ibid.3
Neque ex tali matrimonio nullo sequitur obligatio aliqua sponsalium. ibid.4
Detecta seruitute alterius coniugis potest is qui liber est separari ab illa absque Ecclesiæ iudicio propria auctoritate, secluso scandalo. 308.5
Quando tale matrimonium celebratur & per illud dicta seruitus amittitur, verè illud subsistit. ib.2,3
In quibus casibus detur libertas mancipio per matrimonium. ibid.4 ad 7

Seruus validè potest inuito domino matrimonium contrahere. 309.2
Non solum validè, sed & licitè potest. ibid.3
Non licet domino directè impedire matrimonium serui, nec potest ob id puniri. ibid.4,5 & 310.1
Seruus tenetur per se loquendo prius dominorum consensum petere antequam nubat. 311.6
Potest seruus, vel quicuis alius lege humana priuari iure nubendi existente iusta causa. 312.10
Dominus potest seruum vbi vult vendere, & ad partes remotas si vxor libera sit, & commodè possit sequi virum, etiam si consentiente domino fuerit matrimonium contractum. 310.2
Si dominus seruo non dedit facultatem contrahendi, non minuitur ius quod habebat in seruo. 311.4
Tunc dominus non peccaret contra iustitiam, si absque necessitate venderet seruum in remotis regionibus, & impediret vsum matrimonij, peccaret tamen contra charitatem. ibid.5,6
Si dominus dedit facultatem seruo nubendi tenetur ex iustitia eum sine notabili necessitate non ita vèdere, vt vsum matrimonij impediatur. ib.7,8
Quid faciendum quando vterque coniux seruus pertinet ad diuersos dominos diuersa loca inhabitantes. 312.9

Seruus per contractum matrimonij non eximitur ab obsequiis cõsuetis domino præstatis. 311.8 & 312.1,3
Si matrimonium serui fuerit ex domini consensu contractum potius est satisfaciendum coniugi rationabiliter petenti attempta seruitute. ibid.4
Si fuit contractum inuito domino potius est satisfaciendum domino rationabiliter præcipiendi. ib.5
Ius coniugij non est potius nec verustius iure domini in seruo, qui contraxit prius seruitutem quam nupserit. ibid.6
Vxor inuito viro non potest se vendere, & talis venditio absque consensu viri facta est contra iustitiam. 313.1
Peccat mortaliter vir sic se vendentem absque iusta causa, & contra iustitiam, si id faciat in fraudem vxoris, & potest rescindi talis venditio. ibid.4,5,6
Quoad seruitutem & libertatem sequuntur filij

conditionem matris. 314.2,3,4
Quoad honores & nobilitatem filius sequitur conditionem non matris, sed patris. ibid.1,5
Simultas.
Simultas habitualis consensuum satis est ad valorem matrimonij. 137.6
Simultas virtualis consensuum vtriusque contrahentis non requiritur ad valorem contractus matrimonij. 137.5

Societas.
Societatis vota simplicia non dissoluunt matrimonium ratum. 261.3,4
Societatis Iesv Sacerdotes etiam si nullo gradu sint insigniti, possunt dispensationem Pœnitentiariæ Doctoribus destinatam exsequi si à generali per se vel per alium designentur, vel à locorum Ordinariis reprobentur. 547.2
Vota simplicia Societatis Iesv facere verè & propriè religiosum. 325.1
Hæc vota emittuntur coram habente potestatem, & in manibus illius in quodam sensu. ibid.2
Hæc vota constituunt verum religiosum ab initio approbationis Societatis. ibid.3
Hæc à Deo certa vt prohibeatur sub excommunicatione, & aliis pœnis illis contradicere. ibid.4

Sodomia.
Sodomia siue viri, siue vxoris consummata iustam præbet causam perpetuo diuortio. 602.2

Solubilitas.
Solubilitas matrimonij posita de institutione est contra ius naturæ. 254.6

Sponsa.
Sponsa de præsentis potest licitè excommunicare cum sponso excommunicato. 558.2

Sponsalia.
Sponsalia iurata iniustè implere recusantem potest iudex per se loquendo cogere censuris. 104.2
Sponsalia validè possunt sæpe sine iudicij sententiã dissolui. 105.1
Sponsalia in foro interno licitè dissoluuntur qualibet probatione impedimenti moraliter certa. 106.4
Sponsalia conditionata implera conditione transeunt in pura. 107.2
Sponsalia sub conditione de futuro contingenti fallibili non impediunt valorem matrimonij contracti cum altero. ibid.3
Sponsalia per conditionem procurandi sterilitatem ante matrimonium irritantur. 108.8
Sponsalia per se loquendo sub conditione impossibili sunt inualida. 110.3
Sponsalia sub conditione turpi sunt absolute valida adimpleta conditione. 111.4
Sponsalia conditionata per copulam habitam ante conditionis impletionem transeunt in absoluta. ib.5
Sponsalia iurata recusantem per se potest iudex cogere censuris. 103.
Ad sponsalia non tantum verba, sed sufficiunt etiam externa signa. 32.1
Ad sponsalia sufficiunt verba quæ sufficienter partim expriment internum consensum. ibid.2
Si sponsalium verba sint ambigua, nihil illis efficitur. 33.3
Si sponsalium verba dubia sint & intentio, non sunt valida sponsalia. ibid.5
Verbis de præsentis affirmatiuis non contrahitur sponsalia. ibid.1
Verbis illis: *Volo te habere in uxorem*, attentis circumstantiis fieri possunt sponsalia, & etiam matrimonium. 34.3,4,5
Idem dic de illis aliis: *Volo te uxorem meam*. ibid.6

Sponsalia contrahuntur verbis de futuro simpliciter
prolati. *ibid.* 1
Eadem contrahuntur his verbis: *Nunc te accipiam
in meam.* *ibid.* 2
Illis verbis: *Ex nunc tractabo te sicut uxorem:* non con-
trahuntur sponsalia, sed matrimonium. *ibid.* 4
Verbis autem illis: *Habebo te in meam, aut eris mea
aut tractabo te sicut uxorem, vel providebo tibi ut
uxori,* contrahuntur sponsalia, non matrimo-
nium. 35.6 vsque ad fin.
His verbis: *Nunquam aliam à te ducam,* non fit con-
tractus sponsalitijs, nec matrimonij. 36.1
Hæc verba: *Non aliam, sed te ducam,* inducunt spon-
salia. *ibid.* 2
His verbis: *Ducam, & non aliam nisi te,* contrahuntur
sponsalia. *ibid.* 3
His verbis: *Non duco aliam nisi te, non contraho ma-
trimonium nisi tecum, nolo aliam nisi te, uxorem non
habeo aliam nisi te, vel prater te,* his omnibus mo-
dis perficitur matrimonium. *ibid.* 6
Illis verbis: *Non ducam nisi te,* non contrahuntur
sponsalia. 37.7
De verbis quæ respiciunt tempus futurum aliter est
iudicandum, ac de verbis quæ respiciunt tem-
pus præsens, aut præteritum. *ibid.* 8, 10
His verbis: *Tantum te ducam, vel tantum tecum contra-
ham,* sunt sponsalia. *ibid.* 9
Verba illa: *Nullam aliam quam te ducam, vel nullam
aliam ducam prater te,* continent promissionem
conditionalem, ac idem important, quod, *nisi.* 36.2
Ex verbis illis, quæ dicit Petrus pluribus fœminis
præsentibus: *Promitto me ducturum aliquam ex vo-
stris,* etiam si illæ repromittant non confurgunt
sponsalia, sed solum obligatio ducendi vnam ex
illis. 38.1
Sponsalia incerta non sunt, proprie, & perfecte spon-
salia. *ibid.* 2
Sponsalia prædicta incerta sunt sponsalia conditio-
nata. *ibid.* 3
Sponsalia sub disjunctione contracta redduntur cer-
ta, & determinata per copulam subsequenter. 39.10
Sponsalia contrahi possunt inter absentes per procu-
ratores, per nuncium, & litteras, sicut & matrimo-
nium. 41.19
Sponsalia quinque modis contrahi possunt. *ibid.* 20
Ad sponsalia contrahenda inhabilis est habens im-
pedimentum perpetuum dirimens. 42.1, 2
Idem dic de impedimento perpetuo, si sit verè im-
pediens sub culpa. *ibid.* 3
Sponsalia clandestina valida sunt. 21.4
Sponsalia clandestina licita sunt. *ibid.* 5
Sponsalia valida sunt inter contrahentes disparitatis
côscios, nisi scâdalû magnû inde oriatur. 44.2, 3, 4, 5
Sponsalia fieri debent inter determinatam personam.
45.1, 2, 3
Non sunt sponsalia cum quis promittit matrimo-
nium cum eâ filiâ, quam pater elegerit. *ibid.* 4
Sponsalia dissolutiva non sunt proprie sponsalia *ibid.*
5 & seqq.
Ad sponsalia sufficit ille rationis vsus, qui ad lethale
peccatum sufficit. *ibid.* 4
Sponsalia contrahere ante ætatem à iure præscriptam,
si malitiâ supplet ætatem, licitum est. 48.2, 3, 4
Sponsalia valida obligat sub culpâ mortali. 49.1 & seqq.
Obligatio sponsalium non oritur ex virtute vera-
tatis. 50.1
Sponsalium obligatio est ex verâ, & perfectâ iustitiâ.
ibid. 4 & seqq.
Sponsalia nequeunt obligare tantum sub veniali ex
intentione contrahentium. 59.8 & seqq.

Sponsi obligantur ad ea omnia, quæ à coniuge facta
essent contra fidem matrimonij. 53.1
Sponsi tenentur non se reddere ineptos ad matrimo-
nium contrahendum. 55.9
Si reddantur inepti, contrahunt novam speciem in-
iustitiæ. *ibid.* 11
Talis ineptitudo est circumstantia necessariò fatenda
in confessione. *ibid.* 12
Sponsalibus pœnam appositam non tenetur soluere
iustè resiliens. 61.5
In sponsalibus licitè potest apponi pœna iustè resi-
lientibus. 62.6
Sponsalibus pœnam appositam soluere tenetur iniustè
resiliens nouo titulo religionis, si ad id se obligarit
sub iuramento. *ibid.* 7, 10
Sponsalibus appositio pœnæ non opponitur bono
publico. 11
Pœnam pecuniariam solutam à iustè resiliente à
sponsalibus, non potest alter in conscientiâ reti-
nere. 63.12
In sponsalibus licitum est tracti arrhas amittendas
ab iniustè resiliente, & in quacumque quanti-
tate. *ibid.* 3, 4, 5
In sponsalibus validè possunt arrhæ constitui ab
vtroque contrahente. *ibid.* 6
Quid verò circa arrhas iure statutum sit. 64.7
Si matrimonium fiat, arrhæ debent redire ad eum
qui eas tradidit, idem est si ob iustam causam
non fiat. *ibid.* 8
A sponsalibus iniustè resiliens tenetur soluere ante
omnem exactionem partis totum interesse lu-
cri cessantis vel damni emergentis ortum ex
dissolutione contractus. *ibid.* 12, 13
Pœna dupli debet solui ab iniustè resilienti ab
sponsalibus ante petitionem partis. *ibid.* 14
Idem dic de pœna conuentionali tripli, vel qua-
drupli. *ibid.* 15, 16
Sponsalibus adiici possunt fideiussores. 65.1
Sponsalibus adiici potest pactum cohabitandi pepe-
tuo in aliquo loco. *ibid.* 2, 3
Sponsalibus addi potest partum ne quis possit ingre-
di in aliquam ciuitatem. *ibid.* 4
Sponsalia gignunt impedimentum publicæ honestatis,
non iure naturæ, sed iure Ecclesiastico. 65.1, 2
Ex sponsalibus validis oritur tale impedimentum
in primo tantum gradu. 66.3
Ex sponsalibus contractis inter illos inter quos ne-
quit contrahi matrimonium, non oritur dictum
impedimentum. *ibid.* 4
Neque oritur ex sponsalibus celebratis cum perso-
na incerta. *ibid.* 5
Neque ex sponsalibus contractis ante septennium.
ibid. 6
Ex sponsalibus non oritur publica honestas, nisi
cum consanguineis alterius sponsi infra pri-
mum gradum, non verò cum affinibus. *ibid.* 7
Ex sponsalibus contractis inter infideles non oritur
tale impedimentum. *ibid.* 8
Sponsalia cum dissoluantur per mortem alterius, præ-
fatum impedimentum manet perpetuum. 67.3
Sponsalia cum dissoluantur mutuo consensu contra-
hentium, adhuc non cessat dictum impedimentum.
ibid. 4, 5
Ex sponsalibus validis ortum tale impedimentum
semper est perpetuû adhuc illis dissolutis. 68.6
Sponsalia oretenus facta absque consensu interiori
nullum gignunt publicæ honestatis impedi-
mentum. *ibid.* 4, 5, 6
Omnia sponsalia quacumque ratione irrita non in-
ducunt impedimentum publicæ honestatis. *ib.* 69.7
Sponsa

Sponsalium vim habet matrimonium clandestinum ex
natura rei. 70.4
Eandem vim habet sponsalium in locis vbi Tri-
dentinum est receptum, & ex illis confurgit im-
pedimentum publicæ honestatis. *ibid.* 5
Vim sponsalitijs habet matrimonium irritum inter
impuberes gignens impedimentum publicæ ho-
nestatis. 71.11, 12, 13
Qua ratione sit effectus sponsalium, vt ea transeant
in matrimonium per copulam inter sponsos ha-
bitam. 71.1. vsque ad fin.
Sponsis de futuro licita sunt oscula, amplexus, alique
tactus non impudici. 72.1, 4, 5
Dictis sponsis illiciti sunt tactus impudici proxi-
miores copulæ. *ibid.* 6
Sponsis dictis sunt quoque illicita oscula, amplexus, &
tactus etiam non impudici si fiant causa delectatio-
nis libidinosa. *ibid.* 7
Causæ sponsalia dissoluentes duodecim sunt. 73. in
procem.
Sponsalia puberum solo mutuo ipsorum consensu
dissoluantur. *ibid.* 1, 3
Non sufficit vnus consensus. 74.4
Dissoluantur licitè sponsalia mutuo consensu. *ib.* 5
Si sponsalia sunt iurata, & iuramentum præstitum sit in
partis fauorè, mutuo cõsensu dissolui possunt *ib.* 6
Sponsalia iurata certæ, & determinatæ personæ intui-
tu Dei verè dissoluantur per talis personæ remis-
sionem. *ibid.* 10
Sponsalia impuberum solû mutuo consensu post im-
pubertatè, non in ea dissolui possunt. 75.1, 2, 3, 4, 5, 6
Idem dic de sponsalibus iuratis infra pubertatem.
76.8, 9, 10
Sponsalia dissoluantur per professionem. *ibid.* 1
Etiam dissoluantur per simplicia vota religionis
Societatis Iesv. *ibid.* 2
Nullo iure statutum est vt sponsalia dissoluantur
per ingressum ad nouitiatum. 77.6
Ex natura rei sponsus qui remansit in sæculo solu-
tus est à sponsalium obligatione. *ibid.* 7
Ingressus nouitiatum non manet eo ipso liber ac
solutus à sponsalium obligatione ex natura rei.
ibid. 8
Si vterque sponsus ingrediatur religionem vtrin-
que sponsalia dissoluantur. *ibid.* 78.9
Sponsalia iurata non obligant ad contrahendum ma-
trimoniû prius, si quis velit religionè ingredi. 78.4, 2
Sponsus nequit sine graui culpa post sponsalia iurata
matrimonium inire animo ingrediendi religionem,
nisi in aliquibus casibus. *ibid.* 3, 4
Sponsus iuratus sub spe matrimonij virginem deflo-
rans non potest ingredi religionem, sed tenetur
matrimonium contrahere. *ibid.* 5
Sponsalia non dissoluit ex parte vouentis votum in-
grediendi religionem subsequens ad sponsalia. 79.2
Sponsalia præcedentia dissoluit votum profitendi re-
ligionem. 80.3, 4
Sponsalia non dissoluantur per votum castitatis. *ibid.*
8, 9, 10, 11, 12
Non dissoluit sponsalia præcedentia ex parte vo-
uentis votum, vel susceptio Ordinis sacri. 81.1
Sponsalia dissoluantur per sacri Ordinis susceptio-
nem, non minorum ordinum. 82.2, 3
Qui post sponsalia suscipit Ordinem sacrum sine
consensu partis peccat mortaliter. 5, 6
Sponsalia præcedentia dissoluantur per matrimo-
nium subsequens cum alia persona. 83.1, 2
Sponsalium obligatio non extinguitur per matrimo-
nium subsequens, sed suspenditur casu quo alter ve-
li, & expectet. *ibid.* 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Priora sponsalia non dissoluantur per posteriora. 85.1
Sponsus contrahens secunda sponsalia dat sufficientem
causam sponsæ, vt licitè resiliat à sponsalibus. *ibid.* 2
Priora sponsalia non dissoluantur per posteriora
etiam iurata. *ibid.* 3
Si priora sponsalia dissoluantur non obligant po-
steriora sponsalia facta determinata ad statum,
secus si sint absolutè pro quouis tempore facta.
ibid. 6, 7, 8, 10
In dubio de intentione posteriorum sponsalium,
sunt inualida iudicanda. 86.9
An priora sponsalia dissoluantur per posteriora co-
pula secuta cû secunda fœmina. *ibid.* 11. ad finè.
Dissoluantur sponsalia per discessum sponsi in re-
motas terras animo nō redeundi. 87.1, 2, 3, 4, 5, 6
Si consensus absit de consensu sponsæ, tenetur ex-
pectare roto eo tempore quo conuenerit. 88.8
Si sponsus se transferat in terras longinquas absque
alterius consensu, potest iste aliud matrimonium
inire etiam si sponsalia sint iurata. *ibid.* 9, 11
In sponsalibus baptizatorum standum iuri Cano-
nico. *ibid.* 10
Dissoluantur sponsalia etiam iurata transacto ter-
mino præfixo finiente obligationem. 89.1, 2, 3
Quomodo autem iudicandum sit si verba præfixi
termini ambigua sint. *ibid.* 5, 6, 7
Sponsalia possunt dissolui per moram, & dilationem
alterius nullo termino præfixo. 90.8
Quando vero teneatur sponsus, vel sponsa implere
sponsalia nullo præfixo tempore. *ibid.* 9
Sponsalia dissoluantur aliqua notabili mutatione su-
perueniente. *ibid.* 1. ad 10.
Quid si post sponsalia veniat ingens diuitiarum
copia, vel parentes renuant dare promissam do-
tem. 91.10, 11
Quando post contracta sponsalia etiam iurata su-
peruenerit inconueniens notabile, vel noua cau-
sa quæ à principio existens impediret contra-
ctum, datur dissoluedi causa iusta. *ibid.* 13, 14
Dissoluit sponsalia præcedentia quoduis impedi-
mentum dirimens. 92.4, 5
Non dissoluantur sponsalia ex parte eius, cuius
causa contractum est, sed suspenduntur si sit
impedimentum iure Canonico dirimens. *ibid.* 6
Vtrum verò sponsus qui post sponsalia contraxit
tale impedimentum dirimens teneatur impetra-
re dispensationem, altera parte id exigente. 93.
7. ad fin.
Quo pacto vox publica, seu fama de impedimento,
licet vera non sit, dirimat sponsalia 94.10. ad fin.
Sponsi fornicatio præcedens sponsalia & post ipsa
sponsalia sponsæ cognita non dat sponsæ ius à
sponsalibus resiliendi. *ibid.* 1
Sponsalia possunt ex parte sponsi dissolui ob fornica-
tionem ab sponsa existimata virgine ante sponsalia
commissam, & post sponsalia à sponso cognitâ. 95.3
Sponsalia etiam iurata possunt dissolui ex parte sponsi
innocentis propter fornicationem sponsæ. *ibid.* 1, 3
Idem etiam si sponsa vi, & coactione comprimitur
ad fornicandum. *ibid.* 2
Sponsalia possunt dissolui à sponsa innocente, si post
ipsa sponsalia sponsus fornicetur. 96.5, 6
Nequeunt dissolui sponsalia ex parte sponsæ ob
fornicationem sponsi per vim sibi illatam. *ibid.* 7
Impensu tactus impudici cum alia non sunt causa
sufficiens vt sponsa dissoluat sponsalia. *ibid.* 8
Non licet ab sponsalibus resiliere quando vterque
fornicationem commisit post sponsalia. 97.2, 3
Vtrum autem sponsus concius causæ sufficientis
fornicationis sponsæ ad sponsalium dissolutio-
nem,

nem, amittat ius resiliendi si accedat ad sponsam. *ibid.* 1. ad fin.
Causa iustæ quæ quando superueniunt sponsalibus, sufficiunt ad eorum dissolutionem, sufficiunt quoque quando præcesserunt, & tunc fuerunt ignoræ. 98.1
Sponsalitus contractus in prædicto euentu, etiam si dolus det causam contractui, non est iure naturæ irritus. 99.3
Neque est iure Canonico, nec ciuili irritus. *ibid.* 4.5
Potest tamen irritari pro arbitrio eius qui deceptus est. *ibid.* 6
Nec tenetur deceptus implere contractum sponsaliticium, simul ac cognouit subesse aliquid quod si ab initio sciisset nolisset contrahere. *ibid.* 7
Utrum autem laborans occulto defectu, possit cum illius ignaro sponsalia contrahere, & cum cogere in conscientia ut contracta sponsalia impleat, quin illi talem defectum aperiat. 100.1 ad fin.
Sponsalia metu leui iniuste facta valida sunt. 101.2
Valida etiam sunt iure naturæ etiam metu graui iniuste facta. *ibid.* 3
Neque sunt nulla iure positiuo, & ita absolute valida. 102.6
In prædictis sponsalibus persona coacta potest propria autoritate resiliere. *ibid.* 7
Quid sponsalium nomine intelligatur. 1. 1 vsque ad fin.
Sponsalium definitiones varæ. 3.1
Verior: Promissio mutua matrimonij futuri. 4.3,4,6
Ad sponsalia essentialiter non requiruntur arrhæ, nec sponsalitia largitas, nec iuramentum. *ibid.* 3
Sponsalium contractus præuius matrimonio. *ibid.* 7
Sponsalia, sicut & matrimonia facta in furia, & ebrietate sunt nulla. 6.9
Quo signo discerni possit an sponsalia subito facta sint valida, vel inualida ex perturbatione, vel inconsideratione. *ibid.* 11
Ad contractum sponsaliticium non sufficit propositum contrahendi sponsalia. 10.1
In contractu sponsalium est essentialis voluntas promittendi. 11.6
Voluntas se obligandi est etiam essentialis contractui sponsalium. *ibid.* 7
Ad contractum sponsaliticium sufficit intentio virtualis se obligandi. *ibid.* 10
Ut sponsalia honestè fiant requiritur voluntas ea exequendi, sed hæc non est illis essentialis. 14.2,3
Nullus actus intellectus est causa efficax sponsalium, sed sola intentio efficax se obligandi. 15.3,4,5
Sponsalia efficit signum manifestatum promissionis mutua. 39.1
Signum est æquiuocum, nec sufficiens ex se ad sponsalia contrahenda subarrhatio, vel annuli donatio, seu receptio, nisi aliud constet ex consuetudine, & circumstantiis. *ibid.* 2,3
Signum potest esse sufficiens porrectio manuum. *ibid.* 4
Signum est taciturnitas. *ibid.* 5
Signum est taciturnitas filiorum quando parentes contrahunt pro filiis presentibus. *ibid.* 6,7
Idem dic si tutores, curatores, & alij, qui loco parentum curam pupillorum aut minorum gerunt. *ibid.* 10
Si alij vel extranei, vel cognati, quorum curæ pupilli, vel minores non sunt, contrahant ipsis presentibus, non sunt sponsalia. *ibid.* 11
Si parentes contrahant illis absentibus sunt sponsalia, si taceant, cum illis quæ acta sunt ipsis proponuntur. 41.15,16
Vide alia verb. Tempus.

Suadens.
 Suadens copulam coniugalem inter amentes mortaliter peccat. § 60.4
Subdelegare.
 Subdelegari nequit ab officiali dispensatio, legitimatio prolis, absolutio, impositio, penitentia seu commutatio in pia opera. § 44.5
 Subdelegari potest veritatis indagatio, ac testium examinatio, etiam si personæ determinatæ commissio fiat. § 45.6
Superior.
 In dubio superiori parendum. 275.6
 Cum probabili causa iuste præcipit superior, etiam si oppositum probabile quoque sit, est obediendum superiori. *ibid.*
Suspensum.
 Vide *Parochum.*
T
Tactus.
Tactus non impudici licent sponsis conditionatis. 112.1 & seqq.
 Tactus inter coniuges aliàs liciti, habiti coram aliis, sunt illiciti. 556.3
 Tactus etiam inhonesti ad copulam coniugalem ordinati omni culpâ vacant. 591.3
 Tactus ad maiorem voluptatem relati venialiter tantum inquinant. 592.4,5
 Tactus coniugis in se ipsum ad maiorem voluptatem captandam, solum est culpa venialis. *ibid.* 6
 Tactus impudicè etiam cum periculo pollutionis non sunt mortales in coniuge reddente. 595.4
 Tactus cum periculo pollutionis in coniuge perente non sunt semper mortales. *ibid.* 5
 Tactus impudici partium vicinarum verendis, vel ipsorum verendorum absque necessitate habiti inter personas distincti sexus, mortales sunt. 596.3
 Tactus libidinosi animo perueniendi ad adulterium habiti, eo non secuto carent sufficienti causâ diuorij. 602.7
Tempus.
 Tempus contrahendi matrimonium in sponsalibus assignatum suspendit contractum quousque impletur. 112.2
 Tempus quid operetur quando apponitur consensus maritali. 181.3
 Tempus concessum ad ingressum religionis ante consummationem matrimonij non est expressum in iure. 262.4
 Tempus duorum mensium ad ingressum religionis ante consummationem matrimonij potest dici assignatum à iure, & quasi ius commune. *ibid.* 5
 Temporis, feriati impedimentum prohibet solemnitatem nuptiarum. 288.1
 Non prohibetur eo tempore matrimonium contrahere. *ibid.* 2
 Nisi obstat consuetudo. *ibid.* 3
 Feriato tempore prohibentur benedictiones nuptiarum sub graui culpâ. *ibid.*
 Hoc tempore Sacerdos benedicens graui pœnâ arbitraria punitur. *ibid.* 4
Tempore feriato traductio sponsæ in sponsi domum licita est si fiat moderatè, & ex consuetudine. *ibid.* 5
 Prohibitio ad tempus nuptiarum valida sunt sponsalia, secus in perpetuum. 285.2
 Non redduntur irrita sponsalia ex simplici Papæ prohibitione ad tempus. *ibid.* 3
 Secus si prohibeantur in perpetuum. 286.4,8
 Sponsalia inita inter Catholicum & hæreticum, vel Apostatam, vel Atheistam nulla sunt. 398.1
Testis.
 Testes

Testes duo omni acceptione maiores requiruntur ad dissoluenda sponsalia ob defectum aliquem ex sufficientibus ad dissolutionem in foro externo. 106.6
 Ad valorem matrimonij præter Parochum requiruntur duo testes. 457.1,2,3
 Non requiritur ad valorem matrimonij ut sint testes omni exceptione maiores. *ibid.* 4,5
 Testes assistentes matrimonio clandestino absque Parocho, puniuntur à Tridentino arbitrio Ordinarij; vnde non incurrunt pœnam suspensionis, positam in cap. fin. de cland. despons. 470.1,2
Traductio.
 Traductio sponsæ in domum sponsi non est signum matrimonij ex iure Canonico, sed esse potest ex loci consuetudine. 148.3
Tutior.
 Axioma illud: Tutior pars est eligenda quomodo intelligendum sit explicatur. 589.12
V
Verba.
Verba non sunt necessaria iure diuino ad contractum matrimoniale. 145.5
 Verba iure naturæ non sunt necessaria ad validitatem matrimonij. *ibid.* 4
 Verba turpia ob veneream rei turpis cogitatæ delectationem, quæ cogitatio excitatur, & fouetur verbis illis mortalia sunt. 596.6
 Verba turpia ex quadam leuitate non gratia delectationis venereæ, sed vani solatij captandi solum sunt venialia. *ibid.* 7
Vicarius.
 Vicarius Capituli sede vacante potest dispensationes impedimentorum exequi. 533.6
 Vicarius Prælati habentis iurisdictionem quasi Episcopalem in sua diocesi nulli Episcopo subdita capax est commissionis Pontificiæ. 534.7
 Vicario Episcopi confirmati nondum consecrati committi potest dispensatio. *ibid.* 8
Vidua.
 Vidua relicta mortuo coniuge ipsius consensu expresso, vel tacito ordinato alteri non potest iure nubere. 625.4
 Viduæ huiusmodi matrimonium contractum irritum est. *ibid.* 5
 Vidua post obitum coniugis Ordinati ipsa reluctante, vel inscia potest alteri nubere. *ibid.* 6
 Vidua quæ nec expressè consenserat, nec dissenserat, sed conscia promotionis viri ad sacros Ordines dissimulauit, non habet impedimentum nubendi mortuo viro. 626.7
 Vidua quæ consensum præstitit promotioni viri inhabilis est ad aliud matrimonium, tamen nullum emittat castitatis votum. *ibid.* 8
 Vidua hæc impedita manet quamuis pro ea tali ignorantia valeat ius eam reddere inhabilem, *ibid.* 9
Vinculum.
 Vinculum matrimoniale non est relatio rationis. 115.2
 Relatio realis. *ibid.* 3
 Vinculum est denominatio extrinseca moralis quæ coniuges denominantur inseparabiliter initi à consensibus quibus mutuo corpora tradiderunt proueniens. 116.4
 Vinculum huiusmodi consistit essentialiter in mutuo iure, & dominio corporum radicali. *ibid.* 2
 Vinculum matrimonij manet inter coniugatos adhuc post professionem in religione. *ibid.* 1,5
 Vinculum matrimonij potest connotare copulam perpetuo impeditam. 118.7
Vir.
 Vir nolens seminare absque causâ vrgenti vxorẽ in-

uita committit peccatum iniustitiæ. 556.6
 Viro seminante desistens à copula, fœmina ante proprii seminis effusionem, vel data opera nitens non seminare non committit mortalem culpam, sed venialem. 557.7
Virgo Maria.
 Virgo ante Annunciationem de seruanda virginitate votum emisit. 116.3
 Virgo huiusmodi votum emisit antequam desponsaretur Iosepho. *ibid.* 4
 Virgo contraxit matrimonium seruandæ virginitatis. 117.5
 Virgo consensit in obligationem aptitudinalem siue radicalem ad carnalem copulam etiam sublata obligatione actuali ad illam. *ibid.*
Virginitas.
 Virginitas non est contra inclinationem naturæ. 215.8
Votum.
 Votum solenne castitatis, Ordinis sacri non dirimit matrimonium ratum. 261.6
 Votum castitatis etiam infidelem emittentem prohibet petitionem debiti. 574.4
 Votum virginitatis etiam interdicat coniugij petitionem. *ibid.* 5
 Votum castitatis præcedens, per subsequens matrimonium non extinguitur. *ibid.* 7
 Voto castitatis ligatus potest aliquando se offerre vxori ad vsum coniugalem, & petere gratia complacendi vxori. *ibid.* 1
 Voto impetito viro licitum est petere cum non audeat petere præ verecundia vxor. *ibid.* 2
 Voto castitatis adstrictæ vxori non licet ob dictam causam aliquando petere. 575.3
 Voto coniug interdictus si periculum incontinentiæ in alio sentiret potest ab illo debitum exigere. *ib.* 4
 Voto ligatus, etiam si agitur tentationibus vehementibus non potest sibi petere. *ibid.* 5
 Voto castitatis impedito licet significare alteri coniugij suum impedimentum. *ibid.* 6
 Voto eodem irretito coniugi non licet prouocare non impeditum, vt petat, nec econtra. *ibid.* 7
 Voto ligatus post sponsalia de futuro non tenetur religionem ingredi. 576.5
 Votum emissum post matrimonium non consummatum animo ingrediendi religionem validum est, & obligat ad non reddendum priori bimestri. 577.1
 Votum castitatis absolutum post matrimonium consummatum factum sine licentia coniugis validum est. *ibid.* 3
 Vouens castitatem post matrimonium consummatum, licet intendat absolute, non intendit omnes eius actus per modum vnus rei indiuisibilis. *ibid.* 4
 Vouens eiusmodi colligitur ex materia voti. 578.5
 Vouens si maneat de huiusmodi intentione dubius obligatur ad id quod possibile est. *ibid.* 6
 Votum castitatis est licitum post consummationem, absque alterius licentia, obligat ad non petendum. *ibid.* 7
 Votum prædictum solum non obligat ad non reddendum, quando debitum ex iustitia exigitur. *ib.* 8
 Voto religionis impeditus tenetur ante consummationem ingredi. 579.1
 Voto religionis adstrictus in prima consummatione, siue petendo, siue reddendo mortaliter delinquit. *ibid.* 2
 Votum religionis consummato matrimonio nec reddere, nec petere impedit. *ibid.* 3
 Votum Religionis, dissoluto per mortem coniugis matrimonio, adstrictum obligat ad ingressum. *ib.* 4
 Votum Religionis inter coniuges mutuam ante consum-

Index Rerum, & Verborum.

- summationem posito quod uterque verè vouerit
 statim transit in absolutum. 580.7
Voto huiusmodi ligati coniuges si consument peccat.
 ibid. 8
Vouentes coniuges religionem ante consummationem dummodo uterque ingrediatur, si consummant non peccant. ibid. 9
Vorum Religionis post consummationem inter coniuges emissum, nec petere, nec reddere prohibet quamdiu non ingrediuntur. ibid. 10
Vorum prædictum vtrumque liberat obligatione reddendi. ibid. 11
Vorum eiusmodi altero nolente ingredi non obligat alium ad ingressum. ibid. 12
Voto assumendo sacros Ordines adstrictus si duxit uxorem, non tenetur religionem ingredi vt votum obseruet. 580.1
Voto dicto impeditus mortuo coniuge, vel adulterante, vel volente ingredi religionem tenetur votum implere. ibid. 3
Vorum huiusmodi post consummationem factum obligat pro tempore soluti matrimonij. ibid. 4
Voto ligatus non contrahendi, licet contrahendo peccet, non peccat consummando. 581.7, 8
Vouens hoc modo si dubitet an intenderit simul non consummare, standum est pro libertate vouentis. ibid. 9
Voto eodem impeditus post consummationem licite potest petere, & reddere. ibid. 11
Voti non contrahendi reus mortuo coniuge tenetur aliis nuptiis abstinere. ibid. 12
Votum non petendi debitum validum est & coniugem vouentem obligat. ibid. 14
Votum non petendi aliquando, licet validum potest esse illicitum. ibid. 15
Voto castitatis vel Religionis adstrictus, non peccat si contrahat cum expressa conditione non consummandi. 290.5, 8
Qui scienter contrahunt cum obligatis voto castitatis peccant mortaliter. 291.11, 12
Votum solemne in professione Religionis emissum irritat matrimonium postea inhibendum. 324.1
Solo iure Ecclesie id statutum est. ibid. 2, 3
Votum castitatis simplex in Societate ante Greg. XIII. solum impediabat, non irritabat matrimonium subsequens. 326.1
Post decretum Gregorij XIII. hoc votum in Societate quandiu durat reddit personam inhabilem ad contrahendum. 340.2
Prædictum decretum statim habuit effectum circa personas quæ iam antea vouerant in Societate castitatem. 341.3
Votum non fit solemne ratione alicuius sacre benedictionis, vel contentionis. 317.7
In voto res distincta est promissio à traditione. 318.11
Votum solemne, & simplex conueniunt, & differunt, & quo pacto. 316.1, 2
Voti solemnis castitatis duplex moralis effectus. 317.4
Voti substantialiter solemne habet vim inhabilitandi matrimonium. 318.8, & seq.
Ad faciendum solemne votum castitatis traditio non est per se sufficiens. 319.3
In votis simplicibus Societatis Iesv est vera traditio, & perpetuitas ex parte personarum se tradentium. ibid. & seq.
Solemnitas substantialis voti castitatis consistens in virtute, & efficacia irritandi matrimonium subsequens perpetuo, & irrevocabiliter est sola

constitutione Ecclesie inducta. 320.5
Votum solemne castitatis in fieri est actualis obligatio personæ ad illam seruandam, inducendo perpetuam inhabilitatem ad validè contrahendum. 321.3
 Illa vis, & efficacia inhabilitandi non conuenit traditioni religiosæ in fieri. ibid. 4
 Traditio ipsa non est effectus voti solemnis castitatis, sed solum est quasi componens cum illo professionem religiosam. ibid. 5
Votum solemne castitatis in facto esse formaliter personam inhabilitat perpetuo, & irrevocabiliter ad matrimonium. 322.6
 Solemnitas voti castitatis solo iure Ecclesiastico est instituta, & non ex natura rei. ibid. 7
Votum potest fieri ex solemni simplex, & ex simplici solemne per extrinsecam mutationem independenter à voluntate vouentis. ibid. 8
Votum simplex & solemne non differunt specie, sed solum accidentario. ibid. 9
Qualiter conueniant, & differant votum solemne castitatis sacri Ordinis, aut religionis. ibid. 10
Votum solemne castitatis adæquatè diuiditur in votum sacri Ordinis, & professionis religiosæ. ibid. 11
Votum paupertatis simplex & solemne in quo differant, & conueniant. ibid. 1, 2
 Solemnitas substantialis voti paupertatis consistit in efficacia inducendi inhabilitatem perpetuam dominij, idque non ex iure naturæ, neque diuino, sed solo Ecclesiastico. 323.3, 4, 5, 6, 7
Votum solemne obedientiæ consistit in efficacia se subdendi voluntati alterius cum vinculo, & obligatione perpetua, ac irrevocabili. ibid. 8
Votum nequit fieri sine consensu vouentis implicito, vel explicito. 329.6

Vfus.

Vfus coniugalis non debet necessariò intendi à contrahente matrimonium. 124.2
Vfus coniugalis ex se est licitus, & potest sine culpâ exerceri. 551.2
Vfus coniugij potest esse meritorius ex opere operantis. 541.1
Vfus coniugalis ob finem vitandæ propriæ incontinentiæ, est etiam à culpâ veniali immunis. 553.2
Vfus coniugalis ob sanitatem corporalem, vel alium finem honestum extrinsecum, licitus est. ibid. 4
Vfum coniugalem potest Ecclesia censuris impedire. 558.4
Vfus coniugalis inter factos licitus est. 500.1
Vti coniugio, licet coniugibus non omnino amentibus. ibid. 2, 3

Vxor.

Vxor licite cohabitat cum viro excommunicato. 557.1
Vxore renitente vir non potest etiam ex voto longas peregrinationes aggredi. 568.6
Vxor tenetur ab abstinentiis desistere, si illis reddatur deformis, & odiosus marito. ibid. 7
Vxor tenetur desistere à ieiunio Ecclesie ob præceptum mariti, si notabiles discordiæ oriantur. ibid. 5
Nec vxori nec viro licitum est reddere cum notabili suæ salutis detrimento. 569.5
Vxor, & maritus circa diuortium ratione adulterij sunt omnino pares. 601.2
Vxoris licentia ad sacros Ordines mariti necessaria est, nisi ipsa suâ culpâ dederit causam diuortio. ibid. 4
Vxor, ni sit sexagenaria, debet religionem profiteri, vt maritus ordinetur. ibid. 6